

BIBLIOTECA NAZIONALE V. EMANUELE
68
9 F
14

ARISTOTELIS

STAGIRITAE

OMNIA QVAE EXTANT OPERA

Nunc primum selectis translationibus, collatisque cum græcis emendatissimis exemplaribus, Margineis scholijs illustrata, & in nouum ordinem digesta: Additis etiam nonnullis libris nunquam antea latinitate donatis:

AVERROIS CORDVBENSIS

IN EA OPERA OMNES QVI AD NOS PERVENERE

COMMENTARII,

Aliique ipsius in logica, philosophia, & medicina libri:

Quorum aliqui non amplius à Latinis visi, nuper à IACOB MANTINO *sunt conuersi:*
Alij ab eodem clarius ac fidelius, quàm vnquam antea ab alijs, translati:
Cæteri ex manuscriptis, optimisq́ codicibus Philosophorum hac nostra ætate celeberrimorum, innumeris penè locis diligentissime castigati:
Singuli compluribus margineis scholijs exornati.

LEVI GERSONIDIS Annotationes in Auer. expositionem super logices libros, Latinis hucusq́ incognitę, eodem Iacob Mantino interprete.

Græcorum, Arabum, & Latinorum monumenta quædam, ad hoc opus spectantia.

M. Antonij Zimaræ in Aristotelis & Auerrois dicta Contradictionum Solutiones.

IO. BAPTISTAE BAGOLINI VERONENSIS LABORE, AC DILIGENTIA.

Hæc autem omnia tum ex Præfatione, tum ex Indice Librorum clarius innotescunt.

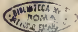
BERNARDO SALVIATO EPISC. S. PAPVLI ROMAE PRIORI DICATA

Cum summi Pontificis, Gallorum Regis, Senatusq; Veneti decretis.

VENETIIS APVD IVNTAS M D LII.

BERNARDO SALVIATO EPISCOPO SANCTI PAPVLI AC ALMAE VRBIS PRIORI

Thomas Iunta.

ARVM *opinionum* BERNARDE SALVIATE *vir ampliss. quibus hominum mens sciendi cupida exerceri ac fatigari solet, aliæ ita sunt, vt, aut nihil, aut certe non multum ad vitam bene degendam pertineat, vtrum hoc an illud opineris. aliæ rursus tales sunt, vt, nisi in eam partem, quæ est vera, propendas, omnia quæ ad bene beateq. viuendum spectant officia peruertas. nam neq. ad honestatem vitæ, neq. ad felicitatem quicq. pertinet, an cœlestes globi in eccentricis, & epicyclis moueantur: an extra hunc, quem mundum vocamus, per immensum inane voluantur atomi: an eædem recto semper in profundum motu deferantur: an, quod excogitasse Epicurum ferunt, in latus declinent: et, fortuito congressu noua corpora subinde componant. at vero an Deus sit, an mundum fecerit, an regat, an immortales sint animi, an post mortem parata sint bonis præmia, malis supplicia, an felicitas in voluptate, an potius in virtute, an in bonorum omnium aggregatione consistat, ita ad rationem vitæ pertinet, vt qui id non habeat constitutum, huc atq. illuc incertus erret, atque in præceps tandem corruat. Simile quiddam in ijs quoq. opinionibus contingit, quas de singulis hominibus concipimus, cum vel bonos vel malos, vel doctos & sapientes, vel contra, eos credimus. hinc enim dum hos probare, illos improbare contendimus, pugnantes inter se factiones ac sectas oriri necesse est. quæ in re non solum religioni, sed etiam literis atq. honestis disciplinis, non minus damni vel indocta vel peruersa ingenia intulerunt, quam commodi erudita, ac recta contulerunt. Proaui nostri et aliquot ante illos ætates nihil in philosophia, nihil in medicina, vel ingeniose excogitatum, vel scriptum prudenter iudicarunt, nisi quod ab ijs Mauris, qui proximis aliquot seculis in Bætica philosophantes Arabice scripserunt, ad nos vtcunq. manare potuisset: tantumq. gentis illius ingenijs tributum est, vt ad nostrum vsq. tēpus nullæ propè aliæ quam quæ illo fonte caderent literæ, apud philosophos ac medicos in pretio fuerint. ætas vero nostra, contempta & quasi iam conculcata Arabum doctrina, nihil recipit, nihil miratur, nisi quod è Græcorum thesauris huc norit esse translatum. Græcos solos colit: his medendi, his inspiciendi, ac disputandi magistris vtitur. his freti, scire solos se iudicant: nihil prorsus scire qui Græca nesciat. hinc inter dialecticos rixæ, inter philosophos, atq. inter medicos tanta dissidia, vt ægrotantes vtri secta parendum sit, ignari, hæsitatione magis quam morbo interdum periclitentur. itaq. mihi faciendum videtur, vt qui nolunt errare ac decipi, studia ista partium atq. omnes affectus abijciant, rem totam sola ratione diiudicent. Ego vero quod ad philosophiam, et artem medendi attinet, illorum opinionem procul à vera ratione ferri arbitror, qui solos Arabas amplectuntur: Græcos omneis, præter pauca Hippocratis, contemnere*

non erubeſcunt: nec illud ſaltem meminerunt quod à doctiſſimis hominibus longo ſermone diſputatum eſt, & ſolida ratione perſuaſum, græcos, omnia quæ ipſi excogitarunt, diſtinctè & ornatè ſcripta poſteris reliquiſſe: quæ vero ab alijs acceperunt longè meliora ac cultiora reddidiſſe: Athenas porrò non magis frugum ſemina, quam bonarum artium diſciplinas toto terrarum orbe diſperſiſſe. verum ne ij quidem ſatis prudenter facere mihi videntur, qui ſeſe Græcis ita addixere, vt Arabum ſcripta nihil aliud quam fæcem et inutile lutum prædicent: cum alioqui, ſi verum fateri volumus, illorum ſcholas tantarum & tam ſubtilium contemplationum, tot tanque vtilium inuentorum plenas fuiſſe conſtet, vt, et philoſophia et medicina diligentiæ illorum ac curæ plurimum debeat. nam, vt interim omittam præclara quædam in re medica gentis huius inuenta, et quod nunc inſtat, de philoſophia loquar, Græci ante Ariſtotelem plurimi, & illo tum diſcente tum docente non pauci, non ſine præclara doctrinæ, et eloquentiæ gloria in eius rei ſtudio floruere. quorum ille adiutus inuentis, eo propemodum contextu rerum naturæ ſcientiam tradidit, quo illas natura ipſa generauit. ſed illius doctrinam quanquam mirata eſt antiquitas, Platonem tamen vt Deum quendam diu & in Græcia, & in Italia ſunt ſecuti. propterea credo, quòd exquiſitis orationis inſignibus, & ornamentis propè poëticis hominum mentes illius dogma delectabat. Ariſtoteles quanquam in doctrinarum diſpoſitione mire doctus, preſſior tamen ac difficilior videbatur. ideoq; diu, non ille quidem contemptus eſt, ſed vt obſcurus & inacceſſus ac luce indigens, delituit. verum ſimulac ambitioſa & inutilis illa ſublimium verborum pompa ſubſedit, & diligentius cœpit res ipſa perpendi, aliquot ſeculis poſt Eudemum ac Theophraſtum Ariſtotelis ſectatores, Alexander Aphrodiſienſis apprime ſubtilis & ingenioſus interpres temporibus Seueri & Antonini, in tantum honorem peripateticam doctrinam & ſententias Ariſtotelis adduxit, vt tum primum ſolo philoſophi nomine Ariſtoteles vocari cœperit. quem certatim ſecuti Ammonius, Themiſtius, Simplicius, Philoponus, & Olympiodorus, omnes ingenij neruos eò intenderunt, vt Ariſtotelem ſuis interpretationibus redderent clariorem: quod ex parte longe maxima præſtiterunt. ſed cum Ariſtoteles principia, modos, & quæ generalia ſunt, ita tractaſſet, vt alijs multa diligentius inſpicienda, ac contemplanda relinqueret, in eo græci parum admodum, ne dicam nihil, laboris ſibi ſumpſerunt. at Arabes non contenti nudis interpretationibus, materiam totam, hoc eſt res ipſas, de quibus tractandum fuerat, multo diligentius ac fuſius ſibi inſpiciendas putauerunt. idq; uel præcipuum in Auerroe laudatur: cuius ſolidiſſima doctrina de Græcorum fontibus non magis hauſta quam expreſſa, vſq; eò enituit, vt ſolus COMMENTATORIS *nomen ſibi iure vendicarit: ac iam conſtet inter omnes qui proximis ſeculis ſunt philoſophati, eas philoſophiæ partes, quæ ab Ariſtotele ſunt omiſſæ, ab alio hactenus nemine vel diligentius inſpectas, vel fundamentis ſolidioribus fuiſſe conſtitutas. et diligentiam quidem hominis oſtendunt, tres illius in libros Ariſtotelis enarrationes: quarum primam, quam paraphraſim vocant, adhuc adoleſcens: ſecundam, quæ media dicitur, prouectæ iam ætatis: tertiam ſenior edidiſſe creditur. ſolidam porrò doctrinam, illud ſatis oſtendit, quod Græcos magni nominis authores, & Arabas ſuos, non ſolum vbi rectè ſentire illos putat, imitatur, ſed & vbi à veritate ferri tranſuerſos credit, haud conſtanter inceſſit: & ra-*

tionum

tionum pondere pariter ac numero plerunq; comuincit. Venio nunc ad medicinam, in qua Græcos ita admiror, vt tamen aliquid laudis etiam Barbaris tribuendum censeam. nam vt veteres Græcos omittam, Galenus quasi dives aliquis ac diligens agricola quum quasi magna & ad id tempus inculta quædam latifundia serere destinasset, noxias herbas prius ac sentes excidere tentauit, quam fruges spargeret. itaque dum veterum errata, dum medicos sui temporis reprehendere, dum viam ad recte medendum posteris aperire contendit, vir & ingenio promptus, & asiatica eloquentia torrens, tam multa conscripsit, vt quamuis ex illis non pauca desiderentur, tamen ad ea quæ supersunt perlegenda, vix sufficere posse hominis vita videatur. quamobrem græci quidam non indocti homines, quæ prolixius, quam par erat, disputata crediderant, omittentes: ea modo quæ necessaria essent, in compendia quædam redigere tentarunt. sed res eum quem sperarant, non est sortita successum. horum enim nimis concisa breuitas multo minus fuit fructuosa, quam culta illa, & copiosa Galeni prolixitas. ex hoc enim quasi ex iugi & limpidissimo fonte, tantum quisq; potuit quantum libuit haurire: ex turbidis & tenuibus illis riuulis nemo nisi modicam & limo turbatam potuit aquam sumere. At è Barbaris Auicenna, magni vir ingenij, magnæ diligentiæ, numerosa illa Galeni volumina in vnum quasi corpus ita redegit, vt neque tedium prolixitas, neque obscuritatem breuitas afferre posset. is quanquam multa omisit, quædam etiam parum diligenter inspexit, id tamen est assecutus, vt eorum qui de his rebus post Galenum scripsere, nemo possit illi iure conferri. quamobrem vt eò nostra redeat oratio vnde videri poterat esse digressa, illud nobis videmur posse constanter affirmare, in ijs quæ ad bonas & honestas disciplinas attinent, neque eos recte sentire, qui solos Arabas adhuc mordicus retinent, neque eos recte facere, qui, quasi in græcorum verba iurarint, ne latum quidem ab illis vnguem recedendum putant. & quod ridiculum simul & periculosum est, malunt cum illis errare, quam cum barbaris recta sentire. cum alioqui tanta sit veritatis dignitas, vt vbicunque fuerit, illi veneratio sua debeatur. Quare cum mecum ipse diligenter rationem ac cursum vitæ meæ considerassem, & me excudendis ad commune omnium vtilitatem libris natum atq; educatum intelligerem: ac non verbis modo sed re ipsa demonstrare vellem, quæ nam tandem de philosophiæ ac medicinæ authoribus esse opinio debeat, dedi operam, vt qui ex ijs possent ante alios esse fructuosi, quàm fieri posset, emendatissimi, in hominum manus peruenirent. ac primum quidem magnis impendijs, magno meo labore quæcunque potui Galeni opera vndecunque conquisita, & in latinam linguam versa, quod sine ijs medicinam recte sciri posse non arbitrabar, nostris typis diligenter excusa, in lucem misi. nunc autem cum studiosos philosophiæ opera nostra videremus indigere, nihil prius habuimus quam vt eis adessemus. Itaque Aristotelem eius philosophiæ, quæ nunc in pretio est, proculdubio principem emisimus. in quo propterea fuimus, veteri translatione contenti, quòd eam ab eruditis maxime desiderari videbamus: quòdq; esse fideliorem iudicabamus: cum præsertim nostra impensa, & doctissimorum hominum laboribus, eò deducta sit, vt in latino sermone colorem quendam Aristotelicæ puritatis & eloquentiæ possis agnoscere. huic adiecimus Auerroem, quòd is interpres nullam ferè

tanti operis partem reliquit intactam : & proculdubio longe subtilius quàm quisquam aliorum, vniuersa considerauit. at siquis illum rei aut verborum contextum minus diligenter quam Græcos interpretes explicaße existimat, aut eos sensus quos illi afferunt non satis interdum percepisse, is tamen vel inuitus fatebitur, neminem illi disputandi subtilitate parem adhuc extitiße: veniamq́, illi vel hoc vno nomine non inuitus dabit, quòd, translationes in Arabicam linguam satis integras nactus fuiße non existimatur. Verum sic quoque illius interpretatio bonæ frugis plena est, vt vel ex eo quam perfecta sit, satis intelligas, quòd annis ab hinc propè quadringentis, nulli melius ex Aristotelis doctrina, aut scripserunt, aut disputarunt, quam qui hunc sunt secuti. Me certe rem studiosis vtilem feciße existimo, nisi, si quos forte a recta philosophandi via vel amor vel odium transuersos egerit. Quum vero Galenum BERNARDE SALVIATE *superiore anno illustriß.* CARDINALI *fratri tuo à nobis dicatum, & in lucem emissum, non illi modo, sed ijs etiam omnibus qui Medicinæ studio capti, recta sectantur, gratum fuisse intelligeremus, tuis nunc auspicijs Aristotelem quoque & Auerroem emittendos putauimus: futurum sperantes, vt si abs te amanter accepti fuerint ac probati, alijs quoque, atque ijs maxime qui peripateticam doctrinam diligunt, placere poßint. hanc autem editionem & vigilias nostras vel ob hoc tibi merito dicatas eße omnes intelligent, quòd nemo est, qui non habeat exploratum, hos Auerrois commentarios iampridem ab ingeniosis hominibus mirum in modum fuiße expetitos, atque in primis abs te, qui omnes bonas artes non modo diligis, sed summo etiam studio es consequutus: & tum veterum, tum iuniorum ingenijs unus omnium maxime fauere soles. qui puer adhuc, apud* LEONEM. X. *Pontificem, cui non minus propter ingenij acumen, quam propter gentis affinitatem carus semper fuisti, ita Latinis ac Græcis pariter literis es imbutus, vt nunquam postea illarum expers sis habitus. quamuis autem ab ijs studijs quæ semper dilexeras te Christianæ reip. calamitas auocarit, nunquam tamen, ne inter durißimos quidem militiæ labores, illa penitus intermisisti. qua in re, illud tibi (quod paucis admodum contingere solet) vsu venit, vt, neque litterarum, neque rei militaris gloria cum benefaciendi laude coniuncta, vnquam carueris. nam quum sub* CLEMENTE. VII. *Pont. Max. in Hierosolymitanorum Equitum ordinem de communi illorum consensu eßes cooptatus, iam tum cogitare cœpisti, quam pulchrum eßet viro fortißimo eidemque præstantißimo se in omni fortuna Christianæ reip. vtilem exhibere. proinde quum* HADRIANO *Pont. commilitonibus tuis adeo aduersa tempora incidissent, vt amissa Rhodo nouas sedes quærere cogerentur: in quibus quasi in christiani imperij limitibus consistentes, aduersus barbaros pro religione pugnare possent: neque iam aliunde spes aptarum sedium se se offerret, tu in eum ordinem iam adscitus, ad Cæsarem orator es destinatus, apud quem frustra de hac re antea sæpius actum erat. eum tu virum tua prudentia & eloquentia facile flexisti: ac, quod ante te nemo consequi potuerat,* MELITEN *insulam ab eo propemodum gratis impetrasti: qua vna, nulla christianæ reip. vel commodior, vel opportunior,*

deligi

deligi posse videbatur. quum vero non ita multo post te cum totius ordinis Magistro ad eius insulæ possessionem adeundam contulisses, id consecutus es, vt edito hoc tam præclaro facinore, his tantis tuis in vniuersum illum ordinem beneficijs, totius Hierosolymitanæ classis præfectura tibi vno omnium consensu ac voce deferretur. quo tu imperio ac dignitate subnixus, tanto barbaris nationibus terrori fuisti, vt, cum multa illis sæpius damna intuleris, tum Methonen per vim in christianorum potestatem vendicaueris. qua in re, tuam & fortitudinem, & prudentiam omnibus admirandam exhibuisti. crescentibus nanque in dies turcarum copijs, quum te & tuos intra vrbem sine summo reip. & oppidanorum discrimine esse non posse intelligeres: & maiorem christianorum iacturam fore iudicares, si vrbe hostes per vim potirentur, quàm si vacuam desertamq; reciperent, deductis omnibus præsidijs tuis, incolumis ad tuos reuertisti: &, aucta de finibus hostium opima & ingenti præda, diuturnis vexatam impendijs classem tuam recreasti: ac effecisti, vt omnes intelligerent, ea in re tibi non animum sed fortunam de fuisse. Quid? nonne quum hac præclara virtutis tuæ fama ductus CLEMENS Pontifex te classi suæ præfecisset, atque vnà cum Andrea Auria viro fortissimo & imperatore præstantissimo Cæsaris præfecto in Peloponesum peruenisses, tua virtute factum est, vt quum Coronen obsideretis, & quattuor locis grauiter oppidum oppugnaretis, oppidani contra è tribus locis non impetum tantum sustinerent, sed obsidentes vehementer repellerent, tu vnus è quarto loco tum hortando tum fortiter pugnando tantam impressionem fecisti, vt milites tui murum primi ascenderint, & in ditionem vestram vrbem receperint? neque vero hæc tua solum virtus fuit: sed quum non paulo post Corone fame laboraret, & grauissima obsidione premeretur, neque iam aliunde quam de cœlo auxilium expectare posse videretur, nonne tu iterum illuc cum classe atque Auria Imperatore profectus, repugnantibus hostibus, & commeatu vrbem muniisti, & ad melioris fortunæ spem, longa atque acri oratione animos nostrorum erexisti? quæ tua virtus, ac præclara facinora, eam tibi laudem pepererunt, quam nulla ætas, nulla vnquam posteritas conticescat. Quapropter, vt olim Galenus sub ampliss. Cardinalis fratris tui nomine in lucem prodijt, ita nunc Aristoteles & Auerroes sub tuo nomine in manus hominum peruenient. recte enim mihi fratri adiungi visus es. ambo & generis nobilitate, & gentis vetustate in tota Italia clarissimæ, insignes. ambo, & litteris & omni morum elegantia præstantissimi: amplissimoq; ac illustri dignitatis & laudis loco ita constituti, vt vestrum neuter cuiquam antiquorum cessurus esse videatur. Itaque, quemadmodum illius auspicijs Galenum medici proxime acceperunt, ita nunc tuis philosophi multo locupletiorem melioremq; quam vnquam antea, Auerroem legent. Et, vt illi doctissimis Galeni operibus adiuti, corpora vel ægrota morbis leuant, vel sana conseruant, ita isti Auerrois simul & Aristotelis eruditione locupletati, ingenia vel nutrire possint vel expolire: nobiscum vero vtrique tibi pariter debeant. quòd, quæ in eorum vsum à nobis emissa sunt, à te, qui omnibus bonis prodesse semper studuisti, vel in primis profecta sint. qui me (dum Patauij proximè Philosophiæ & optimarum artium studijs sub M. Antonio Genua philosopho nostræ ætatis cla-

rissimo operam nauares) non solum hortatus es, vt Auerroem quàm fieri posset emendatissimum ederem, sed optimorum exemplarium copia ita semper iuuisti, vt, nemini magis quàm tibi, munus hoc, quod hortatu tuo perfectum est, deberi existimem. Tu velim hoc, qualecunque est, non solum amanter admittas, sed etiam constanter protegas. Ego, quod vnum praestare debeo, summis interim à Deo Opt, Max. votis expetam, non modo vt incolumis diu viuas, sed ea quoque virtutum tuarum praemia mature consequaris, quibus adiutus, quantum semper desiderasti, tantum bonis artibus aliquando prodesse possis.

MARCI DE ODIS PATAVINI ODI FILII

IN ARISTOTELIS ET AVERROIS VOLVMINA PRAEFATIO.

VOD solet nauigantibus quandoq; contingere, vt optatis portubus, ac terrę iam propinqui, repentina aliqua tēpestate depræhēsi, amisso, præter opinionem, gubernatore, cogantur ipsi, quamuis rei nauticę non satis periti, munus vigilantissimi gubernatoris subire, &, vtcunque possunt, nauigationis cursum dirigere, ne forte naufragium in portu ipso patiantur: id mihi nunc contigisse sentio, ac vehemēter doleo. Nam, cū IOANNES BAPTISTA BAGOLINVS VERONENSIS, vir Philosophię, Medicinæ, & optimę cuiusq; artis consultissimus, peripateticam Aristotelis, atq; Auerrois Philosophiam, atq; omnem vtriusq; de illa conscriptionem, quasi nauim quandam, per profundissimum pelagus diu agitatam, atq; errantem, in rectum cursum direxisset, eamq; à scopulis, qui plurimi occurrerūt, quam diu potuit, sedulo auertisset, atq; ita longæ nauigationis spacia esset emēsus, vt terras aspiceret, ac iam portum propemodū attingeret, nescio quo malo fato nobis ereptus est, nec cursum multò prius ceptū, ac ferè iam finitum, potuit totū explere, & ĩ portum, quē petebat, puenire. Ego aūt licet inuitus, nec satis aptus, dux reliquę nauigationis esse sum coactus, nauisq; moderator fieri, vt eam ijs, quę supererant, periculis ereptam, in portum perducerem. quod an tādem Deo auspice obtinuerim, aliorū sit iudicium: laboraui certè, quātum licuit, vt obtinerē. Cęterū nisi tibi, LECTOR CANDIDE, hoc loco planius explicarem: quæ nā tādem & qualis fuerit tota ista nauigatio, & peregrinatio nostra, rē vel in primis necessariam, & hic potissimū dicēdam, non sine maxima mea culpa, & bonorum omnium offensione præterirem. hoc itaq; quicquid est, paucis expediam, vt ad alia, quæ dicenda sunt, aptius possim peruenire. Cū igitur Thomas & Ioānes Maria Iuntę fratres, viri grauissimi ac prudentissimi, qui, vt doctos ac studiosos iuuent, librariam officinam optimis quibusq; libris refertam habent, in animum induxissent typis suis atque impensis, Aristotelem & Auerroim, quàm fieri posset, castigatissimos edere, vt studiosi homines philosophiam ex vberibus, & limpidis fontibus haurirēt, hunc, quem diximus, virum ad vtriusq; philosophi libros emendandos, & in suum ordinem redigendos ex omnibus elegerunt. Illum enim nouerant apprimè idoneum ad hoc munus obeundum, cùm ob egregiam græcæ, ac latinæ linguæ cognitionem, tum ob raram, ac profundā peripateticę philosophiæ scientiam, in qua se magnis viris æqualem sępe probauerat. quippe qui & multa accuratissimè scribendo, & summa cum omnium admiratione in patauina academia publicè interpretando, omnibus fuerat admirabilis, postea vero Venetias profectus, partim intra lares domesticos philosophando, partim curandis ęgrotis operam dando, ad eam in tanta, & tam erudita ciuitate, existimationem peruenerat, vt in primo philosophorum ordine reponeretur, atque inter primarios medicos, ob edita experimenta, collocaretur. verū ille nondum contentus

tentus immortali iam comparata gloria, tum vt Delauantij aui, & Hieronymi patris, virorum in omni genere disciplinę celeberrimorum, vestigia sectaretur, tum vt cōmuni literatorum, quos vnice diligebat, vsui succurreret, onus hoc, quamuis arduum, ac difficile, Herculeo quodā animo, & virtute suscepit: quod quidem, vt quo expetebatur, quanta fieri posset, festinatione perferret (erant enim iam omnium animi in tantæ rei expectatiōne erecti) labores vix vllis humanis corporibus tolerabiles subibat. nam, vbi in bibliothecam se abdiderat, in hanc rem tāta mentis intētione incumbebat, vt nihil sibi antiquius esse ostenderet, quàm vt hoc negotium ex voto, & sententia studiosorum, quàm celerrimè fieri posset, aliquando absolueret. Itaq; etsi ab instituto opere ad clarissimorum patritiorum ęgrotantium curationes interdum auocabatur, domum tamen primo quoq; tempore, quasi ad pensum suum reuertebatur, atq; iterum corrigendis, & Aristotelis voluminibus, & Auerrois cōmentarijs non interdiu solum, sed tantis adhibitis per noctem lucubrationibus incumbebat, vt videretur existimare omne tempus perire, quod huic rei non impēderetur, atq; horas etiam curando corpore debitas his laboribus addicere. Itaq; graui ob hoc ægritudine correptus, & dum nihil sibi de laboribus detrahit, ad summam corporis maciem, atq; imbecillitatē ductus, extremum spiritū in opere hoc, aliquot ab hinc annis cœpto, & propè iam pfecto exhalauit. Itaq; apud iustos rerum æstimatores, optimo, & doctissimo huic viro, hoc nomine semper debebit, q nō solum viuens, sed moriens quoq; studiosos verę philosophię iuuare nunq; destiterit. Vt vero, quod defuerat perfectum aliquando haberes, extremam ego ipsi manum imposui, tum vt illius manibus, qui moriens hoc mihi oneris reliquerat, tum vt Iuntis gratificarer. In qua quidem re quid nam egerim, quos impēderim labores, alios iudicare malo. Hoc vnum tamen verè dicam, me, vt qui exactè rationem tanti illius viri in corrigendis Aristotelis & Auerrois uoluminibus iam pridem obseruaueram, ne latum quidem vnguem ab ipsius laudabili more discessisse. Quod uero ad præfationē spectat, in qua BAGOLINVS si diutius uixisset, eorum tibi, quæ à se reperta, castigata, atq; in ordinem redacta sunt, rationem reddere instituerat, dedi operam, ne illius doctissimæ cogitationes penitus interirent. Nam quicquid uel ex his, quæ in hisce uoluminibus euoluendis colligere potui, uel ex colloquijs, quos cum Romulo Fabio uiro sanè erudito, & in rebus his solertissimo, nostro, illiusq; adiutore habui, id omne longo labore, & multis uigilijs in seriem suam redactum, sedulò tibi repręsentare sum conatus. Proinde rationem in ordinandis, castigandisq; his libris ab eo seruatam statim explicabo, si prius de ARISTOTELE, & AVERROE, quorū hæc sunt uolumina, pauca uerba fecero. Oīum.n. qui pręclarè de philosophia opinati sunt, celeberrimaq; posteris monumenta reliquerunt, neminem ex Gręcis Aristoteli, ex Arabibus Auerroi, non solum anteferendum, sed ne comparandum quidem esse semper existimare iure possumus. quod comparatis inuicem eorum lucubrationibus, & monumentis, si extarent, ostendi facile posset. Verum cum ipsa desiderentur, hæc aperte satis consequemur, si non omnium quidem, qui unquam fuere, sed eorum modò, qui uel uisi sunt de philosophia bene sentire, uel certè benè sensere, aliquas saltem sententias, & quæ de ijsdem rebus Aristoteles opinatus est, in medium afferemus.

Aristoteles

ARISTOTELES enim verè naturalia principia, materiã. s. formam, et priuationẽ, primus omniũ excogitauit: quod Philosophi illi, qui Platonis tempora praeceßerunt, quiq; philosophiam in Graecia primi illustrarunt, haudquaq; praestare potuisse comperimus. Nam Thales milesius omnium ferè antiquißimus aquã, Anaximenes, & Diogenes aerem, Anaximander mediam quãdam inter aerem & aquam naturam infinitam, Heraclitus ignem, quae similares partes, atq; elementa potius sunt, principia naturalia statuerũt. Mitto inuictißimas rationes, quibus Aristoteles atomos illas, & indiuisibilia corpuscula destruxit, quae à Leucippo abderita, Anaxagora, Democrito, & Empedocle fabulosè sunt introducta. Taceo de coelo, de his, quę in media aeris regione, atq; in visceribus terrę generanť, de aĩa, de generatione & corrup. de augmentatione, alijsq; plurimis naturalibus quęsitis ab Aristo. repertis, atq; subtilißimè discußis. Taceo p̃terea veterum Philosophorum decreta, quae ab eo, vt fideliter recitata, ita validißimè cõfutata sunt. Nam, si Platonem, qui & Philosophorum Deus, & omnium disciplinarum lumen habitus est, Aristoteles noster superauit, quanto magis hunc alios omnes antecedere arbitrabimur, qui Platoni inferiores ingenio fuerũt? an non, quod magnum in philosophia est, Aristoteles priuationem à materia seiunxit, efficientemq; rerum causam naturam statuit? quae neq; intellexit, neq; praestitit Plato? nonnè Ideas rerum, quas Plato contrà oĩum ferè opinionẽ introduxit, validißimis rationibus euertit? nonnè visionem per radierum fieri immißionem aduersus Platonem ingeniosißimè tutatus est? Praeterea in philosophandi etiam modo Aristoteles Platoni anteferendus est. nam Plato verius de Theologia dißeruit, q̃ philosophatus est: Aristoteles autem ita verè, vt non immeritò alij eum naturae filium, alij miraculum tradiderint. Sed, cum iam pateat (vt opinor) quantum Aristo. caeteris omnibus anteceллat, iam ad AVERROIM quoq; illius interpretem, & Arabum oĩum sine controuersia longè principem descendamus, de cuius doctrina susceptę ratio materię pauca me in praesentia dicere compellit. nam si omnia, quae ad eius laudes faciũt, persequi oratione vellem, nimis sanè prolixa esset nostra oratio. Omittam itaque & gentem illius & patriam: non solum quia ex his gloriam nobis quaerere non debemus, quae ipsi non fecimus, vt rectè Homericus Vlisses contra Aiacem generis, ac patriae splendorem iactantem in armorum Achyllis contentione dixit: sed etiã quia Auerroim Corduba in Hispania nobilißima ciuitate, quę eo tẽpore ab Arabibus occupabatur, ortũ nemo dubitat. His ergo omißis pauca ex ijs pcurram, q̃ ad hoĩs doctrinam, et eruditionẽ spectãt, quod vt cõmodius facere poßim, eum prius ab illorũ maledicẽtia vindicabo, q ipsum obscurũ, ieiunum, barbareq;, et horridè oĩa scribentem, refugiendum putãt. Quin illud quoq; dictitant, eum saepè in philosophia, & praecipuè in Aristoteliearum sententiarum expositione falsa sentire, ac denique eos, qui in hoc authore legendo tempus conterunt (ita enim dicunt) non esse excusandos affirmant. Primùm quòd obscurum hunc appellant, etiam si verum esse fortasè poßimus concedere, non tamen vitio vertendam ipsi hanc, quaecunq; est, obscuritatem asserimus, sed rebus ipsis, quae difficillimae sunt, atq; ingenijs lectorum, qui ad grauißimarum rerum lectionem, ad quam nõ satis idonei sunt, ausu temerario accedunt. adde ijs translationis prauitatem, ex qua tenebrosum olim fuisse red-

ditum

ditum Auerroim quis dubitat? nũc autem clarissimorum virorum opera, atq; potissimum Iacobi Mantini Hispani Medici excellentissimi industria ad summam perspicuitatem deductus est. Quid vero Auerroim ieiunum vocãt? cùm nullum verbum sit non graui aliqua plenum sententia? Quid eum horridè, barbareq; loquentem irrident? nõ intelligunt Philosophorum orationem nõ fuco verborum, sed grauitate sententiarum ornari, & eam demum orationem philosopho dignam esse, in qua sententiæ dominentur, verba seruiant, & locutio sententijs accommodetur, non locutioni sententiæ: quod Auerrois noster philosophicis in rebus, quas summa doctrina conscripsit in Arabico idiomate, ac lingua diligentissimè seruauit: verum, quæ ab illo distinctè, atq; ornatè scripta sunt à nonnullis in nostram linguam translata non eundem nitorem obtinent, habent tamen sententias philosopho dignas, quæstionesq; ingeniosè excitatas, & pulcherrimis rationibus explicatas, vt si Auerroim legas, alium ornatum non requiras. Quamobrem quis non doleat, cùm eum in sententiarum Aristotelis expositione argui audiat? Quis enim est, qui non infinitis in locis inueniat illum ingenij bonitate contextus Arabicos malè habentes emẽdare? Si vero aliquando fit, vt ille sententiam Arabici contextus deprauati afferat, cur aliorum errorem Auerroi obijciemus, omnibusq; benè philosophantibus viris aduersabimur? qui tantum vno ore Auerroi tribuunt, vt neminem qui non Auerroista sit, bonum vnquam fore Philosophum prædicent. ob hoc etiã non solum cum oĩbus Arabibus, sed Gręcis Aristotelis interpretibus iurè meritò anteponunt. Nemo enim vel Gręcus vel Arabs, vel Latinus inuentus est vnquam interpres, quem quis tanto vt honestaretur nomine, dignum censuerit, quanto omnes Auerroim honestarunt, cùm eũ solum Commẽtatorem, solum Aristotelem transpositũ appellarunt. Sed breuitatis studio nõ diutius in laudãdo Auerroi immorabor, sed quod erat prius institutum aggrediar.

CVM IGITVR BAGOLINVS noster horum duorum facilè principum Philosophorum monumenta tum logica, tum philosophica, medicinaliaq; colligere, & castigatissima in lucem emittere destinasset, varia quidem exemplaria Aristotelis interpretum vndiq; conquisiuit, ex quibus omnibus Theodorum Gazam elegit, Nicolaum Thomæum, Georgium Vallam, Alexandrum Chamaillardum, Leonardum Aretinum, Bernardinũ Donatum, Georgium Trapezuntium, Franciscum Philelphum, Alexandrum Paccium, Bessarionem Cardinalem Nicenum, Guglielmum Budæum, Simonem Portium summum Philosophum, Dominicum Montesaurum, & Iulium Martianum Rotam Medicos celebres, Ioannemq; Bernardum Felicianum, viros profectò omnes egregios. omisit autem Argyropilum, hoc tantum nomine, ꝙ eum paraphrasten potius, quàm interpretem crederet. castigauit nonnullas deprauatas translationes librorum de Physico auditu, de Cœlo, de Generatione & Corruptione, atq; alias super alijs libris editiones, quemadmodum singillatim infrà docebimus, vbi de vnoquoque libro loquemur. Inuenit ignotos anteà libros, quos in latinum sermonem referendos curauit: indistinctos in capita seiunxit, quidq; in illis capitibus ageretur, patefecit: loco eorum quę prius erant, alia vel plura vel pauciora (sicut & nos cum secuti) prout sibi rectius videbatur, capita constituit: in cuius libri initio breues quasdam summas intentionem

tionem

tionem explicãtes appoſuit:nonnulla etiam in marginibus ſcholia, quæ prius non aderant, ſtatuit. Præterea queadmodum clariſsimos Ariſtotelis interpretes ex omnibus eos,quos ſuprà recenſuimus, elegit, ita pari ſtudio nixus, quoſdam etiã,qui Auerroim interpretati ſunt, celeberrimos omnes viros nobis tradidit,Paulum Iſraelitam,Vitalem Niſſum, Ioannē Bruyerinum Campeium,Calo Calonymon,Abraham de Balmes,Ioãnem Frãciſcum Buranam, & Iacob Mantinum:alioſq; veteres ignotos nobis Auerrois enarratores mendis refertos,quos Sueſſanus,& Zimara,dum Auerroim corrigerent, intactos reliquerunt,in melius reduxit:quas quidē caſtigationes ex clariſsimorum, ſolertiſsimorumq; virorum Pomponatij, Hiſpani, Hieronymi Bagolini patris,Marci Antonij Paſſeris de Ianua,Vincentij Madij,atq; aliorum complurium ſcriptis collegerat:neq; nos quoque parum præſtitimus in hac re, dum logicam Patauij publicè,& philoſophiam ꝓfiteremur. Ad has verò caſtigationes aliæ quoq; adiectæ ſunt, quæ maximo ſtudio,atq; diligentia indigebant.Cùm enim Bagolinus animaduerteret contextus quoſdam in magnis Auerrois commentarijs verba Ariſtotelis explicantibus reperiri, qui prius aut ab Auerroi fuerant è græco in arabicũ (ſi græcas ille calluit literas)verſi, aut ab alio aliquo,& iterum ab interpretibus latinis in latinum ſermonem deducti,ſicut & ipſa commentaria,cumq; hos ipſos contextus minimè videret verbis illius,qui in commentarijs diſſeminatus erat,conſonos eſſe, ſed plerunq; hos inter ſe diſcrepare,quid non ille fecit,vt contextus per commentaria diſperſi,continuis,ſimulq; poſitis contextibus conuenirent? Vnde & nos illius ſecuti veſtigia,dum cœptum ab ipſo Poſteriorũ librum corrigeremus, eadē methodo inceſsimus, vt, quæ ſuperioribus temporibus lectores moleſtia ob contextuum varietatem vexabat,labore, atq; induſtria noſtra penitus demeretur. Taceo autē maximum eius in accõmodandis nonnullis commentarijs,vt contextibus reſponderent,laborem,quem, ne ſingillatim facta inductione omnium oſtēdam,ſat ſit locum in primo Phyſicorum commento ſexageſimo monſtraſſe.Nam cùm pars illius commenti, procemij loco in Tertio Phyſicorum legi ſoleret,ille ſententiam Pauli Iſraelitæ ſecutus, eam ad illum tranſtulit locum.Ad hæc cum multæ eſſent interpretũ in varios Ariſtotelis,& Auerrois libros præfationes factæ,omnes reiecit illis exceptis,quas ad eorum librorum cognitionem vtiles eſſe cenſuit. His actis mirum etiam, nouumq; ordinem horum librorum tum Ariſtotelis,atq; Auerrois authoritatibus, tum ratione nixus excogitauit,nequid relinqueret,quod viri huius diligentiam teſtari poſsit.Cum.n.inter hos libros quidam logici ſint, quidam philoſophici, quidam vero medicinales: logicos quidem, quia vt inſtrumenta philoſophiæ, medicinæq; inſeruiunt,in primo ordine collocauit. Verum cum inter logicos nonnulli veri eſſent,nonnulli autem nõ ita veri,veros in Primo repoſuit volumine,prout rationabiliter factum infrà oſtendemus,non veros in Secundo. Librorum aũt,qui ad philoſophiam ſpectant hunc ordinem conſtituit.nam cùm duæ philoſophiæ partes ſint,actiua altera,altera vero cõtemplatiua, libros quidem,qui ad actiuam ſpectant,præpoſuit,tum doctrinæ ordine,tum vt animus humanus morum doctrina confirmatus inſtructior ſit ad rerum cõtemplationē,eoſq; in Tertio volumine collocauit.Eorꝫ autem,qui ſpeculationi ſeruiunt,

hũc

hũc ordinem seruauit. nam naturales libros in Quarto, Quinto, Sexto, & Septimo voluminibus reposuit, metaphysicales in Octauo, & Nono. neq; id quidem iniuria, cũ res naturales quo ad nos re vera præcedere soleant. In Decimo autem medicinales Auerrois quosdam, quandoquidem bonum medicum, philosophum prius esse opus est (vt Galenus refert:) At in Vndecimo Zimarę cũ solutionibus cõtradictiones: propter eam, quam ad libros Aristotelis & Auerrois, vtilitatem afferunt.

DE PRIMO VOLVMINE.

HAbes itaq; LECTOR in primo huius operis volumine totũ Aristotelis organum in multos libros distinctum, triplicemq; Auerrois expositionẽ, in nonnullos quidem paraphrasticam, in alios mediam, in quosdam vero magnã: his vero accedunt Epitome, quæsita, ac epistolæ, nec non Porphyrij libellus, & qui de sex principijs à Gilberto Porretano editus fuit, qui ad Aristotelis libros non mediocriter conferunt. In hoc vero organo cùm agatur de tribus duntaxat veræ logicę partibus, Demonstratiua, Topica, & Sophistica, non immeritò has tres Bagolinus noster à duabus reliquis Rhetorica. s. & Poetica seiunxit: solæ enim primæ ex se potissimum ratiocinatione, quam συλλογισμὸν Gręci vocant, vtuntur, quę Logici scopus est. Cũ igitur ratiocinatio Logici scopus existat, iure factum est, vt quæ scopo quàmmaximè conferrent, antecederent: sicut enim Geometra ex quibusdam prius iactis fundamentis, atq; principijs ad vocata theoremata, sic & Logicus ex aliquibus initijs ad scopum suum deducitur. Quam ob rem primùm quidem Porphyrij libellus, dehinc prædicamentorum tractatus, post hunc liber de sex principijs & de interpretatione situs est, qui libri olim ferè omnes à Seuerino Boetho versi, nunc à Bagolino recogniti sunt: atq; vnà simplices Auerrois expositiones adhibitæ nuper à Iacob Mantino & translatæ, & longè dilucidiores factæ. adiectæ sunt etiam quędam Leui Ghersonidis in Aristotelis atq; Auerrois annotationes, eodem interprete, nondum alias in lucem editę, quas quidem vnà cum prędictis Auerrois expositionibus cùm Iacob Mantinus morte præuentus (vt & alia quamplurima) recognoscere, & contextibus Aristotelis accommodare nõ potuisset, Bagolinus noster eas summa diligentia & recognouit, & contextibus accommodauit. His verò iam dictis libris successit liber Priorum Bagolini opera castigatissimus, figurisq; Aristotelis verba illustrantibus, quàmplurimis insignitus, & media Auerrois expositione à Burana olim translata, nuper verò à Bagolino recognita explicatus. Deinceps liber Posteriorum subit, ex Auerrois sententia ita collocatus (quamuis de huius ordine non parua lis existat) quem cùm expurgare à varijs erroribus cœpisset, immatura morte subreptus fuit, adeo, vt ego coactus sim eius insequens vestigia ad græcum exemplar accommodare, atq; vnum aliud, quod longè difficilius reliquerat imperfectum persoluere. Nam cùm Auerrois super hunc librum magna commentaria ab Abramo de Balmes, à Burana Veronensi, Iacoboq; Mantino conuersa essent, cumq; Abrami translatio mendosa esset, atque obscura, manca verò ac deprauata Buranæ versio foret, quod & ipse in codice suo manuscripto, qui ad nos post obitum Bagolini peruenit, testatur, Mantini autem traductio solum à pri-

mo

mo contextū ad centesimumquinquagesimum vsque primi libri appareret, Bagolinus vnam duntaxat alijs scilicet meliorem elegerat cæterarum collatione, atque ope conformatam, nulla facta additione ex seipso. quod quidem onus initio fermè cursus destituere, coactus est. Ego itaque hanc rem aggressus sum, eamque ad finem vsque viuentis illius ordinem secutus perduxi: has enim tres conuersiones ad verbum comparaui, & illam Buranæ, quam, velut basim, Bagolinus fecerat, quæ adijcienda videbantur, illius more adieci, corrigenda correxi, conuersionum diuersitates, sensuum, vocabulorumque repertas in margine signaui. Postea verò mediam Auerrois expositionem super hunc eundem Posteriorum librum ducis mei consuetudinem secutus à me castigatam posui, & contextus expositioni magnæ respondentes in margine notaui. Constituit deinceps Topicorum, & Elenchorum libros cum media Auerrois expositione ab Abramo de Balmes, & Iacobo Mantino latinitate donata. Nam cum Iacobi interpretatio super quatuor primos libros Topicorum duntaxat haberetur, quæ vero Abrami erat tota quidem legeretur, sed obscuritate, & erratis referta, maximam Lectori afferret difficultatem, nobis, qui ob Mantini dilucidi interpretis interitum residuis carebamus, visum est id saltim, quod ab eo cōuersum fuit Abrami interpretationi prius à nobis expurgatæ, & Aristotelis contextui aptare: vt illius & candorem, & veritatem interpretationum iudicio tuo perpenderes. Quibus peractis adieci Auerrois in totam logicam Epitomen ab Abramo conuersam, emendatam studio meo, cum varia in illius medio interpretationum lectione. Postremo logicalia quæsita, epistolasque cum Auerrois, tum aliorum Arabum, quæ mendosè ab Abramo translata erant, nulloque ordine seruato legebantur, ad librorum logicalium ordinem redegi, & castigaui. Atque hæc habes LECTOR MI in Primo volumine.

DE SECVNDO VOLVMINE.

IN Secundo verò reliquæ non ita veræ, ac propriæ logicæ partes Rhetorica, videlicet atque Poetica compositæ sunt. Verum, & si Rhetorica facultas a Poetica ortum habeat, vt Aristoteles tertio Rhetoricorum tradit, & Strabo in primo de Situ orbis vberiùs, quòd initio omnis compositior oratio Poetica erat: à qua paulatim in hunc, quo nunc vulgo loquimur, sermonem peruentum est, vt pedestris oratio ex alto delapsa humi reperet, poetica vero ipsa curru vehi sublimis, ac triumphare videatur, non tamen ob id Poeticam Rhetoricæ præponendam existimamus, quando Rhetorica plus habet Dialecticæ ex qua partim, partim ex Politica profecta est, vt apud eundem Aristotelem constare in primo Rhetoricorum video, quò factum est, vt tres Rhetoricorum Aristotelis libri, quò Dialecticæ propius accederent à Georgio Trapezuntio latini facti, nuperque recogniti, prius locati anteà fuerint. Quibus Auerrois paraphrases, Abramo de Balmes interprete, adiectæ sunt, nec paucis hę sunt erroribus à Bagolino expurgatę: qui cum videret quoddam præter hos libros Rhetoricæ opus ad Alexandrum Aristoteli ascriptum, translatum olim in latinum à Francisco Philelpho, circunferri, id germanis Aristotelis Rhetoricorum

rum libris coniunxit, vt non minorem fortasse, quàm si Aristotelis foret fructum consequi posses. Poeticæ mox liber ab Alexandro Paccio translatus subit, quem Auerrois in eundem paraphrasis minime antehac talis edita sequitur. Nam Abrami conuersio incredibilem prius afferebat anxietatem, quam Mantinus sustulit: atque hæc omnia in summas, & capita, quæ in alijs haud reperiebantur libris, diuisa sunt: quemadmodum & multa alia, quæ iam dicta sunt, & dicentur. Et hęc quidem sunt, quæ Secundũ complent volumen.

DE TERTIO VOLVMINE.

IN Tertio autem reperies volumine, qui ad Moralem philosophiam spectant, Libros; cuius ordinis rationem supra tradidimus. Verùm cum tres sint moralis philosophiæ partes Ethica, Politica & Oeconomica, Aristotelem secutus Bagolinus noster in primis Moralium Nichomachiorum libros à Bernardo Feliciano in linguam latinam relatos vnà cum eius præfatione imprimendos curauit. Post hos Politicorum libros. Postremo verò qui de re familiari sunt. Res enim publica priuatis familijs longè præstantior existit, ita vt ob hoc libri quoq; Politicorum præcedere mereantur. Et licet ex nonnullis Aristotelis verbis Moralium Nichomachiorum libros Politicis subnectantur, ne tamen materierùm fieret interruptio (nam & alij sub eius nomine libri morales inueniebantur) omnes eos opportunè duxit ante illos, qui de Rep. sunt, collocandos. Quocirca magnorum Moralium libri duo à Georgio Valla translati, adiecti sunt. quos sequuntur Moralium Eudemiorũ libri, qui quanquam cum Nichomachijs in rerum pertractatione conueniant, in modo tamen plerunq; discrepant. Neq; ego nunc disputari an Aristotelis sint, opus esse arbitror. Seclusit tamen quartum, quintum, sextum libros, quanquam in gręcis reperiantur exemplaribus, cùm ijdem ad verbum sint, cum quinto, sexto, & septimo Nichomachiorum, ne bis idem frustrà repeteretur. Quin etiam apposuit Leonardi Aretini in hosce libros introductionem, quam nõ parùm lucis Moralium cognitioni allaturam animaduerterat. Post hos libellum de Virtutibus quendam, Alexandro Chamaillardo interprete, & si non Aristotelis fortasse sit, subnectendum censuit. Dehinc verò conspicies libros à Leonardo Aretino latinitate donatos. Libros postea Oeconomicorum ab eodem versos, atque explanationem quandam, veluti paraphrasticam Auerrois seriem præseferentem, ab eodem Leonardo confectam. Verùm hos eosdem in latinum versos, vel explanatos vnà cum altero ab eodem addito, apposuit Bagolinus, cùm ex altera tantum eorum traslatione Aretini scilicet & Donati, negocio huic plenè satisfieri posse minimè videretur. Nam altera, quę Aretini erat, in duos reperiebatur libros diuisa: quę apud Donatum vnum cõficiebat librum, licet in duas esset partes dissectus, quarum quidem pars altera è gręco in latinum transportata est, altera verò cũ ea apud gręcos nusquam inueniri potuerit, eo genere interpretationis, quã Gręci Paraphrasim vocant, expressa fuit, cui libro Donatus secundũ ab Aretino prętermissum è gręco latinũ faciens, adiecit. Curauit etiam, vt eadem ratione vnà cum explanatione Aristotelicorum

telicorum librorum nonnullæ perpulchræ Aretini explanationes, quemadmodum & quæ super libris Politicorum sunt, prodirent. Postremum Auerrois paraphrasis in libros de Rep. Platonis, quam dudum Mantinus verterat, locum obtinuit, cùm Aristotelicam doctrinam minime saperet.

DE QVARTO VOLVMINE.

EXplicatis his, quæ ad mores attinebant, propterea quia vnaquæque cognitio ex proprijs fit principijs, quibus ignoratis ea quoque, quæ ab his deducuntur, ignota esse fatendum est: ob id Physicorum liber in Quarto volumine locum obtinuit, qui quidem de principijs naturalium rerum agit: vbi contextus in primis Aristotelis castigatus fuit à Bagolino nostro, & Auerrois commentaria magna, quæ in hanc conscripsit tractationem, ab ijs, quos suprà recensuimus, doctoribus emendata sunt. Quibus addita nuper fuit Simplicij lectio in libro septimo à contextu decimo vsque ad vigesimūprimū diuersa ab ea, quæ passim legitur, ne quid illi operi deesse videretur. Auerrois item in eos procemium, quod quidem ob deprauatam aliquam translationem, atque ob rerum in ipso contentarum grauitatem antea difficillimum & mancum à quamplurimis & publicè legentibus, & addiscentibus negligebatur, nunc autem ad maximam facilitatem & integritatem, tum ex Iacobi Mantini dilucidissima, nouaq; translatione, tum ex antiqua castigatissima redactum est. Adiecta sunt etiam (vt in alijs etiam libris quamplurimis) contradictiones, & margineæ annotationes, quæ à Zimara olim affixæ sunt, nunc verò valde auctæ. Præter hæc pulcherrimæ multæ figuræ adiunctæ, perinde atque in libris de Cœlo, atque alijs quibusdam. Post magna verò Commentaria, media quædam Auerrois explanatio in tres primos physicorum libros subsequitur, quam imperfectam Mantinus morte præuentus reliquit.

DE QVINTO VOLVMINE.

QVos verò Aristoteles de Cœlo, de Generatione & Corruptione, deq; rebus Metheorologicis, & de Plantis libris scripsit ex Aristotele, atq; Auerroe quintum sibi ordinem vendicasse comperies. Libri quidem de cœlo cum Auerrois magnis commentarijs, eiusq; contextu ex Arabico à varijs erroribus (sicut etiam alijs libris contigit) emendati sunt, quibus Paraphrasim in eosdem à Paulo Israelita translatam, quam olim ab his seiunctam legebas, associauimus. Occurrent autem tibi libri de Generatione non solum cum media expositione, sed etiam cum paraphrasi Auerrois Vitale Nisso interprete. Subinde Metheorologicorum tractatum videbis cum media Auerrois expositione, & duplici diuisione distinctissima, Auerrois scilicet, atq; alia: quod non ab re Bagolinus noster fecisse putandus est. Cùm enim Auerrois diuisionem confusam satis spectaret, operæ precium esse duxit, si aliam magis articulatam, veramq; apponeret. Sed quid de libro de Plantis dicam, quem hoc loco reponendum censuit? Vt ne Auerrois ordinem commutaret, præsertim verò affinitate motus, quam quidem maximam cum mineralibus habet, de quibus in quarto Metheororum, separatimq; in alijs de Mineris pertractatur, tametsi res aliter quidem pro rei veritate habere videretur. Facile enim cum

MARCO ANTONIO DE IANVA ET VINCENTIO MADIO clarissimis præceptoribus meis defendere possumus libros de Animalibus his, quæ de plantis sunt, præponendos esse, cùm ex animalium sæpe proprietatibus in plantarum cognitionem deducamur.

DE SEXTO VOLVMINE.

TRactationes autem de animalibus sexti voluminis locum occupauerunt, quo ea Aristoteles, atq; Auerroes ordine reposuit. Cui tamē ordini nonnulli repugnant librum de Anima omnes Animalium libros præcedere opinantes, inter quos Auicenna fuit, & Albertus Alemanus: in qua quidem re facile videre possumus eos falli: nempè cum animalia quæq; ex materia & forma constent, suasq; manifestas edant operationes, necessariò de his sub triplici consideratione agendum erat. Primúm quidem de illorum materia, mox de forma, demum de toto composito, à quo diuersę proueniunt operationes: quemadmodum in libris etiam auscultatorijs hunc eundem sequutus ordinem prius de materia philosophus agit, dehinc vero de forma: in alijs autem de aggregato tractauit. Quā ob rem iter oēs de Animalibus libros, qui de Historia, de Partibus, deq; Incessu sunt, quia illorum materiam pertractāt, primas sibi iure vendicarunt. Sed inter hos tres primi in ordine, qui de Historia sunt, collocati fuere, quorum nouem duntaxat Theodorus Gaza in latinum conuerterat, decimum vero his de causis, quas in sua refert pręfatione, quam tu ipse in fronte libri conspicies, dimiserat: quem, quia alibi repositum Bagolinus videbat, in omnibusq; græcis exemplaribus hoc in loco collocatum reperiebat, eum à Bernardo Feliciano traducendum, atq; apud alios reponendum curauit: ne quicquam apud Gręcos inter Aristotelis opera circunferatur, quod à latinis desideretur: quisquis enim eius author fuit, quod fortè dubium, is profectò non ignobilis fuit. Hos cōsequuntur libri de Partibus animalium ab eodem Theodoro latinitate donati, atq; vnà Auerrois in eosdem Paraphrasis nuper à Mantino versa, atq; singulis ipsorum partibus inserta. His annectitur liber de incessu absq; vlla Auerrois interpretatione olim à Nicolao Thomęo Leonico conuersus, atq; antè ipsum apud nos haudquaq; repertus: ob quod à nonnullis qui Aristotelis libros in ordinem redigere conabantur, locus ille in fine librorum de partibus animalium deprauatus fuit, qui cùm is antea rectè ⟨vt de Partibus incessui deseruientibus disseramus⟩ diceret, hoc pacto ⟨vt de generationibus animalium disseramus⟩ illum falsò adaptare voluerunt. Quòd si quis à me huius ordinis rationem petat, illi profectò responderim, primam de Animalibus considerationem, quę de materia est, vt modò diximus, tum historice, tum theorice, ac proprias cuiusq; assignando causas tradi posse, atq; eam, quę per historiam traditur, facilitate, nostraq; notione, rationalem præcedere, cùm in hac & Rhetoras & complures græcos, latinosq;, non admodum philosophiæ peritos plurimum profecisse videamus: theorica, de qua in libris de Partibus & Incessu agitur philosophis duntaxat aptissima est. Expeditis autem, quę ad animalium materiam spectabant, tractatio de forma sequitur, quam tribus de Anima libris Aristoteles absoluit, quibus magna Auerrois Commentaria adiuncta sunt, ab ijsdem, de quibus supra memini, grauissimis philosophis castigata: in

in quorum librorum tertio cùm.v.&.xxxvi.commentarium difficile, maximamq; in se doctrinam complectens legeretur, cumq; hæc ipsa duo commentaria latina facta essent à Mantino, quò clariora redderentur antiquis diligenter castigatis, quæ ab ipso conuersa sunt, apposita fuere. Habes post libros de Anima, quæcunq; ad animalium pertinent operationes, iuxta Aristotelis verba in cuiusq; libri calce decenti ordine collocata. In primis enim liber de Sensu & Sensili est, mox de Memoria & Reminiscētia, de Somno & Vigilia, de Somnijs, & Diuinatione per somnum, vnà cum Auerrois separatim paraphrasibus, nunc primùm à Bagolino nostro recognitis, de Animalium motu absq; Auerrois explicatione. Post hos libri de Generatione animalium vnà cum Auerrois paraphrasi à Iacob Mantino nuper versa, de Longitudine, & Breuitate vitæ cum Auerrois paraphrasi ab erroribus compluribus castigata. Demum de Iuuentute & Senectute, Vita, Morte, & Respiratione, nec non initium libelli de Sanitate & Morbo. Hæc in Sexto.

DE SEPTIMO VOLVMINE.

VErùm, cùm quidam essent Aristotelis libri, qui nullum certum in naturalibus locum obtinebant, ij Septimum volumen expleuerunt. In quo primùm Aristotelis problemata, quæ quidam ex circularibus disputationibus eius potius auditorum collectanea existimant, à Theodoro gaza latinitate donata, & quibusq; in locis ex collatione græcorum codicum emendata, reposita sunt. Nec mirum tibi videri debet: quòd nonnulla ad Metaphysicam, Medicinamq; attinentia reperies. Nihil enim hæc prohibent, quominùs hæc ipsa problemata naturalia possint, πλεισταμερῶς denominari, quæ cum confusa prius essent, neq; ordine annexa, maxima diligentia suis quæq; locis concinè apposita fuere: ita vt naturalia quidem naturalibus insererentur, quę ad Metaphysicam spectant, metaphysicalibus, quę verò ad Medicinam medicinalibus. Habes insuper Mæchanicas quęstiones olim à Nicolao Thomęo Leonico conuersas, nuper recognitas, nec paucis figuris insignitas. Ab his potes librum de mundo, quem multi non esse Aristotelis prædicant, videre à Guglielmo Budæo translatum: verùm, si liber ille Stagiritæ doctrinam, phrasimq; non sapit, illum forte is edidit, qui & Rhetoricam ad Alexandrum. Incedit postea liber de Admirādis auditionibus à Dominico Montesauro in latinum versus, quem Aristotelis esse subtilissimis in sua præfatione rationibus comprobare nititur. Propè hunc Physiognomica, & libellus de Coloribus adest a Simone Portio è gręco fidelissimè translatus, qui licet Theophrasti potius, aut alterius cuiusdam non vulgaris, quàm Aristotelis phrasim seruet, Ephesius tamen illum Aristotelis in calce tractatus de Spiratione esse scribit, cuius enarrationem ibidem pollicetur. Huic vero librum quendam de Spiritu, vt ille, suspectum adiecimus: qui quidem tres libri nouissimi, cùm antea indistincti essent, in capita diuisi sunt. His accedit liber de Xenophane, Zenone, & Gorgia, à nobis hoc ordine collocatus, qui cùm antea mēdosus, et mancus legeretur, Bagolinus noster curauerat, vt ille denuò à Bernardo Feliciano viro sanè doctissimo in latinum sermonem conuerteretur. Iuxta hos libellus est Aristotelis de Lineis insecabilibus, Georgijq; Pachymerij super eundem compendium, quæ ambo

Destructionum Algazelis, quæ cùm anteà in alijs Auerrois editionibus mendosa esset, atque inutilis,& nuper à Calo Calonymo hebræo in latinum versa,au ctaque foret,atque adhuc tamen infinitis in locis deprauata, Bagolinus facta ad verbum ambarum comparatione, illam Calo Calonymos accepit, tibique castigatissimam accuratissime reddidit. In qua quidem habes.16.ex Metaph.disputationes,cum antea.14.tantum reperirentur:in quarum plurimis,pleraque intericcta sunt dubia, quæ prius non extabant.at ex Naturali Philosophia quatuor adiectę sunt,quas idē latinis translationibus donauit.Post hęc tractatum habes de Animę beatitudine, quē mirificè correxit:adiecit etiam Epistolam de connexione intellectus abstracti cum homine Calo Calonymo interprete : quæ licet prædicti tractatus pars esset, atque aliter etiam translata, hic tamen apposita est, vt & codicum, & interpretum diuersitas inspici posset.

DE DECIMO VOLVMINE.

IN Decimo verò volumine nonnulla ab Auerroe commentaria, separatique libri in Medicina reperiuntur: neque iniuria sanè collocata in hoc volumine sunt à Bagolino nostro post omnes & Arist.& Auer.libros, sed ob eam, quam supra diximus,rationem.Quare Auer.libros,qui Colliget vocantur,qui olim deprauati legebantur,studiosissimè cultos imprimēdos curauit. Verùm cùm quinti libri capita.57.58.&.59.quippe quæ de medicinarum compositione agunt, difficillima legerentur, & ob id Iacob Mantinus ea dilucidissimè vt sui moris est, interpretatus esset, Bagolinus noster, vt id, de quo in his capitibus agitur, clarius redderetur, illius translationem vnà cùm antiqua nunc primùm in lucem edidit.His autē libris Auerrois Collectaneorū sectiones tres,tribus colliget libris,Secundo,scilicet Sexto,et Septimo respondētes,voluit collocare,quas Ioan.Bruyerinus Campegius vir apprimè doctus,& in dicendo perpolitus maxima elegantia in latinum sermonem conuerterat, quò illorū saltim trium haberes,& claritatē,& literarum varietatē.Adiecta etiā sunt cōmentaria quædam, quæ ipse recognouit Bagolinus in Auicennæ Canticā ab Armegando Blasii de Monte Pesulano ex Arabico in latinum versam,atque nuper ab Andrea Bellunensi ad meliorē frugem castigatione redactā, & in partes,tractatus, capitaque distinctā. Adiecimus postremo Epistolam illā Auerrois de Theriaca, quā se in.7.colliget cap.2.scripsisse testatur, quę cum anteà à nobis desideraretur; nūc primū ex scriptis Andreę à Cruce Veneti chyrurgi celebris reperta est.

DE VNDECIMO VOLVMINE.

VNdecimum verò,quod postremū volumen est,contradictiones omnes dictorū ab Aristo.atque Auer.cum solutiōibus Zimarę continet in ordinem redactas, atque incredibili studio emendatas,cum prius diuersis in libris,dispersæ essent(non enim omnes eodē tempore Zimara in lucē emiserat.)

HIc itaque librorū ordo est,hæc castigationes,atque hæc consilij ratio, quā tibi supra pollicebamur,quę talia,ac tanta tibi Bagolinus noster vtilitati publicę studens,nō sine vitæ dispendio adeo laboriosè collegit,et diligēter castigata reliqt,vt eius manibus oīs sit debitura posteritas. Reliquū itaque est LECTOR Philosophię studiosissimè,vt oblata tibi tantorum philosophorum

 monimenta,

monimenta, nullo etiam monente, nulloq; exhortante, vltro accipias. Nam, si legimus, olim Grammatico cuidam ab Alcibiade colaphum impactum fuisse, propterea φ is Homerum, qui maxime Grammatico sit necessarius, domi non haberet: quanto, per Deos immortales, maiori dedecori foret philosophiæ studioso Arist. voluminibus, atq; his quidem cultissimis, carere? Ad hæc autem, si memoriæ proditum est Homeri libros tanto in ꝑtio apud Magnum illũ Alexandrum fuisse, vt hi in capto Darij Persarũ Regis vnguẽtorum scrinio, quod auro, gemmisq; ornatum erat, collocarentur, atq; vnà cum pugione sub puluino semper ab eo rege haberentur, nonne Philosophiæ studiosi debent Aristo. libros, qui longo interuallo Homeri operibus, omniũ iudicio, sunt anteponendi, in sua Bibliotheca, quasi thesaurum quendam, habere, semperq; eos manibus (vt Cyri pædiã Scipio Aphricanus) tractare? Eia igitur per Deum, atq; hominum fidem, accipite omnes preciosissimam hanc in domum vestram supellectilem. Qui enim hanc accipiet, Philosophiam ipsam, qua nihil maius hominibus vnq; datum à Dijs immortalibus est, accipiet. Neq; vero vllum tam exhortatione mea moueri ad hanc rem volo, quam tum Platonis, tum Aristo. nostri, exemplo: quos adeo Philosophiæ cupidos, amatoresq; fuisse constat, vt nulli vnquã sumptui pepercerint, sed, propè dixerim, prodigi fuerint, quotiescunq; accideret aliquem in eorum manus librum peruenire, vndè se vtile aliquid haurire posse existimarent. Illud sanè constat, Platonem, cùm non admodum diues esset, tres tamen Philolai Pythagorici philosophi libros decem denariorũ millibus mercatum esse. Aristotelem quoq; nostrum paucos quosdam Speusippi libros tribus atticis talentis emisse, quos sibi res philosophicas cõscribenti adiumento fore iudicarat. Quod cùm ita sit, nemo profectò satis digno pretio Aristotelis libros æstimarit. nam si à præclarissimis philosophis pauci illi libelli, tãti empti sunt, quanti quæso tot in vnum congesta duorum philosophorum volumina æstimari oportet? Verum, vt omnes intelligant, Iuntas fratres nil aliud magis cogitasse, φ Philosophiæ sectatoribus opem ferre, Deos, atq; homines testor, nullis eos impensis, nulli in conquirendis vndiq; nouis libris labori pepercisse. Quamborem, omnes, vti accedant, hortor, & moneo. nõ enim auaros illos, esse comperiẽt, qualẽ fuisse Marcum Popilium Andronicum traditũ est: quem ferunt Opusculum Annalium sexdecim millibus numùm vendidisse: sed liberales potius homines, atq; æquitatis, & amicitiæ, non questus, & pecuniæ amatores sentient. Vale, & labores nostros in tuam gratiam susceptos, dilige.

ALOYSII LVISINI VTINENSIS.

Tantum & Aristoteles Bagolino & Corduba debent
Quantum humus Agricolæ debet operta rubis.
Multa horum dum sunt confusa volumina: mendis
Obruta. dum in tenebris multa sepulta latent.
Ille affert seriem confusis. Ille rescindit
Mendas, e tenebris ille sepulta rapit.
Si nulli dant tanta homines, si sæcula nulla,
Quis non diuino hunc donet honore virum?

ROMVLVS FABIVS FLORENTINVS PHILOSOPHIAE STVDIOSIS.

Nter ea, quibus homines a ueritatis, quæ per lectionem quæritur, contemplatione sæpenumero abduci solent, quatuor hæc uel præcipua esse arbitramur. Primũ quidẽ Authorum ignobilitatem, Deinceps turbatum librorum, ac doctrinæ ordinem, Tertio uero loco tum uerborum, tum sensuum obscuritatem, Quarto denique lectionis uitiatæ prauitatem. Quæ omnia impedimenta Ioannisbaptistæ Bagolini opera ab hac nouissima Aristotelis, & Auerrois æditione ablata esse facile dignosci potest. Cum enim multi ex Græcis, Arabibus, & Latinis, alios atque alios in Philosophia libros conscripserint, unum tamen ex Græcis Aristotelem, unũ ex Arabibus Auerroim propterea, ut arbitror, selegit, q̃ ualidissimis eorũ argumentis cæterorum omnium tum in conscriptionibus errata, tum in dissertationibus falsa dogmata facile redargui posse intelligebat. Quocirca & ille Philosophorum Principis, & hic magni Commentatoris appellationem consensu omnium est consecutus, tantæq; sunt ambo apud eos, qui aliquid sapiunt, authoritatis, ut iam eorum dictis omnes assentiri, omnemq; prorsus firmari rationem uelint, nec quemquam prorsus sapientem, uel Philosophum putent, qui his audeat contradicere: ut iam nihil sit, q̃ miremur Pythagoreos ei, quem sectabantur, tantum tribuisse, ut quod ille dixisset, sine ulla alia ratione uerum apud ipsos haberetur, cũ hodie Aristoteles, atque Auerrois tanti nominis sint, ut quicquid alter illorum scripsit indubitatum axioma apud omnes censeatur. Quod ad secundum attinet, cum & infinitam prope librorum multitudinem ac totius doctrinæ tantam confusionem cerneret, ut non solum delicatos lectores, sed laboriosissimos etiã sciendi cupidissimos a lectione & studio deterreret, libros oẽs Aristotelis & Auerrois uel Græcis hactenus, uel Latinis incognitos, & quomodocunque uel translatos uel recognitos magno labore collegit, & in unum quasi corpus redigere tentauit: quod, ut undiq; perfectum esset, omnem peripateticæ doctrinæ rationem positis suo quibusq; loco libris ingeniosissimo, ac certissimo quodam ordine digessit. Quo factum est, ut quæ ad Logicam pertinent uolumina, quia de omnium scientiarum atque artium instrumentis conscripta sunt, primum locum tenerent: secundum Morales libri, doctrinæ potius fortasse ordine ab ipso cæteris omnibus propterea ante positi, quod eis ad rerum omnium causas & arcana naturæ cognoscenda idonei reddimur: quos sequuntur naturalium, & eorum, quæ ad Metaphysicam pertinent sex uolumina, iure optimo his, quibus Medicina continetur præposita, siquidem Medico Philosophiæ ignaro haudquaquam esse credendum omnes sciunt. Et ut horum librorum absolutior, ac certior fieret disciplina, omnium in dictis Aristotelis & Auerrois Marciantonij zimaræ Contradictionum Solutiones, quæ usquam inueniri potuerunt, in ultimum uolumen adeo redegit, ut omnia iam nouum hunc ordinem adepta iucundius, ac longe q̃ unquã antea fructuosius legãtur. Quid uero commemorem, quot & quanta fecerit

cerit ac pertulerit, ut omnem ab his libris obscuritatem, omnes prorsus tenebras depelleret. Nam quantum olim moræ atque impedimenti rerum confusio studiosis afferebat, tantum nunc opis, & inuitamenti ordo aptissimus exhibebit. Cum enim eos ueterum translationum uitio, quæ uel non satis fideles, uel uitiatæ ac mendosæ erant, aut sensuum subtilitate, obscuros ac difficiles conspexisset, nouas doctissimorum uirorum translationes aut solas ueteribus minus fidelibus reiectis apposuit, aut fidelibus relictis, licet obscuris, ut res clarior redderetur, adiecit. Longum esset recensere, quot & quæ loca tum Arist. tum Auerrois obscura, & a paucissimus intellecta appositis grauissimorum Philosophorum margineis scholijs, ac annotationibus dilucidissima redideritt. Quo ad ultimum autē, quod ad æditionis fidelitatem, ac diligentiam attinet, scire operepræcium est, nullam prorsus ex his artibus, quas mæchanicas appellant, aut maioribus, ac magis crebris erroribus esse obnoxiam, aut grauioribus impensis & pluribus uigilijs addictam, quàm hanc imprimendorum librorum rationem atque industriam. Quamobrem neque pauperibus, neque auaris, sed liberalibus diuitibus eam conuenire arbitror. qui, si opera sua ac doctrina emendatos libros ædere nequeant, peritos uiros conducunt, qui hoc ipsum sua diligentia & laboribus præstare ac uelint. Id quod a Iuntis fratribus, qui nihil magis, quàm studiosis prodesse desiderant in hoc tam præclaro Philosophiæ opere præstitum fuisse uel ex hoc omnes intelligent, ꝗ doctissimum illū Philosophū, ac Medicum honestissimo huic laboriosissimo negotio præfecerūt, & me, licet indignum, adiutorem illi, & quasi ministrum, semper assistere uoluerunt. In quo ille opere totos ferme quinq; annos inter assiduos labores, ac uigilias infatigabili diligentia & fide consumpsit, nec prius ab incæpto destitit, ꝗ opere propemodum iam expleto, supremum uitæ diem clausit: quod tandem post eius obitum una cū Marco Odo physico dijs oddis fauentibus ad optatū finē perduximus. Hos igitur libros a uobis iamdudū desideratos, tanta diligentià, tantisq; impensis in spem gratiæ excussos hilari animo suscipite, & huic dignissimo uiro immortales agite gratias, quē ea ab his libris abstulisse intellexistis, quæ ad sapientiam aditum uobis hactenus clauserant, eaq; præstasse, quæ uos ad felicitatem in altissimarū rerum speculatione positam, breui ducere possunt. Bene ualete.

IVLIVS PAPA III.

MOTV PROPRIO &c. Cum ſicut dilecti filij hæredes Lucæantonij de Iuntis bibliopolæ Veneti nobis nuper exponi fecerint ad communem omnium ſtudioſorum vtilitatem eorum propria impenſa diuerſa opera, videlicet Primum volumen diuerſarum Nauigationum & Itinerum Indię orientalis Aegypti, Aethiopiæ, Africæ factarum per diuerſos authores Græcos, Hiſpanos, & Africanos, ac in Italicum ſermonẽ translatarum, ac ARISTOTELIS decimum librum DE Animalibus translatum in ſermonem latinum per Ioannem Bernardum Fęlicianum, DE Admirandis auditionibus, per Dominicũ Monteſaurum Veronẽſem, & DE placitis Xenophanis, Zenonis & Gorgiæ: nec non diuerſa opera AVERROIS & LEVI GHERSONIDIS ſuper Ariſtotile, & Porphyrio nuper traducta per magiſtrum Iacob Mantinum hebręum, & Ioannem Franciſcum Buranam Veronẽ. hactenus non impreſſa imprimi facere intendant, dubitantq; vt huiuſmodi opera poſtmodum ab alijs ſine eorum licentia imprimãtur, quod in maximum eorum præiudicium tenderet: Nos propterea eorum indemnitati conſulere volentes Motu ſimili & certa ſcientia eiſdem hæredibus in prædicta opera hactenus non impreſſa & per ipſos imprimenda per decem annos poſt eorundem operum, vel cuiuslibet ipſorum impreſſionem à quocunq; ſine ipſorum licẽtia imprimi aut vendi, ſeu venalia teneri poſſint concedimus, & indulgemus: inhibentes omnibus & ſingulis Chriſti fidelibus tam in Italia, quàm extra Italiam exiſtentibus, præſertim impreſſoribus librorum & bibliopolis ſub excommunicationis latæ ſententiæ: in terris vero S. R. E. mediate vel immediate ſubiectis etiam ducentorum ducatorum auri cameræ apoſtolicæ applicandorum: & inſuper amisſionis librorum pœna toties ipſo facto & abſque alia declaratione incurrenda, quoties contrauentum fuerit, ne intra decennium ab impreſſione dictorum operum, vel cuiuslibet ipſorum reſpectiue computandum dicta opera tam latina, quàm Italica hactenus non impreſſa & per ipſos hæredes imprimenda ſine eorundem hæredum licentia dicto decennio durante imprimere audeant. Mandantes vniuerſis venerabilibus fratribus noſtris Archiepiſcopis, Epiſcopis, eorundem Vicarijs in ſpiritualibus generalibus, & in ſtatu temporali. S. R. E. etiam Legatis, & vice Legatis ſedis apoſtolicæ, ac ipſius ſtatus gubernatoribus, vt quatenus pro ipſorum hæredum parte fuerint requiſiti, vel eorum aliquis fuerit requiſitus eiſdem hæredibus efficacis defenſionis aſſiſtentes præſidio præmiſſo ad omnem dictorum hæredum requiſitionem contra inobedientes & rebelles per cenſuras Eccleſiaſticas etiam ſępius aggrauãdo & per alia iuris remedia auctoritate apoſtolica exequantur, inuocato etiam ad hoc, ſi opus fuerit auxilio brachij ſecularis, non obſtantibus conſtitutionibus et ordinationibus apoſtolicis cęteriſq; contrarijs quibuſcunq;. Et inſuper, quia difficile admodum eſſet præſentem motum proprium ad quemlibet loca deferri, Volumus & apoſtolica auctoritate decernimus ipſius tranſumptis & exemplis manu alicuius pręlati & notarij publici ſubſcriptis, etiam in ipſis operibus impreſſis plenam & eandem prorſus fidem vbiq; tam in iudicio quàm extra haberi, quæ præſenti originali haberetur, & quod præſentis motus proprij ſola ſignatura ſufficiat & vbiq; fidem faciat tam in iudicio quàm extra, cſã noſtra in contrarium acta non obſtante.

Priuileige du Treschrestien ROY de France HENRY. II. de ce Nom.

HENRY par la grace de Dieu Roy de France au Preuost de Paris Baillifz de Rouen d'Orleans & Mascon, Senechaulx de Prouence forcalquier & terres adiacẽtes ou a leurs Lieutenãs, salut. Receu auons l'humble de noz chers & bien aymez Guillaume Regnault marchant demourant a Lyon & autres heritiers de feu Iaques de Gionti, aussi demourant audit Lyon. Et Thomas & Iean Maria Gionti demourant à Venise les heritiers de feu Messire Lucantoine Gionti demourant audit Venise. Contenant qu'ilz ont tellement faict exploicter, que par le moyen de leurs amys & auec grand labeur, fraiz & mises. Ilz ont recouuers plusieurs liures & traictez, de medicine & philosophie. C'est assauoir le Commentaire de Iherosme Triuieri Brachieli docteur en medicine demourant en l'Vniuersité de Louuain sur les sept liures des Aphorismes d'Ipocras & Aristote de Animalibus liure dixiesme, interpreté par Iean Bernard Felician de Placitis Zenophanis Zenonis & Gorgie du mesme interprete, de Admirãdis auditionibus interpreté par Dominique Montesaure Veronnoys. Expositions ou commẽtaires de Auerrois, sur les cinq voix de Porphire sur les Predicamens de Aristote sur le liure des Interpretations, Comments Cent cinquante sur le premier liure des Posteriores. Expositiõ sur les quatre premiers liures des Topiques. Proheme sur les liures de Physique, Paraphrase sur les Postiques. Autre moyẽne exposition sur les troys liures des Physiques. Comment cinquiesme, & trentesyxiesme sur le tiers de Anima. Proheme sur les douze liures de Metaphysique. Les troys Chapitres derniers sur le quint colliget. Annotations de Leui Gersonidis es liures de Porphire & predicaments d'Aristote es liures des Interpretations es liures des premiers resolutifz. Le tout par Iaques Mantin traduict en latin. Epitome de Auerrois des demonstrations & diffinitions, translaté en latin par Iean François Burana Verõnoys. Lesquelz liures & traictez, sont plains & decorez de belles & singulieres auctoritez de philosophie au bien & proffit de la chose publique de nostre Royaulme. Et pour l'vtilité & instruction d'iceulx qui les vouldront veoir & lire. Lesquelz liures ilz feroiẽt volentiers imprimer & mettre en lumiere, ce qui n'a ancores esté faict. Et pour ce faire ont desia faict dresser partie des choses a ce requises & necessaires. Mais ilz doubtent que apres leur impression faicte, autres se voulsissent ingerer les imprimer semblablement sur icelle leur impression. Au moyen de quoy ilz demoureroient frustrez, non seulemẽt des frais & mises par eulx faictz, mais aussi de leurs peines & vacations. Nous humblement requerant que attendu que aucun de nostre Royaulme n'a encores recouuert, retiré, ne faict imprimer lesdicts liures. Il nous plaise pour aucunemẽt les recõpenser des frais & mises, qu'il leur a conuenu faire pour le recouuremẽt d'iceulx. Faire deffences à tous autres libraires, de non imprimer, faire imprimer, ou exposer en vante lesdicts liures & volumes, par eulx recouuers, & imprimez comme dict est, iusques a certain temps.

Pource est il que nous ayant esgard a ce que dessus, & pour certaines bonnes causes & considerations à ce nous mouuans, auons voulu & ordonné & ausdicts supplians permis & ottroyé, permettõs & ottroyons par ces presentes que autres que eulx ne puissent imprimer ne vendre lesdicts liures iusques au temps & terme de six ans prochains venans. A commencer de la date de la premiere impression acheuee qu'ilz feront desdicts liures. Si vous mandons & commettons par ces presentes chascun endroit soy, & si comme à luy appartiendra, que de noz presens grace permission & ottroy, vous faictes & souffrez & laissez iouir & vser lesdicts Regnault & heritiers de feu Iaques Gionti de Lyon, & de Lucãtoine Gionti de Venise, ledit temps durant. En faisant inhibitions & deffences a toutes personnes de non imprimer lesdicts liures, ne iceulx exposer ne mettre en vente, sans le congé & consentemẽt desdicts supplians ledict temps de six ans durant. Et ce a peine de cent marchs d'argent à nous appliquer & de confiscation desdicts liures qui se ferõt vendre & imprimer au cõtraire, car ainsi nous plaist il estre faict. Nonobstant quelconques autres lettres ou priuileiges impetrees ou à impetrer à ce contraires. Mandons & commãdons à tous noz iusticiers, officiers & subiectz que à l'execution de ces presentes soy, obey. Donné à Bloys le sixiesme iour du moys de Ianuier l'an mil cinq cens cinquante. Et de nostre Regne le quatriesme. Ainsi signé par le Roy à vostre relatiõ.

BOHIER. Et seellees en cire iaulne à simple queue.

FRANCISCVS DONATO DEI GRATIA
DVX VENETIARVM ETC.

CHE per autorita de questo consiglio sia concesso alli heredi del Q. Lucantonio Gionta librari, che alcuno altro che loro senza permission de quelli per anni quindece proximi non possa stampar, ne far stampar, ne vender in questa nostra citta & inchadaun luogo del Dominio, ne in quelli vender, anchora che fussero stampati altroue, El libro decimo de Aristotile De animalibus tradotto per meser Ioan Bernardo Feliciano, & De Admirãdis auditionibus tradotte per meser Domenego Montesoro Veronese, & De Placitis Xenophanis, Zenonis & Gorgiæ, & diuersi libri de Auerroe, & Di Leui Gersonides sopra Aristotile & Porphirio tradutti per maistro Iacob Mantino hebreo & per meser Ioan Francesco Burana Veronese. Sotto pena alli contrafacienti di perder le opere, lequali siano de ditti supplicanti, & sotto le altre pene nella supplication sua dechiarite. &c. Die. 26. Aprilis. 1550.

Errata ſic corrigito.

IN PRIMO VOLVMINE.

folio.73.columna.4.linea.22.in figura prima in cuſpide triaoguli C.lege C. homo.
fo.74.2.48. in figura tertia adde in cuſpide trianguli C.homo.
fo.176.4.23.qualis,l.† qualis.
fo.379.3.17.morſiani l. morgitani, & in margine, ex mortula,l. ex morgi.
fo.198.1.34.fortaſſe cõſideratio, in margioe addes, Abraham aufert illud fortaſſe.
fo.198.1.36.& ſcientia,l.† & ſciẽtia:& adde in margine, Abrahã legit,& ſapientia eſt ſciẽtiæ moralis,quia ſunt ab ipſa voluntate.

IN II. VOLVMINE.

fo.2.4.11.io margine dele totã illam poſtillam vſq; ad illud, Entymematum.
fo.67.1.13.cum, lege ſum

IN III. VOLVMINE.

fo.139.1.1.proprĳs,qui neceſſarĳs,l.proprĳs oeceſſarĳs.
fo.150.1.39.ac toridem,l. ac quòd totidem.

IN IIII. VOLVMINE.

fo.3.3.58. in margine. 12. Metaphyſices. com. 14. Adde, & Primo de Generatione animalium, Cap. vltimo.
fo.23.4.53.vt vagant,l.vt agaot.
fo.29.1.53.& ſpecies,l.& forma,
fo.36.1.21.ſuperfluunt hæc verba,Caput Tertium, in quo,& cætera.
fo.eo.2.24.deficiunt hæc verba, Caput Tertium, in quo ſoluuntur dubia de cauſa finali.
fo.62.4.2. ſi noo,l. oiſi.
fo.85.2.5.ſed ratione,l. ſed & ratione.
fo.121.1.46.nunc motu,l.nuoc motus.
fo.135.2.4.ſeparatus,l.ſeparatur.
fo.138.4.20.nullam magnitudinem, l, nullam mutatiooem.
fo.138.4.40.eſt in infinita,l.eſt infinita.
fo. 86.4.45. / 93.2.41. / 105.1.13. } adde in margine, Vide coo.Zim.
fol.142.3.57.deficiunt hæc verba,Cap.primum, in Lationis,Alterationis,& Augumẽti motu mõſtratur mouens ſimul eſſe cum eo, quod mouetur.

IN V. VOLVMINE.

fo.17.3.23.maior,l.minor.
fo.57.1.1.enim accidens,l.eſt. n. accidens
fo.65.1.30.in marg.oppoſitũ in vltimo ca. de ſubſtantia orbis,l.oppoſitum in quinto cap. de ſub orbis. Vide con.Zim.
fo.71.3.13.Democriti dicũt,lege Democritici dicũt
fo.117.4.15.oſtendidit,l.oſtendit
fo.154.4.40.vt inquit,l. vt etiam inquit
fo.155.2.2.ad ſe ipſum,l.ad ſe ipſum ipſe
fo.160.1.51.ſeparatũ enim eſſet,quod comune,l.ſeparabile.o.eſſet ipſum cõmmune, et in margine adde,* al.l. vacuum.
fo.160.1.61. q͛d augetur, l. q͛d ãugetur, & adde in margine * alia litera,ſic.
fo.161.4.58.Summa quarta,l. Summa tertia.
fo.176.2.14.& hæc.l.& hẽc. & adde in margine, * al'.litera eadem.

fo. 4.1.4. / 31.3.35. / 33.2.56. / 65.1.30. } adde in margine, vide con.Zim.

IN VI. VOLVMINE.

In præfatione linea.7.rex vrget.l.res vrget.
fo. 4.1.7.ſua copage.l. ſua compage.
fo.9.4.54.catet.l.careant.
fo.121.3.13.deficiunt hæc verba, Caput Quartum. Animam non eſſe numerũ ſeipſum mouentem.
fo.122.4.32.deficiuot hæc verba, Caput Sextum. Animam non eſſe ex elementis compoſitam.
fo.145.1.5.quod.l.quod eſt.
fo.160.3.5.intelligant.l.intelligat.
fo.171.2.50. In marg. adde. oppoſitum dĩcit Alex. in tra, de in tel,dicens,quòd eſt trinus. vide con. Zim.
fo.180.3.1.cap.5.l,cap.6.
fo.115.2.30.dele con.Zim.in marginie.
fol. 109.1.69. / 115.2.24. / 135.1.16 & 18. / 137.1.55. / 139.1.49. / 159.3.20. / 145.1.50. / 159.4.10. / 166.1.4. / 173.3.23. / 171.2.5. } Adde in marg. Vide con.Zim.

IN VII. VOLVMINE.

fol.86.1.53,quod habeote.l. quod ab ente.
fol.76.4.14. corporis. l. † corporis,& adde in margine. † alia litera coloris.
fol.77.4.14. ex ĳs eluuntur, floribus effluxis ex meatibus.l.in marg. In antiquo Codice legitur, exterſis ſupra coloribus ex poris,dum areſcunt.
fol.77.4.20.tiogantur, ingredientes in florum poros.l.lędantur ad ingreſſus florum.

IN VIII. VOLVMINE.

fol.55.4.31.In margioe dele.vide con.Zim.
fol.64.4.5.in quo poſsibile.l. in quod poſsibile
fol. 79.3.27.ipſum quidquid eſt.l. ipſum quodquid eſt.
fol.157.1.4.cap.4.l.cap.5.
fol.165.1.44.ideas numeros.l.ideales oumeros.
fol.172.1.49.in marg.entium,aut eſſe.l.entiũ.eſſe.
fol.173.4.13.in marg.Tex.2.l.Tex.26.
fol.169.4.67.io marg.de eſſentia.5. Meth.Tex.23.
fol.31.1.12.in marg.adde, vide Auer.in Epithome Tract.2. &.
fol.115.1.35.in marg.adde.vide Auerr.in Epitome Tract.2.3.
fol.66.2.7.in marg.adde.vide con.Zim.

IN IX. VOLVMINE.

fol.3.2.27.in marg. adde oppoſitum.3. Cœli. 67. de formis elemeotorum. vide con.Zim.
fol.3.2.33.in marg.adde. vide con.Zim.
fol.17.4.18.finitas.l.fanitas.

IN X. VOLVMINE.

fol.69.2.39.mobilitas.l.nobilitas.
fol.69.4.19.alĳs.l.alĳ.& io marg.dele poſtillam.
fol.69.4.47.violatum.l.violarum.

INDEX

LIBRORVM OMNIVM

QVI IN HOC ARISTOTELIS ET AVERROIS OPERE IN VNDECIM VOLVMINIBVS DISTINCTO CONTINENTVR

In quo quę tibi ex Præfatione nostra diffusius sunt explicata, nunc compendiosius traduntur, librorũ videlicet ordo & Interpretum nomina: Libros vero, qui vel nuper sunt additi, vel denuo fidelius translati, aut summa diligentia castigati, hoc prefixo signo * intueberis.

IN VOLVMINE I

PORPHYRII Phœnicei Introductio, Seuerino Boetho interprete. 1
ARISTOTELIS Stagiritæ Prædicamenta, Eodem Seuerino Boetho interprete. 12
GILBERTI Porretani Sex Principiorum Liber. 31
ARISTOTELIS Stagiritæ de Interpretatione Libri Duo, Seuerino Boetho interprete. 35
Priorum Resolutoriorum Libri Duo. 53
Posteriorum Resolutoriorum Libri Duo. 128
Topicorum Libri Octo. 154
Elenchorum Libri Duo. 321
* Omnes quidem summa diligentia Castigati, ac ad maximum candorem redacti, & in Summas, ac Capita diuisi: In libris vero de Interpretatione, Priorum, & Posteriorum quamplurimæ figuræ suis insertæ locis mirabili artificio confectæ sunt.
* AVERROIS Expositio in Librum Porphyrij, à Iacob Mantino nunc primum in Latinum conuersa. 1
* In librum Prædicamentorum, eodem interprete. 12
* In Librum de Interpretatione, eodem interprete. 35
* Media Expositio in Libros Priorũ Resolutoriorũ, à Ioanne Frãcisco Burana Veronensi Latinitate donata, sed nunc varijs mendis expurgata. 53
* Expositio Maxima, seu Magna Commentaria, ab eodem Ioanne Francisco in Latinum sermonem conuersa: quæ, cum prius mendosi codicis culpa manca esset, ac deprauata, nunc aliarum conuersionum ope, & collatione reddita est absolutissima. 127
* Expositio Media in eosdem Posteriorum Resolutoriorum Libros, ab eodem conuersa, sed nunc diligentissime recognita, in cuius margine proprijs locis contextus correspondentes sunt designati. 240

Expositio in Octo Libros Topicorum, Abramo de Balmes interprete, mendosa, obscura, nunc castigatissima, & ad maximam claritatem restituta legitur: Cui vnà illã super Quatuor primos Libros, a Iacob Mantino nuper translatam adiecimus, quam super reliquos quatuor morte præuentus explere non valuit. 254
*
Expositio in Libros Duos Elenchorum nuper recognita & in capita distincta, Abramo de Balmes interprete. 321
EPITOME In Libros Logicæ Aristotelis summa diligentia castigata, eodem Abramo de Balmes interprete. 341
QVÆSITA Varia in Logica, iuxta ordinem Librorum Logicæ, nunc ad meliorem frugẽ castigatione, & ordinẽ redacta, Eodẽ interprete. 361
Epistola vna nunc primum recognita, Eodem Interprete. 380
* LEVI GERSONIDIS In Librum Porphyrij Annotationes, & in Auerrois expositionem, nuper à Iacob Mantino hebræo Medico translatę & à latinis nondum visę. 1
* In Librum Prædicamentorum, & Auerrois expositionem, nunc etiam ab eodem Mantino, conuersę. 12
* In Librum de Interpretatione, & Auerrois expositionem, nunc primum ab eodem Iacob Mantino latinitate donatę. 35
ARABVM Nonnullorum Quæsita, ac Epistolæ, ab Abramo de Balmes Translata, sed nunc maximo opere castigata fuere. 380

IN VOLVMINE · II

ARISTOTELIS Artis Rhetoricæ libri Tres, Georgio Trapezuntio interprete. fol. 1
Rhetorica ad Alexandrum, Francisco Philelpho interprete. 67
De Poetica, Alexandro Paccio, patritio Florentino interprete. 81
AVERROIS Paraphrases in libros Tres Rhetoricorum, Abramo de Balmes interprete. 29
* Paraphrasis in librũ Poeticæ, nuper à Iacob Mantino latinitate donata. 89
Libri quidem omnes recogniti, ac in Summas nonnulli: omnes vero in Capita diuisi.

IN VOLVMINE · III

ARISTOTELIS Moralium Nicomachiorum libri Decem, Ioanne Bernardo Feliciano interprete. fol. 1
Magnorũ Moraliũ libri Duo, Georgio Valla Placentino interprete. 79
Moralium Eudemiorum libri Quatuor: Primus, Secundus, Tertius, & Septimus, incerto interprete. Quartum vero, Quintũ, & Sextum in Quinto, Sexto, & Septimo Nicomachiorum reperies, cum idem ad verbum hi cum illis sint. 97
De virtutibus libellus, Alexandro chamaillardo interprete. 114
Politicorum libri Octo, Leonardo Aretino interprete. 116

Oeconomicorum libri Duo, seu vnus in duas diuisus partes, Aretino interprete. 161
* Eorundem Oeconomicorũ libri Duo, Bernardino Donato Veronensi interprete. Primi quidem dimidium è Græco ab ipso translatum, reliquũ vero, cum Græcum codicem non haberet, paraphrasi expressum. 167
* Secundus vero, qui in Latinis alijs codicibus non nisi paucis legebatur, è Græco translatus. 169
Libri quidem omnes diligentissime castigati, ac in summas collecti, & in capita diuisi.
* AVERROIS in libros Decem Moralium Nicomachiorum Expositio diligentissime castigata, ac singulis ipsius textus capitibus aptissime subordinata: cum prius transpositę multis in locis legeretur. 1
* Paraphrasis in libros Platonis de Republica, Iacob Mãtino interprete. 174
LEONARDI Aretini in libros Oeconomicorum explanatio. 162
Ante singula vero opera appositę sunt ipsorum translatorum præfationes, & in Moralia Eudemia ipsius Aretini: doctissimę quidem, ac non parum ad eorum, quæ in ipsis tractantur, intelligentiam conferentes.

IN VOLVMINE · IIII

ARISTOTELIS de Physico auditu libri Octo, ex optimis codicibus castigati: ac in summas, & capita diuisi. fol. 4
* Quibus addita nuper fuit Simplicij lectio in libro Septimo à textu decimo vsque ad vigesimumprimum, diuersa ab ea, quæ passim legitur. 147
* AVERROIS in eos Procemium, antea quidem difficillimum, ita vt maximam publice legentibus & scolaribus angustiam afferret, nunc autem ad maximam redactum facilitatem, tum ex Iacob Mantini noua translatione, tum ex antiqua castigatissima. 2
Commentaria in eosdem magna, simul cum ipsius textu, ex plurium antiquorum, doctissimorumque virorum collatione exemplarium emendata, ac non parum claritatis adepta. 4
* Expositio media super tres primos libros, Iacob Mantino interprete: super reliquos vero Quinque morte præreptus eam intactam reliquit. 197
* Quamplurimæ figuræ, proprijs insertæ locis, mirabili confectæ artificio.

IN VOLVMINE · V

ARISTOTELIS de Coelo libri Quatuor. fol. 2
De Generatione, & Corruptione libri Duo. 155
Meteorologicorum libri Quatuor. 180
De Plantis libri Duo. 224
Omnes ex optimis exemplaribus recogniti, ac in summas & capita diuisi.
AVERROIS in libros de Coelo cum eius textu Commentarij. 2
* Paraphrasis in eosdem, seorsum quidem posita, iuxta tamen ipsius commentarios diuisa, Paulo Israelita interprete. 125
In libros de Generatione, & Corruptione media Expositio. 155

* In eosdem Paraphrasis, Vitale Nisso interprete. 176
* In libros Meteorologicorum Expositio media, suis collocata locis. 181
* Omnia ex antiquis, ac doctissimorum virorum castigata exemplaribus.
Figurae etiam quamplures, maxime ad rerum intelligentiam conferentes.

IN VOLVMINE VI

ARISTOTELIS de Historia animalium libri Nouem, Theodoro Gaza interprete. fol. 1.
* Decimus vero nuper à Ioanne Bernardo Feliciano translatus. 59
De Partibus animalium libri Quatuor, Theodoro interprete. 62
De animalium Incessu, Nicolao Leonico Thomaeo interprete. 104
De Anima libri Tres. 108
De Sensu, & Sensilibus. 187
De Memoria, & Reminiscentia. 193
De Somno & Vigilia. 196
De Somnijs. 198
De Diuinatione per somnum. 200
De animalium Motu. 203
De Generatione animalium libri Quinque, Gaza interprete. 206
De Longitudine & Breuitate vitae. 255
De Iuuentute & Senectute, Vita & Morte, & Respiratione. 257
* De Sanitate, & Morbo libri initium. 262
Omnes quidem diligentissime castigati, ac in Summas nonnulli, omnes vero in Capita diuisi.
* AVERROIS Paraphrasis in libros Quatuor de Partibus animalium, in singulis eorum partibus inserta, Iacob Mantino interprete. 64
Commentarij in Tres libros de Anima. 108
* Commentum Quintum libri Tertij de Anima, vltra antiquam translationem à Mantino latinitate donatum, quod antea difficillimum erat. 160
* Trigesimum sextum etiam commentum eiusdem libri, ab eodem translatum, quod prius vix intelligi poterat. 175
Paraphrasis in librum de Sensu, & Sensilibus. 191
In librum de Memoria, & Reminiscentia. 195
In librum de Somno, & Vigilia, de Somnijs, de Diuinatione per somnum. 201
* In libros Quinque de Generatione animalium, suis quibusque in locis collocata, Mantino interprete. 206
In librum de Longitudine, & Breuitate vitae. 256
Omnia ex optimis exemplaribus, vt & alia eius opera, castigata, ac ad maximum candorem redacta.
In huius voluminis fronte apposita est Theodori Gazae in libros Aristotelis de Animalibus praefatio.

IN VOLVMINE · VII

ARISTOTELIS problematum Sectiones duæ de quadraginta, Theodoro Gaza interprete, plerisque in locis ex collatione græcorum codicũ emendatæ quæ quidem problemata, cum prius essent confusa in ordinem redacta sunt. fol. 1
Quæstiones Mechanicæ Nicolao Leonico Thomæo interprete, nuper recognitæ, ac varijs figuris illustratæ. 54
De Mundo ad Alexandrum Liber, Gulielmo Budæo interprete. 60
* De Admirandis Auditionibus Commentariolus, nuper à Dominico Montesauro Veronensi in latinum conuersus. 66
* Physiognomicorum liber plurimis in locis diligenter castigatus, atque in capita diuisus. 72
De Coloribus libellus, à Simone Portio Neapolitano latinitate donatus. 76
De Spiritu libellus, in capita nuperrime distinctus. 79
* De Xenophane, Zenone, & Gorgia, noua nuper Ioannis Bernardi Feliciani translatione ad integritatem & candorem maximum restitutus. 82
* De lineis insecabilibus Liber, nunquam antea nec græce, nec latine impressus, vnà cum GEORGII PACHYMERII ea de re compendio, hactenus falso Aristoteli ascripto, nunc vero fidelissime in latinum conuerso, Iulio Martiano Rota medico interprete. 86
Alexandri problematum libri duo, Theodoro Gaza interprete, nonnullis in locis ad exemplarium græcorum veritatem emendati. 91
* De Causis proprietatum elementorum Libellus Aristoteli ascriptus, nunquam antea impressus. 110
* De Causis Libellus ex hebræo in latinum conuersus, Aristoteli, seu Auempace, vel Alpharabio, aut Proclo ascriptus. 114

IN VOLVMINE · VIII

ARISTOTELIS Metaphysicorum libri Quatuordecim, à Bessarione Cardinale Niceno latinitate donati: denuo vero castigati, ac in Summas & Capita diuisi. fol. 1
AVERROIS in eosdem cum ipsius textu Commentarij, ex Antiquis, doctissimorumque virorum exemplaribus castigati. 3
* Procemium in Duodecimum librum, antea quidem à Paulo Israelita, nunc vero etiam à Iacob Mantino in Latinum conuersum. 135
* Epitome in eosdem Metaphysicorum libros, Mantino interprete: Aristotelis textibus, vt eis respondet, in margine citatis. 168
* THEOPHRASTI Metaphysicorum liber. 186

IN VOLVMINE · IX

AVERROIS Sermo de Substantia orbis, castigatus, ac Duobus Capitulis auctus, ab Abramo de Balmes Hebræo latinitate donatis. fol. 3

* Destructio destructionum Philosophiæ Algazelis, Calo Calonymos Hebræo interprete: in Metaphysicis quidem in Sexdecim nunc diuisa Disputationes, duabus additis, cum prius ante hanc translationem non nisi Quatuordecim essent, præterquam, φ in earum quamplurimis plæraq; interiecta sunt dubia, quæ prius non extabant: in Physicis autem in Quatuor, quas idem Latinis donauit. 8
* Tractatus de Animæ beatitudine: 64
* Cui addita est Epistola de intellectu, quæ idem est cum dicti libelli parte, eodem Calo Calonymos interprete. 67

IN VOLVMINE. X

AVERROIS COLLIGET libri septem, nuper diligentissime castigati. 4
Libri Quinti Colliget, Capita lvij. lviij, & lviiij. à Iacob Mantino ob rei difficultatem olim translata, nunc primum cum antiqua translatione in lucem sunt ædita. 57
* Collectaneorum item sectiones tres, tribus Colliget libris, Secundo scilicet, Sexto, & Septimo respondentes, à Ioanne Bruyerino Campegio elegantissime latinitate donatæ, post antiquam translationem ob studiosorum commodum appositæ sunt. 80
* Commentaria in AVICENNÆ Cantica diligentissime emendata, vnà cum eiusdem Auicennæ textu in partes, tractatus, ac capita distincto, atq; castigationibus Andreæ Bellunensis exornato. 101
* Auerrois tractatus de Theriaca nunq; antea apud latinos visus, nunc primum ex scriptis Andreæ à cruce Chyrurgi repertus. 139

IN VOLVMINE XI

* Marci antonij Zimaræ Solutiones Contradictionum in dictis Aristotelis, & Auerrois.
Super Octo libros Physicorum. fol. 3
Super Quatuor libros de Cœlo. 20
Super Duos libros de Generatione & Corruptione 35
Super Tres libros de Anima. 37
Super libros de Sensu & Sensilibus, & de Somno & Vigilia. 52
Super Quatuordecim libros Metaphysicorum. 52
Super librum de Substantia Orbis. 67
Super nonnullos libros Colliget. 68
Eiusdem Quæstio de primo cognito. 68
* Quæ omnia, cum varijs in libris confusa legerentur, nunc maxima diligentia in vnum collecta iuxta librorum Aristotelis & Auerrois contextus in ordinem redacta sunt.
* Summarum, ac capitum indices in vnoquoq; volumine.

ARISTOTELIS VITA EX DIOGENE LAERTIO

LIBRO QVINTO DE VITA PHILOSOPHORVM.

ARISTOTELES Nicomachi Phæstiadisq; filius Stagirites fuit. Porrò Nicomachus à Nicomacho Machaonis filio Aesculapyq; nepote originem duxit, vt Hermippus eo libro, quem de Aristotele scripsit, tradit. Conuixit autem Amintæ Macedonum regi medicinæ & amicitiæ gratia. Hic inter omnes Platonis discipulos maxime excelluit, voceque gracili, vt Timotheus Atheniensis in libro de Vitis refert, & exilibus cruribus paruisque oculis fuit, veste insigni, & annulis, ac tonsura vtens. Natus est autem illi & filius Nicomachus ex Herpylide concubina, vt Timotheus ait. Recessit à Platone dum adhuc superuiueret. Vnde dixisse illum tradunt, Aristoteles in nos recalcitrauit, non secus atq; in matrem pulli geniti. Refert Hermippus in vitis, cùm Atheniensium legatus ad Philippum profectus esset Aristoteles, Academicæ scholæ præfectum fuisse Xenocratem. Cùm vero reuersus esset, scholamque sub alio vidisset, elegisse in Lyceo περίπατον, illicq; vsq; ad vnctionem deambulando cum discipulis philosophari solitũ, atq; inde peripateticum appellatum esse. Aly idcirco sic vocatum asserunt, quòd ex ægritudine conualescenti, ac deambulanti Alexandro assistens quædam disserere soleret. Vbi vero iam plures esse cœperant, sedens docebat, dicens.

Silere turpe me, & Xenocratem loqui.

Ad propositam quæstionem discipulos vnà exercebat simul & oratoriam docens. Deinde ad Hermiam eunuchum profectus est, Atarnensium tyrannum, quẽ aly quidem delicias, ac lusus ipsius fuisse tradunt. aly uero sibi affinitate iunctũ tradita ei filia siue nepte, vt refert Demetrius Magnesius in libris de poetis ac scriptoribus æquiuocis, qui & Eubuli seruum Hermiã fuisse ait, Bithynium genere, quẽ & dominum suum enecasse. Porrò Aristippus in primo de antiquis delicijs libro, Aristotelẽ ait Hermiæ concubinam adamasse, quam ille cum sibi permisisset, duxisse eã, et gaudio elatum immolasse mulieri, vt Athenienses Eleusinæ Cereri, Hermiæq; pæana scripsisse, qui ἔνδον, hoc est, intus scriptus est. Hinc in Macedonia apud Philippũ vixisse, atq; ab eo Alexandrũ filiũ erudiendum accepisse, petisseq; instaurari solũ patrium à Philippo euersum. Id vbi impetrasset, dedisse illis leges. In schola quoq; leges tulit imitando Xenocratẽ, vt decendialẽ principem facerent. Vbi vero Alexandro instituẽdo satis visus est nauasse operã, eumq; sibi deuinxisse, cõmẽdato illi cognato Callisthene Olynthio, Athenas rẽcessit. Eũ audacius quam par erat alloquentẽ regem, & minime illi obsequentem, ab ipso increpitum asserunt versu, admonẽte, ni talia loqui desisteret, mature periturum, quod & factum est: versus autem sic habet,

Qualia mi loqueris, vereor sis nate superstes.

Namq; Hermolao in Alexandrum insidiarum socius fuisse deprehensus, cauea ferrea circũduci, pædore atque squalore oblitus, leoni postremo obiectus est, sicq; excessit è vita. Enimuero Aristoteles Athenas profectus, cũ illic tredecim annis docuisset, clàm in Chalcidem concessit, quòd ab Eurymedonte hierophanta impietatis accusatus esset, siue, vt Phauorinus ait in omnimoda historia, à Demophilo, quòd hymnum in eum, quem prædiximus Hermia scripserit, quodque hoc epigramma statuæ quæ in Delphis est, incidi curauerit.

Impius hunc quondam Persarum morte tyrannus
Mulctauit violans iusq; nefasq; virum.
Nam neque collato oppressit certamine, verum
Insidiose hominis visus amicitia.

Hic vero, vt ait Eumolus in quinto historiarum, aconitum bibens, mortuus est septuagesimo ætatis anno. In quem est nostrum hoc epigramma,

Nuper Aristotelem, læsa ut pietate nocentem
Detulit Eurimedon sacrificus Cereris.
Ille aconita bibens subterfugit. certe aconiti
Hoc erat iniustum vincere sacrificum.

Idem vero refert ipsum Platoni trigenarium se in disciplinam dedisse, sed profecto fallitur. Namq; septimo decimo ætatis anno Platonem audire cœpit. Est autem hymnus huiusmodi.

Virtus laboriosa generi mortaliũ, honestissimum vitæ humanæ incitamentum. Pro tua siquidẽ forma ò virgo, expetenda est in Græcia mortis conditio, & grauium assiduorumq; laborum tolerantia. Talem nimirum ingeris hominum animis fructum plane immortalem, et auro præstantiorem, parentibusq; ipsis, somnoq; dulcissimo. Nam in gratiã tuam Iouis Hercules, & Ledæ fily multa perpessi sunt, qui quid possent, opere declararunt. Quin & tui desiderio Achilles, & Aiax ad inferos penetrarunt, tuæq; formæ luculentissimæ gratia Atarneæ ciuem Solis priuauit lumine. Quo enim clarus spectatusque rebus gestis? Hunc immortales meæ auctro-

rem

rem reddent musæ, quæ Iouis hospitalis decus augere solent.

Primam hunc orationem iudicialem pro seipso scripsisse, cum huius criminis argueretur, Phauorinus in omnimoda historia author est, ac dixisse Athenis,

Et pyra nata pyris, ficusq; in ficubus extant.

Ait autem Apollodorus in chronicis natum illum anno primo, nonagesimæ nonæ olympiadis, perrexisseque ad Platonem decimoseptimo ætatis anno, annosque viginti apud eum fuisse commoratum. Tum vero venisse Mitylenem principe Eubulo, quarto anno centesimæ octauæ olympiadis. Verum Platone primo anno functo vita, sub Theophilo profectum esse ad Hermiam, mansisseq; annos tres. sub Pythodoro autem se contulisse ad Philippum secundo anno centesimæ nonæ olympiadis, Alexandro quintumdecimum iam annum ætatis agēte. Athenas vero concessisse secundo anno centesimæ vndecimæ olympiadis, atque in Lyceo tredecim annos docuisse, ac demum perrexisse Chalcidem, tertio anno centesimæ quartædecimæ olympiadis, morboq; perisse, cùm esset annorum ferme sexaginta trium. Quo etiam tempore Demosthenes in Calabris defunctus sit sub Philocle. Fertur autem ob Calisthenis insidias in Alexandrum, infensum fuisse regi, illumque ad eum contristandum Anaximenem extulisse, ac misisse Xenocrati dona. Lusit in eum epigrammate Theocritus Chius, vt ait Ambryon in libro de Theocriti vita, in hunc sensum,

Hermiæ eunuchi simul Eubuliq; sepulchrum
Mente vacans vacuum struxit Aristoteles.

Timon quoque sic illum agit,

Sed neque Aristotelis leuitas miseranda loquacis.

Hæc vita philosophi fuit. Cæterum nos ipsius quoque testamenta legimus in hunc ferme modum. Bene quidem ac rite erit. Quod si quid contigerit ita legauit Aristoteles. Curatorem quidem omnium & per omnia iussit esse Antipatrum. Quoad vero Nicanor adolescat, curatores ac tutores instituit Aristomenem, Timarchum, Hipparchum, Chotelem, & Theophrastum si voluerit, ac si curam suscipere velit filiorum & Herpylidis, rerumq; omnium. Cumque puella fuerit matura viro tradi illam Nicanori. Sin vero puellæ quippiam contigerit, quod absit, vitaq; prius quàm connubio iungatur, siue etiam postquam nupserit antequam filios procreet, excesserit, Nicanor dominus esto, vt & de puero & de cæteris dignæ nobis ac sese disponat. Curet autem Nicanor & de puella & de puero Nicomacho, nihil vt illis desit, patris ac fratris vnà implens munus. Quòd si Nicanori quidpiam contigerit, quod absit, siue priusquam puellam duxerit, siue postquam duxerit, nondum filijs natis, quæ quidem ille instituerit, ea rata sunto. Sin autem voluerit, & Theophrastus puellæ curam habeat. Sin aliàs, curatores habito cum Antipatro consilio & de puella & de puero disponant, vt eis videbitur optimum. Curam autem habeant tutores & Nicanoris mei, & Herpylidis memores. Namq; erga me studiosa plurimum fuit, cæterorumq; omnium: & si virum accipere voluerit, curent, ne indigne nobis locetur. Dētq; illi præter ea quæ antea acceperat, de nostra substantia, talentum argenti, tresq;, si voluerit, famulas, & ancillam quam habet & Pyrrhæum puerum. At si quidem in Chalcide habitare voluerit, hospitium quod ad ortum est: sin autem in Stagyris, paternam domum. Vtrum vero horum maluerit, studeant procuratores domum ita necessaria supellectile instruere, vt & sibi honeste, & Herpylidi sufficienter instructa videatur. Curæ sit autem Nicanori & Myrmecem puerum non indigne nobis ad suos referri, cùm eius, quas cepimus, facultatibus. Si autem & Ambracis libera, cumq; puella viro tradetur, quingentas illi drachmas, ancillamq; quam habeat, dari iubeo. Sed & Thaleti præter ancillam quam habet emptam, drachmas mille, & ancillulam. Simo quoq; absque priore pecunia, in puerum alium, siue puerum emi, siue pecuniam dari. Tychonem esse liberum cum puella nupserit, Philonemque & Olympium eiusq; filiorum. Porrò eorum qui mihi famulantur puerorum nullum vendi volo, sed hæredes eis vti. Cùm vero adulti erunt, pro merito dimitti liberos volo. Curent item vt consummentur quæ Gryllioni sunt traditæ exculpendæ imagines. Vbi vero perfectæ erunt, suis imponantur locis. Nicanoris quoq; ac Proxeni quā sculpendam cogitabā, matrisq; Nicanoris. Arimnesti uero quæ perfecta est, suo statuatur loco, ut sit ipsius monumentum, quia sine liberis defunctus est. Matris quoq; nostræ Cererē in Nemea locet, aut ubicunq; uidebitur. Vbi uero tumultum fecerit, ibi & Pythiadis sublata ossa condat, sicut ipsa præcepit, sistat, & seruari Nicanoris uotum quod pro illo uouimus. Animalia lapidea cubitorū quatuor Ioui seruatori, ac Mineruæ seruatrici in Stagyris. Hæ testamentorum ipsius series fuit. Fertur autē ollas plurimas repertas esse, Lyconemq; dicere, illum in pelui calentis olei lauari solitum, oleumq; uenundare. Quidā utrem calentis olei stomacho illū imponere consueuisse tradunt, & cū se ad quiescendum cōponeret, æream sphæram tenere in manu pelui subiecta, eo consilio, ut cū dormientis manu excussa sphæra in subditum æreū uas incidisset, sono illius excitus exurgeret. Eius esse præclaras istas sentētias legimus. Interrogatus quidnam mendaces lucrarentur, ut cū uera, inquit, dixerint, non illis credatur. Cū sibi probro daretur, quòd flagitioso homini misericorditer tulisset opem, nō, inquit, mores miseratus sum, sed hominē. Amicis ac discipulis ista cōsueuerat dicere, ubicūq; moraretur, Aspectus quidē à circūfuso aere lumē accipit, animus aūt à disciplinis liberalibus. Sæpe numero cū in Atheniēses inueheretur, aiebat illos frumenta

menta

menta & leges inuenisse, verū frumentis quidē vti, nòn aūt legibus. Studiorū liberaliū amaras radices, fructus aūt dulces esse asserebat. Rogatus quidnā cito cōsenesceret, gratia, inquit. Quid sit spes, vigilantiu, ait, insomniū. Diogene caricā porrigente, cogitās nisi acciperet, vsum esse, meditatus sumens, Diogenē ait caricā simul cū vsu perdidisse. Rursus ab eo porrectam accipiens, atq; puerili more in sublime eleuans cum dixisset, magnus Diogenes. eā illi reddidit. Tria dicebat pueris esse necessaria, ingeniū, exercitationem, disciplinam. Audierat aliquando se à quodā maledictis esse lacessitum. Tum ille, absentem, inquit, etiā verberet. Dicebat pulchritudinem plus, q̄ epistolas oēs valere ad cōmendationem. Pleriq; Diogenē ita statuisse asserunt, ipsum aūt donum formæ dixisse: Socratē vero modici temporis tyrannidē, Platonem naturæ priuilegium, Theophrastum tacitam deceptionem, Theocritū vero eburneum detrimentū, Carneadem regnum solitariū. Rogatus quo differrent docti ab indoctis, quo, inquit, viuentes à mortuis. Eruditionē dicebat inter prospera esse ornamentum, inter aduersa refugium. Parentes qui liberos erudiendos curassent, longe honorabiliores esse his qui solum genuissent, Eos enim viuendi tantum, illos etiam bene beateq; viuendi authores esse. Glorianti cuidam quòd magnæ esset vrbis ciuis, noli, inquit, hoc attendere, sed an dignus sis magna & illustri patria. Rogatus quid sit amicus, vna, inquit, anima in duobus corporibus habitans. Homines plerosq; dicebat ita esse parcos, ac si semper victuri essent: alios tam prodigos, ac si continuo morituri. Percōtanti cur honesta forma præstātibus diutius congredimur, cæci, inquit, huiusce interrogatio est. Rogatus quid ex philosophia lucratus fuisset, hoc, inquit, vt iniussus ea faciam, quæ pleriq; per legum metū faciant. Interrogatus quo pacto discipuli egregie proficerent: Si excellentiores, ait, prosequentes tardiores non moreantur. Loquaci homini cū illum improbe probris multis obtudisset, dicenti, num te satis obtudi? Hercle, inquit, non tibi animū aduerti. Causanti cur stipē non bono homini dedisset, nā & ita contigisse ferunt: Non, inquit, homini dedi, sed humanitati. Rogatus erga amicos quales esse debeamus, quales, inquit, eos erga nos esse optamus. Iustitiā dicebat virtutē animi vnicuiq; secundū dignitatem distribuentē. Disciplinam optimum esse dicebat viaticū ad senectutē. Refert Phauorinus in secūdo commentariorum illum crebro dicere solitū: O amici, amicus nemo. Et ista quidem ad illum referuntur. Conscripsit aūt & complura volumina, quæ vt summa ingenij illius vis, ac præcipua circa oē orationis genus exercitatio clarius eluceat, subnectenda necessario existimaui.

De iustitia libros quatuor, de poetis tres, de philosophia tres, de republica duo, de rhetorica Gryllus vnum, Nerinthus vnum, Sophista vnū, Menexenus vnum, Amatorius vnum, Conuiuiū vnum, de diuitijs vnū, Exhortationum vnū, de anima vnū, de præcatione vnū, de nobilitate vnum, de voluptate vnum, Alexander seu de colonis vnū, de regno vnū, de doctrina vnū, de bono tres, de Platonis legibus tres, de eiusdē rep. duos, Oeconomicus vnū, de amicitia vnū, Quid sit tolerare siue tolerantia vnū, de disciplinis vnū, de his, quæ in contentionē cadunt duos, Solutiones eorum quæ in contentionē veniunt, quatuor, Diuisiones sophisticæ quatuor, de contrarijs vnū, de speciebus et generibus vnū, de proprijs vnū. Cōmentaria, ἐπιχειρηματικοῦ tres. Propositiones de virtute tres, Obiectiones vnū, de his quæ quot modis dicuntur, siue secundū propositū, vnum, de elementis tres, de scientia vnū, de perturbationibus iræ vnū, Moraliū quatuor, de principio vnū, Diuisiones. xvij. Diuisibilium unum, de interrogatione & responsione duo, de motu vnū, Propositiones. vnū, Propositiones cōtentiosæ quatuor, Syllogismi vnū, Priorum analyticorum nouē, Posteriorū analyticorū maiorū duo, de quæstionibus ad disciplinā pertinentibus octo, de meliore vnū, de idea vnū, Termini Topicorum septē, Syllogismorū duo, συλλογισμοὶ & diffinitiones vnū, de eligibili & accidenti vnū, de ijs, quæ ante locos sunt, vnū, Topicorū ad diffinitiones duo, Perturbationū vnum, Diuisibiliū vnum, Mathematicus vnū, Diffinitiones. xiij. Epicherematum duo, de voluptate vnū, Propositionū vnū, de voluntario vnū, de pulchro vnum. Quæstiones epicherematicæ. xxv. Quæstiones de amicitia duo, Quæstiones de anima vnū, Politicorum duo, Politicæ auditionis, sicut Theophrasti, octo, de iustis duo, Artiū introductio duo, Artis rhetoricæ duo, Ars vnum, alia ars duo, Methodicū vnum, Artis Theodecti introductionis vnū, Artis poetice libros duos, Enthymemata rhetorica, de magnitudine vnū, Enthymematū diuisiones vnū, de dictione duo, de cōsilio vnū, Collectionis duo, de natura tres, Physicon vnū, de Archytæ philosophia tres, de Speusippi Xenocratisq; philosophia vnū, ex Timæi Archytæq; disciplinis sumpta vnū, Aduersus Melissi dicta vnū, Aduersus Alcmæonis dicta vnū, Aduersus Pythagoricos vnum, Aduersus Gorgiā vnum, Aduersus Xenocratē vnum, Aduersus Zenonis scita vnū, de Pythagoricis vnū, de animalibus nouē, Anatomiorū octo, Electio anatomiorū vnū, de cōpositis animalibus vnū, de fabulosis animalibus vnū, de nō gignendo vnū, de plantis duo, Physiognomicon vnum, Medicinalia duos, de monade vnū, Signa tempestatum vnū, astronomicon speculatiuus vnū, de motu vnū, de musica vnū, Memoriale vnū, Homericarum ambiguitatum sex, Poetica vnū, Naturalium secundū elementa triginta octo, Inspectorū problematum duos, Liberalium disciplinarum duos, Mechanicus vnum, Problematū ex Democrito sex, de lapide vnum, Parabolæ vnū, Inordinata. xij. Exposita generatim. xiiij. Iura vnum, Olympionice vnum, Pythionicæ musices unum, Pythicus unum, Pythionicorum argumēta unum, Dionysiacæ victoriæ unum, de tragœdijs unum, Doctrinæ unum, Prouerbia unū, Lex cōmendatitia unū, Legū, quatuor, Prædicamentorū unum, de interpretatione unū. Respublicæ urbium. clviij. Seorsumq; ad Philippū depopulari, paucorūq; & optimatum & tyrannorum rep. epistolæ.

Selymbriorum epistolæ, ad Alexandrum quatuor, ad Antipatrum nouem, ad Mentorem vnam, ad Aristonem vnã, ad Olympiadem vnã, ad Hephæstionem vnã, ad Themistagoram vnam, ad Philoxenum vnã, ad Democritum versus, quorum initium est, Sancte deûm, Elegiæ, quarũ est initium, Formosæ matris filia: Sũt in summa versus oẽs plus minus quadragesies quinquies mille, trecenti & triginta. Hæc librorũ illius series, hic numerus, in quibus quid agat summatim exponendum est, Duplicem esse philosophiæ rationem, alteram versari circa actus, appellariq; πρακτικὴν, alteram in intelligentia & speculatione cõsistere, & θεωρητικὴν dici. Ad actionem pertinere ethicen & politicen, qua in parte tum de publica, tum de familiari re agi. Ad intelligentiam Physicen logicenq; referri. Porro logicen instrumentum esse exactissimum. Eius cùm geminam destinationem ac scopum subiecisset, verisimile ac verum, ad vtrãq; duarum maxime rerum viribus nititur. Nãq; ad verisimile seu probabile, oratoria & dialectica, ad verum autem analytica & philosophia vsus est, nihil omnino omittens eorum quæ vel ad inuentionẽ, vel ad iudicium, vel etiam ad vsum pertinerent. Enimuero ad inuentionis adminicula, atq; ad eas res, quæ speculationi & arti inseruiunt, propositionum multitudinem tradidit, ex quibus quæstiones probabiliũ epicherematum elicere affatim licet. Porrò ad iudicandũ analytica priora, & posteriora cõscripsisse, prioribus assumptionum iudicia permittens, posterioribus collectionis examen tradens. Cæterum ad iudicãdum ea quæ sub certamen cadunt, quæq; in interrogatione versantur, et contentione sophisticorum argumentorum, atq; syllogismis atq; his similibus. Veritatis vero iudicium earum quidem, quæ secundum imaginationem sunt actionum, sensum definiuit. Moraliũ vero, vbi de re publica, ac domestica, vbi de legibus agitur mentẽ, finem aũt vnum exposuit, virtutis vsum in vita perfecta. Felicitatem ait plenitudinẽ ex tribus maxime bonis constantem, ijs nimirum quæ in animo sunt, quæ et priora viribus appellat, ijs quæ ad corpus attinent, vt sunt bona valetudo, fortitudo, pulchritudo, cæteraq; his similia, atq; ijs quæ extrinsecus veniunt, diuitijs, nobilitate, & claritudine, atq; in hunc modum cæteris, quibus tertiũ locum assignauit. Virtutẽ ad beatã vitam sibi minime sufficere dixit, quippe corporis bonis, exterioribusq; indigere. Miserũ atq; infelicem fore sapientẽ, siue doloribus afficiatur, siue inopia, & cæteris huiusmodi incõmodis prematur. Vitium aũt ad miseriã atq; infelicẽ vitam sufficere, quantũlibet corporis affluat bonis. Virtutes ait non se inuicẽ sequi. Fieri.n.posse, vt prudens quispiã, ac iustus, idemq; intẽperans atq; incontinens sit. Sapientẽ quidem non omnino perturbationibus vacare, verũ perturbari modice dixit. Amicitiam æqualitatem esse definiuit reciprocæ beneuolentiæ. Eius tres species esse tradidit. Esse quippe aliã cognationis, aliã amatoriam, tertiã hospitalem. Amorẽ non modo congressionis verũ et philosophiæ esse. Amaturũ quoq; sapientẽ, atq; accessurum ad rẽpublicam, ducturumq; vxorẽ, & cum rege vnà victurũ. Tribus aũt generibus vitæ constitutis, primo quod in speculatione, sequenti quod in actu, & tertio quod in voluptate consistit: Speculatiuum genus semper prætulit. Liberales disciplinas ad apprehensionem virtutis multum conferre sensit. In descriptione rerum naturalium præter cæteros rationẽ maxime secutus est, adeo vt minimarum quarumq; rerum reddiderit causas. Vnde et naturalium cõmentariorum cõplura scripsit volumina. Deum sicut & Plato incorporalẽ diffiniuit, eiusq; prouidẽtiam ad cœlestia vsq; pertingere, ipsum vero immobilẽ esse. Porro terrena omnia ad cœlestium congruentiam, ordinemq; disponit. Præter elemẽta ista quatuor esse & quintum aliud, ex quo cœlestia consistant, eiusq; motum orbicularẽ esse variũ. Animã item incorporeã, primamq; esse ἐντελέχειαν, corporis nempe naturalis & organici potentia vitam habentis. Est aũt ea iuxta illum duplex. Entelechiam vero appellat, cuius sit species quædã incorporea. Altera ex his quidẽ secundum potentiam, vt est Mercurius in cera, informis quidem, sed idoneus ad percipienda lineamenta, sicut item in ære statua. Secundum vero habitum entelechia dicitur ea quæ est consummatæ ac perfectæ Mercurij statuæ. Naturalis autẽ corporis dixit, nam sunt corpora alia quidem manu & arte elaborata, vt sunt quæ ab artificibus fiunt, puta turris atque nauis. Alia vero sic à natura prodeunt vt arbores, & animaliũ corpora. Porro organici dixit, hoc est, ad aliquid parati & conditi, vt est ad videndũ oculus, aurisq: ad audiendũ. Virtute autem vitã habentis, vtputa in seipso. Virtute aũt vel potentia minus est secundũ efficaciam. Secundũ actionem aũt, vt vigilans habere animã dicitur. Secundũ habitum aũt, vt dormiens. Vt igitur & hic intelligatur, adiecit potentia. Multa igitur eiusmodi et alia, & de alijs multis in hunc modũ philosophatus est, quæ perlongũ esset numerare. Cunctis.n.in rebus summo studio atq; industria fuit, inuentionisq; incredibili copia viguit, vt ex his quæ suprà annotauimus voluminibus constat, quæ ad quadringentorum numerũ fere perueniunt, de quibus nihil ambigitur. Nam sunt & alia cũplura, quæ ipsi ascribuntur volumina atq; sententiæ. Verũenimuero octo fuere Aristoteles. Primus hic ipse. Secundus qui Athenis rempub. administrauit, cuius etiã iudiciales leguntur orationes sanè quàm elegãtes. Tertius qui Iliadem Homeri scripsit. Quartus Siculus orator, qui ad Panegyricum Isocratis rescripsit. Quintus qui cognominatus est Mythus, Aeschinis Socratici necessarius. Sextus Cyrenaicus, qui de poetica scripsit. Septimus pædotriba cuius meminit Aristoxenus in Platonis vita. Octauus grammaticus obscurus & ignobilis, cuius de pleonasmo ars legitur. Huius autem Stagyritæ philosophi complures quidem fuere discipuli, sed omnibus maxime præcelluit Theophrastus, de quo modo dicendum est.

ARISTOTELIS VITA EX MONIMENTIS IOANNIS GRAMMATICI PHILOPONI ALEXANDRINI.

Vit Aristoteles genere Macedo, Stageirites, filius Nicomachi, qui Amyntæ Macedoniæ Regi medicam præstitit operam, ob eamq; rem filium, quem suscepit, vt patris memoriam renouaret, Nicomachum appellauit, ad quem item Nicomacheia scripsit. Matre Phæstide, qui ambo genus ab Aesculapio trahebant: cuius quidem rei fidem facit epigramma in Aristotelem his verbis factum.

Matre creatur Phæstide, Nicomachoq; parente,
Stirpe Asclepiadon Diuus Aristoteles.

Post parentum obitum à quodam, qui publico Atarnensium nomine peregrinos hospitio excipiebat, educatur: cuius dein officij memor non modo filium eius Nicanora enutriuit, & omni liberali instituit doctrina, sed etiam vt verum, & germanum tractauit. Quinetiam ante mortem testamento cauit, vt filia Pythais in matrimonium eidem Nicanori locaretur. Cùm adhuc adolescens esset, omni ingenuarum artium scientia excultus fuit, quod satis declarant commentarij, quibus res poeticas complexus est, & scripta, quæ in poetas edidit. Homericæ itẽ quæstiones, & libri artis Rhetoricæ. Annos. xvij. natus voce Pythiæ, qua philosophari iubebatur, Athenas mittitur, ubi cum Socrate treis annos coniunctißime vixit, quo extincto ad amicitiam Platonis se contulit, qui cum. xx. annos magno familiaritatis vsu coniunctus fuit, eamq; diligentiam, & industriam ad disciplinas percipiendas adhibuit, vt Plato illius ædeis non aliter appellarit, atq; ædeis lectoris. Neque vero fides habenda ijs, qui existimant Aristotelem aperuisse Lyceum contra Platonem adhuc superstitem. Qui enim hoc potuisset? cùm Chabria, & Timotheus Atticarum copiarum duces opibus magnaq; potentia Athenis florerent, & Platoni arcta necessitudine coniuncti essent. Sed non desunt, qui tradant ab Aristotele Lyceum constitutum in humanis adhuc agente Platone, vt multas hominis sententias conuelleret. Ad quos respondere satis habemus, non simpliciter quicquam contra Platonem statui, sed contra eos, qui Platonica decreta minus perspecta haberent. attamen si quid contra eum profertur, non absurdum iudicari debet, cùm in hac ipsa philosophandi ratione nihil discrepet ab ijs, quæ Plato senserit. illius. n. vox est, magis conuenire nos de veritate solicitos esse, q̃; de quauis alia re. Quinetiam ad verbum ita scribit. Amicus quidem Socrates, sed veritas amicißima. Et alibi. Socratis, inquit, parua cura agenda est, veritatis autem magna. Hoc idem institutum Aristoteles tenuit, monimentaq; Platonica immutanda censuit, cùm & in huiusmodi consilio ab illo non discrepet, quippe qui veritatis decus non contempserit, cùm tamen mirifico studio, egregiaq; voluntate Aristotelem fuisse erga Platonem constet ex Ara, quam ei consecrauit hac inscriptione.

Ponit Aristoteles pius hoc altare Platoni.
Quem laudare nefas ora profana foret.

Cùm Platone multis officijs, & magna familiaritate. xx. annos coniunctus fuit, post cuius obitum ita euenit, vt Speusippus sororis Potones filius scholam teneret, docendiq; munus susciperet, Aristoteles autem in Macedoniæ vrbem secederet, quo loci alumnum disciplinæ suæ Alexandrum conditorem habuit, magnaq; authoritate in eius regno præstitit. Nam apud Regem opibus & gratia florentißimus fuit, plurimaq; opportune impetrauit. nam multa studia, & officia in singulos priuatim, & in vniuersos publice contulit. Declarant epistolæ commendatitiæ, quæ ad regem scriptæ sub illius nomine feruntur, & patria Stageiritæ, quæ cum euersa esset, author fuit, vt ab eodem ipso instauraretur. Quapropter Stageiritæ Aristoteli festum celebrant, quod Aristoteleum nominant, & mensem, in quo dies festo dicatus est, Stageiritem appellant. Eressius quoq; Theophrasti patria, quam cum Alexander grauiter vindicare cogitaret, periculo liberata est. Dein cum Speusippus è vita excesßisset, Athenienses Aristotelem ad se inuitant, ac vnà cum Xenocrate scholæ Platonis præficitur. Xenocrates igitur in Academia docebat, Aristoteles in Lyceo. Ac nõ longo interuallo cũ Athenæ defecissent, Aristoteles in Chalcida nauigauit, illud vsurpans. Non patiar Athenienses in philosophiam semel, ac iterum vos peccare. Iam enim Socratem è medio sustulerant. Nec dißimulauit iudicium suum apud Antipatrum, quàm difficile, & multi operis esset, Athenis agere, carmen illud Homeri referens.

Inq; piris pira, ficis fici molle senescunt.

Ita peruersitatem morum Atheniensium indicabat. Macedoniam repetijt, vbi gratia, & authoritate apud Reges, qui prouinciam illam tenebant, plurimum valuit, apud Alexandrum, & matrem Olympiada, àpud Antipatrum, apud Philippum. Ad Alexandrum de regno librum scripsit, in quo præcepta de regno administrando ei dat.

ei dat. Quinetiam se comitem Regi adiunxit in intimos Brachmanas proficiscenti, vbi etiam opus confecit, in quo memoriam CCLV. rerumpu. colligauit. Illum quoq; secutus est contra Persas mouentem. Vbi cum bellum exortum esset, & Alexander mortem obijsset; in patriam reuertitur. Moris summam coluit moderationem, in Philosophia captum excessit humanum, cùm nullam partem eius disciplinæ imperfectam explicatione reliquerit sua. immo propria fretus solertia, cùm pleraq; adiecisset, vniuersam philosophiam castigauit, optimisque instruxit præceptis. Magnam item accessionem fecit ad artem disserendi, quãdoquidem ab ipsis rebus normas, præceptaq; secreuit, & demonstrandi rationem cum vitæ instituit. nam superioru memoriæ Philosophi demonstrare quidem, ac euidentibus probationibus vti sciebant, sed demonstrare, ac euidentes probationes conficere ignorabant, atq; idem illis vsu veniebat, quod Sutoribus, qui coria secare non queunt, calceis autem vti probe queunt. Rerum naturalium indagationi quintam addidit naturam. Diuinarum contemplationi, quamuis nihil eiusmodi adiecerit, attamen ita docuit, vt nihil, quatenus causa ferret, prætermiserit. Siquidem tantum abest, vt duntaxat, quæ intra orbem continentur, quemadmodum nonnulli existimant, comperta habuerit, vt etiam quæ supra orbem habentur, probe tenuisse affirmemus. quod quidem idem ipse Aristoteles probat, vij. naturalis auscultationis libro. Princeps, inquit, causa neq; per se, neq; ex accidenti motu cietur. Atque ex hoc nimirum planum facit Deum neq; corpus, neq; patibilem esse. Vniuersum vitæ tempus, quod vixit. lxiij. annorum numero describitur. cùm enim. xvij. ageret annum Socrati operam dare cœpit, quo præceptore vsus est triennio. in intimis, & necessarijs Platonis. xx. annos fuit, à cuius obitu. xxiij. annos vixit.*

DE VITA AVERROIS EX LIBRIS
Chronicorum à mundi origine excerpta.

AVerrois quoq; medicus cognomento Commentator, philosophus quidem & ipse apud Cordubam Hispaniæ vrbem hoc tempore floruit, vt ex Secundo libro eius, qui de Cœlo tractat, Commento 110. & 111. habetur. Fuit enim à natiuitate Christi anno MCL. vt asserit Conciliator, & Aegidius Romanus in suis quolibetis Libro Secundo quæstiõe de vnitate intellectus. Vbi verba hæc habentur. Nam Commentator summus Auerroes, non est diu, quòd fuit. Nam dicitur filios suos in curia Federici primi cognomento Barbarossa Imperatoris fuisse, qui temporibus nostris obijt. Fuit ergo dictus Auerrois tempore, quo fides christiana erat valde dilatata. Constat autem quod apud christianos erat solennis mentio de statu animarum separatatum. Et ideo Auerrois, qui fuit isto tempore, potissimum debuit videre hoc inconueniens. Multa autem composuit, & adeo excellenter in omnes Aristotelis libros scripsit, vt Commentatoris cognomentum promeruerit: deinde de Substantia orbis, de Theriaca, librum quoq; pulchrum de medicina Colliget appellatum, ac alia multa edidit. Auicennæ tamen ac medicorum æmulus dictus fuit, vt palàm in eius libris manifestum est.

AD LECTOREM.

HÆC nos Auerrois opera, ne diutius studiosorum desideria nimis longa expectatione torqueremus, nunc tandem emisimus, alia quoq; non pauca, quæ in linguã nostram nondum venerunt, aliquando edituri. nuper enim BERNARDVS NAVGERIVS vir eloquentissimus, qui politioribus literis ita delectatur, vt philosophiam ab Auerroe subtiliter expressam admiretur. cum pro Repub. Veneta legationem Constantinopoli ageret, librorum qui in ea vrbe apud Iudæos & Arabas medicos inueniuntur, hunc misit indicem,

Paraphrasis in libros octo Physicorum.
Media expositio in eosdem libros octo, quorũ tres primi nunc primum a Mantino fuerunt translati.
Media expositio in libros quatuor de Cœlo.
Media expositio in libros tres de Anima.
Paraphrasis in eosdem.
Media expositio in libros nouem vltimos de natura Animalium.
Magna Commentaria in libros duos de Plantis.
Media expositio in libros tredecim Metaphysicorum.
Paraphrasis in eosdem.
Paraphrasis in Almagestum Ptolomæi.

PRIMVM VOLVMEN.

ARISTOTELIS STAGIRITAE ORGANVM,

QVOD LOGICAM APPELLANT,

CVM

AVERROIS CORDVBENSIS

VARIIS COMMENTARIIS,

EPITOME, QVAESITIS, AC EPISTOLA VNA:

His Accesserunt LEVI GHERSONIDIS In nonnullos Aristotelis, & Auerrois libros Annotationes, non amplius apud Latinos cognitę, & quorundam Arabum Quæsita, atque Epistolæ.

HORVM NOMINA, AC TRANSLATIONES, ET CASTIGATIONES ALTERA PAGINA OSTENDET.

Cum summi Pontificis, Gallorum Regis, Senatusque Veneti decretis.

VENETIIS APVD IVNTAS M D LII.

IN HOC PRIMO VOLVMINE HÆC

CONTINENTVR.

PORPHYRII Phœnicei Introductio, Seuerino Boetho interprete. .1.

ARISTOTELIS Stagiritæ Prædicamenta, Eodem Seuerino Boetho interprete. .12.

GILBERTI Porretani Sex Principiorum Liber. .31.

ARISTOTELIS Stagiritę de Interpretationę Libri Duo, Seuerino Boetho interprete. .35.

Priorum Resolutoriorum Libri Duo. .53.

Posteriorum Resolutoriorum Libri Duo. .128.

Topicorum Libri Octo. .254.

Elenchorum Libri Duo. .321.

Omnes quidem summa diligentia Castigati, ac ad maximum candorem redacti, & in Summas, ac Capita diuisi: In libris vero de Interpretatione, Priorum, & Posteriorum quamplurimæ figuræ suis insertæ locis mirabili artificio confectæ sunt.

AVERROIS Expositio in Librum Porphyrij, à Iacob Mantino nunc primum in Latinum conuersa. .1.

In librum Prædicamentorum, eodem interprete. .12.

In Librum de Interpretatione, eodem interprete. .35.

Media Expositio in Libros Priorum Resolutoriorum, à Ioanne Francisco Burana Veronensi Latinitate donata, sed nunc varijs mendis expurgata. .53.

Expositio Maxima, seu Magna Commentaria, ab eodem Ioanne Francisco in Latinum sermonem conuersa: quæ, cum prius mendosi codicis culpa manca esset, ac deprauata, nunc aliarum conuersionum ope, & collatione reddita est absolutissima. .127.

Expositio Media in eosdem Posteriorum Resolutoriorum Libros, ab eodem conuersa, sed nunc diligentissime recognita, in cuius margine proprijs locis contextus correspondentes sunt designati. .240.

Expositio in Octo Libros Topicorum, Abramo de Balmes interprete, mendosa, obscura, nunc castigatissima, & ad maximam claritatem restituta legitur: cui vnà illam super Quatuor primos Libros, à Iacob Mantino nuper translatam adiecimus, quam super reliquos quatuor morte præuentus explere non valuit. .254.

Expositio in Libros Duos Elenchorum, Abramo de Balmes interprete. 321.

EPITOME In Libros Logicæ Aristotelis, eodem Abramo de Balmes interprete. .341.

* ij Quæsita

QVÆSITA Varia in Logica, iuxta ordinem Librorum Logicæ nunc ordinata, eodem interprete. .361.
Epiſtola vna, Eodem Interprete. .380.
Hæc autem omnia denuo in Summas, & Capita diuiſa, maxima ſunt diligentia Caſtigata.
LEVI GHERSONIDIS In Librum Porphyrij Annotationes, & in Auerrois expoſitionem, Iacob Mantino interprete. .1.
In librum Prædicamentorum, & Auerrois expoſitionem, eodem Mantino interprete. .12.
In Librum de Interpretatione, & Auerrois expoſitionem, Eodem Iacob Mantino interprete. .35.
Hæc autem apud Latinos nondum viſa, Nunc primum in lucem edita ſunt.
ARABVM Nonnullorum Quæſita, ac Epiſtolæ, ab Abramo de Balmes Translata, ſed nunc maximo opere caſtigata fuere. .380.
Summarum librorum, tractatuũ, ac Capitum his oĩbus prępoſitus eſt Index.

Præfationem autem legenti hæc omnia Clariora reddentur.

INDEX SVMMARVM, AC CAPITVM LIBRORVM, QVI IN HOC VOLVMINE CONTINENTVR.

Summa ac Capita Introductionis Porphyrij.

SVMMA LIBRI.

De Generis, Speciei, Differentiæ, Proprij, & Accidentis natura. De eorundem communitatibus, ac differentijs. folio.1.
Proœmium. Cap.1. .1.
De Genere. Cap.2. .1.
De Specie. Cap.3. .2.
Generum, ac specierum in prædicamento substantiæ ordo. .3.
De Differentia. Cap.4. .5.
De Proprio. Cap.5. .6.
De Accidente. Cap.6. .7.
De Communitatibus, & Differentijs Generis, Speciei, Differentiæ, Proprij, & Accidentis. Ca.7. 7.
Differentiarum quinque vocum numerus. .8.

Summa Tractatuum, & Capita libri Prædicamentorum.

SVMMA LIBRI.

De quibusdam tanquam suppositis, ad Prædicamentorum doctrinam conferentibus. De Prædicamentis ipsis. De consequẽtibus quibusdam ad ipsa prædicamenta: ac de nonnullis vocibus, de quibus mentio facta est in prædicamentis. .12.

Capita Tractatus Primi.

De Aequiuocis, Vniuocis, & Denominatiuis: Eorum etiã, quæ dicuntur, diuisio. Cap.1. .12.
Eorum, quæ sunt, diuisio. Cap.2. .12.
Complexionum consistentium, & inconsistentium descriptio. .12.
Regula in prædicatis essentialibus. Cap.3. .13.
Regula, genera non subalterna à subalternis distinguens. Cap.4. .13.
Incomplexorum in decem prædicamenta diuisio: Quo modoq; affirmationem, aut negationem constituant. Cap.5. .13.

Capita Tractatus Secundi.

De Substantia. Cap.1. .14.
De Quanto. Cap.2. .16.
De his, quæ ad Aliquid. Cap.3. .19.
De Qualitate, & Quali. Cap.4. .21.
De Agere, & Pati. Cap.5. .24.
De cæteris prædicamentis. Cap.6. .24.

Capita Tractatus Tertij.

De Oppositis. Cap.1. .26.
De priori. Cap.2. .29.
De Simul. Cap.3. .29.
De Motu. Cap.4. .30.
Quadrati accretio Gnomone circumposito. .30.
De Habere. Cap.5. .31.

Summa, ac Capita Libri Sex Principiorum.

SVMMA LIBRI.

De Forma, Actione, Paßione, Quando, Vbi, Positione, Habitu, & de eo, quod est suscipere Magis & Minus. .31.
De Forma. Cap.1. .31.
De Actione. Cap.2. .32.
De Paßione. Cap.3. .32.
De Quando. Cap.4. .32.
De Vbi. Cap.5. .33.
De Positione. Cap.6. .33.
De Habitu. Cap.7. .33.
De eo, quod est Plus, minusue suscipere. Cap.8. .34.

Summa, ac Capita libri Primi de Interpretatione.

SVMMA LIBRI.

De Notis. De Orationis principijs. De ipsa Oratione, Enunciatione, ac ipsius speciebus. De enuntiationum oppositionibus, ac circa ipsarum veritatem & falsitatem regulis, in quocunque tempore. .35.
De Notis, Et vt in intellectu, ita etiã in voce, verum & falsum reperiri. Cap.1. .35.
De Nomine. Cap.2. .35.
De Verbo. Cap.3. .36.
De Oratione: Enuntiatione, vna ac pluri: Affirmatione & Negatione, ac Contradictione. Cap.4. 36.
Diuiditur Enunciatio iuxta quantitates notas: Enunciationum oppositiones aßignantur: circaq; ipsarum veritatem, ac falsitatem regulæ traduntur: ac quæ sit vna affirmatio & negatio determinatur. Cap.5. .38.
Oppositarum propositionum descriptio. .38.
Quo pacto in futuris contingentibus contradictionis regula veritatem habeat. Cap.6. .40.

Summa, ac Capita Libri Secundi de Interpretatione.

De Enunciationibus infinitis. De Enunciationum unitate, ac pluralitate: Et prædicationibus coniunctis, atque diuisis. De enunciationibus modalibus. et quæ enunciationes magis inuicem sint contrariæ. .42.
De Enunciationibus infinitis cuiuscunque generis, ipsarumque oppositionibus, ac consequentiis. Nomina item ac verba transposita idem significare. Caput.1. .42.
Enunciationum indefinitarum dispositio ex Primo Priorum in fine. .42.44.
Earundem dispositio in terminis vniuersaliter, ac in parte. .42.
Enunciationum infinitarum dispositio. .43.
Enunciationum vniuersalium, ac particularium dispositio. .43.45.
De Enunciationum vnitate, ac pluralitate. Et quo pacto veritas & falsitas in eis reperiatur in prædicationibus coniunctis, atque diuisis. Cap.2. .46.
De Enunciationibus cum modo, & earum ad inuicem oppositionibus, ac consequentiis: tum ex aliorum, tum ex propria opinione. Cap.3. .47.
Enunciationum modalium consequentiæ secundum alios. .48.
Enunciationum modalium consequentia secundum Aristotelem. .48.50.
Aliorum modorum ad ipsum necessarium consequentia. 48.
Enunciationum modalium consecutio famosa. 49.50.
Enunciationum modalium consecutio vera. .49.50.
Quæ enunciationes, contrariæ magis sibi inuicem esse dicantur. Cap 3. .51.

INDEX SVMMARVM SECTORVM, ET CAPITVM LIBRORVM PRIORVM.

SVMMA LIBRI PRIMI.

Agitur de nonnullis principiis, pro sequentium cognitione. De propositionum conuersionibus. De syllogismorum simplicium, ac mistorum figuris, ac complicationibus omnibus. De Figurarum ternario numero, ac etiam Terminorum in quolibet syllogismo: De Medii syllogistici inuentione, seu propositionum abundantia: De Syllogismorum male contextorum in proprias figuras resolutione. .53.

De Syllogismi structura. Sectum Primum.

De Propositione, Termino, Syllogismo, dicto de Omni, ac dicto de Nullo. Cap.1. .54.
De Conuersione propositionum Inexistentium. Caput Secundum. .54.
De Conuersione propositionum Necessariarum. Caput.3. .55.
De conuersione propositionum Contingentium. Caput.4. .55.
De tribus figuris ex propositionibus Inexistentibus. Caput.5. .55.
Prima figura. .55.
Secunda figura ex propositionibus inexistentibus. Caput.6. .58.
Tertia figura. Cap.7. .60.
Quæ coniugationes penitus inutiles sint: quæ vero non penitus in omnibus figuris. Quo pacto syllogismi omnes perfecti fiant & reducantur omnes in vniuersales primæ figuræ. Cap.8. .62.
De syllogismis ex ambabus de Necessario in tribus figuris. Cap.9. .63.
Mistio Necessarij & Inesse in Prima figura. Caput.10. .64.
Mistio Necessarij, & Inesse in Secunda figura. Caput.11. .65.
Mixtio Necessarij & Inesse in Tertia figura. Caput.12. .66.
De contingenti & propositionum secundum contingens conuersionibus. Cap.13. .68.
De Syllogismis ex ambabus de Contingenti in Prima figura. Cap.14. .68.
Mistio Contingentis & Inexistentis in prima figura. Cap.15. .70.
Mistio Necessarij & Contingentis in prima figura. Caput.16. .73.
Secunda figura ex ambabus Contingentibus. Caput.17. .75.
Mistio Inexistentis & Contingentis in Secunda figura. Cap.18. .76.
Mistio Necessarij, & Contingentis in Secunda figura. Cap.19. .77.
Figura Tertia ex ambabus Contingentibus. Caput.20. .79.
Mixtio Inexistentis & contingentis in Tertia figura. Cap.21. .80.
Mistio Necessarij & Contingentis in Tertia figura. Caput.22. .80.
Quòd figuræ syllogismorum sint tantum tres in omnibus syllogismorum generibus. Cap.23. .82.
In omni syllogismo terminum aliquem prædicatiuum esse, & vniuersale existere. Cap.24. .83.
Omnem syllogismum ex tribus tantum constare terminis, duabusque propositionibus: ac quo pacto dum addūtur termini, propositiones crescant, ac conclusiones. Cap.25. .84.
Quæ problemata per quas figuras concludantur, & quæ facile, difficilerue concludi possint. Ca.26. 85.

De

De abundantia Propositionum, inuentioneq́; Medij syllogistici, Sectum Secundum.

Qvo pacto inuenienda sint propositiones. Caput.1. .86.
Quo pacto inuenienda sint media in omni syllogismorum genere, construendique syllogismi. Caput.2. .86.
Figura methodi, pro medio in singulis coniugationibus, & vtilibus, & inutilibus inueniendo, ex antiquis excerta. .87.
De Diuisione, & eius syllogismo. Cap.3. .90.

De Syllogismorum resolutione, Sectum Tertium.

Qvo pacto syllogisticæ omnes rationes in aliquam prædictarum figurarum sint reducendæ. Caput.1. .91.
De mutua Syllogismorum resolutione. Cap.2. .95.
De Syllogismis ex propositionibus infinitis, & priuatorijs: ac ipsarum & simplicium consequentiis. Caput.3. .98.

SVMMA LIBRI SECVNDI.

DE Potentijs, Impotentijsq́; syllogismi, ac ipsi Annexis. 89.

De Potentijs syllogisticis.

Qui syllogismi plures possint concudere conclusiones. Caput.1. ..98.
De Eo, quod est ex falsis ratiocinari. Prima figura. Cap.2. .99.
Secunda figura. Cap.3. .101.
Tertia figura. Cap.4. .103.
De Circulari monstratione. Cap.5. .104.
Secunda figura. Cap.6. .106.
Tertia figura. Cap.7. .106.
De Conuersione, quæ in syllogismis. Cap.8. .107.
Prima figura. .107.
Secunda Figura. Cap.9. .108.
Tertia Figura. Cap.10. .109.
De Monstratione per impossibile. Cap.11. .111.
Prima Figura. .111.
Secunda Figura. Cap.12. .111.
Tertia figura. Cap.13. .112.
Differentia inter Ostensiuam monstrationem, & deducentem ad impossibile. Cap.14. .112.
Quòd omne Ostensiue monstratum, & per impossibile monstrari potest, & è conuerso. Cap.15. .113.
Prima Figura. .113.
Secunda figura. Cap.16. .113.
Tertia figura. Cap.17. .114.
De eo, quod est, ex Oppositis ratiocinari. Cap.18. 114.
Prima Figura. .115.
Secunda Figura. Cap.19. .115.
Tertia figura. Cap.20. .115.

De impotentijs syllogisticis.

De eo, quod est, Peti in Principio. Cap.21. .116.
De eo, quod est, Non penes hoc. Cap.22. .118.
De falsa Ratione. Cap.23. .118.
De eo, quod est, Non ratiocinari. Cap.24. .119.
De Redargutione. Cap.25. .119.
De Deceptione, quæ secundum suspitionem. Caput.26. .120.

De Annexis syllogismo.

De conuersione terminorum. Cap.27. .121.
De mutua Oppositorum conuersione, eligendorum, & fugiendorum. Cap.28. .122.
De Inductione, & syllogismo Inductiuo. Ca.29. 123.
De Exemplo. Cap.30. .123.
De abductione. Cap.31. .124.
De Instantia. Cap.32. .124.
De Verisimili, & Signo. Cap.33. .125.
De Entymemate. Cap.34. .125.
De Cognoscenda Natura. Cap.35. .126.

INDEX SVMMARVM, ET CAPITVM LIBRORVM POSTERIORVM RESOLVTORIORVM.

SVMMA LIBRI PRIMI.

DE Demonstrationis essentia, conditionibusq́; ad eam requisitis. De differentia demonstrationum Quòd, seu Quia, & Propter quid. Quæ figura aptior sit demonstrationi. De Ignorantiæ speciebus, quæ in scientijs accidunt. Finitos esse demonstratiuarum propositionum terminos. De demonstrationis varijs speciebus, ac earum inter se comparatione. De varijs demum theorematibus ad demonstrationem conferentibus. .128.
Caput Primum. Omnem doctrinam, omnemq́; disciplinam intellectiuam ex præexistenti fieri cognitione. Quot sint præcognitionum modi, quæq; ea, quæ præcognoscuntur. Dubitationum solutio circa hanc propositionem contingentium. .128.
Caput Secundu. Quid sit scire, quid Demonstratio, & quæ conditiones ad eius propositiones requirantur. Quid sit Propositio, Immediatum principium, ac eorum species. Propositiones magis quàm conclusionem credendas esse. .130.

Caput

Caput Tertium. Opinionum confutatio, & eorum, qui omnino demonstrationem tollunt, & eorum, qui omnium demonstrationem esse ponunt. 134.
Caput Quartum. Demonstrationis propositiones veras esse veritate necessaria. Quid sit id, quod dicimus, de Omni, quid Per se, quid Vniuersale. 136.
Caput Quintum. Quot modis circa prædicatum Vniuersale Primum errare contingat: quoq; modo ipsum vere cognoscatur. 139.
Caput Sextum. Demonstrationem esse ex ijs, quæ sunt per se, ac Necessarijs. 142.
Caput Septimum. Demonstrationē ex Proprijs constare oportere, quia est ex ijs, & de ijs, quæ sunt per se: neque licere ex alio genere Transcendentem monstrare. 145.
Caput Octauum. Demonstrationis cōclusionem Perpetuam esse: nec Caducorum esse demonstrationem. 148.
Caput Nonum. Demonstrationem non constare ex communibus. 149.
Caput Decimum. Demonstratiuarum scientiarum principia Nonnulla esse communia, nonnulla propria: quæq; ea sint, & quo pacto præcognoscantur: pariter, & reliqua demonstrationem ingredientia. 150.
Caput Vndecimum. Quæ sit inter Dignitates, Suppositiones, Petitionesq; differentia, ac etiam definitiones. Non necesse etiam esse Formas dari propter demonstrationem. 152.
Caput Duodecimum. Quo pacto vtamur in scientijs Contradictionis principio. 154.
Caput Decimumtertium. In communibus principijs communicare sibi inuicem scientias: & quo pacto Dialectica in hoc ab alijs differat. Quæ interrogationes scientiarum sint propriæ, & quæ non sint scientiales: Mathematicarū scientiarum commendatio: & quo pacto syllogismus ampliari possit, assumendo & indirectum, & in latus. 155.
Caput Decimumquartum. De demonstrationum quòd, & Propter quid speciebus, ac differentijs. 158.
Caput Decimumquintum. Primam figuram maxime scientiæ esse accommodatam. 163.
Caput Decimumsextum. Quot, quibusue modis syllogisticus, tum in immediatis, tum in mediatis propositionibus Ignorantia dispositionis, & quomodo ignorantia negationis exoriatur. 164.
Caput Decimumseptimum. Syllogismum omnem ex tribus constare terminis, maiori, minori, ac medio: et hos in infinitum tā in propositionibus affirmatiuis, quàm negatiuis abire non posse. 171.
Caput Decimumoctauum. Quo pacto mediatæ propositiones ad immediatas deduci possint. 180.
Caput Decimumnonum. Demonstrationem vniuersalem particulari esse præstantiorem. 183.
Caput Vigesimum. Demonstrationem affirmatiuam negatiua digniorem esse: atque ad scientiam magis idoneam. 187.
Caput Vigesimumprimum. Demonstrationē ostensiuam illa, quæ ducit ad incommodum, potiorem esse. 189.
Caput Vigesimumsecundum. Quæ scientia certior, ac prior sit: quæ Vna, quæue diuersæ inter se scientiæ sint. Et quòd eiusdem plures esse demonstrationes possint. 190.
Caput Vigesimumtertium. Eorum, quæ fortuna eueniunt, quæque in sensuum functione sunt, non esse scientiam. 192.
Caput Vigesimumquintum. Non omnium syllogismorum eadem esse principia posse. 194.
Caput Vigesimumsextum. Quid scientia, & scibile ab opinione & opinabili discrepent: & quid sit Solertia. 196.

SVMMA LIBRI SECVNDI.

DE quatuor Medij quæsitis, si est, quid est, quod seu quia est, & propter quid: Quomodo quid est monstretur, ac ad demonstrationem se habeat. Definitionem esse per causam. De Diuisione causarum, & quæ mutuo concurrant, & quæ non, & quomodo illarum possit esse demonstratio: de compositione diffinitionis ex suis partibus, & quando sunt ignotæ quo pacto venentur. Pariter quomodo causæ venentur. Postremo de cognitione, ac differentia principiorum indemonstrabilium. 198.

Caput Primum. In disciplinis quatuor quæri solent, & hæc omnia medij quæsita sunt: Et quid sit huius libri propositum. 198.
Caput Secundum. Disceptatio, quòd demonstratio, & diffinitio non sint eiusdem. 200.
Caput Tertium. Syllogismo duplicante, similiter & per diuisionem confecto, non demonstrari quid est, de eo cuius est. 203.
Caput Quartum. Disceptatio, quòd ipsum quid est non monstretur definitione, neque definitione contrarij, neque alio quouis modo. 207.
Caput Quintum. Dissolutio disceptationis propositæ, quod ipsum quid est monstretur per aliud quid est, & quo pacto ipsius quid est sit demonstratio, & definitio. 211.
Caput Sextum. De causarum distinctione, & quæ mutuo concurrant, & quæ non, & quomodo illarum possit esse demonstratio. 216.
Caput Septimum. Quo pacto ipsum propter quid differat in his, quæ fiunt simul, aut non simul, per circulum,

circulum, aut non per circulum, semper aut frequenter. .219.
Caput Octauum. De compositione definitionis ex suis partibus, & quando sunt ignotæ quo pacto veneuntur. .223.
Caput Nonum. Quo pacto problemata veneuntur, tum diuisione, tum etiam proportione. .229.
Caput Decimum. Quomodo causæ & effectus se habeant inter se: & quo pacto causæ veneuntur: & an vnius effectus plures sint causæ. .231.
Caput Vndecimum. Quomodo Principia cognoscuntur: & quis principiorum sit habitus. .237.

SVMMAE, AC CAPITA OCTO LIBRORVM TOPICORVM.

SVMMA LIBRI PRIMI.

E ratiocinãdi speciebus, eiusq; partibus, ac eius instrumentis. .254.
Caput Primum. Quid intendit, & quæ ratiocinandi species. .254.
Caput Secundum. Ad quot vtilis dialectica, differendiq; disciplina. .255.
Caput Tertium. Ex quibus, & quot disceptatio dialectica constet. .256.
Caput Quartum. De Termino, Proprio, Genere, & Accidente. .256.
Caput Quintum. Quòd cætera prædicata aliquid claudant eorum, quæ diffinitio continet. .258.
Caput Sextum. Quot modis idem dicatur. .258.
Caput Septimum. Omnem disputationem dialecticam esse ex termino, proprio, genere, aut accidente, & vbi illa reperiantur. .258.
Caput Octauum. De Propositione Dialectica. .259.
Caput Nonum. De problemate dialectico, & positione dialectica. .260.
Caput Decimum. De speciebus differendi, dialecticæq; disputationis. .261.
Caput Vndecimum. De instrumentis, quibus syllogismorum copiam nobis ad differendum suppeditamus. .261.
Caput Duodecimum. De Sumptione propositionum. .262.
Caput Decimumtertium. De Multiplicis distinctione. .262.
Caput Decimum quartum. De differentiarum inuentione, Similium consideratione, & vtilitatibus Instrumentorum. .264.

Summa, ac Capita Libri Secundi Topicorum.

SVMMA LIBRI.

DE locis absolutis accidentis, siue ad refellendum, destruendumq; siue ad asserẽdum, construendumq;. .267.
De problematibus vniuersalibus, & in quibus prædicatis inesse, & esse conuertuntur. Cap.1. .267.
Loci problematum quod quicquam insit, vel non insit. Caput.2. .268.
De eisdem terminandis problematibus, loci alij. Caput.3. .272.
Ex Similibus, Appositione, Magis, Minus, Simpliciter & Secundum Quid loci. Cap.4. .274.

Summa, ac Capita Libri Tertij Topicorum,

SVMMA LIBRI.

DE locis Comparationum, qui accidentibus adscribuntur: & de plerisque locis absolutis accidentis. .275.
De Meliorum, Eligibiliorumq; problematum locis. Caput.1. .275.
Alij eiusdem problematis loci. Cap.2. .277.
Alij Meliorum, Eligibiliorumq; loci. Cap.3. .279.
De eligendis, & fugiendis documenta, & loci communes. Cap.4. .280.

Summa, ac Capita Libri Quarti Topicorum.

SVMMA LIBRI.

DE locis quibusq; generis: simul, atq; de differentiæ locis perpaucis. .282.
Problematum generis aliquot loci. Cap.1. .282.
De Genere Loci alij. Cap.2. .284.
De Genere Loci alij. Cap.3. .286.
De Genere Loci alij. Cap.4. .286.
De re Eadem loci alij. Cap.5. .288.
De Genere loci alij. Cap.6. .290.

Summa, ac Capita Libri Quinti Topicorum.

SVMMA LIBRI.

DE modis, & locis Proprij: necnon de nonnullis locis communibus omnibus quæsitis, quæ ab

ab Oppositis, aut à Simili, aut ab eo, quod est Magis, & Minus, & aequale, aut à Casibus, et Coniugatis, aut à generatione, & corruptione sumuntur. .292.
De modis Proprij. Cap.1. .292.
De locis Proprij. Cap.2. .292.
De locis communibus omnibus quaesitis, quae sumuntur ab Oppositis, aut à Simili, aut ab eo, quod est Magis, & Minus & Aequale, aut à casibus, & coniugatis, aut à generatione, & corruptione. Cap.3. .296.

Summa, ac Capita Libri Sexti Topicorum.

SVMMA LIBRI.

DE Locis definitionis: de locis ex differentiis desumptis: de locis definitionum rerum, quae composita sunt. Postremo de locis definitionum, quae omnibus praedicamentis communes sunt. .299.
De Locis definitionis, & primum Generis. Caput Primum. .299.
De locis, quae sumuntur à differentijs definitionem constituentibus. Cap.2. .302.
De locis definitionum ipsorum compositorum. Caput Tertium. .305.

Summa, ac Capita Libri Septimi Topicorum.

SVMMA LIBRI.

DE locis Eiusdem, et Diversi, deq; locis constructionis & destructionis praedicatorũ. 308.
De Eodem & Diverso loci. Cap.1. .308.
De constructione, & destructione praedicatorum loci. Cap.2. .309.

Summa, ac Capita Libri Octaui Topicorum.

SVMMA LIBRI.

DE Locis aptis ad instruendum interrogantem, et de locis pro Respondente, ac deniq; de Locis cõmunibus interrogantis, & respondentis. 310.
Loci ad instruendum interrogantem. Cap.1. .310.
Pro inductione Respondenti, loci alij. Cap.2. .312.
Loci pro respondente. Cap.3. .315.
Loci communes pro interrogante, & respondente. Caput.4. .318.

INDEX SVMMARVM, AC CAPITVM LIBRORVM ELENCHORVM.

SVMMA LIBRI PRIMI.

DE intentione libri, & Generibus disputationum: De locis Sophisticarum in Dictione, & extra Dictionem redargutionum. de causis deceptionum, captionum sophisticarum: de veris, & falsis redargutionibus: de interrogatione tentatiuae: Et quid inter contentiosum, sophisticumq; intersit: demum de captionibus Nugationis, & Solaecismi, occultationeq; Sophistica contra moleste respõdentes. .321.
Quid intendit, & aliquem syllogismum sophisticum esse. Cap.1. .321.
De generibus disputationum. Cap.2. .321.
Finis Sophistae & loci sophistici in dictione. Caput Tertium. .321.
De locis redargutionum sophisticarum. Cap.4. 323.
Omnes Sophisticas redargutiones in ignorantiam redargutionis reuocatum iri. Cap.5. .324.
Causae deceptionum captionum sophisticarum. Caput Sextum. .325.
Ex quibus locis captiones falsi. Cap.7. .326.
De veris, & falsis redargutionibus. Cap.8. .326.
Orationes ad nomen, & ad intellectum non bene diduci. Cap.9. .327.
De interrogatione tentatiuae: & quid inter contentiosum, Sophisticumq; intersit. Cap.10. .328.
Orationes dialecticorum, tentatiuorumque, non esse ad determinatum genus. Cap.11. .329.
Loci Sophistici interrogantium ad falsum, aut inopinabile. Cap.12. .329.
De captionibus nugationis, & solaecismi. Caput.13. .330.
De occultatione Sophistica, et contra moleste respondentes. Caput.14. .330.

Summa, ac Capita Libri Secundi Elenchorum.

SVMMA LIBRI.

DE vtilitate Sophisticarum orationum, & apparatu ad eas diluendas. de solutione sex ultimorum locorum extra dictionem, Nugationis, et Solaecismi. De oratione facili, difficili, & acuta. Epilogus postremo Octo praecedentium, & duorum praesentium librorum. .331.
De vtilitate cognoscendi sophisticas orationes, et apparatu ad eas diluendas. Cap.1. .331.

De

De apparenti solutione respondentis. Cap.2. .332.
De recta solutione loci. Cap.3. .333.
De diluendis argutijs accidentis, Cap.4. .336.
De solutione sex vltimorum locorum extra dictionem. Cap.5. .337.
Dilutiones nugationes, & syllogismi. Cap.6. .338.
De oratione facili, difficili, & acuta. Caput Septimum. .339.
Epilogus octo praecedentium, & duorum praesentium librorum. Cap.8. .339.

Epitome in libros Logicae Aristotelis.

PRaefatio Authoris. .341.
Sermo in significatione dictionum. .341.
Sermo de rebus agentibus formationem. .341.
Sermo de vniuersalibus incomplexis. .341.
Sermo de Differentia. .341.
Sermo de Proprio. .341.
Sermo de Accidente. .341.
Sermo de rebus Compositis. .342.
Sermo de Praedicamentis. .342.
Sermo de Substantia. .342.
Sermo de Quantitate. .342.
Sermo de Qualitate. .342.
Sermo de Relatione. .342.
Sermo de Quando. .342.
Sermo de Vbi. .342.
Sermo de Situ. .342.
Sermo de Habitu. .343.
Sermo de Passione. .343.
Sermo de Actione. .343.
Sermo de rebus communibus Formationi & Verificationi simpliciter. .343.

In Libro de Interpretatione.

DE dirigentibus ad Verificationem. .343.

In Libro Priorum.

SErmo de cognitione agente verificationē. 344.
De prima figura. .345.
De figura Secunda. .345.
De figura Tertia. .346.
Sermo de Syllogismo conditionali. .346.
De conditionalibus coniunctis. .346.
Sermo de conditionalibus disiunctis. .347.
Sermo de syllogismo contrarietatis, seu ducente ad impossibile. .347.
Sermo de Syllogismis Compositis, .347.

In Libro Topicorum.

SErmo de regulis, quibus fiunt argumenta, quae loca vocantur. .348.
Sermo de locis Compositionis. .349.
Sermo de locis definitionis. .349.
Sermo de locis Oppositorum. .350.

In Libro Posteriorum.

DE demonstratione. .350.
De definitionibus. 353.
De qualitate faciendi demonstrationes, & diffinitiones in artibus speculatiuis. .354.

Tractatus de Rhetorica Demonstratiua.

DE litigiosa contradictione. .355.
De rhetorica constitutionis confictionis. 355.
De Rhetorica tentatiua experimenti. .355.

In Libro Elenchorum.

DE Elenchis seu sophisticis fallacijs. .355.
De rebus fallentibus. .356.
De Translatione & permutatione. .357.
De rationibus probabilibus & litigiosis. .357.

In Libro Rhetorices.

DE Rhetoricis persuasiuis. .358.
De Signo. .358.
De syllogismis conditionalibus. .359.
De Syllogismo contradictorij. .359.
De exemplo. .359.

In Libro Poeticae.

DE Orationibus poeticis. .360.

Varia Auerrois Super libros logicae Quaesita. In libris Peri Hermenias.

QVaesitum Primum. De praedicatis compositis & diuisis. .361.

Quaesita libri Priorum.

QVaesitum Secundum. De definitione Termini. .161.
Quaesitum Tertium. Quid sit propositio absoluta.

Quaesitum

soluta, id est de inesse. .162.
Quæsitum Quartum. De Conuersionibus. .163.
Quæsitum Quintum. De omni prioristico, & quod sit propositio de inesse: & de modis conclusionum syllogismorum mistorum, .363.
Quæsitum Sextum. De conditione syllogismorũ contingentium circa duo eorum attributa, videlicet de numerositate illationis, & de figura, in qua non concludunt. .166.
Quæsitum Septimum. De modis Illationum mistorum ex ipsis tribus modis. .166.
Quæsitum Octauum. De conditionali, an per ipsum ostendatur quæsitum primum ignotum. .168.
Quæsitum Nonum. De mistione contingentis, & necessarij. .370.

Libri Posteriorum.

Quæsitum Decimum. De conditionibus præmissarum demonstrationis. .371.
Quæsitum Vndecimum. De conditionibus, quæ requiruntur ad necessitatem præmissarum demonstrationum. .375.
Quæsitum Duodecimum. De medio demonstrationis, an sit causa maioris extremi. .375.
Quæsitum Tertiumdecimum. Quo modo fiat translatio ab vna arte in aliam. .376.
Quæsitum Quartumdecimum. De triplici genere definitionum in ordine ad demonstrationem. .377.
Quæsitum Quintumdecimum. De demonstrationibus Quia. .377.
Quæsitum Sextumdecimum. An definitio sit particularis, aut vniuersalis tantum. .378.
Quæsitum Septimumdecimum. Quomodo definitio sit notior ipso definito. .378.
Quæsitum Decimumoctauũ. De definitionibus, quæ dicuntur positione differẽtes à demõstratione. 379.

AVERROIS EPISTOLA.

De primitate Prædicatorum in Demonstrationibus. .380.

Quæsita Epistolæ Abualkasis.

Quæsitum Primum. De notificatione generis, & speciei. .380.
Quæsitum Secundum. De nominis definitione. .381.

Epistolæ Alhagiag Bin Thalmus Quæsitum.

De Mistione propositionis de Inesse, & necessariæ. .381.

Epistolæ Abuhalkasin mahmat Ben Kasan. Quæsita.

Quæsitum Primum. De modo Discernẽdi demonstrationes propter Quid, et demõstrationes Quia. 381.
Quæsitum Secundum. Castigatio quartæ speciei secundi generis congenerum demonstrationum ipsius Alpharabij. .382.

Abuhabad Adhadrahman ben Ioar Epistolæ.

Epistola Prima. De Negatiua de Necessario, & Negatiua de Possibili. .383.
Epistola Secunda. De Termino medio, quando fuerit causa maioris, an imaginabile sit secundũ aliquem locum non esse causam minoris. .383.

Indicis Finis.

PORPHYRII PHOENICEI INTRODVCTIO,

SEVERINO BOETHO INTERPRETE:

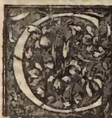
Cum Auerrois Cordubensis Expositione,
& Leui Ghersonidis Annotationibus:
omnibus nunc primum
à Iacob Mantino Hebræo Medico
in Latinum conuersis.

SVMMA LIBRI.

De Generis, Speciei, Differentiæ, Proprij, ac Accidentis natura. De eorundem communitatibus, ac differentijs.

Proœmium. Cap. I.

CVM sit necessarium Chrysaori & ad eã, quę est apud Aristotelem prædicamentorum doctrinã, nosse quid sit genus, quid differentia, quid species, qd proprium, & quid accidens: & ad definitionum assignationem, & omnino ad ea quæ de diuisione & demonstratione sunt: vtili existente istarum rerum speculatione, compendiosam tibi traditionem faciens, tentabo breuiter, velut introductionis modo, ea quæ ab Antiquis dicta sunt aggredi: ab altioribus quidem quęstionibus abstinens, simpliciores vero mediocriter coniectans. Mox de generibus & speciebus, illud quidem siue subsistant, siue in solis nudis intellectibus posita sint: Et siue subsistentia corporalia sint, an incorporalia: Et vtrum separata, an in sensibilibus posita, & circa hæc consistẽtia, dicere recusabo. altissimum enim est huiusmodi negotium, & alius maioris egens inquisitionis. Illud vero quemadmodum de his, ac de propositis * magis probabiliter Antiqui tractauerunt, & horum maxime Peripatetici, tibi tũc tentabo monstrare.

* λογικώτερον. magis logice.

AVERROIS EXPOSITIO.

PRopositum huius tractatus est exponere ea, quæ in introductorio ad scientiam Logicam libri Porphyrij continentur: propterea quia iam adoleuit consuetudo, vt initium librorum logicaliũ ab ipso sumatur. Inquit. Pręscire quid sit genus, quidq; species, quid differentia, & proprium, atq; accidens, est quidem necessarium pro doctrina libri prædicamentorum Aristotelis: necnon ad componendas definitiones, et ad diuisionem, ac demonstrationẽ faciendam summopere conducit. Ideo autem dixit hoc ipse Porphyrius, quoniam definitiones constant ex generibus et differentijs. Diuisio quoque fit quidem ipsorum generum per differentias. Et ipsa etiam demonstratio ita fit, vt hæc quinque prędicabilia partes propositionum eius existant. Inquit. & ob id dignum esse putaui edere libellum perbreuẽ, in quo perstringam id, quod de his rebus in notitiam Antiquorum deuenerit: breui admodum compendio veluti introductorio quodam. Nulla tamẽ fiet à nobis consyderatio de harum rerum quæsitis non logicalibus, vt est quæsitum illud, quod solet fieri de ipsis generibus & speciebus, vtrum scilicet reperiantur extra intellectum, quemadmodum reperiuntur in ĩtellectu, vel tantum in intellectu reperiantur. Et si extra intellectum reperiantur, quemadmodum reperiuntur in intellectu, quo nam pacto reperiantur: videlicet vtrum sint corporea, vel incorporea. Et si incorporea, vtrum sint abstracta, vel non abstracta. Verum tractabimus de his rebus, quatenus sunt logicales tantum, & faciemus mentionem solum de his, quæ à Peripateticis tradita sunt.

LEVI ANNOTATIONES.

INquit Leui Ghersonides. Præmissa laude Dei gloriosi, decreui in hoc tractatu declarare cõpendium ipsius Auerrois, super libros Logicæ Aristotelis, id mea agens consueta abbreuiatione. Commemorabo quoque illa loca, in quibus mea sententia discrepat à sententia Aristo. in hac arte. In quibusdam vero locis tractabo aliqua, de quibus non est locutus Aristoteles: vt testatur Auerroes ex verbis eius: de quibus tamẽ debemus in hac arte tractare. & hoc maxime induxit me, ad huiusmodi expositionem tantum. nam quæ in his traduntur libris, non indigent expositione, vt mea fert sententia. Dicamus itaq; quòd hæc ars dirigit intellectum, vt diiudicet inter verum & falsum, in quauis re consyderatur per ipsum. & sic hanc artem non esse scientiam, sed organum ad scientias est perspicuum. Est autem organum ad scientiam, quia per ipsam discernitur inter verum & falsum, quod est propositum cuiuslibet scientię. Et quod non sit scientia patet, quoniam non adipiscimur per ipsam essentias rerum veras, neq; de eis consyderat, sed notificat solum, quo nam pacto intellectus discernat inter verum & falsum in rebus. Et ob hoc hæc ars non debet relinquere alicui scientiæ quicquam, quod indigeat declaratione: cũ principium ipsum non opus habeat aliquo posteriori eo, quatenus scilicet est principium.

Nos ergo, initio sumpto ab expositione libri Introductorij Porphyrii cum expositione ipsius Auerrois, aggrediemur opus nostrum, & eum seruabimus vsum, quem seruare consueuimus in libris Aristotelis, vt paulo ante diximus. Dixit Auerrois. Præscire quid sit genus, quidq; species. Inquit Leui. Auerroes credit quòd non est necessarium scire hæc nomina, ad doctrinam libri prædicamentorum: vt ipsemet verbis suis

propriis id ostendere conatur, dum dicit, quia iam adoleuit consuetudo, vt sumatur initium librorum logicalium ab hoc, & in calce totius libri quoq; dixit non videri necessarium esse hunc librum, vt ab eo initium in hac arte accipiatur. Sed apud nos est quidem necessarium, vt sumatur initium ab ipso in hac arte. Quoniam, cũ initium huius artis sit de significatione simplicis locutionis, & dentur in ea quędam nomina, quæ vniuoce dicuntur, quædam vero æquiuoce: ita vt hac ratione nomina entium possunt reduci in exiguum numerum: nam si non reperiretur ibi nomen, quod dicatur nisi de vnico indiuiduo, tunc nomina entium primorum essent tot numero, quot sunt indiuidua ipsius entis: ideo fuit nobis consentaneum, vt primo consyderemus quo pacto ascendant multa indiuidua ad vnum nomen, & quandu habeant vnum nomen, & quando plura, videlicet, vt cum dicuntur vniuoce, est vtiq; vnum: & cum dicuntur ęquiuoce, est quidem plura. Quãdu ergo vnum obtinent nomen, tunc omnia indiuidua reducuntur ad illud nomen. Pari ratione, cũ potest nomen descendere in ipsa diuisione vsq; ad vltimas species, atq; earum indiuidua, ita vt dicatur de quolibet eorum vniuoce, tunc nos scimus, illud dici vniuoce de omnibus illis speciebus, in quas potest fieri descensus: hoc autem nõ potest dignosci, nisi sciatur propositum horum nominum, quæ hic amplectitur liber. & hoc non latet eum, qui hunc librum, & librum prædicamentorum contemplatus est. Adde etiam, q quicunq; aliquem librum ediderit, profecto debet præponere vniuersalia particularibus. & cũ hæc nomina reperiantur in quolibet prædicamento, de illis itaq; nominibus prius tractare iustum est: anteq; de singulo tractetur prædicamento particulatim. Et cũ est, q conducit ad compositionem definitionum, & ad diuisionem, atq; demonstrationem, ideo quidem dixit q conducit, & non dixit q sit necessarium: quia cognitio compositionis definitionum non est necessaria in hoc loco: quoniam ad artem attinet demostratiuam, et si iste liber conducit ad compositionẽ definitionum, hoc facit ex secundo proposito. Ita quoq; confert manifeste, ad compositionem descriptionum, quæ ex genere & proprio constant, aut ex genere & accidente, aut ex genere & accidentibus, quibus quidem Dialecticus vtitur: vel ad compositionem rei, quæ non est descriptio, quæ ex specie, & accidente componitur, qua Rethoricus vtitur. & hac ratione profecto est cõmunis cunctis artibus. Dixit Auerroes. Et ob id dignũ esse putaui edere libellum, &c. Inquit Leui. Cũ nullus professor alicuius artis, quatenus est professor illius artis, debeat consyderare nisi de ea re, quæ est arti suæ pportionata: ideo professor huius artis, non debet tractare de aliqua re, nisi ea rõne, qua est logicalis. Adde etiam (vt paulo ante diximus) q hæc ars est principium ad omnes scientias: & ideo nõ oportet professorem huius scientiæ habere notitiam de aliis scientiis. & icirco non debet cõsyderare in hoc libro de his nominibus, nisi quatenus sunt logicalia. Nam circa esse ipsorum vniuersalium variæ extant opiniones apud sapientes, cũ Plato credat ea extra intellectum existere, & ex illis oriri indiuidua: Aristoteles vero huius contrarium sentit: videlicet, q ipsa indiuidua gignant vniuersalia in intellectu nostro cum iteratione, non q vniuersalia reperiantur extra intellectum: ita quod si indiuidua non reperirẽtur, tunc quicquid intelligeremus de eorum vniuersalitate, esset falsum: quoniam ideo vniuersale reperitur, quia indiuidua reperiuntur. Verum Aristoteles fatetur q scientia, quam habemus de indiuiduis in infinitum ortis, eam quidem obtinemus ratione vniuersalium. quoniam cum sensu percipimus de multis indiuiduis aliquid cum repetitione, tunc intellectus efficit ex hoc vniuersalem enunciationem. & huiusmodi enunciatio paritat nobis scientiam de quouis indiuiduo, quod sub illo existit vniuersali: siue nos illud sensu perceperimus, siue non. At Plato opinatur quòd sciẽtia, quam habemus de vniuersalibus, sit causa scientiæ, quam de indiuiduis obtinemus. Sed dicit ipse hanc esse causam scientiæ, quæ de indiuiduis, quæ sensu quoq; percepimus, habetur: & q nisi darentur hæc vniuersalia per se existentia extra animam, nulla daretur scientia. Aristoteles autem conatus est in libro Metaphysicæ destruere hanc sententiam. Ad hanc itaq; artem tandem attinet ponere vniuersalia esse, iuxta sententiam Aristotelis, quatenus sunt ad publicum, & famosum, non quatenus sunt quid verum. Et si hoc pacto ea ponat, sequitur ergo q hec ars ponet hæc vniuersalia, præter hoc, quòd cogatur determinare vnam harum duarum opinionum, vel alteram. Nam licet sententia Platonis esset vera, non debet professor huius artis ponere ea secundum illam rationem: cum esse harum idearum non sit cognitum, & famosum. Hæc tamen ars, ea ratione, qua est principium tantum, non debet consyderare de rebus famosis, seu publicis, & ideo professor huius artis non debet ponere ea, nisi ratione prædicationis, quã prædicantur de indiuiduis repertis extra intellectum. & huiusmodi prædicatio est vera iuxta vtranq; opinionem. Et ideo dicit Porphyrius q non vult hic inuestigare, vtrũ genera & species reperiantur extra intellectum, vt dicit Plato: aut non reperiantur nisi in intellectu, vt Asserit Aristoteles. Et si sint extra intellectum, vtrum sint corpora, hoc est, vtrum habeant esse corporeum sensibile: vel nõ sint corpora, vt videtur velle ipse Plato. Et si nõ sint corpora, vtrũ sint abstracta ab indiuiduis sensibilibus: vel non sint abstracta à sensibilibus. nam aliqui Antiqui putabant non esse abstracta à sensibilibus: vt in libro Metaphysicæ narratum est: hoc est, q in ipso indiuiduo sensibili reperiantur illa duo esse simul, nempe esse particulare sensibile & esse vniuersale.

De Genere. Cap. II.

VIdetur autem neque genus, neque species simpliciter dici. Genus enim dicitur & aliquorum quodammodo se habentium ad vnum aliquod, & ad seinuicem collectio. secundum quam significationem Romanorũ dicitur genus, ab vnius scilicet habitudine (dico autem Romuli) & multitudinis habentium aliquo modo adinuicem eam, quæ ab illo est, cognationem, secundum diuisionem ab aliis generibus dictum. Dicitur autem & aliter rursus genus, quod est vniuscuiusq; generationis principium: vel ab eo qui genuit, vel ab eo loco in quo quis genitus est. Sic enim Orestem quidem dicimus à Tantalo habere genus, Hyllum autem ab Hercule. & rursus, Pindarum quidem Thebanum esse genere, Platonem vero Atheniensem. etenim patria principium quoddam est vniuscuiusque generationis, quemadmodum & pater. Hæc autem videtur promptissima esse significatio. Romani enim dicuntur, qui ex genere descendunt Romuli, & Cecropidæ, qui à Cecrope *, & horum proximi. Et prius quidem appellatum est genus vniuscuiusque generationis principium: dehinc etiam & multitudo eorum, qui sunt ab vno principio, vt à Romulo: quam diuidentes & ab aliis separantes, dicebamus omnem illam collectionem Romanorum genus. Aliter autem rursus genus dicitur, cui supponitur species: ad horum fortasse similitudinẽ dictum. Etenim principium quoddam est huiusmodi genus earum, quæ sub ipso sunt, specierum.* videtur etiam multitudinem continere oẽm, quæ sub ipso sunt, specierum. Tripliciter igitur cũm genus dicatur, de tertio apud Philosophos sermo est: quod etiam describentes assignauerũt, Genus esse dicẽtes, quod de pluribus & differẽtibus specie in eo quod quid est prædicatur, vt aĩal. Eorum. n. quæ prædicantur, alia quidem de vno dicuntur solo, sicut indiuidua, vt Socrates, & hic, & hoc: alia vero de pluribus, quemadmodum genera, & spẽs, & differentia

Vide. 1. top. cap. 2.

Tex. Græ. legit ἑρμοκλῆδον, & ἡρακλεῖον.

* Co. Græ. Ant. addit genus his.

* Co. Græ. non hæ spe cierum.

Idem prius top. cap. 1.

differentia, & propria, & accidentia cõiter sed non proprie alicui. est autẽ genus quidem, vt animal: spẽs vero, vt homo: dr̄ia autem, vt rationale: proprium, vt risibile: accidens, vt album, nigrum, sedere. Ab ijs igitur, quæ de vno solo prędicantur, differunt gn̄a: eò quòd hæc de pluribus prædicantur. Ab ijs aũt rursus quę de pluribus: á spẽbus quidẽ, qm̄ species etsi de pluribus prædicantur, non tñ de differentibus specie, sed numero. homo. n. cũ sit species, de Socrate & Platone prædicatur, qui non specie differunt, sed numero: animal vero, cùm sit genus, de homine, & boue, & equo prędicat̃, qui differunt à seinuicẽ specie; nõ numero solum. A proprio vero differt genus: qm̄ proprium quidem de vna sola specie, cuius est proprium prædicatur, & de ijs, quę sub ipsa specie sunt, indiuiduis: quemadmodum risibile de homine solo, & de particularibus hominibus: genus autem non de vna specie prædicatur, sed de pluribus & differentibus. A differentia vero, & ab ijs, quæ cõiter sunt accidentia, differt genus: qm̄ & si de pluribus & differentibus specie prædicantur differentię, et cõiter accidentia, non tamen in eo quod quid est prędicant̃, sed in eo quod quale quid est. Interrogãtibus. n. aliquibus, quid est illud, de quo prædicantur hæc, genus respondebimus, differentias autem & accidentia non respondebimus. non. n. in eo quod quid est prædicantur de subiecto, sed magis in eo quod quale quid est. interroganti enim quale quid est homo, dicimus quod rationale: & quale quid est coruus, dicimus quòd nigrum. est autem rationale quidem differentia, nigrum vero accidens. quando autẽ quid est homo interrogamur, animal respondemus. est autem hominis genus animal. Quare de pluribus prędicari diuidit genus ab ijs, quę de vno solo eorum, quę sunt indiuidua, prędicantur. hoc vero, de differentibus specie, separat ab ijs, quę sicut species prędicantur, vel sicut propria. in eo autem ꝙ quid est prędicari diuidit à differentijs & communiter accidentibus, quę non in eo quod quid est, sed in eo quod quale quid est, vel quomodo se habet vnumquodq; prædicatur de ijs, de quibus prędicatur. Nihil igitur superfluum, neque minus continet generis dicta descriptio notionis.

Sermo de Genere.

AVER. INquit. Neq; genus, neque species dicitur de vnica tãtum re. immo genus trifariam dicitur. Primo de aliquo cœtu, qui ad vnum refertur patrem. vt dicitur genus Araborum, & Arameorum: propterea quia habent relationem ad Arab, & Aram. Secundo dicitur de origine alicuius genealogię: siue illa fuerit pater aliquis, aut locus. is tamen modus non est in lingua nostra in vsu: vt cùm quis dixerit genus Bassar, & Vandaliã, genus Vandalorũ. Tertius vero modus, qui in hac arte in vsum venit, dicitur quidem genus id, sub quo species includitur. Appellant autẽ professores huius artis hanc rem metaphorice, nomine generis, propter correspondentiam, quam habet cum illis duabus rebus vulgo notis. nempe, quia huiusmodi genus est principium specierum, quæ sub ipso continentur: quemadmodum pater & locus est principium genealogię. & quia amplectitur illam multitudinem, quę sub ipso includitur: quemadmodum genealogia, quæ ad vnum refertur patrem, cõtinet multitudinem, quæ sub ipsa colligitur. D. d. Hoc autem tertium significatum, de quo est sermo, sic describitur ab Antiquis: scilicet quod est id, quod prædicatur de pluribus differentibus specie in eo quod quid est. Exempli causa animal prædicatur quidem de equo, asino, homineq; in eo quod quid est singulum eorum: videlicet, quod ad interrogationem factam de quolibet eorum, per quid est, sic respondeatur: vt si quis quærat quid est equus, quidue homo, quidq; asinus, respondeatur quidem quod est animal. homo autem, atq; equus, & asinus sunt plura specie differentia. D. d. Genus autem dicitur esse de his, quæ de pluribus prædicantur, propterea quod eorum, quæ prædicantur, alia quidem de vnica prædicantur re: vt sunt prædicabilia singularia: alia vero de pluribus prædicantur: vt sunt genera, species, atque differentiæ, & propria, & ipsa accidentia, quæ de pluribus prædicant̃, non quæ de vnica re singulari prædicantur. Exemplum autem ipsius generis est animal, quod quidem includit hominem, et reliqua alia. exemplum speciei est homo, qui amplectitur Socratem, & Platonem. exemplum differentiæ est, ratiocinium hoīs. exẽplum proprietatis est, susceptibilitas scientiæ in homine. exemplum vero accidentis est, stare, & sedere. Inquit. Differt autem genus ab indiuiduis ꝑ hoc, quod dicitur ipsum prædicari de pluribus. Et differt etiam à reliquis alijs quatuor rebus, quæ de pluribus prædicantur. nam à specie quidem ideo differt, quia ipsum prædicatur de pluribus differentibus specie: species vero prædicatur de pluribus differentibus numero: vt homo, qui prædicatur de Socrate, & Platone, qui numero differunt. animal vero, quod est genus ipsius hominis prædicatur de homine, & equo, & boue, quæ inter se differunt specie. nam homo non est eiusdem speciei cum equo. Per hoc autem quod dixit; (scilicet Porphyrius.) videtur quidem differre genus ab vltima specie. & ideo vera definitio ipsius generis ẽ, quod ex duobus vniuersalibus ipsum sit illud, quod vniuersalius est, per quod debet fieri responsio ad interrogationem factam de aliqua re quid sit: vt definiuit ipsum Alpharabius, vel quod sit id, sub quo ordinata est species: vt definiuit ipsemet paulo ante. D. d. Differt quoq; genus ab ipsa proprietate, ꝑpterea qa proprium prædicatur de vnica spẽ, videlicet de ea spẽ, cuius ipsum est propriũ, & de indiuiduis sub eadẽ spẽ existẽtibus. vt risibile, quod quidẽ prædicat̃ de hoīe tm̃, & de singulis hoībus. sed genus ꝑdicatur de pluribus spẽbus, & de pluribus differẽtibus numero. D. d. Differt adhuc genus à dr̄ijs, & ab accidẽtibus cōībus per id, quod dr̄ ipsum ꝑdicari de rebus in eo quod qd est. nam dr̄ia & accidẽs prædicant̃ de ea re, cuius sunt dr̄ia, aut accidens in eo quod quale est, non in eo quod quid est. Exempli gr̄a, si interrogemur quale nam aīal sit hõ: respondebimus quidem rõnale. identidem si de coruo fiat interrogatio per quale, fiet responsio per accidens insequẽs ipsum. vt gratia exempli, si dicatur quale nam animal sit: respondebitur quidem nigrum.

rõnale autem dña est, nigrum vero accidẽs. id itaq;, per quod respondet ad iterrogationem factã per quid est, est vtiq; genus. vt si fiat interrogatio de hoĩe quid sit? & dicatur aĩal. Cùm igitur in definitione generis dicit, quod prædicatur de pluribus, tunc ꝑ hoc distinguitur à rebus singularibus. per id vero, quod dicitur differentibus specie, distinguitur à specie, & proprio. et per id, quod dicitur in eo, quod qd est, & non in eo quod quale est, distinguitur à differentijs, & accidentibus. D. d. patet itaq; hãc esse veram descriptionem ipsius generis: quoniam nihil excessus aut defectus continere videtur. Nos tamen iam diximus, quid diminutionis in hac reperiatur descriptione.

Sermo de Genere.

LEVI. Dixit Auerroes. Neq; genus, neque species dicitur de vnica tantum re. Inquit Leui. Vult Porphyrius declarare nobis, ꝙ genus est nomen metaphoricum translatum à similitudine quadam, vt postea exponit. Primo dicitur de aliquo cœtu vt Israel, Israelitæ. nam hoc nomen est vsurpatum ab ipsa multitudine. pater etenim non vocatur Israelita, vel Israelitæ. & hoc est in vsu linguarũm. Secundo dicitur, vbi ponitur pater, vice genealogiæ eius, & locus vice habitatorũ eius: vt nos nominamur Israel, vel Ægyptii nominantur Ægyptus: vt dicebatur, quod destructa est Ægyptus. is tamen modus non est in vsu linguarum, nisi parum. Multi tamen alii exposuerunt hunc locum varijs modis, non correspondentibus profecto veritati. hoc tamen est id, quod nobis videtur ꝑ huius expositione: quæ quidem expositio est quoq; ipsius Auerrois in libro Metaphysicæ: & ipse quoq; Auerroes dixit ibidem, ꝙ in lingua Arabica is mudus non est in vsu: cuius verba possunt intelligi, vt non sit vllo pacto io vsu io illa lingua: vel ꝙ non sit in frequenti vsu. inductione vero persuaderi potest, ꝙ huiusmodi genus raro venit in vsum linguarum. Dixit Auer. Tertius vero modus, qui in hac arte in vsum venit, dicitur quidem genus id, sub quo species includitur. Inquit Leui. Si volumus ꝙ hæc definitio sit perfecta, oportet vt dicatur, ꝙ sit id, sub quo species includitur ea ratione, qua est vniuersalius ea: & ꝙ respondeatur ad eius interrogationem, in eo quod quid. quoniam poterit esse vniuersalius ea, & tamen non erit genus: vt nigrum respectu corui. nam nigrum est cõmunius hac specie, & tamen non est genus. sed respondetur de oigro in eo quod quale, nõ in eo quod quid. itidem & differentia, sub qua ingreditur quidẽ species: quoniam eam gignit (vt in eios definitione dicetur) & non est genus illi speciei. pari ratione definitio speciei erit, vt sub ea ingrediatur species, cũ tamen non sit genus alicui speciei: licet respondeatur per eam in eo quod qd. Per id vero quod dicit, ꝙ huiusmodi genus, est principiũ specierum, quæ sub ipso includuntur, si intelligat id, quod intelligebat Plato, tunc non dissentiret ab eo, quod supposuit in ꝑfatione huius libri sui. sed, si id itelligat, quo ad sciam, tũc verificaret de illis duabus opionibus, vt paulo ante diximus: qm̃ scia ꝑpetua, & icorrupobilis habet ab ipso vniuersali. Vel forte dixit, ꝙ est principiũ spẽrum, q̃ sub ipso existunt, quia est eaꝝ materia. & ideo est eaꝝ principium: quemadmodum materia dicitur principium rei, cuius est pñcipium. Dixit Auerroes. Hoc autem tertium significatum, de quo est sermo. Inquit Leui. Cũ definitio sit id, quod notificat quiditatem rei: quemadmodum definit eam Aoerroes in libro Posteriorum, dicens ꝙ est oratio indicans substantiam rei, & eius quiditatem: sitq; ipsum genus relatiuum quoddam: nam genus est speciei genus, vt duplum est dimidii duplum, vel seruus est domini seruus: ergo oportet, vt definitio generis sumatur ex ratione relationis: quoniam hoc nomen est id, quod est ratione relationis. Manifestum autem est, ꝙ in hac descriptione non sumitur illa relatio, qua genus est id, quod est. quoniam, licet in hac descriptione ponatur species, non ponitur quidem illa species, quæ est correlatiua huic generi, id est cui hoc est genus: sed ponuntur illæ species, quæ sub eo existunt omnes in vniuersali, cũ ipsum tamen non sit genus omnibus ipsis seu vniuersalitati eaꝝ: nam de pluribus, quæ specie differunt, prædicatur genus illiusmet generis per se. sed genus nõ est genus alicui generi per se, sed speciei, quæ est pars eius. sed cũ in hac descriptione nõ sumatur id, quo genus est id quod est, ideo est descriptio hæc, & non definitio. & ideo defectus huius descriptionis oritur propter species medias: videlicet, quia non sumitur in ea id, quo genus est id, quod est. nam hoc, quod posuit in hac descriptione, ita reperitur in eis, si sint species, sicut si sint genera, vel si definiremus seruum per id, quod non competit ei, nõ ea ratione, qua est seruus, & contigerit vt ille seruus sit dominus alicuius, tunc hæc definitio ita competet ei, ea ratione, qua denominatur dominus, sicut ea ratione, qua denominatur seruus. D. d. Genus aũt, &c. Inquit Leui. Hoc est notum de se, præter id, quod dixit. & exemplum proprietatis est susceptibilitas scientiæ. in alio tamen loco vocauit hoc differẽtiam. Aliqui tamen exponũt susceptibilitatem scientiæ, scilicet propriæ ei in actu, vt Medicina, & Geometria, cuius inuentio in homine nominatur proprium largo modo, vt in capitulo de proprio declarabitur: licet re vera dicatur accidens. neque hoc est conueniens huic nostro proposito: quoniam hic debet loqui de vero proprio, cũ faciat mentionem quoq; cum ipso de ipso accidente. Et ideo, vt nostra fert sententia, est susceptibilitas cuiusuis scientiæ fuerit in actu, siue practica, siue speculatiua fuerit. & hoc proprium reperitur in omnibus indiuiduis hominis: licet sit impossibile, quin concedamus, ꝙ nihilominus, non reperiatur hoc proprium cunctis indiuiduis hominis. nam cum puer nascitur, non habet in actu scientiam, tum practicam, tum etiã contemplatiuam. Ergo illud proprium, quod attulit hic non est verum proprium. Melius ergo est vt dicamus, ꝙ susceptibilitas scientiæ quandoq; sit differentia, quandoque vero proprium. nam, cũ per hoc itelligimus, ꝙ de natura hominis est, vt suscipiat in aliquo tempore scientiam in actu, tũc hoc est proprium. sed si per hoc intelligimus, ꝙ homo habeat semper aptitudinem ad recipiendam scientiam, tunc hoc erit differẽtia: quoniam huiusmodi susceptibilitas est eius forma, qua est id, quod est. Et hinc verificatur id, quod dicit in libro Topicorum, ꝙ susceptibile scientiæ est descriptio hominis. nos autem de hoc faciemus verbum in eo loco Deo annuente. Manifestũ ergo est ex verbis Porphyrii in hoc loco, ꝙ proprium datur tantum vltimæ speciei. quod tamen oon est verum: qm̃ potest nominari verum proprium etiam quod inest cuiuis subiecto, siue illud fuerit genus vel species. & hoc non latet eum, qui dedit operam huic arti, atque illis scientijs, quæ hoc vtuntur nomine: vt est scientia Naturalis. & ideo inuenies Aristotelem ponentem in libro Prædicamentorum proprietatem qualitatis, & reliquorum prædicamentorum, cũ tamen sint genera suprema. D. d. Differt autem genus ab indiuiduis, &c. Inquit Leui. Si volumus ꝙ hæc definitio sit completa, oportet vt declaremus quod alterum alterum sub ingrediatur: & ꝙ respõdeatur per quodlibet eorum ad interrogationem per quid est. quoniam irrationale est communius q̃ rationale, & tamẽ non est ei genus: quia non amplectitur ipsum. identidem homo, et scribens: homo enim non est genus ad scribentem, licet sit quid communius ipso: propterea quia non respondetur ꝑ id, quod est minus vniuersale, in eo quod quid. pari ratione nigrum & coruus: cũ tamen nigrum non sit genus ad coruum. propterea q̃a non respondetur ꝑ magis vniuersale io eo quod quid: licet respondeatur de coruo in eo, quod quid.

De Specie. Cap. III.

Species autem dicitur quidem & de vniuscuiusq; forma: s̃m quam dictum est,

Prima quidẽ spẽs digna est imperio. Euripidis.

Dicitur autem species & ea, quæ est sub assignato genere: s̃m quam solemus dicere hominẽ quidem spẽm aĩalis, cùm sit genus animal: album autem coloris speciem, triangulum vero figuræ speciem. Quòd si etiam genus assignantes speciei meminimus dicẽtes, (Obiectio.) quod de pluribus & differẽtibus specie in eo quod quid est prędicatur, & speciem dicimus id, quod sub assignato genere est: nosse oportet quod, qm̃ & genus alicuius est genus, & (Solutio.) spẽs alicuius est species, vtrunq; vtriusq;, icirco necesse est i vtrorumq; rõnibus vtrisq; vti. Assignant ergo & sic speciem. Species est, quæ ponitur sub genere: & de qua genus in eo quod quid est prędicatur. Amplius autem sic quoq;. Species est, quę de pluribus & differentibus numero in eo quod qd est prædicatur. sed hæc quidem assignatio specialissi-

mæ

mæ eſt, & quæ ſolum ſpẽs eſt, non autẽ & genus: aliæ vero erunt etiã non ſpecialiſſimæ. Planum aũt erit quod dicitur hoc modo. In vnoquoq; prædicamento ſunt quædã generaliſſima, & rurſus alia ſpecialiſſima: & iter generaliſſima & ſpecialiſſima ſunt alia, quæ genera & ſpecies dicuntur eadem. Eſt aũt generaliſſimum quidem, ſupra quod nullũ aliud ſit ſuperueniens genus. Specialiſſimum autẽ eſt, poſt quod non eſt alia inferior ſpecies. Inter generaliſſimum autem & ſpecialiſſimum alia, quæ genera & ſpecies ſunt eadem: ad aliud tamen & ad aliud ſumpta. Fiat autem in vno quidem prædicamento manifeſtum quod dicitur. Subſtantia eſt quidem & ipſa genus: ſub hac autem eſt corpus. & ſub corpore animatum corpus: ſub quo animal. ſub animali vero rationale animal: ſub quo homo. ſub homine vero Socrates & Plato, & qui ſunt particulares homines. Sed horum ſubſtantia quidem generaliſſimum eſt, & quod genus ſolum: homo vero ſpecialiſſimum, & quod ſolum ſpecies. corpus autem ſpecies quidem eſt ſubſtantiæ, genus vero animati corporis. ſed & animatum corpus ſpecies quidem eſt corporis, genus vero animalis. rurſus animal ſpecies quidem eſt corporis animati, genus vero ratiõalis animalis. ſed rationale animal ſpecies quidem eſt animalis, genus autem hominis. homo vero ſpecies quidem eſt rationalis animalis, non autem genus particularium hominum, ſed ſolum ſpecies. & omne, quod ante indiuidua propinque prędicatur, ſpecies erit ſolum, nõ etiam genus.

Generum ac ſpẽrũm in prędicamẽto Subſtãtiæ ordo.

Genus	*Subſtantia*	*generaliſſimum.*
Species	Corpus.	& genus.
Species	Animatum corpus.	& genus.
Species	Animal.	& genus.
Species	Rationale animal.	& genus.
Species	Homo.	ſpecialiſſima.
Particulares	Socrates & Plato.	homines.

Quemadmodum igitur ſubſtantia cùm ſuprema ſit, eò ꝙ nihil ſupra eam ſit, genus eſt generaliſſimum: ſic etiam homo cùm ſit ſpecies, poſtquam non eſt alia ſpecies, neque aliquid eorum, quæ poſſunt diuidi ĩ ſpecies, ſed ſolum indiuidua (indiuiduum enim eſt Socrates, & Plato, & hoc album) ſpecies erit ſolum & vltima ſpecies, & (vt dictum eſt) ſpecialiſſima. quę vero ſunt in medio, eorum quidem, quę ante ipſa ſunt, erunt ſpecies: eorum autem, quæ poſt ipſa ſunt, genera. Quare hæc quidem duas habent habitudines, eam; quæ eſt ad ea, quę antecedunt, ſecundũ quam ſpecies ipſorum eſſe dicuntur: & eam, quæ eſt ad poſteriora, ſecundum quam genera ipſorum eſſe dicuntur. Extrema vero vnam habent habitudinem. Nam & generaliſſimum ad ea, quidem quæ poſteriora ſunt, habet habitudinem, cùm ſit genus omnium id quod eſt ſupremum: eam vero, quæ ad ſuperiora non habet, cùm ſit ſupremum & primum principiũ, & (vt diximus) ſupra quod non eſt aliud ſuperueniens genus. Specialiſſimum autem vnam habet & ipſum habitudinem, hanc quidem, quæ eſt ad ſuperiora, quorum eſt ſpecies: eam vero, quæ eſt ad poſteriora non diuerſam habet habitudinem, ſed eandem, & ſpecies indiuiduorum dicitur. ſed ſpecies quidem dicitur indiuiduorum, velut ea continens: ſpecies autem ſuperiorum, velut quæ ab eis continetur. Determinant igitur generaliſſimum genus ita, quod, cùm genus ſit, non eſt ſpecies. & rurſus, ſupra quod non eſt aliud ſuperueniens genus. Specialiſſimam vero ſpeciem ſic, quæ cùm ſit ſpecies, non eſt genus. & quam, cum ſit ſpecies, in ſpecies diuidere non poſſumus. adhuc autẽ, & quę de pluribus & differẽtibus numero ĩ eo quod qd eſt prędicatur. Ea vero, quæ in medio ſunt extremorũ, ſubalterna vocant genera & ſpẽs, & vnũquodq; ipſorum ſpeciem eſſe, & genus ponunt: ad aliud tamen & aliud ſumptum. ea enim, quæ ſunt ante ſpecialiſſima vſq; ad generaliſſimũ aſcendentia, et genera dicũtur, & ſpecies ſubalterna: vt Agamennon, Atrides; & Pelopides, & Tantalides, & vltimũ Iouis. Sed ĩ familijs quidem plerunq; ad vnum reducuntur principium, ver. g. ad Iouem: in generibus vero & ſpeciebus nõ ſic ſe habet. Neq; enim eſt cõmune vnum genus omnium ens: nec omnia eiuſdem generis ſunt ſm vnum ſupremũ genus, quẽadmodum dicit Ariſt. ſed poſita ſint (quemadmodũ in p̃dicamẽtis dictũ eſt) prima decem gñа, quaſi prima decem principia. Et ſi omnia quis entia vocet, æquiuoce (inquit) nũcupabit, ſed nõ vniuoce. Si enim vnum eſſet commune omnium genus ens, vniuoce omnia entia dicerẽtur. cùm vero decem ſint prima, communio ſm nomen eſt ſolum, non tamẽ ſm rationem, quæ ſm nomẽ eſt. Decẽ igitur generaliſſima quidem ſunt: ſpãliſſima vero in numero quidem. quodam

ſunt, nō tamē infinito. Indiuidua autem, quę ſunt poſt ſpecialiſſima, infinita ſunt. Quapropter vſque ad ſpecialiſſima à generaliſſimis deſcendentes iubebat Plato quieſcere: deſcendere autem per media diuidentes ſpecificis differentijs. infinita vero (inquit) relinquenda ſunt. neq; enim eorum ſcientiam poſſe fieri. Deſcendentibus igitur ad ſpecialiſſima, neceſſe eſt diuidētes per multitudinem ire: aſcēdētibus vero ad generaliſſima neceſſe eſt colligere multitudinem in vnum. collectiuum enim multorum ī vnam naturam ſpecies eſt & etiā magis id, quod genus eſt: particularia vero & ſingularia ecōtrario ſemper in multitudinem diuidunt id, quod vnum eſt. participatione enim ſpeciei plures homines, vnus: particularibus autem & ſingularibus vnus & cōmunis plures. diuiſiuum enim ſemper eſt, quod ſingulare eſt: collectiuum autem & adunatiuum, quod cōmune eſt. Aſſignato autem genere & ſpecie quid ſit vtrunq; eorū, & genere quidem vno exiſtēte, ſpeciebus vero pluribus (ſemper enim in plures ſpecies diuiſio generis eſt) genus quidem ſemper de ſpecie prædicatur, & omnia ſuperiora de inferioribus: ſpecies autem neq; de proximo ſibi genere, neq; de ſuperioribus: neq; enim conuertitū. Oportet enim aut æqua de æquis prædicari, vt hinnibile de equo: aut maiora de minoribus, vt animal de homine: minora vero de maioribus minime. neq; enī dices animal eſſe hominem: quemadmodum hominem dices eſſe animal. De quibus autem ſpecies prędicatur, de ijs neceſſario & ſpeciei genus prędicabitur, & generis genus vſq; ad generaliſſimum. ſi enim verum eſt dicere Socratem hominem, hominem autem animal, animal autem ſubſtantiam: verum eſt & Socratem animal dicere, atq; ſubſtātiam. ſemper enim cùm ſuperiora de iferioribus prædicentur, ſpecies quidem de indiuiduis prędicabitur, genus autem & de ſpecie, et de indiuiduo: generaliſſimum vero de genere vel generibus, ſi plura ſint media & ſubalterna, & de ſpecie, & de indiuiduo. dicitur enim generaliſſimum quidem de omnibus ſub ſe poſitis generibus, & ſpeciebus, & indiuiduis. genus autem, quod ante ſpecialiſſimum eſt, de omnibus ſpecialiſſimis & indiuiduis. ſolum autem ſpecies de omnibus indiuiduis. indiuiduū autem de vno ſolo particulari. Indiuiduum autē dicitur Socrates, & hoc album, & hic veniens Sophroniſci filius, ſi ſolus ſit ei Socrates filius. Indiuidua autem dicuntur hmōi, qm̄ ex proprietatibus cōſiſtit vnumquodq; eorum, quatum collectio nunquam in alio eadem erit: Socratis enim proprietates nūquam in aliquo alio particulariū erunt eędem. eę vero, quæ ſunt hominis proprietates (dico autē eius, qui eſt communis) erunt eędem in pluribus, magis autem & in omnibus particularibus hominibus, in eò quod homines ſunt. continetur igitur indiuiduum quidem ſub ſpecie: ſpecies autem ſub genere. Totum enim quiddam eſt genus; indiuiduum autem pars: ſpecies vero & totum eſt & pars. ſed pars quidem alterius: totum autem non alterius, ſed in alijs. in partibus enim totum eſt. De genere igitur & ſpecie, & quid generaliſſimum, & qd ſpecialiſſimum, & quæ gn̄a eadem, & ſpēs ſint, quæ etiam indiuidua, & quot modis genus & ſpecies dicantur, ſufficienter dictum eſt.

Idē in Antepræ dicamē. c.o.

Sermo de Specie.

AVER.

INquit. Species duo ſignificat: primum quidem formam rei: vt cùm dicimus, Species tua eſt digna imperio. & is loquēdi modus eſt familiaris ipſis Grę cis. Secundum uero ſignificatum, de quo hic agitur, eſt quidem illud vniuerſale, quod ſub illo genere locatur, quod paulo ante definiuimus: quod ſcilicet eſt magis propriū q̄ ſit illud. vt ſi dicamus hominem eē ſpeciem ipſi animali, & animal genus ei: & q̄ albedo ſit ſpecies colori, & color genus eidem. Inquit. Neq; contra nos quis obijciat q̄, cùm definiuimus genus, poſuimus ipſam ſpēm partē definitionis eius, dicentes ipſum prędicari de pluribus differentibus ſpecie: in definitione uero ſpēi, diximus ipſam eſſe, quę ſubingreditur genus atque ſub eo locatur. qm̄ & genus, & ſpēs, quodlibet ipſorū dicitur per relationē ad alterum. natura autem relatiuorum eſt, vt quodlibet ipſorum capiatur in definitione alterutri, & nullum ex hoc ſequitur inconueniens. Inquit. Et adhuc deſcripſeruot ſpeciem, dicentes eam eſſe, quæ prędicatur de pluribus differentibus numero in eo quod quid eſt. verūtamen ſub hac deſcriptione vltima tantum ſpecies continetur, quę quidem eſt tantum ſpecies, & non eſt genus: in prima vero defiotione omnes includuntur ſpecies: cùm dicatur in ea, q̄ eſt quæ ſub genere collocata eſt: & quę eſt magis propria eo. Ex his ergo, quę dixit Porphyrius, poterit quis intelligere, q̄ vera definitio ipſius generis, in qua non communicat ſpecies media, eſt ſcilicet q̄ genus ſit illud vniuerſale, quod ſpeciem amplectitur, ſuper ipſamq; locatum eſt in eo quod quid eſt: & non illa, qua deſcripſit ipſum antea: quoniam in hoc communicant cum eo ſpecies mediæ. Cùm autem tam genus quàm ſpecies, vnumquodq; eorum dicatur in relatione ad alterum ipſorum: & in quolibet decem prædicamentorum reperiantur multa vniuerſalia, quorum alterum ſub altero locatur: ſequitur ergo quòd in quolibet eorum reperiuntur vniuerſalia, quæ dicuntur genera, & ſpecies. genera quidem in relatione ad ea, quæ ſunt ſub illis: ſpecies vero in relatione ad ea, quæ ſunt ſuper illis. & hæc ſunt ipſa vniuerſalia media, quę inter primum vniuerſale exiſtunt et vltimum, quæ reperiuntur in eodem prędicamēto. Et primum vniuerſale dicitur genus generaliſſimum: quia nullum datur genus ſupra ipſum, propter quod poſſit ipſum nominari ſpecies. Vltimum vero vniuerſale ideo vocatur ſpecies ſpecialiſſima: quia nullum reperitur ſub ea vniuerſale, propter quod poſſit vocari in relatione ad ipſum genus. Quæ autem in medio exiſtunt, dicuntur

Natura relatiuorū eſt vt quodlib. ipſorum capiatur in definitiōe alteri'. Idem. 9. Meta. tex. 11. & 6. top.

genera

genera, & species: duobus scilicet habitis respectibus. vt gratia exempli in prædicamento substantiæ, substantia est genus: & sub substantia est corpus: & sub corpore corpus animatum: & sub corpore animato animal: & sub animali rationale: & sub rationali homo: & sub homine Socrates & Plato, & reliqua indiuidua hominis. Substantia igitur in hoc prædicamento est genus generalissimum: & homo est species specialissima. corpus autem est species ad substantiam, & genus ad corpus animatum. & corpus animatum est species ad corpus, & genus ad animal. & animal est species ad corpus animatum, & genus ad animal rationale. & animal rationale est species ad animal, & genus ad hominem. & homo est species ad animal rationale, & nulli alij rei est genus, quia prædicatur de indiuiduis hominis. sic ergo est species tantum. Generatim ergo ipsum vniuersale vocatur genus in relatione ad id, quod sub eo existit: & species in relatione ad id, quod est supra ipsam. Supremum autem vniuersale, cùm habeat relationem ad vnum tantum, videlicet ad id, quod sub eo existit, ideo est tantum genus. Vltimum vero vniuersale, cùm nullam aliam habeat relationem, q̃ ad id, quod supra ipsum existit, ideo est tantum species. Intermedia vero cùm ambas illas obtineant relationes, ideo sunt & genera & species. Scias præterea, ꝙ in hoc exemplo Porphyrius posuit substantiam esse genus ad corpus, iuxta sententiam illorum, qui putant materiam & formam existere in prædicamento substantiæ, hoc est substantiarum abstractarum. Identidem posuit rationale ut genus ad hominem, iuxta sententiam illorum, qui opinantur ratiocinium esse genus ad hominem, & ad angelum. sed apud eos, qui putant ꝙ ratiocinium dicitur æquiuoce de ipsis, non est genus. Ita quoq; iuxta sententiam ponentium libri prædicamentorum propositum esse narrare vniuersalia rerum sensibilium, genus supremũ in prædicamento substãtiæ erit vtiq; corpus. Definiũt quoq; genus generalissimũ, dicentes ipsum esse genus, & non speciẽ, itemq; illud definiunt, dicentes ipsum esse illud, super quod non datur genus. Definiũt quoq; speciem specialissimam, dicentes ipsam esse speciem, & non genus. vel ipsam esse speciem non diuisibilem in alias species. & ꝙ prędicatur de pluribus differentibus numero, in eo quod quid est (vt paulo ante dictum fuit.) Intermedia vero sunt genera & species. genera quidem in relatione ad ea, quæ sub eis existunt: species vero in relatione ad ea, quæ super ipsa existunt. Inquit. Nec contingit in omnibus generibus entium id, quod contingit in generibus alicuius genealogiæ. nam genera genealogiæ, omnia ascendunt tandem ad vnum patrẽ, vt Arabes ad Arab: sed non ascendunt omnia genera entium ad vnum vniuersale, quod omnia illa complectetur. Nam neq; ens est genus commune cunctis rebus: neq; habẽt quidem genus commune supremum, ad quod ascendant reliqua genera omnia post ipsum. sed cuncta genera ascendunt, ac deducuntur ad decem genera prima, quæ sunt ipsa decem prędicamenta: quę quidem non sunt subordinata, alterum sub altero, vel locata: neq; datur aliquod prædicamentum, quod ea amplectatur: quoniam hoc nomen ens dicitur de eis æquiuoce, vel aliqua ratione analogiæ. Nã si ens esset eis genus commune, tunc hoc nomen ens diceretur de eis vniuoce. cùm igitur prima genera sint decem, ergo communicabunt inter se æquiuocatione nominis entiũ tantum, non definitione. Genera itaq; generalissima erunt decem: species vero specialissimæ sunt plures, sed sunt quidem termino contentę, & non sunt infinitæ. Sed indiuidua, per quæ ipsę species specialissimę diuiduntur, sunt quidem infinita: & ideo non possunt amplecti per differentias, quibus vltimæ species diuiduntur. propterea quia huiuscemodi differentiæ sunt infinitæ: de infinito autem non habetur scientia. Cũq; descendimus per diuisionem generum ad species specialissimas, tunc quidem videmur redigere vnitatem in multitudinem per huiusmodi actum: ascendentibus vero nobis ad genera generalissima, videbimur tunc potius pluralitatem in vnionem redigere. Et huius rei ratio est: quia quanto magis genus ascendit, tanto minorem efficit notitiam: maioris tamen est amplexus q̃ sit id, quod sub eo existit. econtra vero quò magis descendit, eò maior redditur cognitio, minorq; fit collectio. vnumquodque tamen ipsorum, videlicet & species, & genus, collectiuum quidem est: sed genus magis, species vero minus. res vero singulares & particulares, idest indiuidua ipsa, oppositum quàm genus & species agunt: quoniam diuidunt, et non colligũt. nam semper speciem diuidunt: vt hominem in Socratem, et Platonem. particulare inquam semper diuidit: vniuersale vero aggregat. Inquit. Postquam notificauimus quid sit genus, & species, et quòd genus sit vnum, plures habens species, propterea quia genus diuiditur semper in plures species: ideo genus vere prædicatur de specie. similiter etiam genus generalissimum, & vt verbo dicam, quicquid est superius prędicatur de inferiori, cũ sit vniuersalius illo. species vero, nec de propinquo, neq; de remoto prædicatur genere, videlicet prędicatione vniuersali: quoniam non conuertitur cum genere in prædicatione. Ea etenim, quæ prædicantur de aliquibus, vel sunt æqualia illis, de quibus prædicantur, vel sunt communiora eis. æqualia autem conuertuntur in prædicatione: vt cùm dicimus, oĩs equus est hinnibilis, et omne hinnibile est equus. vniuersaliora vero non conuertuntur in prædicatione. nam genus non conuertitur cum specie: vt animal, quod est vniuersalius homine. verum. n. est dicere omnis homo est animal: sed non conuertitur, scilicet quòd sit uerum dicere, omne animal est homo. Res præterea, de quibus prædicatur species, de eisdem vtique prædicatur genus illius speciei, & genus illius generis: & sic procedendo, donec desinit prædicatio ad genus generalissimum. vt exempli gratia, si verum est dicere Socrates est homo, verum erit quoq; dicere quòd est animal, quod est genus ad hominem. identidem vere prędicabitur de eo genus animalis, quod est corpus nutribile sensitiuum. res ergo superior vniuersalis prædicabitur semper de inferiori. & ideo species prædicatur de indiuiduo, & genus prædicatur de specie, & de indiuiduis. Genus itaque generalissimum prædicatur de vltima specie, & de indiuiduis eiusdem speciei, & de intermedijs inter ipsum & inter hanc speciẽ, quæ sunt vna ratione genera, alia vero ratione sunt species. Genus præterea, quod antecedit vltimam speciem, prædicatur de omnibus speciebus vltimis, & de indiuiduis illarum: & species vltima prędicatur de indiuiduis tantum. indiuiduum vero de vno tantum indiuiduo prædicatur. Hoc autem, quod Porphyrius dicit, est verũ de indiuiduis accidentium. nam indiuidua substantiæ de nulla prædicantur re secundum vsum naturæ. & ideo vera descriptio indiuiduorum est, ꝙ indiuiduum est id, quod nõ prædicatꝰ de pluribus: nõ id, quod prædicatꝰ de vno, vt ipse descripsit. Inquit. Id vero, quod dicitur vnum, veluti Socrates, & Plato, ideo quidem dicitur indiuiduum, quia constat ex proprietatibus, quæ non possunt concurrere per se aliquo tempore, in aliquo alio indiuiduo. nam summa rerum, ex quibus Socrates cõstat, non potest reperiri in aliquo alio. sed proprietates hominis vniuersalis possunt reperiri in pluribus indiuiduis hominis: & ideo de cunctis indiui-

Vide. 2. Coel. 49. et. 12. Met. 26.

De ente vide. 1. Ph. te. c. 13. 1. Met. c. 4. Meta. 2. 5. Me. 11. & 14. 7. 15. 10. 8. & 12. Met. 17. 20. & 21.

Vide. 1. de Interp. ca. 5. De vno solo prædicari in indiuiduis accidentium tantum vnum est.

duis hominis prædicantur. species ergo amplectitur indiuiduum: & genus amplectitur speciē. Genus itaq; similatur toti, & indiuiduum parti: species vero partim toti, partim parti similatur. similatur enim toti, eò quia continet indiuiduū: similatur vero parti, quia à genere continetur. Inquit. Iam ergo diximus quid sit genus, quidq; spēs, quid quoq; genus generalissimū, & quid species specialissima, quid etiam intermedia, quæ sunt de se partim genera, partī species, quid quoque indiuidua, & quot modis dicitur genus, & species.

Sermo de Specie.

LE VI. Dixit Porphyrius. Species autem, &c. Inquit Leui. Voluit ostendere hoc nomen esse metaphorice dictum. Dixit Auerroes. Secundum vero significatum, &c. Inquit Leui. Si hæc definitio debeat esse completa, oportet dicere ipsam speciem subingredi genus, quę non est ita vniuersalis sicut ipsum; sed genus complectitur ipsam, per quam respondetur ad interrogationem factam, per quid est, & hoc patet ex prædictis. nam in ipso animali subintelligitur corpus nutribile, sensitiuum: quod tamen non est ei genus, in eo adhuc includitur mobile de se in actu: & tamen non est ei genus. D. d. Auerroes. Neque contra nos quis obiiciat, &c. Inquit Leui. Iam in superioribus fuit declaratum, quòd relatiuum vt relatiuum, debet continere in sua definitione illam relationem, qua ipsum est relatiuum: & hoc non potest fieri, nisi sumantur in illa definitione ambo relatiua. nam definitio serui est, vir inseruiens domino suo: & definitio domini est, qui dominatur seruo suo. ita vt, si quæratur quid sit seruitus, debet responderi, est subministratio proueniens à seruo ad dominum. & si quæratur quid est dominatio, debet responderi ꝙ est dominium factum à domino supra seruum. Hæ itaque definitiones idem significant, nisi ꝙ illa relatio, cū refertur ad seruientem, est seruitus, & subministratio, & cū ad dominum refertur, est dominium, & ita conueniebat fieri in definitione generis & speciei.

D. d. Auerroes ꝙ ipse assumpsit in descriptione generis ipsum relatiuum. Inquit Leui. Iam nos declarauimus ibi, quòd non fuit sumptum in illo loco ratione relationis: sed videtur ꝙ ipse voluerit ponere hoc nomen speciei in oratione, nō quatenus sit relatiuum. D. d. Auerroes. Et nullum ex hoc sequitur inconueniens. Inquit Leui. Hoc est, quia in reliquis definitionibus, præter definitiones relatiuorum, sequeretur ex hoc inconueniens, si sumeretur quiditas alicuius alterius rei, pro notificatione alterius: vt si sumeretur in definitione hominis equus. Sed in relatiuis est omnino necessarium: non vt ponatur quiditas alterius in ipsa definitione, sed propter relationē, quæ re vera vnius ad alterum habetur. & non potest cognosci quiditas relationis, nisi fiat mentio de correlatiuis in ipsa definitione: quæ referuntur in illa relatione, vt paulo ante declaratum fuit. Inquit Auerroes. Ex his ergo, quæ dixit Porphyrius, &c. Inquit Leui. Sententia Auerrois est, ꝙ hac eadem ratione, qua Porphyrius damnauit hanc descriptionem, scilicet speciei, debebat damnare aliam: licet in hac descriptione non percipiatur genus. quoniam causa est eadem: videlicet ꝙ, si datur aliqua species, quæ non subincluditur sub hac descriptione, vt sunt species mediæ, quæ omnino ingrediuntur sub descriptione generis. & iste est ille defectus, qui reperitur in illa descriptione. Inquit Auerroes. Scias præterea ꝙ in hoc exemplo Porphyrius posuit, &c. Inquit Leui. Sententia Auerrois est, ꝙ circa hoc extant variæ opiniones apud Antiquos. nam sunt aliqui, qui putāt ꝙ tam materia q̃ forma, quælibet earum seorsum dicatur substantia: quidam vero alii putant nullam earum esse substantiam, sed substantiam esse ipsam materiam, & formam simul existentem. Hæc autem ars debet ponere ipsum corpus, tanq̃ genus supremum, propter duas causas. Vna est, quia ad professorem huius artis non attinet inquirere, quæ nam harum duarum opinionum sit vera: quoniam hæc inquisitio non est logicalis. Secunda causa est, quia huius artis propositum est enarrare res sensibiles, non res, quæ indigent pro ipsarum declaratione aliis scientiis: quarum hæc ars est principium. Manifestum autem est, ꝙ substantiæ separatæ non sunt sensibiles: quoniam substantia sensibilis constat ex materia & forma, & ideo corpus debet esse genus supremum. Idē tidem ratiocinium genus homini & angelo, id est sic etiam rationale non debet poni genus propter duas quoque causas. Vna est, quia genus debet prædicari vniuoce de omnibus, quæ sub ipso existunt: videlicet quòd nomen atque definitio eius prædicentur de cunctis, quæ sub ipso extant. Manifestum autem est, quòd rationale non dicitur vniuoce de angelo, & de homine, quoniam homo est homo ea ratione, qua est rationalis in potentia, alias enim non esset homo, qui non intelligeret actu: quod est falsum. sed angelus est angelus ea ratione, qua est rationalis actu. Adde etiam, quòd definitio ipsius rationalis in homine, quæ quidem est vt sit cognoscens per cogitationem, & cōtemplationem, non competit angelo. Alia causa est, quia ad hanc artem non pertinet enumerare, nisi res famosas: sed esse angelorum non est publicum. D. d. Auer. Nec contingit in omnibus generibus entium, &c. Inquit Leui. Ideo dixit hoc, quia manifestum est, ꝙ nomen entis non dicitur de rebus, mera æquiuocatione: vt in libro Metaphysicæ dictum fuit: sed est nomen dictum secundum prius & posterius. nam dicitur secundum prius de substantia, & secundum posterius de accidente: quia accidens ideo est, quia substantia, quæ est eius subiectum, est, cū accidens non reperiatur per se existens. Quòd autem nomen entis non sit genus vniuersale cunctis decem prædicamentis, sic probatur. quoniam genus est id, quod est commune cunctis speciebus, quæ sub ipso existunt, differentię vero ipsis speciebus, quæ sub ipsis existūt, quę sunt res additæ supra naturam generis, & ideo illæ differentiæ necessario differunt à natura generis. & ideo non contingit vt, verificetur prædicatio generis de illis differentiis: sed bene verificabitur prædicatio generis de habentibus differentias. vt, exempli causa, differentiæ, quibus diuiditur animal, sunt potentia ad ambulandum, & potentia ad volandum, & potentia ad natandum. Prędicatio itaq; aialis de his potestatibus non erit vera, nam non potest dici ꝙ potentia ad ambulandum est animal, sed vera erit prædicatio animalis de habentibus has differentias, nam ambulans est animal, & volans quoque, atq; natans. Ens autem prædicatur de omnibus differentiis, quæ sub ipso existunt, & de habentibus has differentias: quia nihil datur de his, de quo non sit verū dicere, quòd sit ens, & vnum, & aliquid, & res. Patet ergo, quòd nullum horū est genus cunctis entibus. Quòd si ens esset genus commune illis, tunc nomen entis diceretur de eis vniuoce, vt perspicuum est. Inquit Auer. Hoc autem, quod Porphyrius dixit, est verum de indiuiduis accidentium. Inquit Leui. Sententia huius rei, iudicio meo, est quòd indiuidua accidentium prædicantur in oratione secundum vsum naturalem, hoc est, quòd huiusmodi oratio significet naturaliter id, quod propositum est per eam: sed indiuidua substantiæ, cū prædicantur de aliqua re, tunc oratio non significat naturaliter id, quod per eam quæritur, nisi per accidens. quoniam subiectum in ipsa propositione debet esse notum, nam, si non esset notum, tunc siue aliquid affirmemus, siue denegemus ab illo subiecto, nihil vtique notificabitur. & ideo oportet ponere subiectum notum, de quo aliquid affirmetur in illa propositione, vel negetur. patet ergo quòd, cū dicitur Socrates est niger, cū subiectum sit notum, quòd hæc propositio significabit naturaliter quòd est niger. Sed si prædicatum fuerit indiuiduum substantiæ, & quæramus vt notificet quid sit illud indiuiduum, tunc manifestum est, quòd non poterit notificare aliquid, quod sit illi substantiale: quia in ea re communicant omnia indiuidua speciei: vt si dicatur rationale est Socrates. Pari ratione quoque non poterit dignosci per aliquod accidentale, quod cunctis indiuiduis speciei insit: vt latitudo vnguium, & amplitudo thoracis. Reliquum ergo est vt cognoscatur per aliquod accidentale, quod non insit semper cunctis indiuiduis speciei actu: vt si dicatur ille, qui ambulat actu, est Socrates, vel tale quippiam. manifestum autem est quòd hæc oratio non significat naturaliter id, quod de ea desyderatur: nisi propterea q̃a contingit vt in illa congregatione nemo ambulat, præter Socratem. ita quoque si dicatur hoc animal est Socrates, & id indicemus digito, vel aliquo alio genere indicationis, nemo quidem dubitabit quòd huiusmodi oratio non significat naturaliter id, quod per ipsum intenditur, sed propter illam indicationem, qua indicauimus, & nutum, quo innuimus, dicimus illam propositionem. sed nō intelligitur hoc de prædicatione non secundum vsum naturalem, vt aliqui sunt opinati. nā, vt post hoc dicetur, ipsum quidem proprium conuertitur in prædicatione cum sua specie: cum tamen accidens non possit esse subiectum ipsius substantiæ secundum vsum naturalem. Perspicuum ergo est ex dictis quòd professor huius artis non negabit huiusmodi prædicationem, quæ vtiq; sententia adhuc declarabitur in libro Priorum, cū de cōuersione propositionis agetur. Vocauit autem descriptionem id, quod dicitur de indiuiduo, quod non prædicatur de pluribus: propterea quia negatio non dicit quiditatem rei. Dicitur quoq; descriptio prædicari de vno: propterea quia hoc non conuenit indiuiduo, quatenus est indiuiduum. nam, si id inesset indiuiduo ea ratione, qua est indiuiduum, oporteret vt verificaretur de indiuiduis substantiæ: cuius rei tamen falsitas iam probata fuit. Hæc vero dicitur descriptio,

propterea

propterea quia quiditas indiuidui non est prædicari de vno, vel non prædicari de pluribus: sed ipsa definitio est, quę quiditatem rei notificat, & ideo hęc dicitur descriptio, nō definitio.

De Differentia. Cap. IIII.

Differentia vero & cōmuniter, & proprie, & proprijssime dicatur. Nam communiter quidē differre alterum ab altero dicitur, quod alteritate differt quocunq; modo, vel à seipso vel ab alio. differt.n. Socrates à Platone alteritate, & ipse à seipso, & puero existente & viro facto, & faciēte aliquid vel quiescente: & semper in aliquo modo habēdi se alteritatibus spectatur. Proprie autem differre alterū ab altero dicitur, quando inseparabili accidente alterum ab altero differt. Inseparabile vero accidens est, vt cæsitas oculi, aut nasi curuitas, aut cicatrix cùm ex vulnere occalluerit. Proprijssime aūt differre alterum ab altero dicitur, quando specifica dr̃ia differt: quemadmodum hō ab equo specifica differentia differt, rationalis qualitate. Vniuersaliter ergo omnis differentia addita alicui alteratum facit. sed eæ quidem, quæ & cōiter & proprię sunt, alteratū faciunt. quę vero proprijssime aliud. Quæ quidem igitur aliud faciūt, specificæ vocantur: illæ vero quę alteratum, simpliciter differentiæ. animali.n. adueniens rationalis differentia, aliud fecit: eius autē quod est moueri, alteratum solum à quiescente fecit. quare illa quidem aliud, hæc vero alteratum solum fecit. Secundum igitur aliud facientes differentias diuisiones generum fiunt in species, & definitiones assignantur, quæ sunt ex gñe & huiusmodi differentijs: secundum aūt eas, quæ solum alteratum faciunt alteritates solum consistunt, et aliquo modo se habentis permutatiōes. A superioribus ergo rursus inchoanti, dicēdum differētiarum alias quidem esse separabiles, alias vero inseparabiles. moueri enim et quiescere, & ægrum esse & sanum esse, & quecūq; his proxima sunt, separabilia sunt. at vero aquilinum esse vel simum, vel rationale vel irrationale inseparabilia sunt. Inseparabilium autem aliæ quidem sunt per se, aliæ vero p accidens. nam rationale per se inest homini, & mortale, & disciplinę esse susceptiuū: at vero aquilinū esse, vel simum per accidens, & non per se. Illę igitur, quæ per se sunt, in substantiæ ratione accipiuntur, & faciunt aliud: illę vero, quę secundum accidens, nec in substantiæ ratione accipiuntur, nec faciūt aliud, sed alteratum. Quæ quidem igitur per se sunt, non suscipiunt magis & minus: quæ vero per accidens (etsi inseparabiles sint) intensionem accipiunt & remissionem. nam neq; genus aut magis & minus prædicatur de eo cuius fuerit genus, neq; generis differentię, s̄m quas diuiditur. ipsę.n. sunt, quæ vniuscuiusq; rationem complent: esse autem vnicuiq; vnum & idem, neque intensionem, neq; remissionem suscipiens est: aquilinum autem esse, vel simum, vel coloratum, aliquo modo & intēditur, & remittitur. Cùm igitur tres species differentiæ consyderentur: & eæ quidem sint separabiles, illæ vero inseparabiles: & rursus inseparabilium hę quidem sint per se, illæ vero per accidens: rursus earum, quę per se sunt, differentiarū, aliæ quidem sunt, secundum quas diuidimus genera in species, aliæ vero, secundum quas ea quæ diuisa sunt specificantur: vt cū per se differentiæ omnes huiusmodi animalis sint, animatum & sensitiuū, rationale & irrationale, mortale & immortale: animati quidē & sensitiui differentia constitutiua est substantiæ animalis (est enim animal substātia animata sensitiua) mortalis vero & immortalis differentia, & rationalis & irrationalis diuisiuæ sunt animalis differentiæ: per eas enim genera in species diuidimus. Sed eæ qdē, quę diuisiuæ sunt drĩę generum completiuæ fiunt, & constitutiuæ sp̄erum. diuiditur enim animal rationalis & irratiōalis differētia, & rursus mortalis & immortalis differentia. sed rationalis & mortalis differentiæ constitutiuæ fiunt hominis: rationalis vero & immortalis Dei: irrationalis autem & mortalis irrationalium animalium. Sic vero & supremæ substantię, cùm diuisiuæ sint animati & inanimati differētię, & sensitiui & insensitiui, animata quidem & sensitiua, * iuxta substantiam sumptę animal perfecerunt: animata vero & insensitiua perfecerunt plantam. Quoniā ergo eędē aliquo modo quidē acceptæ fiūt cōstitutiuæ, aliquo mō aūt diuisiuæ, specificę oēs vocanī, & his maxime opus est ad diuisiones generę, & ad definitiones: sed non his, quæ secūdum accidens inseparabiles sunt, neq; etiā magis ijs, quæ sunt separabiles. Quas etiam determinantes dicunt. Differentia est, qua * abundat species à genere. homo enim plus habet quā animal, rationale & mortale: animal eni nihil horū est. Nam vnde species haberent differentias? Neq; vero oēs oppositas habet, quoniam idem simul habebit opposita. Sed, quemadmodum cēsent, potestate quidem habet omnes eorū, quæ sub se sunt differentias, actu vero nullam. ac sic neq; ex ijs, quæ non sunt, aliquid fit, neq; opposita circa idē erunt. Definiunt autē eam & hoc modo. Differentia est, quæ de pluribus & differentibus specie in eo quod quale quid est prædicatur. rationale

* a.l. vna cū substantia sumptæ.

* Ipsū genus excedit.

tionale enim & mortale de homine prædicatum in eo quod quale quid est homo dicitur: sed non in eo quod qd est. quid est. n. homo, nobis interrogatis, cõueniens dicere animal: quale autem animal inquisitis, quòd rationale & mortale est conuenienter assignabimus. Rebus enim ex materia & forma cõstãtibus, vel fm pportionem ad materiam et formam, constitutionẽ habentibus, quemadmodum statua ex materia quidem est ære, ex forma autem figura: sic & homo communis & specialis ex materia quidẽ proportionaliter consistit ex genere, ex forma autem differentia, totum autem hoc, animal rationale mortale, homo est, quemadmodũ illic statua. Descri bunt autem et hoc modo. Differẽtia est quod aptum natum est diuidere ea, quę sub eodem genere sunt. ratiõale enim & irrationale hominem & equum, quæ sub eodẽ genere sunt, quod est animal, diuidunt. Assignant autem & hoc modo. Differentia est, qua differunt à se singula. nanq; homo, & equus fm genus non differunt, sumus enim animalia nos, & equi: sed additum rationale disiunxit nos ab illis. & rõnales sumus & nos, & Dij: sed mortale appositum disiũxit nos ab illis. Exactius autem pertractantes ea, quæ ad differentiam pertinent, dicunt non quodlibet diuidentiũ ea, quæ sub eodem genere sunt, esse differentiam, sed quod ad esse conducit, & quod quid erat esse, et quod rei pars est. Neq; n. quod natum est nauigare, est hominis differentia, & si sit proprium hominis. dicere enim possumus animalium hæc quidem apta esse ad nauigandum, illa vero minime, diuidentes hominem ab alijs. sed aptum natum esse ad nauigãdum non est substantiæ completiuum, nec eius pars, sed aptitudo solum ipsius: iccirco quia non est talis differentia, quales sunt, quæ specificæ dicuntur differentię. Erunt ergo specificæ differentiæ, quæcunque alteram faciunt speciem, & quæcunque in eo quod quid erat esse accipiuntur. Et de differentia quidem tot sufficiant.

* ἐγγυλοι

Sermo de Differentia.

AVER. INquit. Differentia autem trifariam dicitur, videlicet communiter, & proprie, & proprijssime. Differentia itaq; communiter dicta, est id, quo differt aliquid ab aliquo: vel qua differunt dispositiones eiusdem rei in se ipsa. nam Socrates differt à Platone per ipsam indiuiduitatẽ, quæ inter ipsos existit per se. differunt quoque eius dispositiones in semetipso, cùm sit quandoq; puer, quandoq; vir: & cum aliquid agat in vno tempore, quod non agit in alio tẽpore. & vt summatim dicam, id quo diffrrunt substantiæ, vel quo differunt dispositiones vnius substantiæ, illud profecto dicitur differentia communis. Differentia vero propria est id, quo aliquid differt ab aliquo per aliquod accidens inseparabile: vt glaucedo oculi, et cicatrix vulneris. Sed proprijssima differentia dicitur, cùm distinctio fit per differeotiam, quę speciem parit. vt ratiocinium, quo quidẽ homo à reliquis animantibus distinguitur: quoniam ratiocinium est differentia, quæ speciem hominis gignit. Sed vt verbo rem complectar, omnis differentia gignit diuersitatem in ea re, in qua reperitur. veruntamen communis, ac propria differeotia non efficiunt aliud ens: sed vera differentia (quæ scilicet est proprijssima) aliud vtiq; gignit ens. Et, cùm quælibet differẽtia vel aliquam pariat varietatem, vel ens aliud pariat, idcirco illæ varietates, quę varia gignunt entia, vocantur differentiæ effectiuæ specierum: illæ vero, quæ non efficiunt alia entia, vocantur simpliciter differentiæ. vt exempli causa, cùm annectitur ratiocinium ipsi animali, tunc nouum parit ens: nempe aliquam speciem, quæ quidem est species hominis. sed si motus adiungatur ipsi animali, non innouabit profecto aliud ens, sed auferetur ab eo tantum quies. differentiarum itaq; aliæ efficiunt aliquod aliud ens: aliæ vero diuersitatem tantum efficiunt. Illis autem, quæ aliud gignunt ens, fit quidem diuisio generũ in species, eisdemq; perficiunt definitiones: illud vero aliud genus differentiæ alterationem tantum efficit in dispositionibus, & non in substantijs rerum. Diuiduntur insuper differentiæ alia diuisione. Nam quædam sunt separabiles: vt motus & quies, & sanitas & ægritudo: quædam vero inseparabiles: & hæ quidem bifariã sunt: nempe vel suot per se existentes, vel per accidens. per accidens autem differentia est, vt habere nasum simum: per se vero differentia est, vt ratiocinium homini, & ipsum esse susceptiuum scientiæ. Differentiæ igitur, quæ per se sunt, suot illæ, quæ sumuntur in definitione essentiæ rei cui insunt, & gignunt (vt diximus) aliud ens, præter illud genus cui insunt: differentiæ vero, quæ suot per accidens, non sumuntur in defioitione essentiæ rei, de qua prædicantur, neq; aliam gignunt speciem, sed tantum diuersitatem quandam efficiunt. Differentiæ autem substantiales noo suscipiunt defectum vel excessum. nam quemadmodum vna species animalium non est magis animal, q̃ alia, ita quoq; res se habet de differentijs generis diuidentibus ipsum: videlicet, q̃ de ea re, de qua prædicantur, noo prædicantur fm magis & minus: quooiam perficiunt definitiones specierum, quas gignunt, quibus vtiq; dant esse. illud enim esse, quod habent res quæ suot, non dicitur habere excessum: de nullo etenim entium potest vere dici, q̃ excedat in suo esse aliquod aliud. At differentiæ accidentales recipiũt excessum & defectum: licet sint ex differentijs inseparabilibus. nam reperiri potest nasus magis simus alio naso, & magis & aquilinus alio. Differentiarum vero per se, quædam constituunt genera media, quædã vero ea diuidunt. vt exempli causa animal, cùm sit mediũ genus, habet differentias, quæ ipsum constituunt, hoc est quę perficiunt definitionẽ suam, ipsumq; gignũt. ut gratia exempli nutritio, & sensus: nam nutritio & sensus perficiunt essentiam animalis, cùm animal sit substantia nutribilis sensitiuaq;. habet tamen differentias ipsum diuidentes, vt rationale & irrationale: nam animalium aliud rationale, aliud irrationale. Differentiæ autem diuidentes genus medium, constituunt quoque species, quæ sub eodem existunt genere. At genus supremum habet differentias diuidentes ipsum: sed non habet differentiam, quæ ipsum constituat: quoniam quælibet differentia constitutiua, est diuisiua generis rei, quam constituit. sed, cùm genus supremum non habeat genus, ideo non habet differentiam constitutiuã: cùm habeat tamen differentiam diuisiuam. Species vero vltima habet differentiam constitutiuam, sed non diuisiuam.

diuisiuam. Sed cùm constitutio fiat de eo, quod est sub genere supremo, & de vltima specie, & omnia illa dicuntur species: sequitur ergo necessario id, quod dicitur de hac differentia, quę est per se, videlicet q ipsa gignit speciem. Inquit. Istæ inquam differentiæ sunt illæ, quæ sunt necessariæ ad diuidenda genera & componendas definitiones: quoniam neq; diuisio, neq; definitio fit per differentiaa accidentales. Inquit. Definiuntur adhuc hæ differētię per definitiones. Quarum vna est, q differentia est, qua species superat genus ipsum. nam per differentiam ipsius hominis, quæ est ipsum rationale, abundat super animal, quod est eius genus: qa hęc differentia non inest ipsi animali in actu. Nā si actu inesset ei, inesset quoq; eidem eius oppositum, quod est priuatio rationis: cùm animal diuidatur in rationale, & in irrationale: & sic vna & eadem res esset rationalis, & irrationalis simul. rationale igitur & irrationale, quibus animal diuiditur, cùm dicimus animalis, aliud rationale, aliud irrationale, reperiuntur quidem in speciebua, quæ sunt sub genere. In hoc tamen sermone (scilicet Porphyrij) extat aliqua infirmitas. Definiunt insuper has differentias sic. Differentia est, quæ pręedicatur de pluribus differentibus specie in eo quod quale, non in eo quod quid. nam, si interrogemur quid sit homo, respondebimua primo per suū genus, dicentes q est animal. & si interrogemur quodnam animal sit, respondebimus quidem rationale. definitio autem hominis per hanc summam cōpletur. Hoc autem ideo

Vide. s. de Ha. c6. c.

fit, quia omnes res sunt cōpositæ ex materia & forma, vel ex rebus, quæ similant materiæ & formę: & genus est vt materia, differentia vero vt forma. cùm ergo res ita se habeat, idcirco genus et differētia simul sunt substantia rei, quatenus est in ipsomet intellectu, eo modo quo est extra intellectū, quę est ipsa materia & forma. Definiunt adhuc differentias substantiales sic. Differentiæ substantiales sunt, quæ solent distinguere inter res quæ sunt sub vno & eodem genere: vt rationale & irrationale, quæ distingunt inter hominem & equum, quæ sub genere animalis includuntur. Sed cùm huiusmodi distinctio quandoq; fiat per ea, quæ sunt de substantia specierum, quandoq; vero non: & ipsæ differentiæ debeant esse de substantia specierum: ideo addiderunt in hac definitione hoc, videlicet quę distinguat inter ipsas speciea in essentia, atq; substātia earum, qm̄ scientia nauigatoria est quidem homini proprium, distinguens inter ipsum, & reliquas species animalium: sed non distinguit ipsum ab alio per rem essentialem, quemadmodum distinguit ipsum rationale. et ideo nō diuiditur animal per ipsum in hominem & non hominem, quemadmodum diuiditur per ipsum rationale atq; irrationale. Nam, cùm dicimus animalium aliud obtinet artem nauigatoriam, aliud vero non: haudquaq; diuiditur animal per hoc in hominem et non hominem: cùm huiusmodi differentia nō gignat speciem sub genere. At rationale gignit quidem hominem, si diuidamus p ipsum aīal. Et hoc sit satis pro notitia drīæ.

Sermo de Differentia.

Dixit Porphyrius. Differentia autem trifariam dicitur. Inquit Leui. Diuersitas in vniuersali dicitur differentia. Cū

LEVI.

autem ipsa differentia fuerit ratione vnitatis, quę est in substantia, tunc huiusmodi differētia reperitur in omnibus indiuiduis entium. per hoc enim discrepant omnia à seinuicem. Si vero ratione diuersitatis eius in se, tunc reperietur in omnibus indiuiduis entium sensibilium: & ideo dicitur differentia communis. At, cū ipsa diuersitas fiat per aliquod accidens inseparabile, non erit necessarium semper vt sit illa vna ex partibus tantum, in quas diuiditur genus prima diuisione. nam si animal diuidatur in nigrum, & non nigrum, non propterea diuiditur per hoc in coruum, & non coruum, vt perspicuum est. & quia hoc accidens non reperitur semper nisi in parte eius,

ideo vocatur hæc differentia propria: & est manifestum quòd hæc non est perfectè differentia propria, quia non gignit ens proprium. nam ingredini non datur subiectum proprium.

Tertia vero dicitur proprissima differentia: quia per eam diuiditur genus in illam speciem quam parit, & in aliam. nam hæc differentia non reperitur sine speciebus illius generis. & ideo diuiditur per ipsam genus in illam speciem, & in aliam diuersam: vt diuiditur animal in rationale & in irrationale: & propterea diuiditur in hominem & non hominem. Possumus tamen exponere communem, & propriam, & proprissimam sic: videlicet, vt differentia communis dicatur esse id, quo aliqua fiat diuersitas, quæcunque fuerit illa, siue substantialis, siue accidentalis, siue separabilis, siue inseparabilis. Sed in differentia propria non sumitur distinctio accidentalis separabilis: sed sumitur in ea quæuis distinctio contigent, siue substantialis, siue accidentalis inseparabilis. nam substantialis est etiam inseparabilis. Sed in differentia proprissima nō sumitur qualibet distinctio inseparabilis: sed substantialis tantum. & hæc expositio videtur conuenientior ratione nominum, quæ imposuit his differentiis: sed prior expositio videtur magis correspondere exemplis positis ab ipso in singula illarum differentiarum. In definitione autem, quam dedit de hac differentia, videlicet q gignit speciē, si debet esse perfecta, oportet quidem addere in ea, secundum esse suum, & per se, hoc est q gignit speciem secundum suum esse, & essentiam. nam proprium etiam parit speciem, sed nō secundum suum esse, & per se, sed per rem accidentalem ei. Res vero substantiales sunt, sicut ratiocinium hominis, & susceptibilitas scientiæ: hoc est vt homo habeat aptitudinem ad recipiendam scientiam. Manifestum autem est, q forma humana est id, quod est per hanc aptitudinem. In hoc tamen differt ratiocinium à susceptibilitate scientiæ, q ratiocinium est agens ipsius formæ humanæ, scientia vero est passum, hoc est ipsum intelligibile: quemadmodum sensatio est agens ipsius formæ sensitiuæ, & ipsum sensibile est passum. & cū forma sit in potentia rei illi, quę per hūc actum est id, quod est, ideo idem erit dicere rationale, quod est dicere habens intellectum: quia potentia in hoc actu non est nisi ex hac forma: & sic etiam potentia ad agendum hoc passum. D. d. Auerroes. Differentiæ autem substātiales non suscipiunt defectum, vel excessum, &c. Inquit Leui. Sensus est q quemadmodum genus non prædicatur de speciebus, quæ sub ipso existunt, secundum magis & minus: quoniam nullum dicitur animal, de quo vere dicatur ipsum esse magis animal q̄ aliud: ita quoq; res se habet in differentiis generis ipsum diuidentibus: nempe, q non prædicatur de ea re, de qua prædicantur, secundū magis vel minus: quia ipsæ pficiunt definitiones spērum quas gignunt, dantq; eis suū esse, cū res habeat suū eē à forma sua. Id vero, quod dicit Auer. q ipsum eē nō suscipit excessum in rebus q̄ sunt: si hoc dictum debet esse verum, oportet subiicere in eo, vt sit eiusdem generis: vt sit in rebus, de quibus prædicatur differentia substantialis. nam si non essent eiusdem generis, non esset verum hoc. quoniam verius dicitur ipsum esse de ipsa substantia, q̄ de accidente, cū substantia per se existat, accidens vero non nisi ratione substantiæ. si superponatur ergo, q sit eiusdem generis, palam erit q non prædicabitur de eis ipsum esse secundum magis & minus: qa vna substantia non est magis, q̄ alia substantia, neq; vnum accidens est magis q̄ sit aliud accidens eiusdem generis. & ideo rectius erat dicere, cū redderet causam huius rei, si dixisset, quia ipsæ perficiunt definitiones specierum, dantq; eis quiditatem: ipsa autem quiditas non suscipit excessum in habentibus quiditatem: quod quidem est perspicuum. Hoc autem, quod dixit de differentiis per se substantialibus, q non recipiunt magis vel minus, est vtiq; manifestum in differentiis prædicamenti substantiæ: sed in differentiis aliorum prædicamentorum posset quis suspicari, q aliquæ earum suscipiant magis & minus. nam color diuiditur in nigrum & non nigrum: cū tamen differentia prædicatur de eo quod prædicatur essentialiter, secundum magis & minus. nam datur vnus color, qui est magis niger quàm alius. Nos vero in fine huius libri soluemus hoc dubium, vbi agitur, quid sit proprium generi, & non accidenti. D. d. Auerroes. Definiuntur adhuc hæ differentiæ per definitiones. Inquit Leui. Hæc definitio amplectitur quoq; proprium, & accidens, quod reperitur in specie, quę est magis propria q̄ sit genus. nam per huiusmodi attributum superat species ipsum genus, atque excedit super ipsum. nam risibilitas non inest animali, ea ratione qua est genus. & ideò, si hæc definitio debet esse vera, debemus dicere, qua species abundat super genus in re essentiali. sic ergò debet interpretari hæc definitio, si debeat esse vera, scilicet q illa forma, qua species connotatur, quæ quidem est ei differentia constitutiua, non potest

per

per eam connotari genus, atq; describi, quatenus est genus. nã animal vt aĩal, non potest ascribi ei, vt sit rationale: quoniam, si id fieri posset, tunc oporteret quodlibet animal esse rationale: non ꝙ dicamus vniuersum ipsum animal esse priuatum ratiocinio. nam, cũ in hac arte ipsum animal depẽdeat à speciebus quæ sub eo existunt: indiuiduorum autem & specierum, quæ sub eo existunt, quædam sunt rationalia, quædam vero irrationalia: ideo necesse est, vt animalium aliquod sit rationale, & aliquod irrationale. Sed sententia Porphyrii in hac definitione fuit, ꝙ totum genus sit priuatum illa differentia, quæ debetur illi speciei, quæ sub ipso existit. sed cũ contradictio huius positionis sit de se manifesta: quoniam id, à quo denegatur totum vniuersale, oportet vt ab eodem denegetur particulare, quod sub eo ingreditur: vt exempli gratia, si est verum dicere nullum animal est rationale, verum erit quoq; dicere, nullus homo est rationalis: ideo exposuit ꝙ genus non priuatur hac forma vere omnino, sed reperitur ipsi generi in potentia, speciei vero in actu. & ideo dixit, ꝙ hæc differentia non reperitur in ipso animali in actu: & non dixit, ꝙ hæc differentia non reperiatur vllo pacto. Et dixit Auerroes, ꝙ in hoc sermone est infirmitas: propterea quia potentia est possibilitas, & iam fuit dictum in libro Priorum in definitione ipsius possibilis, ꝙ possibili posito in esse, nullum sequitur inconueniens ex tali positione. si ergo ponatur ꝙ omne animal est rationale in actu; tunc sequeretur ex hac positione falsum, videlicet ꝙ equus & asinus essent rationales. Preterea manifestum est, ꝙ quicquid debetur vniuersali; debetur cuilibet parti eius. si ergo omne animal possibile sit vt sit rationale, tunc sequeretur ꝙ equus & asinus, possibile sit vt sint rõnales, quod est falsum. Adde etiam ꝙ possibile existit in subiecto indiuiduali: species vero & genera, vt in hac arte sumuntur, non sunt indiuidualia: & ideo impossibile est vt in ipso genere, vt genus est, adsit possibilitas: sed ipsa possibilitas reperitur in indiuiduis sub eo existẽtibus. & manifestum est ꝙ indiuiduorum sub genere existentium, quædam obtinent differentiam necessario: quædam vero ex impossibile. patet ergo ꝙ differentia non inest generi toti per impossibili, neq; toti ipsi ex necessitate, vt paulo ante diximus.

Causa autem, ob quam Auerroes dixit illum sermonem Porphyrii habere infirmitatem, & debilitatem, & non dixit falsitatem, est, quia in hoc sermone extat imbecilitas inducens ad falsitatem in hac arte, vt declaratum fuit. At, si recte consyderemus essentias differentiarum, non ea ratione, qua sunt genera, & species: vt si consyderemus quam rationem habeat forma rationalis ad sensitiuam, vtrum scilicet sensitiua habeat naturam cogentem eas inuicem coniungi, vel naturam, quæ cogat eas separari: tunc quidem inueniemus eam non habere naturam, quę cogat ipsas coniungi. quoniam, si sic esset, tunc non posset reperiri sensitiua sine rationali: cũ tamen nos inueniamus ĩ pluribus animalibus sensum sine ratiocinio. neq; etiam habet naturam, quæ cogat eas separari: cũ eas inueniamus simul coniunctas in specie humana. relinquitur igitur vt coniunctio rationalis formæ cũ sensitiua sit possibilis; & sic sermo iste erit verus, & ideo non dixit falsus. D. d. Auerroes. Definiunt insuper has differentias sic. Differentia est, quæ prædicatur de pluribus differentibus specie, in eo quod quale. Inquit Leui. hæc definitio habet in se excessum & defectum. Excessus quidem est id, quod dicit, differentibus specie. quia non omnes differentiæ prędicantur de pluribus differentibus specie. nam differentiæ vltimarum specierum non prædicantur nisi de vna specie, & de indiuiduis eius. Defectus vero est, quoniam ipsum accidens quoq; communicat in hac definitione: quia nigrum prædicatur de coruo, & pice, & reliquis speciebus nigris in eo quod quale. Si volumus ergo ꝙ hæc definitio sit integra, dicemus, ꝙ est, quæ prædicatur de pluribus, ita vt sit pars quiditatis eorum, in eo quod quale. Per hoc ergo, quod dicimus prædicari de pluribus, amplectitur quidem omnia illa nomina. & per hoc, quod dicimus ꝙ est pars quiditatis eorũ, distinguitur à specie, quæ est tota quiditas eorum, & à proprio, & accidenti, quæ non sunt pars quiditatis rei, de qua prædicantur. & per hoc, quod dicimus in eo quod quale, distinguitur à genere, quod est quiditatis rei, de qua prędicatur, & in eo quod quid est. Posset tamen quis dubitare de eo, quod dixit, differentiam prædicari semper in eo quod quale. nam posset quis existimare per ipsam fieri responsum ad interrogationem factam per quid est. nam si quæratur de stirpe quid sit, poterit quis credere ꝙ responsio erit, ꝙ est stirps, quæ est differentia. pari ratione si quęratur quid est homo, poterit responderi rationalis. verum tamen neminem latet, ꝙ, cum dicamus in illa interrogatione, ipsam esse stirpem, quòd id nõ fit quatenus est differentia, sed ea ratione, qua est genus, vel species: quoniam non præcessit in hac interrogatione ipsum genus, quod distinguitur per hanc differentiam. Et hoc idem etiam dubium contingit in eo, quod dixit de specie, ꝙ per eam respondetur ad interrogationem factam per quid est. quoniã posset quis credere, quod possit fieri respõsio per id, quod est quale. vt si quæratur de homine, quodnam animal sit, poterit responderi homo, qui est species. Ad hoc ergo dicendum est, ꝙ, cũ genus sit materia speciei, quæ sub ipso existit, vel simile materiæ: differentia vero sit forma, vel simile formæ: species autem sit materia & forma simul: tunc, si ad hanc interrogationem respondeamus ꝙ est homo, esset superfluum quid: quoniam iam nouimus eius materiam, cũ diximus animal. reperitur ergo materia, cũ dicitur homo. nam, cũ dicitur homo, intelligitur animal rationale. patet ergo ꝙ si respõdeatur ad illam interrogationem ꝙ est homo, & respondebitur quidem sic, propter ipsam differentiam, quæ est rationale. quoniam in hoc responsione non oportet notificare nisi tantum formam: & ideo fit responsio in eo quod quale per speciem, ratione differentiæ tantum. & hoc ideo fit, quia omnes res constant ex materia & forma, aut ex rebus similibus materiæ & formæ. Inquit Leui. Ideo Porphyrius dixit hoc, quia substantiæ sensibiles constant ex materia & forma, re vera, vt in primo Physicorum probatum est: accidentia vero non constant ex materia & forma, sed ex rebus similibus materiæ, & similibus formæ. Vt exempli gratia, si dicamus circulum esse figuram, in cuius medio extat punctus, à quo omnes lineæ rectæ ductæ ad circunferentiam sunt æquales: figura itaq; est quid simile materiæ, quia est commune circulo & reliquis figuris. sed non est materia re vera: quia materia non est nisi in prædicamento substantiæ. & id, quod dicitur, in cuius medio existit punctus, à quo omnes lineæ rectæ ductæ ad circunferentiam sunt æquales, est quid sit simile formæ: sed non est forma, quia forma est in prædicamẽto substantiæ. Est quoq; manifestum ꝙ genera accidentium non sunt subiecta differentiarum eorum, eo pacto quo sunt genera substantiæ differentiarum ipsarum, vt exempli gratia, corpus est subiectum formæ stirpis re vera: sed figura non est subiectum triangulo vel circulo, nisi in oratione: & est simile formæ totius in oratione, vt perspicuum est. D. d. Auer. Definiunt adhuc differentias substantiales. Inquit Leui. Hoc debet intelligi actu: & sic non est verum proprium, vt videbitur in definitione proprii. Quòd si sumatur in potentia, & nominemus ipsum proprium, tunc manifestum est ꝙ potentia est ad vnamquanq; scientiarum & artium. & sic esset proprium, si proprium dicatur habere potentiam ad vnamquamq; illarum. quo pacto ergo erit differentia ipsa potentia, qua homo discit artes, & scientias: & iam fuit declaratum ꝙ huiusmodi potentia est differentia hominis. quare si volumus appellare proprium hanc artem, quæ sit in actu scilicet, tunc non erit verũ propriũ.

De Proprio. Cap. V.

PRoprium vero quadrifariam diuidũt. Nam & id, quod soli alicui speciei accidit, & si non omni, proprium dicitur: vt homini medicum esse, vel geometram. Et quod omni accidit speciei, etsi nõ soli: quemadmodum homini esse bipedem. Et quod soli & omni, & aliquando: vt omni homini in senectute canescere. Quartum autem id, in quo conuenerunt & soli, & omni, & semper: quemadmodum homini esse risibile. nam & si non semper rideat, tamẽ risibilis dicitur: non ꝙ rideat semper: sed ꝙ semper aptus natus sit vt rideat. hoc autem ei semper connaturale est, quemadmodum et equo hinnibile. Hęc autem & proprie propria dicũtur, quoniam etiã conuertuntur. si quid. n. equus hinnibile est: & si quid hinnibile est, equus est. — Vide primo Top. cap. 2.

Sermo de Proprio.

INquit. Proprium autem quadrifariam dicitur. Primo autem modo dicitur proprium id, quod cõtingit alicui speciei soli, sed non toti illi speciei: vt est scientia medica, & geometria, quę homini inest. Secundo modo — AVER.

do modo dicitur id, quod toti accidit speciei, sed complectitur aliquid aliud præter illam speciem: vt est habere duos pedes, quod quidem inest homini. Tertio modo dicitur id, quod alicui tantum speciei accidit, & toti eidem, sed in varijs temporibus: vt est proprium homini canescere in senectute, & senescere. Quarto modo dicitur vere proprium, illud vniuersale, quod toti speciei, soliq;, omniq; tempore: vt risibilitas homini inest, hoc est promptitudo atq; potentia ad ridendū, non φ actu rideat semper. De natura autem huius proprij est, vt conuertatur cum re, cuius est proprium. nā quilibet homo est risibilis: et quodlibet risibile est homo, identidē quilibet equus est hinnibilis & quodlibet hinnibile est equus.

Sermo de Proprio.

LEVI. Dixit Porphyrius. Proprium autem est, &c. Inquit Leui. Omnia verba Porphyrij sunt nota, ideo non indigent expositione.

De Accidente. Cap. VI.

Idem.1.top. cap.2. Accidens autē est, quod adest & abest præter subiecti corruptionē. Diuiditur autem in duo: hoc enim ipsius separabile est, illud vero inseparabile. dormire qdē separabile accñs est: nigrum vero esse inseparabiliter coruo & æthiopi accidit. Pōt.n. intelligi & coruus albus, & æthiops abijciens colorem, prçter subiecti corruptionem. Definiunt autem sic quoq;. Accidens est quod contingit eidē inesse & non inesse. Et quod neq; genus est, neq; differentia, neq; species, neq; proprium: semper autem est in subiecto subsistens. Omnibus autē determinatis, quæ proposita sunt (dico autem genere, specie, differentia, proprio, accidente) dicēdum est quæ eis communia sunt, & quæ propria.

Sermo de Accidente.

AVER. Inquit. Accidens est id, cuius esse & nō esse potest quidem imaginari præter hoc, quod imagineť corruptio subiecti eius, vel ipsius esse. Diuidiť autem accidens bifariam, videlicet in accidens separabile, & in accidens inseparabile: vt est somnus, qui quidem est accidens separabile ab ipso animali: & vt nigredo, quę est inseparabilis à coruo, & ab æthiope. potest etenim imaginari coruus albus, & æthiops albus præter hoc, quod sequatur ex hoc corruptio hoīs vel corui: cuius rei opposito modo se habet genus & differentia. Inqt. Definiunt insuper ipsum accidēs sic, accidens est quod potest inesse vni & eidem rei, & non inesse. Vel quod non est genus, nec differentia, neq; species, neque proprium: & quod semper sit in subiecto. Prima ergo definitio amplectitur accidens separabile & inseparabile: Secunda vero separabile tantum continet accidens.

Sermo de Accidente.

LEVI. Dixit Porphyrius. Accidens est, quod potest imaginari esse & non esse. Inquit Leui. Sensus est, φ posit imaginari eē accidētis, sine eē eius subiecti: aut priuatio eius, absq; priuatione subiecti illius. nam potest imaginari generatio nigredinis in subiecto, ex quo gignitur coruus, præter hoc, quod oporteat gigni coruus in tali generatione, qm̄ nigredo non est pars quiditatis corui, genus vero, & species, ac differentia, quæ sunt in prædicamento substantiæ, cū gignuntur in hoc subiecto, fit quoque generatio subiecti. Pari ratione potest imaginari eius destructio, absq; destructione subiecti: hoc est, φ potest imaginari destructio nigredinis à coruo, sine destructiōe corui. qm̄ coruus est coruus per quiditatem suam; nempe per materiam & formam, & si imaginetur destructio nigredinis, remanebit coruus coruus: licet hoc non posit reperiri in esse. & ideo dixit, potest imaginari. Quòd autem sententia Porphyrij sit, φ posit imaginari generatio accidentis, sine generatione subiecti, & eius destructio absq; destructione subiecti, patet p hoc, quod dixit φ potest imaginari coruus albus, præter hoc, φ sequatur corruptio corui de necessitate. intelligit autem p hoc, φ posit imaginari destructio accidētis inseparabilis à coruo, præter hoc, φ sequatur corruptio corui. Prçterea, si sententia Porphyrij esset, φ posit imaginari generatio ipsius, absq; corruptione subiecti eius, & eius destructio absq; generatione subiecti eius (vt putāt multi ex hac definitione) par quidem erit ratio de genere, & specie, atq; differentia: quoniam subiectum generis sunt species, & indiuidua, quæ sunt sub ipsa: & subiectū differentiæ est species, & indiuidua, quæ sunt sub ipso: subiectū quoq; speciei sunt indiuidua, quæ sunt sub ipsa, de quibus ipsa prædicatur. manifestum autem est φ non oportet vt ex generatione horum in his subiectis sequatur corruptio subiectorum, sed eorum generatio: pari quoq; ratione non sequitur ex corruptione horum ex his subiectis generatio horum subiectorum, sed corruptio ipsorum. Sententia ergo Porphyrij est, quę dicta est à nobis. In hac autem definitione extat aliquis defectus. qm̄ si in hac definitione cōmunicat proprium, ita quoq; poterimus dicere, φ in hoc communicant genus, & species, & differentia, quæ in reliquis prædicamentis, excepta substantia, reperiuntur. nam nigredo, quæ est in specie potest imaginari φ corrumpatur, præter corruptionem subiecti, in quo existit illa nigredo, nam potest reperiri huiusmodi corpus, licet non reperiatur nigredo (vt paulo ante dictum fuit.) pari ratione et color niger, quæ est differentia diuisiua coloris, quæ est genus, hoc est φ potest imaginari eius destructio, præter destructionem subiecti, quod necessario reperitur: qm̄ quādoq; hoc corpus reperietur, licet color niger non reperiatur. eademq; ratione probabitur, φ ex eorum generatione non sequitur necessario generatio illius subiecti. Et si obiiciet quis dicens, φ differentiæ, & species, atq; genera, si sumatur id, de quo ipsa prædicantur, prout significat quiditatem, vel partem quiditatis, vt cum prædicatur color de nigredine & albedine, & color niger de nigredine, tunc ex eorum generatione sequitur generatio subiecti, & ex eorum destructione eius destructio: Respondebimus & dicemus, φ huiusmodi subiectum non est vere subiectum: sed tantum ratione. sed ipse loquitur hic in hac definitione de vero subiecto, scilicet secūdum esse. & hoc est per se notum. & ideo definitio de accidēte posito in hac arte, in quo nihil aliud communicat, est id, quo aliquid denominatur aliqua denominatione, quæ non significat quiditatem eius, neq; partem quiditatis, & vt sit illud denominatum, plus vel minus φ ipsa species. Cū itaq; dicimus i hac definitione, quo aliquid denominatur, est quidem commune cūctis nominibus, videlicet generi, speciei, differentiæ, proprio, & accidenti. Et cū dicimus, per denominationem, quæ non significat quiditatem eius, ideo dicitur, quia species significat quiditatem rei, i quouis prędicamento fuerit. Et cū dicitur, neq; partem quiditatis, ideo dicitur, quia genus, & differentia significant partem quiditatis rei, quæ per ea denominatur. Et per hoc, quod dicitur, vt ipsum denominatum in plus se habeat vel minus φ ipsa species, ideo dicitur, quia per ipsum proprium denominatur tota species, cuius ipsum est tātum proprium. D. d. Porphy. Definiunt insuper ipsum accidens sic, Accidēs est, quod potest inesse vni, &c. Inquit Leui. Porphyrius (vt nostra fert sententia) narrauit hic tres definitiones de accidente. Prima quidem includit accidens sepabile & inseparabile, vt declarauimus. Secunda vero est, quę dicit quòd potest inesse vni & eidem rei, & non inesse. manifestum autem est φ hæc definitio non verificatur nisi de accidente separabili. & in hac definitione excedit defectus, cū in ea communicet accidēs, quod est genus, vel species, vel differentia. nam nigredo, quæ est species, iam est dictum φ potest inesse suo subiecto, & non inesse: itidem & color niger, qui est differentia, potest inesse homini, & non inesse. Tertia definitio est, quæ dicit φ nō est genus neq; species, neque differentia, neq; proprium: & semper existit in subiecto. & hæc definitio est data in arte Topica, vel Dialectica, vt dixit Auerroes in summula sua logicali: & re vera est descriptio, & non definitio. Et cū dicit, φ non est genus, neq; species, videtur indicare, φ huiusmodi denominatio (seu affectio) oportet vt sit nomen denominatiuum, nam nomen, quod non est denominatiuum, in illis vtiq; prædicamentis, quæ sunt accidentia, sunt semper, vel genus, vel species, vt. gr. color, vel nigredo, & albedo.

& albedo. Et cũ dicitur, neq; differentia, ostenditur φ hoc nomen denominatiuum, de quo locuti sumus, non denominatur per ipsum id, quod denominatur: ita vt sit pars quiditatis eius. nam tunc esset differentia, cũ dicimus nigrum, si de colore ipsum prædicemus, cũ color diuidatur in nigrum & non nigrum. Per id vero quod dicit, neq; proprium, ostendit φ per hoc nomen significatur accidẽs suppositum in hac arte, videlicet quod non inest toti vni speciei, vel quod inest pluribus φ illi. Per id vero, quod dicit, & semper existit in subiecto, notificat quiditatem rei, de qua inquirit: quoniam id, quod iam prędixit de hac descriptione, verificatur de indiuiduis substantiarum, & ideo dixit ipsum existit semper in subiecto.

De Communitatibus & Differentijs Generis, Speciei, Differentiæ, Proprij, & Accidentis. Cap. VII.

De cõitate omnium.

Commune quidẽ est omnibus de pluribus prædicari, quemadmodum dictum est. Sed genus quidem de omnibus sub se speciebus & indiuiduis: & differentia similiter. spẽs autẽ de ijs, quæ sub ipsa sunt indiuiduis. at vero proprium & de spẽ, cuius est proprium, & de ijs, quæ sub spẽ sunt indiuiduis. accidens autem & de spẽbus & de indiuiduis. Nanq; animal de equo & boue prædicatur, quæ sunt spẽs, & de hoc equo, & de hoc boue, quæ sunt indiuidua. irrationale vero & de equo & boue, & de ijs, qui sunt particulares prędicatur. species autem, vt homo, solum de ijs, qui sunt particulares homines, prędicatur. proprium vero de specie cuius est proprium, & de ijs, quæ sub specie sunt indiuiduis: vt risibile de homine, & de ijs, qui sunt particulares. nigrum autem & de specie coruorum, & de ijs quæ sunt particulares, quod est accidens inseparabile: & moueri de homine, & de equo, quod est accidens separabile: sed principaliter quidem de indiuiduis, secunda ratione aũt de ijs, quæ cõtinent indiuidua.

De cõibus gñis, & differentiæ.

Commune autem est generi, & differentię conrinentia specierum. Continet enim differentia species, & si non omnes quot genera. rationale enim, etsi non continet irrationalia, quemadmodum animal, tamen continet hominem & Deum, quæ sunt species. Et quæcunq; prædicantur de genere vt genus, & de ijs, quæ sub ipso sunt speciebus prædicantur. & quæcunq; prędicantur de differentia vt differentia, & de ea, quæ ex ipsa est, specie prædicabuntur. Nam cùm genus animal sit, non solum de eo prædicantur vt genus, substantia, & animatum & sensibile, sed etiam de ijs, quę sunt sub animali speciebus omnibus prædicantur hæc, vsq; ad indiuidua. cùmq; differentia sit rationale, prædicatur de ea vt differentia, id quod est ratione vti: & non solum de eo quod est rationale, sed etiam de ijs, quæ sunt sub rationali, speciebus prædicabitur ratione vti. Commune quoq; est perempto genere, vel differentia simul perimi quæ sub ipsis sunt. Queadmodum enim, si non sit animal, non est equus, neq; homo: ita si non sit rationale, nullũ erit animal, quod vtatur ratione.

* angelum.

De differentiis forum.

Propriũ autem est generi de pluribus prędicari φ differẽtia, & species, & proprium, & accidens. Animal enim de homine & equo, & aue, & serpente prędicatur: quadrupes vero de solis quatuor pedes habentibus: homo vero de solis indiuiduis: & hinnibile de equo solum, & de ijs, qui sunt particulares: & accidẽs similiter de paucioribus. Oportet autem differẽtias accipere, quibus diuiditur genus, nõ eas quæ complent substantiã generis, sed quę sunt diuisiuę. Amplius, genus continet differentiã potestate (animalis enim hoc quidem rationale est, illud vero irrationale) differentiæ vero non continẽt genera. Amplius, genera quidem priora sunt ijs, quæ sunt sub se positæ differentijs. ꝓpter quod simul quidem eas auferunt, non autem simul auferuntur ab eis: sublato enim animali, aufertur rationale & irrationale. differentię vero nõ amplius simul auferunt genus: nam etsi omnes interimantur, tamen substantia animata sensitiua intelligitur, quæ est animal. Amplius, genus quidem in eo quod quid est: differentia vero in eo quod quale quid est, quemadmodum dictum est, prędicatur. Amplius, genus quidem vnum est secundum vnamquãq; speciẽ, vt hominis id, quod est animal: differentię vero plures sunt, vt rationale, mortale, mẽtis & disciplinę perceptiuum, quibus ab alijs animalibus differt. Et genus quidem consimile est materię, formę vero differentia. Cùm autem sint & alia cõmunia, & propria generis & differentiæ, nunc ista sufficiant.

De cõibus gñis & sp[ecie].

Genus autem & species commune quidẽ habent de pluribus, quemadmodum dictum est, prędicari. sumatur autem species vt species solum, sed non vt genus: si fuerit idẽ species & genus. Commune autem his est, & priora esse ijs, de quibus prędicantur. Et totum quoddam esse vtrunque.

De differentiis forum.

Differunt autem, eò φ genus quidem continet species sub se: species vero cõtinetur, & non cõtinet genera: de pluribus enim genus φ species prędicatur. Amplius, genera prę iacere oportet, & informata specificis differentijs perficere species. vnde & priora sunt naturaliter genera, & simul interimentia, sed quę non simul interimantur: & species quidem cum sit, est & genus omnino: genus vero cum sit, non omnino erit species. Et genera quidem vniuoce de speciebus prædicatur: species vero de generibus minime. Amplius,

genera

genera quidem abundant earum, quæ sub ipsis sunt specierum continentia: Species vero * à generibus abundant proprijs differẽtijs. Amplius, neque species fiet vnquam generalissimum, neque genus fiet vnquam specialissimum.

Genus exc[illegible]

De cõitatibus generis & proprij.

Generis autem & proprij commune quidem est sequi species. si quid enim homo est, animal est: & si quid homo est, risibile est. Et æqualiter prædicari genus de speciebus, & proprium de ijs, quæ illo participant indiuiduis. æqualiter enim & homo & bos animal est, & Cato & Cicero risibile est. Commune autem est etiam vniuoce prædicari genus de proprijs speciebus, & propriũ de ijs, quorum est proprium.

De drijs ipsorum.

Differunt autem, quoniam genus quidem prius est, posterius vero propriũ. oportet enim esse animal, dehinc diuidi differentijs & proprijs. Et genus quidem de pluribus speciebus prædicatur, proprium vero de vna sola specie, cuius est proprium. Amplius, proprium quidem conuersim prædicatur de eo, cuius est proprium; genus vero de nullo conuersim prædicatur. nam neque si quid animal est, homo est: neque si quid animal est, risibile est. si quid vero homo est, risibile est, & conuerso. Amplius, proprium omni speciei inest, cuius est proprium, & soli, & semper: genus vero omni quidem speciei inest, cuius fuerit genus, & semper, non autem soli. Amplius, propria quidem interempta, non simul interimunt genera: genera vero interempta simul interimunt species, quarum sunt propria: quare & his, quorum sunt propria, interemptis, & ipsa simul interimuntur.

De cõitate generis & accidentis.

Generis vero & accidentis commune est, de pluribus, quemadmodum dictum est, prædicari, siue separabilium illud accidens sit, siue inseparabilium. etenim moueri de pluribus, & nigrum de coruis, & de æthiopibus, & aliquibus inanimatis prædicatur.

De drijs ipsorum.

Differt autem genus ab accidente. quoniã genus ante species est: accidentia vero speciebus posteriora sunt. nam etsi inseparabile sumatur accidens, & prius est illud, cui accidit, quàm accidens. Et genere quidem quę participant, æqualiter participant, accidente vero non æqualiter. intensionem enim & remissionem suscipit accidentium participatio: generum vero minime. Et accidentia quidem in indiuiduis principaliter subsistunt: genera vero & species naturaliter priora sunt indiuiduis substantijs. Et genera quidem in eo quod quid est prædicantur de ijs, quæ sub ipsis sunt: accidẽtia vero in eo quod quale aliquid est, vel quomodo se habeat vnumquodque. qualis enim est æthiops interrogatus, dices niger: & quemadmodum se Socrates habeat, dices, quòd sedet vel ambulat.

Genus igitur, quo ab alijs quatuor differat dictum est.

Contingit autem etiam vnumquodq; aliorum differre ab alijs quatuor: quare cũ quinque quidem sint, vnumquodque autem ab alijs quatuor differat, quater quinque, viginti fiunt omnes differentiæ. Sed non ita se habet, sed semper deinceps enumeratis, & duobus quidẽ vna differentia deficientibus (propterea quoniam iam sumpta est) tribus verò duabus, quatuor vero tribus, quinque verò quatuor, decem omnes fiunt differentiæ, quatuor, tres, duæ, vna. Genus enim quo differt à differentia, & specie, & proprio, & accidente, dictum est. quatuor igitur differentiæ. Differentia vero, quo differat à genere dictum est, quando quo differt genus ab ea dicebatur. reliquum est igitur quo differat differentia à specie, proprio, & accidente dicatur. & fiunt tres. Rursus species quo quidem differat à differentia dictum est, quando quo differt à specie differentia dicebatur. quo etiam differat species à genere dictum est, quando quo differt genus à specie dicebatur. reliquum est igitur vt quo differat species à proprio, & accidente dicatur. duæ igitur sunt & hæ differentiæ. Proprium autem quo differat ab accidente relinquetur. nam quo à specie, & differentia, & genere differat, prædictum est in illorum ad ipsum differentijs. Quatuor igitur sumptis generis ad alia differentijs, tribus vero differentiæ, duabus autem speciei, vna vero proprij ad accidens, decem erunt omnes: quarum quatuor, quæ sunt generis ad reliqua, superius demonstrauimus.

Differentiarum quinque uocum numerus.

Genus.	*Species.*	*Differentia.*	*Propriũ.*	*Accidens.*
	1	1	1	1
		1	1	1
			1	1
				1

De cõitatibus, drijs, & spẽ.

Commune ergo differentiæ & speciei est, æqualiter participari. homine enim æqualiter participant particulares homines, & rationalis differentia. Commune etiam est & semper ad esse ijs, quæ illis participant. Sem-

per

per enim Socrates rationalis est, & semp Socrates homo.

De dffijs ipsorum.

Proprium autem differentiæ quidem est in eo quod quale est prædicari: speciei vero in eo quod quid est. nam etsi homo velut quale quid accipiatur, non tamen simpliciter erit quale, sed secundum id, quod generi aduenientes differentiæ eum constituerunt. Amplius, differentia quidem in pluribus sæpe speciebus consyderatur, quemadmodum quadrupes in pluribus animalibus specie differentibus: species vero in solis ijs, quæ sub specie sunt, individuis est. Amplius, differentia prior est ea specie, quæ est secundum ipsam; simul enim ablatum rationale interimit hominem: homo vero interemptus non aufert rationale, cùm sit Déus. Amplius, differentia quidem componitur cum alia differentia (rationale enim & mortale compositum est in substantia hominis) species vero speciei non componitur, vt gignat aliam aliquam speciem. quædam enim equa cuidam asino permiscetur ad muli generationē: equa autem simpliciter asino composita, nūquam perficeret mulum.

* angelus

De cōitatibus dffiæ, & proprij.

Differentia vero & proprium commune quidem habent æqualiter participari ab ijs, quæ illis participant. æqualiter enim rationalia, rationalia sunt: & risibilia, risibilia sunt. Et semper & omni adesse commune vtrisq; est. etsi enim curtetur qui bipes est, tamen ad id, quod natum est semper, * dicitur quoniam & risibile in eo quod natum est * habet semper, sed non in eo quod semper rideat.

* a. l. se habet.
* a. l. habet vt semper rideat, quāuis non semper rideat.

De dffijs ipsorum.

Proprium autem differentiæ est, quòd hæc quidem de pluribus speciebus dicitur sæpe, vt rationale de Déo, & homine: propriū vero dicitur de vna sola specie, cuius est proprium. Et differentia quidem illis est consequens, quorum est differentia, sed non conuertitur: propria vero conuersim prædicātur de ijs, quorum sunt propria, propterea quòd conuertuntur.

* angelo

De cōitatibus dffiæ & accidentiū.

Differentiæ autem & accidenti commune quidem est de pluribus dici. Commune vero est & ad ea, quæ sunt inseparabilia accidentia, semper, & omni adesse. bipes enim semper adest omni homini: & omnibus coruis nigrum esse similiter.

De dffijs ipsorum.

Differunt autem, quoniam differentia quidem continet species, & non continetur: continet enim rationale Dēum & hominem. accidentia vero aliquo quidē modo continent, eò quòd in pluribus sint: aliquo vero modo continentur, eò quòd non vnius accidentis susceptiua sint subiecta, sed plurium. Et differentia quidē inintensibilis est, & irremissibilis: accidentia vero magis & minus suscipiunt. Et impermixtæ quidem sunt contrariæ differentiæ: mixta vero nonnunquam sunt contraria accidentia. Huiusmodi quidem communiones & proprietates differentiæ, & cæterorum sunt. Species vero quo quidem differt à genere, & differentia dictum est in eo, quod dicebamus, quo genus differt à cæteris, & quo differentia differt à cæteris. * deinceps quo differt à proprio & accidente dicetur,

* Vet° exemplar græcum hæc non habet'.

* angelum

De cōitatibus speciei & proprij.

Speciei autem & proprij commune quidem est, adinuicem cōuersim prædicari. nam si quid homo est, risibile est: & si quid risibile est, homo est. Risibile vero quòd secundum id, quod natum est ridere sumendum, sæpe iam dictum est. Commune est quoque & æqualiter eē. * æqualiter enim ad sunt species ijs, quæ illis participant, et propria ijs, quorum sunt propria.

* Ethæc habet.
* a. l. sunt.

De dffijs ipsorum.

Differt autem species à proprio, quoniam species quidem potest & aliorum genus esse: proprium vero aliarum specierum esse proprium impossibile est. Et species quidem ante subsistit quàm proprium: proprium vero post fit in specie. oportet enim hominem esse, vt sit risibile. Amplius, species quidem semper actu adest subiecto: proprium vero aliquando & potestate. homo enim semper actu est Socrates: nō vero semper ridet, quāuis natus sit semper vt sit risibilis. Amplius, quorum termini sunt differentes, & ipsa sunt differentia. Est autem speciei quidem sub genere esse, & de pluribus & differentibus numero in eo quod quid est prædicari, & cætera huiusmodi: proprij vero, & soli, & omni, et semper adesse.

De cōmunitatibus speciei & accidentis.

Speciei vero & accidentis commune quidē est de pluribus prædicari. Raræ vero sunt aliæ communitates, propterea quòd quamplurimum distant abinuicem accidens, & id cui accidit.

De dffijs ipsorum.

Propria vero sunt vtriusque, speciei quidem in eo quod quid est prędicari de ijs, quorum est species: accidentis autem in eo quod quale quiddam est, vel quo modo se habens est. Et vnamquanque substantiam vna quidem specie participare, pluribus autem accidentibus & separabilibus & inseparabilibus. Et species quidem præintelliguntur accidentibus, etsi etiam sint inseparabilia (oportet.n. esse subiectum vt illi quidem accidat) accidentia vero posterioris generis sunt, & aduentitiæ naturæ. Et speciei quidem participatio æqualiter est: accidētis vero etsi inseparabile

sit

sit non æqualiter. æthiops enim æthiope habere posset colorem vel intensum, vel remissum secundum nigredinem. Restat autem de proprio & accidente dicere. quo enim proprium à specie, & differentia, & genere differt, dictum est.

De cōmunibus proprij & accidentis.

Commune autem proprio & inseparabili accidenti est, quòd preter ea nunquam consistant illa, in quibus consyderantur. quemadmodum enim præter risibile non subsistit homo, ita nec præter nigredinem subsistit æthiops.

Et quemadmodum semper, & omni adest proprium, sic & inseparabile accidens.

De differentijs ipsorum.

Differunt autem, quoniam proprium vni soli speciei adest, quemadmodum risibile homini: inseparabile vero accidens, vt nigrum, non solum æthiopi, sed etiam coruo adest, & carboni, & ebeno, & quibusdam alijs. Amplius, proprium conuersim prædicatur de eo cuius est proprium, & æqualiter est: inseparabile vero accidens conuersim non prædicatur. Et propriorum quidem æqualis est participatio, accidentium vero vel magis vel minus. Sunt quidem aliæ communitates, vel proprietates ijs, quæ dicta sunt: sed sufficiunt & hæ ad discretionem eorum, communitatisque traditionem.

Sermo de Communitatibus & Differentijs Generis, Speciei, Differentiæ, Proprij, & Accidentis.

AVER.

INquit. Et postquam definiuimus omnia illa, quorum definitio præcessit, videlicet generis, differentiæ, speciei, proprij, atque accidentis, consentaneum est nunc narrare ea, quæ sunt eis communia, & quæ sunt illis quoque propria. Dicamus itaque hoc esse eis commune, scilicet prædicari de pluribus. Genus autem, & differentia prædicantur de speciebus, & de indiuiduis, quæ sub eis existunt. species vero prædicatur de indiuiduis tantum, quæ sub ipsa existunt: hoc est vltima species. propriumque predicatur de specie cuius est proprium, & de indiuiduis quæ sub illa existunt specie. accidens autem predicatur de indiuiduis, & de speciebus. Exemplum prædicationis generis de speciebus, & de indiuiduis est, vt predicatio animalis de equo, & de cane, quæ sunt species, & de cane singulari. Exemplum vero prædicationis differentiæ de speciebus, & de indiuiduis, est prædicatio irrationalis de equo, & cane, & de indiuiduis eorum. hoc tamen verificatur in illis differentijs, quæ non sunt differentiæ vltimarum specierum. Exemplumque prædicationis vltimę speciei solum de indiuiduis, quæ sub ipsa tantum cōtinentur, est prædicatio hominis de Socrate & Platone, & de cunctis indiuiduis hominis. Et exemplum prędicationis proprij de specie, & de indiuiduis est prædicatio ipsius risibilis de homine, & de cunctis indiuiduis hominis. Et exemplum prædicationis accidentis inseparabilis de ipsis speciebus, & de indiuiduis est prædicatio nigredinis de coruo, & de æthiope, & de eorum indiuiduis. Et exēplum accidentis separabilis est prędicatio motus & quietis de homine & equo, & de eorum indiuiduis. Hoc itaque est id, quo communicant, ac differunt ratione prædicationis.

Commune autem est generi & differētiæ, vt plures vna contineant species. nam differentia multas complectitur species, licet pauciores quàm genus amplectatur species. nam irrationale plures comprehendit spēs, licet sint pauciores, quàm quę ab animali, quod est genus, contineantur. hoc tamen verum est de illis differentijs, quæ non sunt differentiæ vltimarum specierum. Est quoque hoc commune generi & differentiæ, quòd quicquid prædicatur de quouis eorum in eo quod quid est genus vel differentia, prædicatur etiam de eo, quod sub eo existit. ut exempli gratia, animal est quidem genus, & corpus nutribile prędicātur de eo in eo quod quid, & est genus animalis, & prędicatur etiā de eo, quod sub animali continetur, vt est homo & equus. Identidem rationale est differentia, & vsus ratiocinij prædicatur de eo in eo quod est differentia, & prædicatur de omnibus indiuiduis rationalibus. Est præterea commune adhuc generi & differentiæ, vt ipsis ablatis, auferatur etiam quicquid sub eis continetur. nam quemadmodum dempto animali, non dabitur equus, neque asinus: sic quoque si tollatur ratiocinium, nihil penitus reperietur animalis ratiocinio affecti. Hoc itaque est id, quo communicant simul genus & differentia.

Id vero, quod est proprium generi & non differentiæ, primo quidem est, quoniam genus prædicatur de pluribus quàm prædicetur differentia & species, & proprium atque accidens. nam animal est genus, quod de homine & equo, & iumento, ac volucri prædicatur. sed differentia prædicatur de paucioribus, quàm prædicetur genus. vt irrationale, quod prædicatur de paucioribus, quàm prędicatur genus animalis. identidem quadrupes: atque homo qui est species sub animali contenta. identidē & risibilitas, quę est homini proprium, & hinnibilitas equo, prædicabitur quidem de paucioribus, quàm prædicetur genus equi. identidem quoque & accidens. prædicatur enim de paucioribus, quàm prædicetur genus illius rei, in qua existit illud accidēs. & hoc quidem reperitur in illis accidentibus, quę sunt magis propria, quàm sit illud genus. Inest secundo hoc proprium ipsi generi, quod non inest differentiæ: nempe vt contineat in potentia ipsam differentiam. nam animal quod est genus, aliud quidem est rationale & aliud irrationale, quæ sunt differentiæ. sed differentiæ nō amplexantur genera. Tertio, est proprium generum vt præcedant differentias, quæ sub eis existunt naturaliter. & ideo demptis generibus tolluntur differentiæ: sed non tolluntur genera demptis differentijs. nam ablato animali aufertur rationale, sed ablato rationali non aufertur animal. hæc autem intelligantur de genere cum differentijs diuisiuis: non de constitutiuis differentijs. Quarto, est proprium generis, vt sit vnum in qualibet specie. hoc est, vt species non obtineant plura genera vno, ex vno ordine & gradu. sed in vna specie reperiuntur plures differētiæ quàm vna: vt ratiocinium homini, & intellectus, & habilitas ad recipiendam sapientiam. Quinto, est proprium generi, vt sit simile materiæ, & proprium differentiæ, vt similetur formæ. Sexto, est proprium generi prædicari in eo quod quid, & differentiæ in eo quod quale. Inquit, & hæc sint satis pro cognitione eorum, quæ sunt communia ipsi differentiæ & generi, & quæ appropriantur illis: licet possint habere multa alia eis communia, ac propria quàm hæc.

Inquit. Commune quidem est generi & speciei, vt diximus, prædicari de pluribus, & quòd præcedant naturaliter res, de quibus prædicantur.

Differunt tamen inter se. quoniam genus continet spēm, sed species non continet genus: quia genus est communius specie. Differũt iterũ, quoniam genus est prius

natura ipsa specie: quia species oritur ex coniunctione differentiæ cum genere. & ideo genera sunt priora natura ipsis speciebus: hoc est, quod demptis generibus demuntur species, sed non demuntur ipsa, demptis speciebus. sed datis speciebus, dantur & genera: sed repertis ipsis non propterea oportet vt species reperiantur. Differunt adhuc, quoniam genera prædicantur de speciebus vniuoce: sed species non prædicantur de generibus. Discrepant item, quia genera superant species quę sub eis existunt, cùm eas amplectentur: sed species superant ea per differentias, quæ sunt illis propriæ. Illa igitur excedunt ratione vniuersalitatis, & hæ, scilicet species, ratione compositionis. Disceptant insuper, quoniam species nullo modo potest esse genus generalissimum, neq; genus potest esse species specialissima vllo pacto. Debes autem intelligere huiusmodi comparationem, inter genera & species existentem, ea ratione, qua species sunt species, ac genera genera, non ea ratione, qua contingit species fieri gña, & genera spēs.

Inquit. In hoc autem communicant genus & proprium, quòd eorum esse sequatur esse speciei. nam dato homine qui est species, dabiť quoque animal quod est genus, atq; risibile quod est proprium. Est adhuc eis commune, quòd genus prædicatur indifferenter de omnibus speciebus, & proprium quoque prædicatur de cunctis rebus, & communicātibus æqualiter. nam homo est animal, quemadmodum bos est animal, non magis neque minus: & Socrates & Plato sunt indifferenter risibiles, atque æqualiter, hoc est, quòd non differunt in hoc affectu per magis vel minus. Est adhuc cōe eis, quod genus pdicať vniuoce de spēbus, & propriū ēt prædicať vniuoce de quacūq; re hñte hoc propriū. nā risibile pdicať vniuoce de Socrate & Platone: quēadmodum aīal pdicatur vniuoce de boue et equo.

Differunt tamen in hoc quòd genus est prius natura ipsis proprijs, quæ in ipsis speciebus reperiuntur: quoniam animal est prius natura ipsis proprijs, ac differentijs existentibus in ipsis speciebus, quibus diuiduntur. nam detracto genere detrahuntur propria: sed subtractis proprijs, non subtrahitur genus: sed positis proprijs, ponitur ipsum. Differunt iterum secundo, quoniam genus prædicať de pluribus speciebus: proprium vero de vnica prædicatur specie, videlicet de ea specie, cuius est proprium. Discrepant quoque per hoc quod proprium conuertitur in prædicatione cum ea re, cuius est proprium: sed genus non conuertitur cum ea re, cuius est genus. nam verum est dicere omnis homo est risibilis, & omne risibile est homo: sed non est verum dicere, omne animal est homo, sicut est verum dicere omnis homo est animal.

Inquit. Commune autem est generi & accidenti, vt prædicentur, quemadmodum diximus, de pluribus: siue illa accidētia fuerint separabilia vel inseparabilia. nam motus de pluribus prędicať, & est accñs separabile: inseparabile vero vt nigredo, q̃ de coruo prædicať & de æthiope, & de reliquis rebus, à qbus nō separatur.

Differt prętereà genus ab accidente, quia genus est prius natura ipsis speciebus: species vero ipsis accidentibus. nam habens aliquod accidens est prius natura suo accidente: quemadmodum eius genus est prius eo. vt homo, qui quidem est prior ipso colore in eo existente, & animal est prius ipso. & in accidentibus illud separabilibus est perspicuum. Discrepat iterum genus ab accidente, quod accidens prædicatur de illis rebus, quæ communicant cum ipso, secundum magis & minus: sed genus non prædicatur de illis rebus ei communicantibus per magis & minus. nam aliqui homines sunt alijs nigriores, sed nullus hō est magis aīal q̃ alius homo, neque equus magis quàm homo. Cuius rei causa est, quoniam accidentia prędicantur primo de indiuiduis: indiuidua autem sunt diuersa per magis & minus, sed genera & species sunt priora natura ipsis indiuiduis, neque existunt in indiuiduis. Et hoc, quod dicit Porphyrius est verum, iuxta sententiā ponentium ideas: hoc est, si dantur genera & species extra intellectum. Differunt insuper genera ab accidentibus, quia genera prædicantur de re in eo quod quid: accidentia vero prędicantur de re, vel in eo quod qualis res est, uel qualiter sit. nā si quęrať à nobis qualis res sit ęthiops, respondebimus q; est niger: & si interrogemur qualr sit Socrates, rñdebitur iustus, vel iniustus.

Inquit. Iam itaque narrauimus in quo differat genus, à reliquis quatuor. & cùm hęc sint quinque, necesse est vt eorum distinctiones sint decem, videlicet quatuor. tres, duæ, vna. & hoc, propterea quia ipsa sunt quinque, & diuersitates quatuor, ergo diuersitates erunt viginti, scilicet multiplicatis quatuor in quinque. & si proijciamus ex ipsis illa decem replicata, remanebunt decem. vt exempli gratia, genus differt à reliquis quatuor differentijs. Differentia quoq; distinguitur per quatuor, nisi quod per id, quo distinguitur à genere, distinguitur quoque genus ab ipsa. relinquitur igitur vt differentia differat à tribus, videlicet à proprio, specie & accidente. Et ipsa species quoque differt ab eis per quatuor, ex quibus proijciantur duo, quę fuit distinctio eius à genere. nā iam fuit facta mentio de diuersitate generis ab ipsa, & diuersitate eius à differentia quoque. nam iam est facta mentio de diuersitate ipsius differētię ab ipso. relinquuntur ergo duo, videlicet vt differat ab accidente, & à proprio. Identidem & ipsum proprium habet quatuor diuisiones. si ergo proijciantur tres prędictæ, relinquetur vna ex ipsis: nempe vt differat ab accidente. Pari ratione & ipsum accidens habebit quatuor differentias: sed iam fuit facta mētio de eo cum singulo illorum: ideo proijciemus eas ab eo. Decem itaque differentię detrahuntur, & decem relinquuntur. Postquam ergo narrauimus, in quo differat genus à quatuor alijs reliquis: nūc dicendum est, in quo differat differentia à reliquis tribus, videlicet à specie, proprio, & accidente. tres ergo fient ex hoc diuersitates. & adhuc narrabimus, in quo differat species à proprio, & accidente: & hę sunt duę distinctiones. & iterum narrabimus post hoc, in quo differat proprium ab accidente, vnica scilicet differentia. sic igiť sunt decem differentię. et ideo cōitates quæ reperiuntur inter quælibet duo eorū, erūt decem.

Dicamus ergo quòd id, quo communicat differentia cum specie est, q; prædicantur æqualiter de rebus, de quibus prędicatur, non secundum magis & minus: quia non datur aliquis homo, q sit magis homo, quàm alius, neque rationale magis rationale, quàm aliud rationale, nisi velis intelligere per ratiocinium ratiocinium accidentale. Communicant rursus, quia semper insunt illis rebus, de quibus prædicantur. nam Socrates semper est rationalis, ac semper est homo.

Sed proprium est ipsi, differentiæ, quod prædicatur in eo quod quale. sed species proprie habet prædicari in eo quod quid: licet fiat respōsio ad interrogationem de specie factam per quale est: propterea quia contingit ipsam speciem habere illam differentiam. Adde etiam quòd differentię reperiuntur in pluribus speciebus quàm vna. vt habere quatuor pedes, multis quidem inest animalibus differentibus specie: sed species inest indiuiduis sub ea existentibus. Hæc tamen differentia & diuersitas reperitur inter illas differentias, quæ non sunt differentię vltimarum specierum. Differt insuper differentia ab ipsa specie, quia est prior ea natura. nam ablato irrationali, aufertur quoque asi-

nus;

nus, sed ablato asino, non aufertur irrationale: sed dato asino, datur etiam irrationale. & hoc accidit illis differentijs, quæ pluribus insunt speciebus. Differt adhuc differentia à specie, quia differentia componitur cum alia differentia in ipsa definitione: vt rationale & mortale, quæ in definitione hominis sumuntur. hoc autem iuxta sententiam ponentium rationale esse commune homini & angelo. nam homo constat ex rationali & mortali. sed nulla spēs constat ex duabus speciebus: licet quandoque componatur aliquod indiuiduum speciei ex duobus indiuiduis duarum specierum diuersarum: vt mulus qui ex asino et equo constat. sed species muli non cōstabit ex specie equi, ac specie asini: quemadmodū homo constat ex vniuersali rationali, & vniuersali mortali. Hoc autem ideo fit, quia mulus est medius inter equum & asinum: & fit ex parte, quæ est communis eis. & hoc est aliud genus compositionis præter compositionem differentiarum, si concedatur quòd fiat compositio speciei ex specie: quod tamē Porphyrius negabat. Videtur tamen quòd huiusmodi compositio sit ex genere cōpositionis specierum, quæ sunt mediæ inter extrema, quæ quidem est diuersa à compositione rei ex differentijs in definitionibus.

Vide. 7. Meta. tex. 28.

Inquit. Commune est differentijs, & proprio, quòd res, quibus communicant, ac de quibus prædicantur, vtique æqualiter prædicantur. nam rationalium nullum excedit alterum alterum in hoc, scilicet in ratiocinio, quod sub substantia continetur. pari ratione & risibilia. Commune iterum est eis vt reperiantur semper in rebus, de quibus prædicātur atque in omnibus ipsis. nam bipes semper dicitur bipes: licet deficiat pedibus aliquo tempore, aliquod ex his, quæ sic denominantur. quoniam, cùm dicimus aliquod esse semper bipes, intelligimus ipsum esse ita à natura procreatum, vt duos obtineat pedes tantum: quemadmodum risus inest quidem homini semper, non quòd semper rideat actu, sed quia est ad id natura aptus natus.

Proprium autem ipsi differentiæ est, vt dicatur de pluribus speciebus: vt rationale, quod de homine & angelo dicitur (iuxta scilicet sententiam eorum, qui dicunt rationale dici de homine & angelo vniuoce.) sed proprium de vna tantum prædicatur specie. Inquit. Discrepant quoque differentiæ ab ipsis proprijs, quoniam aliquæ differentiæ non cōuertuntur: propria vero semper conuertuntur.

Commune etiam est differentiæ, & accidenti inseparabili, vt insint semper illis rebus, de quibus prædicātur, & in omnibus ipsis. nam habere duos pedes inest semper coruo, atque ipsa nigredo.

Discrepant tamen, quia per differentiam non abundat id, cuius ipsa est differentia: hoc est, quod habens differentiam non abundat super ipsam differentiam. vt ob rationale homo non abundat super ipsum. accidentia vero partim continent, partim cōtinentur. continent quidem, ea ratione, qua prædicantur de pluribus: continentur vero, ea ratione, qua eorum subiecta non se singulatim vnico exponunt accidenti: immo potest reperiri in eis accidēs aliquod, & eius oppositum: vt nigredo quæ continet ex speciebus hominem, & non hominem. quamobrem in plus se habet nigredo quam species hominis, & non hominis. homo tamen continet nigredinem, quia reperitur homo niger, & non niger. Præterea, differentia non suscipit magis & minus: accidentia vero suscipiunt magis & minus. Differentię insuper contrariæ non admiscentur, ita vt fiat ex eis vnū medium: sed accidentia contraria commiscentur vtique, & fit ex eis medium: vt cùm commiscetur albedo cum nigredine, ex quibus resultat viride, & rubeum, & reliqui medij colores. Hæc ergo sunt ea, quibus communicat differentia cum reliquis alijs, & quæ sint eis propria. Reliquum igitur est, vt dicamus in quo differat species à proprio & accidente, & quid sit eis commune: & in quo distinguatur proprium ab accidente, & in quo communicent.

Dicamus itaque quòd species & proprium communicant in hoc, quòd quodlibet eorum conuertitur cum alio. nam si homo est, risibile est: et si risibile est, homo est. Habent præterea hoc commune sibi, vt scilicet insint semper rebus, de quibus prædicantur.

Differt tamen species à proprio: quoniam species potest esse genus alicuius alterius: proprium vero non potest esse proprium alijs rebus, quàm illis, quibus est proprium. Species prętereа prior est proprio: & proprium est posterius specie. nam dato homine, sequitur vt detur risibile: & si datur risibile, oportet vt homo pcedat. Species insuper inest illi subiecto, de quo pdicatur, semper in actu: sed proprium inest actu quibusdam temporibus, in potentia vero semper. nam Socrates semper est homo actu, sed non ridet semper actu, sed semper est risibilis in potentia. Adde etiam quòd res, quarum definitiones sunt diuersæ, sunt & ipsæ quoq; inter se diuersæ. sed iam fuit probatū definitiones horum esse diuersas. nam definitio data de specie fuit, q est quæ sub genere est locata, & q prædicatur in eo q quid est de indiuiduis: proprium vero, quod inest alicui speciei soli, & toti, & semper.

Est autem commune speciei & accidenti, vt prædicentur de pluribus. Inquit. Parum admodū est id reliquū, quo cōicari possint, propter maximā distantiā, quæ inter accidens & rem cui accidit, existit.

Proprium tamen eorum est, q species prædicatur de re, cuius est species, in eo quod quid: & accidēs in eo quod quale est, vel qualiter se habet. omnes enim substantię sensibiles habent vnam speciem, & habent plura accidentia separabilia & inseparabilia. Species præterea præcedunt ratione ipsa accidentia, licet sint inseparabilia. nam oportet vt reperiatur subiectum, & postea accidit ei id, quod accidit. oriuntur autem accidentia post species, naturaq; eorū subingreditur naturam earum. Reliquum nunc est, vt de proprio & accidente faciamus notificationes.

Commune itaq; est proprio & accidenti inseparabili, q habens proprium, vel habens accidens, est aliud à proprio & ab accidente. nam non potest homo reperiri sine risibili. similiter quoque æthiops non potest reperiri sine nigredine. Prętereа, quemadmodum proprium inest toti rei, cuius est proprium & semper, ita etiam accidens inseparabile.

Differunt tamē: quoniam proprium reperit in vnica specie: accidens vero inseparabile reperitur in pluribus speciebus. vt si dixeris nigredinem reperiri in coruo, & æthiope, & ebeno, & pluribus rebus indiuisibilibus. & huius rei causa est, quia proprium conuertitur in prædicatione cum re, cuius est proprium: sed accidens non conuertitur cum habente accidens. Propria præterea non differunt secūdum magis & minus in prædicatione, vt paulo ante dictum fuit: accidentia vero in hoc differunt. Inquit. Extant adhuc aliqua alia, quibus hæc cōmunicant inter se, & quæ sunt propria vnicuiq; eorum, præter illa quæ diximus. Sed satis sint hæc, quæ dicta sunt pro hoc nostro proposito circa cognitionem harum rerum, ac earum communionem, & diuersitatem. Et hic expliciunt ea, quæ in hoc introductorio continentur. Instigatus autem à quibusdam socijs nostris eruditis, ac de hoc negocio diligentibus, de secta Murgitana, quorum Deus misereatur, vt ea exponerem, ea exposui. Aliàs enim ego abstinuissem ab huiusmodi expositione, propter duo.

Cui librum hunc exposuerit, Auer.

Liber Porphyrij non est necessarius.

Primum, quoniam non video, hoc introductorium esse necessarium pro initio sumendo in hac arte. nam id, quod in eo dicitur, non potest esse sub ratione illius partis, quæ est communis huic arti: vt aliqui sunt opinati. Nam id, quod in eo dicitur de definitionibus harum rerum, si esset demonstratiui generis, tunc esset pars libri demonstrationis. & si esset generis probabilis, tunc esset pars libri Topicorum. Sed Porphyrius fecit mentionem de his rebus, prout sunt expositiones eorum, quæ significant illa nomina: vt fecit etiam Aristoteles in libro suo: nõ quòd sint eorum definitiones. & hac ratione non est pars huius artis. Abumazar vero videtur velle quòd sit pars eius. Hæc itaque est vna causa, ob quam recusabam exponere ipsum cum expositione librorum Aristotelis.

Secunda vero causa erat, quia verba huius viri sunt per se manifesta in hoc introductorio. At, cùm desyderarem satisfacere illis quærentibus antedictis, & afferre eis felicitatem ipsius boni in omni genere felicitatis, vt apparet ex eorum maximo desyderio ad ipsas scientias, ideo inductus sum, vt ipsum exponerem, & locupletiorem intelligentiam de eo traderem. In quibusdam autem eorum, quæ narrantur in hoc tractatu, de his rebus iam fecimus legentes animaduertere in maiori parte eorum. Quædam vero eorum indigent contemplatione, sed in hoc loco inuestigatio de his rebus nõ est nobis cõcessa. et Deus gloriosus, qui hosum voluntati satisfacit, & robur p̃stat, p̃beat mihi robur.

Sermo de Communitatibus & Differentijs Generis, Speciei, Differentiæ, Proprij, & Accidentis.

LEVI.

DEinde d. Auer, Et postquam definiuimus, &c. Inquit Leui. Illud quod dixit de prædicatione generum, & specierum, ac differentiarum de ipsis indiuiduis, quæ sub ipsis existunt, est quidem manifestum in prædicamento substantiæ: & hoc ratione qua sunt genera, & species, atque differentiæ. & quòd expoliatur indiuiduum accidentis illius à suo subiecto in ratione, vt si quæratur quid est hæc qualitas, & dicatur color: vel si quæratur quis color sit iste, & dicatur nigredo, quæ est species: vel si quæratur, qualis color sit, & dicatur niger, qui est differentia. Illa tamen distinctio, quam posuit in hac prædicatione inter differentiam & speciem, videlicet quòd differentia prædicatur de speciebus & de indiuiduis, & species possibile est vt non prædicetur nisi de indiuiduis, reperitur quoque inter speciem mediam, & speciem vltimam, aut inter differentias specierum mediarum, & differentias specierum vltimarum. Sed vera differentia inter speciem & ipsam differentiam est, quòd differentia prædicatur semper de specie. nam differentia vltimæ speciei prædicatur de illamet specie: & vltima species non prædicatur de illamet specie, sed de indiuiduis. nam homo non prædicatur de homine: quoniam res non prædicatur de se ipsa.

Deinde dicit Auerroes. Est quoque hoc commune generi & differentiæ, quòd quicquid prædicatur de quouis eorum in eo quod quid, est genus & differentia. Inquit Leui. Sensus est, quòd si quæratur de aliquo animali quid sit, poterit responderi equus vel asinus: sed hoc non habet quatenus est animal. sed si debet responderi ea ratione qua est animal, respondebitur corpus nutribile: quod quidem necessario inest ipsi animali. quoniam quicquid verificatur de his, quæ sunt sub vegetabili, idem verificatur de omnibus indiuiduis, & speciebus, quæ sunt sub animali. Vel possumus exponere, quòd cum quęritur quid est animal, potest responderi habens corpus, vel corpus nutribile sensitiuum. & hoc verificatur de omnibus indiuiduis & speciebus, quæ sunt sub ipso. pari ratione si quæratur quid est rationale, quod est differẽtia, respondebitur susceptibilitas scientiæ, vel vsus rationis. & hoc prædicabitur de omnibus indiuiduis speciei habentis illam differentiam.

Deinde dicit Auerroes. Quarto est proprium generi, vt sit vnum in qualibet specie. Inquit Leui. Sensus est quòd diuersa genera vnius & eiusdem speciei non sunt eiusdemmet ordinis: vt animal, quod est genus ad hominem, cui etiam est genus ipsum vegetabile. hæc autem duo genera non se habent secundum vnum ordinem. Et si sumantur genera diuersa secundum nomina synonyma, non propterea erunt genera diuersa. sed differentia aliqua inest speciei secundum gradum vnum, plusquam alia differentia: licet non sint nomina synonyma, etsi illa differentia quæ gignit speciem, necessario sit vna. nam si definiamus hominem per hoc, quod sit corpus vegetabile, sensitiuum, rationale, tunc ipsum rationale erit vera differentia, & reliquæ differentiæ stabunt vice generis. Nihil tamen prohibet quin cognoscamus illam formam, quæ generauit speciem varijs modis, videlicet si accipiamus ipsammet formam, vt dicendo intellectiuum: vel capiamus actionem illius formæ, sine qua non potest habere affectum vel ipsum passum in illa actione, vt si diceremus intelligens in potentia, vel rationale in potentia, vel susceptiuum intelligibilis in potentia. Pari ratione & de sensitiuo, si capiamus ipsam formam, dicemus hñs animam sensitiuam: si vero capiamus eius actionem dicemus sensitiuum: & si eius passum sumamus, dicemus percipiens sensibilia.

Deinde dicit, Cõmune est generi & speciei, &c. Inquit Leui. Sensus est, quòd si reperitur species, reperitur & genus: non quòd necessario sit genus. nam potest reperiri solus homo; quo reperto, reperitur & animal, quod est prius natura ipso: licet tamen animal non sit tunc genus.

Deinde dicit. Differunt adhuc, quoniam genera prædicantur de speciebus vniuoce, &c. Inquit Leui. Sensus est, quòd species non prædicatur de genere vniuoce. & dixit hoc, propterea quia potest prædicari de ipso æquiuoce: si contingat vt aliqua species, quę est sub illo genere, habeat aliquod nomen, & denominentur illo nomine æquiuoce reliquæ species, quæ sunt sub illo genere.

Deinde dicit, Sed species superant ea per differentias, &c. Inquit Leui. Iam diximus in tractatu de differentia, quo pacto sit vera hæc sententia.

Deinde dicit, Est adhuc eis cõmune, &c. Inquit Leui. Scias quòd hoc est verum in ipso proprio, quod existit in potentia: sed illud proprium, quod reperitur in actu semper, nihil prohibet quin prædicetur secundum magis & minus de ea re, de qua prædicatur. nam quòd homo sit lati thoracis, est sibi proprium, cum tamen reperiatur aliquis homo latioris thoracis, quàm aliquis alius. & par erit ratio de reliquis proprijs, quæ actu reperiuntur semper rei, cui sunt propria. Et vera propria tandem sunt illa, quæ sunt in potentia, quoniam extant ratione formæ, sed propria, quæ actu existunt, sunt sic ratione materiæ: & ideo suscipiunt excessum & defectum. Sed hic non est locus declarationis integræ huius dicti. sed non latet eum, qui in scientia Naturali exercitatus est.

Deinde dicit Porphyrius, Et genus & accidens, &c. Discrepat iterum genus ab accidente. Inquit Leui. Hęc causa, quam intendit Porphyrius reddere, non attinet ad hanc artem: hoc est q hęc inquisitio non habet attributionem ad hanc artem: & iam ipsemet Porphyrius i initio huius libri supposuit, quòd non tractabit de quæsitis non logicalibus. Adde etiam quòd ipse fuit coactus in reddẽda hac causa declinare ad vnam opinionem, quæ habetur de generibus & speciebus. & ipse fundauit hanc causam super sententiam Platonis; quæ quidem duabus rationibus non proportionatur huic arti. Prima est, quia determinatio vnius harum duarum opinionum non potest fieri sine prima Philosophia, quæ tractat de ente vt est ens.

Secunda ratio vero est, quia licet opinio Platonis nullam haberet controuersiam, nihilominus non debet ab hac arte poni, cum non sit famosa, & publica. si ergo non attinet ad hanc artem reddere huiusmodi causam, sequitur igitur quòd inuestigare, vtrum hæc causa sit vera, vel non, non attinet ad hanc artem. ideoq́ue non est nostrum, quatenus sumus professores huius artis tractare de hac causa hic. Verum in inquisitione huius causæ quam reddidit, vtrum sit vera vel ne, aliqua extat scientia. Nos tamen dicimus quòd illa causa, quam tradidit hic, non est vera. Quoniam ipse dicit quòd accidentia prędicantur ex primario proposito de ipsis indiuiduis: & ideo suscipiunt in huiusmodi prædicatione excessum & defectum, cũ indiuidua suscipiant excessum & defectum. Intelligit autem per hoc quòd, cum nos videamus in indiuiduis vnius speciei met diuersitatem, ergo necesse est vt suscipiatur excessus & defectus in p̃dicatione illa rei, de qua accidentia prædicantur: propterea quia prædicantur ex primario proposito de ipsis indiuiduis. sequeretur ergo vt id, quod non suscipit excessum & defectum in prædicatione rei, de qua prædicatur, non erit vtique prædicatum ex primario proposito de indiuiduis. hoc autem est falsum: quoniam aliqua sunt accidentia, quę non suscipiunt magis & minus in eorum prædicatione. vt si fuerint multæ res duplum vnius rei, videlicet qualibet earum, tunc manifestum est quòd in hac prædicatione non suscipient excessum & defectum, quia non est duplum magis duplo: & tamen dicuntur ex primario proposito de indiuiduis, vt dixit

accidentia

accidentia prædicari ex prima intentione de indiuiduis. sequitur ergo ex his, vt quædam accidentia non prędicentur primario proposito de indiuiduis, & prædicentur primario proposito de indiuiduis eademmet ratione simul, quod est falsum: quia affirmatio & negatio non possunt esse vera & falsa, semper, vt probabitur.

Causa etiam, quam reddit ob quam genera & species non suscipiunt excessum & defectum in prædicatione de ea, de qua prædicantur, nempe quia non sunt in indiuiduis ex primaria intentione, non est omnino vera causa. Quoniam etsi concesserimus genera & species inesse indiuiduis ex primo proposito, vt dicit Aristoteles, non sequitur propter hoc, vt cum prædicantur de illis, suscipiant magis & minus. & hoc quidem est notum, si consyderemus quo pacto indiuidua vnius speciei suscipiunt excessum & defectum. nam non inueniemus in eis distinctiones, nisi in eo quod inest eis per accidens, de quo fuit data definitio paulo ante, & non in eo quod inest eis per se. Et huius rei ratio est, quia materia formæ specificæ habet magnã latitudinem in quantitate & qualitate, vt in scientia Naturali probabitur. manifestum enim est, quòd genera & species significant per se id, quod de eis dicitur: quoniam vel significãt quiditatem rei, vel partem quiditatis. hæc itaque non est vera causa. Nostrum itaque est exponere hic ipsam causam, etsi ad hanc artem non attineat: cum viderimus Porphyrium fuisse diligentem in declaratione huius causę. & nos iam declarauimus defectum, quem obtinet illa causa.

Dicamus ergo quod est, cum excessus & defectus non reperiãtur, nisi in contrariis tantum, habentibus natura medium, vel prout aliquis permittit locus. Intelligo autem per contraria habentia natura medium, vt calidum & frigidum, vel nigrum & album: nemo autem dubitat quòd datur aliquod calidum calidius alio, & huius rei causa est, quia id, quod est minus calidum, magis accedit ad cõtrarium, quod est frigidum, & ideo est medium inter calidum in extremo, & frigidum in extremo: nam ipsum non est calidum in extremo, neque frigidum in extremo, quia tunc non nominaretur calidum vllo pacto. ergo manifestum est, quòd excessus & defectus non reperitur nisi in contrariis habentibus medium: quoniam, quæ sic denominata sunt secundum minus, necessario sunt in medio. Pari ratione magnum & paruum, quæ sunt contraria secundum locum, & extat inter ipsa medium, suscipiunt quidem excessum & defectum. nam datur aliquis homo maior alio, & cum quantitas humana sit natura determinata, videlicet quod non datur homo, vt formica paruus, neque magnus magnitudine vnius miliaris, ideo datur magnum aliquod in extremo, & paruũ in extremo: & sic quod minus est, necessario existit in medio, videlicet minus in magnitudine, vel minus in paruitate. Causa autem, ob quam nihil suscipit excessum & defectum, nisi contraria habentia medium, est, quia cõtraria, quæ non habent medium, quicquid ęgreditur ab vno contrariorum, statim ingreditur aliud. vt gratia exempli, numerus par non est magis numerus par quàm alius: quia omnis numerus vel est par vel impar. identidem, & quicquid nõ habet contrarium, vt est substantia, cui opponitur priuatio: nam substantia vel existit vel est priuata, & ideo substantia non suscipit magis & minus. Patet ergo quòd genera & species ac differentiæ de prædicamento substantiæ non suscipiunt magis & minus in eorum prædicatione de aliqua re: genera vero, & species, atque differentiæ reliquorum prædicamentorum, quæ non habent contrarium, constat quidem ea non prædicari de ea re, de qua prædicantur secundum excessum vel defectum. Identidem constat de habentibus contrarium, quæ non habẽt medium, tum secundum naturam, tum etiam secundum locum. sed illa contraria, quæ medium obtinent, quæ quidem sunt vltimæ species de necessitate, vel earum differentię videtur quòd possint prædicari de his, quæ sub ipsis existũt, secundum magis & minus, hoc est de indiuiduis illius accidentis. nam dici potest hanc nigredinem esse magis colorem nigrum, quàm illam aliam nigredinem. sed non prædicabitur differentia de ipsa nigredine, quę est species secundum magis & minus: quoniam vniuersalia sunt immutabilia: sed indiuidua cum sint variabilia per id, quod habent per accidens, ideo contingit hoc indiuiduis accidentis: videlicet, quia eorum subiecta, quæ sunt indiuidua, suscipiunt excessum & defectum per id, quod eis inest, quod non est quiditas, neque pars quiditatis. Accidit ergo hoc indiuiduis accidentium, ea ratione qua sunt accidens, non ea ratione qua sunt indiuidua speciei.

Deinde dicit. Dicamus ergo quòd id, quo communicat differentia cum specie, &c. Inquit Leui. Sensus est, quòd si sumatur ea ratione, qua est species vel differentia, prædicabitur quidem æqualiter; sed si sumatur rationale in actu, non prædicabitur ęqualiter, & ita hõ. In aliquo .n. idiomate licet dicere aliquem virum integrum, esse magis hominem, quàm alium.

Deinde dicit. Sed proprium est ipsi differentiæ, &c. Inquit Leui. Iam declarauimus hoc in tractatu de differentia.

Deinde dicit. Adde etiam, quòd differentiæ reperiuntur quandoque in pluribus speciebus. Inquit Leui. Hæc non est diuersitas ex hac ratione, quia quandoque reperiuntur differentiæ inter mediam speciem, & vltimam: & differentiæ quoque specierum intermediarum prædicantur de pluribus speciebus: secus vero est de differentiis vltimarum specierum. & ita quoque species media prædicatur de pluribus speciebus: secus vero est de specie vltima. Credimus itaque ex errore scriptoris hoc erratum fuisse. Vera ergo disceptatio in hoc est, quòd differentiæ possunt reperiri in specie, vel in pluribus speciebus. sed ipsa species vltima tantum inest indiuiduis sub ea existentibus. & hoc neminem latet.

Deinde dicit. Differt insuper differentia ab ipsa specie, quia est prior ea natura, &c. Inquit Leui. In hoc sermone extat omnino error. quoniam, si Porphyrius intelligit speciem relatam ad differentiam, id est quam gignit ipsa differentia, hoc non esset verum, iuxta exemplum ab eo datum de hoc. si vero intelligat speciem non relatam, tunc dabitur aliqua species, quæ erit communior aliqua differẽtia. Sed credo hoc exemplum non fuisse positum à Porphyrio: sed sunt verba Auerrois. & hæc diuersitas, quam narrauit hic Porphyrius, est quidem vera, scilicet inter differentiam & speciem quam gignit: nempe quòd differentia potest esse prior natura ipsa specie: quoniam genera diuersa possunt diuidi per vnicam differentiam: vt si diuidatur vegetabile in radicabile in terram & non radicabile in terram. nam herbula illa virens, quæ super aquam natat, siue Alga nõ est terræ hærens radicibus. Diuiditur quoque animal in radicabile in terram, & non radicabile. nã spongia marina terræ inhęret. & sic datur differentia communior ea specie, quam parit: & ideo est prior ea natura.

Deinde dicit. Differt adhuc differentia à specie, quia differentia componitur cum alia differẽtia in definitione. Inquit Leui. Hoc est manifestum: nam nutribile, quod est differentia componitur cum sensibili in definitione animalis, de quo dicitur quod est corpus nutribile sensitiuum. sed exemplum ab eo datum non est rectum, quia rationale & mortale non dicuntur duæ differentiæ, nisi copulentur ad aliquod genus, vt consuetum est in definitione fieri. nam si dicatur in definitione hominis rationale, mortale, tunc non reperitur ibi nisi vna differentia. & ideo manifestum est quòd cum dicimus quòd sunt duæ differentiæ, oportet tunc vt reperiatur genus præcedens eis. sed cum dicimus animal rationale, non subingreditur angelus, neque subintelligitur: quia hoc nomen animal non dicitur de eis vniuoce, sed mera æquiuocatione, quoniam per animal intelligimus in homine nutribilitatem & sensationem: in angelo vero æternitatem & stabilitatem. & ideo non oportet addere in definitione hominis mortale: nam animal rationale nihil aliud amplectitur quàm hominem. Præterea mortale non potest esse eius differentia. quoniam differentia gignit quiditatem rei, quia est eius forma: mors vero non est forma hominis, immo est corruptio formæ. Neque componitur species ex duabus speciebus in definitione, ita vt dicamus in definitione muli, quòd est asinus & equus. Ita quoque dicit ipse Porphyrius, quòd non componitur indiuiduum vnius speciei ex duobus indiuiduis specierum secundum essentiam: non reperitur equus in mulo, neque asinus, sed existit ex parte communi ipsis, si concedamus illud esse compositionem speciei ex specie. nam Aristoteles in libro de Animalibus probat quod semen maris animalium non cõcurrit ad compositionem generationis: sed tantum sanguis fœminæ. Galenus vero & Auicenna hoc excusant. D. d. Commune est differentiis & proprio, vt æqualiter prædicentur, &c. Inquit Leui. Scire debes quod id, quod dixit de proprio, quòd non prædicatur secundum magis & minus de re de qua prædicatur, non verificatur nisi de ea proprietate, quæ inest rei ratione formæ. nam proprium, quod ratione materiæ existit illi, potest quidem prædicari de ea re, de qua prædicatur, secundum magis & minus: vt exempli gratia, latitudo faciei est proprium homini, tamen reperitur aliquis homo habens faciem latiorem alio.

Deinde dicit. Proprium autem ipsi differentiæ est, vt dicatur de pluribus speciebus. Inquit Leui. Hoc est manifestum ex prędictis. Differentia vero, quæ vltimam gignit speciem in vno genere, potest generare unã spẽm in alio genere: vt quadrupes, quod parit vltimam speciem in genere volucrum pennatorum, & parit speciem in genere gressilium. hoc autem non potest contingere ipsi proprio, vt in eius definitione dictum est. Possumus tamen adhuc dicere quòd eius sententia

in hoc est, quòd sub differentia possunt reperiri multę species, non tamen sub proprio. & hoc videtur velle Porphyrius, vt potest ex verbis eius in superioribus dictis colligi. Sed prima expositio videtur nobis verior: quoniam proprium potest prędicari de pluribus speciebus, vt sunt propria specierum intermediarum, vel proprium supremi generis. nam Aristoteles iam narrauit quædam genera suprema in libro prædicamentorũ: vt exempli causa, quòd ex proprietatibus quantitatis est, esse æquale vel inæquale: qualitatis vero simile & dissimile.

Deinde dicit, Discrepant quoque differentiæ ab ipsis propriis, quoniam aliquæ differentiæ non conuertuntur, &c. Inquit Leui. Posset quis opinari quòd per differentias, quæ non conuertuntur, intelligat differentias diuisiuas. nam rationale, quod est differentia diuisiua animalis, non cõuertitur cum animali in prædicatione, sed bene conuertitur cum ea re, cuius est differentia, videlicet cum homine. hoc tamen non est verum: quoniam proprium conuertitur cum re habente proprium, non cum genere in quo est proprium, hoc est in parte eius. sed sensus huius est, quòd differentia potest esse communior, quàm habens differentiam: vt aquatile, quod est differentia in ipso animali, & tamen est communius animali aquatili. nam vegetabile potest diuidi per aquaticum, & terreum. & hoc non potest fieri in ipso proprio.

Deinde dicit, Discrepant tamen, quia per differentiam non abundat, &c. Inquit Leui. Hoc est notũ, quod his dictam non abundat super differentiam: licet differentia possit abundari super id, quod habet differentiam, vt paulo ante dictum fuit.

Deinde dicit, Præterea differentia non suscipit magis & minus. Inquit Leui. Iam declarauimus quænam sint illæ differentiæ, quæ videntur posse suscipere excessum & defectum, & qua ratione accidat id sibi.

Deinde dicit, Differentiæ insuper contrariæ non admiscentur, &c. Inquit Leui. Si debet esse verum hoc dictum, debet intelligi, quòd nigrum quod est differentia, si cõiungatur cum colore, ita vt dicatur color niger non admiscebitur cum albo, quod est differentia: quoniam vnum contrarium non recipit aliud contrarium sibi. sed subiectum coloris, scilicet corpus bene potest in eo hoc fieri: nempe vt misceatur corpus album cum nigro: & sic efficiatur coloratum medium. & hac ratione nigredo & albedo erunt accidens, videlicet illud accidens, quod fuit antea descriptum in hoc libro, quod non est quiditas, neque pars quiditatis rei.

Deinde dicit, Differt tamen species à proprio, &c. Inquit Leui. Necesse est vt in hoc dicto adsit error. quoniam, si intelligit quòd species possit esse genus, sed proprium non possit esse genus, hæc quidem esset mera contrarietas. & ita quoq; si intelligat quòd species possit esse species alicui alteri generi, præter illud genus, cuius est species, sed proprium non possit alicui alteri speciei esse proprium, præterquam illi cui est proprium. Nobis itaq; videtur quòd sit error scriptoris, vel librorum. sed sententia Porphyrii est, quòd species possit esse species alicui alii generi: vt radicabile in terram est species ipsius vegetabilis, & species animalis, vt paulo ante fuit dictum. proprium vero non potest habere hoc.

Deinde dicit. Extant adhuc aliqua alia, quibus hæc communicant inter se, & quæ sunt propria, &c.

Dixit Auerroes. Ego non video hoc introductorium esse necessarium pro initio sumendo in hac arte. nam id, quod in eo dicitur, non potest esse sub ratione illius partis, quæ est communis huic arti. Inquit Leui. Auerrois intelligit per hæc verba quòd in hac arte extat quædam pars, quæ est communis omnibus illis quinque artibus: & quædam alia pars, quæ considerat de singula illarũ proprie & singillatim seorsum. & id, quod est commune cunctis illis quinque artibus, debet vtique præcedere.

Deinde dicit Auerroes. Nã si id, quod in eo dicitur de definitionibus harum rerum, esset generis demõstratiui, & cętera.

Inquit Leui. Si Porphyrius declarasset demonstratiue, quòd hæ sunt definitiones horum nominum, tunc esset verum hoc, quod dicit Auerroes: sed ipse posuit eas tãquam propositum horum nominum, & non inuestigauit vtrum sint veræ definitiones. & nos iam diximus quòd declaratio horũ nominum debet præcedere librum prædicamentorum: quia hęc nomina reperiuntur in omnibus prædicamentis, & per ipsa cumpletur notitia vniuscuiusque prædicamenti, quo pacto sit genus supremum prædicabile vniuoce de his, quę sub ipso existunt. Adde etiam quòd hæcmet dubitatio continget in definitionibus & descriptionibus datis ab Aristotele in libro Prædicamentorum, & Peri hermenias, & Priorum: qui quidem sunt libri communes cunctis illis quinque artibus. & hic finit expositio libri Introductorii. Laus Deo.

Introductionis Porphyrij, cum Auerroe et Leui finis.

ARISTOTELIS STAGIRITAE PERIPATETICORVM PRINCIPIS PRAEDICAMENTA,

SEVERINO BOETHO INTERPRETE:

Cum Auerrois Cordubensis Expositione, & Leui Ghersonidis Annotationibus: omnibus nunc primum à Iacob Mantino Hebræo Medico in Latinum conuersis.

SVMMA LIBRI.

De quibusdam tanquam suppositis, ad Prædicamentorum doctrinam conferentibus. De Prædicamentis ipsis. De consequentibus quibusdã ad ipsa Prædicamenta: ac de nonnullis uocibus, de quibus mentio facta est in Prædicamentis.

TRACTATVS PRIMVS.

De Aequiuocis, Vniuocis, & Denominatiuis: Eorum etiam, quæ dicuntur diuisio. Cap. I.

Equiuoca dicũtur, quorũ nomen solum commune est, secundum nomen vero substantiæ ratio diuersa: vt animal, & homo, & quod pictum est. horũ.n. solũm nomẽ commune est, fm̃ nomen vero substãtiæ ratio diuersa. Si. n. quis assignẽt quid sit eorum vtrunq; qũ õ animal est, propriã assignabit vtriusq; rationem.

Vniuoca vero dicũtur, quorum & nomen commune est, & secundum nomen eadem substantiæ ratio: vt animal & homo, atq; bos. communi enim nomine horum vtrunq; animal nuncupatur, & est ratio substãtiæ eadem. Si quis.n. assignet vtriusq; rõnem, qd vtrũq; est quõ aĩal est, eandem assignabit rationem.

Denominatiua vero dicuntur, quæcunq; ab aliquo, differentia casu, secundum nomen habent appellationem: vt à grãmatica grammaticus, & à fortitudine fortis.

Eorum quæ dicuntur, alia quidem secundum complexionem dicuntur, alia vero sine complexione. Ea igitur quæ fm̃ complexionẽ dicuntur, sunt, vt homo currit, homo vincit: Ea vero quæ sine complexione dicuntur, sunt, vt homo, bos, currit, vincit.

AVERROIS EXPOSITIO.

Tractatus Primus.

Ropositum huius tractatus est exponere ea, quæ in libris Aristotelis continentur de arte Logica: ac perficere ipsa pro viribus nostris, & vt nostri moris est in reliquis eius libris. Et incipiemus à primo suorum librorum huius artis, qui liber prædicamentorum nuncupatur. Et dicimus hunc librum summatim diuidi in tres tractatus. Primus tractatus se habet veluti præfatio ad ea, quæ vult tractare in hoc libro. nam in eo continent ea, quæ sunt veluti prænotiones, & definitiones ad ea, quæ vult tractare in hoc libro. In Secundo tractatu affert decẽ prædicamẽta singillatim, & describit vnũquodq; eorum sua descriptione sibi propria: et diuidit ipsum in suas species famosas, & tradit eius propria quoq; famosa, In Tertio notificat consequentia vniuersalia, & accidentia communia cunctis prædicamentis, vel pluribus eorum, quatenus sunt prædicamenta euenientia.

Libri intentio. Libri Diuisio.

Primus Tractatus continet quinque capita. In Primo capite narrantur quædam, quæ insunt entibus ratione significationum dictionũ super ipsis. In Secundo declaratur qd sit substãtia, quidue accidens, prout in hac consyderãtur arte, hoc est ipsa substãtia vniuersalis, eiusq; indiuiduum: & accidens vniuersale, eiusq; indiuiduum. In Tertio notificat q̃ quando aliquod prædicatum prædicatur de aliquo subiecto, prædicatione notificante essentiam eius, & prædicetur de illo prædicato aliud prædicatum notificans etiam eius essentiam, q̃ illud aliud prędicatum notificabit quoque essentiam illius subiecti, quam notificauit illud primum. In Quarto declarabit quę nam sint illa genera, quæ debent communicari in differentijs diuisiuis, & quæ vero non. In Quinto affert diuisionem entium simplicium in decem prędicamenta, & vniuscuiusque adducit exemplum: vbi declarabit etiam q̃ in entibus simplicibus, quæ per simplices dictiones denotantur, non datur affirmatio vel negatio: sed datur in ipsis compositis, ea ratione, qua denotantur per compositas dictiones.

Primæ partis diuisio.

Caput Primum.

INquit Aristoteles. Res, quarum nomina sunt ęquiuoca, sunt illæ, quæ nihil aliud habent cõmune, q̃ nomen solum: sed definitio cuiuslibet earum, notificans eius essentiã, prout significat illud nomen ęquiuocum, est quidem diuersa à definitione alterius. habet enim definitionem sibi propriam vnaquæque earum

vt exempli gratia, hoc nomen animal, quod dicitur de homine picto & de homine rationali: quorū quidem definitiones sunt diuersæ, nihilq; vniuersale & commune eos coniungit, nisi nomen tantum: vt cùm dicimus de ipsis simul quòd sunt animalia.

Res vero, quarum nomina sunt vniuoca, sunt quæ idem obtinent nomen & commune, & definitio, quæ præstat earum essentiam, prout illud nomē significat, est quoq; eadem: vt exempli causa, hoc nomē animal, quod dicitur de homine, & equo. Nam hoc nomen animal est commune eis, & definitio eorum significat eandem essentiam: hoc est quando dicimus, corpus nutribile sensitiuum, quæ est definitio animalis.

Res autem, quarum nomina sunt denominatiua, sunt quæ denominantur nomine alicuius affectus vel dispositionis, sed earum nomina discrepant à nomine illius affectus per casum: quia continent subiectum illius affectus, cū ipso affectu: vt denominatur fortis ab ipsa fortitudine, & prudens à nomine prudentiæ.

Res præterea, quę per dictiones significantur, quędam sunt simplices, quæ per simplices dictiones significantur: vt homo & equus. Quædam vero sunt compositæ, quæ per dictiones compositas indicantur: vt homo est animal, & equus currit.

LEVI ANNOTATIONES.

Caput Primum.

Dixit Aristoteles. Æquiuoca dicuntur, &c. Inquit Leui. Ea dicontur æquiuoca, quæ non habent illud vnum nomen propter aliquid substantiale commune eis, sed propter aliquid accidentale, in quo communicant: vt exemplificauit ipse de homine picto, & homine rationali, communicant enim in re accidentali, nempe ipsa figura, nam homo non est ratione, qua habet illam figuram sibi propriam: sed est homo ea ratione, qua est rationalis.

Vniuoca vero, &c. Id est quæ habent vnum nomen propter aliquid substantiale, in quo communicant, vt dedit exēplum, & ideo oportet vt habeant idem nomen, & eandem definitionem, qm̄ definitio significat quiditatem rei, quæ per illud nomen significatur. & cum quiditas, quæ per hoc nomen vniuocum significatur, sit vna in omnibus rebus, in quibus communicat hoc nomen, ideo necesse est vt definitio sit eis vna.

Denominatiua autem, &c. Inquit Leui. Cū Aristo. declarauerit quędam nomina vniuoce dici de rebus, quas significant, ratione rei substantialis in qua communicant: & quædam alia æquiuoce dici de illis rebus, quas significant, ratione rei accidentalis in qua communicant: manifestum autem est, ꝙ accidētia, quorum nomina non sunt denominatiua, communia quidem sunt rebus, quas significant ratione rei substantialis, in qua communicant: nam, cum dicimus nigredinem, significamus hanc & illam, & illam nigredinem, ratione rei substantialis in qua communicant, quę est ipse color aggregatiuus visus: sed cum eorum nomina fuerint denominatiua, tunc sunt communia rebus, quas significant, ratione rei accidentalis, quæ est hoc accidens: vt cum dicimus album, quod est cōmune niui, & cygno, & reliquis rebus albis, ratione rei accidentalis, in qua communicant: ideo narrauit hic nomina denominatiua hac ratione: qm̄ ipse declarabit adhuc de ipsis huiusmodi differentiam, nempe, ꝙ quandoq; se habeāt vt nomina vniuoca, qñq; vero vt æquiuoca. Et ideo pręfatus est hic eius memoriam, veluti quoddam principium & pręnotio ad ea, quæ de ipsis intendit post hoc tractare.

D. d. Aristo. Ea vero, quæ per dictiones incomplexas significant. Inquit Leui. Aristo. præposuit in hac arte Logica tres libros, qui sunt communes quinque artibus: quarum sentētias declarauit in reliquis quinque libris, & illi tres libri, qui sunt communes cunctis artibus, sunt liber Prædicamentorum, & Peri hermenias, & Priorum. Et, cū hæc ars doceat intentiones ratiocinii, & sermonis, & qcquid ab eo procedit, dirigatq; hominem ad hoc, vt eius ratiocinium extrinsecū correspondeat conceptui animę, atq; æquetur, vt in hac arte probabitur: conceptus vero animæ oritur ex rebus, quæ sunt extra animam, quæ quidem sunt ipsa: iccirco oportuit primo notificare entia quid sint in sermō ea ratione, qua de eis fit ratiocinium & sermo, & ideo dicit ꝙ entium, aliqua sunt incomposita, aliqua vero composita: & ꝙ incomposita significātur per dictiones incompositas, & composita per compositas, & narrauit hic composita, ea ratione, qua sunt extra animam, non ratione interpretationis, nam de hac in libro Interpretationis tractabitur, vt ipsemet ostendet, & hoc potest manifeste colligi ex verbis eius in hoc loco.

Eorum quæ sunt, diuisio. Cap. II.

EOrum quę sunt, alia de subiecto aliquo dicūtur, in subiecto vero nullo sunt. vt homo de subiecto quidē dicitur quodam homine, in subiecto vero nullo est. Alia autem in subiecto quidem sunt, de subiecto autem nullo dicuntur. In subiecto vero esse dico, quod cùm in aliquo sit, non sicut quędā pars, impossibile est esse sine eo in quo est: vt quædam grammatica in subiecto quidem est in anima, de subiecto vero nullo dicitur. & hoc album in subiecto quidem est corpore; omnis enim color in corpore est: de subiecto autem nullo dicitur. Alia vero de subiecto dicuntur, & in subiecto sunt. vt scientia in subiecto quidem est in anima, de subiecto vero dicitur, vt de grammatica. Alia vero neq; in subiecto sunt, neque de subiecto aliquo dicuntur: vt quidam homo, & quidam equus. nihil enim talium neq; in subiecto est, neque de subiecto aliquo dicitur. Simpliciter autem quæ sunt indiuidua, & vnum numero de subiecto nullo dicūtur: in subiecto autem nihil aliqua prohibet esse. quædam enim grammatica in subiecto est; at de subiecto nullo dicitur.

Complexionum consistentium et inconsistentium descriptio.

Substātia.
Inconsistens.
Accidens.
De sbo dr̄, & in sbo non est
Non de sbo dr̄, & in sbo est
De sbo dr̄
In sbo est
De sbo non dr̄, & in sbo est
Vle.
Inconsistens.
Particulare.

Caput Secundum.

ENtium quæ dam de aliquo prædicātur subiecto, & nō sunt in subiecto aliquo: hoc est, ꝙ quędam notificant essentiam & quiditatem cuiusuis rei, de qua prædicantur, & nihil quod sit extra substantiā subiecti notificant. & hoc est ipsa substantia vniuersalis: vt animal, & homo: quę quidem cùm prædicantur de aliqua re, notificant profecto eius substantiā, & non AVER.

rem

rem aliam, quæ fit extra eius substantiam. Quædam vero alia sunt in subiecto, videlicet quæ non sunt pars eius, & quæ non possunt consistere sine subiecto, & de nullo prædicantur subiecto, s. in eo quod quid est. & illud quidem est indiuiduum accidentis: vt hæc nigredo singularis, quę in corpore singulari reperitur. nam omnis color est in corpore. Sunt & aliqua alia, quæ de subiecto aliquo prædicantur, & sunt etiam in subiecto: videlicet, quę de duabus prædicantur rebus, de quarum vna notificabunt quiditatem, de alia vero non. de ea etenim, cuius est pars substantię, ea quidem ratione notificabunt eius quiditatem: ea vero ratione, qua non est pars substantię, non notificabunt quiditatē eius, sed habent esse in subiecto: vt est accidens vniuersale: vt scientia, quæ de anima & de grammatica prædicatur. nam dicitur grammatica est scientia, & scientia est in anima. cùm igitur prædicatur de grammatica, notificat eius essentiā, cùm sit genus ad ipsam, qua debet responderi ad interrogationem factam per quid est grammatica: & si prædicetur de anima, & dicatur anima est sciens, notificabit de ea rem, quæ non est de eius essentia. Aliqua adhuc alia de nullo prædicantur subiecto, s. prædicatione, quæ notificet eius essentiam: neq; sunt in subiecto, scilicet ꝙ non prædicātur de subiecto, ita vt notificēt de eo aliquid alienū ab ipso. & hoc est indiuiduum substantiæ demonstratum, vt Socrates, & Plato. nam de nullo prædicantur iuxta naturalem vsum, tum prædicatione notificante essentiam subiecti, tum etiam prædicatione non notificant eam. Substantia itaq; siue vniuersalis, siue particularis fuerit, in nullo penitus existit subiecto: accidens vero, tam indiuiduum, q̄ vniuersale, in subiecto quidem existit. Vniuersale præterea, siue sit substantia, siue accidens, dicitur de subiecto: indiuiduum uero siue sit accidens, siue substantia, de nullo subiecto dicitur. Differt præterea indiuiduum substantiæ à suo vniuersali: quoniā eius vniuersale semper de subiecto dicitur: īdiuiduum vero de nullo prædicatur. Differt quoq; indiuiduū accidentis à suo vniuersali: quia vniuersale prædicatur de subiecto: indiuiduum vero non prædicatur de subiecto.

Caput Secundum.

LEVI. DEinde d. Entium quædam de aliquo prædicantur subiecto, & non sunt in subiecto, &c. Inquit Leui. Intelligit per non esse in subiecto, id quod subiectum est, id est, quod est pręter hoc, quòd illud insit ei: vt albedo, quæ est in panno: quoniam pannus est pannus, licet albedo non insit ei. sed animalitas licet sit in homine, vel ipsa rationalitas, non inest tamen ei hac ratione, nempe vt homo sit homo absque animalitate vel rationalitate. & ideo hæc dicuntur de subiecto, hoc est ꝙ prædicantur de ipso per se, nō ꝙ sint in ipso hac ratione & modo, & licet hęc quoq; dicantur esse in subiecto, hoc quidem dicitur tantum æquiuoce per id, quod in hoc loco itelligitur id, quod dicitur esse in subiecto. Quòd autem ita intelligat esse in subiecto, indicio est dum dicit, aliqua vero sunt in subiecto, quæ scilicet non sunt pars eius, & quæ non possunt stare sine subiecto. D. d. ét non prædicantur de subiecto, &c. Inquit Leui. Vult ꝙ licet possimus dicere pallium est nigrum, & prædicetur de ipso pallio nigrum, & non in eo, nam non dicimus pallio inest nigrum, patet tamen ꝙ non prædicatur de eo in eo quod quid. Ex his ergo ostenditur ꝙ licet dicamus homini inest ratiocinium, nihil minus prædicatur de eo, non in eo: quia prædicatio est per se, cū significet partem quiditatis. & ideo potest fieri responsum ad interrogationem per quid est hoc, quòd sit rationale: licet respōderi possit per ipsum quoq; ad interrogationem factam per quale est, cū ipso scilicet genere, vt in superioribus dictum fuit, hoc est si fiat interrogatio p quale animal est, & respondeatur rationale. sed indiuiduum accidentis nemo dubitat ꝙ non prædicatur nisi in subiecto, in quo est. nam indiuiduum albedinis non prędicatur nisi in corpore indiuiduo, in quo est. sed species vel genus, accidentis potest prædicari de aliqua re, in eo quod quid est, hoc est prout prædicatur de indiuiduis & speciebus, quæ sub ipso existunt. sed cum accidens nō existat p se, ideo erit in illo subiecto, i. quo existit. nam scientia prędicatur de grammatica in quod quid, eo modo quo prædicatur genus de specie. & ipsa scientia est in subiecto, quod est ipsa anima. nam anima non est anima ratione scientię, sed est accidens in ea existens. si enim anima esset anima ratione scientiæ, tunc homo ignorans non haberet animam humanam: & sic non esset homo, quod est falsum.

D. d. Aliqua adhuc de nullo subiecto prædicātur, &c. Inquit Leui. Iam in superioribus fuit declaratum, ꝙ indiuidua substantiarum non prædicantur de aliqua re secundum vsum naturalē, manifestumq; est, ipsa non esse in subiecto: idcirco nec de subiecto prædicantur, neq; in eo existunt.

Regula in prædicatis essentialibus. Cap. III.

QVando alterum de altero prædicatur, vt de subiecto, quæcunq; de eo quod prędicatur dicuntur, oia etiam de subiecto dicentur. vt homo de homine quodam prædicatur: animal vero de homine: ergo & de quodam homine animal prædicabitur. quidam enim homo, & homo est, & animal.

Caput Tertium.

INquit Aristo. Quando aliquid prædicatur de aliquo subiecto prædicatione notificante essentiam eius, mox prædicetur de illo prædicato aliud prædicatū, quod notificet etiā illius essentiam, illud quoq; notificabit essentiam illius subiecti, quam notificauit primum prædicatum. vt exempli gratia homo, cùm prædicatur de Socrate & Platone, notificat quidem eorum essentiam, ac substantiam: si vero de homine prædicetur secundum prędicatum, quod notificet eius substantiam, vt animal, oportet vtiq; necessario vt notificet etiam essentiam Socratis & Platonis, quam notificauit homo. AVER.

Regula genera non subalterna à subalternis distinguens. Cap. IIII.

DIuersorum generum et non subalternatim positorum diuersæ sunt * specie & differentię: vt animalis, & scientiæ. animalis enim differētiæ sunt, gressibile, bipes, & volatile, & aquatile: scientię vero nulla earum est. neq; enim scientia à scientia differt, in eo quod bipes est. Subalternorū vero generum nihil prohibet easdem esse * differentias. superiora enim de ijs, quæ sub ipsis sunt generibus prędicantur. quare quotcunque differentiæ prædicati fuerint, totidem & subiecti erunt.

Vide. 1. top. c. 4. & 6. topic.
* a. l. g. cum specie.
* a. l. g. habet dfias, & si non oēs.

Caput Quartum.

INquit Aristo. Diuersorum generum, quæ nō sunt inter sese subordinata, scilicet quorum vnum non subingreditur aliud, eorum quidem differētiæ sunt omnino specie differentes, vt exempli gratia, differentię, quibus animal diuiditur, vt est gressile, et volatile, atq; aquatile, non sunt differentię, quibus scientia diuidatur. nam animal sub genere locatꝰ substantiæ: scientia vero sub genere qualitatis reponitur: qualitas autē atq; substantia sunt duo genera suprema, quæ inter sese inuicem non sunt subordinata. Genera vero, quę inter se inuicē sunt subordinata, nihil prohibet quin credatur ꝙ eorum differentię sint eiusdē speciei. vt exempli gratia, animal diuiditur in aquaticum, & aereum, & terrenum, per quę diuiditur etiam nutribile: animal AVER.

autem

autem sub nutribili ordinatur. Et huius rei causa est, quia differentię, quibus diuiditur genus superius, prędicantur omnino de generibus quæ sunt sub generē superiori: quia illud prædicatur de omnibus illis generibus, quæ sub ipso existunt. cùm ergo illæ differentię, quibus diuiditur genus superius, non sunt constitutiuę generum quæ sunt sub illo, tunc diuidūtur per eas illa gña, eo pacto quo diuidit genus superius: qa si prędicent, & non sint cõstitutiuæ, erunt profecto diuisiuæ.

Caput Quartum.

LEVI. DEinde d. Diuersorum generum & non subalternatim positorum. Inquit Leui. Nõ est necessarium, vt genera, quæ non sunt inter se subordinata, vt eorum differentiæ sint diuersæ specie, quoniam animal potest diuidi in radicabile in terram, & in non radicabile in terram, in quod diuiditur quoque vegetabile: ad eundem & gressile diuiditur in bipes, & non bipes, in quod diuiditur volatile. nullum tamen horum generum subordinatur alteri, vt alterum sub altero existat. sed bene est necessarium, vt si hæc genera non possunt in vno genere contineri, q̃ tunc eorum differentię sint specie diuersæ. Quod quidem ita probatur. quoniam res, quæ non includuntur sub vno genere, non communicant inter se omnino, vt sunt ipsa prædicamenta suprema, quæ nullo pacto communicant inter se in sua quiditate, vt probabitur. si ergo hæc genera, quæ non possunt complecti sub vno genere, possent diuidi per vnicam differentiam, cũ differentia sit pars quiditatis, vt probatũ est, tunc oporteret vt communicarent in eoꝝ quiditate: quod tamen fuit probatũ non esse possibile. sequitur ergo, q̃ differentię, quibus diuiduntur huiusmodi genera, sunt vtique specie diuersæ. Quare, vt nostra fert sententia, hæc fuit intentio Aristotelis, quam diximus super illa verba. Diuersorum generum, &c. & exemplum, quod de animali & scientia tulit, id quidem maxime asserit. sed forte interpretes ac expositores eius peruerterunt eius sententiam. sed vtcũq; sit, id, quod in libris reperitur de hoc, non videtur esse verum.

Incomplexorum in decem prædicamenta diuisio: Quomodoq; affirmationem, aut negationem constituant. Cap. V.

EOrum quæ secundum nullam complexionem dicuntur, vnũquodq; aut substantiam significat, aut quantum, aut quale, aut ad aliquid, aut vbi, aut quando, aut situm esse, aut habere, aut agere, aut pati. Est autem substantia quidem, vt in figura dicatur, vt homo equus. Quantum autem, vt bicubitum, tricubitum. Quale, vt album, grammaticum. Ad aliquid, vt duplum, dimidium, maius. Vbi vero, in foro, in lycio. Quando autem, vt heri, superiore anno. Situm vero esse, vt iacet, sedet. Habere autem, vt calceatum esse, armatum esse. Agere vero, vt secare, vrere. Pati, vt secari, vri. Singula igitur eorum quæ dicta sunt, ipsa quidem secundum se in nulla affirmatione dicuntur, vel negatione: horum autem ad se inuicem complexione affirmatio, vel negatio fit. Omnis enim affirmatio, aut negatio videtur vel vera, vel falsa esse: eorum autem, quæ secundum nullam complexionē dicuntur, nullum neq; verum, neq; falsum est; vt homo, albũ, currit, vincit.

Caput Quintum.

AVER. INquit Aristot. Ea quæ incomplexa sunt, quæ per dictiones incomplexas indicantur, necessario significant vnam decem rerum: nempe vel substantiam; vel quantitatem, vel qualitatē, vel ad aliquid, vel vbi, vel quando, aut situm, aut habere, aut facere, vel pati. Est autem substantia, vt homo, equus. Quantitas, vt bicubitum, tricubitum. Qualitas, vt rubeũ, nigrum. Ad aliquid, vt duplum, dimidium. Vbi, vt si dixeris Socrates manet i angulo domus. Quãdo, vt heri, postridie. Situs, vt sedēs, iacens. Habere, vt calciatus, & indutus. Facere, vt vrere, & secare. Pati, vt secari, & vri. Omnia itaq; hæc decem, si sumantur incomplexa & simplicia, nihil affirmationis vel negationis per ea significabitur: si vero inter se componãtur, tunc affirmationem vel negationem indicabunt. vt si dicatur hoc est quantitas, & hoc non est quantitas. Cumq; affirmationem vel negationem pariunt, tunc verum vel falsum continent: quoniam incomplexa nõ includunt in se verum vel falsum: vt si dixeris homo seorsum, & albus seorsum. sed, si componantur, & dicatur homo albus, poterit esse hoc dictum verum, & poterit esse falsum. In ipsa ergo constitutione duo coniunguntur simul: nēpe affirmatio vel negatio, & verũ vel falsum.

Caput Quintum.

LEVI. DEinde d. Ea quæ incomplexa sunt, &c. Inquit Leui. Intelligit Philosophus q̃ res, quæ sunt extra animam, ascendũt omnes ad vnum decem p̃dicamentoꝝ generꝝ hoꝝ. & hoc id adhuc probari põt, mox declarat singillatim singulũ eorum.

D. d. Nullum horum, si incõplexa sumantur, significabit affirmationem vel negationem. Inquit Leui. Aristoteles ostendit per hęc verba, q̃ ipse vult tractare de his in hoc loco, quatenus existunt extra animam, non quatenus significãt affirmationem vel negationem, quæ est in anima, nam de hoc tractabit & consyderabit in libro Interpretationis. Hic tamen posset quis dubitare, cur Aristoteles non diuisit entia in duo genera suprema tantum, nempe in substantiam: & accidens, cũ videatur accidens vniuoce dici de omnibus prędicamentis accidentis. Ad quod dicẽdum est, q̃ iam fuit probatum in libro Metaphysicę q̃ hoc nomen ens dicitur secundum prius & posterius de cunctis prædicamētis, nam per prius dicitur de substantia, & per posterius de eorum ordine; vt si dixeris quantitatem esse primum accidēs, quod recipiat ipsum corpus & per ipsam recipiat qualitatem. quoniam, si materia prima non haberet quantitatem, non reciperet qualitates contrarias. & per quantitatem & qualitatem recipit vbi; quoniam locus naturalis datus est ipsi corpori, ea ratione qua est compos quantitatis & qualitatis, hoc est quòd ea ratione, qua est compos quantitatis indiget loco, & ea ratione qua est compos qualitatis, debetur ei locus proprius. ita quoque & situs debetur habenti vbi. & tandem ibi probatum est q̃ nomen entis dicitur de his accidentibus secundum prius & posterius; ergo nomen accidentis non dicitur de ipsis vniuoce; quia hæc accidentia accidunt substantiæ; aliud medio alio, & sic soluitur hoc dubium. Dignum præterea inuestigatione videtur, quodnam accidētium sit prius in substantia, vtrum scilicet quãtitas, vel qualitas. nam cum quantitas, quæ primo in corpore oritur, sit ex qualitatibus secundis, vt dẽsitas & raritas, quæ sunt qualitates insequentes caliditatem & frigiditatem: & ipsa quantitas orta insequatur has qualitates; cũ ad densitatem sequatur quãtitas minor, & ad raritatem quãtitas maior: ideo videtur quòd qualitas sit prior. Sed, cum quantitas, quæ primæ inest materiæ, sit causa qualitatum contrariarum, quæ in ea existunt; cũ id, quod magis accedit ad orbem cœlestem sit calidum, & quod magis distat sit frigidum: hac ratione videretur, q̃ quantitas sit prior. Sed veritas huius negocii quidem est, q qualitas indiuidua est prior in ipso subiecto, ipsa quantitate propria, quam habet propter causam, quam diximus; sed absolute, & simpliciter loquendo, quantitas ipsa absoluta est prior in ipso subiecto qualitate absoluta: quia causa qualitatis est ipsa qualitas in elementis existens; & causa qualitatis, quæ in elementis existit, est ipsa quantitas absoluta, quæ in materia prima reperitur. & ideo in libro Metaphysicę ponitur quãtitas prior secundum esse ipsa qualitate. sed de omnibus his extat grauis cõsyderatio, quam pertractabimus suo loco, Deo optimo maximo fauente.

Dubiũ, q̃d p̃dicamentum sit prius in substantia.

Solutio.

Tractatus

TRACTATVS SECVNDVS.

De Substantia *Cap.* I.

Vbstātia autem est, quæ propriè, & principaliter, & maximè dicitur, quæ neq; de subiecto aliquo dicitur, neq; in subiecto aliquo est: vt quidā homo, & quidam equus. Secundæ autem substantiæ dicuntur species, in quibus eæ, quæ principaliter substantiæ dicunt̃, insunt: & hæ quidem, et harum specierum genera. vt quidam homo in specie quidem est in homine, genus vero speciei animal. secundæ igitur hæ substantiæ dicuntur: vt est homo, atque animal.

Manifestum est autē ex ijs, quæ dicta sunt, ꝙ eorum quæ de subiecto dicuntur, necesse est & nomen & rationem de subiecto prædicari: vt homo de subiecto quodam homine dicitur. prædicatur etiam & nomen: hominem enim de quodam homine prędicabis. & ratio quoq; hominis de quodam homine prædicabitur: quidam enim homo & homo est, & animal. quare & nomē & ratio de subiecto prædicabitur. Eorum vero quæ in subiecto sunt, in plurimis quidem neq; nomen, neq; ratio prædicatur de subiecto: in aliquibus autem nomen quidem nihil prohibet prædicari aliquando de subiecto, rationē vero impossibile est. vt album cùm in subiecto sit corpore, prędicat̃ de subiecto, dicitur enim corpus albū, ratio vero albi nunq̃ de corpore p̃dicabitur.

Alia vero omnia aut de subiectis dicuntur primis substantijs, aut in subiectis eis sunt. Hoc autem manifestum est ex ijs, quę per singula proponūtur. vt animal de homine prædicatur: ergo & de quodam homine animal prædicabitur. nam, si de nullo quorundā hominum, neq; omnino de homine. Rursus color in corpore est: ergo & in quodam corpore. nam, si nō in aliquo esset singulorum, nec omnino in corpore. Quare alia omnia aut de subiectis primis dicuntur substantijs, aut in subiectis eis sunt. Non ergo existentibus primis substātijs, impossibile est aliqd aliorū esse. * Secundarum vero substantiarum, magis substantia est species, q̃ genus: propinquior enim est primæ substantiæ. Si quis enim assignet primam substātiam quid est, euidentius et conuenientius assignabit, speciem q̃ genus assignans. vt hominem quendam aliquis assignans manifestius assignabit, hominē q̃ animal assignans. illud enim proprium magis cuiusdam hominis, hoc autem cōmunius. & cùm quandam arborem assignauerit, manifestius assignabit, assignando arborem, q̃ plantam. Amplius, primæ substantiæ, ideo quòd alijs omnibus subijciuntur, & omnia alia vel de ipsis prędicantur, vel in ipsis sunt, propter hoc maximè substātiæ primæ dicuntur. quēadmodum autem primæ substātiæ ad alia oīa se habent, sic & species ad genus se habet. subijcitur enim species generi. genera enim de speciebus prædicantur: species autem cum generibus non conuertuntur. Quare & ex his * species genere magis substantia est.

* Alias in lata translatione addebant. Dic. n. alia, aut prędicãtur de eis, aut in subiectis eis sunt. quare nō existentib' primis substantijs, impossibile est aliorū aliquid esse. In cod. lr Græ. antiquo hæc verba reperiuntur; in ce[...]ns 50, q̃s viderim, minime.

* a. l. addit ex his manifestum ꝙ

Ipsarum vero specierū, quæcunq; nō sunt genera, nihil magis alterum altero substantia est. nihil enim familiarius assignabis de quodam homine, hominem assignādo, quàm de quodam equo, equum. Similiter autem & in primis substantijs nihil magis alterum altero substantia est. nihil enim magis quidam homo substantia est, quàm quidam bos. * Merito igitur post primas substantias sola aliorum omnium species, & genera secundæ substantiæ dicuntur. Sola enim hæc, eorū quę prædicantur, primam substantiam indicant. quendam enim hominem si quis assignauerit quid est, speciem quidem, quàm genus assignando, familiarius demonstrabit: & manifestius faciet hominem assignādo, quàm animal. aliorum vero omnium quicquid assignauerit quis, assignabit extraneè: velut albū, aut currit, aut aliud quodcunq; talium assignans. Quare merito hæ solæ aliorum secundę substantiæ dicuntur. Amplius, primæ substantiæ, eò quòd alijs omnibus subijciūtur, et omnia alia de illis prædicantur, vel in ipsis sunt, proprijssimę substantię dicuntur. sicut autem primæ substantiæ ad alia omnia se habent, ita genera & species primarum substātiarum ad reliqua omnia se habent. de his enim reliqua omnia prędicantur. quēdam enim hoiem dices grammaticum esse: ergo & hominem, & aīal grāmaticum dices. sīr autem & in alijs.

* a.l. autem

Commune autem omni substantiæ est in subiecto non esse. Prima nanque substantia nec in subiecto est, nec de subiecto aliquo dicitur. Secundarū vero substantiarum constat quidem etiam sic, quòd nulla est in subiecto. homo. n. de subiecto quidem quodā homine dicitur: in subiecto vero non est: neque enim in quodam homine homo est. similiter autem & animal de subiecto quidem dicitur quodam homine: non est autem animal in quodam homine. Amplius, eorum quæ in subiecto sunt, nomen quidem de subiecto aliquando nihil prohibet prædicari: rationē vero impossibile est. secundarum vero substantiarum

tiarum de subiecto & ratio prædicatur, & nomen: rationem enim hominis de quodam homine prædicabis, & animalis similiter: quare non erit eorum substantia, quæ sunt in subiecto. Non est autem proprium substantiæ hoc: sed & differentia eorum est, quæ non sunt in subiecto. bipes enim & gressibile de subiecto quidem quodam homine dicitur, in subiecto vero non est. neq; enim in homine est bipes, neq; gressibile. Ratio quoq; differentiæ de illo prædicatur, de quocunque ipsa differentia dicitur. velut si gressibile de homine prædicatur, & ratio gressibilis de homine prædicabit: est enim homo gressibilis. Non conturbent autem nos substantiarum partes, quę ita sunt in toto, quasi in subiecto sint: ne forte cogamur eas non esse substantias cõfiteri. non.n. ita ea quę sunt in subiecto dicebantur, quasi vt partes inessent alicui. Inest autem substantijs & differentijs omnia vniuoce prędicari. Omnia enim, quæ ab his prædicata sunt, aut de indiuiduis prędicantur, aut de speciebus. à prima nanq; substãtia nulla est prædicatio: de nullo enim subiecto dicitur. Secundarum vero substantiarum species quidem de indiuiduo prædicatur: genus vero & de speciebus, & de indiuiduis. similiter autem & differentiæ & de speciebus, & de indiuiduis prædicantur. Et rationem quoq; suscipiũt primæ substantiæ specierum, & generum, & species generis: quęcunq; enim de prędicato dicuntur, eadem & de subiecto dicentur. similiter autem rationem differentiarum suscipiunt et species, & indiuidua. vniuoca autem erant, quorum & nomen commune est, & ratio eadem. Quare omnia quę à substantijs & differentijs sunt, vniuoce prędicãtur. Omnis autem substantia videtur hoc aliquid significare. In primis igitur substantijs indubitabile, et verum est, quòd hoc aliquid significant. indiuiduum enim & vnum numero est quod significatur. In secundis vero substantijs videtur quidem similiter appellationis figura hoc aliquid significare, quando quis dixerit hominem vel animal: non tamen verum est, sed magis quale aliquid significant. neq;.n. vnũ est quod subiectum est, quemadmodum prima substantia: sed de multis homo dicitur, & animal. Non autem simpliciter quale quid significat, quemadmodum album (nihil enim aliud significat album, q̃ qualitatem) at species & genus circa substãtiam qualitatem determinant. qualem enim quandam substantiam significant. plus autem in genere determinatio fit, q̃ in specie. dicens enim aĩal plus complectitur, quam qui hominem. Inest autem substantijs nihil illis esse contrarium. Primę enim substantiæ quid erit contrarium, vt cuidam homini, vel cuidam animali? at vero nec homini nec animali aliquid est contrariũ. Non est autem hoc substantię proprium. sed etiam multorum aliorum vt quantitatis. bicubito enim vel tricubito nihil est contrarium. at vero nec decem, nec alicui talium. Nisi forte quis multum pauco dicat esse cõtrarium, vel magnum paruo. determinatorum vero quantorum nullum nulli est contrarium.

Dubitationis solutio.

Videtur autẽ substantia non suscipere magis & minus. Dico autem, non quòd substantia non est à substãtia magis & minus substantia (hoc enim dictum est quòd est) sed quòd vnaquæq; substantia hoc ipsum quod est, nõ dicitur magis & minus. vt si est eadem substantia homo, nõ erit magis & minus homo, neq; ipse seipso, neq; alter altero. nõ enim est alter altero magis homo: sicut est album alterum altero magis & minus album: & bonum alterum altero magis & minus bonum: sed et ipsum seipso magis & minus dicitur. vt corpus cùm sit album, magis nunc album esse dicetur quam prius: & cùm calidum sit, magis & minus calidum dicitur. substãtia vero non dicitur magis neq; minus. nihil enim homo magis nunc homo quàm prius dicitur: neq; aliorũ quicquam, quæcunq; substantiæ sunt. Quapropter non recipiet substãtia magis & minus. Maxime vero proprium substantiæ esse videtur, cùm vnum & idem numero sit, contrariorum susceptiuum esse: quale in alijs quidem non habet quisquam quod proferat tale, quæcũq; non sunt substantiæ: quod, cùm sit vnum numero, susceptibile contrariorum sit. velut color, qui est vnus & idem numero, non dicitur albus & niger: neq; eadem actio & vna numero, praua & studiosa. similiter autem & in alijs, quæcũq; non sunt substantiæ. *a.l. est.* Substantia vero, cùm vnum & idem numero sit, susceptiua contrariorum est. vt quidam homo, cùm vnus & idem sit, aliquando quidem albus, aliquando fit niger, & calidus & frigidus, et prauus & studiosus. in alijs autem nullis aliquid tale videtur. Nisi quis forsitan instet, dicens orationem & opinionem contrariorum esse susceptibilia. *Instantia.* eadem enim oratio vera, & falsa videtur esse. velut si vera sit oratio, sedere quempiam, eo surgẽte ipsa eadem falsa erit. similiter autem et de opinione. si quis enim verum putet aliquem sedere, surgente eo, falso putabit, eandem de ipso opinionem habens. Sed si quis & hoc suscipiat, tamen modo differt. *Solutio.* Nam ea, quæ in substantijs sunt, ipsa quidẽ mutata susceptibilia sunt

contrariorum

contrariorum. frigidum enim ex calido factum mutatur (alteratur enim) & nigrum ex albo, & studiosum ex prauo. similiter autem & in alijs vnumquodq; eorum mutationem suscipiens, susceptibile contrariorum est. Oratio autem & opinio, ipsa quidem immobilia omnino perseuerāt: cùm vero res mouetur, contraria circa ipsa fiunt. oratio nanque eius ꝙ sedeat aliquis, permanet eadem: cùm vero res mota sit, aliquando quidem vera, aliquando autem falsa dicitur. similiter autem est in opinione. Quapropter saltem mō proprium substantiæ est, vt secundum mutationem sui ipsius susceptibilis sit contrariorum. Si quis autem recipiat etiam hæc, orationem & opinionem susceptibilia esse contrariorum, non est hoc verum. Oratio namq; & opinio, non eò quòd ipsa aliquid recipiant, contrariorum susceptibilia esse dicuntur: sed eò ꝙ circa alterum aliqua passio facta sit. nam eò ꝙ res est, aut non est, eò etiam oratio vera vel falsa esse dicitur, non eò ꝙ ipsa susceptibilis sit contrariorum. simpliciter enim à nullo, neq; oratio, neq; opinio mouetur. quapropter non erunt susceptibilia contrariorum, cùm nulla cōtrarij sit passio in eis facta. Verum substantia eo quòd ipsa contraria recipiat, hoc susceptibilis esse contrariorum dicitur. languorem enim & sanitatem suscipit, & candorem et nigredinem: & vnumquodq; talium ipsa suscipiendo, contrariorum susceptibilis esse dicitur. Quare proprium erit substantiæ hoc, cùm vnum & idem numero sit, secundū suipsius mutationē, susceptibilem contrariorum esse. De substantia quidem hæc dicta sint.

Solū alia.

Hec infra in cap. de Priori.

Tractatus Secundus.

AVER.

Is tractatus in sex diuiditur partes. In Prima parte agitur de Prędicamento substantiæ. In Secunda de quantitate. In Tertia de ad aliquid. In Quarta de qualitate. In Quinta de prædicamento agere & pati. In Sexta de situ, & quando, & vbi, atque habere.

Prima pars Quatuordecim cōtinet particulas. In Prima particula notificaẽ ꝙ substantiæ bifariam diuiduntẽ: nempe, vel sunt primæ substantię, vel secūdæ: & vnāquāq; earꝫ declarat. In Secunda declaratur, quid sint secundæ substantiæ. In Tertia ostenditur, ꝙ secundæ substantiæ, quæ quidem de subiecto prædicantur, hoc habent proprium, vt nomen earum & definitio prædicetur de earum subiecto: & quòd hoc non reperitur in his, quæ sunt in subiecto, quæ sunt ipsa accidentia. In Quarta probabitur, ꝙ quicquid est præter primas substantias, indiget primis substantijs ad esse suum. In Quinta ostenditur, ꝙ inter substātias secundas, ipsa species est magis substantia, q̃ genus. substantiæ tamen primæ, quæ sunt indiuidua substantiæ, magis habent hoc q̃ ipsa species. & ꝙ huius rei causa est similis: scilicet ꝙ si indiuiduum verius dicitur substantia q̃ species, pari ratione species verius nominaẽ substantia q̃ genus. In Sexta notificatur, ꝙ secundę substantiæ quæ sunt eiusdem ordinis, non dicitur aliqua earum verius substantia, q̃ alia: pari ratione neq; primę substantię. In Septima explicatur ratio, ob quam conueniat vt species, quæ in hoc prædicamento existunt, atq; genera, nominaẽ secundæ substantiæ: quæ quidem de subiecto prædicantur, potiusq̃ ea quę prędicantur in subiecto, quæ sunt ipsa accidentia. & ratio, ob quam indiuidua vocantur substantiæ primæ. In octaua describitur substantia simpliciter, siue sit indiuiduum, siue vniuersale: in qua etiam afferuntur propria distinguentia inter substantias secundas, & accidens simpliciter. In Nona declaratur, ꝙ illæ proprietates, quibus distinguuntur substantiæ secūdæ ab accidentibus, eisdemmet communicant ipsæ differētiæ.

In Decima probatur, ꝙ omnes secundæ substantiæ, atq; differentiæ habent nomina vniuoca. In Vndecima soluitur dubiū, quod persuadet secundas substantias comprehēdi per primas, & ꝙ sunt eiusdē speciei.

In Duodecima narratur, ꝙ ex proprietatibus huius prædicamenti vna est non habere contrarium, in qua proprietate communicant aliqua alia prædicamenta.

In Tertiadecima declaratur, ꝙ inter proprietates huius prædicamenti vna est, vt non suscipiat excessum vel defectum: cùm tamen alia prædicamenta id suscipiant. In Quartadecima narratur, ꝙ principalis proprietas prædicamenti substantiæ est, recipere contraria. & disputat Aristoteles de hoc: et soluit dubium insurgens in hoc negocio.

Sermo de prædicamento Substantiæ.

Particula Prima. Dixit Aristote. ꝙ substantiæ bifariam dicuntur: nempe primæ, & secundæ. Substātia autem, quæ prima denominatur, quæ quidem vere, & primo substantia dicitur, est indiuiduum substantiæ: cuius descriptio iam in superioribus tradita fuit, quæ scilicet nec de subiecto aliquo dicitur, neq; in subiecto existit: ut indiuiduum hoīs, vel equi.

Particula Secunda. Secundæ vero substantię dicuntur species, in quibus indiuidua existunt simili modo, quo inest pars ipsi toto, ac genera quoq; suas continēt species. vt gratia exempli, Socrates existit in specie, s. in homine, & homo in suo genere, quod est animal. & Socrates, qui est indiuiduum, est prima substantia: & homo, qui de ipso prædicatur, atque animal, dicuntur secundæ substantiæ.

Particula Tertia. Ex his itaque, quæ in præfatione huius libri dicta sunt, perspicuum est, quòd ea quæ de subiecto prædicantur, quę quidem sunt secundę substantiæ, necessario prædicatur nomen & definitio eorum de ipso subiecto, vt exempli gratia, hoc nomē homo vere dicitur de Socrate vel Platone indiuiduo: & eius definitio quoq;. nam dicimus Socratem vel Platonem, esse hominem & animal rationale, quæ est definitio hominis. Ea vero quæ in subiecto dicunẽ, quæ sunt ipsa accidentia, nec nomen, neq; definitio eorum prædicatur vt plurimum de subiecto demonstrato, ut albedo, quæ non prædicatur de corpore, ita vt dicatur corpus est albedo: neq; etiam eius definitio, ita vt dicatur, corpus est color disgregatiuus visus. In nonnullis tamen locis contingit prædicari nomen, sed non definitionē: vt dicunt Arabes in lingua eorū, ꝙ moneta est excussio domini. nam definitio excussionis non prædicabitur de moneta. Si vero per nomina denominatiua significentur, tunc poterit de subiecto vere dici nomen, & definitio eorum. sed definitio non prædicabitur de subiecto prædicatione notificāte eius essentiam, quemadmodum prædicantur definitiones substantiarum

stantiarum de ipsis substantijs. vt exempli gratia album, quod est in subiecto, scilicet in corpore, ac prædicatur de ipso corpore, quod ab ipso denominatur, & dicitur quòd est album. definitio tamē ipsius albi non prædicatur vllo pacto de corpore, ita vt notificet eius essentiam.

Particula Quarta. Omnia præter primas substātias, quæ sunt quidem ipsa singularia, vel dicuntur de subiecto, vel dicuntur esse in subiecto. Et hoc inductione monstrari potest, videlicet q; indigeant subiecto. vt gratia exempli animal, quod vere prædicatur de hoīe propterea quia vere prędicatur de aliquo hoīe indiuiduo. nam si non vere diceretur de aliquo hoīe indiuiduo, haudquaq̃; etiam vere prædicaretur de hoīe, qui est species. Pari ratione & color, qui vere prædicatur de corpore, propterea quia vere prædicatur de aliquo corpore singulari. Sequitur ergo ex his, q; quicqd est præter primas substantias, vel dr̄ de ipsis, vel est in ipsis, s. de primis substātijs, vel in eis est. sequitur ergo q;, si non darentur primæ substantiæ, nō possēt dari aliqd ex secundis substantijs, neq; ex accidentibus.

Particula Quinta. Inter secundas substantias ipsæ species debent potius vocari substantia, q̃ genera: qa sunt propinquiores primis substantijs q̃ genera. nam si respondeatur p singulū hoꝝ ad interrogationem factam per quid est Socrates, q; est idiuiduum, qd̄ est prima substātia, erit utiq; congrua respōsio ad interrogationē factam p quid est, ex parte gn̄is eius. Verūtamē responsio p spēm ad interrogationē p quid est indiuiduū, exactius & clarius notificat ipsum indiuiduum, q̃ responsio p genus. vt exempli gr̄a, si quæraē qd sit Socrates et respondeatur q; est hō, erit quidem clarior notificatio de Socrate, q̃ si respondeatur q; sit animal: qa humanitas est magis propria Socrati q̃ animalitas. sic enim se habet vtr̄ vel cōe cum ipso proprio. Hæc ergo est vna ratio, quæ probat ipsas species verius dici substantias, q̃ ipsa genera. Alia vero ratio est, quia, cùm primæ substantię verius dicantur substantia & ens, q̃ secundæ substantię vel accidentia: eò quia reliqua omnia prædicentur de ipsis, vel sint in ipsis: & ita se habēt genera ad species, sicut reliqua alia ad primas substantias: nempe, q; primæ substantię sunt subiecta reliquarum rerum, quēadmodum species sunt subiecta generum: nam genera prædicantur de speciebus, quemadmodum p̄dicantur reliquę res de primis substantijs, et non econtra: videlicet vt p̄dicentur species de generibus, quemadmodū etiam non contingit in reliquis rebus in prędicatione primarū substantiarū, s. de quibus non prædicaē substantia prima: ex his ergo sequitur, q; species verius dicuntur substantia, quàm genera ipsa.

Particula Sexta. Species aūt substantiarū, quæ non sunt genera, vna nō est magis spēs q̃ altera. Nam, si de Socrate r̄ndeatur q; sit hō, non fiet maior notificatio, q̃ si de equo indiuiduo respondeatur q; sit equus. Par quoq; ratio est de primis substantijs. nam non dr̄ verius nomen substantiæ de una q̃ de alia: qm̄ singularis homo non dr̄ verius substantia, q̃ singularis equus.

Particula Septima. Spēs præterea primaꝝ substantiaꝝ, atq; earum genera magis dn̄r secundæ substātię, q̃ reliqua alia, quæ de eis prędicantur. qm̄, si r̄ndeatur ad interrogationē factam p quid est prima substantia per quoduis hoꝝ, erit vtiq; notificatiua eius, licet respōsio p spēm maiorem p̄stet notitiam. at, si per aliqd aliud pręter hæc r̄ndeatur, tunc responsio non erit congrua, neq; proportionata interrogationi. vt exempli gratia si respondeatur ad interrogationē, quid est Socrates, q; est homo, tunc maior traderetur notitia, q̃ si respondeatur q; sit aīal: quamuis vtrunq; eoꝝ notificet eius q̃ditatem. sed, si respondeatur q; est albus, vel bicubitalis, tunc respondetur p rem sibi alienam, q̄ est extra eius naturam. Necessario ergo debent hæc nominari secundæ substantiæ magis q̃ aliquid aliud reliquorum prædicamentorum. Hæc igitur est vna ex rationibus, ob quam species primarum substātiarum, earumq; genera, potius debeant vocari substantiæ, q̃ reliqua, quę de eis prædicantur. Alia insuper ratione videtur hoc idem ita se habere: nempe, quia eadem est ratio primarum substantiaꝝ ad reliqua omnia, quę est spērum substātiarum & generꝝ earum ad reliqua alia vniuersalia p̄dicamentoꝝ. nam quēadmodum reliqua oīa vel p̄dicantur de primis substantijs vel existunt in eis, vt paulo ante dictum fuit, ita quoq; reliqua vniuersalia p̄dicamentorum extant in secundis substantijs, s. q; illorum vniuersalia existunt in vniuersalibus ipsaꝝ: quemadmodum eorum indiuidua insunt indiuiduis substantiarum primarum: vt grammatica, quæ homini inest, & bicubitale, quod inest corpori.

Particula Octaua. Cōmune autem est cuilibet substantiæ, siue indiuiduum fuerit, siue vniuersale, nō esse in subiecto. Quoniam, cùm duo sint genera substātiarum, nempe primæ & secundæ substantiæ: primæ aūt vt dictum est, non sunt in subiecto neq; de subiecto dicuntur: secundę vero de subiecto dicuntur, & non sunt in subiecto: commune ergo est vtrique generi earum non esse in subiecto.

Particula Nona. Iam diximus propriū secundarum substantiarum esse p̄dicari de subiecto, et nō esse in subiecto, idcirco nomen, ac definitio earū p̄dicabitur de subiecto, quatenus sunt prædicabilia de subiecto: & q; aliqua eoꝝ, quæ in subiecto sunt, p̄dicatur nomen eoꝝ de subiecto, definitio uero non. Veruntamē hoc, quod hn̄t ipsæ substantię secundę, non est eis propriū: qm̄ & d̄ria ipsa dicitur de subiecto, & non est in subiecto. vt exempli gr̄a rationale, quod dicitur de hoīe, & non est in eo, eū non insit ei, ea ratione, qua inest albedo corpori. & ideo nomen & definitio differentiæ veræ dicetur de subiecto, quemadmodum de secūdis substantijs dictum est: nam hoc nomen rationale, & eius definitio, quæ est esse conceptiuum per cogitationem, & contemplationem, p̄dicabuntur quidem de homine in eo quod quid est. Nec nos quis perturbare potest, dicens q; ipsum rationale atque differentiæ oīno in subiecto sint: nempe in illis rebus, quibus ipsæ sunt differentię. vt rationale quod inest homini, vt accidentia sunt in subiecto, vt albedo in corpore. quoniam rationale est in subiecto, s. in homine, quatenus est pars eius. sed nō ita se habet res de albedine eum corpore. & ideo, cùm dicitur in descriptione accidentiū q; ipsa dicuntur esse in subiecto, nō debet intelligi q; sint in ipso veluti pars eius, sed quatenus sine subiectum potest reperiri sine ipsis.

Particula Decima. Secundæ rursus substantiæ atq; differentiæ hoc habēt proprium, vt quicquid earum p̄dicetur, prædicabitur quidem vniuoca prædicatione. Nam quicquid earum prædicatur, vel prædicabitur quidem de idiuiduis, vel de speciebus: quoniā primæ substantiæ de nulla re omnino prædicantur: species vero de indiuiduo prædicatur: vt homo de Socrate. genera quoq; de speciebus & indiuiduis prædicantur. De primis autem substantijs necesse est vt prædicentur definitiones specierum earum, atq; earum generum, sicut prædicantur de ipsis nomina eorum. De speciebus autem res perspicua est: de generibus vero res iam ex superius dictis satis constat. nam genus dicitur de specie, & species de substantia prima, quæ est ipsum indiuiduum, et iam fuit dictum, q; quicquid dicitur de prædicato dicto de aliquo subiecto, dicitū etiā de illo subiecto: vt se habet genus ad speciem & ad indiuiduum. Et pari ratione prędicabuntur definitiones differentiarum

differentiarum de indiuiduis & speciebus, quemadmodum prædicantur nomina, si ergo res ita se habet, nempe q res, quarum nomina sunt vniuoca, nomen earum atq; definitio vniuersalis est vnica in se, vt dictum est: sequitur ergo quòd proprium est ipsis differentijs, ac alijs rebus, quæ in hoc prædicamento sunt, vt prædicatio earum de omnibus rebus, de quibus prædicant, sit prædicatio rerum, quarum nomina sunt vniuoca, non quatenus sunt nomina denominatiua.

Particula Vndecima. Videtur autem q omnis substantia significet substantiam singularem indiuiduam. De primis quidem substantijs nemo dubitare potest hoc esse verum, quòd significant indiuidua ipsa: eorum enim nomina vnicam rem numero significant. De secundis vero substantijs videtur quòd nomina, quæ eas significant, similantur nominibus significantibus illas: quia similantur nominibus indiuiduorum, vel quia sunt in vsu pro nominibus indiuiduorũ, quæ quidem significant indiuiduum. sed res nõ ita se habet: sed significant quodcunq; indiuiduum cõtigerit, cùm subiectum huius nominis non sit vnum in se: quemadmodum est nomen, quod significat per formam suam, primam substãtiam. nam Socratis & Platonis nomen significat indiuiduum tantum: sed homo & animal, & deniq; species, & genus multa significant: licet distinguant huiusmodi multa ab alijs, non distinctione, quæ sit tantum signum, vt distinguit album id quod denominatur per ipsum, sed distinctione per essentiam rei. Species autem & genus sunt imposita, vt distinguant rem per suam essentiam ab alia re: veruntamen genus est communius quàm sit species. nam hoc nomen animal complectitur quicquid significat nomen hominis, cùm animal sit genus ad hominem.

Particula Duodecima. Inest autem prædicamento substantiæ hoc proprium, scilicet non habere contrarium: nam homini vel animali nihil est cõtrarium. Sed in hoc proprio communicat cum ea aliquod aliud prędicamentum, vt gratia exempli quantitas. nam bicubitum, vel decem, vel aliquod aliud hoīs gñus, nullum habet contrarium. Nisi quis dixerit paucum in quantitate esse contrarium multo, & magnum paruo. de quantitate vero discreta manifestum est, q non habet contrarium: vt quinque, tria, quatuor.

Particula Tertiadecima. Proprium adhuc est ipsi substantiæ non suscipere excessum & defectum. Neq; intelligo vnam substantiam non posse verius nominari substantiam, quàm aliam: nam hoc iam à nobis concessum est, cùm diximus indiuidua substantię principalius dici substantiam quàm eorum vniuersalia. sed intelligimus speciem vel genus earum non prædicari magis de vno, quàm de alio indiuiduo: neque in vno tempore, magis quàm in alio. Socrates enim non est magis animal, quàm Plato, neque magis animal hodie, quàm heri. quemadmodum vnum album, est magis album, aliquo alio albo: & hodie magis album, quàm heri.

Particula Quartadecima. Videtur autem maxime proprium substantię esse, vt cùm sit vna & eadem numero, sit susceptibilis contrariorum. & hoc inductiue comprobari licet, nempe, non posse reperiri aliquod indiuiduum numero præter substantiam, quod recipiat contraria. nam vnus & idem color numero non potest recipere albedinem & nigredinem: neque vna & eadem actio poterit suscipere laudem & vituperationem, parìq; ratio est de reliquis prædicamentis, quæ non sunt substantia. sed vna & eadem substantia suscipiet quidem contraria, vt exẽpli gratia Socrates quandoque erit iustus, quandoque vero iniustus: & quandoque calidus, quandoque vero frigidus. Contra tamen hanc inductionem posset quis instare. quoniam videtur quòd oratio, & opinio suscipiant contraria. nam potest quidem quis dicere, orationem & opinionem, quæ habetur de Socrate surgente, si surgit esse veram: si vero sedeat esse falsam. Vna ergo & eadem oratio suscipiet verum & falsum: quę quidem sunt contraria. Sed & si concedatur, quòd suscipiat contraria, hæ tamen duæ rationes adhuc differunt inter se. quoniam, si substantia suscipit contraria, ideo quidem ea suscipit, quia mutatur in se ipsa, & recedit vnum contrariorum, & aliud recipit. sed oratio & opinio non alterantur in se, dum suscipiunt verũ & falsum: sed mutata re in se ipsa extra intellectũ, à qua pẽdet ipsa opinio. vt gratia exempli, opinio, quæ de Socrate habetur q sedeat, suscipiet quidem veritatem si Socrates sedet: falsitatem vero si surgit. Proprium igitur substantiæ erit, & si concedamus quòd hoc dicatur suscipere contraria, vt scilicet ipsa mutata in se suscipiat contraria.

Sed melius est dicere quòd hoc non dicitur recipere contraria. quoniam oratio & opinio, & si dicantur quandoque veræ, quandoque falsæ, non ideo sic dicuntur, quia verum oriatur in eis per se in aliquo tempore, & falsum alio tempore: quemadmodum oritur albedo in Socrate ipso in vno tempore, & nigredo in alio tempore. sed verum & falsum in oratione est profecto relatio quædam, & proportio insequens mutationem rei, de qua habetur opinio & oratio: non ortus alicuius rei in se. Proprium ergo substantiæ est quòd vna & eadem substantia suscipiat contraria. Et hoc sit satis de substantia.

Veritas & falsitas i oratione est relatio quędã.

Sermo de prædicamento Substantiæ.

LEVI.

Particula Prima. Dixit Aristo. Substantiæ bifariã dicũtur, &c. Inquit Leui. Licet propositum huius artis non sit tractare, & inquirere vtrum vniuersalia sint causa particularium, vel particularia sint causa, ob quam vniuersalia reperiantur: quæ quidem controuersia iam orta est inter Aristotelem, & Platonem: nihil minus hæc ars, eò quod sumit genera & species, prout sunt res famosæ, debet vtiq; ratione famositatis, vt ita loquar, determinare quod nam istorum debeat denominari prima substantia secundum famam.

Particula Secunda. D. Auer. Secundæ vero substantiæ, &c. inquit Leui. Dixit simili modo, quo inest pars ipsi toto: & non dixit sicut inest pars totius. quia cum partes totius sint terminatæ & notæ, minorabitur quidem ipsum totum, si aliqua pars ab eo remoueatur, & sic non remanebit totum: sed species remanebit species: licet tollatur ab ea indiuiduum. Adde etiam q species non est indiuidua, & ideo eius partes sunt infinitæ. sed partes totius continentur aliquo numero, quicũq; fuerit ille. sed modus, quo insunt indiuidua in ipsa, est similis illi quo inest pars: quia sunt in ea, sicut existit pars in toto. & par est ratio indiuiduorum cum generibus: videlicet q indiuidua reperiuntur in generibus modo simili, quo inest pars toti.

Particula Tertia. Ex his ergo quæ in præfatione huius libri dicta sunt, patet q ea, quæ de subiecto dicũtur, &c. Inquit Leui. Cũ dicit Moneta est excussio domini, i. est numisma, seu habet rationem monetæ ex percussione talis domini: & vulgus solet simpliciter nominare monetam excussionem nomine non denominatiuo. & definitio percussionis non prædicatur de moneta: quia percussio est accidens, & moneta est substantia. D. d. Si vero per nomina denominatiua significatur, tunc nomen & definitio vere dicentur de subiecto. Inquit Leui. Hoc est manifestum: quoniam album prædicatur de corpore albo, nam dicimus corpus est album: & definitio quoq; albi de eo prędicabitur, quæ est coloratum colore disgregatiuo visus: dicimus enim corpus est coloratum colore disgregatiuo visus. veruntamen non prædicatur de eo ratione notificante substantiam illius corporis.

Particula Quarta. D. d. omnia pręter primas substãtias, &c. Inquit Leui. Voluit hic ostendere prout famosum est, id quod supposuerat ante hoc, videlicet q indiuidua sunt priora secundum esse: ita vt si non præessent ipsa, nõ reperiretur quicquam ex secundis substantijs, & accidentibus. patet itaq; q hæc declaratio satis est, prout ad hanc attinet artem.

Particula

Particula Quinta. D.d. Inter secundas substantias ipsæ species debent potius vocari substantia, &c. Inquit Leui. Hoc est clarum, & vult hic ostendere, q quanto magis accedunt vniuersalia ad indiuidua, verius nominantur substantia, & ens q illa vniuersalia, quæ magis recedunt ab indiuiduo, & hoc probat duabus rationibus. Prima, quia quò vniuersale accedit magis ad indiuiduum, eò magis notificat quiditatem illius indiuidui, quod est prima substantia. Secũda est, quia ratio speciei ad indiuiduum est ratio generis ad speciem, nam quemadmodum species prædicatur de indiuiduo, & non econtra, scilicet vt prædicetur indiuiduum de specie: ita quoq; genus prædicatur de specie, & non econtra.

Particula Sexta. D.d. Species autem substãtiarum, quę non sunt genera, &c. Inquit Leui. Sententia huius dicti est, q specierum vltimarum, quæ scilicet non possunt esse genera, nulla earum verius nominatur substantia, q alia: quia omnes ipsæ exactæ notificant quiditatem primæ substantię, videlicet eius materiam ac formam, & par ratio quoque est de ipsis substantiis primis: scilicet quòd sunt pari modo substantiæ: cum quælibet earum reperiatur indiuidua.

Particula Septima. D.d. Species autem primarum substantiarum, &c. Inquit Leui. Totũ hoc est clarũ: qm quemadmodum indiuidua accidentium sunt in primis substãtiis: ita quoq; vniuersalia accidentium sunt in substantiis secundis, quibus huiusmodi accidẽs est proprium, videlicet q non reperit in aliquo alio: vt Grãmatica, quæ non reperit in aliquo alio ab homine.

Particula Octaua. D.d. Commune autem est cuilibet substantiæ, &c. Inquit Leui. Voluit hic ostendere, q differentiæ sunt quoq; substantiæ, licet dicantur esse in subiecto: nam non dicuntur esse in subiecto, ita vt non sint pars eius, & ideo, si dicuntur esse in subiecto, æquiuoce id dicitur, scilicet de hac prędicatione, & de prædicatione in subiecto, quæ dicta est in principio huius libri.

Particula Nona. D.d. Proprium secundarum substantiarum, &c. Inquit Leui. Intelligit hæc non prædicari in subiecto, sed semper dici de subiecto: licet vniuersalia accidentium quandoq; prædicentur in subiecto, vt dictum fuit.

Particula Decima. D.d. Secundæ rursus substantiæ, &c. Inquit Leui. Per id vero, quod dicit, q horum prædicatio est veluti prædicatio rerum, quarum nomina sunt vniuoca, nõ quarum nomina sunt denominatiua, intelligit nomina deriuata à nomine accidentis, vt album. horum enim nomina dicuntur æquiuoca: non quæ deriuata sunt ex diffinitione substantiali: illa etenim nomina vniuoca dicũtur, vt in superioribus probatũ fuit.

Particula Vndecima. D.d. Videtur autem q quælibet substantia significet substantiam singularem, quæ est ipsum indiuiduum. Inquit Leui. Per hoc quod hic dicit, videtur velle, q genera & species significent substantiam indiuiduam, quatenus est indiuidua. sed res non ita se habet: sed significãt quodcunq; indiuiduum contigerit ex indiuiduis, de quibus solet fieri prædicatio. & ideo significant multa. D.d. licet distinguant huiusmodi multa ab aliis non distinctione, quæ sit tantum signum, &c. Quoniam primæ substantiæ distinguuntur inter se, non per rem substantialem, sed per id quod est tãtum signum, hoc est vocal hoc indiuiduum Socrates, & aliud Plato. nam hoc nomen distinguit per id, quod est signum, nõ notificãs essentiam eorum, neq; significans aliquod ex accidentibus eorum. & ideo hoc signum est minus efficax ad distinctionem tradẽdam, quàm illud signum, quod per exemplum dedit: scilicet ipsum album. nam albedo est signum illis, quæ ab eo denominantur: & notificat hoc accidens inesse eis, & distinguit ea ab aliis per hoc accidens.

Particula Duodecima. D.d. Inest autem substãtiæ hoc proprium scilicet non habere contrarium. Inquit Leui. Manifestum est, q substantia non habet contrarium. sed est quoq; manifestum, q in hoc communicant etiam aliqua alia prædicamenta cum ea: nam quantitas non habet contrarium. & ideo hoc non est proprium substantiæ: vt patet in generibus quantitatis continuæ, & discretæ. quoniam bicubitum vel tricubitum non habet contrarium. identidem neq; quinq;, vel sex habet contrarium. Et si videatur ipsam habere contrarium, id quidem fit ratione pauci & multi, & magni & parui, non quatenus sunt species quantitatis per se existentes: vt sunt duo vel tria. sed posterius probabitur, q nec magnum & paruum, neq; multum & paucum sunt contraria: immo neq; in genere quantitatis locantur. & ideo dicit Aristo. q hoc non est verum proprium substantiæ. Insurgit tamen dubium contra hoc, quod dicitur hic, q substantia non habet contrarium. Quoniam in philosophia Naturali fuit probatum, aliqua elemẽtorum esse inter se contraria: vt exempli gratia, terra est igni contraria. cur ergo dicit Aristo. substantiam non habere contrarium?

Quidam autem perceperunt hoc dubium, ob quod fuerunt coacti dicere, elementa habere alias formas, præter caliditatem, frigiditatem, humiditatem, & siccitatem, quæ sunt inter se contrariæ. sed illas alias formas dicunt non esse contrarias inter se. & sic verificatur apud eos dictum Aristo. q substantia non habet cõtrarium. Et nos iam declarauimus in nostris expositionibus in libros Philosophię Naturalis falsitatem huius positionis. Et ideo melius est dicere hanc artem non ponere, nisi ea quæ famosa & apparentia sunt: quæ quidem sunt ipsa sensibilia. nulla ergo datur substantia sensibilis, quæ habeat contrarium sensibile: elementorum autem quædam non habẽt esse sensibile, vt aer & ignis: longe minus ergo percipietur inter ipsa contrarietas. Quod autem ex ipsis sensibile videtur, est aqua & terra: quæ tamen non sunt contrariæ, & cum aer sensu non percipiatur, ideo putarunt aliqui primo intuitu ipsum esse vacuum: vt narrauit Aristo. in libro Physicorum.

Particula Tertiadecima. D.d. Proprium adhuc est ipsi substantiæ nõ suscipere excessum & defectum. Inquit Leui. Non intelligit hic q substantia aliqua non dicatur verius substãtia, q aliqua alia substantia: nam hoc est omnino necessarium, vt iam probatum fuit. sed intelligit q non prædicatur secũdum magis & minus de ea re, de qua prædicatur. Nos autem dicimus, q hoc quoq; non est vere proprium ipsi substantiæ. quoniam, cum excessus & defectus in prędicatione reperiatur tantum in rebus habentibus cõtrarium, habens medium, vt in superioribus probatum fuit, & dentur aliqua prædicamenta, quæ non habent medium: ergo manifestum est q non prædicabuntur de ea re, de qua prædicantur secundum excessum & defectum. & ideo Aristo. debebat dicere etiam in hac parte q in hoc proprio communicant aliqua alia prædicamenta.

Nec nos latere licet, q vere ipsa substantia non suscipit excessum & defectum: licet aliquæ substantiæ sint inter se contrarię: vt diximus de elementis: vt exempli gratia, ignis. nam licet aliquis ignis sit calidior aliquo alio igne, & sic de qualitatibus reliquorum elementorum, quæ sunt formę eorum, dicendum est, vt in libris sciẽtiæ Physicæ probatum fuit: nihil minus non prædicatur ignis de illis partibus secundum magis & minus, neq; aliquod aliud elementum de suis partibus. quoniam ille calor, quo ignis est ignis, habet aliquam latitudinem: & quicquid reperitur in illa latitudine, est quidem ignis eodem tenore. sed de hoc seorsum tractabimus in expositione nostra super libros scientiæ Naturalis. nam hoc negocium desyderat inuestigationem propriam seorsum, hic autem non datur locus huic inuestigationi, vt palam est.

Particula Quartadecima. D.d. Videtur autẽ maxime propriũ substantiæ esse, &c. Inquit Leui. Totum hoc est clarum. & intelligit hic, q & si fateamur q, cum vna opinio recipit verum & falsum, dicatur recipere contraria, differat tamen receptio cõtrariorum in substantia, à receptione contrariorum in opinione. quia substantia recipit contraria ipsa mutata in se: sed nõ ita res se habet in oratione, & opinione. erit igitur proprium substantiæ, vt recipiat contraria, dum transmutatur in se. sed melius est dicere, q hoc non dicitur recipere contraria, & sic non indigebimus illo secundo proprio, scilicet dicere dũ in se transmutetur: quoniam, cum dicimus vnam substantiam recipere contraria, nullũ aliud prædicamentum cõicabit in hoc.

De Quanto. Cap. II.

Qvanti autem aliud quidem est discretum, aliud autem continuum: & aliud quidem ex habentibus positionem ad seinuicem in ipsis, partibus constat, aliud autem ex non habentibus positionem. Est autem discretum quidem, vt numerus, & oratio: continuum vero, vt linea, superficies, corpus. amplius autẽ præter hęc, locus & tempus. Partium etenim numeri nullus est communis terminus, ad quem copulantur partes eius. vt quinque, si sunt denarij partes, ad nullũ terminum communem copulãtur quinque & quinque, sed semper discreta sunt. & tria & septem ad nullum communem terminum copulãtur. neq; omnino habeas in numero communem terminum

minum partiū accipere, sed semper discretæ sunt. quapropter numerus quidem discretorum est. Similiter autē & oratio. quòd etenim quantum est oratio, manifestū est: mensuratur.n.syllaba breui, & longa. dico autem cum voce orationem factam. ad nullum.n. cōem terminum particulæ eius copulantur. non.n.est cōis terminus, ad quem syllabę copulentur: sed vnaquæq; diuisa est, ipsa fm se ipsam. Linea vero continua est. est.n. sumere cōem terminum pūctum, ad quē partes eius copulentur: & superficiei, lineam. plani nanq; partes ad aliquem cōem terminum copulantur. sīr aūt et in corpore habeas sumere communē terminum, lineam vel superficiem, ad quam corporis partes copulantur. Est aūt talium & tēpus & locus: præsens.n. tempus copulatur ad præteritum & ad futurum. rursus locus continuorū est: locum.n. quędam partes corporis obtinent, quæ ad cōem terminū copulantur: ergo & loci partes, quę obtinent singulas corporis partes, ad eūdem cōem terminum copulantur, ad quem & corporis partes. quapropter continuus erit & locus: ad vnum.n.communem terminum eius partes copulantur. Amplius autem, alia quidem constant ex partibus quæ in eis sunt, positionem habentibus ad seinuicem, alia autem ex non habentibus positionem. vt lineę quidem partes positionem habent ad seinuicem. singulæ nanq; earum sitæ sunt alicubi: & habeas vnde distincte sumas, & assignes vbi singulæ sitę sint in plano, & ad quam partem reliquarum copulantur. sīr autē & partes plani positionem habent aliquā. similiter nanq; assignaretur vnaquæq; vbi iacet: & quæ copulantur ad seinuicem. sed & solidi partes similiter, & loci. In numero autem nō poterit quisquam ostendere, quemadmodum partes eius positionem aliquam habēt ad seinuicem, aut vbi iacent, aut quæ partes ad seinuicē connectuntur. Neq; eæ quæ temporis sunt. nihil. n. permanent partes temporis. quod autem nō est permanens, qūo positionem aliquam habebit? Sed magis ordinem quendam dices habere: eò quòd aliud quidem prius sit temporis, aliud vero posterius. Sed & in numero similiter: eò quòd prius numeraē vnus q̄ duo, & duo q̄ tria. & sic habebunt aliquem ordinem: positionem vero non omnino accipies. Sed & oratio similiter. nulla enī remanet partium. sed dictum est simul, & non est hoc amplius assumere. quapropter non erit nulla positio partium eius: si quidem nulla permanet. Igitur alia ex habentibus * positionē partibus constant: alia ex non habentibus positionē. Pro-

* a.l. sumere, & assignare.

* a.l. partium ipsius.

* a.l. pōnem ad seinuicem partibus.

prie autem quanta hæc dicuntur sola quæ dicta sunt: alia vero omnia fm accidens. ad hæc enim aspiciētes & alia dicimus quāta vt multum dicitur album, eò q superficies multa sit: & actio longa, eò q tempus multū sit, & motus multus. Neq; enim horum singulum per se quantum dicitur. vt si quis assignet quanta actio est, tempore definiet annuam, vel sic aliquo modo assignans. & album quātum quid sit assignans, superficie definiet: quanta enim fuerit superficies, tantum album esse diceret. quare sola propriæ secundum seipsa dicūtur quāta, quæ dicta sunt: aliorum vero nihil per se, sed si forte per accidens. Amplius, quanto nihil est contrarium. In definitis enim manifestum est, quòd nihil est contrarium: vt bicubito vel tricubito, vel superficiei, vel alicui talium. nihil enim illis est contrarium. Nisi qs forte dicat multum pauco esse contrariū, vel magnum paruo. Horum autē nihil est quantum, sed magis eorum quæ sunt ad aliquid. nihil enim ipsum per seipsum magnum vel paruum dicitur: sed eò q ad alterum refertur. vt mons quidem paruus dicitur, milium vero magnum: q hoc ijs quæ sunt sui generis maius sit, illud vero ijs quæ sui sunt generis minus: ergo ad alterum est eorum relatio. nā si per seipsum magnum vel paruum diceret, nunquam mons quidem aliquando paruus, milium vero magnum diceretur. rursus in vico quidem plures hoīes esse dicemus, athenis vero paucos, cùm sint illis multo plures. & in domo quidem multos, in theatro vero paucos, cùm sint plures. Amplius, bicubitum quidem, & tricubitum, & vnumquodq; talium quantum significat: magnum vero vel paruum non significat quantum, sed magis ad aliquid: quoniam ad alterum consyderatur & magnum & paruum. quare manifestum est, quòd ipsa sunt eorum quæ ad aliqd. Amplius, siue aliquis ponat quanta esse hęc, siue non ponat, nihil est in illis contrarium. quod enim non potest sumi per seipsum, sed ad alterum refertur, quomodo huic aliqd erit contrarium? Amplius autem, si sunt magnū & paruum contraria, cōtinget idē simul contraria suscipere, & ea ipsa sibimet esse contraria. contingit enim * simul idem paruum esse & magnum. est enim ad hoc quidē paruum, ad aliud vero idipsum magnum. quare idem & paruum & magnum eodem tempore esse contingit: quare simul cōtraria suscipere. Sed nihil est, quod videatur simul contraria suscipere posse. vt in substantia quidem: susceptibilis enim contrariorum esse videtur: sed nullus simul sanus est & æger, neq; album & ni-

Instantia.

* a.co. addit aliqū.

grum est simul: nihilq; aliud simul contraria suscipiet. Et eadē sibijpsis contingit esse contraria. nam si est magnum paruo cōtrarium; ipsum autem idem simul est magnum & paruum: ipsum sibi erit contrarium. sed impossibile est aliquid sibijpsi esse contrarium: nō est igitur magnum paruo contrarium, neq; multum pauco. Quare nisi & eorū quæ ad aliqđ hæc quis dicat, sed quanti, nihil contrarium habebunt. Maxime autem circa locum esse videtur contrarietas quanti. sursum enim ei quod est deorsum, cōtrarium ponunt: locum qui in medio est, deorsum dicentes, eò q plurima distantia est medij ad mundi terminos. Videtur autem & aliorum contrariorum ab his afferre definitionē. quę enim plurimum à seinuicem distāt eorum quæ sunt sub eodem genere, contraria esse definiunt. Non videtur autem quantū suscipere magis & minus: vt bicubitum. neq; enim alterum altero * magis bicubitum. neq; in numero: vt tria q̄ quinque nihil magis quinq; aut tria dicūtur, neq; quinq; q̄ tria. nec tempus alterum altero magis tempus dicitur. nec in nullo eorum, quæ dicta sunt omnino, magis & minus dicitur. Quare quantū non suscipit magis & minus. Proprium autem maxime quanti est, q ęquale & inęquale dicitur. vnumquodq; enim eorum quę dicta sunt quantorum, ęquale et inæquale dicitur. vt corpus, æquale & inæquale dicitur. & numerus & tempus, æquale & inæquale dicitur. similiter autē & in alijs, quę dicta sunt, vnumquodq; æquale & inæquale dicitur. In cæteris vero quæcunq; quāta non sunt, nō prorsus videbitur æquale & inęquale dici. vt dispositio æqualis & inæqualis non omnino dicitur, sed magis similis & dissimilis. & album æquale & inæquale non omnino dicitur, * sed simile vel dissimile. Quare quanti maxime sit proprium, æquale & inæquale dici.

Vide p hoc Gilbertum Porretanum in libro sex principiorū, i ca. de Vbi circa finem.

* a. l. magis minus bicubitum.

* a. l. sed magis simile.

Pars Secunda Tractatus Secundi.

Sermo de prædicamento Quantitatis.

AVER.

QVicquid in hoc prędicamento dicitur septem continetur partibus. In Prima parte notificantur partes principales ipsius quātitatis, quæ sunt quantitas continua & discreta, & habere situm, & priuari situ. In Secuoda declarat quæ oā sint genera ipsius quantitatis, s. famosa & publica, quæ sub quanto continuo locantur: & quæ sub quanto discreto. In Tertia ostenduntur genera, quæ sub situ continentur, & quæ non. In Quarta exponitur q illa septem genera quantitatis numerata sunt genera, quæ apparenter & publice videntur esse per se quantitas. sed reliqua alia, quę videntur esse quantitas, id quidem habent ea ratione, qua hæc genera in ipsa reperiuntur. In Quinta probatur q vna ex proprietatibus quantitatis est quoque non habere contrarium: vbi soluuntur dubia, quibus videtur probari q quātitas habeat contrarium. In Sexta probatur q quantitas etiā non suscipit magis & minus, vt ipsa sustantia. In Septima ostenditur q vera proprietas ipsius quantitatis, cùm qua nihil aliud communicat, est æquale & inæquale.

Particula Prima. Dixit Aristoteles. Ipsius quāti aliquod est discretum, & aliquod continuum: & aliud est cuius partes inter sese habent positionem, aliud vero cuius partes non habent positionem adinuicem.

Particula Secunda. Discretum autem est duplex, nempe numerus, & oratio. Continuum vero quintuplex, videlicet linea, superficies, corpus. præterea quæ corpora contioent, ac amplectuntur, tempus scilicet, et locus. Est autē numerus quantitas discreta: quia quantitas discreta est id, cui non conuenit assumere terminum communem, apud quem eius particulæ inuicem copuleotur, vt exēpli gratia, decem. nam pars eorum, quæ est quinque, non copulatur cum alijs quinq;, quæ sunt alia pars, io termino communi: neq; tria quæ sunt vna pars, cùm septem: sed omnes particulæ eorū sunt abinuicem diuisæ. Quòd autem oratio sit quantitas, nemo ambigere potest: quoniam mensuratur per eius partem, quæ est minima portio, qua vox proferri possit: nempe vel syllaba longa, vt la Arabice, vel breui, vt al. & est quoq; discreta quantitas, cū eius particulæ non habeant terminum communem, ad quem coniungantur inter se inuicem. syllabæ etenim sunt inter se diuisæ. Linea vero, & superficies, & corpus, ac tēpus, atq; locus sunt ex quantitate continua: quia particulæ cuiuslibet eorum possunt habere terminum communem, ad quem copulentur inter se. qui quidem terminus in ipsa linea est punctum, in superficie vero est linea, in corpore superficies, in tempore instans. nam in puncto copulantur partes lineæ, & in linea partes superficiei, et in superficie partes corporis copulantur, et in instanti copulantur partes temporis, quæ sunt præteritum & futurum. Locus quoq;, cùm particulæ corporis in eo contineantur, & in terminum communem copulentur, oportet ergo vt particulæ loci copulentur ad terminum cōem ēt: & sic itaq; est quātitas cōtinua.

Particula Tertia. D. d. Quantitas vero, quæ est partibus habentibus inter se positionem cōstat, est ipsa linea, & superficies, & corpus, atq; locus. Habere autē ipsas partes positionem inuicem, nihil aliud est, q̄ vt eius particulæ omnes reperiantur simul. nam si nō sint simul, non poterit habere aliqua particula earum positionem inter se: & q quauis portione earum sumpta, reperietur in parte terminata huius quātitatis, siue sursum, siue deorsum, & copulata parti terminatæ ipsius. vt gratia exempli, omnes partes lineæ, cùm reperiātur simul, habent quidem positionem inter se inuicem: & quælibet earum existit in parte terminata, & coniungitur in parte terminata, quæ scilicet est illa, quæ ipsam insequitur. eademq; est de partibus superficiei ratio, & de partibus corporis, & partibus loci: qm̄ partes loci reperiuntur super partibus corporis replentibus locum: siue locus sit vacuū, siue sit superficies ambiens corpus exterius, vt sentit Aristoteles. In partibus vero numeri, nullum horum trium reperitur, s. vt sint simul, & vt sit quælibet earum in parte terminata, & copulata in parte terminata. Et par ratio est de tempore & oratione, videlicet q partes eorum non reperiuntur simul: cùm partes temporis et partes orationis non habeant permanentiam, neq; posterior portio eorum attingat priorem. Partes tameo temporis atq; numeri quendam obtinent ordinem: nam quædam particula tēporis præcedit, & quædam alia succedit. ideq; de numero dicendum est: nam duo præcedunt tria, sed nullam obtinent positionem.

Particula Quarta. D.d. Hæc autem prima genera ex generibus quanti sunt, quæ vere & primo dicũtur quanti: reliqua vero præter hæc quæ quantitatẽ obtinent, dicentur vtiq; esse quanta per accidens, & secundo, hoc est medio aliquo horum, quę sunt quantitas re vera, vt exempli gratia, dicimus aliquam albedinem determinatam eẽ magnã, quia est in magna superficie: dicitur quoq; actio longa, quia in longo tempore efficitur. Cuius rei iudiciũ est, qa si quis iterrogauerit, quanta sit hæc actio, respõdebitur ꝙ est actio vnius anni. & si interroget quanta sit hæc albedo, respondebit trium cubitorum vel quatuor. actio. n. terminatur & mensuratur tempore: albedo vero per superficiem, quæ est triumvel quatuor cubitorum mensuratur. sed, si essent per se quanta, mensurarentur quoq; per se.

Particula Quinta. Proprium autẽ quanto est, nihil illi esse cõtrarium, siue continuũ, siue discretum fuerit, tria etenim vel quinq; non hñt contrarium, neq; linea & superficies etiã. Nec potest qs obijcere ꝙ multũ & paucũ, quæ sunt quantitas discreta, sunt quidẽ contraria: similiterq; magnum & paruum ex quantitate continua sunt cõtraria, propter duas rõnes. Prima est, qa paucum & multum, & magnũ & paruum nõ sunt ex prædicamento quantitatis, sed sunt relatiua. quantitas autem est ens per se: paruũ vero & magnum & paucũ & multum dicuntur ad aliquid, & in relatione. & ideo vna & eadem res põt esse magna & parua, & pauca & multa: magna qdem in relatione ad altam, & parua in relatione ad altam rem: adeo vt nos poterimus dicere montem esse paruum, & formicam magnam: & si formica sit parua, & mons magnus. Si autem aliquid esset paruum vel magnum in se, ita vt quædam denominatio per se existens in eo, vt albedo in corpore existens, non posset mons denotari mons paruus in quauis re, neq; formica magna. & hæc est vna ratio, quæ peobat quantitatem non habere contrarium: videlicet, qa hęc duo non sunt de prędicamento quantitatis, sed de alio. Videtur insuper magnũ & paruum non esse duo contraria: siue locentur in prædicamento quantitatis, siue non, qm̃, quicquid non intelligitur per se, sed per relationem ad aliud, non potest habere contraria. cõtraria enim sunt, quæ maxime inter se distant. id vero quod in relatione ad aliud dicitur, nihil habet quod maxime distet ab ipso: cũm possit ad infinitum referri. Tertia præterea ratio huius est, quia si magnum esset contrarium paruo, tunc vna & eadẽ res esset susceptiua contrariorum simul: cũm vna & eadem res possit denominari magna & parua, sed in relatione ad duo. & si possent denominari hoc pacto cõtraria in se eo pacto quo denominatur album et nigrum, tunc reperirentur duo contraria simul in eodem subiecto, & posset eadẽ res simul esse nigra & alba, quod est impossibile. & ideo duo contraria non possunt simul coniungi in eodẽ subiecto: nisi duabus rationibus diuersis: vt in reliquis oppositis hoc idem euenire potest. Præterea, si magnum esset contrarium paruo, idem esset sibi ipsi contrarium: cũm idem denominetur magnum & paruum simul. si igitur dicamus ipsa esse contraria, tunc sequeretur vt hæ duæ denominationes essent denominationes firmæ in substãtia eiusdem rei: & sic vna & eadem res esset sibi ipsi contraria. quod est absurdissimum. Ex his ergo constat magnum & paruum, vel multum & paucum non esse contraria: siue cõcedamus ea esse quantum, siue non. D.d. Maxime aũt videtur ꝙ contrarietas insequatur quantitatem in genere eius, quod est ipse locus. nam locus sursum, qui est pars gibba cœli, videtur esse contrarius loco deorsum, qui est mediũ mundi, id est locus terræ, qui est infima pars aquæ, & infima pars alicuius portionis aeris. Ratio vero, ob quam putant homines hęc duo loca esse contraria, est, quia quilibet illorũ locorum existit in maxima distantia ad alterum: ita vt non reperiatur aliqua distãtia maior illa. &, quia hoc est in ipsis valde manifestum, ideo definitio reliquorum contrariorum transsumpta est ex hoc nomine: ita vt definitio contrariorum sit hęc, contraria sunt illa, quæ inter se maxime distant sub eodem genere posita. at intelligunt hic quidem distãtiam sm̃ esse, non distantiam sm̃ transitum. Dico itaq; contrariũ reperiri in q̃titate quatenus est ubi, nõ quatenus est q̃titas, neq; quatenus est relatiuũ, s. sursum et deorsum. sed hoc idem accidit relationi, quemadmodum accidit q̃titati: & ideo non videt ꝙ relationi insit contrarium.

Particula Sexta. D.d. Proprium quantitati est non suscipere excessum & defectum. nam hoc quãtum bicubitale non est magis bicubitale q̃ aliud bicubitale: neque tricubitum magis q̃ aliud tricubitũ, neq; de tempore quoq; potest dici aliquod tempus esse magis tempus q̃ aliud. Verũtamen in his duabus proprietatibus communicat quoq; substantia, scilicet non habere contrarium, & non suscipere magis & minus.

Particula Septima. D.d. Maxime proprium quantitati esse æquale & inæquale. Nam nihil aliud præter quantitatem per hoc denotatur. vt gratia exẽpli, quale non dicitur de eo æquale vel inæquale, sed dicit simile vel dissimile. nam dicimus hanc albedinẽ esse similem illi albedini vel dissimilem, & non dicimus æqualem & inæqualem, nisi per accidens. Proprijssimum ergo quantitatis est, esse æquale vel inæquale.

Sermo de prædicamento Quantitatis.

Particula Prima. Dixit Aristo, Quanti aliud discretum, &c. Inquit Leui. Sensus est, ꝙ quantitas diuiditur in continuã & discretam, & ideo diuiditur in id, cuius partes habent situm inter se se, & in non habentes. LEVI.

Particula Secunda. D.d. Auer. Discretũ aũt est duplex, nẽpe numerus, & oratio, &c. Inquit Leui. Non videtur verũ, s. ꝙ numerus & oratio sint duo genera quantitatis discretæ: sed oratio ratione numeri syllabarum eius est species numero, & numerus est genus ei: qm̃ numerus immaterialis, vt decẽ, qui possunt esse equi vel asini, vel alia, vel syllabæ orationis. patet ergo ꝙ numerus syllabarum orationis continetur sub numero vniuersali: quẽadmodum locatur species sub genere. Et si quispiam dicat ꝙ Aristot. diuisit quantitatem discretam in hæc duo genera, eò quia cõsyderatio de numero in has duas diuiditur partes: nam Arithmeticus consyderat de numero denudato à materia, & immateriali, sed Poeta tractat de numero syllabarum: tũc esset quoq; necessarium dare huc tertiũ genus quantitatis discretæ, quæ est ipse numerus sonorus vocum, de quibus tractat Musicus. & sic etiam Aristoteles debet diuidere lineam in duo genera, s. in genus lineę expers materiæ, de quo consyderat Geometra: & in lineam radiosam, de qua consyderat Perspectiuus. Possumus tamen dicere, ꝙ Aristoteles diuisit hic quantitatem discretam in has duas partes, propter quandam differentiam, quæ inter numerum & oratione apparet, siue ille numerus sit numerus syllabarum, siue non, quæ est, quia numerus syllabarum est numerus simul existens. sed oratio non est oratio simul existens, neque pars posterior eius consequitur priorem. Attamen Aristoteles debebat diuidere numerum in orationem, & non orationem, & non ponere numerum & orationem duo genera. Deinde d. Est autem numerus quantitas discreta, &c. Inquit Leui. Hic declarat id quod intelligebat per quantitatem discretam, videlicet id quod non habet terminum communem, in quo copulentur partes eius inter se inuicem. nam in linea reperitur unus punctus met, qui est finis vnius & principium alterius: sed hoc non reperitur in numero, vt ipse declarauit.

D.d. Quòd autem oratio sit quantitas, &c. Inquit Leui. Intelligit hic ꝙ quantitas vt est quantitas, oportet vt mensuretur per partem sui ipsius. & hoc perspicuum est, licet mensuretur pars per totum: vt cũ dicitur quanta est hæc eclipsis, & respondeatur tertia pars horæ. patet etiam, quia potest mẽsurari per partem eius. nam cum hora sit nota & terminata, eius quoq; tertia pars est nota, & sexta pars etiam horæ, & potest etiam responderi sexta pars horæ est mensura huius temporis, & potest etiam responderi ad hoc quæsitum, quòd sint duo sexta

horæ. Et hac ratione tollitur dubium, quo pacto posit mensurari totum per totum: vt si dicatur quanta est longitudo huius horę & respondeatur quòd est vnus palmus: potest tamen mensurari per mensuram minorem sibi. D. d. quæ est minima portio, quę voce proferri possit. Per hoc declarat simpliciter, quòd mensura, vt est mensura, oportet vt sit minima, quę posit reperiri in eo genere. & hoc est commune, & respondēs tam quantitati continuæ, quàm discretæ. veruntamen in continua reperitur ex suppositione, in discreta vero ex natura. Exhibit autem in continua ex suppositione, vt supponitur motus diurnus pro mensura temporis, quia eius tempus est breuissimum inter cætera tempora reliquorum motuum coelestium. & sic de alijs mensuris quantitatis continuæ. Est vero in quantitate discreta à natura; quia vnum numerale non recipit diuisionem, quatenus est vnum numerale. hoc enim indifferenter reperitur tam in quantitate continua, quàm in discreta: videlicet vt totum mensuretur per minimam partem, quæ reperiri posit: & hoc in oratione reperitur: ergo est quantitas. Possumus tamen adhuc dicere, quòd cum dicit, quæ est minima portio, quę voce proferri posit, velit significare ipsam esse quantitatem discretam. nam, si esset quantitas continua, non reperiretur in ea minima portio: cum omnis quantitas continua sit diuisibilis in infinitum. & hoc iudicatur dum dicit, & est etiam discreta quantitas: ac si dixerit hanc esse aliam rationem probantem ipsum esse quantitatem discretam.

Nec potest aliquis dicere quòd posit reperiri in syllaba aliquid minus, quo posit mensurari oratio, nempe pars syllabę. quoniam syllaba, quatenus est motus vocalis, est quidem diuisibilis in semper diuisibilia. quia hac ratione est quātitas continua: ex syllaba enim componitur oratio, quatenus est syllaba. sed ex motu syllabæ non componitur oratio, & si in infinitum duplicaretur, dum non fuerit in eo syllaba: & ideo est omnium prima pars, ex qua constat oratio. Si autem variantur syllabæ inter sese in longitudine & breuitate, vt ipse dicit, dum inquit vel syllaba longa vel breuis, hoc quidem non facit diuersitatem in eis ea ratione qua sunt vnitates numerales, ex quibus constet numerus orationis: sed ea ratione, qua qualibet earum est quantitas continua, ratione extensionis vocis, non quatenus est syllaba numeralis. & est etiam discreta, quia syllabæ non copulentur inter se in termino communi: ergo patet orationem esse ex quantitate discreta. Deinde dicit. Locus autem, quia particulæ corporis replent ipsum. Inquit Leui. Aristoteles capit hic locum, quidquid fuerit ipse, siue vacuum, siue superficies ambiens: quia hæc ars non habet discernere, quodnam horum sit locus. & ideo dicit quòd partes corporis replent ipsum. hæc enim conueniunt cum qualibet harum opinionum de ipso loco. Posset autem quis obijcere contra Aristotelem, quia posuit hic superficiem & locum esse duo genera: cum tamen in Physicis sit probatum quòd locus est superficies corporis ambientis tangentis locatum. sic ergo superficies & locus est genus vnicum: immo locus est vna ex speciebus superficiei: est enim quædam superficies. Nos vero dicimus, quòd licet concessenmus rem ita se habere, nihilominus non decebat ipsum ponere hic ista duo genera pro vno genere: quia non est manifestum & famosum, quòd locus sit superficies ambiens. hæc autem ars nihil ponit, quod non sit famosum. locus autem omnem latet esse quantum, cum dicatur magnus & paruus, itidem & superficies. cum igitur non sit publicum & notum, quòd locus sit superficies: ergo hæc ars debuit ponere ipsa duo genera. Sed melius est dicere quòd locus non est superficies re vera. quoniam superficies est superficies ex se ipsa, sed est locus quatenus continet corpus, & ambit ipsum. & sic superficies est aliud à loco.

Quòd autem superficies non sit ipse locus, sic probatur. quoniam, si superficies esset locus, tunc quanto superficies ambiēs esset maior, locus esset maior: & sic locus partis ipsius corporis esset maior quàm locus totius, quod est falsum: quia manifestum est quòd locus partis est pars loci totius. Quòd vero sequatur quòd locus partis sit maior quàm locus totius, sic probatur. supponamus quòd aliquod corpus, quod ambiant superficies rectę, si fodiamus foueam in illo corpore in vna illarum superficierum, tunc erunt superficies illius foueæ cum reliquo illius superficiei, quam fodimus in eo, maiores illa superficie, quam fodimus. & hoc perspicuum est apud studiosum in Geometria. & ideo illa superficies, quæ ambit aliquod corpus, postquam ablata fuit aliqua pars, erit maior superficie ambiente totum illud corpus. patet ergo quòd, cum dicimus aliquem locum esse maiorem, non intelligimus quòd illa superficies ambiens ipsum sit maior: sed intelligimus quòd comprehendit corpus maius. Potest & alia ratione probari quòd locus non sit superficies; nempe quia superficies mensuratur superficie, quæ est pars eius: sed locus non mensuratur p̄ superficiem, quæ est pars superficiei ambientis: q̄a nulla pars illius superficiei est locus, quia non est superficies ambiens. nam vna ex proprietatibus quantitatis est, vt mensuretur sua parte. mensuratur autem locus per locum, qui est pars eius ratione continentiæ: quia nos dicimus hoc vas continere numerum quarundam mensurarum notarum, & sic est solutum dubium.

Particula Tertia. Deinde dicit. Quantitas vero, quæ ex partibus habentibus inter se positionem, est ipsa linea. Inquit Leui. Per has tres conditiones intelligit declarare id, quod voluit, cum dixit partes habentes positionem inter se; & quia situs est localis, ideo cum dicitur, vt omnes partes eius simul reperiantur, intelligit quòd sint simul in loco. reliquæ conditiones sunt de se manifestę. Et hinc tollitur dubium de numero, cum dixit, quòd nulla harum conditionum reperitur in eo. Posset tamen dici quòd numerus simul reperiatur: sed quòd non sit simul in loco. & hoc intendebat cum dixit, simul: quia numerus non est in loco quatenus est numerus. & sic videtur quòd quæcunque particula reperta in numero sit in parte determinata, & coniuncta in parte determinata. nam numerus quinarius coniungitur cum senario natura. & duo sunt in parte principij ipsius denarij, & nouem in parte finis: ratione scilicet ordinis, quem naturaliter obtinet ipse numerus. sed hoc non est in loco, vt oportet esse in illis tribus conditionibus: quia sunt ex positione partium notæ, sed ipsius situs qui est localis. Deinde dicit. Partes tamen temporis, atque partes numeri, habent aliquem ordinem: sed nullam obtinent positionem. Inquit Leui. Per hoc intelligit, quòd licet non sit is ordo situalis in loco, nihil minus reperitur ibi aliqua pars prior natura, & aliqua posterior: quia vnum præcedit duo, & duo tria. itidem & pars temporis supposita præcedit partem eius sequentem post ipsam, & non potest aliter fieri.

Particula Quarta. Deinde dicit. Hæc autem prima genera ex generibus quātitatis, &c. Inquit Leui. Hoc est necessarium, quia quantitas est quantitas per se, non in relatione ad aliud. & ideo oportet vt tota ipsa quantitas mensuretur per eius partem, vt paulo ante fuit dictum. Inquit Leui. Propter hoc necesse est, vt quicquid non potest mensurari per partem eius, vt non sit quantitas, nisi per accidens: vt si dixerimus, quanta est hęc albedo: quoniam est quidem quanta, ratione superficiei, non ratione albedinis. & ideo mensuratur hæc qualitas, scilicet albedo per superficiem, non per se. nam de albo vt album est, quæritur quale sit, non quantum nisi per accidens, vt paulo ante dictum fuit.

Particula Quinta. Deinde dicit. Proprium autem quanto est nihil illi esse contrarium, &c. Inquit Leui. Aristot. declarat hic primo quòd non est necessarium quantitatem habere contrarium ratione magni & parui, quæ in ea reperiūtur, vel multi & pauci. quia hæc non sunt de prædicamento quantitatis.

Deinde dicit. Videtur insuper magnum & paruum nō esse duo contraria. Inquit Leui. Hoc est de se notum. nam nemo dicet album esse contrariū flauo vel viridi, sed nigro: quia ipsi sunt duo colores maxime distātes. & declarat hic Aristoteles, q̄ magnum & paruum, & multum & paucum non sunt contraria, quia non maxime distant. nam si ponamus contrarium alicuius pauci aliquod magnum, poterit vtiq; imaginari maius illo magno, & minus illo paruo. & huius rei ratio est, quia nullum horum est per se intelligibile: sed in relatione ad alterum, potest autem vna res ad infinitas referri. Deinde dicit. Tertia præterea ratio, &c. Inquit Leui. Aristote. declarat hic alia ratione q̄ hæc non possunt esse contraria: quia contraria non coniunguntur in vnico subiecto simul secundum vnicam rationem. sed manifestum est q̄ vna & eadem res potest denominari simul magna & parua in relatione ad duas res. sed, si posset sic denominari ratione contrarietatis, scilicet per se, vt est album & nigrum, tunc posset eadem res denominari nigra & alba simul. & hoc est falsum, ratione eadem. sed duabus rationibus diuersis est possibile. nam aliqua res potest esse alba in actu, nigra in potētia. Adhuc sequeretur, si hęc essent contraria, vt eadem res esset sibi ipsi contraria: quod est falsum. quantitati ergo nihil est cōtrarium. Neq; multum & paucum, & magnum & paruum, sunt de prædicamento quantitatis, oēs que sunt contraria, cum sint cuiusuis prædicamenti. Deinde dicit. Maxime autem videtur q̄ contrarietas insequatur quantitatem in genere eius, quod est locus, &c. Inquit Leui. Cum corpora existant in loco, ideo locus est superficies ambiens, iuxta sententiam Aristotelis de loco sphæræ: vel est vacuum, iuxta sententiam aliorum. idcirco extra mundum non datur locus. & ideo ille locus, qui maxime distat à loco, qui est deorsum, q̄ est orbis terræ, erit pars gibba supremi cœli, sed in Phy

ficis

ficis probatum est, quòd hæc loca non sunt contraria. sed loca contraria sunt locus ignis, & locus terræ, & ideo accidit eis scilicet vt sint contraria: quia sunt locus corporibus contrariis in qualitate, ita vt vbi ignis quiescit, vel ad ipsum mouetur, quod quidem est ipsum sursum, ab illo quidem terra mouetur. & ita quoque se habet terra cum igne. Et ideo in quibusdam libris reperitur scriptum concauum orbis, per quod intelligitur concauum orbis lunæ, quod est conuexum ignis. & hęc litera magis placet nobis.

Particula Septima. Deinde dicit. Maxime propriũ est quantitati esse æquale & inæquale, &c. Inquit Leui. Hoc patet ex superius dictis. nam, si dicatur hæc albedo est æqualis illi albedini, non dicit nisi quia accidit eis existere in superficiebus ęqualibus inter se, non ratione qualitatis.

De his quæ ad aliquid. Cap. III.

AD aliquid vero talia dicuntur, quæcunq; hęc ipsa quę sunt, aliorum esse dicuntur, vel quomodolibet aliter ad alterũ. vt maius hoc ipsum quod est alterius dicitur: aliquo enim maius dicitur. et duplum alterius dicitur hoc ipsum quod est: alicuius enim duplum dicitur. similiter autem & alia, quæcunq; huiusmodi sunt. At vero sunt etiã & hæc ad aliqd: vt habitus, dispositio, sensus, scientia, positio. hæc.n. omnia, quę dicta sunt, hoc ipsum quod sunt, aliorum esse dicunt, vel quolibet aliter ad alterũ, & non aliud qddam. habitus.n. alicuius habitus esse dicitur, & scientia alicuius scientia, & positio alicuius positio: & alia quoq; similiter. Ad aliqd igitur sunt, quęcunq; hæc ipsa quæ sunt, aliorum esse dicunt, vel quolibet aliter ad alterum. vt mons magnus dicitur ad alterum (magnus.n. mons dr ad aliquid) & simile alicui simile, & cætera talia similiter ad aliquid dicuntur. Sunt autem & accubitus, & statio, & sessio positiões quædam. positiones vero ad aliquid sunt. iacere autem & stare vel sedere, ipsa quidẽ non sunt positiones: denominatiue vero dicuntur ab ijs, quæ dictæ sunt, positionibus. Inest autem & contrarietas in ijs quæ sunt ad aliquid. vt virtus vitio contrarium, cùm sit vtrunque eorum ad aliquid: et scientia ignorantię. Non autem omnibus ijs, quæ sunt ad aliquid * insunt contraria. duplici enim nihil est contrarium, neq; triplici, neq; vlli talium. Videntur autem & magis & minus ea quæ ad aliqd sunt, suscipere. simile enim & dissimile magis & minus dicitur: & æquale & inæquale magis & minus dicitur, cùm vtrunque sit ad aliquid. simile enim alicui simile dicitur, & inæquale alicui inæquale. Nõ autem omnia quæ sunt ad aliquid, suscipiunt magis et minus. duplum enim non dicitur magis & minus duplum, nec aliquid talium. Omnia autem quæ sunt ad aliquid, ad cõuertentia dicuntur. vt seruus domini seruus: & dominus serui dominus esse dicitur. & duplũ dimidij duplum: & dimidium dupli dimidium. & maius minore maius: & minus maiore minus. Similiter autem & in alijs. Sed casu aliquotiens differrent fm locutionem: vt scientia scibilis scientia dicitur: & scibile scientia scibile. & sensus sensibilis sensus: & sensibile sensu sensibile.

*a. [illegible]

At vero aliquotiens non videbitur conuerti: nisi conuenienter ad quod dicitur assignetur, sed peccet is qui assignat. vt ala si assignetur auis, non conuertitur vt sit auis alæ. nõ enim prius conuenienter assignatum est ala auis. neq; eñi quatenus auis est, eatenus ala ipsius dicitur: sed eò q alata est. multorum enim & aliorum alæ sunt, quæ non sunt aues. Quare si assignetur conuenienter, & conuertitur: vt ala alati ala est: & alatum ala alatũ. Aliquotiens autem forte & nomen fingere necesse erit: si non fuerit nomen impositum ad quod conuenienter assignetur: vt temo si assignetur nauigij, non est assignatio cõueniens. neque enim eò q nauigium est, eo ipsius temo dicitur. sunt enim nauigia, quorum temones non sunt. quare non conuertitur: nauigium enim non dicitur temonis nauigium. Sed forte conuenientior assignatio erit, si sic quodãmodo assignetur: temo temonatæ rei temo est, aut quomodocunq; aliter. nomen.n. non est positum. & conuertitur si cõuenienter assignetur: temonatum enim temone temonatum est. Similiter autem & in alijs. vt caput conuenientius assignabitur capitati caput, q si animalis assignetur. neq; enim eò q est animal, caput habet. multa enim animalia sunt capita non habentia. Sic autem fortasse facillime quis sumet, quibus posita nõ sunt nomina, si ab ijs quæ prima sunt, & ijs ad quæ conuertuntur, nomina ponãtur: vt in ijs quæ prædicta sunt, ab ala alatum, à temone temonatum. Omnia igitur quæ ad aliquid dicuntur, si conuenienter assignentur, ad conuertentia dicũtur. quoniam si ad quodlibet aliud assignentur, & non ad id ad quod dicuntur, non conuertuntur. dico autem, quoniã neq; eorum quæ in confesso ad conuertentia dicuntur, & nomina eis posita sunt, nihil cõuertitur, si ad aliquid eorum quæ sunt accidentia assignentur, & non ad id ad quod dicunt. vt seruus, si non domini assignetur, sed hominis vel bipedis, vel cuiuscunq; talium, non conuertitur. neq; enim dici potest, homo est serui homo: non enim conueniens est assignatio. Amplius si quidẽ conuenienter assignetur ad quod dicitur, oibus alijs sublatis, quæcunq; accidentia sunt, relicto autem solo illo ad quod assignatum est cõuenienter, semper ad ipsum dicetur. vt si seruus ad dñm dicitur: circunscriptis omnibus, quæ accidentia sunt domino, vt esse bipedẽ, vel sciẽtiæ susceptibi-

tem, vel hominem, relicto vero solo quod dominus est, semper seruus ad ipsum dicetur: seruus enim domini seruus dicitur. Si autem non conuenienter ad id, ad quod dicitur assignetur: circunscriptis omnibus alijs, relicto autem eo solo, ad quod assignatum est: non dicetur ad ipsum. assignetur enim seruus hominis, & ala auis, & circunscribatur ab homine esse dominum, non sanè amplius seruus ad hominem dicetur. cùm enim dominus nō sit, neque seruus est. similiter & de aue, si adimitur eam alatam esse: nō enim amplius erit ala ad aliquid. cùm enim non sit alatum, nec ala erit alicuius. Quare oportet assignare ad id, ad quod conuenienter dicitur. Et si sit nomen positum, facilis erit assignatio: si autem non sit, fortasse necessarium erit nomen fingere. si autem sic assignentur, manifestum est quoniam omnia quæ ad aliquid sunt, ad conuertentia dicuntur. Videntur autem ipsa ad aliquid simul esse natura. & in plurimis quidem verum est: in aliquibus vero nō verum. simul enim duplum & dimidium sunt: & cū sit dimidium, duplū est. & cùm sit dominus, seruus est: & cùm sit seruus, dominus est. similiter autem his & alia. Simul autem hęc auferūt sese inuicem. si enim non sit duplum, non erit dimidium. & si non sit dimidium, non erit duplum. similiter autem & in alijs, quæcunq; talia sunt. Non autem in omnibus his quę ad aliquid, verum videtur, esse simul natura. scibile enim scientia prius videbitur esse. nanq; in pluribus præexistentibus rebus scientias accipimus: in paucis enī vel nullo quisquam hoc perspiciet simul cum scibili sciētiam esse factam. Amplius, scibile sublatum simul aufert scientiam: scientia vero simul non aufert scibile. nam si scibile non sit, non erit scientia:

** a. l. addit amplius*

nullius enī * erit scientia. scientia vero si non sit, nihil prohibet eē scibile. vt circuli quadratura si est scibilis, scientia quidem eius nondū est: ipsa vo scibilis est. Amplius, animali quidem sublato non erit scientia: scibilium vero plurima esse contingit. Similiter autē his sese habent ea quæ de sensu sunt. sensibile enim prius q̄ sensus esse videtur. sublatum.n. sensibile simul aufert sensum: sensus vero sensibile non simul aufert. sensus enim circa corpus & in corpore sunt. sensibile autem sublato, aufertur & corpus.

** a. l. sensibilium enim & corpus est.*

* sensibile enim corpus est. cū autem corpus non sit, aufertur & sensus. quare simul aufert sensibile sensum. sensus vero sensibile non simul aufert. sublato enim animali, sensus quidē aufertur.

** a. l. sensibile autē non, vt calidum*

* sensibile autem erit corpus: vt calidum, dulce, amarum, & omnia alia quæcunq; sunt sensibilia. Amplius, sensus quidem simul cum sensitiuo fit: simul enim fit animal, & sensus: sensibile vero ante animal aut sensum est. ignis enim, et aqua, & alia huiusmodi, ex quibus ipsum animal constat, ante sunt quàm animal omnino sit aut sensus. quare prius sensibile q̄ sensus esse videbitur.

Dubium.

Habet autem dubitationem, vtrum nulla substātia ad aliquid dicatur, quemadmodum videtur,

** a. l. an hoc.*

* si hoc contingat s'm quasdā secundas substantias. Nam in primis substantijs verum est. nam neq; tota, neq; partes primarum substantiarum dicuntur ad aliquid. nam quidam homo non dicitur alicuius quidam homo, neq; quidam bos alicuius quidam bos. Similiter autem & partes. quædam enim manus non dicitur alicuius quædam manus, sed alicuius manus. & quoddam caput nō dicitur alicuius quoddā caput, sed alicuius caput. Similiter autem & in secundis substantijs, atq; hoc quidem in pluribus. vt homo non dicitur alicuius homo, nec bos alicuius bos, nec lignū alicuius lignum, sed alicuius possessio dicitur. in huiusmodi ergo manifestum est, quoniā non sunt ad aliquid. In aliquibus vero secūdis substantijs habet dubitationem. vt caput alicuius caput dicitur, & manus alicuius dicitur manus, & singula huiusmodi. quare hæc fortasse ad aliquid esse videbuntur. Si igitur sufficienter eorum quæ sunt ad aliquid, definitio assignata est, aut omnino difficile, aut impossibile est ostendere quòd nulla substantia eorum quę sunt ad aliquid dicitur. si autem non sufficienter, sed sunt ad aliquid, quibus hoc ipsum est esse, ad aliquid quodammodo se habere, fortasse aliquid cōtra ista dicetur. Prior vero definitio sequitur quidē omnia ea quæ sunt ad aliquid, non tamen in ipsis idem est: cùm eo quod est eē ad aliquid, ipsa quæ sunt, aliorum dicantur. Ex his autē manifestum est quòd, si quis aliquid eorum quæ sunt ad aliquid, definite sciet, & illud ad quod dicitur, definite sciturus est. Manifestum igitur & ex ipsis est. si enim nouit aliquis hoc quod ad aliquid est (est autem esse ijs, quæ ad aliquid sunt, idem ac ad aliquid aliquo modo se habere) & illud nouit, ad quod hoc aliquo modo se habet. si enim non nouit omnino ad quod hoc aliquo modo se habet: neque si ad aliquid hoc aliquo modo se habet, noscet. Sed & in singulis palam hoc est. vt si quid nouit quis definite, quòd duplum est, & cuius duplum est, mox definite nouit. si enim nullius definitorum nouit ipsum duplum esse, neque si sit duplum omnino nouit. Similiter autem & hoc aliquid si nouit quis quòd me-

lius

lius est,& quo melius est statim definite necessarium est nosse. Propter hæc autem non indefinite hoc cognoscet,quòd hoc est peiore melius.suspicio enim hæc est,non scientia. non enim adhuc sciet exacte quòd est peiore melius.si enim sic accidit,nihil est deterius ipso.Quapropter palam est quòd necessarium est,si nouerit,quis aliquod relatiuorum definite,& id ad quod dicitur definite necesse est nosse. Caput vero,& manus,& eorum singula,quæ substantiæ sunt,ea ipsa quę sunt sciri definite possunt:ad quod vero dicatur non est necessarium scire. cuius enim hoc caput, vel cuius hęc manus sit,non est scire definite. quare non erunt hæc ad aliquid.Si vero non sunt hæc eorum quæ sunt ad aliquid, verum erit dicere quòd nulla substantia eorum est quæ sunt ad aliquid. Fortasse autem difficile sit de huiusmodi rebus vehementer asserere, nisi ea sæpe pertractata sint. dubitasse autem de horum vnoquoque non est inutile.

Pars Tertia Tractatus Secundi.

Sermo de prædicamento Relationis.

AVER. QVæ in hoc continentur prædicamento, octo complectūtur partibus. In Prima describuntur relatiua,& numerantur exemplo. In Secunda, ꝙ reperitur contrarium in relatiuis. In Tertia, ꝙ aliquod relatiuum suscipit magis & minus. In Quarta, ꝙ vnum ex proprijs relatiuorū est, ue quodlibet eorum dicatur ad conuertentiam: si sumantur secundum eorum nomina significātia super ipsa, quatenus sunt relatiua, si nomen habeant, vel si imponatur eis nomen, si nomine carent. In Quinta, ꝙ si duo correlatiua capiantur sm sua nomina significantia super ipsa, quatenus sunt correlatiua, & vtiq; conuertibilia, ꝙ ille affectus, quo quodlibet eorum est correlatiuum ad suum compar, est quidem validior cæteris affectibus repertis in illis duobus correlatiuis. nam ablatis reliquis affectibus, si remaneat ille affectus, non tolletur illa relatio, quæ est inter illa duo correlatiua: sed ablato illo affectu, tollitur & illa relatio. sed, si capiantur, non quatenus sunt conuertibilia, tunc non sequitur, ut ablatis reliquis rebus existentibus inter ipsa duo relatiua, si remaneat ille affectus, qui refertur ad suum compar, vt remaneat relatio ipsa. In Sexta, ꝙ ex proprietatibus duorum correlatiuorum est, vt reperiantur simul natura, & ꝙ ablato vno auferatur & aliud. & soluitur id, quod sequitur ex tali dubio. In Septima, ponitur id quod posset afferre dubiū de ipsis substātijs, vtrum scilicet reperiatur in eis aliquid relationis. & solutio huius dubij est accomodando illam primam descriptionem relatiui, & corrigendo eam cum quadam conditione & hypothesi rei, quæ insequitur vera relatiua: nempe ꝙ primo descripsit ipsum relatiuum leui quadam consyderatione, et iuxta apparentiam & famam. & hoc ita fecit, vt facilior doctrina traderetur. nam facilior est transitus discipuli a re famosa & apparēte ad veram rem, q̄ si primo velit rem veram discere. In Octaua dicit ꝙ, si in descriptione relatiuorum subijciatur illa conditio, qua descriptio ipsa sit propria ipsis & notificet essentiam eorum, tunc inueniemus, ꝙ vna ex eorum proprietatibus est, vt cognito vno necessario cognoscatur aliud. & ꝙ per hoc probatur, ꝙ nulla substantia poterit inter correlatiua connumerari. & notificabit adhuc difficultatem solutionis horum dubiorum in hoc loco. et huius rei causa est, quia hic tractat de eis secundum apparentiam.

Particula Prima. Dixit Aristo. Ad aliquid dicuntur ea, quorum quiditates & essentiæ dicuntur in relatione ad aliquod aliud, siue per se, siue per aliquam dictionem relationis, vt est dictio ad, & alia similia. vt exempli gratia maius. nam eius quiditas dicitur qdem in relationem ad aliud: est enim maius aliquo alio. & vt duplum est vtiq; aliquo alio duplum. Et habitus affectusq;, & sensus, & scientia dicuntur ad aliquid. horum autem omnium quiditas dicitur in relatione ad aliquid aliud. nam habitus alicuius rei est habitus: & scientia alicuius scibilis est scientia: & sensus alicuius sensibilis sensus. identidem & magnum & paruum dicuntur ad aliquid. sic etiam & ipsum simile: nam est alicuius rei simile. Sunt quoq; ad aliquid accubitus, et statio, & sessio. sed dicere sedet & iacet, sunt ex prædicamento positionis: positio vero est aliquo pacto ad aliquid. sed dicere stabit, iacebit, sedebitq; non sunt de prædicamento positionis: sed dicuntur esse ex his, quibus inditum est nomen à positione: hoc est ex his, quę sunt in prædicamento situs.

Particula Secūda. Inest autem relatiuis, vt sint contraria. exempli gratia virtus & vitium, quæ sunt relatiua, & sunt contraria. & scia & ignorantia sunt quoq; relatiua & contraria. Tamen hoc non reperitur in cunctis relatiuis. nam duplum non habet contrarium, neque triplo duplum est contrarium.

Particula Tertia. Quædam quoq; relatiua suscipiūt magis & minus. nam simile & dissimile, & æquale & inæquale, quodlibet ipsorum est relatiuum: & tamen datur aliquid magis simile, q̄ aliud simile, & minus simile. eodem modo & inęquale. Quædam vero eorum non suscipiunt magis vel minus. nam vnum duplum non est minus duplum, quàm aliud duplum, neq; magis duplum quàm aliud duplum.

Particula Quarta. D. d. Et ex proprietatibus prętera amborum correlatiuorum est, vt vnumquodque eorum dicatur ad conuertentiam: vt exempli causa, seruus est domini seruus, & dominus est serui dominus; & duplum est dimidij duplum, & dimidium est dimidium dupli. & sic de reliquis eorum, siue noīa vtriusq; correlatiui fuerint diuersa, vt duplum & dimidium: siue fuerit vnum eorum deriuatum ab altero eorum, vt sciētia & scibile, & sensus & sensile. nam quodlibet eorum dicitur in relatione ad alterum. Potest tamen imaginari ꝙ huiusmodi proprietas non reperiatur in multis relatiuis, cū non refertur vnūquodq; eoꝝ ad alterum relatione recta: hoc est cùm non refertur alterum ad alterum in eo quod quid: sed fit relatio vnius eorum ad suum compar ī eo ꝙ quid, & ipsius comparia ad illud fit relatio per accidens, velut cuiuslibet eorum non fit relatio in eo quod quid. vt exempli gratia si referatur ala ad pennatum, vt si dicatur pennatum habet alam, tunc non erit uera responsio huius per conuertentiam, dicendo, pennatum est pennatum alæ. identidem si referatur pēnatum ad alam, & dicatur ala est ala pēnati: quia nō refertur ala ad pennatum in eo quod quid est pennatum, cùm possit reperiri aliquid habens alam, & non pennam. ergo relatio alæ non fit ad ipsum, quatenus est pennatum: neq; relatio pennati ad alā est, quatenus est pennatum. & ideo hæc relatio non est recta. Sed, si commutetur hoc, & sumatur relatio recta, & dicatur alatum est alatum ala, tunc dicitur ad conuertentiam: videlicet, ala est ala alati. vel si dicatur, pēnatum est pennatum penna: & ala pennata est ala pennati. Et

ideo, cũ relatio recta non habuerit nomen indicans ipsam, quatenus est recta, & hoc siue nullum correlatiuorum id habeat, siue vnum tantum id obtineat, tunc erit necessarium, vt qui relatiuum vult formare imponat nomen vtrique eorum, vel vni eorum: ita vt ea correlatiua efficiat. vt exempli gratia, si remus referatur ad nauem, tunc nõ erit huiusmodi relatio recta & conueniens. nam non est de ratione nauis, quatenus nauis est, vt indigeat remo: nam aliquæ dantur naues, quæ remo vacant: quẽadmodum remus indiget naui quatenus est remus. quare non conuertitur vt nauis sit nauis remi: quemadmodum dicitur q remus est remus nauis. Sed, si volumus vt huiusmodi relatio sit recta vtrinque, & sumatur eadem ratione, ita ut alterutrũ eorum ad alterutrum referatur, oportet dicere remus est remus nauis remitæ: & tunc erit verum dicere nauis remita est nauis remo. nam quemadmodum remus est remus naue, ita nauis remita est nauis remo. Vt alio adhuc exemplo, si caput ad capitatum referatur, tunc relatio erit conueniens; sed, si ad animal, tunc nõ erit recta. quoniã animal quatenus est animal, non est capitatum: cũ multa reperiantur animalia non habentia caput. Hæc itaque est via, qua debet procedere ille, qui relatione vtitur in his quę non habent nomen sumptum à relatione: nempe vt imponat eis nomẽ, quod vtrũque correlatiuorum consignificet: ita vt eorum relatio sit recta: vt de ala & remo dictum fuit. Omnia ergo relatiua, si recte sumãtur, videlicet ea ratione, qua sunt relatiua, non ea ratione, qua in alio prædicamento reperiuntur, obtinebunt quidem semper huiusmodi proprietatem: videlicet, vt quodlibet eorum conuertatur ad suum compar, sed cũ vnum eorum refertur ad alterum, & sumitur quodlibet eorum improprie & per quoduis accidens contigerit de his, quæ in vtroque correlatiuorum reperiuntur, quæ relationem efficiunt, & non capiantur per illud accidens, quo ipsa sunt correlatiua, & quòd alterutrum eorum ad alterutrum referatur, tunc non dicuntur ad conuertentiam etiam si habeant nomen sibi impositum ea ratione, qua sunt correlatiua: longeque minus si non obtinuerint nomen, ea ratione, qua sunt correlatiua. vt gratia exempli, seruus si nõ referatur ad dominum, cuius quidem nomen est nomen correlatiui ipsius: sed referatur ad hominẽ vel ad bipes, vel ad aliquod quippiam tale, quod homini inest, profecto non conuertentur. nã homo non est homo, ea ratione, qua habet seruum: sed est dominus ea ratione, qua habet seruum. sed, si vice hominis sumatur dominus, tunc conuertentur.

Particula Quinta. Habet præterea hoc peculiare & proprium illa denominatio & affectio, ob quam correlatiua ipsa obtinent correlationem: vt circunscriptis et ablatis reliquis denominationibus accidẽtalibus, quæ vtrique correlatiuorum accidunt, quibus quidem relatio fit indirecta: nõ propterea aufertur illa relatio, quæ inter duo correlatiua existit: sed dempta illa denominatione tollitur ipsa relatio. vt exempli causa, seruus si dicatur in relatione ad dominum, & circunscribantur à domino reliquæ denominationes & affectus, ad quos posset seruus referri, vt est homo vel bipes, & reliqua alia, & non tollatur ab ipso hoc nomen dominus: tunc relatio, quam habet seruus ad ipsum non tolletur. Sed si seruus referatur ad hominem, vel bipes, at auferatur ab eo q sit dominus, tunc auferetur quoque illa relatio: quia non est seruus, si non habet dominum. ergo recta & conueniens relatio est illa denominatio, qua ablata aufertur & ipsa: sed ipsa nõ auferẽ, etsi aliqua alia auferaẽ. & hoc hic, qd Arist. narrauit, est veluti regula, qua cognoscatur illa denominatio, qua relatio recte & conuenienter fiat. Dixit. Huiusmodi autem relatio, qua recta fit correlatio, facile qdẽ inueniri poterit, si vtrũque correlatiuum habuerint nomen significans ipsa, ea ratione, qua huiusmodi obtinent relationem. sed si nomine careant, id vtique difficile erit. et tunc oportebit adinuenire huiusmodi denominationẽ & affectum p hanc regulam: & fingere atque imponere vtrisque correlatiuis nomen significans ipsa, ea ratione, qua huiusmodi obtineant relationem.

Particula Sexta. Dixit. Ea quæ ad aliquid sunt, videtur esse simul natura. & hoc in pluribus eorum perspicuum est. nam duplum & dimidium simul reperiuntur: inuento enim vno, inuenitur & alterum: ablato vero vno, auferiur & alterum. Sed i quibusdam relatiuis videtur hoc dubitationem habere: qm̃ scibile videtur esse prius ipsa scientia. nam scientia in pluribus rebus habeẽ de re quę prius est. sed q simul reperiantur, hoc quidem raro fit, & in paucioribus. nullum ergo scibile est simul natura cũ scientia de ipso. Scibile præterea videtur esse prius natura ipsa scientia. nam sublato scibili aufertur scientia: sed sublata scientia non tolliẽ scibile. & hæc est descriptio ipsius prioris natura, vt post hoc dicetur, vt exempli grã quadratura circuli, in qua conati sunt omnes Geometræ priores, & adhuc nõ attigerunt eam. si autem est scibilis eius sciẽtiæ nondum est habita: & si nõ est scibilis, eius quidem sciẽtia nunq̃ amplius habebiẽ. Adde etiam, q sublato hoĩe tollitur vtique scientia: cũ tamen reperiatur scibile homine non reperto. Et hoc idem dubiũ contingit fieri de ipso sensu & sensibili. nam videẽ ipsum sensile esse prius ipso sensu, cũ sublato sensibili, tolliẽ etiã cum eo sensus ipse: qa sensus & sensibile non reperiunẽ nisi in corpore: & ablato sensibili auferẽ corpus: & ablato corpore tolliẽ & sensus & sentiens. sed ablato sensu non tollitur propterea sensibile: quia potest animal deesse, & tamẽ corpus sensibile poterit reperiri: vt est corpus calidum & frigidum. Sensus præterea reperitur reperto animali simul: at sensibile repetitur ante ipsum. nam aqua & ignis & reliqua elementa constituunt quidem animal, & reperiunẽ anteq̃ reperiaẽ animal. & ideo videtur q sensibile reperiaẽ anteq̃ reperiatur sensus. Expositores autem soluunt hoc dubium dum dicũt, q, si sensus & sensibile, & scientia & scibile sumanẽ vel in potẽtia vel actu, tunc sunt simul: & est vera huiusmodi proprietas. sed dubium est, si alterum eorum sumaẽ in potentia, & alterum in actu. sed cũ ipsum esse potentiale, & id quod in potentia est, non sit res manifesta, & famosa, ideo Aristot. reliquit solutionem huius dubij ad alium locũ, quia in hoc loco tractaẽ de his rebus, quatenus sunt apparentes, & famosæ.

Particula Septima. Oriẽ autem dubium, vtrum in substantijs reperiaẽ aliquid, quod sit relatiuum, quatenus est substãtia. Hoc autem dubium insurgit de quibusdam secundis substãtijs. nam de primis nullum habetur dubium, qm̃ manifestum est q nemo dicet vllã substãtiam primam dici ad aliquid, tam totam quàm eius partem. nam is homo singularis non dicitur q sit homo alicuius rei. Identidem, neque pars aliqua eius singularis. nam non dicetur q aliqua manus singularis sit manus alicuius hominis vel alicuius equi: sed diceẽ manus hominis vel equi: & tandem relatio fiet ad species nõ ad indiuidua. Et hoc idem videtur in pluribus substantijs secundis. nam non dicitur homo est homo alicuius rei, neque bos alicuius rei bos, quatenus scilicet est bos, hoc est substantia, sed vt est possessio alicuius possessoris. Sed in aliquibus earum poterit hoc dubium militare. nam potest dici caput est caput alicuius rei, & manus manus alicuius rei, & sic de alijs similibus: manus autem & caput substantiam significant: quare posset aliquis credere multas substantias dici

ad aliquid. Dixit. Attamen si definitio eorum, quæ ad aliquid dicuntur, quæ est q ad aliquid dicuntur ea, quorum quiditas dicitur in relatione ad aliud, sufficienter sit assignata, tunc difficilis erit solutio huius dubij, vel impossibilis, nam harum substantiarum quiditas manifeste dicitur in relatione, sed, si vera descriptio relatiuorum sit, q sint duæ res, quarum cuiuslibet quiditas dicitur in relatione ad comparem eius in aliquo modo, quo insit illi qditati, quæ relata est ad cōparem suum, quicunq; fuerit ille modus relationis, tunc solutio huius dubij erit facilis, nam sub prima definitione potest includi quicquid primo intuitu putatur esse relatiuū: sed sub hac definitione reponitur quicquid est vere relatiuū, non prima consyderatione leui, Intelligit aūt per hoc, q licet caput significet substantiam relatam ad hominem, id qdem nō fit vera relatione, sed relatione accidentali: videlicet quæ nō est de essentia rei relatę. & hoc sub prima descriptione includi potest. Illa vero relatio, quæ est de essentia cuiuslibet correlatiuorum, est, vt paucum & multum. nam quodlibet eorum est de essentia sui comparis: & hoc sub secūda descriptione, scilicet vera intelligitur.

Particula Octaua. Dixit, Ex hac ergo vera definitione ipsorum duorum correlatiuorum manifeste constat hoc esse eis proprium, vt si quis perfecte norit vnum eorum necessario cognoscet reliquum. nam si quis norit hoc dici ad aliquid: & qditas vnius duorum correlatiuorū habeat esse in relatione ad alterū correlatiuum: palam vtiq; est q, si cognoscat qditatem vnius illorum duorum correlatiuorum, cognoscet & qditatem alterius. aliàs enim eius cognitio de qditate alterius duorū correlatiuorum non esset re vera, sed esset opinio, vel fallacia. Et hoc adhuc inductione palam est. exempli gratia, si quis nouit hoc esse vere duplum, tam sciuit illam rem quæ est illi vere duplum, identidem q scit hoc esse melius, nouit vtique illam rem, qua hoc est melius: nisi forte huiusmodi notitia sit imaginatio quædam, & nō re vera. nam si non norit id quod dicitur esse melius, poterit vtique fieri vt nulla reperiatur res quæ sit minus bona eo: & sic, cū dicimus illud eē melius, erit falsum. hinc apparet q caput & manus non sunt ex veris relatiuis, quia potest cognosci quiditas cuiuslibet eorum, quatenus habent esse perfectum per se, præter hoc q sciatur illa res, cuius est caput, & res cuius est manus. Dixit, Veruntamen vere definire quid reliquorum prędicamentorum sit ad aliquid, & quid non sit, est fortasse difficile: nisi sæpe consyderentur. sed dubitare de singulis eorum non est inutile.

Sermo de prædicamento Relationis.

LEVI. PArticula Prima. Dixit Aristo. Ad aliquid dicuntur, &c. Inquit Leui. Intelligit accubitum esse ad aliquid: quia percipitur in relatione ad accubantem: & ipse accubans sumitur in definitione eius. & accubans est de prædicamento positionis, vt dicit post hoc, & est ad aliquid quoq; modo, vt in libro Metaphysicæ dictū est. sed accūbabit, stabit, sedebitq;, sunt sumpta ab accumbante, stante, sedente, quę sunt de prędicamento situs. nam nihil aliud significat accūbabit, nisi erit accumbans. & sic de reliquis. & sic patet q hæc sunt denominata à situ, q est in prædicamento situs, hoc est ab eo, quod est in prædicamento situs, non ab eo quod est in prędicamento relationis. & ipsa sunt de prædicamento agere, s. accūbabit, stabit, sedebitq;: vel de prædicamento pati ex alia ratione: nempe, quia patiuntur ex accubitu, & statione, & sessione: & ratione materiæ sunt in prædicamento pati. sed quatenus agunt hæc accidentia, s. ratione animæ, sunt in prædicamento agere. nec est absurdum, vt eadem res ingrediatur duo prædicamenta duabus rationibus diuersis. Dixit, Inest autem relatiuis vt sint contraria, &c.

Inquit Leui. Non intelligit hic per relatiua id quod dicitur vnum eorum in relatiōe ad alterum: sed q quodlibet eorum est ad aliquid, nam virtus est virtuoso virtus: & virtuosus capitur in eius definitione, identidem vitium est vitium vitioso, & scientia scibili, vt paulo ante dictum fuit, & ignorātia ignoranti. sed hoc non contingit in cunctis relatiuis, quia dantur aliqua nomina relatiua, quæ non habent contrarium: vt duplum, quod non habet contrarium.

Particula Tertia. Dixit. Quædam quoq; relatiua suscipiunt magis & minus. Inquit Leui. Arist. vult q simile suscipiat magis & minus. & hoc palam est, quia dicimus duos colores non esse similes propter distātiam, quæ est inter duos illos colores, nam potest reperiri vnus color magis distare ab vno illorum, q distet alter eorum ab altero. potest enim dici de aliquo viridi, q non est simile alteri viridi, propter distantiam quæ existit inter illos duos colores. & poterit reperiri aliud viride magis distare ab illo. Debes tamen scire q hoc est verum de simili & dissimili, quæ sunt in prędicamento qualitatis, de quo est hic sermo, non de simili & dissimili, quod transsumptiue & figuraliter dicitur de substātia, vt dicitur in libro Metaphysicę. nam, cum substantia non suscipiat magis & minus, neq; hęc suscipere magis & minus est dicendum. Æquale vero non suscipit magis & minus: sed bene suscipit magis & minus ipsum inęquale. & palam est, scilicet quòd æquale non suscipiat magis & minus. nam quæ sunt vni tertio æqualia, inter se sunt æqualia, vt in Mathematicis habetur.

Particula Quarta. Dixit. Et ex proprietatibus amborum relatiuorum, &c. Inquit Leui. Hoc dicitur hic cursim & latius loquendo, donec declaretur magis vera relatio. quoniam ala non dicitur ad aliquid, vt post hoc declarabitur. nam, cum ala sit substantia, potest intelligi per se & seorsum: sed in relatiuis hoc est impossibile. sed, si volumus vt relatio sit conueniens & recta, tunc fingimus nomē ipsi alæ, quatenus refertur ad alatum, & dicimus alatum est alatum ala alati: & sic dicitur ad conuertentiā: vt si dicamus ala alati est ala, alati, alato. D. d. vel si dicamus pennatum est alatum penna. Inquit Leui. Hoc etiā dicitur latius. & si volumus q relatio sit recta, dicimus, alatum penna habet alam alati penna: & conuertitur sic, ala alati penna est ala ipsius alati penna. & similiter dico, q, cum Aristo. dicit q si referatur caput ad capitatum, erit relatio recta. Dicitur quoq; amplo modo dicendi: quia caput cum sit substantia, potest de se intelligi: sed si volumus facere rectam relationem dicemus, caput capitati est ipsius capitati: & conuertetur sic, capitatum habet caput capitati.

Particula Quinta. D. d. habet præterea hoc peculiare, &c. Inquit Leui. Hoc est notum.

Particula Sexta. D. d. Ea q ad aliquid sunt, videntur esse simul natura. Inquit Leui. Per hoc intelligit q scibile reperitur antequā sciatur: quia res scitur, postquā fuerit. & hoc in pluribus rebus ita se habet. & ideo cum dicit, sed q simul reperiantur, hoc fit raro, seu in paucioribus rebus, ideo dicit, quia prius debet res reperiri res anteq; de ea habeatur scientia. palam autem est q si sumatur scibile rōne relationis, hoc est quatenus est scibile, tunc non reperietur scibile ante scientiam eius, quia impossibile est vt sit scibile, & non habeatur de eo scientia, nisi fuerit scibile in potentia: & tunc habebitur de eo scientia in potētia. sed cum scibile non sit ante scientiam, quatenus est scibile, s. ea ratione qua est correlatiuum: ideo non curauit Aristo. soluere hoc dubium. Et similiter est manifestū id, quod post hoc dicit de relatiuis, quæ non sunt simul natura, q ibi non sumuntur quatenus sunt relatiua. sed cum hęc proprietas relatiuorum habeat locum, si sumantur quatenus sunt relatiua, & dubium insurgit si sumantur quatenus non sunt correlatiua, sic solutio dubii est de se nota. At ille modus, quo Auerroes dicit q aliqui expositores soluerunt hoc dubium, est notus. verumtamen non videtur q soluantur per illod omnia dubia. quia, si auferatur homo aufertur scientia in actu, & in potentia: cum tamen possit reperiri scibile in potentia scibile: hoc est q de eius natura est vt sit scibile, si reperiatur scibile: & ob hoc ex ratione sui est, vt sit scibile. Posset præterea adhoc dici, q necessario possibilitas scientiæ de aliqua re fit, postq; illa res est, nam non posset reperiri de ea talis possibilitas, nisi postq; est. & ideo melior solutio huius dubij est illa, quam diximus. Verum posset quis dubitare in hoc, quoniam videmus aliquas res, de quibus habetur scientia, antequam sit ipsum scibile, vt exempli gratia, si aliquis artifex sit inuentor alicuius instrumenti noui, vel alicuius compositionis aliquarum rerum, pro aliquibus actionibus faciundis, & illa res erit scita apud artificem anteq; sit: quia ipse scit materiam rei, & eius formam, & finem, atq; efficiētem. qui enim hæc nouit, nouit vtiq; perfecte ipsam rem. Nos autem dicimus q scientia & scibile in hoc sunt simul, quia sciētia extat de ipso scibili, quæ est scientia in actu: & ipsum scibile est scibile in actu, s. ipsum itelligibile ipsius, quia reperitur in anima artificis. & illud esse, quod habet in anima artificis, est causa vt illa res sit postea ab ipso artifice extra animam.

Inqt Mantinus interpres. Est aūt inaduertendum, q in lingua Hebręa, non danſ nomina, quæ significent potentiam, vel habilitatē ad esse, vt apud Latinos, quę terminant in bilis vel i bile. & iō non daſ apud Hebręos nomē scibile, sed scitum: & si volunt dicere aliqd scibile, dicūt p circunlocutionem, s. id, quod pōt sci re. & iō hic vbi dr̄ scibile, in lingua Hebraica respondet semper scitum. & ideo fuit quoq; Leui coactus multiplicare aliqua vba circa hoc iudicio meo.

Particula Septima. D.d. Orit autem dubium,&c. Inquit Leui. Hoc est notum. D.d. Attamen, si definitio eorum, &c. Inquit Leui. Per hoc manifestatur id, quod diximus, quid sit relatio recta in superioribus, amplo modo loquẽdo: quæ quidem non est vere relatio: quia vera relatio est, cuius quiditas cuiuslibet correlatiuorum dicitur in relatione ad alterum.

Particula Octaua. D.d. Ex hac ergo vera definitione,&c. Inquit Leui. Hoc est manifestum, s. ꝙ non potest haberi vera notitia de vno correlatiuorum, quin habeatur de altero: quia quodlibet eorum est de essentia alterius. Sed posset quis dubitare, dicens ꝙ, si esset necessariũ, vt qui cognoscit vnum correlatiuorum, cognoscat & alterum perfecte, tunc sequeretur, ꝙ id, quod refertur ad vnam rem, sit illa res. Quo ergo pacto posset referri ad infinitas res numero id, quod refertur ad aliquam vnam rem, cum ex vnica re nõ possint sciri infinitę res. Adde etiam, ꝙ est impossibile vt de infinito habeatur sciẽtia. Nos autem videmus ꝙ id, quod refertur ad aliquod paucum in numero, sunt infinita genera numeri: nam tria sunt paucum in relatione ad quinque, & sex, & reliquos numeros in infinitũ. identidem id, quod refertur ad magnum & paruum in quantitate, sunt res infinitæ. Nos ergo dicimus, ꝙ necessario id, quod refertur ad aliquam rem definitam, est res definita. sed illa pluralitas, quæ contigit relatiuo, quod refertur ad paucum in numero est per accidens: hoc est, ea ratione qua accipimus, id, quod refertur ad ipsum, esse ipsum multum aliquod, sed per se, id quidem quod ad ipsum refertur, est ipsum multum ad quod refertur, quatenus est plus ipso: non quatenus est quinque, vel sex, vel reliqui alii numeri. sed hæc relatio notificat vnam trium relationum, quæ inter omnes duos existunt numeros: nempe ꝙ secundus vel est equalis primo, vel minor eo, vel maior. & hac ratione verum est dicere, ꝙ qui perfecte nouit tria, nouit quoque ꝙ numerus, qui est maior illo, est plusque tria: non ꝙ sit quinque vel sex, quia hoc non cognoscitur, ex essentia huius relationis. & hacmet ratione soluetur dubium de magno & paruo in quantitate. † D.d. Verumtamẽ vere definire quid reliquorum prædicamentorum sit ad aliquid, & quid non, est fortasse difficile: sed dubitare de eis non est difficile. Inquit Leui. Sensus est, ꝙ soluere dubia insurgentia in declarando quod sit vere relatiuum, & quid non, habet vnque difficultatem: licet rõnes, quæ inducunt illas dubietates, nõ sit difficile eas lacere.

† Inqt Mantinus. si Leui habuisset verũ textũ, fortasse non ita exposuisset hanc vltimam particulam. nam non dicit dubitare de eis non est difficile: sed dicit, nõ ẽ inutile dubitare de singulis.

De Qualitate, & Quali. Cap. IIII.

Vide p hoc 4. Meta. 19.

QValitatem vero dico, secundũ quam quales quidam esse dicuntur. Est autem qualitas, eorum quę multipliciter dicuntur. Vna quidem igitur species qualitatis, habitus & dispositio dicantur. Differt autem habitus à dispositione, ꝙ * permanentior, & diuturnior est. Tales vero sunt scientiæ & virtutes. sciẽtia enim videtur esse permanentiũ, & diuturnõrum. vt si quis vel mediocriter sumat scientiam, nisi grandis permutatio facta sit, vel ab ægritudine, vel ab aliquo huiusmodi. similiter autem & virtus, vt iustitia, & temperantia, & singula talium non videntur posse facile moueri, neque facile permutari. Dispositiones vero dicuntur, quę sunt facile mobilia, & cito permutabilia: vt calor, & infrigidatio, & ægritudo, & sanitas, & quæcũque alia huiusmodi. afficitur enim quodammodo secundum eas homo: cito autem permutatur, & ex calido frigidus fit, & ex sanitate in ægritudinem transit. similiter autem & in alijs, nisi aliqua earundem contingit per temporis longitudinem congenita, et immobilis, vel omnino difficile mobilis existens, quam iam quispiam * vt habitum vocet. Manifestum est autem quòd hæc volunt habitus dicere, quæ sunt diuturniora, & difficilius mobilia. nanque disciplinas non multum retinentes, sed facile mobiles existentes, non dicunt habitum habere, & tamen dispositi sunt aliquo modo secundum sciam peius, meliusue. quare differt habitus à dispositione, quòd hęc quidem facile mobilis sit: ille vero diuturnior & difficilius mobilis. Sunt autem habitus & dispositiones: dispositiones vero non necesse est habitus esse. qui enim retinent habitum, & quodammodo dispositi sunt secundum ipsos: qui autem dispositi sunt, non omnino retinent habitum. Aliud vero genus qualitatis est, secũdum quod pugillatores vel cursores, vel salubres, vel insalubres dicimus: & simpliciter quæcunque secundũ potentiam naturalem vel impotentiam dicuntur. Non enim, quoniam sunt dispositi aliquo modo, vnumquodque huiusmodi dicitur: sed quod habent naturalem potentiam vel impotentiam facile aliquid facere, vel nihil pati. vt pugillatores, vel cursores dicuntur, non ꝙ sint dispositi aliquo modo, sed ꝙ habeant potentiam naturalem vel impotentiam aliquid facile faciendi. Salubres autem dicunt̃, eò quòd habeant potentiam naturalem vt nihil à quibuslibet accidentibus facile patiantur: insalubres vero, quod impotentiam habeant naturalem nihil facile à quibuscunque accidentibus patiendi. Similiter autem his durum & molle se habent. durum enim dicitur, quod habeat potentiam non facile secari: molle vero, quod eiusdem ipsius habeat impotẽtiam. Tertium vero genus qualitatis est, passibiles qualitates ẽt passiones. sunt autem huius * modi vt dulcedo & amaritudo, & austeritas, & omnia his cognata amplius, & calor, & frigus, & albedo, & nigredo. Quod quidem igitur & hæ qualitates sunt, manifestũ est. quæcunque enim has susceperint, ipsa qualia dicuntur secundum ipsas: vt mel, quoniam dulcedinem suscepit, dicitur dulce: & corpus album, quoniam albedinem suscepit. similiter * & in cæteris. Passibiles vero qualitates dicunt̃, non quòd ea, quæ illas susceperint qualitates, aliquid patiantur. neque enim mel, quoniam aliquid passum sit, dicitur dulce, neque aliquid aliud huiusmodi. similiter autem his & calor & frigus passibiles qualitates dicuntur, non quòd ea quæ illas suscipiunt, aliquid passa sint: sed quoniam secũdum sensus vnaquęque dictarum qualitatum passionis effectiua est, passibiles qualitates dicuntur. dulcedo enim passionem quandam secũdum gustum efficit, & calor secundum tactum: similiter autem & aliæ. Albedo autem, & nigredo, & cæteri colores non eodem modo ijs, quæ dicta sunt

* a. l. mobilito permanentior.
* a. l. difficiliter mobilium
* a. l. q. firmam fortasse.
* a. l. vel.
* a. l. in cæteris se hẽt.

ſunt, paſſibiles qualitates dicunẽ: ſed eò quòd ipſæ ab aliqua paſſione innaſcuntur. Quod.n. fiunt propter aliquam paſſionem multæ colorum mutationes, manifeſtum eſt. erubeſcens enim aliquis, rubeus factus eſt: & timẽs pallidus, & vnũquodq; talium. * quare etiã ſi quis natura aliquid talium accidẽtium perturbationumue paſſus eſt, ſimilem colorem veriſimile eſt eum habere. quæ enim affectio nunc in eo quod verecundetur circa corpus facta eſt, etiam ſecundum naturalem conſtitutionem eadem fieri poteſt affectio, vt & naturalis color ſimilis ſit. Quæcunque igitur talium accidentium ab aliquibus paſſionibus difficile mobilibus & permanentibus principium ſumpſerunt, paſſibiles qualitates dicuntur. ſiue enim ſecundum naturalem conſtitutionem pallor fit aut nigredo, qualitates dicuntur (quales enim ſecundũ eas dicimur) ſiue propter ægritudinem longam, vel propter æſtum eidem contigit nigredo, vel pallor, & non facile prætereunt, vel etiam per vitam permanent, paſſibiles qualitates & ipſæ dicuntur: ſimiliter enim quales ſecũdum eas dicimur. Quæcunque vero ex ijs, quæ facile ſoluuntur, & cito tranſeunt, fiunt, paſſiones dicuntur, qualitates vero minime. non enim aliqui ſecundum ipſas dicuntur quales. neq; enim qui propter verecũdiam rubeus factus eſt, rubeus dicitur: neq; cui pallor propter timorem venit, pallidus eſt: ſed magis eò quod aliquid paſſus eſt. quare paſſiones quidem huiuſmodi dicũtur: qualitates vero minime. Similiter autem his, & ſecundũ animam paſſibiles qualitates & paſſiones dicuntur. quæcunq; enim mox in naſcẽdo ab aliquibus paſſionibus difficulter mobilibus fiunt, qualitates dicuntur & ipſæ: vt amentia, mentis alienatio, & ira, & alia huiuſmodi: quales enim ſecundum eas dicuntur, ideſt iracundi atque amentes. ſimiliter autem & quæcunque alienationes non naturales, ſed quę ab aliquibus alijs accidentibus factæ ſunt difficile prætereũtes, & omnino immobiles, qualitates ſunt etiã huiuſmodi: quales enim et ſecundum eas dicuntur. Quæcunq; vero ab ijs quæ facile et cito prætereunt, fiunt, paſſiones dicuntur. vt ſi quis contriſtatus, iracundior fiat. * non.n. dicitur iracundus, qui huiuſmodi paſſione iracundior eſt: ſed magis quia aliquid paſſus. quare paſſiones quidem huiuſmodi dicũtur: qualitates vero minime. Quartum vero genus qualitatis eſt figura, & circa vnumquodq; conſtans forma. amplius autem ad hæc rectitudo, & curuitas, & ſi quid aliud his ſimile eſt. ſecundum enim vnumquodq; eorum quale quid dicitur. triangulum enim vel quadrangulum eſſe quale quid dicitur, & rectum aut curuum. & ſecundum etiã formam vnumquodq; quale dicitur. Rarum vero & ſpiſſum, & aſperum & leue putabunẽ quidem quale quid ſignificare: ſed aliena huiuſmodi putãtur eſſe à diuiſione, quæ circa quale eſt. quandam enim poſitionem magis videntur partium vtrunq; monſtrare. ſpiſſum enim dicitur, eò q; partes ſibijpſis propinquæ ſint: rarum vero, eò q; diſtent à ſemuicem. & lene quidem, q; in rectitudinem aliquo modo partes iaceant: aſperum vero, q; hæc quidem ſuperet, illa vero ſit inferior. Fortaſſe q; dem igitur alius quiſpiam modus apparuerit qualitatis: ſed ferè qui maxime dicuntur hi ſunt. qualitates itaque ſunt, quæ dictæ ſunt. Qualia vero ſunt, quæ ſecundum has denominatiue dicuntur, vel quomodolibet aliter ab his. In plurimis itaque & ferè in omnibus denominatiue dicuntur: vt à candore candidus, & à grammatica grammaticus, & à iuſtitia iuſtus. ſimiliter & in alijs. In aliquibus vero, eò q; nõ ſunt poſita qualitati nomina, non contingit ea quæ dicuntur, ab ijs denominatiue dici. vt curſor, aut pugillator, qui ſecundum naturalem dicĩt potentiam, à nulla qualitate denominatiue dicitur. non enim poſita ſunt nomina potentijs, * ſm quas iſti quales dicuntur: ſicuti diſciplinis, ſm quas pugiles vel palæſtrici ſecũdum diſpoſitionem dicuntur. pugillatoria enim & palæſtrica diſciplina dicitur: quales vero ab his denominatiue dicuntur, qui diſponuntur. Aliquando autem & poſito nomine non dicitur denominatiue, quod ſecundum eam quale dicitur: vt à virtute ſtudioſus. eo enim q; virtutem habeat ſtudioſus dicitur: ſed non denominatiue à virtute. non autem in pluribus hoc tale eſt. Qualia ergo dicunẽ, quæ denominatiue à dictis qualitatibus dicuntur, aut aliquo modo aliter ab eis. Ineſt autem & contrarietas ſecundum qualitatem: vt iuſtitiæ iniuſtitia contraria eſt, & albedo nigredini, & alia. ſimiliter autem & ea quæ ſecundum eas qualia dicuntur: vt iniuſtum iuſto, & album nigro. Non in omnibus autem hoc accidit. rubro enim aut pallido, aut huiuſmodi coloribus nihil eſt contrarium, qualibus exiſtentibus. Amplius, ſi contrariorum alterum fuerit quale, & reliquum erit quale. hoc autem palã eſt ex ſingulis proponenti alia prædicamenta. vt ſi eſt iuſtitia iniuſtitiæ contrarium: quale autem eſt iuſtitia: quale igitur & iniuſtitia. nullum.n. aliorũ prædicamentorum aptabitur iniuſtitiæ, neq; quãtum, neq; ad aliquid, neq; vbi, nec omnino aliquid

Marginal notes: * a. l. quare & ſi quis natura talia aliqua paſſionũ paſſus eſt ex aliquibus naturalibus accidentibus, ſimilem — R. eo. ad. aliis dicit. — Qualia denominatiue. — * a. co. ad. pijs.

no aliquid huiusmodi, nisi quale. sic autem & in alijs, quæ secundum quale sunt contraria. Suscipiunt autem qualia magis & minus. album enim magis et minus album alterum altero dicitur: & iustum alterum altero magis et minus. sed et ipsa intensionē suscipiūt. cum candidum nanq; sit, contingit amplius candidum fieri. Non tamen omnia sed plurima. iustitia nanq;, si dicatur magis & minus iustitia, potest quilibet ambigere: similiter autem & in alijs dispositionibus. quidam enim dubitant de talibus. iustitiā nanq; iustitia non omnino aiunt magis & minus debere dici, nec sanitatem sanitate. minus autē habere alterum altero sanitatem aiunt: & iustitiam alterum minus altero habere dicitur. sic autē & grammaticam, & alias dispositiones. sed tamen ea, quæ secundum eas dicuntur *, indubitanter recipiunt magis & minus: grammaticior enim alter altero dicitur, & iustior, & sanior. sic autem & in alijs. Triangulus vero & quadrangulus non videntur magis & minus suscipere: neq; aliqua aliarum figurarum. quæ enim definitionem trianguli recipiunt & circuli, omnia similiter trianguli vel circuli sunt. eorum autem, quæ non recipiunt rationem eandem, nihil magis alterum altero dicetur. nihil enim quadratum magis q̄ parte altera longius, circulus est: neq; alterum enim recipit circuli rationem. simpliciter autē, si vtraq; non recipiunt propositi rationem, non dicetur alterum altero magis. non ergo oīa qualia recipiunt magis & minus. Horum itaque, quæ prædicta sunt, nullum est propriū qualitatis. Similia vero aut dissimilia ſm solas dicuntur qualitates. simile enim & dissimile alterum alteri non est ſm aliud, nisi ſm id quod quale est. Quare proprium est qualitatis ſm eam simile, vel dissimile dici. At vero nō decet conturbari, ne quis nos dicat de qualitate propositum facientes, multa eorum quę sunt ad aliquid connumerasse: habitus enim & dispositiones eorum quæ ad aliquid sunt, esse dicebamus. Penè enim in omnibus * qualitatibus genera ad aliquid dicuntur, nihil autem eorum quæ sunt singularia. nam cùm disciplina genus sit, idipsum quod est alterius dicit: alicuius enim disciplina dicitur. eorum vero quæ singularia sunt, nihil ipsum quod est alterius dicitur. vt grammatica non dicitur alicuius grammatica: nec musica alicuius alterius musica. sed forte ſm genus & hæ ad aliquid dicuntur: vt grammatica alicuius dicitur disciplina, non alicuius grammatica: & musica alicuius disciplina, non alicuius musica. Quapropter quæ singularia quidem sunt, nō sunt ad aliquid. dicimur autem quales ſm singula. * hæc enim & habemus. scientes enim dicimur eò quòd habemus singularum scientiarum aliquas. quare hæ erunt etiam qualitates, quę singulares sunt, secundum quas aliquando & quales dicimur: hæ autē non sunt eorum quæ sunt ad aliquid. Amplius, si contingit idem ipsum & quale & ad aliquid esse; nihil est inconueniens in vtrisque hoc generibus enumerare.

* a.l. qualia.

Remouet dubitationem.

* a. co. ad. talibus.

* a.l. has & habemus scientias.

Pars Quarta Tractatus Secundi.

Sermo de prædicamento Qualitatis.

AVER.

QVæ in hoc continentur prędicamento vndecim comprehenduntur partibus. In Prima particula Aristo. definit hoc prædicamentum, & dicit q diuiditur in diuersa genera prima. In Secūda notificat, quod sit illud genus, quod dicitur habitus, & dispositio. & declarat quod nam ipsorum dicatur proprie habitus, de quo dicitur famose, & apparenter qualitas: & quod illorum dicatur proprie dispositio, & q dicuntur qualitas, quia sunt eiusdem naturæ. In Tertia notificat secundum genus huius prædicamenti, quod dicitur naturalis potentia, & impotētia naturalis. In Quarta declarat tertiū genus huius prędicamenti, & est qualitas passionis & passibilis. & notificat quare dicatur qualitas passionis, & ponit differentiam īter id quod nominatur passio, & id quod nominatur passibilis qualitas: & q nomen qualitatis apparēter dicitur simpliciter de passione, ea ratione mer, qua dicitur simpliciter potius de ipso habitu q̄ de ipsa dispositione. In Quinta notificat quartum genus huius prædicamenti, quod est qualitas, quę in quantitate reperitur, quatenus est quantitas. In Sexta dubitat de fungoso & denso, & de leni & non leni: & vtrū sub hoc contineantur prædicamento, vel sub prædicamento situs. In Septima declarat, q res quæ p qualitatem denominantur, sunt quę nominibus denominatiuis significantur, deriuatis ab ipsis abstractis, quæ prima exempla nominantur, quę huiusmodi significant qualitatem. In Octaua probat, q contrarietas reperitur in qualitate: sed in quibusdam, non in omnibus. & q, si vnum cōtrariorum est qualitas, necessario & alterum erit qualitas. In Nona ostēdit q qualitas suscipit magis & minus: & q hoc non est commune omni qualitati. In Decima probat, q proprium qualitatis est eē simile vel dissimile. In Vndecima dubitat de multis, quæ dicta sunt in hoc tractatu, & in tractatu de relatiuis etiā. & reddet rationem, vnde eueniat hoc eis, & dicit q contingit hoc illis duabus diuersis rationibus.

Particula Prima. Dixit Aristoteles descriptionem qualitatis esse, illas dispositiones, quibus interrogatur de īdiuiduis qualia sint. & huiusmodi qualitates dicuntur de quatuor, varijs generibus primis.

Particula Secūda. Dixit. Vnum eorum est illud genus qualitatis, quod habitus & dispositio appellatur. Differt autē habitus à dispositione, quòd habitus hoc genere dicatur esse permanētius quid atq; diuturnius: dispositio vero quid facile mobile: vt sunt scientiæ & affectus, atque optimæ virtutes. Nam scientia, quæ de aliqua habetur re, si arte perficiatur, existimabitur esse ex rebus pmanentibus, quæ difficile recedunt: nisi forte grandis oriatur in homine mutatio, siue ab ægritudine, siue ab aliquo incommodorum, quæ soleat euenire: ita vt sit causa diuturnitate temporis, vt homo

deueniat

deueniat ex illa scientia in ignorantiam, & eius obliuionem. Dispositio vero huius generis dicitur de rebus, quæ facile mutantur: vt est morbus & sanitas, & frigus & calor, quę sunt causa sanitatis & ęgritudinis. nam sanus cito euadit ægrotus, & ægrotus sanus: dum non vehemẽter imprimatur hoc & hæreat: ita vt cum difficultate soluatur. quoniam, si res ita se haberet, deberet potius vocari habitus. Dixit. Manifestum est, ꝙ per hoc nomen habitus Græca lingua significantur ea, quæ diuturniora sunt & difficile mobilia. Nam qui disciplinas manifeste eas non exactissime retinet, non dicitur apud Græcos habitum obtinere. nam qui ita se habet, dicitur ad disciplinas dispositus, siue melius, siue peius. Sunt quoque habitus aliquo pacto dispositiones: sed dispositiones non sunt habitus. Habitus pręterea sunt primo dispositiones, mox in fine efficiuntur habitus. Hoc autem genus, vt dictum est, est affectus ipsi, qui in anima, & in animato, quatenus est animatum, reperiuntur.

Particula Tertia. Dixit. Et secundum genus qualitatis est, quo aliqua res dicitur habere naturalem potentiam vel impotentiam: vt cùm dicitur aliquis sanatiuus & ægrotatiuus & similia. nam non dicit aliquid sanatiuum & ægrotatiuum, & similia alia, eò quia habeat aliquas dispositiones in anima, vel in ipso animato, quatenus est animatum: sed quatenus habet naturalem potentiam vel impotentiam naturalem. Intelligo per impotentiam naturalem, vt agat quis cum difficultate aliquid, sed facile patiatur: per naturalem vero potentiam, vt facile quidem agat, difficile vero patiatur. vt exẽpli gratia, dicitur aliquis sanatiuus, quia habet potentiam ne patiatur à morbis, & symptomatibus: diciturq; cursor vel pugillator, quia habet potentiam vt facile agat, difficile vero patiatur. dicitur quoque ęgrotatiuus, quia non habet potẽtiam naturalem, vt non facile patiatur. Et par est ratio de duro & molli. nam dicitur durum, quia habet naturalem potentiam, ne facile patiatur: molle vero, quia non habet potentiam, ne facile patiatur.

Particula Quarta. Dixit. Est tertium genus qualitatis, quod quidem qualitates passibiles & passiones nuncupatur. & huius generis species sunt sapores, vt dulcedo & amaritudo: & colores, vt albedo & nigredo: ac tangibilia, vt calidum & frigidum, humidum & siccum. Quòd autem hæc sint qualitates palam est, cùm quicquid denominetur per quoduis horum, quęretur de ipso per dictionem quale. vt gratia exempli, nos dicimus quale est hoc mel, quò ad dulcedinem: & qualis est is pannus, quo ad albedinem: & respondetur ꝙ est valde dulce, & valde albus, vel non valde. Dicuntur autem hæ qualitates passibiles, non quia oriatur aliquid passionis in illis rebus, quæ ita denominantur: sed quia efficiunt in sentientibus eas aliquam passionem. vt exempli gratia, dulcedo in melle, & amaritudo in aloe dicuntur qualitates passibiles, non quia passio sit orta in melle à dulcedine, neq; in aloe ab amaritudine: sed quia passionem efficiunt in lingua, & par ratio est de calido & frigido cùm sensu tactus. Tertia vero species, quæ est scilicet ipsi colores, non dicuntur quidem qualitates passibiles hoc pacto: quoniam colores non efficiunt passionem in visu: sed vocatæ sunt hæ qualitates passibiles, quia earum esse in ea re, quæ per eas denominatur, oritur quidem à passione. nã manifestum est ꝙ rubicunditas verecundi, & pallor timentis oriuntur à passibilitate peruentu sanguinis & spiritus. ita quoq; est credendum, ꝙ qui à suo ortu fuerit natura rubicundus vel pallidus, ꝙ huius rei causa est, quia eius temperatura in sua prima procreatione ita fuerit affecta, vt sequatur ipsam rubedo in ipso verecundo, & pallor in timente. Quæcunque ergo talia accidentia permanentia fuerint, atq; difficile mobilia, passibiles qualitates vtiq; dicentur, de quibus solet fieri interrogatio per dictionẽ quale. Sed, si aliquod horum facile soluatur, citoq; transeat, tunc nõ debet dici id passibilitas, neq; solet de eo fieri interrogatio per dictionẽ quale: ideoq; proprio nomine id vocari debet passio tantum, non passibilitas. vt gratia exempli, pallor & rubor cũ inerint nobis à natura, & à prima nostra procreatione, tunc dicitur aliquod indiuiduum propter illa quale est: sed rubedo, quæ ob verecundiam oritur et pallor ob timorem, tunc non dicitur aliquis propter ipsa qualis sit: quoniam, qui ita affectus est, haudquaq̃ dicetur rubeus vel pallidus: sed dicitur rubuit & palluit tantum: & vt verbo dicam, passus est tantũ. oportet ergo vt hæc dicantur tantum passio, licet differant in diuturnitate permanentiæ, vel in eius breuitate. Simili quoq; ratione & animæ affectiones, dicuntur passibiles qualitates, si à natura stabiles fuerint: passiones vero, si casus quidam fuerint, neq; homini natura insint vel temperatura: vt dementia & iracundia. nam, q hos duos per naturam obtineat affectus, dicetur quidem iracundus vel demẽs, & ideo huiusmodi affectus vocantur qualitates passiuæ. At si quis iracundia afficitur ob aliquid afferens contristationem, tunc is non debet dici iracũdus, neq; demens: sed dicitur iratus est, & insaniuit. Quapropter hæc debent nominari passiones, non passibilitates: nam huiusmodi loquendi modus videtur conuenire semper rei permanenti.

Particula Quinta. Quartum vero genus qualitatis est figura & forma, quæ in vnaquaq; consistunt re: & rectitudo & curuitas, & alia his similia. nam, si aliquid per hæc denominetur, dicetur vtiq; quale sit: respõdetur etenim ad interrogationẽ de triangulo vel quadrangulo quale nam sit, quod est triangulus vel quadrangulus: & quòd sit rectum vel curuum. identidem & de forma dici potest.

Particula Sexta. Dixit. Rarum autem & spissum, & asperum & lene, hæc duo genera videntur esse, sub hoc genere locata. Sed melius est putare hæc duo genera eẽ aliena ab hoc genere. nam palam est ꝙ quodlibet horum videtur magis debere locari in prædicamento situs & positionis, q̃ in hoc prædicamento: qm̃ rarum & densum videntur significare positionem partium. dicitur etenim densum id, cuius partes sunt sibi ipsis propinquæ: rarum vero, cuius partes à se inuicem distẽt. similiter & lene id, cuius partes in sua superficię æquales iaceant, seu in rectũ, ita vt vna aliam non superet: asperum vero, cuius partes non sunt æquæ, sed altera superat alteram. Dixit. Videtur autem fortasse ꝙ dentur alij modi qualitatis: sed hi, qui hic narrati sunt in hoc genere, videntur esse tot numero tm̃, quot sunt hic positi: intelligit per hoc Aristo. ꝙ illæ qualitates sunt, quibus fit interrogatio per dictionem quale, de speciebus, quę sunt scilicet formæ specificæ, vel quę sequũtur formas specificas. sed hæ qualitates sunt, quibus fit interrogatio de indiuiduis: & sunt scilicet res, quæ insequuntur ipsas formas propter materiã, & res ipsæ materiales. & hæc differentia, quæ inter hæc duo genera qualitatum reperitur, est satis manifesta.

Particula Septima. Dixit, Qualia autem sunt, quæ per nomina significantia illasmet qualitates denotant, & sunt ipsa nomina in abstracto, seu primaria exẽplaria. & hoc in maiori parte eorum denominatiue dicuntur in lingua Græca, vt album quod ab albedine deriuatũ est: vel iustus à iustitia.[a] Verum raro fit vt in lingua Græca non reperiantur qualitates abstractæ à subiecto, quibus insit nomen, à quo istę qualitates denominentur, quatenus sunt in subiecto. vt exempli gratia,

a Inqt Mantin' interps. Auer. nõ recte hunc locum intellexit. non enĩ dicit Aristo. ꝙ hæc nola apud Grecos a nulla re denominẽtur: denominãtur. n. a disciplinis: sed ꝙ non denominant a naturalibus potentijs, vl im potentijs.

tia,

tia, nomina imposita apud Græcos illis rebus, quæ sub genere naturalis potentiæ vel impotentiæ continẽtur, à nulla re videntur denominari: vt pugillator vel cursor. nam nomina, quę significant huiusmodi affectus, non deriuantur apud Græcos à cursu uel pugillatione: vt in lingua Arabica fieri solet: licet non sit impossibile quin in lingua quoq; Arabica reperiantur aliquæ actiones, quę non sunt deriuatæ ab aliquo originali nomine. Sed fortasse contingit in lingua Græca, vt qualitas aliqua abstracta à subiecto habeat vnum nomen, illa tamen met qualitas, quæ in subiecto existit, ab aliquo alio noĩe denominetur: vt dicũt ipsi grã exempli, à virtute studiosus, seu probus, nõ aũt virtuosus vocaẽ.

Particula Octaua, Dixit, Inest autem contrarietas ipsi qualitati: vt exempli gratia, iustitia est contraria iniustitiæ, & albedo nigredini. & hoc idem contingit in ipsis concretis, scilicet habẽtibus qualitates illas: vt iusto contrariatur iniustus, & albo nigrum. sed non in omnibus qualitatibus datur cõtrarium: neq; etiam in ipsis qualibus, siue concretis habentibus illas qualitates. nam viridi vel rubeo nihil contrariatur, neq; vllis medijs coloribus. Præterea, si vnũ contrariorũ fuerit qualitas, alterũ quoq; erit omnino q̃litas. & hoc ĩductione mõstrari põt: vt exẽpli causa, cũ iustus contrarieẽ iniusto: & iustus sit in p̃dicamento q̃litatis: iniustus quoq; erit in p̃dicamento qualitatis, nã non erit verum dicere iniustum existere in prædicamento quantitatis, neque relationis, vel in aliquo alio prædicamento. eademq; est ratio de reliquis contrarijs in qualitate existẽtibus.

Particula Nona, Dixit. Qualitas autem suscipit magis & minus. nã datur aliquis magis iustus altero, & albus albior altero, quia subiecta horum suscipiunt magis & minus. Sed hoc non reperitur in omnibus, sed in aliquibus. sed ambiguitas ĩsurgit, cũ huiusmodi qualitates capiuntur abstractæ à suis subiectis, nempe vt iustitia & iniustitia, vtrum suscipiant magis & minus: quoniam aliqui homines hoc recusant & censent quidem, ꝙ non datur aliqua iustitia, quæ sit magis iustitia altera: neque sanitas magis sanitas altera. sed bene potest esse aliquis magis iustus altero: & sanus magis sanus altero: & sic de reliquis speciebus huius generis, quę sunt similes affectus. Triangulus vero & quadrangulus non recipiunt magis & minus. nam non est aliquis triangulus magis triangulus q̃ alter triangulus: neque quadrangulus, quoniam quicquid includitur sub definitione trianguli est triangulus æquali definitione. sed id, quod non includitur in definitione rei, non dicetur in relatione ad ipsum. nemo enim potest dicere ꝙ quadratum æquale sit magis circulus, vel rotundũ, q̃ quadratum altera parte longius, & vt verbo dicam, comparatio verificatur de rebus, quæ sub eadem definitione continentur. Ergo non omnis qualitas suscipit magis & minus, & nullum horum, quæ dicta sunt, est vere proprium qualitatis.

Particula Decima. Verum autem proprium, quod de nullo alio dicitur, est esse simile, atque dissimile.

Particula Vndecima, Dixit, Non debet quis dubitare de his, quæ dicta sunt, vt dicat Aristotelem velle hic enumerare qualitates: cùm tamen enumereẽ multa quæ ad aliquid dicunẽ: vt habitus & dispositio, quæ in primo genere huius prædicamenti numerata sunt, cùm sub relatione contineantur. nam habitus est alicuius rei habitus, similiter et dispositio. Nã hęc debent connumerari inter relatiua in suis generibus, nõ in suis speciebus, quoniam ipsa sciẽtia, quę est genus ad grammaticam & ad iura, dicitur in relatione ad aliquid. identidem & ipsum scibile. sed grammatica non dicitur in relatione ad aliqnid, neque ipsa iura: nisi forte dicatur ad aliquid ratione generis sui: hoc est ꝙ grãmatica est scientia alicuius scibilis, quod est scientia recte loquendi, Cùm ergo hæ species non sint ad aliqd, sed sint qualitatis, & sint species qualitatum propter suum genus: ideo manifestum est, ꝙ earum genus est ex ipsa qualitate. nam grammatica & ius quodlibet eorum habet esse, prout scientia est qualitas. sed accidit generi eorũ, quod est scientia, vt habeat nomen vnum ea ratione, qua est ad aliquid, & nõ habeat nomen ea ratione, qua est qualitas: contra id, quod accidit speciebus quæ sub ipso existunt, quæ scilicet habent noĩa ea ratione, qua sunt qualitates, vt grammatica & iura: sed non habent nomina ea ratione, qua sunt relatiua. Neque est inconueniens aliquid enumerari in duobus prædicamentis, & duobus generibus: diuersis tamẽ rationibus et modis, non eadem ratione, quoniam hoc est impossibile.

Sermo de prædicamento Qualitatis.

PArticula Prima. Dixit descriptionẽ qualitatis eẽ, &c. Inqt Leui. Ideo dixit de indiuiduis, quia interrogatio, quæ fit de speciebus quales sint, quæ scilicet sunt formæ ipsæ specificę, vt intellectus in homine, vel id quod insequitur formas specificas, non ingreditur hoc prædicamentum: vt rationale in homine vel risibile, sed, vt nostra fert sententia, risibile quoque est huius prædicamenti: vt nigredo corui, quæ licet reperiatur in tota specie, tamen subingreditur tertium genus qualitatis, scilicet passionis vel passibilis qualitatis.

Particula Secunda, Dixit. Vnum genus est, habitus & dispositio, &c. Inqt Leui. Scire debes ꝙ hoc genus qualitatis, quod diuiditur in habitum & dispositionem, eius genus vocaẽ græce dispositio. mox diuiditur ipsum genus in duas partes: quarum vna vocatur habitus, qui est difficilis remotionis: secũda vocaẽ nomine sui generis, s. dispositio, quæ est res facilis ablationis, & hoc genus, quod in has duas partes diuiditur, pertinet ad res quæ arte & electione comparantur. nam reperiuntur in ipso animato, quatenus est animatũ. Per id vero quod dicit, ꝙ sanitas & ægritudo, & calidũ & frigidum, quæ sunt caussa sanitatis & ægritudinis, ingrediuntur hoc genus, intelligit eã sanitatem, quæ ab electione & regimine artificioso comparatur; itidem & ægritudo ex mala electione: & eadem ratione de calido & frigido dicendum est. & ideo dixit ꝙ sunt causa sanitatis & ægritudinis: quoniam ipse homo suo regimine optimo statuet ea in æquitate vel auertet, ita vt fiat mutatio, à qua oriatur morbus. Per id vero quod dicit. Nã qui disciplinam non exactissime retinet, nõ dicitur habere habitum: intelligit ꝙ ii non dicunt eum, qui non est in scientia consummatissimus, sed leuiter eam est adeptus, ꝙ obtineat habitum in illa scientia: sed ꝙ habet dispositionem, & dicunt ꝙ habitus ipsi sunt aliquo pacto dispositiones: quia vere prædicabitur genus de specie. & ideo nomen generis eius, quod est dispositio, vere dicetur de specie, quæ est habitus. Quadam ergo ratione nomen speciei, quæ est dispositio, prædicabitur de specie quæ est habitus: sed spẽs quæ est dispõ, nulla vtiq; ratione poterit esse habitus. habitus autem possunt esse prius dispositiones, ante perfectionem artis.

Particula Tertia, Dixit, Et secundũ genus qualitatis est, quo aliqua res dicitur habere naturalem potentiam, &c. Inquit Leui. Scias ꝙ hoc genus non fit ab electione & arte, sed ea ratione, qua temperatum est aptum recipere affectiones. nam quicquid difficile ab alio afficitur, sed in ipsum facile agat, dicitur habere naturalem potentiã: sed quod facile patitur, difficile tamen agat, dicitur non habere naturalem potentiã, quia non habet potentiam vt custodiat suum esse, quia patietur ab alio anteq̃ agat in ipsum; & ideo facile patitur. & hac ratione sanum & ægrotũ sub genere continentur: videlicet ea sanitas, quæ à temperatura atq; natura prouenit, non quæ ab electione & arte, quia illa est ex genere habitus & dispositionis. Similiter & cursus ac pugillatio sunt huius generis: cum quis fuerit natura promptus, vt cursum exerceat, atq; pugillationem cum facilitate & non patiatur ab eis nisi cum difficultate, vel econtra. sed, si hoc ab arte & vsu fiat, tunc sub priori genere continetur: vt in eius descriptione dictum fuit. Et par ratio est de duro & molli, id est ꝙ durum habet naturalem potentiam ne patiatur facile: molle vero habet naturalem impotentiam, quia facile patitur. & hoc in Philosophia Naturali probatum est; scilicet ꝙ siccum difficilius patitur q̃ humidum, & durities fit à sicco, & molle ab humido.

Particula Quarta, Dixit. Est autem tertium genus qualitatis, passio & passibilis qualitas, &c. Inquit Leui. Scire debes ꝙ

hoc

hoc genus refertur ad passionem, quæ fit in sensibilibus & in anima. in sensibilibus quidem, vt albedo, nigredo, dulcedo, amaritudo, caliditas, frigiditas, humiditas, siccitas, preter hoc quod quæramus, vtrũ hæc qualitas sit causa vt aliquis habeat naturalẽ potentiam vel non, sed ea ratione qua illud indiuiduũ est album, vel dulce, vel frigidum, vel siccum. & Aristo. reddet causam, ob quam dicãtur passibiles qualitates: videlicet quia vel generant in ipsis sentientibus passionẽ aliquam, vel oriuntur ipsa a passione. In scientia autem Naturali declaratum est, ꝙ ab omnibus his afficiuntur & patiuntur ea, quæ ipsa sentiũt passione aliqua: verum ipse loquitur hic de his secundum apparentiam & famam, vt reddit rationem quo ad apparẽtiam, quare dicantur qualitates passibiles. In nonnullis vero qualitatibus apparet, ꝙ patiuntur ab eis, qui eas sentiunt, vt amaritudo, & dulcedo: in aliquibus tamen non apparet huiusmodi passio, vt in coloribus. Vocantur aũt à vulgo qualitates passibiles, quia oriũtur in earum subiecto à passione, & hac ratione vocantur qualitates passibiles: & non propter passionẽ, quã generant in sentientibus eas: quia non est manifestum ꝙ ipsæ gignant in sentientibus ipsas passionem vllo pacto, atque illæ quæ in animo existunt, vt iracundia & demẽtia, seu cupiditas, & reliqui quoq; mores, qui ab arte habent ortum: sed propter promptitudinem & habilitatem, quam habet aliquis vt patiatur ab his rebus. Neq; huiusmodi passio vocatur etiam naturalis potentia vel impotẽtia: quoniam huiusmodi passio non habet vim transmutandi essentiam illius indiuidui vel corrumpendi ipsum. sed cum huiusmodi qualitas fuerit permanens difficileq; mobilis, vocatur qualitas passibilis: si vero facile soluatur nominat passio, vt ex modo loquendi ipsius translatoris perspicuum est. Nobis tamen visum est ꝙ verum nomen quod magis conueniat ipsi qualitati difficile mobili huius generis, est qualitas passibilis. quoniam albedo prædicatur de illo quod est promptum & aptum absolute, sine coniunctione alicuius tẽporis, vt dicitur Socrates est albus: si id à natura & à suo temperamento obtinuerit. Sed quod est huius generis facile dissolubile, dicitur qualitas eius, de quo dicitur passum fuisse, id est per verbum præteritum. nam dicimus de aliquo simili, rubuit vel palluit: at non est dicendum, est rubeum, neque est pallidum.

Particula Quinta. Dixit. Quartum vero genus, &c. Inquit Leui. Hoc est clarum.

Particula Sexta. D. d. Rarum autem & spissum. Inquit Leui. Non te lateat, ꝙ rarum, seu spongiosum & fungosum, atque densum & spissum bifariam dicitur vnumquodq; eorum. Primo modo dicitur id, cuius aliquæ partes corporis distant ab aliquibus à se inuicem, vel appropinquãt inter se inuicem. hoc est, ꝙ id, cuius partes sunt remotę, altera ab altera inuicem, dicitur rarum: id vero, cuius partes sunt inter se proximæ vel annexæ, dicitur densum. Secundo modo dicitur de crassitie corporis, & eius tenuitate. & hac ratione dicitur aer rarus, & terra densa. Rarum ergo & densum primo modo videtur esse de prædicamento positionis: sed rarum & densum secundo modo est de prædicamento qualitatis. Aristoteles autem declarauit hoc in hoc loco, quia nõ est palam & publicum, ꝙ del rarum & densum secũdum hunc secundũ modũ significationis: immo & id habet controuersiam aliquã inter antiquos. nam quidam eorum putant ꝙ raritas aeris nihil aliud sit ꝗ distare eius partes à se ipsis inuicem: & densitas terræ sit approximari eius partes ad se inuicem. sed in scientia Naturali fuit probata falsitas illius opinionis. D. d. Videtur autem vt dentur alij modi qualitatis, &c. Inqt Leui. Intelligit hic ꝙ illę res, de quibus fit iterrogatio p dictionẽ, quales sint, de spẽbus, reperiuntur in pdicamento substantiæ, quẽadmodum sunt ipsæ diuæ.

Particula Septima. D. d. Qualia aũt sunt, &c. Inquit Leui. Intelligit ꝙ si hę qualitates prędicentur de indiuiduis, erũt earum nomina, vt plurimum, nomina accidentium illarũ qualitatum: vt ab albedine albus, à iustitia iustus, & quandoqoe non deriuantur ab illis nominibus, vt ipse exemplificat.

Particula Octaua. Deinde dicit. Inest autem contrarietas qualitati, &c. Inquit Leui. Hoc est clarum inductione.

Particula Nona. D. d. Qualitas autem suscipit magis & minus, &c. Inquit Leui. Cum ipsa qualitas sit id, quo fit interrogatio de indiuiduis qualia sint, vt ex eius descriptione superius data haberi potest, palam est ꝙ earum aliquæ suscipiunt magis & minus in huiusmodi prædicatione. In habẽtibus enim contrarium & medium, nemo quidem dubitat: nam dicimus hoc est magis album illo vel calidius. Sed ea quæ non habent medium, & habent contrarium, vt sanitas, ægritudo, videntur etiam suscipere magis & minus. nam videtur aliquis alio sanior, cum tamen hoc non fiat, propterea quia non datur medium inter sanitatem & ægritudinem, imo eo quia datur medium inter sanitatem & ægritudinem, has suscipere magis & minus est asserendum. nam si capiatur sanitas & ægritudo ratione naturalis potentiæ & impotentię, tunc palam est ꝙ inter hæc duo contraria dantur plura media: quoniam aliquis habebit naturalem potentiam vt sit sanus, plusq; habeat aliquis alius: hoc est, ꝙ difficile patiatur ab alio. & sic quia facilitas vel difficultas patiendi habent medium, immo plura fortasse media, hoc est inter extremam difficultatem, & extremam facilitatem, ob id hac ratione suscipiunt magis & minus: videlicet, ꝙ dicitur de ipsa naturali potentia, ꝙ aliquis est magis sanus altero. In habitu quoq; & dispositione res est perspicua: videlicet sanitas, quæ ex arte optimi regiminis comparatur, quoniam inter habitum in extremo, & dispositionem in extremo dantur multa media: hoc est inter extremam facilitatem ablationis & extremam difficultatem. & hac ratione patet, ꝙ dabitur aliquis magis sanus alio: & ægrotus magis ægrotus alio. Ad hæc cum causa sanitatis & ægritudinis sint calidum, frigidum, humidum, & siccum: & hæ qualitates habeant medium: ergo oportet vt inter sanitatem & ægritudinem in ipso indiuiduo reperiatur medium. sed huius rei explicatio magis attinet ad scientiam Naturalem. verũtamen huius rei declaratio in hoc loco aliquid vtilitatis attulit ratione speculationis, si verũ fuerit ꝙ aliqua sanitas sit magis sanitas ꝗ alia. Nos autem dicimus ꝙ, cum non omnis alteratio, quã recipit homo in sua temperatura necessario pariat morbum: alteratio vero quę fit in temperatura, fiat ab aliquibus qualitatibus ad suas contrarias, & extet iter ipsas medium: ergo huiusmodi alteratio erit in tempore: vt in Naturali scientia probatum est. Et ideo dicimus ꝙ inter sanitatem & ægritudinem datur medium in ipso indiuiduo: & est id, quod inter purã potentiam & purum actũ existit. nam pura potentia est sanitas, quoniam nõdum est vllo pacto alterata vel mutata: purus vero actus est ipse morbus, quia tunc alteratio est in extremo, & id quod in medio existit eorum, est id, quo transitur ad morbum & proceditur. manifestum autem est ꝙ non dicitur, quòd aliquod indiuiduũ statim ꝙ inceperit alterari sit ægrotum: licet tunc sit magis propinquum morbo ꝗ antea: & id quod est magis propinquum ad morbum est minus sanus. Et ideo dicimus ꝙ inter aliquam sanitatem & aliquam ęgritudinem datur medium: non inter sanitatem simpliciter, & ægritudinem simpliciter. quoniam eo tempore, quo homo accedit ad morbum vel ambulat versus morbum, tunc necessario est ægrotus. sed cum dicimus ꝙ datur aliquis sanior aliquo: id quidem ita dicimus, quia capimus aliquam sanitatem. & ideo dicimur dari aliquam sanitatẽ maiorem alia. nam, cum sanitas sit vltima species, ideo prædicatur de indiuiduis tantum: hoc est sanitate Socratis, & sanitate Platonis. & si est verum dicere ꝙ Socrates est magis sanus Platone: ideo ita dicitur, quia sanitas Socratis est validior sanitate Platonis, quæ est quædam sanitas, quia datur vna sanitas maior alia. Patet ergo ꝙ aliquæ qualitates vere suscipient magis & minus, cum prædicantur de indiuiduis: siue prædicentur de illis per nomina denominatiua vel non denominatiua. & hoc ipsemet Aristot. dixit in exemplo superius, s. ꝙ est verum dicere sanitatem Socratis hodie esse duplã ad sanitatem eiusdem Socratis externam. Manifestum tamen est ꝙ hęc inuestigatio non attinet ad hãc artem, sed ad Medicum, & Physicum spectat consyderare vtrum detur medium inter sanitatem & ægritudinẽ. sed id quod hic consyderari debet, rõne apparentiæ vel famę est, vtrũ qualitas suscipiat magis & minus, vel ne. & hoc siue sumatur suo noĩe denoĩatiuo, siue non denoĩatiuo.

Particula Vndecima. D. d. Non debet quis dubitare, &c. Inquit Leui. Hoc est manifestum, quoniam, cum prędicamenta sint genera suprema, non possunt inter se alia sub aliis contineri. nam oportet vt distinguantur suis quiditatibus omnia, ergo quo pacto posset igredi vna & eadem res sub duobus prædicamentis eadem ratione, cum hæc sit maxima differentia in eorum quiditatibus, ita vt in nullo communicent? Sed duabus diuersis rationibus hoc est possibile, vt grammatica & musica, quæ sub scientia, quæ est eorum qualitatis genus, continentur: & tamen est nomen dictum ad aliquid sub prędicamento relationis contentum: sua tamen essentia locantur sub qualitatibus. similiter & ipsa scientia quatenus est affectus quidam in anima existẽs, & in ipso animato sub qualitate ordinata est. ob id si scientia habeat nomen solum quatenus est qualitas, tunc sub hoc prædicamento tantum continebitur.

De Agere & Pati. Cap. V.

RECIPIT autem agere & pati contrarietatem, & magis & minus. Calefacere enĩ ei quod est frigefacere contrarium

trarium est, & calefieri ei quod est frigefieri, & delectari ei quod est contristari. quare suscipiunt contrarietatem. Et magis & minus. est enim calefacere & magis & minus, & calefieri magis & minus, & tristari magis & minus. suscipiunt igitur magis & minus agere & pati. De his igitur tot dicuntur.

Pars Quinta Tractatus Secundi.

Sermo de prædicamentis Agere, et Pati.

AVER. DIxit Aristo. Agere, & Pati suscipiunt contrarietatem, ac magis & minus. Nam calefieri est contrarium frigefieri, & econtra: & delectari contristari. ergo hoc genus recipit contrarium. Atque magis & minus. nam, cùm dicimus aliquid calefieri, id quidem erit vel magis vel minus: nam res calefit plus & minus, similiterq; delectatur plus & minus.

Sermo de prædicamentis Agere, et Pati.

LEVI. DIxit, Agere, & Pati suscipiunt cõtrarietatẽ. Inqt Leui, Hoc est clarum. Scire tamen debes, ꝙ sub prædicamento agere includuntur omnes actiones: vt vendet, emet, texet, delectabitur, accumbet, stabit, comedet, bibet, ambulabit, & reliquæ aliæ actiones. Identidem pati dicitur de omnibus passionibus, siue fuerint motus, vel nõ fuerint. Et ideo prędicamentum agere & pati insequitur omnia alia prędicamenta. In substantia quidem, vt cum dicimus generabit corrumpet, generabitur & corrumpitur. In quantitate, vt augebit & minuet, crescet & decrescet. In qualitate, vt cum dicimus docebit discet, calefaciet calefiet, sanabit sanabitur. In vbi, vt cum dicimus, transferet trãsferetur. In relatione, vt fecit Socratem seruum, vel factus est Socrates seruus. In situ, vt sedebit stabit. hæc autẽ prædicamenta ingrediuntur prædicamentum agere & pati. nam ea ratione, qua homo agit huiusmodi actiones, vt gratia exempli, sessionem, stationem, est in prædicamento agere: & ea raoone, qua ipse patitur, est in prædicamento pati. Verũtamen hoc fit duobus varijs modis. quia ratione materiæ patitur, qa materia est quæ sedet & stat: sed ratione animæ agit, quia ab anima proueniunt hę actiones per ipsum. & ideo sublata anima, remanet materia: & nõ datur agens, quod agat has actiones. Et hic soluitur dubium, quod posset fieri de his rebus: nẽpe quo pacto possunt reperiri simul in prædicamento agere & pati, cum sint duo genera suprema. Agens præterea & patiens sunt correlatiua, & correlatiua sunt opposita: & ideo nihil potest esse correlatiuũ sibi ipsi. Solutio itaq; huius dubii est ꝙ vere agens in hoc loco, non est ipsum passum: vt iã fuit dictum. huius tamen rei declaratio magis attinet ad Naturalem sciẽtiam, ibiq; perfecte exponitur. nam ibi probatur ꝙ omne mouens est aliud à moto. & ideo, si dicamus ignem ascendere à centro, & terrã descendere ad centrum, includent vtiq; hæc dicta in prædicamento agere & pati simul: sed duabus varijs rationibus, vt ibi probatum est. nã mouens in ipso igne & terra est aliud à moto. nam materia eorum est, quę mouetur: forma vero est quę mouet. & vt verbo dicam quod cum prædicamentum videatur subingredi prædicamentum agere & pati, soluetur dubium eo modo paulo ante dicto. sed ordo rerum iam deuiauit nos ab eo in quo eramus. reuertamur ergo ad id, vnde digressi sumus. Dicamus itaque ꝙ prædicamentum quando, est, vt cum dicimus Socrates statuit tale tempus Platoni in tali negocio. Habere vero vt vestiri calcearíue fecit: calceatus est, vestitus est. Accidit præterea prædicamento agere, vt dicatur Socrates coegit Platonem, vt ędificet: vel Plato fuit coactus à Socrate vt ædificet. In prędicamento quoq; pati, vt si dicatur Socrates coegit Platonẽ vt ieiunet: vel Plato fuit coactus à Socrate vt ieiunet. Sunt quoq; aliqui qui putant, ꝙ agere & pati dicantur de generibus motus tantum: videlicet de motu qui est in substantia, & in vbi, & qualitate, & quantitate. nam motus reperitur in prædicamento substantiæ, quo ad apparentiam: licet in Physicorum libro probatum sit, ꝙ in prædicamento substantiæ non datur motus. & videtur esse sententia Alpharabij iudicio meo. Iuxta ergo hanc positionem dabuntur aliqua prædicamẽta, quæ non erunt ex aliquo decem prædicamentorum: & sic decem prædicamenta non continebunt ipsum ens. nam, cum dicimus comedet, ædificabit, non est vtiq; ex prædicamẽto qualitatis; sed comedens, ędificans sunt in prædicamento qualitatis; quia per hæc respondetur ad interrogationem factam de indiuiduis per dictionem quale. sed non respondetur per ipsa, quando fit interrogatio de eis per dictione qualiter comedit, ædificat: sed respondetur per hæc, si fiat interrogatio de eis per dictiones agere, vt exempli gratia, si fiat iterrogatio, quid agat Socrates in tali tempore: tunc respondebitur comedet, vel ædificabit, & alia id genus. Est quoq; manifestũ, ꝙ secare & secari sunt in ꝑdicamẽto agere & pati, vt dicit Arist. cum tamen secare non sit motus, quia secare est facere multa ex vno: & inter vnum & multa non datur medium, quia omnis res est vna vel plures: motus tamen non fit nisi in contrariis habentibus medium, vt in libro Physicorum probabitur. His ergo sic accomodatis, insurgit dubium, quod posset quis dubitare & dicere, cur Aristoteles tractauit seorsum in hoc libro de ipso motu, cũ sit in prædicamento pati? Præterea videtur ꝙ ea, quæ seorsum tractauit Arist. in fine huius libri, videntur insequi plura prędicamenta: vt sunt ipsa contraria, & prius & posterius, & simul. hæc enim, omnia vel plura consequuntur prædicamenta. & par videtur esse ratio de ipso motu. nam neminem latet ipsum reperiri in pluribus prædicamentis. nã reperitur, quò ad apparentiam in prædicamento substantiæ, & in prædicamento quantitatis, & qualitatis, & vbi. & ideo dicit Aristo. in libro Physicorum, ꝙ motus dicitur analogice de his, de quibus dicitur: quia non continetur sub vno prædicamento. Quo pacto ergo prędicamentum pati est genus. nam si esset genus dictum de omnibus passionibus, tunc diceretur de eis vniuoce, vt in libro prædicabilium declaratum est. cum ergo motus contineatur sub eo quomodocunq; fuerit, ergo & motus contineretur sub vno genere: & sic necessario diceretur vniuoce de omnibus, de quibus dicitur. sed iam dictum est, ꝙ est impossibile vt contineatur tantum sub vnico genere. Oritur tandem dubium, quo pacto prædicamentum pati sit genus vnum: cum sub eo contineantur genera motuum, qui sunt in pluribus prædicamentis: cum tamen ea, quæ sub pluribus prædicamentis continentur, non possint habere vnum genus, quod ea amplectatur: quoniam hæc prædicamenta sunt sua quiditate distincta. si ergo hæc haberent genus quod ea amplecteretur, tunc haberent quiditatem communem: quod est falsum. Et simile dubium quoq; oritur de prædicamento ad aliquid: scilicet quo pacto possit esse vnum prædicamentum, cum omnia consequatur prædicamenta, vt dicit Auerroes in summula sua in libros Metaphysices, vtrum scilicet detur genus commune omnibus prædicamentis: vel quo pacto res se habeat. nam hoc est vtiq; dignum scitu. Nos itaque dicimus quòd prædicamentum agere & pati sunt de se omnino genera, vniuoce dicta: sed contingit vt huiusmodi genera accidant pluribus rebus. Si ergo capiantur ratione essentiæ suæ, tunc sunt genera: sed si capiantur ratione qua accidunt aliis, sunt de consequentibus prædicamenta. & vt verbo dicam, prædicamentum agere innouat, seu gignit: pati vero, quod gignitur. & hac ratione sumpta sunt vtiq; genera vniuoce dicta. Sed, si ratione rei generatæ, & innouatæ sumantur, tunc sunt de consequentibus ipsa prædicamenta, quoniam id quod gignitur & oritur, potest esse substantia: & huiusmodi passio dicitur generatio & corruptio. potest quoq; esse quantitas: & tunc huiusmodi passio dicetur incrementum & decrementum. poterit etiam esse vbi: & tunc huiusmodi passio dicetur translatio. poterit item esse qualitas: & tunc dicetur huiusmodi passio, alteratio. Sed cum essentia & quiditas motus sumatur ratione rei genitæ & nouiter ortæ, vt in libro Physicorum probabitur: nam ibi dictum est, ꝙ motus est actus entis in potentia, quatenus est in potentia: actus autem seu perfectio est id, quod genitum est: hac ergo ratione motus ipse erit in pluribus prædicamentis, & dicetur analogice. Et hacmet ratione soluetur dubium de relatione, quo nam pacto possit esse vnum prædicamentum, cũ omnia insequatur prædicamẽta. nam ratione relationis est genus vniuoce dictum: sed raoone rerum quibus accidit relatio, tia consequitur prædicamenta. & sic soluuntur omnia dubia.

De cæteris Prædicamentis. Cap. VI.

DIctum est & de eo quod est situm esse in ijs quæ sunt ad aliquid, ꝙ denominatiue à positionibus dicitur. De reliquis vero, idest quãdo, & vbi, & habere: propterea ꝙ manifesta sunt, nihil de ipsis aliud dicitur, quàm quę in principio dicta sunt: quòd Habere quidem significat calceatum esse, armatum esse: Vbi vero, vt in lycio in foro: &

alia quæcunque de his dicta sunt. Igitur de omnibus generibus, quæ proposuimus, sufficiunt quæ dicta sunt.

Pars Sexta Tractatus Secundi.

Sermo de prædicamento Situs, & cæteris prædicamentis.

AVER. Dixit. Iam dicta sunt ea quæ situm habent in tractatu prædicamenti relationis: & ibi fuit dictum, quòd illorum nomina dicuntur denominatiue à prędicamento relationis, vt sedens, & accubans. nam accubitus, et sessio sunt in prędicamento ad aliquid: sedens vero, & accubans sunt huius prædicamenti. Dixit. De reliquis autem prędicamētis iam narratis, scilicet quando, & vbi, & habere, nihil aliud, quàm ad quod exemplo traditum fuit in initio huius libri: sunt enim simplicia. vt cùm dicimus quòd habere significat calceatum esse, vel indutum esse: vbi uero, vt cum dicimus Socrates est in platea, & reliqua exempla à nobis tradita. hæc enī tractatio de his generibus satis est pro præsenti proposito.

Sermo de prædicamento Habere.

LEVI. Dixit. Iam dicta sunt, &c. Inquit Leui. Hoc est notum. sed admiratione dignum est, cur Aristoteles iterauit declarare iterum in fine huius libri prædicamentum habere, cum hic esset locus suus. Mea ergo fert sententia, quòd id quod est properum prædicamento habere, iam innuit in initio huius libri, cum dixit, vt calceatus vel indutus: quod est proprium prædicamento habere, iuxta sententiam expositorum. & quoniam ipse Aristoteles narrabit in fine huius libri ea, quæ consequuntur prædicamenta, aut aliqua eorum, ea ratione qua cōsequuntur plura prædicamenta vno: ideo narrauit ibidem prædicamentum habere, ea ratione qua consequitur aliqua prædicamenta, vt ibidem exponemus Deo annuente. Cum autē nos iam fuerimus polliciti in initio huius expositionis, quòd nos volumus perficere sermonem de his, quę non narrauit Aristoteles, iuxta quod Auerroes affert ex verbis eiusdem Aristotelis: itaq; cum tantum quatuor prædicamenta exponere perfecit, videlicet, substantię, quantitatis, relationis, qualitatis: ideo visum est nobis orationem de reliquis sex prędicamētis complere. & iam de prædicamento agere & pati satis diximus: reliquum autem nūc est, vt sermonem compleamus de reliquis quatuor prędicamentis, quæ sunt quando, vbi, situs, & habere.

Sermo de prædicamento Quando.

QVando autem est id, quo aliquod tempus refertur ad aliquam rem, quæ in eo existit, & hoc bifariam dicitur: nempe vel est relatio tēporis ad rē, quę ī eo existit: vel est relatio instantis ad rem, quæ in ipso existit. & quodlibet horum diuiditur in id, quo interrogatur de indiuiduo, vel in id, per quod interrogatur de specie vel genere. & quandoq; refertur per ipsum aliquid ad aliquod, ea ratione, qua vtrunq; illorum reperiuntur vnico instanti, vel tempore. & illa res erit signum illius temporis. Preterea ipsum quando, aliud est vniuersale, aliud vero particulare. Vniuersale quidem, vt cum dicimus, quando fuit talis res? & respondeatur in tali anno: quia fuit in aliquo tempore eius. Particulare vero est illud, per quod refertur aliquod tempus ad aliquam rem, ratione sui ipsiusmet, nō ratione alterius temporis in eo existentis. Quando itaque vere dicitur particulare seu proprium, & non vniuersale. quod patet, eo quia interrogatio facta per quādo, desinit in ipsum. Sed illud quando, quo interrogatur de aliquo indiuiduo, in quo nam tempore reperiatur: vt si quæratur, quando iuit talis à tali loco ad talem locum? & respōdeatur in tali die. sed illud quando, quo interrogatur de indiuiduo in quonam instanti reperiatur. vt si quæratur, quando fuerit Sol in capite arietis, vel quando talis est mortuus? & respondeatur in tali instanti. Instans vero, atq; tempus particularia cognoscuntur quidem ratione distantiæ eorum ab instanti præsenti: vel ab alio instanti, cuius distantia ab instanti præsenti sit nota. contingere tamen potest, vt notitia illius temporis fiat ratione distātiæ eius ab instanti, cuius distantia ab instanti præsenti sit incognita, vt si quis quærat quādo fuit talis res, & respondeatur anno tertio regis talis: licet ignoretur, in quo nam tempore fuerit ille rex, sed palam est, quòd hoc pacto erit quidem huiusmodi responsio diminutæ notificationis. Potest aduc fieri interrogatio per quando, vt si quęratur quando regnauit talis rex? Potest adhuc contingere, vt ipsa distantia ab instanti noto, non fuerit determinata: & tunc quoque responsio erit imperfectæ notificationis, vt si quæratur, quando fuit tale negocium? & respondeatur prope ad tale instans, & sic suscipiet magis & minus: quoniam poterit esse magis propinquum, quàm aliud propinquum. Veruntamen non est propterea opinandum, quòd ipsum quando suscipiat magis & minus, sed accidit ipsi quando, quia non fuit sumptum particulare vel proprium, & propter ipsam relationem: non quòd ipsum quādo suscipiat de se magis & minus. Quòd autem ita sit, vt diximus, videlicet quòd hoc accidet ipsi quando propter illa duo simul, sic probatur. Quoniam, si plures res essent in vno instanti propinquo alicui instanti noto, tunc non referentur quo ad propinquitatem ad illud instans notum secūdum magis & minus: licet hoc quod dicimus propinquum, sit de prædicamento relationis. similiter si sumatur quando vniuersale, & non sumatur per ipsum relatio, tunc non suscipit magis & minus, nam multæ res referuntur ad vnum annum, quæ non fuerunt simul: quia quęlibet earum fuit in diuersis temporibus illius anni: & non referuntur ad illum annum secundum magis & minus. Patet itaque hoc accidere ipsi quando propter illa duo simul: scilicet quia est sumptum particulare, & propter relationem. Illud quoque quando, per quod interrogatur de specie & genere, aliud est tempus, & aliud est instans, vt paulo ante fuit dictum. Instās autem, vt cum quæritur, quando eclipsabitur luna? & respondeatur, quando subingredietur vmbram terræ. vel si quæratur, quando erit completa formatio fętus masculi in specie humana? & respōdeatur cum fuerint completi quadraginta dies à puncto conceptionis. Tempus vero, vt si quæratur, quando fit incrementum in animali? & respondeatur tempore adolescentiæ. vel quando fiet decrementum in animali? & respondeatur tempore decrepitatis. Et ob hanc causam poterit quis credere dari contrarium in prædicamento quando: cum tempus incrementi sit contrarium tempori decrementi. Attamen hæc contrarietas inest habenti prædicamentum quando, non ipsi quando. nam, si contrarietas esset in eodemmet tempore, ita vt illud tēpus esset illi tempori contrarium, tunc sequeretur quòd tempus esset sibi ipsi contrarium: quod est maxime falsum. Sed quo pacto hoc sequatur nunc dico. quoniam adolescentiæ tempus alicuius viri poterit esse tempus decrepitatis alterius viri, qui est decrepitus tempore adolescentiæ illius. & hoc ita se habet, quia non datur tunc nisi vnum tempus, vt palam est hoc, & verum omnino. nam tempus non multiplicatur ad multiplicationem rerum, quibus est tempus: sed est vnum & idem in se in omnibus locis. Si igitur tempus adolescentiæ esset contrarium tempori decrepitatis ratione ipsius temporis, tunc sequeretur quòd idem tempus esset sibi ipsi contrarium: quod est impossibile. Patet itaque quòd hoc contrarium accidit illi enti, quod ad ipsum tempus refertur. Id vero, per quod aliquod refertur ad aliquod, aliud est particulare, aliud vero non particulare. illud autem, quo refertur aliquid particulare ad aliud particulare, vt cum dicimus, cum interrogamur, quando talis rex ædidit talem legem? & respondeamus, quando venit talis populus ad eius prouinciam. palam autem est quòd in hoc responso oportet quòd sciatur quando fuit ille casus, qui est signum temporis, quo illa res, de qua nos interrogamur fuerit. aliàs enim continget iterum interrogare per quando. Potest tamen contingere ut in responsionem huius interrogationis dicamus, quòd prope inuentionem illius casus id contigerit: & tunc contingit, vt huiusmodi quando suscipiat magis & minus ratione relationis, & quia non fuit sumptum ipsum quando particulare, & proprium, hoc est, quod non fuit sumpta terminata distantia temporis, quo illa res fuit ab illo, in quo fuit ille casus, qui fuit sumptus pro signo temporis noti & determinati. Id vero, per quod refertur aliquid non particulare ad aliquod non particulare, vt si quæratur quando erit dies? & dicatur, quando orietur Sol. vel si dicamus, cum interrogabimur, quando erit seruus, quando repetietur dominus. vel si dicamus, quòd cum interrogamur quando debeat fieri responsio per genus rei, vel per eius speciem: cum interrogatur per quid est. & huius rei ratio est, quia locutio fit in tempore. vel si quæratur, quando mutabitur aliqua syllaba in aliqua dictione in aliam syllabam longiorem? & dicemus cum fuerit in fine dictionis, vt in nostra lingua moris est. vel si quæratur, quando tractabitur de tali re in tali scientia? respondebitur cum tractabitur de tali re. & potest contingere, vt fiat responsum prope talem

rem, vt si quæratur, quando audietur tonitruus? & respondeatur, prope apparitionem fulguris. Posset tamen quis dubitare, quia videtur quòd aliquod relatiuum ingrediatur prædicamentum quando, videlicet in illis modis, quibus dicitur prope tale tempus, vel prope inuentionem talem. Sed nemo potest dubitare, quòd hoc non insit ipsi quando, quatenus est quando: quia illud tempus, de quo quæritur ipsum quando, nõ habet esse per se: sed illud instans, à quo sumitur distantia eius cum sit notum: ideo contingit vt notificemus ipsum quando per huiusmodi relatiuum. palam autem est quòd ipsum quando non refertur ad illud instans: vt in definitione relatiuorum dictum fuit. nam poterit sciri illud instans, præter hoc quòd sciatur hoc instans propinquum ei, de quo facta est interrogatio per quando. in definitione autem relatiuorum fuit dictum, quòd cognito vno, cognoscitur & alterum omnino. pari ratione videtur quòd quantitas ingrediatur hoc prædicamentum, in illa specie eius, qua refertur res ad tempus, in quo reperitur. Veruntamen facile constare potest, quòd responsio ad quando non notificabit quantitatem temporis, quo res reperiatur, sed notificabit tempus in quo reperitur: siue illud tempus sit pars temporis, in quo illa res reperitur: siue sit æquale ei, siue communitus eo. & ideo videmus quòd post responsionem ad quando, contingit interrogare per quantum. vt exempli gratia, si interrogemur, quando fuerit eclipsis talis: dicimus quòd fuit in tali hora. mox interrogabimur, quantum fuit tempus durationis huius eclipsis? & respondebimus duæ horæ. & si interrogemur, quando fuit principium eclipsis, & quando desiit? respondebimus à principio tertiæ horæ, vsque ad finem quintæ: licet contingent, vt per huiusmodi responsum cognoscatur quantitas temporis eclipsis, hoc tamen est per accidens, quoniam interrogatio non fuit nisi vt notificaretur instans particulare, in quo fuit finis eius. Accidit tamen, vt de his duabus interrogationibus sciatur quantitas temporis, quo res inuenitur. Potest tamen contingere, vt interrogetur simul per quantũ, & quando, cum scitur initium, quo res reperitur, quando fuerit, scilicet vt quæratur, vsque quo durauerit eius esse: & responsum erit quoque compositum ex quanto, & quando in potentia. Quòd autem ex quanto, patet quoniam in respondendo ad hanc interrogationem, nos dicimus, exempli gratia, viginti annos. Quòd vero ex quando, patet: quia principium huius temporis iam est notum. & ideo iam est notum, quando est completum esse ipsius. Accidit adhuc & in ipso quando propter relatiuum in eo genere, quo refertur aliquid ad aliquod. nam manifestum est quòd omnia relatiua ingrediuntur in hoc. vt cum dicitur, quando reperitur seruus? & respondetur, cum reperitur dominus. veruntamen manifestum est, quòd hæc simul reperiuntur tempore. & est quoque manifestum, quòd aliud est relatiua esse simul, & aliud relatio. Proprium autem ipsi vero quando est, non habere contrarium: neque suscipere magis & minus. in his tamen communicant cum eo substantia, & quãtitas, & quædam alia prædicamenta. Proprium præterea verum ipsius quando est, quòd vnum & idem numero eius. hoc est vnum tempus est, quando indifferenter multis rebus, scilicet illis rebus, quæ tunc reperiuntur tantum. reliqua vero accidentia, & substantiæ, vnum & idem numero eorum non refertur nisi ad vnam rem particularem, quæ est ipsum subiectum. Differt autem quando ab vno numerali. quoniam vnum numerale est vnum indifferenter cunctis rebus: sed ipsum quando est tantum quando cunctis rebus, quæ in eo tempore reperiuntur.

Est quoque proprium ipsi quando, vt de eo dicatur tunc, vel non tunc.

Sermo de prædicamento Vbi.

Ipsum vbi eandem habet proportionem & rationem ad locum, quam habet ipsum quando ad tempus. & ideo eorum differentiæ sunt correspondentes: nam locus & tempus sunt in prædicamento quantitatis, sed eorum differentiæ non sunt eædem, quia duo prædicamenta non possunt diuidi per easdem differentias, vt in superioribus declaratum fuit. Ipsum autem vbi est relatio loci ad corpus: & est duplex, scilicet vel vniuersale, vel particulare. Vniuersale quidem, vt cum dicitur Socrates est in domo, nam domus cõtinet alia corpora quàm Socratem. Particulare vero, vt cum dicitur, aqua est in amphora, vel aliquid aliud simile, quod non contineat nisi illud corpus, cuius ipsum est ei locus. Verum autem vbi est locus ipse particularis, non vniuersalis. Ipsius præterea vbi aliud est, quo quæritur de aliquo indiuiduo, aliud vero, quod de specie vel genere interrogatur. Illud vero, quod ad indiuiduum refertur, est, vt cum dicimus aquam singularem esse in amphora, vel Socratem in gymnasio. Aliquando tamen notificatur ille locus, in quo existit illud corpus, cuius locus quæritur, per eius distantiam ab aliquo loco noto determinato, vt cum dicitur Socrates est propinquus Hierusalem per vnum miliare: & quandoque non notificatur quanta sit distantia eius ab illo loco, & dicitur quòd est propinquus Hierusalem: Et huiusmodi genus vbi potest suscipere magis & minus. sed propter hoc non est dicendum quòd ipsum vbi suscipiat magis & minus. quoniam hoc ideo contingit, quia non sumitur hic ipsum vbi particulare, & relatione rationis: cum manifeste appareat hoc contingere propter illas duas causas. nam ratione relationis non suscipit magis neque minus, si distantia fuerit eadem. vt si exempli gratia essent homines aliqui, quorum quilibet sit propinquus ad Hierusalem per vnum miliare, tunc de quolibet eorum dicetur, quòd est propinquus ad Hierusalem per vnum miliare eodem modo. similiter quoque si sumatur locus vniuersalis, tunc de quolibet corpore in eo existente dicetur, quòd sunt in ipso eodem modo & ratione, & sic non recipiunt magis & minus: sed contingit in hac re, vt suscipiat magis & minus, propter illas duas causas simul. Ipsum tamen vbi, quo interrogatur de specie vel genere, est, vt cum quæritur vbi sit ignis elementaris: & dicitur in cauitate orbis Lunæ, vel super conuexum & gibbum aeris, vel quæratur vbi sit iecur, in animali iecur habenti: & respondeatur in eius dextra. vel quæratur vbi reperiatur corallium perfectum: & dicatur in mari. Ipsius præterea vbi aliquod est, quo refertur aliquid ad aliquid ea ratione, qua vtrunque eorum est in vno loco vniuersali, & communi. & hoc diuiditur in id, quo quæritur de aliquo indiuiduo, vel quo quæritur de aliqua specie, vel genere. Illud vero, quo de aliquo quæritur indiuiduo, vt si quæratur vbi sit Socrates: & respondeatur, quòd est cum Platone. Illud tamen, quo quæritur de specie vel genere, vt si quæratur vbi sit argentum minerale: & respondeatur cum plumbo. vel vbi sit coruus, & aquila: & respondeatur cum cadaueribus. Solet quoque metaphorice interrogari per vbi de re, quæ non est in loco, vt sunt accidentia & aliquæ substantiæ. vt si quæratur, vbi est dies, quando Sol est in capite cancri, in quo non est nox: & respondeatur in extrema parte habitationis in parte septentrionali. vel vbi sit anima: & respondeatur in corpore organico. vel vbi sit latitudo pectoris: & respondeatur in homine. vel vbi sit scientia: & dicatur in anima. vel vbi tractabitur de tali negocio: & respondeatur in tali scientia. & vt paucis rem complectar, de quocunque dicitur hoc est in hoc, contingit quidem vt de eo quæratur per vbi. At verum vbi inter omnia hæc, est illud, quo dicitur, quod corpus est in loco. sed iam alibi numerati sunt modi, quibus dicitur aliquid esse in aliquo. nec enim inquisitio non attinet ad hanc nostram institutionem. Patet itaque quòd reliqua alia, de quibus dicitur, quòd aliquid existit in aliquo, non sunt quidem ex prædicamento vbi, vt in descriptione ipsius vbi dictum est. Solet quoque metaphorice quæri de aliqua re, ad quam deberet sequi aliqua affectio animi, & non sequatur: vt si dicatur alicui, qui non fungitur munere suo condecenti atque correspondenti diuitiis eius, vbi sunt thesauri tui? vel vbi est fortitudo tua? quando non vtitur fortitudine vbi conueniat ea vti. Præterea ipsum vbi suscipit contrarium. nam sursum simpliciter, qui est locus ignis, est contrarium deorsum simpliciter, & absoluto, quod est locus terræ. hoc autem inest ipsi vbi naturali quatenus est naturale. nam siue locus sit vacuum siue distãtia, vt Antiqui putabant: siue sit superficies ambiens externus, vt in hoc loco apparet, nõ poterit habere contrarium. quia vacuum non est contrarium vacuo, neque superficies superficiei: sed superficies ambiens est contraria superficiei ambienti, propter naturam corporis, in quo existit talis superficies. & hac ratione motus corporum naturaliter, est ad sua loca naturalia: vt in scientia Naturali probatum est.

Posset tamen aliquis dubitare, quia videtur quòd vbi, & quando sint relatiua: cum quodlibet eorum dicitur in relatione ad aliud. Verum enimuero constat ea non esse vere ad aliquid: hoc est quòd non est quodlibet eorum de essentia alterius. Quoniam vbi & quando non debent intelligi, quatenus sunt vbi & quando, nisi sciantur res ad quas ipsa sunt relata, illæ tamẽ res poterunt intelligi per se: & si non sciantur vbi & quãdo. & ideo vbi & quando vna tantum ratione dicuntur ad aliquid. Parque est ratio de prædicamento situs, & prædicamento habere, quæ sunt scilicet vna tantum ratione ad aliquid. Proprium autem ipsius vbi est, vt per ipsum dicatur ibi, vel non ibi.

Sermo de prædicamento Situs.

Situs est proportio laterum, seu partiũ corporum ad se inuicẽ. hoc autẽ bifariam fit: nãq; vel quòd referãtur latera partiũ corporis ad partes

ad partes loci, in quo corpus existit, siue fuerit vniuersalis, siue particularis: vel quod referantur latera corporis ad latera alterius corporis. Corpus autem habēs situm est illud, cuius omnia, vel aliqua eius latera sunt cognita. Latera vero ipsius corporis dignoscuntur vel natura, vel ex hypothesi. Quæ autem ex hypothesi, vel propter ipsam quantitatem tantum: vt in similaribus partibus euenit: quorum tres dimēsiones sunt inter se distinctæ, nam maior dimensio dicitur longitudo, dimensio vero breuior dicitur profunditas, seu altitudo: tertia autem dimensio dicitur latitudo. In huiusmodi itaque corporibus non dignoscuntur partes longitudinis, quæ sunt sursum & deorsum: neque latera latitudinis, quæ sunt dextrum & sinistrum: neque latera profunditatis, quæ sunt ante & retro: sed denominantur earum positiones ratione harum dimensionum: si dicamus, quod stent super profunditatem suam, vel super longitudinem suam, vel super latitudinem suam. Vel propter ipsam qualitatem, vt cum figuræ superficierum ambientium ipsum corpus sint inter se diuersæ: vel quod sit aliquod vestigium cognitum in vna illarum superficierum, quæ ipsum ambiunt vel in pluribus, quo dignoscantur eius latera omnia, vel aliqua. & in tali corpore non dignoscetur dimensio terminata, neque latus terminatum ab ipsa distantia: sed dignoscentur eius superficies, & per eas denominabitur situs ipsius. nam dicetur de ipso, quod talis superficies eius est in latere partis talis loci, in quo existit. & hac ratione possunt dignosci latera aliqua sphæræ: videlicet, cum fuerit in superficie ambiente ipsam aliquod vestigium, & signum in aliquo loco, vel aliqua signa. & hoc pacto videntur dignosci situs corporis cœlestis à mūdo inferiori: scilicet propter sydera, quæ in eo existūt in locis terminatis. Sed vtrum corpora cœlestia habeāt dimensiones terminatas, & latera terminata naturaliter, vel non, hoc est vtrum habeant sursum & deorsum, dextrum & sinistrum, ante & retro, vel ne, non est nostrum declarare: sed ad Naturalem Philosophiam recurrere oportet. Possunt quoque dignosci per hypothesim latera & partes, quæ sunt longitudo, latitudo, & profunditas, vel aliqua eorum, & eorum latera, vel aliqua eorū in genere heterogeneo, quod arte fit, vt sunt candelæ cereæ, vel alia id genus, in quibus dignoscitur longitudo, & sursum atque deorsum ex suppositione: & pannus laneus, in quo cognoscitur longitudo, & latitudo, & profunditas ex subiectione: & cognoscuntur in ipso latera profunditatis & longitudinis. In eo vero quod est à natura, aliud est, in quo cognoscitur vna dimēsio, & eius latera: vt in stirpe, in qua scilicet dignoscitur longitudo & eius latera, quæ sunt sursum & deorsum. aliud vero est, in quo dignoscuntur omnes distantiæ, seu dimensiones, & earum latera: vt in animalibus. Corpus præterea habēs situm, aliud est quod refertur ad locum: aliud vero ad aliud corpus. & quodlibet istorum vel est indiuiduum, vel genus, aut species. Indiuiduum autem quatenus refertur ad locum, est, vt si dicatur, Socrates sedet, vel Plato, vel accumbit, nam illud latus, ad quod vergit caput Socratis, ipsius scilicet loci in quo existit, quando accumbit, aliud est, quam latus, ad quod vergit, quādo stat, vel sedet. & par ratio est in aliquibus aliis eius partibus. Indiuiduum vero quatenus refertur ad aliud corpus, est, vt si dicamus sinistra Socratis est in dextra Platonis: & vt dicimus de lana carminata quòd longitudo vna ipsius existit apud longitudinem alteram: & vt dicimus de aliquo corpore, quòd talis pars eius existit apud talem partem ipsius, versus sursum, vel versus latus deorsum: vel alia latera ipsius corporis: quoniam vna pars non est altera. Illud quoque, quod est genus vel species, prout ad locum refertur, est, vt cum dicimus, quòd homo est erectæ staturæ: & plantæ cuius caput est deorsum, id est eius radix. Illud vero, quod est genus vel species, quod ad aliud refertur corpus, vt cum dicimus cor esse in parte sinistra, & hepar in dextra, in animali habente hepar. & vt dicimus arcum cœlestem, seu iridem obtinere colorem purpureum existentem apud viridem, & viridem apud flauum in latere interno superficiei ipsius circuli. & vt dicimus, quòd luteum oui existit apud candidum in latere interno ipsius oui.

Sed posset quis dubitare, vtrum situs habeat contrarium: quoniam videtur, quòd situs hominis sit contrarius situi plantarum, cum homo habeat caput sursum, & planta deorsum.

Verum si res ita se haberet, tunc posset quis imaginari, quòd situs sit quoque contrarius situi, quando scilicet facies vnius fuerit in parte posteriori alterius, vel dextra vnius in latere sinistræ alterius. & sic accubās erit contrarius accubanti, & stans stanti. nam quemadmodum opponitur situs situi, quando latus sursum vnius fuerit latus deorsum alterius: ita quoque opponetur situs situi, quando latus dextrum vnius est latus sinistrum alterius, vel cum latus anterius vnius sit latus posterius alterius. nam quemadmodum opponitur ipsum sursum ad deorsum, in habente situm: ita quoque opponitur dextrum sinistro, & anterius posteriori. Quòd si nō sit contrarius situs situi, propter eorum contrarietatem in lateribus dextri & sinistri, & anterioris & posterioris, tunc sequeretur quòd non erit contrarius situs situi, propter eorum contrarietatem in lateribus sursum & deorsum. & licet videatur apparens, quòd non sit contrarius in situ ille, qui habet eius faciem in latere posteriori alterius, vel cuius dextrum existit in sinistro alterius, ex quo videtur sequi quòd situs hominis non sit contrarius situi plantæ. sed videtur quòd in hoc non par ratio, quoniam diuersitas situum, quæ in lateribus dextri & sinistri, & ante & retro existit, non prouenit propter diuersitatem naturæ ipsius situati: quoniam & habentia situm, quæ sunt eiusdem naturæ, differunt quidem situ hoc modo diuersitatis, præter hoc, quòd habeant vnum istorum situum præter naturam. Sed diuersitas situum, quæ oritur propter sursum & deorsum, non reperietur in habentibus situm, quæ sunt eiusdem naturæ, nisi cum aliquis eorum inerit eis præter naturam: vt fit in homine, quando habet caput deorsum, & planta habeat radicem sursum. Adde etiam, quòd oppositio lateris sursum ad latus deorsum est validior, quàm oppositio cuiusuis alterius lateris reliquorum ad suum oppositum. & hoc est manifestum in habentibus hæc latera naturaliter. & ideo videtur quòd sit verum dicere, quòd situs hominis sit contrarius situi plantæ: etiam si eueniat, quòd non detur contrarietas in situ, propter latera dextri & sinistri, & ante & retro. Sed si hoc concedatur, tunc oritur ambiguitas, quoniam poterit quis existimare, quòd accubitus sit contrarius stationi: & si statio esset contraria situi plantæ, tunc stationi darentur plura contraria vno. sed in libro Metaphysicæ probatum est, vni contrario vnica ratione vnum tantum esse contrarium. Sed hoc dubiū videtur posse solui, si dicatur quòd modus, quo opponitur accubitus stationi, non est ratione diuersitatis situum per latera opposita: quia ii situs non habent latera opposita: sed ideo fit, quia accubitus reperitur naturaliter in aliquo imbecilli, quod non potest suas actiones naturales exercere: vel propter aliquem morbum, vel quia desyderat somnum, vel quia est defessum. statio vero est opposita huic rei, scilicet quòd inest naturaliter ipsi sano vigilanti. Accubitus ergo opponitur stationi, ea ratione, qua opponitur sanitas morbus, vel qua opponitur somnus vigiliis, aut lassitudo contrario suo. & ideo accubitus non est contrarius stationi ratione situs, sed ratione alicuius dispositionis existentis in habente situm. Sed melius est dicere, quòd non datur contrarium in prædicamento situs. quoniam contraria vel habent medium, vel non habent, & quæ non habent medium, necesse est vt subiectum denominetur per vnum eorum: vt numerus, qui necessario est vel par vel impar. Sed contraria habentia medium, ipsum quidem medium refertur ad vtrunque extremorum, & denominatur per ea simul, propterea quia participat quodlibet eorum. vt exempli gratia, aqua tepida est calida & frigida, & color viridis est niger & albus: & ideo necessario subiectum eorum quoque vel denominabitur vno contrariorum, vel vtroque ipsorum simul. Situs vero, qui sunt contrarii in suis lateribus, non sunt ex contrariis, non habentibus medium: quia ipsorum subiectum priuatur quodlibet eorum. Neque etiam sunt ex contrariis habentibus medium. quoniam, si ita esset, tunc quicunque esset sedens, & accubans, atque incuruans: & sic de similibus diceretur, stans erectus super pedes suos, & stans erectus super caput suum: quod est impossibile. Cum ergo ii situs non sint ex contrariis habentibus medium, neque ex non habentibus medium: & non dentur alia genera contrariorum præter hæc: ergo huiusmodi situs non erunt contrarii. & sic patet quòd in prædicamento positionis nullum datur omnino contrarium. At ipsa inclinatio, quæ videtur esse media inter accubitum & stationem, huiusmodi quidem similitudo contingit propter motum factum in vbi: hoc est, propterea quia cum stans vult incumbere, mouet suum corpus in vbi de loco ad locum: & primo inclinatur, mox accumbit. & propter motum factum in vbi ipsa inclinatio est media inter accubitum, & stationem, non ratione positionis: quia situs deorsum est alius à situ incumbentis, & à situ stantis, & non datur medium inter ipsos, vt diximus. Sed in dubium venit, vtrum fungosum & densum, & glabrum atque hispidum sint ex prædicamento situs, vel ex prædicamento qualitatis. patet autem, quòd si hæc duo essent ex prædicamento situs, tunc daretur contrarietas in prædicamento situs. nam spongiosum est contrarium denso, & leue contrarium aspero. Dicendum ergo est quòd rarum & spissum bifariam dicitur, primo quidem de corpore tenui, & crasso: hoc est quòd corpus tenue dicitur rarum, & crassum

dicitur densum. & hoc pacto dicuntur aer & aqua rara, & terra densa, rarum autem & densum hac ratione non sunt de prædicamento positionis; quoniam hoc non significat situm partium: sed sunt de prædicamento qualitatis. Secundo modo dicitur de corpore, cuius partes non adhærent perfecte inter se, & hac ratione nix & panis fermentatus dicuntur spongiosa, & lapides dicuntur densi. Is ergo modus raritatis & densitatis potest credi esse in prædicamento situs: quoniam verisimile videtur, hoc inesse ipsi raro & denso, propter situm partium inter se; et hoc est quæ non sunt apprime connexę, dicitur rarum: & quando maxime hærent, dicitur densum. Sed si diligenter eius inuestigetur, constabit vtique hæc quoque esse ex prædicamento qualitatis. nam si res dicatur fungosa, quia aliquæ eius partes non exacte hæreant inter se, tunc lapis esset spongiosus, si haberet foramina plena aere. quod est falsum: quia nullo pacto potest dici lapis rarus. nam res densa, si habuerit foramina, poterit vtique nominari caua, sed non rara. & hoc perspicuum est, quo ad apparentiam. sed aliquid habens foramina, dicetur quidem rarum, cum fuerit molle. Constat ergo quòd rarum dicitur de re molli ea ratione, qua est mollis, non ea ratione, qua habet foramina. sed contingit vt quædam corpora subtilia aerea habeant foramina. & sic patet, quòd rarum & densum, non dicuntur ratione situs partium, sed ratione mollitiei & duritiei, quæ à sicco & humido proueniunt; quæ quidem sunt qualitates. Potest & alia ratione probari, quòd rarum & densum non sunt ex prædicamento situs. nam ad interrogationem factam per qualis sit res: respondebitur quòd est rara vel densa: & non cum quęritur qualis sit situs partium eius inter sese inuicem: sed cũ quæritur qualis sit situs partium eius inter se: vt si dixeris quòd talis pars est in latere talis partis, vel quòd eius partes non hærent inter se inuicem: & non respondebitur omnino quòd illa res sit rara vel densa. palam ergo est quòd rarum & densum non sunt ex prædicamento situs. quoniam, si essent ex prædicamento situs, tunc ad interrogationem factam de situ responderetur per ipsa. & hoc est de se notum. Et hacmet ratione poterit probari, quòd lene & asperum non sunt ex prædicamento situs. nam cum fiat interrogatio de situ partium inter sese, non respondebitur quòd habens illas partes sit hirsutum, vel glabrum: sed ad interrogationem factam per quale est, tunc respondebitur hirsutum vel glabrum. Nec te latere velim, quòd glabritas & hispiditas, quæ in rebus artificiosis reperiuntur, ratione artis sunt ex quarto genere qualitatis: quod est genus formæ & figuræ. quoniam diuersitas quæ inter lene & asperum artificiale existit, fit quidem ratione figuræ: cum illa lenitas & hispiditas, non sequãtur naturam rei. sed lenitas & asperitas, quæ in rebus reperiuntur naturalibus, sunt quidem ex tertio genere qualitatis, videlicet passionis vel passibilitatis. quia lenitas & asperitas fiunt in rebus naturalibus à siccitate & humiditate: nam lenitas fit ratione humiditatis, & asperitas ratione siccitatis. Aristoteles tamen in prædicamento qualitatis dixit quòd raritas & densitas, & lenitas & asperitas videntur esse de prędicamento situs, largo modo dicto: non quòd vere dicant esse de prædicamento situs. Leui tamen minerua locutus est ibi Aristoteles de hoc negocio: quia ille non est locus huius consyderationis. Nos tamen fuimus coacti tractare de hoc negocio ratione inuestigationis nostrę, vtrum scilicet reperiatur contrarium in prædicamento situs vel ne: fuimusq; inducti tractare de hoc, quia Aristoteles dicit in sciẽtia Naturali, quòd in prædicamento situs non datur motus: quia motus reperitur in habentibus contraria mediata, & hoc non reperitur in ipso situ. patet enim, quòd, si daretur contrarium in ipso situ, q non reperirentur in eo contraria habẽtia medium: quoniam subiectum, quod per illa contraria, quæ possunt imaginari in prædicamento situs, denominatur, non videtur vacare aliquo ipsorum, & ideo fuimus diligentes declarare, vtrum in prædicamento situs reperiatur contrarium, vel ne. Potest quoque ipse situs referri latius ad id, quod non est corpus, ea ratione, qua est in corpore: vt est linea & superficies. nã dicimus lineam stare secundum angulum rectum super lineam, vel secundum alium angulum determinatum, & dicitur linea aliqua esse opposita alteri lineæ: vel quòd ambæ sint in vna linea: vel quòd existat super aliquam superficiem: vel quòd declinet super superficiem ad aliquod latus: & sic refertur situs alicuius superficiei ad superficiem. sed de his positionibus Mathematicus consyderat.

TRACTATVS TERTIVS.

De Oppositis. Cap. V.

DE oppositis autem quot modis solent opponi dicendum est. Dicitur enim alterum alteri opponi quadrupliciter, aut ut ea quę ad aliqd, aut ut contraria, aut ut priuatio & habitus, aut ut affirmatio & negatio. Opponitur autem unumquodque istorum ut sit figuratim dicere, tanquã ea quę ad aliquid quidem, ut duplum dimidio: tanquam contraria, ut malum bono: tanquam autem secundum priuationem & habitum, ut cæcitas & uisio: tanquam uero affirmatio & negatio, ut sedet non sedet. Quæcunq; igitur ad aliquid opponuntur, ea ipsa quæ sunt oppositorum dicuntur, aut quomodolibet aliter ad ipsa. ut duplum dimidij, hoc ipsum quod est, alterius dicitur: alicuius enim duplum dicitur. & scientia scibili, tanquam ea quæ sunt ad aliquid opponitur: & dicit̃ scientia ipsum quod est scibilis: & scibile dicitur ipsum quod est ad oppositum ad scientiam. scibile enim aliquo dicitur, s. sciẽtia scibile. quæcunq; ergo opposita sunt tãquam ad aliquid, ea ipsa quæ sunt oppositorum, vel alio quolibet, modo ad inuicem dicuntur. Illa vero, quæ opponuntur vt cõtraria, ea ipsa quidem quę sunt nullo modo ad se inuicem dicũtur: contraria tamen sibijnuicem dicuntur. neq; enim bonum mali dicitur bonum, sed cõtrarium. quare differunt ab inuicem hæ oppositiones. Quæcunque vero contrariorum talia sunt, vt in quibus nata sunt fieri, & de quibus prædicantur necessarium sit alterum ipsorum inesse, horum nihil est medium. quorum vero nõ est necessarium alterum inesse, horum omnino est aliquid medium. Vt ęgritudo & sanitas in corpore animalis nata sunt fieri: & necessarium est alterum ipsorum inesse aĩalis corpori, vel ęgritudinem, vel sanitatem. & par quidem & impar de numero prędicantur: & necesse est horum alterum numero inesse vel par vel impar: & non est horum aliquod medium, neque ægritudinis & sanitatis, neque imparis atq; paris. Quorum autem non est necessarium alterum inesse, eorum est aliquod medium. vt nigrũ & album in corpore animalis nata sunt fieri, & non est necessarium alterum eorum inesse corpori. non. n. omne corpus vel album vel nigrum est. sed & prauũ & studiosum p̃dicãtur qdem de hoĩe & de alijs cõpluribus: non est autem

necessarium

necessarium alterum eorum inesse ijs,de quibus prædicantur.non enim omnia aut praua aut studiosa sunt, sed est aliquid eorum medium:vt albi & nigri,fuscum & pallidum, & quicunq; alij colores: praui vero & studiosi, quod neque prauum neque studiosum est. In aliquibus igitur medijs posita sunt nomina:vt albi & nigri,fuscum & pallidū, & quicunque alij huiusmodi colores: in aliquibus vero non est nomine facili medium assignare,vtriusq; vero extremorum negatione medium definitur:vt quod neque bonum neq; malum est,neque iustum neque iniustum.

Priuatio vero & habitus dicuntur quidem circa idem aliquid:vt visio & cęcitas circa oculum.vniuersaliter autem dicere est in quo natus est habitus fieri, circa hoc dicitur vtrunque eorum fieri. Priuari vero tunc dicimus vnumquodque habitus susceptibilium,quando in quo natum est inesse, vel quando illud natum est habere,nullo modo insit. edentulum enim dicimus,non quod non habet dentes, & cæcum non quod non habet visum; sed quod non habet,quando natum est habere.aliqua enim ex natiuitate,neque dentes habent,neque visum:sed non dicuntur edentula,neque cæca. Priuari vero & habere habitum non est priuatio & habitus. habitus enim visus est,priuatio vero cæcitas. habere autem visum non est visus, nec cæcum esse cæcitas. priuatio enim quædam est cæcitas: cæcum vero esse priuari, non priuatio est. Amplius,si idem esset cæcitas & cæcum esse, vtraque de eodem prædicarentur. sed cæcus quidem dicitur homo : cæcitas vero homo nullo modo dicitur. Opponi quidem etiam ista videntur, priuari scilicet & habere habitum, quemadmodum priuatio & habitus. idem enim modus est oppositionis. nam sicut cæcitas visui opponitur, sic cæcum esse & visum habere opponuntur. Non est autem neque hoc quod sub affirmatione & negatione est, affirmatio & negatio. affirmatio nanque oratio affirmatiua est,& negatio oratio negatiua:quod vero sub affirmatione & negatione est,nulla est oratio,* sed res.dicuntur autem hæc esse opposita adinuicem, tanq̃ affirmatio & negatio. nam & in his modus oppositionis idem est. sicut enim affirmatio ad negationem opponitur, vt quod sedet, ei quod non sedet, sic & res quæ sub vtroq; est opponitur,scilicet sedere aliquem ad non sedere. Quod autem priuatio & habitus non opponuntur vt ad aliquid,manifestū est.non enim dicitur idipsum quod est oppositi.visus enim non est cæcitatis visus,nec vllo alio modo ad ipsum dicitur. similiter autem neq; cæcitas visionis cęcitas dicatur: sed priuatio quidem visionis dicitur,cæcitas vero visionis nō dicitur,* neque visus cæcitatis. Amplius ad aliquid omnia ad conuertentia dicūtur. quare,si cæcitas eorum quæ ad aliquid sunt,esset, vtique & conuerteretur ad illud ad quod dicitur.sed non conuertitur: non enim dicitur visus cæcitatis visus. Quod autem neque vt contraria opponuntur quæ secundum priuationem & habitum dicuntur, ex his manifestum est.Contrariorum enim, quorum nihil est medium, necesse est vel in quibus fieri nata sunt,aut de quibus prędicantur,alterum ipsorum inesse semper:eorū enim nihil medium erat,quorum alterum inesse susceptibili necessarium erat, vt in languore & sanitate, & impari atque pari. quorum vero aliquid medium est,nunquam necesse est omni inesse alterum.neque enim necesse est omne susceptibile vel candidum vel nigrum esse, neque frigidum vel calidum: horum enim medium aliquid nihil esse prohibet. insuper autem & horum erat aliquid medium, quorum alterum inesse susceptibili non necessarium erat præter illa,quibus vnum inest naturaliter,vt igni calidum esse, & niui candidum. in his enim determinate necessarium alterum est inesse,& non vtrūuis contingit. non enim possibile est ignem frigidum eē, neq; niuem nigram.quare omni quidem susceptibili non necessarium est alterum ipsorum inesse, sed solis quibus natura vnum inest: & his determinate vnum non vtrūuis contingit. In priuatione autē & habitu neutrum eorum quæ dicta sunt verū est. non enim semper alterum eorum inesse susceptibili necessariū est.quod enim nondum natum est habere visum, neq; cęcum,neq; visum habens dicitur.quare non erunt hæc, vt ea contraria, quorum nihil est medium. Sed neq; vt ea, quorum aliquid est mediū.necessarium enim est aliquando omni susceptibili alterum eorum inesse. quando enim iam ad habendam visionem natum fuęrit,tunc aut cæcum,aut habēs visum dicetur. & eorum non determinate alterum,sed vtrūuis contingit. * non enim necessarium est vel cæcum vel visum habens esse,sed vtrumuis contingit. in contrarijs autem, quorum aliquid medium est, nunq; necessarium erat omni susceptibili alterum inesse, sed quibusdā:& his determinate vnum, * & non vtrūuis contingit. Vnde palam est quòd ſm neutrum modorum tanq̃ contraria opponuntur ea,quæ ſm priuationem & habitū opponuntur. Amplius, in contrarijs quidem cùm sit

* a.l. non habet (sed res)

* a.l. non habet(neq; visus cæcitatis)

* a.l. non.n. necessario vł cæcū vel visu hñs dicetur determinate, sed

* a.l. non habet (& non vtrūuis contingit.)

susceptibile, ad inuicem mutationem fieri possibile est: nisi alicui vnum natura inest, vt igni calidum *. etenim sanum possibile est languere, & candidum nigrum fieri, & calidum frigidum, & ex studioso prauum, & ex prauo studiosum fieri possibile est. prauus enim ad meliores exercitationes deductus, & doctrinas (etsi ad modicum aliquid proficiat, vt melior sit) si certe semel quamuis modicum incrementum sumpserit, palam est, quia aut perfecte mutabitur, aut satis multum incremētum sumet. semper enim bene mobilior ad virtutem fit, etiam quodcunque incrementum sumpserit à principio. quare etiam verisimile est plenius eum sumere incrementum. & hoc dum semper fit, perfecte in contrarium habitum restituetur: nisi forte tempore prohibeatur. Verum in priuatione & habitu impossibile est adinuicem mutationem fieri. ex habitu enim in priuationem mutatio fit, à priuatione vero in habitum impossibile est. neque enim cæcus factus aliquis, rursus vidit: neque cùm caluus fuerit, rursus comatus factus est: neque cùm fuerit edentulus, dentes ei iterum orti sunt.

* a.l. addit & niui albū.

Quæcunque vero tanquam affirmatio & negatio opponuntur, palam est quòd nullo prædictorum modo opponuntur. in solis enim his necessarium est semper, hoc quidem eorum verum, illud autem falsum esse. neque enim in contrarijs necessarium est semper alterum verum esse, alterum autem falsum: neque in ijs, quæ ad aliquid sunt: neq; in habitu & priuatione. vt sanitas & languor contraria sunt: & neutrum horum neque verum, neq; falsum est. similiter autem & duplum & dimidium tanquam quę ad aliquid opposita sunt: & non est eorum neutrum, neq; verum, neque falsum. sed neque ea quæ secundum priuationem & habitum dicuntur: sicut visio & cæcitas. Omnino autem eorum quæ secundum nullam dicuntur complexionem, nihil neque verum neq; falsum est. omnia autem quæ dicta sunt, sine complexione dicuntur. Verùntamen maxime tale hoc contingere videbitur in ijs quę secundum complexionem contraria dicuntur. sanum nanq; esse Socratem ad languere Socratem contrarium est. Sed neq; in his necessarium semper alterum verum esse, & alterum falsum. cùm enim Socrates sit, aliud quidem verum, aliud autem falsum erit: cùm vero nō sit, ambo falsa sunt. neq; enim languere, neq; sanum esse verum est, cùm ipse non sit omnino Socrates. In priuatione vero & habitu cùm non sit omnino, neutrum verum est. cùm autem sit, non semper alterum quidem verum erit, alterum autem falsum. habere nanq; visum Socratem ei quod est cæcum esse Socratem opponitur, sicut priuatio & habitus. & cùm sit, non necessarium est alterum verum esse vel falsum. cùm enim nondum sit natus habere, vtraque falsa sunt. & cùm non sit omnino Socrates, similiter quoque falsa sunt vtraque & visum eum habere, & cæcum eum esse. In affirmatione vero & negatione semper siue sit, siue non sit, hoc quidem falsum erit, illud autem verum. Languere nanque Socratem, & non languere Socratem, cùm ipse sit, palam est quod alterum eorum verum, alterum vero falsum est. & cùm non sit, similiter. languere etenim cùm non sit, falsum est: non languere autem, verum. Quare in his solis proprium erit semper alterum eorum verum, alterum falsum esse, quæcunq; tanquam affirmatio & negatio opponuntur.

De contrariis.

Contrariū aūt bono quidem ex necessitate malum est. hoc aūt per singulorū inductionē palā est. vt sanitati languor, & iustitiæ iniustitia, & fortitudini timiditas: sīr autē & in alijs. Malo autem aliquando quidem bonum est contrarium, aliquando malum. defectui enim, cùm malum sit, superabundantia contraria est, cùm sit etiam ipsa malum. similiter autem & mediocritas, cùm vtrique contraria sit, bonum est. Sed in paucis quis tale hoc aspiciet, in pluribus vero semper malo bonū contrarium est. Amplius, contrariorum non necessarium est si alterum sit, & reliquum eē. Sanis nanq; omnibus, sanitas quidem erit, languor vero non. similiter autem albis omnibus, albedo quidem erit, nigredo vero nō. Amplius, si ei quod est Socratem sanum esse, Socratem languere contrarium est: non contingit autem simul vtraque eidem inesse: non vtiq; continget cùm alterum contrariorum sit, & reliquum esse. cùm enim sit Socratem sanum esse, languere Socratem non erit. Palam vero est quòd circa idem, aut specie, aut genere nata sunt fieri contraria. Languor nāque & sanitas in corpore animalis nata sunt fieri. albedo autem & nigredo, simpliciter in corpore. iustitia vero & iniustitia in anima hominis. Necessarium autem est omnia cōtraria, vel in eodem genere esse, vel in contrarijs generibus, vel ipsa genera esse. album enim & nigrum in eodem genere sunt: color enim eorum genus est. iustitia vero & iniustitia, in contrarijs generibus: illius nanque virtus genus est, huius autem vitium. bonum vero & malum non in genere sunt, sed ipsa sunt genera aliquorum existentia.

Tractatus Tertius.

Pars Prima. Sermo de Oppositis.

AVER.

Vod loquitur in hac parte complectitur vndecim partibus. In Prima Aristo. numerat genera oppositionum, & notificat quodlibet eorum per exempla. In Secunda tradit differentiam inter opposita relatiua, & opposita contraria. In Tertia declarat duo esse genera contrariorum. In Quarta notificat naturam oppositorum s̄m habitum & priuationē: probatq; q quæ habent priuationem & habitum, non sunt ipsa priuatio & ipse habitus: ipsa tamen opponūtur quoq; vt priuatio & habitus. In Quinta notificat q res quæ affirmantur vel negantur, non sunt ipsa propositio affirmatiua & negatiua: & q hæc etiam opponuntur, quemadmodum opponuntur affirmatiua & negatiua propositio. In Sexta declarat differentiam, quæ est inter habitum & priuationem, & inter duo relatiua. In Septima ostendit differentiam, quæ est inter priuationē & habitum, & inter duo contraria. In Octaua declarat differentiam, quæ est inter affirmationem & negationem, & inter reliqua tria, scilicet priuationem & habitum, & duo correlatiua, & duo contraria: & soluet obiectionem quę oritur contra illam differentiam, quam dedit in ipsis contrarijs. In Nona probat, q vnum est vni contrarium, & quandoq; duobus. In Decima ostendit, q non est necessarium vt vno cōtrario dato, detur & aliud, quę est proprietas ipsius relatiui. In Vndecima explicat, q quælibet duo contraria, vel sunt vnius generis, vel duorum generum contrariorū, vel q sint ipsamet duo genera contraria & non ingrediuntur sub vno genere.

Particula Prima. Dixit. Opposita quadrupliciter dicuntur, nempe duo correlatiua & duo contraria, & priuatio & habitus, atq; affirmatio & negatio. Exemplum correlatiuorum, duplum, & dimidium: exemplum vero contrariorum, bonum et malum: priuationis autem & habitus, cæcitas & visus: affirmationis quoq; & negationis, vt cùm dicimus Socrates sedet, Socrates non sedet.

Particula Secunda. Differunt autem duo correlatiua à duobus contrarijs. quoniam vniuscuiusq; correlatiuorum, quodcunq; fuerit illud, quidditas dicitur in relatione ad aliud suum compar, siue per se, siue per aliquam dictionum relationis, quæcūq; fuerit illa: vt duplum, quod dicitur in relatione ad dimidium. sed quidditas vnius contrariorum non dicitur in relatione ad alterum: sed dicitur q quiditas vnius eorū contrariatur quiditati alterius. nam non dicitur, bonum est mali bonum, sed dicitur est ei contrarium. neq; dicitur album est nigri album, sed ei contrarium. hæc ergo duo genera oppositorum differunt necessario inter se.

Particula Tertia. Cōtraria autem, quorum subiectum quod per ea denominatur, non vacat vno eorum, sunt vtiq; illa contraria, quæ non habēt medium: vt sanitas & ægritudo. nam nullum corpus animatum est expers vnius istarum. & vt par & impar: quoniam nullus est numerus, qui non denominetur altero istorum. hæc ergo dicuntur quoq; contraria non habentia medium. At in illis contrarijs, quæ habent medium, nihil cogit vt eorum subiectum non vacet alterutro cōtrariorum: vt gratia exempli, nigredo & albedo, quę sunt in corpore. nam cùm non sit necessarium, vt quodlibet corpus coloratum sit vel album, vel nigrum, sed corpus potest vacare vtrisq;: ideo datur medium inter ipsa, quæ sunt flauum & viride, & reliqui colores medij inter album & nigrum. identidem laudabile & vituperabile: nam non est necessarium vt quælibet res sit vel laudabilis, vel vituperabilis. ideoq; dantur media etiam inter ipsa, nempe id, quod non est laudabile, neq; vituperabile. In quibusdam autem ipsa media habent nomina, vt flauum & citrinum. in quibusdam vero non habent nomina, & tunc medium dicitur per abnegationem duorum extremorum: vt cùm dicimus, nec bonum nec malum, neq; iustum neq; iniustum.

Particula Quarta. Dixit Arist. Sed priuatio & habitus in vna atq; eadem re inueniuntur: vt exēpli gratia, visus & cæcitas, quæ in oculo reperiuntur. & sic genus priuationis vniuersaliter est, quod habitus à subiecto suo proprio auferatur eo tempore, quo aptum est habere illum, absq; quòd sit possibile ipsum habitum in tempore futuro inuenire. quoniam quidem dicitur edentulus ille, qui non habet dentes in tempore, quo illos ex proprietate debet habere. & rursus q non habet visum in tempore, quo ex cōsuetudine debet habere visum. & ob id non dicitur de animalibus absq; dentibus nascentibus, vti sunt catuli canum, qui quidem dentium sunt expertes, & cæci. Dixit. Nec qui habitu priuatur neq; qui habitum habet, dicitur priuatio vel habitus. vt exempli gratia, visus est habitus, cæcitas vero priuatio eius. habens itaq; visum non est visus, neq; cæcus est cæcitas. nam si subiectum ipsius visus, & ipse visus essent idem, itidem si subiectum cęcitatis & cæcitas essent idem: tunc vere prædicaretur visus de ipso vidente, & cæcitas de cæco, & videns diceretur visus, & cæcus diceretur cæcitas. Veruntamē quemadmodum priuatio & habitus sunt duo opposita, ita quoq; illa quæ per ipsa denominantur, sunt duo opposita. nam, si cæcitas opponitur visui, cęcus quoq; opponitur videnti: quoniam modus oppositionis in ipsis est utrique idem.

Particula Quinta. Dixit. Neq; id, quod affirmatur & negatur, est quoq; affirmatio & negatio. nam affirmatio est oratio affirmatiua, & negatio oratio negatiua: id uero quod affirmatur uel negatur, non est oratio, sed est res, quæ per dictionem simplicē, uel per dictionem quæ habet uim simplicem, significatur. res uero, quæ affirmatur uel negatur, eadem quoq; opponitur oppositione, qua affirmatio negationi opponitur, ut gratia exempli, quemadmodum opponitur Socrates sedet huic, scilicet Socrates nō sedet, ita opponitur sessio non sessioni.

Particula Sexta. Videtur autem q priuatio & habitus non eodem opponantur modo, quo opponūtur correlatiua. quoniam eorum, quæ s̄m habitum & priuationem opponuntur, quiditas unius eorum non dicitur in relatione ad alterum: quemadmodum dicitur quiditas rerum quę relatiue opponuntur. nam non dicitur uisus est cæcitatis uisus: neq; cæcitas est uisus cęcitas. Differunt præterea secundo, quoniam quodlibet duorum correlatiuorū, ut in superioribus dictum fuit, dicuntur ad conuertentiam: sed ea quæ secundum priuationem & habitum opponuntur, nō dicuntur ad conuertentiam. nam uisus non est uisus cęcitatis, neq; cæcitas est cæcitas uisus, qui est habitus.

Particula Septima. Videtur quoq; q opposita s̄m priuationem & habitum, non sint opposita s̄m cōtrarietatem. Qm̄ quodlibet duorū oppositorum, quæ s̄m contrarietatem opponuntur, uel sunt contraria nō habentia medium: & huius generis contrariorum proprium est, ut subiectū, quod per ea denominatur, non sit expers unius eorum: ut sanitas & ægritudo, nā corpus animalium non priuatur altero istorum: uel sunt contraria habentia medium: & huius generis contrariorum proprium est, ut subiectum sit expers utriusq;

 eorum,

eorum, cũ non inest unum eorum naturaliter ei: ut calidtas in igne, & frigiditas in niue. ignis.n. non est expers caliditatis, neq; nix frigiditatis. necesse est ergo vt contraria habentia medium, vel reperiatur vnum eorum in subiecto omnino, ita vt non separetur ab ipso vllo pacto: vel vt subiectum priuetur vtroq; eorum. Priuatio vero & habitus nihil horũ propriorum, quæ generibus contrariorum insunt, habent: q̃m opposita s̃m priuationem & habitum, non est necessarium, vt vnum eorum semper reperiatur in recipiente: sed bene est hoc necessarium, tempore quo recipiens solet naturaliter recipere quodlibet eorum. vt exempli gratia, id quod natura natũ est ut videat, poterit priuari vtroq;: vt catulus canis, qui quidem non dicetur cæcus, neq; videns. contrariorum vero non habentium medium, nõ priuatur subiectum vno eorum nullo tempore. priuatio itaq; et habitus non sunt ex cõtrarijs nõ hñtibus mediũ, neq; ex hñtibus mediũ: q̃m necesse est, ut alterum duorũ oppositorũ s̃m habitũ & priuationẽ insit subiecto eorũ, eo tempore quo solet naturaliter reperiri in eo habitus. sed hoc non reperitur in illis medijs, quorum nullum cõtrariorum eorum reperitur in subiecto semper: quia quandoq; subiectum priuatur vtroq;. Neq; est dicendum ꝙ habitus & priuatio sint ex his quę habent medium, & vnum eorum reperiatur semper in subiecto: quia non datur in priuatione & habitu aliquid illorum, quorum necessario vnum insit semper ipsi subiecto. Differt præterea hoc genus quoque priuationis, quod paulo ante descripsimus ab oppositis contrarijs: q̃m ex quolibet contrariorum potest fieri mutatio in alterutrum, cùm non insit alterum eorum naturaliter ipsi subiecto semper, ut calor igni. nam album potest fieri nigrum, & nigrum album. & vir studiosus potest effici prauus, & prauus potest fieri studiosus, & probus: videlicet cùm deductus fuerit atq; translatus, vt inquit Aristo. ad conuersationem alicuius, qui optimas obtineat cogitationes, et ad bonos rectores. nam probi viri dirigunt sua cõuersatione homines ad probas exercitatiões: licet pauca fuerit profectio. sed si incrementum motus ad virtutem sumpserit, tunc quanto diutius in eo perseuerauerit, tanto facilius mutabit: & tũc vel magnam adipiscetur probitatis portionem, vel ad ipsam deueniet perfectionem, nisi impediatur à tempore. In hoc tamen genere priuationis & habitus, ipse habitus potest mutari ad priuationem, sed priuatio non potest mutari in habitum: cùm iam in eius definitione fuerit dictum, ꝙ non potest habere regressum in futurum. nam cæcus non potest euadere videns, neque caluus comatus.

Particula Octaua. Dixit. Palam autem est, ꝙ ea quæ s̃m affirmationem & negationem opponuntur, non sunt aliquod aliorum trium generum oppositionum. nam affirmationis & negationis proprium est, vt necessario vnum eorum sit verum & alterũ falsum: hoc vero in nullo alio reliquorum est necessarium. vt gratia exempli sanitas & ægritudo, quæ sunt ex oppositis contrarijs, nullum eorum dicitur esse verum vel falsum, identidem & opposita relatiua, vt duplum & dimidium: atq; priuatio & habitus, vt cæcitas & visus: & vt verbo dicam, cùm hæc tria significentur per dictiones incomplexas, vel per id, quod habet vim significationis dictionis incomplexæ: ideo non dicitur aliquod eorum verum neq; falsum. nam cũ dicimus animal, nec verum neq; falsum significamus: nisi coniungatur cum aliquo alio, vt si dixerimus homo est animal, aut non est animal. Videtur tamen ꝙ opposita cõtraria, atq; priuationis et habitus cõmunicent cum affirmatione & negatione, quando dicuntur de aliquo alio, videlicet, quando significantur per dictiones complexas, cõplexu enunciatiuo: vt cùm dicimus de contrarijs, Socrates est sanus, Socrates est ęgrotus. vtrũq; enim horum dictorum sunt cõtraria. & similiter cùm dicimus, Socrates cęcus, Socrates est videns. Differũt tamẽ hæc duo dicta ab affirmatione & negatione, q̃m ea, quæ opponuntur hoc modo, s. contrarietatis, non erit vnum eorum verum, & alterum falsum, nisi illud subiectum, quod per vnum ipsorum denominatur, reperiatur. vt exempli gratia cùm dicimus, Socrates est æger, Socrates est sanus, tunc vnum horum dictorum est verum, & alterum falsum, Socrate existente. sed Socrate non reperto, tunc vtrũq; duorum dictorum erit simul falsum. Sed oppositorum s̃m priuationẽ & habitum, vt cùm dicimus Soc. est cęcus, Socra. est videns, tunc vnum istorum erit semper verum, & alterum falsum. duabus tamẽ conditionibus suppositis, quarum vna est, vt Socrates reperiatur, & sit eo tempore, quo naturaliter debet inesse ei visus. nam Socrate non existente, erit vtiq; falsum dicere siue ꝙ sit cæcus, siue ꝙ sit videns: similiter vtrunq; horum erunt simul falsa, Socrate existente & dormiẽte. sed affirmationis & negationis, semper si vna est vera, altera est falsa: siue reperiatur subiectum, siue non reperiatur. nam, cùm dicimus Socrates est æger, Socrates non est æger, vna istarum necessario erit vera, & altera falsa: siue Socrates reperiatur siue non. Hac itaq; proprietate distinguuntur opposita s̃m affirmationem & negationem à reliquis propositionibus cõpositis ex ipsis oppositis.

Particula Nona. Dixit. Malum autem de necessitate est contrarium bono. & hoc inductione perspicuum est, si partes boni & mali perquirantur. nã sanitas contrariatur morbo, & iniustitia iustitię, & timiditas fortitudini, & sic de reliqs. sed malo duo possunt esse contraria, nempe bonum & malum. nam pusillanimitas, quæ est malum, est contraria audaciæ, quæ est quoq; malum. fortitudo ergo quæ est bonum, contrariatur duobus. ita enim se habent bona, quæ sunt media inter duo extrema, quæ sunt malum. Veruntamen ea quę sunt huius generis in paucis reperiuntur rebus, sed in pluribus bonum solet esse contrarium malo.

Particula Decima. D. Cõtrariorum ꝓpriũ est, vt si unum eorũ sit, nõ sit necesse alterum esse. nam si quodlibet animal fuerit sanum, non dabitur utique ægritudo: & si omnia essent alba, nulla quidem daretur nigredo. si Socrates præterea fuerit ægrotus, non est necessarium, ut Plato sit sanus: sed non potest Socrates esse simul sanus & ægrotus. Dixit. Et de natura omnium duorum contrariorum est, ut in eodem existant subiecto, ut sanitas & ægritudo, quæ in corpore animãtium existunt, & albedo & nigredo in corpore simpliciter, & iustitia atq; iniustitia in anima hominis existunt.

Particula Vndecima. Dixit. Quælibet duo contraria, uel sunt in eodem genere, ut albedo & nigredo: horum enim genus propinquum est ipse color: vel sunt in duobus generibus cõtrarijs, ut iustitia & iniustitia: nam genus iustitiæ est virtus, & genus iniustitiæ est uitium, quæ sunt contraria. uel sunt ipsamet duo genera contraria, quæ non habent supra se genus aliud: ut bonum & malum. intelligit per hoc scilicet unum eorum esse in uno prædicamento, & alterum in altero prædicamento. nã si in eodem prædicamẽto existerẽt, tunc illud ipsum prædicamentum esset genus eorum.

Sermo de Oppositis.

DIXit Aristo. Opposita quadrupliciter dicunt, &c. Inquit Leui. Cum in hoc libro consyderetur de rebus quatenus sunt extra animam, vt superius dictum fuit, & iam expletus sit sermo de ea parte, quæ in omnibus illis reperitur, videlicet de decem prædicamentis, ideo facit hic mentionem, de quibusdam accidentibus communibus cunctis prædicamentis, vel LEVI.

maiori

maiori parte eorum. Et tractat de oppositis, propterea quia ens vel est ipsum, vel aliud. manifestum autem est, quod id quod est aliud, non est ipsum. Et ideo declarat hic genera ipsius diuersi, seu alii, quibus opponitur ipsum. & dicit quòd sunt quatuor genera, videlicet duo correlatiua. nam seruus est alius à domino atq; diuersus, & ipsa relatio consequitur cűcta prædicamenta. Duo præterea contraria: nam calidum aliud est à frigido. contraria itaq; consequuntur prędicamenta habentia contrarium. Priuatio quoq; & habitus eodem modo, nam cæcitas aliud est q̃ visus, diuersaq; est ab ipso. Similiter & affirmatio & negatio. nam qui sedet aliud est à non sedẽte, cum non posit esse simul sedens & non sedens. Et palam est ꝙ priuatio & habitus consequuntur plura prædicamenta. nam potest esse in substãtia ipsa, vt cæcitas & visus: & potest esse in qualitate, vt ignorãtia & scientia. affirmatio vero & negatio in omnibus reperitur prædicamentis. & hoc est per se notum. Mox declarat differentiam, quę inter has oppositiones reperitur: & primo declarat quandam differentiam, quæ inter relatiua & contraria reperitur. Deinde ostendit aliqua contraria non habere medium, & ꝙ illud subiectũ, quod per ea denominatur, necessario denominabitur vno ipsorum. aliqua alia vero non habere medium, & ꝙ illud subiectum, quod per ipsa denominatur, non est necessarium vt denominetur vno eorum, nisi illud subiectum obtinuerit vnum illorum contrariorum à natura: vt caliditatem ignis, & frigiditatẽ nix. nam ignis nunquam est expers caloris, neq; nix frigoris. hoc autem primo proposuit hic Aristo. tanq̃ præfationem ad ea, quæ dicturus est, post hoc de differentiis horum oppositorum. Posset autem aliquis dubitare, quo nam pacto potest vnum subiectum reperiri cũ vno contrario semper, & aliud subiectum cum alio contrario: cum neminem lateat ipsa contraria habere vnum subiectum. quod adhuc in scientia Naturali probabitur exacte.

Ad quod dicendum est, ꝙ nemo dubitat ꝙ caliditas quæ est in igne, & frigiditas quæ in niue, habent quidem vnum subiectum, videlicet materiam primam, vt in Philosophia Naturali probabitur. Aristoteles tamen ideo dedit differentiam inter hoc genus contrariorum, & aliud genus. quia illud aliud genus habet subiectum, formam habens, & ideo priuatur vtroq; contrariorum: vel habebit aliquod eorum, quodcunq; fuerit illud præter hoc, quod transmutetur eius forma: vt nigredo & albedo in homine. sed in hoc secundo genere non priuatur subiectum habens formam ab illo contrario, nisi corrumpatur. nam ignis nunquam priuabitur calore, dum est ignis: neq; nix frigore, dum est nix. Post hoc probat ꝙ priuatio & habitus necessario reperiũtur in eadem met re, videlicet in qua naturaliter debet reperiri habitus, tempore quo debet reperiri naturaliter in ea, pręter hoc ꝙ posit reperiri in ea in futurum. Deinde ostendit oppositionem fieri in his rebus simplicibus his modis: in compositis vero cum suis subiectis. hoc est ꝙ cęcus opponitur videnti, quemadmodum opponitur cęcitas visui: licet cæcus non sit cæcitas, neque videns visio. & hoc idem probatur in omnibus modis oppositionis. nam quemadmodum sedens opponitur non sedenti, propterea quia est aliud, ita quoq; opponitur sessio non sessioni. Id vero quod reperitur scriptum in libris nostris, Socrates sedet, est ad maiorem declarationem, id est subiectum sedens. Nam Aristo. non tractat hic de propositione: sed ĩ libro peri Herminias tractabit de ipsa propositione. Sed Aristo. tractat hic de his oppositis ea ratione, qua sunt aliud extra animam: hoc est ꝙ vnum est aliud ab alio & diuersum, vt diximus. sedens autem opponitur non sedẽti, quia non potest vna & eadem res simul sedere, & non sedere. Deinde posuit quasdam differentias inter oppositionem priuationis & habitus, & oppositionẽ relationis.

Post hoc declarauit quandam differentiã, quę inter opposita secundum priuationem & habitum, & opposita secundũ contrarietatem reperitur. & diuisit opposita contraria trifariam, & inuenit priuationem & habitum non similari alicui illorum modorum in suis proprietatibus. & hoc cogit ne priuatio & habitus sint opposita secundum contrarietatem. quia, si essent opposita secundum contrarietatem, tunc haberent aliquam proprietatum, quæ in cõtrariis reperiuntur. Deinde probat, ꝙ potest in aliquibus oppositis cõtrariis fieri mutatio ex quolibet eorum in alterum. & hoc est impossibile fieri in priuatione & habitu: vt in eius descriptione dictum fuit. Mox declarat quandam differentiam, quæ reperitur inter oppositionem affirmationis & negationis, & reliquas oppositiones. nam cum ipsa negatio nõ sit quoddã aliud, vel diuersum, sed est absolute aliud: ideo necesse est vt vere dicatur de omni, si affirmetur aliquid vel negetur. nam de qualibet re vere dicetur ꝙ est vel dominus, vel non dominus: vel ꝙ sit videns, vel non videns: vel quod sit sana, vel nõ sana. Sed ideo in hoc loco attulit has inuestigationes, ratione prædicamentorum, vt ostenderet in quo differat hæc oppositio à reliquis oppositionibus. per illa enim dignoscunt ipsæ oppositiones, hoc est, per subiecta illarum oppositionum. nõ ꝙ ipse inquirat hic de his oppositionibus, ratione scilicet veri & falsi: sed ea ratione, qua reperiuntur extra animam, quatenus vnum non est aliud. At consyderatio de oppositis, quatenus sunt in anima, erit in libro de Interpretatione.

Particula Nona, Dixit, Malum autem de necessitate est contrarium bono, &c. Inquit Leui. Arist. loquitur hic figuraliter, dum dicit ꝙ vni cõtrario possunt dari duo contraria. sed vtrũ hoc posit fieri, vel ne, iam in libro Metaphysicæ probabitur, scilicet si vni contrario datur vnicum contrariũ. Quare, si malum habeat duo contraria, illud quidem erit duabus rationibus diuersis. quod patet, quoniam pusillanimitas habet duo contraria duabus rationibus diuersis: nam suum contrarium ratione vtilis, id est boni, est ipsa fortitudo non audacia: sed suum contrarium ratione essentiæ qualitatis huius affectionis animæ, non erit fortitudo, quia non sunt in extrema distantia: sed erit ipsa audacia. Posset tamen quis dubitare & dicere, ꝙ fortitudo habet duo contraria, ratione boni & mali, quæ sunt pusillanimitas & audacia. nam fortitudo est bonum, & pusillanimitas est eius contrariũ ratione mali: & similiter est ei contraria ipsa audacia. Dicendũ ergo est, ꝙ nos non dicimus fortitudinem esse contrariam pusillanimitati ratione distantiæ transitus, quę inter ipsas existit in essentia qualitatis: sed ratione, qua est declinatio à medio, quod est in vltimo. cũ ergo dicimus contrarium fortitudinis esse declinationem à medio, tunc nõ erit nisi vna contrarietas: sed contigit vt fortitudo habeat duo contraria, si sumamus declinationem ad aliquam partem, manifestum est quòd non erit contrarium ea ratione, qua est declinatio ad hanc partem: sed ea ratione, qua declinat ad alias. Reliqua sunt nota.

Particula Vndecima. Quodlibet duorum contrariorũ, &c. Inquit Leui. Ratio huius est, quia malum est in prædicamento pati: omnis enim passio est malum quoddã. bonum vero est in prædicamento agere: & denique esse est bonum, & priuatio malum, & ideo possumus dicere ens diuidi primo ĩ ens in potentia, & ens in actu. & omne ens in actu est bonum, & in potentia malum: quia est priuatio, & ratione ipsius aduenit malum ipsis entibus, vt in libro Physicorum probabitur.

De Priori. Cap. II.

PRius autẽ alterum altero dicitur quadrupliciter. Primo quidem & maxime proprie ſm tẽpus: ſm quod antiquius alterũ altero, & vetustius dicitur. in eo enim ꝙ tempus amplius est, & antiquius & vetustius dicitur. Secundo autem, quod non cõuertitur ſm subsistendi consequentiam. vt vnũ duobus prius est. duobus enim existentibus, mox vnum esse consequens est: vno vero existente, duo esse non necessarium est. quare non conuertitur ab vno consequentia, vt reliquum sit. prius autem illud eẽ videtur, à quo non conuertitur eius quod est esse consequentia. Tertio vero secundum ordinem quendam prius dicitur: quemadmodum & in scientiis, & in orationibus. nam in demonstratiuis sciẽtiis est prius & posterius ordine: elementa enim * priora sunt ordine iis quæ describuntur. sed & in Grammatica elementa syllabis priora sunt. & in orationibus similiter proœmium narratione prius ordine est. Amplius præter ea quæ dicta sunt, quod melius & honorabilius est, prius natura esse videtur. consueuerunt autem & multi honorabiliores & magis dilectos à se priores apud se dicere. est quidem & penè alienissimus priorum

* Boe. ad. in Geometria

rum hic modus. Modi igitur qui dicti sunt de priore, ferè tot sunt. Videtur autem præter eos qui dicti sunt, alter esse prioris modus. eorum enim quę conuertuntur secundũ esse consequentiam, quod alteri quomodolibet causa est, conuenienter prius natura dici possit. Quòd vero quædam sunt huiusmodi, palam est. esse nãq; hominem, secundum ipsius esse consequentiam ad veram de se conuertitur orationem. nam si homo est, vera est oratio, qua dicimus, quòd homo est. & conuertitur: nam si vera est oratio, qua dicimus ꝙ homo est, est homo. Est autem vera oratio, nequaquã causa, vt sit res: verũtamen res quodammodo causa videtur, vt sit vera oratio. eo enim quòd res est aut non est, vera oratio aut falsa dicitur. Quare secundum quinque modos prius alterum altero dici potest.

Pars Secunda Tractatus Tertij.

Sermo de Priori.

AVER. Dixit prius autem alterum altero quadrupliciter dicitur. Primo quidem atq; famoso illorum modo dicitur, prius tempore: ut dicimus aliquem esse seniorem & antiquiorem alio. Secundo modo dicitur, prius natura: & est quidem illud, quod reperitur, reperto posteriori. sed ablato ipso, aufertur & posterius, & non cõuertitur cum eo ſm esse: videlicet, vt si reperiatur prius, reperiatur quoq; posterius, & si aufertur prius, aufertur & posterius: sed ablato posteriori non aufertur prius: vt se habet vnum ad duo in prioritate. nam repertis duobus reperitur & vnũ: sed reperto vno, non est necessarium vt reperiantur ipsa duo. & quicquid reperiĩ reperta aliqua alia re, sed non reperiatur illa res reperto illo, dicitur quidem illud esse prius illa re. Tertio modo dicitur prius ordine: vt cũ dicitur in scientijs & artibus, ꝙ definitiones & descriptiones, quas Geometræ pręponunt ipsis figuris, sunt priores in ordine doctrinæ ad id, quod volunt demonstratione probare. & in scribenda disciplina cognitio elementorum simplicium pręcedit doctrinam scripturæ, identidem & procemium in oratione prius est ordine ipsa narratione. Quarto modo est prioritas dignitatis & præstantiæ: nam quod est natura nobilius, videtur esse prius ignobiliori. & ideo hæc opinio uidetur esse communis cunctis: licet is modus prioritatis valde diuersus ab illis modis prædictis; est enim hic modus prioritatis præstantior cæteris alijs modis.

Inquit interpres. Aristo. dicit quis modus est alicnissimus ab alijs; ideoq; non vr ꝙ sit ꝑstantior, vt exponit hic Auerrois. nisi forte intelligat qa magis famosus & apparens apud vulgꝰ: cũ nia, quæ i ꝑdicamentis tractatur ab Aristote. sint potius famosa, & apparentia, ꝗ vera, vt exponit ipsemet Auer. alibi, atque Leui gherſoni-des.

Dixit. Videtur aũt ꝙ hi quatuor tm̃ sint modi prioris, qui prima cogitatione reperiri videntur. Verũtamen datur alius modus prioris: videlicet id, quod est prius, quia est causa alicuius rei: & conuertitur cum ea re ſm consequentiam essentię. Nempe vt si reperiatur prius, quod est causa, reperiaĩ & posterius: & si reperitur posterius, reperitur & prius. exempli gratia, prius est homo, quàm opinio vera, quæ habetur de eo quòd sit: homine autem existente, existit & opinio de ipso: existenteq; huiusmodi opinione de ipso, existit & homo. homo autem est causa, vt hæc opinio reperiatur: non ipsa opinio est causa, vt reperiatur homo. nam causa veri & falsi est ipsum esse rei, quæ est subiectum alterius duorum oppositorum extra animam. Cùm ergo is sit vnus modorum prioritatis, sequitur quòd ipsum prius dicitur quinque modis.

Sermo de Priori, & de Simul.

LEVI. Dixit. Prius autem alterum altero quadrupliciter dicit, &c. Inquit Leui. Prius & posterius est cõmune pluribus prædicamentis, & ideo declarauit eius significatum hic. & propter hãc met rõnem quoq; declarauit id quod dr̃ apud, vel simul.

De Simul. Cap. III.

Simul autem dicũtur simpliciter quidem & proprijssime, quorum generatio ĩ eodem est tempore. neutrum enim eorum neq; prius neque posterius est. Simul autem secundum tempus hæc dicũtur. Natura vero simul sunt, quæcunq; conuertuntur quidem secundum eius quod est esse consequentiam, sed nequaquam alterum alteri causa est vt sit. vt in duplo & dimidio. cõuertunĩ eteni hæc. nam cùm duplum sit, dimidium est: & cum dimidium sit, duplum est: sed neutrum alteri causa est, vt sit. Dicuntur autem simul natura, & quę ex eodem genere ẽ diuerso abinuicem diuiduntur. E diuerso autem diuidi ab inuicem dicuntur, quæ secundum eãdem sunt diuisionẽ: vt volatile, gressibili, & aquatili. hæc enim abinuicem ẽ diuerso diuidunĩ, cùm sint ex eodem generc. animal nanq; diuiditur in hæc, in volatile, gressibile, & aquatile: & nihil horum prius vel posterius est, sed simul hæc natura esse videntur. Diuiditur autem & vnumquodque horum in species rursus, vt volatile, gressibile, & aquatile. Erunt ergo & illa simul natura, quęcunque ex eodem genere secundum eandem sunt diuisionem. genera vero speciebus semper priora sunt: neq; enim conuertuntur secundũ eius quod est esse consequentiam. vt cùm quidẽ aquatile sit, animal est: cùm vero sit animal, non necesse est vt aquatile sit. Simul ergo natura dicuntur, quæcunq; quidẽ conuertuntur secundum eius quod est esse consequentiã, sed nequaquam alterum alteri vt sit, causa est: & ea quæ ex eodem genere ẽ diuerso diuidũtur abinuicem. Simpliciter autẽ simul sunt, quorum generatio in eodem est tempore.

Pars Tertia Tractatus Tertij.

Sermo de Simul.

AVER. Simul dupliciter dicitur. Primus autẽ modus, quo proprijssime & simpliciter dicitur, est, quãdo generatio duorum fit in eodem tempore. nam, cùm alterum eorum non præcedat tempore, dicuntur esse simul tempore. Secũdus vero modus est eorum, quæ dicũtur simul natura. & is modus est duplex. vnus est eorum quæ conuertuntur ſm esse consequentiæ: hoc est ꝙ, cùm reperitur vnum eorũ, reperitur et alterum: licet alterum non sit causa alteri. vt duplum & dimidium, nam dato duplo, datur & dimidium: & dato dimidio, datur & duplum: sed nullum horum est causa alterius. Secundus modus autem est, vt species quæ idẽ genus diuidunt diuisione prima: vt volatile, aquatile,

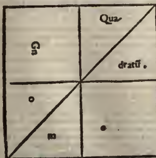
tile, & gressibile. Hæc enim sunt quidem species diuidẽtes ipsum animal, quod est earum genus: & nullum ipsorum est prius altero, neq; posterius: & ideo hęc dicuntur esse simul natura. Possunt insuper & quęlibet harum specierum diuidentium diuidi rursus in alias species etiam: & erunt quoq; hæ simul natura. vt cùm diuiditur gressibile in bipes, & quadrupes, et pluripes, et priuatum pedibus. Genera vero harum specierum sunt priora eis prioritate naturæ: quoniam non conuertuntur ſm esse cum eis. nam reperto aquatili reperitur & animal: sed reperto animali non reperitur de necessitate aquatile. Ea ergo quæ dicuntur esse simul natura sunt, vt diximus, duobus modis. Quorũ vnus est earum rerum, quæ conuertuntur secundum consequentiam, altera ad alteram, licet vna non sit causa alterius. Secundus modus est specierum, quæ diuidunt genus: videlicet quælibet ipsarum est æqualis alteri. Ea vero, quæ dicuntur simpliciter simul, sunt quorum generatio fit in eodem tempore.

De Motu. Cap. IIII.

MOtus autem species sunt sex: generatio, corruptio, augmentum, diminutio, alteratio, & ſm locum mutatio. Alij itaq; motus palã est quod abinuicem diuersi sunt. non. n. est gñatio corruptio, neq; augmẽtum diminutio, neq; ſm locum mutatio. sĩr aũt & alij. In alteratione vero habet quandam dubitationẽ: ne sit forte necessariũ id quod alteratur, per aliquam reliquarũ motionũ alterari. Hoc aũt non verũ est. nam ſm omnes penè passiones, aut cõplures accidit nos alterari, nulla aliarum cõicante motionũ. nam neq; augeri necessarium est quod ꝑ passionem mouetur, neq; diminui. sĩr autem & in alijs. Quare alia pręter alios motus erit alteratio. nã si esset eadem, oporteret id quod alteratur, mox & augeri, vel minui, vel quandã aliarum motionum sequi, sed non necesse est. Similiter aũt & quod augetur, aut alia aliqua mutatione moueť, alterari oporteret. sed sunt quædã quæ augmẽtantur, quæ non alteranť. vt quadratũ gnomone circũposito creuit q̃dem: alteratũ vero nihil factũ est. sic & in alijs hmõi. quare alij motus sunt abinuicem.

Dubium.

Quadrati accretio, Gnomone circumposito.

Est autem simpliciter motui quidem quies contrarium: ijs vero quæ per singula sunt, & singula. generationi quidem corruptio contrarium, augmentationi vero diminutio, secundum locum mutationi secundum locum quies. maxime autem videtur opposita esse ad contrarium locum mutatio. vt ei quæ inferius est, ea quæ superius est: & ei quæ superius est, ea quę inferius est. Reliquo vero assignatorum motuum non facile est assignare quid forte est contrarium. videtur autem nihil esse ei contrarium: nisi quis & in hoc secundum qualitatem quietem opponat, aut in contrarium qualitatis, mutationem: sicut & in mutatione secundum locum, quietem secundum locum, aut in contrarium locum mutationem. est enim & alteratio mutatio secundum qualitatem. quapropter opponitur motui secundum qualitatem quies secundum qualitatem, aut in contrarium qualitatis mutatio. vt album fieri ad id quod nigrum est fieri. alteratur enim in cõtraria, qualis mutatione facta.

Pars Quarta Tractatus Tertij.

Sermo de Motu.

AVER.

SPecies motus sunt sex: videlicet generatio, et eius oppositum corruptio: incrementumq;, atque eius oppositum, scilicet decrementum: mox alteratio, deinde mutatio secundum locum, quæ apud nos translatio vocatur. Omnes autem hæ species sex palam est, quòd sunt inter se diuersæ, præter alterationem. nam nemo existimabit generationem esse corruptionem, neq; incrementum decrementum, neque translationem esse aliquid horum: sed alterationem poterit aliquis credere esse idem cum reliquis motibus, quos narrauimus. Verũtamen alteratio reperitur in omnibus generibus quatuor qualitatum, quæ narrauimus, vel in maiori parte eorũ, in quibus nihil reliquorum motuum communicat, neque eos sequitur. nam id quod mouetur aliqua qualitatum, non est necessarium vt augeatur, vel minuatur: & sic de reliquis. Sequitur ergo quòd motus alterationis differt ab alijs motibus. nam si ipsa alteratio & aliquis alius motus essent idem, vel quod ipsam insequeretur aliquis alius motus, tunc esset necessarium, vt id quod est alteratum, creuerit vel decreuerit, vel aliquo modo mutationum mutatum fuerit: cùm tamen res non ita se habeat. * Quòd autem sequatur oppositum, nempe vt quicquid creuerit, aut aliquo alio motu motum fuerit, alteretur: cùm tamen res non ita se habeat. nam si quadrato addatur per artem Geometricam id, quo innouetur illa superficies, quæ gnomon vocatur, creuisse dicitur: cùm tamen nulla in eo facta sit alteratio. & sic de singulis alijs similibus. oportet ergo vt huiusmodi motus, qui hic numerantur, sint inter se diuersi. Hæc tamen ratio, qua vsus est hic Aristoteles, est figuraliter, seu latius sumpta: quoniam augmentum non dicitur de hac re, nisi metaphorice. Sed re vera quicquid augetur alteratur quidem, et quicquid generatur quoque. at id, quod secundum locum mouetur, non est necessarium vt alteretur. sed totum hoc non declaratur

Vide. v. Ph. a tex. 24. vsque ad. 29.

Re vera quicquid augetur, alteratur: & etiam quod generatur.

in hoc

in hoc loco. & ideo procedit in hoc figuraliter, & largo modo, nam nihil aliud vult probare hic, quàm quòd alteratio differat à reliquis motibus. Dixit, Et motui quidem simpliciter, qui est genus, contrariatur quies simpliciter, quæ est genus rebus quiescentibus: motibus vero particularibus contrariatur quietes particulares, & motus particulares, mutationi enim secundum locum contrariatur quies secũdum locum. & quemadmodum generationi contrariatur corruptio, & incremento decrementum: ita quoque videtur quòd motui secundum locum contrarietur motus secundum locum, ratione contrarietatis loci, ad quem fit motus, vt exempli gratia, quia motus sursum contrariatur motui deorsum: cùm ad sursum sit contrarium deorsum. Sed motui, qui relictus est ex reliquis motibus, quos narrauimus, non est facile reperire ei contrarium, nec ratione quietis, neque ratione motus. Sed posset quis imaginari, quòd non habeat contrarium: nisi forte aliquis dixerit quoque quòd quies, quę ei opponitur, sit ipsa quies in qualitate: & ipse motus etiam qui opponitur illi motui, qui est in qualitate contraria illi qualitati, quæ illi motui inest: vt dicebatur quòd motui in loco opponitur quies in loco: vel motus ad contrarium illius loci, ad quem erat alius motus. vt gratia exempli, mutationi seu alterationi ad nigredinem contrariatur alteratio, seu mutatio ad albedinem, atque quies in albedine.

Sermo de Motu.

LEVI. SPecies motus sunt sex, &c. Inquit Leui. Cum motus reperiatur in pluribus prædicamentis, ideo est communis quibusdam prædicamentis: & propterea exposuit eius significatum. Generatio autem & eius contrarium, quod est ipsa corruptio, sunt in prædicamento substantiæ. nam per generationem intenditur generatio substantiæ rei: & idem per corruptionem corruptio substantiæ rei, incrementum vero & decrementum sunt in prædicamento quantitatis. alteratio autem in prædicamento qualitatis. & mutatio secundum locum in prædicamento vbi. Potest tamen existimari quòd sit in prædicamẽto positionis; licet Aristoteles non meminerit eius; vt est motus rotæ molendini, quæ semper habet idem vbi: similiter & motus corporum cœlestium. Nisi forte quis dixerit ꝙ eius motus sit partium eius quæ mutant locum suum in vbi; quod est falsum, quoniam motus partium eius est per accidens, ratione scilicet motus totius, vt in Philosophia Naturali probabitur: motus autem totius est per se, & ideo motus debet ascribi ipsi mobili per se, non per accidens; & ideo dixit Auicenna, quòd motus corporum cœlestium est in prædicamento situs. Auerrois tamen negat hoc, nos tamen inuestigabimus hoc 10 libro Physicorum, Deo optimo cõcedente. Hoc enim indiget scrutatione, cui non datur hic locus. Palam autem est quòd hæ sex species motus sunt inter se diuersæ. D. d. Verũtamẽ alteratio reperitur in omnibus quatuor generibus qualitatum.

Inquit Leui. Cum narrauerit Aristoteles species motus, voluit quoque ostendere eas esse inter se diuersas, & dixit ꝙ hoc est manifestum, præterquam io ipsa alteratione. & primo declarauit hoc, dicens quòd alteratio reperitur in cunctis generibus prædicamentorum, vel in pluribus eorum: sed non reperiuntur in eis reliqua genera motus: id est quòd non est necessarium vt in calido & frigido, & his similibus fiat generatio, quando ipsa innouãtur & oriuntur: neque vt fiat augmentum, etiam in eorum ortu: & par est ratio de horum oppositis: neque ex eorum ortu sequitur mutatio secundum locum. sequitur ergo quòd motus alterationis differt à reliquis motibus.

Præterea, si alteratio & aliquis alius reliquorum motuum essent idem: sequeretur ad ipsam aliquis motus, quod quidem est cõtra id, quod nos asseruimus: videlicet, quia nos iam affirmauimus dari motum alterationis sine generatione, vel aliquo alio reliquorum motuum. tunc enim oporteret quòd id quod est alteratum, fuerit auctum vel diminutum, vel fuerit aliquo modo diuersitatis diuersum: quod quidem non reperitur, vt iam superius diximus. & sequeretur etiam huius oppositũ: videlicet ꝙ, si alteratio & aliqs alius motuũ essent idẽ; sequeretur quoq; huius contrarium: s. vt id, quod fuerit auctũ, vel motũ aliquo alio motu, esset & alteratũ; quod est falsum. ergo alteratio & aliquis alius motuum reliquorũ non sunt idẽ.

Deinde dicit, Si quadrato addatur per artem Geometricam & gnomon, &c. Huius dicti sensus est, vt reor, quòd, cum in aliqua figura oppositorum laterum, addatur signum aliquod, ita vt illa figura cum illo signo sit similis primæ figuræ: & hoc quidem fit cum protrahatur diameter illius figuræ, & addatur in vno duorum laterum eius illemet diameter secundæ figuræ oppositarum costarum cum illa additione, vt declarat Euclides. Dedit autem hoc exemplum de augmento, quia augmentum ita quidem fit, videlicet quod figura simulatur suæmet figuræ post augmentum, quæ erat ante augmentum, & hoc est manifestum de ipso incremento. & palam est, vt inquit Auerroes, quòd additamentum in superficie non est augmentum, in scientia autem Naturali probabitur, quòd oportet vt alteratio præcedat motum generationis & incrementi. Debes præterea scire, quòd id quod Aristoteles dicit in hoc loco, est verum omnino: nempe quòd incrementum, est quid simile illi additamento facto in superficie. quoniam huiusmodi superficies nõ est alterata sua qualitate quæ est ipsa figura: nam cum illo additamento remanet illa figura, quam habebat, eo pacto quo exposuimus: sed est addita eius quantitas solum. & eadem est ratio de incremento: quoniam id, quod auctum est non alteratur omnino ea ratione, qua est auctum: sed est tantum addita eius quantitas; nutritum enim est ipsum auctum, non ipsum nutrimentum. alteratio vero quæ præcedit ipsum incrementum, necessario fit in nutrimento, non in nutrito. & ideo verum est id, quod Aristoteles dicit de ipso augmento.

Id ergo quod dicit Auerroes, quòd I Physicis probatum est, quòd est auctum, iam fuit alteratum, non contradicit penitus huic dicto Arist. D. d. Et motui quidẽ simpliciter, q est genus, &c. Inquit Leui. Intelligit ꝙ contrariũ ipsius motus, q est genus harum specierum, quas narrauimus, est ipsa quies, quæ insequitur oppositum hoꝝ motuũ; videlicet priuatio motus.

Deinde dicit, motibus vero particularibus, &c. idest his speciebus motus prædictis dantur duo contraria, scilicet vel quietes particulares, vel motus particulares illis oppositi. nam mutationi secundum locum contrariatur quies secũdum locum: & motus secundum locum contrarius illi motui. vt exempli gratia, quòd motui sursum contrariatur quies deorsum, quæ est id, à quo fit motus, non quies sursum, quia illa est finis motus & eius perfectio, vt in scientia Naturali probabitur. Similiter etiam contrariatur ei motus deorsum: & hoc quia fines vtriusque motus sunt contrarii, idest, quia quietes motuum illorum sunt contrariæ: & hoc palam est. Eadem quoque ratione ipsi generationi contrariatur corruptio, atque quies in eo, à quo fit generatio, & non in eo ad quod fit generatio: quia illa est finis generationis, & eius perfectio. Augmento quoque contrariatur decrementum, atque quies in eo, in quo erat res, antea quã augeretur. Alterationi rursus ad albedinem contrariatur quies in nigredine, atque alteratio ad nigredinem. Posset tamen aliquis quærere, quo pacto potest fieri vt quodlibet horum habeat duo contraria, cum iam suppositum fuerit vnum contrarium habere tantum vnicum contrarium. Ad quod dicendum est, quòd huiusmodi duo contraria sunt tantum vnum contrarium, nam alteratio, seu mutatio ad albedinem, cui diximus contrariari quietem in nigredine, & motum ad nigredinem, dico quòd in his reperitur contrarietas ratione quietis, quæ opponitur quieti, non ratione motuum. nam, si mutationi ad albedinem contrariaretur quies in nigredine, eo quia qualitas rei, quæ mutatur ad albedinem in colore suo sit contraria, quia quiescit in nigredine, hoc est id quod est nigrum, tunc sequeretur quòd nigrum contrariaretur nigro in suo colore. quoniam nigrum potest incipere transmutari in albedinem: & tunc trãsmutabitur ad albedinem, dum tamen adhuc sit nigrum: verum tamen iam est aliquantulum mutatum ad albedinem: & sic sequeretur, quòd nigrum esset contrarium nigro in colore suo, quod est impossibile. Sequitur ergo quòd transmutatio ad albedinem, contrariatur quieti in nigredine, quia quies in albedine ad quam mouetur idem id quod transmutatur ad albedinem, est contraria quieti in nigredine. & pari ratione dico, quòd ideo transmutationi ad albedinem contrariatur transmutatio ad nigredinem, quia quietes, ad quas mouentur, sunt contrariæ. nam si essent contraria ea ratione, qua habent illum colorem tempore transmutationis, seu alterationis, nulla habita ratione ad finem, tunc sequeretur quòd flauum esset flauo contrarium: quoniam possumus supponere quòd id, quod transmutatur ad nigredinem, sit flauum aliquo tempore transmutationis, similiter potest esse id, quod transmutatur ad albedinem flauum. & sic sequeretur quòd flauum contrariaretur flauo: quod est falsum. Sequitur ergo quòd non habet contraria, nisi ratione quietum contrariarum:

contrariarum:& quòd hæc ratione habebunt contrarietatem in extremo distantiæ, sed cum ipsa contrarietas sit ratione quietis, non ratione motus: ideo patet hæc duo contraria, quę dicuntur contrariari vni contrario, esse vnum contrarium, & sic solutum dubium.

De Habere. Cap. V.

HAbere secundum plures modos dicitur. Aut enim vt habitum & dispositionem, aut aliam aliquam qualitatem. dicimur enim disciplinam aliquam, atq; virtutem habere. Aut vt quantum, vt quam contingit aliquis habens magnitudinem. dicitur enim tricubitam habere magnitudinem vel quadricubitam. Aut vt ea quæ circa corpus sunt, vt vestimentum, vel tunicam. Aut vt in parte, vt in manu annulum. Aut vt partem, vt manum vel pedem. Aut vt in vase, vt modius grana tritici, aut amphora vinum. vinum enim habere amphora dicitur, & modius grana tritici. hæc enim omnia habere dicuntur, vt in vase. Aut vt possessionem. habere enim domum & agrum dicimur. Dicitur autem & vir vxorem habere, & uxor uirum. sed qui nunc dictus est modus, alienissimus est eius quod est habere. nihil enim aliud uxorem habere significam⁹, quàm quòd cohabitant. Forte tamen & alij quidam eius quod est habere, apparebunt modi: sed qui dici consueuerũt, penè omnes enumerati sunt.

Pars Quinta Tractatus Tertij.

Sermo de Habere.

AVER. HAbere autem sex modis dicitur. Quorum primus est secundum habitum, & affectum. dicimus enim nos habere scientiam & virtutem. Secundus est, secundum quantitatem. nam dicimus nos habere magnitudinem, cuius longitudo est talis vel talis. Tertius est ille, qui dicitur de re quæ corpus cõtinet, siue totum: vt tunica & pallium. Vel partem corporis, vt annulus in digito, & calciamentũ in pede. & is tertius modus videtur esse proprius prædicamento habere secundum expositores. Quartus autem modus dicitur de ratione, quam habet pars ad totum: vt cùm dicimus habere manum, & pedem.

Quintus verò est sumptus ex vsu Græcorum; qui est de ratione, quam habet res ad vas in quo est: vt triticum in horreo, & vinum in lagena. solent enim ipsi Græci dicere lagena habet vinum, & horreum habet triticum. Sextus tandem est, secundum rem possessam: vt cùm dicimur habere diuitias, atque habere domum, atque habere vxorem. sed iste modus, qui nunc dictus est, videt̃ esse alienissimus ab his modis, quibus dicitur habere. nam cùm dicimus habere uxorem, nihil aliud magis significamus, quàm approximationẽ.

Dixit. Fortasse alij modi ipsius habere præter hos, quos narrauimus, reperiri possunt: tamen illi, qui famosi sunt, seu in usum ueniunt, sunt tantum ij, quos narrauimus.

Sermo de Habere.

LEVI. DIxit. Habere autẽ sex modis dr, &c. Inquit Leui. Totum hoc est clarum. & id de quo dicitur habere in primo significato, est de prædicamento qualitatis. nam cum dicimus aliquem habere scientiam, & habere virtutem, intelligimus ipsum esse scientem, & probum, quæ res sunt qualitates. Id vero, de quo dicitur habere in secundo significato, est de prædicamento quantitatis, nam cum interrogamur, quanta sit talis magnitudo, dicimus habere tantam vel tantam magnitudinem. Tertium autem significatum eius apud expositores, est proprium ipsi prædicamento habere: & est quicquid circundat corpus, & continet ipsum, cum non fuerit pars eius, siue fuerit in toto ipso, siue in eius parte. & hoc, siue ab arte, vt est calciamentum & indumentum; siue à natura, vt est cortex arboris, & squamæ piscium. Quartum significatum eius est, de prædicamento substantiæ. Quintum autem significatum, est de prędicamento vbi. Sextum significatum eius videtur quoque esse de prædicamento qualitatis, quoniam diuitiæ & paupertas sunt affectiones, quæ in animato reperiuntur. In quolibet tamen horum extat aliqua relatio, qua ipsum habere consequitur illa prędicamenta: & est id, quo dicitur aliquid esse alicuius absolute, & simpliciter secundum apparentiam, & famam. & videtur quòd quemadmodum dicitur aliquid esse in aliquo de aliis prædicamentis, quàm de prædicamẽto vbi; ita quoque dicitur aliquid esse alicuius de aliquibus aliis, præter prædicamentum habere. Aristoteles autem enumerauit hic quot modis dicatur aliquid habere aliquid, ea ratione, qua consequitur plura, quàm vnum ex decem prędicamentis. sed reliqua alia, quæ consequuntur ipsa decem prædicamenta, vel aliqua ipsorum, vt est potentia & actus, vnum & plura, & alia similia, exacte tractantur ab ipso Aristotele in libro Metaphysicę. & neglexit tractare de eis hic, quia ipse tractat in hoc loco de his rebus, ratione apparentiæ & famositatis tantum.

Prædicamentorum cum Auer. & Leui finis.

GILBERTI PORRETANI, PERIPATETICI SEX PRINCIPIORVM LIBER.

SVMMA LIBRI.

De Forma, Actione, Passione, Quando, Vbi, Positione, Habitu, Et de eo quod est suscipere magis, & minus.

De Forma, Cap. I.

Orma est compositioni contingens, simplici & inuariabili essentia consistens. Compositio etenim non est: quoniam à natura compositionis seiungitur. Compositio.n. alteri vnaquęq; aduenienss,maiorem se coniunctam efficit quodam modo. In forma autem hoc commune non est. nam in eo quod corpus album est, non dicitur maius aut minus seipso non albo:nec si non album intelligatur, destructio compositionis vel minoratio aliqua facta est, sed alteratio solum. Quoniam autem fortasse in alijs idem contingit proferri, additum conuenienter existimo, inuariabili essentia consistens. in anima enim alteratio contrarietatis inuenitur, vt tristitiæ, & gaudij. Sed quoniam (vt aiunt quidam) simplicitati, nulli vero variationi subiecta est, vt ea quę est anima mundi, dissocians hanc ab omnibus, addidi compositioni contingens. Erit itaque terminus formæ dicta definitio. neque enim superflua neq; diminuta, si quis subtiliter inuestigauerit, reperietur. Habet autem dubitationem ex præcedentibus, vtrum aliqua forma variabilis sit. hoc autem videtur in pluribus. nam eadem oratio susceptiua veri & falsi est:& albedo claritatis & obscuritatis: & oratio eius quod est in re, & non est. Sed non est ita. nam nihil differt albedinem claram dicere, quàm suscipiens clarum dicere. non est autem oratio eadem susceptiua cōtrariorum, nec orō eius quæ in re est & non est: sed orationes notæ sunt earum quæ sunt in anima passionum. de his autem dictum est alibi.

An forsa aliqua inuariabilis sit.

Primo de In terp. cap. 1. Substantiale quid.

Substantiale vero est, quod confert esse ex quadam compositione compositioni, vt in pluribus, quod impossibile est deesse ei. vt ratio & sensus: siue horum similia, vt cōtinuum & discretum. Hoc vero erit vt materia, & illud vt forma, vt corpus, quod est hominis materia, anima vero forma: erit itaque substantiale, vt corpus, homo, & ratio. hæc autem in his q̃ de Categorijs dicta sunt, expedita sunt.

Videtur autem forma, quędam à natura esse, quædam vero ab actu. ratio enim a natura est, color vero & passio quædam in actu consistunt. In quibusdam autem dubitatio est, vtrum à natura, an ab actu incipiant esse, vt in figura incisionis. nam nihil additionis fit, sed separatio quædam partium. Dico autem figuram esse à natura: assentiri vero ab actu. sed quæ coniunctionis est ab actu est, vt domus. manifestum autem de his. Sed in his quæ in pluribus sunt, palam non est: nam ea quæ in pluribus sunt, in actione esse impossibile est. à natura autem non videtur fieri, quoniam ea, quæ à natura sunt, à creatura pręexistente sumunt principium. palam vero est creaturam non esse: nihil enim rationis omnino, quare hæ creaturæ sint, poterit explicari. Natura igitur in his occulte operatur. nam sicut ex plurium partium coniunctione constitutio quædam primorum excedens quantitatem efficitur: sic ex singularium discretione vnum quoddam intelligitur, eorum excedens prædicationem. Quapropter communitas omnis naturalis est, quia à singularitate procedit, quæ creationi adæquatur. Subtiliter autem etiam speculantes, sicut naturam in actionibus operari latenter inuenimus, sic creaturarum creatorem ī natura, ex actu, qui numero naturam stabiliuit. Sed hæc hactenus: alterius enim consyderationis sunt. Formarum vero alia quidem est in subiecto & de subiecto dicitur. vt scientia in subiecto quidem est, vt in anima, & de subiecto quidem dicitur, vt de Grammatica. Quædam autem in subiecto est, de subiecto autem nullo dicitur, vt albedo Socratis. * Quędam vero neque in subiecto est, neque de subiecto dicitur, vt humanitas Socratis & Platonis. similiter autem & his, quæcunque formarum sunt indiuiduæ. Quædam vero dicuntur de subiecto, et in subiecto nullo sunt, vt rationale mortale. Eorum vero quę in subiecto sunt, & quę de subiecto non sunt dicibilia, alia quidem sensibilia sunt, alia insensibilia. Sensibile vero est, quod sensu comprehenditur: vt albedo, color, sonus, sapor, percussio, dulcedo. Insensibilia, quę ratione comprehenduntur: vt doctrina disciplina. simpliciter autem nihil eorum

Formarum diuisio.

** Forte nobis artis.*

Formarum alia diuisio de qua in ante prædicamentis ca[p]

** 2. co. non habet hoc ... uisionis ... brum.*

rum

rum quę de subiecto dicuntur sensibilia sunt. Manifestum est autem ex his, quæ proposita sunt, quoniam quædam sunt sita alicubi, vt in gredo in oculo; quædam vero difficile est assignare, vt scientia, paternitas, filiatio: nisi forte in componentium & generantium complexione. singulorum autem quæ dicta sunt * incomplexionis eius quæ in voce est, notatio est: hoc vero subsistens erit vel contingēs. Eorum vero quæ contingunt existenti, singulum aut extrinsecus aduenit, aut intra substantiam consyderatur simpliciter: vt linea, superficies, corpus. Ea vero quæ extrinsecus contingunt, aut actus, aut pati, aut dispositio, aut esse alicubi, aut in mora, aut habere necessario erunt. Sed de his, quæ subsistunt, & quæ non solum in quo existunt, exigunt, in eo, qui de Categorijs libro inscribitur, disputatum est. de reliquis vero continuo agamus.

Alia voc[illegible] a c[illegible] [illegible]

De Actione. Cap. II.

Actio vero est, secundum quam in id quod subijcitur, agere dicimur: vt secans quis in eo quòd secet, secans dicitur. Est autem alia quidem animæ, alia vero corporis. Differunt autem, quoniam ea quæ corporis est, mouens est necessario illud in quo est: idem enim quod corpus agens est, & mobile est. actio autem animæ non id mouet in quo est, sed coniunctum. anima autem dum agit, immobilis est: mouet enim corpus. anima autem permanet immutabilis: quoniam anima nec secundum locum mouetur, nec secundum quęquam aliorum motuum nisi secundum alterationem, non in suscipiendo crementum, neque decrementum mouetur, neque diminuendo, neque ad oppositum locum transeundo. locus enim corpus est: aīa vero non est corpus. Impossibile est autem non corpus corpore moueri, quia nullam loci suscipit mutationem, solum vero corpus, eò quòd de loco ad locum transit, mouetur. Hoc autem in quibusdam dubitabile apparebit. speculo enim permanente immobili, imaginis motus fieri videtur ad oppositi mutationes. impossibile ergo erit soluere, concesso quòd ibi forma existat vere. Si vero non est incredibilis error, in vulgo putabitur, licet sit conuenientius. Scire autem oportet, quòd omne quod in motu est, in actione est: moueri enim actio est. si quid enim mouetur, agit necessario. omnis ergo actio in motu est: omnisq; motus in actione firmabitur. Propriū igitur actionis est in motu esse, sicut proprium motus in actione. Et in his quidem actionibus, in quibus est generatio aliqua, palam est: de his vero quæ corrumpuntur, fortasse obijcitur, nam qui destruit in motu est, nihil autem facere videtur. nam nihil efficit, sed quod factum est destruitur. Dico autem actionem, non quid, sed in quid agat exigere. Non est autē motus actio, sed quale. quiescere enim quale est: quare & motus quidem quale erit. Simpliciter autem quæcunque contrariorum oppositionem suscipiunt, eiusdem suscipiunt generis prædicationem. Naturalis vero actionis proprietas est passionem ex se in id quod subijcitur, inferre. omnis enim actio passionis est effectiua: & omne passionem inferens, actio est. Contingit autem actionem actione effici, actio enim eius quod per se mouetur, eius actionis, quę per aliud mouetur, generatiua est. actio enim ab animali illata, ab ea quæ est animalis, principium sumit. Nihil autem interest siue agere, siue pati, animalis eius quod ab animali agere est, principium dicatur. Et sic actus quidem est primordiale principium: pati vero permixtum. quamobrem actionis, passionisq; actus est generatiuus. Facere vero id quod quale est ex se gignit. Qualitas, quę calor est, eam efficit quæ calefacere est, actionem. Quantitatum vero particularium positio effectrix est, & qualitatū. asperitas enim & similia qualia sunt: linea vero & superficies, & soliditas quantitates sunt. vniuersa enim hęc à situ substantiam & generationem habent. Quantitas autem quantitatis: vt longitudinis linea, latitudinis planum, altitudinis solidum corpus. Qualitatis vero qualitas: vt calor caliditatis. Situs autem agere & pati: in dispositionis nanque compositione quædam generatio simplicium fit, qua in motiua actione consistere necesse est. Quando vero tempus. Vbi vero locus. Habere autem corpus. ea enim quę circa corpus sunt, habere dicuntur. Eorum vero quę in subiecto nō sunt, indiuiduorum, corruptio quidem est in primis: generatio autem in his quę mox post primorum constitutionem consistunt. Eorum vero, quæ de ipsis prædicata sunt, ea à quibus omnino generaliter nulla est prædicatio, vt omnes quidem homines eius hominis, qui communis est, & vniuersalis. Recipit autem facere & pati contrarietatem, et magis & minus. secare enim ad plantare contrarium est, & urere ad humidum facere. & calefieri magis & minus dicitur, & infrigidari: siccari, & humidum fieri, tristari, & gaudere magis & minus dicitur.

De

De Paſſione. Cap. III.

PAſſio eſt effectus illatioq́ actionis, ſecundum quam hæc quidem patiuntur magis, illa uero minime, ſecundũ quòd quædam animantiora ſunt alijs: ut animantius quidem brutum eſt arbore, animantius uero irrationali rationale. Omnia uero, quæ de generatione dicta ſunt, eadẽ dici poſſunt de ea, quæ in rebus eſt, paſſione: quadam autem prolatione non recta, ſed mutatione. Eſt autem pati eorum quæ multipliciter dicuntur. animæ enim actionum unaquæque paſſio dicitur, quas quidem ſub actione locauimus: vt amor, odium, triſtitia, & gaudere. quę omnia qualitates paſſibiles, actiones animæ appellamus. Dicitur quoque paſſio, quòd in naturam agit: vt morbus, febris, ægritudines, & reliqua quæ qualia dicta ſunt. Paſſio vero, vt dictum eſt, prima eſt generatio actionis. Non eſt autem in agente paſſio, ſed in eo in quod agitur, & operantis actum ſuſcipit. percutiens.n. pati non dicitur, ſed materia actum ſuſcipiẽtes: ea vero, quæ nunc relinquuntur, in eo qui eſt de Generatione libro tractantur. Et de paſſione hæc ſufficiant.

De Quando. Cap. IIII.

QVando vero eſt, quod ex adiacẽtia temporis relinquitur. Tempus vero quando non eſt, vtriuſq; autem ratio cõiuncta eſt, vt tempus quidem præteritum quando non eſt, effectus autem eius, & affectio, ſecundum quam dicitur aliquid fuiſſe, quando eſt. Inſtans autẽ quando non eſt, ſed ſecundum ꝙ aliquid æquale, vel inæquale eſt, eius autem affectio, ſecundũ quam aliquid dicitur in inſtanti eſſe, quando eſt. Futurum ſimiliter tẽpus quando non eſt, ſed id quod futurum eſt. quoniam conningere neceſſe eſt, ſecundum ꝙ aliquid dicitur futurum eẽ cras, vel in aliquo tempore. Eſt igĩt quando, aliud ex eo ꝙ abijt, aliud ex eo quod inſtat, aliud vero ex eo quod neceſſe eſt contingere. Dictum eſt enim in Categorijs præteritum & futurum eſſe quantitates, & quòd magis eſt continuans ad præſens. De præterito quidem dictum eſt hoc, non quòd in ſubſtãtia permaneat, ſed quoniam in exceſſu ſuo nondum præterijt: de futuro autẽ, quoniam neceſſe eſt contingere, quod tantum eſt, ac ſi inſtaret. nulla enim differentia eſt in eo quod permanet, & quod futurum eſt, & quod nũc abijt. Quamobrem & de futuris agitur, & ſecundum ea aliquid dicitur, & nũcupationem exiſtentiũ ſortiuntur. vt Sol orietur cras, cras erit nauale bellũ, heri obijt Socrates, & aliqd dicitur ſecundum tempus id quod futurum eſt, de eo qui naſcetur futurũ, aut neceſſario de eo quod eſt. vt Callias diſputabit cras, vel nõ diſputabit cras: diſputabit.n. futurã actionem ſignificat: nihil aũt inde eſt, quod in ſubſtantia adhuc ſit. Differt enim quãdo ab eo quod eſt vbi: quoniam in quocunq; tẽpus eſt vel fuit vel erit, in eo quidem quando, eſt vel fuit vel erit, quod ſecundum idem tempus dicitur. quando enim quod exiſtenti eſt, cum ipſo inſtanti eſt, & ſimul in eodem ſunt. quãdo vero ex eo quod abijt & quod futurum eſt, nũquam ſimul erunt. vbi vero & locus, à quo eſt, vel ſit, nunquam ſimul in eodem. vbi autem in circunſcriptione eſt: locus aũt in complectente. Diſtat autẽ quando, quod ex præterito eſt, ab eo quod ex futuro procedit: qm̃ quando quod ex futuro præterito poſterius eſt: quod vero ex præterito, eſt prius futuro. Quando autem vnum & idem, primum quidem ex futuro eſt, ſecundum ex præſenti, poſterius vero ex præterito: quemadmodũ tempus. primum quidem nunc eſt futurum, poſtea vero præſens, deinde præteritum. Sicut autem & tempus, aliud quidem compoſitum eſt, aliud vero ſimplex. Eſt autem compoſitum, quod in compoſita actione cõſiſtit: ſimplex vero, quod cum ſimplici procedit. Et ita quando, aliud ſimplex, aliud cõpoſitum. ſimplex quidẽ, vt in momento, & nunc eſſe: compoſitum autem, vt in hora, die, hebdomada, & ſimilibus. Amplius, quemadmodum temporis partes ſine mora ſuccedent, ſimiliter & partes quando. quãdo quippe præteritum & futurum ad præſens copulatiue reducuntur. Diſtat autem & tempus ab eo quod quãdo: quoniam ſecundum tempus aliquid eſt menſutabile: vt motus annuus qs, & motus multus dicitur, eò ꝙ multo tempore permanet. At vero ſecundum quãdo nihil menſuratur, ſed aliquando dicitur eſſe, & ſecundum idem temporale, & variabile pronuntiatur. Ineſt autem qñ non ſuſcipere magis & minus. non enim dies vel diurnus magis & minus die vel diurno dicitur, nec vnumquodque diurnius alio: ſic & de alijs. quare omni quando ineſt non dici ſecũdum magis & minus. Amplius quando nihil eſt cõtrarium. etenim qñ ex præſenti eſt vnum & idem quando de futuro & præterito. impoſſibile eſt autem duas de eodem prædicari indiuiduo contrarietates. Amplius autem contraria nunquam in

eodem erunt insimul: quando autem, quod secundum præteritum & futurum, insimul erit in eodem. idem nanque quod est fuisse uerum est esse, et permansurum. cõtrariorum uero ratio est, nunquam in eodem simul consistere, neque de indiuiduo eodem dici, & in eodem tempore. Quare contrarietas in eo, quod quando est, non enuntiabitur. Est autem quando in omni eo, quod incipit esse: ut corpus quidem vniuersum aliquando est & in tempore: suscipit enim temporum alterationes. alteratur enim corpus in æstu, uere, hyeme, & autumno. Similiter autem & animalia acutius quædam in hyeme, quædam in æstate, quædam in uere speculantur secũdum instrumenti complexionem. Anima eni coniũcta corpori imitatur complexiones ipsius, ut qui aridæ uel gelidæ compaginationis, dementiores seipsis in autumno fiunt sæpe: quibus uero sanguis principatur, in uere. Similiter autem & in alijs secundum similitudinem complexionis animalium & temporum. Erit igitur in tempore, quicquid temporis suscipiens uariationes alteratur secundum tempus. Huiusmodi uero sunt quæ dicta sunt. de paucis autem, aut de nullis alijs conuenientius erit proferre.

Vide libro de Physionomicis Aristot.

De Vbi. Cap. V.

VBi uero est circunscriptio corporis, à circunscriptione loci prouenies. Locus autem in eo, quod capit, est, & circũscribit. Est ergo in loco, quicquid à loco circũscribitur & complectitur. Non est autem in eodem locus & ubi. locus autem ĩ eo quod capit: ubi uero in eo quod circũscribit & complectitur. Videtur autem non omni adesse. anima enim nusquam est. nullũ enim locum occupat, neq; implet: animatum nanq; aliud capere potest. Nunquam autem contingere palam est occupatum quidem aliquo locum capere aliud, & complecti posse occupante permanente. granum enim modio adueniẽs retineri non posset, aere quo implebatur, quiescente. aere enim expulso granum utiq; recipitur. Nequaquam igitur duo in eodem loco esse simul possunt, nec idem unum in diuersis. Quamobrem nec anima quidem localis erit, cùm locum nullatenus occupet. Similiter autem & quæcunque à corporis ratione dissentiunt, loci carent circunscriptione. Mouet autem quis quæstionem fortasse, idem in diuersis & pluribus concludens, etenim vox in auribus diuersorum est: vox autem & si aer non sit, esse non poterit sine aere: et in auribus diuersorum est. Quare dicitur & corpus idem esse in diuersis locis: vox enim omnino vna & eadem in diuersis quidem aeris partibus esse non potest. Concedentibus itaq; nobis vnam & eandem vocem omnino in auribus diuersorum sentiri, vtiq; & confiteri oportet omnino vnam particulam aeris ad aures diuersorum peruenire. simpliciter autem vnum & idem in pluribus totum impossibile est inueniri. Quamobrem etiam concedere cogimur, vel diuersum quidem in auribus diuersorum sentiri, vel vnum & idem omnino in pluribus locis. Relinquitur igitur diuersum sensum esse imaginabiliter se generantium, & similiter. quare & vox quædam non animalis est. ea enim, quæ imaginabiliter fit, similiter animalis non est, quoniam ab animali nõ profertur. Adhuc autem dicimus omnem vocem animalis esse. Quis enim vocem ab initio audiuit, in silentio quidem simpliciter, nisi animalium: quare vox quidem animalis dicitur, quæcunq; quidem ab ipso proferente fit. vnius ergo vox ad aures diuersorum dirigitur: vna autẽ & eadem non contingens est. Vbi autem, aliud quidem simplex, aliud vero compositum. Simplex quidem, quod à simplici loco procedit: compositum autem, quod ex composito. Locus autem simplex est origo, & constitutio eius quod est continuorum. Locus autem, vt dictum est quidem, compositus habet particulas copulatas ad eũdem terminum, ad quẽ particulæ corporis copulantur: corporis vero partes iuxta punctum: loci ergo particulæ solidorum particulas claudunt. etenim loca simplicia corporis minimi occupatiua sunt. Quare nec locus sine corpore, nec soliditas sine loco erit. Contentio autem de sphæræ extremitate oritur: nihil enim extra ipsam est. In eá aũt locus esse non poterit, vt dictum est à Superioribus, quòd ab eo quidem loco ambitur. confitentibus ergo nobis sphæram localem esse, cõfiteri vtiq; necesse est, aliud quidẽ præter eam, in quo extremitatis locus existat: nihil autem præter ipsam est: quare extremitas quidem in loco non est. de huiusmodi autem insolitum & occultum est pronuntiare, & contra sensibilia. Caret autem vbi intensione & remissione. non enim dicitur alterum altero magis in loco esse vel minus, licet etiam maiorem vel minorem locum possideat. non autem secundum vbi, vel secũdum quantitatem aliquam est magis & minus, sed secũdum id quod quale est. Inest autem vbi nihil esse contrarium: eò quòd nec loco quidem inest contrarietas: locus enim loco non

est contrarius. Quòd autem nec alijs manifestū est. sursum enim & deorsum esse contraria pluribus videntur. multum enim distare videtur id quod sursum est ad id quod deorsum est, quemadmodum sursum & deorsum. quare contrarietas videtur vbi circa sursum esse & deorsum, quemadmodum circa locorum quantitates. Contingit autem contraria in eodem esse. sursum enim et deorsum eē, in eodem sunt. idem enim sursum & deorsum est ad diuersa quidē sumptum. nam turris altitudo sursum est ad nos, sphæræ autem extremitati comparata inferior est. Amplius contrarium sibimet quidam idem fore contingit. si enim sursum esse & inferius esse contraria sunt, cùm idem sursum & deorsum sit: colligitur idem sibimet cōtrarium fieri. Non ergo contrarietas vlla in eo quod in loco est.

De Positione. *Cap.* VI.

Positio est quædam partium situs, & generationis ordinatio, secundum quam dicuntur stantia vel sedentia, vel aspera, vel lenia, vel quolibet aliter disposita. sedere autem & iacere positiones non sunt, sed denominatiue ab his dicta sunt. Solet autē quæstio induci de curuo & recto, aspero & leni, quadrangulo & triangulo, bicubito & tricubito, magno & paruo, breui & longo, & similibus: quādam enim positionem partium significare videntur. Asperum enim dicitur, cuius partium una alteri supereminet. Lene uero dicitur, cuius particulæ æqualiter porrectę sunt. similiter autem & de alijs. Nō sunt autem positiones ea quæ dicta sunt omnia, sed qualia circa situm existentia. ex eo nanq; quòd partes si sunt dispositę, ex eo talia sensibus iudicantur: non autem ex eo quòd talia, scilicet & aspera & lenia, uel bicubita, uel tricubita sunt. similiter autem & de alijs huiusmodi, quæ partium habent positionem. Erit igitur unumquodq; prædictorum non positio, sed quale, quod circa positionē nascitur.

Suscipere autem uidetur situs contrarietates. nam sedere ad id quod stare contrarium esse videtur. contraria enim sunt, quæ in eodem indiuiduo, eodemq; tempore impossibile est reperiri: vicissim tamen possibilia inesse. sedens autem illico stare potest, & stans sedere. quocunque autem sedente, impossibile est eundem stare. Ponentibus autem nobis hæc contraria esse, inconuenientia recipere cogimur, hoc, quòd vnum sit contrarium plurium. secundum enim dictorum consequentiā non magis sedere ad id quod est stare contrarium est, quàm ad accumbere. Similiter autem & quemadmodum sedere & stare nunquā in eodem simul reperiuntur, ita & accumbere & sedere & stare. secundum igitur huiusmodi dispositiones situi nulla cōtrarietas inerit. Fortassis autē nec insolitum quidē putabitur vnum plurium esse contrarium. pallor etenim ad album & nigrum contrarium, esse videbitur. nam sub eodem genere cum sint, nunquam simul inueniuntur, & vicissim transmutantur. relinquitur ergo vnum pluribus esse aduersum. Nō est autem pallidum, ad nigrum vel album contrariū: etenim cum vtroque in eodem est. pallidum enim & colores reliqui ex albo & nigro conficiunt: necessarium ergo in quocunq; pallidum est in omni eo esse album & nigrum. similiter autem & de cæteris quidē coloribus. Amplius autem contrariorum quidem ratio est circa idē natura existere. sedere enim & iacere non circa idem natura sunt seiuncta. est enim sedere proprie circa rationalia; iacere vero & accūbere circa diuersa. huius autem signum est equi et hominis similitudo, quibus sine dubio accubitus esse probatur. Proprium autem positionis, neq; magis, neq; minus dici. Sedere autem nō magis positio est quàm accumbere, neq; minus, neque sedens alterum altero magis & minus dicitur, neque accumbens, neq; vniuersaliter secundum aliam positionem. Magis autem proprium videt esse positionis, substantiæ proxime assistere, omnibus quidem alijs formis suppositis. Positio autē nihil aliud est quàm naturalis ipsius substantiæ ordinatio, qualis vel à principio quidem innata est, vt ea quæ asperis & lenibus, æqualibus & inęqualibus inest: vel à naturali quidem motu consueto, vt sessio & accubitus & similia. Quicquid igitur proxime substantiæ est assistēs id necessario positio est, & omnis quidem positionis huius ratio suscipit prædicationem.

De Habitu. *Cap.* VII.

Habitus est corporum & eorum quæ circa corpus sunt, adiacentia: secundū quam hoc quidē habere, illa vero dicuntur haberi. Hæc autem non secundum rotum dicuntur, sed secundum particularē diuisionem: vt armatum eē, calceatum esse. his autem neq; simplicia nomina imposita sunt, quibus ea appellantur, sed sunt eis posita, armatio, calceatio: horum autem secundū proportionem & reliquis. Suscipit autem habitus magis & minus. armatior enim est eques

pedite

pedite.dicitur & calceatior, qui calceamentis & caligis vtitur, quàm qui solis calceamentis vel caligis vtitur. In quibusdam autem nõ videtur quòd cum magis & minus prædicenť: vt vestitum esse, & similia. Habitui quoque nihil est contrarium. etenim armatio calceationi non est contraria. idem etenim armatus & calceatus. quòd autem alijs contrarium non est, palam est. similiter autem his & reliqua. Proprium quidem habitus est in pluribus existere, vt in corpore, & in his quæ circa corpus sunt existentia. adiacet enim corpori, & his quæ circa corpus sunt. hoc autem, vt dictũ est, fit secundũ eam quæ est in partibus diuisionem. In paucis autem alijs principijs huiusmodi inuenies. in quantitate enim solũ, & in his quæ ad aliquid sunt similia reperies. ad aliquid autem, vt figuraliter dicatur, & similitudo & dissimilitudo, quæ isunt pluribus similibus & dissimilibus: quantitas autem vt numerus qui in numerabilibus inest, vtique semper crescens secundum vnitatum multifariam ascensionem. simpliciter autem nihil inuenies tot distribui partibus, vt numerum. non autem omnis quãtitas, aut relatio talium est. Habitus autem omnis in pluribus necessario existit, vt in corpore, & in his quæ circa corpus sunt. Omne igitur quod in corpore & circa corpus est existens, habitus nomẽ sortitur. Quare magis proprium quidem habitus erit in corpore, & circa corpus existentibus, secundum eam quæ partium est diuisionem, vt in pluribus existere. Dicitur autem habere multis modis. habere enim dicitur alterationem, vt albedinem, & nigredinẽ: quantitatem, vt longitudinem. nihil enim aliud est dicere albedinem aut longitudinem habere, quàm album aut longum esse. Dicitur etiam vas aliquid habere, vt modius triticum: quod nihil aliud est habere, quàm continere. Habere quoque in membro dicimur, vt in digito annulum: quod tantũdem est dicere, quãtum est digitum in annulo esse. Dicitur vir vxorem habere, & recipere vxor virũ. hic autem insolitus est habendi modus, quo vir habetur vel haberi dicatur. hoc autẽ habere nihil aliud est quàm cohabitare. Quare modi habendi qui dici consueuerunt, quinario numero terminantur. Fortassis quidem essent alij modi habendi præter hos qui dicti sunt: sed si qui sunt, diligens inquisitor inueniat. Et quidem de principijs hęc dicta sufficiant. reliqua vero in eo quod de Analyticis est, quęrantur volumine.

Vide Prædicamentis 8 fine.

De eo, quod est plus, minus'ue suscipere. Cap. VIII.

Dicitur autem magis & minus suscipere tripliciter. Aiunt enim quidam secundum crementum vel diminutionem eorum, quę suscipiunt subiectorum. Aliter autem & alij ipsa quidem quæ suscipiuntur, in suscipiente diminui & crescere annuntiant. Alij autem secundum vtrunque, amborum diminutionem & augmentationem. A primis itaque inchoantes, quæ eorum rata sit ac firma sententia manifestabo. Siquis vero primam & secundam destruxerit, vtiq; & tertiam destruit, quę ex vtraq; conficitur, coniunctione. Non ergo secundũ suscipientium ipsorum crementum vel decrementum, cum magis vel minus aliqua dicũtur. Nulla enim ratio obuiaret dicenti hominem & animal & substantiam, & cætera consimilia cum magis & minus dici, concedentibus nobis secũdum subiecti intensionem & remissionem quælibet cũ magis & minus dici. Amplius autem equus quidem & augmenti, & diminutionis motum frequenter sustinet. dicitur.n.equus minor vel maior lapide quodam, qui nunq; intensionem et remissionem passus est. mons etiam alio monte maior dicitur, cùm neuter crescat vel decrescat. Amplius autem margarita, albior quidem equo dicitur, cui pedem album contingit habere. hoc autem non est, ga equus quidem in essentia à margarita superatur. colligere igitur oportet vel margaritam quidem albiorem equo pronuntiari, secundum magnitudinem subiecti vel paruitatem: vel non verum albiorem equo margaritam esse: vel nihil omnino magis vel minus dici secundum subiectorum magnitudinem vel paruitatem, neq; secundum crementum vel diminutionem. Hoc autem palam est, quòd secundum magnitudinem subiecti margarita albior equo non dicitur: tamen margaritam albiorem equo esse non falsum est. Relinquitur ergo nihil secundum magnitudinem subiecti amplius vel minus dici: similiter autem neque secundum paruitatem. Amplius autem neque secundũ ea quæ inficiunt. Si enim secundum magnitudinem albedinis vel alicuius cæterorum dicitur aliquid albius aliquo, vel secundum paruitatem minus album, vel quomodolibet aliter: vtique & magis albus equ⁹, vel homo, vel quodlibet aliud albius margarita dicetur. etenim maior albedinis quãtitas equo accidit quàm margaritæ. Amplius autem magis & minus alterum al-

tero dicitur, non secundum subiecti, neq; accidentis crementum. Quoniam autem nõ secundum subiecti crementum vel magnitudinem aliud paruius alio dicatur, manifestum est: neq; ergo secundum ipsius accidentis ampliorem quantitatem. etenim quantitas vltra subiectum protendi non potest, quoniam terminus quantitatis est corpus. paruitas autem quantitati supponitur: quare vltra paruum quidem subiectum paruitas ipsa non porrigitur. quanto igitur subiectum paruius efficitur, tanto paruius quantitas minoratur. Patet itaq; nihil secundum magis & minus prædicari, neq; secundum subiecti solũ augmentum vel diminutionem, neq; secundum accidentis: quare neq; secundum vtrunq;. Oportet igitur ab alia eam inuenire, quæ cum magis & minus dicantur. Huiusmodi vero sunt ea, quæ sunt in voce eorum quæ adueniunt, & non secũdum subiecti vel mobilis crementum vel diminutionem, sed quoniam eorum quæ sunt in voce, impositioni propinquiora sunt, siue ab eadem remotiora sunt. de his etenim cũ magis dicuntur quæ proximiora sunt ei quæ in ipsa voce est impositioni, cùm minus autem de his quæ remotiora consistunt. Vt album dicitur illud, i quo pura albedo est. quanto igitur ad vocis impositionem accedens puriori inficitur albedine, tanto & candidior assignabitur. & paruum quidem dicitur, quod alijs comparatum staturæ diminutione & quantitate vincitur. quicquid igitur est quod in quantitatis mensura superatur, id continuo paruius pronuntiatur. similiter autem de alijs. Dubitabit autem aliquis, quare hęc quidem cum magis et minus dicantur, substantiæ vero minime. hoc autem contingit, quoniam substãtiarum impositio quidem in termino est, vltra quem transgredi impossibile est. Additur autem & de accidentibus quibusdam, quæ sine magis & minus dicuntur: vt quadrangulus, & triãgulus, & similia. non enim triangulus magis vnus altero dicitur. Contingit autem, quoniam in substantiarum quidẽ designatione accipitur. etenim quadrangulus quantitas nuncupatur, & corpus quadrangulatum, uel eadem, quæ in superioribus est ratio, hic vetat. quoniam huiusmodi impositio in termino facta est, vltra quẽ transgredi non licet. quemadmodum in superlatiuis. etenim albissimus vel nigerrimus & huiusmodi sine amplius sunt, & minus, eò quòd huiusmodi impositio in termino est, vltra quem porrigi impossibile est, & citra permanere. possibile enim si contingit, nullum sequitur impossibile. quapropter si omnes puncti componantur, nullam faciunt magnitudinem: quoniam punctus puncto additus nihil auget. Est autem generatio simplex, & corruptio non congregatione nec segregatione atomorum, sed quando transmutatur ex aere specificato in hoc totum. In subiecto enim duo sunt, quorum hæc quidem est forma secundum rationem: hæc autẽ secundum materiam. quando igitur in his duobus est transmutatio, generatio & corruptio erit simpliciter secundum veritatem. Dicitur autem simpliciter generari in his magis hoc aliquid & forma q̃ terra. musicus hõ corruptus est, hõ immusicus generatus est, hõ manet: idem: siquidem in his passio non esset secundum se musica & immusica, his quidem generatio esset, his autem corruptio. Ideo hominis quidem hæ passiones, hominis autem musici & immusici generatio quædam & corruptio. nunc autem est hominis hæc passio manentis musica & immusica: ideoq; alteratio talis est. Est aũt materia maxime quidem subiectum generationis et corruptionis proprie susceptibile. Sed quare discens non dicitur generari simpliciter, sed quod generari disciplinatum, hæc determinata sunt in Prædicamentis. hæc autẽ hoc aliquid significant et substantiam, hæc autem quale, hæc aũt quantum. Quæcunque igitur non substantiam significant, non dicuntur simpliciter, sed secundum aliquid generari. Est autem cui inest secundum naturam moueri, vt ignis.

Libri Sex Principiorum finis.

Aristotelis

ARISTOTELIS STAGIRITAE PERIPATETICORVM PRINCIPIS

DE INTERPRETATIONE LIBER PRIMVS,

SEVERINO BOETHO INTERPRETE:

Cum Auerrois Cordubensis Expositione,
& Leui Gersonidis Annotationibus;
omnibus nunc primum
à Iacob Mantino Hebræo Medico
in Latinum conuersis.

SVMMA LIBRI.

De Notis. De Orationis principijs. De ipsa Oratione, Enunciatione, ac ipsius speciebus. De enunciationum oppositionibus, ac circa ipsarum ueritatem et falsitatem regulis, in quocunque tempore.

De Notis: Et ut in intellectu, ita etiam in uoce uerum & falsum reperiri, Cap. I.

SECTIO PRIMA, sm Græcos.

Rimū oportet ponere quid sit nomen, & quid verbum: postea quid est negatio, & affirmatio, & enuntiatio, & oratio. Sunt ergo ea quę sunt in voce, earū quę sunt in anima passionū notæ: & ea quæ scribuntur, eorum quæ sunt in voce. Et quemadmodum nec literæ omnibus eædem, sic nec eædem voces. Quorum tamen hæc primum notæ sunt, eędem omnibus passiones animæ sunt: & quarum hæ similitudines, res etiam eædem. De his verò dictum est in ijs qui sunt de Anima: alterius.n. hæc sunt negotij. Est autem quemadmodum in anima aliquando quidem intellectus sine vero vel falso, aliquando autem cui iam necesse est horum alterum inesse: sic etiam in voce. circa compositionem enim & diuisionem est verum & falsum. Nomina igitur ipsa & verba consimilia sunt ei, qui sine compositione & diuisione est, intellectui: vt homo vel album, quando non aliquid additur. neque enim falsum, neque verum adhuc est. Signum autem huius est. hircoceruus enim aliquid significat: sed nōdum verum aliquid, vel falsum, nisi esse vel non esse addatur, vel simpliciter, vel secundum tempus.

In 1. de Anima tex. 19.

Circa compositionem & diuisionem est verum & falsum.

AVERROIS EXPOSITIO.

Differentia Prima.

Ixit Aristo. Oportet primum dicere, quid sit nomen, quidq; verbū: postea quid est negatio, & affirmatio: & tandem quid sit enunciatio, quid quoque oratio, quæ est genus affirmationis & negationis. Dicimus ergo, φ dictiones, quibus loquimur, significant primo res, quę in anima existunt. literæ quoq; scriptæ significant primum illas dictiones. Et quemadmodum literæ scriptę, id est ipsa scriptura, non est eadem apud omnes gentes: ita quoq; illæ dictiones, quibus illæ res etiam explicātur, non sunt eædem omnibus gentibus. & ideo ad placitum, & non naturaliter significant. At res, quæ in aīa existunt, eędē vtiq; sunt apud oēs: quēadmodū & ipsa entia quoq; illæ res quæ in aīa existūt, sunt sītudines & sigñant ipsa, sunt eadē naturalr oībus. Verūtamen tractare de mō, quo illæ res, q̄ in aīa existunt, significēt entia existentia extra aīam, non attinet ad hanc scientiam: sed in libro de Anima de hoc tractabitur.

Dictiones autem in hoc simulantur illis rebus intellectis. quoniam quemadmodum res potest intelligi sine vero vel falso: ita quoq; dictio potest intelligi sine vero vel falso. & quemadmodum intellectus alicuius rei potest dici verus vel falsus: ita etiam ipsa dictio potest dici vera vel falsa. Verum præterea & falsum reperiuntur in ipsis rebus intellectis, & in ipsis dictionibus significantibus eas, si inuicem componantur, vel diuidantur. sed si seorsum capiantur, tunc nec verum, neque falsum significant. Nomen autem & verbum similia sunt rebus simplicibus, quæ neque verum, neque falsum significant: eò quòd sunt sine aliqua compositione, vel diuisione: vt homo vel album: quoniam, si non additur ei est, vel non est, tunc nec verum, neque falsum significat: sed significat rem indiuiduam, sine tamen aliquo vero vel falso. Et ideo cùm dicimus hircoceruū, aut chimeram, neq; verum, neq; falsum significamus, nisi addiderimus eis est, vel non est, siue simpliciter, vel sm tēpus, & dicamus hircoceruus est, vel non est, vel chimera fuit, vel non fuit.

LEVI ANNOTATIONES.

Differentia Prima.

Ixit Auerroes. Oportet primum dicere quid sit nomen, quidq; verbum, &c. Inquit Leui. Cum in hoc libro tractetur de oratióne, quæ suscipit affirmationē & negationem: ideo operęprecium fuit, vt ipse Aristoteles notificaret primo aliquid de ipsis dictionibus, quatenus sunt partes orationis,

nis, quæ sunt nomen & verbum. at statim post hoc probabitur, q omnis oratio constat ex nomine & verbo, vel ex nomine & aliquo habente vim verbi. nam de dictionibus quatenus sunt partes entis, jam tractauit in superiori libro. D. Postea quid est negatio. Inquit Leui. Sensus est q aliqua oro suscipit affirmationẽ vel negationem: aliqua vero non, vt post hoc probabit.

D. Dicimus ergo q dictiones, quibus loquimur, &c. Inquit Leui. Per hoc autem intelligit, q entia sunt vtique eadem in se apud omnes gentes. nam probatum iam fuit ipsa entia esse illa decem prædicamenta superius dicta: & ideo oportet vt illæ res, quæ sunt in anima, sint exemplaria significatiua super illa. & quoniam extat aliqua disceptatio inter Antiquos de huiusmodi ente intelligibili, quatenus in libro Metaphysicæ dictum fuit, sed ad hanc artẽ non attineat, vt determinet quęnã harũ opinionũ sit verior: ideo vsus est hic sermone congruo vtriq; opinioni. At modus quo vere significent, in libro de Anima tractabitur: destructio vero reliquarum opinionũ, in libro Metaphysicæ ponetur. Dictiones autem significant primo huiusmodi res in anima existentes, quæ quidem sunt eædem apud omnes gentes, sed ipsæ dictiones non sunt eædẽ apud omnes gentes: quemadmodum scriptura literarũ, quæ primo significant huiusmodi dictiones, non sunt eędem apud omnes gentes. nam vt scriptura vnius non est scripturæ alterius: ita quoque res se habet in dictionibus. & ideo dictiones significant ad placitum, & non per naturam. quoniam si illæ dictiones significarent per naturam illas res quæ sunt eædem, hoc est in mente apud omnes, tunc non possent huiusmodi dictiones esse diuersæ apud gentes: cum tamen sint diuersæ, vt sensu probatur. & ideo necesse est vt significẽt ad placitum, hoc est iuxta decretum hominum, qui decreuerunt ita dictiones debere significare. D. Dictiones autem similantur in hoc illis rebus intellectus. Inquit Leui. Scire debes, q scientia vel habetur per conceptum simplicem, & nominatur apud Arabes formatio: vel per notitiam complexorum, & nominatur apud Arabes verificatio. Simplex igitur conceptus est notitia rei per dictionem simplicem significatę, hoc est quiditatis vnius rei: vt hominis vel equi. quoniam potest concipi eius quiditas vel per se, cum fuerit res nota: vel per id quod significat eius definitio, vel descriptio. nam definitio & descriptio dicuntur etiam conceptus & formatio, cum non quæratur per eas, vtrum res sit, vel non sit: quod quidem est ipsa verificatio, idest complexorum notitia. Ipsa autem verificatio quandoque fit de vna quiditate, quandoque de duabus. Illa autem quæ de vna fit, est vt cum quærimus, vtrum talis res sit: vt si dicatur quòd homo est, & vacuum non est. De duabus vero quiditatibus fit, vt si quæratur vtrum hoc insit huic, vel non insit ei: vt cum dicitur quòd sensus inest homini, & volatus non inest ei. Ipsum præterea esse quandoque reperitur simpliciter, hoc est absolute: vt cum dicitur triangulo insunt anguli æquales duobus rectis. quoniam hoc non attribuitur, neque ascribitur triangulo cum aliquo tempore, sed quocunque contigerit tempore. & quandoque ipsum esse erit in aliquo tempore: vt cum dicitur Socrates erit ambulans, videlicet in tempore futuro. Manifestum est quòd ipsa dictio potest intelligi, & esse intellecta, licet non sciamus vtrum sit vel non sit: quod quidem est ipsa verificatio. & potest id quod de ea intelligitur, dici verum vel falsum: cum componitur cum alia quiditate, quę de ea affirmetur, vel negetur: vel cum verbo est, idest verbo substantiuo: vt antea fuit dictum. Per id vero quod dixit, quòd res intellectæ & dictiones quæ eas significant, cum componuntur simul, sunt duæ quiditates, innuit illam verificationem, quę est duabus quiditatibus. Et cum dicit vt homo vel album, cum non additur ei est, vel non est, intelligit actum simplicem, nẽpe formationem. At cum postea dixit, nisi addiderimus ei est vel non est, & dicatur homo est vel non est, vel album est aut non est, intelligit per hoc illam verificationem quæ fit de vna quiditate: & dicit quòd nihil differt, siue illa quiditas reperiatur, siue non reperiatur: vt exemplificat de hircoceruo, & chimera quæ sunt res, quę nõ reperiuntur.

De Nomine. Cap. II.

NOmen igit est vox sigñatiua, ſm placitum, sine tempore, cuius nulla pars significatiua est separata. in noie. n. quod est equusferus, ferus nihil p se significat, quẽadmodum in orone, quę est equus ferus. At vero non quẽadmodũ i simplicibus noibus, sic se habet in compositis. In illis. n. nullo mõ pars sigñatiua est: in his autẽ vult qdẽ, sed nullius est, separata. vt in eo quod est eqferus hoc quod est ferus, nihil sigñat p se. Secundũ placitũ vero, qm natura, nolum nullũ est, sed qñ fit nota. qm designant & illiterati soni, vt ferarũ: quorũ nullũ nomẽ est. Non hõ vero nõ est nomẽ. at vo nec positũ nomẽ est, quo illud oportet appellare. neq;. n. oro, neq; negatio est: sed sit nomẽ infinitũ: qm silr in quolibet est, & qd est, & qd nõ est. Philonis autẽ, aut Philoni, & quæcunq; talia sunt, non sunt noia, sed casus nois. ratio aũt ipsorũ est, in alijs quidem eadẽ: differũt autem, qm cum est, vel fuit, vel erit, neq; uerũ, neq; falsum est, nomẽ vero semper. vt Philonis est, vel non est. nondum enim neque verum dicit, neque falsum.

Sermo de Nomine.

AVER.

NOmen autem est dictio significans ad placitum, aliquam rem sine tempore, cuius nulla seorsum sumpta significat partem illius rei: siue illud nomen sit simplex, vt Socrates, & Plato, vel compositum, vt seruiregius, cùm fuerit nomen alicuius hominis sic nominati. nam si seorsum sumatur ab hoc nomine seruiregius, quod est nomen alicuius hominis, seruus, vel rex nullam partem profecto significabit illius rei, quam significabat, cùm dicebamus seruiregium. ueluti in lingua nostra, seruus regis significat, cùm volumus significare seruum ipsius regis. nam seruus ibi significat partem illius rei, quam significabat seruiregius: & similiter re significat partem rei (& vt apud Latinos Antoninuspius.) In hoc tamen differũt nomina simplicia à compositis, vt seruus Socratis, & dominus Platonis: quòd pars uocis simplicis quę est vna syllabarum, ex quibus componitur illud nomen, nihil penitus significat, neq; per se, neq; per accidens: vt est litera S. ex Socrate. sed pars nominis compositi potest per accidens tamen aliquid significare separata: vt si contigerit vt aliquis, qui nominatur seruus regis, sit seruus regis & aliquis qui vocet Antoninus pius, sit pius. In definitione præterea nominis additur ad placitum: quia dictiones quibus loquuntur homines, non significant ſm naturam: sicut sunt plures dictionum, quibus cætera animalia bruta loquacitant: quæ quidem sunt dictiones, quæ non scribuntur. nam dictiones quibus plura animalia garrulant, constant quidem ex syllabis, ex quibus constant dictiones, quibus homines loquuntur, vel ex syllabis constantibus ex literis similibus eis in organo prolationis, & sunt significatiuæ rerum propriarũ, ac sibi peculiarium, scilicet ipsismet animalibus. Nominum autẽ aliud finitum, aliud infinitum. Nomen finitum est illud, quod significat ipsos habitus rerũ: vt homo, & equus. infinitum vero est illud, quod constat ex nomine habitus prædicti, & dictione, non in illa scilicet lingua, in qua est in vsu huiusmodi nomen. vt cum dicimus nõ homo, non animal, & huiusmodi nomen dicitur infinitum: quia non potest dici simpliciter nomen, quia non significat rem possessam seu habitum, neq; est etiam res negatiua. nam eius significatio, est significatio nominis incõpositi: licet sit compositum: & ideo potest fieri negatiuum, quemadmodum nomẽ finitum. Nomen præterea cùm est in genitiuo, vel accusatiuo, vel alio casu, vel mutatur aliqua alia simili mutatione, tunc non dicitur simpliciter nomen, sed nomẽ casuale. Nominum ergo, aliud obliquum, aliud non obliquum: & defini-

tio

tio ipsius nominis amplectitur vtrũq; simul. Interest tamen inter obliquum, & non obliquum nomen, vt in lingua Arabica patet, quòd si nominibus obliquis adiungatur verbum fuit, vel erit, vel est, & dicatur Socrati fuit, vel Socratem erit, aut Socratis est, nihil veri vel falsi significabit. at nomen rectum, si addatur ei aliquod horum uerborum, uerum uel falsum significabit: ut si dicatur Philo fuit, uel Philo est. Hæc itaque sunt, q̃ Ari. narrauit de definitiõe nois, & eius spẽbus.

Sermo de Nomine.

LEVI. Dixit. Nomen autem, &c. Inquit Leui. Sensus est, q dictio sit genus ad illas dictiones, quibus homines loquuntur, & loquacitãt atq; garrulant animalia bruta. nam dictiones, quibus homines loquuntur, significant ad placitum eorum. sed non ita res se habet de dictionibus, quæ in vsum animalium irrationalium veniunt: quia semper significant rem determinatam, secundum eorum naturam, non ad placitum. D. d. sine tempore, &c. Ideo apposuit hoc, vt distingueret hanc dictionem ab illa, quæ cum hoc, quod significet rem, adhuc significat tempus: & est ipsum verbum. vt ambulabit, ambulauit. reliquũ vero quod in definitione sumptum est, manifeste consequitur ipsam dictionem, per quod quidem distinguit nomen ab oratione, quę ex duabus constat dictionibus: quarum vna significat partem illius conceptus, quem significabat totum. & hoc non potest fieri in vna dictione nisi per accidens, vt ipsemet dicit, nihilominus non significat partem rei, quam significabat illud totũ: licet aliqd significet, vt ipse dixit. D. d. Nominum autem aliud finitum, aliud infinitum, &c. Inquit Leui. Iam declarabit post hoc, q nomen infinitum idem significat, quod ipsa priuatio: cuius descriptio iam data fuit in libro prædicamentorum. & ideo, vt sua fert sententia, magis congruit exemplum eius, non videns, vel non iustus: quoniam dicere non videns, idem significat quod dicere cæcus, & dicere non iustus, quod est dicere iniustus, quod est priuatio. Sed non homo significat non huiusmodi priuationem: quoniam cum priuatur ab ipso humanitas, vt equus, & asinus, verbi gra. non sunt apti habere ipsam. & ideo huiusmodi priuatio est illa, de cuius natura est, vt reperiatur alicui parti generis: & non est illa priuatio, quæ in libro Prædicamentorum definita fuit. Videtur tamen, quòd nomen infinitum in lingua, in qua est in vsu, dicatur de omni re, de qua dicitur nomen priuationis absolute. Priuatio vero absoluta & simpliciter, vel dicitur de ea priuatione, quæ in libro Prædicamentorum est definita, vel de ea re, quæ est apta reperiri alicui speciei eius, vt priuatio organorum masculinitatis, vt ita loquar, ab ipsa fœmina eiusdem speciei: vel quæ est apta reperiri alicui generi eius, vt priuatio volatus, ab animali gressibili. D. d. Et ideo potest fieri negatiuum. quia possumus dicere non iustus, non est bonus, ac si non iustus sit subiectum aliquod, vel dicatur Socrates nõ est non iustus. D. d. Nomen præterea cum est in genitiuo, &c. idem contingit in lingua nostra Hebraica in aliquibus nominibus, quorum vltima litera est, he, vt Ieremiae.

De Verbo. Cap. III.

Verbum autem est, quod consignificat tempus, cuius pars nihil significat seorsum, & est semper eorũ, quæ de altero prædicantur, nota. Dico autem quod consignificat tempus. vt valetudo quidem nomen est: valet vero verbum. consignificat enim nunc esse: & semper eorum quæ de altero dicuntur nota est, vt eorum quæ de subiecto, vel in subiecto sunt. Non valet autem, & non laborat non verbum dico: consignificat enim tẽpus, & semper de aliquo est. Differentię autem huic nomen positum non est: sed infinitum verbum sit: quoniam similiter in quolibet est, & quod est, & quod non est. Similiter autem & valebit, & valebat nõ verbum est, sed casus verbi. Differunt autem à verbo, quòd hoc quidem præsens consignificat tempus, illa vero id quod circũcirca est. Ipsa igitur s̃m se dicta verba nomina sunt, & significant aliquid: constituit enim qui dicit intellectum, & qui audit, quiescit. sed si est vel non est, nondum significat. neq; enim signum est rei esse vel non esse: neque si ipsum ens* dixeris nudum. ipsum. n. nihil est, consignificat autem compositionem quandam, quam sine compositis non est intelligere.

* s. l. ipsum p seipsum.

Sermo de Verbo.

AVER. Verbum est dictio, quæ rem aliquam, atq; tempus illius rei significat. & illud quidem tribus perficitur temporibus, nẽpe præterito, & præsenti, atq; futuro: nullaq; eius pars seorsum sumpta aliquid significat, & hoc autem per se. Propriumq; ipsius verbi est, vt semper aliquid enunciet, non quòd de eo enuncietur: & quòd semper sit prædicatum, & non subiectum. & ideo semper significat rem, quæ de alio solet prædicari. & hoc vel erit per modum, quo significabit ipsam prædicationem, & copulationem prędicati cum subiecto. & hoc quidem fiet, quando fuerit ipsummet appositum, & enũcians: vt cùm dicitur, Socrates sanatur, & conualuit, Socrates ambulabit. vel erit per modum, quo significet copulationẽ prædicati cum subiecto, cùm fuerit aliquod nomen: vt cùm dicitur Socrates est animal. Prædicatum præterea, quod significat copulationem eius cum subiecto, vel erit ex his, quæ dicuntur esse in subiecto, videlicet cùm fuerit aliquod accidens existẽs in subiecto: vel erit ex his quę dicuntur de subiecto prædicari, cùm fuerit ipsum subiectum pars subiectiua prædicati. Id vero, quod in definitione verbi addùur, s. quod cum hoc quod significat aliquam rem, significet adhuc tẽpus illius rei, est vtiq; differentia, qua distinguitur verbum à nomine. nam hoc quod dicimus valet, quod est verbum, significat vtiq; idem, quod significat valetudo, quæ est nomen: sed adhuc significat tempus præsens, vel futurum, in quo reperitur valetudo. nam apud Arabes præsens & futurum tempus confunduntur. quamobrem vnicam habent probationem quęcunq; de pręsenti seu de futuro dicuntur. Verborum insuper, aliud finitum, aliud infinitum. Finitum autem est, quod significat id, quod significat nomẽ finitum, & tempus illius rei. Infinitum vero, quod sigñat eã rem, quã sigñat nomen infinitũ, & tempus illius rei: & est priuatio rei, quam sigñat nomen finitum, hoc est illa priuatio, quæ in libro Prædicamentorum definita fuit. vt cùm dicimus non valet. significat enim id, quod sigñat non valetudo, et tẽpus illius rei. Verbum vero infinitum est vnum ex generibus verbi, cùm subingrediatur definitionem verbi simpliciter superius dictam: & habet proprietatem ipsius verbi iam prædictam, quæ scilicet est, vt significet semper id, quod solet de alio prædicari, siue prædicatione rei de subiecto, siue in subiecto. vocatur autem hoc verbum infinitum, quia deriuatur à nomine infinito. Huiusmodi verba infinita non dantur in lingua Arabica: quemadmodum neq; nomen infinitum dat̃ apud Arabes. Verbor rursus, aliquod est obliquum, aliquod vero non obliquum: & est illud, quod simpliciter vocatur verbũ. Verbum non obliquum, est illud, quod apud plures gentes significat tempus præsens. obliquum vero significat illud tempus, quod circumcirca tẽpus pręsens reperitur: & est ipsum præteritum, & futurum. In lingua tamen Arabica non datur propria nota temporis præsentis: sed est communis nota tam præsenti q̃ futuro, & ideo statuerunt

Verbi proprietates.

Cap. de oppositis.

eorum Grammatici, cùm volunt futurum significare, præponunt ipsi verbo, notā, vt, vel, quòd: vt q sanet, vt ambulet. Præsens autem tempus est illud, quod capitur à nostra cogitatione existens in actu, & determinatum: vt cùm dicimus hanc horam, & hoc instans. & ideo nomen temporis simpliciter dicitur de præsenti; quia est magis notum vulgo. & in relatione ad ipsum intelligitur tempus præteritum, & futurum: quia præteritum tempus est illud, quod hoc præcedit tempus: futurum vero quod est posterius ipso. At vtrum id, quod de tēpore imaginamur, ita se habeat in re vt imaginamur: vel non ita res se habeat, non est præsentis consyderationis. Verbum præterea similatur nomini, & cōmunicat cum eo. quoniam cùm simplex profertur, intelligitur per ipsum aliquid sufficiēs in se: quēadmodum in nomine fit si, simpliciter seorsum proferatur. & ideo cùm audiens ipsum audierit, acquiescit: licet per hoc non intelligat, vtrum illa res quousq; fuerit vel non fuerit: vt cùm dicimus fuit, aut erit. & hoc quando hæc verba sunt enunciatiua per se. sed cū fuerint copulæ, & coniunctiones non poterit intelligi per ipsa aliquid, quod sit satis in se: vt accidit in ipsis propositionibus. nā propositio significat compositionem prædicati cum subiecto. ipsa autem compositio non potest intelligi, nisi intelligantur res cōpositæ. hoc autem fit, cùm fuerint copulæ & coniunctiones: vt cùm dicimus Socrates est sciens, vel nō est sciens. Duplex itaq; est verbum, aliud quidem sm se itellectum: & est illud uerbum, quod est de se indicatiuum. Aliud vero, quod non est de se intellectum: & est verbum copulatiuum, quod uocať verbum substantiuum. Hoc itaq; totū est id, quod de nominis & verbi definitione, atq; eorum speciebus necessarijs, ex quarū diuersitate propositiones diuersificantur, Arist. tradidit in hoc loco. De propōnibus vero ī libro Poeticę mentionē faciet.

Sermo de Verbo.

LEVI. DEinde d. Verbum est dictio quæ rem aliquam atque tempus illius rei significat, &c. Inquit Leui. Horū dictorū sententia est, q dictionum aliquæ significant aliquam rem, aliquę vero non. sed tempus rei, vt est verbum substātiuum est, quando est veluti copula: vt cum dicitur Socrates est albus. qā nunc verbum illud est, non significat rem aliquam, sed tēpus illius rei, hoc est tempus, quo albedo inest Socrati. & eadem est ratio de propositionibus & coniunctionibus, vt ad cum, vel in eo, & etiam ab, cum, & alia id genus. Sed dictio, quę significat verbum, significat per se rem aliquā cum reliquis differentijs narratis in hac definitione. D. d. atq; tēpus illius rei. Per hoc differt verbum à nomine. nam iam dictum fuit nomen significare rem expertē temporis. Et per id quod dicit, nullaq; eius pars seorsum sumpta aliquid significat per se: differt verbum ab oratione. In hac tamen definitione nō dixit ad placitum significatiua, quia dictiones, quibus animalia irrationalia loquacitant, non significant tempus illius rei. D. Cum dicit q proprium ipsius verbi est, vt semper sit enuncians, non enunciatum de eo, intelligit q id, quod volumus notificare in ipsa enunciatione, est ipsum verbum: hoc est, verbum inesse ipsi nomini, vel negari ab ipso. & ideo significat tempus relationis, seu attributionis prædicati ad subiectum, quod est ipsum nomen, & ideo est prædicatum non subiectum. nam id, de quo enunciatur, est subiectum in oratione: licet posterius locetur. nā licet dicatur ambulabit Socrates, tamē p huiusmodi enunciationem, volumus notificare ambulationem inesse Socrati. & ideo semp significat rē, quæ est apta pdicari de alio. Verbū præterea, quandoq; est enunciatio per se, scilicet vt sit vnū verbum significans aliquam rem, & tempus illius rei: vt cum dicimus, ambulabit. & quandoq; erit enunciatio per participium: vt cum dicimus, erit ambulans, nam habet vim ipsius verbi.

Id vero, quod dicit Auerroes, verbum quandoque significare tempus præsens, non est verum in lingua nostra Hebraica, qm verbum ita se habens, oportet vt sit nomen denominatiuum, seu participium: vt cum dicimus ambulans vel iacens, quod Hebraice significat etiam ambulat iacet. si hoc verbum ergo significaret naturaliter tempus præsens, tūc quemadmodum nō decet dicere, erit, ambulabit, seu reperitur, vel ambulauit, per tempora diuersa, s. præteritum & futurum: ita non decet dicere, fuit ambulans, aut erit ambulans. In lingua tamen nostra est in frequenti vsu, propterea quia hæc dictio ambulans, est nomen: non propterea q ambulans, quod Hebraice significat etiam ambulat, significet tempus præsens. nam hæc ratione hoc non decet. & Alfarabius etiam dicit hoc non esse verbum. Possumus tamen dicere, q apud Græcos datur dictio significans rem, & tempus pręsens: quoniam in lingua Latina reperitur dictio significans naturaliter rem, & tempus præsens; licet in alijs linguis nobis cognitis non reperiatur hoc. Verbū autem substantiuum quandoq; est enunciatio, id est verbum in ipsa verificatione vnius quiditatis: vt cum dicimus homo est. & quandoq; est copula, hoc est cum affirmat scilicet aliquid de aliquo, vel negat aliquid ab aliquo: vt cum dicimus Socrates est ambulans, vel Socrates non est ambulans. Sed quando est copula, nihil significat de se: vt cū dicimus, Socrates est iustus. nam cum dicimus Socrates est iustus, non itelligimus Socratē esse: sed q iustitia inest Socrati. & ideo cum dicimus, est, nō intelligitur aliquid in se sufficiens sibi: quoniam non potest intelligi compositio sine intelligentia rerum compositarum. Sed cum ex ipsa enunciatione intelligatur aliquid per se existens, & sibi sufficiens, cum nihil aliud quæratur per ipsam, q̄ q res reperiatur: licet nō cognoscamus illam rem, nihilominus iam intelligimus ex ipsa rem aliquam, s. ipsum esse, & tempus illius rei: vt cum intelligimus per verbum ambulabit ipsam ambulationem, & tempus ambulationis. At cum illud esse, seu est, fit veluti copula aliqua, vt cum dicimus est sciens, tunc non intelligitur esse simpliciter, & absolutum, sed esse coniunctum & copulatum, hoc ipsum esse scientem. & hoc est manifestum. Hæc autem verba & eis similia, quandoq; sunt verbum, quandoque copulæ. Cūq; ergo sunt verbū, tunc verificatur de eis id, quod in definitione verbi dictum est. sed cum fuerint copulæ, non verificabitur id de ipsis. Et hæ copulæ & coniunctiones differunt ab alijs coniunctionibus, vt sunt, in, ab, ad, de, super, & his similia: cum significent prædicationem pręd icati de subiecto, & tempus illius prædicationis. istæ autem aliæ coniunctiones non efficiunt illud. & ideo hæ copulæ vocantur proprie verba substantiua.

De Oratione: Enunciatione, *una ac pluri:* Affirmatione & Negatione, ac Contradictione. Cap. IIII.

ORatio autē est vox significatiua, cuius partium aliqua significatiua est separata, vt dictio, sed nō vt affirmatio * vel negatio. vt homo aliquid significat, sed non quod est aut non est: sed erit affirmatio vel negatio, si quid additū fuerit. Sed non hominis syllaba vna. neque enim in eo, quod est sorex, rex significat, sed vox nunc est solū. In duplicibus vero significat quidem aliquid, sed non sm se, quemadmodum dictum est *.

* Mul. co. non habent vel negatio.

* a.l. additū superioribꝰ.

Est autem oratio omnis quidem significatiua, non autem sicut instrumētum: sed quemadmodum dictum est, sm placitum. Enunciatiua vero non omnis: sed in qua verum vel falsum est. nō autem in omnibus inest. vt deprecatio oratio quidem est, sed neq; vera, neque falsa. Cæteræ igitur relinquantur. Rhetoricæ enim, vel Poeticæ conuenientior est consyderatio: enuntiatiua vero præsentis est speculationis. Est autem vna prima oratio enuntiatiua affirmatio, deinde negatio: aliæ vero omnes coniunctione vna. Necesse est autem omnem enuntiatiuam orationem, ex verbo esse, vel ex casu verbi. etenim hominis ratio, nisi addatur, aut est, aut fuit, aut erit, aut aliquid huiusmodi, nondum oratio enuntiatiua

tiua est: quoniam vnum quiddam est, & non multa animal gressibile bipes. non enim eò φ propinquæ partes dicuntur, vna erit. est autẽ alterius hoc tractare negotij. Est autẽ vna oratio enunciatiua, quæ vnum significat, vel coniunctione vna: plures autem, quæ plura, & non vnum, vel inconiunctæ. Nomen igitur, vel verbum dictio sit solum: quoniam nõ est dicere sic aliquid significantem, voce, vt enuntiare, vel aliquo interrogante vel nõ, sed ipso sponte proferente. Harum autem hæc quidem simplex est enuntiatio, vt aliquid de aliquo, vel aliquid ab aliquo: hæc autẽ ex his composita, velut oratio quædam iam composita. Est autem simplex enuntiatio, vox significatiua de eo quod est aliquid, vel nõ est, quemadmodum tempora diuisa sunt. Affirmatio vero est enuntiatio alicuius de aliquo. Negatio vero enuntiatio alicuius ab aliquo.

Vide. 7. & 8. Meta.

Quoniam autem enũtiare est, & quod est, non esse: & quod nõ est, esse: & quod est, esse: & quod non est, non esse: & circa ea quæ extra presens, tẽpora sunt, similiter: omne vtiq; contingit quod quis affirmauerit, negare, & quod quis negauerit, affirmare. Quare manifestum est, φ omni affirmationi opposita est negatio, & omni negationi affirmatio. Et sit hoc contradictio, affirmatio & negatio opposita. Dico autem opponi eiusdem de eodem, non autem æquiuoce, & quæcunq; cætera talium contra sophisticas determinauimus importunitates.

Sermo de Oratione.

AVER. Inquit Iacob interpres in lingua tam Arabica cũ Hebraica, articulus, q ꝑ ponit nomini, q̃d ĩ subiectum, habet vim ꝑ bi sub stantiui ẽ: ita vt idẽ sit dicere ipse hõ aial, & dicere hõ ẽ aial.

ORatio est interpretatio significans aliquid, & quælibet eius partium primarum, hoc est simplicium, significat quidẽ seorsum per modum intelligentiæ & conceptionis, nõ per modum affirmationis & negationis. vt cùm dicimus, homo, animal. nam interpretatio huius dictionis homo, quę est vna pars eius, aliquid significat per modum conceptionis, non ea ratione, qua hoc sit vel non sit. similiter & interpretatio huius dictionis animal, quæ est secunda pars huius orationis. Id autem quod apposuit in ipsa definitione orationis, dum dicit, φ vna eius partium primarum seorsum sumpta aliquid significat, est differentia qua distinguitur oratio à nomine. nam pars nominis simplicis, quæ est ipsa syllaba, nihil significat penitus. Nominis quoq; cõpositi pars nihil significat, nisi per accidens: vt si contingat vt nomen alicuius sit seruus regis, qui sit re vera seruus regis. Oratio autem significat ad placitum, non naturaliter, neq; eo modo, quo cuilibet rei compositæ datur interpretatio composita significans eam, quę significatio in nulla alia interpretatione reperitur: quemadmodum non reperitur actio alicuius instrumenti sine ipso instrumento. multi enim putant ipsas interpretationes ita significare. Alij vero putant ipsas interpretationes naturaliter significare, sine aliqua nostra electione penitus: tam electione compositionis per institutionem, q̃ electione compositionis naturalis: ut putant qui asserunt dari compositiones interpretationum, quæ significant unamquãq; rem ſm naturam. Oratio præterea alia perfecta, alia imperfecta. perfecta vero alia indicatiua, alia nõ indicatiua: ut est imperatiua, deprecatiua, optatiuaq;. Hic tñ de indicatiua oratione sermo est, de reliquis autem orationibus perfectis in libro Rhetoricorum, & Poeticæ ipse tractabit: quemadmodũ de generibus orationum imperfectarum, quæ sunt ipsæ definitiones, & descriptiones in libro Posteriorum perscrutabitur. Oratio præterea enunciatiua est illa, quæ uera uel falsa denominatur: et est vel simplex, uel composita. Simplex autem ex uno subiecto atq; uno prædicato constat, non ex pluribus subiectis uel prędicatis. et hæc est duplex. una est & prima, ipsa affirmatio: alia uero secunda & posterior ipsa negatio. Cõposita uero est, quæ ex duabus constat orationibus simplicibus. Simplex autem oratio erit utiq; una, cùm subiectum eius significabit unam rem: similiter & prædicatum. dicitur tamẽ plures, cùm prædicatum plura significat, uel ipsum subiectum, uel utrunq;. Composita uero dicitur una, ꝑ coniunctionem quę eam coniungit: eritq; plures, cùm nullam habuerit coniunctionem quæ eam coniungat. Est ideo omnis oratio uel est una, uel plures. & si una, uel propterea quòd eius subiectum & prædicatum unam significant rem, uel propter coniunctionem qua coniũgitur: & sunt quidem illæ orationes, quæ plusquam unum subiectum, & unum prædicatum obtinẽt: ut sit ex coniunctione conditionalium, & prædicatiuarum. Nam conditionales sunt una ex coniunctione, quæ est signum conditionis: ut cùm dicimus, si est supra terrã Sol, dies est. nam hæc duo simplicia, nempe, si Sol est supra terram, dies est, faciunt utique unam orationem. Prædicatiuę uero orationes sunt quidem una per coniunctionem, quę est terminus medius: ut cùm dicimus homo est animal, & animal est corpus: ut post hoc dicetur. Dicitur autem oratio plures, uel quia eius prædicatum, uel subiectum, uel utrunq; plura significant: vel quia non habent copulam, qua copulentur. Oratio præterea prædicatiua est illa, quæ constat ex nomine & verbo. vel ex aliquo, quod officio verbi fungitur pro coniunctione prædicati cum subiecto. nam oratio prædicatiua, cuius prædicatum est nomen, & subiectum etiam est nomen, non potest fieri sine verbo, vel aliquo alio, quod stet vice verbi, quod significet coniunctionem prędicati cum subiecto. & hoc siue actu & explicite, vt fit in alijs linguis præter Arabicam: aut in potentia occulta, vt frequentissime fit in lingua Arabica. nam cum in hoc tria reperiantur, nempe subiectũ & prædicatum, & relatio coniungens prædicatũ cum subiecto: ideo fuit necessarium hic ẽt cõnumerare tres dictiones: quarum vna significabit prædicatũ, alia vero subiectum, & alia relationem ipsius coniunctionis. Et illa dictio, quæ significabit coniunctionem prædicati cum subiecto, poterit quidem significare huiusmodi coniunctionem tempore præterito, aut futuro, aut præsenti: vt si dicatur Socrates est nunc doctus, aut Socrates fuit iã doctus, vel Socrates erit, s. adhuc doctus. poterit tamen significare coniunctionẽ non sub aliquo tempore contentam. & hæc est ipsa prædicatio necessaria: vt cùm quis dixerit, trianguli anguli sunt æquales duobus rectis. sed in lingua Arabica non reperitur dictio, quæ significet hoc modo coniunctionis, quemadmodum reperitur in alijs linguis. sed dictio quæ in lingua Arabica videtur esse conformior illi, est hęc dictio ipsum, vt cũ dicimus Socrates ipse aĩal. aut dictio, reperitur, vt cùm dicimus Socrates reperitur animal.

Quo pacto ꝓpõnes & conditionales, & prædicatiuæ fiant vnæ.

Nomen præterea & verbum, nec verum neq; falsum signãt: oratio ỽo verũ vel falsum signãt. Vocat aũt oratio verũ vel falsum signãns, ꝑdicatiua, atq; propositio, et ipsa ꝓpõ, alia est affirmatio, alia ỽo negatio, affirmatio

affirmatio vero videtur esse appositio alicuius rei super aliquã rẽ: at negatio est ablatio rei à re. & id quod ex hoc constituitur, dicitur oratio composita. Describitur iterũ oratio simplex sic, Oratio simplex est enunciatio, significans rem esse vel nõ esse, vel præsenti tempore, vel etiã futuro, aut præterito, aut absolute. Affirmatio autem est enunciatio, affirmans aliquid de aliquo, Negatio vero est enunciatio, auferens aliquid ab aliquo. Et cùm possit fieri enunciatio per orationem, quatenus est in anima, de re, quę est extra animã, quod non sit: & de re quæ nõ est ꝙ sit: & de re quæ est, ꝙ sit: & de re quæ non est, ꝙ non sit: & hoc siue enunciatione simpliciter, siue aliquo trium temporum, quæ sunt præsens, præteritum, & futurum: poterit ergo contingere, ut quodcunq; quispiam affirmauerit, alter neget: et quodcunq; negauerit, alter affirmet. Sequitur ergo, vt omni affirmationi detur negatio opposita, & omni negationi affirmatio. Hoc autem intelligitur ea ratione, qua affirmatio & negatio sunt in anima, & nõ quatenus sunt extra animam. nam res extra animam affirmatæ, nullam habent negationem oppositam: neq; res negatæ, affirmationem oppositam. consyderatio enĩ de affirmatione & negatione est, prout sunt in anima, Negatio vero & affirmatio sunt vere opposita, cũ id, quod de eis prędicatur, fuerit idem oĩ ex parte, identidem & ipsum subiectum. Sed si non fuerit idem, vel propter æquiuocationẽ aliquam, vel aliqua alia huiusmodi, de quibus in libro Sophisticarũ rationum admonebimus, tunc affirmatio & negatio nõ erũt oppositæ.

Sermo de Oratione.

LEVI. Dixit, Oratio est interpretatio significans aliquid, &c. Inquit Leui. Intelligit per id quod dicit, est iterpretatio significans aliquid, s. significatione conceptiua simplicis, quæ formatio dicitur, seu prima apprehensio, & in hoc communicat quælibet oratio: videlicet ꝙ quælibet oratio habet significationem primæ intentionis, seu rei simplicis & incomplexæ, vt aiunt, quam Arabes formationẽ vocant: licet habeat quoque significationẽ complexorum: seu secundæ intentionis, vt dicunt: quam Arabes verificationem vocant, vt post hoc declarabit, patet ergo ꝙ quicquid habet significationem verificatiuam & complexorum, habet etiam formatiuam & incomplexorum, & non econtra, Sed cum intelligat per hanc significationem, illam formalem, seu incomplexorũ, & nomen & verbum etiam eodem modo significent, ideo oportuit distinguere in hac definitione ipsam orationem à nomine & verbo, & ideo dixit in hac definitione, & quælibet eius partium primarum significat seorsum: quia quælibet partium simplicium significat seorsum, per modum conceptionis & primæ formationis: hoc est ꝙ quælibet eius partiũ primarum, quæ sunt nomen & verbum, vt post hoc declarabitur, aut ipsum nomen, & id quod habet vim verbi, significat partem rei, quam significauit ipsum totum complexum, per modum conceptionis primæ, & formationis, & non partem rei, quam significauit ipsum totum complexum per modum verificationis, seu complexorum cognitionis: quia hoc est impossibile. Et propter hoc etiam debemus intelligere ꝙ, cum ipse dicit, significans aliqd, non intelligit significationem verificatoriam, seu complexorum, quia, si sic intelligeret, tunc non ingrederetur hanc definitionem nisi oratio enunciatiua, & sic non fuisset opus dare aliam differentiam, vt distingueretur à nomine & verbo: quia iam prædixerat ipsa non significare significatione complexorum, & verificatoria, neq; esset etiam verũ, ꝙ significaret quælibet partium partem rei, quam significat ipsum totum complexum, si intelligeret hic per illam significationem, significationem verificatoriam, & complexorum. & hoc est de se notum. Per id vero quod dicit, ꝙ quodlibet simplicium significat seorsum, exponit id quod dixerat, s. ꝙ vnaquæq; partium primarum eius significat seorsum, & exponit quòd per significationem hic dictam intelligit significationem formatiuam, & incomplexorum. D.d. Oratio autem significat ad placitũ, non naturaliter. Inquit Leui. Hoc posuit hic, tanq̃ notum & famosum, ꝙ linguæ sunt ad placitum inuentæ: & ideo sunt diuersæ. Et voluit per hoc, vt puto refellere duas opiniones famosas. Prima est, quæ asserit ꝙ quælibet res composita indicatur per vnã enunciationem compositam naturaliter, eãq; significantem: quæ significatio non datur per aliam enunciationem. quemadmodum non reperitur actio instrumenti sine ipso instrumento, videlicet naturali, nam non reperitur actio concoctionis alicuius animalis sine eius ventriculo: aliàs enim frustra daretur illud instrumentum. Hæc tamen opinio est manifeste falsa: quoniam nos videmus in vna & eadem lingua varias enunciationes, significantes vnicam rem. Secunda opinio, vt fateor, est quæ putat posse reperiri varias enunciationes significantes vnicam rem, quę attamen significat naturaliter: & si nullam obtineamus electionem penitus de ipsis: siue illa sit electio compositionis arbitraria ac positiua: siue sit electio compositionis naturalis. Huius autem rei hæc est sententia, vt opinor, quod non est in arbitrio nostro eligere quãcunq; enunciationem significantem hanc vel illam rem ad placitum, neque ad quamuis enunciationem significantem eam secundum naturam: sed oportet omnino, vt cum volumus significare aliquod entium, vt significemus illud aliqua enunciatione terminata, ex illis scilicet enunciationibus quæ illud significant. sed non est nostrum eligere huiusmodi enunciationem, sed est terminata secundum naturam, iuxta aliquod clima, vel ob aliquas alias rationes. At ꝙ variæ enunciationes significent vnã rem, iuxta illorum sententiam, est velut conficere atramentum ex varijs rebus, quod potest vtiq; fieri ab aliquibus rebus. potest tamen adhuc confici ex aliquibus alijs rebus: sed non ex quauis re cõtingent, sed ex rebus terminatis. Sed hæc quoq; opinio est apparenter falsa. Possumus tamen exponere, ꝙ cum dicit ꝙ sunt aliqui, qui putant ipsas enunciationes ita significare, ꝙ velit dicere ꝙ dantur aliqui homines qui conueniunt nobiscũ in hoc, ꝙ enunciationes significent ad placitum, non secũdum naturam: qui quidem fuerunt coacti dicere ꝙ non significant secundum naturam, quia sunt aliqui alij homines, qui putant enunciationes significare secundum naturam, absq; aliqua nostra electione, & arbitrio penitus: hoc est quòd huiusmõi significatio non inuenitur per aliam enunciationem: quemadmodum non reperitur actio organi naturalis sine ipso organo. & ideo non est in arbitrio nostro accipere quãcunq; compositionem voluerimus ad significandum aliquod compositum ex compositionibus impositis ipsis enunciationibus significantibus huiusmodi significationem: quia putant ipsi non dari cõpositionem factam per impositionem, siue ex arbitrio ipsius enunciationis, neq; etiam quãcunq; cõpositionem capiamus, ex compositionibus naturalibus ipsarum enunciationum significantium hoc significatum: quia non datur nisi vna enunciatio significãs hoc significatum. Quòd autem hęc opinio sit manifeste falsa, patet ex pluralitate linguarum, quę reperiuntur.

D.d. Oratio præterea alia perfecta, &c. Inquit Leui. Per orationem imperfectam intelligit eam, quæ habet vim dictionis simplicis: vt sunt definitiones, & descriptiones, quæ ingrediuntur definitionem pręcedẽtem ipsius orationis. vocant autem eas orationem imperfectam, quia non habent prædicatum, & subiectum: sed earum significatio est velut significatio dictionis simplicis. De his autem non tractabit hic, iste enim liber tractat de his enunciationibus Indicatiuis, quæ sunt communes quinque artibus ipsis. De definitione vero in arte Demonstrãdi agitur. De descriptione tamen in arte Dialectica, seu Topica tractatur. Perfecta aũt oratio, alia est nõ indicatiua, vt est imperatiua, & optatiua. vocat autem eas orationes perfectas, quia habent subiectum & prædicatum: vt si dicatur Socrati per modum imperandi, ædifica domum. hæc autem oratio videtur habere similitudinem cum partibus orationis indicatiuæ: nisi ꝙ indicatiua indicat aliquid ita se habere, vel non ita se habere: sed quæ non est indicatiua, id non indicat. De oratione itaq; non indicatiua tractatio non attinet ad hũc librum: sed ad librum Rhetoricorum & Poeticæ, in quibus huiusmodi orationes sunt in vsu: vt ibidem declarabitur. at de oratione Indicatiua, quæ quidem est cõmunis cunctis prædicamentis, cum omnes artes eis vtantur, in hoc libro tractatur.

D. Oratio præterea enũciatiua est, &c. Inquit Leui. Vocauit Arist. priorẽ ipsam affirmationem multis rationibus. Prima est, quia ipsa affirmatio est prior notitia, hoc est quòd prius cognoscitur id, quod affirmatur de aliqua re, & illius causa cognoscitur negatio rei ab aliqua re. Secunda, quia prius affirmatur de pluribus rebus id, quod affirmatur de vna re, donec fiat adhuc notitia maior, & dignoscantur differentiæ, vt exempli causa, puer primo iudicat omnes mulieres, quas videt, esse matrẽ suã, donec validior reddatur discretio, atq; dignotio, & distinguat eam à reliquis. & ideo prius cognoscuntur ea, in quibus communicant aliquæ res, mox dignoscuntur differentiæ illarum rerum, & ex huiusmodi differentijs sunt ipsæ negationes: vt cum negamus volatum ab animali gressili, quia est qd pro-

prium ipsi pennato, & volucri. Tertia, quia affirmationes, quę sunt de aliqua re, sunt vtiq; ordinatæ, sed quæ ab ea negantur sunt infinita, quod adhuc iusius exponetur in libro Posteriorum. His igitur de causis affirmatio est prior. nam perspicuum est, q; oratio simplex, cuius subiectum est nomen æquiuocum, est oratio multiplex. vt exempli gratia, si dicatur omnis canis est corpus. nam idem valet vt si diceretur omnis canis latrabilis est corpus: & omnis piscis canis est corpus: & omnis stella cæli est corpus. & ita quoque, si fuerit prædicatum nomē æquiuocum, aut & subiectum & prædicatum simul. D. d. Oratio præterea prædicatiua est illa, quæ constat ex nomine & verbo, vel ex aliquo, quod officio verbi fungit, &c. Inquit Leui. Hoc est notum. qm nomē non cōiungitur cum nomine, nisi p copulam coniungētem ea: sed bene cōiungitur nomen cū verbo. palàq; est, q ex multis dictionibus non fit oratio, nisi coniungantur inuicem per verbum vel per aliquid, quod habeat vim verbi. nam dicere, Socrates Plato, non est oratio, sed coniungitur alter alteri per verbum, vel per aliquid quod habet vim verbi, & tunc est oratio. copulatio autē fit cum verbo substantiuo est, cum quo verbo substantiuo extat vis nominis prædicati, & vis verbi, & inest ei proprietas verbi, & vere conueniet ei descriptio verbi superius data: videlicet, quòd significet rē, & tempus illius rei. Verūtamen quandoq; extat ibi verbū substantiuum in potentia, & occultum: vt cum dicimus Socrates sapiens: cuius sensus est, Socrates est sapiens. D. d. Nomen præterea & verbum, nec verum neq; falsum significent, &c. Inquit Leui. Prima descriptio orationis enunciatiuę est, q oratio indicatiua dicitur illa, quæ verum vel falsum significat. & post hoc declarabit, quo pacto res se habeat ī huiusmodi oratiōe, & dicit, q datur aliqua oratio indicatiua, quæ nec verum neq; falsum indicat, dum profertur: vt sunt orationes futuræ possibiles: vt cum dicimus, Socrates ibit cras ad plateam. sed nihil facit huiusmodi obiectio contra descriptionē hanc ipsius orationis indicatiuæ. quoniam huiusmodi oratio erit vera vel falsa omnino in futurum: licet non sit vera neq; falsa, dum profertur. sed oratio non indicatiua nullo tempore omnino erit vera vel falsa. Secunda vero descriptio ipsius orationis indicatiuæ, si debeat amplecti omnem orationem indicatiuā, oportet vt itelligamus per hoc quod dicit, quòd oratio simplex est enunciatio significans rem esse, vel non esse, contineat rem inesse rei, & rem existere simpliciter. nā quædam significant rem inesse rei, vel non inesse rei: vt cum dicimus Socrates est sapiēs, aut non est sapiens. quædam vero alię significant rem esse simpliciter, vel non esse: & sunt propositiones absolutæ: vt cum dicimus homo est, & vacuum non est. Palam autem est, q res quæ sunt in anima, quæ per orationem significantur, possunt vtiq; ita se habere extra animam, atq; respondere ipsi esse: & huiusmodi res sunt veræ, possunt tamen non correspondere, & sunt falsæ. & hoc palam est, & publicum, nempe verum & falsum depēdere ex rebus. & si aliqui Antiquorum dixerint, oīa esse falsa, aliqui vero alii omnia esse vera, attamen professor huius artis non habet tractare de illorum opinionibus, quiá ipse ponit tantum res publicas & famosas: sed illorum opiniones non habent ortum à rebus publicis. In libro autem Metaphysicæ tractabitur de eorum opinionibus. Si igitur dantur aliqua vera, aliqua falsa, sequitur ergo, vt quicquid affirmatur ab aliquo, possit negari ab alio, & econtra, & hoc quatenus est in anima, non enim potest extra animam affirmatum & negatum simul esse: sed extra animam vel est affirmatum, vel negatum. & hoc iam supponitur à professore huius artis, prout ex publico & famoso habetur: videlicet, q affirmatio & negatio diuidunt verum & falsum. Et inductione probabitur ex generibus verificationis. quoniam verificatio, quæ fit de vna quiditate, est, vtrum existat, vel non existat. palam autem est q si est existens, non est non existens: & si est non existens, ergo nō est: & si non est, ergo est non existens. nam non datur medium inter esse & priuationem. Hacmet quoq; ratione potest dici de verificatione facta de duabus quiditatibus. quoniam vel vna quiditas inest alteri, vel non. & propter hoc est manifestum, q affirmatio & negatio, si vna est vera, altera est falsa: & econtra. Et licet Antiqui contradicant huic sententiæ, tamen professor huius artis iam supponit hoc rōne famositatis & publicę apparentiæ: quia nos videmus in disputationibus contradicere alterum alteri, ita vt dicat vnus alteri non esse verum id, quod ipse dicit esse verum. si igitur negatio & affirmatio esset idē, tunc alter non contradiceret alteri. hoc autem satis est in hac arte. Manifestum autem est, q negatio & affirmatio non opponuntur, nisi fuerit in eis prædicatum idem, atq; subiectum. nā hęc, homo non est hinnibilis, non opponitur huic, equus est hinnibilis: quia subiectum non est idem. neq; hæc, homo nō volat, non opponitur huic, homo est rationalis: quia prędicatum nō est idem. Eadem quoq; ratione, si fuerit vnum eorum nomen æquiuocum aut vtrunq;, & capiatur in vna illarum propositionum pro vno significato, & in alia pro alio significato: qa tunc significatum ipsius subiecti & prædicati in ambabus propositionibus non erit idem. Identidem si verba copulantia nō significent vnam & eādem rem; vt cum dicitur Socrates erat diues, & Socrates nō est nunc diues. nam verbū copulans in vna propositione significat tempus præteritum, in alia vero tempus præsens. & sic de reliquis verbis copulantibus: sicut contingit quoq; in propositionibus modalibus. vt exempli gratia de modalibus hæc, Socrates possibile est vt scribat, non opponitur huic, Socrates non est necessarium vt scribat, quia modus non est idem in vtraq; propositione: ita quoque hęc, Socrates est cum domo, non opponitur huic Socrates non est cum domo: quia propositio, cum, non est eadem in ambabus propositionibus. Simili modo etiam si capiatur subiectū vel prędicatum absolute & simpliciter in vna propositione, in alia vero copulatum & coniunctum. nam hæc, Socrates est albus pilis, non opponitur huic, Socrates non est albus. nam in vna illarum capitur albus copulate, & in alia absolute. In libro tamē Sophismatum fiet mentio de aliquibus istorum. nam Sophistarum propositum est inducere homines, vt credant extare contradictionem in propositionibus: in quibus nulla existit contradictio. Aristoteles autē tradit ibi regulas & methodos, quibus huiusmodi deceptiones tollantur omnino.

Diuiditur Enunciatio iuxta quantitates notas. Enunciationum oppositiones assignantur: circaq; ipsarum ueritatem ac falsitatem regulæ traduntur: ac quæ sit una affirmatio & negatio determinatur. Cap. V.

QVoniam autem sunt hę quidem rerum vniuersales, illæ vero singulares: (Dico autem vniuersale, quod ī pluribus prędicari natum est: Singulare vero quod nō: vt homo quidem vniuersalium est, Callias vero eorum quæ sunt singularia): necesse est quoq; enūtiare quòd inest aliquid aut non, aliquādo quidem alicui eorū quæ vniuersalia sunt, aliqn autem eorū quæ singularia * sunt. Si ergo in vniuersali vniuersaliter enūtiet quis * quòd est aut non est, contrariæ enuntiationes erunt. Dico autem in vniuersali enuntiare vniuersaliter: vt omnis homo alb⁹ est, nullus homo albus est. SECTIO SECVNDA, sec. Grecos.

* a. l. sunt: si quidē in vniuersali

* a. l. q. est aliqd, aut n. erunt hę contrariæ enunciationes.

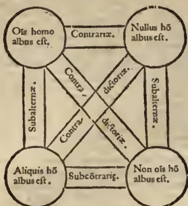
Quando autem in vniuersalibus, non vniuersaliter autem, * non sunt contrariæ: quæ autem significantur, est esse aliquando contraria. Dico autem nō vniuersaliter enuntiare in ijs quæ vniuersalia sunt, vt est albus homo, nō est albus homo. cùm enim vniuersale sit homo, non vniuersaliter vtitur enuntiatione. omnis nanq; non vniuersale significat, sed quòd vniuersaliter. In eo vero quod prędicatur vniuersale, id quod est vniuersaliter prędicare, non est verum. nulla enim affirmatio vera erit, in qua cúm vniuersale sit prædicatum, vniuersaliter prædicatur: vt est omnis homo, omne animal. Opponi autem affirmationem negationi dico cōtradictorie, quæ vniuersaliter significat eidem, quòd non vniuersaliter. vt omnis homo albus est, non omnis homo albus est: nullus homo albus est, aliquis homo albus est. Contrarie vero vniuersalem

* a. l. hę quidem nō sunt contrariæ

falem affirmationem & vniuerfalem negationem. * vt omnis homo iuftus eft, nullus homo iuftus eft.

P a.l. vt ois hō alb' eft, nullus hō albus eft.

Oppositarum propositionum descriptio.

De regulis oppositarū propōsum.

Quocirca has quidem impoffibile eft fimul effe veras: his vero oppofitas contingit aliquando in eodem fimul effe veras: vt non omnis homo albus eft, & aliquis homo albus eft. Quæcunq; igitur contradictiones vniuerfalium funt vniuerfaliter, neceffe eft alteram effe veram vel falfam: & quæcunq; in fingularibus funt: vt eft Socrates albus, non eft Socrates albus. Quæcunq; autem in vniuerfalibus quidem, non vniuerfaliter autem, non femper hæc quidem vera eft, illa uero falfa eft. fimul.n. uerū eft dicere ꝙ eft hō albus, & ꝙ non eft homo albus. & eft hō pulcher, & nō eft hō pulcher. fi enim turpis eft, non eft pulcher. & fi fit aliquid, non eft. Videbitur autem fubito inconueniens effe: iccirco quoniā uidetur fignificare idem, hoc, non eft homo albus, & hoc, nullus homo eft albus. hoc autem neq; idem fignificat, neq; fimul neceffario. Manifeftum eft autem ꝙ una negatio unius affirmationis erit. hoc enim idem oportet negare negationem, quod affirmatio affirmauit, & ab eodē uel ab aliquo fingularium, uel ab aliquo uniuerfalium: ut uniuerfaliter, uel ut non uniuerfaliter. dico autem ut eft Socrates albus, non eft Socrates albus. Si autem * aliud aliquid ab eodē, uel ab alio idem, non eft oppofita, fed erit ab ea diuerfa. Huic uero quæ eft, omnis hō albus eft, illa quæ eft, non omnis homo albus eft. illi uero quæ eft, aliquis homo albus eft, illa quæ eft, nullus homo albus eft. illi autem quæ eft, eft homo albus, illa quæ eft, non eft homo albus.

P a.l. aliud ab alio idem non eodem.

Quòd igitur una affirmatio uni negationi opponitur contradictorie, & quæ funt hę, dictum eft. & quòd contrariæ aliæ, & quæ funt illæ, dictum eft. & ꝙ non omnis uera uel falfa contradictio, & quare, & quando vera uel falfa. Vna autem affirmatio & negatio eft, quę unum de uno fignificat, uel cùm fit uniuerfale uniuerfaliter, uel non fimiliter. ut omnis homo albus eft, non omnis homo albus eft: eft homo albus, non eft homo albus: nullus homo albus eft, aliquis homo albus eft: fi album unum fignificat, Si uero duobus unum nomen pofitum eft, ex quibus non eft unum, non eft una affirmatio, neq; una negatio: ut fi quis ponat hoc nomen tunica, hoī & equo: ꝙ tunica alba eft, hæc non eft una affirmatio, nec una negatio, Nihil enim differt hoc, q̄ dicere quòd eft homo * equus albus. hoc autē nihil differt quàm dicere eft homo albus, & eft equus albus. Si ergo hæ multa fignificant, & funt plures, manifeftum eft quod & prima, vel multa, vel nihil fignificat. neque enim eft aliquis homo equus. Quare nec in his neceffe eft hanc contradictionem veram, illam vero falfam effe.

De affirmatione & negatione vna.

P a.l. ...

De Enunciationum oppositionibus, ac ipsarum circa ueritatem & falsitatem regulis.

Differentia Secunda.

AVER.

Rerum ait duo funt genera: aliæ enim funt vniuerfales, aliæ vero fingulares, i. ipfa induidua: Intelligo autem per vniuerfale, id quod natum eft prædicari de pluribus: vt animal, quod de hominę & equo, & reliquis animalibus prædicatur. Singulare vero eft, quod nō eft natū prædicare de pluribus vno: vt Socrates & Plato. Cùm ergo enunciamus aliquid ineffe alicui aut non ineffe, neceffe vtiq; erit huiufmodi enunciationem effe alicuius rei vniuerfalis, uel fingularis. & fi rerum fuerit uniuerfalium, neceffe eft ut fumatur cum aliquo figno indicante quantitatem, (quod Arabes murū uocant) uel fine tali figno. Intelligo autem per fignum huiufmodi, dictionem uniuerfalem & particularem: ut omne, et aliquód. & fi cū nota fumatur quantitatis, tunc nęceffe erit ut fumat cum nota quantitatis uniuerfali uel fingulari. Oppofitiones autem fm affirmationem & negationem, quarum fubiectum eft aliquod fingulare, dicuntur fingulares: ut cùm dicimus Socrates eft miffus, Soçrates non eft miffus. Oppofitiones uero, quarū fubiectum eft quid vniuerfale fumptū fine nota quantitatis, uocantur indefinitæ: ut çùm dicimus, homo eft albus, homo nō eft albus. Sed oppofitiones, quarum fubiectum eft quid uniuerfale, fumptum cum nota quantitatis tripliciter fiūt. nam uel fumitur quodlibet eorum cum nota uniuerfali: aut unum eorum cū nota uniuerfali, & alterum cum nota particulari; uel utrūq; cum nota fingulari fumitur. Si ergo utrunq; eorum nota uniuerfali conftet, contrariæ enunciationes uocantur: ut çū dicimus, omnis homo eft albus, nullus homo eft albus, Si uero unū eorum conftet uniuerfali nota, & alterum particulari, uocantur contradictoriæ. & hoc bifariam fit: uidelicet vel vniuerfalis propofitio conftabit per affirmationē, particularis vero per negationem: vt cùm dicitur omnis

nis homo est albus, non omnis homo est albus, vel aliquis homo non est albus: quoniam negatiua particularis his duobus modis enunciatur: vel erit huius cõtrarium, vt scilicet addatur nota vniuersalis ipsi negationi, & particularis affirmationi: vt si dicatur aliquis homo est albus, nullus homo est albus. Quòd si quælibet earũ nota particulari constet subcontrariæ vocabuntur: vt si dicatur aliquis homo est albus, aliquis homo nõ est albus. sunt ergo gñ̃a oppositionum sm̃ affirmationem & negationem sex, nempe singulares, indefinitæ, contradictoriæ quæ duæ sunt, contrariæq;, atque subcontrariæ. Ea vero ratione, qua coniungitur nota quantitatiua ipsi prædicato, nulla vtiq; datur diuisio ipsarum enunciationum. quoniam, cùm annectitur nota quantitatiua ipsi prædicato, erit vtiq; enunciatio vel falsa, vel superabundans. falsa quidem, vt cùm dicitur omnis homo est omne animal: superflua vero, vt cùm dicitur, omnis homo est aliquod animal.

De regulis oppositionum in [illegible].

Et posteaq; iam posita fuerunt genera enũciationũ; nunc dicendum est, q singulares diuidunt semper verum & falsum: videlicet, q si vna est falsa, alia est vera: & q non possunt simul esse veræ vel falsæ, vt cùm dicitur Socrates abijt, Socrates non abijt. & hoc est manifestum inductione. Contradictoriæ quoq; in omni materia diuidunt verum & falsum. Contrariæ vero diuidunt verum & falsum in materia necessaria, & impossibili. sunt tamen simul falsæ in materia possibili, & non possunt esse simul veræ: sed si vna est vera, altera est falsa. Subcontrariæ autẽ diuidunt quoq; uerum & falsum in materia necessaria, & impossibili. sunt tamen simul ueræ in materia possibili, at una illarũ existente falsa, altera erit de necessitate uera. Exemplum contrariarum, quæ sunt simul falsæ in materia possibili: ut cùm dicitur omnis homo est albus, nullus homo est albus. exemplum subcontrariarum quæ in materia possibili sunt ueræ: ut si dicatur aliquis homo est albus, aliquis homo non est albus. Indefinitæ uero possunt esse simul ueræ in materia possibili: attamen possunt habere naturam enunciationis contrariarum. & huius rei causa est, quia articulus, Al, in lingua Arabica, & Ha, in Hebraica, i. ipse & alij, qui funguntur officio horum articulorum in alijs linguis, quandoq; significant id, quod significant notæ uniuersales, & quãdoq; id quod significant notæ particulares. si igitur fungantur officio notarum uniuersalium, tunc habent uim cõtrariarum: si uero idem significent, quod & ipsæ particulares notæ, tunc habent uim subcontrariarum: quoniam poterit esse simul uerũ dicere al, i. ipse homo est albus, et al, i. ipse homo non est albus: quando scilicet idem significet ille articulus al, vel ha, i. ipse, quod sigñat nota particularis. possunt tamen esse simul falsæ, qñ idem significet ille articulus al, seu ha, in Hebræo, quod significat nota uniuersalis.

At genera oppositionum dictarum poterunt quidem ita se habere, ut descripsimus, s. ut aliquæ earum diuidant uerum & falsum semper: aliquæ uero sint simul ueræ: & aliquæ falsæ simul, dum capiatur pro una affirmatione una negatio, & uni quoque negationi respõdeat una affirmatio: seruatisq; cum hoc adhuc alijs conditionibus ad id requisitis, quæ adhuc dicentur, & non q deturum affirmationi plusq; una negatio: ut q detur affirmationi uniuersali negatiua uniuersalis, & negatiua particularis: ut si opponatur huic propositioni, s. omnis homo est albus, nullus homo est albus, & non omnis homo est albus: uel contra negatiuam uniuersalem opponatur affirmatiua particularis, et affirmatiua uniuersalis: ut cùm dicitur nullus homo est albus, opponatur aliquis homo est albus, oĩs homo est albus. Et huius rei causa est, quia uni affirmationi una debetur negatio: & ipsa quoq; affirmatio est affirmatio unius negationis. & huius rei indicium est, quia negatio negat eandem rem, quam affirmauit affirmatio de eodemmet subiecto, quod affirmauit affirmatio: siue illud subiectum fuerit quid singulare, siue uniuersale, in quo fuerit apposita nota uniuersalis uel particularis. nam si prædicatum, quod affirmatur, non esset prædicatum, quod negatur: identidem et subiectum illius nõ fuerit subiectũ negatum: tunc illi affirmationi dabitur alia negatio, & illi negationi alia affirmatio.

De unitate affirmationis, ac negationis.

Affirmatio præterea & negatio tũc dicitur eẽ vna, cùm idem significat dictio subiecti & prædicati in eis: siue subiectum sit quid particulare, vel vniuersale: siue apponatur ipsi vniuersali nota vniuersalis, uel non apponatur. vt si dicatur omnis homo est albus, non omnis homo est albus: & homo est albus, homo nõ est albus: si ponamus hominem & album significare idem. Sed si dictio subiecti earum, vel prædicati non significent idem, tunc illa affirmatio non erit vna affirmatio, neq; negatio una negatio. vt exempli gratia, si quis imponat hoc nomen tunica ipsi homini, & equo, & dicat tunica est alba, tunica non est alba: tunc hæc affirmatio non erit vna, neq; negatio erit vna. quoniam, cùm dicimus tunica est alba, duas significat affirmatiões. nam idem significat quod homo est albus, & equus est albus, quæ sunt duæ enunciationes, et non vna. identidem dicere, tunica non est alba, duas significat negationes. nam significat idem, quod equus non est albus, & homo non est albus. cuius rei causa est ipsa dictio æquiuoca: nempe tunica. & ideo illa enunciatio, cuius prædicatum, vel subiectum, vel vtrunq; est nomen æquiuocum, nõ est vna, sed plures: et tot numero, quot sunt significata, quæ per nomen æquiuocum significantur. Oppositiones ergo, quæ per huiusmodi enunciationes æquiuocas fiunt, s. contradictoriæ & singulares, nõ est necessarium vt si vna sit vera, altera sit falsa. Sed post hoc adhuc dicemus, quando enunciationes, quarum subiectum vel prædicatum sunt plures res, dicantur vna enunciatio, & quando non. Tria ergo sunt subijcienda in ipsis oppositionibus, si debeat reperiri in eis oppositio, vt narrauimus. Primum est vt sit earũ subiectum & prædicatum vnum omni ex parte: non q capiatur in vna earum vno modo, & in alia alio modo. Secundum, vt earum affirmatio & negatio sit eadem. Tertium, vt ponatur oppositum vnius affirmationis vna negatio. iam patuit autem quando sint oppositæ, vere oppositæ, & quot sint genera oppositionum, & qualiter disponantur in oppositione.

De Enunciationum oppositionibus, ac ipsarum circa ueritatem ac falsitatem regulis.

Differentia Secunda.

LEVI.

DEinde d. Rerum autem duo sunt genera, vniuersales, &c. inquit Leui. Licet non sit semper necessarium, vt cum nota quantitatiua reperitur in prædicato, quòd sit falsum vel superfluum: quoniam poterit esse verum, & non esse superfluum: vt cum dicitur omnis homo est omne rationale: & sic de reliquis omnibus, quæ cõuertuntur in prædicatione: nihilo secius, propterea q potest contingere in aliquibus materiis, vt sit falsum vel superfluum: ideo putauit Aristo. q non coniungitur nota quantitatiua ipsi prædicato in aliqua lingua. Sed posset quis obijcere, & dicere, q si sic esset, ergo non deberet poni nota quantitatiua in ipso subiecto: quia contingeret etiam illud esse falsum, uel superfluum. superfluum quidem, vt cum dicitur aliquod animal est rationale. nam hoc idem sequitur si dicatur, animal est rationale: & sic illud aliquod, erit superfluum. falsum uero, vt cum dicitur, omne animal est rationale. Ergo illa causa, quam Aristo. reddit, cur nõ sit in vsu ponere notam quantitatiuam in ipso prædicato, non est vera: quoniã ob eandemmet causam non deberet esse in vsu ponere notã quantitatis in ipso subiecto. Ad hoc autem dicendum est, q ideo

non

non est in usu ponere notam quantitatiuam in prędicato, quia sunt duo quæsita simul: videlicet, vtrum prædicatum affirmetur de subiecto, vel an sit denegatum ab omni alia re præter q̃ ab illo. nam, cum dicimus, omnis homo est omne rationale, iudicabitur q̃ omnis homo est rationalis: & iudicabitur etiam q̃ ipsum rationale est denegatum ab omni alia re, præterq̃ ab ipso homine. Hæc autem sunt duo quæsita diuersa; & ideo in usum uenit ponere hoc in duabus propositiõibus, nõ in vna. & hoc est de se notum, quoniam quæsitum ipsum nihil aliud est, q̃ vtrum hæc res insit huic rei, vel non insit ei: non utrum insit huic rei, & non insit alicui alteri simul.

De regulis oppõnum in ppõnib⁹ p̃sentis, ac p̃teriti ágis.

D.d. Et posteaq̃ iam posita fuerunt genera enũciationum. Inquit Leui. Hoc vtiq; est manifestum in ipsis singularibus oppositis, quoniam, cum subiectum sit vnum numero, & affirmatio & negatio non coniungantur in eademmet re, neq; negantur simul à re, ideo oportet ut diuidant semper uerum à falso. quoniam hoc est publicum, & famosum de ipsa affirmatione & negatione: videlicet quòd non coniunguntur in eadem re simul, neque negantur ab ea simul. & hoc probatur adhuc per inductionem in duobus modis verificationis, vt paulo ante dictum fuit. nam Socrates vel est, vel non est. similiter etiam Socrates sedet, vel Socrates non sedet. & hoc est satis notum de se, ratione famositatis, & diuulgationis, quæ satis est in hac arte. Similiter etiam & ipsæ contradictoriæ diuidunt verum à falso simul. & hoc inductiue quoq; probatur. quoniam ipsa vniuersalis vel est vera, vel falsa. & si falsa, vel falsa in toto, vel in parte. sed si fuerit vera, manifestum est q̃ non est vera de toto subiecto, nisi propterea quia est uera de omni parte subiecti. nam non erit verum dicere, omne animal est sensitiuũ, nisi verificaretur de qualibet partium subiectiuarum animalis, s. q̃ sit sensitiua. & eadem est ratio de negatiua. Sed cum verificetur affirmatio prædicati de omnibus partibus subiectiuis ipsius vniuersalis, ideo sequitur q̃ non potest esse verum dicere aliquod animal non est sensitiuum: quoniam de eademmet parte fuit affirmatum in propositione vniuersali q̃ sit sensitiuum. sic igitur sequeretur q̃ una & eadem pars animalis sit sensitiua, & non sensitiua simul: quod est falsum. & ideo dicere aliquod animal non est sensitiuum necessario erit falsum. Similiter quoque probabitur, quòd si uniuersalis fuerit negatiua & vera, quòd particularis affirmatiua erit falsa. & ex hoc probatur quòd si uniuersalis fuerit falsa de omni, quòd necesse est ut particularis sit uera: quia uniuersalis nõ est falsa de omni, nisi quia est falsa in omnibus partibus subiecti ipsa negatio. ergo necesse est, ut paulo ante fuit dictum, quòd affirmatio sit uera de ipsis: & sic erit uera enunciatio uniuersalis affirmatiua. & si sit uera uniuersalis affirmatiua, ergo necessario erit uera particularis affirmatiua: quæ quidem sub ipsa continetur. videlicet, si est verum dicere, omne animal est sensitiuum, necessario vtiq; erit verum, aliquod animal est sensitiuũ: & ideo oportet vt sit vera ipsa particularis. & si fuerit falsa ipsa vniuersalis in parte aliqua, ideo oportebit vt sit vera de illamet parte ipsa negatio, si fuerit affirmatiua: & ipsa affirmatio, si fuerit negatiua. & cum hoc sit verum de illa parte, erit vtiq; verum de aliqua parte etiam ipsius vniuersalis. & ideo oportet, vt particularis sit vera, si vniuersalis sit falsa: siue in toto, siue in parte. iam autem fuit probatum, quòd particularis est falsa, quando vniuersalis est vera. Ita quoq; oportet contradictorias diuidere verum à falso in omni materia. & hoc videtur esse verum in contradictoriis, licet subiectum vel prędicatum fuerit æquiuocum, si sumatur secundum vnum significatum in ambabus propositionibus: videlicet, q̃ sumal in quaslibet illarum propositionum secundum quodlibet significatum, quod per eas significatur, aut secundum aliquod ipsorũ: & id quod in vna propositione significatur, significet omnia illa, quæ significantur in alia propositione. His autem sic se habentibus, videtur q̃ ipsæ contradictoriæ diuidant verum à falso semper. nos tamen declarabimus paulo inferius, vbi declarantur conditiones datæ ab Aristo. quo pacto res se habeat in hoc. At si in vna illarum propositionũ non significentur omnia illa, quæ significantur in alia, tunc vel non erunt huiusmodi propositiones oppositę omnino: & hoc vtiq; fiet, si sumatur in vna propositione secũdum vnum significatum, & in alia secundum aliud significatum: vel q̃ sint oppositæ, sed non contradictoriæ, vt si dicatur, nullus canis latrat, & itelligamus per hoc omnia illa, quę nominantur canis, vt piscis canis, & sydus, & latrabilis, tunc eius contradictorium non erit dicere aliquis canis latrat, si intelligamus per hoc, tantum sydus illud vocatum canis, & piscis etiam qui canis vocatur: quoniam contradictorium oportet vt sit in aliqua parte ipsius vniuersalis, quęcunq; fuerit illa, & non in parte determinata, vt ex superius dictis patet. nam si propositio vniuersalis fuerit falsa in parte, oportebit ipsam particularem contradictoriam esse veram: quia ipsa est vera de ea parte, de qua vniuersalis est falsa. Sed si sumatur pars particularis & propria, tunc non oportet, vt sit vera illa particularis, quæ significat illam partem. quia potest fieri vt ipsa vniuersalis sit vera de illa parte, & falsa i alia parte, præter illam, & est maxime notum. & ideo posuit Aristot. aliquas conditiones de ipsis propositionibus oppositis, in q̃bus reperiuntur illæ proprietates, quas numerauit in vnaquaq; oppositarum. D.d. Contrariæ quoq; diuidunt verum à falso in materia necessaria, & impossibili, hoc est necessaria toti subiecto, vel impossibili toti subiecto. sed si fuerit necessaria in vna parte, & impossibilis in alia parte, tunc sunt simul falsę, vt cum dicitur, omne animal est rationale; nullum animal est rationale. possumus tamen dicere, q̃ Arist. vocat hoc possibile largo modo: vt dicitur in libro Prædicabilium, q̃ differentia inest generi in potentia. Sed vt nostra fert sentẽtia, litera hic ita debet se haberi, q̃ contrariæ diuidunt verũ à falso in materia necessaria, vel ĩpossibili toti subiecto: & sunt simul falsæ in materia, quæ non est necessaria vel impossibilis toti subiecto. & includitur in hoc ipsum possibile, & id quod est necessarium alicui parti subiecti, impossibileq; scilicet alicui alii parti. Vel possumus dicere, q̃ Aristo. non est locutus hic nisi de enunciationibus contrariis, in quibus subiectum nõ est diuisum in varias species, & tũc dictum illius est verum. Cuius rei indicium est, ipsum exemplum datum ab eo de hoc, cum dicat, omnis homo est albus, nullus homo est albus. Identidem dicendum est de subcontrariis, q̃ scilicet, si vna est vera, altera est falsa in materia necessaria, vel impossibili toti subiecto: & sunt simul veræ in materia quæ nõ est necessaria vel ĩpossibilis toti subiecto: & sub hoc ingreditur id, quod est necessarium alicui parti subiecti, impossibile alicui alteri parti. & ideo huiusmodi modus dicendi de proprietatibus subcontrariarum datur in lingua nostra. nam in illo modo dicendi suo nõ dignoscitur vsus eorum in ipso necessario alicui parti subiecti, & in impossibili alicui alteri parti. Posset quoq; dici, q̃ Arist. non loquitur hic de subcontrariis, nisi cum subiectum nõ est diuisum in varias species. & huius rei indicium est exemplum datum ab ipso de hoc: videlicet, aliquis homo est albus, aliquis homo non est albus. Et potest credi, q̃ Aristo. subiiciat post hoc hanc conditionem, s. q̃ subiectum vel prædicatum non dicatur de pluribus rebus: nempe ne vnum eorum sit genus, neq; nomen ęquiuocum. At re vera Aristo. non vult q̃ non sit vnum eorum genus, vt post hoc declarabimus. & ideo ratiõabile est vt per necessarium, vel impossibile intelligatur hic id, quod est necessarium vel impossibile toti subiecto: & per possibile itelligatur id, quod non est necessarium vel impossibile toti subiecto.

D.d. At genera oppositionum dictarum poterunt quidem ita se habere, vt scripsimus, &c. Inquit Leui. Sensus est, vt vni affirmationi detur vis vnius negationis, ita vt non sumat nota quantitatiua communis vtrisq; illis rebus, nempe notæ vniuersali, atq; particulari, vt cum dicitur, omnis homo non est scribens. nam quandoq; significat id, quod significat dicere, non omnis homo scribit: quandoq; vero habet vim huius propositionis, s. nullus homo scribit: cum scilicet capitur illud non scribens pro infinito nomine, nõ pro negatione: ac si diceret, omnis homo est non scribens, vel est id quod nõ scribit simul, quod est ipsum prædicatum. & sic hæc erit propositio quæ affirmat prędicatum, quod est scilicet non scribens, de omnibus indiuiduis hominis. De enunciationibus itaq; sic se habentibus non est necessarium vt æque respondeant illę proprietates prædictæ in ipsis opppositis. nam si huic, omnis homo est albus, opponatur hæc, omnis homo non est albus, ita vt capiatur pro negatiua particulari, & negatiua vniuersali: tũc non erit necessarium, vt si concedamus has esse contrarias, q̃ propterea sint ambæ falsæ in materia possibili. quoniam cum dicitur, omnis homo non est albus, poterit intelligi de particulari negatiua, & erit vera. identidem neq; erit necessariũ, si ponamus has esse contradictorias, q̃ pròpterea si vna est vera, altera sit falsa; quia, si dicatur omnis homo non est albus, poterit intelligi de negatiua vniuersali, licet sint ambæ falsæ. ita quoq; res se habebit, si nota affirmatiõis esset æquiuoca, si hoc reperiatur in aliqua lingua. Quemadmodum ergo debemus præcaueri ab æquiuocatione subiecti vel prædicati, ita oportet vt caueamus ab æquocatione, quę possit esse in nota quantitatis. & ideo dixit q̃ habeat vim vnius negatiuæ: quoniam potest dari vna negatiua, quæ habeat vim duarum negatiuarum, identidem potest reperiri in vna affirmatione. & ita possemus quoq; dicere, licet sit satis remotum, q̃ si capiantur pro vna affirmatione duæ negationes in actu, & vna sit particularis, & alia vniuersalis, non erit necessarium, vt hic sit verum id, quod dixim⁹ de oppositis, quia huic, omnis homo est albus,

Inqt Iacob interpres in lingua Hebraica idem valet hõ scribit, & hõ est scribens, & sic in negatiuis.

non

non contradicit, nullus homo est albus, & aliquis homo non est albus, ita vt sint simul veræ hæ duæ, sicut erat falsum dicere omnis homo est albus, & ita etiam huic, omnis homo est albus, non est contraria, nullus homo est albus, & omnis homo non est albus simul, ita vt sint falsæ omnes istæ in materia possibili. fuit autem necessarium dare oppositum vnius affirmationis vnam negationem, & non plures: & oppositum vnius negationis vnam affirmationem, & non plures: quia vna negatio est quidem vna negatio unius affirmatiõis: & similiter vna affirmatio est vna affirmatio vnius negationis. Sed si poneretur pro opposito vnius affirmationis plusq̃ vna negaoo, siue in potentia, siue in actu, palam est q, cum ipsa affirmatio opponatur cuilibet illarum negationum, erit vtiq; plusq̃ vna, ratione oppositionum, nam opponetur vni negationi, & adhuc alteri, & ideo hæc affirmatio vel negatio, siue negationes habebunt vim duorum generum oppositarum. & huius rei ratio, s. q hæc vna affirmatio sint duæ ratione negationum, quibus opponitur, est, quia negatio negat ipsummet prædicatum ab ipsomet subiecto, quod affirmauit affirmás, & hac ratione opponitur ei. & ideo oportet vt vni rei non opponatur nisi vna res. nam obiectio fit hac ratione, hoc est, q obiiciés obiicit illi, qui proponit ei negationem unam, & non duas negationes, quia tunc essent duæ obiectiones. Hoc itaq; est id, quod nobis uidetur in hoc loco iuxta literam. Verũtamen contra hanc conditionem ab Aristot. positam insurgit dubium non mediocre: nempe q, si Aristote. intelligeret per hanc conditionem id, quod intelligit Auerroes, tũc huiusmodi conditio esset posita temere. nam, si adesset æquiuocatio in nota quantitatiua, ut diximus nos, tunc obiiciens intelligeret eam uelut particularem, uel tanq̃ uniuersalem. sed non intelliget vllo pacto q sit simul ptalis & uniuersalis. sed nemo dubitat, q nõ est obiicientis consuetudo, ut obiiciat ipsi affirmanti per duas negationes, videlicet q, si dixerit quispiam, omnis homo est albus, non obiiciet ei obiiciés, ut dicat simul, nullus homo est albus, non omnis homo est albus: nisi forte retrahat se à prima negatione, & dicat secundam negationem: & ipsum oppositum erit secunda negatio, non prima. sed utcunq; sit, tandem manifestum est, q hæ duæ negationes simul non sunt oppositæ propositioni ipsius affirmantis: quia non sunt una propositio, sed quælibet earum opponitur proprie ei, & i qualibet earum repenuntur illæ proprietates, quæ enumeratæ sunt in illa oppositione. Si ergo hęc esset sententia huius conditionis, tũc nihil faceret hæc conditio in hoc negocio. Sed vt mea fert sententia, Aristo. voluit per hanc conditionem, vt non sumatur in vna enũciatione aliqua pars terminata ipsius subiecti, vel ipsius prædicati in altera enunciatione. quoniam, si ita fieret, tũc vni affirmationi non daretur vis vnius negationis: neque tunc etiam veræ essent illæ proprietates, dictæ in ipsis oppositis. vt gratia exempli, si dixerit quispiam, omne animal est rationale, & obiiciat ei obiiciens dicens, nullus homo est rationalis. q autem hęc negatio nõ sit vna illi affirmationi, nemo ambiget, quia illi affirmationi dabuntur plures negationes, vt si dicatur nullus equus est rationalis, nullus asinus est rationalis. & ideo non respõdet illi affirmationi vis vnius negationis, sed vis plurium negationum, sed vna negatio respõdens illi affirmationi erit hæc, nullũ animal est rationale, vel hæc, non omne animal est rationale. Constat autem quoq;, q si ita res se haberet, tunc non verificarent de eis illæ proprietates datæ in ipsis oppositis de necessitate, quoniam necesse est vt existimentur hæ duæ enunciationes esse contrariæ: quia in qualibet earum extat nota quantitatiua vniuersalis, & de istis profecto non verificantur proprietates contrariarum: nec existimantur esse contradictoriæ, quia homo est aliquod animal, & ideo existimabitur, q cum dicimus, nullus homo est rationalis, habeat vim istius, s. aliquod animal non est rationale. & de his quoq; non verificabuntur omnino proprietates contradictoriarum: quia vtræq; sunt falsæ. Et si diceremus etiã vice huius, s. nullus homo est rationalis, hanc, non omnis homo est rationalis, tunc posset potius existimari, q sint contradictoriæ, quia est particularis: tamen non verificabuntur de eis proprietates contradictoriarum. & par vtiq; erit ratio de affirmatione: videlicet, si vni negationi detur vis plurium affirmationum: vt si capiatur pro opposita huius, nullum animal est rationale, hæc, omnis equus est rationalis, vel aliquis equus est rationalis. sic eni non verificabuntur de eis illæ proprietates datæ ipsis oppositis, vt perspicuum est. Identidemq; continget in ipso prædicato: vt gratia exempli, si quispiam dixerit, Socrates nõ sentit, & obiiciens obiiciat ei, & dicat, q sentit oculo, tunc hæc affirmatio non erit vna illi negationi, sed habet vim plurium affirmationum sic, videlicet dicendo, q sentit lingua, vel aure, vel naribus eius: & sic poterunt esse hæ ambæ falsæ, cum Socrates fuerit cæcus. Idemq; continget in enũciationibus vniuersalibus, vt exempli causa, si detur pro opposita huius, nulla spongia marina sentit, hæc, aliqua spongia marina sentit sensu visus: hę autem duæ enunciationes reputabuntur esse contradictoriæ, cum tamen sint simul falsæ. & ideo fuit coactus Aristo. ponere hanc cõditionem, quia potest fieri obiectio hoc modo dicto. Dicit igitur Arist. q huius rei indicium, scilicet q oporteat vni negationi dari, ac respondere id, quod habeat vim vnius affirmationis, & vni affirmationi respondere vna negatio, indiciũ est, quia negans negat quidem eandemmet rem prædicatam, quam affirmauit ipse affirmans, ab ipsa met re subiecta. & hac ratione extat inter eos disceptatio. nam, si prædicatum affirmatum non esset prædicatum negatum, vel subiectum non esset subiectum, tunc illi affirmationi responderet alia negatio, præter hanc negationem: & huic negationi alia affirmatio, præter hanc affirmationem. Si igitur controuersia, & disceptatio fiet in vno subiecto, & in vno prædicato, ergo si capiatur in vna enũciatione aliqua pars ipsius subiecti, quod est in altera, vel aliqua pars prædicati, tunc non erit illi opposita, sed erit opposita illi enunciationi, in qua capitur illa pars tantum. At existimatur q illa sit sua opposita: quia cõtigit vt contineatur in ea illa enunciatio quæ est opposita ei. vt gfa exempli, hæc, omne animal est rationale, existimabitur q sit opposita huic, nullus homo est rationalis: quia contingit q contineatur in ea enunciatio, quæ est ei opposita, quæ quidem est, hæc, omnis homo est rationalis. & ideo sua opposita erit hæc, omnis homo est rationalis, non hæc, omne animal est rationale: quia non est sua opposita ratione reliquarum specierum animalium, quæ in ea continentur, præter hominem. nã obiiciens non obiecit de illis vllo pacto in hac propositione: necessario enim habent aliam negationem, non hanc. hac ergo ratione fuit verificatum, q, si res non ita se haberet, tunc non essent vere oppositæ. Addidit insuper Aristot. hic aliam conditionem: nempe, vt ipsa affirmatio sit vna, & negatio quoque vna, hoc est, ne subiectum vel prædicatum sit æquiuocum: licet non dicatur in ambabus enunciationibus æquiuoce, sed vna harum enunciationum significet omnia illa, quæ in altera enũciatione significata sunt. nam si ita res se haberet, tũc enunciatio non esset vna, sed plures, & si enunciatio non fuerit vna, oppositio quoq; non erit vna, sed plures. & ideo si ita res se haberet, tunc illæ proprietates datæ de oppositis non verificarentur de ipsis. & hoc quidem declarabimus, postq̃ declarauerimus per modum præfationis aliquid de enunciationibus, quarum subiectum est nomen æquiuocum. Dicamus ergo q cum dicimus, exempli gratia, aliquis canis est latrans, significatur omnino q aliquid eorum omnium, quæ per hoc nomẽ canis significatur, in hac enũciatione est vtiq; latrabile: & ideo hoc erit, exempli causa, ac si diceremus, aliquis canis est latrabilis, & aliquod sydus cœleste est latrabile, & aliquis piscis est latrabilis: si velimus significare per canem, in hac enunciatione canem terrestrem, & cœlestem, & aquatilem. quoniam canis non est vnamet res, dicta de omnibus rebus, quas ipse significat. & ideo nulla harum rerum est aliquis canis, sicut est homo aliquod aial. nam aial est eadem res ĩ homine, & equo, & reliquis rebus, de quibus dicitur. Sed non ita se habet res in nomine æquiuoco, quia non datur aliquid, quod amplectetur has res diuersas, quod significet eas, ita vt sint vnum totum, seu vniuersale. & ideo illa particularitas refertur ad omnes illas res, quas significat hoc nomen in hac enunciatione. Et pari ratione debet intelligi hoc, si capiatur negatiua particularis in huiuscemodi enunciatinnibus per interpretationem, non omne, hoc est, non omnis canis cœlestis est latrabilis, & nõ omnis canis terrenus est latrabilis, si capiatur hæc dictio canis in hac enunciatione pro his duabus rebus. Possumus adhuc exponere hoc alio modo: nempe, qm̃ cum dicitur omnis canis est latrabilis, vel nullus canis est latrabilis, hæ propositiones sunt vtiq; plures, & sunt tot numero, quot sunt res significatæ in hac propositione per hoc nomen canis. nam canis nõ est vna res in se dicta vniuoce de illis rebus. quoniam dicitur de eis ęquiuoce. & sic quoque oportebit esse in ipsa particulari. Nec potest aliquis obiicere, q pluralitas enunciationum hic sit veluti enunciatio vniuersalis ratione vniuersalitatis. nam enũciatio potest esse vniuersalis, licet sit vna: quãdo scilicet illud nomen dicitur vniuoce: vt cum dicimus omne animal est sensitiuum, sic igitur erit illa enunciatio plures enunciationes, ratione nominis æqooci. & ideo erit quoq; ipsa particularis plures enunciationes, ratione nominis æquiuoci, quod in ea continetur. Videtur autem q ipsa vniuersalitas nihil efficit, quando enunciatio est plures: quia enunciatio æquiuoca est vtiq; plures, licet non habeat notam quantitatis: vt cum dicitur, canis est latrabilis, & velimus per hoc subiectum itelligere canem latrabilem,

bilem, sydusq; cœleste. His ergo sic positis, dicimus q̃, cum enunciationes ita se habuerint, tunc non oportebit vt repetiantur 10 eis proprietates datæ in ipsis oppositis. & hoc patet ex isto exemplo, cum subiectum fuerit nomen æquiuocum, videlicet q̃ ponat oppositum huius, nullus canis est latrabilis, hãc, aliquis canis est latrabilis; & intelligatur p hanc dictionē, canis, in vtraq; enunciatione, canem terrestrem, & canem cœlestem, tunc ambæ hæ erunt falsæ; licet sint contradictoriæ. & iam fuit prædictum, q̃ ex proprietatibus contradictoriarum est, vt si vna sit vera, altera sit falsa in omni materia. hoc autem contingit hic, qa hic sunt plures oppositiones vna. & in qualibet earum inuenies proprie proprietatem cõtradictoriarum, nam cũ dicimus, nullus canis terrestris est latrabilis, & aliquis canis terrestris est latrabilis, hæ diuidunt quidem verum à falso, ita quoq; si dicatur, nullus canis cœlestis est latrabilis, & aliquis canis cœlestis est latrabilis, & non est necessarium propter hoc, vt sint simul veræ ambæ vniuersales; neq; ambæ particulares. & ita quoque declarandum est de ipsis contrariis, q̃ non oporteat eas diuidere verũ à falso in materia necessaria & impossibili, quando subiectum significat æquiuoce multas res. vt exempli gratia, sint ipsæ oppositæ hæ, omnis canis est animatus, & nullus canis est animatus, & itelligamus per dictionem, canis, in vtraq; enunciatione canem terrestrem, & cœlestē, tunc prędicatum inest necessario toti subiecto, vel impossibile: hoc est, vel erit necessarium, vel impossibile cuilibet subiectorum, quæ significantur per nomen canis. hæ autem enunciationes non diuidunt verum à falso, ita vt vna sit vera & altera sit falsa: sed vnaquęq; illarum est respectu totius subiecti falsa; quia oppositiones sunt plures, attamē de vnaquaq; earum erit verum dicere proprie, q̃ diuidunt verum à falso, sed nõ de omnibus simul, quia non est necessarium q̃ si reperiantur plures oppositiones contrariæ, vt sint propterea veræ omnes affirmatiuæ earum, aut negatiuæ; sed poterit esse vera in aliquibus earum ipsa affirmatiua, & in aliquibus aliis ipsa negatiua. Et hocmet exemplo poterit declarari res in ipsis subcontrariis: quæ quidem eodem modo se habentes ob æquiuocationem non diuidunt verum à falso. Hoc quoq; modo declarabitur res, quando prædicatum fuerit dictum in qualibet enunciationum de pluribus rebus æquiuoce, q̃ scilicet tunc non uerificabuntur de ipsis proprietates datæ de ipsis oppositis. ut exempli gratia, in singularibus, si dicatur Socrates est perspicax, Socrates non est perspicax, & intelligamus per perspicacem, eum q est perspiciens in scientia iuris, & qui habet perspicacem uisum: et sic non diuident uerum à falso hæ enunciationes omnino, qa Socrates potest esse perspicax in uisione sua, & non in scientia iuris, uel ecõtra. & huius rei causa est, quia hic datur plusquam una oppositio; quoniam quælibet harum enunciationum est enunciationes plures. Exēplum uero de contradictoriis, ut si dicatur, oē latrans est canis, non oē latrãs est canis, & intelligamus p canē sydus cœleste, & canē terrestrem, hæ quidem enunciationes erũt simul falsæ: qa quælibet harũ enunciationũ sunt duæ enunciationes, & secundum unum significatum, erit uera ipsa affirmatiua: sed iuxta secundum significatum erit uera ipsa negatiua: & ideo non erunt simul ueræ ambæ affirmatiuæ, neq; ambæ negatiuæ. & hoc met exemplo potest probari de contrariis, & subcontrariis, q̃ scilicet non oportet si una sit uera, altera sit falsa, si ita se habuerint: licet prędicatum fuerit necessarium, vel impossibile toti subiecto. nam hæc, omne latrans est canis, nullum latrans est canis, ambæ hę sunt falsæ, si p canem intelligamus terrenum, & cœlestem. ita quoq; si dicatur aliquod latrans est canis, aliquod latrans nõ est canis. Oportet igitur, ut enunciatio in oppositis sit una non plures: & tunc habebũt illas proprietates traditas de ipsis oppositis. Scire præterea debes, q̃ simile huius continget, quando in unaquaque enunciationum fuerint plura subiecta, uel plura prædicata: ut cum dicitur, omnis homo & omnis equus sunt rationales: uel omnis homo est rationalis & uolatilis, nullus homo est rationalis neq; uolatilis. uerumtamen quandoq; accidit q̃ subiectum uel prædicatum erunt plura actu, hoc est q̃ in quolibet eorum erunt plures dictiones, & enunciatio erit una. sed quibusnam conditionibus fiat hoc, uel non fiat, post hoc declarabitur: uidelicet quando erit ipsa enunciatio una, sic se habens, & quando erit plures. Tres itaque conditiones oportet supponere in ipsis oppositis, & tunc ipsa oppositio habebit illas proprietates, quæ unicuiq; oppositarum datę sunt. Prima est, q̃ subiectum & prædicatum sit omnisfariam unum in utraque enunciationum oppositarum: non q̃ capiatur in una uno modo, & in alia alio modo: quia tunc non erunt oppositæ, & ex consequenti non habebunt illas proprietates datas ipsis oppositis. Secunda, ut affirmatio in eis atq; negatio sit una. & hoc utiq; ita eueniet, si subiectum uel prædicatum, uel utrunq; eorum non dicatur æquiuoce de multis rebus. nam si ita res se haberet, & diceretur de unaquaque enunciationum oppositarum de pluribus rebus æquiuoce, erunt utiq; oppositę: sed non habebunt illas proprietates datas de ipsis oppositis: qa hic datur plusq̃ una oppositio, ut diximus. & ideo necesse est ut affirmatio sit una, non plures: & ipsa quoq; negatio necessarium est ut sit una, & non plures. Tertia conditio est, q̃ oppositum illius enunciationis, quæ est una affirmatio, sit id quod habet uim unius negationis: & eodē modo de una negatione, asserendum est, illius oppositum esse id, quod habet uim unius affirmationis. nam, si ponatur oppositum unius affirmationis id, quod habet uim plurium negationum: & hoc utique fiet si sumatur in una enũciatione pars aliqua subiecti uel prędicati alterius enunciationis, vt declarauimus: tunc non erit ipsa vna oppositio, vt narrauimus. & hoc idem est dicendum de ipsa negatione, si ponatur eius oppositũ id, quod habeat vim multarum affirmationum. & huius rei causa est, quia enunciatio vna multiplex reddit aliam, quæ erat vna, multas. nos autem iam diximus, necesse esse, affirmationem esse vnam, & negationem vnam. Hæc igitur sunt, quæ nobis visa sunt pro expositione illarum trium conditionum. & est quidem clara sententia. & forte hocmet voluit Aristo. nam apud nos non reperitur textus Arist. in hac parte. & ego puto, q̃ Arist. non tradidit in hac tertia conditione illam expositionem, quam Auerroes dedit: sunt enim verba ipsius Auerrois. sed vtcunque fuerit, oportet quidem vt tradantur hic istæ conditiones eo modo, quo exposuimus.

Quo pacto in futuris contingentibus contradictionis regula ueritatem habeat. Cap. VI.

IN ijs ergo quę sunt, & quæ facta sunt, necesse est affirmationem vel negationem veram esse vel falsam. Et in vniuersalibus quidem vt vniuersaliter, semper hãc quidem veram, illam vero falsam esse, & in ijs quæ singularia sunt, quẽadmodum dictum est. in vniuersalibus autem quæ non vniuersaliter dictę sunt, non necesse est. dictum est autem & de his. In singularibus vero & futuris, non similiter. Nam si omnis affirmatio & negatio vera vel falsa est: & omne necesse est esse vel non esse.* quare si hic dicat futurum esse aliquid: ille vero non futurum dicat hoc ipsum: manifestum est, quòd necesse est verum dicere alterum ipsorum: si omnis affirmatio vel negatio vera vel falsa est. vtrũq;.n. non erunt simul in talibus. Nam si verũ est dicere, quòd album vel non album, necesse est esse album vel non album. & si est album vel nõ album, verum erat affirmare vel negare. & si non est, falsum dicit: & si falsum dicit, non est. Quare necesse est semper affirmationem aut negationem veram esse vel falsam. Nihil igitur neq; est, neq; fit, nec à fortuna, nec vtrumlibet contingit, neq; erit, neq; non erit: sed ex necessitate omnia, & non vtrumlibet contingit, aut enim qui dicit verus est, aut qui negat. similiter enim vel fieret, vel non fieret. quod enim vtrumlibet cõtingit, nihil magis sic vel non sic se habet, vel habebit. Amplius autem, si est album nunc, verũ erat dicere prius, quòd erit album. quare semper fuit verum dicere quodlibet eorum quæ facta sunt, quòd est vel erit. si autem semper verum fuit dicere quòd est, vel erit, non potest hoc non esse, vel non

* a. l. si enim hic quidem dicit

non futurum esse. quod autem non pōt non fieri, impossibile est nō fieri: & quod impossibile est nō fieri, necesse est fieri: oīa igitur quæ futura sunt, necesse est fieri. Nihil igit̃ vtrumlibet contingit neq; à fortuna erit *. nam, si à fortuna, non ex necessitate. At vero nec neutrum verum est dicere contingit: vt quòd neq; erit, neq; non erit. Primum enim cùm sit affirmatio falsa, negatio non vera erit: & cùm hæc falsa sit, contingit affirmationem non veram esse. Et ad hæc, si verum sit dicere, quòd albũ est simul & magnũ, oportet esse vtrũq;. si vero erit cras, oportet fore cras. si autem neque erit, neque non erit cras, non erit vtrũlibet contingit. vt est nauale bellum: oporteret enim neque fieri nauale bellum, neque non fieri. Quæ ergo contingunt inconuenientia hæc sunt, & huiusmodi alia: si quidem omnis affirmationis et negationis, aut in vniuersalibus dictis vt vniuersaliter, vel ĩ ijs, quæ sunt singularia, necesse est oppositarum, hãc quidem veram esse, illam vero falsam. nihil autem vtrumlibet contingit esse in ijs quæ fiunt, sed omnia esse & fieri ex necessitate. Quare neq; consultare oportebit, neq; negociari: quòd si hoc quidem facimus, erit hoc: si vero non hoc, non erit hoc. Nihil enim prohibet, & in annum decies millesimum, hunc quidem dicere hoc futurum esse, illum vero non dicere. quare ex necessitate erit vtrumlibet eorum, quod ab ipso verum erat dicere tũc. At ṽo nec hoc differt, si aliqui dixerint contradictionem, vel non dixerint. manifestum .n. quòd sic se habent res, etiam si nō hic quidem affirmauerit quid, ille vero negauerit. non enim propter negare vel affirmare erit, vel non erit, nec in decies millesimum annum, magis quàm in quantolibet tempore. Quare si in omni tempore sic se habebat vt alterum vere diceretur, necesse erat hoc fieri: & vnumquodq; eorum quæ fiunt, semper sic se habebant, vt ex necessitate fieret. si enim vere dixit quis quod erit, non potest non fieri: & quod factum est, verum erat dicere semper, quòd erit. Si itaq; hæc impossibilia sunt: videmus enim eē futurorum principium, & ab eo quod consultamus, atque aliquid agimus: & quòd est omnino in ijs quę non semper actu sunt, possibile esse, & non esse similiter, in quibus vtrunque contingit & esse & non esse, quare & fieri, & non fieri: & multa nobis manifesta sunt sic se habentia: vt quòd hanc vestem possibile est incidi, & non incidetur, sed prius exteretur: similiter autem & non incidi possibile est, non enim esset eam prius exteri, nisi possibile esset non incidi:

* a.l. addit, sed ea ex necessitate.

quare & in alijs generationibus, quæ secundum huiusmodi potentiam dicuntur: manifestum igitur est, quòd non omnia ex necessitate, vel sunt, vel fiũt: sed alia quidem vtrumlibet cōtingit, & nihil magis affirmatio quàm negatio erat vera vel falsa: alia vero magis q̃dem, & vt in pluribus alterum, nihilominus contingit fieri & alterum, alterum vero minime. Igitur esse quod est, quando est, & non esse quod non est, quãdo non est, necesse est. sed non omne quod est, necesse est esse, nec quod non est, necesse est non esse. non enim idem est, omne quod est, necessario esse, quando est, & simpliciter ex necessitate esse. similiter autem & in eo quod nō est. Sed & in contradictione eadem ratio est. esse quidem vel non esse omne necesse est, et futurum esse vel non: non tamen diuidentem, dicere alterum necessarium. dico autem vt necesse est futurum esse bellum nauale cras, vel non futurum esse: non tamen fieri cras bellum nauale necesse est, neque non fieri: fieri tamen, vel non fieri necesse est. Quare cùm similiter orationes veræ sint, quemadmodum & res, manifestum est quòd quæcunque sic se habent vt sint vtrumlibet contingit, & contraria suscipiant, necesse est similiter se habere & contradictionem. quod contingit in ijs, quæ non semper sunt, vel non semper non sunt. horum enim necesse est alteram partem contradictionis veram esse vel falsam, non tamen hanc vel illam, sed vtramlibet contingit: & magis quidem veram alteram, non tamen iam veram vel falsam. Quare manifestum est, quòd non est necesse omnis affirmationis vel negationis oppositarũ, hanc quidem veram, illam autem falsam esse. non enim quemadmodum in ijs quæ sunt, sic se habent & in ijs quæ non sunt quidem, possibilibus tamen esse vel non esse, sed quemadmodum dictum est.

De oppositionum, uerum & falsum diuidentium regulis, in propositionibus futuri temporis.

AVER.

Dicamus itaq;, q̃ illæ oppositiones quæ diuidũt semper uerũ à falso in omni materia, quæ quidem sunt singulares, & contradictoriæ, siue in rebus præsentibus, siue in præteritis, necesse quidem est vt ita diuidant uerũ & falsum, vt vnum sit verum & alterum sit omnino falsum: siue nos sciamus veritatem, siue non sciamus. quoniam vnum horum dictorum, s. Socrates nunc existit, vel Socrates nũc non existit, manifestum est, q̃ est uerum, & alterũ est falsum: siue constet apud nos uerum à falso, siue non perfecte constet: postq̃ constat s̃m esse perfectum s̃m se. eadẽq; est ratio de rebus præteritis, & de rebus necessarĩis, in quibus non oportet subĳcere, ac præsupponere tempus pro earum esse. Sed res futuræ, quæ sunt res contingentes, & possibiles, non diuidunt perfecte in se

uerum & falsum. Nam necesse est ut huiusmodi opposita in tali materia, uel diuidant uerum & falsum, uel non diuidant. Iterum, si diuidāt uerum & falsum, utrū hoc fiat perfecte & actu, aut non perfecte. & si non diuidant uerum à falso, tunc uel erunt simul uera, uel simul falsa, uel utrunque simul. Si ergo omnis affirmatio & negatio diuidunt perfecte uerum à falso in se, & sit necessarium quālibet rem esse, uel non esse: sequitur ergo ex hoc, ꝙ si q̄s dixerit de aliqua re futura, ꝙ erit. alius uero dicat ꝙ nō erit, ꝙ necessario altera istarum propositionum erit uera & altera falsa: quoniam non possunt esse utraq; hæc simul, s. esse & non esse. sequitur autem natura entis propositionem ueram: & uera propositio insequitur ipsum. quia si quispiam dixerit aliquid esse album, & sit uerum, oportet ut extra animam sit album. & si sit falsum, oportet quoq; vt extra aīam non sit album. & si dicatur non esse album, & sit uerum, necesse est ut extra animam sit non album. & si fuerit falsum, oportet ut extra animam sit album: & econtra, s. si quid fuerit extra animam album, necesse est propositionem ueram de ipso esse, ꝙ sit album, & falsam, ꝙ non sit album. & si extra animam fuerit non album, necesse erit, ut ueta propositio de eo sit, ꝙ sit non album, & falsa ꝙ sit album. Si igitur affirmatio & negatio oppositæ de rebus futuris sic sunt dispositę, ut altera earum ꝑfecte in se nunc reperiaṫ uera & altera falsa: ergo tunc futura ipsa essent necessaria: nihilq; à fortuna, uel à causa indeterminata posset reperiri, neq; daretur quicquam, de quo posset dici, quod possit esse & non esse: sed erit omnino necessarium illud esse. & hoc necessario sequitur ex hoc quod dicitur, ꝙ altera oppositionum est uera uel falsa ſm esse determinatum in se. & non poterit altera earum deduci ad esse nō uerum, siue ex affirmatione, siue ex negatione id fuerit. quoniam si id fieri posset, tūc ueritas in altera duarum oppositionum non esset determinata ſm esse in se ipsa. cùm ergo uerum & falsum in utraq; oppositarum non habuerit determinatum esse in se, tunc una & eadem res posset esse & non esse indifferenter. quemadmodum si una & eadē res absq; discrimine posset esse & non esse, tunc uerum & falsum in altera oppositionum, de qua dicitur, nō haberet determinatum esse in se: neq; affirmatio unius rei prius diceretur de ea quàm negatio: neq; negatio prius q̄ affirmatio. neq; hoc ita fiet, propterea quòd aliquis ita affirmauerit illud, uel negans negauerit illud. Sequereturq; etiam, ꝙ si aliquid fuerit album aliquo tempore, ut enunciatio facta de ipso, anteq̄ sit album, ꝙ erit album, sit uera enunciatio, atq; necessaria. pari quoque ratione enūciatio, quæ fit de quauis re futura antequā sit, dicens ꝙ erit, erit utiq; uera, quemadmodum est dum res generatur: adeo ꝙ illa enunciatio dicens de aliquo ente præsenti quod est, erit ita vera, sicut illa, quæ dicit quod erit, q̄n erit in futurum. & sic non esset possibile vt de aliqua re possibili, quæ nunc non est, dicatur ꝙ erit, quin sit omnino. illud uero, quod non pōt esse quin sit, impossibile est quin sit: id vero, quod est impossibile quin sit, necessarium est vt sit: & id, quod est necessarium, oportet ipsum necessario esse: & sic omnia erunt necessaria ſm suum esse. Et sic nihil fiet à casu vel fortuna, neq; aliquid quod sit aptum esse, & non esse. q̄m id quod est à casu, ita vtiq; se habet, ꝙ suum esse, vel non esse nō est omnino necessarium: quemadmodum id cuius futura esse vel non esse est omnino necessarium, non fit à casu.

Neq; potest præterea dici, ꝙ affirmatio & negatio coniunctæ reperiantur in rebus futuris, ita vt sint simul veræ, neq; possint auferri ab eis, ita vt sint simul falsæ. vt si dixerimus aliquid esse possibile vt sit, et possibile ꝙ non sit, sint simul vera, vel simul falsa. Nam, si fuerint simul falsa, sequeretur ꝙ duo cōtradictoria nō diuiderent verum & falsum in omnibus rebus: cuius rei tamen contrarium iam fuit probatum. idē tidem sequeretur, si essent simul vera. Sequereturq; rursus, si essent simul vera, vt eadem res esset & nō esset simul: quod est absurdum. tollereturq; etiam natura ipsius possibilis. Si tamen fuerint simul falsa, tunc sequeretur vt eadem res nec esset neq; non esset. & hoc impossibile sequitur quidem, si dicamus ipsa opposita diuidētia verum & falsum in oībus materijs diuidere ea determinate in rebus futuris, vel non diuidere, si fuerint simul vera, vel simul falsa. Perspicuum autem est, multa oriri omnino incōmoda, si tollatur natura ipsius possibilis, & ponatur omnia futura esse necessaria. Primum incōmodum est, quia inanis esset consultatio omnis, atq; solertia, qua vtimur pro euitanda aliqua re, ne eueniat, omnisq; diligentia ad aliquam rem producendam. id quoq;, quod aliquis opinatur, nempe vt ꝙ si fecerit id quod fieri debet, succedet id quod succedere debet: & contra, si non fecerit non succedet, erit vtiq; consyderatio vana, corruptaq; opinio, inanisq; res: ita vt ex hoc sequerur inconueniens, videlicet vt si quispiam præuiderit aliquid esse oriturum ad annos vsq; denos millenos, exempli causa, & sumpserit numerum causarum inducentium ortum illius rei, eiusq; generationem, in hoc lōgissimo tempore, si tot milibus annis contingeret viuere, alius vero iudicarit hoc eodē tempore illud idem nullo pacto esse oriturum, et examinauerit in toto illo tempore numerum causarum prohibentium illius euentum & ortum: tunc opus vtriusq; eorum erit vtiq; frustra, & inanis excogitatio, atq; temere facta, quoniam id quod erit, est illud quod est de se necessario verum: siue alter illorum iudicarit illius priuationem, & alter eius esse, vel neuter eorum id iudicarit. Neq; potest ipsa voluntas esse causa, vt aliquid oriatur, sed res omnes suo naturali cursu procedent, & iuxta id, quod habent de altero contradictoriorum: licet nemo iudicarit illud esse venturum, vel non posse euenire. neq; quicq̄; refert siue decē milibus annorum id aliquis cogitarit, siue tantillo temporis: immo idem erit, ac si nihil penitus in ea re cogitarit. Omnia autem hæc sunt absona, & contra naturale nostrum institutum. nam videmus multa, quorū ortus habet initium à cogitatione, & ex desyderio ad ea. Videmus præterea aliquas res, quæ naturaliter efficiuntur, esse ex sui natura aptę vt possint esse & non esse indifferenter: videlicet, ꝙ sunt possibiles vt sint, vel non sint indifferenter. & hoc ratione agentis & recipientis simul. vt gratia exempli, vestis possibile est vt discindatur anteq̄ præ vetustate atteratur: & est quoq; possibile vt non dilaceretur, sed vetustate exteratur. nam possibilitas vtriusq; horum in ipsa veste est quidem ad vtrumlibet, tum ratione agentis, tum etiam ratione patientis: & ita res procedet in cunctis rebus ortis in hac materia, quæ quidem habet huiusmodi possibilitatē & potentiam. palam ergo est, ꝙ non omnia sunt necessaria, sed duobus reperiuntur modis: nempe, vel erunt necessaria, vel possibilia. iterumq; possibilia tripliciter sunt, vel sunt possibilia ad vtrumlibet, quibus quidem non magis debetur esse quàm priuatio: neq; magis priuatio q̄ esse. vel sunt possibilia vt in pluribus: & sunt illa quibus vnum oppositorum magis q̄ aliud inuenitur quo ad esse: & illud aliud rarenter oritur. & in hoc gn̄e ipsius possibilis reperiūtur vtræq; species possibilium simul, videlicet, & quod vt plurimum, & quod raro. Necessaria vero aliqua sunt simpliciter necessaria, & sunt quidem ea, quæ semper sunt, uel semper non sunt: aut sunt necessaria non simpliciter, & sunt illa quæ nō necessaria sunt dum sunt, uel necessario non sunt, dū non sunt.

sunt. & hæc bifariam reperiuntur: nempe uel sunt res, quarum prædicatum necessario inest subiectis earum, dum perseuerant earum subiecta reperiri, ut rationale alicui homini, dum talis homo reperitur: uel sunt res priuatæ, scilicet quæ nõ sunt, dum earum subiecta non reperiuntur: aut sunt res quæ quidẽ sunt dum ipsæ perseuerant esse, ut quod homo sit dum reperitur. Cùm ergo hæ sint partes naturæ ipsius esse, & sit necessariũ ut modus affirmationis & negationis pro uero & falso sit annexus rei quæ habet esse extra animam: manifestum est quòd illa opposita, quæ diuidunt uerum & falsum in omni materia, diuidant uerum & falsum in generibus rerum necessariarum secundum determinationem propriam in se: hoc est quòd ueritas & falsitas earum sit terminata in se extra animam: licet nòn habeamus determinatam scientiam de ea re, & ignoremus qualiter se habeat. In materia autem possibili & contingenti, in rebus futuris, si una est uera altera est falsa. quoniam necesse est ut reperiatur alterum duorum contradictoriorum in futuro: sed non determinate in se. sed, quia secundum naturam suam priuatæ sunt determinatione, quemadmodum & apud nos: & ideo non potest haberi in hoc genere scientia: quia ipsamet res est ignorata. sed in his quæ sunt possibilia ut in pluribus non ad utrumlibet, una duarum partium oppositorum conuenientior est ut sit una, quàm altera: cùm eius esse sit conuenientius, quàm non esse. & in huiusmodi genere rerum poterit haberi determinata scientia de aliqua re futura earum, antequam sit: uidelicet de re futura, quæ solet euenire ut in pluribus. Commune ergo est hoc omnibus duobus oppositis, quæ nata sunt diuidere uerum à falso in rebus futuris, in materia contingenti non determinate, sed in ipso possibili ad utrumlibet, nullum duorum oppositorum est dignius ut sit uerum, quàm alterũ. at in ipso possibili ut in paucioribus unum duorum oppositorum dignius est, ut sit falsum, quàm alterum. in ipso tamen possibili, quod est ut plurimum, unum duorum oppositorum dignius est, ut sit uerum, quàm alterum. Ex his ergo patet quo pacto duo opposita diuidãt uerum à falso, in omnibus rebus: & hoc scilicet in his quę nata sunt diuidere uerũ à falso semp., quæ sunt ipsa cõtradictoria, & singularia.

De oppositionum, uerum & fa'sum diuidentium regulis, in propositionibus futuri temporis.

DEinde d. Dicamus ita ꝙ illæ oppositiones, quæ semper

LEVI. diuidunt verũ à falso, &c. Inquit Leui. Com iam prædictum fuerit, ꝙ contradictoriæ & singulares diuidunt semper verum à falso in omni materia, declarat hic nunc, ꝙ fit hoc in eis secundum esse perfectum in rebus præteritis, aut in præsentibus, aut i futuris necessariis. vt quòd erit eclipsis Lunæ in tali tempore futuro, vel nõ erit: vel Sol erit in capite arietis in die tali futura, aut nõ erit. At res futuræ possibiles vt cum dicitur, Socrates ambulabit in tali tempore, vel non ambulabit, aut omnis homo, qui est in tali loco, ibit cras ad talem locum, vel aliqua pars eorum non ibit, non diuidunt verum à falso perfecte, quando enunciationes proferuntur: quia potest esse quæuis earum enunciationum vera, non ꝙ sciatur nunc, quæ nam earum sit futura perfecte vera. quod sic probatur, quoniam necesse est vt hę oppositæ in hac materia diuidant verum à falso, vel non diuidant. & si vna fuerit vera & altera falsa, vel hoc erit secundum esse perfectum, videlicet, ꝙ seligatur verum à falso, dum propositiones pronunciantur: aut non secundum esse perfectum, hoc est ꝙ id, quod ad actum deducitur, est ipsum verum. sed non dignoscitur verum à falso, dum propositiones proferuntur: sed quælibet earum potest deduci ad esse tunc. sed cum euenerit illud tempus, tunc reperietur vna illarum orationum vera, & altera falsa. Quòd si non diuidant verum à falso, tunc vel erunt simul veræ, vel simul falsæ, vel simul veræ, & falsę: hæc enim est diuisio necessaria. Com itaque sit necessarium, vt ipsæ oppositæ sint secundum vnam harum diuisionũ in vero & falso: idcirco consentaneum est nunc scrutari, quænã earum sit vera. Dicamus ergo, ꝙ si quælibet affirmatio & negatio diuiderent verum à falso, tunc oporteret vt in rebus futuris vna propositionum esset determinate vera, ante aduentum rei, & sic sequeretur maximum inconueniens: nempe vt natura ipsius entis insequeretur orationem veram, & oratio vera insequeretur naturam entis, & sic procederet res in circulo, videlicet, quòd sequeretur esse rei orationem veram, anteq̃ sit: & postquam fuerit ipsa res, insequetur oratio vera esse ipsius rei. Præterea ex hac positione sequeretur, ꝙ omnia futura essent necessaria secundum esse suum: & sic nihil reperiretur à casu, & sine causa perfecta. nam res dicitur fieri à casu, quia fit à causa nõ perfecta: vt cum quis fodit foueam, & inuenit thesaurum, hoc enim refertur ad id, quod à casu euenit: quia non fodit ille huiusmodi foueam, illius finis gratia; neq; est necessarium vt ille qui foueam fodit ꝙ reperiat thesaurũ. & ideo dicimus, ꝙ inuenire thesaurum dũ fod. t illam foueam, est à casu. & si esset necessarium, vt res reperiatur anteq̃ sit, tunc illæ causæ id efficientes, essent temere inuentę. immo nulla esset ibi omnino causa: postq̃ ipsa causa nõ est, quæ rem causet, sed res est de se necessaria absq; illis causis. Rursus, si ita res se haberet, tunc nõ posset vna harum duarum orationum reduci ad actum, nisi illa quæ est vera. quoniam, si posset id fieri, tũc ipsa veritas in altera illarum oppositarum non posset habere perfectum esse in se: quod est contra id, quod suppositum fuit. Et si non habuerit perfectum esse de se, tunc vna & eadem res posset indifferenter esse, & non esse, & non erit res ita vera vel falsa anteq̃ sit, quemadmodum est dum est: propterea ꝙ affirmans affirmauerit eam, vel negans negauerit ipsam, hoc est; ꝙ non sequitur suũ esse ab ipsa oratione: quod est id, quod suppositum fuit ãtea in hac positione. Sequeretur insuper, si ponerentur istæ oppositæ diuidere perfecte verum à falso, vt suppositum fuit antea, ꝙ omnes res essent necessariæ. & sic sequeretur id, quod fuit prius suppositum, videlicet, ꝙ nihil reperiretur à casu: quod est falsum, vt post hoc exactius probabitur.

Et postq̃ narrauimus ea incõmoda, quæ oriuntur ex hac positione, nunc perquirendæ sunt aliæ partes diuisionis. Et dicimus ꝙ non possunt esse simul veræ, ita vt coniungantur vnà in futuro affirmatio & negatio eiusdem rei, neq; etiã simul falsæ, ita vt priuetur vtroq; in futuro, & multo minus erunt simul veræ & falsæ: quoniam iam antea probatum fuit secundum communem famam omnium, ꝙ affirmatio & negatio non coniungunt simul in vna re, neq; simul res priuatur eis. Item si essent simul veræ, tunc oporteret vt omnes res essent necessariæ: vt scilicet nullum daretur possibile, sed oporteret quãlibet illarum orationum esse necessariam. Et postq̃ declarauit, ꝙ hę rationes tollunt naturam possibilis, nunc enumerat ea incõuenientia, quæ sequuntur huiusmodi positionem. Ex quibus vnum est, quia inanis esset omnis consultatio, & solertia. quæ tamen res manifesta est apud omnes, ac famosa, vt id ab ortu nostro nobis insitum est: præter hoc, quòd indigeamus aliquo præceptore, à quo discamus ipsam consultationem, ac volũtatem esse causam, ob quam multa oriantur. & huiusmodi possibilitas apparet in agente, & in patiente. hoc est, ꝙ agens habet liberum arbitrium, & electionem, vt possit vtrunq; oppositum agere. & passum est in potentia quoq;, vt patiatur ab ipso volẽte, & eligente vtrunq; oppositorum. vt exempli gratia, agens liber, & eligens habet potentiam vt dilaceret vestem, & habet potentiã nõ dilacerare eã. & sic etiã vestis põt dilacerari ab ipso agẽte, & põt non dilacerari: vt si alteral præ vetustate, anteq̃ inferal in eã actio dilacerationis. Ergo palam est ex publica fama, ꝙ aliquę res sunt possibiles, siue vt plurib⁹, siue ad vtrũlibet, siue vt in paucioribus⁹. & aliquæ alię sunt necessarię. & hoc siue ꝙ vna qditas insit de necessitate alteri qditati, vel negetur ab ea semp, vel negetur secundũ esse: vt cum dicit ꝙ vacuum impossibile est esse. & horum omnium quodlibet, vel erit simpliciter, vel in aliquo tempore: vt si dicatur ꝙ Luna patietur talem eclipsim in tali tempore, vel nõ patietur, vel ꝙ iste homo particularis existit, dum perseuerat existere. ergo sequetur ꝙ aliquis homo existit: quia est animal rationale, & animal rationale est homo de necessitate. si ergo res ita se habet, vt veritas & falsitas sit annexa rei existenti extra animam, sequitur ergo ꝙ huiusmodi opposita, quæ sunt de possibili futuro, diuidunt verum à falso, sed non secundũ esse perfectum & completum.

Librum de Interpretatione Græci in Quinque secarunt sectiones. Auerroes in Quatuor differentias. Boethus quandoq; in duos, quandoq; in Sex libros. Latini posteriores in duos. Cùm autem hoc pacto citari soleat, et nos in duos diuisimus: adiecta etiam ad faciliorem intelligentiam in capita diuisione.

ARISTOTELIS DE INTERPRETATIONE LIBER SECVNDVS,

cum Auer. Expositione, & Leui Annot.

SVMMA LIBRI.

De Enunciationibus infinitis. De Enunciationum unitate, ac pluralitate: Et prædicationibus coniunctis, atq; diuisis. De Enuntiationibus modalibus. Et quæ Enunciationes magis inuicẽ sint contrariæ.

De Enunciationibus infinitis cuiuscunque generis, ipsarumq; oppositionibus, ac consequentijs. Nomina item ac uerba transposita idem significare. Cap. I.

Voniam autem est aliquid de aliquo affirmatio significans: hoc autem vel nomen est, vel innominatum: vnum autem oportet eẽ & de vno id quod est in affirmatione: nomen autem dictum est & innominatum prius: (non homo enim nomen quidem non dico, sed nomen infinitum: vnum enim significat aliquo modo infinitum nomen: quemadmodum & non valet non verbum*:) sed infinitum verbum. erit igitur omnis affirmatio & negatio, vel ex nomine & verbo, vel ex infinito nomine & verbo. Sine verbo autem nulla affirmatio vel negatio est. est enim, vel fuit, vel erit, vel fit, vel quæcunque alia huiusmodi verba, ex ijs sunt quæ posita sunt: consignificãt enim tempus. Quare prima erit affirmatio & negatio, est homo, non est homo: deinde, est non homo: non est non homo. Rursus, est omnis homo, non est omnis homo: est omnis non homo, non est omnis non homo. Et in ijs, quæ extrinsecus sunt, temporibus eadem ratio est.

* a.l. addit dico

SECTIO TERTIA. fm Græcos.

Quando autem est, tertium adiacens prædicatur, dupliciter dicuntur oppositiones. Dico autem, vt est iustus homo, ipsum est, tertium dico adiacere nomen, vel verbum in affirmatione. Quare ob id ipsum quatuor erũt illæ, quarum duæ quidem ad affirmationem & negationem se habebunt secundum consequentiam, vt priuationes: duæ vero minime. Dico autem quòd est, * aut iusto adiacebit, aut non iusto: quare etiam negatio. quatuor igitur erunt. Intelligimus vero quod dicitur ex ijs, quæ subscripta sunt. Est iustus hõ, huius negatio est, nõ est iustus hõ: est non iustus homo, huius negatio est, nõ est nõ iustus homo. est .n. hoc in loco, & non est, iusto & non iusto adiacebit. Hæc igitur, quemadmodum in Resolutorijs dictum est, sic sunt ordinata. Similiter autem se habebunt & si vniuersaliter nominis sit affirmatio. vt omnis est homo iustus, negatio huius, non omnis est homo iustus: omnis est homo non iustus, non omnis est homo nõ iustus. Tamen non similiter angulares veras esse contingit. contingit autem aliquando.

*a.l. ad. hic.

In fine primi Priorum.

Enuntiationum indefinitarum dispositio, ex primo Priorum in fine.

Simplex affirmatio. Homo iustus est.	Simplex negatio. Homo iustus non est.
Priuatoria negatio. Homo iniustus non est.	Priuatoria affirmatio. Homo iniustus est.
Infinita negatio. Homo non iustus nõ est.	Infinita affirmatio. Homo non iustus est.

Earundem dispositio in terminis uniuersaliter ac in parte.

Simplex affirmatio vlr. Omnis homo iustus est.	Simplex negatio in parte. Non omnis hõ iustus est.
Priuatoria neg° in parte. Nõ omnis hõ iniustus est.	Priuatoria affirma° vlr. Omnis hõ iniustus est.
Infinita negatio in parte. Nõ omnis hõ nõ iustus ẽ.	Infinita affirmatio ulr. Omnis hõ non iustus est.

Vt disposita sunt hæ Enunciationes de subiecto finito, eodem pacto disponi possunt Enunciationes de subiecto infinito, addendo ipsi homini dictionem, non.

Hæ igitur duæ oppositæ sunt mutuo. Aliæ autem duæ ad non homo, quasi ad subiectum aliquod additum. vt est iustus non homo: non est iustus non homo. est non iustus non homo: non est non iustus non homo. plures autem his non erunt oppositiones. Hæ autem extra illas, ipsæ secundum se erũt, vt nomine vtentes eo, quod est non homo.

In quibuscunque autem est non conuenit, vt in eo quod est sanum esse, & ambulare, in ijs idem facit sic positum, ac si est adderetur. vt, sanus est omnis homo: non sanus est omnis homo. sanus est omnis non homo: non sanus est omnis non homo. non enim dicendum est non omnis homo, sed non, negationem ad id quod est homo, addendum est. omnis enim non vniuersale significat, sed quòd vniuersaliter. Manifestum est autem ex eo quod est, valet homo, non valet homo: valet non homo, non valet nõ homo. hæc enim

ab illis

ab illis differunt, eo quòd vniuersaliter non sunt. quare omnis, vel nullus nihil aliud consignificat, quàm quòd vniuersaliter de nomine vel affirmationem uel negationem. ergo & reliqua eadē oportet apponi. Quoniam uero contraria est negatio ei quæ est, omne est animal iustum, illa quæ significat, ꝙ nullum est animal iustum: hæ quidem manifestum est, quòd nunquam erunt neque ueræ simul, neque in eodem: his uero oppositæ, erunt aliquando: ut nō omne animal iustum est, & est aliquod animal iustum. Sequuntur uero & hæ, eam quidem quæ est, omnis est homo nō iustus, hæc, nullus homo est iustus: * illam uero, est non omnis homo nō iustus, opposita, quòd est aliquis homo iustus. necesse est enim aliquem esse. Manifestum est autem etiam quòd in singularibus si verum est interrogatum negare, quòd & affirmare verum est. vt, putasne, Socrates sapiens est? non. Socrates igitur est non sapiens. In vniuersalibus vero non est vera quæ similiter dicitur: vera autem negatio est. vt putasne, omnis homo sapiens est? nō. omnis igitur homo non sapiens est. hoc enim falsum est. sed non, igitur omnis homo sapiēs est, verum est. hæc enim opposita est: illa vero contraria. Quæ vero secundum infinita contraiacentes sunt nomina & verba, vt in eo quod est non homo, vel non iustus, quasi negationes sine nomine & verbo esse videbuntur, sed non sunt. semper enim vel veram vel falsam esse necesse est negationem: qui vero non homo dixit, nihil magis quàm qui dicit homo, sed etiam minus verus vel falsus fuit, nisi aliquid addatur. Significat autem est omnis non homo iustus, nulli illarum idem, nec huic opposita, quæ est, non est omnis non homo iustus. ea vero quæ est, omnis non iustus non ho est, illi quæ est, nullus est iustus non hō, idem signat.

Transposita vero nomina & verba idem significant: vt est albus homo, & est homo albus. Nam, si hoc nō est, eiusdem multæ erunt negationes. sed ostēsum est quòd vna vnius est. Eius enim quæ est, est albus homo, negatio est, non est albus homo. eius autem quæ est, est homo albus, si non eadem est ei quæ est, est albus homo, erit negatio, vel ea quæ est, non est non homo albus, vel ea quæ est, non est homo albus. sed altera quidem est negatio, ea, quæ est, non est non homo albus, * eius, est non homo albus: altera vero eius quæ est, est albus homo. quare erunt duæ vnius. Quod igitur transposito nomine & verbo, eadem fit affirmatio & negatio, manifestum est.

* a.l. illam vero quæ ē, aliquis ē hō iustus, opposita, ꝙ non ois hō ē non iustus.

* a.l. negatio eius quæ est, est nō hō albus.

AVERROIS EXPOSITIO.

De Enunciationibus infinitis.

Voniam autem enunciationum, aliquæ sunt de secūdo adiacente, & sunt quidem illæ, quarum prædicatum est verbum: aliquæ vero de tertio adiacente, & sunt illæ, quarum prædicatum est nomen, vocantur autem illæ, quarum prædicatum est verbum duales, quia cōstant subiecto & prædicato tantum: & illæ, quarum prædicatum est nomen, dicuntur ternales, quia constant subiecto, & verbo copulante, atq; prædicato: nomen autem & verbum ex quibus constaot enunciationes, vel est finitum, vel infinitum: ergo omnis enūciatio de secundo adiacente cōstabit, vel ex nomine finito, & verbo finito, vt cùm dicitur homo est: vel ex nomine infinito, & verbo iofinito: vt cùm dicitur non homo non est: aut ex nomine finito, & verbo infinito, vt cùm dicitur homo non est: aut ex nomine infinito & verbo finito: vt cùm dicitur, non homo est. Veruntamen verbum infinitum non venit in vsum in propositionibus de secundo adiacente: quia non posset dignosci meis distincte dictio negatiua ab infinita: cùm eadem sit dictio negatiua, & infinita. & ideo nulla lingua solet efficere enunciationes de secundo adiacente, quæ ex verbo constent infiot. & sic demuntur ex his quatuor generibus enunciationum duo genera: nempe illud genus cuius nomen subiecti est infinitum, et prædicatum infinitum quoq;, & illud cuius nomen subiecti est finitum, & verbum est infinitum. Relinquūtur ergo duo genera, & eorum oppositiones erunt duæ, & propositiones quatuor. & si multiplicemus has duas coniugationes oppositionum cum sex coniugationibus oppositionum præcedentium, tunc oppositiones enunciationum dualiū erunt duodecim, & enunciationes erūt viginti quatuor. Et cùm vnaquæq; enunciationum dualium habeat verbum significans tempus præsens, vel futurū, vel præteritum, si ergo multiplicemus hæc tria cū viginti quatuor enūciationibus, tūc enunciationes deductæ in hoc gñe erūt septuaginta duę, & oppōnes triginta sex. q̄ si multiplicentur cū illis tribus materijs, s. possibili, necessaria, & īpossibili, tūc resultabunt enunciationes, quę ex his cōstant, ducētę et sexdecim.

Enunciatiooes vero ternales sunt in duplo enunciationum dualium, & earum opposita sunt in duplo oppositorum illarum, eo quia reperiuntur in eis illa quatuor genera oppositorū: videlicet illud, in quo nomen subiecti & prædicati est finitum, & vocantur simplicia: vt cùm dicitur homo est iustus, homo non est iustus. & illud genus in quo oomina sunt infinita: ut cùm dicitur, non homo est non iustus, oon homo non est nō iustus. & reliqua duo genera, videlicet illud genus, ī quo alterum est finitum, alterum vero infinitum, videlicet, siue subiectum, siue prædicatum: atque eorum opposita. Enunciationes autem de tertio adiacente, quarum subiectum est nomen finitum, prædicatū vero est vel nomen finitum, vel infinitum, si ponantur cum suis oppositis in figura quadrilatera, & ponantur earum oppositæ super duobus lateribus, quæ sunt in latitudioe areolæ: & illæ quæ non sunt oppositæ super duabus costis in lōgitudine areolæ: ita vt affirmatiua ipsius simplicis stet cum negatiua indefinitæ in vnica costa, & negatiua ipsius simplicis cum affirmatiua indefinitæ in alia costa etiam: tunc enunciationes iodefinitæ ita se habebunt cum simplicibus in affirmatione, sicut se habent etiam enunciationes priuatiuæ cum ipsis simplicibus, etiam in affirmatione: sed priuatiuæ non ita se habebunt cum indefinitis, sicut se habent in

definitæ cum simplicibus, & hoc etiam ita se habet in omnibus generibus sex oppositionū. Intelligo autem hic per priuatiuas enunciationes, illas enunciationes, quarum prędicati nomē significat priuationem, quam iam in superioribus descripsimus: vt cùm dicitur, homo est ignorans: uel quod vitiosum est ex duobus contrarijs: vt cùm dicitur homo est iniustus. Consyderentur ergo primo ipsæ indefinitę, & ponantur in figura quadrilatera, vt supposuimus: & ponantur quoque priuatiuę sub infinitis, vt posuimus infinitas cum simplicibus: nempe, cùm adiunxerimus illi figurę quadrilateræ aliam figuram è regione vnius costarum primæ figuræ. vt exempli causa, si ponamus figuram A B C D, & ponamus figuram ei annexam C D E F, & ponamus super costam A B, affirmatiuam simplicem & eius oppositam, quæ sunt, homo est iustus, homo non est iustus: & super costam C D, negatiuam infinitam, & eius oppositam, quæ sunt homo non est non iustus, homo est non iustus: & super costam E F, negatiuam priuatoriam & eius oppositam, quæ sunt homo non est iniustus, homo est iniustus, sic.

Enunciationum indefinitarum dispositio.

	Affirmatiua simplex,	Negatiua simplex,	
A.	Homo est iustus.	Homo non est iustus.	B.
	Negatiua infinita,	Affirmatiua infinita,	
C.	Hō non est nō iustus.	Homo est non iustus.	D.
	Negatiua priuatoria,	Affirmatiua ṗuatoria,	
E.	Homo nō ē iniustus.	Homo est iniustus.	F.

Si examinentur ergo huiusmodi enunciationes sm̄ hanc subiectionem, inuenies illas, quæ sunt super costas earum in latitudine areolæ, non se consequi, quia sunt oppositæ. & iam ex superius dictis agnouisti, quo pacto opponantur inter se. Et si examinentur illę, quæ sunt super costam earum, in longitudine areolæ inuenies negatiuam infinitam vere sequi ad affirmatiuam simplicem: sed non econuerso. nam si est verum dicere homo est iustus, verum quoq; erit dicere, homo non est non iustus: sed non sequitur, si esset verum dicere, homo non est non iustus, ꝙ sit verum dicere, homo est iustus. quia dicere, homo non est non iustus, potest verificari de homine iusto, & de homine qui nec iustus neque iniustus denominatur vt est puer, vel vir non ciuilis. Negatiua igitur infinita plus veritatis amplectitur quàm affirmatiua simplex: quia uerificat̄ de tribus, sed affirmatiua simplex de vno tantum. Reperto autem uniuersali, non est necessarium reperiri particulare: quemadmodum est necessarium vt dato particulari, detur & vniuersale. vt exempli causa, animal & homo. nam dato homine, datur & animal: sed non necesse, vt dato animali, detur homo. Negatiua vero simplex cum affirmatiua infinita contrario modo se habet, quo ad veritatem: nempe, quia negatiua simplex sequitur ex affirmatiua infinita: sed non econtra, quia negatiua simplex plus veritatis continet q̄ affirmatiua infinita. nam cùm dicitur, homo non est iustus, verificatur de homine iniusto, & de homine qui non est iniustus, neq; iustus, qui scilicet est inciuilis, vel puer. Sed cùm dicitur, homo est non iustus, significat priuationem. priuatio autē est ablatio rei ab aliquo, cui nata est inesse, tempore quo nata est inesse ei, vt superius definita fuit. Affirmatiua itaq; infinita verificatur de vna: negatiua vero simplex de tribus rebus verificatur. Sed si consyderetur earum affirmatio quo ad falsitatem, opposito modo se habebit, quoniam affirmatiua simplex sequitur ex negatiua infinita: quia negatiua infinita est magis particularis, quo ad falsitatem, q̄ affirmatiua simplex. nā cùm dicitur homo est iustus, falsum erit de iniusto, & de homine qui non est iustus neq; iniustus, et de puero. sed cùm dicitur, homo nō est non iustus, erit falsum de iniusto solum. Eodem modo res se habet de consecutione negatiuæ simplicis cū affirmatiua infinita, quo ad falsitatem, contra id quod contingit in eius consecutione, quo ad veritatem: videlicet, ꝙ id quod sequetur ex eis, efficietur affirmatiuum. Et si examinentur priuatiuæ cum simplicibus in huiusmodi consecutione, reperientur quo ad veritatem & falsitatem se habere, veluti se habet īfinita cum simplici. sed illæ, quæ sunt per diametrum locatæ, scilicet per diametrum A D, sunt quidem contrariæ ratione materierum: & hoc adhuc declarabitur tibi in futurum. Et cum disponantur reliqui modi oppositionum hac dispositione, inuenies ꝙ eodem modo se habebunt quo ad affirmationem, s. contradictoriæ, & singulares, atq; contrariæ, & subcontrariæ. Sed illæ, quæ sunt locatę per diametros in quouis genere, res erit diuersa: quoniam aliquæ poterunt esse verę simul, & aliquæ falsæ simul. Arist. tamen non narrauit ex his, nisi has tātum, quas nos narrauimus: distulitq; negocium ad librum Priorum. Ordo autem vniuersalis pro notificatione harum consequētium inter se, est, ꝙ omnes duæ propositiones ex istis, quæ cōueniant ī nota quantitatis, in qualitate vero discrepent, videlicet in negatione et affirmatione consequuntur se ad inuicem, s. ꝙ vl'e sequitur ex particulari: sed opposita contraria atq; contradictoria non se consequuntur, vt traditum est.

Enunciationum uniuersalium, ac particularium dispositio.

A. Affirmatiua simp. vl'is,	Negatiua sim. pticl'aris,	B
Omnis homo est iustus.	Nō omnis hō est iust⁹.	
C. Negatiua īfinita particu.	Affirmatiua īfi. vl'is,	D.
Non oīs hō est nō iust⁹.	Omnis hō est nō iust⁹.	
E. Negatiua ṗuatiua pticu.	Affirma. ṗuatiua vl'is,	F.
Non oīs hō est iniustus.	Omnis hō ē iniustus.	

Enūciationes vero de tertio adiecto, si earum subiectum sit nomen infinitum, & prędicatum quandoque finitum, quandoq; infinitum, pariunt quidem in hoc genere simplices & infinitas, affirmatiuas, atq; negatiuas, præter illas quæ superius dictæ sunt. Et earum, simplices erunt illæ, quarum nomen prædicati ipsarū est nomen infinitum: vt in primo genere simplicium fiunt. infinitæ vero earum erunt, vt fiunt in primo genere illarum, quarum nomen prædicati est infinitum: qm̄ enunciatio denominatur quidem simplex, vel infinita ratione prædicati, non ratione subiecti. Simplex vero huius generis affirmatiua erit: vt cùm dicitur nō homo est iustus. negatiua autem erit, vt cū dicit̄ non homo non est iustus. infinita vero ipsius affirmatiua erit, vt cùm dicitur, non homo est nō iustus, cùm illius negatiua erit, non homo nō est non iustus. Palam autē est, ꝙ hæ duæ oppositæ, quæ in hoc genere ternalium fiūt, videlicet, quarum subiectum est nomen infinitū, differunt vtiq; ab illis oppositis, quæ fiunt in eo genere enunciationum, quarum subiectum est nomen finitum: qm̄ subiectum illarum est priuatio subiecti ipsarum. Iam autem fuit alibi ostensum, quæ sint genera priuationis, quæ per nomen infinitum indicantur. In hoc autem genere enunciationum, quando fiunt negatiuæ, tunc dictio negatiua non fungit̄ officio dictionis

infinitæ

infinitæ in eis, neq; altera alteri annectitur: sed oportet vt dictio negatiua in eis collocetur cum nota quantitatiua, in habentibus notas quantitatiuas; vt contingit fieri in primo genere enunciationum ternalium. sed in indefinitis, ac singularibus ponitur quidem cũ verbo substantiuo est. Dictio vero infinitiua in his semper locatur cum ipso subiecto, ita vt in enũciationibus simplicibus negatiois huius generis dictio negatiua bis capiatur, cum ipsa scilicet nota quantitatis, in enunciationibus habentibus ootam quantitatiuam, in ipso scilicet subiecto. sed in enũciationibus indefinitis, atq; singularibus ponitur quidem cum verbo substantiuo & cum subiecto. In infinitis vero ter capitur nempe. Primo semel cum nota quantitatiua, vel cum verbo substaotiuo: secundo cũ subiecto: tertio vero cum pdicato. & nunquam debet annecti vna dictioonum negationis in his apud aliam. ut exempli gratia, q negatiua huius, s. omnis non homo est iustus, erit non omnis nõ homo est iustus: & non hæc, scilicet non omnis homo est iustus. & negatiua huius, s. omnis nõ homo est non iustus, erit non omnis non homo est non iustus. et hoc, scilicet ponendo dictionem negatiuam in tribus locis, non in duobus: vt si diceretur, nõ omnis homo est non iustus. Et par erit ratio in enunciationibus de secundo adiecto huius generis, videlicet in earum simplicibus: quoniam iam diximus, q nõ dantur io eis infinitæ sin significatum linguarum apud nos notarum. In ipsis enim dictio negatiua debet quoq; locari in ipsa bis, cũ ipso subiecto semel, & semel cum nota quantitatiua, in habeote notam quantitatiuam, aut cum ipsomet verbo in singularibus atq; indefinitis. Neq; satis erit vna earum sioe altera quoq;. vt exempli causa, quemadmodum negatiua huius, scilicet ois homo ambulat, cuius subiectum est nomen finitũ, est, non omnis homo ambulat: ita quoq; negatiua huius, omnis non homo ambulat, erit non omnis non homo ambulat: & nõ hæc, s. non omnis homo ambulat: neq; hęc, omnis homo non ambulat. quoniã dictio negatiua non potest fungi munere dictiõis priuatiuę, neq; dictio priuatiua supplebit vices negatiuæ. nam id, quod altera aufert, est aliud ab eo, quod aufert altera. nam dictio negatiua in habentibus notã quantitatiuam tollit enunciationem vniuersalem, quam cõtinebat nota quantitatiua vniuersalis: & enunciationem particularem, quam continet nota quantitatiua particularis. sed dictio infinitiua tollit subiectum vniuersalem, non enunciationem vniuersalẽ: nam nota vniuersalis, quæ est coniuncta in ipsa enunciatione, nõ significat q res quæ est subiectum, sit vniuersalis, ita vt eo ablato auferatur ipsa res vniuersalis subiecta: sed significat enũciationem esse vniuersalem, non q res subiecta sit vniuersalis, & hoc patet in indefinitis: quoniam propterea q non habent ootam quantitatiuam, oportet vt res subiectæ in eis non sint vniuersales, cùm dictiones significẽt significationem vniuersalem. vt cùm dicitur, homo est iustus, homo nõ est iustus. nam hæc dictio homo, significat rem vniuersalem, licet non annectatur ei dictio omnis. Nam, si dictio omnis, significaret rem vniuersalem, tunc hæc dictio homo, non significaret rem vniuersalem, nisi apponeretur ei dictio omnis. Et ideo est necessarium, vt adiungatur dictio negatiua in enunciationibus habentibus ootam quantitatiuam, quarum subiecta sunt nomina infinita, siue sint consequentes, siue disperatæ, cũ nota quantitatiua: & repetatur secundo dictio negatiua cum subiecto. sed si fuerint infinitę, repetetur tertio cum prædicato. sed si non fuerint infinitæ, satis erit repetere eam cum subiecto. Quandoq; tamen dantur aliqua loca in materia possibili, in quibus dictio infinitiua habet vim dictionis negatiuæ, circa diuisionem veri à falso in omni materia: dantur tamẽ & aliqua loca, in quibus hoc nõ sequitur. Locus vero, in quo dictio priuatiua habet vim negatiuę, sunt enunciationes singulares: hoc est, si earũ subiecta sumantur quãdo sunt, eo tempore quo sunt apta denominari per habitum, & per priuationem oppositam ei, vt exẽpli causa, si quærat aliquis, vtrum Socrates sit iustus vel non iustus? & sit vera responsio, q non est iustus: & aliquis alius vice illius dicti nostri, quod fuit, non est iustus, respondeat q est non iustus. nam idẽ significat hic dicere non iustus, quod significat non est iustus, siue Socrates sit iustus, siue non iustus. Potest tamen fieri talis locus, vt dicunt expositores, cùm interrogans vult, q respondens recipiat ab eo propositionem affirmatiuam, & respondeat ei per negatiuam, vbi capiat vice negatiuæ infinitam. & conducet vtiq; ipsam ei, quando posuerit eã in syllogismo, in loco in quo affert vtilitatem per affirmatiuam, non per negatiuam: vt in propositione minori primæ figuræ. quoniam, cùm minor pręmissa primæ figuræ fuerit negatiua, oullam affert vtilitatem ad ipsam cõclusionem, vt in libro Priorum probatũ fuit.

Potest tamen is modus cooferre etiam ipsi interrogãti, quando voluerit concludere ex negatione aliquã contradictionem. sed id, quod nos exposuimus de hac re in hoc loco, videtur esse manifestum, iuxta huius libri propositũ. Locus vero, io quo dictio puatiua cũ coniungitur cum ipso habitu, non habeat vim dictionis negatiuæ, pro diuidendo falso à vero, sunt quidem enunciationes vniuersales in hac materia. vt si quærat aliquis, putasne omnis homo est sapiens, an oon omnis homo est sapiens? & respõdens respondeat pro, oõ omnis homo est sapiens, omnis homo est non sapiens. nam illud, quod opponitur huic dicto, s. omois homo est sapiens, oppositione diuidẽte verum à falso, semper est dicere non omnis homo est sapiens, non dicere omnis homo est non sapiens. nam sapiens & oon sapiens habent vim duorum contrariorum: vt si dicatur omnis homo est sapieos, nullus homo est sapiens. Contraria autẽ sunt simul falsa io hac materia, vt superius probatum fuit. At oppositiones, quæ inter nomen finitum & infinitum reperiuntur, atque inter verbum finitum & infinitum, oon sunt de genere oppositionis affirmationis & negationis. quoniam, cùm dicitur nõ homo, nõ significat in ea lingua, in qua suot in vsu huiuscemodi nomina, id quod significat dicere nõ est homo. quia dicere non est homo, significat subiectum, à quo negatur humanitas: licet non explicite appareat i huiusmodi sermone negatio humanitatis à subiecto: & ideo est propositio composita. & similiter significatur cùm dicitur non est sanus. sed, cùm dicitur non sanus, & non homo, oon habetur significatio negatiua, si dicatur sine coniunctiooe cum ipso nomine, vel sine verbo explicito in eo. Sed dicere non homo, significat priuationem humanitatis, & non sanus, priuatiooem sanitatis, quæ est res simplex, significans ægrotum. palam autem est, q non habet significationẽ negatiuam, quia negatiua est, vel vera vel falsa. sed dicere oon homo, non dicit verum neq; falsum: dum oon annectitur ei est: licet significet rem quandam & formam existentem. longe minus ergo significabit non homo, verum vel falsum: cùm non significet esse determinatum, sed indeterminatum. Enunciationum uero, quarum subiectum est nomen infinitum, simplices quidem atq; infinitæ ita se consequuntur, quemadmodum simplices cum infinitis, io enũciationibus, quarum subiectũ est finitum. Nam, cùm dicitur omnis nõ homo est non iustus, quæ est infinita affirmatiua, in hoc genere significans idem quod illa cùm dicitur, nihil quod est non homo, est iustus, quę est vna negatiua simplex. & iterũ

Inquit Mantinus interpres. Credo q hoc dixerit Auer. q in lingua Arabica, & Hebraica nõ reperitur verbum est: & tãtum valet dicere nõ homo, & nõ est homo.

hoc genus enunciationum, quarum subiectum est nomen infinitum, & illud genus enũciationum, quarum subiectum est nomen finitum, non datur consecutio, neque oppositio.

Cumq; transmutatur & transponitur ordo nominis subiecti, aut prædicati, aut uerbi copulãtis in enunciationibus de tertio adiacente, aut nomen subiecti & prædicati, aut ipsum verbum in de secundo adiacẽte: videlicet, vt præcedat id, quod debet secundo loco locari: vel ponatur in vltimo loco id quod debet poni in primo: & vt verbo dicam, ꝙ permutetur eorum ordo, remaneat tamen in eis subiectum subiectum, & prædicatum prædicatum: tunc enunciatio remanebit eadem, in qua veritas seruabitur si fuerit vera, vel falsitas si falsa. vt gratia exempli, si dicatur, est homo iustus, est iustus homo. hæc enim enunciatio est eadem in se. similiter si dicat̃, Socrates stat, & stat Socrates. Nã si enunciationes, quæ non differunt nisi ſm suas partes in ꝑcedentia, & sequentia positione, non essent vna & eadem enunciatio, tunc oporteret vt vna enunciatio haberet plusq̃ vnam negationem: cùm tamen sit iam probatum, ꝙ vna affirmatio non habet nisi vnicã negationem. nam, si cùm dicitur, est homo iustus, & est iustus homo, non esset vnica enunciatio, sed duæ diuersorum significatorum: & negatio huius, scilicet est homo iustus, esset non est homo iustus: & negatio huius, est iustus homo, esset non est iustus homo: & sit quoq; manifestum, ꝙ dicere non est homo iustus, est negatiua huius, s. est homo iustus: tunc sequeretur, ꝙ, est homo iustus, haberet duas negatiuas: vna erit, non est homo iustus: altera uero non est iustus homo: quæ est negatio enunciationis, quam diximus esse diuersam significato ab illa, quæ dicit, est homo iustus, quæ est illa, est iustus homo. Perspicuum itaq; est, ꝙ, cùm permutatur ordo nominum & verborum, quæ sunt partes enunciationum in ipsa oratione, ab usu illius linguæ, in qua fit, hoc est ab ordine elegantiori, remaneat tamen prædicatum prædicatum, & subiectum subiectum, tunc remanebit illa enunciatio eadem.

LEVI ANNOTATIONES.

De Enunciationibus infinitis.

Einde d. Quoniam autem enũciationum aliquę sunt de secundo adiacente, &c. ꝑInquit Leui. Sciꝭ re debes q partes orationis enunciatiuæ sunt nomen & verbum, aut nomẽ & quicquid habet vim verbi: videlicet, nomen cum nomine, & cum verbo substantiuo est, copulante, quo quidem verbo oratio est oratio: quia significat relationem prædicati ad subiectum, quæ quidem est in oratione affirmatiua, vt cum affirmatur prædicatum inesse subiecto, vt cum dicitur, homo est iustus: vel in negatiua, vt in qua negatur esse prædicati de subiecto, cum dicitur, homo non est iustus. Et hinc probari potest, q nota negationis est prior nota essentiali, & præcedit eam. quoniam quemadmodum in illa verificatione, quæ fit de vna quiditate, quærimus vtrum sit vel non sit: ita quoque euenit ꝑin verificatione, quæ ex duabus fit quiditatibus: videlicet vtrum vnum insit alteri, vel nõ insit. & ideo negatio vtiq; præponitur notæ essentiali, idest huic verbo substantiuo est. hoc autem adhuc declarabitur exactius post hoc. Dico autem q in lingua nostra nunq̃ potest prædicatum esse verbum infinitum. nam idem est apud nos dicere Socrates non ambulabit, ac si diceretur Socrates non erit ambulans.

Ait interp̃s. Hoc habet veritatẽ, nisi nomen adiectiuũ, siue de nõatiuũ nominetur verbũ: vt dicit apud Auer. vt si dicam Socrates nõ videns.

D. d. Enũciationes autem de tertio adiecto, quarum subiectum est nomen finitum, prædicatum vero est vel nomen finitum vel ꝑinfinitum, &c. Inquit Leui. Postq̃ declarauit quo pacto opponatur oratio simplex, vult nũc declarare id, quod ex ea consequitur. nam id quod ex oratione composita sequitur, in libro Priorum tractabit, & inibi quoq; tractabit de eius oppositis. In libro enim Prædicamentorum iam tractauit de his quæ sequuntur dictionem: nempe q, de quo prædicatur spẽs, prædicatur & prædicatum speciei, hoc est genus. nam ipsum quoq; notificat quandoq; eius quiditatem. similiter etiam tractauit ibidem de his, quæ opponuntur dictioni, vt declarauimus. Dicit ergo ꝙ, si subiectum earum fuerit vnum semper in his enunciationibus, sed prædicatum quandoq; finitum, q̃nq; infinitum, & ponantur enunciationes eo ordine quo narrauit, tunc ita se consequentur inter se infinitæ, & simplices, sicut consequuntur priuatiuę, & simplices inter se. Et intelligo per enunciationes priuatiuas, illas in quibus nomen prædicati significat vel priuationem iam definitam in libro Prædicamentoꝝ, vt cũ dicimus, homo est ignorans: vel quod vitiosius est duoꝝ contrariorum, vt cum dicimus, homo est iniustus. & si hoc sit habitus quidam: quia natura tradidit hanc possibilitatem in ipso recipiente illa duo contraria propter illud contrarium, quod est bonum, non propter illud quod est malum. & ideo oportet vt in definitione harum virtutum, ac potentiarum reperiatur illud contrarium quod est bonum, non illud contrarium, quod est malum, vt Aristo. dicit in libro Topicorum. vt exempli gratia, ars quidem medica non est scientia inducendi sanitatem, ac ægritudinem. & qui eam definit ꝙ sit ars, qua dirigamur ad inducendum morbum hominibus, non vere definit eam, neque recte: quoniam Medicina intẽdit per se inducere sanitatem. ita quoq; contingit in ea potẽtia, quam habet homo naturaliter, vt sit iustus, vel iniustus: scilicet ꝙ debet definiri per iustitiam ipsam: quia illius gratia fuit concessa huiusmodi facultas, primo, & per se homini ipsi. Habitus ergo contrarius virtuti erit priuatio ipsius perfectionis, cuius gratia tradita fuit huiusmodi vis. At nemo dicet, ꝙ ille qui obtinet contrarium bonum, priuetur cũtrario malo: licet sit necessarium, vt priuetur contrario malo per præsentiam contrarii boni: ga huiusmodi habilitas & promptitudo nõ est in eo gratia illius contrarii mali. D. d. Si examinent̃ ergo hmõi enũciationes secundũ hanc subiectionẽ, inuenies illas q̃ sunt sup costas eoꝝ, ĩ latitudinis areolę, &c. Sequet̃ ꝙ si affirmatiua simplex fuerit vera, erit quoq; vera vniuersalis infinita, sed nõ econtra. In falsitate vero res contrario modo se habet, quia, si negatiua infinita est falsa, erit quoq; falsa affirmatiua simplex: vt post hoc declarabit. Sed in consecutione negatiuæ simplicis cum affirmatiua infinita, quo ad veritatem huius contrarium contingit: nempe, quia si infinita est vera, simplex quoq; erit vera: & non econuerso. In falsitate vero reperitur res quoq; econtra: videlicet, ꝙ, si simplex fuerit falsa, erit quoq; infinita falsa: & nõ econtra. Manifestum autem est ꝙ ita se habet infinita cum ipsa simplici, quo ad cõsecutionem in veritate vel falsitate, sicut se habet priuatiua cum simplici, quia infinita habet vim priuatiuæ. infinita vero cum priuatiua conuertitur in consecutione, siue in vero, siue in falso. hoc est, ꝙ si hæc est vera; homo est nõ iustus, erit quoq; vera hæc, homo est iniustus: & econtra, si est vera hæc, homo est iniustus, erit vera hæc, homo est nõ iustus. eodemq; modo si vna harum fuerit falsa, altera erit falsa. Illę autem quæ super lineam obliquam sunt locatæ, sunt contrarię ratione materiæ, hoc est, quia earum prædicata sunt cõtraria: non ꝙ sint illa contraria, quæ prædicta sunt in ipsis oppositis: quia illa contraria habent notam quãtitatiuam vniuersalem. & inuenies ea in ipsis indefinitis in materia possibili esse simul vera: vt cum dicimus, homo est iustus, homo est non iustus. similiterque in subcontrariis.

Enunciationum indefinitarum dispositio.

	Affirmatiua simplex,	Negatiua simplex,	
A.	Homo est iustus.	Homo non est iustus.	B.
	Negatiua infinita,	Affirmatiua infinita,	
C.	Hõ non est nõ iustus.	Homo est non iustus.	D.
	Negatiua priuatoria,	Affirmatiua ꝑuatoria,	
E.	Homo nõ est iustus.	Homo est iniustus.	F.

Sed in contrariis inuenies quidem ea ambo falsa in hac materia, scilicet possibili, cum fuerint ambæ enunciationes vniuersales, quæ sunt hæ, omnis homo est iustus, omnis homo est non iustus. & in contradictoriis si vniuersales collocentur altera sub altera ex vna parte, & particulares ex alia parte, vt ipse supponet post hoc, tunc inuenies eas quæ sunt locatæ per lineam obliquam, esse contradictorias, & diuidere verum à falso. hoc est, ꝙ, si non seruetur hęc conditio in earum locatione, tunc erunt illæ, quæ sunt in linea obliqua vel contrariæ, vel sub contrarię. Et ideo dicit in illo vniuersali ordine, ꝙ ambę enunciatiões, quę sunt locatæ altera sub altera in illo situ prędicto, debeant esse conformes in quantitate, & differentes qualitate. & inuenies quo ad veritatem sequi semper negatiuã ab affir-

matiua:

matiua: quo ad falsitatem vero affirmatiua sequitur ex negatiua. Sed si permutetur iste ordo, videlicet in contradictonis: nam in alijs est impossibile, tunc inuenies ꝙ, si ponatur affirmatiua simplex vniuersalis, & sub ipsa locetur particularis negatiua infinita, & ponantur per latitudinem illæ, quæ sunt illis contradictoriæ, inueniemus illas, quæ sunt per obliquum esse contrarias, quia sunt vniuersales: videlicet super lineam obliquam A D, iuxta situm huius figuræ.

Enunciationum uniuersalium ac particularium dispositio.

A. Affirmatiua simp. vl'is, Negatiua sim. pticl'aris, B
Omnis homo est iustus. Aliquis hō nō ē iustus.

C. Negatiua infinita pticu. Affirmatiua isi. vl'is, D.
Aliqs hō nō est nō iust⁹. Omnis hō est nō iust⁹.

Et inuenies negatiuam sequi ex affirmatiua quo ad veritatem: econtra vero in falsitate. quemadmodum cum fuerint conformes in quantitate, nam, si hæc est vera, omnis homo est iustus, necessario erit quoq; vera hæc, aliquis homo non est non iustus: sed nō conuertitur hoc. similiter quoq; si est verum dicere, omnis homo est non iustus, necessario etiam erit vera hæc, aliquis homo non est iustus: & non conuertetur hoc. sed in falsitate res contrario modo se habebit. At si ponamus affirmatiuam simplicem particularem, & sub ipsa locemus vniuersalem negatiuam infinitam, & per latitudinem ponamus illas, quæ sunt illis contradictoriæ, tunc inueniemus illas, quæ per obliquum sunt locatæ, esse subcontrarias; quia sunt particulares, s. quæ sunt per lineam obliquam, quę est A D, iuxta positionem huius figuræ.

A. Affirmatiua simp. ptic. Negatiua simp. vl'is, B.
Aliquis homo est iust⁹. Nullus hō est iustus.

C. Negatiua infinita vl'is, Affirma. infinita ptic. D.
Nullus hō est nō iustus. Aliquis hō ē nō iustus.

Neque inueniemus alteram sequi ex altera illarum enunciationum quæ in latitudine tabellæ locatæ sunt, tam in veritate quàm in falsitate: hoc est, quòd si hæc, aliquis homo est iustus fuerit vera, non propterea est necessarium, quòd hæc quoque sit vera, nullus homo est non iustus: quia possunt esse aliqui homines iusti, & aliqui iniusti: & tunc illa erit falsa. ita quoq; si fuerit vera hæc, nullus homo est non iustus, non oportet vt sit vera etiam hęc, aliquis homo est iustus: quia potest homo priuari iustitia, & iniustitia. & hoc maxime in eo subiecto, quod non est aptum denominari per vnum istorum. Pari ratione quoq; probatur, ꝙ si est vera hęc, aliquis homo est nō iustus, non oportet propterea, vt sit vera hæc, nullus homo est iustus: quia potest esse aliquis homo iustus. & si est vera hæc, nullus homo est iustus, non propterea est necessarium vt sit vera hæc, aliquis homo est non iustus: quia iam possunt priuari omnes à iustitia & iniustitia, vt paulo ante dictū fuit. Ita quoq; dico ꝙ non consequuntur se se inuicem in falsitate. quoniam, si hæc fuerit falsa, aliquis homo est iustus, non est necessarium, ꝙ hæc quoq; sit falsa, nullus hō est non iustus: quia potest totū subiectum priuari iustitia & iniustitia, vt in his, quæ non sunt apta denominari aliquo contrariorum. & si hæc fuerit falsa, nullus homo est non iustus, non est necesse vt sit falsa hæc, aliquis homo est iustus, quia possunt esse aliqui homines iusti, & aliqui iniusti. Et si fuerit falsa hæc, aliquis homo est nō iustus, non est necessarium ꝙ sit falsa hęc, nullus homo est iustus: quia totum subiectum priuatur iustitia. & si fuerit falsa hæc, nullus homo est iustus, non est necessarium vt sit falsa hæc, aliquis homo est non iustus. Sed cum permutatur ordo: videlicet, cum non conueniunt in quantitate, in longitudine areolæ, tunc corrumpitur huiusmodi consecutio in aliquibus positionibus, vt diximus. Ideo posuit Aristoteles huiusmodi conditionē, nempe vt conueniant in quantitate: licet in quibusdam positionibus seruetur huiusmodi consecutio: quamuis non conueniant in quantitate, vt fuit declaratum. Aristo. vero distulit expositionem huius negocij: videlicet quo pacto res se habeat ī his, quæ in linea obliqua locata sunt, ad librum Priorum, ibi enim exacte declarat hoc. At de oppositione enunciationum, quarum prædicata sunt contraria, tractabit in fine huius libri.

D. d. Enunciationes autem de tertio adiacente, si earum subiectum sit nomen infinitum & prędicatum quandoq; finitū, quandoque infinitum. Inquit Leui. Sensus est, ꝙ non nominatur enunciatio infinita, propterea quia subiectum sit nomē infinitum. & ideo enunciatio erit simplex, cum fuerit prędicatum finitum, licet subiectum sit nomen infinitum. Et huius rei causa est, quoniam cum enunciatio sit enunciatio ratione habitudinis, quam habet prædicatum ad ipsum subiectum: cūq; ergo ꝑdicatum fuerit infinitū (.i. ablatum in lingua Hebraica) aufertur illa ratio, atq; habitudo, quæ est inter prædicatum & subiectum: ideo illa enūciatio debet esse infinita, i. ablata seu abnegata, vt in lingua Hebraica respōdet. nam, cum dicimus Socrates est non iustus, aufertur à Socrate iustitia: quia impossibile est vt sit simul iustus, & non iustus. Id enim, quod facit ipsam propositionem esse propositionem, est illa ratio, & habitudo, quæ est inter prędicatum & subiectum. si enim dicamus, non homo est iustus, non aufertur propter hoc ipsa iustitia ab homine: sed est adhuc possibile secundum hanc enunciationem, vt homo sit iustus. nihil enim prohibet, quin sequatur vnum prædicatum ad varia subiecta. & ideo ipsa dictio subiecti est infinita, sed non enūciatio. genera vero priuationis, quę significantur per nomen infinitum, iam in pręcedentibus fuerunt explicata, videlicet priuationis definitæ in libro Prędicamentorum: vel si fuerit illud vitiosius duorum cōtrariorum. & ideo dicere non iniustus, vel non ægrotus, & his similia non debent poni inter nomina infinita. quoniam nos dicimus qñ aliquis est priuatus iustitia, ꝙ est non iustus, & qui est priuatus sanitate, vocatur non sanus. quia priuati sunt ea re, ob quā habebant illam aptitudinem ad recipienda huiusmodi contraria, & obtinebant habitum illum contrarium vitiosum. neque dicemus eum, qui adeptus est habitum bonum priuatum habitu malo. Verūtamen videtur, ꝙ nomen infinitum sit in vsu in aliqua lingua, præter hoc, quod significet priuationem illā, quæ definita fuit in libro Prædicamentorū, vel significet illud vitiosius extremum duorum contrariorum. nam qñq; ponit etiā pro priuatione substantiæ: vt ipsemet dedit exēplum, cū dicit, non hō. priuatio vero substantiæ non est priuatio eius rei, quæ est apta reperiri ī ipsa re, eo tpe quo est apta reperiri in ea, ꝑter hoc ꝙ possit repiri in ea in futurū: sed est priuatio rei, q̄ est apta reperiri in aliquo gñe ipsius, & ideo nomen infinitum ponitur pro aliqua alia re, quæ in plus se habet ꝗ̄ priuatio, quę definita est in libro Prędicamentorum. At scire debes etiam ꝙ non aufertur ipsum esse ignobilius ab esse nobiliori. nam non dicitur, ꝙ animal sit nō inanimatum, sed aufertur esse nobile ab esse ignobili: quia procedit processu perfectionis, i. ad perfectionem suam: & illius gratia reperitur huiusmodi facultas in his entibus. & ideo animal dicit irrationale, & planta dicitur non sensitiua, quia planta habet esse gr̃a animalis, & aīal hoīs gratia, vt in Philosophia Naturali probatū est. & ideo de equo, exempli gratia, dicitur quod est non homo: & non dicitur ꝙ homo est non equus. D. d. In hoc autem genere enunciationum, quando fiunt negatiuæ. Inquit Leui. Scire debes, ꝙ subiectum & prædicatum ipsius enunciationis sunt materia eius: relatio vero, quæ est inter prædicatum & subiectum, est eius forma: id est ꝙ per huiusmodi habitudinem & rationem, quam habet prędicatum ad subiectū, ipsa enunciatio est enunciatio. & iam probatum fuit superius, ꝙ enunciatio infinita nō est enunciatio negatiua: quia infinita enunciatio potest esse affirmatiua, & negatiua. neq; est etiam idem significatum. nam non idem significat dicere, homo est non iustus, & dicere, homo non est iustus, vt iam probatum fuit. & ideo oportet declarare in quo loco enunciationis debeat locari nota infinitatis, & in quo loco negatio: ita vt non capiatur infinitas pro negatione: vel ecōtra, negatio pro infinitate. Dicimus ergo, ꝙ infinitatio subiecti, vt ita loquar, seu ablatio in lingua nostra, ponitur cum ipso subiecto, & infinitatio prædicati cum prædicato. & hoc perspicuum est. Nota vero negationis debet poni ante verbum est, quod copulat. nam enūciatio est enunciatio per illud verbum, & hoc patet in ipsis singularibus, & indefinitis. In habentibus vero notam quantitatis, & in enunciationibus vniuersalibus, ponitur cum nota quantitatis, quia ibi existit verbum est: vt cum dicitur nullus homo est iustus. nam sensus est: nō est aliquis homo iustus. sed si ponatur negatio inter subiectum & prædicatum, tunc enunciatio non erit vniuersalis, sed particularis: videlicet aliquis homo non est iustus, quia habet vim, ac si diceret, non omnis homo est iustus. & ideo potest poni negatio in enunciatione particulari, tum inter prædicatum & subiectum: tum etiam cum ipsa nota quātitatis. nam possumus dicere aliquis homo non est iustus: vel non omnis homo est iustus. Arist. tamen permissiue concedit, vt semper ponatur nota negationis in enunciationibus quātitatiuis cum nota quantitatis, quia nō potest poni semper inter subiectum & prædicatum vt patefecimus. Ergo in lingua nostra, & alijs similibus, non potest fieri in enunciationibus de secundo adiecto,

cto, enunciatio infinita, vt declarauimus. nam infinitatio prædicati, seu ablatio ponitur quidem post verbum est, non ante, quia tunc esset negatio. Aristo. autem declarat, in quo differat infinitatio prædicati & subiecti ab ipsa negatione. & dicit, quod non sunt idem infinitatio & negatio: sed id quod aufert vna earum ab ipsa enunciatione est aliud, quam id quod tollit altera earum. nam nota negationis in propositionibus quantitatiuis tollit vniuersalitatem enunciationis, vel eius particularitatem: hoc est, quod tollit vniuersalitatem habitudinis prædicati ad subiectum, qua ipsa enunciatio est enunciatio, vt paulo ante fuit dictum: nam, cum dicimus, nullum A est B, tollitur ab hac enunciatione quicquid continet nota particularis de coniunctione prædicati ad partem prædicati. similiter etiam cum dicimus, aliquod A non est B, tollitur ab ipsa enunciatione, quicquid amplectitur nota vniuersalis de coniunctione prædicati ad totum subiectum. & hoc consequitur per se ex his enunciationibus negatiuis, quæ tollunt ab enunciatione illam habitudinem, quæ se habet veluti forma enunciationis, vt paulo ante fuit dictum. & ideo non reperitur negatio nisi in enunciatione. At infinitatio prædicati vel subiecti tollit ab ipsa enunciatione subiectum vel prædicatum, quæ se habent veluti materia enunciationis. & hoc, quo ad prædicatum satis constat: sed quo ad subiectum etiam sic probatur, quoniam totum prædicatum est ipsum nomen infinitum. & ideo tollitur eo nomine nomen finitum: sed non tollitur ab enunciatione habitudo prædicati ad subiectum: quia prædicatum in hac enunciatione non est nomen infinitum, ita vt dicamus quod infinitatio illa, seu ablatio tollat ipsum ab enunciatione per se: sed prędicatum in illa enunciatione est ipsum nomen infinitum. & ideo infinitatio reperitur sine propositione, videlicet in nomine simplici. sed, si de natura infinitationis esset tollere id quo enunciatio est enunciatio, tunc infinitatio non reperiretur nisi in enunciatione: vt res se habet de negatione. & reddit rationem huius rei, s. quia nota quantitatis vniuersalis significat habitudinem prædicati ad subiectum: non quod efficiat subiectum vniuersale, sed enunciationem efficit vniuersalem, quia subiectum ipsum potest esse vniuersale de se absque nota quantitatiua: vt cum fuerit species, vel genus, vel aliquod aliud subiectum vniuersale. Patet ergo quod nota quantitatis nõ reddit vniuersale ipsum subiectũ, sed habitudinem prædicati ad subiectũ reddit vniuersalem. Hinc constare licet, quod negatio in propositionibus habentibus notam quantitatis tollit vniuersalitatem enunciationis, nõ subiectum vniuersale: vt posset credi, cum dicimus, non omne. nam hoc dictum continet notam quãtitatiuam vniuersalem. si nota ergo quantitatiua redderet subiectum vniuersale, tunc posset quis credere, quod, cum tollitur nota quantitatiua, tolleretur subiectum vniuersale: & sic infinitatio & negatio in hoc casu esset idem. sed palam est, quod nota quantitatiua non efficit subiectum vniuersale vllo pacto: sed enũciationem reddit vniuersalem. & ideo aliud est tollere vniuersalitatem notæ quantitatis, & tollere vniuersalitatem subiecti. Pręterea, si per huiusmodi negationem tolleretur subiectum, tunc cum dicis non vnum, i. nullum (sic enim Hebraice dicitur nullũ, s. nõ vnum) esset enunciatio sine subiecto, quod est falsum: quia quælibet enunciatio habet subiectum & prædicatum, vt dictum fuit. In indefinitis vero, ac singularibus res euidentior est. videlicet, quod id quod infinitatio tollit ab eis, est aliud quam id quod tollit ab eis negatio. nam infinitatio tollit ab eis subiectum vel prędicatum: sed negatio tollit ab eis illam habitudinem, quã habet prędicatum ad subiectum. In quantitatiuis autem posset quis existimare, quod in aliquibus earum negatio tollat subiectum. & ideo declarauit hoc Aristo. in ipsis quãtitatiuis. ideoque oportet ponere notam negationis in loco suo debito, ita vt nõ ponamus infinitationem prædicati in loco negationis. & oportet ita fieri in enũciationibus necessariis, & in impossibilibus. At in ipsa possibili enunciatione, quandoque dantur aliqua loca, in quibus idem erit negatio & infinitatio prædicati ratione materię. hoc est, quod si fuerit vera infinitatio, erit quoque vera negatio: & ecõtra, si fuerit vera negatio, erit quoque vera infinitatio. Et hoc cõtingit fieri, tũ in enunciationibus singularibus cum illa conditione ab Aristo. data: nempe, vt scilicet sit de natura illius subiecti vt possit denominari per ipsam priuationem, & per habitum illi oppositum. & hoc idem declaratur de indefinitis in hacmet materia, & de particularibus. At in enunciationibus vniuersalibus hoc non verificatur, vt ipsemet declarauit. nam, cum dicimus, omnis homo est nõ iustus, & aliquis homo non est iustus, harum vna est vniuersalis, & altera est particularis, & particularis potest esse vera, & vniuersalis falsa, in hac materia: immo non solum est possibile, sed necessarium. & ideo datur locus errandi in enunciatione vniuersali, si ponatur illa nota non, cum prædicato vice negationis, ex hac parte, s. ex parte particularitatis & vniuersalitatis: non quod ipsa infinitatio & negatio non sint idem in hac materia: cum non variantur in nota quantitatis. Et dicunt expositores, quod ex hoc acquirimus aliquam vtilitatem in arte Dialectica, & quando respondens proponit enunciationem negatiuam, nihil vtilitatis affert: & qui quidem conuertit ipsam in affirmatiuam infinitam, tunc affert aliquid vtilitatis. Et nos dicimus, quod hęc vtilitas habetur etiam in enunciatione necessaria: quia terminus medius necesse est vt sit vnus in ambabus propositionibus, vt in libro Priorum probatur. & ideo, cum dicimus nullum A est B: & omne B est C: & conuertimus minorem in infinitam, tũc nulla habetur ex hoc vtilitas: quia tunc habebimus, omne A est non B: & omne B est C: & sic terminus medius non erit idem, quia in minori est non B: in maiori vero B. & nomen finitum differt à nomine infinito. & ideo oportet, vt maior sit, omne non B est C. Dicamus quoque, quod si maior esset, omne, id quod non est B est C: & habeamus apud nos hanc, nullum A est B, prout sit enũciatio necessaria: quod tunc inferet, ergo omne A est C. quia conuertimus minorem in affirmatiuam, dicendo, omne A est non B: & habeamus apud nos hanc, quicquid est non B, est C: infertur ergo, omne A est C, vt in libro Priorum declarabitur. & ideo melius erit dicere quod Arist. non loquitur in hoc loco de hac re, propter huiusmodi vtilitatem: sed vt notificaret illa loca, in quibus non sequitur falsum, si ponatur negatiua pro infinita, vel infinita pro negatiua. Possemus tamẽ adhuc dicere, quod illa vtilitas acquiritur in hac materia tantum: quia in ipsa necessaria, de qua fecimus exemplum, declaratur conclusio, præter hoc, quod minor efficiatur affirmatiua. quoniam manifestum est, quod, cum dicimus nullum A est B, quod A ingreditur sub omni eo, quod non est B, præter hoc quòd conuertatur in affirmatiuam. sed in materia possibili non est manifestum quod A ingrediatur sub omni eo quod non est B, nisi conuertatur in affirmatiuam: quia possibile est vt negatur ab ipso A id, quod est B, & id quod non est B. & hoc quod tractamus hic, magis attinet ad librum Priorum: ibi itaque exacte tractabitur. Arist. autem declarabit adhuc differentiam, quę inter oppositionem affirmationis & negationis existit, & oppositionem ipsius infinitationis, & hoc in eadem met dictione absque enunciatione, quia dictio infinita habet vim subiecti vel prædicati tantum: vt superius fuit dictũ: sed dictio negatiua finita significat ablationem prædicati ab ipso subiecto: licet non declaretur subiectum. sed nomen infinitum nõ indicat super ablationem eius à subiecto, nisi declaretur subiectum. & ideo nomẽ infinitum non significat verum vel falsum: cum non significet habitudinem, quæ inter prædicatum & subiectum existit. At nomen infinitum significat verum vel falsum: propterea quòd significat habitudinem ipsius prædicati ad subiectum: licet non declaretur, vt paulo ante diximus. Aristo. autem dicit, quod hæ enunciationes, quarum subiectum est nomen infinitum, ita se consequuntur inuicem in vero vel falso, sicut se consequuntur inuicem illę priores enunciationes, quarũ subiectum est finitum in vero vel falso. & hoc satis constat ex ipsa expositione ibidem data. Inter hoc autem genus enunciationum, & illarum præcedentium nulla fiet consecutio, cum hæc enunciatio extet sine illo subiecto, & nihil illius subiecti nobis significet omnino. nam, si non A esset B, tunc posset A esse B, & posset non esse. Eodemque modo probabitur quod nulla existat oppositio inter has enunciationes & illas priores: quia iam fuit dictum, quod in omni oppositione requiritur quòd subiectum sit vnum, & prædicatum vnum.

D. d. Cũque transmutatur, & transponitur ordo nominis subiecti, aut prædicati, &c. Inquit Leui. Postquam declarauit ea, quæ mutant significatum enunciationis, si ponantur extra locũ suum debitum, nunc vult declarare id, quo potest mutari ordo in ipsa enunciatione, & si non mutetur eius significatum, & dicit, quod si ponatur verbum est, ante subiectum & prædicatum, vbi debet poni inter ipsa, vel ponatur prædicatum ante in ordine in ipsa propositione, ita tamen quòd prædicatum enunciationis remaneat prædicatum, & subiectum subiectum; hoc est, ne prædicatum efficiatur subiectum, nec subiectum prędicatum, tunc ipsa propositio seruabit veritatem. quod sic probatur. quoniam, si dicere, est homo rationalis, & dicere, est rationalis homo, nõ essent vna & eadem propositio, sed plures & diuersæ in significato, & tunc esset negatio huius, est homo rationalis, hæc, non est rationalis homo: nam satis constat ratione veri & falsi in his propositionibus, quod si fuerit falsa hæc, est homo rationalis, erit vera hæc, non est rationalis homo. &, quia semper hoc est verum in materia necessaria & impossibili, ergo, quando fuerit falsa vna propositio, manifestum est quod illa est eius negatio, quæ stantibus supra positis conditionibus, est vera, ob id hęc, non est homo rationalis, potest esse eius negatio.

cum

cum diuidat verum à falso in hocmet genere oppositionis; Sed, si dicere, non est homo rationalis, & non est rationalis homo, essent duæ enunciationes diuersæ, tunc vni affirmationi darentur duæ negationes oppositæ, quod est impossibile: quia iam fuit declaratum, quod negans negat prædicatum à subiectomet ipso, quod affirmauit affirmans de ipso: & id quod ita se habet, est vtique vnum determinatum, & ideo necesse est, vt hæ duæ negationes sint enunciatio vna, & ideo erit vna negatio in significato; licet sit permutatus ordo dicendi in eis.

De Enunciationum unitate, ac pluralitate. Et quo pacto ueritas & falsitas in eis reperiatur in prædicationibus coniunctis, atque diuisis. Cap. II.

At vero vnum de pluribus, vel plura de vno affirmare vel negare, nisi sit vnum aliquid quod ex pluribus significatur, non est affirmatio neque negatio vna. Dico autem vnum, nō si vnum nomen positum sit, non sit autem vnum aliquid ex illis. vt homo est fortasse & animal, & bipes, & mansuetum, sed ex his vnum fit. ex albo autem, & homine, & ipso ambulare non est vnum. Quare nec si unum aliquid de his affirmet aliquis, erit affirmatio vna: sed vox quidem vna, affirmationes vero multæ. nec si de vno ista: sed similiter multæ. Si ergo dialectica interrogatio responsionis est petitio, uel propositionis, uel alterius partis cōtradictionis: propositio uero contradictionis est unius pars: non erit una responsio ad hęc. neque. n. interrogatio una, neque etiam si sit uera. dictū est autem de his in Topicis. Simul autem manifestū est, quòd nec hoc ipsum quid est, dialectica interrogatio est. oportet enim datum esse ex interrogatione, eligere, utram uelit contradictionis partē enunciare: sed oportet interrogantem determinare, utrum hoc sit homo, an non hoc. (1. Top.)

Quoniam uero hęc quidē prædicanť cōposita, ut unum oē prędicatum fiat, eorum quę extra prędicantur: alia vero non: quæ est differentia? De homine enim verum est dicere, & extra animal, & extra bipes: & hæc vt vnum: & hominem, & album: & hæc vt vnum. sed non si coriarius est, & bonus: etiā coriarius bonus. * Si enim quoniam vtrunque verū, esse oportet & simul vtrunque, multa incōuenientia erūt. De homine enim & hominem verum est dicere et album: quare et omne. rursus si album ipsum, & omne. quare erit homo alb⁹ albus, & hoc in infinitum. & rursus musicus albus ambulans, & hæc eadem frequenter implicita in infinitum. Amplius, si Socrates, Socrates est, & homo: & Socrates Socrates homo. & si homo & bipes, erit homo bipes. Quòd igitur, si quis simpliciter * dicat complexiones fieri, multa accidit dicere inconuenientia, manifestum est. Quemadmodum autem ponendum est, nunc dicimus. Eorum

(* χωριστῶς) (* a.l. quare non si alterū verum) (* a.l. addit & contra)

igitur, quæ prædicantur, & de quibus prædicari accidit, quæcunque secundum accidens dicuntur, vel de eodem, vel alterum de altero, hæc non erunt vnum. vt homo albus est, & musicus; sed non est vnum album & musicum. accidentia enim sunt vtraque. Nec si album, musicum verum est dicere, tamen non erit album musicum vnum aliquid: secundum accidens enim album musicum. quare non erit albū musicum vnum aliquid. quocirca nec coriarius bonus simpliciter: sed animal bipes. non enim secundum accidens. Amplius, nec quæcunque insunt in altero. quare neque albū frequenter: neque homo, homo animal est vel bipes. īsunt enim in homine animal & bipes. Verum est autem dicere de aliquo & simpliciter: vt aliquem hominem hominem, aut aliquem albū hominem, hominem album. non autem semper. Sed quando in adiecto quidem aliquid oppositorum insit, quod consequitur contradictio, non verum, sed falsum est: vt hominem mortuum, hominem dicere. quando autem non insit, * verum. Aut, quando insit quidē, semper non verum est: quando vero non insit, non semper verum est. vt Homerus est aliquid, vt poeta, vtrum igitur est? an non. secundum accidēs enim prędicatur est, de Homero (quia. n. est poeta) sed nō secundum se p̄dicať de Homero ipsum est. Quare in quibuscunque prædicationibus neque contrarietas inest, si definitiones pro nominibus dicantur, & secundum se prędicentur, & nō secundum accidens, in his aliquid & simpliciter verum erit dicere. Quod autem non est, quoniā opinabile est, non est verum dicere esse aliquid. opinio. n. eius est, non quod est, sed quod nō est. (* a.l. addit semper.)

De enunciationum unitate, ac pluralitate. Et ueritate falsitateque in prædicationibus coniunctis atque diuisis.

AVER.

Cvmque vnum nomē affirmetur de pluribus nominibus, vel affirmātur multa nomina de vno nomine, aut negatur vnum nomen de pluribus nominibus, vel negantur plura nomina de vno nomine, tunc nec illa affirmatio erit vna affirmatio, neque negatio vna negatio. Eodem quoque modo, quando affirmatur vnum nomen de uno nomine, uel negetur ab eo, non erit vna affirmatio neque vna negatio, cùm non fuerit illa res, quam dictio illa significat vna, vt iam superius dictum fuit: nisi illa nomina significent eandem rem, s. cùm fuerint nomina synonyma, quę scilicet oīa idem significant: vel vt id, quod significatur per plura nomina, sint partes definitionis, vel descriptiōis vnius rei: vt cùm dicitur homo est animal, et homo est rationalis. nam quod ex his duobus prædicatis constat, est definitio hominis: quoniam homo est animal rationale. similiter si fuerit eius descriptio, vt cùm dicitur homo est animal, homo est bipes. nam totum compositum est descriptio hominis: videlicet animal bipes. & hæc dictio homo significat vniuersali ratione id, quod significat quodlibet illorum duorum dictorum seorsum. Sed si id, quod ex pluribus prędicatis cōstat, non

sit

sit vnum, neq; ipsa quoq; eorum affirmatio erit vna; itidem neq; negatio erit vna, pari ratione si de vno subiecto plurima prædicentur prædicata, non habebunt vnam affirmationem, neq; vnam negationẽ: vt exempli causa, si de homine prædicet ꝙ est albus, & ꝙ ambulat, hæc enim duo si prædicentur simul de homine, & dicatur homo est albus et ambulat, non significabit vnam rem, nisi per accidens, & ita se habet res in hoc, sicut in prædicato quod est dictio æquiuoca plura significans, cùm de vno prędicatur subiecto. subiectum quoq; quod est nomen æquiuocum, si de eo prædicetur prædicatum vnum, non significabit vnicam rem: hoc est, ꝙ quemadmodum enunciatio, cuius prædicatum est nomen ęquiuocum, nõ est vna enunciatio: ita neq; illa enunciatio, cuius subiectum est nomen æquiuocum, est vna enunciatio. Res etiam se habet eodem modo in enunciatione, in qua plura affirmantur per diuersa nomina de uno subiecto: uel in qua affirmatur unum prædicatum de pluribus subiectis, quæ per uaria nomina significãtur: cùm compositum ex illis prædicatis uel subiectis pluribus nõ fuerit una res. Enunciationes uero, quarum prędicatum uel subiectum fuerit nomen ęquiuocum, cùm sint enunciationes plures, ideo interrogatio dialectica de eis non debet esse interrogatio una, neq; responsio responsio una. &, si fuerint omnia illa, quæ significantur per nomen æquiuocũ subiectum, & uerificetur de eis unum prædicatum: uel fuerint omnia illa, quæ significantur per nomen æquiuocum prædicatum, & uerificentur de uno subiecto; uel prædicati & subiecti nomen plura significabit, ita ut quodlibet eorum significet plura: sed omnia quæ p nomen prædicati significantur, uerificentur de omnibus his, quæ per nomen subiecti significantur, ut in libro Topicorum probatum fuit. Ille enim, qui p uiam dialecticam respondet, non debet declarare ipsi interrogationem suam, ita ut notificet ei illa, quæ illud nomen æquiuocum significat: quoniam tunc tam respondens q; interrogans scirent æqualiter eam rem, in qua disceptantur. propositum autem ipsius interrogantis per viam dialecticam est, vt respondẽs acceptet ab ipso alteram partem contradictorũ, quam vult ponere pro propositione, qua destruat positionem respondentis. Si igitur interroget interrogans ab ipso respondente in Dialectica per propositionem æquiuocam, & acceptauerit ab ipso rñdente unã partem cõtradictionis, & interrogans fecerit ex una illarũ rerum propõnem, ex qua putat concludere id, quod decreuit destruere contra respondentem, ex concessis ab ipso respondẽte, tunc debet respondens dicere, non accepto hoc: sed id quod acceptaui est hoc, uel hoc, et tunc ipsi interroganti nihil conducet, ꝙ respondens acceptauerit ab eo unã partem contradictionis. At interrogatio doctrinalis potest fieri nomine æquiuoco: quia ad doctorem attinet corrigere interrogationem, distinguendo id, quod per illud nomen æquiuocum significatur. & ideo hæc non erit interrogatio dialectica: quoniam hoc genus interrogationis determinat eam partem, quam significat illud nomen æquiuocum. vt si interroget aliquis qd sit oculus, s. in lingua Arabica & Hebraica, cui respondebit respondens, illud nomen significare multa: nam significat oculum animalium, & fontem aquarũ, & oculum Solis, & alia. sed in interrogatione dialectica, cùm interrogãs quęrat de partibus cõtradictionis, vt acceptetur ab eo vna ipsarũ: vt si quærat an hoc sit hoc, vel non sit hoc, ideo oportet vt interrogatio sit terminata, ad hoc, vt responsio conueniens ei sit terminata: & hoc fit nomine quidem vniuoco.

Prio Topi.

At cùm prædicata plura, quæ de vno prædicantur subiecto, videntur sequi res quæ existũt, vel sunt prædicata, quæ seorsum sumpta verũ dicunt, coniunctim quoq; sint vera, & aggregatum ex eis fuerit prædicatum vnum, et est id, quod diximus, quod aggregatum ex ipsis facit enunciationem vnam: vel sunt prędicata, quæ seorsum sumpta vera sunt, & cùm coniunguntur sunt quoq; vera, sed aggregatum ex eis non est prędicatum vnum, nisi per accidens: vel sunt prędicata, quę quidem separata sunt vera, at cùm congregantur constituunt absurdum, & superfluum prædicatũ: vel prædicata, quæ si seorsum capiantur vera sunt, sed adiuncta sunt falsa: idcirco cõsentaneum est, vt tradamus regulam, qua hæc prædicata manifeste distinguantur à se inuicem, postq; ostenderimus non esse necessarium, vt quicquid est verum separatum, sit verum coniunctum, quin sequatur ex hoc sermone falsum, vel superfluum. Dicimus quoq;, ꝙ non est necessarium, ut oĩa prædicata quę sunt vera diuisim, sint vera coniuncta, quin sequatur ex hoc sermone absurdum et superfluũ, & hoc ostenditur propter ipsas materias, & propter illa inconuenientia quæ sequuntur ex hac positione, si concesserimus eam. Propter materias autem, quia verum erit dicere, Socratem esse medicum, & esse prudentem: cùm tamen non sit necessarium, vt hæc duo vere dicantur de ipso simul: ita vt dicamus, ipsum esse medicum prudentem. Incomodorum vero, quæ sequuntur dicentem, ꝙ quicquid est verum diuisim, sit verum coniunctim, præter hoc, ꝙ sequatur ex hoc inconueniens, hoc vnum est: videlicet, ꝙ si esset verum dicere ꝙ Socrates est homo, & ꝙ est albus sit quoque verum: & erit quoq; necessarium, vt id, quod est aggregatum ex his sit verũ: videlicet, vt Socrates sit homo albus. & si prædicetur de eo etiam, ꝙ est homo albus, & ꝙ est albus, ita vt sint duo prædicata seorsum sumpta, tunc necessario vere dicetur de ipso, ꝙ est homo albus albus. similiter si capiatur huiusmodi sermo, veluti vnum prædicatum seorsum, & capiatur primus sermo, ac si esset prædicatum seorsum, tunc vere dicetur de eo ꝙ est homo albus, homo albus albus: præter hoc ꝙ sequatur ex hoc sermone absurdum vel superfluum. & sic procedet res in infinitum: quod est impossibile. Præterea si prædicentur de eo multa diuisim, oportebit vt omnes compositiones, quæ contingere possunt ex illis diuisis, verificẽtur de eo: videlicet, si inter se componantur, & fuerint infinita, tũc de vno subiecto infinita prædicabuntur, quẽadmodum si vere dicaẽ de eo ꝙ est homo, & ꝙ est albus, & ꝙ ambulat, tunc necessario vere dicetur de eo homo albus ambulat: & ꝙ est homo homo albus ambulat: & ꝙ est homo homo homo albus ambulat: sifr'q; ꝙ est albus albus, ambulatq; ambulat. & sic erunt prædicata, quę de eo vere prædicabuntur infinita. Cõstat ergo ꝙ non omne id, quod verificatur diuisim, oporteat ipsum verificari coniunctim: vt putarunt multi Antiquorum.

His itaq; sic declaratis, consyderandum nunc est, qñ ex multis quæ de vno prædicantur, & ex uno quod de multis prædicatur, fiet una enunciatio: uidelicet, cùm coniunctum ex his multis fuerit res una, & uera: & qñ id non fuerit. Dicamus itaq;, ꝙ cùm prædicatio horum multorum de subiecto non fuerit prædicatio per accidens, neq; unum subsequatur aliud, atq; cõtineatur in eo, hoc est, ut conditio, seu hypothesis contineatur in habẽte illam hypothesim: & longe minus si illa met hypothesis & conditio sit illud quod habet ipsam conditionẽ: ut si dicatur, Socrates albus est albus: cũ hoc scilicet non dicatur ad maiorem expressionem: tũc. n. coniunctum ex his erit una res. Sed, cùm eorum prædicatio fuerit ẽm accidens, & dicamus Socratem esse album, et ꝙ ambulat, tunc coniunctum ex his non erit una res. Eodem quoq; modo, si secundum contineatur

in primo, tūc enim erit sermo superfluus: ut si dicatur, ꝙ Socrates est homo animal: ita ut per animal exponatur, & exprimatur homo. nam in dictione hō, continetur animal: & ideo illa expressio, & expositio per ipsum animal est superflua: contra id quod fit, cùm per differentiam exprimitur genus. Cùm igitur ipsa prædicata separata seorsumq́ sumpta uacent his duobus: nempe & à prædicatione ſm accidens, & ne unum eorum contineatur in alio, tunc enunciatio erit una: ut cùm dicitur ꝙ homo est animal, & ꝙ est bipes. Ea uero, quę sunt simul uera in prædicatione de aliqua re cum altera per alteram exprimitur, quædam sunt uera seorsum, & quædam non. Illa autem, quę sunt uera, sunt illa, quæ habent in se duas condiniones. Vna est, ut non contineatur in ipso conditionato sermone aliquid, quod sit oppositum illius rei condinionatæ, atq; expressæ in quouis modorum oppositionum quatuor: siue fuerit manifesta talis oppositio, ratione significationis nominis: ut cùm dicitur animal mortuum. nam mortuum contrariatur animali (in lingua Arabica, & Hebraica, ubi idem significat animal, quod uiuens) ratione significationis noīs eius, s. animalis. siue id sit manifestum, non ratione significati ipsius nominis, sed ratione significationis ipsius definitionis, vel descripnionis: vt cùm dicitur, homo mortuus. nam hoc manifestum quidem est, ꝙ homo contrariatur mortuo ratione definitionis eius, quo est animal rationale. cumq; continetur ergo oppositio in huiusmodi expressis adiunctis, tunc sunt falsa seorsum sumpta, qm̄ de mortuo vere dicitur ꝙ est homo mortuus: sed nō vere dicitur de eo, ꝙ sit homo.

Secunda conditio est, vt prædicatio ipsius expressi in adiuncto de subiecto non sit ſm accidens, hoc est per aliud, sed per se, i. propter se ipsum. quoniam, si prædicaretur hoc modo per accidens, esset falsum diuisim sumptum: vt cùm dicitur, Homerus est poeta. nam, si seorsum dicatur Homerus est, erit falsum: qa nunc non est Homerus: priuatus enim est. Et huius rei causa, qa hæc dictio est, prædicatur de Homero, ea ratione qua est poeta, & non primaria prædicatione, i. propter se ipsum, hoc est simpliciter. & cùm dicitur ꝙ est, quatenus est poeta in opinione nostra, tunc est uere dictum. & ideo in his, cùm sumitur hoc pacto dictio, est, potest esse id verum de re priuata etiam. quēadmodum hæc enunciatio, s. non est, cùm prędicatur de aliqua re, propter aliud vere dicitur de re existente: & tamen nō diceretur vere de ea re, si de ipsa prædicaretur ſm se. vt si dicatur de Socrate indiuiduo nūc existente ꝙ non est paries. nam non erit verum dicere de ipso, ꝙ non est simpliciter: quemadmodum non est verum dicere de aliqua re non existente, ꝙ est simpliciter. Cùm ergo non cōtineatur in ipso adiuncto expresso oppositum illius rei expressę, adiunctæ'ue: cùm significauerit illam rem expressam adiunctā ue sua definitione vel nomine, & nullum ibi prædicatum propter aliud: tunc necesse est vt hmōi prædicata separatim sumpta, sint vera, ita diuisa seorsum, quemadmodum sunt vera coniuncta.

De Enunciationū unitat', ac pluralitate: ueritateq́; ac falsitate in prædicationibus coniunctis atq; diuisis.

LEVI. DEinde d. Cūq; vnum nomen affirmatur de pluribus noībus, vel affirmantur multa noīa de vno, &c. Inquit Leui. Cū Aristo. supposuerit in ipsis oppositionibus, ꝙ affirmatio & negatio sit vna, hoc est, vt non affirmentur plures res de vna re, vel vna res de pluribus rebus, vult declarare hic, qm̄ illa enunciatio, cuius subiectum, vel prædicatum, vel vtrūq; fuerint plures res sit enunciatio vna, ita vt affirmatio sit vna, vel negatio vna: & qm̄ non fuerit hoc. Et dicit ꝙ si hęc res plures fuerint nomina synonyma, tunc enunciatio est vna: quia propositū omnium ipsorum est vnum. & hoc est de se notum. ita quoque, si hæ plures res essent declaratio nominis, videlicet, si fuerit definitio vel descriptio, tunc enim significant simul nomen simplex: & ideo enunciatio erit una: vt cum dicitur, Socrates est animal rationale, vel animal bipes, nam idē significant, quod dicere Socrates est homo. sed si illud cōpositum ex pluribus rebus illis non esset vnum, nisi per accidens, tunc enunciatio non esset vna: vt cum dicitur Socrates est albus, ambulans. qa hæc prædicata non sunt vna res, nisi ea ratione, qua accidit album esse ambulantem. Illæ vero propositiones, quarum prędicatum, vel subiectum est nomen æquiuocum, nō potest esse interrogatio dialectica earum vna interrogatio. sed & ipsa responsio etiam: licet enunciatio sit vera in omnibus suis propositins. qm̄, qui interrogat dialectice, vult ꝙ respondēs concedat ei aliquas propositiones, ex quibus conficiet syllogismum: vt destruat positionem respondētis. & ob hoc palam est, ꝙ interrogans non debet interrogare significata huius enunciationis æquiuocę in vna interrogatione: quia respondens respondet ei quomodocunq; fuerit: & cum interrogans voluerit destruere positionem respondentis in illa propositione, quam cōcessit, intelligens per ipsam vnam aliam ex significationibus, in qbus enunciatio cōicat, tunc poterit respondere ei ipse respondens, non concessi huc: sed concessi illam enunciationem in vno significatorum, in quibus cōicat hæc enunciatio. & sic nō respondebit respondens in ea vnū responsum, hoc est, vt contradicat illis significatis, quæ significat ipsa enūciatio, & respondeat vnicuiq; eorum: quia non est officium suum corrigere interrogationem ipsius interrogantis: nisi sciat quid velit affirmare ei ipse interrogans: & non concedet ei quicq; illorum significatorū, quibus quærit defendere se ipse interrogans atq; iuuare, qm̄ obiicit contra significata enunciationis. Hoc autem non est officium Dialectici, vt in libro Topicorum probabile videlicet, vt notificet id in quo exsistit disceptatio. sed respondens Dialecticus respondet plura responsa: hoc est, ꝙ respondebit eo pacto, quo poterit dicere adhuc, non ita concessi & acceptaui, adhoc vt eius responsio non sit terminata. & hac ratione interrogatio Dialectici interrogantis debet esse terminata. At qui per viam doctrinalem interrogat, poterit vtique vnica interrogatione interrogare de his enunciationibus. qa ad doctorem attinet corrigere interrogationem: cum nullus eorum quærat vincere alter alterum, sed inuenire veritatem.

D. d. At cum prædicata plura, quæ de vno prædicantur subiecto, quatuor modis reperiantur, &c. Inquit Leui. Postq̄ declarauit, qm̄ plura prædicata, vel plura subiecta sunt vnum, nunc vult declarare qualiter se habeant in diuisione & compositione, hoc est quando id quod est verum diuisim, sit verum coniunctim, & ecōtra. Et dicit ꝙ dantur aliqua prædicata, quę sunt vera diuisim & coniunctim, & compositum ex ipsis erit vna res; videlicet definitio, vel descriptio. & inueniuntur alia, quæ sunt vera diuisim & coniunctim, sed quod ex eis constat, non est vna res, nisi per accidens. nam erit verum dicere ꝙ Socrates est albus, & ꝙ est ambulās, & sic erit verū dicere, ꝙ est albus, ambulans. verūtamen aggregatum ex ipsis nō est vnum nisi per accidens. neq; id, quod ex eis constat est nugatio, neq; superfluum. Qm̄q; tamen dantur aliqua quæ sunt vera diuisa, & non sunt falsa coniuncta, sed est nugatio & superfluitas; vt cū dicitur, Socrates est albus, Socrates ambulat, Socrates albus ambulat, quòd si prædicentur omnia hæc prædicata de Socrate, tunc res erit nugatio, & superfluitas: vt probauit ex illis incommodis quæ sequebantur, si non concedatur ꝙ res sit nugatio & superfluitas. & ita quoq; constat, ꝙ erit verum dicere, ꝙ Socrates est rationalis, & ꝙ est animal. & si cōiungamus hęc prædicata, & dicamus, ꝙ est rationale animal, tunc illud animal erit superfluū; qa nemo dubitat ꝙ ipsum rōnale est aial. Dantur præterea aliqua alia, quæ sunt vera diuisa, sunt tamen falsa coniuncta, & hoc propter ipsam materiam. nam erit verum dicere, ꝙ Socrates est medicus: licet sit insufficiens & ignorans in arte medica, & ꝙ est sufficiens, si fuerit doctus in scientia alia: & tamen nō erit verum dicere, ꝙ sit medicus sufficiēs; cum sit insufficiens in arte medica. Aristo. autem hic declarat, quando coniungantur prædicata diuisa, ita vt id quod ex eis cōstat, sit vnum & verum, & nulla inde sequatur nugatio, & superfluitas. & dicit, ꝙ ad hoc requiruntur duæ conditiones. Prima, vt prædicatio harum rerum plurium non sit per accidēs. nam, si alterum de altero prædicaretur per accidens, tunc non erunt simul vna res. vt cum dicitur, Socrates est albus ambulans; quia contingit Socratem esse album, & ambulātem. & manifestum est, ꝙ iuxta hanc conditionem prædicatum erit vnum, & verum. nam licet sequatur falsum, cum dicitur, Socrates est medicus, sufficiens ratio est; quia cum dicimus sufficientem, non intelligimus sufficiētem in medica facultate. & ideo eorum prædicatio simul de Socrate erit per accidens, eo quia accidit ei vt sit medicus, & sufficiens in aliqua alia scientia. Se-

Inqt Iacob interp̄s. Hęc dictio, rōnalis apud Hebræos ē promiscua, pro masculio, & neutro sumpta. & sic oīa adiectiua masculina possunt accipi p neutris. Præterea participia pro p̄senti verbo, & p adiectiuo cōfunduntur.

cunda

cunda conditio est, vt caueatur ne fiat nugatio aut superfluitas in re: hoc est ne ipsa conditio contineatur in conditionato (vt ita loquar) & longe minus, ne ipsamet conditio sit conditionatum. Exemplum, quando conditio continetur in conditionato: vt cum dicitur, Socrates est rationale animal, nam id quod significatur per hoc, quod dicitur animal, quod est ipsa conditio, continetur in conditionato, quod est rationale. nam omne rationale est animal. Exemplum, quando condioo est ipsummet conditionatum: vt cum di, Socrates albus est albus: cũ scilicet nõ itelligimus p hoc signare vehementẽ albedinẽ.

D. d. Ea vero, quæ sunt simul vera in prędicatione de aliqua re. Inquit Leui. Postq̃ declarauit quando sunt vera ea, quæ sunt disiuncta cum coniunguntur, vult nunc declarare, quãdo erunt uera ea, quæ sunt coniuncta cum separantur. & dicit, q̃ illa, quæ sunt vera separata, sunt illa quæ duas habent conditiones. Prima est, vt non contineatur in ipsa conditione aliqd, quod opponatur ipsi conditionato, quocunq; modorum quatuor oppositionum: siue illa oppositio sit de se nota, vt cum dicitur, Socrates est animal mortuum, nam non dicitur uere ipsum esse animal: aut fuerit ipsa oppositio nota ratione definitionis: vt si dicatur, Socrates est homo mortuus, quoniam homo opponitur mortuo ratione suæ definitionis: & ideo non erit verum dicere, Socrates est homo, sed homo mortuus. Secunda vero conditio est, ut prædicatio ipsius conditionati de ipso subiecto non sit propter aliud, sed propter se. nam erit verum dicere, q̃ Homerus est poeta: & tamen non est verum dicere, q̃ est, quia hæc dictio est, prędicatur de Homero propter poeticam facultatẽ, non propter se: cum ipse non reperiatur.

Inquit Mãdinus interp̃s. Notandũ, q̃ in lingua Hebraica idẽ significat mortuus, q̃d mortale. & sic dissilibus, quia non hñt Hebræi illa nomina potentialia, s. verbalia, neque ea quæ desinunt in bilis vel in bile.

De Enunciationibus cum modo, et earum ad inuicem oppositionibus, ac consequentijs: tum ex aliorum, tum ex propria opinione. Cap. III.

SECTIO QVARTA, fm Gręcos.

HIs vero determinatis cõsyderandum est, quemadmodum sese habent negationes & affirmationes ad se inuicem, quæ sunt de possibili esse & non possibili, & de contingenti & non contingenti, & de impossibili & necessario. habẽt enim aliquas dubitationes. Nam si eorum, quæ complectuntur, illæ sunt sibi inuicem oppositæ contradictiones, quęcunq; fm esse & non esse disponuntur: vt eius quę est, esse hominem, negatio est, non esse hominem, non ea quæ est, esse nõ hominem: & eius quæ est, esse album hominem, ea quæ est, nõ esse album hominẽ, sed non ea quæ est, esse nõ album hominem: (si enim de omni aut affirmatio, aut negatio est, lignum erit verum dicere esse non album hominem:) * quod si hoc modo & in quibuscunq; esse non additur, idem faciet quod pro esse dicitur: vt eius quæ est, homo ambulat, non hęc, ambulat non homo negatio erit, sed hæc, non ambulat homo. nihil enim differt dicere hominem ambulare, vel hominẽ ambulantem esse. Quare si hoc modo vbiq;, & eius quæ est possibile esse, negatio erit possibile non esse, sed non ea quæ est, non possibile esse. Videtur autem idem posse & esse & non esse. omne enim quod est possibile diuidi vel ambulare, & non ambulare & non diuidi possibile est. Ratio autem est: q̃m omne quod sic possibile est, non semper in actu est. quare inerit ipsi etiam negatio. potest enim & non ambulare quod est ambulatiuum, & non videri quod est visibile. at vero impossibile est de eodem oppositas veras esse affirmationes & negationes. non igitur eius quæ est, possibile esse, negatio est hæc, possibile nõ esse. Contingit enim ex his, aut idem affirmare & negare simul de eodem, aut non fm esse vel non esse, quæ apponuntur fieri affirmationes & negationes. si ergo illud impossibile est, hoc erit magis eligendum. est igitur negatio eius quæ est, possibile esse, ea quę est, non possibile esse, sed non ea quæ est, possibile non esse. Eadem quoque ratio est & in eo quod est conringẽs esse: etenim negatio eius est, non contingens esse. & in alijs quoq; simili modo, vt in necessario, & impossibili. Fiunt enim quemadmodum in illis esse, & non esse appositiones, subiectæ vero res, hoc quidem album, illud vero homo: eodem quoque modo hoc in loco, esse quidem & non esse vt subiectum fit, posse vero & conringere appositiones sunt, determinantes (quẽadmodũ in illis esse & non esse) veritatem & falsitatẽ, similiter hæ in eo quod est, esse possibile, et esse nõ possibile. Eius vero quæ est, possibile nõ esse, negatio est, non ea quæ est, non possibile esse, sed ea quæ est, non possibile non esse. & eius quæ est, possibile esse, non ea quæ est, possibile non esse, sed ea quæ est, non posibile esse. Quare & sequi sese inuicem videbuntur, possibile esse, & posibile non ese. idem. n. posibile ese, & non ese. non. n. contradictiones sunt sibi inuicem huiusmodi posibile ese, & posibile non ese. Sed posibile ese, & non posibile ese nunq̃ simul in eodẽ veræ sunt. opponuntur. n. neq; ea quę est, posibile non ese, et non posibile non ese, nunq̃ simul in eodem veræ sunt. Similiter autẽ & eius quæ est, necesariũ est ese, negatio non est ea quę est, necesarium non ese, sed ea quæ est, non necesarium ese. eius vero quæ est, necesarium non ese, ea quæ est, non necesariũ non ese. & eius quæ est, imposibile ese, non est ea quæ est, imposibile non ese, sed hæc, non imposibile ese. eius vero quę est, imposibile non ese, ea quæ est, non imposibile non ese. Vniuersaliter vero (quemadmodum dictum est) ese quidem & non ese oportet ponere quemadmodum subiecta: negationem vero & affirmationem hæc, faciẽtem, ad ese & non ese apponere. & has oportet putare ese oppositas dictiones: posibile, & non posibile: contingens, non contingens: imposibile, non imposibile: necesarium, non necesarium: verum, non verum. Consequentię vero fm rationem fiunt cũm ita ponũtur. illam enim quæ est, posibile ese, sequitur ea quæ est, contingit ese: & hęc conuertitur illi;

* a. l. ad dic. q̃d inconueniens est.

&non

& non imposſibile eſse, & non neceſsarium eſse. illam vero quæ eſt, poſsibile non eſse, & contingens non eſse, ea quæ eſt, non neceſse non eſse, & non imposſibile non eſse. illam autem quæ eſt, non poſsibile eſse, & non contingẽs eſse, ea quæ eſt, imposſibile eſse, & neceſse nõ eſse. illã vero quæ eſt, non poſsibile nõ eſse, & non cõtingens nõ eſse, ea quæ eſt, impoſſe non eſse, & neceſsariũ eſse. conſyderet aũt ex ſubſcriptiõe, quẽadmodũ dicimus.

Enunciationum modalium consequentiæ secundum alios.

Ordo I.	Ordo III.
Antecedentes.	Antecedentes.
Poſſibile eſſe.	Non poſſibile eſſe.
Contingens eſſe.	Non contingens eſſe.
Sequentes.	Sequentes.
Non impoſſibile eſſe.	Impoſſibile eſſe.
Non neceſſarium eſſe.	Neceſſarium non eſſe.

Ordo II.	Ordo IIII.
Antecedentes.	Antecedentes.
Poſſibile non eſſe.	Non poſſibile non eſſe.
Contingens non eſſe.	Non contingens non eſſe.
Sequentes.	Sequentes.
Non impoſſibile non eſſe.	Impoſſibile non eſſe.
Non neceſſarium nõ eſſe.	Neceſſarium eſſe.

Hæ igitur imposſibile, & nõ imposſibile eam quæ eſt cõtingens & poſe, & nõ contingens & non poſe ſequuntur quidẽ contradictorie: ſed conuerſim. eã.n. quę eſt poſe eſse, negatio imposſibilis ſequit̃, quæ eſt, non imposſibile eſse. negationẽ vero affirmatio. nã illam, non poſsibile eſse, ea quæ eſt, imposſibile eẽ. affirmatio.n. eſt imposſibile eſse: non imposſibile vero negatio. Neceſsarium vero quemadmodum ſe habet, conſyderãdum eſt. Manifeſtum eſt ẽnim quòd non eodẽ modo ſe habet, ſed contrariæ ſequuntur, contradictoriæ autem ſunt extra. non.n. eſt negatio eius, quę eſt, neceſse nõ eſſe, ea quæ eſt, nõ neceſſe eſse: cõtingit.n. veras eẽ vtraſq; in eodẽ. quod.n. eſt neceſſariũ non eẽ, non eſt neceſſarium eſse. Cauſa aũt huius eſt, cur non ſeqtur neceſsarium ſilr̃ cęteris: qm̃ contrarie, imposſibile eſse, neceſsario reddit̃ idem valens. nã quod impoſe eſse, neceſse hoc, non qdem eẽ, ſed potius non eſse. quod vero impoſe non eſse, hoc neceſsarium eſse. quare ſi illa ſilr̃ ſequuntur poſe & nõ poſe: hęc, ẽ contrario: qm̃ non ſignãt idem neceſsarium & impoſe: ſed (quẽadmodum dictum eſt) conuerſim. An certe impoſe eſt ſic poni cõtradictiões neceſsarij. nã quod neceſsariũ eſse, poſe eſse. nã ſi non, negatio conſequet̃: neceſse.n. eſt aut affirmare aut negare. quare ſi non poſe eſse, impoſe eſse. igitur impoſe eſse, quod neceſſe eẽ: quod eſt incõueniẽs. At vero illã quæ eſt, poſe eſse, non impoſe eſse, ſeqtur: hanc vero, ea quę eſt, non neceſsariũ eẽ. quare contingit qđ neceſsariũ eẽ, nõ neceſsariũ eẽ: qđ eſt iconueniẽs. At vero neq; neceſsariũ eſse, ſeqtur eã quę eſt, poſe eẽ, neq; ea q̃ eſt, neceſsarium non eſse. illi.n. vtraq; contingit accidere. harũ aũt vtralibet vera fuerit, nõ erunt illa vera: ſimul.n. poſe eſse, & non eſse. ſi v̾o neceſse eẽ vel non eſse, nõ erit vtrũq; poſe. relinqtur ergo non neceſsariũ non eſse, ſequi eã quæ eſt, poſe eẽ. hæc.n. vera eſt & de neceſse eſse. hæc eni fit contradictio eius, q̃ ſeqtur illã, quæ eſt, nõ poſe eſse. illã.n. ſeqtur ea q̃ eſt, impoſe eẽ, & neceſse nõ eẽ, cuius negatio eſt, nõ neceſse nõ eſse. Sequunt̃ igit̃ & hę cõtradictiões ſm p̄dictũ modũ: & nihil ĩpoſe cõtigit ſic poſitis.

* a.l. autem

Enunciationum modalium consequentiæ secundum Ariſtotelem.

Ordo I.				Ordo II.
Antecedentes.				Antecedentes.
Poſſibile eſſe.	Contra-	Contrariæ.	dictoriæ	Poſſibile non eſſe.
Contingens eſſe.				Contingens non eſſe.
Sequentes.				Sequentes.
Non impoſſibile eſſe.	Contra-	Contrariæ.	dictoriæ	Non impoſſibile non eſſe.
Non neceſſariũ non eſſe.				Non neceſſariũ eſſe.
Ordo III.				Ordo IIII.
Antecedentes.	Contra-		dictoriæ	Antecedentes.
Non poſſibile non eſſe.		Contrariæ.		Non poſſibile eſſe.
Non contingens non eſſe.				Non contingens eſſe.
Sequentes.	Contra-		dictoriæ	Sequentes.
Impoſſibile non eſſe.				Impoſſibile eſſe.
Neceſſarium eſſe.		Contrariæ.		Neceſſariũ non eſſe.

Dubitabit

Dubitatio.

Dubitabit autem aliquis, si illam quæ est, necessarium esse, ea quæ est, possibile esse sequitur. Nam si non sequitur, contradictio sequetur quæ est, non possibile esse. & si quis, hãc non esse dicat contradictionẽ, necesse est dicere possibile nõ esse: quæ vtræq; falsæ sunt de necesse esse. * At vero rursus idẽ videtur esse possibile incidi & nõ incidi, & esse & nõ esse: quare erit necesse esse, contingens non esse. hoc autem falsum est. Manifestũ est autem, quod non oẽ possibile vel esse, vel ambulare, etiam opposita potest: sed est i quibus non sit verum. primum quidẽ in ijs quæ non sm rationẽ possunt. vt ignis calefactiuus est, & habet vim irrationalem. Quæ igitur sm rationem potestates sunt, eædẽ plurium etiam cõtrariorum sunt. irrõnales vero nõ oẽs: sed (quemadmodum dictũ est) ignẽ non est possibile calefacere, & non: neq; quæcunq; alia semper agũt. alia vero possunt & sm irrationales potestates simul opposita suscipere. sed hoc huius gratia dictum est: qm̃ non ois potestas oppositorũ susceptiua est, neq; quæcunq; sm eandem spẽm dicuntur. Quædam vero potestates æquiuocę sunt. possibile. n. nõ simpliciter dicit. sed hoc quidem, qm̃ verum est, quod in actu est: vt possibile ambulare, qm̃ ambulat iam, & oino possibile esse, qm̃ iam est in actu quod dicitur esse possibile. illud vero, qm̃ actu esse posset: vt possibile ambulare, quoniam ambulare posset. & hęc quidem in solis mobilibus est potestas, illa vero & in immobilibus. vtrunque vero verum est dicere, possibile ambulare vel esse, & quod ambulat & actu est, & ambulatiuum. Sic igitur possibile non est verum de necessario simpliciter dicere, alterum autem verum est. Quare, quoniam partem vniuersale sequitur, illud quod ex necessitate, consequetur posse esse: sed non omne. Et est quidem fortasse principium quod necessarium est, & quod non necessarium est, omniũ vel esse, vel non esse. & alia, ueluti horum consequentia, consyderare oportet.

* a 1. addit quare ad necessariũ est, posse est sequitur.

Aliorum modorum ad ipsum necessarium consequentia.

Ordo I.	Ordo II.
Necessarium esse.	Non necessarium esse.
Non possibile non esse.	Possibile non esse.
Non contingens non esse.	Contingens non esse.
Impossibile non esse.	Non impossibile non esse.

Ordo III.	Ordo IIII.
Necessarium non esse.	Non necessarium nõ esse.
Non possibile esse.	Possibile esse.
Non contingens esse.	Contingens esse.
Impossibile esse.	Non impossibile esse.

Manifestum est autẽ ex ijs quæ dicta sunt; quod id quod ex necessitate est, secundum actum est. quare si priora sunt sempiterna, & quæ actu sunt potestate priora sunt. Et hæc quidem sine potestate actus sunt, vt primæ substantiæ. alia vero cum potestate, quæ natura quidem priora sunt, tempore vero posteriora. alia autem nunquam actus sunt, sed potestates solum.

De enunciationibus modalibus.

Differentia Tertia.

CVm autem enunciationum, aliquæ sint modales, aliquæ vero non modales: per modum autem intelligo dictionem, quæ quo pacto prædicatum insit subiecto declarat: vt cùm dicitur necessarium est hominem esse animal: vel possibile est ipsum esse philosophum: generaq; dictionum modalium sunt duo: Vnum est ipsum necessariũ & quicquid de necessitate consequitur ipsum, eiq; ascribitur, quod quidem est ipsum impossibile: quod est vtiq; vna ex eius partibus, quoniam necessariũ ipsum vel est necessarium, quo ad esse, vel est necessarium, quo ad non esse, quod quidem est ipsum impossibile: Alterum vero genus, est, ipsum possibile, & quod ei annectitur ratione possibilitatis, eiq; ascribitur: vt cùm dicimus, contingens: consentaneum igitur est nunc consyderare, quæ nam sint oppositiones huius generis, & quæ sint cõsecutiones quæ in eis fiunt: & hoc tam in infinitis, q̃ in simplicibus. Ideo autem fuerunt duo modi dictionum modalium, quia quod in eis desyderatur, est, vt earum significatio sit annexa, atq; respõdens ipsi enti. ens autem est duplex, nempe vel potentia vel actu: & ipsum necessarium dicitur de eo, quod actu existit: possibile vero de eo quod in potentia: tractandum itaq; est primum de illorum oppositionibus: mox de his quæ inter sese consequuntur in illis. Dicamus ergo, q; videtur in prima consyderatione, q; dictio negatiua in his enunciationibus debeat locari cum verbo substantiuo, s. verbo est, quod est dictio copulatiua, & non cum prædicato: vt sit etiam in enunciationibus non modalibus. Nam negatiua huius, homo est iustus, est, homo non est iustus, non hæc, homo est non iustus. nam affirmatio & negatio in omnibus rebus diuidunt verum à falso: videlicet q;, si vna est vera, altera est falsa. si ergo negatiua huius, homo est iustus, esset, homo est non iustus, tunc sequeretur iuxta hoc exemplum horum duorum dictorum, vt diuidant verũ à falso in oĩbus rebus. ita vt si esset falsum, exempli gratia dicere, lignum est iustum, esset vtiq; verũ dicere, q; est non iustum. sed qm̃ dicere iustum & non iustum, si vnum est verum, alterum est falsum in homine tantũ: tunc oporteret si esset verum dicere, lignum est non iustum, vt esset etiam verum q; lignum sit homo non iustus. quod est maxime absurdũ. At cùm dictio negatiua in enunciationibus de tertio adiecto, atq; de secundo ponatur cũ ipso verbo, poterit quispiam opinari, rem ita se habere etiã in enunciationibus modalibus: & sic negatiuã huius, possibile est hoc esse, erit, possibile est hoc nõ esse: Sed nemo ambigit, q; de eadem re potest dici, possibile est ipsam esse, & possibile est ipsam non esse: vt exempli gratia possibile est hoc incidi & possibile nõ incidi: & possibile est hoc ambulare, & possibile est non ambulare. nam possibile nihil aliud est, q̃ id quod non est necessarium

rium vt sit:& ideo possibile est vt sit, et non sit. Sed, cũ duo opposita non possint esse simul vera in eadem re, idcirco palam est, q dicere possibile est esse, nõ est negatiua huius, scilicet possibile est non esse. Et posteaq̃ declarauimus, q in his enunciationibus, scilicet modalibus, dictio negatiua non debet poni cum prædicato, neq; cum verbo substantiuo, s. est: ergo oportet vt ponatur cum ipso modo. & tunc negatiua huius, possibile est esse, erit, nõ est possibile esse, & eadem est ratio in reliquis omnibus modis iam narratis. Hoc autẽ oportet ita se habere. qm̃ quemadmodum in enunciationibus non modalibus, nos connectimus notam negatiuam illi rei, quæ se habet in ipsa prædicatione veluti forma, & est verbum est, non illi rei quæ se habet vt materia, quæ est ipsum prædicatum: ita quoq; hic ponitur nota negationis cum illa re, quæ se habet ad verbum est, veluti verbum est, in nõ modalibus ad ipsum prædicatum, & est ipse modus. Nam verbum est, cùm in enunciationibus non modalibus ostendat qualiter se habeat prædicatum ad subiectum, ideo eadem est ratio verbi est, ad ipsum prædicatum in his enunciationibus, quę est formæ ad materiam. & cum hæc eadem sit ratio modi ad verbum est, quoniam significat qualiter se habeat prædicatum ad subiectum, ideo eius ratio quoq; ad verbum est, erit ratio formæ ad materiã. Cumq; ergo hæ duæ rationes sint eędem, & nota negationis fuerit ibi posita cum verbo, oportet vt ponatur hic cum ipso modo. Tandem manifestum est q negatio huius, possibile est esse, erit, non est possibile esse, qa hæc duo semper diuidunt verum à falso, ita scilicet, vt si vnum sit uerum, alterũ sit falsum. Sed cùm dicitur, possibile est esse, possibile est non esse, non erunt contradictoria: immo inter se cõsequentia. identidem, negatiua huius, possibile est non esse, quæ est infinita de possibili, erit, non est possibile non esse. & negatiua huius, necessarium est esse, erit, nõ est necessarium esse. et negatiua huius, necessarium est non esse, quæ est infinita de necessario, erit, non est necessarium non esse. Identidẽ negatio huius, impossibile est esse, erit, non est impossibile esse. & negatio huius, impossibile est nõ esse, quę est infinita de possibili, erit, nõ est impossibile non esse. & hæ sunt illę enunciationes oppositę huius gñis.

Consequentes vero ita se habẽt, vt nunc dicam. Ad affirmatiuam possibilem simplicem, quæ est hęc, possibile est esse, sequuntur duæ: vna est negatiua impossibilis simplex, vt cùm dr̃, nõ est impoľe esse: altera est negatiua necessaria simplex, quæ est cũ dr̃, non ẽ necessarium esse. Ad affirmatiuam uero possibilem infinitam, quæ est hæc, possibile est non esse, consequuntur secundum apparentiam & famam notã duæ aliæ: vna est negatiua necessaria infinita, quæ est hæc, nõ est necessarium non esse: altera est negatiua impossibilis infinita, quæ est hæc, non est impossibile non esse. Ad negatiuam quoq; possibilem simplicem, quæ est hæc, non est possibile esse, sequuntur duæ etiam, vna est affirmatiua necessaria infinita, quæ est hæc, necessarium est non esse: altera vero est affirmatiua ĩpossibilis simplex, quæ est hæc, impossibile est esse. Ad negatiuam vero de possibili infinitam, quæ est hæc, non est possibile non esse, sequuntur duę etiam: vna est affirmatiua necessaria simplex, quæ est hæc, necessarium est esse: altera est affirmatiua impossibilis infinita, quę est hæc, impossibile est non esse. Ponamus ergo earum oppositas in latitudine tabellæ: consequentes vero, alias sub aliĩs: & erit hæc descriptio hic inferius descripta sic.

Enunciationum modalium consecutio famosa.

Ordo I.	Ordo III.
Antecedens.	Antecedens.
Affirmatiua poľis sĩplex, Possibile est esse.	Negatiua poľis simplex, Non est possibile esse.
Consequentes.	Consequentes.
Negatiua necessaria simp. Nõ est necessarium esse.	Affirma. necessaria simp. Necessarium est nõ esse.
Negatiua ipoľis simplex, Non est impossibile esse.	Affirma. ĩpoľis simplex, Impossibile est esse.

Ordo II.	Ordo IIII.
Antecedens.	Antecedens.
Affirma. possibilis ĩfinita, Possibile est non esse.	Negatiua possibilis ĩfinita, Nõ est possibile non esse.
Consequentes.	Consequentes.
Negatiua necessaria ĩfini. Nõ est necessariũ non eẽ.	Affirma. necessaria simp. Necessarium est esse.
Negatiua impoľis ĩfinita, Non est impoľe non esse.	Affir. impossibilis ĩfinita, Impossibile est non esse.

Cumq; animaduerterimus huiusmodi consecutionem famosam, eamq; diligẽter consyderauerimus, inueniemus q dicens, est impossibile, & dicens, non est impossibile, inferent hæc, scilicet est possibile, & nõ est possibile: hoc est, q eorũ contradictorium inferet contradictorium: hoc est, q affirmatiua earum inferet negatiuam. verumtamen hoc fit per conuersionem, videlicet q negatiua ipsius impossibilis infert affirmatiuam ipsius possibilis: & affirmatiua ipsius impossibilis infert negatiuam ipsius possibilis. Sed enunciationes necessarię earum, quæ sequuntur ad ipsas possibiles, non inferunt contradictorium, sed contrarium: hoc est contrarium affirmatiuæ ipsius necessariæ, quæ est contradictoria negatiua necessaria. Nam negatiua huius, necessarium est non esse, quæ sequitur ad hanc, nõ est possibile esse, non est hæc, non necessarium est esse, quæ sequitur ad hanc, possibile est esse, qm̃ possunt vere dici de vna & eadem re: quoniam id quod est necessarium non esse, vere dicetur de eo, non est necessariũ esse. sed cùm dicitur, necessarium est non esse, erit quidem contrarium huius, necessarium est esse: quod est vtiq; contradictorium huius, nõ est necessarium esse. Et causa, ob quam sequitur ad possibilem negatiuam simplicem affirmatiua infinita, & ad negatiuam possibilem infinitam sequitur affirmatiua simplex, est, quia ipsum impossibile contrariatur rei quæ necessario est: licet eadem sit vis vtriusq; earum omnino. & quia ad ad negatiuam possibilem simplicem sequitur impossibilis affirmatiua simplex: & ipsa impossibilis affirmatiua simplex contrariatur affirmatiuæ necessariæ simplici: ideo necesse est vt sequaẽ ad eam cõtraria affirmatiuę necessarię simplicis, quæ est affirmatiua necessaria infinita. sed cùm ad negatiuam possibilẽ infinitam sequatur impossibilis infinita affirmatiua: & ipsa ĩpossibilis infinita affirmatiua contrarieẽ affirmatiuæ infinitæ necessariæ: ideo oportet vt sequaẽ ad eã contraria necessariæ infinitæ affirmatiuæ, quę est necessaria simplex affirmatiua. Cumq; ergo examinabitur hoc, putabitur q eodem modo se habeat illud possibile, quod sequitur ad necessarium, sicut illud possibile, quod sequitur ad impossibile: nempe q in ipsis contradictorium infert contradictorium, sed non eo modo primo: cuius exẽplum explicatũ fuit. Ad eam ergo quę dicit, possibile est esse, sequitur, non est necessarium non eẽ: quæ est contradictoria huius, necessarium est nõ esse: quod quidem sequitur ad hanc, non est possibile esse, non hæc qua dicitur, non est necessarium esse, & ad eã

quæ dicit, possibile est non esse, sequitur hæc, non est nec̃ium esse, quod est cõtradictoriũ huius, nec̃ium est esse, quod sequit̃ ad hanc, non est possibile nõ esse, nõ hæc, non est nec̃ium esse, vt posuimus in prima põne. At quonã pacto probrẽ ꝙ id, quod sequit̃ ad hanc, posſibile est eẽ, sit, non est nec̃ium nõ esse, & nõ dicere, nõ est necessariũ esse, hoc quidem ordinabitur iuxta illam declarationẽ, qua diximus ꝙ dicere, possibile est esse, sequitur ad hanc, necessarium est esse. & hoc sic probatur. Quoniam de hac, s. necessarium est esse, vel vere dicetur hæc, s. possibile est esse, vel, non est possibile esse: cùm dicere, possibile est esse, & non est possibile esse, sint duo contradictoria, quorum si unum est verum, alterum est falsum in omnibus rebus, si ergo non vere dicatur de ea, possibile est esse, vere dicetur, non est poſſe esse. & si fuerit verũ dicere, nõ est poſſe eẽ, erit quoq; verum, impoſſe est esse: qm̃ sequit̃ ad hanc, s. nõ est poſſe esse. si ergo sit verum dicere, impoſſe est esse, sequet̃ itaq; vt id quod est nec̃ium eẽ, sit impoſſe esse, qđ est absurdum. sequitur igitur ꝙ id, quod uere sequitur ad hanc, s. necesse est esse, erit dicere, possibile est esse, qm̃ si vnum contradictoriorum est falsum, reliquum erit verum. si concedatur ergo ꝙ possibile est esse, sequitur ad necessarium est esse, tunc dico quod ad possibile est esse, sequitur ex propositionibus necessarijs ipsa negatiua infinita, quæ est, non est necessarium non eẽ. Cuius rei demõstratio est, qm̃ necesse est vt id quod sequit̃ ex hoc, s. ex illa poſſi simplici affirmatiua, sit vel negatiua nec̃ia simplex, uel affirmatiua nec̃ia simplex, uel affirmatiua nec̃ia ĩfinita, uel negatiua nec̃ia ĩfinita. si igit̃ fuerit negatiua nec̃ia simplex, ut supposuimus, q̃ est hec, nõ est nec̃ium eẽ: & tñ iã erat illa poſſis affirmatiua simplex, q̃ sequebat̃ ex ipsa nec̃ia affirmatiua simplici: ergo oportet, ut sequat̃ ex affirmatiua simplici eius cõtradictoriũ, quę est nec̃ia negatiua simplex. Nã res ita deducit̃, qcq̃d est nec̃ium eẽ, poſſe est eẽ: & qcq̃d est poſſe esse, non est nec̃ium eẽ: ergo qcq̃d est nec̃ium eẽ, nõ est nec̃ium eẽ: at hoc ẽ falsum, & impoſſe: qa duo cõtradictoria nõ possunt eẽ simul uera: si igit̃ non seqt̃ ex ipsa negatiua nec̃ia simplex, relinquit̃ ut sequat̃ ab ipsa, uel affirmatiua nec̃ia simplex, uel affirmatiua necessaria ĩfinita, vel negatiua necessaria ĩfinita: sed neq; affirmatiua nec̃ia simplex, uel ĩfinita uere sequit̃ ex ipsa possibili: nã id qđ est poſſe eẽ, est poſſe esse & non eẽ: & id quod est poſſe esse & non eẽ, non est necessarium esse, neque necessarium non esse, ut palam est de se. At cùm opus sit, ut sequatur una ex quatuor enunciationibus necessarijs ab ipsa possibili simplici: & iam fueris probatum non posse sequi ex ipsa aliqua illarum trium: reliquũ ergo est ut nulla alia possit ab ea sequi, q̃ hęc, scilicet nõ est nec̃ium non esse: quæ est negatiua nec̃ia infinita. Et hoc adhuc vr̃ esse oĩno nec̃ium, ꝓpterea qa nõ sequit̃ ex hac põne illud incõueniẽs, qđ sequebatur, si cõcederet̃ ꝙ ab ipsa possibili sequeret̃ negatiua nec̃ia. nã ex hac, s. necessariũ est eẽ, sequit̃ hęc, nõ est necessariũ non esse: cũ de eadẽ re possint simul esse veræ.

Enunciationum modalium consecutio uera; quam hoc etiã loco ad cõmodiorem legentium inspectionẽ posuimus.

Ordo I.
Antecedens.
Affirma. possibilis simp.
Possibile est esse.
Consequentes.
Negatiua ĩpossibilis simp.
Non est impossibile esse,
Negatiua nec̃ia infinita,
Non est necessariũ nõ eẽ.

Ordo II.
Antecedens.
Affirmatiua poſſis infinita,
Possibile est non esse.
Consequentes.
Negati. ĩpossibilis infinita,
Nõ est impossibile nõ eẽ.
Negatiua nec̃ia simplex,
Non est necessarium esse.

Contra- Contrariæ. dictoriæ.
Contra- Contrariæ. dictoriæ.

Ordo III.
Antecedens.
Negatiua possibilis ĩfinita,
Non est possibile nõ esse.
Consequentes.
Affirmatiua ĩpoſſis ĩfinita,
Impossibile est non esse.
Affirmatiua nec̃ia simp.
Necessarium est esse.

Ordo IIII.
Antecedens.
Negatiua possibilis simp.
Non est possibile esse.
Consequentes.
Affirma. ĩpossibilis simp.
Impossibile est esse.
Affirmatiua nec̃ia infinita,
Necessarium est non esse.

Contra- Contrariæ. dictoriæ.
Contra- Contrariæ. dictoriæ.

Verumtñ posset qs dubitare cõtra id, qđ diximꝰ, s. ꝙ poſſe ẽ eẽ, sequat̃ ad nec̃ium ẽ eẽ. qm̃, si non sequeret̃ ad ipm̃, tũc sequeret̃ eiꝰ cõtradictoriũ, & eiꝰ qdẽ contradictoriũ uel ẽ hęc, nõ ẽ poſſe eẽ, aut hæc, poſſe ẽ non eẽ. Qđ si sequat̃ hæc, s. nõ ẽ poſſe eẽ, tũc sequeret̃ illud met ĩncõueniẽs ꝓdictũ. & si sequat̃ ad illã, hæc, s. poſſe est nõ eẽ, tũc sequeret̃ ꝙ id qđ ẽ nec̃ium eẽ, est poſſe non eẽ: quod qdẽ est falsum, & contradictio impoſſis. Sed, cũ illud primũ dictũ nr̃uz affirmabat, ꝙ ad hãc, s. nec̃ium ẽ eẽ, sequebat̃ poſſe ẽ eẽ: scđm ꝟo dictũ negabat, ꝙ poſſe possit sequi ad nec̃ium: ꝑspicuũq; sit oportere eẽ id qđ affirmauit primũ dictum, s. ꝙ de natura ipsius possibilis sit, sequi ad nec̃ium: cõtra id qđ negabat scđm dictũ: ipsum ergo poſſe, pluribus dr̃ modis. & hoc inductiue quoq; patet. Nã palã ẽ, ꝙ nõ oẽ id, quod dr̃ posse agere hoc vel nõ agere, vel recipere vel nõ recipere, habet potentiã vt agat vel nõ agat, recipiat vel non recipiat hoc. qm̃ ea quę dñr hr̃e potentiã ad agendũ, bifariam sunt, nẽpe, vel potentiã coniunctã rõni hñr, quę electio vocat̃: uel potentiã nõ coniunctã rõni: vt calor in igne & frigiditas in niue. Nã potẽtia, quæ est cõiuncta rõni põt cõtraria agere, videlicet, agere & nõ agere: vt exẽpli grã, ambulare. nã hõ habet potentiã vt ambulet, et nõ ambulet ĩdifferẽter. sed illa potẽtia, q̃ nõ est adiũcta rõni, põt vnum tm̃ contrarioꝝ agere. vt grã exempli, ignis habet qdẽ potentiã ad calefaciendũ tm̃, nõ ad nõ calefaciendũ, nisi ꝑ accñs: vz, cũ non fuerint subiectũ receptiuũ caloris, vel qa ꝓhibebit̃ ab aliquo ꝓhibente illã actionẽ, quã inducere debet naturalr̃ in illud subiectũ. at in potentijs passiuis non rõnalibus dat̃ aliquid, qđ recipiat vtrũq; oppositoꝝ indifferẽter. ergo nõ oẽ poſſe põt recipere res oppositas. Neq; ipsum poſſe dr̃ vni uoce, ita vt sit vna tm̃ spẽs, sed dr̃ æquoce. Nã nos vocamus qñq; poſſe id qđ est in actu. sed ideo vocamus ipsum poſſe, qa ĩtelligimus, qđ illud, quod hẽt in actu, iã erat ei poſſe: aliàs. n. nõ recepisset ipsum: hnc tñ vocabit̃ poſſe, licet non ꝑcesserit possibilitas in eo in actu, in tp̃e, si det̃ aliqd ita se hñs. Qñq; vero dicit̃ poſſe illud, quod est aptũ inueniri in futuꝝ. et hmõi possibilitas reperit̃ in rebus mobilibus tm̃, tã corruptibilibus, q̃ incorruptibilibus. verumtñ cũ in rebus reperit̃ incorruptibilibꝰ, necesse est vt deducat̃ ad actũ: vt ꝙ Sol oriat̃

cras. ſed quod in rebus corruptibilibus reperit̃, non eſt neceſſariũ, vt deueniat ad effectũ. Secundum vero genus poſſibilis reperit̃ in rebus imobilib⁹. & hoc genus poſſibilis ẽ illud, quod ſequit̃ ad neceſſariũ. ſed primũ illud genus, non ſeq̃tur ad ipſum nec̃ium: videlicet, cũ in rebus corruptibilibus ſolũ repitur. Verſiſẽ eñ eſt, vt velit dicere, q̃ ipſum poſſe ſit vl̃ius & cõius ipſo neceſſario. nã dẽ de nec̃io, & non nec̃io: ergo oĩno ſeq̃tur ab eo, eo pacto quo ſequitur vl̃e, à particulari. vt aĩal, quod ſeq̃tur ad hoĩem. Inquit. Poſtq̃ declarati ſunt modi ipſius poſſibilis, oportet quidẽ ponere, tanq̃ p̃ncipiũ reliquarũ enunciationũ, in q̃bus fit ſyllogizatio ſm hãc conſecutionẽ, ſ. nec̃ium eſt eſſe, non eſt nec̃ium eſſe, cùm ſint principium oĩum iſtarũ. Poſteaq̃ conſyderemus illas reliquas, quæ ad has ſunt conſequentes.

Aliorum modorũ ad ipſum neceſſarium conſecutio.

Ordo I.	Ordo II.
Neceſſarium eſt eſſe.	Non neceſſarium eſt eſſe.
Non poſſibile eſt non eſſe.	Poſſibile eſt non eſſe.
Impoſſibile eſt non eſſe.	Non impoſſibile ẽ nõ eſſe.

Ordo III.	Ordo IIII.
Neceſſarium eſt non eſſe.	Non neceſſarium ẽ nõ eẽ.
Non poſſibile eſt eſſe.	Poſſibile eſt eſſe.
Impoſſibile eſt eſſe.	Non impoſſibile eſt eſſe.

Inq̃t. Hoc aũt in lib. Priorũ tractatũ eſt: & remittit ſe ad eũ locum. Fuit aũt ipſum nec̃ium, principium horũ, qm̃ nec̃ia ſunt ipſa ſempiterna, q̃ actu exiſtũt: vt ĩ ſcientijs contẽplatiuis p̃batũ fuit. & cũ ipſa ſempiterna ſint priora, ideo neceſſe eſt vt ea q̃ actu ſunt, ſint p̃ora his, quæ q̃ñq̃ actu, q̃ñq̃ potẽtia exiſtũt. Idcirco quædam entia ſunt actu ſine aliqua potẽtia et poteſtate: vt eſt ipſum primũ ens. Quædã v̾o q̃ñq̃ poteſtate, q̃ñq̃ actu ſunt, vt g̃nabilia corruptibiliaq̃. Quædã vero alia tm̃ poteſtate, à quibus nunq̃ auferẽ ipſa potẽtia: vt motus ipſe, & ipſum infinitũ, quatenus eſt infinitũ: vt in ſcĩa Naturali quoq̃ explicatum fuit, Hæc itaq̃ eſt ſumma eorum, quę de enunciationibus modalibus dicta ſunt.

De enunciationibus modalibus.

Differentia Tertia.

LEVI. Dixit. Cũ aũt enunciationũ, aliquæ ſint modales, aliquæ vero nõ, &c. Inquit Leui. Poſtq̃ declarauit oppõnem enunciationũ non modaliũ, atq̃ conſecutionẽ, & locum, vbi debet poni nota negationis in eis, vult nunc declarare, vbi debeat locari nota negationis in ipſis modalibus, & earũ oppoſitionẽ & conſecutionẽ inter ſeſe. & dicit, q̃ prima frõte vr̃, q̃ negatio in his nõ debeat poni cũ ipſo p̃dicato: quia prædicatũ infinitatũ (vt ita loquar) non opponit̃ p̃dicato ſimplici, p affirmationẽ & negationẽ, vt ipſe exẽplificat: ſed poſſet q̃s obiter credere, q̃ ĩ his negatiò ponat̃ cũ verbo ſubſtantiuo eſt, copulante: vt ſit in enũciationibus nõ modalibus. Ariſt. tñ declarat, q̃ nõ conueniat quoq̃ ponere eam cũ verbo ſubſtãtiuo: q̃a potent vere dici de vna & eadẽ ee, q̃ poſſit eẽ, & q̃ poſſit nõ eẽ: quod tñ eſſet poſſibile, ſi cũ dicim⁹, poſſibile eſt nõ eſſe, eſſet negatio, & poſſibile eſt eẽ affirmatio. ſed q̃a ĩpoſſibile eſt vt vna & eadem res poſſit vere affirmari & negari ſimul, ideo manifeſtũ eſt, q̃ nota negationis nõ debet poni cũ verbo copulãte, neq̃ cũ p̃dicato. ſequit̃ ergo q̃ debet poni cũ ipſo mõ. & ſic negatio huius, poſſibile eſt eẽ, erit dicere, nõ eſt poſſibile eſſe. Ariſto. aũt vult q̃ ponat̃ nota negationis cũ ipſo modo hac rõne: nẽpe, q̃ quẽadmodũ in enunciationibus nõ modalibus ponit̃ nota negationis ĩ eo loco, q ſe habet veluti forma ipſius enũciationis, & eſt ipſum verbũ ſubſtantiuũ, eſt, quod ſig̃nat habitudinẽ, quæ eſt ipſius p̃dicati ad ſubiectũ, qua enũciatio eſt enũciatio, & nõ in eo loco, q ſe habet, veluti materia enũciationis, ipſe autẽ modus in his enunciationibus ſe habet ad verbũ ſubſtantiuũ, veluti forma ad materiã, hoc eſt, q̃ mod⁹ ſig̃nat, quo pacto ſe habeat p̃dicatio p̃dicati ad ipſum, & quo pacto ſe habuerit: ita vt in his enũciationibus, ita ſe habet ad verbũ ſubſtãtiuum, ſicut verbũ ſubſtantiuũ in alijs enũciationib⁹ ad ipſum p̃dicatum. oportet ergo vt ipſa negatio ĩ his enũciationibus modalibus ponat̃ cum ipſo mõ. Patet itaq̃, q̃ negatio debet poni in his enũciationibus cũ ipſo mõ: ſiue illę enunciationes fuerint ſimplices, aut infinitæ. Appellant̃ aũt ĩfinitæ enũciationes in hoc gñe, q̃ñ apponit̃ negatiua, non, cũ verbo ſubſtantiuo: non rõne p̃dicati, vt res ſe habebat in p̃dictis enũciationibus ĩfinitis.

D. d. Conſequentes vero ita ſe hñt vt nunc dicã, &c. Inquit Leui. Qm̃, cũ dicere, poſſibile eſt, ſit idẽ quod dicere, nõ eſt neceſſariũ, neq̃ eſt ĩpoſſibile: q̃a quicq̃d eſt poſſibile, non eſt neceſſariũ, neq̃ ĩpoſſibile, vt iã declaratũ fuit de ipſo poſſibili: Sequit̃ ergo manifeſte, q̃ ad hoc quod dicim⁹, poſſibile eſt eẽ, ſequunt̃ hęc duo p̃dicta: nẽpe q̃ non eſt neceſſariũ eſſe, & q̃ nõ eſt ĩpoſſibile eſſe: quæ ẽt ſunt ſimplices. & hoc pacto ẽt probat̃ q̃ ad hoc; q̃d dicimus, poſſibile eſt non eẽ, ſequunt̃, non eſt neceſſariũ non eẽ, & nõ eſt ĩpoſſibile nõ eſſe. & cum idẽ ſignificet dicere, nõ eſt poſſibile, quod dicere ĩpoſſibile: q̃a illud quod nõ eſt poſſibile q̃ ſit, eſt q̃dem ĩpoſſibile vt ſit: ſequit̃ ergo manifeſte q̃ ad hoc, q̃ dicimus nõ eſt poſſibile vt ſit, ſeq̃t̃ ĩpoſſibile eſt vt ſit. & ad hãc p̃põnem, ſ. nõ eſt poſſibile nõ eẽ, ſequit̃ ĩpoſſibile eſt nõ eẽ. Ariſ. aũt dicit, q̃ ad hanc, nõ eſt poſſibile eẽ, ſequit̃, neceſſariũ eſt nõ eſſe. & ad hãc, nõ eſt poſſibile nõ eẽ, ſequit̃, neceſſarium eſt eſſe. & reddit rõnem huius rei poſt hoc, vʒ, q̃a ipſum ĩpoſſibile eſt contrariũ ipſi neceſſario eſſe: licet ſit vtrũq̃ eorũ neceſſariũ. ſimiliter quoq̃ q̃ eſt neceſſaria affirmatiua ſimplex, vt hæc, neceſſariũ eſt eſſe, eſt vtiq̃ cõtraria, neceſſariæ affirmatiuæ ĩfinitę, vt neceſſariũ eſt nõ eẽ, ſed cũ hæc, neceſſariũ eſt nõ eſſe, & hæc, ĩpoſſibile eſt eẽ, ſint vtraq̃ earũ cõtraria affirmatiuę ſimplici: & vnũ cõtrariũ habeat vnicum cõtrariũ: ſequit̃ ergo q̃ ſig̃natio harũ enunciationũ erit vna, & ideo op3, vt ſi ſit verũ dicere de aliquo, ĩpoſſibile eſt eſſe, quòd ſit quoq̃ verũ dicere de eo, neceſſariũ eſt nõ eẽ. & iã diximus q̃ ad hãc, nõ eſt poſſibile eſſe, ſequit̃, ĩpoſſibile eſt eẽ: ſequit̃ ergo q̃ oportet vt ad eã ſequat̃ ẽt hæc, neceſſariũ eſt non eſſe: q̃a ipſarũ ſignificatio eſt eadem, ſed, qm̃ ad hanc, ſ. nõ eſt poſſibile non eſſe, ſequitur hęc, impoſſibile eſt non eſſe: & ad impoſſibile eſt non eſſe contrariat̃, impoſſibile eſt non eſſe, vel neceſſariũ eſt eſſe: & vnum contrariũ vnicum habeat contrariũ: ergo ſignificatio harũ enunciationũ erit eadem. & cũ ad hanc, ſ. nõ eſt poſſibile non eſſe, ſequat̃ hæc, impoſſibile eſt nõ eſſe: ergo ſequet̃ etiam ad ipſam hæc, ſ. neceſſariũ eſt eſſe: q̃a ſig̃natio eſt vna & eadẽ.

Enunciationum modalium conſecutio famoſa.

Ordo I.	Ordo III.
Antecedens.	Antecedens.
Poſſibile eſt eſſe	Non eſt poſſibile eſſe.
Conſequentes.	Conſequentes.
Non eſt impoſſibile eſſe.	Impoſſibile eſt eſſe.
Non eſt neceſſarium eſſe.	Neceſſarium eſt non eſſe.

Ordo II.	Ordo IIII.
Antecedens.	Antecedens.
Poſſibile eſt non eſſe.	Non eſt poſſibile non eſſe.
Conſequentes.	Conſequentes.
Non eſt impoſſe non eſſe.	Impoſſibile eſt non eſſe.
Non ẽ neceſſarium nõ eẽ.	Neceſſarium eſt eſſe.

D. d. Cũq̃ animaduerterimus huiuſmodi conſecutionẽ famoſam, eãq̃ diligẽter conſyderauerimus, inueniemus q̃ hoc eſt, ſi cõſyderemus habitudinem illã, & rõnem rei quæ ſequit̃ ex poſſibili affirmatiuo, ad rem quæ ſequit̃ ex poſſibili negatiuo, quod eſt ſuũ contrariũ, inueniemus q̃ ad hãc, eſt poſſibile, & nõ eſt poſſibile, ſequitur, eſt ĩpoſſibile, & nõ eſt impoſſibile, hoc eſt, q̃ quẽadmodũ ad hanc, ſ. eſt poſſibile, ſequit̃, non eſt impoſſibile, ita ad contradictorium huius, ſ. eſt poſſibile, quod quidẽ eſt, non eſt poſſibile, ſequit̃ contradictoriũ ipſius, non eſt impoſſibile, quod eſt ſcilicet, eſt impoſſibile. & hoc patet tum in infinitis, tum etiã in ſimplicibus: videlicet, q̃ quemadmodum ex hac, ſ. poſſibile eſt eſſe, ſeq̃tur, nõ eſt impoſſibile eſſe: & ita quoq̃ ex ipſo contradictorio, quod q̃dem eſt, non eſt poſſibile eſſe, ſeq̃tur contradictorium quod eſt, ĩpoſſibile eſt eſſe. & hoc idem declaratur in infinitis. Declarauimus aũt q̃ inferẽs ſit ipſum poſſibile, & conſequẽs ſit ipſum ĩpoſſibile: licet ex verbis libri vr̃ potius contrarium: q̃a non eſt verum q̃ ex hac, ſ. nõ eſt impoſſibile, ſequat̃, ergo eſt poſſibile. quia cũ dicimus nõ eſt impoſſibile, verificatur de neceſſario: q̃a quod eſt neceſſariũ non eſt ĩpoſſibile. & adhuc nõ fuit probatũ verũ dicere, eſt poſſibile, verificet̃ etiã de neceſſario: & maior pars verborũ huius libri vident̃ ſignificare hanc ſententiã: videlicet q̃ poſſibile eſt quod infertur ex neceſſario. & hoc ſignificauit fortaſſe, cũ dixit, eãq̃ diligẽter cõſyderauim⁹ vndequaq̃. Sed in enunciationibus affirmatiuis nõ reperit̃ hic ordo. vʒ, q̃ contradictoriũ, nõ eſt verũ q̃ ĩferat cõtradictoriũ: ſed cõtradictoriũ infert cõtrariũ cõtradictorij. hoc eſt, q̃ dicere poſſibile eſt

esse, infert nõ est necessariũ esse: & contradictoriũ huius, s. possibile est esse, quod est, non est possibile esse, non infert, necessarium est esse, quod est contradictoriũ huius, non est necessariũ esse: sed econtra, s. ꝙ est necessariũ non esse: qa iam diximus, ꝙ est contrarium huius necessarium est esse. D. d. Cum ergo examinabit, &c. Inquit Leui. Arist. dicit, ꝙ si recte consyderetur res, videbitur, ꝙ ita se habebit id quod infert possibile de necessario, sicut illud quod infert possibile de ipso ĩpossibili. videlicet ꝙ contradictorium inferet contradictoriũ: & huius rei cãm post hoc explicabit. Cũ ergo sequat ad hanc, non est possibile esse, hæc, necessariũ est non esse, vt probatũ fuit: sequetur igitur ad hãc, possibile est esse, quod est contradictoriũ illius, hæc, s. nõ est necessarium nõ esse: quod est contradictoriũ eius, & non hæc, non est necessariũ esse, quã posuimus prius seqni ad hanc, possibile est esse, & p hoc probabit, ꝙ ad hãc, s. possibile est nõ esse, sequit hæc, non est necessariũ esse, nã iam fuit probatum quòd ad hãc, s. non est possibile non esse, sequit hæc, necessariũ est esse. Ad hanc ergo, s. possibile est non esse, quod est contradictoriũ, sequetur hęc, nõ est necessarium esse, quod est cõtradictorium. Aristo. aũt dicit, ꝙ necesse est, ꝙ ad hanc, s. possibile est esse, sequatur hæc, nõ est necessarium non esse: non hæc, nõ est necessariũ esse. & ad hmõi declarationem proponit, & dicit, ꝙ ad hanc, s. necessarium est esse, sequit hæc, possibile est esse. Et postq̃ Aris. ita rem disposuit, dicit, ꝙ inter ꝑpositiones affirmatiuas ad hãc, s. possibile est eẽ, seqtur hæc, non est necessariũ non esse. quia oportet oĩno, vt ad eã sequat vna ex quatuor haꝝ enũciationũ: vz, vel affirmatiua simplex, vel eius negatiua: vel affirmatiua infinita, vel eius negatiua.

Enunciationum modalium consecutio uera.

Ordo I.				Ordo II.
Antecedens.				Antecedens.
Possibile est esse.	Contra-	Contrariæ.	dictoriæ.	Possibile est non esse.
Consequentes.				Consequentes.
Non est impossibile esse.	Contra-	Contrariæ.	dictoriæ.	Non ẽ impossibile nõ esse.
Non est necessariũ non eẽ.				Non est necessariũ esse.

Ordo III.				Ordo IIII.
Antecedens.				Antecedens.
Non est possibile non esse.	Contra-	Contrariæ.	dictoriæ.	Non est possibile esse.
Consequentes.				Consequentes.
Impossibile est non esse.	Contra-	Contrariæ.	dictoriæ.	Impossibile est esse.
Necessarium est esse.				Necessariũ est non esse.

Sed posset quis quærere, cur ad hanc, s. possibile est esse, non possunt sequi duæ ex his enunciationibus: manifestum aũt est ꝙ oportet, vt si sit verum dicere de aliquo, possibile est esse, ꝙ erit ẽt verum dicere de eodẽ, necessarium est esse, vel eius oppositum: qa sunt cõtradictoria, cum ipsa contradictoria non possunt esse simul falsa de eadem re. & similiter etiam probabitur ꝙ oporteat vt vere dicatur de ipso necessarium est non esse, vel eius oppositũ. oportet ergo vt ad hanc, s. possibile est esse, sequantur duæ ex illis quatuor enunciationibus. Nos autem dicimus, ꝙ si hæc, possibile est esse, non diceret æquiuoce de pluribus rebus, q̃ de vna, hoc esset verũ: quia iam fuit probatum, ꝙ contradictoriaꝝ si vna est vera, altera est falsa. sed cũ ipsum possibile dicatur ęquiuoce de necessario, & de possibili (nã iam fuit probatum ꝙ sequit ad necessarium esse) ergo non oportet vt verificetur de ipso nisi vna ex illis quatuor enunciationibus: vt declarabitur. At quo pacto sit opus, vt ad illam sequat vna illarum quatuor enunciationũ, iam dictũ fuit. nempe, qa cũ ipsum possibile dicat æquoce de pluribus rebus, vel de vna re, tunc necesse est vt vel vere dicatur de ipso possibili vero tm̃, videlicet quòd est possibile esse, & nõ esse: & tunc erit verum dicere de ipso, non est necessariũ esse: qa vere dicitur de impossibili & de possibili: vel quòd vere dicatur de possibili & necessario: vel de impossibili, vel de necessario, aut de ipossibili & de necessario, aut de tribus his modis simul: sed nõ potest dici de his tribus modis simul, neq; de necessario, & impossibili: & hoc nemo dubitat: sequit ergo vel ꝙ vere dicat de impossibili tantũ, & tunc vere dicet de ipso, necessarium est non esse: vel ꝙ vere dicat de necessario tm̃, & sic erit verũ dicere de eo, necessariũ est esse: vel ꝙ vere dicatur de possibili & de impossibili, & tũc erit verũ dicere de eo, nõ est necessariũ non eẽ. Aristo. tñ dicit, ꝙ non oportet vt vere dicatur de ipso ex his enunciationibus, nisi hęc, non est necessarium non esse. & hoc ideo, quia nõ videtur esse necessariũ vt vere dicat de eo quod est, possibile est esse, necessarium est esse: quia hæc, possibile est esse, verificatur de pluribus q̃ verificetur necessariũ est esse: & ideo potest esse verum possibile: & tunc non erit hoc verũ. Similiter etiam non erit verũ dicere de ipso, nõ est necessarium esse: quia iam fuit dictum, ꝙ necessariũ est esse: hoc est, ꝙ est verum dicere de eo, quod est necessarium non esse, non est possibile esse. ergo nihil aliud relinquitur, nisi vt sequatur ad ipsum hæc, non est necessarium non esse. probatum aũt iam fuit superius, ꝙ sequitur ad ipsum, s. ꝙ ipsum possibile vere dr̃ de necessario & de possibili. & cũ dicimus etiam, non est necessarium non esse, verificatur oĩno de necessario & de possibili, sed non sequit ex eo de necessitate: videlicet, ꝙ ex hac, possibile est eẽ, sequatur hæc, non est necessariũ non esse. & hoc ẽt est necessariũ, videlicet, vt sequatur ad ipsum: qa non continget ex hoc illud incõueniens, quod cõtingebat, si poneremus ꝙ id quod sequitur ad ipsum, sit hęc, non est necessarium esse: qa sequeret iuxta illam positionem, vt id, quod necessariũ esse, non sit necessarium esse, quod est maxime absurdũ. Sed, si sequatur ex hac, s. possibile est esse, hæc, non est necessarium non esse, nihil habet inconuenientis: qa vtraq; hæc potest verificari de hac, s. necessarium est esse. Aristo. aũt affert dubium, quod insurgit contra id, quod dixit, ꝙ ad hãc, s. necesse est esse, sequitur hæc, possibile est esse. & anteq̃ narret illud dubium, iterũ declarat huiusmodi consecutionem sic: qm̃, si ad hanc, s. necessariũ est esse, non vere sequeretur, ergo possibile est esse, tũc oporteret vt suum contradictoriũ esset verũ: & eius quidẽ contradictoriũ vel erit hæc, nõ est possibile esse, vt paulo ante dicebat, vel hæc, possibile est non esse: cum tñ nullom hoꝝ vere dicitur de hac, necessariũ est esse: ergo oportebit vt vere dicatur de ipso hæc, s. possibile est esse. At admiratione dignum est, cur Ari. dicat, ꝙ contradictoriũ huius, possibile est esse, sit hæc, possibile est non esse: cum iam superius fuerit dictum, ꝙ non est contradictorium eius, immo cõsequens ex ipsa, declaratũq; fuit, ꝙ negatio ponitur in his enunciationibus ante ipsum modũ. Ad hoc autem dicendum est, ꝙ, cũ propositum huius declarationis sit, ꝙ ipsum possibile vere dicat de necessario (& hoc iam fuit prius declaratũ) posset tñ aliquis arbitrari, ꝙ id quod fuit dictum ibi in declarationę huius rei, ꝙ contradictorium huius, scilicet possibile est esse, est hęc, non est possibile esse, nõ sit verum, si ipsum possibile vere dicatur de necessario: qa contradictorium ipsius necessarii est ipsum ĩpossibile, atq; ipsum possibile, videlicet, ꝙ id quod non est necessarium, potest esse impossibile, vel possibile: ideo voluit ponere hic ipsum contradictorium perfectum, qũocunq; significet ipsum possibile: videlicet, licet dicatur de ipso necessario: quia contradictoriũ ipsius necessarii est ipsum impossibile, & possibile. & ideo posuit hæc duo contradictoria huius, possibile est esse. At manifestum est, ꝙ non erat propterea hoc necessarium ipsi Aristoteli. nam, si cum dicimus, possibile est, vere diceretur de necessario: licet eius contradictoriũ perfectum non esset hęc, nõ est possibile: nihilominus adhuc quæsitum nostrũ esset declaratũ: siue concedamus, ꝙ vere dicatur de necessario, siue nõ concedamus illud. Sed dubium, quod oritur ex hoc quidem est, qa sequeretur ꝙ id, quod necessario est, possibile est esse & nõ esse, quod est absurdum. Cum itaq; sit verum id quod declaratum

ratum fuit omnino, videlicet ꝙ ad hanc propositionem, s. necessarium est esse, sequatur hæc, possibile est esse: & sit quoq; verum illud inconueniens, quod sequitur ex huiusmodi consecutione: relinquitur igitur ꝙ ipsum possibile dicatur de pluribus rebus: & secundum vnum significatum eius sit vera præcedēs consecutio: & secundum aliud signatum sit verum illud inconueniens prędictum. nam, si ipsum possibile non diceretur nisi de vna re, tūc oporteret vt illa consecutio prædicta esset simul vera & falsa: quod est impossibile. & hoc inductiue quoq; patet, vt ipse inquit: D. d. vel potentiam coniunctā rationi habent, idest intellectui humano: quia ei ascribūtur actiones electiuę, quæ scilicet ab electione proueniunt. sed actiones reliquorum aialium ascribuntur quidem naturæ non electioni, vt in scientia Naturali declaratum fuit. Manifestum autē est, ꝙ nos vocamus quādoq; possibile, id quod existit semp in actu, & nulla præcessit possibilitas ad eius actum: vt est motus corporum cœlestium, iuxta sententiam ponentium æternitatem mundi. iidemq; vocamus possibile, id quod non existit actu, sed est aptum reperiri in futurū, & hoc dicitur de rebus mobilibus, tam corruptibilibus, ꝙ incorruptibilibus. quia in rebus immobilibus non ascribitur earum esse alicui tempori, vt in scia Naturali probabitur. & ideo non dr̃ numerus dualis erit par cras; vel omnis hō erit rationalis i tali tēpore: quia hoc est semper necessariū. In rebus vero icorruptibilibus ortus rei est necessarius: vt cū dicitur, Sol erit in tali tempore in capite arietis. sed quod in rebus corruptibilibus contingit, eius euentus non est necessarius: vt cum dicitur Socrates ibit cras ad talem locum. Secūdum vero genus, videlicet ille alius modus, qui fuit prius narratus, reperitur quidem in rebus immobilibus. nam dicitur palam ab oībus, ꝙ possibile est vt anguli trianguli sint æquales duobus rectis: licet hoc sit semper necessarium. & hoc genus ipsius possibilis sequitur ad necessarium esse. Primū vero genus, videlicet de quo fuit factus sermo primo à nobis nunc, quod quidem est ipsum secundum genus, non sequit ad ipsum necessarium, in rebus videlicet corruptibilibus: sed bene sequitur ad ipsum necessariū, in rebus icorruptibilibus: quia necessarium, vt paulo ante diximꝰ, dicitur de his modis. Sed cum ipsum possibile sit magis vniuersale, ꝙ ipsum necessarium, ideo sequit ad necessarium, sicut sequitur particulare ad vniuersale: sed non conuertitur hoc. his igitur modis ipsius possibilis ita declaratis, oportet vt in hac figura primo situetur hæc, s. necessarium est esse, non est necessariū esse, deinde locentur sub illis reliqua genera, quæ ad illa consequuntur, suo debito loco. Aristo. autem dicit, ꝙ hoc tractabit, explebitq; in libro Priorum. Nos tñ non inuenimus ipsum quicquā egisse de his, quæ hic promiserat de hoc negocio per id quod inuenimus Auerroem attulisse de verbis Aristote. Et ideo nos locabimus hanc figuram hoc modo, & ponemus primo sub qualibet istarum illas quæ consequuntur ad eas, quia earum significatio est eadem: mox illas quæ consequuntur rōne vniuersalitatis & particularitatis, & ponemus primo ipsum necessarium, quia est causa rerum possibilium, vt inquit Arist. deinceps ipsum possibile, quia habet aliquid entitatis: demum ipsum impossibile: & sic ad hanc, s. necessarium est esse, eo quia significatio est eadem, sequetur hæc, s. nō est possibile non eē, & hæc alia, iposs ibile est nō esse, vt paulo ante diximus. Cōtingit aūt cōsecutio vnius ex altero, rōne ṽalitatis & pticularitatis: vt ex hac, necessariū est eē, hæc, nō est necessariū non esse, & ex hac, possibile est eē, hęc, nō est iposs ibile eē: nā hæc oīa vere dñr de necessario & de possibili. & ideo si fuerit vera hæc, necessariū est eē, vel enūciationes hñtes eius signatum, q̃ sunt hæ, non est possibile nō esse, & impossibile est nō esse, erit vera q̃libet istaꝝ: sed nō ecōtra. qa si fuerit veꝝ vniuersale, nō oportet vt sit verū ipsum particulare. qa poterit esse possibile, & tūc non erit verum ipsum: neq; id quod habet signationem necessarij. econtra vero res se habet in falsitate: videlicet, ꝙ si vniuersale fuerit falsum, suum particulare erit quoq; falsum: & nō econuerso. & sic ad hanc enunciationem, s. non est necessariū esse, cum significatio sit eadē, sequitur hæc, s. possibile est non esse, & hæc, non est impossibile non esse. nam hæ tres vere dicuntur de possibili, & de impossibili. & hoc est de se notum. Potest adhuc probari hoc, ratione suorū contradictoriorum, quæ quidem non verificantur nisi de ipso necessario. & ideo oportet vt hæ verificentur de ipso impossibili, & de possibili: quæ sunt reliquæ materiæ. Consecutiones vero quæ fiunt adinuicem ratiōe vniuersalitatis & particularitatis, sunt, vt ad hanc, non est necessarium esse, sequit hæc, necessarium est non esse, & ad hanc, non est possibile esse, hæc, impossibile est esse: quia omnia hæc verificantur de ipso impossibili tātum, vt dictum iam fuit. & ideo necesse est, ꝙ si fuerit vera quęuis harum trium, vt sit vera hæc, non est necessarium esse, vel illæ enunciationes quæ habēt eius significatum: quia si est verū particulare, est quoq; verum vniuersale: sed non conuertitur hoc. In falsitate vero res contrario modo se habet. & hoc quidem est contrarium eius, quod eueniebat ex cōsecutione facta ratione vniuersalitatis, & particularitatis in illo alio modo, tam in veritate ꝙ in falsitate. Et hæc, quæ sequitur est eius figura.

Necessarium est esse.	Non est necessarium esse.
Non est possibile non eē.	Possibile est non esse.
Impossibile est non esse.	Non est ipossibile non esse.

Hæ vtiq; consequuntur inuicem, quia earum significatio est eadem. consecutiones vero, quæ contingunt ex posterioribus ad priores, vel econtra, ratione vniuersalitatis & particularitatis, in sequenti figura descriptæ sunt.

Nō est necessariū nō eē.	Necessarium est non esse.
Possibile est esse.	Non est possibile esse.
Non est impossibile esse.	Impossibile est esse.

Id aūt quod dicit, ꝙ semper existit actus cum ipsa potentia, vt motus, itelligit de motu cœlesti, vt in Philosophia Naturali probabit: nēpe, ꝙ semp seruat ipsam potentiā, & in summa esse cuiuslibet rei infinitæ, quatenus est infinita semper ipsam seruat potētiam, vt numerus qui augetur potentia in infinitū. qa quantūcunq; addiderimus in ipsum, poterimus adhuc magis addere, & seruat semper huiusmodi potentiam: hoc est, ꝙ non dabitur aliquis numerus sine huiusmodi potentia. & similis est ratio in diuisione lineæ: videlicet, ꝙ ipsa diuiditur in ipsa semper diuisibilia: & ideo existit semper cum hac potentia.

Quæ enunciationes, contrariæ magis sibi inuicem esse dicantur. Cap. III.

SECTIO QVINTA, secundū Græcos.

VTrum autem contraria est affirmatio negationi, an affirmatio affirmationi, & oratio orationi quæ dicit, ꝙ oīs hō iustꝰ est, ei quæ est, nullus hō iustus est: aut oīs hō iustus est, ei quæ est, oīs hō iniustus est: vt, est Callias iustus, non est Callias iustus, Callias iniustus est, vtra harꝝ cōtraria ē? Nā si ea q̃ sunt in voce, sequunt̄ ea quę sunt in itellectu, illic aūt contraria est opinio cōtrarij, vt ꝙ oīs hō iustus est, ei quę est, oīs homo iniustus est, etiam in ijs quæ sunt in voce affirmatiōibus, necesse est similiter sese habere. quòd si neq; illic contrarij opinio contraria est, nec affirmatio affirmationi erit contraria: sed ea quæ dicta est negatio. quare consyderandum est quæ opinio falsa opinioni verę contraria est, vtrum negationis, an ea quæ contrarium esse opinatur. Dico aūt hoc modo. est quædam opinio vera boni, ꝙ bonum est: alia autē ꝙ non bonum, est falsa: alia vero, ꝙ malum: vtra harum contraria veræ? & si est vna, fm quãnam contraria. Nā arbitrari contrarias opiniones definiri, eò ꝙ contrariorū sunt, falsum est. Boni. n. ꝙ bonū est, & mali ꝙ malum est, eadem fortasse opinio est etiam vera, siue plures, siue vna sit. sunt autem ista contraria, sed non eo ꝙ contrarioꝝ sint, contraria sunt, sed magis eo ꝙ contrarię. Si ergo est boni quidē ꝙ est bonum opinio, alia aūt ꝙ non bonū est: est autem aliquid aliud quod non est, neq; esse potest: aliarum quidē nulla ponenda est, neq; quæcunq; esse quod non est opinantur: neq; quæcunq; non esse quod est. infinitæ. n. vtræq; sunt, & quæ esse opinantur quod non est: & quæ non esse quod est. Sed in quibuscunq; fallacia est. hę aūt sunt ex ijs, ex quibus

Li. 1 in principio primi huius.

sunt generationes. ex oppositis vero generationes. quare etiã fallaciæ. Si ergo quod bonum est, & bonum & non malum est: & hoc quidem sm se, illud vero sm accidens (accidit. n. ei non malum esse) magis autem in vnoquoq; vera est quę sm se est etiam falsa, siquidem & vera: ergo ea quæ est, ꝙ non est bonũ quod bonum est, eius quæ sm se est, falsa est: illa vero quæ est, ꝙ malum est, eius quæ sm accidens. quare magis erit falsa de bono, ea quæ est negationis opinio, quàm ea quæ est contrarij. Falsus est autem maxime circa singula, qui contrariam habet opinionẽ: contraria. n. sunt eorum quæ plurimum circa idem differunt. Si igitur harum cõtraria est altera: magis vero negationis est contraria: manifestum est quòd hęc erit contraria. Illa vero quę est, ꝙ malum est quod bonũ est, implicita est, etenim ꝙ non bonum est, necesse est forte ipsum eundem opinari. Amplius, si etiam in alijs similiter oportet se habere, & hoc modo videbitur bene esse dictum. Aut. n. vbiq; ea quæ est cõtradictionis, aut nusquam. quibus vero non sunt contraria, de illis quidem falsa, quæ est vere opposita: vt qui hominem non putat esse hominem, falsus est. si igitur hę contrariæ sunt, etiam & aliæ, quæ sunt contradictionis. Amplius, similiter se habet opinio boni ꝙ bonum est, & non boni ꝙ non bonũ est. & præter has boni ꝙ non bonum est, & non boni ꝙ bonum est. Illi ergo quæ est, non boni ꝙ non bonum veræ opinioni, quæ est contraria? Non enim ea quæ dicit, ꝙ malum est, * si aliquando fuerit vera. nunq; autem vera verę contraria est: est enim quoddã non bonum malum. quare contingit simul esse veras. At vero nec illa quę est ꝙ non malum: vera enim & hæc: simul enim & hęc erũt. Relinquitur igitur ei quæ est non boni, ꝙ * non bonum est, contraria ea quæ est non boni, ꝙ bonum est. falsa enim hæc *. quare & ea quæ est boni quòd non bonum est, ei quæ est boni, quòd bonum est. Manifestum ergo est, ꝙ nihil interest, nec si vniuersaliter ponamus affirmationem. vniuersalis. n. negatio cõtraria erit. vt opinioni quæ opinatur, ꝙ omne quod est bonum, bonum est, ea quæ est, ꝙ nihil eorum quæ bona sunt, bonum est. nam ea quę est boni, ꝙ bonum, si vniuersaliter sit bonum, eadem est ei, quæ opinatur, ꝙ quicquid bonum est, quod bonum est. hoc autem nihil differt ab eo quod est, ꝙ omne quod est bonum, bonum est. similiter autem & in nõ bono. Quare si in opinione sic se habet: & sunt hæ quæ sunt in voce affirmationes & negationes, notæ earum quę sunt in anima: manifestum est ꝙ affirmationi contraria quidẽ negatio est, quæ de eodẽ vniuersaliter: vt ei quæ est, ꝙ omne bonum, bonum est, vel ꝙ omnis homo bonus, ea quæ est, ꝙ nullũ, vel nullus: contradictorie autem quæ est ꝙ non omne, * aut non omnis. Manifestum est autem, ꝙ & veram veræ non contingit esse cõtrariam, neq; opinionem, neq; contradictionem. contrariæ. n. quæ circa opposita sunt: circa eadẽ autem contingit verum dicere eundẽ: simul autem non contingit idem inesse contraria.

*a. l. simul enim aliquã

*a. l. nõ bonũ vere cõtraria ea quę ẽ non boni, q̃d bonũ falsa. falsa enim hæc.

*a. l. &

Quæ enunciationes magis sibi inuicem contrariæ esse dicantur.

Differentia Quarta.

AVER.

INquit. Cùm orationes oppositæ, vel opponantur per affirmationem & negationem, vel quia earum materiæ sunt contrariæ: & sunt illę orationes, quarum prædicata sunt contraria: & in his quarum prędicata sunt contraria, videtur reperiri aliquid simile illis quinque speciebus oppositorum, quæ se tenent ex parte affirmationis & negationis, quæ iam prędicta sunt: idcirco consentaneum est nunc consyderare, quænam harum orationum sit magis contraria, magisq; differat in mente & opinione: vtrum scilicet contraria, quæ sunt per affirmationem & negationem: aut illa contraria, quæ sunt secundum opinionem contraria. vt exempli gratia huic, omnis homo est iustus, opponũtur duæ orationes: vna est, nullus homo est iustus, & est oppositio per negationẽ: alia est hæc, omnis homo est iniustus, quæ est opposita sm contrarietatem. quæ itaque harũ sit magis contraria huic, omnis homo est iustus, an scilicet hæc, nullus homo est iustus, vel hæc, omnis homo est iniustus? Dicendum ergo est, ꝙ cùm dictiones significent res, quæ in anima existũt: in ipsa autem mente datur opinio alicuius rei, & opinio eius contrarij, aut opinio unius rei, & opinio negationis illius: idcirco manifestum est, ꝙ vna oratio est contraria alteri orationi, aut ei opposita, ea ratione qua opponuntur opiniones in mente existentes: tum in opinione contrarij, tum etiam in opinione negationis. Consyderandũ itaq; est, quænam opinio maxime contrarietur alteri opinioni, tum veræ, tum falsæ: an scilicet opinio contrarij eius, an eius negatiõis opinio. vt exempli causa, si opinemur aliquid esse bonum, & huiusmodi opinio sit vera (vt cùm opinamur viuere esse bonũ) ergo duæ dabuntur opiniones falsæ, oppositæ illi opinioni: quarum vna est, ꝙ sit malũ, altera vero, ꝙ non sit bonum. & vtra harum duarum opinionum falsarum, quæ de ipso viuere habentur sit maxime contraria in mente illi veræ opinioni, quæ scilicet est, ꝙ viuere sit bonum: vtrum scilicet sit illa opinio dicens, ꝙ sit malum: aut illa quæ dicit, ꝙ non est bonum. Dicimus ergo ꝙ per illam contrarietatem, quæ in opinione reperitur, quę est maxime diuersa, potest fieri comparatio cõtrarietatis extra animam existentis in materijs. Vtrũ scilicet id, quod est extra animam magis contrarium, oporteat esse magis contrarium opinione, vel ne. Ad quod dicimus, ꝙ cùm illæ res duæ, quæ extra animam opponuntur per duo contraria, sint minoris contrarietatis in opinione, q̃ illæ quæ per contrarium vnum contrariantur: vel ꝙ cum hoc adhuc non sunt cõtrariæ in opinione, immo maior pars earum consequuntur sese inuicem: vt cùm opinamur, ꝙ vita est bonum, & mors malum: hæc enim duo dicta sunt contraria in prædicato, & subiecto extra animam: constat ergo ex his causam contrarietatis existentis in opinione non esse illã contrarietatem, quæ extra animam existit, nam, si hæc esset illius

set illius

ſet illius cauſa, tunc ſequeretꝰ ꝙ id, quod eſt magis contrarium extra animam, deberet eſſe magis cõtrarium in opinione. Id igitur quod intelligitur contrarium in opinione propter materias, debet dici potius non eſſe contrarium ſimpliciter in opinione. At ea contrarietas, quæ in opinione exiſtit ratione affirmationis & negationis, nõ fit propter aliud, ſed propter ſe, & propter rem exiſtentem in ea in mente. id vero, quod eſt contrarium propter ſe, potius debet dici contrarium, q̃ illud quod eſt contrarium per aliud. Præterea, cùm habuerimus alicuius rei opinionem, vt ſit bona, et huiuſmodi opinio fuerit vera, tunc non omnis opinio falſa, quam habemus de illa re, eſt illa opinio, quę eſt cõtraria huic opinioni veræ. vt cùm putemus id habere illud, quod non habet: vel non habere id, quod habet. opiniones enim ſunt infinitę. At illa opinio, quę huic opinioni eſt contraria, erit vtiq; vna opinio, et eſt illa, quæ ſemper diuidit verum à falſo cum prima opinione. & iſtæ quidem ſunt illæ duæ opiniones, quæ ponũt vtranq; partem contradictorĳ in ipſo quæſito. mox contingat in eis dubietas, quænam illarum ſit vera, & quæ falſa. Sed in illis duabus opinionibus, quæ poſſunt ſimul eē veræ, vel ſimul falſæ de eodem ſubiecto, non poteſt contingere ambiguitas atq; deceptio, neq; ponuntur partes contradictorĳ in ipſo quæſito: ita vt veritas in vna earum actu exiſtat per ſe, licet apud nos non perfecte habeatur. palam autem eſt, ꝙ opinio, quę opponitur ipſi enti uere, eſt illa à qua fit generatio, & eſt ipſa negatio. quoniã generatio fit à non ente ad ens: corruptio vero ab ente ad non ens. At opinio, quæ habetur de rebus alterabilibus, habentibus ſcilicet alterationem quæ ex contrarĳs fit, eſt vtique minoris contrarietatis in opinione: quoniam priuatio magis opponitur enti, q̃ vnum contrarium alteri contrario. quia contrarium eſt ens aliquod: & ideo nõ fit generatio ab ente niſi per accidens. Ad hæc, quoniã opinio quæ per negationem habetur, determinat omnino ablationem opinionis affirmatiuæ per ſe: quoniam eſſentia ipſius negationis determinat ablationem affirmationis, quæ quidem rem exiſtentem indicat. at eſſentia opinionis contrarĳ ipſi prædicato de aliqua re, quam putamus ineſſe prædicato, non determinat ablationem affirmationis: quoniam ortus alicuius contrarĳ in ipſo ſubiecto non cogit ſecũdum ſe auferri eius contrarium ſibi oppoſitum: ſed eſt quid accidens ex ortu illius contrarĳ in illo ſubiecto, nempe, quòd auferatur ipſum contrarium, adueniente alio contrario in ipſum. vt exempli cauſa, ablatio calidi ab ipſa aqua adueniẽte frigido in ipſam, debet quidem referri ad ipſum frigidum ex ſecundario propoſito, vel ſecũdum accidens. nam huiuſcemodi ablatio orta quidem eſt ab ipſo eſſe per accidens. ſed illa ablatio, quæ fit per negationem, oritꝰ quidẽ ab ipſa negatione per ſe. id vero, à quo ſequitꝰ ablatio affirmationis ſecundum ſe, potius debet eſſe contrarium exiſtens in opinione, quàm id à quo ſequitur opinio per accidens, aut ex ſecundo propoſito: eſtq; exactius contrarium, atq; validius. Cumq; duo cõtraria maxime diſtent, & illud contrarium quod in opinione exiſtit de aliqua re, quæ ab ipſo contradictorio procedit, validius ſit q̃ illud, quod habetꝰ propter opinionem contrarĳ eius exiſtentis extra animam: perſpicuum ergo eſt, ꝙ opinio contradictorĳ eſt opinio ſimpliciter contraria ipſi affirmationi. Præterea opinio, quæ habetur de aliquo bono, quòd ſit malũ, eſt vtiq; opinio, ex qua alia ſequitur opinio, uidelicet, quòd nõ eſt bonum. ad opinionem vero de aliquo bono, quòd non ſit, non ſequitur alia opinio, ſ. quòd ſit malum. Si ergo res ita ſe haberet, non daretur aliqua opinio contraria in rebus non habentibus contrarium. Opinio ergo negationis eſt generalioris contrarietatis ipſi affirmationi, quàm ſit opinio contrarĳ, quæ eſt cõtraria ſecundum ſe: quia reperitur in rebus habentibus contrarium, atq; non habentibus. oportet autem vt opinio, quæ naturaliter contrariatur affirmationi, ſit illa, quæ vbiq; reperitur: non alicubi ſic, alicubi non. Opinio ergo vniuerſalior, quæ vbiq; ac ſecundũ ſe eſt contraria, erit vtiq; validioris contrarietatis, quàm ſit illa opinio, quæ alicubi reperitur, alicubi vero non. quoniã vniuerſale eſt prius natura ipſo particulari. & ideo dato particulari, datur & vniuerſale: & non econtra, videlicet, vt dato vniuerſali, detur particulare. Et ſi ipſa negatio ſit illud contrarium in opinione rei, quod nõ habet contrariũ, ſequitur ergo vt contrarium paſſim ſit ipſa negatio, ſcilicet maxima in extremo. Item, cùm opinio de eo quod eſt bonum, quòd ſit bonum, & opinio de eo quod non eſt bonum, quòd non ſit bonum, ſint duæ opiniones veræ, & opinio de eo quod non eſt bonum, ꝙ ſit bonũ, aut de eo quod eſt bonũ, ꝙ non ſit boonũ, ſint duæ opiniones falſæ. Ego aũt dubito q̃ ſit illa opinio, quæ cõtrariatur huic noſtræ opinioni, quã habemus de eo quod non eſt bonum, quòd non ſit bonum, quæ eſt vera opinio. quoniam alterum trium neceſſe eſt eſſe: nempe, vel vt contrarietur ei opinio ſui contrarĳ, quod eſt ipſa opinio de eo quod non eſt bonum, quòd ſit malum: aut vt ſit ipſum contrarium, ipſa negatio cõtrarĳ quæ eſt ipſa opinio de eo quod non eſt bonum, quòd non ſit malum: aut vt ſit ipſum contrarium ipſa opinio de eo, quod non eſt bonum, quòd ſit bonum. Opinio autem contrarĳ non erit contrarium ei in opinione, quia poſſunt eſſe ſimul veræ: quoniam multa ſunt, quæ non ſunt bonum, quæ ſunt malum. Opinio quoque negationis contrarĳ eius non erit opinio contraria ei, cùm poſſint ſimul verificari de eadem re. nam vere dici poteſt, quòd linea non eſt bona, neque mala: & tandem quicquid natura ſua non eſt aptum denominari per alterum duorum contrariorum. Opinio ergo quæ contrariatur opinioni noſtræ de eo, quod nõ eſt bonum quòd nõ ſit bonum, erit opinio noſtra de eo, quod non eſt bonum, quòd ſit bonum. Cùm ergo opinio, quę maxime contrariatur opinioni noſtræ de eo, quod non eſt bonum quòd non ſit bonum, ſit opinio noſtra, quòd ſit bonũ: ergo illud contrarium, quod maxime diuerſificatur ab opinione noſtra de eo, quod eſt bonũ, quòd ſit bonum, erit vtique noſtra opinio de eo, vt non ſit bonum: non noſtra opinio, quòd ſit malum. nam, ſi affirmatio eſſet ipſum contrarium maxime diſtans à negatione, tunc oporteret vt maxime diſtaret ab ipſa. cùm igitur vnum contrarium non habeat niſi vnicum contrarium, ſequitur ergo quòd id, quod maxime contrariatur affirmationi, erit ipſa negatio. Nec intereſt in his exemplis à nobis adductis de enunciationibus contrarĳs ratione affirmationis et negationis, ſiue proferantur cum articulo oppoſito ſubiecto ꝑ Al, more Arabico, vel ꝑ notã vniuerſalem. quoniam iam diximus ꝙ articulus Al, ĩ Arabico præſefert ſignificatum notæ vniuerſalis.

Nihil igitur differt iuxta hanc intelligentiam, dicere quòd contrarium opinionis de aliquo quod eſt bonũ, quòd non ſit bonum: vel dicere, quòd contrarium opinionis, quæ putat de omni eo quod eſt bonum, quòd nihil eius ſit bonum: quia affirmatio & negatio, quæ eſt opinio contraria, reperitur in anima de ſignificato vniuerſali. Si igitur id quod ore promitur, indicat id quod in anima exiſtit de opinione duorum contrariorum, ſequitur ergo manifeſte quòd contrarium affirmationis in ſermone erit negatio in ſermone eiuſdemmet ſignificati vniuerſalis, quod fuit indicatum per affirmationem, quando ſignificauit illud ſignificatum

vniuersale per affirmationem & negationem, dictione vniuersali, quæ est ipsa nota vniuersalis. vt exempli causa, contrarium huius, omnis homo est bonus, est hæc quæ dicit, nullus homo est bonus, & eius contradictorium hæc, non omnis homo est bonus. Palam autem est, quòd illæ opiniones, quæ dicuntur contrariæ hic, non debent esse veræ opiniones: quia vna veritas non potest esse contraria alteri veritati, neque opinio veritatis opinioni veritatis, neque dictio contradictoria dictioni: quia omnia illa significãt aliquid, quod est secundum se verum. Sed opiniones contrariæ sunt illæ, quæ inter se opponuntur per affirmationem & negationem, & ab his per contradictorias & contrarias in materia necessaria. quoniam multæ oppositę, vt dictum est, possunt esse simul veræ: videlicet indefinitæ & subcontrariæ, sed contrariæ non possunt esse simul veræ de eadem re, neque possunt esse simul falsæ in materia necessaria, quia non potest subiectum denudari ab eis. Et sic finit expositio Auerrois in librum Interpretationis, cui titulus est peri Hermenias. Laus Deo glorioso.

Quæ enunciationes magis sibi inuicem dicantur esse contrariæ.

Differentia Quarta.

LEVI. INquit. Cum orationes oppositæ vel opponãtur per affirmationem & negationem, vel quia earum materia, &c. Inquit Leui. Cum Arist. narrauerit modos oppositionum, & quo pacto diuidant verum à falso, nunc vult inuestigare quænam oppositionum sit magis contraria, & magis diuersa in opinione. & dicit, q ipsa oppositio, vt iam fuit dictum, reperitur ratione affirmationis & negationis: vel quia prædicata ipsa sunt contraria. vt cum dicimus, omnis homo est iustus, omnis homo est iniustus: vel cũ dicimus, omnis homo est iustus, omnis homo est non iustus, vt fuit declaratum. Potest autem reperiri in his, in quibus eorum prędicata sunt contraria, id, quod simile quinque speciebus oppositorum superius dictis. nam in materia possibili, in qua subiectũ necessario denominatur p vnum contrariorum, iam fuit dictum, q si eorum prædicata fuerint contraria, q eorum oppositio erit ęqualis in veritate & falsitate, oppositioni ipsorum factæ ratione affirmationis & negationis. nam quemadmodum diuidit verum à falso, videlicet q, si vna est vera, altera est falsa, dicẽdo, Socrates est iustus, Socrates non est iustus: ita diuidit verum à falso, si fuerit necessarium vt denominetur per alterum istorum, dicendo, Socrates est iustus, Socrates est iniustus. & pari ratione si dicatur, omnis homo est iustus, omnis homo est iniustus, erit ac si diceret, omnis homo est iustus, nullus homo est iustus: si sit necessarium vt omnis homo sit vel iustus, vel iniustus. & eadem est ratio.

At Aristo. ideo dixit de quinque speciebus, quia cõtradictoriorum non est nisi vna species, videlicet vbi prædicata eorum sunt contraria: quia ambæ enunciationes sunt vel affirmatiuæ vel negatiuę. & ideo non fit diuisio earum ea ratione, qua vniuersalis est affirmatiua, & particularis negatiua: vel econtra, vt res se habebat in oppositis secundum affirmationem & negationem. Si igitur reperiatur in oppositis illis, quorum prędicata sunt contraria, id quod est simile illis quinq; speciebus, circa diuisionem veritatis à falsitate, consyderandũ ergo nũc, quodnam istorum sit magis contrarium. Et dicimus, q cum dictiones sint sumptæ à rebus existentibus in anima, & significent eas: & oppositio, quæ accidit in illis propositionibus existat in anima tantum, non extra animam: quia nulla extat oppositio rei ad se extra animam: quia ipsa existit solum in vna oppositionum, hoc est q vel est necessaria affirmata extra animam, vel negata, vel in vno contrariorum tantum, in eo scilicet quod est aptum natum denominari per vnum contrariorum: manifestum itaq; est, q oppositio fiet in propositionibus ratione oppositionis opinionum in anima existentium. ideirco consyderandum est, quænam istarum oppositionum sit vehementioris oppositionis in anima: non quæ ipsarum sit maioris oppositionis extra animam. Aristot. autem dicit, q videtur secundum apparentiam publicam q contrarietas maxima, quæ in anima existit, est illa maxima contrarietas, quæ extra animam existit in materiis ipsis: & q propterea oportet vt oppositio, quę est ratione contrarietatis, sit maior q̃ illa quę fit ratione affirmationis & negationis, nam magis contrariatur nigrum albo extra animam, q̃ nigrum nõ nigro. quia quod non est nigrum, potest esse flauum: & flauum non æque contrariatur albo, sicut contrariatur nigrum albo. nam contrarietas nigri ad album est in maxima distantia, sed hæc contrarietas non est in vltima distantia, ac maxima. & ideo videtur q oppositio opinionum maxima, sequatur id quod est magis contrarium extra animam in ipsis materiis. At Aristo. inquirit, vtrum huiusmodi similitudo sit vera, vel ne. & dicit q cum duæ res, quæ sunt contrarię extra animam duobus contrariis, videlicet ratione subiecti & prædicati, vt cum dicimus album est frigidum, & nigrum est calidum, est quidem minoris contrarietatis in opinione, q̃ sint duæ res, quæ sunt contrariæ per vnum contrarium, hoc est in ipso prædicato, vt cum dicimus viuere bonum, & viuere est malum: vel vt ea quę inter se opponuntur per duo contraria, sese consequantur vt plurimum: vt in libro Topicorum probatum est. hoc est, q si dicere, viuere est bonum, sit verum, tunc sequetur ex hoc, iuxta illam artem, q non est malum. sequitur autem hoc in illa arte: quia procedit per probabilia, quod autem est probabile, infert quidem vniuersale aliquod quod vt in pluribus sequitur. & tandem si prædicatio esset per se, hoc vtiq; esset verum: nempe, vt ipsum viuere sit bonum ratione vitæ. sed, si esset per accidens, esset falsum. nam potest dici, album est corruptibile, tamen nõ erit verum dicere, nigrum est æternum, quia album non est corruptibile ratione qua album, sed ratione qua est corpus compositum. Si igitur res, quę sunt contrariæ extra animam, per duo contraria, sunt minus contrariæ in opinione, q̃ si sint contrarię extra animam per vnum contrarium, palam ergo est, q causa cõtrarietatis rerum in opinione, non est ipsa contrarietas, quã habent extra animam in materiis, quia si causa contrarietatis, quæ est in opinione, esset contrarietas quæ extra animam reperitur, tunc sequeretur q illæ res, quæ sunt magis contrariæ extra animam, essent magis contrariæ in opinione: cum tamẽ oppositum huius appareat, vt superius fuit dictũ. Constat itaq; ex his, q extrema oppositio non est illa, quæ fit ratione cõtrarietatis existentis extra animam in materiis. At contrarietas, quæ est in opinione ratione affirmationis & negationis, quæ quidem existunt in anima tantum, vt iam diximus, est vtique propter ipsam opinionem per se, non propter aliud. hoc est, q hęc contrarietas non est, propterea quia est contrarietas extra animam, quæ non est in opinione: id autem quod habet contrarietatem propter se, debet vtiq; esse magis contrarium, quàm quod habet contrarietatem propter aliud, vt sint res, quarum prædicata sunt contraria: sequitur ergo quòd maior oppositio rerum fit per affirmationem & negationẽ: quia est in opinione per se, non propter aliud. neminem autem latet, quòd id quod est contrarium propter se, debet esse magis contrarium, quàm illud contrarium quod fit propter aliud. nam nigrum est magis contrarium albo, q̃ vestis nigra vesti albæ. quia ipsa nigredo est contraria albedini per se: vestis vero est contraria vesti propter aliud. Alia præterea ratione probatur, q inter has oppositiones maior oppositio est illa, quæ fit per affirmationem & negationem. quoniam, cum habemus veram opinionem de aliqua re, manifestum est, q non omnis opinio falsa, quam habemus de ea re, est contraria illi opinioni, quia opiniones falsæ, quas possumus habere de ea re, poterunt esse infinitæ, vt si opinemur Socratem esse album & cæcum & medicum, & sit falsum: vel, vt opinemur ipsum nõ esse geometram neq; scriptorem, & fuerit quoque falsum. palam autem est quòd possumus habere infinitas opiniones falsas de Socrate: tum affirmando de ipso quod negatum est: tum etiã negando id, quod in eo existit. si contrarietas ergo quę in anima existit, esset propterea quia existit extra animam, tunc omnis opinio falsa, quam de Socrate habemus, esset opposita opinioni veræ, quam possumus de eo: vt si opinemur ipsum esse hominem, quæ est vera opinio, & opiniones oppositæ huic opinioni, ea ratione qua reperitur ipse Socrates extra animã, erunt omnes opiniones falsæ, quæ possunt contingere fieri de ipso, & erunt infinitæ. nam, cum hæc opinio sit vera, & reliquæ falsæ, ea ratione qua ipse reperitur extra animam in materiis, oportebit vt quælibet harum opinionum falsarum sit opposita illi opinioni veræ, quæ de eo habetur, non ratione essentię ipsius opinionis: quia hæc, Socrates est albus, non est opposita huic, Socrates est homo: sed erit illi opposita, cum sciuerimus quòd non sit albus, & quòd sit homo. Et ex hoc sequẽtur duo incommoda. Primum, quòd vnum contrarium habebit infinita contraria: Secundum vero, quòd eędem opiniones erunt quandoq; oppositæ, quandoq; vero nõ. Nam, si Socrates esset albus, tunc hæ duę opiniones, videlicet quòd sit homo, & q sit albus, non erunt oppositæ. & hæmet ipsæ erunt oppositæ in Platone, & sic non poterimus scire opiniones, vtrum sint oppositæ

positæ

positæ, vel ne, nisi sciamus id quod est extra animã, à quo pendent opiniones ipsæ: vtrum scilicet vna earum sit vera, & alia falsa. Impossibile itaque erit ponere huiusmodi opiniones, quę non sunt oppositæ ex se, esse duas partes contradictoni in ipso quæsito: ita vt dicamus per viam inquisitionis, quòd Socrates vel est albus, vel geometra. quia vtraque harum opinionum possunt esse simul veræ de Socrate, vel falsæ: cum nos non habeamus perfectam veritatem de vna earum, neq; sciamus esse ipsius Socratis extra animam. Et ideo videtur quòd opinio contraria illi opinioni nostræ, quam habemus de Socrate, quòd sit albus, est opinio nostra de eo quòd non sit albus. & sic in huiusmodi contrarietate, vni contrario vnum dabitur contrarium determinatum, non infinita contraria: quemadmodum erat necessarium iuxta illam aliam positionem. Adde etiam, quòd hæ poterũt poni pro duabus partibus contradictonis: licet non sciamus, quæ ipsarum sit vera. nam bene poterit verificari de Socrate quòd sit albus, vel quòd non sit albus, vt dictum fuit, & tamen non erit necessarium, vt sit albus vel niger: immo poterit esse expers vtriusque horum; neque vt sit vel albus, vel geometra, vt iam fuit dictum. Alia præterea ratione id confirmatur, nempe quia oppositio affirmationis & negationis assimulatur illi oppositioni, qua proceditur ad generationem, vel ad corruptionem. nam generatio fit ex non ente ad ens, hoc est ex negatione ad affirmationem: & corruptio vero ex affirmatione ad negationem. At oppositioni ex ente ad non ens, quæ fit ea ratione qua prędicata sunt contraria, videtur similari illa oppositio, qua proceditur ad alterationem. nam alteratio fit de ente ad ens; hoc est ex affirmatione ad affirmationem: vt in scientia Naturali probatum fuit. Manifestum autem est, quòd alietas in sobstantia est maioris diuersitatis, quàm sit alietas in qualitate. Nam magis differt homo ab ea re à qua fuit generatus, quæ non est homo, q̃ differat homo niger ab illo. & sic sequitur qoòd illa opinio, quæ est diuersa in ipsa sobstantia, ad illa quæ præcedit, est magis contraria, quàm sit illa oppositio, quæ est diuersa ratione oppositionis ipsius esse ad aliud esse. Alia iterum ratione id comprobari potest, videlicet, quia opinio, quę fit per negationem, indicat de se ablationem opinionis affirmationis. nam opinio, quam habemus de Socrate, quòd non est albus, indicat per se ablaoonem opinionis de eo quòd sit albus. sed illa opinio, quam habemus de Socrate quòd est niger, nõ indicat per se ablatitnem opinionis de eo qoòd sit albus, nisi per accidens, hoc est, ea ratione qua contigit nigrum non esse album. quia vnum esse non opponitur alteri esse, nisi hac ratione. & ideo illa opinio, quæ est de negatione, magis opponitur opinioni affirmatiuæ, quàm opponatur opinio cõtrarii. & ex hoc sequitur, quòd huiusmodi opinio sit absolute atq; simpliciter & maxime contraria opinioni affirmatiuæ. Alia adhuc ratione id firmari potest. Quoniam habere opinionem de aliqua re bona, quòd sit mala, est vtiq; opinio, quę aliã affert opinionem, videlicet, quòd non est bona. & poterimus dicere, q̃ hac ratione tñ opinio, quam habemus de re aliqua q̃ sit mala, est opposita illi opinioni, quam habemus de re quòd sit bona: videlicet ea ratione, qua contingit rem malam non esse bonam. At opinio, quam habemus de aliqua re bona, quòd nõ sit bona, non propterea fertur quòd sit mala, ita vt possimus dicere quòd hac ratione tantum negatio opponatur affirmationi: quoniam non est necessarium vt quicquid non est bonũ, quòd sit malum. nam linea non est neque bona neque mala. Et si adhuc concedamus quòd opinio quæ habetur de aliqua re qoòd nõ est bona, opponitur opinioni, quam habemus de ea quòd sit bona, ratione opinionis contrariæ, quę eam infert, quæ est scilicet, quòd est mala, & dentur aliqua, quæ non habeant contrarium, vt in libro Prædicamentorum probatum fuit: manifestum est quòd opinio quæ de eis habebitur negatiua, non erit opinio cõtraria: quia opinio negatiua de ea non potest inferre opioionem contrarii: quia iam fuit suppositum, quòd non habeant contrarium. vt exempli gratia, si cogitemus tempus esse quantitatem: & cum quantitas non habeat cootrarium, ideo opinemur ipsum non esse quantitatem: non poterit vtique inferri ex hac opinione opinio contraria ipsi quantitati. & ideo patet, quòd in rebus non habentibus contrarium non datur oppositio: quod est falsum. Constat itaq; quòd opinio negationis est oppositio, & reperitur in omnibus rebus: opinio vero ipsius contrarii, licet sit oppositio, tamen non reperitur in cunctis rebus. sequitur ergo, qnòd id, quod natura opponitur ipsi affirmationi, est illa opinio, quæ opponitur cuilibet affirmationi: non ea quæ opponitur alicui affirmationi, sed non opponitur cuilibet affirmationi: quia non opponitur ei per se, sed per accidens. nam, si per se opponeretur ei, tunc daretur in omni affirmatione; quod perspicuum est. at opponitur ei propter illam opinionem quæ ex ea infertur, quæ in omni materia reperitur, & est ipsa opinio negationis. Alia iterum ratione id confirmari licet. Nempe, quia necesse est, vt opinioni negationis oppooatur vnum trium, videlicet vel opinio affirmationis, vel opinio affirmationis contrarii, vel opinio negationis eius. hoc autem est necessarium, quia contraria sunt duo, & affirmatio & negatio duo quoque: & alterum alterum indicat, & sic sunt quatuor: & hæc opinio est vna ex ipsis: relinquũtur igitur tria. manifestum tamen est, quòd nullum horum est contrarium extremum opinioni negationis, nisi ipsa opinio affirmationis, vt dictum fuit. opinio itaq; affirmationis est, quæ maxime distat ab opinione negationis. & ideo necesse est, vt opinio negationis maxime distet ab opinione affirmationis. sed cum vni contrario vnum debeatur contrarium, vt superius dictum fuit: ergo oportet vt extremum atq; maximum contrarium ipsi affirmationi sit ipsa negatio: quia non potest esse eius maximum contrarium etiam affirmatio contrarii: quia contrarium non habet nisi vnum contrariũ maxime distans, vnica ratione. Verũtamen, si vnum sit maxime distans, alterum vero non sit maxime distans, non erit vtique impossibile. quia ipsi albo poterit esse contrarium ipsum maxime nigrum, & nigrum non maxime. nigrum tamẽ quod est maxime nigrum, est illud tantum contrarium quod maxime distat ab eo. Deinde dixit. Nec interest in his exemplis, &c. Inquit Leui. Sensus est, quòd in ratione data; quæ probat, quòd maxima oppositio, quæ opponitur affirmationi, est ipsa negatio, nihil differunt exempla tradita à nobis in hoc, siue afferantur cum litera He, quæ est articulus in lingua Hebraica, & Al in Arabica; siue afferantur cum nota vniuersalitatis. quia quemadmodum bono opponitur, non est bonum, ita cuilibet bono opponitur, nullum est bonum. nam in qualibet parte repetiuntur in anima opiniones oppositæ, videlicet opinio affirmationis, & opinio negationis. & ideo opiniones cõtrariæ in anima sunt eiusdemmet rei. verumtamen quandoque id quod ore promitur, non indicat ex his opinionibus cõtrariis id, quod in anima existit. vt si fuerint in aliqua parte hominum opinio affirmatiua, & opinio negatiua, quæ sunt opiniones contrariæ, & si voluerimus significare huiusmodi opiniones, dicendo, aliquis homo est albus, aliquis homo non est albus: vel homo est albus, homo nõ est albus: est manifestum quòd id, quod ore profertur, non est indicium eius quod in anima existit de contrarietate opinionum: quia potest esse vt aliquod vnum particulare non erit aliud: cum tamẽ in anima fuerit sumptum vnum & idem particulare. Constat ergo, quòd contrarium affirmationis in sermone est negatio i sermone eiusdem rei vniuersalis, quam significauit ipsa affirmatio in sermone. & hoc reperitur in singularibus, & in contrariis: quia cum sint vniuersales, necesse est vt subiectum sit idem in vtraque enunciatione. Et similiter reperitur hoc in ipsis cootradictonis in vna parte rei vniuersalis: hoc est, qnòd in vna parte enunciationis vniuersalis sumitur affirmatio & negatio, quæ sunt maxime contrariæ, vt superius fuit dictum. At in subcootrariis vel indefinitis non est necessarium, vt opiniones sint oppositæ. nam nõ est necessarium vt subiectum in vna ipsarum enunciationum sit idem, quod in altera, sed potest esse vna pars eius in vna enunciatione, & alia pars eius in altera enunciatione. sed cũ non sit in eo, quod significatur per sermonem de ipsis, vt ipsæ opiniones sint contrariæ, ideo patet quòd non sunt contraria: quia possunt esse simul vera, & licet diuidant verum à falso, & in materia necessaria, & impossibili, tamen constat quòd non est necessariũ propter hoc, vt opiniones quæ eas significant sint contrariæ: quia possunt esse io subiectis diuersis. sed in ipsis contrariis palam est, vt opiniones quæ eas significant, sint contrariæ: quia subiectum est idem in vtraque enunciatione. & ideo non possunt esse simul veræ, neq; denudatur subiectum etiam ab vno eorum in materia necessaria, & impossibili. & hac ratione, vna enunciatio earum erit contraria alteri: ita vt si vna sit vera, altera sit falsa in materia necessaria, & impossibili: hoc est, ea ratione qua subiectum est vnum, & opiniones, quæ eas significant, sunt contrariæ. Sed subcontrariæ & indefinitæ diuidunt verum à falso in materia necessaria, & impossibili, ratione materiæ, non ratione alicuius cõtrarietatis existentis in ipsis: quia non est necessarium in vtraque enunciationum, vt subiectum sit vnicum: neque vt opiniones, quę eas significant, sint contrariæ: vt superius fuit declaratum. Et sic finit liber Peri Hermenias. Laus Deo glorioso.

Libri de Interpretatione, cum Auerroe & Leui finis.

ARISTOTELIS STAGIRITAE,

PERIPATETICORVM PRINCIPIS PRIORVM RESOLVTORIORVM LIBER PRIMVS,

cum Auerrois Cordubensis media Expositione:

Ioanne Francisco Burana Veronensi interprete.

SVMMA LIBRI.

Agitur de nonnullis principijs, pro sequentium cognitione. De Propositionum conuersionibus. De Syllogismorum simplicium, ac mistorum figuris, ac complicationibus omnibus. De Figurarum ternario numero, ac etiam Terminorum in quolibet syllogismo. De Medij syllogistici inuentione, seu propositionum abundantia. De Syllogismorum male contextorum in proprias figuras resolutione.

De Syllogismi structura, Sectum Primum.

De Propositione, Termino, Syllogismo, Dicto de omni, ac Dicto de nullo. Cap. I.

PRimum dicere circa quid, & cuius sit consyderatio: quoniam circa demonstrationem, & * scientiæ demõstratiuæ. Postea determinare, quid est propositio, & quid terminus, & quid syllogismus, & qualis perfectus, & qualis imperfectus: post hæc autem & quid in toto esse, aut non esse hoc in hoc: & quid dicimus de omni, aut nullo prædicari. Propositio igitur est oratio affirmatiua, vel negatiua alicuius de aliquo: hec autem, aut vniuersalis, aut in parte, aut indefinita. Dico autem vniuersalem quidem, omni aut nulli inesse: in parte vero, alicui aut nõ alicui, aut non omni inesse: sed indefinitam inesse, aut non inesse sine vniuersali, aut secundum partem: vt, contrariorum vnã esse scientiam: aut voluptatem non esse bonum. Differt autem demonstratiua propositio à Dialectica: quoniam Demonstratiua, sumptio alterius particulæ contradictionis est. non enim interrogat, sed accipit demonstrans. Dialectica vero, interrogatio contradictionis est. Nihil autem differet, quo vtriusque fiat syllogismus. nanque & demonstrans, & interrogans ratiocinatur, accipiens aliquid de aliquo, inesse aut non inesse. Quare erit Syllogistica quidem propositio simpliciter affirmatio, aut negatio alicuius de aliquo secundum eum dictum modũ. Demonstratiua vero, si vera sit, & per suppositiones, quæ à principio sunt, accepta. sed Dialectica, percunctanti quidem interrogatio contradictionis: ratiocinanti autem sumptio apparentis, & probabilis: quemadmodum in Topicis dictum est. Quid itaque propositio, & quomodo differat syllogistica, & demonstratiua, & dialectica, accurate in sequentibus dicetur: ad præsentem vero vsum sufficiant, quæ nunc à nobis determinata sunt. Terminum autem voco, in quem dissoluitur propositio, vt prædicatum, et de quo prędicatur: aut apposito, aut diuiso, esse, aut non esse. Syllogismus autem est * ratio, in qua positis quibusdam, alterum quid à positis, necesse est cõtingere, eo quod hæc sint. Dico autem, eo quod hæc sint, propter hæc contingere: propter hęc vero, nullius extrinsecus termini adiumento indigere ad necessarium efficiendum. Perfectum itaque voco syllogismum, nullo alio indigentẽ præter assumpta, vt necessarium appareat. Imperfectũ vero, indigentem aut vnius, aut plurium, quæ sunt quidem necessaria per subiectos terminos, non tamen assumpta sunt per propositiones. In toto autem esse alterum altero, & de omni prædicari alterum altero, idem significat. Dicimus autem de omni prædicari, quando nihil sit subiecti accipere, de quo alterum non dicitur: ac de nullo consimiliter.

* Alexan. legit, & sciam demonstratiuam: & eius vt iacet.

In Primo libro. In principio Primi libri Poster.

* διαλύεται ab his legunt resoluitur

* λόγος alij legunt oratio

AVERROIS EXPOSITIO. Pars Prima.

Sermo de Propositione, Termino, Syllogismo, Dicto de omni, ac Dicto de nullo. Cap. I.

DIxit. Operæprecium est, vt primo incipiamus enarrare id, quod hoc in libro quærimus, ac vtilitatẽ ex re, quã quærimus prouenientẽ. Deinceps post hæc, quæ respectu aliorum, de quibus hoc in libro sermonem facit, radicum & principiorum vicem obtinent: hoc est vt primo cognoscamus quid propositio, & quid terminus, & quid syllogismus, & syllogismorũ qualis perfectus, & qualis imperfectus, & quid prædicatum de omni, vel prędicatum de nullo, aut non de aliquo. Et dicimus, quod id, quod quærimus hoc in libro, est demonstratio: quoniam syllogismum quærimus, quia demonstrationem quærimus. Vtilitas vero, quæ ex hoc prouenit, est, vt cognitionem assequamur demonstratiuam de re secundum maximam perfectionem, quam homo potest naturaliter cõsequi. Et propositio quidẽ est oratio affirmatiua alicuius de aliquo, aut negatiua alicuius ab aliquo. Et propositio diuidetur ex parte qualitatis, & ex parte

Intentio huius libri.

Vtilitas.

Quid sit propositio, & quare diuiditur ex parte qualitatis & quantitatis.

parte quantitatis: ex parte quidem quantitatis, ꝙ alia vniuersalis, alia particularis, alia indefinita: ex parte vero qualitatis, quoniam vnaquæq; aut affirmatiua est, aut negatiua. Et vniuersalis affirmatiua ea est, in qua affirmatur prædicatum de omni subiecto: ceu si dicam, omnis homo animal. Vniuersalis autem negatiua ea est, in qua prædicatum negatur ab omni subiecto: veluti si dixerim, nullus homo lapis. Et particularis affirmatiua ea est, in qua de parte subiecti affirmatur prædicatum: quemadmodum si dicam, aliquod animal homo. Particularis vero negatiua est, siue prædicatum ab aliquo negetur subiecto, vt si dicam, aliquod animal non est homo: siue negetur vniuersale ipsum à subiecto, ceu si dicamus, non omne animal homo. quoniam particularis negatiua binas habet interpretationes, quarum vna est partis destructio, altera vero vniuersalitatis, quę in ipsa reperitur. Cæterum indefinita ea est, cui penitus sepimentum non annectitur, aut vniuersale, aut particulare: quemadmodum dicimus, scientia contrariorum vna, & voluptas non est bonum. Et hę diuisiones sunt propositionis ex parte formæ, hoc est diuisiones vtiles ad cognitionē syllogismi simpliciter. Diuisiones vero ex parte materiæ sunt: quoniam ipsius, alia est demonstratiua, alia dialectica, ac reliquæ, in quas partitur secundum artium sermocinalium materias: quemadmodum in sequentibus ex hac arte planū fiet. Ac propositio quidem demonstratiua & dialectica re à se inuicem differunt. Ac differentiarum vna hæc est, ꝙ demonstratiua propositio, altera est cōtradictionis pars, & ea quidem vera. Dialectica vero esse potest vtralibet ex partibus contradictionis: quoniam assumitur concessa à respondente, & respondens poterit vtrālibet contradictionis partem respondere, nanq; interrogans interrogationē in hac arte dat illi optionem, vt respondeat per vtram magis voluerit contradictionis partem. Nec differunt inter se demonstratiua ac dialectica propositio in descriptione, secundum ꝙ syllogismum simpliciter astruunt, verum nulla in hoc penitus inter eas differentia est: nanq; vterq; & Demōstrator & Dialecticus ratiocinabitur verum syllogismum, vbi aliquid de aliquo prædicari aut non prædicari acceperit, dum propositionum aliquam ponit. Erit itaq; propositio syllogistica veluti genus demonstratiuæ ac dialecticæ propositionis, de qua consyderabimus hoc in libro, oratio affirmatiua alicuius de aliquo, aut negatiua alicuius ab aliquo. Demonstratiua vero ea est, quæ ex primis fuerit naturaliter scitis: sed Dialectica ex probabilibus, si astruas syllogismum: sin autem interrogas, ex concessis probabilibus. Sectiones vero, quibus à seinuicem distinguunt propositiones istæ perfectę, traditæ sunt in libris & Demonstrationis & Dialecticæ: vbi secundum modum istum consyderandę relinquuntur, & cōsimiliter cæterarum propositionum diuisiones in proprijs perficiuntur artibus, sicuti sophisticæ & rhetoricæ propositiones. Verūenimuero satis fuit hoc in loco propositionū diuisiones cognoscere secundum quantitatem prædictam.

Terminus uero hoc in libro significat illud, in quod resoluūtur propositiones, secundum quòd pars est necessaria ad hoc, ꝙ propositio sit, hoc est prædicatum ac subiectum: quoniam partes sunt propositionis necessariæ. non autem ea, quæ propositioni adijciunt loco copulæ, quēadmodum inuentionis verba, cùm in ea nō resoluatur propositio, tanq; partes sibi necessarias, erit enim iam propositio in actu, licet inuentionis verbum in ea sit in potentia, & lateat: veluti consuetudo est apud Arabas in ternarijs, ac quemadmodum res se habet in binarijs, hoc est ex eo quòd non est illis opus verbo inuentionis. & in hoc æquales sunt propositiones affirmatiuæ & negatiuæ.

c ij

Dixit. Syllogismus autem est oratio, in qua cùm ponuntur res plures vna, sequitur ex necessitate propter hæc posita, per se non per accidens aliud quid ab illis. Oratio hic genus est syllogismi: & in hoc volumus orationem enunciatiuam: & reliqua quæ accipiuntur in definitione, differentiæ sunt, quibus distinguitur oratio vere syllogistica à non syllogistica. Vnde dum inquit, cùm ponuntur, intelligit cùm admittūtur, hoc est conceduntur. & dum inquit, res, intelligit propositiones. Deinde addit, plures vna. quoniam ipse inferius declarabit, ꝙ non erit syllogismus ex propositione vna. Et cū dixit aliud quid, intelligit ipsius conclusionem. & hoc, quoniam oportet cōclusionem aliud esse à propositionibus, quoniam nil est, quod ad suipsius monstrationem accipiatur. Et cùm dixit, sequitur ex necessitate, addidit necessitatis conditionem: quoniam consequentiarum alia necessaria, & alia non necessaria. & secundum hanc conditionem distinguitur syllogismus ab orationibus, ex quibus res sequitur consequentia nō necessaria: quemadmodum inductio, & exemplum, & syllogismi, in quibus aliquā negatio concluditur, nonnunq; affirmatio. Et cùm dixit, per se, itelligit, vt sit syllogismus perfectus, hoc est, vt nihil in eo desit, quod ad syllogismū faciat. Et dum inquit, non per accidens, significat figuras, quæ in nōnullis concludunt materijs: quemadmodum infra declarabitur, conclusionem fieri ex binis affirmatiuis in secunda figura, cùm prædicata subiectis in prędicatione æqua fuerint. Et pars eorum, quæ in hac definitione assumūtur, ex se manifesta est, ꝙ syllogismo insit: pars vero & inesse monstrabitur. Quemadmodum syllogismum orationem esse enunciatiuā, ex se manifestum est: quoniā oratio enunciatiua ea est, quæ aut vera aut falsa est, & similiter quod in ea dicitur, vt ex ipsa sequatur aliud à propositionibus, quodq; consequentia necessaria sit, & hoc ex se manifestum. & consimiliter vt sit consequentia per se, non per accidens, hoc etiam ex se clarum, hoc est syllogismum oportere hac disponi dispositione. Quod vero monstrandum derelinquitur, est oportere in ipso boni propositiones plures vna. & hoc infra declarabitur: planum nanq; fiet syllogismum omnem ex binis compositum esse propositionibus, neque pluribus, neque paucioribus. Syllogismus autem quidam perfectus, et quidam imperfectus. Et perfectus vtiq; is est, cui non est opus, quo appareat ex ipso sequi conclusio, facere aliud præter id, quo ipsius ostenditur conclusio. Imperfectus vero is est, qui indiget, quo appareat ex ipso conclusio sequi, vt aliud fiat aut alia ex ijs, quæ sequuntur ex propositionibus, quę in ipso fuere positę. & hoc, quia oportet syllogismum esse completum, hoc est nihil ipsi deficere, vt syllogismus sit. Et adhuc iste diuidit duas in partes. quoniam ipsius alius est, cui aliquid deest, vt appareat eē syllogismus, & is est, qui sibi nomen imperfecti vendicat: alius vero est, cui nihil deficit, ut appareat eē syllogismus, & is est perfectus.

Verumenimuero dictum de omni, aut dictum de nullo, significat, nihil in omni reperiri subiecto, de quo non prædicetur prædicatum, hoc est, vt prædicatum insit omni subiecto, & omni etiam illi, quod per subiectum disponitur, inexistat: adeo, vt cùm dicimus, omne animal est corpus, & velimus in ipso exercere intentionem dicti de omni, non tantum sit intentio nostra, vnumquodque ex animalibus est corpus, sed vnumquodque ex animalibus, & omne id quod per vnumquodque ipsorum disponitur, est corpus. Et hæc est differentia inter dictum de omni, quod principium efficitur in hoc libro, & inter propositionem vniuersalem: & dictum de nullo consimiliter. significat enim nihil in omni reperiri subiecto, à quo nō negetur prædicatum, ita vt prædicatum negetur ab omni subiecto, & ab ijs omnibus,

Quid sit syllogismus & declaratio partium definitionis.

Nihil ad suipsius monstrationem sumitur.

Inductio, & exēplum nō sunt consequentiæ necessariæ.

Diuisio syllogismi in perfectum & imperfectum.

Quid sit dictum de omni.

Differentia inter dictum de omni & propositionem vniuersalem.

omnibus, quibus inest subiectum, hoc est ab ijs, quæ disponuntur à subiecto, Et hęc sunt illa, quorum cognitionem præcedere oportet consyderationem de speciebus syllogismorum, quæcunq; fuerit species.

De conuersione propositionum Inexistentium. Cap. II.

QVoniam vero omnis propositio est, aut inesse, aut necessario inesse, aut contingenter inesse: harum autem aliæ affirmatiuæ, aliæ negatiuæ secundum vnamquanq; allocutionem: rursus vero affirmatiuarum ac negatiuarum, aliæ sunt vniuersaliter, aliæ in parte, aliæ indefinitæ: Vniuersaliter quidem priuatiuam, in eo, quod est inesse, terminis conuertere necesse est: vt, si nulla uoluptas bonum, neq; bonum vllum erit uoluptas. Prædicatiuam autē conuertere quidem necessarium, nō tamen uniuersaliter, sed in parte: vt, si omnis voluptas bonum, & bonum aliquod esse voluptatem. Earum vero quæ in parte, prędicatiuam quidem conuertere necesse est secundum partem: si enim voluptas aliqua bonum, & bonum aliquod erit uoluptas. Priuatiuam autem non necessarium: nō enim, si homo non inest alicui animali, et animal non inerit alicui homini. Primum itaq; sit priuatiua uniuersaliter, A B, propositio. si enim nulli A ipsum eorum quæ sunt B, inest, & B inerit nulli eorū quæ A. nam si alicui, vt C, non verū erit quod dicitur, nulli ipsum A, eorum quæ B inesse: C enim ex his quę B sunt, est. Si vero omni A ipsum eorum quæ sunt B, & B alicui eorum quę A, inerit. nam si nulli, & A eorum quæ B, nulli inerit: verum suppositū fuerat omni inesse. Consimiliter autem & si propositio secūdum partem sit. si enim A alicui eorum quæ B, & B alicui eorum quæ A, necesse est inesse. nam si nulli, & A nulli eorum, quę B. Sin autem A alicui eorum quæ B, non insit, non necesse & B alicui eorum quę A, non inesse. vt si B quidem est animal, A vero homo: homo quidem enim nō omni aīali, animal autem omni hoī inest.

Sermo de cōuersione propositionū Absolutarū. Cap. II.

(Qualitas & qualitas propositionis.)

ET omnis propositio aut est absoluta, hoc est actu existens, aut necessaria, aut possibilis. & propter hoc diuidūtur syllogismorum genera ad diuisionem modorum propositionū, Amplius istarum vnaquæq;, aut affirmatiua est, aut negatiua: aut vniuersalis, aut particularis, aut indefinita. quamobrem faciūt syllogismorum inuentorum species ſm modos istos, hoc est ex ipsis, alius ex propositionibus constat necessarijs, & inexistentibus, & possibilibus, quemadmodum fecere etiam species ex parte variationis propositionum in quantitate, ac qualitate: in quantitate qdem ſm variationem sepimentorum: in qualitate vero ſm affirmationis ac negatiōis diuersitatem. modus igitur necessarius, ac possibilis iam ex præcedente libro cognitisunt. Inexistentes autem eas esse videtur velle, quę actu non necessario inueniuntur, hoc est in quibus prædicatum inest omnibus subiectis indiuiduis, multo tempore. & verisimile est, vt in hanc speciem veniant propositiones, de quibus ambigitur an necessarię sint, an vero non necessariæ, non autem illæ, quæ actu inueniuntur, dum subiectum inuenitur aut prædicatum: quemadmodum arbitratus est Alexan. qm̄ & singulares sunt. & si ex ipsis vniuersalis reperitur, raro est ac per accidens, cùm alioqui & hoc genus propositiones fieri in sequentibus prohibeat Arist. Neq; iterum est aliquid comprehēdens necessarium ac possibile,[a] quēadmodum existimauit Theophrastus atq; alij nonnulli, nisi forte rationem inexistentis esse vellet, ignorare ipsam necessariam eē aut possibilem. qm̄ quod hic intenditur, est diuisio propositionis ſm existentiæ diuisiones, aut secundum diuisiones scitorum primorum; quæ nobis naturaliter in propositionibus insunt. adhuc ex ijs, quæ infra dicemus, clarum istud fiet. Harum itaq; trium propositionum, hoc est inexistētis, necessariæ, ac possibilis, aliæ qdem conuertunt, aliæ vero minime, i. vt in conuersione muteť ordo partiū enunciationis, vt sit prædicatum subiectū ac subiectū prædicatū, seruata veritate et qualitate sua affirmationis ac negationis. Atqui cū mutatur ordo & nō seruet veritas, illud est, qđ hac in arte nuncupať euersio enūciationis.

(Quæ sint propones inexistentes.)

(Non ponit sicut Alex. quæ est, q̄ p̄p̄ō in qua, tunc p̄dicat de oīb⁹ p̄tibus subi. sit necessaria, sed tm̄ argumēt cōtra eam.)

(a Cōtra opi. Theophra.)

(Quid sit conuersio.)

(Quid euersio.)

Ex propositionibus itaq;, vniuersalis negatiua absoluta conuertitur, seruata quantitate. vt in exemplo, si verum est, nullā voluptatem eē bonum, verum etiam erit, nullum bonum voluptatem esse. Affirmatiua uero vniuersalis conuertitur quidem, non tamen seruata quantitate, hoc est vniuersaliter, ſm negatiuæ dispositionem. ceu si verum sit, quod dicimus, omnis voluptas bonum, erit itidem verum, aliquod bonum uoluptatem esse. Ex particularibus autem absolutis, affirmatiua quidem conuertitur in parte. veluti, si verum est, quod dicimus, aliqua voluptas bonum, oportet vt verum etiam sit, aliquod bonum voluptatem esse. Negatiua vero non semper conuertitur in omni materia ex ista specie, quod tamē exigitur in conuersione propositionum omnium. neque enim, si verum est aliquod animal non esse hominem, propterea & conuersum verum erit, aliquem hominem non esse animal. & inductio sufficit ad ostendendum aliquid non conuerti, veluti particularem negatiuam: sed ad monstrandum aliquid conuerti iam est opus oratione.

(Quare Arist. in demōstatione cōuersionum elementis vtatur.)

Sit itaq; primo exēplum vniuersalis negatiuæ, quod dicimus, A inest nulli B, ita vt A exemplum sit subiecti, B vero prędicati. Exemplum etenim elementorum accommodatius, ne fortasse quispiam existimaret, quod monstratur, sequi gratia materiæ, hoc est propter subiectum exemplum, non autem propter rem in se: veluti si loco A poneremus animal, loco B lapidem. Dicamus igitur, si verum fuerit, quod dicimus, nullum A B q̄ oportet ex necessitate verum etiam eē, nullum B A. quoniam, si non est verum, quod dicimus, nullum B A; contradictorium suum verum erit, quemadmodum exposuimus in libro præcedente, hoc est, aliquod B A. ponemus igiť particulare istud, sensibile aliquod, pura C: erit ergo C, quod est pars ipsius B, ſm sensum inuentum in A: quare aliquod A ſm sensum inerit ipsi B: & nos iam posuimus verum esse, nullum A, esse B: sed hoc impossibile & non conuenit: quare falsum, quod diximus, aliquod B esse A. q̄ si hoc falsum, verum erit, quod asserebamus, nullum B esse A, quod mōstrare intendebamus. Affirmatiua vero absoluta vniuersalis conuertitur, quemadmodum diximus in parte. si enim verum extiterit, omne B esse A, dico q̄ sequitur ex necessitate in omni materia, vt verū sit, aliquod A B. demonstratio

(In. 2. de Interpre.)

monſtratio huius. nanq; ſi non eſt verum, quod dicimus, aliquod A B, verum erit ſuum contradictorium, quod eſt, nullum A eſſe B: & cùm hoc verum extiterit, verum erit & conuerſum, veluti antea expoſuimus de vniuerſali negatiua, hoc eſt, nullum B eſſe A. ſed iā poſueramus, omne B eſſe A, quod eſt impoſſibile, & non conuenit: ergo quod diximus, nullum A eſſe B, falſum eſt ex neceſſitate. ꝙ ſi hoc falſum, verū erit ſuum contradictoriū, aliquod A B. De affirmatiua vero abſoluta in parte dicimus etiam cōſimiliter, ꝙ in parte cōuertitur. quoniam, ſi verum extiterit, aliquod B eſſe A, verum quoq; erit aliquod A eſſe B, ex neceſſitate: quia ſi non eſt verum, verum erit ſuum contradictorium, nullum A B: & cùm fuerit hoc verum, cōuerſum etiam ſuū verum erit, quod eſt, nullum B A. ſed iam poſuimus, aliquod B eſſe A: quod & impoſſibile & non conuenit. quare ſi falſum extiterit, nullum A eſſe B, ex neceſſitate verum erit contradictorium ſuum, aliquod A B. Negatiua aūt in parte non ſemper conuertitur. cuius exemplum, ſi loco B, ponamus animal, & loco A, hominem, tunc verum erit, non omne animal hominem eſſe: non tamen propterea ſuum conuerſum verum, non omnis homo aīal. & hoc ſufficit in deſtructione, quemadmodum diximus. Atq; hæ qdem ꝓpōnes ſunt, quæ conuertunt, quæq; non conuertunt in materia abſoluta.

De conuerſione propoſitionum Neceſſa*riarum.* Cap. III.

EOdem autē modo ſe habebit & in neceſſarijs propoſitionibus. vniuerſalis enim negatiua vniuerſaliter conuertit: affirmatiuarum vero vtraq; ſm partem. Si. n. neceſſe eſt A, eorum quę B, nulli ineſſe, neceſſe & B, eorum quæ A, nulli ineſſe. ſi enim alicui contingit, & A eorum quæ B, alicui contingeret. Sin autem ex neceſſitate A omni vel alicui eorum quæ B ineſt, & B alicui eorum quę A neceſſe eſt ineſſe. ſi enim non neceſſe, neq; A alicui eorum quæ B, ineſſet vtiq; ex neceſſitate. Priuatiuum vero in parte, non conuertit ob eādem cauſam, ob quā & prius diximus.

Sermo de conuerſione propoſitionum Neceſſa*riarum.* Cap. III.

CÆterum ex propoſitionibus neceſſarijs, vniuerſalis quoq; negatiua conuertitur vniuerſaliter, & vniuerſalis affirmatiua conuertit in parte, & conſimiliter affirmatiua particularis, ſm diſpoſitionem abſolutarum. Huius autem oſtenſio eſt. quoniam, ſi verum extiterit, nullum B eſt A ex neceſſitate, dico ꝙ ſequitur, vt verum etiam ſit, nullum A eſt B ex neceſſitate. demonſtratio huius, quoniam ſi non fuerit verū, quod dicimus ex neceſſitate, nullum A eſt B, contradictorium ſuum erit verum. hoc autem eſt aut affirmatiua in parte in materia poſſibili, quæ eſt contraria materiæ neceſſarię, aut alia neceſſaria affirmatiua particularis: quoniam non ſunt hic niſi iſtæ duæ materiæ, propterea ꝙ abſoluta eſt ex natura poſſibilis, & impoſſibile, quod accidit ex poſitione ipſarū eſt vnum: qm̄ poſſibile id eſt, quod cùm ponit in actu, non accidit ex poſitione ſua impoſſibile. Quòd ſi poſuerimus ipſam neceſſariam particularem, monſtrabitur ex hac poſitione ſequi impoſſibile ſm extenſionem præcedentem negatiuę abſolutę. Si vero ponamus particularem poſſibilem: quemadmodum ſi ponamus, poſſibile eſt aliquod A eſſe B, & tunc planum erit, ſi poſuerimus aliquod A eſſe B in actu, nō accider ex hoc impoſſe. atqui ſi poſuerimus, aliquod A eſſe B in actu, erit & aliquod B A in actu. quoniam particularis abſoluta iam conuertitur, & iam poſuimus, nullum B eſſe A ex neceſſitate, quod eſt impoſſibile & non cōuenit, et quod eſt ex natura poſſibilis & poſſibile contrarium eſt neceſſario. & cùm falſa extiterit affirmatiua particularis neceſſaria & poſſibilis, ſequitur vt vera ſit vniuerſalis negatiua neceſſaria. quoniam, quod non eſt cōtingens neq; neceſſarium, illud eſt negatum neceſſario. Vniuerſalis vero affirmatiua neceſſaria conuertitur ipſa quoq; in particularem neceſſariam. ſi enim verum extiterit, omne B eſſe A ex neceſſitate, dico ꝙ ſequitur, vt ſit verum, aliquod A eſſe B ex neceſſitate. quoniam, ſi eſt aliquod A B contingenter, & non ex neceſſitate, ſequitur vt ſit aliquod B A contingenter. & hoc ſm mōſtrationem poſitionis præcedentis, quæ facta eſt de inexiſtente: propterea ꝙ ſi ponamus, aliquod B, quod eſt contingēter aliquod ſenſibile, erit hoc quoddā A, & quoddam B. quod ſi ita eſt, erit aliquod B A contingēter: ſed iam poſuimus, omne B eſſe A ex neceſſitate, quod eſt impoſſibile & non conuenit: quare ſi hoc ita eſt, ſequitur, vt ſimul cū hoc, quod dicimus, omne B A ex neceſſitate, verum etiam ſit aliquod A eſſe B ex neceſſitate. Affirmatiua autem neceſſaria in parte, & ipſa conſimiliter conuertitur in particularem neceſſariam. quoniā; ſi fuerit aliquod B A, ex neceſſitate B, oportet vt ſit aliquod A ex neceſſitate B. quia ſi non, non erit aliquod B, ex neceſſitate A. Et hæ ſunt propoſitiones abſolutę, aē neceſſariæ, quæ conuertuntur. & hæc expoſitio, quam expoſuimus, eſt expoſitio, quam intendit Ariſtoteles.

Nota nō eſt niſi duas materias, quoniam abſoluta ē ex natura poſſibilis.

*De conuerſione propoſitionum Contin*gentium. Cap. IIII.

IN contingentibus vero, quoniam multifariam dicitur cōtingere: (etenim neceſſarium, & non neceſſarium, & poſſibile, cōtingere dicimus:) In affirmatiuis quidē conſimiliter ſe habebit ſecundum cōuerſionem in omnibus. ſi enim A omni vel alicui eorum, quæ B contingit, & B alicui eorum quæ A continget vtiq;. ſi enim nulli, neq; A nulli eorum quę B. oſtenſum eſt enim hoc prius. In negatiuis vero non ſimiliter: ſed quæcunq; quidem contingere dicuntur, eo ꝙ ex neceſſitate non inſunt, aut nō ex neceſſitate inſunt, ſimiliter. vt, ſi quis hominem dicat, contingere nō eſſe equum, aut album nulli veſtimento ineſſe. horum enim, illud quidē ex neceſſitate non ineſt, hoc autem non ex neceſſitate ineſt. Et conſimiliter conuertitur propoſitio. ſi enim contingit nulli homini equum eſſe, & hominem contingit nulli equo. & ſi album contingit nulli indumento, & indumentum contingit nulli albo. ſi enim alicui neceſſe, & album alicui erit ex neceſſitate: hoc enim oſtenſum eſt prius. Cōſimiliter & in negatiua in parte. Quæcūq; vero, eo ꝙ vt plurimū, atq; ob id, ꝙ nata ſunt, cōtingere dicūtur, ſm quem modum determinamus contingens, nō ſimiliter ſe habebunt in priuatiuis conuerſionibus.

cæterum

*a.c. addent priuatiua.

cęterum vniuersalis quidē * propositio non conuertitur: quæ vero in parte conuertitur. Hoc autem erit manifestum, quando de contingenti dicemus. Nunc vero nobis & hoc sit præter ea quæ dicta sunt, planum, ꝙ contingere nulli, aut alicui non inesse, affirmatiuam habet figuram. Contingit nanq; ad similitudinē ipsius est, ordinatur: ipsum vero est, in quibuscunque prædicetur, affirmationem semper & omnino facit: vt, est non bonum, aut est non album, aut simpliciter est nō hoc: monstrabitur autem & hoc per sequentia: secundum vero conuersiones ad aliarum similitudinem se habebunt.

Sermo de conuersione propositionum Possibilium. Cap. IIII.

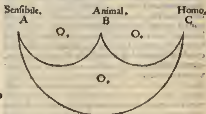
PRopositiones vero possibiles, hoc est de quibus vere dicitur nomen possibile: quęq; ita se habēt, vt possint esse & non esse in tempore futuro, sic disponuntur ſm conuersionem, vt affirmatiuæ absolutæ & necessariæ: hoc est ꝙ vniuersales affirmatiuæ & particulares conuertantur in parte. & hoc manifestum. nanq; si fuerit omne A B contingenter, vel aliquod A B etiam contingenter, dico ꝙ aliquod quoque B A contingenter erit. quin si non est contingenter, sed fortasse necessario, aliquod igiť A erit B necessario ſm ꝙ prędiximus. & iam posuimus, omne A esse B contingenter: quod impossibile & non conuenit. Cæterum propositionum negatiuarum cōuersio in hac materia econtrario se habet, quàm in illo. & hoc, qm̄ vniuersalis negatiua in hac materia non conuertitur vniuersaliter; & particularis conuertitur: quemadmodum declarabimus in sermone de syllogismis, qui componuntur ex propositiōibus possibilibus. Et causa huius est: qm̄ negatiua in hac materia non est re vera negatiua: quemadmodum declaratum est in libro præcedente. vis nanq; ipsarum est affirmatiuarum vis. Et hoc, qm̄ modus in ipsis similis est verbo substantiuo, quod est in enunciationibus sine modo. & quemadmodū enuntiatio, in qua dictio negatiua nō componitur cum verbo affirmatiuo, sed cum prædicato, est affirmatiua, vt cùm dicimus, Zaiol est non bonus, vel est non albus, eodem pacto se habebunt & enunciationes istæ: quoniam dictio negatiua in ipsis non coniungitur cū modo, sed cum prædicato. vt cùm dicimus, possibile est hoc non esse in hoc, aut possibile est non esse in parte huius. Verum hoc ampliori declaratione declarabitur in sequentibus.

De tribus figuris ex propositionibus Inexistentibus. Cap. V.

DEterminatis vero his, dicamus iam p quæ, & quando, & quomodo fit omnis syllogismus: posterius autem dicendum de demonstratione. prius enim de syllogismo dicendum, quàm de demonstratione, eo ꝙ vniuersalior syllogismus est. demonstratio nanq; syllogismus quidam est: syllogismus vero non omnis, demonstratio.

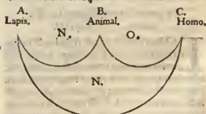
Prima Figura.

CVmq; itaq; termini tres sic se habeant inuicem, vt vltimus in toto sit medio: & medius in primo aut sit, aut non sit: necesse est extremitatum esse syllogismū perfectum. Voco autem medium, quod & ipsum in alio, & aliud in hoc est: quod & positione fit medium. extremitates vero, quæ & ipsa in alio est, & in qua aliud est. Si enim A de oī B: et B de omni C: necesse est A de omni C prædicari. prius.n. dictum est, quomodo de oi dicimus.

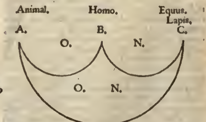
Prima vtilis contingens.

Consimiliter vero, si A de nullo quidem B: B vero de omni C: ꝙ A nulli C inerit.

Secunda vtilis contingens.

Sed si primum, omne consequitur mediū: medium vero nulli inest extremo: nō erit syllogismus extremitatum. nihil enim necessarium accidit, eo ꝙ hæc sint. nanq; & omni & nulli contingit vltimo primum inesse: quare neq; quod ſm partem, neq; quod vniuersaliter fit necessarium. cùm vero nullum sit necessarium, per hæc non erit syllogismus. Termini omni inesse, animal, homo, equus: nulli, animal, homo, lapis.

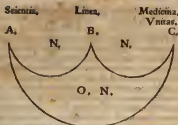

Prima inutilis contingens.

Neque quando neq; primum medio: neque medium vltimo nulli insit: neque sic erit syllogismus. Termini inesse, sciētia, linea, medicina: non inesse, scientia, linea, vnitas.

Vniuersalibus

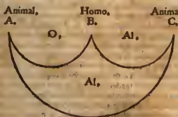
Secunda inutilis coniugatio. Auer. accipit hos terminos: rõnale, equus, homo, asinus.

Vniuersalibus igit̃ terminis exñtibus, planum in hac figura, quãdo erit & quando non erit syllogismus: & q̃ si fuerit syllogismus, terminos ita se habere necesse est, vt diximus: & si ita se habuerint, planum q̃ erit syllogismus.

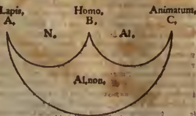
Si vero hic vniuersaliter, ille in parte ad alteram: quando quod vniuersaliter ad maiorem extremitatem, aut prædicatiuum, aut priuatiuum: quod autem in parte, ad minorem prædicatiuum: necesse est syllogismum esse perfectum. cùm vero ad minorem, aut aliter quodammodo termini se habuerint, impossibile. Dico autem maiorem extremitatem, in qua medium est: minorem vero, quæ sub medio. Insit enim A omni B: B vero alicui C: si itaque est, de omni prædicari, quod in principio diximus, necesse est A alicui eorũ quę C inesse.

Tertia vtilis coniugatio.

Et si A nulli eorum quæ B inest: B vero alicui C: necesse est A alicui C non inesse. determinatum enim est & de nullo quomodo dicimus. quare erit syllogismus perfectus. Consimiliter & si indefinitũ sit B C, prædicatiuum existens. idem enim erit syllogismus, & si indefinitum, & si in parte accipiatur.

Quarta vtilis coniugatio.

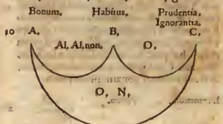

Sin aũt ad minorẽ extremitatem vlr ponat̃, aut p̃dicatiuum, aut priuatiuũ, non erit syll's, neq; affirmatiuo, neq; negatiuo, neq; indefinito, neq; secundum partem existenté. vt si A alicui B insit, aut nõ insit: B vero omni C insit. Termini, q̃ insit, bonum, habitus, prudentia: q̃ non insit, bonum, habitus, ignorãntia.

* ἀμαθία insipientia.

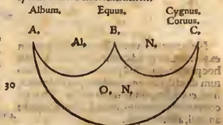
Auer. p̃ prudẽtia accipit scientia.

Tertia inutilis coniugatio.

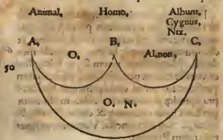
Rursus, si B nulli insit C; A vero alicui B insit, aut non insit, aut non omni insit, neq; sic erit syllogismus. Termini, q̃ omni ĩsit, album, equus, cygnus: q̃ nulli, albũ, equus, coruus, ijdem & si A B indefinitum sit.

Quarta inutilis coniugatio.

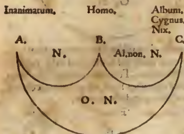
Neq; q̃n quod ad maiorẽ extremitatẽ vlr fiat aut p̃dicatiuũ aut priuatiuũ: quod aũt ad minorẽ priuatiuũ ẽm partẽ, nõ erit syll's, siue indefinitũ, siue in parte accipiat̃. vt si A oĩ insit B: B vero alicui C nõ insit, aut nõ oĩ insit: cuicũq;.n. alicui nõ insit mediũ, hoc et oẽ, & nullum ipsum sequetur primum. Subijciãtur.n. termini, aĩal, homo, album: postea & de quibus non prędicatur albis homo, sumantur cygnus, & nix: igitur animal de illo quidẽ prædicat̃ oĩ: de hoc aũt nullo: quare nõ erit sylls.

Quinta inutilis cõiugatio.

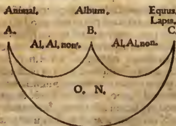
Rursus A quidem nulli insit B: B vero alicui C nō insit. Termini sint, inanimatum, homo, album: postea accipiant̃ de quibus albis non prædicat̃ homo, cygnus, & nix. inanimatum nanq; de hoc quidem omni: de illo autē nullo prædicatur. Amplius, quoniam indeterminatum est, B alicui C non inesse: verificatur autem & si nulli inest, et si non omni, q alicui nō inest. si vero tales assumantur termini, vt nulli insit, non fit syllogismus: hoc enim dictum est prius. Planum itaq;, quòd, eo quòd termini sic se habeant, non erit syllogismus: esset. n. & in his. Consimiliter autem monstrabitur, & si vniuersaliter ponatur priuatiuum.

Sexta inutilis coniugatio.

Neq; autem si vtraq; iteruallã sm partem extiterint, aut prædicatiue, aut priuatiue, aut hoc prædicatiue illud priuatiue, aut indefinitum illud definitum, aut vtraque indefinita, non erit syllogismus nullo pacto. Termini communes omnium, animal, album, equus; animal, album, lapis.

Sexdecim inutiliū, tum particulariū, tum indefinitarum coniugationū exēplum.

Planum igit̃ ex dictis, quemadmodū si fuerit hàc in figura secundum partem syllogismus, q necesse est terminos sic se habere, vt diximus: aliter vero se habentibus, nullo modo fit. Manifestum autem &, q syllogismi omnes in eadem perfecti sunt (omnes enim perficiuntur per ea, quę à principio sunt accepta) quodq; problemata omnia mōstrantur per hanc figuram: nanq; & omni, & nulli, & alicui, & non alicui inesse. Voco autem figuram talem Primam.

Sermo in tribus figuris, ex propositionibus Absolutis. Cap. V.

SEd posteaq; fuere hæc declarata, dicamus ex quo componatur syllogism⁹, qui antea definitus fuit, & in quo componatur, & quo pacto compositio sua, & quando componatur compositione, sm quam ex ipso sequatur aliud ab ipso ex necessitate. Amplius, post hoc oportebit de demōstratione loqui: qm̃ oportet sermonem de syllogismo p̃cedere sermonem de demonstratione. syll̃us nanq; vl'ior est demr̃atione, omnis. n. demonstratio syllogismus, & non est omnis syllogismus demonstratio: puta, si extiterit figura concludens, & non fuerint propositiones suæ verę.

Dicamus igitur q syllogismus, de quo quærimus hoc in libro, est syllogismus qui componitur sup quęsito determinato, veluti cū dicimus: omne C A, aut nullum C A. ac manifestum, cùm acceperimus aliquid proportionatum ipsi C, & ipsi A, quæ sunt extremitates quæsiti, puta exempli gratia B, q binæ propositiones componuntur ex tribus terminis, ex quibus duo sunt separati inter se, communicātes vero in termino vno. & si accipiamus aliquid communicans duabus extremitatibus quæsiti sm hanc dispositionem, fieri potest, vt sm hanc ostēdatur quęsitū, hoc est, q C sit A, vel q nō sit A, vel nō sit in ipso A. Exēplum huius dicti, C est B: & B est A: & sequit̃ ex hoc, vt sit C in A, & A in C: aut dicamus C est B: & B non est A: igitur sequitur q C non sit in A. Et subiectum quæsiti, quod est C, in vna propositione vocatur extremitas minor: & prædicatum quæsiti, quod est A, in altera propositione dicitur extremitas maior: & terminus ipsis cōmunis, terminus medius: et propositio I qua est minor extremitas, nuncupat̃ minor: et I qua est maior extremitas, appellatur maior. Ordo autem medij termini inter ambas extremitates dicitur figura. Et quoniam quatuor sunt positiones termini communis duabus extremitatibus, vna vt prædicetur de vtrisq; extremitatibus, altera vt eisdem subijciatur, tertia vt sit subiectum in maiore, & prædicatum in minore, quarta ecōuerso: consyderabimus sm quem ordinem ex istis verificetur, vt sint figuræ naturales sm potentiam cogitatiuam, hoc est, vt super ipsas cadant homines naturaliter, non autem sm potētiam artificialem. qm̃ syllogismus, quem hæc ars conatur tradere, hoc est de quo solicita est, vt genera ipsius comprehendat, & separet species concludentes in vnoquoq; genere à non concludentibus, sm perscrutationem istam ostendet tibi, q figuræ prædicatiuæ sunt tres, & q quarta figura, quam posuit Galenus non est figura naturalis, in qua medius terminus de maiori prædicatur extremo, & minori subijcitur.

Syll̃us, de q quæritur i libro Prior. ẽ, q cōponit̃ super quæsitum determinatum.

Quid maior, qd minor extremitas, & qd medius terminus.

Ordo medij termini inter extremitates vocatur figura.

Quarta figura, quam posuit Gal' nō ẽ naturalis. Vide infra i digressione ppria, cap. 8.

Tractatus de Prima figura.

DIcamus igitur, si fuerit ordinatus medius terminus inter duas extremitates, ita vt prædicetur de minore, & subijciatur maiori, quemadmodum si dicamus, omne C B: & omne B A: planum q ordo iste syllogisticus est, quodq; nobis inest sm naturam. Arist. vero appellat ordinem istum figuram Primam. Qm̃ igitur omnes duæ propositiones, aut sic se habent, q ambæ sunt vniuersales, aut particulares, aut indefinitæ, aut vna ipsarum vniuersalis, & altera in parte: aut vna ipsarum vniuersalis, & altera indefinita: aut vna ipsarum indefinita, & altera in parte: & vnaquæq; harum trium specierum bifariam variatur, vel vt sit vniuersalis maior & particularis minor, vel ecōuerso: & consimiliter vniuersalis nō indefinita ac particularis cum indefinita: & vnaquæq; harum nouem specierum ita se habet sm compositionem, aut vt ambæ simul affirmatiuæ

Ex diuisione ppōnū colliguntur. 16. coniugationes in prima figura.

matiuę sint, aut negatiuę simul, aut vna ipsarum affirmatiua & altera negatiua, & hoc duobus modis, vno ꝙ sit minor negatiua & maior affirmatiua, secundo in contrarium huius, ex quo planum si multiplicatę fuerint illę quatuor in has nouem, efficientur hac in figura sex ac triginta coniugationes. Et Aristote. exponit, quæ concludat, quæve non concludat. veluti cùm dicit, quando fuerint duæ propositiones vniuersales affirmatiuæ: concludetur ex necessitate vniuersalis affirmatiua, cuius exemplum ex elementis, vt si ponamus omne C B: & omne B A: dico ꝙ ex hoc concluditur, omne C A: & hoc semper ex necessitate. Exemplum vero huius in materijs, quemadmodum si ponamus, omnis homo animal: & omne animal sensibile: sequiẽ ex hoc, ꝙ omnis homo sensibile. Quodq́; hoc sequaẽ, planum ex intentione dicti de omni, quod descripsimus in principio huius libri. et hoc, quoniam intentio huius quod dicimus, omne B A, & omne animal sensibile, quæ est maior propositio in hac coniugatione, nimirum est, ꝙ omne id quod ẽ B, aut disponitur per B affirmatiue, ipsum est A: & posteaquam coniunxerimus in hunc locum, quòd C disponitur per B affirmatiue, sequitur ex necessitate, vt disponatur C per A. Cõsimiliter cùm dicimus, omne animal sensibile, nempe volumus, vt omne quod disponitur per animal sit sensibile: & posteaꝗ coniunxerimus huic, quòd homo disponitur vt sit animal, planũ est ex hoc sequi, vt ipse disponatur per sensibile. & iste est vnus ex modis concludentibus in hac figura. Eodem pacto cùm extiterint duæ propositiones vniuersales, & fuerit maior negatiua, & minor affirmatiua, manifestum similiter ex intentione dicti de nullo, quòd vniuersalem negatiuam colligit. Exemplum huius, vt cùm dicimus, omne C B: nullum B A: sequitur ex hoc, quòd nullum C sit A: quoniam intentio eius quod dicimus, nullũ B A, significat ꝙ nihil, quod affirmatiue disponitur per B, est A: & C disponitur affirmatiue per B: sequitur itaq; vt non disponatur per A.

[...]ma cõiuga[...] valis.

[...]secunda cõ[...]iugatio vti[...]lis.

Si vero fuerint ambę propositiones vniuersales negatiuæ simul, aut maior affirmatiua & minor negatiua, non erit ex hoc syllogismus concludens, neq; vniuersalem, neq; particularem. & hoc, quoniam manifestum, quòd in materijs concludit aliquando affirmatiuam veram, & aliquando negatiuam veram. Et item, quoniã non est in ipso intentio dicti de omni. qm̃ conditio eius, quod de omni dicitur, est, vt sit A negatum ab omni eo, quod disponitur per B, dispositione affirmatiua: & qm̃ C disponitur per B, dispositione negatiua, non sequitur ex hoc, vt disponatur per A, dispositione negatiua, siue maior affirmatiua extiterit, siue negatiua. & ad hæc, quoniam duo isti modi concludunt in materijs aliquando affirmatiuam verã, & aliquando negatiuam veram. Hoc autem planum, si posuerimus terminos duarum propositionum vniuersaliũ, quarũ maior affirmatiua & minor negatiua, animal, homo, equus: vbi animal sit maior terminus, homo medius, & equus minor: et aliquando, animal, homo, lapis. quoniam igitur dicimus, nullus equus homo: omnis homo animal, concludimus vniuersalem affirmatiuam, hoc est, omnem equum esse animal. cùm vero dicimus, nullus lapis homo: omnis homo animal: concluditur vniuersalis negatiua, hoc est, nullus lapis animal. quoniam igitur hæc cõpositio aliquando concludit negatiuam, & nonnunquam concludit affirmatiuam, non sequetur ex ipsa aliud ex necessitate ac semper secũdum id quod acceptum suu in definitione syllogismi. cùm itaq; res ita se habeat, nõ est syllogismus.

Coniugationes vtiles inutiles.

Conditio di[...]cti de omni. Vide cla[...]ius supra ca[...]p. 1. circa fi[...]nem.

Eodem pacto ponentur termini, qui concludunt affirmatiuam in vtrisq; propositionibus vniuersaliter negatiuis, rationale, equus, & homo: qui vero vniuersalem negatiuam colligunt, rationale, equus, et asinus. & hoc, quoniam, nullus homo equus: nullus equus rationale: & concluditur, omnis homo rationale. & rursus, nullus asinus equus: nullus equus rationale: & concluditur, nullus equus rationale. cùm igitur hæc coniugatio aliquando concludat affirmatiuam, & aliquando negatiuam, non erit vtiq; coniugatio syllogistica. Atq; hæc est syllogismorum intentio, qui ex duabus vniuersalibus propositionibus hac in figura componuntur, hoc est ꝙ duo ex ipsis concludunt, & duo non concludunt. Scitu tamen dignum, quòd is, qui ex binis negatiuis construitur in hac figura, nihil penitus concludit, seu syllogismo artificiali, siue etiam naturali, qui est cùm dicitur cogitatio sine consyderatione. Si vero minor in ipso extiterit negatiua, iam existimatur quòd concludat negatiuam in parte, posteaquam propositiones conuersæ fuerint, atqui hęc species conclusionis non est ex syllogismo, super quem cogitatio naturaliter cadit. nimirum concluderet, si in quarta figura syllogismus naturaliter cõstrueretur: atqui quod intenditur, quemadmodum diximus, est expositio syllogismorum, super quos naturaliter cadit humana cogitatio.

Nota syll'm ex duab' vniu'negatiuis nihil penit' concludere: sed ex minori negatiua iam, cõcludere conclusionem artificialem, quã idirectã vocãt. Hoc idẽ asserit Arist. in fine figurarum de ꝓpõnib' inexistibus.

Intẽtio hui' libri est cõcinatio syllo. rũ, sup quos cadit cognitio hoïs per naturam.

[a]Quòd si in hac figura vna propositionum vniuersalis extiterit & altera in parte, & maior vniuersalis fuerit, aut affirmatiua aut negatiua, & minor particularis & affirmatiua, erit ex hoc syllogismus cõcludens perfectus. Exẽplum huius, quoniam si ponamus, aliquod C B: & omne B A: sequitur vt sit aliquod C A. Hoc autem manifestum ex intẽtione dicti de omni. quoniam dispositio eius quod est, omne B A, quemadmodũ plerunq; diximus, est, quòd omne quod disponitur per B dispõne affirmatiua, ipsum est A: sed ponitur aliquod C disponi per B: sequitur itaq; vt particulare hoc sit dispositum per A. Et consimiliter si posuerimus aliquod C B: & nullum B est A: sequitur ex hoc, aliquod C non esse A. & hoc etiam manifestum ex intentione dicti de omni negatiui. Similiter sequetur dispositio, si in duobus modis istis loco particularis idefinitam posuerimus: quoniam indefinita ex necessitate est particularis. neq; enim fieri potest, vt indefinita particularem non valeat: & hoc est, quod ex necessitate ipsi semper inest. Quòd si dispositionem vniuersalem significat, non tamen oportet hoc ei inesse: et propterea posuerũt ipsius vim, vim particularis.

a De cõiugationib' particularibus vtilibus.

Nota de ꝓpõne indefinita.

Si vero vniuersalis propositio fuerit minor, seu affirmatiua, siue negatiua, & maior non vniuersalis, sed indefinita vel particularis, negatiua aut affirmatiua, nõ erit ex hoc syllogismus. Et hoc manifestum, quoniam in ipsis non reperitur intentio dicti de omni. & ad hæc planum etiam ex materijs, hoc est, quoniam ĩ materijs concludit aliquando affirmatiuam, & aliquando negatiuam. Exemplum huius, si ponamus quòd omne C B: et aliquod B est A, vel non est A: non sequitur ex hoc, vt sit C negatum ab aliquo A, aut insit in aliquo A. & hoc, quoniam deficit hic aliqua ex conditionibus dicti de omni vniuersalis, qui in ipsa reperiatur. quia intentio dicti de omni fuerat, vt A prædicaretur negatiue aut affirmatiue de omni eo, quod tãtum disponitur affirmatiue per B: sed A dicitur de aliquo B, non autem de omni eo. Exemplum vero terminorum, qui concludunt affirmatiuam veram, vbi minor fuerit vniuersalis affirmatiua, & maior affirmatiua in parte, bonum, habitus, & scientia. & hoc, quoniam omnis scientia est habitus: & aliquis habitus est bonus: & conclusio, quòd omnis scientia bonum, & hoc est verum. qui vero negatiuam concludunt, sunt, bonum, habitus, & ignorantia, quæ est secundum viam habitus, hoc est innata. & hoc, quoniam omnis ignorantia habitus: & aliquis habitus

Coniugationes particulares inutiles.

bitus bonum, tamen nulla ignorantia bonum. & hoc etiam noo concludit secundum viam naturalem. Consimiliter si posuerimus quòd nullum C est A: & aliquod B A, vel aliquod B non est A: non concludemus conclusionem seruantem quantitatem. & hoc quoque manifestum ex intentione dicti de omni, & ex materijs. Exemplum igitur terminorum propositionum, quæ concludunt affirmatiuam, cùm maior extiterit affirmatiua particularis, & minor negatiua vniuersalis, album, equus, & cygnus. & hoc, quoniam nullus cygnus est equus: & aliquis equus album: et concluditur, omnis cygnus album. Termini vero, qui negatiuam veram cōcludant, sunt, album, equus, & coruus. & hoc, quoniam nullus coruus est equus: & aliquis equus album: & concluditur, nullus coruus album, quę est negatiua vera. cùm igitur declaratum sit, quòd in huiuscemodi syllogismis aliquando concludit vniuersalis affirmatiua, oonnunquam vniuersalis negatiua, planum quòd non concludunt negatiuam in parte, neq; affirmatiuam ī parte. Et hoc, quoniam ex parte, qua concludit vniuersalem affirmatiuam, non potest cōcludere vniuersalem negatiuam, neq; particularem negatiuam semper: ex parte vero, qua concludit vniuersalem negatiuam, non potest concludere vniuersalem affirmatiuam semper, neq; particularem etiā affirmatiuam. atq; hi quidem non sunt syllogismi in comparatione eius, quod ſm naturalem uiam concluditur.

C§ inutilitatis.

Eodem autem pacto, si loco particularis accipiatur indefinita, quoniam ipsarum uis est vna. Consilr etiā si maior propositio extiterit vl'is, seu affirmatiua, seu negatiua, & minor particularis negatiua, non erit item syllogismus, qui secundum viam naturalem quęsitum colligat. quoniam, cùm minori extremitati non insit medius terminus, hoc est uon prædicetur de ipso affirmatiue secundum conditionē positam in dicto de omni, fieri potest vt maior extremitas illi insit, & nulli etiam insit. Exemplum cuius, si posuerimus, quòd aliquod C oon inuenitur in aliquo ex A: & omne B A: potest concludere quòd A aliquando inest alicui C, & aliquando non inest. Exemplum vero huius ex materijs, animal, homo, album. & hoc, quoniam aliquod album noo est homo: & omnis homo animal, & tunc fieri non potest, quin particularis, aut secundum positionem sit, aut secundum naturam, hoc est particularis positione: si cùm dicimus, aliquod album non est homo, quæ est negatiua in parte, verum fuerit simul cum vniuersali negatiua, puta, nullum album est homo, tūc syllogismus complicabitur ex duabus propositionibus vniuersalibus, quarum minor est vniuersalis oegatiua, & maior vniuersalis affirmatiua. sed iam exposuimus per terminos, quòd iste non concludit, propterea ꝙ contraria colligit. Quòd si cum hoc quod dicimus, aliquod album non est homo, simul vera non extiterit vniuersalis negatiua, & sit aliquod album ex necessitate homo, & aliquod etiam non sit homo: si inquam ita fuerit non reperientur in hac positione termini, qui concludant contraria, hoc est affirmatiuam & negatiuam: quoniā oportet vt sit aliquod C A, nanque si cum hoc, quod dicimus, aliquod album nō est homo, simul verum extiterit, aliquod album esse hominem, tunc oportet vt hæc coniugatio sit coniugatio concludens, hoc est vt sit ex minore affirmatiua in parte & maiore vniuersali: sed iam declaratum fuit, ꝙ est concludens proculdubio affirmatiuam in parte: & propterea non est verum, vt in consimili materia inueniri possit vniuersalis negatiua: quoniam ipsa contradicit particulari affirmatiuę. Atqui declaratum est in consimili materia, cùm fuerit propositio particularis negatiua vera simul cū affirmatiua particulari, hoc est, vt dicimus, particularis per naturam, ꝙ complicatio ista non concludit: quoniam fieri potest, vt inueniatur in illo particulari aliquod, à quo negetur homo, de quo vere prædicetur animal: & item aliquod, de quo dicatur falso. puta, si posuerimus aliquod album, quod non est homo, exempli gratia niuem, verùm erit, cū dixerimus, nullam niuem esse animal. ꝙ si posuerimus, exempli gratia cygnum, vere proferre poterimus, omnem cygnum esse animal. Hoc igitur modo manifestum nobis factum fuit, ꝙ hæc complicatio nonnunq; vniuersalem affirmatiuam veram concludit, & aliqn̄ vniuersalem negatiuā veram, quæ sunt contraria.

Nota, ꝙ propō ē particularis duobus modis, vł ſm naturam, vel positione.

Nil prætera vetat, vt dicamus complicationem istā non concludere, ſm ꝙ hoc in loco quærimus cōiugationes semper concludentes, non autem ſm materiam aliquam. cæterum si admiserimus complicationē istam concludere affirmatiuam in parte, hoc vtiq; fiet, cū negatiua particularis, ſm naturā particularis erit, hoc est in materia, in qua simul etiam verificatur affirmatiua in parte, non autem vbi simul vera extiterit vniuersalis negatiua, quam vocamus particularem positione. Sed quod quærimus in materijs est, quod per se concludit, hoc est in omni materia, et propterea non recensebitur coniugatio ista inter materias concludentes: quemadmodum neq; illa, quæ ex binis affirmatiuis concludit in figura secunda, licet fortasse concludat in aliqua materia, quoniam materiæ, in quibus cōcludit, sunt apud nos ignotæ.

Licet coniugatio ex vniuersali affirmatiua vl' negatiua, & particulari negatiua vl' non concludat: pōt tñ in aliqua determinata materia concludere. Sed hmōi coniugatiōes nō consyderantur in hoc libro.

Consimiliter etiam declarabitur ꝙ coniugatio illa non concludet per se, in qua maior propositio negatiua fuerit vniuersalis, & minor negatiua particularis, quemadmodum de hac quoque declarauimus. Termini vero huius ex materijs, inanimatum, homo, album: quoniam aliquod album non est homo: & nullus homo est inanimatum. quòd si sub hoc aliquo acceperimus, niuem & cygnum, concludetur nobis, quòd nix non est animatum: & cygnus, quia volatile, est animatum. & ita inuenietur coniugatio ista concludens duo contraria simul. Quòd si duæ propositiooes acceptæ in hac figura extiterint ambæ particulares, aut ambæ indefinitæ, aut vna indefinita & altera particularis, non erit ex his syllogismus, siue ambæ fuerint affirmatiuæ, aut ambæ negatiuæ, aut altera affirmatiua & altera negatiua. Et hoc manifestum ex eo, quòd non inuenitur in ipsis intentio dicti de omni: quoniam ipsum determinatur binis conditionibus: vna, quòd maior sit vniuersalis, quomodocunque se habeat secundum qualitatem, hoc est affirmatiua vel negatiua: altera, quòd minor sit affirmatiua, quomodocunque se habuerit secundum quantitatem, hoc est vniuersalis aut particularis.

Duæ conditiones ad dictum de omni requiruntur.

Iam autem declaratum est ex terminis, quòd non concludit: quoniam contraria concluduntur in omnibus istis complicationibus. Termini vero communes ad vniuersalem affirmatiuam concludendam, animal, album, homo: hoc est, vt sit animal maior extremitas, album medius, homo minor. & hoc, quoniam inuenies terminos istos ad omnes coniugationes illas, vt concludant affirmatiuam. nanq; aliquis homo album, & aliquod album animal: & aliquis homo non est album, & aliquod album non est animal: & ex omnibus istis sequitur, quòd omnis homo animal. Termini vero communes ijs, quæ concludunt vniuersalem negatiuam, animal, album, lapis: animal maior, album medius, lapis minor. Iam itaque exposuimus, quæ concludant in hac figura, quęue nō: quodq; ex ipsis quatuor tm̄ concludūt, & quæ ex duabus cōstruiť vniuersalibus affirmatiuis, & quę ex vniuersali affirmatiua maiore & pticulari affirmatiua minore, & quæ ex vniuersali negatiua maiore et particulari affirmatiua minore, & quæ ex vniuersali negatiua

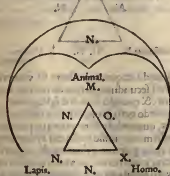
maiore & vniuersali affirmatiua minore: quodq; concludit omnes enunciationum species, hoc est vniuersalem affirmatiuam, particularem affirmatiuam, vniuersalem negatiuā, & particularē negatiuam: quodq; syllogismi concludentes in hac figura sunt perfecti, & ob hoc vocata fuit figura prima. Quod vero priores excogitarunt, quod tres modi figuræ istius binas conclusiones colligunt, hoc est modus concludens vniuersalem negatiuam, concludit etiam conuertentem, & concludens particularem affirmatiuā consimiliter, & concludens item vniuersalem affirmatiuam, quod videlicet isti etiam conuertentes suos concludunt, hoc est affirmatiuam in parte: hoc inquam illi asserunt, quia intentionem ignorant Aristotelicam. Aristoteles nāq; hoc in loco intendit connumerare conclusionum species, quæ per se & primo in syllogismis inueniuntur naturalibus: non autem qui sunt secundum intentionem secundam, & non secundum cursum syllogismi.

Quare appellatur prima figura.

Nota de tribus coniugationib⁹ alijs in prima figura, quæ cōcludunt conuertentes, quare non meminit Aristo.

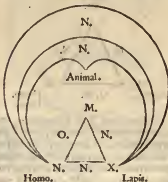
Secunda Figura ex propositionibus Inexistentibus. Cap. VI.

QVando vero idem huic quidem omni, illi autem nulli insit: aut vtrique omni, aut nulli, figuram quidem talem voco Secūdam. Medium vero in ipsa dicitur, quod de vtrisq; prædicatur: extrema autem, de quibus dicitur hoc. maius vero extremum, quod ad medium iacet: minus aūt, quod longius à medio. ponitur autē medium quidem extra extrema, sed positione primum. Perfectus quidem in hac figura nullo pacto est syllogismus: potest autē esse, & vniuersaliter, et non vniuersaliter terminis existentibus. Vniuersaliter quidem existentibus terminis erit syllogismus, quando medium huic quidem omni, illi vero nulli insit: & si ad vtrumuis fuerit priuatiuū: aliter vero minime. Prædicetur M de N quidem nullo: de X autem omni: quoniam itaque conuertitur priuatiuum, nulli M inerit N: M vero omni X suppositum est: quare N nulli X. hoc enim monstratum est prius.

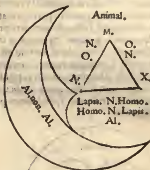
Prima vtilis coniugatio, maioris conuersione indigēs, vt ad primā reducatur figurā.

Rursus si M N quidem omni: X vero nulli: & X N nulli inerit. Si enim M nulli X, & X nulli M: M autem omni N inerat: X vero nulli inerat N: facta nanque rursus est prima figura. quoniam vero conuertitur priuatiuum, & N nulli inerit X: quare idem erit syllogismus.

Secūda vtilis coniugatio, minoris & conclusionis conuersione indigens, & præmissarū trāspositione.

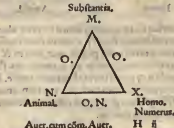
Est autem ipsa monstrare & ad impossibile deducentes.

Deductio ad impossibile in vtrisq; coniugatiōib⁹.

Quòd itaque fit syllogismus ita se habentibus terminis, planum. verum non perfectus: non enim solum ex his, quæ ex principio, sed et ex alijs efficitur necessarium.

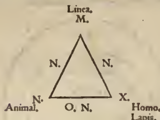
Si autem M de omni N, atque X prædicetur, nō erit syllogismus. Termini quòd insit, substantia, animal, homo: quòd nō insit, substantia, animal, numerus: medium, substantia.

Prima inutilis coniugatio.

Et quando neq; de x, neq; de n aliquo prædicetur m. Terminiq; insit, linea, animal, homo: q; non insit, linea, animal, lapis.

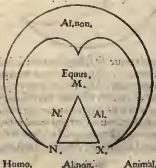
Secunda fetilis coniugatio.

Manifestum itaq;, si sit syllogismus, vniuersaliter terminis existentibus, necesse terminos ita se habere, vt diximus in principio: aliter.n.se habentibus, non efficiť necessariū.

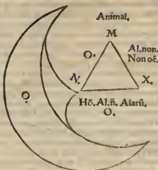
Quando autem medium ad alterum vniuersaliter sit, quando quidē ad maius sit vniuersale, aut prædicatiue aut priuatiue, ad minus vero & secundum partem & opposite (dico autem opposite, si vniuersale priuatiuum, quod in parte affirmatiuum: si vero vniuersale prædicatiuum, quod in parte priuatiuum) necessarium est, syllogismum fieri priuatiuum secundum partem. Si nanq; m inest n quidem nulli: x vero alicui: necesse est n ipsi x non inesse. Quoniam enim cōuertitur priuatiuum, nulli m inerit n: m vero suppositum est x alicui non inesse: quare n alicui x non inerit. efficitur nanque syllogismus per primam figuram.

Tertia vtilis coniugatio, maioris conuersione indigens.

Rursus si m n quidem omni: x vero alicui m non insit: necesse est n x alicui non inesse. Si enim omni inest: prædicetur autem & m de omni n: necessarium est m omni x inesse: suppositum vero fuerat alicui non inesse. Et si m n quidem omni inest: x vero non omni: erit syllogismus quòd non omni x n. demonstratio autem eadem.

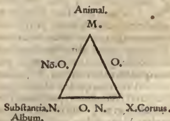
Quarta vtilis coniugatio, quæ per impossibile deducitur.

Si vero de x quidem omni: de n vero non omni prædicetur m: nō erit syllogismus. Termini, * aīal, substantia, coruus: * animal, album, coruus.

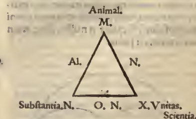
* Al.c.ad.q insit.
* q non isit.

Tertia inutilis coniugatio.

Neq; quando de x quidem nullo: de n vero aliquo. Termini q; insit, animal, substātia, vnitas: q; non insit, animal, substātia, scientia.

Quarta inutilis coniugatio.

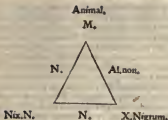

Alexan. & Auer. p vnitate pc. ipsis lapis.

Quando itaque oppositum sit vniuersali quod est secundum partem, dictum est, quando erit, & quando non erit syllogismus.

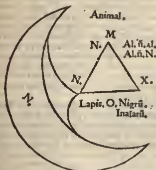
Quando vero propositiones eiusdem sint figuræ, quemadmodum vtræque priuatiuæ aut affirmatiuæ, nullo pacto erit syllogismus. Sint enim primum priuatiuæ, & vniuersale adiaceat maiori extremo, vt m n quidem nulli: x vero alicui non insit: contingit vtiq; n & omni, & nulli eorum quæ sunt x inesse. Terminiq; nulli insit, animal, nix, nigrum.

Quòd

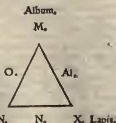
Quinta inutilis coniugatio.

Quòd vero omni insit, non est capere: si M x alicui quidem inest: alicui autem non. Si n. N omni x: M vero nulli N: M nulli x inerit: sed suppositum fuerat alicui inesse. sic itaq; non contingit terminos capere. Ex indefinito autem monstrandum. quoniam enim verificatur quòd M alicui x non insit, & si nulli insit: cùm vero nulli inerit, non erat syllogismus: manifestum, quòd neq; nunc.

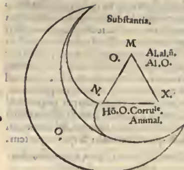
Ostēso per ipose, q nō concludatur de oi, nisi ex indefinito, id est particulari ex pōne, ob materia.

Rursus sint prædicatiuæ, & vniuersale ponatur consimiliter, vt M N quidem omni: x vero alicui insit: cōtingit vtriq; N, & omni & nulli inesse x. Termini quòd nulli insit, album, cygnus, lapis.

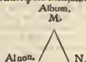
Sexta inutilis coniugatio.

Quòd vero omni, non est capere ob eandem causam, quam prius: sed ex indefinito monstrandum.

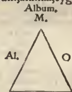
Ostēso per ipose q non concludatur de oi, nisi ex indefinito, vt in superiori.

Si vero vl'e ad minus est extremum: & M x quidem nulli: N vero alicui non inest: contingit N, & oi & nulli inesse x. Termini q insit, albū, aial, coruus: q nō insit, albū, lapis, coruus.

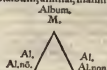
Sexta inutilis coniugatio.

Si autem prædicatiuæ sint propositiones, termini quòd non insit, album, animal, nix: q vero insit, album, animal, cygnus.

Septima inutilis coniugatio.

Manifestum itaq;, quando eiusdem figuræ sint propositiones, & hæc quidem vl'r, illa vero i parte, q nullo modo efficit syllogismus. Verum neq; si alicui vtriq; insit, aut nō insit: aut huic qdē, illi vero nō: aut neutri oi: aut indefinite. Termini omnium cōes, albū, animal, homo: album, animal, inanimatum.

Sexdecim inutilium coniugationum exemplum.

Manifeſtum itaq; ex dictis, ꝙ & ſi ita ſe habeant termini ad ſeinuicem, quemadmodum dictum eſt, ex neceſſitate fit ſyllogiſmus: & ſi ſyllogiſmus ſit, neceſſe eſt terminos ita ſe habere. Planum autem, ꝙ & omnes, qui in hac figura, ſyllogiſmi ipertecti ſunt (omnes enim perficiuntur aſſumptis quibuſdam, quæ vel inſunt terminis ex neceſſitate, aut ponuntur, vt ſuppoſitiones, vt quando per impoſſibile monſtremus) & quòd non fit affirmatiuus ſyllogiſmus per hanc figuram, ſed omnes priuatiui, & qui vniuerſaliter & qui ſm partem.

Tractatus de Secunda figura, ex propoſitionibus Abſolutis. Cap. VI.

Figura Secūda eſt naturalis.

CVm vero terminus medius prędicatur de duabus extremitatibus, hoc eſt de ſubiecto quæſiti ac prædicato eiuſdem: & hoc, ſiue de ipſis affirmatiue prædicetur, vel negatiue: aut de vno affirmatiue, & de alio negatiue: ſiue ſubiectum in ambabus vniuerſaliter ſit, ſiue in parte: vel in vna ipſarum vniuerſaliter, in altera in parte, aut indefinite: planum quòd talis complicatio eſt complicatio ſyllogiſmi: quodq; cogitatio humana ſuper ipſam naturaliter cadit: non autem ſecundum viam artificialem. Exemplum huius: quoniam diceret fortaſſe aliquis, hic abortiuus non eſt animal: & ſi aliquis interrogaret, quare? reſponderet, quoniam animalis vox eſt vehemens: & manifeſtum, quòd ex hoc ſermone excerpi poteſt propoſitio minor, quę iam eſt euidens, huius videlicet nati vócem non eſſe vehementem. vox igitur vehemens medius eſt terminus, qui de binis prædicatur extremitatibus. Talis autem complicatio vocatur figura Secunda. Terminus vero, qui de ipſis prædicatur, medius nuncupatur, & ſubiectum quæſiti minor, & eiuſdem prædicatum maior. Ac propoſitio, cuius ſubiectum, eſt ſubiectum quæſiti, propoſitio minor: cuius autem ſubiectum eſt prædicatum quæſiti, propoſitio maior.

Nota non diſtingui extremitates maiorem & minorē, niſi penes quęſitū in figura ſecūda.

Ponemus itaque primum in ſermone minorem extremitatem: poſtea ſequetur medius: deinde ſequetur maior, vt diſtinguatur maior à minori: quoniam non diſtinguuntur in hac figura, niſi vt ad quæſitum referuntur. In hac igitur figura non inuenitur ſyllogiſmus perfectus: inueniuntur autem ſyllogiſmi concludentes, cùm fuerint propoſitiones vniuerſales, & non vniuerſales. Sittaque ſint vniuerſales, ſyllogiſmus erit, cùm medius prædicatur de vna extremitatum omni affirmatiue, vtra earum fuerit: & de altera prædicetur negatiue. quòd ſi de ipſis prædicetur affirmatiue, non erit ſyllogiſmus concludens.

Prim⁹ mod⁹ vlis vtilis.

Ponamus ergo primum duas propoſitiones vniuerſales, vnam negatiuam & alteram affirmatiuam: ſitq; maior negatiua et minor affirmatiua: dico igit quòd concludit negatiuam vniuerſalem. Exemplum huius: omne C B: et nullum A B: dico quòd ſequitur ex hoc: nullum C A, ſi enim conuertamus negatiuam vniuerſalem dicentem, nullum A B: et dicamus, nullum B A: cùm iam ſupra poſuerimus, omne C B: concludemus in ſecundo modo primæ figuræ ſecundum quòd declarauimus, quòd nullum C eſt A.

Secund⁹ modus vniuerſalis vtilis.

Conſimiliter ſi poſuerimus etiam minorem negatiuam, & maiorem affirmatiuam, dico quòd complicatio iſta quoque concludit vniuerſalem negatiuam. Exemplum huius: ſi dicamus nullum C B: et omne A B: concludetur nullum C A. quod monſtratur, ſi conuertamus propoſitionem negatiuam, & fiat, nullum B C: cùm iam poſitum fuerit omne A eſſe B: ergo nobis concluditur in modo ſecundo figuræ primę quòd nullū A eſt C. quòd ſi iterum conuertamus concluſionē iſtā, erit nobis, nullū C A. ſed hāc concluſionē per ſe concludebat ſylls primus figuræ iſtius.

Modi vles inutiles.

Cùm vero extiterint binæ propoſitiones vniuerſales affirmatiuæ aut negatiuæ ſimûl, non facient ſyllogiſmum concludentem. puta, ſi poſuerimus omne C B: & omne A B: dico quòd non ſequitur ex hoc, vt ſit omne C A, neque aliquod C A. Hoc autem planum ex materijs, quæ contraria colligunt. Exemplum terminorum concludentium affirmatiuam ex materijs, homo, ſubſtantia, & animal: vt accipiamus ſubſtantiam terminum medium. & hoc, quoniam omnis homo ſubſtantia: & omne animal ſubſtantia; & concluditur in materia, quòd omnis homo animal. Exemplum vero ex materijs terminorum concludentium negatiuā, lapis, ſubſtantia, & animal. & hoc, quoniam omnis lapis ſubſtantia: & omne animal ſubſtantia: & concluditur in materia, nullus lapis animal. Et ſimiliter cùm poſuerimus, nullum C B, & nullum A B: nanque & complicatio etiam iſta in materijs contraria ſimul concludit. Exemplum terminorum concludentium affirmatiuam, homo, linea, & animal. & hoc, quoniam nullus homo eſt linea: & nullum animal eſt linea; & concluditur, omnis humo animal. Exemplum vero terminorum concludentium vniuerſalem negatiuam, lapis, linea, animal. nullus enim lapis linea: & nullum animal linea: & concluditur nullus lapis animal. Inueniuntur ergo duę complicationes iſtę aliquando concludentes affirmatiuam, & aliquando negatiuam: non igitur eſt ſyllogiſmus. Iam itaque declaratum eſt ex hoc tractatu, cū fuerint duæ propoſitiones vniuerſales, quando erit, & quando non erit ſyllogiſmus in hac figura: quòdq; ſyllogiſmi concludētes in hac figura non ſunt perfecti: quoniam iam expoſuimus quòd per aliud cōcludunt, non autem per ſe.

Sylli particulares.

Si vero vnū duarum propoſitionum in hac figura vniuerſalis extiterit, & altera ptīcularis: ſi maior vniuerſalis fuerit, & minor particularis, & vna ab altera diuerſa extiterit in qualitate: hoc eſt, ſi vna fuerit negatiua, & altera affirmatiua: erunt ex hoc ſyllogiſmi concludentes.

Prima cōiugatio pticularis vtilis.

Sit itaq; primum maior vniuerſalis negatiua, & minor affirmatiua in parte, puta, aliquod C B: nullum A B: dico quòd ex neceſſitate aliquod C non eſt A. quoniam conuertitur, nullum B A: et iam fuit poſitum, aliquod C eſſe B: & nullum B eſt A: reuertitur itaque ad figuram primam: ſed iam declarauimus quòd in hac figura ſequitur, aliquod C non eſſe A.

Secunda cōiugatio pticularis vtilis.

Similiter etiam ſi fuerit maior propoſitio vniuerſalis affirmatiua, & minor particularis negatiua: puta, aliud C non eſt B: & omne A B: dico quòd ſequitur ex hoc negatiua in parte, aliquod videlicet C non eē A. Quod mōſtratur. ſi. n. non fuerit verum, quod dicimus, aliquod C non eſt A, erit ſuum contradictorium verūm, ꝙ omne C eſt A: cū quo coniūgemus propoſitionem ſecundam, quam poſuimus, omne A B: & ſequitur ex hoc in figura prima, omne C eſſe B: ſed iam poſuimus aliquod C non eſſe B: quod fieri non poteſt & non cohęret. ſed quod ex falſo ſequitur eſt falſum; & falſum eſt, quod ſequitur ex eo, quod diximus, omne C eſſe A: falſum igitur etiam erit, oē C eſſe A: ergo contradictoriū ſuum verū, quod eſt aliquod C nō eſſe A. & hoc eſt, qd volebam⁹ declarare.

Sylli nō cōcludentes pticulares, ſi ppōnes ſint differentes ſm qualitatem.

Cùm vero extiterit in hac figura propoſitio maior particularis & minor vniuerſalis: & vna ipſarum diuerſa in qualitate fuerit à ſecunda, non erit ſyllogiſmus ex hoc. Sit ergo primum maior particularis negatiua, & minor vniuerſalis affirmatiua: puta, omne C B: & aliquod A non eſt B. hoc autem declaratur: quoniam repeniuntur contraria ſimul concludi in materijs diuerſis.

Termini

Termini igitur concludentes affirmatiuam sunt, coruus, animal, substantia: coruus minor, animal mediũ, & substantia maior: quoniam omnis coruus animal: & aliqua substantia non est animal: & cõcluditur, omnis coruus substantia, quæ est affirmatiua vera. Termini vero concludentes negatiuam sunt, coruus, animal, album: nanq; omnis coruus animal: et aliquod album non est animal: & concluditur, nullus coruus est album, & hoc est verum. Consimiliter etiam non erit syllogismus, si maior affirmatiua extiterit in parte, & minor vniuersalis negatiua. Exemplum huius ex elementis: nullum C B: aliquod A B. Termini vero concludentes affirmatiuam in hac complicatione sunt, lapis, animal, substantia: et lapis est minor, animal medium, & hoc, quoniam nullus lapis est animal: & aliqua substantia animal: & concluditur, omnis lapis substantia. Termini autem concludentes negatiuam, scientia, animal, substantia: & scientia minor secundum ordinem nostrum, & animal medius, & hoc, quoniam scientia non est animal: & aliqua substantia animal: conclusio, scientia non est substantia. Iam itaque declaratum est, cùm fuerit propositio vniuersalis in hac figura diuersa à particulari secundum qualitatem, quando erit, & quando non erit syllogismus. Si vero extiterint vniuersalis & particularis aut indefinita consentientes in qualitate, hoc est, aut simul negatiuæ, aut affirmatiuæ simul: nõ erit omnino syllogismus. Sint ergo primum negatiuæ, & sit maior propositio vniuersalis, et minor particularis: puta, nõ omne C est B: & nullum A B. Hoc autem ostenditur, quoniam non omne C B non est determinatum: cùm hac enim vera est vniuersalis negatiua, & affirmatiua iterum in parte. Quòd si cùm ipsa vniuersalis negatiua extiterit vera, non erit syllogismus concludens secũdum q declaratum fuit: cùm inueniuntur termini concludentes vniuersalem affirmatiuam. Quando autem cum ipsa vera simul fuerit affirmatiua particularis, non inueniuntur termini concludentes vniuersalem affirmatiuam, quoniam, si inuenirentur termini concludentes, quòd omne C sit A: cùm iam posuerimus, nullum A B, sequetur vtiq;, nullum C esse B, & erit particularis negatiua, negatiua secũdum positionem, non secũdum naturam: sed jam posuimus ipsam negatiuam secundum naturam: hoc est vt simul cum ipsa verum foret, aliquod C esse B. hoc autem fieri nequit, & non cohæret. Atqui declaratum est complicationem istam non concludere, quoniam negatiua particularis non est determinata: hoc est, quoniam aliquando est particularis secundum naturã, & aliquando secundum positionem. & si ita est, aliquando concludet & aliquando non concludet. sed quod aliquando concludit & aliquando non concludit, non connumeratur inter syllogismos: quoniam syllogismus concludit vnicam conclusionem ex necessitate. Operæpretium autem esset, vt afferentes ad hoc expositionẽ præcedentem ita, vt similiter faceremus, quemadmodum fecimus in figura prima, accipientes videlicet sub illo aliquo quippiam, de quo verificaretur prædicatũ quæsiti, atq; iterum aliud aliquod, de quo falso diceretur. puta in exemplo, si dicamus aliquod album nõ est aĩal: & nullus lapis est animal: deinde accipiamus sub aliquo albo quippiam, de quo falso dicatur lapis: puta, pannum album: atq; aliud iterum de quo vere proferatur lapis: puta, sapphirum. Ceterum expositio ista idẽ valet, quod transductio ad vniuersalem negatiuam minorem: & propterea manifestum ex eo, quid existimauerit hic Aristo. Sint rursus affirmatiuæ, & sit maior vniuersalis, & minor in parte: puta, aliquod C B: & oẽ A B: consimiliter non erit ex hoc syllogismus. & hoc cùm simul cũ affirmatiua particulari vera fuerit vniuersalis affirmatiua, hæc, o. nunq; concludit ſm q declaratum fuit: et inueniuntur termini concludentes affirmatiuam & negatiuam. q si cum ipsa vera extiterit negatiua in parte, non inuenies terminos, quibus concludas vl'em affirmatiuam, ob causam quã diximus; qm̃ ambæ erant negatiuæ. Atqui planum q non concludit, cùm eo modo ſm se declaratum fuerit, quo & aliud expositum est. Si vero negatiuę simul fuerint, & minor propositio vniuersalis extiterit, maior vero particularis, veluti, nullum C B: aliquod A non est B: non erit ex hoc syllogismus. Termini concludentes affirmatiuam vniuersalẽ, coruus, album, aĩal: coruus minor, album medius, & animal maior. concludẽtes vero negatiuam, coruus, album, lapis: coruus minor, album medius, & lapis maior. Et consimiliter non erit syllogismus, cùm fuerint simul affirmatiuæ, & minor extiterit vniuersalis, & maior in parte: qm̃ hæc concludit contraria. Exemplum terminorũ concludẽtium affirmatiuam, cygnus, album, animal: cygnus minor, album medius & aĩal maior. & hoc, qm̃ omnis cygnus album: & aliquod animal album: & conclusio, omnis cygnus animal. qui vero concludunt vniuersalem negatiuam, nix, album, aĩal, & hoc, qm̃ omnis nix albũ: & aliquod aĩal album: & conclusio, nulla nix aĩal. Iam itaq; declaratũ est, cũ fuerint binæ propositiones similes in qualitate & diuersę in quantitate, q non erit syllogismus in figura hac. Et, si ambæ extiterint particulares aut indefinitæ, aut vna ipsarum particularis & altera indefinita, non erit etiam ex ipsis syllogismus: siue fuerint affirmatiuę simul, siue negatiuę simul: aut vna ipsarum affirmatiua & altera negatiua: qm̃ omnes concludunt in materijs diuersis, aliqñ affirmatiuã, & aliquando negatiuam. Termini cões concludentes in oĩbus affirmatiuam, homo, album, aĩal: homo minor, album medius, et aĩal maior. nec te latet cõplicatio ipsorum: & omnes concludũt, omnis homo est animal. Termini vero concludentes negatiuam, inanimatum, album, animal: inanimatum minor, albũ medius, animal maior: & oẽs concludũt q inanimatũ non est animal. Iam igitur ex hoc manifestũ est, cùm fuerit hac in figura syllogismus concludens, q necessarium est, vt propositiones se habeant, quemadmodum disposuimus: hoc est vt maior sit vniuersalis & minor diuersa ab ipsa in qualitate: quodq; cùm extiterint propositiones ſm hanc dispositionem, necessariũ est, vt sit syllogismus in hac figura. Et cum hoc simul manifestum, q omnis syllogismus, qui est in hac figura, est imperfectus: qm̃ iam declarauimus, q est syllogismus per additionem rerum aliarum, quæ vel sunt dispositiones consequentes propositiones suas ex necessitate, dum conuertuntur & reducuntur ad figuram primam: vel etiã fit declaratio per impossibile. Et manifestum etiã q hac in figura non est conclusio affirmatiua, sed aut negatiua vniuersalis, aut negatiua in parte.

Coniugationes particulares vniuersalis, vbi propõnes sunt similes secundum qualitatem.

Quoniã negatiua particularis nõ est determinata, iccirco hęc coniugatio qñq; concludit qñq; non, ob idq; inutilis iudicanda.

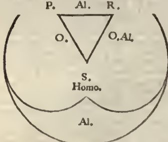
Collectio oium, quæ ppria sunt secundæ figuræ.

Tertia Figura. Cap. VII.

Sin autem eidem, hoc quidem omni, illud vero nulli insit: aut ambo omni, aut nulli, figuram talem voco Tertiam. Sed medium in ipsa dico, de quo ambo prædicamus: extrema vero, quæ prædicantur: maius, quod à medio longius: minus autem, quod proximius. ponitur vero medium extra quidem extrema, positione autem vltimum. Perfectus itaque neque in hac figura syllogismus efficitur: poterit autem, cùm & vl'r, & non vl'r termini ad medium extiterint.

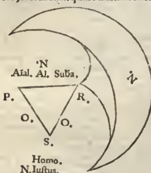
Vniuersaliter igitur terminis existẽtibus, cùm & P, & R omni insit S, erit syllogismus, quòd alicui eorum quæ sunt R, P inerit ex necessitate. Quoniã enim cõuertitur prædicatiuum, inerit S alicui eorum, quę sunt R. quamobrem quũ P oĩ S: S vero alicui R: necesse est P alicui R inesse. per primam nãq; figuram syllꝰ efficit.

Prima utilis coniugatio, minoris conuersione indigens, ut ad primã reducatur figuram.

Possumus aũt et p impõse, & exponendo, demõstrationem facere. Si ambo. n. omni insunt S, si quid eorum quę sunt S, accipiatur, vt N: huic & P, & R inerũt: quare alicui R inerit P.

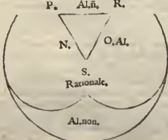
Demõstratio eiusdem per impossibile.

Ostẽsio per expõnem.

Et si R omni S: ipsum vero P nulli insit: erit syllogismus, quòd P alicui eorum quę sunt R, nõ inerit ex necessitate. erit enim idẽ modus demonstrationis, conuersa, R S, propositione.

Secunda utilis coniugatio, minoris conuersione indigens.

Monstrari vero posset & per impossibile, quemadmodum in priori.

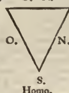
Demõstratio eiusdem per impõse.

Ostẽsio per expõnẽ.

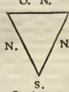
Si vero R nulli S: P vero omni insit S: nõ erit syllogismus. Termini quòd insit, animal, equus, homo: quòd non insit, animal, inanimatũ, homo.

Prima inutilis coniugatio.

Neq; quando ambo de nullo S dicantur, erit syllogismus. Termini quòd insit, aial, equus inaiatum: quòd nõ insit, homo, equus, inaiatum.

Secunda inutilis coniugatio.

Manifestum itaque & in hac figura quando erit, & quando non erit syllogismus, cùm termini vniuersaliter fuerint. Quando enim ambo termini prædicatiui positi sint, erit syllogismus, quòd alicui inerit extremum extremo: quando autem priuatiui, non erit. Quando autem hic priuatiuus sit, ille vero affirmatiuus: si maior quidem factus fuerit priuatiuus, alter autem affirmatiuus, erit syllogismus, quòd alicui non inerit extremum extremo: si econuerso, non erit.

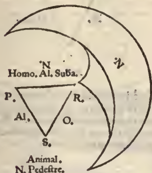
Sed, si hic quidem vniuersaliter sit, ille autem in parte, terminis vtrisq; prædicatiuis existẽtibus, necesse est fieri syllogismum, si vterlibet terminorum vniuersaliter sit. Si enim R

omni inest s: ipsum vero P alicui: necesse est P alicui eorum quae sunt R inesse. Quoniam enim conuertitur affirmatiua, inerit S alicui eorum quę sunt P. quare quoniam R quidem omni S: S vero alicui eorum quæ sunt P: & R alicui P inerit: quare & P alicui R.

Tertia vtilis coniugatio, maioris & conclusionis conuersione indigens, & præmissarũ trãspositione.

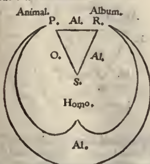
Demõstratio eiusdem per impossibile.

Ostensio p expõnem.

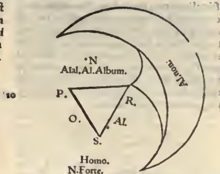
Rursus si R quidem alicui S: P vero omni inest: necesse est P alicui R inesse. idem enim modus erit demonstrationis.

Quarta vtilis coniugatio, minoris conuersione indigens.

Est autem demonstrare & per impossibile, & expositione, quẽadmodum in prioribus.

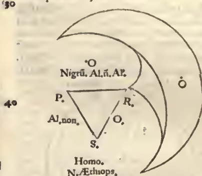
Demõstratio eiusdem p imposs.

Ostensio p expõnem.

Sed si hic quidem sit prædicatiuus, ille vero priuatiuus, vniuersaliter autem prędicatiuus, quando minor quidẽ sit prædicatiuus, erit syllogismus. Si enim R omni S: ipsum vero P alicui non inest: necesse est P alicui R non inesse. Si enim omni: & R omni S: & P omni S inerit: sed non inerat. Mõstratur autem & sine deductione, si acceptum fuerit aliquid eorum quæ sunt S, cui P non inest.

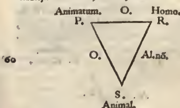
Quinta vtilis coniugatio, p deductionem ad impossibile ostendit.

Ostẽsio per expõnem.

Quando autem maior quidem sit prædicatiuus, minor vero particularis priuatiuus, non erit syllogismus: vt si P quidem omni inest S: R autem alicui S non inest. Termini ꝙ oĩ inest, animatum, homo, animal.

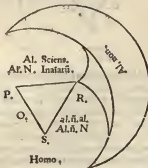
Tertia inutilis coniugatio.

Nulli vero non est accipere terminos: si alicui quidem inest ipsum R, alicui autem non. † Si enim nulli R inest P: ipsum vero R alicui S: & P

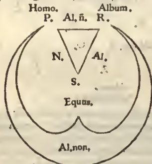
† Al. eo d nõ habent hæc verba vsque ad aliud, Si enim

& P alicui s non inerit:suppositum autem est, omni inesse. Si enim omnis inest P: R vero alicui S: & P alicui R inerit: suppositũ autem fuerat, nulli inesse. Sed quemadmodum in prioribus accipiendum est. cùm etenim indefinitum sit, alicui non inesse, & quòd nulli inest, verum est dicere, alicui non inesse: cùm vero nulli insit, non est syllogismus. manifestũ igitur, ꝙ non erit syllogismus.

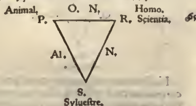
Ostẽsio per ĩposs. ꝙ nõ concludatur de nullo, nisi ex indefinito, vt etiã in secunda figura.

Sed si priuatiuus terminorum vniuersaliter sit, qui autem in parte prædicatiuus, cùm maior sit priuatiuus, minor vero prædicatiuus, erit syllogismus. Si enim P nullis: R autẽ alicui inest S: R P alicui non inerit. Rursus. n. erit prima figura, R S, propositione conuersa.

Sexta vtilis coniugatio, minoris conuersione indigens.

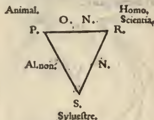
Sed q̃n minor sit priuatiuus, non erit syllõs. Termini ꝙ insit, aĩal, hõ, syluestre: ꝙ nõ insit, aĩal, scĩa, syluestre: medium amborũ, syluestre.

Quarta inutilis coniugatio.

Auer. p syluestri accipit aquaticum.

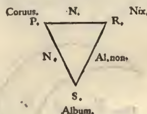
Neq; quãdo vtriq; priuatiui positi fuerint, sit autem hic quidem vniuersaliter, ille vero in parte. Termini ꝙ insit, cùm minor sit vtr ad mediũ, animal, homo, syluestre: quod non insit, animal, scientia, syluestre.

Quinta inutilis coniugatio.

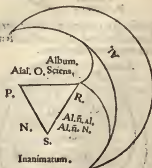
Auer. p syluestri accipit aiatum & aquaticũ.

Sed quãdo maior vniuersaliter, minor vero in parte: ꝙ non insit, coruus, nix, album.

Sexta inutilis coniugatio.

Quòd autẽ insit, non est capere terminos, si R alicui quidem inest S, alicui vero nõ inest. Si enim P omni R: R autem alicui S: & P alicui S inerit: sed fuerat suppositum nulli. cęterum ex indefinito monstrandum.

Ostẽsio per ĩposs. ꝙ nõ concludatur de oĩ, nisi ex ĩdefinito, vt superius.

Neque quando vterque alicui medio insit, aut non insit: aut hic quidem alicui, ille vero non omni, aut indefinite, non erit syllogismus. Termini omnium communes, animal, homo, album: animal, inanimatum, album.

Animal. O. N. Homo, Inanimatū.
P. R.
Al. Al.ñ.
Al.ñ. Al.
S.
Album.

Cæterarum ... coniugationum ... exemplum.

Manifestum itaq; & in hac figura, quando erit, & quando non erit syllogismus: & ꝙ ita se habentibus terminis, quemadmodum dictum est, fit ex necessitate syllogismus: & si existat syllogismus, necesse est terminos ita se habere. Manifestum etiā, quòd omnes imperfecti & qui hac in figura syllogismi sunt: (perficiuntur nanq; omnes assumptis quibusdā): & ꝙ vlr ratiocinari per hanc figurā non licet, neq; priuatiuū, neq; affirmatiuum.

Tractatus de Tertia figura, ex propositionibus Absolutis. Cap. VII.

CVm vero medius terminus subijcitur ambabus quæsiti extremitatibus, & extremitates de ipso prędicātur, vocatur figura ista, figura Tertia, veluti, si A, & C prædicentur de B. & manifestum etiam ꝙ figura hæc est figura naturalis. & hoc, qm̄ aliquis vtiq; diceret ꝙ C est A, cùm B sit C & A. Et ex materijs: quoniam corpus est innouatū: qm̄ paries est corpus, & est innouatum. Propositio autem, in qua est subiectum quęsiti, vocatur minor: qm̄ & ipsum vocatur terminus minor. ea vero, in qua fuerit prædicatū quęsiti, quod est extremitas maior, nuncupatur maior. sit autem in exemplo, minor extremitas C, medius B, & maior A, & sit ipsorum ordo, vt primo incipiamus à termino medio, deinde sequatur minor, postea maior. Non erit autem in hac quoq; figura syllogismus perfectus: potest autem in ipsa syllogismus esse, cùm fuerint propositiones vniuersales, aut vna ipsarum vniuersalis & altera particularis: & potest etiam non esse syllis.

Figura Tertia est figura naturalis.

Sint ergo primum binæ propositiones vniuersales & affirmatiuæ, vt in exemplo, omne B C: & omne B A: dico, ꝙ hic concludit, aliquod C esse A. qm̄ minor vniuersalis, oē B C conuertitur in particularem, aliquod C B: & iam posuimus omne B esse A: concluditur itaq; in figura prima, aliquod C esse A, sm̄ ꝙ ibi dęclaratū fuit. Hoc autem declaratur per impossibile, & per positionem. Ac per impossibile quidem, cùm accipitur contradictorium conclusionis, & huic annectitur altera duarum propositionum, ex quibus sequitur contradictorium alterius propositionis: ex quo autem falsum sequitur, illud etiam est falsum. Secundum vero positionem, si ponamus aliquod B esse G: & quoniam C in omni B, & G est pars ipsius B, ex necessitate G erit pars ipsius C. & quoniam A in omni B, ex necessitate G erit pars ipsius A: sed iā fuerat pars ipsius C; igitur aliquod C est A. Consimiliter si fuerit maior propositio negatiua, & minor affirmatiua, erit etiam syllogismus, vt si dicamus, oē B C, nullum B A: dico ꝙ concludit aliquod C non est A: hoc est negatiuam in parte. quoniā, si conuerterimus affirmatiuam vlem in parte, fiet complicatio hunc in modum, aliquod C B, nullum B A: quæ concludit, aliquod igit̄ C non est A, & hoc in figura Prima.

Primus syllus vtilis.

Secundus syllogismus vtilis.

Sin autem vniuersalis negatiua extiterit minor, & vniuersalis affirmatiua maior: veluti si dicamus, nullum B C: & omne B A: non erit ex hoc syllogismus concludens quæsitum: quoniam concludit contraria, cùm sit in materijs. Exemplum terminorum cōcludentium affirmatiuam, equus, homo, animal: equus minor, homo medius, animal maior. & hoc, quoniam nullus homo equus: & omnis homo animal: & concluditur, omnis equus animal, quæ est affirmatiua vera. Termini vero concludentes negatiuam, inanimatū, homo, animal, quoniam nullus homo est inanimatum: & homo est animal: & concluditur inanimatū non est animal.

Coniugationes vlis inutiles.

Quòd si fuerint ꝓpositiones vniuersales negatiuæ, non erit syllogismus omnino, quoniā concludunt duo contraria. Termini autem concludentes affirmatiuam sunt, equus, inanimatum, animal: & equus minor, inanimatum medius, animal vero maior. & hoc, quoniam inanimatum non est equus: & inanimatum non est animal: & concluditur, ꝙ equus est animal. Cōcludentes vero negatiuam, equus, inaīatum, hō: equus minor, inanimatum medius, & homo maior. & hoc, qm̄ inanimatum non est equus, & inanimatum non est homo, & equus non est homo. Sed iam declaratum est, quando erit syllogismos hac in figura, et quando non, cū ambę propositiones vniuersales extiterint. Et hoc, quoniam si fuerint affirmatiuę, erit syllogismus cōcludens affirmatiuam in parte. & similiter si maior negatiua extiterit, & minor affirmatiua, erit syllogismus concludens negatiuam in parte. Sin autem fuerint negatiuæ, aut minor negatiua vniuersalis cum maiore affirmatiua, non erit syllogismus.

Si vero altera ipsarum vniuersalis extiterit & altera in parte, vtrauis contigerit, & affirmatiuæ fuerint, erit syllogismus cōcludens affirmatiuam in parte. puta in exemplo, si posuerimus, omne B C: & aliquod B A: dico ꝙ aliquod C est A: hoc est si minor extiterit vniuersalis, & maior in parte. Et hoc, quoniam, si conuertatur aliquod B A, & fiat aliquod A B: & omne B C: concludetur in prima figura, aliquod A esse C. ꝙ si cōuertatur & conclusio ista, quæsitum deinceps concludetur, puta, aliquod C A. & hoc concluditur per binas conuersiones.

Sylli pticulares concludentes vbi sint ambæ affirmatiuæ.

Cōsimiliter etiam si minor extiterit particularis, & maior vniuersalis, erit syllogismus concludens. exemplum huius, si ponamus, aliquod B esse C: & omne B eē A: dico ꝙ concluditur aliquod C esse A. Et hoc, quoniā conuertitur hæc particularis, & fit aliquod C B: & omne B erat A: quare concluditur in prima figura, aliquod C esse A. Monstratur item hoc per positionem, si posuerimus, exempli gratia, ꝙ aliquod B sit G, & tunc omne G erit C: & omne G A: & ita redit ad eam, quæ ex ambabus constat vniuersaliter affirmatiuis, hoc est, quæ concludit aliquod C esse A. Monstratur item deducendo orationem ad impossibile: quod vocatur in contrarium pmutatio. & hoc, qm̄, si acceperimus cōtradictorium conclusionis, & ipsi coniunxerimus alteram duarum propositionum, sequitur vt altera sit falsa. puta in exemplo, si acceperimus, nullum C A, quod est contradictorū conclusionis, & huic addiderimus propositionē minorem, aliquod videlicet B esse C: cōcludemus in figura prima, ꝙ aliquod B non est A, quod est contradictorium maioris propositionis, quam posuimus, ꝙ videlicet omne B est A. cùm igitur oratio, in qua ponitur contradictorium conclusionis, deducatur ad impossibile, sequitur, vt hoc etiam contradictorium sit impossibile. conclusio itaque vera erit.

Quòd si altera ipsarum extiterit affirmatiua, & altera negatiua, & fuerit propositio negatiua maior & affirmatiua minor, iam fiet syllogismus. Puta in exemplo, si ponamus primo maiorem negatiuam in parte, & minorem vniuersaliter affirmatiuam: veluti si omne B sit C, & aliquod B non sit A: dico ꝙ concluditur ali-

Coniugationes pticulares vtiles, vbi vna sit affirmatiua & altera negatiua.

quod

quod C nõ est A. Et hoc per deductionem sermonis ad impossibile. qm̃, si non fuerit verum quod dicimus, aliquod C non est A, erit suum contradictorium verum, omne, videlicet C esse A: sed posteaq̃ coniunxerimus huic propositionem minorem, puta q̃ omne B C: concludetur, q̃ omne B est A, quod impossibile: quoniam contradictorium est propositionis maioris: iam enim posuimus q̃ aliquod B non est A. suum itaq; contradictorium verum erit, aliquod videlicet C non esse A.

Hic nota id, q̃ d̃ fit ex pō. circa res sensibilem.

Cæterum hoc per positionem etiam monstratur: si posuerimus B rem sensibilem, vt exempli gratia G: & sit nullum G A: omne G C: quoniam G est pars ipsius B. redit enim ad speciem concludentem huius figuræ, hoc est, quæ ex duabus constat vniuersalibus, maiore negatiua, & minore affirmatiua, et cõcludit aliquod C nõ esse A. & modus iste nõ monstratur per cõuersionem.

Consimiliter si maior extiterit vniuersaliter negatiua cum minore affirmatiua in parte, erit ita quoque syll's concludens. puta in exẽplo: aliquod B C, nullum B A: concludit aliquod C non esse A. & hoc, qm̃, si cõuerterimus affirmatiuã minorẽ, redibit ad figurã primã.

Coniugationes inutiles, vbi minor sit negatiua.

Sin autem maior propositio extiterit affirmatiua & minor negatiua, non erit f̃m hoc syllogismus ad quæsitũ. Et istæ duæ sunt species: vna vt maior sit vniuersalis, ac minor in parte. puta in exemplo, aliquod B nõ est C, & omne B A: dico enim, q̃ non concludit. & hoc, quoniam in materijs diuersis contraria colligit. Exemplum terminorum concludentium affirmatiuam, homo, animal, & animatum: & homo minor, animal medius, & animatum maior. & hoc, qm̃ aliquod animal non est homo: & omne animal animatum: & concluditur omnis homo animatum. Termini vero concludentes negatiuam nõ inueniuntur, si simul cum negatiua particulari vera extiterit affirmatiua in parte, & fiat aliquod B C: & omne B A: igitur aliquod C A, quare vere proferri non potest, nullum C esse A. Atqui, species hæc connumeratur inter non concludentes, propterea q̃ in aliqua materia tantum cõcludit, puta in ea, in qua cũ negatiua particulari vera fuerit affirmatiua in parte. Consimiliter si minor extiterit vniuersalis & maior in parte. vt in exemplo, nullum B C: & aliquod B A: dico igitur q̃ non concludit. Termini autem concludentes affirmatiuam, aquaticum, homo, animal. & hoc, quoniam nullum aquaticum homo: & aliquod aquaticum animal: & concluditur, q̃ omnis homo animal, quę est conclusio. Termini vero concludentes negatiuam, aquaticum, scientia, animal: & hoc, quia nullum aquaticum est scientia: & aliquod aquaticum est aĩal: & colligit̃ nulla scientia est animal, quæ est conclusio.

Coniugationes inutiles, vbi ambæ sint negatiuæ.

Consimiliter etiã non erit syllogismus, cùm simul fuerint negatiuę, vniuersalis & particularis. Exẽplum terminorum concludentiũ negatiuam, cùm fuerit minor vniuersalis & maior in parte, animatum, scientia, animal: animatum medius, scientia minor, & animal maior. & hoc, quoniam animatum non est scientia: & animatum non est animal: & concluditur, scientia non est animal. Exemplum vero terminorum concludentium affirmatiuam, aquaticum, homo, animal, et hoc, quoniam aquaticum non est homo: & aliquod aquaticum non est animal: & colligitur, omnis homo aĩal, quæ est conclusio. Termini vero concludentes negatiuam, cùm fuerit maior propositio vniuersalis negatiua, & minor particularis, album, nix, coruus. & hoc, qm̃ aliquod album non est nix: & nullum album est coruus: & conclusio, nulla nix coruus. Termini autem concludentes affirmatiuam non inueniuntur ob causam prædictam: hoc est si cum negatiua particulari vera affuerit affirmatiua in parte. Et hoc, qm̃, si conclusum fuerit, omne C A, cùm iam supra acceperimus aliquod B C: cõcludetur nobis aliquod B esse A: sed iam posueramus in propositionibus huius syllogismi, nullum B esse A, quod fieri non potest, & non cohæret. in specie igitur hac colligi nequit vniuersalis affirmatiua. Atqui planum, q̃ non est syllogismus: qm̃ non concluditur conclusio vna semper. & hoc, quoniam ignoramus, quando simul cum negatiua particulari verificatur affirmatiua particularis, & quando vniuersalis negatiua cum eadem hac.

Coniugationes inutiles, vbi ambæ propositiones sint particulares, aut indefinitæ.

Si vero fuerint binæ propositiones in hoc syllogismo particulares, aut indefinitæ: aut vna particularis & altera indefinita: seu affirmatiuæ simul fuerint, seu negatiuæ simul: siue vna ipsarum affirmatiua & altera negatiua, non erit in hoc syllogismus. Termini vero concludentes affirmatiuã vniuersalem ĩ omnibus istis speciebus, album, homo, animal. Concludentes autem negatiuam, album, inanimatum, animal: album medius, & animal maior.

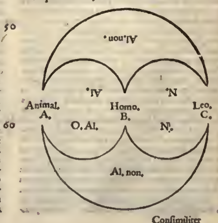
Epilogus. Nota ex hoc loco conditiones & propria Tertiæ figuræ.

Cæterum ex hoc tractatu iam manifestũ est, quando erit, & quando non erit syllogismus hac in figura. qm̃, si minor in hoc syllogismo fuerit affirmatiua, & altera propositionum vniuersalis, siue minor, siue altera ab hac, nimirum erit syllogismus concludens: & si fuerit syllogismus concludens ex necessitate propositiones ita erunt dispositæ. Præterea, declaratũ etiã fuit, q̃ syllogismi figuræ istius non sunt perfecti: quodq; ex ipsis sunt qui mõstrantur per conuersionẽ, per positionẽ & per ĩpossibile: alij vero ostenduntur per positionẽ & per ĩpossibile. Quodq; in hac figura nõ inuenitur conclusio v'lis neq; affirmatiua, neq; negatiua.

Quæ coniugationes penitus inutiles sint: quæ vero non penitus, in omnibus figuris. Quo pacto syllogismi omnes perfecti fiant: & reducantur omnes in vniuersales Primæ figuræ. Cap. VIII.

Planum autẽ, & q̃ in omnibus figuris, qñ non fiat syllogismus, prædicatiuis aut priuatiuis vtrisq; existentibus terminis, & in parte, nihil penitus fit necessariũ: prædicatiuo autem & priuatiuo, & vniuersaliter accepto priuatiuo, semp fit syllogismus minoris extremi ad maiorẽ. Quemadmodũ si A omni B, aut alicui: B vero nulli C. conuersis nãq; propositionibus, necesse est C alicui eorum quæ sunt A, non inesse.

Ostensio, q̃ pacto coniugatio cũ maiori affirmatiua, & minori negatiua in prima figura vtilis fit.

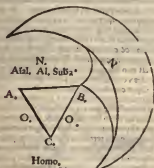

Consimiliter

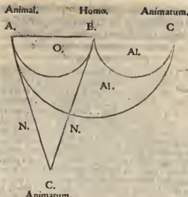
Consimiliter & in alijs figuris: semper. n. per conuersionem fit syllogismus. Palam autem, quod & si indefinitum pro prædicatiuo in parte ponatur, eundem faciet syllogismum in omnibus figuris.

Manifestum autem, & quod omnes imperfecti syllogismi perficiuntur per primam figuram. aut enim monstratiue, aut per impossibile cōcluduntur omnes: vtroque autem modo prima efficitur figura. Si quidem monstratiue perficiantur: quoniam per conuersionem concluduntur omnes: conuersio vero primā efficiebat figuram. Sin autem per impossibile monstrantur: quoniam posito falso, syllogismus efficitur per primam figuram. Quemadmodum in vltima figura, si A, & B omni insunt C, quod A alicui B inest. si enim A nulli B: B vero omni C: A nulli C: sed erat omni. Consimiliter & in alijs.

Ostēsio per imposs. quo pacto prima coniugatio Tertię figurę reducatur ad primam figuram.

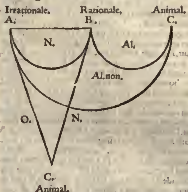

Est autem & omnes syllogismos reducere ad vniuersaliter syllogismos, qui in prima sunt figura. Qui quidem in secunda sunt figura, planum quod per illos perficiuntur: præterquam quod non omnes consimiliter: sed vniuersales, priuatiuo conuerso: qui vero in parte, vterque per deductionem ad impossibile. Qui autem sunt in prima figura secundum partem, perficiuntur quidem & per seipsos: verum est etiam per secūdam figuram monstrare ad impossibile deducēdo. Vt si A omni B: B alicui C: quod A alicui C inerit. si enim nulli: B vero omni: nulli C B inerit: hoc enim fit per secundam figuram.

Ostēsio per imposs. quo pacto deducatur tertia coniugatio primæ figuræ ad primam secundæ.

Cōsimiliter autem & in priuatiuo erit demonstratio. Si enim A nulli B: B vero alicui C: A C alicui non inerit. si enim omni: nulli autem B inest: nulli C B inerit. sed hæc erat media figura.

Ostēsio per imposs. quo pacto quarta coniugatio primę figurę reducatur ad secundam secundæ.

Quamobrem, quoniam omnes, qui in media sunt figura, syllogismi reducūtur ad vniuersales syllogismos, qui in prima: qui vero secundum partem in prima ad eos, qui in media: planum, quod & qui secundum partem reducentur ad vniuersales syllogismos, qui in prima figura. Qui vero in tertia, cùm termini vniuersaliter sunt, statim perficiūtur per eos syllogismos, qui in prima figura. cùm vero in parte fuerint accepti, per syllogismos in parte, qui sunt i prima figura: isti autem in illos redacti sunt: quare & qui in tertia figura secundum partem omnes reducētur ad vniuersales syllogismos, qui in prima. Qui igitur inesse, aut non inesse mōstrant syllogismi, dictum est quomodo se habent: & secundum se, qui ex eadem figura: & ad seinuicem, qui ex diuersis figuris.

De coniugationibus penitus, et non penitus inutilibus in omnibus figuris. De Quarta figura contra Galenum. De perfectione omnium syllogismorum, & reductione omnium ad uniuersales Primæ figuræ. Cap. VIII.

Quæ sint cõmunia oĩbus figuris.

COmmune est aũt omnibus figuris, vt non concludatur ex ambabus negatiuis, neq; ex ambabus particularibus, neq; ex ambabus indefinitis, neq; ex indefinita & particulari: q̃m vis indefinitarum est vis particularium. Amplius, declaratum est in omni syllogismo, cùm fuerint huiæ propositiones, vna vniuersalis negatiua, & altera affirmatiua, ꝙ erit syllogismus semper concludens, hoc est concludens, aut quæsitum positum, aut quæsitum non positum: ac quęsitum quidem positum, cùm maior ĩ figura prima extiterit vniuersalis negatiua: quæsitum vero non positum, cùm minor fuerit negatiua uniuersalis. Consimiliter res se habebit & in figura secunda; cùm minor in ipsa fuerit vniuersalis negatiua, & maior particularis: ac in figura tertia cùm minor fuerit negatiua. Et hoc, quoniam, si fuerit nullum C B; & omne B A: & conuerterimus vtrasq; propositiones istas, & dixerimus aliquod A B: & nullum B C: concludemus, aliquod A non est C. Atqui non connumerantur syllogismi tales intra syllogismos, quos hic intendimus; quoniam quod quærimus hoc in loco, est syllogismus, super quem naturaliter cogitatio cadit in comparatione ad quęsitum determinatum. Verum syllogismus, qui concludit non quæsitum, non ita se habet, vt potentia cogitatiua sit in ipso naturaliter solicita, neq; ipsum penitus componit. Exempli enim gratia, si quęramus, an A sit in C, & dicamus A est in C: quoniam A est in B: & B in C; nimirum erit syllogismus iste naturalis sm̃ sermonem plurium hominum: & hoc in figura Prima. Consimiliter, si dicamus A non est in C: quoniam B est in C: & B non est in A: planum quòd cõpositio ista inest nobis secundum naturam: & hæc est figura Secunda, & inuenitur secundum sermonem multorum hominum per naturam. Consimiliter si dicamus A est in C: quoniam A & C sunt in B: iste etiam syllogismus inest nobis per naturam, et est figura Tertia. Sin autem dicamus A est in C: quoniam C est in B: & B in A, res erit quam nemo naturaliter faciet: propterea quòd ex hoc sequitur non quęsitum, idest C esse in A: & est hoc in gradu eo, in quo dicimus A est in C: q̃m A est in B: et B in C: & hoc est quiddam, quod non faceret cogitatio sm̃ naturam.

Nota hic syllogismos q̃s Latini vocãt Fapesmo & Frisesom: & dicunt fieri in prima figura. Aristoteles ꝓo & Auer. in omnibus; cõcludentes tamẽ quęsitum nõ positum nec determinatum.

Nota syllos superapositos non esse naturales.

Syll's q non cõcludit quęsitum determinatum, nõ ẽ naturalis. Tres figuræ ab Arist. positæ concludunt quæsitum determinatum naturaliter.

Figura Secunda multũ inuenitur in sermone hominum p naturam. Dispositio medij, vt prædicet de minori & subijciat minori, non est naturalis, vt ex ea sequatur quæsitum determinatum.

ET ex hoc planum, ꝙ figura Quarta, de qua meminit Galenus, nõ est syllogismus, super quem cadat naturaliter cogitatio. Et hoc, q̃m si quæramus an C sit in A, & dicamus C est in A, quoniam B est in A: & C in B, sumus inter duo, aut vt admittamus, quod sequitur ex ista compositione, & reijciamus hoc quæsitum penitus quod est, C esse ĩ A, sed hoc est diuersum ab eo, quod quærebamus: aut vt simul cum eo, quod ex hac compositione deducitur, remaneat etiam quæsitum sm̃ cogitationem nostram, quemadmodum de eo quæstionem feceramus, idest vt subiectum in eo sit subiectum, & prædicatum prædicatum, & hoc, quoniam in omni quęsito vno subiectum est subiectum sm̃ naturam, & prædicatum prædicatum sm̃ naturam. Et, cùm remanet apud nos subiectum quæsiti subiectum, & prędicatum prædicatum: & hoc est sm̃ cogitationem nostram in hac dispositione, qua semper quæsitum maneat quæsitum: adducitur deinceps terminus medius, qui prædicetur de prædicato quæsiti, & subijciatur subiecto quæsiti, sm̃ ꝙ existimauit Gal. hanc figuram Quartam esse, sm̃ ꝙ refertur ad quæsitum, si vero nõ, non erit hic figura quarta; sed potius prima figura, vel de quæsito, vel de conuerso ipsius. Verum ponamus vt hic sit figura quarta: nimirum formabitur in hunc modum, idest in relatione ad quæsitũ determinatum: vt subiectum in eo subiectum sit sm̃ naturam, & prædicatum prædicatum sm̃ naturam: quoniam non formabitur figura quarta, nisi sm̃ modos istos. Si igitur quæramus inuentionem alicuius in aliquo, & accipiamus terminum medium, prædicemusq; eum semel de prædicato quæsiti, & semel de ipso prædicemus subiectum quæsiti: sequitur ex hoc, vt aliquid vnum per se sit, tanq̃ de seipso prædicatum: quoniam ex parte, qua prædicatur de prędicato quęsiti, & subijcitur subiecto eiusdem, prædicatur quodammodo de seipso: quod est absurdissimum. Et ista est causa, ob quam non componit ipsum cogitatio secundum naturam super quæsito determinato, ita vt sit hic syllogismus cõcludens quęsitum determinatum per duas conuersiones, secundum quòd existimauit Gal. de figura Quarta.

In oĩ quęsito ẽ subiectum p naturã & p̃dicatũ per naturam.

Digressio cõtra Gale. de Quarta figura, ꝙ naturalis non sit.

Maxĩe abominabile esse prædicatum & subiectum per naturam.

Differt autem conuersio hæc à conuersione, quam facit Aristo. dum reducit multas species secundæ ac tertiæ figurę ad primam: quoniam conuersio illa fit ad declarandam cõclusionem in syllogismo naturali, hæc autem ad expositionem conclusionis in syllogismo artificiali, sed non naturali. Atqui Aristo. non curat syllogismos artificiales: quoniam non sunt conformes ijs, quæ sunt. & hoc procedit in infinitum. Et propter hoc existimauerunt nonnulli, ꝙ reperiantur plures cõclusiones in quacunq; figurarum, præter eas, de quibus mentionem fecit Aristoteles: hoc est & particulares ipsarum, & conuersę etiam: si quæramus deinde concludamus eas mediantibus cõclusionibus primis. sed hoc est non sm̃ naturalem, sed artificialem viam. Aristoteles vero declarabit, ꝙ duæ species v'les figurę primæ, i. quæ concludunt conclusionẽ v'lem, sunt omnium figurarum perfectissimæ. Q̃m omnes sp̃es syllogismorũ secundæ figuræ ita se habent, vt vniuersalis ipsarũ redeat ad v'lem figuræ istius: & particularis, quæ est in ipsa ad particularẽ, quæ est in figura prima. Oẽs vero species figuræ tertiæ ad particularem primę figuræ. & hoc, q̃m omnes species figuræ tertiæ concludũt particularem. Particularis vero, quæ est in prima figura, monstrari potest deductione ad impossibile p vniuersalem figuræ secundæ, quæ ostenditur per vniuersalem primæ figuræ. hæ igitur duæ species figuræ primæ sunt perfectissimæ oĩum specierum syllogismorũ. Q̃ꝛ autem particularis figuræ primę monstretur deductionẽ ad impossibile per v'lem secundæ figuræ est: vt si dicamus A inest ipsi B: & B alicui C: dico ꝙ A inest alicui C. si enim non fuerit ita, erit contradictorium suum verum, hoc est, nullum A C: sed iam posuimus, quòd A inest omni B: ergo concludetur in figura secunda, ꝙ B non inest alicui C: sed iam posuimus in alicui C: quod fieri non potest, & non cohęret. Consimiliter monstrabitur concludi negatiua in parte in figura prima p negatiuam v'lem figuræ secundę deducendo ad impossibile. Cæterum ex hoc tractatu iam fuere declaratæ species syllogismorum absolutorum, qui sequuntur assertionem alicuius, aut destructionem eiusdem.

Nota differentiam inter conuersiones, quas posuit Gal. in figura Quarta: & quas posuit Arist. in Secunda & Tertia.

Excludit opinionem aliorum de multiplicatione syllogismorum, præter illos, quos Arist. posuit.

Nota de reductione omnium syllogismorum in v'les primæ.

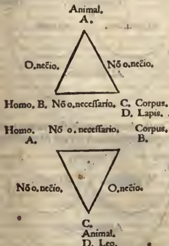
De syllogismis ex ambabus de Necessario in tribus figuris. Cap. IX.

QVoniam vero diuersum est, inesse, et ex necessitate inesse, & cõtingere inesse (multa enim insunt quidem, nõ ex necessitate tamen: alia vero neq; insunt omnino, contingunt autem inesse) pla

num ꝙ & syllogismus vniuscuiusq; horum diuersus erit, & nō similiter se habentibus terminis: sed hic quidem ex necessarijs, ille vero ex inexistentibus, ille autem ex contingentibus. In necessarijs itaq; fermè consimiliter se habet ac in his quæ insunt: eodem enim modo positis terminis in eo quod est inesse, & in eo quod est ex necessitate inesse, erit & non erit syllogismus: præterquā ꝙ different in eo ꝙ adiacet terminis ex necessitate inesse vel non inesse. nāq; & priuatiuum similiter conuertitur. & quod est in toto esse, & quod de omni, cōsimiliter assignabimus. In alijs igitur eodem pacto monstrabitur per conuersionem, ꝙ conclusio est necessaria, quemadmodum in eo quod est inesse. In media vero figura, quando sit hoc quidem vniuersaliter affirmatiuum, hoc autem priuatiuum in parte: atque iterum in tertia, cùm sit hoc quidem vniuersaliter prædicatiuum, illud vero priuatiuum in parte, non similiter erit demonstratio. Cæterum necesse est, cui vtrunque non inest, de hoc facere syllogismū: erit enim necessarium & in his. si autem de exposito necessario est et de illo quodam: nanq; expositum, quod illud aliquid est. Fit autem vterque syllogismorum in propria figura.

Quo pacto ostendatur Quarta coniugatio Secundæ figuræ.

Quo pacto ostendatur Quinta coniugatio Tertiæ figuræ.

Tractatus de syllogismis ex propositionibus Necessarijs. Cap. IX.

Propositiones modales distinguunt sm materias & modū sequentē illam à ppōnibus inexistibus.

DIxit. Et quoniam propositiones absolutæ, necessariæ, & possibiles diuersificantur inter se sm modum & materiam, quam significat modus: & hoc, quoniam multa sunt in actu, quæ tamen non sunt ex necessitate, & hæc sunt absoluta: & nōnulla neq; necessaria sunt neq; in actu, sed quę in futuro et esse & non esse possunt, & hæc sunt possibilia: quedā vero semper sunt, & hæc sunt necessaria: manifestum ꝙ oportet syllogismos compositos ex vnaquaq; istarum specierum diuersos esse à seinuicem sm diuersitatem suarum propositionū: et syllus erit necessarius, ex ppōnibus nec̄ijs, & absolutus ex absolutis, & possibilis ex possibilibus. Sylli igitur, qui componunt ex propositionibus necessarijs, sunt pximi syllogismis, q cōponuntur ex propositionibus absolutis. & hoc, quoniam conditiones conclusionis absolutarum sunt per se conditiones conclusionis necessariarum: & ea, quæ sunt causa, vt non sequatur conclusio in non cōcludentibus, eadem sunt causa, vt non sit conclusio in necessarijs; qm̄ non est differentia inter ipsos, nisi sm additionem necessitatis tantum. & hoc, qm̄ species cōcludentes & non cōcludentes in absolutis sunt sm numerum concludentium & non concludentium in necessarijs. Atqui differētia est inter ipsas, qm̄ absoluta dicitur de eo, quod est in actu, quodq; non est necessarium: necessaria vero dicitur de eo, quod est in actu, quodq; est necessarium, ac per istam additionem disponitur. Et modus compositionis eius, quod concludit in figura prima ex absolutis, hoc est dispositio dicti de omni, aut dicti de nullo, est conditio, quæ in figura prima concludit secundum materiam absolutam aut necessariam. & hoc, quoniam intentio dicti de omni in ipsis est, vt dicatur affirmatiue aut negatiue de omni eo, quod est in actu, siue in actu extiterit cum additione conditionis necessariæ, seu absq; additione ipsius. Atqui conditio dicti de omni, quod fit in materia possibili diuersificatur à conditione dicti de omni, quod fit in materijs istis. & hoc est, quod apparet ex verbis Aristo. sui veritas per se: quemadmodum declarabitur post hoc. Consimiliter modus ostendendi complicationes concludentes in figura secunda & tertia ex propositionibus necessarijs, est idē modus cum eo, quo mōstramus coniugationes concludentes in figura secunda & tertia ex propositionibus absolutis. Et hoc cùm ostenduntur per reductionem ad primam figuram per conuersionem alterius propositionum suarum. & hoc, quoniam conuersio in propositionibus absolutis ac necessarijs est vna. Et consimiliter quod in ipsis ostenditur per positionem. Quod vero in ipsis ostenditur per impossibile, hoc est cùm fuerit propositio vniuersalis affirmatiua & particularis negatiua non disponitur vna dispositione. & hoc, quoniam syllogismus deducens ad impossibile erit compositus ex vna propositione syllogismi & ex contradictorio conclusionis secūdum modum & secundum negationem suam, et erit mistus ex propositione necessaria & absoluta aut possibili: sed hucusq; nondum declarata fuit conclusio, quæ sequitur ex hac complicatione. Cæterum quod ibi monstratur per impossibile, hic ostēditur per positionem: puta, cùm ponimus sub aliquo negato rem sensibilem, à qua prædicatum vniuersaliter negatur. & ita redit ad speciem, quæ in prima construitur figura ex ambabus vlibus, vna affirmatiua, & altera negatiua.

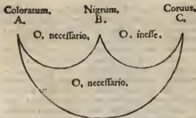
Dria īter absolutas & necessarias nō sm modum tm̄, sed sm materiam. Dispō dicti de oi l necessarijs & absolutis est eadem: sed dīt impoßbus.

Sylli q p impoße ostēduntur ad primā reducti in secunda & in tertia, ñ pñs ostendi i necessarijs, sed p expōnem.

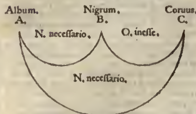
Mistio necessarij & inesse, in Prima figura. Cap. X.

SEd contingit aliquando, & altera propositione necessaria existente, necessarium fieri syllogismum: præterquàm quòd nō vtralibet, sed quæ ad maius extremum. Vt si A quidem sumptum est inesse ipsi B ex necessitate, aut nō inesse: B vero ipsi C inesse solum. sic enim sumptis propositionibus, ex necessitate A inerit ipsi C, aut non inerit.

Quoniam

Coniugationes ex maiori de necessario & minori de inesse, vtiles.

Quoniam enim B ipsi ex necessitate inest, aut non inest A: ipsum vero C aliquid est eorum, quæ sunt B: manifestum quod & C ipsi ex necessitate erit horum alterum. Sin autem A B quidem non est necessarium: B C vero necessarium: non erit cõclusio necessaria. Nam si est, continget A eorum quę sunt B alicui inesse ex necessitate, & per primam, & per tertiam figuram. sed hoc falsum. contingit enim B tale esse, cui nulli accidit inesse A.

Coniugatio ex maiori de inesse & minori de necessario, affirmatiua.

Termini in 3 figura.

Præterea & ex terminis palam, quòd non est conclusio necessaria. vt si A esset motus, B animal, in quo autem C homo. animal namque homo ex necessitate est: verum mouetur animal non ex necessitate, neque homo.

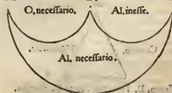
Consimiliter autem & si priuatiuum esset A B; eadem enim demonstratio.

Coniugatio ex maiori de necessario, & minore de necessario, negatiua.

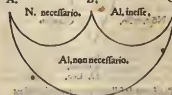
In syllogismis vero quæ sunt in parte, si vniuersale est necessarium, & conclusio erit necessaria: sin autem quod secundum partem, non necessaria: neque priuatiua, neque prædicatiua existente vniuersali propositione. Sit autem primũ vniuersale necessarium, & A omni B insit ex necessitate: B vero alicui C solum insit: necesse vtique A alicui C inesse ex necessitate. nam C sub B est: B vero omni A inerat ex necessitate.

Coniugatio ex maiori de necessario & minori de inesse, particularis affirmatiua.

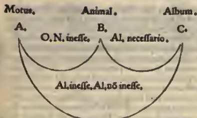

Consimiliter autem & si priuatiuus esset syllogismus: eadem enim erit demonstratio.

Negatiua.

Si vero quod est secundum partẽ necessarium sit, non erit conclusio necessaria. nullum enim impossibile concidit, quemadmodum neque in vniuersalibus syllogismis. Consimiliter autem & in priuatiuis. Termini, motus, animal, album.

Tractatus de syllogismis mistis ex Necessariis & Absolutis: & primo in Prima figura. Cap. X.

SYllogismi igitur concludẽtes in istis mistionibus sunt per se syllogismi concludentes in nõ mistionibus, præterquam ꝙ duplicantur. & hoc, quoniam species vna per se erit duæ species, quemadmodum exempli gratia, quæ est ex binis vniuersalibus in prima figura erit duę species: vna vt sit maior necessaria & minor inexistens, altera econuerso. & erunt syllogismi concludentes in omni figura hic duplicati respectu syllogismorum concludentium in omni materia ibi. & illud, quo ostenditur concludens à non concludente ibi, est id, quo ostenditur hic, hoc est in inexistentibus. Atqui quod superest, vt cõsyderemus hic de dispositione mistorum, est modus conclusionũ suarũ, hoc est, qui modus sequatur ex duobus modis propositionum. Et Aristoteles dixit, si fuerit propositio maior in figura prima necessaria, ꝙ erit conclusio necessaria: sin autem non sit necessaria, non erit conclusio necessaria. Sit igitur omne C B in actu: & omne B A ex necessitate: dico ꝙ vna istarum duarũ specierum concludit, ꝙ A est in omni C ex necessitate: & altera, ꝙ nullum C A ex necessitate. Monstratio huius, quoniam C est pars ipsius B: propterea ꝙ ex conditionibus primæ figuræ est, vt sit minor affirmatiua: & ex conditionibus huius mistionis, vt sit C pars ipsius B in actu, non autem possibiliter: quemadmodum se habet dispositio in syllogismis possibilibus. sed cùm prędicatur aliquid de toto, prædicatur ex necessitate etiam de parte sm modum, quo prędicatur de toto. & hoc planum per se: qm pars continetur sub toto, & subingreditur ipsum.

Quòd si non maior, sed minor extiterit necessaria, non erit conclusio necessaria. puta, si dicamus, omne C B ex necessitate: & omne B A in actu, vel nullum B A in actu: dico quòd non cõcluditur in hac complicatione, omne C esse A ex necessitate, aut non esse A ex necessitate. Ostẽsio huius. quoniam, si fuerit possibile, ponamus quòd omne C sit A ex necessitate: sed iam posuimus omne C esse B ex necessitate: quare concludetur in figura tertia, aliquod B esse A ex necessitate: sed iam posueramus, omne B esse A non ex necessitate: quod fieri non potest, & non cohæret. Consimiliter monstrabitur, si posuerimus propositionem maiorem negatiuam nõ necessariam. Hoc enim similiter etiam monstrabitur ex quo C est pars ipsius B, & A prædicatur de omni eo quod est pars ipsius B, & quod est totum non necessarium prædicatur etiã de C non necessario, postea quàm est pars ipsius B. Manifestum etiam ex terminis conclusionem non esse necessariam. puta, si ponamus loco A motum, & loco B animal, ac loco C hominem: & dicamus, omnis homo est animal ex necessitate: & omne animal mouetur non ex necessitate: & concludetur, omnis homo mouetur non ex necessitate:ª nisi quod termini asseuerant conclusionem non esse semper necessariam, non autem quòd non concludat necessariam omnino: quemadmodum asserat hoc syllogismus ad impossibile, & intentio dicti de omni.

Syllogismi vero particulares in hac figura, hoc est concludentes conclusiones particulares ita se habent: quòd si propositio vniuersalis & maior fuerit necessaria, & conclusio erit necessaria. sin autem particularis ac minor necessaria extiterit, & maior non sit necessaria, non erit conclusio necessaria: siue maior affirmatiua fuerit siue negatiua. Et monstratio huius erit monstratio syllogismorum vniuersalium, hoc est per dictum de omni, per impossibile, et per materias. & hoc, quoniam, si ponamus loco A motum, et loco B animal, & loco C album, complicabitur syllogismus: aliquod album animal ex necessitate: & omne animal motum non ex necessitate: & concluditur, aliquod album motum, sed non ex necessitate. Ex verbis itaque Aristote. planum sententiam suam esse in hac specie, vt modus conclusionis sequatur modum propositionis maioris. quoniam, si fuerit propositio maior absoluta, conclusio erit absoluta, & si necessaria extiterit, conclusio erit necessaria.

Opio Arist. ĩ in mistis vt mod⁹ cõclõnis sequatur modũ ꝓpõnis maioris.

Theophrastus vero, atque Eudemus ex Antiquis Peripateticis, & inter posteriores Themistius, qui eos secutus est, existimarunt quòd modus conclusionis sequatur viliorem ex duobus modis, hoc est vt semper in tali complicatione sequatur propositionem absolutam: quoniam absoluta est vilior necessaria.ª Et potissimum cui innituntur, est, quoniã arbitrantur, quòd omne, in quo fuerit aliquid vt pars & aliquid vt totum, ita se habebit, vt si aliquid vnum prędicetur prędicatiõne aliqua de toto, sequatur vt de parte etiam prædicetur cum hoc eodem modo. & consimiliter si prædicetur etiam pars de re aliqua cum aliquo modo, oportebit vt totum quoque de re ista prædicetur cum hoc eodem modo. quoniam igitur in omni syllogismo est aliquid vt totum, & aliquid vt pars: si fuerit vna duarum propositionum absoluta & altera necessaria, nihil prohibet, vt minor sit necessaria & maior absoluta, aut maior necessaria & minor absoluta. Dixerũt. Et si fuerit minor necessaria, erit aliquid vt pars & aliquid vt totum: & medius quidem terminus vicem totius obtinebit, minor vero partis. quare si aliquid prędicetur de toto, quod est terminus medius, prædicabitur etiam cum hoc eodem modo de parte, quæ est terminus minor. Quòd si propositio necessaria maior extiterit, erit & in ipsa consimiliter aliquid vt pars & aliquid vt totum: & maior quidem totius vicem obtinebit, medius vero partis: sequitur ergo si pars,ª quæ est terminus medius prædicatur de minore extremitate cum aliquo modo, vt sit modus iste idem cũ modo totius, quod est maior extremitas: idem inquam, cùm prædicatur de ipsa. quare inquiunt isti, quomodocũꝗ res se habeat, oportet modum prædicationis in conclusione sequi modum propositionis absolutæ. Sed in hoc sermone est confusio manifesta. & hoc, quoniam consyderatio totius & partis in syllogismo, secundum quòd est syllogismus concludens in prima figura per dictum de omni, nimirum est in propositione minore. & propterea cõditio ipsius est, ut sit affirmatiua: maioris autem conditio est vt sit vniuersalis, non autem vt sit affirmatiua. quod cùm ita fuerit, non est consyderatio totius & partis in propositione maiore, si inueniantur vt sint necessaria, aut non sint: sed oportet vt consyderatio totius et partis existat in loco, in quo est cõditio, vt syllogismus sit: hoc est totũ & pars, quę sunt in propositione minore. quod cùm ita sit, modus conclusionis sequetur modum propositionis maioris, sm ꝙ existimauit Aristo. Quòd si illis etiam concesserimus partem & totum consyderari in vtraque propositionum,

Digressio cõtra Theophrastũ, Eudemum, & Themistium, ab Arist. dissentientes.

Prima ratio Theophrasti & aliorũ cõtra Aristo. a Scda rõ.

Tertia rõ.

Contra opinionẽ Theophrasti, & aliorũ sequẽtium, ꝙ ratio ꝑtis & toti⁹ solum inueniã in ꝓpõne minore.

Soluit secundã rationem.

positionum, non oportebit nos ponere in loco consyderationis totius & partis quæ sunt in propositione minore, & in loco cōsyderationis totius & partis quæ sunt in propositione maiore, vsquequo demus hoc iudicium super syllogismo. Amplius, si consyderetur pars in propositione maiore, non autem in minore, nō erit syllogismus nisi per accidens: quoniam non oportet vt minor extremitas comprehendatur in prædicatione sub maiore propositione, cùm non sit vniuersalis, & hoc per se manifestum est.* Et quod etiam dubitarunt, quoniam existimauerunt, modum conclusionis sequi debiliorem duorum modorum propositionis: quemadmodum res se habet in affirmatione ac negatione, i. quoniam si fuerit vna propositionum affirmatiua & altera negatiua, conclusio sequetur negatiuā, quæ est vilior: hoc est syllogismus imaginarius, & hoc, qm̄ conclusio non sequitur propositionem negatiuam & non affirmatiuam, ex parte qua negatiua vilior sit affirmatiua, sed ex parte qua est negatiua: absoluta vero si est vilior, est affirmatiua, non autem negatiua: confusio igitur istius sermonis est per se manifesta.

* a. l. hoc autē fecit eos errare. Soso primæ rationis.

Soluit tertiā rationem.

Quod etiam contendunt, est, quoniam in aliqua materia concluditur absoluta, & tamen minor est absoluta, & maior necessaria. vt in exemplo: omnis homo ambulat, hoc est in actu: & omne ambulans mouetur ex necessitate: igitur omnis homo mouetur, non tamen ex necessitate. Et deceptio in hoc est, qm̄ ambulans nō mouetur ex necessitate, ex parte qua est homo, sed ex parte qua est ambulans. ꝙ si cōditionem istam, quam in maiore accepimus, ponamus etiam in conclusione, erit necessaria: puta, ex necessitate, omnis homo mouetur, ex parte qua est ambulās.

Excludit rīsionē quorūdā: ostendens ꝙ maior necessaria cum minori de inesse concludit nec̄iam per dictū de omni.

Non oportet autem, vt aliquis ad hoc respondeat, dicens, quòd in hac cōplicatione conclusio est absoluta, cùm minor est absoluta & maior necessaria: qm̄ in hac propositione necessaria non inuenitur dictum de omni, quod fecit vniuersaliter Arist. in hoc libro, & hoc, vt A prædicetur ex necessitate de omni eo quod disponitur per B affirmatiue, siue disponatur per B in actu, siue ex necessitate, siue possibiliter. qm̄ non est vtilitas in hac cōditione, ni vera extiterit in oī materia: sed certe oportet vt hęc cōditio vera sit in oī materia. Quòd si induxerimus ēt p materias, planum nobis fiet, ꝙ hoc, quod dicimus, oē quod ē B est A ex necessitate, aut ē A absolute, in aliqua materia significat, omne quod est B in actu, est A ex necessitate, veluti cùm dicimus, omne ambulans mouetur: & in aliqua materia significat, oē quod est B in potentia aut in actu, est A ex necessitate, vt cùm dicimus, omne motum est corpus. Consimiliter etiam disponitur enunciatio absoluta. Quod cùm ita sit, dictum igitur de omni verum in omni materia in propositione necessaria & absoluta, est, vt A insit ex necessitate aut absolute oī illi qd̄ est in actu, qm̄ in aliqua materia verificabitur de omni eo quod est in potētia, aut in actu B, & in aliqua de omni eo quod est in actu tantū. quoniam, si A verificatur de omni eo quod est B, in potētia, verificabitur etiam de omni eo quod est in actu. & non conuertitur, hoc est si A verificatur de omni eo quod est B in actu, vt etiā verificetur de omni eo quod B in potentia.

Conditio dicti de omni ī materia necessaria, & absoluta.

Et propter hoc oportet conditionem dicti de omni in necessarijs atq; absolutis esse, vt maior extremitas prædicetur de omni eo, quod est medium in actu, hoc est de omni eo, de quo prędicatur terminus medius in actu non possibiliter. & propterea cū minor propositio extiterit possibilis, & maior necessaria aut absoluta, non erit syllogismus concludens secūdum dictum de omni in omni materia, quemadmodum exponit Aristote. in sequentibus: quoniam hoc vtique concludet per dictum de omni in aliqua materia, hoc est in qua verificatur A absolute de omni eo quod est B in actu aut in potentia. sed non intenditur hoc in loco, quod est propter materias. Et hoc est, in quo direxit Abumazar mentem suam contra Aristo. Nanque in propositione possibili maiore reperitur cōditio in omni materia, quam existimauit Abumazar in omnibus speciebus propositionum. & hoc, quoniam cùm dicimus, omne quod est B, est A possibiliter, verificatur de omni eo quod est in potētia, aut in actu. et propterea cùm fuerit maior possibilis, erit conclusio possibilis in quacunq; mistione: quemadmodum declarabitur in sequentibus.

Nota q̄ Abumazar contra Arist. de dicto de omni.

Quare non est conditio dicti de omni ī omnibus tribus propositionibus, hoc est absoluta, necessaria, & possibili, vna: veluti existimauit Abumazar, cùm fuerit A prædicatum in actu, aut ex necessitate, aut in potentia de omni eo quod est B in quacunq; ex tribus speciebus: hoc est aut possibiliter, aut ex necessitate, aut in actu. Neque est etiam conditio dicti de omni in hoc libro ea, de qua meminit Alexāder, vt A prædicetur ex necessitate, aut possibiliter, aut in actu de omni in eo quod est B in actu. quoniam, si res ita esset, non concluderet quæ constat ex ambabus possibilibus secundum dictum de omni. et hoc manifestum consyderanti. Et inductio attestatur sententiæ Aristotelis, quoniam non est vtilitas in conditione, quę non potest super materias, secundum quòd existimauit Abumazar: neq; in conditione, quę continet omnes species propositionum, secundum quod existimauit Alexander. Et ex hoc fit manifesta dubitatio, quæ accidit hominibus ex opinione Aristotelis in mistione possibilis cum necessaria & inexistente, secundum quòd planum erit ex dicto nostro, cùm Deo volente ad hūc locum deuenerimus. Sed iam declaratum est, ꝙ iudicium in mistione necessariæ & absolutæ est ad propositionem maiorem.

Nota, nō ē conditio dicti de omni in oīb⁹ prop̄ib⁹ vna & eadem. de hoc vide infra cap. 14. clarius.

Contra Alexandrum, q putauit dictū de oī tantū in absolutis.

Mistio Necessarij & Inesse in Secunda figura. Cap. XI.

SEd in secunda figura, si priuatiua propositio est necessaria, & conclusio erit necessaria: si vero prædicatiua, non necessaria. Sit enim primum priuatiua necessaria, & A nulli cōtingat B: ipsi vero C solum insit: quoniam itaq; conuertitur priuatiuum, & B A nulli contingit: A vero omni inest C: quare nulli C contingit B: nanq; C sub A est.

Prima mistio ex maiori de necessario, minori de inesse, maiori concludit necessario.

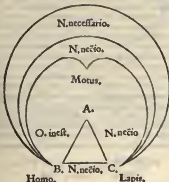

Consimiliter

Consimiliter autem & si ad c ponatur priuatiuum. Si enim A nulli C contingit: et C nulli A continget: A vero omni inest B: quare nulli B cōtinget C. fit enim prima rursus. * igitur neq; B ipsi C: conuertitur enim similiter.

* i.l. nō igitur neq. duę negationes apud Græcos magis negant.

Secūda coniugatio: quæ ex minoris & conclusionis electione, & præmissarum trāspositione ostenditur.

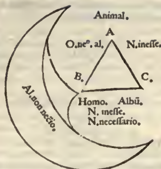
Sin autem prædicatiua propositio est necessaria, non erit conclusio necessaria. Insit. n. A omni B ex necessitate: C vero nulli insit solum: conuerso itaque priuatiuo, prima efficitur figura. monstratum est autem in prima, quòd non necessaria existente priuatiua quæ ad maius, neq; conclusio est necessaria: quare neque in his erit ex necessitate.

Coniugatio ex maiori de inesse minori de necessario, quę minoris cōuersione ostenditur.

Præterea, si conclusio est necessaria, contingit C alicui A nō inesse ex necessitate. Si enim B nulli C inest ex necessitate: & C nulli B inerit ex necessitate: ipsum vero B alicui A necesse est inesse: siquidem & A omni B ex necessitate inerat: quare & C necesse est alicui A non inesse. verum nihil vetat, A tale acceptum fuisse, cui omni, C ipsum contingit inesse.

Deductio eiusdē p impossibile.

Præterea & terminos exponentem monstrare liceret, quòd conclusio non est simpliciter necessaria, sed his existentibus necessarijs. Vt sit A animal, B homo, C vero album: & propositiones similiter sint acceptæ. contingit. n. animal nulli albo inesse: & homo vtiq; nulli inerit albo, verum non ex necessitate. contingit enim hominem fieri album, non tamen quousque aīal nulli insit albo. quare his quidem existētibus, necessaria erit cōclusio: simpliciter autem non necessaria.

Exponēs terminorū vide in figura. Alij alios accipiūt terminos.

Consimiliter se habebit & in syllogismis in parte. cùm enim priuatiua propositio & vl'r sit & necessaria, & conclusio erit necessaria: cū vero prædicatiua & vl'r sit necessaria, priuatiua autem ſm partem, non erit conclusio necessaria. Sit primum priuatiua, & vl'r et necessaria, & A nulli B cōtingat inesse: alicui vero C insit: qm̄ itaq; conuertit̄ priuatiuum, & B nulli A posset cōtingere inesse: A vero alicui C inest: quare ex necessitate B alicui C nō inerit.

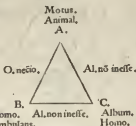
Coniugatio ex maiori de nec̄io, minori de iesse negatiua: quæ maioris conuersione ostenditur.

Rursus sit prædicatiua vniuersaliter & necessaria, & ponatur ad B prędicatiuum. Si itaque A omni B ex necessitate inest: C vero alicui non inest: quòd itaque non inerit B alicui C manifestum, sed non ex necessitate. ijdem nanq;

nanq; termini erunt ad demõstrationem, qui & in vniuersalibus syllogismis.

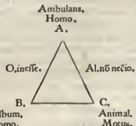
Alia negatiua particularis codẽ pacto disposita, q̃ ad modos, sed diuersimode q̃ ad ppõnes.

Alij accipiũt loco terminorum, motus, ambulãs, homo. & ita & in sequẽti cõiugatione.

Sed neque, si priuatiuum necessarium acceptum sit in parte, est conclusio necessaria: per eosdem nanque terminos demonstratio, * vno solo transumpto.

* Ait Alex. Quædã exẽplaria habẽt hæc verba. quod Alb. dixit, sed aliẽ ordinãdi sũt termini.

Alia negatiua particularis inutilis ppõnib*, quo ad modos.

De mistione Necessariæ & Absolutæ in Secunda figura. Cap. XI.

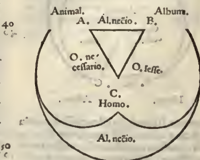
SEd in Secunda figura, cùm fuerit propositio negatiua necessaria, conclusio erit necessaria. si uero affirmatiua necessaria extiterit, nõ erit conclusio necessaria. Sit ergo primum vniuersalis negatiua maior necessaria, & affirmatiua vniuersalis minor absoluta. puta in exemplo si dicamus, omne C est B in actu: & nullum A B ex necessitate: quoniã igitur negatiua conuertitur, redibit hæc ad speciem primæ figuræ, in qua maior est negatiua necessaria & minor absoluta. quare conclusio proculdubio necessaria erit, secundum q́ declaratum fuit. Consimiliter etiam hoc idem accidet, si ponatur minor negatiua vniuersalis necessaria & maior absoluta. quoniam conuertitur nullum C B: & fit nullum B C ex necessitate: & omne A B absolute: quare concluditur in prima figura, nullum A C ex necessitate, quemadmodum supra exposuimus. & cùm conuersa fuerit conclusio, redibit quæsitum. Quòd si fuerit propositio affirmatiua necessaria, & negatiua absoluta, concludetur absoluta: quoniam negatiua absoluta, cùm conuertitur, efficitur maior in prima figura. sed iam in hac declarauimus, si fuerit maior in prima figura non necessaria, quòd conclusio erit non necessaria, sed absoluta. iam enim declaratum fuit per viam ad impossibile, quòd conclusio non est necessaria, sed absoluta, cùm fuerit affirmatiua necessaria, & hoc, si posuerimus, quòd conclusio huius syllogismi sit, nullum C est A ex necessitate. sed iam in propositionibus huius syllogismi fuerat, quòd omne C est B ex necessitate. quòd si conuerterimus affirmatiuam vniuersalem, fiet aliquod C B: & nullum C est A ex necessitate: concludetur, secundum quòd declarauimus in prima figura, quòd aliquod B non est A ex necessitate. sed iam posueramus, quòd A non est B absolute: quare, si conuertamus, verum etiam erit, quòd B nõ est A absolute. quòd si B non sit A absolute, iam erit possibile, vt omne B sit A absolute, quoniam absoluta est de natura possibilis. sed iam fuerat conclusio, quòd aliquod B non est A ex necessitate, quod fieri non potest & non cohæret. Et hac eadem declaratione palam fit, si necessaria affirmatiua maior extiterit, & negatiua absoluta minor. & hoc, quoniam concludit duo contraria. Consimiliter monstratur etiam per terminos, quòd conclusio in his duabus speciebus non est necessaria. puta, sit loco A album: loco B animal: loco C homo: & componatur syllogismus ita, omnis homo ex necessitate animal: nullum album in actu est animal: & concluditur, nullus homo est albus. sed hoc non est necessarium: quoniam homo potest & esse & non esse album. Et secundum hoc etiam modus conclusionis in duobus syllogismis particularibus huius figuræ sequitur modum propositionis negatiuæ. Huius autem monstratio est hęc eadem, hoc est per conuersionem & impossibile in loco, in quo fit impossibile duobus syllogismis vniuersalibus huius figuræ, & per eosdem etiam terminos.

In Secunda figura, si negatiua fuerit necẽia erit cõclusio necessaria: si affirmatiua, non erit cõclusio necessaria: q̃ñ non reuertit ad primam ex maiori necessaria.

Absoluta ꝓpõ est æquiualẽs possi.

Mistio Necessarij & Inesse in Tertia figura. Cap. XII.

SEd in Tertia figura, cùm termini sint vniuersaliter ad medium, & ambæ propositiones prædicatiuæ, si vterlibet necessarius existat, & conclusio erit necessaria. sin autem hoc prædicatiuũ, illud vero priuatiuum sit, cúm priuatiuum sit necessarium, & conclusio erit necessaria: quando autem prædicatiuum, nõ erit necessaria. Sint enim primum ambæ prædicatiuæ propositiones: & A & B omni C insint: necessarium vero sit A C: quoniam igitur B omni C: & C alicui B inerit, eò q́ vniuersale secundum partem conuertitur: quare, si omni C inest A ex necessitate: & C alicui B: necessarium est A alicui B inesse. nam B sub C est. fit igitur rursus prima figura.

Coniugatio ex maiori necessario minori de inesse, vtraq; affirmatiua.

Consimiliter monstrabitur & si B C est necessarium. conuertitur enim C cum aliquo A: quare, si omni C B ex necessitate inest: & A alicui B inerit ex necessitate.

Rursum

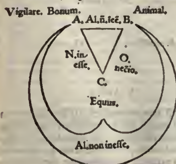
Coniugatio superiori opposita quo ad modū.

Rursum sit A C priuatiuum: B C vero affirmatiuum: priuatiuum autem necessarium. quoniam igitur conuertitur C cum aliquo B: A vero nulli C ex necessitate: neq; B alicui inerit A ex necessitate. nam B sub C est.

Coniugatio ex maiori de necio minori de inesse vtrib⁹, altera negatiua, altera affirmatiua.

Si vero prædicatiuū necessarium, non erit conclusio necessaria. Sit. n. B C prædicatiuum & necessarium: A C vero priuatiuū et non necessarium: qm̄ igitur cōuertitur affirmatiuū, ierit & C alicui B ex necessitate. quare si A nulli C: C vero alicui B: A alicui B nō inerit: sed non ex necessitate. mōstratum est enim in prima figura, q priuatiua propositione nō necessaria existente, neq; conclusio erit necessaria.

Coniugatio superiori opposita, q ad modos.

Termini legas i figura.

Amplius per terminos planum fieri possit. sit enim A bonum: B animal: C vero equus. contingit igitur bonum nulli equo inesse: animal autem necesse omni inesse: sed non necesse animal quippiam nō esse bonum, siquidem contingit omne bonum esse. Sin autem non hoc possibile: sed vigilare, aut dormire, terminum ponendum. omne nanq; animal horum est susceptiuum. Si igitur termini vniuersaliter ad medium sint, dictum est, quādo erit conclusio necessaria.

Si vero hic quidē vlr, ille aūt in parte, vtrisq; prędicatiuis exñtibus, si vniuersale sit necessarium, & conclusio erit necessaria. demonstratio vero eadem, quæ & prius. conuertitur enim & prædicatiuum in parte. Si itaque necesse est B omni C inesse: A vero sub C est: necesse est B alicui A inesse. sed, si B alicui A, & A alicui B inesse necessarium. conuertit enim.

Coniugatio ex maiori de inesse, minori necia particularis affirmatiua.

Similiter & si A C sit necessarium, vniuersaliter existens. nam B sub C est.

Coniugatio ex superiori opposita, q ad ppōnum quantitates.

Si vero quod iñ partē necessarium est, non erit conclusio necessaria. Sit enim B C in parte & necessarium: A vero oi C insit, non tamē ex necessitate: conuerso igitur B C, prima efficitur figura: & vniuersalis quidem propositio non

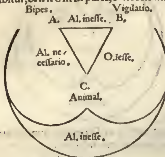
necessaria, quæ autem in parte necessaria. sed cũ ita se habeant propositiones, non erat conclusio necessaria: quare neq; in his. Amplius & ex terminis manifestum. sit A vigilatio, B bipes, in quo autem C animal. B igitur alicui C necesse est inesse: A vero ipsi C contingit: & A ipsi B non necessarium. non enim necesse bipes aliquod non dormire, aut vigilare.

Coniugatio altera ex maiori de inesse, minore necessaria, affirmatiua particularis.

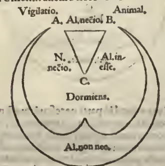
Consimiliter & per eosdẽ terminos monstrabitur, & si A C sit in parte, & necessarium.

Coniugatio superiori opposita, q ad propositionum quantitatem.

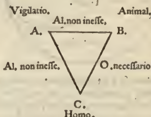
Si vero hic quidẽ prædicatiuus, ille autem priuatiuus terminorũ, quando vniuersale priuatiuum sit & necessariũ, et conclusio erit necessaria. Si enim A C nulli contingit: B vero alicui C inest: A alicui B necesse non inesse.

Coniugatio ex minori negatiua vli de necio, minori affirmatiua pticulari de inesse.

Quãdo autem affirmatiuum necessarium positum sit vniuersaliter existẽs, aut in parte, aut priuatiuum ẽm partem, non erit conclusio necessaria: nam alia quidem eadem, quæ & in prioribus, dicẽmus. Termini vero, qñ sit vniuersale prædicatiuum necessarium, vigilatio, animal homo: medius, homo.

Coniugatio ex maiore negatiua particulari de inesse minori affirmatiua vli de necio.

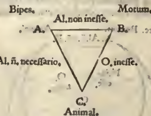
Quando autem in parte prædicatiuum sit necessarium, vigilatio, animal, album. necesse est nanq; animal alicui albo inesse: vigilatio autem contingat nulli: & non necesse alicui animali non inesse vigilationem.

Coniugatio ex maiori negatiua vli de inesse minori affirmatiua particulari de necessario.

Sed quando priuatiuum in parte existens necessarium sit, bipes, motum, animal: animal, medium.

Coniugatio ex maiori negatiua particulari de necessario, minori affirmatiua vli de inesse.

Planũ itaq;, q inexistendi syllogismus non est, nisi vtraeq; sint propositiones inexistentes: sed necessarij est, et cũ altera solùm sit necessaria. In vtrisque vero, & cùm prædicatiui & cùm priuatiui syllogismi sint, necesse alteram

ram propositionem consimilem esse conclusionem. dico autem, si inexistens, inexistentem: si necessaria, necessariam. Quare & hoc manifestum, ꝙ non poterit conclusio aut necessaria, aut inexistens esse, nisi accipiat necessaria, aut inexistens propositio. De necessario itaq; quō fit, & quam habet ad inexistens differentiam, dictum est quasi sufficienter.

Complicatio absolutæ & necessariæ in Tertia figura. Cap. XII.

In Tertia figura, conclusio sequitur modum ppōnis, quæ nō conuertitur: quā prima fit maior in Prima figura.

IN Tertia vero figura modus conclusionis semper sequitur propositionem, quæ non conuertetur: quā propositio hæc in potentia est propositio maior in figura prima. sed iam declaratum fuit, ꝙ modus conclusionis in prima figura sequitur propositionem maiorem. & hoc est contrarium dispositioni, quę est in secunda figura: quoniam in ipsa modus conclusionis sequitur modum propositionis, quæ conuertitur. quia propositio, quę conuertitur hac in figura, est in potentia maior in figura prima. & hoc, quoniam minor in secunda figura est eadē, quæ & in prima, & maior in ipsa conuertitur. maior autem in figura tertia est eadem, quæ & in prima figura, & minor conuertitur. & ordo iste disponitur fm ꝙ monstratur conclusio sua p conuersionem, & id, quo monstratur per positionem: & quoniam potentia specierum, quæ monstrantur p positionem, est etiam potentia specierum, quæ monstrantur per conuersionem. Quod cùm penitus certum extiterit, si ponantur duæ propositiones fm dictū Arist. vniuersales affirmatiuæ, vtra ipsarum fuerit necessaria, iam conclusio erit necessaria. & hoc, cùm conuerterimus absolutam vniuersalem fm partem, & fiet in figura prima, ea quæ habet maiorem vniuersalem necessariam, & minorem absolutam in parte, & concludet conclusionem necessariam in parte, fm ꝙ expositum fuit. Sin autem ea, quam conuertimus, fuerit minor in hac figura, hoc est, cùm maior sit necessaria, dispositio in hoc est manifesta, hoc est, quoniam concludit sine conuersione conclusionis. Quòd si conuertamus maiorem, quæ sit absoluta, & sit minor hac in figura vniuersalis necessaria, monstrabitur hoc per duas conuersiones, per conuersionem propositionis, & conuersionem conclusionis: fm ꝙ expositum fuit. Quòd si vna vniuersalium affirmatiua fuerit & altera negatiua, modus conclusionis necessario, sequetur modum negatiuæ: quoniam affirmatiua conuertetur, & erit negatiua maior in prima figura: quæ si fuerit necessaria, conclusio etiam erit necessaria fm id, quod expositū fuit: si vero fuerit absoluta, & cōclusio erit absoluta. Quòd si fuerit una duarum propositionum in hac figura, hoc est in concludente vniuersalis, & altera particularis, et fuerint affirmatiuæ, sequetur conclusio vniuersalem ex ipsis: quoniam ea est, quæ non conuertitur in hac figura. si enim conuerteretur, esset syllogismus ex duabus particularibus. sed iam declaratum fuit, quòd non concludit. postea igitur quàm non conuertitur, erit maior in prima figura. Sin autem extiterit vna ipsarum affirmatiua, & altera negatiua, modus conclusionis sequetur modum negatiuæ. quoniam negatiua, si fuerit hac in figura vniuersalis, erit maior in prima figura: propterea quòd fieri nequit, vt minor in prima figura sit negatiua. si vero fuerit particularis potentia sua secundum declarationem positionis, est potentia vniuersalis negatiuæ secundum id, quod declaratum fuit in positione.

In negatiuis vlib⁹, si negatiua fuerit neccīa, erit cōclusio necessaria: si affirmatiua, non erit.

De Contingenti, & propositionum secundum Contingens conuersionibus. Cap. XIII.

DE contingēti vero post hæc dicamus, quando, & quomodo, & per quę erit syllogismus. Dico autem contingere & contingens, quod cùm nō sit necessarium, si ponatur inesse, nihil erit propter hoc impossibile: nanque necessarium, æquiuoce contingere dicimus. Quòd autem hoc est contingens, manifestum & ex negationibus & affirmationibus oppositis. nam non contingit inesse, & impossibile inesse, & necesse non inesse, aut eadem sunt, aut consequentia seinuicem: quare & opposita, contingit inesse, & non impossibile inesse, & non necesse non inesse, aut eadem sunt, aut consequentia seinuicem: de omni enim affirmatio, aut negatio erit. igitur contingens non necessarium, & non necessarium contingens. Accidit autem omnes, quæ secundum contingens sunt propositiones, conuerti inter se: dico autem non affirmatiuas cum negatiuis, sed quæcunque affirmatiuam habent figuram, secundum oppositionē: vt, contingere inesse, cum eo quod est, contingere non inesse: & omni contingere, cum eo quod est, nulli contingere, vel non omni: & alicui, cum eo quod est, alicui non. eodem autem modo & in alijs. Quoniam. n. contingens non est necessarium: non necessarium vero contingit non inesse: planum, ꝙ si contingit A inesse B, contingit & nō inesse: & si omni contingit inesse, et omni contingit non inesse. Consimiliter autem & in affirmationibus in parte: nanque eadem demonstratio. verum tales propositiones affirmatiuæ sunt, & non priuatiuæ. Contingit enim ad similitudinem ipsius esse ordinatur, quemadmodum dictum est prius. Determinatis vero his, rursum dicimus, quòd contingere secundum binos dicitur modos. Vnū, eo quod vt plurimum fit, & deficit necessarium, vt canescere hominem, vel augeri aut minui, aut penitus, quod aptum natum est esse: hoc enim non continuum quidem habet necessarium, propterea quòd non semper est homo: atqui dum homo sit, aut ex necessitate, aut vt plurimum est. Alium, ipsum infinitum, quod & sit & non sit possibile: vt ambulare animal, aut ambulante terręmotum fieri, aut oīno quod à fortuna fit. nil enim magis sic aptum est natum, quàm in contrarium. Conuertitur itaque secundū oppositas propositiones vtrunque contingentium, non eodem tamen modo: sed quod aptum natum est esse cum eo, quod est, non ex necessitate inesse: sic enim

Vide Secundo de Interpretatione cap. 5.

Quo pacto conuertantur ppōnes de contingēti.

contingit non canescere hominem: ipsum vero infinitum, cum eo quod est nihil magis sic, quàm illo modo se habere, aut habitum ire. Verum scientia ac syllogismus demonstratiuus de ipsis quidem infinitis non est, eò quod inordinatum est medium: de apte vero natis est. & ferme rationes & cõsyderationes fiunt de sic contingentibus: de illis autem accidit quidem fieri syllogismum, non tamen consueuerunt quæri. Hæc igitur magis determinabuntur in sequẽtibus. Sed nunc dicamus, quãdo, & quomodo, & quis erit syllogismus ex contingentibus propositionibus.

Tractatus de syllogismis, qui componuntur ex propositionibus Possibilibus. De natura ipsius Possibilis. Cap. XIII.

Definitio poss.

Hic sumit Philosoph⁹ poss. vt comprehẽdit id, q̃d est i actu, & q̃d in potentia.

DIxit. Oportet autem nunc, vt dicatur, quando erit syllogismus ex propositionibus possibilibus, & quomodo erit, & in quo erit. Possibile igitur vniuersaliter est, quod nõ est necessariũ: quod'q; cùm ponitur esse, non accidit ex hoc impossibile. & vult per possibile hoc in loco illud, quod comprehendit rem existentem in actu, & priuatam: & per necessarium, omnes species, de quibus dicitur necessariũ, hoc est necessarium absolutum, et necessarium relatum ad tempus aliquod, siue præteritum, siue præsens, siue futurum: & ad futurum non id, de quo dicitur necessarium per æquiuocationem: hoc enim est possibile, cuius intendimus hic definitionẽ tradere.

Declaratio definitiõis possibilis.

Quod'q; hęc sit definitio possibilis, apparet ex eo, quòd nõ possunt duo contradictoria simul esse vera. q̃m hoc, quod dicimus, non possibile est esse, & impossibile est esse, & necesse est non esse contradicit huic quod dicimus, possibile est esse, non impossibile est esse, non necesse est nõ esse, & ista sequũtur seinuicem: hoc est ex hoc quod dicimus, non possibile est esse, sequitur quod dicimus, impossibile est esse, & quod dicimus, necesse est non esse: quemadmodum ex hoc, quod dicimus, possibile est esse, sequitur non impossibile est esse, et non necesse est non esse. Quod cùm ita sit: & oporteat, vt de omni dicatur aut negatio, aut affirmatio: de hoc igitur, quod dicimus, possibile est esse, oportet ut verificetur nõ necesse est esse, posteaquam falso de ipso dicitur necesse est esse. & propterea conuertitur hoc, vt dicamus, omne possibile non est necessarium, & quod non est necessarium est possibile.

Nõ necẽm conuertitur cũ possibili.

Et propter hoc videtur, q genus huius definitiõis sit illud, quod significat dictio, quod: et hoc est res comprehendens inexistens & priuatum, quemadmodum diximus, & differentia sua est, quod dicimus, non est necessarium. Et quod in ea additur, q cùm ponitur esse, ex eo non sequit impossibile, est proprium ex proprijs possibilis, non differentia ex differentijs ipsius.

Nota q̃d sit ppriũ poss.

Alia expositio definitionis possibilis, sm expõnem Abumazaris & aliorum.

Et ista est ex sententia Abumazaris in hac definitione. ipse enim existimat, q hoc dictum sit differentia vltima in definitione: ita q intelligat quod dicimus, non est necessarium, q inuentio sua non est necessaria in futuro, quemadmodum eclipsis Lunę. Et quoniam nõ esse verificatur de impossibili, propterea additur, cùm ponitur esse, non accidit ex hoc impossibile. & propter hoc erit genus possibilis, priuatum: differentia vero ipsi propria est hæc, si ponitur esse, non accidet ex ipso impossibile. & hęc est opinio plurimorum expositorum ex Peripateticis.[a] Proprium autem propositionum possibilium est, vt affirmatiuæ sequantur negatiuas, & negatiuæ affirmatiuas, hoc est negatiuas possibiles, non negatiuas possibiles: & sunt illæ, quæ affirmant possibilitatem, et negant inuentionem, non autem quæ negant possibilitatem: q̃m hæ contradicunt possibilibus, sm q expositũ fuit in enarratione περὶ ἑρμηνείας. & hoc, quoniam ex eo, quod dicimus, possibile est esse, sequitur quod dicimus, possibile est non esse. hæc nanq; est natura possibilis, hoc est vt sit aptum natum esse & non esse. & hæc consequentia inuenitur in omnibus speciebus oppositorum, quæ sunt in hac materia. & hoc, q̃m ex eo quod dicimus, possibile est inesse omni, sequitur possibile est inesse nulli: & ex hoc, quod dicimus, possibile est inesse alicui, possibile est non inesse alicui: & in contrarium horum duorum.

a Propriũ ẽ ppõnũ possibilium, vt affirmatiuæ sequant negatiuas, & negatiuæ affirmatiuas.

At demonstratio super hoc est: quoniam possibile non est necessariæ inuentionis: & quod possibile est esse, possibile est non esse, cùm non sit necessarium non esse. Propositiones autem, quas hic posuimus negatiuas, re vera sunt affirmatiuæ indefinitæ, sm q declaratum fuit in libro περὶ ἑρμηνείας: quoniam dictio non, non coniungitur in ipsis eum modo, sed cum dictione inuentionis. & hoc, quemadmodum quod coniungitur cum prædicato in enunciationibus non modalibus.

Demõ, q i ppõnib⁹ possibilib⁹ affirmatiuas sequant negatiuæ, & econtra.

Diuisio possibilis.

Possibile autem trifariam dicitur. Vno modo possibile vt in plus: vt canescere hominem in senectute, & pubescere in tempore adolescentiæ. Secundo, possibile in minus, & hoc est oppositum possibili vt in plus: vt q non canescat homo in senectute, & non pubescat in tempore adolescentiæ. Tertio possibile secundum æqualitatem, quod æque possibile est esse & non esse: veluti dilaniare hunc pannum, aut non dilaniare. Possibile vero ęqualiter ita se habet, vt affirmatiua sequatur negatiuam, & negatiua affirmatiuam æqualiter. Quod autem est in plus, ita se habet, ut affirmatiua ipsius sequatur negatiuam in minus, et negatiua ipsius affirmatiuam in minus. Quod vero est in minus, sic se habet, vt affirmatiua ipsius sequatur negatiuam, & negatiua affirmatiuam sm plus. quoniam enim possibile est, vt homo canescat sm plus in senectute, possibile etiam erit, vt non canescat in ipsa sm minus. De possibili igitur sm minus & possibili æqualiter non agit ars Demõstratiua, sed de ipsis agunt artes multę, quemadmodum Oratoria agit de possibili æqualiter: & ars Augurandi, & ars Excantandi pertractant de possibili sm minus.[a] Sed intentio in præsentia est dicere, q̃uo scire possimus, quando est, & quando non est syllogismus ex propositionibus possibilibus absolutę, hoc est sm q sunt possibiles, aut in plus, aut æqualiter, aut in minus: quoniam hoc in libro cõsyderamus de forma, non autem de materia syllogismi.

De possi sm min⁹ & ęqualiter nõ agit ars demõstratiua, sed aliæ quædam.

a Intẽtio huius libri ẽ loqui de ppõnib⁹ possibilibus, sm q possũt absolute, de vero possibili, nõ descendendo tñ ad spẽs ei⁹, quę fiant ex eis syllogismi.

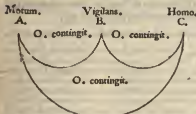
De syllogismis ex ambabus de Contingenti in Prima figura. Cap. XIIII.

Quale sit dictum de omni in propositionib⁹ contingentib⁹.

SEd quoniam cõtingere hoc huic inesse, bifariam erit accipere: aut enim cui inest hoc, aut cui cõtingit ipsum inesse: A nãq; contingere, de quo B, horum alterum significat, aut de quo dicitur B, aut de quo contingit dici: A vero de quo B, vel A contingit omni B, nihil differt: manifestum igitur q bifariã dici posset, A contingere omni B inesse. Primum igitur dicamus, si de quo B contingit ipsi C, & de quo A ipsi B, qs erit et qualis syllogismus: sic enim & propositiones vtrę; accipiuntur sm cõtingere. cùm vero de quo B inest, A contingat: illa quidem inexistens, illa autem contingens:

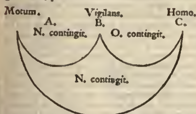
tingens. quare ab ijs quæ consimilis sunt figuræ incipiendum, quemadmodũ & in alijs. Quando itaq; A omni contingat B: & B omni C, erit syllogismus perfectus, quòd A omni C contingit inesse. hoc aũt manifestũ ex definitione: contingere nanq; oĩ inesse sic dicebamus.

Prima coniugatio vtilis.

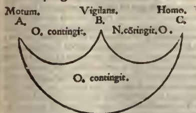
Consimiliter & si A contingit nulli eorum quæ sunt B: B vero contingit omni C: quòd A contingit nulli C. de quo enim B contingit, A non contingere, hoc erat nullum omittere contingentium, quæ sub B.

Secunda coniugatio vtilis.

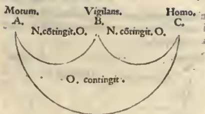
Cùm vero A omni B contingat: B vero nulli contingat C: per sumptas quidem propositiones nullus fit syllogismus. conuersa autem B C secundum cõtingere, idem erit, qui prius. nam, quoniam contingit B nulli C inesse, contingit & omni inesse. hoc autẽ dictum est prius. quare quoniam B omni C: A vero omni B: rursus idem efficietur syllogismus.

Tertia coniugatio vtilis, nõ ex se, sed ob minoris cõuersionẽ.

Cõsimiliter & si ad vtrasq; propositiones negatio ponatur cum eo quod est contingere. dico autem, veluti si A nulli contingit B: & B nulli C. per sumptas enim propositiones nullus fit syllogismus: conuersis vero, rursus idẽ erit qui prius.

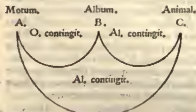
Quarta coniugatio vtilis, per vtriusq; propositionis cõuersionem.

Planum itaque, quòd negatione posita ad minus extremum, vel ad vtrasq; propositiones, aut non fit syllogismus, aut fit quidem, sed non perfectus: ex conuersione nanq; concluditur necessarium.

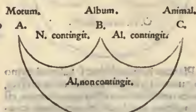
Sin autẽ hęc quidem propositionum vniuersaliter accepta sit, illa vero in parte, vniuersali posita ad maius extremum, syllogismus erit perfectus. Si enim A omni contingit B: B autem alicui eorum quæ C contingit: A alicui C contingit. hoc autem manifestum ex definitione eius quod est, de omni contingere.

Quinta coniugatio vtilis.

Rursus si A contingit nulli B: sed B alicui C contingit inesse: necesse A contingere alicui C non inesse. demonstratio autem eadem.

Sexta coniugatio vtilis.

Si vero propositio in parte priuatiua accepta fuerit, vniuersalis autem affirmatiua, positione vero consimiliter se habeant: puta, A omni B contingit: sed B alicui C contingit non inesse: per assumptas quidem propositiones nõ fit manifestus syllogismus; verum si eam quę in parte est cõuerterimus, & ponamus B

alicui

alicui C contingere inesse, eadem erit conclusio, quæ & prius, quemadmodum in ijs, quæ à principio.

Septia cōiugatio vtilis, p conuersionē minoris.

Motum. A. | Album. B. | Animal. C.
O. contingit. | Al. ñ cōtīg. Al.
Al. non contingit.

Quòd si quæ ad maius extremum in parte sit accepta, quæ vero ad minus vniuersaliter, siue vtræque affirmatiue positæ fuerint, siue priuatiue, siue non consimilis figuræ, siue vtræq; indefinitæ, aut secundum partem, nullo modo erit syllogismus. Nil enim prohibet B transcendere A, & non prædicari in equis. quo autem transcendit A, accipiatur C: huic n. neq; omni, neq; nulli neq; alicui, neque alicui non contingit A inesse: siquidem conuertuntur propositiones, quæ secundum contingere, et B pluribus cōtingit, quàm A inesse. Amplius & ex terminis planum: ita nanq; se habentibus propositionibus, primum vltimo et nulli contingit, & omni inesse necessarium. Termini vero communes omnium, ꝙ ex necessitate insit, animal, album, homo: ꝙ nō contingat, animal, album, indumentum.

Omniū pticularium aut indefinitarū inutilium cōiugationū cōmune exemplum.

Alexāder assumit hos terminos, tanꝗ vertores, Album, ambulans, cygn⁹, coruus.

Animal. A. | Album. B. | Homo. Indumētū. C.
Al. contingit. | O. cōtin. N. cōtī.
Al. nō cōtingit. | Al. cō. Al. ñ cō.
O. N. ex necessitate.

Planum itaq;, quòd hoc se habentibus modo, nullus fit syllogismus. Aut enim existēdi, aut ex necessitate, aut contingendi omnis est syllogismus. quòd quidem inexistendi ac necessarij nō sit, planum: affirmatiuus enim priuatiuo tollitur: priuatiuus autē affirmatiuo. superest igitur, vt contingendi sit. hoc autem fieri nequit: monstratū enim est, quòd ita terminis se habentibus, & omni postremo necesse est primum, et nulli contingere inesse. quare esse non posset contingendi syllogismus: necessarium nanq; non erat contingens. Manifestum itaq;, & quòd si vniuersaliter termini extiterint in contingentibus propositionibus, semper fit syllogismus in prima figura: & si prædicatiui & si priuatiui fuerint. præterq; ꝙ si prædicatiui quidem sint perfectus: si vero priuatiui, impfectus. Accipere autem opus est contingere, nō quod in necessarijs; sed secundum dictam determinationem. plerunq; autem latet quod tale est.

Complicatio Possibilis in Prima figura. Cap. XIIII.

POstea igitur ꝙ hoc iam est stabilitū, loquamur de syllogismis, qui componūtur ex propositionibus possibilibus in Prima figura. Et incipiamus primo ab vniformibus, posteà à mistis. & dicamus ꝙ numerus syllogismorum perfectorum concludentium in hac materia, est idem cū numero syllogismorum concludentium in materia absoluta & necessaria. Et hoc, qm̄, si ponamus, omne quod est C est B possibiliter: & omne quod est B est A possibiliter: sequetur ꝙ omne quod est C est A possibiliter. Et hoc planum consimiliter ex dispositione dicti de omni, aut negationis ab omni. & hoc, qm̄ dispositio eius, quod dicimus, omne B est A possibiliter, significat ꝙ omne illud, quod disponitur per B possibiliter, aut in actu: hoc est, omne illud, quod est B in potentia aut in actu, est A possibiliter, i. ꝙ A de ipso possibiliter dicitur. cùm itaq; posuerimus, ꝙ C disponitur per B possibiliter, sequitur vt A sit in C possibiliter. Et cōsimiliter si maior fuerit vniuersalis negatiua, & minor affirmatiua vniuersalis. vt si dicamus, omne C est B possibiliter: & nullū B est A possibiliter: sequitur itidem ex eo, ꝙ A est pars possibiliter ipsius B, vt A negetur possibiliter ab omni C. Quòd si ex duabus propositionibus maiòr vniuersalis fuerit affirmatiua & minor negatiua, non erit syllus: qm̄ non erit in ipsis cōditio dicti de omni, hoc est, vt sit minor extremitas disposita per medium, i. disposita p mediū dispōne affirmatiōis, sm id quod dictum est: sed tā erit sylls, eo ꝙ propositio affirmatiua hac ī materia sequit ex negatiua, sed nō erit pfectus: qm̄ monstratio sua est per rem additam dispositioni dicti de omni. & hoc est, quod vocauit Arist. hac in materia conuersionem. & hoc, qm̄ si ponamus loco propositionis negatiuæ eam quæ ex ipsa sequitur, i. affirmatiuam, tunc sequitur vt ex hac efficiatur species prima huius figuræ, quæ constat ex ambabus vniuersalibus affirmatiuis. Maxima vero vtilitas, quę inuenit in huiuscemodi syllogismis, est, cùm fuerit vniuersalis negatiua sm minus, qm̄ conuertitur in eam, quæ est sm plus, quæq; plus facit. Et consimiliter cùm fuerint propositiones vniuersales in hac figura negatiuæ, nō erit syllogismus perfectus: qm̄ non inuenitur in ipsis dispositio dicti de omni, sed jam erit syllogismus perfectus, cùm ambas negatiuas conuerterimus ad affirmatiuas sequentes ex ipsis, aut conuerterimus negatiuam minorem ad affirmatiuam sequentem ex ipsa. Maxima autem vtilitas, quæ inuenitur in hac conuersione est, cùm fuerint negatiuæ, sm minus: qm̄ huiuscemodi syllogismi conferunt Dialecticæ: & est cautela bona ī ea arte. & hoc, qm̄ interrogās, intendit, vt admittantur propositiones sm plus, vt ex ipsis concludat affirmatiuam sm plus: & timet si inter interrogandum monstrauerit aliquid super propositionibus concludentibus istam conclusionem, ne admittat respondens. & ideo interrogat negatiuas sm minus; nō enim sentiet quod sequitur ex hoc, & admittet eas.

Nota quid sit dictum de oī in ppōnibus de poss.

Ex maiore affirmatiua cōtīgente & minore negatiua non fit sylls ī pria, nisi ad affirmatiuā reducatur.

Sylli habentes mistiones vtiles in Dialectica.

Cautela dialectica.

Quòd si vna duarum propositionum extiterit vniuersalis & secunda particularis, & vniuersalis sit maior & particularis minor, si minor fuerit affirmatiua,

Sylli pticulares ex his habentes de contingenti.

erit

erit syllogismus perfectus, siue maior extiterit vniuersalis negatiua, siue affirmatiua. & hoc planum est ex dispositione dicti de omni. Quòd si minor fuerit negatiua, nō erit syilogismus perfectus: sed erit imperfectus, cùm minorem conuerterimus ad affirmatiuam, quæ ex ipsa sequitur. Quòd si maior propositio extiterit particularis, & minor vniuersalis, non erit syllogismus omnino, neq; perfectus; neq; imperfectus: siue fuerint simul affirmatiuæ, aut simul negatiuæ: aut vna ipsarū affirmatiua & altera negatiua. Et hoc, qm̄ in ipsis non inuenitur dispositio dicti de omni, neq; per conuersionem, neq; ex substantia propositionum. & hoc, qm̄ si dicamus, omne C B: & aliquod B A: nihil prohibet, vt B intret sub aliquod, quo A transcendit B, hoc est, quo negatur ab A negatione necessaria. quare non sequit̃ propter hoc, vt sit omne C A possibiliter, & etiam vt non sit in aliquo ipsius possibiliter. qm̄, si non fuerit, omne C A possibiliter, non erit verum, q̃ nullum C sit A possibiliter. consimiliter ni verum etiam fuerit, q̃ aliquod C est A possibiliter, non erit etiam verum, q̃ aliquod C non est A possibiliter. Iam igitur mōstratum est q̃ oēs istæ species non concludunt, siue fuerint particulares simul, siue maior particularis & minor vniuersalis, ex terminis. qm̄ hi concludunt aliqn̄ affirmatiuam & aliquando negatiuam, hoc est negatiuam necessariam, et affirmatiuam necessariam. Termini autem concludentes affirmatiuam, homo, album, animal. & hoc, quoniam aliquis homo est album possibiliter: & aliquod album animal possibiliter: & conclusio, q̃ aliquis homo est animal ex necessitate. Concludentes vero negatiuam, pānus, album, animal. & hoc, quoniam aliquis pannus est album possibiliter: & aliquod album animal possibiliter: et conclusio, q̃ nullus pannus est aial. Et consimiliter accidit, cùm accipimus minorem vniuersalem. quemadmodū si dicamus, omnis homo potest esse album: & aliquod album potest esse animal: et omnis homo animal. & omnis pannus potest esse album: & aliquod album potest esse animal: & nullus pannus est animal, quæ est conclusio. Cùm igitur termini accepti in hac compositione aliquando significēt affirmatiuam necessariam, & aliquādo negatiuam necessariam, monstratur q̃ hæc complicatio non est syllogismus oīno ad conclusionem ex conclusionibus cuiuscunq; materiæ, hoc est, siue ponatur absoluta, siue necessaria, siue possibilis. & hoc, qm̄ dum concludit aliquādo negatiuam necessariam, & aliqn̄ affirmatiuam necessariam, significat q̃ non concludit conclusionem aliquam necessariam. & qm̄ concludit necessariam, significat q̃ non concludit conclusionē absolutam, neq; possibilem: qm̄ absoluta & possibilis non sunt necessariæ. Sunt igitur syllogismorum concludentium hac in figura, & in hac materia species octo, cū non numeratur indefinita pręter particularem: quatuor perfectę & hæ sunt, quæ in alijs etiam materijs concludunt: & quatuor imperfectæ, & hæ sunt appropriatæ huic materiei. Quod autem dixit Themistius, q̃ in his quatuor imperfectis non est vtilitas penitus. nanq; si negatiuę extiterit, & posuerimus ipsas à principio s̃m plus, conuertentur ad eas, quæ sunt s̃m minus, sed hę ad artem nihil omnino faciūt: sin autem propositiones istę fuerint s̃m minus, non fiet de ipsis quæstio in arte aliqua ex artibus, quæ ponunt propositiones in quæstionem, neq; ponuntur etiam principiū in artibus facientibus quæstionem: dictū inquam hoc est impossibile. qm̄ iam exposuimus modum, s̃m quem fiunt, ac s̃m quem conferunt arti Dialecticæ, hoc dicimus, si admiserimus, q̃ ars non faciat propositiones s̃m minus: qm̄ verisimile est, vt qui de hac natura īquirit, ipsas etiam faciat, & hæc est actio scientiæ Diuinæ.

c. 3

Syllis ex contingentibus inutiles.

Obliquare concludētes ex termis affirmatiuā necessariam & negatiuā necessariā, sunt species inutiles.

Sylli cōcludentes in prima figura ex vniuersalib. de cōtigenti sūt octo: quatuor pfecti & quatuor īperfecti.

Dictus Themistij.

Contra Themistium.

Mistio Contingentis & Inexistentis in Prima figura. Cap. XV.

Sin autem hæc inesse, illa propositionum accipiatur cōtingere, cùm quæ ad maius est extremum contingere significet, & perfecti omnes erunt syllogismi, & cōtingentis secundum determinatam determinationem: cùm vero quæ ad minus, & imperfecti omnes, & priuatiui syllogismi contingentis, non secundum determinationem, sed eius, quod est nulli, aut non omni ex necessitate. si enim non omni aut nulli ex necessitate contingere dicimus, & nulli & non omni inesse.

Contingat nanq; A omni B: B vero omni C ponatur inesse: quoniā igitur C est sub B: omni autem B contingit A: planum q̃ & C oī contingit. fit itaq; perfectus syllogismus.

Disputans. A. — Ambulans. B. — Homo. C.

O. contingit. — O. inesse.

O. contingit.

Prima coniugatio ex contingēti & de inesse, cōcludens de contingenti.

Consimiliter & si A B propositio extiterit priuatiua: B C vero affirmatiua: & A C quidem contingere: B C autem inesse accipiatur: perfectus erit sylls, q̃ A contingit nulli C inesse.

Disputans. A. — Ambulans. B. — Homo. C.

N. contingit. — O. inesse.

N. contingit.

Secunda idē concludens, s. contigens.

Quòd igitur, si inexistens ad minorē ponatur extremitatem, perfecti fiāt syllogismi, manifestum. Sed q̃ dum ecōtrario se habeat, erunt syllogismi, per impossibile monstrandum. simul autem clarum erit, & q̃ imperfecti: monstratio nāq; non est ex acceptis propositionibus. Cæterum primo dicendū est q̃, si dum A fuerit, necesse est B esse: & dū possibile A extiterit, possibile erit & B ex necessitate. Sit enim ita se habētibus, in quo quidem A posse: ī quo autem B impossibile. si igit̃ posse, qn̄ posse est esse, vtiq; fieret, imposse vero, qn̄ impossibile, fieri nequeat: simul autē si A possibile

ſibile, & B impoſsibile: cōtingeret vtiq; A factū eſſe ſine B. ſi vero factū eſſe, & eſſe: factum nāq;, qñ factum fuit, eſt. Verum oportet accipere poſsibile atq; impoſsibile, non ſolum in generatione, ſed & in eo quod eſt verificari, & ineſſe, & quotcunq; modis aliter dicitur poſsibile: in omnibus enim conſimiliter ſe habebit. Amplius exiſtente A, B eſſe, non oportet exiſtimare, tanquam ſi vnum eſſet A, B fore. nihil nāq; eſt ex neceſsitate, vno quopiā exiſtente, ſed duobus minimis: ſicuti cùm propoſitiones ita ſe habeant, veluti dictum eſt ſecundum ſyllogiſmum. nam, ſi C de D: D autem de F: & C de F ex neceſsitate: & ſi vtrunque poſsibile, & concluſio erit poſsibilis. ac ſi quiſpiam poneret A propoſitiones, B vero concluſionem, euenire poſſet non ſolum A neceſſario exiſtente, ſimul & B eſſe neceſſarium, ſed & poſſibili poſſibile. Hoc autem monſtrato, planum, φ falſo ſuppoſito, & non impoſſibili, & concluſio propter ſuppoſitionem falſa erit, & non impoſſibilis. veluti ſi A falſum quidem eſt, non tamen impoſſibile: cùm vero A ſit, B eſt: & B erit falſum quidem, non tamen impoſsibile. quoniam monſtratum eſt, quòd A exiſtente, B eſt: & poſſibili exiſtente A, erit B poſſibile: ſuppoſitum autem eſt, A poſſibile eſſe, & B erit poſſibile. ſi enim impoſſibile, ſimul poſſibile erit, & impoſſibile idem. Determinatis vero his, inſit A omni B: B autē omni C contingat: neceſſe itaq; A omni C contingere ineſſe. Non enim contingat: B vero omni C ponatur tanquam inexiſtēs: hoc falſum quidem, nō tamen impoſſibile. ſi itaq; A non contingit ipſi C: B vero omni ineſt C: A nō omni B contingit: ſit enim ſyllogiſmus per tertiā figuram. verum ſuppoſitū fuerat omni contingere ineſſe: neceſſe igitur A omni C contingere. falſo enim ſuppoſito & non impoſſibili, quod accidit eſt impoſsibile.

Tertia coniugatio concludēs de cōtingenti, quę p̄ īpoſſe demonſtratur ī Tertia figura.

Ambulans. A. Motum. B. Equus. C.
Al, non ineſſe.
O. ineſſe. O. cōting. O. cōti.
Non cōtigit o. i. Neceſſe non omni. O. ineſſe.
C.

Verum & per primam figuram licet facere impoſsibile, ponentes B ineſſe ipſi C. Si. n. B omni C ineſt: A vero omni B contingit: & C omni contingeret vtiq; A. ſed fuerat ſuppoſitum non omni contingere.

Ambulans. A. Motum. B. Equus. C.
O. contingit. O. ineſſe.
O. contingit.

Eiuſdē oſtenſio per Primam figurā.

Sumere vero oportet omni ineſſe non ſecundum tempus determinātes, puta nunc, aut in hoc tempore, ſed ſimpliciter: nanq; per has propoſitiones, & ſyllogiſmos facimus. Quoniam, ſi propoſitio ſecundum nunc accipiatur, non erit ſyllogiſmus. nihil enim forſitan prohibet, aliquando omni moto homimem ineſſe, veluti ſi nil aliud moueretur: motum vero contingit omni equo: ſed hominem nulli equo ineſſe contingit.

Homo. A. Motum. B. Equus. C.
O. ineſſe. O. contingit.
N. neceſſe.

Syllis primus, abſurdus p̄pōnem de ineſſe ſumēdam eſſe ſimpliciter.

Preterea ſit primum animal, medium motum, vltimum vero homo. propoſitiones itaque conſimiliter ſe habebunt, concluſio vero neceſſaria non contingens: ex neceſſitate. n. homo animal.

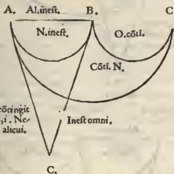
Animal. A. Motum. B. Homo. C.
O. ineſſe. O. contingit.
O. neceſſe.

Secūdum ill probans.

Manifeſtum itaque, φ vſe accipere oportet ſimpliciter, & nō tempore determinātes. Rurſus ſit priuatiua vniuerſaliter propoſitio A B; & ſumptum ſit A ineſſe nulli

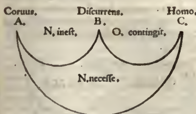
B: B vero omni contingat C inesse: his itaque positis, necesse est A contingere nulli C inesse. Non enim contingat: & B ponatur inesse C, quemadmodum prius: necesse itaque A alicui eorum, quæ B inesse: fit enim syllogismus per tertiam figuram. hoc autem impossibile. quare cõtingeret vtiq; A nulli C inesse. falso enim posito, impossibile quod accidit.

Quarta coniugatio concludens contingit nulli, i. nulli ex necessitate.

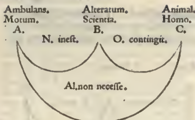
Hic igitur syllogismus non est contingentis sm determinationem, sed eius quod est, nulli ex necessitate. hæc enim est contradictio factę suppositionis: suppositũ enim est, A alicui C inesse. syllogismus vero ad impossibile oppositæ est dictionis. Amplius & ex terminis manifestum, q non erit conclusio cõtingens. Sit enim in quo A coruus: in quo B discurrens: in quo C homo. nulli itaque B A inest: nullum enim discurrens coruus: B vero omni contingit C, omni enim homini discurrere: sed A ex necessitate nulli C. non igitur conclusio contingens.

Syll⁹ prim⁹ probans ex supradicta cõiugatione non conclu- di verũ contingens.

Sed neque necessaria semper. Sit enim A motum, B scientia, in quo autem C homo. A igitur nulli inerit B: B vero omni C contingit: & non est conclusio necessaria. non enim necesse nullum moueri hominem, sed non necesse aliquem. planum itaq; q conclusio est eius, quod est nulli ex necessitate inesse. Accipiendi vero melius sunt termini.

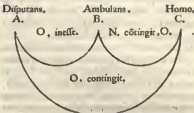
Hi sunt meliores termini.

Secnd⁹ ad idem.

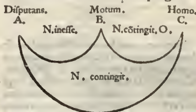
Sed si priuatiuum ad minorẽ ponatur extremitatem cõtingere significans, ex ipsis quidem acceptis propositionibus nullus erit syllogismus: conuersa autem secundum contingere propositione, erit quemadmodum in prioribus. Insit enim A omni B: B vero contingat nulli: sic igitur se habentibus terminis, nihil erit necessarium. si autem conuertatur B C, & accipiatur B omni C contingere, fit syllogismus, quemadmodum prius. nam consimiliter termini positione se habebunt.

Quinta coniugatio concludẽs de cõtingenti per minoris conuersionem.

Sed eodem modo & cùm priuatiua extiterint vtraq; interualla, si A B quidem non insit: B vero contingere C nulli accidit: per ipsa quidem accepta fit non necessarium, sed propositione conuersa, quæ est secundum contingere, erit syllogismus. Accipiatur enim A quidem nulli eorum quæ sunt B inesse: B vero contingat nulli C: per hæc igitur nihil necessarium. quòd si accipiatur B contingere oĩ C, quod est verum: A B autem propositio similiter se habeat: rursus idẽ erit syllogismus.

Sexta coniugatio concludens de contingenti per minoris conuersionem.

Si vero non inesse ponatur B ipsi C, & non contingere non inesse, non erit syllogismus nullo modo: neq; cùm priuatiua, neque cùm

affirmatiua

Ex affte possibili sequit consequẽs: & hoc intelligit Auer. ẽ possibili cõi quod contradicit impossi.

oportet ex necessitate vt conclusio sit. sequitur ex his duobus, cùm prius, quod est antecedẽs, necessario est, vt secundum etiam, quod est cõsequens, necessario sit: cumq; prius est possibiliter, consequens itidem est possibiliter, hoc de possibilitate cõi, quæ contradicit impossibili. Exemplum huius, qm̃ cùm posuerimus, ꝙ si est A, vt sit B, hoc est si inuentio B sit per se ex inuentione A: sequitur, si A est necessariũ, vt B etiam sit necessarium: & si A fuerit possibile, vt B etiam sit possibile. Sit ergo primum A possibile: dico ꝙ B, quod sequit̃ ex A, erit etiam possibile. Mõstratio huius. qm̃ si fuerit non possibile: & volo per non possibile remotionem oĩum intentionum, quas significat nomẽ possibile, quod est negatum verificatum de impossibili: possibile ergo in tempore, in quo est possibile, poterit trãsire in actum. cùm igitur posuerimus A possibile, & B non possibile, iam poterit A esse & exire in actum absq; hoc ꝙ B sit: sed iam posuimus, ꝙ si est A, est B: sequitur igitur, vt B sit & non sit simul: quod fieri nequit, & non cohæret. oportet ergo, si est A possibile, vt B etiam sit possibile: quæcunq; species accidat eius, de quo dr̃ nomen poss.

Nota quid sit intelligẽdum per nõ possibile.

Cùm itaq; sit hoc stabilitum, dico ꝙ non sequitur ex falso possibili, falsum impossibile. Exẽplum huius, qm̃ si posuerimus A esse falsum possibile, hoc est possibile, vt ponatur esse in tempore, in quo non est: dico ꝙ B est falsum possibile, non falsum impossibile, hoc est falsum æternum. Exemplum huius, si fuerint propositiones, aut vna ipsarum falsa possibilis, fieri nequit, vt conclusio sit falsa impossibilis. & hoc, quoniam, si fuerit A falsum, & ipsum in tempore falsitatis possibile verum: & iam posuerimus, si A possibile verum, ꝙ & B possibile verum, & possibile non est falsum impossibile: erit ergo B possibile & non possibile simul: quod fieri nequit & non cohæret. quare, cùm fuerit vna propositionum syllogismi, aut ambæ falsę possibiles, non erit conclusio falsa impossibilis, sed falsa possibilis.

Cùm itaq; sit hoc stabilitum, ponamus binas propositiones vniuersales, quarum maior sit affirmatiua absoluta, & minor affirmatiua possibilis: veluti si oẽ C sit B possibiliter: & omne B A in actu: dico, ꝙ ista cõplicatio semper concludit ꝙ C potest esse A. quod mõstratur. Si enim non fuerit, possibile est omne C esse A, erit cõtradictorium suum, non possibile est omne C esse A: sed iam posueramus omne C posse esse A: si igitur posuerimus propositionem istam in actum, hoc est, omne C esse B in actu, quod est falsum nõ impossibile: & ipsam coniunxerimus ei, quod sequit̃ ex dicto nr̃o, non poss. est oẽ C eẽ A: concludet̃ nobis ĩ figura tertia, ꝙ aliquod B ex necessitate nõ est A. qm̃ cũ eo, quod dicimus, non poss. est oẽ C eẽ A, uerificat̃ qd̃ dicimus, aliqd̃ C nõ est A ex necessitate, fient igit̃ nobis in tertia figura binę propositiones: quarũ vna ẽ affirmatiua absoluta, & secunda particularis necessaria negatiua, conclusio vero ex necessitate particularis necessaria negatiua, vt supra dictum fuit, aliquod igitur B non erit A ex necessitate: atqui iam posueramus, omne C esse in actu: quod est contradictorium conclusionis, quodq; fieri nequit, & non cohæret. falsum igitur ac impossibile sequitur necessario ex propositione, quam coniunximus propositioni falsæ possibili, & qua dicebamus non possibile est omne C esse A ex necessitate. quoniam ex falso possibili nõ sequitur falsum impossibile, sm̃ ꝙ declaratum fuit. illud igitur ex quo sequitur impossibile est impossibile. Cùm itaq; sit falsum quod dicimus, aliquod C non est A ex necessitate: quod sequit̃ ex eò, quod dicimus, non possibile est omne C esse A: ergo quod dicimus, non possibile est omne C eẽ A falsum. cumq; hoc sit falsum, erit cõtradictorium suum verum, quod est, omne C potest eẽ A. Iã igit̃ ex hoc planũ, ꝙ cõcl'o huius syll'i est poss'is.

Ostẽdit ꝙ ex absoluta maiore & minore poss. affirmatiuis sequitur cõclusio possibilis.

Atqui si fuerit falsum, quod dicimus, non possibile: & destruat omnes dispositiones, de quibus dicitur possibile: sequetur iam vt possibile quod est verũ, quodq; est conclusio huius syllogismi, sit non tantum possibile proprium, sed quæcunq; accidit ex speciebus illius, de quo dicitur nomen possibile: hoc est, quod contradicit impossibili ita, vt concludat syllogismus iste tres conclusiones, absolutam, possibilem, & necessariam, aut rem procedentem processu generis ad ista tria. & hoc est, quod significamus, cùm dicimus non impossibile. hoc autem ipsi accidit, eò ꝙ priuatur conditione dicti de omni. Sed quomodo dixit in hoc Aristo. ꝙ est possibile proprium? videtur igitur, vt hoc dicat, ꝙ illud concluditur in hoc syllogismo, de quo iudicium fertur, ꝙ sit vilissimum ipsorum. Nisi nobis contradicat aduersarius, ꝙ hæc conclusio necessario sequetur, quẽadmodum inter enunciationes de indefinita iudicium ferimus, ꝙ ob vilitatem potẽtiam habeat particularis. cõsydera igitur istud: quoniam hoc latuit expositores.

Nota ꝙ hęc verba ... gnata nõ habent ... manalambe ... vsq; ad ... Atqui ... hic incipit digressio.

Atqui accidit huic complicationi, vt concludat in hunc modum: hoc est ꝙ non concludit aliquando affirmatiuam necessariam, & aliquãdo negatiuam necessariam: quemadmodum est dispositio in syllogismis nõ concludentibus: cùm accepta fuerit absoluta propria, quæ est ea, de qua verificatur prædicatio vniuersaliter absoluta: hoc est in qua attestatur sensus, prædicatum ipsius inesse omni subiecto in omni tempore aut plurimo ipsius. & hæ sunt propositiones, quæ inueniũtur per inductionem, in qua perficiuntur omnes partes: quemadmodum omnis coruus niger, & omnis nix alba. Differentia vero inter ipsas & necessarias est, quoniam de istis existimat animus ipsarum possibilitatem in pauco tempore futuro priuari posse: de necessarijs vero non existimat hoc: quoniam in ipsis cogitat proportionem essentialẽ, quæ est intra prędicatum & subiectum. Ex istis igitur absolutis, quemadmodum inquit Arist. fiunt plurimi syllogismorum: ex absolutis vero, quæ inueniuntur in pauco tempore, vt ꝙ omne motum sit homo, planum non fieri syllogismum, sed multo magis tantum cum possibili: quemadmodum non fit syllogismus ex possibilibus sm̃ minus. cùm igitur hæc absoluta, hoc est de qua non verificatur prædicatum vniuersaliter nisi in pauco tempore, accepta fuerit maior, & minor possibilis, aliquando concludetur affirmatiua, et nonnunq̃ negatiua. Causa autem huius est, qm̃ hæc absoluta ita se habet, vt uniuersaliter verificetur in tempore præsenti: minor vero ex parte qua est possibilis, non comprehenditur sub maiore, cũ possibile inueniatur etiam in futuro. Et hoc est, vt arbitror, quod determinauit Aristoteles, vt propositiones vniuersales accipiantur veræ in tribus temporibus: nõ autem quod existimauit Abumazar, ꝙ hæc determinatio sit sm̃ dispositionem dicti de omni. nõ enim potest esse dictum de omni in propositione maiore absoluta vera vniuersaliter in tribus temporibus, nisi in aliqua materia. & hoc vt verificetur A inesse actu omni illi, quod est B in potentia aut in actu. quod cũ ita fuerit, cõplicatio ex hoc concludet sm̃ dictum de omni: qm̃ Aristoteles pręcepit propositiones absolutas non fieri nisi in hac materia. Quid igitur voluit, cùm dixit ipsam non concludere sm̃ dictum de omni: hoc est, cùm absoluta miscetur possibili, & monstrauit eam concludere per impossibile? Quid etiam voluit, cùm ait, ꝙ aliquando concludit affirmatiuam, & aliquando negatiuam? sequitur ergo vt hæc absoluta non sit ea absoluta, quam ostendit concludere per deductionem ad impossibile: & ita conditio, ꝙ ipsa concludat sm̃ dictum de omni, colligitur esse veram aliqua materia, non in omni. Neq; est etiam præceptum, quod intellexit, vt

Nota ꝙ si ꝓpõ absoluta ꝓpria. Cõsyderandum tñ ẽ diligenter, an ex huiusmodi absolutis possit fieri eiusmodi coniugatio: nam forte in hoc sermo. da est Alex. opinio.

Contra Abumazarem ꝙ hæc cõplicatio sit ... per dicti de omni.

Cõtra Themistium, ꝙ Philosophus ꝓ absolutam non intellexit eam, de qua Themist.

propositio

Contra Themistium, ꝙ Philosophus per absolutā non intellexit eam, de qua Themistius.

propositio absoluta apud ipsum ea sit, quę comprehendit possibilem et necessariam, quemadmodum ex ipso intellexit Themistius: propterea ꝙ propositio hæc, hoc est absoluta, secundum hanc dispositionem non inuenitur extra intellectum. Atqui intentio ipsius est connumerare modos propositionum annexos mōdis entis, aut primis scitis. Quòd si intentio Aristo. in modis est enumerare differentias propositionum ex parte inuentionis & cognitionis, non erit vtilitas in absoluta secundum opinionē Theophrasti & Themistij. Quòd si voluit connumerare ex parte scitorum primorum, quæ nobis insunt secundum naturam, iam in ipsis erit vtilitas: quoniam multa sunt, in quibus scimus prædicatum messe subiecto, & ignoramus an inuentum fuerit possibiliter, an vero necessario. Credibile igitur est, vt de absoluta binas conceperit intentiones simul: hoc est vt sit absoluta secundum scientiam, & absoluta secundum inuentionem & scientiam, & hæc ea est, quā definiuimus: non autem ea, de qua meminit Alexander: quoniam ex hac nō componitur syllogismus, nisi per accidens, hoc est in tēpore determinato. cùm enim miscet cum possibili, non complicatur ex ipsa syllogismus omnino, hoc est, vt minor sit possibilis. Secūdum igitur expositionē istam remouentur dubitationes cadentes super re viri huius, cū hoc etiam, ꝙ expositio ista vera est, & conueniens sententiæ ipsius ĩ hac arte.

Nota, ꝙ ista argumenta cōtra Alexan. hic. qm̄ aliā accipit hic ꝑpōnē absolutā Alex. q̄ accepit supra ĩ digressione ꝑpōnem. Hic est finis digressionis.

Aristoteles autem monstrat per terminos acceptos ex materijs, ꝙ si in tali mistione accipiatur absoluta inuenta in pauco tempore in actu, ꝙ inquam non erit omnino syllogismus concludens: qm̄ aliquando colligit negatiuam necessariam, et aliqñ affirmatiuā necessariā. Termini concludentes negatiuam, homo, motū, & equus: homo minor, motum medius, equus maior. & hoc, quoniam possibile est omnem hominē esse motum: & oē motum ĩ aliquo tempore erit equus, in quo nil aliud inueniatur, quod moueatur, nisi equus: et conclusio necessaria, nullus homo est equus. Termini vero concludentes affirmatiuā, homo, motū, & animal. qm̄ possibile est omnem hominem esse motū: & omne motum in aliquo tempore erit animal, putat in quo nil aliud moueatur, nisi aīal: & conclusio affirmatiua necessaria, quæ est, omnis homo animal. Cùm igitur res ita sit, absoluta, quæ accipitur, ea erit, quæ non appropriabitur tēpori ꝑter aliud tempus, vt ex ipsius dispōne sciamus eam non esse necessariā, aut ignoremus hoc: qm̄ maxima pars ꝑpositionum est istius dispositionis.

Sin autem extiterit propositio vniuersalis maior negatiua absoluta, & minor vniuersalis affirmatiua possibilis, dico ꝙ ipsa cōcludit negatiuam possibilem sm participationem nominis: hoc est, quæ dicitur de possibili et necessaria. Cùm igitur dicimus hos syllogismos concludere, hoc volumus, ꝙ non concludunt affirmatiuam aliquando, & negatiuam aliquando: sed concludunt, aut affirmatiuam tantum, aut negatiuam solummodo, attamen negatiua et affirmatiua in ipsis dicitur de pluribus intentionibus: & hæc est vna ex causis, ob quam dicimus, quòd non est perfectus. Exemplum huius, si dicamus, omne c est b possibiliter: & nullum b a absolute: dico igitur ꝙ ex hoc concluditur, nullum c a possibiliter: & aliquando erit conclusio, nullū c a necessario. Monstratio huius, qm̄, si non est verum, quod dicimus, possibile est nullum c esse a, sit verum suū contradictorium, non possibile est nullum c esse a: ergo sequitur, vt aliquod c sit a ex necessitate: & hoc est manifestæ consequentiæ per se. si igitur aliquod c sit a ex necessitate: & omne c b in actu: & hoc translata propositione possibili hac in figura ad absolutam, fiet syllogismus in tertia figura ex binis propositionibus affirmatiuis, quarū vna est particularis necessaria maior, & secunda vniuersalis absoluta minor. sed iam declarauimus ꝙ hic concludit particularem necessariam per positionem. & hoc, qm̄ redit ad ambas affirmatiuas vīes in tertia figura, quarū maior est necessaria, & concludit particularem necessariam affirmatiuā, hoc est, aliquod b esse a ex necessitate. sed iam positum fuerat in syllogismo, ꝙ nullum b est a: quod fieri non potest, et non cohęret. impossibile autem non sequitur ex falso possibili: sequitur ergo ex eo ꝙ posuimus, aliquod c esse a ex necessitate. atqui si hoc falsum, verum erit suum contradictorium: veluti si dicamus, non necesse est c esse a, & hoc verificatur cum eo, quod est c non est a possibiliter, & non a necessario. & propterea erit conclusio syllogismi huius aliquādo negatiua necessaria, & aliquando negatiua possibilis. Hoc autē monstratur ex terminis. sit enim loco c homo, loco b intelligens, & loco a coruus: & complicetur hunc in modum, possibile est omnem hominem esse intelligentem: et intelligens est coruus: & concluditur, nullus homo est coruus, quæ est negatiua necessaria. Sit etiam consimiliter c homo, b sapiens, et a motum, & ita complicetur syllogismus, possibile est omnem hominē esse sapientem: nullum sapiens est motum secundum sapientiā suam: et concluditur, possibile est omnem hominem non esse motum, quæ est negatiua possibilis. Verum oportet, si voluerimus quo perficiatur ex hoc cōuenientia, aut quod est proximum conuenientiæ, vt fiat inductio in hac complicatione in pluribus materijs. inueniet enim res ita se habere: hoc est ꝙ concludit aliquando negatiuam necessariam, & aliquando negatiuam possibilem.

Nota si maior fuerit negatiua de inesse, minor possibilis affirmatiua, concludit cōclōnē negatiuā possibilem de possibili cōi ad necessarium & possibile. Nota hic vī velle modus & affirmatiuum concludere cōclonē possibilem de possi cōi, cui est oppositum supradictum sit.

Exemplum in terminis, ꝙ cōcludat negatiua necessaria: aliqñ negatiua possibilis.

Quòd si fuerit hac in figura minor negatiua possibilis, non erit syllogismus perfectus. quoniā conclusio figuræ istius est, ꝙ minor sit affirmatiua. verum si conuersa fuerit negatiua possibilis ad affirmatiuam possibilem erit syllogismus, qui præcessit. Et consimiliter accidit, cùm extiterint ambæ propositiones negatiuæ hac in mistione, & minor fuerit possibilis, hoc est ꝙ nihil cōcludit, nisi conuertatur possibilis ad affirmatiuam.

Sylli cōcludētes ex cōuersione.

Sin autem minor in hac figura fuerit negatiua absoluta, nō erit syllogismus concludens, siue maior fuerit negatiua possibilis, aut affirmatiua possibilis. Termini concludentes affirmatiuā necessariam, nix, animal, & album. & hoc, quoniam nulla nix est animal: & possibile est omne animal esse album: & conclusio, omnis nix album, quæ est affirmatiua necessaria. Termini vero concludētes negatiuam, pix, animal, album. & hoc, quoniā omnis pix non est animal: & omne animal potest esse album: et conclusio, nulla pix potest esse albū, quæ est negatiua necessaria. Iam igiť declaratum est, cùm fuerint ambę propositiones vniuersales hac in mistione, quando erit, & quādo non erit syllogismus concludens, quisq; ex ipsis perfectus, & quis imperfectus. & declaratum est etiam, quando in imperfectis conclusio erit manifesta per syllogismum ad impossibile, & quando per conuersionem.

Sylli penitus inutiles.

Sed cū fuerit altera duarū propositionū huius mistionis vīs, & altera particularis, & maior possibilis vniuersalis, siue negatiua, siue affirmatiua, & minor affirmatiua particularis, erit syllīs perfectus eodē modo, quo quando propositiones vtręq; erant vīes, & maior possibilis, & minor absoluta, & modus conclusionis erit idem illi modo, hoc est possibilis, præterquam ꝙ hic est particularis & illę vīis, et hoc manifestum ex intentione dicti de omni, quemadmodum & in illis.

De syllis particularibus.

Si vero fuerit maior propositio vniuersalis & absoluta, non autem possibilis, & minor particularis possibilis, siue fuerint ambæ propositiones affirmatiuæ, siue vna ipsarum affirmatiua, & altera negatiua, erunt ex hoc syllogismi concludentes imperfecti, & ex ipsis aliqui

positionum, non oportebit nos ponere in loco consyderationis totius & partis quæ sunt in propositione minore, & in loco cōsyderationis totius & partis quæ sunt in propositione maiore, vsque quo demus hoc iudicium super syllogismo. Amplius, si consyderetur pars in propositione maiore, non autem in minore, nō erit syllogismus nisi per accidens: quoniam non oportet vt minor extremitas comprehendatur in prædicatione sub maiore propositione, cùm non sit vniuersalis, & hoc per se manifestum est. * Et quod etiam dubitarunt, quoniam existimauerunt, modum conclusionis sequi debiliorem duorum modorum propositionis: quemadmodum res se habet in affirmatione ac negatione, i. quoniam si fuerit vna propositionum affirmatiua & altera negatiua, conclusio sequetur negatiuā, quæ est vilior: hoc est syllogismus imaginarius, & hoc, quā conclusio non sequitur propositionem negatiuam & non affirmatiuam, ex parte qua negatiua vilior sit affirmatiua, sed ex parte qua est negatiua: absoluta vero si est vilior, est affirmatiua, non autem negatiua: confusio igitur istius sermonis est per se manifesta. Quod etiam contendunt, est, quoniam in aliqua materia concluditur absoluta, & tamen minor est absoluta, & maior necessaria. vt in exemplo: omnis homo ambulat, hoc est in actu: & omne ambulans mouetur ex necessitate: igitur omnis homo mouetur, non tamen ex necessitate. Et deceptio in hoc est, quā ambulans nō mouetur ex necessitate, ex parte qua est homo, sed ex parte qua est ambulans, quòd si cōditionem istam, quam in maiore accepimus, ponamus etiam in conclusione, erit necessaria: puta, ex necessitate, omnis homo mouetur, ex parte qua est ambulās. Non oportet autem, vt aliquis ad hoc respondeat, dicens, quòd in hac cōplicatione conclusio est absoluta, cùm minor est absoluta & maior necessaria: quā in hac propositione necessaria non inuenitur dictum de omni, quod sicut vniuersaliter Ari. in hoc libro, & hoc, vt A prædicetur ex necessitate de omni eo quod disponitur per B affirmatiue, siue disponatur per B in actu, siue ex necessitate, siue possibiliter. quā non est vtilitas in hac cōditione, ni vera extiterit in oī materia: sed certe oportet vt hęc cōditio vera sit in oī materia. Quòd si induxerimus et p materias, planum nobis fiet, quòd hoc, quod dicimus, oē quod ē B est A ex necessitate, aut ē A absolute, in aliqua materia significat, omne quod est B in actu, est A ex necessitate, veluti cùm dicimus, omne ambulans mouetur: & in aliqua materia significat, oē quod est B in potentia aut in actu, est A ex necessitate, vt cùm dicimus, omne motum est corpus. Consimiliter etiam disponitur enunciatio absoluta. Quod cùm ita sit, dictum igitur de omni verum in omni materia in propositione necessaria & absoluta, est, vt A insit ex necessitate aut absolute oī illi qd̄ est in actu, quā in aliqua materia verificabitur de omni eo quod est in potētia, aut in actu B, & in aliqua de omni eo quod est in actu tantū. quoniam, si A verificatur de omni eo quod est B, in potētia, verificabitur etiam de omni eo quod est in actu, & non conuertitur, hoc est si A verificatur de omni eo quod est B in actu, vt etiā verificetur de omni eo, quod B in potentia. Et propter hoc oportet conditionem dicti de omni in necessarijs atque absolutis esse, vt maior extremitas prædicetur de omni eo, quod est medium in actu, hoc est de omni eo, de quo prædicatur terminus medius in actu non possibiliter. & propterea cū minor propositio extiterit possibilis, & maior necessaria aut absoluta, non erit syllogismus concludens secūdum dictum de omni in omni materia, quemadmodum exponit Aristote. in sequentibus: quoniam hoc vtique concludet per dictum de omni in aliqua materia, hoc est in qua verificatur A absolute de omni eo quod est B in actu aut in potentia. sed non intenditur hoc in loco, quod est propter materias. Et hoc est, in quo direxit Abumazar mentem suam contra Aristo. Nanque in propositione possibili maiore reperitur cōditio in omni materia, quam existimauit Abumazar in omnibus speciebus propositionum. & hoc, quoniam cùm dicimus, omne quod est B, est A possibiliter, verificatur de omni eo quod est in potētia, aut in actu. et propterea cùm fuerit maior possibilis, erit conclusio possibilis in quacunque mistione: quemadmodum declarabitur in sequentibus. Quare non est conditio dicti de omni in omnibus tribus propositionibus, hoc est absoluta, necessaria, & possibili, vna: velut existimauit Abumazar, cùm fuerit A prædicatum in actu, aut ex necessitate, aut in potentia de omni eo quod est B in quacunque ex tribus speciebus: hoc est aut possibiliter, aut ex necessitate, aut in actu. Neque est etiam conditio dictū de omni in hoc libro ea, de qua meminit Alexāder, vt A prædicetur ex necessitate, aut possibiliter, aut in actu de omni in eo quod est B in actu. quoniam, si res ita esset, non concluderet quæ constat ex ambabus possibilibus secundum dictum de omni. et hoc manifestum consyderanti. Et inductio attestatur sententiæ Aristotelis, quoniam non est vtilitas in conditione, quę non potest super materias, secundum quòd existimauit Abumazar: neque in conditione, quę continet omnes species propositionum, secundum quod existimauit Alexander. Et ex hoc fit manifesta dubitatio, quæ accidit hominibus ex opinione Aristotelis in mistione possibilis cum necessaria & inexistente, secundum quòd planum erit ex dicto nostro, cùm Deo volente ad hūc locum deuenerimus. Sed iam declaratum est, quòd iudicium in mistione necessariæ & absolutæ est ad propositionem maiorem.

* a. l. hoc autē fecit eos errare. Solo primæ rationis.

Soluit tertiā rationem.

Excludit mistionē quorūdam: ostendens quòd maior necessaria cum minori de inesse concludit necessariam per dictū de omni.

Conditio dicti de omni in materia necessaria, & absoluta.

Nota quid Abumazar contra Aris. de dicto de omni.

Nota, quòd conditiones dicti de omni in oib° possib° nō & eādem. de hoc vide infra cap. 14. clarius.

Contra Alexandrum, putantē dictū de oī tenere in absolutis

Mistio Necessarij & Inesse in Secunda figura. Cap. XI.

SEd in secunda figura, si priuatiua propositio est necessaria, & conclusio erit necessaria: si vero prædicatiua, non necessaria. Sit enim primum priuatiua necessaria, & A nulli cōtingat B: ipsi vero C solum insit: quoniam itaque conuertitur priuatiuum, & B A nulli contingit: A vero omni inest C: quare nulli C contingit B: nanque C sub A est.

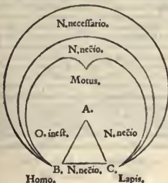
Prima coniugatio ex maiori de necessario, minori de inesse, quæ maioris conuersione cōcluditur.

Consimiliter

Consimiliter autem & si ad C ponatur priuatiuum. Si enim A nulli C contingit: et C nulli A continget: A vero omni inest B: quare nulli B cōtinget C. fit enim prima rursus. * igitur neq; B ipsi C: conuertitur enim similiter.

* a.l. nō igitur neq. duę negationes apud Græcos magis ne gant.

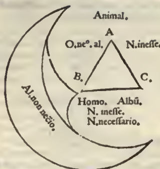
Secūda coniugatio: quæ ex minoris & conclusionis cōuersione, & præmissarum trāspositione ostenditur.

Sin autem prædicatiua propositio est necessaria, non erit conclusio necessaria. Insit. n. A omni B ex necessitate: C vero nulli insit solum: conuerso itaque priuatiuo, prima efficitur figura. monstratum est autem in prima, quòd non necessaria existente priuatiua quæ ad maius, neq; conclusio est necessaria: quare neque in his erit ex necessitate.

Coniugatio ex maiori d̄ inesse minori de necessario, quę minoris cōuersione ostenditur.

Præterea, si conclusio est necessaria, contingit C alicui A nō inesse ex necessitate. Si enim B nulli C inest ex necessitate: & C nulli B inerit ex necessitate: ipsum vero B alicui A necesse est inesse: siquidem & A omni B ex necessitate inerat: quare & C necesse est alicui A non inesse. verum nihil vetat, A tale acceptum fuisse, cui omni, C ipsum contingit inesse.

Deductio eiusdē p im possibile.

Præterea & terminos exponentem monstrare liceret, quòd conclusio non est simpliciter necessaria, sed his existentibus necessarijs. Vt sit A animal, B homo, C vero album: & propositiones similiter sint acceptæ. contingit. n. animal nulli albo inesse: & homo vtiq; nulli inerit albo, verum non ex necessitate. contingit enim hominem fieri album, non tamen quousque aial nulli insit albo. quare his quidem existētibus, necessaria erit cōclusio: simpliciter autem non necessaria.

Expōnē ter minorū vide in figura. Alij alios accipiūt terminos.

Consimiliter se habebit & in syllogismis in parte. cùm enim priuatiua propositio & vlr sit & necessaria, & conclusio erit necessaria: cū vero prædicatiua & vlr sit necessaria, priuatiua autem sm partem, non erit conclusio necessaria. Sit primum priuatiua, & vlr et necessaria, & A nulli B cōtingat inesse: alicui vero C insit: qm̄ itaq; conuertit̄ priuatiuum, & B nulli A posset cōtingere inesse: A vero alicui C inest: quare ex necessitate B alicui C nō inerit.

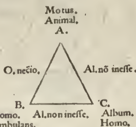
Coniugatio ex maiori d̄ necio, minori de Iesse negatiua: quæ maioris conuersione ostenditur.

Rursus sit prædicatiua vniuersaliter & necessaria, & ponatur ad B prędicatiuum. Si itaque A omni B ex necessitate inest: C vero alicui non inest: quòd itaque non inerit B alicui C manifestum, sed non ex necessitate. ijdem nanq;

nanq; termini erunt ad demõſtrationem, qui & in vniuerſalibus ſyllogiſmis.

Alia negatiua particularis eodẽ pacto diſpoſita, q̃ ad modos, ſed diuerſimode q̃ ad ꝓpõnes.

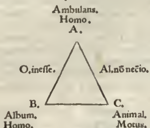
Alij accipiũt loco terminorum, motus, ambulãs, homo. & ita & in ſequẽti cõiugatione.

Sed neque, ſi priuatiuum neceſsarium acceptum ſit in parte, eſt concluſio neceſsaria: per eoſdem nanque terminos demonſtratio, * vno ſolo tranſumpto.

* Ait Alex. Quædã exẽplaria habẽt hæc verba, quod Alb. dixit, ſed aliẽ ordinãdi ſũt termini.

Alia negatiua particularis inutilis ꝓ põnib⁹, quo ad modos.

De miſtione Neceſſariæ & Abſolutæ in Secunda figura. Cap. XI.

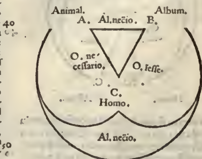
In Secunda figura, ſi negatiua fuerit nec̃ia erit cõcluſio neceſſaria: ſi affirmatiua, non erit cõcluſio neceſſaria: quia non reuertũt ad primam ex maiori neceſſaria.

Sed in Secunda figura, cùm fuerit propoſitio negatiua neceſſaria, concluſio erit neceſſaria. ſi uero affirmatiua neceſſaria extiterit, nõ erit concluſio neceſſaria. Sit ergo primum vniuerſalis negatiua maior neceſſaria, & affirmatiua vniuerſalis minor abſoluta. puta in exemplo ſi dicamus, omne C eſt B in actu: & nullum A B ex neceſſitate: quoniã igitur negatiua conuertitur, redibit hæc ad ſpeciem primæ figuræ, in qua maior eſt negatiua neceſſaria & minor abſoluta. quare concluſio proculdubio neceſſaria erit, ſecundum q; declaratum fuit. Conſimiliter etiam hoc idem accidet, ſi ponatur minor negatiua vniuerſalis neceſſaria & maior abſoluta. quoniam conuertitur nullum C B: & fit nullum B C ex neceſſitate: & omne A B abſolute: quare concluditur in prima figura, nullum A C ex neceſſitate, quemadmodum ſupra expoſuimus. & cùm conuerſa fuerit concluſio, redibit quæſitum. Quòd ſi fuerit propoſitio affirmatiua neceſſaria, & negatiua abſoluta, concludetur abſoluta: quoniam negatiua abſoluta, cùm conuertitur, efficitur maior in prima figura. ſed iam in hac declarauimus, ſi fuerit maior in prima figura non neceſſaria, quòd concluſio erit non neceſſaria, ſed abſoluta. iam enim declaratum fuit per viam ad impoſſibile, quòd concluſio non eſt neceſſaria, ſed abſoluta, cùm fuerit affirmatiua neceſſaria. & hoc, ſi poſuerimus, quòd concluſio huius ſyllogiſmi ſit, nullum C eſt A ex neceſſitate. ſed iam in propoſitionibus huius ſyllogiſmi fuerat, quòd omne C eſt B ex neceſſitate. quòd ſi conuerterimus affirmatiuam vniuerſalem, fiet aliquod C B: & nullum C eſt A ex neceſſitate: concluditur, ſecundum quòd declarauimus in prima figura, quòd aliquod B non eſt A ex neceſſitate. ſed iam poſueramus, quòd A non eſt B abſolute: quare, ſi conuertamus, verum etiam erit, quòd B nõ eſt A abſolute. quòd ſi B non ſit A abſolute, iam erit poſſibile, vt omne B ſit A abſolute, quoniam abſoluta eſt de natura poſſibilis. ſed iam fuerat concluſio, quòd aliquod B non eſt A ex neceſſitate, quod fieri non poteſt & non cohæret. Et hac eadem declaratione palam fit, ſi neceſſaria affirmatiua maior extiterit, & negatiua abſoluta minor. & hoc, quoniam concludit duo contraria. Conſimiliter monſtratur etiam per terminos, quòd concluſio in his duabus ſpeciebus non eſt neceſſaria. puta, ſit loco A album: loco B animal: loco C homo: & componatur ſyllogiſmus ita, omnis homo ex neceſſitate animal: nullum album in actu eſt animal: & concluditur, nullus homo eſt albus. ſed hoc non eſt neceſſarium: quoniam homo poteſt & eſſe & non eſſe album. Et ſecundum hoc etiam modus concluſionis in duobus ſyllogiſmis particularibus huius figuræ ſequitur modum propoſitionis negatiuæ. Huius autem monſtratio eſt hęc eadem, hoc eſt per conuerſionem & impoſſibile in loco, in quo ſit impoſſibile duobus ſyllogiſmis vniuerſalibus huius figuræ, & per eoſdem etiam terminos.

Abſoluta ꝓpõ eſt de natura poſſ.

Miſtio Neceſſarij & Ineſſe in Tertia figura. Cap. XII.

Sed in Tertia figura, cùm termini ſint vniuerſaliter ad medium, & ambæ propoſitiones prædicatiuæ, ſi vterlibet neceſsarius exiſtat, & concluſio erit neceſsaria. ſin autem hoc prædicatiuũ, illud vero priuatiuum ſit, cúm priuatiuum ſit neceſsarium, & concluſio erit neceſsaria: quando autem prædicatiuum, nõ erit neceſsaria. Sint enim primum ambæ prædicatiuæ propoſitiones: & A & B omni C inſint: neceſsarium vero ſit A C: quoniam igitur B omni C: & C alicui B inerit, eò q; vniuerſale ſecundum partem conuertitur: quare, ſi omni C ineſt A ex neceſsitate: & C alicui B: neceſsarium eſt A alicui B ineſse. nam B ſub C eſt. fit igitur rurſus prima figura.

Coniugatio ex maiori de neceſſario minori de ineſſe, vtilib⁹ affirmatiua.

Conſimiliter monſtrabitur & ſi B C eſt neceſsarium. conuertitur enim C cum aliquo A: quare, ſi omni C B ex neceſsitate ineſt: & A alicui B inerit ex neceſsitate.

Rurſum

Coniugatio superiori opposita quo ad modos.

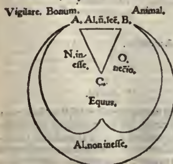
Rursum sit A C priuatiuum: B C vero affirmatiuum: priuatiuum autem necessarium. quoniam igitur conuertitur C cum aliquo B: A vero nulli C ex necessitate: neq; B alicui inerit A ex necessitate. nam B sub C est.

Coniugatio ex maiori de necio minori de inesse vtrib⁹, altera negatiua, altera affirmatiua.

Si vero prædicatiuū necessarium, non erit conclusio necessaria. Sit. n. B C prædicatiuum & necessarium: A C vero priuatiuū et non necessarium: qm̄ igitur cōuertitur affirmatiuū, ierit & C alicui B ex necessitate. quare si A nulli C: C vero alicui B: A alicui B nō inerit: sed non ex necessitate. mōstratum est enim in prima figura, q̄ priuatiua propositione nō necessaria existente, neq; conclusio erit necessaria.

Coniugatio superiori opposita, q̄ ad modos.

Termini le gas i figura.

Amplius per terminos planum fieri possit. sit enim A bonum: B animal: C vero equus. contingit igitur bonum nulli equo inesse: animal autem necesse omni inesse: sed non necesse animal quippiam nō esse bonum, siquidem contingit omne bonum esse. Sin autem non hoc possibile: sed vigilare, aut dormire, terminum ponendum. omne nanq; animal horum est susceptiuum. Si igitur termini vniuersaliter ad medium sint, dictum est, quādo erit conclusio necessaria.

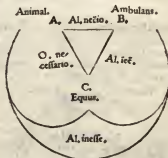
Si vero hic quidē vīr, ille aūt in parte, vtrisq; prędicatiuis exñtibus, si vniuersale sit necessarium, & conclusio erit necessaria. demonstratio vero eadem, quæ & prius. conuertitur enim & prædicatiuum in parte. Si itaque necesse est B omni C inesse: A vero sub C est: necesse est B alicui A inesse. sed, si B alicui A, & A alicui B inesse necessarium. conuertit̄ enim.

Coniugatio ex maiori de inesse, minori necia particularis affirmatiua.

Similiter & si A C sit necessarium, vniuersaliter existens. nam B sub C est.

Coniugatio ex superiori opposita, q̄ ad ppōnum quantitates.

Si vero quod iñ partē necessarium est, non erit conclusio necessaria. Sit enim B C in parte & necessarium: A vero oī C insit, non tamē ex necessitate: conuerso igitur B C, prima efficit̄ figura: & vniuersalis quidem propositio non

necesſaria,quæ autem in parte necesſaria.ſed cũ ita ſe habeant propoſitiones,non erat conclusio necesſaria:quare neq; in his. Amplius & ex terminis manifeſtum.ſit A vigilatio, B bipes,in quo autem C animal. B igitur alicui C necesſe eſt ineſſe:A vero ipſi C contingit:& A ipſi B non necesſarium.non enim necesſe bipes aliquod non dormire,aut vigilare.

Coniugatio altera ex maiori de ineſſe, minore necesſaria, affirmatiua particularis.

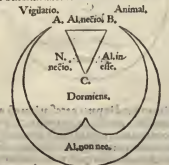
Conſimiliter & per eoſdẽ terminos monſtrabitur,& ſi A C ſit in parte,& neceſſarium.

Coniugatio ſuperiori oppoſita, q̃ ad propoſitionum quantitatem.

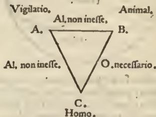
Si vero hic quidem prædicatiuus,ille autem priuatiuus terminorũ,quando vniuerſale priuatiuum ſit & neceſſariũ,et concluſio erit neceſſaria.Si enim A C nulli contingit: B vero alicui C ineſt:A alicui B neceſſe non ineſſe.

Coniugatio ex maiori negatiua vli de neceſ̃o, minori affirmatiua pticulari de ineſſe.

Quãdo autem affirmatiuum neceſſarium poſitum ſit vniuerſaliter exiſtẽs, aut in parte, aut priuatiuum ſm partem,non erit concluſio neceſſaria: nam alia quidem eadem,quæ & in prioribus,dicemus.Termini vero,qñ ſit vniuerſale prædicatiuum neceſſarium, vigilatio,animal homo:medius,homo.

Coniugatio ex maiori negatiua particulari de ineſſe minori affirmatiua vli de neceſ̃o.

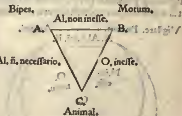
Quando autem in parte prædicatiuum ſit neceſſarium,vigilatio,animal,album.neceſse eſt nanq; animal alicui albo ineſſe: vigilatio autem contingat nulli: & non neceſse alicui animali non ineſse vigilationem.

Coniugatio ex maiori negatiua vli de ineſſe minori affirmatiua particulari de neceſſario.

Sed quando priuatiuum in parte exiſtens neceſſarium ſit, bipes, motum, animal: animal, medium.

Coniugatio ex maiori negatiua particulari de neceſſario, minori affirmatiua vli de ineſſe.

Planũ itaq;,q̃ inexiſtendi ſyllogiſmus non eſt, niſi vtræq; ſint propoſitiones inexiſtentes: ſed neceſſarij eſt,et cũ altera ſolum ſit neceſſaria.In vtriſque vero, & cùm prædicatiui & cùm priuatiui ſyllogiſmi ſint, neceſſe alteram

ram propositionem consimilem esse conclusionem. dico autem, si inexistens, inexistentem: si necessaria, necessariam. Quare & hoc manifestum, ꝙ non poterit conclusio aut necessaria, aut inexistens esse, nisi accipiatᷓ necessaria, aut inexistens propositio. De necessario itaq; quõ sit, & quam habet ad inexistens differentiam, dictum est quasi sufficienter.

Complicatio absolutæ & necessariæ in Tertia figura. Cap. XII.

In Tertia figura, conclusio sequitur modum propositionis, quæ nõ conuertitur: quia prima fit maior in Prima figura.

IN Tertia vero figura modus conclusionis semper sequitur propositionem, quæ non conuertetur: quia propositio hæc in potentia est propositio maior in figura prima. sed iam declaratum fuit, ꝙ modus conclusionis in prima figura sequitur propositionem maiorem. & hoc est contrarium dispositioni, quę est in secunda figura: quoniam in ipsa modus conclusionis sequitur modum propositionis, quæ conuertitur. quia propositio, quę conuertitur hac in figura, est in potentia maior in figura prima. & hoc, quoniam minor in secunda figura est eadē, quæ & in prima, & maior in ipsa conuertitur. maior autem in figura tertia est eadem, quæ & in prima figura, & minor conuertitur. & ordo iste disponitur fm ꝙ monstratur conclusio sua ꝑ conuersionem, & id, quo monstratur per positionem: & quoniam potentia specierum, quæ monstrantur ꝑ positionem, est etiam potentia specierum, quæ monstrantur per conuersionem. Quod cùm penitus certum extiterit, si ponantur duæ propositiones fm dictū Arist. vniuersales affirmatiuæ, vtra ipsarum fuerit necessaria, iam conclusio erit necessaria. & hoc, cùm conuerterimus absolutam vniuersalem fm partem, & fiet in figura prima, ea quæ habet maiorem vniuersalem necessariam, & minorem absolutam in parte, & concludet conclusionem necessariam in parte, fm ꝙ expositum fuit. Sin autem ea, quam conuertimus, fuerit minor in hac figura, hoc est, cùm maior sit necessaria, dispositio in hoc est manifesta, hoc est, quoniam concludit sine conuersione conclusionis. Quòd si conuertamus maiorem, quæ sit absoluta, & sit minor hac in figura vniuersalis necessaria, monstrabitur hoc per duas conuersiones, per conuersionem propositionis, & conuersionem conclusionis: fm ꝙ expositum fuit. Quòd si vna vniuersalium affirmatiua fuerit & altera negatiua, modus conclusionis necessario sequetur modum negatiuæ: quoniam affirmatiua conuertetur, & erit negatiua maior in prima figura: quæ si fuerit necessaria, conclusio etiam erit necessaria fm id, quod expositū fuit: si vero fuerit absoluta, & cõclusio erit absoluta. Quòd si fuerit una duarum propositionum in hac figura, hoc est in concludente vniuersalis, & altera particularis, et fuerint affirmatiuæ, sequetur conclusio vniuersalem ex ipsis: quoniam ea est, quæ non conuertitur in hac figura. si enim conuerteretur, esset syllogismus ex duabus particularibus. sed iam declaratum fuit, quòd non concludit. postea igitur quàm non conuertitur, erit maior in prima figura. Sin autem extiterit vna ipsarum affirmatiua, & altera negatiua, modus conclusionis sequetur modum negatiuæ. quoniam negatiua, si fuerit hac in figura vniuersalis, erit maior in prima figura: propterea quòd fieri nequit, vt minor in prima figura sit negatiua. si vero fuerit particularis potentia sua secundum declarationem positionis, est potentia vniuersalis negatiuæ secundum id, quod declaratum fuit in positione.

In negatiuis vlib᷑. si negatiua fuerit necīa, et ič cõclusio necessaria: si affirmatiua, non erit.

De Contingenti, & propositionum secundum Contingens conuersionibus. Cap. XIII.

DE contingēti vero post hæc dicamus, quando, & quomodo, & per quę erit syllogismus. Dico autem contingere & contingens, quod cùm nõ sit necessarium, si ponatur inesse, nihil erit propter hoc impossibile: nanque necessarium, æquiuoce contingere dicimus. Quòd autem hoc est contingens, manifestum & ex negationibus & affirmationibus oppositis. nam non contingit inesse, & impossibile inesse, & necesse non inesse, aut eadem sunt, aut consequentia seinuicem: quare & opposita, contingit inesse, & non impossibile inesse, & non necesse non inesse, aut eadem sunt, aut consequentia sein uicem: de omni enim affirmatio, aut negatio erit. igitur contingens non necessarium, & non necessarium contingens. Accidit autem omnes, quæ secundum contingens sunt propositiones, conuerti inter se: dico autem non affirmatiuas cum negatiuis, sed quæcunque affirmatiuam habent figuram, secundum oppositionē: vt, contingere inesse, cum eo quod est, contingere non inesse: & omni contingere, cum eo quod est, nulli contingere, vel non omni: & alicui, cum eo quod est, alicui non. eodem autem modo & in alijs. Quoniam. n. contingens non est necessarium: non necessarium vero contingit non inesse: planum, ꝙ si contingit A inesse B, contingit & nõ inesse: & si omni contingit inesse, et omni contingit non inesse. Consimiliter autem & in affirmationibus in parte: nanque eadem demonstratio. verum tales propositiones affirmatiuæ sunt, & non priuatiuæ. Contingit enim ad similitudinem ipsius esse ordinatur, quemadmodum dictum est prius. Determinatis vero his, rursum dicimus, quòd contingere secundum binos dicitur modos. Vnū, eo quod vt plurimum fit, & deficit necessarium, vt canescere hominem, vel augeri aut minui, aut penitus, quod aptum natum est esse: hoc enim non continuum quidem habet necessarium, propterea quòd non semper est homo: atqui dum homo sit, aut ex necessitate, aut vt plurimum est. Alium, ipsum infinitum, quod & sit & non sit possibile: vt ambulare animal, aut ambulante terræmotum fieri, aut oĩno quod à fortuna fit. nil enim magis sic aptum est natum, quàm in contrarium. Conuertitur itaque secundū opposita propositiones vtrunque contingentium, non eodem tamen modo: sed quod aptum natum est esse cum eo, quod est, non ex necessitate inesse: sic enim

Vide Secundo de Interpretatione cap. 5.

Quo pacto cõuertantur ppões de contingēti.

contingit non canescere hominem: ipsum vero infinitum, cum eo quod est nihil magis sic, quàm illo modo se habere, aut habitum ire. Verum scientia ac syllogismus demonstratiuus de ipsis quidem infinitis non est, eò quòd inordinatum est medium: de apte vero natis est. & ferme rationes & cōsyderationes fiunt de sic contingentibus: de illis autem accidit quidem fieri syllogismum, non tamen consueuerunt quæri. Hæc igitur magis determinabuntur in sequētibus. Sed nunc dicamus, quādo, & quomodo, & quis erit syllogismus ex contingentibus propositionibus.

Tractatus de syllogismis, qui componuntur ex propositionibus Possibilibus. De natura ipsius Possibilis. Cap. XIII.

Definitio poss.

Hic sumit Philosophus poss, vt comprehēdit id, qd est i actu, & qd in potentia.

DIxit. Oportet autem nunc, vt dicatur, quando erit syllogismus ex propositionibus possibilibus, & quomodo erit, & in quo erit. Possibile igitur vniuersaliter est, quod nō est necessariū: quodq; cùm ponitur esse, non accidit ex hoc impossibile. & vult per possibile hoc in loco illud, quod comprehendit rem existentem in actu, & priuatam: & per necessarium, omnes species, de quibus dicitur necessariū, hoc est necessarium absolutum, et necessarium relatum ad tempus aliquod, siue præteritum, siue præsens, siue futurum: & ad futurum non id, de quo dicitur necessarium per æquiuocationem: hoc enim est possibile, cuius intendimus hic definitionē tradere. Quodq; hęc sit definitio possibilis, apparet ex eo, quòd nō possunt duo contradictoria simul esse vera. qm̄ hoc, quod dicimus, non possibile est esse, & impossibile est esse, & necesse est non esse contradicit huic quod dicimus, possibile est esse, non impossibile est esse, non necesse est nō esse, & ista sequūtur seinuicem: hoc est ex hoc quod dicimus, non possibile est esse, sequitur quod dicimus, impossibile est esse, & quod dicimus, necesse est non esse: quemadmodum ex hoc, quod dicimus, possibile est esse, sequitur non impossibile est esse, et non necesse est non esse. Quod cùm ita sit: & oporteat, vt de omni dicatur aut negatio, aut affirmatio: de hoc igitur, quod dicimus, possibile est esse, oportet ut verificetur nō necesse est esse, posteaquam falso de ipso dicitur necesse est esse. & propterea conuertitur hoc, vt dicamus, omne possibile non est necessarium, & quod non est necessarium est possibile. Et propter hoc videtur, ꝙ genus huius definitiōis sit illud, quod significat dictio, quod: et hoc est res comprehendens inexistens & priuatum, quemadmodum diximus, & differentia sua est, quod dicimus, non est necessarium. Et quod in ea additur, ꝙ cùm ponitur esse, ex eo non sequit impossibile, est proprium ex proprijs possibilis, non differentia ex differentijs ipsius. Et ista est ex sententia Abumazaris in hac definitione. ipse enim existimat, ꝙ hoc dictum sit differentia vltima in definitione: ita ꝙ intelligat quod dicimus, non est necessarium, ꝙ inuentio sua non est necessaria in futuro, quemadmodum eclipsis Lunę. Et quoniam nō esse verificatur de impossibili, propterea additur, cùm ponitur esse, non accidit ex hoc impossibile. & propter hoc erit genus possibilis, priuatum: differentia vero ipsi propria est hæc, si ponitur esse, non accidet ex ipso impossibile. & hęc est opinio plurimorum expositorum ex Peripateticis.[a] Proprium autem propositionum possibilium est, vt affirmatiuæ sequantur negatiuas, & negatiuæ affirmatiuas, hoc est negatiuas possibiles, non negatiuas possibiles: & sunt illæ, quæ affirmant possibilitatem, et negant inuentionem, non autem quæ negant possibilitatem: qm̄ hæ contradicunt possibilibus, fm ꝙ expositū fuit in enarratione περὶ ἑρμηνείας. & hoc, quoniam ex eo, quod dicimus, possibile est esse, sequitur quod dicimus, possibile est non esse. hæc nanq; est natura possibilis, hoc est vt sit aptum natum esse & non esse. & hæc consequentia inuenitur in omnibus speciebus oppositorum, quæ sunt in hac materia. & hoc, qm̄ ex eo quod dicimus, possibile est inesse omni, sequitur possibile est inesse nulli: & ex hoc, quod dicimus, possibile est inesse alicui, possibile est non inesse alicui: & in contrarium horum duorum. At demonstratio super hoc est: quoniam possibile non est necessariæ inuentionis: & quod possibile est esse, possibile est non esse, cùm non sit necessarium non esse. Propositiones autem, quas hic posuimus negatiuas, re vera sunt affirmatiuæ indefinitæ, fm ꝙ declaratum fuit in libro περὶ ἑρμηνείας: quoniam dictio non, non coniungitur in ipsis cum modo, sed cum dictione inuentionis. & hoc, quemadmodum quod coniungitur cum prædicato in enunciationibus non modalibus.

Declaratio definitiōis possibilis.

Nō necessariū conuertitur cū possibili.

Nota qd sit ppriū poss.

Alia expositio definitionis possibilis, fm expōnem Abumazaris & aliorum.

a Propriū ē ppōnū possibilium, vt affirmatiuæ sequant negatiuas, & negatiuæ affirmatiuas.

Demonstratio, ꝙ i ppōnib^9^ possibilib^9^ affirmatiuas sequant negatiuæ, & ecōuersa.

Possibile autem trifariam dicitur. Vno modo possibile vt in plus: vt canescere hominem in senectute, & pubescere in tempore adolescentiæ. Secundo possibile in minus, & hoc est oppositum possibili vt in plus: vt ꝙ non canescat homo in senectute, & non pubescat in tempore adolescentiæ. Tertio possibile secundum æqualitatem, quod æque possibile est esse & non esse: veluti dilaniare hunc pannum, aut non dilaniare. Possibile vero ęqualiter ita se habet, vt affirmatiua sequatur negatiuam, & negatiua affirmatiuam æqualiter. Quod autem est in plus, ita se habet, ut affirmatiua ipsius sequatur negatiuam in minus, et negatiua ipsius affirmatiuam in minus. Quod vero est in minus, sic se habet, vt affirmatiua ipsius sequatur negatiuam, & negatiua affirmatiuam fm plus. quoniam enim possibile est, vt homo canescat fm plus in senectute, possibile etiam erit, vt non canescat in ipsa fm minus. De possibili igitur fm minus & possibili æqualiter non agit ars Demōstratiua, sed de ipsis agunt artes multę, quemadmodum Oratoria agit de possibili æqualiter: & ars Augurandi, & ars Excantandi pertractant de possibili fm minus.[a] Sed intentio in præsentia est dicere, quō scire possimus, quando est, & quando non est syllogismus ex propositionibus possibilibus absolutę, hoc est fm ꝙ sunt possibiles, aut in plus, aut æqualiter, aut in minus: quoniam hoc in libro cōsyderamus de forma, non autem de materia syllogismi.

Diuisio possibilis.

De poss fm minus & ęqualiter nō agit ars demōstratiua, sed aliæ quædam.

a Intētio huius libri ē loqui de ppōnib^9^ possibilib^9^, fm ꝙ possūt absolute, de vero possibili, nō descendendo tn̄ ad spēs ei^9^, quę stant ex eis syllogismi.

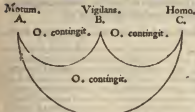
De syllogismis ex ambabus de Contingenti in Prima figura. Cap. XIIII.

SEd quoniam cōtingere hoc huic inesse, bifariam erit accipere: aut enim cui inest hoc, aut cui cōtingit ipsum inesse: A nanq; contingere, de quo B, horum alterum significat, aut de quo dicitur B, aut de quo contingit dici: A vero de quo B, vel A contingit omni B, nihil differt: manifestum igitur ꝙ bifariā dici posset, A contingere omni B inesse. Primum igitur dicamus, si de quo B contingit ipsi C, & de quo A ipsi B, qs erit et qualis syllogismus: sic enim & propositiones vtręq; accipiuntur fm cōtingere. cùm vero de quo B inest, A contingat: illa quidem inexistens, illa autem contingens:

Quale sit dictum de omni in propositionib^9^ contingentib^9^.

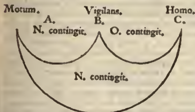
tingens. quare ab ijs quæ consimilis sunt figuræ incipiendum, quemadmodũ & in alijs. Quando itaq; A omni contingat B: & B omni C: erit syllogismus perfectus, q; A omni C contingit inesse. hoc aũt manifestũ ex definitione: contingere nãq; oĩ inesse sic dicebamus.

Prima coniugatio vtilis.

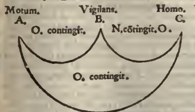
Consimiliter & si A contingit nulli eorum quæ sunt B: B vero contingit omni C: q; A contingit nulli C. de quo enim B contingit, A non contingere, hoc erat nullum omittere contingentium, quæ sub B.

Secunda cõiugatio vtilis.

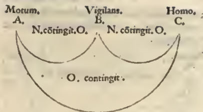
Cùm vero A omni B contingat: B vero nulli contingat C: per sumptas qdem propositiones nullus fit syllogismus. conuersa autem B C s̃m cõtingere, idem erit, qui prius. nam, qm̃ contingit B nulli C inesse, contingit & omni inesse. hoc autẽ dictum est prius. quare quoniam B omni C: A vero omni B: rursus idem efficietur syllogismus.

Tertia cõiugatio vtilis, nõ ex se, sed ob minoris cõuersionẽ.

Cõsimiliter & si ad vtrasq; propositiones negatio ponatur cum eo quod est contingere. dico autem, veluti si A nulli contingit B: & B nulli C. per sumptas enim ,ppositiones nullus fit syllogismus: conuersis vero, rursus idẽ erit qui prius.

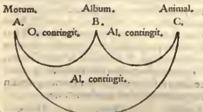
Quarta cõiugatio vtilis, p vtriusq; pp̃õnis cõuersionem.

Planum itaque, quòd negatione posita ad minus extremum, vel ad vtrasq; propositiones, aut non fit syllogismus, aut fit quidem, sed non perfectus: ex conuersione nanq; concluditur necessarium.

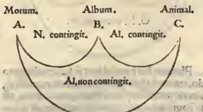
Sin autẽ hęc quidem propositionum vniuersaliter accepta sit, illa vero in parte, vniuersali posita ad maius extremum, syllogismus erit perfectus. Si enim A omni contingit B: B autem alicui eorum quæ C contingit: A alicui C contingit. hoc autem manifestum ex definitione eius quod est, de omni contingere.

Quinta coniugatio vtilis.

Rursus si A contingit nulli B: sed B alicui C contingit inesse: necesse A contingere alicui C non inesse. demonstratio autem eadem.

Sexta cõiugatio vtilis.

Si vero propositio in parte priuatiua accepta fuerit, vniuersalis autem affirmatiua, positione vero consimiliter se habeant: puta, A omni B contingit: sed B alicui C contingit non inesse: per assumptas quidem propositiones nõ fit manifestus syllogismus: verum si eam quę in parte est cõuerterimus, & ponamus B

alicui

alicui c contingere inesse, eadem erit conclusio, quæ & prius, quemadmodum in ijs, quæ à principio.

Septi͂a cõiugatio vtilis, p conuersio nẽ minoris.

Motum. Album. Animal.
A. B. C.
O. contingit. Al. ñ cõtĩg. Al.
Al. non contingit.

Quòd si quæ ad maius extremum in parte sit accepta, quæ vero ad minus vniuersaliter, siue vtræque affirmatiue positæ fuerint, siue priuatiue, siue non consimilis figuræ, siue vtræq; indefinite, aut secundum partem, nullo modo erit syllogismus. Nil enim prohibet B transcendere A, & non prædicari in equis. quo autem transcendit A, accipiatur C: huic n. neq; omni, neq; nulli, neq; alicui, neque alicui non contingit A inesse: siquidem conuertuntur propositiones, quæ secundum contingere, et B pluribus cõtingit, quàm A inesse. Amplius & ex terminis planum: ita nanq; se habentibus propositionibus, primum vltimo et nulli contingit, & omni inesse necessarium. Termini vero communes omnium, q̃ ex necessitate insit, animal, album, homo: q̃ nõ contingat, animal, album, indumentum.

Omniũ pticulariũ aut indefinitarũ inutilium cõiugationũ cõmune exemplum.

Alexãder assumit hostes minos, tanq̃ vertores, Album, ambulans, cygn⁹, coruus.

Animal. Album. Homo. Indumẽtũ.
A. B. C.
Al. contingit. O. cõtin. N. cõtĩ.
Al. nõ cõtingit. Al. cõ. Al. ñ cõ.
O. N. ex necessitate.

Planum itaq;, quòd hoc se habentibus modo, nullus fit syllogismus. Aut enim existẽdi, aut ex necessitate, aut contingendi omnis est syllogismus. quòd quidem inexistendi ac necessarij nõ sit, planum: affirmatiuus enim priuatiuo tollitur: priuatiuus autẽ affirmatiuo. superest igitur, vt contingendi sit. hoc autem fieri nequit: monstratũ enim est, quòd ita terminis se habentibus, & omni postremo necesse est primum, et nulli contingere inesse. quare esse non posset contingendi syllogismus: necessarium nanq; non erat contingens. Manifestum itaq;, & quòd si vniuersaliter termini extiterint in contingentibus propositionibus, semper fit syllogismus in prima figura: & si prædicatiui & si priuatiui fuerint. prętereã q̃ si prædicatiui quidem sint perfectus; si vero priuatiui, impfectus. Accipere autem opus est contingere, nõ quod in necessarijs; sed secundum dictam determinationem. plerunq; autem latet quod tale est.

Complicatio Possibilis in Prima figura. Cap. XIIII.

POstea igitur q̃ hoc iam est stabilitũ, loquamur de syllogismis, qui componũtur ex propositionibus possibilibus in Prima figura. Et incipiamus primo ab vniformibus, posteà à mistis. & dicamus q̃ numerus syllogismorum perfectorum concludentium in hac materia, est idem cũ numero syllogismorum concludentium in materia absoluta & necessaria. Et hoc, q̃m, si ponamus, omne quod est C est B possibiliter: & omne quod est B est A possibiliter: sequetur q̃ omne quod est C est A possibiliter. Et hoc planum consimiliter ex dispositione dicti de omni, aut negationis ab omni. & hoc, q̃m dispositio eius, quod dicimus, omne B est A possibiliter, significat q̃ omne illud, quod disponitur per B possibiliter, aut in actu: hoc est, omne illud, quod est B in potentia aut in actu, est A possibiliter, i. q̃ A de ipso possibiliter dicitur. cùm itaq; posuerimus, q̃ C disponitur per B possibiliter, sequitur vt A sit in C possibiliter. Et cõsimiliter si maior fuerit vniuersalis negatiua, & minor affirmatiua vniuersalis. vt si dicamus, omne C est B possibiliter: & nullũ B est A possibiliter: sequitur itidem ex eo, q̃ A est pars possibiliter ipsius B, vt A negetur possibiliter ab omni C. Quòd si ex duabus propositionibus maiòr vniuersalis fuerit affirmatiua & minor negatiua, non erit syll'us: q̃m non erit in ipsis cõditio dicti de omni, hoc est, vt sit minor extremitas disposita per medium, i. disposita p mediũ dispõne affirmatiõis, ſm id quod dictum est: sed tã erit syll's, eo q̃ propositio affirmatiua hac ĩ materia sequit̃ ex negatiua, sed nõ erit pfectus: q̃m monstratio sua est per rem additam dispositioni dicti de omni. & hoc est, quod vocauit Arist. hac in materia conuersionem. & hoc, q̃m si ponamus loco propositionis nagatiuæ eam quæ ex ipsa sequitur, i. affirmatiuam, tunc sequitur vt ex hac efficiatur species prima huius figuræ, quæ constat ex ambabus vniuersalibus affirmatiuis. Maxima vero vtilitas, quę inuenit̃ in huiuscemodi syllogismis, est, cùm fuerit vniuersalis negatiua ſm minus, q̃m conuertitur in eam, quæ est ſm plus, quæq; plus facit. Et consimiliter cùm fuerint propositiones vniuersales in hac figura negatiuæ, nõ erit syllogismus perfectus: q̃m non inuenitur in ipsis dispositio dicti de omni, sed iam erit syllogismus perfectus, cùm ambas negatiuas conuerterimus ad affirmatiuas sequentes ex ipsis, aut conuerterimus negatiuam minorem ad affirmatiuam sequentem ex ipsa. Maxima autem vtilitas, quæ inuenitur in hac conuersione est, cùm fuerint negatiuæ, ſm minus: q̃m huiuscemodi syllogismi conferunt Dialecticæ: & est cautela bona ĩ ea arte. & hoc, q̃m interrogãs, intendit, vt admittantur propositiones ſm plus, vt ex ipsis concludat affirmatiuam ſm plus: & timet si inter interrogandum monstrauerit aliquid super propositionibus concludentibus istam conclusionem, ne admittat respondens. & ideo interrogat negatiuas ſm minus; nõ enim sentiet quod sequitur ex hoc, & admittet eas.

Nota qualis sit dictum de omni in ppositionib⁹ de poss.

Ex maiore affirmatiua cõtingente & minore negatiua non fit syll's prim⁹, nisi ad affirmatiuã reducatur.

Syll'i huius mistionis vtiles de vtiles in Dialectica.

Cautela dialectica.

Quòd si vna duarum propositionum extiterit vniuersalis & secunda particularis, & vniuersalis sit maior & particularis minor, si minor fuerit affirmatiua,

Syll'i particulares ex ambabus de contingenti.

erit

erit syllogismus perfectus, siue maior extiterit vniuersalis negatiua, siue affirmatiua. & hoc planum est ex dispositione dicti de omni. Quòd si minor fuerit negatiua, nõ erit syllogismus perfectus: sed erit imperfectus, cùm minorem conuerterimus ad affirmatiuam, quæ ex ipsa sequitur. Quòd si maior propositio extiterit particularis, & minor vniuersalis, non erit syllogismus omnino, neq; perfectus; neq; imperfectus: siue fuerint simul affirmatiuæ, aut simul negatiuæ: aut vna ipsarũ affirmatiua & altera negatiua. Et hoc, qm̃ in ipsis non inuenitur dispositio dicti de omni, neq; per conuersionem, neq; ex substantia propositionum. & hoc, qm̃ si dicamus, omne C B: & aliquod B A: nihil prohibet, vt B intret sub aliquod, quo A transcendit B, hoc est, quo negatur ab A negatione necessaria, quare non sequiĩ propter hoc, vt sit omne C A possibiliter, & etiam vt non sit in aliquo ipsius possibiliter. qm̃, si non fuerit, omne C A possibiliter, non erit verum, q nullum C sit A possibiliter. consimiliter ni verum etiam fuerit, q aliquod C est A possibiliter, non erit etiam verum, q aliquod C non est A possibiliter. Iam igitur mõstratum est q oēs istæ species non concludunt, siue fuerint particulares simul, siue maior particularis & minor vniuersalis, ex terminis, qm̃ hi concludunt aliqñ affirmatiuam & aliquando negatiuam, hoc est negatiuam necessariam, et affirmatiuam necessariam. Termini autem concludentes affirmatiuam, homo, album, animal. & hoc, quoniam aliquis homo est album possibiliter: & aliquod album animal possibiliter: & conclusio, q aliquis homo est animal ex necessitate. Concludentes vero negatiuam, pãnus, album, animal. & hoc, quoniam aliquis pannus est album possibiliter: & aliquod album animal possibiliter: et conclusio, q nullus pannus est aĩal. Et consimiliter accidit, cùm accipimus minorem vniuersalem. quemadmodũ si dicamus, omnis homo potest esse album: & aliquod album potest esse animal: et omnis homo animal. & omnis pannus potest esse album: & aliquod album potest esse animal: & nullus pannus est animal, quæ est conclusio. Cùm igitur termini accepti in hac compositione aliquando significēt affirmatiuam necessariam, & aliquãdo negatiuam necessariam, monstratur q hæc complicatio non est syllogismus oĩno ad conclusionem ex conclusionibus euiuscunq; materiæ, hoc est, siue ponatur absoluta, siue necessaria, siue possibilis. & hoc, qm̃ dum concludit aliquãdo negatiuam necessariam, & aliqñ affirmatiuam necessariam, significat q non concludit conclusionem aliquam necessariam. & qm̃ concludit necessariam, significat q non concludit conclusionē absolutam, neq; possibilem: qm̃ absoluta & possibilis non sunt necessariæ. Sunt igitur syllogismorum concludentium hac in figura, & in hac materia species octo, cũ non numeratur indefinita pręter particularem: quatuor perfectę & hæ sunt, quæ in aliĳs etiam materĳs concludunt: & quatuor imperfectæ, & hæ sunt appropriatæ huic materiei. Quod autem dixit Themistius, q in his quatuor imperfectis non est vtilitas penitus. nanq; si negatiuę extiterit, & posuerimus ipsas à principio s̃m plus, conuertentur ad eas, quæ sunt s̃m minus, sed hę ad artem nihil omnino faciunt: sin autem propositiones istę fuerint s̃m minus, non fiet de ipsis quæstio in arte aliqua ex artibus, quæ ponunt propositiones in quæstionem, neq; ponuntur etiam principiũ in artibus facientibus quæstionem: dictũ inquam hoc est impossibile. qm̃ iam exposuimus modum, s̃m quem fiunt, ad s̃m quem conferunt arti Dialecticæ. hoc dicimus, si admiserimus, q ars non faciat propositiones s̃m minus: qm̃ verisimile est, vt qui de hac natura ĩquirit, ipsas etiam faciat, & hæc est actio scientiæ Diuinæ.

Sylli ex contingentibus inutiles.

Ostēdit quare concludētes ex terminis affirmatiuā necessariam & negatiuā necessariā, sunt prorsus inutiles.

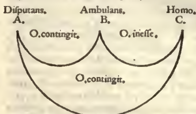
Sylli cōcludentes in prima figura ex vniuersalib. de cōtingenti sunt octo: quatuor pfecti & quatuor imperfecti. Dictum Themistij.

Contra Themistium.

Mistio Contingentis & Inexistentis in Prima figura. Cap. XV.

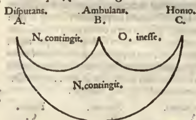
SIn autem hæc inesse, illa propositionum accipiatur cõtingere, cùm quæ ad maius est extremum contingere significet, & perfecti omnes erunt syllogismi, & cõtingentis secundum determinatam determinationem: cùm vero quæ ad minus, & imperfecti omnes, & priuatiui syllogismi contingentis, non secundum determinationem, sed eius, quod est nulli, aut non omni ex necessitate. si enim non omni aut nulli ex necessitate contingere dicimus, & nulli & non omni inesse.

Contingat nanq; A omni B: B vero omni C ponatur inesse: quoniã igitur C est sub B: omni autem B contingit A: planum q & C oĩ contingit. fit itaq; perfectus syllogismus.

Prima coniugatio ex contingēti & de inesse, cōcludens de contingenti.

Consimiliter & si A B propositio extiterit priuatiua: B C vero affirmatiua: & A C quidem contingere: B C autem inesse accipiatur: perfectus erit sylls, q A contingit nulli C inesse.

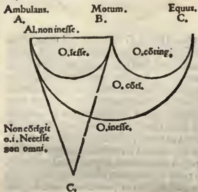
Secunda sylli concludens, s. contigens.

Quòd igitur, si inexistens ad minorē ponatur extremitatem, perfecti fiãt syllogismi, manifestum. Sed q dum ecõtrario se habeat, erunt syllogismi, per impossibile monstrandum. simul autem clarum erit, & q imperfecti: monstratio nãq; non est ex acceptis propositionibus. Cæterum primo dicendũ est q, si dum A fuerit, necesse est B esse: & dũ possibile A extiterit, possibile erit & B ex necessitate. Sit enim ita se habētibus, in quo quidem A posse: ĩ quo autem B impossibile. si igiť posse, qñ posse est esse, vtiq; fieret, imposse vero, qñ impossibile, fieri nequeat: simul autē si A pos-

sibile

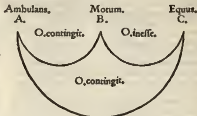
ſibile, & B īpoſsibile: cōtingeret vtiq; A factū eſse ſine B. ſi vero factū eſse, & eſse: factum nāq;,qñ factum fuit,eſt. Verum oportet accipere poſsibile atq; impoſsibile,non ſolum in generatione, ſed & in eo quod eſt verificari, & ineſse,& quotcunq; modis aliter dicit̄ poſsibile:in omnibus enim conſimiliter ſe habebit. Amplius exiſtente A, B eſse, non oportet exiſtimare,tanquam ſi vnum eſset A, B fore. nihil nāq; eſt ex neceſsitate,vno quopiā exiſtente,ſed duobus minimis:ſicuti cùm propoſitiones ita ſe habeant,veluti dictum eſt ſecundum ſyllogiſmum.nam,ſi C de D: D autem de F:& C de F ex neceſsitate:& ſi vtrunque poſsibile,& concluſio erit poſsibilis.ac ſi quiſpiam poneret A propoſitiones, B vero concluſionem, euenire poſſet non ſolum A neceſſario exiſtente, ſimul & B eſſe neceſſarium, ſed & poſſibili poſſibile.Hoc autem monſtrato, planum,ꝙ falſo ſuppoſito,& non impoſſibili,& concluſio propter ſuppoſitionem falſa erit, & non impoſſibilis.veluti ſi A falſum quidem eſt,non tamen impoſſibile: cùm vero A ſit, B eſt:& B erit falſum quidem, non tamen impoſsibile. quoniam monſtratum eſt, quòd A exiſtente,B eſt: & poſſibili exiſtente A, erit B poſſibile: ſuppoſitum autem eſt, A poſſibile eſse,& B erit poſſibile. ſi enim impoſſibile, ſimul poſſibile erit,& impoſſibile idem. Determinatis vero his,inſit A omni B:B autē omni C contingat:neceſſe itaq; A omni C contingere ineſſe. Non enim contingat:B vero omni C ponatur tanquam inexiſtēs:hoc falſum quidem,nō tamen impoſſibile. ſi itaq; A non contingit ipſi C:B vero omni ineſt C: A nō omni B contingit:ſit enim ſyllogiſmus per tertiā figuram.verum ſuppoſitū fuerat omni contingere ineſse:neceſse igitur A omni C contingere.falſo enim ſuppoſito & non impoſsibili,quod accidit eſt impoſsibile.

Tertia coniugatio concludēs de cōtingenti,quę ꝑ īpoſſe demonſtratur ī Tertia figura.

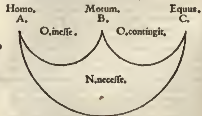
Verum & per primam figuram licet facere impoſsibile,ponentes B ineſse ipſi C. Si.n. B omni C ineſt:A vero omni B contingit: & C omni contingeret vtiq; A.ſed fuerat ſuppoſitum non omni contingere.

Eiuſdē oſtenſio per Primam figurā.

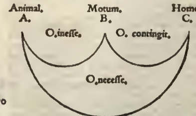

Sumere vero oportet omni ineſse non ſecundum tempus determinātes, puta nunc, aut in hoc tempore,ſed ſimpliciter:nanq; per has propoſitiones, & ſyllogiſmos facimus. Quoniam,ſi propoſitio ſecundum nunc accipiatur,non erit ſyllogiſmus. nihil enim fortaſſe prohibet,aliquando omni moto hominem ineſſe,veluti ſi nil aliud moueretur: motum vero contingit omni equo: ſed hominem nulli equo ineſſe contingit.

Syllogiſmus ꝑ impoſsibile ponendo ineſſe ſemper.

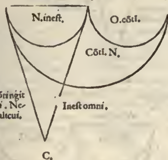
Prętereа ſit primum animal,medium motum,vltimum vero homo.propoſitiones itaque conſimiliter ſe habebunt,concluſio vero neceſſaria non contingens: ex neceſſitate. n. homo animal.

Manifeſtum itaque, ꝙ vl'e accipere oportet ſimpliciter,& nō tempore determinātes. Rurſus ſit priuatiua vniuerſaliter propoſitio A B; & ſumptum ſit A ineſſe nulli

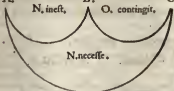
B: B vero omni contingat C ineſſe: his itaque poſitis, neceſſe eſt A contingere nulli C ineſſe. Non enim contingat: & B ponatur ineſſe C, quemadmodum prius: neceſſe itaque A alicui eorum, quæ B ineſſe: fit enim ſyllogiſmus per tertiam figuram. hoc autem impoſſibile. quare cõtingeret vtiq; A nulli C ineſſe. falſo enim poſito, impoſſibile quod accidit.

Quarta coniugatio concludens contingit nulli, i. nulli ex neceſſitate.

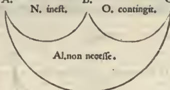
Hic igitur ſyllogiſmus non eſt contingentis ſm determinationem, ſed eius quod eſt, nulli ex neceſſitate. hæc enim eſt contradictio factæ ſuppoſitionis: ſuppoſitũ enim eſt, A alicui C ineſſe. ſyllogiſmus vero ad impoſſibile oppoſitæ eſt dictionis. Amplius & ex terminis manifeſtum, q; non erit concluſio cõtingens. Sit enim in quo A coruus: in quo B diſcurrens: in quo C homo. nulli itaque B A ineſt: nullum enim diſcurrens coruus: B vero omni contingit C, omni enim homini diſcurrere: ſed A ex neceſſitate nulli C. non igitur concluſio contingens.

Syll. prim' probans ex ſupradicta cõiugatione non concludi verũ contingens.

Sed neque neceſſaria ſemper. Sit enim A motum, B ſcientia, in quo autem C homo. A igitur nulli inerit B: B vero omni C contingit: & non eſt concluſio neceſſaria. non enim neceſſe nullum moueri hominem, ſed non neceſſe aliquem. planum itaq; q; concluſio eſt eius, quod eſt nulli ex neceſſitate ineſſe. Accipiendi vero melius ſunt termini.

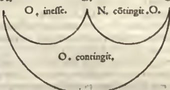
Hi ſunt meliores termini.

Secund' ad idem.

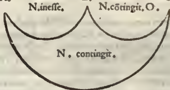
Sed ſi priuatiuum ad minorẽ ponatur extremitatem cõtingere ſignificans, ex ipſis quidem acceptis propoſitionibus nullus erit ſyllogiſmus: conuerſa autem ſecundum contingere propoſitione, erit quemadmodum in prioribus. Inſit enim A omni B: B vero contingat nulli: ſic igitur ſe habentibus terminis, nihil erit neceſſarium. ſi autem conuertatur B C, & accipiatur B omni C contingere, fit ſyllogiſmus, quemadmodum prius. nam conſimiliter termini poſitione ſe habebunt.

Quinta coniugatio concludẽs de cõtingenti per minoris conuerſionem.

Sed eodem modo & cùm priuatiua extiterint vtraq; interualla, ſi A B quidem non inſit: B vero contingere C nulli accidit: per ipſa quidem accepta fit non neceſſarium, ſed propoſitione conuerſa, quæ eſt ſecundum contingere, erit ſyllogiſmus. Accipiatur enim A quidem nulli eorum quæ ſunt B ineſſe: B vero contingat nulli C: per hæc igitur nihil neceſſarium. quòd ſi accipiatur B contingere oĩ C, quod eſt verum: A B autem propoſitio ſimiliter ſe habeat: rurſus idẽ erit ſyllogiſmus.

Sexta coniugatio concludens de contingenti per minoris conuerſionem.

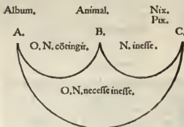

Si vero non ineſſe ponatur B ipſi C, & non contingere non ineſſe, non erit ſyllogiſmus nullo modo; neq; cùm priuatiua, neque cùm

affirmatiua

affirmatiua fuerit A B propositio. Termini cōmunes, quòd ex necessitate insit, album, animal, nix: ꝙ nō contingat, album, animal, pix.

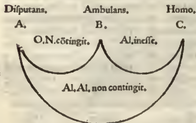
Coniugationes binæ inuales.

Sumani melius termini, albū, ambulans, cygn⁹, corn⁹. Vt vt Alexan. memeri, album, ambulans, stans.

Planum itaqꝫ, ꝙ si termini vniuersales extiterit, & hæc inexistens, illa propositionū contingens accipiatur: quando propositio quæ ad minorem extremitatem, contingere accipiatur, semper fit syllogismus: prꝫterquam ꝙ aliquando quidem ex ipsis, nonnunqꝫ vero ex conuersa propositione. quando autem horum vterqꝫ, & ob causam, diximus.

Quòd si hoc vr̄r, illud vero interuallorum accipiatur in parte, quando quod ad maius est extremum, vniuersaliter ponatur & contingens, seu negatiuum siue affirmatiuum, quod vero in parte, affirmatiuum & inexistens, erit syllogismus perfectus, quemadmodum & vniuersaliter terminis existentibus, demonstratio autem eadem, quæ & prius.

Coniugationes binꝫ particulares, cōcludentes de contingenti, p dictum de omni.

Cæterum, quando vniuersale quidem sit ad maius extremum, sed inexistens non contingens, alterum vero in parte & cōtingens, seu negatiuæ, siue affirmatiuæ ponātur vtreque, siue hæc negatiua, illa affirmatiua, omnino erit syllogismus imperfectus. prætérquàm quòd hi quidem per impossibile monstrabuntur, illi vero per conuersionem eius quod est contingere, quemadmodum in prꝫcedentibus.

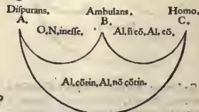
Coniugatio alia particularis concludens de contingenti, quæ per impossibile ostēd.

Coniugatio concludens cōtigēs, quæ per impossibile ostenduntur.

Erit autē syllogismus per cōuersionem, & quando vniuersalis ad maius posita extremum significet inesse, aut non inesse: quæ vero in parte priuatiua existens, contingere accipiat. Quemadmodum si A omni quidem inest: B autem alicui C contingit non inesse. conuersa enim B C secundum contingere, fit syllogismus.

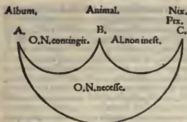
* aliæ prop. exponit Philop.

Cōiugatio binæ, concludentes de contingenti per minoris conuersionem.

Sed quando quę secundum partem ponitur non inesse accipiat, non erit syllogismus. Termini quod insit, album, animal, nix: quod non insit, album, animal, pix. per indefinitum nanqꝫ sumenda est demonstratio.

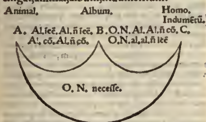
Si autem

Contingētiae vtrīq; particulares inutiles.

Philoponus accipit hos terminos: Motum, album, ambulans, stans.

Si autem vniuersale ad minus ponatur extremũ, quod vero in parte ad maius, siue priuatiuum seu affirmatiuũ, vel contingens aut inexistens, quomodocunq;, nullo pacto erit syllogismus. Neq; quando in parte, aut indefinitæ ponantur propositiones, seu contingere accipientes, siue inesse, aut vicissim, neq; sic erit syllogismus. demõstratio vero eadẽ, quæ & in prioribus. Termini communes, ꝙ insit ex necessitate, animal, albũ, homo: ꝙ non contingat, animal, album, indumentum.

Omniũ aliarum intelligitur contingentium communiter exēplã.

Planum itaq;, ꝙ si vniuersale ad maius ponatur extremum, semper fit syllogismus: si vero ad minus, nullius vnquam.

Complicatio Possibilis, & Inexistentis in Prima figura. Cap. XV.

Ex maiore poss. & minore absoluta fiunt syllĩ pfecti concludentes p dictum de oĩ.

Si maior fuerit absoluta & mĩor possibilis, syllĩ erũt imperfecti: & affirmatiui concludunt conclusionẽ possibilem: negatiui vero vel necessariã vel possibilem.

Conditio dicti de oĩ ĩ ppōne maiore poss. ẽ diuersa ab illa, quæ reperitur in maiore necessaria & de inesse.

Dicamus igitur, si fuerit vna ex duabus propositionibus absoluta & altera possibilis, si fuerit maior propositio possibilis & minor absoluta, ꝙ species syllogismorũ, quæ inueniuntur in hac cõpositione, erunt perfectæ, hoc est manifestę conclusionis fm dictum de omni. Sunt autem quatuor species: hoc est concludens vniuersalẽ affirmatiuam, & vniuersalẽ negatiuam, & particularem negatiuã, & particularem affirmatiuam. erunt aũt conclusiones ipsarum possibiles veræ. Quòd si fuerit maior absoluta & minor possibilis, syllogismi concludentes in hac specie mistionis hac in figura erunt imperfecti: & ex ipsis conclusio affirmatiua erit possibilis, siue vniuersalis fuerit, siue particularis: negatiua vero aut possibilis erit, aut necessaria, siue particularis, siue vniuersalis. Sit ergo primũ maior possibilis & minor absoluta, et sint vniuersales, dico ꝙ concludunt conclusionem possibilem. Pura, in exemplo: sit omne c b in actu: & omne b a possibiliter: & concludit, ꝙ oẽ c a, possibiliter. & hoc, qm̃ dispositio eius, quod dicimus, oẽ b est a possibiliter, significat ꝙ omne quod est b in potentia, aut in actu, est a possibiliter. Quoniam conditio ista dictiõ de omni, quæ accipitur in propositione maiore possibili, est diuersa à conditione dicti de omni, quę accipitur in maiore propositione absoluta aut necessaria. & hoc, qm̃ si dicamus, omne b est a ĩ actu, aut ex necessitate, planum ꝙ in pluribus materiebus verificãtur propositiones istæ de omni eo, quod est b in actu tãtum. vt cùm dicimus, omnis homo est ambulans, & omnis homo loquitur: qm̃ ambæ propositiones istæ de eo tantũ verificãtur, quod est homo in actu, nõ de eo, quod est homo in potentia. in multis autem verificãtur de ambabus dispositionibus simul, hoc est de omni eo, quod est in potentia, & de omni eo, quod est in actu, & proprie in materia necessaria: vt cùm dicimus, oẽ motum est corpus: qm̃ hoc est verum de moto in actu, & de moto in potentia. Cùm ergo ita res se habeat, commune erit omni materiei in his propositionibus, hoc est necessaria et inexistente, vt prędicatum insit in actu omni illi, quod est terminus medius, hoc est, ꝙ a insit ex necessitate aut in actu, omni illi quod est b in actu. Et propterea lquit Aristo. in hac mistione, si fuerit maior absoluta & minor possibilis, ꝙ syllogismi erunt imperfecti. quoniam cùm minor sit possibilis, & maior absoluta aut necessaria, non cõprehendit ipsam conditio dicti de omni vniuersalis * omni materiei. oportet igitur illud reijcere, quod concludit fm partem materierum: quemadmodum reijcitur cõclusio ex ambabus affirmatiuis in secunda figura, licet concludant in aliqua materia. Sed dispositio propositionis possibilis est diuersa ab hoc: hoc est, quoniam in omni materia verificatur ꝙ a dicitur possibiliter de omni eo, quod est b in actu, aut in potẽtia. cùm enim dicimus, omne quod est hõ, potest ambulare, verificatur de omni eo, quod est homo in potentia & homo in actu. & consimiliter se habet res in reliquis materiebus. & hoc per se manifestum est ex inductione materierum. & ignoro, quo hoc latuit expositores, cùm res in hoc sit manifestissima.

Quod sit dĩ dñ de omni ĩ ppositione necẽia & inesse.

* alĩ cõis.

Quod sit dictũ de oĩ ĩ ppone poss.

Postea vero ꝙ hoc est stabilitum, dicamus, si fuerit dispõ dicti nostri, oẽ b est a possibiliter, ꝙ vult de oĩ, quod est b in actu aut in potentia a, prædicari possibiliter: deinde posuerimus, ꝙ omne c est b in actu: planũ ꝙ a dicetur de omni c possibiliter. Consimiliter declarabitur res, cùm maior extiterit vniuersalis negatiua possibilis, & minor vniuersalis affirmatiua absoluta, ꝙ conclusio erit negatiua possibilis ex eadem dispositione dicti de omni, cuius conditio est in maiore propositione negatiua possibili. & hoc, qm̃, cùm dicimus nullum b est a possibiliter, volumus ꝙ nulla res, quæ sit b in potentia aut in actu, sit a possibiliter: deinde ponamus ꝙ c sit b in actu: sequitur, ꝙ c non sit aliquid ex a possibiliter. Quòd si fuerit maior absoluta, & minor possibilis, non erit syllogismus perfectus: qm̃ conditio prædicationis absolutæ veræ in omni materia (quemadmodum diximus) est, vt sit de rebus quæ actu inueniuntur, non in potentia. quare cùm posuerimus, ꝙ oẽ b est a ĩ actu, i. omne quod est b in actu, est a in actu: et cõiunxerimus huic, ꝙ c est a possibiliter: manifestum est ꝙ c non ingreditur sub cõditionem dicti de omni. & species ista syllogismorum non est manifestę conclusionis per se, hoc est ex ipsis propositionibus per se, sed ex alio, quod accipitur ex propositionibus positis. hęc autem est conditio syllogismorum imperfectorum. Et propterea dixit Aristoteles de speciebus syllogismorum, quorum maior in hac mistione est absoluta et minor possibilis, ꝙ sunt imperfectæ: & excogitauit ostensionem ipsarum per impossibile, & adducit ad ostensionem syllogismorum imperfectorum, ꝙ falsum impossibile nõ sequitur ex falso possibili. Sed ad hoc monstrandum primo affert, ꝙ, cùm fuerint duo, quorum vnũ eẽ sequitur ex eo, ꝙ secundũ sit fm cõsequentiam syllogisticam, hoc est cùm sint ambæ propositiones, oportet

Syllĩ ex maiore poss. & minori absoluta.

Syllĩ ex maiore absoluta, & minore possibili.

Ex falso possibili non sequitur falsũ ĩpossĩ & hoc demõstrat hic Aristo.

Ex absolute possibili sequitur consequens: & hoc intelligit Auer. de possibili cõi quod contradicit impossi.

oportet ex necessitate vt conclusio sit. sequitur ex his duobus, cùm prius, quod est antecedẽs, necessario est, vt secundum etiam, quod est cõsequens, necessario sit: cumq; prius est possibiliter, consequens itidem est possibiliter, hoc de possibilitate cõi, quæ contradicit impossibili. Exemplum huius. qm̃ cùm posuerimus, ꝙ si est A, vt sit B, hoc est si inuentio B sit per se ex inuentione A: sequitur, si A est necessariũ, vt B etiam sit necessarium: & si A fuerit possibile, vt B etiam sit possibile. Sit ergo primum A possibile: dico ꝙ B, quod sequit̃ ex A, erit etiam possibile. Mõstratio huius. qm̃ si fuerit non possibile: & volo per non possibile remotionem oĩum intentionum, quas significat nomẽ possibile, quod est negatum verificatum de impossibili: possibile ergo in tempore, in quo est possibile, poterit trãsire in actum. cùm igitur posuerimus A possibile, & B non possibile, iam poterit A esse & exire in actum absq; hoc ꝙ B sit: sed iam posuimus, ꝙ si est A, est B: sequitur igitur, vt B sit & non sit simul: quod fieri nequit, & non cohæret. oportet ergo, si est A possibile, vt B etiam sit possibile: quæcunq; species accidat eius, de quo dr̃ nomen poss.

Nota quid sit intelligẽdum per nõ possibile.

Cùm itaq; sit hoc stabilitum, dico ꝙ non sequitur ex falso possibili, falsum impossibile. Exẽplum huius, qm̃ si posuerimus A esse falsum possibile, hoc est possibile, vt ponatur esse in tempore, in quo non est: dico ꝙ B est falsum possibile, non falsum impossibile, hoc est falsum æternum. Exemplum huius, si fuerint propositiones, aut vna ipsarum falsa possibilis, fieri nequit, vt conclusio sit falsa impossibilis. & hoc, quoniam, si fuerit A falsum, & ipsum in tempore falsitatis possibile verum: & iam posuerimus, si A possibile verum, ꝙ & B possibile verum, & possibile non est falsum impossibile: erit ergo B possibile & non possibile simul: quod fieri nequit & non cohæret. quare, cùm fuerit vna propositionum syllogismi, aut ambæ falsę possibiles, non erit conclusio falsa impossibilis, sed falsa possibilis.

Ostēdit ꝙ ex absoluta maiore & minore possi. affirmatiuis sequitur cõclusio possibilis.

Cùm itaq; sit hoc stabilitum, ponamus binas propositiones vniuersales, quarum maior sit affirmatiua absoluta, & minor affirmatiua possibilis: veluti si oẽ C sit B possibiliter: & omne B A in actu: dico, ꝙ ista cõplicatio semper concludit ꝙ C potest esse A. quod mõstratur. Si enim non fuerit, possibile est omne C esse A, erit cõtradictorium suum, non possibile est omne C esse A: sed iam posueramus omne C posse esse B: si igitur posuerimus propositionem istam in actum, hoc est, omne C esse B in actu, quod est falsum nõ impossibile: & ipsam coniunxerimus ei, quod sequit̃ ex dicto nr̃o, non posse est oẽ C eẽ A: concludet̃ nobis ĩ figura tertia, ꝙ aliquod B ex necessitate nõ est A. qm̃ cũ eo, quod dicimus, non posse est oẽ C eẽ A, uerificat̃ qd̃ dicimus, aliqd̃ C nõ est A ex necessitate. fient igit̃ nobis in tertia figura binę propositiones: quarũ vna ẽ affirmatiua absoluta, & secunda particularis necessaria negatiua, conclusio vero ex necessitate particularis necessaria negatiua, vt supra dictum fuit. aliquod igitur B non erit A ex necessitate: atqui iam posueramus, omne C esse in actu: quod est contradictorium conclusionis, quodq; fieri nequit, & non cohæret. falsum igitur ac impossibile sequitur necessario ex propositione, quam coniunximus propositioni falsæ possibili, & qua dicebamus non possibile est omne C esse A ex necessitate. quoniam ex falso possibili nõ sequitur falsum impossibile, s̃m ꝙ declaratum fuit. illud igitur ex quo sequitur impossibile est impossibile. Cùm itaq; sit falsum quod dicimus, aliquod C non est A ex necessitate: quod sequit̃ ex eò, quod dicimus, non possibile est omne C esse A: ergo quod dicimus, non possibile est omne C eẽ A falsum. cumq; hoc sit falsum, erit cõtradictorium suum verum, quod est, omne C potest eẽ A. Iã igit̃ ex hoc planũ, ꝙ cõclo huius sylli est poss.

Atqui si fuerit falsum, quod dicimus, non possibile: & destruat omnes dispositiones, de quibus dicitur possibile: sequetur iam vt possibile quod est verũ, quodq; est conclusio huius syllogismi, sit non tantum possibile proprium, sed quæcunq; accidit ex speciebus illius, de quo dicitur nomen possibile: hoc est, quod contradicit impossibili ita, vt concludat syllogismus iste tres conclusiones, absolutam, possibilem, & necessariam, aut rem procedentem processu generis ad ista tria. & hoc est, quod significamus, cùm dicimus non impossibile. hoc autem ipsi accidit, eò ꝙ priuatur conditione dicti de omni. Sed quomodo dixit in hoc Aristo. ꝙ est possibile proprium? videtur igitur, vt hoc dicat, ꝙ illud concluditur in hoc syllogismo, de quo iudicium fertur, ꝙ sit vilissimum ipsorum. Nisi nobis contradicat aduersarius, ꝙ hæc conclusio necessario sequetur, quẽadmodum inter enunciationes de indefinita iudicium ferimus, ꝙ ob vilitatem potẽtiam habeat particularis. cõsydera igitur istud: quoniam hoc latuit expositores.

Nota ꝙ hęc verba obliganata nõ habẽtur in antiqua translatiõe, vsq; ad aliud, Atqui. ei põ hic incipit digressio.

Atqui accidit huic complicationi, vt concludat in hunc modum: hoc est ꝙ non concludit aliquando affirmatiuam necessariam, & aliquãdo negatiuam necessariam: quemadmodum est dispositio in syllogismis nõ concludentibus: cùm accepta fuerit absoluta propria, quæ est ea, de qua verificatur prædicatio vniuersalis absoluta: hoc est in qua attestatur sensus, prædicatum ipsius inesse omni subiecto in omni tempore aut plurimo ipsius. & hæ sunt propositiones, quæ inueniũtur per inductionem, in qua perficiuntur omnes partes: quemadmodum omnis coruus niger, & omnis nix alba. Differentia vero inter ipsas & necessarias est, quoniam de istis existimat animus ipsarum possibilitatem in pauco tempore futuro priuari posse: de necessarijs vero non existimat hoc: quoniam in ipsis cogitat proportionem essentialẽ, quæ est intra prędicatum & subiectum. Ex istis igitur absolutis, quemadmodum inquit Arist. fiunt plurimi syllogismorum: ex absolutis vero, quæ inueniuntur in pauco tempore, vt ꝙ omne motum sit homo, planum non fieri syllogismum, sed multo magis tantum cum possibili: quemadmodum non fit syllogismus ex possibilibus s̃m minus. cùm igitur hæc absoluta, hoc est de qua non verificatur prædicatum vniuersaliter nisi in pauco tempore, accepta fuerit maior, & minor possibilis, aliquando concludetur affirmatiua, et nonnunq̃ negatiua. Causa autem huius est, qm̃ hæc absoluta ita se habet, vt uniuersaliter verificetur in tempore præsenti: minor vero ex parte qua est possibilis, non comprehenditur sub maiore, cũ possibile inueniatur etiam in futuro. Et hoc est, vt arbitror, quod determinauit Aristoteles, vt propositiones vniuersales accipiantur veræ in tribus temporibus: nõ autem quod existimauit Abumazar, ꝙ hæc determinatio sit s̃m dispositionem dicti de omni. nõ enim potest esse dictum de omni in propositione maiore absoluta vera vniuersaliter in tribus temporibus, nisi in aliqua materia. & hoc vt verificetur A inesse actu omni illi, quod est B in potentia aut in actu. quod cũ ita fuerit, cõplicatio ex hoc concludet s̃m dictum de omni: qm̃ Aristoteles pręcepit propositiones absolutas non fieri nisi in hac materia.

Nota ꝙ sit ꝓpõ absoluta ꝓpria. Cõsyderandum tñ ẽ diligenter, an ex hmõi absoluta possit fieri cõmodè coniugatio: nam forte in hoc ... est Alex. opinio.

Contra Abumazarem ꝙ hæc cõplicatio nõ tenet per dictũ de omni.

Quid igitur voluit, cùm dixit ipsam non concludere s̃m dictum de omni: hoc est, cùm absoluta miscetur possibili, & monstrauit eam concludere per impossibile? Quid etiam voluit, cùm ait, ꝙ aliquando concludit affirmatiuam, & aliquando negatiuam? sequitur ergo vt hæc absoluta non sit ea absoluta, quam ostendit concludere per deductionem ad impossibile: & ita conditio, ꝙ ipsa concludat s̃m dictum de omni, colligitur esse vera in aliqua materia, non in omni. Neq; est etiam præceptum, quod intellexit, vt

Cõtra Themistium, ꝙ Philosophus ꝓ absolutam non intellexit eam, de qua Themistius.

propositio

Contra Themistium, ꝙ Philosophus per absolutã non intellexit eam, de qua Themistius.

propositio absoluta apud ipsum ea sit, quę comprehendit possibilem et necessariam, quemadmodum ex ipso itellexit Themistius: propterea ꝙ propositio hæc, hoc est absoluta, secundum hanc dispositionem non inuenitur extra intellectum. Atqui intentio ipsius est connumerare modos propositionum annexos modis entis, aut primis scitis. Quòd si intentio Aristo. in modis est enumerare differentias propositionum ex parte inuentionis & cognitionis, non erit vtilitas in absoluta secundum opinionẽ Theophrasti & Themistij. Quòd si voluit connumerare ex parte scitorum primorum, quæ nobis insunt secundum naturam, iam in ipsis erit vtilitas: quoniam multa sunt, in quibus scimus prædicatum inesse subiecto, & ignoramus an inuentum fuerit possibiliter, an vero necessario. Credibile igitur est, vt de absoluta binas conceperit intentiones simul: hoc est vt sit absoluta secundum scientiam, & absoluta secundum inuentionem & scientiam. & hæc ea est, quã definiuimus: non autem ea, de qua meminit Alexander: quoniam ex hac nõ componitur syllogismus, nisi per accidens, hoc est in tẽpore determinato. cùm enim miscet cum possibili, non complicatur ex ipsa syllogismus omnino, hoc est, vt minor sit possibilis. Secũdum igitur expositionẽ istam remouentur dubitationes cadentes super te viri huius, cũ hoc etiam, ꝙ expositio ista vera est, & conueniens sententiæ ipsius ĩ hac arte.

Nota, ꝙ ista le argeit cõtra Alexan. hic, qm̃ aliã accipit hic ꝓpositionẽ absolutã Alex. ꝙ accepit supra ĩ diuisio ne ꝓpõnum. Hæc est finis digressionis.

Aristoteles autem monstrat per terminos acceptos ex materijs, ꝙ si in tali mistione accipiatur absoluta inuenta in pauco tempore in actu, ꝙ inquam non erit omnino syllogismus concludens: qm̃ aliquando colligit negatiuam necessariam, et aliqñ affirmatiuã necessariã. Termini concludentes negatiuam, homo, motũ, & equus: homo minor, motum medius, equus maior. & hoc, quoniam possibile est omnem hominẽ esse motum: & oẽ motum ĩ aliquo tempore erit equus, in quo nil aliud inueniatur, quod moueatur, nisi equus: et conclusio necessaria, nullus homo est equus. Termini vero concludentes affirmatiuã, homo, motũ, & animal. qm̃ possibile est omnem hominem esse motũ: & omne motum in aliquo tempore erit animal, puta in quo nil aliud moueatur, nisi aĩal: & conclusio affirmatiua necessaria, quæ est, omnis homo animal. Cùm igitur res ita sit, absoluta, quæ accipitur, ea erit, quæ non appropriabitur tẽpori ꝑter aliud tempus, vt ex ipsius dispõne sciamus eam non esse necessariã, aut ignoreĩ hoc: qm̃ maxima pars ꝓpositionum est istius dispositionis.

Sin autem extiterit propositio vniuersalis maior negatiua absoluta, & minor vniuersalis affirmatiua possibilis, dico ꝙ ipsa cõcludit negatiuam possibilem ſm participationem nominis: hoc est, quæ dicitur de possibili et necessaria. Cùm igitur dicimus hos syllogismos concludere, hoc volumus, ꝙ non concludunt affirmatiuam aliquando, & negatiuam aliquando: sed concludunt, aut affirmatiuam tantum, aut negatiuam solummodo. attamen negatiua et affirmatiua in ipsis dicitur de pluribus intentionibus: & hæc est vna ex causis, ob quam dicimus, quòd non est perfectus. Exemplum huius, si dicamus, omne C est B possibiliter: & nullum B A absolute: dico igitur ꝙ ex hoc concluditur, nullum C A possibiliter: & aliquando erit conclusio, nullũ C A necessario. Monstratio huius. qm̃, si non est verum, quod dicimus, possibile est nullum C esse A, sit verum suũ contradictorium, non possibile est nullum C esse A: ergo sequitur, vt aliquod C sit A ex necessitate; & hoc est manifestæ consequẽtiæ per se. si igitur aliquod C sit A ex necessitate: & omne C B in actu: & hoc translata propositione possibili hac in figura ad absolutam, fiet syllogismus in tertia figura ex binis propositionibus affirmatiuis, quarũ vna est particularis necessaria maior, & secunda vniuersalis absoluta minor. sed iam declarauimus ꝙ hic concludit particularem necessariam per positionem. & hoc, qm̃ redit ad ambas affirmatiuas vles in tertia figura, quarũ maior est necessaria, & concludit particularem necessariam affirmatiuã, hoc est, aliquod B esse A ex necessitate. sed iam positum fuerat in syllogismo, ꝙ nullum B est A: quod fieri non potest, et non cohęret. impossibile autem non sequitur ex falso possibili: sequitur ergo ex eo ꝙ posuimus, aliquod C esse A ex necessitate. atqui si hoc falsum, verum erit suum contradictorium: veluti si dicamus, non necesse est C esse A, & hoc verificatur cum eo, quod est C non est A possibiliter, & non A necessario. & propterea erit conclusio syllogismi huius aliquãdo negatiua necessaria, & aliquando negatiua possibilis. Hoc autẽ monstratur ex terminis. sit enim loco C homo, loco B intelligens, & loco A coruus: & complicetur hunc in modum, possibile est omnem hominem esse intelligens: et intelligens est coruus: & concluditur, nullus homo est coruus, quæ est negatiua necessaria. Sit etiam consimiliter C homo, B sapiens, et A motum, & ita complicetur syllogismus, possibile est omnem hominẽ esse sapiens: nullum sapiens est motum secundum sapientiã suam: et concluditur, possibile est omnem hominem non esse motum, quæ est negatiua possibilis. Verum oportet, si voluerimus quo perficiatur ex hoc cõuenientia, aut quod est proximum conuenientiæ, vt fiat inductio in hac complicatione in pluribus materijs. inuenieĩ enim res ita se habere: hoc est ꝙ concludit aliquando negatiuam necessariam, & aliquando negatiuam possibilem.

Exẽplum in terminis, ꝙ cõcludat negatiua necessaria: aliqñ negatiua possibilis.

Nota si maior fuerit negatiua de inesse, minor possibilis affirmatiua, concludit cõclũsionem negatiuam possibilem de possibili cõi ad necessarium & possibile. Nota hic vl velle modus & affirmatiuum concludere conclusionẽ possibilem de possibili cõi, cuius oppositum supradictum fit.

Quòd si fuerit hac in figura minor negatiua possibilis, non erit syllogismus perfectus. quoniã conditio figuræ istius est, ꝙ minor sit affirmatiua. verum si conuersa fuerit negatiua possibilis ad affirmatiuam possibilem erit syllogismus, qui præcessit. Et consimiliter accidit, cùm extiterint ambæ propositiones negatiuæ hac in mistione, & minor fuerit possibilis, hoc est ꝙ nihil cõcludit, nisi conuertaĩ possibilis ad affirmatiuam.

Syll'i cõcludẽtes ex cõuersione.

Sin autem minor in hac figura fuerit negatiua absoluta, nõ erit syllogismus concludens, siue maior fuerit negatiua possibilis, aut affirmatiua possibilis. Termini concludentes affirmatiuã necessariam, nix, animal, & album. & hoc, quoniam nulla nix est animal: & possibile est omne animal esse album: & conclusio, omnis nix album, quæ est affirmatiua necessaria. Termini vero concludẽtes negatiuam, pix, animal, album. & hoc, quoniã omnis pix non est animal: & omne animal potest esse album: et conclusio, nulla pix potest esse albũ, quæ est negatiua necessaria. Iam igiĩ declaratum est, cùm fuerint ambę propositiones vniuersales hac in mistione, quando erit, & quãdo non erit syllogismus concludens, quisq; ex ipsis perfectus, & quis imperfectus. & declaratum est etiam, quando in imperfectis conclusio erit manifesta per syllogismum ad impossibile, & quando per conuersionem.

Syll'i penitus inutiles.

Sed cũ fuerit altera duarũ propositionũ huius mistionis vlis, & altera particularis, & maior possibilis vniuersalis, siue negatiua, siue affirmatiua, & minor affirmatiua particularis, erit sylls perfectus eodẽ modo, quo quando propositiones vtræq; erant vles, & maior possibilis, & minor absoluta, & modus conclusionis erit idem illi modo, hoc est possibilis, præterquam ꝙ hic est particularis & illę vlis. et hoc manifestum ex intentione dicti de omni, quemadmodum & in illis.

De syllis particularibus.

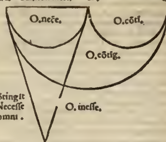
Si vero fuerit maior propositio vniuersalis & absoluta, non autem possibilis, & minor particularis possibilis, siue fuerint ambæ propositiones affirmatiuæ, siue vna ipsarum affirmatiua, & altera negatiua, erunt ex hoc syllogismi concludentes imperfecti, & ex ipsis

aliqui monstrantur per impossibile ad similitudinem monstratorum per impossibile in mistione ex ambabus propositionibus vniuersalibus: alíj vero mõstrantur per conuersionem. puta, cùm fuerit minor particularis negatiua possibilis, quemadmodum se habebat res, & cùm erat negatiua vniuersalis. Sin autem extiterit minor negatiua absoluta nõ erit syllogismus. Termini concludentes affirmatiuam, nix, animal, & albũ. & hoc, quoniã aliqua nix non est animal: & omne animal potest esse album: & concluditur, aliqua nix est album. concludentes vero negatiuam, pix, animal, & album. & hoc, quoniam aliqua pix non est animal: & oẽ animal potest esse album: & conclusio, aliqua pix non est album, quæ est negatiua necessaria particularis. Quòd si accepti fuerint termini isti indefiniti loco particularium, & non fuerimus imaginati in ipsis quod imaginabamur in particularibus, secundum quòd dicebamus, aliqua nix non est animal, quòd pars ipsius sit animal, oportet quòd stabiliatur per terminos, qui sint communes particularibus, & indefinitis.

Si vero extiterit propositio vniuersalis minor, & particularis maior, seu negatiua, seu affirmatiua, aut possibilis, aut absoluta, non erit ex hoc syllogismus. Et consimiliter si fuerint ambæ propositiones particulares, aut indefinitę, non erit syllogismus, siue maior fuerit absoluta & minor possibilis, siue ecõuerso. demonstratio autem huius est demonstratio de his speciebus in materijs non mistis. Termini concludentes affirmatiuam necessariam in istis, cùm fuerit maior particularis, homo, album, & animal: homo minor, album medius, & animal maior. concludentes vero negatiuam, pannus, album, & animal. Sed iam declaratum fuit ex hoc, quis concludat in hac specie mistionis in ista figura, hoc est in prima, et quis non concludat, & quis perfectus, & quis non perfectus.

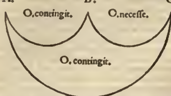
Mistio Necessarij & Contingentis in Prima figura. Cap. XVI.

CVm vero hæc quidẽ propositionum ex necessitate inesse aut nõ inesse, hęc autem contingere significet, syllogismus quidem erit, eodem modo se habẽtibus terminis, & perfectus, quando ad minorem extremitatem ponatur necessarium. Conclusio vero, si termini fuerint pdicatiui, erit eius quod est contingere, & non eius quod est inesse, & vniuersaliter & non vniuersaliter positis. Sed cùm hoc quidem affirmatiuum sit, illud vero priuatiuum, quando affirmatiuum quidem necessarium sit, eius quod est contingere, & non eius quod est non inesse: cùm vero priuatiuũ & eius quod est contingere non inesse, & non inesse, & vniuersalibus & non vniuersalibus terminis existentibus. Contingere autem in conclusione eodem pacto accipiendum, quo & in prioribus. Eius vero quod est ex necessitate non inesse, nõ erit syllogismus. alterum enim est, non ex necessitate inesse, & ex necessitate non inesse. Quòd itaque, si termini affirmatiui extiterint, non fit conclusio necessaria, planum. Insit nanq; A omni B ex necessitate: B autem contingat omni C: erit vtique syllogismus imperfectus, quòd A cõtingit omni C inesse. Quòd autem imperfectus ex demõstratione manifestum: nã eodẽ mõstrabit pacto, quo et in prioribus.

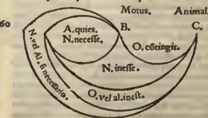
Prima cõiugatio, cõcludens contingens, quę per impossibile demonstratur, est in prima figura.

Rursus A contingat omni B inesse: B vero omni C insit ex necessitate: erit vtiq; syllogismus quòd A omni contingit C inesse: sed non quòd inest. & perfectus, non autem imperfectus: statim nanque perficitur per propositiones, quæ à principio.

Secunda cõiugatio, concludens contingens perfecta est & ...

Si autem non consimilis figuræ propositiones extiterint, sit primum priuatiua necessaria, & A nulli contingat eorum quę B ex necessitate: B vero omni C cõtingat: necesse itaque est A nulli C inesse. Ponatur enim inexistens, aut omni, aut alicui: B vero supponebatur nulli cõtingere: qm̃ itaq; conuertitur priuatiuum, & B nulli cõtingit A: A vero omni C, aut alicui ponitur inesse: quare nulli aut non omni C cõtingeret B inesse: supponebatur autem à principio omni cõtingere. Sed manifestũ & qm̃ eius quod est cõtingere nõ inesse, efficiẽ syll': siquidẽ & eius quod est nõ iesse.

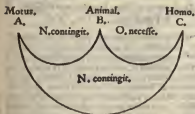

Tertia coniugatio concludens de inesse, quæ per impossibile declaratur in prima figura.

Rursum

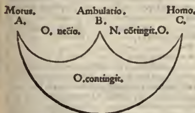
Rursum sit affirmatiua propositio necessaria, & A contingat nulli B inesse: B vero omni C sit ex necessitate: syllogismus itaque erit perfectus: sed non eius, quod est non inesse, sed eius quod est contingere non inesse. nanque propositio sic accepta fuit, quæ est à maiori extremo. Et ad impossibile non est ducere. si enim supponatur A nulli C inesse, positum est autem & B nulli contingere inesse, nihil accidit propter hæc impossibile.

Quarta coniugatio concludens de contingenti per dictũ de nullo.

Si vero ad minus extremum ponatur priuatiuum, quando cõtingere quidem significet, syllogismus erit per cõuersionem, quemadmodum in prioribus.

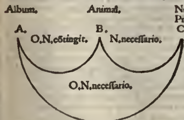
Quinta coniugatio concludens de contingenti per cõuersionẽ.

Sed quando non cõtingere, non erit: neque quando ambo ponantur priuatiua, nõ sit autem contingens, quod ad minus. Termini vero iidem, eius quod est inesse, album, animal, nix: nõ inexistendi, album, animal, pix.

Coniugationes binæ inutiles.

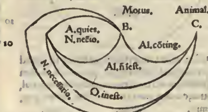
Alex. pro alio affirmat equum. Philop. vero affirmat albus, equus, cygnus, coruus.

Cæterum eodem pacto se habebit & in syllogismis in parte. Nam cùm priuatiuũ sit necessarium, & conclusio erit eius quod est non inesse. Veluti si A nulli eorum quæ sunt B contingit inesse, necesse est A alicui eorum quæ sunt C non inesse. Si enim omni inest: nulli vero B cõtingit, & B nulli A cõtingit inesse. * quare si A quidem omni C inest: B vero nulli A: ipsum B nulli eorum, quæ C contingit.

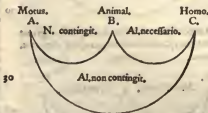
* Al. i. quare si A omni C inest: B nulli eorum quæ C contingit: eorum suppositũ fuerat, alicui contingere.

Coniugatio particularis prima cõcludens de contingẽte, quæ per impossibile monstratur.

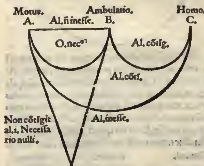

Sed cùm particulare affirmatiuum, quod est in syllogismo priuatiuo, necessarium sit, vt B C: aut vniuersale in prædicatiuo, vt A B, nõ erit eius quod est inesse syllogismus. demonstratio vero eadem, quæ & in prioribus.

Coniugatio cõcludẽs de cõtingenti per dictũ de nullo.

Tertia cõiugatio, cõcludens de contingenti, quæ per impossibile monstrat in tertia figura.
Potes ex hac facere & aliam coniugationem, si minorem feceris negatiuam, & ostendetur per eius cõuersionẽ.

Si autem vniuersale ponatur ad minus extremum, aut affirmatiuum, aut priuatiuum contingens: quod autem in parte necessarium ad maius extremum: non erit syllogismus. Termini eius quod est inesse ex necessitate, animal, album, homo: non inexistendi autem, animal, album, indumentum.

Animal. Album. Homo. Indumentū.

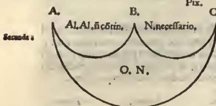
A B. C.

Al.Al.ñ necio. O.N.cōtingit.

O. N.

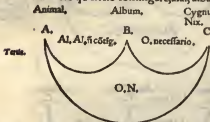
Prima coniugatio iustis.

Cùm vero vniuersale necessariū sit, quod autem in parte contingens, vniuersali existente priuatiuo. termini eius quod est inesse, aīal, album, coruus; non inexñdi, aīal, album, pix.

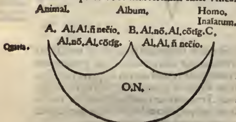
Secunda.

Sí vero affirmatiuū fuerit, aīal, albū, cygnus: eius vero qđ est nō contingere, aīal, albū, nix.

Tertia.

Neq; qñ indefinitæ acceptæ fuerint, ppositiones, aut vtræq; fm partem, neq; sic erit syllogismus. Termini cōes inexistendi, aīal, album, hō: non inexistendi, aīal, album, inaīatum. nanq; animal alicui albo: & album inanimato alicui, & necessariū inesse & nō contingit inesse. Et in eo quod est cōtingere consimiliter. quare ad omnia termini sunt vtiles.

Quarta.

Planum itaq; ex dictis, q terminis consimiliter se habentibus, & in eo quod est inesse, & in necessarijs, fit & non fit syllogismus. præterq; q si secundum inesse ponebatur priuatiua propositio, eius quod est cōtingere erat syllogismus: verum si secūdum necessarium priuatiua, & eius quod est contingere, & eius quod est non inesse. Manifestum autem, & q omnes syllogismi imperfecti, & quòd perficiuntur per prædictas figuras.

Tractatus de mistione Necessariæ & Possibilis in Prima figura. Cap. XVI.

CVm vero extiterit vna propositionū syllogismi possibilis, & altera necessaria, spēs syllogismo⁊ concludentiū, erunt fm numerum concludentiū ex possibili & absoluta, perfecti, & non pfecti. perfecti.n. erunt hic, cū maior fuerit possibilis, quemadmodum & ibi: imperfecti vero cū maior fuerit necessaria, & minor possibilis. Conclusiones aūt hic erūt possibiles, cùm ambæ propositiones fuerint affirmatiuę, seu syllogismi perfecti extiterint, aut impfecti, vles aut particulares. si vero vna propositionum fuerit affirmatiua, & altera negatiua, ac affirmatiua quidē necessaria, negatiua autem possibilis, erit conclusio possibilis, sin aūt affirmatiua extiterit possibilis, & negatiua necessaria, conclusio nonnunq; erit negatiua possibilis, & aliqñ negatiua absoluta: veluti & in mistione possibilis atq; absolutæ, quando negatiua erat absoluta, conclusio fuerat aliqñ negatiua necessaria, & nonnunq; possibilis negatiua. & hoc penitus, siue ambæ propositiones vniuersales forent, siue vna ipsarū vniuersalis & altera in parte, hoc est cùm maior erat vniuersalis, & minor particularis, cùm enim maior erat in parte, non cōcludebat penitus. Possibile vero hoc in loco in conclusionibus fortasse significat ad similitudinem eius, quod significabat possibile in præcedētibus, hoc est possibile vle, quod cōprehendit tres inuentiones, quemadmodū exposuit Abumazar. Fortasse aūt vult in hoc possibile verum fm modum, quo exposuimus in mistione possibilis & inexistentis, hoc est possibile manifestum. Sed si res ita se habet, cur dixit, aliquando negatiuam absolutā, & aliqñ negatiuam possibilem, & tacuit quod possibile, puta, possibile consequens: & non distinxit ipsum ad modos inuentionis tres: & non dixit, q sylogismus concludat negatiuam necessariam, quoniam hoc est particulare, & in quadam materia? Et fortasse syllogismus concludebat negatiuam necessarij, quoniam negatiua necessarij est alia à negatiua necessaria: quemadmodum non dixit hoc in loco, quòd syllogismus cōcludat affirmatiuam necessariam, quoniam hoc est particulare & in aliqua materia, quemadmodum conclusio affirmatiua in secunda figura.[a] Sint igitur ambæ propositiones vles affirmatiuæ, & maior necessaria, minor autem possibilis, dico q iste concludit conclusionem possibilem non necessariam, & q syllogismus in hoc non est pfectus. Exemplum huius, si dicamus, omne C B possibiliter: & omne B A necessario: dico q concluditur, omne C A possibiliter: quodq; est sylls imperfectus, qm̄ conditio dicti de omni in propositione necessaria est, q A sit prædicatū de omni eo, quod est B in actu, non in potentia. Quòd aūt in ipso sequatur conclusio possibilis, mōstratur per sylīm ad impole fm modum, quo monstratum fuit in simili huic in mistione alia. & hoc, cùm acceptū fuerit contradictorium conclusionis, hoc est negatiua

necessaria:

In syllo. affirmatiuis, siue perfecti sint, siue impfecti, cōclusio erit possibilis. In negatiuis, si negatiua fuerit possi. sequetur cōclu possi. si vero necessaria sequetur conclu quādoq; possibilis negatiua, quādoq; ind.

Nota quo sensu dixit possibile in hoc loco.

Nota q syllogismus negatiuæ prim. dicti poterit cōcludere negatiuā necessariā nō ãt negatiuam necessarij. & hoc ē, qđ dē Alex. ... ne ... esse.

a Syllogismi vles affirmatiui.

necessaria, quoniam non possibile verificatur de negatiua necessaria, & coniunxerimus ipsi propositionem possibilem ex syllogismo, hoc est minorem, posteaq̃ transtulerimus ipsam ad inexistentem, et concluderetur in figura tertia particularis negatiua necessaria: quoniam hoc redibit ad figuram primam, et conclusio erit necessaria, sequetur autẽ ex ipso contradictorium propositionis maioris, hoc est negatiua necessaria: nãmaior fuerat affirmatiua necessaria. Quòd si maior fuerit possibilis & minor necessaria, erit in hoc syllogismus perfectus: & hoc planum ex intentione dicti de omni secundum quòd supra dictum est, & erit conclusio possibilis.

Sylli ex propōnibus dissimilibus q̃ ad qualitatem.

Quòd si vna ex duabus propositionibus extiterit affirmatiua & altera negatiua, & fuerit negatiua necessaria maior, & minor possibilis, erit syllogismus imperfectus concludens binas cõclusiones negatiuas, vnam negatiuam absolutam, & alteram negatiuam possibilem. & non dicitur, quòd concludat negatiuam necessariam: quoniam hoc quidem fieri potest, cùm fuerit minor extremitas in potentia sub medio: sed hoc non verificatur nisi in aliqua materia. Atqui monstratur consimiliter per syllogismum ad impossibile, quòd concludit conclusionem absolutam negatiuam & possibilem. sit enim omne C B possibiliter: & nullum B A necessario: dico quòd concludit, nullum C A in actu aut possibiliter. Monstratio huius, quoniam si non sit vera hæc conclusio, vera erit sua contradictoria, hoc est, aliquod C A ex necessitate: & hoc, quoniam ista contradicit conclusioni in qualitate & quantitate. coniugamus autem ipsi propositionem vniuersalem negatiuam necessariam ex syllogismo, quòd B non est A ex necessitate, & concludetur in secũda figura, quòd B non potest esse C: sed iam posueramus omne C esse B possibiliter: quod fieri non potest, & non cohæret. sed, cùm fuerit falsa necessaria affirmatiua, uera erit cõtradictoria, hoc est negatiua absoluta. quòd si fuerit vera negatiua absoluta, poterit cum ea verificari negatiua possibilis, quoniam absoluta est possibilis inuenta.

Sin autem propositio maior extiterit negatiua possibilis, et minor affirmatiua necessaria, erit syllogismus perfectus, & conclusio possibilis, secundum quòd declaratum fuit ex dispositione dicti de omni. & Aristo. dixit non potest monstrari per syllogismum ad impossibile. Si vero propositio minor fuerit negatiua possibilis, nõ erit syllogismus perfectus: sed syllogismus erit perfectus per conuersionem negatiuæ possibilis ad affirmatiuam, secundum quòd supra diximus. Quòd si minor fuerit negatiua necessaria, & maior affirmatiua possibilis, non erit syllogismus: neq; quando simul extiterint negatiuæ, & minor fuerit necessaria. Termini concludentes affirmatiuam, nix, animal, albũ. & hoc, quoniam nulla nix est animal: & omne animal album possibiliter: & conclusio affirmatiua necessaria, quòd omnis nix est album. Termini vero concludentes negatiuam, pix, animal, album. & hoc, quoniam concluditur, nulla pix album, quæ est negatiua necessaria. Consimiliter si acceperimus binas negatiuas, & hoc, quoniam pix non est animal: & animal non est album: & pix itidem non est album. & ad hæc, quoniam nix non est animal: & animal non est album possibiliter: & nix album.

Sylli vles inutiles.

Sylli p̃ticulares.

Sed cùm fuerit vna duarum propositionũ particularis, & maior extiterit necessaria & negatiua, conclusio erit absoluta negatiua, et negatiua possibilis: quemadmodũ se habebat res, cũ erant vniuersales, & maior negatiua. hoc aũt monstrat per impossibile, quẽadmodũ ostendebatur in vniuersalibus. Quòd si minor fuerit particularis affirmatiua necessaria, & maior negatiua possibilis, erit conclusio possibilis in parte. & hoc planum ex intentione dicti de omni. Atqui si etiam fuerint affirmatiuæ simul, & maior vniuersalis necessaria, erit conclusio quoque possibilis. monstratio autem huius eadem erit, quæ & prius, cùm ambæ erant vniuersales affirmatiuæ. Quòd si propositio vniuersalis fuerit minor & particularis maior, & particularis extiterit necessaria & vniuersalis possibilis, siue fuerit affirmatiua seu negatiua nõ erit syllogismus. Termini concludẽtes affirmatiuam, homo, animal, album. & hoc, quoniam omnis homo potest esse album: & aliquod album non est animal: & homo est animal ex necessitate. & homo etiam potest non esse album: & aliquod album animal: et homo est animal ex necessitate. Termini vero concludentes negatiuam, pannus, album, animal. & hoc, quoniam possibile est pannum esse album: & aliquod album non est animal: & pannus non est animal. consimiliter possibile est pannum quoque non esse album: & aliquod album est animal: & pãnus non potest esse animal: siue minor fuerit negatiua, siue affirmatiua, cùm extiterit vniuersalis & possibilis non concludit. Eodem pacto cùm fuerit minor vniuersalis necessaria, siue negatiua siue affirmatiua, & maior possibilis particularis, iste non concludit penitus. Termini concludentes affirmatiuam, cùm fuerit negatiua, coruus, album, animal. & hoc, quoniam coruus nõ est album ex necessitate: & aliquod album animal possibiliter: & concluditur, coruus est animal ex necessitate. Termini vero cõcludentes negatiuam, pix, animal, album. & hoc, quoniam pix non est album, & aliquod album animal, & pix nõ est animal ex necessitate. Termini vero concludentes affirmatiuam, cùm minor fuerit vniuersalis affirmatiua & necessaria, cygnus, albũ, animal. & hoc, quoniam omnis cygnus album ex necessitate: & aliquod albũ animal: conclusio, omnis cygnus aĩal, quæ est necessaria. Concludentes vero negatiuam, nix, album, aĩal. & hoc, q̃m nix est album: & aliquod albũ aĩal: & nix non est aĩal ex necessitate; quæ est conclusio. Et cõsimiliter non erit syllus in hac spẽ, cũ fuerint ambæ propositiones indefinitæ vel particulares: aut vna ipsarum idefinita, & altera particularis, siue maior fuerit possibilis & minor necessaria, aut ecõuerso. Termini vero cões his oĩbus speciebus concludentes affirmatiuam, homo, album, aĩal. Cõcludentes vero negatiuam, inanimatum, album, animal. compositio aũt ipsorum facilis exercitato in eis. Ceterum ex hoc tractatu iam est manifestum, q̃ species syllorum compositorum in hac figura ſm mistionem possibilis & absolutæ sunt æquales speciebus syllogismorũ compositorum ex possibili & necessaria, concludẽtes concludentibus, & non concludentes non concludẽtibus, & concludentes perfectæ concludentibus perfectis, & concludentes imperfectæ concludentibus imperfectis. & via, per quam ostenduntur imperfectæ est vna & eadem. Et declaratum etiam est, q̃ in affirmatiuis cõclusiones sunt possibiles, & consimiliter in negatiuis, cũ propositiones maiores sunt possibiles. cũ vero fuerint necessariæ aut absolutæ, erunt in mistione ex possibilibus & absolutis necessariæ aut possibiles: in mistis vero ex possibilibus & necessarijs, erunt negatiuæ absolutæ, aut negatiuæ possibiles.

Sylli particulares inutiles.

Spẽs syllorũ mistorũ, tam concludẽtes q̃ nõ concludentes, perfecti & imperfecti sĩ equales in ambabus mistionibus in figura prima.

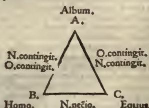
Secunda figura ex ambabus Contingentibus. Cap. XVII.

SEd in Secunda figura, quando contingentes vtræque accipiuntur propositiones, nullus erit syllogismus, seu prædicatiuæ, siue priuatiuæ ponantur, vel vniuersaliter,

ter,aut secundum partem.cùm vero hæc inexistere,illa autem significet contingere,si affirmatiua quidem significat inexistere,nunquam erit: sin autem vniuersaliter priuatiua, semper. eodem pacto & cùm hæc propositionum ex necessitate,illa cõtingere accipiatur. Oportet autẽ & in his accipere in conclusionibus contingens,quemadmodum in prioribus. Primum itaque monstrandum, quod non conuertitur cõtingens priuatiuum: quemadmodum si A contingit nulli eorum quæ B,non necesse & B contingere nulli eorum quæ A. Ponatur enim hoc,& cõtingat B nulli A inesse. quoniã itaque conuertuntur contingentes affirmationes cum negationibus,& contrariæ & oppositæ:B vero cõtingit nulli A inesse:planum, quod & omni A contingere posset B inesse. sed hoc falsum.non enim si hoc huic omni contingit, & hoc huic necessarium: quare non conuertitur priuatiuum. Amplius nihil prohibet A contingere nulli B; B vero alicui eorum quæ sunt A ex necessitate non inesse. quemadmodum album omni homini contingit non inesse,& inesse:hominem autem non verũ dicere,quod contingit nulli albo.multis enim ex necessitate non inest.cæterum necessarium non erit contingens. Verum neque ex impossibili monstrabitur conuerti. veluti si quis existimaret,quoniã falsum est B contingere nulli A inesse,verum non contingere.dictio nanque, & negatio.Si autem hoc verum, & B ex necessitate inesse alicui eorum quæ A: quare & A alicui eorum quæ B.sed hoc impossibile.nõ enim si B non cõtingit nulli eorum quæ sunt A,necesse inesse alicui solum,sed ex necessitate non oĩ.nanque non contingere nulli bifariam dicitur:vnum,si ex necessitate alicui inest:alterum,si ex necessitate alicui non inest. Quod enim ex necessitate alicui eorum quæ A non inest,non est verũ dicere,quod omni contingit non inesse:quemadmodum neque quod alicui inest ex necessitate, quod oĩ contingit inesse.

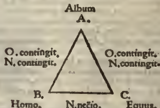
Si itaque quispiam censeret,propterea quòd non contingit C omni D inesse, ex necessitate alicui ipsum non inesse,falso acciperet: omni enim inest*. sed quoniam quibus iam ex necessitate inest, ob hoc dicimus non omni contingere. quare huic quod est, contingere omni inesse,opponitur & ex necessitate alicui inesse, & ex necessitate alicui non inesse: cõsimiliter aũt & ei quod est,nulli cõtingere. Manifestũ igitur, quod ad sic contingens & non cõtingens, queadmodũ in principio determinauimus, non solũ ex necessitate alicui inesse,sed ex necessitate alicui nõ inesse accipiendum. hoc aũt accepto,nil accidit impossibile: quare nõ fit syllogismus. Manifestum itaque ex dictis,quòd non conuertitur priuatiuum. Hoc autem monstrato, ponatur A nulli quidem B contingere:C vero omni. per conuersionem igitur non fit syllogismus: dictum est enim,quòd non conuertitur talis propositio. Sed neque per impossibile. si nanque ponatur B omni C contingere inesse, nihil accidit falsi. cõtingere enim posset A ipsi C, & omni, et nulli inesse. Sed si omnino est syllogismus; planum, quòd eius quod est contingere vtique esset: propterea quòd neutra propositionum accepta fuit in eo quod est inesse. & iste aut affirmatiuus,aut priuatiuus. Neutro autem modo accidit. si affirmatiuus quidem ponatur,monstrabitur per terminos, quod non cõtingit inesse: si vero priuatiuus, quòd conclusio non contingens est,sed necessaria. Sit enim A album,B homo, in quo C equus. A itaque album contingit huic quidem omni, illi vero nulli:sed B ipsi C neque inesse contingit,neque non inesse. quòd igitur inesse non accidit,manifestum: nullus enim equus homo.cæterum neque contingere non inesse: necesse nanque est nullum equum hominem esse. sed necessarium non erat contingens.non itaque fit syllogismus. Itidem autem monstrabitur & si econuerso positum fuerit priuatiuum.

* Al.c. ad. si contingat.

Contingentes tantum, ad concludendum contingens.

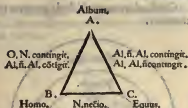
Et si vtræque affirmatiuæ acceptæ fuerint, aut priuatiuæ.per eosdem nanque terminos erit demonstratio.

Contingentes tantum vt supra.

Et quando hæc vniuersaliter, illa in parte, aut vtræque secundum partem,aut indefinitæ, aut quotcunque modis aliter contingit transumere propositiones.semper enim erit demonstratio per eosdem terminos.

Coniugatiões inutiles.

Planum itaq;, q si vtreq; propositiones fm cōtingens ponuntur, nullus fit syllogismus.

Tractatus de complicatione Possibilis in Secunda figura. Cap. XVII.

CVm vero fuerint binæ propositiones possibiles in Secunda figura, non erit syllogismus concludens: siue extiterint affirmatiuæ, aut negatiuæ, siue vna ipsarum affirmatiua & altera negatiua, seu simul fuerint vniuersales, aut particulares, aut vna ipsarum vniuersalis, & altera particularis. Sin autem vna ipsarum fuerit absoluta, & altera possibilis, si affirmatiua fuerit absoluta & negatiua possibilis, non erit syllogismus concludens. q si negatiua extiterit absoluta & vniuersalis, erit syllogismus concludens. & consimiliter accidet, cùm fuerit vna duarum propositionum necessaria, et altera possibilis. Oportet autem vt possibile in conclusione horum syllogismorum intelligatur hoc in loco fm modum, quo intellectum fuit in præcedentibus. Operę vero pretium est, vt primo declaremus, q vniuersalis negatiua possibilis non conuertitur, seruata quantitate & qualitate, quemadmodum cōuertitur negatiua necessaria & negatiua absoluta. Ponamus igitur primum, q possibile sit nullũ C esse A, dico q nō sequitur ex hoc, vt possibile sit, nullum A esse C. Monstratio huius. quoniã si hæc esset vera, esset simul cum ea vera vniuersalis affirmatiua possibilis, puta, possibile est omne A esse C: propterea q affirmatiuæ possibiles redeunt ad negatiuas possibiles, vniuersales ad vniuersales, & particulares ad particulares. & hoc, quoniam cũ eo quod dicimus, possibile est nullum C esse A, verificatur affirmatiua ipsi contraria, puta, possibile est omne C esse A. q si verificatur cum hoc, quod dicimus, possibile est omne C esse A, quod dicimus, possibile est omne A eẽ C: igitur vniuersalis affirmatiua possibilis conuertetur vniuersaliter: sed iam declaratum fuit, q non cōuertitur: hoc igitur impossibile & non cohæret. Amplius q non conuertatur semper, planum ex materijs. dico enim q si possibile est nullum C esse A, poterit etiam aliquod A non esse C ex necessitate. Exemplum huius. qm̃ possibile est nullum hominem esse album, & tamẽ aliquod album ex necessitate non est homo, puta, nix, & cygnus. q si oportet aliquod A non esse C ex necessitate, non verificabiť cũ hoc, possibile est oẽ A nō esse C: qm̃ oportet aliquod ipsius & necessarium est vt non sit.

Hic declarat q nō cōuertitur vl's negatiua possibilis i seipsam vlr.

Declaratio ex terminis.

Dixit. Sed iam existimabit aliquis negatiuam possibilem monstrari per deductionẽ ad impossibile. puta, in exemplo, si aliquis dicat, q hoc quod dicimus, possibile est nullum A esse B conuertitur vere: qm̃ possibile est nullum B esse A. Mōstratio huius, quia si non est verum, quod dicimus, possibile est nullum B esse A, erit igitur contradictorium suum verum, hoc est, non possibile est, nullũ B esse A. & quoniam est quod dicimus, non possibile est nullum B esse A, sequitur ex ipso, vt aliquod B ex necessitate sit A: & est hoc, quoniã declaratum est, quòd conuertitur particularis necessaria: aliquod igitur A ex necessitate erit B: sed iam posuimus, q possibile est, nullum A esse B: quod fieri non potest, & non cohæret. Atqui in hoc sermone est deceptio. & hoc, quoniam non sequitur ex eo, quod dicimus, non possibile est nullum B esse A, vt dicamus, aliquod B ex necessitate est A: sed sequitur ex ipso, vt aliquod B ex necessitate nō sit A. qm̃ q᷈d dicimus, aliquod B ex necessitate non est A, contradicit ei quod dicimus, possibile est nullum B esse A: quemadmodum contradicunt, aliquod B ex necessitate est A, et possibile est, omne B esse A. quoniam igitur ex eo quod dicimus, possibile est omne B esse A, sequitur possibile est nullum B esse A: & ei quod dicimus, possibile est omne B esse A, cōtradicit aliquod B ex necessitate non est A: quare ei quod dicimus, possibile est omne B esse A, cōtradicit aliquod B ex necessitate est A, et aliquod B ex necessitate non est A. & consimiliter contradicunt ambæ istę particulares propositioni negatiuę possibili, puta ei quod dicimus, possibile est nullum B esse A. ex illa igitur quæ contradicit huic, sequitur ipsius contradictorium: quoniã cui contradicit consequens ex eo, ipsum similiter etiã contradicit illi, ex quo sequitur consequens. ei igitur quod dicimus, possibile est nullum B esse A, duo cōtradicunt, vnum, aliquod B ex necessitate nō est A, & alterum, aliquod B ex necessitate est A. Ergo ex eo, quod dicimus in syllogismo ad impossibile, non possibile est nullum B esse A, sequitur aliquãdo, aliquod B ex necessitate est A, & nonnunquam, aliquod B ex necessitate non est A. quòd si quę sequitur, fuerit particularis negatiua necessaria, non deducetur sermo ad impossibile, quoniam particularis negatiua necessaria non conuertitur, sed aliquando erit, quòd possibile sit nullum A esse B, & aliquod B ex necessitate non sit A. veluti si dicamus, possibile est nullum hominem esse album, & aliquod album non est homo ex necessitate, puta nix, & cygnus. Iam igitur declaratum fuit negatiuam possibilem non conuerti. Ponamus itaque binas propositiones vniuersales possibiles, quarum vna sit affirmatiua & altera negatiua in secũda figura. puta dicamus, possibile est omne C esse B: & possibile est nullum A eẽ B: dico quòd hæc complicatio nihil cōcludit, quoniam negatiua possibilis conuerti non potest: quemadmodum poterat in materia absoluta & necessaria. Neq; etiã consimiliter per syllogismum ad impossibile monstratur, quòd sit syllogismus. si enim acceperimus contradictorium conclusionis affirmatiuam possibilem, nō accidet ex hoc impossibile: quoniam hæ seinuicem sequuntur, hoc est affirmatiua possibilis, & negatiua possibilis. & consimiliter si acceperimus contradictorium, affirmatiuã necessariam particularẽ aut negatiuã. Oĩno igiť si erit ex ista complicatione syl's, ipse p se concludet conclusionẽ possibilem, cùm fuerint ambę propositiones possibiles: non autem conclusionem absolutam, aut necessariam, quoniam non est in hoc syllogismo propositio secundum istam dispositionem. Si autem concludet conclusionem possibilem, aut erit negatiua possibilis, aut affirmatiua possibilis. Sed ex terminis monstratur, quòd aliquãdo concludunt negatiuam necessariam, & aliquando affirmatiuam necessariam. ex vtraque autem istarum conclusionum sequitur, q sit impossibile concludi, aut negatiuã possibilem, aut affirmatiuam possibilem. & hoc quoniam negatiua necessaria destruit affirmatiuã ac negatiuam possibiles: & consimiliter affirmatiua necessaria destruit vtrasque. Termini concludentes negatiuam in hac materia, homo, album, equus: album, terminus medius, & hõ minor, & componitur sic, possibile est

Hic ponit modũ falsum, q possit ostendi q. concludatur vl's negatiua poss. in seipsam.

Hic excludit ille modus.

Ex ambab' de cōtingẽti nihil sequiť i Secũda figura, qm̃ negatiua non conuertitur.

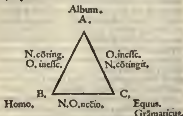
Nota, si esset syl's in secũda ex ambabus cōtingẽtib', oĩno seq̃retur cõclusio cōtingẽs nõ absoluta neq; necessaria.

oēm hoiem esse album:et possibile est, nullum equum esse album: & conclusio, nullus hō est equus, quæ, est necessaria. Cùm igitur A negatum fuerit a C ex necessitate, non verificabit, vt oē A possit esse in C, & iterū vt oē A possit non esse in C: qm̄ ipsa conuertit ad affirmatiuā. Ex hoc igitur planum, ꝙ hæc cōplicatio non cōcludit conclusionem possibilem, neq; negatiuā, neq; affirmatiuam. Iamq; monstratū est etiam hoc, ꝙ silr concludit in aliqua materia affirmatiuā necessariā: puta, si accipiamus loco equi aial. & hoc, qm̄ concludit oīs hō aial, quæ est affirmatiua necessaria, cū qua neq; verificari pōt affirmatiua possibilis, neq; negatiua possibilis. & hoc, qm̄ ꝙ cōtradicat negatiuę possibili, planum est per se: ꝙ autē contradicat affirmatiuę possibili, planum etiam ex eo, ꝙ ipsa sequitur ex negatiua possibili. Et consimiliter monstratum est etiā ꝙ non erit syllus in hac figura, si etiam varies locum negatiuę, hoc est si posueris minorem, posteaq; fuerit maior, aut econuerso. Et consilr declaratum est etiam ꝙ non erit syllus si accipiantur ambæ propositiones affirmatiuę aut negatiuę. demonstratio autem huius est per hos eosdem terminos, neque erit difficile hoc exercitato in eis.

Nota, ꝙ Aristoteles i ista nō ponit cōcludi affirmatiuam necessariam, sed solum negatiuā. Alexā quoq; conat adducere terminos quibus concludit affirmatiua necessaria: grāmaticum, album, hō: sed Philoponꝰ inquit hoc minime fieri posse: quia opꝫ sumere ꝓpōnes eodē tpe veras: hoc aūt in dictis terminis fieri nequit. & hoc etiā ratiōne patet. qm̄ oportet sumere minorē sub maiore: ergo qđ affirmat de vna, nō pōt de altera negari: ergo nō pōt reperiri terminū de omni.

Mistio Inexistentis & Contingentis in Secunda figura. Cap. XVIII.

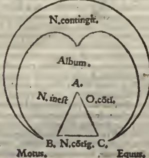
Si autem hæc inexistere, illa vero cōtingere significet, si prędicatiua ponatur inexistere, priuatiua aūt cōtingere, nullus erit syllogismus: neq; dum vlr, neq; dum in parte termini accipiuntur. demonstratio vero eadem, & per eosdem terminos.

Binæ coniugationes vniuersales inutiles.

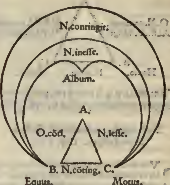
Sed qñ affirmatiua contingere, priuatiua autem inexistere, erit syllogismus. Sumatur enim A B nulli inesse: C vero omni cōtingere: cōuerso itaq; priuatiuo, B A nulli inerit: sed A omni C cōtingit: fit igitur syllogismus, ꝙ contingit B nulli C per primam figuram.

Coniugatio prima cōcludens contingens, qđ equiualet ipsi inesse.

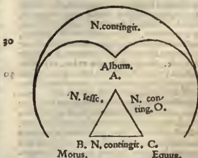

Consimiliter autem & si ad C ponatur priuatiuum.

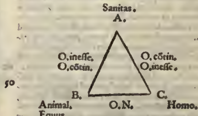
Secunda cōiugatio idem cōcludit, & idem valet.

Cùm vero vtræq; sunt priuatiuæ, significet autem hęc non inesse, illa contingere non inesse, per ipsa quidem assumpta nihil accidit necessarium: sed conuersa propositione, quæ est secundum contingere, syllogismus efficit, ꝙ nulli C contingit inesse, quemadmodum in prioribus. erit enim rursus prima figura.

Si vero vtræq; ponantur prædicatiuę, non erit syllogismus. Termini ꝙ insit, sanitas, aīal, homo: quòd non insit, sanitas, equus, homo.

Eodem pacto se habebit & in syllogismis in parte. Cùm enim affirmatiuum sit inexistēs, aut vniuersaliter, aut in parte acceptum, nullus

nullus erit syllogismus. hoc autem consimiliter & per eosdem monstratur terminos, quibus priora.

Hae coniugationes particulares inutiles. Alex. accipit terminos priores coniugationis, sanus, animal, equus, hō.

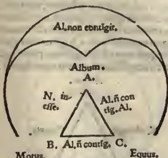
Cùm vero priuatiuum, erit per conuersionem, quemadmodum in prioribus.

Coniugatio vtilis, quae per conuersionem maioris reducitur ad primam figuram.

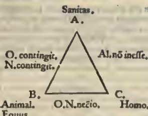
Rursus si ambo quidem interualla priuatiua fuerint accepta, vniuersaliter autē, ꝗ non inexistere, ex ipsis quidem propositionibus non erit necessarium: sed conuerso eo, quod est contingere, quemadmodum in prioribus, erit syllogismus.

Coniugatio vtilis per conuersionem contingentis, quae reducitur ad primam, vt superior.

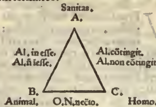
Si vero priuatiuum quidem inexistens sit, sed in parte acceptum, non erit syllogismus: siue affirmatiua, siue priuatiua altera fuerit propositio.

Coniugationes inutiles

Neq; quando vtraeq; indefinitae sint acceptae, aut negatiuae, aut affirmatiuae, vel secundum partem. demonstratio vero eadem, & p eosdem terminos.

Coniugationes inutiles, ex particularibus, vel indefinitis.

Complicatio Absolutae & Possibilis in Secunda figura. Cap. XVIII.

In Secūda figura si negatiua fuerit possibilis, nō fiet syllogismus in vllo modo.

QVòd si vna duarum propositionum in hac figura fuerit absoluta & altera possibilis, & negatiua fuerit possibilis, nō erit ex hoc syllogismus omnino: siue ambę propositiones simul vniuersales extiterint, seu particulares. monstratio autem super hoc eadem est, quam fecimus, cùm ambae simul erant possibiles & in eisdem terminis: hoc est, qm̄ inueniuntur concludentes aliquādo negatiuam necessariā, & aliquando affirmatiuam necessariam. Quòd si fuerit propositio negatiua absoluta & affirmatiua possibilis, & fuerint ambae vniuersales, erit syllogismus in hoc, qm̄ negatiua absoluta cōuertitur, & fiet maior in pma figura, sm̄ ꝗ prędiximus, siue negatiua fuerit maior, siue minor. si minor, monstrabit hoc per duas conuersiones, per conuersionem maioris, & cōuersionem conclusionis, secundum quòd praedictum fuit. Quòd si fuerint ambae negatiuae, hoc est negatiuae vniuersales, & fuerit vna ipsarum possibilis, & altera absoluta, erit syllogismus imperfectus, vbi conuersa fuerit negatiua possibilis ad affirmatiuam: quoniam erit ex binis propositionibus, negatiua absoluta & affirmatiua possibili. Si vero extiterint ambae propositiones affirmatiuae, nō erit syllogismus. hoc autem planum ex eo, ꝗ aliquando concludunt affirmatiuam, & aliquando negatiuam. Termini concludentes affirmatiuam, homo, sanitas, animal. & hoc, quoniam possibile est omnem hominem esse sanum: & omne animal est sanum: & omnis homo est animal ex necessitate, quae est conclusio. Concludentes vero negatiuam, homo, sanitas, equus. & hoc, quoniam possibile est omnē hominem esse sanum: & omnis equus est sanus: & conclusio, nullus homo est equus, quae est negatiua necessaria.

Si ppō negatiua fuerit absoluta, fiet syllogismus per conuersionē illius ad secundus indemōstrabilē in prima ex maiori absoluta negatiua.

Sylli particulares.

Sin autem extiterit vna duarū propositionum vniuersalis, & altera erit in hoc, quemadmodum in eo, in quo accidit, vt ambae sint vniuersales. i. conditio concludens in ijs est conditio concludens in istis, & non concludens in illis est non cōcludens in his. Et hoc, qm̄ si fuerit affirmatiua absoluta vniuersalis, aut particularis,

laris, non erit in hoc syllogismus. & hoc monstratur, quemadmodum & illud, cùm fuerint vniuersales, & per eosdem terminos. Quòd si vniuersalis fuerit absoluta & negatiua, erit syllogismus per conuersionem ad primam figuram. Si vero ambæ fuerint negatiuæ & vna ipsarum vniuersalis absoluta, erit consimiliter syllogismus imperfectus, cũ fuerit conuersa negatiua possibilis ad affirmatiuam possibilem, secũdum quòd declaratum fuit. Quòd si fuerit negatiua absoluta particularis, non erit syllogismus: siue altera propositio extiterit affirmatiua, seu negatiua. Et consimiliter nõ erit syllogismus, cùm fuerint ambę propositiones indefinitæ, aut particulares, aut vna ipsarum indefinita & altera particularis, seu sint affirmatiuæ simul, aut negatiuæ. demonstratio autem super hoc est eadem cum demonstratione præcedente, & in eisdem terminis.

Mistio Necessarij et Cõtingẽtis ĩ Scda figura. C. XIX.

VErum si hæc ex necessitate, illa propositionũ contingere significet, priuatiua existente necessaria, erit syllogismus, non solum quod contingit nõn inesse, sed & quoniam non inest: affirmatiua autem non erit. Ponatur enim A B nulli ex necessitate inesse: C vero omni contingere: conuersa igitur priuatiua, & B A nulli inerit. sed A C omni contingit: fit igitur rursus per primam figuram syllogismus, quod B nulli C contingit inesse.

Coniugatio prima cõcludens contingẽs, quod ipsi inesse æquiualet.

Simul aũt manifestũ, quod & B nulli C inest. ponatẽ.n. inesse: igitur si A B nulli cõtingit: B vero inest alicui eorũ quæ C: A alicui eorũ, quę C nõ contingit: sed omni supponebatẽ contingere.

Demõstratio eiusdem per ipossibile, quod concludat de inesse.

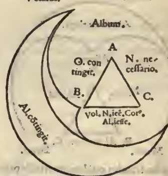

Eodem pacto monstrabitur, & si ad C ponatur priuatiuum.

Coniugatio secunda, cõcludens vt prima.

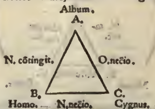

Demõstratio eiusdem per impossibile.

Rursus sit prædicatiuum necessarium, alterum vero contingens: & A contingat nulli B: C vero omni insit ex necessitate: sic itaque se habentibus terminis, nullus fit syllogismus. accidit enim ipsi C ex necessitate non inesse. Sit namque A album, in quo B homo, in quo C cygnus. album igitur cygno ex necessitate inest: homini vero contingit nulli: & homo nulli cygno ex necessitate. Quod igitur eius quod ẽ contingere non est syllogismus, planũ: quod enim ex necessitate, non erat contingens.

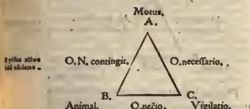
Coniugatio tertia nõ cõcludens cõtingens.

Veruntamen neque necessarij. necessarium namque aut ex vtrisque necessarijs, aut ex priuatiua accidit. Amplius aũt & licet his positis

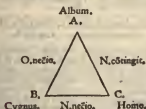
tis, B ipsi C inesse. nil eni prohibet C sub B esse: A vero B omni contingere: C autem ex necessitate iesse. Veluti si C esset vigilatio, B animal, in quo A motus. nam vigilanti ex necessitate motus inest: animali vero omni contingit: & omne vigilans animal.

Syllogismus affirmans non concludens.

Manifestum itaq; quod neq; non inexistendi: siquidē ita se habentibus, necesse inesse. neq; vtiq; oppositarum affirmationum. quare nullus erit syllogismus. Consimiliter mōstrabitur & si econuerso ponatur affirmatiua.

Coniugatio alia inutilis ad concludendum contingens.

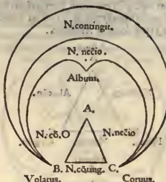

Quod si eiusdē figuræ sint propositiones, cùm priuatiuæ sunt, semper fit syllogismus, conuersa propositione, quæ est secundū contingere, quemadmodum in prioribus. Accipiatur enim A ipsi B ex necessitate nō inesse: cōuersis igitur propositionibus, B nulli A inerit: A vero oī C cōtigit: fit itaq; prima figura.

Coniugatio concludens contingens vt supra ex ambarum propositionum conuersione.

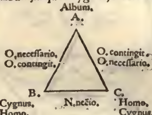

Et si ad C poneretur priuatiuum, consimiliter.

Coniugatio alia tribus Iudigēs cōuersionibus, & premissarum transpositione, idem concludens.

Sin autem prædicatiuę positę fuerint, non erit syllogismus. Nanq; non inexistendi, aut ex necessitate non inexistēdi, planum quòd non erit: propterea quod non fuit accepta priuatiua propositio, neque in eo quod est inesse, neq; in eo quod est ex necessitate inesse. Veruntamen neq; eius quod est contingere non inesse. ex necessitate enim sic se habentibus B ipsi C non inerit. quemadmodum si A poneretur album, in quo B cygnus, C vero homo.

Syllogismus affirmans inutilis contingentis.

Neq; vtiq; oppositarum negationum: quoniam mōstratum est B ipsi C ex necessitate nō inexistens. non igitur fit syllogismus omnino.

* a.i. affirmationum.

Consimiliter aūt se habebit & in syllogismis i parte. Cū.n. sit priuatiuū & vl'e & necessariū, semper erit syllogismus, & eius quod est cōtingere, & eius quod est non inesse. demonstratio autem eadem per conuersionem.

Coniugatio particularis cōcludēs cōtingēs vt supra.

Cùm

Cùm vero affirmatiuum, nunquã. eodem nanq; pacto monstrabitur, quo & in vniuersalibus, et per eosdem terminos.

Album. A.
N, cõting. Al, necio.
B. Homo. N, necio. C. Cygnus.

Coniugationes inutiles ad contigẽs.

Album. A.
O. necio. Al, nõ cõtingit.
B. Cygnus. N, necio. C. Homo.

Neque quando vtræque fuerint acceptæ affirmatiuæ. huius enim eadem demonstratio, quæ & prius.

Album. A.
O. necessario. O. contingit. Al. cõtigit. Al, necio.
B. Cygnus. Homo. N, necio. Homo. Cygnus.

Coniugationes inutiles

Cùm vero vtræque priuatiuæ, vniuersalis autem necessaria, quæ non inesse significat, per assumptos terminos non erit necessarium: sed conuersa propositione, quæ est secundum contingere, erit syllogismus, quemadmodum in prioribus.

Coniugatio vtilis per conuersionẽ ambarum propositionum.

Al, ñ contingit.
Album. A.
N, necio. Al, ñ cõ. Al, cõ.
B. Al, ñ cõtingit. C.
Coruus. Volatus.

Quòd si ambæ indefinitæ aut in parte positę fuerint, non erit syllogismus. demonstratio autem eadem, & per eosdem terminos.

Album. A.
Al, cõtingit. Al, ñ necio. Al. necessario. Al, nõ cõtingit.
B. Animal. O. N. C. Homo. Inanimatum.

Coniugatio inutilis.

Planum itaque ex dictis, quod dum priuatiua vniuersaliter ponitur & necessaria, semper fit syllogismus, non solum eius quod est contingere non inesse, sed & eius quod est non inesse: dum vero affirmatiua, nunquam. & quod eodem modo se habentibus, in necessarijs & inexistentibus fit, & nõ fit syllogismus. Sed et manifestum, quod omnes imperfecti syllogismi, & quod perficiuntur per prædictas figuras.

Complicatio Possibilis & Necessariæ in Secunda figura. Cap. XIX.

Cvm vero extiterit vna propositionum hac in figura possibilis, & altera necessaria, & fuerint ambæ vniuersales, ac negatiua extiterit necessaria, erit syllogismus per conuersionem negatiuæ ad primam figuram, in qua maior negatiua necessaria, & minor affirmatiua possibilis. sed iam monstratum fuit, quod hęc concludit absolutam & possibilem, siue necessaria fuerit maior, siue minor. Sin autem affirmatiua fuerit necessaria, non erit syllogismus. Hoc autem planũ ex terminis, si posuerimus extremitatem minorem hominem, & medium album, & maiorem cygnum. & hoc, quoniam possibile est nullum hominem esse album: & omnis cygnus est album ex necessitate: & concluditur, nullus homo est cygnus, quæ est negatiua necessaria. concludẽs autem negatiuam necessariam non potest concludere possibilem penitus, neq; affirmatiuã, neq; negatiuam. Et planũ etiam quod non concludit conclusionem negatiuam necessariam: quoniã necessaria erit ex ambabus necessarijs, aut ex syllogismo in quo extiterit necessaria negatiua, sed affirmatiua absoluta non est possibilis, secundum quod monstratum fuit. consimiliter planum est etiam, quod non cõcluditur absoluta, quoniam absoluta est ex natura possibilis. Amplius, manifestum est etiam ex terminis, quod non concludit negatiuam necessariam, quoniam concludit aliquando negatiuam necessariam, & aliquando affirmatiuam necessariam. termini igitur concludentes negatiuam necessariã sunt qui præcessere. Concludentes autem affirmatiuam necessariam, vigilans, motum, animal. & hoc, quoniam omne vigilans est motũ ex necessitate: & possibile est nullum animal esse motum: & omne vigilans est animal ex necessitate. non igitur erit in hac complicatione syllogismus concludẽs penitus, siue affirmatiua necessaria maior extiterit, siue minor. Quòd si fuerint binæ propositiones similes in qualitate, si negatiuę quidem extiterint, erit syllogismus, cùm negatiua possibilis conuersa fuerit ad affirmatiuam possibilem, quę ex ipsa

In Secunda figura ex necessaria negatiua & affirmatiua possibili erit syllogismus concludens conclusionem absolutam & possibilem: si autem affirmatiua fuerit necessaria non erit syllogismus in modis vtilibus.

ipsa sequitur, quoniam fiet complicatio ex binis propositionibus, affirmatiua possibili, et negatiua necessaria. sed iam monstratum fuit q hæc concludit, siue minor negatiua fuerit, siue maior. Sin autē extiterint binæ propositiones vniuersales affirmatiuæ, non erit syllogismus. Planum etenim est, q conclusio non potest esse negatiua, neq; absoluta, neq; necessaria: quoniam non inuenitur in syllogismo propositio negatiua, neq; necessaria, neq; absoluta, neq; etiam negatiua possibilis, neq; affirmatiua necessaria, quoniā planum ex terminis, q concludunt negatiuam necessariam: quod autem concludit negatiuam necessariam non potest omnino cōcludere aut affirmatiuam necessariam, aut possibilem, aut absolutam. Et consimiliter non potest concludere penitus negatiuam possibilem. Termini concludentes negatiuam necessariam, homo, album, cygnus. quoniam possibile est omnem hominem esse album: & omnis cygnus albū ex necessitate: & conclusio, nullus homo cygnus. Istæ ergo sunt viæ concludentes hac in figura sm hanc viam mistionis, & non concludentes, cū fuerint ambæ propositiones uniuersales.

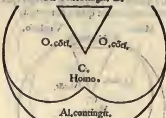
Quę conclusiones i modis particularibus concludantur.

Si vero vna ipsarum vniuersalis extiterit, & altera in parte, si maior quidem propositio fuerit vniuersalis necessaria, erit syllogismus concludēs, aut negatiuam possibilem, aut negatiuam absolutam: quoniam, si negatiua necessaria conuersa fuerit, redibit ad primam figuram, quæ componitur ex affirmatiua possibili, & maiore negatiua necessaria. Sin autem affirmatiua extiterit necessaria, non erit consimiliter syllogismus omnino. monstratio autem huius eadem est, quæ & in vniuersalibus, & per eosdem terminos, qui præcessere. Consimiliter non erit syllogismus, cùm fuerint ambæ affirmatiuæ. ostensio autem huius est ostensio quæ fuit in vniuersalibus. Quòd si fuerint ambæ propositiones, hoc est vniuersalis & particularis negatiuę, & vna ipsarum extiterit vniuersalis necessaria, erit in hoc syllogismus imperfectus. & hoc, si conuertatur possibilis negatiua ad affirmatiuam, erit syllogismus, quemadmodum fuit, cùm erant vniuersales, vt prædictū est. Et si fuerit negatiua necessaria particularis nō erit syllogismus, siue fuerit affirmatiua, siue negatiua possibilis. Consimiliter non erit syllogismus, cùm fuerint binæ propositiones indefinitæ aut particulares. monstratio autem huius est eadem monstratio cū precedente, & in eisdem terminis. Iam itaq; declaratum fuit, si propositio necessaria ponatur negatiua vniuersalis, q erit syllogismus concludēs, aut negatiuam absolutam, aut negatiuam possibilem: cùm vero ponatur necessaria affirmatiua non erit syllogismus. Manifestum igitur ex hoc, quòd vno ordine terminorum in syllogismis absolutis, et necessarijs erit, et nō erit syllis. Amplius manifestū, q omnes sylli isti sunt imperfecti.

Figura Tertia ex ambabus Contingentibus. Cap. XX.

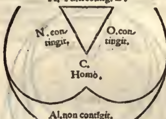
SEd in vltima figura, & vtrisque contingētibus, & altera, erit syllogismus. Cùm itaque contingere significent propositiones, & conclusio erit contingens: & quando hæc contingere, illa inesse. cùm vero altera necessaria posita sit: si affirmatiua quidē, non erit conclusio, neq; necessaria, neq; inexistēs: sin autem priuatiua, inexistendi erit syllogismus, quemadmodum in prioribus. Accipiēdum vero & in his consimiliter contingens, quod in cōclusionibus. Sint itaque primum contingentes: & A & B omni C cōtingant inesse. quoniam igitur conuertitur affirmatiuū in parte: B vero omni C contingit: & C alicui eorum quæ B contingere posset. quare si A oī cōtingit C: C autem alicui eorū quę B: necesse & A alicui B cōtingere. fit enim prima figura.

Prima vlis coniugatio, concludens de contingēte per cōuersionem.

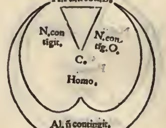
Et si A contingit nulli C inesse: B vero omni C contingeret: necesse & A alicui eorum quæ B contingere non inesse. erit enim rursus prima figura per conuersionem.

Secunda, & ipsa concludens de contingēti p cōuersionē minoris.

Quòd si vtræq; priuatiuæ positæ fuerint, ex ipsis quidem assumptis non erit necessarium, sed conuersis propositionibus, erit syllogismus, quemadmodum in prioribus. Nāque si A & B contingit non inesse, si transumptum fuerit contingere nō inesse, rursus erit prima figura per conuersionem.

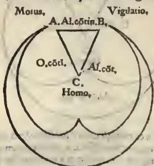
Tertia coniugatio idep concludens p conuersionem ambarū propōnum.

Si vero

Si vero hic terminorum est vniuersaliter, ille in parte, eodem pacto se habentibus terminis, quo in eo quod est inesse, erit, & non erit syllogismus. Contingat enim A omni C inesse: B autem alicui C: erit itaq; prima figura, propositione conuersa, quæ est in parte. nam si A omni C: C vero alicui eorum quæ B: A igitur alicui eorum quæ B contingit.

Coniugatio alia, concludens contingens.

Et si ad B C positū fuerit vniuersale consistr.

Coniugatio alia, idest cō cludens.

Itidem & si A C sit priuatiuū: B C vero affirmatiuum. erit enim rursus prima figura per conuersionem,

Coniugatio alia concludens contingens negatiuum.

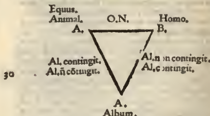
Sin autem vtræq; positę fuerint priuatiuę, hæc vniuersaliter, illa i parte, per ipsa quidem assumpta non erit syllogismus: sed cōuersis erit, quemadmodum in prioribus.

Coniugatio alia concludens contingens ex minoris conuersione.

Cùm vero vtræq; indefinitæ, aut in parte acceptę sint, non erit syllogismus: necesse ete nim A omni, & nulli B inesse. Termini inexistendi, animal, homo, album; non inexistendi, equus, homo, album.

Coniugatio- num particularium & indefinitarum inutilium exemplum.

Complicatio Possibilis in Tertia figura. *Cap.* XX.

CVm vero extiterint hac in figura binæ propositiones possibiles vniuersales erit syllogismus, & erit conclusio particularis possibilis eo modo, quo fuit in absoluta solum & necessaria, hoc est per easdem illas conditiones. & monstratio super hoc est mōstratio super illis. Quod autem proprium est istius materię, est, q cùm fuerint negatiuæ, erit ex ipsis syllogismus imperfectus per conuersionem vnius negatiuę ad affirmatiuam, et affirmatiua ex ipsa erit ex binis ꝓpositiōibus, quarū vna affirmatiua, & altera negatiua.

Proprium est materię possibilis, vt ex ambab⁹ negatiuis p cōuersionem ad affirmatiuam fiat syll.

Quòd si fuerit vna ex ipsis vniuersalis, et altera particularis, syllogismi concludentes et non concludentes erunt, quemadmodum fuere in materia absoluta, & necessaria, & per easdem illas cōditiones. Hoc autem est proprium: quoniam cùm fuerint ambæ negatiuæ, erit syllogismus per conuersionem, hoc est per conuersionem negatiuæ ad affirmatiuam, quæ sequitur ex ipsa, quoniam non fit syllogismus ex binis negatiuis secundum aliquam materiam, neq; simplicem, neq; compositam. Sin autem accipiantur duæ propositiones indefinitæ, aut particulares, non erit consimiliter syllogismus: quoniam aliquando concludit affirmatiuam necessariam, et nonnunquam negatiuam necessariam. Termini concludentes affirmatiuam, homo, album, animal.

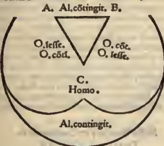
Non fit syllogism⁹ in aliqua materia nec simplici, nec mixta ex ambabus negatiuis.

animal. & hoc, quoniam aliquod album potest esse homo: & album potest esse animal: et homo ex necessitate est animal. Concludentes vero negatiuam, homo, album, equus & hoc, quoniam album potest esse homo: & albũ potest eẽ equus: & conclusio nullus hõ est equus. & per hos eosdem terminos monstratur hoc, cũ fuerint negatiuæ, aut vna ipsarũ affirmatiua, & altera negatiua: nam complicatio põt ex ipsis componi.

Mistio Inexistentis & Contingentis in Tertia figura. Cap. XXI.

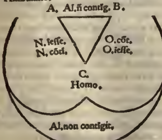
CAeterum si hæc inexistere, illa propositionum significet contingere, conclusio erit, ꝙ contingit, et non ꝙ inest. syllogismus autem erit, eodem modo se habentibus terminis, quo & in prioribus. Sint enim primum prædicatiuæ, & A omni insit C: B vero omni contingat inesse: cõuerso igitur B C, prima erit figura, et conclusio ꝙ contingit A alicui B inesse. nam quando in prima figura propositionum altera significet contingere, conclusio erat contingens. Consimiliter autem, & si B C inesse, A C vero contingere.

Coniugationes hic vtræ concludentes contingens.

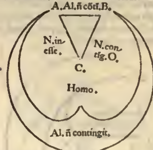

Et si A C priuatiuum: B C autem prædicatiuum, sit autem vtrumuis: vtroꝙ modo erit conclusio contingens: sit enim rursus prima figura. monstratum vero est, ꝙ dum altera propositio in ipsa cõtingere significat, & conclusio erit contingens.

Coniugationes secundæ idem concludentes.

Sed si contingens priuatiuũ ad minus extremum positum fuerit, per ipsa quidem posita non erit syllogismus: conuersis autẽ erit, quemadmodum in prioribus.

Coniugatio alia idem cõcludens per duplicem conuersionẽ contigentis.

Quod si hæc propositionum vniuersaliter, illa in parte sit, vtrisque prædicatiuis existentibus: aut ea priuatiua quæ vniuersaliter, affirmatiua vero quæ in parte, idem erit syllogismorum modus: omnes enim per primam concluduntur figuram. quare manifestum, ꝙ eius quod est cõtingere, & non eius quod est inesse erit syllogismus.

Quatuor cõiugationes particulares affirmatiuę cõcludẽtes cõtingens: ambę primæ probantur p cõuersionẽ minoris, aliæ p binas cõuersiones.

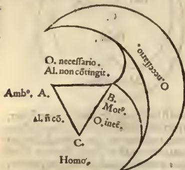
Binæ coniugationes particulares negatiuę cõcludentes cõtingens.

Quòd

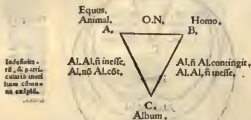
Quòd si affirmatiua vniuersaliter, priuatiua vero in parte, per impossibile erit demonstratio. Insit enim B omni C; A vero contingat alicui C non inesse: necesse est ergo A alicui B contingere nõ inesse. Nãq; si inerit ex necessitate omni B: B vero omni C ponitur inesse: A omni C ex necessitate inerit. hoc autem monstratum est prius. verum supponebatur alicui contingere non inesse.

Contingętia negatiua, quę p iposs ostenditur.

Sed cùm indefinitæ aut in parte vtræque fuerint acceptæ, nõ erit syllogismus. demonstratio autem eadem, quę & in vniuersalibus, & per eosdem terminos.

Indefinita & particularia mutilium cõmune exẽplũ.

Complicatio Possibilis & absolutæ in Tertia figura. Cap. XXI.

In Tertia figura ex absoluta & possibili ambabus affirmatiuis & vlibus sequitur semper conclusio possi. & si altera fuerit negatiua, si fuerit negatiua possibilis, cõclõ erit possis vera, & syls pfect°: si absoluta fuerit negatia, erit cõclo polis de poli cõt.

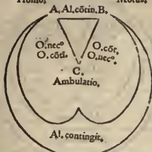
CVm vero vna duarum propositionum hac in figura fuerit absoluta, & altera possibilis, et ambæ affirmatiuæ vniuersales, erit conclusio possibilis in parte. Et hoc monstratur per conuersionem minoris. quoniam si ipsa fuerit possibilis, redit ex figura prima ad id, in quo minor possibilis & maior absoluta. sed iam in præcedentibus declaratum fuit, q̃ est conclusio possibilis. si vero minor extiterit absoluta, redit ad id, in quo minor est absoluta in figura prima, & maior possibilis. sed iam consimiliter expositũ fuit, q̃ hæc concludit possibilem. Quòd si vna ipsarum extiterit affirmatiua & altera negatiua, & fuerit vtrauis ipsarum absoluta, hoc est, aut maior, aut minor, & maior extiterit negatiua possibilis, erit conclusio possibilis vera. Sin autẽ negatiua fuerit absoluta, erit conclusio negatiua possibilis per participationem nominis, hoc est, quæ concludit binas conclusiones, negatiuam necessariam, & negatiuam possibilem. Quòd si minor extiterit negatiua & possibilis, seu fuerint ambæ negatiuæ, non erit syllogismus, nisi conuertatur negatiua possibilis ad affirmatiuam, quæ sequitur ex ipsa: q̃m reuertetur ad eam, quę est ex binis affirmatiuis, aut ad eã, i qua maior negatiua & minor affirmatiua.

Syllõ particulares.

Si vero extiterit vna duarum propositionum vniuersalis & altera particularis, & fuerint ambæ affirmatiuæ, aut maior affirmatiua & particularis negatiua, erit syllogismus per reductionem ad primam figuram per conuersionem particularis affirmatiuæ, secũdum quòd declaratum fuit, & conclusio sua erit secundum modum, quo fuit, quando binæ propositiones erant vniuersales. Quòd si affirmatiua fuerit vniuersalis & negatiua particularis, & minor absoluta affirmatiua & maior negatiua particularis possibilis, erit syllogismus. declaratio autem huius erit per syllogismum ad impossibile. Sit ergo omne B C absolute: & aliquod B non est A possibiliter: dico quòd possibile est aliquod C non esse A. Si enim hoc nõ est verum, verum erit suum contradictorium, hoc est, omne C est A ex necessitate: nanque hoc est contradictorium secũdum modum & quantitatem & qualitatem: sed iam positum fuerat, q̃ omne B est C absolute: ergo concluditur in prima figura, quòd omne B est A ex necessitate: sed iam posueramus aliquod B non esse A possibiliter: quod fieri non potest, & non cohæret. Sin autem extiterit maior particularis absoluta & minor possibilis, erit syllogismus, qui monstratur positione. Quòd si minor fuerit negatiua & absoluta, non erit syllogismus: quoniam proprium est tertiæ figuræ, quòd non habeat minorem negatiuam. Si vero fuerit minor negatiua possibilis, erit syllogismus per conuersionem ad affirmatiuam secundum quòd prædictum fuit. Sin autem extiterint ambæ propositiones indefinitæ, aut particulares, non erit syllogismus, mõstratio vero huius ea est, quæ facta fuit in speciebus vniuersalibus in hoc capitulo, hoc est in possibili tm̃, & in his eisdem terminis.

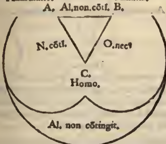
Mistio Necessarij & Contingentis in Tertia figura. Cap. XXII.

VErum, si est hæc quidem propositionum necessaria, illa vero contingẽs, dum termini sunt prædicatiui, semper eius quod est contingere erit syllogismus. Cùm vero sit hoc quidem prædicatiuum, illud autem priuatiuum, si affirmatiuum sit necessarium, eius quod est contingere nõ inesse: si vero priuatiuum, & eius quod est contingere, & eius quod est non inesse. sed eius quod est ex necessitate non inesse, non erit syllogismus: quemadmodum neque in alteris figuris. Sint itaque prædicatiui primum termini, & A omni C insit ex necessitate: B vero contingat inesse omni C: quoniam itaque A omni C ex necessitate: C vero alicui B contingit: & A alicui B contingẽs erit, & non inexistens. sic igitur accidebat & in prima figura. Consimiliter autem monstrabitur & si B C necessarium positum fuerit: A C vero contingens.

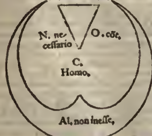
Contingatio ... es binæ cõ ... sẽdẽtes cõtingens.

Iterũ sit hoc prędicatiuũ, illud priuatiuum, sed p̃dicatiuum necessariũ, & A cõtingat nulli eorũ quæ C inesse: B vero oĩ insit C ex necessitate: erit itaq; rursus prima figura. eteni priuatiua ꝓpõ cõtingere signat. Planũ igit̃ ꝙ conclusio erit cõtingens. nanq; cùm sic se haberẽt in prima figura ꝓpões, & cõclo erat cõtingẽs.

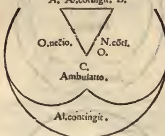
Contingatio alia concludens contingens.

Sed si priuatiua ꝓpõ necessaria, et cõclusio erit, ꝙ cõtingit alicui nõ inesse, & ꝙ nõ inest. Ponãt.n. A nulli ex necessitate: B vero oĩ contingere: conuerso itaq; B C affirmatiuo, prima erit figura, & necessaria priuatiua ꝓpõ. verũ qñ ita se haberẽt ꝓpositiones, accidebat A ipsi C & cõtingere alicui nõ inesse, & non inesse: quare & A ipsi B necesse alicui non inesse.

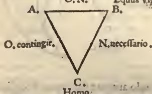
Coniugatio ... cludẽs de ... esse.

Cùm vero priuatiuũ ad minus extremum positum fuerit, si contingens, erit syllogismus, transumpta propositione, quemadmodum in prioribus.

Coniugatio concludens cõtingens p duplicẽ conuersionẽ contingentis.

Si vero necessarium non erit. etenim omni necesse, & nulli contingit inesse. Termini ꝙ omni insit, somnus, equus dormiẽs, homo: ꝙ nulli, somnus, equus vigilans, homo.

Coniugatio inutilis.

Consimiliter se habebit, & si hic terminorum vniuersaliter, ille in parte ad medium. Nam cùm prædicatiui fuerint vtrique, eius quod est contingere, & non eius quod est inesse, erit syllogismus.

Quatuor cõiugationes ꝑticulares affirmatiuæ concludẽtes contingens, quæ tñ conuersione mõstrant, tum præmissarum trãspositione.

Et quando hoc priuatiuum acceptum fuerit, illud vero affirmatiuum, sed necessarium affirmatiuum, eius quod est contingere.

Alia cõiugatio cõcludẽs contingens, quæ mõstratur per cõuersionem minoris.

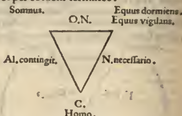

Coniugatio cõcludẽs contingens, quæ triplici conuersione monstratur, & permutatã transpositione.

Alia cõiugatio cõcludẽs contingens, quæ mõstratur impossi.

Sin autem necessarium, non erit. monstrabitur autem eodem pacto, quo & vniuersalibus, & per eosdem terminos.

Coniugatio inutilis.

Planum itaq; & in hac figura, quando, & quomodo erit syllogismus, & quãdo contingendi, & quando inexistendi. Sed & manifestum, quòd omnes imperfecti, & quòd perficiuntur per primam figuram.

Quando autem priuatiuum necessarium, & cõclusio erit eius quod est non inesse. idem namq; monstrationis modus, & vniuersaliter terminis existentibus. necesse etenim per primam figurã syllogismos perfici. quare quẽadmodum in illis, & in his necessariũ accidit.

Coniugatio concludens de iesse, quæ monstratur p conuersionem minoris.

Cùm vero priuatiuum vniuersaliter acceptum ad minus positum fuerit extremum, siquidem contingens, erit syllogismus per conuersionem.

Complicatio Possibilis & Necessariæ in Tertia figura. Cap. XXII.

Sin autem ambæ propositiones extiterint & vniuersales, & vna ipsarum necessaria, & altera possibilis, & ipsæ ambæ affirmatiuæ, erit in hoc syllogismus concludens conclusionem possibilem. & hoc planum per conuersionem ad primam figuram. Quòd si fuerit vna affirmatiua & altera negatiua, & affirmatiua necessaria & minor, erit conclusio negatiua possibilis. & hoc per conuersionem affirmatiuæ, & reductionem complicationis ex figura prima ad id, in quo maior est negatiua possibilis, & minor particularis necessaria. Quòd si negatiua fuerit necessaria maior, erit conclusio negatiua possibilis, & negatiua absoluta per reductionem secundum conuersionem ad id, in quo maior in figura prima negatiua necessaria, & minor affirmatiua possibilis. Si vero minor fuerit negatiua possibilis, & maior affirmatiua necessaria, non erit syllogismus, nisi per conuersionem negatiuæ possibilis ad affirmatiuam possibilem. Sin autem minor extiterit negatiua necessaria, non erit syllogismus. Termini concludentes affirmatiuam, homo, dormiens, equus. & hoc, quoniam nullus homo est equus: & possibile est omnem hominem esse dormiens: & conclusio, possibile est omnem equum esse dormiens. Termini vero concludentes negatiuam, homo, dormiens, & equus vigilans. & hoc, quoniam nullus homo est equus

Ex poss. & nec. iam tertia figura ambab. affirmatiuis sequitur cõclusio possi: si aũt altera negatiua si fuerit possi. erit syllogismus: & cõclo possi: si aũt negatiua possi & negatiua absoluta.

est equus vigilans:& possibile est omnem hominē esse dormiens:& cōclusio, nullus equus est vigilans, quod sit dormiens.

[margin: ...ill pticu... ...i tertia ... ex ne...aria & ...sibili.]

Sin autem extiterit vna duarū propositionum vniuersalis et altera particularis, erit syllogismus per reductionem ad primam figuram, & erit conclusio possibilis sm̄ dispositionem specierū, quæ ad ipsam deducunt ex figura pma. Quòd si vna propositionum extiterit negatiua & altera affirmatiua, & fuerit negatiua maior, siquidē necessaria, erit conclusio absoluta aut possibilis: qm̄ redibit per cōuersionem ad primam figurā, quæ concludit binas illas conclusiones, seu fuerit vniuersalis, seu particularis per positionem, & īpossibile. Sed si negatiua fuerit possibilis, erit conclusio possibilis vera secundum dispositionem possibilis appropriati syllogismo, ad quem reducitur in prima figura. Sin autem negatiua extiterit minor, si quidem possibilis, erit syllogismus per conuersionem ad affirmatiuā possibilem. Si vero necessaria, non erit syllogismus. & hoc manifestum secūdum modum, quo monstratum fuit, cùm erant vniuersales, & per illos eosdem terminos. Sed iam expositum fuit, quādo erit syllogismus in hac specie, & quomodo erit, & qualem cōclusionem qualis syllogismus cōcludat, & quales ex ipsis perfecti, & non perfecti secundum dispositionem specierum, quæ sunt hac in figura. Sed iā perfectus est tractatus de omnibus syllogismis prædicatiuis.

Quòd figuræ syllogismorum sint tantum tres in omnibus syllogismorum generibus. Cap. XXIII.

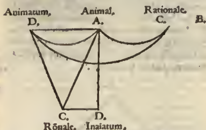
QVòd igitur syllogismi, qui in his sunt figuris, per vniuersales perficiuntur syllogismos, qui in prima figura, & in istos reducuntur, planum ex dictis. ꝙ autem simpliciter omnis syllogismus ita se habebit, nunc erit manifestum, quando monstratum fuerit syllogismum omnem per harum aliquam figurarum effici. Necesse igitur omnem demonstrationem, atq; omnem syllogismum, aut inexistens quippiā, aut non inexistens monstrare: & hoc aut vlr, aut sm̄ partem: amplius aut ostensiue, aut ex suppositiōe, eius vero q est ex suppōne, pars ē qui p īpośe. Primum itaq; dicamus de ostēsiuis: his enim monstratis, planum erit & in ijs qui ad impossibile, & oīno ijs qui ex suppositione. Si igitur oporteat A de B ratiocinari, vt inexistens, aut non inexistens, necesse est accipere aliquid de aliquo. Si ergo A de B acceptū fuerit, quod est à pricipio sumptum erit. Sin aūt de C, C vero de nullo: neq; de illo aliud, neque de A alterū, nullus erit syllogismus. eo enim ꝙ vnum de vno sit acceptū, nil accidit ex necessitate. quare assumenda & altera ꝓpositio.

[margin: Ex vna ppō ne nihil concluditur.]

Animal.	Homo.	Animal.	Rationale.
A.	B.	A.	C.

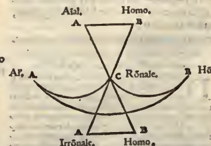
Si itaq; A de alio fuerit acceptum, aut aliud de A, aut de C alterum, esse quidem syllogismum nihil prohibet: ad B tamen non erit per accepta, neq; quando C alteri: & illud alij: & hoc alteri: non fuerit autem ad B copulatum, nec sic erit ad B ipsius A syllogismus.

[margin: Syll'i non cōcludentes ꝓpositum.]

Omnino enim diximus, ꝙ nullus vnquam erit syllogismus, alius de alio, non accepto aliquo medio, quod ad vtrunque se habet quodāmodo prædicationibus. Syllogismus nanq; simpliciter ex propositionibus est: ad hoc aūt syllogismus ex propositionibus ad hoc. sed impossibile ad B propositionem capere, nihil de ipso aut prędicantes, aut negantes: aut iterum ipsius A ad B, nihil commune accipiētes: verum de vtroq; sigillatim quędam prędicantes, aut negantes. quare accipiēdum medium aliquod vtrorunq;, quod prædicationes copulabit: siquidem erit huius ad hoc syllogismus. Si igitur necesse quidem est accipere ad vtraq; commune, hoc autē trifariam contingit: aut enim A de C, et C de B prędicaturos: aut C de vtrisq;: aut vtraq; de C: hæ vero sunt dictæ figuræ: planum syllogismum omnem necessarium fieri per harum aliquam figurarū. eadem enim ratio, & si per plura copulat ad B, eadem nanq; erit figura & in multis.

[margin: Syll'i concludentes ꝓpositū, triplicit variātur.]

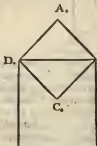
Quod igitur ostensiui omnes concluduntur per prædictas figuras, manifestum.

Quòd autē & qui ad impossibile, planum erit per hæc. Omnes.n. per impossibile concludentes, falsum quidē ratiocinantur: quod autē à principio, ex suppositione monstrant, cùm impossibile aliquid accidat, cōtradictione posita. Vt ꝙ diameter incommēsurabilis,

[margin: De syll'is ad impossibile.]

eo ꝙ imparia æqualia paribus fiũt, si fuerit posita commensurabilis. æqualia igitur fieri ipa ria paribus ratiocinatur: diametrũ vero incõmensurabilẽ esse, ex suppositione monstrat: qm̃ falsum accidit propter contradictionem. hoc enim erat per impossibile ratiocinari, aliquid monstrare impossibile propter suppositionem, quæ ex principio.

Ostensio ad diameter sit incõmensurabilis lateri.

Quare, quoniam falsi syllogismus fit ostensiuus in his quæ ad impossibile deducuntur: ostensiuos autẽ prius diximus, ꝙ per has concluduntur figuras: manifestum, quòd per impossibile syllogismi per has erunt figuras.

De syllis ex suppositiõe.

Consimiliter & alij omnes, qui ex suppositione. in omnibus enim syllogismus quidem fit ad trãsumptum: quod autem ex principio, concluditur per confessionem, aut aliquam aliam suppositionẽ. Quòd si hoc verum, omnem demonstrationem, & omnem syllogismus necesse fieri per tres prædictas figuras. Hoc autem monstrato, planum & quòd omnis syllogismus perficitur per primam figurã, & reducitur ad vniuersales syllogismos, qui in hac sunt.

Quod figuræ syllogismorum sint tantum tres in omnibus syllogismorum generibus. ubi de syllogismis conditionalibus multa. Cap. XXIII.

DIxit. Iam igitur declaratum fuit fm modum, q dictus fuit in figuris absolutis, ꝙ omnes syllogismi existentes in his figuris, reducũtur ad primam figuram, quę est in ipsis. quòd autem omnia syllogismorum genera, quæ absolute inueniuntur, reducantur ad primam figuram penitus, planum erit, posteaq; ostensum fuerit, ꝙ oĩa syllogismorum prædicatiuorum genera sunt hæc tria tantum, quodq; reliqui syllogismorum, quibus non egent necessario prædicatiui, non sunt reducibiles ad eos, qui sunt fm viã prædicationis.[a] Dicamus igitur, ꝙ omnis syllogismus penitus, aut monstrat aliquid esse, aut aliquid non esse: & vterq; horum duorum, aut ostẽdit aliquid vniuersale, aut aliquid particulare: omnis autem qui monstrat aliquid esse, aut aliquid non esse, aut monstrat fm modũ prædicationis, aut monstrat fm modum conditionis, aut monstrat per syllogismum compositum ex ambobus istis, puta, per syllogismũ ad impossibile, de quo est intentio nũc nunc. est enim hæc de syllogismis, qui sunt fm viam prędicationis & conditionis, concludentes & non concludentes absolute. si enim mõstrati fuerint isti, monstrati etiam erũt hi, quibus indigemus ad hos, hoc est syllogismus ad impossibile, & syllogismus qui est fm conditionem. Dicamus igitur, si opus fuerit, vt ostendamus aliquid esse in aliquo, puta, si oportuerit monstrare ꝙ A prædicatur de B, aut fm modum negationis, aut secundum modum affirmationis, planum ꝙ accipiemus ad monstrationem huius fm modum prædicationis, ꝙ aliquid est in aliquo, & prędicatur de aliquo. Quòd si acceperimus in hoc A prædicari de B, planum ꝙ idem acceptum erit in monstrationem sui ipsius. sed hoc & impossibile est, & non confert cognitioni consequenti quæsitum. Et consimiliter si acceperimus ad hoc enunciationem diuersam et à subiecto & à prædicato quæsiti. manifestum etenim etiã ꝙ non sequetur ex ipso quæsitũ, neq; affirmatiuum neq; negatiuũ: quemadmodum si dicamus ꝙ A prædicatur de B, qm̃ C prædicaẽ de D. Cùm igitur bina hæc contraria sint impossibilia, superest vt dicamus, ꝙ id, quod accipitur ad monstrandum A prædicari de B, aut est oratio participans alterius extremorum, aut participans amborum simul. Amplius, si participat alterius extremorum, oportet vt aut ipsius prædicatum sit idem, quod prædicatum quæsiti & subiectum aliud, aut vt subiectum suum sit subiectum quæsiti & prędicatum aliud, aut prædicatum quæsiti sit ipsius subiectum, aut subiectum quæsiti prædicatum suum, non enim potest oratio participationis effugere ab vna istarum partium. Præterea oportet etiam hoc participans, aut ita se habere, vt vnum & idem iudicium sit, præterquam ꝙ illi communicet iudicium aliud, aut enunciatio alia, aut quòd communicatio sit cum enunciatione alia, & hoc absq; eo, quòd verificetur de quæsito. Si igitur accipiatur participans cum vno extremorum quæsiti, quod est A & B enunciatio vna tantum, puta, si accipiatur A participare cum C, prædicatione vna ex ipsis secundũ compositionem suam: planum quòd non sequitur ex ex hoc, vt A participet cum B, hoc est, vt prædicetur affirmatiue aut negatiue de B in omni tempore, in quo non participat C cum B. Quòd si acceperimus A communicare cum B, in prædicatione seorsum & secundum se, planum quidem quòd ex hoc erit syllogismus, non autem super quęsito quod quæritur, hoc est quòd A insit B, aut negetur ab eo. Si uero acceperimus aliqua communicantia cum vna duarum extremitatum in infinitum, præterquam quòd communicent cum altera, quemadmodum si accipiatur A communicare cum C, & C cum D, & D cum E, nõ sequitur ex hoc, vt A communicet cum B, aut prædicatione affirmatiua, aut prędicatione negatiua, vsquequo communicans cum A non cõmunicauerit cum B. quoniam syllogismus non terminatus erit ex propositionibus non determinatis, hoc est syllogismus, qui non est super quæsito determinato, erit ex propositionibus non determinatis. verum syllogismus determinatus, hoc est, qui erit super quæsito determinato, sequitur ut componatur ex propositionibus determinatis communicãtibus cũ vtraque extremitate quæsiti. Et ex hoc sequiẽ, vt ad minimum syllogismus determinatus componatur ex binis propositionibus communicantibus in termino medio & variatis in extremitatibus quæsiti. ꝙ si non, non potest mõstrari aliquid prædicari de aliquo propter prædicationem alicuius de aliquo. quemadmodum si A cõmunicet cũ C, & C cum B; tunc seqniẽ vt A cõicet cũ B. Et ex hoc monstratur, ꝙ omnis syllogismus erit ex binis propositionibus, & terminis tribus, termino minore, & medio, & maiore. Quare sylls oĩs prædicatiuus, qui componitur super quæsito determinato, erit fm vnam

[a] Nota pulcherrimã diuisionem cõclusionũ, quę p syllos categoricos cõcluduntur, & & hypotheticos.

Ois sylls aut categoricus, aut hypotheticus, aut mixtus ex vtroq; vt sylls ad impossibile.

Os. sic p diuisionem necessariam nõ posse fieri syllogismũ, nisi ppones cõicẽt in aliquo medio.

Ois sylls cõstat ex duab9 ppõnib9 & tribus terminis.

Ois fylls categoricus est fm vnā triū figurarum.

vnam harum trium specierum syllogismorum prædicatiuorum, hoc est figuram primam, secundam, et tertiā. Quòd autem non inuenitur figura Quarta, planū ex medio termino, qui accipitur cōicare cū ambabus extremitatibus. Quemadmodum si accipiatur C cōicare cū B, & A, quę sunt extremitates quæsiti, ex necessitate sequetur vnum ex tribus, vel vt subiectū maioris extremitatis sit prædicatum minoris, quemadmodum si A prædicetur de C, & C de B, & hæc figura prima: aut prædicetur de vtrisq; simul, & hæc figura secunda: aut ipsis subijciat, & hæc figura tertia. Si vero accipiatur pdicatum maioris subijci minori, non conuenict, propterea q̄ prædicatum maioris prædicatur de minore, quoniam maior prædicatur in quęsito fm naturam de minore: & ita erit idem prædicatum de seipso: quod fieri non potest, si interpretet terminus medius fm quæsitum positum. Quòd si exponatur fm participationē concludet aliud à quæsito, puta conuersum suum. & hoc fm modum, qui numeratur complicatio figuræ quartæ, quam posuit Galenus, atqui erit syllogismus super alio à quæsito posito. sed in hoc non cadit cogitatio fm naturam, neq; accipitur in sermone syllogistico non demonstratiuo, neq; existimatiuo. Iam igit mon stratum est, q̄ omnis syllogismus prædicatiuus ex necessitate erit vna ex his tribus speciebus. quòd si fuerit vnum & idem quæsitum ostensum per plura media, quemadmodum si monstratum fuerit A inesse B, per inuentionem A B C, & C in D, & D in E, & E in B, erit syllogismus compositus ex vna istarū trium figurarum, aut ex duabus, aut ex tribus.

Nota contra qui sequit de figura Quarta cōtra Galē. de qua vide supra in cap. 8.

Nota de syllogismo ad impossibile.

Consimiliter syllogismus ad impossibile cōponitur etiam ex vna harum trium figurarum, & syllogismo cōditionali. hoc autem monstratur, propterea q̄ sylls ad impossibile fit per deductionē sermonis ad impossibile per syllogismum prædicatiuū, & ex eo, q̄ quæsitū primum in eo sequitur, et monstraī per syllogismū conditionalē. Quemadmodū si dicamus, q̄ diameter aut est cōicans cum latere quadrati, aut diuersa. deinde monstretur conditionatum ex hoc syllogismo, puta, q̄ non est cōicans per syllogismū prædicatiuū, qui deducat ad impossibile. & hoc si dicamus, si cōicaret, esset proportio quadrati vnius ad quadratum alterius proportio numeri quadrati ad numerum quadratū. sequitur ergo ex hoc, vt proportio quadrati lateris ad quadratum diametri sit proportio numeri quadrati ad numerum quadratum. sed iam declaratum fuit in libro Elemētorum, q̄ proportio duorum quadratorum vnius illorum ad reliquū, non est proportio numeri quadrati ad numerum quadratum, sed est proportio duoꝝ ad vnum. hoc aūt fieri non potest, et non cohæret. Sed postea q̄ monstratum fuit, q̄ non cōicat, ponimus in eo ex syllogismo conditionali, quod à principio fecimus, puta cūm dicebam⁹, diameter aut diuersa, aut cōicans: sed nō est cōicans: igitur ex necessitate est diuersa. Hic aūt est syllogismus conditionalis diuisiuus, qui cōponitur ex binis contradictorijs perfectæ contradictionis, ex quibus cūm vnum ponitur, concluditur alterum, quemadmodum dicemus in syllogismis conditionalibus. Impossibile itaq;, veluti diximus in hoc syllogismo, monstratur per syllogismum prædicatiuū, & quæsitum ostēditur per syllogismū conditionalem. Sed ex syllogismi conditionalis dispositionibus planum consimiliter, q̄ non est sufficiens sine syllogismo prædicatiuo. Et hoc, qm̄ syllogismorū conditionalū duo sunt genera prima. Vnum est sylls cōiunctus, is videlicet, qui componitur ex consequētibus, & coaptaī p notas conditionis facientes coniunctionē. veluti si dicamus, si Sol ascendit est dies. illud aūt ex quo aliud sequiē, vocatur antecedens, quod aūt sequitur consequēs. Istius

Sylls conditionalis nō est sufficiēs sine pdicatiuo. Syllogī conditionalium duo sūt gnā: quorum primum sylls cōiunct⁹, secundū sylls diuisiuus.

vero sunt binæ species. vna, vt ponaī ipsius antecedēs per se, & cōcludatur consequēs. quemadmodū si dicamus, atqui Sol ascendit: ergo est dies. altera vero, cum ponitur in ipso oppositū consequentis, & concludiī oppositum antecedentis, puta, si dicamus, atqui dies non est: ergo Sol non ascendit. Sed genus secundū est conditionalis diuisus, hic aūt componitur ex contradictorijs plectæ contradictionis, & coaptantur illi notę conditionis significantes partitionē. veluti si dicamus, hoc tempus, aut est dies, aut est nox. Huius autē sunt quatuor species. & hoc quia ponitur antecedens, & concluditur oppositum consequentis: et ponitur consequens, & concluditur oppositum antecedentis: & ponitur oppositum antecedentis, & concluditur consequēs: & ponitur oppositum consequentis et concluditur añs. puta, si dicamus, atqui non est nox: igitur est dies. vel atqui non est dies: igitur est nox. vel atqui est nox: igitur non est dies. vel atqui est dies: igitur non est nox. Cūm itaq; syllogismorum cōditionalium genera prima sint hęc duo, si perscrutabimur ipsorum dispositionem, planum nobis fiet, q̄ quæsitum in ipsis id est, quod monstratur per modum conditionis. sed positum est illud, quod oportet monstrare per syllogismum prædicatiuum in conditionali diuiso & coniuncto, postea q̄ fuerit coniunctio et contradictio per se manifesta. & hoc, quoniam si fuerit cōiunctio in ipsis manifesta per se, & positum manifestum per se, erit etiā cōsequens manifestum per se. Et hoc planum in cōditionali diuiso. qm̄ si fuerit contradictio manifesta per se, & positū manifestū per se, erit quæsitū quoq; manifestū per se. puta, si planum extiterit q̄ mūdus ex necessitate aut est nouū aut æternum: & fuerit etiam planū q̄ non est æternus erit igitur ex necessitate per se quoq; manifestū, q̄ est nouus. Consimiliter se habebit dispositio in conditionali coniuncto. si enim motum esse est manifestum per se, & natura manifesta per se sine medio, ergo naturam esse per se quoq; manifestum erit. Eodem pacto si fuerint operationes animæ manifestæ ab anima per se: igitur & anima erit manifestę inuentionis per se. Consimiliter si motus fuerit manifestæ inuentionis: & notum quoq; extiterit per se, q̄ est à motore: igitur & motor erit manifestę inuentionis per se. Eodem modo si priuatio motus in re aliqua fuerit manifesta per se: & priuatio ipsius à motore nota etiam per se: igitur priuatio motoris ibi erit per se manifesta. Et vniuersaliter cūm consyderaueris demonstrationes, quæ prodeunt processu conditionalium in scientijs, & hoc in quæsitis secundum naturam, inuenies coniunctionem aut manifestam per medium aut per positionem. Et hoc sequitur quidē in syllogismis conditionalibus, qui non sunt prædicatiui in potentia, hoc est, qui sunt conditionales veri. Cæterum qui sunt in potentia prædicatiui prodeunt processu conditionis. & propterea potest per ipsos monstrari quæsitum per se, & seorsum per additionem propositionis, & hæc conditionalium species ea est, in qua communicat antecedens cum consequente in termino vno. sed iam enunciauimus hoc in tractatu, quem destinauimus ad hoc. Quòd si fuerint duæ dispositiones in syllogismo conditionali per se notæ, non efficietur omnino ad declarandam rem ignotam p naturam. & fortasse efficietur ad monstrandū aliquid minus occultum ignotō per naturam, quēadmodum fit inductio, & et similia. Nec dici potest, q̄ quemadmodum sunt propositiones i syllogismo prædicatiuo per se notæ, & conclusio ignota, cōsimiliter accidat, vt res sit in syllogismo conditionali, hoc est vt sint ambæ propositiones per se notæ, i. conditionalis, & posita, & sic conclusio ignota, qm̄ accidit vt sint ambæ propositiones in syllogismo prædicatiuo notæ, & conclusio ignota,

Sylls conditionalis cōmūnis duas habet species. Nota de syllogismo conditionali diuisiuo, cuius sunt quatuor spēs.

Nota quid quæsitū, & q̄, q̄ positū ipsum sit in syllogismo conditionali.

In syllo pdicatiuo ppōnes sī per se notæ, & cōclō ignota, & hoc contingere nō vt sequaī cōclō, sed i syllogismo conditionali nō requirunt p pōnes, vt p pter cōpōnē ipsarū sequatur cōclō.

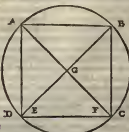
ignota. quoniam propositiones non complicantur, nisi vt existimemus, ꝙ præter complicationẽ sequit̃ conclusio: sed ꝓpões in syllo cõditionali non requirunt̃ ad cõpositionẽ, vt ex ipsis sequatur id, quod sequitur. Quare opus est, vt intelligamus locum istum sup Aristo. non queadmodum dixit Abumazar, neq; quemadmodũ super ipso in hoc dubitauit Abẽ sena. Et omnino per inductionem, quam descripsimus, manifestũ quod dixit Arist. quemadmodum manifestum etiam est, ꝙ ex sermone nostro planũ factum fuit, multa esse per se nota, veluti aĩam esse, & reliqua. atqui nouimus ista per hunc modum monstrationis. Verum fieri non potest, vt sit vna & eadem via, qua consistamus super noto per se, & super ignoto per naturam. Sed iam declaratum fuit, ꝙ oĩa syllogismorum genera perficiuntur per primam figuram, & ꝙ resoluuntur ad vniuersales ipsius, quemadmodum prædictum fuit. & hoc, qm̃ alij à prædicatiuis perficiuntur per prædicatiuos, & prædicatiui perficiuntur per primam figuram, & particulares, qui sunt in prima figura per vniuersales eiusdem, secundum quòd expositum fuit.

Oĩa syllogismorũ gña pficiunt̃ p primam figuram.

In omni syllogismo terminum aliquem prædicatiuum esse, & vniuersale existere, Cap. XXIIII

AMplius autem in omni oportet terminorum aliquem prædicatiuum esse, & vniuersale existere. Nam sine vniuersali, aut non erit syllogismus, aut non ad positum, aut quod ex principio petetur. Ponatur enim, musicam voluptatem esse studiosam. si itaq; quispiam censeat voluptatem esse studiosam, nõ addens, omnem, non erit syllogismus. si vero aliquã voluptatem, si quidem aliam, nihil ad positum. sin autem ipsam hanc, quod ex principio accipit. Sed magis efficitur manifestum in descriptionibus. vt ꝙ æquicruris æquales, quia ad basin. Sint ad centrum ductæ A B. si igitur æqualem accipiat A C D angulum ipsi B D C, non omnino existimans æquales, qui semicirculorum: & rursus C ipsi D, non omnem assumens eum qui secti: amplius ab æquis existentibus totis angulis, & ablatorum æquales esse reliquos E F, quod ex pricipio peteret: nisi acceperit, ab æqualibus, æqualibus demptis, æqualia derelinqui.

Demptis, ab angulis æquis toti, q sunt supra basim, æquales sint qui sunt.

Planum igitur, ꝙ in omni oportet vl'e existere: & ꝙ vl'e quidem ex omnibus terminis vniuersaliter monstratur: quod aũt in parte & sic, & illo modo. Quare si cõclusio quidem vl'r sit, & terminos necesse vl'r esse: si vero termini vl'r, contingit conclusionẽ non esse vl'r. Sed manifestum, & ꝙ ĩ omni syllogismo, aut vtrasq;, aut alteram propositionẽ similem necesse fieri conclusioni. dico aũt non solũ affirmatiuam aut priuatiuã, sed necessariã, aut inexistẽtem, aut contingentẽ. Consyderare vero oportet & alia prædicamenta. Planum aũt & simpliciter, qñ erit, & qñ non erit syllogismus: & quãdo possibilis, & quando pſectus: & ꝙ si fuerit syllogismus, necessariũ est se habere terminos s'm aliquem dictoꝶ modorũ.

In omni syllogismo propositionem aliquam esse affirmatiuam, & aliquam vniuersalem, Cap. XXIIII.

PLanum etiam ꝙ oportet vt in omni syllogismo concludente sit propositio affirmatiua, quantacunq; fuerit in quantitate, & propositio vniuersalis, qualiscunque extiterit in qualitate. Et hoc, qm̃ si non fuerit propositio vniuersalis, non erit ibi syllogismus oĩo, siue fuerit super alio à quæsito, siue fuerit ꝓpositio eadem cum quæsito. Vt in exemplo, si fuerit quæsitũ an delectatio musicæ sit bonũ. quod. n. accipi põt ad mõstrationẽ istius quæsiti ex necessitate, aut est idẽ cũ quæsito, aut aliud à quæsito. Amplius, si fuerit aliud à quæsito, non effugit à tribus dispõnibus, vel vt ꝓpõ accepta in hoc sit indefinita, puta, ꝙ voluptas est bonũ: vel vt sit particularis, puta, ꝙ aliqua voluptas bonum: vel vt sit vniuersalis, quemadmodum ꝙ omnis voluptas bonum. Si igitur accipiatur propositio indefinita, vt quòd voluptas est bonum, non confidimus hanc voluptatem veram esse de alijs voluptatibus à voluptate musica, ergo non comprehendet quæsitum, puta, quòd voluptas musica est bonum. Consimiliter si ipsam exposuerimus per signum particulare, & dixerimus aliqua voluptas bonum. fortasse enim conclusio sua plerunq; erit alia à quæsito: quemadmodum si dicamus, aliqua voluptas bonum, & verificetur de voluptate scientiæ. & similiter indefinita concludet, quòd voluptas scientiæ est bona, sed hoc nõ est quæsitum. Si vero accipiatur idem, quod quæsitum, planum quòd non erit syllogismus. ergo necesse est vt in syllogismo concludente contineatur minor extremitas sub medio, secundum quòd continetur pars in toto, quousq; fuerit proportio vnius ad aliud, proportio partis ad totum: & hoc in actu in figura prima, & in potentia in figura secunda & tertia. Et ex hoc manifestum etiam, quòd oportet propositionem contentam sub propositione vniuersali esse affirmatiuam: quoniam si esset negatiua, non contineretur sub ipsa, & non inueniretur in ipsa hæc proportio. & propterea dispositio dicti de omni comprehendens istam proportionem inuenitur in actu in prima figura, in potentia vero in secunda, & in tertia.

Oĩs syllis cõcludens constat ex altera affirmatiua, & altera vl'i.

In oĩ syllo concludente op3 minorẽ sub medio contineri vt pteẽ sub toto: ĩ actu in priã figura, in potentia ĩ secũda, & tertia.

Iam itaq; declaratum fuit ex hac expõne, ꝙ oportet in omni syllogismo esse aliquam propõnem vl'em & affirmatiuam: quodq; conclusio vniuersalis monstrat̃ quidem ex propõnibus vniuersalibus: conclusio autem particularis ostenditur ex duabus propositionibus, quarum altera est particularis, et hoc in figura prima ac secunda. iam enim monstratur etiam ex binis vniuersalibus, & hoc ĩ tertia figura. Quod cùm ita sit, conclusio vniuersalis non poterit monstrari, nisi ex bi-

Hoc totum vsq; ad tertiũ pꝫ hunc cõmẽtũ nõ legebaĩ in alia trãslatione.

nis

nis vniuersalibus. conclusiones vero particulares iam monstrantur secundum duas species simul, hoc est ex duabus vniuersalibus, & ex vniuersali & particulari. Et palam etiam est, quod ambæ propositiones, aut vna ipsarum similis erit in qualitate ac modo suo conclusioni, hoc est si fuerit conclusio necessaria, aut possibilis, aut absoluta, erunt ambæ propositiones, aut vna ipsarum secundum hunc modũ. & hoc in syllogismis concludentibus conclusionem vnam, quæ est conclusio in eo, quod comprehenditur in dispõne dicti de oĩ. Et ex eo, quod diximus, planum est etiam, qñ est syllogismus concludens, et qñ non est syllogismus cõcludens: & concludens qñ est deficiens, & quando perfectus: quodq; cùm fuerit syllogismus prædicatiuus, necesse est vt termini in ipso ordinentur secundum vnam harum trium viarum, quas disposuimus.

Ambæ ppõnes vel vna saltē simis debet eē cõclusioni siue in qualitate & modo.

Omnem syllogismum ex tribus tantum constare terminis, duabusq; propositionibus: ac quo pacto dum adduntur termini, propositiones crescant, ac conclusiones. Cap. XXV.

SEd manifestum & quòd omnis demonstratio erit per tres terminos & non plures: nisi per alios & alios eadem conclusio fiat: vt E per A B, & per C D.

Conclusio eadē demonstratur per diuersos terminos in eadem figura.

Animal. Rationale. Risibile. Homo.
A. C. B. D.
E.

aut per A B, & A C, & per B C: plura nanq; media eorundem esse nihil prohibet. his aũt existentibus, nõ vnus, sed plures sunt syllogismi.

Æthiops.
N Al.
A. Æthiops C.
Album. A.N. B. Al. Homo.
B. E. Al. ñ. C.
N Al.
Æthiops.

Cõclusio eadē palā medium diuersimode variatum in tribus ostensa figuras.

Aut rursus, quando vtrunq; eorum quę A B per syllogismum fuerit acceptum, vt A per D E, & rursum B per F G: aut hoc inductione, illud syllogismo. verũ & sic plures syllogismi: plures nãq; conclusiones sunt, vt A, & B, & C.

Substãtia. Alatum. Animal. Rõnale. Homo.
D. E. F. G.
A. B.
C.

Conclusio p sylls, & pro syllō cõsla.

Si igitur non plures, sed vnus, sic accidit p plura eandem fieri conclusionem. vt vero C per ea quæ sunt A B impossibile. Sit enim E conclusum ex A B, C D: ergo necesse est ipsorum aliquid aliud ad aliud acceptum eē, hoc vt totum, illud vt pars. hoc enim prius ostensum est, quod si fuerit syllogismus, necesse est terminorum aliquos ita se habere. Sic se igitur habeat A ad B: est itaque aliqua ex ipsis conclusio. aut ergo E, aut eorum quę C D alterum, aut aliud quippiã præter hæc. & si E quidem ex A B tãtum, syllogismus vtiq; esset. C D vero, si quidem sic se habẽt, vt sit hoc vt totum, illud vt pars, erit aliquid & ex illis: & aut E, aut eorum quæ A B alterũ, vel aliud quippiam præter hæc. Et si E quidem, aut eorum quæ A B alterum, vel plures erunt sylli, aut vt contingebat, idem per plures terminos concludi accidit. si vero aliud præter hæc, plures erunt, & inconiuncti syllogismi ad se inuicem. quod si nõ ita se habeat C ad D, vt faciat syllm, frustra erũt accepta, nisi *ãbductionis, aut occultationis, aut alicuius alius talium gratia. Sin autẽ ex A B non E, sed aliud quid sit conclusio, ex C D vero, aut horum alterũ, aut aliud quiddã prę ter hæc, & plures fiunt syllogismi, & non ipsius suppositi: suppositum nanq; fuerat syllogismum esse ipsius E. Quòd si ex C D nulla efficit conclusio, frustra accepta ea fuisse accidit, ac syllum non esse eius quod à principio. quare planum, quod omnis demonstratio, & oĩs syllogismus erit solum per tres terminos.

* al. Inductionis.

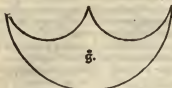
Hæc verba (quod si ex C D) debent legi, quod si ex A B, ex Alexã. & Philo.

A. B. C. D.
E. F.
C.D. A.B.
F. G.
E.

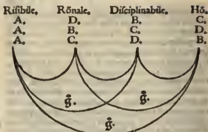
Ostēdit omnē syllm cõstare ex tribus terminis.

Cùm autem hoc planum sit, manifestum ꝙ & ex duabus propositionibus, & non pluribus. tres nanqꝫ termini duæ sunt propositiones, nisi assumatur, quẽadmodum ex principio dictũ est, ad syllogismoꝝ perfectionem. Planum itaque, ꝙ in qua ratione syllogistica non sunt pares propositiones, per quas conclusio propria fit, (quasdam nanqꝫ ex superioribus conclusionibus necesse est propositiones esse) hæc ratio aut non est ratiocinata, aut plura necessarijs interrogauit ad positionem. Si itaqꝫ syllogismi secũdum proprias accipiantur propositiones, omnis erit syllogismus ex propositionibus quidem paribus, ex terminis autem imparibus: vno nanqꝫ plures termini quàm propositiones. conclusiones vero dimidium propositionum.

Sylls simplex.

Sed cùm per prosyllogismos concluduntur, aut per plura media non continua, vt A B per C D, multitudo quidem terminorum con similiter vno superabit propositiones. aut. n. extrinsecus, aut ad medium ponetur intercidens terminus: vtroque autem modo accidit interualla vno minora esse terminis. Propositiones vero æquales sunt interuallis, non tamen pares semper erunt, illi autem impares: sed vicissim, quãdo propositiones pares, impares termini, cùm vero pares termini, propositiones impares: simul enim cum termino vna additur propositio, vndecunqꝫ addatur terminus. quare quoniam illæ pares, isti impares erunt, necesse est permutari, cùm eadem fiat appositio. Cõclusiones vero non etiam eundem habebunt ordinem, neque ad terminos, neqꝫ ad propositiones. cùm enim vnus terminus additur, conclusiones addentur vna pauciores præexistentibus terminis: ad solum nanque vltimum non facit conclusionem, sed ad alios omnes. Veluti si A B C adijciatur ipsum D, statim & conclusiones duæ adijciunt, & quæ ad A, & quæ ad B. consimr aũt & in alijs. Verũ & si ad medium intercidat, eodẽ modo: ad vnum nanqꝫ solum nõ faciet syllogismũ. quare multo plures cõclusiones erunt & terminis & propositionibus.

Mõstratio q pacto augeatur ppõnum ac conclusionum numerus, auctis terminis, & extrinsecus additis, & intercisis.

Omnem syllogismum ex tribus tantum constare terminis, duabusqꝫ propositionibus, & quo pacto propositiones conclusionesqꝫ crescant, additis terminis. Cap. XXV.

ET de cætero declaratum etiam consimr fuit, ꝙ oĩs conclusio erit per tres terminos, non pauciores, neqꝫ plures: nisi fuerit una & eadẽ cõclusio ostensa per plures syllos, quoꝝ vnusquisqꝫ sufficit ad cõcludendã conclusionẽ, hoc est diuersam et eandem. Asseremus aũt, ꝙ hoc potest esse binis modis: quoꝝ vnus est, vt exempli gratia, mõstremus conclusionẽ ꝑ duas propositiones A B, & per duas ꝓpositiones C D, aut per duas propositiones A B tm̃, & ꝑ duas ꝓpositiones C D tm̃. Modus vero secundus, vt sint ambæ propositiones concludẽtes conclusionẽ positã, conclusiones propositionum aliarum, aut ambæ, aut vna ipsaꝝ. Exemplum huius, vt si E conclusio concludaĩ per duas ꝓpositiones A B, & propositio A concludaĩ ꝑ duas propositiones D E, & propositio B concludaĩ per duas propositiones F G: vel vt ꝓpositio A concludaĩ per duas propositiones D E, & ꝓpositio B sit manifesta ꝑ inductionẽ, aut sit manifesta per se à principio rei. Secundũ igiĩ modũ priorẽ erunt syllogismi plures et conclusio vna: sm vero modum istũ erũt sylli plures & conclusiones plures, puta in exẽplo hoc erunt tres, hoc est E conclusio vltima, & A & B, quæ sunt ꝓpositiones ad conclusionẽ E, & conclusiones respectu propositionũ D E F G.

Ois cõclo ꝑ tres terminos erit nõ plꝰs neqꝫ pauciores, nisi per plures syllogismos eadẽ cõclusio concludatur. Nota duos modos ad cõcludẽdam conclusionẽ vnam.

Quòd si non fuerint sylli plures ad conclusionem vnã, sed sylls vnus, non poterit esse conclusio vna ex pluribus terminis q̃ tribus: qm̃ iam declaratum est, ꝙ non erit sylls ex paucioribus propositionibus duabus. Ponamus igitur, ꝙ conclusio vna sit ex syllo vno ex quatuor propositionibus & sex terminis: quẽadmodum si ponamus exẽpli grã, ꝙ E conclusio est ex propositionibus A B, & propositionibus C D. Sed qm̃ planum, si fuerit concessum syllm esse ex propositionibus A B ꝙ erit proportio vnius ad alterum proportio partis ad totũ: & si fuerit proportio vnius ad alterũ proportio partis ad totũ, ꝙ erit ex ipsis cõclusio ex necessitate: si igitur fuerit ex ipsis conclusio, ex necessitate erit vna ex tribus dispositionibus, vel vt sit ex ipsis E conclusio posita, vel vt sit conclusio vna ex propositionibus C D, aut vt sit aliud quippiam ab istis. Amplius, in oĩbus istis tribus dispositionibus ad propositiones A B non effugit, quin propositiones C D ita se habeãt, vt proportio vnius ad alterã sit proportio totius ad partẽ, aut non sit. Quòd si conclusio ex ipsis de nouo sequetur ex necessitate, hæc conclusio consimr non effugiet ab his tribus dispositionibus, vel vt sit conclusio vna ex propositionibus A B, vel vt sit conclusio aliud ab istis, vel vt sit conclusio sequens ex propositionibus A B, cõclusio E quæsita, Quòd si ex C D propositionibus erit conclusio

Si ad cõclusiones vnam sylls vnꝰ ẽ, nõ constabit nisi ex tribꝰ terminis.

clusio aliqua, erit pportio vnius ex ipsis ad alterã, pro portio totius ad partẽ. si ergo conclusio ista erit conclusio E, aut vna ppositionum A B, erunt syll̃i plures sup conclusione vna: quod nõ est impossibile. Si vero conclusio propositionum C D non erit conclusio E, neque vna etiã ex propositionibus A B, erunt syll̃i plures sup quæsitis pluribus non coniuncti sibi̾ inuicem. Quòd si propositiones C D non ita se habuerint, vt proportio vnius ad alterã sit proportio totius ad partem, non erit vtilitas ad conclusionẽ: nisi acceptæ fuerint p modum inductionis ad verificandas propositiones syll̃i, aut ad occultandam & celandam conclusionẽ, aut ad aliud tale ex iis, propter quæ accipiunt̃ propositiones non necessariẽ ad conclusionẽ, sm̃ q declaratũ fuit in Octauo libri Dialectices. et hoc est, quod sequitur, cũ posuerimus, q conclusio ppositionũ A B est E. Quòd si conclusio propositionũ A B fuerit aliud ab E, & aliud ab altera propositionũ C D, non effugiet ẽt consil̃r, quin conclusio propositionum C D, aut sit conclusio E, aut una propositionum A B, aut aliud ab istis: vel vt C D sint ppositiones non concludẽtes oĩno. Si vero extiterit conclusio A B aliud ab E, & aliud ab altera propositionũ C D, non erit syll̃s super quæsito. Et si fuerit etiam conclusio propositionũ C D aliud ab E, & aliud à propositionib⁹ A B, non erit syll̃s super quæsito vno tanq̃ sup quæsito, sed erunt syllogismi plures super quæsitis pluribus. Sin autẽ fuerit conclusio propositionũ C D vna ex propositionibus A B, erũt etiam consimil̃r syllogismi plures super quæsito vno, nisi aliud extiterit à quæsito. Quòd si C D propositiones sint oẽs concludẽtes, non conferẽt aliquid conclusioni propositionũ A B, cũ hoc etiam, q conclusio propositionũ A B est aliud à quæsito. Si vero fuerit conclusio ppositionũ A B vna ex propositionibus C D non effugiũt similiter ẽt propositiones C D ab his tribus dispositionibus, uel vt cõcludant E, uel vt cõcludant alterã propositionũ A B, uel vt concludãt aliud ab his. Si igitur concluserint E, erunt syll̃i plures super quæsito vno. sed iam declaratũ fuit, q hoc non est impossibile. Quòd si fuerit conclusio sua vna ex propositionibus A B, erit monstratio circularis, & non erit ibi syll̃s super quæsito. Quòd si fuerit conclusio sua, conclusio ex ppõnibus C D alia ab E, et alia ab altera ppõnum A B, erunt consil̃r syll̃i plures super quæsito vno, nisi fuerit aliud à quæsito. Sin autẽ propositiones C D nihil concludant penitus, non erit ipsis vtilitas ad conclusionẽ, & erunt cassæ, & erit ibi syll̃s vnus, sed super alio à quæsito. Iã igitur declaratum fuit, q oĩno fieri non potest, vt imaginemur quæsitum vnum monstrari per syll̃m vnum compositũ ex pluribus propositionibus q̃ duabus. & ex hoc ẽt manifestum est, q nõ potest quæsitum vnum monstrari per syll̃m vnũ compositum ex pluribus terminis q̃ tribus. & hoc est, quod intendebamus ostendere. Postea igitur q̃ monstratũ fuit q oĩs syll̃s simplex non erit ex pluribus terminis q̃ tribus, & tres termini erunt duæ propositiones tm̃: ergo syllogismus oĩs non erit ex pluribus propositionibus, q̃ duabus, & terminis tribus, & planum etiam q non erit ex paucioribus: igitur syllogismus oĩs oẽ erit ex pluribus terminis q̃ tribus, neq; ex paucioribus. Quod cùm fuerit planum, manifestũ etiã erit q oĩs syllogismus simplex, aut compositus ex syll̃is simplicib⁹ perfectis, in quo non deficiat propositio ex ppõnibus necessariis ad conclusionẽ vltimã, componit̃ ex propositionibus paribus, et terminis imparibus: qm̃ termini superant propositiones vno. quodq; qualiscũq; syll̃us fuerit sm̃ hanc dispositionẽ, & non habuerit propositiones suas pares, q inquam non concludit, nisi in ipso accepta fuerit propositio non necessaria ad conclusionẽ, aut derelicta fuerit aliqua ex propositionibus necessariis. & propriũ est hoc syll̃i, vt sint in ipso conclusiones dimidiũ propositionũ: qm̃ ex oĩbus duabus propositionibus est conclusio. Syll̃s vero compositus sm̃ istam dispositionẽ vocatur coniunctus, in quo videlicet coaptãtur, veluti diximus, oẽs propositiones necessariæ ad conclusionẽ quæsiti, & repetunt̃ propositiones mediæ bis, semel ex eo quo sunt conclusiones, & semel ex eo quo sunt propositiones. Et intelligo p propositiones medias propositiones, quæ sunt inter quæsitum primũ & propositiones primas, ex quibus componunt̃ syllogismi simplices, ad quos resoluitur syll̃us compositus. ipsi aũt sunt per se noti, quemadmodum si monstratũ fuerit q A est in B per propositiones C D, & monstretur utraq; istarum duarum propositionum per duas propositiones, puta, si monstret̃ propositio C per propositiones E G, & propositio D per propositiones E B, & sint propositiones E G E B quatuor p se manifestæ, & sint oẽs propositiones istius syllogismi præter q̃tuor aliq̃ conclusiones, & aliq̃ propositiones, hoc est conclusiones respectu superiorũ, & propositiones respectu inferiorum. Verũ syllogismus cõsecutiuus, qui vocatur partitiuus, hoc est, in quo ponunt̃, aut oẽs propositiones tm̃ sine conclusionibus consequentibus ex ipsis, aut pars propositionum sm̃ modũ, quo nõ dicuntur oẽs propositiones, propriũ habet, vt semp termini vno superent propositiones. non aũt erunt, ppositiones semper pares & termini impares, quemadmodum erant in syllogismo composito coniũcto, sed propriũ huius consimiliter erit, cùm fuerint propositiones pares vt sint termini impares, & cũ fuerint propõnes impares vt sint termini pares. qm̃ hoc est propriũ numerorũ, quorũ vnus addit super alium, q si fuerint propositiones impares & termini pares, & additus fuerit terminus vnus, conuertetur dispõ, & erunt propõnes pares & termini impares. Qm̃ igitur hoc consequitur syll̃m, vt ex propõnibus suis aliquæ aliq̃bus coaptentur, & non sit distinctio conclusionũ inter ipsas, de q̃bus mentionem facimus in syll̃o coniuncto, sed negligant̃: sequit̃ ergo vt innouet̃ conclusio in ipso simul cũ oĩbus tribus terminis ex illis conclusionibus, quarum aliqua est opus ad conclusionẽ quæsiti, & aliqua nõ est opus, & hæ sunt conclusiones, quæ vocant̃ superfluæ. Quod cũ ita fuerit, erunt conclusiones innouatæ in hoc syllogismo multo plures & terminis & propositionibus, hoc est, qm̃ si extiterint termini plures quatuor, et addat̃ terminus vnus, addent̃ etiã conclusiones pauciores terminis p̃cedentibus termino vno: qm̃ non complicabit̃ conclusio ex termino addito & consequente, sed ex ipso complicabit̃ & termino tertio: amplius ex ipso & ex termino quarto, & consil̃r vsq; ad vltimum terminorũ, qui fuerit terminus additus ad extremitatẽ inferiorẽ: qui videlicet subiiciat̃ p̃dicato vltimo, aut in extremitate superiore, qui p̃dicetur de p̃dicato primo. vel vt addat̃ sil̃r etiã i medio. & hoc, qm̃ cùm fuerit additus in medio, faciet itidẽ conclusiones cum terminis superioribus & cũ inferioribus præter duos terminos consequẽtes, quorum alter superior, & alter inferior. Exemplum huius, qm̃ si oĩbus subiiciant̃ termini quatuor A B C D, erunt ex terminis istis tres conclusiones, conclusio ad terminos A B C, & conclusio ad terminos A C D, & conclusio ad terminos B C D. Quòd si addat̃ supra ipsos terminus vnus, ut exempli gr̃a E, innouantur tres conclusiones, conclusio ad terminos E D C, & conclusio ad terminos E C B, & cõclusio ad terminos E B A, erunt igitur conclusiones innouatæ à termino addito pauciores terminis, cũ quibus complicatur terminus additus vno. Secundũ igitur consyderationes istas fieri potest, vt consistamus super cognitione duarum specierum syllogismi compositi, coniunctiui & partitiui, qm̃

Si ppõnes n̄ sic habeãt, vt pportio ptis ad totũ, non erit ad conclusionẽ vtiles: sed erũt semper gr̃a inductionis aut celationis. vt in. 8. Topic. dr̃ in principio.

Ex q̃ syll̃us oĩs cõstat ex trib⁹ termis, constabit ex ppõnib⁹ duabus necẽio.

Oĩs syll̃us simplex vel cõposit⁹, in q̃ non deest nec superfluit ppõ, hĩt ppõnes pares & terminos impares, & cõclusiones dimidiũ ppõnum.

Nota quis sit syllogis̃m⁹ compositus.

Nota qs sit syll̃us consecutiu⁹, q partitiu⁹ dicit̃.

Nota hic de multiplicatione cõclusionum.

Exemplum multiplicationis.

q̃m si non complicabuntur ipsis proprietates istæ, & propositiones non sint additæ ad hanc intẽtionem, vt sint additę propositiones, quibus non est opus ad quęsitum, planum q oratio non erit syllogismus compositus olno non coniunctiuus neq; diuisiuus. in quocũq; igitur inuenientur proprietates coniunctionis, erit coniunctiuus: & in quocunq; inuenientur proprietates diuisionis, erit diuisiuus.

Quæ problemata per quas figuras concludantur, et quæ facile, quæue difficulter concludi possint. Cap. XXVI.

QVoniam autẽ habemus de quibus syllogismi, & quale in vnaquaq; figura, & quot modis monstratur, manifestum nobis est & quale problema difficile, & quale bene argumentabile. quod enim in pluribus figuris, & per plures casus concluditur, facilius: quod autẽ in paucioribus & per pauciores, difficilius argumẽtabile. Vniuersale itaq; affirmatiuum per solam primam mõstratur figuram, & per hanc vno tãtum modo. Priuatiuum autem, & per primam & per mediam. ac per primam quidem vno solum modo: per mediam vero dupliciter. Sed affirmatiuum in parte per primam, & per vltimam: vno tantummodo per primam, trifariam autem per vltimam. Priuatiuum vero ſm partem in omnibus figuris mõstratur: preterquam q in prima quidem, semel: in media vero atque vltima, in illa bifariam, in hac tripliciter. Planum itaque, q vniuersale prædicatiuum construere quidẽ difficillimũ, destruere vero facilius. Omnino autem tollere vniuersalia facilius, quàm ea quæ sunt in parte. nanq; & si nulli, & si alicui non insit, sublatum est. horum autem alicui quidẽ non, in omnibus monstratur figuris: nulli vero, in duabus. Sed eodem pacto & in priuatiuis. nanq; & si omni, & si alicui, sublatum est quod à principio: hoc autem erat in duabus figuris. In ijs vero quæ sunt in parte, vno tantum modo, aut omni, aut nulli ostendentem inesse. Sed construenti faciliora quę in parte: nanq; & in pluribus figuris, & per plures casus. Et omnino non oportet latere, q destruere per se inuicem est, & vniuersale per ea, quæ sunt in parte, & hæc per vniuersalia. construere vero nõ est vniuersale per ea quæ sunt ſm partem, sed per illa hæc est. Simul autem manifestum, q & destruere facilius est, q̃ construere. Quomodo igitur efficiatur omnis syllogismus, & per quot terminos ac propositiones, & quomodo se habentes inuicem: amplius, quale problema in vnaquaque figura, & quale in pluribus, & quale in paucioribus monstratur, planum ex dictis.

Quæ problemata per unam, & quæ per plures figuras concludantur: & quæ facile, quæue difficulter concludi possint. Cap. XXVI.

SEd quoniam species conclusionum, quæ sunt ex syllogismis, sunt apud nos notę, & in quot figuris sit vna & eadẽ conclusio, & in quot speciebus sit istius figuræ, planum nobis erit in hoc, qualis spẽs conclusionũ ac quæsitorũ ita se habuerit, vt cũ difficultate super ipsa syllogismus inueniri possit: & qualis syllogismorum spẽs ita ẽt se habeat, vt facile super ipsa inueniatur syllogismus. q̃m manifestum, q spẽs, quę monstrãť per syllogismos plurĩũ figurarum & plurĩũ specierũ, q̃ figurę vnius & eiusdem, q inq̃ est facilior ea, quæ ostendiť per syllogismos pauciores figurarum & paucioꝝ spẽrum. Monstratum est itaq;, q vniuersalis affirmatiua non ostendiť nisi in prima figura, et hoc in vna specie ipsius. Et declaratũ est ẽt, q vniuersalis negatiua monstrať in duabus figuris prima et secunda: in prima in vna tm̃ specie, in secunda in binis speciebus. De affirmatiua etiã particulari consimiliter monstratũ fuit, q concluditur in figura prima in specie vna ipsius, & in tertia in tribus speciebus. Et consimilr quoque monstratum fuit, q particularis negatiua concluditur in omnibus figuris: in prima in specie vna, in secunda in binis speciebus, & in tertia in trib⁹ speciebus.

Difficillima ad cõstruendũ vl'is affirmatiua, ad destruendũ facillima.

Particularis negatiua ad construendũ facillima, ad destruendum difficillima.

Quod cùm ita fuerit, vt exposuimus, planum q difficillima ad construendum est vniuersalis affirmatiua, cùm per vnicam viam construatur: ad destruendũ vero est oĩum facillima, cùm destruatur per constructionem particularis negatiuæ; particularis aũt negatiua constructu facillima oĩum: cũ in pluribus ex ipsis construitur, amplius, quia construiť per vl'em negatiuam. Et olno vniuersalis destructu facilior q̃ constructu: q̃m destruiť p constructionẽ sui contradictorij, quod est particulare, & per constructionẽ sui cõtrarij, quod est vl'e. Vniuersalis autem negatiua construitur in duabus figuris, & destruitur etiam in duabus figuris: nisi q destructio ipsius facilior est constructione eiusdem. & hoc, q̃m destruitur per constructionem particularis affirmatiuæ & vniuersalis affirmatiuæ, quæ construiť per modum vnũ, & est conclusio p se. Particularia vero quæsita, constructu faciliora sunt q̃ destructu. & hoc, q̃m construuntur ex vno modo per se, & monstrãtur in pluribus figuris ac spẽbus pluribus: & ex modo cõstructionis ipsius vniuersalis, quod continet ea. destruuntur aũt per modũ vniuersalis sui contradictorij tm̃. & propterea inter ipsa difficultas est in destruendo negatiuũ particulare: q̃m ipsum vtiq; destruitur per vl'e affirmatiuum: quod ex ipsis cõstructu difficillimũ est.

Vl'is negatiua fere æqualis ẽ in vtroq;, destructu tñ facilior.

Olno cõstructio affirmatiui ẽ difficilior constructione negatiui.

Et olno constructio affirmatiui difficilior est cõstructione negatiui. & hoc, q̃m particulare negatiuum monstratur per plures vias, q̃ sint hæ, per quas ostenditur particulare affirmatiuum. Consimiliter vniuersale negatiuũ monstratur per plures vias q̃ sint hæ, per quas monstratur vniuersale affirmatiuum. Cùm ergo constructio affirmationis sit destructio inuentionis, propter hunc modũ iam vere possumus dicere, q destructio est facilior constructione. Quòd si accipiamus vl'e particulareq; construenda ac destruenda, erit destructio vniuersalis leuior constructione eiusdem, particularis aũt econuerso. Sed iam declaratum est ex eo quod diximus, qualis erit ordo terminoꝝ in syllogismis, & ex quot terminis, & ex quot propositionibus constabit, & quomodo oporteat proportionem propositionum inuicem se habere; & quale quæsitum in quali monstretur figura: & quod ostendatur in figuris paucioribus, & quot in figuris pluribus. Iam itaq; completa est pars prima istius tractatus.

Sectum

SECTVM SECVNDVM.

De abundantia Propositionum, inuentioneq; Medij syllogistici.

Quo pacto inueniendæ sint Propositiones. Cap. I.

QVomodo autem abundabimus syllogismis ipsi semper ad positum, & per qualem viam accipiemus principia, quę circa vnūquodq;, iam nunc dicendum. non enim solum fortasse oportet generationem consyderare syllogismorum, verum & faciendi potentiam habere. Omnium itaq; entium, hæc quidem talia sunt, vt de nullo vere vniuersaliter prædicentur, vt Cleon, & Callias, & * quod secundum vnumquodque, & sensibile: de his autē alia: etenim horum vterque homo, & animal est. illa vero ipsa quidem de alijs prædicātur, de his autē alia prius non prædicantur. sed alia & ipsa de alijs, & de ipsis altera: vt homo de Callia, & de homine animal. Quòd igitur entium quædam de nullo apta nata sunt dici, manifestum. ferme enim sensibilium vnumquodque tale est, vt de nullo prædicetur, nisi vt secundum accidens. dicimus nanque aliquando album illud Socratem esse: & accedēs Calliam. Quòd autem & sursum tendentibus statur aliquando, rursus dicemus: nunc vero sit hoc positū. De his igitur non est demonstrare alterum prædicatum, nisi secundum opinionem: sed hæc de alijs. neque quæ * secundum singula de alijs, sed altera de illis. quę vero intermedia sunt, planum quòd vtroque modo contingunt. nanque & ipsa de alijs, & alia de his dicentur: & quasi rationes & consyderationes sunt maxime de his. Oportet itaque propositiones circa vnumquodq; sic excerpere: supponentem ipsum primum, & definitiones, & quæcunq; propria rei sunt: deinde post hoc, quæcunq; rem sequuntur, ac rursus quæ res sequitur, & quæcunque non contingunt ipsi inesse. quibus autē ipsum non contingit, non eligendum, eò quòd cōuertitur priuatiuum. Diuidenda autem sunt & consequentium, quæcunque in eo quod est quid, & quæcūq; propria, & quæcunq; vt accidentia prædicantur: & horum qualia ex opinione, & qualia secundum veritatem. quanto enim pluribus talibus abundauerit quispiam, citius cōclusionem assequetur: quanto autē verioribus, magis demōstrabit. Verum oportet eligere, non quæ aliquod sequuntur, sed quæ totam rem sequūtur: quemadmodum non quid aliquē hominem, sed quid omnem hominem sequitur. per vniuersales nanq; propositiones syllogismus. nanque cùm est indefinitum, incertū, si vniuersalis propositio est: cùm vero definitum, planum. Consimiliter autem eligenda, & quæ ipsum sequitur tota, ob dictam causam: ipsum vero consequens non assumendum totum sequi. dico autē veluti hominem omne animal, aut musicam scientiā omnem: sed tātum simpliciter sequi, quemadmodum & protendimus. nanque inutile alterum, & impossibile: veluti omnem hominem eē omne animal, aut iustitiam omne bonum. sed ex quo sequitur, in illo oī dicitur. Sed cùm ab aliquo contineatur subiectum, quod cōsequentia oportet accipere, quæ sequuntur vniuersale, vel non sequuntur, non eligenda in his: sunt enim in illis accepta. quęcunq; enim animal, et hominem sequuntur, et quæcunque non insunt, cōsimiliter. Quæ vero circa vnūquodq; propria accipiēdum. sunt enim quædā speciei propria pręter genus: necesse nanque diuersis speciebus propria quædā inesse. Neq; igitur vniuersali eligendum, quę sequitur quod continetur: vt animali quę sequitur homo. necesse enim si hominem sequitur animal, & hæc omnia sequi. conuenientiora autem hæc hominis electionis. Assumenda vero et quæ vt plurimum sequuntur, et quæ sequitur. problematum nanq; vtplurimum, et syllogism⁹ ex propositionibus vtplurimum, aut omnibus, aut aliquibus. similis nanque vniuscuisque conclusio principijs. Amplius quæ omnia sequuntur, non eligendum. non enim erit ex ipsis syllogismus. ob quam autē causam, in sequentibus erit manifestum.

* singulare.
* singularia

PARS SECVNDA.

De inuentione Propositionum, Medijq́; syllogistici.

Quo pacto propositionum copia quærenda sit. Cap. I.

DIxit. Sed iā est opus, vt sciamus quō cadit syllogismus super omni quęsito, cuius cognitionem intendimus, & per qualem viam accipiuntur propositiones cuiuscunq; syllogismi. nō enim solum nobis est opus, vt cognoscamus quid syllogismus, sed etiam vt sciamus ordines, p quos accidit, vt faciamus syllogismum. hoc autē perficitur ex cognitione duarum spērum ordinum: quarum vna est, vt sciamus ordines, in quibus accidit syllogismus: secūda vero, vt sciamus ordines, in quibus sunt exitus propositionum syllogismi. Dicamus igitur, ꝙ entiū aliqua de nullo penitus prædicantur, nisi p accidēs, & per viam non naturalē: de ipsis vero reliqua prædicantur: puta, indiuidua substantialia sensibilia, vt Zūad. dicimus enim ꝙ Zūad est homo et animal: quodq; reliqua de ipso prædicantur, ipsum vero non dicitur de reliquis,

Nota duos ordines inueniendi syllismi ad quęsitum: quorū vn⁹ est ad materiam alter ad formam.
Diuisio prædicatorum.

reliquis, nisi per accidens. veluti cùm dicimus, ꝙ hoc album est Zĳad. Alia vero sunt, de qbus aliqua prædicantur, quæq; & ipsa de aliquo dicuntur: quēadmodum prædicatio spērum de indiuiduis, & generum de spēbus. puta, in exemplo, prędicatio aīalis de homine, & prædicatio hominis de Zĳad & Amar. ꝙ binę istę species inueniantur, manifestū per se. Tertia vero species est eorum, quæ prædicantur de aliquo, & nihil oīno de ipsis prædicatur, & hoc ſm viam naturalē. Amplius species ista prędicationis monstratur in libro demonstrationis: qm̄ ibi ostēditur, ꝙ prædicata omnino deueniunt ad prædicatum vltimum, de quo penitus nō dicitur prædicatum. Quod cùm fuerit positum & planum etiam extiterit, ꝙ maxima pars inuestigationum & quæstionum est de rebus medĳs inter ambas istas extremitates, hoc est, quæ prędicantur de aliquo, & aliquid de ipsis prædicatur: planum ꝙ omne quæsitum inuentum in hoc genere, in quo sit & prędicatum, & subiectum, ꝙ omne inquam quæsitum tale ita se habeat, vt & ipsum de alio dicatur, & aliud de ipso prædicetur. Quod cùm etiam fuerit positum cōsimiliter, sequitur vt via, per quam omnino assequimur dispositiones propositionum cuiuscunq; quęsiti, contineatur sub hoc genere entium, hoc est sit sub medĳs, posteaq; à principio distinctum fuerit quæsitum in duos terminos, prædicatum videlicet & subiectum: quoniā quæsitum omne distinguit̃ in istos duos terminos. Pręterea inspiciemus ea omnia, quæ inueniuntur in vnoquoq; istorum terminorum, hoc est ea, quę sequuntur subiectum quæsiti, quæq; sequuntur prędicatum eiusdem: puta, definitiones, genera, differentias, propria et accidentia consequentia rem. & ad hæc ea, in quibus inuenitur vnusquisq; terminorum quæsiti: hoc est ea, ex quibus sequitur subiectum quęsiti, & ex quibus sequitur prædicatum eiusdem. & ea etiam consimiliter, quæ negantur ab vtroq; terminorum duorū istorum: quoniam iam monstratum fuit ꝙ negationes conuertuntur. Oportet autē vt discernamus, qualia ex istis prædicatis sunt definitiones unius duorum terminorꝫ, aut vtrorumq;, & qualia genera, & qualia propria, & qualia accidentia consequentia. Et consimiliter opus etiam est vt discernamus, quale ex istis est definitio in veritate, aut genus, aut proprium, aut accidēs: & quale ex istis est definitio secūdum opinionem celebratā, aut genus, aut proprium, aut accidens, secundum ꝙ facit Dialecticus in quacunq; arte. quoniā quod erit ſm veritatem, fiet in arte demonstrationis: quod autē erit ſm opinionem celebratam, fiet in arte Dialecticæ: & omnino quanto copiosiores erimus specierum propositionum, tanto citius inueniemus quæsitum. Cæterum ex consequentibus oportet vt accipiant̃ vniuersaliter consequentia vtrunq; terminorum, hoc est prædicata de vtroq; ipsorum: non autē consequentia appropriata, quæ sunt particularia, hoc est, quæ prædicantur de aliquo ipsorum. puta in exemplo, si fuerit quæsitū, an homo ita sit, non debemus eligere, quod sequitur aliquem hominē, sed quod sequitur oēm. qm̄ non est syllogismus, nisi ex propositionibus vniuersalibus, quēadmodum declaratum fuit. Cōsimiliter non est opus, vt accipiamus propositiones indefinitas, quarum potentia est potentia particularis, ſm ꝙ declaratum fuit: neq; planum ex dispositione ipsarum, an sint particulares, an vero vniuersales. Eodem pacto oportet, vt eligamus ea, quę consequitur vterq; duorum terminorꝫ, vniuersalia, puta in exēplo, quod ſm totum sequatur homo, non autem quod ſm partem. Oportet autē vt sepimentum semper coaptetur subiecto propōnis accepte, non autem prædicato, qm̄ si coniungetur prędicato, erit aut impossibilis, aut inutilis ad syllogismum, ſm ꝙ declaratum fuit in libro præcedēte. Cùm vero fuerit vnus duorum terminorū quęsiti, cuius quæris accipere consequens comprehendens, non refert hoc in loco, siue quæsieris consequens suum per se, aut consequens huius vniuersalis comprehendentis ipsum. puta in exemplo, si quæramus verbi gratia consequentia hominem, et nouerimus ꝙ animal cōtinet hominem, non refert hoc in loco, siue accipiamus aliquod consequens ex consequentibus hominem, aut aliquod consequens ex consequentibus animal: quoniam omne id, quod consequitur comprehēdens hoīem, iam & hominem consequit̃. Amplius, si quæramus aliquid, quod sequatur vnum duorum terminorum, & fuerit terminus, cuius consequentia quærimus, continens aliquod subiectorum suorum, non est opus vt simus soliciti ad verificandum, ꝙ consequēs istum terminum sequitur etiam subiectum suum: quoniam planum est, ꝙ omne consequens aliquid, consequitur etiam comprehēsum in ipso: sed est opus vt verificemus, ꝙ terminus, cuius consequens accipitur, comprehēditur in hoc subiecto: puta in exemplo, si animal sequitur hominem, & continet ipsum, sequitur etiam omne id, quod continetur ab ipso homine. atqui opus est, vt verificemus, ꝙ in hoc continetur, aut non cōtinetur homo. Et est etiam opus, vt eligamus ex istis consequentĳs proportionatus quæsito. si enim extiterit quęsitum possibile vt multum, accipiamus consequentia possibilia vt multum, quoniam syllogismus quæsitorū possibilium vt multum erit ex propositionibus, quę sunt vt multū: quēadmodum syllogismus quæsitorū existentium in materia necessaria erit ex propositionibus necessarĳs. Hi autem sunt duo ordines, per quos quærimus copiam propōnis, & oīs sylli, cuius constructionē intēdimus.

Maxia pars quęsitorū est de prædicatis medĳs inter extremitates, i. genera gñalissima & idiuidua.

Via ē ad ꝑpōnes consequendas sumitur ex pręcdicatis medĳs.

Quę sint inspicienda ex pre subiecti & ꝑdicati i quæsito.

Sepimentum hoc est determinatio est addendo subiecto non prædicato.

Cū quærim° aliquod consequēs, nō refert, siue accipiam° propinquum, siue remotū: nā q̄t vnus ē, cōprehendit & minus vle.

Si terminus, cuius consequens quærim°, aliqd cōtinet, nō opꝫ vt quæram° an illud consequens de illo cōtēto ꝑdicet: illud enim ē manifestū, ꝙ si ꝑdicat̃ de continēte, de cōtēto ē ꝑędicabitur.

Necesse ē eligere consequentia proportionata.

Quo pacto inueniēda sint media in omni syllogismorum genere; construendiq; syllogismi. Ca. II.

CONstruere igitur volētibus de aliquo toto, aspiciendum quidem in subiecta eius, quod construit̃, de quibus ipsum dicitur: de quo aūt oportet prędicari, quęcūq; hoc sequuntur. si nanq; horū aliquid idē fuerit, necesse est alterū alteri inesse. Si vero non ꝙ omni, sed ꝙ alicui, quæ sequitur vtrunq;. si enim horum aliquid idē, necesse alicui inesse. Cæterum cùm nulli oporteat inesse, cui non est opus inesse ad sequentia: quod autē oportet non inesse, in quę non contingunt ipsi inesse. aut econuerso, cui quidem oportet non inesse, quæ non contingunt ipsi inesse: quod autē non inesse, in consequentia. cùm.n. hæc vtralibet eadem fuerint, nulli contingit alteri alterum inesse. fit.n. qñq; quidem qui in prima figura sylls, qñq; aūt qui in media. Quòd si alicui non inesse, cui oportet nō inesse, quæ sequitur: quod aūt nō inesse, quæ nō possunt ipsi inesse. si.n. horū aliquid idem sit, necesse alicui non inesse. Sed magis fortasse sic erit vnūquodq; dictorum manifestū. Sint.n. consequentia A, in quibus B, quę vero ipsum sequtur, in quibus C, quæ aūt non contingūt ipsi inesse, in quibus D. Rursus ipsi E inexñtia, in qbus F, quę vero ipsum sequit̃, in qbus G, quę aūt non contingunt ipsi inesse, in quibus H.

Figura

Figura methodi, pro medio in singulis coniugationibus & utilibus & inutilibus inueniendo, ex Antiquis excerpta.

Cõsequẽtia B. bonum.

Vtile.
eligibile.
prosequẽdum.
familiare.
cõpendiosum.
conferens.
appetibile.

F. Cõsequẽtia voluptatẽ.

Placitum.
nõ laboriosũ.
non triste.
nõ timorosũ.
opatio sine im pedimento.
appetibile sm naturam.
imperturbabile.
eligibile.
motus lenis.

Inconsistens in 2ª figura ex duab⁹ affirmatiuis.

Vlis negatiua in 2ª 2ª.

Particularis affirmatiua & 2º pmę.

per conuersionem.

modo primæ figuræ.

& 1º pº pmæ.

Vlis negatiua 1º pmo secũ.

in pmo et tertio

in primo

p cõuersiões et trãspõne.

A. Bonum pdicatum.

E. Voluptas subiectum.

Repugnã D. tia bono.

Fugiendum.
nocens.
malum.
non cõferens.
dispendiosum.
alienum.
damnosum.
inutile.
imperfectum.
turpe.

H. Regnãnan tia voluptati.

Ægritudo.
labor.
tristitia.
timor.
indigentia.
quod prẽter naturam.

Incõsistẽs

ex duab⁹ nega.

Parti. negã

matiua

pme p cõuersio

2ª figũ pti. neg n cõuersiõ

1 oĩbus figu.

neg⁹, et 1

nẽ cõuersionis, & ẽtia tertia.

V niuersalis affir.

Incõsistẽs 1ª & 3ª figu. maiore

excepto 4º mõ 2ª figuræ.

Parti. affir. in pº 3º 4º 3ª fig. & 1 3ª pº p cõuersionẽ.

Añcedẽtia C. bonum.

Felicitas.
bõa habitudo.
sanitas.
virtutes.
quod secũdum naturam.
perfectum.
cuius gratia.
operatio secun dũ virtutẽ.

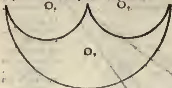
G. Añcedẽtia. voluptatem.

Sanitas.
abundantia.
bona gloria.
bona propaga tio.
operatio secun dũ virtutem.
tranquilitas.

Siitaq;

Si itaq; aliquid eorum quę C idem erit alicui eorum quæ F, necesse est A omni E inesse. nãq; F omni E: A vero omni C: quare A omni E.

Coniugatio concludens vlem affirmatiuam.

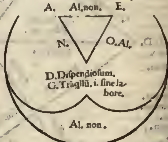
Coniugationes aliq; concludẽtes vniuersalem negatiuam.

Quòd si C & G idem, necesse A inesse alicui eorum quę E. nanq; A ipsi C: E autem sequitur omne C.

Quòd si D & G idem, A alicui eorum quæ E non inerit. ipsi nanq; G non inerit, quoniam neq; ipsi D: G autem est sub E: quare alicui eorum quæ E non inerit.

Coniugationes cõcludẽtes particularẽ affirmatiuã in tertia figura, quæ reducuntur ad primã, vt supra ostẽsum est.

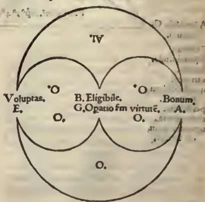
Coniugationes cõcludẽtes particularẽ affirmatiuam in tertia figura, & in prima per cõuersionẽ.

Si vero F & D idem, nulli eorũ quæ E A inerit ex prosyllogismo. quoniã enim conuertitur priuatiuum, et F ipsi D idem, nulli eorum quæ F inerit A: F autem omni E.

Si vero ipsi G B idem, conuersus fit syllogismus. G nanq; inerit omni A: B enim omni A. E vero ipsi B: nam idem erat ipsi G. A autem omni quidẽ E non necesse inesse: alicui vero necesse: eo quòd quæ secundum partem cum vniuersali prædicatione conuertitur.

Coniugationes concludentes vlem negatiuã, prius in secunda figura ex prosyllogismo, in prima postea p conuersionem.

Syllis cõcludẽs particularẽ affirmatiuã, per conuersionẽ cõclusionis.

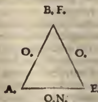
Rursus si B & H idem, nulli eorũ quæ E inerit A. nam B omni A: nulli vero inerit eorum in quibus E, idem nanque erat ipsi H: H autem nulli eorum quæ E inerat.

Planum

Planum itaq;, quòd ad prædicta inspiciendum vtriusq; secundum vnumquodque problema. per hæc enim omnes syllogismi.

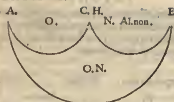
Verũ oportet & consequentiũ & quæ cõsequitur vtrunq;, ad prima & vniuersalia maxime inspicere. vt ipsius E magis ad K F, q̃ ad F solum: ipsius autem A ad K C, quàm ad C solum. Si enim A inest K F, & F, & E inerit. q; si non sequitur ex hoc, accidit ipsum F sequi. Consimiliter autem & in quibus ipsum sequit, consyderãdum. si enim prima, & quæ sub illa sequitur. q; si non hæc, sed quæ sub hæc, accidit.

Palam vero, & q; per tres terminos ac binas ꝓpositiones consyderatio, & per prędictas figuras syllogismi omnes. Monstratur nanq; A inesse omni E, quãdo eorum quæ C & F idẽ aliquid acceptum fuerit. hoc autem erit medium: extrema vero A & E. fit itaq; prima figura. Sed alicui, quando C & G sumptum sit. hæc autem vltima figura: medium enim fit G. Nulli vero quãdo D & F idem. sic autem & prima figura & media. prima, quòd A inest nulli F (si quidem cõuertitur priuatiuum) F autem omni E. media vero, quoniam D nulli A: E autem omni inest. Verum alicui non inesse, quando D & G idẽ sit. hoc autem vltima figura: A nanque nulli G inerit, E vero omni G. Planum itaque, quòd per prædictas figuras syllogismi omnes, & quòd non eligenda quæcunq; omnia sequuntur, eo q; nullus ex ipsis fit syllogismus. construere nanq; penitus non erat ex sequẽtibus. priuare autem non contingit per id quod omnia sequitur: oportet. n. huic quidem inesse, illi vero non inesse. Sed & manifestum, q; alię consyderationes eorum, quę sunt secundum electiones, inutiles sunt ad faciẽdum syllogismum. quemadmodum si cõsequentia vtrunque eadem sunt. aut si quæ sequitur A, & quę non contingunt ipsi E. aut quodcunque rursus non accidit vtriq; inesse. non enim efficitur syllogismus per hęc. Nãq; si consequentia eadem, vt B et F, fit media figura, prædicatiuas habens propositiones.

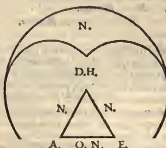
Inconsistens ex duab⁹ affirmatiuis in secunda figura, quia concludis cõtraria.

Sin autem quæ sequitur A. & quę non contingũt ipsi E, vt C & H, prima figura, priuatiuã habẽs propositionẽ, quę ad minus extremũ.

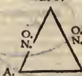
Inconsistens, ex negatiua minore i prima figura ob eandem rationem.

Si vero quotcunq; non cõtingunt vtriq;, vt D & H, priuatiuæ ambæ propositiones, aut in prima, aut in media figura. sic autem nullo modo syllogismus.

Inconsistẽtes cõiugatiões ex duab⁹ negatiuis, eadẽ de causa.

Sed manifestum & qualia eadem accipienda, quæ secundum inspectionem, & nõ qualia diuersa, aut contraria. primũ quidem, quoniam inspectio medij gratia: mediũ vero non diuersum, sed idem oportet accipere. postea & in quocunq; accidit fieri syllogismum, eo q; fuere accepta contraria, aut nõ contingentia eidem inesse, in prædictos omnia reducentur modos. Veluti si B & F contraria, aut non contingunt eidem inesse. erit enim his acceptis syllogismus, q; A cõtingit inesse nulli eorum quę sunt E. sed non ex ipsis, verũ ex prędicto modo. nam B A quidem oi: E vero nulli inerit; quare necesse B idem esse alicui H.

Coniugatio nulla ad negatiuã vlem cõcludendã: quia idẽ valet, ois pulchritudo mala, ac nulla bona: vl' ois finis hois bonus, ac null⁹ malus.

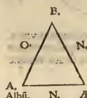
Rursus si B & G non contingunt eidem inesse, quòd A non inerit alicui eorum quę sunt E. sic etenim media erit figura. Nam B A quidẽ omni: G vero nulli inerit: quare necesse B alicui eorum quæ H idem esse. nãq; non contingere B & G eidem inesse, nihil differt, quàm

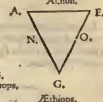
B idem

* Græci dicunt legēdū esse, H idem est alicui eorum quæ D.

* B idem esse alicui eorum quæ H. oĩa enim accepta sunt non contingentia inesse ipsi E. Manifestum igitur, ꝙ ex his ipsis inspectionibus nullus syllogismus.

Disgregatiuū visus, Album, Homo,

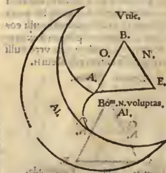
Concludit hæc coniugatio per B & H: quia idem valet consequens ꝑdicatū, & alis subiectū est cōtraria, ac cōsequēs ꝑdicatum, & repugnans subiecto idē esse.

Quòd si B & F cōtraria, necesse B idem esse alicui eorum quæ H, & syllogismum per hæc fieri. Accidit itaque ita speculantibus inspicere aliam viam à necessaria, propterea quòd latet identitas eorum quæ B, & eorum quæ H.

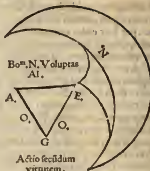
De syllis ad impossibile.

Eodem autem pacto se habent & syllogismi ad impossibile deducētes cum ostensiuis. nanq; & hi fiunt per cōsequentia, & quę consequitur vtrunq;. & eadem inspectio in ambobus. quòd enim ostensiue monstratur; & per impossibile est ratiocinari per eosdem terminos: & quod per impossibile, & ostensiue: vt ꝙ A nulli eorum quę E inest. Ponatur enim alicui inesse. quoniam igitur B omni A: A vero alicui eorum quæ E: B alicui eorum quæ E inerit: sed nulli inerat.

Sylls astruentes vim ex gatiuam per impossibile.

Rursus quòd alicui inest. Si enim A nulli eorum quæ E: E vero omni C, nulli eorum quę C inerit A. sed omni inerat

Syllogismus astruens particularem affirmatiuā per impossibile.

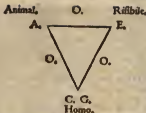
Consimiliter autem & in alijs problematibus. semper enim et in omnibus erit monstratio per impossibile ex consequētibus, & quæ sequitur vtrunq;: ac secūdum vnumquodq; problema eadem consyderatio, & ostensiue volenti ratiocinari & ad impossibile ducere. ex eisdem nanq; terminis vtreq; demonstrationes. Quemadmodum si monstratum est A inesse nulli E, quoniam accidit & B inesse alicui eorum quæ E, quod impossibile: si acceptum fuerit B inesse E quidem nulli, A vero omni, planum itaq; ꝙ A inerit nulli E. Rursus si ostensiue ratiocinatum fuerit A inesse nulli E, supponētibus inesse, per impossibile monstrabitur nulli inexistens. Cōsimiliter autem & in alijs. in omnibus enim necesse communem aliquem accipere terminum aliū à suppositis, ad quem erit falsi syllogismus. quare conuersa hac propositione, altera vero similiter se habente, ostensiuus erit syllogismus ꝑ eosdem terminos. Differt nanq; ostensiuus ab eo, qui ad impossibile: quoniam in ostensiuo s̄m veritatem vtreq; ponuntur propositiões, in eo aūtem qui ad impossibile, solum vna. Hæc igitur magis erunt manifesta per sequentia, quando de impossibili dicemus. nunc vero tantum nobis sit manifestū, quòd ad eadem inspiciendum & ostensiue volenti ratiocinari, & ad impossibile ducere.

De syllis ex suppōne.

Sed in alijs syllogismis, qui ex suppositione (quemadmodum quicunq; secundum transumptionem, aut secūdum qualitatem in subiectis) non in ijs, quæ à principio, sed in transumptis erit consyderatio. modus vero inspectionis idem. Consyderare autem, & diuidere, quot modis qui ex suppositiọne. Monstratur itaque vnumquodque problematum sic.

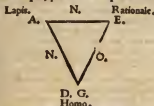
Est aūt & alio modo nōnulla hoꝝ rōcinari, quēadmodum vl'ia ꝑ particularē inspectiōnē ex suppōne. Si.n.C & G eadē sint: solis vero G accipiatur E inesse: A inesset vtiq; omni E.

Et rursus

Coniugatio hęc cõcludit vlem, qa minor hęc conuertit in terminis.

Et rursus, si D & C eadem: E autem de solis C prædicaretur: ꝙ A inerit nulli eorum quæ E. Planum itaque, quòd & sic inspiciendum.

Hæc cõiugatio cõcludit vlem negatiuam, ppter dictam cãm, qa & superior.

Eodem autẽ modo & in necessarijs & contingentibus: eadẽ nanq; consyderatio, & per eosdem terminos erit ordine eius quod est contingere, & eius quod est inesse syllogismus. accipiendum autem in contingentibus & quæ non insunt, sed possunt inesse: monstratum enim est, ꝙ & per hæc fit eius quod est contingere syllogismus. consimiliter autem se habebit & in alijs prædicamentis.

Non est aliã viam a prædictis cõficiẽdorum syllogismorum.

Planum igitur ex dictis, non solum quòd accidit per hanc viam fieri omnes syllogismos, sed & ꝙ per aliam impossibile. monstratum nanq; est syllogismum omnem per aliquam prædictarum effici figurarum: hæc autem non accidit per alia constitui, quàm per consequentia, & quæ vnumquodque consequitur: ex his enim propositiones, & medij acceptio. quare neque syllogismum accidit per alia fieri. Via igitur de omnibus eadem & circa philosophiam, & circa artẽ qualemcunque, & disciplinam. Oportet enim inexistentia, et quibus insunt, circa vtrunque videre, & his quamplurimis abundare: atq; hæc per tres terminos consyderare, destruentem quidem sic, construentẽ vero sic: ſm veritatẽ quidem ex ijs, quæ secundum veritatem describuntur inesse: ad dialecticos autem syllogismos, ex propositionibus secundũ opinionem. Principia vero syllogismorꝫ vniuersaliter dictum est, & quomodo se habent, & quomodo oportet ipsa venari: ne aspiciamus ad omnia quæ dicuntur, neque ad eadẽ, construentes, ac destruentes, neq; construentes de omni aut aliquo, & destruentes ab omnibus aut aliquibus, sed ad pauciora & determinata. Secundum vero vnumquodq; entium eligere, vt de bono, aut sciẽtia. priuatę autem secundum vnamquanq; sunt plurimę. Quare principia quidem, quæ secundum vnumquodque sunt, experimenti est tradere. dico autem, vt astrologicam experientiam Astrologicæ scientiæ. acceptis enim apparentibus sufficienter, ita inuentæ sunt astrologicæ demonstrationes. cõsimiliter autem se habet & circa aliam qualemcunq; artem, ac scientiam. quare si accepta fuerint, quæ isunt circa vnũquodque, nostrum iam demõstrationes propalare. Si enim nihil secundum historiam derelictum fuerit eorum, quæ vere insunt rebus, habebimus de omni, cuius est demõstratio, hanc inuenire & demonstrare: cuius autem non est naturaliter demonstratio, hoc facere manifestum. Vniuersaliter itaque quomodo opus est propositiones eligere, fermè dictum est: cùm diligentia vero percurrimus in negocio circa Dialecticam.

Ordines, quibus syllogismi cuiuscunque formam inquirimus. Cap. II.

Ordo quęrẽdi syllm ɋ̃tũ ad formam.

ORdines uero, quibus inquirimus syllogismum per se, hoc est formam suam, sunt secundum ꝙ dicam. & hoc, quoniam omne quęsitum, cuius quærimus syllogismum, aut est affirmatiuum vniuersale, aut negatiuum vniuersale, aut affirmatiuum particulare, aut negatiuũ particulare. Si igitur quæsitum extiterit vniuersale affirmatiuum, & voluerimus ipsum concludere, oportet vt consyderemus prædicatum subiecti sui, & subiectum prædicati sui: & si inuenerimus aliquod subiectum prædicati esse idem cum aliquo prædicato subiecti, ex necessitate prædicatum ipsius erit in omni subiecto. hoc autem manifestum ex eo, quòd hæc positio est eadem cum positione primæ figuræ, propterea quòd vniuersalis affirmatiua concluditur in hac figura. Puta, in exemplo si quęsierimus an omnes partes mundi sint nouæ: & mundus disponatur per compositum, & compositum subijciatur nouo: & complicetur syllogismus hunc in modum: omnis pars mundi est compositum: et omne compositum nouum: omnis itaque pars mundi est nouum.

Et subiectis p̃dicato, & p̃dicatis de subiecto, cũ eadem fuerint, concludetur vlis affirmatiua i prima figura.

Quod si voluerimus concludere affirmatiuam particularem per propositiones vles, fieri hoc poterit, si accipiamus duos terminos subiectos simul, si enĩ inuenerimus aliquid vnum & idem subiectum vtrique, ex necessitate sequitur, vt prædicatum insit alicui subiecto. hoc autem manifestum per positionem tertię figuræ. Puta, in exemplo, si quæsitum nostrum fuerit, an aliquis motus sit æternum: & aliquid inueniatur subiectum ambobus istis terminis, vt corpus cœleste: & complicetur syllogismus hunc in modum: corpus cœleste mouetur: & corpus cœleste est æternum: & concluditur, aliquod motum est æternum. sed & hoc accidit in figura prima, cùm inuenerimus vnum ex subiectis prædicati per se vnum ex prædicatis de aliquo subiecto quæsiti.

Particularis affirmatiua concludit ex subiectis, s. aĩce dẽtibus ad vtrũq; terminũ quæsiti in tertia figura.

Sin autem voluerimus concludere vniuersalem negatiuam, fieri potest hoc secundum duos modos: vel vt consyderemus consequentia subiectum quæsiti, & id, quod non potest subijci prædicato quæsiti. si enim in-

Vlis negatiua duob' modis concludi tur p primã & secundam figuram.

uenerimus consequens subiectum quæsiti idem cum subiecto, quod non potest subijci prædicato quæsiti, concludetur nobis in prima figura quòd prædicatum quæsiti non potest inesse alicui subiecto quæsiti. Puta, in exemplo, si quæramus an anima sit immortalis: & per se motum sit consequens subiectum istius quæsiti: & idem hoc sit subiectum: quod non potest esse subiectum prædicati istius quæsiti: & complicetur ita syllogismus, omnis anima per se mouetur: nullũ per se motum est mortale: & cõcluditur ex hoc quòd omnis anima non est mortale. Modus vero secundus, vt consyderemus consequentia prędicatum, & inueniamus aliquid, quod negetur à subiecto, ex hoc enim & concludetur nobis in secunda figura quòd prædicatum negatur ab omni subiecto. Puta in exemplo, si quæsiuerimus, an vacuum sit vnum ex entibus naturalibus: & inuentum fuerit ens sensibile, quod sequatur entia naturalia, & negetur à vacuo: & complicetur syllogismus hunc in modum, vacuum non est sensibile: & entia naturalia sunt sensibilia: & conclusio vacuum non est vnum ex entibus naturalibus. Si autem voluerimus concludere negatiuam particularem, fieri poterit hoc secundum tres modos: quoniam iam monstratum fuit, quòd hęc concluditur in tribus figuris. Vnus ipsorum, si consyderabimus consequentia subiectum, & quæ non possunt inesse prædicato, concludetur in secunda figura, quòd prædicatum non est in aliquo subiecto. Puta in exemplo, si quæsierimus, an aliqua anima non sit mortalis: & inuenerimus consequentia aliquam animam, puta habere operationes per se, & aliquando non est operatio sua per se: & complicemus syllogismum hũc in modum, aliqua anima habet operationes proprias: & nullum mortale habet operationes proprias: redit enim ad primam figuram per conuersionem negatiuæ, & concluditur quòd aliqua anima non est mortalis. Sed hoc etiam monstratur in tertia figura, si accipiamus subiecta subiecto quæsiti huius, & ea à quibus negatur prędicatum. si igitur inuenerimus ex istis aliquid, quod sit vnum & idem, concludetur nobis in tertia figura, quòd prædicatum negatur ab aliquo subiecto. Sed hoc etiam accidit, in prima figura, si ex consequentibus subiectum inueniatur aliquid, quod sit idem cum eo, cui nõ potest inesse prędicatum. Præterquam quòd concluditur istud quæsitum ex propositionibus vniuersalibus in figura tertia tantum: atqui volebamus hoc, ut acciperentur propositiones vniuersales. Sed oportet, vt eligantur ex consequentibus vtranque extremitatem & subiectis eisdem, quod est magis vniuersaliter & magis vniuersale. quoniam si fuerit syllogismus ex talibus propositionibus, erit etiam syllogismus ex eo, quod est minus vniuersaliter: quoniam in ipsis continetur. ꝙ si cũ inuenietur syllogismus ex eo quod est magis uniuersaliter, iam fueniri poterit ex eo quod est minus vl̃r: & potest etiam nõ inueniri. Puta in exemplo, si inueniamus syllogismum super eo, quod est hominem esse compositum ex cõtrarijs ex eo ꝙ habet complexionẽ: & super hoc fueniamus syllogismum ex eo ꝙ est sensibile: qm̃ sensibile est magis appropriatum q̃ habens complexionem, & continetur in ipso: cùm igitur inuenerimus inesse habenti complexionem, iam inuenimus et sensibili: & cùm inuenerimus complexionem habẽs inesse sensibili, iam inuenimus complexionem habens inesse homini. Cùm itaq; inuenerimus contraria inesse homini, per medium complexionem habens, iam & ipsa inuenimus per medium sensibile. ꝙ si non inuenerimus syllogismum super hac parte, qua est habens complexionem, iam fieri poterit, vt super hoc inueniatur syll̃s ex parte, qua est sensibile: & iam potest etiam non inueniri. Cæterum ex hoc planum est, quòd non euadet, quin hæc intẽtio sit per duas propositiones & tres terminos, s̃m ꝙ declaratum fuit ex dispositione syllogistica: et ꝙ non erit syllogismus, nisi in tribus figuris, de quibus mentionẽ fecimus, & ex istis in concludentibus. Quod autem oportet dimittere in copia propositionum, cùm accipimus consequentia & subiecta, est id, ex quo complicatur figura non concludens. quemadmodum non est opus, vt accipiamus consequens ambas extremitates, cùm fuerit vnum & idem, quoniam ex hoc erunt binæ affirmatiuæ in secunda figura. iam enim monstratum fuit, ꝙ non concludit. Consimiliter non est opus, vt accipiamus quod negatur ab vtrisque: propterea quòd iam declaratum fuit, nihil concludi ex duabus negatiuis. Eodem modo si fuerit subiectum subiecto quęsiti, & quod negatur à subiecto quæsiti, vnum & idem, non est opus vt accipiamus ipsum: quoniam erit minor negatiua in prima figura. sed iam declaratum fuit quòd non cõcludit. Planũ etiam quòd erit vtiq; syllogismus, cùm idem positum fuerit bis: hoc est cùm habuerit proportionem ad duos terminos, proportionem prædicati, aut subiecti: et hoc est terminus medius. si enim fuerit terminus medius duæ res, non erit syllogismus: quoniam sequitur vnam duarum extremitatum inesse vni aut negari ab eo. Quod autem nõnulli existimauerunt quòd erit syllogismus, cùm accepta fuerint duo ad ambas extremitates varia s̃m contrarietates, & omnino illud, quod non potest complicari cum alio: qm̃ hoc reducitur ad id, cuius est potentia acceptionis alterius rei, quæ sequitur vnam ipsarũ, & negatur ab altera: & fortasse hoc non erit concludens. Puta, in exemplo, si aliquis monstrare contendat, ꝙ voluptas non est finis hominis, eo ꝙ voluptas est malum, & finis hominis bonum, nanq; ex hoc conclusum fuit, ꝙ voluptas non est finis hominis ex eo, quod à principio conclusit, ꝙ voluptas non est bonum ex parte, qua est malũ. cùm igitur complicitum fuerit cum hac cõclusione, ꝙ finis hoĩs bonum, concludemus ꝙ voluptas non est finis hominis. Tales igitur syllogismi sunt syllogismi cõpositi ex pluribus figuris, non autem syllogismus quartus simplex. Qui vero existimauit talem syllogismum esse vnum syll̃m simplicẽ, ipse est similis ei, qui existimat syllogismum compositum esse syllogismum simplicem. qui aũt hoc arbitratur, ignorat quid sit syll̃s simplex: & qui ignorat, q̃d sit syll̃s simplex, ignorat etiam syll̃m absolute.

Consimiliter quoq; se habebit syllogismus ad impossibile s̃m consyderationem, hoc est per ea, quæ proportionem habent ad vtrũq; terminorum. hęc autem sunt tria, quemadmodum diximus: aut ea, quæ subijciũtur illi, aut ea, quæ prædicant̃ de ipso: aut ea, quę negantur ab ipso, vel s̃m modum subiecti, vel s̃m modum p̃dicati: qm̃ hoc non variatur in negatione, s̃m ꝙ diximus.

Hoc autem manifestum, eo ꝙ omne quæsitũ, quod monstratur per syllogismum prędicatiuum, põt etiam monstrari in his eisdem terminis per syllogismum ad impossibile. Consimiliter omne quęsitum, quod ostenditur per viam impossibilis, monstrari potest in his eisdem terminis per syllogismum prędicatiuum. Puta, in exemplo, si habuerimus, quòd B insit omni A: & non insit alicui E, & voluerimus per duas istas propositiones, monstrare, ꝙ A nõ inest alicui E per viam impossibilis, dicemus, A non inest alicui E, quia si non: inerit ergo A alicui E: sed iam habebamus ꝙ B inest omni A, & concludit̃ nobis ꝙ B inest alicui E: sed iam habebamus, ꝙ B non inest alicui E: quod est impoſe, & nõ cohęret. Quòd si voluerimus concludere hoc per viam prædicationis, dicemus ꝙ A non inest alicui E: quoniam B nõ inest alicui E, & inest omni A, & eodem pacto monstra

tur res

Tribus modis cõcludit̃ particularis negatiua.

Eligẽda sunt ex consequẽtibus & antecedentibus, quę sunt magis vl̃ia.

Nota q̃ sint dimittẽda in arte inueniẽda medium.

Cõtra opiõnẽ illorũ, qui dicebãt accipiẽda eẽ duo contraria ad ambas extremitates, vt cõcludat̃ negatiua.

Syll̃s ad impossibile per eãdẽ cõsyderationẽ poterit cõstrui, p̃ quã & syll̃s categoric⁹.

Oẽ quæsitũ, q̃d syll̃o categorico ostendit̃, pt & per syll̃m ad impoẽ concludi: & ecõuerso in eisdem terminis.

Dĩa inter ſyllogiſmum ad ipoſs & categoricum.

tur res in omnibus quæſitis. & hoc, quoniã ambo ſyllogiſmi, hoc eſt prædicatiuus & deducens ad impoſſibile, ſunt vtiq; per acceptionem conſequentium ambas extremitates, aut per ſubiecta ipſarum, aut per acceptionem alicuius, quod ponitur io ipſis. Sed differũt inter ſe, quoniam ſyllogiſmus deducens ad impoſſibile complicatur ex binis propoſitionibus, quarum vna eſt propoſitio vera, & altera falſa, & cooludit contradictorium propoſitionis ſecundæ veræ. Syllogiſmus vero prædicatiuus complicatur ex ambabus propoſitionibus veris, non autem alĳs. non igitur coaptãſ ſyllogiſmus ex ipſis, niſi cognouerimus per binas propoſitiones. hoc autem erit per vias, quas narrauimus. Quòd ſi ita fuerit, erit ibi ſyllogiſmus prædicatiuus. ſi vero acceperimus contradictorium quæſiti, & vnam ipſarũ ipſi coaptauerimus, erit ſyllogiſmus ad impoſſibile. hoc autem manifeſtius monſtrabitur, cùm declarabuntur ſpecies ſyllogiſmorum prędicatiuorum, quę cadunt in ſyllogiſmo ad impoſſibile, & huiuſcemodi ſyllogiſmis conditionalibus, quibus eſt opus ad hunc modum conſyderationis: quoniam iam declaratum fuit, q non monſtratur quęſitum ſm naturam, niſi coniunxerimus illi ſyllogiſmum prædicatiuum, qui oſtendat aut veritatem poſit, aut ueritatem coniunctionis.

Oẽ quæſitũ, ſiue in materia neceſſaria, ſiue poſſi p viã dictam monſtratur.

Secundum itaq; modum iſtum conſyderationis monſtratur omne quæſitum, ſiue fuerit in materia neceſſaria, ſiue io materia poſſibili. Amplius ex hoc manifeſtum, q non dicimus, omnem ſyllogiſmum fieri poſſe per iſtam viam: ſed q non poteſt ſyllogiſmus fieri niſi per hanc viam. propterea q iam monſtratum fuit, q omois ſyllogiſmus erit in vna triũ figurarum: quodq; tres iſtæ figuræ erunt ex ĳs, quæ prædicantur de duabus extremitatibus, aut ſubĳciuntur binis extremitatibus. Quare non poteſt inueniri ſyllogiſmus, niſi ex conſyderatione iſtorum, hoc eſt cooſequentium & ſubiectorum. Quòd ſi planum fuerit omnem ſyllogiſmũ eſſe ſm cooſyderationem iſtorum, manifeſtum etiam ex hoc erit, q omnis ſyllogiſmus erit in vna trium figurarũ, & ex duabus propoſitiooibus, ac terminis tribus.

Via pri° dicta ẽ vñs oĩbus artib° & doctrinis.

Via igitur hæc ad copiam propoſitionum ac ſyllogiſmorum ſuper quæſitis eſt vniuerſalis omnibus artibus ac doctrinis, ſeu verę extiterint ſeu probabiles. nam verarum vera inueniuntur conſequentia ac ſubiecta. & probabilium probabilia. Quare via hæc confert nobis in cognitione acquirendarum propoſitionum ad omne quęſitum. q ſi nõ, fortaſſe crederemus, niſi eſſet apud nos via hęc, q deceret ad aſſequendum quodcunq; quæſitum inſpicere ad quãcunque rem ex propoſitionibus, & ad propoſitiones vnas eaſdem in quæſitis affirmatiuis, ac quæſitis negatiuis. nec ſolum hoc, ſed etiã poterimus exiſtimare nos aſſecutum ire omnes quæſitorum ſpecies, hoc eſt affirmatiuum vle, & negatiuum vniuerſale, & affirmatiuum particulare, ac oegatiuum particulare per vnã viam, & ex propoſitionibus vnis eiſdem.

Procedẽdũ° hac via in q̃cunq; quæſito, ſumendæ ſunt pp̃ões cuicunq; gñi appropriatæ ſm diuerſitatem ipſorum quæſitorum.

Atqui cùm habuerimus hanc viam, tunc erit intentio noſtra in quocunq; quæſito ex rebus determinatis notis paucis ſm numerum. cùm enim fecerimus hoc quæſitum, oportet vt appropriemus cuicunq; quęſito propoſitiones appropriatas generi, iu quo fuerũ hoc quæſitũ, proportionaras ipſi. Quemadmodum ſi fuerit quæſitum operatiuum, eligendæ erunt propoſitiones proportionatæ rebus voluntarĳs. Quòd ſi extiterit ſciẽtiale accipiemus res proportionatas rebus ſpeculatiuis appropriatis huic generi, de quo ſpeculatur ars hæc ſpeculatiua. & propterea opus eſt in cognitione propoſitionum primarum ĩ omnibus generibus, hoc eſt appropriatarum, vt ſint proportionatæ concluſioni. Puta, in exemplo, ſi opus fuerit cognoſcere ſtellas, hoc eſt ſciẽtiam Aſtrologiæ, oportet prius cognoſcere ſtatum motuũ ſtellarum. & propterea ex eo, q nouimus per intellectionem & inſpectionem motus ſtellarum erraticarum, poterimus inuenire demonſtrationes ſuper cognitione ſuorum orbium conſimiliter in omni arte atq; omni ſciemia, cuius intellectio eſt neceſſaria. Si enim adepti fuerimus cognitionem omnium primorum, & propoſitionum, quæ inueniuntur in hoc genere, túnc facile poterimus inuenire demonſtrationes ſuper omnibus rebus quæſitis in hoc genere, & cognoſcemus etiam de quo aſſeri poteſt demõſtratio in hoc genere, & de quo non poteſt. Sed iam diximus vniuerſaliter, quomodo oporteat acquirere ſyllogiſmos ac propoſitiões. Sermo autem expoſitiuus & appropriatus vnicuique quæſitorum generi dicetur in libro Dialecticę.

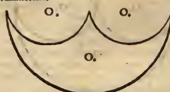
De Diuiſione, & eius ſyllogiſmo. Cap. III.

QVòd autem diuiſio per genera, parua quædam particula eſt dictæ methodi, facile eſt conſpicere. eſt enim diuiſio velut ibecillis ſyllogiſmus. quod enim oportet monſtrare, petitur: ratiocinamur autem ſemper aliquid ſuperiorum. Primũ vero ipſum hoc latuerat omnes vtentes ipſa, & perſuadere conabantur, q eſſet impoſſibile de ſubſtantia demonſtrationem fieri, & eo quod eſt quid. quare neq; quòd cõtingit ratiocinari diuidentes intellexere, neq; q ſic contingebat, quemadmodum diximus. • aliâs quid.

In demonſtrationibus itaq;, quando opus ſit aliquid ratiocinari ineſſe, oportet mediũ, per quod ſit ſyllogiſmus, & minus ſemper eſſe, et non vniuerſalius prima extremitatum. diuiſio autem contrarium vult: ipſum nanq; vniuerſale accipit medium. Sit enim animal, in quo A: mortale, in quo B: et immortale, in quo C: homo autem, cuius rationem oportet accipere, in quo D. omne igitur animal accipit aut mortale aut immortale. hoc autem eſt, quodcunque ſit A, omne eſſe aut B, aut C. rurſus hominem ſemper diuidens, ponit animal eſſe: quare de D accipit A ineſſe. ſyllogiſmus itaque eſt, quòd D aut B, aut C omne eſt quare hominẽ aut mortalem, aut immortalem neceſſarium eſſe: animal mortale autem nõ neceſſarium eẽ, ſed petitur. hoc autem eſt, quod oportebat ratiocinari.

Syllus diuiſiuus.

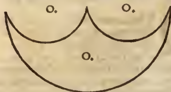
B. Mortale. A. Animal. D. Homo.
C. Immortale.

Rursus ponens A quidem animal mortale, in quo autem B pedes habens, in quo vero C sine pedibus, hominem autem D, consimiliter accipit aut in B esse, aut in C. omne enim animal mortale aut cum pedibus, aut sine pedibus est: A vero de D, hominem nanque animal mortale esse accepit: quare cum pedibus aut sine pedibus animal necesse est hominẽ esse: cum pedibus autem non necesse, sed accipit. sed hoc erat, quod oportebat iterum monstrare.

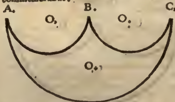
Syll's vt supra.

B.Pedes habens.
C.Pedibus carẽs. A.Aĩal mortale. D.Hõ.

Hoc igitur modo semper diuidentibus accidit quidem ipsis vniuersale medium accipere: de quo autem oportebat monstrare & differentias extrema: ad finem autem, quod hoc est homo, vel quodcunque sit quæsitum, nihil dicunt planum, vt necessarium sit. etenim aliam viam faciunt omnem, neque contingentes abundantias existimantes. Manifestum autem, quòd neque destruere licet hac methodo, neque de accidente aut proprio ratiocinari, neque de genere, neque in quibus ignoratur, vtrum sic, aut sic se habet. Vt an ne diameter incommensurabilis: si enim acceperit, quòd omnis longitudo aut commensurabilis aut incommensurabilis: diameter autem est longitudo: ratiocinatum est, ꝙ incommensurabilis aut commensurabilis est diameter. si autẽ sumetur, quod incommensurabilis, quod oportebat ratiocinari acceptum est. nõ est igitur monstrare. via.n. hæc: per hanc autem nõ est monstrare. incommensurabile, aut commẽsurabile in quo A, longitudo B, diameter C.

Cõmensurabile, aut incommensurabile. Lõgitudo. Diameter.
A. B. C.

Syll's destructiu⁹, quanq́ sit affirmatiuus: quia posito vno oppositorum, destruitur reliquum. nã sic et nõ potest syll'us diuisionis primatio n⁹ sua Alex.

Planum igitur, quòd neq; ad omnem consyderationem cõuenit inquisitionis modus, neq; in quibus maxime videtur dicere, in his est vtilis. Ex quibus igitur demonstrationes fiunt, & quomodo, & ad qualia inspiciendum secundum vnumquodque problema, manifestum ex dictis.

De Diuisione, & eius syllogismo.
Cap. III.

Dixit. Via autem diuisionis est parua pars istius modi speculationis: quoniam ipsa consyderat copiam propositionum, quæ sunt ex differentijs consequentibus. Causa autem, quare est pars parua, est, quoniam diuisio est velut ĩfirmus syllogismus, & non syllogismus verus. quicunque enim ratiocinatur per viam diuisionis, ponit id, super quo oportebat afferre demonstrationem per syllogismum, & semper ponit aliquid, quod exit propositiones, & non comprehenditur in ipsis: & hoc per variationem eius, super quo est intentio in syllogismo.

Via diuisiua, quæ pars sit i sato, parua pars ĩ huiꝰ dictæ speculationis.

Dixit. Antiqui autem existimarunt de via diuisionis, quòd est syllogismus: quoniam per ipsam cognoscimus definitiones rerum. Sed error ipsorũ de via demonstrationis fuit duplex. unus, quia existimauerunt, quòd definitio ostenditur per demonstrationem: alter quoniam arbitrati sunt viam diuisionis esse syllogismum. quapropter ignorarunt quod possit sciri per demonstrationem, & quod non possit sciri. quod enim ostenditur per syllogismum, monstratur vtiq; per syllogismos, de quibus mẽtionem fecimus. Quòd igitur diuisio non sit vere syllogismus, planum: eo quòd terminus medius in syllogismo semper est particularior priori extremo, & prius extremum, quod est prædicatum quæsiti comprehẽdit amplius quàm ipsum. in diuisione autem res econuerso se habet, hoc est, quòd terminus medius est vniuersalior maiore extremitate, quæ est prædicatum quęsiti. Puta, in exemplo si ignorauerimus an homo sit mortalis, vel immortalis: & cognouerimus binas propositiones: quarum vna est, ꝙ homo est animal, et altera, quòd animal aut est mortale, aut immortale: cùm itaque monstrare voluerimus vnam istarum duarum propositionum, quòd homo aut est animal mortale, aut immortale, hoc est vnum ex binis istis oppositis, vt ex hoc perficiamus definitionem: & est, quòd est animal mortale aut non mortale. & complicemus orationem hunc in modum, homo est animal, & animal aut mortale aut ĩmortale: sequitur autem ex binis istis propositionibus, quòd homo aut est mortale, aut immortale, non autem ꝙ sit vnum istorum perfecte, quod erat quæsitum: nisi fortasse extiterit per se manifestum, aut notum per aliquem syllogismum ex supra relatis. Medius igiť terminus in hoc syllogismo, qui est animal, est communior quæsito: quod est mortale aut immortale. Cõsimiliter si fuerit notum apud nos, quòd homo est animal mortale: & quòd mortale aut est bipes aut multipes: & voluerimus monstrare, vtrum istorum fuerit homo, non inuenietur aliquo modo vtilitas hęc in via diuisionis. Quare diuisio non est syllogismus aliquo pacto, nõ in quęsito simpliciter, vt si res sit, aut non sit, neq; in quæsito rei coaptatæ, quemadmodum si quæsitum fuerit, an res sit accidens, vel genus, vel proprium, vel definitio: attamen est vtilis in syllogismo. Sed iam dictum fuit, per quid possidebimus syllogismos, & quomodo ipsos possidebimus, & super qua re opus est consyderare in omni specie quæsitorum.

Error Antiquorum duplex.

Quod diuisio nõ sit syllogismus.

Sectum

SECTVM TERTIVM.

De Syllogismorum resolutione.

Quo pacto syllogisticæ omnes rationes in aliquam prædictarum figurarū sint reducendæ. Cap. I.

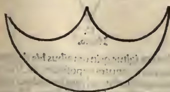

Vomodo aūt reducemus syllogismos ī prædictas figuras, esset vtiq; post hæc dicendū. reliquū enim istud adhuc ex consyderatione. Si. n. syllorum gñationē specularemur: et inueniēdi potestatē haberemus: amplius autem factos resolueremus in prædictas figuras, finem habere posset, quod à pricipio propositum. Accidet autem simul & prius dicta confirmari, & planiora esse, quæ ita se habent, per ea, quæ nunc dicētur. oportet enim verum omne ipsum sibi ipsi confessum vndecunque esse. Primum igitur tentare oportet duas ē syllogismo propositiones excerpere. facilius nanq; maiora, quam minora diuidere: maiora autem sunt composita, quam ex quibus. Postea cōsyderare, vtra in toto, et vtra in parte. & si non sint ambæ acceptæ, ipsum ponentem alteram. plerunque nanque vniuersalem proponentes, quod est in hac, non accipiunt, neque scribentes, neque interrogantes. aut has quidem proponunt: per quas vero hæ concluduntur, prætermittunt: alia autem frustra interrogant.

De deceptione penes necessarium, sed nō syllogisticam consequentiam.

Consyderandum itaq; si quid superfluum acceptum est, & quid ex necessarijs prætermissum fuit: & hoc quidem ponendum, illud vero auferendum, quousq; ad duas propositiones quispiam deuenerit, absq; enim his nō est reducere sic interrogatas rationes. Quarūdam igitur facile defectū conspicere: quædam autem latent, & videntur ratiocinari, eo quod necessariū aliquid accidit ex positis. Veluti si acceptum fuerit, non substātia sublata, non auferri substātiam: sublatis autem, ex quibus est, & quod ex his, corrumpi. his enim positis necessarium est substantiæ partem substantiam esse: non tamē per accepta ratiocinatum est, sed desunt propositiones.

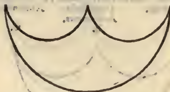
Substantia, Quæ simul tollunt substantiā, Partes subæ,

Rō dicta tandē ad hūc reducit sylm, mediis interiectis, mutatisq́ ppōnibus.

Rursus si homine existente, necesse animal esse: & animal substantiam: homine existente, necesse substantiam esse. verum nondum ratiocinatum est. non enim se habent propositiones, vt diximus.

Substantia, Id quo posito, animal ponitur, Homo,

Et hæc supradicta ratio reducitur ad hunc syllogismū, vel similem.

Decipimur autem in talibus, eo quod ex positis necessarium aliquid accidit, quoniā & syllogismus necessarium est: in plus autem necessarium, quàm syllogismus. syllogismus enim omnis necessarium, necessariū vero non omne syllogismus. Quare non si quid accidit positis quibusdam, tentandum statim reducere: sed primo accipiēdæ duę propositiones, deinde sic diuidēdum in terminos. medius autem ponendus terminus, qui in vtrisq; propositionibus dicitur. necesse enim medium esse in vtrisq; in omnibus figuris. Si itaque prædicetur, ac subijciatur mediū: aut ipsum quidem prædicetur, aliud autem ab illo negetur: prima erit figura. quòd si & prędicetur, & negetur ab aliquo, media. si autem alia de illo prædicentur: aut hoc negetur, illud prædicetur, vltima. Consimiliter & si non vniuersales sint propositiones: eadem nanque medij determinatio. Planum itaq;, quoniam in qua ratione non dicitur idem plerunq;, quod non fit syllogismus: non enim acceptū fuit medium. Quoniam autem habemus quale problema, tum in vnaquaq; cōcluditur figura, & in qua vniuersale, & in quali quod in parte: manifestum, quòd non in omnes figuras perspiciendum, sed in propriam cuiusque problematis. quæcunque vero in pluribus concluduntur, medij positione cognoscemus figuram.

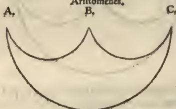
In plus ē necessarium q̄ syllogismus.

Plerunq; igitur decipi accidit circa syllogismos propter necessarium, quēadmodum dictum est prius. aliquando autem iuxta similitudinem positionis terminorum, quod non oportet latere nos. Veluti si A de B dicitur, & B de C. videri enim posset ita se habētibus terminis esse syllogismus: non fit autem neq; necessarium quippiam, neque syllogismus. Sit nanq; in quo A semper esse, in quo B intelligibilis Aristomenes, in quo C Aristomenes. verum itaque A ipsi B inesse, semper enim est intelligibilis Aristomenes: sed & B ipsi C, Aristomenes nanq; est intelligilis Aristomenes:

De deceptione iuxta similitudinem positionis terminorum.

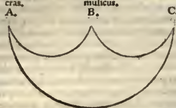
A vero ipsi C non inest, corruptibilis enim est Aristomenes. Nam non efficiebatur syllogismus ita se habentibus terminis, sed oportebat vtr A B ppositionē acceptā fuisse. hoc aūt falsum, existimare oē intelligibilē Aristomenē semp eē, cū sit corruptibilis Aristomenes.

Syllis hic nō cōcludit, ob defectum ppōnis vlis.

Rursus sit in quo C Miccalus, in quo B musicus Miccalus, in quo A corrūpi cras. verum igitur B prædicari de C, nam Miccalus est musicus Miccalus: sed & A de B, corrumpi enim posset cras musicus Miccalus: A vero de C falsum. Hoc igitur idē est ei quod prius. non. n. verū vlr, Miccalus musicus, quod corrumpit cras. hoc aūt nō sumpto, nō erat syllogismus.

Et hic nō cōcludit eadem de causa.

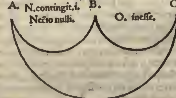

Hæc itaque deceptio fit eo, quod penè, tanquam enim nihil differat dicere, hoc huic inesse, aut hoc huic omni inesse, concedimus.

Fallacia, cū termini diuersimode ī ppōnib⁹ assumuntur.

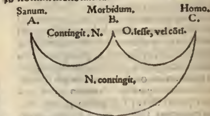
Cæterum plerunque mentiri accidet iuxta id quod non bene exponuntur termini, qui sunt secundum propositionem. Vt si A sit sanitas, in quo B morbus, in quo vero C homo. verum enim dicere, ꝙ A nulli B contingit inesse, nulli nāque morbo sanitas inest: & rursus, ꝙ B omni C inest, omnis enim homo susceptiuus est morbi: videri posset accidere nulli homini contingere sanitatem inesse.

Hæc coniugatio nō concludit, nā termis assumptis ī abstracto, minor est falsa in concreto ꝯo, maioris aūt eodē modo, error est in terminorū expōne, & syllogism⁹ ē in quatuor terminis.

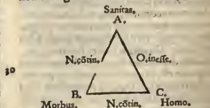
Huius aūt causa, non bene expositos fuisse terminos ſm dictionem. qm̄ si transumantur, qui sunt secundum habitudines, non erit syllogismus. vt pro sanitate si positum fuerit sanum, pro morbo autem morbidum. non enim verum, quod nō contingit morbido sanum inesse. hoc autem non accepto, non fit syllogismus, nisi eius quod est cōtingere. hoc vero non impossibile: contingit enim nulli homini inesse sanitatem.

Hæc cōiugatio cōcludit, quia termini vēs sunt ī cōcreto.

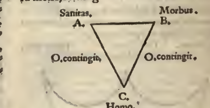
Rursus in media figura consimiliter erit falsum. sanitatem nanque morbo nulli; homini vero omni contingit inesse: quare nulli homini ægritudinem.

Hæc cōiugatio idem p̄bat, quod & prima.

In tertia autem figura secundum contingere accidit falsum. nanque & sanitatem & morbum, & scientiam & ignorātiam, & omnino contraria eidem contingit inesse: sibi autē inuicem impossibile. hoc autē dissonum à prædictis. quando enim eidem contingerent plura inesse, contingebant & sibi inuicem.

In abstracto est falsa, icō creto vera.

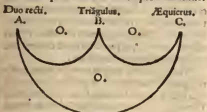

Planum igitur, ꝙ in omnibus his deceptio fit iuxta terminorum expositionem. si enim transumpti fuerint, qui sunt secundum habitudines, nullum efficitur falsum. Manifestum igitur, quod secūdum tales propositiones, semper quod ſm habitudinē pro habitudine

Non semper termios nomine, sed interdum oratione exponendos esse.

dine transumẽdum, & ponendũ terminum.

Non oportet autem semper quærere, vt terminos nomine exponamus. plerũq; enim erunt orationes, quibus non est positum nomẽ. quapropter difficile est reducere tales syllogismos. Aliqñ autem & decipi accidet ob talem iquisitionem, vt ꝙ immediatorum est syllogismus. Sit A duo recti, in quo B triangulus, in quo C æquicrus. ipsi itaq; C inest A per B: ipsi vero B nõ amplius per aliud, per se nanque triangulus habet duos rectos: quare non erit medium ipsius A B, cùm sit demonstrabile. manifestum. n. ꝙ medium non ita semper accipiendum, vt hoc aliquid, verum aliqñ & orationẽ: quod accidit & ĩ eo quod diximus.

Hæc cõiugatio in maiori termino ostenditur.

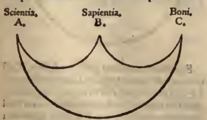
Non semper in recto assumendos esse terminos.

Quòd autem insit primum medio, & hoc extremo, non oportet accipere tanq̃ quę semper de se inuicem prædicẽtur: aut similiter primum de medio, et hoc de vltimo (& in eo autem quod est non inesse, cõsimiliter) sed quot modis esse dicitur, et verum dicere ipsum hoc tot modis existimare oportet significare & inesse, & non inesse. veluti quod contrariorum est vna scientia. Sit enim A vnã esse scientiam, contraria inter se in quo B. A itaque ipsi B inest, non tanquam contraria vnam esse ipsorum scientiam: sed quòd verum de ipsis dicere, vnam esse ipsorum scientiam.

Ex his terminis sit propõ hĩs, pdicatum obliquum.

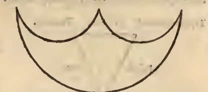
A. Vna scientia.————B. Contraria.

Accidit aũt qñq; in medio primum dici, medium vero in tertio nõ dici. Quemadmodum si sapientia est scia: boni aũt est sapientia: scia.

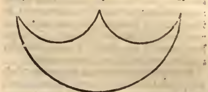
Hæc coniugatio minorẽ habet in obliquo.

Quandoq; vero medium in tertio dicitur, primum autem in medio nõ dicitur. Quemadmodum, si omnis qualis est sciẽtia, vel contrarij: bonum autem & contrarium, & quale: conclusio, quòd boni est scientia. non est autem bonum scientia, neque quale, neque contrarium, sed bonum hæc.

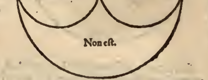
Hæc coniugatio maiorẽ habet ĩ obliquo.

Est autem quãdo neq; primum de medio, neq; hoc de tertio: cùm primum de tertio aliquando dicatur, aliquando non dicatur. Velun, si cuius est scientia huius est genus: boni autem est scientia: cõclusio, ꝙ boni est genus. prędicatur aũt nullum de nullo. Si vero cuius est scientia, genus est hoc: boni autẽ est scientia: conclusio, quòd bonum est genus. de extremo igitur prædicatur primum, de se inuicem autem non dicuntur.

Harum cõiugationũ vna habet oĩa in obliquo: altera ppõnes tantum.

Eodẽ itaq; modo & in non inesse accipiendum. non enim semper significat non inesse hoc huic, non esse hoc hoc: sed aliqñ non esse hoc huius, aut hoc huic. Quemadmodum, ꝙ nõ est motionis motio, vel gñationis gñatio: voluptatis aũt est: non igitur voluptas generatio. Aut rursus, ꝙ ipsius risus non est signũ: sed signi non est signum: quare risus non est signum. Consimiliter & in alijs, in quotcunq; tollitur problema, eo quòd ad ipsum quodam modo dicitur genus.

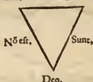

Hæ coniugationes cõcludunt negatiue cũ ppõnibus in obliquo.

Rursus, ꝙ tempora non sunt tempus opportunum. Deo enim sunt tempora: non autem est tempus opportunũ: eo ꝙ nihil Deo vtile. terminos nãq; ponendum, tempora, et tempus opportunum, & Deum: propositionem vero accipiendum ſm nominis casum.

Hæc cõiugatio cõcludit in tertia figura ex ꝓpõnibus in obliquo.

Tẽpus opportunũ. Nõ sunt. Tempora.

Nõ est. Sunt.

Deo.

Simpliciter enim dicimus hoc de omnibus, ꝙ terminos semper ponendum ſm vocationes nominum, vt homo, aut bonum, aut contraria: non hominis, aut boni, aut contrariorum. propositiones autẽ accipiendum ſm vniuscuiusq; casus. vel enim quoniã huic, vt equale: aut quoniã huius, vt duplum: aut q̃m hoc, vt verberãs, aut videns: vel q̃m hic, vt homo, animal: vel si aliquo modo aliter cadit nomen secũdum propositionem. Inesse autem hoc huic, & verificari hoc de hoc, tot modis accipiendum, quot modis prædicamenta distincta sunt. & hæc, aut quo, aut simpliciter. amplius simplicia, aut complicita. Consimiliter autem & non inesse. Verum consyderandum hæc, ac distinguendum melius.

*alias, declinationes.

Præcepta circa reduplicatiuam particulam.

Reduplicatum autem in propositionibus ad primum extremum ponendũ, non ad medium. Dico autem, quoniam si fieret syllogismus, ꝙ iustitiæ est scientia, quoniam bonum, hoc, quod est, quoniam bonum, vel inquantum bonum, ad primum ponẽdum. Sit enim A sciẽtia, quoniam bonum: in quo B bonum: in quo C iustitia. A itaq; verum de B prędicare, boni enim est scientia, quoniam bonum: sed & B de C, iustitia enim quod bonum: ita igitur fit resolutio.

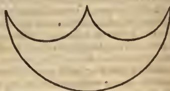
Scientia, q̃m bonũ. Bonum. Iustitia.
A. B. C.

Hic est syllis concludens: q͞a terminus reduplicatiuus posit' est ad maiorem extremitatẽ.

Si vero ad B positum fuisset hoc, quod est, quoniã bonum, non erit. A nanq; de B verum erit: B autem de C non verum. bonum enim, quoniam bonũ, prædicare de iustitia falsum, & non intelligibile.

Scientia. Boni, q̃m bonum. Iustitia.
A. B. C.

Hic syllis nõ cõcludit: q͞a minor est falsa, & intelligibilis.

Similiter itaq; & si sanabile demonstraret, ꝙ est scibile, inquãtum bonum: aut hirco ceruus opinabile, inquantum non ens: aut homo corruptibile, inquãtum sensibile. in omnibus enim superprædicatis ad extremum reduplicationem ponendum.

Construas hos, vt & alios duos.

Non est autem eadem terminorum positio, quando simpliciter aliquid ratiocinatum fuerit, & quando hoc aliqd, aut quo, aut quõ. Dico autem, quemadmodum quando bonũ scibile monstratum fuerit, & quando scibile quid, quoniam bonum. verum si simpliciter scibile monstratum fuerit, mediũ ponendum ens: sin autem quoniam bonũ hoc quod est, aliquod ens. Sit. n. A scientia, q̃m ens aliquod: in quo B ens aliquod: ĩ quo C bonũ. verũ itaq; A de B prędicare: erat enim sciẽtia alicuius entis, quoniam aliquod ens. sed & B de C: quod enim ĩ quo C ens aliquod. quare & A de C: erit igitur scientia boni, quoniam bonum. nanq; aliquod ens erat proprię substantiæ signum.

Documentũ q͞n accipiẽdi sunt termini simplr, & q͞n cũ additiõe.

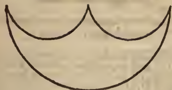
Scia, q̃m ens aliquod. Aliquod ens. Bonum.
A. B. C.

Sylls hic accipit mediũ & maius extremum contracta, scilicet in parte.

Si vero ens medium positum fuisset, & ad extremum eius simpliciter, & non dictum esset, aliquod ens, nõ esset vtique syllogismus, quod est scientia boni, quoniam bonum: sed quoniam ens. Vt in quo A scientia quoniam ens: in quo B ens: in quo C bonum. Manifestum igitur, quod in syllogismis qui in parte, ita accipiendi sunt termini.

Oportet

Syll͠s hic accipit terminos absolute.

Quomodo transumenda sint noia, & orones.

Oportet autem & transumere quæ idem possint, noïa pro noibus, & orationes pro orationibus, & nomē & orationē, & semper pro oratione nomē accipere. facilior nãq; terminorũ expositio. Quemadmodũ si nihil differat dicere, suspicabile non esse genus opinabilis, aut opinabile non esse quod suspicabile quid: idem enim significatum: pro dicta oratiõe suspicabile, & opinabile termini ponēdi. Qm̃ vero non est idem, voluptatē esse bonum, & voluptatem esse ipsum bonum, non similiter ponēdi termini. sed si est syllogism⁹, ꝙ voluptas ipsum bonum, ipsum bonum. sin aũt ꝙ bonum, bonũ. Consimiliter & in alijs.

Hoc pceptũ innuit ad articulos apud Græcos: nos assumim⁹ ipsum pro articulo.

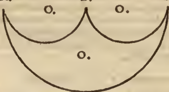
Non ēst autem idem neq; esse, neq; dicere, quod cui B inest, huic oĩ A inest: & dicere, cui oĩ B inest, & A omni inest. nihil enim prohibet B ipsi C inesse, non omni autem. Vt sit B honestum quid, C vero album. Si igitur albo alicui inest honestum quid, verũ dicere ꝙ albo inest honestum: sed non omni fortasse. Si itaq; A inest ipsi B, non omni autem de quo B: neq; si B omni C, neq; si solum inest, necesse A non quòd non omni, sed neq; inesse.

Præceptum, qd ppõnes implicare sĩt l vno dicto, q̃ pacto cognoscere debeamus, ex eis effici posse syll͠s, nec ne.

Syll͠s nõ cõcludit: qa nõ habet maiorem vlẽm.

Sin autem de quocũq; B vere dicatur, huic omni inest A, accidet A, de quo omni B dicitur, de hoc omni dici.

Hic syll͠s cõcludit de omni, qa ambas habet vles.

Si tamē A dicitur de quo vtiq; B dicatur de omni, nihil prohibet B inesse ipsi C, non omni autem ipsum A, aut omnino non inesse. In tribus itaq; terminis, videlicet de quo B omni A dici, hoc est, de quotcunq; B dicitur, de omnibus dici & A: & si B de omni, & A itidem. si vero non de omni, non necesse A de omni.

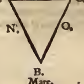
Non oportet aũt existimare penes id quod exponimus, aliquid accidere absurdũ. nihil. n. vtimur eo, quod est hoc aliquid esse: sed quēadmodũ Geometra pedalem, & rectam hãc, & sine latitudine dicit, quæ non sunt. verum non sic vtitur, tanq̃ ex his ratiocinans. Omnino enim quod nõ est, vt totum ad partem, & aliud ad hoc, vt pars ad totum, ex nullo taliũ monstrat ipse monstrans, neq; fit syllogismus. Expositione vero sic vtimur, quēadmodum & sensatione ad discentem dicētes. non enim sic, tanq̃ quòd sine hoc demonstrari nõ possit, quemadmodũ ex quibus syllogismus.

Obiectionis solutio circa exemplorũ vsum.

Non lateat aũt nos, ꝙ in eodem syll͠o non oẽs conclusiones per vnã figuram sunt: verũ hæc per hanc, illa vero per aliam. Planum igitur, ꝙ resolutiones ita faciẽdum. Qm̃ autem non oẽ problema in omni figura, sed in vnaquaq; ordinate, manifestum ex conclusione, in qua figura quærendum. Et ex rõnibus, quæ sunt ad ad definitionẽ, quæcunq; ad vnũ aliquid redarguunt eorũ, quæ sunt in definitione, ad quod redargutũ est, ponendũ terminum, & non totam rõnem. accidet. n. minus conturbari propter longitudinẽ. quemadmodum si aquam monstrauit, qm̃ humidum potabile: potabile, et aquam terminos ponendũ.

Cõplicatas interdum eẽ figuras, vt pblemata expostulant.

Definitionis pars, non tota sępius redarguenda.

Syll͠s hic destruit definitionis partes tm̃, non totã.

Amplius

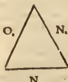
Quid agēdū in syllis ex suppositione.

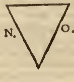
Amplius autem ex suppositione syllogismos non tentandum reducere. non enim est ex positis reducere. nanq; non sunt ostensi p syllogismum, sed per compositionem cōfessi omnes. Quemadmodum si supponēs, si vna quædam potentia non sit contrariorum, neq; scientiam vnam esse: postea disputatum sit, q; non est vna potentia contrariorum, vt si sanabilis & ægrotabilis: simul.n. idē erit sanabile & ægrotabile.

Cōclusio mō strata p pro syllogismus, & syllum: quæ añs est sylli cōditio nalis.

Prosyllogismus. Syllogismus.

Eiusdē effectiuū. Vna potentia. Cōtraria. Al.non.

Vna potētia. Sanabile & ægrotabile. Sanabile & ægrotabile.

De syllis g impose concludentibus.

Quòd itaque non est vna omnium contrariorum potentia, & monstratum est: quòd autem scientia non est, non fuit monstratum. atqui confiteri necessarium, sed non ex syllogismo: verum, ex suppositione. hanc igitur non est reducere: quod autem non vna est potentia. * sic enim fortasse & syllogismus esset, illud vero suppositio. *(* a.l. hic.)*

Consimiliter autem et in ijs, qui per impossibile cōcluduntur. neq; enim hos resoluere, sed ad impossibile abductionem est. syllogismo nanq; monstratur: alterum vero non est, ex suppositione enim concluditur. Differunt autem à prædictis: quoniam in illis quidem oportet præconfiteri, si debet assentiri, quemadmodum si monstrata fuerit vna contrariorum potentia, et scientiam eandem esse. hic autem et non præconfessi concedunt, eò q; manifestum est falsum. veluti si posita fuerit, diameter commēsurabilis, imparia æqua esse paribus. Multi vero et alij concludunt ex suppositione, quos oportet consyderare, et notare pure. Quę igitur sint horum differentię, et quot modis fit quod est ex suppositione, postea dicemus: nunc autem tantum sit nobis manifestum, quòd non est resoluere tales syllogismos in figuras: et ob quam causam, diximus.

PARS. TERTIA.

De Syllogismorum resolutione.

De reductione Orationum male contextarum ad prædictas figuras. Cap. I.

Dixit. Iam vero nobis reliquū est post hoc, vt dicamus, quomodo possimus reducere syllogismos, qui fiunt in libris & enunciationibus ad istas figuras: quoniā non fiunt in libris & enunciationibus fm eam viam: de qua fecimus mentionem. Hæc enim est intentio tertia, quæ restat nobis consyderāda in re syllogistica. propterea q; cùm sciuerimus species syllogismorum, & habuerimus potentiam faciendi eos, & potentiam reducendi omnes illos, qui ceciderint in sermone aut enunciatione ad figuras, de quibus mentionem fecimus, perfectū erit desyderium nostrum primum de cognitione syllogismi cum eo, quod accidet nobis ex eo, quod dicetur de resolutione syllogismi ad figuras, de quibus mentionem fecimus. Quodq; sequetur confirmatio veritatis eius, quod diximus, omnem videlicet syllogismum esse per vnā trium figurarum prædictarum. quoniam cū inuenerimus omnes syllogismos, qui fiunt in libris & enunciationibus redire ad istas figuras, iam assecuti erimus per viam inductionis, q; istæ figurę sunt fundamenta omnium syllogismorum. & hoc est declaratio eius, super quo consistit demonstratio: hoc est, vt sint verę quocunq; modo inquirantur, & consentientes ex omni latere. Quoniam veritas, vt inquit Arist. āttestatur sibi ipsi, & cōsentit ex omni latere: & vult p hoc, q; modus modo attestetur. Primum ergo, quod oportet facere in resolutione syllogismorum ad istas figuras est, vt soliciti simus ad inueniendas binas propositiones i hoc sermone syllogistico: quoniam duæ propositiones sunt partes magnæ syllogismi. Diuisio autē rei in partes suas magnas facilior est diuisione in partes suas paruas. Amplius post hoc, oportet vt sciamus qualis sit maior propositio, & qualis sit minor. hoc autem planum ex duabus extremitatibus quæsiti. & an plane dictæ fuerint simul in hoc sermone syllogistico, an vna ex ipsis. & si plane vna fuerit dicta, & vna silētio prætermissa, quę ex ipsis taceatur & omittatur, an maior, an minor: quoniam plerunq; accidit in sermone consequente, vt exprimatur maior, & omittatur minor: & plerunq; consimiliter, vt ponantur in syllogismo propositiones inutiles & ad constructionē conclusionis & ad destructionem eiusdem. & hoc, aut ad elongationem, aut coaptationem, aut ad aliquem alium modum ex ijs, qui cōnumerati fuere in Octauo Dialecticę. Et propterea oportet, vt inuestigemus an accepta fuerit in hoc sermone syllogistico propositio superflua, aut deficiat propositio necessaria, vt tenuis quatur superfluum & ponatur diminutum: quousque inueniantur binæ propositiones, ex quibus componitur syllogismus. quoniam nisi inuenerimus binas propositiones, non conueniet reducere sermonem syllogisticum ad vnam figurarum præcedentium.

Veritas sibi ipsi attestatur. lib. 1. Ethic. et. 1. de Ani c. 5.

Nota ab hoc loco præcepta obseruanda ad resoluendum syllogismū.

Orationum autem syllogisticarū, aliæ sunt, in quibus additamenta ac deficientia facile percipimus, aliæ vero in quibus difficile. & alię sunt, quæ existimantur esse syllogismi aliqui, eo q; ex ipsis sequitur aliquid ex necessitate, non tamen sunt syllogismi. quoniam non omne illud, quod sequitur ex aliquo consequentia necessaria, est syllogismus: sed illud, quod sequitur ex necessitate ex binis propositionibus, quarum proportio

Nota aliquas esse orōes syllogisticas in quibus facile cognoscuntur quæ desunt vel superfluunt, al quę in quib⁹ difficile.

vnius ad alterā est proportio totius ad partē, est syllß. Exemplum uero in quo deficit, & cum difficultate scitur, quod deficit, est sermo prædictus ad concludendū, ꝙ partes substantiæ sunt substantia. propterea ꝙ, cūm destruitur non substantia, non destruitur substantia: et cūm destruuntur partes substantiæ, destruitur substantia, hæc enim conclusio sequitur ex hoc sermone. sed deficit maior, quæ est, ꝙ id, quo destructo destruitur substantia, est substantia. hæc autem propositio sequitur ex propositione expressa in hoc sermone, qui est, quod non est substantia, non destruit substantiam per destructionem suam, & hoc, quoniam si uerificata fuerit nobis hæc propositio, verificabitur etiam conuersa suæ contradictoriæ, quæ est, ꝙ destruens substantiam per destructionem suam, illud est substantia. cūm ergo adiunxerimus huic propōni minorē, quæ est, ꝙ partes substāriæ destructioōe sua destruunt substantiā, cōclu det nobis in pma figura ꝙ partes subßę sunt substantia.

Sed fieri etiam potest, vt sermo iste disponatur per aliam figuram, ꝗ̄ per istam. quemadmodum si dicamus, partes substantię destructione sua destruunt substantiam: quod autē ē aliud à substantia non destruit destructione sua substantiam: & concluditur in secunda figura, ꝙ partes substantiæ non sunt aliud à substantia. Amplius, complicemus huic, & id, quod non est aliud à substantia est substantia: & concludetur ꝙ partes substantiæ sunt substātia. Exemplum vero, in quo deficit aliqua propositionum, & cognitio huius facilis existit, est quod dicimus: si est homo, est animal: & si est animal, est substantia: igitur si est homo est substantia. & hoc, quoniā deficit in isto, omnis homo animal, & omne animal substantia. Causa autem istius erroris est, propterea ꝙ existimatur, ꝙ id, quod necessario sequitur, sequatur consequentia syllogistica. Cūm igitur inuenerimus aliquod, quod ex aliquo sequatur, non est opus, vt existimemus syllogismum perfectum: nisi inuenerimus binas propositiones in ipso simul.

Cum implicatæ sunt duę propōnes in syllogismo, resoluēdę sunt in tres terminos.

Cūmque in hoc negocio inuenerimus binas propositiones, oportet vt adhuc diuidamus binas propositiones ad tres terminos, & cognoscamus illum esse medium terminum, qui fit terminus cōmunicans cum duobus terminis, ꝙ sunt extremitates quæsiti: propterea ꝙ fieri non potest, ut sit aliquis syllogismus sine termino medio. Cumq; inuenerimus terminum medium prædicatum de minore & subiectum maiori, aut prædicatum de minore & negatum à maiore, erit hoc ex figura prima. Sin autem medius terminus prædicetur de vna ipsarum & negetur ab altera, sm modum prædicati, non sm modum subiecti, erit hoc ex secunda figura. Si vero medius terminus subijciatur vtriq; extremitati, aut sm viam affirmationis, aut ad vnam ipsarum sm viam affirmationis, ad alteram vero secundum uiam negationis, erit tertia figura. Quoniam iam declaratum fuit, ꝙ non est hic proportio quarta termini medij ad duas extremitates & duarum extremitatum sm cursum naturalem prædicationis: siue fuerint ambæ propositiones vniuersales, siue vna ipsarū vniuersalis & altera particularis. Amplius, ꝙ non accidit, vt maior sit particularis in figura prima, & secunda: quoniam positio medij termini in hoc est vna. Quod cūm ita fuerit, planum ꝙ in quocunq; sermone non inuenitur aliquid bis positum, ꝙ inquam sermo iste non est syllogismus. si enim in ipso nō inueniatur vnus terminus bis, non erit ibi terminus medius. ꝙ si ibi non extiterit terminus medius, non erit ibidē syllogismus.

Non dari Quartā figurā, vt eam suprà plurias.

Quoniam autem declaratum fuit, ꝙ non monstratur omne quæsitū in omni figura: quodq; ex ipsis aliquod mōstratur in vna figura, vt vniuersale affirmatiuum: aliquod vero ostenditur in duabus figuris, vt vniuersalis negatiua, & particularis affirmatiua: aliquod autem monstratur in tribus figuris, vt negatiua particularis: manifestum ꝙ non est opus, vt quæratur quæsitum in quacunq; figura acciderit, sed in figura ipsi appropriata. Omnis autem quæsiti, quod extiterit in pluribus figuris, vna cognoscetur figura, in qua monstratur per positionem medij termini ex duabus extremitatibus. Illius igitur, quod ostenditur in figura appropriata, cognoscemus figuram, in qua monstratur, ex quæsito per se: quemadmodum etiam cognoscemus ipsam ex positione medij termini, illius ŷo, quod monstratur in duabus figuris, cūm inuēta fuerit positio medij termini, quæremus vtriq; positionē duarū extremitatum tm̄. & hęc ea sunt, quæ constituere possumus super figura syllßi i sermōe syllogistico scripto, aut dicto.

Quærenda ē resolō cuiusq; syllß. & quæsiti ß ap propriatam figuram.

Accidunt autē nobis plerunq; errores & deceptio, eo ꝙ existimemus in resolutione dicti, in quo non est syllogismus, ꝙ est syllogismus, et ē cōuerso, ob causas multas: quarum vna est, cūm arbitramur propositiones esse vniuersales & non sunt vniuersales sm veritatem. Hoc autem accidit, cūm acceperimus Idefinitas: quoniam figura syllogismi decipit nos in hoc. Quemadmodū si accipiamus, quòd homo est animal: & animal est neque generabile neque corruptibile: & existimemus ex hoc sequi, quòd homo sit neque generabile neque corruptibile: quod est falsum. Minor itaque est vera in toto, puta quòd omnis homo est animal: maior vero est vera in parte, non autem in toto: puta quòd non omne animal est ingenerabile & incorruptibile. atqui verificatur hoc de animali vniuersali intellecto, non autem de omni indiuiduo animalis.

Accidit error ī syllß resolōne, quia credimus in eo eē ppositiones vles, cum sint idefinitæ.

Accidit autem falsum quoq;, ac deceptio propter corruptionem proportionis terminorum inter se in positione terminorum ita, vt existimemus aliquid esse syllogismum, quod non est syllogismus: puta si accipiamus eo modo, quo non sunt veri. Vt in exemplo, si dicat aliquis, omnis homo est susceptiuus sanitatis: & ægritudo non potest suscipere sanitatem: igitur homo non potest suscipere sanitatem. Causa autem huius est: quia termini in istis propositionibus non accipiuntur in prædicatione, super quo est opus. & hoc, quoniam accepit loco prædicati sanitatis & ægritudinis, sanitatem & ægritudinem per se, hoc est, quoniam accepit loco sani sanitatem, & loco ægri ægritudinem, & propterea si variemus terminos, & dicamus, possibile est hominem esse ægrum: & possibile est ægrum esse sanum: concludetur nobis res vera, ꝙ videlicet possibile est hominem esse sanum. Si vero non fuerit seruatum hoc in huiuscemodi propositionibus, nō erit syllogismus. puta si accipiantur intentiones ac dispositiones loco suscipientium dispositiones, non solum existimabitur ꝙ non sit syllogismus in figura prima, sed neque in tribus figuris etiam. Puta si aliquis dicat, possibile est hominē suscipere sanitatem: & ægritudo non potest suscipere sanitatem. hęc enim complicatio est in secunda figura non concludens: quoniam cōcludit falsum, puta ꝙ homo non potest suscipere ægritudinem. Consimiliter possibile est, vt non sit conclusio sm istā complicationem in tertia figura. & hoc, quoniam ęgritudo & sanitas, ac scientia & ignorantia insunt vni eidem: non tamen inest vnum ipsorum alteri. & hæc est complicatio tertiæ figuræ, & propter hoc existimabitur ob istam causam, ꝙ non concludit in tribus figuris. Causa autem huius est: quoniam ipse accepit loco subiecti dispositionum & intentionum intentiones & dispositiones per se. & propterea oportet vniuersaliter in huiuscemodi propositionibus, vt accipiamus suscipiens intentionem simul cum intentione: & tunc ponamus ipsum, subiectum terminum aut prædicatum. Non est

Accidit & error ppter corruptionē pportionis terminorū inter se in pōne, cū ponūt dispōnes loco suscipientium illas.

Non est semper quærendos terminos simplices in syllis, & eorum reductione.

Non est autem opus, vt quæramus terminos, in quos resoluitur syllogismus, & simpliciter terminum medium, fm q super ipsis significat terminus abstractus. quoniam multa sunt, super quibus significatur per orationem compositam: & simpliciter terminus, cui non est nomen abstractum: & propterea difficile est reducere huiusçemodi sermones ad figuras prædictas. Et accidit error in hoc, quoniam existimatur, q sit syllogismus sine termino medio. puta in exemplo, si dicamus, anguli triãguli sunt æquales duobus rectis: quoniã extrinsecus est æqualis duobus intrinsecis. & propterea non oportet, vt quæramus terminũ medium in oi quæsito orationem, neq; etiã dictionẽ abstractam: sed aliqñ erit oratio, aliquando erit dictio separata.

Termini oẽs in sylls non sunt accipiẽdi fm vnum modum ṗdicationis.

Amplius similiter non oportet, vt quæramus ṗportionem vnam prædicationis terminorum, qui sunt in syllogismo, quiq; de seinuicem prædicantur, siue secundum modum negationis, siue fm modum affirmationis: quemadmodum si accipiamus maiorem extremitatem inesse medio, & medium vltimo. quoniam non oportet, vt intelligamus ex hoc in omni loco, q primũ disponitur ad medium, & medium disponitur ad vltimum, & primum in vltimo consimiliter disponitur. Eodem pacto cùm negamus terminum à termino, nõ oportet vt ex ipso intelligamus negationem suam fm q est disponens & dispositum: sed ex hoc oportet, vt intelligamus vnum ex modis proportionum, per quos sequitur aliquid ex aliquo, aut negatur aliquid ab aliquo: aut plures modos ex ipsis, si modi proportionum extiterint plures vno. Puta, in exemplo, verum est, si dicamus, contrarijs inest vna cognitio: & si dicamus, contrariorum est vna cognitio: non autem verum erit, si dicamus, contraria sunt vna cognitio.

Sed accidit ẽt vt maior extremitas disponaĩ ad medium, & medium non erit dispositum ad tertium. Puta, in exemplo, si dicamus, sapientia est scientia: et sciẽtia est studiosum: & conclusio q sciẽtia est studiosum. Et aliquando erit contrarium huius: puta, erit terminus medius dispositus ad vltimum, & primum nõ erit dispositum ad mediũ. Queadmodum si accipiamus, q omnis contrarij est scientia, et q bonum est contrarium, & conclusio erit, q boni est scientia. Ad hæc accidit, vt primum non sit dispositum ad medium, neque medium ad vltimum, & tamen primum sit dispositum ad vltimum, quæ est conclusio. Vt in exemplo, boni est scientia: & scientia est generis: & conclusio, q bonum est genus. Ad huius similitudinem opus etiã est, ut intelligamus in negatione, cùm enim negatur aliquid ab aliquo, non significat semper, q hoc non est hoc: sed aliquando q hoc non inest huic, aut non est in hoc, & similia ex modis proportionum. Puta in exemplo, vere dicimus, motus non inest motui: non autem vere dicimus, motus non est motus. Consimiliter dicimus, generationis non est generatio: & nõ dicimus, generatio non est generatio. cùm igitur addiderimus huic, quòd delectatio est generatio, concludetur nobis, quòd delectationis non est generatio: non autem, quòd delectatio non est generatio.

Hoc est directe, seu nominatiue.

Dixit, Simpl'r & sermone vl'r oportet terminos positos accipi eo modo, quo fuerunt accepti separati, hoc est in puncto, qui Arabice vocatur Alraphaa: quoniã in hunc modũ significant super propositionibus. propositiones vero oportet accipere eo modo, quo sunt veræ, siue extiterint in alraphaa {scilicet in recto} siue in alio quàm in alraphaa: & in alio quidem quàm in alraphaa, vt cùm dicimus, decem sunt duplũ quinque, & pannus est ex lino. Termini autem, qui affirmantur de aliquo non sunt semper separati, neq; absoluti: sed aliquando erunt compositi, quemadmodum, cùm sint coaptati. oportet igitur ut accipiantur eo modo, quo sunt veri cõposite, aut separate, aut absolute, aut coaptate. et cõsimil'r termini ṗdicati fm modũ negationis.

Termini qui ter ponuntur in ṗpõnib9, idest reduplicati iungẽdi sunt cũ maiori extremitate.

Oportet autem vt termini, qui ter ponuntur in propositionibus in quibusdam locis, vice tertia ponantur simul cum maiore termino, non autem cum termino medio. Puta, in exemplo, homo est sensibile: & sensibile est compositum secundum q sensibile, igitur homo est compositum fm q est sensibile. Si enim poneremus, quod dicim9, fm q sensibile simul cũ termino medio, et diceremus, hõ est sensibile, fm q est sẽsibile, esset vtiq; falsum. Cõsil'r ẽt si dicamus, rectum est bonũ: & bonũ est scibile, fm q bonũ: igitur rectum est scibile, secundum q bonum. Quòd si posuissemus simul cum termino medio, & dixissemus, rectum est bonũ, fm q bonum, fuisset falsum, & nõ intelligibile. Atqui oportet vt per istam positionem fiat propositio vera: quoniam si dixerimus, q homo componitur, & nõ posuerimus conditionem fm quòd sensibile, erit falsum.

Nõ est eadẽ mõ ponẽdus terminus, qñ conclusio est absoluta, & qñ coaptata, idest simpl'r, & cũ aliqua determinatione.

Dixit, Non est autem positio terminorum in propositionibus syllogismi, cuius cõclusio est absoluta, quẽadmodum est positio ipsorũ in syllogismo, cuius conclusio est coaptata, & in positione alicuius conditionis in ipsis. Puta, in exẽplo, si aliquis monstret, q bonum est scibile, aut q est scibile quoddã, per medium, quod est ens, oportet q mõstremus, q est scibile quoddam, cùm acceperimus, q ipsum est ens aliquod, nõ autem ens absolute. Si vero intentio nostra extiterit monstrare, q est scibile absolute, accipiemus ad huius ostẽsionem, q est ens absolute. Puta, si dicamus, bonum est ens quoddam: & hoc ens est scibile: concludetur quòd bonum est scibile quoddam: & volo per quoddam illud, quod appropriat ipsum. & hoc, quoniã hoc, quod est quoddam, adiacens significat substantiã appropriatam rei. Cùm vero dixerimus, bonũ est ens: & ens est scibile: concludemus vtiq; q bonum est scibile: eo q est ens, non aũt eo q aliquid, quod appropriet ipsum.

Oportet autẽ vt permutemus nomina in terminis, quæ non fuerint manifesta pro nominibus manifestis. consimiliter mouemus orationem compositam cum oratione composita, quæ sit manifestior, cùm significet ipsos per orationem compositam. cumq; fuerit nomen impositum termino, quem significat oratio composita, oportet, vt accipiatur nomẽ loco istius orationis: quoniam ipsum & facilius, & appropriatius est. Puta, in exemplo, si nõ refert dicere, imaginabilis non est genus existimabile, & dicere imaginabile non est existimabile, opus est, vt faciamus i syllogismo, quod dicimus, imaginabile non est existimabile, loco eius, qd dicimus, imaginabilis non est genus existimabile.

Nõ est addẽdũ aliqd i cõclusione, qd nõ sit positũ i ṗpõnib9; neq; qd in ṗpõnib9 qd in cõclusione si ponat sicut de articulis apud Arabes & Græcos.

Oportet autem vniuersaliter, vt interpretatio propositionum sit secundum modum, quo est in conclusione, hoc est, vt nõ addatur dictio, quæ non sit in propositionibus: neq; deficiat etiam dictio aut litera, quæ accepta fuerit in propositionibus. Puta, si fuerit conclusio, q voluptas est ipsum bonum, opus est, vt accipiatur {etub,} hoc est ipsum bonum in propositionibus concludentibus conclusionem istam cum He cognitionis in lingua sancta, quod est, Al in lingua Arabica. Sin autem fuerit cõclusio, q voluptas est bonum sine He cognitionis, oportet, vt accipiatur bonum in propositionibus fm istum modum. qm̃ differẽtia maxima est iter hoc, quod dicimus, voluptas est bonum, et hoc, quod dicimus voluptas est ipsum bonũ. et hoc, qm̃ oratio prior sigñat, q voluptas est ex bonis: et oratio secũda sigñat, q voluptas seorsum est ipsum bonũ.

In terminis q de inuicẽ ṗdicantur in prima figura observandũ est dictũ de oi.

Cùm vero accepti fuerint termini de se inuicẽ prædicati, opus est, vt in ipsis obseruemus dictum de omni. & hoc quoniam differentia magna est in propositione

tione

tione maiore: si dicamus, cui inest B, illi omni inest A, & dicamus ꝙ A inest cui omni inest B. Quoniam si huic, quod dicimus A inest omni illi, cui inest B, complicuerimus ꝙ B inest oi C, concludemus ex necessitate quòd A inest omni C. Si vero huic, quod dicimus A inest illi, cui omni inest B, coniunxerimus quòd B inest omni C, nõ sequetur ex hoc quòd A insit omni C. quoniam conditio fuit vtique, quod illud, cui inest B A, inest omni illi: sed res erit, ꝙ aliquod cui inest B, non autem omne. Neque sequitur ex hoc ꝙ A insit omni C: quoniam fieri potest, vt C sit ex extremitate, quæ disponitur per B, & tamen non insit ipsi A. Consimiliter cùm maior extiterit negatiua: hoc est, quoniam est magna differentia, si dicamus, ꝙ A negatur ab omni, cui inest B, & dicamus, ꝙ A negatur ab omni eo, cui inest ipsum B. Propterea ꝙ manifestum, si acceperimus ĩ terminis, quòd A dicitur de omni eo, de quo dicitur B, & B dicit̃ de omni C, quòd non sequitur, vt A dicatur de omni C. Si vero acceptatur quòd A dicitur de omni eo, de quo dicitur ipsum B, sequitur quòd A dicatur de omni C.

Hoc ꝑt optime declarari exẽplo posito ab Alexã. sit B volatile, A albũ, C cygnus, de q̃ dr̃ volatile, de ꝑrio dicit A volatile, sed A omni: puta de cygno, sed non de coruo. vñ maior est ꝑticularis vera: sed nõ cõcluditur. patet si loco cygni ponatur coruus. si aũt dicat, de q̃ oĩ B dr̃, tũc maior est de oĩ, sed falsa. non enĩ oẽ volatile ẽ albũ. vñ vtiq; Alex. dr̃e cui inest B, illi oĩ inest A, est facere maiorẽ particularẽ, ꝙ aliq̃d B est A.

Dixit. Non oportet autem vt imaginemur, cùm dicimus A est B, & B est C, ꝙ opinemur velle in sermone isto adducere impossibile, quoniam nos non fecimus has literas, vt essent aliquid determinatum ad quæsitum declarandum, sed accepimus ipsas loco materierum. quemadmodum accipit Geometra lineã, quam describit, loco lineæ, per quam intendit nobis adducere demonstrationem. & propterea ponit Geometra, lineam istam esse tantæ quantitatis ſm longitudinem, & illam lineam esse longam sine latitudine: cùm tamẽ non sit ita ſm sensum. Et propter hoc si A scriptũ non est B, & B non est A, nolumus, cùm hoc dicimus, quòd si A non dicatur de omni eo, quod est B, et sit C subiectũ ipsi B, quòd nõ sequitur, vt A dicatur de C: nolumus inquam aliud, nisi quòd si fuerit aliquid, cuius proportio ad aliud non sit sicut proportio totius ad partem, ꝙ inquã non erit ex hoc syllogismus. verum loco exẽplorum, quæ sunt in hoc sermone, accepimus literas: quoniam ipsæ sunt faciliores in doctrina: quoniam exhibitio exemplorum in doctrina est necessaria.

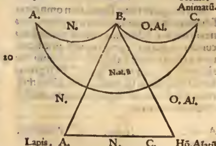
Sylli hypothetici nõ eo dñ nõ resoluunt, qm̃ demonstrãt per modum positionis.

Dixit. Per hunc igitur consyderationis modũ conueniens est, vt resoluamus syllogismos, sed non oportet, vt quæramus resolutionem syllogismi cõditionalis per hunc modum, quoniam non habemus aptitudinem, vt resoluamus syllogismum, qui monstratur per modum conditionis: quoniam hoc vtiq; erit per modum positionis & conuenientiæ inter duos loquentes. Quemadmodum si quispiam ponat per modum conuenientiæ, si vna potentia nõ suscipiat contraria, ꝙ nõ erit vna contrariorum cognitio: deinde monstremus, ꝙ vna potentia non suscipit contraria: & sequitur ex ipso, ꝙ non est vna cognitio contrariorum. Quod igitur resolui potest ex hac oratione, non est id, quod positum fuit per modum conditionis, quod est hoc, cõtrariorum nõ est vna cognitio: sed quod potest resolui est id, quod monstratur per viam syllogismi prædicatiui, quod est, potentiam nullam inueniri, quę suscipiat contraria. qm̃ iam super hoc fuit syllogismus, qui est, quoniam ægritudo & sanitas sunt contraria, & ęgritudo & sanitas non sunt vna potentia: quare sequitur in tertia figura, ꝙ non omnium contrarioꝝ est vna potẽtia. qm̃ si hoc esset, inueniret̃ aliquid sanum & ægrũ simul. & hoc fuit, qm̃ in syll'o conditionali monstratur positum per syll'm prædicatiuũ deducentẽ ad impo'le. Et cõsimiliter in syll'o deducente ad impossibile nõ resoluitur nisi syllogismus prædicatiuus deducens ad impossibile, non autem syllogismus conditionalis: quoniam iam monstratum fuit, quòd ipse est compositus ex duabus speciebus syllogismi.

Quod resoluit̃ in hypothetico ẽ id, quod ꝑ ꝑdicatiuũ probatur.

De mutua Syllogismorum resolutione. Cap. II.

QVęcunq; vero problematũ in pluribus monstrantur figuris, si in altera ratiocinatũ fuerit, est reducere syll'm in alterã: quẽadmodũ priuatiuũ, qui est in prima, in secundã: & eũ, qui est ĩ media, in primã. non oẽs aũt, sed quosdam. manifestum vero erit in sequẽtibus. Si. n. A nulli B: B aũt omni C: A nulli C. sic igitur prima figura. sin aũt priuatiua cõuersa fuerit, media erit. nam B nulli A: oi vero C inest. Consimiliter autẽ & si non vniuersaliter, sed in parte syllogismus sit. quẽadmodũ si A nulli B: B vero alicui C. cõuerso. n. priuatiuo, media erit figura.

Binæ coniugatiões ĩ prima figura: q̃ reducunt̃ ad secundã per maioris conuersionem.

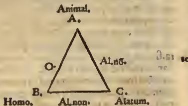
Syll'orum vero, q̃ in secunda, vl'es quidem reducentur in primã: eorum aũt qui in parte, alter solus. Sit. n. A B q̃dem nulli: C vero oĩ inexistẽs. conuerso igit̃ priuatiuo, prima erit figura. nam B nulli A: A vero oĩ C inerit. Si vero prędicatiuum sit ad B, priuatiuum aũt ad C, primum terminũ ponendum C. hoc. n. nulli A: A vero oi B: quare C nulli B: & B igit̃ nulli C, nãq; conuertit̃ priuatiuum. Sin aũt in parte syll's, qñ priuatiuum quidẽ sit ad maius extremũ, reducetur ad primam: quẽadmodum si A nulli B: C vero alicui. cõuerso. n. priuatiuo, prima erit figura. nam B nulli A: A vero alicui C.

Tres cõiugationes in secũda figura q̃ reducũt̃ ad primã, tũ cõuersione, tũ ꝑmutatione trãspõne: vt supra ostẽsũ est.

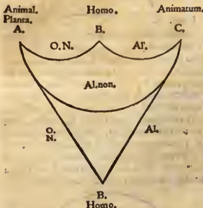
Sed

Sed cùm prædicatiuũ, non resoluetur. veluti si A B quidem omni: C vero non omni. neque enim suscipit conuersionem A B, neque facta, erit syllogismus.

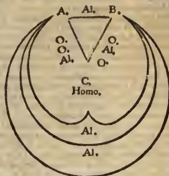
Coniugatio hæc in secunda figura nõ reducitur ad primam, quia ambæ ppõnes cũt particulares: sed ostenditur p impossibile.

Rursus qui in tertia figura, non omnes resoluentur in primam: qui vero in prima, omnes in tertiam. Insit enim A omni B: B autẽ alicui C: ergo, quoniã conuertitur & prædicatiuum in parte, inerit C alicui B: A vero omni inerat: quare efficitur tertia figura. Et si priuatiuus syllogismus sit, consimiliter. cõuertitur enim prædicatiuum in parte. quare A nulli B: C vero alicui inerit.

Binæ coniugationes in prĩa figura, quę reducuntur ad tertiã, minoris conuersione.

Syllogismorum autem qui in vltima figura, vnus solus non resoluitur in primã, quando priuatiuum fuerit non vniuersaliter positum: alij vero omnes resoluuntur. Prædicentur nanq; A, & B de omni C: igitur C conuertetur in parte ad vtrũq;. inest ergo alicui B. quare erit prima figura: si A quidem omni C: C vero alicui eorum quę B. Et si A quidem omni C, B autem alicui, eadem ratio. conuertitur enim C ad B. Si vero B omni C: A autem alicui C, primum terminum ponendum B. B nanq; omni C: C vero alicui A. sed quoniam conuertitur quod in parte, & A alicui B inerit.

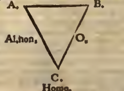
Tres coniugationes affirmatiuæ in tertia figura, quæ reducũt ad primam, cum conuersione, et premissarũ transpositione.

Et si priuatiuus syllogismus, terminis existẽtibus vl'r, similiter accipiendum. Insit enim B omni C: A vero nulli: ergo alicui B ierit C: A autem nulli C: quare erit medium C. Consimiliter autem & si priuatiuum quidem vniuersaliter, prædicatiuum vero in parte. nanq; A nulli C: C vero alicui eorum quæ B inerit.

Binæ coniugationes negatiuæ in tertia figura, q reducunt ad primam, minorum conuersione.

Quod si in parte acceptum fuerit priuatiuum, nõ erit resolutio. Quemadmodum, si B omni C: A vero alicui non insit. conuerso. n. B C, vtræq; propositiones erunt ſm partem. planum autem et q ad resoluendas figuras in se inuicem, propositio, quæ ad minus extremum, conuertẽda in vtrisq; figuris: hac enim transposita, transitio efficiebatur.

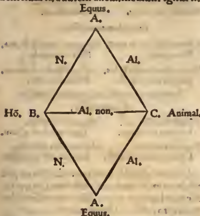

Coniugatio hęc in tertia figura nõ reducit ad primã, quia ambę ppõnes sũt particulares, sed ostẽdit p impossibile.

Eorum

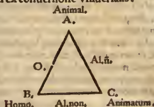
Eorum vero qui in media figura, alter quidem, resoluitur, alter autem non resoluitur in tertiam. quãdo enim quod vniuersale priuatiuum sit, resoluitur. Si enim A nulli B: C vero alicui: vtraq; sist cõuertunť ad A. quare B quidem nulli A: C autem alicui: medium igitur A.

Coniugatio hæc in secunda figura reducit ad tertiam, maioris & minoris cõuersione.

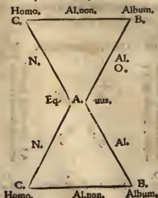
Sed quando A omni B: ipsi vero C alicui nõ insit, non erit resolutio: neutra enim propositionum ex conuersione vniuersalis.

Coniugatio hæc in secunda figura nõ reducitur ad tertiã, quia ambæ propõnes sunt particulares: si per impossib. monstratur.

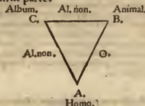
Et qui ex tertia figura resoluentur in mediam, quãdo priuatiuum sit vniuersale. Quẽadmodũ si A nulli C: ipsum aũt B alicui, aut omni. nãq; & C A quidẽ nulli: ipsi vero B alicui ierit.

Binæ coniugationes in tertia figuras quę reducuntur ad secundam ambarũ propõnum cõuersione.

Quod si in parte sit priuatiuum, non resoluetur: non enim suscipit conuersionem negatiuum in parte.

Coniugatio hæc in tertia figura non reducit ad secundã, quia ambæ propõnes sũt negatiuæ: sed monstratur p impossibile.

Manifestum igitur, φ iidem syllogismi non resoluuntur in his figuris, qui neque in primam resoluebantur: & φ cùm syllogismi in primam reducantur figuram, isti soli per impossibile concludunť. Quomodo igitur oportet syllogismos reducere, & quòd resoluuntur figuræ in seinuicem, planum ex dictis.

De mutua Syllogismorum resolutione. Cap. II.

PLanum etiam cõsimiliter, si fuerit aliquod quęsitum, quod mõstretur in pluribus figuris vna, φ fieri potest, vt oratio, quæ fit ad demonstrationẽ istius quæsiti, resoluatur ad plures figuras vna. Ordo autem in hoc est, quoniam species syllogismorum, quæ sunt in secunda figura & tertia communicãt cum figura prima in declarandis aliquibus quæsitorũ speciebus. quemadmodum est communicatio primæ ac secundæ speciei ex figura secunda cum specie secunda primæ figuræ ad vniuersalem negatiuã concludendam. & quemadmodum est etiam communicatio specierum concludentium particularem negatiuam in figura secunda & tertia cum eo, quod concludit particularem negatiuam in figura prima. quoniam ex speciebus istis, quę sunt in secũda ac tertia figuris, aliqua est, cuius conclusio monstratur per conuersionem, siue fuerit per duas conuersiones siue per vnam conuersionem, & hæc potest reduci ad primam figuram, & quæ est primæ figuræ potest etiam reduci ad secundam & tertiam, illa autem species secũdæ figuræ ac tertiæ, cuius conclusio monstratur per viam ad impossibile, aut positionem, non reducitur apte ad primam figuram: quemadmodum via quarta secundę figuræ concludẽs negatiuam particularem non apte reducitur ad speciẽ primæ figuræ concludẽtem negatiuam particularem. Et propterea apparet, φ oratio cõcludens negatiuam uniuersalem potest resolui ad secundam, ac primam figuras. Particularis autem negatiua, quæ concluditur in secunda ac tertia figuris, non redit ad primam figuram: neq; etiam, quod in prima figura redit ad secundam, nisi in eo, cuius conclusio non monstratur per positionem. illi vero cuius conclusiones monstrantur per positionem in duabus figuris, non conuenit hoc. & si reducatur quod est in secũda figura ad tertiam, hoc est ex eo, φ cõcludit negatiuam, redibit quod est in tertia ad secundam. Atqui conuenit hoc in speciebus, in quibus fieri potest cõuersio ambarum propositionum simul. & hoc erit, cũ propositio negatiua extiterit vniuersalis: quoniam vtraq; ipsarum redibit ad suã complicitam: propterea φ vniuersalis negatiua conuerteť, & particularis etiam affirmatiua conuertetur. Quod si negatiua fuerit in secunda figura particularis, particularis negatiua non conuertetur, & vniuersalis etiam si conuertetur, erit particularis. Consimiliter in figura

Oõ, qua cõcludit quęsitũ, q̃d p plures figuras oñditur, potest ad eas itẽ plures figuras resolui, pter concludentẽ particularem negatiuam: quia non conuertitur.

tertia,

tertia, si negatiua fuerit vniuersalis, poterunt redire propositiones suæ ad primam figuram: quia negatiua vniuersalis conuertetur, & affirmatiua etiam conuertetur particulariter, siue fuerit vniuersalis, siue particularis. Quòd si negatiua fuerit particularis, nō resoluetur syllogismus ad secundam figuram, quia negatiua non conuertetur. Iam igitur manifestum est ex hoc sermone, quales syllogismorum species ex tribus generibus syllogismorum communicantes in quæsito vno, quales inquam resolui possunt ad se inuicem, & in quibus fieri non potest hoc.

De Syllogismis ex propositionibus infinitis, & priuatorijs: ac ipsarum & simplicium consequentijs. Cap. III.

Differt autem aliquid in construendo ac destruēdo existimare, aut idem, aut diuersum significare, non esse hoc, & esse non hoc: quemadmodum, non esse album, & esse nō album. neq; enim idem significant, neq; est negatio eius, quod est, esse album, hoc quod est, esse non album, sed non esse album. Hæc autem huius ratio. nanq; similiter se habet, potest ambulare, & potest nō ambulare, ei quod est, est albū, ad hoc, quod est, est non album: & scit bonum, ad scit non bonum. nam scit bonū, aut est sciens bonum, nihil differt, neq; potest ambulare, aut est potens ambulare. quare & opposita, non potest ambulare, non est potens ambulare. Si igitur, non est potens ambulare, idem significat, & est potens non ambulare, aut haud ambulare, eadem vtiq; simul eidem inerunt. idem enim potest & ambulare, & non ambulare: & est consultus boni, & non boni. dictio autem & negatio oppositę non insunt simul eidem. Quemadmodum igitur non est idem, non scire bonum, & scire bonum: neque esse non bonum, et non esse bonum idē (eorum enim, quæ proportionem habent inter se, si altera sint diuersa, & altera) neque esse non æquale, & non esse ęquale. illi enim subijcitur aliquid existēti non æquali, & hoc est inæquale: huic vero nihil: quocirca æquale quidem, aut inæquale non omne: æquale autem, aut non æquale omne. Amplius, est non album lignum, & non est album lignum, non simul sunt. si enim est lignum non album, erit lignum: quod autem non est album lignum, non necesse lignum esse. quare manifestum, quòd non est eius quod est, est bonum, negatio, est non bonum. Si itaque de omni vno, aut dictio aut negatio vera, si non est negatio, planum quòd affirmatio quodammodo esse posset: affirmationis vero omnis negatio est: & huius igitur, non est non bonum.

ἐπιστήμων

Enunciationum simplicium, ac infinitarum, seu transpositarum per varia exempla dispositio.

Propō affirmatiua sīplex. Est album	Propō negatiua simplex. Non est album.
Negatiua infinita, seu transposita. Non est non album.	Affirmatiua infinita, seu transposita. Est non album.

Exemplum manifestius.

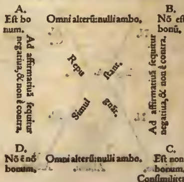
Affirmatiua sim. in min⁹. Est æquale.	Negatiua simplex in plus. Non est æquale.
Negatiua trāsposita ī plus. Non est non æquale.	Affir. trāsposita in minus. Est non æquale.

Exemplum manifestius, apposito subiecto ipsi propositioni.

Affirmatiua simplex. Lignum est album.	Negatiua simplex. Lignum nō est album.
Negatiua infinita. Lignum nō est nō albū.	Affirmatiua infinita. Lignum est non albū.

Habent aūt ad se inuicem ordinē hunc. Sit esse bonum, in quo A: nō esse bonū, in quo B: esse non bonū, in quo C, sub B: non esse nō bonū, in quo D, sub A. Oi itaq; inerit aut A, aut B, & nulli eidem: & aut C, aut D, & nulli eidē: & cui C, necesse B oi inesse. si. n. verum dicere, q; est nō albū, & q; non est albū, verū: impoſe. n. simul esse albū, & esse non albū: aut esse lignū non albū, et esse lignū albū. quare si non affirmatio, negatio inerit. C vero ipsi B non semp. quod. n. oino non lignū, neq; lignū erit nō albū. E cōuerso igit D oi, cui A. nāq; aut C, aut D. qm vero non possibile esse simul non album & album, ipsum D inerit: de existente. n. albo verum dicere, q; non est non albū: A aūt de D non oi: nanq; de eo, quod penitus non est lignū, non verū dicere, quod est lignū album: quare D verum, A autem non verum, qm lignum album. Planum vero, q; & A C nulli eidem: et si B, & D contingit alicui eidem inesse.

Propositionum simplicium et infinitarum, seu transpositarum ordo, ac consequentiæ.

Consimiliter

Consilr se habent & priuationes ad pdica-mēta hæc pōne. æquale, in quo A: nō æquale, i quo B: iæquale, in quo C: nō iæquale, i quo D.

Propositionum simplicium, ac priuatoriarum ordo, ac consequentiæ.

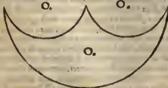
A. Est æquale. — Omni alterū: nulli ambo. — B. Nō est æqle

Ad hanc alia sequitur, & non è contra. — Repugnant. — Simul uerificantur. — Ad hanc alia sequitur, & non è contra.

D. Nō ē inæquale. — Omni alterū: nulli ambo. — C. Est inæquale.

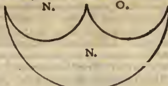
Et in pluribus autem, quorum his quidem inest, illis vero non inest idem, negatio quidem similiter verificari posset, quòd non sunt alba omnia, aut quòd nō est album vnumquodque. quòd autem est non album vnumquodq;, aut omnia sunt non alba, falsum. Consimiliter autem & eius quod est, est omne animal album, non hoc quod est, est non albū omne animal, negatio (ambæ enim falsæ) sed hoc, non est oē aial albū. Qm̄ vero manifestum, φ diuersum significat, est nō album, & non est album: & illud quidem affirmatio, hoc autem negatio: manifestū, quòd non est idem modus ostendendi vtrunq;. vt quoniam quodcunq; sit animal, non est albū, aut contingit non esse album: & φ verum dicere non album, hoc enim est eē nō albū. sed de eo, quodcunq; sit album, verum dicere, est album, siue non album, idem modus. Cōstructiue enim ambo per primam monstrantur figuram. verum enim & eē similiter ordinanē. eius. n. quod est, verū dicere albū, non hoc qd' est, verū dicere nō albū, negatio: sed non verū dicere albū. Si itaq; verū est dicere, quodcunq; sit homo, musicū esse, aut non musicum esse, quodcunq; sit animal, accipiendum, aut esse musicū, aut esse non musicū: & ostensum est.

Musicum. Animal. Homo.
Non musicum.

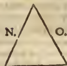

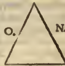
Non esse autem musicum, quodcunque sit homo, destructiue mostratur secundum dictos modos tres.

Musicum. Animal. Homo.

Animal. Animal.

Musicū. N. Hō. Musicū. N. Homo.

Simpliciter autem, quando sic se habent A & B, vt simul quidem eidem non contingant, omni autem ex necessitate alterum: & rursus C ad D eōsimiliter: sequit aūt ex C A, & nō conuertit: & ex B D sequetur, & non conuertetur: & A, & D contingunt eidem: B vero, et C non contingunt. Primū igitur, quòd ex B sequitur D, hinc manifestum. qm̄ enim ex C D alterum ex necessitate omni: cui autē B nōn contingit C, eò φ simul infert A: A vero et B non contingunt eidē: planum φ D sequetur. Rursus, qm̄ C non conuertitur cum A: omni autē C, aut D: contingit A D eidem inesse. B vero et C nō contingit, eo φ A consequitur ex C. accidit. n. impossibile quoddā. Manifestū igitur, φ neq; B eū D conuertit, qm̄ accidit simul D et A inesse.

Simplicium, ac transpositarum propositionū ordo, ac consequentiæ in terminis ignotis: mutato tamen à prioribus terminorum ordine. nos autem clarioris intelligentiæ gratia, notos etiam terminos apposuimus.

A. Non est bonum. — Prima suppositio. Nulli ambo: omni alterū. — B. Est bonum.

Tertia suppositio. Ex C sequit A, & nō è cōtra. — Secūdum Simul. — mōstrādū. stant. — Tertium Nō simul — mōstrādū. stant. — Pri. mōstrā. 4. pars pri. Ex B sequit D: & nō è cōtra.

C. Est non bonum. — Nulli ambo: omni alterū. Secunda suppositio. — D. Non est n bonū. Accidit

Log. cū cōm. Auer. N

Accidit autem quãdoq; et in tali terminorum ordine decipi, eo q nõ recte accipiuntur opposita, quorum alterum necesse est omni inesse. Quemadmodum si A, & B non contingunt simul eidem, necesse autem alterum inesse, cui non alterum: & rursus C, & D consimiliter. * ex quo aũt omni C sequatur A: accidet eni cui D ipsum B iesse ex necessitate: quod est falsum. Sit enim accepta negatio eorum quæ A B, quæ est in quo F: & rursus eorum quę C D, quæ est i quo H: necesse igitur omni aut A, aut F: aut enim dictionem, aut negationem. & iterum vel C, vel H: dictio nãq;, & negatio. & cui C omni, suppositum fuit A: quare H cui omni F. Rursus, quoniam eorum quæ F B omni alterum, & eorum quę H D consimiliter: sequitur autem ex F H, & ex D sequetur B. hoc enim scimus. si igitur ex C A, & ex D B. hoc autem falsum: econuerso enim erant in sic se habentibus consequentia. Non enim fortasse necessarium omni A, aut F: neq; F, aut B. non enim F est negatio ipsius * A. nã boni negatio, nõ bonum. non est autem idem non bonũ ei, quod est, neq; bonum, neq; nõ bonum. Silr autem & in C D. negationes. n. acceptæ duæ sunt.

* a.l. cui sũt C omni

* Io. Gr. & Magent. legunt B.

Ex hac figura monstrat deceptio, de qua Aristoteles in texto.

Neq; non est nõ bonũ, neq; est non bonũ.
Negatiõ vtrarunque.

De Syllogismis ex propositionibus infinitis, & priuatonis, ac ipsarum consequentijs. Cap. III.

Hic decl̃at nõ eẽ candẽ in sig̃ando negatiuã cũ infinita.

Accidit autem deceptio in syllogismo, eo q existimatur, q enunciatio ĩfinita & negatiua sunt vna & eadem. & hoc, quoniam accidit propter istud, vnum ex duobus: aut, vt existimetur, q concludens sit non concludens: & hoc cùm cadit enunciatio infinita in loco, in quo si caderet negatiua, fieri non posset, vt esset syllogismus, & existimatur quòd infinita sit negatiua, & tamẽ in veritate est ĩfinita: & hoc, cùm cadit propositio infinita ita, vt de ea existimemus q sit negatiua in loco, in quo non prohibetur syllogismus, qum sit concludens. Quod autem remouet deceptionem istam est, vt scias, q hoc, quod dicimus, aliqd est non album, & aliquid non est album, non significãt super re vna, quòdq; negatio huius, Zñad est album, non est, quod dicimus, Zñad est non album: sed quod dicimus, Zñad non est album. & hoc, quoniã proportio huius, quod dicimus, Zñad est albũ, ad hoc, quod dicimus, Zñad est nõ album, est proportio eius, quod dicimus, possibile est, q Zñad ambulet, ad hoc, quod dicimus, possibile est, q Zñad non ambulet. Proportio autem huius, quod dicimus, Zñad est albũ, ad hoc, quod dicimus, Zñad non est albũ, est proportio eius, quod dicimus, possibile est, q Zñad ambulet, ad hoc, quod dicimus, non possibile est, q Zñad ambulet: & quemadmodum duæ possibiles sunt duæ enunciationes affirmatiuæ, veluti declaratum fuit in libro præcedente, consimiliter Zñad est album, & Zñad est non album, sunt duæ enunciationes affirmatiuæ. Quòd si hoc, quod dicimus, Zñad est non album, esset in gradu eius, quod dicimus, Zñad nõ est albũm, oporteret, vt res omnis, aut esset album, aut non album: quemadmodum sequitur, vt res omnis, aut sit album, aut non sit album, attamen manifestum q de nõ entibus, & de multis etiam entibus non vere proferimus, q sint alba, aut sint non alba: sed q sint alba, aut non sint alba vere profertur de omnibus. Amplius, si hoc, quod dicimus, Zñad potest non ambulare, esset in gradu eius quod dicimus, Zñad non potest ambulare, affirmatio & negatio coniungerentur in vno & eodem. quoniam quemadmodũ, quod dicimus de Zñad, q potest ambulare & non ambulare verificatur simul, consimiliter & hoc, quod est posse & non posse, hoc est si intentio negationis in hoc fuerit intentio priuationis, planũ q posse & non posse non cõiungentur simul in vno & eodem. Enunciatio igitur infinita differt à negatiua: quoniam aliquãdo inuenitur ipsa simul cum sua opposita in vno & eodem: aliqñ autem caret subiectũ vtraque ipsarum, enunciatio vero negatiua & affirmatiua nunq; complicantur simul in vno & eodem, neq; est aliquid, quod careat vtroq;. & propterea quod dicimus, Socrates est iustus, & Socrates est nõ iustus, sunt simul falsa, cùm fuerit Socrates mortuus. sed quod dicimus, Socrates est iustus, et Socrates non est iustus, diuidunt verum & falsum, hoc est, q non potest Socrates non disponi per alterum istorum, siue fuerit mortuus, siue viuus. cõsimiliter, si dicamus de Zñad quòd potest ambulare, & q non potest ambulare, vnum ipsorum est verum, & alterum falsum, eumq; extiterint enunciationes infinitæ affirmatiuæ habebunt negatiuas. Cùm autem comparantur enunciationes simplices & infinitæ affirmatiuæ & negatiuæ, apparent ad seinuicem binę proportiones, proportio oppositionis, & proportio affirmationis. Ponamus igitur loco affirmatiuæ simplicis, quę est Zñad est bonum, literam A: & loco negatiuæ simplicis quæ est Zñad non est bonum, literam B: & loco affirmatiuæ infinitæ, quæ est Zñad est non bonũ, literam D: et loco negatiuæ ipsius, quæ est Zñad nõn est non bonum, literam C: & ponamus sub A C, & sub B D. omni igitur inest A, aut B: & nõ possunt coniungi in vno, quoniam vnum ipsorum est affirmatiuum, & alterum negatiuũ. consimiliter se habebit C cum D, cùm horum quidem vnum sit affirmatiuum, & alterum negatiuum. & manifestum etiam est, quòd cuicunque inest D, ex necessitate omni illi inest B. si enim verum est, quod dicimus, est non bonum, verum etiam erit, quod dicimus, non est bonum. de eo nanq;

Nota hic q nõ ente non dici nomen infinitum.

Nota differentiam inter enunciationẽ infinitã, & negatiuã: qñ infinita sit cũ affirmatiua sibi opposita pñt qñq; de eodẽ verificari, quãque est falsa, si subiectum vtroque careat: sed negatiua cũ sua affirmatiua opposita semper diuidunt verum & falsum in oĩb' entibus.

Nota duas proportiones inter simplices & infinitas affirmatiuas & negatiuas.

nanq; oportet quòd verificetur, quòd est bonum, aut non est bonum. cùm igitur falsum de ipso sit, quòd est bonum, sequitur vt verum sit de eo, quòd non est bonum, ergo cuicunq; inest D, illi omni inest B: quoniam B sequitur ex D, & est cùm fuerit D, sed non cõuertitur ita, vt D insit omni illi cui inest B. quoniam cùm fuerit Zĳad non ens, uerificatur de eo quod non est bonum, & tamen nõ vere profertur de ipso, quòd est non bonum. ista igitur est dispositio D cùm B infra consequentia. Dispositio autem A cum C se habet in contrarium huius: hoc est, quoniam C sequitur A, & est cùm fuerit A, et nõ conuertitur ita, vt A sequatur C, & sit quando ipsum est. quoniã de quo vere proferimus quòd est bonum, de eodem vere dicimus, quòd non est non bonũ: quoniam de eo uerificabitur, aut quòd non est nõ bonum, aut quòd est non bonum: & non conuertitur hoc ita, vt de quocunque vere dicamus, quòd non est non bonum, de eodem etiam vere possimus dicere, quòd est bonum. quoniam de Zĳad non ente vere proferimus, quòd non est non bonum, quoniam fieri non potest, ut de eo non verificetur, aut quòd est non bonum, aut quòd non est non bonum: quoniam duæ orationes istæ ita se habent, vt vna sit affirmatiua & altera negatiua: & fieri non potest, vt aliquid sit, cui alterum istorum non insit: neque etiam coniungi possunt in aliquo simul. Cùm hoc igitur ita sit, planum quòd fieri non potest, vt C quæ est negatiua infinita, & B quæ est negatiua simplex, coniungantur in vno & eodem. quoniam de quo verificatur A, de eo verificatur C: & de quo verificatur A, de eo falsificatur B: quoniam vna ipsarum affirmatiua, & altera negatiua: igitur de quo verificatur C, de eo est falsum B. Sed D quæ est affirmatiua infinita, & A quæ est affirmatiua simplex, coniunguntur in aliquo vno: quoniam non est opus, vt D sit in eo, in quo est B. sed res se habet in contrarium, hoc est, vt B sit in eo, in quo est D. Sed iam existimatur, vt A quæ est affirmatiua simplex, & D quæ est affirmatiua infinita, sint opposita. quoniam posuimus quòd si est D, & B, et A sunt opposita: hoc est, quoniam cùm est vnum ipsorum, alterum tollitur, & non potest aliquid esse sine altero ipsorum, ergo D & A sunt in hac dispositione. Verum si D & A fuerint opposita per modum negationis & affirmationis, sequeretur quòd si esset B, esset etiã D: quod est falsum & cõtrarium ei quod monstratum fuit: quoniam oportet vt D uerificetur de B, cùm de ipso falsificetur A. sed fieri potest, cùm posuerimus C sequi ex A, & A non sequi ex C, vt monstremus ex hoc, quòd B sequitur ex D, quodq; hoc non cõuertitur: quodq; fieri non potest, vt simul coniungantur C & B, sed fieri vtique potest, vt A & D simul coaptentur. Quòd cùm ita fuerit, manifestum quòd fieri nequit, vt B & C coniungantur simul in aliquo vno: quoniam B comprehenditur in D. & cũ est D, nõ est C, quoniam vnum ipsorum affirmatiuum est, & alterum negatiuum, sed fieri vtique potest, vt D & A coniungantur in aliquo vno: quoniam A non continetur in C, immo in aliquo tempore est C, in quo non est A. Cùm ergo res omnis ita se habuerit, ut ipsi insit A, aut B, & D inuenitur aliquando in A, & aliquãdo in B. Sed fieri etiam potest, ut ostendamus per demonstrationem aliam, quòd si C sequatur ex A, quòd B sequitur ex D, & quòd B & C non coniunguntur: quodque fieri potest vt D & A coniungantur. & hoc, quoniam si C comprehenditur in A, & de re omni verificatur aut D, aut C, sequitur vt D vere enuntietur de B absque C, quoniam C comprehenditur in opposito ipsius B, quod est A. cùm igitur C comprehendatur in A, B comprehendetur in D: cumq; C comprehendatur in A, & B comprehendetur in D: planum quòd C & B coniungi nequeunt in aliquo vno: quodq; hoc fieri vtique potest in D & A. Hoc autem, quod accidit in enunciationibus indiuiduis infinitis ac simplicibus, accidit etiam consimiliter in priuatiuis ac simplicibus. & quemadmodum negatiua affirmatiuæ singularis simplicis non est infinita simplex affirmatiua, eodem pacto negatiua affirmatiuæ simplicis vniuersalis non est affirmatiua vniuersalis infinita, puta in exemplo, non est negatio huius, quod dicimus, omnis homo est album, hoc quod dicimus, omnis homo est non album. sed hoc, quod dicimus, non est omnis homo album. Causa autem huius ea est, quam supra diximus. & hoc, quoniã ista, quæ dicimus, omnis homo est albũ, & omnis homo est non album, sunt falsã simul, & nõ inest alterum ipsorum ex necessitate vnicuique, quemadmodum se habet dispositio i hoc, quod dicimus, omnis homo est album, & non omnis homo est album: ergo syllogismus concludens, omnis homo est non album, est alius à syllogismo concludente, nullus homo est album. & hoc est, quod dicebamus, quòd omnis homo est non album, est affirmatiua. & propterea ostensum fuit, quòd non cõcluditur nisi in prima figura. sed quod dicimus, nullus homo est albũ, est negatiua vniuersalis, & concluditur in prima ac secunda figuris. & hoc in specie vna primæ figuræ, & in duabus speciebus secundæ: quare cõcludetur in tribus syllogismorum speciebus. Consimiliter cùm fuerit propositio minor in prima figura infinita, non oportet, vt existimemus quòd non concludat: quemadmodum se habet dispositio, cùm extiterit negatiua. Neq; etiam cùm fuerint ambæ propositiones infinitæ, disponuntur eo modo, quo disponebantur negatiuæ. nam propositio infinita distinguitur à negatiua, quoniam dictio infinitans est pars propositionis: & propterea super ipsam cadit etiam dictio negationis: sed dictio negationis non est pars propositionis: & ob hoc prædicatum affirmatiuæ ad subiectum eiusdem est idem cum prædicato negatiuæ, ac subiecto suo. Sed iam perfectæ sunt intentiones, quas comprehendit tractatus iste.

Nota nomẽ infinitum nõ prædicari de non ente.

Alia demõstratio, quòd si C sequatur ex A, ipsum etiam B sequatur ex D.

Idem est iudiciũ de priuatiuis, & infinitis.

Cum fuerit minor infinita, i prima figura est syllis.

Dictio infinita est pars propositionis, ideo super ipsam põt negatio cadere.

ARISTOTELIS PRIORVM RESOLVTORIORVM LIBER SECVNDVS,

cum Auerrois media Expositione,

SVMMA LIBRI,

De Potentijs, Impotentijsq; syllogismi, ac ipsi Annexis,

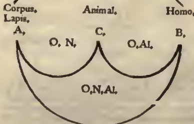
De Potentijs syllogisticis,

Qui Syllogismi plures possint concludere conclusiones. Cap. I,

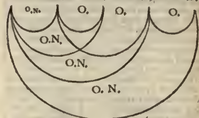
IN quot igitur figuris, & per quales, & quot propositiones, & quando, & quomodo fit syllogismus: Amplius autem, in qualia aspiciẽdum destruenti ac construenti, & quomodo oportet quærere de proposito secũdum qualemcunq; methodum: Amplius autem, per qualem viam accipiemus principia, de singulis iã transegimus,

Sed quoniam alij syllogismorum vniuersales sunt, alij secundum partẽ: vniuersales omnes semper plura ratiocinantur: ex ijs vero qui in parte, affirmatiui quidem plura, negatiui autem conclusionem solam, aliæ nanque propositiones conuertuntur: priuatiua vero non conuertitur. Conclusio autem aliquid de aliquo est: quare alij quidẽ syllogismi plura ratiocinantur. Quemadmodum si A monstratum est omni B, aut alicui: & B alicui A necessarium iesse. & si A nulli B, & B nulli A. hoc autem diuersum à præcedenti. Si vero alicui non insit, non necesse & B alicui A non inesse: contingit enim omni inesse. Hæc itaq; communis omnium causa, & eorum qui vniuersaliter, & eorum qui secundum partem.

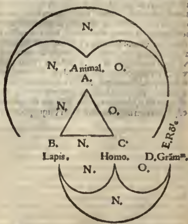
Coniugationes tres, concludẽtes conclusionẽ primo intentã, mox & aliã ex cõclusionis conuersione.

Est autem de vniuersalibus & aliter dicere. quæcunq; enim aut sub medio sunt, aut sub conclusione, omnium erit idem syllogismus: si hæc in medio, illa in conclusione posita fuerint. Vt si A B conclusio per C, quęcunq; sub B, aut C sunt, necesse de omnibus dici A. Si enim D in toto B; B vero in A: & D erit in A. Rursus, si E in toto C; C autem in A: & E in A erit. Consimiliter & si priuatiuus syllogismus.

Coniugationes vlsa [illegible], affirmatiua s. & negatiua, cõcludentes plures conclusiones ex dicto de omni, & dicto de nullo.

In secunda autem figura, quod sub conclusione solum erit ratiocinari. Veluti si A nulli B: C autem omni: cõclusio quod B nulli C. Si igitur D sub C est, planum, quòd B non est ipsi. Iis vero quæ sub A, quod non inest, non manifestũ per syllogismum, atqui nõ inest ipsi E, si est sub A: sed B quidem inesse nulli C, monstratum est per syllogismum: ipsi vero A non inesse indemonstratum sumptum est. quare non propter syllogismum accidit B non inesse ipsi E,

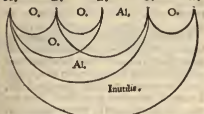
Coniugatio hæc, termino assũpto sub minori concludit aliam cõclusionem in prĩa figura, sub medio ṽo non cõcludit per syllm, nisi facta maioris cõuersione: cõsequenter concludit p dictum de nullo.

In his vero quæ sunt in parte, eorum quidem quæ sub conclusione sunt, non erit necessarium

cessarium: (nõ enim fit syllogismus, quando hæc accepta fuerit in parte) eorum vero quæ sub medio, erit omnium, præter quàm quod non per syllogismum. Vt si A omni B; B vero alicui C. eius enim, quod sub C positum est, nõ erit syllogismus: eius vero, quod sub B erit, sed non propter antea factum.

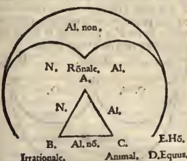
Conlugatio hæc particularis præter primam concl., termino assumpto sub medio cõcludit aliam cõclusionem: sub minori vero nulla est, q maior est particularis.

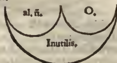
Mãsuetũ. Rõnale. Risibile. Animal. Homo.
A. B. E. C. D.

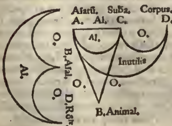
Cõsistit autem & in alijs figuris. eius enim quod sub conclusione, non erit: alterius vero erit: præterq̃ q non propter syll'm: sed quemadmodum & in vniuersalibus, ex indemonstrabili ppositione, quę sub medio erant, monstrabantur. quare neq; ibi erit, aut & in his.

Conlugatio hæc particularis in secunda figura, termino assumpto sub minori nihil cõcludit, q maior est particularis: assumpto vero sub medio cõcludit aliã cõclusionẽ, vim vtilis.

Conlugatio hæc in tercia figura, eadẽ regit lege, vt & superior ĩ secunda.

Tractatus Secundus libri de Syllogismo.

Qui Syllogismi plures cõcludant cõclusiones. Ca. I.

Ixit. Sed posteaquam declarauimus per quot figuras erunt sermones syllogistici, et per quales species propositionum, eas videlicet propositiones, in qbus est intentio dicti de omni, & per quot propositiones erunt, quodq; ipsę sunt duæ, & quando erit, & quando non erit syllogismus, & hoc quãdo non inuenitur inter ipsas terminus medius communicans: Et diximus de qualitate cuiuscunq; trium figurarum, q est ordo medij termini intra ambas extremitates: & diximus cum hoc, quę ex quatuor quæsitis in quali quærantur figura, hoc est affirmatiuo ac negatiuo vniuersalibus, & affirmatiuo ac negatiuo particularibus: Et determinauimus post hoc qualitatem inquisitionis super quęsito absolute, & per qualem viam accipiuntur propositiones syllogismi, & faciamus ipsas, ac quomodo resoluatur omnis sermo syllogisticus ad cõpositionem, ex qua fuit cõpositus: Dicamus nunc, quoniam syllogismorum omnium alij concludunt conclusiones vniuersales alij vero conclusiones particulares, q accidit vt syllogismi concludentes vniuersales ex consequenti concludant præter conclusionem primam conclusiones plures. Sed ex syllogismis concludentibus conclusiones particulares, accidit vt illi, q concludunt affirmatiuas particulares, concludant conclusiones plures cum prima conclusione: qui vero concludunt particulares negatiuas, non concludunt nisi conclusionem primã. Causa autem in hoc est: quoniam conclusiones vniuersales & particulares affirmatiuæ conuertuntur, negatiua vero particularis non conuertitur: quare accidit, vt syllogismus concludens conclusionem vniuersalem affirmatiuam concludat etiam particularem, quæ continetur sub hac vniuersali, & particularem, in quam conuertitur vniuersalis affirmatiua, item accidit vt cõcludens vniuersalem affirmatiuam, concludat etiam ipsam conuersam, sed non accidit, vt concludens negatiuam particularem, concludat aliam ab ipsa, quoniam neque conuertitur, neq; continet aliam. Secundum igitur hunc modum, accidit vni & eidem syllogismo, vt concludat conclusiones plures vna: præterquam quòd prima quidem, quam per se concludit, est vna, reliquas vero ab hac concludit, secundum quòd sequuntur conclusionem primam & mediante illa, & sunt quasi conclusiones per accidens. & propterea tales non fuere connumeratæ intra conclusiones syllogisticas in tractatu primo: & errauerunt in hoc Antiqui enarratores, quoniam cõnumerauerunt ipsas. Sed posset etiam aliquis existimare, quòd ex vno & eodem syllogismo essent plures conclusiones vna secũdum alium modum: præterquam q hoc est secundum existimationem, non autem secundum veritatem. Hoc igitur accidit in prima figura secũdum duos modos. Quorum vnus est, cùm exposuimus, quòd aliquod prædicatum prædicatur de aliquo subiecto, & sit manifestum apud nos, q aliquid subijcitur subiecto quæsiti: existimatur. n. cùm monstratum fuerit prędicatum quęsiti inesse subiecto quæsiti, quòd iam ex hoc sit manifestum, ipsum inesse etiam subiecto subiecti. Puta, in exẽplo, si fuerit quæsitum, an mundus sit nouum, & declaratum fuerit ex hoc, quòd cœli sunt noua, & hoc extiterit per se manifestum, quòd cœli sunt pars mundi, & hoc est vnum ex ijs, quo existimatur ex syllogismo vno esse secundum modum istum plures conclusiones vna. sed hoc non est verum, quoniam hoc quod dicimus, cœli sunt noua, in hoc exemplo concluditur per duas propõnes,

Syllog' omnium, quæ dicta sũt in primo priorum.

Sylli vles concludunt plres cõclõnes & pticulares affirmatiui.

Sylli cõcludẽs pticularem negatiuã vnam tm̃ conclusionẽ concludit.

Quãuis syllogism' vn' concludere possit plures cõclusiones: primã tñ per se cõcludit, alias vero per accñs, rõne cõuersionis.

Hic notant duo alij modi, qb' vnus syll's existimatur posse concludere plres conclõnes, non tamen sm veritatem.

quarū vna est, ꝙ cœli sunt pars mundi:& altera ꝙ omnes partes mundi sunt noua: & sequitur ex hoc, quòd cœli sunt noua. Modus vero alius est, cùm declarauerimus, quòd aliquid inest subiecto duarum propositionum, & fit manifestum per se, ꝙ terminus medius in duabus propositionibus comprehendit sub se subiectum aliud simul cum subiecto quæsiti. iam enim existimabitur, ꝙ ex hoc concludantur conclusiones plures vna: quarum vna est cōclusio quęsita, altera vero, cuius subiectum continetur sub medio termino simul cum subiecto quæsiti. Puta in exemplo, si monstratum fuerit, ꝙ mundus est nouum per duas propositiones, quarum altera sit, ꝙ mundus est compositum ex partibus:& altera, quòd compositum est nouū. iam enim existimatur, quòd ex binis istis propositionibus binæ conclusiones concludantur: quarum vna est, ꝙ mundus est nouum:& altera, quòd corpus est nouum. manifestum enim est per se, ꝙ corpus comprehēditur sub composito, quemadmodum sub ipso comprehenditur mundus. & vtplurimum accidit hoc, cùm maior fuerit manifesta ex syllogismo. sed in veritate sunt duo syllogismi communicantes in maiore propositione, & separati in minore. Et hoc ꝑ se accidit in prima figura, quoniam cōcludit negatiuas vniuersales, quemadmodum accidebat, cùm concludebat affirmatiuas vniuersales. In ijs vero, qui concludunt particulares, nō accidit species ista conclusionum, vt sint vniuersales, quia subiectum suum intret sub subiectum cōclusionis, quoniam conclusio est particularis: sed accidit species secūda, eo ꝙ maior propositio est vniuersalis in omnibus syllogismis istius figuræ vniuersalibus ac particularibus. Sed in secunda figura accidit, vt existimetur ꝙ in vniuersalibus syllogismis concludatur conclusio sua, & quod comprehenditur sub subiecto conclusionis, eo ꝙ hoc approximat principio existimationis, sed in veritate est conclusio syllogismi in prima figura, hoc est, ꝙ maior extremitas insit subiecto subiecti sui. nō autem existimatur quòd concludat simul cum sua conclusione id, quod est subiectum medio termino. quoniam, si hoc vtiq; concluditur, concluditur quidem secundum ordinem secundæ figuræ. Sed cogitatio non cadit naturaliter secundum mensuram conclusionis in secūda figura, quemadmodum cadit omne hoc in prima figura. et propterea videtur, ꝙ maiorem extremitatem inesse illi, quod subijcitur medio termino, in secūda figura fit per secundum syllogismum, & non existimatur, ꝙ concludatur per syllogismum primum, per contrarium eius, quod subijcitur subiecto conclusionis. Puta in exemplo, corpus cœleste non est nouum: & corpus compositum est nouum: et sequitur ex hoc syllogismo ꝙ corpus cœleste non est compositum, & quòd orbis stellarum fixarum non est compositus: quoniam manifestum est per se, quòd cōprehenditur sub corpore cœlesti. Si autem existimaret aliquis, quòd sequeretur ex hoc syllogismo maiorem extremitatem inesse ei, quod subijcitur medio termino; quoniam cùm fuerit per se manifestum, quòd elementa nō sunt noua, iam non sequitur ex hoc quòd elementa non sunt composita, nisi per alium syllogismum à syllogismo, ex quo sequitur, quòd corpus cœleste non est cōpositum, & hoc secundum veritatem & secundum principium existimationis. Et consimiliter se habet dispositio in tertia figura: hoc est, quia non existimatur, quòd cōcludat simul cum conclusione sua, nisi maiorem extremitatem inesse illi, quod subijcitur minori extremitati tantū, non autē illi, quod subijcitur medio termino. & propterea non existimamus in syllogismis particularibus, ꝙ concludant aliud à conclusione sua, quod subiectū quæsitorum est particulare.

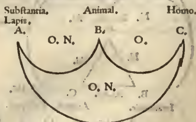
Modi duo pri⁹ dicti sūt i modis vlib⁹ primæ figurę, sed nō in particularibus: qm̄ conclusio ē particularis, quæ fieret maior, & sylls inutilis. In secunda figura hi duo modi ñ sūt.

In tertia etiā figura sūt vn⁹ modus tm̄.

De eo quod est ex falsis ratiocinari.
Prima figura. Cap. II.

Est itaq; ita se habere, vt verę sint propositiones, per quas sylls: est autem vt falsæ: est vero, vt hæc quidem vera, illa autem falsa. cæterum conclusio aut vera, aut falsa ex necessitate. Ex veris igitur nō est falsum ratiocinari. ex falsis autem est verū, præter q̄ ꝙ nō propter quid, sed quiā. eius.n. quod est propter quid, nō est ex falsis syllogismus. ob quam vero causam, in sequentibus dicetur.

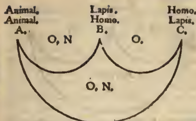
Primum ergo, ꝙ ex veris nō possumus falsum ratiocinari hinc manifestum. Si.n. A existente, necesse est B esse: B non inexistente, necesse est A nō esse. si igitur verum est A, necesse est B verum ēē: aut accidet idem simul esse, & non esse. hoc autem impossibile. Non autem, quoniā positus est A vnus terminus, existimetur contingere vno aliquo existente, ex necessitate aliquid accidere: non.n. possibile. quod enī accidit ex necessitate, conclusio est: per quæ autem hoc fit, minima tres termini: bina vero interualla, et propositiones. Si itaq; verum est, cui B iest ipsum, A omni: cui autem C, ipsum B: cui C necesse est A inesse. & non potest hoc falsum esse: simul enim inerit idem, & non inerit. A igitur tanquam vnum ponitur duę propositiones simul acceptæ. Consimiliter autem & in priuatiuis se habet. non enim est ex veris monstrare falsum.

Cōiugatio bina ex veris verū cōcludentes.

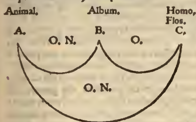
Ex falsis aūt verū est ratiocinari, & vtrisq; ꝓpositionibus exñtibus falsis, & vna. hac aūt non vtralibet, sed secunda, si totā accipiat falsam: si vero nō tota accipiat, est, vtralibet. Sit enim A toti C inexistens, eorū aūt quæ B nulli, neq; B ipsi C. contingit autē hoc, vt lapidi nulli aīal, & lapis nulli hoī. Si igitur acceptum fuerit A oī B, & B omni C, A omni C ierit. quare ex vtrisq; falsis vera conclusio: oīs.n. homo aīal. Siīr autem & priuatiuum. est.n. A, & B nulli C iesse: A tm̄ oī B: veluti si eisdē acceptis terminis, mediū positum fuerit hō, lapidi.n. & animal, & homo nulli inest: animal vero omni homini. Quare si cui quidem inest, accipit nulli inesse, ex falsis vtrisq; vera erit conclusio.

Consimiliter

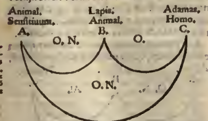
Coniugationes binæ vniuersales, cōcludētes verum ex vtrisque propositionibus in toto falsis.

Consimiliter autem monstrabitur, & si ad aliquid falsa vtraque accepta fuerit.

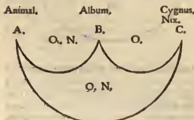
Coniugationes binæ, ex propositionibus in parte falsis, concludētes falsum.

Quòd si altera falsa posita fuerit, prima existente tota falsa, vt ipsa A B, non erit conclusio vera: ipsa vero B C erit. Dico aūt totam falsam cōtrariam: quemadmodū si nulli inexistens, omni acceptū fuit: aut si oī, nulli inesse. Sit.n. A B nulli inexistens, B vero C oi: si B C quidem propositionem veram accepero, A B aūt totā falsam, & A inesse omni B, impossibile conclusionem veram esse: nulli.n. inerat eorum quæ C, siquidē cui B, nulli ipsum A: B vero omni C. Consimiliter autem neque si A omni B inest, & B ipsi C: accepta ꝑo est B C propositio vera, A B autem falsa tota, & A nulli eorum quibus B, cōclusio falsa erit. omni.n. C inerit ipsum A. siquidem ipsum A omni, cui B: B vero omni C. Planum igitur, quod si prima tota accipiatur falsa, siue affirmatiua, siue priuatiua: altera autē vera, non fit vera conclusio.

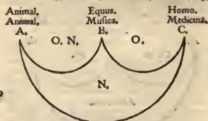
Binæ coniugationes habētes maiorem in toto falsam, minorem veram, non cōcludētes verum.

Cùm vero non tota accipitur falsa, erit. Si enim A inest omni C, alicui autē B, B vero omni C: vt animal cygno quidem omni, albo aūt alicui, album vero omni cygno: si acceptum fuerit A omni B, et B omni C inerit vere: omnis enim cygnus animal. Cōsimiliter & si priuatiuum sit A B. accidit. n. A B quidē alicui inesse, C vero nulli, B autem omni C: vt animal alicui albo, niui autem nulli, album vero omni niui. Si itaque acceptū fuerit A nulli B, B vero omni C, A nulli C inerit.

Coniugationes binæ ex maiori in parte falsa, minori vera, concludētes verum.

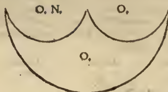
Quòd si A B propositio tota accepta fuerit vera, B C aūt tota falsa, erit syllogismus verus. nil.n. prohibet A B, & C omni inesse, B aūt nulli C: vt quæcunque eiusdem generis species non subalternæ. animal.n. & equo & hoi iest, equus vero nulli hoi. Si itaque acceptum fuerit A omni B, & B omni C, vera erit conclusio, falsa tota existente B C propositione. Consimiliter autem & priuatiua existente A B propositione. contingit enim A & B, & C nulli: quemadmodum ex alio genere speciebus ipsum genus. animal.n. neque musicæ, neque medicinæ inest, neque musica medicinę. Si igitur acceptum fuerit A nulli B, B vero oi C, vera erit conclusio.

Coniugationes binæ ex maiori vera, minori in toto falsa, concludētes verum.

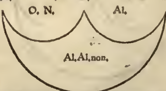
Et si B C non tota falsa, sed ad aliquid, & ita erit conclusio vera. nihil.n. prohibet A & B, & C toti inesse: B tū alicui C: vt genus speciei, ac dr̄ię. animal.n. oi homini, & oi pedestri: hō vero alicui pedestri, & nō oi. Si igitur A omni B, & B omni C acceptū fuerit, A omni C inerit: quod erat verum. Sic autem & priuatiua existēte A B propositione. contingit.n. A & B, & C nulli inesse, B tū alicui C: vt genus ex alio genere speciei & dr̄iæ. animal. n. neque prudentiæ vlli inest, neque speculatiuæ: prudentia vero alicui speculatiuæ. Si igiť acceptū fuerit A nulli B, B aūt omni C, A ierit nulli C. hoc aūt erat verum.

Coniugationes binæ ex maiori vera, minori in parte falsa, concludẽtes verũ.

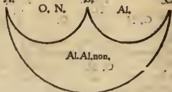
In syllogismis vero qui in parte, contingit & prima propositione tota falsa, altera autem vera, conclusionem veram esse: & prima existente ad aliquid falsa: & hac quidem vera, illa autem quæ in parte, falsa: & vtrisque falsis. Nihil.n.prohibet A nulli quidẽ B inesse, C vero alicui, & B alicui C: veluti animal nulli niui, albo autẽ alicui inest, & nix albo alicui. Si igitur medium positum fuerit nix, primum autem animal: et acceptum fuerit A toti B inesse, B vero alicui C: A B quidẽ tota falsa, B C autem vera, & cõclusio vera. Cõsimiliter autem & priuatiua existẽte A B propositione. accidit.n. A toti B inesse, C vero alicui non inesse, B tamẽ alicui C inesse. vt animal homini quidem omni inest, albo autem alicui non sequitur, homo autẽ alicui albo inest. Quare si medio posito homine, accipiatur A nulli B iesse, B autem alicui C inesse, vera erit cõclusio, falsa existente A B propositione tota.

Coniugationes binę particulares ex maiori tota falsa, minori vera, concludẽtes verũ.

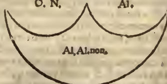
Et si ad aliquid falsa A B propositio, erit conclusio vera. nihil.n.prohibet A & B, & C alicui inesse, et B alicui C inesse: quemadmodum aial alicui honesto, & alicui magno, & honestum alicui magno inesse. Si igitur acceptum fuerit A omni B, & B alicui C: A B quidem propositio ad aliquid falsa erit, B C autem vera, & conclusio vera. Consimiliter autẽ & priuatiua existente A B propositione. ijdem enim termini erunt, & similiter positi ad demonstrationem.

Coniugationes binæ ex maiori parte falsa, minori vera, concludẽtes verum.

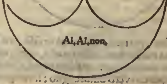
Rursus, si A B quidem vera, B C autem falsa, vera erit conclusio. nihil.n.prohibet A B quidem toti inesse, C autem alicui, & B C nulli inesse: quemadmodum animal cygno quidem omni, nigro autem alicui, cygnus vero nulli nigro. Quare si acceptum fuerit A omni B, & B alicui C, vera erit cõclusio, falso existẽte B C. Cõsimiliter autem & priuatiua accepta A B propositione. accidit enim A B quidem nulli, C vero alicui non inesse, B tamen nulli C: quẽadmodum genus speciei ex alio genere, & accidẽti speciebus ipsius. animal enim numero quidem nulli inest, albo autẽ alicui, numerus autem nulli albo. Si igitur medium positum fuerit numerus, & acceptũ fuerit A quidem nulli B, B vero alicui C, A alicui C non inerit, quod erat verum. & A B quidem propositio vera, B C autem falsa.

Coniugationes binæ ex maiori vera, minori falsa, concludẽtes verum.

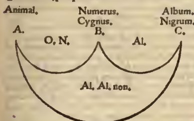
Et si ad aliqd falsa A B, falsa vero B C, erit conclusio vera. nihil.n.prohibet A B alicui, & C alicui inesse vtriq;, B aũt nulli C: veluti si B cõtrarium ipsi C, ambo vero contingentia eidẽ generi. aial.n. alicui albo, & alicui nigro inest: album autem nulli nigro. Si igitur acceptũ fuerit A omni B, & B alicui C, vera erit conclusio. Et si priuatiua accipiatur A B similiter. ijdem enim termini, & sic ponẽtur ad demõstrationẽ.

Coniugationes binæ ex maiori in parte, minori tota falsa, concludẽtes verum.

Et

Et vtrisque autem falsis existentibus, erit conclusio vera. accidit enim A B quidem nulli, C vero alicui inesse, B autem nulli C: quemadmodū genus speciei ex alio genere, & contingenti speciebus ipsius. animal enim numero quidem nulli, albo autem alicui inest, & numerus nulli albo. Si igitur acceptum fuerit A omni B, & B alicui C, conclusio quidem vera, propositiones autē ambæ falsæ. Similiter et priuatiua existente A E. nihil enim prohibet A B quidem toti inesse, C vero alicui nō inesse, & B nulli C: veluti animal cygno quidem omni, nigro autem alicui non inest, cygnus vero nulli nigro. Quare si acceptum fuerit A nulli B, B vero alicui C, A alicui C nō inerit. cōclusio igitur vera, propositiones autem falsæ.

Coniugationes binæ ex vtrisque toto falsis, concludūt verum.

Qualiter fieri possit, ut ex propositionibus falsis fit conclusio uera, & qn̄ erit, et quomodo. Prima figura. Cap. II.

PRopositiones vero, ex quibus erit syllogismus, aliquando erunt simul veræ, aliquando autem erunt simul falsæ: & nonnunquam erit vna ipsarum vera, & altera falsa. illa autem, quæ est falsa, potest esse aliquando falsa in toto, & est ea, de qua verificator suū contrarium: & potest etiam esse falsa sm partem. conclusio autem ex necessitate, aut erit vera, aot erit falsa. Quòd si fuerint ambæ propositiones veræ, fieri oon potest, vt ex ipsis sit conclusio falsa: sed fortasse, cū fuerint ambæ propositiones falsæ, poterit esse cōclusio vera. hoc autem accidet non propter propositiones, sed propter aliam causam, quæ postea declarabit. Quòd autem fieri non possit, vt ex propositionibus veris sit cōclusio falsa, planum sm istum modum. si accipiatur loco propositionum verarum A, et accipiatur loco conclusionis B, manifestum igitur ex definitione syllogismi, q̄ si ponatur A esse, q̄ B etiam erit. qm̄ A est ī gradu antecedentis in syllogismo conditiooali coniuncto, & B in gradu consequentis. manifestum nanq; cùm fuerit antecedens, q̄ erit coosequens: & cùm tollitur consequens, tollitur antecedens. Qoòd si non est hoc, sequit̄ vt sit antecedēs sine cōsequente. sed iam positum fuit, q̄ si est antecedens, est etiam coosequens: quare sequitur vt consequens sit & non sit simul: quod fieri nō potest, & non cohæret. si igitur fuerit A verum ex necessitate, erit etiam B verum. qm̄ si fuerit noo verum, accidet vt B non sit, & A sit. sed iam monstratum fuit hoc fieri oon posse. Non oportet autem vt imagineris A hoc in loco esse rem vnam. acceptum nanq; fuit loco duarum propositionum, quarum proportio vnius ad reliquam est sicut proportio vniuersalis ad particularē. & hoc, quoniam cùm verum extiterit, q̄ A dicatur de omni B: & B dicatur de omoi C: erit etiā ex necessitate, vt A dici de omni C sit verum. quia si non, accidit vt verum non sit verum. Sed quoniam noo oportet, vt propter sublatiooē antecedentis, auferatur consequēs, non sequitur si fuerit A falsum, vt B, quod est cōclusio, sit falsum: quoniam cōsequentia conclusionis ex syllogismo non est consequentia æqualis, hoc est conuertibilis. & hæc eadem demonstratio est vniuersalis syllogismo concludenti negatiuam aut affirmatiuam, hoc est, q̄ fieri non potest, vt ex propositionibus veris sit cōclusio falsa. Sin autem extiterint in syllogismo propositiooes falsæ, fieri potest, vt ex ipsis sequatur cōclusio vera: præterquam quòd non accidet hoc ex quibuscunque, quibus accidit esse falsis, neque ex vtrauis specie duarum specierum falsi, hoc est vniuersalis ao particularis. Atqui si extiterit in hoc maior propositio vniuersaliter falsa, non erit ex syllogismo conclusio vera omnino. sin autem acceptæ fuerint falsæ in parte: aut acceptæ fuerint ambæ propositiooes falsæ: aut accepta fuerit minor tantum falsa: iam fieri potest, vt ex ipsis sit conclusio vera. Sint primum ambæ propositiones falsæ vniuersaliter, dico ex materijs planū esse, q̄ concluduot conclosionem veram. & hoc, qm̄ nihil prohibet, ut A, exempli gratia, quod est maior extremitas, prædicetur prædicatione vera de C, quod est minor extremitas: & A noo insit B, & B cōsimiliter, quod est medius terminus oon insit C, quod est minor extremitas. Cùm igitur acceptum fuerit, q̄ A prædicatur de omni B, & B prædicatur de omoi C, erunt ambæ propositiones falsæ, & conclusio erit vera, puta q̄ A prędicatur de omni C. puta in exemplo, omnis homo lapis: omnis lapis animal: igitur omois homo animal. ambæ. n. propositiones istæ sunt falsæ vniuersaliter, & conclusio vera. Ad huius eiusdem similitudinem accidit in syllogismo vniuersali, qui concludit oegatiuam in prima figura. stat enim aliquando, vt A non insit alicui C, quod est minor extremitas: & A īsit B, quod est medius terminus: & B non insit ipsi C. Si igitur accipiatur q̄ A noo insit alicui B, & B insit omni C, sunt falsę: nisi q̄ concludit, q̄ A noo ioest ipsi C, quod est verum. vt io exēplo, omnis homo lapis, & nullus lapis statua, & oullus homo est statua. Consimiliter ostenditur, cùm fuerint binæ propositiones falsę in parte. Quòd si fuerit altera propositio falsa, & fuerit maior, & falsa in toto, dico q̄ conclusio non erit vera. Monstratio huius. si A non insit alicui B, & B insit omni C: si nos accipiamus, q̄ A inest omoi B, quod est falsum, & accipiamus etiam q̄ B inest omni C, quod est verum, fieri vtiq; nequit, vt A insit omni C, hoc est, vt hoc quod dicimus, A inest omni C, sit verum: et hoc verum fuit, q̄ A non inest alicui, quod subijcitur ipsi B, & C subijcitur ipsi B: quare fieri non potest, vt prædicatio A de C sit vera. Istud autem manifestum est ex dispositione dicti de omni, et hoc cū fuerit & accipiatur maior propositio falsa, siue oegatiua, siue affirmatiua. Sin autem extiterit maior propositio falsa in parte, iam erit conclusio vera. quoniam fieri potest, vt A insit omni C, et alicui B, & B insit omni C. Si igitur accipiatur A prædicari de omni B, & B de omni C: prædicatio A de omni B erit falsa in parte, sed prædicatio B de omni C vera in toto, & conclusio vera in toto. puta in exemplo, omnis cygnus album: & omne album animal: igitur omnis cygnus animal. cooclusio itaq; vera est in toto, et maior falsa in parte, puta quod dicimus, omne album animal. Cōsimiliter autem accidit, cùm fuerit maior propositio vniuersalis negatiua, & accipiatur falsa in parte, puta in exemplo, omnis nix album: & nullum album animal: & conclusio nulla nix

Propō in toto falsa ē, cuius cōtrariū est verum.

Quando ex falsis sequit̄ verum, illud non accidit pp ppōnes, sed alia de cā, vt post dicetur.

Consequentia cōclōnis ex syllō nō est conuertibilis.

Maiori exīstē falsa ī toto, nō sequit̄ cōclō vera.

Nota demōstratiōnē, q̄ maiori existēte vniversaliter falsa non erit conclusio vera.

la oĩx animal, quæ eſt vera. Quòd ſi minor accipiatur falſa in toto, & maior vera in toto, erit aliquando concluſio vera. nihil enim prohibet A ineſſe omni B, & C & B non ineſſe alicui C. Si igitur acceperimus A ineſſe omni B: & B ineſſe omni C: concludetur ꝙ A ineſt omni C, quod eſt verũ: & minor eſt falſa, ꝙ eſt B ineſſe omni C. hoc autem accidit in duabus ſpeciebus exiſtẽtibus ſub vno genere, hoc eſt, quoniam genus prædicatur de ipſis ſimul, & non prædicatur vna ipſarum de altera. Si igitur accipiatur, ꝙ genus ineſt vni ipſarum, eo ꝙ ineſt alteri, quodq; altera ineſt vni ipſarum, poſteaq; acceptum fuerit, ꝙ genus ipſi ineſt à principio, tam accipietur cõcluſio uera ex duabus propoſitionibus, quarum maior eſt vera & minor falſa in toto. puta in exemplo, ſi dicamus, omnis homo equus, & omnis equus animal, igitur omnis homo animal. Conſimiliter accidet, cùm extiterit maior propoſitio negatiua. hoc autẽ accidit in genere ſimul cum ſpeciebus exiſtẽtibus ſub alio genere, hoc eſt, ſi genus negatum fuerit ab vtraq; duarum ſpecierum, & vtraq; duarum ſpecierum negata à ſuo cõiuncto. Cùm igitur acceperimus vnam ipſarum ineſſe alteri, & acceperimus genus non ineſſe ipſi, concludetur genus negari ab eo, à quo accipitur negari, propterea ꝙ negatur ab altero. puta in exemplo, omnis muſica eſt medicina: & nulla medicina eſt animal: igitur nulla muſica eſt animal: quod eſt verum ex duabus propoſitionibus, quarum minor eſt falſa in toto, et maior uera. Conſimiliter ſi minor extiterit falſa ſecundum partem, erit itidem concluſio vera, fieri enim poteſt, vt A inſit vtriq; B, & C, et B inſit alicui C: accipiatur aũt A ineſſe oĩ B, & B ineſſe oĩ C: & cõcludetur ꝙ A ineſt oĩ C, quę eſt concluſio vera ex duabus ꝓpoſitionibus, quarum maior eſt vera in toto, & minor falſa in parte. & hoc accidet in genere, quod ineſt ſpeciei & differentiæ, quemadmodum animal, quod ineſt omni homini, & omni greſſibili, & homo ineſt alicui greſſibili, non autem omni. Si igitur dicam⁹, omne greſſibile homo, & omnis homo animal, ſequitur ex hoc cõcluſio vera, puta, ꝙ omne greſſibile eſt animal. Accidit etiã ꝙ A non inſit alicui B, & C, & B inſit alicui C, quemadmodũ ſe habet genus ſimul cum differentia, & ſpecie, quæ eſt ſub alio genere, vt plãta quæ ineſt nulli homini, et nulli imaginatiuo, & aliquod imaginatiuum eſt homo. Si igitur dicamus, omne imaginatiuum eſt homo: & nullus homo eſt planta: concluditur nobis ꝙ nullum imaginatiuum eſt planta. Et hoc eſt quod accidit concluſioni ſimul cum propoſitionibus falſis in duabus ſpeciebus vniuerſalibus primę figurę.

De modis ꝑticularib⁹ primæ figuræ.

Sed in duabus ſpeciebus particularibus tã fieri poteſt, vt maior propoſitio ſit tota falſa, & altera tota vera, & tamen concluſio ſit vera. hoc autem eſt contrarium ei, quod accidebat in ſpeciebus vniuerſalibus in hac figura. conſimiliter fieri etiam poteſt hoc, cùm extiterit falſa in parte: aut fuerint ambæ falſæ, vel in toto, vel in parte. Quòd igiť concluſio ſit vera cum hoc ꝙ maior ſit falſa in toto, fieri vtiq; poteſt: quoniam nihil prohibet, ꝙ A non inſit ipſi B, & inſit alicui C, & tamen B inſit alicui C. quemadmodum animal ineſt nulli niui: & ineſt alicui albo: & nix ineſt alicui albo. Si igitur dicamus, aliquod album eſt nix, & omnis nix animal, concluditur ꝙ aliquod album eſt animal. & hæc concluſio eſt vera ex duabus propoſitionibus, quarum maior eſt falſa in toto & minor vera. Conſimiliter accidet, cũ extiterit maior propoſitio negatiua. fieri enim poteſt, vt A inſit omni B, & non inſit alicui C, & B inſit alicui C, vt animal ineſt omni homini, & non ineſt alicui albo, et homo ineſt alicui albo. Si igitur dicamus, aliquod albũ homo: & nullus homo animal: concludemus aliquod albũ non eſt animal. & hæc eſt concluſio vera ex duabus propoſitionibus, quarum maior eſt falſa in toto, & minor vera. Conſimiliter accidet, ſi fuerit maior propoſitio falſa in parte. quoniã nihil prohibet A ineſſe alicui B, & alicui C, & B ineſſe alicui C. puta in exemplo, animal ineſt alicui bono, & alicui magno, & bonum ineſt alicui magno. Si igitur dicam⁹ aliquod magnum eſt bonum: & omne bonum eſt animal: concludetur ꝙ aliquod magnũ eſt animal, quæ eſt concluſio vera ex duabus propoſitionibus, quarum maior eſt falſa ĩ parte, & minor vera. Conſimiliter accidit, cũ fuerit maior propoſitio negatiua. hoc autem monſtratur per hos eoſdẽ terminos: vt ſi dicamus, aliquod magnũ eſt bonum: & nullum bonum eſt animal: & cõcluditur nobis ꝙ aliquod magnum non eſt animal. & hoc eſt verũ ex binis propoſitionibus, quarum maior eſt falſa in parte et minor vera. Eodẽ modo ſi propoſitio falſa fuerit minor, erit aliquando ex hoc cõcluſio vera: quoniam fieri poteſt, vt A inſit omni B, & alicui C, & B inſit nulli C. vt in exẽplo animal ineſt omni cygno, & alicui nigro, & cygnus ineſt nulli nigro. Si igitur dicamus aliquod nigrũ eſt cygnus: & omnis cygnus eſt animal: cõcludetur ꝙ aliquod nigrum eſt animal: quod eſt verũ ex duabus propoſitionibus, quarũ minor eſt falſa & maior vera. Conſimiliter accidet, ſi maior extiterit negatiua, quoniam fieri poteſt, vt A non inſit alicui B, et non inſit etiã alicui C, & A inſit nulli C: vt genus proportionatũ ſpeciei alterius generis & accidenti, quod ineſt ſpeciebus illius generis proportionati, puta in exemplo, animal ineſt nulli numero, & nõ ineſt alicui albo, & numerus ineſt nulli albo. Si igitur dicamus, aliquod albũ eſt numerus: & nullus numerus eſt animal: cõcluditur ꝙ aliquod album non eſt animal, quæ eſt concluſio vera ex binis propoſitionibus, quarum maior eſt vera, & minor falſa. Eodem pacto accidet vt ſit cõcluſio vera, cũ major propoſitio falſa extiterit in parte & minor falſa in toto, fieri enim poteſt, vt A inſit alicui B, & alicui C, & B inſit nulli C. hoc autem accidit, cùm B fuerit cõtrarium C, & fuerint ambo accidentia in genere vno: vt animal quod ineſt alicui albo & alicui nigro, et album ineſt nulli nigro. Si igitur dicamus: aliquod album eſt nigrum: & omne nigrum eſt animal: cõcludetur ꝙ aliquod album eſt animal. hæc igitur concluſio eſt vera ex duabus propoſitionibus falſis, quarum maior eſt falſa in parte, & minor in toto. Conſimiliter accidit, cùm extiterit maior propoſitio negatiua. hoc autem monſtratur per hos eoſdem terminos: puta, ſi accipiatur aliquod album eſt nigrum: & nullum nigrum eſt animal: concludetur ꝙ aliquod album non eſt animal, quod eſt verum. Coosimiliter cùm fuerint binæ propoſitiones falſæ, & extiterit maior falſa in toto, accidet aliquando concluſionem eſſe verã. fieri. n. poteſt vt A inſit nulli B, & idem inſit alicui C, B vero inſit nulli C: vt genus, quod ineſt ſpeciei alterius generis, & ineſt accidenti, quod ineſt ſpẽbus ſuis, & hoc accidens non ineſt illi ſpeciei. puta in exemplo, ſi dicamus, aliquod album numerus: & omnis numerus animal: aliquod igitur album animal. iſta igitur * concluſio eſt vera ex binis propoſitionibus falſis. Conſimiliter accidet cùm fuerit maior propoſitio negatiua. puta in exemplo, aliquod nigrum cygnus: & nullus cygnus animal: & concluditur ꝙ aliquod nigrum non eſt animal. & hoc eſt verum ex binis propoſitionibus falſis. Iſtæ igitur ſunt ſpecies concludentes concluſionem veram ex propoſitionibus falſis in prima figura.

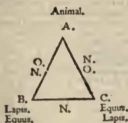
** al. gñ.*

Secunda figura. Cap. III.

IN media autẽ figura, omnino accidit per falſa verum ratiocinari: & cũ vtræq; propoſitiões totę falſę accipiunť: & cũ vtraq; ad aliquid:

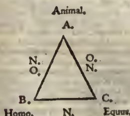
ad aliquid:& hac quidem vera, illa autem falsa existēte tota, vtralibet posita falsa: et si vtrãque ad aliquid falsæ: & si hæc simpliciter vera, illa autem simpliciter falsa: & si hęc tota falsa, illa autem ad aliquid vera: & in vniuersalibus syllogismis, & in ijs qui sunt in parte. Si enim A B quidem nulli inest, C vero omni: vt animal lapidi quidem nulli, equo autem omni: si econtrario positę fuerint propositiones, & acceptum fuerit A B quidem omni, C vero nulli, ex falsis totis propositionibus, vera erit conclusio. Consimiliter, & si B quidem omni, C autem nulli inest A. idem enim erit syllogismus.

Coniugationes binæ vniuersales ex propositionibus totis falsis, concludentes verum.

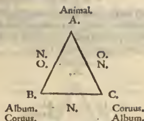
Rursus, si altera quidem tota falsa, altera autem tota vera. nil enim prohibet A inesse & B, & C omni, B tamen nulli C: vt genus non subalternis speciebus. animal enim & equo omni, et homini, & nullus homo equus. Si igitur acceptum fuerit, huic quidem omni, illi vero nulli inesse: hæc quidem tota falsa erit, illa autem tota vera, & conclusio vera: ad vtrumlibet posito priuatiuo.

Coniugationes binæ ex altera vera, altera in toto falsa, vtralibet, verum concludentes.

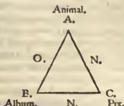
Et si altera ad aliquid falsa, altera autem tota vera. accidit enim A B quidem alicui inesse, C vero omni, B tamen nulli C: vt animal albo alicui, coruo autem omni, & album nulli coruo. Si igitur acceptum fuerit B quidem nulli, C vero toti inesse, A B propositio ad aliquid falsa, A C vero tota vera, & conclusio vera. Et si transponatur priuatiuum, consimiliter. per eosdem nanque terminos demonstratio.

Coniugationes binæ: vna ex maiori in parte falsa, minori vera: altera, e cōtra, concludentes verum.

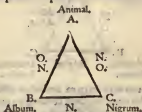
Et si affirmatiua propositio ad aliquid falsa, priuatiua autem tota vera. nihil. n. prohibet A B quidem alicui inesse, C vero toti nō inesse, & B nulli C: vt animal albo quidem alicui, pici autem nulli, & album nulli pici. Quare si acceptum fuerit A toti B inesse, C vero nulli: A B quidem ad aliquid falsa, A C autē tota vera.

Coniugatio ex maiori in parte falsa, minori vera, cōcludēs verū. Quod si trāsponas terminos, facies & alterā eodē modo cōcludentem.

Et si ambæ propositiones ad aliquid falsæ, erit conclusio vera. accidit enim A & B, & C alicui inesse, B vero nulli C: vt animal & albo alicui, & nigro alicui, album autem nulli nigro. Si igitur acceptum fuerit A B quidem omni, C vero nulli: ambę propositiones ad aliquid falsæ, conclusio autem vera. Cōsimiliter & transposita priuatiua per eosdem terminos.

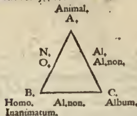
Coniugationes binæ ex vtrisque in parte falsis, concludentes verum.

Manifestum vero & in syllogismis in parte. nihil enim prohibet A B quidē omni, C autem alicui inesse, & B alicui C non inesse: vt animal omni homini, albo vero alicui, homo autem alicui albo non inerit. Si igitur positum fuerit A B quidem nulli inesse, C vero alicui inesse: vniuersalis propositio tota falsa, quæ autem in parte vera, & conclusio vera. Consimiliter vero, & cū affirmatiua accipitur A B, accidit enim A B quidem nulli, C autem alicui non inesse, & B C alicui non inesse: vt animal nulli inanimato, albo vero alicui, et inanimatum

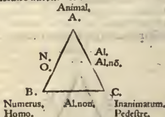
tum non inerit alicui albo. Si itaq; positū fuerit A B quidem omni, C vero alicui non inesse; A B quidem propositio vniuersalis, tota falsa, A C autem vera, et conclusio vera.

Coniugationes binæ ex maiori falsa, minori vera, concludētes verum.

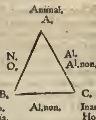
Et si vniuersalis vera quidem posita fuerit, quæ vero in parte falsa. nihil enim prohibet A et B, et C nullum sequi, B tamen alicui C nō inesse: vt animal nullum numerum, et inanimatum, et numerus aliquod inanimatum nō sequitur. Si igitur positum fuerit A B quidē nulli, C vero alicui: conclusio quidem erit vera, et vniuersalis propositio, quæ autē in parte, falsa. Et cùm affirmatiua ponitur vniuersalis, cōsimiliter. accidit enim A et B, et C toti inesse, B tamen non sequi aliquod C: vt genus speciem, et differētiam. animal enim omnem hominem, et totum pedestre sequitur, homo autem non omne pedestre. Quare, si acceptum fuerit A B quidem toti inesse: vniuersalis quidem propositio vera, quæ autem in parte, falsa, conclusio autem vera.

Coniugationes binæ ex minori falsa, maiori vera, cōcludentes verum.

Planum vero, et ꝙ ex ambabus falsis erit conclusio vera. siquidem contingit A et B, et C toti inesse, B tamen aliquod C non sequi. Si enim acceptum fuerit A B quidem nulli, C vero alicui inesse, propositiones quidem ambæ falsæ, conclusio autem vera. Consimiliter vero et cùm vniuersalis propositio est prædicatiua: quæ autē in parte, priuatiua. accidit nanque A nullum quidem B, C vero omne sequi, et B alicui C non inesse. vt animal scientiam quidem nullam, hominem vero omnem sequitur, scientia autem non omnem hominem. Si igitur acceptum sit A B quidem toti inesse, C autem aliquod non sequi: propositiones quidem falsæ, sed conclusio vera.

Coniugationes binæ ex ambab' in toto falsis, verum concludentes.

Tractatus de Secunda figura. Cap. III.

Modi vbi in secunda figura, qb' ex falsis ppōibus concludit vera conclusio.

DIxit. In secunda vero fieri potest, vt conclusio sit vera ex propositionibus falsis, cùm fuerit vtraq; duarum propositionum falsa. & hoc, aut in toto, aut in parte: vel cùm fuerit vna ipsarum falsa, & altera vera, siue extiterit falsa in toto, siue in parte. & hoc erit in ipsis in syllogismis cōeludentibus vniuersalem & particularem. Puta, quoniā B, quod est terminus medius, ierit nulli A, quod est maior extremitas & inerit omni C, quod est minor extremitas: & A inerit nulli C, ſm quod monstratum fuit. vt in exemplo, si dicamus, omnis homo animal, & nullus lapis est animal. Si igitur ponamus ambas istas propositiones, è contrario eius, quo sunt, vt si accipiatur B inesse omni A, hoc est si accipiatur, quòd omnis lapis animal: & iesse nulli C, hoc est, si accipiatur, ꝙ nullus homo est animal: concludetur ex duabus istis propositionibus falsis eadem conclusio, quæ erat cùm ambæ ponebantur veræ, puta, ꝙ nullus homo est lapis. Consimiliter accidet, si verum extiterit, ꝙ B inest omni A, & inest nulli C: hoc est, cùm fuerint istæ conuersæ etiam ad sua contraria: concludetur enim, postea q; cōuersæ fuerint ad falsitatem, id, quod antea conclusum fuit, puta, ꝙ A inest nulli B. Eodem pacto accidet, cùm fuerit vna propositio tota falsa, & altera vera, vt concludatur consimiliter cōclusio vera. fieri nanq; potest, vt B, quod exempli gratia, est medius terminus, insit vtriq; & A et C, quę sunt extremitates quęsiti, & A insit nulli C. hoc autem accidit generi simul cum speciebus diuidentibus, quę sunt sub ipso: vt animal, quod iest omni homini & omni equo, & equus inest nulli homini. Si igitur accipiatur ꝙ genus inest vni, alteri autem non inest, erit vna propositio non falsa, altera autem non vera, & erit cōclusio tota vera, ad quācunq; partem ponatur negatiua, hoc est maioris, aut minoris. puta in exemplo, si dicamus, omnis equus animal, & nullus homo animal, concluditur ꝙ nullus equus homo, hæc autem est conclusio vera ex binis propositionibus, quarum vna falsa, & altera vera. Cōsimiliter accidet, cū extiterit pars vnius propositionis falsa, & fuerit altera tota vera. fieri enim potest vt B insit alicui A, & omni C, & A insit nulli C: quēadmodum animal, quod inest alicui albō, & omni coruo, & album inest nulli coruo. Si igitur accipiatur, nullum albū est animal, & omnis coruus est animal, concludetur, nullus coruus est albū: quæ est conclusio vera ex binis propositionibus; quarum vna est falsa in parte, puta, cùm dicimus, nullum album est animal, altera autem vera ī toto, vt cùm dicimus, omnis coruus animal. Eodem modo accidet, cùm ea quæ est falsa in parte extiterit affirmatiua, quæ autem vera in toto negatiua. puta si dicam', omne album animal, nulla pix animal, & concluditur, nullum album pix: quæ est conclusio vera ex binis propositionibus, quarū altera est affirmatiua falsa in parte, vt cùm dicimus, omne albū animal: altera autem vniuersalis negatiua vera ī toto, vt cùm dicimus, nulla pix est animal. Consimiliter ac-

cidet

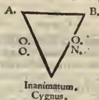
cidet, vt sit conclusio vera, cùm fuerint ambæ propositiones falsæ in parte, puta in exemplo, si dicamus, omne album est animal, nullum nigrum est animal, & concluditur ex hoc, quod nullum album est nigrum, quæ est cõclusio vera ex binis propositionibus falsis in parte. & hoc, quoniam aliquod albũ est animal, & aliquod nigrum est animal: & hoc æque, siue ponatur negatiua maior seu minor, veluti si dicamus, nullum album animal, & omne nigrum animal. erit enim conclusio vera ex binis propositionibus falsis in parte. Hæc igitur est dispositio syllogismorum ex propositionibus vniuersalibus, quæ sunt in hac figura.

Modi particulares in secunda figura.

In syllogismis autem particularibus idem accidet, quod & i vniuersalibus. & hoc, quoniam aliquando maior erit falsa in toto, & particularis vera, & tamen conclusio erit vera. vt in exemplo, aliquod albũ est animal, et nullus homo est animal, & concluditur ex hoc, quod aliquod album non est homo, quæ est vera ex binis propositionibus, particulari vera, & vniuersali falsa in toto. Eodem modo accidet, si vniuersalis falsa extiterit affirmatiua. vt in exemplo, aliquod album non est animal, & omne inanimatum est animal, concluditur ex hoc, quod aliquod album non est inanimatum, quæ est uera ex particulari negatiua vera, & affirmatiua vniuersali falsa. Consimiliter accidet, si ponatur propositio vera vniuersalis, & falsa particularis. vt in exemplo, si dicamus, aliquod inanimatũ est animal, & nullus numerus est animal, concluditur ex hoc, quod aliquod inanimatum non est numerus: quod est verũ ex particulari falsa, & vniuersali negatiua vera. Eodem modo accidet, si accipiatur vniuersalis v'a affirmatiua, & particularis falsa negatiua, quod accidit generi simul cùm speciebus, quæ ipsi insunt, & differentijs harum specierum. & hoc, quoniam non est verum, cùm dicimus, aliquod ambulans nõ est animal, & omnis hõ est animal, & concluditur ex hoc, quod aliquod ambulans non est homo, quod est verũ ex propositione vniuersali vera & falsa particulari. sed & hoc aliquando accidet, cùm fuerint ambæ propositiones falsæ, particularis & vniuersalis. vt in exemplo, si dicamus, omnis scientia est potentia animalis, & alicui homini non inest potentia animalis, & concluditur ex hoc, quod alicui homini nõ inest scientia, quod est verum ex ambabus propositionibus fallis. Eodem pacto accidet, cùm extiterit vniuersalis negatiua & particularis affirmatiua, veluti si dicamus, nulli homini inest potẽtia animalis, & aliqua sciã est potentia aĩalis, & cõcluditur ex hoc, quod aliqua scientia non inest homini.

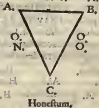
Tertia figura. Cap. IIII.

ERit aũt & in vltima figura per falsas totas: & ad aliquid vtraque: & altera quidẽ vera tota, altera vero falsa: & hæc ad aliquid falsa, illa autem tota vera, & econuerso: & quotcunque modis aliter contingit transumere propositiones. Nihil enim prohibet et A, & B nulli C inesse: veluti & hõ, & pedestre, nullum inanimatum sequitur, homo tamen alicui pedestri inest. Si igitur acceptum fuerit A, & B omni C inesse, propositiones quidẽ totæ falsæ, conclusio autem vera. Consimiliter vero & hac quidem priuatiua, illa autem affirmatiua existente. accidit enim B quidem nulli C inesse, ipsum vero A omni, & A alicui B non inesse: vt nigrum nulli cygno, animal autem omni, & animal non omni nigro. Quare si acceptũ fuerit B omni C, ipsum vero A nulli, A alicui B non inerit: & conclusio quidem vera, propositiones autem falsæ.

Coniugationes binæ vniuersales ex vtrisque in toto falsis, concludẽtes verum.

Et si ad aliquid vtraque falsa, erit conclusio vera. nihil enim prohibet & A & B alicui C inesse, & A alicui B: vt album et honestum alicui animali inest, & album alicui honesto. Si igitur positum fuerit A, et B omni C inesse: propositiones quidem ad aliquid falsæ, cõclusio autem vera. Sed & cùm A C priuatiua ponitur, consimiliter. nihil enim prohibet, A quidẽ alicui C non inesse, ipsum vero B alicui inesse, & A B non omni inesse: vt honestum alicui animali non inest, album vero alicui inest, & album non omni honesto. Quare si acceptum fuerit, A quidem nulli C, ipsum vero B omni: ambæ propositiones ad aliquid falsæ, conclusio autem vera.

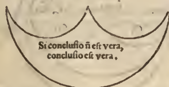
Coniugationes binæ ex vtrisque in parte falsis verum concludentes.

Consimiliter vero, & cùm hæc quidem tota falsa, illa autem tota vera accipitur. accidit enim & A, & B sequi omne C, A tamen alicui B non inesse: vt aĩal, & album omnem cygnum sequitur, animal tamen nõ omni inest albo. His igitur positis terminis, si acceptum fuerit, B quidem toti C inesse, A vero toti non inesse: B C quidem tota erit vera, A C autem tota falsa, & conclusio vera. Consimiliter vero & si B C quidem falsum, A C autem verum. ijdem enim termini ad demonstrationem, nigrum, cygnus, inanimatum.

Et quando duobus existentibus altero existente, necesse est alterum esse; hoc non existente, necesse est A non esse: B vero non existente magno, potest A album esse: A vero nõ existente albo, si necesse est B magnum esse, accidit ex necessitate, B magno non existẽte, ipsum B magnum esse. hoc autem impossibile. si enim B non est magnum, A non erit albũ ex necessitate. si igitur non existente hoc albo, B erit magnum, accidit, si B nõ est magnũ, esse magnum, tanquam per tria.

Si conclusio non est vera.	Propõnes non sunt veræ.	Conclusio est vera.
Non magnum, B.	Non album, A.	Magnum B.

Ex hac ratione ostenditur, si conclusio est falsa, q̃ ppõnes sunt falsæ.

Tractatus de Tertia figura. Cap. IIII.

Nota modũ quo in tertia figura ex ambab. in toto falsis sequit cõclusio vera.

Consimiliter accidet hac in figura, vt sit conclusio vera, & ambæ propositiones falsæ, aut in toto, aut in parte: aut vna ipsarum in toto, & altera in parte. eodem modo cùm extiterit vna ipsarũ vera, & altera falsa, vel in toto, vel in parte. Et hoc, quoniam nihil prohibet, vt duo sint, quæ alicui vni nõ insint, sed vnum ipsorum alteri insit. Cùm igitur accipitur, q̃ vtrunq; ipsorum inest rei huic vni, innouatur ibi conclusio vera ex ambabus propositionibus falsis in toto. vt in exemplo, si dicamus, omne inanimatum est ambulans, & omne inanimatum est homo, concludetur hac in figura, q̃ aliquod ambulans est homo. hoc autem est verum ex binis propositionibus falsis in toto. Consimiliter accidet, cùm extiterit vna negatiua & altera affirmatiua. fieri nanq; potest, vt C, quod est minor extremitas, insit nulli B, quod est mediũ, & A, quod est terminus maior, insit omni B, & nõ insit alicui C. Cùm igitur acceperimus C inesse omni B, et A inesse nulli C, concludet nobis q̃ A non inest alicui C. vt in exemplo, si dicamus, omnis cygnus nigrũ, & nullus cygnus animal; concludetur, quòd aliquod nigrum non est animal. hoc autem est uerum ex binis propositionibus falsis in toto. Eodem pacto, cùm fuerit vtraq; duarum propositionum falsa in parte, poterit aliquando cõclusio esse vera. fieri enim potest, vt A & C insint alicui B, & A insit alicui C: quemadmodum album & bonum, quæ insint alicui animali, & bonum inest alicui albo. Si igitur posuerimus A & C vtraq; inesse omni B, cõcludetur A inesse alicui C. hoc autem est verũ ex binis propositionibus falsis in parte. puta in exemplo, si dicamus, omne animal album, & omne animal bonũ, concluditur, q̃ aliquod albũ est bonum, quod est verum. Consimiliter accidet, cùm fuerit maior propositio negatiua, & minor affirmatiua, & ambæ falsæ in parte, & ipsę extiterint vniuersales. nihil enim prohibet, q̃ A non insit alicui B, & C insit alicui B, & A non insit alicui C, quę est conclusio: vt in exemplo, si dicamus, nullum animal est bonum, & omne animal est album, concluditur enim ex hoc, q̃ aliquod album non est bonum, quod est verum ex binis propositionibus falsis in parte. Eodem modo aliquando erit conclusio vera, cũ fuerit vna duarum propositionum falsa in toto, & altera vera. fieri enĩ potest, vt A, & C ambo insint ipsi B, & A nõ insit alicui C. Cùm igitur acceperimus A inesse nulli B, & C inesse omni B, concludetur nobis, q̃ A non inest alicui C. hoc autem est uerum ex duabus propositionibus, quarum vna est falsa in toto, & altera negatiua vera. ut in exemplo, si dicamus, omnis cygnus animal, et nullus cygnus album, concludetur ex hoc, q̃ aliquod animal nõ est album. hoc autem est verum ex duabus propositionibus, quarum vna est falsa in toto. Consimiliter accidet cùm propositio, quæ est minor falsa extiterit, & propositio A B, quæ est maior, vera. Termini autem, quibus hoc monstratur, sunt nigrum, cygnus, & inanimatum. & hoc, quoniã, si ponamus q̃ omnis cygnus est nigrum, & nullus cygnus est inanimatum, concludetur nobis, q̃ aliquod nigrũ non est inanimatum, quod est verũ ex binis propositionibus, quarum minor est falsa in toto. Eodem modo accidet, cùm acceptæ fuerint ambæ propositiones affirmatiuæ, hoc est vera & falsa. Termini autem, quibus hoc monstratur, sunt animal, cygnus, & nigrum, & hoc cùm dicit, omnis cygnus nigrum, & omnis cygnus animal, cõcludetur enim nobis ex hoc, q̃ aliquod nigrum est animal. hoc autem est verum ex duabus propositionibus affirmatiuis, quarum altera est falsa, siue extiterit vera maior, siue minor. monstrant autem hoc ijdem isti termini. Consimiliter aliquando erit conclusio vera, cũ fuerit vna duarum propositionum vera, & altera falsa in parte, fieri enim potest, vt C insit omni B, & A insit alicui B, & A insit alicui C, quæ est conclusio: vt in exemplo, bipes inest omni homini, & bonum non inest omni homini, & bonum inest alicui bipedi. Si igitur acceperimus A & C inesse omni B, erit propositio B C vera tota, & pars propositionis A B falsa, cõclusio autem uera. puta in exemplo, si dicamus, omnis homo bipes, & omnis homo bonum, concluditur enim, q̃ aliquod bipes est bonum. Consimiliter accidet, cùm acceperimus propositionẽ A B, hoc est maiorem veram & propositionem B C, hoc est minorem falsam in parte. Monstratio autem huius est per hos eosdem terminos, si ponamus minorem extremitatem maiorem, et ponamus quæsitum nostrũ, quod concluditur prius conuersum, puta q̃ aliquod bonum est bipes. Eodem pacto accidet, cùm acceperimus vnam propositionem negatiuã, & alteram affirmatiuam, iam enim mõstratum fuit in figura tertia, cùm C insit omni B, & A non insit alicui B, q̃ A non inerit alicui C. Si igitur accipiatur C inesse omni B, & A inesse nulli B, accidet vt sit propositio negatiua falsa, & altera sit tota vera, & relinquatur eadẽ conclusio vera, puta q̃ A non insit alicui C. erit autem conclusio vera ex duabus propositionibus, quarũ vna est vera in toto, vt negatiua, & altera falsa in parte, vt affirmatiua. Hoc autem idem, quod diximus accidere in syllogismis vniuersalibus hac in figura, accidet ẽt in syllogismis particularibus. Mõstratio autem huius erit per terminos, per quos ipsorum dispositionẽ monstrauimus in syllogismis uniuersalibus. & hoc vt faciamus in negatione istorum, quod fecimus in negatione illorum: & in affirmatione istorũ, quod fecimus in affirmatione ipsorum, quoniam propositio vniuersalis falsa in toto est falsa in parte, siue fuerit negatiua, siue affirmatiua. cùm ergo propositiones vniuersales falsas, quas ibi exemplo vniuersales adduximus, fecerimus particulares, monstrabitur hoc in loco, quemadmodũ ibi etiam monstratum fuit. Cùm igitur sit hoc manifestum, planum si extiterit conclusio falsa, q̃ necessariũ est,

Syll. particulares in tertia figura, in q̃bus ex falsis vera conclo cõcluditur.

Conclo falsa seq nõ potest, nisi sit aliqua ppõ falsa.

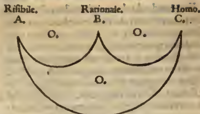
est, vt in propositionibus sit propositio falsa: quoniam alioqui non perficeretur ex propositionibus veris conclusio vera: quod est cootrarium ei, quod acceptũ fuit in definitione syllogismi, & ei quod coofesso constat ex demonstratione suæ dispositionis. Attamen cùm fuerit cõclusio vera, non sequitur omnino, vt sint propositiones veræ, causa autem huius est, quoniam verũ est vniuersalius vero, quod monstratur per viam syllogismi: et verum, quod monstratur per viam syllogismi, monstratur etiã per plures syllogismo vno. & propter hoc non sequitur, cùm perimitur syllogismus, vt perimatur conclusio, hoc est, cùm fuerint propositiones falsæ, vt sit conclusio falsa: sed sequitur cùm perimitur conclusio, hoc est, cùm fuerit falsa, vt perimatur syllogismus, i. vt sint propositiones falsæ, aut sit figura syllogismi corrupta. hæc enim est dispositio cõsequentis cum eo, ex quo sequitur, vt oon sit consequentia sua conuertibilis, quemadmodum se habent animal & homo. quoniam enim homo appropriatius est q̃ animal, sequitur cùm sit homo, vt sit animal, & cùm perimitur homo, vt non perimatur animal, sed cũ pẽrimitur aĩal, vt perimatur homo. homo igiť est loco syllogismi, & animal loco conclusioois. Consimiliter etiam noo seq̃tur omnino, cùm sunt ambæ propositiones falsæ, vt sit conclusio falsa, aut vt sit uera. demoostratio autem super hoc est, si dicamus, q̃ posita fuerint duo, quorum vnum sit primum & alterum secundum, & ponamus q̃ secũdum sequatur ex primo, hoc est, cũ sit primum, vt sit secundum: sit autem signum primi A, & signum secũdi B, puta sit A album, & B magnum: dico igitur, q̃ si A ita se habuerit, vt cùm sit, sit etiam B, non sequitur cũ destruitur A, vt destruatur B. & hoc, qm̃ iam monstratum fuit, cũ destruitur B, ut destruatur A. et hoc, qm̃ si ooo destruetur, erit inuentum. sed cũ est A, iam posuimus, q̃ est etiam B: ergo cũ destruitur B, sequitur vt sit B: quod fieri non potest, & noo cohæret. Cùm igiť stabilitum sit hoc fundamentum, dicamus cũ fuerint tres termini, primus, secundus & tertius, & secũdus sequatur primum, & secundum tertius, dicamus inquam, q̃ tertius sequitur primum. cumq; fuerit hoc sancitom, dico q̃ non est necessarium, vt perimatur A, & sit B. & hoc, quoniam iam mõstratum fuit, quia B sequebatur ex A, quoniam inquam, cũ destruitur B, destruitur A. si igitur ponamus q̃ destructo A, destruatur B, cùm iam posuerimus q̃ destructo B, destruitur A: sequitur q̃ cũ destruitur B, sit B. sed hoc & fieri non potest, & non cohæret. & propterea non est necessarium, cũ sint propositiooes falsæ, vt sit conclusio vera: sed veritas ipsius est per viam accidentis. & hoc est, quod volebamus monstrare. Et propter hoc planum consimiliter etiam est, q̃ non oportet vt destructo A, destruatur B: quoniã necessarium esset, vt inuentio A sequeretur ex inuẽtione B: sed B sequebatur ex inuentione A: quare cõsequentia esset conuertibilis, quod est impossibile. & propterea noo oportet, cùm fuerint propositiones falsæ, vt sit conclusio falsa. sed cùm fuerit conclusio falsa, propositiones erunt falsæ: qm̃ destructo B, destruitur A.

Nota cõm. ex qua pote est esse p̃põnes falsas, cũ sit cõclo vera.

Nota regulã hic positam de trib⁹ terminis, qñ se consequunt, vt voo existe alterũ sit.

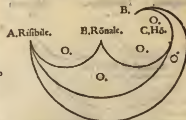
De Circulari monstratione. Cap. V.

CIrculo autem, & ex seinuicem monstrare, est per conclusionẽ, & eo quod prædicatione retrouersum se habet, alteram accipientem propositionem, concludere reliquam, quam accipiebat in altero syllogismo. Quemadmodum si oportebat monstrare, q̃ A oi C inest: monstrauit autem per B.

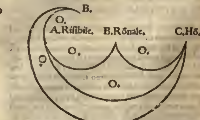
Syllũ prim⁹ ad cõclones primo intentam.

Rursus, si ostẽderet, quòd A inest ipsi B, accipiens A ipsi C inesse: C vero ipsi B: & A ipsi B. prius aũt econuerso accipiebat B inesse ipsi C.

Syllũ secundus concludens majorẽ primi, ex cõclusione, & minore conuersa.

Aut si oportet monstrare, quòd B inest ipsi C, si accipiat A de C, quæ erat conclusio: B vero de A inesse. sed prius acceptum fuerat econuerso, A de B.

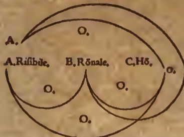
Syllũ terti⁹ concludens minores primi, ex cõclusiõe, & maiore cõuersa.

Aliter autem non est ex seinuicem ostendere. siue enim aliud medium accipiet, nõ circulo: nihil enim accipitur ex ijs, quæ eadem sunt. siue horum aliquid, necesse alterum solum, si nanq; ambo, eadẽ erit conclusio. oportet autem alterum. In ijs igitur, quę non conuertuntur, ex indemonstrabili altera propositione fit syllogismus. non enim est demõstrare per hos terminos, q̃ medio tertium inest, aut primo medium. In ijs vero, quæ conuertuntur, est omnia monstrare per se inuicem. veluti si A, & B, & C conuertuntur inter se. Sit enim ostensum, A C per medium B: & rursus A B, & per conclusionem, & per B C propositionem conuersam: cõsimiliter autem & B C per conclusionẽ, & A B propõnem cõuersam.

Oportet

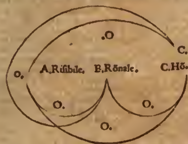
Oportet vero & C B, & B A propositionē demonstrare: his enim indemonstrabilibus vsi fuimus solis. Si itaq; sumatur B omni C inesse; & C omni A; syllogismus erit ipsius B ad A.

Sylls quart° cõcludēs maiorem primi cõuersas, ex minore et cõclusione cõuersis.

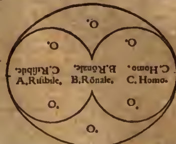
Rursus, si acceptū fuerit ipsum quidem C omni A: A vero ipsi B: necesse est C inesse oī B.

Sylls quint° cõcludēs minorem primi, ex cõclusione cõuersa, & maiore.

In vtrisq; igitur his syllogismis C A propositio accepta est indemonstrabilis: aliæ enim monstratę erant. quare si hanc demonstrauerimus, oēs monstratę erunt per se inuicem. Si igitur acceptum fuerit C omni B: & B omni A inesse: vtręq; propositiones demonstratę accipiuntur, & C ipsi A necesse est inesse.

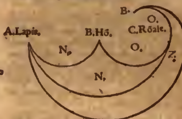
Sylls sextus cõcludēs cõclusionē primi cõuersam ex ambabus pp̄onib° conuersis.

Manifestum igitur, quòd in solis conuertentibus, circulo & per se inuicem contingit fieri demonstrationes: in alijs vero, vt prius diximus. Accidit autem & in his eo ipso, quod monstratur, vti ad demonstrationem. nam C de B, & B de A monstratur, si acceptum sit C de A dici. C vero de A per has monstratur propositiones: quare conclusione vtimur ad demonstrationem.

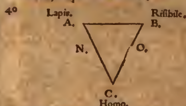
In priuatiuis autem syllogismis ita mõstratur. Ex se inuicem quidem sit B omni C inesse: A vero nulli eorum quæ B: cõclusio, q̄ A nulli eorum quæ C. Si igitur rursus oportet concludere, q̄ A nulli eorum quę B, quod dudum acceptum: sit A nulli eorum quæ C: C vero omni B: sic enim propositio ē conuerso.

Sylls duo negatiui, prim° cõcludēs cõclusionē primo mostratam, secund° concludēs maiorē primi, ex cõclusiõe, & minori conuersis.

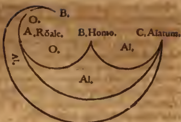
Si vero q̄ B ipsi C oportet concludere, non amplius similiter conuertendum est A B. nāq; eadem propositio B nulli A, & A nulli B inesse: sed accipiendū, cui A nulli inest, B omni inesse. Sit A nulli eorum quæ C inesse, quod erat conclusio: cui autem A nulli, acceptum sit B omni inesse: necesse igitur B omni C inesse. quare cū tria sint, vnumquodq; conclusio factum est, & circulo demonstrare hoc est, cõclusionem accipientem, & ē conuerso alteram propositionem, reliquam ratiocinari.

Sylls ex assumptiõe ad monstrandas minorem primi syll.

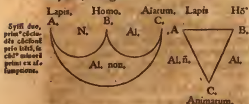
In syllogismis vero qui in parte, vniuersalem quidem propositionem non est demonstrare per altera, eam vero quæ secundū partem, erit. Quòd igiť non est demonstrare vniuersalem, manifestum. vniuersale nanq; monstratur per vniuersalia: conclusio autem non est vniuersali: oportet autem ex conclusione monstrare, & altera propositione. Amplius, omnino neq; fit syllogismus cõuersa propositione: in parte enim ambæ fiunt propositiones. Eam vero quæ est in parte, est. Sit enim monstratum A de aliquo C per B. si igitur acceptum fuerit B omni A: & conclusio maneat: B alicui C inerit. fit enim prima figura, & A medium.

Sylli duo affirmatiui particulares, prim° cõcludẽs cõclusionẽ primo ìcentã, secund° cõcludẽs minores primi ex maiore conuersa, & conclusione.

Si vero priuatiuus syllogismus, vniuersalem quidem propositionem non est monstrare, ob id, quod & prius dictum est: eam vero quæ est in parte, est, si itidem conuersa fuerit A B, quemadmodum & i vniuersalibus: vt cui A alicui non inest, B alicui inesse. aliter enim non fit syllogismus, eo quòd propositio, quæ in parte, est negatiua.

Sylli duo, prim° cõcludẽs cõclusionẽ propositiõ, secũd° minorẽ primi ex assumptione.

Tractatus de monstratione circulari.

Prima figura. Cap. V.

ACcidit autem syllogismo, vt in ipso cadat monstratio circularis, quę est, cùm accipitur conclusio sua, & conoersum vnius propositionum, & monstratur per ea propositio altera. Puta in exemplo, si aliquis concluserit quòd A inest omni C per medium B, cùm posuerimus A omni B: & B omni C: & concludatur ex hoc ꝙ A inest omni C. Si igitur uoluerimus monstrare per istam conclusionem, quæ est A inesse omni C, ꝙ A inest omni B, accipiemus A inesse omni C: & C omni B, quæ est minor propositio cõuersa: & concludetur ex hoc, ꝙ A inest omni B, quæ est altera propositio, cuius monstrationem intendebamus. Consimiliter accidet, cùm voluerimus concludere per hanc eandem conclusionem propositionem aliã, quæ est B inesse omni C: & habeamus ꝙ B insit omni A: & A omni C: erit.n.conclusio, ꝙ B inest omni C, quę est propositio, cuius conclusionem intendebamus ex duabus propositionibus syllogismi. Ostendemus autem ꝙ fieri nequit, ut ostendamus propositiones ex cõclusionibus per alium modum ab hoc: puta, si accipiamus vnam propositionem extraneam, & ipsam complicemus conclusioni, & hoc, quoniam si accipiatur terminus medius, qui non sit vnus ex terminis existentibus in propositionibus, non cõcludetur ex hoc aliquid ex propositionibus acceptis ad hanc conclusionem. vt in exemplo, si complicerimus conclusioni, quæ est A inesse omni C, ꝙ C inest omni E, non concludetur ex hoc, nisi ꝙ A inest omni E, quod est aliud ab eo, quod dicebamus A inesse omni B, aut B inesse omni C, quæ erant

Ex cõclusione nulla propõnum ostẽdi pt p ppõnẽ extraneã assumptam.

propositiones huius conclusionis. Postea igitur quàm non conuenit accipere simul cum conclusione propositionem extraneam, superest, vt cum ea accipiatur vna ex duabus propositionibus sylli. qm̃ si acciperemus ambas propositiones easdẽ, rediret cõclusio, ad quam posueramus eandẽ propositionem. consilr̃ si acciperemus etiã vnam propositionem sylli eo modo, quo est simul cũ cõclusione, non cõcluderet̃ silr̃ ex hac propositio alia. & hoc, qm̃ si cõplicauerimus simul cũ conclusione, q̃ est, A inesse oĩ C, quod dicim°, A inesse oĩ B, quę est maior ꝓpositio, ꝓdibit oratio ex duabus affirmatiuis in secũda figura, q̃ non cõcludit. quòd si eidẽ cõplicuerimus minorẽ, vt B inesse oĩ C, ꝓdibit ex hoc syllus ex duabus affirmatiuis in tertia figura, et concludet̃ ꝙ A inest alicui B, Et propter hoc oportet, vt propositio, quã coaptamus cõclusioni, accipiat̃ conuersa. quẽadmodum si complicemus, quẽadmodũ diximus, cũ cõclusione A inesse omni C, ꝙ B inest omni A, & cõcludat̃ minor, vt ꝙ B inest oĩ C. & eodẽ modo, si ipsi complicemus minorem conuersam, concludet̃ maior ꝓpõ. Et ꝓpterea apparet ꝙ hæc spẽs monstrationis fieri potest ꝑ propositionẽ conuertibilẽ. cũ igitur extiterint binę ꝓpõnes conuertibiles, & cõclusio cõuertibilis, erũt ibi sex propõnes, propositiones sylli & conuertentes ipsas, et cõclusio ac ipsam cõuertens. fieri igĩ põt, vt adducamus demonstrationẽ super quacũq; istarũ propositionũ per se inuicẽ, quousq; nihil supersit, quod nõ sit planum per sylln̄ acceptum ex illis eisdẽ. Concludunt̃ autem ibi sex syllogismi concludentes sex species conclusionum. vt in exemplo termini A B C tres conuertuntur inter se inuicem, & similiter conclusio, quę ex ipsis concluditur. quemadmodum enim omne A B, & ita & oẽ B erit A. & eodem modo oẽ B C, & omne C B. et similiter oẽ A C, & oẽ C A. Propterea ꝙ cũ fecerimus demonstrationẽ super eo, quod est A inesse oĩ C: & acceperimus A inesse omni B: & B oĩ C: fieri etiã potest, vt faciamus demonstrationẽ sup propositione A inesse omni B, quę est maior, per conclosionem & propõnem B C, conuersam, quæ est minor. vt si dicamus A inesse omni C: & C omni B: concludet̃.n. nobis ꝙ A inest omni B, quæ est maior istius syllogismi. Cõsimiliter mõstrabimus propositionem B C, quæ est minor, per eandem conclusionem, & maiorem propositionem conuersam. quod cũ ita sit, fieri aliquando poterit, vt faciamus demonstrationem super vnaquaq; propositionum istius syllogismi. Quod autem superest, est, vt afferamus demõstrationem ex eo, quod accepimus in demonstratione ambarum istarum propositionum, super vtraq; duarum propositionum conuersa: conclusio enim ea est, quam à principio rei cognouimus. hoc autem fieri potest, si conuertamus conclusionem & coaptemus illi alteram propositionem. Puta si voluerimus afferre demonstrationem super maiore conuersa, ut ꝙ B inest omni A, accipiemus conclusionem conuersam, et minorẽ propositionẽ eandẽ, & dicemus B inest oĩ C, quę est minor: & C omni A, quæ est cõclusio conuersa: & cõcludet̃ nobis, ꝙ B inest omni A, quæ est maior conuersa, quã q; antea feceramus sine demonstratione. Consimiliter etiam si acceperimus conclusionẽ cõuersam, & ipsi coaptauerimus maiorem ꝓpõnem, cõcludet̃ nobis minor cõuersa, quam antea acceperamus sine demonstratione. Puta si dicamus, C inest omni A, quę est cõclusio cõuersa: & A oĩ B: concluditur enim nobis ex hoc, C inesse omni B, quæ est conuersa, quã antea fecimus sine demõstratione. Nihil igitur superest in propositionibus, de quo non fecerimus demonstrationẽ, præterq̃ cõclusio conuersa. est aũt iste sylls sextus, qui monstrat̃ ꝑ cõuersionẽ vtrarũq; ꝓpõnũ, quas à rei ꝑncipio cõclusim°. Puta in exemplo, si dicam° C de oĩ B: & B de omni A: igitur.

Nõ fit syllus circularis nisi ꝑ ꝓpõnes conuertibiles, quæ sunt sex.

C de

c de omni A, quę est conclusio conuersa. nihil itaq; nobis superest ex istis propositionibus acceptum, de quo iam non fecerimus demõstrationem. Planum autem, quemadmodum diximus, quòd hoc accidit in propositionibus inter se conuertibilibus, præterquam q modus iste monstrationis, hoc est acceptio alicuius ad ostensionem suipsius, est ex speciebus repetitionis.

Syllus circularis est spẽs petitiõis principij, iõ non fit I demõstrationibus, nisi per duos modos cognitionis, vt asserit Aristo. I. Poste. Fit syllogismus circularis I prima figura in prio modo.

Et propterea non fit in demonstrationibus, nisi efficiatur duobus modis, et hoc, cũ fuerint propositiones notiores conclusione sm vnum modum, & cõclusio notior propositionibus sm alium modum. quemadmodũ si essent ꝓpositiones notiores sm modum cognitionis existentiæ, & conclusio notior sm modum cognitionis causæ, modus autem iste ostẽsionis appropriatᵉ arti Sophisticę. sic igitur accidit mõstratio circularis, queãdmodũ diximus in prima spẽ primæ figurę. hęc autem ea est, quæ concludit vniuersalem affirmatiuã.

Quõ fit syllᵒ circularis in secundo mõ primę figurę negatiuo.

Sed fieri etiã potest, vt I specie negatiua accidat modus iste ostensionis. Puta si A insit nulli B: & B insit omni C: & concludatur in prima figura, q A inest nulli C. Si igitur uoluerimus in hoc monstrare propositionem maiorem per conclusionem, & minorem conuersam, accipiemus q A inest nulli C: & C omni B: & concludetur nobis, q A inest nulli B, quæ est maior propositio. Quòd si voluerimus concludere minorem per conclusionem, & maiorem propositionem conuersam, non monstrabitur nobis hoc per easdem propositiones. & hoc, qm̃ non erit syllogismus ex binis negatiuis. & si esset, nõ cõcluderetur nisi negatiua. sed illa, cuius conclusionem quærimus, est minor, quæ est affirmatiua.

Nota qñ cõcludit affirmatiua ꝓpõ I mõ negatiuo p conclusionẽ & maiorem.

Et propterea cùm voluerimus mõstrare minorẽ propositionem per eandem conclusionẽ, & maiorem propositionẽ conuersam, nos quidẽ ponemus conclusiooẽ in propria figura sine aliqua mutatione. Puta, si dicamus, A inest nulli C: deinde accipiemus maiorem, quæ erat, A inest nulli B sm modum, qui ex ipsa sequiť, vt A non insit omni illi, cui omni inest B: & ponemus cõuersum huius, puta q B insit omni illi, cui A oon inest, cùm igitur habuerimus q B inest omni illi, cui non inest A, & coaptauerimus huic propositioni, q A negatur à C: planũ q ex ipso concludetur B inesse omni C, quæ erat minor propositio, quam intendebamus concludere.

Nota radicẽ hanc dicti de oĩ nõ eẽ eã a prima radice posita in prio lib. contra Abumazarẽ, q putauit p hoc ex maiori negatiua: immo ex duabᵘ negatiuis posse fieri syllm I prima figura.

Non est autem hoc, radix secunda dicti de omni, alia à radice, quam fecimus hoc in libro à principio, quemadmodum iouenimus Abumazarem existimasse. & hoc, qm̃ ipse dixit, q radix ista est contradictoria primę radici. cùm. n. fecerimus radicẽ istam, inueniemus id, quod sm radicem illam non concludebat, sm istam concludere. & hoc, qm̃ radix hæc est, vt ponamus exẽpli gratia, q A inest omni illi, à quo negatur B, vel q A negatur ab omni eo, à quo oegatur B, I contrariũ eius, quod posuimus in prima figura, quod erat, ut A inesset aut negaretur ab omni eo, quod est B: & sm hoc cõcludet, cuius minor est negatiua in prima figura, & cõcludet etiam illud, quod est ex duabus negatiuis. Sed radix ista, quæ efficit hoc in libro, non est per positionem. hoc enim est quod intelligitur ex ꝓpositione uniuersali per se, & cuius significatio est naturalis. sed radix hæc secunda est vnum, quod sequitur ex propositione uniuersali negatiua. Et propterea non est vtilitas in ipsa ad conclusionem ex duabus negatiuis, hoc est, cũ positæ fuerint ambæ propositiones negatiuæ. atqui erit in ipso vtilitas, si sequatur ex hoc, quod dicimus, A inest nulli B, q A insit omni illi, quod nõ est B omnino. sed hoc non seqnitur, quemadmodum non sequitur similiter etiam conuersum istud, quod hoc in loco ponunt, hoc est, q non sequitur in omni materia, ut A negetur ab omni eo, quod est B, vt B insit omni illi, quod non est A. album enim negatur ab omni eo, quod est oigrum, & tameo nigrum non inest omni illi, quod noo est album. sed sequitur hoc conuersum in his, quæ sunt opposita, à quorum altero nullum ens effugit. sed fecit hoc in loco conuersum istud Aris. licet sit particulare, quemadmodum fecit conuersionem vniuersalis affirmatiuæ vniuersaliter. & propter hoc non exiuit I hoc dispositio à sua radice, quoniam conuersio consequentis in potentia est conuersio propositionis. & ideo non exiuit ab eo, quod accipitur in monstratione circulari, eo q fuit per conclusionem, & conuersum vnius propositionum, qm̃ potentia consequentis conuersi est potentia conuersionis propositionis. Hæc igitur est monstratio circularis in speciebus syllogismorum vniuersalium primæ figuræ.

Contra Abumazarem.

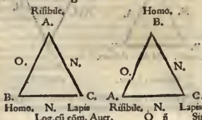
Si A negaľ ab oi eo, qđ ẽ B, I oĩ materia, non tñ seqľ e cõuerso, vt B insit oĩ illi, a quo negľ A I oĩ materia: & hoc conuersum accipit Aristoteles.

Sed in syllogismis particularibus, qui sunt in hac figura fieri nequit, vt scias per demonstrationem propositionem uniuersalem sm viam circuli per conclusionem, & propositionem particularem, qm̃ enunciatio vniuersalis monstratur vtiq; per propositiones vniuersales, non autem particulares. & ad hæc, qm̃ non est syllogismus ex ambabus particularibus. monstratio nanq; circularis est per conclusionẽ, & vnam duarum propositionum conuersam. Sed super minore propositione fieri potest, vt adducatur demonstratio per viam circuli. Puta si A insit omoi B: & B insit alicui C: & conclusio q A insit alicui C. cũ igitur voluerimus inuenire demonstrationem, q B insit alicui C per viam conuersionis, accipiemus q A inest alicui C, quæ est conclusio: & maiorem propositionem vniuersalem coouersam, quæ est, cũ dicimus, B inest oĩ A: & concludetur nobis in prima figura, q B inest alicui C. erit autem in eo terminus medius, A. Cõsimiliter si fuerit syllogismus particularis negatiuus, fieri neqť, vt scias per demonstrationem propositionem vniuersalem ob causam, quam diximus: sed fieri utiq; potest, vt monstretur per ostensionem circularem, cũ feecerimus in propositiooe negatiua vniuersali id, quod fecimus in syllogismo vniuersali negatiuo, hoc est, vt ostẽdamus, q sequitur ex eo quod dicimus, A inest nulli B, vt B insit omni illi, à quo negatur A. cũ igitur coaptauerimus huic propositioni conclusionem, quę est, A negatur ab aliquo B: concludetur nobis q B inest huic alicui. Iste igitur est modus monstrationis circularis, qui efficitur in prima figura.

In modis particularibus primę figurę qño possit & nõ possit fieri circulus.

Secunda figura. Cap. VI.

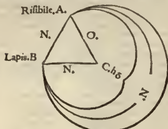
IN secunda autem figura, affirmatiuum quidem non est monstrare per hunc modum, priuatiuum vero est. Prędicatiuum igitur non monstratur, eo q ambæ propositiones non sunt affirmatiuæ, cõclusio autem est priuatiua: sed prædicatiuum ex ambabus monstrabatur affirmatiuis. Priuatiuum vero sic monstratur. Insit A omni B: nulli autem C: conclusio B nulli C. si igitur acceptum fuerit B omni A inesse, necesse est A nulli C inesse. fit enim secunda figura: medium B.

Syllᵐ duo, primᵘ cõcludẽs cõclõnẽ primo litẽ, secundus minorem primi ex maiore conuersa, & cõclusione.

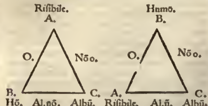
Sin autem A B priuatiuum acceptũ fuerit, alterum uero prædicatiuum, prima erit figura: C quidem omni A: B autem nulli C: quare B nulli A: neq; igitur B ipsi ipsum A. Per conclusionem igitur, et unam propositionem nõ fit syllogismus: accepta autem altera, erit.

Sylli duo, prim⁹ cõcludẽs cõclusionem primo inetẽ, secundo maiorem primi cõuersam, ex conclusione, & minore conuersa. cõuertitur iterum cõclusio, & ita maior primi concluditur.

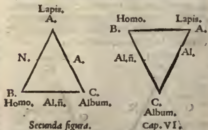
Si uero non uniuersalis syllogismus, in toto quidem propositio non demonstratur ob eandem causam, quam diximus & prius: quę autem est in parte monstratur, quãdo fit uniuersale prædicatiuum. Insit enim A omni B: C uero non omni: conclusio B C. si itaq; acceptũ fuerit B omni A: C autem non omni: A alicui C non inest: medium B.

Sylli duo, prim⁹ cõcludens conclusionẽ primo inetẽ: secundus minorẽ, ex maiore conuersa, & cõclusione.

Quòd si est uniuersalis priuatiua, non demonstrabitur A C propositio, conuerso A B: accidit enim aut utrasq; aut alteram propositionem fieri negatiuam: quare non erit syllogismus. sed consimiliter monstrabitur, quemadmodum et in uniuersalibus, si acceptum fuerit, cui B alicui non inest, A alicui inesse.

Sylli duo, prim⁹ cõ ludẽs conclusionẽ primo latẽ, secũd⁹ minorem ex assumptiõe.

Secunda figura. Cap. VI.

IN secunda vero figura fieri nõ potest, vt sciatur propositionem affirmatiuam per demonstrationem secundum viam circuli, propterea quòd non concludit nisi negatiuam. sed fieri potest, vt negatiua cognoscatur per huiuscemodi demonstrationem, si A insit omni B: & A insit nulli C: et concludatur in secunda figura, quòd B insit nulli C, secundum quòd terminus medius est A. Si igitur coaptauerimus huic, quòd B inest omni A, quæ est maior conuersa, cõcludetur quòd A inest nulli C, quæ est minor in syllogismo primo. terminus autem medius in hoc syllogismo est B, sed in syllogismo primo erat A. Quòd si acceperimus propositionẽ vniuersalem maiorem in secunda figura negatiuam, fieri poterit, vt monstretur per circulum, sed in figura prima. puta si dicamus A inest nulli B: & A inest omni C: planum quòd concludetur nobis in secunda figura, ꝙ B inest nulli C. cùm igitur acceperimus conclusionem istam, et coaptauerimus illi minorem conuersam, quę est C in omni A, concludetur in prima figura, quòd B inest nulli A: iam enim C est terminus medius. si igitur conuertamus conclusionem istam, proueniet nobis ꝙ A inest nulli B, quę fuerat maior propositio negatiua in primo syllogismo. & ob hoc proprium est monstrationis circularis in hac specie secundæ figuræ, vt non seruetur eadem figura, sed redit ad primam figuram.

Propriũ est demõstrationis circularis in secũda figura, vt nõ seruet idẽ mod⁹ figuræ. Quò possit cõcludi ꝓpositio affirmatiua circulr in secunda figura p radicẽ prius positam. & in pticularib⁹ secundæ quo possit, et nõ possit fieri syll⁹ circularis.

Cæterum fieri aliquando etiã potest, vt monstremus propositionem affirmatiuam in hac figura, cùm fuerit minor per viam circuli, cùm fecerimus radicem præcedentem, hoc est conuersionem affirmatiuæ ex negatiua. sin autem fuerit maior, fieri non poterit, nisi ꝑ conuersionẽ minoris. sed hoc est extra viam mõstrationis circularis.[a] Verum in syllogismis concludẽtibus particularem hac in figura fieri non potest, vt cognoscatur propositio vniuersalis per demonstrationem secũdum modum circuli, propterea ꝙ ipsi semper concludunt particularem. sed propositio particularis potest utiq; cognosci per demonstrationem, cùm vniuersalis extiterit affirmatiua, & particularis negatiua. Puta in exemplo, si ponamus ꝙ A inest omni B: & A non inest alicui C: & concludatur ꝙ A non inest alicui C. cùm igitur huic coaptauerimus maiorem propositionem conuersam, puta si dicamus B inest omni A, proueniet nobis, B non inest alicui C: & B inest omni A: & concludetur nobis ꝙ A non inest alicui C in hac eadem figura: B enim est medius terminus, qui prædicatur in hac complicatione de vtrisq; extremitatibus simul. Quòd si propositio vniuersalis extiterit negatiua, quæ est A B, fieri non potest vt minor affirmatiua cognoscatur per demonstrationem, quę est propositio A C, cùm conuerterimus propositionem A B. non enim concluditur affirmatiua conclusio ex ambabus propositionibus negatiuis, aut vbi vna ipsarũ extiterit negatiua. sed iam poterimus facere radicem præcedentem, ut concludamus affirmatiuam particularem. & hoc, quoniã cùm habuerimus, quòd B non inest alicui C, quæ est conclusio, & habuerimus etiã ꝙ A inest nulli B: amplius conuerterimus hoc, & habuerimus, ꝙ B inest nulli A, & ad hæc acceperimus ꝙ sequitur ex hoc, puta ꝙ cui omni inest A, illi non inest B, et cõuerterimus hoc, puta quòd cui omni non inest B, illi inest A: habebimus ꝙ A inest omni illi, cui nõ inest B. cũ igitur coaptauerimus huic, quòd B non inest alicui C, concludetur nobis quòd A inest alicui C. & secundum hoc erit monstratio circularis in secunda figura.

Tertia figura. Cap. VII.

IN tertia aũt figura, qñ ambę quidem propositiones vſr acceptæ fuerint, non contingit monstrare per se inuicem. vſe nãq;

monstratur

monstratur per vniuersalia: cõclusio autem, quæ in hac, semper est sm partem: quare manifestum, q̃ oĩno non contingit monstrare p hanc figuram vniuersalem propositionem. Quòd si hæc vl'r sit, illa vero in parte, aliquando quidem erit, qñq; autem non erit. Cũ igitur vtræque prædicatiuæ acceptæ fuerint, & vniuersale fiat ad minus extremum, erit: cùm vero ad alterum, non erit. Insit.n. A omni C: ipsum autem B alicui: cõclusio, A B. si acceptũ fuerit C omni A inesse: A autem alicui B: C quidẽ ostensum est alicui B inesse: B vero alicui C non est monstratũ. atqui necesse est, si C alicui B, & B alicui C inesse. sed non est idẽ, hoc huic, & hoc huic inesse:

Sylli duo, prim⁹ cõcludẽs cõclonẽ primo ictã, secund⁹ non cõcludit: qa cõcludit nõ minorẽ, sed eã conuersam.

A. Al.
A. hõ.
O. Al.
B. Albũ.
O. Al.
C. Risibile.

sed assumendum, si hoc alicui huic, & alterum alicui huic. hoc autem accepto, non amplius fit ex cõclusione, et altera ppõne syllus.

Sylls ex assumptiõe cõcludens minorem.

Homo. Risibile.
A. C.
Al. Al.
B.
Album.

Si vero B omni C: A aũt alicui C: erit demonstrare A C, qñ acceptum fuerit, C quidem omni B iesse: A aũt alicui. si enim C omni B iest: A aũt alicui B: necesse est A alicui C iesse: mediũ B.

Sylli duo, prim⁹ cõcludẽs cõclonẽ primo ictã, secund⁹ maiorem primi ex cõclone, & minore conuersa.

Nigrum. Al. Risibile. Nigrũ Al. Hõ.
A. B. A. C.
Al. O. Al. O.
C. B.
Homo. Risibile.

Et qñ sit hęc quidem prędicatiua, illa vero priuatiua: quæ autem prędicatiua vniuersalis, mõstrabitur altera. Insit. n. B omni C: ipsum vero A alicui non insit: cõclusio, q̃ A alicui B non inest. si igitur assumptum fuerit C omni B inesse: erat autem & A non omni B: necesse est A alicui C non inesse: medium B.

Album. Al. ñ. Risibile. Albũ. Al. ñ. Hõ.
A. B. A. C.
Al. nõ. O. Nõ o. O.
C. B.
Homo. Risibile.

Sylli duo, prim⁹ cõcludẽs cõclonẽ primo ictã, secund⁹ maiorẽ primi ex conclone & minore conuersa.

Qñ aũt priuatiua fiat vniuersalis, nõ monstrat altera: nisi quẽadmodum in prioribus, si acceptũ fuerit, cui hoc alicui nõ inest, alterum alicui iesse. Vt si A quidem nulli C: ipsum vero B alicui: conclusio q̃ A alicui B non inest. si igiť acceptũ fuerit, cui A alicui nõ inest, C alicui inesse, necesse est C alicui eorũ quæ B inesse. aliter aũt non est conuertentẽ vl'em, ppõnem monstrare alterã: nullo enim mõerit syllogismus.

Lapis. Al. ñ. Albũ. Lapis. Homo.
A. B. A. C.
N. Al. Al. ñ. Al.
C. B.
Homo. Album.

Sylli duo, prim⁹ cõcludẽs cõclonẽ primo ictã, secundus minorem primi ex assumptione.

Planũ itaq;, q̃ in prima quidẽ figura monstratio per se inuicem, & per tertiã, & per primam efficiť figuram. cùm.n. prædicatiua est conclusio, per primã: cùm aũt priuatiua, p vltimã. accipitur.n. cui hoc nulli, alterũ oĩ inesse. In media aũt, cùm sylls quidẽ vniuersalis sit, & per ipsam, & per primam figuram: cùm vero in parte, & per ipsam, & per vltimam. In tertia autem per ipsam oẽs. Manifestum autem, & q̃ in tertia, & media, qui non per ipsas fiunt syllogismi, aut non sunt secũdum circularem monstrationem, aut imperfecti.

Tertia figura. Cap. VII.

Sed in monstratione circulari tertiæ figuræ, cùm fuerint ambę propositiones vniuersales, fieri non potest, vt cognoscas per demonstrationem per conclusionem vnam duarum propositionum in hac figura, quoniam cõclusio quidem erit particularis, propositio autem, super qua intendimus demõstrationem adducere, est vniuersalis. Quòd si propositio vna extiterit vniuersalis & altera particularis, fieri potest, vt aliquando cognoscatur particularis per demonstrationem, & aliquando fieri non potest, vt per demonstrationem cognoscatur. & hoc, cũ fuerint ambæ propositiones affirmatiuæ, & minor extiterit vniuersalis. fieri enim potest, vt cognoscatur per demõstrationem secundum viam circuli. si n autem extiterit maior vniuersalis, fieri nequit, vt cognoscatur per demonstrationem secundum uiam circuli. Puta in exemplo, si A insit

In tertia figura cõ pt vl'is ppõ p circulũ ostendi.

In syllo, in q̃ est altera pticularis l tertiæ, particularis qñqꝫ ostẽdi pt, qñque nõ, nisi adhibeat cõuersio. sed hæc monstratio non est vere circularis.

omni c, quæ est maior: & b alicui c, quæ est mioor: & concludatur a alicui b. còm enim ipsi coaptauerimus maiorem propositionem conuersam, quæ est c inesse omni a, concludetur oobis ex hoc, quòd c inest alicui b. sed hoc non erat quæsitum nostrum. nam quæsitum nostrum erat conuersum huius, puta quòd b inest alicui c. licet enim hoc sequatur ex oecessitate, propterea quòd monstratum fuit, quòd particularis affirmatiua conuertitur, non tamen est aliquid, quod monstretur per uiam circuli per se & primo: sed si est, est mediante coouersione. monstratio enim circularis, quemadmodum diximus est, ut mõstretur una propositio per cõclusionem, et secundam conuersam. Quòd si uoiuersalis fuerit mmor, quemadmodum si b insit omni c: & a alicui c: fieri potest, ut monstretut pet uiam circuli, ꝙ a inest alicui c, quæ est propositio particularis maior. & hoc, quoniam conclusio istius syllogismi est, a alicui b. cùm igitur huic coaptauerimus minorē conuersam, puta si dicamus c in omni b, planum quòd sequitur, ut a insit alicui c. nam b est medius terminus: subijcitur enim utrisq; extremitatibus simul. Sin autem extiterit una duarum propositionum affirmatiua, & altera negatiua, & affirmatiua fuerit uniuersalis, & negatiua particularis, prodibit nobis demonstratio super particulari. Puta in exemplo, si b insit omni c: & a non insit alicui b: cooeludetur quòd a noo inest alicui b. si igitur coaptauerimus huic conclusioni, quòd c inest omni b, sequetur ex necessitate, ut a non insit alicui c, secũdum quòd mõstrauimus in tertia figura: b enim est medius terminus. Sio autem negatiua extiterit uniuersalis, nõ cognoscetur affirmatiua particularis per demonstrationem secundum uiam circuli, oisi fecerimus radicem istam aliam. Puta in exemplo, si a insit nulli c: & b alicui c: concludetur quòd a noo inest alicui b. si igitur acciptamus loco eius, quod dicimus, a inest nulli c, ꝙ c inest omni illi, cui non inest a: & cõiunxerimus huic quòd a non inest alicui b: planum quòd sequitur, b inesse alicui c, quæ est propositio particularis affirmatiua. Iam igitur moostratum fuit, quòd ostensio, quæ est per circulum, si quidem fuerit in prima figura, erit in eadem prima figura, & erit etiam in aliquo simili figuræ tertiæ. ut cùm fecerimus radicem istam præcedentem, hoc est cùm acceperimus loco eius, quod dicimus a inest nulli b, quód b inest omni illi, cui noo inest a. modus enim iste similis est figuræ tertiæ: nam a & b prædicantur simul de re una, unum quidem ipsorum affirmatiue, & alterum negatiue. sed hæc positio est positio termini medij ad a & b. iste autem exitus est exitus termini medij io tertia figura ita, vt subijciatur vtrisque extremitatibus. secundum enim modum istum dixit Aristo. in hoc, quòd est tertia figura, non autem quòd sit tertia figura secundum veritatem.

Silł's circularis fit in prima figura ꝑ eandem primã: in negatiuis illi modis admiscet radix supra posita, quæ est quidã modꝰ tertiæ.

Monstratio vero circularis in secunda figura erit consimiliter in eadem secunda figura, & erit etiam in prima, & in monstratione quoque, quæ assimilatur tertię. Consimiliter monstratio circularis in tertia figura erit in prima, secunda, & tertia, & ſm radicem, quę assimilatur tertiæ. Planum igitur quòd propositiooes, de quibus diximus quòd non monstrantur secundum viam circuli, & hoc in secũda, ac tertia figura, quòd nunquam ita se habent. & hoc, quoniam fieri non potest in aliquibus ipsarum omnino, vt moostrentur per viã circuli. & si aliquę etiam monstrãtur per viam circuli, species illa monstrationis circularis est imperfecta.

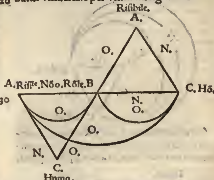
In secũda vero ꝑ eandem secundam & primã, & modus silem tertiæ. In tertia ỹo per omnes, & ꝑ modum similem tertiæ.

De Conuersione, quæ in syllogismis. Cap. VIII.

Conuertere autem est, transponentem conclusionem, facere syllogismum, ꝙ aut summum medio non inerit, aut hoc vltimo. necesse enim conclusione conuersa, & altera propositione manente, interimi reliquam. si. n. erit, & cõclusio erit. Differt autem opposite, aut contrarie cõuertere conclusionem: non enim idem efficitur syllogismus, cùm vtroq; modo conuertitur. sed hoc per sequentia manifestum erit. Dico autem opponi omni, non omni: & alicui, nulli: contrarie vero oi, nulli: & alicui, non alicui inesse.

Prima figura.

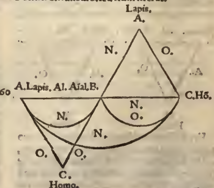
Sit nanq; monstratũ a de omni c, per medium b. si itaq; a acceptum fuerit nulli c inesse: ipsi vero b omni: nulli c inerit b. & si a quidem nulli c: b autem omni c: a non omni b, & non omnino nulli. non enim monstrabatur vniuersale per vltimam figuram.

Conuertitur conclo contrarie i primo modo, ad tollẽdã vtranq; ppositionẽ.

Omnino vero non est vlr destruere ꝑ conuersionem propositionem, quæ est ad maius extremum. semper enim tollitur per tertiam figuram. necesse nanq; ad vltimum extremũ ambas accipere propositiones.

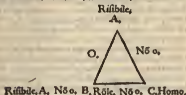
Et si priuatiuus syll's sit, consilr. Sit. n. ostensum a nulli eorum quæ c inexistens per b. igitur si acceptum fuerit a inesse omni c: ipsi vero b nulli: b inerit nulli eorũ, quę c. et si a, et b omni c: a alicui b: sed nulli inerat.

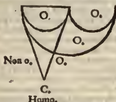
Conuertitur conclo contrarie i secũdo modo, ad tollẽdũ vtrãq; ppõnem.

Quòd

Quòd si opposite conuersa fuerit conclusio,& syllogismi oppositi,& non vniuersales erunt.nãq; fit altera propositio in parte:quare & conclusio erit secundum partem. Sit.n. prędicatiuus syllogismus,& conuertatur sic. igitur si A non omni C; omni autem B: ipsum B non omni C. & si A quidem non omni C:ipsum vero B omni:A non omni B.

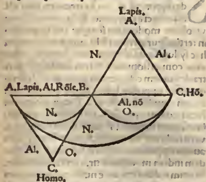

Conuertitur cõclõ opposite in primo mõ,ad tollẽdũ vtranque ppositionẽ.

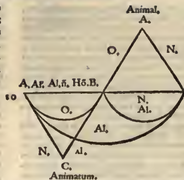

Consimiliter autem & si priuatiuus syllogismus. Si enim A alicui C ĩest:ipsi vero B nulli:B alicui C non inerit,non simpliciter nulli. & si A alicui C:B vero omni,quẽadmodum in principio acceptum est:A alicui B inerit.

Conuertitur cõclõ opposite in secundo modo,ad tollẽdũ vtrãque ppõnẽ.

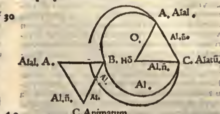

Cęterum in syllogismis,qui in parte,qñ opposite quidem conuertatur conclusio,tollun tur ambę propositiones: qñ autem cõtrarie, neutra.non.n.amplius accidit tollere,quemadmodum in vniuersalibus, deficiente cõclusione secundum conuersionem,sed neq; omnino tollere. Sit enim ostensum A de aliquo C.igitur si acceptum fuerit A nulli C inesse:ipsum vero B alicui:A alicui B non inerit. & si A nulli C:omni autem B:ipsum B nulli C. quare tolluntur vtræque.

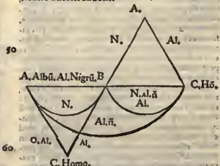
Conuertitur cõclõ opposite in tertio mõ,ad tollẽdũ vtranque ppositionẽ.

Quòd si contrarie conuersa fuerit,neutra. Si enim A alicui C non inest:ipsi vero B omni: B alicui C non inerit.sed nondũ tollitur,quod à principio:cõtingit nanq; alicui inesse,& alicui non inesse. sed ipsius A B vniuersalis, omnino nõ fit syllogismus.si enim A non inest alicui eorum quę C:B vero alicui inest:neutra propositionum vniuersalis.

Ex conuersione conclusiõis ĩ tertio mõ cõtrarie, nulla tollit ppõnũ.quia minor nõ destruit p secũdã figurã, cũ cõcludat pticularis: tãto minus maior p tertiã,quę syllis eis ex duab. particularibus.

Consimiliter autem & si priuatiuus syllogismus. Si enim accipietur A omni C inesse,tollentur vtræque:si vero alicui,neutra. demonstratio autem eadem.

Conuertitur cõclõ opposite ĩ quarto mõ, ad tollẽdũ vtranque ppositionẽ. Qñ si cõuertat cõtrarie, nihil tollitur eadẽ de cã, qua & in superiori.

Tractatus de syllogismo Conuersiuo, Cap. VIII.

Conuersio autem hac in arte dicitur multis modis,sed quod vult hoc in loco est, vt per oppositum conclusionis, & vnam duarum propositionum altera propositio syllogismi destruatur, & quasi est contraria mõstrationis circularis.& hoc, quoniam sequitur ex necessitate,cùm acceperimus oppositũ conclusionis,& coaptauerimus vni duarum propositio-

Nota, alio mõ sumi cõuersiones in sylło conuersiuo, q̃ĩ primo lib. sumpta fuerit.

num, vt propositio secunda destruatur ex necessitate. si enim non, non destruetur cõclusio. nã conclusio non destruetur, nisi destruantur propositiones, sm ꝙ declarauimus. sed iam destruebatur conclusio per positionem suæ contradictoriæ: quod fieri nequit, et nõ cohęret. destructio autem vnius duarum propositionum per oppositum conclusionis variatur, cùm oppositum acceptum fuerit cõtrarium, aut contradictoriũ, quęmadmodum ostendetur post hoc. Contradictoria verò, quemadmodum dicemus, sunt, omne, non omne: aliquod, nullum. Contraria autem sunt, cùm dicimus, omne, nullum: aliquod, et non aliquod.

PRIMA FIGVRA. Nota quomõ fiat syllis cõuersiu*, sm mõdo cõtrariũ cõclusionis cũ altera propositione.

Habeamus igitur in prima figura A de omni B: & B de omni C: & concludatur A de omni C. si igitur acceperimus contrariam conclusionis istius, puta ꝙ A de nullo C: & cõiunxerimus illi maiorem propositionem syllogismi, puta ꝙ A de omni B: manifestum ꝙ concludetur in secunda figura, B inesse nulli C, quod est contrarium minoris propositionis acceptæ in syllogismo. & eodẽ modo, si coniunxerimus contrario istius eiusdem conclusionis propositionem minorem, concludẽtur contradictorium maioris propositionis. veluti si habemus, ꝙ A insit nulli C, quod est cõtrarium conclusionis: cùm huic coniunxerimus minorem propositionem, puta si dicamus, B inest omni C: planũ ꝙ concluditur in tertia figura, ꝙ A non inest alicui B, quod est contradictorium, non autem cõtrarium maioris propositionis. fieri enim non potest, vt tertia figura cõcludat vniuersalem, propositio autem contraria est vniuersalis. propositio igitur maior in prima specie primę figuræ destruitur destructione particulari, non autem vniuersali sm hanc viam, hoc est p acceptionẽ cõtrarij conclusionis: minor vero destruit destructione vniuersali. Consimiliter hoc idem accidit in secũda specie primæ figuræ, puta quæ concludit negatiuam vniuersalem. cùm enim acceptum fuerit contrarium conclusionis, fieri põt, vt minor destruatur destructione vniuersali: sed maior destrui potest destructione particulari, qm̃ ad destructionem istam cõponitur syllogismus in tertia figura. Sin autem accipiatur contradictorium conclusionis in his duabus speciebus figuræ istius, fieri nõ potest, vt destruatur vna duarum propositionum syllogismi, nisi destructione particulari. propterea ꝙ vna duarum propositionum syllogismi contradictoriarum erit particularis, & quoniam contradictorium est particulare, & propterea sequitur, vt sit conclusio particularis, & sic contradictoria particularis.

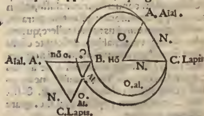
Quomõ fiat syllis cõuersiuus, sm mõdo contradictoriũ cõclusionis cũ altera propositione.

Numeretur ergo prima hęc species syllogismi, vt A insit omni B: & B omni C: & cõcludatur A omni C. si igitur accipiatur contradictorium istius conclusionis, vt ꝙ A non insit alicui C: et huic coniunxerimus maiorem propositionem, puta ꝙ A insit omni B: planum ꝙ concludetur ex hoc in secunda figura, ꝙ B non inest alicui C, per viam positionis. hoc autem est cõtradictorium, non autem contrarium propositionis minoris. consimiliter, si coniunxerimus ei, quod dicimus, A non inest alicui C, propositionẽ minorem, quæ est, ꝙ B inest omni C, concludetur ex hoc, ꝙ A non inest alicui B, quod est contradictorium maioris. cùm igitur accipitur contradictorium, non erit propositio vniuersalis, sed particularis. Consimiliter accidet idem hoc in specie vniuersali negatiua istius figuræ. cùm enim acceperimus contradictorium suæ conclusionis, puta ꝙ A inest alicui C: & coniunxerimus illi propositionem vniuersalem negatiuam, puta ꝙ A insit nulli B: concludetur nobis, ꝙ B non inest alicui C. Eodem pacto accidet, si ipsi coniunxerimus affirmatiuam, quemadmodum si fuerit A in aliquo C: & B in omni C: sequitur enim ex hoc, vt A insit alicui B, quod est contradictorium vniuersalis negatiuæ. Cæterum in duabus speciebus particularibus figuræ istius, cùm acceptum fuerit cõtradictorium conclusionis, fieri potest vt ambæ propositiones destruantur simul. sed si accipiatur cõtrarium, fieri nequit, vt vna ipsarum destruatur per hanc viam. Sit. n. cõclusio, ꝙ A insit alicui C, per medium B: si accipiatur cõtradictorium suum, puta ꝙ A inest nulli C: & ipsi coniungatur minor propositio, puta ꝙ B insit alicui C: concludetur ex hoc ĩ tertia figura, ꝙ A inest alicui B, quod est contradictorium maioris. si igitur coniunxerimus huic, quod dicimus, A inest nulli C, propositionem maiorem, vt ꝙ A inest omni B: concludetur nobis, ꝙ B inest nulli C, quod est contradictorium minoris. ambæ igitur propositiones destruuntur, cùm conuerterimus ad contradictorium. Sin autem conuertamus ad contrarium, non destruetur vna duarum propositionum. si enim fuerit contraria conclusionis particularis affirmatiuæ, puta ꝙ A non inest alicui C: & adiunxerimus huic maiorem, vt ꝙ A insit omni B: concludetur nobis ex hoc, ꝙ B non inest alicui C. sed quæ dicimus B inesse alicui C, & B non inesse alicui C, possunt aliquando simul verificari, & propterea non destruit penitus operatio hæc propositionem minorem. Sin autẽ huic contrario quod dicimus, A non inest alicui C, cõiungamus propositionem minorem, puta B inesse alicui C, nõ erit ex hoc syllogismus, quoniam est ex binis particularibus. sed hic non concludit in tertia figura. Cõsimiliter accidet in specie particulari, quæ concludit negatiuam in hac figura, hoc est, quoniam si conuerterimus conclusionem ad contradictoriũ, fieri poterit, vt destruantur ambæ propositiones simul. sin autem conuerterimus ad contrarium nulla ipsarum destruetur. mõstratio autem huius est monstratio, quæ præcessit in particulari affirmatiua.

In modis particularibus ex cõtradictorio cõclusionis põt fieri syllogism* conuersiuus sm ambas propositiones.

Secunda Figura. Cap. IX.

SEd in secũda figura, propositionem quidem, quæ ad maius extremum, non est interimere contrarie, facta conuersione vtrolibet modo. nam semper erit conclusio in tertia figura: vniuersalis autem non erat in hac syllogismus. alterum vero similiter tollemus conuersioni. dico autem similiter, si contrarie quidem conuertitur, contrarie: si vero opposite, opposite. Insit enim A omni B: ipsi autem C nulli: cõclusio B C. si itaqꝫ acceptum fuerit B omni C inesse: & A B maneat: A omni C inerit: nam fit prima figura. ꝙ si B omni C: A vero nulli C: A nõ omni B, figura vltima. Sin autem opposite cõuersum fuerit B C, A B quidem itidem monstrabitur, A C vero opposite. Si enim B alicui C: A autẽ nulli C: A alicui B non inerit. rursus si B alicui C: A vero omni B: A alicui C. quare oppositus sit syllogismus.

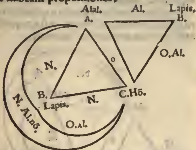

Conuertitur cõclusio in hoc mõ cõtrarie, & opposite, ad tollendam vtranque propositionem.

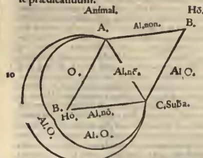
Consimiliter

Consimiliter monstrabitur, et si e conuerso se habeant propositiones.

Couertit cõclusio i hoc mõ, & cõtrarie, & opposite, ad tollẽdam vtrãque ppõnem: & sic, vt in superiori.

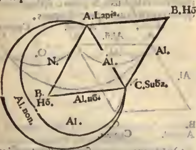
Eadem vero demonstratio, & si vniuersale prædicatiuum.

In isto modo conuersa cõclusione opposite vtraque tollit ppõ, cõtrarie non contra, vt in superiori.

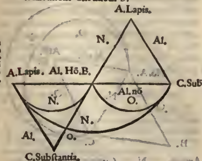
Quod si syllogismus est in parte, si contrarie conuertatur cõclusio, neutra propositionum tollitur, quemadmodum neq; in prima figura: si vero opposite, vtreq;. Ponat enim A B quidem nulli inesse: ipsi autẽ C alicui: conclusio B C. si itaq; positum fuerit B alicui C inesse: & A B maneat; conclusio erit, q̃ A alicui C non inest. sed non est sublatum, quod à principio: contingit enim alicui inesse, & non inesse. rursus si B alicui C: & A alicui C: nõ est syllogismus. neutrum enim acceptorũ vniuersale: quare non tollitur A B.

Cõuersa cõclusione cõtrarie nulla tollit ppõnum: quia maior non destruit p particularẽ, nec maior per binas particulares.

Quod si opposite conuertatur, tolluntur ambæ. Si enim B omni C: A vero nulli B: nulli C ipsum A. sed erat alicui. rursus si B omni C: A autem alicui C: A alicui B.

Conuertitur hoc mõ conclusio opposite, ad tollendã vtrãque propositionem.

Tractatus de Conuersione in Secunda figura. Cap. IX.

IN secunda autem figura fieri nõ potest, vt destruatur maior propositio destructione vniuersali, neq; per acceptionem contrarij conclusionis, neq; p acceptionem cõtradictorij. & per acceptionem quidem contradictorij manifestum est, per acceptionem vero contrarij, quoniam syllogismus componetur in tertia figura, & cõclusio erit particularis. Sed propositio minor destrui potest per duos modos, hoc est, si conuertamus conclusionem ad contrarium, & si cõuertamus ad contradictorium. Monstratio huius, si A insit omni B. & insit nulli C, si enim accipiamus contrarium, puta q̃ B insit omni C: & coniunxerimus huic propositionem maiorem, puta q̃ A inest omni B: planum q̃ sequitur ex hoc in prima figura, vt A insit omni C, quod est contrarium minoris propositionis. Si vero fecerimus hanc eandem conuersionem ad maiorem propositionem destruendam, puta cùm acceperimus B inesse omni C, quod est contrarium conclusionis: & coniunxerimus ipsi, q̃ A inest nulli C, quę est minor: prodibit complicatio sermonis in tertia figura, & concludetur q̃ A non inest alicui B, quod est contradictoriũ, non autem contrarium maioris propositionis. erit autem destructio particularis, non vniuersalis. Si vero conuerterimus conclusionem B C ad contradictorium, propositiones destruentur per contradictoriũ, hoc est destructione particulari, & hoc, quoniã si acceperimus contradictorium cõclusionis speciei syllogismi præcedentis, puta, si dicamus B inest alicui C: & ipsi coniunxerimus propositionem minorem, vt q̃ A inest nulli C: planum, q̃ hoc concludet in tertia figura, A non inesse alicui B, quod est cõtradictorium maioris propositionis. consimiliter si acceperimus hoc idem contradictoriũ, puta, si dicamus B inest alicui C: & ipsi coniunxerimus propositionem maiorem, quæ est A inesse omni B: manifestum q̃ concludetur in prima figura, A inesse alicui C, quod est contradictorium minoris. Iam itaq; monstratum fuit in hoc sermone, q̃ syllogismi, qui fiunt ad destruendas propositiones istius speciei secundæ figuræ, q̃ inquam isti omnes sunt particulares, & destructio ipsarum est particularis, præter minorem propositionem: hæc enim & in toto, & in parte destrui potest. [a] Eodẽ pacto ostẽdetur in alia specie vniuersali secundæ figuræ, hoc est in qua maior est vniuersalis negatiua, & minor affirmatiua vniuersalis. [b] Sed in duabus speciebus particularibus figuræ istius, si ipsorum conclusionem conuertamus ad contrarium, fieri non potest sm hoc, vt vtrauis duarum propositionũ destruatur. Causa autem in hoc est eadem, quæ ante hoc accidit in prima figura. Sin autem conuertatur conclusio ad contradictorium,

In secunda figura non potest destrui maior vñi destructione, nec p cõtrariũ, nec p cõtradictorium cõclusionis: minor ꝟo p vtrũque destrui potest.

Ex cõtradictorio cõclusionis destruentur sbę ppõnes destructione particulari.

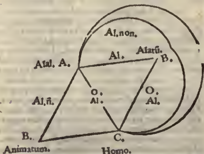
a Idẽ ẽ mod' cõuersionis ĩ secũdo mõ ĩ figurę secũdę.
b In syllogis particularib' secũdę ex cõclõne ad cõtrariũ cõuersa ñ destruũtur ambæ ppões: sed ex cõuersione ad contradictoriũ p̃nt.

ad cõtradictoriũ, prodibit ſm hoc deſtructio vtriuſq; duarum propoſitionum. Monſtratio huius, ſi ponamus ꝙ A inſit nulli B: & A inſit alicui C: erit enim cõcluſio, ꝙ B non ineſt alicui C, ſi itaq; ponamus contrarium huius, puta ꝙ B ineſt alicui C: & huic adiũxerimus maiorem propoſitionem, vt ꝙ A ineſt nulli B: erit concluſio in prima figura, ꝙ A non ineſt alicui C. ſed hoc non deſtruit propoſitionem ſecundam, quę erat A ineſſe alicui C: fieri enim poteſt, vt A inſit alicui C, & non inſit etiam alicui aliĩ. ſin autem huic applicuerimus propoſitionem particularem, nõ erit ſyllogiſmus, propterea ꝙ erunt ambæ propoſitiones particulares. Monſtratum ergo fuit ex hoc, quoniam ſi conuertamus concluſionem ad contrariũ, fieri non poteſt deſtructio vtriuſuis duarum propoſitionum. Sin autem cõuerterimus ad contradictorium, iam deſtruetur vtraque duarum propoſitionum. puta ſi accipiamus contradictorium concluſionis, ꝙ B inſit omni C: cumq; ipſi coaptauerimus A ineſſe nulli B: concludetur in prima figura, ꝙ A ineſt nulli C, contradictorium videlicet eius, quod dicebamus, A ineſſe alicui C, quę erat minor propoſitio. cũ vero ipſi applicuerimus propoſitionem minorem, puta, ſi dicamus A ineſſe alicui C, habebimus ꝙ B ineſt omni C: & A ineſt alicui C: & concludetur nobis in tertia figura, ꝙ A ineſt alicui B, quod eſt contradictorium eius, quod dicebamus, A ineſt nulli B, quæ erat maior propoſitio. Et per eadem iſta monſtratur hoc in ſpecie, cuius maior erat vniuerſalis affirmatiua, hoc eſt in ſecunda ſpecie particulari ſecundæ figuræ.

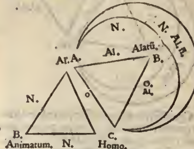
Tertia figura. Cap. X.

SEd in tertia figura, cùm cõtrarie quidem conuertatur cõcluſio, neutra tollitur propoſitionum ſm nullum ſyllogiſmorum: cùm vero oppoſite, ambæ, & in omnibus. Sit oſtenſum A alicui B inexiſtẽs: medium autem ſit acceptum C: ſint autem propoſitiones vniuerſales. igitur ſi acceptũ fuerit A alicui B nõ ineſſe: B vero omni C: non fit ſyllogiſmus A et C. neq; ſi A eorum quidem quæ B alicui non inſit: C aũt omni: non erit B & C ſyllogiſmus. Conſimiliter autem monſtrabitur, & ſi non vniuerſales propoſitiones. aut enim ambas neceſſe eſt ſecundum partem eſſe per cõuerſionem, aut vniuerſale ad minus extremum fieri. verum ſic non erat ſyllogiſmus, neque in prima figura, neque in media.

In his tribus modis, ſi cõuertal cõtrarie ipſa concl'o, nulla tollit pp̃onum, quia maior particularis in prĩa figura, aut vtraq; particulares ſũt ſcda.

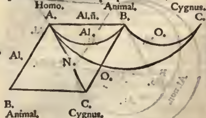

Quòd ſi oppoſite conuertantur, propoſitiones tolluntur ambæ. Si enim A nulli B: B vero omni C: A nulli C. rurſus ſi A nulli quidẽ B: ipſi vero C omni: B nulli C. Et ſi altera non vniuerſalis, cõſimiliter. Si enim A nulli B: B vero alicui C: A alicui C nõ inerit. ꝙ ſi A B quidẽ nulli: C autem omni: nulli C ipſum B.

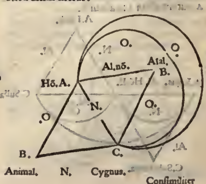
Conuertitur cõcl'o in his modis oppoſite, ad tollẽdũ vtranque pp̃onem.

Similiter vero & ſi priuatiuꝰ ſyllogiſmus. Sit enim oſtẽſum A alicui B nõ inexiſtens: ſit autem prædicatiuum quidem B C: negatiuũ autem A C: ſic enim efficiebatur ſyllogiſmus. quando igitur contrarium acceptum fuerit concluſioni, non erit ſyllogiſmus. ſi enim A alicui B: B vero omni C: nõ erat ſyllogiſmus ipſius A, & ipſius C. neque ſi A alicui B: C vero nulli: nõ erat ipſius B, & ipſius C ſyllogiſmus. quare non tolluntur propoſitiones.

In hoc mõ ſi cõuertaſ cõcl'o contrarie, nulla tollit pp̃onum: quia maior in prima, & ſecunda figura eſſet particularis.

Quãdo autem oppoſitum, tolluntur. Si.n. A omni B: & B ipſi C: A omni C: ſed nulli inerat. rurſus ſi A omni B: ipſi autem C nulli: B nulli C: ſed omni inerat.

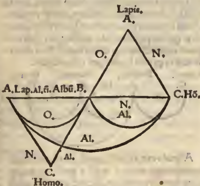

Conuertitur cõcl'o oppoſite in hoc mõ, ad tollẽdũ vtranque propoſitionẽ.

Conſimiliter

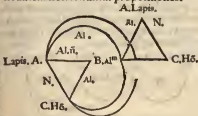
Consimiliter autem monstratur, & si non vniuersales sunt propositiones. Sit enim A C & vle, & priuatiuum, alterũ autem prædicatiuum in parte. si igitur A omni B: B autem alicui C: A alicui C contingit: sed nulli inerat. rursus, si A omni B: ipsi autem C nulli: B nulli C.

Conuertitur conclo oppositẽ i hoc modo, ad tollendam vtranque propositionem.

Sin autem A alicui B: & B alicui C, nõ fit syllogismus. neq; si A alicui B: ipsi autem C nulli, neq; sic. quare illo quidem modo tollũtur, sic autem non tolluntur propositiones.

Cõuersa cõclusione contrarie i hoc modo nulla tollitur propositionum, eadẽ ratione, qua & in superiori modo.

Planum igitur per dicta, quomodo cõuersa conclusione in vnaquaq; figura fit syllogismus, & quãdo contrarius propositioni, & qñ oppositus. Et q in prima quidem figura per mediam, & vltimam fiunt syllogismi, & quæ ad minus extremum semper per mediũ tollitur, quę vero ad maius per vltimum. In secunda autem per primam, & vltimam: quæ quidem ad minus extremũ semper per primam figuram, quæ autem ad maius per vltimam. Sed in tertia per primã, & per mediã. & quæ quidem ad maius semper per primam, quæ autem ad minus per mediam. Quid igitur est conuertere, & quomodo in vnaquaq; figura, & quis sit syllogismus, manifestum.

Tractatus de Conuersione in Tertia figura. Cap. X.

In tertia figura ex cõuersione conclusione ad cõtrarium non destruitur aliqua propositionum: sed ex cõuersione, ad contradictorium vtraque.

IN tertia vero figura, si conuertatur conclusio ad contrarium, fieri non potest, ut per hoc destruatur una suarum propositionum: & hoc in omnibus speciebus figuræ istius, sin autem conuertatur ad contradictorium, fieri poterit, vt per hoc destruatur vtraq; propositionum syllogismi per coaptationem coniunctionis ipsius cum contrario: & hoc in omnibus speciebus istius figuræ. Insit ergo A omni C: & B consimiliter insit omni C: planum quòd ex hoc concludetur A inesse alicui B, ista autem est prima species tertiæ figuræ. Quòd si accipiamus contrarium conclusionis istius, puta A non inesse alicui B: & ipsi adiunxerimus propositionem minorem ita, vt dicamus B in omni C, non concludetur aliquid, quoniam hic erit syllogismus in prima figura, vbi maior est negatiua pticularis. Quòd si ipsi coniungamus maiorem propositionem, puta si dicamus A inest omni C, nihil etiam consimiliter cõcludetur: qm̃ hic syllogismus erit in secũda figura, vbi maior est particularis. & hoc, quoniam habebimus A non inesse alicui B: & A inesse omni C. Eodem pacto monstrabitur, si extiterit vna duarum propositionum affirmatiua particularis: hoc est, quoniam fieri nequit, vt in ipsis destruatur vna duarum propositionum p conuersionem conclusionis ad contrarium, et hoc, quoniã si perscrutabimur destructionẽ propositionis vniuersalis, erit syllogismus ex binis particularibus. sin autẽ coniectemus destructionem propositionis particularis, erit in hoc maior particularis. verum fm istud non erit syllogismus in prima figura, neq; in secunda. hę autem sunt duę figuræ, per quas destruuntur propositiones istius syllogismi. Iam itaq; monstratum est, si conuertatur conclusio ad contrarium in speciebus affirmatiuis istius syllogismi, q fieri non potest, ut fm hoc destruatur vna duarum propositionum per propositionem secundam, & conuersionem.

Monstratio exẽplaris de conuersione ad contrarium.

Sin autem cõuersa fuerit ad cõtradictorium, fieri potest, ut fm hoc destruatur vtraq; duarum propositionum per coaptationem alterius affirmatiuæ ad conuersionem. Monstratio autem huius, quoniam si conuertamus, quod dicimus A inest alicui B, quę est conclusio, quam posuimus in prima specie figuræ istius, hoc est tertiæ, ad suũ contradictorium, veluti si dicamus, A inest nulli C: & ipsi complicuerimus, quod dicimus, B in omni C, quæ est vna duarum propositionum syllogismi: concludetur ex hoc in prima figura, q A inest nulli C, quod est contrarium ei, quod dicebamus A inest omni C, quę est altera propositio syllogismi positi. Consimiliter si addiderimus ei, quod dicimus A iest nulli B, propositionem secũdam, quæ est, cùm dicimus A inest omni C: planum q concludetur in secunda figura B inesse nulli C, quod est contrarium eius, quod dicebamus B inesse omni C, quæ fuit minor propositio. Consimiliter accidet, cùm extiterit vna duarum propositionum affirmatiuarum particularis. si enim A insit nulli B, quę est contradictoria conclusioni: & huic applicuerimus B inesse alicui C, quæ est propositio particularis: concludetur nobis in prima figura, q A non inest alicui C. Quòd si huic conclusioni applicuerimus propositionem vniuersalem, habebimus A inest nulli B: & A inest omni C: & hoc cõcludit in secunda figura, q B inest nulli C, quod est contradictorium propositionis particularis positæ.

Monstratio exẽplaris de conuersione ad contradictoriũ.

Eodem pacto accidet in syllogismo vniuersali negatiuo istius figuræ, hoc est, qui cõstat ex duabus propositionibus vniuersalibus, quarum altera est negatiua: & in syllogismo particulari negatiuo, hoc est i syllogismo, in quo vna duarum propositionum est particularis, & altera vniuersalis, & vna etiam ipsarum negatiua fm illud idem, quod accidebat affirmatiuo vniuersali & particulari: hoc est, si conuerterimus conclusionem in ipsis ad contrarium, fieri nõ potest, vt per hoc destruatur vna duarum propositionum. causa autem in hoc eadem est causa, quæ fuerat in specie affirmatiua vniuersali, ac particulari: & demõstratio super hoc est demonstratio eadem illa.[a] Manifestum igitur ex eo, quod

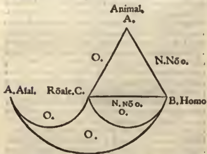
Eadẽ ẽ ostensio in syllis negatiuis, & vl'ib', & particularibus.

a Epilog' omniũ dictorum de syllo conuersiuo.

quod diximus, qualiter erit syllogismus in omni figura, cùm conuerterimus conclusionem ad contrarium, & cùm ad contradictorium: & quãdo erit destructio, & quando non erit: & cũ extiterit, qñ erit vniuersalis, & qñ erit particularis. Quodq; syllogismi omnes destruentes vtrãq; propositionum primæ figuræ, cũ conuertitur conclusio, fiunt in secunda figura & tertia. qui enim fit in secunda figura, destruit minorem propositionem: qui vero fit in tertia, destruit maiorem. Consimiliter monstratum fuit, q syllogismi, qui destruunt vtranq; propositionum in secunda figura, cùm conuertitur conclusio, fiunt in prima figura ac tertia: nam minor destruitur in prima figura, maior autem in tertia. Quodq; eodem etiam modo syllogismi destruẽtes propositiones syllogismi, qui est in tertia figura, si conuertatur conclusio sua, erunt in prima figura, ac secũda, nã maior destruiã in prima figura, minor autẽ in secunda.

De Monstratione per impossibile. Cap. XI.

Syllogismus vero q per impossibile, monstratur quidem, quando cõtradictio conclusionis posita fuerit, & assumpta sit alia propositio. Fit autem in omnibus figuris, simile nanque est conuersioni: prætereà quòd differt tantum, quòd conuertitur quidem facto syllogismo, & impositis ambabus propositionibus: deducitur vero ad impossibile, nõ prę cõfesso prius opposito, sed manifesto existente, quòd verum. Termini autem similiter se habebunt in ambobus, & eadem amborum acceptio. Vt si A inest omni B: medium autem C. si fuerit suppositum aut non omni, aut nulli B inesse: C vero omni, quod erat verum: necesse est C aut nulli, aut non omni B inesse. hoc autem impossibile: quare falsum, quod suppositum est. verum igitur oppositum.

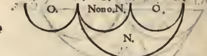

Syll. cõuertiuus, & ad impossibile in secũda figura, ad pbãdũ minorẽ ppositiõẽ primi syllogismi.

Consimiliter vero & in alijs figuris. quæcunq; enim conuersionem suscipiunt, & syllogismum per impossibile.

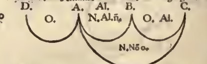
Prima figura.

Alia itaq; problemata omnia per impossibile monstrantur in omnibus figuris: vniuersale autem prædicatiuum in media quidẽ, et tertia monstratur, in prima vero non monstratur. Supponatur nanq; A non omni B, aut nulli inesse: et accipiatur alia propositio vtrinlibet, siue C inesse omni A, siue B omni D: sic enim esse posset prima figura. Si igiť suppositum est A inesse non omni B, non fit syllogismus, vtrinlibet accepta propositione. Si autem nulli, quando B D assumpta fuerit, syllogismus quidem erit falsi, sed propositũ nõ monstratur. si enim A nulli B: B vero omni D: A nulli D. hoc vero impossibile: falsum itaq; A inesse nulli B. sed non, si nulli falsum, omni verum. Quòd si C A accepta fuerit, nõ fit syllogismus: neq; qñ suppositum sit A inesse non omni B. quare manifestum, q omni inesse non monstratur in prima figura per impossibile.

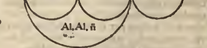
Ex his quatuor cõplicationibus oñdit non concludi vles affirmatiuas in prĩa figura: q̃ aut cõplicatio inutilis, aut ppositũ nõ mõstrat, cũ contraria possint esse simul falsa.

Alicui vero, et nulli, et nõ omni monstratur. Supponatur enim A nulli B inesse: B autem acceptum sit omni, aut alicui C: igitur necesse est A nulli, aut non omni C inesse. sed hoc impossibile. sit enim verũ et manifestum, quòd A inest omni C: quare si hoc falsum, necesse est A alicui B inesse. Quòd si ad A sumpta fuerit altera propositio, non erit syllogismus, neque quando contrarium conclusioni suppositum fuerit, vt alicui non inesse. Planum igitur, q oppositum supponendum. (visus.

In his sylli̇s assumpta ad minus extremũ ppõne, astruiẽ particularis affirmatiua per impõle: ad maius ṽo nihil, q̃a minor eẽt vl̃is negatiua, atque ĩ formatur cõclusiõis contrariũ: q̃a minor eẽt vl̃e negatiua.

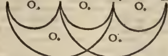
Rursus supponatur A alicui B inesse: acceptum autem sit C omni A: necesse itaq; C alicui B inesse. hoc autem sit impossibile: quare falsum, quod suppositum est. si vero sic, verum nulli inesse. Consimiliter autem et si priuatiuum sumptum fuerit C A. Sed si propositio, q̃ est ad B accepta fuerit, non erit syllogismus,

In his syllis assumpta ad maius extremum ppõne astruiĩ vl̃is negatiua: ad min⁹ vero nihil cõcluditur, quia maior esset particularis.

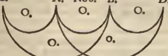
Sin autem contrarium suppositum fuerit, syllogismus quidem erit et impossibile, sed non monstratur propositum. Supponatur. n. A omni B: et C accipiatur omni A: igitur necesse est C oĩ B inesse. hoc autẽ impossibile: quare falsum

falsum A inesse omni B. verum, nondum vtiq; necessarium, si non omni, nulli inesse. Consimiliter autem etsi ad B accepta fuerit altera propositio, syllogismus quidem erit et impossibile, sed non tollitur suppositio: quare oppositum supponendum.

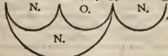
Ex his cõiugationibus supposito cõtrario, & nõ contradictorio ipsius conclonis, concludit qdem, sed nõ astruitur ppositũ: qa contraria possunt eẽ si, mul falsa.

Vt autem monstremus A inesse non omni B, supponendum omni inesse. Si enim A omni B: et C omni A: C omni B. quare si hoc impossibile, falsum quod suppositum est. Consimiliter autẽ et si ad B accepta fuit altera ꝓpositio.

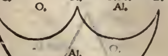
Cõplicationes hę astruunt particularẽ negatiuã.

Et si priuatiuum sit C A, consimiliter: sic enim fit syllogismus. Si vero ad B sit priuatiuum, nihil monstratur.

In his coniugationibus assumpta ad maius extremum ꝓpõne astruit ꝓpositum: ad min' aũt minime, q̃a minor eẽt negatiua.

Quòd si nõ, omni, sed alicui inesse suppositum fuerit, non monstratur, quòd non omni, sed quòd nulli. Si enim A alicui B: C vero omni A: C alicui B inerit. si igitur hoc impossibile, falsum est A alicui B inesse: quare verum nulli. hoc autem monstrato, tollitur ipsum verum. A enim alicui quidem B inerat: alicui autem non inerat. Amplius non accidit impossibile iuxta hypothesin. esset enim vtiq; falsa: siquidem ex veris non est falsum ratiocinari. nũc autem est vera: inest nãq; A alicui B: quare non supponendum alicui inesse, sed omni.

Ex hoc syllogismo astruitur nulli, non ait non ol. & si ppositi nõ astruitur, qa cõclosio vera est.

Consimiliter vero et si monstraremus A alicui B non inexistens. si enim idẽ alicui non inesse, et non omni inesse, eadem vtrorunq; demonstratio. Planũ itaq;, ꝙ non contrariũ, sed oppositum supponendum. nanq; sic necessarium erit, et dignitas probabilis. si enim de omni dictio, aut negatio, cùm mõstratum fuerit, ꝙ non negatio, necesse est affirmationem uerificari. rursus si non ponit affirmationem uerificari, probabile est existimare negationem. Contrarium autem neutro modo conuenit existimare. neq; enim necessarium, si nulli falsum, omni uerum esse: neq; probabile, ut si alterum falsum, ꝙ alterum uerum. Planum igitur, ꝙ in prima figura alia quidem problemata oĩa mõstrantur per impossibile: uniuersale autẽ affirmatiuũ non monstratur.

Tractatus de Syllogismo ad impossibile. Cap. XI.

Syllogismus ad impossibile fit ex contradictorio cõclonis cũ altera propõne nota, cõcludẽs aliquod ipossibile.

SYllogismus autem ad impossibile fiet, cùm posuerimus contradictorium conclusionis, cuius monstrationem intendimus, & huic applicuerimus alteram propositionem notam, & concluserimus aliqd impossibile. planũ enim, ꝙ hęc syllogismi species componitur ex conditionali & prædicatiuo. hic autem is est, qui deducit ad impossibile. Hic autem syllogismus cadit in syllogismo contrarij in omnibus tribus figuris. Syllogismus vero contrarij assimilatur syllogismo conuersiuo: in his enim ambobus prouenit impossibile. Differunt tamen inter se, quoniam syllogismus conuersiuus fit per acceptionem cõtradictorij, & propositionis, quæ ipsi coniungitur, posteaq; fuerit syllogismus ita, ut contradictorium sit contradictoriũ conclusionis istius syllogismi, & propositio adiuncta vna ex duabus propositionibus istius syllogismi. syllogismus autem, qui est sm viam contrarij, accipit contradictorium eius, quod intendit monstrare, non autem contradictorium conclusionis syllogismi, & applicat illi propositionem veram, non autem propositionem syllogismi positi. Amplius, quoniam in syllogismo conuersiuo prouenit destructio rei falsæ, posteaq; admiserimus contradictorium impossibilis, quod est verum. sed in syllogismo contrarij ostendemus utiq; cõclusionem per positionem impossibilis per se. Omne autem, quod monstratur per syllogismum prædicatiuum, qui dicitur rectus, potest etiam mõstrari sm has easdem propositiones per syllogismum contrarij. verum syllogismus contrarij est similior in vno syllogismo conuersiuo: & hoc, qm̃ forma ipsius est eadem forma. Causa autẽ istius est, qm̃ cùm syllogismus rectus reducitur ad contrarium, erunt in ipsis termini, ac propositiones vnę & eædem. Vt in exemplo, si ponamus A inesse omni B per syllogismum rectum, cùm insit A omni C: & C omni B: cõcludetur enim nobis, ꝙ A inest omni B. Si igitur soliciti fuerimus ad hoc monstrãdum per syllogismum cõtrarij, accipiemus contradictoriũ conclusionis, vt ꝙ A non inest omni B, aut contrarium eiusdem: & coniungemus huic maiorem propositionem, puta A inesse omni C: sequetur enim necessario ex hoc in secunda figura, vt C non insit omni B, quod est contradictorium minoris propositionis, & impossibile. quod igitur positum fuit, hoc est contradictorium, aut contrarium conclusionis, est impossibile: sed cùm falsum fuerit cõtradictorium positum, verum erit suũ contradictorium, quod est conclusio. sed hæc eadem etiam est uia syllogismi conuersiui. Cõsimiliter autem

Nota de similitudine & differentia syllogismi ad ipossibile ad cõuersiuum.

Oẽ, q̃d monstratẽ p syllm p̃dicatiuũ rectũ, põt & p syllm ad impossibile demonstrari p easdẽ ꝓpositiones.

accidit

accidit i reliquis figuris. omnis enim syllogismus, qui admittit conuersionem, admittet etiam monstrationem conclusionis suæ sm viam contrarij.

PRIMA FIGVRA. Omnia quatuor quæsita pter vl'e affirmatiuum, qd' non potest i prima osidi, i oib' figuris osidi pñt per impossibile. a Quod vl's affirmatiua non possit p impo'le monstrari in prima figura.

Omnia autem quatuor quæsita monstrantur p contrarium in omnibus figuris, præter vniuersalem affirmatiuam: hæc enim non ostēditur in prima figura, sed monstratur in secunda, & tertia. a Quòd igitur non ostendatur affirmatiua vniuersalis per syllogismum contrarij in prima figura, monstratur sic. Ponamus.n. propositionem, quam volumus monstrare, A in omni B. si nanq; voluerimus ostendere hoc per viam contrarij, aut ipsum erit: aut accipiendum erit suum contradictorium, ut ꝙ A non inest omni B: aut suum contrariū, vt ꝙ A inest nulli B. Amplius, si adiūgamus vni istorum duum oppositorum propositionē alteram, cuius complicatio simul cum opposito conclusionis sit complicatio primæ figuræ, oportet vt aut C prædicetur de A, aut subijciatur B: quemadmodum si dicamus, C de omni A: vel B de omni C. Si igitur fuerit oppositū, quod posuimus contradictorium, vt ꝙ A non inest omni B, planū ꝙ non erit syllogismus in prima figura, ad vtrāuis extremitatum ponatur propositio altera. & hoc, quoniam si verum extiterit C esse in omni A, habebimus ꝙ C est in omni A: & A non est in omni B. sed hoc non concluditur in prima figura, qm̄ minor est negatiua. Quòd si posuerimus à parte B, habebimus ꝙ A non inest omni B: & B omni C. sed hoc similiter etiam non concludit in prima figura: qm̄ maior est particularis. diximus enim iam ꝙ hoc non cōcludit. Sin autem accipiamus contrarium affirmatiuæ, quā conamur construere, & ipsi addiderimus propositionem, cuius veritas est nota ex parte B: quemadmodum si ponamus A inest nulli B: & B omni C: cōcludetur in prima figura, ꝙ A inest nulli C, quod est impossibile. si igitur est impossibile, quod posuimus, puta, cùm dicebamus, A inest nulli B, non tamen sequitur, si quod dicimus, A inest nulli B, sit falsum, vt verum sit suum contrarium, puta ꝙ A īsit omni B, quod erat quęsitum nostrum. duo nanque contraria aliquando simul falsificantur, quemadmodum prædiximus in libro præcedēte. Sin autem coaptemus propositionem veram ex parte A, non innouabitur syllogismus, qm̄ minor erit negatiua in prima figura. Planum igitur, ꝙ syllogismus omnis, qui est sm viam contrarij, aut vtiq; erit per acceptionem contrarij, aut per acceptionem contradictorij, & per applicationem propositionis veræ alteri ipsorum. Planum igitur, ꝙ si acceperimus contradictorium vniuersalis affirmatiuę, & ipsi cōiunxerimus propositionem vniuersalem veram, ꝙ non erit syllogismus. & si erit syllogismus, non tamen cōcludetur impossibile, ex cuius falsitate sequatur veritas vniuersalis affirmatiuæ, quam quærebamus ostendere. fieri igitur non potest, vt sequatur vniuersalis affirmatiua per syllogismum contrarij, cuius prædicatiuus deducens ad impossibile sit in prima figura.

Particularis affirmatiua pt p impo'le monstrari in pria figura, sumpto contradictorio.

Particularis autem affirmatiua potest vtiq; per contrarium mōstrari in prima figura, si acceperimus, quæ huic opponitur, vniuersalem negatiuam: hæc enim est sua contradictoria: non autem particularem negatiuam, quæ est sua contraria. & hoc similiter etiam, cùm fuerit propositio vera ex parte B, non autē ex parte A. Ponamus igitur, si non est verum, ꝙ ipsum insit alicui B, ponamus inq; ꝙ A insit nulli B: amplius coniungamus huic, ꝙ B inest omni C: & concludamus ꝙ A inest nulli C, quod est falsum: erit igitur & illud falsum, quod ex falso sequitur, puta quod dicimus, A inest nulli B. cùm igitur sit hoc falsum, contradictorium suum erit verum, puta, quod dicimus, A inest alicui B, quod intendebamus monstrare. Si vero acciplamus propositionem veram ex parte A, erit minor negatiua in prima figura, & non erit syllogismus. Consimiliter non erit etiam syllogismus, cùm acceptū fuerit contrarium. si enim propositio affirmatiua vera posita fuerit ex parte A, erit minor negatiua. sin autē posita fuerit ex parte B, erit maior particularis. sed hæ ambæ non concludunt in prima figura.

Quō mōstretur vniuersalis negatiua per syllm ad ipossibile in pria figura.

Sin autem voluerimus monstrare per syllogismum contrarij vniuersalem negatiuam, & posuerimus ipsius oppositū, oportebit, vt sit affirmatiua particularis, quę est sua cōtradictoria. Puta, si dicamus, A inest alicui B: cū igitur ipsi adiunxerimus, ꝙ C in omni A: concludetur impossibile, puta, ꝙ C inest alicui B. quod igitur dicebamus, A inesse alicui B, est falsum. cùm igitur hoc falsum extiterit, verum erit suum contradictorium, puta, ꝙ A inest nulli B, quod erat quæsitum. Consimiliter accidet, si fuerit propositio vniuersalis negatiua vera. Si enim ponemus propositionem veram ex parte B, nō īnouabitur syllogismus, qm̄ maior erit particularis in prima figura. Sin autem accipiamus loco contradictorij contrarium, innouabitur syllogismus concludens impossibile, ad vtrāuis extremitatem ponatur propositio vera, ex extremitatibus contradictorij: præterq; ꝙ non concludit ipo'le, ex quo, q̄a sit ipo'le, sequat veritas sui oppositi, qd' est hic quæsitū. oportet ergo, vt accipiat contradictoria, non autem contraria. hoc vero cōe est omnibus figuris contrarij, in quacunq; figura componat prædicatiuus.

Quō mōstretur particularis negatiua p syllm ad ipossibile.

Quòd si voluerimus monstrare particularem negatiuam per viam contrarij, oportebit, vt ponamus oppositum affirmatiuam vniuersalem. si.n. posuerimus oppositum A inesse omni B: & adiunxerimus ipsi, ꝙ C inest omni A, sm ꝙ ipsa est vera: concludetur impossibile, ꝙ C in omni B: quare & A inesse omni B est impossibile. sed si hoc falsum, uerum est qd' dicimus, A non inest omni B, quod est quæsitum. Similiter autem accidet, si hęc extiterit negatiua: & eodem modo, si ipsi coniungamus B in omni C, aut B in aliquo C: cōcludetur impossibile in prima figura. Sin autem applicuerimus ipsi ꝙ C inest alicui A, nō erit syllogismus, propterea ꝙ maior fiet particularis in prima. eodem modo, cùm hęc extiterit negatiua. Iam itaq; monstratum fuit, ꝙ omnia quæsita ostenduntur per contrariū in prima figura, præter vniuersalem affirmatiuam.

In oi materia in syllogismo ad impossibile sumendū ē contradictorium, non aūt contrarium.

Operæ vero precium est in omni materia, vt in syllogismo contrarij accipiamus contradictoriū eius, quod intendimus monstrare: non autem contrarium. quoniam si fuerit falsum vnum contrariorum, non sequit, vt sit verum alterum contrarium: quēadmodum ostēsum fuit in libro pręcedente. neq; est etiam probabile, cū est falsum vnū cōtrariū, vt sit verū cōtrariū suum.

Secunda figura. Cap. XII.

IN media uero, atq; ultima & hoc monstratur. Ponatur enim A nō omni B inesse: acceptum autem sit A omni C inesse. igitur si non omni B: C uero omni: C nō omni B. sed hoc impossibile. sit enim manifestum, quòd C inest omni B: quare falsum, quod supponitur: verū itaq; oi iesse.

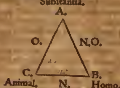
Ex hac coniugatione astruit vl's affirmatiua.

Substantia.
A.
.O
.O
Nō o.O.
C.
B.
Animal.
Nō o.
Homo.

Sed

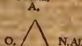
Sin autem contrarium suppositum fuerit: syllogismus quidem erit, & impossibile, non tamen mõstratur propositum. Si enim A nulli B: ipsi vero C omni: C nulli B. sed hoc impossibile: quare falsum nulli inesse. cæterum non si hoc falsum, omni verum.

Ex hoc syllogismo fit deductio ad incommodum: sed non ostēdit ꝓpositum, quia contraria possunt esse simul falsa.

Quando autem A inest alicui B, supponatur A nulli B inesse: C autem omni insit: necesse igitur C nulli B. quare si hoc impossibile, necesse est A alicui B inesse. Quòd si fuerit suppositum alicui non inesse, eadem erunt, quæ & in prima figura.

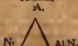
Ex prima coniugatione astruit particularem affirmatiuam: ex secunda vero nihil astruit, quia ad suppositionem verā nullum sequitur impossibile.

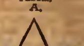
Rursus subijciatur A alicui B inesse: ipsi vero C nulli insit: necesse itaq; C alicui B non inesse. sed omni inerat: quare falsum, quod est suppositum: A igitur nulli B inerit.

Ex hac complicatione astruit vlis negatiua.

Quando autem A nõ omni B, supponatur omni inesse: ipsi vero C nulli: necesse igitur C nulli B inesse. hoc autem impossibile: quare verum non omni inesse.

Ex hoc syllogismo concluditur particularis negatiua.

Planum igitur, q; omnes syllogismi fiunt per mediam figuram.

Secunda figura. Cap. XII.

Sed vniuersalis affirmatiua monstratur in secunda, ac tertia figura. Ostensio autem huius est, quoniam si voluerimus monstrare A inesse omni B in secunda figura, accipiemus suam contradictoriam, puta, q; A non inest omni B. cùm igitur applicuerimus huic cõtradictorio, q; A inest omni C, sequetur ex hoc in secunda figura, q; C non insit omni B. quod cùm sit impossibile, & propositio applicata contradictorio extiterit vera, sequitur, vt falsum accidat ex contradictorio: quod est, cùm dicebamus, A non inest omni B. sed si hoc est falsum, verum erit suum contradictorium, vt quòd A in omni B. Sin autem loco contradictorij, acceperimus contrarium, non erit in ipso vtilitas in omni materia. Quòd si voluerimus monstrare hac in figura affirmatiuam particularem, puta, quod dicimus A inesse alicui B, oportebit accipere contradictorium suum, vt quòd A inest nulli B: amplius coniungemus ipsi A inesse omni C: & concludetur nobis, quòd C inest nulli B. hoc autem impossibile sequitur ex eo, q; posuimus A inesse nulli B: quare cõtradictorium suum verum, quod dicebam⁹, A alicui B. Quòd si accipiamus contrarium loco contradictorij, accidet in hoc, quod accidit in prima figura, hoc est, vt concludatur impossibile, sed non monstratur per hoc veritas oppositi, quod positum fuit in omni materia. Sin autem voluerimus ostendere hac in figura vniuersalem negatiuam, accipiemus tunc suam contradictoriam, puta, q; A inest alicui B: & ipsi coniungemus, quod non est dubium in ueritate sua, vt q; A inest nulli C: sequetur enim ex necessitate, q; C nõ inest alicui B: quod est impossibile. si ergo quod posuimus est falsum, igitur A inerit nulli B. Quòd si uoluerimus monstrare negatiuam particularem, accipiemus suam contradictoriam, puta q; A inest omni B: & applicabimus ipsi, q; A inest nulli C: sequetur enim impossibile, puta q; C inest nulli B. ergo contradictoriũ eius, ex quo sequitur impossibile, est verũ, puta, quod dicimus, A non inest alicui B, quod intēdebamus ostendere. Ostensum est igitur, q; omnia quæsita monstrantur per contrarium in secunda figura.

Quomodo ostēdatur per impossibile vniuersalis affirmatiua in figura secunda per viam contradictorij.

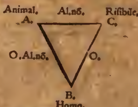
Quomodo mōstretur particularis affirmatiua in figura secunda.

Monstratio vniuersalis negatiuæ in secunda per impossibile.

Monstratio particularis negatiuæ in secunda per impossibile.

Tertia figura. Cap. XIII.

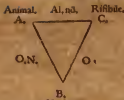
Consimiliter autem & per vltimam. Ponatur enim A alicui B non inesse: ipsum vero C omni: A igitur alicui C nõ inest. si igitur hoc impossibile, falsum alicui non inesse: quare verum omni.

Ex hac cõiugatione concluditur vlis affirmatiua.

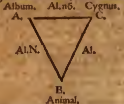
Si vero suppositum fuerit nulli inesse, syllogismus quidem erit, & impossibile, non autem monstratur propositum. nam si contrarium suppositum fuerit, eadem erunt, quæ & in prioribus.

Sed

Ex hoc ſyllogiſmo deducitur quidē impoſſibile, ſed nō aſtruitur ꝓpoſitum, quia contraria ſunt ſimul falſa.

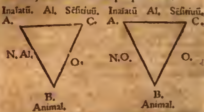
ſed ad alicui ineſſe accipienda eſt hæc ſuppoſitio. Si enim A nulli B: C vero alicui B: A nō oi C. ſi igitur hoc falſum, verū A alicui B ineſſe.

Ex hac complicatione aſtruitur particularis affirmatiua.

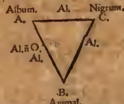
Quādo autem A ineſt nulli B, ſupponatur alicui ineſſe: accipiatur autem & C omni B inexiſtens: igitur neceſſe eſt ipſum A ineſſe alicui C. ſed nulli inerat: quare falſum A ineſſe alicui B. Si vero ſuppoſitum fuerit A inexiſtens omni B, non monſtratur propoſitum:

Ex horū ſyllogiſmorum primo mōſtratur vlis negatiua: ex ſecundo deducitur quidem impoſſibile, ſed nō aſtruitur ꝓpoſitū, quia contraria poſſunt eē ſimul falſa.

ſed ad non omni ineſſe, hęc accipienda eſt ſuppoſitio. Si enī A omni B: & C alicui B: A ineſt alicui C. ſed hoc nō erat: quare falſum omni ineſſe. ſi autem ita, verum nō omni. Quòd ſi fuerit ſuppoſitum alicui ineſſe, eadem erūt, quæ & in prædictis.

Ex coniugatione prima aſtruitur particularis negatiua: ex ſecunda nihil cōcluditur, quia vtraque ꝓpones particulares.

Manifeſtum igitur, ꝙ in omnibus ſyllogiſmis per impoſſibile oppoſitū ſupponēdum. Planum autem et quod in media figura monſtratur quodammodo affirmatiuum, et in vltima vniuerſale.

Tertia figura. Cap. XIII.

Monſtratio vlis affirmatiuę in tertia p impoſſ.

COnſimiliter accidet etiam, vt monſtrentur omnia in tertia figura. Oſtenſio autem huius, quā ſi voluerimus oſtendere vniuerſalem affirmatiuam, accipiemus ſuam contradictoriam. Puta, cū dicimus A non ineſſe alicui B: cui cùm applicuerimus C ineſſe omni B: concludetur in tertia figura, ꝙ A non ineſt alicui C. terminus enim medius, q eſt B, ſubijcit vtriſque extremitatibus. cùm igitur ſit concluſio impoſſibilis, contradictorium eius, ex quo ſequitur impoſſibile, eſt verum, puta quod dicimus, A ineſſe omni B, quod volebamus concludere. Quòd ſi poſuerimus contrarium loco contradictorij, concludetur quidem impoſſibile, non tamen ſequetur ex ipſo ex neceſſitate veritas quęſiti: quemadmodum etiam accidebat in reliquis figuris. Sin autem voluerimus oſtendere, ꝙ A ineſt alicui C, quæ eſt affirmatiua particularis, ponemus ꝙ A ineſt nulli B, quæ eſt ſua cōtradictoria: & applicabimus ipſi C ineſſe alicui B: & concludetur hac in figura, ꝙ A non ineſt alicui C. quod cùm ſit falſum, quod ex ipſo falſo ſequitur, puta, quod dicimus A ineſt nulli B, eſt etiā falſum. ſed cū hoc ſit falſum, verum erit ſuū contradictorium, quod eſt quæſitum, A videlicet ineſſe alicui B.

Monſtratio particularis affirmatiuę in tertia p impoſſibile.

Quòd ſi voluerimus monſtrare vniuerſalem negatiuam, quemadmodum ſi voluerimus monſtrare, ꝙ A ineſt nulli B, accipiemus contradictorium huius. Vt ſi dicamus A ineſſe alicui B: et huic applicabimus C ineſſe omni B: ſequetur igitur hac in figura, vt C inſit alicui A. quod cū ſit falſum, falſum vtique ſequitur ex contradictorio poſito. nam propoſitio C B nō habet dubitationem in veritate ſua. cùm igitur contradictoria falſa extiterit, quæ eſt ꝑticularis affirmatiua, vera erit vniuerſalis negatiua, puta, quod dicebamꝰ A ineſt nulli B. Si uero acceperimus contrarium, accidet in hoc, quod accidebat i reliquis figuris.

Monſtratio vlis negatiuę i tertia p impoſſ.

Quòd ſi uoluerimus monſtrare particularem negatiuam, ponemus ſuam contradictoriā, quæ eſt vniuerſalis affirmatiua. Veluti ſi ponamus A ineſſe omni B: & applicabimus ipſi, ꝙ C ineſt omni B: hæc autem non eſt dubia in ſua veritate: concludetur autem nobis, ꝙ C ineſt alicui A. quod cū fuerit falſum, contradictorium, quod eſt vniuerſalis affirmatiua, de quo dubitatur, eſt falſum. ſed cū fuerit falſa vniuerſalis affirmatiua, vera erit particularis negatiua.

Monſtratio particularis negatiuę in tertia p impoſſ.

Iam igitur ex diſpoſitione ſyllogiſmi ſm cōtrarium duo fuere hoc in loco declarata. Quorum vnum eſt, ꝙ in ipſo ſemper, & in omni materia eſt vtile accipere contradictorium, non autem accipere cōtrarium. Secundum autem, ꝙ omnia quæſita prodeunt ſm ipſum in ſecunda figura, ac tertia: quodque in prima figura non elicitur per ipſum tantum vniuerſalis affirmatiua, reliqua autem quæſita eliciuntur.

Oſtēſio dictorum de ſyllo ad impoſſ.

Differentia inter Oſtenſiuam monſtrationem, & deducentem ad Impoſſibile. Cap. XIIII.

DIffert autem demonſtratio ad impoſſibile ab oſtenſiua, eo ꝙ ponit quod vult tollere, deducens ad confeſſum falſum: oſtenſiua vero incipit ex confeſſis poſitionibus. Accipiunt itaque ambæ duas propoſitiones confeſſas: ſed illa quidem, ex quibus eſt ſyllogiſmus: hæc vero vnam quidem harum, vnam aūt contradictionem cōcluſionis. Et illic quidē nō neceſſe cōcluſionē notā eē, neque ꝑaccipere ꝙ eſt, aut nō: hic vero neceſſe, ꝙ eſt. Differt aūt nihil, dictionē, aut negationē eſſe cōcluſionē: ſed ſilr ſe habet de vtriſque.

Differentia

Differentia syllogismi Recti, & ducentis ad Impossibile. Cap. XIIII.

Syllis ad impoße incipit a cõtradictione conclusionis.

Dixit, Differũt autem syllogismus rectus & syllogismus contrarii, quando concludunt vnum & idem quæsitum ex propositionibus vnis & eisdem: propterea ꝙ in syllogismo secundum contrarium ponimus à principio id, quod volumus destruere, hoc est contradictoriũ eius, quod intendimus monstrare: vt cũm sermo deuenerit ad falsum, sciatur ꝙ est falsum: syllogismus autem rectus incipit à propositionibus notis. Ambo autem syllogismi sunt ex propositionibus notis, nisi ꝙ syllogismus rectus est ex binis propositionibus, ex quibus est syllogismus: sed in syllogismo fm contrarium vna tãtum propositionum suarum est ex propositionibus syllogismi recti: secũda autem est contradictoria cõclusionis dubitatæ. Amplius, in recto non est necessarium, vt conclusio sit nota, anteꝗ̃ sit syllogismus: sed in eo, qui est secundũ contrarium, tam est opus, vt sit nota ad positionem suæ contradictoriæ. non est autem in hoc differentia, siue conclusio fuerit affirmatiua, siue negatiua.

Syllis rectus incipit a ppõnibus notis.

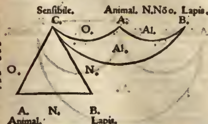
In syllo recto conclõ ĩ ignota, i syllogismo ad impoße ĩ nota p põnem cõtradictorij.

Quòd omne Ostensiue monstratum, & per Impossibile monstrari potest, & è conuerso. Cap. X V.

Omne vero, quod ostensiue concluditur, & per impossibile monstrabitur: & quod per impossibile, ostensiue, per eosdem terminos. Quando igitur syllogismus ĩ prima efficiatur figura, verum erit in media, aut vltima: priuatiuum quidem in media, prædicatiuum autem in vltima. Cũm vero ĩ media fuerit syllogismus, quod verum in prima, & in oĩbus problematibus. Quando autem ĩ vltima syllogismus, quod verum in prima & media: affirmatiua quidem in prima, priuatiua vero in media.

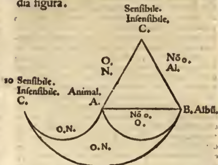
Prima figura.

Sit enim ostensum A nulli, aut non omni B per primam figuram. igitur suppositio quidem erat A inesse alicui B: C vero accipiebatur, A quidem omni inesse: B autem nulli: nam sic efficiebatur syllogismus, & impossibile. hæc autem media figura, si C A quidẽ omni: B vero nulli inest. & manifestum ex his, ꝙ nulli B inest A.

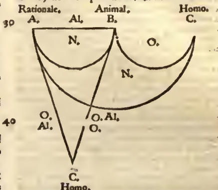
Ex his complicationibus mõstrat vlis negatiua in prima figura p impoße, in secunda vero ostẽsiue.

Consimiliter autem & si non omni monstratum est inexistens. suppositio nanque est omni inesse: C vero accipiebatur, A quidẽ omni, B vero non omni. Et si priuatiuum accipe-retur C A consimiliter: sic enim efficitur media figura.

Ex his syllogismis mõstrat pticularis negatiua ĩ prima figura p ĩpoße, ĩ secunda oſtẽſiue.

Rursus monstratum sit, A inexistens alicui B. suppositio igitur nulli inesse: B vero accipiebatur omni C inesse: & A aut omni, aut alicui C: sic enim erit impossibile. hæc autem vltima figura, si A, & B omni C. & manifestum ex his, ꝙ necesse est A alicui B inesse. Cõsimiliter aũt & si B, aut A acceptũ fuerit inexistens alicui C.

Ex his coniugationibus monstrat pticularis affirmatiua ĩ prima figura p impoße, ĩ tertia oſtẽſiue.

Omne monstratum per syllogismum Rectum, & per Impossibile monstrari posse, & è conuerso. Ca. X V.

Omne vero quæsitum, quod mõstratur per syllogismum rectum, potest per has easdem propositiones monstrari per syllogismum cõtrarii: & omne, quod ostenditur per syllogismum cõtrarii, potest per hos terminos et propositiones monstrari per syllogismum rectum. Cũm vero syllogismus prædicatiuus, qui est in eo, qui est secundum contrarium, extiterit in prima figura, syllogismus rectus super hoc quæsito, & per has easdem ꝓpositiones erit in secũda figura, & tertia, si vniuersale quidẽ negatiuum, in secunda figura: sin aũt affirmatiuum particulare, in tertia. Negatiua vero particularis ad duas figuras simul, quãdo ea, quæ est vera, fuerit affirmatiua: sin aũt fuerit negatiua, erit in secũda. Cũm uero syllogismus prædicatiuus, qui est in contrario, extiterit in secũda figura, syllogismus rectus erit ĩ prima: et hoc in oĩbus quæsitis. Sed cũm syllogismus cõtrarii extiterit in tertia figura, syllogismus rectus erit in prima, ac secũda: si affirmatiuus quidẽ, in prima: si uero negatiuus, in secũda.

Quõ conueniãt syllis rectus & ad ĩpoße ducẽs, oñdẽdo eandẽ cõclõnes p eosdẽ terminos & ppõnes.

Nota ꝙ ĩ oĩbus quæsitis licet syllis pdicatiuus, qui ẽ ĩ syllo ad ĩpoße; & rectus cõuertãt, quia p eosdẽ terminos & ppõnes sũt: dñt tñ, quia non fiũt per easdem figuras. & hoc patet ĩ oĩbus figuris.

PRIMA FIGVRA.

Monstratio vlis negatiuæ.

Monstratio autem huius. quoniã si ostẽderimus per syllogismum contrarij in prima figura, ꝙ A inest nulli B, & posuerimus contradictorium huius, puta, ꝙ A inest alicui B: & applicuerimus huic contradictorio propositionem veram: concludetur in prima figura conclusio falsa. Quod cùm ita se habeat, planum ꝙ propositio vera coniungetur vtiq; ex parte A, non autem ex parte B: adeo, vt propositio vera sit maior. fieri enim non potest, vt maior sit particularis hac in figura. erit igitur propositio vera, ꝙ C inest omni A. Sit igitur C in omni A: & A in aliquo B: concludetur enim nobis in prima figura, ꝙ C in aliquo B: quod est falsum. Reducetur autem syllogismus cõtrarij ad rectum, cùm acceperimus contradictorium conclusionis falsæ, & ipsi applicuerimus propositionem veram, quæ est i syllogismo cõtrarij. planum enim est, ꝙ propositio vera, quę est, C in omni A, est contradictoria propositioni falsæ, quæ est, C non inest alicui B: hæ enim communicant in C, quod est maior extremitas conclusionis, quę fuerat in prima figura, concludẽs impossibile per syllogismum contrarij. sed omnes binæ propositiones, quarũ communicatio est in extremitate maiore quæsiti, complicantur in secunda figura. syllogismus autem rectus ita prodibit. C in omni A: & C in nullo B: & concludetur ꝙ A inest nulli B. hoc autem est, quod concludebatur in syllogismo contrarij. Consimiliter accidet, si monstrauerimus per syllogismum contrarij in prima figura, ꝙ A nõ inest omni B, hoc est particularem negatiuam, secundum ꝙ posueramus suum cõtradictorium, puta ꝙ A inest omni B: & applicabamus ipsi propositionẽ uniuersalem veram ex parte A, vt ꝙ B inest omni A. cùm igitur cõcluserimus, ꝙ C iest omni B, quod est falsum, accepimus contradictorium suum, vt ꝙ C non inest alicui B: & applicuimus ipsi propositionem maiorem veram: & complicitus fuit syllogismus rectus super re manifesta in syllogismo contrarij hunc in modum: C inest omni A: & C non inest omni B: igitur A non inest omni B, quod est conclusio syllogismi sm contrarium. Sed iã prodibit hoc in tertia figura, si posuerimus propositionem veram, quæ fuit coniuncta cum contradictorio, minorem in prima figura. cõtradictoriũ enim, quoniam hic erat vniuersale affirmatiuũ, poterat esse maior propositio in prima figura. erit igitur conclusio falsa, A in omni C. si igitur accipiamus cõtradictorium suum, quod est A non inest alicui C: & applicemus ipsi propositionem veram, vt ꝙ B in omni C: planũ ꝙ ambæ istæ propositiones cõeant in minore extremitate conclusionis primæ figuræ. erit autem syllogismus in tertia figura, & concludet A non inest alicui B. hoc aũt est, quod fuit manifestum per viam contrarij in prima figura. Accidet autem, si accipiamus propositionem veram ex parte A negatiua, vt syllogismus rectus fit in secunda figura tantum. quoniã si acceperimus contradictorium eius, quod quærebamus per viã contrarij, vt ꝙ A inest omni B: & ipsi applicuerimus propositionem verã ex parte A, vt ꝙ C inest nulli A: concludet in prima figura ꝙ C inest nulli B, quod est falsum. si igitur acceperimus contradictoriũ huius, vt ꝙ C inest alicui B: & applicuerimus ipsi eam, quæ est vera, vt ꝙ C inest nulli A: concludet in secunda figura ꝙ A non inest alicui B, quod est quæsitum per viã cõtrarij nobis conclusum in prima figura.

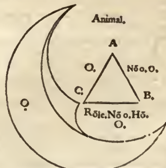
Monstratio particularis negatiuæ.

Monstratio particularis affirmatiuæ.

Sin aũt affirmatiua particularis monstrata fuerit in tertia figura, veluti si cõclusum fuerit in prima figura per syllogismum contrarij, ꝙ A inest alicui B, eo ꝙ posuimus A inesse nulli B, quod est contradictorium: et applicuimus huic B inesse omni C, quæ est vera: (fieri enim non potest vt applicemus ipsam â parte A, eo ꝙ minor nõ erit negatiua in prima figura) & cõclusimus A iesse nulli C, quod est ĩpossibile. Si igitur accipiamus contradictorium huius impossibilis, vt ꝙ A inest alicui C: & applicemus ipsi propositionem veram, veluti si dicamus, B inest omni C: planum ꝙ concludetur nobis in tertia figura, ꝙ A inest alicui B. nam C est terminus communicans cum contradictorio impossibilis & propositione vera. hoc autem est subiectum ambarum extremitatum. Consimiliter accidet, cũ fuerit propositio vera applicita cõtradictorio particularis, hoc est propositio B C. Hæc igitur est dispositio oĩum eorum, quæ monstrantur per contrarium in prima figura. Iamq; etiam mõstratum fuit, ꝙ in ipsa non ostenditur vniuersalis affirmatiua.

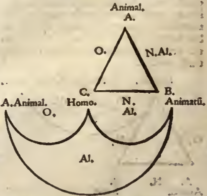
Secunda figura. Cap. XVI.

RVrsus in media figura sit ostensum A omni B inexistens. igitur suppositio erat A inesse non omni B: est autẽ acceptum A omni C: & C omni B: sic enim erit impossibile. hæc vero prima figura, si A omni C: & C omni B.

Ex his complicationib⁹ mõstraẽ vlis affirmatiua ĩ secunda figura p ĩpoſſ. ĩ prima vero ostensiue.

Consimiliter autem & si alicui ostensum est inexistens. suppositio nanq; erat A inesse nulli B: sed acceptum fuit A oĩ C: & C alicui B.

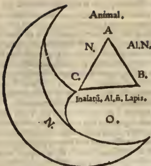

Ex his cõiugationibus monstraẽ particularis affirmatiua in secunda figura p impoſſ. in prima vero ostensiue.

Quòd si priuatiuus sit syllogismus, suppositio quidem A alicui B: acceptum vero est A nulli eorum quæ C: & C omni B. quare fit prima figura.

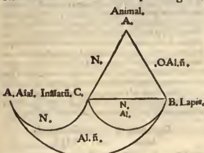
Et si

Ex his syllogismus monstratus vlis negatiua in secunda figura p impossibile, i prima ostendit.

Et si non vniuersalis syllogismus, sed A alicui B monstratum est non inesse, consimiliter. nam suppositio A inesse omni B: acceptū vero est A nulli C: & C alicui B: sic eni prima figura.

Ex his complicationib' mostrat particularis negatiua i secunda figura, in prima ostenditur.

Secunda figura. Cap. XVI.

Si vlis affirmatiua p secundam mon strei p syllim ad imposs. rect' eādem mōstrās fiet per primam.

Sed in secunda figura ponamus, q mōstretur per contrarium vniuersalis affirmatiua, puta, quòd A insit omni B, eo quòd posuimus suum contradictorium, vt quòd A non inest omni B: & applicuimus ipsi maiorem propositionem veram, quæ cum ipsa complicabatur in secunda figura, quòd A in omni C: & conclusum fuit falsum ex hoc, puta quòd C non inest omni B. dicamus igitur quòd syllogismus istius quæsiti erit in prima figura. et hoc, quoniam si accipiamus contradictorium conclusionis falsæ, vt quòd C inest oi B: & applicuerimus ipsi quod dicimus, A inesse omni C, quæ est vera: planum q concludetur nobis in prima figura tātum, A inesse oi C, quę est vl'is affirmatiua. & hoc, qm̄ duæ istæ ppositiones verę, quarū vna est contradictorium falsæ, & altera vera posita in syllogismo contrarij non cōmunicant, neq; in prædicato, vt sit secunda figura, neq; in subiecto, vt sit tertia. sed illud, in quo cōicant, est subiectum maiori extremitati, quę est in quæsito, & prædicatum de minore. hic autem est ordo primæ figuræ. Sin autem monstrauerimus in secunda figura per contrarium affirmatiuam particularem, puta A inesse alicui B, ex eo, q posuimus A inesse nulli B, quod est oppositum: & complicuimus huic A inesse omni C: ita vt sequeretur C inesse nulli B, quod est falsum: dico igitur q syllogismus rectus erit in prima figura. & hoc, quoniam si accipiamus A inesse omni C, quæ est vera posita in syllogismo contrarij: & C alicui B, quod est contradictorium cōclusionis falsæ: planum quòd concludetur in prima figura A inesse alicui B.

Particularis affirmatiua i secūda p impossibile mōstrata, oīdes recto syllo in prima.

Si vero monstrata fuerit per cōtrarium vniuersalis negatiua in secunda figura, eo q posuimus suum contradictorium, quod est A inesse alicui B: & complicuimus huic, q A inest nulli C, ita vt cōclusio esset falsa, q C non inesset alicui B, syllogismus suus rectus erit in prima figura. & hoc, quoniam si accipiamus contradictorium conclusionis falsæ, ut si dicamus C inesse omni B: & applicemus ipsi A inesse nulli B, quæ erat vera: concludemus in prima figura, q A inest nulli B. Cōsimiliter si monstrauerimus in secunda figura per syllogismum contrarij particularem negatiuam, vt q A non inest alicui B, eo q posuimus suam contradictoriā, quę est A inesse omni B: & applicuimus huic quòd A nō inest alicui C: & sequebatur ex hoc, vt C non inesset alicui B, quod est falsum: syllogismus igitur suus rectus erit, si acceperimus C in aliquo B, quod est contradictorium conclusionis falsæ: & applicuerimus ipsi propositionem veram, quæ est A inest nulli C: sequetur enim ex hoc, A non inesse alicui B. Iam igitur monstratum est, quòd syllogismus rectus eius, quod ostenditur per contrarium in secunda figura, erit in prima figura. & hoc in omnibus quæsitis.

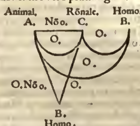
Vl. negatiua per impossibile monstrata in secunda, ostē sue monstrabitur i prima.

Negatiua particularis p impossibile mōstrata in secūda, recto syllo in prima monstrabitur.

Tertia figura. Cap. XVII.

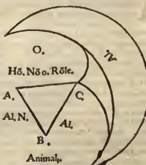
Rvrsus in tertia figura ostensum sit A omni B inesse. igitur suppositio erat A inesse non omni B: acceptum autem est C omni B: & A omni C: sic enim erit impossibile. hæc vero prima figura.

Ex his syllis mōstrat vl's affirmatiua i tertia figura p impossibile, in prima ostenditur.

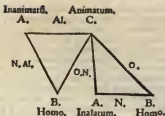
Consimiliter autem & si in aliquo demonstratio. suppositio nanq; A inesse nulli B: acceptum autem est C alicui B: & A omni C.

Ex his cōiugationibus astruit particularis affirmatiua i tertia figura p impossibile, i prima ostēdit.

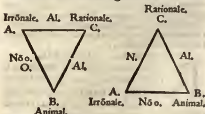
Si vero priuatiuus syllogismus, suppositio quidem A alicui B inesse: acceptum est autem C A quidē nulli: B vero omni. hæc autem media figura.

Ex his complicationib⁹ mõstrat vlis negatiua, in tertia figura p impoſſ. in ſecunda oſtẽſiue.

Conſimiliter autem & ſi non vniuerſalis demonſtratio.ſuppoſitio enim erit A ineſſe oĩ B:acceptum vero fuit C A quidem nulli: B aũt alicui.hæc vero media figura.

Ex his ſyllogiſmis cõcluſiſ particularis negatiua in tertia figura p impoſſ. in ſecũda oſtẽſiue.

Planum igitur, q per eoſdem terminos, & oſtenſiue eſt monſtrare vnumquodq proble matum,& per impoſſibile. Conſimiliter autem erit & oſtenſiuis exiſtentibus ſyllogiſmis ad impoſſibile deducere in terminis acceptis, quando propoſitio oppoſita concluſioni accepta fuerit: fiũt enim ijdem ſyllogiſmi ijs,qui per conuerſionem. quare ſtatim habemus & figuras,per quas vnumquodq erit. Manifeſtum igiť, quòd vnũquodq problema monſtratur ambobus modis,& per impoſſibile, & oſtenſiue: & non contingit alterum ſéparari.

Tertia figura. Cap. XVII.

Vlis affirmatiua p impoſſ. in tertia mõſtrata, recte monſtrabit I prima.

AMplius ſit monſtrata in tertia figura per viam contrarij vniuerſalis affirmatiua: puta, quod dicimus, A ineſſe omni B, eo q poſuimus ſuam contradictoriam, vt q A non inſit alicui B:& applicuimus huic, q C in omni B, ita vt falſa, quæ ſequebatur, fuerit A non ineſſe alicui C, dico igitur, q ſyllogiſmus ſuus rectus erit in prima figura. & hoc, ſi accipiamus contradictoriũ cõcluſionis falſę.puta, ſi dicamus A ineſt oĩ C:& applicemus huic, C ineſt oĩ B, quæ eſt vera: concludeť nobis in prima figura, q A ineſt oĩ B. hoc autem eſt,quod p impoſſibile monſtratum fuit. fieri.n. nequit, vt A & B cõicent, niſi in aliquo tertio, quod ſubijciatur ipſi A,& prędiceť de B, quę ſunt extremitates quæſiti. Conſiľr ſi monſtrauerimus per contrarium particularem affirmatiuam in tertia figura: puta, ſi dicamus, A ineſſe alicui B, eo q poſuimus ſuum contradictorium, vt quod dicimus, A ineſt nulli B: & applicuimus huic, q C ineſt alicui B, ita vt falſum concluſum extiterit, q A nõ ineſt alicui C: ſyllogiſmus ſuus rectus erit in prima figura. & hoc, ſi accipiamus contradictorium falſi, hoc eſt concluſionis: puta, quod dicimus, A ineſt omni C, & huic applicemus C alicui B, hoc eſt propoſitionem ſyllogiſmi verã: et concludamus q A ineſt

Particularis affirmatiua p ipoſſ. monſtrata in tertia, mõſtrabitur i prĩa recto ſyllo.

alicui B. Eodem pacto ſi monſtrauerimus per contrarium vniuerſalem negatiuam, eo q poſuimus ſuam cõtradictoriam: puta, quod dicimus, A ineſt alicui B:& applicuimus huic, q C ineſt omni B, ita vt concluſum fuerit C ineſſe alicui A, quod eſt falſum, dicamus igitur q ſyllũs ſuus rectus erit in ſecunda figura. & hoc ſi acci piamus contradictorium concluſionis falſæ, & propo ſitionem verã, quæ poſita fuerat in monſtratione contrarij, habebimus enim q C ineſt nulli A: & C ineſt oĩ B:& concludeť nobis A ineſſe nulli B, hoc autem eſt id, quod fuerat monſtratum per viam contrarij. Conſimiliter accidet ſi monſtrata fuerit per viam cõtrarij particularis negatiuã, eo q accepimus ſuam contradictoriam, puta vniuerſalem affirmatiuam: vt quoniam accepimus, A ineſſe omni B: et huic applicuimus, C ineſſe omni B:& concluſimus C ineſſe alicui A, quod erat impoſſibile, dico igitur q ſyllũs rectus conſiľr erit in ſecunda figura. & hoc, cũ acceptum fuerit contradictorium concluſionis, et propoſitio vera, ſm q cõſuetum fuit, habebimus enim q C non ineſt omni A:& C alicui B:& concluditur q A non ineſt omni B, aut nõ, ineſt alicui B. Iam itaq monſtratum fuit, q omnia quæſita, quæ oſtenduntur per ſyllogiſmum contrarij in omnibus figuris, poſſunt etiam monſtrari per ſyllogiſmos rectos: quodq ad ipſos redeunt per has eaſdem propo ſitiones, & p hos quoq ſimiľr eoſdẽ terminos: quodq reditus ſyllogiſmi recti ad contrarium eſt idem cũ ſyllogiſmo, qui vocať conuerſiuus. Conſimiliter planum etiã ex eo, quod prædiximus, cũ ſyllogiſmi recti reducuni ad contrariũ, ad quales ſyllogiſmos reducunť ſm contrarium: & eodẽ pacto cùm ſyllogiſmi ipſius contrarij reducuntur ad rectos, ad quales ſyllogiſmos reducuntur. Monſtratũ inſuper fuit, q omne quæſitum oſtendi poteſt per contrarium, & ſm rectitudinem.

Vlis negatiua p impoſſ. monſtrata in tertia, monſtrabiť in ſecunda ſyllo recto.

Particularis negatiua per impoſſ. I tertia monſtrata, mõſtrabiť in ſecũda recte.

Epilogus dictorũ d̃ diſtis ſyllis rectis & ad ipoſſ. deducẽtis.

De eo, quod eſt ex Oppoſitis ratiocinari. Cap. XVIII.

IN quali autẽ figura eſt ex oppoſitis propoſitionibus ratiocinari, et in quali nõ eſt, ita erit manifeſtum. Dico autem oppoſitas eſſe propoſitiones, ſm dictionem quidem quatuor: vt omni, ei quod eſt, nulli: & omni, ei quod eſt, non omni: & alicui, ei quod eſt, nulli: & alicui, ei q eſt, nõ alicui: ſm autem veritatem tres: alicui enim, ei quod eſt, non alicui ſm dictionem ſolum opponitur. Harum vero contrarias quidem, quæ vniuerſaliter, omni, ei quod eſt, nulli ineſſe: vt omnem ſciẽtiam eſſe ſtudioſam, ei quod eſt, nullam eſſe ſtudioſam: alias autem oppoſitas.

Prima figura.

IN prima igitur figura non eſt ex oppoſitis propoſitionibus ſyllogiſmus, neq affirmatiuus, neq negatiuus. Affirmatiuus quidem, quoniam ambas oportet affirmatiuas eſſe propoſitiones: oppoſitæ vero dictio & negatio. Priuatiuus autem, quoniam oppoſitæ quidem idem de eodem prædicant, & negant: medium vero, quod in prima, non dicitur de ambobus: ſed ab illo quidem aliud negatur, ipſum autẽ de alio prædicatur. verum hæ non opponuntur.

Tractatus

Tractatus de ſyllogiſmis, qui componuntur ex Oppoſitis. Cap. XVIII.

Oppoſita ſecundum affirmationē et negationē ſunt cōtradictoria, & cōtraria.

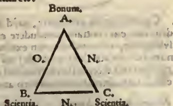
DIxit. In quali autem figura complicari poſſit ſyllogiſmus ex duabus propoſitionibus oppoſitis, & in quali figura fieri hoc nō poſſit, monſtrabitur ex eo, quod ponemus. Sed primo iam dicamus, quòd oppoſita ſecundum veritatem ſecundum modum negationis & affirmatiōis, ſunt duo, contradictoria, & contraria. Quod cùm ſit ſtabilitum, dicamus, quòd fieri non poteſt, vt complicetur ſyllogiſmus in prima figura, neq; ex contrarijs, neque ex contradictorijs, neq; ſyllogiſmus concludens affirmatiuam, neq; ſyllogiſmus concludens negatiuam. Et affirmatiuam quidem, quoniam oportet, vt ſyllogiſmus concludens affirmatiuam conſtet ex ambabus affirmatiuis: ſed in ſyllogiſmo, qui complicatur ex oppoſitis ſecundum viam contradictionis, aut contrarij, vna propoſitionum ſuarum eſt negatiua, & altera affirmatiua. Et negatiuam etiam non poſſumus, & hoc, quoniam prædicatum & ſubiectum in affirmatione et negatione eſt vnum & idem, ſecundum quòd monſtratum fuit in libro præcedente, ſed in ſyllogiſmo primæ figuræ non eſt prædicatum ſuarum propoſitionum vnum, neq; etiam ſubiectum vnum: quoniam terminus medius, qui ſubijcitur in vna duarum propoſitionum, prædicatur in altera.

PRIMA FIGVRA. Nota quare nō poſſit fieri ſyllōs ex oppoſitis in pria figura.

Secunda figura. Cap. XIX.

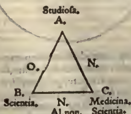
SEd in media figura, & ex oppoſitis, & ex contrarijs cōtingit fieri ſyllogiſmum. Sit enim bonum quidem, in quo A: ſcientia vero, in quo B, & C. ſi itaq; ſcientiam omnem ſtudioſam accepit, & nullam: A B omni ineſt, & C nulli: quare B nulli C. nulla igitur ſcientia ſcientia eſt.

In hoc ſyllo cōcludit negatiua vlis, ex oppoſitis contrariis.

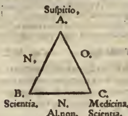
Conſimiliter autem & ſi omnem accipiens ſtudioſam, medicinam nō ſtudioſam accepit. nanq; ipſum A omni B: ipſi vero C nulli: quare quædam ſcientia non erit ſcientia.

In hac coniugatione mōſtrat cōtradictorie oppoſita, cū ſit pra oſtenſa ſine contrarie oppoſita.

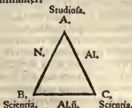
Et ſi ipſum A C quidem omni, B autem nulli: eſt vero B quidem ſcientia, C autem medicina, ſed A ſuſpitio. cùm enim acceperit nullam ſcientiam ſuſpitionem, accepit aliquam ſcientiam eſſe ſuſpitionem. Differt autem ab eo qui pridem, eo quòd terminis cōuertitur: prius.n. ad B, nunc autem ad C affirmatiuum.

Cōplicatio hæc idem cū studia ſupra, oppoſito tñ mō diſpoſitis propoſitionibus.

Et ſi altera propoſitio non ſit vniuerſaliter, conſimiliter.

In hoc ſyllo aſtruit particularis negatiua, ex oppoſitis contradictoriis.

Semper enim medium eſt, quod ab altero quidem negatiue dicitur, de altero autem affirmatiue. quare cōtingit oppoſita concludi, præterquam quod non ſemper, neque omnino: ſed ſi ita ſe habeant, quę ſub medio, vt aut eadem ſint, aut totum ad partem: aliter autem impoſſibile. neq; enim erunt vllo modo propoſitiones, aut contrariæ, aut oppoſitæ.

Secunda figura. Cap. XIX.

SEd in ſecunda figura poteſt eſſe ſyllogiſmus ex duabus propoſitionibus oppoſitis, ſiue ſecūdum viam contrarij, ſiue ſecundum viam contradictionis. Vt in exemplo, omnis ſcientia ſtudioſa: & nulla ſcientia ſtudioſa: & concluditur nobis, quòd nulla ſcientia eſt ſciētia: quod eſt maxime impoſſibile. Conſimiliter accidet, ſi poſuerimus, omnis ſcientia ſtudioſa: & medicina non eſt ſtudioſa. & hoc, quoniam negatio ſtudioſitatis à medicina eſt negatio ab aliqua ſcientiarum, ac ſi poſuiſſemus omnem ſciētiam ſtudioſam eſſe, & aliquam ſcientiam non eſſe ſtudioſam. concluditur igitur nobis quod aliqua ſciētia non eſt ſciētia. Cauſa autē, quare hoc fieri poſſit in ſecunda figura, eſt, quoniam prædicatum in vtriſq; extremitatibus eſt vnū & idē. Conſimiliter ſe habebit in oppoſitis, ſi poſuerimus affirmatiuam maiorem & negatiuam minorem, aut res ſe habeat è conuerſo: diſpoſitio enim in hoc eſt vna & eadem. Non poſſunt autem oppoſita concludi in hoc ſecundum veritatem, niſi cùm acceperimus affirmatiuam & negatiuam eaſdem: veluti ſi dicamus, omnis ſciētia eſt ſtudioſa, & non omnis ſcientia eſt ſtudioſa. aut acceperimus id, quod eſt pars vnius duarum propoſitionum oppoſitarum, & ſub ipſa cōtinetur loco propoſitionis eiuſdē affirmatiuæ, & negatiuæ. quēadmodū ſi ponamus

In ſecunda figura fit ſyllis ex oppoſitis ſm viam contrarii, & contradictionis.

mus loco eius, quod est, non omnis scientia est studiosa, hoc, quod est, medicina non est studiosa: aut loco eius, quod dicimus, omnis scia est studiosa, hoc, quod dicimus, medicina est studiosa: deide ipsi applicemus, nulla scientia est studiosa: propterea q non est dña, si coniungamus ipsam cum propositione opposita eadē, aut cū eo, quod sub ipsa continet. Cū itaq; nō accipiuntur propositiones s̄m vnum duorum modorum, non erunt opposita, neq; potentia sua erit potentia oppositorum, neq; s̄m q opponuntur s̄m viam contrarij, neq; s̄m q opponuntur secundum viam contradictionis.

Tertia figura. Cap. XX.

Sed in tertia figura affirmatiuus quidem syllogismus nunquam erit ex oppositis propositionibus, ob dictam causam & in prima figura: negatiuus vero erit, et vniuersaliter, & non vniuersaliter terminis existentibus. Sit enim scientia, in quo B, & C: medicina autem, in quo A. si itaq; acceperit omnem medicinam scientiam, & nullam medicinam scientiam: ipsum C accepit omni A, et ipsum B nulli: quare erit aliqua scientia non scientia. Consimiliter autem et si nō vniuersaliter accepta fuerit C A propositio, si enim est aliqua medicina scia, et rursus nulla medicina scia, accidit scientiam aliquam non esse sciētiam. Sunt autem cùm termini vniuersaliter accipiuntur, propositiones contrariæ: cùm vero alter in parte, oppositæ.

In his duobus syllogismis astruitur particularis negatiua ex oppositis cōtrariis, & ex contradictoriis.

Scientia. Alñ. Scientia.
B. C.
N. O.Al.
A.
Medicina.

Nō esse accipiēdas ppōnes aptè oppositas.

Oportet aūt existimare, q contingit quidē sic opposita accipere, queadmodū diximus, omnem scientiam studiosam esse, et rursus nullam, aut aliquā non studiosam, quod non consueuit latere. Est autem per alias interrogationes ratiocinari alterum, aut, quemadmodum in Topicis dictum est, accipere.

Lib. 8. Sex fieri cōplicationes i secūda figura, & etiā in tertia.

Quoniam vero affirmationum oppositiones tres, sex modis contingit opposita accipere, aut omni et nulli, aut omni et non omni, aut alicui & nulli: & hoc conuertere in terminis: vt A omni B, ipsi vero C nulli: aut C omni, B autem nulli: aut huic quidem omni, illi vero non omni: & rursus hoc conuertere secundum terminos. Consimiliter autem & in tertia figura. Quare manifestum, & quot modis, & in qualibus figuris contingit per oppositas propositiones fieri syllogismum.

Sed & manifestum, q ex falsis quidem est verum ratiocinari, queadmodum dictum est prius: ex oppositis autem, non est: semper. n. syllogismus fit cōtrarius rei. vt si est bonum, non esse bonum: aut si animal, non animal: eo quòd ex contradictione est syllogismus, et termini subiecti aut idem sunt: aut hic totum, ille pars.

Differēter syllogismus ex falsis, & ex oppositis.

Animatum. Voluptas.
O. N. O N.
Animal. N. Animal. Bonū. N. Bonum.

In his syllis ex oppositis ppōnibus falsum concluditur.

Planum autem & quòd in obratiocinationibus nil prohibet fieri suppositionis contradictionem, vt si est impar, non esse impar: ex oppositis nanque propositionibus contrarius erat syllogismus. Si itaque tales acceperit, erit suppositionis contradictio.

Par. Numerus tres æqles vnitates diuisus.
Impar. Numerus in æqualia diuisus. Ternarius.
O. O.
O.

In his syllis ex oppositis concluduntur opposita de eodem.

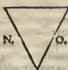
Oportet autem existimare, quòd ita quidem non erit contraria concludere ex vno syllogismo, vt sit conclusio, non existens bonum bonum, aut aliud quid tale: nisi statim ppositio talis accepta fuerit, vt animal album esse, & non album, hominem vero animal.

Album, & non album. Animal. Homo.

In hoc vno syllo concluduntur contraria de eod. statim assumpta tali propōne.

sed aut contradictionem oportet assumere, vt, quòd omnis scientia suspitio, & non suspitio: postea accipere, quòd medicina scientia quidem est, nulla autem suspitio, quemadmodum elenchi fiunt: aut ex duobus syllogismis. vt autem quæ accepta sunt, contraria sint secundum veritatem, non est alio modo, quàm hoc, veluti prius dictum fuit.

Suspitio, Al.nõ, Suspitio,

Medicina.

Hic syllis destruit partẽ assumptæ cõtradictionis.

Tertia figura. Cap. XX.

In tertia figura in modis affirmatiuis non fit syllis ex oppositis.

In modis negatiuis fit syllis ex oppositis, in vniuersalibus ex cõtrarijs, in particularibus ex contradictorijs.

IN speciebus autem affirmatiuis tertiæ figuræ fieri non potest, vt complicetur syllogismus ex oppositis; quoniam duorum oppositorum, vnum est affirmatiuum, & alterum negatiuum. hæc autem est eadem causa, quæ accidit in prima figura. Sin autem extiterit syllogismus negatiuus, potest in ipsa complicari syllogismus ex propositionibus oppositis, cùm fuerint propositiões vniuersales, aut particulares. Vt in exemplo, si dicamus, omnis medicina scientia: & nulla medicina scientia: sequitur enim ex hoc, quòd aliqua scientia non est scientia. Cùm vero extiterit vna duarum propositionum ĩ his duobus syllogismis particularis, & altera vniuersalis, complicabitur syllogismus ex contradictorijs, non autem ex contrarijs: propterea quòd contraria sunt vniuersalia. Oportet autem vt scias, quòd syllogismi, qui complicantur in his duabus figuris, affirmatiui & negatiui complicatione prima, hoc est, quoniam reliqui, qui numerantur in hoc capitulo, dependent ab ijs, sunt duodecim syllogismi, sex in omni figura. & hoc, quoniam coniugationes oppositorum secundum viam contrarij sunt tres: vna ipsarum, cùm dicimus, omne & nullum, quæ sunt opposita secundum viã contrarij: & duo opposita secundum viam contradictionis: quorum vnum est, vt sit affirmatiua vniuersalis & negatiua particularis: secundum vero in contrarium huius. Planum igitur, quòd ex ipsis complicabũtur in vtraq; duarum figurarum tres syllogismi, quoniam vero duæ propositiones oppositæ binas habent positiones in figura, vna, vnam, vt sit affirmatiua minor, & negatiua maior, alteram vero in contrarium huius, sequitur ex hoc, vt species syllogismorum in omni figura sint sex. Non cures autem in positione ista, si fuerit minor in tertia figura negatiua, siue affirmatiua: propterea quòd prohibitum fuit in præcedentibus, ne esset negatiua in relatione ad quæsitum determinatum. sed quod intendimus in his syllogismis compositis, est deceptio, & conclusio impossibilis, siue conclusio ipsa fuerit impossibilis, siue ipsam conuertens. Iam itaque monstratum fuit in hoc tractatu in quali figura complicari possunt syllogismi ex propositionibus oppositis, & quantus est numerus eorum, qui in ipsis sunt primi, quiq; vsum retinent elementorũ. Et manifestum etiam est, quòd potest ex syllogismis, quorum propositiones sunt falsæ, concludi conclusio vera, præter hanc speciem syllogismorum: quoniam cõclusio in ipsis est semper opposita rei positæ, & hoc quòd aliquod ens sit nõ ens, vt quòd animal non sit animal, & quod disponitur in hoc non sit in hoc, siue hoc dispositum sit ens extra intellectum, siue sit non ens. quemadmodum si concludatur quòd hircoceruus non est hircoceruus ex duabus propositionibus oppositis: veluti si dicamus, homo est hircoceruus, & homo non est hircoceruus, sequitur enim ex hoc, quòd hircoceruus non est hircoceruus, qui sermo sibijpsi contradicit: & si hircoceruus etiam non esset ens: propterea quòd fieri non potest, vt verum sit aliquid affirmari & negari simul de seipso, siue illud sit ens, siue sit non ens. Atqui sequitur hoc in istis syllogismis, quoniam ambæ propositiones sunt contradictoriæ: siue prædicatum, ac subiectum ĩ ipsis fuerint vna & eadem, siue vnum ipsorum fuerit pars alterius. Planum autem, quòd syllogismi corrupti, qui sunt in hac arte, propter corruptionem propositionum, comprehendi possunt in syllogismis veris existentibus in hac arte contradictoria propositionum verarum: præterquam quòd relinquatur in hoc, vt existimetur, quòd isti syllogismi corrupti sint veri. et hoc aut per continentiam partium, aut per consequentiam, & sequatur artificem tractantem de cœlo id, quod posuit, & admisit in hac arte. quemadmodum si aliquis ponat, quòd corpus cœleste est infinitum, & ponat simul cum hoc, quòd est sphæricæ figuræ. sequitur enim ex hoc, vt finitum sit infinitum.

Syllĩ, q cõplicant ĩ in secunda et tertia figura ex oppositis, quot sint numero.

Non inconuenit minorẽ esse negatiuã in syllo ex oppositis ĩ tertia figura.

Nota de syllogismis ex oppositis, q bus vtimur in arte Tentatiua.

Maxima vero vtilitas, quę in hoc reperitur, est instar sermonibus corruptis, qui sunt in artibus. Oportet insuper, vt scias, quòd non potest aliquis errare in positione duarum propositionum oppositarum, in syllogismo simplici vno et eodem. Consimiliter non potest aliquis interrogans decipere respondentem adeo, vt ab ipso admittat binas propositiones contradictorias simul in syllogismo vno simplici, & non admittat eas, cùm interrogauerit ipsas per unum modum: quemadmodum quòd admittat, quòd res hæc est bona, & q non est bona. Sed fieri hoc utique potest, cùm interrogantur secundum vnum modum, & ponuntur secundum alium, aut ponuntur pars syllogismorum compositorum, si positio sua sit per modum, & interrogatio super ipsis per modum. quemadmodum si aliquis interroget, an animal album non est album. fieri enim potest, vt admittat hoc: quoniam animal album sunt duæ res simul: sed non est album, est vnum tantum. & secundum hunc intellectum fieri potest, vt respondẽs admittat istam propositionem, cùm hanc ipsum interrogamus, cumq; interrogauerimus post hoc, an homo sit animal & album, fieri similiter etiam potest, vt à nobis admittat hanc aliam. super hoc autem concludetur impossibile, puta quòd aliquod album non est album. Eodem pacto fieri etiam potest, ut admittat duo opposita, cùm vnum ipsorum ponitur pars syllogismi simplicis respectu conclusionis determinatæ: & alterum quoque ponitur pars alterius syllogismi simplicis respectu conclusionis alterius consimiliter. In hoc igitur per se potest homo errare, & ponere in syllogismis compositis propositiones contradictorias. quemadmodum si admittat quòd omnis medicina est scientia, & omnis scientia est opinio, absque eo, quòd exponat quòd sequitur ex hoc, puta quod dicimus; omnis medicina est opinio: deinde admittat secundam propositionẽ, puta nulla medicina opinio: quare erit admittens in tribus istis propositionibus binas propositiones oppositas, vt quòd omnis medicina est opinio: & nulla medicina est opinio: quare sequetur ex ipsis, quòd nulla medicina est medicina. Maxime autem accidit hoc, cũ interrogamus consequens oppositorum, non autem oppositum ipsum: propterea quòd latebit, & admittetur: & maxime cùm ipsum consequens fuerit longinquum, quemadmodum si interrogemus de affirmatione prædicati ad subiectum, & admittatur: deinde interrogemus de negatione huius prædicati à genere istius subiecti, aut super speciebus, aut super indiuiduis, & admittatur: sequetur enim ex hoc negatio eiusdem prædicati ab omni hoc subiecto, de quo affirmabatur, aut à parte ipsius.

Maxĩa vtilitas syllĩ ex oppositis ẽ instare sermonibus corruptis, q sunt in artibus.

Non põt aliquis errare, vt ponat duas ppões oppositas ĩ vno syllogismo simplici tantum.

Non potest aliqs rñdẽs decipi ab interrogãte in admissione duarum propositionum oppositarum ĩ vno syllo.

Nota hic, qñ ĩ duobus syllis possint admitti opposita.

De Impotentijs syllogisticis.

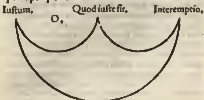
De eo quod est Peti in principio. Cap. X X I.

*petere.

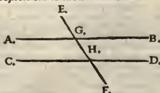
Vod autem in principio pēti, & accipere, est quidem vt in genere accipiam, in eo quod est non demonstrare propositum. Hoc autem accidit multifariam. nāq; & si non ratiocinatur, & si per ignotiora, aut similiter ignota, & si per posteriora prius: demōstratio nāq; & ex credibilioribus, & prioribus est. Horum igitur nihil est peti quod in principio. sed quoniam nōnulla quidem per se ipsa apta sunt cognosci, quædam vero per alia: principia enim per seipsa, quæ autem sub principia per alia: quando non per seipsum cognoscibile conetur aliquis p seipsum monstrare, tunc petit quod ex principio. Hoc autem est quidem sic facere, vt statim censeat quod propositum est.

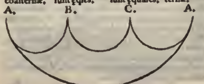
Sylls statim ꝓbans quod quæritur, ꝑetis in principio, cum fit ex terminis synonimis.

Contingit vero & in alia transeuntes, nata per illud monstrari, ꝑ hæc demonstrare quod ex principio. Veluti si A mōstraretur per B: B autem per C: C autem natum esset monstrari per A. accidit enim ita ratiocinantes ipsum A per seipsum monstrare. quod faciunt qui coalternas putant scribere: latent enim ipsi seipsos talia accipientes, quę nō est possibile monstrare, non existentibus coalternis.

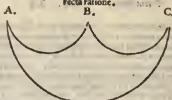
Lineæ coalternæ, super quas cadit recta.

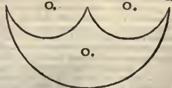
Nō cōposita non statī ostendens q̄d quęritur, petens in pricipio.

Quare accidit ita ratiocinantibus, vnumquodq; esse dicere, si est vnumquodq;. sed ita oē erit ꝑ seipsum cognoscibile: quod impoſe. Si igitur obscuro existente, q̄ A inest ipsi C: similiter autem & q̄ ipsi B: peteretur A iesse ipsi B: nondum clarum, si quod in principio petitur. sed planum, q̄ non demōstrat. non enim est principium demonstrationis, quod similiter obscurum.

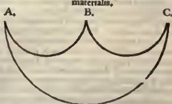
In hoc syllogismo ignoraſ, an petamus in principio: quia maior est ignota. saltem nō demonstrat: q̄a ea obscura est, vt conclusio.

Si tamē B ad C ita se habet, vt idem sint, aūt videlicet conuertuntur, aut inest alterum alteri, petitur quod in principio. monstrare enim posset per illa, q̄ A inest ipsi B, si cōuertuntur: nunc autem hoc prohibet, sed non modus. Si vero hoc faceret, quod dictum est faceret vtique, & conuerteret per tria. *a.l.B

Sylli hi manifeste petit iuxta maiorem: quia ita in se ignota est, vt cōclusio. & termini minoris idē sunt: nā aut cōuertūtur, aut inest alterum alteri.

Consimiliter autem & si acciperet B ipsi C inesse, itidem obscurum existens: et si A ipsi C: nondū quod à principio, sed nō demonstrat.

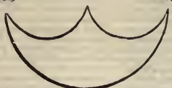

In hoc syllo quia minor ē ignota, ignoraſ an petaſ in principio: nihil tñ ostēdiſ, quia ipsa vt conclusio, obscura est.

Si vero idem sint A & B, aut eo quòd conuertuntur, aut eo quòd ex B sequitur A, quod à principio*, ob eandem causam. quid enim potest, quod ex principio, dictum nobis est, quod per seipsum monstrare, quod non per seipsum manifestum. * al. c. ad. petitur

Si igitur

Risibile. Homo. Mansuetum.
Vtile. Honestum. Teperantia.

syll. hic manifeste pe- dit iuxta uel errorem: quia ea ita ignota est, vt conclusio. & termini maioris sunt idem quia aut conuertuntur, aut ex medio sequitur mai⁹ extremum.

Si igitur est in principio peti, per seipsum monstrare, quod non per seipsum manifestū: hoc autem est non monstrare, cùm similiter obscura sint, & id quod monstratur, & id per quod monstrat: aut eo ꝙ eadem eidem, aut eo ꝙ idem eisdem inest, accipiat: in media quidem figura, & tertia vtroq; modo contingere posset peti quod in principio. in prædicatiuo autem syllogismo & i tertia, & prima: quando autem negatiue, cùm eadem ab eodem, & non similiter ambæ propositiones, consimiliter vero et in media, propterea ꝙ termini non conuertuntur secūdum negatiuos syllos. Est autē in principio peti, in demonstrationibus quidem sm veritatē sic se habentia; in dialecticis vero secundum opinionem.

Petitionum in principio explicatio, in cunctis trium figurarum modis.

Prima figura.

Sensitiuum. Animal. Homo.
Animal. Risibile. Homo.
A. O. B. O. C.
O.

In prio mō ad monstrandū vlēs affirmatiuā, assumendo eadē d eisdē, petitur in minori, vt per primos apparet terminos: assumendo vero idē de eisdē, in maiori, vt per secundos.

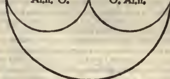
Dolor. Voluptas. Lætitia.
Voluptas. Lætitia. Dolor.
A. N, O. B. O, N. C.
N.

In secundo mō ad monstrādū vlēm negatiuā, ꝑ idem ab eisdem petitur iuxta maiorē: ꝑ eadem ab eodē nihil monstratur, quia minor ē negatiua.

Risibile. Homo. Album.
Album. Risibile. Homo.
A. B. C.
O. Al. Al. O.
Al.

In tertio modo ad monstrādā pticularē affirmatiuā, ꝑ eadē de eisdē petitio ē sm minorē: ꝑ idē de eisdem nihil mōstraī, quia maior pticularis.

Risibile. Homo. Nigrum.
Album. Risibile. Homo.

Ad pticularē negatiuā monstrādam i quarto mō non petitur in pricipio: quia per idē ab eisdē, maior negatiua in parte: per eadē ab eodē, minor negatiua i parte: q neq etiam con- uertuntur.

Secunda figura.

Voluptas. Voluptas.
A. A.
N. O. O. N.
B. C. B. C.
Dolor. N. Lætitia. Lætitia. N. Dolor.

Ad monstrādā vlēm negatiuā i primo mō, assumendo idem ab eisdē, petitur in maiori: i secūdo, assumēdo eadē ab eodē, petitur i minori.

Voluptas. Voluptas.
A. A.
N. Al. Al. N. O. Al. ñ. Al. ñ. O.
B. C. B. C.
Dolor. Al. ñ. Lætitia. Lætitia. Al. ñ. Dolor.
Lætitia. Dolor. Dolor. Lætitia.

Ad particularem negatiuā i tertio, mō ꝑ idē ab eisdem petiī i maiori: per eadē ab eodē non monstratur, quia maior particularis.
In quarto ꝑ eadem ab eodem petiī in minori: per idē ab eisdē nō mōstraī, quia maior pticularis.

Tertia figura.

Al. Al.
Al. Al.
Animal. A. Risibile. Risibile. B. Animal. Album. A. Risibile. Risibile. B. Albū.
O. O. O. Al. Al. O.
C. C.
Homo. Homo.

In his cōiugationibus ad mōstrandā pticularē affirmatiuā, ꝑ eadem de eodē petiī i minori: per idē d eisdē, facta cōuersione, petiī in minori. Fit āt syllus ad vlem affirmatiuā in prio mō, si assumūē termini oēs cōuertibiles.

Tractatus

Dolor. Al,ñ. Letitia. Letitia. Dolor.
A. B. A. B.
Al,ñ. N. O. Al, O. Al,ñ.
C. C.
Voluptas. Voluptas.

In his cōpli cationib. ad monstrādam particulares negatiuas, idē ab eisdē petitū maiori cadē ab eodem nihil monstrat, qa minor eēt ne ganiua: pter hoc etiā non cōuertitur.

Tractatus de positione quæsiti primi eiusdem in syllogismo, quæ uocatur Repetitio. Cap. XXI.

Dixit. Positio autē quæsiti primi, hoc est, quod intenditur monstrari per seipsum, non autem propter aliquid aliud, quod sit pars syllogismi concludētis ipsum, est ex genere orationum, per quas non pōtest aliquid ostendi per demōstrationem, quod intendamus ostendere per demonstrationem. Accidit autem, vt quæsitū non ostendatur per demonstrationem ab ea oratione, per quam intendimus demonstrare, quatuor modis. Quorū vnus est, vt ex ista oratione non sequatur conclusio, quam intendebamus ex ipsa sequi: seu quia nihil penitus concludat: seu quia non concludat aliquid ex ijs, quæ intendebamus concludere. Modus autem secundus est, vt propositiones sint ignotiores conclusione, conditio nāq; propositionum est, vt sint notiores conclusione. Modus vero tertius est, vt propositiones & conclusio sint in vno gradu occultationis. Quartus autem modus est, vt conclusio sit causa cognitionis propositionum. ex conditionibus nanq; propositionum est, ut sint notiores cōclusione, & sint causa in cognitione ipsius. & ī hoc excedit pars ista partem secundam. Cùm itaq; sit hoc stabilitum, non est positio quæsiti primi pars syllogismi sui, eius videlicet, qui vocat repetitio, quæ est oratio, per quam non ostenditur per demonstrationem quæsitum primum, quoniā hic est vnus ex modis: sed magis oportet, vt oratio, per quam non monstratur quæsitum, assuescat consuetudini generis. Species autē ista orationis, quæ vocatur repetitio, est illa, qua solicitus est aliquis in monstrando aliquid ignotum per illud idem, hoc est per aliquid ignotum, id, quod non potest monstrari, nisi per aliud ab ipso. Cognitorum enim binæ sunt species: aut nota per se, vt propositiones primæ: aut nota per aliud ab ipsis, vt ea, quæ cognoscunt per primas propositiones. Cùm igitur aliquis solicitus fie ad ostendendum aliquid per se per id, quod est notum per aliud, hoc est, quod vocatur hac in arte repetitio, & positio quæsiti primi. Hæc autem operatio deceptionis aut errati accidit fm duos modos. Quorū vnus est, ut quæsitum per se ponat propositio ad ostēsionem suipsius. hoc autem accidit, cùm prædicatum ac subiectum quæsiti fuerint duo nomina multiuoca, quemadmodum post hoc declarabitur. Secundus vero modus, veluti si monstretur conclusio aliqua per syllogismos plures cōpositos ex propositionibus pluribus, quarum vna ita se habet, vt non mōstretur, nisi cùm hæc conclusio facta fuerit propositio in syllogismo ipsam cōcludente. Quemadmodum si aliquis mōstret, q̄ A inest ipsi E, cùm acceptum fuerit A inesse B, et B ipsi E: deinde ostendat B inesse ipsi E, eo q̄ B inest ipsi C, & C ipsi E. amplius monstret A inesse ipsi B, eo q̄ A inest ipsi B, erat cōclusio, & E inest ipsi B. nō enim est differētia inter istam speciem & speciem primam, nisi q̄ in specie prima concluditur id, quod intendebamus concludere ex aliquo per se: sed in hac specie concluditur quod intendebamus concludere, per media aut...

Quatuor modis sit positio pricipij, cū nō demōstrat conclusio p id, p q̄d debet demonstrari.

Cognita alia a se, alia per aliud.

Nota qd sit pprie repetitio quæsiti primi.

plura vno. Deceptio autem in hac secunda specie multum accidit propter obliuionem. quemadmodum accidit demonstranti, si linea recta supra duas rectas ceciderit, & duo anguli, qui sunt in vno latere, æquales fuerint duobus rectis, q̄ duæ illæ lineæ sunt æquidistātes. quoniam si non essent æquidistātes, cùm protraherentur in rectum, cōcurrerent in altero duorum laterum, & fieret ibi triāgulus, cuius anguli essent maiores duobus rectis: quod fieri non potest, & non cohæret: quoniam q̄ triangulus habeat duos angulos rectos, monstratur per lineas æquidistantes. Et in summa accidit ei, qui facit hanc speciem monstrationis, illud impossibile, quod accidebat illi, qui ratiocinabatur dicens, si est hoc, q̄ est hoc. sed fm hunc modum erunt omnia per se nota, & sufficientia absq; eo, q̄ cognoscātur per alia. Cùm verò habuerimus aliquid, quod ignoremus inesse duobus diuersis, et vnum istorum duorum sit, eo q̄ aliud est, tam declarabimus ignotum per ignotum: non tamen sequitur, vt sit, quemadmodum hæc mōstratio, quæ vocatur repetitio. Veluti si ignoremus A esse in B, & in C: sit autem per se manifestum B esse in C: velimus autem mōstrare A esse in C, eo q̄ est in B: sequitur vtiq; vt talis monstratio sit repetitio: siue fm veritatem, cùm duæ res fuerit res una & eadem fm veritatem, hoc est C & B, diuersificentur autem fm nomina, & hoc, cùm habuerint nomina multiuoca; aut fm opinionem existimatam, cùm fuerit opinio de B & C, q̄ sint vnum & idem, præterq̄ q̄ sint vnum in veritate fm numerū: hoc autem accidit, cùm vnūquodq; ipsorum est conuertibile cum suo complicito, quemadmodum si vnum ipsorum esset proprium alterius, aut definitio, aut descriptio: aut vnum ipsorum sequatur ex reliquo, licet non sit conuertibile, quemadmodum sequitur, q̄ sit animal, si est homo. Atqui hæc est repetitio probabilis, non fm veritatem. Quòd si tātummodo diuersificentur fm nomen, erit repetitio vera: quēadmodum si aliquis monstret, q̄ hæc res sibi allata est ensis, propterea q̄ est spatha. Consimiliter si habuerimus duo, quæ ignoremus inesse vni rei, & notum sit vtrūq; ipsorum inesse alteri, & voluerimus mōstrare, q̄ vnum ipsorum inest huic ignoto, quia alterum sibi inest: dico q̄ non erit hoc repetitio, nisi notum sit hæc duo ita se habere, vt vnum ipsorum alteri insit, & sint vnum fm veritatem, aut quia vtrunq; ipsorum conuertitur cum suo complicito, aut quia sequitur ex ipso. Quemadmodum si ignoraremus A & B esse in C, & esset notum A esse in B, dico q̄ hoc nō erit repetitio super quæsito, nisi existimatum fuerit A & B esse vnum & idem, aut q̄ erunt vnum & idem. Differunt aūt repetitio & monstratio circularis. quoniam in monstratione circulari oportet tres terminos sibi inuicem conuertibiles esse: quemadmodum exposuimus, hoc est A, & B, & C. sed hoc in loco non erit conditio conuersionis, nisi in B, & C, idest in duobus terminis syllogismi. Cùm igitur monstratio, quæ vocatur repetitio & positio quæsiti, sit, vt ostendamus rem ignotæ fuentionis per se ex parte, qua accidit rei, vt existimetur, q̄ sit res duæ; & hoc aut prædicatum quæsiti & terminus medius, aut subiectum eiusdem & terminus medius: manifestum q̄ syllogismus repetitionis componitur ex duabus propositionibus: quarum vna est nota, vel q̄ vna istarum duarum rerum insit alteri, hoc est, quæ fm veritatem, aut probabiliter est vna: altera autem ignota, puta extremitatem quæsiti ignotam inesse vni ipsorum, aut maiorem medio, si minor nota extiterit, aut medium inesse minori, si maior fuerit cognita. Quēadmodum si essent B, & C nomina multiuoca, & vellemus mōstrare A inesse C per medium B, hoc est si acceperimus A inesse B: & B inesse C. A eni inesse B, est propositio

Quō sit repetitio principij.

Dña iter repetitionē & mōstrationē circularem.

positio ignota: B vero ı esse C, est propositio nota, propterea q sunt nomina multiuoca, aut talia, vt existimentur ita se habere. Consimiliter accidet si A, & B fuerint nomina multiuoca, hoc est si notum fuerit A esse in B, sed B esse in C ignotum. Quod cùm ita sit, manifestum, q species sermonum cõpositorum hac compositione, quæ vocatur repetitio, erunt in omnibus tribus figuris. Consimiliter cùm fuerit syllogismus ex duabus propositionibus affirmatiuis, erunt species, quæ componuntur ex hoc genere in tertia figura, ac prima, duplum respectu specierum, quę concluduntur in vnaquaq; ipsarum, cùm fuerint in omni figura: qm̃ termini conuertuntur inter se, hoc est propositio nota. Quòd autem affirmatiui duplicem habeant conclusionem, est, quoniam omnis species ipsorum diuiditur in duas partes: quarũ vna est, vt minor sit ignota & maior nota: species vero secunda se habet in contrarium huius, minorem enim habet notam & maiorem ignotam. Sed cùm fuerit syllogismus negatiuus, hoc est ex duabus propositionibus, quarum una est affirmatiua, & altera negatiua, non accidet, vt species istæ duplicẽtur: quoniam ignotæ semper vtiq; erũt negatiuæ. non enim verum erit, vt sit propositio conuertibilis nota negatiua: quoniã semper aut est aliquid, quod est vnũ fm veritatem, aut quod existimatur eẽ vnum. Cùm itaq; monstratio fm modum repetitionis sit duarum specierum: aut repetitio vera, quæ est, cùm propositio conuertibilis in ipsa est ex duobus nominibus multiuocis: aut repetitio fm opinionem existimatam probabilem, cùm est in ipsa propositio, de qua propter conuersionem in seipsum existimant q sit vna, aut propterea q vnus duorum terminorum continetur sub alio: manifestum q ars Demonstrationis accipit intentionem veram ipsius: sed ars Dialectica accipit duas species simul, hoc est eam, quæ est repetitio vera, & eam, quæ est repetitio probabilis: sed ars Sophistica appropriat sibi hanc monstrationem. & in hoc videt etiam, vt ars Rhetorica non elonget vnã duarum specierum monstrationis huius. Iam igit̃ ex hoc monstratũ fuit, qd est, quod vocatur repetitio, & quot sunt spẽs suæ.

Hic fieri repetitio in tribus figuris.

Cum sit duplex repetitio & fm vtilitatem, & fm opinionẽ, Demonstratio accipit primam, ars Dialectica duas.

Repetitio principij ē ppria Sophistis.

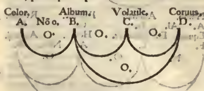
De eo, quod est Non penes hoc. Cap. XXII.

NOn penes hoc autẽ accidere falsum, quod plerunq; in rationibus consueuimus dicere, primum quidem est in syllogismis ad impossibile, quando ad contradictionem sit huius, quod monstrabatur ea quæ est ad ipossibile. Neq; enim qui nõ contradixit, dicet q est non penes hoc, sed q falsum aliquid positum fuit eorum, quæ prius, neq; in ea quæ mõstrat: nõ enim ponit, quod contradicit. Amplius autem, quando sublatum fuerit aliquid ostensiue per A B C, non est dicere, quòd nõ penes positum factus est syllogismus. nanq; non penes hoc fieri tunc dicimus, quando sublato hoc, nihil minus concludatur syllogismus. quod non est in ostensiuis: sublata .n. positione, neq; qui ad hãc erit syllogismus. Manifestum igitur, q in ijs quæ ad impossibile, dicitur nõ penes hoc: & quando ita se habeat ad ipossibile suppositio, quę à principio, vt & existente, & non existente hac, nihil minus accidat impossibile.

Manifestissimus igit̃ modus eius, quod est nõ penes põnem esse falsum, est, qñ à suppositione inconiunctus sit à medijs ad impossibile syllogismus: quod dictum est et in Topicis. non causam enim vt causam ponere, hoc est. Vt si volens mõstrare, q diameter est incommensurabilis, argueret Zenonis rationem, q non est moueri, et in hoc deduceret impossibile. nullo nanq; modo nullibi continuum est falsum dictioni, quæ à principio.

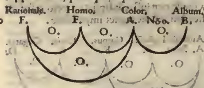
Primo Elenchorum.

Alius autẽ modus, si continuum sit ipossibile suppositioni, nõ tamen propter illam accidat. hoc enim contingit fieri, et sursum, et deorsum accipienti continuum. Vt si A ponatur ipsi B inesse: B autem ipsi C: C vero ipsi D. hoc autem sit falsum, B inesse ipsi D. nanque si ablato A, nihil minus inesset B ipsi C, et C ipsi D, non esset vtique falsum propter suppositionem, quæ à principio.

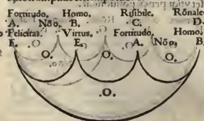
In rõne hac affirmatiua, cõtinuū ī deorsum accipiēti, non penes hoc accidit falsum: quia vel existente, vel non existente prima suppositione, hic sequitur falsum.

Aut rursus, si quispiam sursum acciperet cõtinuum. Vt si A ipsi B: E vero ipsi A: et F ipsi E: falsum esse posset F inesse ipsi A. nanq; et sic nihil minus esse posset impossibile, sublata suppositione, quæ à principio.

In rõne hac, ī sursum cõtinuū accipiēti, pp suppõnē non accidit falsum, vt nec in superiori.

Sed oportet ad terminos qui à principio, coaptare ipossibile: sic enim erit propter suppositionem. Vt deorsum quidem accipienti continuum, ad prædicatũ terminorum. nam si impossibile, A ipsi D inesse, ablato A, non amplius erit falsum. Sursum vero, de quo prædicatur. si enim non accidit F inesse ipsi B, ablato B, non amplius erit impossibile.

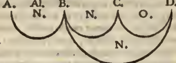

In rõnibus his pp suppões, & penes hoc accidit falsum: superiori ī deorsum, inferiori in sursus, cõtinuum accipiētibus aequis ad prius terminos coaptatur ipossib.

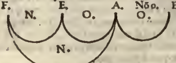
Consimiliter

Consimiliter autem & priuatiuis existentibus syllogismis. Planum igitur, quòd impossibili non existenti ad terminos, qui à principio, non accidit falsum penes positionem.

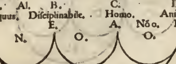
In rōne hac negatiua nō accidit falsū pp suppositionē, vt nec in prima affirmatiua.

Rō hæc negatiua respōdet secundæ affirmatiuę.

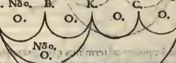
In rōnibus his negatiuis accidit falsum ppter suppōnē, vt & in affirmatiuis.

* An Instantia.

Aut neque ita semper propter suppositionem erit falsum. nanque & si positum fuerit A inesse non ipsi B, sed ipsi K: K vero ipsi C, & hoc ipsi D: & sic manet impossibile.

In rōne hac ī deorsum accipiēti terminos, accidit falsum: sed vē quod nō pp primam suppōnē tm̄, s. B A, q2 illa auferri pōt, sed pp aliā etiā, s. K A.

Consimiliter autem & sursum accipienti terminos. Quare quoniam & existenti, & non existenti hoc, accidit impossibile, non esset vtiq; penes positionem.

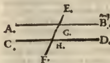
In rōne hac ī sursum accipienti terminos, accidit falsū: sed nō vē pp primā suppōnē tm̄, scilicet B A, q2 illa auferri pōt, sed pp aliā etiā, scilicet B G.

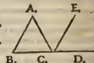

Solutio.

Aut hoc, quod est, non existenti hoc, nihil minus fieri falsum, non ita accipiendum, vt cùm aliud ponitur, accidat falsum: sed quando ablato hoc, per reliquas propositiones idē concludatur impossibile. quoniam idem vtique falsum per plures suppositiones accidere, nihil fortasse inconueniens: veluti coalternas coincidere, et si maior est extrinsecus intrinseco, et si triangulus habet plures rectos duobus.

Mōstrator p has figuras, p binas suppōes falsas, coalternas coincidere.

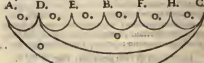

De falsa Ratione. Cap. XXIII.

SEd falsa ratio efficitur penes primum falsum. aut enim ex duabus propositionibus, aut ex pluribus omnis est syllogismus. Si igitur ex duabus, harum alteram, vel et ambas necesse est falsas esse: ex veris enim non erat falsus syllogismus. Quòd si ex pluribus, vt C per A B, hæc per D E, F H, ex his aliquid superiorum falsum erit, et ratio penes hoc. nanq; A, et B per illa cōcluduntur: quare penes illorū aliqd accidit cōclusio, et falsum.

Rō hæc falsa est pp ppōnes A D.

Tractatus de acceptione eius, quod non est causa conclusionis falsæ, ac si esset causa. Cap. XXII.

DIxit. Cùm autem interrogans concludit contra respondentem falsum ex positione sua, & est positum, quod facit redire respondētem ad hoc, vt dicat, falsum non accidere propter id, quod posuit respondens, sed accidit ex alio, quod est in hac oratione, per quam conabatur monstrare, quòd falsum accidit ex posito, quod ego accurate obseruaui, aut admisi: illud quidē accidit in syllogismo, qui est secundū contrarium, cùm acciderit, vt falsum sequatur ex aliquo, quod non sit in hoc vestigium radicis positæ. Hoc autem accidit in syllogismo contrarij, cùm fuerit vna suarum propositionū vera: sed illa, ex qua sequitur falsum, dubia: & coniungatur ipsi positio, secundū quòd est res addita super duas propositiones. quoniam cùm fuerit in propositionibus syllogismi, qui est secundum contrarium, dubium, & concludat ex ipsis interrogans falsum, posteaquam intromiserit in summam ipsarum positionem ita, vt videatur falsum sequi ex positione. iam enim sufficit respondenti hoc in loco, vt dicat, quòd falsum sequitur ex falso, quod est in syllogismo, præterquam quòd sit opus, vt dicat, q; non secūdum positionem accidit falsum. hoc enim sermone

Nota hic, q̄ñ a cidit fallacia, q̄ nō pp hoc & q; accidit ī syllo ad imposs, & nō in recto.

mone est opus, cùm fuerit vna duarum propositionū syllogismi secundum cōtrarium vera, & altera dubia, & secundum hoc manifestum consimiliter, quòd oratia ista non erit à respondente, cùm impossibile, super quo interrogauit interrogans, componatur aliquãdo ex syllogismo recto. & hoc quoniam in syllogismo recto nihil ponitur, de quo soliciti simus, vt destruatur: sed hoc accidit in syllogismo contrarij. Cùm ergo manifestum sit, quòd oratio ista instantiæ est à respondente, erit autem in eo, quod adducet interrogans, syllogismus contrarij, non autem syllogismus rectus: manifestum quòd accidit in syllogismo contrarij, cùm impossibile consequens fuerit, vt positio sit, quam posuit respondens, aut destruxit ipsam: aut est opus respondenti, vt dicat interroganti, quòd non sequitur impossibile in hoc syllogismo propter positionem, quam posuit, aut admisi, propter quam existimas sequi impossibile. Hoc autem accidit secundum duas vias in syllogismo contrarij. Manifestior autem ipsarum ea est, quæ alium non latet, nec conuenit, vt per ipsum decipiant, aut decipiantur nisi pauci homines. est autem cùm positum non communicat sm vnam suarum partium, hoc est prædicatum & subiectum cum terminis propositionum, ex quibus sequetur īpossibile. Vt in exemplo, si radix posita, de cuius impossibilitate soliciti sumus, sit A in omni B, & dicamus, si A in omni B: & C in omni D: & D in omni E: sequitur, vt C sit in omni E: quod est impossibile, sed impossibile sequitur ex eo, ꝙ posuimus, A in omni B: igitur A esse in omni B, est impossibile, manifestum tamen est, ꝙ A esse in B, non est signum, vt C sit in E: quod est impossibile. Vt in exemplo, quod dixit Aristoteles in materijs, si aliquis dicat, ꝙ diameter non communicat costę, quoniam si cōmunicaret, er motum pertransiret diuisum finitū, posteaq̄ transiuisset medietatem suam: sed non pertransiret medietatem suam, nisi posteaq̄ pertransiuerit medietatē istius medietatis: & ita inuenientur in metiendo medietates infinitę. sequitur ergo, si sit motus, vt motum pertrãseat spatium infinitum in tempore finito: quod est impossibile. hoc autem impossibile sequitur ex eo, quod diximus, diametrum communicare cum latere. Manifestum enim, ꝙ sermo iste, ex quo sequitur impossibile, est dubitatio Zenonis de motu: quæ non coaptatur alicui parti ipsius positi, de cuius destructione in hoc sermone soliciti sumus. & propterea hoc est minimum, quod facit ad hoc. Via autem secunda, quæ magis latet, q̄ prima, est, vt positio, cuius destructionem intendimus, communicet cum vna suarum partium, aut cum propositionibus concludētibus falsum, præter conclusionem, aut cum conclusione falsa. illa igitur, quæ communicat cum conclusione, magis latet: & est ea, de qua meminit Aristo. cùm autem communicabit cum conclusione, aut communicabit cum prædicato, aut cum subiecto. Amplius si participabit cum vno istorum, aut communicabit, vt sit prædicatum in ipsa, hoc est cōclusione: aut communicabit, vt sit subiectum in ea. Componuntur igitur ex hoc quatuor viæ. & hoc quoniam, cùm communicet cum conclusione sm communicationem propositionum in prima figura, aut communicat cum ipsis desuper, ita vt vna extremitatum positi prædicetur de extremitate subiecti primi in propositionibus, aut subiecti ipsius, aut prędicati. erit autem vna extremitatum positi subiectum in conclusione falsa. Vt in exemplo, sit positum, ex quo volumus sequi falsum, ꝙ A in omni B: propositiones autem ordinatę in prima figura, per quarum medium concluditur falsum, sint C de D: & D de omni E. si igitur exempli gratia accipiamus A de B: & B de C: & C de D: & D de omni E: deinde ex hoc concludamus impossibile, puta, ꝙ B dicitur de omni E: planum ꝙ hoc īpossibile sequitur ex alio, q̄ ex A B, quod est radix posita. Communicatio autem ista est cum subiecto radicis, cuius intenditur destructio tantum, sm quòd subiectum radicis est prædicatum in conclusione falsa. Quòd si posuerimus syllogismum sic, & dixerimus A in omni B: & A in omni C: & C in omni D: & D in omni E: deinde concluserimus ex hoc impossibile, puta, ꝙ A est in omni E: manifestum ꝙ in hoc impossibili participat radix posita, cuius destructionem intendimus, cum prædicato tantum, quod est A, sm ꝙ est prædicatum in conclosione. cùm igitur ablata fuerit propositio A B, quæ est radix posita, remanet impossibile, quemadmodum erat. Consimiliter si fuerit radix posita communicans cum istis propositionibus in vna suarum extremitatum à parte inferiore: hoc est, cùm positum fuerit subiectum sub subiecto propositionis vltimæ propositionum concludentium falsum. Vt in exemplo, si ponamus C de omni D: & D de omni E: & E de omni A: & A de omni B, quod est ipsum positum: sit autem impossibile cōsequens, C de omni A: planum igitur, ꝙ positum communicat cum conclusione falsa sm partes prædicati, sm ꝙ ipsi subijcitur. Eodem pacto si ponamus C de D: & D de omni E: & E de omni B: & A de omni B: sit autē impossibile C de omni B: planum enim consimiliter, ꝙ cōclusio falsa communicat cū radice posita in subiecto, sm ꝙ ipsi subijcitur. Sunt ergo istæ, quemadmodum apparet, quatuor species, quibus innouatur communicatio propositionum in prima figura sm vnam extremitatum radicis positæ. In summa igitur oportet, vt respōdenti, cùm dicet falsum non sequi propter radicem positam, occultetur in omnibus radix posita, quæ est propositio A B, & dimittatur impossibile per se. Consimiliter accidet in omnibus speciebus primæ, ac secundæ figuræ, ac etiā tertię. status enim super hoc est proximus. Iam igitur manifestum est ex hoc, ꝙ positum erit annexum propositioni per media concludentia conclusionem falsam, & falsum non sequetur ex posito, & sm quot modos accidet hoc. Et propterea non sufficit, cùm fuerit impossibile, vt sit ex radice posita, sm ꝙ fuerit communicās cum propositionibus concludentibus impossibile: sed cum hoc oportet, cùm ipsum destruitur, vt destruatur falsum. Cùm enim istæ dispositiones coaptantur posito, cognoscitur ꝙ falsum ex ipso sequitur, hoc est, quòd communicat cum conclusione falsa. cū enim destruatur, & non varietur propositio secunda, quæ cum ipsa cōmunicat, destruetur falsum. fieri enim potest, cùm destruitur radix posita, & variatur propositio secunda, quæ cum ipsa communicat, vt cōcludatur hoc idē falsum. potest enim res vna concludi per media diuersa. vt autē conclusio vna concludatur per syllogismos diuersos sm omnes terminos, fieri neutiq̄ potest, nisi quando contrarium fuerit in terminis medijs tantum absq; extremitatibus. & propterea fieri nequit, vt dicamus, cū destruitur radix posita, & remanet impossibile, ꝙ hoc impossibile potest sequi ex hac radice posita per syllogismos separatos in omnibus terminis respectu syllogismi concludentis impossibile absq; posito. cùm igitur destruxerimus positum cōmunicans, et remanserit impossibile, planum ꝙ sequitur, vt sit per propositiones medias inter impossibile & positū propositio falsa: quoniam propositio falsa non potest esse, nisi ex propositionibus falsis, sm ꝙ declaratum fuit.

Nota ꝙ accidit non ꝓꝑ hoc sm duas vias, quarum prima est manifestior.

Sc̄da via ē, qñ falsus cōmunicat cum cōclusione, & magis latet.

Nota posse fieri fallaciā nō ꝓꝑ hoc, in oīb⁹ figuris.

Nota aliam conditionem requisitam, & ē, vt illo destructo falsum destruatur. posset.n. primo destructo, adhuc falsum remanere ꝑ aliud medium conclusum.

De falsa Ratione. Ca. xxij.

QVòd si syllogismus, cùm quo coniungit̄ positio, & per quē interrogans conatur destruere positionem, extiterit syllogismus simplex, hoc est ex duabus propositionibus tantum, cū impossibile sequatur simul cum ablatione positionis, manifestum erit per

se, ꝙ

Nota quod syllogismi sunt plures, ex quibus contingit fallacia si propter hoc, sunt resoluendi in primum syllogismum, vt ostendatur falsum non accidere propter positionem.

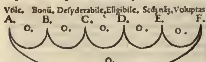
se, quod non erit consequens ex radice posita. Sin autem syllogismi, qui sunt ex impossibili & posito, fuerint plures syllogismo vno, non erit manifestum: cognoscitur tamen quod falsum continetur in syllogismo. Cum autem resoluti fuerint omnes isti syllogismi in syllogismum primum, ex quo compositi sunt, & monstrata fuerit conclusio sua, planum tibi erit, si inuenietur falsum simul cum destructione positionis, aut non inuenietur. syllogismi autem, qui sunt secundum hanc dispositionem, hi sunt, qui à principio complicantur ex binis propositionibus, quarum vna est vera, & altera dubia: non erit tamen manifestum, an conclusio sit falsa. cùm autem ipsi adiungetur propositio vera, poterit conclusio prouenienS consimiliter secundum dispositionem suam esse ignota, an sit falsa. adiungatur autem ipsi similiter etiam propositio vera, & consyderetur conclusio sua, quousque tu deuenias ad conclusionem, quæ ex dispositione sua manifesta fuerit, quod est falsa. cognoscetur enim tunc, quòd omnes istæ conclusiones sunt falsæ. Cùm igitur resoluti fuerint ad syllogismum primum, & consyderemus syllogismum primum simul cum radice posita, cognoscemus secundum hunc ordinem, an impossibile sequatur ex ipsa, an non,

De eo, quod est Non ratiocinari. Cap. XXIIII.

AD hoc autem, quod nō fiat ratiocinium, obseruandum, quando sine conclusionibus rationem interrogat, ne bis in propositionibus idem detur: quoniam scimus, quòd sine medio non efficitur syllogismus: medium vero est, quod pluries dicitur. Qualiter autem oportet ad vnamquamque conclusionem medium obseruare, manifestum ex eo, quòd scimus, quale in vnaquaque figura monstratur. hoc autem nos non latebit, eo quod scimus, quomodo præstamus rationem. Oportet autem, quod à respondentibus cauendum enuntiamus, ipsos arguentes conari latere. Hoc autem erit, primum quidem, si conclusiones non præratiocinentur, sed acceptis necessarijs sint obscuræ. Amplius vero, si propinqua non interrogat, sed quam maxime immediata. Vt sit opus concludere A de F, media B C D E. oportet itaque interrogare, si A ipsi B: & rursus non si B ipsi C, sed si D ipsi E: & postea, si B ipsi C, & sic reliqua.

* Al. eo. lōge media. alij mediata. Vid. 8. To. in pricipio.

Ex hac figura ostenditur quo pacto celatio fieri debeat.

Ac si per vnum medium fiat syllogismus, à medio incipere. maxime enim sic latere posset respondentem.

De Redargutione. Cap. XXV.

QVoniam autem habemus quando, & quomodo se habentibus terminis fit syllogismus, manifestum et quando erit, et quando non erit redargutio. Cùm enim omnes respōsiones cōceduntur, aut vicissim ponuntur, vt hæc quidem negatiua, illa vero affirmatiua, accidit fieri redargutionem: erat enim syllogismus, et ita, et illo mō se habentibus terminis. quare, si quod ponitur cōtrarium sit cōclusioni, necesse fieri redargutionem. redargutio nanque contradictionis syllogismus. Quòd si nihil concederetur, impossibile fieri redargutionem. non enim erat syllogismus, omnibus terminis priuatiuis existentibus: quare neque redargutio. si enim redargutio, necesse syllogismum esse: syllogismo autem existente, non necesse redargutionem. Cōsimiliter vero, et si nihil poneretur secundum responsionem in toto: eadem nanque erit determinatio redargutionis, et syllogismi.

De obseruatione, ut non fiat syllogismus. Cap. XXIIII.

DIxit. Oportet autem respondētem in arte Dialecticæ, cùm in respondendo de positione aliqua solicitudinem habebit, & interrogans intenderit cum propositionibus, vt eas admittat, oportet inquam ipsum obseruare, ne admittat in propositionibus, quas interrogat, terminum vnū bis, aut pluries. & hoc cùm fuerit interrogatio in propositionibus tantum absque conclusione. Si enim non admittet terminum vnum bis in propositionibus, non erit ibi terminus medius. cùm autem nō fuerit in propositionibus, quas admittet, terminus, in quo communicent, non prodibit ibi syllogismus: nedum proueniet ex ipsis syllogismus, qui destruat positionem. Quòd si in propositionibus admiserit terminum vnum bis, poterit ipsum prohibere ab ista conclusione, quæ est contradictoria suæ positionis ex parte qualitatis ordinis termini medij respectu alicuius speciei conclusionum quatuor, quas diximus: hoc est, ne ordinetur hoc in loco ordo, qui est necessarius. hoc autē poterit respondens facere, eo quòd non ignorat qualis conclusio in quali trium figurarum concluditur: hoc est, quod sit proprium vni figuræ, aut communicet cum duabus, aut cū omnibus tribus. hoc autem iam prędictum est.

Dixit. Quod autem præcepimus cauere respōdentem, ne super ipsum veniat ex eo, quòd admisit id, quod redeat ad destruendam positionem suam, est id, quod præcipimus faciendum respondenti, vt magis occultetur, quid sit, quousque hoc admiserit respondēs.

Tria præcepta obseruanda ab interrogante: quorū primum est, vt dimittat cōclusiones, & interroget propositiones.

Meminit autem in hoc de tribus præceptis proportionatis huic libro. Quorū vnum est, ne interroget super propositionibus simul cum conclusionibus, sed dimittat conclusiones, siue fuerint propositiones propinquæ, aut longinquæ. hoc autem accidet in syllogismo composito, cùm fuerint duæ propositiones concludentes contradictorium, quarum vna sit cōclusio, secunda vero accipiatur ad interrogationem, & sit cōsimiliter & ipsa, conclusio sequens ex duabus propositionibus interrogatis. sequitur enim hic, vt fiat interrogatio super tribus propositionibus, & derelinquatur propositio quarta, quæ est conclusio. Pręceptum vero secundum, vt fiat interrogatio super propositionibus longinquis, & dimittatur interrogatio super propinquis, & hoc similiter etiā accidet in syllogismo

Secundū, vt interroget propositiones remotas.

composito,

composito, cùm fuerint duæ propositiones concludentes ad contradictorium, duæ conclusiones ex binis syllogismis, quorum vterq; componitur ex duabus propositionibus, erunt igitur hic sex propositiones, quatuor longinquæ, quæ sunt propositiones non existentes conclusiones, & quatuor propinquæ, quę sunt conclusiones: fit autem interrogatio super quatuor, & relinquuntur duæ. Differentia vero, quæ est inter hoc præceptum & primum, est: quia licet vtrūq; positum dimittat conclusiones, quę sunt ex ipsis, ibi tamen dimittuntur conclusiones, secundum quòd cōclusiones, hic autem, secundum quòd sunt propinquę. Præceptum vero tertium est, vt varietur ordo propositionū in interrogatione, & fiat interrogatio super ipsis sine ordine, secundum quem oratio composita fuit. Vt in exemplo, si solciti simus, vt concludamus, A esse in G per media, A in B, & B in D, & D in E, & E in G, non est opus, vt iterrogemus, an A sit in B, deinde an B sit in D: sed est opus, vt à principio interrogemus, an E sit in G, deinde post hoc, an B sit in D: & secūdum hunc modum cadet interrogatio super reliquis per priuationem ordinis, quo in ipsis reperitur sequi conclusio: quoniam secundum hoc latebit res respondentem. & hoc est, quod oportet facere interrogantem, cùm vult latere in syllogismo composito. Sed in syllogismo simplici, qui est ex binis tantum propositionibus, & vno termino medio, oportet, vt incipiamus iterrogare super propositione maiore, deinde interroget super minore: qm̄ sm hunc modum latebit conclusio respondentem. & hoc, qm̄ ipse format in intellectu suo contrarium formationis conclusi, quia sciens sm id, quod est in hoc libro, id inquam, quod est ante istas formationes tantum, iam nouit, quando erit concludens ad orationem, & quando non erit, & quomodo erit.

Tertium, vt varief ordo ppōnum.

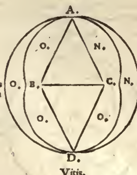
In syllo simplici pri° est interrogāda maior, vt magis lateat.

De Redargutione. Cap. XXV.

MAnifestum igitur, q̄ non latebit, cū fuerit compositus ex propositionibus, quas admittit respōdens. poterit enim ipsi esse repulsa, cū nouerit interrogans, qn̄ complicatur syllogismus, & qn̄ non complicatur. nouimus enim, q̄ si confiteaf respondens propositiones affirmatiuas, aut fuerit in ipsis affirmatiua & negatiua, q̄ iam fieri potest repulsio. qm̄ iam declaratum fuit, q̄ non erit syllogismus, nisi cùm fuerint ambę propositiones suæ affirmatiuę simul, aut vna fuerit affirmatiua, & altera negatiua. Quòd si huic adiungaf q̄ conclusio sit contradictoria positionis, de qua custodienda respondens solicitus est, iam erit repulsio ex necessitate: qm̄ repulsio est syllogismus concludens contradictorium positionis, de qua custodienda solicitus est respondens. Quòd si non cōcesserit respōdens propositionem affirmatiuam, fieri non potest, vt sit repulsio: quoniam iam declaratum fuit, q̄ non erit syllogismus ex propositionibus negatiuis: & cùm non erit syllogismus, non erit repulsio. cùm enim est repulsio, iam sequitur, vt sit syllogismus: sic enim se habet dispositio particularis respectu vniuersalis, quemadmodum est dispositio animalis cum homine, & dispositio syllogismi absoluti cum syllogismo repulsionis. Consimiliter manifestum etiam est, quòd non erit syllogismus, cùm non concesserit propositionem vniuersalem. monstratum enim fuit, quòd ex conditionibus syllogismi concludentis est, vt vna propositionum suarum sit vniuersalis, & secunda affirmatiua.

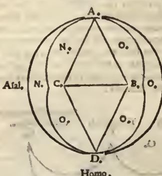
De deceptione, quæ secundum Suspitionem, Cap. XXVI.

ACcidit autem aliquādo, quemadmodum in terminorum positione decipimur, et secūdum suspitionem fieri deceptionem. quemadmodum si contingit idem pluribus primis inesse, et hoc quidem latere quępiam, et existimare nulli inesse, illud autem nosse. Sit A inexistens B, et C per seipsa, et hæc omni D consimiliter. si igitur existimat A omni quidem B inesse, et hoc ipsi D: A vero nulli C, et hoc omni D: eiu'dem secundū idem habebit scientiam, et ignorantiam.

Per hos syllogismos ostdit deceptionē sm suspitionē, in terminis nō eiusdē coordinationis.

Rursus, si quis deciperetur circa ea, quę ex eadem coordinatione. Vt A inest ipsi B, hoc autem ipsi C, et C ipsi D: suspicaretur vero A omni B inesse, et rursus nulli C: simul enim et noscet, et non suspicabitur inesse. igitur nil aliud censebit ex his, quam quod scit, hoc non suspicari. scit enim quodammodo, q̄ A inest ipsi C, veluti vniuersali quod secundum partem. quare quod quodammodo scit, hoc penitus censet non suspicari: quod impossibile.

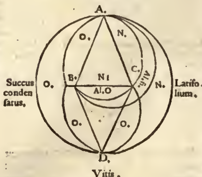
Per hos syllogismos ostdit deceptio sm suspitionē in terminis eiusdē coordinationis.

Sed in prius dicto, si non medium ex eadem coordinatione, sm vtrunq; mediorū ambas propositiones non accidit suspicari, vt A B quidem oi: C vero nulli: hæc autē vtraq; oi D.

Accidit

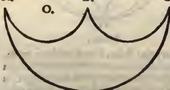
Accidit enim aut simpliciter, aut ad aliquid, contrariam accipi propositionem primam. Si enim cui omni inest B, existimat ipsum A inesse: B vero ipsi D nouit: & ꝙ ipsi D A nouit. quare si iterum cui C nulli, existimat A inesse: cui B alicui inest, huic non existimat A inesse. Quod autem omni existimatur cui B, rursus alicui nō existimare cui B, aut simpliciter, aut ad aliquid, contrarium est. sic igitur non contingit suspicari. Secūdum vtrunq; vero vnā, aut secūdum alterum ambas nihil prohibet. vt A omni B: & B ipsi D: & rursus A nulli C.

a.l.vtrūq.

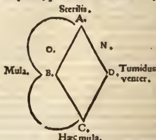
Per hos syllogismos ostē dit ſm quas ppōnes non fiat, & ſm quas fiat suspitionis deceptio.

Similis enim talis deceptio, et quemadmodum decipimur circa eas quę in parte. Veluti si A inest omni B: B vero omni C: A omni C inerit. si itaq; quispiam nouit quòd A iest omni cui B, nouit et ꝙ cui C: sed nil prohibet ignorare C, ꝙ est. Vt si A, duo recti: in quo autem B, triangulus: in quo vero C, sensibilis triangulus. suspicari nanq; posset aliquis non esse C, sciens ꝙ omnis triangulus habet duos rectos: quare simul noscet, et ignorabit idem. Nosse enim omnem triangulum, ꝙ duobus rectis, non simplex est: sed hoc quidem, eo ꝙ vlem habet sciētiam, illud autem, eo ꝙ singularem. sic igitur vt vniuersali nouit C, ꝙ duo recti: vt autem singulari nō nouit: quare non habebit contrarias.

Quo pacto sciamus aliquid in vli, & ignoremus ī parte.

Similiter vero & ratio, quæ in Menone, ꝙ disciplina recordatio. nullibi nāq; accidit pręsciri quod singulare est: sed simul cum inductione accipere scientiam, quæ secundū partem, tanq; recognoscentes: quędam enim subito nouimus, quemadmodum ꝙ duobus rectis, si nouerimus, ꝙ triangulus. consimiliter autem & in alijs. Vniuersali igitur speculamur quę in parte, propria vero nō nouimus. quare accidit & decipi circa ipsa, prȩterq; ꝙ non contrarie, sed habere quidem vniuersalem, decipi vero ea quæ secundum partem. Consimiliter igitur & in prędictis. neq; enim contraria deceptio, quæ ſm medium, sciētiæ, quæ ſm syllogismum, neq; quæ ſm vtrunq; mediorū suspitio. Nihil enim prohibet scientem, & ꝙ A toti B inest, & rursus hoc ipsi C, existimare A non inesse C. vt ꝙ omnis mula sterilis, & ipsa mula, existimare prægnantem hāc esse. non enim scit, ꝙ A ipsi C, non simul speculans assumptum, quod secundum vtrunque.

Quo pacto scientiæ ſm medium nō sit contraria sciētia p syllogismū, cū nō applicat maior terminus minori.

Quare planum, ꝙ etsi hoc quidem nouit, illud vero nō nouit, decipietur: quod habent vniuersales ad scientias quæ secundum partem. nullum enim sensibilium extra sensum existens nouimus, neq; si sentientes scimus: nisi vt vniuersale, & eo quod est habere propriam scientiam: sed nō vt agere. Scire nāq; trifariam dicitur, vel vt vniuersali, vel vt propria, vel vt agere: quare & decipi tot modis. Nihil igitur prohibet & nosse, & deceptum esse circa idē, prȩterq; ꝙ non contrarie: quod accidit & ſm vtranq; cognoscēti propositionem, & non cōsyderanti prius. suspicās enim mulam prægnantem esse, non habet sciētiam secundū agere: neq; iterum ob suspitionem, contrariam deceptionem scientiæ: syllogismus enim contraria deceptio vniuersali.

Qui vero suspicať bono eē malo esse, idem suspicabitur bono esse, & malo. Sit nanq; bono esse, in quo A: malo autem esse, in quo B: rursus vero bono esse, in quo C. quoniam igitur idem suspicabitur B & C, & esse C B suspicabitur: & rursus B A esse consilr: quare & C A.

quemadmodum

quemadmodum enim si erat verum, de quo C,B: & de quo B,A: & de C A verum erat: ita & in ipso suspicari. Similiter autem et i ipso esse. cùm enim idem sint C et B: et rursus B et A: et C ipsi A idem erat: quare et in ipso opinari consimiliter. ergo hoc quidẽ necessarium, si quis dabit primum. sed fortasse illud falsum, suspicari quendam malo esse, bono esse, nisi secundum accidẽs. multipliciter enim possibile est hoc suspicari. cõsyderandũ vero hoc melius.

O. O.
Bono eẽ. Malo eẽ
A. B.
O. O.
C.
Fortitudo.

Rõ probãtiũ et bonũ & malus, siquis putauerit bono eẽ & malo esse, idem.

De fallacia secundum Existimationem. Cap. XXVI.

DIxit. Quemadmodum autem accidit in propositionibus error, et confusio ita, ut contingat in eo, quod scimus scientia prima, quòd est sic, vt existimemus ꝙ non est sic: eodem pacto accidit hoc idem nobis in conclusionibus, hoc est, ut existimemus de eo, quòd scimus sic esse, quòd non est sic: aut ẽ conuerso. Sed iam existimant nonnulli esse non conueniens, vt hoc accidat in cõclusionibus: hoc est, vt sciamus ipsas scientia vera, & tamen existimemus in ipsis contrarium eius, quod nouimus. quemadmodum si esset vnum, quod sciremus inesse duobus sine medio, et sciremus etiam duo illa inesse alteri consimiliter sine medio. Quemadmodum si A esset in B & C: & B & C essent in D sine medio. qui enim scit A inesse omni B: & B omni D: scit etiam consimiliter ꝙ C inest omni D: fieri non potest, vt existimetur, aut videatur A non inesse alicui C. accidit enim vt sciat vnũ & idem, & ignoret ipsum sm vnum modum. & hoc, quoniam cadet vtiq; in homine cognitio ex parte ignorantiæ, quam præhabuit hac in re. ꝙ si habuerit in hoc scientiam, accidit, vt sciat & ignoret rem simul: quod est impossibile. Et quemadmodũ existimatur, ꝙ hoc prohibetur in syllogismis diuersorum mediorũ terminorum, quẽadmodum in his duobus syllogismis, quibus exemplum adduximus: consimiliter existimatur etiam hoc vetari in syllogismis, quorum termini medij prędicantur de se inuicem. Quemadmodũ si vnus sciret, ꝙ A est in omni B: & B in omni C: & C in D: fieri non potest, vt videatur, & existimet, ꝙ A sit in B: & B in C: & C in D: et ꝙ A non sit in aliquo D: quoniam habebit scientiam, et ignorantiam alicuius eiusdem simul: quod fieri non potest. Sed fortasse, cùm hoc consyderauerimus, videbitur, ꝙ in modo primo, qui est, cũ termini medij non prædicantur de se inuicem, non potest nobis accidere in maiore propositione vnius duorum syllogismorũ cognitio falsa simul cum scientia maioris propositionis alterius syllogismi, & duarum propositionum minorum duorum syllogismorum. Vt in exemplo, si habuerimus, ꝙ A est in omni B: & B in omni D: & C in omni D: fieri non potest, vt decipiamur, & existimemus ꝙ A non est in aliquo C. quoniam accidit ex hoc, vt sint duæ propositiones syllogismorum maiores contrariæ in cogitatione, aut vt potentia ipsarum sit potẽtia contrariarum in existimatione: quod est impossibile, hoc est, vt proueniat nobis scientia contraria in vno & eodem per se. Atqui sequitur hoc, si aliquis sciat scientia vera, ꝙ A inest omni illi, cui inest B: & sciat B esse in D: scit etiam ꝙ A est in D. ꝙ si videretur A inesse nulli ei, cui inest C, cum eo, ꝙ sciremus C esse in omni D: iam videretur A non inesse ei alicui, cui inest B simul cum eo, ꝙ videretur A inesse omni illi, cui inest B. nam D est pars ipsius B: aut iam videtur A eẽ in D, cum hoc, quòd videatur A non esse in D. sed ambo sunt contraria impossibilia: quoniam aut cogitatio erit contraria, aut potentia sua erit potentia cogitationis contrariæ. sed hoc est impossibile, vt videlicet existimetur affirmatio & negatio simul i vno & eodem ex parte vna. Sed ꝙ decipiatur aliquis in vna istarum duarum propositionum maiorum, cùm non habuerit scientiam propositionis alterius, fieri vtiq; potest. Hæc igitur est dispositio existimationis, & scientiæ in syllogismis, qui sunt per medios terminos diuersos. Sed in syllogismo vno, aut syllogismis, quorum medij termini de se inuicem prædicantur, iam fieri potest vt aliquis habeat scientiam, et existimationem in conclusione: sed nõ ex parte vna, sed ex duabus partibus diuersis. Vt in exemplo. possumus enim scire A esse in omni B: & B in omni C: & tamen sit apud nos cõclusio ignota, quæ est A inesse omni C: & perturbemur, & existimemus A inesse nulli C. quoniam non est necessarium, vt qui scit ambas propositiones, sciat conclusionem: quoniã conclusio scitur in potentia in ambabus propositionibus, non autem in actu, sm ꝙ accidit particulari, vt non sit cognitum apud eum, qui nouit vniuersale. Vt in exẽplo, qui nouit A inesse omni B, hoc est omni illi, cui inest B: sit autem B inexistens omni C: iam scit ꝙ A inest omni C: nisi ꝙ scit quidem hoc per scientiam vniuersalem, ignorat autem ipsum sm particularẽ. Et propter hoc non prohibetur ex parte ignorantiæ, qua sibi accidit cogitatio ex syllogismo vno, corruptio contraria scientiæ suæ. Vt in exẽplo ex necessarijs, qui nouit omnem triangulum habere tres angulos ęquales duobus rectis, iam nouit triangulum sensibilem sibi allatum esse sm hanc dispositionem in potentia, non autem in actu. & propter hoc iam fieri potest, vt decipiatur in eo, et existimet ꝙ non sit triangulus, quodq; anguli sui non sunt æquales duobus rectis. & hoc, quoniam scit ipsum ex parte rei vniuersalis, ignorat autem id ex parte rei particularis appropriatæ. Secundum autẽ modum istum sequitur, vt soluatur dubitatio Menonis, qua dicitur, ꝙ discipulus, si ignorat quæsitum, quod non nouit, ꝙ iam nouit, posteaq; nouit: sin autem nouit, anteq; addisceret, disciplina est superflua. Responsio igitur in hoc est, ꝙ quæsitum est ignotum ex parte, qua est appropriatum: est autem notum ex parte, qua est vniuersale: non autem sm ꝙ respondit Plato, cùm admisit doctrinam esse sm modũ recordationis. si enim habeamus, ꝙ omnis trianguli anguli sunt æquales duobus rectis, & ignoremus triangulũ istum absconditum signatũ, ꝙ est triangulus: simul ac planũ factum fuerit nobis ad sensum, ꝙ est triangulus, nouimus ꝙ anguli sui sunt æquales duobus rectis. Nec fieri pôt, vt dicimus, ꝙ id, quod prouenit ex cognitione p monstrationem triãguli, ꝙ videlicet anguli ipsius sunt æquales duob⁹ rectis, ꝙ inq; est recordatio: quẽadmodum ipsi admisere. quoniam id, quod prouenit per sen

Cur termini medij sũt diuersi, nõ posse accidere fallaciam in cõclũne, vt sciatur simul et ignoretur pp contrarias opiniones.

In syllo, in q termini medij de se inuicẽ pdicant, pt accidere fallacia, vt sciam⁹ conclonẽ, & putemus cõtrariũ eiusdem, non tñ eodẽ modo.

Nota qõo soluat dubitatio Menonis ab Arist. ñ eo pacto, q Plato, q oñ nũ concessit sciam eẽ rememorationẽ. Vide. 1. Poste. te. cõ. 5. & 6.

sum, non est recordatio. et quoniam similiter ignorantia, quã habemus in particulari, nõ est contraria scientiæ, quam habemus in vniuersali: propterea φ sciẽtiæ duarum propositiooum non est cootraria ignorantia conclusionis: quoniam ambæ propositiones sciuntur in actu, & conclusio in potẽtia. Et hoc, quoniam scientia dicitur quatuor modis, aut scientia voiuersalis, aut singularis, aut in potentia, aut in actu. Secũdum igitur hos modos quatuor nihil prohibet, vt habeamus de re vna ignorantiam & scieotiam simul, & accidat oobis io ipsa existimatio & scientia, hoc est secundũ duos diuersos modos. Hoc autem inuenitur secundum sensum. multos enim homines offendimus, qui noruno propositiones, & errant io conclusione, quemadmodũ si esset apud nos cognitio vniuersalis, & deciperemur in particulari. Vt in exemplo habebit aliquis, quòd omnis mula est sterilis: & quòd hæc sibi allata est sterilis: & tamen existimabit φ ipsa est prægnãs, propter inflationem, quam habet in corpore suo. quare erit apud ipsum existimatio, & scientia de re vna & eadẽ: scientia quidem secundum duas propositiones veras, quas habet: existimatio autem propter syllogismum corruptum innouatum apud ipsum hac in re. & hoc per viam existimationis, quæ innouatur apud nos in consimilibus propositionibus secundum oppositionem scientiæ, quæ oritur ex syllogismo corrupto. cùm igitur oouerit ambas propositiones & ignorauerit cõclusionem, iam sciet & ignorabit rem vnam. sciet quidem ipsam ex parte potentiæ, ignorabit autem ex parte actus, cumq; nouerit maiorem propositionem syllogismi tantum, iam ignorabit minorem ex parte, & sciet ipsam ex parte. sciet enim ex parte dispositionis vniuersalis, ignorabit autem ipsum ex parte particularis appropriati, & cùm nouerit minorem iam sciet maiorem ex parte, & ignorabit ipsam ex parte. sciet enim ipsam ex parte particularis, & ignorabit eam ex parte vniuersalis. Iam igitur mõstratum fuit ex hoc, secundum quem modum prouenit nobis in conclusione sciẽtia, & existimatio simul, hoc est homini vni, et secundum quem modum non conuenit hoc: quodq; modus, qui esse non potest in vno homine, potest esse in duobus hominibus.

Scientia dr quatuor modis.

Accidit autem illis, qui existimant quòd contraria sint res vna, quemadmodum qui imaginantur bonum & malum esse rem vnam, vt sequatur ex ista imaginatione, vt malum prædicetur de bono, & bonum prædicetur de malo, ita vt accidat ex hoc aliquid prędicari de seipso: & hoc, vt fateantur, quòd bonum est malum, aut quòd malum est bonom. Componitur autem, exempli gratia, oratio ista secũdum compositionem primæ figuræ, & sequitur apud ipsos, vt sit bonum bonum, quemadmodum componeretur oratio, si esseot omnes propositiones veræ. Consimiliter accidit illi, qui dicit, quòd omnia entia sunt vnum, hoc est, vt sit aliquid prædicatum de seipso. quoniam si C & B essent res vna: & B & A res vna: sequitur apud eos, vt fateantur, quòd C est B, & B est A, & C est A, cum eo φ sunt res vna. conclusio autem erit consequens ex necessitate in huiuscemodi propositionibus. attamen conclusio falsa est ex propositionibus falsis. & hoc, quoniam fieri ooo potest, vt bonum sit malum, nisi per accidens, per se vero oon. Existimatio vero contrariorum, quòd sint vnum, erit ob hanc eandem causam, & modi multi existimationum, quemadmodum accidit hoc Antiquis, & species harum expositionũ, quas faciunt consulti talium opinionum. cùm enim inuestigatur dispositio ipsarum, inueniuntur resolui ad species oppositorum, & ad species rerum, de quibus dicitur nomen vnius, & multitudinis.

De Annexis syllogismo.

De Conuersione terminorum. Cap. XXVII.

QVando autem extrema conuertuntur, necesse est et medium cõuerti ad vtraq;, Si enim A de C per B inest, si conuertuntur, & ipsum C inest omni cui A: & B cum A conuertitur, et inest B omni cui A, per mediũ C: et C cum B conuertitur, ꝑ mediũ A.

Homo. C. O. Risibile. A.
O. O.
Risibile. Rõale. Hõ.
A. B. C.
O. O. O. O. A.

Tribus his syllis, ac vnica cõuersione mõstrat, si extrema inuicem cõuertãt, & mediũ cũ vtro, que ipsorum conuerti.

Et in non inesse cõsimiliter. Veluti si B ipsi C inest: A vero ipsi B non inest: neq; A ipsi C inerit. Si igitur A conuertitur cum B, et C cõuertetur cum A. sit enim B non inexistens ipsi A: neque igitur C: nam B inerat omni C.

Lapis. A. Risibile. B. Homo. C.
N. O.
N.
O. N.
C. Homo. N. A. Lapis

Per primum syllm cõcludit vlis negatiua in prima figura: per secundũ vero concludit in secunda figura cõuersa cõclõ primi, ex eiusdem cõuersa maiore, & minore, transposita i maiori.

Et si C conuertitur cum B, et B conuertetur cum A. de quo enim B omni, et C. Et si C ad A conuertitur, et B conuertetur. nam cui B, C: cui vero A, C non inest. et solum hoc à conclusione incipit, alia autem non similiter: vt & in prædicatiuo syllogismo.

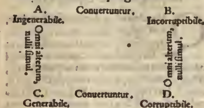
Lapis. A. Risibile. B. Homo. C.
N. O.
N.
O. N.
B. Risibile. N. A. Lapis.

Per hanc rẽ nem astruit maior cõuersa ex minore, & cõclusione, cõuersis.

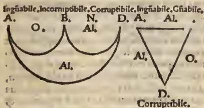
Rursus,

De cõmutatis cõuersionibus.

Rurſus, ſi A et B conuertunt, et C D conſiſt: neceſſe aũt A vel C omni ineſſe: et B et D ſic ſe habebũt, vt omni alterũ inſit. q̃m. n. cui A B, et cui C D: omni aũt A vel C, et nõ ſimul: planum ꝙ et B vel D omni, et non ſimul. vt ſi ingñabile incorruptibile, et incorruptibile ingñabile: neceſſe quod ſit corruptibile, & corruptibile factum eſſe. duo enim ſyllogiſmi fiunt.

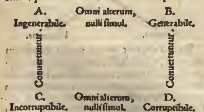

Hoc theorema ſic ponitur cõſeq. ꝙ cõmutatę cõuerſioni.

Duo hi ſylli diuerſimode formari pñt. hoc aũt mõ cõſtitueri docent ad ĩpoſſe. quia ſi nõ eſt verũ, nullum D eſt B, ſequuntur reliqua.

Rurſus, ſi omni A aut B, & C aut D: ſimul vero non inſunt: ſi conuertuntur A et C, & B & D conuertuntur. ſi enim B non ineſt alicui cui D, planum ꝙ A ineſt: ſi vero A & C, cõuertuntur enim: quare ſimul C et D, hoc aũt impoſſibile.

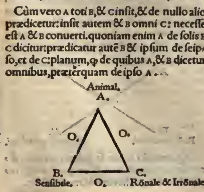

Hoc theorema vere dicitur poſt a cõmutata conuerſione.

Cũm vero A toti B, & C inſit, & de nullo alio prædicetur: inſit autem & B omni C: neceſſe eſt A & B conuerti. quoniam enim A de ſolis B C dicitur: prædicatur autẽ B & ipſum de ſeipſo, et de C: planum, ꝙ de quibus A, & B dicetur omnibus, præterquam de ipſo A.

** Alex. dubitat eſſe mendum, & forte legẽdum, de ĩ ipſo A.*

Theorema hoc pbatur per terminos diſpoſitos ĩ ſecũda figura.

Rurſus, quando A, & B toti inſunt C: cõuertitur autem C cum B: neceſſe A omni B ineſſe. quoniam enim A omni C: C vero ipſi B, eo ꝙ conuertitur: & A omni B inerit.

Theorema hoc eſt quaſi conuerſum pcedentis: & pbat primum per tertias, mox p primam figuram.

De Conuerſionibus terminorum.

Cap. XXVII.

Dixit. Cũm vero habuerimus tres terminos ordinatos ordine primę figuræ, veluti ſi A ineſſet omni B, & B ineſſet omni C: ſi concluſio conuertitur, conuertentur etiam binæ propoſitiones. & hoc, quoniam ſi verum fuerit C ineſſe omni A, oportebit C ineſſe omni B, & B omni A. Si enim accipiamus C ineſſe omni A: & huic applicemus propoſitionem maiorem, puta quòd A inſit omni B: concludetur minor conuerſa, vt quòd C ineſt omni B. Conſimiliter etiam ſi accipiamus concluſionem conuerſam, veluti ſi dicamus, C ineſſe omni A: & huic applicemus minorem propoſitionem, concludetur maior conuerſa. et hoc, quoniam ſi habuerimus B ineſſe omni C, quæ eſt minor: & C omni A, quæ eſt concluſio conuerſa: concludetur nobis B ineſſe omni A, quæ eſt maior conuerſa.

In prima figura ſi extrema mutuo cõuertuntur in con. fone neceſſe ẽ & ppões conuerti.

Sed in ſyllogiſmo vniuerſali negatiuo iſtius figuræ accidit, cũm maior propoſitio ipſius conuertitur, vt concluſio etiam conuertatur. Puta in exemplo, ſi ponamus A ineſſe nulli B: & B omni C: concludetur nobis A ineſſe nulli C. Si vero cõuertamus maiorem, conuertetur etiam concluſio. puta ſi habuerimus B ineſſe nulli A: & B omni C: concludetur nobis in ſecunda figura, quòd C ineſt nulli A, quæ eſt concluſio conuerſa. & hoc, quoniam ſi vniuerſalis negatiua conuerſa, fuerit apud nos ignota, aut ſecundum quòd eſt aliquod adhuc nobis non declaratum, faciemus etiam ipſum hoc in loco. Conſimiliter ſi conuertatur etiam minor affirmatiua, conuertetur concluſio, erit enim omne C B: & nullum A B: & concludetur in ſecunda figura, quòd C ineſt nulli A. Quòd ſi hac in ſpecie conuertatur concluſio, & conuertatur minor, conuertetur etiam maior. habebimus enim C ineſſe nulli A: & C ineſſe omni B: & concludetur in ſecunda figura B ineſſe nulli A. Secundum vero modum iſtum ſolummodo fieri poteſt, vt conuertatur propoſitio per conuerſionem concluſionis, quemadmodum fieri poterat hoc in ſpecie affirmatiua. quòd ſi poteſt, non conueniet, niſi per conuerſionem minoris propoſitionis ſimul cum conuerſione concluſionis: tunc enim monſtrabitur conuerſio maioris. ſed conuerſio concluſionis ex conuerſione vnius duarum propoſitionum fieri non poteſt in ſpecie affirmatiua, quemadmodum fieri poteſt hoc in loco, propterea quòd non concluditur ex duabus affirmatiuis in ſecunda figura.

In ſyllo negatiuo, ſi maior cõuertit, & cõclo cõuertitur.

De conuersione trm cõmutatas proportiones inter opposita.

DIxit. Cùm vero fuerint duo termini, quorum vterque cõuertitur cũ suo cõplicito, veluti si fuerit omne A B, & omne B A: & adhuc fuerint duo alij termini, quorum vterque conuertatur cum suo complicito, quẽadmodum si fuerit omne C D, & omne D C: & extiterint A & C opposita, & B & D consimiliter etiam opposita: cùm fuerint duo paria oppositorum, non effugiet subiectum secundi paris aliorum oppositorum, quin sit subiectum ipsorum. Vt in exemplo, si A & C talia extiterint, vt ab vno ipsorum non effugiat K: & B & D talia etiam, vt ab altero ipsorum non effugiat K: si habuerimus, quòd in oĩ eo, in quo inuenit̃ A, inuenit̃ B: & in oĩ eo, in quo inuenit̃ C, inuenit̃ D: et in K sit aut A, aut C: planũ quòd in K erit aut B, aut D. Complicat. n. syllõs compositius hũc in modũ: in K est aut A, aut B: sed oĩ illi inest B, cui inest A, & oĩ illi inest D, cui inest C: igit̃ ipsi K aut B, aut D inest ex necessitate. Consimiliter monstrabitur conuersum huius. veluti si ponamus, quòd K non effugit A D, & B, sequitur etiam vt non effugiat aut ab A, aut à C. Vt in exemplo ex materijs, si accipiamus loco A generabile, & loco B corruptibile, & loco C non generabile, & loco D non corruptibile: & fuerit omne generabile corruptibile, & omne corruptibile generabile: & eodem pacto omne non generabile non corruptibile, & omne non corruptibile non generabile: dico, si omne fuerit aut generabile, aut non generabile, quòd oportet omne esse aut corruptibile, aut non corruptibile. si enim omne generabile est corruptibile, & omne non generabile est nõ corruptibile: & nihil effugit, quin sit aut generabile, aut non generabile: manifestum, quòd nihil effugiet, quin sit aut corruptibile, aut non corruptibile.

Amplius dico, quòd cùm posuerimus vni & eidem subiecto ex necessitate inesse vnum oppositorum coniugatorum, & posuerimus, quòd vna partium oppositorum conuertatur cum altera parte oppositorum, dico inquam quòd pars reliqua oppositorum coniugatorum conuertetur cum reliqua parte aliorum oppositorum. Vt in exemplo, si omne fuerit, aut generabile aut non generabile, aut corruptibile aut non corruptibile: & fuerit omne generabile corruptibile, & omne corruptibile generabile: dico, quòd omne non corruptibile est non generabile, & omne non generabile est nõ corruptibile. Demonstratur autem hoc. si enim non generabile non extiterit non corruptibile, erit ergo corruptibile: propterea quòd posuimus iam quòd omne aut est corruptibile, aut non corruptibile. si igitur non genenerabile est corruptibile, cùm positũ fuerit corruptibile cõuerti cum gñabili, sequetur ex hoc, ut nõ gñabile sit gñabile: quod fieri non potest, & nõ cohæret. Complicatur autem syllogismus hunc in modum. non generabile est corruptibile: & omne corruptibile generabile: concluditur enim quòd omne non generabile generabile. Eodem modo monstratur non corruptibile conuerti cum non generabili.

De conuersione terminorum in Secũda figura.

Consimiliter etiam, quando cõplicantur binæ vniuersales affirmatiuæ in secunda figura, & medius terminus non insit alij à duabus extremitatibus, & maior extremitas insit omni minori, sequitur vt maior insit omni medio: hoc est, vt cum ipso cõuertatur. Quẽadmodum si A inesset omni B, & omni C, & non alijs: & B inesset omni C: dico quòd sequitur, vt B insit omni A. & hoc, quoniam si B inest omni C, & omnibus suis partibus: & A non inest, nisi omnibus partibus ipsius C, & omni B: planum quòd omni illi cui inest A inest B, quare omne, quod est A, est B.

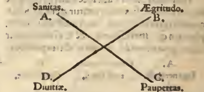
De conuersione terminorũ in Tertia figura.

Consimiliter si complicentur binæ affirmatiuæ in tertia figura, & terminus medius conuertatur cum minore extremitate, sequitur vt sit extremitas maior in omni minore: hoc est, vt concludatur vniuersalis affirmatiua. Vt in exemplo, si A & B prædicentur de omni C: & C prædicetur de omni B: dico quòd sequitur ex necessitate, vt A prædicetur de omni B, quoniam A prædicatur de omni C: & C prædicat̃ de omni B: ex necessitate enim A inerit omni B: quoniam complicatio ipsa redit ad primam figuram.

De mutua Oppositorum conuersione, eligendorum, & fugiendorum. Cap. XXVIII.

QVando autem duobus existentibus, *vt A eligibilius sit quàm B, cùm sint opposita, & D quàm C consimiliter: si eligibiliora A C quàm B D, A eligibilius quàm D. Similiter enim sequendum A, & fugiendum B, opposita nanque: & C ipsi D, nam & hæc opponuntur. Si igitur A ipsi D similiter eligendũ, & B ipsi C fugiendum: vtrunque enim vtrique similiter fugiendũ sequendo: quare & ambo A C ipsis B D, quoniam autem magis non possunt, similiter: nanque B D similiter erant. Si vero D quàm A eligibilius, et B quàm C minus fugiendum: nam minus minori opponitur: eligibilius autem maius bonum, & minus malum, quàm minus bonum, et maius malum: et totum ergo B D eligibilius quàm A C. sed nunc non est: A igitur eligibilius quàm D: & C itaque quàm B minus fugiendum.

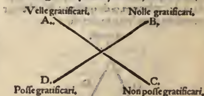
*vn° co. le. vt A & B, A eligibilius

Sũptũ ẽ hoc exẽplũ ab Interpretibus.

Si ergo eligeret omnis amans secundum amorem, A sic se habere, vt gratificetur: et nõ gratificari, in quo C: aut gratificari, i quo D: & nõ talem esse vt gratificetur, in quo B: planum quòd A talem esse, eligibilius est, quàm gratificari. Amari igitur coitu eligibilius secũdum amorẽ. amor igitur magis est amicitiæ, quàm ipsius coitus. quòd si magis huius, & finis hoc: coire igitur aut nõ est penitus, aut eius quod est amari grã, nãque & alij affect°, & artes sic *.

* al. co. ali fiunt.

Exemplum hoc sumptum est ex Conuiuio Platõis.

Quomodo igitur se habent termini secundum conuersiones, & eo quòd magis fugiendi, vel eligibiliores sint, manifestum.

De bina

De bina coniugatione Oppositorum, eligendorum, uel fugiendorum. Cap. XXVIII.

CVm vero extiterint bina opposita, vt A & B, et A semper fuerit eligẽdum apud oos, & B fugiendum: & extiterint consimiliter etiam bina opposita, quemadmodum C & D, & fuerit C consimiliter fugiendum, & D eligendum & persequendum: dico si A C simul fuerint meliora q̃ B D, ꝙ A erit melius q̃ D, & eligibilius. Qm̃ enim A & B sunt opposita, & A est quęreodum, et B fugiendum, A est quęrendum, quemadmodum B est fugiendum, & hoc, quomã omnia opposita sunt ĩ vna extremitate oppositionis. quod cùm ita sit, dicemus ꝙ A ex necessitate est eligibilius, et amabilius q̃ D. Quia si non erit eligibilius ipso, erit ergo aut ęquale ipsi, aut D eligibilius eo. si igitur A & D sunt æqualiter quærenda, planum ꝙ C & B erunt ęqualiter fugienda: qm̃ B in abominatione est ęquale ipsi A in electiõe: & C est æquale in abominatione sua ipsi D in electione sua. cùm igitur res ita fuerit, erunt A & C simul æqualia in electione ipsi B & D simul: sed iã posuimus ꝙ C & A sunt eligibiliora: hoc itaq; fieri nequit, & non cohæret. Sin autem posuerimus D eligibilius q̃ A, sequitur vt B sit minus in abominatione q̃ C. & hoc, qm̃ id, quod est minus abominabile, opponitur ei, quod est minus quærendum: quod autem est magis abominabile, opponitur magis quærendo. si igitur D est magis quærendum q̃ A, & C erit abominabilius q̃ B, & erunt D & B simul magis quærenda & minus fugienda, q̃ A & C. sed magis quærendum & minus fugiendum est melius: igitur D & B simul sunt meliora, q̃ A & C simul: cuius contradictorium posuimus. hoc enim fieri non potest & non cohæret, sequitur ergo si posuerimus, A & C meliora q̃ B & D, vt A sit melius q̃ D.

Nota exemplũ pulchrũ & admirandum, eligibilius ẽ cẽ velle & nõ posse, q̃ posse & non velle. Nota Platonis sniam de amore.

Exemplum in hoc ex materijs in eo qui tangitur concupiscentia. eligibilius enim ipsi est, ut appetat morem gerere, q̃ quòd morẽ gerat. & hoc, quoniam manifestum est eligibilius esse appetere morem gerere & non morem gerere, q̃ morem gerere cum hoc, ꝙ non eligat morem gerere. sequit̃ ergo sm ꝙ præmisimus, ꝙ eligere morem gerere dignius est, quàm morem gerere. Et ex hoc monstrauit Plato dignius esse apud amantem, vt non coeat, quoniam coitus simul perimit desyderium eligendi morem gerere. sed cùm non coiuit, extat electio morem gerendi. Et concupiscentiã, quemadmodum inquit Aristot. seu ex operatione sua proueniat coitus, siue non proueniat, est tamen appetitus coniunctus cum desyderio, & voluptate naturali à principio. Componitur nanq; ex concupiscentia & isto appetitu, & nunc perficitur operatio sua: quoniam plurimæ concupiscentiarum ita se habent, cùm complicantur cum artibus & cõsuetudinibus, vt perficiantur operationes harum artium, aut harum consuetudinum, secundum ꝙ fecit ipsas homo ad mensuram operationum istius artis. & hoc quemadmodum fortitudo naturalis, cùm coniungitur cum militia, tũc erit actus militiæ sm perfectionem. Iam itaq; monstratum fuit ex hoc, quomodo est dispositio cõuersionum inter se, & quomodo ratiocinari possimus ex eligibili, & digniori sm hanc speciem signorum. Consentaneum autem est ꝙ Aristo. mentionem fecerit de hoc loco, & non de alijs locis: qm̃ existimauit hũc esse proximum naturæ syllogismi, hoc est vniuersalitati suæ.

Cur Aristot. de hoc tãtũ loco eligendi meminerit.

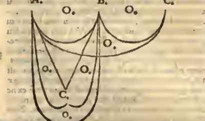
De Inductione, & syllogismo Inductiuo. Cap. XXIX.

QVòd autem non solum dialectici, & demonstratiui syllogismi per prędictas efficiunt figuras, sed & rhethorici. & simplr̃ quæcunq; fides, et sm quãcunq; methodum, nũc vtiq; sit dicendũ: oia. n. credimus aut p syll̃m, aut ex iductione.

Inductio igitur est, & ex inductione syllogismus, alterum extremum medio ratiocinari per alterum. Veluti si ipsorum A C medium sit B, per C monstrare A inexistens ipsi B: sic. n. facimus inductiones. Vt sit A, longęuum; in quo autem B, bilem non habens: in quo vero C, singulare longęuum, sicut homo, et equus, & mulus. A igit̃ inest toti C: omne enim C longæuum: sed & B bilem non habens inest oĩ C. Si igitur conuertitur C cum B, & non excedit medium, necesse est A inesse ipsi B. monstratũ nãq; fuit prius, si duo quædam eidem insint, & ad alterum ipsorum cõuertatur extremũ, ꝙ conuertenti & alterum prædicatorũ inerit. Oportet aũt intelligere C ex omnibus singularibus compositum: inductio. n. per omnia.

* Al. co. le. A igit̃ inest toti B: nã ẽnt bilẽ nõ hñs longæuum. sed melior prĩa lectio.

Longæuum. Bilem non hñs. Hõ, Equ⁹, Mul⁹.

Homo, Equus, Mulus.

Fit p̃mo syllogism⁹ ĩ prima figura, ipsius A de C per B: postea iductio, seu iductiu⁹ syll̃s in tertia, ipsius B de A per C: demus in prima, quia minor ẽ ĩ terminis cõuertibilibus.

Est autem talis syllogismus primæ & immediatæ propositionis. quorum nãq; est medium, per medium syllogismus: quorum vero non est, per inductionem. Et quodãmodo opponitur inductio syllogismo. hic enim per medium extremũ tertio monstrat: illa autem per tertium extremum medio. Natura igitur prior & notior qui per medium syllogismus: nobis vero notior qui per inductionem.

De Inductione, & Signo, & reliquis syllogismis, qui fiunt secundũ potentiã eius, quod p̃cessit. Ca. XXIX.

DIxit. Oportet autem vt monstremus nunc, ꝙ reliqui syllogismi, qui fiũt in Rhetorica, & contionibus, & persuasionibus, reducuntur ad syllogismos præcedentes. & ex hoc possumus certo dicere, ꝙ omnes syllogismi sunt per figuras præcedentes; non solum demonstratiui, & dialectici, sed omnes syllogismi intellectuales, & omnino omnis veritas cadẽs in omni arte. hoc autem manifestum ex eo, ꝙ omnis veritas, aut est per syllogismum, & illud quod est sił syll̃o, quodq; signũ nuncupat̃: aut per inductionem, & quod est sił̃e inductioni, quodq; vocatur exemplum.

De Inductione, & syll̃o Inductiuo.

Inductio igit̃ est, cũ monstrat̃ semp illud, cuius via est, vt sit maior extremitas in syll̃o inesse illi, cuius via est, vt sit terminus medius in syll̃o per id, cuius uia est, vt sit terminus minor in ipso. sm. n. modũ istũ, q̃d ex ipsa sequit̃, ex necessitate sequit̃. Vt i exẽplo, sit termi

nus medius inter A, & C per modum prædicationis s̃m naturalem consuetudinẽ litera B: & sit A terminus maior s̃m naturam, & B medius s̃m naturam, & C minor: et monstretur per literam C A inesse ipsi B, nõ autem A inesse ipsi C per literam B, s̃m modum, quo monstrabatur per syllogismum. Vt in exẽplo ex materijs, si accipiamus loco A animal longæ vitæ, & loco B animal paucæ choleræ, & loco C mulum, equum, & asinum: et monstretur ꝙ omne animal paucæ choleræ est longæ vitæ, ex eo ꝙ induxerimus omnes species animalium paucæ choleræ esse longe vitæ, vt mulum, equum, & asinum: & per ipsa ostendamus, ꝙ omne animal paucæ choleræ est longæ vitæ. Cùm igitur fuerit hoc inductio, planum ꝙ longæ vitæ hoc in loco erit terminus maior s̃m naturam, paucæ autem choleræ medius, particularia vero minor. nos igitur monstrauimus maiorem inesse medio per minorem. Atqui monstratio hæc erit consequens ex inductione cõsequentia vera, hoc est proportionata consequentiæ conclusionis per syllogismum veræ figuræ, posteaꝗ̃ induxerimus oẽs species paucæ choleræ, & inuenerimus eas omnes longæ vitæ. tunc. n. sequetur, cùm A, & B fuerint inuẽta in omni C, hoc est longæ vitæ, & paucæ choleræ in mulo, equo, asino, & homine, vt A insit omni B, quemadmodum antea monstratum fuit. & hoc, qm̃ enim induxerimus omnia animalia particularia, quorũ loco accepimus literam C, conuertetur litera B cum litera C in prædicatione, et sequetur ex hoc, vt A insit omni B, s̃m ꝙ antea monstratum fuit. Et propterea, quod est necessarium in inductione vera, est, vt in ipsa perficiãtur omnia particularia ita, vt sic cõponatur syllogismus: omne paucæ choleræ est, aut mulus, aut equus, aut asinus, aut homo: & omnia hæc ex necessitate sunt longæ vitæ: igitur omne paucæ choleræ est longæ vitæ ex necessitate. cùm vero in ipsa non perficiuntur oĩa particularia, non sequitur ex ipsa aliqd ex necessitate. Non est autem conditio hæc in inductione, ex eo ꝙ trãsfertur ab inductione, quæ fit in dialectica ad inductionẽ, quæ fit in demonstratione, quemadmodum nonnulli arbitrati sunt. qm̃ veritas inductionis in demonstratione forinsecus accedit, & ex eo ꝙ aliquid nobis applicatur. non autem cõfert nobis inductio per se, si etiã complerentur omnia particularia, sed est quia prædicatum per se inest subiecto. per hoc igitur distinguitur hæc inductio ab inductione demonstratiua. Quòd autem oporteat inductionem istam appropriari Dialecticæ, & vniuersaliter Dialecticam eẽ, manifestum ex eo, ꝙ conditio Dialecticæ est, vt in ipsa sit syllogismus veræ figuræ. quod cùm ita sit, oportet vt inductio quæ fit in ipsa, sit per modum, quo in ipsa sequatur necessario quod intendimus. Amplius distinguitur ab inductione, quæ fit in demonstratione, aut quemadmodum diximus per subiectum substantiale, aut quoniam in inductione, quæ fit in Dialectica, complentur omnia particularia secundum opinionem, non autem secundum veritatem. & ita oportet intelligere quod hoc in loco dicit Aristote. & secundum hoc soluuntur omnes dubitationes, quas est assecutus Abunazar.

Ad hoc vt inductio cõcludat necessario, oportet oĩa singularia induci.

Nota de inductione demonstratiua & dr̃ia eius ad topicã.

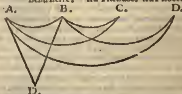
An vero Dialectica faciat inductionem, in qua non perficiuntur omnia particularia: & an vis inductionis sit vis exempli, de hoc quæretur in libro Dialecticæ.

Dixit. In inductione autem monstratur semper id, ad quod monstrandum per terminum medium non est via, quodq; etiam non est manifestum per se. quod enim monstratur per terminum medium, non potest monstrari, nisi per ipsum: in eo autem quod est per se manifestum facere inductionem, est superfluũ. & hoc est vnum, per quod distinguitur syllogismus ab inductione. Inductio autem, quemadmodũ diximus, communicat cum syllogismo, eo ꝙ est in tribus terminis: distinguitur autem ab ipso, eo ꝙ in syllogismo monstratur maior extremitas inesse minori per mediũ terminum, sed in inductione ostẽditur maior extremitas inesse medio, eo ꝙ inest minori extremitati: hoc est illud cuius via est, vt in syllogismo sit extremitas maior, & terminus medius, & minor extremitas: non autem quòd illud, per quod monstratur quæsitum per inductionem, sit in ea terminus minor: neq; ꝙ illud, cui ostenditur quæsitum inesse, sit terminus medius. Distinguitur etiam ab ea consimiliter syllogismus, eo ꝙ est prior s̃m naturam, inductio autem est prior s̃m scientiã. Hæc igitur tria sunt, per quæ distinguitur syllogismus ab inductione perfecta, non autem ab alijs.

Nota q̃d p inductionem monstr̃: & q̃o differat a syllo.

De Exemplo. Cap. XXX.

SEd exemplum est, quando extremũ medio inexistens monstratum fuerit per simile tertio. oportet autem medium tertio, & primum simile notius esse inexistens. Vt sit A, malum: B, contra confines bellum inferre: in quo C, Athenieñses cõtra Thebanos: in quo autem D, Thebanos cõtra Phocẽses. Si itaque velimus monstrare quòd bellum gerere cum Thebanis est malum, accipiendum quòd contra cõfines bellum gerere est malum. huius autem fides ex similibus, vt quoniam Thebanis, quod contra Phocẽses. Quia igitur malum est, quod cõtra confines: quod vero contra Thebanos, contra confines est: planum, quòd contra Thebanos bellum gerere malum. manifestum itaq;, quòd B ipsi C, & ipsi D inest: ambo enim sunt contra cõfines bellum inferre: & quòd A ipsi D, Thebanis enim non contulit bellum contra Phocenses. quòd autem A ipsi B inest, per D monstrabitur. Eodem autem modo, si per plura similia fides fiat medij ad extremum.

Thebani contra Phocenses.

Probatur A de C per B, q̃ cõsimil exemplo ipsius D: At vero pbat̃ de B p adõ D.

Planum igitur, quòd exemplum est, neque vt pars ad totum, neq; vt totum ad partem: sed vt pars ad partem, quãdo ambo sub eodem sint, notum vero alterũ. Et differt ab inductione: quoniã illa qdẽ ex omnibus indiuiduis extremum monstrabat inesse medio, & ad extremum nõ coaptabat syllogismum: hoc autem & coaptat, & non ex omnibus monstrat.

Tractatus de Exemplo. Cap. XXX.

Quid sit exẽplũ, & quõ, & quid ostẽdat.

EXemplum vero est, cùm ostendimus maius inesse minori, in eo quòd ostendimus medium inesse simili minori per inuentionem maioris: cùm medium inesse minori, & maiorem simili minori extremitati manifestius extiterit eo, quod uolumus monstrare, hoc est maiorem inesse minori. Vt in exemplo, si fuerit extremitas maior A, & minor C, & medius B, & E simile ipsi C: sit autem B inesse ipsi C, & A ipsi E notius, quàm A inesse ipsi C. Exemplum in hoc ex materijs, si accipiamus loco A iniustum, loco B interimere Athmanem, loco D interimere pios, & loco E interimere Omarem. Cùm igitur monstrare voluerimus, q̀ interimere Athmanem est iniustũ, præmittemus ad hoc, quòd interimere pios est iniustum. hoc autem mõstrabimus, eo quòd interemptio Omaris fuit iniusta. hoc igitur monstrato dicemus, interimere Athmanem est interimere pios: & interimere pios est iniustum: ergo interimere Athmanem est iniustum. Planum autem, quòd Athmanem esse pium, & interimere Omarem esse iniustum, est notius apud nos, quàm quòd interemptio Athmanis sit iniusta. Planum igitur quòd monstrauimus maiorem extremitatem inesse medio: puta cùm dicebamus interimere pios esse iniustum, per id, quod ipsa inerat simili minori extremitati. & hoc est interimere Omarem, quod est simile Athmani secundum pietatem, et coaptationem. Consimiliter accidet, si manifestum fuerit maiorem extremitatem inesse medijs, eo q̀ inest multis similibus, dummodo non compleantur omnia particularia: tunc enim erit inductio præcedens. Planum igitur ex hoc, q̀ exemplum est monstratio, in qua fit progressus à particulari notiori ad ignotius, quoniam similium non est vnum sub altero: & quòd inductio est progressus particularium notiorum ad vniuersale ignotius, & syllogismus ab vniuersali notiori ad suum particulare ignotius, hoc est ad cõclusionem intrantem sub propositionem maiorem. Differunt autem exemplum atque inductio, de qua mentionem fecimus, in hoc: quoniam inductio est ex omnibus particularibus ingredientibus sub terminum medium, & ostendit q̀ terminus maior inest medio: sed exemplum non ex omnibus particularibus ostendit maiorem extremitatem inesse medio.

Nota q̀ processus sunt syllõ, inductio, & exẽplum.

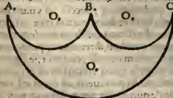
Dĩa inter inductiones et exemplum.

De Abductione. Cap. XXXI.

ABductio vero est, cùm primum medio inexistẽs manifestum sit: ultimo aũt medium, obscurum quidem, sed similiter credibile, aut magis q̃ cõclusio. Amplius, si pauca sint media ultimi et medij: omnino enim propinquius scientiæ accidit esse. Vt sit A docibile: in quo B, scientia: C iustitia. q̀ igitur scia docibilis, planum: si aũt virtus scia, obscurum. si igit̃ B C silr, aut magis credibile, q̃ A C, abductio est: est.n. proximius ipsi scire, eo q̀ assumpsimus A C, sciam prius nõ hñtes.

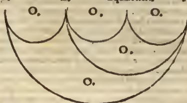
* Al. co. leg. adsumpsim⁹ ipsi A C, ipsas A B, sciẽtiam

In hoc syllõ silr, aut magis credibile est C B, q̃ C A. & ideo cõclonẽ assumimus, ipsius scientiã prius nõ habentes.

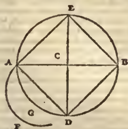

Aut rursus si pauca sint media ipsorũ B C: nanque et sic proximius ipsi cognoscere. Velut si K esset quadrari: in quo autem E, rectilineũ: in quo vero F, circulus: si ipsius E F vnum solum esset medium, hoc quod est, cum lunulis æqualem fieri circulum rectilineo, esse posset prope ipsum cognoscere.

Minor E F pbat̃ p vnũ mediũ: & iõ abductio fit in hac rõne.

Per hãc descriptionem monstrabat Hippocrates circulus quadrari.

Cùm vero B C, neque credibilius sit, quàm A C, neque pauca media, non dico abductionem: neque quando B C sit immediatum, tale enim scientia est.

De Inductione, seu Abductione. Cap. XXXI.

MOnstratio autem, quæ est per inductionem, confert in eo quòd accipitur pars syllogismi, cùm propositio, quæ monstratur per inductionem, ponitur propositio minor in syllogismo primæ figuræ, & maior est per se manifesta. & hoc etiam consimiliter, cùm fuerit inuentio termini medij minus occulta quàm conclusio, aut æqualis ipsi in occultatione. Quòd igitur sit propositio minor, quoniã cùm fecerimus ad ostendendam propositionem maiorem, & compleuerimus omnia particularia secundum conditionem prędictam, iam monstrata erit conclusio per ipsam inductionem, non autem quod ostenditur per ipsam est vtile, ex eo quòd ponitur in ipso pars syllogismi, sed erit hoc manifestius per inductionem tantum absque eo, quòd syllogismus coaptetur inductioni. Quòd autem sit minus occulta quàm conclusio, aut æqualis ipsi in occultatione, quoniam si fuerit magis occulta quàm conclusio, fieri non potest, vt monstretur tantum per terminum medium, non per inductionem. & hoc, quoniam occultum, quod ostenditur per inductionem, ex necessitate est minus quàm occultum, quod monstratur per syllogismum. quòd si non, erit potentia syllogismi & inductionis vna, accidet

Auer. p Abductione habebat inductionem: & ideo multa confudit.

Quod monstrat̃ p inductiones ẽ min⁹ occultũ, q̃ qd̃ p syllõ

accidet nanque vt occultatio propositionis, quæ monstratur per inductionem, sit æqualis illi, quæ monstratur per syllogismum, hoc est conclusioni, cùm fuerit conclusio ea, per quam ignoratur illud, quod ignoratur per propositionem minorem, quod est magis vniuersale. Vt in exemplo, si fuerit quæsitum, an omnis prudentia sit disciplinabilis, & soliciti simus ad hoc monstrandum per duas propositiones: quarum vna est, quòd omnis prudentia est scientia: & secũda quòd omnis scientia est disciplinabilis: erit igitur maior propositio per se nota, puta quòd omnis scientia est disciplinabilis: minor autem erit penitus ignota, dum ignorabitur conclusio. quoniam, cùm sciemus, quòd aliqua prudentia, hoc est sapientia, est scientia, sciemus etiam quòd est disciplinabilis. sed quæsitum erat, an omnis prudentia sit scientia, & disciplinabilis. cùm igitur verificatum nobis fuerit, quòd omnes prudentiæ sunt scientia, erit etiam verificata nobis minor, puta quòd omnis prudentia sit scientia, posteaquam ignorantia nostra in ipsis fuerit super re vna, hoc est in minore propositione ac conclusione: & hoc ex parte, qua inuentio in ipsis est nota per se, sed vniuersalitas fuit ignota. Cùm vero fuerit conclusio ignotæ inuentionis in parte & in toto, hoc est simpliciter, & fuerit maior nota per se, & minor in eo quo vtam habet vt mõstretur per inductionem, sequitur ex necessitate, vt scientia in ipsa sit maior, quàm scientia in conclusione. & hoc accidet, cùm particularia facientia inductionem, fuerint determinata secũdum numerum. Quemadmodum accidit Antiquo Geometræ volenti monstrare inueniri figuram quadratam æqualem circulo, qui & posuit propositionem maiorem, quòd omni figuræ habenti lineas inuenitur quadratum æquale, quod est notum apud Geometras: deinde solicitus fuit ad monstrandum, quòd omnis circulus est æqualis figuræ rectilineæ, posteaquam diuisit circulum ad figuras paucas secundum numerum æquales figuris rectilineis, quæ sunt figuræ lunares. quoniam si diuideretur totus in figuras lunares, iam esset illud, quod fecit per inductionem hoc in loco, secundum eam consuetudinem, qua minor propositio est minoris occultatiõis, quàm conclusio. Quòd si non fuerint media determinata, quemadmodum se habent istæ propositiones, non erit ostensio per inductionem, sed monstrabitur per syllogismum. Et propterea dixit Aristo. in consimilibus propositionibus quòd non vocatur monstratio, quæ sit in hoc, inductio. Quoniam monstratio cadens in tali propositione, aut erit per syllogismum, aut per exẽplum, aut per inductionem, in qua non perficiuntur omnia particularia: sed iam exposuit hoc in loco, quòd species ista inductionis est exemplum. Consimiliter cùm media minoris propositionis multa extiterint, non vocabitur monstratio, quæ fit in hoc inductio. Consimiliter etiam cùm fuerit propositio maior nota per se, tunc proprium erit propositionis, quæ monstratur per inductionem, vt sit minor, & sit minus occulta conclusio, aut æqualiter, & sit non nota per se.

De Instantia. Cap. XXXII.

Cæterum instantia est propositio propositioni contraria. differt autem à propositione, quoniã instantiam contingit esse in parte: propositionem vero, aut omnino non contingit, aut non in vniuersalibus syllis. Ferĩ aũt instantia bifariam, & per duas figuras. bifariam quidẽ, qm̃ aut vlr, aut in parte omnis instantia: ex duabus vero figuris, quoniam opposite feruntur propositioni: opposita autem in prima, & tertia figura concludunt solis. quando enim censeat omni inesse, instamus, quòd nulli, aut quod alicui non inest. horum autem nulli quidem ex prima figura: alicui vero non, ex vltima. Vt sit A, vnam esse scientiam: in quo B, contraria. Cùm igitur proponit vnam esse contrariorum scientiam, instat, aut quòd omnino non eadem oppositorum: contraria autem opposita: quare fit prima figura. aut quòd notĩ & ignotĩ, non vna: hæc vero tertia. de c nanque noto & ignoto, contraria quidem esse, uerum: vnam aũt ipsorum sciam eẽ, falsum.

Per terminũ opposita, in prima figura, per terminum notum & ignotum, in tertia istam* huic ppõni vlr affirmatiuæ, cõtrariorum omnium vnã eẽ sciam.

Rursus in priuatiua propositione consimiliter, cùm enim censet non esse vnam contrariorum*, aut quòd omnium oppositorum, aut quòd aliquorum contrariorum eadem, dicimus, vt sanabilis & ægrotabilis. omnium igiẽ ex prima: aliquorũ vero ex tertia figura.

* al. co. ad. scientiam

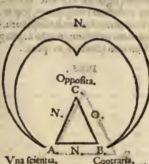

Fert instantia ad vlem negatiuã A B, vlis qdẽ per primã, particularis vero per tertiã figuram.

Simpliciter enim in omnibus, cùm vniuersaliter quidem instat, necesse ad vniuersale contradictionem dicere eorum quæ proponuntur. veluti si non existimet eandem contrariorum omnium, dicentem oppositorum vnam. sic autem necesse primam esse figurã: mediũ enim fit quod vniuersale ad id, quod ex principio. In parte uero, ad quod est vniuersale, de quo dicitur propositio. ut noti & ignoti

ignoti non eandem: contraria enim uniuersaliter ad hæc, & fit tertia figura. mediū enim, quod in parte accipitur, ut notum & ignotū. ex quibus enim est ratiocinari cōtrarium, ex his & instantias conamur dicere. Quare et ex solis his figuris ferimus: in solis. n. his oppositi syllogismi: per mediam enim non erat affirmatiue. Amplius, & si pluris indigeat orationis, quæ per mediam figuram, veluti si nō det A inesse B, eo quòd C non sequitur ipsum: hoc enim per alias propositiones planum. non oportet autem instantiam ad alia euerti, sed statim manifestam habere alteram propositionem. Vnde & signum ex sola hac figura non est,

Non fertur instantia in secūda figura: quia facta instantia indigemus conuersione maioris, vt p̃dicatū instantiæ sit p̃dicatū i syllogismo.

Considerandum autem & de alijs instantijs, ut de ijs quæ sunt ex contrario, & simili, & eo quod secundum opinionem: et si eam, quæ est in parte ex prima, aut priuatiuam ex media possibile capere.

Tractatus de Instantia. Cap. XXXII.

Quid sit Instantia, & quo differat a propositione, cui fit instantia.

DIxit. Instantia vero est ostensio per propositionem contrariam propositioni, quam intendimus destruere per instantiam. differunt autem ambæ propositiones, quoniam propositio, cuius intendimus destructionem, semper erit vniuersalis, quoniam ipsa est, per cuius destructionem destruitur conclusio in syllogismo, cuius vna propositionum est particularis, & altera vniuersalis. sed propositio contraria in potentia huic propositioni, erit vniuersalis, quoniam continet plus quàm propositionem contradictoriam, quam intendimus destruere. erit autem aliquando particularis, cū fuerit magis appropriata propositioni, quam intendimus destruere, quàm propositio contradictoria. Instantia vero erit secundum naturam prior in duabus figuris, in figura prima, ac figura tertia. & hoc, quoniam conclusio, per quam intendimus destruere propositionem vniuersalem syllogismi, aut erit uniuersalis, cùm intendimus destructionem vniuersalem, aut particularis, cùm intendimus destructionem particularem. & in particulari quidem proueniet conclusio ipsius secundum instantiam conclusio prima in tertia figura: in vniuersali vero in prima figura: siue propositio, quam intendimus destruere, fuerit vniuersalis negatiua, siue vniuersalis affirmatiua. si enim extiterit vniuersalis affirmatiua, destruitur aut per vniuersalem negatiuam, aut p̃ negatiuam particularem: sin autem fuerit negatiua vniuersalis, destruetur aut per affirmatiuam vniuersalem, aut per affirmatiuam particularem. fiet autem contradictio maiori propositioni, si vniuersalis quidem extiterit, in prima figura: sin autem particularis, in tertia ex materijs per se. Vt in exemplo, si quispiam posuerit A inesse omni B, & voluerimus destruere hāc vniuersalem per conclusionem negatiuam, ponemus quòd A negatur ab omni eo, quod comprehenditur in B, & prædicatur de B sic, puta C, & B subijciatur secundum naturam ipsi C, & C subijciatur ipsi A. hæc autem est complicatio primæ figuræ ex necessitate. Quòd si contradicemus ipsi contradictione particulari, accipiemus quòd A negatur ab aliquo B, & erit pars ista D, & proueniet D subiectum secundum naturam ambabus extremitatibus. hæc autem est complicatio tertiæ figuræ, & erunt ambæ propositiones positæ ad contradictionem oppositæ in potentia propositioni, quam intendimus destruere, aut ex parte qua sunt magis vniuersales, aut ex parte qua sunt magis appropriatę. Et eodem pacto faciemus, cùm fuerit propositio, quam intendimus destruere vniuersalis negatiua. Vt in exemplo ex materijs, si intendamus contradicere dicenti, quòd omnium contrariorum est scientia vna, & velimus destruere hoc per propositionem vniuersalem negatiuā, accipiemus negatiuam comprehēdentem ipsam. puta si dicamus, nullorum oppositorum scientia est vna. contraria vero quæ sunt subiectum propōnis, quam intēdimus destruere, ponuntur sub oppositis. componetur autem syllogismus in prima figura: puta contraria sunt opposita: & nullorum duorum oppositorū scientia est vna: igitur nullorum duorum contrariorū scientia est vna. Quòd si destruamus propositionem istam vniuersalem per propositionem particularem, accipiemus prędicatum ipsius negari ab aliquo contrariorum, & erit exempli gratia, quòd sciti & ignorati non est scientia vna, & proueniet terminus medius subiectum duarū extremitatum, & componetur syllogismus, quoniam, sciti & ignorati non est scientia vna: & scitum & ignoratum sunt contraria: igitur aliquorum contrariorum non est scientia vna. Eodem modo accidet, cùm fuerit propositio, quam intendimus destruere, uniuersalis negatiua: hoc est si ipsam destruēs fuerit vniuersalis, erit in prima figura: sin autem particularis, erit in tertia figura. & quoniam manifestum est, q̃ oportet, vt complicetur syllogismus complicatione, quæ rei existenti coaptetur, hoc est vt sit ex prædicatis in intellectu, secundum quòd sunt in natura extra intellectum: & hoc est quod intelligitur per prędicatum secūdum consuetudinem naturalem: manifestum quòd destructio consimiliter compleatur in prima figura, ac tertia. quoniam materia propositionis, quam accipimus contradictoriam, in potentia enuotiat hoc, si sit vniuersalis, quemadmodum diximus, quòd erit in prima figura: sin autem particularis, erit in tertia. Sed destructio, quæ est in secunda figura, proueniet vtiq; non ex eo, quòd ponimus propositionem in potentia cōtradicentem propositioni, cuius destructionem intendimus à principio rei, secundum quòd ipsa est per se manifesta: sed cùm primo ponimus conuertentem ipsam secundum quòd est per se manifesta: deinde ponimus quòd ipsa conuertitur. Et propterea destructio in secunda figura, quemadmodum inquit Arist. indiget operatione multa. Vt in exēplo, si voluerimus destruere, quod dicimus, A inest omni B, destructione vniuersali in secunda figura, ponemus primo, secundum q̃ est per se manifestum, q̃ C cōprehensum in B inest nulli A: deinde

In quibus figuris fiat instantia.

Quō p̃ secūdam figuram possit fieri instantia.

ponemus,

ponemus, quòd hoc conuertitur, quousq; deueniemus ad hoc, quòd A inest nulli C. sed hoc totum elongatur exiens à natura. & hoc, quoniam est prædicatio non secundum cõsuetudinem naturalem, & eodem modo se habebit res in destructione particulari, quę est in prima figura. Istæ igitur sunt species destructionum, quæ sunt in figuris prædicatiuis. Cæterum consimiliter etiam sunt destructiones, quę accipiuntur à contrario, & à simili, & ab opinione accepta ab aliquo celebrato, aut à pluribus celebratis. destructio autem à contrario, & à simili erit in syllogismis conditionalibus. Exemplum vero destructionis à contrario, quemadmodum si aliquis ponat, quòd ille est bonus, qui amat omnes fratres suos. destruamus autem ipsum, si dicamus, si ille est bonus, qui amat omnes fratres suos: ergo malus erit, qui odio insequitur omnes fratres suos. Exemplum vero destructionis à simili, quemadmodum si aliquis ponat, quòd uisio est per aliquid exiens à vidẽte ad visum. dicemus enim, si hoc ita est, erit igitur auditio per aliquid exiens ab audiẽte ad auditum. Exemplum vero destructionis ab opinione admissa, quemadmodum si aliquis dicat, non oportet ebrios excusari cùm peccant, quoniam rex nõ admittit excusationes suas, sed eos insequitur punitione.

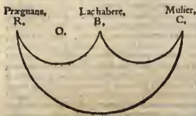
Quę sit ipsa ... in locis hypotheticis a contrario, & a sim.

De Verisimili, & Signo. Cap. XXXIII.

VErisimile vero & signum nõ est idẽ: sed verisimile quidem est propositio probabilis: quod enim cognoscunt vt in pluribus ita fieri aut non fieri, esse aut non esse, hoc est verisimile, vt odire inuidentes, aut beneuolentia prosequi amatos. Signum autem vult esse propositio demonstratiua, aut necessaria, aut probabilis. quo.n. existente, est: aut quo facto prius, aut posterius facta est res, signum est, quòd factum fuerit, aut sit.

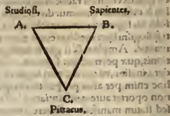
De Enthymemate. Cap. XXXIIII.

ENthymema igitur est syllogismus imperfectus, ex verisimilibus, aut signis. Accipitur autem signum trifariam, quot modis & medium in figuris. aut enim, vt in prima, aut vt in media, aut vt in tertia. Veluti monstrare prægnantem, eo quòd lac habet. medium enim, lac habere. i quo A prægnatem esse: B, lac habere: mulier, in quo C.

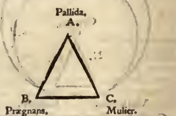
Syllis enthymematic⁹ in prima figura insolubilis.

Quòd autem sapientes studiosi: Pittacus enim studiosus, per vltimam. in quo A, studiosum: in quo B, sapientes: in quo C, Pittacus. verum igitur & A & B de C prædicare, præterq; quòd hoc quidem non dicũt propter cognoscere, illud autem accipiunt.

Syllis enthymematicus in tertia figura solubilis, quia cõstat ex singularibus, nec vlr concludere pôt.

Prægnantem vero esse, quoniam pallida, per mediam figuram vult esse. quoniã enim sequitur pallidum prægnantes, sequitur autem & hanc, monstratum fuisse putant, quòd est prægnans. pallidum, in quo A: prægnantem esse, in quo B: mulier, in quo C.

Syllis enthymematic⁹ in secũda omnino solubilis, quia conficit ex duab⁹ affirmatiuis, & consequitis fallacia communiter.

Si igitur vna dicta fuerit propositio, signũ fit solum: sin autem & altera assumpta fuerit, syllogismus. Vt quoniam Pittacus liberalis: nam honoris cupidi liberales: Pittacus vero honoris cupidus. Aut rursus, quòd sapientes boni: Pittacus enim bonus: sed & sapiens. Sic igitur fiũt syllogismi: præterquam quòd qui per primam figuram, insolubilis, si verus sit, vniuersalis enim est: qui vero per vltimam, solubilis, & si vera sit conclusio, eo quòd nõ est vniuersalis, neq; ad rem syllogismus: non.n. si Pittacus studiosus, propter hoc et alios necesse sapiẽtes: qui vero per mediam figuram, semper et omnino solubilis. nunquam enim fit syllogismus ita se habẽtibus terminis. non enim si prægnans pallida: pallida autẽ et hæc: necesse prægnantem esse hanc. verum igitur in omnibus erit figuris: differentias autem habent quæ dictæ sunt. Aut igitur sic diuidendum signum: horum vero medium vestigium sumendum: Vestigium nanque, quod scire facit, aiunt eẽ tale autem maxime, quod medium; Aut quæ ex extremis, signum dicendum, quę vero ex medio, vestigium. probabilissimum nanque et maxime uerum, quod per primam figuram.

Tractatus

Tractatus de Signo, & Verisimili. Cap. XXXIIII.

Quid sit Verisimile.

DIxit. Verisimile autem & signum non sunt vnum: quoniam verisimile est ex propositionibus probabilibus, & ex ijs quæ sunt ex possibili secundum plus, hoc est re aliqua, quod sit aut nõ sit secundum plus, et inueniatur aut non inueniatur: et hoc, quẽadmodum, si aliquis dicat, quòd inimici odio habent, & amici amant. Signum autem erit ex propositionibus, quæ sunt visa super inuentione rei, & essentia ipsarum, hæc autem visa, aut sunt necessaria, aut probabilia in veritate.

Quid sit Signum.

De Enthymemate. ca. xxxiiij. Signum sit I tribus figuris.

AC signum quidem, quod significat super inuẽtione rei, prædicatur secundum tres modos, secundũ quòd fit prædicatio à terminis medijs I tribus figuris: hoc est vt prædicetur de minori, & subijciatur maiori, & tũc componitur signum in prima figura: aut vt prædicetur de vtrisq; simul, & complicabitur in secunda figura: aut subijciatur ambabus extremitatibus, & complicabitur in tertia figura. Exẽplum huius in prima figura, si quispiã diceret, hæc mulier peperit, quia habet lac. sic enim componitur syllogismus. hæc mulier habet lac: & omne habens lac peperit: igitur hæc mulier peperit. & hæc est conclusio. Exemplum vero compositionis in tertia figura, sapientes sunt studiosi, quoniam Socrates studiosus. complicatur autem syllogismus hunc in modum. Socrates est sapiens: & Socrates est studiosus: igitur sapiens est studiosus. Exemplum autem cõpositionis signi in secunda figura. quẽadmodũ si aliquis dicat, hæc mulier peperit, quoniam eius facies est pallida. componitur enim syllogismus ita. hæc mulier est pallida: & quæ peperit est pallida, & concluditur secundum primam existimationem, q; hæc mulier peperit. Cùm igitur verificatur in omnibus his tribus speciebus syllogismorum secundum ambas propositiones simul, vocantur syllogismi: cùm vero vna duarum propositionum occultatur, aut propter ipsius declarationẽ, aut propter ipsius falsitatem, vocatur signum. Ac signum quidẽ, quod est in prima figura, non est deficiens, propterea quòd vere sequitur cõclusio ex ipso. Sed signum, quod est in tertia figura, est deficiens, quoniam conclusio accipitur vniuersalis, cùm tamen secundum ueritatem sit particularis. Quod autem est in secũda figura est imperfectum. quoniam in figura ipsa non est syllogismus ex duabus ꝓpositionibus affirmatiuis: quia non propterea quòd mulier est pallida in tempore, in quo peperit, & hæc mulier est pallida, sequitur vt pepererit. Commune autem est omnibus his tribus signis, quòd habeant propositiones veras. distinguuntur vero à seinuicem secundum figuras, in quibus componuntur. & quod ex ipsis vocatur signum secundum veritatem, est quod componitur in secunda figura & tertia, & est cùm signum fuerit particularius vtrisq; extremitatibus, aut vniuersalius vtrisq; extremitatibus, hoc est extremitatibus quæsiti. cùm enim fuerit vniuersalius, componitur in secunda figura, cùm vero extiterit particularius, complicatur in tertia. Signum autem quod componitur in prima figura, est verissimum signorum, & nobilissimum ipsorum. & hoc est, cui appropriatur nomen vestigij.

Cũ sunt ambę ꝓpõnes, est syllus, cũ deficit vna, vocatur signũ. & hoc est enthymema.

Signũ I prima figura est indeficiens.

De cognoscenda Natura. Cap. XXXV.

NAturam uero cognoscere possibile est, si quis det simul mutari corpus et animam, quæcunque naturales passiones sunt. qui enim fortasse Musicam didicit, mutauit animã in aliquo. uerũ passio hæc nõ est ex ijs, quæ natura à nobis insunt: sed quemadmodum irę, et desyderia, ex naturalibus motibus. Si igitur et hoc datum fuerit, et unum unius signum esse, et possimus accipere propriam uniuscuiusq; generis passionem et signum, poterimus naturam cognoscere. Si enim seorsum est alicui generi indiuiduo inexistens passio, ut leonibus fortitudo, necesse et signum esse aliquod: simul nanq; inuicem pati suppositum est: et sit hoc, magnas extremitates habere, quod et alijs inesse generibus non totis contingit. signum enim ita proprium est, quoniam totius generis propria est passio, et non solum propria, quemadmodum consueuimus dicere. Inerit igitur et in alio genere hoc, et homo erit fortis, et aliud aliquod animal. habebit igitur signum: unum enim unius erat. Si igitur hæc sunt, et poterimus talia signa colligere in his animalibus, quæ solum unam aliquam passionem habent propriam, unaquæq; autem habet signum, quoniam necesse unum habere, poterimus naturam cognoscere. Quòd si duo habet propria, totum genus, ut leo forte, et communicatiuum, quomodo cognoscemus utrum utrius signũ, seorsum consequentium signorum? An si et alij alicui non toti ambo, et in quibus nòn totis utrunq;: quãdo hoc quidem habeat, illud uero non. Si enim fortis quidem, liberalis uero nõ, habet autem ex duobus hoc: planum, q; et in leone hoc signum fortitudinis. Est itaque naturam cognoscere, in prima figura medium conuerti cũ primo extremo, supergredi uero tertium, et non conuerti. ut fortitudo A: extremitates magnæ, in quo B: C autem, leo. cui igitur C, B omni, sed et alijs: cui uero B, A omni, et non pluribus, sed conuertitur. Quòd si non, non erit unum unius signum.

Instantia.

Solutio.

Fortitudo. Extremitates magnæ. Leo.
A. B. C.
O. O.
O.

Syllus ad cognoscendas leonis fortitudinem.

Tractatus de syllogismo Anatomico. Cap. XXXV.

DIxit. Syllogismus autem anatomicus inueniri vtiq; poterit apud eũ, qui admittat, quòd accidentia animæ naturalia, quemadmodum ira & fortitudo, signauerunt animam & corpus à principio

Accñtia naturalia sigillant animam & corpus in principio creationis: accñtia ꝟo nõ naturalia solum aĩam.

pio creationis: quoniam notum eſt, ꝙ accidentia non naturalia non ſignant corpus, licet forte ſignent aīam. quemadmodum qui didicit artem muſicam, ſignauit vtiq; animam ſuam, nõ autem ex hoc ſignauit corpus ſuum. Si enim aliquod ex animalibus creatum fuerit forte ſecundum naturam, aut timidum ſeeũdum naturam, dicere ſemper aliquis poterit, quòd iſtæ ſpecies animalium ſunt ſignatæ ab iſtis accidentibus naturalibus. cùm igitur admiſerit hoc, & admiſerit etiam, ꝙ ineſt vnicuiq; animalium ſpeciei aliquod accidens ex accidentibus animæ naturalibus, ſequitur ut inſit vnicuiq; ipſorum ſignum, & accidentia appropriata vnicuiq; accidenti ex accidentibus animarum ſuarum naturalibus. Quod cùm ita ſit, fieri poterit, vt inueniatur ſyllogiſmus anatomicus. Vt in exemplo, quoniam leoni eſt fortitudo, oportet, vt à creatione ſua illi inſit ſignum ſignificãs ſupra fortitudinem ſuam: quoniam iam poſuimus animam & corpus ſignari ab accidentibus animæ naturalibus, ſit autem hoc ſignum in magnitudine extremitatum ſupremarum: oportet igitur vt inueniatur magnitudo extremitatum in omni animalium ſpecie, quæ eſt fortis: quoniam ſequitur, vt ſignum iſtud ſit proprium fortitudinis, iam enim poſuimus, quòd omne accidens animæ habet ſignum proprium. cùm igitur fortitudo inueniatur in alio à leone, quoniam homo & alia ab ipſo ſunt fortia: ſequitur autem quòd cùm perfecerimus ſigna ſignificantia ī vnaquaque ſpecie animalium ſuper accidentibus animæ, vt ipſa approprientur vni ſpeciei, aut pluribus vna ſpecie: erit hoc, quod inuenitur in iſto animali vno ex ipſis accidens vnum, aut plura vno accidente. quemadmodum ſi eſt in leone fortitudo & magnanimitas, & ſecundum vnumquodque iſtorum ſignum iam cognoſcemus ipſum, & faciemus in eo anatomiam, & iudicabimus, quòd cuicunque īdiuiduo ineſt hoc ſignũ, quòd illi ineſt hoc accidens ex accidentibus animæ.

> In ſyllo. anatomico conuertitur medius cũ maiori, ſed nõ cũ minori.

Syllogiſmus igitur anatomicus erit, cùm conuertitur terminus medius cum maiore extremitate, & non conuertitur cum ipſo extremitas minor. quoniam ſi medius terminus non conuertatur cum maiore extremitate, non erit ſignum appropriatum huic veſtigio, & non ſignificabit ſuper ipſo. Vt in exemplo, ſi nõ verificatur quod dicimus, omne habens magnas extremitates eſt forte, non erit utilitas in hac monſtratione, cùm dicimus, iſtum hominem eſſe fortem, eo quòd habet magnas extremitates. & hoc, quoniam habemus vtique, quòd fortis habet magnas extremitates. habere autem magnas extremitates eſt terminus medius, & fortis eſt extremitas maior. cùm igitur non verificatur conuerſio extremitatis mediæ, quæ eſt magnarum extremitatum, cũ maiore, quæ eſt fortis, fieri non poteſt, vt ex ipſo monſtremus, quòd iſte homo eſt fortis, quoniam magnarum extremitatum. quoniam hoc monſtratur per duas propoſitiones: quarum vna eſt, quòd hic homo eſt magnarum extremitatum: & omne magnarum extremitatum eſt forte. Ex conditionibus vero ſuis eſt, quòd non conuertatur minor extremitas cum medio. quoniam ſi conuerteretur, eſſet omne magnarum extremitatum leo. et hoc, quoniam hoc in loco ſunt tres termini, leo, fortis, & magnarum extremitatum: ac magnarum quidem extremitatum eſt terminus medius, & leo minor, & fortis maior. Quòd ſi vera eſſet conuerſio minoris extremitatis cum medio, puta quòd omne magnarũ extremitatum eſt leo, fieri non poſſet, vt magnæ extremitates inuenirentur in alio, quàm in leone: & fieri etiam non poſſet, vt ſecundum hoc monſtraretur in alio à leone, quòd eſt fortis. quemadmodum ſi non conuerterteretur medius cum maiore, non eſſet magnarum extremitatum ſignum appropriatum fortitudini.

Priorum reſolutoriorum cum Auerrois media Expoſitione finis.

AVERROIS

AVERROIS SEV ALULIDI ROSADIS IN LIBRVM DE DEMONSTRATIONE ARISTOTELIS MAXIMA EXPOSITIO,

A Ioanne Franciſco Burana Veronenſi in Latinum ſermonem conuerſa: quæ cum prius mendoſi codicis culpa manca eſſet, nunc aliarum conuerſionum ope et collatione reddita eſt abſolutiſſima.

PROOEMIVM.

Libri intētio.

INtentio in hoc tractatu eſt exponere analytica Secūda Ariſtotelis, qui liber de Demonſtratione inſcribit: q̃m non peruenit ad nos à reliquis expoſitoribus expoſitio ſup verba. Aperiemus aūt hoc ſm conſuetudinem ipſorū interpretum, exponentes libri intentionē, eiuſq; partes, & ordinē, atq; vtilitatem. Dicamus igitur ꝙ intentio libri eſt ſpeculari de demonſtrationibus, atq; de definitionibus. De demonſtrationibus vero tractat quo ad ea, quæ vicē exhibent materię ipſarū: & hæc in ſumma ſunt propoſitiones verę. demonſtrationes nanq; ex duobus conſiſtunt: quorū vnū eſt propoſitiones, & hoc eſt, quod vicem obtinet materiæ: alterū vero eſt ipſarū cōpoſitio, & hoc eſt, quod vicem exhibet formæ. quæ cū iam monſtrata ſunt in libro Syllogiſmi, ideo īcipit hoc in loco ſermonem facere de eo, quod ſupererat ex cognitione ſyllogiſmi demonſtratiui, hoc eſt de materia, ex qua cōponitur. & propterea vocauit ambos libros vnico noīe. Dictum aūt eſt in libro de Sylſo quid ſignificet Analyſis, reſolutionem videlicet p̃ contrarium. & diximus ibidē quid ſit reſolutio p̃ contrariū, ꝙ videlicet eſt reſolutio contraria cōpoſitioni. Cōſyderat aūt in iſtis p̄poſitionibus numerum ac diſpoſitiones ſpecierū ipſarum, vt eas aſſequamur, quatenus poſſunt deducere hoīem ad veritatem. non conſyderat autē ipſas, quatenus ſunt vna pars entium, ſed eas cōſyderat, ſm ꝙ deducunt hoīem ad verificationē perfectā, & formationem p̃fectam. Differentiæ vero vltimæ, in quas diuidunt ſpecies demonſtrationum ex parte materiæ, ſunt dr̃æ, quę inueniunt in demonſtrationibus, ſm ꝙ faciunt addiſcere alia ab ipſis, & ſunt vtiles ad acquirēdam illorū verificationē: non aūt differentiæ, quæ ipſis inſunt, ſm ꝙ ſunt vnum ex entibus: quēadmodum fecit Abunazar ī libro ſuo. Et propterea quæſiuerunt hoīes noſtri tp̃is circa ſpeculationē de demonſtrationibus, & exiſtimauerunt ꝙ illud, quod adduxit Abunazar hoc in loco, ſit res, quam dimiſit Ariſtoteles hoc in loco. ſed nos iam declarauimus hoc ī ſermone ſeparato. Et poſteaq̃ ſpeculatus eſt de p̄poſitionibus, & numerauit conditiones ſuas, tunc iam ſpeculaſ de ipſis, ſm ꝙ ſunt definitiones, & in ſumma ſm ꝙ perducunt hoīem ad formationem p̃fectam. propterea ꝙ diſpoſitio definitionū nō eſt ſimilis diſpoſitioni ſyllogiſmi: q̃m ſylls habet formā & materiam, definitio aūt non habet formam. Et propterea nō pertractauit de ipſa Ariſtoteles p̃ modū vniuerſalis ac cōmunis, poſtea p̃ modū appropriati. Et hæc eſt pars prima īter partes huius libri, quæ ſcribit in p̃mo tractatu.

De reſolōne p̃ contrariū vide īfra cō. 91. & in media exp. ibidem, & .1. Eth. cap. 1. • a. l. attributa, & ſic ſæpius legitur. Apud Aue. formatio, & cōceptio, ī cōplexorum notionem ſignificant: verificatio autē, aſſertio, fides, certitudo, certificatio, cōplexorū: prout variæ interpretes transferūt. vid̄ īfra cō. 8 & .1. d̄ Aīa c. 21. • a. l. pplexi fuerunt • tractatum

In definitionibus vero ſpeculabitur primū ſpecies, & ea, ex q̄bus conſiſtunt. & hoc, q̃m in definitionibus non eſt aliquid procedēs modo formæ, puta aliq̄d cōe, neq; aliquid procedēs modo materiæ, ita, vt diuidatur ſpeculatio ipſius duas in partes, quemadmodum fit in demonſtrationibus, hoc eſt, vt ſit cōis oībus artibus, & huic arti propria. Qui vero exiſtimauit, ꝙ in definitionibus inueniſ pars vniuerſalis & cōis, cuius ſpeculatio p̄cedat definitiones appropriatas vnicuiq; arti, is profecto errauit in hoc errore manifeſto: quēadmodū exiſtimatur feciſſe Abunazar. et p̄pterea enumerauit Introductoriū in parte cōi Logices. Nec alioqui ipſe ſpeculaſ definitiones ex parte, qua ſunt vnum entium, ſed ex parte, qua exhibent formationē perfectam ſm naturam uniuſcuiuſq; entiū. Videtur itaq; ꝙ ſpeculatio ſua in hoc libro ſit de his duabus ſp̄ebus, hoc eſt de demonſtrationibus, & de definitionibus. & non puenit vſq; ad differentias vltimas: q̃m quod vnicuiq; arti appropriatū eſt, conſueuit ipſe de illo in ea mentionē facere: quēadmodū fecit in Naturali auditu, & in vndecimo de Aīalibus. atqui mentionē fecit hoc in loco de differentijs vniuerſalibus, & propinquis vltimis, & dereliquit vltimas ipſis artibus. Et propter hoc nō ſeparauit Ariſtoteles hoc in libro partem appropriatam, in qua complectur qualitas faciendi artes, in demonſtrationes & definitiones, quēadmodum fecit Abunazar: ſed hic mentionē fecit de eo quod ſibi occurrit de differentijs primis demonſtrationum, ac propoſitionum conſiſtr. Neq; indē video, ꝙ ſpeculatio ſpecierum oīonum demonſtratiuarum, ſm ꝙ referunt, debeat in tractatu ſeparari: q̃m non hūt demōſtrationes ac definitiones differentiam ex hoc modo niſi paucā, neq; tantam, quāta opus eſt ad ſeparandos tractatus. cōſueuit vero Ariſtoteles de illis mentionē facere in introductione illarum primarum partiū. Et propterea non diuidiſ ſpeculatio in libro ſuo quatuor in partes, quemadmodum fecit Abunazar. Hęc igitur eſt libri intentio, et hæc ſunt ſubiecta, de quibus conſyderat.

Alpharabij error.

Vide int. 2. Phy. cō. 16. & .1. d. Partib' aīaliū, in pricipio.

Diuiſio.

Partes vero primæ, in quas diuidiſ, ſunt duæ, quemadmodum diximus. Prima eſt ſpeculatio de demōſtratione: & hæc eſt, quam cōprehendit tractatus primus huius libri. Secunda vero eſt ſpeculatio de definitionibus: & hæc eſt, quā comprehendit tractatus ſecūdus. Tractatus autem primus diuidiſ etiam in partes minores, & ſilr ſecundus. Nos aūt vidimus hic, ꝙ directio in partes ī principio expōnis & diſtinctionis ab eo quod præceſsit, ſufficit pro dinumeratione ipſarum hoc in loco: & ſic eſt proxima compēdio, & longitudinē euitat. propterea ꝙ non ponūtur vnico ordine ſub generibus vniuerſalibus: ſed ordinantur in gn̄e in cōpluribus locis, propter addiſcentis neceſſitatem. Qui autem voluerit ipſas ex illis locis extrahere, & eas in principio totius tractatus dinumerare, ſua ſit id facere.

a. l. doctrīæ Vide idē. 1. Coll. cap. 1.

Vtilitas.

Vtilitas vero huius libri eſt prima vtilitatū ſcientiæ Logicæ, hoc eſt inſtituere veritatē entium vniuerſalr. De hac autem vtilitate locutus ſui in alijs etiam locis.

Ordo.

Ordo autem ipſius eſt poſt librum de Sylſo proculdubio, tribus de cauſis. Quarū vna eſt: q̃m vniuerſale

notius

notius est particulari, & oportet pcedere in ordine doctrinę magis notũ: quemadmodum oportet etiã in deductione quæsiti procedere: ibi.n. procedimus á noto ad ignotum. vniuersale vero notius est particulari, hoc est minus vniuersali: qm̃ vniuersale assimilaẽ composito, particulare autem assimilaẽ partibus. & quẽadmodum vniuersale compositum notius est apud nos suis partibus, consimilr hoc vniuersale apud nos notius est appropriato: propterea qa continet res multas appropriatas, aut partes, aut quocunq; nũcupare volueris. Hoc aũt declarauit Arist. in fine declarationis principij Naturalis auditus. Causa aũt secunda est: qm̃ speculatio essentialis est, cùm speculamur de aliquo vniuersali, fm ꝙ inest subiecto vniuersali, non aũt subiecto particulari. Exẽplo est demonstratio, qua ostendimus, ꝙ anguli æquales duobus rectis insunt triangulo inæqualiũ laterum. hæc.n. non est speculatio essentialis: qm̃ videlicet ꝓpõnes, per quas monstraẽ hoc, non sunt primæ, neq; prædicata fm ꝙ ipsum, vt monstrabitur in sequẽtibus huius libri. Et demonstratio, qua mõstraẽ, ꝙ oratio cõposita ex binis propositionibus veris est oratio syllogistica, est quẽadmodum oratio, qua monstraẽ ꝙ triangulus inæqualium, & ęqualium basiũ habent angulos æquales duobus rectis. & hoc, qm̃ sicut æqualitas angulorꝫ duobus rectis non inest triangulo inæqualium laterum, fm ꝙ inæqualium laterum, sed fm ꝙ est triangulus: sic & cõplicatio syllogistica inest propositionibus veris, hoc est, ꝙ concludit, nõ fm ꝙ sunt verę, sed fm ꝙ sunt duæ propositiones tantum. Hæc igiẽ est causa secunda. Causa aũt tertia est: quia sic nõ contingit iteratio in doctrina, propterea ꝙ qui facit doctrinã ꝑ hunc modũ, monstrare potent ꝑ se ex ꝓpositionibus veris seorsum, & probabilibus seorsum, et reliquis etiã speciebus propositionũ: si inuenientur propositiones aliæ, quæ faciant syllm̃ perfectum in figura, præter has duas ꝓpõnum spẽs. Præponi aũt, aut postponi librum hũc reliquis libris proprijs nihil est quod cogat pro doctrinæ modo, sed ꝓpter maius bonũ, hoc est, ꝙ melius se habet. ipse.n. est, qui primo intendiẽ in parte cõi, reliqui vero secundo intenduntẽ. Et ideo exorsus est Arist. librũ de Syllogismo, monstrans & significans ꝙ intentio ipsius in sermone suo est hic liber. quod.n. in hoc inuestigatur, est demonstratio: quod aũt ibi, est syllus: ibi aũt inqsitio fit de syllo ꝑꝑ inquisitionẽ de demr̃atione.

*a.l. vniuersum

Tex.4.et.5.

Nonnullorũ opinio de libri ordie, ac eius confutatio.

Existimauerunt aũt nonnulli, ꝙ quemadmodũ melius est, vt primo inquiramus de aliquo intelligibili, & inuestigemus ꝑ viam Dialectices, postea sequaẽ inquisitio demonstratiua: ita melius sit in doctrina, vt incipiamus à libro Dialectices, post partem cõem, deinde sequaẽ liber de Demonstratione. Sed quod existimauerunt, non se habet ita, ꝙ quẽadmodum melius est, vt præcedat inquisitio dialectica inquisitionẽ demonstratiuam, ita melius sit etiã, vt pręcedat cognitio modorũ propositionum probabiliũ cognitionem modorꝫ propositioonum verarum. Qm̃ conditiones, quibus propositiones verę ordinanẽ, sunt aliæ à conditionibus, qbus propõnes probabiles ordinãtur.[a] qm̃ ordines probabiliũ sunt fm consuetudinẽ ciuitatũ, & populorꝫ, & fm diuersas ciuitatum spẽs: ordines aũt verarũ sunt fm conditionẽ vnam, vt videlicet sint essentiales, & alias conditiones ab essentialibus, fm ꝙ dicemus. Et propterea consilr cognitio ordinum ꝓpõnum probabiliũ non est vlis respectu ordinum ꝓpõnum verarũ,[b] ita, vt opus fuerit cõnumerare ordines ꝓpõnum ꝓbabilium, dum cõnumeraret ordines ꝓpõnum verarꝫ. ordines.n. illarũ ꝓpõnum sunt alij ab illarꝫ ordinibus. Et ideo errauit Alis senæ errore manifesto, q existimauit ꝙ Dialectica pręcedat artẽ Demõstrationis, eo ꝙ accidit ꝓpõnes primas itelligibiles esse etiã ꝓbabiles, & nõ conuertitur: & ideo oportet vt pręcedat subiectũ vle, quod ipsis inest. Sed hoc esset verum, si esset intẽtio in libro de Demonstratione numerare propõnes itelligibiles. sed hæc non est intentio: sed intentio sua est tradere signa, & ordines perducentes ad ipsarꝫ notitiam. Et similiter non est intẽtio in libro Dialectices cõnumerare propositiones ꝓbabiles: sed intentio sua est tradere signa, per quæ constituunẽ, quæ quidẽ sunt alia à signis propositionũ itelligibilium. Neq; est aliqua vtilitas, quã ꝑbeat cognitio ordinũ propositionũ dialecticarũ. †non.n. scimus ꝙ oẽ intelligibile sit probabile. nos.n. inuenimus propositiones multas intelligibiles, quæ tñ non sunt probabiles: & hę sunt, quas peritiones vocant. †sed via illius veri est cum pauca speculatione, & rerum ignorãtia. Atqui cognitionẽ propositionum dialecticarum pęcedere propositiones intelligibiles aliud est, ꝗ̃ ordinem præcedere ordinem. et in hoc fuit error illius. Fortasse.n. res se habet in contrarium. qm̃ dici potest non cognosci ordines, per quos acquirimus propositiones probabiles fm veritatem, nisi cognoscamus quantum deficiunt ab ordinibus veris, hoc est ijs, per quos possidemus propositiones veras. hoc autẽ non assequiẽ nisi ille, qui cognoscit ipsas veras. cognitio.n. viarum, per quas acquirimus veras, est aliquid necessariũ in cognitione essentiæ ipsarꝫ: qm̃ ipsas acqrimus ꝑ opinionem. opinionem aũt definies, ꝙ accidit ex priuatione veritatis: non oportet autẽ, vt in definitione veritatis accipiaẽ definitio opinionis. quemadmodũ se habet in habitu & priuatione. qm̃ priuatio non põt definiri nisi ꝑ relationẽ ad habitum: non oportet aũt vt habitus in cognitione sua formeẽ per relationẽ ad priuationem: nisi fortasse sit ex parte, qua est ꝑfectus, priuatio vero deficiens: & in summa ex parte, qua est habitus, hoc est ex parte, qua est relatiuum. Et propterea fieri põt, vt dicamus ꝙ cognoscere defectũ ordinum probabilium à veris opitulaẽ nobis, fm ꝙ acquirimus id, ꝑ quod perficimus cognitionẽ in veris. sed differentia inter has duas ꝑfectiones est: qm̃ istę ꝑfectiones non sunt de essentia verarꝫ: ꝑfectiones aũt, per quas deuenim⁹ ad cognitionẽ probabilium ꝑ cognitionẽ verarꝫ, videnẽ aut esse de essentia sua, aut propinquæ essentiæ ipsarum. Hoc aũt intelliges ex definitione sciẽ, & opinionis. qm̃ dicimus opinionẽ esse sciam imperfectam: nec tñ sequiẽ, vt dicamus sciam eẽ opinionem ꝑfectam, nisi fm modum metaphoræ, & constitutionis nominum poeticorũ. Quocunq; autem res se habeat, consentaneum est, vt icipiamus ab eo quod est magis fm naturam desyderatũ, id est ab eo, quod est natura dignius. hoc autem est cõstructio demonstrationis. Declaratum est igitur ex hoc sermone, quæ sit intentio libri, & quæ vtilitas, & quis ordo ipsius, ac partes suæ. & hoc est, quod intendebamus aperire fm cõsuetudinẽ virorũ, q solent exponere.

a Al. lect. ex Abrãmo, & Iacob. nam regulę ꝓparã ꝓbabiliũ sit, ꝙ testimonio cõfirmet: & tot sũt illarum spẽs, q̃t sunt spẽs testimonio cõprobatarũ. ordies

b Al. lect. ex Ab. & Ia. ita vt I numero regularũ propõnũ ꝓbabiliũ includaẽ I potentia numerus ꝓpositionum verarum.

Auicennę error.

Per ꝓpõnes itelligibiles intellige primas notiões, demrõibus & scientijs deseruiẽtes.

† al.l. etsi cõ celerim⁹ ꝙ

* a.l. expertas

† Al lect. ex Ab. sed modus veri ẽ talis, ꝙ modica cõsyderatione contradicat rebus falsis.

*a l. cõcipiatur

Nomen autem compositoris id est, quod dixerunt expositores in principio libri de Syllogismo.

Nomẽ compositoris.

Proportio vero eius ad reliquas partes huius artis est, quemadmodum proportio principatus ad eos, qui principatui sunt subiecti, & finis ad ea, quæ sunt ante finem. Sed proportio partis communis est proportio eius, quod est ante finem, ad ipsum finem, quæ est velut proportio dominatui subiectorum ad ipsum dominum. Proportio vero ad reliquas quinq; artes vere est, quemadmodum proportio domini ad sibi subiectos, et illius cui subministratur ad ministros. illæ enim adiuuentæ sunt, vt subministrent scientiæ demonstratiuæ, quæ prouenit ex hac parte, id, quod persuasione dialectica aut oratoria persuadetur, aut verisimilitudine poetica fingitur. Sed iam oportet, vt procedamus ad expositionem vniuscuiusq; verborum, quę dicta sunt ab Aristotele, cum adiutorio Dei, à quo petimus directionem in cognitionem ipsius veritatis.

Proportio.

ARISTOTELIS STAGIRITAE,

PERIPATETICORVM PRINCIPIS POSTERIORVM RESOLVTORIORVM LIBER PRIMVS,

cum Auerrois Cordubensis magnis Commentarijs:

Ioanne Francisco Burana Veronensi interprete.

SVMMA LIBRI.

De Demonstrationis essentia, cōditionibusq́; ad eam requisitis. De differētia demonstrationū quōd seu, et pp qd. Quæ figura aptior sit demōstrationi. De ignorantiæ speciebus, quæ in scientijs accidunt. Finitos esse demonstratiuarum propositionum terminos. De demonstrationum varijs speciebus, ac earum inter se comparatione. De varijs demum theorematibus ad demonstrationē conferentibus.

Omnem doctrinam, omnemq́; disciplinam intellectiuam ex præexistenti fieri cognitione. Quot sint præcognitionum modi, quæq́; ea, quæ præcognoscuntur. Dubitationum solutio circa hanc propositionem contingentium. Cap. I.

Omnis doctrina, & omnis disciplina discursiua ex præexistente fit cognitione. Manifestū autem hoc speculantibus in omnibus. Mathematicę nanque scientiarū per hunc modum accedunt, & aliarum vnaquæq; artium. Consimiliter autem & circa rationes, & quæ per syllogismos, & quæ per inductionem. ambæ.n. per ea quæ præcognoscuntur faciunt doctrinam: illæ quidem accipientes, tanquam à cognoscentibus, istæ vero monstrantes vl'e per id, q manifestū sit singulare. Itidem & Rhetoricę persuadent. aut.n. per exēpla, quod est inductio: aut p enthymemata, quod est syll'.

*Verbū hoc διανοητικὸν, quod discursiua interpretatū est, alij ꝓsſi⁹ syllogistica, alij latius intellectualis, rōcinatiua, cogitatiua, hic & alibi vertūt.
* a.l. ꝓficiuntur.
* λόγους, ōrones aliq vertunt.

Dixit Aristoteles. Omnis doctrina, & omnis disciplina intellectiua fit ex cognitione præcedente. Huius aūt enuntiationis veritas apparet per inductionē. Et hoc, quoniam scientiæ doctrinales consistūt super quesitis suis in hunc modum, & similiter vnaquæq; reliquarum artium. Et eodem exemplo procedit dispositio in eo, cui accidit veritas per orationem, hoc est per syllogismum, & inductionem. quoniā omne, quod assequimur p has duas vias, assequimur vtiq; per ea, quorū cognitio præcessit. quod enim cognoscitur per syllogismum, tunc cognoscitur, quando propositiones cognitæ fuerint. & propositio vniuersalis, quæ mōstratur per inductionem, monstrari vtiq; poterit per inductionem, cùm apud nos præcesserit manifestatio reliquarū partium. Et Oratores etiā adducere possunt enūtiationes persuasiuas, cùm præposuerint, & adduxerint exempla, aut adduxerint syllogismos imperfectos.

Vide 6. Topi. 4. 6. Eth. 3. 1. Me. 48. Vide Sim. 1. Ph. tex. 4. & Alex. 4. Me ta. 22.

*al. le. inquisitionem.

*al. le. enthymemata.

Enuntiatio hæc, quemadmodum dixit Abunazar, comprehēdit sub subiecto suo omnia, quęcunq; sunt in hoc libro. & hoc, quoniam cùm dixit: Omnis doctrina, & omnis disciplina: comprehendit sub se omnes species quæsitorum, quæ procedunt fm viam verificationis, & fm viam formationis. Et cùm dixit: fit ex cognitione pręcedente: comprehendit omnes species propositionum, & omnes species partium definitionum facientium formationem. neque est aliquid in hoc libro aliud à speciebus quęsitorum, & speciebus propositionum. Sed fieri potest, vt hęc enuntiatio comprehendat artes logicas quinque, & species definitionum, & partes definitionum. Quod autem dixit, itellectiua, ponit ac si diceret, omnis disciplina per orationem. quoniam disciplinarum alia fit per orationem, alia fit per actum; quemadmodum sunt artes, quæ addiscūtur per aequisitionem. Quod autem dixi, per orationem, intelligo p ratiocinationem, & in hoc separatur disciplina populi ris, fm q est disciplina sine ratiocinatiōe. Themistius vero hic posuit enuntiationem istam vniuersalem artibus, ac scientijs. per artes intelligit eas, quæ addiscuntur per experimentum. & hoc, quoniam quicunq; addiscit ædificatoriā, poterit ipsam addiscere à magistro, cùm videlicet præposuerit, ac præcognouerit lutum, ac lapides, & reliqua, quæ disponuntur & appropriantur volēti ipsam addiscere. Verum hoc, quod dixit, nō intendit Aristo. neq; est etiam omnino verum. Addiscens enim mutus & surdus potest addiscere artem ędificatoriam experimento, & nutibus, quos faceret ipse magister, pręter q præcesserit apud ipsum vlla cognitio: quemadmodum faciūt multi, & præcipue animantia, quę suscipiunt disciplinam. Atqui enuntiatio vera est, ac necessaria in ijs, quę addiscuntur per syllogismū; Et cùm præcognouerit addiscens nomina rerum, quæ sunt in artibus, quæ addiscuntur per viam experimenti à magistro, facilius quidem addiscet. verum hoc non est necessarium, vt in dispositione disciplinæ, quæ fit p orationem. Sed oportet etiam, vt consyderemus de hac enuntiatione quod dixit Abunazar, & alij, an comprehendat verificationem inductam, & formationem. Quoniam verba Arist. & exempla quibus vtitur, videntur esse ex materia verificationis, non ex materia formationis. & fm hanc dispositionem exposuit Themistius locum istum: licet connexerit etiam cognitionem dirigentem ad formationem, & verificationem simul cum cognitione operante vtranq;. intentio tamen sua est de cognitione operante tantum. Dicamus igitur, quòd intentio sua prima in hac enuntiatione est declarare, præcognitionem operātem verificationem consequi

*Ab. le. experimētum.
* al. l. per artificem.
An hæc enūtiatio cōis sit artib⁹, & scientijs.

An hæc enūtiatio cōprehendat incōplexorum cognitionem.

De cognitione dirigente, & operante seu agēte, vide Auer. in princ. Epitomes, & 1 ca. de Rhet. de māsura.

* al. le. passioni veritatis

cõsequi veritatem per se. Hoc autem manifestum est ex ijs, quorum veritatem inuestigauit. & hoc, quoniam, nõ inquirit in ipsis aliquid, quod faciat ad formationẽ, existimauerunt tamen, quod enumerauerit res dirigentes ad formationem, & res dirigentes ad verificationem. Amplius si ponamus res facientes ad formationem reponi sub hac enuntiatione, tunc erit enuntiatio æquiuoca. & hoc, quoniam modus, quo propositio prima facit verificationem in cõclusione ignota secundum naturam, & verificamus ipsam propter propositionem primam per se notam in animo, non est idẽ modus faciendi definitionem formationem cõplicitam ex partibus definitionum. & hoc, quoniam in ambobus istis non est via ex cognitione ad ignorantiam secundum vnam similitudinẽ. & hoc, quoniam propositiones possunt esse notæ secundum naturam, conclusio autem ignota: cumque complicuerimus propositiones, proueniet necessario ex ipsis conclusio cognita. Sed partes definitionum non possunt esse cognitæ prima notitia apud nos, cùm definitiones sint ignotæ nobis, per similitudinem, quæ est in propositionibus cum conclusione. sed quando sunt apud nos cognitæ, siue per se, siue per syllogismũ, erit etiam definitio cognita per se: licet quandoque accidat ipsam esse parum manifestam. & propterea definitiones istę, vt extrahantur, indigent via diuisionis, & via compositionis. Et hoc est vnum ex ijs, quę dixit Arist. quod non est demonstratio super definitionem, hoc est quod ipsa insit definito, quando definitum fuerit notum esse, & definitio ignota. quoniam cũ fuerit definitio ignota naturaliter, & definitum notum esse, sequetur formatio ipsius per demonstrationem secundum accidens: quoniam demonstratio exhibet per se verificationem partibus definitionis eo modo, quo notum per se exhibet verificationem ignoto per se. Fortasse autem partes definitionum exhibent definitiones, sed non eo modo, quo notum secundum formationem per se exhibet ignotum secundum formationem per se, quoniam non inuenitur in formatione hæc species viæ, hoc est vt procedatur sic ex formatione nota per se ad formationem ignotam nobis secundum naturam, ita vt extrahatur ignotum ex ipso cognito. Nam si ita esset, quid opus esset in definitionibus ignotis secundum naturam constitutione syllogismi ad ipsas extrahendas? Cæterum his omnibus insistemus, si Deus voluerit, in secundo. Et propterea non inuenies in definitionibus petitionem principij simpliciter, quemadmodum multi existimauerunt. sed si inuenitur in ipsis petitio, est antecessionis & postpositionis ratione secundum esse, hoc est, vt præcedens sequatur, & sequens antecedat. quemadmodum si acciperet dies in definitione solis, & sol in definitione diei, non ex parte, qua monstratur ignotum per ignotum. Cùm uero cognitio verificationẽ præcedens, hoc est, ipsius effectrix, non dicatur effectrix secundum modum, quo diximus de cognitione faciente ad formationem, nisi per ęquiuocationem nominis: iam igitur monstratum est, non oportere, vt credamus quod ipsas comprehendat enuntiatio vna. Et ex hoc toto sequitur apud me, quod dictum Arist. non prædicatur nisi de cognitione faciente ad verificationem, & de significatione nominis, † & præsertim indicãtis propriam differentiam. & ita intellexit sine dubio in sermone sequenti, cùm dixit: & similiter vnaquęque reliquarum artium, hoc est cæteræ artes speculatiuæ. Themistius vero intellexit per hoc operatiuas, & speculatiuas, quemadmodum diximus. Et cùm dixit: Et eodem exẽplo procedit dispositio in eo, cui accidit veritas per orationem, hoc est per syllogismum, & inductionem: vult quod hoc exemplo procedit vniuersaliter dispositio in omni eo, cui accidit veritas per inductionem simpliciter, siue demonstratiuam, siue non demonstratiuam.

† Ab. le. et præcipue dispe... rasearum.

* al. le. inquisitionem, & sic sæpius legitur.

& vult per hoc reliquas quinque artes, quod scilicet in ipsis cognitio procedat ex cognitione pręcedẽte. & hoc, quoniam cùm declarauit rem ita se habere in demonstratiuis per inductionem, dixit manifestum esse, quòd hoc consimiliter se habet in omnibus, quibus accidit ratiocinatio & oratio. Et vult hic per inductionẽ ea, quæ comprehendunt inductionem, & exemplum. & hoc, quoniam secundum istud verum est, quòd omne, quod addiscitur per orationem, hoc est cui accidit veritas, erit vtique aut per inductionem, aut per exemplum. Componitur autem syllogismus hoc pacto. omne, quod addiscitur per orationẽ, aut addiscitur per syllogismum, aut per inductionẽ, & omne quod addiscitur per syllogismum, aut per inductionẽ, addiscitur per cognitionem præcedẽtem: igitur omne, quod addiscitur per orationem, addiscitur per cognitionem præcedentem. si enim cognoscatur per syllogismum, erunt propositiones præcedentes secundum cognitionem: si vero per inductionem, erunt particularia præcedentia secundum cognitionem. Et dixit: & propositio vniuersalis, quæ monstratur per inductionem, monstrari vtique poterit per inductionem. vult quod propositio vniuersalis, cuius vniuersalitatem quęris monstrare per inductionem, poterit mõstrari per inductionem particularium cognitorum apud inducentem, hoc est ante cognitionem vniuersalem, & ex parte ipsorum prouenit illi cognitio ipsius vniuersalis. Propositio autem vniuersalis, quam monstrabis per inductionem, aut erit maior, & hanc facies in dialecticis: aut erit minor, & hanc facies in scientijs: cùm inductio veritatẽ obtinuerit, & syllogismus etiam. Cùm vero dixit: hoc est per syllogismum & inductionem: oportet, vt per illud intelligas rem comprehendentem syllogismum, & enthymema, hoc est syllogismum oratorium: quemadmodum diximus, quod eo quòd dixit inductio, comprehendit inductionem dialecticã, & exemplum. Et propterea dixit: Et Oratores etiam tunc possunt adducere enuntiationes persuasiuas, cùm præposuerint, & adduxerint exempla, aut adduxerint syllogismos imperfectos. sensus est, & adduxerint exẽpla cognita apud audientes, quibus persuadere intendunt, aut adduxerint syllogismos habentes propositiones cognitas consilij apud ipsos, & figurã et cognitam.

* al. l. enthymemata.

Bifariam autem necessariũ est præcognoscere. alia nanque quod sunt præsuscipere necessarium: alia vero quid est quod dicitur, intelligere oportet: alia autem ambo. vt quòd quidem omne aut asserere, aut negare, verum, quod est: triangulum vero, quod hoc significat: vnitatẽ autem ambo, & quid significat, & quòd est. non enim consimiliter horum vnumquodque manifestum nobis est.

Dixit Aristo. Quod autem oportet pręcedere, et pręcognoscere necessario, est duobus modis: quorũ vnus est, quòd aliqua entium oportet cognoscere quod sint: alter vero est, quod de quibusdam oportet prius speculari quid significet nomen ipsorum: aliqua vero oportet cognoscere ambobus modis simul. quemadmodum de enuntiatione dicente, de omni verificatur aut affirmatio, aut negatio, non oportet cognoscere i dispositione ipsius, nisi quòd est: de triangulo autem æqualium laterum non oportet, nisi vt cognoscamus quid

significet

significet nomen ipsius: de vnitate vero oportet, vt cognoscamus vtraque simul, & quid significat nomẽ, & quòd est. & hoc, quoniam cognitio ꝙ res sit, & cognitio quid significet nomen, non sunt ambę ſm vnã similitudinẽ.

2 Posteaq̃ declarauit, ꝙ omnis doctrina, & omnis disciplina fit ex pręcedẽte cognitione, & huiusmodi pręcognitio fit operans, quæ est cognitio primariũ propositionum: assumpsit nunc declarare modos, per quos oportet præcedere cognitionem ipsarum ſm dispositionem primorũ, quæ sunt principia demonstrationũ. Et dixit: Quod autem oportet præcedere, & pręcognoscere necessario, est duobus modis. sensus est: quod autem oportet præcognoscere ex dispositione principiorum, super quæ construitur demonstratio, est ſm duas species. Hoc est, ꝙ nonnulla oportet præcognoscere ex dispositione ipsorum, ꝙ verum est ipsa esse. et hę sunt enuntiationes, †quę sequuntur suscipientes ipsas, hoc est, quæ cognoscuntur ſm naturam: quemadmodum enuntiatio dicens, ꝙ de omni verificatur affirmatio, aut negatio. De quibusdam uero ſm dispositionem ipsorum oportet tantum præcognoscere, quid eorum nomen significet: & hæc sunt illa, quorum nomina efficiũtur definitiones, cùm de ijs declaratum fuerit, quid significetur per nomen ipsorum. quemadmodum fecit Geometra in principio libri sui, cùm definiuit circulũ, & triangulum, & reliqua: quoniam ipse existimat, ꝙ orationes perducentes ad significata harũ rerum, si intelligantur, efficiuntur earum definitiones: quoniã, ꝙ ipsa sint, manifestum est per se. In quibusdã vero oportet, vt aggregentur duæ species simul. & hæc est tertia species composita ex duabus simplicibus: hoc est, oportet vt præcognoscatur ꝙ est, & quid significat nomen, quemadmodum se habet vnitas, quę est subiectum numeri. quoniam cũ voluerit speculator speculari dẽ numero, oportet vt præcognoscat primo, quid significet vnitas, & ꝙ est in rerum natura: quodq; sic sit, cognoscat in animo suo, aut accipiat ab alio artifice. Quoniã subiecta artium inueniuntur ſm istas tres diuisiones. aliqua enim oportet præcognoscere ꝙ sunt tantum: aliqua quid significet ipsorum nomen tantum, cùm ipsa esse manifestum fuerit: de quibusdã vero oportet vtraque simul præcognoscere. Consimiliter de propositionibus. de quibusdam enim oportet primum præcognoscere ꝙ veræ sint, de quibusdam vero oportet pręcognoscere quid eorum significet nomen, & de nõnullis vtraq; simul. Aristoteles vero adduxit exemplum vnius istarum trium specierum ex propositionibus: & est ea, in qua oportet præcognoscere ꝙ sit tantum, cùm dixit: quemadmodum enuntiatio dicens, de oĩ verificaƚ aut affirmatio, aut negatio. exẽplũ vero reliquarũ duarum specierum adduxit à subiectis. Atqui dixit de duabus spẽbus, et postea cõnumerauit tres species: qm̃ species tertia est composita ex duabus simplicibus, & ideo sunt duæ. Themistius vero intellexit dispositiones istarum cognitionum, quas connumerauit, ꝙ sint species, quas oporteat præcedere in quęsitis per se, non autem in principijs, super quæ construitur demonstratio. Et ait, ꝙ de quibusdam quęsitis oportet pręcognoscere ꝙ sunt, & tunc inquiremus quod ignotum est in ipsis. & hæc sunt illa, de quibus quærimus quod occultum est in ipsis, ſm ꝙ dicetur inferius. De quibusdam vero oportet præcognoscere quid significet nomẽ, hoc est orationem declarantem ipsum, & tunc quęretur, an sit, aut non. quemadmodum, si quæramus an vacuum sit, aut non sit, oportet vt præcedat cognitio, quid significet nomen vacui. Et quod dixit, verum est. oportet autem, vt intelligatur hoc de propositionibus primo, de subiectis vero artium secũdo, de quęsitis autem tertio. Atqui hi modi cognitionum sunt modi cognitorũ primorum, quæ oportet pręcedere in cognitionibus facientibus ad verificationem, & in cognitionibus dirigentibus ad ipsam. Et consimiliter se habebit res in speciebus cognitionum præcedentium formationem, hoc est operantium, & dirigentiũ. sed dictum suum ſm primam intentionem dicitur de speciebus cognitionum, quæ sunt in rebus faciẽtibus ad verificationem. Atqui dixit: & hoc, quoniam cognitio ꝙ res sit, & cognitio quid significet nomen, non sunt ambæ ſm vnam similitudinẽ: vt significaret in hoc, ꝙ illæ duę cognitiones sunt duæ res variatæ: & cum hoc, ꝙ vtræq; sunt variatæ, non coincidunt. & hoc, quoniam aliquis cognouit quid significet nomen, hoc est orationem exponẽtem, & non cognouit an sit: quemadmodum se habet res in nomine vacui, & nomine naturę apud eum, qui videt, ꝙ ipsa non sunt notæ inuentionis pe se. & consimiliter etiam nouit, ꝙ res est, & ignorat expositionẽ nominis ipsius, hoc est descriptionem, aut definitionem ipsius.

Est autem cognoscere, alia quidem prius cognoscentem, quorundam vero & simul accipientem cognitionem: vt quæcunque sunt sub vniuersalibus, quorum habet cognitionem. quòd enim omne triangulũ habet duobus rectis æquales, præsciuit: quòd autẽ hoc, quod est in semicirculo, triãgulum est, †simul inducens, cognouit.

Dixit Arist. Iam vero cognoscit homo aliquid, cuius prouenit cognitio ipsi antea, & aliquorũ prouenit cognitio & disciplina simul: quemadmodum se habent ea, quæ sunt sub aliquibus vniuersalibus, quorum cognitionẽ iam possedimus. quemadmodũ natura trianguli cognita fuit, ꝙ ipsius anguli sunt æquales duobus rectis, per aduentum vniuersalis: triangulus vero descriptus in semicirculo ita se habet, ꝙ simul cum eo, ꝙ monstratus fuit, ꝓuenit ẽt doctrina, & cognitio ipsius simul.

3 Quoniam sunt nonnulla, quę cognoscuntur per cognitionem præcedentem, alio modo q̃ cognoscantur quæsita ignota per cognita prima præcedentia: & hæc sunt, quæ cognoscuntur per modum recordationis, aut quæ cognoscuntur per sensum: cœpit monstrare, quòd hæc species cognitionis, quę cognoscitur per cognitionem ꝓcedentem, aut fieri põt, vt cognoscaƚ non per cognitionẽ pręcedentẽ, ipsa est alia à specie, quã comprehendit enũtiatio dicta, ꝙ omnis doctrina, et disciplina fit ex cognitione pręcedente. Et dixit: Iam vero cognoscit homo aliquid, cuius prouenit cognitio ipsi antea. hoc est, Iam vero cognoscit homo res multas, quas antea cognoscebat, & oblitus est, & postea recordatur. Hæc autem species cognitionis, hoc est, quę fit per modum recordationis, si dicatur de ipsa, ꝙ fit ex cognitione præcedente, erit vtiq; per alium modũ à modo, per quem præcedit cognitio propositionum cognitionem conclusionum. Et hoc, quoniam cognitio præcedẽs recordationem est per se cognitio proueniens postea: sed cognitio de propositionibus non est cognitio de conclusionibus, nisi tantum in potentia. Et consimiliter etiam, quoniam cognitio proueniens per recordationẽ est vtiq; cognitio quæ actu præfuit: sed cognitio conclusionis nõ præfuit omnino in actu, antequam de ipsa construatur syllogismus. et hoc est manifestum per se.

† al. l. quas accipe oportet, hoc est

* Ab. L. arithmetico.

Themistio tẽpõ, secundũ libri initio consonã.

† al. l. simul inducẽs cognouit: ita vi cõtendunt hæc ṽba legant. hoc mõ legit Io. grã. illo The. & Auer.

* al. le. reminiscẽtiæ, & sic legitur in toto com.

Hoc autem confirmauit ad declarandum postea, quod soluere dubium, quod adduxit Plato in libro Menone, vbi posuit quod scientia est recordatio, ad declarandum inquam, quod non est rectum. Cum vero inueniatur cognitio sine cognitione præcedente, quæ est cognitio sensibilium: & hæc cognitio sit alia à cognitione, quæ fit per cognitionem præcedentem: cumque positum fuerit duas species cognitionum esse vnam, ex altera ipsarum sequitur dubium circa propositionem supradictam. † & hoc, quoniam sensibilia, quæ ignorantur antequam sentiantur, cognoscentur vtique per sensum, cognitione non præcedente. Et erit etiam Sophistarum error in hunc modum, cum dicitur, quod vnum & idem cognoscitur & ignoratur simul, quemadmodum inuestigabimus de eis post hæc, si eodem modo vtrumque capiatur: hoc est cum non distinxerimus inter vtrasque istas cognitiones. Deinde dixit: & aliquorum prouenit cognitio & disciplina simul: quemadmodum se habent ea, quæ sunt sub aliquibus vniuersalibus, quorum cognitionem iam possedimus. sensus est, & aliquorum peruenit ad hominem cognitio sine cognitione præcedente, quoniam addiscuntur & cognoscuntur per sensum simul. & hæc sunt ea, quę cognoscuntur sine cognitione præcedente: quemadmodum se habent omnia particularia ignota sensui, quæ ponuntur sub aliquo vniuersali iam cognito. Vt in exemplo, si iam habuerimus cognitionem vniuersalem, quod trianguli anguli sunt æquales duobus rectis, & non cognoscimus aliquem triangulum designatum aut appropriatum, quod est secundum hanc dispositionem, puta triangulum descriptum in hoc circulo sensibili, quem nondum sensimus, neque cognouimus, quod sit: postea vero quam ipsum senserimus, & detectum fuerit nobis exemplum ipsius, prouenit nobis in detectione ipsius cognitio, quod sit per sensum, et cognitio eiusdem simul, quod habet angulos æquales duobus rectis. & hoc, quoniam quod sit triangulus, prouenit nobis per sensum: quod autem eius anguli sint ęquales binis rectis, prouenit per cognitionem vniuersalis: quæ est, quod omnis triangulus est secundum istam dispositionem.

† al. le. sensata. n. prius quam sensata, sunt ignota: li dum sentiuntur cognoscuntur, nulla prænotione pręmissa.

• Ab. le. phantasma la. figuram

Quorundam enim in hunc modum disciplina est, & non per medium, extremum cognoscitur: quæcunque iam singularia sunt, & non de subiecto aliquo. Ante vero quam inductum sit, aut acceptus fuerit syllogismus, modo quidem aliquo fortasse dicendum est scire, modo autem alio non. quod enim non sciuit, si est simpliciter, hoc quomodo sciuit, quod duos rectos habet simpliciter? sed manifestum quòd ita quidem scit, quoniam vniuersaliter scit, simpliciter autem non scit.

Dixit Arist. Iam vero inueniuntur nonnulla, quorum cognitio, quemadmodum prius meminimus, est per famam, neque cognoscitur extremum per medium: & hæc est forma omnium particularium, & quæ non dicuntur de subiecto. Antea vero quam detegatur triangulus occultus, & super ipso efficiatur syllogismus, aliquo modo cognoscitur, & modo alio non. quoniam si de re non cognosco quod sit simpliciter, quomodo cognoscam quod eius anguli sunt æquales duobus rectis simpliciter? sed cognoscetur hoc, modo aliquo, hoc est ex parte, qua ponitur sub vniuersali: simpliciter autem non cognoscetur.

Dixit: Iam vero inueniuntur nonnulla, quorum cognitio, quemadmodum prius meminimus, est per famam. 4 sensus est, Et causa, quare cognoscimus nonnulla, quod disponuntur aliqua dispositione, & quod sunt simul, est: quoniam nonnulla cognoscimus esse per sensum, non autem per syllogismum penitus, dispositiones vero ipsorum cognoscimus per syllogismum. Et inquit: neque cognoscitur extremum per medium. 2 sensus est, & non cognoscuntur ea, quę sunt extrema in prædicatione, per media, hoc est, quæ non prædicantur de aliquo, & reliqua prædicantur de ipsis. quoniam cuius cognitio est per medium, fieri non potest, vt non prædicetur de aliquo: indiuidua vero non prædicantur de aliquo omnino per modum vniuersalis, & secundum consuetudinem naturalem. Et ideo dixit: & hæc est forma omnium particularium, & quæ non dicuntur de subiecto. sensus est: & hæc est dispositio omnium particularium indiuiduorum, quæ definita sunt in libro Prędicamentorum, quod nullo pacto prædicantur de subiecto. Deinde dixit: Antea vero quam detegatur triangulus occultus, & super ipso efficiatur syllogismus, aliquo modo cognoscitur, & modo alio non. sensus est, posteaquam monstratum fuit, quod cognitio alicuius per syllogismum est alia à cognitione eiusdem per sensum, & nos de proximo poterimus soluere sophisma celebratum, quo decipiunt Sophistę, & concludunt, quod aliquid est notum & ignotum simul: si dixerimus Sophistis, quod antequam detegatur triangulus, & de ipso efficiatur syllogismus, cognitio quod anguli ipsius sunt æquales duobus rectis, peruenit ad nos ante detectionem aliquo modo, & modo alio non peruenit: & nos etiam ex parte ignoramus, et ex parte cognoscimus, & non ignoramus & cognoscimus ex parte vna. & hoc est dubium, quod intulerunt. Et hoc, quoniam de triangulo occulto, antequam detegatur, cognoscimus, quod ipsius anguli sunt ęquales duobus rectis in potentia, ex parte qua cognoscimus ipsum vniuersale comprehendens hunc triangulum determinatum, et hoc, quoniam cognoscimus, quod triangulus habet angulos ęquales duobus rectis, secundum quod triangulus: igitur cognoscimus ipsum in potentia, & ignoramus ipsum in actu: hoc est, cognoscimus ipsum ex parte dispositionis vniuersalis, & ignoramus ipsum ex parte dispositionis singularis, qua ignoramus ipsum. postea vero quam detectus fuerit, iam accedit nobis cognitio de vtrisque dispositionibus simul. Modus autem huius sophismatis est, quemadmodum illud, de quo mentionem faciemus post hoc, quoniam formauerunt triangulum secundum dispositionem, quæ non apparebat illi: deinde interrogauerunt, dicentes, an ne nosti quod omnis trianguli anguli sunt æquales binis rectis? cumque dixisset, ita, protulerunt illi hunc triangulum occultum, & dixerunt illi, an ne nosti de hoc triangulo, quod eius anguli sunt ęquales binis rectis, antequam detegeretur, an vero non noras? cumque dixisset, non cognoueram, dixerunt, igitur cognoscebas quod iste triangulus habet angulos æquales binis rectis, & non cognoscebas simul. Soluit autem ipse dubium hoc, dicens, fortasse cognoscebam ex parte, & ignorabam ex parte, antequam detegeretur: hoc est cognoscebam ipsum ex parte vniuersalis comprehendentis ipsum, & ignorabam ex parte particularis appropriati. Et item adduxit causam, propter quam triangulus occultus fuit secundum hanc dispositionem, hoc est ignotus in actu, & cognitus in potentia, & dixit: si de re non cognosco quod sit simpliciter, quomodo cognoscam quod eius anguli sunt æquales binis rectis simpliciter? sensus est, quod non potest fieri, vt habeamus scientiam in actu de hoc triangulo, antequam detegamus, quòd de ipso ignoratur an sit. cumque ignotum fuerit an sit, fieri non potest, vt cognoscamus eius angulos esse æquales binis rectis, antequam cognoscamus

• Ab. le. patenter.

quòd

quòd sit. est igitur ignotus ex hac parte, cognoscitur autem ex parte, qua est in potentia, subiectus dispositioni vniuersali, qua ipsum cognoscimus, puta, ꝙ omnis trianguli anguli sunt æquales binis rectis.

Vid. 1. Priorum. c. 16.

Si vero non, quæ in Menone, dubitatio continget. aut enim nihil addiscet, aut quæ nouit. Non enim iam, veluti quidam nituntur soluere, dicendum. an ne nosti omnem binarium, ꝙ par est, aut non? asserēte autem, attulerunt quendam binarium, quem non existimabat esse: quare neq; parem. Soluunt enim, non dicentes omnem scire binarium parem esse, sed quem sciunt, quòd binarius.

Dixit Aristoteles. Quòd si dispositio non est ita, accidet vtiq; nobis intricatio, de qua mentio fit in libro Menone. & hoc, aut ꝙ homo non cognoscat aliquid, aut cognoscat, quod antea cognoscebat. Nō est autē opus, vt soluamus hoc dubium, quemadmodum alij solliciti fuerunt in hoc soluēdo. quoniam ipsi interrogauerunt, & dixerunt: an ne putas demonstratum esse, quòd omnis octonarius est par, an non? cumq; respondisset, ita, ostenderunt octonarium, quē non existimauerat esse: & dixerunt ei, qui non putabas, ꝙ eēt par, quomodo cognoscebas, ꝙ esset par? Soluunt autem istam intricationem dicētes, non asserimus oēm octonarium esse parem, sed quem cognoscimus esse octonarium.

5 Dixit: Et si non posuerimus, ꝙ omnia quæsita se habent fm hanc dispositionem, hoc est, ꝙ cognoscuntur ex parte, & ignorantur ex parte, hoc est cognoscuntur ex parte dispositionis vniuersalis, & ignorantur ex parte dispositionis appropriatæ, accidet vtiq; dubium, de quo fit mentio in libro Menone, de dispositione disciplinæ. quod autem sequitur, est, ꝙ homo aut non cognoscat aliquid, quod ignoret omnino: aut cognoscat illud, quod ante cognoscebat. tacuit autē dubitatum, quoniam erat celebratum apud ipsos. Dubium autem hoc se habet hunc in modum. Fieri nō potest, quin addiscens aliquid, aut sciat illud, aut ignoret. ꝙ si scit, non est opus amplius, vt cognoscat ipsum. sin autem ignorat, quomodo cognoscet, cùm ipsum fuerit assecutus, ꝙ est quæsitum suum? puta in exemplo, si esset seruus, quē quęreremus, aufugiens, et ipsum non nosceremus, dum ille nobis occurreret, non nosceremus ipsum. Et hoc est dubium, per quod intenditur, disciplinam esse impossibilem. Et propter hoc dubium posuit Plato, ꝙ disciplina est recordatio, & monstrauit, ꝙ quęsitum est notum, anteq; cognoscatur. & ex hoc planum, ꝙ quæsitum ignotum fm naturam non erit nobis notum in actu, sed erit notum in potentia. Modus igitur soluendi hoc dubium est, vt dicatur, si quæsitum esset ignotū simplr, et fm oēs modos, non esset via ad cognoscendū ipsum. et si consill'r esset cognitio sua simplr, esset vtiq; disciplina sua vana. sed scit ex parte, & est dispō vlis aggregata: & ignorat ex parte, & est dispositio appropriata. igitur quærimus ipsum ex parte, qua ignoratur: & cognoscimus id, cùm ipsum assecuti fuerimus ex parte ista, qua cognoscitur. Cumq; mētionem fecit de dubio Sophistarum, qui communicat cum modo solutionis istius dubij, dixit, ꝙ non est opus, vt soluatur, quemadmodum soluerunt alij, & inquit: Non est aūt opus, vt soluamus hoc dubium, quemadmodum solliciti fuerunt alij in hoc soluendo. Deinde mentionem fecit de modo dubitationis, & solutione aliorū. Quod autem dixerunt de ipso in hoc, est manifestum per se. & hoc; quoniam ipsi primum interrogabāt, quemadmodum diximus: an ne vides cognitum esse per demonstrationem, ꝙ omnis octonarius est numerus par. cumq; respondens dixisset, ita, detexerunt ipsi octonarium occultum, & dixerunt: an ne nosti, ꝙ octonarius iste erat par? cumq; dixisset, non: ergo tu cognoscebas ipsum, & non cognoscebas ipsum. & ita interrogauerūt de triangulo, ac reliquis particularibus, quæ ponuntur sub aliquo cognito per demonstrationem. Et fuerunt solliciti nonnulli in ipso soluendo, quemadmodum, inquit, dicemus, non cognosco omnem octonarium simpliciter esse numerum parem: sed quod cognosco per demonstrationē, est, ꝙ omnis octonarius, quem noui esse octonarium, est numerus par. Cumq; exposuit modum solutionis ipsorum, cœpit & ipse declarare:

Atqui sciunt quidem, cuius demonstrationem habent, & cuius acceperūt: acceperunt autem non de omni, de quo vtique noscant, quòd triāgulum, aut quòd numerus, sed simpliciter de omni numero, atque triangulo. nulla enim propositio accipitur talis, ꝙ quē tu nosti numerum, aut quam tu nosti rectilineam: sed de omni. Cæterum nihil, puto, vetat, quod addiscit aliquis, est sic scire, est autē sic ignorare. absurdū enim, non si nouit quodammodo quod addiscit: sed si ita, vt inquantum addiscit, & sic.

Dixit Aristoteles. Sed demonstratio, quæ peruenit ad ipsos, non peruenit declarans, ꝙ res, quam cognoui, quòd sit triangulus, aut numerus, sed fm naturam trianguli, & secundum naturam numeri: sed non per aliquam propositionum, quam posuerunt cum conditione, quemadmodum numerus, quem nouit, & rectitudo linearum, quā nouit, sed simpliciter. Pręterq; ꝙ nihil ꝓhibet, quin cognoscamus rem ex parte, & ignoremus ex parte: non est autem mirum, neq; timor, si aliquis quod addiscit, aliquo modo scit: sed mirū eēt, si addisceret rē ex pte, qua cognoscit ipsam.

Et dixit: Neq; se habet res, quemadmodum dixerūt isti, ꝙ demonstratio, quam fecerunt super æqualitate angulorum duobus rectis, non est constituta cum ijs dispositionibus, quas existimauerunt, hoc est de triangulo, quem nouerunt esse triangulum: sed constituta fuit de triangulo simpliciter. & propterea conditiones istæ non inueniuntur in aliqua propositionum acceptarum in hac demonstratione. ꝙ si non inueniuntur in conclusione, neque in propositionibus. igitur quod dixerunt, est falsum & impossibile. Et dixit: Sed demonstratio, quæ peruenit ad ipsos, non peruenit declarās fm ꝙ est res, quam cognoui, ꝙ sit triāgulus, aut numerus, sed fm fm naturam trianguli, & fm naturā numeri. sensus est, sed demonstratio perueniens ad eum, qui fecit demonstrationem, ꝙ anguli trianguli sunt æquales duobus rectis, & ꝙ octonarius est numerus par, non peruenit ad eum declarans, fm ꝙ triangulo inest, ꝙ cognoscat esse 6

triangulus, aut octonario, ꝙ cognoscatur esse octonarius: sed peruenit ad eum de triangulo simpliciter, & de octonario simpliciter. Et dixit: sed non per aliquã propositionum, quam posuerunt cum conditione. sensus est, sed non inuenitur in aliqua propositionum, quas posuerunt in istis duabus demonstrationibus, propositio posita cum conditione, hoc est, in qua ponas talem conditionem, quemadmodum se habet dispositio posita in propositionibus demonstrationis, ꝙ octonarius est numerus par, numerus quem cognouit, non autem numerus simpliciter, ita vt dicatur, omnis octonarius, quem scio esse octonarium numerum, diuiditur in duo dimidia: quemadmodum posuerunt in demonstratione de triangulo, ꝙ eius anguli sunt æquales binis rectis, & in descriptione triãguli, ꝙ est figura rectarum linearum, quam ipse nouit, ꝙ est cum hoc. & hoc est, quod confessus est, cũ dixit: quemadmodum numerus, quem nouit, & rectitudo linearum, quam nouit. Dixit: sed simpliciter. sensus est, sed posuerũt propositiones istas simpliciter, non cum ista conditione. Deinde dixit: Præterq; ꝙ nihil prohibet, quin cognoscamus rem ex parte. sensus est, præterq; ꝙ nõ solutum est dubium ex hac parte: sed soluit ex parte, qua nihil prohibet, quin sciamus rem ex parte, & ignoremus eandẽ ex parte. Cũ vero dixit: non est aũt mirum, neq; timor, si aliquis, quod addiscit, quodammodo scit: sed mirum esset, si addisceret rẽ ex parte, qua cognoscit ipsam: significat nobis, ꝙ per hoc soluitur dubium. & hoc, quoniam nõ est mirũ, neq; formido, ꝙ aliquis addiscat aliquid, quod scie ex parte, & ignoret ex parte, vsq; quo deueniat à modo, quo cognoscit ipsum, ad modum, quo non cognoscit ipsum: immo hoc est consentan*eum. sed formido & mirum esset, si homo addisceret aliquid ex parte, qua scit ipsum, & hoc est, quod existimauit Menon sequi ex dictis suis. sed consentaneũ est, vt se habeat alio modo, ꝙ videlicet nihil prohibeat, immo cõueniens sit, vt ꝓcessus fiat à parte cognita rei ad partẽ ignotã eiusdẽ.

* al. l. necessarium

Quid sit Scire, quid Demonstratio, et quæ cõditiones ad eius propositiones requirantur. Quid sit Propositio, Immediatum principium, ac eorum species. Propositiones magis, quàm conclusionem credendas esse. Cap. II.

SCire autem arbitramur vnumquodque simpliciter, sed non sophistico modo, qui est secundum accidens, cùm causam existimamus cognoscere, propter quam res est, quòd illius causa est, & non contingere hoc aliter se habere. Planum igitur, quòd tale aliquid scire est. nanque & non scientes, & scientes: illi quidem existimant* ipsi sic se habere, scientes vero & habent.

* al. l. ipsum

Dixit Aristoteles. Iam autem existimamus nos scire vnumquodq; scientia vera, non ſm modum sophisticum, qui est per accidens, cũ cognoscimus causam consequ*entem existentiam ipsius, & cognoscimus quòd est causa ipsius, & quòd non potest esse aliter. Planum autem est, quòd dispositio eius, qui scit aliqd, est hæc. & hoc, quoniam qui scit, & qui non scit, ambo existimãt, quòd sciunt rem, ex parte, qua sciunt per causam ipsius: præterquam ꝙ qui non scit, existimat se scire causam, sed existimatio sua non est vera: qui vero scit ſm veritatem, iam habet scientiam per causam.

* al. l. inferentem

Posteaq; declarauit ꝙ omnis doctrina, & disciplina fit ex cognitione præcedente, & soluit dubia incidentia in hac propositione, quod est dubium Menonis, & sophisma Sophistarũ: incipit exponere conditiones propositionum demonstrationis simpliciter, hoc est, quæ præbet existentiam & causam, quæ est magis secur*ã intra species demonstrationis in veritate, & perfectioris scientiæ. & hoc est, quod primo intenditur in hoc libro. Dixit: Iam autem existimamus nos scire vnumquodq; scientia vera, non ſm modum sophisticum, qui est per accidens, cùm cognoscimus causam c*onsequentem existentiam, & cognoscimus ꝙ est causa ipsius, & ꝙ non potest esse aliter. Ponit de scientia, quæ dicitur p*er antecessionẽ, hoc est, quã acquirimus per demonstrationem simpliciter, tres conditiones. Quarum vna est, vt sciamus rem esse, eo ꝙ scimus cãm suã esse. Conditio secunda, vt scientes, ꝙ res sit, ex parte causę ipsius, sciamus illam esse ipsius causam. Tertia, vt sciamus, ꝙ non potest eẽ sine illa causa. Posuit aũt primã conditionẽ in hac sciẽtia, vt habeamus existentiam ipsius sciti ꝑ causam: quoniam per hoc distinxit hanc demonstrationem à demonstratione, quæ vocatur signum. Conditionem vero secundam, vt sciamus cum hoc, ꝙ est causa ipsius: quoniam aliquando scimus aliquid esse ex parte alterius, quod est causa ipsius, absq; eo, ꝙ sciamus, ꝙ sit ipsius causa. Tertiã vero posuit, vt sciamus, ꝙ non potest esse sine illa causa: ad distinguendũ inter causam essentialem & accidentalem, & causam imaginariam & veram. Cùm vero dixit, vera, idem est, ac si dixisset secundum prius, & maxima, ac si diceret, planum autem, ꝙ nos scimus vnumquodq; intelligibilium scientia, quæ dicitur per prius, & non scientia, quę dicitur per posterius, quemadmodum scientia, quæ est per signa: neque scientia per æquiuocationem nominis, quemadmodum scientia, per quam componuntur rationes sophisticæ: cùm cognoscimus ipsam ꝑ causam suam, hoc est, cùm sciuerimus ꝙ sit, propterea quia scimus causam suam. Postea vero q̃; adduxit propositionem istam, ſm ꝙ est nota per se, cœpit ratiocinari super hoc per testimonia ſm consuetudinem suam, qua comprobare nititur sermones veros testimonijs ad modum signorum, & dixit: Planum autem est, ꝙ dispositio eius, qui scit aliqd, est hæc: vsq; ad finem eius, quod scripsimus. sensus est, & indicium manifestum, quòd scientiam veram de aliquo acquirimus ex parte scientiæ per cãm suã, est, propterea ꝙ quicunq; existimat, ꝙ scit aliquid scientia vera, existimat vtiq; hoc, quoniam ipse imaginatur se scire ipsum ex parte causæ ipsius: siue illa sciẽtia fuerit vera, siue non. præterq; ꝙ differunt inter se: quoniam qui sciunt rem scientia vera, sciunt per causam suam: qui autem non sciunt rem scientia vera, existimãt se scire per causam suam, cùm tamen non sciant per causam suam. 7

* Ab. lec. certissima

* al. l. inferentem

* al. l. principaliter.

Quare cuius simpliciter est sciẽtia, hoc impossibile aliter se habere. Si igitur & alter est sciendi modus, posterius dicemus. Dicimus autem & per demonstrationem cognoscere. demõstrationem vero dico syllogismũ scientialem, sciẽtialem autem dico, secundũ quem, eo quòd ipsum habeamus, scimus.

Dixit Aristoteles. Hęc igitur est dispositio eius, quod scitur ſm veritatem, neq; fieri potest, vt sit sine hoc modo. Sed inuenitur etiam species alia scię veræ, de qua dicemus in fine.

Atqui

Atqui illa cognitio, quæ dirigit consyderationem ad veritatem, est demonstratio. Volo autem per demōstrationem syllogismum verum, per quem cognoscimus rem, secundum quod est de ipsa aliquid, non autem cognoscimus, fm q est apud nos tantum.

8 Hæc est definitio scientiæ veræ, de qua mentionem fecimus, hoc est, quæ dicitur per excellentiam. †& hæc est etiam scientia per se: quoniam fieri non potest, vt sit hæc scientia sine hoc modo, de quo mentionem fecit. Cùm vero dixit: Sed inuenitur etiam species alia scientiæ veræ, de qua dicemus in fine: vult formationem perfectam, quæ est in definitionibus perfectis, de qua dicetur in tractatu secundo. Postea igitur q̃ declarauit, q intentio sua in hoc tractatu est loqui de speciebus scientiæ veræ, quæ sunt verificatio, & formatio de re, in qua cadit verificatio perfecta, quę est demonstratio simpliciter, cœpit definire demonstrationem simpliciter, de cuius propositionibus ac scientia intendit loqui in hoc libro, & dixit: Volo autem per demonstrationē syllogismum verū, per quem cognoscimus rē, fm q est de ipsa aliquid, nō autem cognoscimus, fm q est apud nos tantum. Syllogismus ponitur in hac definitione loco generis. & hoc, quoniam demonstratio est syllogismus in vera figura. Cùm autem dixit, verus, idem est, ac si diceret, syllogismus compositus ex propositionibus veris. Et hæc est differentia, per quam distinguitur syllogismus demonstratiuus à syllogismo dialectico, quæcunq; species fuerit trium demonstrationum, hoc est demonstratio existentiæ, aut demonstratio causæ, aut quæ componitur ex duabus dispositionibus simul, hoc est, quæ præbet existentiam & causam simul. & hoc, quoniam syllogismus dialecticus is est, qui componitur ex propositionibus probabilibus, nō veris. Cùm aūt dixit: per quem cognoscimus rem, fm q est de ipsa aliquid, nō aūt cognoscimus ipsam, fm q est apud nos tantum: hęc est differētia, per quam distinguit demonstrationem simpliciter, hoc est, quæ præbet existētiam et causam simul, à demonstratione signi. & hoc est idē, ac si dixisset, ex propositionibus veris, per quas cognoscit quæsitum, ex parte, qua sunt causæ rei quæsitę, q sit: non autem ex parte, qua sunt causa, vt sciatur, q sit hæc res tantum, absq; eo q sit causa, vt sit extra animā. & hoc, quoniam oportet demonstrationē habere propositiones cum his duabus cōditionibus, hoc est, q sint causa conclusionis, & causa, q sciamus conclusionem. quemadmodum si sciat, q hoc in loco est lumen, propterea q in ipso est ignis: quoniam cognitio q i ipso est ignis, est causa cognitionis, q in ipso est lumen, et causa q sit lumen. Atqui erunt ambæ propositiones cū hac conditione in syllogismo demonstratiuo, cùm terminus medius erit causa conclusionis q sit, & causa vt cognoscamus ipsam, sed in signo* medius terminus est tantummodo causa, vt cognoscamus conclusionem: non autem, vt conclusio sit extra intellectum. quemadmodum si monstraremus, q hoc in loco est ignis, propterea q in ipso est fumus: quoniam cognitio, q fumus in ipso sit, est causa cognitionis, q ignis sit, non autem causa, q ignis sit. sed res se habet in contrarium, quoniam ignis est causa, ut fum⁹ sit. sicq; id est, ac si dixisset: quo cognoscimus rem, secūdum quòd per ipsum est per se, non autem cognoscimus, secūdum quòd est apud nos, absq; eo quòd sit per ipsum per se.

[Margin: ta.l. quod & est per se notam: qm]

[Margin: * Ab. le. demonstratione quia]

Si itaq; est ipsum scire, quale posuimus, necesse et demonstratiuam scientiam ex verisq; esse, & primis, & immediatis, & notioribus, & prioribus, & causis conclusionis. sic enim erunt & principia propria eius quod demonstratur. syllogismus enim erit & sine his, demonstratio aūt non erit: non.n. faciet sciam.

Dixit Aristoteles. Igitur dispositio, qua sciamus rem scientia vera, secundum quòd prædiximus, ac posuimus, est, vt propositiones demonstrationis sint veræ, & primæ, immediatæ, & sint magis notæ q̃ conclusio, & sint causa, vt per hunc modum sint proportionatæ rei, quæ monstrat. atqui syllogismus quidem erit et sine aggregatione istarum cōditionum, demonstratio autem non erit: propterea q sine aggregatione istarum conditionum non scietur res scientia vera.

9 Posteaq; posuit, quid sit scientia quæsiti per demonstrationem, procedit ex hoc ad sciendas cōditiones demonstrationis ipsius, & dixit: Igitur dispositio, qua sciamus rem scientia vera, fm q prædiximus. sensus est intentio nostra per demonstrationem est, vt cognoscamus rem scientia vera, & in fine veritatis, fm q posuimus. Et sequitur ex hoc, vt sint propositiones demonstrationis, per quas acquirimus scientiam istam, veræ; & principia prima cognita per se, non nota p medium, hoc est per syllogismum: & q tertio sint notiores conclusione: & q quarto sint causa conclusionis: & ita erūt proportionatæ rei, quæ monstratur per ipsam, hoc est in eo, quo sunt causa. Deinde dixit: atqui syllogismus quidem erit & sine aggregatione istarum conditionū: hoc est, aut syllogismus dialecticus, aut tentatiuus, aut apparens. Et dixit: demonstratio autem non erit. intelligit demonstrationem simpliciter. Et dixit: propterea q sine aggregatione istarum conditionum non scietur res scientia vera: hoc est, veritas quæ est in fine*. Sed posteaquam enunciauit necessitatem istarum conditionum in ipsis propositionibus, cœpit enarrare modum necessitatis istarum conditionum in ipsis propositionibus demonstratiuis.

[Margin: * a.l. veritas summa.]

Vera quidem igitur oportet eē: quoniam non est non ens scire, vt q diameter commensurabilis. Ex primis autem indemonstrabilibus, quoniam non sciet non habens demonstrationem ipsorum. scire enim, quorum demonstratio est, non secundum accidens, habere demonstrationem est.

Dixit Aristoteles. Quodq; sint propositiones demonstrationis veræ sequitur ex necessitate. quoniam si essent falsæ, sequeretur, q sciremus id, quod nō est: quemadmodum si sciremus diametrum cōicare cum costa. Sequitur etiam, vt sint propositiones demonstrationis immediatæ. & hoc, quoniam si fuerint mediatæ, non erit via, vt sciantur, nisi per demonstrationem. quoniā dispositio, vt sciatur res scientia vera, non per accidens, est, vt sciatur per demonstrationem.

10 Dixit: quoniam si essent falsæ, sequeretur, vt sciremus id, quod non est. sensus est, quoniam ex propositionibus falsis, in eo quo sunt falsæ, sequuntur conclusiones falsę. & hoc vt plurimum: quia iam declarauit in

libro Syllogismi, ꝙ conclusiones veræ sunt ex propositionibus falsis, sed hoc est per accidens. Et dixit: Sequitur etiam, vt sint propositiones demõstrationis immediatæ, intelligit demonstrationes simplices. & hæ sunt, de quibus dicitur nomen demõstrationis secundum prius. & hæ sunt demonstrationes, quæ componuntur ex propositionibus veris primis secundum naturam. & hoc, quoniã istæ demonstrationes hæ sunt, quibus nõ est opus alijs, reliquis vero illis est opus. sed omne, quod est causa, vt aliqua dispositio insit alicui rei, est magis verum, ꝗ id, cui inest dispositio: hoc est, si demonstrationes primæ sunt causa, vt insit hæc dispositio demõstrationibus secundis, hoc est, quarum propositiones sunt mediatę: de demonstrationibus ergo primis magis verificatur nomen demonstrationis. Et hoc significauit, cùm dixit: & hoc, quoniam si fuerint mediatæ, non erit via, vt sciantur, nisi per demonstrationem. quod idem est, ac si dixisset: nõ sunt demonstrationes per se, sed per alia. sed demonstratio † secundum prius est illa, quæ est demonstratio per se. Et dixit, non erit via, vt sciantur, nisi per demonstrationem. quoniam quod scitur sciẽtia vera, aut scitur ex seipso, aut scitur per demonstrationem, non per aliquã speciem accidẽtis. Præterea si ponamus, ꝙ propõnes demonstrationum non sunt notæ per se, sequetur, vt sint notæ per demonstrationem. ꝙ si hoc insit demonstrationi, secundum ꝙ demonstratio, sequetur processus in infinitum: aut vt sit monstratio in circulum, secundum ꝙ declarabitur postea. Oportet igitur, vt propositiones demõstrationis, secundum ꝙ est demonstratio, & per se, sint primę, non cognitæ per terminum mediũ: & ꝙ demonstrationes, quarum propositiones cognoscuntur per medium, dicantur cum istis per æquiuocationem nominis. Et videtur esse hoc illud, quod voluit, dum inquit: Sequitur etiam, vt sint propositiones demonstrationis immediatæ, vsq; ad finem eius, quod scripsimus.

† al. le. principalis

Causas quoq;, & notiora oportet esse, & priora. causas quidem, quoniam tũc scimus, quando causam cognoscimus: & priora, siquidem causæ: & præcognita, non solum altero modo, eo ꝙ intelligantur, sed & eo quòd cognoscantur quòd sunt.

Dixit Aristoteles. Et sequitur ex necessitate, vt sint propositiones demonstrationis causa, & sint priores, & notiores. causa quidem, quoniã qui solicitus est, vt sciat aliquid sciẽtia vera, sciet vtique ipsum per causam suam: priores autem, quia sunt causę: notiores vero secundum duas species: vnam, vt sciat quid significant: alteram, ꝙ sunt, hoc est veræ.

11 Posteaꝗ posuit, ꝙ oportet scientiam veram prouenire ex propositionibus cum illis conditionibus, quas posuit, nunc solicitus est in hoc declarando, & dixit: Et sequitur ex necessitate, vt sint propositiones demonstrationis causa, hoc est, vt sit terminus medius causa maioris extremitatis, hoc est existentiæ maioris per se, non autem causa, vt maior insit minori tantum, quemadmodum dixit Alis Senæ: neq; causa existentię minoris tantum, quemadmodum existimauit Abunazar, qui accepit hoc in demonstrationibus simpliciter, hoc est demonstrationibus, quæ sunt causæ & existentiæ simul, de quibus est sermo in præsentia. Cæterum ꝙ in ipsa demonstratione inueniatur medius terminus causa ambarum extremitatum, hoc est maioris et minoris, est res accidens ipsi. Et propterea, qui existimat ꝙ ex conditionibus demonstrationis simpliciter est, vt terminus sit causa ambarum extremitatum, non recte putat: hoc. n. est accidẽs quibusdam demonstrationibus simpliciter. Et ideo non oportet, vt diuidatur demonstratio in istas partes ita, vt dicatur, ꝙ demonstrationũ simpliciter, aliæ sunt, in quibus terminus medius est causa vnius duarum extremitatũ, aut vtriusq;. & hoc, quoniam ꝙ sit causa vtriusq; est per accidens: ꝙ autem sit causa minoris tantũ, non contingit omnino. † et hoc, quoniam si non sequitur ex eo ꝙ ipse est, vt maior insit minori, ex parte, qua est ipsius cã, hoc est maioris, non erit tunc demonstratio simpliciter. Atqui locus est erroris in hoc, si fiet, quod dictum est ex hoc, hoc est ex eo ꝙ terminus medius est causa in demõstratione simpliciter, non secundum quid. quoniam cùm sermo iste accipitur simpliciter, poterit formari secundum tres modos. atqui cũ acceptum fuerit ex parte, qua est causa, ꝙ sequatur ex eo ꝙ inest minori, existentia maioris, ex parte, qua ipse est causa maioris, tollitur hic error. Et ex hoc itẽ monstratur error eius, quod dixit Alis Senę. quoniam ipse existimauit, ꝙ est in hoc æquiuocatio: quia accidit, vt medius terminus sit causatus à maiori extremo, & medius causa vt insit minori. quoniam si voluit, dum inquit causatus à maiori extremo, ꝙ cùm maior ponitur esse, sequatur, vt sit etiam medius, quoniam est causa ipsius: fieri non poterit, vt medius terminus in tali demonstratione sit causa, vt maior insit minori, nisi inueniantur ambæ istæ species causarum, ita vt sequatur ex eo ꝙ vtrauis ipsarum est, vt sit etiam altera. & secundum hoc erit medius terminus causa maioris. Quòd si velit, vt maior sit causa, vt medius existat simpliciter, hoc est, vt sequatur ex eo ꝙ sit, vt medius etiã sit: & erit etiam medius causa, vt maior insit minori, non autem causa, vt maior sit tantum: hoc quidem inuenitur: vt in sermone dicentis, homo est animal, & animal est corpus. sed exemplum hoc est causæ per accidens, quoniam hoc non est causa prima per se, vt homo sit corpus, quia est animal: quoniam non est homo, secundum ꝙ homo, animal, tãto minus est corpus. sed res declarabitur declaratione multa in sequentibus. Cùm vero declarauit, quòd oportet vt congregentur in ipsis, vt sint causa, & priores, & notiores, adduxit causam, quomodo sequatur vnaquęq; istarum conditionum, & dixit: causa quidẽ, quoniam qui solicitus est, vt sciat aliquid scientia vera, sciet vtiq; ipsum per causam suam. Hæc autem scientia est per existimationem perfectam scientiæ propter duas res declaratas. Quarum vna est, quoniam qui scit aliquid per causam, habet scientiam tutiorem, ꝗ ille, qui scit quòd est, per signum. Secũda vero, quoniam hæc species demonstrationis est ex speciebus, quæ comprehendunt in potentia quæsitum quid est, quæ est definitio, quæ secundum naturam desyderatur, & propter ipsam desyderatur cognitio causarum. Deinde dixit: priores autem, quia sunt causę. sensus est, priores secundum existentiam, quoniam causa est prior secundum existentiam causato. Deinde dixit: notiores vero secũdum duas species: vnam, vt sciat quid significãt: alteram ꝙ sunt, hoc est veræ, sensus est, si autem sunt propositiones notiores, sequitur etiam, vt sint magis notæ bifariam, in eo, quod significat super ipsis nomen suum, & quòd sint existentes.

Digressio de termino medio i demonstratione potissima, cuiusnam ipse debeat esse causa.

† Iaco. ita le. qm si ipso reperto non reperiatur necessario maior extremitas in minori, quatenus ipse est causa ipsius maioris extremitatis, tunc non erit demonstratio simpl'r. Sed causa deceptionis l hoc e id, qd paulo ante diximus, hoc est

Priora vero sunt, & notiora bifariam. non enim idem prius natura & ad nos prius, neq; notius & nobis notius. Dico autem ad nos quidem priora, & notiora, quæ sunt propinquiora sensui: simpliciter autem priora, & nõtiora, quæ longius. Sunt autem longissime quidẽ ipsa maxime vniuersalia, proxime vero ipsa singularia; & opponunt hęc sibi inuicẽ.

Dixit

Dixit Aristoteles. Prius autem & notius dicitur sm duas species. & hoc, quoniam res, quæ est prior apud nos, & res prior apud naturam sunt diuersæ per se. Quoniam priora, & notiora apud nos sunt sensibilia: priora vero, & notiora apud naturam sunt longinqua à sensu. Longinqua vero à sensu sunt vniuersalia, propinqua vero ex ipsis sunt particularia & appropriata: & ambo hæc sunt sibi inuicèm opposita.

12 Quoniam ex conditionibus demonstrationis simpliciter, de qua locutus fuit, quæ est demonstratio causæ & existentiæ, est vt sit propositio in ipsa, cum hoc, quod est notior apud nos, notior apud naturam: quoniã ipsæ sunt causæ, & causę sunt notiores apud naturam, quàm composita: cœpit commemorare quod prius in cognitione dicitur duobus modis: quorum vnus est, notius esse apud nos, alter vero, notius esse apud naturam. Notiora apud nos sunt sensibilia designata: notiora aũt apud naturam sunt longinqua à sensu: & hæc sunt causæ rerũ sensibilium, hoc est res communes pluribus, quàm vni. Et nõ est intentio hic comparare intellectum sensato, vtrũuis eorum sit notius. quoniam sensata sunt penitus ignota apud naturam. & etiam, quoniam non est sensibile notius apud nos, quàm intelligibile: & volo dicere intelligibilia prima. Sed vult hic facere comparationẽ inter intelligibilia propinqua rebus sensibilibus, & longinqua, ac si dixisset, & itellectiones rerum propinquarum istis sensibilibus, quemadmodum itelligibile compositum, et descriptiões entiũ, sunt notiores apud nos, quàm intellectiones rerum longinquarum. & hæ sunt intellectiones causarum, & causarum causarum. Sed apud naturam res se habet in contrarium, hoc est, quod longinqua à sensu sunt notiora apud ipsam, quàm propinqua. Dixit: Longinqua vero à sensu sunt vniuersalia, propinqua autem ex ipsis sunt particularia & appropriata: & ambo hæc sunt sibi inuicem opposita. Non vult per hoc, quod particularia sint notiora apud sensum quàm vniuersalia: quoniam sensus non attingit vniuersale: neq; vult etiam per hoc consimiliter, quod vniuersale sit notius apud naturam, quàm minus vniuersale: † quoniam hæc est res nostra, quod vniuersale apud nos est notius, quàm appropriatum: quemadmodum dixit in principio Naturalis auditus. Atqui voluit per res vniuersales causas appropriatas sm numerum, communes pluribus rebus: quemadmodum agens primum, & materia prima, quoniam istæ causæ sunt notiores apud naturam, quàm sint apud nos: sed res vniuersales, quæ multis insunt, apud nos sunt magis notæ.

† Ab. le. sed hoc ĕ, quod significat, videlicet quod

Tex. 4.

Vide Alex. 5. Metaph, cap. 10.

Ex primis autem est, quod ex principijs proprijs: idem ẽnim dico primum & principium. Principium autẽ est demonstrationis propositio immediata: Immediata vero, quã non est alia prior. Propositio autem est, enuntiationis altera particula, vnum de vno: Dialectica quidem, quæ similiter accipit vtramuis: Demonstratiua vero, quæ determinate alteram, quoniam veram. Enuntiatio autem contradictionis vtrauis particula: Contradictio vero oppositio, cuius non est medium secundum seipsam. Particula autem contradictionis, quæ quidẽ aliquid de aliquo, affirmatio: quæ vero aliquid ab aliquo, negatio.

a. l. idẽ secũ est

Dixit Aristoteles. Et dispositio, quod sit ex primis, hoc est ex principijs appropriatis. non est autem differentia inter hoc, quod dicimus, primũ, & inter hoc, quod dicimus principiũ: quoniam primum & principium significant rem vnam. Principium vero demonstrationis est propositio immediata. Propositio aũt immediata est, qua non inuenies propositionem aliam priorem. Propositio vero est vna ex partibus enuntiationis, hoc est, enuntians vnum de vno. Dialectica autem (hoc est topica) est positio vnius partium cõtradictionis, vtrauis ipsarũ fuerit. Sed propositio demonstratiua est vna ex partibus contradictionis sm oppositionem, quæ est vera. Enuntiatio autem est vtrauis pars oppositionis. Contradictio vero est una ex partibus oppositionis, hoc est oppositio, cuius nõ est mediũ per se.

Sensus est, dispositio autem demonstrationis est, quod sit syllogismus compositus ex primis, hoc est ex propositionibus proportionatis, et rebus proportionatis, quę non transcendunt genus consyderationis: quemadmodũ videbitur postea. Et posteaquàm definiuit per hoc propositionem demonstrationis, quod est propositio immediata, opus fuit, vt definiret propositionẽ simpliciter: deinde diuisit illam in demonstratiuam et dialecticam, & definiuit vtranq; ipsarum: quoniam propositio immediata est species propositionum demõstratiuarum: quoniam ex propositione demonstrationis est etiã ea, quæ est conclusio. Et quoniam ponitur in definitione propositionis enuntiatio & oppositio, opus fuit consimiliter etiam, vt definiret quid est enuntiatio; & quid oppositio. & de hoc toto mentionem fecit, in memoriã reuocans ea, quæ pręcessere. Et incœpit definire principiũ demonstrationis, cùm dixit, quod est propositio immediata. deinde declarauit quid est propositio immediata, & inquit, quod est ea, qua non inuenies propositionem aliam priorem, hoc est, in cognitione, & existẽtia. Postea definiuit propositionem simpliciter, & dixit, quod propositio est vna ex partibus enuntiationis, hoc est, enuntians vnum de vno. sensus est, propositio simpliciter est vna ex orationibus indicatiuis, hoc est affirmatio, aut negatio. & hæc definitio est similis ei, qua definiuit ipsam in libro de Syllogismo: & hoc, quod est oratio, quæ affirmat aliquid de aliquo, aut negat aliquid ab aliquo, & hæc descriptio iam dicta fuit ibi in potentia. Videtur autem, quod hæc definitio non sit propositionis, ex parte qua est propositio, sed rei, cui accidit, vt sit propositio. quoniam propositio, sm quod propositio, dicitur in relatione ad syllogismum. Deinde definiuit propositionem dialecticam, & inquit: Dialectica autem (hoc est topica) est positio vnius partium contradictionis, vtrauis ipsarum fuerit. sensus est, quod dialecticus cũ ponit propositionem, quæ admittitur à respondente, ex parte qua suscipit ipsam, poterit vtrauis pars contradictionis æqualiter admitti per interrogationem, & poni pars syllogistica. Sed demõstrator non habet viam, vt ponat vtramlibet partem contradictionis partẽ syllogismi in demonstratione: sed ponet ex partibus contradictionis eam, quę vera est. Et hoc accepit ad distinguendam propositionem demonstratiuam à dialectica, & dixit, quod propositio dialectica est ea, quę fit secundum vnam partium contradictionis. & causa, vt ponatur hoc, est propter admissionẽ. Et dixit, quod propositio

13

demonstratiua est vna ex partibus contradictionis. & vult per contradictionem hoc in loco contraria, non autem contradictionem proprie. Dixit autem, quòd propositio dialectica est positio vnius partium contradictionis, hoc est admissio vnius partium contradictionis: quoniam propositio est, quæ ponitur pars syllogismi, hoc est, descriptio hæc est ex parte, qua est propositio: ac si dixisset, quòd propositio dialectica est positio vtriusuis partium contradictionis, vt ponatur pars syllogismi. Deinde definiuit orationē indicatiuam, cùm dixit: Enunttatio autem est vtrauis pars oppositionis. Scitu autem dignū q enuntiatio, & propositio, & quæsitum, vnum sunt subiecto, differunt autem ratione. et hoc, quoniam oratio indicatiua, cùm accipitur ex parte, qua significat verum & falsum, vocatur enuntiatio: cùm vero accipitur ex parte qua est pars syllogismi, vocatur propositio: cùm autem accipitur ex parte, quà est ignota, vocatur quæsitum. Sed Aristoteles cum descripsit propositionem per diuisionem in species suas, & dixit eam esse vnam ex partibus orationis indicatiuæ, hoc est affirmationem aut negationem, descripsit consimiliter etiam orationem indicatiuam per species suas: & ait, Enuntiatio autem est vtrauis pars oppositionis. sed hoc totum adduxit ad inquirendam scientiam, non autem; quia in veritate sint definitiones, aut descriptiones. Dixit autem in definitione contradictionis, q est oppositio, cuius non est medium, intelligit, q definitio sua est talis, sm q hæc descriptio comprehendit contradictionem, & contrarietatem. & hoc, quoniam nomen contradictionis dicitur de ipsa: hoc est, quēadmodum non est medium inter duo contradictoria, ita non est medium inter duo contraria: sed proprium est contradictionis, vt diuidat verum & falsum in omni materia: cōtraria autem diuidunt vtiq; verum & falsum in materia necessaria. vnde & contraria appropriantur demonstrationi: quoniam demonstratio est in materia necessaria. sed contradictio appropriatur Dialecticæ, qm̄ Dialectica comprehendit omnem materiam.

Immediati vero principij syllogistici, positionem quidem dico, quam non est monstrare, neq; necesse habere docēdum quippiam: quam autem necesse est habere docendum quippiam, dignitatem: sunt enim quædam talia, †hoc enim maxime in talibus cōsueuimus nomen dicere. Positionis vero, quæ quidem accipit vtrālibet particularum enuntiationis, vt dico esse aliquid, aut non esse aliquid, suppositio: quæ vero sine hoc, definitio. definitio enim positio quidē est: ponit enim Arithmeticus vnitatem indiuisibile esse secundum quātum: suppositio autem non est: nam quid est vnitas, & esse vnitatem, non idem.

† Aliq cod. & antiqui addūt hęc verba: quæ e dño discēs, pmit secundū vnamquāq sciam. & ita vilr legere Themistius, & Io. Gel.

Dixit Aristoteles. Principium autem demonstrationis, quod est propositio immediata, si fuerit illud, ad quod non est via demonstrationis, & non fuerit consimiliter à creatione in intellectu discipuli, vocabitur hoc radix posita, & positio: si vero fuerit à creatione in intellectu discipuli, vocabitur scientia scita. Positio autem diuiditur: quoniam quæ ex ipsa accipitur, secundum quòd est pars cōtradictionis, vtrauis earum sit, aut affirmatio, aut negatio, vocabitur radix posita: quod autē est extra hoc, est definitio. nam definitio est species positionis: et hoc, quemadmodū definitio vnitatis, quam ponit Arithmeticus inter principia scientiæ suæ, & est illa, quæ non diuiditur secundum quātitatem. non est aūt definitio & radix posita res vna. & hoc, quoniam quid est vnitas, et esse vnitatem, non sunt vnum.

Dixit: Principium autem demōstrationis, quod est propositio immediata, si fuerit illud, ad quod non est via demonstrationis, & non fuerit consimiliter à creatione in intellectu discipuli, vocabitur hoc radix posita & positio. sensus est, q si fuerit illud, cuius non inest discipulo à creatione admissio, aut propter modicam exercitationem, aut pter defectū à creatione ipsius, vocabitur radix posita, & positio: quoniam non est via ad ipsam demonstrandam. ac si dixisset, principium autem demonstrationis, quod est propositio immediata, si fuerit illud, cui accidit cum hoc, q ad ipsum demonstrandum nō est via, vt non insit discipulo à creatione, q possit ipsum cognoscere per se, vocabitur hoc radix posita, †hoc est, quā pones discipulo positionē, quousq; intellectu suo apprehēderit, q est vera, quod vero non potest demonstrari, et inest à principio creationis discipulo, vocabitur sciētia scita. Et potest esse quod intelligat, cùm dixit: quod non potest demonstrari, & non est consimiliter etiam à creatione in intellectu discipuli: principium, quod accipiat ars aliqua ab alia arte: propterea q non potest demonstrari in ea arte, & nō inest etiam cōsimiliter à creatione discipulo. Quod vero dixit: si vero fuerit à creatione in intellectu discipuli: hoc est, & illud, quod à principio non pōt demr̄ari, neq; in hac arte, neq; i alijs, quod iest discipulo à creatione, hoc est, quod vocaē scia scita. & sm hoc oportet, vt intelligaē, quod dixit, quod non pōt demōstrari sm duas res simul: ac si diceret, illud, quod non potest demōstrari, & non est consimiliter etiam in discipulo à creatione: & hoc est, quod non potest demonstrari in ea arte, sed fortasse potest in alia: hoc est illud, quod vocatur radix posita, si vero non possit demonstrari, & insit discipulo à creatione, ad quod demonstrandū non est via simpliciter, neq; in ea arte, neq; in alijs, hoc est, quod vocatur scientia scita. & hæc expositio est multo conuenientior priore. Postea vero q̄; declarauit partes positionis, †quas vniuersaliter suscipit radix scita per se: incœpit distinguere positionē ex modo & vniuersalitate scientiæ, hoc est verificationis, & formationis, & inquit: Positio autem diuiditur, vsquequo dicit, & vocatur radix posita. sensus est, & positio distinguitur, vno modo in id, quod admittit alteram partem cōtradictionis, vtrauis fuerit, siue affirmatio, siue negatio: & hoc est, quod vocabis positionem. & hoc est, quod significat, cū dicit; & vocatur radix posita: intelligit sm veritatem. Deinde dixit: quod autem est extra hoc, est definitio. nam definitio est species positionis. sensus est, atqui species secunda, quæ vocatur positio sm posterius, est definitio: quoniam definitio nō copulat, q res insit rei, nisi per accidens: & propterea non cōsistit super ea demonstratio. ex parte igitur, qua consistit super ea demonstratio, assimilatur positioni: ex parte vero, qua non est oratio indicatiua, non assimilatur illi. Et propterea dubitatur de definitionibus quæ sunt notæ per se, quemadmodum dicet in sequentibus, an oporteat connumerare ipsas iter propositiones primas per se, an vero inter positiones. Et sm istam expositionem idē est, ac si posuisset definitiones sub positionibus p accidēs.

14

* a.l. naturaliter

† Ia.c.le. id ē, quæ talē ponis in discipulo pōnes, vt reddat eī intellectū aptū assequi illius certitudinem.

† Ab.le. quę vlr sit exceptiōe proloquij p se notū:
Iac. le. quę quadē vlr cōtinet radices p se notas.

* a.l. determinat

Et

Et potest esse ꝙ voluit, cùm dixit, ꝙ definitio est positio: hoc est, ꝙ expositio significationis nominum est positio, quoniam significationes nominum sunt per positionem. Et * iualuit expositio ista per id, quod dixit: quod autem est extra hoc, est definitio. quod enim apparet ex hoc, est, ꝙ vult, ꝙ illud, quod vocatur positio per dispositionem extra hoc, est definitio. Et dixit: & hoc, quemadmodum definitio vnitatis, quam ponit Arithmeticus iter principia scientiæ suæ, & est illa quę non diuiditur fm quantitatem: aut fm expositionem priorem: quoniam vnitatem esse extra itellectum non est notum per se, & non est demonstratio in Arithmetica: aut fm secũdam, † qm̃ dispositio definitionis vnitatis est præparata ad significandum nomen ipsius. Postea vero ꝗ declarauit per quem modum definitiones reponuntur sub positionibus, quodq; non vocantur positiones fm veritatem, qm̃ non indicant per se existentiã rei à pncipio, ex parte qua existit: & hæc est res, quæ vocatur positio fm veritatẽ: neq; est per se ex genere positionũ, quæ sunt positiones fm veritatem: aut quoniam dispositio positionis est alia à dispositione positionis veræ, aut quoniam ipsę amplectuntur dispositionem positionis verę per accidens: deinde dixit: non est autẽ definitio & radix posita res vna, & hoc, quoniam quid est vnitas, & esse vnitatem, non sunt vnum. sensus est, ꝙ definitio vnitatis & similes definitiones non significant de definito, ꝙ ipsum est: & ponuntur sub oratione indicatiua per accidẽs. sed radix posita est oratio indicatiua, & significat, ꝙ res est.

* al l. impositionem.

† hc. le. quia definitio vnitatis est ad placitũ, iuxta significationem nominis eius.

Quoniam autem oportet credere, & scire rem, eo quòd talem habemus syllogismum, quem vocamus demõstrationem: est autem hic, eo quòd hæc sunt, ex quibus est syllogismus: necesse est non solum præcognoscere prima, aut omnia, aut quædã, sed magis. semper enim propter quod est vnumquodq;, illud magis est. vt propter quod amamus, illud amicum magis.

Vide. 2. Metaph. tx. 4.

Dixit Aristoteles. Cùm vero fuerit res scita per demonstrationem, sequitur, vt veritas & fides in ipsa sit, quoniam habemus de ipsa hunc syllogismum, qui vocatur demonstratio: & habebimus fidem per demonstrationẽ ex parte fidei ꝑ propositiones, ex quibus est demonstratio: sequitur itaq; ex hoc, vt scientia nostra de re scita per demonstrationem, & de propositionibus demonstrationis, aut omnibus, aut quibusdam, non sit secundum gradum vnum: sed sciẽtia nostra de propositionibus sit maior. & hoc, quoniam res propter quam sunt aliæ res, in existentia est magis vera. quemadmodum amor noster in præceptorem est propter amorem nostrum in puerum, qui est maior.

Posteaꝗ declarauit oportere propositiones demonstrationis magis sciri ꝗ conclusionẽ ‡ in tempore, quo super ipsa facimus syllogismum: quoniam, propterea ꝙ ipsas scimus, deuenimus ad scientiam conclusionis: vult consimiliter ẽt declarare in hoc tractatu, ꝙ non solum oportet, vt magis sciantur in tempore, quo ignoramus conclusionem, sed etiam in tempore, quo scimus ipsam: quoniam scientiam de propositionibus assequimur propter scientiam de propositionibus. illud enim, quod est causa, vt aliquid sit, ipsum magis vere est, ꝗ hoc. vt in exemplo: quoniam ignis est causa, vt res sint calidæ, ipse magis vere est calidus. Et dixit: Cùm vero fuerit res scita per demonstrationem, sequitur vt veritas & fides in ipsa sit, quoniam habemus de ipsa hunc syllogismum, qui vocatur demonstratio. sensus est: cũ vero fuerit res, quã scimus per demonstrationem, post ignorantiam de ipsa, assequemur vtiq; veritatem veram de ipsa, cùm habuerimus apud nos syllogismum ex ea specie syllogismi, quæ vocatur demonstratio. Cumq; posuerit propositionem istam, adduxit illationem, quæ sequitur ex ea, & inquit: sequitur itaq; ex hoc, vt scientia nostra de re scita per demõstrationem, & de propositionibus demonstrationis, aut omnibus, aut quibusdam, non sit fm gradum vnum: sed scientia nostra de propositionibus sit maior. sensus est, sequit, ꝙ si scientia nostra per demonstrationem sit maior, ꝗ scientia nostra de eo, quod demonstratur, erit scientia nostra de propositionibus demonstrationis maior, ꝗ scientia nostra de eo, quod demonstratur. & hoc aut de omnibus propositionibus, aut aliquibus. quoniam nõ sequitur ex eo ꝙ posuimus, ꝙ fides nostra in demonstratione est maior, ꝗ fides nostra in conclusionibus, vt fides nostra vniuersaliter de tota summa propositionum demonstrationis sit maior. & licet ex conditionibus demonstrationis sit, vt vtræq; propositiones ipsius sint magis scitæ, ꝗ conclusio, hæc tamẽ res nondũ declarata est ex hoc tractatu. Postea vero ꝗ declarata fuit illatio, quæ sequitur ex propositionibus: cœpit exponere modum, quo sequitur, & inquit: & hoc, qm̃ res, propter quam sunt aliæ res, in existentia est magis vera. & hæc oratio est propositio, qua vtiť in hoc loco. & est sensus, ꝙ omne illud, quod est causa, vt aliquid sit, aut cum aliqua dispositione, aut simpliciter, ita se habet, vt illud, quod est causa rei, magis oporteat esse, cumq; coniunxit ad hoc, propositiones esse causam, vt sit veritas in conclusione, conclusit ex hoc in prima figura, ꝙ magis oportet propositiones primas eẽ veras, ꝗ conclusionem. Exemplum vero adduxit ex rebus probabilibus, communicãs in veritate cum omnibus, vt esset manifestius in doctrina. & hoc, quoniam est probabile, & notum apud omnes, ꝙ quicunq; amat virum aliquem propter virum alium, ita se habeat, vt ipsius amor, propter quem amat virum alium, sit maior. Exemplum huius, cùm dixit pręceptorem, et puerum, hoc est filium. quoniam pater amat vtiq; pręceptorem pueri, qui est filius suus, propterea ꝙ amat puerum: & ideo amor in puerum est maior.

‡ A b. le. ante vsum syllogismi: Iac. le. tempore, anteꝗ scilicet sup ipsa fiat syllogismus:

Quare siquidem scimus pèr prima & credimus, & illa scimusq; & credimus magis, quoniam per illa & posteriora. Fieri autem non potest vt credat, magis ijs quæ scit, quæ non est, neq; sciens, neq; melius dispositus, ꝗ si esset sciens. Accidet autem hoc, nisi aliquis præcognoscet per demonstrationem * credentium. magis enim necesse est credere principijs, aut omnibus, aut quibusdam, quàm conclusioni.

* Alexã exponit credentium, pro creditorum.

Dixit Aristoteles. Quoniam vero scientia nostra de conclusionibus, & veritas & fides ipsarum est ex parte propositionũ: igitur veritas & fides de propositionibus erit maior: quoniam fides nostra de cõclusionibus est ex

parte

parte ipsarum. Fieri autem non potest, vt aliquis credat quod non scit, magis q̃ illud quod scit: neq; sit in scientia sua excellentior, quàm res, quam scit: & si cõtingat ipsi, vt eam sciat. Quoniam ex hoc sequitur, vt nõ presciat homo ipsam per ea, quę sciuntur per demonstrationem, & credat ipsam. sequitur ergo ex necessitate, vt sciantur principia, aut omnia, aut quædam magis, quàm conclusiones.

16 Posteaq; posuit, ꝙ causæ, quæ sunt causæ aliquibus rebus, vt sint, magis debent esse, q̃ res illæ, & hoc est, quod procedit in hoc sermone per modum propositionis maioris: adduxit propositionem minorem, quę est, ꝙ propositiones sunt causæ conclusionum, vt sint, & credantur: & ait: Quoniam vero scientia nostra de conclusionibus, & veritas & fides ipsarũ est *ex parte propositionũ: igit̃ veritas & fides de ꝓpõnibus erit maior: quoniam fides nostra de conclusionibus est ex parte ipsarum. sensus est, quoniam vero posuimus, ꝙ causæ, quæ sunt causæ, vt aliqd sit, magis debent esse, q̃ illud: & notum est apud nos, ꝙ scientiæ nostrę de conclusionibus & fidei ipsarũ causa est fides de propositionibus: sequitur ex his duabus propositionibus, ꝙ fides de propositionibus est maior. Deinde posuit conclusionem †de re, ac si esset ratio per se consistens, & dixit: Fieri autem non potest, vt aliquis credat quod non scit, magis q̃ illud, quod scit: neq; sit in scientia sua excellentior, q̃ res quam scit: & si contingat ipsi, vt eam sciat. sensus est, & hæc videtur esse ratio, quare propositiones sunt magis veræ apud nos, q̃ conclusiones. quoniã manifestum est per se, ꝙ fieri nullo modo potest, vt aliquis credat rem, quã non scit primo, magis q̃ illã, quã primo scit: & si acciderit ipsi post hoc, vt eam sciat. hoc est non erit illius rei scientia sua melior, q̃ rei, quam primo sciuit: & hoc, cũ ipsi acciderit, vt illã sciat postea. Et hoc est quasi propositio alia. & hoc, quoniam fieri non potest, vt scientia de re ignota nobis per naturam in aliquo tempore, sit melior q̃ scientia de re nota nobis per naturam, neq; etiam ipsi æqualis. sed scientia de re cognita nobis per naturam magis ac magis bona est proculdubio, q̃ scientia de re ignota per naturam: cùm nobis acciderit, vt ipsam sciamus. cumq; coniunxerimus huic propositioni, ꝙ propositiones sunt notæ per naturam, & primo: conclusiones vero ignotæ per naturam, & posterius scitæ: concluditur nobis, ꝙ propositiones sunt magis verę apud nos, q̃ conclusiones. & hęc est rõcinatio per modum manifestationis: et res est aut nota per se, aut propinqua notę per se. Et dixit: qm̃ ex hoc sequitur, vt non præsciat homo ipsam per ea, quæ sciuntur per demonstrationem, & credat ipsam: sensus est, ꝙ ignorantia cogit, vt ignotum in actu s̃m naturam non præsciat homo per ea, quæ sciuntur per demonstrationem, & verificet ipsum ex parte eorum: cumq; sequatur ignorãtia, quousq; sciuerit per alia: igitur illud est notius, quod non scitur per alia.

Habiturum autem scientiam, quæ est per demonstrationem, non solum oportet principia magis cognoscere, & magis ipsis credere, q̃ ei quod monstratur: sed neq; aliud ipsi credibilius esse, neq; notius his quæ sunt opposita principijs, ex quibus erit syllogismus, qui est contrariæ deceptionis: siquidem oportet scientem simpliciter à credulitate impermutabilem esse.

Dixit Aristoteles. Non sufficit autem illi, qui vult assequi scientiam per demonstrationem, vt dicat, ꝙ principia sunt notiora apud ipsum q̃ ea, quæ verificat per ipsa, & scit per ea: sed ꝙ etiam non credat rem aliquam ex oppositis: & hæc sunt, ex quibus construitur syllogismus sophisticus. causa autem in hoc est, quoniam qui studet scire rem per demonstrationem simpliciter, debet non commiscere cum fide sua variationem.

Quoniã propositiones esse notiores conclusione est res comprehendens syllogismum dialecticum, & demonstratiuum, & oratorium, hoc est, vt fides ipsarum sit maior, q̃ fides conclusionum: ideo vult declarare, quæ sit fides scientiæ appropriata propositionibus veris, & dixit: Non sufficit autẽ illi, qui vult assequi scientiam per demonstrationem, vsq; ad id, quod dixit, ex oppositis. sensus est, oportet autẽ eum, qui vult assequi scientiam veram, & vt credatur, vt non sit contentus propositionibus, propter quas assecutus est scientiam de conclusionibus, quæ sint magis notæ in fide tantum: sed oportet etiam cum hoc, vt hæc fides de ipsis, hoc est scientia, quæ est in ipsis, ita se habeat, vt de ipsa credamus, ꝙ non potest variari s̃m id, quod est de ipsa, neq; in aliquo tempore. & hoc est, quod voluit, cũ inquit: sed ꝙ etiam non credat rem aliquam ex oppositis. Et hæc est conditio tradita de fide, quæ separat veritatem & fidem à reliquis: hoc est, vt per illam credẽs credat oppositum illius esse penitus impossibile. nam si illius possibilitatem crederet, dialecticus esset, aut oratorius. Et dixit: & hæc sunt, ex quibus construitur syllogismus sophisticus, intelligit oppositum rerum verarum: & hoc est falsum. & hoc, quoniam cùm sit verum, & habeat oppositum, quod est falsum possibile, planum, ꝙ non credet ipsum fide vera. Igitur fides erit de falso, & erit de vero, cumq; fuerit de falso, erit sophistica: cùm autem de vero, & cum hoc non crediderit oppositum suũ, erit vera. Quòd si fuerit oppositum apud ipsum possibile, & possibile fuerit vt in paucis, erit dialectica: si vero æqualis cum suo opposito, erit oratoria. hæc autem species fidei aliquando accidit vero ex parte credentis per se, aliquando accidit rei per se ex parte commistionis falsi cum ipsa. si enim fuerit falsitas ipsius pauca, erit veritas maior, et numerabitur inter orationes dialecticas: sin aũt falsitas fuerit æqualis veritati, erit fides oratoria: sed hoc non accidit naturæ falsi secundum ꝙ falsum, quoniam si res ita se haberet, omnis propositio dialectica esset falsa i minori parte, & omnis oratoria esset falsa in parte æquali. Et propterea qui diuiserunt propositiones demonstratiuas, et dialecticas, & oratorias ex parte specierũ veri & falsi, diuiserunt per accidẽs. & hoc, quoniam ipsi dixerunt, ꝙ propositiones verę sunt de vero, & reliquæ propositiones sunt de falso. quoniam si esset falsum in ipsis paucum, essent dialecticę: sin autem esset ęquale, essent oratorię: sin vero essent falsæ in totũ, aut vt plurimum, essent sophisticę. & hic sermo verus est de propositionibus veris. sed hæc res accidit ipsis: quoniam fides vera est res in animo, quæ accidit credenti, per sermonem. & consimiliter opinio in propositionibus sophisticis videtur vt sit propter accidens ipsis, non autem ex parte falsi per se: quoniam falsum non admittit fidem, ex parte qua falsum. sed quod dixerunt de propositionibus dialecticis, & oratorijs, est conueniens: igitur sermo falsus, & fides de hoc est res per accidens. Cũ vero dixit causa autem in hoc, vsque ad id, quod dicit, non commiscere

* Ab. le. occasione sac le. rõne. & sic sæpius legitur.

† al. l. hīc, ac

§ al. le. s̃m veritatem.

commiscere cũ fide sua variationẽ: sensus est, causa aũt, ob quam fides vera habet hanc conditionem, hoc est, vt non credatur aliquid ex oppositis in aliquo tempore, & non transferatur fides ipsius in hac re, est, qm̃ est per se notum, ꝙ oportet vt sit proprium credentis per fidem veram, vt non transferatur à fide sua in aliquo tempore. & hoc est, quod voluit, dum inquit: non commiscere cum fide sua variationem. Et cum hoc, ꝙ est per se notum, ꝙ hæc definitio inest ipsi fidei: planum est etiam per se, ꝙ ex proprijs fidei veræ est, vt non conueniat ipsi variatio. quoniam si posset variari, & credens esset memor, et sani intellectus: planum, ꝙ non haberet fidem, cumq; fides fuerit in anima ſm hanc dispositionem, erit vtiq; in primis principijs notis per se. intentio enim sua in hoc libro est connumerare signa & conditiones, in quibus, cũ ponũtur in propositionibus primis, inuenitur scientia. quoniam fides in ipsis est per hunc modum, vt ex fide, ꝙ sint per se, & cum alijs conditionibus, de quibus mentio fit in hoc libro. † & propterea, quæ non oportet connumerare in hoc libro, ea sunt, quæ magis sciuntur in propositionibus, q̃; ꝙ sint cum istis conditionibus, oportet autẽ, vt hæc sit radix posita, † quã credamus in expõne verborum suorum.

† hic.le. & id in hoc libro non debent dinomerari, nisi illæ ppõnes, quæ sunt apud nos notiores: quæ q̃dem sunt ex his, quas describimus. oportet † al. l. his q̃ didici sum in

Opinionum confutatio, & eorum qui omnino demonstrationem tollunt, & eorum qui omnium demonstrationem esse ponunt. Cap. III.

NOnnullis quidem igitur, eo ꝙ oportet prima scire, non videtur scientia esse: quibusdam vero esse quidẽ, verum omnium demonstrationes esse. quorum neutrum, neque verum; neq; necessarium. Qui quidem enim supponunt non esse omnino scire, hi in infinitum existimant reduci, tanq̃ non scientes posteriora per priora, quorum non sunt prima: recte dicentes: impossibile nanque infinita pertransire.

Dixit Arist. Nonnulli vero existimauerũt, ꝙ non est demonstratio: propterea ꝙ opinati sunt oportere demonstrationem afferri super omni propositione, quæ accipitur in demonstratione. Alij vero stabilierũt naturam demonstrationis: præterq̃ ꝙ existimauerunt, ꝙ demonstratio est de omni re. Sed neutra istarum opinionum est vera: neq; etiam consimiliter sunt contrariæ. Priores igitur, quoniam crediderunt non esse viam, vt sciatur aliquid, nisi per demonstrationem, quodq; infinitum non est possibile, iudicauerunt demonstrationem non esse: & dixerunt, ꝙ causa huius est, quoniam fieri non potest, vt sciantur posteriora per priora, non intellecta & non scita per demonstrationem. & iudicium hoc est verum rectum: processus enim in infinitum est impossibilis.

18 Dixit: Nonnulli vero existimauerunt, ꝙ non est demonstratio omnino. & asseruerunt hoc, propterea ꝙ opinati sunt oportere omnem propositionem existentem in demonstratione monstrari per demonstrationem, & hoc procedere in infinitum: quod est falsum. Alij vero ab istis dixerunt ꝙ demonstratio est, quodq; oportet omnem propositionem monstrari per demonstrationem. isti igitur concesserunt, ꝙ oportet omnem propositionem monstrari per demonstrationem, † & non viderunt falsum, quod ex hoc sequitur. Cùm vero dixit: Sed neutra istarum opinionum est vera: neq; etiã consimiliter sunt cõtrariæ: sensus est, & neutra istarum opinionum est vera, quoniam non sunt contrariæ: quæ ita se habent, vt cùm verificetur vnum ipsorum, falsificetur alterum. & hoc, quoniam dicere demonstrationem esse de omni re, est falsum: & dicere demonstrationem non esse omnino, est falsum. hoc autem ita est, quoniam contraria falsificãtur in materia possibili, ſm ꝙ monstratum est in libro de Interpretatione. verum autem est, ꝙ de aliquibus est demonstratio: de quibusdam vero non est demonstratio. Cũ uero dixit: Priores igitur, quoniam crediderunt, vsq; ad id, quod dixit, demonstrationem non esse: sensus est, ꝙ causa, ob quam sequentes sectã, quæ cõtradicebat demonstrationi, crediderunt hoc, est, quoniam ipsi crediderunt fieri non posse, vt addiscatur & sciatur aliquid, nisi per demonstrationem: & crediderunt etiam, ꝙ infinitum pertransiri non potest: ideo iudicauerunt, ꝙ demonstratio non est. Hoc autem ita est, si ponamus, ꝙ res monstratur per duas propositiones, & quælibet illarum propositionũ per duas alias propositiones, & res procedat ſm rectũ in infinitum: non inuenietur syllogismus perfectus super hoc, cuius conclusionem intendimus. cumq; nõ sit syllogismus perfectus super hoc, non erit etiam via ad demonstrationem super hoc in æternum. & hoc est, quod voluit, cũ dixit: & iudicium hoc est verum rectũ, & hoc; quoniam omne, quod non habet finem, est impossibile. Et dixit: & dixerunt, ꝙ causa huius est, quoniam fieri non potest, vt sciantur posteriora per priora, non monstrata per demonstrationem. sensus est, & error eorum fuit, cùm dixerunt, ꝙ causa prohibens esse demonstrationem omnino, est, quia demonstratio in se habet, vt posterius in ipsa, quod est conclusio, cognoscatur per priora, hoc est propositiones: cumq; fieri nõ possit, vt cognoscantur posteriora per priora, hoc est per propositiones non ostensas per demonstrationem: igitur non est via, vt cognoscatur aliquid per demonstrationem. Cùm vero dixit: & iudiciũ hoc est verum rectum: intelligit de vna propositione. & hoc, quoniã ponuntur binæ propositiones: quarum altera est, quòd processus in infinitum est impossibilis: secunda aũt est falsa, & est, ꝙ oẽ, quod scit̃, scitur ꝑ demonstrationem.

† al. l. nullũq; falsum hic se qui opinant.

Si vero stant, ac sunt principia, hæc eẽ ignota: cùm demonstratio de ipsis non sit, quod dicunt esse scire solum. si vero non est prima scire, neq; quæ ex his eẽ scire simpliciter, neq; proprie, sed ex suppositione, si illa sunt.

Dixit Arist. Deinde, cùm habuerint, ꝙ fieri non potest, vt aliquid sciat̃, nisi per demonstrationem, dixerũt, ꝙ principia non sunt nota. cumq; principia demonstrationis non sint nota, quomodo via erit ad aliquid sciendum? cumq; hoc ita sit, planum, ꝙ fieri non potest, vt aliquid sciatur per demonstrationem, nisi fuerit per modum radicis positæ. et hoc, si fuerit propositio nota.

Hæc est veluti argumentatio alia proposita ab ijs, qui 19
aduersabantur naturæ demonstrationis. & hoc, quoniam cũ posuerint, ꝙ non scitur aliquid, nisi per demonstrationẽ: & posuerint etiam, ꝙ principia demonstrationis

non

non sciuntur per demonstrationem, quod est verum: sequitur ex his duabus propositionibus, ꝙ principia demonstrationis nõ sunt nota, cumq; posuerint etiam, ꝙ illud, quod scitur per demonstrationem, non scitur, nisi propter cognitionem principiorum: concludditur ipsis, ꝙ non est via, vt sciatur aliquid per demonstrationem, nisi ponantur principia demonstrationis fm modum, quo ponuntur radices, quæ non sciuntur per veritatem ipsarum, sed conceduntur concessione. & hoc est, quod voluit, cũ dixit: nisi fuerit per modum radicis positæ: hoc est, nisi fuerit demonstratio per consensum & positionem, non per naturam. Cùm uero dixit: si fuerit propositio nota: sensus est, & similitudines istarum demonstrationum reponẽtur vtiq; sub genere demonstrationum, cùm fuerit propositio, quam posuerĩt, aut in alia arte, aut in ea arte talis, vt non indigeat verificatione, & intellectione consimiliter, & procedat res in ipsis in infinitum: quemadmodum accidit demonstrationibus, quæ non habent propositionem positam.

Alij autem ipsum quidem scire confitentur, per demonstrationem enim esse solum, sed omnium esse demõstrationem nihil prohibere. contingere enim circulo fieri demonstrationem, & ex ijs quæ ad se inuicem.

Dixit Aristo. Alij vero concedunt ꝙ demonstratio sit: & hoc, quoniam ipsi dicunt, ꝙ scientia est per demonstrationem tantũ: præterq̃ ꝙ ipsi argumẽtauerunt, ꝙ non est ipoſſe, vt demonstratio sit de omni re. & hoc, quoniam ipsi arbitrãtur demonstrationem circularem esse ab aliquibus ad aliqua.

Dixit: Atqui opinio secunda est, quòd ipsi confi- * al. le. secta tentur demonstrationem esse ita, vt concedant, ꝙ omnis res scitur per demonstrationem: quòdq; fieri non potest, vt scientia in propositionibus recte procedat in infinitum: sed voluere propositiones demonstrari per conclusiones secundum modum circuli.

Nos vero dicimus, neq; omnem sciẽtiam demonstratiuam esse, sed eam, quę immediatorum est, indemõstrabilem. Quodq; hoc sit necessarium, manifestũ. si enim necesse quidem scire priora, & ex quibus demonstratio, stant autem aliquando immediata, hæc indemonstrabilia necesse est esse. Hæc igitur ita dicimus, & non solum scientiam, sed & principium scientiæ esse quoddam dicimus, quo terminos cognoscimus.

Dixit Aristo. Nos autem dicimus, quòd non omne, quod scitur, scitur per demonstrationem, sed sunt aliqua, quæ sciuntur sine medio. Quodq; hoc ita sit, apparet manifeste. quoniam si oportet vt sciamus, quòd propositiones demonstrationis, & media stant, sequitur etiam, vt sciamus per res, quæ non haberit medium, sine demõstratione. Et sermo iste dicitur de hoc, & fm modũ hunc. & consimiliter etiam, quòd non solum est scientia per demonstrationem; sed inuenitur etiam principium sciẽtiæ, per cuius viam noti fiunt termini.

Dixit: Atqui nos vtiq; nõ credimus ꝙ omne, quod scitur, sciatur per demonstrationem, quæ est opinio; propter quam errauerunt ambæ sectæ: sed dicimus ꝙ sunt nonnulla, quæ sciuntur per se sine medio, hoc est sine demonstratione. Quodq; hoc ita sit, planum. quoniam si ponamus, ꝙ scientia per demonstrationem acquiritur ex parte scientiæ per propositiones, fm ꝙ apparet per se: & ponamus etiam, ꝙ oportet, vt stet scientia nostra per propositiones, & non procedat res in infinitum, ita vt pro cognitione propositionum sint necessariæ aliæ propositiones: sequitur, vt tandem perueniat cognitio ad propositiones notas per se sine medio simpliciter, & non medio demonstratiuo. Et hoc est, quod voluit, cũ dixit. Quodq; hoc ita sit, apparet manifeste. quoniam si oportet, vt sciamus, ꝙ propositiones demonstrationis, & media stant. sensus est, & fides, ꝙ hæ sint res notæ per se, apparet, quoniam notũ est per se, ꝙ oportet, vt scientia nostra & doctrina nostra in propositionibus demonstratiuis & medijs stet, & non est opus, vt sciamus per propositiones alias, vsq; quo procedat hoc in infinitum. hoc autẽ dixit per modum significandi ijs, qui contendunt, & ꝙ notum est per se, ꝙ hic sunt prima nota per se. & hoc est vnũ ex ijs, quæ posuit artifex istius artis pro positione, absq; eo ꝙ hoc declararet. Cùm vero deinde dixit: et consimiliter etiã, ꝙ non solum est scientia per demonstrationem tãtum, sed inuenitur etiam principium sciẽtiæ, per cuius viam noti fiunt termini: sensus est, ꝙ non solum prouenit nobis scientia per principia, quæ est demõstratio: sed prouenit etiam scientia ex parte principij alterius, quod est intellectus, per quem cognoscuntur principia prima. & per terminos intelligit terminum medium in syllogismo, cuius propositiones sunt per se notæ.

Circuloq; quòd impossibile demonstrare simpliciter, planum: siquidem ex prioribus oportet demõstrationem esse, & notioribus: impossibile enim est eadem eisdem simul priora, & posteriora esse.

Dixit Aristo. Atqui quòd fieri non potest, vt dispositio rerũ procedat in circulum simpliciter, manifestum est ex eo, de quo mentionem fecimus à principio. quoniam demonstratio est ex rebus, quæ sunt priores & notiores apud naturam. fieri autem non potest, vt eadem respectu eorundem sint posteriora, & priora simul.

Quoniam secta secunda fuit, ꝙ demonstratio est de omni re, quodq; est circularis, incipit declarare quomodo destruatur, ꝙ demõstratio procedat in circulum. & dixit monstrari ꝙ hoc sit impossibile, primo ex parte, qua est demonstratio, non autem ex parte, quã est syllogismus. & hoc, quoniam demonstratio, fm ꝙ prædiximus, est ex propositionibus prioribus fm existentiam, & notioribus apud nos & apud naturam, q̃ sint conclusiones. ꝙ si rediret demonstratio circularis, essent vtiq; conclusiones notiores propositionibus, et priores apud naturã. sed iam posuimus, ꝙ propositiones sunt notiores apud nos, & priores apud naturam: & ita erit res vna prior re alia fm naturam, & posterior eadem simul fm modum vnum: & ita erit notior, & ignotior: quod totum est falsum. Et hoc est, quod voluit, cùm dixit: fieri autem non potest, vt eadem respectu eorũdem sint posteriora, et priora simul. hoc est, ꝙ vnumquodq; ipsorum in relatione ad aliud pręponatur & postponatur simul fm modum vnum ex modis prioris.

Nisi

Nisi altero modo, vt alia quidem ad nos, alia vero simpliciter, quo modo inductio facit notum. Si vero sic, non esset vtiq; simpliciter scire bene definitum, sed duplex: aut non simpliciter altera demonstratio, quę fit ex nobis notioribus.

Dixit Arist. Nõ potest autem hoc esse, nisi duobus modis: quorũ vnus est, vt aliqua ipsorum sint propria apud nos, & posteriora apud naturam: alter vero, vt aliqua ipsorum sint posteriora apud nos, & priora apud naturam: præterquam quòd demonstratio prima erit ostẽsio propter inductionem. Quòd si est demonstratio secundum hos duos modos, non erit definitio nostra ad demonstrationem processa fm rectum, sed erit duplex: quarum vna erit per ea, quę sunt priora & notiora apud nos, non aũt per ea, quę sunt priora & notiora apud naturam, & per causam.

23 Posteaq; declarauit falsum esse, q demõstratio procedat in circulum: quoniam sequitur ex hoc, q aliqua per se respectu aliquorum sint priora & posteriora simul per modum vnum: sed fieri potest, vt circulus sit in demonstratione, cùm vna demonstrationũ dat causam tantum, & notum sit, q existat: altera vero dat existentiam per rem posteriorem: vt in exemplo, si aliquis monstret, q luna est sphæricæ figurę, quoniam lumen suum grandescit paulatim, deinde faciat sphæricitatem causam istius magnificationis: ponit ex ipso sermonem vniuersalem istius dispositionis, & dicit: Non potest autem hoc esse nisi duobus modis, hoc est, nisi fuerit ostensio per demonstrationem duobus modis diuersis: hoc est, vt monstret vna ipsarum aliud q monstret altera: & propositiones accipiantur ad declarationem conclusionis vno modo, & conclusiones accipianẽ ad monstrationem propositionum alio modo: quoniam vna ipsarum in monstratione sua dat speciem scientiæ aliam ab ea, quã dat alia. Cumq; posuit hoc, cœpit monstrare duos modos istos: quorum vnus est, vt aliqua ipsorum sint priora apud nos, & posteriora apud naturã: alter vero, vt aliqua ipsorum sint posteriora apud nos, & priora apud naturam. Puta in exemplo, si vna demonstrationum fuerit ex prioribus apud nos, & posterioribus apud naturã super prioribus apud naturam: & altera ex prioribus apud naturam super ipsis posterioribus: hoc est, vt det causam ipsorũ ex parte rerum priorum, cùm existentia priorum nota fuerit per existentiam posteriorum, si fuerint notiora apud nos. Et accepit pro exemplo scientię rerum priorum apud naturam ex posterioribus, inductionem. et hoc, quoniam inductio procedit à parte composita ad vniuersale simplex, & à parte priore apud nos in cognitione & posteriore apud naturam: & vniuersale in cõtrarium huius. Et hoc est, quod voluit, cũ dixit: præterq; q demonstratio prima erit ostẽsio propter inductionem. sensus est, præterq; q demonstratio prima est ex specie ostensionis, quæ est per inductionem, & non dat existentiam rei ex parte suæ causæ. & ex hac specie sunt demonstrationes signorũ, hoc est ex prioribus apud nos ad priora apud naturam. Postea vero q mentionem fecit de possibilitate horum duorum modorũ, & sermo ipsius fuit in demonstratione, hoc est, quæ exhibet existentiã rei & causam suam simul: & hæ sunt demonstrationes, quibus accidit, vt notius apud nos et notius apud naturã coincidant: dixit: Quòd si est demõstratio fm hos duos modos, non erit definitio nostra ad demonstrationem processa fm rectum. sensus est, sed si concesserimus, q circulus inuenitur in demonstrationibus fm istum modum, non erit illud, quod accepimus in definitione demonstrationis, recte positum, hoc scilicet q est syllogismus compositus ex propositionibus primis apud naturam: sed erit demonstratio duplex perfecta, hoc est fm duas species: quarum vna est ex parte prioris apud naturam, & species altera ex parte posterioris, & demonstratio causæ non daret cum causa existentiam. & hoc est diuersum ab eo, quod dictũ est in definitione demonstrationis, igitur non est possibilis circulus omnino in demõstratione simpliciter ex parte, qua est demonstratio simpliciter, quæ est illa, quæ dat existentiam & causam simul. Et hoc est, quod voluit, cũ dixit: sed erit duplex: hoc est natura demonstrationis simpliciter erit duplex, hoc est duæ species. quoniam vna ex speciebus demonstrationis erit composita ex rebus notioribus apud nos, quę sunt posteriora apud naturam. & hoc est diuersum ab eo, quod positum fuit in definitione demonstrationis. Et propter circulum hunc destruitur demonstratio simpliciter: qm̃ apud eos pncipijs demonstrationis opus est demonstratione ex specie vnaª. sed fieri non potest, vt construatur demonstratio simpliciter super aliquo per circulum. * fac. le. eadem.

Accidit autem dicentibus circulo demonstrationem esse, non solum quod nũc dictum est, sed nihil aliud dicere, q̃ quòd hoc est, si hoc est. sic autem omnia facile monstrare. Manifestum autem, q hoc contingit tribus terminis positis. per multos nanq;, aut paucos reflectere dicere, nihil differt: per paucos autẽ, aut duos. Quando enim A existente, ex necessitate sit B: hoc autem, ipsum C: A existente, erit C. si itaq; A existente, necesse est B esse: hoc aũt existente, ipsum A: hoc enim erat circulo:

Dixit Arist. Sequitur autem dicentes demõstrationem fieri circulo simul cum absurdo priori, absurdum aliud, et est, vt idem monstretur per seipsum. sed per hanc viam leuis esset monstratio reliquarum rerum. Apparet autem hoc sequi, cùm posuerimus tres terminos. & hoc, quoniam non est differentia, siue dicatur, quòd resolutio per cõuersionem sit per multa, siue dicatur, quòd sit per pauca. & non est differẽtia, siue dicatur, quòd est per pauca, siue dicatur, quòd est per duo. Et hoc, quoniam cùm est A, est B ex necessitate: & cũ est hoc, est C: igitur cùm est A, est C. quoniam cũ erat A, erat B ex necessitate: & cũ hoc erat, erat A. hæc enim est demonstratio circularis.

Posteaq; declarauit, q circulus non est possibilis in demonstratione simpliciter, quatenus est demonstratio simpliciter: & circulus potest cadere inter demonstrationem causæ & demonstrationem existẽtiæ, & in demonstratione simpliciter non potest cadere circulus neq; per se, neq; cum alia specie demonstrationis: cœpit declararare, q circulus non est consimiliter etiam syllogismus perfectus, ne dum, vt sit demonstratiuus. hoc autem monstratum fuit in libro de Syllogismo, sed hoc reperit etiam hic. Cũ vero dicit: sed per hanc viam 24

leuis

† Ab.le.hendit, ꝙ reciprocatio nõ sit perfecta, neque ratiocinatio fm vnam explicationem cuiusuis rei: quoniam la.le. hoc ẽ, si circul⁹ eẽt res perfecta, tũc ñ eẽt difficile omnes res declarare: qm̃

leuis esset monstratio reliquarum rerum: † sensus est, si circulus esset perfectus, non esset durum de vno aliquo monstrare rem ex re: quoniam omnia essent nota per se. & sic explicatio esset superflua. Cùm vero dixit: Apparet autem hoc sequi: hoc est, ꝙ expositio circularis est impossibilis, cùm posuerimus tres terminos. & hoc est minimum, ex quo cõponitur syllogismus, qui est syllogismus simplex. Et posteaq̃ enuntiauit, ꝙ destructio, quæ est in monstratione circulari, sufficit ad ostendendum impossibilitatem ipsius, quæ mõstratur in syllogismo simplici, dixit: & hoc, quoniam non est dñia, siue dicatur, ꝙ resolutio p̱ cõuersionẽ fit p̱ multa, siue dicaẽ, ꝙ fit p̱ pauca. hoc est, ꝙ hoc ita apparet ĩ syllogismo simplici, quemadmodum apparet in syllogismo composito. quoniam non est differentia in hac inuestigatiõe, siue ponamus syllogismum, qui fit per viã resolutionis, ꝙ fit per propositiones multas, & plures q̃ tres: si quisquiam ita dixerit: aut vtiq; erit per propositiones duas, aut plures duabus. & hoc est, quod voluit, cũ dixit: & non est differentia, siue dicatur, ꝙ est per pauca, siue dicatur, ꝙ est per duo. Atqui dixit hoc, licet sit opinio ipsius, ꝙ syllogismus simplex sit ex duabus propositionibus tantum: quoniã hoc non est opus ipsi in hoc loco, hoc est, ꝙ positio sua non est necessaria ad destruendam monstrationẽ circularem. & propter hoc oportet intelligere, ꝙ ipse voluit hanc rem esse manifestã. & fortasse posuisset aliquis, ꝙ syllogismus simplex esset per propositionem vnã tantum: sed† ex duabus ad minimum propositionibus est destructio circuli manifestior. Postea vero q̃ dixit, ꝙ sufficit ad manifestandam mõstrationem suam, vt sint in hoc tres termini, minor, & medius, & maior, dixit: Et hoc, quoniam cũ est A, est B ex necessitate: & cùm est hoc, est C: igitur cùm est A, est C. Atqui manifestum est illud hoc in loco, quoniam cùm acceperit loco termini minoris A, & loco termini medij B, & loco maioris extremitatis C, & posuerit, cũ est A, erit B, siue ꝙ omne A est B: quoniam nõ differt, si est A, est B, siue dicat, ꝙ omne A est B. Cùm vero dixit: cùm est A, est B: nõ intelligit propositionem conditionalem, ac si esset sermo suus compositus ex binis syllogismis conditionalibus: sed intellexit propositionem categoricam cõpositam ex binis terminis, puta, ꝙ omne A B. Et similiter cùm dixit: & cũ est hoc, est C: intellexit, ꝙ omne B est C: hoc est, si dicamus, ꝙ omne A, est B: & omne B est C: igitur sequitur ex hoc, ꝙ omne A est C. & hoc est, quod significauit, cùm dixit: cùm est A, est C. Et postea q̃ posuit, ꝙ sequitur ex eo ꝙ A est, B esse: & ex eo ꝙ B est, C esse: & vt sit oẽ A C, dixit: qm̃ cũ erat A, erat B ex necessitate: & cũ hoc erat, erat A. hęc enim est demonstratio circularis. Et sermo iste exponi potest, ac si acciperetur A loco propositiõis syllogismi, & acciperetur B loco conclusionis. tunc enim idẽ esset, ac si diceret: et demonstratio circularis est, si ponamus, cũ sunt propositiones, ꝙ est conclusio: & cùm est conclusio, ꝙ est propositio. & hoc est verum, quoniã iam declaratum fuit in libro Syllogismi, ꝙ in demonstratione circulari monstrari potest vtraq; propositionum per conclusionem & per conuersionem alterius propositionis: quod fieri nõ potest per conclusionem tãtum, sed monstratur conuersum. Contingit etiam, vt accipiamus loco A terminum minorem, & loco B terminũ medium, & loco C terminum maiorẽ: & extrahamus propositiones per modum cõditionalis, ac si monstraretur ex hoc impossibilitas syllogismi cõditionalis per se. & hoc est, ac si diceret: & monstratio circuli est, vt ostendamus, ꝙ si est A, est B: & si est B, est C: & sequatur ex hoc, ꝙ si est, A est C. deinde dicamus, si est C, est B: et si est B, est A: igitur manifestum est C eẽ per id, ꝙ A est: & A esse per id, ꝙ C est. Et omnino circulus, qui accidit syllogismo prædicatiuo, idem accidit cõditionali. Sed differunt inter se: quoniam, ꝙ cadat in syllogismo conditionali, quodq; manifestetur destructio ipsius, manifestum est per se: in prædicatiuo autem ĩdiget expositione. † Aristo. vero, posteaq̃ locutus est de hac re, & dubitauit super ipsa, non commoratus est in ea exponẽdã aliter, q̃ exposuit in alijs locis. Et propterea fuit hæc secunda expositio possibilis, & vtræq; exponunt veritatem, & id indicant verba ipsius. Et in magna parte sermonum suorum vtitur Arist. hoc modo expositionis, vt vtrũuis ipsorum intellectum fuerit, sufficienter intelligatur veritas rei: cũ possunt intelligi vtræq; intẽtiones simul. Et postea q̃ enuntiauit secũdum quam dispositionem accidat monstratio circularis, cœpit enuntiare sufficientiam, quæ sequitur istam expositionem.

Scđo Prior. cap. 5.

† Inc. in le. C õ q Arist. est locut⁹ de aliqua re ĩ quã ẽ satis, nõ vult fere laborẽ ĩ exponẽdu eãdem res, quam iã in alio loco declarauit.

† al. l. quanto pauciores sumentur ppõnes, est

Ponatur A in quo C. dicere igitur, B existente, A esse, est ipsum C esse dicere. hoc aũt, quoniam A existente, ipsum C est: C autem ipsi A idem. Quare contingit dicere circulo asserentes esse demonstrationem, nihil alterum, q̃ ꝙ A existente, A est. sic autem facile est omnia monstrare.

Dixit Aristo. Igitur ponere, quòd de A est C, & sermo suus, quòd cũ est B, est A, est sermo idem, ꝙ C est. & hoc est, quod dicit, cùm est A, est C: & C, & A ambo sunt res vna & eadem. Igitur sequitur ex altero duorũ sermonum, ꝙ si est demonstratio circularis, nil aliud sequitur, nisi ꝙ, cùm est A, est A. sed per hoc ratiocinium facile esset monstrare omnia.

Dixit: Cũ igitur complicatio demonstrationis circularis sit, ꝙ cũ est A, est B: & cũ est B, est A: sequitur ex his duabus propositionibus, cùm ordinauerimus ordine trium terminorum propositiones, hoc est si dicamus, si est A, est B: & si est B, est A: & accipiamus loco A C: cũ posuerimus A esse, vt ipsum sit per complicationem syllogismi hunc in modum: si est A, est B: & si est B, est C: igitur componitur ex hoc, ꝙ si A est, A est. 25

Verum neq; hoc possibile, præterq̃ in ijs, quæcunq; se inuicem consequuntur: quemadmodum propria. Vno quidem igitur posito, quòd nunq̃ necesse est aliquid eẽ alterum, monstratum est. dico autem vno, quòd neq; termino vno, neq; positione vna posita: ex duabus autem positionibus primis & minimis contingit, siquidem & syllogizare. Si igitur & A sequatur ex ipso B, & C: & hæc ex se inuicem, & ex ipso A: sic quidem contingit ex se inuicem monstrare omnia petita in prima figura: quemadmodum monstratum fuit in ijs quæ de syllogismo. monstratum autem est & quòd in alijs figuris, aut non fit syllogismus, aut non de acceptis.

Dixit Aristo. Amplius hoc fieri non potest, nisi in ijs, quæ sequũtur se inuicem, quemadmodũ propria, & definitiones. Iam autem declaratũ est, ꝙ si ponamus vnum aliquod, non sequitur vnq̃ ex necessitate, vt aliud sit. & volo per sermonem meum, quòd neq;, si

ponatur

ponatur terminus vnus, neq; consilr ēr, si ponatur positio vna, sequitur per viam syllogismi aliud aliquid: sed ad minimum, vt sit ex duabus positiōibus primis. Quoniam cū velimus ratiocinari, ꝙ A sequitur ex B, & C, erūt ambo ista consequentia se inuicem, & consequentia per connexionem. igitur per hunc modum fieri potest, vt monstretur aliquid ex aliquo de omnibus, quę ordinantur in prima figura per syllogismum. iam vero monstratum est consimiliter etiam, ꝙ in aliis duabus figuris, aut non erit syllogismus, aut non erit de omnibus acceptis.

26 Cùm hi censeant, ꝙ demonstratio circularis sit de omni re, uult declarare deinceps, ꝙ hoc non est verum: licet fateamur, ꝙ monstratio circularis sit vtilis. Et ait: Amplius hoc fieri non potest, nisi in iis, quæ sequuntur se inuicem, quēadmodum propria, & definitiones. sensus est, licet fateremur illis, ꝙ demonstratio circularis habeat aliquam vtilitatem: non tamen verum dicunt, ꝙ accidat omni rei, ꝙ ostendatur per demōstrationem circularem. & hoc, quoniam demonstratio circularis non potest euenire, nisi in propositionibus conuertibilibus, & propositionibus, quarum prædicata sunt propria, aut definitiones. Deinde adduxit causam, propter quam opus est in ostensione circulari conuersione alterius propositionis syllogismi: nam non fit syllogismus ex propositione vna, sed ex duabus ad minus: & dixit: Iam aūt declaratum est, ꝙ si ponamus unum aliquod, non sequetur vnquam ex necessitate, vt aliud sit. hoc est, ꝙ non sequitur ex propositione vna, quæ scitur per naturam, vt sciatur conclusio ignota per naturam, neq; semper, neq; in aliquo tempore. Cū vero dixit: & volo per sermonem meū, ꝙ neq;, si ponatur terminus vnus, neq; consimiliter etiam, si ponatur positio vna. sensus est, ꝙ non sequitur cōclusio ignota ex positione vnius noti per naturā, siue fuerit terminus vnus, hoc est pars propositionis, siue fuerit propositio. atqui posuit, ꝙ sequatur per viam syllogismi: quoniam sequitur aliquando propositio ex propositione vna, sed non accidit, vt sit vna ipsarum nota & altera ignota, quousq; consequentia ignoti ex noto sit per modum, quo sequitur aliquid per viam syllogismi. Et dixit: sed ad minimum, vt sit ex duabus positionibus primis: hoc est, ex duabus propositionibus. & hoc fuit declaratum in libro Syllogismi, & iam nos etiam exposuimus ipsum in eo libro. Et posteaq̄ posuit, ꝙ omnis syllogismus est ex duabus propositionibus, sequitur quòd si fiat circulus in syllogismo, non est modus ad monstrādam propositionem syllogismi per conclusionem, nisi accipiatur conclusio eadem, & altera propositio conuersa ad monstrandam secundam: deinde accipiatur conclusio similiter, & secunda cōuersa ad ostendendam propositionem priorem. & hoc non verificatur, nisi in propositionibus conuertibilibus. Dixit postea: cū velimus ratiocinari, ꝙ A sequitur ex B, & C, erunt hæc ambo ista consequentia se inuicem, & consequentia per cōnexionem. igitur per hunc modum fieri potest, vt monstretur aliquid ex aliquo. sensus est, ꝙ syllogismus circularis erit possibilis, cū terminus maior, qui est A, exempli gratia, sequatur ex medio, qui est B: & medius sequatur ex minore, qui est C: & fuerint tres isti termini conuertibiles, hoc est, vt sequatur ex A B, & ex B A. Cùm vero dixit: de omnibus, quæ ordinātur in prima figura: sensus est, ꝙ ad faciendum circulum oportet cum hoc, ꝙ monstrantur ambæ propositiones, vt monstretur etiam ipsas conuerti. & hoc est, quod voluit, cū dixit: de omnibus, quę ordinantur in prima figura, hoc est cōuertibilia. Atqui dixit in prima figura: quoniam fieri non potest, vt monstretur circulus in propositiōibus syllogismi simul. etsi omne, quod ordinatur ad monstrationem, sit syllogismus: nisi fuerit syllogismus in prima figura. & hoc consimiliter etiam, cū fuerit affirmatiuus. Et propterea dixit: iam vero monstratum est consimiliter etiam, ꝙ in aliis duabus figuris, aut non erit syllogismus, aut non erit de omnibus acceptis. sensus est, sed monstratur etiam ex dispositione duarum figurarum vltimarum, hoc est secundæ, & tertiæ, ꝙ aut in ipsis non est syllogismus circularis, aut si est, fieri nō potest, vt monstrentur ambæ propositiones acceptæ. quoniam conclusio in secunda figura, cū sit negatiua, non concludit aliqd, si ipsi coaptetur propositio negatiua. cū vero minor in secunda figura sit negatiua, & ipsi applicetur propositio affirmatiua, erit quidem complicatio concludens, sed aliud à quęsito: quoniam minor erit negatiua in prima figura. iam enim declaratum est, ꝙ hæc concludit, sed aliud à quæsito. & hoc est, quod voluit, cū dixit: aut non erit de omnibus acceptis: hoc est, aut non erit syllogismus de aliquo, hoc est de quæsito posito.

*al. l. opportunum.

Quæ vero non contraprædicantur, nullo modo est monstrare circulo. quare quoniam pauca talia in demonstrationibus, manifestū ꝙ vanūq;, & īpossibile est dicere ex iis quę ad se inuicē demonstrationē esse, & propter hoc omnium contingere esse demonstrationem.

Dixit Aristo. Atqui quæ non conuersim prædicantur, non possunt monstrari per circulum. et hoc, quoniam exempla istarum demonstrationum sunt pauca: declaratum autē est, ꝙ sermo de demōstratione est † ex parte ad partem. dicere igitur, ꝙ per hunc modum est demonstratio super omni re, est sermo inconueniens, & impossibilis.

† al. l. ex iis quę ad se inuicem.

Dixit: Cū igitur sunt res, quæ non conuertunt, non possunt monstrari per circulum. igitur si fateamur, ꝙ demonstrationes sunt per circulum, non constabūt demonstrationes secundum hoc, nisi in paucis. & mōstratum est etiam, & apparet ex hoc, si fateamur quòd circulus est demonstratio, quòd erit † ex parte ad partem: & hoc in parte rerum, non in omnibus: & quòd sermo dicens, ꝙ demonstratio circularis est de omni, est inconueniens, & impossibilis. 27

† al. l. ex iis quę ad se inuicem.

Demonstrationis propositiones ueras esse, ueritate necessaria. Quid sit id, quod dicimus, De omni, quid Per se, quid Vniuersale. Cap. IIII.

QVoniam autē impossibile aliter se habere, cuius est scientia simpliciter, necessarium vtique fuerit scibile, quod est secundum demonstratiuam sciētiam: demonstratiua autem est, quam habemus, eo ꝙ habemus demonstrationem: ex necessariis igitur syllogismus est demonstratio. Accipiendum igitur ex quibus, & qualium demonstrationes sunt.

Dixit Arist. Planum autem, ꝙ quæsitum, quod scitur scientia vera, non pōt permutari.

& necessarium

et necessarium etiam, ut sit hoc scitum per demõstrationem: quoniam demõstratio, quam constituimus super re s͠m veritatem, est necessaria, quia est per causam inalterabilem, & inuariabilem. quod cùm ita sit, erunt propositiones necessariæ, & inuariabiles, atq; inalterabiles. Oportet igitur, vt speculemur de proprietatibus, & conditionibus, propter quas propositiones demõstrationis sunt necessariæ: deinde sequetur speculatio de quæsitis demonstratiuis.

28 Posteaq; declaratũ iam fuit ex definitione demonstrationis, ꝙ oportet, vt propositiones sint causa cõclusionis, & veræ, & notiores apud naturam q̃ conclusio, & immediatæ, & necessariæ: †incipit ad maiorem perfectionem tractatũ de proprietatibus propositionum verarum. & posuit principium inquisitionis ex hoc, quod mõstrat, ꝙ oportet ipsas esse necessarias. hic enim ipse tradit dispositiones, quæ sunt conditiones procedentes à reliquis conditionibus per modum fundamenti. Et dixit: Planum autem, ꝙ quæsitum, quod scitur scientia vera, non potest permutari. sensus est, cùm sit manifestum per se, quód quæsitum, quod scitur scientia perfecta, nõ potest permutari in aliquo tempore, sed est necessarium, & hoc, quoniã si non esset necessarium, non copularet scientiæ ex eo ꝙ ita est, ꝙ non potest permutari, quæ sunt conditiones, per quas separatur verum à non vero. Et cũ posuit, ꝙ oportet quæsitum esse necessarium, dixit: & necessarium etiam, vt sit hoc scitũ per demonstrationem. sensus est, & manifestum est consimiliter etiam, ꝙ hæc scientia non attingit quæsitum, hoc est scietia necessaria, scilicet vt credamus p ipsam, ꝙ nõ põt permutari ab eo quod est neq; in aliquo tempore propter demonstrationem. & oportet, vt demonstratio sit cum hac conditione, hoc est necessaria. & fit vtiq; hũc in modum, quoniã propositiones sunt absq; dubio necessariæ. Deinde adduxit causam, propter quam quod scitur de quæsito, est necessarium propter demonstrationem: quoniam quæsitum, quod scit per demonstrationem, † est necessarium: & dixit: quoniam demonstratio, quam constituimus super re s͠m veritatem, est necessaria, quia est per causam inalterabilem, & inuariabilem. sensus est, atqui sciẽtia de quæsito est necessaria propter demõstrationem: quoniam demonstratio erit super re per causam suam. causa autem rei est ipsi necessaria, hoc est, ꝙ res non potest esse neq; in aliquo tempore sine causa sua. cumq; demonstratio sit per causam, scientia, quę acquiritur per ipsam neq; erit alterabilis, neq; variabilis, sed necessaria. Et posteaq̃ † reperit, ꝙ oportet propositiones demonstrationis esse necessarias, cœpit inquirere proprietates cõditionum, propter quas sunt necessariæ. quoniã ex istis proprietatibus & dispositionibus cognosci potest necessarium à non necessario; † quoniam est notius apud nos q̃ necessarium, et est proprium ipsi. Et dixit: Oportet igitur, vt speculemur de proprietatibus, et conditionibus, ppter quas propositiones demr̃ationis sunt necessariæ: deinde sequetur speculatio de quæsitis demonstratiuis.

[Margin notes: † al. l. iõ nũc, vt plicitat sermonem de ꝓprietatib⁹ ꝓpõnum verarum, initium sumpsit hui⁹ inuestigationis ex hoc, — † al. le. eius sciẽtia est necessaria: — † Iac. le. fuit sancitum, — † Ab. le. quia sit notiores apud nos ipso nec͠rio, & illius ꝓprietas. Iac. leg. quia tunc erit notius ꝑ ipsum necessarium, eritq; ei⁹ ꝓprium.]

Primum autem determinemus, quid dicimus de omni, & quid per se, & quid vniuersale. De omni quidem igitur hoc dico, quod sit vtiq;, non in aliquo quidẽ, in aliquo autem non: neq; aliquando quidem, aliquando autem non. vt si de omni homine animal, si verum hũc dicere hominem, verum & animal: & si nunc alterum, & alterum. & si in omni linea punctum consimiliter. Signum autem, etenim instantias ita ferimus, tanquã de omni interrogati, aut si in aliquo non, aut si aliquando non.

Dixit Arist. Et primo oportet, vt incipiamus, & exponamus quid sit, quod dicimus de omni, & per se, & qd dispositio eius, quod dicimus vniuersale. Dispositio igit͠ eius, quod dicimus de omni, est, cùm nõ sit prædicatum inexistens alicui subiecto, & alicui non inexistens: & cùm non sit prædicatum inexistens alicui subiecto in aliquo tempore, & in alio non. quemadmodum cùm enuntiamus animal de omni homine. tunc enim de quocũq; indiuiduo enuntiamus vere, ꝙ est homo, de eodem vere enuntiamus, ꝙ est animal: & si alterum nunc est verum, & alterum erit verũ. & consimiliter punctus in omni linea. Et causa, propter quam oportet has ambas conditiones aggregari in dicto de omni, est, quoniã contradictio, qua contradicimus enuntiationi de omni, est, cùm videtur prædicatum vni subiectorum non inesse, aut videtur, ꝙ hoc p̃dicatũ vni subiectorum nõ insit in aliquo tẽpore.

Quoniam intentio sua est declarare proprietates, 29
quæ appropriantur propositionibus necessarijs, quæ sunt tres: quarum vna est, vt prædicatum in ipsis sit de omni: secunda, vt sit per se: tertia, vt prædicatio in ipsis sit vniuersalis: primum meminit, ꝙ oportet exponere, quid significant nomina, deinde monstrare, ꝙ oportet ipsas esse in propositionibus demonstratiuis. Et dixit: Et primo oportet, vt incipiamus, & exponamus quid sit, quod dicimus de omni, & per se, & quid dispositio eius, quod dicimus vniuersale. sensus est, & posteaq; proprietates, quæ appropriantur propositionibus necessarijs, sunt, vt prędicatum in ipsis sit de omni, & per se, & cum õnere, quod appropriatur in hoc libro, scilicet onere vniuersalis: igitur iam oportet, vt incipiamus exponere, quid significant hæc nomina: deinde ostendemus post hoc, ꝙ oportet propositiones demonstratiuas esse cũ istis tribus conditionibus. Cũ vero dixit: Dispositio igitur eius, quod dicimus de omni, est, cùm non sit prædicatum inexistens alicui subiecto, & alicui non inexistens: & cũ non sit prædicatum inexistens alicui subiecto in aliquo tempore, & in alio non: sensus est, & volumus per onus de omni, vt sit prædicatum inexistens omni subiecto, non autem parti ipsius: & in omni tempore, † non in instanti aliquo ab instanti, neq; in toto ipso, neq; in parte ipsius. Et declarauit, ꝙ oportet onus necessarij esse cum his duabus conditionibus, cũ dixit: quemadmodum, cũ enuntiamus animal de omni homine. tunc enim de quocunq; indiuiduo enũtiamus vere, ꝙ est homo, de eodem vere enuntiamus, ꝙ est animal. sensus est, & exemplum enuntiationis vniuersalis est, vt enuntiemus de omni homine, ꝙ est animal: quoniam dispositio vniuersalis est hæc, ꝙ de quocunq; indiuiduo vere enuntiamus, ꝙ est homo, de eodem vere enuntiamus, ꝙ est animal absq; dubio, & hoc in omni tempore. Et dixit: & si alterum nunc est verum, & alterum erit verum. sensus est, ꝙ cũ ipse enuntiauerit de re, ꝙ est hõ, et posuerit hoc uerum: igit͠ enuntiatio de ipso, ꝙ

[Margin notes: † al. l. ꝓdicatione, quæ & sic semper alijs legit ꝓ verbo, on⁹, verbũ, prædicatio. — † Ab. le. non aliq͠ tpe, excepto alio. Iac. le nõ in aliquo tẽpore sic, & alio non.]

ipso, ꝙ est animal, erit vera sine dubio. Et dixit: & consimiliter punctus. sensus est, & consimiliter enunciatio, ꝙ in omni linea extrema sunt duo puncta. Et posteaꝗ narrauit, ꝙ ambæ istæ conditiones sunt conditiones prædicati de omni, adduxit rationem super hoc, & dixit ꝙ causa, propter quam oportet has duas conditiones aggregari in dicto de omni, est, quoniam instatur enunciationi, quæ est de omni, cùm apparet prædicatum non inesse alicui subiectorum: aut videtur quòd hoc prædicatum uni subiectorum non inest in aliquo tempore, aut omnibus subiectis. sensus est, & ratio, propter quam res consistit in hoc, vt oporteat aggregari ambas istas conditiones in dicto de omni, est, quoniã instatur subiecto de omni per defectum vnius harum duarum conditionum. & hoc, si contigerit, ꝙ hoc prædicatum vni subiectorum non insit: aut monstretur, ꝙ hoc prædicatum vni subiectorum non inest in aliquo tempore, aut omnibus subiectis.

Per se autẽ, quęcunq; & insunt in eo quod quid est: vt triangulo linea, & lineę punctum. substantia nanque ipsorũ ex his est, & in oratiõne* dicente quid est, insunt.

* λόγῳ alii le. rōne, & sic etiam inferius.

Dixit Aristo. Dicitur autem per se de omnibus prædicatis, quæ accipiuntur in definitionibus subiectorum: quemadmodum linea in definitione trianguli, & punctus accipitur in linea, quoniam est essentialis in definitione lineæ: quoniam ambo hæc sunt essentialia lineæ, & triangulo. & in summa reliqua omnia, quæ accipiuntur in definitione omnis definiti. & hoc, quoniam essentia ipsorum est ex his rebus.

Cùm quod est per se, dicatur sm̃ tres modos, incœpit à primo ipsorum, & dixit: Dicitur autem per se de omnibus prædicatis, quę accipiuntur in definitionibus subiectorum: quemadmodum linea in definitione trianguli, & punctus accipitur in linea, quoniam est essentialis in definitionę lineæ. sensus est, cũ vero dicimus, ꝙ prædicatum est per se, est, vt prædicatum sit in definitione subiecti, aut sm̃ ꝙ est definitio ꝑfecta, aut pars definitionis, quemadmodum acceptio lineæ in definitione trianguli. nam trianguli definitio est, qui comprehenditur à tribus lineis: igitur linea in definitione trianguli procedit per modum partis segregantis*. & quemadmodum punctus, qui accipitur in definitione lineæ, & hoc, quoniam linea definitur, ꝙ est, cuius extrema sunt punctus, aut puncta: igitur punctus respectu lineę se habet per modum partis segregantis, quoniam differentia ipsius perficitur ex numero & puncto: hoc est, quia sunt duo puncta. Cũ vero dixit: quoniam est essentialis in definitione lineæ: sensus est, ꝙ punctus accipitur vtiq; in definitione lineæ, vt sit ipsi essentialis: & cõsimiliter linea accipitur in definitione trianguli, quoniã est ipsi eẽntialis. Et hoc est, quod voluit, cũ dixit: quoniam ambo hæc sunt essentialia lineę, & triangulo: hoc est puncta lineæ, & linea triangulo. & hoc prædicatũ, aut est definitio ꝑfecta, aut pars definitionis: & hoc aut differentia, aut genus, aut pars differẽtiæ, aut generis.

* a.l. differẽtiæ.

Et quibuscunque inexistentium ipsis, ipsa sunt in oratione, quid est declarante: quemadmodum rectum inest lineę & circulare, & impar & par numero, & primum et cõpositum, & æquilaterũ & altera parte longius. & omnibus his insunt in oratione quid est dicente, ibi quidem linea, hic autem numerus. Consimiliter aũt & in alijs, talia singulis per se dico.

Dixit Aristo. Et dicitur per se consimiliter etiam de prædicatis, quorum subiecta accipiuntur in definitionibus ipsorum: quẽadmodum rectum & curuum, quæ insunt lineæ, & par & impar numero, & primum & compositum numero, & æquilaterum & inæquilaterum insunt habentibus latera. & in his omnibus subiecta accipiuntur in definitionibus ipsorum. quemadmodum linea in definitione recti & curui, & numerus in definitione imparis & paris. & in reliquis: quoniã omnia ista dicũtur per se, quia subiecta sua accipiuntur in definitionibus ipsorum.

Cũ prædicata essentialia dicantur duobus modis: quorum vnus est, cũ prædicata accipiuntur in definitione subiectorum, & hæc prædicata sunt in prædicamento substantiæ, & in vnaquoq; reliquorum prædicamentorum: incœpit mentionem facere de secunda specie prædicationis per se, quæ est conuersa illius: hoc est, vt subiecta ponantur in definitionibus prædicatorum. Et prædicata in hac specie non sunt nisi accidẽtia. & propter hoc appropriantur ista accidentibus essentialibus. atqui subiecta erunt in prædicamento substantiæ, & erunt etiam in reliquis prædicamẽtis. & hę sunt duæ species, aut vt accipiantur in definitionibus ipsorum ipsamet subiecta, aut genus ipsorum, aut genus generis illius, quod tamen non transcendat hoc genus, de quo speculamur, hoc est genus artium, cui hoc est accidens per se. subiectum autem procedit per modum differentiæ. Et enim existimari potest, ꝙ non est ex conditionibus generis accepti in definitione ꝑdicati, vt nõ transcendat genus artis, hoc est, vt non sit genus generis ipsius. Et istud est, quod determinauit Abunazar. quoniam ipse dixit in libro suo, ꝙ accidentium essentialium, alia sunt prima, & ea sunt, in quę diuidũ genus ipsius artis: & alia sunt non prima, et ea sunt, in quę diuidũ genus gñis ipsius artis. Sed hic est error manifestus, quoniam cũ accidentia essentialia, aut aliqua ipsorum sunt ex ijs, in quorum definitionibus accipitur genus generis ipsius artis: igitur fieri potest, ut aliquid ex ipsis sit, in cuius definitione accipiatur genus generis ipsius generis, vsque ad genus supremum. & hoc, quoniam non est differentia inter genus generis ipsius artis, aut genus generis illius, quod transcendit hoc sursum: quoniam omnia ea egrediuntur genus artis. quia si posuerimus essentialia, aut aliqua ipsorum cum hac dispositione, fiet commistio artium, & erunt essentialia communia pluribus artibus ꝗ vni. sed cũ res communicant in accidentibus suis essentialibus, communicant etiam in essentijs suis: & ita erũt entia distincta naturæ vnius; quod est in extremo erroris, et falsitatis. Sed est dubiũ in hoc genere de propositione vniuersali, de qua existimatur, ꝙ sit communis pluribus artibus ꝗ vni: quemadmodum se habet propositio dicẽs, ꝙ æqualia vni sm̃ dispositionem suam sunt æqualia: & consimiliter, quæ dicit, ꝙ proportionata, si cõmparãtur, sunt proportionata. de his enim existimatur, ꝙ comprehendant genera plura: quoniam verificantur de quãtitate continua, & discreta. Sed declarabimus quomodo se habeat dispositio* his † iuxta id, quod dubitauit Aristoteles propter istas propositiones, an propositiones ꝑ se sint proportionatę alicui generi. Cũ vero dixit: quorum subiecta accipiuntur in definitionibus ipsorum: opus est, 31

An in ꝑdicati, seu passionis definitione liceat trãscendere genus artis.

* a.l. permutantur.
† lac. le. vbi Arist. ꝓbat ꝓpõnes ꝑ se debere esse ꝓprias vni gñi: quod cũ nõ ita se hẽt in his ꝓpõnibus.

vt intelligantur subiecta per se, aut genera subiectorũ, aut genera ipsorum generum, quæ accipiuntur in definitione ipsius accidentis & oppositi sui, quod non transcendat genus ipsius artis. Cũ autem dixit: quemadmodum rectum & curuum, quæ insunt lineæ: sensus est, exemplum accidentium essentialium generi est, vt rectum & curuum, quæ insunt lineæ. & hoc, quoniam omnis linea aut est curua, aut recta, aut circularis. & consimiliter par & impar in numero. & hoc, quoniam omnis numerus nõ effugit, quin sit aut par, aut impar. & similiter numerus de primo & composito. & hoc, quoniam omnis numerus non effugit, quin sit aut primus, aut compositus. & intelligit per primum, q non cõstituitur † per sectionem numeri per numerũ: p compositum vero, qui constituitur per diuisionem numeri per numerum. & consimiliter æquilaterum & inæquilaterum sunt accidentia per se habẽtibus latera. & hoc, quoniam omne habens latera, aut est æquilaterum, aut inæquilaterum. Cũ vero dixit: et in his omnibus subiecta accipiuntur in definitionibus ipsorum: intelligit subiecta, quorum genus diuiditur per hæc accidentia opposita diuisione prima. & hoc est genus subiectorum, de quibus prædicantur hæc accidentia prædicatione vniuersali, non autẽ prõcedit de accidentibus, in quorum definitionibus subiecta per se accipiuntur: & hæc sunt ipsa propria, quemadmodum risibile in homine, & hinnibile in equo: † ad mõstrationem ipsorum.

† Ab le. diuisione numeri per numerum.

* a. l. attulit exemplum.

† lac. le. quia hæ: sunt notissima.

Quęcunq; autem neutro modo insunt, accidentia: vt musicum, aut album animali.

Dixit Arist. Prædicata vero, quæ non sunt secũdum vnam istarum duarum specierum, sunt prędicata accidentalia: veluti musicum, & album de animali.

32 Posteaq̃ enũtiauit, q prædicata per se sunt duarum specierum, aut prædicatũ de essentia subiecti, aut prædicatum, de cuius essentia est subiectum: manifestum, si confiteamur veritatem istius diuisionis, q illa, quæ transcendunt hæc, sunt accidentia. quoniam planũ est in hac arte, q prædicata sunt duarum specierum, essentialia, & accidentalia. Sed iam existimatur hic, q datur tertia species prædicatorum essentialium: & hæc sunt, quorum vtrunq; accipitur in definitione † sui comparis, & hæc sunt relatiua. Et consimiliter existimatur q hic sunt aliqua essentialia necessaria rei, quæ non accipiũtur in definitione ipsius: quemadmodum magna pars causarum efficiẽtium: quoniam omnes causæ non accipiuntur in ipsis definitionibus. Cur ergo nõ posuit ipsa Aristo. speciẽ tertiam eius, quod est per se, cũ post hoc dicat, duas esse species eorum quæ sunt per se, quibus vtimur in demonstrationibus? Sed huius dubij responsio transferẽda est ad eum locum, ubi de hoc mentionem facit. Hic autem respõdetur alteri dubio, quod est, quomodo se habet species tertia prædicatorũ essentialium, quæ sunt, quando vtrunq; ipsorum accipitur in definitione sui comparis. Dicamus igitur, q intentio sua hoc in loco est tradere res, quarum vsus vtilis est rebus vt plurimum existentibus: quæ sunt res, quarum inueniuntur definitiones secundum veritatem, quoniam definitiones inueniuntur in cõpositis, quæ habẽt existentiam perfectam: sed in rebus simplicibus & deficientis existentiæ, hoc est, quarum existentia propinqua est, vt sit in intellectu, quemadmodum se habent relatiua, non inueniuntur definitiones sm veritatem. quoniam si hoc ita foret, esset in ipsis monstratio circularis. et propterea non est vnum relatiuorum causa suo compari sm modum, quo sunt reciproca. sed hoc iam declarauit Arist. in libro Prædicamẽtorum. Et responsio, qua respondebis hoc in loco ipsi de rebus, quæ non habent definitionem, erit responsio, qua respondebis de rebus, quarum definitiones sunt imperfectæ. & hoc iam declarauerunt expositores in alijs locis ab isto: & declarauit etiam ipsum Aristo. hoc est, q viæ, quæ traduntur hic, sunt rerum, quæ sunt vt plurimum: & hæ sunt viæ essentiales in hac arte. sed ea, quę appropriantur vnicuiq; generi entium, vidẽtur non esse artificialia. artificiale enim est via vniuersalia comprehendens plus q̃ vnum genus. Sed his declaratis, redeamus ad id, quod dixit hic: Ea vero, quæ nõ sunt sm vnam istarum duarum specierũ, sunt prædicata accidentalia. hoc est prędicata, quæ non sunt sm vnam istarum duarum specierum, sunt vt plurimum prædicata accidentalia. Cũ vero dixit de prędicatis accidentalibus, q sunt, veluti musicum, & album de animali: sensus est, quemadmodum musicum, & album insunt animali. & hoc, quoniam animal nõ diuiditur, secundum q est animal, in album & non album: atqui diuisio in hoc est colorati, secundum quòd est coloratum. et cõsimiliter non diuiditur animal in musicum, sm q animal: sed diuiditur per ipsum homo, quoniam est ipsi essentiale.

Difficultas, an relatiua dicãt pdicata eẽntialia, sic & causæ efficientes.

† a. l. alterius.

Amplius, quod nõ de subiecto dicitur alio aliquo. vt ambulans alterum quid existens, ambulans, est & albũ. substantia vero, & quęcunq; hoc aliquid significant, non alterum quid existentia sunt, quod sunt. quæ quidem igitur nõ de subiecto, per se dico: quæ autem de subiecto, accidentia.

Dixit Aristo. Et dicitur per se de omni indiuiduo substantiæ primæ. vt qui ambulat, quoniam intentio ambulationis est alia ab intentione rei, quæ subijcitur ambulationi. & quemadmodum album, & omnia ea, quorũ exempla intendimus per designationem, & quæ non insunt alicui, neq; dicuntur de aliquo subiecto, illa sunt per se: ea vero, quæ insunt alicui, illa sunt accidentia.

Posteaq̃ intentio sua fuerat enarrare duos modos 33
eius, quod dicitur per se, & iam mẽtionem fecit ex hoc de duabus speciebus, quæ appropriantur propositionibus demonstratiuis: mẽtionem facit ex hoc consimiliter etiam de specie tertia. non q sit res vtilis ad propositiones demonstratiuas, sed eo modo, quo oportet docentem distinguere nomẽ æquiuocum in † omnes suas intentiones, & dirigere ad intentionem, quam intendit. Cùm vero dixit: Et dicitur per se de omni idiuiduo substantię: sensus est, q de omni indiuiduo substantię dicitur quòd est per se, secundum dispositionem, qua non est inuentum cum alio. † quod enim admittit, q sit cum alio, est accidens. Cũ vero dixit: vt qui ambulat, quoniã intẽtio ambulationis est alia ab intentione rei, quæ subijcitur ambulationi. & quemadmodũ album: sensus est, q hoc indiuiduum, quemadmodum indiuiduum ambulans, est aliud ab indiuiduo ambulationis, quæ inest ambulanti. quoniam intentio ambulationis distinguitur à re, quę subijcitur ambulationi: quoniam ambulans non inest alij, sed ambulatio inest alij, hoc est ambulanti. Et dixit: quemadmodum album. intelligit subiectum albi, quoniam subiectum ipsius est indiuiduum substantiæ. Et cùm dixit: q quædam eorum, de quibus dicitur q sunt per se, & distinxit per exempla differentias inter ipsa, et indiuidua accidentium: cœpit definire indiuiduum substantiæ, & dixit: & omnia ea, quorum exempla intendimus per designationem, &

† al. le. omnia sua significata, & sic sæpius legi.

† Al. le. et Ab. & la. & hunc signũ repugnat q alteri insit, qd ẽ ipsum accidens.

quæ

quæ non insunt alicui, neq; dicitur de aliquo subiecto, illa sunt per se. sensus est, & hæc sunt indiuidua, quorum exempla intendimus per designationem, ex parte qua non insunt alicui: quemadmodum indiuidua accidentalia: & non prædicantur de subiecto per se, hoc est per viam naturalem. Et hoc est, quod dicitur in descriptione indiuidui substantiæ, quod est illud, p quod non cognoscitur res de essentia ipsius, neq; res, quę sit extra essentiã ipsius: hoc est, quod non prædicatur de aliquo, neq; prædicatione notificante substantiam ipsius, neq; prædicatione non notificante substantiam ipsius.

Amplius autem alio modo, quod quidem propter ipsum inest vnicuiq;, per se: quod vero non propter ipsum, accidens. quemadmodum si ambulante fulgurauit, accidens: non enim propter ambulare fulgurauit, sed contingit, dicimus, hoc. si autem propter ipsum, per se. vt si quid iugulatum interijt, & secundum iugulationem, quoniam propter iugulari, sed non accidit iugulatum interire.

Dixit Aristo. Et dicitur per se de reliquis causatis, quæ sequuntur ex causis suis de necessitate: quoniam de causatis, quæ non sequuntur ex causis suis de necessitate, non dicitur, q sunt per se, sed per accidens. quemadmodum se habet fulguratio respectu deambulationis ambulantis: quoniam deambulatio ipsius non est causa, vt fulgur efficiatur, sed accidit et contigit post deambulationem, vt efficiat fulgur. atqui causata, quæ sequunt ex causis suis de necessitate, dicuntur per se. quemadmodum mors, quæ sequitur ex iugulatione ex necessitate, quoniam hæc causa dicitur illi per se, quia sequetur ex causa, quę est iugulatio, ex necessitate, & non accidit mors, eo quòd accidat ex iugulatione.

34 Ex hoc apparet, q hęc est intẽtio quarta ex ijs, quæ dicuntur per se. †& iam existimatur, q est intẽtio quarta respectu intentionum præcedentium: quoniam est opposita eius, quod est per accidens. omne enim illud, quod habet proportionem cum aliquo, & prædicatur de eo quacunq; prædicatione, aut est per se, aut per accidẽs. cùm igitur consyderabit̃ hæc intẽtio, apparebit, q est intentio quarta. & hoc, quoniam prædicata, quæ accipiuntur in definitionibus subiectorum, sunt causæ eorum, quæ insunt rei, non autem causæ eorum, quæ exeunt à re. causa autem efficiens non est ex causis, quę insunt rei. et propterea si effectum habuerit proportionem cum eo, non accipietur in definitione effecti, nisi per accidens: & propterea posuit ipsam speciem quartam. Nunquid vero connumeretur hæc species prædicationis in demonstrationibus simpliciter, obtinet in ipsis locum inquisitionis. & hoc, quoniam durum est monstrare aliquid esse propter suum efficiẽs. quoniam si ponatur efficiens esse, non sequitur ex ipso, q res sit propter causam suam efficientem. igitur hæc prædicatio, si ponetur inter species prædicationis demonstratiuæ, connumerabitur vtiq; in ipsis signis, aut in demonstrationibus causarum, non autem in demonstrationibus simpliciter, quæ sunt definitiones in potentia. & propterea non connumerauit ipsam Aristoteles inter prædicata per se. eius autem sermo de differẽtia, quam scripsimus, intelligitur per se.

† al. l. significatũ, & sic sæpius legit.

† al. l. (cum existimari posset hãc ĩ esse intentionẽ quartam, sed vnã ex prędictis intentionibus) quoniam

An finales hæ cõnumerari ĩ demonstrationibus simpliciter.

Quæ igitur dicuntur in simpliciter scibilibus per se sic, vt insint prædicatis, aut illa insint subiectis, & per ipsa sunt, & ex necessitate. non enim contingit non inesse, aut simpliciter, aut opposita. vt lineę rectum aut curuũ, & numero impar aut par. est enim contrariũ, aut priuatio, aut contradictio in eodem genere, vt par, quod nõ impar in numeris, in quantum sequitur. quare si necesse asserere, aut negare, necesse & p se inesse. Quod igit̃ de omni, & per se, determinatũ sit hunc in modum.

Dixit Aristo. Species autẽ eorum quę sunt per se, facientes ad demonstrationẽ, sunt duę, & cùm prædicata accipiuntur in definitionibus subiectorũ, & cùm in definitionibus prędicatorum accipiuntur subiecta. & hæc consimiliter etiam sunt per se, & necessaria ex parte, qua insunt subiectis suis ex necessitate, & vnumquodq; oppositorum. queadmodum lineæ rectũm aut curuum, & numero impar aut par. & hoc, quoniam duo hæc opponunt̃ sm naturam, aut oppositio priuationis & habitus, aut oppositio affirmationis et negationis. quoniam numerus, cùm priuatur dispositione imparis, est par: & cùm non est affirmatio, erit negatio ex necessitate. hæc igitur sunt per se ex necessitate. Iam vero declarauimus intentionẽ eius, quod dicimus de oĩ, & per se.

Cùm dixit: Species autem eorum, quę sunt per se, facientes ad demonstrationem, sunt duæ: intelligit per demonstrationem, demonstrationem simpliciter, non autem omnem speciem demonstrationis. quoniã proportio, quę est inter causam efficientem, ponitur sub signo: & ideo ponitur in demonstrationibus causæ tantum. Et propterea qui existimat, q prædicata in omni demonstratione accipiuntur ad modum istius prædicationis, quemadmodum videtur dicere Abunazar in libro suo, ipse errat. Et hoc, quoniam causa, quæ est extra rem, non ponitur in definitione ipsius, nisi per accidens: hoc est, cũ accidit, q causa efficiens inueniatur in re, & non separetur ab illa, quemadmodum consistentia terræ in eclipsi inter solem & lunam: quoniam ipsa est causa efficiens, quæ inuenitur simul cum eclipsi per se. Et consimiliter finis non ingreditur definitionẽ, nisi forte ignota sit differentia, & ponatur loco ipsius. Et in summa quicũq; ponit, q vnaquæq; quatuor causarum inuenitur pro medio termino in demonstrationibus simpliciter: & ponit etiam, q omnes species subiecti demonstratiui sunt duæ, & cùm accipiuntur prædicata in definitionibus subiectorum, & cũ accipiuntur subiecta in definitionibus prædicatorum: ipse cõtradicit animo suo, & hoc non arbitratur. & iam existimatur Abunazar ita fecisse. Et dixit: & hæc consimiliter etiã sunt per se, & necessaria: quoniam non omne per se est necessarium, non autem quia non omne necessarium sit per se: quemadmodum existimauit Abunazar: cũ opinio Aristo. sit contraria huic, hoc est, q omne necessarium est per se, sm q declarabitur in sequẽtibus. Et posteaq; exposuit q per se in his sunt necessaria, adduxit causam in hoc, & dixit, ex parte qua insunt subiectis suis ex necessitate. sensus est, atqui sunt hæc accidentia per se. 35

Causæ extrinsecæ non ingrediunt̃ definitionem, nisi per accidens.

necessaria per contrarium accidentium per se non necessariorum, hoc est, quęcunque sunt vt plurimū: quemadmodum canities in homine, quoniam ꝙ hęc accidentia insint subiectis suis est res necessaria, † & non separantur in hoc à subiectis suis. Et posteaꝗ dixit ꝙ hæc accidentia inesse subiectis suis est necessarium, adduxit causam in hoc, & dixit: & vnumquodq; oppositorum, quemadmodum lineę rectum aut curuum, et quemadmodum numero impar aut par. sensus est, atqui ex necessitate insunt subiectis suis ex parte, qua vnumquodq; ipsorum cum opposito suo † comprehendit subiectum. & propterea non diuiditur in ipsa subiectum diuisione prima absq; vniuersalitate, quemadmodum vniuersalitas curui & recti in natura lineæ, & vniuersalitas paris & imparis i natura numeri. & hoc, quoniam oīs linea est, aut recta, aut curua. et hoc est, quod in memoriam reuocauit de accidentibus per se, & nō per se. & propterea si non consyderabimus in hoc vniuersalitatem, non habebimus, ꝙ sint per se. & propter hoc, cùm inuenerimus accidentia in aliquo, & non comprehendentur in genere istius rei, de qua prædicantur hæc accidentia, aut non erunt appropriata eidem, non erūt essentialia huic, de quo prædicantur. Quod cùm ita sit, sermo eius, qui dixit de accidentibus per se, ꝙ ex ipsis aliqua sunt opposita in genere, cui insunt, * aliqua vero non sunt opposita: si vult, ꝙ non est ex conditionibus suis, vt sint opposita, est error. si vero intelligit, ꝙ accidit generi vni, cùm ipsi insint plura opposita, vt separatum, quod est in vno oppositorum, non sit separatum, quod est in alio opposito, est quidem verum, sed est per accidens. quemadmodum par & cubicum, quæ insunt numero. par enim inest per se numero: quoniam numerus, sm ꝙ numerus, diuiditur per ipsum & p suū oppositum. et consimiliter numerus diuiditur in numerum cubicum & non cubicum. sed diuisio numeri in cubicum & parem est per accidens, & non sunt hæc illi per se ex hac parte, et non est modus, vt ponantur sm hanc dispositionem. Et posteaꝗ non sequitur, vt ambo opposita ita se habeant, ꝙ vtrunq; ipsorum sit habitus, quemadmodum se habet res in cōtrarijs: sed vnum ipsorum est habitus & alterum priuatio, & vnum ipsorum affirmatio & alterum negatio, & hoc erat occultum in oppositione paris & imparis: ideo dixit Aristo. et quemadmodum par, quemadmodum impar. et hoc, quoniam oppositio horum duorum sm naturam oppositionis, aut est oppositio priuationis & habitus, aut oppositio affirmationis & negationis. & hoc est, quod voluit, vt animaduertamus, quomodo se habet oppositio in his accidentibus, cū sint opposita. Et cū dixit: & cū non sit affirmatio, erit negatio ex necessitate: sensus est, ꝙ numerus, si non est par, erit aut impar, aut non par. Cùm vero dixit: hæc igitur sunt per se ex necessitate: sensus est, quòd ex eo quòd res est per se, sequitur vt sit ex necessitate.

† al. sc. a quibus subiecta sua non separantur.

† al. l. continet in subiecto.

* al. l. illa cōmuni continentia, seu amplexu.

Vniuersale autem dico, quod vtique & de omni sit, & per se, & secundum quòd ipsum. Manifestum igitur quòd quæcunque vniuersalia, ex necessitate insunt rebus. Per se autem & secūdum ꝙ ipsum, idem. vt per se lineæ inest punctum, & rectum: etenim secundum ꝙ linea. & triangulo secundum quòd triangulum, duo recti: etenim per se triangulum duobus rectis æquale.

Dixit Aristo. Dicitur autem vniuersale, cùm prædicatum inest omni subiecto, & per se, & secundum ꝙ ipsum, primo. Cumq; fuerint hę dispositiones ipsius vniuersalis, ex necessitate inerit subiecto. Non est autem differentia, siue dicamus, ꝙ hoc prædicatum insit subiecto per se, siue ꝙ insit illi primo. & hoc, quoniam punctus inest lineæ per se, et rectū: & vtraq; consimiliter etiam inueniuntur in essentia ipsius. & æqualitas angulorum trianguli duobus rectis inest per se triangulo, & accipitur in essentia ipsius.

36 Posteaꝗ exposuit, quid sit onus, quod vocāt de omni in hoc libro, & quod vocant per se, incipit mentionē facere de onere, quod vocant vniuersale: & est illud, in quo aggregantur tres conditiones, onus de omni, & onus per se, & onus primum. & hoc, quoniam omne primum est per se, & non omne per se est primum. Et inquit: Dicitur autem vniuersale, cū prædicatum inest omni subiecto, & per se. sensus est, ꝙ nos volumus, cū dicimus prædicatum vniuersale in hoc libro, ꝙ aggregentur in illo tres conditiones. quarum vna est, vt sit prædicatum de omni: hoc est, vt insit prædicatum omni subiecto, in omnibus temporibus: & sit prædicatum per se: & insit subiecto primum. Iam vero contenderunt de prædicato primo in demōstratione, quid ipsum sit. Quod autem inuenitur in libro Abunazaris est, ꝙ prędicatū primo existens in demonstratione, est, quod non prædicatur de genere subiecti. Et sunt qui dicunt, ꝙ prædicatum primo est, quod non prædicatur de subiecto ex parte, qua inest rei. Quod si ita est, igitur prędicatum primo est appropriatum subiecto, & prędicatum sine medio. sed Aristo. declarabit, ꝙ æqualitatem angulorum duobus rectis inesse triangulo est prędicatum primo: sed prædicatio æqualitatis angulorū duobus rectis de triangulo, est prædicatio per mediū, quod est, habere angulos extrinsecos trianguli æquales ītrinsecis. Amplius si ponamus ꝙ prædicatum primum est appropriatum, non erit hic prædicatum primum, nisi definitio, & differentia, & proprium: & sic ejceretur ex prædicatis demonstratiuis prædicatio generis, & prædicatio accidentis vniuersalioris ꝗ subiectū, & magis appropriati ꝗ genus. & Aristote. voluit conditionem esse propositionum demōstratiuarum, vt sit prædicatum primum absq; dubio cum duabus conditionibus præcedentibus. Sed sermo Aristo. ꝙ primo est sm ꝙ ipsum, significat manifeste, ꝙ nō vult per primo id, quod est magis vniuersale, ꝗ subiectum: et si fuerit etiā magis appropriatum ꝗ genus istius subiecti. et hoc posuit, quoniam quod ita se habet, nō prędicatur de re in eo ꝙ ipsum primo inest sibi. Vt in exemplo, ambulatio est vniuersalior homine, & appropriatior quàm genus ipsius: & tamen non est verum, ꝙ homo, sm ꝙ homo, ambulet: quoniam ipse ambulat propter aliam naturā, ac si diceres ex parte, qua est habens pedes. igitur illa non inest primo homini. & tamen dixit, ꝙ conditio tertia est, vt prædicatum insit subiecto, in eo ꝙ ipsum est primo: hoc est inexistētia prima. cumq; hoc ita sit, non erit prædicatum primum vniuersalius, ꝗ subiectum: etsi est ita, ꝙ non prædicetur de genere ipsius, quemadmodum inuenitur Abunazar descripsisse in libro suo prædicatum primum. Sed cū aliquid inest rei, & non insit ex parte naturę alterius, inerit iam per medium, et sine medio. & hoc, quoniam omnia accidentia, quę insunt alicui inexistentia prima, insunt illi per medium: et hæ sunt causę, ob quas, pposuerunt ipsis subiecta, quod cùm ita sit, non erit intentio primi, ꝙ insit sine medio. & fortasse causæ appropriatæ ei, quod est primo, aggregant in se ipsis, vt prædicentur de re inexistentia prima, & sine medio. Qui vero existumauit, ꝙ prędicatū

Digressio de prædicato Primo in demonstrationibus.

primum

primum eſt prędicatum appropriatum, quod non prędicatur per medium, vix poteſt aſſignare, q in quæſito ſit prædicatum primum, ſm q ſenſiſſe videtur magna pars expoſitorum: & vix etiam poteſt aſſentiri exemplo Ariſto. in hoc, q anguli trianguli ſunt ęquales duobus rectis. Qui vero fecit, q primum non prædicatur de genere ſubiecti, quemadmodum fecit Abunazar, iam exiſtimauit, q illud non ſit primum, quod eſt primum. & hoc, quoniam iam expoſuit primum Ariſt. q eſt prædicatum de re, ſm q hæc res eſt. Et propterea videtur q primum, cuius conditionem volumus eſſe in propoſitionibus & quęſitis, non inſit ſubiecto ex parte naturæ alterius compoſitæ. & appropriatur primo, quod eſt in propoſitionibus demonſtrationis ſimpliciter, vt non prædicetur per medium causæ ex cauſis ſubiecti. & ſi in ſignis ſufficit conditio prima, non tamen ſufficiet hæc in demonſtrationibus ſimpliciter. & propterea voluit Ariſt. conditionem eſſe demonſtrationũ ſimpliciter, vt ſint p cauſas propinquas appropriatas. Igitur iam monſtratum eſt ex hoc, q primũ apud Ariſto. eſt, quod prædicatur de aliquo, non ex parte alterius naturæ ſubiecti, hoc eſt naturæ cõpoſitæ æqualis, quæ ſit natura diſtincta à ſubiecto: quẽadmodum pdicatio coloris de corpore, ipſe enim prædicat de eo per ſuperficiem tanq̃ medium, quę eſt ęqualis corpori: aut naturæ vniuerſalioris, q̃ ſit ſubiectum: quẽadmodum prædicatio angulorum æqualiũ duobus rectis de triangulo inæqualium laterum, de ipſo enim prædicatur per triangulum tanq̃ medium, qui eſt vniuerſalior, q̃ inæquilaterus. Cũ vero dixit: Cumq; fuerint hæ diſpoſitiones ipſius vniuerſalis, ex neceſſitate inerit ſubiecto. hoc eſt, cumq; prædicatum, quod dicimus vniuerſale in hoc libro, aggreget i ſe, q dicatur de omni ſubiecto, & in omni tempore, & ſit per ſe, & ſit primum: igitur planum eſt, q ierit ſubiecto ex neceſſitate. Et cũ dixit: Non eſt autem differentia, ſiue dicamus, q hoc prædicatum inſit ſubiecto per ſe, ſiue q inſit ipſi primo: ſenſus eſt, & non eſt differẽtia inter hoc, quod dicimus primo, & hoc, quod dicimus per ſe. & hoc ſm vnam ſpecierum prædicatorum per ſe, quæ eſt ſpecies, in qua accipitur prędicatum in definitione ſubiecti. Atqui dixit hoc: quoniam i hac ſpecie aggregatur, cũ hoc q eſt p ſe, quòd eſt etiã primo, ex parte, qua definitio et dĩia ſunt
† al. l. in eo q quid eſt; ſm hanc viam: hoc eſt, q prædicãtur de omni re † ſm q ipſum, & ſine medio. Et hoc eſt ex eis, quæ ſignificant, q non ponitur in hoc ſpecies generis, neq; definitio generis. & hoc, quoniam genus, & definitio ipſius non ſunt ſm opinionem ſuam prædicata prædicatione prima, in contrarium eius, quod dixit Abunazar: hoc eſt, q genus apud ipſum eſt prædicatum primum, & hoc in contrarium diſpoſitionis, quæ eſt in ſecunda ſpecie prædicatorum eſſentialium: hoc eſt, q in accidentibus eſſentialibus intentio eius, quod eſt per ſe, nõ eſt intentio primi. Cùm vero dixit: et hoc, quoniam punctus ineſt lineæ per ſe, & rectum, & vtraq; conſimiliter etiam inueniuntur in eſſentia ipſius: ſenſus eſt, & hoc, quoniam punctus ineſt lineæ per ſe, & vtraq; accipiuntur in definitione ipſius. & hæc eſt intentio eius quod eſt per ſe in illis. igitur primo, & per ſe in ipſis eſt intentio vna, & ſimiliter rectum in linea recta. Cũ vero dixit: & æqualitas angulorum trianguli duobus rectis ineſt per ſe triangulo, & accipitur in eſſentia ipſius: ſenſus eſt, hoc eſt eſſentiale intentioni eius quod eſt primo, vt accipiatur in definitione ipſius. atqui dixit hoc, etſi ęqualitas angulorum trianguli duobus rectis ſit quoddam proprium ex proprijs trianguli: quoniam propria multis in locis iam obtinent locum differentiarum, & ſtant loco ipſarum, cùm fuerint exiſtimata de natura formę, & forma fuerit occulta.

Vniuerſale autem eſt tunc, quãdo in quolibet, & primo monſtretur. vt duos rectos habere, neq; figuræ eſt vniuerſale, quamuis eſt monſtrare de figura, q duos rectos habet, ſed non de qualibet figura, neq; vtitur qualibet figura monſtrans. quadrangulum enim figura quidem eſt, nõ habet autem duobus rectis æquales. ęquicrus vero habet quidem quodcunq; duobus rectis æquales, ſed non primo, ſed triangulum prius. Quod igitur quoduis primum monſtratur duos rectos habens, aut quodcũq; aliud, huic primo ineſt vniuerſale, & demonſtratio per ſe de hoc vniuerſaliter eſt, de alijs vero quodammodo non per ſe: neque de æquicrure non eſt vniuerſaliter, ſed in plus.

Dixit Ariſt. Vniuerſale igitur eſt prædicatum, quod dicit̃ de omni ſubiecto, & primo, & hoc, quoniam iam planum eſt, q figurę inſunt duo recti, non tamen hoc ineſt cuicunq; figuræ, ita vt inueniatur via, qua monſtretur, q figuræ inſunt anguli æquales duobus rectis: præterq̃ q declarans, & faciens demonſtrationem de hoc, non monſtrat ipſum, & facit demonſtrationem ſuam de quacunq; figura contigerit. quoniam quadrangulus eſt figura, & tamen eius anguli non ſunt æquales duobus rectis. & triangulus æquilaterus ſi habuerit tres angulos æquales duobus rectis: ſed non ineſt hæc diſpoſitio ipſi primo, ſm q eſt æquilaterus, ſed hæc diſpoſitio ineſt triangulo primũ. Res igitur, cui ineſt habere tres angulos æquales duobus rectis primo, aut aliud, quodcunq; fuerit, hoc prędicatum eſt ei vniuerſale, & vera demonſtratio eſt illa, cuius eſt hoc prędicatum. ſed res, quæ ſunt ſub hoc, quẽadmodum hanc diſpõnem ineſſe æquilatero, non ſunt ſecundum viam vniuerſalis, ex parte, qua ſunt in plus.

Poſteaq; intentio eius, quod eſt primo, quæ eſt in ſpecie prædicatorum, quæ accipiuntur in definitionibus ſubiectorum, eſt eadem cum intẽtione illius, quod eſt per ſe, quemadmodum declarauimus, dixit: Vniuerſale igit̃ eſt prædicatum, quod dicitur de omni ſubiecto, & primo. ſenſus eſt, q cũ fuerit intentio per ſe, intentio primi, q ſufficiunt ipſi duæ conditiones: quarum vna eſt, vt prædicatum dicatur de omni, ſm q antea deſcripſimus intentionem dicti de omni: ſecunda autem, vt ſit primo. & non oportet in hoc, vt adijciatur q ſit per ſe. & hoc, quoniam intẽtio per ſe in ipſis, & primum ſunt vnum. atqui hoc ita erit, cũ prædicatũ, quod accipitur in definitione ſubiecti, non fuerit genus, neq; definitio generis eius. Cũ vero dixit: & hoc, quoniam iam planum eſt, q figuræ inſunt duo recti, non tamen hoc ineſt cuicunq; figuræ: ſenſus eſt, quemadmodum exiſtimo, atqui poſuimus conditionem, vt ſit dictum de omni. quoniam ſi mõſtratum fuerit, q figura habet duos rectos, hoc non fuit monſtratum monſtratione vniuerſali: propterea q æqualitas angulorum duobus rectis non ineſt cuicunq; figuræ, ſed aliquibus, & hoc 37

est, ac si velit monstrare, ꝙ ostendere angulos æquales duobus rectis inesse figuræ non est vniuersale, nedum ꝙ sit primo. Et quoniam monstratio particularis est possibilis, hoc est, vt monstretur ꝙ aliqua figura habet angulos æquales duobus rectis, dixit: ita vt inueniatur via, qua monstretur, ꝙ figuræ insunt anguli æquales duobus rectis: prætereaꝗ; ꝙ declarans & faciens demonstrationem de hoc, nō monstrat ipsum, & facit demonstrationem suam de quacunq; figura contigerit. quoniam quadrangulus est figura, & tamē eius anguli nōn sunt æquales duobus rectis. sensus est, etsi pōe monstrari hoc de aliqua figura, non tamen erit monstratio hæc de figura monstratio vniuersalis. quoniā quadrangulus, & alia sunt figuræ, non tamen eius anguli sunt æquales duobus rectis. atqui voluit ꝙ sciamus per hoc, ꝙ demonstratio non est particularis. & propterea posuit conditionem, vt sit dictum de omni. atqui est hoc ita, quoniam natura particularis, sm ꝙ est particulare, non enuntiat aliquid appropriatum de ipso: hoc est, ꝙ qñ dicimus aliquam figuram habere angulos æquales duobus rectis, etsi sit verum, non tamen est existentia prædicationis determinata, neq; per se: quoniam particulare, sm ꝙ particulare, non enuntiat hoc. & cū intelligimus de prædicato demonstratiuo hanc cōditionem, ꝙ sit primum, ideo iudicamus, ꝙ eius monstratio non sit particularis. Et posteaꝗ; monstrauit, ꝙ ostensio particularis non est prima, hoc est oratio dicēs, ꝙ aliqua figura habet angulos æquales duobus rectis, dixit: & triangulus æquilaterus si habuerit tres angulos æquales duobus rectis. sed non inest hæc dispositio ipsi primo, sm ꝙ est æquilaterus. sensus est, & fortasse prædicatio æqualitatis angulorum duobus rectis de triangulo æquilatero, etsi fuerit etiam prædicatio de omni subiecto, non de aliquo subiecto, quemadmodum prædicatio de figura, deficiet à subiecto, quod uocatur hoc in libro onus vniuersale, quod est primo. et hoc, quoniam æqualitas angulorum duobus rectis non inest triangulo æquilatero primum: † quoniam non est omnis triangulus æquilaterus. Cùm vero dixit: sed hæc dispositio inest triangulo primum: sensus est, sed prædicatio, ꝙ anguli sunt æquales duobus rectis, est vtiq; prædicatio primo de triangulo simpliciter. & hoc, quoniam inest triangulo, sm ꝙ triangulus. Cū vero dixit: Res igitur, cui inest habere tres angulos æquales duobus rectis primo, aut aliud, quodcunq; fuerit, hoc prædicatum est ei vniuersale: sensus est, & cùm ostensum fuerit hoc, res, cui inest habere angulos æquales duobus rectis, aut aliud ex prædicatis, quodcūq; fuerit ex prædicatis prædicatione prima, hoc prædicatum est ei vniuersale. & id quod dicit: hoc prædicatum est ei vniuersale: hæc est responsio. Cùm vero dixit: aut aliud, quodcunq; fuerit: intelligit, aut aliud ab æqualitate angulorum duobus rectis, quodcunq; prædicatū fuerit. Et existimatur, ꝙ illud: hoc prædicatum est ei vniuersale: sit principium, * et expositio. Et existimatur etiā, ꝙ cū dixit: hoc prædicatum per accidens, quod sit ei vniuersale: * sit responsio princiþij primi: hoc est, cū dixit: Res igitur, cui inest. Postea dixit: & vera demōstratio est illa, cuius ē hoc prædicatū: hoc est primū. & intelligit p verā, quæ est demonstratio per se, & existimatur de ipsa, ꝙ est demonstratio: qm̄ non vera est, quæ existimatur, ꝙ est demonstratio, & non est demonstratio. atqui hoc est ita: qm̄ prædicatio, quæ non est prima, est prædicatio, cui permiscetur illud, quod est per accidens: & quod est per accidens, elongatur à demonstrationibus semper. Cùm vero dixit: sed res, quæ sunt sub hoc, quemadmodum hanc dispositionem inesse æquilatero, non sunt sm viam vniuersalis ex parte, qua sunt in plus: sensus est, atqui species, quæ sunt sub hoc, idest triangulo, quemadmodum triangulus æquilaterus, non habent hanc dispositionē, hoc est æqualitatem angulorum duobus rectis, neque prædicantur de ipso sm modum prædicationis, quæ vocatur hoc in libro vniuersalis. quoniā hoc prædicatum est in plus ꝗ; subiectum, hoc est, ꝙ est magis vniuersale, ꝗ; ipsum. cumq; hoc sit vniuersalius ꝗ; ipsum, non erit prædicatum de eo, nisi per accidens: † quoniam nomen secundum quòd ipsum, est æquale ei, quod est per se, secundum naturam. videtur ergo ex conditionibus primi esse, vt sit appropriatum.

[Margin: † al. le. qm̄ hoc nō inest triangulo æquilatero, in eo ꝙ triāgulus æquilaterus.]

[Margin: * lac. le. sermonis.]

[Margin: * lac. le. hāc literam, & in oppositū, s. non per accidens.]

[Margin: † lac. le. quia excedit p̄ se naturas, quę ē ei æqualis: cū sit una ex cōditionibus ipsius primi sit, ꝙ sit proprium.]

Quot modis circa prædicatum Vniuersale Primum errare contingat: quoq; modo ipsum vere cognoscatur. Cap. V.

OPortet autem non latere, ꝙ plerunque contingit peccare, & non esse, qđ monstratur primū vniuersale, sm ꝙ videtur monstrari vniuersale primum. Decipimur autem hac deceptione, qñ vel nihil sit accipere superius præter singulare *. ᵃ Vel sit quidē, sed innominatum sit in rebus specie differentibus.

[Margin: Primus error.]

[Margin: * Aliquid enim le singulare, aut singularia, sed lector ca ꝧba, aut singularia, addita fuere.]

[Margin: a Secundus error.]

Dixit Aristo. Oportet autem, vt non decipiamur, & inuadat nos aliquando deceptio, cùm mōstramus vniuersale, & existimamus non monstrasse ipsum. Tunc enim accidit nobis, vt decipiamur, cùm monstramus dispositionem uniuersalem de rebus particularibus, quæꝗ; ita se habent, ꝙ ipsis non inest aliquid ea comprehendens, & existimamus nos non monstrasse vniuersale. Et accidit etiam, vt decipiamur, cùm monstramus dispositionem aliquam de rebus multis diuersarum specierum, & arbitramur nos monstrasse vniuersale, cùm tamen non monstrauerimus ipsum: quoniam nescimus rem vniuersalem ipsis, cui hæc dispositio est vniuersalis.

38 Dixit: Iam vero oportet, vt nō erremus, & comprehendat nos ignorantia contraria in re vna sm dispositionem ipsius, & hoc, cū monstramus aliquid inesse alicui per viam vniuersalis, & existimamus, ꝙ nō est sm viam vniuersalis. aut contrarium huius, puta ꝙ monstremus aliquid inesse alicui, quod tamen non est secundum viam consuetam vniuersalis, quod descripsimus, & existimamus, ꝙ est sm ipsum. Cùm vero dixit: Tūc enim accidit nobis, vt decipiamur, vsq; ad id, quod dicit, & existimamus nos non monstrasse vniuersale: sensus est, ꝙ accidit nobis aliquando deceptio, cùm monstramus aliquid de aliquibus sensibilibus particularibus, ex quibus non est nisi vnicum indiuiduum, & existimamus nos non monstrasse hoc, sm viam vniuersalis. & hæc sunt indiuidua, in quibus non inuenitur species, quæ de ipsis prædicetur. Et hoc est, quod voluit, cū dixit: ꝙ ipsis non inest aliqūd ea comprehendens. sensus est, ꝙ non inuenitur in ipsis natura ea comprehendens: quoniam in ipsis non inuenitur nisi indiuiduum vnum. & hoc est, quemadmodum sol, & luna, et terra, & reliqua indiuidua, in quibus nō inuenitur nisi indiuiduum vnum tantum. Cū vero dixit: & existimamus nos non monstrasse vniuersale: sensus est, ꝙ demonstratio, quam cōstituimus super exemplo horum indiuiduorum, est vniuersalis: sed tam erramus, & existimamus nos non monstrasse vniuersale. causa vero istius erroris est: † qm̄ vr̄ nobis in hac monstratione, hoc

[Margin: † Ab l. quia apud nos hęc commonstratio ē illis cōmostrationis, quę instituit de vn singularis, quorum sint plura ꝗ; vnū indiuiduum.]

hoc est monstratione, quę constituitur super aliquo individuorum, in hoc inquam inueniri plura vno indiuiduo: & hæc sunt, in quibus inuenitur natura comprehēdens ipsa. Et posteaꝗ narrauit locum erroris, qui accidit nobis, cū monstrauimus vniuersale, & existimamus nos non monstrasse ipsum, incoepit narrare locum erroris, qui est huic contrarius: & hic est, quando non monstrauimus vniuersale, & existimamus, ꝙ iam monstrauerimus ipsum. Et inquit: Et accidit ēt, vt decipiamur, vsq; ad finē eius, quod scripsimus. sensus est, Ac etiam accidit nobis deceptio, cū monstrauimus dispositionem aliquam de rebus multis, hoc est diuersis naturis, & artibus separatis. Quemadmodum si monstremus æqualitatem de magnitudine, & numero, & tempore, quoniam si monstrauerimus æqualitatem de magnitudine in sciētia, puta Geometriæ, existimamus nos iam monstrasse vniuersale', hoc est monstratione, quæ est ſm viam vniuersalis, & nos tamen non monstrauimus ipsum, & consimiliter existimabitur de numero, si monstremus hoc de numeris. Et non est dispositio de omni eo, vt existimetur vnum ipsorum cū hoc, quoniam æqualitas non inest magnitudinibus ęqualibus, quatenus sunt magnitudines, quoniam æqualitas inest numeris, & temporibus, & motibus, & tamē non inest vni istorum ſm viam vniuersalis. Cū vero dixit; quoniā nescimus rem vniuersalem ipsis, cui hæc dispositio est vniuersalis: sensus est, atqui se habet res ita in his exemplis quæsitis: quoniam non erit monstratio in his rebus ex parte naturæ vniuersalis communicantis ipsis, quemadmodum si monstraremus, ꝙ æqualitas naturalis communicat numeris, & magnitudinibus, et temporibus, & motibus: quoniam nescimus his rebus naturam inexistētem cum hac dispositione. sensus est, ꝙ ipsis non est natura communicans, vniuoce dicta: quoniam nomen naturæ illius non scimus, quoniam si esset aliquid communicans, esset æqualitas, aut aliquid simile ijs de exemplis istis quæsitis, quæ numerātur in artibus cōprehendētibus artes de magnitudinibus, & numeris, & temporibus, & motibus. Inferius aūt perscrutabitur magis de hoc, & explicabit quo pacto hoc fiat. in eo enim est intricatio, & vehemēs profunditas.

Tertius error.

Vel contingat esse, vt in parte totū, in quo monstratur. ijs enim quæ sunt in parte inerit quidem demonstratio, & erit de omni, sed tamen nō erit huius primi vniuersaliter demonstratio. dico autem huius primi, secundum ꝙ huius, demōstrationem, quādo sit primi vl'r. Si quis igitur mōstrauerit, quòd rectæ non coincidūt, videbitur vtiq; huius esse demonstratio*, eo quòd in omnibus est rectis. non est autem: si quidem, non quoniam sic æquales, fit hoc: sed secundum quòd quomodocunque æquales.

Exemplum tertij erroris.
* Aliqui co. ad ppetie,

Dixit Arist. Et accidit etiam consimiliter, vt decipiamur ex parte vniuersalis ipsius medij: quoniam demonstratio, quæ est cum huiuscemodi medio, est de omni: sed monstratio, quæ est ex hoc modo, non est prima ſm viam vniuersalis. designabo autem hoc in sermone meo de re, per quam monstratur aliquid, & ipsum per rem, quæ est ipsi vniuersalis. Quemadmodum si quispiam monstret, ꝙ lineæ rectæ non coincidunt per medium, quod est, esse duos angulos ex parte lineę cadentis super ipsas & existimet, ꝙ hoc vniuersale est per causam, quæ est de omni. & non est res ita super hoc: quoniam demonstratio non est per causam, quę est de omni: atqui est per cām æqualitatis angulorꝫ duobus rectis.

Dixit: Et accidit etiam consimiliter, vt decipiamur 39
ex parte vniuersalis ipsius medij. sensus est, Iam vero accidit cōsimiliter etiam, vt erremus, & existimemus, ꝙ medium, quo monstramus rem per demonstrationem, est prædicatum vniuersale: hoc est, in quo aggregantur conditiones tres, hoc est, vt sit de omni, per se, & primo: & tamen non est primo. † Atqui existimamus de ipso, ꝙ est vniuersale, & non est vniuersale ex parte, qua inuenitur medium vniuersale in ipso: hoc est, vt affirmetur de ipso, & insit illi in potentia. quemadmodum cū inest genus in potentia speciei: aut quia ipsum inest medio vniuersali, quēadmodum species inest generi. Et innuit ambas expositiones simul, cū dixit: quoniam demonstratio, quæ est cum huiuscemodi medio, est de omni: sed monstratio, quæ est ex hoc modo, nō est prima ſm viam uniuersalis. sensus est, & differentia inter hunc errorem & præcedentem est, quoniam demonstratio, quæ est per huiuscemodi mediū, habebit conclusionem vniuersalem: hoc est, ꝙ prædicatum quęsiti primo inerit subiecto suo, in contrarium erroris, qui accidit in subiecto præcedente: quod enim monstratur, non est primum, neq; terminus medius, hic vero non est primum, ipsa monstratio, hoc est demonstratio: quoniam prædicatio termini medij in ipsa de minori non est primo, neq; etiam prædicatio maioris de ipso. Cū vero dixit: designabo autem hoc in sermone meo de re, per quam monstratur aliquid, & ipsum per rem, quæ est ipsi vniuersalis: sensus est, & accommodabo hoc per sermonem meum termino medio, per quem monstratur res, quæ ponitur sub termino medio vniuersali: idest, quod prædicatur de re per viam quid est, et primo. Deinde dixit: Quemadmodū, si quispiam monstret, ꝙ lineæ rectæ nō coincidunt per medium, quod est, esse duos angulos ex parte lineæ cadentis super ipsas. sensus est, quemadmodum q monstret, ꝙ lineæ æquidistantes non coincidunt, per medium, quod est, duos angulos ortri à linea cadēte super ipsas, & duabus lineis intrinsecis, quę sunt in latere vno, & vterq; ipsorum est rectus. Deinde dixit: & existimet, ꝙ hoc vniuersale est per causam, quæ est de omni. sensus est, & existimet, ꝙ hic terminus medius prædicatur de lineis æquidistantibus primo: quoniam ipsum est prædicatum verum de omnibus lineis æquidistantibus i eo quo super ipsas cadit linea. fieri enim potest, vt duorum angulorum intrinsecorum factorum à casu ipsius super eas, vterq; sit rectus. sed non est hoc causā æquidistantię, vt non coincidant: sed causa huius est, ꝙ ambo coniuncti sunt æquales duobus rectis, & hoc, qa aut est vterq; rectus, aut alter ipsorꝫ est maior recto, alter vero minor, sed ipsorum complicatio est duo recti. Et hoc est, quod voluit: cū dixit: atqui est per cām ęqualitatis angulorum duobus rectis. atqui vult ex hoc, ꝙ æquidistantes nō coincidunt: quoniam si coinciderēt, essent tres anguli trianguli maiores duobus rectis. Atqui hoc exemplo Aristot. non voluit, ꝙ æquidistantes non coincidere sit ignotum ſm naturam, & ꝙ hoc medium sit notum ſm naturam: quoniam lineas æquidistantes non coincidere videtur esse notius, ꝙ duos angulos factos à linea cadente super ipsas, esse æquales duobus rectis. Et propter hoc declarauit ipsum Themistius, ꝙ voluit per hanc spēm erroris, quemadmodum

† Iac. le. Potem* quoq; de ipso.
† 2. l. sequat ex ipso.

ille, qui monstrat, ꝙ quando super lineas cadit linea, & vterq; duorum angulorum intrinsecorum est rectus, ꝙ lineæ sunt æquidistantes, quoniam hoc quæsitum non est primum in lineis, quę sunt cum hac dispositione: sed est primum in lineis, in quibus cùm linea cadit super vtranq; ipsarum, efficit duos angulos intrinsecos, qui cùm coniunguntur, sunt æquales duobus rectis: siue vterq; ipsorum sit rectus, siue non. quoniam Geometræ consueuerunt procedere ad monstrandam æquidistantiam istarum linearũ per media, de quibus fit mentio in libris eorum. Verum sm istam expositionẽ non accidet error per prædicationem termini medij: atqui accidet in quæsito, quemadmodum si aliquis monstraret æqualitatem angulorum duobus rectis de triangulo ęquicrure. & ipse iam declarauit, ꝙ hic error est per terminum mediũ: & iam declarauit consimiliter etiam de prædicatione quæsitorum non primorum, ꝙ est, quemadmodum pręedicatio trium angulorum duobus rectis de triangulo æquicrure. Multum autem absuit, vt mentionem faceret de speciebus occultis errorum, qui accidunt in hac prædicatione, & posuerit vnam ipsarum, speciem, in qua intelligitur prędicatio contraria huic prædicationi. quoniam attinet illi, qui scit rem aliquam, vt deinceps caueat ab erroribus, qui accidunt in hac re, quoniam illi loci sunt occultiores, q̃ res illa, ex qua adduxit hanc dispositionem. Et hic locus est, vt insit rei differentia vna, quæ diuidatur in duas differentias, & monstret aliquis per vnam duarũ dr̃iarum proprium inesse ipsi, non per differentiam substantialem communem vtrisq;. & hoc, quoniam monstratio sua est per terminum medium primum, qui est differentia substantialis. quemadmodum qui dimittit monstrare, ꝙ homo est contẽplatiuus, quia est rationalis: & monstret, ꝙ est contemplatiuus, quoniam est disciplinabilis. aut †disponatur l animali, ꝙ est apprehẽsiuum, qm̃ est *robustum, non autem quia est sensitiuum.

† al. l. monstret aial eẽ apprehensiuũ. * Al. l. tactiuum.

Exemplum primi erroris.

Exemplum scđi erroris. Multi cod. nõ habent illud et

Et si triangulum non esset aliud, q̃ æquicrus, secundum ꝙ æquicrus videretur vtique inesse. Et ꝓportionale, quod *et alternatim, secundũ ꝙ numeri, & sm ꝙ lineæ, & sm quòd solida, et secundum ꝙ tempora: quemadmodum & monstrabatur aliquando seorsum, contingens vtiq; de omnibus vnica demonstratione monstrari. sed quia non sunt nominatum quiddam omnia hæc vnum, numeri, longitudines, tempora, solida, & specie differunt à seiuicem, seorsum accipiebatur. nunc autem vniuersaliter monstratur. non enim secundum quòd lineæ, aut secundum quòd numeri inerat: sed secũdum quòd hoc, quod vniuersale supponunt esse.

Dixit Arist. Et si non esset triangulus, nisi æquicrus, iam esset demonstratio de ipso ex parte, qua est æquicrus. Iamq; fieri posset, vt monstraremus vnica mõstratione, ꝙ omnes numeri, & lineę, & sensibilia, cũ sunt proportionalia, si permutantur, sunt item proportionalia: quemadmodum præcessit in monstratione vniuscuiusq; ipsorum seorsum. sed postea q̃ non est aliquid vnum commune numeris, & lõgitudinibus, & tempori, & sunt ipsorum species diuersæ, & demonstratio vniuscuiusq; ipsorum seorsum: igitur existimauit tunc in hoc, ꝙ mõstratio est vniuersalis, cùm tamen non sit ita. quoniam non inest illis sm ꝙ lineæ, & sm ꝙ numeri: sed esset ita, si foret dispositio vniuersalis ipsis per se nota.

Posteaq; exposuit ꝙ locus, in quo existimamus nos non monstrasse vniuersale, & iam monstrauimus ipsum, est, cũ mõstramus aliquid, cuius nõ est, nisi vnicũ indiuiduum: vult monstrare, ꝙ demõstratio sup exemplo istorum indiuiduorum non constituitur super indiuiduo, sed constituitur super natura, quæ inuenitur in hoc indiuiduo. ꝙ si inuenirentur plura vno indiuiduo, esset illa natura vniuersalis ipsis, & ęqualis in eis eo modo, quo inueniuntur vniuersalia in indiuiduis. & propterea dicitur in definitione vniuersalis, ꝙ est illud, cuius via est, vt inueniatur in pluribus vno, hoc est secundum naturam suam: & non dicitur in ipsa, quod prædicatur in actu de pluribus vno indiuiduo. Et dixit: Et si non esset triangulus, nisi æquicrus, iam esset demonstratio de ipso ex parte, qua est æquicrus. sensus est; quemadmodum, si ex triangulis æquicruribus non inueniretur nisi triangulus vnus tantum, fieri posset, vt adduceretur demonstratio super ipso, ꝙ anguli sui, qui sunt super basin, sunt æquales, aut aliqd simile ex proprijs ipsius, & esset constituta demonstratio super ipso ex parte ęquicruris: consimiliter se habet res in his, in quibus non inuenitur, nisi vnum indiuiduum. nihil. n. prohibet, quin constituatur demonstratio super ipsis, ꝙ ipsum est hoc. Vt in exemplo: de sole constituit demonstratio, ꝙ est tanta & tanta pars terræ, quemadmodum constituitur etiam demonstratio de homine, ꝙ est rõnalis: etsi de ipso non inueniret nisi indiuiduũ unum. Et propterea qui sensit vnum indiuiduum ex specie tantum, constituere potest demonstrationem super ipso: quemadmodum accidit ei, in qua ego sensi vnum indiuiduum: & hoc apud Idumæos in locis Idumeæ. Et posteaq; declarauit, ꝙ demonstratio, quæ est super rebus, in quibus est vnicum indiuiduum, est demonstratio vniuersalis, & ꝙ hoc est exemplum, in quo cadit error: cœpit narrare causam, ex cuius parte fieri non potest, vt sit monstratio vniuersalis super rebus diuersis: & hæ sunt res, de quibus existimatur, ꝙ monstratio super ipsis est vniuersalis: quemadmodum monstratio æqualitatis de magnitudinibus, & numeris, & motibus, & temporibus, & consimiliter proportionalitatis. Et dixit: Iamq; fieri posset, vt monstraremus vnica monstratione, ꝙ omnes lineæ, numeri, & sensibilia, cũ sunt proportionalia, si permutantur, sunt item proportionalia: quemadmodum præcessit in monstratione vniuscuiusq; eorum seorsum. sensus est: Iam vero fieri potest, vt monstretur proportionalitas, & permutatio, & reliqua de exemplo istorum quæsitorum de omnibus rebus, de quibus facta est monstratio particularis per viam vniuersalis, hoc est primo, et ꝑ se: quemadmodum fieri potest, vt monstretur exemplum istorum quæsitorum de vnoquoq; eorum seorsum, cùm proportionantur hæc quæsita: hoc est, cùm *proportionantur ex natura proportionata super ipsis, & inuenitur in istis natura una communicans, constituitur super ipsis demonstratio, sm ꝙ sunt naturæ talis. Deinde dixit: sed posteaq; non est aliquid vnum commune numeris, & longitudinibus, & tempori, & sunt species ipsorum diuersæ, & demonstratio vniuscuiusque ipsorum seorsum: igitur existimauit tunc in hoc, ꝙ monstratio est vniuersalis, cùm tamen non sit ita. sensus est, cùm non sit his naturis diuersis natura vna vniuersalis communicans, & sint diuersæ, & demõstrationes exẽplares

* al. l habent quid sibi proprium

istorum

istorum quæsitorum sint de vnoquoq; seorsum: existimauit ꝙ monstratio de vnoquoq; eorum est vniuersalis, & non est ita. quoniam proportionalitas, & æqualitas non prædicantur de lineis sm ꝙ sunt lineæ, neq; de numero sm ꝙ est numerus, neq; de temporibus sm ꝙ tempora. In huiuscemodi autem propositionibus sunt quæstiones amplæ, de quibus faciet mentionem post hoc. Et vult cũ dixit: sed esset ita, si foret dispositio vlis ipsis per se nota: hoc est inexistens, non sm nomen rei.

Propter hoc neq; si aliqs monstrauerit singulum triangulum demonstratione, aut vna, aut altéra, ꝙ duos rectos habet vnumquodq; æquilaterum seorsum, & gradatum, & æquicrus: nondum nouit triangulum, ꝙ duobus rectis, nisi sophistico modo, neq; vniuersaliter triangulum, neq; si nullum est præter hęc triangulum alterum. non enim sm ꝙ triangulum nouit, neq; omne triangulum, nisi sm numerum, sm speciem autem non omne: & si nullum est, quod non nouit.

Dixit Aristo. Neque consilr etiam, si monstraret aliqs de vnoquoq; triangulorum seorsum, hoc est æquilatero, & æquicrure, & gradato, ꝙ habent tres angulos æquales duobus rectis, esset monstratio vniuersalis: quoniam ipse nesciuit, ꝙ hæc sit dispositio trianguli, nisi forte sciat ipsum sm modum sophisticum. & sm modum hunc non monstrabit, ꝙ hæc dispositio inest omni triangulo, quodq; non est triangulus aliquis, exiẽs ab hac dispositione. quoniam non scimus, ꝙ hoc inest triangulo sm ꝙ triangulus: quodq; non remanet triangulus aliquis, quin sit hæc dispositio ipsius: atqui sciuit per viam iductionis. atqui ꝙ hoc inest triangulo, in eo ꝙ triangulus: quodq; non remanet triangulus aliquis, qui non sit cum hac dispositione, non sciuit ipsum.

41 Posteaq; supra declarauit, ꝙ prædicatio prima est ꝑ prædicatum appropriatum, quod prędicatur de re per viam quid est hæc res, non per viam alterius naturæ, quæ inuenitur in hac re, & declarauit modum erroris, qui inuenitur in hoc: rediit ad declarandum defectum, qui ponitur in monstratione, quæ est in re nõ sm viam de omni. Et dixit: Neq; cõsimiliter etiam si monstraret aliquis, vsq; ad id, quod dicit: esset monstratio vniuersalis. sensus est, & quemadmodum si monstraret aliquis, ꝙ numeri proportionales, cùm permutãtur, sunt proportionales, non monstrabit vniuersale. & consimiliter etiam, si quis monstraret de vnaquaq; specie triangulorum seorsum, hoc est æquilatero, & æquicrure, & gradato, ꝙ habet angulos æquales duobus rectis, non monstraret hoc mõstratione uniuersali, hoc est primo, & per se. Et posteaq; enuntiauit, ꝙ probans hanc dispositionem de vnaquaq; specie trianguli seorsum, nõ probat hoc sm viam monstrationis vniuersalis, adduxit signum super hoc, & dixit: quoniam ipse nesciuit ꝙ hæc est dispositio trianguli, nisi fortasse sciat ipsum sm modum sophisticum. sensus est, atqui non erit hæc monstratio sm viam monstrationis vniuersalis, per quam scitur aliquid inesse alicui, de cuius natura & substãtia est, ꝙ hoc insit illi. quoniam qui seorsum scit, ꝙ anguli trianguli æquicruris sunt æquales duobus rectis, & scit etiam consimiliter, ꝙ anguli gradati sunt æquales rectis, & scit iidem, ꝙ æquilaterus est cum hac dispositione: non scit per se, ꝙ hæc dispositio, hoc est esse ęquales duobus rectis, inest triãgulo sm naturam, & primo: quoniam non fecit demonstrationem de triangulo, sm ꝙ triangulus. scit enim hanc dispositionem inesse triangulo, quia scit eã inesse speciebus trianguli: scit vero ipsam de triangulo per accidens. & hoc est, quod voluit, cùm dixit: nisi sciat ipsam sm modũ sophisticum. sed assignauit, ꝙ illud, quod est per accidens, est longinquum à demonstrationibus: igitur qui non scit rem sm viam de omni, non scit ipsam per demonstrationem.

Et posteaq; narrauit modũ istum defectus scientiæ, qui attingit monstrationẽ, quæ est de omni, cœpit narrare modum alium consimiliter etiam defectus, qui attingit ipsam, & dixit: & sm modum hunc non monstrauit, ꝙ hęc dispositio inest omni triangulo, quodq; non est triangulus aliquis, exiens ab hac dispositione: vsque ad id, quod dixit: quin sit hæc dispositio ipsius. sensus est, ꝙ faciens monstrationem per hũc modum, quemadmodum ipse non sciuit per monstrationem, hoc est monstrationem, quę est de vnoquoq; triangulo, ꝙ hęc dispositio inest triangulo, nisi per accidens: ita non sciuit, ꝙ hęc dispositio inest omni triangulo: quodq; non remanet triãgulus aliquis, q nõ habeat angulos ęquales duobus rectis. quoniam ipse non sciuit, ꝙ hęc dispositio inest triangulo in eo ꝙ triangulus, quę est scientia, per quam assequimur, ꝙ omnis triangulus per se est cũ hac dispositione. atqui habuisset scientiam de hac dispositione, si fuisset per viam inductionis, absq; eo ꝙ possideret ipsam per se de prędicato naturali, substantiali, primo. Et hoc est, quod voluit, cũ dixit: atqui sciuit per viam inductionis. ac si dixisset: atqui diximus, qui scit, quòd triangulus ęquicrus habet tres angulos æquales duobus rectis, quodq; gradatus, & ꝙ æquilaterus consimiliter, ipse non sciuit, ꝙ hæc dispositio inest oĩ triangulo. quoniam qui scit hanc dispositionem sm hũc modum scientię, scit vtique ipsam de omni triangulo: eo ꝙ inductio facta est per scientiam prouenientem ipsi ex hoc in omnibus triangulis. & monstratio inductionis istius verificatur omnino de comprehendente demonstrationes, & inductionem, ꝙ omnis triãgulus est cum hac dispositione. & non prouenit hoc ex demonstratione nisi per accidens: sed non prouenit ipsi uniuersale naturale. quoniam inductio non possidet prędicationem essentialem, nisi per accidens, sm ꝙ monstrauimus in libro Syllogismi. Et propterea dixit: atqui ꝙ hoc inest triangulo, in eo ꝙ triangulus: quodq; nõ remanet triangulus aliquis, qui non sit cum hac dispositione, non sciuit ipsum. (Scđo Priorũ cap. 29.) Hic autem defectus in scientia, de quo fecit mentionem in prędicato, quod prędicatur de genere subiecti, idem per se affirmatur de prędicato, quod nõ prędicatur de genere subiecti, † nisi quia ipsum est vniuersalius subiecto. († Ab. le. sed est lac. le. ꝓter q̃ est) & hoc, quoniã qui scit prędicatum inesse huic subiecto, non scit ipsum de natura, cui inest hoc subiectum primo & per se: nisi sciat hoc per accidens. Et propterea non oportet, vt ponatur in prędicatis demonstratiuis, quòd est vniuersalius q̃ subiectum, siue hoc prędicatum prędicetur de genere istius subiecti, siue nõ prędicet, hoc est prędicatione vniuersali. atqui est hoc ita, quoniam quod est per accidens, opponitur ei, quod est per se: quoniam demõstrationes sunt vtique ex prędicatis per se, orationes vero sophisticę sunt ex prędicatis accidẽtalibus. igitur oportet, vt demonstrationi non commisceatur aliquid, quod sit per accidens omnino, neq; propinquum, neq; longinquũ.

(Disceptatio contra Abunazarem Alpharabiũ de ꝓdicatis demõstrationũ igredientib*.)

Quod si ita est, quomodo dixit Abunazar in libro suo, ꝙ ex prędicatis demonstratiuis aliqua sunt appropriata, & aliqua sunt prima non appropriata, & aliqua sunt

† Al.le. Vt nam ego cognoscerẽ ex libro

sunt prima & appropriata, & aliqua sunt neq; prima neque appropriata? †Quomodo enim tradet, & cognoscet in libro suo sm viam Aristo. conditiones prædicationis vniuersalis in demonstrationibus, hoc est, quæ comprehendit conditiones tres præcedentes? in hoc enim loco est speculatio, & inquisitio ampla. Et hoc, quoniam hęc conditio, quam tradidit Arist. hoc est, vt sit prędicatio de omni, si non esset vniuersalis omnibus demonstrationibus, sed esset tantummodo in demonstrationibus perfectissimis, deficeret vtiq; in eo, ꝙ declarauit prędicationem communicãtem omnibus demonstrationibus. Quòd si conditio ipsius est vniuersalis omnibus speciebus demonstrationis: igitur errauit Abunazar, cũ declarauit, ꝙ prędicatorum demonstratiuorum alia sunt appropriata, & alia sunt non appropriata, & aliqua ex ipsis sunt prima, & aliqua non prima. Quòd si est hęc conditio, quam tradidit Aristo. sit propter melius, & non conditio necessaria: oportuisset Abunazarem addere hanc dispositionem: hoc est, ꝙ conditionum, quę traduntur in prędicatis demonstratiuis, aliquę sunt, quę sunt cõditiones necessarię, à quibus non effugit demonstratio omnino, & aliquę sunt conditiones, per quas est demonstratio melior: & numerare inter conditiones, per quas est demõstratio melior, prędicationem vniuersalem, de qua mentionem fecit Aristo. & numerare inter conditiones necessarias, hoc est, sine quibus demonstratio esse non potest; conditiones primas tm̃, exceptis conditionibus, per quarũ aggregationẽ est prędicatio vniuersalis: hoc est, vt sit prędicatum de omni subiecto, & in omni tempore, & sit per se, non primo. Quòd si est res ita, igitur perfectio sermonis de conditionibus demonstrationis erit per aggregationem duarum viarum, hoc est vię Aristo. & vię Abunazaris: & scietur hæc via ex parte, qua est bona, et ex parte, qua est necessaria. Sed Abubacher Elzaigi in responsione ad hoc dixit, ꝙ intentio Aristo. est alia ab intentione Abunazaris. et hoc, quoniam Arist. cũ intentio ipsius sit, ꝙ demonstrationes sint definitiones in potentia, ideo posuit in ipsis hanc conditionem. Abunazar vero, quoniam speculatus est de demonstratione ex parte, qua est demonstratio simpliciter, ideo diuisus est ab Arist. & hoc, quoniam quasi ipse rediit ad id, quod diximus. quoniam demonstrationes, quæ sunt definitiones in potẽtia, absq; dubio sunt perfectiores. & Aristo. sm opinionem Abubacheris Elzaigi adduxit conditiones, per quas fit demonstratio melior & perfectior, & tacuit de necessarijs. Abunazar vero è contrario docuit conditiones necessarias, & tacuit eas, per quas efficiuntur demõstrationes meliores, propter hoc igitur oportet, vt sint ambæ doctrinæ deficientes. Hęc igitur res latuit multos expositores, et magnos. Et ego quoq; credidi multo tempore, ꝙ rectum in hoc fuisset aggregare has duas doctrinas. sed posteaq; exposui intentionem demonstrationis, secundum ꝙ est demonstratio, & inquisiui hoc, innotuit mihi, ꝙ rectitudo & veritas est, quam fecit Arist. & quod fecit Abunazar, est error. Et hoc, quoniam si demonstrationi, in eo ꝙ demonstratio, non sufficit, vt habeat propositiones veras tantum, sm ꝙ definiuit ipsas, & aggregatę sunt super ipsa, sed vt sint per se: & causa in hoc est, quoniam veræ non per se, sunt veræ per accidens: quod autem est per accidẽs, & si sit verum, nõ ducit ad scientiam naturæ ipsius rei, nisi per accidens: & intentio demonstrationis in rebus existẽtibus est, vt sciatur res sciẽtia conueniens cũ opere naturę, quodcunq; fit, quemadmodum demonstratio in artibus est scientia conueniẽs cum opere artis: quod cũ ita sit, si permisceatur demonstratio cum aliquo, quod sit per accidens, non erit scientia de rę ex parte ipsius conueniens cum opere naturæ, neq; scientia sm id, quod est de ipsa. & hæc est definitio veritatis. & mõstrauit etiam, ꝙ illud, quod est per se non primo, miscetur cũ eo, quod est per accidens, cùm vero sunt demonstrationes, quarũ propositiones prædicantur prædicatione per se nõ primo, non erit scientia proueniens ab ipso consona operi, neque in rebus artificialibus, neq; i naturalibus. igitur nõ erit demonstratio penitus. Sed si in hoc consentiamus, ꝙ demonstrationum prædicata prædicantur sm hanc dispositionem: igitur exibit ex hoc genus, hoc est, vt monstretur rei inesse genus suum, & hoc, quoniã prædicatio generis de specie non est primo sm hanc dispositionem. ꝙ si ita est, quomodo non aperuit, & dixit de hoc? Atqui inuenimus Themistium confitentem, ꝙ genus ingreditur in hanc prædicationem, hoc est prędicationem generis de specie: & simul etiam confitente, ꝙ prædicatum primũ est, quod definiuimus. & hic est defectus. Puto enim ꝙ hoc est, quod induxit Abunazarẽ, vt describeret prędicatũ primũ, è diuerso, ꝙ descripsit Arist. hoc est, quod nõ prædicat de gñe subiecti sui, & dixit propter hoc de genere, ꝙ est prædicatũ primũ. Veritas autem est, ꝙ genus nõ sit prędicatũ primum, quia non prędicatur primo de aliqua spẽ sua, sm ꝙ hęc spẽs, qm̃ genus prędicatur de plurib9 vna specie. sequitur igitur, vt genus prędicetur prędicatione prima de natura sibi ęquali. hęc autem natura est subiectum formę, quę est genus, quoniam ipse nõ distinxit in hoc inter genus & reliqua prędicata, quę non sunt appropriata subiecto. Et quemadmodum qui sciunt de triangulo ęquicrure, ꝙ habet angulos ęquales duobus rectis, nõ sciunt hoc de triangulo, nisi per accidens: & hoc est, de quo prędicatur hęc dispositio sm ꝙ ipsum: consimiliter qui sciuit prędicationem generis de specie, non sciuit naturam, quę prędicatur de ea, sm ꝙ ipsa est hęc natura, nisi per accidens. Quòd si est res in hoc vno: igitur oportet, vt prędicatio generis de specie remoueatur à demonstrationibus, quemadmodum remouetur proprium generis prędicatũ de speciebus generis. Quòd si dicatur, quid est natura † subiecti respectu generis? dicemus ꝙ est materia ipsius, appropriata generi. et hoc, quoniam nullum genus potest esse sine materia. vt in exemplo, caro, & omne, quod consistit tali cõsistentia, est materia animalis. Et inuenitur etiam ꝙ genus ponitur inter prędicata prima, cùm appropriatur, & nõ absolute profertur. & hoc, quoniam homo, secundum ꝙ homo, est animal quoddam, non animal simpliciter.

Auen pace iudicium de Aristote. & Abuna. opinionibus

*al. l. contra dixit Arist.

Auerrois determinatio.

Themistij opinio, prio Post. ca. 12.

Gen9 non prædicat primo de specie, sed de natura sibi ęquali.

Quid sit natura subiecti, respectu generis.
† Lat. le quæ est subiectũ ipsius gñis?

Quo pacto cognoscat prædicatum vle.

Quando igitur non nouit vniuersaliter, & quando nouit simpliciter? Manifestum, ꝙ si idem esset triangulo esse, & æquilatero, aut vnicuique, aut omnibus. si autem non idem, sed alterũ, inest aũt sm ꝙ triãgulum, nõ nouit.

Dixit Arist. Iam vero oportet, vt sciamus, quando euenit nobis scientia, quòd prædicatum non est vniuersale subiecto, & quando cadit nobis scientia, quòd prædicatum est vniuersale subiecto. Et dicimus, ꝙ prædicatum erit vniuersale subiecto, cùm intentio trianguli, quæ inuenitur ipsi, & intentio ęquilateri, & intẽtio vniuscuiusq; triangulorũ fuerit intentio vna. sed si intentiones ipsorum non sunt intentio vna, sed intentio vniuscuiusq; ipsorum est alia ab intentione alterius, non sciemus vtique cui ipsorum sit vniuersale, sed dicetur de omni.

Posteaq;

42 Posteaq; docuit, ꝙ prędicatio, quæ ponitur hoc in libro, est prędicatio vniuersalis, & ipsa est, quę comprehendit, vt sit vniuersalis, per se, & primo: & docuit etiã locos, in quibus contingit errare circa hoc: vult deinceps nos docere, pręter id, quod declarauit de dispositione ipsius, viam, per quam sciamus, quòd est prędicatum vle, cũ ambigui fuerimus de re ipsa. Et dixit: Iã vero oportet, vt sciamus, qñ euenit nobis scia, ꝙ pdicatũ nõ est vle subiecto, & qñ cadit nobis scia, ꝙ pdicatum est vle subiecto. sensus est, & iam oportet, vt habeamus viam, p quam sciamus, ꝙ prędicatum est vle, aut non vle. & hoc, cùm ignoratur hæc dispositio. Deinde cœpit docere prędicationem, de qua nõ ignoratur hęc dispositio, & inquit: Et dicimus, ꝙ prędicatũ erit vniuersale, vsq; ad id, qđ dixit: vniuscuiusq; triangulorũ fuerit intentio vna. sensus est, ꝙ prędicatũ, cùm prędicatur de subiecto, quod sit compositum ex pluribus dictionibus vna, et sint dictiones cõsequẽtes, & intentio in ipsis vna: tunc prędicatũ ipsum est vniuersale huic subiecto: ac si esset dispositio ipsius talis, vt prędicatum de subiecto esset unum verbo et re. Vt exemplo: si fuerit intentio trianguli, & intentio, per quam disponit triangulus ęquicrus, & gradatus, intentio vna penitus, hoc est, esse triangulum, & esse ęquicrurem: deinde prędicemus de triangulo ęquicrurę prędicatum appropriatum ipsi, quemadmodum, ꝙ habet angulos ęquales binis rectis: igitur de hac dispositione sciemus, ꝙ vniuersaliter inest triangulo. Et posteaq; docuit locum, per quem scimus, ꝙ prędicatum est vniuersale subiecto: & hoc, vt prædicatum sit vnum verbo & re, aut sit vnum re, multa autem verbo: cœpit docere locum, vbi hoc, ignoratur, & inquit: sed si intentiones ipsorum nõ sunt intentio vna, sed intentio vniuscuiusq; ipsorum est alia ab intentione alterius, non sciemus vtique cui ipsorum sit vniuersale, sed dicetur de omni. sensus est, atqui si non erit prædicatum simplex & vnum, sed compositum ex rebus pluribus, & prædicabimus de ipso simplex appropriatum necessarium: non sciemus vtiq; cui ipsarum rerum insit vniuersaliter, hoc est cui insit primo, & per se. quemadmodum narratur, ꝙ triangulus æquicrus habet angulos æquales duobus rectis: & erit illud, quod significat triangulus, aliud ab eo, quod significat æquicrus. quoniam æqualitas angulorum duobus rectis ignoratur in hac propositione, vtrius duarum rerum insit, quod est prædicatum prædicatione prima. Et ipse solicitus fuit, vt traderet in exemplis istorum locorum viam, per quam exeat dispositio, per cuius modum est prędicatio prima: & hoc, cùm subiectum fuerit compositum ex pluribus rebus. Et dixit: cũ intentio trianguli, quæ est in ipso, & inteotio æquicruris, & intentio vniuscuiusq; triangulorum fuerit intentio vna. sensus est, cùm prædicatum prędicatur de pluribus vna dictione, & illæ dictiones significent rem vnam, quemadmodum significant dictio trianguli, & dictio æquicruris: veluti si dicamus, æqcrus habet tres angulos æquales duobus rectis, rem vnam: & consimiliter si dictio trianguli, & dictiones reliquarum specierum trianguli significent rem vnam, quemadmodum gradatus & æquicrus, cùm coniunxerimus in vtrisque triangulum. Et hoc est, quod voluit, cũ dixit, & intẽtio vniuscuiusq; triangulorum fuerit intentio vna: hoc est, ꝙ intentio gradati, & inteotio æquicruris, & intentio trianguli est res vna. Cũ vero dixit: sed intentio vniuscuiusq; ipsorum est alia ab intentione alterius, nõ sciemus vtiq;, cui ipsorum sit vniuersale, sed dicetur de omni: sensus est, cum intentio trianguli fuerit alia ab intẽtione ęquicruris, nos vtiq; ignorabimus cui ipsorum prædicatum sit vniuersale, cùm prædicauerimus de triangulo ęquicrure aliquod prædicatum.

* Ab le. distinctæ, * lac.l. synonymis.

Vtrum autem sm ꝙ triangulum, aut sm ꝙ æquicrus inest, & quando sm hoc inest primo, & vniuersaliter cuius est demonstratio? Planum, ꝙ quando ablatis inerit primo, quemadmodum æquicruri, æneo, triãgulo inerunt duo recti. sed & ꝙ sit æneum, ablato, & quòd æquicrus. sed nõ figura, aut termino: sed non primis. Quo igitur primo? si quidem triangulo, secundum hoc inest & alijs, & huius vniuersaliter est demonstratio.

Dixit Arist. Sed inquiramus, & dicamus, an vides hanc intentionem cui rei est vniuersalis, triangulo, in eo ꝙ triangulus, aut in eo ꝙ æquicrus? & in summa cùm scit rem, quæ inest illi primo, & de qua constituitur demonstratio, sm ꝙ est illi vniuersalis. Et dicamus, ꝙ res, quæ ita se habet, vt alijs ablatis remaneat, & remaneat prædicatum, eo ꝙ ipsa remanet, & cùm remouetur, remouetur, huic inerit vniuersaliter. quemadmodũ si triangulus æquicrus esset factus ex ære, & de ipso enuntiaretur, quòd haberet angulos æquales duobus rectis, si auferres ab eo, ꝙ sit ęneus, ꝙ sit ęquicrus, prædicatum tamen remanet, si remanet triangulus. atqui si ab ipso abstuleris, quòd sit figura, & ꝙ sit finitus, non remanebit prædicatum: sed nõ aufertur propter ablationem istorum duorum, ita vt proueniat illi vniuersale. Cumq; hæc intentio sit vniuersalis triangulis, igitur per cõsubstantialitatem ipsius inuenietur hæc demonstratio in triangulis: et demonstratio sm viam vlis inerit vtiq; ipsi.

* al.l. medijs

Dixit: Sed si intentio trianguli est alia ab intentione æquicruris, & prædicemus de vtrisq; prædicatum appropriatũ: igr accidit nobis, vt discernamus veri istorum hoc prędicatum sit prædicatum primum. Et inquiramus, & dicamus, an vides hoc prędicatum, quòd primo inest triangulo, sm ꝙ triangulus, aut in eo ꝙ est ęquicrus? & in summa oportet in hoc loco, vt sciamus rem, cui hoc prędicatum inest primo, & super quo constituitur demonstratio sm ꝙ est primum, aut triangulo, aut ęquicruri. Et posteaq; docuit per hęc exempla locos, per quos oportet nos habere viam, per quã sciamus rem, de qua prędicatur prędicatum prędicatione prima, & quęsitum sit vniuersale, dixit: Et dicamus, ꝙ res, quę ita se habet, vt alijs ablatis remaneat, & remaneat prędicatum, eo ꝙ ipsa remanet, & cũ remouetur, remouetur, huic ierit vniuersaliter. sensus est, & dispositio, ex cuius parte prędicatio prędicati de subiecto est prędicatio prima, cognoscitur à reliquis, quę insunt subiecto: in eo ꝙ est dispositio, qua, cũ abstuleris reliquas dispositiones, hoc est imaginatus fueris auferri, & ipsam imaginatus fueris remanere, remanet prædicatum: & cùm auferes ipsam, & remanẽt reliquę dispõnes, auferẽ prędicatũ: hęc inquã dispositio, quæ inest subiecto, erit prædicatũ primũ. Cũ vero dixit, ꝙ res, quæ ita se habet, vt alijs ablatis remaneat, & remaneat prędicatum, eo ꝙ ipsa remanet: intelligit per rẽ dispositionẽ, cui inest prædicatũ primo: per reliquas vero res intelligit dispõnes, qbus nõ inest primo: quę scilicet cùm auferuntur, & remanet ipsa dispõ, nõ auferẽ pdicatũ.

43

* al.l. ignoremus

Tradit

Tradit igitur duas conditiones. Quarum vna est, cùm ipsa dispositio ponitur in esse, & reliquæ dispositiones auferuntur, inuenitur prędicatum. Secunda vero, cùm aufertur, & remanent reliquæ dispositiones, aufertur prædicatum. Deinde adduxit exẽplum istius sermonis, & dixit: quemadmodum si triangulus æquicrus esset factus ex ære, & de ipso enuntiaretur, ꝙ haberet angulos æquales duobus rectis. sensus est, quòd ĩ hoc triangulo sunt tres dispositiones, ꝙ est triangulus, & ꝙ est æquicrus, & ꝙ est ex ære: & de omnibus verum est dicere, quòd habet angulos æquales duobus rectis. Deinde dixit: si auferres ab eo, quòd sit æneus, quòd sit æquicrus, prædicatum tamen remanet, si remanet triangulus. sensus est, quòd, si tu abstuleris ab hoc subiecto composito ex his tribus dispositionibus, ꝙ est ex ære, & ꝙ est æquicrus, & derelinquatur ꝙ est triangulus, derelinquitur ꝙ habet angulos æquales duobus rectis: hoc est, ꝙ remanet hoc prædicatum verum de subiecto, quemadmodum fuit, antequam auferrentur ab eo binæ conditiones. Deinde cùm dixit: atqui si ab ipso abstuleris, ꝙ sit figura, & ꝙ sit finitus, non remanebit prædicatum: sed non aufertur propter ablationem istorum duorum, ita vt proueniat illi vniuersale; quasi remouet ea, quę possent infestare hunc sermonẽ. & hoc, quoniam si ponitur, ꝙ hæc est dispositio, quæ cũ inuenitur, & auferuntur reliquę dispositiones, inuenitur prædicatum: & cùm aufertur, aufertur prædicatum: posset aliquis dicere, si nos auferemus ab hoc triangulo, de quo loquebamur, ꝙ est figura, & ꝙ est finitus, hoc est superficies, aufertur prædicatum, quod est habere angulos æquales duobus rectis. & dedit responsionem ad hoc, ꝙ si aufertur prædicatum propter ablationem, puta istarum dispositionum, istud est propter ablationem dispositionis, cui inest hoc prædicatum, ex ablatione istarum dispositionum, non propter ablationem huius. et hoc, quoniam cùm aufertur, ꝙ est figura, aufertur ꝙ est triangulus: et cũ aufertur triangulus, aufertur æqualitas angulorum duobus rectis: & cũ aufertur hoc prędicatum, ex eo ꝙ aufertur ꝙ est triangulus, tunc auferre superficiẽ, & finitũ, non est primo. sed hoc fit ex parte vtiq;, qua auferẽ triangulus, per cuius ablationem aufertur prædicatum primo. & propterea non est possibile, quin addatur huic conditioni, & dicatur, ꝙ cũ aufertur, & remaneant alię conditiones, aufertur prædicatum: & cùm inuenitur, & auferuntur alię conditiones, relinquitur prædicatum. Cùm vero dixit; sed non aufertur propter ablationem istorum duorum: intelligit, ꝙ non aufertur propter ablationem horũ duorum primorum, & per se, sed quia aufertur triangulus propter ablationem vtrorunq;, non propter ablationẽ ipsorum tantum; ita vt esset hoc prædicatum vniuersale superficiei, & finito, ſm ꝙ posuimus conditionem ac dispositionem in re, cui inest prædicatum vniuersale. Cum vero dixit: cumq; hæc intẽtio sit vniuersalis triangulo, igitur per cõsubstantialitatem ipsius inuenietur hæc demonstratio in triangulis: sensus est, cumq; prędicatio angulorum æqualium duobus rectis sit vniuersalis triangulo, igitur per consubstantialitatem demonstrationis huius de triangulo, declarabitur demonstratio hæc de omnibus triangulorum speciebus. Deinde dixit: & demonstratio ſm viam vniuersalis inerit vtiq; ipsi: hoc est triãgulo. Abunazar vero dixit de hoc loco, quẽ tradidit Ari. ad extrahẽdum p̃dicatum primũ, ꝙ est locus persuasiuus, & non demonstratiuus, & hoc in libro suo de Resolutione. Et hoc, quoniam ipse imaginatus hunc locũ destruit p ea, quibus sunt plura ppria vno, nã si auferturvnũ propriorũ, aufertur et reliquum: & si vnum inest, & aliud inest, quemadmodum susceptiuum sciẽtiæ, & risibile in homine. cũ enim aufertur

• al.l.mediis

ab eo, ꝙ est risibile, aufertur, ꝙ est susceptiuum sciẽtiæ: & si inest risibile, inest etiam susceptiuum scientię. prędicatio autẽ risibilis de susceptiuo scientiæ non est prędicatio prima, quoniam est prædicatio per accidens. Atqui errauit Abunazar, eo ꝙ imaginatus est Aristo. in hoc loco, vsum fuisse loco inexistentię, & ablationis simpliciter. Et nõ se habet res ita: sed vsus est ipso Aristo. ad declarationem. & hoc, quoniã ipse dixit, ꝙ res, cui inest prædicatio vniuersalis ex omnibus rebus, quę insunt subiecto, est illa res, quę cùm inest, & auferũtur reliquę intentiones, quæ insunt subiecto, remanet prędicatum, cui inest: & cùm aufertur, & relinquũtur aliæ dispositiones inexistentes prędicato, aufertur prædicatum. cumq; posuerit binas istas conditiones de ablatione & inexistentia, erit locus demonstratiuus sine dubio. Et hoc, quoniam non sequitur, cùm aufertur risibile, & inueniuntur reliquæ dispositiones in homine, ꝙ auferatẽ susceptiuum scientiæ. & hoc, quoniam cũ inuenitur ratio, inuenitur & susceptiuum scientię. & ita nõ sequitur, cũ inuenitur risibile, & auferuntur reliquę dispositiones inexistentes homini, ꝙ inueniatur susceptiuum sciẽtiæ. Et ideo, cũ vsus est loco isto cum his duabus cõditionibus, est demõstratiuus. & hoc est, quod deuiare fecit Abunazarem ab intentione Aristo. 44

Demonstrationem esse ex ijs, quæ sunt Per se, ac Necessarijs. Cap. VI.

Si igitur est demonstratiua scientia ex necessarijs principijs: quod .n. scitur, nõ potest aliter se habere: per se vero inexistentia necessaria sunt rebus: alia quidem enim in eo quod est quid insunt: alijs autem, quę de ipsis prædicantur, ipsa insunt in eo quod est quid; quorum alterum oppositorum necesse est inesse: manifestum ꝙ ex talibus quibusdam sit vtiq; demonstratiuus syllogismus. omne. n. aut sic inest, aut secundum accidens: accidentia vero non sunt necessaria.

Dixit Aristo. Quòd si est demonstratio ex propositionibus necessarijs: quoniam quod scitur per demonstrationem, non potest variari secundum id, de quo est: & res necessariæ sunt res per se: & hæ secundum duas species: quarum vna est, cùm prædicata sunt in definitionibus subiectorum: altera vero, cùm sit vnum ex duobus prædicatis oppositis, in quorum definitionibus accipiuntur subiecta sua: igitur manifestum est, ꝙ demonstratio erit ex rebus per se. & hoc, quoniam non effugit, quin sit, aut ex rebus per se, aut ex rebus accidentalibus: res vero accidẽtales non sunt necessariæ,

Posteaq; docuit proprietates prędicationis necessarię, quę sunt, vt sint propositiones per se, & primę, vult hic monstrare, ꝙ oportet propositiones demonstrationum esse per se. Et posuit mõstrationem in hoc, ꝙ propositiones demonstrationis sunt necessariæ: & inquit, ꝙ si oportet demonstrationem componi ex propositionibus necessarijs: quoniam ea, quę sciunẽ per demonstrationem, quę sunt conclusiones, sunt necessaria: qm̃ fieri non põt, vt permutentur ſm id, de quo sunt: & conclusionum necessariarum prouenit scientia per se, hoc est, vt sint necessarię ex propositionibus necessarijs: 44

propositiones

propositiones autem necessariæ sunt per se:igitur oportet propositiones demonstrationis esse per se. Cumq; ea quæ sunt per se, sint duarũ specierũ:species, in qua accipitur prædicatum in definitione subiecti:& species, in qua accipitur subiectum in definitione prædicati:igitur planũ est, quod oportet propositiones demonstrationum esse ex vna istarum specierum eorũ quæ sunt per se. Atqui dixit, quod species vna ipsa est vnum ex duobus oppositis prædicatis, in quorum definitionibus accipiũtur subiecta:quoniam accidentia per se, quæ sunt vniuersaliora subiecto, sunt in perpetuũ opposita. Et cũ dixit:et hoc, quoniam nõ effugit, quin sit aut ex rebus per se, aut ex rebus accidentalibus: res vero accidentales non sunt necessariæ: hic est alius syllogismus à primo syllogismo, per quem declarauit, quod oportet propositiones demonstrationis esse necessarias. quoniam in syllogismo primo posuit, quod oportet propositiones demonstrationum esse necessarias, quoniam oportet cõclusiones demonstrationis esse necessarias:deinde posuit, quod necessaria sunt per se, atqui in hoc syllogismo posuit, quod propositiones demonstrationum sunt necessariæ: deinde dixit, quod propositiones demonstratiuæ non effugiunt, quin sint substantiales, aut accidentales. deinde conclusit, quod non sunt accidentales: quoniã propositiones demonstrationis sunt necessariæ:& accidentales nõ sunt necessariæ. Et complicatio syllogismi concludentis hoc prædicatum*, est in secunda figura. & hæc monstratio componitur ex conditionali diuisiuo, & prædicatiuo in secunda figura. Sed primus est syllogismus prædicatiuus, & componitur sic. Conclusiones demonstrationis sunt necessariæ:& conclusiones necessariæ fiunt ex propositionibus necessarijs:ergo concluditur, quòd oportet propositiones demonstrationum esse necessarias. Deinde accepit hanc conclusionem, quæ est, quod propositiones demonstrationũ sunt necessariæ:& complicuit cum hac, quod necessaria sunt per se:ergo concluditur in prima figura, quod propositiones demonstrationis sunt per se. †Monstrauit aũt hoc per propositiones dubias. & hoc, quoniam dubitatur in prima demonstratione de propositione, quæ in ipsa accipitur, quod omnia necessaria sunt per se. & hoc, quoniam videtur multis, quod sint aliqua necessaria, quæ non sunt per se: quemadmodum album inest cygno, & nigrum pici, & risibile vendenti & ementi. & in summa cùm aliquod propriũ inest alteri, illa prædicatio est necessaria, & non per se. Et ideo dixit Abunazar in libro de Demonstratione, quod per necessaria hic intelligere debemus necessaria essentialia*. Dicamus igitur nos, quod necessarijs opponũtur possibilia. & necessariorum aliqua sunt necessaria per se, aliqua vero necessaria per accidẽs. & necessaria per accidens sunt possibilia per se, atqui necessaria per se non sunt possibilia, nisi per accidens. & prædicatio propriorum de se inuicem est necessaria per accidens, & possibilis per se, et cõsimiliter est prædicatio albi de niue, et nigri de pice. Oportet autem, ut non cõnumerentur propositiones necessariæ per accidens, quoniam nõ est speculatio eius, quod est per accidens. sequitur igitur, quod omne necessarium est essentiale, hoc est, quod omne necessariũ per se est essentiale. Et consistit propositio, quæ accipitur in demonstratione, quæ est, quod omne, quod est necessarium, non est accidentale, verificatur vnq; de eo, quod est per se. & hoc est, quod voluit Aristo. Et oportet vt scias, quod necessaria per se accipiuntur vtique cum prædicato primo tantum. & hoc, vt sit prædicatum necessarium subiecto, & subiectum necessarium prædicato. & hoc non inuenitur in prædicatione generis de specie. & hoc, quoniam genus est necessarium speciei: sed species est ipsi possibilis. sed inuenitur in prædicatione definitionis, & dñiæ, & accñtium substaliũ primorũ.

*al. l. realiũ primum.

Quo pacto necessaria, demonstrationẽ ingredientia, intelligantur oia esse p se.

†al. le. Sed circa has propones insurgit dubium.

*al. le. essentialia, & sic legitur in toto hoc cõm.

Aut igitur sic dicendum, aut principium ponendum, quòd demõstratio necessarium est:& si demonstratum est, non potest aliter se habere. Ex necessarijs igitur oportet esse syllogismum. ex veris quidẽ enim est & non demonstrantem syllogizasse: ex necessarijs vero non est, nisi demonstrantem. hoc enim iam proprium demonstrationis est.

Dixit Aris. Aut igitur sufficit ad monstrandum, quod propositiones demonstrationis sunt necessariæ, illud quod diximus: aut incipiemus principium alterum, & dicemus, quod conclusiones demonstrationis sunt necessariæ, non permutabiles, neq; variabiles:& demonstratio genita ex ipsis non potest permutari in eo, quod est de ipso. Quod cùm ita sit, igitur propositiones, ex quibus est demonstratio, sunt necessariæ, non permutabiles, neque variabiles. prætereà quod conuenit alicui, vt ratiocinetur ex propositionibus veris, & tamẽ non erit ex ipsis demonstratio. atqui quod ostenditur per demonstrationem, non cohæret, nisi ex propositionibus necessarijs. quoniam proprium demonstrationis est, vt sit ex rebus necessarijs.

Posteaq̃ posuit, quod oportet propositiones demonstrationum esse necessarias, quia conclusiones demonstratiuæ sunt necessariæ, & conclusit ex hoc, quod propositiones sunt per se:& hic in connexione antecedẽtis ex consequente, cũ dicitur, quod si sunt conclusiones necessariæ, oportet vt propositiones sint necessariæ, est aliquid dubij:& posuit ipsum per syllogismum conditionalẽ, tanquam per se manifestum: dixit: Aut igitur sufficit ad ostendendum, quod propositiones demonstrationis sunt necessariæ, illud quod diximus, aut incipiemus principium alterum, & dicemus. sensus est, si quod diximus, potest esse nõ ita manifestum apud aliquos discipulos, operæprecium est, vt addamus aliquid ad hoc mõstrandum. sensus est, cũ sit ex principijs positis apud nos hic, quod conclusiones demonstrationis non possunt permutari secundum id, de quo sunt, sed sunt neq; permutabiles, neque variabiles:& est consimiliter etiam positum apud nos veluti scitũ per se, quod oportet demõstrationem, per quam assequimur speciem istam scientiæ per se, esse absq; dubio in hac specie existentiæ, hoc est non permutabilis, neq; variabilis:& in summa quod nõ potest permutari secundum id, de quo est. quoniã cùm demonstratio sit causa istius speciei scientiæ, sequitur quod ipsa magis debeat esse cum hac dispositione. quoniam omne id, quod est causa alicui, ipsum magis debet esse cum hac dispositione, cuius est illi causa. Vt in exemplo, si ignis est causa alijs rebus calidis, igitur ipse magis debet esse calidus. & consimiliter demonstrationes, si sunt causa scientiæ necessariæ, ipsæ magis debent esse †scitæ necessariæ. sed cùm syllogismus habeat vtiq; possibilitatem propter propositiones suas: quoniam quod sequitur ex ipso, est necessarium: sequitur igitur, vt syllogismus, qui dat scientiam necessariam, det ipsam duobus modis, propter figurã suam, & propter propositiones suas. quod cùm ita sit, oportet igitur, vt propositiones demonstrationis sint necessariæ. Cùm vero dixit: prætereà quod conuenit alicui, vsq; ad finem eius, quod scripsimus: innuit, quod figura syllogismi non conferat ad concludendas conclusiones necessarias:

†al. l. scibilia necessaria.

necessarias: sed figura ipsius confert ad non concludendum necessarium. Et propterea fieri potest, vt aliquis concludat ex propositionibus veris nõ necessarijs conclusionem veram, aut necessariam, aut non necessariã. & si nõ necessariam, erit per se: si vero necessariam, erit per accidens. vtcunque autem res se habeat, hęc species syllogismi non est demonstratiua.

Signum autem, quòd demõstratio ex necessarijs: quoniam & instantias ita ferimus ad eos, qui existimant demõstrare, quòd non necesse, si existimemus, aut omnino contingere aliter, aut sermonis vtiq; gratia.

Dixit Aristo. Et iam monstrabimus, quòd propositiones demonstrationum sunt necessariæ. quoniam fieri potest, vt aliquis contradicat, quoniam existimauerunt nõnulli se fecisse demonstrationem super aliquo quęsito, cùm viderunt demonstrationem, in qua adduxerunt signum, non esse ex propositionibus necessarijs: aut fieri potest, vt hoc quæsitũ monstretur sine illa propositione: quodq; ipsæ accipiunt à sermõibus, hoc ẽ dialecticis.

46 Hæc est ratiocinatio probabilis super eo, ꝙ oportet propositiones demõstrationis esse necessarias. & hoc, quoniam contradicunt nonnulli, cùm exhibẽt demonstrationem, & vident, ꝙ non habet propositiones necessarias. Cũ vero dixit: aut fieri potest, vt hoc quæsitũ monstretur sine illa propositione: si intelligit, ꝙ ipsi contradicunt huic rei, quemadmodum contradicunt in hoc quæsito, super quo adduxerunt demonstrationem, ꝙ potest monstrari sine illis propositionibus: existimari poterit ꝙ hæc oratio ratiocinetur. & hoc, quoniam fieri potest, vt res monstretur per plures demonstrationes vna. Sed non est res, quemadmodum existimatur. quoniam demonstratio, si est ex propositionibus primis, quæ sunt causæ, per quæ constituitur natura rei istius, cuius demonstrationem quærimus: & res una erit vtiq; ex causis vnicis: igitur oportet, ut demonstratio sit vna: quẽadmodum sequitur, vt sit definitio vna. hæc autem demonstratio est demõstratio concors cum opere naturæ. sicq; si demonstratio est, cuius causa efficitur res, oportet igitur vt non sit de quæsito, nisi demonstratio vna. & hoc valde manifestum est in artibus operatiuis. Et propterea demõstrationes absq; dubio sunt definitiones in potentia: quemadmodum postea declarabimus. Cũ vero dixit: quodq; ipsæ accipiuntur à sermonibus, hoc est dialecticis: intelligit ꝙ demonstratio deficit, quoniam propositiones ipsius non sunt necessariæ: quemadmodum deficit, cũ propositiones ipsius sunt dialecticę. quodq; hoc quæsitum sit posse, monstrat per demrãtionem aliam ex genere suo.

* al. l. sit ipsius contradicentis.

* las. le. a genere

Planum autem ex his, & ꝙ fatui sunt, qui se existimant recte principia accipere, si probabilis sit propositio, & vera: veluti Sophistæ, quòd scire est scientiam habere. nõ enim quòd probabile, aut non, principium est: sed primum ipsius generis, circa quod monstrat. & verum non omne proprium.

* a. l. quonia
* a. l. eo ꝙ
* al. l. eo ꝙ primum

Dixit Aristo. Apparet igitur iam ac manifestum est ex rebus istis, ꝙ eo, quia existimauerunt propositionem demonstrationis accipi à rebus probabilibus, sunt vtique homines sine corde: quemadmodum fecerunt Sophistæ, cùm monstrauerunt, ꝙ qui habet scientiam, scit quid est scientia. quoniam non sufficit in principijs demonstrationis, vt sint vera, nisi fuerint etiam proportionata, & prima illi generi, super quo est demonstratio. igitur magis conuenit, vt nõ sufficiat ad hoc, ꝙ sint demonstratiua, vt sint probabilia.

* al. le. fatui

Planum uero ac manifestum de propositionibus demonstratiuis, cũ oporteat ipsas esse necessarias, ꝙ qui credunt sufficere in propositionibus demõstratiuis, vt sint probabiles tantum, ipsi sunt homines sine corde. et hoc, quoniam cũ non sufficiat ipsas esse veras, sed oporteat cũ hoc, esse necessarias, quomodo non magis oportebit, quòd nõ sufficiat ipsas esse probabiles? quoniam magna ex parte probabilia non sunt vera. Atqui similis est operatio istorum operationi Sophistarum, qui sophisticè persuaserunt verũ esse falsum. qm̃ sicut Sophistę errauerunt in dispositione propositionum demonstratiuarum, quæ sunt verę, & existimauerunt, ꝙ falsa sunt vera: consimiliter operatio eorum, qui existimauerunt probabilia esse vera, & operatio Sophistarum est operatio vna in genere. quoniam vnusquisq; eorum errat in vero. sed differunt inter se: quoniã falsum, in quo errat Sophista, est vniuersale, & vt plurimum: illud vero, in quo errat, qui existimat sufficere, ꝙ vera sint probabilia, est falsum particulare. et hoc, quoniam non accidit propositionibus probabilibus, vt sint falsæ in omnibus. Cùm vero dixit: cùm monstrauerunt, ꝙ qui habet scientiam, scit: exemplum est orationis Sophistarũ, & accipitur à Platone, & est multiplicitas in compositione orationis. Componitur autem hunc in modum. Qui habet sciẽtiam de aliquo, ipse scit illud, cuius habet scientiam: sed res, cuius habet sciẽtiam, est ipsa scientia: igitur qui habet scientiam de aliquo, habet scientiam de scientia. Modus autem deceptionis est, quia in oratione dicente, qui habet scientiã de aliquo, ipse scit illud, cuius habet scientiam: potest totum illud dictum referri ad scientiam, & ad scitum. verum est. n. de scito, falsum de scientia. existimauit autem Sophista propter communitatem dictionis, ꝙ est verum de scientia: & existimauit ex hoc, ꝙ qui scit aliquid, sciat etiam quid sit scientia. Cũ vero dixit proportionata: vult ꝙ sint ex natura gñis, de quo speculamur. Cũ vero dixit: & prima illi gñi: vult ꝙ sint prędicata de ipso, & opposita, si prædicatum in ipsis sit accidens, prædicatum de genere per viã ipsius quid est. si vero nõ fuerit accidens, erit ꝑdicatum proportionatum. Et proportionata, sm̃ ꝙ videtur ex sententia Aristo. sunt essentialia. Abunazar autem existimat, ꝙ essentialia sunt, ꝑ quę diuidit̃ vnũquodq; genus artis. Sed iam locuti sumus de hoc in antecedentibus, & loquemur etiam in sequentibus.

47

* al. l. fatui.

* al. l. decipiunt putantes

* al. le. ęquiuocationem

Quòd autem ex necessarijs oportet esse syllogismum, manifestum & ex his. Si enim qui non habet rationem eius quod est propter quid, existente demonstratione non est sciens. esse autem posset, vt A de C ex necessitate esset: B vero medium, per quod demonstratum est, non ex necessitate: non sciuit propter qd. non. n. est hoc propter mediũ. hoc. n. cõtingit nõ esse, conclusio autem necessaria.

Dixit Aristo. Iam vero videtur, ꝙ demonstratio sit ex ꝑpositionibus necessarijs. Quoniam qui non habet scientiã propter causam,

propter

propter quam res est, de qua est demonstratio, ipse vtiq; non scit. quemadmodum qui existimauit se scire, ꝙ A inest C, ex necessitate per medium B, & mediū, per quod sciuit non est necessarium: hic enim non sciuit per causam. quoniam scientia ipsius, quòd prædicatum inest subiecto ex necessitate, non est ex parte medij. & hoc, quoniam fieri potest, vt medium tollatur, & conclusio sit necessaria.

48 Dixit: cùm aliquis scit per medium nō necessarium, prædicatum aliquod inesse subiecto, iste ex necessitate non sciuit hoc prædicatum inesse huic subiecto per causam suam. quoniam qui scit per causam, ipse ex necessitate scit conclusionem ex parte medij: qui vero scit per medium non necessarium, ipse non scit ex necessitate conclusionem ex parte medij, quoniam medium est possibile: et sequitur ex duabus istis propositionibus in secunda figura, ꝙ qui scit per medium nō necessarium, non scit per causam. cumq; connexerimus ad hāc conclusionem, ꝙ demonstratio* scit per causam: concludetur ex hoc consimiliter etiam in secunda figura, ꝙ qui scit per medium non necessarium, non scit per demonstrationem. cumq; qui scit per demonstrationem, ita se habeat, ꝙ sciat per medium aut necessarium, aut & non necessariū, & qui scit per medium nō necessarium, non sciat per demonstrationem: sequitur igitur, qui scit per demonstrationem, vt sciat per medium necessariū. & oratio hæc consimiliter etiam in potentia est syllogismus conditionalis. Cùm vero dixit: Quoniam qui non habet scientiam per causam, propter quam res est, de qua est demonstratio, ipse vtiq; non scit: hęc est conclusio secundi syllogismi. Cùm vero dixit: hic enim nō sciuit per causam, quoniam scientia ipsius, vsq; ad finē capituli: hæc est declaratio propositionis dicentis, ꝙ qui scit per medium non necessarium per se, non sciuit per causam. & hæc est conclusio primi syllogismi, qui ita cōplicatur. Qui scit per causam, scit ꝙ prædicatum inest subiecto ex necessitate, ex parte medij: qui autem scit, ꝙ prædicatum inest subiecto, sed per medium non necessarium, non scit ꝙ prædicatum inest ex necessitate ex parte medij. Cū vero dixit: & hoc, quoniam fieri potest, vt medium tollatur, & conclusio sit necessaria: hæc est declaratio propositionis dicentis, ꝙ qui scit per medium non necessarium, non scit ꝙ prædicatum subiecto sit necessarium ex parte medij. & hoc, qm̄ mediū tollitur, et sciētia remanet. sed quod producit sciam necessariā ex pte sui, non debet tolli, & relinqui sciētia.

* Ab. le. noscet hic. le. sciatur

Præterea, si aliquis non sciuit nunc, habens rationem, & saluus, salua re, nō oblitus, neq;* prius sciuerat. corrumpi autem posset medium, si non est necessarium: quare habebit quidem rationem saluam, saluā re, nō autem sciuit: neq; igitur prius sciuerat. si vero nō est corruptum, cōtingit autem corrumpi, quod accidit, esset vtique possibile & contingens. sed est impossibile ita se habentē scire. Quando quidem igitur cōclusio ex necessitate sit, nihil prohibet medium nō necessarium esse, propter quod mōstratum est. est enim necessarium & non ex necessarijs syllogizatū esse, quemadmodum & verum non ex veris.

* al. co. ad. igitur
* a. l. saluus

Dixit Aristo. Et cū hoc, si aliquis sciat per medium non necessarium, erit vtiq; syllogismus, & ipse etiā remanebit, & conclusio, quæ monstratur per syllogismum, remanebit, & non monstrabitur: nō igitur proueniet scientia, quoniam mediū iam auferri potest. cùm igit̃ ita res est, vt remaneat syll's, & ratiocinās, & quæsitum, & deficiat sciētia: igitur quęsitū non erit scitū, neq; ēt sm ꝙ antea fuit consimiliter. neq; etiam si medium non tollat̃, dummodo tolli possit in scientia rei per demōstrationem. sed eueniet scientia per ipsum, sm ꝙ est possibile, non sm ꝙ est nō possibile, vt eueniat scientia, sm ꝙ hęc est forma ipsius. Quoniam nihil prohibet, vt medius terminus sit non necessarius, & conclusio sit necessaria. quoniam fieri iam potest, vt concludamus super conclusione necessaria ex propositionibus non necessarijs.

Cùm terminus medius ita se habuerit, ꝙ per ipsum sciamus, ꝙ est tantum: siue iste sm hanc dispositionem sit per se non necessarius, siue sit necessarius, et nos non sciamus ipsum: non conferet vtiq; ad scientiam conclusionis, nisi ꝙ tantum est, et si fuerit ex natura possibilis, fieri poterit, vt auferatur terminus medius, & non auferamur nos per ablationem ipsius: & sit apud nos syllogismus in actu, & scientia de conclusione non sit: qm̄ quod habemus de scientia conclusionis, est opinio tantum, nō scientia. Et propterea accidit, quod dixit, scilicet, ꝙ cū aliquis scit rem per medium nō necessarium, fieri potest, vt syllogismus sit in actu, & ratiocinans remaneat, & conclusio, quæ mōstratur per syllm̄ remaneat, & tamē nō sit manifestę veritans. & hoc, quoniā cùm corrumpitur terminus medius, & non scimus nos per corruptionem ipsius, accidit, vt scientia illa sit opinio. Et propterea dixit: non igitur proueniet scientia, quoniam medium iam auferri potest. Et dixit: cū igitur ita res est, vt remaneat syllogismus, & ratiocinans, et quæsitum, & deficiat scientia: ergo quæsitum nō erit scitū, neq; ēt sm ꝙ antea fuit. sensus est, erit quæsitum non scitum in tempore, quo corrumpitur medius terminus: etsi opinemur, ꝙ sit scitum† ex parte, qua nō habemus scientiam in corruptione termini medij. Et dixit: neq; ēt sm ꝙ antea fuit. sensus est, ꝙ quæsitū non scietur à nobis in tempore, quo inuenitur medius terminus in veritate sua, quoniā fieri potest, vt hanc scientiā opinemur esse opinionē. Et posteaq̄ narrauit variationem istius scientiæ, quæ accidit in tempore, quo tollitur medius terminus, mentionem fecit ac declarauit ipsam in tempore, quo medium inuenitur, & dixit: neq; etiam si medium non tollatur, dummodo tolli possit in scientia rei per demonstrationem. sensus est, ꝙ cū medius terminus inuenitur tantum in re, exhibet sciētiam in conclusione, ꝙ est tantum, non autem ꝙ est necessaria, & hoc est, quod exhibet demonstratio. & est, ac si dixisset, non vt medius terminus auferatur, sed fieri potest, vt auferatur, & proueniat propter hoc medium scientia in re sm modum scientiæ prouenientis ex demonstratione. Et posteaq̄ narrauit fieri posse, vt proueniat à medio isto scientia necessaria per accidens, dixit: sed eueniet scientia per ipsum, sm ꝙ est possibile, non sm ꝙ est nō possibile, vt eueniat scientia, sm ꝙ hęc est forma ipsius. sensus est, sed iam proueniet ex parte istius termini medij sciētia necessaria per accidens: qm̄ hoc est possibile, quoniam, cū dicimus, ꝙ non proueniet scientia per ipsum, non volumus, ꝙ hoc nō sit possibile omnino: sed volumus vtiq;, ꝙ non proueniet sciētia per ipsum

49

† la. propterea quia nō habem⁹ sciētiam de corruptione

C 2

ipſum per ſe. quoniam nihil prohibet, quemadmodum dixit, ꝙ terminus medius non ſit ex neceſſitate, & ſcientia in concluſione ſit neceſſaria. Et expoſitores dederũt exemplum hoc in loco: quemadmodum ſi aliquis diceret, omnis homo ambulat: & omne ambulans eſt animal: igitur erit concluſio neceſſaria, quæ eſt, ꝙ omnis homo eſt animal: & tamen propoſitio minor eſt poſſibilis, quæ dicit, omnis homo ambulat. Atqui accidit hoc in ſyllogiſmo, cũ propoſitio neceſſaria eſt maior, quæ dicitur de omni, ſm ꝙ verificatur in omnibus materiebus: hoc eſt, vt ſit A ꝑdicatum de omni eo, quod diſponitur per B: ſiue fuerit diſpoſitio poſſibilis, ſiue inexiſtens, ſiue neceſſaria. per huiuſmodi enim propoſitionem, hoc eſt propoſitionem, quæ ſit neceſſaria, aut poſſibilis, aut inexiſtens in actu, erit concluſio neceſſaria: quemadmodum ſe habet in exemplo præcedenti. Atqui dixit in hoc, ꝙ eſt per accidens, quoniam non in omni prædicatione neceſſaria inuenitur hęc diſpoſitio. Et propterea non poſuit Ariſt. in hac ſpecie miſtionis modum concluſionis, qui ſequitur ex modo propoſitionis maioris: quemadmodum mentionem fecit in libro de Syllogiſmo, & nos expoſuimus ſententiã ipſius hoc in loco. Cũ vero maior eſt poſſibilis, non oportet, vt concluſio ſit neceſſaria. & hæc eſt ſpecies, quam voluit, cùm dixit: quoniam fieri iam poteſt, vt concludamus ſuper concluſione neceſſaria ex propoſitionibus non neceſſarijs, hoc eſt, cũ maior propoſitio eſt neceſſaria cum hac conditione.

Quando autem medium ex neceſſitate, & concluſio ex neceſſitate: quemadmodum & ex veris verum ſemper. ſit enim A de B ex neceſſitate; & hoc de C: neceſſarium igitur & A ipſi C ineſſe. Quando autem non neceſſaria ſit concluſio, neq; medium neceſſarium poteſt eſſe. ſit enim A ipſi C nõ ex neceſſitate ineſſe: ipſi autem B ex neceſſitate: & hoc ipſi C ex neceſſitate: & A igitur ipſi C ex neceſſitate inerit. ſed non ſuppoſitum fuerat.

Dixit Ariſt. Atqui cùm medius terminus eſt neceſſarius, concluſio etiam erit neceſſaria per ſe abſq; dubio: quemadmodum cùm propoſitiones ſunt veræ, erit concluſio abſq; dubio vera ſemp. veluti ſi A ĩeſt B ex neceſſitate: et B de C ex neceſſitate. Igiẽ, ſi nõ erit cõcluſio neceſſaria, non erunt propoſitiones neceſſariæ. ſed ſi concluſio, quæ eſt A de C, non ſit neceſſaria: & ambæ propoſitiones, A B C, ſint neceſſariæ: & concluſio ex his duabus erit neceſſaria. ſed poſita iam fuerat non neceſſaria: quod eſt falſum.

Poſteaq; expoſuit, cũ terminus medius non eſt neceſſarius, ꝙ non ſequitur, vt concluſio ſit neceſſaria per ſe, ſed ſi eſt, eſt per accidens, vult mõſtrare conuerſum huius: et hoc, cũ medius terminus eſt neceſſarius, id eſt ꝓpoſitiones ſyllogiſmi, ꝙ concluſiones ſunt neceſſarię. Cũ vo dixit: Atqui cũ medius termin⁹ eſt neceſſarius hoc eſt duabus extremitatibus: & hoc, cũ fuerint propoſitiones ſyllogiſmi neceſſariæ. Cũ vero dixit: concluſio etiam erit neceſſaria per ſe abſq; dubio: quemadmodum, cũ propoſitiones ſunt veræ, erit concluſio abſq; dubio vera ſemp: ſenſus eſt, ꝙ diſpoſitio, qua modus concluſionis ſequitur per ſe modum duarum propoſitionum, eſt ſimilis, quemadmodum cũ eſt concluſio vera, ſequiẽ per ſe, ꝙ ambæ propoſitiones ſint veræ. ſunt enim vtręq; mutuo connexę. atqui volo per hoc, ꝙ demonſtratio ſuper ipſis eſt vna. Declaratum autem fuit in libro Syllogiſmi, cũ ſunt propoſitiones veræ, ꝙ concluſio abſq; dubio erit vera: & ad huius ſimilitudinem monſtratur, cũ ſunt propoſitiones neceſſariæ, ꝙ oportet concluſiones eſſe neceſſarias. & hoc mõſtratur per ſyllogiſmum: ſi in prima quidem figura per dictum de omni: ſi in ſecũda, aut tertia per reditum ad primam figuram, & per reliquos modos, qui dicti ſunt ibi. Exemplum vero, quod adduxit, eſt in prima figura. Et poſteaq; dixit, cũ ſunt ambæ propoſitiones neceſſariæ, ꝙ concluſio erit neceſſaria: quia ſequitur ex hac illatione, cũ concluſio non eſt neceſſaria, ꝙ propoſitiones non ſunt neceſſariæ: dixit: Igitur, ſi non erit concluſio neceſſaria, non erunt propoſitiones neceſſarię. Deinde monſtrauit hoc per viam ad impoſſibile: & eſt modus monſtrationis, in quo ponitur oppoſitum conſequentis, & ſequitur ex ipſo oppoſitum antecedẽtis. Et dixit: ſed ſi concluſio, quę eſt A de C, non ſit neceſſaria: & ambæ ꝓpoſitiones, A B C, ſint neceſſarię: & cõcluſio ex his duabus erit neceſſaria. ſed poſita iam fuerat non neceſſaria: quod eſt falſum. ſenſus eſt, ſed ſi fuerit concluſio in ſyllogiſmo præcedente, in quo poſuimus propoſitiones neceſſarias, non neceſſaria: ergo, inquit, ambæ propoſitiones, aut altera ipſarum ſine dubio erit non neceſſaria. Vt in exemplo, ſi prædicemus A de B: & B de C: & erit concluſio A de C. dico igitur, ſi A de C non eſt neceſſaria, quòd non erunt ambæ propoſitiones neceſſariæ. Demonſtratio huius eſt. quoniam ſi eſſent ambæ propoſitiones neceſſarię, ſequeretur concluſionem eſſe neceſſariam, ſm ꝙ monſtratum fuit in libro Syllogiſmi. ſed iam poſuimus ipſam non neceſſariam: quod eſt impoſſibile, & non cohæret. & quod ſequitur ex falſo, eſt falſum: & eſt illud, quo poſuimus concluſionem non eſſe neceſſariam & propoſitiones neceſſarias. Atqui voluit per hoc ſignificare, ꝙ non ſequitur, ſi eſt concluſio neceſſaria, propoſitiones eſſe neceſſarias. quoniam ſi hoc ſequeretur, oporteret, vt poneretur in ſyllogiſmo conditionali ipſummet conſequens, & concluderetur ipſummet antecedens. & hoc tantum accidit in concluſione vera cum propoſitionibus, hoc eſt, cùm ſint propoſitiones veræ, ꝙ concluſio eſt vera: & non conuertitur, hoc eſt, ſi concluſio eſt vera, vt propoſitiones ſint veræ: ſed ſequitur, cũ non eſt concluſio vera, vt propoſitiones ſint falſæ. ſed omnia hæc perfecte tradita ſunt in libro Syllogiſmi: hic autem tantummodo de his mentionem fecimus. Primo Priorum cap. 11.

Quoniam igitur quod ſcitur demonſtratiue, oportet ex neceſſitate ineſſe, manifeſtum, ꝙ & per medium neceſſarium oportet habere demonſtrationem. aut non ſciet neq; propter quid, neq; ꝙ neceſſe eſt illud eſſe: ſed vel exiſtimabit non ſciens, ſi ſuſpicetur tanquam neceſſarium, quod non neceſſarium: aut neq; exiſtimabit, ſimiliter, & ſi ꝙ ſciat per media, & ſi propter quid & per immediata.

Dixit Ariſt. Atqui ſi quiſpiam ſcit aliquid per demonſtrationem, oportet vt ſcientia ipſius ſit neceſſaria. quod cùm ita ſit, oportet, vt medium, per quod res ſcitur per demonſtrationem, ſit neceſſarium. ꝙ ſi non proueniet ſcientia per medium neceſſarium, non ſciet, neq; propter quid, neq; quia; ſed qui ſciet ſm

hanc

hanc dispositionem, erit secundum vnum duorum modorum: aut vt opinetur se scire, & non sciat, quando opinetur rem esse necessariam, quæ non est necessaria: aut non opinetur, neq; opinione alia à scientia rei, siue ꝙ sit, siue quare sit, per media multa, aut per medium vnum.

51 Cũ dixit: Atqui, si quispiam scit aliquid per demonstrationem, oportet, vt scientia ipsius sit necessaria: intelligit, ꝙ videtur, si ponamus aliquid sciri per demonstrationem, ꝙ oportet, vt scientia ipsius sit necessaria. & hæc est scientia, quæ non trãsmutatur ad opinionẽ. & oportet etiam, vt mediũ, per quod assequimur hanc scientiam, sit necessarium: & sit etiam notius in hac dispositione, quoniam omne dispositum, propter quod aliquid assequimur, magis debet esse dispositum ea dispositione, q̃ illud, quod assequimur: hoc est ea dispositione, quam assequitur causatũ propter causam. Deinde dixit: ꝙ si non proueniet scientia per medium necessarium, non sciet, neq; propter quid, neq; quia. sensus est, ꝙ si speculans rem non assequitur sciẽtiam per medium necessarium, sed per medium non necessarium, non assequetur hic speculans scientiam de ea re: neq; de causa ipsius, si quæsita fuerit causa: neque de existentia ipsius, si quęsita fuerit existentia tantum: neq; etiã scientiam de vtrisq;, si quęsita fuerint vtraq;. atqui voluit, ꝙ qui scit rem per medium non necessarium, non assequitur aliquam specierum demonstrationis, neq; demonstrationem quare, neq; demonstrationem si: hoc est neq; demonstrationem existentię, neq; demonstrationem causæ, neq; demonstrationem simpliciter: quæ est ea, quæ continet vtraq; simul. Atqui est hoc, quoniam demonstrationes simpliciter, & demõstrationes causarum sunt vtiq; propter causas, & causæ sunt necessariæ. qui vero assequitur scientiam per causam non necessariam, ille non assequitur scientiam per causam rei, qui vero assequitur existẽtiam tantum, ille assequitur ex parte accidentium necessariorũ, quæ sunt essentialia, quæq; descripsimus superius, qui vero assequitur existentiam propter accidens nõ necessarium, hic non assequitur scientiam de existentia rei. Et propterea dixit post hoc: sed qui sciet sm hãc dispositionem, erit secundum vnum duorum modorum: aut vt opinetur se scire, & non sciat, quando opinetur rem esse necessariam, quæ non est necessaria: aut nõ opinetur. sensus est, & propter hoc, qui sciet rem per medium non necessariũ, non effugiet, quin sit dispositus sm vnam duarum dispositionum: aut sit deceptio, & credat, quod nõ est necessarium, esse necessarium: aut vt sciat se non habere scientiam. Atqui voluit, ꝙ viri isti conueniunt sm hõc iudicium, & qui habet scientiam, & qui opinatur se habere scientiam. hoc est, qui dicit scientiam necessariam prouenire per medium necessarium, ideo ita dicit: qm̃ quicunq; assequitur scientiam per medium, assequitur sm hanc dispositionem. Deinde dixit: neque opinione alia à sciẽtia rei, siue ꝙ sit, siue quare sit, per media multa. sensus est, neq; opinione maiore, q̃ sit opinio eius qui scit rem esse, & quare sit, & addiscat ipsam p multa media, aut per medium vnum, & sit medium, aut media nõ necessaria, si quod cadit i cõclusione, sit sanũ. Et videtur cũ dixit: aut per medium vnum: ꝙ sm hoc sit hic defectus i sermone: vel quòd sit error, & debeat dicere, non per medium vnum. & sm hanc expositionem, erit hæc vis huius sermonis: & non opinione alia ab opinione eius, qui scit rem per media multa, & non per medium vnum. & hoc, quoniam ipse iam declarauit, ꝙ medium necessarium est vnum. Et significat super veritate istius expositionis, & quòd illud, quod cadit in conclusione, est error, id, quod cadit in trãslatione Matthæi, vbi dixit hoc in loco: aut non opinabitur, neq; habebit consimiliter etiam opinionem de dispositione rei, ꝙ iam sciret illam esse, per media, aut habebit iudicium propter quid est, per media consimiliter etiã secundum eandem similitudinem.

* al.l. hanc existiationē.

* al.l. synce et certum.

* al.l. enunciationem

Accidentium vero non per se, quo modo determinata sunt per se, non est scientia demonstratiua. nõ enim est ex necessitate monstrare conclusionem: accidens nãq; contingit nõ inesse. de tali enim dico accidente.

Dixit Aristo. De accidentibus vero, quæ non sunt essentialia rei, quę est in definitione, non est demonstratio. quoniam non est via, vt sint in conclusionibus ipsorum necessaria: quoniam prędicatum, cùm sit accidẽs, potest esse et non esse. accidens uero, quod volo hoc in loco, est illud, cuius dispõnem iã declaraui.

Vult, quẽadmodũ opinatus est, ꝙ media non necessaria sunt ex accidentibus non per se. ex accidẽtibus vero non per se sm modum, quo definiuimus per se, non est demonstratio. quoniam non est via, vt sit ex ipsis conclusio necessaria per se: sed iam diximus, ꝙ oportet conclusionem demonstrationis esse necessariam, atqui non sequitur, vt sit ex ipsis conclusio necessaria. quoniam prædicatum in ipsis, quod est terminus medius, eo ꝙ est accidens, potest ab eis separari: accidens enim potest esse & non esse. Cùm vero dixit: accidens vero, quod volo hoc i loco, est illud, cuius dispositionem iam declaraui: intelligit illud, de quo dicitur in vna descriptionum suarũ in libro Dialecticæ: & ipsum est, quod potest esse & non esse. atqui dixit hoc ad cautelam accidentium necessariorum. 52

Atqui dubitare fortasse quispiam posset, cuius causa hæc oportet interrogare de his, si non necesse est cõclusionem esse. nihil enim differt, si quis interrogatus quæcunq;, postea dicat conclusionem. Oportet autem interrogare, non tanquam necessarium sit propter interrogata: sed quoniam dicere necessarium illa dicenti, & vere dicere, si vere sint inexistentia.

Dixit Aristo. Atqui potest aliquis dubitare, & dicere, si non est conclusio ex talibus necessaria, quæ est causa, vt ponamus propositiones, & sequatur ex ipsis talis conclusio? Et dicamus, ꝙ non dubitat aliquis, an concludatur ex propositionibus conclusio necessaria: sed dubitat, an concludatur conclusio consequens ex propositionibus, quarum enuntiatio est ab interrogante ex necessitate, ꝙ ipsæ sunt veræ: si quod admittitur ex propositionibus, admittatur, sm quòd sunt veræ.

Dixit: Atqui posset aliquis dubitare de eo, quod dictum est, cõclusionem necessariam esse ex propositionibus necessarijs. quoniam si non est conclusio ex huiuscemodi propositionibus, hoc est, quæ sunt verę non necessariæ, conclusio inquàm necessaria: quę est igitur causa, vt aliquis ponat per interrogationem propõnes 53

ſm hanc diſpoſitionem, & exiſtimet, ꝙ ſequatur ex ipſis concluſio neceſſaria: ſenſus eſt, ſi ponamus, ꝙ concluſiones neceſſariæ ſunt ex propoſitionibus neceſſarijs, igitur poſſet aliquis dicere, ꝙ ſequit̃ ex hoc, vt non ſit concluſio neceſſaria ex propoſitionibus non neceſſarijs, neq; ſit hic ſyllogiſmus concludens penitus, niſi ſint propoſitiones neceſſariæ: quod eſt contrarium ei, quod declaratum fuit in libro Syllogiſmi. Deinde adduxit ſolutionem iſtius dubij, & ait: Et dicamus, ꝙ non dubitat aliquis, an cõcludatur ex propoſitionibus concluſio neceſſaria: ſed dubitat, an concludatur concluſio conſequens ex propoſitionibus, quarum enũtiatio eſt ab interrogante ex neceſſitate, ꝙ ipſæ ſunt veræ. ſenſus eſt, ꝙ dubitanti in hoc dubio poſſet dici, non ponit aliquis propoſitiones, & admittit eas, & omnino facit ſyllogiſmum, cùm dubitat de quæſito aliquo, & vult concludere ipſum ex illis propoſitionibus, ac ſi concluderet ex ipſis concluſionem neceſſariam: ſed ponit propoſitiones, cùm dubitat de quæſito, & facit ſyllogiſmum ad concludendum ex propoſitionibus concluſionem: cuius conſequẽtia ex illis propoſitionibus, quas admittit, ſit neceſſaria, non ꝙ ſint ipſæ per ſe neceſſariæ. Cùm vero dixit: ſed dubitat, an concludat̃ concluſio: hoc eſt, ſed admittit propoſitiones, cùm dubitat de quæſito, ad concludendã concluſionẽ cõſequentẽ ex propõnibus, quas admiſit, conſequentia neceſſaria: nõ neceſſariam concluſionẽ. & ſi fuerint propoſitiones veræ, igitur ſine dubio erit vera: & ſi non fuerint veræ, non ſequitur, vt ſit vera. Et propterea, cũ dixit: ex neceſſitate, ꝙ ipſæ ſunt veræ: ſubiũxit, & ait: ſi quod admittit̃ ex ꝓpoſitionibus, admittatur, ſm ꝙ ſunt veræ. ſenſus eſt, ꝙ ſequitur vtiq; ex ipſis propoſitionibus conſequentia neceſſaria, vt ſit cõcluſio vera, ſi fuerint propoſitiones, quas admiſit, veræ. ꝙ ſi non, non erit ibi verum, ſed vis conſequentiæ tantum: hoc eſt, ꝙ concluſio ſequatur, eo ꝙ propoſitiones ſunt per ſyllogiſmum perfectæ figuræ, eo modo, quo ſequitur conſequẽs ex antecedente. qm̃ conſequens per connexionem naturalem ſequitur ex antecedente, cũ ponatur antecedens eſſe. & ſi antecedens fuerit verum, erit conſequens verum ex neceſſitate. ꝙ ſi non erit, non oportet, vt ſit conſequens verũ, ſed conſequentia per ſe eſt abſq; dubio vera. & conſimiliter ſe habet diſpoſitio in omni ſyllogiſmo perfectæ compoſitionis, cũ ſequitur ex ipſo concluſio vera neceſſaria. atqui ꝙ ſit concluſio vera, eſt res, quæ acquiritur ex natura propoſitionum, non ex natura complicationis. & conſimiliter quòd ſit neceſſaria, acquiritur vtiq; ex natura propoſitionum.

Demonſtrationem ex Proprijs conſtare oportere, quia eſt ex ijs, & de ijs, quæ ſunt per ſe: neq; licere ex alio genere Tranſcendentem monſtrare. Cap. VI.

Auer. ſumme dia Expõne in explanatione horum textuũ vſq; ad 66. ſeriẽ Ariſ. variat, q̃d anſam ꝓbet dubitandi.

QVoniam autem ex neceſſitate inſunt circa vnumquodq; genus, quæcunq; per ſe inſunt, & ſecundum ꝙ vnumquodq;, manifeſtum ꝙ de iis quæ per ſe ſunt, ſunt ſcientiales demõſtrationes, & ex talibus ſunt: accidentia enim non neceſſaria.

Dixit Ariſt. Quoniam autem ſunt res neceſſariæ in vnaquaq; re, quæ ſunt entia per ſe, & de omni, igitur plane manifeſtum eſt, quòd quæſita demonſtrationis ſunt res per ſe: & in quæſitis accidentalibus, cùm non ſint neceſſaria, non eſt via, vt cadat ſcientia ex neceſſitate.

Poſteaq; narrauit, ꝙ oportet propoſitiones demonſtrationis eſſe per ſe, & de omni, & prædicari prædicatione prima: cœpit narrare, ꝙ oportet quæſita demonſtrationum eſſe conſimiliter per ſe, & prima, & dixit: Quoniam autem ſunt res neceſſariæ, vſq; ad id, quod dixit: igitur plane manifeſtum eſt, ſenſus eſt, cũ res neceſſariæ ſint res exiſtẽtes per ſe, & ſint quæſita demonſtrationum neceſſaria: igitur manifeſtum eſt, ꝙ ex hoc ſequitur oportere quæſita demonſtrationum eſſe per ſe, & prima. Sed iam cecidit inter expoſitores in hoc dubium magnum, & hoc, quoniam ſi prædicatum primum eſt, quod prædicatur de re, non ex parte alius, ſed concluſio prædicatur de re ex parte medij termini: igitur in nullo tempore inuenietur concluſio, quæ prædicetur prædicatione prima. Et propter hoc dubium Alexander, ſm ꝙ retulit Themiſtius, expoſuit, ꝙ primum in concluſione eſt, quod ſit ex propoſitionibus primis. Et arguit ipſum Themiſtius, ꝙ hoc inuenitur vtiq; in aliquibus concluſionibus. & hoc, quoniam concluſiones ſunt duarum ſpecierum: ſpecies vna ex propoſitionibus notis ꝑ ſe: alia ex propoſitionibus, quæ ſunt concluſiones ex huiuſcemodi propoſitionibus, & ſm hoc expoſitio iſta erit particularis, & non intellecta in omnibus quæſitis. Aliqui vero opinati ſunt, ꝙ Ariſ. non poſuit conditionem prædicationis primo in concluſionibus. & hoc, qm̃ Ariſt. vtiq; dixit: igit̃ plane manifeſtũ eſt, ꝙ quæſita demonſtrationis ſunt res ꝑ ſe, & nõ dixit ꝓmo. & hoc eſt, q̃d opinatus eſt de ipſo Themiſtius.

Difficultatis explicatio, quo pacto prædicatum Primum inueniat̃ in ꝓpõnibus, cõcluſiõe ꝙ demonſtrationis. Prio Poſte. cap. 18.

Nos aũt ſpeculemur, an ſequatur ex ſermone ipſius, ſi propoſitiones ſunt per ſe, & primo, vt cõcluſiones ſint etiam primo. Dicamus igitur, ꝙ iam præmiſimus et diximus, ꝙ primũ intelligitur ſm duas intentiones. quarum vna eſt, vt non prædicetur de re propter naturam aliam, aut vniuerſaliorem ſubiecto, aut appropriatiorem, aut æqualem. ſecũda vero, vt ſit prædicatũ, quod prædicetur de ſubiecto, non per cauſam facientem, ꝙ ipſum inſit ſubiecto. Et hoc, & primum communicãt, eo ꝙ vnumquodq; ipſorum prædicatur ſine medio: & differũt, eo quòd alterum ipſorum prædicatur per medium, quod eſt cauſa, vt hoc prædicatum inſit ſubiecto: etſi accidat, vt non prædicetur per medium, quod ſit natura compoſita alia à natura ſubiecti. atqui ſecũdum nõ prædicabitur per medium omnino. Primum igitur eſt, quemadmodum prædicatio æqualitatis angulorum duobus rectis de triangulo, quoniam hoc eſt primum triangulo, quemadmodum declarauit Ariſ. ineſt enim triangulo non propter naturam aliam, non ꝙ ſit primũ ſm intentionem, qua non prædicatur per medium de triangulo. Quod cũ ita ſit, igitur hæc intẽtio primo, ponitur in propoſitionibus per ſe, et concluſionibus. quoniam ſi non poneretur in concluſionibus, non eſſent quæſita aliquo pacto, neq; manifeſta de natura, cui inſunt primũ, neq; per ſe. & hoc iam declarauit ibi Ariſt. Primum igitur eſt in quæſitis, de quibus quæritur an inſint ſubiecto, non propterea ꝙ inſint naturæ alij, neq; vniuerſaliori, neq; appropriatiori, neq; æquali. Operæprecium autem eſt, vt hæc ſpecies prædicationis ponatur in propoſitionibus omnium ſpecierum demonſtrationum trium, hoc eſt demonſtrationis cauſæ, & demonſtrationis exiſtentiæ, ac demonſtrationis ſimpliciter, quæ comprehendit ambas diſpoſitiones. & hoc, quoniam modus cauſarum appropriatarum, quæ accipiuntur pro medijs terminis, eſt, vt nõ prædicentur de ſubiecto propter naturam aliam, in contrarium cauſarum vniuerſalium. Hæc igitur conditio communis eſt propoſitionibus & concluſionibus. & cùm ponitur in propoſitionibus, inuenitur in ea intentio prima & ſecunda: cùm vero ponitur in concluſionibus, relinquitur prima, & non ſequitur inde dubium. Et propterea

appropriatur

appropriatur intentio secũda prędicationis quęsitis propositionum demonstrationum simpliciter, & demonstrationum causarum. Et hoc est, quod vocauit Arist. prædicatum immediatum, & causarũ propinquarum, & non vocauit ipsum primum. quod autem vocauit primum, id est, quod habet intẽtionem primam, quam declarauimus: & est conditio sufficiens in duabus illis dispositionibus omnino ex necessitate. & hoc, cũ prædicatum quæsiti prædicatur de subiecto suo non propter naturam aliam, est medius terminus necessarius fm hanc dispositionem. & si fuerit causa ex causis termini maioris, appropriabitur subiecto. ꝙ si res fuerit posterior ipso, erit consimiliter etiam accidens appropriatum. Apparet igitur iam ex hoc, ꝙ si conditio prædicationis non ponitur in quæsito, ꝙ non inuenietur in propositionibus. & hoc est contrarium ei, quod opinati sunt expositores. Et consimiliter etiam apparet, si inuenitur in propositionibus, quod inuenitur absq; dubio & in cõclusione. Igitur oportet, vt sermo ipsius intelligatur hoc in loco, ꝙ plane manifestum est quæsita demonstrationis esse res per se, hoc est per se primo. & hoc est vnum, de quo dicitur nomen per se, quemadmodum prædictum est. Signũ autem, ꝙ voluerit hanc cõclusionem, est, quod dixit: Quoniam autem sunt res necessariæ in vnaquaq; re, quæ sunt entia per se, & de omni, igitur plane manifestum est, ꝙ quæsita demonstrationis sunt cũ dispositionibus per se. et iam declarauimus nos modum consequentiæ istius, & veritatem ipsius: & quo pacto intelligatur de ipso per se hæc intentio vniuersalis.

Quare non necesse est conclusionem scire propter quid est, neq; si semper esset, non per se autẽ: veluti per signa syllogismi. quod enim per se, non ꝑ se sciet, neq; propter quid. propter quid autẽ scire est per causam scire.

Dixit Aristo. Neq; consimiliter etiam, si fuerint accidentia inseparabilia, si non extiterint per se: quemadmodum se habent syllogismi, qui fiunt per signa & notas, de quibus non possumus dicere, ꝙ vere sint demonstratiua. quoniam illa concludunt prius per posterius: quoniam prius est effœta, postea lac: & prius est ignis, postea secundo fumus. res autem per se non sciuntur scientia vera, nisi sciantur per causam.

55 Posteaq; narrauit, ꝙ oportet ꝓpositiones demõstrationis esse per se, & primas, quodq; per se sunt duarum specierum, accidentalia, & essentialia, hoc est, aut res posteriores subiectis, aut priores ipsis, & intentio nostra prima est loqui de conditionibus demonstrationis simpliciter, per quam acquirimus scientiam, quæ est in ordine maximę veritatis, dixit: Neq; consimiliter etiã, si fuerint accidentia inseparabilia, si non extiterint per se. sensus est, nec consimiliter etiam sufficit in propositionibus demonstrationis simpliciter, vt sint ex accidentibus inseparabilibus, cũ non sunt per se. Cùm vero dixit: accidentia inseparabilia: intelligit accidentia essentialia. Cùm vero dixit: si non extiterint per se: intelligit ꝙ non sint de essentia subiecti: hoc est, vt constitutat ex ipsis subiectum quæsiti, si fuerit medius terminus in demonstratione causarum duarum extremitatum simul: aut non per se inexistens subiecto quęsiti, si fuerit terminus medius causa maioris tantum. deinde dixit: quemadmodum se habẽt syllogismi, qui fiunt per signa & notas. sensus est, ꝙ medij termini, q fiunt ex accidentibus essentialibus, fiunt vtiq; ex syllogismis, qui vocantur signa. & hoc, vt sit medius terminus in ipsis signum ex signis termini maioris, & nota ex notis ipsius. Deinde dixit: de quibus non possumus dicere, ꝙ vere sint demõstratiua. sensus est, atqui dicimus, quòd in demõstratione simpliciter non oportet, vt medius terminus sit signum & nota eorum, quę insunt maiori termino: quemadmodum fit in demõstrationibus, quæ vocantur signa. quoniam demonstrationes istæ non sunt fm veritatem, neq; maxime demõstrationes: demonstratio autem simpliciter ea est, quæ maximam exhibet veritatem. Deinde adduxit causam, propter quã signa non sunt demõstrationes, & dixit: quoniam illa cõcludunt prius per posterius: prius enim est effœta, postea lac: & prius est ignis, postea secundo fumus. sensus est, qm̃ in illis concludit prius per posterius: quẽadmodum si aliquis monstraret, ꝙ hęc mulier peperit, quia habet lac: et ꝙ i hoc loco est ignis, qm̃ in ipso est fumus. hoc. n. concludit prius per posterius, prius. n. fuit effœta, postea habuit lac: qm̃ videlicet partus est causa, vt sit lac: & ignis est cã, vt sit fumus. demr̃atio aũt se habet in contrarium huius: hoc est, quia in ipsis monstratur posterius per prius. quemadmodum si quispiam monstraret, ꝙ hæc mulier habet lac, quia ipsa peperit. Cũ vero dixit: res aũt per se non sciuntur scientia vera, nisi sciantur per causam: sensus est, ꝙ non solum scientia accidentium essentialium priorum per posteriora non est scientia vera, sed accidentia quoq;, quæ ponuntur termini medij in huiuscemodi demonstrationibus, non sciuntur sciẽtia vera, hoc est maxima, nisi cum sciuntur per causam suam. Et propter hoc negauit Aben Sena hanc speciem demonstrationum, hoc est signa. Fiet autem sermo de hoc, quando Aristo. mentionem faciet de demonstrationibus signorum in isto libro.

Auicẽna negauit demõstrationem signi.

Propter ipsum igitur oportet & medium tertio, & primum medio inesse. Non igitur est ex alio genere transcendentem monstrare, vt geometricum arithmetica.

Dixit Aristo. Causa autem huius est: quoniam qui studet rem scientia vera, non habet viam, qua sciat ipsam nisi per causam. Sequitur igitur ex hoc, vt terminus maior insit medio per se, & medius minori per se. Cumq; res ita se habeat, igitur fieri non potest, vt trãsferat demonstratio de genere in genus aliud: quemadmodum si transferretur demonstratio, quæ est fm intentionem geometricam, & efficeret fm intentionem arithmeticam.

56 Posteaq; narrauit, ꝙ signa non faciũt sciri conclusionem scientia vera, quoniam in ipsis scitur prius per posterius: & narrauit etiam ꝙ propositiones ipsorum consimiliter etiam non sciuntur scientia vera, nisi cũ sciuntur per causam suam: narrat causam cõmunem vtrisq; intentionibus simul: hoc est, ꝙ conclusiones signorum non sciuntur scientia vera, & propositiones etiam ipsorum. Et inquit: Causa autem huius. sensus est, defectus scientiæ, qui inuenitur in conclusionibus signorum, & defectus propositionum suarum est: quoniam qui studet scire rem sciẽtia vera, non habet viam, qua sciat ipsam, nisi per causam. & hoc, quoniam sermo ipsius manifestus est per se: hoc est, quia sciẽtia maxima est scientia per causam. & hęc est scientia conformis operi naturæ. Et posteaquã narrauit, ꝙ oportet definitiones mediorum in demõstrationibus esse causas, dixit: Sequitur

Cuiusnã rei cã sit medi⁹ termin⁹ i demonstratiõe simplr. vide idem supra cõm. 11.

igitur ex hoc, vt terminus maior insit medio per se, & medius minori per se. Et hic sermo ipsius manifestus est ex eo, quod dixit. & hoc, quoniã medius terminus est causa maioris extremi per se, & causa, vt ipsum insit minori extremo, sm q in precedentibus declaratum fuit: hoc est, q ex conditionibus demonstrationis simpliciter est, vt medius terminus sit causa maioris extremi p se, & causa, quare ipsum insit minori. quoniã cùm maior predicetur predicatione prima de minori, sequitur, vt res, quæ est causa per se, ipsa sm dispositionem suam sit causa, quare insit minori. cumq; medius terminus sic ita dispositus, manifestum, q maior de ipso prædicatur per se, quoniam accipitur in definitione ipsius. iam enim dictum fuit, q vna specierum eorũ, quæ sunt per se, est, vt subiectum accipiatur in definitione predicati. & consimiliter etiã predicatio ipsius de minore est per se. & hoc, quoniam si cum eo, q scitur esse causa maioris, est causa minoris, erit prædicatio ipsius de minore ex specie per se, in qua accipitur prædicatum in definitione subiecti. quòd si non fuerit causa minoris, sequitur ex necessitate, vt minor accipiatur in definitione ipsius: & erit prædicatio ipsius de minore ex genere, sm quod prædicatur maior de ipso. & magna pars demonstrationum celebratarum est per accidẽtia essentialia, propter causam, quæ posterius declarabitur. Postea vero q̃ declarauit, q oportet propositiones demonstrationum esse per se, & iam monstratum hoc consimiliter fuit ex eo, q sunt necessariæ: concludit ex hoc fieri non posse, vt demonstratio transferatur de arte in artẽ. Et dixit: Cumq; res ita se habeat, igitur fieri nõ potest, vt transferatur demonstratio de genere in genus aliud: quemadmodum si transferretur demonstratio, quę est sm intentionem geometricam, et efficeretur sm intentionem arithmeticã. Et in hoc, qd dixit, est locus vehementis inquisitionis, & duræ nimis. Et hoc, quoniam aut ipse intelligit per translationem demonstrationis de genere in genus, translationem propositionum suarum per se de arte in artem: hoc est, vt faciat vtrasque propositiones in ambabus artibus sm modum vnum. & hoc est falsum, quoniam ex isto sequitur, vt quæsitũ sit vnum, et terminus positus vnus, idest subiectũ quęsiti, & terminus medius consimiliter etiam vnus. sed nulli dubium, q hoc fieri non potest: tunc enim essent duę artes ars vna. sed iam positæ fuerunt duæ: quod est ĩpossibile, & non cohæret. Aut erit minor propositio diuersa sm subiectum in ambabus scientiis, & maior propositio vna: hoc est, vt sit terminus medius, & maior extremitas in ambabus vna. quod quidem existimandum est fieri posse, si fateamur ex accidentibus essentialibus aliqua eẽ vniuersaliora genere, quodq; demonstrationes fiant ex huiuscemodi propositionibus: quodq; sit res vna, cuius existentia quæratur in ambabus artibus: aut inueniantur duæ artes, quæ speculentur de genere comprehendente ipsas, quemadmodum videtur Abunazar inuere omnia hæc in libro suo. Sed mirum est de opinione Abunazaris, cũ fateatur duas artes speculari de quæsito vno, non autem fateatur, q hoc est per vnum terminum medium. Si enim fateamur, q est accidens communicans duabus artibus, aut genus communicans: iam ergo fieri poterit, vt medius terminus sit communicans ipsis, quemadmodum possibile est hoc in quæsito. Atqui cùm posuerimus cõditionem in iis quæ sunt per se, vt sint prima, †quę tamen non transcendant genus: planum vtiq; fiet, q impossibile est trãsferri demonstrationes: neq; ẽt sm hunc modum, hoc est, vt efficiatur propositio maior prima in duobus generibus simul: neq; etiam cũ non fuerit prima, sed fuerit appropriata generi. Atqui q nõ oportet ea quæ sunt per se, transcendere genus, hoc est genus artis, idest subiectũ ipsius, in quo sit consyderatio, planum ex his quę dicam: scilicet, q non effugiunt ea, quę sunt essentialia generi, esse ex iis, quæ accipiũtur in definitione generis, aut in quorum definitionibus accipitur genus. & si fuerint ex iis, quę accipiuntur in definitione generis, non effugiunt, quin sint causæ appropriatæ in hoc genere, aut non appropriatæ. q si fuerint appropriatæ, prædicatæ de ipso per viam sm q ipsum est hoc genus, erunt vtiq; per se huic arti. si vero non fuerint appropriatę per viã quid est hoc gen⁹, planũ vtiq; q erunt essentiales naturæ cõprehendẽti genus istud, & primæ ipsi. igitur genus artis erit hæc natura comprehendens. cumq; posuerimus ipsam genus artis, & genus artis alterius erit species: igitur, quod posuimus genus artis, non erit genus artis: quod est impossibile, & nõ cohæret. Et ex hoc apparet fieri nullo modo posse, vt duæ artes diuersæ sm subiectum, ponantur sub vno genere, quod dicatur *per cõsensum: hoc est, q diuidatur in ipsas genus istud diuisione prima. quoniam artes, quæ ita se habent, sunt duæ artes particulares ex vna arte vniuersali: quemadmodum artes, quæ speculãtur de corporibus rotundis, & *rectis. ipsæ enim ponuntur sub arte Geometriæ, & ars Geometriæ est ars vna. Et consimiliter fieri non potest, vt inueniatur accidens per se duabus artibus diuersis sm subiectum. & hoc, quoniam hoc accidens per se non effugiet, quin in ipsius definitione ponatur genus illius artis, hoc est subiectum illius, aut genus generis, quemadmodum dicebat Abunazar, Quòd si accipiaẽ in ipsius definitiõe genus generis artis illius, planum, q est primum & per se generi generis artis ipsius: neq; scimus, q sit in illa natura, nisi per accidens, hoc est, quod posuimus genus artis, idest quoniam inest naturę vniuersaliori, q̃ sit genus generis illius artis. & i summa, pportio ipsius ad artem illam erit, quemadmodum proportio æqualitatis angulorum duobus rectis ad triangulum ęquilaterum & gradatum: sm q declarauit Aristo. superius. Cumq; hoc ita sit, igitur quod ponitur genus artis, non est genus ipsius. Et ex hoc apparet, ea accidentia, quæ existimãtur per se communicare pluribus generibus q̃ vni, q ipsa dicunẽ per ęquiuocationem, nõ per vniuocationem: quẽadmodum pdicatio ęqualitatis de quantitate cõtinua et discreta. quodq; nomen †assignatũ ipsi diciẽ per cõicationem, declarabit Aristote. postea. id enim, quod videẽ esse dubiũ hic, sunt huiuscemodi, ppositiones. Iam igitur ex hoc declaratum fuit fieri non posse, vt demonstratio transferatur de arte in artem: hoc est, vt maior propositio transferatur de arte in artem, aut ambæ propositiones per se. Quòd autem in vna ipsarũ propositio maior sit, quæ in altera est conclusio, nihil prohibet: quemadmodum dixit Aristo. & hoc in artibus, quarum aliquæ sunt sub aliquibus: hoc est, vt fiat in particulari propositio maior, quæ in uniuersali erat conclusio.

Quo pacto fieri possit demõstrationũ trãslatio de genere in genus, & de arte in artem.

†Ab. le. isto fortı⁹ i illis, quæ nõ transcẽdũt gen⁹. manifestum est, q

Iac. le. lõge ergo magis dicẽdũ erit, vt nõ trãscẽdant genus. Manifestum igitur est, q

* al. l: vniuoce.

* a. l. planis,

† al. l. q̃titatis dr̃ æquiuoce

Vide, text. cõm. 74.

Tria enim sunt, quę sunt in demonstrationibus: vnum quidẽ, quæ demonstratur, ipsa conclusio: hoc autem est, quod inest generi alicui per se. vnum autem, dignitates: dignitates autem sunt ea, ex quibus. tertium, genus ipsum subiectũ, cuius passiones & per se accidentia declarat demonstratio.

Dixit Aristo. Res autem, ex quibus construitur natura demõstrationis, sunt tres. vna ipsarum, prædicatum: & hoc est, quod monstratur inesse subiecto per se. secunda, scita: & hęc sunt propositiones, per quas monstratur

prædicatum

prædicatum inesse subiecto. tertia vero, natura subiecti, de cuius signis & accidentibus sibi per se inexistentibus est demonstratio.

57 Posteaq̃ enuociauit fieri non posse, vt transferatur demonstratio, cœpit distinguere res, per quas constituuntur artes speculatiuæ: ac si monstraret, q̃ oportet, vt diuersitas ipsarum in artibus non transferatur. Et inquit: Res autem, ex quibus construitur natura demonstrationis, sunt tres. sensus est, q̃ ex quibus est natura demonstrationis, sunt tres res. vna ipsarum, prædicatum, quod monstrat̃ inesse subiecto p̃ se, aut non inesse: quoniam sm̃ veritatem demonstrationes sunt affirmatiuę. Cũ vero dixit: secunda, scita: & hęc sunt propositiones, per quas monstratur prædicatum inesse subiecto: opus est, vt itelligatur ex hoc, q̃ propositiones nihil amplius sunt, q̃ prædicatio termini medij de minore, quod est subiectum quæsiti: & maioris de medio, quod est prædicatum quæsiti. & hoc est, quod monstratur inesse subiecto. Cũ vero dixit: tertia vero, natura subiecti: intelligit genus, quod consyderatur in illa arte. Et cùm dixit: de cuius signis, & accidentibus sibi per se inexistentibus est demonstratio: hoc est natura, cuius proprium est, vt super ipsa constituantur demonstrationes ĩ arte. & hoc est genus, de quo speculamur. & per signa intelligit signa facta: & per accidentia intelliguntur reliqua accidentia. atqui per accidentia proprie intelligimus reliquas res, quæ quæruntur in genere. quoniam accidentia †sunt, cuius existẽtiam quærimus in arte: & ipsa ea sunt, de quibus adducitur demonstratio existentiæ & causarum.

†Ab. le. quorum eẽ quæritẽ, p̃ualent in arte.

Ex quibus quidem igitur demonstratio, cõtingit eadẽ esse: quorum autem genus alterum, quemadmodũ Arithmeticæ & Geometriæ, non est arithmeticam demonstrationem coaptare ad accidentia magnitudinibus: nisi magnitudines numeri sint. Hoc autem vt cõtingit in quibusdam, posterius dicetur.

Vide tex. 102.

Dixit Arist. Atqui propositiones, ex quibus erit demonstratio, erunt vniuersales communicantes, præter res, quarũ subiecta sunt diuersa sm̃ naturam, quemadmodum Arithmetica & Geometria. igitur fieri non potest, vt transferatur demonstratio, per quam demonstratur rem affirmari de vna ipsarum: & monstretur per ipsam, rem affirmari de altera. causa autem huius est, quoniã essentia numeri est separata ab essentia magnitudinis. Quòd autem sint propositiones vniuersales, communicantes rebus quibusdam, nos trademus in sermone iuxta finem.

58 Posteaq̃ enuntiauit, q̃ ea, quibus constituuntur artes, sunt tria: quodq̃ translatio fit per communicationem artium in vna, aut pluribus ipsarum: & est per se manifestum, q̃ non communicãt in natura subiecti, & si communicant in ipso, diuersificantur modo aliquo: vult consyderare, an fieri possit, vt cõmunicent in propositionibus. Et dixit: Atqui propositiones, ex quibus est demonstratio, erunt vniuersales communicantes. sensus est, atqui existimatur de propositionibus maioribus, quæ efficiuntur in artibus, q̃ ex ipsis aliquæ sunt communes pluribus artibus, q̃ vni. Et posteaq̃ narrauit hoc, adduxit rem, in qua sequitur contrarium istius fidei, & in artibus, in quibus ex necessitate non inuenit̃ hæc dispositio, & inquit: præter res, quarum subiecta sunt diuersa sm̃ naturam, quemadmodum Arithmetica & Geometria, vsq; ibi, rem affirmari de altera. sensus est, sed manifestum est per se fieri non posse in artibus, quarum subiecta sunt separata, quemadmodum Arithmetica & Geometria, vt demonstratio transferatur de vna ad alteram. & hoc cũ fuerit terminus medius, per quem monstratur affirmatio in artibus, hoc est aliquod accidẽtium, ipse inquam fuerit ille, p̃ quem mõstratur affirmatio vnius in arte alterius. & hoc, q̃m manifestum est, si fuerint duo quæsita, q̃ fieri non potest, vt monstretur vtrunq; ipsorum in arte, cui appropriatur, per terminum vnum communicãtem duobus subiectis. & hoc, quoniam duæ artes separatæ sm̃ naturam, ipsæ etiam ex necessitate separantur in causis per se: sed medius terminus est causa quædam ex causis naturæ subiecti. Et hoc est, quod significauit, cũ dixit: igitur fieri non potest, vt transferatur demonstratio, per quam demõstratur rem affirmari de vna ipsarum, hoc est de vna duarum artiũ: & monstretur per ipsam, rem affirmari de altera, hoc est de altera arte. Et hoc adduxit, vt intelligeretur ex sermone ipsius: cũ dixit affirmari de vna ipsarum, & monstretur per ipsam rem affirmari de altera: quòd consequens primum est aliud à secundo: hoc est, q̃ sint duo quæsita. Et propterea nõ erit sermo iste oppositus ei, q̃ dixit de propositionibus primis, q̃ sunt vniuersales. atqui intentio sermonis ipsius est hæc, vt respondeat locis artium, in quibus non accidit hoc: hoc est, vt faciat in ipsis propositiones vniuersales, quoniam si quæsita ponuntur variari sm̃ subiecta* suã, non potest formari communicatio in demonstrationibus, neq; translatio est possibilis. atqui si intentio sua fuerit, q̃ oportet esse vnum sm̃ rem, illud quod sequitur, erit vtiq; oppositum sermoni eius, qui dicit, q̃ ex propositionibus aliquę sunt vniuersales. Et posteaq̃ narrauit, q̃ demonstrationes non possunt transferri, quoniam termini medij in artibus diuersis sunt diuersi ex necessitate, adduxit cãm in hoc, & dixit: causa autẽ huius est, quoniã essentia numeri est separata ab essentia magnitudinis. sensus est, & causa, quare variãtur causę, per quas accipiuntur termini medij in arte Numeri, & in arte Geometrię, est, quoniam essentia Geometriæ diuersificatur ab essentia Arithmeticæ: quoniam vna ipsarum est quantitas continua, & altera est multitudo discreta. cumq; diuersificantur essentiæ ipsorum, diuersificantur & causæ ex necessitate. cumq; quæsita, quæ sunt causata, varientur, sequitur, vt non conueniant duæ artes omnino in aliquo quæsito, hoc est quęsito essentiali. Et propter hoc expositio secunda erit decentior expositione prima sm̃ viam rei, sed prima sm̃ viam apparentiæ verborum. Et posteaq̃ †fuerit visus iste, per quem non admittitur communicatio artium in quæsitis per contrarium eius, quod videtur, q̃ hic sint quæsita vniuersalia pluribus artibus, quemadmodum æqualitas quæsita ĩ numero, & magnitudine: & cũ fieri possit, vt inueniantur quęsita vniuersalia, poterunt etiam inueniri termini vniuersales medij, q̃ sint naturæ communes, in quibus inueniatur quæsitum istud: cumq; hoc sit possibile, fieri poterit, vt sint propositiones vniuersales, quodq; demonstrationes transferantur: ideo dixit ad responsionem huius: Quòd autẽ sint propositiones vl̃es, cõicantes rebus quibusdam, nos trademus in sermone iuxta finẽ. sensus est, q̃ ipse soluet hoc dubium, & declarabit quòd in his propositionibus nõ est aliqua propositio, de qua existimemus quòd sit communicans pluribus artibus secundũ rem: sed poterit vtique vna esse secundum verba.

* Iac le. ipsas artes.

†Ab. le. constat veritas, quæ non admisit cõicationĩ artiũ. Iac leg. hæc opinio non admisit cõicationem

Vide tex. cõ. 74.

Arithmetica vero demōstratio semper habet genus, circa quod demonstratio, & aliæ consimiliter. quare aut simpliciter necesse est idem eē genus, aut aliquo modo, si debet demonstratio transcēdere: aliter vero, ꝙ impossibile, manifestum. ex eodē enim genere necesse est extrema & media esse. nanque si non per se, accidentia erunt.

Dixit Arist. Atqui demonstratio, quæ gignitur super dispositione numeri, non transcendit naturam numeri. et sic procedit res in demonstrationibus alijs à numero. & sequitur ex necessitate, si studeat aliquis monstrare per demonstrationem, ꝙ transferatur demonstratio, vt duo quæsita sint vnum secundum rem: & hoc secundum duas species, aut simpliciter, aut secundum quid. et non potest fieri, vt sit secundum alium modum: quoniā termini demonstrationum omnes sunt per se, & non sunt per accidens.

59 Sensus est, & quemadmodum demonstratio, quę gignitur super dispositione numeri, habet terminos tres deseruiētes naturę numeri, hoc est, qui non trāscendūt naturam numeri: ita procedit res in demōstrationibus, quæ inueniuntur in vnaquaq; arte: hoc est oportet, vt sint termini tres in vnaquaq; demonstratione ex substantia naturæ, de qua consyderat ars illa: neq; fieri potest, vt transferatur demonstratio penitus. Cùm vero dixit: & sequitur ex necessitate, si studeat aliquis monstrare per demonstrationē, ꝙ trāsferatur demōratio, vt duo quæsita sint vnū ſm rem: ipsum ex necessitate sequitur, quēadmodum dixit. & intelligit, ꝙ non est possibile, vt fiat. Cū vero dixit: & hoc ſm duas species, aut simpliciter, aut ſm quid: itelligit per simpliciter, vt sit quęsitum vnum rem omnibus modis. Cùm vero dixit: ſm quid: intelligit vt sit vnum subiecto, & diuersificetur in modo. quemadmodum si mōstret Geometra de aliqua specie linearum aliquod proprium per demonstrationem aliquam, et transferat demonstrationem istam Perspectiuus ad hanc speciem linearum radialium. Et non significat per id, quod dixit, diuersificantur aliquo modo, quemadmodum speculatur Mathematicus de figura solis, & scientificus Naturalis: quoniam vterque ipsorum consyderat in hoc de re vna. sed Astrologus consyderat de ipsa, ſm ꝙ est abstracta à materia: Naturalis vero speculatur de ea, ſm ꝙ est extremum naturæ corporis coelestis. & propterea causa, quā tradit vnus ipsorū, est alia à causa, quā tradit alter. et hoe, qm̄ Astrologus dicit figurā coeli esse sphæricam, qm̄ lineę exeuntes ab ipsa ad centrum sunt æquales: sed Naturalis dicet esse sphæricam, quoniam motus ipsius est circularis, aut quoniam est corpus tale ſm naturam. demonstratio enim in talibus non transfertur. Cumq; posuit, quòd fieri non potest, ut transferatur demonstratio de arte in artem, nisi fuerit quæsitum vnum, aut simpliciter, aut aliquo modo, dixit in hac descriptione: & non pōt fieri, vt sit ſm alium modum. sensus est, & non pōt esse translatio, nisi ſm hos duos modos: hoc est, ꝙ quęsitum, aut sit vnum simpliciter, aut aliquo modo. Et postea q; adduxit hoc, adduxit eti ā causam de hoc, & ait: quoniam termini demōstrationum omnes sunt per se, & non sunt per accidens. sensus est, atqui non potest transferri de arte in artem: quoniam tres termini, hoc est maior, & medius, & minor, omnes sunt p se generi artis: & ea, quę sunt per se, non transgrediuntur genus. Atqui existimatur ex hoc sermone, ꝙ fieri possit, vt sit quæsitum vnum in duabus artibus, res autem non est ita: sed est res, quæ ponitur hic tanq; positio, quousque inuestigauerit de ipsa. existimatur enim hoc accidere ad similitudinē æqualitatis, & proportionabilitatis † quæ fieri solent in artibus diuersis.

† Ab. se. quibus vtuntur artes diuersæ.

Propter hoc Geometriæ non licet monstrare, ꝙ contrariorū vna est scientia, sed neq; ꝙ duo cubi cubus: neq; alij scientiæ, quod alterius: nisi quæcunq; ita se habent inter se, vt sit alterum sub altero: vt Perspectiua ad Geometriam, & Harmonica ad Arithmeticen.

Dixit Arist. Et propter hanc causam non pertinet ad artē Geometriæ, vt incipiat monstrare, ꝙ scientia contrariorū est vna, quodq; cubi sunt cubus vnus: neq; ad artem aliquā, vt mōstret, quod est proprium alteri arti, nisi ita se habuerint duæ artes, vt vna sit sub altera: (fieri enim hoc potest) quemadmodum disciplina Perspectiuorum, quæ ponitur sub arte Geometriæ: & quemadmodum ars Harmonicorum, quæ ponitur sub arte Numeri.

Dixit: Cumq; tres termini, ex quibus componuntur demonstrationes, sint ex natura generis, non pertinet ad artificem particularis artis ex artibus veris, vt monstret, quod est proprium arti vniuersali consyderanti de ente ſm ꝙ est ens: quēadmodū non attinet arti Geometriæ speculatio de contrarijs, neq; speculatio de vno & multitudine: neq; consimiliter etiam arti alicui particulari, vt monstret quod est proprium artis alterius* decisę. Et intelligo per decisam, quæ consyderat de aliquo genere entium: & per vniuersalem, quę cōsyderat de ente ſm ꝙ ens. Scire autem oportet, si aliqua scientia decisa consyderat de aliquo attinente ad artem vniuersalem, consyderat vtiq; de ipso, ex parte qua assequit ipsum ex subiecto illius, quousq; faciat ipsum appropriatum subiecto suo: quemadmodum consyderatio scientiæ Naturalis de potentijs animæ, siue sit vna, siue plures. Cumq; dixit, ꝙ non pertinet ad aliquam artem monstrare, ꝙ est proprium alterius: siue fuerint vtræq; artes decisæ, siue vna ipsarum vniuersalis, & altera decisa: intelligitur ex ipso differētia artium in vniuersali. sed cū in ipsis artibus reperiatur quędam conuenientiæ species: & hoc, quoniam vtitur ars vna principio aut principijs eius, quod monstratur in alia: & inuenitur vtiq; hoc in arte, quæ est sub alia arte, hoc est, quòd appropriata accipiat principia sua ab uniuersali: quemadmodum se habet res in arte Geometriæ cum arte Perspectiuorum, & arte Astrologiæ, dixit: nisi ita se habuerint duæ artes, vt vna sit sub alia, vsque ad finem capituli. sensus est, ꝙ artes superiores exhibent ijs, quæ sunt sub ipsis, causas quæsitorum suorū: quemadmodum artifex Perspectiuorū accipit causam à Geometra eius, quod videtur in arte ipsius. quēadmodum exhibet causam, quare quæ videntur de longinquo, appareant minora: quoniam declaratum est iam in scientia Geometriæ, † ꝙ si fuerit basis vna in plano, & lineæ exeuntes à centro plani fuerint longiores, tunc anguli plani sunt etiam minores. deinde addit ad hoc, ꝙ illud, quod videt per angulos minores est minus: & ita perfecte tradit hanc causam in scientia sua. Et consimiliter Harmonicus trāsgreditur Harmonicam, cū tradit causam ęqualitatis harmonię i arte Harmonicorū propter proportionem

* al. l. particularis & sic legit in toto com.

† al. l. ꝙ anguli eiusdem basis pyramidis, qm̄ lineæ exeūtes ab eius cētro ad ipsam cū fuerit longiores, ipsi sunt minores.

Quo pacto artes posteriores exhibeant principia artib⁹ superioribus.

proportionem numeri. Sed iam dubitatur, & dicitur, φ nos videmus artes decisas posteriores exhibere principia artium, sub quibus sunt: quemadmodum cũ scientia Naturalis & Mathematica exhibent principia in arte Diuina: quoniam res separatas esse accipit Diuinus à Naturali, & accipit numerum ipsarum ab Astrologo mathematico. Sed differentia in hoc est: quoniam ars ista decisa exhibet vniuersali principium existentię, nõ principium causæ: sed vniuersalis exhibet decisæ principium causæ. & non volo, φ decisa exhibeat vniuersali rem posteriorem, quæ efficiatur in vniuersali terminus medius: sed particularis exhibebit vniuersali illud, quod procedet per modum subiecti artis, aut partis subiecti: in contrarium rei, quam tradit vniuersalis particulari: hoc est, quia exhibet, quod efficitur in decisa terminus medius. sed declarabimus posterius huius rei causam. Sed posteaq̃ sermo ipsius hic est de demõstrationibus causarum & existentiæ, † & id quod est commune, est diuersum, accidit communi id diuersitatis, quod accidit inter artes decisas & vniuersales secundum hunc modum.

† Ab. le. id q̃ conueniunt, & differẽs, & cõtingit trãslatio ad cõmune inter artes

Neq; si quid inest lineis, non secundum φ lineæ, & fm φ ex principijs proprijs. vt si recta pulcherrima linearum: aut si in contrariũ se habet ipsi circunferentiæ. non enim secundum quòd proprium genus ipsorum est, sed secundum quòd commune aliquod.

Dixit Aristot. Neq; conuenit consimiliter etiam, vt transferatur demõstratio, qua ostendatur aliquid inesse lineis, non fm φ sunt lineæ: etsi fuerint appropriata ipsis. quemadmodum, cùm mõstratur de linea recta, quòd est optima linearum, quodq; est opposita lineæ circulari. quoniam hæc non insunt per se lineis, sed sunt accidentia, quæ accidunt lineis, & alijs.

61 Dixit: Neq; conuenit consimiliter etiam, vt transferatur demonstratio de genere in genus, cùm sunt accidentia comprehendentia genus, & non est de consuetudine illorum accidentium, vt insint vni ipsorum, fm viam ipsius quid est. quoniam ista accidentia non sunt essentialia, demonstrationes vero componuntur per essentialia. sensus est, φ si demonstrationes componerentur ex rebus vniuersalibus, fieri iam posset, vt transferret demonstratio. Cũ vero dixit: neq; conuenit cõsilr ẽt, vt transferatur demõstratio, qua ostendatur aliquid inesse lineis, nõ fm φ sunt lineæ: sensus est, neq; ẽt debet demonstratio transferri, ita vt per eam demonstretur aliquid inesse lineis, nõ fm φ sunt lineę, & monstretur etiam per ipsam hoc inesse alijs rebus à lineis. quoniam syllogismi, qui componuntur ad monstrationem istarum rerum de lineis, non sunt demonstrationes. quemadmodum si aliquis monstraret de linea recta, φ est optima linearum, quodq; est opposita lineę circulari: deinde acciperet hanc eandem ostensionẽ, & transferret eã ad alias res q̃ lineas, ex rebus, in quibus est hæc dispositio, φ sint optimæ, aut oppositæ. hæc. n. non sunt demonstratiua. quoniam optimum, & opposita non sunt res inexistẽtes lineis, fm φ sunt lineę: neq; alijs à lineis ex rebus particularibus, in quibus sunt hæ dispositiones. Cũ vero dixit: & si fuerint appropriata ipsis: sensus est, & si fuerint inexistentia ipsis.

Demonstrationis conclusionem Perpetuam esse: nec Caducorum esse demonstrationem. Cap. VII.

Caput hoc expõit Themistius post octauũ in capit. sui. 18. & 19. quod nonnihil red dit ambiguitatis.

Manifestum autem, & si fuerint propositiones vniuersaliter, ex quibus est syllogismus, φ necesse & conclusionem perpetuam esse huiuscemodi demonstrationis, & vt simpliciter dicam demonstrationis. Non est igitur demonstratio corruptibilium, neq; scia simplr, sed ita, sicut fm accidens: qm̃ non vniuersalis ipsius est, sed aliqñ, & quodãmõ. *al. le. vlr

Dixit Aristot. Planum etiam, φ conclusio demonstrationis est vniuersalis. & causa in hoc est, quoniam demonstrationis propositiones sunt vniuersales. Cumq; fuerint conclusiones demõstrationis vniuersales, & per se, non est igitur via, vt demonstratio constituatur super rebus corruptibilibus, neq; cadat disciplina in ipsis fm veritatem: nisi constituatur demonstratio super ipsis ad similitudinem eius, quod est per accidens, atqui non fm viam vlis, sed in aliquo tpe, & aliquo mõ.

Cũ dixit: Planum etiam, φ cõclusio demõstrationis est vniuersalis: intelligit per vniuersale hic oppositum particularis. Cùm vero dixit: & causa in hoc est, quoniam demonstrationis propositiones sunt vniuersales: sensus est, quemadmodum mõstratum est in libro Syllogismi, ex ꝓpositionibus vniuersalibus sequitur absq; dubio conclusio uniuersalis. cumq; admisit, φ oportet propositiones demonstrationis esse vniuersales, sequitur igitur, vt conclusio sit vniuersalis. cumq; oporteat propositiones demonstrationis esse vniuersales, apparet, φ oportet etiam ipsas esse necessarias. Et propterea dixit: Cumq; cõclusio demonstrationis sit vniuersalis, & per se, non est igitur via, vt constituatur demonstratio super rebus corruptibilibus, & intelligit per corruptibilia generabilia singularia. Cũ vero dixit: nisi constituatur demonstratio super ipsis ad similitudinẽ eius, quod est per accidens: sensus est, ad modum similitudinis eius, quod est per accidens, quod sit verum in aliquo tempore: quemadmodum quod est per accidens est verum in aliquo tempore. Et propterea dixit: atqui non fm viam vniuersalis, sed in aliquo tempore, & aliquo modo: sed non in omni tempore, neq; fm naturam istius indiuidui, hoc est naturam vniuersalem. Cũ vero dixit: & aliquo modo: innuit & intelligit per ipsum, modum, qui inuenitur per materiam, et facit indiuiduum. & hæc est res accidẽtalis naturæ vlis specierum: hoc est, vt fiat indiuiduum in materijs ꝑꝑ ipsasmet materias. 62

Quando autem sit*, necesse est alteram nõ vniuersalem esse propositionem, & corruptibilem. corruptibilem quidem, quoniã & conclusio, existente*: non vniuersalem autẽ, qm̃ hoc quidem erit, illud vero non erit, in qbus. quare non est syllogizare vlr, sed quòd nũc. *Alĳ. co. ad. talis *Alĳ. co. ad. propter

Dixit Aristo. Si vero demonstratio constituta fuerit super rebus corruptibilibus, sequitur ex necessitate, vt sit vna duarum propositionum non vniuersalis, sed sit corruptibilis. quoniam subiectum ipsarum est corruptibile: & hoc, quoniam subiectum ipsius est subie-

ctum in conclusione. & erit cõsimiliter etiam non vniuersalis, quoniam vnus terminorum ipsius inuenitur, & alter non inuenitur. planum igitur est ex hoc, ꝙ non est via, vt constituatur demonstratio super rebus corruptibilibus per viam vl'is, nisi cum conditione.

63 Posteaq̃ narrauit, si fuerint propositiones vniuersales in demonstrationibus, ꝙ oportet conclusiones esse vniuersales, non particulares, vult docere, ꝙ hæc consequentia est manifesta ex re ipsa. Et ponit, ꝙ si iam possibile est, vt constituatur demõstratio super indiuiduis generabilibus & corruptibilibus, sequitur ex necessitate, vt vna propositionum syllogismi sit generabilis & corruptibilis. quoniam ipse iam declarauit, ꝙ conclusio non erit in æternum particularis, nisi vna propositionum syllogismi sit particularis: & hoc, aut minor in prima figura ac secunda, aut vtrauis contigerit in tertia figura, sm ꝙ monstratum fuit in libro Syllogismi. Cùm vero dixit: quoniam subiectũ ipsarum est corruptibile: sensus est, atqui sequitur, cũ fuerit cõclusio singularis, vt sit vna duarum propositionum singularis: quoniam subiectum quæsiti oportet vt sit in conclusionibus particularibus singulare sine dubio. & vult per particularia hoc in loco singularia, non autem illud, quod significat clausura particularis. Cùm vero dixit: & erit consimiliter etiam non vniuersalis: quoniam vnus terminorum ipsius inuenitur, & alter non inuenitur: sensus est, & erit conclusio consimiliter etiam non vniuersalis: quoniam prædicatum in ipsa erit inexistẽs parti subiecti, & non inexistẽs etiam parti ipsius. atqui intelligit, ꝙ cũ hoc, ꝙ est singulare, erit etiam particulare. & volo per particulare, quod significat partem, et nõ est pars. Et propterea dubitatur & dicitur, ꝙ si ingrediatur demõstrationes propositio particularis, particularis etiam consimiliter, quę est in materia necessaria, erit necessaria: quemadmodum si dicamus aliquod animal est rationale. Sed videtur, ꝙ sint necessariæ hoc in loco per accidens. & hoc, quoniam aliquod animal est rationale, non sm ꝙ est pars: quoniam pars animalis esset rationalis, & pars non rationalis: atqui est aliqua pars animalis rationalis, sm ꝙ hæc pars est homo. & propter hoc non erit in propositionibus demonstratiuis speculatiuis propositio singularis, neq; particularis. Et sermo eius, qui dixit, ꝙ non fecit vtiq; mentionem de particulari in demonstrationibus, quoniam ponitur sub vniuersali, est sermo erroneus: quemadmodũ dixit Abunazar in libro de Demõstratione. sed hic sermo erit vtiq; verus de ꝓpõnibus dialecticis, id est hæc causa. & hoc est, quod dixit Aristo. in secundo Dialectices. Et deceptus est in hoc Abunazar, & existimauit, ꝙ res hæc sit vna in Demonstratione & Dialectica: nisi forte velit propositiones demonstrationum minores, quæ efficiuntur in artibus syllogisticis. Cũ vero dixit: planũ igitur est ex hoc, ꝙ non est via, vt cõstituatur demõstratio super rebus corruptibilibus per viam vniuersalis, nisi sm cõditionem: sensus est, planum igitur ex hoc sermone, ꝙ non constituitur demonstratio super rebus corruptibilibus sm viam demõstrationis, quę sit vniuersalis, quę est demõstratio simpliciter: nisi qui ita dixerit, ponat conditionem, dicens, ꝙ constituitur super ipsis demonstratio particularis, hoc est in aliquo tempore, non demonstratio simpliciter.

An ppõ singularis igrediat demonstrationes.

Consimiliter autem se habet & circa definitiones. quoniã definitio est, aut principium demonstrationis, aut demonstratio positione differens, aut conclusio quædã demr̃ationis.

Dixit Arist. Et forma rerum corruptibiliũ in definitione est, quemadmodum forma ipsarum in demonstratione. & hoc, quoniam definitio, aut est principium demonstrationis, aut demonstratio positione differens, aut conclusio demonstrationis.

Sensus est, & dispositio rerum corruptibilium in eo ꝙ non habent definitionem, est quemadmodum dispositio ipsarum in demonstratione: hoc est, quemadmodum non constituitur super ipsis demonstratio, ita non habent definitiones. Et cũ narrauit hoc, trãsiuit ad causam huius, & dixit: quoniam definitio, aut est principiũ demonstrationis, aut demonstratio positione differens, aut conclusio demonstrationis. sensus est, atqui oportet, vt sint termini cõsimiliter etiam de rebus vniuersalibus. quoniam definitiones non effugiunt, quin sint, aut principium demonstrationis, et hoc cũ fuerint per se notæ, hoc est, ꝙ sint in demõstrationibus termini medij: aut vt sit definitio sm se totam demonstratio variata sm positionem: & hoc, cũ fuerit sm se totã definitio: hoc est, cũ fuerint tres termini, ex quibus est demonstratio perfecta, definitio in potentia: hoc est, si ordinentur ordine definitionis, erit ex ipsis definitio perfecta in actu. & ideo dixit de hac, ꝙ est demonstratio variata sm positionem, hoc est sm ordinem. atqui erit definitio etiam conclusio demonstrationis. Sed hoc declarabitur in sequentibus, ubi tractat de demonstrationibus, quæ obtinent hos tres modos definitionum. ibi enim erit locus inquisitionis vehementis, & duræ multum. Atqui ꝙ definitionibus accidant istæ tres species in demonstrationibus, proprie monstrari potest ex superioribus, quoniam definitio non effugit, quin aut sit nota per se secundum se totam, aut aliquæ partium ipsius ignotæ, & aliquæ notæ. primum erit principium demonstrationis, secundum conclusio demonstrationis, tertium vero habebit partem principium demonstrationis, & partem conclusionem demonstrationis. 64

Eorum vero, quæ sæpe fiunt, demonstrationes, & scientiæ, vt lunæ defectus, manifestum, ꝙ secundum ꝙ quidem tales sunt, semper sunt: secundũ ꝙ vero non semper, secundum partem sunt. * quemadmodum autem defectus, consimiliter alijs.

Co. Argy. non habet hęc verba.

Dixit Aristo. De rebus autem, quæ vicissim innouantur, quemadmodum est eclipsis, erit vtiq; demonstratio vniuersalis, sm quòd sunt huiuscemodi: atqui ex pte, qua sunt particulares, & separatæ, & non perpetuæ, & forma ipsarum est forma rerum corruptibilium, non constituitur super ipsis demonstratio. quemadmodum hæc eclipsis.

Posteaq̃ exposuit, ꝙ demonstratio est ex rebus vniuersalibus, & super res vniuersales, dubitatur in hoc de ijs, in quibus non inuenitur nisi vnicum indiuiduum, quemadmodum est eclipsis, quę successiue innouatur, succedens alteri indiuiduo. quoniam diceret aliquis, ꝙ super istis non construitur demonstratio per viam vniuersalis: quemadmodum prædixerat de ijs, in quibus non inuenitur, nisi vnum indiuiduum tãtum: vt terra, & sol, & luna. Ipse igitur declarat in hoc sermone, ꝙ demonstratio construitur in hoc sup natura vniuersali, quę est in ipsis: non autẽ super indiuiduo, ex parte, qua est indiuiduum. Et propterea non dixit in definitione vniuersalis, ꝙ est illud, de cuius natura est, vt prędicetur 65

de

de pluribus indiuiduis: quoniam hoc non verificaretur de eo, in quo non inuenitur, nisi vnum indiuiduum tantum post aliud successiue, neq; de eo, in quo non inuenitur, nisi vnum indiuiduum, vt eclipsis. Cũ vero dixit: erit vtiq; demr̃atio vniuersalis, sm ꝙ sũt huiuscemodi: sensus est, ꝙ demõstratio, cũ constituetur super eclipsi aliqua, construetur vtiq; super hac designata, sm ꝙ est talis, vt innouetur vsque in infinitum: non autem super hac designata, ex parte qua est designata. Et hoc est, quod voluit, cũ dixit: atqui ex parte, qua sunt particulares: hoc est eclipses, & similia: & separatę, & non perpetuæ, & forma ipsarum est forma rerum, super quibus non constituitur demonstratio. Et intelligit per formam ipsarum, naturam ipsarũ, ac si dixisset: atqui particularia, sm ꝙ sunt particularia, & indiuidua, & non perpetuæ existentiæ, habent naturam, qualis est natura rerum, super quibus non constituitur demonstratio: quemadmodum eclipsis designata.

Demonstrationem non constare ex Communibus. Cap. VIII.

QVoniam autem manifestũ, ꝙ vnumquodque demonstrare non est, nisi ex vniuscuiusq; principijs, si quod monstratur insit sm ꝙ illud, non est scire hoc:

Dixit Arist. Iam igitur monstratum est, ꝙ non est via, vt constituatur demonstratio super rebus aliquibus, nisi ex principijs appropriatis: quoniam quod monstratur per demonstrationem, monstratur per ea, quæ sunt per se, & proportionata, & appropriata.

66 Dixit: Iam igitur monstratum est, ꝙ non cõstituitur demonstratio simpliciter super aliqua re, nisi ex causis suis propinquis appropriatis, non autem ex causis longinquis. atqui hoc est ita: quoniam causæ non appropriatæ connumerantur cum eo, quod est per accidens. Et propterea ille, qui posuit vnam ex partibus demonstrationum, quæ componuntur ex causis non appropriatis, errauit: quemadmodum existimatur de Abunazare, qui scilicet posuit demõstrationes, quæ componuntur ex causis nõ appropriatis, inter species demonstrationum, quæ dicuntur per posterius. & veritas est, ꝙ non sunt ex ipsis, neq; per posterius, neq; per prius. Et posteaq̃ narrauit, ꝙ demonstrationes sunt ex causis appropriatis, trãsiuit ad signũ* super hoc, ex eo, quod præcessit, & dixit: quoniam quod monstratur per demonstrationem, monstratur per ea, quæ sunt per se, & proportionata, & appropriata. Intelligit per ea, quæ sunt per se, vnam ex speciebus per se, de quibus mentionem fecit superius: & hæ sunt, in quibus prædicatum est in definitione subiecti, aut subiectum in definitione prædicati. Et intelligit per proportionata, quæ non sunt extranea à genere consyderatio, neq; extrinseca: & p appropriata, prima. Et istę dispositiones omnes vnum sunt subiecto, & multæ in modo. & hoc, quoniã propositiones, cùm consyderantur ex parte, qua prædicatum est in definitione subiecti, & subiectum in definitione prædicati, vocantur per se, cũ vero consyderantur ex parte, qua non sunt extraneę, hoc est, ꝙ sunt eiusdem generis, de quo consyderat ars, vocantur proportionatę. cumq; consyderantur ex parte, qua cõuertuntur cum subiecto, vocantur appropriatę.

In nulla demõstrationẽ spẽ ingredi cãs non appropriatas.

* al. l. probationem

Etsi ex veris, & indemonstrabilibus monstratum sit, & immediatis. Est enim sic monstrare, quemadmodum Bryso quadraturam.

secundum commune enim monstrant tales rationes, quod & alteri inerit. quocirca & in alijs coaptabuntur rationes non cognatis. igitur non secundum ꝙ illud scit, sed secundum accidens. neq; enim coaptari posset demonstratio & in aliud genus.

Dixit Arist. Non sufficit autem, vt sciatur res per demonstrationem, ꝙ sint propositiones, per quas disponitur, veræ tantum, & immediatæ. Quoniam quemadmodum studuit Bryso quadrare circulum, & posuit propositionem vniuersalem in demonstratione sua super hoc cõmunicantẽ, fiet de rebus multis non appropriatis, & proportionatis naturæ alteri. & propterea non erit ostensio sua per demonstrationem nisi non demonstratiua. † & hæc sunt, quæ possunt tranferri ad monstrandam rem aliam.

† al. l. p illud aũt, q̃d transferri potest, mõstrabitur alia res.

Atqui non sufficit in conditionibus propositionum demonstrationis, vt sint veræ, & non monstratæ per terminum medium, hoc est primæ. quoniam quod intenditur per demõstrationem, est, vt sciatur res per ea, ex quibus est existentia ipsius. quoniam hæc est sciẽtia concors cum opere naturæ, & decens ipsi: quemadmodum scientia artificialis est concors cum opere artis. Propositio autem, qua vsus est Bryso, est propositio dicens, ꝙ ea, quæ sunt maiora vno in dispositione ipsius, & minora vno, sunt æqualia. †Sed hæc ꝓpositio est amplior, q̃ vt eam faciant Geometræ. & est etiam non vera, quoniam non est appropriata magnitudinibus. & maius & minus in magnitudinibus sphæricis & rectis non dicũtur sm dispositionem vnam: hoc est, quoniam non dicitur, ꝙ circulus est maior superficie: immo non est proportionabilitas sm veritatem inter lineam rectã & circularem. Maxime autem hac propositione vtuntur Geometræ, cùm monstrant, ꝙ mensura circuli constituitur ex ductu dimidiatæ diametri in dimidium circunferentiæ: in eo ꝙ monstratur, ꝙ res, quæ est secundum hãc dispositionem est minor omni superficię, quæ est extra circulum, & maior omni superficię, quę fit intra circulum: igitur superficies, quę constituitur ex ductu dimidiatæ diametri in dimidium circunferentiæ, est æqualis circulo. quoniam ipsa & circulus sunt minores vno eodem in dispositione sua, hoc est omni superficie, quæ efficitur extra circulum: & sunt etiam maiores vno eodem in dispositione sua, hoc est omni superficie, quæ efficitur intra circulum. Cùm vero dixit: & hæc sunt, quæ possunt trãnsferri ad monstrandam rem aliam: dixit, ꝙ hæc propositio vniuersalis hic accepta, non est proportionata, quoniam potest transferri. 67

† al. le. Et hac ꝓpõne sæpe vtunt Geometræ: & est vera, sed nõ ẽ appropriata. Iac. tamẽ legit vtranq; literam.

Vnumquodq; autem scimus non sm accidens, quando sm illud cognoscamus, sm ꝙ inest ex pricipijs illius, sm ꝙ illud. vt duobus rectis æquales habere, cui inest per se, quod dictum est, ex principijs huius.

Dixit Arist. Quòd si aliquis scit rem scientia vera, non per viam accidentis, ipse vtique sciet ex principijs suis, quæ sunt illi propria, & ex rebus, p quas construitur natura ipsius. quoniam qui studet scire, ꝙ anguli trianguli sunt æquales duob⁹ rectis p viã demr̃ationis,

non

non habebit viam, qua sciat hoc, nisi ex rebus per se, & appropriatis triangulo.

68 Posteaq̃ scientia vera est, qua scitur res non per accidẽs, hoc est per id, quod ipsi accidit: siue illud, quod accidit ipsi, sit perpetuum, siue non sit perpetuũ: sequitur vt scientia vera sit illa, qua scimus rẽ ex principijs proprijs, hoc est ex causis ipsius, & in summa ex rebus, ex quibus consistit natura rerum. & hæ sunt causæ, quæ inueniuntur in re, hoc est materia sua appropriata, & forma sua appropriata. Cùm vero dixit: & ex rebus, per quas cõstruitur natura ipsius: hoc est ex causis, quę sunt in re. & hę sunt, ex quibus cõstituitur essentia rei. Cũ vero dixit: ex principijs suis, quæ sunt illi propria: innuit, ꝙ velit omnes causas rei quatuor, hoc est extrinsecas, & intrinsecas. & propterea adduxit hoc in causis intrinsecis: quoniam sunt illę, ex quibus componuntur demõstrationes vt plurimum. reliqua autem verba ipsius in hoc capitulo intelliguntur per se. Et cũ consyderata fuerit hęc conditio, hoc est, ꝙ non commiscetur cum demonstratione aliquid eius, quod est p accidens, neq; propinquũ neq; remotum, apparet, ꝙ non possunt cõponi demõstrationes, nisi ex rebus per se appropriatis.

Quare si per se & illud inest, cui inest, necesse est medium in eadem cognatione esse. si vero non, sed quemadmodum Harmonica per Arithmeticam. Talia autem monstrantur quidem similiter. differunt vero: ipsum enim quòd, alterius scientię, subiectum nanq; genus alterum: ipsum vero propter quid, superioris, cuius per se passiones sunt. Quare & ex his manifestum, quòd non est demõstrare vnumquodque simpliciter, nisi ex vniuscuiusque principijs.

Dixit Aristo. Cùm vero ita sit, ꝙ demonstratio sit ex rebus appropriatis, & p se, oportet igitur, vt terminus medius sit ex natura substantiæ ipsius, aut ex natura, quæ sit superior illis. & si non fuerit medius ex natura substantiæ ipsius, sed ex natura, quæ est superior illis: quemadmodum media, per quæ monstrantur quæsita demonstratiua. & hoc ex scientia Numerorum. Ambæ igitur demõstrationes, & superior, & inferior, procedunt processu demonstrationis vnius. differunt autẽ: quoniam ars illa, quæ est inferior, monstrat si est res: quæ vero est superior, monstrat, quare est res. & hoc, quoniam medium in ipsa est causa propinqua. Iam itaq; planum est, & apparet de oĩbus, ꝙ non potest demõstratio ostendere super aliqua re simpliciter, nisi ex rebus per se, & principijs appropriatis huic rei.

69 Cùm dixit: oportet igitur, vt medius terminus sit de natura substãtiæ ipsius: sensus est, ex genere artis, hoc est ex subiecto, de quo est cõsyderatio. Et cũ dixit: aut ex natura, quæ sit superior: intelligit naturam subiecti ipsius artis, quæ procedit ad modum generis respectu subiecti artis, quod est appropriatius ipsa. [a]Scire autem oportet, ꝙ subiectum artis non est genus subiecto artis alterius: nisi cũ ars superior consyderat de re aliqua simpliciter, de qua consyderat ars alia per abbreuiationẽ: quemadmodum ars Numeri, & Musica. ars enim Numeri cõsyderat de proportione simpliciter: sed ars Musicę consyderat de proportione vocum numerosarum. & hæ sunt, quas vocauit Arist. artes consyderantes de re per defectum, & additionem. & hoc, quoniam ars procedens per modum generis consyderat de re per defectum: quemadmodum ars Geometriæ, quæ consyderat de magnitudine ex parte, qua deficit illi materia. ars autem scientiæ Naturalis consyderat de ipsa ex parte, qua additur, hoc est ex parte, qua superadditur illi materia. Et in summa istarum artium superior quidem tradit causam rei vnius per se, hoc est causam propinquam, quemadmodum dixit: inferior autem existentiam. Vt in exemplo, ars Musicæ constituit sonũ ęqualem, hoc est existentiam ipsius: deinde tradit causam ipsius per artem Numeri. quoniam cùm artifex Musicæ interrogatur, quare hæc compositio est recta, dicit, q̃m est fm proportionem duplam, & sesquiquartam, et sesquitertiã. & hæc proportio iam declarata fuit ex parte ipsius in arte Numeri. Cũq; natura, de qua consyderat artifex musicæ, fuerit composita ex genere, hoc est natura [*]numeri, & cantus, accidit huic arti, vt habeat terminum medium ex genere superiori. Artes autem separatæ fm subiectum non possunt communicare in termino medio: & consimiliter artes consyderantes de re vna fm duos modos diuersos. Et hoc, quoniã subiecta artium non effugiunt ab his tribus modis, hoc est, vt separentur per subiectum: aut diuersificẽtur in modo, & & communicent in subiecto: aut consyderet vna ipsarum de re ex parte defectus, & altera ex parte additionis. Atqui artes, quæ ponuntur sub aliquo genere, & consyderatio ipsarũ de hoc genere fit per modũ unum, erunt duæ artes particulares sub vna arte: quẽadmodũ ars consyderans de corporibus rectis lõgis, & consyderãs de corpibus rotundis, hę. n. sunt duę artes particulares sub vna arte, q̃ est Geometria, et non sunt duę artes diuersę. Cũ vero dixit: Ambę igitur demonstrationes, & superior, & inferior, procedunt processu demonstrationis vnius: sensus est, ꝙ auxiliantur sibi inuicem ad monstrandam rem vnam in dispositione ipsius: & exhibet ars inferior existentiam ipsius, superior vero tradit causam propinquam existẽtiæ ipsius. Et hoc est, quod voluit, cũ dixit: differunt autem: quoniam ars illa, quæ est inferior, monstrat per dispositionem suam existentiam illius: sed ars, quæ est superior, monstrat per dispositionem suam, quare est res. Sed quia existimari potest, ꝙ ars, que procedit processu generis respectu alterius, exhibeat illi, quæ sub ipsa est, id, quod pcedit processu causæ remotæ: & hoc, quoniam causæ generis, cũ proportionantur speciei, sunt causæ longinquæ: dixit: & hoc, quoniam medium in ipsa est causa propinqua, sensus est, & hoc, quoniam medium, quod exhibet ars superior arti, quæ est sub se, est causa propinqua rei, de qua consyderat ars inferior. Causa autem in hoc est: quoniam subiectum artis vniuersalis fm hunc modum vniuersalitatis, quẽ antea exposuimus, qui est modus additionis & defectus, se habet ad subiectum artis appropriatæ per modum formæ rei habẽtis formam, hoc est materiæ. & propterea est in ipsa, causa propinqua. Atqui sequeretur dubium præcedens, si esset ars vniuersalis genus verum respectu artis appropriatæ.

Sed horum principia habent commune. Si vero manifestum est hoc, manifestum & quòd non est vniuscuiusque propria principia demonstrare. erunt enim illa omnium principia, & scientia illorum domina omnium. & nanque magis scit, qui ex superioribus causis scit: ex prioribus enim sciuit, cùm

ex non

[a] Quo pacto artes inter se cõ[m]ũ[ni]ent, & [q]uo[modo] possit fieri translatio ex vna in aliam.
[a] Ab. Ic nexu quodam: Iac. leg. fm quid:

Vide. 3. Coeli com. 6.

[*] al. l. Arithmeticæ, & Musicæ.

ex non causatis sciat causis. quare si magis sciuit, & maxime: et si scientia illa esset, & magis, & maxime.

Dixit Arist. Ars autem vniuersalis constituit monstrationem reliquorum principiorum. Quod cùm ita sit, plane manifestum est, ꝙ non pôt artifex vniuscuiusq; artis monstrare principia artis suę appropriata. quoniam si ipse inciperet monstrare principia sua: igitur ea, per quæ monstraret principia ipsius, magis deberent esse principia, q̃ illa, & per ipsa sciretur, quod scitur per viam veritatis. quoniam qui studet scire rem scientia vera, sciet vtiq; ipsam ex principijs, & causis vniuersalibus, & ex rebus prioribus ſm naturã, & causis, quæ non erunt causatæ. & scientia per has est conuenientior & decẽtior, q̃ scia per illas.

70 Cùm dixit: Ars autem vniuersalis constituit monstrationem reliquorum principiorum: intelligit per artem vniuersalem Philosophiam primam: & est ea, quę considerat de ente inquantũ ens. & hoc, quoniã cũ ars ista speculetur de ente inquantum ens, & de speciebus entis: igitur ars hæc ea est, quæ solicita est in tradendis causis subiectorum artium, hoc est ex parte, qua accipiuntur entia, non ex parte, qua sunt subiecta artium: hoc est cũ accipiuntur per modum vnum, per quẽ speculãtur artes. Exemplum huius. quoniam primus Philosophus ipse est, qui manifestat, & tradit modum, per quem numerus est: hoc est modũ, per quem subiectum istud est extra animam: nõ autem ex parte, qua est per ipsum subiectum huic arti. & quoniam genus subiectorum artium est ipsum ens: igitur apparet, ꝙ exhibens causas ipsorum, ex parte, qua sunt entia tantum, is est, qui considerat de ente simpliciter. et iste est artifex primæ Philosophiæ. Quod cũ ita sit: oportet ergo, vt non exhibeat ars aliqua causas subiectorum suorum, † quibus sunt causæ ex vnaquaq; specierum entis. quoniam primus Philosophus is est, qui tradit causam: & istę causæ sunt causæ generis subiecti artium, non autem causæ appropriatæ subiectis artis. Quod cũ ita sit, quomodo sequitur ex eo, ꝙ ars vniuersalis speculatur mõstrationem principiorum reliquarum artium, ut artes non speculentur de principijs proprijs? Nisi dicamus, ꝙ principia subiectorum artium appropriatarum sunt pricipia appropriata ipsis, cũ accipiuntur eo modo, quo per ipsa speculatur de subiecto illius artis. cumq; hoc ita sit, igitur speculatio illorum principiorũ pertinebit ad artificem artis. Et ſm hoc inuenitur res in scientia Naturali: quoniam artifex scientiæ Naturalis speculatur de materia, & motore naturali primo, ex parte, qua sunt causæ motus, non autem ex parte, qua sunt vna ex speciebus entium. Et iam dubitauit super hoc Ben Sena. deinde accepit sermonem hoc in loco acceptione simplici, & existimauit, ꝙ artifex scientiæ Naturalis accipit ab artifice scientiæ Diuinæ materiam primam, & principium primum. Sed non vult Arist. ꝙ artifex scientię particularis non possit penitus ostẽdere per demonstrationem causas subiecti ipsius artis: sed vult ꝙ non possit ostendere per demõstrationem causas sui subiecti, per demõstrationem inquam simpliciter, hoc est ꝑ demonstrationem, quæ præbet causam & existẽtiam. causæ enim subiecti artis sunt ex natura altiori: hoc est, quæ est genus illius subiecti. sed consyderatio de hac natura pertinet ad artificem scientiæ Diuinæ. & hoc, quoniam natura continens subiecta artium particularium est ens, quod est subiectum primæ Philosophiæ. Et propter hoc icœpit sermonem, & dixit: Quod cùm ita sit, plane manifestum est, ꝙ nõ potest artifex vniuscuiusq; artis mõstrare principia artis suæ appropriata. intelligit monstratione sufficiẽte, * hoc est monstratione exhibente causam & existentiam. & hoc, quoniam artifices scientiarum particularium possunt monstrare causas subiecti sui per signa: quemadmodum fecit Aristo. cũ monstrauit materiam primam in auditu Naturali, & motorem primum. sed non est via, qua monstret existentiam motoris primi, nisi per signum in hac scientia, hoc est in scientia Naturali, non quemadmodum existimauit Ben Senæ. Iam vero instituimus sermonem ad monstrandam corruptionem viæ vniuersalis, quam opinatus est Ben Senæ, ꝙ potest artifex scientiæ Diuinæ monstrare existẽtiam primi principij. Cũ vero dixit: quoniam si ipse inciperet monstrare principia sua: sensus est, quoniam si ipse inciperet monstrare principia sua prima in illa arte per principia alia. Deinde dixit: igitur ea, per quæ monstraret principia ipsius, magis deberent esse principia. sensus est, cũ igit̃ monstraret principia artis suæ per principia alia: igitur hæc principia magis deberent esse prima, q̃ principia artis suæ. sed iam posuimus illa esse prima: igitur essent prima, et non prima: quod est impossibile, et non cohęret. Cùm vero dixit: quoniam qui studet scire rem scientia vera, sciet vtiq; ipsam ex principijs, & causis vniuersalibus: intelligit per vniuersalia, prima in hoc genere: quemadmodum dixit I Auscultatorijs, ꝙ scimus vtiq; rem, cũ ipsam scimus per causas eius primas, vsq; quo perueniamus ad elementa ipsius. atqui vult, ꝙ scientia in vnoquoq; genere peruenit ad causas primas, quę sunt in hoc genere, et tunc prouenit scientia perfecta in hoc genere. Et cũ hæ causæ non habent causas priores in hoc genere, propter hoc non possunt monstrari in hoc genere per aliquid, quod sit prius ipsis: quoniã non est prius, neq; notius ipsis in hoc genere. Cũ vero dixit: & ex rebus prioribus ſm naturã, & causis, q̃ non erũt causatæ. & scientia per has est conuenientior & decentior, quàm sciẽtia per illas: intelligit per res priores ſm naturam priora ſm cognitionẽ & existentiam. & hoc, quoniam causæ sunt priores existentia ſm naturã causatis. cumq; accidit illis, vt sint notiores apud nos, erũt consimiliter etiam priores ſm naturã & cognitionem: quemadmodum diximus in descriptione prioris secundum naturam, ꝙ videlicet est id, quod cùm est posterius, est & ipsum: sed cùm ipsum est, non oportet, vt sit posterius. Cũ vero dixit: & causis, quæ non erunt causatę: intelligit in hoc genere. Cũ vero dixit: & scientia per has est conuenientior & decentior, q̃ scientia per illas: intelligit † scientiam, quæ est per causas.

Quo pacto prima Philosophia consyderet principia, & causas subiectorum reliquarum artium.

Quo pacto artes speculentur de principijs proprijs.

Auicẽnæ dubium eiusq; solutio. Vide 1. Phys. cõ. 81. & 2. cõ. 71. & 8. cõ. 1. & 12. Met. cõ. 6.

* al. l. simplr.

Lib. primo tex. primo.

† f. a. le. q̃ illa scia, quę ẽ p cãs, quę sunt causatæ.

Demonstratio autem non coaptatur in aliud genus: nisi vt dictum est, geometricæ in perspectiuas, aut mechanicas, & arithmeticæ in harmonicas.

Dixit Aristot. Iam igitur manifestum est, quomodo monstrabũtur res perspectiuæ ex arte Geometriæ, & res harmonicæ ex arte Numeri. Iamq; planum ac manifestum est, quòd non potest transferri demonstratio de natura in naturam.

71 Nunc ex his, quę narrauit in præcedẽtibus, facit veluti epilogum, sicuti conuenit conclusionibus demonstratiuorum sermonum, quando dicit iam manifestum esse, quomodo debemus monstrare rem in arte ꝑ cãm suam appropriatam, cùm illa tamẽ causa sit ꝑ modum naturæ

naturæ alterius, hoc est per modum artis alterius. hoc autem erit in naturis compositis. Nec propter hoc vocabitur id translatio demonstrationis de arte in artem: sed vocabitur in arte inferiore radix posita, & admissio. Vera autem translatio est, qñ sit propositio maior vna in duabus artibus. sed iam monstratum est, q hoc fieri non potest, nisi esset quæsitum vnum, quod diceretur vniuoce in duabus artibus: hoc est vnum s̃m vtrunq; duorum modorum, id est in subiecto & modo. sed iã monstrata est huius rei falsitas in præcedentibus. oporteret enim, q natura duarum artium est natura vna. Quod cũ ita sit, sermo igitur Abunazaris in libro suo de Demonstratione ad finem, cũ dixit de artibus, & declarauit quomodo communicant scientiæ, & in quo cõmunicant: & ex hoc declarauit quomodo, & quando: & quomodo transferri possunt demonstrationes de arte in artem, & quomodo non possunt: sermo inquam iste est non verus. Quoniam intellexit per translationem illud, de quo dicit nomẽ translationis, scilicet q transferatur propositio maior. & hoc, quoniam apparet ex sermone Abunazaris, q fateatur esse quæsitum vnum in duabus artibus: & tamen non fatet, q terminus medius est vnus. Et hoc mirandum est de sermone illius. nam cũ non communicãt duæ artes in ambobus terminis simul, non poterunt communicare in propositione maiore. Et quomodocunq; fuerit, non poterunt transferri demonstrationes s̃m opinionem ipsius, & opinionem Arist. Sed differunt ĩter se. quoniam apud ipsum possunt cõmunicare duæ artes in quæsito vno: sed non est possibile hoc apud Arist. iam enim sequitur ex necessitate, quemadmodũ diximus, ex eo q possunt communicare in quæsito vno, vt cõmunicent etiam in medio termino. †& sic relinquitur, q non sit aliud translatio, quam ipse voluit, nisi q una duarum artium vtatur illo, quod monstratur in alia: siue sit subiectum, de quo considerat: siue sit in arte superiore conclusio, in inferiore autem propositio. quemadmodum accidit hoc Perspectiuo, et Astrologo cum Geometria: et quemadmodum accidit Musico & Arithmetico.

Cõtra Abunazarem de translatiõe, & cõicatione artium.

† Ab. leg. & nõ relinquit, q fiat transgressus, quẽ intendit: sed q altera duarum

Difficile autem est cognoscere, si sciuit, aut non. difficile est enim cognoscere, si ex vniuscuiusq; principijs scimus, aut non: quod est scire. existimamus autem, si habeamus ex veris quibusdam syllm, & primis scire. hoc autẽ non est, sed oportet primis cognata esse.

Dixit Aris. Et propterea durum est nobis, vt verificemus nos scire rem per causam propinquam: quoniam durum est valde, vt sciamus nos consistere super vnaquaq; re per ea, quæ sunt per se, & proportionata, & per causam ipsius propinquam: & scientia erit vtiq; per talia. & propterea existimatum est nos scire sciẽtia vera, cùm scimus ex propositionibus veris, immediatis. & non est res ita.

72 Posteaq; declarauit, q in propositionibus, quæ sunt partes demonstrationum, oportet vt aggregentur tres conditiones, quæ superadduntur earum veritati: quarum vna est, vt sint vniuersales: secunda, vt sint per se: tertia, vt sint primæ: & hoc est, quod voluit p id, quod est de omni in hoc libro: & cùm causæ in quibus inueniuntur istæ conditiones sint causæ propinquæ appropriatæ huic rei, cuius sunt causæ: & entia, quãto plures in eis multiplicant conditiones, tanto sint inuentu, aut cognitu difficiliora: dixit: Et propterea durum est nobis, vt verificem⁹ nos scire rem per cãm propinquam. Deinde adduxit causam difficultatis in hoc, & dixit: quoniam durum est valde, vt sciamus nos consistere super vnaquaq; re per ea, quæ sunt per se, & proportionata, & per causam ipsius propinquam: hoc est, quoniã durum est nobis, vt cõsistamus super causa propinqua vnicuiq; rei, propter res per se, & appropriatas generi istius rei. Atqui dixit hoc, quoniam nos inuenimus causam propinquam ex causa per se, et proportionata huic generi: quoniam est vniuersalior causa propinqua: & quod est vniuersalius apud nos semper est notius appropriato. & hoc iã declarauimus in libro Syllogismi.

Demonstratiuarum scientiarum Principia, nonnulla esse communia, nonnulla propria: quæq; ea sint, & quo pacto præcognoscantur: pariter & reliqua demonstrationẽ ingredictia. Ca. IX.

Dico autem principia in vnoquoq; genere hæc, quæ q sunt, non contingit monstrare. Quid igitur, significant & prima, & quæ ex his, accipitur. q autem sunt, principia quidẽ necesse est accipere, alia vero monstrare. vt quid vnitas, aut quid rectũ, aut triangulum. esse autem vnitatem accipere, & magnitudinem, altera vero monstrare.

Dixit Aristo. Sed oportet, vt de subiecto demonstrationis admittamus, & fateamur ipsum esse, absq; eo, q fiat iquisitio an sit. Atqui prædicatum in demonstratione, & enunciatio cõmunicant simul in eo, q de ipsis consyderatur quid significat nomen ipsorum. Distinguit aũt vnum ab altero, eo q de propositionibus admittitur, quòd ipsæ sunt, sed de prædicato monstratur, quòd est. quoniam de vno, & triangulo, & recto oportet, vt consyderetur in dispositione sua quid significat nomen ipsorum: & de vno, & magnitudine admittitur quòd sunt. sed de prædicatis, & consequentibus oportet monstrare, quòd insunt subiectis suis.

Posteaq; narrauit, q non potest artifex demonstrationis ostendere per demõstrationem causam subiecti artis suæ: quoniam causę ipsius sunt ignotæ: hoc est per demonstrationem simpliciter: cœpit docere, quæ sint illa, in quibus oportet artificẽ admittere, q sint, & quæ sunt ea, de quibus possumus monstrare, q sunt. Et dixit: Sed oportet, vt de subiecto demonstrationis admittamus, & fateamur ipsum esse. sensus est, quoniam artes cõprehendunt tria genera, subiecta quęsita, et propositiones: de subiectis quidem oportet artificẽ demõstrationis admittere q sint: siue fuerint per se nota, siue sint monstrata in alia arte. Et hoc, quod dixit de dispositione subiecti, planum est per se. & hoc, quoniam ars monstrabit vtiq; per demonstrationem rem inexistentem subiecto. & hoc fortasse manifestum est in quæsitis cõpositis. & hoc, si quæramus de quouislibeat quęsito: quemadmodum si quæramus an triãgulus habeat angulos æquales duobus rectis. quoniam quicunque quæsierit huiuscemodi quæsitum, proculdubio habebit triangulum apud se rem existentem, & cõsimiliter æqualitatem angulorũ duobus rectis: atqui quod ignoratur, est, an insit triangulo. q si magnitudo, exẽpli gratia, quæ est genus artis Geometriæ, fuerit ignota, non 73

formabitur

formabitur ex ipsa hoc quæsitũ. Et existimatur vtiq;, q de conditionibus quæsiti propositi, quod est, an hoc sit tantum, nõ sit, q pars posita inueniatur. Sed res non est ita, quoniam sermo dicentis an hoc sit, vult vtiq;, an sit cum tali dispositione, puta si dicas motũ: aut sit simpliciter, q si intelligamus per ipsum, q sit motum: dispositio ipsius, quam significat hoc nomen, est, an sit ex genere entium motorum. igitur stabilimus genus entis, † quæcunq; species ipsius quæratur. & si quęramus de ipso simpliciter, cõstituimus genus ens simpliciter. & quõcunque fuerit, igitur posuimus subiectum artis rem existentem. & hæc res plana est per se ex eo, quod diximus. Et posteaq; narrauit, q oportet artificem de subiecto artis admittere q sit, & hæc est pars posita: enunciauit de prædicato, & dixit: Atqui prædicatum in demonstratione, & enuntiatio cõicant simul in eo, q de ipsis consyderatur quid significat nomen ipsorũ. intelligit per prædicatum in demonstratione partem quęsiti, et per enuntiationem maiorem extremitatem, & medium. & hoc, qm̃ si p̃dicatum fuerit pars cõclusionis, aut fuerit pars enũtiationis, oportet, vt sciatur quid significat nomen ipsius. & appropriatur enuntiationi, vt sciat, q inest subiecto, aut q ponitur sic esse. Et propterea dixit: Distinguitur autem vnum ab altero, eo q de propositionibus admittitur, q ipsæ sunt. sensus est, & distinguitur prædicatum in enuntiatione à prędicato in quæsito, eo q de prędicato in ꝓpositionibus oportet admittere, q est: idest, q ita ponitur. Et dixit: sed de prædicato monstratur, q est. sensus est, sed de prædicato in quæsito monstratur q sit, in propositionibus. Et hæc est assignatio causæ, qua, ex eo q sint propositiones, oporteat vt admittatur in ipsis prædicatum inesse subiecto. per ipsas enim monstratur prędicatum in quæsito inesse subiecto. Cumq; subiectum i artibus, & partes subiecti oportet vt intelligatur ex dispositione sua, quid significat nomen ipsorum, & q admittatur q sint, sicut est in dispositione propositionũ, dixit: qm̃ de vno, & triangulo, & recto oportet, vt consyderetur in dispositione sua, quid significat nomen ipsorum: & de vno, & magnitudine admittitur, q sunt. sensus est, q de vno, quod est subiectum in arte Numeri, aut pars subiecti ipsius, & consimiliter de triangulo in arte Geometriæ oportet, vt vnusquisque consyderans de vnoquoque ipsorum habeat intelligentiam, quid significat nomen ipsius, & q est res existens. Et cũ dixit: sed de prædicatis, & consequẽtibus oportet monstrare, q insint subiectis suis: intelligit de quęsitis. atqui dixit: prędicatis, & consequentibus: quoniã quæsita sunt duarũ specierum, scilicet aut accidentia, aut definitiones, aut partes definitionum. et intellexit per consequentia, accidẽtia essentialia, & intellexit per prædicata, aut illud, quod comprehendit omnia quæsita: aut substantialia, quæ sunt definitiones, aut partes definitionum.

fal.l. de quo quæritur an hoc sit illius ipsius, nec ac.

Sunt autem, quibus vtuntur in demõstratiuis scientijs, alia quidẽ propria vniuscuiusq; scientiæ, alia vero communia. communia autem secundum proportionem: quoniam vtile vtiq; quantum in eo, quod sub sciẽtiam est, genere. propria quidem, quemadmodum lineam esse talem, & rectum: communia vero, vt si ab æqualibus æqualia auferantur, quòd æqualia sunt reliqua. sufficiens autem est vnumquodq; horum, quãtum est in genere. idem enim faciet, & si non de omnibus acceperit, sed in magnitudinibus solum, Arithmetico autem in numeris.

Dixit Arist. Propositiones autẽ, per quas monstratur id, quod monstratur per demonstrationes, diuiduntur. ex ipsis enim aliquæ sunt appropriatæ, & essentiales naturæ vni: & ex ipsis aliquæ sunt vniuersales pluribus naturis. sed vniuersalitas ipsarum non est, quemadmodum vniuersalitas naturæ, sed quemadmodum vniuersalitas proportionis, & has, cùm per ipsas ostenderit cuiusuis artis artifex per demonstrationem, contrahit ad subiectum sibi appropriatum. propositiones autem appropriatæ sunt, quemadmodum, q linea est hoc, et rectum est hoc: propositiones autem vniuersales sunt, veluti oratio, si ab æquali dematur æquale, quod remanet, est ęquale. & propositiones vniuersales, cùm ipsis vsus fuerit artifex scientiæ, & eas contraxerit, & applicauerit ad subiectum sibi appropriatum, fiunt sufficientes, & proportionatæ subiecto suo appropriato. & vna est operatio ipsarum, cùm ponuntur secundum vniuersalitatem suam, aut propinquæ naturę appropriatæ: veluti magnitudo, & numerus.

Posteaq; planum factum fuit, q oportet tres terminos existentes in demonstrationibus esse ex natura subiecti artis, et quod dubitatur in hoc, sunt propositiões vniuersales: cùm iam decreuerit soluere dubium, quod accidit in hoc propter ipsas, cœpit hic soluere ipsum. Et incœpit à diuisione propositionum, & inquit: Propositiones autem, per quas monstratur id, quod monstratur per demonstrationes, diuidũtur. sensus est, & propositiones, per quas monstraẽ id, cuius via est, vt ostendatur per demonstrationem, hoc est, ut monstretur per ipsas conclusio demõstrationum verarum, diuiduntur in duas species. Deinde enumerauit has duas species, & dixit: ex ipsis enim aliquæ sunt appropriatę, & essentiales naturę vni: & ex ipsis aliquę sunt vniuersales pluribus naturis. Et hoc, quod dixit, est res per se nota, de quo tamen dubitant nonnulli ita, vt existiment, q ex essentialibus aliquæ sint vniuersaliores natura artis. & hoc est, quod videtur ex verbis Abunazaris in alio loco ab hoc ex libro suo: † etsi finiat dubium in hoc. Et posteaq; hoc est, sequiẽ, vt res sit, ſm q dixit Abunazar, q fortasse vniuersalitas harum propositionum est vniuersalitas rerum vniuocarum, aut eorum, quæ dicuntur per prius & posterius. & hoc, quoniam iam monstratum fuit, q propositiones essentiales inueniuntur in scientijs ſm has duas species. & hoc, quoniam cùm subiectum artis dicitur vniuoce, & propositiones essentiales sunt cum hac dispositione: & cũ dicitur per prius & posterius, propositiones quoq; artis sunt cum hac dispositione. Sed manifestum, q exempla harum propositionum non dicuntur per prius & posterius, hoc est, quæ dicunt, q æqualia vni ſm dispositionem suam, sunt ęqualia: & huic similes. et hoc, qm̃ si forte dicerentur ꝑ prius et posterius, esset ars cõsyderãs q̃titatẽ ars vna, cũ vero non dicantur per prius & posterius, tanto magis consentaneum est, vt non dicantur vniuoce. et cùm non dicuntur ſm vnam istarum duarum specierum, dicentur vtiq; ſm aliquam speciem nominum cõmunicantium: et hoc est, quod dicitur per similitudinẽ, & hoc iam connumeratur genus probabile. & propterea ponitur quantitas genus vnum. Et hoc est, quod voluit, 74

† lac. la. licet videaẽ assentire huic dubio.

* al. l. ęquiuocorum: * Ab. le. ſm vulgatã consuetudines.

voluit, cũ dixit: sed uniuersalitas ipsarum nõ est, quemadmodum vniuersalitas naturæ, sed quemadmodum vniuersalitas proportionis. sensus est, ꝙ vniuersalitas istarum propositionum non est, quemadmodum vniuersalitas alicuius naturæ, de qua consyderatur in aliqua arte: siue sit vniuersalitas per prius & posterius, siue sit per vniuocationẽ. Et propter hoc soluitur dubiũ, quod accidit propter istas propositiones in eo, quod dixit, ꝙ propositiones essentiales sunt appropriatę naturæ, quodq́ fieri non potest, vt transferãtur demonstrationes. Et differentia inter istas propositiones & propositiones veras, quæ non sunt essentiales, est, qm̃ verę nõ essentiales non sunt cõicantes, & istę sunt cõicantes, & ꝓpterea cũ contraxerit ipsas, quẽadmodum ĩquit Ari. quiuislibet artifex ad subiectum suum, non erit differentia inter ipsas & essentiales. & hoc est, quod voluit, cũ dixit: & propositiones vniuersales, cũ ipsis vsus fuerit artifex scientiæ, & eas contraxerit, & applicauerit ad subiectum sibi appropriatum, fiunt sufficientes, & proportionatæ subiecto suo appropriato. Deide dixit: & vna est operatio ipsarum, cùm ponuntur ſm vniuersalitatem suam, aut propinquæ naturę appropriatæ: veluti magnitudo, & numerus. sensus est, ꝙ operatio ipsarũ est vna, postq̃ eas contraxerit artifex ad subiectum suũ per commutationem nõium suorum: veluti si diceretur in arte Geometriæ vice huius propositionis, partes æquales vni sunt inter se æquales, hęc, lineæ coniunctæ cum linea vna sunt coniunctæ inter se. aut dereliquerit ipsas cũ nominibus suis vniuersalibus, posteaq̃ intellexerit ex ipsis rem, quam stabilit in arte sua: quẽadmodum quod accidit in nominibus ęquiuocis, quod operatio ipsorum est vna, posteaq̃ intellexerit ex ipso loquens rẽ vnam ex rebus, quas significat hoc nomen: siue positũ fuerit huic rei nomẽ appropriatum, aut non positũ fuerit illi nomen: sed intellexerit ipsum ex nomine communicante: etsi illud posuerit ad fallaciam, et ad erroris locum. & hoc est, quod voluit, cũ dixit, & has, cũ per ipsas ostenderit cuiusuis artis artifex per demonstrationem, cõtrahit ad subiectum sibi appropriatum. Cũ vero dixit: propositiones autem appropriatæ sunt, quemadmodum, ꝙ linea est hoc, & rectum est hoc: sensus est, ꝙ ipsæ sunt, quemadmodum sermo geometricus, dicens, ꝙ linea est lõgitudo sine latitudine: quodq́ linea recta est, cũ puncta ponuntur † in præsentia vna: & ꝙ est linea breuissima, quę ꝑuenit inter duo puncta: & consimiles definitiones, per quas cõsueuerunt Geometræ definire lineas.

* al. l. æquiuocæ,

† lat. le. ex opposito alterũ ad alterum.

Sunt autem propria quidem, & quæ accipiuntur esse, circa quæ scientia speculatur inexistentia per se, veluti vnitates Arithmetica, Geometria vero puncta, & lineas: hæc enim accipiunt esse, & hoc esse. horum autem passiones per se, quid quidẽ significat vnaquęq; accipiunt: veluti Arithmetica quidem, quid impar aut par, aut quadrãgulum, aut cubus: Geometria vero, quid irrationale, aut refrangi, aut concurrere. quòd autem sunt, monstrant & per cõmunia, & ex demonstratis. & Astrologia consimiliter.

* a. l. proportionale,

Dixit Aristo. Ex rebus autem appropriatis in demonstratione est subiectum: & ipsum est, de quo consueuimus in demonstratione admittere, ꝙ sit, & mõstrare de ipso res essentiales: quemadmodum vnitas in Arithmetica, & pũctus i Geometria: demõstratio enim ponit ambo hæc esse. sed de descriptionibus essentialibus, quas demonstratio ostendit ipsis inesse, consyderat vtiq; demõstratio, quid significat nomen ipsarum: vt in arte Numeri consyderat, quid significat nomen imparis et paris, & cubi & circularis: in arte autem Geometriæ consyderat vtiq;, quid significat nomen noui, & refracti, & inclinati. ꝙ autem ipsa sint, monstrã per propositiones proportionatas, et appropriatas illi naturę vlr̃. & consimiliter procedit res in scientia stellarum.

* Ab. le. in dictus la: leg. passionib⁹, vel descriptionibus

* al. l. surdi,

Cùm dixit: Ex rebus aũt appropriatis in demonstratione: itelligit per appropriatas illas, per quas construitur demonstratio, ex parte qua sunt illi appropriatæ: Cũ vero dixit: subiectum: intelligit per ipsum, subiectũ artis. Cùm vero dixit: & ipsum est, de quo cõsueuimus in demonstratione admittere, ꝙ sit, & monstrare de ipso res essentiales: sensus est, ꝙ consuetudo demonstrationis est, vt admittat subiectum, super quo est demonstratio. quoniam si forte esset demõstratio de subiecto demonstrationis, fieret processus in infinitum. & consimiliter se habet res ĩ propositionibus, scilicet, ꝙ ipsas ponit demonstrator. Et dixit: & monstrare de ipso res essentiales. sensus est, ꝙ de dispositionibus subiecti est, vt monstrentur de ipso res essentiales. Et dixit: quemadmodum vnitas in Arithmetica, & punctus in Geometria. intelligit, ꝙ vnitas in numero est subiectum artis Numeri, & pũctus est subiectum artis Geometrię. atqui posuit hoc exemplum de vnitate, & puncto: qm̃ vnitas est leuior numero: & similiter punctum esse, leuius est, q̃ lineam & superficiem esse, si essent oĩa ipsa subiecta in arte Numeri. Et dixit: demonstratio enim ponit ambo hæc esse. intelligit per hoc vnitatem in arte Numeri, & consimilia, & punctum in arte Geometriæ. Cùm vero dixit: sed de descriptionibus essentialibus, quas demonstratio ostendit ipsis inesse, cõsyderat vtiq; demonstratio, quid significet nomen ipsarũ. sensus est, atqui de accidentibus essentialibus, quæ ostendit demonstratio inesse huiuscemodi subiectis, cõsyderat vtiq; artifex, prius q̃ monstret ipsa inesse, aut nõ inesse alicui rei ex speciebus subiectorum, quid significat nomen ipsorum: & postea aggreditur hoc. Et posteaq̃ mentionem fecit de hoc in accidentibus essentialibus, adduxit exemplum in hoc, & dixit: vt in arte Numeri consyderat, quid significat nomen imparis & paris, & cubi & circularis. vult per hoc exemplum, ꝙ Arithmeticus, anteq̃ consyderet de ostensione numeri, qui est par, & numeri qui est impar, consyderat prius, quid significat nomen imparis & paris per descriptiones nominum suorum. Cũ vero dixit: & circularis: intelligit & cõsyderat in eo, quod vult de numeris circularibus. & hoc, quoniam ista inueniuntur in numeris per similitudinem quãdam. atqui demonstrationes in Geometria ad stabilienda ista in hac arte sunt magis veræ ad monstrandum, quid significant nomina ipsoꝝ. & propterea, ſm ꝙ existimo, posuit exemplum in ipsis. Et dixit: in arte autem Geometrię consyderat vtiq;, quid significat nomen noui, & refracti, & inclinati. intelligit per nouum, magnitudines, quæ non sunt rationales. & hæc dispositio est in lineis, ex parte qua eas insequũtur numeri, & est res, de qua tractatur in decimo Euclidæ. Cùm vero dixit: refracti & inclinati: non sunt nomina, in quibus oporteat Geometram monstrare quid significãt, sed ex nominibus, in quibus oportet Perspectiuũ monstrare quid significãt: qm̃ ex lineis cõcurrẽtibus, aliquæ 75

* al. l. Geometrię.

* al. l. radiibus,

aliquæ sunt refractæ, & aliquæ sunt inclinantes, & aliquæ sunt rectæ: & Perspectiuus ptractat de his tribus speciebus: sed ipsas attribuit Geometriç, quoniā scientia Perspectiuæ ponit sub scientia Geometriæ. & hæc, in quibus posuit exemplum, sunt ex his, in quibus necessarium est in doctrina sua declarare nomen: & manifestum est satis. Innuit autem, ꝙ velit per refractum & inclinatum lineam duplicem. & hoc, quoniā lineæ sunt tres, recta, circularis, & duplex. hoc autem est longinquum. Et dixit: ꝙ autem ipsa sint, monstratur per propositiones proportionatas, & appropriatas illi naturæ vniuersali. sensus est, atqui ꝙ talia sint cuiuslibet speciei subiecti artis, posteaꝙ proposuerimus monstrandum, quid significant nomina ipsorum, declarabimus hoc per propositiones appropriatas, et proportionatas naturæ subiecti. Et per vniuersalem, intelligit eam, per cuius dispositionem monstratur, ꝙ eius potentia est potentia appropriati. Et dixit: et consimiliter procedit res in scientia stellarum. sensus est, ꝙ consyderans in sciētia Astrologiæ præmittit primo, & mentionem facit de descriptionibus rerum, quas vult monstrare inesse cuicunq; parti subiecti artis suæ.

† Ab. le. ꝙ est min⁹ notum.
‡ al. l. arcualem, seu curuam.

Omnis enim demonstratiua scientia circa tria est, & quæcunq; esse ponitur. hæc autem sunt, genus, cuius per se passionum est speculatiua: & communia, quę dicimus dignitates, ex quibus primo demonstrant: & tertiū, passiones, quarum quid significat vnaquæq; accipit. Nonnullas tamen scientias nihil prohibet quædam horum despicere, vt genus non supponere esse, si sit manifestum, ꝙ est: non enim similiter planū, ꝙ numerus est, & ꝙ frigidum & calidum. & passiones non accipere, quid significāt, si sint planæ: quemadmodum neque communia non accipit, quid significant: hoc, quod est, æqualia ab æqualibus demere, quoniam notum. sed nihil minus natura tria hęc sunt, circa quod monstrat, & quę monstrat, & ex quibus.

Dixit Aristo. Omnis autem demōstratio perficitur, & cōstituitur ex tribus. Quorum vnum est subiectum, de quo incipit ostendēs per demonstrationem monstrare dēscriptiones consequentes ipsum per se: & ipsum est, de quo inuenitur, ꝙ ipsum est. Secundum vero sunt enuntiationes, quas oportet admittere, quę sunt sine causis medijs: per quarum medium monstratur prædicatum inesse subiecto. Tertium vero sunt prędicata, de quibus cōsyderatur ex dispositione ipsorū, quid significat nomen ipsorum. Nonnulla vero sunt, quibus non est opus huiuscemodi conditione in subiecto, ac prædicato, & propositionibus, cùm sint manifestæ. de calido enim ac frigido non oportet, vt ponamus conditionem, ꝙ ipsa sint: quēadmodum est opus hoc in numero. & cōsimiliter in quibusdam prædicatis, eo ꝙ sunt manifesta, non est opus, vt exponamus, quid significat nomē ipsorum. & forma etiam nōnullarum propositionum est hæc: quoniam in enūtiatione dicente, cùm ab æqualibus æqualia demuntur, quæ remanent sunt æqualia, non est opus exponere, quid significat nomen ipsorum, quodq; ipsa sint, ob maximam apparentiam ipsorū. quoniam hoc non complicatur in demonstratione ad constitutionem, et perfectionem ipsius ex his tribus rebus: hoc est re, quæ monstrat̄ p demonstrationem, & re, super quam cadit demonstratio, & re, ex qua est demonstratio.

† Ab. le. indicia lac. leg. passiones, vel descriptiones, & sic & inferius.

Posteaꝗ dixit, ꝙ de prædicatis quæsitis in demonstratione oportet monstrantem per demonstrationem ex ipsorum dispositione pręmittere, & pręcognoscere, quid significant nomina ipsorum: & de propositionibus consimiliter etiam opus est ex ipsarum dispositione construere quid significant nomina: & consimiliter de subiecto: sed differūt, quoniam de ꝓpositionibus, & subiectis admittit artifex ꝙ sint, sed de quæsitis solicitus est monstrare ꝙ sint: sed hoc magis accidit propositionibus & subiectis: intendit ostendere, ꝙ hoc non accidit in omni subiecto, & propositionibus: hoc est, ꝙ in ipsis oporteat præmittere, & speculari, quid significat nomen ipsorum, & consimiliter in prædicato. & quòd subiectum consimiliter etiam est res, cui accidit, vt sit per se notum, ꝙ sit, & non est opus in ipso exponere qd eius nomē significet. & similiter propositiones sunt fm has duas species, hoc est, ꝙ de aliquibus oportet admittere, & exponere quid earum nomen significet, & de aliquibus non est hoc necessarium: & ꝙ ex ipsis quædam sunt, quæ ꝙ sint, admittitur ab aliqua arte, quædā vero sunt, quę ꝙ sint, per se notum est in arte, et propterea oportuit repetere rem à capite. Et dixit: omnis autem demonstratio perficitur, & constituitur ex tribus: quorum vnum est subiectum, de quo incipit ostendēs per demonstrationem monstrare descriptiones consequentes ipsum per se. intelligit per descriptiones accidentia substantialia, & accidentia vtique proprie sunt aliud à causis: quoniam ipsa sunt quæsita per causas vt plurimum, causæ vero, cum quæruntur, concluduntur vtiq; per demonstrationes, quæ sunt signa. Et dixit: & ipsum est, de quo inuenitur, ꝙ ipsum est. sensus est, et ipsum est, de quo cōsueuit artifex ponere, ꝙ sit †, absque eo, ꝙ inquirat, an sit, si existentia ipsius fuerit non manifesta: aut absq; eo, ꝙ non curet contradictionem eius, qui destruat existentiam ipsius, si fuerit per se notum. Et posteaꝗ mentionem fecit de vno eorum, ex quibus perficitur omnis demonstratio, mentionem facit de secundo, & inquit: Secundum vero sunt enuntiationes, quas oportet admittere, quæ sunt sine causis medijs, p quarum medium monstratur prædicatum inesse subiecto. sensus est, sine causis medijs, hoc est, ꝙ sint notæ p se, & potest etiam intelligi cum hoc, vt sint primæ, hoc est habentes causas propinquas, & non sit prædicatio in ipsis per medium omnino, non medium syllogisticum, neq; medium naturale. et hoc, quoniam in aliquibus propositionibus primis est medium naturale, & hæ non sunt primæ: & in aliquibus non est hoc, et hę sunt primæ. & propterea oportet, vt intelligantur per id, quod dixit sine causis medijs, ambæ res simul. Deinde dixit: Tertium vero sunt prædicata, de quibus consyderatur ex dispositione ipsorum, quid significat nomen ipsorum. intelligit quæsita. Et posteaꝗ hęc conditio non est vniuersalis oībus quęsitis, neq; oībus propositionibus, neq; subiectis, † neq; consistit etiā prædicatio prædicati admittitur vniuersalis omnibus artibus: qm̄ pars subiecti est nota per se: dixit: Nōnulla tamen sunt, 76

† Ab. ad. suppōne quædam.

† Ab. le. neque secūdū eā est receptū in oīb⁹ artib⁹, qa quarūdā subiectū est p se notum. lac. le. neq; est quoq; recepta p̄dicatio ipsi⁹ p̄dicati omnino cunctis artib⁹: qa subiectum aliquarū earum est p se notum.

quibus

quibus non est opus conditionibus in subiecto, ac prædicato, et ꝓpositionibus. sensus est, ꝙ conditione, qua monstramus, quid significat nomen, non est opus semper in subiectis, neq; in quæsitis, neq; in propositionibus: quoniam multa ex his sunt, quorum à pricipio rei nota est significatio nominum suorum. & non oportet consimiliter etiam, vt ponamus conditionem in omni subiecto, vt sit notæ existentiæ. Deinde dixit: de calido enim, ac frigido non oportet, vt ponamus cõditionem, ꝙ ipsa sint: quemadmodum est opus hoc in numero. sensus est, ꝙ de corpore calido & frigido, quæ sunt vna ex partibus subiecti scientiæ Naturalis, non est opus artifici Naturali, vt admittat, ꝙ existentia ipsorum monstratur in alia scientia: quẽadmodũ est opus hoc Arithmetico. Atqui dixit hoc, quoniam dubitatur de qualitate existentiæ numeri extra animam. quoniam nonnulli dubitauerunt, & dixerunt non esse numerum extra animam: & nõnulli dubitauerunt, dicentes partem secundam, ꝙ numeri sunt substantię extra animam, et ꝙ sunt principia entium. sed ĩquisitio de hoc erit in ijs,

11. Metaph. quæ sunt post naturalia. Deinde dixit: & consimiliter in quibusdam prædicatis, eo ꝙ sunt manifesta, non est opus, vt exponamus quid significat nomen ipsorum. sensus est, ꝙ in multis quæsitorum nõ est opus demonstratori propter demonstrationem de ipsis, vt præmittat & monstret quid significat nomen ipsorum. & hoc maxime inuenitur in sciẽtia Naturali: quemadmodum si quæramus, an luna, & stellæ sint ex natura corporis cœlestis, aut ex alia natura: & si ignis est, aut non. & in multis quæsitis oportet præmittere et monstrare, quid significat nomen ipsorum. iamq; hoc opus fuit ipsi in sermone de calido et frigido in lib. de Afalibus. Deinde dixit: & forma ẽt nonnullarũ propositionũ est hęc: qm̃ in enuntiatione dicente, cùm ab æqualibus ęqualia demuntur, quæ remanent sunt æqualia, non est opus exponere, quid significat nomen ipsorum. sensus est, ꝙ earum cognitionem assequuntur homines, & notæ sunt ipsis, licet non præmittat aliquis, & monstret nomina ipsarũ, in contrarium multarum enũtiationum: quemadmodũ si aliquis dicat, ꝙ omnis locus terrę habet horizontem: & ꝙ opposita diuidũt verum & falsum. qm̃ si non prǽmittat aliquis declarationem istarum rerum, non sciemus huiusmodi propositiones. Deinde dixit: sed hoc non compleatur in demonstratione ad perfectionem, & constitutionem ipsius ex his tribus rebus: hoc est re, quæ monstratur per demõstrationem, & re, super quam cadit demõstratio, & re, ex quà est demonstratio. sensus est, sed variatio propositionum, & quęsitorum, & subiectorum sm̃ has dispositiones non facit existimare enuntiationem dicentem, ꝙ demonstratio componitur ex tribus rebus; ex propositionibus scilicet, & quæsito, & subiecto. hæc enim enuntiatio manifesta per se est ei, qui nouit significata illorũ nominum, et habet consuetudinem in demonstrationibus. hoc.n. est necessarium in omni ostensione, tanto magis in demonstatione.

Quæ sit inter Dignitates, Suppositiones, Petitionesq; differentia, ac etiam Definitiones. Non necesse etiã esse Formas dari propter demonstrationem. Cap. X.

NOn est autem suppositio, neq; petitio, quod necesse est esse propter ipsum, & videri necesse. non enim ad extrinsecam rationem demonstratio, sed ad eam, quę in aĩa: quoniam neq; syllogismus. semper enim est instare ad extrinsecam rationem, sed ad itrinsecam rationem non semper.

· Dixit Arist. Cognitiones autem cognitæ variantur, principia, & radix posita: quoniam ipsæ admittuntur per se, & existimatur in eis, ꝙ ipsæ admittantur per se. demõstratio nanque non est modus sermõnis* extrinseci, sed est modus sermonis intrinseci: & consimiliter etiam syllogismus. fieri enim vtiq; potest, vt cõtradicatur semper sermoni extrinseco: sed sermoni intrinseco non põt semp contradici.

* Ab. le. orationis, lat. le. rõcinij, & sic in toto cõm.

Posteaq; exposuit, ꝙ artifex non ostendit existentiã propositionum, sed ponit ipsas positione, aut quia sunt manifestæ per se, aut quia monstrantur in alia arte: vult cõnumerare hic species propositionum, quibus vtitur ostendens per demonstrationem ex hoc modo, hoc est per modum, quo admittitur existentia ipsarum: intelligit sm̃ ꝙ sunt dispositiones doctoris cum propositionibus demonstrationis. Et inquit: Cognitiones autem cognitæ variantur, principia, & radix posita: quoniã ipsæ admittuntur per se, & existimatur in eis, ꝙ ipsæ admittantur per se. sensus est, propositionum, quas oportet discipulum admittere ex arte demonstrationis, aliquæ sunt notæ per se, hoc est notæ sm̃ naturam, & ex ipsis aliquæ sunt principia, & aliquæ sunt radices positæ. Propositiones vero, quæ sunt ex genere cognitionum notarum per se, diuersificantur ab illis, quæ sunt ex genere propositionum, quæ vocantur principia, & quæ vocantur radices positæ. quoniam in propositionibus, quæ sunt ex genere cognitionum notarum per se, veritas per se est in sermone intrinseco, & sermone extrinseco. & hoc est, quod voluit, cũ dixit: & existimatur in eis, ꝙ ipsæ admittãtur per se. ac si dixisset, quoniã scientia nota per se admittitur, hoc est cognoscitur per sermonem intrinsecum. Et posteaq; addidit, & posuit conditionem sermonis intrinseci, attulit causam super hoc, & dixit: demonstratio nanq; non est modus sermonis extrinseci, sed est modus sermonis intrinseci. sensus est, atqui nõ sufficit in descriptione propositionum notarum per se, vt sciantur per se per sermonem extrinsecum, absq; eo, ꝙ addatur ad hoc & sermo intrinsecus. quoniam demonstratio non stabilitur per sermonem extrinsecum: quẽadmodum se habet res in multis orationum probabilium: sed propter cognitionem sermonis intrinseci simul cum cognitione sermonis extrinseci. Cùm vero dixit: & consimiliter etiam syllogismus: sensus est, & veritas in oratione syllogistica non sufficit, vt sit veritas per sermonem extrinsecum absq; sermone itrinseco. Deinde attulit causam aliam, qua oportet apponere conditionem sermonis intrinseci in syllogismo, & propositionibus syllogismi, hoc est demonstrationis, & dixit: fieri enim vtique potest, vt contradicatur semper sermoni extrinseco: sed sermoni intrinseco non potest semper contradici. sensus est, secundum quòd existimo, ꝙ in sermone, qui est inter duos disputantes, qui est sermo extrinsecus, fieri potest, vt procedat contradictio inter ipsos in infinitum, sed in sermone, qui est propter sermonem intrinsecum, non procedet sermo in infinitum: sed vnus duorum loquentium deueniet in sententiam socij sui. Atqui voluit per id, quòd procedat sermo in infinitum, ꝙ non consistant loquentes super veritate ipsius rei. †demonstrationem enim, quæ consistit super veritate, oportet esse demonstrationem per sermonem intrinsecum. Quòd autẽ sermo, qui est per sermonem extrinsecum, procedat in infinitũ, est manifestum in litigãtibus, & cõtradicẽtibus in iudicijs. Et ꝓpterea videtur ꝙ in litigijs contradicentium †in iudicijs statuant determinatę cõtradictiones, quę non trãscendant tres. & ita in sermone hoc ponunt

† Ab. le. demõne aut constat veritas. oportet itaque fieri demõnem † al. l. apud iudices statuoni determinata sup(er)a cõtrouersiarum, quę transcẽdi non possunt, & sunt tria.

77

apud litigantes aquæ fluentes, quibus finitis complentur litigia. & cõsimiliter apud nos in iudicijs ponuntur ſm hanc diſpoſitionem. Et innuit etiam, ꝙ velit, ꝙ in propoſitionibus notis per ſe, ſi aliquis contradicit per verba & linguam ſuam, non contradicit ipſis ſemper, ſed conſentit ipſis in operatione ſua. quemadmodum inuenimus multos homines, qui cõtradicunt in lingua ſua illi ſentẽtiæ, ꝙ ſit in electione alicuius repellere malum, quod timet, et prŏducere bonum, quod expectat. ipſorum enim verbum varium eſt ab opere. Illi vero, quod nõ nouit aliquis per ſermonem intrinſecum, contradicit ſemper ſermo eius extrinſecus. Et hanc expoſitionem tradidit Matthæus interpres.

*al. leg. ad ſe aliſeqte

Quæcunq; igitur monſtrabilia exiſtentia accipit ipſe non monſtrans, hęc quidem, ſi apparentia diſcẽti accipiat, ſupponit, & ſunt nõ ſimpliciter ſuppoſitio, ſed ad illum ſolum. ſi vero, aut nulla inexiſtẽte opinione, aut et contraria inexiſtente, accipiat idem, petit. Et hoc differt ſuppoſitio & petitio. eſt enim petitio, quod ſubcontrarium eſt addiſcentis opinioni: aut quod aliquis demonſtrabile exiſtens accipiat, & vtatur non monſtrans.

Dixit Ariſto. Radix autem poſita eſt res, quam ſuſcipit diſcipulus à præceptore, ſm ꝙ eſt apud ipſum, non autem ſimpliciter. atqui res, de qua dubitat diſcipulus, eſt ea, de qua nõ habebit apud ipſum cognitionem. & hoc ſm duas ſpecies: aut vt non habeat apud ipſum cognitionẽ de ea penitus: aut vt habeat apud ipſum cognitionẽ per cõtrarium huius. Et hęc eſt differẽtia, quæ eſt īter petitiones, & radicem poſitam. & hoc, quoniam radix poſita eſt illud, quod admittitur apud diſcipulum non per ſe: ſed petitiones ſunt, quæ non admittuntur apud diſcipulum, ſed habet ipſarum contrarium apud ſe.

78 Poſteaq; docuit differentiam, quæ eſt inter propoſitiones notas per ſe & reliquas poſitiões, quæ ſunt tres, ſcilicet quæ vocantur radices poſitæ, & quæ vocantur petitiones, & quæ vocantur definitiones: incœpit docere differentiam, quæ eſt inter has tres inter ſe. Et incœpit à deſcriptione radicis poſitæ: & inquit: Radix autem poſita eſt res, quam ſuſcipit diſcipulus à pręceptore, ſm ꝙ eſt apud ipſum, non autem ſimpliciter. vult, quemadmodũ ego exiſtimo, ꝙ radix poſita eſt, quam admittit diſcipulus à præceptore ſm bonitatem exiſtimationis ſuæ de præceptore: & eſt apud ipſum de capitulo admiſſorũ, ſed nõ de capitulo admiſſorum per ſe, hoc eſt intelligibilium. Et propterea dixit, ſm quòd eſt apud ipſum, non autem ſimpliciter: & eſt ſm hoc apud diſcipulum de radice poſita opinio quædam: & opinio ſm modum quendam eſt ſcientia. Et propterea dixit poſt hoc: atqui res, de qua dubitat diſcipulus, eſt ea, de qua non habebit apud ipſum cognitionem. ſenſus eſt, de qua non habebit apud ipſum ſpeciem aliquam cognitionis, neq; admiſſam, neq; intellectam. Deinde dixit: & hoc ſm duas ſpecies: aut vt non habeat apud ipſum cognitionem de ea penitus: aut vt habeat apud ipſum cognitionem per contrarium huius. ſenſus eſt, aut vt habeat apud ipſum cognitionem admiſſam in contrarium huius. Deinde dixit: & hæc eſt differẽtia inter petitiones, & radicem poſitam, vſq; ad id, quod dixit, ſed habet ipſarum cõtrarium apud ſe. ſenſus eſt, ꝙ differentia, quæ eſt inter radicem poſitam & petitiones, eſt, quoniã radix poſita eſt admiſſa apud diſcipulum, ſed petitio eſt, de qua non habet cognitionem non admiſſam, neq; intellectam. etſi habet cognitionẽ admiſſam apud ſe de hac re, ipſa eſt in contrarium huius rei.

Termini quidem igitur non ſunt ſuppoſitiones, neq; enim eſſe aut non eſſe dicunt, ſed in propoſitionibus ſuppoſitiones. terminos aũt ſolum intelligere oportet. hoc autem nõ eſt ſuppoſitio: niſi & ipſum audire ſuppoſitionem aliquis eſſe dicat. ſed quibuſcunq; exiſtentibus, eo ꝙ illa ſunt, fit concluſio.

Dixit Ariſto. Diuerſificantur autem definitiones à radice poſita, & petitionibus, quoniam in definitionibus non enuntiatur, ꝙ res inſit rei, ſed ſunt ſimplices, & pars propoſitionum. & per definitiones intelligitur ſubſtantia rei, & diſpoſitionis ſuæ. ſed radices poſitæ non ſunt ita: niſi per Deum aliquis vocaret omne id, quod audit, radicẽ poſitam. ſed hoc non eſt verum: quoniam radices poſitę ſunt res, quibus admiſſis & poſitis, ſequitur concluſionem eſſe.

Poſteaq; poſuit differentiam inter propoſitiones intelligibiles, & inter propoſitiones, quæ vocantur radices poſitæ, & quę vocantur petitiones, incœpit docere differentiam inter definitiones, & inter tria præcedentia: & ait: Diuerſificantur autem definitiones à radice poſita, & petitionibus, quoniam in definitionibus non enuntiať, ꝙ res inſit rei, ſed ſunt ſimplices, & pars propoſitionum. ſenſus eſt, ꝙ in definitionibus, etſi ponantur poſitione, et ponãtur ſm viam rerum admiſſarum, quemadmodum efficitur hoc in radicibus poſitis & petitionibus, differentiã tamen inter ipſas & inter has eſt: quoniam in definitionibus non enuntiatur res de re, & non diſponitur in ipſis res de re ſm modum, qui fit in orationibus enuntiatiuis, hoc eſt, quæ ſunt veræ aut falſæ: ſed ſunt ad modum dictionum ſimplicium. & hoc, quoniam compoſitio ipſarum eſt compoſitio cõdinonis & abbreuiationis, non autem compoſitio enuntiationis, & propterea nõ ſunt veræ neq; falſæ ad modum dictionum ſimplicium. Et propterea dixit de ipſis: ſed ſunt ſimplices, & pars propoſitionũ, ſenſus eſt, ꝙ ipſæ ſunt ſimplices in relatione ad compoſitionem propoſitionum, non ꝙ ſint ſimplices per ſe. Deinde ſubdidit declarationem iſtius differentiæ, & inquit: & per definitiones intelligitur ſubſtantia rei, & diſpoſitionis ſuæ. ſed radices poſitæ nõ ſunt ita: niſi per Deum aliquis vocaret omne id, quod audit, radicem poſitam. Et vult, ꝙ potentia definitionum ſit potẽtia nominis, in eo ꝙ per ipſas intelligitur ſubſtãtia rei, & diſpoſitionis ſuę, abſq; eo ꝙ comprehendat, ſiue ſit, ſiue non ſit. ſed differunt inter ſe: quoniam nomina notificant ſubſtantiam rei cõfuſam, definitiones aũt notificãt diſtinctam. An vero definitiones numereñ in propoſitionibus, aut orationibus declarantibus ſubſtantiam rerum occultam, mentionẽ faciet de ipſis in ſecundo tractatu iſtius libri. Poſtea vero q; poſuit radices poſitas ex genere enuntiationum: & poſuit, ꝙ definitiones non ſunt ex genere enuntiationum: concluſit ex hoc in ſecũda figura, ꝙ definitiones non ſunt poſitiones. Deinde dixit: niſi per Deũ aliquis vocaret omne id, quod audit radicem poſitam. ſenſus eſt, niſi aliquis conſentiret, & vocaret omnem dictionem,

79

*al. l. connexionis,

*al. l. confuſam, *diuiſam.

dictionem, quam intelligit, radicem positam. præterq; q; si ipse faceret hoc, non faceret rectum: quoniam oportet res distinctas habere nomina distincta, non autem cõsentientia. Et hoc est, quod voluit, cùm dixit: sed hoc non est verum. sensus est, sed qui faceret hanc operationem, non faceret rectum: quoniam radices positæ sunt propositiones, ex quibus admissis sequitur conclusio: sed ex definitionibus non sequitur cõclusio. Et hoc est, quod voluit, cũ dixit: quoniam radices positæ sunt res, quibus admissis & positis, sequit̃ conclusionẽ esse. sensus est, cũ ponuntur & ordinantur ordine syllogistico, in contrarium rerum, quæ sunt in definitionibus.

Vide prima Prior. Sec. 9. cap. 1. & 2. Ph. 16. & 13. Metaph. cap. 1.

Neq; Geometra falsa supponit, quemadmodum quidã asseruere dicentes, quòd non oportet falso vti: Geometram vero mẽtiri, dicentem pedalẽ non pedalẽ, aut rectam descriptam, non rectã existentem. Geometra vero nihil concludit, eo q; hæc est linea, quam ipse locutus est, sed quæ per hæc ostenduntur.

Dixit Arist. Geometra vero non vtitur in monstratione suorum quæsitorum propositionibus falsis, quemadmodum nonnulli existimauerunt, cùm enuntiat de linea, quòd est cubitalis, & non est cubitalis, & iudicat de forma lineæ, quòd est recta, & non est recta. & hoc, quoniam Geometra non addicit monstrationem quæsitorum suorum lineis sensibilibus, sed lineis, quas significant per has: & hæ sunt lineæ intelligibiles.

80 Posteaq; numerauit species propositionum, & existimauerunt nonnulli, q; inuenitur aliqua species falsa propositionũ, qbus vtit̃ Geometra, præter eas, de quibus meminimus: † adduxit testimonium de eo, ex quo existimatur falsum, & ait: q; Geometra nõ vtit̃ in monstratione quæsitorũ suorum propositionibus falsis: quẽadmodum existimauerunt nonnulli, q; accidat, vt plurimũ illi hoc, cũ enuntiat de linea, q; sit æqualis lineæ, et non est æqualis apud sensum, hoc est de lineis, per quas attulit exemplum, et hoc est, quod voluit, cũ dixit: cùm enuntiat de linea, q; est cubitalis, & non est cubitalis, & consimiliter accidit, cùm enuntiat de linea, de qua fert exemplum, q; ẽst recta, aut circularis, & ipsa sm ueritatem non est recta. Et posteaq; declarauit modum istius sermonis, dixit in responsione huius, q; hoc, quod attribuitur Geometræ, ex parte qua sibi accidit ex hoc in cognitione, est res impossibilis. et hoc, quoniam Geometra non intelligit per exemplum suum de lineis sensibilibus, quas descripsit: sed intelligit in doctrina sua de lineis imaginabilibus aut intelligibilibus, quas significauerunt lineæ sensibiles, in contrarium scientiæ Naturalis. & hoc, quoniam ipsa consyderat in doctrina sua de exemplis sensibilibus. Et causa, quare Mathematicus est contrarius Naturali in hoc, est: quoniam Mathematicus consyderat de lineis, & omnino de magnitudinibus, ex parte qua sunt in anima: Naturalis vero consyderat de ipsis, & de reliquis, de quibus speculatur, ex parte qua sunt extra animam.

† Ab. leg. testal, q; illud, quod putant mendacium, non sit mendacium. Iac. leg. indicat nunc nobis, q; id, qd illi existimãt de hoc, est falsum.

Præterea petitio & suppositio omnis, aut vt totũ, aut vt in parte: definitiones vero neutrum horum. Formas quidẽ igitur esse, aut vnum aliquid præter multa, non necesse, si demonstratio erit. esse quidem igitur vnum de multis verum dicere, necesse est. nõ enim erit vniuersale, nisi hoc sit. si autem vniuersale non sit, medium nõ erit: quare neq; demonstratio. oportet igitur aliquid vnum & idem in pluribus esse, non æquiuoce.

Dixit Arist. Differentia vero, quæ est inter definitiones, & petitiones, & radices positas, est, quoniam nihil prohibet, quin petitiones, & radices positæ sint, aut vniuersales, aut particulares: sed definitiones nõ sunt ita. Et demonstratio non indiget formis, aut rebus ⁎ exeuntibus à multitudine: sed ipsa indiget ad hoc, q; sit, natura vniuersali comprehensa in multis, quæ enuntietur de ipsis. si enim non esset hæc forma istius naturæ, non esset vniuersale: & si non esset vniuersale, nõ esset medium: & si non esset medium, non esset demonstratio: oportet igitur ex necessitate, vt sit hæc natura vniuersalis in multis, quæ prædicetur de multis non secundum viam accidentalitatis, quæ est in nominibus.

⁎ Iac. le. extradas, et sic in cõm.

Posteaq; accidit illi interserere sermonem suum de differẽtia, quæ est inter definitiones, & radices positas, & petitiones, per sermonẽ eius, qui existimauit, quòd Geometra vtatur quadam specie propositionum falsarum, et illum confutauerit: rediijt ad alteram differentiã inter definitiones, & petitiones, & dixit: quoniam nihil prohibet, quin petitiones, & radices positæ sint, aut vniuersales, aut particulares: sed definitiones non sunt ita. sensus est, q; radices positæ, & principia, ex parte qua sunt orationes enuntiatiuæ, diuidũtur in vniuersales et particulares: sed definitiones non diuiduntur in vniuersales & particulares, quoniam omnis definitio est vniuersalis: & conclusio sequitur ex hoc in secunda figura, q; radices positæ, et petitiones nõ sunt definitiones. Et qm̃ hic sermo posset aliquem conducere, vt existimaret, q; petitiones, & radices positæ, quibus vtitur demõstrator, diuidantur in vniuersalem & particularem: & tamen demonstrator non vtat̃ particulari, hoc est propositione particulari, hoc est singulari: & posset aliquis opinari ex hoc loco, q; sequatur formas esse hic exeuntes à rebus particularibus, super quibus cõstruatur demonstratio, hoc est separatas & æternas: & si non, non esset demonstratio necessaria: cœpit docere hoc, & dixit: Et demonstratio non indiget formis, aut rebus exeuntibus à multitudine: sed ipsa indiget ad hoc, q; sit, natura vniuersali comprehensa in multis, quæ enuntiet̃ de ipsis. sensus est, & non sequitur, ex eo q; negamus demonstrationem construi super particularibus, quia demonstratio sit res permanẽs, particulare vero variabile, q; hic sint formæ rerum particularium separatæ: demonstratio enim non indiget huiusmodi formis, et in hoc innuit formas, quas posuit Plato. Et cũ formæ, quas posuit, sint separatæ à materijs, sequitur, vt sint exeuntes à multis indiuiduis sensibilibus. Vt in exemplo, demonstratio, quæ construitur super homine, q; sit cum hac dispositione, non construitur super homine separato vniuersali, si inueniatur homo cum hac dispositione. & non est opus ad cognitionem ipsius, quòd sit homo cum hac dispositione, vt construatur demonstratio super hac natura exeũte ab indiuiduis hominis, quæ sensu percepimus, si inueniatur hæc natura cum hac dispositione. & hoc est, quod significauit, cũ dixit: aut rebus exeuntibus à multitudine. Et non intẽdit ipse hic

destruere

destruere formas exeuntes: quoniam hoc pertinet ad scientiam Diuinam: sed quod intendit monstrare, est, ꝙ non oportet in demonstrationem ingredi sermonem de formis, siue formæ sint, siue non sint. sed tamen indiget demonstratio, vt ponamus naturam vnam cõprehensam in indiuiduis: si nanq; hæc natura ponatur cum hac dispositione, poterit constitui demonstratio super rebus particularibus, non ex parte qua sunt particulares, sed ex parte naturæ communicatæ ipsis, & in ipsis comprehensæ: quodq; non ponamus hanc naturam separatam, sed inuẽtam in sensibilibus: hoc est, ꝙ sit indiuisibilis per se & vna, & si diuidatur per accidẽs. hæc enim est differentia inter hoc, ꝙ ponamus naturã istam in materia, et ponamus, ꝙ est separata. Et hoc est, quod voluit, cũ dixit: sed ipsa idiget ad hoc, ꝙ sit, natura vniuersali comprehẽsa in multis: hoc est in indiuiduis: quæ enuntietur de ipsis: hoc est, quæ enuntietur de indiuiduis cũ hac natura ex parte ipsius. Atqui sequitur hoc: quoniam Plato non confitetur, ꝙ hic sit natura comprehẽsa in entibus, alia à natura separata: & ꝙ ipsa sint vnũ definitione & nomine. & hoc, quoniam consimiliter etiam manifestum est, ꝙ hic est natura comprehensa in sensibilibus, cùm enim monstratum fuerit, ꝙ ad hoc, ꝙ sit demonstratio, sufficit hæc natura existens in sensibilibus, propterea nõ est opus imaginari propter demonstrationem naturam exeuntem à sensibilibus. Deinde dixit: sed ipsa idiget ad hoc, ꝙ sit, natura vniuersali comprehensa in multis. sensus est, ꝙ demonstratio non indiget natura vniuersali separata à sensibilibus, sed indiget natura vniuersali comprehẽsa in sensibilibus. atqui sequitur hoc, quoniam hæc natura docet substantiam sensibilium, sed natura exiens à re non docet naturam rei. Deinde dixit: si enim non esset hæc forma istius naturæ, non esset vniuersale. intelligit terminũ medium. monstratum nanq; fuit, ꝙ oportet ipsum esse vniuersalem. Deinde dixit: & si non esset medium, non esset demonstratio. sensus est, ꝙ si non est terminus medius in demonstratione, non est demonstratio: quoniã demonstratio est syllogismus, et syllogismus est ꝑ terminũ medium. Deinde dixit: oportet igitur ex necessitate, vt sit hęc natura comprehensa in rebus, quæ prædicetur de multis, non ſm viam accidentalitatis, quæ est in nominibus. sensus est, ꝙ, si ponamus demonstrationem eẽ, sequitur ex eo ꝙ sit, ꝙ sit vniuersale: cumq; ponitur vniuersale esse, sequitur quòd sit hæc natura: igitur cũ ponitur demonstrationem esse, erit etiam hæc natura. sed demonstratio est: igitur hæc natura est. & hæc est conclusio, quam intendit ex istis syllis conditionalibus.

* al. l. necessarium est

Quo pacto utamur in scientijs, Contradictionis principio. Cap. XI.

NOn contingere autem simul asserere & negare, nulla accipit demonstratio, nisi oporteat monstrare & conclusionem sic. Monstratur autem accipientibus primum de medio, ꝙ verum, negare autem non verum. Medium autem nihil differt esse, & non esse accipere: consimiliter autẽ & tertium. si enim datum est, de quo hominem verum dicere, si & non hominem verum, sed si solum hominem animal esse, totum, nõ animal autem nõ. erit enim verum dicere calliã, si & nõ calliam, tamen animal, non animal autem non. Causa autem, quoniam primũ non solum de medio dicitur, sed & de alio, eo ꝙ est in pluribus.

quare neq; si medium & idem est, & non idẽ, ad conclusionem nihil differt.

Dixit Aristo. Enuntiatio autem dicens, ꝙ partes contradictoriorum non possunt verificari simul, non ponitur in demonstrationibus: nisi per Deũ cogat nos necessitas in quibusdam quæsitis, vt monstremus, ꝙ prędicatum inest subiecto, & non est non inexistens ipsi. Iam igitur monstratur quæsitum, quod habet hanc dispositionem, ad hoc, ꝙ complicetur conditio, quæ est in ipso, in termino maiore in syllogismo, & enũtietur de medio termino, ꝙ inest, & non est non inexistens ipsi. Atqui de medio æquum est tibi, siue ponas in ipso conditionem hanc, siue non ponas: & consimiliter in tertio. causa autem in hoc est, quoniam cùm enuntiamus hominem de subiecto aliquo, puta de callicle, & enuntiamus aĩal de aliquo quod ẽ homo, et de aliquo quod nõ est homo, erunt in enuntiatione hac nostra duæ veritates: prętereà ꝙ non confert hoc ad concludendum illud, quod præ manibus habemus, scilicet ꝙ callicles est animal, & non est non animal. neq; consimiliter etiam, cùm enũtiamus hominem de callicle, & non callicle, & est enuntiatio nostra vera, conferet hoc ad concludendum id, quod prę manibus habemus. Causa autem in hoc est, quoniã cũ terminus maior sit prædicatum, enuntiabitur de medio termino, & de alijs à medio: quoniã prędicatum vt plurimum est vniuersalius subiecto. præterquam ꝙ, si hæc conditio est in medio termino, non confert nobis ad concludendum id, quod præ manibus habemus.

* al. l. nihil differt

Animal, & non non animal, — Homo, — Callias, vel Callicles,

Monstratur ꝑ hũc syll̃, quomõ recte vtamur contradictionis prĩcipio, apponẽdo ipsum prædicato.

Animal, & nõ non animal. — Hõ, & non hõ, Homo, — Callias. Callias, & nõ callias,

Monstratur per hos syllogismos, ꝙ si medium, vel tertium extremũ affirmatiue & negatiue sumant, ad cõclusionẽ nihil refert.

Dicit de hac enuntiatione, ꝙ demonstrator renuit, vt ea ponat in demonstrationibus, propter ipsius euidentiam. Et inquit: nisi cogat nos necessitas in quibusdam quæsitis, vt monstremus, ꝙ prædicatum in ipsis inest subiecto, & non est non inexistens ipsi. sensus est, 32
nisi in quæsitis, in quibus cogit necessitas rei, non solum ne deficiamus, vt ostendamus, quòd prædicatum inest

subiecto tantum: sed ꝙ ostendamus cum hoc, ꝙ prædicatum non est non inexistens ipsi. Et verisimile est, ꝙ hoc accidat in quæsitis, in quibus est necessaria inexistētia prędicati subiecto suo occulto. et cùm monstratum fuerit cum eo, ꝙ inest subiecto, ꝙ non potest fieri, ut subiectum priuetur ipso, monstratur, ꝙ necessario inest subiecto, & semper. Et posteaꝗ mentionē fecit de vno locorum, in quo cogitur demonstrator ostensionem facere cum hac enuntiatione in mōstratione sua, docuit, quomodo vtitur demonstrator hac enuntiatione, & in quo loco vtatur ipsa, & ait: Iam igitur monstratur quæsitum, quod habet hanc dispositionem, ad hoc, quòd complicetur conditio, quę est in ipso, in termino maiore in syllogismo, & enuntietur de termino medio, ꝙ inest, & non est nō inexistens ipsi. sensus est, et quęsitum concluditur vtiq; nobis cum hac conditione, hoc est, ꝙ inest rei, & non est non inexistens ipsi, quādo utimur hac cōditione in prædicatione termini maioris de medio, hoc est, ꝙ ex ipso sequitur maior, & negatur negatio ipsius ab eo. Vt in exemplo, si velimus concludere, ꝙ omnis homo est sensitiuus, & ꝙ non est non sensitiuus, p medīū, quod est ipsum aīal. complicabimus.n. syllogismum sic. Omnis homo ē animal: oē animal est sensitiuum, & non est non sensitiuum: & concludit̄ nobis, ꝙ omnis homo est sensitiuus, & non est non sensitiuus, & cōclusiones huiusmodi sunt manifestæ per se ex eo, quod pręcessit in libro Syllogismi. Et posteaꝗ mentionem fecit de loco, ī quo cùm ponitur hæc dispositio, sequitur etiam in conclusione: cœpit mentionem facere de locis, in quibus, cùm ponitur hæc conditio, non confert ad conclusionē: & dixit. Atqui de medio *ēquū est tibi, siue ponas in ipso hanc conditionem, siue nō ponas: & consimiliter in tertio. sensus est, cùm hæc conditio additur subiecto, qui est terminus medius, ex parte qua est subiectum, non autem prædicato, quod est maior extremitas, non confert illi. & consimiliter, cùm ponitur hæc conditio in minore extremitate: quoniam est subiectum tantum. & hoc, quoniam nihil prohibet, ꝙ hæc conditio ponatur in propositione *determinata, siue in prædicato, vel in subiecto. cumq; syllogismus complicetur ex tribus terminis, quorum maior est tantum prædicatum, minor subiectum tantum, & terminus medius subiectum & prædicatū simul, aut in actu in prima figura, aut in potentia in alijs figuris: fieri potest, vt hæc conditio cadat in syllogismo in quatuor locis, i maiore extremitate, & minore, & termino medio duobus modis, ex parte qua est prædicatum, & ex parte qua est subiectum. Asserit igitur Arist. ꝙ ipsum non confert in huiuscemodi quæsitis, nisi cùm ponitur conditio in termino maiore: quoniam est prædicatum tantū. quodq; non confert in termino medio, ex parte, qua est subiectum, neq; ī termino minore, cū sit subiectum tantum. tacuit autem conditionem medij termini; ex parte, qua est subiectum: quoniam planum cōsimiliter etiam erat per se, ꝙ non conferebat ad hoc quæsitum. Cumq; enuntiauit, ꝙ non confert hæc conditio in termino medio, neq; in minori, cœpit declarare hoc, & dixit: causa autem in hoc est, quoniam cū enuntiamus hominem de aliquo subiecto, puta de callicle, & enuntiamus aīal de aliquo, quod est homo, & de aliquo quod non est homo, sunt in enuntiatione hac nostra duę veritates. sensus est, causa autem, ꝙ non confert hæc conditio in termino medio, ex parte qua est subiectum, est: quoniam in omni prædicato, quod pręedicatur de subiecto aliquo, & negatione ipsius, non sequitur, ꝙ diuidat hęc prędicatio verum & falsum eius, quod accidit prędicato, cùm prędicauerimus ipsum de subiecto aliquo, & prædicauerimus etiam negationem ipsius de ipso. Vt in exemplo, si uelimus concludere de zaiade, ꝙ est animal, & non est non animal, per mediū, quod est homo: & dicamus, zaiades est homo: & homo est animal: non est falsum nobis cum hoc, quòd illud, quod non est homo, sit animal, quemadmodum falsum est cum eo, quod dicimus, ꝙ homo est animal, ꝙ illud, quod nō est animal, sit homo: sed verificantur duæ res, hoc est, si dicamus homo est animal, & nō homo est animal. cumq; hoc ita sit, nihil faciet enuntiatio dicens, ꝙ contradictoria non aggregantur simul. Deinde dixit: præterquam ꝙ non confert hoc ad concludendum illud, quod præ manibus habemus, scilicet ꝙ callicles est animal, & nō est non animal. sensus est, & cùm hoc, ꝙ non conferet hæc conditio ad concludendum illud, quod volumus concludere, & est, ꝙ callicles est animal, & non est non animal, ēt fortasse non erunt duæ enuntiationes veræ. Deinde dixit: neq; cōsimiliter etiam, cùm enuntiamus hominem de callicle, & nō callicle, & est enuntiatio nostra vera, conferet hoc ad concludendum id, quod præ manibus habemus. sensus est, neq; consimiliter etiam, cùm enūtiauerimus terminum medium de minori extremo, & negatione ipsius, & erunt duæ enuntiationes veræ, conferet hoc ipsi. Et posteaꝗ mentionem fecit, ꝙ subiectum differt à prædicato in hoc, quoniam cū ponitur hæc conditio in prædicato, non verificantur de subiecto duo opposita ipsius, hoc est prædicatum, & negatio ipsius, & modus iste verificat̄ in subiecto, hoc est prædicatio prædicati de ipso, & contradictorio ipsius: adduxit causam de hoc, hoc est de differētia subiecti in hac re ad prædicatum: & dixit: Causa autem in hoc est, quoniam cū terminus maior sit prædicatum, enuntiabitur de medio termino, & de alijs à medio: quoniam prædicatum vt plurimū est vniuersalius subiecto. sensus est, & causa, vt distinguatur prædicatum in hac dispositione à subiecto, est, quoniam prædicatum prædicatur de subiecto, & de eo, à quo negatur subiectum: quoniam prædicatum vt plurimum est vniuersalius subiecto. atqui de subiecto non potest prædicari prædicatū per se, & negatio ipsius: quoniam ab omni, à quo negatur prædicatum, negatur etiā subiectum, quia subiectum respectu prędicati est tanq; pars. Et dixit: præterq; ꝙ, si hæc conditio est in medio termino, non confert nobis ad concludendum illud, quod præ manibus habemus. sensus est, & non verificabitur prædicatio prædicati de subiecto cum prædicatione eiusdem de negatione ipsius. hoc enim fit in se consequentibus conuertibilibus. & hæc sunt, in quibus prædicata sunt propria, & definitiones.

* al. l. nihil differt tibi,

* Iac. le. indicatiua,

Omne autem asserere, aut negare demonstratio ad impossibile accipit: & hæc neq; semper vniuersaliter, sed quantum sufficiens est. sufficiens autem est in genere. dico autem in genere, vt circa quod genus demōstrationes fert, quemadmodum dictum est & prius.

Dixit Aristo. Consimiliter etiam enuntiatione dicēte, quòd de omni verificatur altera pars contradictoriorum, vtetur demonstratio tendēs ad impossibile. neq; vtetur ipsa secundum viam vniuersalitatis: sed cū eam contraxerit ad singulas materias, solicita erit circa demonstrationem ipsarum: quemadmodum præcessit in sermone.

Posteaꝗ enuntiauit unum locorum, in quo vtimur 83
enuntiatione dicente, ꝙ duo cōtradictoria non aggregantur simul: mentionem facit de secundo loco, & est, cùm vtimur illa in monstratione ducente ad imposs.

cumq;

cumq; hæc enuntiatio sit ex enuntiationibus vniuersalibus, & iam posuerit, q artes vtuntur enuntiationibus appropriatis: narrat, q vsus consimiliter etiam istarum enuntiationum vniuersalium erit sm modum, cuius potentia est potentia appropriari. Et dixit: neq; vtetur ipsa sm viam vniuersalitatis: sed cùm eam contraxerit ad singulas materias, solicita erit circa demonstrationem ipsarum. sensus est, sed cùm contraxerit illã ad vnamquãq; materiam ex materijs, de quibus solicita est circa demonstrationem ipsarum, hoc est de materia, quę appropriatur arti. & hoc, quemadmodum illud, quod dixit in propositionibus communicantibus pluribus artibus vna: quemadmodum propositio dicens, q æqualia vni inter se sunt ęqualia. Sed differentia inter hoc genus & genus primum est, quia hæc appropriatur alicui arti, hoc est, quæ dicit, q duo opposita non congregantur: & est ars Logicæ. sed hoc aliud genus propositionũ non appropriatur alicui arti. & propterea hoc dicitur per communicationem nominis absolute: et non est alterum sic, & causa in hoc est: quoniam primum non appropriatur arti, & hoc appropriatur arti, & hoc, quoniã ipsius vniuersalis aliquid est, quod appropriatur arti vniuersali, & ipsius aliquid est, quod non appropriatur arti penitus, & in hoc cecidit dubitatio præcedens.

* al. I. æquiuocationem

In communibus principijs communicare sibi inuicem scientias: & quo pacto Dialectica in hoc ab alijs differat. Quæ interrogationes scientiarum sint propriæ, & quæ non sint scientiales. Mathematicarum scientiarum commendatio. et quo pacto sylls ampliari possit, assumendo & indirectum, & in latus. Ca. XII.

COmmunicant autem omnes scientiæ sibi inuicem secundum cõmunia. communia autem dico, quibus vtuntur, tanquam ex his demonstrantes, sed nõ de quibus monstrant, neque quod monstrant. Et Dialectica omnibus, & si aliqua vniuersaliter tẽtet monstrare cõia: ut q omne asserere, aut negare: aut q æqualia ab æqualibus: aut talium nõnulla.

Dixit Arist. Enuntiationibus vero vniuersalibus vtũtur omnes scientiæ. & itelligo per enuntiationes vniuersales, res, per quas monstrantur prædicata inesse subiectis, non prædicata sm se, neq; subiecta. Et ars Dialecticæ habet hoc oneris, vt monstret reliqua: & nulla ipsarum solicita est in hoc, nisi scientia vocata Sapientia.

84 Intelligit per omnes scientias, omnes artes demonstratiuas. Et dixit: & intelligo per enuntiationes uniuersales, res, per quas monstrantur prædicata inesse subiectis, non prædicata sm se, neque subiecta. intelligit per hoc dispositiones rerum logicalium, quæ sunt vera vlia. & hoc, qm notũ est, q p eas non monstrat quid est pdicatũ sm se, neq; quid est subiectũ. Cumq; ars Dialecticæ & ars primæ Philosophiæ consyderent de principijs artis Logicæ, & auferant errores cadentes in ipsa, dixit: Et ars Dialecticæ habet hoc oneris, vt monstret reliqua: & nulla ipsarum solicita est in hoc, nisi scientia vocata Sapientia. Cumq; consyderatio vtrarũq; ipsarum in ipsis, & in reliquis dispositionibus vniuersalibus diuersificetur, cœpit docere modũ diuersitatis ipsarum.

Dialectica vero non est ita determinatorũ quorundam, neque generis alicuius vnius. non enim interrogaret. demõstrantem enim non est interrogare, eo quòd oppositis existentibus non monstrauit idem. monstratum est autem hoc in ijs, quæ de syllogismo.

Si vero idem est interrogatio syllogistica, & propositio contradictionis: propositiones autem secundum vnamquanq; scientiam, ex quibus syllogismus sm vnamquãq; scientiã; erit vtiq; aliqua interrogatio sciẽtialis, ex quibus, qui sm vnamquãq;, proprius fit sylls.

Dixit Arist. Atqui Dialecticæ ars non intendit modum rei appropriatæ, neque consimiliter ẽt habet subiectum determinatũ, sed nihil aliud curat, nisi vt ponat propositiones suas per interrogationem, & insidi*etur ipsis ab illo, qui interrogatur. demõstrator autem non habet ita formam suam. non enim vtitur extremis contradictionis ad monstrandum quæsitum suum: quoniam quæsitum suum, quod intẽdit monstrare, est vnum. & hæc res iam manifestata fuit in libro Syllogismi.

* al. I. venetur ipsas, & sic in cõm.

Interrogatio autem, & sylls, & propositio, quæ accipitur ex contradictorio, non †differunt, neq; variantur inter se: & propositiones vtique, quę ponuntur in scientijs proportionatis, & appropriatis vnicuiq;, ex quibus est demonstratio super aliqua re, conuertuntur, & fiunt interrogatio.

† Ab le. Et nõ ẽ dria, neq dif. rimẽ inter eas de interrogatiõe, & syllo, & pmissa, quæ

Dixit, q differentia inter artem Dialecticæ, & inter artem Iudicij est, etsi communicent in consyderatione rerum vniuersalium: qm ars Dialecticæ non intendit per inquisitionem finem determinatum alium à Dialectica, præter victoriã ipsam, sed ars Iudicij intendit finẽ determinatum, qui est scientia entium †per suas maximas causas, & in eo q sunt entia. Amplius, quoniã ars Dialecticæ nõ habet subiectum appropriatum, sed ars Iudicij habet subiectum appropriatum: & hoc est ens absolute, hoc est, in eo q est ens. atqui ars Dialecticæ consyderat ens, vtrouis modo contigerit, ex parte, qua ipsa cõsyderat de entibus † per modum probabilitatis. probabilitas autẽ cõsequitur ens absolutum, quemadmodum cõsequitur ens contractum. et ipsa consyderat de omnibus subiectis artium demonstratiuarum particularium, & vniuersalis ipsarum, quæ est ars Iudicij. Et posteaq; narrauit, q ars Dialecticæ non assequitur intentionem determinatam, neq; habet subiectum determinatum, adduxit signum super hoc, & dixit: sed nihil aliud curat, nisi vt ponat propositiones suas per interrogationem, & insidietur ipsis ab illo, qui interrogatur. sensus est, & cũ non habeat subiectum determinatum, neq; intentionem determinatam, est causa, vt accipiat propositiones suas, quas ponit per syllogismum, sm q fatetur ille, qui interrogatur de hoc, non sm rem in se: sed per Deũ per aliquã cãm, quæ sit causa, quare faciat hãc operationem. ac si velit, q hæc operatio significet, q non habet subiectum determinatum, neq; intentionem determinatam in quæsito, hoc est determinatum per se extra intellectum. Et verbum, ponere, significat super acceptione propositionum admissarum: & potest significare super petitione: & potest significare super acceptione propositionum admissarum p modum Dialecticæ. Atqui cùm dixit: & insidietur ipsis: est

85 Per artẽ Iudicij intelligit scientiam Metaphysicam.

† al. I. sm viã modũ suarum causarum.

† Ab le. sm vulgus. vulgus aũt comprehendit

dictio metaphorica. quoniã enim interrogator vult impedire interrogatum, & tentat ipsum, vt concedat propositiones, quæ conferunt ipsi ad destruendum illud, quod intendit destruere, ideo vocauit hanc operationẽ insidias: insidię enim sunt operatio erroris, & deceptionis. Deinde dixit: demonstrator autem nõ habet ita formam suam. non enim vtitur extremis contradictionis ad monstrandum quæsitum suum: quoniam quęsitum suum, quod intendit monstrare, est vnum. & hæc res iam manifestata fuit in libro Syllogismi. sensus est, & demonstrator non accipit propositionem per hunc modum, hoc est per interrogationem. quoniam qui cõsueuerunt adducere propositiones per hũc modum, vtuntur hoc ad ratiocinandum extrema cõtradictionis, hoc est aliqñ per aliquem syllogismum, & aliquãdo per aliquẽ alium syllogismum. quoniam respõdens iam fatetur in relatione ad quæsitum aliquod rem aliquam, & fatetur ipsius contradictorium postea. sed demonstrator non vtitur in ratiocinio suo extremis contradictionis: quoniam intendit ex vtrisq; ipsorum, quod verum est. & hoc est, quod voluit, cùm dixit: quoniam quæsitum suum, quod intendit monstrare, est vnum. & intelligit verum. Et inquit: & hæc res iam manifestata fuit in libro Syllogismi. sensus est, quoniam ipse præmisit partem sermonis ibi de dña inter propositionẽ demrãtiuam & dialecticam, & perfecit hoc in lib. Dialecticę.

Et cùm dixit: Interrogatio autem, & syllogismus, & propositio, quæ accipitur ex contradictorio, non differunt, neq; variantur inter se: intelligit de duabus artibus, Dialectica & Demonstratiua, quòd nõ est differentia inter syllogismum demõstratiuum & dialecticum in forma sua, neq; etiam differunt, ꝙ vnicuiq; earũ non sufficiat una partiũ cõtradictionis: quinimo vtriq; ipsarum sufficit vna partium contradictionis, & construit ipsam, & destruit aliam. Et hoc est, quod voluit, cũ dixit: & propositio, quæ accipitur ex cõtradictorio. sensus est, ꝙ vtraq; duarum artium utitur propositione dicente, ꝙ duo contradictoria non aggregantur simul, quemadmodum vtitur syllogismo perfectę figurę, hoc est concludente. Et dixit: & propositiones vtique, quæ ponuntur in scientijs proportionatis, & appropriatis vnicuique, ex quibus est demonstratio super aliqua re, conuertuntur, & fiunt interrogatio. sensus est, ꝙ iam incipit magister, & ponit ipsas apud discipulum positione, absq; eo, ꝙ iterroget ipsum eas, vt doceat ipsum, notificãdo eas illi. & aliquãdo interrogat ipsas ab eo ꝑ modum euidentiæ, & vt acquiescat sibi ipsi. & hoc est, quod voluit, per dictionem conuersionis: hoc est, per conuersionem ipsius de enuntiatione ad interrogationem. Et cũ dixit: appropriatis vnicuique: sensus est, vnicuiq; naturæ ex subiectis, quæ pertractãt artes. iam enim monstratum fuit, ꝙ propositiones demonstratiuæ habent hanc dispositionem.

Planum igitur, ꝙ non omnis interrogatio geometrica fuerit, neq; medicinalis: similiter autem & in alijs: sed ex quibus, aut monstratur aliquid, de quibus Geometria est: aut ex eisdem monstratur Geometriæ, quemadmodum Perspectiua. consimiliter autẽ & in alijs. & de his quidem & rationem subijciendum ex geometricis principijs, & cõclusionibus.

Dixit Arist. Videtur autem, ꝙ non oportet Geometram respondere cuicunq; interrogationi, de qua fuerit iterrogatus, neq; Medicũ consilr ẽt: & consilr ꝓcedet res in quacũq; sciẽtia: sed debet Geometra respondere, cùm interrogatus fuerit de descriptionibus consequentibus res geometricas, aut descriptionibus consequẽtibus res, quę sunt altiores Geometra. quemadmodum scientia Perspectiuorum. & consimiliter oportet artificem cuiuscunq; scientię. & sermo de interrogationibus perspectiuis, & perfectio causæ ipsarum pertinet ad artificem Geometriæ, secundum ꝙ ponuntur sub subiecto ipsius. * a.l. passionibus

86 Dixit: Videtur autem ex eo, quod dixit de cõditionibus quæsitorum demonstratiuorum, & propositionum demonstratiuarum, cũ ꝓponunt̃, cumq; demonstrator iam interrogetur, ꝙ non debet respondere cuicunq; interrogationi, de qua interrogatur. vt in exemplo, non oportet Geometram respondere cuicunq; interrogationi, qua interrogatur in Geometria, neq; Medicum consimiliter etiam, neq; aliquem ex reliquis artificibus scientiarum: neq; ad ipsum attinet quæcunq; interrogatio contigerit. Causa autem in hoc est: qm̃ dixit, ꝙ oportet quæsita demonstratiua, et propositiones esse essentiales. accidunt autem aliquando Geometræ res nõ essentiales. cumq; iterrogatus fuerit Geometra de illis, nõ oportebit ipsum respondere. quẽadmodum si interrogatus fuisset, an figura circularis sit melior recta. Et dixit: sed debet Geometra respondere, cùm interrogatus fuerit de descriptionibus cõsequentibus res geometricas: intelligit accidentia essentialia subiecto ꝑ se, de quo consyderat. Et cùm dixit: aut de descriptionibus consequentibus res, quæ sunt altiores Geometra: quemadmodum scientia Perspectiuorum: ita cecidit in textu, vnde traductum fuit. oportuisset autem dicere, inferior q̃ scientia Geometriæ, quemadmodum scientia Perspectiuorum. nisi intelligatur per altiorem, dignior. scientia enim Geometriæ est supra scientiã Perspectiuorum, & scientia Perspectiuorũ sub ipsa. & hoc significat, ꝙ Geometra interrogatur de causis rerũ apparentium in scientia Perspectiuorũ, ex parte qua sunt ipsis causæ. atqui conueniens est hoc, cùm prædicet de ipsis, ex parte qua sunt conclusiones apud eum. & interrogat de ipsis ipse Perspectiu[9], vt illas ponat causas, & propositiones. Et propterea dixit: & sermo de interrogationibus perspectiuis, & perfectio causæ ipsarum pertinet ad artificem Geometriæ, sm ꝙ ponuntur sub subiecto ipsius. sensus est, atqui iterrogat̃ de ipsis Geometra ab artifice Perspectiuorum, exempli gratia: qm̃ sunt conclusiones consequentes subiectum suum.

Et inuenit̃ locus istius capituli in alia traductione sic: Planum igitur, ꝙ non erit oĩs interrogatio sciẽtiæ Mensurarum, neq; scientiæ Medicinæ, & consimiliter in alijs: sed eorum, per quæ ostenduntur per demonstrationem res de scientia Mensurarum: aut eorum, quæ monstrantur per demonstrationem mensurarũ, quemadmodum res Perspectiuorum. & cõsimiliter in rebus alijs. & sic in hoc possibile est, ꝙ exhibeat causam ex principijs scientiæ Mensurarum, & conclusionibus. Et hæc res, quam exposuimus in hoc capitulo, est in hac traductione manifesta. Et cũ dixit: sed eorum, per quæ ostenduntur per demonstrationem res de scientia Mẽsurarum: aut eorum, quæ monstrãtur per demonstrationem mẽsurarum: est locus sermonis sui in traductione secunda, loco illius, quod dixerat in altera traductione: sed debet Geometra respondere, cùm interrogatus fuerit de descriptionibus consequentibus res Geometricas, aut descriptionibus consequentibus res, quæ sunt inferiores Geometra, quemadmodum scientia Perspectiuorum. Et dixit: & sic in hoc possibile est, ꝙ exhibeat causam ex principijs sciẽtiæ Mensurarum, & conclusionibus.

& conclusionibus. sensus est, φ omne illud, quod est sub scientia Geometriæ, potest exhibere in arte sua causam per illas res, quæ sunt in scientia Geometriæ, aut principia, aut conclusiones. & loco huius est, quod dixit in alia traductione: & sermo de interrogationibus perspectiuis, & perfectio causę ipsarum ptinet ad Geometram, fm φ ponuntur sub subiecto ipsius.

De principijs vero rationem nõ subijciendum Geometræ, inquantum Geometra. consimiliter autem & in alijs scientijs. Neq; igitur omnem interrogationẽ vnusquisq; scientificus interrogare debet: neq; † omne interrogatum respondere de vnoquoq;: sed quę fm scientiam determinata sunt. Si autem disputabit cum Geometra, inquantum Geometra, sic, manifestũ φ bene, & si ex his aliquid monstret: si autem non, non bene.

† alij leg. ad omne

Dixit Aristo. Sermonem de principio artis Philosophiæ non debet Geometra ponere, in eo φ est Geometra, & consimiliter reliquarum scientiarum, de ijs, quæ transcendũt ipsam Geometriã. Oportet igitur, vt non interroget vnusquisq; sciens de quacũq; re contigerit: neq; consimiliter etiam debet respondere de quacunque re contigerit: sed oportet vtiq;, vt ordinet responsionem de ipso, cùm interrogatus fuerit de re appropriata arti suę, & scientiæ suæ. Et propterea, cùm inuenitur aliquis in via Geometriæ, & tradit aliquã rem geometricam, & in sua via vtitur monstrationibus geometricis, ordinata erit operatio ipsius, & recta. quòd si progressus fuerit per aliam viam, non erit operatio ipsius recta.

87 Cùm oporteat omnem artificem inquirere de rebus essentialibus, quæ sunt subiecta artis suę, & subiecta artium sint diuersa: igitur nõ debet artifex vnius artis inquirere de eo, de quo inquirit artifex alterius artis, neq; vti principijs, quibus vtitur alia: nisi per Deum eo modo, quo prædiximus: & hoc, cùm vna artium accipiat principia ab alia arte. & profecto, cùm non erit hęc cõmunitas inter duas artes, igitur non communicabunt speculantes de ipsis aliquo modo: quemadmodum se habet dispositio scientiæ Geometriæ cum scientia Philosophiæ. Et propterea dixit: Sermonẽ vero de principio artis Philosophiæ non debet Geometra ponere, in eo φ est Geometra, & consimiliter reliquarum scientiarum, de ijs, quæ trãscendũt ipsam Geometriam. hoc est non exhibebit artifex Geometriæ sermonem de re non geometrica. & quod dicitur in hoc textu, est per se notũ. Et cũ dixit: & propterea, cũ inuenitur aliquis, vsq; ad id, quod dixit, non erit operatio ipsius recta: hæc est ratio probabilis respõdens rationibus veris, vt fm eius consuetudinem annectat rationes probabiles ostensionibus demonstratiuis.

Planum autem, φ neq; redarguit Geometram, nisi fm accidens. quare non erit in non geometricis de Geometria disputandum: latebit enim praue disputãs. cõsimiliter autem & in alijs scientijs se habet.

Quoniam autem sunt geometricæ interrogationes, † sunt ne igitur & non geometricæ? & iuxta vnãquanq; scientiam, quę secundum ignorãtiam † qualem nam geometricæ sunt? Et vtrum fm ignorãtiam syllogismus, qui ex oppositis syll's, aut paralogismus? Secundum Geometriam vero, aut ex alia arte. vt musica est interrogatio non geometrica de Geometria. coalternas vero coincidere existimare, geometrica quodammodo, & non geometrica alio modo.

† al. l. sunt ne & non Geometricę.

† al. l. aliquã Geometricę sunt.

Dixit Arist. Notũ autem est, φ Geometra non potest manifestare fm modum istum, nisi manifestatio, quam assequitur, sit per viã accidentis. & oportet fm hanc ratiocinationem, φ non procedat res in Geometria cum hominibus, qui nõ enuntiant in arte Geometriæ. si enim ita aliquis fecerit, procedent res per viam non rectam, & incurrent errorem. & quemadmodum in arte Geometriæ, ita & in reliquis artibus. An videbis, quẽadmodum innouantur à Geometra interrogationes non geometricæ, & in vnaquaque scientiarum fient etiam interrogationes fm ignorantiam? Et si est hoc, an videbis ignorantiam in ipsa appropriatam propter formam syllogismi, aut propter materiam ipsius? Et interrogatio non geometrica aut annectitur arti Geometriæ, aut annectitur alij arti: quemadmodum cũ interrogat Geometra interrogationes musicas: & quemadmodum cũ interrogat, an lineæ æquidistantes coincidant. & interrogatio ipsius per modum quendam annectitur arti Geometriæ, & per modum alium non annectitur ipsi.

Dixit: Notum autem est, φ Geometra non potest manifestare fm modum istum, nisi manifestatio, quam assequitur, sit per uiam accidentis. sensus est, φ artifex Geometriæ non potest mentionem facere de interrogationibus, quæ non appropriantur arti suæ, neq; manifestare, quid rectum, & quid obliquum in ipsis: nisi hoc sit per viam accidentis sibi, non fm φ est Geometra. & hoc fit, si acciderit Geometrę, φ habeat cognitionem de scientia, cui appropriatur illa interrogatio, hoc est ex parte, qua est artifex alterius scientiæ. hoc est. n. quod voluit, cùm dixit: per viam accidẽtis. Deinde dixit: & oportet fm hanc ratiocinationem, φ non procedat sermo in Geometria cum hominibus, qui nõ enuntiant in arte Geometrię. sensus est, cùm stabilierit non oportere Geometram inquirere de rebus extraneis ab arte sua, sequitur inde, φ non oportet eum habere sermonem de Geometria cum eo, qui non est artifex Geometriæ. φ si habebit sermonem, inducet ad hoc, vt loquatur de rebus extraneis ipsi Geometriæ. & hoc non faciet ipsum assequi, quemadmodum dixit, nisi intricationem & errorem. Causa autem in hoc est: quoniam cùm aliquis speculatur de re aliqua propter accidentia extranea non essentialia, sequitur apud ipsum res & oppositum ipsius in re vna eadem secundum dispositionem ipsius, & incidit in intricationem & errorem. 88

Et posteaq; præcepit hæc p̃cepta artifici Geometrię, notũ facit, φ ipsa sunt cõia omnibus artificibus scientiarum: & dixit: An videbis, quemadmodum innouantur

à Geometra interrogationes non Geometricæ, & in vnaquaq; scientiarum. sensus est, an videbis, quemadmodum fiũt i Geometria iterrogationes Geometricę, ita etiam fiunt in ea interrogationes non Geometricæ. & fiũt in vnaquaq; sciãtiarũ, s. q fiunt interrogationes rectæ, & interrogationes, quæ sunt erroneæ. Et cũ dixit: fient etiam interrogationes fm ignorãtiam: hoc est negatur ab ipsis scientia appropriata illi arti, aut fm viam æqualitatis, aut fm viam negationis simpliciter. & si erunt geometricę, dicemus ipsas non geometricas: & si erũt naturales, dicemus ipsas nõ naturales. Et posteaq; dubitauit hanc dubitationem, & quæsiuit hanc quæstionem in artibus notis, quæsiuit quęstionem aliam, et dixit. Et si est hoc, an videbis ignorãtiam in ipsa appropriatam propter formam syllogismi, aut propter materiam ipsius? hoc est, si inueniuntur quæstiones falsæ in quacunq; arte: & hæ sunt, de quibus dixit, q dicuntur ignorantiæ in illa arte fm dispositionem æqualitatis: falsum quod accidit ipsis, est res, quæ accidit artibus, aut propter peccatum in syllogismo, hoc est i forma ipsius, aut propter peccatum in propositionibus. Et posteaq; quæsiuit has duas quæstiones, quæsiuit quæstionē tertiam, & dixit: Et interrogatio nõ geometrica, aut annectitur arti Geometriæ, aut annectitur aliĵ arti. sensus est, & interrogatio, quæ non proportionatur ipsi arti, quemadmodum interrogationes non geometricæ, aut monstratur ex eo, quod in arte Geometriæ appropriatur speculatori illius sciētiæ, aut ex eo, quod appropriatur aliĵ arti. quemadmodum interrogatio, de qua dicit, q est non geometrica, eo q est ex scientia Musicæ: aut interrogatio, de qua dicitur, q est non geometrica, eo q est erronea in Geometria: quēadmodum iterrogatio dicens, si lineæ ęquidistantes protrahētur in infinitum, an coincidēt? Et hoc est, qd significauit, cùm dixit: quēadmodum cùm interrogat Geometria interrogationes musicas. sensus est, ac si diceret de ipsis, q sunt nõ geometricæ. Deinde dixit: & quemadmodum cùm interrogat, an lineæ æquidistantes coincidant. sensus est, q hæc interrogatio dicitur consimiliter etiam, q est interrogatio non Geometrica, propter falsum, quod est in ipsa. Et posteaq; manifestum factum fuit id, de quo dicitur, q est non geometricũ fm dispositionem, qua est ex alia arte: narrat qualiter se habet res in interrogationibus, de quibus dicitur, exempli gratia, q sunt non geometricæ per modum secundum: & hę sunt interrogationes falsæ, quæ fiunt in artibus ex rebus essentialibus: quemadmodũ quod interrogauit artifex Geometriæ, an lineæ æquidistantes coincidant. Et dixit: & interrogatio ipsius per modum quēdam annectitur arti Geometriæ, & per modum alium non annectitur ipsi. sensus est, hic secundus modus interrogationum, quæ non dicuntur esse appropriatæ propter falsum, quod est in ipsis, modo aliquo est geometricus, & modo alio non geometricus. sunt enim ex geometricæ, eo quòd compositæ sunt ex rebus geometricis: non geometricę vero, eo quòd sunt falsę. interrogationes nanque, quæ sunt compositæ ex rebus geometricis, non negantur à Geometria negatione vniuersali.

τὸ ἄρρυθμον, absq; rhythmo & forma: Duplex enim hoc, quemadmodum irrhythmicum: & alterum quidem non geometricum, eo q non habet, quemadmodũ irrhythmicũ: alterũ vero, eo q male habet. & ignorantia hæc, & q̄ ex talibus principĳs contraria.

Dixit Aristo. Cùm autem dispositio interrogationum nõ geometricarum sit fm duos modos, quemadmodum & dispositio vòcis: *al. l. soni: & ita inferius. dicemus igitur interrogationem non geometricam, in qua non est connexio in arte Geometriæ penitus: quemadmodum dicimus de quibusdam rebus, q non habent vocem, eo q priuantur voce omnino. & in quibusdam locis dicitur interrogatio non geometrica, eo q nón annectitur arti Geometriæ: & si annectitur, male annectitur. & pars secunda ponitur sub partibus ignorantiæ in parte forti, contraria veritati.

Posteaquam quæsiuit, an fieri possit, vt innouentur interrogationes in vnaquaq; scientia atq; arte, negatæ ab illa scientia: quemadmodum fit in Geometria interrogatio nõ geometrica: & q si fiãt, erit dispositio eius, quod dicimus, q sunt nõ geometricæ fm dispositionē, qua annectuntur arti Geometriæ: & hæ sunt interrogationes, quæ priuantur scientia, quę est in illa arte: aut ex parte, qua annectuntur aliĵ arti: quēadmodum quod interrogauit artifex Geometriæ per interrogationes musicas: et q si dicamus ipsas nõ geometricas, eo q priuantur scientia, quæ est in illa arte, igitur hoc accidet in arte propter formam syllogismi, aut propter materiam ipsius: incœpit respondere primæ interrogationi, quæ erat, cùm dicebamus, interrogationes non geometricę fm quot modos dñr? Et inquit: cùm autem dispositio interrogationum non geometricarum sit fm duos modos, quemadmodum & dispositio uocis. sensus est, atqui interrogationes non geometricę dicuntur fm duas intentiones: vna quarum est, cùm fuerit geometricum erroneum: altera uero, cùm non est ex sciētia Geometrię. quemadmodum dicitur nõ vocale fm duas intentiones: quarum vna est, cũ habuerit vocem *aduersam: secunda vero, cũ non habuerit vocem omnino. Et dixit: & pars secunda ponitur sub partibus ignorantiæ in parte forti, contraria veritati. sensus est, q opinio erronea in Geometria, quę est vnum ex ĵs, de quibus dicitur non geometricũ, ponitur sub ignorantia, cui proportionatur habitus, & dispositio, non per ignorãtiam, quæ priuatur scientia, sed quæ est scientia erronea. & propterea dicit de ipsa, q est contraria veritati, & dicitur de alia, q est priuatio veritatis. Quódq; ignorantia diuidatur in has duas partes, est notum per se. 89

*Ab le. raucam: lac. le. obtusam:

In Mathematicis vero non est similiter paralogismus, quoniã medium est semp, quod duplex. de hoc enim omni, & hoc rursus de alio dicitur omni: quod autem prædicatur nõ dicitur omne. hæc autem sunt, ac si itellectione viderentur. In rationibus vero latet. nunquid omnis circulus figura? si vero descripserit, planum. quid autē, carmina circulus? manifestum, quod non sunt.

Vide primo Elenchorũ cap. 9.

Dixit Arist. Atqui in Mathematicis nõ est malitia syllogismi procedens hac via: qm̄ medius terminus in ipsis est duplex. & nõ est medius terminus duplex, & de ipso existimat, q est duplex. & hoc, qm̄ terminus maior p̄dicat de medio toto, et mediũ p̄dicatur de minore toto: atqui p̄dicatum non dr̄ totum. & dispõ hæc est dispositio ipsius in intellectu: quemadmodum dispositio eius, quod inspicitur. Error autem ponitur in causa materierum. quemadmodum quando interrogauit Geometram, an ne omnis circulus figura? et dixit,

ita:

ita: quoniam descripsit circulum descriptione manifesta. & dixit ipsi, oratio numerosa est circulus, & non est figura.

* al.le. versus

90 Quoniam vnum ex ijs, quæ quæsiuit, fuit, an causa erroris cadentis in scientijs sit forma syllogismi, aut materia ipsius: cœpit respondere ex hoc, & dixit: Atqui in Mathematicis nõ est malitia syllogismi procedens hac via, quoniam terminus medius in ipsis est duplex. hoc est, quia medius terminus in Mathematicis fm syllogismũ semp est duplex, verbo & rẽ: hoc est, ꝙ semper est vnus et idem, communicãs ambabus extremitatibus, non autem vnus verbo, & nõ re. Et accidit, ut medius terminus nõ sit duplex, & existimet de ipso, ꝙ sit vnus in vtrisq; simul, & ideo sequat error: quẽadmodũ accidit hoc in multis alijs à Mathematicis: hoc est, ꝙ existimat, ꝙ in eorũ syllõ duplicet bis vna, eadẽq; res, in eo ꝙ est medius terminus. atqui duplicat idẽ verbũ, & non erit terminus medius in ipso duplex: quemadmodum, quod dixit, & de ipso existimat ꝙ ẽ duplex. Et dixit: & hoc, qm̃ terminus maior prędicatur de medio toto, & medium prædicatur de minore toto. sensus est, & causa, ꝙ non accidat in Mathematicis error, est: quoniam medius terminus in ipsis inuenitur bis, absq; eo ꝙ accidat in ijs error, & existimetur de eo, quod non est vnũ, ꝙ sit unum. cumq; acceperit medium terminum duplicem bis, non erit ibi locus erroris. et hoc, quoniam cùm terminus maior prædicetur de omni medio, & medius de omni minore, & erit medius terminus cum hac dispositione: sequitur igitur ex necessitate, ꝙ terminus maior prædicetur de minore. igiẽ propter hanc causam non accidit in Mathematicis error. Et cùm dixit: atqui prędicatum non dicitur totum: sensus est, ꝙ non est ex conditionibus conclusionum, ꝙ ponatur vniuersalitas in prędicato duarum propositionum acceptarum: vniuersalitas nanq; est conditio in subiecto. Et posteaquã narrauit, ꝙ error in syllogismo non accidit in Mathematicis, ex parte qua terminus medius sit semper duplex, verbo & re: quodq; non accidit error in Mathematicis ille, qui accidit in reliquis scientijs: adduxit causam ĩ hoc, & dixit: et hęc est dispositio ipsius in itellectu quemadmodum dispositio illius, quod inspicitur: vsq; ad finem eius, quod scripsimus. sensus est, & causa, ob quam non fallit nomen æquiuocum in Mathematicis ita, vt existimetur, ꝙ medius terminus sit duplex in syllogismo, & non est duplex, est, quoniam res mathematicæ in intellectu sunt, quemadmodum res, quæ inspicitur extra intellectum: hoc est, ꝙ illę sunt apud demonstratorem, quemadmodum sensibilia apud sensum. Et causa in hoc est, quoniam intellectus abstrahit eas à materia. quia igitur sunt fm hanc dispositionem in intellectu, in tempore, quo speculatur de ipsis, non accidit intellectui, ꝙ erret in ipsis propter dictionem: quemadmodum non errat sensus in rebus, quas inspicit, hoc est appropriatis ipsi. & hoc, quoniam intellectus vtiq; errat, & existimat res multas eẽ vnam vt plurimum, qm̃ dictio est vna, cùm non fuerint differentiæ earũ rerum apud ipsum manifestæ. Et causa in hoc est fallacia materiei in ipsis. atqui cùm non fefellerit ipsarum materia, non accidet in ipsis error: quoniam intellectus manifestabit differẽtias ipsarum, quemadmodum manifestat sensus differentias rerũ, quas sentit in actu. Vt in exemplo, si aliquis esset solicitus, †ꝙ Geometra erraret, eo ꝙ diceret, anne omnis circulus figura? cumq; dixisset, ita: diceret, an ne oratio numerosa est circulus? hoc est, qm̃ † errare faceret ipsum, & existimare, ꝙ oratio numerosa est figura. ille autem prompte diceret ipsi, ꝙ oratio numerosa non est circulus fm intentionem, qua declarauimus circulum in arte Geometriæ. Et nõ ascribetur ei hic error. quoniam descriptio circuli geometrici consistit in intellectu suo, de quo speculatur, hoc est, quę dicit de ipso, ꝙ est figura comprehensa à linea circũferentiali, cui accidit in medio punctus, à quo omnes lineæ exeuntes ad circunferentiam sunt æquales. Cùm vero dixit: & dixit ipsi, oratio numerosa est circulus, & non est figura: intelligit ꝙ Geometræ diceret sic interrogator. Et cùm dixit: quoniam descripsit circulum descriptione manifesta: sensus est, quoniam ipsa descriptio est manifesta, non ascribetur Geometræ hic error.

* al. l. significatos

* al. l. fallere Geometrã

† al. le. falleret ipsum, & inferret ei, ꝙ

Non oportet autem instantiam in ipsum ferre, si sit propositio inductiua. quemadmodum enim neq; propositio est, quæ non est in pluribus, nõ enim erit in omnibus: ex vniuersalibus autem syllogismus: planum quòd neq; instantia. eędem. n. propositiones, & instantię. quam. n. fert instantiã, hæc fieri potest propositio, aut demõstratiua, aut dialectica.

Vide ꝓ hoc Arist. 2. top. non longe a principio: ibi: Amplius problema ꝓ pon̄e facientem sibi ipsi instare.

Dixit Arist: Et non oportet instantiam ferre per propositiones iductiuas. quoniam demonstratio vtiq; est ex propositionibus vniuersalibus: propositiones autem vniuersales sunt, in quibus aggregatur conditio vniuersalis. & oportet instãtiam sic habere formam suam: qm̃ propositio, et instãtia sunt res vna. instantia nanq; est propositio: & propositio, aut est demonstratiua, aut dialectica.

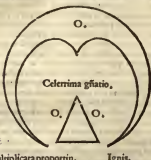
Dixit: Et non oportet instantiam demõstratiuam in 91 artibus esse instantiam particularem, hoc est per contradictoria, sed per contraria. cumq; instantia, quæ fuerit per inductionem, sit per propositionem particularem, accepit loco particularium inductiuas: & dixit: Et non oportet instantiam ferre per propositiones inductiuas. quoniam demonstratio vtique est ex propositionibus vniuersalibus. sensus est, quòd non oportet, cùm instat fm viam demonstrationis, vt dubitet per instantiam particularem. & hoc, quoniam destructio, quę efficietur cum hac dispositione, erit separata, & accipiet in syllogismo suo propositionem particularem: sed in demonstratione non accipitur propositio particularis. & non est differentia inter demonstrationem construentem & destruẽtem, cùm sint vnius dispositionis. Et dixit: propositiones autem vniuersales sunt, in quibus aggregatur conditio vniuersalis. sensus est, & intelligo per propositiones uniuersales, eas, in quibus aggregatur conditio vniuersalis, quod definiuit in libro Syllogismi. Atqui dixit hoc, vt distingueret inter duas intentiones, hoc est inter vl̃e, de quo pertractatur hic, & vniuersale, de quo pertractatur in libro Syllogismi. Cũ vero dixit: & oportet instãtiam sic habere formam suam: sensus est, cũ instantia sit syllogistica demonstratiua: cũq; demonstratio cõponatur ex propositionibus vniuersalibus: oportet itaq; instantiam cõsimiliter esse ex propositionibus vniuersalibus. Et dixit: & oportet instãtiam sic hr̃e formam suam: qm̃ propositio, & instãtia sunt res vna. itelligit, ꝙ propositio, cuius vsus est in instantia, & propositio, cuius usus est in constructione, sunt unum secundum rem, atqui uocatur constructiua, aut destructiua in relatione ad conclusionem. Et cũ dixit: instantia nãq; est propositio: & propositio aut est demonstratiua, aut dialectica: sensus est, ꝙ sequitur ex hoc, vt instantia diuidatur his duabus diuisionibus: hoc est, quòd ex ipsa sit demonstratiua, & ex ipsa sit dialectica: & sit in demonstratiuis conditio demõstrationis, & in dialecticis conditio dialecticæ.

Contingit

Contingit autem quosdam non syllogisti-ce dicere, eo q ex vtriq; consequentia acci-piunt: quemadmodum & Cæneus facit, q ignis in multiplicata pportione. etenim ignis celeriter gignitur, vt ait: & hæc est proportio. sic autem non est syllogismus, nisi celerrimã proportio sequatur multiplex: & ignem ce-lerrima i motu proportio. Aliquãdo quidem igitur non contingit syllogizare ex acceptis: nonnunquam vero contingit, sed non videt.

Dixit Aristo. Atqui accidit error in aliqui-bus rebus propter formam syllogismi, cùm accipitur medius terminus, qui prędicatur de duabus extremitatibus per affirmationem: quemadmodum quod fecit Cæneus, cũ mon-strauit, q ignis sit in pportione multiplicata. existimauit enim ipse, q ignis generatur cito: & quod est in multiplicata proportione, ge-neratur cito. sed fm istum modum non erit syllogismus, nisi per Deum conuertantur ter-mini ad se inuicem, ita, vt quod est in multi-plicata proportione, conuertaĩ cum eo, quod generatur cito: & ignis conuertatur cum eo, quod generatur cito. Igiĩ in aliquo tempore fieri poterit syllogismus ex istis propositioni-bus, & in aliquo tempore non poterit.

Hæc Cæneũ rõ in secũda figura ex se nihil astruit, qa syllus est ex duabus affirmatiuis: astruit autẽ, quia cũ ter-mini, medi[9] et maior, sit conuertibi-les, reduci potest ad pri-mam.

92 Posteaq; docuit, q error aliquando cõtingat in scien-tijs propter ipsas propositiones fm se: quemadmodum cùm existimatur, q terminus sit vnus fm rem in dua-bus propositionibus, ex quibus componitur syllogis-mus, & non est vnus fm rem: quodq; hoc non accidit in Mathematicis, nisi vt in paucis: cœpit narrare, q er-ror consimiliter etiam accidit in scientijs propter formã syllogismi: quemadmodum cũ cõcluditur conclusio ex duabus affirmatiuis in secunda figura. Et hoc est, quod significauit, cũ dixit: cùm accipitur terminus medius, qui prædicatur de duabus extremitatibus per affirma-tionem. intelligit per duas extremitates, extremitatem maiorem, et minorem, hoc est subiectũ quæsiti, & præ-dicatum ipsius. Deinde posuit exemplum de hoc, et di-xit de eo, quod accidit cuidam ex Antiquis celebrato apud ipsos. & hoc, quoniam vir iste vidit ignẽ cito *ad-dere, hoc est cito grandescere, cũ apud ipsos causa eius, quod accidit in entibus naturalibus, sit id, quod accidit in rebus Mathematicis: quoniã natura apud ipsos com-ponitur ex mathematicis: et accidit in rebus mathema-ticis in proportione multiplici, vt cito fiat *additamen-tum, fm hunc numerum, ita vt excedat in hoc addita-mẽto reliquas proportiones. Quemadmodum dicitur de quodam viro, qui petiit à quodam rege, vt sibi exhi-beret pro mercede sua frumenti grana in numero mul-tiplicato per numerum domorum ludi scachorum. & recusauit hoc rex, postq; ei inde proueniebat præmium nimis magnũ. Et hic uir quasi composuit syllm hunc in modum. ignis generatur cito: & proportio multiplica-ta gñatur cito: igiĩ ignis cõponitur ex proportione mul-tiplicata. Et dixit: sed fm istum modum non erit syllo-gismus: hoc est concludens in omni materia, quemad-modum declaratum fuit i libro Syllogismi. cumq; hæc complicatio concludat per affirmatiua conuertibilia, hoc est per propositiones, quarùm prædicata sunt pro-pria, aut definitiones, dixit: nisi per Deum cõuertantur termini ad se inuicem. Deinde adduxit exemplum de cõuertibilibus ex syllo, in quo accidit error huic viro, & dixit: ita, vt qd est in multiplicata proportione, cõuer-taĩ cum eo, quod generatur cito. sensus est, neq; veri-ficatur apud eum, qui vult concludere ex hoc syllogis-mo, q ignis est in multiplicata proportione, vsquequo verificetur apud ipsum conuersa propositionis dicen-tis, q multiplicata proportio generatur cito: quæ est, q omne, quod generatur cito, est in multiplicata propor-tione. cũ enim verificata fuerit hæc propositio, conne-ctemus ipsi, q ignis generatur cito: & cõcluditur nobis ex hoc in prima figura, q ignis est in multiplicata pro-portione: hoc est, q generatur ex numeris, qui sunt fm proportionem multiplicem. Atqui cùm dixit: & ignis cõuertatur cum eo, quod generatur cito: hęc conuersio non attinebit ad eum, qui vult, q concludatur ex his propositionibus, q ignis est in multiplicata proportio-ne: atqui attinet hæc illi, qui vult concludere, q multi-plex proportione est ignis: ac si posuisset in hoc cõuer-sionem istam, quæ pertinet ad eum, qui intendit mon-strare, q hæc est definitio ignis: quoniam ex conditio-nibus definitionis est, q conuertatur cum definito. Et cũ dixit: Igitur in aliquo tempore fieri poterit syllogis-mus ex his propositionibus, & in aliquo tempore non poterit. sensus est, quòd tempus, in quo erit possibile, vt fiat syllogismus ex duabus affirmatiuis in secunda figura, est, cũ acciderint ipsi syllogismo in hoc tempore duę conditiones: quarum vna est, q illa prædicata, quę accipiuntur in propositionibus, conuertantur: secunda vero, q sciat ipsa conuerti, aut per scientiam primam, aut per syllogismum. & tempus, in quo non potest fieri hoc, est, cũ deficit vna cõditionum vtrarũq; syllogismi, aut ambæ istę. Cumq; intentio syllogismi concludentis per formam suam sit concludere in omni materia, ideo non posuit Arist. duas affirmatiuas in secunda figura. & numerauit eas inter species non concludentes: quo-niam cõclusiones in ipsis non sunt propter formam syl-logismi, sed sunt propter propositiones ipsius, quæ est res accidens formæ ipsius.

*Iac se. multiplicari,

* id est etiam ... tũ, & ita sæpius.

Si autem impossibile esset ex falso verum monstrare, facile vtiq; esset resoluere: conuer-tereĩ enim ex necessitate. Sit enim A ens: hoc autem existente, hæc sunt, quæ noui, q sunt, vt B: ex his itaq; monstrabo, q illud est.

Dixit Arist. Atqui si non posset monstrari verum ex propositionibus falsis, facilior vtiq; esset resolutio per contrarium: quoniam con-clusiones, & propositiones conuerterentur æqualiter. Quemadmodum si esset cõclusio,

in qua

in qua est litera A, vera, essent propositiones, per quas monstratur, in quibus est litera B, veræ. & cùm essent istæ veræ, esset & ipsa vera.

93 Dixit: Atqui verum esset, q; concluderet secunda figura ex duabus affirmatiuis s'm formā suam, si omnes propositinnes veræ conuerterentur. & si conuerterentur, non posset monstrari per ipsas aliquod verum ex propositionibus falsis, quoniam hęc consimiliter etiam est propositio vera: hoc est, q; in quocunq; loco uera est propositio, vera est conclusio. & si conuerteretur, esset consimiliter vera, cū vera esset conclusio. Dicit itaq;, q; si non posset mōstrari verum ex propositionibus falsis, facilior vtiq; esset resolutio per contrarium. Intelligit p resolutionnem per cōtrarium, resolutionem quęsitorum in propositiones primas, per quas monstrātur quæsita illa. Atqui vocauit ipsam resolutionem per cōtrarium: quoniam resolutio est duarum specierum: resolutio rei in alias res, q; ex quibus componitur compositione naturali: & resolutio in ea, ex quibus componitur s'm naturam. & hæc resolutio ea est, de qua verificatur cōtrarium compositionis. & propterea dictum fuit de ipsa, q; est resolutio per contrarium, idest per contrariū compositionis, ad distinguendum inter ipsam & inter resolutionē aliā. Et posteaq; narrauit, q; si forte essent propositinnes omnes conuertibiles, hoc est ipsæ veræ, q; resolutio in contrarium esset facilior, & esset *exitus ipsius facilis: adduxit causam in hoc, & dixit: quoniam cōclusiones & propositiones conuerterentur æqualiter. hoc est, quòd, cùm esset conclusio ex propositionibus veris, quando ipsa conclusio esset, sequeretur ex eo, quòd ipsa esset, ipsas propositiones esse. & si esset res ita, esset existentia propositionum ex positione conclusionum facilis, hoc est propositionum construentiū ac destruentium, & esset deductio syllogismi per modū resolutionis leuis, & hoc, quoniā cùm manifestū esset, q; existentia propositionum esset per se ex existentia conclusionum, cū posita esset aliqua conclusio, sequeretur ex necessitate, vt cōstaret nobis propositio, ex qua sequitur primo illa conclusio: ita vt, etsi illæ propositiones non essent primæ, facile tamen constarent nobis inde propositiones illæ, ex quibus sequerētur facile illæ propositiones: et sic procederemus, vsquequo deueniremus ad primas. Atqui, si res se habeat in cōtrarium huius, hoc est, q; non sequatur ex positione conclusionis positio conclusionum verarum, quæ concluserunt eam, sequitur itaq; iam oppositū huius apud nos: hoc est, q; cùm posuerimus conclusionem, quærendæ sunt propositiones, ex quibus sequitur conclusio illa. & quoniam hoc est ex pluribus propositionibus vna, erit inuentio ipsarum difficilis: et tanto magis, si res in ipsis se habuerit in contrariū, q; ipsa exposcat, si necessario sequat conclusio. & hoc, quoniam cùm posuerimus cōclusiones positas, maxime apparebūt nobis propositiones, nunc aūt res se habet in contrariū: hoc est, q; cū ponimus propositiones, apparet nobis cōclusio. & quoniam propositiones, quæ sunt cum hac dispositione, non sunt nobis notæ, neq; determinatæ, difficilis est ipsarum inuentio. & difficilis esset etiā inuentio conclusionis, per cōtrarium q; res se habeat, si propositiones sequerētur ex cōclusione posita. eo.n. q; ipsa esset posita, apparerent nobis propositiones apparentia manifesta. & hoc est notum per se.

De resolutione p cōtrarium, vide i prooemio huius libri, i media & expōne, hoc loco, & 5. Ethi, ca. 5.

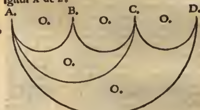
* Ab. le. inuentio lac. le. deductio

Conuertuntur autem magis quæ sunt in Mathematicis: quoniam nullum accidens accipiunt, (sed & hoc differunt ab ijs, quæ sunt i disputationibus) sed definitiones. Augētur autem non per media, sed eo q; assumunt. Vt A de B: hoc autem de C: rursus hoc de D: & hoc in infinitum. Et in latus: † vt A, & de C, & de E. vt est numerus quantus, vel & infinitus, hoc, in quo A: impar numerus quantus, in quo B: numerus impar, in quo C: est igitur A de C. & est par quantus numerus, in quo D: par vero numerus, in quo E: est igitur A, de E.

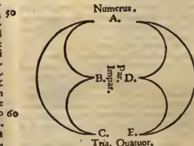
† Cod. mul. leg. vt A de B, sed male. & ideo Ios. Gr. dicit legēdū esse, vt A de B, & de D.

Dixit Aristo. Differunt autem Mathematica à Dialecticis: quoniam in Mathematicis resolutio per contrarium est facilior. & hoc, qm̄ prædicatum in ipsis non est per accidens, sed definitiones. Atqui diuersificantur consimiliter etiā res mathematicæ à rebus dialecticis; quoniam mathematicæ non *addūnt per medium: sed illarum *additamētum erit, cùm accepta fuerit res, quæ iam monstrata fuit per demonstrationem, et monstrantur per ipsam ea, quę sunt posterius. Quemadmodum si acciperetur A, quod iam monstratū fuit: & monstrareť per ipsum, B: et p B monstrareť C: & per C monstraretur D, & in hunc modum successiue semper. Aut per accidēs: queādmodum si poneremus, in quo est litera A, quātitatem, aut inæquale: & poneremus, in quo litera B, numerum imparem simpliciter, hoc est quicunq; impar fuerit: & in quo litera C, numerum imparem: igitur A de C. cùm igitur sit consimiliter etiam numerus par simpliciter de ipso, aut quicunque numerus fuerit, in quo est litera D: & hic numerus par, in quo est litera E: igitur A de E.

* al. l. augēt
* al. l. cremētū, & ita sæpius

Audio, assumēdo p ducendum.

Auer. p numero le. q̄titatem.

Audio in latus.

Auer. p numero impari accipit sequēnarium.

Posteaq; exposuit, si essent propositiones conuertibiles, q; resolutio per contrarium esset facilis, coepit docere, q; propter hanc causam resolutio in Mathematicis est facilior, q; i Dialectica, eo q; propositiones mathematicę sunt vtplurimum definitiones, & definitiones sunt conuertibiles. 94

conuertibiles. Et dixit: Differunt autem Mathematica à Dialecticis, vsqueq; dixit: & hoc, quoniam prædicatum in ipsis non est per accidens, sed definitiones. sensus est, & propter hoc diuersificant Mathematica à Dialectica, eo q resolutio in Mathematicis est facilior, q̃ sit in Dialectica. & hoc, quoniam propositiones in Mathematicis sunt definitiones conuertibiles, & in Dialectica accidentia vniuersalia, & accidentia non sunt cõuertibilia. Et dixit: Atqui diuersificantur consimiliter etiã res mathematicæ à rebus dialecticis, quoniam mathematicæ non addunt per medium. sensus est, atqui diuersificatur Mathematica à Dialectica in constructione syllogismi, eo q propositiones, quibus vtimur in monstrationibus mathematicis non multiplicantur per media. & hoc, quoniam propositiones mathematicæ sunt propositiones immediatæ: sed quibus vtimur in Dialectica, sunt mediatæ. quemadmodũ si monstretur quæsitũ aliquod in Dialectica ex propositionibus, & monstretur in Mathematicis per propositiones fm consuetudinem suam, propositiones erunt in illis syllogismis dialecticis plures, quoniã propositiones illæ erunt mediatæ: & erunt propositiones in Dialectica plures, q̃ in Mathematicis. Et posteaq̃ narrauit, q syllogismi demonstratiui diuersificantur à dialecticis per hanc dispositionem, quoniam propositiones nõ sunt mediatæ: cœpit docere, quõ fiat additamentum in propositionibus, in quibus non inuenit mediũ. & hoc est additamentũ, qd est in demõratione: & dixit: sed illarũ additamentum erit, cũ accepta fuerit res, quæ monstrata fuit per demonstrationem, & monstrãtur per ipsam ea, quæ sunt posterius, quemadmodum si acciperetur A, quod iam monstratum fuit: & mõstraretur per ipsum, B: & per B monstraretur C: & per C monstraretur D, & in hunc modum successiue semper. sensus est, atqui additamẽtum propositionum in demonstratione est additamentum, in quo non inuenitur medium: quoniam ipsum monstratur, exẽpli gratia, per duas propositiones immediatas: deinde monstratur per hanc rem monstratam res alia ab ipsa: et hoc siue annectatur rei cõclusę alia res, qualis est ipsa, quæ consimiliter etiam monstretur per propositionem, quæ nõ sit mediata, hoc est nota per se, & concludatur ex ipsa conclusio: deinde accipiatur hæc conclusio, & fiat in ipsa, quod factum fuit in prima. Et hoc est, quod voluit, cũ dixit: quemadmodũ si acciperetur A, quod iam monstratum fuit: & monstraretur per ipsum, B: & per B monstraretur C. hoc est, q per propositionem vnam mõstretur res vna. Et per id, quod dicit, quemadmodũ si acciperetur A, quod iam monstratum fuit: & monstraretur per ipsum, B: & per B monstraretur C: intelligit cum eo, quod est manifestum per se, aut iam monstretur cum alio. Et potest esse, q acceperit A, loco syllogismi, & B loco conclusionis: prætereà q cùm dixit: & per B monstraret C, † non significabit ipsum C, q cõclusio sit ex vna propositione: monstratio.n. est p binas propositiones. & fieri non potest, vt non existimemus in sermone ipsius aliquem defectũ. Et posteaq̃ perfecit exemplum de illo, quod est post primum monstratum, cœpit monstrare, quomodo ostenditur monstratum primum: & ait: Aut per accidens: quemadmodum si poneremus, in quo est litera A, quãtitatẽ, aut inæquale: & poneremus, in quo est litera B, numerum imparem simpliciter, hoc est, quicunq; impar fuerit: & in quo est litera C, numerum imparem: igitur A de C. sensus est, & modus, quo monstramus primum immediatum, quod posuimus radicem respectu eius, quod est post ipsum imediatũ, ipse est, vt accipiamus A loco pdicati mõstrati primi, hoc est conclũis pmæ, & loco medij termini B, & loco termini minoris C. Deinde posuit loco A, ex materijs quantitatem: & loco B, numerum imparem simpliciter: et loco C numerum imparem determinatum, ac si diceres septenarium ad maiorem manifestationem, & complicaretur syllogismus hunc in modũ. septenarius est numerus impar: & numerus impar est quantitas: concluditur, q septenarius est quantitas. atqui posuit exẽplum in his propositionibus, q̃ non est inter ipsas medium. Atqui voluit, q demõstratio vtatur medijs in multis speciebus syllogismi, quemadmodum si efficeretur in duabus figuris, aut pluribus figuris duabus: & nõ vtatur in syllogismo vno medijs, quæ ingrediãtur inter propositiones syllogismi. Atqui dixit: Aut per accidens: quoniam si poneret res aliqua, per quam monstraretur conclusio aliqua in secunda figura ac tertia, tam vtiq; monstraretur conclusio posita primo in figura prima, & efficerentur in quæsito vno tres figuræ: igitur duplicarentur figuræ in hoc. & hoc totum ex propositionibus imediatis. sed in Dialectica propositiones, p quas construitur syllus, sunt mediatę.

> †Ab. Is. non esset euidés. esset.n. conclo ex vna pmissa. cum mõstratio sit ex duabus pmissis. Iac. vero Ie. vt Burana, sed putat so cã esse mendosum.

De demonstrationum Quòd, & Propter quid speciebus, ac differentijs. Cap. XIII.

QVòd vero differt, & propter qd scire, primum quidem in eadem sciẽtia. & i hac dupliciter. Vno quidem modo, si non per immediata efficiatur syllogismus: non enim accipitur prima causa: scientia vero ipsius propter quid fm primam causam.

Dixit Aristo. Iam vero differt demonstratio, si est res, à demonstratione, propter quid est res, primo quidem in eadem scientia. & hoc duob᷒ modis. Quorum vnus est, quoniã demonstratio si est res, fit ex propositionibus mediatis: & in hac non inuenitur causa propinqua: demõstratio autem propter quid est res, fit per causam propinquam.

95 Posteaq̃ docuit conditiones propositionum demonstrationis simpliciter, & docuit item ipsarum species ac perfectionem, ac etiam ipsas interrogationes: vult docere differentiam inter conditiones propositionum demonstrationis simpliciter & modos demonstrationis existentiæ tantum: & hi sunt, qui vocantur signa. Scito igitur dignum, q demonstrationes sunt trium specierũ: demonstratio simpliciter, quæ exhibet existentiam & causam simul, & demonstratio existentiæ, quę exhibet existentiam tantum: & demonstratio causæ tantum, cũ fuerit existentia nota. Quòd autem demõstrationes diuidãtur fm has tres partes, notum est per se. quoniam ignotum monstratur per res, inter quas est consequẽtia essentialis: cumq; consequentia essentialis sit fm duas consequentias, aut vt prius consequatur rem, aut vt posterius sequatur eã: oportet, q rei existentia monstretur, aut per prius, quod exhibeat causam & existentiam ipsius, aut per posterius, quod exhibeat existentiã tantum. Atqui demonstrationes causarum tãtum sunt eæ, quæ componuntur ex causis, ex quibus sequitur existentia causatorum ex necessitate, & causæ non sequuntur ex causatis. & propterea cũ posita fuerint causata, necesse est, vt illæ causarum species sint eorum causæ. tã vero mõstrabimus † quomodo sunt causę. Atqui demonstrationes simpliciter componuntur ex causis, ex quibus sequũt causata per se. Et hæc diuisio demonstrationum est res per se nota: hanc enim posuere oẽs hoĩes istius artis: prætereà ipse Abẽ Sena, qui mentionẽ fecit de demonstratione existẽtiæ, & existimauit q est demonstratio non vera. & voluit hoc, cùm dixit, quòd

> Demonstrationes esse species.

> † al. I. quę sunt ipse. Is. Disputat cõtra Auicenã, negãtem demonstrationes existentiæ

† posteriora

† Ab. le. res, quæ sunt posteriores prioribus reb⁹ compositis. non hic. leg. res compositæ, quæ posterius sequunt ex reb⁹ prioribus præcedentib⁹, nõ

† posteriora cõposita ex rebus prioribus non constant esse essentialia rebus prioribus, nisi cũ constiterit causa, propter quã cõstat posterius ex priori. Vt in exẽplo, fieri non põt, ut consistamus ad monstrandũ augumentũ luminis lunæ ſm figurã lunarem, esse essentiale ipsi, nisi constiterit causa in hoc, scilicet ꝙ luna sit sphæricæ figuræ. cumq́ʒ res ita sit, non verificabitur nobis monstratio, ꝙ sit figuræ sphæricę, quoniam lumen ipsius augeatur ſm figuram lunarem: augumentum enim hic eẽt notius, figura vero ignotior. ꝙ si res se haberet ĩ contrarium, iam vtiqʒ accideret demonstratio exĩstẽtiæ & causæ simul: hoc est, ꝙ monstraretur lumen ipsius augeri ſm figuram lunarem, quoniam est sphæricæ figuræ. Et dixit, ꝙ si non cõsyderemus in hac dispositione prædicationem accidentium de subiectis suis, nõ erit apud nos differentia inter propositiones, quæ componuntur ex accidentibus essentialibus, hoc est, quarum prædicata sunt accidentia essentialia, & inter propositiones, quæ cõponuntur ex accidẽtibus, quæ manifesta sunt per sensum, quòd sunt in toto subiecto, præter consy*derationem prõportionis essentialis inter ipsa & inter subiectum. vt in exemplo, omnis coruus est niger, & omnis nix alba. exempla enim horum accidẽtium non sunt essentialia, neqʒ necessaria: quoniam non est impossibile, vt inueniatur coruus aliquis albus. Exemplum huius, si crẽuisset* quispiam in aliqua regione, in qua nõ reperiretᷣ niger, neqʒ peruenisset fama de ipso illuc: enunciaret vtiqʒ huiuscemodi enuntiationẽ, ꝙ omnis homo est albus. cumq́ʒ inductio non fuerit sufficiens, ꝙ accidens sit necessarium subiecto suo: igitur ex necessitate sequitur, ꝙ non constet accidens, quod sit essentiale subiecto suo in omni tempore, quoties non constet eius causa. cumq́ʒ causa ipsius fuerit ipsum quæsitum, hoc est id, quod sit ignotum, sequitur, vt propositiões signi non sint essentiales. cumq́ʒ nõ sint essentiales, nõ erunt demonstratiuæ. & consimiliter videtur dicendum esse de specie, quæ cõponitur ex causis longinquis. Dicamus autem nos, si verificatio, quę fit de accidente essentiali subiecto, quæ est ex parte causæ appropriatæ ipsi, est verificatio magis perfecta, q̃ʒ verificatio, quæ fit de accidente essentiali, quod inest subiecto ex parte naturæ subiecti, hęc profecto est res necessaria. Quòd si non cõsyderemus accñs eẽ essentiale subiecto, nisi cũ consyderauerimus cãm, ꝑ quam est in hoc subiecto, hæc quidem est res non uera. sed cõsyderamus vtiqʒ accñs esse essentiale, propterea ꝙ coniungitur naturæ subiecti. & hoc siue ipsimet subiecto, siue generi suo essentiali: hoc est, ꝙ cõsyderam⁹ vniuersalitatẽ accñtis & sui oppositi generi ipsius subiecti propinquo: hoc est, quod diuidiť per hoc accidens, & suum oppositum diuisione prima, quemadmodum supra diximus in descriptione accidẽtium essentialium. Huius aũt rei est signum: quia in huiuscemodi accidentibus sufficit, vt accipiatur ipsum subiectum, & si non appareat in illis causa ipsius. Et hæc est differentia inter propositiones essentiales & inductiuas: hoc est, cũ non cõsyderat intellectus necessitatẽ acceptionis subiecti ĩ definitione accidentiũ, sunt propositiones inductiuæ: & nihil prohibet, vt inueniatur aliquando subiectum ipsarum, denudatum ab hoc accidente. Sed quemadmodum diximus, dicendum est, ꝙ huius veritas est infra veritatem, quam assequimur, cũ cõsyderamus causam ipsius in hoc subiecto. Et ꝑꝑ hoc demonstrationes signorum sunt magis deficientes in verificatione ipsius existentię, quâm demonstrationes causarum. sed & si sint magis deficiẽtes, q̃ʒ illę: defectus tamen, qui accidit illis, non extrahit eas à genere demonstrationum. Atqui non dicimus, ꝙ nigredo corui sit essentialis coruo, neqʒ albedo cygni ipsi cygno: propterea quia nigredo non comprehẽditur in natura corui, neqʒ in genere suo propinquo, quod est animal. si. n. comprehenderetur in genere suo, esset ex accidentibus essentialibus ipsi, & assereret anima, ꝙ omnis coruus absqʒ dubio sit niger. atqui quod necessarium est in huiuscemodi rebus, est, ꝙ anima non consyderet essentialia in ipsis, vsquequo consyderet causam. Et propterea fuit dictum, ꝙ si creuerit homo ſm viam naturalem in locis alborum, ex parte, qua non visus fuerit aliquis niger, neqʒ fama peruenerit de aliquo, nihil prohibet, vt enuntiet enuntiationem, quæ dicat, ꝙ sit omnis homo albus, & ꝙ non sentiať aliquis homo niger. Et Abẽ Sena quidem deceptus fuit, eo ꝙ inuenit † manifestum defectum, propter cõsyderationem, quæ est, quòd accidens essentiale inest subiecto propter causam ipsius, & inest etiam ipsi propter vniuersalitatem ipsius in subiecto: & existimauit, quòd vniuersalitas ipsius in subiecto non præstet veritatem: quódq́ʒ non est differentia inter ipsam, & propositiones inductiuas, in quibus inueniuntur omnes species subiecti, absqʒ eo, ꝙ cõsyderet intellectus proportionem essentialem inter vtraqʒ ipsa. sed dixit, ꝙ intellectus nno enunciat, quòd accidens comprehenditur in natura subiecti, nisi vtiqʒ consyderet, ꝙ ibi est aliquid, quod sit causa vniuersalitatis istius accidentis in hoc subiecto. ꝙ si nondum constet sibi illud, quid sit, quomodo inquiremus cognitionem ipsius? Cumq́ʒ declaratũ sit hoc, iam reuertamur ad partem expositionis vbi eramus, cũ dixit: Iam vero differt demonstratio, si est res à demonstratione, propter quid est res, primo quidem in eadem scientia. & hoc duobus modis. sensus est, & differt quidẽ demonstratio, quæ tradit existentiã rei, à demonstratione, quę tradit causam ipsius, duobus modis diuersitatis, quorũ vnus est, diuersitas, quæ est inter vtrasqʒ ipsas in vna scientia: & hæc est diuersitas, quę est ſm naturam. altera vero diuersitas, quæ est inter ipsas, est, cùm vna ipsarum fuerit in scientia vna, & altera in scientia alia: hoc est, vt sit quę exhibet existentiam rei, in scientia vna, & quæ causam, in sciẽtia alia. Atqui diuersitas in vna sciã erit, quemadmodum diximus, per vnum duorum modorum. quoniam demonstratio existentiæ est duarum specierum: quarum vna est, demõstratio, si est res, hoc est, quæ exhibet existentiam tantum: species vero altera constat ex causis longinquis. demonstrationes vero causarum fiũt ex propositionibus, quæ sunt causæ propinquę. Hęc igitur species diuersitatis differre facit demonstrationes causarum à demonstrationibus existentię. & hoc est, q̃d voluit, cũ dixit: duobus modis. Quorum vnus est, ꝙ demonstratio si est res, fit ex propositionibus mediatis. & in hoc non inuenitur causa propinqua.

* Ab. le. habitudinis, et ita inferius.

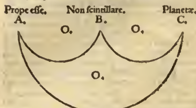
* al. l. educatus fuisset

† Ab. le. cõmõstratiõis illius imperfectionem,

Alio autem, si per immediata quidem, sed non per causam, sed per notius eorum, quæ conuertuntur. nihil enim prohibet eorũ, quæ conuersim prędicantur, notius aliquãdo esse, quod est nõ causa. quare erit per hoc demonstratio. vt quòd planetæ prope, per id, ꝙ non scintillant. Sit in quo C, planetæ: in quo B, non scintillare: in quo A, prope esse. verum itaque B de C dicere: planetæ enim nõ scintillant. sed & A de B: quod enim non scintillat prope est. hoc autem acceptum sit per inductionem, aut per sensum. necesse igitur A inesse ipsi C. quare demonstratum fuit, ꝙ planetę prope sunt. Hic igiť syll̃s non ipsius, ꝑpter quid, sed ipsius quòd, est. nõ. n. propter nõ scintillare, prope sunt, sed ꝑpea quia prope sunt, nõ scintillant.

Dixit

Dixit Arist. Modus autem alius est, q̀ demonstratio si est, fiat ex propositionibus immediatis: prętérq̃ quòd media erunt ex causatis, quæ conuertuntur cum suis causis æqualiter, aut per ea, quæ sunt notiora. & hoc, quoniam nihil prohibet, q̀ demonstratio si est, sit ex causatis notioribus, q̃ suę causę, aut ex causatis, quę conuertuntur cum suis causis ęqualiter. quemadmodum demonstratio, q̀ stellæ errantes sunt propinquæ nobis, quoniã non scintillant. Sit igitur in quo est C, erraticę: & in quo est B, non scintillare: & in quo est A, prope nos. verum est igitur dicere B de C, & hoc, quoniam erraticæ non scintillant: & similiter A de B verum, non scintillãtia enim sunt prope nos. huius autem propositionis veritas apparet per inductionem, aut per sensum. iã igitur monstratum fuit, q̀ stellæ errantes sunt prope nos. Sed hic syllogism⁹ nõ est propter quid est res. quoniam causa propinquitatis suæ non est, quia non scintillant, sed quia sunt prope nos, non scintillant.

Demõ ipsius q. p̃ immediata quid̃, non tñ p causam, sed per conuertẽtiã noti⁹, cãusam scilicet.

96 Posteaq̃ docuit differentiam inter vnam ex speciebus demonstrationum existentiæ, & hæc est, quæ componitur ex causis longinquis, & inter demõstrationes causarum: cœpit docere differentiam, quæ est inter speciem secundam demonstrationum existentiæ, & inter demonstrationes causarum: & ipsa est, in qua monstratur prius per posterius eo, hoc est ex accidentibus rei, sibi appropriatis. Et dixit: Modus autẽ alius est, quòd demonstratio si est, vsq; ibi: per ea, quæ sunt notiora. sensus est, modus alter, per quem diuersificatur demõstratio causæ ab altera specie ex speciebus demonstrationum existentiæ, est: quoniam hæc species demonstrationis, hoc est demonstratio existentiæ, etsi communicet cũ demonstratione causę in eo, q̀ habet propositiones immediatas, differt tñ ab illa, eo q̀ medium in ipsa erit causatum, non causa, & hæc consimiliter etiam erit ex causatis appropriatis, hoc est, quę conuertuntur per prædicationem cũ suis causis. & hoc qñ fuerint ista causata notiora apud nos, q̃ causæ. Atqui posuit conditionem i causato, vt sit appropriatum causę: quoniam, qñ esset vniuersale, nõ sequeretur ex eo, q̀ ipsum esset, q̀ antecedens esset. Et hoc, quoniam consequentia in hac mensura ex antecedente & consequente, & causa & causato inuenitur fm̃ tres species. Aut q̀ sequantur ex se inuicem consequentia æquali. & hoc, cùm fuerit causatum notius apud nos, q̃ causa, per illud componitur existentia tantum. deinde possibile est, vt accipiatᷓ causa, & monstretur per ipsam demonstratione causæ existentia causati de subiecto: et fit ibi demõstratio causę tantum, quemadmodum declarabit Arist. postea, q̀

Quot q̃buſq; modis ex consequẽtia cãæ cũ cãto fiant demonstrationes.

si fuerit causa notior causato, tunc adducetur in hac specie demonstratio simpliciter tãtum. Species autem secunda consequentiæ est, vt sequatur posterius ex priori, hoc est causatum ex causa, & non conuertatur res. & in hac specie non adducitur, nisi demõstratio simpliciter tantum: & hoc, cũ fuerit causa notior. q̀ si non fuerit notior, non adducetur ibi demonstratio penitus, etsi esset causatũ notius apud nos. quia non sequitur ex eo, q̀ vniuersale sit, q̀ appropriatũ sit, in rebus se cõsequẽtibus: quemadmodum diximus in aliis locis ab hoc. Atqui species tertia est contraria huius, hoc est, vt p̃us sequatur ex posteriori, hoc est ex causa causatum, & nõ conuertatur. & in hoc vtiq; accidet demonstratio signi tantum. Et posteaq̃ dixit, q̀ id, per quod distinguitur hæc species signi à demonstratione causæ, est, vt medium in ipsa sit ex causatis, quæ conuertuntur cum suis causis æqualiter, cũ accident, q̀ causata, quæ sunt cum hac dispositione, sint notiora q̃ causæ, dixit: & hoc: qm̃ nihil prohibet, q̀ demonstratio si est, sit ex causatis notioribus, q̃ suæ causæ, aut ex causatis, quæ conuertuntur cum suis causis æqualiter. hoc est, quoniã nihil prohibet, q̀ demonstratio tradens existentiam rei, sit, cùm accident, q̀ causatũ conuertatur cum causa æqualiter: hoc est, q̀ cũ ponatur esse, sequatur causam suã eẽ: & cũ hoc, causatum sit notius apud nos, q̃ causa ipsius. Deinde adduxit exemplum huius ex materiis, & dixit: quẽadmodum demonstratio, q̀ stellæ errantes sunt propinquæ nobis, quoniam non scintillant. sensus est, quemadmodum qui monstrat, q̀ stellæ errantes sunt proximiores nobis, q̃ fixæ: quoniam videmus earũ radium non moueri, cũ eas inspicimus: quemadmodum cũ mouentur radii stellarum fixarum. & hoc est, quod voluit per scintillationem. & hoc, quoniam causa motus radii rei est visus debilitas, & distantia eius, quod videt. sed posteaq̃ accidit hoc omni homini in fixis non errantibus, notum est, q̀ causa in hoc est propinquitas errantium. Et componitur demonstratio signi sic. errantes stellæ non mouent radios apud inspicientes ipsas: & quod non mouet radios, est propinquum nobis: concluditur igitur, q̀ stellæ errantes sunt nobis propinquę. Et dixit: huius autem propositiõis veritas apparet per inductionem, aut per sensum. sensus est, q̀ omne illud, cuius nõ mouetur radius, cũ ipsum inspicitur, est nobis propinquum. Planum autẽ, q̀ hoc est exemplum causæ & causati conuertibilium, quemadmodum dixit. Et cũ dixit: Sed hic syllogismus non est ꝓpter quid est res: quoniam causa propinquitatis suæ non est, quia non scintillant. sensus est, & hic syllogismus nõ est demonstratio causæ. quoniam medius terminus in ipso acceptus non est causa maioris extremitatis: sed res se habet in contrarium, q̀ maior extremitas est causa medii. & hoc, quoniam scintillatio & motus, qui assumitur medius terminus, non est causa propinquitatis stellarum: sed res se habet in contrarium, hoc est, q̀ propinquitas stellarum est causa, q̀ non scintillant.

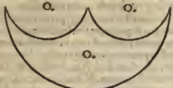
Euenit autem & per alterum monstrari alterum: & erit ipsius propter quid demonstratio. Vt sit C, planetæ: in quo B, prope esse: A, nõ scintillare. iest itaq; & B ipsi C: † quare & ipsi C A: & A ipsi B, non scintillare. & eit syl̃lus ipsius propter quid: accepta enim est prima causa.

† al. le. & A ipsi B, non scintillare: quare & ipsi C A.

Dixit Arist. Iamq; fieri potest, ut ponamus medium terminũ prædicatum, & habeamus demonstrationem propter quid, & prædicatum medium. Quemadmodũ si poneremus in quo C, errantes: & in quo B, prope nos: &

in quo

in quo A, non scintillare. igitur B inest ipsi C: et A inest ipsi B: ergo A inest ipsi C. & erit hæc demõstratio propter quid, eo ꝙ medium in ipsa est causa propinqua.

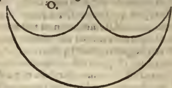
Demõ ipsa pp quid, quia per primã causam.

97 Cùm in hac vna ex speciebus demonstrationum signi, cùm monstratum fuerit per eam, causam inesse subiecto, quoniam causatum inest huic subiecto, possibile est, vt accipiatur causa, & ponatur medius terminus, et monstretur per ipsam causa, pp quã inest cãtum ipsi subiecto: & erit hæc demonstratio causæ tantum: qm̃ ex conditionibus demonstrationis causæ tantum est, vt in ipsa sit nota existentia tantum, aut per sensum, aut per signum: cœpit docere, quomodo accidet hæc species demonstrationis in demonstratione signi hoc eodẽ exemplo: & ait: Iam vero fieri potest, vt ponamus medium terminum: hoc est, qui acceptus fuit medius in signo, prædicatum in quæsito, & hoc est ipsum causatũ. & prædicatum in quæsito signi sit medium in syllogismo, quod est ipsa causa. & hoc posteaq̃ mõstrauerit per signum, & tradiderit causam existentiæ causati, cuius existentia tradita fuit per signum. & tunc erit huiuscemodi demonstratio, demonstratio propter qd, hoc est, quæ tradit causam tantum. Atqui accidunt istæ duæ species demõstrationum in rebus, in quibus ignoratur inexistentia ipsius causæ alicui rei alicuius causati, quæ est in hac ipsa re ab illa causa: & sit causatum illius causæ notæ existentiæ per se in illa re, & sit notum illã causam inesse illi causato: & incipiet primo monstrare ipsam causam inesse illi rei, per mediũ, quo causatum ipsi inest: deinde mõstrabit causam, qua istud causatum inest illi rei per illam eandem causam. & hoc plurimum accidit in scientijs Naturalibus.

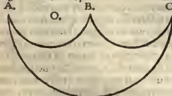
Rursus quemadmodum lunã monstrant, ꝙ sphærica, per augumenta. si enim quod ita augetur est sphæricum: augetur autem luna: planũ, ꝙ sphærica. sic igit̃ ipsius quòd factus fuit syllogismus. E cõuerso autem posito medio ipsius propter quid. nõ enim propter augumenta est sphærica: sed quia est sphærica, accipit augumenta talia. Luna, in quo C: sphærica, in quo B: augumentum, in quo A. In quibus autem media non cõuertuntur, & est notius, quod non est causa, ipsum quidem quòd monstratur, ipsum autem propter quid non.

Dixit Arist. Cõsimiliter etiam si construerent, ꝙ luna est sphærica, per augumenta sua. & hoc, quoniam quod suscipit augumentum per hanc speciem susceptionis, ipsum est sphęricum: luna autem suscipit hoc augumẽtum: planum igitur, ꝙ luna est sphærica. & secundum hanc speciem erit syllogismus si est.

Cùm vero positum fuerit medium è contrario, hic erit syllogismus propter quid. & hoc, qm̃ ipsa non est sphærica p causam augmentationis suæ hac specie augmentationis, sed qa ipsa est sphærica, suscipit huiuscemodi augmentationes. Sit luna, in quo C: sphæricum, in quo B: augumẽta, in quo A. Atqui demonstratiões, quarum media sunt causata, & sunt notiora, & non conuertuntur æqualiter, ipsæ sunt demrãtiones si est res, sed pp quid non.

Syll. ipsius q. vt & superior.

Syll. ipsius pp quid, & p cãm, vt & superior.

Hoc est exemplum specierum signorum, in quibus accidunt ambæ species simul, hoc est demonstratio signi & demonstratio causæ. & hoc, cũ fuerit posterius notius apud nos, q̃ prius, & prius conuertatur cum ipso: hoc est, ꝙ sit ipsi appropriatum. Et dixit: Consimiliter etiam si construerent, ꝙ luna est sphærica, per augumẽta sua. sensus est, exemplum vero consimiliter etiã eius, in quo ostenditur per demonstrationem prius per posterius, est exemplum vsitatum apud Astrologos, quo monstrant figuram lunæ sphęricam esse: quoniam augumentum luminis ipsi appropriatum fit per figuram lunarem. Et dixit: & hoc, quoniam quod suscipit augumentum per hanc speciem susceptionis, ipsum est sphæricum: luna autem suscipit hoc augumentum: planum igitur, ꝙ luna est sphærica. sensus est, & componitur demonstratio hæc, in eo ꝙ luna est suscipiens augumentum cum hac dispositione: igitur est sphęrica: & concluditur in prima figura, ꝙ luna est sphęricę figurę. Et dixit: Cũ vero positum fuerit medium è contrario eius, quod positum fuit in cõplicatione prima: hoc est, ꝙ ponatur medius in hac complicatione terminus maior, et maior ponatur medius, hoc est ipsum prius: tūc erit demonstratio exhibens causam rei tãtum. Exemplum huius: luna est sphæricæ figuræ: & quod est sphæricæ figuræ, augetur lumen suum cum hac dispositione augumentationis: & erimus constituti super causa, propter quam fit augumentum ipsius cum hac dispositione: ac si diceret, causa augumenti sui cũ hac dispositione est, quoniam est sphærica, non autem augumentum ipsius est causa, vt sit sphærica. Atqui accepit loco terminorũ literas, vt monstraret vniuersalitatem sermonis in hoc, & ꝙ id, quod videtur ex hoc, non accidit propter hanc materiam, in qua posuit exemplum, sed accidit propter formam istiꝰ speciei demrãtionis. Et dixit: Atqui 98

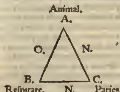
demrãtiones,

demonstrationes, quarum media sunt causata, & sunt notiora, & non conuertuntur æqualiter, sunt demõstrationes si est res, sed propter quid non. sensus est, atqui species demõstrationis signi, in qua medium est causatum à maiore, quoniam ipse est notior maiore: & non conuertitur cum ipso maior, quoniam est vniuersalior ipso: in hac materia non procedet nisi demonstratio signi tantum, non autem demonstratio signi & causæ: quemadmodum procedebat in priori materia. causa autem in hoc est, quõ maior extremitas prior est uniuersalior medio: & non sequit̃ ex eo ꝙ ipsa sit, ꝙ medius sit.

Amplius in quibus medium extra ponitur. etenim in his ipsius quòd, & nõ ipsius ꝓpter quid est demonstratio. non enim dicitur causa. Vt propter quid non respirat paries: quoniam non animal. si enim hoc non respirandi causa est, oporteret animal esse causam respirandi. vt si negatio causa est ipsius non esse, affirmatio causa est ipsius esse. quemadmodum si hoc, quod est incommensurabilia esse calida & frigida, eius, quod est non sanum esse, hoc, quod est commẽsurabilia esse, eius, quod est sanum esse. consimiliter autem & si affirmatio ipsius esse, negatio ipsius non esse. In ijs autem, quæ sic assignata sunt, non contingit, quod dictum est. non enim omne respirat animal. Syllogismus autem fit talis causæ in media figura. vt sit A, animal: in quo B, respirare: in quo C, paries. A igitur inest omni B, omne enim respirans est animal: ipsi autem C nulli: quare neq; B C nulli, nõ itaq; respirat paries. Assimilant̃ autem tales causæ ijs, quæ secundum excessum dicuntur. hoc autem est plus distãs dicere medium. vt illud Anacharsidis, ꝙ in Scythis non sunt tibicines; neq; enim vites. Secundum quidem igitur eandem scientiam, & ſm mediorum positionem istæ differentiæ sunt eius, qui est ipsius quòd, ad eum, q est ipsius propter quid, syllogismum.

Dixit Aristoteles. Et etiam demonstrationes, in quibus ponitur medium exiens ab vtrisque extremitatibus, sunt demonstrationes si est, non autem propter quid: quoniam non adducunt causam ipsam. Quemadmodum sermo dicentis, propter quid non respirat paries? & respondetur, quoniam nõ est animal. atqui si esset causa, quare nõ respirat, quõ non est animal: causa respirationis esset, quoniam est animal. sed res non est ita: quoniam multa sunt animalia, quæ non respirant aerem. & in summa, cùm ipsa causa fuerit causa propinqua, ꝙ non sit res. quemadmodum quòd inæqualitas calidi & frigidi sit causa, ꝙ non sit aliquid sanũ: igitur æqualitas erit causa propinqua, ꝙ aliquid sit sanum. & ſm hanc similitudinem, si fuerit affirmatio causa, vt res sit: igitur negatio erit causa, vt non sit. sed res, quæ perficiuntur hoc modo, non habent vias ordinatas. quoniam non propterea ꝙ est animal, respirat. Syllogismus autẽ, qui fit per huiuscemodi causam lõginquam, fit in secunda figura. quemadmodum si aliquis poneret in quo A, animal: in quo B, non respirans: & in quo C paries. igitur A inest omni B, animal. n. est, in eo ꝙ respirat: & A non inest alicui C: igitur B non inest alicui C, ergo paries non respirat. Iã vero sequitur, vt sint huiuscemodi causæ ſm modũ profunditatis in monstratione: hoc est vt ꝑueniat in medijs multa elongatio. quemadmodum dixit Anacharsis, ꝙ Scythæ non habẽt Musicam. & causa in hoc est, quia apud ipsos† non sunt diuersoria. Hoc igitur est compendium diuersitatis, quę est inter syllogismum si est, et inter syllogismum propter quid in vna scientia, & in medijs ipsorum.

† al. l. nõ est liberalitas.

Syllo ipsius ꝙ, ꝑ medium extra positũ, & cãm remotam, in secũda figura.

Existimatur de hac specie signi, ꝙ sit species secũda ex speciebus demonstrationis signi, quas declarauit à prĩcipio istius tractatus, & hoc, quoniam ipse narrauit, ꝙ illius sunt duę species: species concludens prius ꝑ posterius, & hæc est ex vtrisq;, q̃ magis attinet ad demonstrationem existentię: species autem secunda concludit posterius per prius, quemadmodum se habet res in demonstratione simpliciter. præterq̃; ꝙ differunt inter se: quoniam prius in demonstratione simpliciter est causa propinqua appropriata, hic autem est causa lõginqua, hoc est mediata, & hæc aut appropriata, aut vniuersalis. et ſm hanc apparentiam sequitur, vt ex ista demonstratione existentiæ aliqua sit affirmatiua, & aliqua sit negatiua. 99 Quòd si ita est, cur dixit Aris. ꝙ hęc species est in secunda figura, et hoc est, quod uoluit, cũ dixit: in q̃bus ponit̃ mediũ exiẽs ab vtrisq; extremitatibus; hoc est ꝑdicatum de vtrisq; simul. Nos itaq; sum⁹ inter duo. aut vt respõdeamus, ꝙ negatio, quę accidit in hac figura, hoc est secunda, est vna ex speciebus demonstrationis existentiæ, in qua terminus medius est causa longinqua: hoc est, vt asseramus, ꝙ demonstratio existentiæ, in qua medius terminus est causa longinqua, dicat̃ esse duarum specierum, quarum vna est in prima figura, altera in secunda. aut vt asseramus, ꝙ appareat hanc speciem demonstrationis fieri vtique in hac figura, hoc est in secũda, & ꝙ nõ fiat ex ipsa affirmatiua penitus, propterea ꝙ fit in figura secunda. Cumq; hoc ita sit, cur dixit etiam de hac, quòd fiat in secunda figura? & quid est, quod prohibeat, quin fiat in prima figura, cũ in ipsa sit, quæ concludat vniuersale negatiuum? et hoc totum est, de quo oportet inquirere hoc in loco. Dicamus igitur, ꝙ videtur appropriauisse hoc negocium secundæ figuræ, non autem primæ. quoniam causa negationis essentialis alicuius prædicati est separatio causæ essentialis huius prædicati ab hac re, à qua negatur hoc prædicatum, cumq; hoc ita sit, fieri nõ potest, quin negetur causa à subiecto, à quo voluerit negari prædicatum, si desyderauerimus afferre causam essentialem, & erit

Dubiũ & solutio, cur demõ ꝑ cãm longinquam fiat tantũmõ de negatiua: & in secũda figura.

propositio

propositio minor negatiua absq; dubio. & hoc nõ erit, nisi in secunda figura. Vt in exemplo, si mõstraremus, ꝙ paries non respirat, quoniam est inanimatus, erit hoc in prima figura. sed inanimalitas non est causa, vt prohibeatur respiratio ab ipso per se. & hoc, quoniam si esset ipsi causa per se, vt prohiberetur respiratio ab ipso, esset remotio animalitatis ab ipso causa illi per accidens, hoc est respectu remotionis respirationis. et hoc, qm̃ per existentiam rei enuntiatur existentia substantiæ vnius: & si per enuntiationem existentiæ ipsius remouetur substantia alia, id est per accidens. ideoq;, si enuntiatur per se remoueri prædicatum aliquod à re vna: igitur res, de cuius existentia enuntiatur existentia istius prædicati, remouetur à re, à qua remouetur hoc prædicatum.

Ad qõnem autem secũdam, an scilicet hęc species demonstrationis signi fiat per syllogismos, qui fiunt per negationem tantũ, an vero fiat per ea, quæ concludunt affirmatiue, videtur, ꝙ essentia ipsius ingrediatur syllogismos, qui concludunt negationes: hoc est in secunda figura, vt diximus. ꝙ si ingrediatur syllogismos, q concludunt affirmationes in prima, hoc est per accidens. Causa autem in hoc est: qm̃ causæ longinquæ nõ cõcludunt existentiã prædicati quęsiti primo & per se de subiecto, nisi cum acciderit ipsi, ꝙ sit æquale subiecto quęsiti, qm̃, cùm est vniuersalius prędicato quæsiti essentialis, non est primo. qm̃ conditio prædicati quæsiti est, vt sit æquale subiecto quæsiti: quemadmodum antea declaratum fuit. & consistit etiam, vt plurimum est vniuersalius prædicato quæsiti. cumq; est vniuersalius ipso, nõ coaptatur ei prædicatio maioris extremitatis, quæ est quæsitum prædicationis affirmatiuę. Et cõsimiliter, si confiteatur, ꝙ ex prędicatis quęsitorũ aliquod est vniuersalius subiecto, fieri non potest, vt mostrentur huiuscemodi prædicata de subiectis per causam longinquã, sed per causam, quæ est ęqualis prædicato quęsiti, & appropriata. & hoc vniq; inuenitur in quibusdam causis longinquis. Atqui cũ monstratur res negata per causam, quantũcunq; fuerit longinqua, accipiemus ad existẽtiam rei istius negatę veritatem prędicationis ipsius de prędicato in quæsito, cuius negationem à subiecto intendimus. igitur, cùm negauerimus negationẽ istã à subiecto, sequit̃ ex necessitate negatio p̃dicati ab ipsa. Vt in exemplo, si accipiamus causam respirationis longinquam, quæ sit exempli gratia aĩal, cuius prędicatio verificatur de respirante: cũ igitur acceperimus ipsum negari ab aliquo, ac si diceres à pariete: concludet̃ in secunda figura, ꝙ paries non respirat, ita. paries non est aĩal: & oẽ respirans est aĩal: concludit̃ itaq; ex hoc, ꝙ paries non respirat. Quòd si acciperes ipsum per viã affirmationis, non posset concludi ex ipso, ꝙ aliqua ex speciebus aĩalis respirat. quemadmodum si diceremus, delphinus est aĩal, igitur respirat: qm̃ non oẽ aĩal respirat. Et propterea oportet, vt sit hęc species demõstrationis existentiæ composita in secunda figura: hoc est, in qua medium in maiore est causa longinqua: & erit absque dubio ex genere negationis, & ex negatiuo in secunda.

Nos vero inuenimus Themistiũ posuisse demonstrationes, quę exhibẽt exñtiam triũ spẽrum. spẽm quę cõcludit prius per posteris per cãm per accidens, † quæ admittit substantiam. speim vero secundam, per quam concluditur res per cãm ipsius longinquã: & hęc est, de qua supra meminimus. tertiã vero, quæ monstrat posterius per posterius. quemadmodum qui mõstrat, ꝙ ęgri huius vrina est inconcocta, qm̃ pulsus ipsius est diuersus: & hoc, qm̃ diuersitas pulsus, & concoctionis vrinæ ablatio, ambo sunt res causatæ à febre putredinis, & ea posteriores ęqualiter. huiuscemodi enim syllogismi nõ sunt demonstrationes, nisi per accidens: quoniam non est in ipsis ex termino maiore, & medio proportio ex proportionibus essentialibus: hoc est, in qua inuenitur prędicatum in definitione subiecti, aut subiectum in definitione prędicati. & propterea dimisit ipsam Arist.

† Ab. se. qd est substãnæ oppositum. Iacob. se. quæ opponitur causæ p se. uide The. cap. 28. 29.

Abunazarem vero inuenimus errasse hoc in loco. & hoc, qm̃ ipse dixit, ꝙ demonstrationes exñtiæ sunt duarum spẽrum. quẽadmodum dixit Arist. & cœpit mentionem facere de specie priore, quę ipsi contigit, in qua cõcluditur prius per posterius. & posteaq; narrauit speciem secũdã, dixit sermonẽ, cuius hęc est series: Species vero secunda demonstrationũ, quę exibent existentiã tantum, est ea, per quã cognoscitur posterius per posterius: & hoc, quando sunt duę res consequentes rem aliã ab ipsis, & sit ordo vtriusq; ipsarum, quo ad posterioritatem ad hanc rem, ordo vnus: & sit proportio vtriusq; ipsarum super altera ea proportio, de qua mentionem feci: & monstretur existentia vnius duarum posteriorum in subiecto, cùm accipit̃ terminus medius illa alia res. Deinde dixit: exemplum huius, ꝙ terra non mouetur, qm̃ non habet locum, ad quẽ moueat̃: & paries nõ respirat, qm̃ non est aĩal. exẽpla vero harũ demonstrationum sunt, quemadmodum illę Arist. quas posuit in illa specie, in qua dixit, ꝙ terminus medius ĩ ipsa est causa longinqua. Sed in hoc sermone sunt quędam dubia. Vnum ipsorum: quia qñ dicit, ꝙ ea cognoscitur posterius per posterius, sequitur, vt medius terminus & maior in hac specie demõstrationis sint causata à subiecto: causa autem longinqua est causa subiecti, aut prędicati: igitur non oportet, vt ipse exẽplificet per exẽpla Arist. in hac re, cuius conditio est, vt vtræq; res sint posteriores subiecto: causa. n. longinqua non est posterior subiecto: ac si dixisset, ꝙ ipsa & posterius sint in vno ordine, quẽadmodum dixit. Cũ vero dixit: & sit ordo vtriusq; ipsarum, quo ad posterioritatẽ ad hanc rem, ordo vnus: & dixit etiam, & erit proportio vtriusq; ipsarum super altera, ea proportio, de qua mentionem feci: hic sermo est deficiens. & hoc, quoniam duo, inter quę est proportio vna, vnum ipsorum est prius altero. cumq; vnum ipsorum sit prius altero, et ipsa sint in subiecto vno: qũo igitur dixit, ꝙ ordo ipsorũ p posterius subiecto est ordo vnus? Neq; põt aliquis dicere, ꝙ res, quę negantur à re, sunt in hac dispõne: quemadmodũ aĩal & respirans sunt in ordine vno posterioritatis ad parietem. qm̃ aĩalitas est prior q̃ respirans: igitur negatio aĩalitatis à pariete est causa negationis respirationis ab ipso. cumq; res ita sit, non erit ordo vtrorũq; ipsorum per negationem ordo vnus. et hoc, quoniam dispositio negationis in rebus est, sicut ordo in existentia. Sermo igitur iste est dubitatione & errore perplexus, vt vides. & causa in hoc est deuiatio ipsius à doctrina Aristotelis in hac re.

Redeamus igitur ad expõnem sermonis sui. Cũ ergo dixit: et etiã demonstrationes, in quibus ponitur mediũ exiens ab vtrisq; extremitatibus, sunt demõstrationes si est, non autẽ propter quid: qm̃ non adducunt causam ipsam. sensus est, & consistit etiam demonstrationes, in quibus ponit̃ terminus medius à parte prædicati super vtrisq; extremitatibus, & ipse est causa longinqua, hæ sunt demonstrationes, si est res, non autẽ propter quid. qm̃ nõ ponit̃ in eis medius terminus causa propinqua. sensus est, & consistit etiam demonstrationes, in quibus ponitur terminus medius prædicatũ exiens ab vtrisq; extremitatibus, & ipse est causa longinqua, istæ demonstrationes sunt demonstrationes exhibentes existentiã rei, non cãm existentiæ ipsius: qm̃ nõ ponitur terminus medius in ipsis causa propinqua. Deinde adduxit exẽplum huius, & dixit: quemadmodum sermo dicentis, quare non respirat paries? & respondet̃, qm̃ non est animal. & cõponit̃ syllogismus in secũda figura hũc in modum. paries non est aĩal: & oẽ respirans est animal: concludit per duas conuersiones, ꝙ paries nõ est respirans,

Et posteaq̃ mẽtionẽ fecit, q hęc est causa lõginqua, cœpit expoonere hoc, & dixit: atqui si esset causa, quare nõ respirat, qm̃ nõ est aial: causa respirationis esset, qm̃ est aial. sed res nõ est ita: qm̃ multa sunt aialia, q̃ nõ respirãt aerẽ. sensus est, et hoc, qm̃ causa ista, quã exhibet respõdens in hac rñsione, nõ est causa ꝓpinqua respirationis ꝑ se, respectu negationis respirationis à pariete. & hoc, qm̃ si esset causa ꝓpinqua, vt negaret respiratio à pariete, esset causa consequẽs existentiã respirationis in aiali. quod si ita esset, igitur oẽ aial respiraret, sed non est res ita: reperiunẽ.n. aialia multa, q̃ non respirant: queadmodum aialia non hñtia sanguinem. Quòd si adduxisset in hoc cãm propinquam, dixisset q paries nõ respirat, qm̃ nõ habet pulmonẽ. & hoc, qm̃ pulmo est causa propinqua respirationis. & ꝓpterea verificaẽ, q oẽ habẽs pulmonẽ respirat. Et posteaq̃ mentionẽ fecit, q hoc, & similia non hñt negationem propter cãm propinquã acceptã in termino medio, & exposuit cãm in hoc, cœpit docere in vniuersali cãm propinquã, quæ accipiẽ in negatione, quæcũq; negatio extiterit, & dixit: & i summa cũ fuerit, vsq; ad id, quod dixit, q aliqd sit sanũ. sensus est, & in summa, cũ fuerit priuatio causę ꝓpinquæ, causa, q res non sit: quemadmodum priuatio æqualitatis calidi & frigidi in corpore hoĩs est causa, q non sit res sana. Deinde dixit: & sm̃ hanc similitudinem, si fuerit affirmatio causa, vt res sit: igiẽ negatio erit causa, vt non sit. sensus est, & in summa notum est per se, cũ existentia rei de re fuerit causa, q aliquid sibi insit: igiẽ negatio illius rei erit causa, vt res negeẽ ab ipsa. Et dixit: sed res, quæ perficiuntur hoc modo, non habẽt vias ordinatas: qm̃ non propterea q est aial, respirat. sensus est, atqui res, per quas perficiunẽ causę eo modo, quo perficit animalitas cãm priuationis respirationis à pariete, ꝑfecto non reperitur in ipsis ordo iste ordinatus, hoc est via, ꝑ quam describimus cãm propinquam. & hoc, qm̃ respirans non respirat ex parte qua est aial. iam vero diximus, q via in negatione negationis propinquæ est, q sit hæc res sm̃ rem causa, vt hæc res negata sit. Cũ vero dixit: Syllogismus autem, qui fit per huiuscemodi cãm longinquam, fit in secunda figura: iam diximus causam in ipso. Quod vero exemplificauit in literis & materiebus, est res per se nota. Cũ vero dixit: Iam vero sequiẽ, vt sint huiuscemodi causæ sm̃ modum profunditatis in monstratione: hoc est, vt ꝑueniat in medijs multa elongatio: hoc est, q in huiuscemodi demõstrationibus construaẽ profunditas. et hoc, qm̃ cùm monstratum fuerit, q paries non est aial, de eo magis vtiq; oportebat monstrari, q non est respirans: hoc est, igitur magis longinquum est, vt sit respirans, q̃ si monstremus, q non est respirans, eo q non habet pulmonem. & hoc, qm̃ quod nõ est aial, est magis longinquũ à respiratione, q̃ quod non est habens pulmonem ab aialitate. Et exẽplum de Anacharsidę, q loca Scytharũ non hñt Musicam, qm̃ non sunt apud ipsos diuersoria, quod est vt causa longinqua, adduxit ipsum per modũ profunditatis. atqui voluit, si non sunt apud ipsos diuersoria, q nõ est apud ipsos risus: et si non est apud ipsos risus, non est apud ipsos lætitia: cumq; non est apud ipsos lætitia, non exercent musicam vt plurimum. Et posteaq̃ mentionem fecit de speciebus demonstrationum existentiæ, & differentijs, quæ sunt inter ipsas, & inter demonstrationes causarum, quæ sunt dñę existentes in scia vna: mentionem fecit de hoc per modum epilogi, & dixit: Hoc igiẽ est compendium diuersitatis, quæ est inter syllm̃ si est, & inter syllogismũ propter quid est in vna scientia, & in medijs ipsorum. sensus est, igitur hoc est compendiũ eius, quo differt demonstratio exhibẽs si est res, hoc est existentiam ipsius tantum, & demonstratio exhibens propter quid est res, hoc est causam ipsius. Cùm vero dixit: & in medijs ipsorum: intelligit diuersitatem, quæ est inter ipsas propter diuersitatem terminorũ mediorum in ipsis. nam diuersitas, quę est inter has duas demõstrationes in scia vna, ipsa vtiq; est diuersitas in substantia ipsarum. & diuersitas in substantia & natura ipsarum est ꝓpter diuersitatem naturæ terminorum mediorum in ipsis.

Alio aũt modo differt ipsum propter qd ab ipso quòd, eo q per aliã sciam vtrũq; speculatur. talia autem sunt, quæcunq; sic se habent inuicem, vt sit alterũ sub altero: vt perspectiua ad Geometriã, & mechanica ad Stereometriam, & harmonica ad Arithmeticã, & apparentia ad Astrologicam. Ferè autem vniuocæ sunt nonnullæ istarum scientiarũ, vt Astrologia, & quæ Mathematica, & quæ Nautica, atq; Harmonica, & quæ mathematica, & quæ secundum auditum.

Dixit Aristo. Atqui diuersitas, quę est inter ipsas in duabus scientijs diuersis, erit per modum alium à primo modo: & est, vt vna duarum sciẽtiarum speculetur an res sit, scĩa vero alia speculetur propter qd res est. exẽpla vero istarum scientiarum sunt oẽs scientiæ, quarum forma est forma, quam declarabo: hoc est, vt vna duarum scientiarum sit sub altera: queadmodum sciẽtia perspectiuorum sub scientia Geometrię, & sciẽtia machinarum respectu scientię Solidorum, & scientia harmonicorum respectu scientiæ Numeri, & apparentia respectu scientiæ Stellarum. Atqui scientiæ istę quasi sunt consentientes in nominibus suis: quemadmodum scientia Stellarum doctrinalis, & ea quã pertractat ars nauiũ: & queadmodum scientia Musica speculatiua respectu eius, quæ est per chõrdas. •2. i. instrumenta.

Demonstratio existentiæ & causæ diuersificatur à demonstratione existẽtiæ tm̃, in relatione ad quęsitum vnum, aut in relatione ad duo quęsita. & vtraq; harum duarum, aut erit in vna arte, aut i duabus artibus. Cũq; erit i relatione ad quæsita multa, aut erit super subiecto vno, aut super diuersis subiectis. cũq; fuerit sup quæsito vno, nihil prohibet, quin aut opituleotur sibi inuicẽ, aut non opitulentur, sed vnaquæq; ipsarũ sit per se manifesta. Quæq; ex ipsis fuerint in vna arte, siue fuerint super duobus quæsitis, siue super quæsito vno, diuersitas inter ipsas erit diuersitas, quæ prædicta est: quæ est diuersitas, quam iudicat natura demõstrationum, hoc est diuersitas, quæ est propter diuersitatẽ naturæ termini medij in ipsis. Atqui quę est in duabus artibus, si erit super duobus quæsitis, erit diuersitas, quæ est inter ipsas in arte vna, hoc est propter diuersitatem termini medij. Quòd si fuerint super quæsito vno, & in duabus artibus, erit consimiliter etiam duobus modis. quorum vnus est, vt monstret vtraq; ipsarum hoc quęsitum per dispositionem ipsius. & hoc sm̃ duos modos diuersos. quemadmodum si monstraret Astrologus, q Luna est sphęrica, eo q lumẽ suum augeẽ sm̃ figuram lunarem: tradit autẽ Naturalis cãm sphęricitatis suæ, qm̃ est corpus, neq; graue, neq; leue. Modus aũt secundus est, vt auxilienẽ sibi inuicem duæ artes super quæsito vno: & monstret vnã ipsarum existentiam ipsius, secũda vero 100

tradat causam existentiæ. Et hoc est, cuius monstrationē intendit in hoc capitulo: *a.1.textu:* reliquæ nanq; partes monstratę sunt in capitulo alio. hoc est dr̃ia inter has duas in scia vna, siue fuerit quæsitum appropriatum, siue separatum: aut in duabus scientijs, cũ fuerit quæsitũ appropriatum, aut separatũ fm modum alium, de quo meminimus. atqui tacuit hoc Arist. qm̃ differentia diuersitatis ipsarum in scia vna est eadem cum dr̃ia diuersitatis ipsarum, cũ fuerit quæsitum in duabus scientijs, aut appropriatum quæsitum in duabus scientijs, non p modũ adminiculi, sed fm q vnaquęq; spẽrum demonstrationis sufficiens est fm se sibi, quantum ad eam attinet de hoc quæsito. Et dixit: Atqui diuersitas, quæ est inter ipsas in duabus scientijs diuersis, erit per modũ alium à primo modo. sensus est: atqui diuersitas, quæ est inter ipsas in duabus scientijs diuersis sibi auxiliantibus: hoc est, quarũ mutuum adminiculũ est super quæsito vno: & monstrat vna ipsarũ existentiam ipsius, altera vero causam ipsius, est diuersa ab earum adminiculo in scia vna. & hoc, qm̃ ipsæ, cũ auxiliantur sibi super quæsitis pluribus de re vna, diuersificantur, eo q terminus maior in vna ipsarũ erit terminus medius in altera, & medius erit maior. & hoc pacto diuersificãtur consistr etiã, cũ auxiliantur sibi in scia vna in quæsito, cùm exhibeat vna ipsarum causam eet longinquam, & alia exhibeat propinquam, & perficiatur sciẽtia per causas illius rei. Atqui, cũ adminiculanẽ in duabus scientijs sup re vna, quarum alia exhibet existentiã rei in sciẽtia vna, & alia causam ipsius, tunc diuersitas ipsarum erit: quia vna ex duabus ipsarum in hoc quæsito exhibebit existentiam tãtum, siue per signum, siue fuerit ex cognitis per se in illa arte, siue fuerit per modum experimẽti, & hoc siue fuerit per instrumenta, siue fuerit sine instrumentis: & exhibebit altera cãm ipsius, fm q est conclusio demonstrationis in scientia superiore, & in altera terminus medius. & hoc vtiq; accidet in sciẽtijs, quarum subiectum alicuius est forma alterius subiecti: hoc est, vt procedat subiectum scię superioris ad subiectum scię inferioris p modum formæ vniuersalis ad formam *appropriatã. & hoc est, ac si diceret: quæ sunt sub se inuicẽ. & hæ sunt, **Ab.1e. sub tractionẽ:* quarũ subiecta diuersificantur p additamentum & defectum: quemadmodum scia Perspectiuorũ cum scientia Geometriæ, qm̃ scientia Perspectiuorũ est sub scientia Geometriæ: qm̃ Geometria consyderat de linea p modum defectus, hoc est, in eo q est linea: sed Perspectiuorum scia consyderat per modum additamenti, hoc est, in eo q est linea radialis. Et propterea accipit Perspectiuus multas ex conclusionibus Geometriæ, quarum aliquę sunt medij termini in demonstrationibus causarum, quæ sunt apud ipsum. atqui hoc ita est, qm̃ cùm scia superior se habeat per modũ formæ respectu scientię inferioris, quod in illa monstraẽ esse, erit causa illius, quod monstraẽ esse in scia inferiori. & ex hoc, quemadmodũ dixit, est scia harmonicorũ cum sciẽtia Numeri: hoc est, qm̃ scia harmonicorum poniẽ sub scia Numeri, & consistr scientia machinarum sub scia Solidorum, hoc est scientia ponderum: qm̃ scientia ponderum speculaẽ vtiq; de corporibus, fm q habent pondus & motum. Cũ uero dixit: & apparentia respectu scię Stellarũ. sensus est, & quemadmodum consistr etiam artes, quæ experimento constant, respectu artium speculatiuarũ, quæ exhibent causas eius, quod p experimentum verificat ars experimento constans: quemadmodum scientia stellarũ, quę non occultantur in aliquo tempore: qm̃ Astrologi ex experimento consistunt super his stellis, quæ apparent, per experimentum, & est ars operatiua: ars vero stellarum doctrinalis, hoc est speculatiua, consistit super causas apparentiæ suę sempiternæ. & hęc in summa est dispositio artium, quæ diuiduntẽ in operatiuam, & speculatiuam. Et vr̃ propter hoc dicere: Atqui scientiæ istę quasi sunt consentientes in noĩbus. sensus est, q existimaẽ de ipsis, q sint scia vna: quemadmodũ scientia Medicinę experimento constans cũ syllogistica, & ipsæ in veritate sunt duæ scientiæ. & consimiliter ars stellarum apparentium cum Perspectiua. Et cũ dixit: quemadmodũ scia Stellarum doctrinalis, & ea, quã pertractat ars nautium: et quemadmodũ scientia Musicæ respectu eius, quæ est per chordas: vult, quemadmodum existimo, q ars nautium ipsa est, quæ p experimentum inquirit, et perscrutaẽ ortum multarum stellarum, propter id, quod accidit ex mutationibus, quæ sunt in aere. & ars stellarũ doctrinalis tradit causas huius, hoc est causas apparentię ipsarũ in tp̃ibus diuersis. Ex eius itaq; sermone satis constat, q artium, quæ sibi inuicem adminiculanẽ ad monstrandã rem vnam & eandem, in eo q vna ipsarum exhibet de ipsa existentiã, altera vero tradit cãm, sunt duæ spẽs: quarum vna est artium speculatiuarum, quæ sunt sub se inuicẽ: species aũt secũda est artium speculatiuarũ & operatiuarum, quę consyderãe de vna & eadẽ re, verum fm duos modos diuersos: quemadmodum ars Musica speculatiua & operatiua: qm̃ operatiua tradit speculatiuæ principia, per quæ speculatur speculatiua: sed speculatiua tradit causas illorũ principiorum. & hoc est, quod voluit, cũ dixit: & quẽadmodũ scientia Musica speculatiua respectu eius, quę est per chordas, hoc est operatiuæ. Iam vero inuenitur etiã hic species alia adminiculi inter artem inferiorẽ & superiorem: quemadmodum adminiculantur inter se ars Mathematica, & scientia Diuina. & hoc, quoniam Naturalis exhibet artifici scientię Diuinæ, q entia separata à materia sunt: Mathematica vero tradit numeros ascriptos numero motuum: Diuina autẽ speculatur in substantia ipsorũ, & in summa, quod consequitur ipsos. & consimiliter magnam partem dubiorum, quę tradit scientia Diuina soluit ipsa per id, quod declaraẽ in scientia Naturali. Sed modus iste adminiculi est alius ab eo, de quo intendit Arist. & hoc, qm̃ posterius hic est illud, quod exhibet priori subiectum, de quo consyderat: ibi vero ꝑus exhibet posteriori causam, quæ procedit à re, de qua consyderat ipsum posterius per viam formæ.

Hic. n. ipsum quidem quòd, sensitiuorum est scire, ipsum vero propter quid, Mathematicorũ. hi nanq; habent causarum demõstrationes, & plerunq; non sciunt ipsum quòd: quẽadmodum qui vl̃e speculantur, multotiens nõnulla singularium nesciunt, qa non aduertunt. Sunt aũt hæc, quæcunq; cùm alterum quid sint fm substantiam, vtũtur formis, disciplinæ nanq; circa formas sunt: non enim de subiecto aliquo geometrica sunt. si enĩ de subiecto aliquo geometrica sunt, sed non inquantum geometrica, de subiecto.

Dixit Arist. Scientia vero, an res sit, propinqua est particulari, sed sciẽtia propter qd pertinet ad Mathematicos. hi enim sunt, qui habẽt cognitionem per causas: & multoties non consyderãt an res sit, p formã suã, quam inquirunt de re vniuersali: multoties. n. ipsi non consyderant de particularibus, propter modicã inquisitionem de ipsis. Et isti sunt, q capiunt formas rei intelligibiles, et eas expoliãt à suis materijs. nã Mathematici capiunt

formas per intellectum, et expoliát eas à ma*teria. & hoc, quoniam mensuræ licet sint cũ materia, tamen Mathematici non vtuntur eis cum materia, sed expoliant ipsas.

* Ab.le. quãtitates lac.leg. magnitudines

101 Posteaq; declarauit, ꝙ scientiæ, quæ sunt sub se inuicem, adminiculanẽ sibi, in eo ꝙ scientia inferior tradit de re cognitionẽ existẽtiæ suæ, & superior tradit cognitionem causæ istius existentiæ: & sunt scientiæ inferiores propinquæ materijs, & res cùm accipiuntur ex parte qua sunt in materijs, sunt propinquæ particularibus: enuntiauit in hoc, & dixit: Scientia vero, an res sit, propinqua est ꝑticulari. sensus est, atqui scientia inferior ea est, quæ exhibet existentiam rei: q̄m scientia inferior ꝑpinqua est particulari. sciẽtia aũt superior tradit propter quid res est: q̄m scientia superior est longinquior à particulari, & cognitio propter quid est longinquior à particulari. & hoc, q̄m scientia superior est longinquior à materia: & hæc est scientia Mathematica. Et propterea dixit: sed scientia propter quid pertinet ad Mathematicos. hi.n.sunt, qui habẽt cognitionẽ per causas. sensus est, ꝙ causæ apud istos sunt notę nobis sm naturã, in contrarium eius, quod est in scia Naturali, eo quia est materialis. & hoc, q̄m priora cognitione in Mathematicis sunt priora sm existentiam: sed priora apud nos in scientia Naturali cognitione sunt posteriora sm existentiam. & hoc est, quod voluit, cùm dixit: quòd cognitio propter quid pertinet ad Mathematicos: q̄m scientia Naturalis non tradit propter quid est res vniuersalis. Causa autẽ in hoc est, q̄m mathematica sunt validioris vniuersalitatis, eo ꝙ remouenẽ à materia. oẽ autem id, quod fuerit validioris vniuersalitatis, est magis notum apud nos. Et dixit: & multoties non cõsyderant an res sit per formam suam, quam inquirunt de re vniuersali: multoties.n. ipsi nõ consyderãt de particularibus, propter modicam iquisitionem de ipsis. sensus est, cumq; intẽtio Mathematicorꝫ sit de rebus vniuersalibus longinquis à materia, ut plurimum causas sciunt, & nõ consyderant de existentia rei per causas: q̄m existẽtia vtiq; est in rebus particularibus sensibilibus, hoc est existentibus in materia. quemadmodum ꝙ ipsi sciant definitionem vnitatis: cumq; interrogant de existẽtia ipsius, aliquando accidit illis dubitatio. aut id, quod dicitur in definitionibus circulorꝫ & definitionibus linearum, & definitionibus superficierum: hoc est, ꝙ ipsi non consyderant, vt stabiliant, an res istæ sint. & hoc, q̄m consyderatio Mathematici non est sm naturam suam, vt consyderet de existentia istorꝫ. Et hoc est, quod voluit, sm ꝙ existimo, cũ dixit: & multoties non consyderant an res sit ꝑ formam suã, quã inquirũt de re vniuersali: multoties enim ipsi non cõsyderant de particularibus. sensus est, vt plurimum non consyderant Mathematici de existẽtia rerũ, q̃ sunt i artibꝰ suis, hoc est, quas definiũt, & quarum cãs perficiunt: q̄m non est ex consuetudine artis suæ, vt cognoscant existentiam earꝫ rerum, & adminiculenẽ ipsis: sed constituiẽ super ipsis ars alia. Themistius vero dixit, ꝙ hoc, quod dixit, est, quemadmodum, quod accidit sibi, quoniam ipse cognouit à Mathematica causam complicationis musicorum, q̃ sunt in duplo, sed non assecutus est ipsa, propterea ꝙ nõ habint vsum in Musica operatiua, quæ est ea, quæ consistit super existentia Musicæ. & videẽ, ꝙ qui non consistit in huiuscemodi rebus super existentia, non constituatur sup causa, nisi in eo ꝙ existentia huius rei habeatur per famam, nõ per veritatem. Et erit intentio eius, quod dixit: propter modicam inquisitionem de ipsis, s. ꝙ parum sunt soliciti in eis inquirendis in scia, quæ inuestigat de ipsis sm hanc monstrationẽ. & hic defectus prouenit ex parte consyderantis, non ex parte naturæ consyderati in ipso. quod autem diximus, est propter naturam rei consyderatæ in ipso. Et videẽ ꝙ sit ex hac specie sm expositionem primam cognitio ipsius Geometræ ex libro Euclidis, quomodo scilicet fiat triangulus æquilaterus: & ipse cum hoc non nouit, quõ ponat ipsum particularem, hoc est ex ligno, aut ære, aut alio quouis. Et posteaq; mentionẽ fecit de Mathematicis, descripsit ipsos, & dixit: & isti sunt, qui capiunt formas rei intelligibiles, & eas expoliant à suis materijs: q̄m Mathematicus non vtitur subiecto, hoc est nõ consyderat de forma, ex parte qua est in materia: neq; consyderat de existentia ipsius, q̄m existẽtia ipsius est vtiq; in subiecto. & hoc, qđ dixit de dispositione ipsius Mathematici, manifestum est nimis.

Se habet autem & ad Perspectiuã, vt hęc ad Geometriam, alia ad hanc. vt quod est de iride. ipsum enĩ ꝙ, Naturalis est scire, ipsum vero propter quid, Perspectiui, aut simpliciter, aut sm *mãthema. Multę autem & non sub se inuicem scientiarum, ita se habent, vt Medicina ad Geometriam. quòd enim vlcera orbicularia tardius sananẽ, Medici est scire: propter quid vero, Geometræ.

* disciplinã.

Dixit Aristo. Iam vero inuenitur sciẽtia, cuius dispositio respectu scientię Perspectiuorum est dispositio scientię Perspectiuorꝫ ad Geometriam. quemadmodum se habet arcus iridis in nubibus. an enim ipse sit, consyderat Naturalis: propter quid aũt sit, consyderatio attinet ad Perspectiuũ, aut simpliciter, aut sm ꝙ est in mathematicis. Et magna pars scientiarum, quæ non ponunẽ sub se inuicem se habet sm hanc formã: quemadmodũ est dispositio Medicinę respectu sciẽtię Geometrię. & hoc, quoniam cognitio, ꝙ vulnus circulare cũ difficultate sanatur, attinet ad Medicum: cognitio autem propter quid hoc est, attinet ad Geometram.

102 Posteaq; mentionem fecit de scientijs, quę auxiliantur sibi inuicem ad rem cognoscendã: quarum vna tradit existentiam ipsius, altera vero causam eiusdẽ: et quę exhibet causam ipsius, est scientia vniuersalis superior, quæ vero exhibet existentiam, est scia particularis, quę est sub ipsa, & hæ ita se habent, ꝙ peruenerunt hac in re ad tres ordines: cœpit de hoc mentionem facere, & dixit: Iam vero inuenitur sciẽtia, cuius dispositio respectu scientiæ Perspectiuorum est sm dispositionem Perspectiuæ ad Geometriam. sensus est, dispositio alterius scientiæ respectu scientię Perspectiuorum est, quemadmodum dispositio sciẽtię Perspectiuorꝫ respectu Geometriæ. sensus est, ꝙ in istis scientijs sm hanc dispositionem inueniuntur tres ordines. quemadmodum scia Geometriæ tradit scientiæ Perspectiuæ causas multas ex rebus, quarum existentiam tradit Perspectiuus: & scientia Perspectiuorum consimiliter ẽt causas multas, ex rebus, quarum existentiam tradit artifex Naturalis. Exẽplum huius est, quod accidit in iride. artifex enĩ Naturalis tradit figuram ipsius, et numerũ colorum, qui in ipsa inueniuntur & ordinem ipsorum: Perspectiuus vero tradit causas huius, & præcipue causas propinquas. Et dixit: aut simpliciter, aut sm quòd est in mathematicis. sensus est, ꝙ Perspectiuus consyderat de causis iridis, aut simpliciter, aut in eo, quo est i mathematicis.

Atqui

Atqui dixit hoc, qm̃ fieri vtiq; potest, vt ex causis Iridis aliquid sit, de quo consyderat Naturalis, & illæ sunt causæ, quæ nõ sunt mathematicę. quemadmodũ constitutio super causa, quæ est, propter quid videtur color ruffus iter flauum, & viridem. & hoc planum est ei, qui speculatur in scientia Naturali. Et posteaq; mentionem fecit de scientijs, quæ auxiliantur sibi inuicem in cognitione existentiæ rei & causæ eiusdem, q̃ sunt scientiæ ordinatæ sub se inuicem, protulit consimiliter etiam, q̃ sunt aliquę scientiæ, quę se habene hunc in modũ, absq; eo q̃ ponatur vna sub altera. quemadmodum se habet Medicina respectu scientiæ Geometriæ. qm̃ Medicus declarat, q̃ vulnus orbiculare est difficilis sanationis: Geometra vero tradit causam istius, quæ est priuatio angulorũ, quorum ratione cõsolidatio fit lentior: aut magnitudo corporis, quod crescit in ipso. qm̃ iam mõstrauerũt Geometræ, q̃ corpus circulare continet plus q̃ corpus nõ circulare, quæ sint æqualis circunferentiæ.

Primam figuram maxime scientiæ esse accommodatam. Cap. XIIII.

Figurarum autem maxime scientialis est prima. Mathematicæ nanq; scientię per hanc demonstrationes ferunt, vt Arithmetica, & Geometria, & Perspectiua, & ferè ut dixerim, quęcunq; ipsius propter quid consyderationem faciũt. aut enim omnino, aut vt plurimum, & in plurimis per hanc figuram ipsius propter quid fit syllogismus. quare & propter hoc erit vtique maxime scientialis. maxime nãq; proprium ipsius scire est propter quid speculari. Postea & ipsius quid est scientiam per solam hãc venari possibile. in media enim figura non fit prædicatiuus syllogismus, ipsius vero quid, est scientia affirmationis. in vltima aũt fit quidem, sed non vniuersaliter: ipsum autem quid est, vniuersalium est. nõ. n. homo aliquo modo est animal bipes. Amplius hęc quidem illarum nihil indiget, illę vero per hanc condensantur & augentur, quousq; ad immediata venerint. Manifestum itaq; q̃ ad sciendum maxime proprie est prima figura.

Dixit Arist. Inter figuras autem, per quas aliquid cognoscitur, & maxime vera, est figura prima. Prima quidem, qm̃ scientię Mathematicę ostendunt per demonstrationem quæsita sua in hac figura, quemadmodum Arithmetica, & Geometria, & Perspectiua, & quasi omnes scientię, per quas cognoscitur propter quid est res, operatio ipsarũ est per hanc figuram. Et consimiliter etiam, qm̃ scientia propter quid est res, erit vtiq; per figuram primam. et propter hoc est prima inter figuras, & maxime vera, vt per ipsam acquiratur cognitio. quoniã cognitio propter quid est res, est cognitio vera. Et etiam quoniam definitiones venantur vtiq; per hanc figurã tantum. quoniam secũda figura non ratiocinatur super affirmationem, sed definitiones erunt per affirmationem. neq; in tertia figura: qm̃ licet in ipsa concludatur affirmatiue, non tamen erit in ipsa syllogismus secũdum viam vniuersalis: sed definitiones sunt per viam vniuersalis. animal enim & bipes ambo sunt de omni homine, non autem aliquo. Et consimiliter etiam, quoniam hæc figura non indiget aliarum duarum figurarum: sed duæ aliæ figuræ indigent, vt dependeant ex propositionibus imediatis, prima figura. Planũ igitur ex hoc, q̃ prima figura est opportunissima figurarum ad hoc, vt cognoscatur res per viam demonstrationis.

Posteaq; declarauit conditiones propositionum demonstratiuarum, & spẽs ipsarum, & consimiliter conditiones quæsitorum, & exposuit spẽs ipsorum, & in summa, posteaq; locutus est de principio demonstrationũ, & eo quod accidit ipsis per se, eorumq; inter se comparatione: cœpit loqui cõsimiliter etiam de figuris demõstrationis, quæ maxime sit illi appropriata. & enuntiauit, q̃ ea est prima figura: & declarauit hoc, & testificatus est super hoc per †quinq; testimonia. Quorum vnum est: demonstrationes mathematicæ sunt vtiq; p̃ primam figuram: cumq; inter scias demonstratio maxime deceat Mathematicas: igitur figura, quæ est I ipsis, est opportunissima figurarum ad demonstrationem. & hoc est, quod voluit, cũ dixit: Prima quidem, qm̃ scientiæ Mathematicæ adducunt demonstrationem super quæsitis suis per hanc figuram. Et dixit: et quasi omnes scientiæ, per quas cognoscitur propter quid est res, operatio ipsarum est per hanc figurã. sensus est, & in summa oẽs scientiæ, quæ vtuntur demonstrationibus simpliciter, aut demonstrationibus causarum, quæ sunt scientiæ, quibus maxime conuenit demonstratio: quoniam hæc species demonstrationis, quæ est præstantissima suarum spẽrum, vtĩ hac figura. Et uoluit per hoc declarare causam, propter quam demonstratio maxime attinet ad sciẽtias Mathematicas: hoc est, quoniam maxima pars demonstrationum suarum sunt demonstrationes simpliciter, hoc est demonstrationes causæ & existẽtię. Deinde mentionẽ facit de secũdo testimonio, & dixit: Et consilr etiã, qm̃ scia propter qd est res, erit vtiq; per figuram primam: & propter hoc est p̃ma Iter figuras, et maxime vera, vt per ipsam acquirat cognitio. qm̃ cognitio p̃pter qd est res, est cognitio vera. sensus est, & consilr etiã, qm̃ demonstrationes exhibentes causam rei ee existentiã simul, erunt vtiq; per primã figurã: cumq; cognitio p̃ causam rei sit cognitio magis perfecta: igiẽ figura, quæ exhibet hãc cognitionem, est maxime vera figurarum. hæc aũt species demonstrationum complicatur in prima figura, qm̃ conclusiones istæ sunt affirmatiuę vles. sed non est conclusio affirmatiua vniuersalis in eo, quod transiunt primam figuram: quemadmodũ ostensum fuit in lib. Syllogismi. Deinde adduxit signum aliud, & dixit: Et etiam, qm̃ definitiones venantur vtiq; p̃ hanc figuram tantum. sensus est, q̃ ipsæ vtiq; prodeunt p̃ hanc figurã tantum: & demonstrationes simpliciter sunt definitiones in potẽtia. Deinde adduxit cãm, propter quam non prodeunt definitiones per secundam figuram, & ait: qm̃ secunda figura non ratiocinatur super affirmationem, hoc est, qm̃ in secunda figura non concluditur affirmatiuum: definitiones vero sunt affirmatiuæ. Et posteaq; mẽtionem fecit de causa, propter quã non cõcludunt definitiones

103

† al. l. quatuor

* Ab. le. educuntur

in secunda figura, fecit mentionem consimiliter etiã de causa, ob quam non concludiť in tertia figura, & dixit: neq; in tertia figura. qm̃ licet in ipsa concludatur affirmatiua, nõ erunt tñ in ipsa cõclusiones vniuersales, sed sunt pticulares. Definitiones vero sunt affirmatiuę vniuersales: prędicanť.n. de omnibus definitis. vt in exemplo, si prędicemus de hoĩe, ꝙ est aĩal bipes vĩr, quod est definitio sua, est prædicatum de omni homine. Deinde mentionẽ fecit de altero signo, & dixit. Et consimiľr etiam, qm̃ hæc figura non indiget aliarum duarum figurarum, sed duæ aliæ figurę indigent, ut dependeant ex propositionibus immediatis, prima figura. sensus est, et consiľr ẽt, qm̃ hæc figura sufficit per se ad hoc, ꝙ monstrentur quæsita, quæ ostenduntur per plures syllõs vno, quousq; deueniatur ad syllõs compositos ex propositionibus non habẽtibus terminos medios, hoc est primis. qm̃ possibile est, ꝙ syllogismi istiuscemodi quęsitorum oẽs componãtur in prima figura. Sed qđ ex istiuscemodi quæsitis monstratur per syllõs in secunda figura, fieri non potest, ut sint oẽs syllogismi, per quos monstranť quæsita longinqua per hanc figuram: quousque deuenerit res ad figuras, quæ cõponunť ex propositionibus primis. & hoc, qm̃ in hoc syllõ, qui est in secũda figura, cuius propositiones sunt duæ conclusiones duoꝝ aliorum syllõrum, non poterunt ex duæ propositiones esse duę conclusiones duorum syllõrum in secunda figura: qm̃ secunda figura nõ potest esse per propositiones affirmatiuas vniuersales: affirmatiuam.n. vľem cõcludit prima figura. Et consimiliter figura tertia, cuius duæ propositiones sunt duę conclusiones duorum syllõrum aliorum, indiget alterius figuræ. fieri enim nõ põt, quin sit ex altera propositione vniuersali. quæ si sit affirmatiua, oĩno indiget primæ figuræ. si vero sit negatiua, indiget figuræ secundæ, aut primæ. sed iam declaratum fuit, ꝙ secũda, cùm habuerit propositiones nõ primas, indiget primæ. igitur duæ figuræ, quemadmodum diximus, in monstratione quæsitorum, quæ monstrantur per plures vno syllogismos, indigẽt primæ figuræ. hæc autem sufficit per se. Et propter hoc dixit: sed duæ aliæ indigent, vt dependeant ex propositionibus immediatis, prima figura. hoc est, ꝙ duæ alię figurę indigent, cũ resoluuntur ad propõnes immediatas, prima figura.

Quemadmodum vero cõtingebat A inesse B indiuidue, ita & non inesse accidit. dico autem indiuidue inesse aut nõ inesse, eo ꝙ non est ipsorum medium: sic enim nõ erit secundum aliud inesse aut non inesse.

Dixit Aristo. Quemadmodum vero fieri potest, vt A insit B indiuidue, ita etiã fieri potest, ꝙ non insit ipsi B. Intentio vero dicti, ꝙ cùm aliquid insit alicui, aut nõ insit illi sine annexione, est, ꝙ non sit inter duos terminos medium, & secundum hoc erunt affirmatiua, & negatiua immediata.

104 Posteaq; enuntiauit, ꝙ ex conditionibus demõstrationis simpliciter est, vt sint immediatæ, hoc est notę & causæ fm se. & hoc, qm̃ ex rebus quæ prędicanť, aliquę sunt immediatę fm se, & mediatæ secundum cognitionem: & hæ sunt propositiones demonstrationũ simpliciter: & ex ipsis aliquæ sunt, quæ sunt fm cognitionem tantum, scilicet immediatæ: & hæ sunt ipsa signa. Cùm igitur vna ex conditionibus propositionũ demonstrationum sit, vt sint immediatæ, & iam hoc mõstrauerit de propositionibus affirmatiuis: intendit hoc idẽ monstrare de negatiuis. Intentio igitur sua in hoc est, vt mõstret, ꝙ quemadmodum inueniunť affirmatiuæ, ita inueniuntur & negatiuæ primæ, hoc est fm cognitionem & existentiam. Et dixit: Intentio vero dicti, ꝙ cũ insit aliquid alicui, aut non isit illi sine annexione. hoc est, ꝙ intentio dicti est, ꝙ res prædiceť de re, aut negeť ab ipsa primo, hoc est, absq; aliqua re, quæ annectat prædicatũ subiecto: & est, ꝙ non sit inter duos terminos. i. inter pdicatum & subiectum medium, propter quod affirmetur, aut negetur prædicatũ de subiecto. Et posteaq; definiuit prædicationem primam per hanc definitionem, & uidetur, ꝙ comprehendat prædicationem affirmatiuam & negatiuam, dixit: & fm hoc erunt affirmatiua, & negatiua immediata. hoc est, est aliquid ex ipsis primum, & aliquid non primum. & oportet, vt intelligatur hoc in loco de intentione mediĩ, quod est secundum cognitionem & existentiam simul.

Quando igitur aut A aut B in toto aliquo sit, aut & ambo, nõ contingit A ipsi B primo non inesse. sit enim A in toto C: si igitur B nõ est in toto C (contingit enim ipsum quidem A esse in aliquo toto: ipsum vero B non esse in hoc) syllogismus erit, ꝙ A ipsi B non insit: si enim C, A quidem omni: ipsi vero B nulli: A nulli eorum, quæ B.

Dixit Aristo. Atqui cùm fuerit A, aut B in tota re, aut vtrunq; ipsorum, fieri nõ potest, vt A insit B primo. & sit A in omni C: & cùm hoc B non insit omni C: fieri igitur potest, vt A insit omni rei, & B nõ insit omni illi: & fiat ex hoc syllogismus cõcludens, ꝙ A insit nulli B, quod est, cũ C est de omni A, & ipsum de nullo B: & concludit ex hoc, ꝙ A de nullo B.

Posteaq; enũtiauit, ꝙ affirmatio sit ĩmediata, quodq; negatio sit consimiliter, cœpit monstrare hoc p exemplum, & ait: Atqui cũ fuerit A aut B ĩ tota re, aut vtrũq; ipsorum, fieri non potest, vt A insit B primo. sensus est, ꝙ cũ fuerint duo, quorum vnũ ponatur sub aliquo, & alterũ non ponať sub ipso, fieri non poterit, vt negatio vnius ab altero sit negatio prima. Et consimiliter, cùm fuerint duo, quoꝝ vtrunq; insit vni, fieri vtiq; non poterit, vt vnum ipsorum insit alteri primo. ac si dixisset: cũ A, aut B, vtrũuis ipsorum ponatur sub aliquo, & alterum negetur ab hoc, fieri vtiq; non poterit, vt negatio vnius ipsorum ab altero sit negatio prima. Et consimiliter, cũ fuerit vtrũq; ipsorum in vno aliquo, fieri vtiq; non poterit, vt existentia vnius ipsoꝝ in altero sit existentia prima. sic oportet, vt intelligať, eo ꝙ in sermone est præpositio, & postpositio, & defectus. quòd si non, accidet vtiq; in hoc dubium, quod est, fieri nõ posse, vt A insit B primo. Deinde cœpit monstrare, ꝙ A nõ negať à B, cũ fuerit* fm dispositionem præcedentẽ, negatione prima, & dixit: & sit A in omni C, & cum hoc B nõ insit omni C. & oportet vt intelligať ex eo, quod dixit A, aut B in tota re: hoc est, ꝙ res ista comprehendatur in altero ipsorum, non existẽtia rei in subiecto. si enim hoc intelligereť, sequeretur, ꝙ esset negatio particularis in tertia figura. Et consimiliter oportet, vt intelligať ex eo, quod dixit, aut vtrũq; ipsoꝝ: ꝙ alterum ipsorum sit distributum in toto, & alteꝝ per accidens in subiecto, aut fm intentionem, fm quam ipsum est. nam cùm nõ esset ĩtellectum hoc pacto, adduceret sermonem ex duabus affirmatiuis in secunda figura. atqui si intellexerimus p hoc, quod est, in oĩ, quod intellectũ fuit fm oẽ, erit complicatio in tertia figura. Et dixit: fieri igitur põt, vt A insit omni rei, & B non insit omni illi. sensus est fm hãc expositionem, ꝙ fieri põt, vt sint duo, quorum vnum

*Ab. le. pdi cę conditionis

105

negatur

negatur ab altero,& erit vnum ipsorũ pars rei alicuius. & hoc, alterum negatum ab hoc, quod est pars ipsius. quod cũ ita sit, non erit negatio talis, nisi per media. & propterea dixit:& fiat ex hoc syllogismus concludens, ꝙ A insit nulli B. Et posteaꝗ̃ mentionem fecit de syllo affirmatiuo cadẽte inter duo, quorũ materia est quemadmodum hæc materia, mentionem fecit de ipso syllo, & dixit: quod est, cũ C est de oĩ A, & ipsum de nullo B: & concludit ex hoc, ꝙ A de nullo B. & hæc complicatio erit vtiq; in secunda figura. et hoc, quoniam accepit terminum medium, qui est C, prædicatum de vtroq; extremorum, loco quorum accepit A, & B.

Consimiliter autem & si B in toto aliquo est, vt in D, ipsum nanq; D oĩ B inest: ipsi autẽ A nulli ipsum B: quare ipsum A nulli eorum, quæ B inerit per syllm, eodẽ pacto monstrabitur & si ambo in toto aliquo sint.

Dixit Arist. Et consimiliter etiam, cũ fuerit B in omni re, quemadmodum D, concludet vtiq; hoc, ꝙ A non de aliquo B. Et secundum hoc exemplum erit negatio mediata: et si fuerint vtreq; in toto aliquo.

106 Posteaꝗ̃ accepit tres terminos A, loco vnius, & loco alterius B, & loco tertij C, & posuit ꝙ fieri non põt, vt A sit negatũ à B negatiõe prima, cũ A fuerit in aliquo, & B nõ fuerit in eo, & mõstrauit hoc, ponens A subiectũ affirmatiuę, & B negatiuę: enuntiauit deinceps, ꝙ ex cõsimili sequit̃, si ponat̃ B affirmatiua, & A negatiua, pterꝗ̃ ꝙ si ponatur A extremitas maior, quæ sit negatiua, non erit vtiq; hæc complicatio necessaria, nisi in specie prima secundæ figuræ: altera autem fit in secunda ipsius. & dixit: & si fuerint vtreq; in toto aliquo. sensus est, & si fuerint duo termini existẽtes in aliquo vno, non erit affirmatio vnius de altero affirmatio prima.

Quòd autem contingit ipsum B non esse in quo toto est A, aut rursus A, in quo est B, manifestum ex coordinationibus, quæcũq; non cõmutantur ad se inuicem. Si enim nullum eorũ, quæ sunt in A C D coordinatione, de nullo prædicatur eorũ, quæ sunt in B E F: ipsum vero A in toto est H coordinato existenti: planum, ꝙ B non erit in H. commutarentur enim coordinationes. consimiliter autem & si B in toto aliquo est.

Dixit Arist. Atqui si fieri potest, vt B non insit omni illi, cui inest A: & fieri potest, vt A non insit omni illi, cui inest B: planũ hoc erit vtiq; ex rebus consequentibus ad ordinem vnum, queq; non variant ordinem suum. Si enim nullum eorũ quæ sunt in ordine A B C, prædicet̃ de aliquo, quod est in ordine D E F: & sit A de omni H, quod est ex ordine ipsorum: planum, ꝙ D nõ sit de aliquo H: fortasse enim iam commutarẽtur ordines ipsorum. & consimiliter si B sit in toto aliquo.

107 Posteaꝗ̃ posuit, ꝙ hic sunt aliqua, quæ negantur à se inuicẽ ex parte naturæ vnius cõprehensæ in vna duarum, aut in ambobus, vult notificare, ꝙ hic sunt aliquæ naturæ cum hac dispositione. Et dixit: Atqui si fieri potest, vt B non insit omni illi, cui inest A: & fieri põt, vt A non insit oĩ illi, cui inest B. sensus est, atqui, si fieri põt, ꝙ B non insit naturę, cui inest A, hoc est vniuersali comprehenso in ipso: & erit hoc causa, ꝙ A non insit B: planũ hoc vtiq; erit ex rebus consequentibus ad ordinẽ vnũ, queq; non variant. hoc est, planũ vtiq;, ꝙ illud sit in naturis consequẽtibus ad ordinẽ vnum, id est necessarijs, quę nõ cõmutantur ad se inuicem. si enim ponantur aliqua, quæ prædicentur de se inuicem prędicatione naturali, etsi fuerint consimiliter etiã in natura vna separata ab illa natura, nulla vtiq; earum intentionũ, quæ subijciuntur vni duarum naturarum prędicabitur de aliqua alia intentione, quæ sit in ea natura prædicatione negatiua, nisi ex parte negationis vniuersalis cõprehensæ in hoc subiecto huius rei. Vt I exemplo, si fuerint A, & B, & C in natura vna: & D, & E, & F in natura alia, & non prædicet̃ aliquid eorũ, quæ fuerint in natura A, & B, & C de aliquo eorũ, quæ sunt in natura D, & E, & F: planum vtiq; ꝙ A insit omni illi, q̃d est ex ea natura, quodcunq; fuerit sibi subiectum: & hæc res vniuersalis prædicet̃ de eo, ac si diceres I quo est H: ꝙ ab ipso D, exempli grã, quod est in illa alia natura, negabitur H, & erit D negatum ab A, propter negationẽ H ab ipso. Et hoc est, quod voluit, cùm dixit: Si enim nullum eorũ, quæ sunt in ordine A B C, prædicet̃ de aliquo, quod est in ordine D E F. sensus est, ꝙ sint ambæ naturæ separatæ. Deinde dixit: & sit A de oĩ H, quod est ex ordine ipsorum. sensus est, & sit prædicatum ipsius A per affirmationem de aliquo, quod fuerit in naturis suis: aut pdicetur de ipsis, quẽadmodũ si esset prædicatũ de H. Deinde dixit: planũ, ꝙ D non sit de aliquo H. sensus est, id, q̃d est, ꝙ est ex natura alia, ac si diceres D, sequitur vt sit negatum ab H. sicq; est causa negationis ipsius D ab A, aut in prima figura, aut in secunda per medium H. Et cũ dixit: fortasse enim iam cõmutarentur ordines ipsorum. sensus est, cũ non accidit D negari ab H, commutaretur vtiq; ordo earum duarum naturarum, & conuerteret̃ vnus ipsorũ ad alterum, sed iam diximus de ipsis, quod non conuertantur, quod fieri non potest, & non cohæret. Et cùm dixit: & cõsimiliter si B sit in toto aliquo. sensus est, & sm hoc, quod diximus de A, cùm fuerit positum sub omni eo, quod negatur à B, ꝙ sic vtiq; negatio à B, per medium huius vniuersalis, quod affirmatur de B, sic sequitur de B, cùm posuerimus ipsum sub aliqua natura.

Si vero neutrũ sit in toto nullo: non insit autem A ipsi B: necesse est indiuidue non inesse. Si enim erit aliquod medium, necesse alterum ipsorum in toto aliquo esse. aut enim ĩ prima figura, aut ĩ media erit syllogismus, si quidem igitur in prima, B erit in toto aliquo: affirmatiuã nanq; oportet, quę ad hoc, propositionem fieri. sin aũt in media vtrum contigerit. ad vtraq; enim accepto priuatiuo, efficitur syllogismus. ambabus vero negatiuis existentibus, non erit. Planum itaq;, ꝙ contingit aliud alij non inesse indiuidue: & qñ contingit, & quomodo diximus.

Dixit Aris. Atqui cũ non fuerint duo termini inexistentes alicui, neq; alter ipsorum, A vtiq; non inerit alicui B, absq; annexione. Si enim erit inter ipsa medium, sequit̃ vtiq; ꝙ alterum ipsorum sit ĩ toto ipso. & erit sm hoc syllus, aut in prima figura, aut in secunda. & si erit in prima figura, erit in omni re, & erit propositio minor affirmatiua. Sed si

fuerit in secunda figura, erit in vtrisq; negatiua: & fieri vtiq; poterit, q sit ex hoc syllus. sin autem fuerint ambæ vles negatiuæ, non erit vtique syllogismus. Planum igitur fieri posse, aliquid non inesse alicui. quomodo autem fieri possit hoc, iam enuntiauimus.

108 Posteaq; docuit, qñ nou sit negatio prima: et hoc, qñ negatur aliquid ab aliquo propter vnã naturam comprehẽsam in duobus, quorũ vnum negatur ab alio: cœpit docere, qñ erit negatio prima: & hoc cũ deficit hæc dispositio. Et ait. Atqui, cũ non fuerint duo termini inexistentes alicui, neq; alter ipsorũ, A vtiq; non inerit alicui ex B absq; annexione. Intelligit per duos terminos inexistẽtes alicui, duo, quorum vnum negaẽ ab altero, & hoc est, quod accepit hic loco vnius A, & loco alterius B. Et dixit: inexistẽtes alicui. sensus est, q cũ ita sit, q, cũ neuter duorum terminorũ, quorum vnus negetur ab altero, insit alicui, tunc negatio vnius eorũ ab altero erit sine medio. Deĩde dixit. et erit fm hoc syllogismus aut in prima figura, aut in secunda. & hoc, quod dixit, est planum. qm cùm sint duo, quorum vnũ negatur ab altero, & sit terminus medius: oportet, vt vnum ipsorũ ponaẽ sub hoc termino medio: hoc est, q iste terminus medius prędiceẽ de altero ipsorum affirmatiue: qm fieri non põt, vt cõplicetur syllus vnus ex duabus negatiuis. Et cũ dixit: & si fuerit in prima figura, vsq; ad finẽ sermonis sui: planum est hoc ex eo, quod declaratũ fuit in libro Syllogismi, & sermo ipsius ĩ hoc p se intelligiẽ.

Dubiũ Auicennæ. Sed iam dubitauit Auicẽ. super eo, quod dixit hoc in loco, q inquam inueniũtur duo, quorum vnum negaẽ ab altero, absq; eo, q sit ibi medium pœnitus. ipse enim existimauit, q non est aliquid negatum ab aliquo, nisi fieri posit, vt negeẽ ab ipso propter definitionẽ ipsius, aut propter consequens ex consequenti ipsius, quoniam non deest aliquid consequenti. Solutio. Sed hoc dubium soluere in promptu est. & hoc, quoniam cũ prædicatum primum per affirmationem, ipsum non prędicatur de aliquo propter naturã aliam, quæ sit causa, vt prædicetur de ipso, sequitur ex necessitate, vt prædicatum primo negatum sit id, quod non negatur ab alio propter naturam aliam, quę sit causa in hac negatione, sed definitio rei non est natura alia à re. sed accidentia sua, si habuerint attributionem ad rem, sunt vtiq; p accidens: hoc est, cui inest negatio propter substantiam ipsius. & propterea oportet, q intelligatur hic per terminos medios, qui insunt per negationem non primã, illos, q sunt termini medij fm cognitionẽ & existẽtiam.

Quot, quibusue modis syllogisticus tum in immediatis, tum in mediatis propositionibus Ignorantia dispositionis, & quomodo ignorantia negationis exoriatur. Cap. XV.

IGnorantia vero, quę non fm negationẽ, sed fm dispositionem dicitur, est quidem deceptio, quæ per syllogismum fit. Hæc aũt in primo quidem inexistentibus aut nõ inexistentibus contingit dupliciter. aut enim quãdo simpliciter existimet inesse, aut non iesse: aut qñ per syllm accipiat suspicionem. Simplicis quidem igiẽ suspicionis simplex est deceptio, eius vero, quæ est per syllogismum, plures. Non insit enim A nulli eorũ q̃ B indiuidue. si igitur syllogizet A iesse ipsi B, medium accipiẽs C, deceptus erit per syllm.

Dixit Arist. Ignorantia vero, quæ nõ fm modum negationis, sed fm dispositionem & formam, est, cuius deceptio fit per viã syllogismi. Et hoc accidit vtiq; in ijs, quæ sunt, & nõ sunt sine medio fm duas species: quarum vna est, vt existimet aliquis esse aut nõ esse existimatione simplici: altera vero, vt hæc existimatio sua sit per viam syllogismi. Atqui deceptio, quę est ĩ existimatione simplici, est deceptio simplex: sed deceptio, quę est per syllm, est fm multos modos. Quemadmodum, si A non inesset alicui B sine medio, & monstraret aliquis A inesse ipsi B per viam syllogismi, per mediũ, quod est C: proueniret enim ignorantia in hac negatione per viam syllogismi.

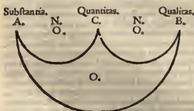
Posteaq; declarauit affirmationem primam & negationem: & cũ accidat in eo, quod est affirmatiuum aut negatiuum, error per syllm: & hoc aut in eo, quod est notę affirmationis p se, aut negationis, aut est hoc notũ per syllum: vult notificare species syllorum, qui accidunt in hoc. Et cœpit primo manifestare partes ignorantiæ: & dixit. Ignorantia vero, quæ non fm modum negationis, sed fm dispõnem & formam, est, cuius deceptio fit p viã syllogismi. sensus est, & posteaq; ignorantiæ spẽs sunt duæ: ignorantia, quæ est per modũ priuationis, quæ est, cũ non habuerimus de quæsito opinionem aliquam, & ignorantia, quæ est p viam habitus, & formæ, quæ est cũ habuerimus de quæsito opinionem erroneam: manifestum vtiq;, q ignorãtia, quæ non est per modum negationis: hoc est ignorantia, quę est priuatio cognitionis: sed p viam habitus & formę, i. existimatio erronea, q deceptio & error accidẽs in hac ignorãtia, accidit vtiq; propter syllm aliquem aut imaginationem, & hoc in rebus, quæ non sunt per se notæ. Qm̃ vero hæc species erroris accidit in rebus per se notis, hoc est, vt existimetur de eo, quod notum est esse, q non sit: & ẽ conuerso, vt existimeẽ de eo, quod non est, q ipsum sit, & accidit vtiq; ĩ rebus notis per medium, hoc est per syllm: & accidit in cognitione fm duas species, per syllogismum & sine syllo: dixit. Et hoc vtique accidit in ijs, quæ sunt, & non sunt sine medio. sensus est, q error, qui accidit ĩ rebus notis per se, est fm duas species: quarum vna est, vt existimet aliquis esse & non esse existimatione simplici: sensus est, q existimet aliquis affirmationem & negationem existimatione sine syllo: altera vero cum syllo. Quod cũ ita sit, sermo ipsius de errore, qui fit per modum habitus à pricipio sui sermonis, cũ dixit, q est error per syllogismum, aut apparebit vniuersalis, & intendetur per ipsum particularis, & erit similis illi, quem postea dixit, q istius erroris aliquis est simplex, qui est sine syllo, & eiusdem aliquis non simplex, qui est per syllm: aut sermo ipsius primus est de errore, qui accidit in rebus non p se notis. & hoc, qm̃ ipse existimet, q fortasse in ipsis non accidit error, nisi propter syllogismum. Et cũ dixit: Atqui deceptio, quæ est in existimatione simplici, vocauit eam quæ nõ est ex syllo, simplicem: qm̃ non est conclusio. conclusio nanq; est quasi composita ex propositionibus. Cũ vero dixit, sed deceptio, quę est p syllm, est fm multos modos: sensus est, q deceptio accidẽs ex syllo, ea est, quæ accidit fm multos modos. & ipse solicitus fuit ĩ his modis cõnumerandis. Et posteaq; mentionem fecit de errore, qui est ex syllogismo multorum modorum, cœpit ponere exemplũ huius p literas, & ait: Quemadmodũ,

si A non

si A non inesset alicui B sine medio, & monstraret aliqs A inesse ipsi B per viā syllogismi per mediū, quod est C. prouenirent enim ignorantia in hac negatione per viam syllogismi. sensus est, veluti si accideret, vt illud, ī quo est A, exempli gratia, negaret̃ inexistentia ab eo, in quo est B: et accideret hoi, ꝙ existimaret A ĩesse B ex pte mediȷ̃ existimatione vniuersali inter vtraq;. esset enim ille ignorans hanc negationẽ per syllogismum corruptum.

Contingit quidem igitur vtrasq; propositiones esse falsas, contingit autem alteram solum. Si enim neq; A nulli eorum quę C insit: neq; C nulli eorum quæ F: assumpta vero fuerit vtraq; ė conuerso, ambæ falsæ erunt. Euenit autẽ ita se habere C ad A & B, vt neq; sub A sit, neq; vniuersaliter in B. impossibile nāq; B eẽ in toto aliquo. dicebat̃.n. A primo ipsi non inesse: A vero non necesse oibus entibus inesse vniuersaliter: quare ambę falsæ.

Dixit Aristo. Atqui fieri vtiq; pōt, vt sint ambæ propositiones syllogismi falsę, & fieri etiā potest, vt sit vna ipsarum tantū. Quemadmodum si A non inesset alicui C: & C non inesset alicui B: & conuerterentur simul, & acciperent̃ ė contrario, essent vtiq; hoc modo ambæ simul falsæ. Fieri enim potest, vt forma C respectu A, & respectu B sit hæc forma, ꝙ, inquam, non sit in A, et non sit in B penitus. B eni non potest inesse alicui penitus: quoniam iam positum fuit A non inesse alicui ipsorum primo. non est autem necessarium A ĩesse omnibus rebus: planum igitur, qūo erunt ambæ propositiones falsæ.

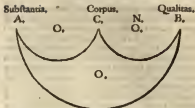
Deceptio in syllsm affirmatiuū i prima figura, ex ꝓpōnib immediatis vtrisque falsis.

Posteaq; declarauit fieri posse, vt accidat error ex syllogismo, & existimetur de eo, quod negatur ab aliquo, ꝙ illi insit, & ė conuerso: enuntiauit, ꝙ hoc accidit duobus modis: quorum vnus est, vt sint ambæ propositiones falsæ: modus vero secundus, vt sit vna falsa, & fieri potest, vt sit altera ipsarum vera. & hoc est, quod dixit: Atqui fieri vtiq; potest, vt sint ambę propositiones syllogismi falsæ, & fieri etiam pōt, vt sit vna ipsarū tantum. Deinde cœpit exemplificare, qūo accidet, vt sint ambæ falsæ, & cœpit ac si diceremus loco maioris extremitatis A, & loco minoris extremitatis B, & loco mediȷ̃ C. Et dixit: Quemadmodum si A non inesset alicui C: & C non inesset alicui B: & conuerterentur simul. sensus est, & hoc accidet, cū A negabit̃ à B negatione prima, & negabitur consimiliter ab aliquo alio, ac si diceres, ab eo, quod est in quo C, & esset hæc res alia negata à B, errareteq; aliquis in ipsis, & conuerteret eas simul: hoc est, ꝙ duas negatiuas faceret affirmatiuas: idest opinaretur, ꝙ A prædicetur de omni C: & C prædicetur de omni B, oportet enim, ꝙ ipse existimet ex his duabus propositionibus, ꝙ A inest oī B, quod est conuersum ueritatis, & sit falsa hæc cōclusio, eo ꝙ ambæ propositiones sunt totæ falsæ. Et dixit: Fieri enim potest, vt forma C respectu A, & respectu B sit hæc forma, ꝙ inquā non sit in A, & non sit in B penitus. sensus est, atqui erit hæc species erroris possibilis: qm̃ fieri pōt, vt sit aliquid, vt exempli gratia, in quo est litera C, quod opinatus est eẽ medium terminū, cuius dispositio respectu A & B, quæ sunt duæ extremitates, sit hæc dispositio: hoc est, ꝙ non insit ipsi A, quæ est maior extremitas, & non sit prædicatum de B, quod est minor extremitas oīno: hoc est, ꝙ C nō sit vniuersale ad B, posteaq; posuit A negari à B negatione prima. si autem C esset vniuersale, hæc negatio non esset prima. Et dixit: B enim nō potest inesse alicui penitus: qm̃ iam positum fuit A non inesse alicui ipsorū primo. sensus est, atqui sequitur, cū accipiatur aliquid aliud ab ipsis, quod neget̃ ab vtroq; eorum simul, aut ab altero ipsorum: propterea ꝙ fieri non pōt, vt B penitus in sit alicui eorum, quibus inest A. si enim hoc ita foret, A inesset alicui B: sed iam positum fuit nulli eorū inesse, quod fieri non potest, & non cohæret. Et dixit: nō est autem necessarium A inesse oībus rebus. sensus est, ꝙ posteaq; non sequitur ex necessitate, vt A insit oībus rebus, à quibus negatur B, nihil prohibet ĩueniri aliqd, quod negetur ab vtrisq; eorū simul. cū enim accipitur ė contrario, hoc est ſm affirmationem de vtrisq;, concluditur A affirmari de omni B. atqui voluit declarare, ꝙ non sequitur, vt sit vna duarum propositionum falsa. Et propterea dixit: planum igitur, quomodo erunt ambæ propositiones falsæ. hoc est, planum igitur propter naturam entium, quomodo fieri hoc potest.

Sed & alteram cōtingit veram accipere, non tamen vtram volueris, sed A C. C B nāq; propositio semper falsa erit: eo ꝙ ipsum B in nullo sit: A C vero euenit. quemadmodum si A & ipsi C, & ipsi B insit indiuidue. quando enim idem primo prædicetur de pluribus, neutrum in neutro erit. Differt autem nihil, neq; si non indiuidue insit. Deceptio qdem igitur inexistendi & per hęc, & ita fit solum: non enim erat in alia figura inexistendi syllogismus.

Dixit Aristote. Fieri autem consimiliter potest, vt sit vna duarum propositionum syllogismi vera: præterquam quòd non erit vtrauis propositionum, sed maior, quæ est A C, minor autem quæ est propositio C B, est falsa simpliciter: quoniam B non potest inesse alicui: sed A C potest. quemadmodum si A inesset omni C, & ipsum de nullo B immediate: siue fuerit propositio mediata, siue immediata. secundum enim alios modos maior est vera, & minor falsa semper. & hoc erit, cùm vnus duorum terminorum dicetur de rebus multis, & erit medium de nullo minore. Hoc igitur modo cadet tantum deceptio ĩ affirmatiua vniuersali. syllogismus enim super affirmatiua vniuersali non erit in alia figura ab hac.

Atqui

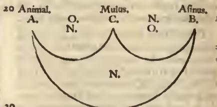

Deceptio p syllm affirmatiuum, ex altera ppōne tantū̄mō, minore scilicet falsa.

111 Atqui fieri nō potest, vt maior propositio falsa sit, & minor vera, quod est, quia, qm̄ minor extremitas, quæ est B, ponit sub medio termino, qui est C: sequit igitur, vt negetur A à B per medium C, sed iam posuimus, q̄ A negatur à B immediate, quod fieri nō pōt, & non cohæret. Et hoc est, quod voluit, cū dixit: qm̄ B nō pōt inesse alicui. sensus est: atqui fieri nō pōt, vt ipsa maior sit vera, qm̄ non potest poni sub aliquo, hoc est sub vniuersali, à quo negetur A, & sit A negatū à B negatione prima, hoc est imediata. Et ait: sed A C potest. sensus est: atqui, q̄ A insit oī C, hoc est, q̄ C ponatur sub ipso, & sit particularior ipso, & negeť à B negatione prima, fieri iam poterit hoc. Et istud est, quod voluit, cū dixit: quemadmodum si A inesset oī C, et ipsum de nullo B immediate. sensus est, quemadmodum si A prædicaretur de oī C, & ipsum p̄dicaretur de nullo B immediate. Deīde dixit, siue fuerit propositio mediata, siue immediata. sensus est, q̄ accidit propositioni maiori, cū sit vera tātum, vt maior extremitas negeť à minore negatione prima: siue maior propositio fuerit mediata, siue immediata. si enim fuerit mediata, erit C positum sub ipsa imediate, & fieri potest, vt negetur à B negatione prima. Et ait: fm enim alios modos maior est vera, & minor falsa. sensus est, si res ita fuerit, q̄ maior sit mediata, aut imediata: & hoc, qm̄ maior inuenitur duobus modis, aut mediata, aut immediata: & si per medium, aut unum, aut plura. & propterea protulit sermonem prolatione pluralitatis, non prolatione dualitatis, & dixit: fm enim alios modos maior est vera, & minor falsa. Et inquit: & hoc erit, cùm vnus duorum terminorum dicetur de rebus multis, & erit medius de nullo minore. sensus est, atqui accidet maiorem propositionem veram esse, minorem autem falsam: cumq̄ maior prædiceť de rebus multis, & accipiantur res istæ termini medij, & sit medius terminus negatus à minore. cū enim accipietur negatiua affirmatiua, accidet id, quod est negatiuum, existimari affirmatiuum. Et opinari possumus, q̄ intelligat per id, quod dixit, cū dicitur de rebus multis, ipsas sciētias fm materiam, in qua accidit maiorem propōnem esse verā mediatam. & hoc, quod dixit, cū fuerit vnus duorum terminorum prædicatus de rebus multis, si intelligatur de ipso, q̄ sit in ordine vno, erit expositio prima: si uero intelligatur de ipso, q̄ hæ res multæ ponuntur sub se inuicem: hoc est, q̄ itelligamus de ipso ipsum ordinem, erit expositio secunda. Et dixit: Hoc igitur modo cadet tantum deceptio in affirmatiua vniuersali. sensus est, q̄ deceptio in negatiua prima cadet ex duobus modis tantū: hoc est, q̄ sint ambæ propōnes, aut minor falsa tm̄. Deinde dixit: syllogismus. n. sup affirmatiua vniuersali nō erit in alia figura ab hac. sensus est, q̄ deceptio in negatiua vniuersali, cū de ipsa existimeť, q̄ sit affirmatiua vniuersalis, non erit nisi in prima figura. hęc enim affirmatiua vniuersalis non cōcluditur nisi in prima figura.

Quæ vero est non existendi & in prima fit, et in media figura. Primum itaq̄ dicamus quot modis in prima fit, & quomodo se habentibus propositionibus. Contingit quidem igitur vtrisq̄ falsis existentibus. quemadmodum si A & ipsi C, & ipsi B insit indiuidue. Si enim acceptum fuerit A quidē nulli C: C vero omni B: falsæ erunt propositiones.

Dixit Aris. Syllogismus autem super negatiua vniuersali fit, vtiq̄ in prima figura ac media. Enuntiemus aūt primo, quot modis fiat in prima figura, & fm quam dispositionem erunt propositiones. & hoc, qm̄ fieri potest, vt sit syllogismus super hoc, etsi sint ambæ propositiones falsæ. & hoc quemadmodum si A inesset C, & B sine medio. & acciperetur A de nullo C: & acciperet C de omni B: ambæ igitur propositiones essent falsæ.

Deceptio p syll'm negatiuum i prima figura ex ambab' ppōbus falsis.

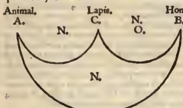
Posteaq̄ declarauit, qūo accidit error in negatiua vniuersali prima propter syllm̄, ita vt existimeť de ipsa, q̄ sit affirmatiua vniuersalis, & in qua figura, & fm quot modos accidit, cœpit monstrare, qūo accidet contrariū huius: hoc est, cū existimať de affirmatiua vniuersali, q̄ est negatiua. Et cœpit p̄mo manifestare figuras, in quibus accidit error iste: & dixit, q̄ accidet i duabus figuris, in prima, et media in contrarium erroris, qui est in negatiua. ipse enim non cadit, nisi in una tantum figura, quæ est prima. Et posteaq̄ enuntiauit, q̄ accidit in duabus figuris, & dixit: Enūtiemus autem primo quot modis fiat in figura prima. intelligit p modos, cùm sunt ambæ propositiones falsæ, aut est altera ipsarum falsa. Et dixit: & fm quam dispōnem erunt propositiones. sensus est, q̄ sint vtræq̄ falsæ, aut vna ipsarum. Et ait, q̄ fieri potest, vt sint ambæ propositiones falsæ, vsque ad finem sermonis sui. sensus est, & possunt esse ambæ propositiones falsæ, cū accipitur aliquid inesse duobus immediatę, & hęc duo nō insunt sibi inuicē. quēadmodum se habent genera cū speciebus sub se existentibus, cumq̄ aliquis negauerit genus ab vna spērum suarum, & prædicauerit ipsum de hac alia specie, accidet vtiq̄ ipsi, vt concludat negationem generis à specie. Vt in exemplo, si acciperet, q̄ nullus mulus est animal: & acciperet q̄ oīs asinus est mulus: concluderet vtiq̄, q̄ nullus asinus est aīal, quæ est negatiua vniuersalis falsa in totum, opposita affirmatiuæ vniuersali verę immediatæ: & ipsa sequitur ex duabus propositionibus falsis in totū. Et hoc est, quod voluit, cùm dixit: & hoc, quemadmodum si A inesset C, & B sine medio. sensus est, & C non insit ipsi B. cumq̄ acceperit, quòd A, quod est genus, hoc est extremitas maior, est de nullo C, quod est vna duarum specierum: & acceperit C, quod est species ipsius A, de omni B, quod est species secunda, quodq̄ est minor extremitas: planum igitur, quòd concludet in prima figura, A inesse nulli B. hoc est, quòd genus non est in vna suarum specierum: quod est falsum oppositum vero immediato.

Contingit

Contingit autem & altera falsa existente, & hac vtrauis. Euenit enim A C quidem veram esse, C B vero falsam. A C quidem veram: qm̄ nō oībus entibus iest A. C B vero falsam. qm̄ impoſſe est C iesse ipsi B, cui nulli inest A. non.n. amplius vera erit A C ꝓpositio. simul aūt si & ambę sunt veræ, & cōclusio erit vera.

Dixit Arist. Et consimiliter etiā fieri vtiq; poterit, vt vna duarum propositionum syllogismi sit falsa, vtrauis ipsarum extiterit. Et hoc, qm̄ fieri potest, vt A C sit vera, & C B falsa. A C quidem vera, qm̄ A non inest oībus rebus: C B vero falsa, qm̄ fieri non pōt, vt C insit B, cū ipsi C nulli insit A, nisi extiterit propositio A B falsa. & etiam si essent ambæ veræ, sequeretur, vt esset conclusio vera.

Deceptio p syllogismum negatiuum i pria figura, ex minori ꝓpōne tm̄ falsa.

113 Dixit. Et consimiliter etiam cū aliquid fuerit in omni immediate: quēadmodum si A inesset oī B, fieri vtiq; posset, vt argueretur per syllogismum perfectæ figurę, cuius maior propositio est vera, & altera falsa: aut per syllm, cuius maior propositio est falsa, & minor vera. Deinde narrat complicationem, in qua oportet, vt sit maior propositio vera, & minor falsa: & hoc fit, vt cū accipitur pręedicatum in propositione affirmatiua posita negatum ab aliquo, quemadmodum si acciperetur A negari à C, & acciperetur C inesse oī B. quod est cōtradictorium ipsius affirmatiuæ uniuersalis. & hoc ꝑ duas propōnes, quarum vna est vera, scilicet, ꝙ A negatur à C, & altera falsa, quæ est C inesse oī B. fieri enim non potest, vt sit verum A inesse oī B, & nulli C, & C omni B. sequitur enim ex hac complicatione, ꝙ A non insit alicui B. hoc autem contradictoriū est veri subiecti. ex hoc.n. sequitur minorem propositionē esse falsam, quæ est C inesse oī B. Exemplum vero huius ex materijs est, ut accipiamus animal, quod inest oī homini, & sit aīal, i quo A, & homo, in quo B: & accipiamus in quo C lapis. deinde accipiamus aīal de nullo lapide, & lapidem de omni hoīe: concludetur igitur aīal de nullo hoīe, quæ est negatiua falsa contradictoria affirmatiuæ veræ primæ, conclusa ex duabus propositionibus: quarum maior est vera, quæ est negatiua, & minor falsa, quę est affirmatiua. Et dixit: & hoc, qm̄ fieri pōt, vt A C sit vera, & C B falsa. sensus est, cū acceperimus A inesse omni B vere immediate, sequetur tam, ꝙ, cū acceperimus aliquid, in quo sit C, & negauerimus A ab ipso C, & affirmauerimus C de omni B, ꝙ erit negatio A ab ipso C vera: & affirmatio C de oī B falsa: & concludetur ex hoc, A non inesse alicui B negatiōe vniuersali falsa. Et ait: A C quidem vera, qm̄ A non inest oībus rebus. sensus ēst, & vera est negatio A ab ipso C. qm̄ oportet, vt iueniatur aliquid, à quo negatur A, cū A non sit in oībus. Deinde dixit: C B vero falsa, qm̄ fieri non potest, vt C insit B, cū ipsi C nulli insit A, nisi extiterit propositio A B falsa. sensus est, & falsitas

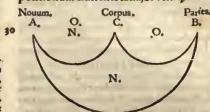
*al.1. diuidatur in

prædicationis C de B, sequitur ex necessitate. qm̄ fieri nō potest, vt C, quod est negatum ab oī A, insit omni B. qm̄ si hæc esset vera, & maior propositio vera, non concluderent conclusionem falsam, quę est A inesse nulli B. & si essent ambæ veræ, falsum esset A de omni B. sed iā posuimus A de omni B, quæ est vera immediata. atqui hoc fuit necessarium: quoniam consequens ex duabus propositionibus veris est conclusio vera.

Sed & C B contingit veram esse, altera existente falsa. quemadmodum si B & in C, & in A est. necesse enim alterū sub altero esse. quare si acceperit A nulli eorū, quæ C inesse, falsa erit propositio. Planum igitur, ꝙ altera falsa existente, & vtrisq;, erit falsus syllogismus.

Dixit Arist. Et cōsimiliter etiam fieri potest, vt sit C B vera, altera ꝟo sit falsa. Et hoc, quemadmodū si A sit in omni C, & in omni B. necesse est igitur, vt sit vna istarum duarū propositionum sub altera. & si acciperetur A non inesse alicui C, erit propositio falsa. Manifestum igitur, ꝙ fiet syllogismus, qui concludet conclusionem falsam, altera propositionum existente falsa, & vtrisq;.

Deceptio p syllog. smum negatiuum i pria figura, ex maiori ꝓpositione tm̄ falsa.

Posteaq; declarauit, qñ accidet, vt efficiatur syllus falsus super vniuersali contradictorio affirmatiuæ vniuersalis verę immediatę, cū acceptæ fuerint ambę propositiones falsæ simul: cumq; accepta fuerit minor falsa & maior vera, vult monstrare coosimiliter etiam, qñ accidet, vt efficiatur huiuseemodi sylls, & sit minor vera, et maior falsa. Et dixit, ꝙ hoc accidet, cū habuerimus, exempli grā, prædicatum aliquod, quod insit oī subiecto immediate. quemadmodū si A inesset omni B: accipiamus autem, in quo est A nouum, & in quo est B, paries: habebimus igit̃, ꝙ A inest omni B, puta nouū omni parieti, sermone affirmatiuo, vero, immediato. Cùm autem voluerimus concludere negatiuam falsam contradictoriam huic enuntiationi, maiore falsa existente, & minore vera, inquiremus subiectum vnum, cui insit prædicatum primum per se. quemadmodum si accipiamus C in omni B, & sit loco C corpus: rit igitur corpus in omni pariete, & nouum in omni pariete. & qm̄ sequitur, vt sit pars vnius duorum terminorum sub altero, verum erit, ꝙ aliquod A est C, hoc est, ꝙ aliquod nouum est corpus, cùm sit complicatio in tertia figura. Cumq; acceperimus A inesse nulli C, hoc est nouū nulli corpori: & acceperimus C de omni B, hoc est corpus de omni pariete: concluditur nobis, ꝙ nouum de omni pariete, hoc est, ꝙ A non de aliquo B, quę est negatiua vniuersalis contradictoria affirmatiuę, quam posuimus: & maior falsa est ex hoc syllogismo, quæ dicit, A de nullo C, hoc est, ꝙ nouum de nullo corpore. Et dixit. Et consimilr̃ ēt fieri potest, vt sit C B uera, intelligit propōnem minorem, quæ fuit in exemplo nostro, corpus de omni pariete. 114

pariete. Et dixit: altera vero sit falsa. sensus est, quòd dicimus A non de aliquo C, hoc est nouum nõ de aliquo corpore. Deinde docuit, qñ accidet hoc, & in qua specie accidentium prædicatorum accidet, & dixit: quemadmodum si A sit in oī C, & in omni B. hoc est, quemadmodum cũ A diuidatur in duo, quorũ alterum sit, in quo est B, & alterum in quo est C. hoc est ꝙ prædicetur A & B de oī C, quẽadmodum, ꝙ prædicetur corpus & nouũ de oī pariete. Deinde dixit: necesse est igitur, vt sit vna istarum duarum propositionum sub altera. hoc est, necesse est igitur, vt pars istarum duarũ rerum inexistentium omni alicui ita se habeat, vt vna ponatur sub altera: id est, vt aliquod B ponatur sub C, & aliquod C ponatur sub A, eò ꝙ ipsa complicantur in subiecto: hoc est, ꝙ sit aliquod corpus nouum positũ sub corpore. & è contrario, cũ acceperimus A, quemadmodum diximus, nõ inesse alicui C, hoc est nouum non inesse alicui corpori, erit ꝑpositio falsa negatiua maior: & erit C de oī B, hoc est corpus de oī pariete, minor vera, & concludeť negatiua falsa contradictoria affirmatiuæ veræ immediatæ.

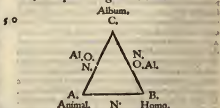
In media autem figura, totas quidem esse propositiones ambas falsas, non contingit. qñ enim A omni B insit, nihil erit accipere, quod alteri quidem omni, alteri vero nulli inerit. Oportet autem sic accipere propositiones, vt huic quidem insit, illi vero nõ insit: si quidem erit syllogismus. si igiť sic acceptæ falsæ, planum, ꝙ è contrario è conuerso se habebunt. hoc autem impossibile.

Dixit Aris. In media vero figura fieri non potest, vt sint ambæ ꝑpositiones falsæ. qm̃, qñ A inest oī B, non inuenitur aliquid, quod sit prædicatum de vno duorũ terminorum per affirmationem, & de altero per negationem. Et fm hunc modum oportet, vt accipiantur propositiones, cũ fuerit medius terminus prædicatus de vno duorum terminorum affirmatiue, & de altero negatiue, cùm voluerimus facere syllogismũ. cùm autem acceperimus ipsum fm hanc formam, erunt ambæ falsæ. manifestum igiť, cùm accipiunť è contrario huius dispositionis, ꝙ accipiuntur è contrario eius, quod est. fieri autẽ non potest, vt sit cum hac dispositione.

115 Posteaq̃ declarauit iam qũo accidet falsum ꝑ duas propositiones, cùm fuerint in figura prima, transiuit ad hoc declarandum in secunda figura, & dixit: In media vero figura fieri non potest, vsq; ad id, quod dixit, facere syllogismum. sensus est, in secunda aũt figura fieri non potest, vt sit syll's, per quem existimetur de affirmatiua vniuersali, ꝙ ē negatiua vniuersalis, & sint ambæ propositiones falsę. cùm enim A fuerit in B, fieri non poterit, vt existimemus A non inesse B ꝑpter duas propositiones falsas in secunda figura, nisi cùm accipiť aliquid prædicari de vno duorum terminorum, hoc est de A, aut de B per affirmationem, & prædicetur de alio termino per negationem. si enim inuenireтur aliquid cum hac dispõne, fieri posset, vt conuerteret res, & prędicareť de re, quæ sequitur ex ipsa, & prædicareť de re, quæ negaretur ab ipsa, & accideret, vt esset conclusio negatiua falsa ex duabus propositionibus falsis in secũda figura: sed cũ inest aliquid alicui & toti ipsi, fieri vtiq; nõ potest, vt iueniatur aliquid, quod vni ipsorum insit oī, & negetur ab altero oī. quod si ita esset, nõ inessent hęc sibi inuicem, sed iam posuimus inesse, quod fieri nõ potest, & non cohæret. Et hoc est, quod voluit, cùm dixit: qm̃ non inuenitur aliquid, quod sit prædicatum de vno duorum terminorum per affirmationem, & de altero per negationem. hoc est, ꝙ vnus duorum terminorum insit duobus. Et cũ dixit: Et fm hunc modum oportet, vt accipiãtur propositiones, cũ fuerit terminus medius prędicatus de vno duorum terminorum affirmatiue, et de altero negatiue, cũ voluerimus facere syllogismum. sensus est, cũ voluerimus facere sylľm in secũda figura: quo negeť vnus duorum terminorũ ab altero, fieri non potest, quin accipiať mediũ terminus, qui negetur ab vno termino, et affirmetur de altero. Et dixit: cũ autem acceperimus ipsum fm hanc formam, erunt ambę falsæ. manifestum igitur, cũ accipiuntur è contrario huius dispõnis, ꝙ accipiunť è contrario eius, q̃d est. sensus est, atqui si inueniretur medius terminus cum hac dispositione, hoc est affirmatus de vna duarum extremitatum & negatus ab altera, & ambæ propositiones essent falsæ: planum igitur per se, cũ acciperemus illas duas propositiones è contrario, hoc est, ꝙ acciperetur affirmatiua negatiua, & negatiua affirmatiua, ꝙ ambę essent veræ, & non concluderent negatiuam veram. sed fieri nõ potest, vt inueniatur medius terminus cum hac dispositione, hoc est inter duos terminos, quorum vnus inest alteri per affirmationem. Et hoc est, quod voluit, cũ dixit: fieri autem non potest, vt sit cum hac dispositione. sensus est, ꝙ sit medius terminus inter duas extremitates, negatus ab vna, & affirmatus de altera, & ambæ falsæ inter duo, quorum vnum inest alteri.

In aliquo vero vtranq; nihil prohibet falsam esse. quemadmodum si C & A, & B alicui insit. Si enim A quidem oī acceptum fuerit inesse: B vero nulli: falsæ quidem ambæ propositiones, non tñ totę, sed in aliquo. Et è cõuerso quoq; posito priuatiuo, consimiliter.

Dixit Arist. Cùm vero fuerint falsę in parte, nihil prohibet, vt sint ambæ propositiones falsæ. Quemadmodum si C inesset alicui A, & alicui B: & accipereť C inesse omni A, & nulli B: ambæ igitur ꝑpõnes eẽnt falsę, non in totum, sed in parte. Et fm hanc formam erit, si accipiatur negatiua è contrario.

Deceptio ꝑ syll'os negatiõis in secunda figura è ambab' ꝑpõnib' in parte falsis.

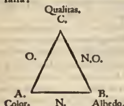
Hoc est, quod dixit, est res per se nota. & hoc, quoniam fieri potest, vt sit aliquid, quod isit omni alicui, & sit aliud existens in huius aliquo, & in aliquo illius. cũq; acceperimus ipsum negari ab vno duorũ de oī alteri, & inesse oī alteri: concludetur, ꝙ vnũ horum duorũ non inest alteri in secunda figura, & erũt ambæ propositiones falsę in parte: vniuersalis quidem negatiua, eo ꝙ est negatiua particularis: vniuersalis vero affirmatiua, eo ꝙ est affirmatiua particularis. Vti exemplo, si animal inesset omni homini, & album alicui animali, & alicui homini, 116

homini, & complicaretur syllogismus ex binis propositionibus falsis in parte hunc in modum: omne animal album: & nullus homo album: concludetur nullus homo animal. aut è conuerso, vt accipiatur, nullum animal album, & omnis homo album.

Alteram vero falsam esse, & vtrãuis, contingit. quod enim inest A omni, & B inest. Si igitur acceptum fuerit ipsum C inesse quidem toti A, toti vero B non inesse: C A quidem vera erit, B C autem falsa.

Dixit Arist. Et consimiliter etiam fieri potest, vt vna duarum propositionum falsa sit, vtrauis ipsarũ fuerit. quod enim inest omni A, inest consimiliter etiam omni B: & si accipiatur C inesse omni A, & nõ inesse alicui B: propositio C A erit vtiq; vera, & propositio C B erit falsa.

Deceptio per syllogismum negatiuũ i secunda figura ex maiore affirmatiua vera, et minore negatiua falsa.

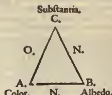

117 Posteaq; docuit fieri non posse in secunda figura, vt sint ambę falsę in totum sm hanc speciẽ erroris, quodq; fieri potest, vt sint ambæ falsæ in parte, vult docere, q fieri potest, vt sit vna duarum propositionum falsa, & altera vera. & hoc in duabus speciebus: hoc est, q maior ipsius sit affirmatiua vniuersalis, & minor negatiua vniuersalis, & in contrarium huius, q maior sit negatiua, & minor affirmatiua. Erunt igitur quatuor species: duæ species in illa specie, cuius maior est affirmatiua, et minor negatiua. & hoc, qm̃ erit utiq; maior affirmatiua vera, & minor negatiua vniuersalis: & è cõuerso, vt sit maior affirmatiua falsa, & minor negatiua vera. Et cõsimiliter accidet in specie, cuius maior est negatiua, & minor affirmatiua: hoc est duæ species simul: id est, vt negatiua maior sit vera, & affirmatiua minor falsa: & è contrario, vt sit negatiua maior falsa, & affirmatiua minor vera. Et cœpit in hoc à specie, cuius maior est affirmatiua vera, & minor negatiua falsa, & dixit: quod enim inest omni A, inest consimiliter etiam oĩ B. & hoc est manifestum: qm̃ A, quod est extremitas maior, posuimus inesse omni B, quod est minor extremitas. Deinde dixit: & si accipiatur C inesse oĩ A, & non inesse alicui B, propositio C A, erit vtiq; vera, & propositio C B erit falsa. sensus est, & si acciperetur aliquid ex eo, quod inest oĩ A, falsum, ac si diceres C medium terminum: igitur totum ipsum erit de omni A per affirmationẽ, & negationem ipsius ab omni B. qm̃ propositio C A, hoc est maior, in qua prędicatur C de omni A, erit vera: & propositio C B: hoc est, in qua negatur C à B, erit falsa. quoniam cum fuerit A de omni B: & C de omni A, sequitur ex necessitate, vt sit C de omni B. & propterea sequitur, vt sit, quod accepimus ipsum esse non de aliquo B, falsum.

Rursus, quod B quidem nulli inest, neq; A oĩ inerit. si.n. ipsi A, & ipsi B: sed nõ inerat. Si igitur acceptum fuerit C A quidem toti inesse, B vero nulli: B C quidem propositio vera, altera autem falsa.

Et consimiliter etiam ipsum non inest alicui B, qm̃ non inest omni A. si eni inesset ipsi A, inesset vtiq; & ipsi B. sed in veritate nõ inest ipsi B. & si acciperetur C inesse omni A, & non inesse alicui B: propositio C B erit vtiq; vera, & propositio C A erit falsa.

Deceptio per syllm negatiuũ in scd'a figura ex maiore affirmatiua falsa, & minore negatiua vera.

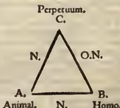

Postea vero q; docuit, qũo accidet, vt sit maior propositio vera, & minor falsa ĩ illa specie, cuius maior est affirmatiua, & minor negatiua in secunda figura, vult docere consimiliter etiam, qũo accidet in hac specie contrarium huius: hoc est, vt sit maior affirmatiua falsa, & minor negatiua vera, & dixit: Et consimiliter etiam ipsum non inest alicui B, qm̃ non inest omni A. si enim inesset omni A, inesset vtiq; et ipsi B. sensus est, qm̃ iam positum fuit A inesse omni B, idest, iam igitur accidet, vt affirmatiua maior sit falsa, & minor negatiua sit vera, cũ accipitur C medius terminus aliquid, quod negatur ab oĩ B, quod est minor extremitas: ac si diceres illud, in quo est C. sequitur enim in ipso ex necessitate, vt sit negatum ab omni A, quod est extremitas maior. qm̃ si inesset ipsi A: sicut iã posuimus, q A in oĩ B: sequeretur, vt inesset B in C, & iam posuimus, q non est in aliquo ipsius, quod fieri non potest & non cohæret. Et si poneremus in cõsimili materia C inesse oĩ A, quod non inest, esset maior affirmatiua falsa, hoc est, ꝓpositio C A: & minor negatiua vera, hoc est, ꝓpositio C B: & concludet negatiuam vlem. 118

Consimiliter vero et transposito priuatiuo. qd'.n. nulli inest A, neq; B nulli inerit. Si igitur acceptũ fuerit C A quidẽ toti non inesse: A C quidem ꝓpositio vera erit, altera aũt falsa.

Dixit Arist. Et hoc exemplo, si non fuerit possibilis negatiua. & hoc, qm̃, quod non inest alicui A, neque inerit ipsi B consimiliter etiam. Et si acciperetur C non inesse alicui A, & inesse omni B: esset vtique propositio C A vera, & altera falsa.

Deceptio per syllogismum negatiuum i secunda figura ex maiore negatiua vera, & minore affirmatiua falsa.

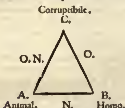

Posteaq; declarauit, qũo accidat in specie, cuius maior in hac figura est affirmatiua, & minor negatiua, in qua aliqñ maior est falsa, & aliqñ minor, vult declarare, qũo accidet hoc in specie altera, hoc est cuius maior est negatiua, & minor affirmatiua. Et hoc est, quod voluit, cũ dixit: Et hoc exemplo, si nõ fuerit possibilis negatiua 119

gatiua. Et cœpit commemorare, quō in hac specie erit propositio maior vera, hoc est negatiua, & minor falsa, hoc est affirmatiua, & dixit: & hoc, qm̄ quod non inest alicui A, neq; inerit ipsi B. sensus est, qm̄ si inesset ipsi B: & iam positum fuit A inesse omni B, inesset vtiq; ipsi A. sed iam positum fuit non inesse ipsi; quod fieri non pōt, & non cohæret. Deinde dixit. Et si acciperetur C nō inesse alicui A, & inesse omni B, esset vtiq; propositio C A vera, hoc est maior negatiua: & altera falsa, hoc est affirmatiua minor. Vt in exemplo, si inesset aīal oī homini: deinde acciperemus res negatas ab aīali toto: sequeret̄ ex necessitate, vt negarentur ab hōie. quemadmodum si diceres perpetuū, et complicaret̄ syll's hunc in modū, nullum aīal est perpetuum: & hō est perpetuum: cōcluderet̄, q hō non est aīal, ex syll'o in secūda figura, cuius maior negatiua vera, & minor falsa affirmatiua.

Et rursus quod omni B inest, accipere inesse nulli A, falsum. necesse enim, si B omni, & A alicui inesse. Si igitur acceptum fuerit, C inesse quidem omni B, nulli vero A: C B quidem vera erit, C A aūt falsa. Planum igitur, q & ambabus existētibus falsis, & altera solū, erit syllogismus deceptorius in indiuiduis.

Dixit Aristo. Et consilr etiam, quod inest omni B, non inesse alicui A, est falsum: quoniā necesse est, q inest omni B, vt nō sit non inexistens ipsi A. Cumq; acceptū fuerit C inesse oī B, & non inesse alicui A: erit vtiq; C B vera, & C A falsa. Iā itaq; apparet, qn̄ erit deceptio in syll'o per propositiones imediatas, & cùm sunt ambæ propositiones syllogismi falsæ, & cū est vna ipsarum falsa tantum.

Deceptio p syllogismum negatiuum i secunda figura ex maiore negatiua falsa, & minore affirmatiua vera.

120 Posteaq; exposuit, quō erit negatiua maior vera, & affirmatiua minor falsa, vult docere materiam, in qua accidit cōuersum huius: quod est, vt negatiua maior sit falsa, & affirmatiua minor vera. Et dixit: Et cōsimiliter etiam, quod inest oī B, non inesse alicui A, est falsum: qm̄ necesse est, quod inest oī B, vt non sit non inexistens alicui A. sensus est, cùm A insit omni B, necesse igitur est, quod inest oī B, vt non sit inexistens alicui A. qm̄ si esset non inexistens alicui A, & inesse toī B: sequeretur ex hoc in secunda figura, q A non inesset alicui B. sed iam positum fuit inesse omni B: quod fieri non potest, & non cohæret: necesse igitur, vt oē, quod inest oī B, insit ipsi A. Deinde dixit: Cumq; acceptum fuerit C inesse oī B, & non inesse alicui A: erit vtiq; C B vera, & C A falsa. sensus est, & erit propositio C B vera, & est ea, quæ dicit, q C inest omni B, & est minor: & erit propositio C A falsa, q̄ dicit: C inesse nulli A, quæq; est maior negatiua. Et postea q; iam fuit declaratum, q cōtrarium negatiuæ vniuersalis est affirmatiua vniuersalis: error, qn accidit in negatiua vniuersali, accidet vtiq; in prima figura, fm q diximus. postea vero, cùm error in affirmatiua accidet in prima figura ac secunda, eo q contrarium affirmatiuæ est negatiua. iam vero commemorauit species syllogismorum falsorum, qn accidunt in his duabus figuris fm vtranq; duarum cognitionum affirmatiuæ vniuersalis, & negatiuæ vniuersalis notarum per se. sequitur, cū connumerauerit syll'os, q accidunt ex hoc in his duabus figuris, vt iam cōnumerauerit oēs syll'os falsos, qui accidunt in duabus istis propositionibus, hoc est affirmatiua & negatiua imediatis. Et propterea dixit: Iam itaq; apparet, qn̄ erit deceptio in syll'o per ppōnes imediatas, & cū sunt ambæ ppōnes syllogismi falsæ, & cū est vna ipsarum falsa tm̄. sensus est, siue in prima figura, in errore, q accidit in propositione negatiua: siue in prima & secunda, in errore, qui accidit in affirmatiua.

In his vero, quæ insunt nō indiuidue, aut non insunt, qn̄ quidem per proprium medium efficiatur falsi syllogismus, non possunt ambæ falsæ esse propositiōes, sed ea solum, quæ est ad maius extremum. Dico autem proprium medium, per quod fit contradictionis syllogismus.

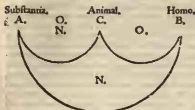
Dixit Arist. In propositionibus autē mediatis, si syllogismus concludens falsum fuerit per medium essentiale proportionatum, fieri vtiq; non poterit, vt sint ambæ propositiones falsæ, sed ex ipsis maior tantum. Intentio autem eius, quod dicimus, medium proportionatum, est, vt sit mediū, per quod fit syllogismus in contrarium.

Posteaq; mentionem fecit de spēbus syll'orum falsorum propter propositiones, quæ accidunt in primis cognitis per se affirmatiuis & negatiuis, vult consimiliter etiam cōmemorare species syll'orum falsorum propter propositiones suas, quæ accidunt in quęsitis, quę monstrantur per syll'os uerarum propositionum mediatarum. Et icœpit, & dixit: In ppositiōibus aūt mediatis, si syll's concludēs falsum fuerit p mediū essentiale pportionatū, fieri vtiq; nō poterit, vt sint ambę ppositiones falsę. sensus est, q propositionibus, quæ monstrantur per syllogismos simplices, si syll's cōcludens falsum fuerit per medium essentiale, erit vtiq; in contrarium propositionis, quæ construitur per medium proportionatum verum, quod est proportionatum essentiale: hoc est, cùm prædicatur de vna extremitatum per alium modum, q̄ qui est de ipso fm se, non accidet, vt sint ambæ propositiones falsæ, sed maior tantum. Deinde dixit: Intentio autem eius, quod dicimus, medium proportionatum, est, vt sit medium, per quod fit syll's in contrarium. sensus est, q intentio conditionis, quam posuimus, vt sit syllogismus falsus propter propositiones mediatas, per medium essentiale proportionatū est; vt hoc illud medium, quod accipitur in syllogismo vero, sit idem medium, quod concludit cōtrarium illius, quod iudicatur natura ipsius: & est ipsum falsum. 121

Insit enim A ipsi B per medium C: qm̄ igitur necesse est C B affirmatiuam accipi, cùm fit syllogismus: planum, q semper hæc erit vera, non enim conuertit: A C vero falsa, hac enim conuersa contrarius fit syllogismus.

Dixit Arist. Sit igitur A in B per mediū C: cùm itaq; fuerit syll's perfectus ex necessitate, C B propositio erit affirmatiua, & hęc erit vtique semper vera, & non conuertitur: A C vero propositio erit falsa. quoniam fieri potest

test, vt hæc conuertatur, & proueniat per eã syllogismus super contrario.

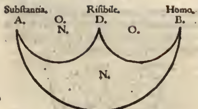

Deceptio p syllogismum negatiuum I pria figura, ex ppõnib᷒ mediatis per mediũ ex ea dem coordinatione, sed maiore tantum falsa.

122 Sensus est, exẽplum huius, cùm accipimus loco maioris extremitatis in syllõ perfecto id, in quo est A, & loco minoris id, in quo est B: & accipiamus, ꝙ A insit a per medium, in quo est C: veluti si accipiamus A de omni C: & C de omni a: concluderemus A inesse omni B, quæ est conclusio vera per medium proportionatum ex propositionibus veris. nam, cũ res ita fuerit, & acciderit, vt erremus, & concludamus per hoc idem medium, hoc est per C, ꝙ A non insit alicui B: fieri igitur non potest, vt erremus in propositione minore affirmatiua dicente, ꝙ C de omni B. si enim errauerimus in hac tantum, & acceperimus C de nullo a, & acceperimus A de oĩ C, non concludetur nobis ex hoc aliquid. qm̃ iam declaratũ fuit, ꝙ ex cõditionibus syllogismi negatiui I prima figura est, vt sit minor affirmatiua. accidet igitur in hoc quæsito syllũs perfectus in figura falsus propter suas propositiones, qñ existimamus propositionem maiorem affirmatiuam esse negatiuam. Et propterea dixit de propositione minore, ꝙ est vera semper, & non conuertit. sensus est, quemadmodum conclusio. qm̃ ex cõditionibus istius erroris est, ut sit syllũs perfectus I figura. et hoc est, quod significauit, cũ dixit: cùm itaq; fuerit syllogismus perfectus ex necessitate. Deinde dixit: A C vero propositio erit falsa. qm̃ fieri potest, vt hæc conuertaẽ, & proueniat per eam syllũs super contrario. sensus est, propositio autem A C, maior affirmatiua, hoc est, in qua accipitur A de omni C, in syllogismo vero, fieri põt, vt conuertatur, & accipiatur loco ipsius negatiua sibi opposita: & erit ex hoc syllũs concludens contrariũ syllogismi perfecti, qui concludit negatiuam, iam enim syllũs perfectus concludebat affirmatiuam vniuersalem.

Consimiliter autem & si ex alia coordinatione acceptum fuerit medium, vt D licet in toto A sit, & de B omni prędicetur: necesse. n. D B quidẽ propositionem manere, alteram vero conuerti. quare hæc quidẽ semp vera, illa autẽ semper falsa. & quasi talis deceptio eadem est ei, quę est per proprium medium.

Dixit Aristo. Et eodem pacto, si accipiaẽ medium proximum proportionato. quemadmodum si C sit omni A, & prædicetur de omni B: sequitur enim ex necessitate, vt sit propositio C B stabilis in dispositione sua, & altera cõuertatur. & propterea erit ipsa semper vera, hæc autem erit semper falsa. deceptio igitur est vna, cùm fuerit medium in syllogismo proportionatũ, aut proximum proportionato.

Deceptio p syllogismum negatiuum I prima figura p mediũ non ex eadẽ coordinatione, ex maiorẽ falsa, et minore vera mediata. Auer. p D assumpsit C, & sic I sequentib᷒ textibus.

Terminus medius proportionatus is est, qui concludit per naturam suam verum in oĩ materia, hoc est per modum prædicationis suæ naturalis. cũ enim fuerit aliquid prædicatum sm naturam de aliquo, & prędicetur de ipso aliud, erit vtiq; terminus proportionatus primę figuræ, & non accidit vt per ipsum concludatur falsum consequens, nisi maior propositio sit falsa. Sed medius propinquus proportionato est vnus, per quem accidit; vt concludaẽ in aliqua materia. vt in exemplo, cùm fuerint ambæ affirmatiuæ in secunda figura, & extiterit maior conuertibilis. & hoc, cũ fuerit proprium, aut descriptio, aut definitio. cũ enim conuertitur, redit ad primam figuram. cũ igitur accepta fuerit loco affirmatiuę minoris negatiua, non redibit ad primam figuram: etsi fuerit maior cõuertibilis. propterea fieri non potest, vt complicetẽ syllogismus concludens ex huiuscemodi medio termino, & sit minor sua negatiua falsa. Atqui accidit per huiuscemodi terminum, vt concludatur conclusio falsa affirmatiua, cũ accepta fuerit maior è cõuerso, hoc est negatiua. Vt in exẽplo, si ex literis istis, C, quod est terminus medius, pdicareẽ de oĩ A, & prædicareẽ de oĩ a. cũ. n. conuertereẽ maior, A prędicatum eẽt de oĩ C: & C prędicatum de oĩ B: & cõcludereẽ in prima figura, A de omni B. cũ autẽ non conuertitur maior in huiuscemodi prædicatione, nõ erit vtiq; terminus propinquus proportionato, vt redeat ad primam figuram, quemadmodum diximus. iam autem declaratum fuit, fieri non posse in prima figura, vt minor conuertatur, & sit concludens. dispositio igitur, quæ accidit ex hoc per terminum medium propinquum proportionato, est eadem cum proportione, quæ accidit per proportionatum. Et propterea dixit: deceptio igitur est vna, cùm fuerit medium in syllogismo proportionatum, aut propinquum proportionato. exemplum autem super hoc ex materijs non est difficile. non enim legẽdus est liber iste, nisi ab illo, qui legerit Priora analytica.

123 Si vero non per proprium medium efficiatur syllogismus: qñ sub A quidem sit medium: ipsi vero B nulli insit: necesse est falsas esse ambas. accipiendæ nanq; sunt è contrario, ꝙ se habent propositiones, si debet syllogismus fieri. sic autem acceptis, ambæ efficiuntur falsæ. quemadmodum si A quidem toti D inest: D vero nulli eorum, quæ B: his enim conuersis, syllogismus erit, & propositiones ambæ falsæ.

Dixit Arist. Sin autem medius terminus syllogismi fuerit nõ proportionatus, & fuerit C medius terminus sub A, & non inexistens alicui B, necessarium vtiq;, vt sint ambæ propositiones falsæ. oporteret enim, vt conuerterẽtur simul in contrariũ eius, quod sunt, si dispositio sit, vt ex ipsis fiat syllus. cũ enim

enim sic accipiuntur, erunt ambæ falsæ. quemadmodum si A inesset oi C. & C nulli B. cùm enim tales conuertantur, erit syllogismus, cuius ambæ propositiones falsæ.

Auerr. loco substãtiæ sūpsit Aīal & loco lapidis Equum. Deceptio p syllogismum negatiuum i prima figura per medium non proportionatum ex ambab⁹ propõnib⁹ falsis mediãs.

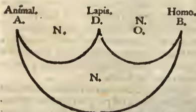

124 Dixit: Cùm vero fuerit aliquid inexistens alicui, ac si diceres aīal de omni hoīe per medium proportionatum, quod est exēplū gratia sensitiuum: dispositio vtiq; ipsius est, quemadmodum diximus. Sin autem acceperimus in huiuscemodi cõclusione medium non proportionatum: puta si accipiatur, quod ponit̃ sub A, hoc est, de quo A naturaliter, quod est pars ipsius, & est negatū à minore extremitate, ac si diceres equum: per huiuscemodi terminum non complicatur syllogismus. & hoc, qm̃ non sequitur, cùm prędicatur animal de oī equo: & equus de nullo hoīe, q non insit animal alicui homini: hoc igitur medium nõ proportionatum inuenietẽ vtiq; in propositionibus, in quibus est medium proportionatum. Cùm igitur voluerimus concludere ex hoc medio conclusionem contrariam conclusioni veræ, non proueniet nobis, nisi cū acceperimus ambas propositiones falsas, vsquequo fuerit maior negatiua & minor affirmatiua: hæc enim complicatio concludit in prima figura. Et accipitur in exēplo ipsius animal de nullo equo: & equus de omni homine: & concluditur ex necessitate, q animal de nullo homine. Hæc igitur est intentio, quam dixit in hoc capitulo, & sermo ipsius ex eo, quod diximus, intelligitur per se.

Quando vero medium non sit sub A, vt D, A D quidem vera erit, D B autem falsa. nam A D quidem vera, quoniam non erat in A ipsum D: D B autem falsa, quoniam si esset vera, & conclusio vera esset. sed erat falsa.

Dixit Aristo. Cū vero non fuerit medius terminus sub A, quemadmodū C, propositio A C erit quidem vera, propositio autem C B erit falsa. A C quidem vera, qm̃ C non est sub A: C B vero falsa, quoniam si esset vera, esset & conclusio vera. sed est falsa.

Deceptio p syllogismum negatiuum i prima figura per medium non proportionatum, ex maiore vera, et minore falsa, mediãtis.

125 Cū vero fuerit aliquid cõclusum per affirmationem de aliquo, & acceptum fuerit medium non proportionatum, cū inuenitur aliquid negatum ab ambabus extremitatibus, hoc est à maiore et minore: hoc vtiq; erit, qm̃, cùm voluerimus complicare ex huiuscemodi medio syllm̃ perfectæ figuræ, concludetur contrariū conclusionis perfectæ, hoc est negatiua vniuersalis. fieri igitur hoc non poterit, nisi cū fuerit propositio maior vera ex necessitate, cū accepta fuerit absq; dubio negatiua, & minor falsa, cū accepta fuerit sine dubio affirmatiua. sin autem minor esset vera, cū maior iam posita fuerit vera, sequitur vt sit cõclusio vera. sed iam posuimus, q contraria est vera. Exemplum huius ex materijs, si concludamus, q oē animal hō per medium sensitiuū: deinde accipiamus medium non proportionatum, quod sit negatum ab vtrisq;, hoc est ab vtrisq; extremitatibus, maiore & minore, quæ ambæ sunt in hoc exemplo, animal, & homo: erit autem medium hoc, quẽadmodum lapis. cū igitur errauerimus syllo per hoc medium, erit complicatio syllogismi perfecta: propositiones autẽ falsæ absq; dubio & ex necessitate. vt si accipiatur, lapidẽ inesse omni homini, & animal inesse nulli lapidi: concludetur vtiq; nobis ex hoc in prima figura, q animal de nullo homine: & propositiones ita se habebūt, q negatiua erit vera, & minor affirmatiua falsa, quod'q; fieri non potest, vt cõcludatur negatiua vera ex syllogismo perfectæ figuræ, nisi per hanc formam. Et dixit: Cùm vero non fuerit medius terminus sub A, hoc est, sed fuerit negat⁹ ab A, quod est extremitas maior, & A B, quod est extremitas minor. & reliqua verba sua ex eo, quod dixit, intellecta sunt per se.

Sed cū per mediam figuram efficitur deceptio, ambasquidem non contingit falsas esse propositiones totas. Cùm.n. sit B sub A, nihil contingit, huic quidẽ oī, illi vero nulli inesse, quẽadmodum dictum est & prius.

Dixit Arist. Cùm vero fuerit deceptio in media figura, fieri non poterit, vt sint ambæ propositiones falsæ in totum. quoniā, cùm fuerit A de omni B, fieri vtique non poterit, vt inueniatur aliquid, quod vni insit omni, & alteri nulli, quemadmodum diximus in præcedentibus.

Posteaq; declarauit species errorum, qui accidunt in cõclusionibus veris in prima figura, hoc est errores syllogisticos: vult enuntiare, quod accidit sm̃ hoc in secunda figura. Et inquit, In media aūt figura fieri vtiq; non poterit, vt accidat ita syllogismus perfectæ figuræ, concludens contrarium affirmatiuæ vniuersalis, quæ est manifesta per medium perfectum. Cū enim fuerit maior terminus inexistẽs minori per medium aliquod, ac si diceres A inexistens B per medium C, fieri nõ poterit, vt inueniatur aliquid, quod affirmetur de vna duarum extremitatum, puta de B, aut de A, & negetũ ab altera. si enim hoc ita esset, A non inesset B: sed iam posuimus inesse ipsi, quod fieri non põt & non cohæret. cumq; fieri non possit, vt inueniatur terminus vnus medius, q negetur ab vna duarum extremitatum, non prouenire p hūc sylls perfectæ figuræ falsus sm̃ vtrasq; propositiones, † si enim fieri posset hoc, inueniretur vtiq; medius, terminus negari ab vna ipsarum, & inesse alteri. cùm enim conuerteremus propositiones in contrarias, haberemus syllogismum perfectæ figuræ in secunda figura: sed fieri non põt, vt accipiatur in ipsa medius terminus cum hac dispositione: igitur neq; ipsa cõuersio fieri potest. cū autem fieri non possit ipsa conuersio, fieri non potest syllogismus in hac specie, cuius ambæ propositiones sint falsæ simul. 126

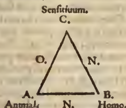
† a.l. fieri eni posset hoc, si inueniret medius

Alteram autem euenit, & vtrãlibet. Si.n. C, & A & B insit: si acceptum fuerit, ipsi quidem

dem A inesse, ipsi vero B non inesse: A C quidem vera erit, altera autem falsa.

Dixit Aristo. Cũ vero fuerit vna duarum propositionum falsa, vtrauis ipsarum extiterit, erit vtiq; possibile. Quemadmodum si C inesset A & B: & acciperetur C inesse A, & nõ inesse alicui B: A C quidem esset vera, & altera propositio B C, erit falsa.

Deceptio p syllm negatiuũ in secũda figura ex maiore vera, & minore falsa, medians. Rectius pro sensitiuo pones sybam, hic & in sequẽti textu, si ppõnes futuræ sint mediatæ.

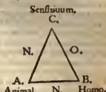

127 Posteaq; declarauit fieri nõ posse, vt sint propositiones ambæ totæ falsæ in secunda figura: vult monstrare, fieri posse, vt vna ipsarum sit falsa, & concludat negatiuam vlem falsam contrariam affirmatiuæ vniuersalis, quæ monstrata fuerit per aliquem medium terminum. & hoc, qm̃ fieri vtiq; potest, vt sit aliquid, puta tn quo C, inexistẽs ambabus extremitatibus totis, hoc est A & B. & hoc, qm̃ cũ manifeste insit aliquid alicui, nihil prohibet, vt inueniatur aliud aliquid prædicatum de vtrisq;: quemadmodum prædicatio sensitiui de animali et equo. Cũq; accepta fuerit res ista, ac si diceres ex literis, in quo est C inesse A, et nõ inesse alicui B: erit vtiq; propositio maior vera, quę dicit, C de omni A, & minor falsa, quæ dicit, C non de aliquo B. Exemplum huius ex materiis, si accipiamus sensitiuum inesse oĩ animali: & sensitiuum non inesse homini: concludet enim in secunda figura, q animal non est homo ex duabus propositionibus, maiore vera, & minore falsa.

Rursus, si acceptum fuerit C ipsi quidem B inesse, A vero nulli: B C quidem vera erit, altera autem falsa.

Dixit Aristo. Et ẽ cõuerso si acceperimus C inesse ipsi B, et nulli inesse A: propositio C B erit vtiq; vera, & altera falsa.

Deceptio p syllm negatiuum ĩ scda figura ex maiore falsa, & minore vera mediatis.

128 Sensus est, cũ vero cõuersa fuerit intentio in hac materia, & accepta fuerit loco negatiuæ affirmatiua, & loco affirmatiuæ negatiua, & conuersa fuerit intentio in vero & falso, & redierit maior falsa, & minor vera. quemadmodum si accipiatur sensitiuum de nullo animali: & q sensitiuum inest omni homini: concludetur nobis animal non inesse homini.

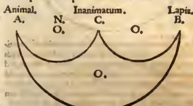
Si igitur priuatiuus sit deceptionis sylls, dictum est, qñ, & per quæ erit deceptio.

Dixit Arist. Planum igitur quomodo decipiemur, cùm ratiocinabimur super negatiua vniuersali, & secũdum quam dispositionem ad hoc se habebunt propositiones.

Sensus est, Planum igitur iam quomodo decipiemur in eo, quod est affirmatiuum vniuersale per mediũ terminum, & concludemus ex hoc termino super negatiua vniuersali, & in quibus dispositionibus erunt propositiones syllogismi ex vero & falso per quãcunq; speciem syllogismorum super negatiua vniuersali: hoc est, qñ erunt ambæ propõnes falsæ, & qñ non erũt, & quæ erit falsa ex vtrisq; tantum, minor, aut maior. 129

Sin autem affirmatiuus, qñ quidem per proprium mediũ, impoße ambas esse falsas. necesse est.n. C B manere, si quidẽ erit syllus, quẽadmodũ dictum est & prius. quare C A semper erit falsa: hæc.n. est, quę conuertitur.

Dixit Aristo. Sin autem sylls fuerit super affirmatiua vniuersali, cũ extiterit medium proportionatum, fieri vtiq; non poterit, vt sint ambæ propositiones falsæ. quoniam sequitur ex necessitate, vt C B derelinquatur fm dispõnem suam, si est syllus concludens, vt sit, quemadmodum diximus in precedentibus. sed propositio C A, erit vtique semper falsa: ipsa enim poterat conuerti.

Deceptio p syllogismum affirmatiuũ ĩ prima figura p mediũ propriũ, ex maiore falsa, & minore vera, mediatis.

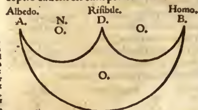
Posteaq; declarauit, qũo fit error, & concluditur negatiua vniuersalis per terminum medium concludentem affirmatiuam vlem, cũ fuerit terminus proportionatus, aut nõ proportionatus in prima figura, & secunda fm quot modos ex vtrisq; propositionib9 falsis, aut vna ipsarum: cœpit cõmemorare, quo modo accidit ex errore cõtrarium huius, hoc est, vt erret in eo, q erit ex propositionibus negatiua vniuersalis per terminũ medium, & concludet per hunc eundem terminũ, q prædicatum inest omni subiecto. Et hoc est, quod voluit, cũ dixit: Sin autem syllogismus fuerit super affirmatiua vniuersali, cũ extiterit medium proportionatum. sensus est, atqui si fuerit syllogismus perfectæ figuræ, & sit falsitas in propositionibus, & concludat affirmatiuam vniuersalem per terminum medium concludentem in veritate negatiuam vlem, fieri non potest, ut sint ambę propositiones falsæ. qm̃ negatiua vniuersalis concludit vtiq; in prima figura ex duabus propositionibus, quarum minor est affirmatiua vniuersalis, & maior negatiua vniuersalis. & propterea fieri non põt, vt conuertať in ipso per modum erroris, nisi propositio maior. qm̃ si cõuerteretur minor, & acciperemus ipsam negatiuam & maiorem affirmatiuam, non sequereť ex hoc conclusio. & propterea fieri non potest, vt conuertať, nisi propositio maior tãtum. Exemplum huius, si fuerit, q nullus lapis sit animal, qm̃ oĩs lapis est inaĩatus, & nullum inaĩatum est aĩal. atqui cũ errauerimus ĩ hoc caute, erit vtiq; sylls concludens: atqui errabimus vtiq;, cũ acceperimus hic loco negatiuæ affirmatiuam, & dicamus, 130

omnis lapis inaīatus:& oē inaīatum animal: & concludemus, oīs lapis animal. † & si acceperimus propositiones ambas totas falsas, et dicemus vox nullus lapis inaīatus: & oē inaīatum animal: non concludit ex hoc aliquid. Et id, quod dicit, est intellectum per se.

† Ab. te. sed si caperem° loco affirmatiuæ negatiuam, & dicerem° nullum minerale est insensitiuum: & nullum insensitiuū est animal.

Consimiliter autem & si ex alia coordinatione accipiatur medium, quemadmodum dictū est & in priuatiua deceptione. necesse enim D B quidem manere, A D autem cōuerti, & deceptio eadem est ei quæ prius.

Dixit Aristo. Et eodem exemplo, si accipiatur medium propinquum proportionato, quemadmodum dicimus in deceptione, quæ est super negatiua: C B erit remanēs secundum dispositionem suam ex necessitate, A C vero vtiq; conuerteretur. & hæc deceptio eadem est cum præcedente.

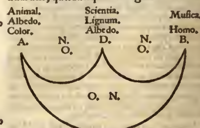
Deceptio p syllogismum affirmatiuū i prima figura p mediū ex diuersa coordinatiōe, ex maior falsa, & minore vera, mediatis.

131 Proximus proportionato, cùm concludit affirmatiuā, is est, de quo dicit, q est terminus medius, qui prędicatur de vtrisq; extremitatibus per affirmationem, sed terminus medius proximus proportionato, in eo quòd concludit negatiuam vniuersalem, si is est, qui subijcitur vtriq; duarum extremitatum, hoc est vni ipsarum p affirmationē, & alteri per negationem, cū conuertitur affirmatiua per subiecta conuertibilia, concludetur negatiua vniuersalis: & perpetua in ipsis est negatiua particularis. & propter hoc dicitur de hac complicatione in † tertia figura, q non concludit nisi negatiuam particularem: hoc enim est perpetuum in omni materia, & ab ipso dicitur, q accidit consimiliter etiam de hac deceptione, quod accidit in negatiua vniuersali: & hoc, vt sit error in propositione maiore tantum, quæ est negatiua, cùm assumitur affirmatiua: sed de propositione minore fieri nō potest, vt accipiatur falsa: propterea quòd non concludit id, cuius minor est negatiua in prima figura: et propterea dixit, C B: hoc est minor erit remanens secundum dispositionem suam ex necessitate: hoc est, quoniam fieri non potest, vt conuertatur: A C vero conuertetur, hoc est maior. Et dixit: & hæc deceptio eadem est cum præcedente. sensus est, q deceptio, quæ accidit in prima figura in negatiua vniuersali, eadem est cum ea quæ accidit in affirmatiua: hoc est, q est species vna, eo q maior propositio ipsa est, quæ conuertit in ea.

† Ab. non legit hoc verbum.

Quando autem non per proprium: si D quidem sit sub A, hæc quidem erit vera, altera autem falsa: euenit. n. A pluribus inesse, quæ non sunt sub se inuicem. si vero non sit D sub A, planum quidem, q hæc semper erit falsa, affirmatiua nanque accipitur, D B vero contingit & veram esse & falsam: nihil enim prohibet, A quidem nulli D inesse, D vero ipsi B omni: vt animal scientiæ, scientiam autem musicæ. Neq; rursus si neque A nulli eorum, quæ D, neq; D nulli eorum, quæ B. Manifestū igit, q non exnte medio sub A, & ambas euenit falsas esse, & vtrā volueris.

Dixit Arist. Cùm vero non fuerit syllogismus per mediū proportionatum, quemadmodum si C sit sub A, hæc vtiq; maior erit vera, sed altera erit falsa: quoniam fieri pōt, vt A insit rebus multis, quæ non sunt sub se inuicem. Consimiliter etiam si non fuerit C, sub A, planum q hæc propositio semper erit falsa: quoniam ipsa vtiq; accipit affirmatiua: sed C B poterit esse vera, & etiam poterit esse falsa: & hoc, quoniam nihil prohibet, q A non insit alicui C, & sit C inexistens omni B: quemadmodum, si animal non inesset scientiæ, & scientia inesset musicæ. Et nihil prohibet, q A insit nulli C, & C etiam insit nulli B. planum igitur, cùm non fuerit medium sub A, quòd fieri potest, vt sint ambæ propositiones falsæ: ac etiam fieri potest, vt sit vna duarum, quæcunque contigerit.

Deceptio p syllogismos tres affirmatiuos in pria figura p media ex diuersa coordinatione ex maiori & minore quãque veris, quãq falsis mediatis.

Posteaq; commemorauit, quomodo accidit error in affirmatiua vniuersali in prima figura per terminum proportionatum, & per terminum proximum proportionato: commemorat, quomodo accidet per eum, qui nō est proportionatus, neq; proximus proportionato, & dixit: Cùm vero non fuerit syllogismus per medium proportionatum, hoc est syllogismus super affirmatiua falsa. deinde dixit: quemadmodum si C sit sub A, hoc est, quemadmodum, quod accidit, cùm fuerit medius terminus positus sub maiore termino, id est, q A prædicetur de omni C † per radicem rei, & C negetur ab omni B: quoniam non fiet error in hac materia, nisi cùm seruata fuerit maior vera secundum naturam suam, hoc est affirmatiua, & commissus fuerit error in minore, cùm accepta fuerit affirmatiua, loco cuius debebat esse negatiua: & tunc concludet, q A de omni B, per medium C: & C vtiq; in radice rei erat medium non proportionatum: quoniam ipsum non iudicat de natura negationis ab ipso B: quoniam minor erat negatiua, & maior affirmatiua: sed hoc non concludit, quemadmodum declaratum fuit in libro Syllogismi. Et dixit: quoniam fieri potest, vt A insit rebus multis, quæ non sunt sub se inuicem. sensus est: atqui accidit, q sit hoc medium non proportionatum: quoniā A inest rebus multis, quæ negantur à se inuicem, cumq; negatum fuerit vnum ipsorum ab altero, & affirmatum fuerit A de B, accidit hoc facienti, vt concludat negatiuam eam, quæ erat affirmatiua: & propterea

132

† Ab. le h rei origine.

& propterea cùm fuerit propositio minor negatiua, fieri poterit, vt syllogismus concludat aliquando affirmatiuam & aliquando negatiuam: affirmatiuam quidem, cùm acciderit A inesse rebus multis, quæ negantur à seinuicem, & accepta fuerit vna earum rerum terminus medius: quemadmodum animal inest equo, & asino, et homini, quæ omnia negantur à seinuicem: cumq; accepimus, quòd nullus equus est asinus ille: & omnis asinus animal: existimauit, quòd hæc complicatio concludit, quòd nullus equus animal, quod est falsum. Cùm vero dixit: consimiliter etiam si non fuerit C sub A, planum vtiq; quòd hæc propositio semper erit falsa: quoniam ipsa vtiq; accipitur affirmatiua. sensus est, atqui cùm medius terminus negatur à maiore extremitate, manifestum vtiq;, ꝙ falsa semper erit maior: quoniam ipsa accipit affirmatiua. sensus est, cùm fuerit medius terminus non proportionatus: quoniam negatur à minore extremitate, & inest maiori: semper quidem minor erit falsa. Cùm vero fuerit medius terminus ꝓportionatus, ita, vt negetur à maiore extremitate, & affirmetur de minore: maior vtiq; erit falsa ex necessitate, hoc est per syllogismum, in quo accidit deceptio, cùm existimatur, ꝙ ipse concludat affirmatiuã vlem ꝓp falsitatẽ propõnum. Cùm vero dixit: sed C B poterit esse vera, & etiam poterit esse falsa: & hoc, quoniam nihil prohibet, ꝙ A nõ insit alicui C, & sit inexistens omni B: quemadmodum si animal non inesset scientiæ, & scientia inesset musicæ. sensus est: atqui propositio minor, in qua prædicatur medium de minore extremitate, poterit esse vera, cùm medius terminus fuerit proportionatus: quoniam ipsa inuenitur affirmatiua secundum id, quod est de ipsa, quemadmodum animal negatur à scientia, & scientia affirmatur de musica: cumq; acceperit, quòd omnis musica est scientia, & omnis scientia sit aĩal: concludetur nobis falsum ex maiore falsa, & minore vera. Cùm vero medius terminus extiterit non proportionatus, cùm negatur ab vtrisq; extremitatibus, ambę vtiq; erunt falsæ: cùm igitur medius terminus accipitur in syllogismo affirmatiuo falso negatus à maiore extremitate, maior vtiq; semper erit falsa secũdum dispositionem suã: quia accepta fuerat affirmatiua, sed minor erit vtiq; falsa, cùm acciderit, vt medius terminus cum hoc, ꝙ negatur à minore, negetur consimiliter etiam à maiore & erit etiam vera, cũ medius terminus fuerit inexistẽs minori, & negatus à maiore: & hoc est, quod voluit, cùm dixit: sed C B poterit esse vera, ac etiam poterit esse falsa: hoc est minor. Et posteaq; cõmemorauit, ꝙ maior erit falsa proculdubio, & minor erit secundum binas dispositiones: adduxit in materia exẽplum aĩalis, in quo minor erit vera, & dixit: & hoc, quoniam nihil prohibet, vt A, vsq; ad id, quod dixit, inesset musicæ. sensus est, et hoc erit, cũ maior erit negatiua, et minor affirmatiua, hoc est per se. vt in exemplo, aĩal negari à scĩa, & sciam inesse musicæ: cùm igitur aliquis acceperit per modum erroris, ꝙ oĩs musicus est sciens, & ꝙ oẽ sciens aĩal non rõnale: concludetur vtiq; ex hoc conclusio falsa ex binis propõnibus: quarum vna est falsa, & maior, & secunda vera, & minor. Et posteaq; mẽtionem fecit de materia, per quã minor est falsa, dixit: Et nihil prohibet, ꝙ A insit nulli C, & etiã C insit nulli B. hoc est, & sit minor falsa, cũ medius terminus negaẽ à duab' extremitatibus, & accipiat errãs affirmari de vnaquaq;: & hoc, qm̃ nihil prohibet, vt A, quod est maior extremitas, nõ insit alicui C, quod est medium, & C etiam non insit minori extremitati, quæ est B, & sint ambæ propõnes affirmatiuæ falsæ. Et posteaq; mentionẽ fecit, ꝙ hæ duæ spẽs accidũt, cùm fuerit medius terminus negatus à minore: hoc est, vt fiat sylls ex binis ꝓpõnibus falsis, quòdq; maior sit falsa, & minor vera, conclusit hoc, & dixit: Planum igitur, cũ non fuerit medium sub A, ꝙ fieri potest, vt sint ambæ falsæ, ac etiam fieri potest, vt sit vna duarũ, quęcũq; contigerit. Et tunc oportet, vt intelligas, ꝙ ambæ vtiq; erunt falsæ, cũ medius terminus fuerit non ꝓportionat' ex parte, qua negaẽ ab vtrisq; extremitatib', & sit maior tm̃ falsa, cũ fuerit medi' termin' ꝓportionat'.

Sed diceret aliquis, quomodo construet has duas diuisiones commemoratas medius terminus nõ proportionatus. **Dubium.** Et dicamus, ꝙ doctrina in hoc accipi põt duobus modis: hoc est, vt cõnumerenẽ syllogismi, quorũ termini sunt ꝓportionati seorsum, ac etiã fieri põt, vt doctrina in ipsis sit cõis: quemadmodum fecit hic, dicens: exempli gratia, ꝙ cùm maior terminus negatur à medio, nihil vtiq; prohibet, vt negetur à minore, aut non negetur, quòd si non negetur, falsa erit ipsa minor: si autem negetur, erunt ambæ falsæ. cùm igitur fuerit medius terminus negatus à maiore, fieri poterit, vt minor sit falsa, & poterit etiam esse vera: falsa quidem, cũ terminus fuerit non proportionatus, vera autem, cũ terminus fuerit proportionatus, & hoc est, quod voluit, cùm dixit: Planum igitur, cũ non fuerit medium sub A, quòd fieri potest, vt sint ambæ falsæ. **Solutio.**

IOANNES BAPTISTA BAGOLINVS VERONENSIS

Philosophiæ, Medicinæ, cæterarumq; scientiarum vir excellentissimus, volumen hoc, reliquis iam absolutis, hucusq; perfecit: Residuum uero, quod ipse immatura morte præuentus explere non valuit, MARCVS *Odus Patauus, Philosophus, ac Medicus Clarissimi* ODI *filius, viri illius discipulus, maximaq; familiaritate coniunctus, eo ordine, quo ab ipso, dum uiueret, hoc in negotio fuerat edoctus, reddidit absolutum.*

Quot igitur modis, & per quæ euenit fieri deceptiões, quæ fm syllm, & in imediatis, & in ijs quę per demõstrationem, manifestum.

Dixit Aristo. Apparet igitur, ac manifestum est, quomodo cadet deceptio in propositionibus mediatis, & in propositionibus, quæ non habent medium: & secundum quot modos erit, & per quam conditionem, & proprietatem.

Dixit: & secundum quot modos, hoc est secundum quot species sit. & videtur quòd sit per hoc, exẽplum, quod ex ipsis erit in prima figura, & quod in secunda. Et dixit: & per quam conditionem, & proprietatem. sensus est, ꝙ non accidet in exemplo istorum syllogismorum erratorum, cũ fuerit falsum in quacũq; propositione 133

sitione contigerit: sed ex ipsis aliquod est, in quo potest accidere falsum propter falsum in propositione determinata, & in aliquibus ipsorum potest accidere falsum per quācunq; propositionem contigerit, & in quibusdam ipsorum non potest accidere falsitas, nisi cum fuerit in duabus propositionibus simul: quemadmodum declaratus fuit sermo ipsius in his rebus. Differentia vero inter has proprietates & conditiones est: quoniā conditiones sunt, sine quibus non possunt esse cōclusiones: sed proprietates sunt, quæ appropriantur vnicuiq; speciei istorum syllogismorū. modus igitur, per quem est res conditionis, est alius à re, per quam est res proprietatis: & si fuerit res hæc vna & eadem. & videtur quòd conditiones, & proprietates sint separatę per modum, non per subiectum. Vt in exemplo, conditio primæ figuræ ad hoc, vt cōcludat falsum affirmatiuū p terminū ppornonatum, est, vt sit maior propositio in ipsa falsa, & q minor sit vera. hoc enim, si non inuenitur in aliis, erit sibi proprium: & si inuenitur, est conditio, nō proprium: & si facta fuerit proprium appropriate, & si facta fuerit in vniuersali, oīs vtiq; conditio erit pprium.

Planum autem est, & q si quis sensus defecerit, necesse & scientiam aliquam deficere, quam impossibile est accipere: siquidem addiscimus, aut inductione, aut demonstratione. Est autem demonstratio ex vniuersalibus, inductio vero ex iis, quę fm partē: impossibile autē vniuersalia speculari nisi per inductionem, qm̄ & quę ex abstractione dicuntur, erunt per inductionem nota, si quis voluerit nota facere, q insunt vnicuiq; generi nonnulla, & si non separabilia sunt, fm q tale *hoc vnumquodq;: inducere aūt non habentes sensum, impossibile. singularium nanq; sensus est, nō.n.cōtingit accipere ipsorum sciam: neq;.n. ex vniuersalibus sine īductione, neq; per inductionem sine sensu.

* al. l. quale hoc

Dixit Arist. Videtur autem ex eo, q nobis deficiat sensus aliquis, ut sequatur ex necessitate aliquam sciarum nrarum deficere, neq; posse nos ipsam assequi: qm̄ oē, quod cognoscimus non effugit, quin sit, aut p inductionem, aut per demonstrationē, & demōstratio vtiq; perficitur ex propositionibus vniuersalibus: sed inquisitio fit ex particularibus: per propositiones aūt non possumus monstrare aut cognoscere, nisi per inquisitionem earum: & hoc, qm̄ cùm aliqs sollicitus fuerit in propositionibus, quæ accipiuntur per intellectum abstractæ à materia, monstrandis, q verę sunt in eo, q appinquant alicui materiæ, monstrabit vtiq; ipsas per iquisitionem, siue acceperit ipsas, fm q appropinquant materiæ, siue acceperit eas abstractas à materia, non habebimus aūt viā ad inquisitionē, cū defecerit sensus: qm̄ sensus est, qui monstrat res particulares, & non est via ad ipsas nisi per sensum.

Hoc capitulum est aliud à capitulis pręcedētibus, in
134 quibus speculatus fuit de dispōnibus propositionū notarum per se: intentio aūt in ipso est monstrare, q cognitio per intellectum est propter cognitionem p sensum, quodq; ille, cui deficit aliquis sensuum in tēpore gnatiōis, quēadmodum, qui genitus fuit cæcus, aut surdus, non potest assequi intelligibilia *per hunc sensum: cæcus enim non poterit intelligere intelligibilia colorum, neq; surdus assequi intelligibilia musica, neq; intelligibilia, quæ mōstrantur per verba. Et dixit: Videtur aūt ex eo, q nobis deficiat sensus aliquis, ut sequatur ex necessitate aliquam cognitionum nrarum deficere. sensus est, q cui deficiunt monstrabilia per intentionem alicuius sensus, huic videtur deficere intelligibilia istius generis sensibilium: qm̄ vnicuiq; generi est intelligibile appropriatum, & vniuersale vtiq; non deficit, nisi cū deficit totū sensibile: & hoc, qm̄ declaratum iam fuit in scientia de Aīa, q sensibilia sunt appropriata vnicuiq; sensui, quemadmodum colores oculo, & vox auditui, & sapores gustui, & odores naribus, & tangibilia tactui, & ex ipsis aliqua vniuersalia, quemadmodum magnitudo & figura, & numerus, & motus. Et posteaquā cōmemorauit, † q oportet in fundamentis sensus fundari propositionem primam, quæ est in sensibili illius quæsiti, cœpit declarare hoc, & dixit: qm̄ oē, quod cognoscimus, non effugit, quin sit, aut per inductionem, vsq; ad finem *eius, quod scripsimus, & sermo ipsius in hoc est per se intellectus, & consentaneum est, q omnis nostra cognitio, aut proueniat propter demōstrationē, aut † propter inquisitionem: demonstratio autem est p propositiones vniuersales, propositionum vero vniuersalium cognitionem assequimur per inductionem: omnis igitur nostra *cognitio erit vtiq; propter inquisitionem, & posteaq̄ inquisitio est ad particularia, & ex particularibus inuenit vniuersale, & oīs cognitio est vniuersalis, sequitur vt † omnis cognitio affectet particularia. cuicunq; igitur deficit aliquis sensuum, ex necessitate eidem deficit assecutio particularium, quæ appropriantur huic appropriationi: cumq; deficit assecutio istius generis, deficit propositio prima, cumq; defecerit propositio prima in genere, deficit demonstratio, quæ est in genere. At cū quælibet scientia fiat de aliquo genere, fiet vtiq; vel de aliquo p se noto, vel per aliquod per se notum: sed cū id, quod est de se notum, habeatur per sensum, sequit̄, si defecerit sensus aliquis, quòd deficiat sensibile illius sensus, cumq; deficit sensibile illius sensus, deficit itelligibile: & in hoc, quod dixit, nihil est dubiū, nisi in eo, quod dixit, omnem propositionem vniuersalem prouenire per iquisitionem. Qm̄ iam dictum est, q vles propositiōes sunt duarum spērum, quędam, quas inquisitione acquirimus, quædam, quas assequimur per naturam, qn̄ non nouimus, qn̄ acquirimus, & qūo acquirimus: de istis itaq; ppositionibus existimat̄, q non indigēt inquisitione, neq; indigēt sensu, sed iam apparet ex dispositione istarum propositionum, q sunt in sensibilibus *participantibus, quemadmodum, q totum est maius sua parte, & quòd æqualia vni, sunt inter se æqualia, & propter hanc cām assequimur eas à principio rei, ex quo fuerūt sensibilia cōicantia in omni eo, in quo cadit sensus noster. et qm̄ proueniunt nobis à tēpore pueritiæ, non cōmemorauit qn̄, neq; qūo proueniunt nobis, & tamen absq; dubio proueniunt nobis à sensibilibus, & † non erit ingenium ex hoc genere propositionum vnum: qm̄ fieri non potest, vt inueniatur, quousque defecerit sensus tactus. istæ.n. propositiones proueniunt p sensum tactus. Sed sermo Aristo. non est de istis ppōnibus, sed ipsius sermo ē de ppōnibus, quę sunt in sensibilibus appropriatis vnicuiq; sensui. Iam vero signat, q propositiones vles accedunt nobis à sensu, quia cū volumus ipsas verificare apud aliquem, cui cōtradicit in erroribus, aut apud aliquē, cui deficit contradictio

* al. l. illius generis,

† al. l. q si defuerit aliquis sensus necesse est, vt desit ppō prīa.

* al. l. sensus,

† la. l. inductionem.

* al. l. scibilis

† al. l. origo cuiuslibet sciæ sint ipsa sensibilia.

* al. l. cōmunibus.

† la. l. nulla excepta propositione huius generis.

tradictio in ipsis, aut apud eum, qui nõ nouit ipsas, quã non intelligit, quid significant nola ipsarũ, tũc declarabunt ꝑ inquisitionẽ sensibiliũ, & nõ accidet hoc in istis ꝓpõnibus vniuersalibus, sed in appropriatis: & ꝓpea notauit Aristo. duas species ꝓpositionum indigẽtium sensu, cùm dixit: & hoc, quoniam, cùm aliquis solicitus fuerit in propositionibus, quæ accipiuntur per intellectum abstractæ à materia, monstrandis, ꝙ sunt veræ in eo, ꝙ appropinquant alicui materiæ, monstrabit vtiq; ipsas per inquisitionẽ, siue acceperit eas in eo, ꝙ appropinquant materiæ, siue acceperit eas abstractas à materia. sensus est, ꝙ signum, ꝙ propõnes vl'es, quæ proueniunt per intellectum abstractæ à materia communicãtes sensibus, ita se habent, ꝙ, cùm aliquis voluerit declarare ipsas esse veras apud aliquem, qui nõ nouerit ipsas, monstrabit vtique eas per inquisitionem, cùm appropinquauerint alicui materierum, quæ ponũtur sub hac intentione vl'i: hoc est materierum speculatiuarum particularium, & inquit, ꝙ hæ accipiuntur, cũ appropinquant alicui materiei, aut accipiuntur separatæ à materia: & videtur velle, ꝙ inquisitione indigemus in duabus speciebus propositionum, hoc est in iis, quæ accipiuntur in materia: & hæ sunt propõnes naturales, & in ĩjs, quæ accipiuntur absq; materia: & hæ sunt res mathematicæ: & hæ sunt vt plm propositiones vl'es, quæ non cognoscuntur, quando proueniunt, & vnde proueniũt: & hoc onus fm hoc est vniuersale duabus speciebus propositionum, hoc est, ꝙ indigent sensu & acceptione intentionis ꝓpõnum vl'ium. Sed populi virorum nostræ gentis opinati sunt, quòd intellectus, cùm assequitur aliquid, non indiget sensu, & quod accidit his est contrarium eius, quod accidit primis antiquis: ipsi enim opinati sunt, quòd sensus & intellectus sunt idem, quodq; nõ est differentia inter assecũtiones vtriusq;.

* al. l. obiecta.

Syllogismum omnem ex tribus constare terminis, maiori, minori, ac medio: & hos in infinitum tam in propositionibus affirmatiuis, quàm negatiuis abire non posse. *Cap. XVI.*

EST autem omnis syllogismus per tres terminos, & qui quidem monstrare potest, quòd A inest ipsi C, eo quòd inest ipsi B, & hoc ipsi C: priuatiuus autem alteram quidem propositionem habens, ꝙ aliud quid alii inest, alteram vero, quòd non inest. Manifestum igitur quòd principia, & quæ dicuntur suppositiones hæ sunt: accipientem enim hæc ita necesse est monstrare, vt quòd A inest ipsi C per B. Rursus vero quòd A ipsi B per aliud mediũ, & ꝙ B ipsi C consimiliter.

Dixit Arist. Cuiuscunq; vero sylli substãtia constituitur ex tribus terminis: & vnus terminorũ est, qui monstratur inesse C, & est A, per hoc, quòd inest B, & B inest C. In syllogismo autem negatiuo vna propositionum duarum ita se habebit, quòd vnus duorum terminorum dicetur de altero: altera vero ita se habebit, quòd vnus duorum terminorum non dicetur de termino altero. Planè igitur manifestum, quòd radices, ex quibus constituit̃ substantia syllogismi, sunt ex hoc numero: quoniam sequitur ex necessitate demonstrationis, vt res, quæ ostenditur per demonstrationem, sit in hoc numero: quemadmodum, quòd A insit C per medium B, quòdq; consimiliter etiam B insit C.

* al. l. subiectiones.
* Sic & alibi in lectionis serie.

Intentio ipsius in hoc, est distinguere, an compositio 135
syllogismi recti procedat in infinitum ex parte vnius duarum extremitatum, aut ex parte vtriusq;, aut ex medio: hoc est, ꝙ prædicetur prædicatum de subiecto, & prædicatum aliud de hoc prædicato, & de hoc prædicatum tertium, & procedat res in infinitum, an oporteat, vt compleatur hæc prædicatio: & consimiliter intentio ipsius est quærere, an syllogismus itidem, qui ponitur finitus ex parte prædicati, compleatur per resolutionẽ ad subiectum, quod nõ prædicetur de aliquo penitus: & hoc planum, ꝙ in omnibus tribus: quorum primum prædicatur de secundo, & secundum de tertio: tertium quidem est subiectum, non prędicatum, et primum prędicatum, non subiectum, & medium subiectum, & prædicatum: quærit igitur in huiuscemodi positione, an procedat prædicatio in talibus trib' terminis in infinitum, an procedant subiecta in infinitum, an procedãt media, quæ sunt inter vtrasq; extremitates positas in infinitũ: quemadmodum, si ponantur inter A & C media infinita: quorum vnũquodq; subiicitur, & prædicatur de eo, quod est sub se, cumq; hoc quæsitum non formetur, nisi cũ pręcesserit antea propositio hęc ex libro Syllogismi, & hoc, ꝙ omnis syllogismi substantia constituitur ex tribus terminis: intelligit syllogismos prædicatiuos simplices, secũdum ꝙ declaratum fuit in libro Syllogismi, & dixit: & vnus terminorum est, qui monstratur inesse C, & est A, per hoc, ꝙ inest B, & B inest C. sensus est: & vnus istorum terminorum, qui est terminus maior, in quo est A, qui monstratur inesse sup minore extremitate, quę est litera C, per medium termini medii, in quo est litera B, & dixit: & est A, per hoc ꝙ inest B: hoc est ꝑ medium B, cũ fuerit A inexistens B, & B C. Posuit autẽ † cõsequentis conditionem in duabus propositionibus: quã hoc est, quod concludit affirmatiuum. Et posteaq; commemorauit formam syllogismi affirmatiui, cœpit mentionem facere de forma syllogismi negatiui: quoniã nõ est intentio sua in hac inquisitione inquirere de syllogismo affirmatiuo composito. hoc est an perueniat ad finem à duabus extremitatibus & medio, an non proueniat ad finem rei: sed de syllogismo negatiuo dixit: In syllogismo autem negatiuo erit absque dubio propositio vniuersalis negatiua, & propositio affirmatiua, & cuiuslibet duarum propositionum vnus terminus dicitur de termino alio per affirmationem, quod est prædicatio medii de minore, & maioris de medio, alter vero terminorum de altero negatiue dicitur: & hic cõsimiliter erit siue terminus maior de minore, siue medius de minore: sed nõ posuit de B, vt existimemus hic minorem negari & maiorem: quoniam hæc consideratio est de syllogismo nõ super quæsito determinato: sed hæc conditio intelligitur in respectu ad quæsitum determinatum: hoc est, ꝙ sit minor affirmatiua absq; dubio, & maior negatiua: quemadmodum declaratum fuit in libro Syllogismi, & dixit: & plane manifestum, ꝙ radices, ex quibus constituitur syllogismus, sunt ex hoc numero: sensus est, ꝙ paucæ radices, ex quibus construitur syllogismus, sunt in hoc numero, hoc est tres: quoniam sequitur ex eo, ꝙ ponimus hunc numerũ, aliquid aliud ab his: & hoc est, quod vocatur conclusio, non sequitur autem ex paucioribus numero hoc, aliud quid: & hoc est, quod voluit, cum dixit: quoniam sequitur ex necessitate demonstrationis, vt res, quæ ostenditur per demonstrationem, sit in hoc numero, hoc est conclusio. & dixit: quemadmodum quòd A insit C per medium B:

† al le. affirmationis.

quodq; consimiliter B insit C. sensus est, quemadmodũ, si poneremus A inesse B, & B C monstratum vtique esset per demonstrationem q A inesset C.

Secundum opinionem igitur syllogizantibus & solum dialectice, planum q hoc solum consyderandum, si ex quibus contingit probabilissimis fiat syllogismus. quare et si est aliquid in veritate eorum, quę sunt A B, medium: videtur aũt non esse, qui per hoc syllogizauit, syllogizatus est dialectice.

Dixit Arist. In syllogismo autem, qui est per propositiones opinabiles, quæq; accipiuntur ex cognitis probabilibus, et per modum disputationis, videtur q fiat inquisitio ex eo, q ratiocinantur ex propositionibus probabilibus vsquequo: & si habent mediũ secundum veritatem, existimatur, q sunt sine medio: qm̃ sylls per modũ disputationis est ad similitudinẽ istorum syllogismorum.

136 Posteaq; intentio ipsius est inquirere in demonstrationibus prędicatiuis, an earum prędicata perueniãt ad finem, & consimiliter subiecta: & hoc non fuit monstratum de propositionibus dialecticis, sed monstratũ fuit de propositionibus demonstratiuis: cœpit præmittere in hoc, q propositiones sunt duarum specierum, dialecticæ, & demonstratiuæ, & docet causam, propter quã antea non formauit hanc quæstionem de propositionibus dialecticis: & posteaq; hoc totum præmisit huic, q omnis syllogismus erit ad minimum ex trib9 terminis, & dixit: In syllogismo autem, qui est per propositiones opinabiles, quæq; accipiuntur ex cognitis probabilib9, & per modum disputationis, videtur q fiat inquisitio ex eo, q ratiocinãtur ex propositionibus probabilib9. sensus est, & hoc quæsitũ non formatur de syllogismis, qui sunt ex ꝓpositionibus opinabilibus: qm̃ syllogismi, qui sunt ex propositionibus opinabilibus, quæq; accipiuntur ex cognitione inquisitionis de ipsis, erunt vnq; de eo quod est an fiant ex propositionibus probabilibus, aut non probabilibus, non de eo, quod est an deueniant ad finem, an vero non deueniant. Et, posteaq; enũtiauit quòd sequitur, vt inquisitio sit de syllogismo dialectico, vt inquirat aliquis de probabilitate, quæ est in propositionibus probabilib9, docet causam ex parte cuius nõ declinat Dialectica ad hanc inquisitionem de ꝓpõnibus ꝓbabilibus, & qs ex ipsis declinat, cũ dixit: et si habent medium ſm veritatẽ, existimaẽ, q sunt sine medio. sensus est, q accidit illi apud id, quod inquiret de propõnibus probabilibus, q sunt mediatæ, & existimeẽ de ipsis, q non sunt mediatę, & è conuerso: & propterea non est possibile in veritate, vt constituatur de ipsis numerus medioꝶ, ergo lõge minus, q constituaẽ quęsitum, q sint finitę, aut infinitę: causa aũt in hoc est, qm̃ probabile non est nobis promptum inuentu: igitur hæc inquisitio non est possibilis in syllogismo dialectico. & posteaq; docuit hoc, reuersus est ad faciendã mentionẽ de sylls, in quo non est possibilis hęc inquisitio.

Ad veritatem autẽ ex ijs, quæ sunt, oportet consyderare, se habet aũt sic. Quoniã est q ipsum quidem de alio prędicatur non ſm accidens, dico aũt ſm accidens, vt album aliquando illud dicimus esse hoĩem, non siñ dicentes & hoĩem album, hic quidem enim nõ alterum aliquid existens albũ est, album vero, qm̃ accidit homini esse albo, sunt itaq; nonnulla talia, vt per se prædicentur.

Dixit Aris. Sed in ijs, qui concludunt ſm viam veritatis, oportet, vt cõsyderemus de propositionibus suis ſm q accipiuntur à rebus existentibus: quemadmodum cũ vnus terminorum suorum prædicatur de altero non per viam accidentis. intentio autẽ nostra, cũ dicimus ſm viam accidentis est: quemadmodum, cũ prædicatur homo de albo, & non est hæc prędicatio, quemadmodum est prædicatio de homine q est album. & hoc, qm̃ prædicatio ipsius de albo non est, q ipsum est homo ex parte, qua est albũ: album enim prædicamus de homine ex parte, qua accidit homini, q sit album: qm̃ inueniunt nonnulla, quæ in re prædicantur de seipsis.

Posteaq; præmisit id, quod inest oĩ sylls, q ad minimum sit ex tribus terminis: quodq; si hęc inquisitio fiat de sylls dialectico, manifestum q erit quæstio non naturalis: qm̃ non est conditio propõnis syllorum dialecticorum & probabilium, q† sit confessæ inuentionis: cœpit præmittere de hac propositione secundo, q hæc quæstio formetur vtiq; de ꝓdicatione ſm viã naturalẽ, q̃ est prædicatio, in qua prædicatũ est ꝓdicatum ſm naturã, & subiectum est subiectum ſm naturã, quod est, vt prædicatum sit ex ijs, quæ indigent in existentia subiecto, & subiectum ex ijs, in quibus constituitur prædicatum aliquod: & hoc, qm̃ sunt hie res, per quarũ dispositiones existimatur, q sunt subiecta, non prædicata ſm naturam, & prædicata ſm naturam, nõ subiecta, & subiecta & prædicata ſm naturam simul: hoc est subiecta rei alicui ſm naturam, & prædicata ſm naturam de re alia: & ipse quærit rem istam de prædicatis naturalibus & subiectis naturalibus: hoc est an ĩ ipsis sit simplicitas, qm̃ in ipsis sunt media: & si simplicitas mediorum suoꝶ in ipsis sit finita, aut ĩfinita, Et dixit: Sed ĩ ijs, qui concludunt secundum viam veritatis: & intelligit ipsum demonstratorem, et dixit, oportet, vt consyderemus de propositionibus suis ſm q accipiuntur à rebus existentibus. sensus est, oportet igitur, vt inquiramus de hac re in propositionibus ex parte, qua in propositionibus ſm existentiam inquiruntur res existentes: & hoc est, quod voluit, cũ dixit, ſm q accipiuntur à rebus existentibus, hoc est, ſm q partes suæ in ipsa prædicatione sunt sumptæ, eodem modo se habent ipsęmet res existẽtes per se. Deinde assumpsit hãc prædicationem quid sit, & dixit: quemadmodum cũ vnus terminorum suorum prædicatur de altero non ſm viam accidentis, intelligit per viam accidentis, prædicationem, cũ accideret ipsi aliquid prædicari de seipso, quæ est prædicatio non ſm consuetudinem naturalem: qm̃ prædicatio non ſm consuetudinem naturalem est prædicatio ꝑ accidens ex hoc modo, & si fuerit de rebus essentialibus: quemadmodum prædicatio eoꝶ, quæ hñt differentias de differentijs, & ꝓdicatio eoꝶ, quæ habent definitiones: cũ vero dixit, quemadmodum cũ prædicatur homo de albo, hoc est, q albũ est hõ: atqui hoc ita est, qm̃ homo ſm naturam subijcitur albo, & albũ prædicatur de ipso ſm naturam: igitur est prædicatũ prædicatione naturali: qui vero dixit, q album est homo, prædicauit prædicatione non naturali: qm̃ accidit ipsi, vt prædiceẽ res de ipsa. Et non est oẽ prædicatum ſm viam naturalem per se, quẽadmodum prædicatio albi de homine, 137

† a.l. correspõdeãt cui

est ſm viam naturalem, & non est per se: ipse vero posuit exemplum suum hoc in loco, & accepit in prędicatione accidentia de substãtia: licet.n. hoc non sit per se, est tamen ſm consuetudinẽ naturalem, & dixit: & non est hæc prædicatio, quẽadmodum prædicatio de hoĩe qđ est album. sensus est, q̃ prædicatio ipsa est ſm viam nõ naturalem. Deinde perfecit cãm in hoc, & dixit: & hoc, qm̃ prædicatio ipsius de albo non est, q̃ ipsum est homo ex parte, qua est album. sensus est, atqui cùm prædicamus hominem de albo est in hac specie accidẽtis, qm̃ non est in eo, q̃ est albũ: est enim aliquid, quod est albũ, & non est homo, & dixit: qm̃ inueniuntur nõnulla, quę in re prędicantur de seipsis. sensus est, quòd hoc accidit in prædicatione accidentium, quæ significantur sup ipsis per *nomina sepàrata de substantijs, & prædicationem substantiarum de ipsis. & hoc, quoniã existimatio eius quod dicimus, album est homo, eadem est, ac si dicamus, homo albus est homo. similiter etiam existimatio eius, quod dicimus, homo est albus, eadem est, cũ eo, quod dicimus, homo est homo albus.

*al. l. denominatiua.

Sit igitur C tale, quod ipsum quidem non amplius insit alij, huic autem B primo, & nõ sit aliud intermediũ, & rursus *E ipsi ipsum F consimilr̃, & hoc ipsi B: an igitur hoc necesse est stare, aut contingit in infinitum ire?

* Argirop. legit D ipsi B, E ipsi D, & F eidem ipsi competat B.

Dixit Aristo. Sit igitur in quo est C subiectum alij tantum, absq; eo, q̃ prædicetur de aliquo alio: forma enim ipsius C est forma, quæ non inest alicui, nisi illi, cui inest tantũ: ipsi autem E isit A primo absq; medio, & accipiatur D inexistens ipsi E, & ipsi D, B: speculatio vtiq; cogit, vt accidat additamẽtum in re sursum, & oportebit ex necessitate, vt stet aut procedat in infinitum.

138 Dixit: Sit igitur ĩ quo est C subiectũ alij tantum absq; eo, q̃ prędicetur de aliquo alio: hoc est, vt sit subiectum aliorum, non prędicatum ſm viam vl'em. sensus est, q̃ accidunt aliqua ſm hanc dispõnem, deinde quæremus an ad vltimũ deueniãt p̃dicata de ipso, aut non: et dixit. forma.n. ipsius C est forma, q̃ nõ inest alicui, nisi illi, cui inest tantum, quemadmodum †Zir, ipsum enim nõ inest alicui, nisi Zir tantum, et quẽadmodũ Harad, quod non inest, nisi his rebus tantum: hoc est, quod non prædicatur de aliquo alio tantum: & quemadmodũ homo, quod est species vltima: ipse enim non prædicatur de subiecto vniuersali penitus. & dixit: ipsi autem E insit A primo absq; medio. sensus est, & sit illud, in quo est litera E, prædicatum de C absq; medio, quod est D. cũ vero dixit: & accipiatur D inexistens ipsi E. sensus est, & prædicetur de prædicato primo, quod est E, prædicatũ secundum consimiliter etiam absque medio, & sit D, & prædicetur consimiliter etiam de D prædicatum quartum. & ita consimiliter etiam, cũ posita fuerint aliqua cũ hac dispositione, cadet additamentum sursum: quod cũ ita sit, speculatio vtiq; iudicabit, an procedat additamentum hoc in infinitum: hoc est, quòd insit prædicato prædicatum in infinitum, aut stet res, & perficiat ad prædicatum, quod est prædicatum de re penitus: & hoc est, quod significauit, cũ dixit: speculatio vtiq; hoc est, igitur in speculatiua ratione sequitur, vt accidat additamentũ sursum, & oportebit ex necessitate, vt stet, aut procedat in infinitũ. sensus est, speculatio igit̃ sequitur in processu per huiuscemodi prædicata sursum, vt prædicatio stet, aut adhuc procedat in infinitum.

†al. l Socrates

Et rursus si de A quidem nihil prædicatur per se, A vero ipsi H inest primo, intermedio autem nulli priori, & H ipsi G, & hoc ipsi B: an & hoc stare necesse est, aut & hoc contingit in infinitum ire? differt autem hoc à priori tantum, quoniam hoc quidem est, an cõtingit incipiẽti à tali, quod nulli inest alteri: sed aliud illi: sursum in infinitum ire, alterum vero incipientẽ à tali, quod ipsum quidem de alio, de illo aũt nihil prædicat̃, deorsum considerare, si contingit in infinitum ire.

Dixit Arist. Et consimiliter etiam si de A non prædicetur aliquid per se, & sit A inexistens I primo absq; medio: & sit I inexistens C, & C inexistens B: igitur speculatio in hoc est, an additamentum istud in descensu sufficiet, an fieri possit, vt procedat in infinitum.

139 Posteaq̃ quęstio in hisce p̃dicatis, quę sunt cũ hac dispõne, est triũ rerũ, quarũ vna est, an cũ posuerimus subiectũ vltimum, perficiant̃ prædicata de ipso, quousq; inueniatur ex ipsis prædicatum vltimum, de quo non prædicetur aliquid, aut non perficiantur. Secunda vero, an cũ posuerimus prædicatum vltimum: hoc est, de quo non prædicetur aliquid, & prædicetur ipsum de alio, & hoc aliud de alio, an inquam deueniat res ad subiectum vltimum, aut non deueniat, sed procedat additamentum istud in descensu ad infinitum. Tertia vero, an cùm posuerimus prædicatum aliquod primum de subiecto aliquo per media multa, oporteat media illa deuenire ad finem, aut non deueniant. Iam vero mentionem fecit de *prima diuisione, iam reuertitur ad secundam, quæ est processus prędicatorum in infinitum. sermo autem ipsius in hoc est per se intellectus. exemplum vero ipsius est ex materiis, si accipiatur exempli gratia ens, de quo non prædicatur aliquid per se. & prædicetur ipsum de corpore, & corpus prædicetur de nutribili, & nutribile de animali: an deueniat huiuscemodi prædicatio per additamentum in descensu continue, an vero stet ad subiectum vltimum, quod non prædicatur de aliquo: veluti si diceres in hoc exemplo, nutribile de animali, & animal de homine, & homo de Socrate.

*Ab. l. subiectorum

Amplius media an contingit infinita esse determinatis extremis. dico autem veluti, si A ipsi C inest, mediũ vero ipsorum B, ipsius vero B & A altera: horum autem altera, an & hæc in infinitum contingit ire, aut impossibile? est autem hoc considerare idem, et si demonstrationes in infinitum vadunt: & si est demr̃atio cuiusq;, aut ad seinuicẽ terminant̃.

Dixit Arist. Amplius inquiremus de mediis, an videatur fieri posse, vt sint infinita, & ambæ extremitates terminatæ. intentio vero huius est, cùm fuerit A inexistens C per medium B, & sint aliqua alia prædicata de B, & de illis alia, an videatur, q̃ additamentum in hoc sit in infinitum, an hoc fieri non possit? & inquisitio de hac re est inquisitio an fieri possit, vt cõpleantur demonstrationes ad id, quod est infinitum, & si est demonstratio

de omni re, an deueniat res in demonstrationibus ad propositiones immediatas.

140 Hæc est quæstio tertia, & est, an compleantur media quæ accipiuntur inter maiorem terminum, et minorem in infinitum: & hoc cũ monstratur terminus maior, qui est A, exempli gratia de C, qui est minor, per medium B: hoc est, cũ positum fuerit A inesse B, & B, C, deinde monstretur consimiliter etiam A dici de B, per medium D, & hoc cum prædicatur A de D, & D de B: deinde monstret consimiliter etiam A prædicari de D, per medium E, & hoc cum prædicatur A de E, & E de D, & eodem pacto faciet consimiliter etiam in prædicatione extremitatis mediæ de minore: hoc est, ꝙ accipiamus ipsi mediũ terminum, & medio medium. aut igitur tale procedet in infinitum, aut perficietur ad propositiones immediatas. Et dixit: Amplius inquiremus de mediis, an videatur fieri posse, vt sint infinita, & ambæ extremitates terminatæ: hoc est infinita inter duas extremitates, aut sint finita: hoc est, & intendit per duas extremitates, maiorem, quæ est prædicatum in quæsito, & minorem, quæ est prædicatum in ipso quæsito. Et posteaꝗ commemorauit rem, de qua quæritur, adduxit exemplum in hoc, Et dixit: intentio vero huius est, cũ fuerit A inexistens C per medium B, & sint aliqua alia prædicata de B, & de illis alia. sensus est. exemplum vero huius, cũ quærimus hoc quæsitum, si aliquis existimet, ꝙ A, exẽpli gratia inest C, per medium B, & sit A prędicatum de B, eo ꝙ aliud prædicatur de B: propterea ꝙ de ea re aliud prædicatur: an igitur deueniet huiuscemodi prędicatio, vsque quo sit A in B per media infinita, aut per finita: & consimiliter est dispositio B cum C. & hoc est, quod voluit, cũ dixit: an videatur fieri posse, vt additamentum in hoc procedat in infinitum, an hoc fieri nõ possit. hoc est, an additamentum sit possibile, quod inuenitur cum hac dispositione inter duos terminos, maiorem, & mediũ, aut inter medium terminum, & minorem, aut in ambobus locis simul, & si fuerit finitum, erit vtiq; in duobus locis simul. Deinde declarauit, ꝙ inquisitio de hac re non est de genere inquisitionis de duabus rebus præcedentibus: quoniam inquisitio de hac re, quemadmodum dixit, est: an fieri possit, vt additamenta demõstrationum in re vna sint in infinitum. & intendit per additamentũ in infinitum, vt monstretur aliquid per duas propositiones: deinde monstretur vnaquæq; earũ propositionum per duas propositiones consimiliter etiam, & sit in infinitum: aut verũ deueniatur, quẽadmodum hoc in quæsito, ad syllogismos, qui sunt ex propositionibus notis * p se: sed iam dixit de hoc in principio huius intentionis, sed visus est opinatus fuisse adhuc istud hic.

* al. l. libri.

Consimiliter autem dico & in priuatiuis syllogismis ac propositionibus, vt A inest B nulli, aut primo: aut erit aliquid mediũ, cui priori non inest, veluti si ipsi C quid B inest omni: & rursus alii adhuc priori hoc, vt si ipsi A, quod C omni inest: in his etenim aut infinita, quibus non inest prioribus, aut stãt.

Dixit Arist. Sermo autem de syllogismis ac propositionibus negatiuis est ad similitudinem sermonis de affirmatiuis: quemadmodum si A non inesset alicui B primo, aut erit inter ipsa medium, aut non erit A non inexistens, vt B, & sit C inexistens omni B: & consimiliter etiam, si A non inest B alicui, quod est prius C: si igitur inest ipsi A, nõ deueniet ad aliquid, quod est prius C, si oporteat sufficere & stare.

141 Dixit: ad similitudinem istius quęstionis oportet, vt quæramus de syllogismis negatiuis: hoc est, qui concludunt conclusionem negatiuam. Et dixit: Sermo autem de syllogismis, ac propositionibus negatiuis est ad similitudinem sermonis de affirmatiuis. sensus est, & hoc exemplo quæstionis oportet quærere de syllogismis, in quibus sunt propositiones negatiuæ, ad similitudinem eius, quod quæritur de syllogismis, qui sunt ex propositionibus affirmatiuis: & hoc vtiq; formabitur, cùm nõ fuerit inter maiorem extremitatem negatam à mediis, & inter media medium vnum, quousq; sequatur negatio maioris à minore, aut fuerint inter maiorem & minorẽ media, quousq; sit omnis negatio, aut prima, hoc est immediata, aut vt deueniat ad negationem primam, si fuerit negatio per medium, aut media deuenientia in infinitum, & inquit: quemadmodum si A non inesset alicui B primo, aut erit inter ipsa medium, aut non erit A non inexistens, vt B, & sit C inexistens omni B. sensus est, & hoc quæsitum habebit formam secũdum alterum duorum modorum. Aut ꝙ negatio nõ indigeat negatione: quemadmodum si aliquis poneret A, quod est maior extremitas, non inesse alicui B, quod est terminus medius per syllogismum negatiuum: hoc est, cuius maior propositio est negatiua, & minor affirmatiua, & sic negatio à B absq; medio, hoc est prima: si componatur syllogismus, cuius propositio negatiua hanc habeat dispositionem, monstratur negationem non indigere negatione. Modus autem alius est, ꝙ inter A & B, quod est terminus medius, sit alius medius, à quo negetur A negatione prima, & negetur à B, propter negationem suam ab hoc medio: & hoc siue medium sit vnum, cùm fuerit finitum, aut plura: quoniam deueniet ex necessitate ad propositionem negatiuam negatione prima: & hoc est, quod voluit, cum dixit: aut erit inter ipsa medium, aut erit A non inexistens, vt B, & erit C inexistens omni B. sensus est, aut erit inter maiorem terminum & mediũ, mediũ, à quo maior, qui est A, negabitur negatione prima: quemadmodum si esset medius terminus, in quo est B, & esset A negatum à C, negatione prima, & esset C inexistens B, & esset A negatum à B, propter negationẽ à C, & esset negatio ipsius à B per medium C. Et posteaꝗ mentionem fecit de his duobus modis, ex quibus formatur finis propositionum negatiuarum in syllogismo per id, ꝙ deueniunt ad negationem primam, cœpit cõmemorare diuisionem secundam, quæ est natura diuisionis secundæ, in qua ponit conditio naturę diuisionis: quod est, vt sit negatio maioris extremitatis à mediis per media infinita, quæ non deueniunt in negationibus suis ad negationem primam. Et dixit: et cõsimiliter etiã si A non inest B alicui, quod est prius C: si igĩ inest, ipsi A, nõ deueniet ad aliqd, quod sit prius C, si oporteat sufficere & stare: hoc est, si A negetur à medio termino, quæ negatio nõ est prima, sed est propter negationem ab aliquo alio medio inter A & B, aut aliquam aliã rem: aut igitur deuenient ad finem talia, quæ sunt media inter maiorem extremitatem & medium per syllogismũ primum, hoc est primum per resolutionem, vel si non deuenient, sequitur vtiq;, ꝙ non deueniant ad finẽ propositionum negatiuarum, si non deuenient media, quę sunt inter maiorem extremitatem & medium, id est negatum à medio: quoniam omne medium, quod accipitur ibi, comprehendit ambas propositiones, quarum vna est affirmatiua, & est minor, altera vero negatiua, & est maior, & posuit exemplum consimiliter etiã de hac negatione, si sit per medium, aut non. & si fuerit per medium, posuit consimiliter etiam binas propositiones, af-

firmatiuam

firmatiuam & negatiuam, & interrogauit itidem de illa negatiua, aut est per medium, aut nõ: & similiter interrogauit, cũ fuerit sollicitus in hoc inueniendo: aut igitur procedet hoc in infinitum, aut cadet res ad negationem primam. hoc est, quæ sit prędicatio immediata: & hoc est, quod significauit, cũ dixit: si igiť inest ipsi A, non deueniet ad aliquid, quod sit prius C, si oporteat sufficere & stare. sensus est, & si inuenitur prædicatio, quę est inter A & C, quod est terminus medius ex syllogismo priore: hæc vtique prædicatio media erit finitorum mediorum, cũ vero dixit: ad aliquid, quod sit prius C. intelligit per ipsum media, quæ inueniuntur inter A & C, q hæc media sunt ex necessitate inter A & C, & sunt vtique post A, & prius C, cũ incœperit à maiore extremitate, cũ vero incœperit ab ipso C, sunt post C, & prius A, sed cœpit hanc prædicationem à maiori extremitate.

In ijs vero, quę conuertuntur, non similiter se habet: nõ est enim in ijs, quæ retrouersum prædicantur, de quo primo prędicatur, aut vltimo: omnia enim ad omnia sic consimiliter se habent, siue sunt infinita, quæ de ipso prædicantur, siue vtraque sunt quæ dubitantur infinita, præterquam q si non similiter contingit conuerti: sed hoc quidem, vt accidens, illud vero vt prædicamentum.

Dixit Aristo. Quæ vero conuertuntur ad se inuicem non habent hanc formã. & hoc, qm quæ conuertuntur ad se inuicem ęqualiter, non habent prædicatum primum de subiecto, & prædicatum vltimum, quod de ipso prædicetur, sed vnumquodque eorum apud aliquem est primũ. & si prædicata fm hunc modum fuerint infinita, & subiecta quoque erunt infinita. & dubium innouatur super vtrisque eorum vno modo: & similiter si non conuertentur ad se inuicem hoc modo, sed conuerteť vnum duorũ conuertibilium, substantia cũ accidente, & alterũ conuertibilium accidens cum substantia.

142 Posteaque sunt hæc duo quæsita de syllogismis compositis, hoc est an prædicata in ipsis sint finita, aut subiecta: formabitur autem hoc in prædicatione, quæ est fm rectum: hoc est assimilabitur additamentum ipsius sursum lineæ rectę, aut descensus ipsius deorsum per lineam rectam consimiliter etiam, nõ per prædicationem, quæ formatur in circulum, quæ fit in propositionibus conuertibilibus inter se: hoc est, quæ sunt ex definitionibus, et descriptionibus, & proprijs: declarat hãc rem, ne quis in ea erret, & dixit: Quæ vero conuertuntur ad se inuicem non habent hanc formam. sensus est, propositiones autem cõicantes medijs terminis, qui sunt conuertibiles inter se, non habent hanc formam in his quæsitis, de qua intẽdimus quærere. & hoc, qm in propositionibus conuertibilibus inuenitur prædicatio ex necessitate infinita: & hoc, qm de prędicatis ipsius fieri põt, vt inueniant prædicata semp, & de subiectis subiecta semp. vt in exẽplo, si nos formaremus circulũ A B C D E, & poneremus super his literis terminos conuertibiles, inuenirentur vtique in ipsis prædicata infinita, & ita subiecta: & hoc, quoniam A prædicatur de B, & B de C, & C de D, & D de E, & E de A, & A de B, & ita in infinitũ: & si accipiatur consimiliter etiam ex parte subiecti B, subiectum ipsius A, procedet res in infinitum, & dixit:

& hoc, qm ea, quæ conuertuntur ad se inuicem æqualiter, non habent prædicatum primũ de subiecto primo, & prædicatum vltimum, quod de ipso prædicetur: sed vnumquodque eorum apud aliquem est primum. sensus est, & causa, ob quam non peruenit ad finem prædicatio in rebus cõuertibilibus, neque sursum, neque deorsum: qm non est in rebus cõuertibilibus prędicatum primũ, quod sit subiectum vltimum † in cõtrarium: sed fieri põt, vt prædicet de ipso extremitas vltima, & ideo dixit: & si prædicata fm hũc modum fuerint infinita, & subiecta quoque erunt infinita. sensus est, cũque monstratum fuerit, q in rebus conuertibilibus nõ ponitur prædicatũ primũ, monstratum vtique erit, q non ponitur in ipsis subiectum vltimum: & hoc, qm omnia prædicata conuertuntur subiecta, & subiecta prædicata, & dixit: & si prædicata hunc in modum fuerint infinita, subiecta quoque erunt infinita, & dixit: & dubium innouatur super vtrisque eorum vno modo, vsque ad extremum eius quod scripsimus. sensus est, & intendit dubium, quod accidit in processu subiectorũ in infinitum, & resolutio in eo, q procedunt in infinitũ, ob causam, quã diximus: & si nõ derelinquentur propositiones in eo, q conuertuntur per modum vnum prædicationis: qm, cùm à principio rei in propositione prædicatum fuerit accidens de substantia, conuerteť tur sup prædicatione, quæ est fm uiam non naturalem, quæ est prædicatio substantiæ de accidente: & consimiliter, cũ acceperit hoc in prædicatione prima, conuertetur prædicatio, quæ est fm viam naturalem. in alia aũt trãslatione loco illius, quod dixit, & similr si non conuertentur ad se inuicem, dicit, si forte fieri non posset vt cõuersio ad se inuicem esset vna: sed erit hoc per accidens, & hoc in prædicatione: & videť adduxisse ipsa, quasi ad notificandum, q propositiones, quarum prædicata sunt fm viam naturalem, si conueniuntur, tunc earũ prædicata non remanent fm viam naturalem. & quasi diceret, q non est dña inter istas propositiones, in quocunque modorum quis acceperit prædicationem, q ipsa inueniatur infinita: nisi q cũ acceperit ex vno duorũ modorũ, erit fm viam naturalem, cùm vero acceperit fm alterum modum, erit non fm viam naturalem. & fieri potest, vt commutetur translatio prima hac † variatione, cuius pars est propinqua conuersioni, quæ est inter duo relatiua: ipsa.n. semper inueniuntur fm viam naturalem: & similiter in ijs, quæ circularem habent generationem.

† Al. i in ipsa conuersione

† Ab. le. mutatione, & sunt mutuo affines, quod nõ est uerum de conuersione.

Quôd igitur intermedia non contingit infinita esse, si deorsum & sursum stent prædicamenta, manifestum. dico autem sursum quod in magis vniuersale, deorsum vero quod in id, quod secundum partem. si enim A prædicante de F, infinita sunt intermedia, in quibus est B: planum quòd contingere posset, vt & ab A in deorsum alterum de altero prædicaretur in infinitum: antequam.n. in F deueniatur, infinita sunt intermedia: & ab F sursum infinita, antequam ad A deueniatur: quare si hæc impossibilia, & ipsius A & F impossibile infinita esse media. Neque enim si quis diceret, q alia quidem sunt ipsorum A B C inuicem, vt non sit medium, alia vero non est accipere, nihil differt: quodcunque enim accepero eorum, quę B erit ad A, aut ad F, aut infinita media, aut nõ: quo autem sint, primũ infinita, siue statim, siue non statim nihil differt: quæ.n. sunt post hęc, infinita sunt.

Dixit

Dixit Arist. Fieri autem non potest, vt media sint infinita, cùm prædicata sursum, aut deorsum accepta terminentur. Intentio vero nostra, cùm dicimus sursum cadere est, ꝙ cadat ascẽsus, & additamentum ex parte intentionis vniuersalis: sed intentio nostra, cū dicimus deorsum, est, ꝙ cadat additamentū ex parte particularium. &, si dum prędicatur A de C, media, in quibus B, infinita sint, tunc plane manifestum, quòd possibile est additamentum ab A deorsum, vsquequo prædicet aliquid de aliquo in infinitum, & non deueniet in C: quoniã media, quæ sunt inter duas extremitates, non habent finem: & propter hoc si addamus à C sursum non deueniet ad A: quoniam media, quæ sunt inter ipsa non habent finem: & hoc non est possibile. fieri igitur non potest, vt media, quæ sunt inter A & C, sint infinita. Et non potest quispiam dicere, ꝙ inter duas determinatas extremitates sint media infinita, neq; consilr etiam si aliquis ratiocinaretur, ꝙ aliqua media, quẽadmodum, quæ sunt inter A, B, C, contingũt se inuicem, & non est inter ipsa medium: sed aliqua non habent viam, vt ita sint, quoniã non est differentia inter primum, & secundum, vtcunq; ponantur. quemadmodum si A fuerit, aut C, siue non inueniatur finis inter duos terminos: aut non erit hoc, id est, ꝙ nō erit inter duos terminos: equum. n. est, siue sit inter omnes duos terminos, aut inueniatur: & hoc, quoniam ipsæ res, quę sequuntur post hoc, non habent finem.

143 Dixit: Fieri autem non potest, vt media sint infinita, cùm prædicata sursum, aut deorsum accepta terminentur. sensus est, media vero iam deueniunt ad finem, cū positum fuerit, ꝙ in prædicatis, quæ sunt in medio, accipitur prædicatio sursum ad prædicatum vltimū, de quo non prędicatur aliud ab ipso, & ad subiectum vltimū, quod non prædicatur de alio ab ipso: & ipsum est, quod significauit, cùm dixit, accepta terminentur. & ipse posuit primo in hac dispositione, ꝙ hic sunt prædicata vltima, & subiecta vltima: deinde posuit demōstrationem, ꝙ media inter ipsa non possunt esse infinita: deinde declarat, ꝙ est hic prædicatum vltimum, & subiectum vltimum. Et posteaq; dixit, ꝙ prædicata siue sursum accipiantur, siue deorsum terminant, declarauit illud, quod voluit in hoc sermone. Et dixit: Intentio vero nostra, cū dicimus sursum cadere, est, ꝙ cadat ascensus, & additamentum ex parte intentionis vniuersalis: hoc est, ꝙ cadat ascensus in prædicatione ex parte prędicati. hoc est, cùm posita fuerit propositio ex subiecto & prædicato, & acceperimus ad hoc prædicatum prædicatum, & ad hoc prædicatum prædicatū, ꝙ non procedat res in infinitum: & quoniam prędicatum addit † prędicato supra subiectum, & hoc additamentum supra rem est simile ascensui, vocauit hanc speciem prędicationis ascensum, hoc est in vniuersali prædicato: vocauit autem vniuersale, quoniam est vniuersalius duobus terminis. Deinde dixit: sed intentio nostra, cùm dicimus deorsum, est, ꝙ cadat additamẽtum ex parte particularium, hoc est, ex parte subiecti. vocauit autem ipsum particulare, quoniam positum fuit sub prædicato. & nō vult hic per particulare, particulare verum: quoniam particulare verū est indiuiduum, quod non prædicatur de aliquo penitus secundum consuetudinem naturalem, et propterea est subiectum vltimum. Et dixit: ꝙ cadat additamentū, & non dixit, ascensus, quoniam hoc assimilatur descensui: & ideo dixit, sed intentio nostra, cū dicimus deorsum. Postea vero q̃ posuit hic prędicatum vltimum, & subiectum vltimū, cœpit monstrare, ꝙ media inter ipsa sunt infinita. cùm vero dixit: &, si dum prædicatur A de C, media, in quibus est B, infinita sint, tunc plane manifestum, quòd possibile est additamentum ab A deorsum, vsquequo prędicetur aliquid de aliquo in infinitū. sensus est, ꝙ si ponat aliquis, ꝙ media inter extremitates, quas posuimus, et notificauimus esse determinatas, sunt infinita, fieri non potest, vt incipiamus ab extremitate, quæ est A, & prædicemus de medio, quod est ipsi contiguum, & procedat res in prædicatione ita in infinitum, & non deueniat ad extremitatem, quam posuimus vltimam, in qua posuimus literam C: quoniam media, quæ sunt inter A & C, sunt infinita: & propter hoc si addatur à C, sursum nō deueniet ad A: quoniam media, quæ sunt inter ipsa non habent finẽ, sed hoc non est possibile. sensus est, & consimiliter accidet nobis, cū ascendimus ab extremitate media, quæ est B, per modum A, non deueniemus in aliquo tempore ad A, & hoc fieri nō potest, quoniam nos iam posuimus extremitates finitas: ꝙ si additamentum esset infinitum, non essent extremitates determinatæ, vt iam posuimus, hoc autẽ nō cohæret. Et ideo dixit: fieri igitur non potest, vt media, quæ sunt inter A & C sint infinita. sensus est, planum itaq;, ꝙ non erunt media inter duas extremitates determinatas, infinita: Et dixit: Et non potest quispiam dicere, ꝙ inter duas determinatas extremitates, sint media infinita. sensus est, neq; posset aliquis dicere, fieri posse vt inueniãtur inter duas extremitates finitas media infinita: quemadmodū si inueniretur linea recta, quæ inter ambas extremitates suas diuideret in lineas infinitas: hæc enim diuisio est in potẽtia mediorum, quæ sunt in actu, & fieri non potest, vt inueniantur aliqua infinita in actu, per quæ monstretur, ꝙ maior extremitas est in minore, cùm assecutum fuerit vnum ipsorum alterū per prædicationem secundum modum ascẽsus, aut per modum descensus: sed hoc fieri non potest per media, quæ sunt infinita. Et quoniam dicere posset aliquis, ꝙ illorum mediorū, quæ accepimus inter A C, inter omnia duo non sunt media infinita, sed aliqua sunt, inter quæ non est medium penitus, & aliqua sunt, inter quæ sunt media cum hac dispositione: hoc est, ꝙ sunt infinita, & dubium sequitur ex duabus positionibus simul: & hoc, quoniam non est differentia, siue fuerint media infinita imaginata inter quoscunq; duos terminos illorum terminorum mediorum, aut inter duos tantum, aut plures duobus, quoniam non deueniet in aliquo tempore ab extremitate prædicati ad extremitatem subiecti: colligauit sermonem suum, cùm dixit: neq; consimiliter etiã si aliquis ratiocinaretur, ꝙ aliqua media, quemadmodū quæ sunt inter A, B, C, contingant seinuicem, & non est inter ipsa medium: sed aliqua non habent viam, vt ita sint: hoc est inter aliqua ipsorū sunt media, & inter media media in infinitum: aliqua vero ipsorum nō sunt ita. Deinde dixit: quoniam non est differentia inter primū, & secundum, vtcunq; ponantur. hoc est, quoniam non est differentia inter istam positionem, & positionẽ priorem in dubio, quod sequitur apud ipsos si posuerimus † duas propositiones, vtcunq; ponantur &c. hoc voluit, cùm dixit, vtcunq; ponantur. Deinde dixit: quemadmodum si A fuerit, aut C. sensus est, ꝙ nō est differentia, siue

† lac. l. subiecto, & id, qđ additur alicui rei.

† al. l. duo extrema.

siue posuerimus media inter A & G infinita, aut ponamus inter ipsa medium determinatum. vt, exempli gratia B, & ponamus illud, quod est inter B & A, terminos medios determinatos, & quod est inter B & G non determinatos, aut econtrario. et hoc est, quod voluit, cùm dixit: quemadmodū si A fuerit, aut G. hoc est, si fuerint hæc media infinita, quemadmodum A, hoc est inter A, & B, aut quemadmodum G, id est inter B & G. Deinde dixit: siue non inueniatur finis inter quoscunq; duos terminos, aut non. id est, quoniam idem erit, siue extiterit inter quoscunq; duos terminos, aut inuentus fuerit: & hoc, qm̄ ea, quæ sequuntur post hoc, erunt infinita. sensus est, siue ita fuerit, ꝙ posuerimus inter quoscūq; duos terminos existimatos ex his terminis, terminos non habentes finem, aut existimauerimus hoc in quibusdam aliis: quoniam non est differentia in hoc. Et posteaq; declarauit fieri non posse, vt cadant media infinita in quæsitis affirmatiuis, cœpit declarare, quòd res ita est in quæsitis negatiuis.

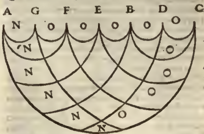
Ab.l. de quibusdã præter alios. a.l. quia aliqui eorũ existant sub aliquibus eorũ

Planum autẽ & in priuatiua demonstratione, ꝙ stabitur, siquidem in prædicatiua statur ad vtraque. sit enim non contingens, neq; sursum ab vltimo in infinitum ire. (dico autem vltimum, quod ipsum quidem alij nulli inest, illi vero aliud, vt F:) neq; à primo in vltimum. (dico aūt primum, quod ipsum quidem de alio, de illo vero nihil aliud) si vtiq; hæc sunt, & in negatione stabitur. Tripliciter nanq; monstratur non inexistens, aut enim cui quidem ipsum C, B inest oi, cui vero ipsum B, ipsum A nulli. Ipsius itaq; B C, & semper alterius distantiæ, necesse est progredi ad immediata, prædicatiua nanq; est hæc distantia: alterum vero manifestum, ꝙ si alij non inest priori, vt ipsi D, hoc oportebit ipsi B oī inesse: & si rursus alij priori ipso D nō inest, illud oportebit ipsi D omni iesse: quare qm̄, *quæ sursum est, via stat, & q̄ deorsum stabit, & erit aliqd primo, cui non inest.

*al.l. q̄ deorsum est via stat, & q̄ sursum stabit.

Dixit Arist. Plane aūt manifestum, ꝙ media in demr̄ationibus negatiuis stant vtiq; inter quascunque duas extremitates simul, quemadmodum stabant in demonstrationibus affirmatiuis. Ponamus autem fieri non posse, vt cadat additamentum sursum ex parte vltima: & intelligo per vltimum aliquid, quod non inest alicui alii, & aliud inest ipsi, vt G. neque consimiliter fieri potest, vt cadat additamentum à primo ad partem vltimam: & intelligo per primum, quod est prædicatum de alio, & non prædicatur de ipso aliud quid penitus. quòd si ita est in negatione, stabit vtiq; additamẽtum in ipsa. Species vero, per quas monstratur, ꝙ hoc non inest, sunt tres: aut enim cui inest C illi omni inest B, cui vero inest B, illi nulli D, propositionem itaq; C B, cū qua est vna duarum extremitatum necesse est perfici ad immediatum: qm̄ fuit affirmatiua. Propositio vero altera, notum vtique si non inerit alicui alteri priori, quemadmodum F, manifestum est, ꝙ oportebit inesse F omni B: & si etiam inerit alteri priori q̄; F, oportebit vtiq; G inesse omni F: quoniā igitur ambæ extremitates deorsum terminātur & stant, oportebit, ꝙ in via sursum consimiliter etiam terminentur, & stent, & inueniatur aliquod prędicatum, cui non insit ipsum prædicatum.

Qualitas. Suba. Corp⁹. Aiatū. Sēsitiuū. Aial. Hō.

Per syllogismos hos in prima figura ostenditur in negatiuis ꝓpōnib⁹ statū eē, sicut in affirmatiuis.

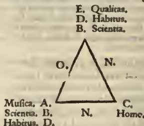
Dixit: Plane autem manifestū est, ꝙ media I demonstratiōibus negatiuis stant vtiq; Iter quascūq; duas extremitates simul, quemadmodum stabant in demonstrationibus affirmatiuis: hoc est, ꝙ deueniunt ad duas extremitates simul. idest, cū quis incœperit ab vno mediorum, deuenit ad ambas extremitates simul: hoc est, supremam & vltimam. Deinde dixit: Ponamus autem fieri non posse, vt cadat additamentū ex parte vltima; sensus est, ponamus autem, cū incœperit à principio ab extremitate, quæ est subiectum tantum, ꝙ non procedet in prædicatione de ipso in infinitum, sed perficietur ad prædicatum vltimum, de quo non perficitur aliud. Deinde dixit: & intelligo per vltimum aliquid, quod non inest alicui alij, & aliud inest ipsi. intelligit aliquid, quod non prædicatur de alio, & de ipso prædicat aliud: & hæc est dispositio rerum particularium ſm naturam. Deinde dixit: Neque consimiliter fieri potest, vt cadat additamentum à primo ad partem vltimā: hoc est, cùm cœperit à principio à maiore extremitate, fieri vtiq; nō potest, vt procedat hoc in infinitum, sed perficietur ad extremitatem vltimam. Deinde dixit: & intelligo per primum, quod prędicatur de aliquo alio, & non prędicatur de ipso aliud quid penitus. & hoc per naturā prædicatum nō potest esse subiectum alicui. quod est exempli gratia magis uniuersale, quod inest indiuiduo. atqui exemplificauit in fine istarum rerum: qm̄ dispositio in ipsis est manifesta. cumq; oportuerit rem deuenire ad finem in ipsis, sequetur hoc in oībus quæsitis, quæ sunt alia ab ipsis: qm̄, cùm deuenerit ad finem prędicatio inter primos ſm naturam, deueniet vtiq; ad finem ex necessitate inter quoscunq; duos terminos, quorum vnus ponitur esse prędicatum de altero. Deinde dixit: Quòd si ita est in negatione, stabit vtique additamentum in ipsa. sensus est, ꝙ oportebit Iter prædicatum primum ſm naturam & inter prædicatum vltimum in negatione, esse media finita: sequitur igitur, ꝙ sit res ita in omni quæsito negatiuo, & dixit: Species vero, ꝑ quas mōstratur, ꝙ hoc non inest sunt tres, hoc est per alterā figurarum trium, atqui dixit hoc, qm̄ negatiua particularis mōstratur 144

Tal.l.I tribus figuris.

mõstratur per tertiam figuram. Deinde dixit: aut.n. cui inest C, illi inest B omni, & cui lest B, illi nulli inest D. sensus est, exemplum huius in prima figura; si oẽ quod est C, est B, & oẽ quod est B, non est D, concludit hoc in prima figura, oẽ quod est C non est D. & posteaq; mentionem fecit de complicatione, quæ concludit negatiuam v'lem in prima figura, hoc est complicatione propinqua quæsito, cœpit redire ad hoc, φ oportet media deuenire ad finem in hac figura, & dixit: propositionẽ itaq; C B, cũ qua est vna duarum extremitatum, necesse est perfici ad immediatum, qm̃ fuit affirmatiua. sensus est, φ in ꝑpositione minore in hac figura, quæ est in hoc exẽplo propositio C B, oportet, ut media deueniant ad finẽ, si fuerint cũ ea, cuius media monstrantur: quoniam est in hac figura affirmatiua. sed iam declaratum fuit superius, φ affirmatiua mediata est finita. & dixit: propositionem itaq; C B, cum qua est vna duarum extremitatum. sensus est, & in summa accidet semp propositioni, in qua est vna extremitatum quæsiti, hoc est affirmatiuæ. Deinde dixit: Propositio vero altera, si nõ inerit alicui alteri priori, quẽadmodum F, manifestum est, φ oportebit inesse F omni B. sensus est: propositionem vero alteram esse negatiuam, quæ dicit, B non esse C, notum est per se: cũ C quod est maior extremitas non fuerit in B, quod est medius terminus propter medium terminũ priorem extremitate media, quemadmodum F, quousq; semper fuerit negatum ab ipso B, propterea quia B negetur ab ipso F: quod inquam oportet, vt sit in B. qm̃ omne negatiuum cõcluditur vtiq; p duas propositiones, affirmatiuam & negatiuam, & si illa affirmatiua fuerit mediata, sequitur, vt deueniant ad finẽ. & consimiliter si posueris negari C ab F per media, oportebit ut sit hoc consimiliter etiam per duas ꝑpositiones: quarum vna est affirmatiua, & illa est, quam significauit, cũ dixit: & si fuerit in altero priori q̃ F, oportebit vtiq; G inesse oĩ F. Deinde dixit: Qm̃ igitur ambæ extremitates deorsum terminantur & stant, oportebit φ in via sursum consimiliter etiam terminentur & stent, & inueniatur aliquid prædicatum, cui non insit ipsum prædicatum. sensus est: qm̃, cũm cœperimus ab extremitate superiore, perficitur in descensu ad extremitatem mediam negatio vltima, atqui dixit hoc, quoniã in figura prima mõstratum est negatiuam deuenire ad finem mediorum suorum propter propositionem minorem, quæ est illa, quæ annectitur extremitati minori: ipsa.n. fuit affirmatiua. vult itaque, cũ affirmatiua deuenat ad finem, φ negatiua consimiliter etiam finita sit.

Rursus si B quidem omni A: ipsi vero C nulli: ipsum A eorum, quæ C, nulli inest. Rursus hoc si oportet monstrare, planum φ aut per superiorem modum monstrabitur, aut per hunc, aut tertium. Primus igitur dictus fuit: secundus vero mõstrabitur. Sic autem vtiq; monstraret, vt φ D ipsi quidem B omni inest, si vero C nulli, si necesse est inesse aliquid ipsi B. Et rursus, si hoc ipsi C non inerit, aliud ipsi D inest, quod ipsi C non inest: igitur quoniam inesse semper superiori stat, stabit & non inesse.

Dixit Arist. Et rursus si B inesset omni A: & B inesset nulli C: A vtiq; inesset nulli C. Planum autem hoc, si desiderium fuerit, φ sit A in prima figura, aut in hac figura, aut in tertia figura. in prima quidem figura, iam prædiximus: sed quomodo mõstretur in tertia, incipiemus vtiq; sermonem, atq; mõstratio ipsius in secũda figura est, quemadmodum si A inesset omni B, & inesset nulli C: qm̃, cùm quis deuenerit ex necessitate ad aliqd, quod insit ipsi B: quoniam fuit secunda figura, & non insit C, deueniet ex necessitate ad hoc, φ inueniatur aliquid quod dicatur de A, & nulli inexistẽs C. Qm̃ vero est status affirmatiuorum per additamentũ sursum, stabit consimiliter etiam additamentũ in negatione.

Pro syllog. hos in figura secũda ostenditur in ꝑpositionibus negatiuis stari, sicut & in affirmatiuis.

Posteaq; monstrauit fieri non posse, vt inueniantur infinita media inter duas extremitates, quarum vna negatur ab altera. & hoc in prima figura, vult monstrare hoc i duabus reliquis figuris: qm̃ in hoc perficietur demonstratio eius, quod intendebat demonstrare: et hoc, qm̃ cùm posuit hic illud, quod declaratum fuit in libro Syllogismi ex eo, φ omne quæsitum negatiuum non monstratur, nisi per vnam istarum trium figurarum: monstrauit autem in vna istarum fieri nõ posse, φ prodeant in ipsis media infinita, videtur vtiq;, φ hic monstret non inueniri duo, quorum vnum prædicatur de altero ex via syllogismi per media infinita. Et posteaquã declarauit hoc in prima figura, cœpit declarare hoc in secunda figura. Et dixit: & rursus si B inesset omni A, & B inesset nulli C, A vtique inesset nulli C. sensus est: & consimiliter etiam iam declaratum fuit in libro Syllogismi, φ, cũ acceperimus aliquid vnum prædicatum de duobus, de vno per affirmationem, de altero per negationem: hæc duo ita se habebunt, φ oportebit vnũ ipsorum negari ab altero ex necessitate: quemadmodum si esset B, exẽpli gratia, quod est terminus medius, & prædicaretur per affirmationem de omni A, quod est maior extremitas: & esset B prædicatum de omni C negatiue: oportebit vtiq; A negari ab omni C: & hæc est vna ex speciebus secundæ figuræ, & est ea, cuius minor est negatiua, et maior affirmatiua vniuersalis. Et posteaq; mẽtionem fecit de secunda figura, quæ est melior ad docendum id, quod facit diuisionem in hoc quæsito vt plurimum, cũ dixit à principio, planum autem, φ hoc quæsitum si inuenietur, erit vtiq; aut in prima figura, aut secunda, aut tertia: deinde cœpit declarare hoc in prima figura, & assecutus est istud hic, posteaq; mentionem fecit de prima figura. & posteaq; pertransiuit caput sermonis sui in ponendo exemplum secundæ figuræ, dixit: Planum autem hoc, si fuerit desiderium, vtiq; ad id, quod dixit: atqui monstratio ipsius in secũda figura est, quemadmodum si A inesset omni B. sensus est: Planum autem hoc in summa, si fuerit desiderium, φ inueniãtur an sint media ĩfinita in quæsito negatiuo, nihil vtiq; prohibebit, quin sit hoc, aut in prima figura, aut in secũda, aut in tertia. in prima quidẽ figura iam præmissa est positio sua, in tertia vero commemorabitur, posteaq; mentio 145

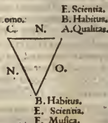
tio facta fuerit de secunda figura: de secunda vero figura mentionem faciemus nunc, & erit exemplum huius in secunda figura, quemadmodum cùm fuerit A, quod est loco medii termini, quod insit omni B, hoc est, q̃ prędicetur de omni B affirmatiue, quod stat loco termini maioris, aut minoris, & A quoq; fuerit negatũ ab omni C, quod stat loco † maioris termini. cùm enim oporteat vnam duarum propositionum istius syllogismi esse affirmatiuam, & hoc, aut maiorem, aut minorem, oportebit vtiq; ex necessitate terminos medios deuenire ad finem: quoniam iam monstrauit hoc ex dispositione affirmatiuorum: & hoc est, quod voluit, cũ dixit: deueniet ex necessitate ad hæc, q̃ inueniatur aliquid, quod dicatur de A, & nulli inexistens C. sensus est, q̃ proueniet ex necessitate in hac figura, vt sit in ipsa aliquid, quod prædicetur de A per affirmationem, & insit hoc nulli C. quoniã, cùm opinati fuerimus A, terminum maiorẽ, et C terminum minorẽ: & B in hac figura sit terminus medius, erit scilicet necessarium, vt in eo sit propositio affirmatiua. Deinde dixit: Quoniam vero est status affirmatiuorum per additamentum sursum: stabat consimiliter etiam additamentũ in negatione. sensus est, quoniam in negatione, in eo, q̃ est per terminum medium, oportet esse propositionem affirmatiuam: sed iam posuimus affirmatiuas deuenire ad immediatum, quoniã si non deuenirẽt ad negationem immediatam, non deuenirẽt etiam termini affirmatiui inter duas extremitates: sed iam monstrauimus, quòd ipsi sunt finiti, quod fieri non potest, & non cohæret. causa autem in hoc est, quoniam negationes sunt secundum consuetudinẽ affirmatiuorum: siquidem omne negatum affirmatur.

† Ab. le. maioris vel minoris termini.

Tertius vero modus fuerat, si A quidem B omni inest, ipsum vero C non inest, non omni inest C, cui A. Rursus vero hoc, aut per superius dicta, aut similiter monstrabitur. Illo quidem itaq; modo statur. sin autem sic, iterum accipietur B inesse ipsi E, cui ipsum C, non omni inest, & hoc rursus consimiliter. Quoniam autem suppositũ est stari & deorsum, planum quòd stabit, & C non inexistẽs.

Dixit Arist. Monstratio autem ipsius in tertia specie procedit hũc in modum: quod est, si A insit omni B, & C non insit ipsi A, non erit C nõ inexistens omni, cui A. & hec, si fuerit monstratio ipsius secundum exemplum, quod præmisimus, stabit vtiq; & terminabitur eius additamentum, & si procedet ipsius monstratio hunc in modum: quoniam B inest omni ipsi E, cui non inest C: & hoc consimiliter etiam secundum ordinem, quoniã itaq; subiectum affirmatiuum est determinati additamenti ex pte ĩferiore, planũ vtique stabit cõsimiliter etiã C non inexistens alicui.

Per hos syllogismos in tertia figura ostendit in negatiuis propositionibus statum esse, quemadmodũ et in affirmatiuis.

8 + 1

Posteaq; perfecit monstrare, q̃ termini medii negatiui concludentes in secũda figura deueniunt ad finem, cœpit monstrare, quomodo deueniunt ad finem in tertia figura, & dixit: Mõstratio autem ipsius in tertia specie procedit hunc in modum. sensus est: monstratio autem negatiuarum, quæ concluduntur in tertia figura, quæq; sunt negatiuę particulares, q̃ sint per media finita, procedit hoc modo, quem dicam. Deinde cœpit ponere exemplum huius per literas, & assumpsit negatiuam particularẽ in hac figura, & dixit: si A insit omni B, & C non insit ipsi A: nõ erit C non inexistẽs omni, cui A. sensus est, exemplum huius erit, quod concludit negatiuam particularem in tertia figura. vt sit A, quod est minor extremitas inexistens omni B, & quod est medium, hoc est prædicatum de omni ipso: & C quod est maior extremitas inexistens nulli B, quod est medium: sequitur itaq; ex duabus istis propositionibus, C non inesse omni A, hoc est, vt aliquod A non sit C: & hæc species ea est, de qua mentionem fecit ex affirmatiua minore vniuersali, & negatiua maiore vniuersali. Et posteaq; res ita est in hac specie, ideo dixit: si fuerit mõstratio ipsius secundum exemplum, quod præmisimus, stabit vtiq;, & terminabitur eius additamentum. sensus est, & hęc negatiua vniuersalis, quæ est in hac cõplicatione, si erit monstrata per terminum medium, aut fiet monstratio ipsius secundum exemplum, quod præcessit in secunda figura & prima: & hoc, quoniam negatiua vniuersalis non monstratur, nisi in his duab⁹ figuris: sed iam ostensum fuit terminos medios in his deuenire ad finẽ ex parte affirmatiui: oportet igitur ex necessitate, vt deueniant ad finem termini medii negatiui in hac figura. Deinde dixit, & si procedet monstratio ipsius secundum hunc modum, qm̃ B inest oĩ ipsi E, cui non omni inest C. sensus est, & si fuerit maior in hac figura negatiua particularis: & procedet monstratio ipsius secundum hunc modum, quem diximus: & hoc, quoniam in ista complicatione erit ex necessitate affirmatiua vniuersalis: quoniam B, quod B est terminus medius, iam ipsi inerit: hoc est, prædicabitur vtiq; affirmatiue de ipso secundũ hãc rem, quæ est C; & ipsum est minor extremitas non inexistens illi omni: & ipsum est maior extremitas, quæ est A. Deinde dixit: et hoc consimiliter etiam secundũ ordinem: quoniam itaq; subiectum affirmatiuũ est determinati additamenti ex parte inferiore, planum vtiq; q̃ stabit consimiliter etiam C non inexistens alicui E. sensus est, cumq; fuerit minor istius figuræ affirmatiua vniuersalis, & maior negatiua particularis, planũ vtiq; erit secundum ordinem istum, q̃ media in ipsa deueniet ad finem, quoniam in affirmatiua terminatur acceptio mediorum ex parte inferiore, quod monstratum est superius. quod cùm ita sit: manifestum, q̃ terminatur ex negatiua particulari: quoniam si fuerit mediata, indigebit affirmatiua, & cõplicabitur syllogismus, aut in hac specie ex figura tertia, aut in secunda specie negatiua ex hoc syllogismo, aut in tertia specie, aut in prima: & oẽs eæ indigent affirmatiua vniuersali, & affirmatiua vniuersalis, si erit mediata, monstrabitur in prima figura per duas affirmatiuas: sed iam declaratum fuit, q̃ hæc deuenit ad finem: oportet igitur negatiuam particularẽ esse finitam in medijs proculdubio: qm̃ indiget ipsa. 146

Manifestum autem quod, & si non vna via monstretur, sed omnibus, aliquãdo quidem ex prima figura, aliquando autem ex secunda, aut tertia, quod & sic stabitur: finitæ enim sunt viæ: finita autem finities, necesse est, finita esse oĩa. Quòd igit̃ in priuatione si quidẽ & in eo qđ est inesse, statur, manifestũ.

Dixit

Dixit Arist. Planum autem rursus manifestum, & si monstratio ipsius extiterit non in vna figura, sed in omnibus figuris, aliquando in prima, aliquando in secunda, & aliquando in tertia, quoniam secundum hunc modum deueniet consimiliter etiam ad finem, & stabit. & hoc, quoniam quod componitur ex finitis, est finitum. Et manifestũ, q additamentum in processu vtiq; terminabitur & perficiet in negatiuis, quẽadmodũ terminabatur & perficiebat in affirmatiuis.

147 Dixit: Planum autem rursus etiam manifestum, & si monstratio ipsius non extiterit in vna figura, hoc est, negatiua particularis. sensus est, & negatiua particularis si non monstretur per viam vnius figuræ, sed per vias omnium figurarum, dicetur consimiliter etiam, q ipsæ si erunt mediatæ, q media sunt finita. & hoc, cùm fuerint viæ, per quas monstrantur, finitæ, hoc est figuræ: & est, quoniam monstratum fuit in vnaquaq; illarum figurarum per media finita. & hoc est, quod voluit, cũ dixit: quoniam quod componitur ex finitis est finitum. sensus est, cũ fuerit, quod monstratur per ipsa, finitum, & media erunt in vnaquaque ipsarum finita, quæ componuntur ex finitis extremitatibus, & finitis terminis medijs in omnibus vijs, ita vt sint negatiuæ omnes particulares finitæ.

Quod autem in illis, logice quidẽ speculatibus ita manifestum. In ijs quidem igitur quæ in eo, q quid est prædicantur, planum: si enim est definire, aut cognoscibile ipsum q quid erat esse, infinita vero nõ est pertransire, necesse est terminata esse, quæ in eo, q quid est prædicantur. Vniuersaliter autem sic dicimus: est enim dicere vere, album ambulare, & magnum illud lignum esse, & rursus lignum magnum esse, & hominem ambulare: sed alterum est ita dicere, & illo modo. quando.n. album esse dixero lignũ, tunc dico, q cui accidit vt sit albũ, lignum est, sed non tanq; subiectum ligno album est: neq; etenim album existẽs, neq; quod est album aliquid, factum fuit lignum: quare non est nisi fm accidens: qñ autem lignum album esse dixero, non q alterum quid est album, illi vero contigit lignum esse. veluti quãdo musicum album esse dixero: tũc.n. q homo albus est, cui contigit esse musicũ, dico: sed lignum est subiectum, quod quidem & erat non alterũ quid existens, quàm quod lignũ, aut lignum quoddam. si itaq; oportet nõia ponere, sit quidem ita dicere prædicare illo vero modo, aut nequaq; prædicare, aut prędicare quidem non simpliciter, fm accidens aũt prædicare: est autem, vt quidem album, quod pdicatur, vt vero lignum illud, de quo prædicatur. supponatur itaque prædicatum prædicari semper de quo prædicatur simpliciter, sed non fm accidens: sic.n. demonstrationes demõstrant. quare aut in eo quod qđ est, aut quod quale, aut quantum, aut ad aliquid, aut faciens, aut patiens, aut vbi, aut qñ, cùm vnum de vno prędicatum fuerit.

Dixit Aris. Quòd autem res fm hoc procedat in cognitione speculantis fm viam logicam, monstrabitur vtiq; hunc in modum. In ijs quidem, quæ prędicantur per viã quid est, res vtiq; mõstratur ex parte, qua est: cùm definitio sit, & consistat super ijs, ex quibus construitur substantia rei, & non possit pertransiri infinitum: oportet enim ex necessitate, vt deueniant ad finem ea, per quæ construitur substantia rei. & in summa enuntiamus nos, & erit enuntiatio nostra vera, cùm enuntiamus de hoc albo, q ambulat, & de multo, q est numerus, & enũtiamus itidẽ de ligno, q est magnum, & de hoc hoĩe, q ambulat. Et inter enuntiationem hoc modo & inter enuntiationem fm modum præcedentem est magna diuersitas. & hoc; qm̃, cùm nos enuntiamus de hoc albo, q est lignum: intentio istius prædicationis est, q illud, cui accidit esse albũ, est lignum: nõ q album sit subiectum ligni: & hoc, qm̃ lignum non est ex pdicatis substãtialibus albo, qm̃ non est intentio albi, q sit lignum: neq; ex pdicatis accidentalibus, qm̃ non est subiectum verũ: subiectum.n. fm veritatem est substãtia, sed prædicatur per viam accidentis. cùm vero enuntiamus de ligno q est album, non volumus per hoc, q albũ insit alicui, qđ enuntiamus de ligno. quemadmodum, si diceremus, q musicum est album esset enuntiatio albi de aliquo, cui accidit esse musicũ, quod est homo: sed erit lignum per se subiectum, & hoc prædicatũ est aliquid, per quod enuntiamus de ipso, non fm q accidit alicui alteri. Et si oportet ponere vias ĩ hoc, ponemus vtiq;, quod prædicatum fm hũc modum est prædicatum fm viam veritatis: prædicatum autem fm modum alterum nos vtique non ita vocabimus prædicationem simpliciter, sed si vocabimus prædicationẽ, vocabimus vtiq; per viam accidentis: si album erit vtiq; prædicatum, et si lignum erit subiectum, tale prædicatum ponemus prædicatum secundum veritatem, non fm viam accidentis: & demonstrationes vtiq; erunt de hoc prædicato, quod est, aut quid, aut quale, aut quantum, aut ad aliqđ, aut agẽs & patiẽs, aut vbi, aut qñ: & erit hoc, cùm fuerit prædicatum vnũ fm naturam, et cõsimiliter subiectum.

Posteaq; declarauit fieri non posse, vt inueniant termini medij infiniti inter duas extremitates positas: hoc est, q 148

est, ꝙ ponatur vna ipsarum prædicatum & altera subiectum, vult hic monstrare duo de hac dispositione: & ꝙ fieri non potest, vt procedat prædicatio in infinitum à subiecto aliquo signato ipsi: quemadmodum si prædicaretur de ipso prædicatum aliquod, & de hoc prędicato prædicatum aliud, & de hoc alio prædicato aliud, & procedat res in infinitum sursum. & ꝙ consimiliter etiã: fieri nõ potest, vt inueniatur prædicatũ aliquod, cui sit subiectum, & huic subiecto subiectum, & procedat res in infinitum. Et posteaꝗ̃ quæsiuit hoc in syllo demonstratiuo logico & essentiali, hoc est, an procedant quæsita per has duas vias in infinitum: cœpit ex hoc inquirere de syllo logico, qui est ille, qui constat ex propositionibus non proportionatis, & dixit: Quòd autem res procedat ſm hoc in cognitione speculantis ſm viam logicam, monstrabitur vtiq; hunc in modũ. sensus est, ꝙ autem prædicatio deueniat in syllo logico ad prædicatum, quod non habet prædicatum, monstrabitur ex eo, quod dixit: In ĩjs quidẽ, quæ prædicantur de aliquo per viam quid est, & si sunt definitiones, quæ componuntur ex generibus & differentĩjs, mõstrabitur vtiq; res in ipsis, hoc est, ꝙ deueniũt ad finem prædicata, quę sunt cum hac dispositione. qm̃, cùm nos posuerimus, ꝙ termini inueniuntur, quodq; ipsi consistunt super ĩjs, ex quibus construitur substantia rei, hoc est, ꝙ termini cõponuntur ex ĩjs, per quę constituitur substantia rerum, quæ sunt prædicata per viam quid est, hoc est ex generibus, & differẽtĩjs: si enim hęc essent infinita, planum, ꝙ non construetur definitio super cognitione rei ex aliquibus: qm̃ nos videmus, ꝙ rem vtiq; cognoscimus, cũ cognoscimus quid est per oẽs suas causas, hoc est ꝑ definitionem suam, & definitionem generis sui, & definitionem generis ipsius, & definitionem generis gñis vsquequo deueniamus ad genus vltimũ, & hæc monstratio est logica super syllo logico. Et posteaꝗ̃ ꝑfecit declarationem istius rei in prædicatis, quæ prædicantur de aliquo per viam q̃d est, intentio ipsius consimiliter etiam est declarare, ꝙ licet deuenire ad finem prædicationem in secunda specie prædicatorum, quæ sunt accidentia: & sunt istorum duæ species, ex quibus aliqua sunt accidentalia, & aliqua substantialia: & in accidentalibus quidem nihil prohibet prædicationem deuenire ad infinitum: cœpit distinguere primum prædicata accidentalia à substantialibus, et dixit: & in summa nos vtiq; enuntiamus, & enuntiatio nr̃a est vera, cũ enuntiamus de hoc albo, ꝙ ambulat, & de multo, ꝙ est numerus, & enuntiamus itidem de ligno, ꝙ est magnum, & de hoc hoĩe, ꝙ ambulat. sensus est, prædicata vero, quæ non sunt prædicata de re quid est, non ita se habẽt, ꝙ oẽ, quod est verum ex ipsis, sit in summa prædicatio ſm modum vnum: & hoc, qm̃ nos enuntiamus de hoc albo, ꝙ ambulat, & est enuntiatio nr̃a vera, cũ acciderit albo, ꝙ sit ambulans: & enuntiamus de multo, quòd sit numerus, & hoc est verum: & enuntiamus consimiliter etiam de hoc ligno, ꝙ est magnum, & de hoc hoĩe, ꝙ ambulat. Deinde dixit: Et inter enuntiationem hoc modo, & inter enuntiationẽ ſm modum præcedentem est magna diuersitas. hoc est inter enuntiationem accidentalem, cuius posuit exemplum, & enuntiationem substantialem. deinde cœpit monstrare hoc, & dixit: & hoc, quoniam cùm nos enuntiamus de hoc albo, ꝙ est lignum: intentio istius prædicationis est, ꝙ illud, cui accidit esse albũ, hoc est subiectum albi, est lignum, nõ ꝙ album sit subiectum ligni: quemadmodum volumus in eo, ꝙ dicimus, hoc lignum esse album. & hoc, quoniam hæc prædicatio est secundum viam naturalem: illa vero est secundum aliam viam à naturali. Deinde adduxit sententiam, ex cuius parte non est prædicatio ligni de albo, aut de magno prædicatio substantialis, hoc est secundum viam naturalem, & dixit: & hoc, quoniam lignum non est ex prædicatis substantialibus albo, quoniam intentio albi non est, ꝙ sit lignum: neq; ex prædicatis accidentalibus, quoniam non est subiectum versi: subiectum enim secũdum veritatem est substantia, sed prædicatur de ipso per viam accidentis. sensus est, prædicatio autem ligni de albo, & de magno est prædicatio non secundum viam naturalem: quoniam hæc prædicatio non est ex prædicatis essentialibus, hoc est, quæ prædicantur de re per viam quid est. & hoc, quoniam non est essentia albi, ꝙ sit lignum, neq; essentia magni: neq; est consimiliter etiam ex prædicatis accidentalib⁹, quoniam prædicata accidentalia sunt, quorum subiecta sunt substantialia vera. intelligit autem per substantialia, essentialia, quorum nomen substantiæ est simul. & intelligit per accidentia, prædicata, quæ sunt accidentia, non prędicata per viam accidentis. Deinde dixit: cũ vero enuntiamus de ligno, ꝙ est album, non volumus per hoc, ꝙ album insit alicui, quod enuntiamus de ligno. quemadmodum si diceremus, ꝙ musicum est album, esset enuntiatio albi de aliquo, cui accidit esse musicũ, & hoc est homo. sensus est, differentia vero inter has duas prædicationes est, quoniam, cùm enuntiamus de ligno, ꝙ est album, non volumus per hoc, ꝙ album prædicetur de aliquo illius rei, quod prædicetur de ligno: sed volumus, ꝙ substantia ligni sit album, non aliquid accidẽs ligno. atqui, cùm dicimus, ꝙ musicum est album, volumus vtiq; per hoc, ꝙ illud, cui accidit esse musicum, & est homo, sit album. Deinde dixit: sed erit lignum per se subiectum. sensus est, sed volumus per id, quod dicimus, ꝙ lignum est album, hoc est, ꝙ substantia ligni est subiectũ albo. Deinde dixit: & hoc prędicatum est aliquid, per quod enuntiamus de ipso, non secundum ꝙ accidit alicui alteri. sensus est, & hic modus prædicationis, qui est, quemadmodum prædicatio albi de ligno: hoc est, si dixerimus, ꝙ hoc lignum est album, est prædicatum, per quod enuntiamus de subiecto per se, non propter aliquid accidens subiecto, et prędicatum de ipso propter hoc. & hæc prædicatio accidet vtiq; secundum vnam duarum intẽtionum. aut vt prędicetur substantia de accidente: quemadmodum prædicamus lignum de albo: aut cùm accidit, vt inueniantur duo accidentia in vno subiecto, & accidit vt prędicetur vnum ipsorum de altero: quemadmodum prædicamus album de musico, & alterum appropriatur in prædicatione sua secundum viam naturalem, & alterum in prędicatione, quæ est per accidens. & vult hic per prędicationem per accidens † duas res simul. Et posteaꝗ̃ declarauit prædicationem veram, quæ est prædicatio secundum viam naturalem, & de subiecto substantia, nõ de aliquo, quod accidit subiecto, hoc est prędicatio accidẽtium † de rebus, non prædicatio accidentis de accidente, neq; prædicatio substantiæ de accidente. Et dixit: & si oportet ponere vias in hoc, ponemus vtiq;, ꝙ prædicatum secundum hunc modum est prædicatum secundum viam veritatis. sensus est, si oportuerit ponere his rebus nomina noua procedentia processu viarum, oportebit vtiq; vocari prędicatum in hac arte prædicatum verum, quod est prædicatum secundum viam naturalem: quoniam de ipso non consideratur in arte. & hoc declaratur per translationem Matthæi, cùm ipse dixit, si oportet vt ponamus in hac re, erit vtiq; sermo secundum modum istum prędicatio. Deinde dixit: prædicatum autem secundum modum alterum, nos vtiq; non ita vocabimus prædicationem simpliciter, sed si vocabimus prædicationem, vocabimus vtiq; per viam accidentis. sensus est, de prędicato autem secũdum viam accidentis, non oportet vt vocetur prędicatio simpliciter, sed si vocabitur, vocabitur prædicatio per viam accidentis.

† al. l. vtrũq; gen⁹ simul.

† al. l. de substantĩjs.

cidentis. Deinde dixit: si album erit vtique prædicatum, & si lignũ erit subiectum, tale prędicatũ ponemus prædicatum secundum veritatem, nõ secundum viam accidentis. sensus est, prædicatio autem vera, de qua oportet inquirere an sit finita, an non, & vocatur prædicatio, ea est, quemadmodũ prædicatio albi de ligno: hoc est, ꝙ sit album prædicatum, et lignum subiectum. est autem hæc prędicatio vera, quoniam subiectum in ipsa in intellectu est extra animam: & similiter prædicatum ipsum est prædicatum extra animam: & non prędicatur aliquid de aliquo propter aliud. Deinde dixit: & demonstrationes vtiq; erunt de hoc prædicato, quod est, aut quid, aut quale, aut quantum, aut ad aliquid, aut agens, aut patiens, aut vbi, aut quando. sensus est, in demonstrationibus vero demonstratur de subiecto vno istorum duorum prædicatorum: hoc est, ꝙ sit, quid subiecti, aut pars essentiæ, aut accidens inexistens illi ex accidentibus prædicamentorum nouem: & hoc aut qualitas, aut quantitas, aut relatio, aut aliud ex reliquis prædicamentis. Et dixit: & erit hoc cùm fuerit prædicatum vnum secundum naturam. sensus est, similitudo autem istorum prædicatorum erit sm numerũ prędicamentorum, quæ sunt simplicia & non composita.

Amplius substantiam quidem significantia, quod illud, aut quod illud aliquid significant, de quo prædicantur. quæcunq; vero non substantiam significant, sed de alio subiecto dicuntur, quod non est, neq; quod illud, neq; quod illud aliquid, accidentia. quemadmodum de homine album. non enim est homo, neq; quod album, neq; quod album quid, sed animal fortasse, quod quidẽ enim animal est, homo est. Quæcunque vero non substantiam significant, oportet de aliquo subiecto prædicari, & non esse aliquid albũ, quod non alterum quid existens album est. Species enim valeant, nanq; & * teretismata sunt, & si sunt, nihil ad sermonem sunt, demonstrationes enim de talibus sunt. Amplius si non est hoc huius qualitas, & illud huius, neq; qualitatis qualitas, impossibile est mutuo prædicari sic, sed verum quidem dicere contingit, mutuo autem prędicari vere non contingit.

* Ioã Grãma. inquit ꝙ τερετίσματα vocãtur prę cãtus cytharedorũ quos inarticulate canũt vt experiant dissonãtiam chordarum: si secundum conuenientẽ melodię rõnem excitẽt sunt. vel alias per ẽrectationes cutharędorũ inarticulatę, experientiæ gratia, dissonantiæ chordarũ factæ.

Dixit Arist. Reuertamur autem ad id, in quo fueramus, et dicamus, ꝙ quodcunq; prędicatur de substantia prædicatione substantiali, aut erit prædicatũ pars subiecti, aut erit prædicatũ de essentia subiecti, quod autem fuerit aliud ab hoc ex iis, quæ prædicantur de substantia, & nõ sit essentia ipsius, sed est prædicatũ de ipso, & non est pars subiecti, & non est de essentia subiecti, erit vtiq; accidẽs ipsi. vt in exemplo, si prædicetur de homine, ꝙ est album: quoniam essentia hominis, & intentio ipsius non est, ꝙ sit album, sed causa ipsius est, ꝙ sit animal, quoniam essentia hominis est, ꝙ sit animal: quæcunq; vero non sunt essentialia substantiæ, manifestum ex intentione ipsorum, ꝙ semper prædicantur de aliquo subiecto: & hoc, quoniam nõ inuenitur aliquid, quod sit album essentiale: & intẽtio ipsius sit, ꝙ sit album, sed sm ꝙ est subiectũ albo, cui inest. de formis vero istis sermocinari hic non est vtile, quoniã sunt super iactationibus impossibilibus, quas assequi non possumus, & si inueniuntur, nõ est aditus ad ipsas in eo, de quo tractamus: quoniam demonstrationes non sunt de talibus. & consimiliter etiam si non erit vnus duorum terminorum respectu alterius, secundum quòd est qualitas ipsius, & hoc huic, aut non erit consimiliter etiam de qualitate qualitas, fieri non poterit, vt conuertantur termini ad seinuicem: præterq; quòd fieri vtiq; potest, vt prædicentûr hi de seinuicem, sed secundum veritatem non.

Posteaq; declarauit differentiam inter prædicata accidentalia, & non accidentalia, qualis est prædicatio accidentium, reuersus est ad id, quod intendebat de prędicatis, quæ sunt accidentia, cùm non prædicabuntur ad seinuicem per accidentia sua, quòd oportet, vt deueniant ad finem. & adduxit inuestigationem de hoc à principio, & cœpit in prędicatis à prędicatis substantialibus, & dixit: quodcunq; prædicatur de substãtia substantiali prædicatione, aut erit prędicatũ pars subiecti, aut erit prędicatum de essentia subiecti. & intelligit per prædicationem substantialem, sermonem per appropriationem, qui docet essentiam substãtię. Et cũ dixit, aut erit prędicatum pars subiecti, hoc est pars definitionis, quemadmodum si esset genus, aut differẽtia. Et cũ dixit: aut erit prędicatum de essentia subiecti, hoc est, ꝙ sit i summa definitio subiecti. Deinde dixit: quod autem fuerit aliud ab hoc ex ĩs, quæ prædicanẽ de substantia, vsque ad id, quod dicit, erit vtiq; accidens ipsi. sensus est, cumq; fuerit prædicatio de substantia aut essentialis, aut non essentialis, & essentialis fuerit substantia, oportet vtiq;, vt non essentialis sit accidens de substantia. Deinde cœpit exẽplum ponere, cũ est accidens de substantia, & direxit modũ, ex quo apparet, ꝙ prædicatio accidentis de substãtia non est essentialis. Et dixit: vt in exemplo, si prædicetur de hoie, ꝙ est album. sensus est, prædicatio aũt albi de hoie nõ est essentialis: qm̃ non est de essentia atq; intentione hoıs, quod est subiectum, vt sit album, prædicatum autem essentiale illud est, quod est de essentia subiecti: & intentio huius est prædicatum aĩal, quod accepit ad declarandum & exemplificandum prędicatum essentiale de hoie, quod est oppositum albedinis † in hoc, quasi appareat intẽtio visus perfectior, & hoc apud inuentionem oppositi. Et dixit: sed causa ipsius est, ꝙ sit aĩal. sensus est, illius essentia, quæ procedit processu generis, non processu definitionis. cùm vero dixit: quæcunq; vero non sunt essentialia substantiæ manifestum est ex intẽtione ipsorum, ꝙ semper prædicantur de aliquo subiecto. sensus est, oĩa vero, quæ non sunt de essentia substantiæ, neq; pars essentiæ, manifestum ex intentione ipsorum, ꝙ sunt accidentia, quæ prædicantur semper de aliquo subiecto. Deinde adduxit causam in hoc, & dixit: qm̃ non inuenitur aliquid, quod sit album essentiale, & intentio ipsius sit, ꝙ sit albũ, sed sm ꝙ est subiectum albo, cui inest. sensus est, ꝙ non dicimus de aliquo, ꝙ sit albũ sm viã naturæ albedinis: quemadmodum significatur, cũ dicimus, hominem de aliquo essentiali humanitatis: sed significat, quod dicimus album, aliquod, in quo est albedo:

149 † al.l. quo ad accidentium prædicationem.

† Ab. l. quo ad hoc vt res appareat pfectiori euidentia iuxta pręsentiam suppositi.

bedo:atqui hoc ita fuit, qm̃ non inuenitur aliquod accidens notificans essentiam subiecti sui, quod sit essentia substantiæ: vt in exemplo, non inuenitur aliqd, in quo signetur substantia †Omar per essentiã ipsius, significans de ipso, ꝙ sit album aut nigrum: hoc est, cũ fuerit dispositio ipsius in albo, aut nigro, aut ĩ alio accidentiũ: sed significat de ipso aliquid, quod inest per substãtiam ipsius, hoc est per aliquid, quod est ipsi subiectum. Est autem differentia inter hanc prædicationem, & inter prædicationem essentialem, quòd hanc vocamus accidentalem, cum quo legitur sermo iste in subiecto, substantia vero est, quæ dicitur de subiecto: & hoc dictum est in libro Prædicamentorum. Vult autem hic per de subiecto id, quod vult per in subiecto. Et dixit: de formis autem istis sermocinari hic non est vtile: quoniã est tractatio impossibilis, quam assequi non possumus, intelligit per formas istas, eas, de quibus dixit Plato, & hoc, qñ ipse opinatus est vniuersalia, de quibus sunt demonstrationes, inueniri extra intellectum vniuersalia. †Remouet aũt nos, quemadmodum ego existimo, ex hoc à cõmemoratione formarum: qm̃ qui dicit de formis, aut significat, ꝙ nos dicamus hoiem significare super re substãtiali, ꝙ est homo aial, & sequat̃ hoc de albo, & sit album significãs super alia re. sin aũt significet, ꝙ significet formam & subiectũ formæ, erit idem, cũ dicemus homo, ac si diceremus album. Et, qm̃ intẽtio formarum est dubia propter determinationem dicentiũ sic, dixit: & si inueniuntur, nõ est aditus ad ipsas in eo, de quo tractamus: qm̃ demonstrationes non sunt de talibus. sensus est, & si fateamur, ꝙ sunt, non erit ipsi aditus in hac inquisitione, in cuius via nos sumus: qñ demonstrationes sunt demonstrationes istorũ sensibilium: non aũt demonstrationes istarũ formarum. Atqui vult, ꝙ, si formæ sunt res existentes extra intellectum variabiles ad ista sensibilia, fieri vtiq; nõ poterit, vt demonstratio sit proportionata illis formis: qm̃ fieri non potest, vt sit demõstratio vna proportionata duabus rebus diuersis ex parte, qua est demonstratio vna: manifestum autem per se, ꝙ demonstrationes istæ sunt demonstrationes ad has res sensibiles: igitur non sunt demõstrationes de formis, neq; in formis est vtilitas ad constitutionem demonstrationũ, si inueniuntur. Deinde dixit: Et consimiliter etiam si non fuerit vnus duorũ terminorum respectu alterius, fm̃ ꝙ est qualitas ipsi, & hoc huic, aut non fuerit consimiliter etiam de qualitate qualitas: fieri vtiq; non poterit, vt conuertantur termini ad se inuicem: præterq; ꝙ fieri vtiq; potest, vt prædicentur hi de se inuicem, sed fm̃ veritatem non. sensus est, ꝙ, cùm prædicatur aliquid de aliquo fm̃ ꝙ est qualitas ipsius, aut vnum reliquorum prædicamentorum, non conuertitur hæc enũtiatio, neq; erit prædicatio fm̃ ueritatem, aut fm̃ cõsuetudinem naturalẽ, sed erit vtiq; prædicatio fm̃ aliam consuetudinem à naturali: qm̃ fieri non potest in eo, ꝙ est subiectum super re ex parte, qua est qualitas ipsius: exẽpli gratia, ꝙ sit subiecti prædicatum de hoc prædicato ex parte, qua est quale ipsi, aut modus qualis subiecto, quod est quale ipsi. vt in exemplo, cũ prędicatur albũ de niue ex parte, qua est quale, non est posita, neq; cõuertitur prædicatio super veritate: qm̃ fieri non potest de niue, vt prædicetur de albo, neq; fm̃ ꝙ est quale ipsi, aut quale qualis, & si non erit prædicatio vnius duorum terminorum de altero: præterquam ꝙ fieri vtiq; potest, vt prædicentur hi de se inuicem, sed secundum veritatem, non.

Aut enim vt substantia* prædicabitur, veluti si genus existens, aut differentia prædicati. Hæc autem monstrata sunt, ꝙ nõ erunt ĩfinita, neq; deorsum, neq; sursum, vt homo bipes, hoc aial, hoc autem alterum, neq; aial de hoie, hoc autẽ de Callia in eo ꝙ est quid, substantiã enim oẽm est definire talem, infinita vero non est pertransire intelligentem, quare neq; sursum, neq; deorsum infinita. illam nanq; non est definire, de qua infinitã prædicantur. sic itaq; genera inter se non retrouersum prædicabuntur, erit enim ipsum quod ipsum aliquid est.

† Ab. i. p se subsistens.

† al. i ex hoc aũt quid hic tractatur, puto ideo fecisse mentionẽ de ideis.

* Argirop. addit: aut vt accidens.

Dixit Arist. Prædicatio autẽ aut erit substantialis, queãdmodum genus & differentia: & de his duobus iam mõstratum fuit ex dispositionibus ipsorum, ꝙ non procedunt in infinitũ, neq; sursum, neq; deorsum: quẽadmodũ cũ prędicatur de homine, ꝙ est bipes, & ꝙ est aial, & ꝙ est aliquid aliud, neq; consimiliter etiã, cùm prædicatur ipsum de hoie, & hoe de Callia, & hoc fm̃ viam aliam à via quid est: qm̃ forma omnis substãtiæ est hæc forma, quę iam definitur: infinita vero non possunt cõsistere in intellectu, et forma & formę ipsorũ, qm̃ non deueniũt ad finem, neq; ex parte supiore, neq; ex parte iferiore: pdicatio aũt formæ eorũ, quæ pdicant̃ de ipsis, est hæc forma, in eo ꝙ nõ deueniũt ad finẽ, et fieri nõ põt, vt definiant̃. genera vero, quæ sunt genera, non possunt conuerti cũ ijs, quorũ sunt genera: ꝙ si non, esset vnum & idem genus, & differentia sui ipsius.

Posteaq; diuisit prædicationem in substantialem & accidentalem, disposuit de substantialibus ꝙ non sunt infinita, neq; ex parte sursum, neque ex parte deorsum: 150
cumq; exposuit prædicata, quæ sunt accidentalia ex parte prædicationis suæ per viam accidentis, & fuit intentio ipsius in hoc ad monstrandum, ꝙ prædicatio est finita consimiliter etiã in prædicatis, quæ sunt accidentia, cũ non prędicantur de se inuicem per viam accidentis: incœpit monstrationem à capite, & cœpit declarare in eo, quòd monstrat de prædicatis substantialibus finitis, & inuestigauit rem in hoc, & dixit: Prædicatio autem aut erit substantialis, quemadmodum genus & differentia, & de his duobus iam monstratum fuit ex dispositionibus ipsorum, ꝙ non procedũt in infinitum, neq; sursum, neque deorsum. sensus est, ꝙ declaratum fuit hoc ex parte prędicati, aut ex parte subiecti. Postea declarauit hoc per exemplum, Et dixit: quemadmodũ cũ prædicatur de homine, ꝙ est bipes, & ꝙ est animal, & ꝙ est aliquid aliud. sensus est, exemplum vero huius ex parte subiecti, cùm prædicatur de homine, ꝙ est bipes, & prædicatur de bipede, ꝙ est animal, & prædicatur de animali aliquid aliud ex parte quid est: hoc enim non procedit in infinitum, sed terminabitur ad genus vltimum, de quo non prædicetur aliquid penitus per modum quid est, ac si diceres corpus, & si non deueniat cognitio ex definitione. Deinde dixit, neq; consimiliter etiam, cùm prædicatur animal de homine, & hoc de Callia, & hoc secundum viam aliam à via quid est. sensus est, & non inuenitur consimiliter etiam prædicatio infinita, cũ accipitur ex parte subiecti: quemadmodum si prædicaretur aial simpliciter de homine, & homo †de Zaid, et Amar: ex huius enim dispositione consimiliter etiam mõstratum fuit, ꝙ deuenit in indiuiduum. Et posteaq;

† al. i de Socrate & Platone.

steaq; declarauit, q huiuscemodi prædicatio deuenit ad finem ab vtrisq; extremitatib⁹, adduxit signum in hoc, & dixit: quoniam forma omnis quæ substantiæ est, hæc forma, iam definitur: hoc est, oportet igitur, vt prædicatio, quę est per se, deueniat ad finem: quoniã omnis substantia ipsi assignata definitur, & hoc est, quod voluit, cũ dixit: forma ipsius est hæc forma, et reliqua. Et dixit: infinita non possunt consistere in intellectu, vsq; ad id, quod dicit, fieri non potest, vt definiantur. sensus est, dispositio eorum, quæ non perueniunt ad finem, est, vt consistant in intellectu, quoniam non perueniunt ad finem, neq; ex parte sursum, neq; ex parte deorsum. Deinde dixit: res autem, de quibus prædicantur prædicata, quæ sunt hæc forma, in eo q non deueniunt ad finẽ, fieri non potest, vt definiantur. Complicabitur autem syllogismus hunc in modum, ea, quę sunt ex natura substantiæ, assequimur per definitionem: sed ea, quæ sunt infinitorum partium prædicatarum, non assequimur p definitionem: igitur conclusio, q ea, quæ sunt ex natura substantiæ, non sunt infinitarum partium prædicatarum: & volo hic per partes, cũ prædicantur de seinuicẽ. Et posteaq̃ mentionem fecit, q prędicata essentialia deueniunt ad finem ex parte prædicati, & ex parte subiecti, enuntiauit consimiliter etiam, q non est possibilis monstratio in circulum: quoniam hoc est vnum ex ijs, quæ adducta fuerunt ab illis, qui existimabant demonstrationem construi super omni re. & ipsum est, quod intendebat inuestigare à principio de rebus tribus, hoc est, si deueniunt ad finem prædicationes ex parte subiecti, aut prædicati, aut inter prędicatum & subiectum. Et dixit: genera vero, quæ sunt genera non possunt conuerti cum iis, quorum sunt genera: q si non, esset vnum & idem genus & differentia sui ipsius: hoc est, & esset homo essentialiter animal, & rationale essentialiter animal, quod est falsum, † atq; voluit, q in istis non accidat subiectum, quod sit per accidens: planum igitur, q res in huiuscemodi prædicatis sunt finitæ.

† Ab.l. pdicatio p accidens

Neq; vtiq; qualis, aut aliorum nullum, si non secundum accidens prędicatum fuerit: omnia enim hæc accidunt, & de substantiis prædicantur: sed certe neq; sursum infinita erunt, de vnoquoq; nanq; prædicatur, quod vtique significat, aut quale quid, aut quantũ quid, aut de talibus, aut quæ in substantia: hæc autem determinata sunt, & genera prædicamentorum determinata sunt: aut enim quale, aut quãtum, aut ad aliquid, aut faciẽs, aut patiens, aut vbi, aut quando. Suppositũ autem fuit vnum de vno prædicari: ipsa vero de ipsis, quæcunq; non quid sunt, nõ prædicari, accidentia nanq; sunt omnia: sed hæc quidem per se, illa autem secũdum alterum modum: hæc autem omnia de subiecto aliquo prędicari dicimus, accidens autem non esse subiectum aliquid, nihil enim taliũ ponimus esse, quod non alterum quid existens dicitur, sed ipsum alijs, & alia quædã de alio. Neq; sursum itaq; vnum de vno, neq; deorsum inesse dicetur. de quibus enim dicũtur accidentia, quæcunque insunt in substantia vniuscuiusq;, hæc infinita non sunt, sursum autem & ipsa quoq; accidentia vtraq; non infinita sunt Necesse est igitur esse aliquid, de quo primum aliquid prædicatur, & de hoc aliud & hoc stare, & esse aliquid, quod non amplius neq; de alio priori, neq; de illo aliud prius prædicatur. Vnus igitur modus dicitur demonstrationis hic.

Dixit Arist. Neq; consimiliter etiã quod fuerit quale, aut aliud ex reliquis prædicamentis, ex eo, quòd non prędicatur secundũ viam accidentis in eo, q in summa prędicantur de substantia, erit ĩ infinitum pdicatio in deorsum, neq; sursum. & consimiliter etiam si fuerit illud, quod prędicatur, aut quale, aut quantum, aut aliquod ex prædicamẽtis, aut fuerint res substantiales: & hæ erunt finitæ, & genera consimiliter etiam finita. & hoc, quoniam ipsę sunt, aut quale, aut quantum, aut relatiuum, aut quando, aut agens, aut patiens, aut vbi; prædicatum autem est vnum secundum naturam de subiecto vno secundum naturam. notum vero est ex dispositione prædicatorum, quæ non sunt substantialia, q non prædicantur de seinuicem: quoniam in summa sunt accidentia, & si fuerint aliqua ipsorum per se, & aliqua secundum viam aliam per accidens, de omnibus istis enuntiatur in eo, q ipsa dicuntur de subiecto, & accidentia non sunt aliquod subiectum: & hoc, quoniam nos non ponemus vnum ex his, & di*sponemus ex parte, qua non redibit dispositio ad aliquid aliud, sed dispo*sitio vtique redibit ad aliquid aliud, & dispositio alia redibit ad aliquid aliud, & non cadet additamentum, non de loco superiore deorsum, neque de loco inferiore sursum. & hoc, quoniam ea, de quibus accidentia prædicantur, sunt res, quæ sunt substãtiæ: & hæc non sunt infinita: & formæ per se: & accidentia de loco inferiore sursum sunt finita: & sequitur ex hoc secundum q inueniẽ aliquid, quod inest ipsi, & de hoc prædicato prædicatum aliud: & sufficiet hoc additamentum, & stabit ad prędicatum, quod non est prædicatũ de aliquo priori subiecto suo, neq; erit aliquod prædicatum prius ipso. 151

* al. l. denominabimus.

* al. l. denominatio.

Posteaq; declarauit, q prædicata, quæ sunt ex natura substantiæ, deueniunt ad finem: vult declarare hoc de prædicatis, quæ sunt ex natura accidentis. & hoc, cũ non prædicantur per accidens. Et dixit: Neq; consimiliter etiam, quod fuerit quale, aut aliud ex reliquis prædicamentis, ex eo, quòd non prędicatur per viam accidentis, in eo q in summa prædicãtur de substantia, erit prædicatio in infinitum. sensus est, videtur autem, q illud, quod fuerit ex prædicatis in prædicamento qualis, aut in alio ab hoc ex prædicamentis, q non erit infinitum, cũ non erit prædicatio per viam accidentis, sed erit prędicatio de substantia. & intelligit per quale accidens: veluti si prædicarentur accidentia de seinuicem, & prædicarentur

dicarentur substantiæ de accidentibus. Et posteaq̃ declarauit, ꝙ oportet consimiliter etiam prædicationẽ in his esse finitam ex duabus extremitatibus, ex parte prędicati, & ex parte subiecti, cœpit disputare sup hoc, et dixit: & consimiliter etiam si fuerit illud, quod prædicatur, aut quale, aut quantũ, aut aliquid ex prędicamẽtis, aut fuerint res substãtiales: & hę erũt finitæ. sensus est, & manifestum hoc, quoniam omne, quod prædicatur, aut erit accidens ex prædicamentis: quemadmodum quantum, aut quale, aut aliud ab hoc ex prædicamentis substantię, & hæc sunt finita: hoc est, quæ sunt in prędicamentis substantiæ. Deinde dixit: & genera consimiliter etiam finita. sensus est, & genera prædicamentorum finita: & hoc, quoniam aut erunt ex prędicamento qualis, aut quanti, aut relationis, aut ex prædicamento actionis, aut passionis, aut vbi, aut quando. Et posteaq̃ posuit tres propositiones, quarum vna est, ꝙ prædicatorum sunt duæ species, aut substantialia, aut accidentalia: & posuit secundo, ꝙ prædicata substantiæ sunt finita: & posuit tertio, ꝙ † genera accidentium sunt finita: addidit huic propositionem quartam, & dixit: prædicatum autem est vnum secundum naturam de subiecto vno secundum naturam. sensus est, prędicatum autem, quod est vnum, est vtiq; vnum, cùm fuerit vnum secundum naturam, quod prædicetur de subiecto vno secundum naturam. Atqui posuit hoc, quoniam in hoc quęsito oportet, vt sciatur, quid est prędicatum vnum & subiectum vnum: quoniam hoc est prędicatum, de quo quęritur, si est de p̃dicatis infinitis, aut non: quoniam posteaq̃ monstrata est res in hoc, monstrata fuit res de composito. & consimiliter se habet res in subiectis. Et posteaq̃ posuit istas tres radices ad id, quod vult concludere, posuit radicem exempli, & dixit: notũ vero est ex dispositione prędicatorũ, quę non sunt substantialia, ꝙ non prædicantur de se inuicẽ. sensus est, & planum consimiliter etiam, ꝙ prædicata, quę non sunt substantialia, hoc est, quę sunt accidentalia, nõ prædicantur de se inuicẽ per se. deinde adduxit causam in hoc, & dixit: q̃m sunt in summa accidentia, & si fuerint aliqua ipsorum per se, & aliqua fm viam aliam per accidens. sensus est, atqui non prędicantur de se inuicem per se: q̃m sunt accidentalia, & si est in accidẽtibus, quod inest per se substantijs, & ex ipsis quod inest per accidens: & hoc, quoniã quod est per se, prædicatur hic fm aliam dispositionem ab ea, qua prædicabatur prius: quoniã prius prædicabatur de prædicatis substantialibus, & hic prædicatur de accidentibus substantialibus: & hæc sunt, in quorum definitionibus accipitur subiectum, & genus subiecti: substãtialitatem igitur aliq̃n fa cit in vniuersali, quemadmodum fecit à principio istius libri: & aliq̃n appropriate, quemadmodum fecit hic. Et dixit: & aliqua ipsorum fm viam aliã per accidens. sensus est, & prędicantur aliqua ipsorum per accidens † fm modum vnũ, de quo dictum fuit, et prędicantur aliqua de aliquibus ꝑ accidens longinquum ab hac inuestigatione. Et posteaq̃ enuntiauit, ꝙ accidentia in summa, quę sunt in substantijs non prędicantur de se inuicem ꝑ se, neq; prædicatione definitionum de definitis, neque prędicatione accidentiũ de subiectis suis, & ꝙ in ipsa sit aliquod substantiale in aliqua specie, & aliq̃d, quod est accidens: hoc est, in cuius definitione est subiectum. Et hoc, q̃m non substantiale dicitur fm tres intẽtiones, aut de eo, in cuius definitione † accipitur subiectum, & hoc est prædicatum de subiecto, non ex parte, qua accidit subiecto aliquid aliud, & hoc non est longinquũ ab hac inuestigatione: aut de eo, quod prædicatur de subiecto ob aliquod eius accidens, aut de eo, de quo prædicatur subiectũ, & hoc prædicatione, quæ non est fm consuetudinem naturalẽ: & hæc ambo sunt longinqua ab hac inquisitione, adduxit disputationem, ex cuius parte nõ prædicantur accidẽtia de accidentibus per se: & intelligit hic per se prædicationẽ, quæ est fm consuetudinẽ naturalem. Et dixit: & de oĩbus istis enuntiatur in eo, ꝙ ipsa dicuntur de subiecto, & accidẽtia non sunt aliquod subiectũ. sensus est, atqui non prædicantur accidẽtia de se inuicẽ per se: quoniã de accidente dicitur in ipsius definitione, ꝙ est id, quod prædicatur de subiecto, hoc est in subiecto, & accidens non est aliquod subiectum: concluditur igitur ex hoc, ꝙ accidentia non prędicantur de accidente, nisi per accidens. Et posteaq̃ enuntiauit, ꝙ accidens non est subiectum, adduxit disputationem super hoc, & dixit: & hoc, quoniã nos non ponemus vnũ ex his, & disponemus ex parte, qua non redibit dispositio ad aliquid. sensus est, signum autem super hoc est: quoniã nos non ponemus aliquod ex accidentibus subiectum, & disponemus ipsum de aliquo: hoc est, quòd disponitur de ipso, & prædicatur de eo fm modum dispositionis ex parte, qua non redibit hæc dispositio ad aliquid aliud, quẽadmodum accidet hoc ĩ aliquo, quod disponitur per veritatem: hoc est, ꝙ dispositio non assequitur dispositum propter aliquid aliud, sed assequitur dispositum per se. Deinde dixit: sed dispositio vtiq; redibit ad aliquid aliud, & dispositio alia redibit ad aliq̃d aliud: hoc est, ad dispõnem aliam sine accidente, quod est subiectum accidenti: & hoc accidens consimiliter etiam, quod est dispositio propter subiectum suum, est dispositio consimiliter etiam accidẽtis alterius propter subiectum istius accidẽns. Atqui voluit per hoc, ꝙ, cũ hoc ita fuerit, non disponũtur aliqua per aliqua propter substãtias subiectorum ipsis: igitur prædicatio de se inuicem est per accidens, & procedet hoc in infinitum. Deinde dixit: & non cadet additamentum neq; de loco supiore deorsum, neq; de loco inferiore sursum. & hoc, q̃m ea, de quibus accidentia prædicantur sunt res, quæ sunt substantiæ, & hæc non sunt infinita: & formæ per se, & accidẽtia de loco inferiore sursum sunt finita. vult consistere in eo, quod præmisimus de substantijs prædicatis inter se, quæ sunt formæ in indiuiduis: & consimiliter de accidente, quod est in ipsis. planum. n. ꝙ nõ potest fieri additamentum in prędicatione, neq; cũ cœperimus à loco superiore deorsum in eo, q͞d procedit in infinitum, neq; cũ incępero à loco ĩferiore sursum. & hoc, quoniam ea, quibus insunt accidẽtia, & de quibus prędicantur per se, sunt finita: & hæc sunt substantiæ & accidentia, quæ sunt finita consimiliter etiam. cũ vero dixit: formæ autem per se & accidẽtia de loco inferiore sursum sunt finita. sensus est, formæ autẽ in indiuiduo ipsi designato & accidentia ipsi inexistentia de loco inferiore sursum sunt finita. Et dixit: et sequitur ex hoc, secundũ q inueniẽ aliquid, quod inest ipsi, & de hoc prædicato prędicatum aliud, & sufficiet hoc additamẽtum & stabit ad prædicatum, quod non est prædicatum de aliquo priori subiecto suo, neq; erit aliquod prædicatũ prius ipso. sensus est, igitur oportet in additamento deorsum, vt deueniat finis rei ad prædicatum, cuius subiecto non inuenitur subiectũ prius, cui inest: & in additamento sursum, cũ perficitur ad prędicatum, de quo non inueniẽ aliquid p̃dicari, quousq; fuerit ipsum prius hac re, hoc est, quod prædicatur de prædicato ipsius.

† al. l. accidẽtium prædicata.

† l. alio modo, quo dicitur ꝙ mutuo prædicantur accidẽtaliter qui reuoluitur in hac ꝑscrutatione.

† Ab. l. non sumit ipsum subiectum.

Amplius autẽ alius est, si de quibus priora aliqua prædicantur, est horum demõstratio, quorum autem est demonstratio, neque melius euenit se habere ad ipsa, q̃ scire, neq; scire sine demonstratione: si autem hoc per hæc notum, hæc autem non nouimus, neq; melius nos habemus ad ipsa q̃ scire, neque

quod per hæc notum sciemus. Si igitur est aliquid scire per demonstrationem simpliciter & non ex quibusdam, neq; ex suppositione, necesse est stare prædicationes intermedias: si enim nõ stant, sed est semper acceptio ad superius, omnium erit demõstratio: quare, si infinita non euenit pertrãsire, quorum est demonstratio, hæc non sciemus per demonstrationem. si igitur neq; melius nos habemus ad ipsa, quam scire, non erit aliquid scire per demonstrationem simpliciter, sed ex suppositione.

Dixit Arist. Vna igitur demonstrationũ est, per quam demonstratur dispositio syllogismi logici: sed mõstratio alia procedet ſm hoc, si fuerit demonstratio consistens vtiq; sup ijs, i quib⁹ prædicatũ est valde præcedẽs: res autem, quæ sciunt, ꝑ demonstratione impossibile est sciri per modum alium meliorẽ ipso, & fieri non potest, vt sciantur ꝑ aliud à demonstratione: & si est demonstratio, scitur vtiq;, cũ sciuntur propositiones, ex quibus fuit: & si essent propositiones non notę apud nos, & non sit via nobis ad sciam ipsarũ, nos nõ sciemus illud, quod ꝑ ipsas scitur: & consimiliter etiã si cadet vtiq; cognitio ꝑ demonstrationem in aliquibus ſm ueritatẽ, non ſm viam radicis positæ, sequitur ex necessitate, vt terminentur media & stent, & si non terminabuntur & stabunt, sed inuenietur aliquid à principio, quod est supius ipso, prædicatum de eo, erit de quacunq; re accepta demõstratio: qm̃ non possunt terminari ea, quę non habent finem, cũ cognoscuntur reliquiæ ipsorum per demonstrationem, & sufficiet nobis res ad id, quod non nouimus per demonstrationem: qm̃ non est via, vt cadat cognitio in ipsis per modum meliorem, ꝙ̃ per demonstrationem. Igitur non cadet scientia per demonstrationem in nullo, nisi fortasse sit per modum radicis positę.

152 Dixit: Hęc igitur est vna demõstrationum, ꝑ quam mõstratur dispositio syllogismi logici. ex hoc apparet, ꝙ intelligit per syllogismum logicum, demõstrationẽ, quæ est ex propositionibus veris non proportionatis. & itelligit, ꝙ hęc est vna duarum monstrationum. Qm̃ monstratio nostra est logica, per quam monstratur, ꝙ prædicata deueniunt ad finem in demonstratione logica & vera. & hoc, quoniam monstratio logica dicitur de syllogismo vero, qui est ex rebus vniuersalibus non essentialibus: & hoc est, quod voluit per logicam hoc in loco. Et dicitur etiam syllogismus logicus, cùm accipiuntur propositiones ipsius ex arte logicæ. & hoc, quoniam ars Logicæ facit duas operationes, quemadmodum dicemus in alio loco ab hoc. quarum vna est ex parte, qua est vniuersalis, & hæc est operatio ap- appropriata: altera vero ex parte, qua est vna de scientiis, hoc est, ꝙ pertractetur in scientia alia, quod mõstratum fuit per ipsam. Et posteaq̃ hæc mõstratio, quam facit hic, est vniuersalis syllogismo logico, et demõstrationi, † oportet ipsam consimiliter etiam esse logicam: & propter hoc fieri potest, vt intelligatur sermo ipsius hic vnus ex modis, per quos monstratur dispositio syllogismi logici, & demonstrationum, quas intendebamus facere. hoc est, hæc igitur est vna demonstrationum, per quas monstratur dispositio syllogismi logici per hanc monstrationem in syllogismo logico: & intelligit per illud, quod monstratur per modum logicum, ea quæsita communicantia syllogismo logico & vero: hoc est, ꝙ fieri non potest, vt monstretur aliquid per media, quæ non habent finem, & non inueniuntur in vna & eadem re prædicata non habentia finẽ. Deinde dixit: sed monstratio alia procedet secundum hoc. intelligit per monstrationem aliam, monstrationem aliam secundum modum logicum. & etiam volo per propositiones logicas aliud à monstratione, qua monstramus fieri non posse, vt inueniantur media infinita inter duas extremitates positas: & hoc, quoniam hæc monstratio, quam faciet hic, est secundum hanc intentionem ex intẽtionibus tribus, quæ præcesserunt, non secundum intẽtionem, quę præcessit tractatum istum: & est monstratio, ꝙ prædicata sint finita in demonstrationibus & prædicatis. Et posteaq̃ testificatus est in cõmemoratione istius monstrationis, cœpit ipsam, & dixit: si fuerit demonstratio vtiq; consistens super iis, in quibus prædicatũ est valde pręcedens. sensus est, cùm ex via demõstrationis sit, vt existat super iis, in quibus medii termini præcedunt maiorem extremitatem per cognitionem & causam: hoc est, quæ sunt causa maioris extremitatis. Deinde dixit: res autem, quæ sciuntur per demonstrationem, vsq; ad id, quod dixit, à demonstratione. colligauit tractatum istum tractatui primo descriptione cõplicita ex his tractatibus, quemadmodum prius: ac si diceret, demonstratio non habet viam, qua assequamur cognitionem ipsius absq; demõstratione, neq; per aliquid melius demonstratione, & demonstratio vtiq; cognoscitur, cùm cognoscuntur propositiones, ex quibus construitur demonstratio, quæ sunt priores cognitione prouenieñte ex demonstratione. Planum igitur, ꝙ, cũ non habuerimus viam ad cognitionem propositionum, non habebimus viam ad demonstrationem. & hoc est, quod significauit cũ dixit: & si fuerit demonstratio, vsq; ad id, quod dixit, neq; illud, quod per ipsas scit, hoc est quæsitum. Et posteaq̃ enuntiauit, ꝙ si fuerint media, non habebunt finem, sequitur per hoc, ꝙ non sit nobis cognitio: quoniam, cũ media fuerint infinita, propositiones erunt infinitæ, & quod est infinitum, non potest cognosci per demonstrationem, cœpit confirmare hoc, & dixit: & consimiliter etiam si cadet vtiq; cognitio per demonstrationem in aliquibus reb⁹ secundum veritatem, non secundum viam radicis positæ, sequitur ex necessitate, vt terminentur media & stent. sensus est, cùmq; notũ fuerit per se, ꝙ cadet nobis cognitio per demonstrationem in aliquibus rebus, absq; eo, ꝙ ponamus in propositionibus demonstrationis, propositionem non per se notam: hoc est, ꝙ perueniant ad ipsam per scientiã aliã, sed cadet vtiq; cognitio nobis in multis per propositiones per se notas, sequitur in huiuscemodi demõstratione, vt sint media finita: hoc est, cũ incęperit in ipsa à maiore extremitate, vt perficiatur prædicatio ad minorẽ, cumq; incœperit i ipsa à minore, vt perficiatur ad maiorẽ: & hoc est, quod voluit cùm dixit: sequitur ex necessitate, vt terminentur media & stent: hoc est, vt stent in prędicatione inter se, & non procedat prædicatio in infinitum. Deinde cœpit monstrare, ꝙ terminantur per modum impossibilis, et dixit: & si non terminabunt & stabunt, sed inuenietur aliquid à principio, quod est superius ipso prædicatum de eo, erit de quacunq; re accepta demonstratio.

† al. l. cum ipsa sit etiã verax est logica.

demonſtratio. ſenſus eſt, ſed ſi non deuenerint ad finē media, quacunque propoſitione inuenietur propoſitio ſuperior, hoc eſt comprehenſa in ipſa, & magis vniuerſalis ex parte ſubiecti ſui: hoc eſt, ꝙ ſit ſubiectum ſuum magis vniuerſale, q̄ ſubiectum propoſitionis acceptæ, quouſq; prædicatum propoſitionis prædicetur de ſubiecto ipſius propter prædicationem naturæ ipſius, quæ eſt magis vniuerſalis ſubiecto ſuo: oīs igiť ꝓpoſitio mōſtrabitur per terminum medium, vt in exemplo, ſi dicamus, omnis homo ſenſibile, inuenietur natura vniuerſalior atq; altior homine, quouſq; prædicetur de homine, & prædicetur ſenſibile de ipſo, & hoc eſt animal: ſenſibile itaq; monſtrabitur per naturam de homine propter animal. & conſimiliter ſi erit res in ſenſibili cū homine, procedet hæc cōſuetudo. & ſi erit hoc ita in omni propōne, quęcunq; ꝓpoſitio accepta fuerit, de ea conſtruetur demonſtratio. Deinde dixit. q̄m non poſſunt terminari ea, quę nō hñt finē, cū cognoſcūtur reliquæ ipſorum per demōſtrationē, & ſufficiet nobis res ad id, quod non nouimus per demonſtrationē. ſenſus eſt, quoniam fieri non poteſt, vt cognoſcamus propoſitionem ex propoſitionibus, niſi cū nouerimus antea propoſitiones infinitas per demonſtrationem. & fieri non pōt, vt cognoſcamus propoſitiones infinitas per demonſtrationes infinitas: q̄m omne finitū oportet terminari & perfici. planum, ꝙ ſufficit tractatus iſte: hoc eſt, ſequitur ex ipſo contrariū eius, quod poſitum fuit: hoc eſt, ꝙ nō cognoſcatur aliquid per demonſtrationē. & intelligit per ea, quæ non hñt finem, propoſitiones: & intelligit ꝑ terminationem, ꝙ ſciantur ꝑ demoſtrationem. & conſimiliter declarauit ipſum, cū dixit, cū cognoſcūtur reliquæ ipſorum per demonſtrationē: ac ſi dixiſſet, q̄m fieri non poteſt, vt terminentur ꝓpoſitiones infinitæ, q̄m deueniremus ad cognitionē ipſarum per demonſtrationem: hoc eſt, cū nouerimus ipſas per demonſtrationem, ſufficit nobis hæc poſitio: hoc eſt, ſequitur ex ipſa, ꝙ nō ſciatur vna ipſarum per demonſtrationē: & hoc quēadmodum ſi quiſpiam diceret, non perueniet ad te hæc arena maris, duſq; deueniat ad te arena aquarū infinitarum. Deinde dixit: q̄m non eſt viā, vt cadat cognitio in ipſis per modum meliorē q̄ ꝑ demonſtrationem: igitur non cadet ſcientia per demonſtrationem, neq; per aliquid aliud, niſi fortaſſe ſit per modum radicis poſitæ. ſenſus eſt, ꝙ notū eſt ꝑ ſe, vt nō cognoſcať aliquid ꝑ cognitionem meliorē omni cognitione, niſi per demonſtrationē. ſed iam poſuimus hanc poſitionē: hoc eſt, ꝙ in omni quod indiget demoſtratione, nō prouenit nobis cognitio per demōſtrationem alicuius omnino, niſi fuerit demōſtratio, q̄ eſt per † viā repetitionis: hoc eſt, cū artifex admittit propoſitiōes eſſe ſubiectas ab artifice alterius artis, atqui vult, ꝙ ponēs hunc ſermonem non debet habere apud ſe cognitionem aliquorū, niſi quod eſt apud demonſtrationem ſecundum viam repetitionis ſuper aliquo ex cognitiōe illius, cuius demōſtratio reperitur.

† A b. le. petitionē principij.

Logice igitur ex his quidem aliquis crederet de eo, quod dictum eſt: reſolutorie vero per hæc manifeſtum breuius, ꝙ neq; ſurſum, neq; deorſum infinita prædicata contingit eſſe in demonſtratiuis ſcientiis, de quibus conſideratio eſt. demonſtratio nanq; eorum eſt, quæcunq; per ſe inſunt rebus. per ſe vero dupliciter ſunt. quæcunq; etenim in illis inſunt in eo, quod quid eſt, & quibus ipſa in eo, quod quid eſt ineximentibus ipſis. vt in numero impar, quod ineſt quidem numero, ineſt autē ipſi numerus in ratione ipſius: & rurſus multitudo, aut diuiſibile in ratione numeri ineſt: horum autem neutra cōtingit infinita eſſe, neq; vt impar numeri: iterum enim in impari aliud eſſet, cui ineſſet exiſtenti, hoc autem ſi ſit primum numerus ineſſet ineximentibus ipſi. Si igitur non contingit infinita talia eſſe in vno, neq; ſurſum erunt infinita: ſed neceſſe vtique omnia ineſſe ipſi primo, vt numero, & illis numerū: quare cōuertentia erunt, ſed non ſupertendentia.

Dixit Ariſt. Planum igitur ſecundum viā logicæ de rebus, ꝙ in earum apparentia verum eſt, quod diximus: in ſyllogiſmo autem demonſtratiuo, in quo hæc inueſtigatio intenditur, iam monſtratur vtiq; ſecundū multos modos, ꝙ ipſius principia ſtant per additamētum ab vtraq; extremitate: & hoc, quoniam demonſtratio vtiq; eſt ex rebus eſſentialibus, & res eſſentiales ſunt ſecundū duos modos, in quorum vno ſunt prædicata, ex quibus conſtituitur natura ſubiectorum, & ipſa accipiuntur in definitionibus ipſorum; in modo autem altero ſunt prędicata, in quorum definitionibus accipiunt ſubiecta. quēadmodum impar, quod prędicatur de numero; numerus enim accipitur in definitione ipſius. et quemadmodum multitudo & diuiſibile prędicata de ipſo: accipiuntur. n. in definitione ipſius. & nō poteſt in aliquo iſtorum duorum modorum fieri additamētum in infinitum, quemadmodum impar in numero. & hoc, q̄m ſi ineſſet numero aliquid aliud, ĩ cuius definitione acciperetur impar, numerus vtiq; conſimiliter etiam acciperetē in definitione ipſius. & ſi fieri nō poteſt, vt inueniātur talia in aliquo vno in infinitum; fieri vtiq; non poterit, vt fiat additio ſurſum in infinitum: & oportet ex neceſſitate hæc omnia in ſumma ineſſe ipſi primo, & primū ineſſe ipſis: quod igitur ineſt ipſis, eſt, vt conuertantur, non autem augeantur ſurſum, & procedant in infinitum.

Poſteaq̄ monſtrauit monſtratione comprehendente ſyllogiſmū logicum & demonſtratiuum, fieri nō poſſe, vt inueniantur prædicata infinita procedentia ſurſum, neque ſubiecta infinita procedentia deorſum: vult hoc monſtrare per monſtrationem appropriatam in ſyllogiſmo demonſtratiuo, & dixit: Planum igitur ſecūdum viam logicæ, hoc eſt ſm̄ propoſitiones vniuerſales, per quas monſtrantur ambo hæc in eo quod præceſſit: & poſteaq̄ hęc monſtratio non eſt appropriata in demonſtratiuo. eius autem intentionis in hoc libro eſt, trahere monſtrationem demonſtrationi propriam: dixit. in ſyllogiſmo demonſtratiuo, in quo hæc inueſtigatio intenditur, iam vtiq; monſtratur ſm̄ modos multos, ꝙ principia ipſius ſtant per additamentum ipſorum ab vtraq; extremitate. ſenſus eſt, in ſyllogiſmo autem demonſtratiuo, de quo inueſtigare intēdimus in hoc libro, iam 153

vtiq; monstratur per vias multas, ꝙ principia sua, hoc est, propositiones suæ stant per additamẽtum ab vtraq; extremitate, hoc est à parte prædicati & subiecti. Deinde cœpit monstrare essentiam appropriatam, quam testificati sumus, & dixit: & hoc, qm̃ demonstratio vtiq; est ex rebus eẽntialibus, vsq; ad id, quod dicit, accipiuntur enim in definitione ipsius. sensus est, & demõstratio huius est, qm̃ demonstratio vtiq; cõponitur, quemadmodum monstratum est antea ex propositionibus substantialibus: iamq; declaratum fuit, ꝙ substantialia sunt duobus modis. vno ꝙ prædicata sint definitiones subiectorum, de quibus prædicantur, aut pars definitionum, hoc est, aut genera, aut differẽtiæ: altero autem modo propositiones, in quibus genera subiectorũ, aut subiecta ipsa accipiuntur in definitionibus prædicatorum. quemadmodum numerus accipitur in definitione paris, & imparis & quemadmodum accipitur in definitione multi & pauci, & quemadmodum acceptio ipsius, est in definitione†diuisibilis: & hoc, quoniam diuisibile est vna ex proprietatibus numeri. Et posteaq̃ diuiditur genus prædicatorum substantialium in has duas diuisiones, dixit: & non potest in aliquo istorum duorum modorum fieri additamentum in infinitum. sensus est, & fieri non potest in vno istorum duorũ generum propositionum, ut inueniantur aliqua, quæ prædicentur de se inuicem in infinitum. Deinde cœpit declarare hoc de prædicatis, in quorum definitionibus accipiuntur subiecta, & dixit: quemadmodum impar ĩ numero. sensus est, & hoc: qm̃ fieri nõ potest, vt inueniatũ hæc dispositio in prædicatis, in quorum definitionibus accipiuntur subiecta, quemadmodum impar, in cuius definitione accipitur numerus. Deinde cœpit monstrare hoc, & dixit: qm̃ si inesset numero aliquid aliud, in cuius definitione esset impar, numerus vtiq; consimiliter etiam acciperetur in definitione ipsius. sensus est, & manifestum hoc, qm̃ si inessent huiuscemodi accidẽtibus substantialibus accidentia substantialia, & acciperentur ipsa in definitione eorum ad modum, quo in definitione eorum accipiuntur cõsimiliter etiam subiecta eorum, quemadmodum inest impari aliquid, quod procedit modo imparis de numero, numerus igiẽ consimiliter etiam acciperetur in definitione eorũ, quæ accipiuntur in definitione ipsius. Deinde dixit: & si fieri non potest, vt inueniantur talia in aliquo vno in infinitum, fieri vtiq; non poterit, vt fiat additio sursum in infinitum. sensus est, cumq; manifestum sit, ꝙ genus primum, quod accipitur primum in definitionibus huiuscemodi accidentium, quæcunq; fuerint: hoc est, quæ prædicantur de se inuicem prædicatione substantiali: planum vtiq;, ꝙ si complicantur ex ipsis prædicata infinita, ꝙ erunt aliqua infinita existẽtia in aliquo vno, & hoc est genus primum: aut erit aliquid vnum, in cuius definitione accipiuntur aliqua infinita: & si hoc fieri nõ potest, fieri vtiq; non poterit, vt inueniantur prædicata substantialia, in quibus additamentum sursum fieri potest in infinitum: & cõsimiliter etiam huiuscemodi prędicata sunt appropriata de subiectis, quæ accipiuntur in definitionibus ipsorum: sed subiecta accipiũtur in ipsis, & in oppositis sm̃ modum, quo diuiditur genus per differentias oppositas. & si inueniuntur huiuscemodi accidentia in infinitum, fieri potest, vt inueniantur genera, quæ diuiduntur per differentias oppositas in infinitum absq; eo, ꝙ perueniat diuisio ad species vltimas: sed hoc est manifeste falsum per se, & sequiẽ ĩ specie accidentium, in quibus genera subiectorum suorum accipiuntur in definitionibus suis: sed in quorum definitionibus accipiuntur subiecta, in ħs vtiq; sequitur falsum prius, qm̃ ipsum cõprehendit vtrũq;. Et propterea intendit hoc ipsum Aristote. licet Themistius exposuerit hunc locum sm̃ expositionem † secundã, quam exposuit: hoc est, ꝙ sit diuisio infinita. Et dixit: & oportet ex necessitate hæc oĩa in summa inesse ipsi primo. sensus est, ꝙ in omnibus accidẽtibus substãtialibus, quæ prædicantur de se inuicem, sequitur in summa, vt insint generi primo, quod accipitur in definitiõe primi illorum, quod accidentes. & dixit: quod igitur inest ipsis, est, vt conuertantur, non autem augeantur sursum & procedant in infinitum. sensus est, ꝙ intelligit per hæc illud, quod fuerit ex accñtibus, in cuius definitione accipiẽ subtum ipsum, nõ genus subiecti, & hoc qm̃, cũ accipiẽ in definitionib9 genus subiecti, ipsę sunt vñiores subto, de quo prædicãẽ. aut dixit, ꝙ oẽ accñs, qđ prædicaẽ de aliquo ĩ eo ꝙ qd, sequiẽ, vt sit appropriatũ. Et posteaq̃ Arist. cõditionẽ posuit in ꝑdicatione subtiali demõstratiua, vt prædicatum sit de aliquo in eo ꝙ quid: posuit etiã conditionem in accidentibus substantialibus, quẽadmodum posuit cõditionem huius in definitionibus. Et propterea protulit sermonem hic prolatione vniuersali, & dixit: quod igitur inest ipsis, est, vt cõuertantur, non autem augeãtur sursum. sensus est, quod inest ipsis de infinito in prædicatione, est, quod sit sm̃ viam circuli, non ꝙ sit sm̃ viam recti. & testatus est quod diximus Aristo. ꝙ elegit in demonstrationibus accidentia appropriata, cũ dixit: in modo autem altero sunt prædicata, in quorum definitionibus accipiuntur subiecta, & non dixit, aut genera subiectorum suorum: & si est, iam vtiq; opinabimur, ꝙ nomen subiecti pertractaẽ hic loco generis, & exemplum ipsius hic testatur super hoc.

Neq; etiam, quæcunq; in eo, quod qd est insunt, neq; hæc ĩfinita sunt: neq; enim esset vtiq; definire. Quare si prædicata quidẽ per se omnia dicuntur: hæc aũt non infinita, starent vtiq; quæ sursum: quare & deorsum. si autem sic, & quæ ĩ medio†duobus terminis semper inerũt finita: si vero hoc, planũ iam, ꝙ necesse est demonstrationũ principia esse, & non oĩum esse demonstrationẽ: quod dicebamus quosdã dicere à principio. si enim sunt principia, neq; omnia demonstrabilia, neq; in infinitũ iri potest: esse enim vtrũuis horum, nihil aliud est, q̃ esse nullam distantiam immediatam, & indiuisibilem, sed omnes diuisibiles. intro nanq; proijciendo terminum, sed non assumendo demonstratur, quod demonstratur: quare si hoc in infinitũ contingit ire, contingeret vtiq; duorum terminorum infinita in intermedio eẽ media: sed hoc impoẽ, si stant prędicamẽta sursum & deorsum. Quòd aũt stant, monstratũ fuit logice quidem prius, resolutorie vero nũc.

Dixit Arist. Et consimiliter etiam prædicata, quæ in definitionibus subiectorum accipiuntur, non procedunt in infinitum: qm̃ si esset res in hunc modum, nulla vtiq; esset via definitionis: cũ igitur fuerint prædicata omnia, quę sunt in demonstrationibus prędicata substantialia, & hæc non sunt infinita: terminabitur vtiq; & stabit additamentũ sursum: igitur additamentum consimiliter deorsum terminabiẽ. cumq; hoc ita fuerit,

& ea.

† al. l. discreti

† Ab. l. alterã, quã exposuimus.

† al. l. duorũ terminorum fuerit vtique finita.

& ea, quæ comprehenduntur inter duos terminos semper sint finita: sequitur ex hoc, vt sint demonstrationi principia, neq; sit demonstratio de omni re. et hoc est, quod præmisimus, & inuestigauimus de hominibus, qui admiserũt sermonem in hoc. & hoc, qm̃ si inueniuntur principia non demonstrabilia, non erit omnis res demonstrabilis, sm ꝙ dixerunt nonnulli, & impossibile est consimiliter etiam additamentum in infinitum: qm̃ esse alterum istorum, quodcunq; contigerit, non est plus, q̃ ꝙ oporteat propositiones demonstrationis omnes esse mediatas; quódq; non sit in propositionibus demonstrationis propositio immediata: & hoc, cũ fuerit inter quoscunq; duos terminos terminus medius, non q̃uocunq; contigerit, sed cũ fuerit duobus terminis cõicatio, non vni ipsorum tãtum. Et per mõstrationẽ, quam præmisimus cogimur in eo, ꝙ, si additamentum in infinitum fuerit possibile, possibile etiam erit, vt inueniantur inter duos terminos media infinita: sed hoc fieri non potest: qm̃ additamentum ab vtrisq; extremis stat & terminatur. iam igitur monstratum fuit ꝑ vtrãq; duarum monstrationum: ꝑ logicam quidẽ iam perfecimus, per demonstratiuam aũt nunc, ꝙ principia stant & terminantur.

154 Posteaquam declarauit speciem prædicatorum, in quorum definitionibus accipiuntur subiecta, ꝙ oporteret ex necessitate, vt deueniant ad finem in prædicatione: vult monstrare, hoc consimiliter etiam in secunda specie prędicatorum substantialium, hoc est, quę sunt definitiones, aut partes definitionum. Et dixit: Et consimiliter etiam prædicata, quæ in definitionibus subiectorum accipiunt, non procedunt in infinitũ: qm̃ si esset res in hunc modum, nulla vtiq; esset via definitiõis. sensus est, ꝙ si essent prædicata, quæ sunt definitiones subiectorum, aut partes definitionum, infinita, nõ esset via vt inueniretur definitio alicuius. qm̃ definitio est, quæ comprehendit naturam: & naturæ sunt, ex quibus construitur substantia rei. si igitur hę naturę essent infinitę, fieri non posset, ut inueniretur cõprehendens naturam terminorum. Et posteaquam declaratum fuit, ꝙ nõ potest inueniri infinitum in natura substantiali, dixit: cum igitur fuerint prædicata omnia, quæ sunt in demonstrationibus, prędicata substãtialia, & hęc nõ sunt infinita. terminabitur vtiq;, & stabit additamentum sursum: igitur additamentum deorsum consimiliter terminabitur. sensus est, cũq; fuerint prędicata demonstrationum substantialia duarum specierum, & iam monstratũ fuerit in vtraq; istarum specierum, fieri non posse, ut inueniantur in ipsis prædicata infinita, iam igitur terminabitur additamentum in processu sursum ex necessitate: hoc est, ꝙ ꝑdicetur aliquid de aliquo in infinitum. cũq; determinatum sit additamẽtum sursum, sequitur ex necessitate ex istis disputationibus eisdẽ, vt terminetur additamẽtum deorsum: hoc est, cũ inuenitur subiecto subiectum, & hoc in infinitum. Deinde dixit: cũq; hoc ita fuerit, & ea, quæ comprehenduntur inter hęc duo, semꝑ sint finita, sequitur ex hoc, vt sint demõstrationi principia, neque sit demonstratio de oĩ re. sensus est, cumq; declaratum fuerit, ꝙ demonstratio deuenit ad vtrasq; extremitates determinatas, planum vtiq;, ꝙ fieri nõ potest, vt inueniantur inter duas extremitates determinatas media infinita. cumq; hoc ita fuerit, sequitur, vt oĩs demonstratio deueniat ad principia prima non indigentia demõstratione. atq; dixit hoc, quoniam iam posuit, ꝙ illud, quod est inter duas extremitates finitas, sit ex necessitate finitum. cumq; hoc ita sit, sequitur vtiq;, ꝙ non oportet super omni re construi demonstrationem. Deinde dixit: & hoc est, quod præmisimus & inuestigauimus de hominibus, qui admiserũt sermonem in hoc: & hoc, quoniam, si inueniuntur principia non demonstrabilia, non erit oĩs res demonstrabilis. sensus est, & hoc, quod monstratum fuit esse impossibile, ꝙ non construatur de omni re demonstratio, id est quod præmisimus & inuestigauimus de viris antiquis, qui dixerunt de ipso: hoc autem est impossibile propter id, quod diximus. Et, quoniam manifestum, ꝙ sunt hic propositiões, quæ non ostenduntur per demonstrationem, sed sunt per se manifestæ, quæ sunt principia demonstrationis per naturam, non de omni construetur demonstratio, neq; fieri poterit, vt prædicetur aliquid de aliquo in infinitum. Deinde dixit: quoniã esse alterum istorũ quodcunq; contigerit, nõ est plus, q̃ ꝙ oporteat propositiones demonstrationis omnes esse mediatas: quódq; non sit in propositionibus demonstrationis propositio immediata, intelligit quemadmodum existimo per vnã † duarum intentionum, quas posuit ponens, ꝙ prædicatio augetur in infinitũ in demonstrationibus: et † secundo posuit ponens, ꝙ demonstratio construitur super omni re. et hoc, quoniam ex vtraq; istarum positionum sequitur, ꝙ non est plus, q̃ ꝙ existimetur ex complicatione ipsius, ꝙ media in demonstrationibus procedunt in infinitum: quódq; nõ inueniuntur propositiones immediatæ. & dixit: & hoc, cũ fuerit inter quoscũq; duos terminos terminus medius, non quomodocunq; contigerit, sed cũ fuerit duobus terminis communicatio, non vni ipsorum tantum. sensus est, & hæc positio: hoc est, sermo dicens, ꝙ fieri non potest, vt inueniantur propositiones immediatæ, aut ꝙ prædicatio procedat in infinitum, innuit, vt sit inter quoscunq; duos terminos acceptos in syllogismo terminus medius, & inter hunc terminum acceptum post duos terminos terminus alius, & procedat res in infinitum: sed non est, vt accidat, ꝙ accipiatur terminus medius communicans nõ vni duarum extremitatum tantum, sed vtrisq;: atq; conditio, ꝙ sit communicans ambabus extremitatibus est, quoniã per hoc monstratur vnum duorum terminorum inesse alteri. Deinde dixit: Et per monstrationem, quam præmisimus, cogimur in eo, ꝙ, si additamentum in infinitũ fuerit possibile, possibile etiam erit, vt inueniantur inter duos terminos media infinita: & hęc est consequentia, quam dixit esse per se manifestam. & hoc, quoniam qui posuit, ꝙ additamentum in prædicatione sursum & deorsum possibile est in infinitum, posuit vtiq; fieri posse, vt inueniãtur inter quoscunq; duos terminos media infinita. & hoc, quoniam qui accepit inter duos terminos terminum medium, et inter hunc terminum mediũ acceptum post duos terminos, terminum medium vnũ alium, & procedat hoc in infinitum, ipse vtiq; ponet ex necessitate additamentum prædicationis super termino vno in infinitum. Et quoniã hæc consequentia conuertitur, quæ est, si est inter quoscunq; duos terminos terminus, vt sit additamentum in infinitum possibile, dixit: sed hoc fieri non potest, quoniam additamentum ab vtrisq; extremis stat & terminatur. sensus est, ꝙ si additamentum in prædicatione non procedet in infinitum, fieri non poterit, vt inueniantur inter duos terminos termini medii infiniti. Deinde dixit: iam igiẽ monstratum fuit per vtranq; duarum monstrationum, quas

† Ab.l. alterum istorũ, qđ subiiciat aliquis.

† Ab.l. alterum est non subiicientis.

adduximus: hoc est monstrationem logicam, quam adduximus antea: & hęc est monstratio, quę continet syllogismum logicum & demonstratiuom, & monstrationem demonstratiuam, quæ appropriatur syllogismo demonstratiuo, quam adduximus nunc, ꝙ principia demonstrationis perficiuntur ad principia nota per se, hoc est non nota per terminum medium.

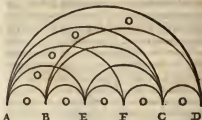
Quo pacto mediatæ propositiones ad immediatas deduci possint. Cap. XVII.

MOnstratis autē his, manifestum, ꝙ si aliquid idem duobus īsit, vt A, & ipsi C & ipsi D: cū non prædicetur alterum de altero, aut nullo modo, aut nō de omni, quòd nō semper ſm cōmune aliquid inerit. vt ęquicruri & gradato hoc, quod est duobus rectis æquales habere ſm cōmune aliquod inest: secundū ꝙ enim figura quædam inest, & nō secūdū ꝙ alterum. hoc autem nō semper ita se habet: sit enim B, ſm qd̄ A ipsi C D inest, planum igit erit, ꝙ & B ipsi C & D, ſm aliud cōmune, & illud ſm alterum: quare inter duos terminos infiniti vtiq; inciderent termini: sed impossibile. ſm igitur cōmmune aliquid inesse non necessarium est semper idem pluribus, si quidem erunt * mediata interualla. In eodem tamen genere & ex eisdem indiuiduis necesse est terminos esse: si quidem ipsum commune erit ex ijs, quæ per se insunt: non enim erat ex alio genere in aliud transcendere, quæ monstrantur.

* al. l. immediata.
* al. l. finita

Dixit Arist. Cùm vero monstrata fuerint hæc, planum vtiq;, cùm fuerit aliquid vnum & idem inexistens duob*: quemadmodum A, ipsi C & D, & non fuerit vnum ipsorū prædicatum de altero, aut simpliciter, aut ꝙ non sit vnum ipsorum prædicatum de omni altero: hoc itaq; non inerit ipsis ad aliquid commune semper. Vt in exemplo, angulos triāguli æquales esse duobus rectis, quod inest ęquilatero et gradato, aliquid cōtinet ipsos: & hoc, quoniam hæc res inest ipsis in eo, ꝙ sunt trianguli, non in eo, ꝙ est vnusquisque ipsorum: & hoc non est semper de omni re. sit igitur B aliquid, per cuius medium A inest ipsi C, & D, & B consimiliter etiā inerit vtrisq; secundum aliquid commune, & hoc alicui alteri. cadēt igitur inter quoscunq; duos terminos termini infiniti: sed hoc est impossibile. † secundum itaq; consuetudinem viarum non sequitur, cùm fuerit aliquod vnum inexistens pluribus, ꝙ insit ipsis per medium alicuius alterius, sed consimiliter etiam inueniuntur propositiones immediatæ, & sequitur ex necessitate, vt termini propositionū immediatarum sint substantiales, & nō comprehensi in natura, in qua sunt, siue fuerint propositiones vniuersales, siue appropriatę: quoniā fieri non potest, vt ꝓpones demōnis transferantur de natura vna ad alteram.

† al. l. regulariter.

A B E F C D

Subſa. Corpus. Viuens. Aial. Homo. Equus.

Hac figura ostenditur a affirmatiuis propositionibus progressus ad aliqd immediatū.

Posteaq; monstrauit fieri non posse, vt monstratio 155
procedat in infinitum: vult dicere hoc in oībus duobus prædicatis, de quibus prędicatur aliquid vnum ꝑ medium prædicati vniuersalis ipsi cōicans: hoc est, ꝙ deuenit ad finem hoc medians vniuersale cōicans: & hoc, cū fuerint hæc duo subiecta, quorum vnum non prędicatur de altero, aut simpliciter, aut in eo, ꝙ prædicatur vnum ipsorum de altero per prędicationem particularem, non vniuersalem tātum cōicantem vtrisq;, & non est ibi aliquid cū hac dispositione: & si prædicat̄ vnum ipsorum de altero, planum vtiq;, ꝙ monstratur de appropriato per medium, quod sit vniuersale. Exēplum sit huius in prædicatione alicuius vnius eiusdē de duobus in ordine vno de genere, sub quo ponuntur: quemadmodum prædicatio angulorum æqualium duobus rectis † de triangulo, gradato, & triangulo æquilatero: æqualitas enim angulorum duobos rectis prædicatur vtiq; de duobus triangulis ex parte intentionis vniuersalis ipsis, & hoc est, ꝙ sint trianguli: quod cùm ita sit, monstratum vtiq; fuit, ꝙ æqualitas angulorum trianguli duobus rectis prędicatur de duobus triangulis per medium, quod est, ipsos esse triangulos, & hoc mediū, quod est triangulus, sequitur ex necessitate, ꝙ prædicetur de vtrisq; absq; medio ī eo, ꝙ perficit̄ ad aliquod vniuersale immediatum, si non procedunt media in infinitū. quod cū ita sit, sequitur, vt perficiatur res in resolutione syllogismorum cōpositorum ad propositiones immediatas: & consimiliter etiam hoc videtur, cū terminus quæsiti prædicatur de vno duorum, hoc est ꝙ perficiatur inexistentia in hoc ad propositionem immediatam. Sed iam dubitatur in hoc quod dixit, cùm fuerint duo, quæ prædicantur de duobus per modum vnius, prædicabuntur vtiq; de ipso per naturam propter naturam cōicantem ipsis, propter prędicationem generis de speciebus, in quas primo diuiditur: sed, si posuerimus hoc, non erit prædicatio generum de suis subiectis in eo quod quid. sed Arist. posuit conditionem inexistentiæ substātialis, ꝙ sit in eoquod quid. Dico, ꝙ prædicatio generis de suis speciebus diuidentibus sit ex necessitate per naturam, quæ ibi inest, & hæc est differentia æqualis huic generi: sequitur autem hoc oēm prædicationem. qm̄ causæ propinquæ æquales suis causatis, non habētes inter se, & inter causata sua medium, sunt appropriatæ ex necessitate causatis suis: cumq; nō steterit apud aliquem demonstratio in hac causa, non cognoscetur vtiq; res post hoc in eo quod quid, & non poterit scire an sit artificialis, quodq; nō sit cognitio sua confessa apud operatorem naturæ, & hæc est conditio, quam

† al. l. trilgato, schaleno. & de isochele.

Dubium.

Solutio.

quam posuit in demonstrationibus, & videtur, q non sit. Et dixit: cũ uero mõstrata fuerint hęc, planum vtiq;, cùm fuerit aliquid vnum & idem inexistens duobus, quemadmodum A, ipsi B & D. sensus est, cùm monstratum fuerit fieri non posse, vt procedat prædicatio in infinitum, planum vtiq;, cũ fuerit aliquid vnum inexistens duobus, aut predicatum de duobus, quemadmodum si inesset A, ipsi C & D. Et dixit: & nõ fuerit vnũ ipsorum prædicatum de altero, aut simpliciter, aut q nõ sit vnum ipsorum pręđicatum de oĩ altero. hoc est, ex conditionibus horum duorum est, q non sit vnum ipsorum prædicatum de altero, aut simpliciter, aut in totum. Exemplum igitur eius, quod prædicaĩ de duobus, & non prædicatur vnum ipsorum de secundo simpliciter, est prædicatio angulorum æqualium duobus rectis de gradato & æquilatero: qm̃ gradatus non prædicaĩ de æquilatero neq; prædicatione vniuersali, neq; particulari. Exemplum vero eius, quãdo non prædicaĩ prædicatione vniuersali vnum ipsorum de secũdo: hoc est inter duo, de quibus prædicatur aliquid vnum & idem, quẽadmodum si prædicaremus aĩal de rationali & mortali, qm̃ non prædicatur mortale de omni rationali, sed de aliquo ipsius. non enim verum est, q omne mortale sit rationale, sed q verum est aliquod mortale rationale. Et posteaq; posuit prædicatũ vnum de duobus cum hac dispositione, dixit: hoc itaq; non inerit ipsis ad aliquod vl'e semper. sensus est, sequitur itaq;, vt sit huiuscemodi prædicatum, cũ prędicatur de huiuscemodi duobus, aut inest ipsis: prædicatur autem de ipsis ex parte alicuius vniuersalis, & non procedet hoc in infinitum: hoc est, q insit hoc vniuersale propter aliquid vniuersale aliud, & non procedat hoc in infinitũ. Deinde adduxit exemplum prædicatorum, quę insunt duobus propter aliquod vniuersale inexistens vtrisq; ipsorum, & dixit: vt in exemplo angulos trianguli æquales esse duobus rectis, quod inest triangulo æquilatero, & gradato, aliquid cõtinet ipsos. sensus est, quemadmodum inexistunt anguli æquales duobus rectis triangulo, æquilatero, & gradato: hoc enim inest ipsis propter aliquid continẽs ipsos, quod est, esse triangulum. Deinde adduxit disputationẽ super hoc, & dixit: & hoc, qm̃ hæc res inest ipsis in eo q sunt trĩaguli, non in eo q est vnusquisq; ipsorum. sensus est, q hoc, quod est, angulos esse æquales duobus rectis, inest triangulis, non in eo q hic est gradatus, & ęquilaterus, sed in eo q vnusquisq; ipsorum est trĩagulus. Deinde dixit: & hoc non est semper de omni re: hoc est, q triangulus prædicetur de vtrisq; propter naturam vniuersalem tantum aliam à triangulo, & illa natura propter naturam aliam vl'em consimiliter etiam, & hoc continue procedat in infinitum, sed perficietur res ad naturam, quæ prædicabitur de ipsis non propter naturam aliam vniuersalem. & illa natura inest vtrisq; absq; medio ex necessitate, & non oportet, q intelligatur ex hoc, q prędicata, quæ sunt sine medio, quorũ conditiones ponuntur in demonstrationib⁹, sint de huiusmodi specie prędicatorum. Atqui voluit monstrare, q sequitur ex necessitate, q inueniẽ prędicatio immediata, & quasi non aĩaduertit hoc in loco, an sit prędicatum de ipso per viam quid est, aut non sit ita. Et posteaq; cõmemorauit hoc, cœpit exemplum ponere huius per literas fm cõsuetudinem suam, & dixit: quoniam sit B aliquid, per cuius mediũ A inest C & D, & B consimiliter etiã inerit vtrisq; per aliquid uniuersale, & hoc alicui alteri, cadent igitur inter quoscunque duos terminos termini infiniti. sensus est, exemplum huius, q ponamus literam prædicati, in quo est A: & subiecta, de quibus prædicatur hoc quæsitum, in quo est C & D: & ponamus medium vniuersale, per quod monstratur A, quod est prædicatum, inesse subiectis, q̃ sunt C & D, in quo est litera B: & ponamus literam B consimiliter etiam inesse C per medium aliud vniuersale, & hoc aliud per aliud, hoc vtiq; procedet in infinitum: sequitur igitur, vt inueniantur inter duos terminos, qui sunt A & C, aut D, termini infiniti: sed iam declaratũ fuit, q hoc non est possibile. Deinde dixit: Secũdum igitur consuetudinem viarum non sequitur, cũ fuerit aliquid vnum inexistens pluribus, q insit ipsis per medium alicuius alterius, sed consimiliter etiam inuenientur propositiones immediatæ. sensus est, & secundum hoc, quod monstratum fuit, non oportet, cũ fuerit aliquid vnum inexistens pluribus, vt insit ipsis per medium alterum. qm̃, si hoc ita foret, inuenirentur inter duos terminos media infinita. cumq; hoc sit impossibile, sequitur vt sint propositiones immediatæ ex necessitate. Et posteaq; docuit, q prædicatio peruenit in huiuscemodi prædicatis ad propositiones immediatas, & q propositiones, in quibus deuenit prædicatio ad immediatum in huiuscemodi subiectis, non sunt prædicata de subiecto per viam quid est: qm̃ prædicatum est vniuersalius ipso. & iam accepit in propositionibus demonstrationum, q sunt prædicata in eo quod quid, & sine medio; docuit hoc, ne aliquis existimaret, q propositiones mediatę, quæ sunt principia demonstrationis, sunt cũ hac dispositione, & dixit: & sequitur ex necessitate, q termini propõnum imediataꝝ sint substãtiales, & nõ cõprehẽsi in natura, ĩ qua sunt. intelligit ꝑ substantiales, q prædicenẽ in eo quod quid. & intelligit per hoc, quòd sunt comprehensi in natura, in qua sunt, quòd non sint magis vniuersales, q̃ genus, de quo considerat ars. Et dixit: siue fuerint propositiones vniuersales, aut appropriatę. sensus est, siue fuerint propositiones, de quibus existimatur, q sunt vniuersales, quemadmodũ q ęqualia vni sunt æqualia, aut appropriatæ, super quibus cadit accñtalitas, q non pertractat ipsas ars alia. atqui voluit dicere, q vniuersalitas in ipsis est potentia appropriationis. Deinde adduxit disputationem, ꝑꝑ quam sequitur, q propositiones demonstrationis nõ cõprehendãt genus, nisi quod est super ipso, hoc est, non pertranseant ipsum, & dixit: qm̃ fieri non potest, vt propositiones demonstrationis transferantur de natura vna ad alteram, hoc est de arte ad artem: & non, q fieri nõ possit, vt translatio sit causa, q propositiones affirmatiuæ sint appropriatæ generi, de quo considerat ars: sed quia sunt appropriatæ, est causa, † q fieri non possit, vt transferatur ad subiectum posterius vtiq; per monstrationem præcedẽtem: & in eo, q præmisit antea per monstrationem posteriorem, cũ monstrauit fieri non posse, vt transferatur demonstratio de arte in artem.

† Ab. le. quia impoĩe ẽ, q transferãtur: verumtamen hic vsus est posteriori ad cõmostratione̅ prioris, & præhabitus vsus fuit priori ad commõstratiõẽ posterioris.

Manifestum autem, & q quando A insit B: siqdẽ est aliqd mediũ, est mõstrare q A iest B, & elementa huius sunt hęc, & tot, quot media sunt: immediatæ nãq; propositiones elementa sunt, aut omnes, aut uniuersales: si autẽm non est aliquod medium, non amplius est demõstratio: sed in principia uia est hęc.

Dixit Aris. Si vero A insit B per medium, monstratio vtiq; ipsius cõstruetur per illud medium, & monstratio ipsius perficietur ꝑ huiuscemodi principia: hoc est propositiones immediatas. & hoc, quoniam propositiones immediatę procedunt in demonstratione processu elemẽtorum, aut omnes, aut vniuersales ex ipsis. cùm vero nõ fuerit inter ꝓpositionũ terminos propositio media,

non erit super ea propõne demõstratio, sed erit principium demonstrationis tantum.

156 Postquam monstrauit, ꝙ propterea quia sunt media infinita, prohibetur monstratio infinita, hoc est, ꝙ sit demonstratio terminorũ mediorum infinitorum, vult docere† consensum cur sit cũ hac dispositione ad cognitionem hominum naturaliũ, & dixit: Si vero A insit B per medium, monstratio vtiꝗ ipsius construetur per illud medium. sensus est, cũ vero sit demonstratio cum hac dispositione alligata dispositioni, qua est ens per se, sequitur, si fuerit aliquid inexistens alteri per medium alicuius alterius, ꝙ non monstretur hoc ſm consuetudinem naturalem, nisi propter hoc medium. hoc autem verificatur, cũ accidenti, ꝙ †prius existentia sit prius cognitione, quę est cõditio demonstrationis simpliciter, & propterea cõpleuit sermonem hic, Atqui in quibusdam propositionibus, qđ est prius cognitione apud nos est posterius per existentiam. Quod cũ ita sit, nihil vtiꝗ prohibebit, cũ insit aliquid alicui, ꝙ mõstretur per mediũ, & sit inexistentia cognitionis istius rei isti apud nos per se manifesta, absꝗ eo, ꝙ indigeat apud suppositionem medio: sed non est talium prędicatio prima. Et propterea præcepit Aristo. de talibus, ꝙ elongentur à demonstrationibus. Vt in exemplo ex notis primo apud nos, est, ꝙ homo sit animal: et hoc vtiꝗ est per mediũ, quod est sensibile, & magis longinquum ab hac dispositione in propositione demonstratiua: cuius signum est, quoniam terminus medius per naturam positus fuit terminus maior, & maior per naturam medius. Et dixit: & monstratio eius perficietur per huiuscemodi propositiones immediatas. sensus est, & monstratio istarum propositionum, quę monstrantur per medium, erit per propositiones immediatas, & hoc, aut primo, aut† ꝙ sufficiat res per retrogradationem ad propositiones cũ hac dispositione, hoc est primas imediatas. Et propterea dixit: qm̃ propositiones immediatæ procedunt in demonstratione processu elementorum. sensus est, ꝙ oẽs demonstrationes compositæ resoluuntur ad huiuscemodi propositiones, & non resoluuntur propositiones istæ ad alias: quemadmodum resoluitur compositũ ad elementum, & non resoluitur elementum ad aliud, et dixit: aut omnes, aut vniuersales ex ipsis. atqui dixit hoc, qm̃ omne, quod est propositio magis vniuersalis, magis debet esse elementum: & propterea conuenientius est, vt maior propositio sit elementum, q̃ minor. cũ vero dixit: cũ vero non fuerit inter terminos propositionum media propositio, non erit super ea propositione demõstratio, sed erit principium demonstrationis tantum, oportet, ꝙ intelligatur ex hoc, ꝙ hoc vtiꝗ erit in propositionibus, in quibus prius per cognitionẽ apud nos, est prius per existentiam. & hoc, qm̃ nihil prohibet, ꝙ insit aliqd alicui absꝗ medio, & nõ erit nobis notũ, ꝙ insit huic. & si hoc est ita, fieri nõ potest, vt monstretur nobis hoc, sed per medium posterius.

†Ab. l. conuenientiam essendi circa hanc rem cũ naturali scia humana,

†al. l. prius in essendo sit prius in cognoscendo.

†al. l. ꝙ ad ultimum defluat res in hmõi prçmissas primas, scilicet imediatas,

Consimiliter autem & si A ipsi B non inest. si quidem est aut medium, aut prius, cui non inest, est demonstratio: si aũt non, non est: sed principia & elementa tot sunt, quot termini. Horum nanꝗ propositiones principia demonstrationis sunt: & quemadmodum nonnulla principia sunt indemõstrabilia, ꝙ est istud hoc, & inest istud huic, ita & quòd nõ est istud hoc, neꝗ inest istud huic; quare hæc quidem esse aliquid, illa autẽ non esse aliquid, erunt principia.

Dixit Arist. Et consimiliter etiam, si fuerit A non inexistẽs B, nihil prohibet, ꝙ sit inter ipsa medium, aut non sit: & si fuerit inter ipsa medium, erit prius B, cui non inest A primo: demõstratio itaꝗ erit per mediũ suum: & si non erit, non vtiꝗ perficietur demonstratio. & formæ propositionum immediatarum, quæ sunt principia demonstrationis & elementa ipsius sunt formæ terminorum. Et quemadmodum innouãtur propositiones immediatæ ſm viam affirmationis, per quarum medium monstrantur quæsita, quę sunt ſm viã affirmationis: consimiliter etiã inueniuntur propositiones ĩmediatæ secundum viam negationis, quibus medijs monstrantur quæsita, quæ procedunt via negationis. et unt igitur aliqua principia, per quę monstrantur quæsita, quæ sunt ſm viam affirmationis, & aliqua, per quæ monstrantur, quæ sunt secundum viam negationis.

*Hac figura ostenditur in negatiuis propositionibus progressus ad aliqd immediatum.

157 Posteaquam declarauit, ꝙ inueniuntur in prædicatione affirmatiua prędicata immediata † per existentiã quę sunt elementa demonstrationum affirmatiuarum: vult monstrare, ꝙ consimiliter sequitur hoc in prædicatione negatiua: & hoc, qm̃ cũ fuerit prædicatũ affirmatiuum, quod prędicatur de subiecto absꝗ medio, quod vtiꝗ non inest ipsi propter naturam aliam, sequitur, ꝙ sit prædicatum, quod negatur à subiecto absque medio non propter naturam aliam comprehẽsam in subiecto, aut propter negationem naturæ comprehensæ in prædicato negato à subiecto per se, aut propter naturã comprehensam in altero ipsorum negato propter naturam cõprehensam in vno, aut propter negationem suam à causa subiecti, & hoc accidet in eo, ꝙ fuerit ex prædicatis non habentibus causas, aut fuerint causæ ipsa subiecta per se, & dixit. Et cõsimiliter etiam, si fuerit A nõ inexistens, nihil prohibet, ꝙ inter ipsa sit medium, aut nõ sit. sensus est, & hunc in modum consimiliter etiã cùm negatur aliquid ab aliquo, nihil vtiꝗ prohibet, ꝙ negetur ab eo aut propter medium, aut per se: hoc est propter immediatũ, qm̃ dispositio ipsius est, ꝙ non insit sibi hæc res: hoc est, ꝙ non insit sibi, qm̃ non inest alicui alteri, quemadmodum esse animal nõ inest sibi, qm̃ ipsum non inest *nutribili, quod est genus animalis: aut ꝙ ipsum nõ inest sibi per se: quemadmodum esse †animalia non inest nutribili. Deinde dixit: & si fuerit inter ipsa medium, erit prius B, cui non inest A primo: demonstratio itaꝗ erit per medium suum: sensus est, & si fuerit negatio A à B propter negationem à natura alia priori q̃ B, aut comprehensa in B, aut causa ipsorum, negatio vtiꝗ

†Ab. l. inessendo & cognoscendo.

* al. l. vegetabili.
†al. l. animal nõ inest plãtæ.

A à B erit per demonstrationem, & demonstratio stabit super eo, quòd A negatur à B, per medium illius naturæ. Deinde dixit: & si non erit, non vtiq; perficietur demonstratio. sensus est, & si nõ procedet p hoc medium, quod est prius B, hoc est subiecto, demrõ vtiq; non perficieť super negatiõe A ab ipso B, & dixit: & formæ propositionum immediatarum, quæ sunt principia demõstrationis, & elementa ipsius sunt formæ terminorum: intelligit per terminos partes propositionum: & voluit vtiq;, ꝙ dispositio propositionũ in fine sit dispositio terminorum eadem, quoniam non est dr̃ia inter †ipsa, nisi ꝙ termini superant ꝓpositiones in fine per vnũ, quemadmodum mõstratum fuit in libro syllogismi. Et dixit: Et quēadmodũ, vsq; ad id, quod dixit, ſm viã negationis. sensus est, ꝙ quēadmodũ inueniunť ꝓpõnes affirmatiuę immediatę, quibus medijs monstrantur q̃sita affirmatiua, ita inueniuntur ꝓpõnes negatiuæ immediatæ, quib⁹ medijs mõstranť quęsita negatiua: & aliquę sunt propõnes primæ. p quas mõstranť quęsita affirmatiua, & aliquæ, per quas monstrantur quæsita negatiua.

*al. l. per se.
† al. l. ipsos,

Quandoautem opus sit monstrare, accipiēdum est, quod de B prędicatur primo, sit C, & de hoc consimiliter A, & ita semper procedenti nunquam extra ipsum propositio, neq; existens accipitur in demonstrãdo, sed semper medium condensatur: quousq; indiuisibilia fiant & vnum: est autē vnum, quando immediatum factũ fuerit, & vna propositio simpliciter, quæ immediata. Et quemadmodum in aliis principium simplex, hoc autem non idem vbiq;: sed in põdere quidem mina, in cantu vero * diesis, illud autem in alio: cõsimiliter in syllogismis ipsum vnum est propositio immediata: in demonstratione uero ac scientia intellectus.

* diesis l. primus sensibilis sonus

Dixit Arist. Cùm vero solliciti fuerimus in constituenda demonstratione, ꝙ A inest B, oportet vtiq;, ꝙ inueniatur prędicatum de B primo, quēadmodum C, & prędicetur de hoc terminus A: cùmq; hoc fecerimus apud id, quo solliciti fuerimus in constituenda demonstratione, ꝙ A inest C, fortasse terminus exibit ab A, & fieri nõ potest, vt inueniať: sed inter terminos A & C inueniunť media, quousq; perficiantur ad terminos nõ habentes latitudinem inter se, & propositionē vnam simplicem: & hoc erit ita, cùm non fuerit inter vtrosq; terminus medius, & propositio vna simplex ea est, inter cuius terminos nõ est medium: et in eo quod superest, iam completur dispositio ipsorũ ad principiũ, quod est aliquid simplex, & hoc erit in ipsis diuersum; in pondere enim † erit litra, in musicis vero quarta pars distantiæ: & cõsimiliter in vno quoq; alio ab his duobus: i syllogismo consimiliter etiam perficitur ad principium maxime simplex, quod est propositio immediata: & in demonstratione & in sciẽtia perficitur ad principium, quod est intellectus.

† Ab. le. libra, & in melodia toni quarta.

In hoc tractatu sollicitus est, vt adducat disputationem per viam inquisitionis, ꝙ oportet demonstrationē resolui ad propositionem immediatam, & ipse cũ hoc docet, quomodo cadunt termini medij inter duos terminos positos in sermone syllogistico, q̃m cũ formatũ fuerit hoc esse, formatum erit fieri non posse, vt inter duo inueniantur termini infiniti: quod est melius & euidentius, aut quoniam non perficitur nisi in ipso: & hoc, q̃m demonstratio præcedens fuit, ꝙ fieri non potest, vt inueniantur inter duo termini infiniti: construitur autē super eo, ꝙ cadunt termini inter duas extremitates, hoc est, duos terminos positos. Et dixit: Cũ uero solliciti fuerimus in constituenda demõstratione, ꝙ A inest B, oportet vtiq;, ꝙ inueniatur A prædicatũ de B primo, quemadmodum C. sensus est, cùmq; constituerimus demonstrationē, ꝙ aliquid inest alicui, quemadmodum si construatur demonstratio, ꝙ A inest B, oportet vtiq; ꝙ inueniatur aliquid prouenienss super B per affirmationē: hoc autem est necessarium, q̃m non erit demonstratio, nisi p syllogismum, nisi per terminum medium: & non erit syllogismus in prima figura, nisi cũ fuerit minor affirmatiua. et ꝓpterea dixit: oportet vtiq;, ꝙ inueniatur prędicatum de B primo, quemadmodum C. Et dixit: & prædicetur de hoc terminus A, hoc ē terminus medius, qui accipitur loco C. Deinde dixit: cũq; hoc fecerimus apud id, quo solliciti fuerimus in constituenda demonstratione, ꝙ A inest C, fortasse terminus exhibit extra A, & fieri non potest, vt inueniatur. sensus est, cũq; acceperimus ꝙ A inest C, propter terminum aliũ medium, fieri vtiq; non poterit, vt cadat hic terminus extra A & C. & hoc, quoniam, si fuerit prædicatum de vtrisq;, cadet extra A in propositione maiore: & hoc erit in secunda figura, & in secunda figura non cõcluditur affirmatiuum A, vt sit subiectum vtrisq;, & sit extra B, hoc est subiectum minoris in propõne minore, sed hoc erit in tertia figura, et in tertia figura non concluditur vniuersalis affirmatiua. Oportebit igitur, cùm voluerimus concludere affirmatiuam vniuersalē, ꝙ medius terminus cadat inter duas extremitates tantum in duabus propositionibus simul. & hoc erit, cũ fuerit prædicatum de minore extremitate, & subiectum maiori, & erit prima figura: & si fuerit vni istarum duarum propositionum terminus medius, sequitur ex necessitate, vt cadat inter duas extremitates in duabus propositionibus simul, & fieri non potest vt procedat talis cadentia in infinitum: quemadmodũ mõstratum fuit antea: & hoc est, quod voluit, cũ dixit: sed inter terminos A & C inueniunť media, quousq; perficiantur ad terminos non habentes latitudinem inter se. sensus est, sed oportet in huiuscemodi quæsito affirmatiuo, ꝙ cadat terminus medius in vtraq; duarum ꝓpositionũ inter duas extremitates, & ita in vtraq; ipsarum, si fuerint mediatę, quousq; perficiatur res ad propositiones immediatas: & hoc est, quod voluit, cùm dixit: non habentes latitudinem inter se, & propõnē vnã simplicem: hoc est non habentem locum, quo cadat terminus medius, quęq; non sit composita propter terminum medium. quoniam propositiones, quæ monstrantur per ipsas, sunt compositę. Et dixit: & propositio vna simplex ea est, inter cuius terminos non est medium. Atqui hoc ita est, q̃m propositio, quæ monstratur per terminum medium, est propositio ex eo, ꝙ accipitur in monstratione ipsius, & conclusio ad propositiones, per quas monstratur. cumq; sit propositio ex parte conclusionis, ex parte ista non est simplex, sed propositio simpliciter ea est, quæ est propositio in relatione ad prædicamenta, & hæc est propositio †non medij. Deinde dixit. & hoc erit in ipsis diuersum, vsq; ad id quod dixit, quod est propositio imediata. sensus est, & hoc inuenitur in omnibus generibus, quæ diuersificãtur p prius & posterius,

158
*al. l. ostens
† al. l. nota g medium.

& posterius, rerum, quæ accipiuntur in ipsis, hoc est, quarum aliquę sunt causę aliquarum, quemadmodum se habet res in ponderibus & musicis: hoc est, ꝙ inuenitur in ponderibus pondus, quod est primum: quemadmodum si diceres illud, quod vocať litra, & in musicis harmonia simplex, quæ est prima, & ipsa est quarta ps distantiæ, & in alijs rebus, quæ sunt ex hoc genere. Con similiter oportet esse in propositionibus propositionem primam simplicem non compositam. ꝙ autē ponantur propositiones in hoc genere, est ex parte, qua inueniuntur nōnulla notiora quibusdam, & causę quorundam, cumq; verum sit, ꝙ via cuiuscunque est, vt habeant aliquod simplex, & posuit, ꝙ de via propositionum est cōcludere ex hoc, ꝙ in ipsis sunt simplices: & hoc totū est disputatio per modum apparentiæ, non disputatio naturalis, qm̄ notum est per se, ꝙ genus propositionum est cum hac dispositione. Et dixit: in demōstratione autem & scientia perficitur ad principium, qd̄ est intellectus. sensus est, & propositiones primæ simplices reducuntur ad principium, quod est intellectus: hoc est noo potest aliquis dicere, ꝙ omnis propositio indiget principio vniuersali istius enunciationis. Et dicemus cum hoc, ꝙ propositionum primarum principium est intellectus, non ꝙ ipsæ monstrantur per principium, quod est propositio, quemadmodum opinatur litigator.

In monstratiuis igitur syllogismis ipsius inexistētis, nihil extra cadit: in priuatiuis vero, vbi quidem quod oportet inesse, nihil extra hoc cadit. vt, si A ipsi B per C non inest, si enim oi qdē B C inest, A vero ipsum C nulli. rursus si opus fuerit, ꝙ A C nulli inest, mediū accipiendum est ipsius A & C, & ita semper progredieť. Si autem oportuerit monstrare, ꝙ D ipsi E nō inest eo ꝙ C D quidem omni inest, E vero nulli, aut non omni, nunquam cadet extra E: hoc autem est, cui non oportet inesse. In tertio autem modo, neque à quo oportet, neque quod oportet priuare, nunquam extra ibit.

Dixit Arist. In syllogismis igitur monstrātibus affirmatiuum, medium vtiq; non cadit extra: in syllogismis vero negatiuis, cùm fuerit medium inexistens minori, non cadit in ipsis extra. Queādmodum, si velles monstrare, ꝙ A nō inest B per mediū C: si igiť C inerit omni B, & A nulli C. & si peruenerit necessitas, ꝙ mōstremus A inesse nulli C, oportet, ꝙ inueniatur medius terminus inter ipsa, p quem monstrabitur hoc, et in hunc modum semper. Si vero fuerit mōstratio in secunda figura, quemadmodum, si aliquis monstraret, ꝙ B non inest E, & sit C mediū acceptum inesse omni E: erit igitur ipsum inexistēs nulli E, aut inexistens alicui E: negatio itaq; non erit extra extremitatē, quę fit in aliquo tempore. In tertia vero spē non est via, qua accipiatur negatio extra extremitatē negatam.

Dixit: In syllis igiť mōstrātibus affirmatiuū, mediū
159 vtiq; noo cadit extra: hoc est mediū vtiq; non cadit in
vtraq; duarū ppōnū extra vnā duarū extremitatum, mi
norem & maiorem, sed cadit inter ipsas: & causa est id quod diximus prius. quoniam affirmatiua non concluditur nisi in prima figura, & medius terminus cadit in vtrisq; propositionibus in hac figura inter ambas extremitates, hoc est maiorem & minorem. Et dixit: in syllogismis vero negatiuis, cū medium fuerit inexistens minori, nō cadit in ipsis extra. sensus est, in syllogismis vero concludentibus negatiuā vniuersalem, cū fuerit complicatio ipsorum in prima figura, medius vtiq; terminus cadet īter ambas extremitates in ambabus propositionibus. & cœpit hoc, & dixit: cū medium fuerit inexistens minori. sensus est, & maior prædicetur per negationem cum medio. quoniam cùm fuerit medium inexistens minori, & negatum à maiore, cadet vtique extra ipsum in secunda figura. Et posteaq; cōmemorauit hoc, adduxit exemplum huius per literas, & dixit: quemadmodū, si velles monstrare, ꝙ A nō inest B p medium C. si igitur C inerit omni B, & A nulli C. sensus est, exemplum huius, si voluerimus monstrare, ꝙ A inest B per medium C: cumq; fuerit A negatū ab omni C, & C inexistens omni B: concludes vtiq;, ꝙ A negatur ab omnia per medium terminū, qui cadet inter A & B, & ipse est C. Deinde dixit: & si peruenerit necessitas, ꝙ mōstremus A inesse nulli C, oportet, ꝙ inueniatur medius terminus inter ipsa, per quem monstrabiť hoc, & hunc in modum semp. sensus est, & si fuerit propositio maior in hac figura, vt cū dicimus A inesse nulli C, oportet, vt monstretur per C medium cadentem inter ambas extremitates, & oportet, vt inueniať inter ipsas terminus medius, & insit oi C, & negetur ab ipso A, & ita quoque oportebit in propositionibus istius syllogismi in monstratione sua, hoc est, vt accipiatur inter vtrosq; terminos suos terminus cū hac dispositione, & fiat hoc semp, quousq; deueniatur ad propositioōē notam per se, non per terminum mediū. Deinde dixit: si uero fuerit monstratio in secunda figura, quemadmodū si aliquis monstraret, ꝙ B non inest E, & sit C medium acceptū inesse omni E: erit igitur ipsum inexistens nulli E, aut inexistens alicui E: negatio itaq; non erit extra extremitatē, quæ fit in aliquo tempore. sensus est, sin autem fuerit monstratio negatiuæ vniuersalis, aut particularis in secunda figura, cuius minor ex propositionibus suis est affirmatiua, aut maior ipsius affirmatiua, quemadmodum monstrabit monstrans, ꝙ C non inest E per id, ꝙ A inest oī C, & negatur ab oī E, aut ab aliquo: cōcludetur igitur, ꝙ C negatur ab oī E, aut ab aliquo ipsius. & consimiliter, si fuerit affirmatiua minor, concludet vtique hanc eandem conclusionem, & in vtrisq; modis non cadet terminus medius extra extremitatem. affirmatiua igitur erit minor, aut maior. & hoc est, quod voluit, cū dixit: negatio itaq; non erit extra extremitatem, quę fit in aliquo tempore. hoc est, quoniam terminus medius negatus nō cadet extra extremitatem, cui inest medius terminus, neq; ī aliquo tempore. Atqui hoc ita est, qm̄ terminus medius cadit in propositione affirmatiua in hac figura īter vtrasq; extremitates, & in negatiua extra ambas extremitates. Deīde dixit: In tertia vero specie non est via, qua accipiatur negatio extra extremitatem negatam. sensus est, in tertia vero figura, medius vtiq; terminus cadet in propositione negatiua inter ambas extremitates. & causa in hoc est, quoniam minor in ipsa, de cuius cōditione est, vt sit affirmatiua, habet medium terminum intra vtrasq; extremitates, sed in maiore prædicabitur de maiore, & propterea cadet absq; dubio inter vtrosq; terminos, hoc est maiorem & minorem. Atqui voluit per hoc in summa, ꝙ non est syllogismus affirmatiuus, cuius sit medius termin⁹ extra vtrasque extremitates, aut in ambabus propositionibus simul, aut in vna: & si inuenietur propositio infinita, sequetur, ꝙ inueniantur inter aliqua duo finitaq; aliqua infinita:

finita: quod est falsum secundum id, quod est inter extremitates finitas ex necessitate.

Demonstrationem uniuersalem particulari esse praestantiorem. Cap. XVIII.

CVm vero sit demonstratio, haec quidẽ vl̃r, illa vero s̃m partem, & haec quidem praedicatiua, illa vero priuatiua, dubitatur vtra melior sit: consimiliter autem & de ea, quae demonstrare dicitur, & de ducente ad impossibile demonstratione.

Dixit Arist. Posteaq̃ vero demonstrationis aliqua est vniuersalis, & aliqua particularis, & aliqua affirmatiua & aliqua negatiua, dubitaret vtiq; aliqs, & diceret, vtra demonstrationum sit melior, & quo pacto procedat res in demonstratione recta, & demonstratione ducente ad impossibile. * Ab I. ostensiua

160 Posteaq̃ syllorũ aliqui concludunt concl̃onẽ vl̃em, & hi sunt, quorũ ppõnes sunt vl̃es: & ipsorũ aliq' cõcludũt concl̃onẽ particularẽ, et hi sunt, quorum propõnes sunt particulares: & intelligit per particulares, indiuiduas comprehensas in syllogismo particulari. & ipsorũ consimiliter etiam aliqui concludunt conclusionem affirmatiuam, & hi sunt, quorum ambae propositiones sunt affirmatiuae: & aliqui concludunt conclusionẽ negatiuam, & hi sunt, quorum vna duarum propositionum est negatiua & altera affirmatiua: & ipsorum consimiliter etiam aliqui sunt per syllogismum rectum, & aliqui sunt per syllogismum ad impossibile, quaeritur, quae demonstrationum sit melior in vnoquoq; genere ex istis oppositis, an vniuersalis sit melior, an particularis: an negatiua sit melior, aut affirmatiua: an recta sit melior, an ad impossibile: & haec sunt tria quęsita. Incoepit aũt in ipsis speculari de vniuersali & particulari.

Primum igitur consyderabimus de vniuersali, & particulari: hoc autem cũ declarauerimus, & de ea, quae monstrare dicitur, & ea, quae ad impossibile, dicemus. Videretur igitur fortasse aliquibus ita consyderãtibus, eam s̃m partem esse meliorem: si enim s̃m q̃ magis scimus demonstrationem, melior est demonstratio (haec enim est virtus demonstrationis:) magis aũt scimus vnumquodq;, cùm ipsum sciamus s̃m se, q̃ qñ s̃m aliud, vt musicum Coriscum, quãdo ꝙ Coriscus musicus est, q̃ quando ꝙ homo musicus est: similiter autem & in alijs. Vniuersalis autem, quòd aliud non, ꝙ ipsum contingit, monstrat: vt ꝙ aequicrus, non ꝙ aequicrus, sed ꝙ triangulus, quae vero s̃m partem, ꝙ ipsum, monstrat. si igitur melior quidẽ, quae secundum ipsum, talis autem quae secundum partem: vniuersali magis, & melior vtiq;, quae secundum partem est, demonstratio erit.

Dixit Aristo. Ponamus autem primo inquisitionem nostrã de demõstratione vniuersali & particulari, & posteaq̃ viderimus dispositionem istorum duorum, speculabimur post hoc de demõstratione recta, et ducente ad impossibile. Nonnulli enim existimarunt demõstrationem particularem esse meliorem apud id, ꝙ processerunt in speculatione ipsarũ hac via, dixerunt. n. si demonstratio, per quam scimus scientia valida, est melior demonstratio (haec enim est excellentia bonitatis demonstrationum) & oĩs scientia, qua scimus, est validior, cùm scimus aliquid ex parte, qua est, q̃ scientia, qua scimus ĩ eo, ꝙ est aliud quid. quemádmodum, cùm scim⁹ de musico, ꝙ est musicus ex parte qua est canẽs, q̃ ex parte qua est homo, & consimiliter de alijs huiuscemodi: sed demonstratio vniuersalis monstrat aliquid de aliquo, nõ ex parte, qua est hoc, sed ex parte, qua est aliquid aliud, demonstratio enim constituit de triangulo aequicrure, nõ ex parte, qua est aequicrus, sed ex parte, qua est triãgulus: demonstratio autem particularis monstrat aliquid inesse alicui per se: & si fuerit demonstratio, quae monstrat aliquid inesse alicui p se, ipsa est melior, & haec est demõstratio particularis: demõstratio igitur particularis est melior demonstratione vniuersali. 161

Haec est disputatio, qua indiget is, qui existimat demonstrationem particularem meliorem esse vniuersali: probat autem ipsum sic, Illud, quo scimus aliquid scia validiori, est validius, q̃ illud, quo scimus ex parte, qua est aliud quid: sed haec est dispositio vniuersalis cũ particulari, hoc est, ꝙ particularis ita se habet, cũ per ipsam scitur aliqd, scitur per se, cũ vero scitur per vniuersalẽ, scitur per medium aliud: igitur particularis est melior vniuersali. Vt in exemplo, si sciamus Socratem esse musicum ex parte, qua est Socrates, est magis fidelis, q̃ si sciremus ipsum esse musicum ex parte, qua est homo, & ita in consimilibus. Et posteaq̃ posuit, ꝙ illud, quod monstratur per intentionem vniuersalem non mõstratur per se, coepit monstrare hoc per exempla, & dixit: sed demonstratio vniuersalis monstrat, usq; ad id, quod dixit, sed ex parte, qua est triãgulus. sensus est, sed per uniuersalem monstrabitur particulare ex parte, qua est aliud ab ipso. Vt in exẽplo, triãgulus aequicrus est particulare sub triangulo simpliciter, cũ aliquis sciuerit de ipso, ꝙ habet angulos aequales duobus rectis ex parte, qua est intentio vniuersalis, non nouit de ipso hanc intentionem per se, sed scit hoc de ipso ex parte, qua est triangulus. demonstratio enim vniuersalis, ꝙ anguli sint ęquales duobus rectis, non constituitur super triangulo in eo, ꝙ est ęquicrus, sed in eo, ꝙ est triangulus: hęc enim dispositio inest omnibus tribus speciebus triãguli, hoc est ęquicruri & gradato, & aequilatero. Et cõponitur orõ hęc sic, cũ scimus per demonstrationẽ particularem scimus per se, sed cũ scimus per demõstrationem vniuersalem scimus per aliud: sed id, quo scitur aliquid per se, est melius q̃ id, quo scitur aliquid per aliud: igit demonstratio particularis est melior vniuersali: & hoc est, quod voluit, cũ dixit: & si fuerit demonstratio, qua monstratur aliquid inesse alicui per se, ipsa est melior, & haec est demonstratio particularis, demonstratio igitur particularis erit melior demõstratione vniuersali. Modus autem errantium in hoc sermone est, quod demonstratio vniuersalis, non monstrat aliquid vniuersale de

monstratio

particulari, sed monstrat ipsum de vniuersali, demonstratio autem particularis monstrat aliquid particulare per medium vniuersale: verũtamen particulare est scitum per seipsum. Consideratio autem est, quãdo res in duabus scientiis sciretur per syllogismum, quarum vna esset vniuersalis, & altera particularis, quæ illarum sit potior, quoniam † particularis scientia per se non nouit ipsum per syllogismum: & propterea monstrabit in sequentibus, ꝙ qui scit aliquid scientia particulari, nõ scit ipsum nisi per accidẽs, hoc est ex eius scia ꝑ syllogismũ.

† Ab.1 qui scit particulare per se ipsum.

Amplius, si vniuersale quidem nõ est aliquid præter singularia, demonstratio vero opinionem facit esse aliquid hoc, ſm quod demonstrat, & quandam naturam esse in entibus talem: vt trianguli præter quosdam, & figuræ præter quasdam, & numeri præter quosdam numeros: melior autem, quæ est de ente, q̃ quæ de nõ ente, & propter quam nõ decipietur, q̃ propter quam decipietur: vniuersalis autem est talis, (procedentes.n. monstrant, quemadmodum de proportionato, vt quòd vtiq; sit aliquid tale, erit proportionatum, quod neq; linea, neq; numerus, neq; solidum, neq; planum, sed præter hæc aliquid.

Dixit Arist. Amplius si vniuersale nõ est aliquid extra singularia, & demonstratio facit opinari de ipso ꝙ sit separatum, et ꝙ sit in diuiduum in existẽtia positum per se. quemadmodũ, ꝙ triãgulus vlis sit aliqd extra hũc triangulũ, & hũc triangulũ, & ꝙ figura sit aliqd extra hanc figurã & hanc figurã, et ꝙ numerus sit aliquid extra hunc numerum, & hunc numerum. & demonstratio, quę est de ente, est melior, q̃ demonstratio, quæ est de non ente, & demonstratio, quę non est causa deceptionis & erroris est melior, q̃ ea, quæ est causa huius: sed demõstratio vniuersalis habet hanc formã. & hoc, qm̃ qui construũt vniuersale, construunt vtiq; ipsum, cũ accipitur quod est simile huic: queadmodũ quod dixerunt esse hoc, quod non est linea, neque numerus, neq; superficies, neq; corpus, sed est aliquid extra hæc omnia.

† Ab.1. esse in diuiduũ in existẽtia positũ

162 Tractatus iste quasi continet duas probationes, quarum vtraq; facit existimare, ꝙ demonstratio de particulari est melior, q̃ demonstratio de intentione vniuersali: & harum vna est, ꝙ vniuersale est aliquid in veritate existens in indiuiduis non extra ea, in quibus est. demõstratio igitur cõstituta super hoc, facit existimare, quòd est aliquid existens extra animam per se secundum modum, quo inueniuntur indiuidua per se: sed hoc est falsum & error ex ipso, & non accidit hoc † in partibus ipsius. & demonstratio, quæ est de eo, quod non inducit in falsum et errorem, est melior q̃ ea, quę adducit in existimationem falsi et erroris. hęc igitur est probatio vna, quã existimauimus comprehẽdi in hoc tractatu, Secunda vero est, ꝙ vniuersale, aut non est, aut si est, est posterius sensu: & demonstratio, quæ est de priori in existentia est melior, quàm demõstratio, quæ est de posteriori.

† al. 1 de particulari.

Et dixit: Amplius si vniuersale non est aliquid extra singularia, & demõstratio si facit opinari de ipso, ꝙ sit separatum, & ꝙ sit indiuiduum in existentia positum per se. sensus est, amplius si vniuersale nõ est aliquid existẽs per se extra singularia, qm̃ demonstratio constituit sup vero, & verũ est aliquid existens extra animam, ſm id, quod est de ipso in anima. Notauit autem hac in re Platonem, propterea ꝙ docuit demonstrationem de vniuersali aliam esse ab ea, quam prædixerunt sapientes antiqui: & existimauit propter hoc, ꝙ vniuersale sit aliquid existens extra animam. Postea adduxit exemplũ quod facit opinari, vt sit aliquid extra singularia, & dixit: quemadmodum quòd triangulus vniuersalis sit aliquid extra hunc triangulum, & hunc triangulum, & ꝙ figura sit aliquid extra hanc figuram, & hanc figuram, & ꝙ numerus sit extra hunc numerum, et hunc numerum. sensus est, & ex eo, ꝙ sequitur hoc exẽplum est, ꝙ apparet manifestum vniuersale de rebus particularib9, vt in exemplo, si apparet, ꝙ triangulus vniuersalis est aliquid extra hunc triangulum designatũ, et hunc triangulum designatum, & in summa aliud ab omni indiuiduo designato: & quod est aliud, erit vtiq; extra ipsa: & consimiliter videtur, ꝙ vniuersale figuræ sit extra sua particularia, & vl'e numeri extra sua particularia. Et posteaq̃ intellecta fuerunt duo ex hoc sermone, quorum vnũ est, ꝙ vl'e si est, deficit ab existẽtia per se, aut est aliquid non existens, nisi in † opinione dixit: & demonstratio, quæ est de ente, est melior q̃ demonstratio, quę est de non ente: hoc est, demonstratio de eo quod est existentia perfectiore, & excellentiore, quod est ipsum indiuiduum, est potior demonstratione de eo, quod non est existentia perfectior, & excellẽtior, quod est ipsum vl'e. qm̃ demõstratio, quæ est de eo quod est, est melior demr̃atione de eo, quod non est: igitur demonstratio de particulari est melior, etiam si dicamus, ꝙ vl'e nõ sit existens omnino. Et posteaq̃ ex sermone, per quem disposuit intentionem vlis, intelligunt duo, quorũ vnum est, ꝙ deficit in existentia: secundũ vero, ꝙ accidit per ipsum error, & hoc est, quod apparet ex sermõe ipsius connexit huic propositioni propositionem maiorẽ ad concludendum consist etiam ex hoc per mõstrationem aliam, ꝙ demonstratio de particulari est melior, q̃ demonstratio de vniuersali. Et dixit: & demõstratio, quæ non est causa deceptionis & erroris est melior q̃ ea, q̃ est causa hu9. sensus est, cũq; fuerit demr̃atio de vli causa erroris & deceptionis, & demonstratio de particulari non sit causa istius: & demr̃atio, quę nõ est de aliquo, quod sit causa erroris, est melior q̃ ea, quę ẽ de aliquo, quod est causa erroris: demonstratio igitur de particulari est melior, q̃ demonstratio de vniuersali. Et posteaq̃ monstrauit hunc syllogismum per propositionem maiorem, monstrat postea per minorem, & dixit: sed demonstratio vlis habet hanc formam: hoc est, quæ adducat in opinionẽ erroris. Deide adduxit modũ, ex cuius parte accidit ipsi, vt opinetur, ꝙ sit aliquid existens extra animam, quemadmodum accidit hoc Platoni, & dixit: & hoc, qm̃, cũ construunt aliquid de vli, cõstruunt vtiq; ipsum, cũ accipitur, quòd est simile huic. quemadmodum qd dixerunt esse hoc, qd non est linea, neq; numerus, neq; superficies, neq; corpus, sed est aliquid extra hęc oĩa. sensus est, & hoc, ꝙ qui construunt aliquid de vli, construunt vtiq; ipsum, cũ constituerint hoc vl'e separatum aliud ab ijs, quibus est vl'e. vt in exẽplo, † cũ constituerint dispositionem super propõnibus demonstrationis, dixerunt, ꝙ ꝓpositiones sunt eum hac dispositione, quæ est, ꝙ non sit linea, neq; numerus, neq; superficies, sed natura vna alia ab his. Et hoc inuenitur in translatione Matthęi manifestum, cũ dixit: & habet demonstratio vniuersalis hãc dispõnem. & hoc, qm̃ ipsa

† al. 1. esse † Ab.1 similitudinem.

vtiq;

vtiq; monstrantur, cũ addiderint ei, quod est ante ipsa: quemadmodum demõstratio de proportionalitate, vt in exemplo, cũ constituerint dispositionem super propositionibus demr̃onis, dixerunt, ꝙ propositiones sunt cum hac dispositione, quæ est, ꝙ non est linea, neq; numerus, neq; superficies, sed quodcunq; fuerit, ipsum est proportionatum: et hoc non est linea neque numerus cõsistẽt, neq; supficies, sed ẽ aliqd vnũ extra hoc. sensus est, ꝙ, cùm descripserint proportionata, dixerunt, ꝙ proportionata sunt omnia, quæ habent hanc dispositionem: & hoc non est linea, neq; superficies, neq; corpus, sed est aliquid extra hæc. & hoc consimiliter etiam manifestum est per traductionem alteram. & hoc est, quod dixit, & est vniuersale, vt hoc. cũ igitur ipsi præmiserint & adduxerint demonstrationem, quemadmodum, quòd sit de aliquo fm proportionẽ vnam, quemadmodum, cũ fuerit aliquod fm proportionem aliquã, erit ita cõsimiliter etiam: & cùm adductum fuerit, non erit linea, neq; numerus, neq; corpus, neq; superficies, sed erit aliquid aliud.

Si igiť vniuersalis quidẽ magis hęc, de ente aũt minus, q̃ pticularis, & facit opinionẽ falsam: peior vtiq; esset vlis, q̃ particularis. Et primum quidem nihil magis in vniuersali, q̃ in particulari altera ratio est: si enim quod duobus rectis inest, non inquantum æquicrus, sed inquãtum triangulus, noscẽs, quòd ęquicrus, minus nouit inquantum ipsum, q̃ qui nouit, ꝙ triangulus: & omnino si non quidem secundum ꝙ sit triangulus postea monstrat, non erit vtiq; demonstratio: sin autem nouit vnumquodq;, inquantum vnũquodq; inest, magis nouit: si itaq; triangulus in plus est, & eadem ratio, & non fm æquiuocationem triangulus, & inest omni triangulo hoc, quod est duos, non triangulus inquantũ æquicrus, sed ęquicrus inquantum triangulus habet tales angulos: quare qui vniuersaliter scit, magis nouit secũdum ꝙ inest, q̃ qui secũdum partem: melior itaq; vniuersalis, quàm particularis.

Dixit Aristot. Cùm igitur demonstratio vniuersalis sit de eo, quod non est magis, & de eo, quod est minus existens, q̃ particulare, & iam deueniunt in animam nostrã causa ipsius opiniones falsæ: igitur demonstratio vniuersalis est peior demõstratione particulari. Dicimus igitur in hoc primum quidem, ꝙ non est vtiq; vna ex rationibus de vniuersali verior, q̃ sit de particulari. et hoc, cũ fuerit ratio, ꝙ tres anguli trianguli æquales duobus rectis non insunt triãgulo ęquicruri fm ꝙ est ita, sed in eo, ꝙ est triangulus, qui igitur nouerit hoc de triãgulo æquicrure, habet minorem sciẽtiam, q̃ qui nouit dispositionem hanc de triangulo simpliciter, & in summa non erit demõstratio de dispositione, quę non inest triangulo fm ꝙ triangulus: & si quis monstret, ꝙ aliquid inest alicui fm ꝙ est hoc, scientia de aliquo fm hunc modũ erit validior: hæc igitur dispositio inest triangulo magis, & prædicatio trianguli non est de aliquo, de quo prædicatur secundum viam accidentis per nomẽ, sed definitio est vna & eadem, iamq; inest dispositio aliqua omni triangulo, sed non inest triangulo æquicruri in eo, ꝙ quid est, sed in eo ꝙ est triangulus. qui igitur nouit hanc dispositionem de vniuersali, ꝙ inest sibi ĩ eo quòd est ita, magis nouit, q̃ qui nouit dispositionem de particulari; igitur demõstratio vniuersalis est melior demr̃atione particulari.

Quoniam sermo vltimus ex sermonibus, quos cœpit ad probandum, ꝙ demonstratio vniuersalis est peior particulari, comprehendit duas probationes, quæ sunt validiores probatione prima, per quam cœpit tractatum, commemorauit modos alios, & enuntiauit ꝙ ex parte ipsorum oportet enũtiare veritatem in hac dispositione, & dixit: Cũ igitur demonstratio vniuersalis sit de eo, quod non est magis, & de eo, quod est minus existens q̃ particulare, & iam deueniunt causa ipsius in animam nostram opiniones falsæ: igitur demonstratio uniuersalis est peior demõstratione particulari. hoc est, demonstratio igitur de vniuersali erit de aliquo, de quo verificabitur, quod non est magis ens; q̃ illud, quod verificatur de particulari. & notum est per se, ꝙ ipsum est minus ens, & propter demonstratiõnẽ vlem deuenit in aĩam nostrã dispõ falsa: & ꝙ demonstratio de eo, qđ est magis, illa demonstratione de eo qđ non deducit ad opinandum opinionem falsam, est melior. sequiť itaq;, ꝙ demonstratio de particulari sit melior demõstratione de vniuersali. Deinde dixit: Dicimus igitur in hoc, hoc est, cùmq; exemplum de vniuersali habeat hanc dispositionem, & hæc dispositio de potentia sit causa, sequitur, ꝙ dicat in hoc sermonem docentẽ veritatem, & eo soluatur hoc exemplum. Et posteaq; fuit vnus sermonum, per quem docetur, ꝙ demonstratio particularis est melior demõstratione vniuersali, quod idem est, ac si diceret, sciam in vniuersali deteriorem esse scientia in particulari, & hoc est in veritate è contrario, dixit: primum quidem, ꝙ non est vtiq; vna ex rationibus de vniuersali verior, q̃ sit de particulari. sensus est, primo nos dicimus, ꝙ vnus sermonum, quo construimus sciam de vniuersali deteriorem esse scientia de particulari, non magis expedit de vniuersali, q̃ de particulari: hoc est, ꝙ de ipso eodem docente, ꝙ syllogismus vniuersalis deterior est ad particularem, apparet, ꝙ sciẽtia particularis est deterior. Deĩde cœpit docere, quo modo apparet hoc ex collatione scientiæ in vniuersali ad scientiam in particulari de re vna & eadem. Et dixit: & hoc, cũ fuerit ratio, ꝙ tres anguli triãguli æquales duobus rectis, vsq; ad id, quod dixit, triangulo simpliciter. sensus est, cũ disposuerimus triangulum æquicrurem, ꝙ habet tres angulos ęquales duobus rectis, non est dispositio in eo, ꝙ est æquicrús, sed disponitur in eo, ꝙ est triangulus simpliciter. Planum igitur, ꝙ qui nouit hãc dispositionem de triangulo absolute, habet scientiam perfectiorem, q̃ qui nouit ipsum de æquicrure: qm̃ qui scit aliquid per se, scit perfectius, q̃ qui scit ipsum per accidens, cognitio igitur de aliquo vniuersali est perfectior cognitione de aliquo particulari. Iam igitur apparet ex hoc exemplo contrarium eius, quod factum fuit in sermone, per quem studebamus construere, ꝙ scientia de particulari est perfectior, q̃ scientia de vniuersali. & hoc, quoniam scientia de vniuersali est scientia p se,

& scientia

& scientia de particulari est scientia per accidens. Cùm vero dixit: & in summa non erit demonstratio de dispositione, quæ non inest triangulo ſm q triangulus, sensus est, & in summa non constituetur demonstratio q aliquid insit triangulo, cũ hoc nõ insit sibi ex parte, qua est triangulus: hoc est, constituetur vtiq; demonstratio de ijs, quæ insunt subiectis ipsorum ĩ eo q sunt illorum subiectorum. Et dixit: & si quis monstret q aliquid insit alicui, in eo q est hoc, scientia de aliquo ſm hũc modum erit validior & verior. sensus est, notum autem est per se, cũ monstratur aliquid inesse alicui in eo q est quid, q scientia de hoc erit validior & verior, q̃ quod monstratur de aliquo alio non in eo q est quid. Et postea q̃ posuit hanc propositionem, dixit: hęc igitur dispositio inest triangulo magis, & prædicatio trianguli non est de aliquo, de quo prædicatur ſm viam accidentis p nomen: sed definitio est vna & eadem, vsq; ad id quod dixit, melior demonstratione particulari. sensus est, et ordo istius, hoc est prædicari in eo q est quid, cũ adduxerimus prędicatum de duobus subiectis, quorum vnum est vniuersalius altero, & amplius ipso, erit subiectum non dictum per cõitatem nois, sed erit vnum definitione, & erit dispositio aliqua inexistẽs huic subiecto vniuersali, hoc est toti ipsi: ipsum igitur inerit huic vniuersali in eo quod quid, ei vero, quod sub ipso est, non in eo quod quid, sed per accidens. quod cũ ita sit, qui iam nouerit aliquid per demonstrationem vniuersalẽ, est melior, q̃ qui nouerit ipsum per demonstrationem particularem. vt in exemplo, cũ prædicatio æqualitatis angulorũ duobus rectis de triangulo sit vniuersalior prædicatione ipsius de æquicrure. Et hoc est, quod voluit, cùm dixit: hæc igitur dispositio inest triangulo magis. hoc est, uniuersalius subiectis, quę sunt in plus, q̃ ipsum inesse ęquicruri. &, si triangulus non sit aliquid, quod prædicatur de ipso ex hac dispositione ſm modum aliquem, quo prædicatur prædicatum vnum de aliqbus cõicantibus in noie, inerit hoc ex necessitate ęquicruri, & in summa illi, quod est sub triangulo, non in eo quod quid, triãgulo autem inerit in eo quod quid: & hoc est, quod voluit, cũ dixit: sed non inest triangulo æquicruri in eo quod quid sit, sed in eo quod triãgulus. hoc est, cũ positæ fuerint in prædicatione hæ duæ conditiones, & hoc, q sit p̃dicatio de vniuersali subiecto, de quo toto verificatur hoc prædicatum, & hoc subiectum non dicatur per cõicationem, hoc vtiq; prædicatum prædicabitũ de eo, quod est sub hoc subiecto non in eo quòd qd, sed per accidens; & erit prædicatum de hoc in eoquòd quid. Et posteaq̃ docuit q subiectum vnum, cũ subijcitur vniuersali aliquo, & vniuersale illud prædicatur de ipso, & de eo quod est sub ipso, inerit vniuersali p se, & quod est sub ipso per accidens, docuit conditionem, per quam est hoc, quæ est, q subiectum non sit vnũ per nomen tãtum, sed per definitionem. et hoc vtiq; dixit cognoscenti naturam prædicationis vniuersalis in eo quod præcessit: ac si dixisset, & si ęqualitas angulorum duobus rectis prędicaretur de triangulo simpliciter, inuenientur in ipso duæ conditiones istæ, & nõ erit vtiq; prædicatio hæc de æquicrure in eo q est æquicrus, sed in eo q est triangulus. quod cùm ita sit, qui itaq; nouit æqualitatẽ angulorum duobus rectis de triangulo, melius nouit, q̃ qui nouit ipsam de æquicrure, cùm sit triãgulus simpliciter vl'e, & ęquicrus particulare sub ipso. Igitur, q habebit demonstrationem de vniuersali, erit melior, q̃ qui habebit demonstrationem de particulari. & hic est sermo, quem dixit de oppositione istius probationis, & cõsimiliter de oppositione probationis primę: qm̃ vtraq; duarum probationum continet, q demonstratio de particulari est validior, q̃ demonstratio vl'is, & adduxit hanc probationem per oppositionem.

Amplius si quidem esset aliqua ratio, & non ęquiuocatio, vniuersale vtiq; nihil minus esset quibusdam particularibus; sed & magis, quanto incorruptibilia in illis sunt, quæ vero particularia corruptibilia magis. Præterea nulla necessitas est suspicari aliquid esse hoc pręter hæc, q vnum significat nihil magis, q̃ in aliis, quęcunq; nõ aliquid significãt, sed aut quale, aut ad aliquid, aut facere: si igitur est, non demonstratio causa, sed qui audit.

Dixit Arist. Amplius, cùm vniuersale sit intentio vna, & nõ sit nomen æquiuocum, non erit vtiq; in dispositione existentiæ minus indiuiduis: sed addit illis additamẽtum quoddam, quod est, non esse ipsum corruptibile, ea vero esse corruptibilia. Amplius non sequitur ex necessitate, cùm fuerit nomen vniuersalis significans super aliquod separatum, vt existimetur de ipso, q aliquid extra singularia sit. & hoc, quoniam intẽtio in ipso non est magis, q̃ intentio in rebus aliis, quarum nomina significant, aut qualitatem, aut relationem, aut actionem, aut reliqua, & si fuerit aliquid, quod cõprehenditur ex hoc, ex necessitate vtiq; nõ erit ibi malitia demr̃onis, sed audiẽtis demonstrationẽ.

Posteaq̃ declarauit, q scia de vniuersali est melior, 164 q̃ scientia de particulari propter collationẽ vnius duarum scientiarum ad alteram, vult redire & destruere ipsos asserentes, de quibus diximus, q scientia de particulari est melior. & posteaquã in vna probationum, quas accepit in hoc, positum fuit, q vl'e est minoris existentiæ, q̃ particulare, cœpit docere falsitatem, quæ est in hac ꝓpositione, & dixit: Amplius, cũ vniuersale sit intentio vna, & non sit nomen æquiuocum, nõ erit vtiq; in dispositione existentiæ minus indiuiduis, hoc est, verum est, q non est minus indiuiduis in existentia, nõ q sit æquale indiuiduis in existentia: qm̃ ipsius existentia est vtiq; in indiuiduis, & magis conuenit subiectũ existere, q̃ aliquid quod sit in ipso, † sed vl'e in existẽtia sua ſm veritatem est aliquod ęquale. Et dixit: sed addit illis additamentum quoddam, quod est, non esse ipsum corruptibile, ea vero esse corruptibilia. sensus est, sed veritas in vniuersali addit veritati in particulari: qm̃ veritas in vniuersali non est corruptibilis, & veritas in particulari corruptibilis, qm̃ vniuersale non inuenitur extra aĩam, nisi in potentia ſm opinionem Aristotelis, sed intelligitur, q hæc intentio, quæ est in potentia in indiuiduis extra aĩam, non est gñabilis, neq; corruptibilis. Deinde cœpit contradicere probationi secundæ, & dixit: Amplius non sequitur ex necessitate, cũ fuerit nomen vniuersalis significãs super aliquod separatum, vt existimetur de ipso, q sit aliquid extra singularia. sensus est, amplius, cũ fuerit vl'e significans super rem separatam, non sequitur ex hoc, q dicatur, ipsum esse aliqd existens in substantia sua extra aĩam, quemadmodum errauerunt in hoc nonnulli, & crediderũt ipsum. Deinde dixit: & hoc, qm̃ intentio in ipso non est magis, q̃ intentio in rebus alijs, quarum noĩa significant, aut qualitatem, aut relationem, aut actionem, aut reliqua. sensus est, q † intentio in hac re, cui accidit non est plus, q̃ intentio

† Ab. leg. de omnibus eis ipsis, q sint eam secundũ veritatẽ, est quędã res ęqualis.

† Ab. l. dispositio huius rei, quæ illi accidit non est aliquid vltra id qua substantia excedit cętera prędicamenta.

intentio eius,quod est substantia, & reliqua prædicamenta.& hoc,q̃m qui credit essentiam vniuersalis esse intentionem in indiuiduo aliam ab indiuiduo, oportet eũ ex necessitate dicere †de accidentibus ex parte, qua sunt in idiuiduis substãtiæ. Sed oportet, ꝙ intelligatur, ꝙ differentia est,quoniam vl'e inuenitur in potẽtia extra aĩam,& accidentia in actu. Et dixit: & si fuerit aliquid,quod comprehenditur ex hoc, vſq; ad vltimum, quod scripsimus. sensus est,& si fuerit, quod apparet ex errore in demonstratione,quæ est de vniuersali, res est necessaria,quæ accidit, & non est defectus iste consequens vniuersale per se,sed defectus iste,est ex parte audientis,cui accidit error:quoniam error,qui est propter defectum,non sequitur defectũ in ente, ſm ꝙ est ens,nisi accidat error ex parte,qua est ens per se.

† Ab.l. ꝙ quæ entia sunt in singularibus substantiis, elsẽt res per se stãtes extra aĩam, non in singularibus substantiis.

Amplius si demonstratio quidem est syllogismus monstratiuus causę,et ipsius propter quid,vniuersale autem magis est causa: cui enim per se inest aliquid, hoc idem ipsi causa est,vniuersale autem primũ,causa igitur vniuersale est.quare & demõstratio melior:magis.n.causę & ipsius propter qd,est.

Dixit Aristo.Et si est demonstratio syllogismus per causam, & vniuersale magis debet esse causa, q̃ reliqua.& hoc,quoniam res inexistẽs rei per se & primo est causa, & hoc est vniuersale : ergo vniuersale est causa; ergò demonstratio, quæ est de vniuersali, est melior,cùm sit causa,& propter quid est res.

165 Hæc est monstratio vna, ꝙ demõstratio vniuersalis est demonstratio†in qualitate. Et dixit: Et si est demonstratio syllis ꝑ causam. sensus est,& si definitio demonstrationis simpliciter est, ꝙ est syllus, in quo terminus medius est causa maioris extremitatis. Et dixit: & vniuersale magis debet eẽ causa eius, quod est appropriatum,ut in exemplo,si aliquis monstraret,cũ supra duas lineas ęquidistantes cadit linea,ꝙ anguli intrinseci sunt ęquales duobus rectis,monstrauit vtiq; hoc ꝑ id,quod est magis vl'e & magis substantiale,q̃ ille, qui mõstrat hoc de lineis æquidistantibus ex parte,qua vterq; duorum angulorum sit intrinsecorum æqualium duobus rectis. Et dixit: Et hoc,quoniam res inexistens rei ꝑ se & primo est causa,& hoc est vl'e. sensus est, vl'e autem est causa,aut magis debet esse causa,q̃ particulare. quoniã res inexistens rei per se, & primo est causa : vl'e autẽ est per se,& primo:sequitur itaque ex hoc, ꝙ vl'e sit causa, aut ꝙ causa sit vniuersalis.& hoc est ex duabus affirmatiuis in secunda figura.& hoc, quoniam prædicatio ſm naturã in istis propositionibus est, ꝙ dicamus, ꝙ causa inexistens per se & primo,& vl'e inest per se & primo: cumq; verterimus orationem nostram, ꝙ ens per se & primo est causa,quemadmodum,ꝙ causa est hoc : concludetur ı prima figura, ꝙ vl'e, in eo quòd est vl'e, est causa:sed ipse non posuit ipsum in secunda figura, sed posuit ipsum in tertia figura, quoniam terminus medius, quem accepit, est subiectum vtriq; extremitati, quod est, cũ dixit: & hoc, quoniam res inexistens rei per se & primo est causa,& hoc est vniuersale : & ipse vult conuersum,et hoc,quoniam conclusio,quam adduxit,quę est,cũ dixit,vl'e igitur est causa, significat ꝙ ipse vtique intendit conuersum huius propositionis, vt per hoc redeat ad primam:nisi fortasse dicamus, ꝙ cõclusio istius syllogismi conuertitur,hoc est,quæ dicit, ꝙ vniuersale est causa,& ꝙ causa est vniuersalis,& erit postrema ipsa conuertibilis:& hoc,quoniam hæc est, quam intendit,q̃m syllis,quem intendit,inducitur hũc in modum. oĩs demonstratio est per causam:& oĩs causa est vniuersalis:igitur oĩs demonstratio est per vl'e.hoc est, erit per id,quod est magis vl'e. Iam vero existimatur, ꝙ oĩs causa propinqua est causa vniuersalis & prima, & ꝙ nõ est oẽ vl'e primum & causa. & hoc,q̃m accidentia substantialia sunt vniuersalia,& non sunt causæ,sed deficiunt à substantia primorum.& hoc,q̃m,cùm accidens oẽ prędicat̃ de subiecto, scitur, ꝙ est aliqd extra substantiam ipsius:atqui ꝑdicatur de ipso propter cãm huic accidẽti in hoc subiecto:igitur ꝑdicatio ipsius nõ est ꝑma, & ita oẽ vl'e primũ est causa, & ita oĩs causa est vl'e primum.

Præterea vſq; ad hoc quærimus propter quid, & tunc opinamur scire, quando nõ sit aliquid aliud q̃ hoc aut factum, aut existens: finis enim & terminus ipsum extremũ iam sic est. Vt cuius gratia venit? vt accipiat argẽtum:hoc autem? vt reddat, cui debet: hoc autem? ne iniustitiam committat. & ita procedentes,quãdo nõ amplius est propter aliud neq; alterius causa,propter hoc, sicut finẽ dicimus venisse,& esse,& fieri,& tunc cognoscere maxime propter qd venit,si aũt similiter se habet ĩ omnibus causis,& ijs, quę sunt propter quid,in ijs vero, quæcunq; sunt causæ sic,sicut cuius causa,sic nouimus maximè & in aliis:igitur tunc maxime scimus, quando nõ amplius insit hoc, quoniam est aliud. quando igitur cognoscimus, ꝙ quatuor exteriores sunt æquales, quoniam æquicrus, adhuc deficit,propter quid æquicrus? quoniam triangulus:& hoc,quoniam figura rectilinea,si autem hoc, non amplius propter aliud erit,tunc maxime scimus, & vniuersale est tunc, vniuersalis igitur melior est.

Dixit Arist. Amplius quęsita propter qd ordinantur, vſquequo cadat responsio in tali,& tunc dicimus nos scire, cũ non derelinquet̃ via ad quęsita propter quid, quo erit ꝑdicatum de subiecto, & tunc terminabimus interrogationes. Quemadmodum, si interrogaretur, propter quid venit homo iste? & diceretur, vt absumat creditum : & propter quid hoc? vt soluat amico suo debitum, cui debebat : & ꝓpter quid hoc? ne iniquitatem committat. in hunc modum addet, quousq; deueniat ad causam vltimam cõsequentem hoc, quam non pręcedit causa alia omnino, & iudicatur mõstratum fuisse de hac causa, hoc est de causa vltima, quæ sequitur hoc: & tunc scietur scientia vera propter quid hoc. cumq; fuerit dispositio in reliquis causis de quęsitis propter quid procedet hunc in modum, & scientia procedet hoc pacto in causis, quæ sunt causæ per modum finis: in reliquis igitur causis cadet scientia consimiliter etiam ſm veritatem, cũ cadet sciẽtia per causas veras. Amplius si sciuerimus, ꝙ anguli

trianguli extrinseci sunt ęquales quatuor rectis, & fuerit causa in eo, ꝙ scimus hoc esse triangulum æquicrurem, scientia vtiq; nostra erit diminuta. et hoc, q̃m nos redibimus & interrogabimus, propter quid æquicrus est cum hac dispositione? & dicetur, q̃m est triangulus: & propter quid est triangulus? quoniã est figura rectilinea, & cũ deciderit responsio in hanc causam, non inuenietur causa alia propter quam sit hęc, & ad hoc cadet scientia vera in hanc causam: & hęc causa vltima, per quam scitur hoc, est vniuersalis: scientia igitur per vniuersale est melior.

166 Sollicitus est in hoc tractatu monstrare, ꝙ causa propter qd, quæ est vlis, ea est, per quã fit scientia verior, ꝙ que propter hoc scientia est per causas vltimas causarũ: quodq;, cũ deuenerimus ad ipsas per sciam, iam vtiq; deueniet scientia in hoc ad inuentionem perfectionis, & hoc in † omnibus ijs causis: cumq; de omni sit, quod est vlius, & ꝓpinquius causæ primę, scientia sit validioris veritatis, sequitur, vt scientia ꝑ vlẽ sit validioris veritatis, q̃ scia per particulare, quod non sit vlẽ penitus: sed hoc est ex capitulo eius, quod est debitũ & primũ, et cępit docere hoc per causam finalẽ, hoc est, ꝙ docet veritatem per aliquid, quod sit ipsius finis, hoc est, ꝙ scientia vera per aliquid, quod sit finis ipsius, cadet vtiq; in nos, cũ deuenerimus ex cognitione causarum suarum ad causam vltimam, quæ sit magis vlis in hoc genere causæ. Et dixit: Amplius quęsita propter quid, ordinantur vsq; quo cadat responsio in tali, & tunc nos dicimus scire. sensus est, signum autem, quòd causa vtiq; sit vlis, est cũ interrogauerimus propter quid, & tradiderimus causam appropriatam per aliquid, quod non sufficiet in hac causa, sed interrogabimus consimiliter etiam de causa huius causę, quousq; deuenerimus ad causam vltimam, quæ est magis vlis, cũq; ceciderit responsio in hanc causam, erit sufficiẽs causa, & † decernemus nos, cũ nouerimus rem super īterrogationibus. Cùm vero dixit: quousq; cadat responsio in tali, ac si diceret, ad causam vlem vltimam. Cùmq; commemorauit hoc, adduxit exemplum, & dixit: quemadmodum, si interrogaretur propter quid venit hõ iste? vsq; ad id quod dixit, & tũc sciet scia vera ꝓpter quid hoc, sensus est, & exemplum huius in eo, quod est secũdum finem, si aliquis interrogaret, & diceret, ꝓpter quid venit iste ad creditum? et diceretur ad perficiendum creditum: et diceretur, propter quid perfecit creditum? et rñderetur vt reddat cui debet: & diceretur, propter quid reddidit socio suo quod debebat? & rñderetur, ne iniustitiã committat. procedet interrogatio hunc in modum vsquequo deueniat ad causam finalem vltimã cõsequẽtẽ mõstrationem ipsius, quam non præcedit causa penitus: cũq; deuenerimus ad hanc causam per interrogationẽ & sciuerimus, tũc habebimus, ꝙ nos iam sciemus propter quid hoc per sciam veram. Deinde dixit: cũq; fuerit dispositio in reliquis causis, de quęsitis propter quid procedet hũc in modum. intelligit per reliquas causas, materiam, formam, & agentem, & intelligit per id qđ dixit, procedet hunc in modũ: hoc est, ꝙ non sufficiet interrogatio in istis causis vsquequo deueniant ad vltimas. ac si dixisset, cũq; fuerit res in vnaquaq; causarum reliquarum, quæ supersunt, hoc est materia, & agente, & forma, procedet res in ipsis per interrogationẽ propter qd ſm hanc viam: hoc est, ꝙ non terminabitur interrogatio in vnaquaq; specie, vsq; quo peruenerit ad causam vltimam in hac specie, quemadmodum si esset interrogatio in specie causarum efficientium, & traderetur de ipso causa propinqua, non remoueretur ab interrogatione de efficiente in hac causa, vsquequo deueniret ad causam vltimam efficientem, & cõsimiliter in forma atq; materia. exemplum de causa efficiente, si dicamus, propter quid custos mandauit, vt surgãt noctu? & dicamus, q̃m familiaris mandauit illi hoc: & propter quid mandauit familiaris illi hoc? q̃m dominus mandauit ipsi hoc. Deinde dixit: et scientia procedet hoc pacto in causis, quæ sunt causę per modum finis: in reliquis igitur causis cadet scientia consimiliter etiam ſm veritatem, cũ cadet scia per causas veras. sensus est, & scia perfecta in causis finalibus procedet hunc in modum: hoc est, proueniet vtiq; in nos, cũ deuenerimus ad causam vltimam causarum finalium. Planum igitur, ꝙ scia in speciebus causarum reliquarum accedet vtiq; nobis in veritate, cũ deuenerimus ad causam veram, quæ est vltima. & quod dixit in hoc, propinquum est ei, quod intelligitur per se: & hoc, q̃m ipse voluit docere, ꝙ talis interrogatio per propter quid nõ terminat per causam finalem, quousq; deueniat ad causam vltimã: et quemadmodum apud hoc apparet in hac causa, ꝙ nos iã scimus causam in fine veritatis, ita se habet res in reliquis causis, quę procedunt hac via secunda in reliquis dispositionibus sił. hoc est in interrogatione interrogantis, & veritate ipsius, q̃m scia per causam vltimam est scia vera, ea enim est, ad quam terminatur primum ex scientia istius speciei causę. Et postea q̃ exemplum posuit de causa, quæ est per modum finis, & enũtiauit, ꝙ reliquę causæ sunt ęquales huic intentioni, quę se habet ꝑ modum finis, adduxit exemplum de causa, quæ est ꝑ modum formæ, & dixit: Amplius, si sciuerimus, ꝙ anguli trĩguli extrinseci sunt æquales quatuor rectis. hoc est, cũ † progreditur vnumquodq; laterum trianguli ꝑ modum vnum. Deinde dixit: et fuerit causa in eo, ꝙ scimus hoc esse triangulum æquicrurem, sciẽtia vtiq; nostra erit diminuta. sensus est, et, si īterrogamus, propter quid anguli isti sunt cum hac dispositione in hoc triangulo? propter quid habebimus, quòd triangulus est ęquicrus, & scia nostra per hanc causam erit scia diminuta: hęc enim dispositio inest triangulo ęquicruri per accñs. Et posteaq̃ enuntiauit, ꝙ scia nostra in hoc erit scia diminuta, adduxit causam in hoc, & dixit: & hoc, q̃m nos redibimus & interrogabimus propter quid ęquicrus est cũ hac dispositione. sensus est, & cũ causa ĩ hac scia sit diminuta, adduxit causam in hoc, ꝙ qui consecutus est hanc sciam, redibit & interrogabit, propter qd ęquicrus est cũ hac dispositione, hoc est, ꝙ anguli, qui sunt ex ipso, sint ęquales quatuor rectis. Deinde dixit: et dicetur, q̃m est triangulus, & propter quid est triãgulus? q̃m est figura rectilinea. sensus est, & respondebit, cũ interrogauerimus, propter quid est ęquicrus cũ hac dispositione: q̃m est triãgulus: & redibimus ad interrogandum, propter quid est triangulus cum hac dispositione? respondebimus, q̃m est figura. Deinde dixit: &, cũ deciderit responsio in hanc causam, non inuenietur causa alia, propter quam sit hæc. sensus est, & cũ deuenerit interrogatio in istis īterrogationibus ad figuram, non erit ibi causa alia longinquior ipsa, quæ sit causa, ꝙ anguli triãguli sint cum hac dispositione. Scire autem debes, ꝙ qui responder in hac re, in eo ꝙ est triangulus æquicrus, ꝙ scientia nr̃a non est diminuta ex parte, qua est causa causans tãtum, sed etiam, q̃m est causa per accidens, & causatum simul, & consimiliter est dispositio causæ vniuersalis cum particulari: in reliquis autẽ causis, quæ sunt supra ipsam, est, quoniam vna ambarũ est causa, q̃m & ipsa habet causam, hoc est, † ꝙ est in alia, q̃ in dispositione causæ: & propterea hoc aliud magis debet esse

† Ab. l. singulis quatuor causis.

† Ab. l. opinamur tũ perfecte nos sciuisse ipsam rem.

† Ab. l. omnia trigona tacta sunt ad vnã partem.

* Ab. l. causata

† Ab. l. quia aliud posuit illã talis denominationis, vt sit cã, & iõ hoc aliud dignius ẽ hus denominatiõis, q̃ illa

bet esse in hac dispositione, q̃ illud, & causa vltima magis debet esse in hac dispositione, qm̃ illa fecit reliquas causas possidere hanc dispositionem. & si fuerit sciẽtia, per causam, quod erit primum cum hac dispõne, scientia per ipsum erit prima per dispositionem sciẽtiæ: cũq; magis oportuerit causam vltimam esse cũ hac dispositione, oportebit sciam magis esse per ipsam, q̃ sciam, cũ reliquæ causæ fuerint in hac specie causarum.

Amplius quæcunque magis particularia sunt, in infinita incidũt, vniuersalia vero in simplex & terminũ: sunt autem inquantum infinita quidem nõ scibilia, inquantum autem finiuntur scibilia: inquãtum igitur vniuersalia magis scibilia, q̃ inquantum particularia. demonstrabilia igitur magis, quæ vniuersalia sunt, demonstrabilium vero magis, magis est demonstratio, simul enim magis quæ ad aliquid existunt: melior itaq; est vniuersalis, qm̃ & magis est demonstratio.

Dixit Ari. Amplius res particulares procedunt in infinitum, sed vniuersale comprehendit, et est simplex: res autem in eo ꝙ sunt infinitæ, sunt nõ scibiles, in eo aũt ꝙ sunt finitę, sunt scibiles. De rebus itaq; p viam, qua sunt vniuersales, proueniet sciẽtia validior, & magis opportuna, q̃ per viam, qua sunt pticulares. & vniuersalia ex parte, qua sunt scibilia sunt magis demonstrabilia per demonstrationem. De magis vero demonstrabilibus est demõstratio validior, qm̃ vtrũq; duorum relatiuorũ est simul sm naturam; igitur demõstratio de vniuersali est melior, q̃ demonstratio de particulari.

167 Hæc est probatio tertia, ꝙ demonstratio, cuius ambæ ppositiones sunt vles, est melior q̃ ea, cuius omnes propositiones sunt particulares. non enim erit syllis sm ꝙ monstratum fuit in libro præcedẽte, nedum ꝙ sit demonstratio. Et dixit: Amplius res particulares procedunt in infinitum, sed vle comprehẽdit, & est simplex. sensus est, & signum aliud consimiliter etiam est, quoniam particularia non sunt finita, & vniuersale est comprehensum per se, qm̃ est vnum simplex. Deinde dixit: res autem in eo ꝙ sunt infinitæ, sunt non scibiles, in eo aũt, quòd sunt finitæ, sunt scibiles. sensus est, & infinitum in eo ꝙ infinitum non comprehenditur à scientia, neq; continet ipsum, sed cõprehendit finitum. Et componuntur ex hoc sermone syllogismi duo, quemadmodum est vnus ipsorum, ꝙ particularia non sunt finita, & quæ non sunt finita non continẽt sciam: ergo concluditur per hoc in prima figura, ꝙ particularia non continent sciam. syllus secundus est, ꝙ vle comprehendit & continet sciam, & est finitum ex parte, qua est vnum simplex: sed ea, quæ comprehẽdunt & continent scientiam, sciunt perfecte: igitur vle scitur pfecte. Scire autẽ debes, ꝙ vniuersalia, licet comprehendantur ex parte qua sunt vnum & simplex, ipsa tñ comprehendunt particularia, quę sunt infinita: & per hunc modum scientia particularis comprehenditur. quod cũ ita sit, igitur scia per particularia ex parte intentionis vniuersalis cõprehendentis ipsa est melior q̃ scia per ipsa ex parte, qua sunt particularia. Et posteaq; enuntiauit, ꝙ scientia per particularia ex parte intentionis vniuersalis comprehendentis ipsa, est scientia vniuersalis ipsis, & scientia non ex parte vniuersalis non comprehendit ipsa, dixit: De rebus itaq; per viam, qua sunt vles, proueniet scia validior, & magis opportuna, q̃ per viam, qua sunt particulares. sensus est, qm̃ sciuntur per viam vniuersalis cõprehendentis ipsa, erit vtiq; vniuersalis. cumq; sciuntur non per viam vniuersalis, scientur vtiq; sciẽtia non vniuersali: & scia vniuersalis ipsis est melior, q̃ nõ vniuersalis, & hoc vtiq; intelligi debet de vna & eadẽ specie. Et dixit: & vniuersalia, ex parte qua sunt scibilia, sunt magis demonstrabilia per demonstrationem. intelligit de propositionibus vniuersalibus ex parte qua sunt scibiles, ꝙ magis monstrantur per demonstrationem, q̃ id, quo monstratur demonstratio propositionũ particularium: qm̃ vniuersalis comprehendit particularia multa ex eo, ꝙ sunt infinita. Deinde dixit: De magis vero demonstrabilibus est demonstratio validior, qm̃ vtrunq; duorum relatiuorum est simul sm naturã. sensus est, cumq; posuerimus, ꝙ vniuersalia monstrant magis per demonstrationem, & posuerimus, cũ sunt aliqua, quæ magis ostenduntur per demonstrationem, ꝙ oportet, vt scientia, quæ acquiritur ex hac demonstratione, sit maior, qm̃ scientia & scitum sunt duo relatiua, & relatiua sunt simul sm naturam. hoc est, cùm fuerit scitum magis, oportet ꝙ scientia sit magis, cumq; fuerit scia magis, sequitur ꝙ sit scitum magis. sequitur igitur, vt concludatur ex hoc, ꝙ demonstratio, quam facit acquirere intentio vniuersalis, sit melior. Et hęc conclusio est, cũ dixit: igitur demonstratio de vniuersali est melior, q̃ demonstratio concludens particulare.

Amplius si eligibilior sit illa, sm quã hoc & aliud, q̃ illa, sm quam hoc solũ nouit: qui vero vniuersalem habet, nouit & quod sm partem, hic autẽ vniuersale non nouit: quare & sic vtiq; eligibilior erit.

Dixit Arist. Amplius demonstratio, per quam sciuntur duo, est melior, q̃ demõstratio, per quam scitur vnum tãtum: & qui scit vniuersale habet sciam de particulari, sed q habet sciam de particulari, non scit vniuersale. demonstratio igit̃ de vniuersali est melior demonstratione de particulari.

168 Dixit: Amplius demõstratio, per quam sciunt̃ duo, est melior, q̃ demonstratio, per quam scitur vnum tm̃, est propositio vera, cũ accipitur scia in ipsa per modum vnum, hoc est in actu, aut in potentia. cumq; verificatũ fuerit de hoc, ꝙ qui scit vniuersale, scit duo, vle & particulare, & q scit particulare scit vnũ: concludit̃ ex hoc, ꝙ qui scit vle, est melior, q̃ particulare sciens. Neq; põt aliquis dicere, ꝙ vtraq; faciunt duo in potentia. & hoc, qm̃ quemadmodum qui scit vle scit particulare, igitur ipse scit vle in potentia: qm̃ quicunq; scit vle aliquod, non põt non scire prius aliqua particularia in actu: nullus enim scit oĩa ipsa: neq; sequitur, ꝙ qui scit particulare aliquod ex aliqua specie, ꝙ sciat vle istius speciei. & propterea hoc est quod diximus, ꝙ sciens vle scit particulare ex necessitate: & propterea cui deficit aliquis sensuum, eidem deficit ex necessitate vniuersalitas sensibilis ex hoc sensu. & consimiliter etiam, cùm assecutus fuerit dispositionem aliquam de aliquo vniuersali, ipse ex necessitate sensit particulare aliquod de particularibus istius vniuersalis, & assecutus est hoc particulare dispositum cum hac dispositione. Neq; oportet, qui assequit̃ dispõnem de particulari aliquo, quousq; perueniat ad assecutionem vniuersalis istius particularis, ꝙ assequatur hanc dispositionem de hoc vniuersali, & qui assequitur dispõnem aliquã de vniuersali aliquo, tex.cõ.14

ipse vtique assequatur, ꝙ hæc dispositio insit omni particulari illius vniuersalis in potentia ꝓpinqua, & qui assecutus fuerit dispositionem de particulari aliquo, non assequetur hanc dispositionem illius speciei ex potentia de vniuersali istius particularis. & propterea fieri non potest, vt assequatur vle, & non proueniat sibi veritas de existentia illius dispositionis: hoc est, ille, qui assecutus fuerit existentiam ipsius de particulari.

Amplius autem sic: vniuersale enim magis scire est eo ꝙ mōstratur per mediū quod est proximius principio, valde autem proximum est immediatū, hoc vero principium. Si igitur quæ ex principio est ea, quæ nō ex principio, aut q̄ magis ex principio est ea, quæ minus certior est demonstratio, est autem talis, quę vniuersalior, melior vtique esset vniuersalis: veluti si oporteret demonstrare A de D ꝑ media, in quib⁹ B C: superius itaque B est. quare quæ per hoc vniuersalior est.

Dixit Arist. Amplius demonstratio, quæ est de vniuersali appropriato, ea est, ꝑ quam monstratur aliquid per media ꝓpinqua rei: propinquum autem rei id est, cū non est inter ipsum & rem mediū, & hoc est causa rei: & si demonstratio, quę est per cām, est validior in capitulo finis & breuitatis, q̄ demōstratio, quæ non est per causam: & consimiliter etiam, quæ est magis ex pricipio, est magis in capitulo scientiæ, q̄ quæ est minus ex ipso: & quę magis est in capitulo scientię est vniuersalis: igit̄ vniuersalis est melior. quēadmodum si o porteret monstrare A de D ꝑ media, ī quibus sunt signa B C, et B est altius: igitur demonstratio, quę est per hoc, est magis in capitulo scientiæ.

169 Hæc est monstratio quinta de eo, quòd demonstratio, quæ est de re vniuersali, est per media pauciora, q̄ demonstratio, quæ est de particulari istius vniuersalis, & consimiliter etiam demonstratio, in qua adducitur causa propinqua, inter quam & rem subiecti nō est per demonstrationem medium, quod autē est cum his duabus dispositionibus, est melius. Et dixit: Amplius demōstratio, quæ est de vniuersali appropriato ea est, per quam monstratur aliquid per media propinqua rei. sensus est, & demonstratio, quæ monstrat de re vniuersali per ꝓpositiones vniuersales, & substantiales primas, est demōstratio, quę est per medium propinquum rei, super qua adducitur demōstratio, hoc est, ea, cuius propositiones sunt immediatæ, quemadmodum diximus in præcedentibus. Et posteaq̄ dixit, per media propinqua rei, exposuit quid velit per propinquum, & dixit: propinquum autem rei id est, cū non est inter ipsum & rem medium, ac si dixisset, & intelligo per propinquū rei, non inter quod & rem sunt media, sed inter quod et rem non est medium, hoc est inter terminum medium & terminum maiorem. Deinde dixit: & hoc est causa rei, sensus est, & demonstratio, quæ est cum hac dispositione, ea est, quę tradit causam rei in eo, ꝙ est hæc res, demonstratio vero, quę non est cū hac dispositione, sed habet propositiones mediatas, q̄ est dispositio demonstrationis de particulari, nō est ea, quę tradit causam appropriatā rei. Deinde dixit: & si demonstratio, quę est per causam est validior in capitulo finis & breuitatis, vsque ad id, quod dixit, igitur vniuersalis est melior. sensus est, cūque demonstratio, quę tradit causam, sit melior q̄ demonstratio, quę non tradit causam, & consimiliter etiam demōstratio, quę est ex principio propinquori ipsa est magis in capitulo scientiæ, per has duas dispositiones est dispositio vniuersalis cū particulari, hoc est, ꝙ demonstratio, quæ est de omni, ea est, quæ exhibet causam, & demonstratio de omni est propinquior primis principijs, qm̄ est per media pauca, quemadmodum dixit in præcedentibus: & hoc antecedens est ex duabus orationibus † in quarum vtraque dubitatur de cōsequētia consequentis ex ipsa, & hoc est, ꝙ sit demōstratio vlis melior particulari, & propterea quod apparet ex sermone ipsius, habet potentiam duorum syllogismorum conditionalium. Et hoc est, quod dixit: & si demonstratio, quæ est per causam, vsque ad id, quod dixit: igitur vniuersalis est melior, qm̄ ipse protulit sermonem hunc quasi prolatione añtis vnius, quod idem vult, ac si diceremus, ipsum habere potentiam duarum propositionum, qm̄ non est vna duarum orationū conditio suæ coniugatæ in eo, ꝙ sequitur ex ipso ex consequēte: hoc est, si dicamus, consist etiam, quæ est magis ex principio est magis in capitulo scientię, nō est conditio in eo, quòd antecedit ipsum † de oratione, sed de oratione, quæ præcedit ipsum, dubitatur in consistentia conclusionis, & consimiliter ipsum per se, sed vtraque duarum orationum simul, aut est ꝑ modū dubitationis aut per modum legis. Deinde adduxit exemplum, per quod monstrat, ꝙ demōstratio, quę est per media pauciora, est melior, hoc est, quæ est propinquior primis principijs: & hoc est, quod voluit, cū dixit: et consist ēt quæ est magis ex principio, est magis in capitulo scientiæ: hoc est, quod est ex principio primo ꝑ se, quod est manifestum sine medio, est scientia melior, q̄ quod est ex propositionibus, quæ sunt conclusiones ex principijs: & hoc est, quod erit per propositiones magis. Et dixit: quemadmodum si oporteret monstrare A de D vsque ad finem eius, qđ scripsimus. sensus est, vt in exemplo. si vellemus monstrare, ꝙ nutribile inest hoī ꝑ medium sensibile, & animal: hoc est, ꝙ si mōstraremus, ꝙ omnis homo animal, & oē animal sensibile. et ꝙ omne sensibile nutribile: hoc enim concluditur ex hoc, ꝙ oīs homo nutribile, & si monstraremus, ꝙ nutribile inest animali, melius esset, q̄ si mōstraretur ipsum inesse homini: qm̄ aīal propinquius est nutribili, q̄ homo, quoniam est vniuersalius, & accepit loco maioris extremitatis A, loco cuius accepimus ex materijs nutribile: & accepit loco minoris D, loco cuius accepimus ex materijs hominem: & accepit loco duorum terminorum mediorum B C, loco quorum accepimus sensibile & animal. Deinde dixit: ꝙ demonstratio erit de eo, quod est ex istis terminis medijs altius, hoc est propinquius extremitati maiori in capitulo scientię: qm̄ est vniuersalius & ex paucioribus propositionibus, & hoc est, quod significauit, cū dixit: & B est altius: igit̄ demōstratio, quæ est per hoc, erit magis in capitulo scientiæ.

† Ab. l. quarum vtraque sufficeret ad inferendū consequens.

† Ab. l. oratione, immo oratio præcedens sufficeret ad illationē conclusionis: & similiter illa met ꝑ se, sed duæ orationes sunt, aut ad maiorem ꝑsuasionem, aut ad euidētiorem.

Sed ex ijs, quæ dicta sunt, nōnulla logica sunt: maxime autem manifestum, ꝙ vniuersalis est potior: quoniam propositionū priorē quidem hñtes, nouimus quodāmodo & posteriorē & habemus potētia, vt si quis nouit, ꝙ oīs triāgulus habet tres duobus rectis equales, nouit quodāmodo & equicrurem, ꝙ duobus rectis est potētia: & si non nouit equicrurem, quòd triangulus sit: qui vero

hanc

hanc habet propositionem, vniuersale nullo modo nouit, neq; potentia, neq; actu. Et vniuersalis quidem intelligibilis est, sed particularis in sensum desinit. Quòd igitur vniuersalis melior ea, quæ secundum partem, tot nobis dicta sint.

Dixit Arist. Præterea ꝙ aliquæ orationū, quas diximus in hoc, sunt logicæ: in quo vero magis cadit sciētia per appropriationem, illud est, ꝙ vniuersale est conuenientius dispositioni scientiæ, hoc enim monstratur ex propositionibus. & hoc, qm̄, cùm habuerimus ꝑpōnem maiorē, nos vtiq; iam sciemus aliquo modo minorē, & possidebimus sciētiam ipsius in potentia. quemadmodum si aliquis sciuerit, ꝙ anguli triāguli sunt æquales duobus rectis, ipse vtiq; sciuit aliquo modo, ꝙ anguli trianguli æquicruris consimiliter etiā sunt æquales duobus rectis: & hoc, qm̄ iam sciuit hoc in potentia, & si non sit enuntiatio, & scientia, ꝙ æquicrus est triangulus. sed qui habet scientiā per propositionem minorem, non scit vtiq; maiorem penitus, neq; in potentia, neq; in actu. & vniuersale est intelligibile, particulare vero sensibile. Et in summa, hoc est quod dictū fuit de eo, quòd demonstratio vniuersalis est melior particulari.

Dixit: Præterea ꝙ aliquę orationum, quas diximus in hoc, sunt logicæ. sensus est, ꝙ quædam orationum sunt substantiales veræ, aliquæ autem logicæ, hoc est verę non substantiales. exemplū eius, quod est ex hoc, est monstratio logica, quemadmodum, si diceret, quòd scientia, per quam scitur hoc & aliud, est melior, q̄ scia, per quam scitur hoc tantū: hic.n. sermo est cōis demonstrationi & alijs. & hoc, qm̄ qui scit coriariam & cementariam, est melior, q̄ qui scit vnam ipsarum tantum. Et posteaq̄ commemorauit, ꝙ aliquę probationum, quas adduxit, sunt logicæ, & aliq̄ appropriatæ, meminit de exēplo appropriatarū, & dixit: i quo vero magis cadit scientia ꝑ appropriationē, illud est, ꝙ vl'e ē cōueniētius dispositiōi sciæ. sensus est, exemplū vero probationis, in qua cadit veritas per dispositionē appropriatam demonstrationi, est, ꝙ vniuersale est cōuenientius in scia, q̄ particulare: hoc.n. monstratur ex natura propōnum. Postea cœpit monstrare hoc, & dixit: & hoc, qm̄, cùm habuerimus propositionem maiorem, nos vtiq; iā sciemus aliquo modo minorem, & possidebimus scientiam ipsius in potentia. sensus est, ꝙ, cū fuerit propositio maior nota ex syllogismo, quæ est vniuersalis, tam vtique sciemus minorem in potentia, quæ est appropriatior q̄ vniuersalis. dispositio enim propositionis maioris cum minore est dispositio vniuersalis cum particulari. & qđ diximus in hoc capitulo est intellectum per se. Et dixit in vltimo: & vniuersale est intelligibile, particulare vero est sensibile. hoc est, quemadmodum ex ipsis intelligibile est altius sensibili, sic scientia intellectus est altior scientia sensus, quoniam sensibilia sunt infinita, & intelligibilia sunt vniuersalia rebus infinitis, & ipsa consimiliter etiam per se sunt finita: hoc est, intelligibilia propter hoc deueniunt ad finem artium & scientiarum humanarum.

Demonstrationem affirmatiuam negatiua digniorem esse: atq; ad scientiā magis idoneā. Cap. XIXI

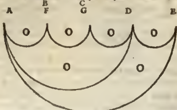
QVòd autem monstratiua sit dignior priuatiua hinc manifestum. sit enim hæc demonstratio melior (aliis eisdē existentibus) quę est ex paucioribus petitionibus, aut suppositionibus, aut propositionibus. si enim notæ similiter sunt, celerius cognoscere per has inerit: hoc autē eligibilius est. Ratio autem propositionis, ꝙ melior, quæ ex minorib⁹, vniuersaliter hæc est: si enim consimiliter esset hoc, quod est, nota esse media, priora notiora essent. Sit demonstratio quidem per media B C D, ꝙ A ipsi E inest: quæ vero per† F G, ꝙ A ipsi D. Consimiliter itaq; se habet, ꝙ A ipsi D inest, & A ipsi E, ꝙ A inest ipsi D prius et notius est, q̄ ꝙ A ipsi E, per hoc enim illud demonstratur: credibilius autē est id, quod est per quod. igitur demonstratio, quæ ꝑ pauciora, est melior alijs eisdem existentibus, ambę igitur & per terminos tres et propositiones duas monstrāt: sed hæc quidem esse aliquid accipit, illa vero & esse & nō esse aliquid, per plura igitur, quare & peior est.

† fal.l. B C.

Dixit Arist. Quòd autem demonstratio affirmatiua sit melior demōstratione negatiua, scitur per hunc modum. sit ratum, ꝙ demonstratio melior ea est, quæ fuerit ex radicibus positis, aut petitionibus, aut propositionibus paucioribus. & hoc, qm̄, si scientia ceciderit in duobus simul per modū vnum, via vtiq; ꝑ quā ceciderit scientia, breuior, & maior erit et validior, cū fuerit breuior et eligibilior. mōstratio aūt hui⁹ radicis stabiliā, ꝙ scientia ex rebus paucioribus est melior procedēs per hunc modū: & hoc, ꝙ media ex parte, qua per ipsa prouenit scientia, procedunt per modum vnū, et ea, quę sunt priora, sunt notiora apud naturam. quemadmodū, si aliquis cōstitueret demonstrationem ꝙ A insit E per media B C D, & in demonstratione altera ꝑ media B C: ipsi igit̄ A iesse D, et A ipsi E ꝑcedēt vno modo: sed A inesse D, est prius notum, q̄ A inesse E: & hoc, qm̄ hoc vltimum per hoc prius mōstratur, quod est A D, illud autem, per cuius medium mōstratur aliquid, est verius: demōstratio igit̄, quę fuerit ex paucioribus erit melior, quia entia eadē† i demr̄atione sunt eligibiliora, q̄ q̄ est ex reb⁹ plurib⁹, & ita duæ demr̄ationes erūt, & componenī ex tribus terminis, et duabus propōnibus, sed demonstratio affirmatiua comprehendit, ꝙ aliquid inest alicui, negatiua autem comprehendit ꝙ aliquid inest,

† Ab l. ipsæmet formaliſ sunt i demōstratione.

& non inest: igitur demonstratio negatiua, cũ comprehendat plura, est deterior.

Syllogismi duo, quorum alter ex minorib⁹, alter uero ex pluribus conficitur propositionibus.

171 Posteaq̃ monstrauit, ꝙ sciẽtia per vniuersale est melior, q̃ scientia per particulare, vult monstrare quæsitũ secundum, † de quo testificatus est post ipsum, & est, ꝙ demonstratio affirmatiua melior est negatiua, & aperuit hoc per hanc monstrationem primã, & cœpit monstrationem in hoc à propositione primo nota. Et dixit: sit ratum, ꝙ demonstratio melior ea est, quæ fuerit ex radicibus positis, aut petitionibus, aut propositionibus paucioribus. sensus est, notũ est per se, cùm fuerint duę demonstrationes, & vna ipsarum extiterit ex radicibus positis paucis, si fuerint propositiones ipsius ex genere propositionum, quas vocauit radices positas, & fuerit vna ipsarum ex propositionibus paucis, si fuerit vtraq; demonstrationum composita ex genere propositionũ, quæ sciuntur per petitiones, aut fuerit vna ipsarum ex propositionibus paucis, si fuerit cõplicatio ipsorum ex principiis, quę appropriantur in nomine ꝓpositionum, ꝙ demonstratio illa, quæ est ex primis paucioribus, est melior. Deinde cępit dirigere ad id, ex quo cadit scientia in hac propositiõe & doctrina, & dixit: & hoc, qm̃, si sciẽtia ceciderit in duobus simul per modum vnum, via, per quam ceciderit sciẽtia, breuior, et maior erit et validior. sensus est, atqui hoc consequetur, qm̃, si scientia ceciderit in duabus demonstrationibus simul, quæ erit ex propositionibus paucioribus, & quę erit ex propositionibus pluribus, ea, in qua cadet nobis scientia ex propositionibus paucioribus, erit breuior, & via ipsius propinquior, & demonstratio ipsius breuior erit vtiq; validior ipsa, quemadmodum † via, quæ intenditur est valida. Hæc autẽ ꝓpositio potest intelligi duobus modis, quorum vnus est de quęsito vno & eodem, & hoc sequitur in ipsa ex necessitate, si ꝓpositiones vnius duarum demonstrationum non fuerint propositiones demonstrationis alterius omnino, aut cõicauerint in aliquibus: modus autẽ secundus est, ꝙ sint duæ demõstrationes super duobus quæsitis, & fuerint propositiones vnius ipsarum plures quàm propositiones alterius. & hoc consimiliter etiam secũdum duas species, quarum vna est, ꝙ non sint duæ demonstrationes comunicantes in propositionibus omnino, cũ termini medii vnius ipsarum non fuerint termini medĳ alterius: species autem secunda est, ꝙ demonstratio vna † perficiat ex propositionibus, ex quibus perficitur altera, & amplius super ipsis. cũ vero fuerit quæsitum vnum, qđ mõstratur per duas monstrationes, quarum vna est ex paucioribus ꝓpositionibus q̃ altera, res vtiq; est manifesta, ꝙ illa, cùm monstrat per ipsam aliquid per propositiones paucas, est melior. atqui, cũ fuerint duo quæsita, quorũ vnum monstratur per ꝓpositiones paucas, & alterum per propositiones plures, absque eo, ꝙ faciat vnum ipsorum, illud, quod monstratur per alterum, fieri potest vt dicat, ꝙ demonstratio, quæ fuerit ex ꝓpositionibus paucis, est melior: si vero vna duarum demonstrationũ fuerit principium alterius, planũ, ꝙ demonstratio, quæ est principiũ, est melior. Postea vero q̃ posuit propositionem istam, cępit ipsam exponere, & dixit: monstratio autem huius radicis stabiliatur, ꝙ scientia, quæ est ex rebus paucis, est melior procedẽs hunc in modum, & hoc, ꝙ media ex parte, qua per ipsa prouenit sciẽtia, procedunt per modum vnum: & ea, quæ sunt priora, sunt notiora apud naturam. sensus est, & monstratio istarum propositionum erit sm̃ id, quod dicimus, qm̃, si termini medĳ faciũt acquirere sciam ex parte vna, hoc est per modum vnum scientiæ, et media, quæ sunt pauciora, & q̃ sunt priora, sunt notiora apud naturam, q̃ quæ sunt posteriora, & demonstratio, quæ est principium demonstrationis alterius, est ex propositionibus paucioribus & notiorib⁹ apud naturam, planum, ꝙ hæc demonstratio est melior demonstratione, quæ est principium non ex parte, qua est pauciorum propositionum, et notior apud naturã. Ipse autem, antequam inducat consequẽs ex isto sermone, adduxit exẽplum, & dixit: quemadmodum, si aliquis cõstitueret demonstrationem, ꝙ A inest E per media B C D, & in demonstratione altera per media C B. sensus est, exẽplum istarum duarum demonstrationum est, quarum vna est pauciorum propositionum, q̃ altera, sm̃ ꝙ est principiũ, & altera pluriũ propositionum, & propositiones pauciores sint in demonstratione plurium: vt illud, in quo est litera A, insit ei, in quo est litera E, per media, in quibus B C D, hoc est tria: altera autem demonstratio est, ꝑ quã monstratur, A inesse D per media a c, & ita se habebunt hæ duæ demonstrationes, ꝙ vna ipsarũ est principium alterius, hoc est, qm̃ demonstratio, per quã mõstratur A inesse D per media C D, est principium demõstrationis, per quã monstratur A inesse E per media B C D, qm̃ ipsa vtiq; monstrat hanc demonstrationẽ ꝑ media ꝓpositionum demonstrationis primę. Deinde dixit: ipsi igitur A inesse D, & A ipsi E, procedunt modo vno, sed A inesse D est prius notum, q̃ A inesse E. sensus est, maiorem igitur inesse minori per demonstrationẽ plurium propositionum: hoc est A inesse literæ E, & extremitatem maiorem consimiliter etiam, hoc est literam A extremitati mediæ, quæ est inter maiorem & minorem in syllogismo plurium propositionũ, vt si diceres, A inesse C, sunt vtiq; sm̃ modum vnum complicationis, hoc est, ꝙ duo sermones simul sunt duo syllogismi, sed demonstratio, per quam sequitur maiorem extremitatem, quæ est in qua A inest D per media B C, quæ est demonstratio pauciorum propositionum, est prior sm̃ naturã, & notior q̃ demonstratio, in qua sequitur A inesse E. & hoc, qm̃ demonstratio mediarum propositionum scitur utiq; ex parte demonstrationis pauciorum propositionum. Et hoc est, quod voluit, cũ dixit: & hoc, qm̃ hoc vltimum per hoc primũ monstratur. intelligit per vltimum demonstrationem multarum propositionum, & per primum pauciorum propositionum, hoc est, cuius conclusio est propositio ex propositionibus demonstrationis alterius. Deinde dixit: illud aũt, per cuius medium monstratur aliquid aliud, est verius. & hoc est notum per se, & propterea propõnes sunt veriores cõcl̃one. Deinde dixit: demr̃o igitur, quæ est ex rebus paucioribꝰ, est melior, qa entia eadẽ in demõstratione sunt eligibiliora, q̃ quæ est ex rebus pluribus. hoc est, cũ fuerit vna demonstrationum principium alterius, ponitur cõditio huius in demõstrationibus duabus, qm̃ magis apparet in his duabus speciebus demonstrationis: sed in demonstrationibus duabus, quæ non cõicant in propositionibus, quarum vna est maior & altera minor, quæq; non cõicant in quæsito, difficile est inuenire excessum inter ipsas, nisi per relationem vniuersalis, quod est, qm̃ quæsitũ, quod est proximius primis, ipsum est melius. Deinde dixit:

* Al. quod pollicitus fuerat.

† Al. firmior demõstratio est verum rectum.

* Al. vltimæ.

† Al. ꝑmis fis vtat. qb⁹ vtitur altera, & vltra præter illas.

de dixit:& ita duæ demonstrationes erunt, & componentur ex tribus terminis & duabus propositionibus. intelligit per demonstrationes, affirmatiuam & negatiuam. & hoc, quoniam omnes demonstrationes, quemadmodum diximus, componunt ex trib^9 terminis & duabus propositionibus, & secundum hoc habemus quod quæ fiunt à principiorei, utrauis ipsarum sit melior. Et propter hoc adduxit propositionem dicentem, quod id, quod est ex demonstrationibus paucioribus propositionum, est melius quam illud, quod est ex pluribus propositionibus. Deinde monstrauit has propositiones per speciem ipsarum, quod vna duarum demonstrationum est principium alterius, & adduxit reliquos sermones, quos commemorauimus, quibus comprehendit hanc propositionem, quæ assimilatur in hoc duabus demonstrationibus, quarum una est affirmatiua, & altera negatiua. Et dixit: & ita duæ demonstrationes erunt, & componentur ex tribus terminis & duabus propositionibus. sensus est, & ita duæ demonstrationes, quarum una est affirmatiua & altera negatiua, complicantur ex propositionibus æqualibus in quantitate. Deinde dixit: sed demonstratio affirmatiua comprehendit, quod aliquid inest alicui, sed negatiua comprehendit, quod inest aliquid, & non inest. sensus est, quod propositiones demonstrationis affirmatiuæ sunt ex genere vno, hoc est affirmatiuæ, & demonstrationis negatiuæ ex duobus generibus, hoc est affirmatiuæ & negatiuæ. Deinde dixit: igitur demonstratio negatiua, cum

Digressio pulchra.

comprehendet plura est deterior. Et in hoc speculandum, quia assumpta fuit prius propositio dicens, quod demonstratio, quæ est ex propositionibus paucioribus, est melior, secundum quod est maior: & posuit minorem, quod demonstratio affirmatiua est ex propositionibus paucioribus secundum hanc intentionem, quam monstrauit, & negatiua ex propositionibus pluribus: terminus autem medius in ipsa est per communitatem ex necessitate: quoniam paucum & multum, quæ dicuntur ex parte qualitatis, hoc est negationis & affirmationis, † est in quæstione, sed paucum & multum ex parte quantitatis dicitur secundum veritatem. Et magis mirum est ex hoc, quoniam ipse non fecit propositionem dicentem, quod id, quod est paucior propositionum, est melius secundum vniuersalitatem suam, hoc est secundum omnia, quæ diximus, quod significat, sed monstrauit vtramque ipsam per modum vnum, & hoc est, in quo posuit exemplum. In hoc igitur non est locus speculationis, & quemadmodum diximus, scio in hoc, quod Aristot. fecit in monstratione quod demonstratio affirmatiua est melior negatiua, propositionem notam, quæ est, quod demonstratio, quæ est ex propositionibus paucioribus, est melior demonstratione, quæ est ex propositionibus pluribus, cum fuerint propositiones pauciores acceptæ in demonstratione plurium propositionum: quoniam hoc, quod est, esse paucas, non oportet, vt intelligatur hic in numero tantum, sed etiam in specie: quoniam propositiones, quæ sunt in demonstratione paucioris, non accipiuntur in demonstratione plurium propositionum, secundum quod sunt vnum in numero, sed etiam in eo, quod sunt vnum in specie. Cum itaque adductum fuerit hoc de propositione, in qua monstranda sollicitus fuit, quod demonstratio affirmatiua est melior negatiua, monstratum est nobis per demonstrationem, et hoc, quoniam demonstratio affirmatiua est pauciorum propositionum † in capitulo speciei propositionibus demonstrationis negatiuæ, et si non erit in numero, & in propositione negatiua inueniuntur propositiones affirmatiuæ in specie, et si non erit in numero. Aristo. itaque præmisit huic monstrationem propositionis dictatis, quod in duabus demonstrationibus, quarum vna est pauciorum propositionum, quam demonstratio altera in capitulo numeri, quæque in dispositione sua efficiuntur per demonstrationem vnam, illa est melior, quasi transtulisset intellectum ab ipsis ad eas, quæ

*Ab. l. exigentiis

† Ab. l. dicit accommodate.

† Ab. l. secundum quantitatem

sunt pauciorum in specie, & ipsæ accipiuntur in demonstratione plurium propositionum in specie consimiliter etiam, non in numero, & translatio intellectus erit à causa, quæ est in quantitate ad eam, quæ est in qualitate † ex capitulo primo: sed translatio ipsius de propositionibus, quæ sunt in demonstrationibus vna in numero ad eam, qua ipsæ sunt vnum in specie, est † ex capitulo translationis æqualitatis numeri ad id, quod protulit. Et non posuit Aristo. propositionem, quæ sit vtilis primo & per se ad monstrationem eius, quod intendit monstrare: & ea est, quæ dicit, quod demonstratio, quæ est pauciorum in specie, non attinet ad speciem propositionum demonstrationis vnius, & altera attinet ad speciem propositionum suarum, cum propositiones sint plures in specie: † sed melius est ad facilitatem scientiæ, vt faciamus sciam per modum translationis à magis noto ad magis occultum.

† Ab. le. primi gñis, ac dignioris:

† Ab. le. gñis translationis æqualis iudicii, ad id cuius æquum:

† Ab. le. sed omisit hanc, ob difficultatem notitiæ illarum, & vsus sunt nota, & processit translatione.

Præterea quoniam monstratum fuit, quod impossibile est, vt vtrisque existentibus priuatiuis propositionibus fiat syllogismus, sed hanc quidem oportet talem esse, illam vero, quod inest.

Dixit Aristot. Amplius, quoniam monstratum est fieri non posse, vt sit syllogismus, cuius sint ambæ propositiones negatiuæ: sed oportet ex necessitate, vt vna ipsarum sit in hac forma, alia vero affirmatiua.

Hæc est monstratio secunda alia à præcedente, & ipse vtrique † monstrauit per propositionem minorem, & per maiorem non monstrauit, neque annectitur propositioni, per quam sequitur iste syllogismus: propositio autem maior est, quod nium duorum, quorum vnum indiget altero in monstratione sui, & alterum non indiget ipso, quod vtrique non indiget est validius. & hæc est dispositio affirmatiuæ cum negatiua in propositionibus, hoc est, quod demonstratio negatiua indiget specie propositionum demonstrationis affirmatiuæ, quod est, vt sit in ipsa propositio affirmatiua, & affirmatiua non indiget specie propositionis appropriatæ in demonstratione negatiua, & ipsa est negatiua, monstrabit autem per ipsum post hoc cum eo, quod esse opinatur, quod hæc propositio ponitur in potentia sub propositione vniuersali, per quam sequitur hæc monstratio, aut annectitur monstrationi ipsius, per quam monstrauit ipsum: & hoc in specie, cuius posuit exemplum, & hoc, vt sit vna duarum demonstrationum principium alterius: & hoc, quod indigeat in ipsis existentia genere propositionum, per quas constituitur demonstratio altera, quæ non indiget genere propositionum, per quas construitur prima: vna igitur ipsarum est aliquo pacto principium. Et dixit: sed oportet, vt sit vna ipsarum cum hac forma. sensus est, quod demonstratio negatiua non sequitur ex duabus propositionibus negatiuis, sed sequitur ex necessitate, vt sit vna ipsarum negatiua, altera vero affirmatiua, secundum hoc igitur monstratio ista erit pars primæ. 172

† Ab. l. explicuit minorem per ipsam, & non explicuit maiorem.

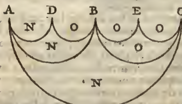
Amplius ad hoc oportet hoc accipere, prædicatiuas enim (aucta demonstratione) necessarium est fieri plures, priuatiuas vero impossibile est plures esse vna in omni syllogismo. Sit enim nulli inexistens ipsum A in quot ipsum B, C vero omni inexistens ipsum B, si vero oporteat rursus augere vtrasque propositiones, medium iniiciendum, ipsius quidem A B sit D, ipsius vero B C, E: E quidem igitur manifestum, quod est prædicatiuum, D vero de B quidem prædicatiuum, ad A vero vt pri

uatiuũ ponitur: D enim de omni B, A autem nulli oportet eorum, quæ D inesse: fit igitur vna priuatiua propositio, quæ est A D. Idem vero modus & in alijs syllogismis. semp.n. medium prædicatiuorum terminorum, prædicatiuum in vtraq; priuatiui autem in altera priuatiuũ necessarium est esse: quare hæc vna talis sit propositio, aliæ vero prædicatiuæ. Si igitur notius, per quod monstratur & credibilius: mõstratur autem priuatiua quidem per prædicatiuam: hoc autem per illam non monstratur: prior igitur & notior existens & credibilior melior vtiq; erit.

Dixit Aristo. Amplius, si hoc, sequit̃ vtiq; ex necessitate hæc res, quæ est, ꝙ, cùm auget demonstratio, enuntiationes affirmatiuæ multiplicent̃, negatiuę autem non possunt esse in syllogismo vno plures propositione vna. quemadmodum si A non inesset alicui, in quo est B, & B inesset omni C: si igitur oportuerit augere ambas propositiones, sequitur, vt ponatur inter A & B terminus medius, & sit hoc D, & inter B, C, E: planũ igitur, ꝙ E est affirmatiua, D autem est de B per affirmationem, & apud A per negationem: & est D de omni B, & sequitur ꝙ A non insit alicui D: erit igitur propositio vna negatiua, quæ est D, & secundum hunc eundem modum sequitur, vt se habeat res in omni syllogismo: & hoc, quoniam mediũ, quod est inter duos terminos affirmatiuos, semper oportet, vt sit affirmatiuum ab vtroq; latere, quod vero est inter negatiuos, est negatiuũ ex vno duorum laterũ: & propter hanc causam erit vna duarum propositionum negatiua, sed in affirmatiua erunt ambæ propositiones affirmatiuæ: & si illud, ex cuius parte est demonstratio, est notius & verius, & est negatiua manifesta per affirmatiuam, sed affirmatiua non monstratur per negatiuam: igitur, cùm affirmatiua sit prior, & notior, & verior, erit etiam melior.

Homo. Irrõnale. Inanimatũ. Lignum. Statua.

His syllogismis ostenditur negatiuã indigere affirmatiua, & non e côuerso.

173 Quoniam demonstratio est duarum specierum, simplex, & est ea, quæ est ex propositionibus primis: & composita, & est ea, quæ resoluitur ad syllogismos, qui componuntur ex propositionibus primis, & ipse iam posuit fieri nõ posse, vt sit demõstratio negatiua absq; propositione affirmatiua, & affirmatiua nõ indiget negatiua: & hoc est manifestũ per simplicẽ ex eo, q̃d monstratum fuit in libro Syllogismi. vult docere, quomodo sequitur hoc idem in demonstratione composita, hoc est demonstratione negatiua composita, in qua duplicantur negatiuæ secundum cõsuetudinem syllogismorum, in quos resoluitur, quodq; in demonstratione cõposita affirmatiua duplicant̃ affirmatiuæ tantum, q̃dq; ipsę sunt duplices affirmatiuarum, quæ sunt in negatiua. Fecit autem hoc ad monstrandum dispositionẽ istã in duabus speciebus simul, hoc est simplici & composita, & dixit: Amplius, si hoc, sequitur vtiq; ex necessitate hæc res. hoc est, & cum eo, ꝙ apparet hæc dispositio in demonstratione simplici: & hoc, quoniam negatiua ipsa indiget affirmatiua, & affirmatiua non indiget negatiua. intelligit hanc dispositionem in demonstrationibus compositis, de quibus cœpit docere, quomodo sequitur hoc in syllogismis compositis, hoc est, quorum vnusquisq; ex propositionibus suis resoluitur ad syllogismos ex duabus propositiõibus. Et dixit: quę est, ꝙ, cùm augetur demonstratio, enuntiationes affirmatiuæ multiplicentur. hoc est, cũ cœperit demonstrationem ex duabus propositionibus affirmatiuis, & resoluatur vtraq; duarum propositionum, quę est in ipso, ad duas propositiones, ex quibus ostenditur demonstratio, sequitur ex necessitate, vt duplicẽtur affirmatiuæ, & sint quatuor, duę in vtraq; duarum demonstrationum, per quas mõstrauit propositiones demõstrationis alterius, & ita, si monstrantur per demonstrationẽ quatuor propositiones istæ, duplicabuntur consimiliter etiam, vsquequo deueniamus ad propositiones primas. Et q̃m hęc operatio, quę est resolutio, est multiplicatio demonstrationũ, vocauerũt augumentũ demr̃onũ, et dixit: q̃ est, ꝙ, cũ augetur demr̃o, enũtiationes affirmatiuę multiplicantur. Deinde dixit: negatiuæ vero non possunt esse in syllogismo vno plures propositione vna. sensus est, demonstratio, in quam resoluitur propositio negatiua: & hoc, cùm fuerit demonstratio affirmatiua ad negatiuam, & vnaquæq; ipsarũ ostenditur per demõstrationem: & ita affirmatiua vtiq; ex necessitate resoluit̃ in duas affirmatiuas, negatiua vero resoluitur in affirmatiuam & negatiuam. & causa in hoc est, quoniã negatiuam non concludunt nisi propositio affirmatiua, et negatiua. Et hoc est quod voluit cũ dixit: negatiuæ vero nõ possunt esse in syllogismo vno plures propositione vna. sensus est, & causa, ꝙ fieri non potest, quin in omnibus mõstrationibus propositionum syllogismi negatiui sit propositio affirmatiua, quoniam non erit syllogismus negatiuus ex duabus negatiuis. ac si dixisset, fieri igitur nõ potest, vt sint in syllogismo negatiuo plures vna propositione negatiua. Postea cœpit ponere exemplum huius per literas, & dixit: quemadmodum si A non inesset alicui, in quo est B, & B inesset omni C. sensus est, exemplum huius, si A, quod est litera maioris extremitatis, monstratum vtiq; esset nõ inesse alicui C, quod est litera minoris, per terminum medium, in quo est litera B: & hoc, cũ ponitur A negari ab omni B, & B inesse omni C: concluditur vtiq; in prima figura, ꝙ A negatur ab omni C. Deinde dixit: si igitur oportuerit augere ambas propositiones, sequitur, vt ponat̃ inter A et B terminus medius, qui sit D, & inter B C, E. sensus est, et si oportuerit monstrare ambas ꝓpositiones, & hoc est, quod vocauerunt augmentum syllogismi, oportet vt accipiatur inter extremitatem maiorem, quæ est A, & inter terminum medium, qui est B, terminus medius, et sit illud in quo est D: & inter minorem extremitatem, quæ est C, & inter terminum medium, qui est B, termi-

nus

gnus medius, & sit illud in quo E. deinde dixit: planum igitur, ꝙ E est affirmatiua. sensus est, planum igitur ꝙ E, qui est terminus medius inter B & C, erunt ambæ propositiones, quæ componuntur ex ambabus extremitatibus simul, affirmatiuæ: hoc est, ꝙ oportet, vt B insit omni E, & E insit omni C: igitur cõcluditur hoc, ꝙ B insit omni C, quæ est propositio affirmatiua minor ex syllogismo primo. Deinde dixit: sed D, quod est de B per affirmationẽ, & apud A per negationem. sensus est, terminus autem medius, qui accipitur inter A & B, quæ sunt extremitas maior & medius terminus I syllogismo, q resoluitur in id, quod est D, sequitur, vt prædicetur de B affirmatiue, & de A negatiue. Deinde dixit: & est D de omni B, & sequitur ꝙ A non insit alicui D. sensus est, & sit propositio hæc negatiua: & hoc est, quod apparet in sermone suo. quoniam, cũ oporteat, ꝙ accipiatur medius terminus inter ambas extremitates, maiorem, & minorem, oportet in negatiua, vt sit ad alterã extremitatem per affirmationem, & apud alteram per negationem. ac si diceres D inter A & B, ꝙ oportet D prædicari de omni B, & A negari ab omni D, quãdo negatiua fuerit in prima figura. Deinde dixit: & secundum hunc eundem modũ oportet, vt se habeat res in oĩ syllogismo: & hoc, quoniam medium, quod est inter duos terminos affirmatiuos, oportet, vt sit affirmatiuum ab vtroque latere, qđ vero est inter negatiuos, sit negatiuum ab vno duorũ laterum. & hoc manifestum est ex pcedentibus. Deinde dixit: & propter hanc causam erit vna duarum propositionũ negatiua, sed in affirmatiua erunt ambæ propositiones affirmatiuæ. Et hoc consimiliter etiam planum ex eo, quod præcessit, & intellectum per se. Deinde dixit: & si illud, ex cuius parte est demonstratio, est notius, & verius, & est negatiua manifesta per affirmatiuam, sed affirmatiua nõ monstratur per negatiuam: igitur, cùm affirmatiua sit prior, et notior, et verior, erit etiam melior. sensus est, & si illud, ex cuius parte est verum in demonstratione, est affirmatiuum, & affirmatiuum est notius & verius, quàm ea, ex quorum parte cadet veritas in demonstratione negatiua, & est negatiua: igitur demonstratio, quæ cadit in notiori, est notiori & hæc est dispositio demonstrationis, quę componitur ex affirmatiua cum demonstratione, quæ componitur ex affirmatiua et negatiua. et locus vniuersalis huic est, cũ fuerint duo, quorum vnum indiget altero ad hoc ꝙ sit, & secundum non indiget ipso: quod non indiget, est validius eo quod indiget, ex parte qua indiget.

Amplius, si principiũ syllogismi est vniuersalis propositio immediata: est autem in monstratiua quidem affirmatiua, in priuatiua vero negatiua vniuersalis propositio, affirmatiua aũt negatiua prior & notior, propter nanque affirmationem negatio nota.

Dixit Arist. Amplius, quoniam principium demõstrationis est propositio vniuersalis immediata: & hoc in affirmatiua quidem affirmatiua, in negatiua vero negatiua, hoc est propositio vniuersalis: affirmatiua autẽ est notior & prior propositione negatiua, quoniam negatiua cognoscitur per affirmatiuam.

174 Hæc est monstratio altera, & cõicat cum præcedente, eo ꝙ demõstratio, cuius principia sunt meliora, ipsa est melior. et appropriatur hoc, eo ꝙ propositio negatiua prima immediata est deterior propositione prima affirmatiua, quæ est immediata: quoniam negatiua definitur in relatione ad affirmatiuã, & affirmatiua non indiget in definitione sua negatiua, quemadmodum se habet res in priuatione & habitu: hoc est, quoniã priuatio non formatur nisi in relatione ad habitum, & nõ est ita in habitu. Et hoc est, quod voluit, cùm dixit, quoniam negatiua cognoscitur per affirmatiuam.

Et prior affirmatio, quemadmodum & ipsum esse ipso non esse: quare melius principium monstratiuæ quàm priuatiuæ, quæ vero melioribus principijs vtitur, melior est. Amplius principalior, sine enim monstrante non est priuatiua.

Dixit Arist. Amplius quemadmodũ ens, in eo quod est ens, est prius non ente, ita affirmatiua est prior negatiua: igitur principium affirmatiuæ est melius principio demõstrationis negatiuæ, & quę pertractat de principijs melioribus est melior. Consimiliter etiam demonstratio affirmatiua est excellentior demonstratione negatiua, quoniam non est via, qua fit demonstratio negatiua absque propositione affirmatiua. 175

Quoniam enuntiatio affirmatiua significat esse, & negatiua significat priuationem, et esse est prius priuatione, & quod est prius est melius, sequitur ex necessitate, vt enuntiatio affirmatiua sit melior negatiua: & cũ enuntiationes sint principia demonstrationis, erit demõstratio, cuius principium est melius, melior igitur demonstratio, cuius principium est affirmatiuum, est melior demonstratione, cuius principium est negatiuum. hęc est expositio eius, quod dixit in hoc capitulo. Et dixit: Consimiliter etiam demonstratio affirmatiua est excellentior demonstratione negatiua, vsque ad finem eius, quod scripsimus. sensus est, ꝙ affirmatiua est excellentior negatiua: quoniam quod non indiget alio à se, est excellentius eo, quod indiget alio, excellentius autem est melius.

Demonstrationem ostensiuam illa, quæ ducit ad incommodum, potiorem esse. Cap. XX.

QVoniam vero prædicatiua priuatiua melior est, planum ꝙ & ad impossibile ducente. oportet autem scire, quæ est differentia ipsarum. sit itaque A inexistens nulli B, ipsi vero C omni ipsum B: necesse vtique eorum, quæ C, nulli inesse ipsum A. Sic igitur acceptis, ostensiua vtique priuatiua esset demonstratio, ꝙ A ipsi C non inest: quæ vero ad impossibile ita se habet, si oporteat monstrare, ꝙ A ipsi B non inest, accipiẽdum est A inesse ipsi B, & B ipsi C: quare cõtingit A ipsi C inesse. Hoc autem sit notum & confessum, ꝙ impossibile: non igitur potest A ipsi B inesse, si igitur B ipsi C cõfessum est inesse, A ipsi B impossibile est inesse: termini igitur consimiliter ordinantur. Differt autem vtra sit notior propositio priuatiua, vtrum ꝙ A ipsi B non inest, an ꝙ A ipsi C: cũ igitur conclusio est notior, ꝙ non est quæ ad impossibile fit demonstratio, cũ autẽ in syllogismo sit, demõstratiua est. natura autem prior est, quòd A ipsi B, quàm quòd A ipsi C inest: priora. n. est

sunt conclusione, ex quibus est conclusio, est autem A ipsi C non inesse, conclusio, A vero ipsi B, ex quo est conclusio.

a Ab le.categorica, si ne ostensiua

Dixit Arist. Et qm̃ demonstratio affirmatiua recta est melior demonstratione negatiua, manifestum ꝙ ipsa est melior demonstratione ducente ad impossibile. Primum autem oportet, vt speculemur, quæ sit differentia inter ipsas: A igitur nõ insit alicui B: & B insit omni C: sequitur, ꝙ A nõ insit alicui C. Cùm igitur accipiuntur termini hũc in modum, monstratum vtiq; erit ex hac demonstratione negatiua, A non inesse alicui C. Sed quæ deducit ad ipõle ꝑcedit fm ordinẽ istũ, si opus fuerit, vt mõstremus A non inesse C, oportet, ꝙ accipiatur ipsum inesse B, & B ipsi C, sequitur ex hoc, ꝙ A isit ipsi B, & erit, quod apparet ex dispositione huius, quod est falsum. Fieri igitur nõ poterit, vt A insit ipsi C, & propositio B C vera sit & termini i vtraq; demonstrationum sint ijdem: sed differunt inter se hunc in modum, quod est, vt speculemur quæ duarum negatiuarum sit notior apud naturam, an ea, quæ dicit A non inesse B, an quæ dicit, A non inesse C; cumq; fuerit conclusio notior in dispositione negationis, erit vtique demonstratio ducens ad impossibile: cùm vero enũtiatio, quæ est in syllogismo recto, fuerit notior & prior, A non inesse B, est notius apud naturam, quàm A C, quoniam propositiones, ex quibus est conclusio, sunt priores & notiores, q̃ cõclusio: & enũtiatio dicẽs, ꝙ A nõ inest C, est cõclõ, A B autẽ sunt ex quibus est conclusio. hæc igiẽ est prior & notior. Demonstratio igitur recta est prior & notior, & ipsa cõsimiliter etiã melior, q̃ deducens ad impossibile.

Posteaq; declarauit, ꝙ syllogismus affirmatiuus est
176 notior negatiuo, vult monstrare, ꝙ sylls rectus est melior syllogismo ad impossibile. Et dixit: Et qm̃ demonstratio affirmatiua recta est melior demonstratione negatiua, manifestum, ꝙ ipsa est melior demonstratione ducente ad impossibile. sensus est, & cũ monstratum fuerit, ꝙ demrõ affirmatiua est melior demonstratione negatiua, per ipsas easdem radices apparet, ꝙ demonstratio recta est melior demonstratione ad impossibile. & fortasse ipse assignauit hoc propositioni, de qua posuit exemplum per propositionem, quam posuit primo ad monstrandum ꝙ affirmatiua est melior negatiua: & est ea, quæ dicit, ꝙ demonstratio, quæ est principium demonstrationis alterius, est melior ea, quæ nõ est principium, & hæc est dispositio rectæ cum ducente ad impossibile: qm̃ ducens ad impossibile componitur ex recta & conditionali: igitur recta non indiget ea, quæ ad impossibile, ea vero, quæ ad impossibile, indiget recta. Et posteaq; assignauit mõstrationem cõicantem huic, quod est, affirmatiuam meliorem esse negatiua, & ad hoc, quod est, rectam meliorem esse deducente ad impossibile, attulit post hoc monstrationem appropriatã, quæ appropriatur monstrationi ad impossibile, & ei monstrationi, de qua diximus, ꝙ omnis conclusio conclusa fm naturam habet terminum medium fm naturam, & duas propositiones priores ipsa fm naturam: cumq; sint hæ propositiones cum hoc, ꝙ sunt notiores fm naturam, apud nos etiam notiores ipsa cõclusione, syllogismus vtiq; ipsarum naturalis est syllus rectus, q componitur ex illis duabus propositionibus, cùm vero fuerit vna istarum duarum propositionum apud nos dubia, & conclusio fuerit notior apud nos, nos accipiemus ad eum, qui non nouit conclusionẽ ex parte ipsarũ, contradictorium ipsius, & afferremus ad ipsam propositionem, quæ est notior duabus propositionibus istius syllogismi naturalibus, & concludetur ex hoc impossibile manifeste falsum per se, & monstrabitur conclusio apud litigatorem: demonstratio igitur ad impossibile erit vtiq;, cũ posterius existentia, quod est cõclusio, fuerit notius apud nos, q̃ prius existentia, quæ est propositio possidere faciens fm naturam conclusionẽ: & hæc est intentio eius, quod dictum fuit in hoc capitulo. Et dixit: Primũ autem oportet, vt speculemur, quæ sit differẽtia inter ipsas. sensus est, ꝙ oportet, vt speculemur de vtrisq; ipsarum fm hanc intentionem ex substantia naturali, hoc est ex substantia naturæ demonstrationis rectæ, & naturæ demonstrationis deducentis ad impossibile. Deinde dixit: A igiẽ non insit alicui B: & insit B oĩ C: sequitur, ꝙ A non insit alicui C. Ponemus igitur exemplũ ex duabus propositionibus syllogismi recti fm naturam. quemadmodum, si esset in syllogismo negatiuo extremitas maior, in qua est litera A, non inexistens alicui B, quod est medius terminus: & sit B inexistens fm naturã oĩ C, quod est extremitas minor: sequitur ex hoc in prima figura, vt A non insit alicui C. Deinde dixit: Cùm igitur accipiuntur termini hunc in modum, monstratum vtique erit ex hac demonstratione negatiua, A non inesse alicui C. hoc est, ꝙ concluditur A non inesse alicui C, cũ accipiuntur termini propositionum suarum naturalium secundum istum modum, & ordo ipsarum est ordo iste, quando concludunt conclusionem hanc per syllogismum rectum ex propositionibus suis naturalibus. Deinde dixit: sed quæ deducit ad impossibile, procedit secundum ordinem istum, si opus fuerit, vt monstremus A non inesse C. sensus est, syllogismus autem deducens ad viam impossibilis habebit vtiq; intentionem procedentem secundum hanc dispositionem, si opus fuerit, vt monstremus. quemadmodũ ꝙ quæsitum est quæsitum secundum viam impossibilis per eos terminos: hoc est, vt monstremus, ꝙ A nõ inest C per viam impossibilis. Deinde commemorauit dispositionem, per quam procedit syllogismus ad impossibile, hoc est in hoc q̃sito, et dixit: oportet, ꝙ accipiatur ipsum inesse B, & B ipsi C, sequitur ex hoc, ꝙ A insit ipsi B. sensus est, cumq; voluerimus monstrare, ꝙ A nõ inest C per syllogismum ad impossibile, et hoc est, quod declarauimus per syllogismum rectum in eo ꝙ A inest B, & B, C: sequitur vtiq; per syllogismum ad impossibile. hoc est, per quem volumus monstrare, A nõ inesse C, vt ponamus A inesse C, hoc est alicui ipsius. quoniã hoc est contradictorium negatiuæ vniuersalis, & si fuerit contrarium consimiliter etiam contradictorium in materia necessaria. quemadmodum, si dicatur, in eo, ꝙ refertur ad hanc propositionem minorem affirmatiuã ex syllogismo istius quæsiti recti, quod est B inesse omni C, & habeamus, ꝙ A insit C, sequitur quoq; ex hoc, ꝙ A insit B: sit autem manifestũ ex dispositione ipsius, ꝙ hoc est falsum: igitur hoc monstrauit, ꝙ A non inest C, & B inest C, sequitur ꝙ A non insit B, quoniã falsum erit tunc ex contradictorio conclusionis, nõ ex propositione vera, quam posuimus: & hoc est, quod voluit, cùm dixit: et erit qđ apparet ex dispositione huius, ꝙ est falsum.

hoc

hoc est, hæc conclusio partim ex contradictorio cõclusionis & ꝓpositione vera. Deinde dixit: Fieri igitur nõ poterit, vt A insit ipsi C, & ꝓpositio B C vera sit. sensus est, quoniam si hoc ita esset, sequeretur ex duabus propositionibus veris, falsum. cumq; fuerit hoc secundum naturam falsum, ꝙ A insit C, hoc est contradictorium conclusionis: cumq; falsum sit contradictorium, verũ erit contradictorium ipsius ex necessitate, quæ est negatiua, quam conclusimus per syllogismum ad impossibile. Deinde dixit: & termini in vtraq; demõstrationum sunt iidem. & hoc, quod dixit, est manifestum, est autẽ per impossibile secundum ordinem suum. & hoc, quoniã terminus medius in syllogismo recto est B, & ipsum in syllogismo recto, qui est pars syllogismi ad impossibile secundum ordinem suum, est, quod est minor terminus in syllogismo recto. Deinde dixit: sed differũt inter se hunc in modum, quod est, vt speculemur, quæ duarũ negatiuarum sit notior apud naturam, an quæ dicit A non inesse B, an ea quę dicit A non inesse C. sensus est, differunt autem inter se, quoniam, si negatiua vniuersalis, quæ est in demonstratione recta, quæ est in hoc exemplo, quod posuimus, fuerit notior apud nos, q̃ negatiua, quæ est conclusio, complicabimus syllogismum rectum, & non complicabimus ipsum per viam impossibilis, & si conclusio, quæ est negatiua, fuerit ad hanc similitudinem, hoc est, A non inesse C, notior apud nos, q̃ negatiua, quæ est propositio maior in demonstratione, quam declarauimus, cũ accipiemus cõtradictorium, & reuertemus ad propositionem minorem, & concludemus falsum. Et dixit: cũ vero enuntiatio, quæ est in syllogismo recto, fuerit notior, & prior. sensus est, & cum sciuerit, ꝙ notius apud nos est enuntiatio maior, quæ quoniam est notior apud nos, erit syllogismus rectus, quoniam complicabimus demonstrationem ex propositionibus notioribus apud nos, & notioribus apud naturam. & hoc, quoniam propositiones syllogismi sunt notiores secundum naturam, q̃ conclusio, & valentioris antecedentiæ, q̃ ipsa: cùm vero complicamus syllogismum ad impossibile, quod est notius apud nos, non est notius apud naturam, hoc est, prius secundum naturã: syllogismus vero, cuius principia sunt notiora apud nos, & priora secundum naturam, est melior, q̃ ille, qui est ex primis notioribus apud nos, quæ tamen sunt posteriora in existentia secundum id, quod diximus in precedentibus. Et hoc est, quod dixit, A inesse B, est notius apud naturam, quàm A C. sensus est, ꝙ negatiua vniuersalis in hoc exemplo est prior secundum naturam, q̃ conclusio. Ideo dixit: quoniam propositiones ex quibus est conclusio, sunt priores & notiores, q̃ cõclusio. sensus est, quoniam negatiua in hoc exẽplo, est ex propositionibus conclusionis, quę est, A non de aliquo C, notioribus & prioribus, q̃ cõclusio. Deinde dixit: et enuntiatio dicens, ꝙ A non inest C, est conclusio. hoc est, ipsa est posterior in existentia, eo quòd est conclusio. Deinde dixit: A B autem sunt, ex quibus est conclusio. sensus est, sed enuntiatio dicens in hoc exemplo, ꝙ A non est in B, ipsa est, ex qua erit conclusio. Deinde dixit: hæc igitur est prior & notior. & hoc, quod dixit, est notum per se. Postea adduxit conclusionem aggregatam ex hoc toto, & dixit: Demonstratio igitur recta est prior & notior, & ipsa consimiliter etiam melior, q̃ deducens ad impossibile. Sed oportet vt speculemur in hoc, quod dixit, quoniam posset aliquis dicere: quoniam, cũ monstratum sit, ꝙ syllogismus rectus, & syllogismus ad impossibile sunt ex ꝓpositionibus vnius materiei, quodq; non est differentia inter ipsos, nisi ꝙ in syllogismo recto adducũtur propositiones syllogismi naturales, hoc est, per quas monstratur ipsum, sed in syllogismo ad impossibile monstratur per ipsum contradictorium conclusionis syllogismi recti, & vnam propositionum syllogismi verarum, & concluditur contradictorium propositionis dubitatæ, quod est falsum: cumq; notum fuerit per se contradictorium esse falsum, cuius vtiq; cognosceretur contradictorium esse falsum, ipsum per se cognosceretur esse † ex consequentibus: cumq; non acciderit in aliqua materia, ꝙ conclusio sit notior apud nos propositione, quæ concludit ipsum secundum naturam: sed in syllogismo prædicatiuo, qui est in syllogismo ad impossibile, est contrarium eius, quod sequitur in syllogismo recto, & hoc, quoniam in syllogismo prædicatiuo monstratur veritas conclusionis propter veritatẽ propositionum, sed in syllogismo ad impossibile mõstratur falsitas propositionum propter falsitatem conclusionis. causa in hoc est, quoniam non sequitur ex propositionibus falsis conclusio falsa secundum omnem modum, & sequitur ex conclusione falsa, quòd sit in syllogismo ꝓpositio falsa: cũq; hoc ita sit, syllogismus vtiq; appropriatus est, ꝙ monstret notum per ignotum: & hoc, quoniam propositiones in ipso sunt, quæ mõstrantur per conclusionem. Et forte sermo est Aristo. quem pertractauit de syllogismo ad impossibile, ꝙ ipsius dispositio sit monstrare notum per ignotum. & hoc est, quoniam faciens syllogismũ ad impossibile accipit falsitatem conclusionis ad monstrandum falsitatem propositionum, & facit veritatem conclusionis per veritatem propositionum, secundum ꝙ sequitur ex contradictorio conclusionis cõtradictorium propositionis, quæ est via, quæ pertractatur in syllogismo recto in hoc quęsito: oportet igitur, vt sequatur ex veritate cõclusionis veritas propositionum, cuius cõtradictorium sequitur ex contradictorio conclusionis: & hoc, quoniam si non sequitur veritas propositionis ex veritate cõclusionis, sequeretur vtiq; contradictorium ipsius: & quoniam contradictoria diuidunt verum & falsum in omnibus rebus, sed contradictorium sequitur ex contradictorio conclusionis, oportet igit̃ ex necessitate, vt sit aliquod vnum, ex quo sequatur contradictorium & contrariũ ipsius. & hoc est definitio duorum contradictoriorum simul: cumq; hoc ita sit, igitur demonstrans ad impossibile fecit veritatem conclusionis ad monstrandam veritatem propositionis. quemadmodum dixit Aristoteles. nihil enim prohibet, vt inueniatur inter materias aliqua, cuius cõclusio sit notior propositione, q̃ cõprehendit ipsam s̃m naturam, & sit contradictorium propositionis manifestæ falsitatis ex contradictorio ipsius: & oportet, vt ratiocinans monstret veritatem conclusionis sequi contradictorium cõclusionis: & propterea inueniuntur multæ demonstrationum in arte mathematica, quas non possumus assuefacere demonstrationibus rectis, & erit natura syllogismi in eo, quòd syllogismus, resoluere hoc. hoc est igit̃, quod videtur nobis in hoc, & fortasse de ipso ingrem⁹ inquisitione maiore.

Digressio de differẽtia syllogismi recti, & ducentis ad impossibile.

† Ab l. ce necessariis:

Nõ. n. si cõtingit ablatũ esse aliqd, hoc est cõclusio, illa vero ex qbus sunt, sed hoc quidem est, ex quo syllogismus est, qui vtiq; sic se habet, vt aut totius ad partẽ, aut partis ad totum habeat rõnem: sed A C, & A B ꝓpõnes non se hñt ita inter se. si igit̃ quæ ex notioribus & prioribus melior: sunt autẽ ambæ ex eo, ꝙ non sit aliquid, credibiles, sed hęc quidem ex priori, illa vero ex posteriori: melior simpliciter vtiq; erit priuatiua demõstratio ea, quæ est ad impossibile, quare & quæ hac melior prędicatiua, est manifestum, quòd et ea, quæ ad impossibile est melior.

Dixit

Dixit Arist. Neq; sequitur, cũ tollitur aliquid per sublationẽ alicuius, vt hoc sit conclusio, & illud aliud sit propositio. sed ita se habebũt vtiq; propositiones, ex quibus est syllogismus iste, cùm habuerint hãc formã; vt vna duarũ propositionũ sit vt totum ad partem, & pars ad totum: sed duæ propositiones A C, & A B non habent hanc dispositionem inter se: igitur demonstratio, quę est ex propositionibus notiorib⁹ & prioribus, ipsa est melior, & si possint ambę demõstrationes esse veræ in conclusionibus suis, ꝙ hoc non inest huic, præterquam ꝙ recta erit per ꝓpõnes priores, quę vero ad impõle erit per propositiones posteriores: igĩt demonstratio negatiua recta est melior deducente ad impossibile, & quæ est hac melior, & est affirmatiua, plane manifestũ, ꝙ ipsa est melior demõratione deducente ad impossibile.

177 Dixit: Neq; sequitur, cũ tollitur aliquid vnum ꝑ sublationem alterius, vt illud, per cuius sublationem tollitur aliud, sit conclusio huic rei, quæ tollitur, per sublationem ipsius, & sit hæc propositio ipsius. dixit autem, qm̃ hoc inuenitur in rebus separatis, qm̃, cùm tollit̃ aĩal, tollitur hõ, & non est aĩal conclusio, & homo propositio: & ĩ summa hoc prouenit in oĩbus duobus, quorum vnum est vniuersalius altero. atqui assignauit hoc differentiæ, quæ est inter syllogismum conditionalẽ & prædicatiuum, & differentiæ, quæ est inter prædicatiuum deducentem ad impossibile, & inter prędicatiuum simplicem. & hoc, qm̃ in syllõ conditionali, cũ tollitur conclusio, tollitur propositio, & non est syllus in veritate: qm̃ non resoluitur ad illud, quod est in potentia conclusio, hoc est, qm̃ conclusio in ipso subijcitur in contrariũ dispositionis prædicatiuæ: & propterea non monstrat̃ per ipsum quęsitum ignotum fm naturam, nisi cũ complicabitur in ipso prædicatiuus, quemadmodum declaratum fuit in libro Syllogismi. syllogismus autem prædicatiuus deducens ad impossibile erat, propterea ꝙ vna propositionum suarum erat falsa, & altera vera, & conclusio falsa, & non erat proportio vnius duarum ad alteram apud naturam proportio totius ad partem, sed hęc proportio ipsius est per positionem, & causa in hoc est, qm̃ istis definitionibus fm dispositionem suam inuenitur vtiq; dispositio hęc fm naturam, cũ complicantur per syllogismũ prædicatiuum tantũ: cũ vero complicantur per syllm prædicatiuum deducentem ad impossibile, hæc vtiq; proportio inuenietur in ipso nõ fm naturam, & hæc est intentio sermonis Aris. ꝙ syllogismus ad impossibile sit posterior fm naturam syllõ prędicatiuo † ad construẽdum de scia rei ꝑ signa cũ demonstrationibus simplicibus. Et propterea dixit ad fortificandum hoc: sed ita se habebũt vtiq; propositiones, ex quibus erit sylls iste, cũ habuerint hanc formã, vt vna duarũ ꝓpõnum sit vt totum ad partẽ, & pars ad totum. sensus est, sed inuenietur vtiq; res, quæ cũ tollitur, tollit̃ † aliud ab ipsa non fm naturam, & inuenitur quod tollitur † per dr̃iam ꝓpositionum nõ fm naturam, cũ hoc, per cuius sublationem tolluntur ambæ propositiones, ita se habuerit, vt proportio vnius ipsarum ad alteram sit proportio totius ad partem, hoc est maior, & secunda proportio partis ad totum fm naturam, hoc est minor, & hoc non inuenietur nisi in syllogismo prædicatiuo simplici. Et posteaq; enuntiauit, ꝙ in syllogismo, qui est fm veritatem, & qui dicitur per prius, vna propositionum ad alteram se habuerit fm hanc dispositionem, hoc est dispositionem totius ad partem, & altera dispositio partis ad totum, dixit: sed duæ propositiones A C, & A B, non habent hanc dispositionem inter se. hoc est, & duæ propositiones, quæ ponuntur in monstratione ad impossibile, de qua posuimus exemplum, non ponuntur hac positione. hoc est, duarum propositionum, quæ sunt in syllogismo recto, quarum una est contradictorium conclusionis, & est propositio dicens, A inesse C, & altera propositio, ꝙ A non inest alicui B, hoc est negatiua maior. Atqui dixit hoc, qm̃ syllogismus ad impossibile accidit in hac figura duobus modis, quorum vnus est, vt ponatur contradictorium conclusionis in propositione minore in syllogismo recto, quemadmodum fecimus à principio rei, & in secundo, ut ponamus ipsum in propositione maiore, & concludamus cõtradictorium minoris. Atqui voluit, ꝙ quõcunq; fiat, non erit proportio duarum propositionum vnius ad alterũ proportio totius ad partem, & alterius proportio partis ad totum, & ipse voluit in summa istius sermonis docere, ꝙ syllogismus rei prædicatiuæ simpliciter est potior, ꝙ ille, qui est ꝑ viam ad impossibile, per quẽ monstratur hoc, quod monstratur per p̃dicatiuum. Deinde dixit: igitur demonstratio, quæ est ex propositionibus notioribus, & priorib⁹, vsq; ad id, quod dixit, igitur demonstratio negatiua recta est melior demonstratione ducente ad impossibile. sensus est, cumq; stabilitum fuerit, ꝙ oĩs demonstratio sit per propositiones notiores & priores, ipsa est melior demonstratione, quæ est per ꝓpositiones minus notas, & minus primas, et si fuerint ambæ demonstrationes vnius figuræ, eò ꝙ concludunt, hoc non inesse huic, aut inesse ipsi. hoc est, cũ fuerint duæ demonstrationes affirmatiuæ, aut negatiuæ, quemadmodum demonstrationes, quarum posuimus exemplum hoc in loco, & demonstratio, quæ est ꝑ syllogismum rectum, est ꝑ propositiones notiores, & priores, & quæ ad impossibile ꝑ propositiones posteriores: igitur demonstratio recta est melior demonstratione ducente ad impossibile. Et dixit: igitur demonstratio negatiua recta est melior demonstratione ducente ad impossibile. innuit, vt uelit, ꝙ, cũ monstratũ fuerit, ꝙ oĩs demr̃atio, q̃ est ex ꝓpõnibus prioribus, est melior, siue fuerint ex gñe vno, aut fuerit vna ipsarum negatiua, & altera affirmatiua, demõstratio recta est melior ducẽte ad impossibile, & si fuerit recta negatiua, & ducens ad falsum in deducente ad impossibile affirmatiua: qm̃ ita sequitur, cũ fuerit recta negatiua, vt prædicatiua, quæ est in ea deducente ad impossibile, quæ concludit hanc negatiuam, sit affirmatiua. Deinde dixit: & quę est hac melior, & est affirmatiua, plane manifestum, ꝙ ipsa est melior demonstratione ducẽte ad impossibile. hoc est, quæ est melior negatiua recta, & est recta affirmatiua, ipsa est melior ducente ad impossibile negatiua. & innuit hic vt velit per notiores, non propositiones, quæ sunt notiores per se, hoc est ĩ eo ꝙ sunt veræ, sed notiores in eo ꝙ sunt concludentes, & fm hoc erit sermo annexus p̃cedenti, & comprehendit binas monstrationes simul: & ꝓpterea p̃misit ṗus hoc, ꝙ demr̃ationes, quarũ duæ ꝓpões ita se hñt, vt ꝓportio vnius ad alteram sit proportio totius ad partẽ, & alterius ꝓportio partis ad totũ, sunt † notiores ĩ cõcludẽdo, & magis p̃cedẽdo.

* Ab. l. inexplexit,

† Ab. l. sicut est dispõ cui dẽiarũ cum demr̃ationibus simpl̃r.

† Ab. l alteta, q̃ sit eius conclusio naturaliter.

† Ab. l. illius ablatiõe, qđ sit illius pręmissa naturaliter.

† Ab. l. ratione notiores, & prioritate fortiores.

Quæ scientia certior ac prior sit: quæ vna, quæue diuersæ inter se scientiæ sint. Et quòd eiusdem plures esse demonstrationes possint. Cap. XXI.

SCientia autem est certior & prior scientia, quæ ipsius ꝙ, & ꝓpter quid est eadẽ,

sed

ſed non ea, quæ ſeorſum ipſius quòd ab ea, quæ propter quid: & quæ nõ de ſubiecto eſt ea, quę de ſubiecto, vt Arithmetica Harmonica: & quæ ex paucioribus ea, quæ eſt ex appoſitione, vt Arithmetica Geometria. dico autem ex appoſitione, vt vnitas eſt ſubſtantia ſine poſitione, punctus vero ſubſtantia cum poſitione, hoc autem ex appoſitione.

Dixit Ariſt. Aliqua vero ſcientiarum eſt magis in extremitatis capitulo & veritatis, q̃ alia ſcientia: qm̃ ſcientia, quæ monſtrat, ꝙ aliquid eſt, & mõſtrat ipſum per cauſam, eſt melior ſcientia, quæ monſtrat aliquid eſſe, et non monſtrat ipſum per cauſam. Amplius ſcientia, quę abſtrahit à materia, quemadmo- Ab. I. Arithmetica. dum ſcientia Numerorum eſt magis in capitulo extremitatis & veritatis, quàm ſcientia Harmonicorꝝ. Et ſcientia cõſimiliter etiam, quę erit ex principijs paucioribus in ſimplicitate, quemadmodum ſcientia Numerorũ eſt magis in capitulo extremitatis & veritatis, q̃ ſcientia Geometriæ. Intẽtio vero eius, quod dicimus, ꝙ principia ſua ſint ſimpliciora eſt: quemadmodum vnitas, quoniam eſt ſubſtantia non habens poſitionem, ſed punctus eſt ſubſtantia habens poſitionem: & hic eſt minoris ſimplicitatis.

178 Intentio ipſius in hoc capitulo eſt, vt doceat differentiam ſcientiarum veritatis in veritate, & ipſe connumerauit in hoc tres cauſas, ex quarum vnaquaq; ſequitur, * vt vna duarum ſcientiarũ ſit confidentior altera. quarum vna eſt, vt vna duarum ſcientiarum monſtret aliquid per cauſam ſuam, & altera monſtret ipſam per poſterius ipſa: ſcientia enim, quæ monſtrat rẽ per cauſam ſuam, eſt confidentior q̃ ea, quæ mõſtrat ipſam per poſterius re ipſa. Et propterea vocauit demõſtrationem, quæ monſtrat aliquid per cauſam ſuam, demonſtrationem ſimplicem, & vocauit alteram demonſtrationem ſi eſt, demonſtrationem exiſtentiæ. hæc eſt igitur vna ex cauſis, propter quam ſcientia eſt magis in capitulo veritatis & ſcientiæ: & hoc intelligit ex ſermone ipſius. quoniam ſcientia monſtrans aliquid eſſe, & monſtrans ipſum per cauſam, eſt melior ſcientia, quæ monſtrat aliquid eſſe, & non monſtrat ipſum per cauſam ſuam: hęc autem res manifeſta eſt per ſcientiam vnam, aut p duas ſciẽtias, & ſi fuerit per duas ſcientias, æquum vtiq; eſt, ſiue res nota fuerit aliquid vnum & idem, præterq̃ ꝙ vna ipſarum monſtret eſſe per cauſam ipſius, & altera monſtret ipſum eſſe per ſignum, ſiue res nota per duas ſciẽtias ſint duæ res, aut res diuerſæ: hoc eſt, ꝙ ſit ex via ſcientiæ vnius, ꝙ monſtret multitudinem quæſitorum ſuorum per cauſas ſuas, & ex via ſecundę ſit, ꝙ mõſtret multitudinem quęſitorum ſuorum per res poſteriores: quemadmodum ſcientia Geometriæ cum ſcientia Naturali. quoniam magna pars demõſtrationum geometricarum eſt ex rebus præcedẽtibus, & magna pars demõſtrationum naturalium eſt ex rebus poſterioribus: & propterea quod dixit, ꝙ ſcientia Geometriæ eſt confidentior q̃ ſciẽtia Naturalis, eſt vnum, per quod ſcientia vna ſuperat ſcientiam in confidentia demonſtrationis. Cauſa autem ſecunda eſt, quòd vna duarum ſcientiarum ſpeculetur de ſubiecto ſuo abſtracto à materia, & ſcientia ſecunda ſpeculetur ex parte, qua ſunt in materia, aut propinqua materiæ. quoniam ſcientia, quæ ſpeculatur de ſubiectis ſuis abſtractis à materia eſt confidentior, q̃ quæ eſt propinquior materiæ, & reſoluitur ex hac re cum ſcientia, quæ ſpeculatur de re, quæ eſt in materia. & cauſa in hoc eſt, quoniam materia eſt cauſa, ꝙ inueniatur in ſcientiis id, quod eſt per accidẽs, & quod eſt per accidens eſt magnæ elongationis à veritate. Intentio igitur ſimilitudinis ſcientiæ, quæ ſpeculatur de re abſtracta à materia cum ſcientia, quæ eſt in materia, eſt intentio ſcientiæ Geometriæ cum ſcientia Perſpectiuorum, quoniam artifex Geometriæ ſpeculatur de linea in eo ꝙ linea, & artifex ſcientiæ Perſpectiuorum ſpeculatur de ipſa ex parte, qua eſt linea radialis & hoc, ſi non erit ſpeculatio † materierum definita, erit vtiq; propinqua materiæ, et cùm fuerit propinqua, erit minus vera. oportet igitur, vt materia ſit minus vera. Et hoc eſt, quod ſignificauit, cũ dixit: Amplius ſciẽtia, quæ abſtrahit à materia, quemadmodum ſcientia Numerorum eſt magis in capitulo extremitatis & veritatis, q̃ ſcientia Harmonicorum. ſenſus eſt, & conſimiliter ſcientia, quæ abſtrahit id, de quo ſpeculatur, à materia, eſt magis in capitulo veritatis q̃ ſcientia, quæ ſpeculatur de rebus iſtis cum materia, & hoc, quemadmodũ ſcientia Numerorum cum ſcientia Harmonicorũ: quoniam ſcientia Numerorum ſpeculatur de proportione numerorum abſtractorum à materia, & ſcientia Harmonicorũ ſpeculatur de proportione ex parte, qua eſt in harmonia ſenſibili. Et poſteaq̃ cõmemorauit duas iſtas cauſas, ex quarum parte erit ſcientia perfectior ſecundum ſyllogiſmum q̃ altera ſcientia, mentionem fecit de tertia cauſa, & dixit: Et ſcientia conſimiliter etiã, quæ eſt ex principiis paucioribus in ſimplicitate, quemadmodum ſcientia Numerorum eſt magis in capitulo extremitatis & veritatis q̃ ſcientia Geometriæ. ſenſus eſt, & ſcientia, quæ conſiderat de rebus abſtractis à materia, ꝙ ex ipſis ſpeculatur de ſubiecto ſuo ſimpliciori, & minoris cõpoſitionis, eſt vtiq; confidentior: quemadmodum ſcientia Numerorum cum ſcientia Geometriæ: qm̃ & ſi vtraq; ipſarum conſiderat de quantitate abſtracta à materia, tñ ſcientia Numeri conſiderat de quantitate, cuius principia ſunt ſimpliciora & minoris compoſitionis, q̃ principia ſcientiæ, de quibus conſiderat Geometra, cumq; fuerint principia ſimpliciora, erit res alia ſimplex ex neceſſitate. Et poſteaq̃ enuntiauit, ꝙ ſcientia ſit certior, cuius principia ſunt ſimpliciora, quæ eſt diſpoſitio numeri cum ſcientia Geometriæ, cœpit connumerare, quo modo accidit numero, ꝙ habeat principia ſimpliciora, q̃ magnitudino, & dixit: quemadmodum vnitas, quoniam eſt ſubſtantia non habens poſitionem, ſed punctus eſt ſubſtantia habẽs poſitionem. ſenſus eſt, & hoc planum propter definitionem vnitatis, & definitionem puncti, quorum vnum eſt principium numeri, et alterum eſt principium magnitudinis, & hoc, quoniam in vnitatis definitione nõ accipitur ſitus, ſed in puncti definitione accipitur ſitus, & dicit de puncto, ꝙ habet ſitum. & hoc, quoniam vtraq; ipſorũ communicant in eo, ꝙ ſunt res indiuiſibilis, præterq̃ ꝙ punctus eſt res indiuiſibilis cum ſitu, ſed vnitas eſt res indiuiſibilis ſine ſitu. & ex hoc conſequuntur ſitus magnitudines, et Geometra conſiderat de multis ipſarum per modum ſitus, & ſequitur ipſum error maior ex hoc modo: ſed quoniam in principio numeri nõ eſt poſitio, non eſt ipſi poſitio, & aufertur ab ipſo error, qui accidit propter ſitũ in Geometria: & propter hoc poſuit Geometra in magna parte demonſtrationum ſuarum conditionem ſituum appropriatorum. Intentio autem noſtra eſt de puncto, cũ dicimus, ꝙ habet ſitum, quoniam eſt finis lineæ, & intentio noſtra, cùm dicimus de linea, ꝙ habet

* Ab. I. certior & infra ſæpius.

† Ab. I. materialis ſimpliciter.

ꝙ habet positionem, quoniam est finis superficiei, & superficies finis corporis, & corpus habet situ͞ verum, vt sit in vbi: per hunc igitur modum situs cōsequitur punctū, de numero autē videtur ex hoc, ꝙ sit alterius principii, & ꝙ non habeat positionem. Cùm aūt dixit: quoniam est substantia non habens positionem. intelligit ꝑ substantiam rem indiuisibilem. Et consimiliter, cū dixit, ꝙ punctus est substantia habens positionem, et hoc redit ad illud, quando dictum est, ꝙ id, quod est abstractius à materia, est magis fidum. Et consimiliter abstractum à materia diuiditur in tres partes, quarum altissima est numerus, deinde Geometria, postea illud, quod est sub numero & Geometria ex scientiis. Et oportet, ꝙ non intelligatur hic ex iudicio, ꝙ punctus est principium magnitudinum: quemadmodum vnitas est principium numeri, quoniam non videtur, ꝙ linea sit composita ex punctis, quemadmodum componitur numerus ex vnitatibus, sed videtur, ꝙ punctus sit principiū lineæ per modum, quo est tanquam forma ipsius: quoniam linea vtique est linea in actu ex parte, qua extremitates ipsius sunt duo puncta, quemadmodum superficies vtiq; est in actu ex parte, qua extremitates ipsius sunt linea, aut lineæ.

Vna autem scientia est, quæ est vnius generis, quæcunq; ex primis componūtur, & partes sunt, aut passiones horū per se. Altera vero scientia est ab altera, quarumcunq; principia, neq; ex iisdem, neq; alterę ex alteris sunt. huius autem signum, cùm ad indemonstrabilia venerit. oportet enim ipsa in eodem genere esse cum his, quæ demōstrantur: signum autem & huius, cū ea, quę monstrantur ꝑ ipsa, in eodē gn̄e sint, & cognata.

Dixit Arist. Scientia vero vna est, in qua est subiectum vnum, & monstrantur omnia inexistentia ipsi per media, quę sunt substantialia, aut consequentia substantiam ipsorum. Scientiæ autem diuersæ sunt, quarum principia sunt diuersa, & nō sunt vnum & idem, & subiectum in vna ipsarum est aliud à subiecto in altera. manifestum autem est hoc, cū resoluuntur principia ad principia indemonstrabilia. & hoc, quoniam oportet principia omnis demonstrationis esse ex eadem natura, de qua monstrantur res inexistētes: quoniam oportet propositiones demōstrationis esse essentiales, & proportionatas.

* Al. l. substantiales.

179 Posteaq; cōmemorauit, ꝙ sciæ differunt in veritate, cōmemorat q̄ sit scia vna. qm̄ oportet, vt sit notū apud eū qui scit aliquid ex eo, ꝙ diuersificanť, aut verificātur in ipso, qm̄ scientiæ differūt. Et dixit: Sciētia vero vna est, in qua est subiectum vnum & idem. intelligit ꝑ subiectum, genus consideratum in ipsa, & ea, quæ considerantur, erunt vnum aut in genere, quod † dicitur per consensum, aut per proportionem. Scientiæ vero diuersæ diuersificantur vtiq; per subiectum, subiecta vero diuersificantur, aut propter naturam, hoc est, vt sint naturę ipsorum diuersę, hoc est, non contingentes, neq; in genere, quod dicitur ꝑ consensum, neq; per proportionem, aut diuersificantur per modū speculationis natura existente vna, quemadmodum speculatio artificis Naturalis, & Astrologi de corporibus coelestibus. Et

† Ab. l. vni voce dicit.

posteaq; cōmemorauit, ꝙ scia vna est, cuius subiectum est vnum, addidit conditionem secundam, & dixit: & monstrantur omnia inexistentia ipsi per media, q̄ sunt substantialia, aut consequentia substantiam ipsorum. sensus est, & conditio scientiæ vnius cum hoc, ꝙ subiectum est vnū, est, vt monstrentur oīa inexistentia huic subiecto vni per medium rerum, quæ accipiūtur in definitione istius subiecti, aut specierum suaꝝ, aut rerum, in quarum definitionibus accipitur subiectum, aut species ipsius, & hæc sunt accidentia consequentia. Et spēs prima est, quam voluit hic ꝑ substantialia. atqui posuit hanc conditionem, qm̄ in hac cōditione est subiectum unum, & modus speculationis in ipso vnus. qm̄, cū non fuerit modus speculationis de subiecto vnus, non erunt scientiæ substātiales vnum, & si fuerit subiectum vnū, & res substantiales insint ipsi per modum vnum. ac si dixisset, & scia vna est, cuius subiectū est vnum, & res substantiales, quas monstrat demonstratio existentiæ quæsitorū huic subiecto ex genere vno, qm̄ si substantialia inexistētia subiecto vni essent genera diuersa, cōsequerētur hoc subiectum per modos diuersos. deinde, qm̄ cū monstraret res de subiecto vno ꝑ substantialia ipsi, & non substantialia, non esset vtique scia vna, & si esset subiectum vnum, qm̄ monstrationes, quæ sunt in ipsis de rebus non substantialibus, sunt † ex sciētia vna. Deinde dixit: Scientiæ aūt diuersæ sunt, quarum principia sunt diuersa, & non sunt vnum & idem, & subiectū in vna ipsarum est aliud à subiecto in altera. hoc est, nō in genere solum, sed etiā in modo. qm̄ subiecta sciarum diuersificantur aut in genere, aut in modo, & genus est vnum, quemadmodum diximus. Et dixit: manifestum. autem est hoc, cū resoluuntur principia ad principia indemonstrabilia. sensus est, & monstratur hoc ex dispositione sciarum, hoc est diuersitate propositionum, quę sunt in ipsis, cū resoluuntur propositiones ambaꝝ scientiarum ad prima, quæ sunt in ipsis. atqui dixit hoc, qm̄ ex propositionibus sciarum aliquid est, quod est cōclusio in hac scientia & propositio, & ex ipsis aliquid est propositio tantum: & dr̄ia inter propositiones sciarum primas est manifestior de ipso, cū fuerint conclusiones primæ & propositiones consequētium conclusionum. Et propterea dixit: manifestum autem est hoc, cū resoluuntur principia ad principia indemonstrabilia. Et posteaq; cōmemorauit, ꝙ oportet prima diuersificari ad diuersificationem sciarum, adduxit cām i hoc, & dixit: & hoc, qm̄ oportet principia oīs demonstrationis esse ex eadem natura, de qua monstrantur res inexistentes. sensus est, atqui sequitur, ꝙ diuersificantur sciæ diuersę per diuersificationem principioꝝ. qm̄ oportet propositiones demonstrationum in scia esse ex genere naturæ, de qua considerat vnaquæq; scia, & hæ sunt, quę monstranť in ea scia sm̄ existētiam rerū inexistētium illi. Et posteaq; fuerint naturæ, de quibus considerant sciētiæ, diuersę, sequitur, vt sit id, quod est ex ea natura, diuersum, hoc est, propositiones. & hoc, qm̄ causæ rerum diuersarum sunt diuersæ, † & consimiliter accidentia rerū diuersarum sunt diuersa, hoc est appropriata vnicuique rerum diuersarum. Et posteaq; cōmemorauit, ꝙ propositiones demonstratiuæ sunt de genere naturæ subiecti in vnaquaq; arte, adduxit probationem sup hoc, & dixit: qm̄ oportet ꝓpositiones demonstrationis esse essentiales & proportionatas. intelligit ꝑ essentiales & proportionatas eas, quę sunt ex natura ipsi proportionata, & iam præmisit, quid intelligat ꝑ essentialia & ꝓportionata. & syllogismus componitur sic, propositiones demonstrationis sunt substantiales, & proportionatæ, & substantialia, & proportionata sunt ex natura subiecti: concludiť ergo ex hoc, ꝙ oportet propositiones demonstrationis esse ex natura vna.

† Ab. l. [illegible] rios scie.

† Ab. l. differentiū [illegible] rum [illegible] differūt quæ sunt [illegible] singulis [illegible] priarum.

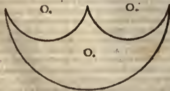
Plures

Plures autem demonstrationes esse eiusdem euenit, non solum ex eadem coordinatione accipienti non continuum medium, (vt eorum, quæ A B, C & D & E) sed & ex altera, vt sit A transmutari, in quo autem D moueri, ipsum vero B lætari, & rursus E quiescere. Verum est igitur & D de B, & A de D prædicari: nam quod lætatur mouetur, & quod mouetur transmutatur: rursus A de E, & E de B verum prædicari: quare per altera media, & nõ ex eadem coordinatione syllogismus est, non tamen, vt neutrum de neutro dicaẽ mediorum: necesse est. n. eidem alicui ambo inesse. Considerãdum autem est et per alias figuras, quot modis contingit eiusdem fieri syllogismum.

Dixit Arist. Iam vero fieri potest, vt constituantur super quæsito vno demõstrationes plures, sed non erit hoc, cũ fuerit mediũ † ex declaratione vna, & eadem tantũ. quemadmodum, si sint media inter A & B, C & D et E: sed cũ fuerint media † ex declaratione secunda. quemadmodum, si esset in quo litera A alteratum, & in quo est litera D, motum, & in quo est litera B, suscipiens voluptatem, & in quo est litera E, suscipiens quietem: oportet igitur, vt dicatur D de B, & A de B, & hoc, quoniam quod suscipit voluptatem mouetur, & quod mouetur alteratur: & consimiliter etiam oportet, vt prædicetur A de omni E & E de omni B. & hoc, qm̃ omne suscipiens voluptatem, suscipit quietẽ, & quod suscipit quietẽ permutatur. erit igitur syllogismus per media diuersa, quæ nõ sunt ex declaratione vna: prætereaq; q nõ erit hoc illud, quod non erit, neq; vnum mediorum prædicatur de altero simpliciter, qm̃ oporteret, quòd inessent simul vni & eidem. Iam vero sequiẽ, vt inquiramus secundum quot modos possibile est, vt sit syllogismus in duabus figuris vltimis super quæsito vno & eodem.

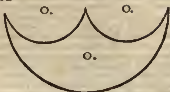
† Ab. I. vnius eiusdẽ cõmõstrationis.
† Ab. I. duarum commostrationum.

E. Nutribile.
Substantia. D. Animal. Homo.
A. C. Animatum. B.

Eiusdẽ conclusionis plures hæ sunt demõstrationes ex eadẽ coordinatione confectæ.

Transmutari. E. Quiescere. Lætari.
A. D. Moueri. B.

Eiusdem cõclusionis hæ sunt plures demõstrãtiões ex diuersa coordinatione confectæ.

Qm̃ scientiæ sunt diuersæ, propterea q principia sua sunt diuersa, fieri non potest, vt monstretur per plures demonstrationes quæsitum vnum, & idem, nisi fuerit quæsitum vnum per cõitatem nominis, vt æqualitas, de qua existimaẽ, q ostendaẽ per demonstrationem in pluribus scientijs: vult docere consimiliter etiã, q fieri potest in scia vna, vt ostendatur per demonstrationem quæsitum per plures demonstrationes. & hoc, qm̃ medius terminus in demonstratione vna est alius à medio in demonstratione altera, & si fuerint vtræq; ex genere vno. Et dixit: Iam vero fieri potest, vt constituantur super quæsito vno demonstrationes plures, sed non erit hoc, cũ fuerit medium ex declaratione vna & eadẽ tantum. sensus est, atqui non proueniet hoc, cũ fuerit terminus medius in duabus demonstrationibus simul sm ordinem vnum, quemadmodum si esset in vtrisq; causa, pterquam q, si in vna ipsarum esset species causę alia à specie, quæ est i altera, quemadmodum si esset in vna ipsarum causa efficiẽs, & in altera formalis, aut finalis: sed accidet, quemadmodum hoc consimiliter etiam in eo, q non erit terminus medius in vtrisq; sm ordinem vnum: & hoc, cũ fuerit in vna ipsarum causa, & in altera signum. neq; oportet, vt Itelligatur ex sermone suo, q termini medij in ipsis sunt ex ordine vno, q ipsi sint ex generibus, quæ sunt sub se iuicem. quemadmodum, si aliquis monstraret, q oĩs homo est corpus p duos terminos, quorum vnus est, q sit nutribile, & alter, q sit aĩal: qm̃ in huiuscemodi demonstrationibus non sunt ppões immediatæ, sed iam diximus, q ex conditionibus propositionum demonstratiuarum est, q sint immediatę. Et dixit: quemadmodum si essent media inter A & B, C & D & E. vult per ipsa monstrare, quòd A inest B per medium D, & per medium C, & per medium E: hoc est, quòd sit vnumquodque ipsorum seorsum, & habebimus de eo, quòd sunt A B tres demonstrationes. Cùm vero dixit: sed cùm fuerint media ex declaratione secunda. sensus est, iam vero erunt media ex duabus declarationibus, & non erit unus in declaratione altera. Deinde adduxit exemplum in materijs, & † dubitauit de exemplo primo ex literis, et dixit: quemadmodum, si in quo est A sit alteratum, & in quo est litera D motum, & in quo est litera B suscipiens voluptatem. sensus est, si esset in quo est litera A, quę est maior extremitas, alteratum, & in quo est litera D, quæ est medius terminus, motum, & in quo est litera B, quæ est minor extremitas, suscipiens voluptatem. Et dixit: & consimiliter etiam, in quo est litera C, suscipiens quietẽ. sensus est, & accipiatur consimiliter etiam loco C ex materiis, qui erat terminus medius vltimus, suscipiens quietem. Deinde dixit: oportet igitur, vt dicatur D de B, et A de B: & hoc, quoniam quod suscipit quietem mouetur, & quod mouetur alteratur. sensus est, cumq; acceperimus has literas loco istarum materierum, quemadmodum diximus, verum est, q prædicatur A de D, & D de omni B: & hoc quoniam acceperamus A loco permutati, & D accepimus loco moti, & B loco suscipientis voluptatem 180

† Ab. I contextus, fuit de exemplo primæ spẽi

ptatem

ptatem: planum igitur, ꝙ permutatum prædicatur de omni moto, & motum prædicatur de omni suscipiente voluptatem, ergo concluditur, ꝙ suscipiens voluptatē permutatur. Deinde dixit: & consimiliter etiam oportet, vt prædicetur A de C, & C de B: & hoc, quoniam oē suscipiens voluptatem, suscipit quietem, & suscipiens quietem permutatur. hoc est, in eo, ꝙ accipiuntur literæ istæ loco istarum materierum, complicabitur vtiq; demonstratio sic, omne suscipiens voluptatem suscipit quietem: & omne suscipiens quietem suscipit permutationem: ergo concluditur, ꝙ omne suscipiens voluptatem suscipit permutationem. & hoc est illud idē, quod concluditur per medium, motum, cū accipitur permutatum in potentia, nō in actu: quoniam, cùm acceperit permutatum in actu, non verificatur, ꝙ sit in potentia permutatū: oportet igitur, ꝙ intelligatur sermo ipsius, ꝙ suscipiens voluptatem mouetur, & quod moueť permutatur. hoc est, qđ suscipiū voluptatem suscipit motū, & qđ suscipit motū, suscipit ꝑmutationem: & tunc erit quæsitū ꝑ duas demr̄ationes vnū. Deinde dixit: erit igitur syll's per media diuersa, quę nō sunt ex declaratione vna, præterq̄; ꝙ non erit hoc illud, quod non erit, neq; vnū medioꝝ prędicatur de altero simpliciter, qm̄ oporteret ex necessitate, vt essent simul vni & eidē. sensus est, præterq̄; ꝙ fieri non potest in istis medijs diuersis, vt sint in fine diuersitatis, ita ꝙ fieri non potest, vt prædicetur vnum ipsorū de altero, neq; in toto, neq; in parte: quoniam non est ex via mediorum, quæ sunt cū hac dispōne, vt insint alicui alteri, sed ex via mediorum, per quæ adducuntur demonstrationes multæ super quæsito vno, est, ꝙ insint alicui alteri, & ipsum est prædicatū quæsiti, & si nō fuerint ex natura vna, cumq; prædicantur duo de aliquo, nulli est dubium, ꝙ prædicatur vnū ipsorum de altero aut in toto, aut in parte. Et propterea dixit: illud, quod non erit, neq; vnum mediorū prędicatur de altero simplr̄. quoniam erit vtiq; non negatum ab ipso per diuisionem non simpliciter, & hoc, cū fuerit vnum mediorum magis vniuersale q̄; alterū, erit negatio vnius ipsorum ab altero in parte, non in toto. Et posteaq̄; enunnauit, quomodo erunt de vno plures demonstrationes quàm vna in prima figura, dixit: iam vero sequitur, vt inquiramus secundum quot modos possibile est, vt sit syllogismus in duab⁹ figuris vltimis super quæsito, vno & eodem. atqui dixit hoc propter duo, quorum vnum est, quoniam accidit vtiq; in specie vna secundæ figuræ aut tertiæ, vt concludatur vnū et idem per duos terminos medios, quemadmodum in figura prima, & etiam fieri potest, vt concludatur aliquid vnum in duabus speciebus eiusdem figuræ: quoniam vniuersalis negatiua proueniet in secunda figura plus q̄; per demonstrationem vnā duobus modis. quorū vnus est, vt sint termini medij diuersi in ordine, quēadmodum erant in prima figura: modus autem secundus est, ꝙ cum eo, ꝙ sunt diuersi inter se, sunt etiam diuersi in negatione, hoc est, cū sit minor in vna duarū demonstrationum negatiua, & in altera maior, quemadmodum si adducatur, ꝙ A de nullo B, per medium D, & per medium C: quoniam fieri potest, vt accipiatur, ꝙ D de nullo B, & quòd in toto A: concluditur per duo conuersa, ꝙ A de nullo B. Et fieri potest, vt accipiatur C, qui est terminus medius alteř negatus ab extremitate maiore, affirmatus de minore, & sequitur in ambabus istis demōstrationibus, quæ sunt de quæsito vno, ꝙ nō permutentur in termino medio tantum, sed etiam in diuersitate proportionis termini medij inter duas extremitates. Hoc est igitur, quod voluit cùm dixit: iā vero oportet, vt inquiramus secūdum quot modos possibile est, vt sit syllogismus in duabus figuris vltimis super quæsito vno. Et tacuit sermonem in hoc, quoniam manifestum est apud eū, qui scit syllogismos, quomodo erit hoc in prima figura, & ad huius similitudinem accidat in figura tertia: hoc est, quoniam demonstrationes, quę sunt super quæsito vno, diuersificantur in ipso propter diuersitatem terminorum mediorum, & diuersitatem proportionis ipsarum de extremitatibus: & si fuerit figura tertia, non proueniet in ipsa demonstratio † construens, sed ex impossibili proueniet: quoniam scientiæ vtique faciunt in locis aliquod impossibile particulare, & hoc, cùm fuerit res per se ita: in multis vero istorum pertractātur impossibilia vniuersalia: quemadmodum efficiuntur * contrūentes, hoc est, quoniam non efficiuntur contruentes particulares.

† Ab. l. construċtiua. sed destruċtiua.

* Ab. l construċtiones

Eorum, quæ fortuna eueniunt, quæq; in sensuum functione sunt, non esse scientiam. Cap. XXII.

EIus vero, quod à fortuna, non est scientia per demonstrationem: neq;. n. vt necessarium, neque tanquam vtplurimum est, quod est à fortuna, sed quod præter hæc fit. Demōstratio autem est alterius horum: oīs enim syllogismus, aut per necessarias, aut ꝑ eas, quæ vtplurimum propositiones conficitur: & si propositiones quidem sunt necessariæ, & conclusio erit necessaria, si vero vt plurimum, & conclusio talis. Quare si id, qđ est à fortuna, neq; vtplurimū est, neq; necessarium, non esset vtiq; ipsius demonstratio.

Dixit Arist. Quod vero innouatur ꝑ accidens non scitur per demonstrationem, quoniam eius, quod innouatur per accidēs, innouatio non est ex necessitate, neq; procedens vtplurimum, sed est extra ambo hæc. Demonstratio autem est de vno istorum duorum: quoniam omnis syllogismus, aut est ex propositionib⁹ necessariis, aut ex propositionibus procedentibus vt plurimum, conclusiones quæ sequuntur ex propositionibus necessariis sunt necessariæ, & quæ sequuntur ex propositionibus vtplurimum sunt vtplurimum: quoniam quod est per accidens nō est secundum vnum istorū duorum, & de ipso non est demonstratio.

Et dixit: quod vero innouatur per accidens, non scitur per demonstrationem. sensus est, quòd non habemus viam, qua accipiamus duas demonstrationes constitutas super existentia eius, quod est per accidens. Postea adduxit causam in hoc, & dixit: quoniā eius, quod innouatur per accidens, innouatio non est ex necessitate, neq; procedens vtplurimum. sensus est, quoniā eius quod innouatur per accidens, non est innouatio ex causis suis, neq; ex necessitate, neq; vtplurimum, sed quod innouatur per accidens est extra ambas istas naturas: hoc est, quoniam innouatur, vt in paucioribus: & propterea non habet causas determinatas secundum naturam. cumq; non habuerit causas determinatas, & scientia de re sit propter causas determinatas: planū igitur, quòd non est de eo demonstratio, quod non habet causas determinatas. Et posteaq̄; posuit, ꝙ illud, quod innouatur per accidens, non innouať ex necessitate, neq; vtplurimum, dixit: demonstratio autem est de vno istorum duorum. sensus est, demonstratio autem erit de eo, quod

18 s

ꝙ,quod est ex necessitate, aut de eo, quod est vtplurimum: manifestum autem erit, cùm posuerimus hoc, & posuerimus, ꝙ accidens non est ex necessitate, neq; de eo, quod est vtplurimũ, q̃d cõcludetur ex hoc in secunda figura, ꝙ de eo, quod est per accidens, non erit demonstratio. Et posteaq̃ accepit binas ꝓpositiones istius syllogismi, ꝙ demonstratio vtiq; est de eo, q̃d est ex necessitate, & vtplurimum, cœpit vere dirigere rẽ, ex qua cadit veritas in hoc, et tradit causam ipsius, & dicit: qm̃ oĩs syllogismus, aut erit ex ꝓpositiõibus necessariis, aut ex propositionibus ꝓcedẽtibus vtplurimum: cõclusiones, quę sequuntur ex propositionibus necessariis, sunt necessariæ, & quæ sequuntur ex propositionibus vtplurimum, sunt vtplurimum. sensus est, quoniam propositiones demonstrationum sunt ex duabus istis dispositionibus, hoc est, aut necessariæ, aut vtplurimũ, & modi conclusionum ex necessitate consequuntur modos propositionum, quemadmodum declaratum fuit in libro Syllogismi. & hoc est, quod voluit cũ dixit: conclusiones, quæ sequuntur ex propositionibus necessariis, sunt necessariæ, & quæ sequuntur ex propositionibus vt plurimum, sunt vt plurimũ. Deinde dixit: qm̃ quod est per accidens non est ſm unam duarum istarum specierũ, & de ipso non est demonstratio. sensus est, quoniam quod innouatur per accidens non est secundum vnam istarum duarum specierum. sequitur itaq;, quòd non fit de ipso demonstratio.

Neq; per sensum est scire. si enim est sensus huius, & non huius cuiusdam, sed sentire necessarium est hoc aliquid & alicubi & nũc, vniuersale vero, quod est in omnibus, impossibile est sentire: non eni est hoc, neq; nunc, neq; enim esset vtiq; vniuersale: quod enim semper & vbique vniuersale esse dicimus. Quoniam igitur demõstrationes quidem vniuersales sunt, hæc autem nõ est sentire, manifestum est, ꝙ neq; scire per sensum est. Sed planum ꝙ & si esset sentire triangulum, ꝙ duobus rectis æquales habet angulos, quæreremus vtiq; demonstrationem, & non quemadmodum dicunt nonnulli, sciremus: sentire quidem enim necesse est singulare, scientia vero est in cognoscẽdo vniuersale. Quare & si supra lunã essemus, & videremus obiectam terram, non vtiq; sciremus causam defectus, sentiremus enim nũc ꝙ deficit, & non propter quid omnino, non eni erat sensus ipsius vniuersalis, sed ex eo, ꝙ speculamur hoc plerunq; contingere, vl̃e vtiq; venati demr̃ationem habemus: ex singularibus. n. pluribus vl̃e manifestum est.

Dixit Arist. Amplius non est via ad sciẽtiam per sensum. & hoc, qm̃ sensus assequitur hoc indiuiduum, & non assequitur hoc vnum, & assecutio ipsius est in tempore, & ſm ꝙ indiuiduum est in loco: vniuersale autem est in omni re, quemadmodum hoc impossibile est, vt cadãt sensus in ipso, quoniã non est in hoc indiuiduo absq; hoc indiuiduo, neq; in tempore absq; tempore, neque quod fuit, erit vniuersale: & hoc, qm̃ vniuersale est de omni & semp. Et posteaq̃ demonstratiões sunt de vniuersalibus, & sensus nõ habet viam, vt assequatur ipsa, planum vtiq; est, ꝙ non est via, vt sciatur aliquid per sensum. atqui, si forte esset via procedẽdi ad sensus, ꝙ tres anguli triãguli sunt ęquales duobus rectis, quæreretur vtiq; de ipso demonstratio super hoc: & hoc, qm̃ sensus vtiq; assequitur separatum & particulare, sciẽtia vero semper est de vniuersali. Et propter hanc causam, si essemus altiores Luna, & videremus obstipationẽ terræ qualis sit, non proueniret nobis causa de defectu ipsi⁹. & hoc, quoniam quod apprehẽdimus, est defectus, scientiam vero nõ, propterea ꝙ sensus illam nõ assecutus est, sed vniuersale vtiq; formaẽ ex multiplicatione idiuidui, quoniam vniuersale vtiq; venamur in veritate ex multiplicatione particularium.

Intentio ipsius in hoc capitulo est docere, ꝙ scientia demõstrationis non prouenit nobis ex parte sensus, sed prouenit nobis propter potentiam, vnam honoratiorẽ sensu, quæ est intellectus, & dixit: Amplius non est via ad sciam per sensum. sensus est, manifestum est, ꝙ non habemus viam, vt sciamus naturam aliquam sperum, & aliquod entium per sensum. Et posteaq̃ cõmemorauit rem, quam intendit exponere, cœpit ipsam declarare, & dixit: & hoc, qm̃ sensus assequitur hoc indiuiduũ, & non assequitur hoc vnum. sensus est, atqui non assequitur naturã speciei propter sensum, qm̃ sensus vtiq; assequitur de specie indiuiduum vnum, aut indiuidua multa absq; eo, ꝙ assequatur indiuidua ĩfinita. Deinde dixit: & assecutio ipsius erit vtiq; in tempore, & ſm ꝙ indiuiduum est in loco. sensus est, & assecutio sensus de re est vtiq; composita in tempore aliquo & loco, & non æqualiter absoluitur in omni tempore & in oĩ loco. Deinde dixit: vniuersale autem est in omni re. sensus est, & intentio vniuersalis, quam assequimur, est in omni indiuiduo, & in omni loco, & in oĩ tempore. Et posteaq̃ fuerit quod complicatur ex duabus istis propositionibus in secunda figura, hoc est, ꝙ sensus nõ assequitur vniuersale, dixit: quemadmodum hoc impossibile est, vt cadant sensus in ipso, qm̃ non erit in hoc indiuiduo absq; hoc indiuiduo, neq; in tempore absq; tempore. sensus est, & vl̃e est in oĩbus indiuiduis, & in oĩbus tp̃ibus. & ex sermone isto comprehendit cõclusionem & syll̃m, & inuenitur locus iste ꝑ trãslationẽ Mathei sic: & consilr etiam non est via ad susceptionẽ sciæ per sensum. & hoc, qm̃, si fuerit sensus, non est vt hoc, quod non est in hoc, sed oportet ꝙ sint sensus in hac re & ibi & tunc, & intentio istius sermonis est, ac si diceret aliquis, ꝙ si sensus vtiq; sunt de tali re, nõ de hac ꝗre, sequitur ꝙ sensus in assecutione ipsorum sensuum non indigẽt, vt inueniãtur sensibilia, neq; vt sint in loco designato, neq; in tp̃e designato, sed inueniunẽ sensus eẽ, cũ sunt de formatione istius rei designatæ, & sunt in loco designato, & in tẽpore designato: igitur sensus non assequitur similitudinem sensibilium. & intelligit per similitudinem, intentionem, per quam posuit exẽplum indiuiduorum, quæ sunt ex specie vna. Et posteaq̃ declarauit, ꝙ sensus non assequitur aliquid vniuersale, dixit: Et, posteaq̃ demonstrationes sunt de rebus vniuersalibus, & sensus non habet viã, vt assequatur ipsa, pla- 218

num vtiq; ꝙ non est via, vt sciatur aliquid per sensum. & syllogismus componit etiam sic, oīs scīa est de rebus vniuersalibus: & nullum vniuersalium scitur ꝑ sensum; ergo concluditur ex duabus istis propositionibus in prima figura ex necessitate, ꝙ nulla scīa erit à sensu. Et cœpit ipse primo, et verificauit propositionem negatiuam per duas propositiones, de quibus mētionem fecimus, deinde reuulit ad ipsam affirmatiuam, & cōclusit, quod intendebat concludere: & qm̄ propositio in hac figura erat nota per se, hoc est dicēs, ꝙ scīa utiq; prouenit per res vniuersales, & iam existimatur, ꝙ hoc accidit sciæ ex parte, qua non est via ad c*o*nsuetudines conclusionum in ipsa, & ꝙ ipsa sunt prædic*a*ta apud nos, & ꝙ si †ipsa sunt vsitata, non dubitatur ex scientia ipsorum de re vniuersali, cœpit docere, ꝙ res se habet in cōtrarium istius existimationis, quodq; si nō vsi sumus aliqua ex conclusionibus, aut aliqua ex causis rei ignotæ causæ, non erit in vsitatis ipsi, neq; ad causam ipsius per dubitationem, vt sciamus naturam rei istius sensibilis, & vt sciamus, ꝙ hæc est causa ipsius. Et post hoc monstrauit per exempla, & dixit: atqui si forte esset via procedens ad sensus, ꝙ tres anguli trianguli sunt æquales duobus rectis, quæreretur vtiq; de ipso demonstratio sup hoc. sensus est, atqui non esset nobis per sensum dubitatio, si assequeremur per ipsam conclusionem, qm̄, si forte existimaremus, ꝙ haberemus viam ad sensum, ꝙ anguli sunt æquales duobus rectis, & hoc est, de quo eodē exposita fuit demonstratio in sciētia Geometriæ, posteaq̄ fuit in illis sensibus dubitatio, vt sciatur, ꝙ natura trianguli est ex hac natura, hæc esset dispositio, sup qua constitueretur demōstratio, sed nos post hoc vsitatum, declarabimus & inquiremus, ꝙ prouenit nobis scīa istius rei, & inquiremus de ipsa sm̄ consuetudinem ipsius. Postea adduxit causam, propter quam si inueniretur hæc consuetudo de triangulo, non esset in scīa ipsius dubitatio, & dixit: qm̄ sensus vtiq; apprehendit separatum & particulare, scīa vero est vtiq; de vniuersali. sensus est, & causa in hoc est, qm̄ sensus vtiq; constituitur sup hac re particulari per subiectum particulare, hoc est, ꝙ constituitur vtiq; super eo, quod est, angulos istius triāguli designatos in hoc triāgulo designato esse æquales duobus rectis: non est itaq; nobis, vt sciamus, ꝙ hoc inest oī triangulo. & hæc appropriatio iudicabitur à natura trianguli in eo ꝙ triangulus, nisi per potentiam, quę apprehendit vniuersale, & est ea, quæ vocatur itellectus. Et posteaq̄ posuit exemplum in hac re per similitudinē rerum Geometricarum, adduxit in hoc exemplum ex rebus, quæ sunt in scientia Astrologiæ, quoniam sunt propinquiores, vt sint sensibiles. & ad hoc, quòd existimetur, quòd† sensus in ipsis forte accidit, vt dubitet, & dixit: & propter hanc causam, si essemus altiores Luna, & videremus obstipationem terræ, qualis sit, non proueniret nobis causa de defectu ipsius, & hoc, quoniam quod apprehendimus, est defectus, scientiam vero de causa defectus non. sensus est, & consimiliter de eo, ꝙ est sensibile sm̄ naturam, præterq̄ ꝙ fieri non potest, vt attingamus ipsum per elongationē loci à nobis, quemadmodum de Luna, si essemus super ipsam, ita ut apprehenderemus, ꝙ ipsa deficit per obstructionē vmbræ terræ, non proueniret nobis sciētia per causam oīs defectus in eo ꝙ est defectus ex parte sensus, sed proueniret vtiq; nobis propter sensum causa istius defectus, quoniam sensus vtiq; assequitur rem particularem, nō vniuersalem, & causa prouenit vtiq; nobis ex parte intentionis vniuersalis, & nō vult, ꝙ, si attingeremus causam defectus, non oporteat nos declarare demonstrationem causæ ipsius. atqui voluit, ꝙ, si non attingamus causam defectus ipsius, non assequamur, ꝙ sint causæ omnis defectus ex parte sensus, sed ex parte intellect9s

* Ab. l. sensationes
* Ab l. apposita
† Ab l. etiam ipsæ sensatę, nō sufficerēt ex earū scīa ad rem vniuersalem,
Hęc nomina sensatio, sensatum, sensio, sufficientia vertunt a Burana in hoc cōmento & alibi sæpius cōsuetudo, vsitatū, dubitatur, v or, dubitatio, quæ sane perpendenda sunt, ga quidoq; sentētiā euariāt, tibi aūt satis sit, hæc dūtaxat animaduertisse.

† Ab. l. e. si illud contingerit de eis, sensus sufficeret sibi.

& hoc, cùm multiplicauerimus ipsum per hūc sensum, quousq; abstruxerit intellectus, ꝙ Luna deficit: causa igitur ipsius defectus est hæc, hoc est obstructio vmbrę terrę. Et propter hoc dixit: sed vniuersale vtiq; format ex multiplicatione indiuidui secundum sensum, quoniā vniuersale vtiq; venamur in veritate ex multiplicatione particularium. sensus est, & vniuersale, si nō apprehenditur per sensum, apprehendet vtiq; ipsum intellectus propter multiplicationem partium suarum à sensu vicibus aut multis, aut paucis. Et non potest aliquis dicere, ꝙ qui apprehendit vniuersale is est, qui apprehendit particulare. quoniam vniuersale & particulare sunt duæ intentiones oppositæ, & sequitur, ꝙ intentiones oppositæ habeant apprehensiones oppositas, & in summa diuersas, quemadmodum materię formarum diuersarum sunt diuersę. Neq; potest aliquis dicere, ꝙ intellectus nō indiget sensu in apprehēsione vniuersalis, quēadmodum inueniuntur nonnulli nostri tēporis credentes hoc, cum eo, ꝙ multi ipsorum negarūt vl'e esse, qm̄ monstratum fuit, ꝙ assecutio vl'is indiget sensu, qm̄ cui deficit aliquis sensuum in tempore generationis, eidem deficit vniuersale sensibile illius sensus.

Vniuersale autem honoratum est, quoniam significat causam. quare de talibus vniuersalis notitia honoratior est sensibus, & intellectione, quorumcūq; altera est causa: sed de primis est alia ratio. Manifestum igitur est, quòd impossibile est, sentiendo aliquid scire demōstratiuorum, nisi quispiam sentire hoc dicat, scientiam habere per demonstrationem: sunt tamen nonnulla, quæ referuntur in sensus defectum in problematibus; quædam enim, si videremus, nō vtiq; quęreremus, sed non tanquam scientes, eo quòd videmus, sed vt habentes vniuersale ex eo, quòd videmus: quemadmodum si vitrum perforatum videremus, & lumen permeans, planum vtiq; esset, & propter quid * comburit, & ex eo planè, quia videremus fieri seorsum in vnoquoq;, intelligeremus simul, quòd in omnibus sic est.

* al. illuminat.

Dixit Aristo. Manifestum autem ex hoc, ꝙ vniuersale est honoratius, quoniā est causa in casu scientię: quod cùm ita sit, est igitur honoratius q̄ id, quod apprehendit per sensum, et honoratius consimiliter etiam, q̄ formatiōes intellectuales separatę à causis suis. de primis vero alius est sermo. Iam itaq; manifestum apparet, ꝙ fieri nō potest, vt intentio, quam assequimur per sensum, & cognitio nostra per demonstrationem, sit res vna: nisi per Deum vellet aliquis nūcupare scientiam per demōstrationem sensum aliquem: præterq̄ ꝙ nos vtiq; inuenimus aliqua, in quibus deficit scientia per defectum sensuū in suis particularibus: quoniam de multis, si sentiremus ipsa per sensum, non quæreremus, & non est hoc propterea ꝙ scientia accidat per sensus, quemadmodum, si nos sentiremus

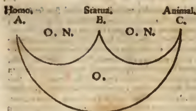
tiremus foramina, quæ sunt in vitro, & videremus lumen transiens per ipsa, manifesta vtiq; esset causa illuminationis suæ, & hoc, quoniam, si videremus istud in vno ipsorũ, existimaretur per se de hoc vniuersali.

183 Dixit: manifestum autẽ ex hoc, ꝙ vniuersale est honoratius, quoniam est causa in casu scientiæ. sensus est, & manifestum ẽ ex eo q̃d præcessit, ꝙ vniuersale est honoratius particulari, & particulare, id est, quod apprehenditur per sensum: quoniam vniuersale est causa, ꝙ proueniat nobis scientia demonstratiua, quæ est honoratior cognitione sensitiua. Deinde dixit: quod, cùm ita sit, est igitur honoratius q̃ id, quod apprehenditur per sensum. sensus est, cumq; vniuersale sit honoratius particulari, & particulare est, quod apprehenditur per sensum, manifestum vtiq;, ꝙ vniuersale est honoratius q̃ id, quod apprehenditur per sensum. Deinde dixit: et honoratius consimiliter etiam, q̃ formationes intellectuales separatæ à causis suis. sensus est, ꝙ assecutio intelligibiliũ per causas suas est honoratior q̃ assecutio ipsorum sine causis suis. & intelligit per hoc, conclusiones non primas & propositiones mediatas. Et propterea dixit: de primis autẽ est alius sermo. atqui dixit hoc, quoniam prima sunt propositiones immediatæ. & ipse dixit, quoniam non intendit hoc ad comparandum inter propositiones & conclusiones, quoniam ipse comparauit hæc in alio loco ab hoc. Deinde commemorauit de eo, quod declaratum est ipsi de summa istius sermonis secundum consuetudinem artificum demonstrationis. Et dixit: iam itaq; manifestum apparet, ꝙ fieri non potest, vt intentio, quam assequimur per sensum, et cognitio nostra per demonstrationem, sit res vna. sensus est, manifestum itaq; nobis ex hoc sermone, ꝙ apprehẽsio scientiarum est alia ab apprehensione sensuum. & intelligit per scientiam illud, quod ostenditur per demõstrationem. Deinde posuit conditionem, & dixit: nisi per Deum vellet aliquis nuncupare scientiam per demonstrationem sensuum aliquem. intelligit, ꝙ scientia ꝑ demonstrationem nõ est cognitio per sensum, nisi, ꝑ deũ, vocaret aliquis cognitionem, quæ acquiritur ꝑ demonstrationem, sensum: quoniam, si ipse fecerit hoc, faciens nõ errabit in hoc, posteaq; didicerit differentiam inter duas intentiones, & dicetur nomen sensus apud ipsum de iis per æquiuocationem, & non erit nomen sensus, quod significat super apprehensione scientiarum. Et posteaq; cõmemorauit, ꝙ apprehensio scientiæ est alia ab apprehẽsione sensuum, commemorauit syllogismũ, qui est inter ipsos, & dixit: præterq; ꝙ nos inuenimus aliqua, in quibus deficit scientia propter defectum sensuum in suis particularibus. sensus est, præterq; ꝙ nos inuenimus aliqua, in quibus deficit cognitio per causas ipsorum, propterea ꝙ deficit sensus particularium ipsarum causarum. Deinde dixit: quoniam de multis, si sentiremus ipsa per sensum, non quæreremus. sensus est, atqui deficit scientia per causam in nonnullis, quousq; construxerimus super ipsis demõstrationem, quoniam de quibusdam nõ habemus viam, vt sentiamus causas ipsorũ. Deinde dixit: & non est hoc, propterea ꝙ scientia proueniat per sensus. sensus est, neq; sequitur ex eo, ꝙ deficit scientia per causam in quibusdam rebus, quoniam nos non sentimus particulares causas, vt sit scientia particularis, ita vt scientia proueniat nobis per sensum, sed à sensu erit via, vt sciatur causa vniuersalis de hoc ente, & habeamus scientiam istius causæ à scitis primis. Deinde adduxit exemplum rei istius, cùm dixit: quemadmodum, si nos sentiremus foramina, quæ sunt in vitro, & videremus lumen transiens per ipsa, manifesta vtiq; esset nobis causa illuminationis suæ. sensus est, exemplum huius, quoniam quærimus vtiq; in scientia apparentium, propter quid vitrum comburit, cùm posuerimus ipsum è regione Solis, & si apprehenderemus refractionem radiorum in vitro ad locum combustionis, extricata vtiq; esset demonstratio super hac causa. Deinde dixit: et hoc, quoniam, si nos videremus hoc in vno ipsorum, existimaretũ per se de hoc vniuersali. sensus est, & non est hoc, quoniam demonstratio prouenit nobis de conclusione vitri, sed quoniam, si nos videremus hoc, proueniret nobis propter particularia sua vniuersale existens cum hac dispositione, & consisteremus super causa in hoc absq; eo, ꝙ indigeremus demonstratione. Et hoc significat, ꝙ in magna parte eorum, quæ ignoramus secundum naturam causæ, fieri non potest, vt ea sentiamus, aut quoniã nõ sunt sensibilia, aut quoniam sunt ex genere sensibilium, quæ non sunt in natura, quã sentimus, aut quia deficiat sensibile ipsorũ ꝑ priuationem sensus, aut quia non accidit nobis, vt videamus ipsum, & non est aliquid ignotum secundum naturam apud nos. Et quoniã intelligibilia sunt ignota apud nos, aut propterea ꝙ non sunt ex genere sensibiliũ, aut quoniam nos non possumus sentire ipsa, & ea sunt ex genere sensibilium, dixit: quoniam de multis, si sentiremus ipsa per sensum, nõ quæreremus, & non dixit, quoniam causa omnium rerum ignotarum est, quoniã non est nobis aditus ad illarum sensationem.

Non omnium syllogismorum eadem esse principia posse. *Cap. XXIII.*

EAdem vero principia omnium esse syllogismorum impossibile, primum quidem logice considerantibus: hi quidẽ enim veri sunt syllogismorum, illi aũt falsi: quanq̃ enim liceat verum ex falsis syllogizare, sed semel hoc fit. veluti si A de C verum, mediũ autem B falsum: neq; enim A ipsi B inest, neq; B ipsi C: sed si harum media accepta fuerint propositionum, falsæ erunt propositiones, eo quòd omnis conclusio falsa ex falsis est, vera autem ex veris, altera autem sunt falsa & vera.

Dixit Aristot. Principia vero omnium syllogismorum non possunt esse vna & eadem. Primum quidem, cùm posuerimus quæstionem nostram per viam logicam, scimus, quòd aliqui syllogismorum sunt veri, & aliqui sunt falsi: & si est conclusio vera ex propositionibus falsis, hoc vtiq; erit aliquando, quemadmodum, si esset A de C verum, & esset medium, quod est B, falsum: & hoc, quòd A non inest B, & B non inest C: præterquam quòd, cùm ipse acceperit inter has duas propositiones media, erunt vtique propositiones falsæ, quoniam conclusio falsa concluditur vtique ex duabus propositionibus falsis, & vera ex duabus propositionibus veris, & verum & falsum sunt diuersa.

Syllogismus ex duab⁹ cõstans ꝓpõnibus falsis & conclusione vera.

184 Dixit: Fieri autem non potest, vt oẽs propositiones syllorum sint vnæ & eædem, ita vt monstretur quodlibet quæsitum ex quibusuis propositionibus. et hoc apparebit, cũ posuerimus monstrationem primam per viam logicam. et hoc, qm̄ manifestum est per se, ꝙ propositionum aliquæ sunt falsæ, & aliquę sunt verę: & falsum est, ꝙ propositiones falsę concludant conclusiones veras, & si ex propositionibus falsis inuenitur cõclusio vera, hoc vtiq; est per accidẽs. quemadmodum, si esset verum A inesse B, & acciperemus inter ipsa medium falsum, quemadmodum si acciperetur A inesse B, & esset hoc falsum, & C inesse B, & esset consimiliter etiam falsum, concluderetur ex hoc, ꝙ A inest B, quod est verum ex duabus propositionibus falsis ĩ prima figura. Exemplum vero huius ex materijs est, nam, si acciperet, oĩs homo statua, & omnis statua est animal, cõcluderetur ꝙ oĩs homo sit animal, quod est verum ex duabus propositionibus falsis. Et dixit: Prętereã, ꝙ, cũ ipse acceperit, hoc est iter extremitates propositionis falsæ, quemadmodum ꝙ homo sit statua, medium terminum, esset vtiq; ex necessitate falsus, hoc est, ꝙ ambæ propositiones, quæ componuntur ex hoc termino medio sunt falsæ, qm̄ illa propositio falsa est cõclusio illarum duarum propositionum, quæ componuntur ex acceptione medij termini cum duabus extremitatibus. Iam vero declaratum fuit in libro Syllogismi, ꝙ conclusio falsa est vtiq; ex propositionibus falsis, quemadmodum declaratum est ibi, & ꝙ cõclusio vera est vtiq; per se ex propositiõibus veris. Atqui voluit per hoc totum mõstrare, ꝙ, cũ fuerit conclusio propositionum falsarum, sicut conclusio vera, non existimabitur vtiq; vnus syllogismorum, qui componuntur ex propositionibus veris, esse idem cum aliquo syllogismorum, qui componunt ex propositionibus falsis, neq; propositiones ipsorum vnæ. Tu vero iam sciuisti ex libro Syllogismi, ꝙ propositiones veræ concludunt ex necessitate conclusiones veras, & si hoc nõ conuertaĩ, & ꝙ cõclusio falsa erit ex necessitate ex ꝓpõnibus falsis, & si hoc non conuertaĩ.

Postea neq; falsa ex eisdem sibijpsis: est. n. falsa adinuicem & contraria & impossibilia simul esse, veluti iustitiam esse iniustitiã, aut timorem, †& hominem equum, aut bouem, & æquale, aut maius, aut minus.

† al.l. addit audaciam.

Dixit Aristo. Amplius neq; syllogismorum falsorum principia sunt vna & eadem: & hoc, quoniam syllogismi falsi sunt vtique inter se contrarij, & impossibiles inesse rei vni, quemadmodum si quis diceret, ꝙ ęqualitas morum sit ob mores, qui sunt propter additamentum super medium, aut propter defectum à medio, & quòd homo est ęquus, aut bos, & quòd ęquale est paruum, aut magnum.

Dixit: Neq; monstratum fuit, ꝙ propositiones sunt vnæ & eædem, quia aliquæ ipsarũ sunt veræ, & aliquæ sunt falsæ, sed monstratum est hoc, qm̄ falsæ non sunt propositiones vnæ & eędem: & hoc, qm̄ in propositionibus falsis inueniuntur contraria, & contraria non possunt esse aliqua vna & eadem, & propositiones, q̃ sunt contrariæ sunt falsę. quemadmodum, si dicamus, ęquale est magnum, aut paruum: & hoc, qm̄ magnũ & paruum sunt contraria, & vtraq; falsificantur de æquali, et intelliguntur, quæ sunt propter additamentum sup medium, quemadmodum iustitia intemperantię & concupiscentiæ. & intelligit, quòd est propter defectum à medio, quemadmodum timidus vere, sed ĩ tertio exẽplo, si non est ex rebus contrarijs, est ex rebus diuersis. 185

Ex positis vero sic, neq; enim verorũ easdem principia omnium, altera enim multorum genere sunt principia, & neque conuenientia, quemadmodũ vnitates punctis nõ conueniunt, illæ enim non habent positionem, hæc autem habent.

Dixit Arist. Iam vero declaratum fuit, ꝙ principia syllogismorum verorum nõ sunt vna et eadem de rebus eisdem ſm hunc modum: & hoc, qm̄ principia multorum diuersificantur inter se ſm naturam, & non consentiunt sibijnuicem, quemadmodum vnitates non indigent, & nõ conueniunt cum punctis: & hoc, qm̄ vnitas non habet positionem, & punctus habet positionem.

Dixit: Iam vero declaratũ fuit, ꝙ propositiones demonstrationum in artibus diuersis non sunt vna & eadem propter naturam eorum, quę considerantur in ipsis: & hoc, qm̄ manifestũ est per se, ꝙ prima & propositiones, quæ pertractantur in plerisq; artibus, sunt diuersarum naturarum, quemadmodum diuersitas puncti, qui est principium magnitudinis, quæ est subiectum artis Geometricę, & vnum, quod est subiectum artis Numeri. & hoc, quoniam licet vnitas consentiat cum puncto in eo ꝙ ambo sunt indiuisibilia, diuersificantur tamen in eo ꝙ res indiuisibilis in vnitate non habet positionem, & res indiuisibilis, quæ est punctus, habet positionem, quoniam est extremum lineæ. Atqui vult, cũ monstrauerimus, ꝙ subiecta artium diuersificãtur per diuersitatem principiorum, hoc est, per diuersitatẽ causarum suarum, & sunt propositiones, quæ accipiuntur in artibus ex causis per se, & hoc in demonstrationibus simplicibus, monstratum erit, ꝙ propositiones sunt diuersæ, & hæc est monstratio appropriata & per se. Atqui dixit: principia multorum. quoniam iam existimatur, ꝙ hæc sunt propositiones, quæ communicant pluribus artibus, & consimiliter existimatur vtique ꝙ plures artes habent principia vna, hoc est causas subiectorum suorum, & hæc vtiq; diuersificantur per modum speculationis, per difficultatem aũt monstrationis rei, posuit rem ſm ꝙ apparet in aliquibus artibus. 186

Necesse autẽ est, aut in media conuenire, aut sursum, aut deorsum, aut hos quidẽ intro habere, illos autem extra terminorum.

Dixit Arist. Iam vero sequitur ex necessitate, vt consentiant aut in medijs, aut in subiectis, aut in prædicatis, aut vt sint vni duarum scientiarum media, & scientię alteri extremitates: punctus autẽ non erit p̄dicatum,

neq;

neq; subiectum, neque media in syllogismo numeri, neq; erit subiectum in syllogismo numeri, & prædicatum in syllogismo geometrico simul, sed appropriabitur vni syllogismorum, vt vero sit medium vni ipsorũ, † & alteri simul, non.

† Ab.l. & in altera extremum,

Dixit: Iã vero sequitur ex necessitate, si cõicant sciæ
187 diuersæ subiecto in termino vno ex tribus terminis syllogismi, q cõicent aut in termino medio, aut termino prædicato, aut subiecto: & hoc, aut q sit terminus cõicans in hoc, aut in termino medio in ambabus scientijs, aut in termino subiecto, aut in termino prædicato, aut erit in vna ipsarum terminus medius & in secunda prędicatum, aut subiectum in vna ipsarum & prędicatum in altera, aut prædicatum in vna, & subiectum ĩ altera, & non inueniuntur sciæ cõicantes in termino syllogismorum demonstratiuorum sm viam aliam ab istis modis. vt in exẽplo, punctus non potest esse terminus medius in scia Numeri, & scia Geometriæ simul, et nõ erit prædicatum in ipsis simul, hoc est extremitas maior, neq; subiectũ in ipsis, hoc est extremitas minor. Et fieri non potest, vt sit in scientia Numeri terminus medius, & ĩ scia Geometricæ extremitas maior, aut minor, aut è conuerso, neq; consimiliter etiam, vt sit in scia Numeri extremitas maior & in scientia Geometricæ extremitas minor, aut è conuerso: cumq; fuerint omnes isti modi, quibus possunt communicare scientiæ in terminis syllogismorum, & sint omnes prohibiti, manifestũ vtiq;, q non communicabunt artes diuersarum naturarum in propositionibus appropriatis substantialibus.

Sed neq; communium principiorũ possunt esse aliqua, ex quibus omnia monstrabunt:) dico autem communia, veluti omne affirmare, aut negare) genera enim entium altera sunt, & hæc quidem quantitatibus, illa vero qualitatibus insunt solis, cum quib9 monstrantur per communia.

Dixit Arist. Neq; consimiliter etiam principia vniuersalia, in quibus consueuerunt communicare scientiæ multæ, possunt inueniri vna & eadem in aliquibus rebus, quemadmodum sermo dicens, q de omni verificatur affirmatio, aut negatio. & hoc, quoniã naturæ generum rerum sunt diuersæ, et sunt aliqua, quæ appropriantur, & proportionantur quantitati, & quædam appropriantur, & proportionantur qualitati: demonstratio igitur perficitur ex istis, & propositionibus vniuersalibus.

188 Dixit: Neq; propositiones in arte, aut pluribus artibus possunt pertractari in artibus diuersis separatis secundum speculationem absq; eo, q complicentur ipsis propositiones appropriatæ singulis artibus, quemadmodum propositio dicens, q affirmatio & negatio diuidunt verum & falsum, quoniam hæ pertractantur in omnibus scientiis, quæ referuntur ad propositiones appropriatas illi arti, quæ pertractatur. et causa in hoc est, quoniam naturæ generum rerum sunt diuersæ ex parte, & consentiunt ex parte, et sunt ex parte aliqua diuersa, quibus insunt prædicata appropriata & proportionata. quemadmodum æqualitas, quæ appropriatę quantitati † & quantitas, quæ appropriatur qualitati, & ex parte, quia consentiunt, insunt ipsis intentiones communicantes, oportet, vt perficiantur demonstrationes in ipsis ex duabus istis speciebus propositionum, hoc est, vniuersalium & appropriatarum. Et hunc sermonem dixit vtiq; per modum opponentis Sophistæ, et si non, iam monstrauit, q ꝓpositiones Logicæ non pertractantur ab aliqua arte particulari, secundum q sunt partes demonstrationis, sed pertractantur secũdum q sunt ordines: de ꝓpositionibus vero non Logicis quod ex ipsis est in scientia altiori, dictum est iam, quomodo pertractatur à scientia inferiori, quemadmodum res Perspectiuorum cum sciẽtia Geometriæ, hoc est, q pertractat ipsas scientia inferior secundum nomen constitutionũ, quæ inueniuntur in rebus existentibus in ipsis: propositiones vero, in quibus communicant artes plures, et nõ sunt in arte vna, neq; vniuersali, neq; appropriata, dicuntur vtiq; per aliquem modorum nominis communicari, quemadmodũ propositio dicens, q æqualia vni sunt æqualia. Sed iam dictum fuit de his, innuit autem illud per id, quod dixit: demonstratio igitur perficitur ex istis, & propositionibus vniuersalibus: hoc est, cùm consenserint de subiecto scientiæ, de quo pertractant, & redierint per hunc modum sæpius, & sm hanc declarationem, non erit in ipso facilitas litigandi,

† Ab.l & similitudo q̃ proprie concernit qualitatem.

Amplius principia non multo pauciora sunt conclusionibus: principia enim propositiones sunt, propositiones vero aut ipsius assumpti termini, aut iniecti sunt. Amplius conclusiones sunt infinitæ, termini vero finiti. Amplius principia hæc quidem ex necessitate, illa vero contingentia. Sic igitũ considerantibus impossibile eadem esse, aut finita, infinitis existentibus conclusionibus.

Dixit Arist. Amplius, quoniam principia non sunt absq; conclusionibus, & non sunt plura: & hoc, quoniam principia sunt et propositiones vnæ & eædem. atqui augentur super ipsas per terminum vnum extra ambas extremitates, aut medium duarum extremitatum, conclusiones vero augentur in infinitum, termini vero sunt finiti. quoniã ex ipsis aliqui sunt necessarii, & aliqui possibiles. & qui posuerit speculationem suam hunc in modum, sciet vtiq;, q principia nõ possunt esse vna & eadem, & comprehensa; qm̃ conclusiones procedunt in infinitum.

Dixit: Amplius, quoniam ex dispositione propositionum est, q sint aut æquales conclusionibus, aut pauciores ipsis, nõ sunt enim plures: & causa in hoc est, quoniam propositiones augenť super conclusiones per terminum vnum, aut qui ponatur inter duas extremitates, & hoc in prima figura, aut qui sit extra ambas extremitates in duabus aliis figuris, quẽadmodum monstratum fuit totum hoc in libro syllogismi propter conclusiones, quas vocauerunt connexas, hoc est, quæ concluduntur ex mutua compositione terminorum ad se inuicem, vt est quando sunt tres termini, generabũtur duæ propositiones, & conclusio vna. & si addiderimus terminum quartum, generabuntur tres propositiones, & tres conclusiones, & si addiderimus terminum quintum, generabuntur quatuor propositiones, & sex conclusiones: atqui voluit per hoc, q, cũ manifestũ sit conclusiones ex dispositionibus suis esse multas, q inquam oportet, vt sint propositiones ita, & sigillatim, cũ inue- 189

nitur, conclusio mōstratur ex propositionibus multis, & conclusiones multæ nō monstraņt nisi ex propositionibus multis, quoniam oportet, vt numerentur propositiones ad numerum conclusionum, & non cōuertuntur res, hoc est, cū numerantur propositiones, vt numerentur conclusiones. & hoc, quoniam conclusiones vtique numerantur apud eum, qui numerat subiectum quæsiti, aut prædicatum ipsius, aut vtraq;. & hoc, quoniam principia, & propositiones numerantur ad numerum termini medii ĩ quæsito vno & eodem. Et dixit: et hoc, quoniam principia sunt, & propositiones vnæ & eędē. sensus est, ꝙ principia sunt propositiones. Et dixit: atq; augentur super ipsas per terminum vnum. intelligit super cōclusiones. atqui dixit, extra ambas extremitates, quoniam inuenitur in figura secunda & tertia aliquando extra ambas extremitates, & aliquādo intra ambas extremitates, & terminus, cū ponitur in figura secunda & tertia, & appropriatur ipsi, ponitur extra ambas extremitates. Et dixit: conclusiones vero augentur in infinitum. innuit ꝙ assignet probabile esse, quòd oīs cōclusio sit propositio conclusionis alterius. & innuit, ꝙ velit conclusiones non comprehendi per sciētiam nostrā. Atqui dixit: termini vero sunt finiti, quoniam ex ipsis aliqui sunt necessarii, & aliqui possibiles. ecce assignauit hoc ad id, quòd omnis conclusio resoluitur in terminos finitos: & non potest aliquis dicere, si conclusiones sunt infinitæ, & conclusiones resoluuntur in propositiones, erunt et ipsæ infinitæ: scitur enim, ꝙ oportet propositiones esse finitas, & ꝙ ipsę in hoc sunt in contrarium cōclusionis. Et dixit: & qui posuerit speculationē suam hunc in modum, vsq; ad extremum capituli. sensus est, ꝙ qui posuerit cōsiderationem suam in hoc quæsito ex hoc modo in propositionibus, apparet fieri non posse, vt sint vnæ & eædem, hoc est comprehensæ in numero, & conclusiones infinitæ. Et hęc erit monstratio separata ꝑ se: & hoc, cū fuerimus confessi cōclōnes infinitas esse, hoc est incōprehensas in numero, non est posse nobis, vt ponamus propōnes cōprehensas in numero.

Si vero aliter quodāmodo dicat aliquis, vt quòd hæc quidem geometriæ, illa vero ratiociniõrum, illa autem medicinæ: quid vtiq; esset, quod diciť aliud, præterq; ꝙ sunt principia scientiarum? dicere autem eadem esse, ridiculum est, quoniam hæc sibi ipsis eadem essent: sic enim omnia fiunt eadem.

*al. l. numerorum.

Dixit Aristo. Si vero quispiam desisteret ad latus vnum, & diceret, ꝙ sunt vtiq; principia geometriæ, & principia computationum, & principia medicinæ: sermo vtiq; iste non est plus, q̃ sermo absolute de quantitate principiorum. atqui, si dixisset, ꝙ principia omnium istarum scientiarum sunt vna, & eadē, eò ꝙ istæ propōnes sunt vnæ & eædem, hoc vtiq; esset dignū risu, qm̃ ſm hunc syllogismum essent omnia vnum & idem.

190 Dixit: Atqui, si declinaret homo ad latus vnum de speculatione, quæ est manifesta de primo, & sciret de eo, quod apparet de omni specie, ꝙ hæc sunt propositiones geometricæ, & ꝓpositiones naturales, ipse vtiq; poneret, ꝙ propositiones scientiarum sunt multæ: quoniam non est differentia inter duas istas positiones, & illam, si aliquis ponat, ꝙ propositiones sciētiarum sunt vnæ & eædem: oportet enim ꝙ rideremus de ipso, quoniam existimaretur secundum hanc positionem, ꝙ subiectum computatiuæ, & subiecta reliquarum artium sint vna & eadem, & sequeretur, ꝙ sciret, qui poneret hoc, ꝙ entia sunt vna. Atqui voluit docere vilitatē istius positionis, & ꝙ ipsa est ex genere positionum vilium: hoc est, ꝙ ꝗ posuit, ꝙ propositiones sunt vnæ & eędē, & qui posuit, ꝙ propositiones Scientiæ Naturalis sunt propositiones geometriæ, & sunt propositiones reliquarum artium, & qui posuit entia esse vna, quæcunq; fuerit ex his positionibus tribus, aut omnes, sunt viles in ordine vno, & ipsæ consequuntur seinuicem.

Sed neq; ex omnibus monstrari quodlibet idem est quærere oīum esse eadem principia, valde enim fatuum est; neq; enī in manifestis doctrinis hoc fit, neq; in resolutione possibile est: immediatæ nanq; propositiones principia sunt, altera autem cōclusio assumpta fit propositione immediata.

Dixit Arist. Amplius sermo, ꝙ monstreť quodcunq; quæsitum ex oībus istis principiis, quousque reuertuntur principia oīum scientiarum vna & eadem, nō est verus, sed procedit processu sermonis īpossibilis: qm̃ si esset hoc, non esset nisi in doctrinis, q̃ sunt monstrationes manifestæ. neq; consimiliter etiam fieri pōt, vt sint in resolutione in contrarium, & hoc, qm̃ sunt principia syllōrum per propositiones īmediatas: & cúm hę perfectæ fuerint, innouantur ex ipsis propositiones immediatæ, & sunt diuersę, quoniam conclusiones sunt diuersæ.

Dixit: Amplius sermo ꝙ monstreť quodcunq; quęsitum in quacunq; arte contigerit ex propositionibus vnis & eisdē, quousq; sint propositiones in oībus scientiis propositiones vnæ, non est uerus tantum, sed est sermo ex eo, quod apparet in impossibili, quem non asserent, nisi viri mali, & hoc, qm̃ non apparet hæc res in doctrinis, quæ sunt manifestę nimis, sed apparet diuersitas ipsius. & hoc, qm̃ propositiones diuersificantur ꝑ diuersitatem artium, quæ sunt partes doctrinarum, & consimiliter non apparet hoc in resolutione in contrarium, hoc est, cū fiunt syllogismi super quæsitis, sed apparet diuersitas ipsius, hoc est, ꝙ ex consuetudine doctrinarum, & ex consuetudine facientium syllōs apparet ipsi, ꝙ propositiones diuersificantur per diuersificationem artium: & propterea qui non nouit hoc, non habet consuetudinem in aliqua istarum artium, & qui habet hanc dispositionem, est in extremo pigritiæ. Et dixit: & hoc, qm̃ sunt principia syllōrum, vsq; ad id, quod dicit, qm̃ cōclusiones sunt diuersæ. †notum est per se de hac re, & qui dicet ipsum, is dicet: qm̃ principia sunt in syllogismis, qui efficiuntur in artibus, quę non sciuntur per terminos medios, in eo, quòd existimauimus de ipsis numerum comprehensum, potest fieri additio super ipsis propositionum ex genere ipsarum, et innouabunť ex genere ipsarum, & ex ipsis conclusiones aliæ à conclusionibus inouatis ex hac dispositione prima ex propositionibus. Planum igitur, ꝙ propositiones non sunt comprehensę, qm̃, si ipsę essent cōprehensæ, esset quod additur ex ipsis de numero primo propositionum, non aūt ita esset, si adderemus conclōnes alias à conclusionibus consequētes ex primo numero ab ipsis ꝓpōnibus. 191

† Ab. l. argumentatur

Si vero quispiam diceret primas īmediatas propositiones eadem esse principia, vna in vnoquoq; genere est, si vero neq; ex omnibus,

nibus,tanq̃ oporteat monstrari quodcunq;, neq; ita altero,tanq̃ sit vnaquęq; scientia altera,derelinquitur,q cognata sint principia oium,sed ex his quidem hæc,ex illis aũt illa.

Dixit Aris.Si vero aliquis diceret,q propositiones immediatæ, quæ sunt principia vnicuiq; ipsarum,sunt vtiq; comprehensæ, & hoc,cùm oportuerit,vt mõstretur, quodcunque quęsitum contigerit de oĩbus ipsis, neq; consimiliter etiam sunt diuersę simpliciter:& hoc,qm̃ vnicuiq; scientiæ principia appropriantur:& fortasse erit vnumquodq; principiorum sub genere comprehendente ipsa,pręterq̃; q vnaquæq; scientia appropinquat materiæ,quæ ipsi appropriatur.

192 Quod dixit hic,est dubium hac I re,& hoc forte, qm̃ diceret aliquis,q oportet,vt sit oĩbus propositionibus genus cõicans,cõprehendens ipsas,et faciẽs appropinquare ipsas in oĩ arte materiæ suæ, & sint p modũ vnũ vles,& p modos plures propriæ, quemadmodum diximus ipsum in multis propõnibus vniuersalibus: & hoc,cũ fuerimus confessi,fieri non posse, vt mõstretur quodcunq; quæsitum contigerit p quãcunq; propositionem. Manifestũ igitur q sunt diuersæ,& q non sunt vnæ in omni arte,vt monstretur esse quæsitum p oẽm propositionem:& propterea nos consimiliter etiã non possumus dicere,q sunt diuersæ simpliciter.& hoc,qm̃ quasi oĩ rei principia approprianť,& ita oportet q sint oĩ rei principia comprehendentia ipsa per dispositionẽ entium,hoc est,q inueniuntur ipsis principia, quæ appropriantur,& comprehẽdunť:& hoc,quemadmodũ, si diceret Arist.de ꝓpõne,de qua dixit,q æqualia vni sunt æqualia,& de eo,quod assimilatur huic generi:& fortasse omnes propositiones sunt I hac specie, hoc est, q sunt vniuersales,sed appropiquare facit ipsas omnis scientia materiæ suæ, & pertractat pertractatione appropriata, quemadmodum dictum fuit de propositionibus vniuersalibus.

Manifestum autem & hoc est,q non contingit,monstratum nanq; fuit,q alia principia genere sunt differentium genere. Principia enim duplicia sunt,ex quibus, & circa quod;quæ quidem igitur ex quibus, communia sunt,quę autẽ circa quod, propria,vt numerus magnitudine.

* al. magnitudo.

Dixit Aristo.Plane autem manifestum,q hoc fieri non potest.manifestum enim, q in ijs,quorum genera sunt diuersa, gña quoq; principiorum suorum sunt diuersa.& hoc, qm̃ principia dicuntur fm̃ duas species, ex quibus,& per quæ,ex qbus sunt propositiones vles,per quę sunt propositiones appropriatę,quemadmodũ propositiones,quę appropriantur numeris, & magnitudini.

193 Planum autem fieri non posse,vt oẽs propositiones habeãt genus vnum,quoniam propositiones,quę sunt in rebus,quarum genera sunt diuersa, hoc est artibus, quarum subiecta sunt diuersa fm̃ genus,si enim accidereñt artes in genere vno,ponerenť oẽs artes particulares sub arte vna, cumq; fuerint subiecta artium diuersa in genere,planum vtiq;,q & principia sua,hoc est propositiones suæ erũt diuersę genere. Et hoc est,quod significauit,cũ dixit:q in ijs,quorum genera sunt diuersa,genera quoq; principiorum suorum sunt diuersa. hoc est, q in ijs,quæ sunt subiecta artium:quæ,qm̃ sunt diuersa in genere,habent propositiones suas diuersas in genere consimiliter etiam, quoniam propositiones vtiq; sunt causæ illarum rerum,aut res,quæ sunt ex generibus illarum rerum fm̃ q appropriantur ipsis,& pręedicantur de ipsis in eo quòd quid.Et dixit: & hoc, qm̃ principia dicuntur fm̃ duas species,ex quibus, & per quæ. sensus est,& hoc,qm̃ principia,q̃ sunt in artibus sunt duarum partium;aut principia, quæ pertractantur in eo q sunt similia ipsis,hoc est in rebus appropriatis,quę sunt in illa arte, & hęc non sunt pars artiũ,& propterea sunt hæc vniuersalia,aut principia,quæ sunt pars eorũ, quæ monstrantur in illa arte,& hæc ex necessitate sunt appropriata vnicuiq; generi,et nõ vniuersalia:& ideo vocauit hæc,per quæ,& vocauit speciem primã, ex quibus.Scire autem debes,q principia vniuersalia,quę appropriantur arti vni,ea sunt apud me,ex quo dicuntur per cõmunitatem nominis,quæq; in ueritate sunt multa,diuersa,non vna,& hæc sunt, quemadmodum propositio dicens,q ęqualia vni sunt æqualia,& q proportionata,cùm permutantur,sunt proportionata:sed iam præcessit hoc ex sermone nostro.

Quòd scientia,& scibile ab opinione,& opinabili discrepent:& quid sit Solertia. Cap. XXIIII.

SCibile autem & scientia differũt ab opinabili et opinione,quoniam sciẽtia quidem vniuersalis & per necessaria:(necessarium vero non contingit aliter se habere) sunt autem nonnulla vera quidem,quę contingũt aliter se habere. planum igitur, q circa hæc qdem scĩa non est,essent enim impossibilia aliter se hr̃e,possibilia aliter se habere.

Dixit Aristot.Scientia vero & scibile diuersificantur vtiq; ab opinione & opinabili,qm̃ scientia est de vniuersali & rebus necessarijs:necessarium vero non potest esse p diuersum eius quo est:& cum hoc,iueniuntur vtiq; nonnulla vera & entia quę possunt esse in diuersum eius quo sunt. plane igitur manifestum,q per hæc non erit scientia, q si nõ,illa quæ possunt esse in diuersum eius quo sunt , non poterunt esse in diuersum eius quo sunt.

Intentio ipsius in hoc capitulo est monstrare dr̃iam inter sciam & opinionem & intellectum, & cœpit primo docere dr̃iam inter sciam & opinionem propter diuersitatem subiecti,de quo erit scientia & opinio,& dixit:Scientia vero & scibile diuersificantur vtiq; ab opinione,& opinabili,quoniam sciẽtia est de vniuersali & rebus necessarijs.hoc est,quoniam scientia diuersificať ab opinione in duobus.quorum vnum est,q sciæ subiectum nunq̃ est præter q̃ vniuersale, opinio autem est de vniuersali & particulari:secundum autem est, q subiectum sciẽtiæ est necessarium,& subiectum opinionis est absq; dubio possibile esse verum:& hoc,quoniã inuenitur scientia vera,& opinio vera. Et quoniã opinio vtiq; erit vera,& posset aliquis dicere,q vtraq; ipsarum est vnum, eò q aggregantur in veritate, dixit: & cum hoc inueniuntur vtiq; nonnulla vera & entia, quæ possunt esse in diuersum eius quo sunt. sensus est, 194

sed cũ hoc, ꝙ opinionis materia non est necessaria, non prohibetur ab ipso verum, quoniam iam inueniuntur nonnulla vera, quæ non sunt necessaria, quoniam possunt inueniri in diuersum eius quo sunt: hoc est, quoniã permutantur, & hæc sunt res particulares indiuiduæ: et illud est verum oppositum falso possibili. verum enim necessarium id est, cui opponit falsum impossibile. Et postea enuntiauit, ꝙ opinio erit vtiq; de his rebus, cępit monstrare, ꝙ fieri non potest, vt sit de ipsis scientia per signa differentiæ subiecti scientiæ à subiecto opinionis. Et dixit: plane igitur manifestum, vsq; ad finẽ eius quod scripsimus. sensus est, cumq; opinio fuerit vtiq; in hac materia, planũ vtiq;, ꝙ non erit possis in ipso scientia: quoniam scientia est vtiq; de iis, quæ non possunt esse in diuersum eius, quo sunt. & si posuerit aliquis, ꝙ est scientia, sequitur ipsum, ꝙ illud, quod non potest esse in diuersum eius quo est, possit esse in diuersum eius quo est. & hoc est extremum falsi.

Verumenimuero neq; intellectus (dico enim intellectum principium scientiæ) neq; scientia indemonstrabilis: hoc autem est acceptio immediatæ propositionis. Verus autem est intellectus, & scientia, & opinio, & quod per hæc dicitur. quare derelinquitur opinionem esse circa verum quidem, vt falsum, contingens autem, & aliter se habere, hoc autem est acceptio immediatæ propositionis, & non necessariæ.

Dixit Aristo. Neq; est intellectus, qui est principium scientiæ, neq; cõsimiliter etiam propositiones immediatæ, quarum assertio est absq; demõstratione. Intellectus autem & scientia, et opĩo sunt vera, & res, quæ sunt in his: derelinquit itaq;, ꝙ opinio sit aut vera, aut falsa, & possibile est, ꝙ sit in diuersum eius quo est, & hæc est assertio propositionum immediatarum non necessariarum.

195 Dixit: Neq; potentia intellectualis, quę est principiũ scientiæ, erit de rebus possibilibus, neq; etiam scientia, quæ mittitur super propositiones primas, quæ sunt immediatæ. Deinde dixit: Intellectus autem, & scientia, & opinio sunt vera. sensus est, & cõmunicant hæc tria in eo ꝙ sunt vera, sed intellectus & scientia semper sunt, opinio autem in tempore est vera, & in tempore falsa. Et dixit: derelinquitur igitur, ꝙ opinio sit aut vera, aut falsa. sensus est, cumq; vera fuerint scientia, & intellectus semper, & iam monstratum fuerit, ꝙ sunt aliud ab opinione, sequitur, vt omnis opinio cadens in nos sit aut vera, aut falsa: igitur non erũt scientia & opinio vnum: quoniam omnis scientia cadẽs in nos est vera. Et dixit: & possibile est, ꝙ sit in diuersum eius quo est. innuit, vt velit, ꝙ possibile sit, vt opinabile in tempore opinionis sit in diuersum eius, quo opinatur ipsum, aut velit, ꝙ possibile sit, ꝙ opinabile in alio tempore, q̃ quo opinatur ipsum, sit in diuersum eius, quo opinatur ipsum; & hæc est dispositio opinionis veræ, ꝙ sit ex propositionibus possibilibus, dispositio autem prima erat dispositio opinionis falsæ: hoc est, ꝙ opinatum sit in diuersum eius, quo existimatur in tempore, quo existimatur. Cùm vero dixit: & hæc est assertio propositionum immediatarum non necessariarum. sensus est, & opinio vera, quæ est imago intellectus per scientiam est assertio propositionum immediatarum nõ necessariarũ, scientia vero est de re prouenientе ex istis propositionibus, & quemadmodum scientia sunt duæ res, principia & conclusiones, ita quoq; de opinione. Atqui voluit, ꝙ definitio opinionis in summa sit assertio propositionum cum hac dispositione, & assertio sequitur ex huiuscemodi propositionibus.

Et confessum autem est sic apparentibus, nanq; & opinio incertum est, & natura talis. Ad hæc autem nemo putat opinari, quãdo existimet impossibile aliter se habere, sed scire, sed quando esse quidem sic, sed tamen & aliter, nihil prohibet tunc opinari, tanquam quod talis opinio sit.

Dixit Arist. Et hæc definitio consentit ei, quo sunt res. & hoc, quoniã opinio est vtiq; de rebus possibilibus, & natura ipsius hæc. consimiliter etiam, quoniam aliquis non assereret de eo, quod est impossibile, ꝙ sit in diuersum eius quo est, ꝙ sit opinio, sed ad hoc ad minus est scientia, sed opinabit vtiq; ipsum, cùm fuerit secundum formam eius, quod potest esse in diuersum illius formæ, quoniam in tali cadit opinio tantum. † Ab. l. hæc est uerũ atq; uerum.

Dixit: Et hęc definitio consentit ei, quo sunt res. sensus est, & quod diximus in definitione opinionis, ꝙ est assertio propositionum immediatarum, non ex necessitate, aut assertio, quæ sequitur ex huiuscemodi propositionibus, est definitio consentiens ei, quo est res per se. Et ideo dixit: quoniam opinio est vtiq; de rebus possibilibus, & natura ipsius hæc consimiliter etiam. hoc est, considerandũ per se de existentia per res possibiles, quoniam hæ res non accidit nobis: & hoc, quoniã positum est, ꝙ opinio vtiq; est de rebus possibilibus, & ꝙ forma ipsius, & essentia ipsius est cum hac dispositione: manifestum igitur, ꝙ hæc definitio consentit ei, quo est res per se. Et dixit: quoniam aliquis non assereret de eo, quod est impossibile, ꝙ sit in diuersum eius quo est, ꝙ est opinio, vsque ad id, quod dixit, quoniam in tali cadit opinio tantum. sensus est, quoniam aliquis nõ asserit per assertionem ipsius, quod videtur, ꝙ non sit possibile, vt sit, neq; in tempore aliquo in diuersum eius, quo asseruit, ꝙ hæc assertio est opinio, sed asseret vtiq; de huiuscemodi assertione, ꝙ est scientia: atqui asseret assertione sua de re, ꝙ est opinio, cũ asseruerit de re, ꝙ est secundum formam aliquam, & asseruerit de ipsa secundum assertionem suam primam, ꝙ fieri potest, vt sit in diuersum eius, quo est illa forma: & hæc est responsio ab eo de definitione, per quam definiuit opinionẽ, ꝙ est assertio, per quam asseritur, ꝙ fieri potest, vt sit in diuersum eius quo est. 196

Necessarii vero scientia est, * quomodo igitur est idem opinari & scire? & propter quid non erit opinio scientia, si quis ponet, omne, quod nouit, contingere opinari? consequetur enim hic quidem sciens, ille vero opinans per media, quousq; ad immediata venerit. quare, si quidẽ ille nouit, & qui opinatur nouit, queadmodum.n. & ꝙ opinari est, & pp quid, hoc autem ipsum medium. * al. l. quõ igitur nõ est.

Dixit Arist. In rebus vero necessariis cadet vtiq; scientia, prætereà ꝙ posset aliquis dicere, quomodo fieri potest, vt sciatur, & opinetur vnũ et idem? cumq; oẽ illud, quod

scit

ſcit aliquis, ita ſe habeat, vt opinetur ipſum, ſiue fuerit mediatũ, ſiue immediatum, quæ eſt igitur cauſa prohibens, ꝙ opinio & ſcientia ſint vnũ: cũ hoc, ꝙ ſcia ſua in vno ipſorũ ſit ſcia ſua in altero: & hoc, qm̃ opinio erit vtiq; de eo, quòd eſt; ſi eſt res, & pp qd eſt.

197 Dixit: Prætereã ꝙ poſſet aliquis dubitare in hoc, & dicere, & ſi eſt ſcientia aliud ab opinione, quoniam ſubiecta ipſarum ſunt diuerſa, quomodo fieri poteſt, vt habeamus opinionem & ſciẽtiam de re vna & eadem: hoc eſt de ſubiecto vno? nos enim inuenimus hoc accidere nobis plerunq; in rebus multis, ſiue fuerint mediatæ, hoc eſt concluſiones, aut reſolubiles in immediatas, hoc eſt in propoſitiones per ſe notas, cũq; acciderit nobis hoc in propoſitionibus & concluſionibus, ꝙ habeamus opinionem & ſcientiam ſimul, ſequitur vtiq;, ꝙ ſit opinio & ſcientia res vna et eadem, quouſq; ſcientia noſtra de re per vnum ipſorum ſit ſcientia noſtra de illa p alteram: & hoc, quoniam per omnes ſpecies demonſtrationum adducitur nobis ſcientia & opinio. hoc eſt, quę exhibet exiſtentiam rei, & quæ exhibet cauſam ipſius, & quæ exhibet vtraque ſimul.

An ſi quidem ita ſuſpicabitur nõ contingentia aliter ſe habere, quemadmodũ ſe habent definitiones, p quas ſunt demõſtrationes, non opinabitur, ſed ſciet. ſi autem vera quidem eſſe, nõ tamen hæc vtiq; ipſis ineſſe ſecundum ſubſtantiam, & ſecũdum formã, opinabitur, et non ſciet vere ipſum quòd, et ipſum propter quid, ſi quidem per immediata opinabitur, ſi autem non per immediata, ipſum quòd ſolum opinabitur.

Dixit Ariſt. Si fuerit aſſerentis aſſertio ſecundum hanc formam, ꝙ ipſe aſſerat de iis, quæ non poſſunt eſſe in diuerſum eius quo ſunt, quemadmodum de terminis, qui ſunt medii in demonſtrationibus cauſæ, nõ opinatur hanc opinionem, ſed ſcit ipſam: et ſi aſſerat de illis rebus, ꝙ ſunt veræ abſq; eo ꝙ non ſunt per ſe, neq; ſubſtantiales, opinabit vtiq; hoc opinione, et non ſciet, an res ſit, et propter quid ſit. forte vero, cùm fuerit res mediata, exiſtimabitur vtiq; de ipſa opinio propter quid eſt, ſin autem res fuerit immediata, exiſtimabitur vtiq; de ipſa an ſit.

198 Dixit in reſponſione ad dubium pręcedẽs, quòd fieri non poteſt, vt aggregentur alicui in re vna & eadem ſcientia & opinio ſimul: & hoc, quoniam ſcientia eſt, vt aſſerat fieri non poſſe, vt ſit in diuerſum eius quo eſt, qd' aſſerit, & non in tempore, quemadmodũ quod aſſeritur de propoſitionibus per ſe, quas poſuimus terminos medios in demonſtratione, & eſt opinio, vt aſſerat de re, ꝙ poteſt eſſe in diuerſum eius, quo aſſerit ipſum eſſe. Planum igitur ꝙ fieri non poteſt, vt aggregentur nobis hę duę aſſertiones i re vna & eadẽ, et opinio accidit nobis i eo, ꝙ aſſerimus de ĩis rebus, quòd ſunt verę abſq; eo ꝙ aſſeramus ipſas eſſe ſubſtantiales & neceſſarias: & hoc, qm̃ aſſertio ſua iſta eſt, vt accidat opinio, ſiue fuerit hæc aſſertio exiſtens per medium, aut ſine medio, non eſt differentia inter ipſa, niſi cũ fuerit mediata. hoc eſt concluſio erit opinio, propter quid eſt res, ſi uero fuerit immediata, erit opinio, an aliquid inſit alicui: atqui ſimul erit opinio, quæ eſt concluſio in ſcia cauſæ, qm̃ ipſa eſt, quæ appropriatur concluſiooi abſq; propoſitionibus. & hoc, qm̃ ſciẽtia de propoſitionibus eſt exiſtentia tantum, & ſcientia de concluſione eſt exiſtentia & cauſa per demonſtrationes ſimplices, & demonſtratio tantum per demonſtrationem cauſarum.

Eiuſdem vero opinio, & ſcientia nõ omnino eſt, ſed quemadmodum & falſa & vera eiuſdem quodammodo ſunt, ita & ſcientia & opinio eiuſdem: etenim opinionẽ veram, & falſam (vt nonnulli quidem dicunt) eiuſdem eſſe, abſurda contingit erigi, et alia, & non opinari, quod opinatur falſo.

Dixit Ariſt. Si vero ſcientia & opinio fuerint vnum, non eſt hoc per affirmationem abſq; dubio, ſed quemadmodum eſt vtique de re vna & eadem opinio vera & opinio falſa ſecundum duos modos, ita vtique erit res vna, quam oportet vt ſciat opinans: ſed eum, qui dicit ſcientiam & opinionem eſſe vnum, ſequitur hoc, vt ſit illud, quod opinatur opinione falſa, niſi ita ſequatur ipſum quod aſſerit.

Forte vero ſi erit opinio & ſcientia res vna ſimpliciter, qm̃ ſunt vtiq; de ſubiecto vno, non erit vtiq; hoc p affirmationem abſq; dubio. hoc eſt, ꝙ non accidet in oĩ loco, vt ſit ſubiectum opinionis & ſcientiæ vnum, & ſit ſcientia propter hoc, & opinio res vna, & eadem: cũ fuerint ſubiecta ſua res vna, erit vtiq; ſubiectum ipſarum ex nomine res modorum diuerſorum. hoc eſt propter duos viros, quemadmodum, ꝙ ſit de re vna & eadem opinio vera & falſa, vera vni, & falſa alteri, & hoc per modum vnum non eſt ſubiectum vnum. Et dixit: ſed eum, qui dicit ſciẽtiam & opinionem eſſe vnum, ſequit̃ hoc, vt ſit illud, quod opinetur opinione falſa, niſi ita ſequatur ipſum, quod aſſerit. & ita aſſerit, vt velit, ꝙ qui aſſerit ꝙ ſcientia & opinio eſt vnum, qd ſit, cũ opinatur de re opinionem falſam, ꝙ opinetur & non opinetur ſimul: quoniam ex parte, qua habet ſcientiam de re, non opinatur ipſam, & ex parte, qua opinetur ipſam, opinet̃ vtiq; ipſam, & habebimus de hoc opinionẽ et non opinionem ſimul. Et innuit, vt velit: ꝙ ſi non aggregentur opinio & ſcientia per aſſertionem vnam de re vna, non aggregantur in ipſa opiniones contrarię. Atqui fieri poteſt, vt aſſerat aliquis de re, ꝙ eſt ita, & ꝙ non eſt ita ſimul, quemadmodum, ſi aliquis opinaretur, ꝙ terra ſit in medio, et ꝙ declinat à medio ſimul. 199

Quoniam vero idem pluribus modis dicitur, eſt quidem vt contingit, eſt autem vt non: commenſurabilem nanq; eſſe diametrum vere opinari abſurdũ eſt, ſed quòd diameter, circa quam opiniones, idem, ita eiuſdem eſt: quòd quid autem erat eſſe vtiq; ſecundum rationem non eſt idem, conſimiliter autem & ſcientia & opinio eſt eiuſdem, hæc quidem enim ſic animalis, vt non contingat non eſſe animal, illa vero vt contingat, veluti ſi hæc quidem quòd hominis eſt, illa vero hominis quidem, non autem quòd hominis: idem enim eſt, quoniam homo, hoc autem ſic non idem.

Dixit Aristo. Qm̃ vero vnum & idē dicitˀ multis modis, erit scīa & opinio fm aliquem modorum possibilis, & fm alium modum impossibilis. & hoc, qm̃ absurdum est, ꝙ aliquis opinetˀ opinione vera diametrū commensurabilem esse costæ, sed diameter est subiectum opinionis veræ & opinionis falsæ, & fm modum hunc dicitur de ipsis, ꝙ sunt vnum: ꝙ vero sint simul vnum, hoc est definitione, non est possibile. & forma sciētiæ & opinionis est hæc forma: & hoc, ꝙ ipsæ sunt opinio vna in subiecto, scientia qdē de aīali ꝙ sit, & ꝙ fieri nō potest, vt sit in diuersum eius quo est, opinio autē, ꝙ fieri potest, vt sit in diuersum eius quo est: & prima quidem pertractabit de animali fm ꝙ est in definitione hominis & essentia ipsius, secūda vero, fm ꝙ inest, non fm ꝙ est essentia aut substantia ipsius: & subiectum in vtrisqꝫ est vnum & idem, ipsa vero secundum definitiones suas non sunt vnum & idem.

200 Quoniam dubium, cuius præcessit principium, fuerat, ꝙ scientia et opinio sunt vnum, quoniam scientia et opinio sunt de vno, vult docere, ꝙ causa erroris in hoc est, si accipiatur, ꝙ nomen vnius significet super re vna, quoniam ipsum significet super rebus multis. dicitur igitur, ꝙ, quoniam nomen vnius dicitur secūdum multas intentiones, scientia et opinio possunt esse vna de aliqua rerum, de quibus dicatur nomen vnius. et non est possibile, vt dicatur de intentione secūda, quod est, vt sint vnum subiecto vtraque, et duo definitione, non vnum subiecto & definitione: & hoc, quoniam falsum est, vt asserat aliquis vnum in eo quòd est necessarium, & possibile simul. vt in exemplo, error est, vt existimetur diametrum communicare costæ, quoniam demonstratio constituitur vtiqꝫ de ipso, qd nō communicat ex necessitate. diameter itaqꝫ potest esse subiectum scientiæ apud eum, qui habuerit scientiam de hoc, & subiectum opinionis apud eum, qui habuerit opinionem, ꝙ communicat. & fm hunc modum dicitur de opinione & scientia, ꝙ sunt vnum, hoc est propter subiectum: ꝙ autem sint vnū definitione, est impossibile. Forma igitur scientiæ atqꝫ opinionis est hæc, hoc est veritas ipsarum. & est, ꝙ vtraqꝫ sunt unum subiecto, duo in definitione & forma. vt in exemplo, assertio, quæ est de homine, ꝙ est animal, & ꝙ non est possibile, vt sit nō animal, neqꝫ in aliquo tempore, est scientia, sed assertio, ꝙ est animal, & ꝙ possibile est, vt sit in aliquo tēpore non animal, est vtiqꝫ opinio. Assertio itaque prima accepit animal, fm ꝙ ponitur in definitione hominis, & essentia ipsius: assertio autem secūda accepit, ꝙ animalitas inest ipsi tantum, absqꝫ eo ꝙ sit ipsi aditus in essentiam & substantiam ipsius. Quòd cùm ita sit, subiectū vtiqꝫ in vtrisqꝫ assertionibus est vnum & idem, definitio autem non est vna & eadem, hoc est, quoniam differentia vltima in vna ipsarum est alia ab altera.

Manifestum autem est ex his, ꝙ neqꝫ opinari simul idem & scire contingit, simul.n. habere posset suspicionem, ꝙ aliter se habere, & non aliter, idem esset, quod nō contingit, in alio quidem enim vtrunqꝫ esse contingit eiusdem, vt dictum est, i eodem aūt non sic possibile est. habebit enim suspicionem simul vt ꝙ homo esset, fm ꝙ animal: hoc.n. esset non cōtingere esse non aīal, & non fm ꝙ animal, hoc enim esset sic contingere.

Dixit Aristot. Manifestum igitur, ꝙ fieri non potest, vt sciat aliquis rem vnam, & opinetur ipsum simul: ꝙ si non, proueniet de subiecto vno simul assertio, ꝙ potest esse in diuersum eius quo est, & non potest esse, sed hoc est falsum. Cū vero duo extiterint, fieri vtique potest, vt formetur hoc ex ambobus ipsis simul, vt opinetur ipsum vnus ipsorū, & sciat ipsum alter: sed de vno fieri non potest, vt ordinetur scientia & opinio in subiecto vno simul: & si nō, assereretˀ vtiqꝫ simul de eo, quod est hō, ꝙ est homo animal, & ꝙ fieri non potest, vt sit non aīal, & ꝙ non est animal: & hoc, qm̃ hæc est res possibilis.

Dixit: Manifestū igitur ex eo, quod diximus in definitione scientię, & opinionis, ꝙ fieri non potest, vt proueniat homini vni de vna & eadem re opinio & scientia simul, & eidem in tempore vno & eodem, ꝙ possit esse in diuersum eius quo est, & non possit esse simul, et hoc est falsum. ꝙ autem hæ duę assertiones sint de re vna simul in eodem ad duos homines, est utiqꝫ possibile. & hoc, quoniam fieri potest, vt asserat vnus ipsorum de re, ꝙ fieri non potest, vt sit in diuersum eius quo est, & asserat alter, ꝙ est possibile. sed in homine vno non est possibile, vt inueniantur ambæ istæ assertiones de re vna simul in tempore vno, nisi fortasse possibile sit, ꝙ homo vnus asserat, ꝙ homo est animal, et non est animal simul. & hoc, quoniam non est differentia asserere de aliquo, ꝙ est animal, & ꝙ non est animal, aut asserere de aliquo, ꝙ fieri non potest, vt sit nō animal. Et hoc est, quod significauit, cùm dixit: & si non, assereretur vtiqꝫ simul de eo, quòd est homo, ꝙ est animal, et quòd fieri non potest, vt sit non animal, & quòd non est animal. & hoc, quoniam hæc est res possibilis, quoniā non est differentia inter id, quòd asserat aliquis de aliquo ꝙ est animal, & ꝙ non est possibile, nisi quòd sit animal, & ꝙ hoc non est possibile, & inter hoc, ꝙ asserat, quòd est animal & non est animal simul: quoniam sermo noster erit possibilis & non possibilis, cui opponitur oppositio affirmatiuæ & negatiuæ. 201

Reliqua vero quomodo oporteat distribuere & in discursu, & intellectu, & scientia, & arte, & prudētia, & sapientia, illa quidem naturalis, hæc autem moralis speculationis magis sunt. Solertia vero est bona quædam coniectatio in non perspecto tempore medij, veluti si quispiam videns, ꝙ luna splendorem semper habet ad Solem, celeriter excogitauit propter quid hoc, quoniam propter id, quod splēdescit à sole, aut† disputantem cum diuite, nouit, quoniam fœneratur, aut propter quid amici sunt: quoniā inimici eiusdem. Omnes enim causas medias vidēs summas cognouit. splēdidum esse ad solem sit in quo A, splēdere à sole, in quo B, luna, C: inest itaqꝫ, lunæ quidem ipsi C ipsum B splendere

† Argyr. l. 8 viso paupere diuitē adeunte hoc l lum, pptere facere, quo tuo argent accipit, intellexerit.

dere à sole: ipsi autem B ipsum A ad hoc esse splendidum, à quo splendet: quare & ipsi C inest ipsum A per B.

Dixit Aristo. Speculatio vero de reliquis potentiis animæ rationalis, quæ sunt ratio, & intellectus, & sciẽtia, & ars, & prudẽtia, & sapientia ita se habent, ꝙ aliquæ sunt de præcepto speculationis naturalis, & aliquæ de præcepto speculationis moralis. Solertia vero est bonificatio deueniendi in terminum medium in paruo tempore. vt in exemplo, cũ viderit aliquis, ꝙ id, quod sequitur Solem de Luna, semper est illuminatum, cito comprehendit, propter quam causam est. & est ita, quoniam ipsa splendescit à Sole, cumq́ viderit hominem diuitem alloquentem cum paupere, nouerit, ꝙ hic quasi mutuatur ab ipso, aut quòd ipsi sunt amici, quoniam odio habent hominem vnum & eundem: quoniam cùm nouerit ambas extremitates, nouit omnes causas medias. sit splẽdor aduertens Solem, in quo est litera A: ꝙ ipsa splendescit à Sole, in quo litera B: & Luna, in quo est litera C. B igitur inest C, hoc est Lunæ, id est B, qđ est splendescere à Sole, & A inest C. hoc est, quod aduertit ad hũc, hoc est ad latus ab ipso illuminatum, A igitur inest C per medium B.

202 Fortasse consideratio de natura intellectus attinet vtiq; ad Scientiam Naturalem, consideratio autem de arte & scientia inueniuntur vtiq; à ratione. In consideratione autem de differentia inter scientiam & opinionem communicant Logicus & Naturalis: Logicus quidem considerat de ipsis ex parte veri & falsi, Naturalis autem considerat vtiq; de ipsis ex parte, qua sunt duæ ex potentiis animæ. Solertia vero est (quemadmodum dixit) celeritas, per quam cadit homo super termino medio, qui est causa, apud id quod sentit prædicatum inesse subiecto. vt in exemplo, quemadmodum, cũ dicimus, cùm aliquis viderit Lunam vtiq; semper lucere ad partem oppositam Soli, existimauit in corde suo, ꝙ causa in hoc est, quoniam Luna possidet lumen à Sole, & similiter cùm viderit aliquem loquentẽ cum aliquo, & fuerit vnus ipsorum diues, & alter pauper, existimauit in corde suo, ꝙ causa coniunctionis suæ est, ꝙ pauper petiit à diuite, vt ipsi mutuet: & ita, cùm habuerit, ꝙ illi odio habent hominem vnum, opinatus est in corde suo, ꝙ sunt amici. Aristoteles autem accepit loco luminis Lunæ ad partem oppositam Soli, literam A, quæ est maior extremitas: & loco eius, quod est, possidere lumen à Sole, quod est medius terminus B: & loco Lunæ, quæ est minor extremitas in hoc quæsito: C. Solertia igitur est apud eum, qui senserit A inesse C, & opinatus fuerit in corde suo, C esse per medium B, & hoc ipse opinatus est in corde suo super excellentia causæ, quæ, cùm fuerit in subiecto, sequitur, ꝙ sit prædicatũ in ipso.

Finis tractatus Primus libri demonstrationis longæ.

Laus Deo magno & benedicto.

ARISTOTELIS

POSTERIORVM RESOLVTORIORVM LIBER SECVNDVS,

Cum Auerrois magnis commentarijs.

SVMMA LIBRI.

De quatuor medij quæsitis, si est, quid est, quòd seu quia est, & propter quid. Quomodo quid est monstretur, ac ad demonstrationem se habeat. Definitionem esse per causam. De diuisione causarum, et quæ mutuo concurrant, & quæ non, & quomodo illarum poßit esse demonstratio. De compositione definitionis ex suis partibus, & quando sunt ignotæ quo pacto venentur. Pariter quomodo causæ venentur. Postremo de cognitione. ac differentia principiorum indemonstrabilium.

In disciplinis quatuor quæri solent, & hæc omnia medij quæsita sunt: Et quid sit huius libri propositum. Cap. I.

VAE quæruntur sunt æqualia numero iis, quæcunq; scimus. quærimus autem quatuor, quod, propter quid, si est, quid est. cùm enim vtrũ hoc, aut hoc insit, quærimus in numerum ponentes: velut vtrum deficit Sol, aut non, ipsum quòd quærimus. Signum autem huius, cùm enim inuenimus ꝙ deficit, cessauimus, & si à principio sciremus, quòd deficit, non quæreremus vtrum. cùm autẽ scimus ipsum quòd, tunc ipsum propter quid quærimus, vt scientes, quòd deficit, & quòd mouetur terra, propter quid deficit, aut propter quid mouetur, quærimus hæc quidem sic.

DIXIT Aristo. Ea, quæ quærimus, & ea, quæ scimus, sunt æqualia, quæ vero quærimus sunt quatuor: quorum vnũ est, ꝙ & secundum, propter quid hoc, & si est, & quid est. & hoc, quoniam, cùm quærimus vtranuis duarum causarum si est, ex parte iam ponimus in numerum. vt in exemplo, si aliquis interrogaret, an Sol suscipiat defectũ, aut non, nos vtiq; quærimus si est. signũ autem super hoc est istud, quoniam, cùm inuenimus, ꝙ ipsa deficit iam desistimus à quæstione, & si sciuissemus à principio rei, ꝙ suscipit defectum, non quæsiuissemus vtrumuis duorum videatur, cumq́ sciuerimus, ꝙ est quæsitum nostrum, quærimus tunc propter quid est. vt in exemplo cùm nouimus, ꝙ suscipit defectum, & scimus ꝙ terra mouetur,

uetur, quærimus tūc propter quam causam suscipit defectum, & propter quam causam mouetur terra: & hæc ita quæres.

1 QVONIAM consyderatio prima hoc in libro diuidebat duas in partes, in scientiam quid est demonstratio, & in scientiam quid est definitio: iamq; perfecit sermonem quid est demonstratio, & quæ sint species ipsius, & ex quib9 singulæ eius species constituantur, & cum quibus conditionibus & intentionibus, quæ traduntur de ipsis, sunt aut demonstrationes tantum, aut demonstrationes perfectæ, & locutus est cum hoc de omnibus consequentibus, quæ consequuntur demonstrationes: cœpit hic speculationem partis secundæ istius libri, quæ est speculatio de speciebus definitionis, & de iis, ex quibus constituuntur, & de via per quam prodeunt, & in summa de iis omnibus, quæ consequuntur ipsas, & ex quibus cōstituuntur. Et quoniam definitio est aliud à demonstratione, quoniam quæstio quid est, est alia à questione demonstrationis, aperuit sermonem de numero quæsitorum primorum naturalium: hoc est, quæ quæruntur de intentione prima ad assequendum illud, quod ex ipsis extra intellectum inest intellectus secūdum id, quod de ipso est extra intellectū, & cœpit docere, q ea, quæ querimtur, et quæ sciuntur sunt vnum subiecto, differentia definitione: & hoc, quoniam ipsa antequam sciantur, quæruntur, & cū sciuntur, sunt conclusiones. quemadmodum, cùm peretractantur ad monstrandum aliud ab ipsis, vocantur propositiones. Et hoc est, quod significauit, cùm dixit: Ea, quæ quærimus, & ea, quæ scimus sunt æqualia. sensus est, quæ sciuntur post quæstionē. & hoc, quoniam hic sunt aliqua, quæ sciuntur à principio absq; eo, q inquiramus aliquo tempore cognitionē ipsorum: & ita oportet, vt intelligatur hic de quæstione quæsita ignota secundum naturam, & ipsa sunt, quę sciuntur per syllogismum tantum. & hoc, quoniam hic sunt aliqua, quæ quæruntur & sciuntur per inquisitionem, aut per speciem diuisionis: & ex hoc existimatur de diuisione, q sit syllogismus, & consimiliter de inquisitione: & iam declaratum fuit, quomodo se habet res in libro Syllogismi. Et posteaq; enunciauit, q ea, quæ quęruntur sunt eadem cum iis, quę sciuntur post qōnē, enunciauit species quæstionis, & dixit, q sunt quatuor quarum vna est, quòd est, & altera propter quid hoc, si est, & quid est: & si res sit, quemadmodū eccidit in hac trāslatione, oportet, q intelligatur sermo ipsius, q ipsius si est, sunt duæ species, si est ita in hoc, & si est simpliciter, & in duobus his erunt quæsita quatuor: & hoc, qm̄ ea duo, quæ quęruntur, sunt cum hoc, si hoc est, vt si est res, aut si est cū tali dispositione. Et per propter quid hoc itelligit quæstionem causæ, & est ea, quæ docet de quæsito propter quid, hoc est, q quærit, propter quid est causa: & hoc est, in quo conditionem posuit demonstrationis causæ, & hoc quæsitum non erit, nisi post cognitionem existentiæ, & hoc vtique erit de quæsito composito, hoc est si est ita & ita. Et per qd est intelligit quæsitum definitionis. Et dixit: & hoc, quoniam, cū quærimus vtrūuis duarum causarū si est, vsq; ad id, quod dixit, nos vtiq; quærimus si est, intelligit de vtrouis duorum contrariorum. Et dixit: ex parte iam ponimus in numerū, hoc est ex parte ponemus rem, de qua quærimus vnum duorū oppositorū dispositorū per alterum ipsorum in numerum, vtrūuis ponamus, quod non prohibeat ab altero ipsorum: hoc est, siue sit quæsitum, quod quæramus propter cognitionem de priuatione veri de vno duorum oppositorum. ac si dixisset, atqui sequitur, q sit numerus istorum quæsitorū cum hac dispositione, & existentia ipsorum hæc existentia, qm̄ oportet q ipsa sint in numero harum petitionum, et consentiant ipsis: & hoc manifestū est per se, cū quærimus de aliquo, vtrumuis duorum oppositorum insit illi propter cognitionem nostram, q alterum ipsorū est, absq; eo q speculemur, q hoc est quæsitū si est, quemadmodum si quæramus, an Luna deficit, aut non deficit. Deide dixit: signum autem super hoc est istud, qm̄, cùm nos inuenimus, quòd ipsa deficit, iam desistimus à quæstione, vsq; ad id, quod dixit, vtrumuis duorum videatur. sensus est, signum autem de hoc quęsito, q est quæsitū p si est, qm̄, cùm nos quærimus an deficiat sol, an non deficiat, posteaq; steterimus super vno duorū, cessat quæstio de hoc quæsito. Deinde dixit: cumq; sciuerimus, q est quæsitum nostrum, quęrimus tunc propter quid est, vsq; ad id, quod dixit, propter quam causam suscipit defectum, aut propter quam causam mouetur terra. sensus est, cū sciuerimus à principio rei, q deficiunt, non inquiremus per literam si est, sed inquiremus propter quid, hoc est propter quid deficit: & consimiliter, cū ignorauerimus nū moueatur terra an non, tunc quæremus an moueatur, necne: cumq; notum fuerit apud nos, q mouetur, quæremus propter quid mouetur, & intelligit per id, quod est, si mouet terra, si mouetur terrę motu, & si mouetur fm naturam deorsum.

Nonnulla vero alio modo quærimus, vt si est, aut non est centaurus, aut Deus. Si autem est aut non, simpliciter dico, sed non, si albus est, aut non.

Dixit Arist. Nonnulla vero per modum alterum. vt in exemplo, q quæramus, si est homo, aut Deus, aut nō est. Et intelligo, cùm quærimus, si est, aut non est simpliciter, non si est albus, aut non albus.

2 Dixit: q quæsita nonnulla ita quæruntur, hoc est p modum compositionis, & est quæsitū si hoc inest huic: & hic est modus, quemadmodum, si diceremus, Luna deficit, & propter quid deficit: de nonnullis vero quæritur existētia simpliciter, quemadmodum, si dicamus, si Deus est, & si homo est, cū acciderit, q existentia in ipsis sit ignota. Et hoc est, quod significauit, cū dixit: Et intelligo, cū quęrimus si est aut non est simpliciter, non si est albus, aut non albus. sensus est, & intelligo per quæstionem si est de ipso hoc, existentiam simplicem, non existentiam compositam. veluti, si dicamus, si homo est albus, aut non albus, sed per existentiam simplicem, quemadmodum, si dicamus, Deus est, aut non est, & hic modus quæstionis est simplex, & duo præcedentes sunt compositi.

Cùm vero cognouerimus quòd est, qd est quærimus, vt quid igitur est Deus, aut qd est homo? Quæ quidē igitur quærimus, & quæ cū inuenimus scimus, hæc & tot sunt. Quærimus autem, cùm quærimus quòd, aut si est simpliciter, an est medium ipsius aut nō est? quando autem cognoscentes, aut quòd, aut si est, aut q in parte, aut simpliciter, rursus ipsum propter quid quærimus, aut quid est, & tunc quærimus quid est medium.

Dixit Aris. Cū vero sciuerimus quôd est, quæremus quid est, vt in exemplo, quid est homo, & quid est Deus. Ea igitur, quæ quærimus, & quæ cū inuenerimus, scimus scien

tia

tia vera, hæc sunt, & hic est numerus ipsorum: cũ vero quærimus si est, aut non est simpliciter, quærimus vtiq;, si est aliquod medium ipsius, aut non, cumq; sciuerimus, aut quòd erit, aut quòd est, aut ĩ parte, aut simpliciter, quærimus de quæsito propter quid, & quid est: quæstio vtiq; nostra est, vt quæramus qd est terminus medius.

3 Postea q̃ mentionem fecit de duobus quæsitis compositis, & commemorauit aliud simplex, cœpit cõmemorare secundum simplex, quod est quæsitum qd est: & hæc quæstio est de rebus separatis, cũ sciuerimus existentiam ipsorum. vt in exemplo, cũ nos sciuerimus, ꝙ homo est, quærimus quid est. Et posteaq̃ mentionem fecit de his quatuor quæsitis, duobus cõpositis, & duobus simplicibus, enuntiauit, ꝙ hæc quæsita sunt, ꝑ quę scimus res sciẽtia vera, & quòd hæc sunt quatuor, & dixit: Ea igitur, quæ quęrimus, vsque ad id quod dixit, & hic est numerus ipsorum. sensus est, eorum igitur, quę quærimus, species sunt hæ, & hæc sunt quæsita, ex quibus, cũ inuenerimus, quod quærimus, scimus illa scientia vera, & numerus ipsorum est hic numerus. Iam vero constitutum est, ꝙ quæsita hæc sunt in isto numero, qm̃ hæc sunt volita ſm numerum in entibus extra animam, neq; est nobis interrogatio ſm naturam, nisi de his quatuor: & hoc, qm̃ notum est per se, ꝙ oẽ quæsitũ, est aut compositũ aut simplex, & ꝙ in simplici & composito quæritur de vtroq; ipsorum post existentiã causarum, in composito quidem per dictionẽ propter quid est, in simplici vero per dictionem, quid est. *Dubiũ Expositorum.* Dixerũt autem Expositores de diuisione quæsiti compositi in hoc loco in duo tantum, cũ tamen ipse diuiserit ipsum in libro Dialectices in plura: & hoc, qm̃ ipse dixit ibi, ꝙ prædicatum quęritur inesse subiecto ſm modos multos, quorum vnus est, si inest tantum, aut inest genus, aut accidens, aut aliud prædicatorum, quæ numerauimus ibi. *Rũsio eorũ.* Et existimauerunt per hoc, ꝙ diuisio hic cadit in speciebus quæsitorum demonstratiuorum, & ibi in speciebus quæsitorum Dialecticorum. *Confutatio.* Sed hæc responsio est debilis, qm̃ quæsita, quæ numerauimus in libro Dialectices pertractantur ab artifice demonstrationis, quemadmodum pertractantur à Dialectico, & ꝙ artifex demonstrationis interrogat, an prædicatum sit definitio subiecti, aut non sit definitio. *Responsio propria.* Responsio autem vera est, vt dicatur, ꝙ diuisio, quæ dicitur hic, est de speciebus interrogationum proportionatarum, quæ sunt nobis extra animam, hoc est de speciebus quęsitorum, quæ sunt nobis secũdum naturam in omnibus artibus: quæstio enim si est genus, aut definitio, non est quęstio speculatiua, sed est vtiq; quæstio Logica, quoniam nõ est extra animam definitio, neq; genus, quemadmodũ si esset aliquid extra animam existens, aut non existẽs, & differẽtia inter ipsa est, quoniam quæ numerauimus in libro Dialectices sunt quæsita quæ accidunt ex parte, qua sunt in anima, sed quæ numerauimus hic, sunt quæsita, quæ consequuntur entia ex parte, qua sunt extra animam. Et posteaq̃ enuntiauit, ꝙ numerus quæsitorum est iste, cœpit docere differentiam inter singula quæsitorum istorum, & dixit: cùm vero quærimus si est, aut nõ est simpliciter, quærimus vtiq; si est aliquod medium ipsius, aut non. sensus est, & differentia inter quæstionem existentiæ, & quæstionem causæ est, quoniam, cùm quærimus existentiam, quærimus medium terminum, qui est causa, vt sciamus prædicatum inesse subiecto, aut negemus terminum esse causam, vt sciamus, & causam prædicato inesse per se, cùm vero sciuerimus scientiam causæ post scientiam nostram de existentia, inuestigamus vtiq;, & quærimus causam, qua prædicatum inest subiecto in quæsito composito existẽte, aut quærimus causam, qua est aliquid separatum tantum in quæsito separato, & prima interrogatio erit de ipso per dictionem propter quid, & secunda per dictionem quid est. Et hoc est, quod significauit, cùm dixit: cumq; sciuerimus ꝙ erit, vel ꝙ est, aut in parte, aut simpliciter, quærimus de quæsito propter quid est, aut quid est. intelligit in parte, quæsitum compositum, veluti si dicamus, an hoc insit huic: & intelligit per simpliciter, quæstionem existentiæ simpliciter. Deinde dixit: aut ꝙ erit, aut ꝙ est. vt ponat differẽtiam inter hoc, qđ est quærere causam, quæ sit in actu, aut causam, quæ possit esse: & hoc, quoniã illud, cuius quæritur existentia, diuiditur in duo hæc: hoc est, ꝙ ipsius aliquid est, cuius quæritur existentia, aut non existentia, & ipsius aliquid est, cuius quæritur possibilitas existentiæ, aut non existentiæ. Et manifestũ est ex hoc quod dixit, de duabus istis demonstrationibus. hoc est demõstratione existentiæ, & demonstratione causæ. quoniam demonstratio simpliciter separat hæc duo, eò ꝙ quæstio in ipsa est per colligãtiam termini medii, cui accidunt duæ dispositiones simul, hoc est, ꝙ sit causa, vt sciamus prædicatũ inesse subiecto, & causa ꝙ prædicatum insit subiecto.

Dico autẽ quòd, aut si est in parte, & simpliciter, in parte quidem, an deficit Luna, aut augetur? si enim est aliquid, aut non est aliquid in talibus quærimus, simpliciter vero si est, aut non est Luna, aut nox.

Dixit Arist. Et intelligo, cùm dico, ꝙ est in parte, & simpliciter, in parte quidẽ, cùm quæritur, an suscipiat Luna defectum, hoc est priuationem luminis, aut augeatur augmento? et hoc, quoniã quæstio nostra in talibus est, an res sit, aut non sit, simplr vero, cũ quærimus, si est, aut non est Luna, aut nox.

Posteaq̃ vocauit quæsitum compositum, quòd est in parte, et vocauit simplex, quòd est simpliciter, cœpit declarare hæc nomina. & vocauit quæsitum compositum, quòd est in parte, quoniam ipsum est appropriatũ ex quæsito simplici, & est tanq̃ pars ipsius, & hoc, quoniam, cùm dicimus, si res est ita, est magis appropriatũ q̃ illud, quod dicimus, si est simpliciter. & quoniã compositum est appropriatum ex simplici, simplex vocauit particulare. Et dixit: aut augeatur augmento. intelligit per ipsum augmentũ luminis Lunæ, ac si dixisset quæsitum, quod vocauerũt particulare, ipsum est quẽadmodũ si quæreret an Luna deficit, & si augeť lumine paulatim, quod autẽ vocauerunt simplex est, quemadmodum si quæreretur an Luna est, an nox est. 4

Contingit itaq; in omnibus quæstionibus quærere, aut si est medium, aut quid est medium, causa enim est medium: in omnibus nanq; hoc quæritur, anne deficit? anne est aliqua causa, aut non? post hæc, cùm cognouerimus, quòd est aliqua, quid igitur est hæc quærimus.

Dixit Arist. Iam itaq; sequitur in omnib⁹ quęsitis, vt quæstio sit, an inueniatur aliqđ medium, & quid est medium, & hoc, quoniam medium est causa. & in oĩbus iis quæritur hoc, cùm traditur & interrogatur an deficiat,

ficiat, & quæstio de hoc est, vt videas, an inueniatur aliquid, quòd sit aliqua causa, aut non, & post hoc, cũ sciuerimus, ꝙ est, inquiremus, quid est igitur hoc?

5 Iam itaq; enuntiauit de omni eo, cuius mentionem fecimus, ꝙ quæstio in omnibus quatuor quæsitis redit ad quęstionem duarum rerum. quarum vna est, vt quęramus an huic sit terminus medius, aut non sit ipsi terminus medius: altera vero, vt quæramus, quid est terminus medius, posteaq; sciuerimus, ꝙ habet terminũ medium. Et posteaq; commemorauit, ꝙ hæc quatuor quæsita redeunt ad duo hæc, adduxit causam huius, & dixit: & hoc, quoniam medium est causa, & in omnibꝰ his quæritur hoc. sensus est, & causa, ꝙ quæstio in quæsitis redit ad quæstionem istarum duarum intẽtionum est, quoniam medium est causa, de dispositione autem causæ quæruntur hæ duæ intentiones, hoc est, si est, deinde post si est, quid est: & hoc, quoniam quæstio nostra, si aliquid est cum hac dispositione, aut est simpliciter, æqualis est quæstioni nostræ, an habeat causam, aut non: cùmque declaratum nobis fuerit, quòd est, declaratum nobis fuit, quòd habet causam: & si fuerit quæsitum compositum, quæremus de ipso causam per dictionem propter quid est, & si fuerit simplex, quæremus de ipso causam per dictionem quid est. vt in exemplo, cùm nos quæsiuerimus an Luna deficit, nõ quęrimus vtiq; aliud, nisi si defectus habet causam, qua sequatur ipsum esse, aut non, cumq; monstratum nobis fuerit, ꝙ est, mõstratum nobis erit, ꝙ habet causam, & quæsitum post hoc est, quid est hæc causa, & hoc est, quo quærimus propter quid deficit: & si est terminus medius causa eadem, iam vtiq; assecuti fuimus, ꝙ habet causam, & quid est hoc simul per demonstrationem vnam: & propterea demonstratio hæc est perfectissima demonstrationum, hoc est demonstratio simplex, & hæc est res, quam diximus, ꝙ quæstio existentiæ est quęstio si habet causam, aut non. Et hoc est, quod significauit cũ dixit: cũ traditur & interrogatur an deficiat, & quęstio de hoc est, vt videas, an inueniatur aliquid, quod sit aliq̃ cã, aut non. sensus est, cùm vero quæritur & dicitur, qui tradit & interrogat, an suscipiat defectum Luna, aut Sol? quæstio vtiq; nostra non est aliud, q̃ si est aliquid causa, vt deficiat, an non. Deinde dixit: & post hoc, cũ sciuerimꝰ, ꝙ est, ĩquiremus, q̃d igitur est hoc? sensus est, deinde, cũ sciuerimus, ꝙ defectus habet causam, quærimus quæ est ea causa.

Causa enim est ꝙ sit nõ hoc, aut illud, sed simpliciter substantia, aut non simpliciter, sed aliquid eorum, quæ per se, aut secundũ accidens sunt, medium est. dico autem simpliciter quidem subiectum, vt Lunam, aut terram, aut Solem, aut triãgulum, ipsum vero quid defectum, æqualitatem, inæqualitatem, si in medio, aut non: in omnibus nanq; his manifestum est, quòd idem est quid est, & propter quid est. Quid est defectus? priuatio luminis à Luna propter terræ obstructionem, propter quid est defectus? aut propter quid deficit Luna? eò quòd deficit lumen terra obstructa. Quid est consonantia? ratio numerorum in acuto et graui. propter quid consonat acutum graui? eo ꝙ rationẽ habent numerorum acutum & graue, numquid est consonare acutũ & graue? nũquid est in numeris ratio ipsorum? cũ autẽ acceperimus, ꝙ est, quæ igitur est ratio, quærimus.

Dixit Aristo. Et hoc, quoniam causa existentię nõ est huius rei, aut huius, sed est simpliciter substantiæ, aut propter quid est nõ simpliciter, sed aliquid eorum, que † per se insunt, aut per modum accidentis est medium: & intelligo per hoc, quod dico, quod est simpliciter, rem subiectam, puta Lunam, aut terram, aut triangulum, aut Solẽ: ipsum vero quod, de defectu, & ęqualitate, et homine, quoniam est per medium aut nõ: & hoc, quoniam in omnibus his apparet, ꝙ quæstio quid est, & propter quid est, sunt vnum & idem. quid est defectus? priuatio luminis Lunæ propter obstructionẽ terræ: propter quid est defectus, aut propter quid suscipit Luna defectum? propter quid terra obstruit lumẽ ipsius? eò ꝙ aufert ipsum: quid est consonantia? proportio numerorum in leui & graui: propter quid consonat graue? quoniam proportio grauis est proportio, quæ inuenitur in numeris: cumq; acceperimus, ꝙ ipsa sunt, q̃rimus quæ sit ꝓportio ipsorũ.

† Ab. l. secundum substantiam

6 Posteaq; docuit, ꝙ quæstio existentiæ rei est quæstio si habet causam, & quæstio propter quid, est quæstio de dispositione causæ, cœpit commemorare, ꝙ causa est de re vniuersali, non de particulari, & hoc iam declaratum fuit in priore tractatu istius libri. atqui voluit commemorare istud hic, quoniam est de perfectione sciẽtiæ per causam. Et dixit: Et hoc, quoniam causa existentiæ non est huius rei, aut huius. sensus est, & hoc, quoniam causa quęstionis non est causa, ꝙ hoc designatum insit huic designato, cùm quęrimus causam, ꝙ hoc sit in hoc, non ꝙ sit simpliciter. vt in exemplo, cũ quærimus causam cur sit homo, nõ quęrimus causam istius hominis designati, vt Zaiar & Omar, & consimiliter, cũ quærimus causam existẽtię hominis, non vtiq; quęrimus causam istius vitæ determinatæ in hoc homine determinato. Deinde dixit: sed est simpliciter substantiæ, aut propter quid est non simpliciter. sensus est, sed causa vtiq; est de eo, cuius quærimus causam existẽtiæ simpliciter, quę est substantia, aut causam vniuersalem rei, cuius non quærimus causam existentię simpliciter. atqui quærimus de existentia vniuersali prædicatum vnum prædicatione substãtiali, aut accidentali. Et hoc est, quod significauit cũ dixit: sed aliquid eorum, quæ per se insunt, aut per modum accidentis, est medium. sensus est, sed quæstio rei vniuersalis est manifesta de aliqua rerum, quæ insunt ipsi per se, aut per accidens per modum aliquem, qui disponitur hac in re, & illa causa est terminus medius. Et non intelligit hic per accidens illud, quod opponitur ei, quod est per se. neq; intelligit per illud, quod est per se, id quod opponitur ei, quod est per accidẽs, sed intelligit p̃ p̃ se, prædicationem, quæ est per modum definitionis, hoc est prædicatum, quod accipit̃ in definitione subiecti: & intelligit per accidens, accidentia substantialia, & hæc sunt, in quorum definitionibus accipitur subiectum: & innuit, vt velit per accidens hic, illud, quod opponitur prædicamento substantiæ, & per substantiã illud, quod significat prædicamentum substãtiæ. Primum vero est manifestius,

Vide. 1. post. text. cõ 52.

manifestius, qm̄ accidens non ponitur in prędicatis demonstratiuis, nisi cũ fuerit substantiale. Cũ vero dixit: & intelligo per hoc quod dico, ꝙ est simpliciter, rẽ subiectã, puta Lunam, aut terram, aut triãgulum, aut Solem. sensus est, & intelligo per illud, quod quæritur de re simpliciter, illud, quod est subiectum sm̄ naturam in quæsitis compositis. qm̄ quæstiones, quid sint subiecta sm̄ naturam, sunt quæsita simplicia, hoc est quęsita causarum simpliciter. exemplum huius, Luna, aut triangulus, aut Sol, aut terra. & hoc, qm̄ ista sunt subiecta non sm̄ naturam eius, quod prædicatur de ipsis, quẽadmodum prædicamus defectum de Luna, & prædicamus quietẽ de terra. Cũ vero dixit: ipsum uero quid de defectu, & æqualitate, & hole. sensus est, atqui, cũ quærimus cãm quid de existentia prædicati in subiecto, quẽadmodũ, si quæramus causam defectus Lunæ, aut causam, quare æqualitas inest ĳs, quibus inest æqualitas, quemadmodum æqualitas angulorum duobus rectis, aut cãm, qua priuatio æqualitatis inest ĳs, quibus inest priuatio æqualitatis, & quẽadmodum cãm, ꝙ non sint duo latera triãguli æqualia reliquo. Et cũ dixit: qm̄ est per medium, aut non. sensus est, veluti cũ quærimus, si terra est in medio mundi, aut non, aut si est in medio inter Lunam & Solem in defectu Lunæ. Atqui vult commemorare, ꝙ hæc quæstio si est, quæstio existẽtię, est æqualis quęstioni existentię causę. & hoc, qm̄ quod dicimus, si terra est in medio, est æquale ei, quo quærimus si hoc habet causam aut non. Et dixit: Et hoc, qm̄ in oĩbus his apparet, ꝙ quæstio quid est, & propter qd est sunt vnum & idem, vsq; ad id quod dixit, eo ꝙ auferi ipsum. sensus est, cumq; stabilitum fuerit, ꝙ omnes species quæsitorum redeunt ad quæstionem existentię causæ, aut ad quęstionem quid est causa, planum vtiq;, ꝙ id, quod queritur per signum quid est, & propter qd est, est vnum & idem, sed diuersificãtur in modo. vt in exemplo, qm̄ non est differentia in eo, ꝙ respõdetur ad id, quod interrogatur, quid est defectus, aut propter qd est defectus: et hoc, qm̄ respondetur ad interrogationẽ, quid est defectus? ꝙ est priuatio luminis Lunæ à Sole, eò ꝙ obstruit ipsum terra à Sole, & respondetur ad interrogationem propter qd est defectus, eò ꝙ obstruit terra inter ipsam & Solem. res igitur, per quam respondetur in duobus locis, est vna, sed diuersificantur modi responsionum ad modos interrogationum. & consimiliter cũ interrogauerimus, quid est consonantia? dicemus, quia inuenitur in grauitate & leuitate sm̄ proportionem numeri superaddentis partem, aut proportionem numeri superaddentis partẽ, quę est in causis grauium et leuium: cumq; interrogauerimus propter quid est consonantia? dicemus, qm̄ inuenitur sm̄ hanc proportionem, aut qm̄ hæc proportio inuenitur in ipsa. Et hoc est, quod significauit, cũ dixit: quid est cõsonantia? proportio numerorum in graui & leui. sensus est, & quemadmodum, cũ interrogatur quid est consonãtia? dicitur, ꝙ est proportio numeri, quæ fuerit inter voces graues & leues. Deinde dixit: Propter qd cõsonat graue? qm̄ proportio grauis est, pportio quæ inuenit̃ in numeris. sensus est, cumq; interrogauerimus, propter qd est consonantia grauis? hoc est, propter quid inuenitur inter ipsa consonantia in auditu, dicimus, qm̄ inuenitur inter consonantiam grauis et leuis proportio numeroꝝ superaddentium partem. Et dixit: cumq; acceperimus, ꝙ ipsa sunt, quæremus, quæ sit proportio ipsorũ. sensus est, cumq; monstrata nobis fuerit cõsonantia, interrogabimus, quid est proportio consequens consonantiã? cumq; declaratum fuerit, ꝙ nomẽ proportionis indicat consonantiam, interrogabimus, quid est illa proportio. Scire autem debes, ꝙ illud, per quod respondet̃ in veritate in responsionibus quid est, non est illud, per quod respondetur in responsione propter quid est de causis. & hoc, qm̄ qđ rñdetur in responsionibus quid est, sunt causæ & sunt formæ, quod autem respondetur in responsione propter quid est, sunt extrinsecæ, & quę maxime conuenit ex ipsis est causa finalis, & agens in aliqbus rebus. Cũ vero res ita fuerit, scire debes, ꝙ † intentio sermonis sapientis, qui quærit quid est, & propter quid est, est vna & eadem. exemplum huius loci, qui quærit essentiam, ipse vtiq; quęrit causam essentię, et ex hoc modo est quęsitum vnum, prętereq; ꝙ est vnũ in subiecto secundum veritatem, æqualia in modo, secundum ꝙ declarauimus in sermone nostro, & si fuerit simile, apparent verba nostra, & apparent verba quorundam expositorum.

† Ab. l. significatũ illius, qđ Philosophus dicit,

a Ab. l. duo

Quòd autẽ est medĳ quæstio, significãt, quorũcũq; medium est sensibile, quærimus enim cũ nõ sensimus, veluti de eclipsi si est, aut non: si vero essemus supra Lunam, non vtiq; quæreremus neq; si sit, neque propter quid, sed simul vtiq; manifestum esset: ex eo enim quod sentitur, & vniuersale nobis factũ est scire, sensus nanq; est, quòd nunc obstruitur, manifestum enim est ꝙ nũc deficit: ex hoc autem factum vtique fuit vniuersale. Quemadmodum igitur dicimus, quid est scire, idem est, & propter quid est, hoc vero simpliciter & non inexistentium alicui, aut inexistentium, vt quòd duo recti sunt, aut quòd maius, aut minus est.

Dixit Aristo. Quòd autem quæstio sit de medio, significãt illa, quorũcunq; medium est sensibile. & hoc, qm̄ nos vtiq; quærimus & non sentimus de defectu si est, aut non, & si essemus supra Lunã, non inuestigaremus, neq; si est defectus, neque propter quid est, sed apparerent nobis ambæ simul, qm̄ prouenit nobis à sensibus, vt sciamus de vniuersali, qm̄ sensus vtiq; est ꝙ terra obstruitur: & hoc, qm̄ planum est, ꝙ terra suscipit defectũ, & ex hoc iam vtiq; habebimus vniuersale, & scientia quemadmodum dictum fuit de eo, quod est quid, & de eo, quod est propter quid, est vna, & eadem: & hoc aut simpliciter, non de aliquo inexistentium, aut de aliquo inexistentium, vt in exemplo in eo ꝙ sunt duo recti, aut in eo quòd est magnum, aut in eo quòd est paruum.

7 Dixit: Atqui, qm̄ quæstio existẽtiæ simplex & composita, & quæstio causę composita & simplex reducuntur ad intentionẽ quæstionis termini medĳ, hoc est, qm̄ quæstio existentiæ reducetur ad quæstionem causę nominis, & quæstio causæ, ad cognitionem quid est causa, quæ est terminus medius, manifestum est, ꝙ, cũ sentimus existentiam causæ rei alicuius, nõ quærimus neq; existentiam rei quæsitæ per si, hoc est si habet causam: neq; quid est illa causa. vt in exemplo, cũ non sentimus defectum, quęrimus si est, aut non: cumq; monstratum nobis fuerit ꝙ est, & ꝙ habet causam, quærimus, quid est illa causa, & si essemus exempli gratia 1 loco, in quo est defectus Lunæ in tempore in quo est, causam defectus

ctus sentiremus, non quereremus neq; si est defectus, neq; propter quid est, quoniam essent per sensum nobis duo manifesta simul. Cum vero dixit: Quòd aũt quõ sit de medio, significant ea, quorũcũq; medium est sensibile. sensus est, q autem questio sit de termino medio, qui est causa in omnibus quesitis, significant ea, quorum sentimus terminum medium, qui est causa in ipsis, hoc est ex parte, qua cùm sentimus causam, cessat questio de re, aut aufertur interrogatio, neque derelinquitur ibi questio, neq; interrogatio penitus. Deinde dixit: Et hoc, quoniam nos vtiq; querimus, & non sentimus defectum, exempli gratia si est, aut non, & si essemus supra Lunam, non inuestigaremus, neq; si est defectus, neq; ꝓpter quid est, sed appareret nobis ambo simul. sensus est, & exemplum huius, quoniã iam querimus si est defectus, quoniã non sentimus ipsum, cũq; steterimus in sermone super existẽtia ipsius, queremus post hoc ꝓpter quid est, & si essemus in loco Lune ita, vt sentiremus cãm defectus, non inuestigaremus neq; si est defectus, neque propter quid est, qm̃ essent nobis ambo manifesta simul, eò q sentiremus cãm. Qm̃ vero sensus assequitur vtiq; particularia, & iam premisit, & dixit, q causa est vniuersalis de re vniuersali, & posset aliquis dicere, quomodo cessat interrogatio per apprehensionem cause per sensum, cũ id, quod apprehẽditur ex hoc sit aliud à quesito interrogato, qm̃ questio est de re vniuersali, & sensus assequitur particulare, enuntiauit, q propter sensum prouenit intellectui intentio vniuersalis apud id, quod apprehendit sensus intentionem particularem. Et dixit: & ex hoc iam habebimus vniuersale. sensus est, atqui stabit interrogatio, cũ senserimus causam rei, quoniã ex imaginatione nostra de hoc particulari proueniet intellectui vniuersale, quod inuenietur per hoc particulare. Deinde dixit: & sciẽtia, quemadmodum dictum fuit de eo, quod est quid, & de eo, quod est propter quid, est vna & eadem. sensus est, et apparet ex omni eo, quod commemorauimus de his rebus, q sciẽtia, quam assequimur per questionem quid est, & propter quid est, reducitur, vtiq; ad causam vnam & eãdem. Deinde dixit: Et hoc aut simpliciter, non de aliquo inexistẽtium. sensus est, & hoc accidet, aut in quesitis simplicibus, que sunt per se, nõ que sunt in aliquo, aut in aliquibus, que sunt in aliis. sensus est, quoniam questio propter quid est, & quid est sunt vnũ & idem in vtroq; duorum quesitorum: quoniã iã queritur quid est in quesito composito, & propter quid est, iamq; queritur consimiliter etiam in quesito separato, si fuerit questio quid est appropriata in separato. & hoc, quoniam quid est in specie quesiti separata, et consimiliter quesitum per causam in alio propter quid est in quesito composito appropriato, & iam querit̃ in separato. Cũ vero dixit: vt in exemplo in eo q sunt duo recti, aut in eo q magnum, aut in eo q paruum. sensus est, & exemplum, q sit scientia appropriata in quesito quid est, & propter quid est, & reducãt̃ ad idẽ in quæsito vno & eodẽ. veluti, cũ quærimus, propter qd triangulus habet angulos æquales duobus rectis, & quærimus, quid est triangulus, qm̃ duæ responsiones in hoc reducuntur ad vnum, & scientia proueniens ex hoc est scientia de re vna. & cõsimiliter, cũ quærimus, propter quid hæc mensura est parua aut magna, & quid est hec mensura, qm̃ hæc duo reducũtur consimiliter etiam ad vnum, & hoc de mensuris, quarum essentia est, vt sint maiores mẽsura, aut minores, quemadmodum magna pars linearum, que sunt in mensuris. Et propter hoc dixit, q demonstrationes sunt definitiones in potentia, quoniam non est differentia in eo q traditur demonstratio, & q traditur definitio, nisi in modo: & hoc, qm̃ demonstratio traditur per modum orationis definitæ, & definitio per modum orationis compositę compositione conditionis & ligamenti.

Quòd igitur omnia, quæ quæruntur, est medii quæstio, planum. Quomodo autem quòd quid est monstratur, & quis modus reductionis, & quid est definitio, & quorum, dicamus, cùm dubitauerimus primo de ipsis.

Dixit Aristo. Atqui, q in omnibus quæsitis est quæstio de medio, plane manifestũ est. Quomodo autem appareat intentio qd est, & quæ via, qua assequamur ipsam, & qd est definitio, & de quibus rebus, enuntiemus vtiq; de hoc per modum primo designatum super hac re dubia.

9 Posteaq; monstrauit ex hoc sermone, q omnia quæsita reducuntur ad duo, ad quæstionem de existẽtia causæ, & est questio qua inuestigamus de existentia rẽr: & ad quæstionem quæ est causa, & est quæstio, qua inuestigamus de causa: & hoc est, de qua fuit intentio à principio. Commemorauit autem hoc, & dixit: Atqui, q in oĩbus quæsitis est quæstio de medio, plane vtiq; manifestum est. sensus est, Atqui q in oĩbus iis, quæ sciunt̃, questio est de termino medio, qui est causa, hoc vtique plane manifestum ex eo, quod diximus. Diximus autẽ de oĩbus iis, quæ sciuntur, quoniam quæstio de existentia rerum non habet potentiam quæstionis existentiæ ipsius, nisi in rebus, quæ sunt ex genere eorum, q̃ sunt ipsis causa: & in his, cũ declaratum fuerit, q habent causam, monstrata vtiq; erit existentia causæ, quid est illa causa: & propterea res logicæ sunt vtplurimum mulię. Et posteaq; perfecit declarationem huius, cœpit docere, quæ sit intentio ipsius ad intentionem primã, quam monstrat per hunc sermonem, & dixit: Qũo autem appareat intẽtio quid est res, & quæ via, qua assequamur ipsam, & quid est definitio, & de qbus rebus est, enuntiemus vtiq; de hoc. sensus est, vnde autem proueniet nobis scientia de re, hoc est definitionis ipsius, & qualis sit via, qua assequamur hanc scientiam, & quæ sit definitio, quã quærimus in hac scientia, & quæ sint ea, quibus inest hæc definitio (que sunt quesita, de qbus enuntiauit in hoc libro) nos vtiq; designabimus hoc per modum, quo cœpimus primo, & incipiemus ab eo, quod dubitatur in hoc. Atqui distinxit hoc, quoniam scientia de re prouenit vtiq; ad perfectionem, quemadmodum in hoc post scientiam dubiorum inuestigatorum de ipsa appropriatorum & proportionatorum.

Disceptatio, quòd demonstratio, & definitio non sint eiusdem. *Cap. II.*

PRincipiũ vero sit futurorũ, qđ est conuenientissimũ habitis sermonibus. Dubitare enim quispiã posset, anne est idem & sm idem definitione scire & demonstratione? An impossibile: definitio nanque ipsius quid est esse videtur, quid est autem omne, vniuersale et prędicatiuum: syllogismi vero sunt, hi quidem priuatiui, illi autem nõ vles: veluti qui quidem in secunda figura, priuatiui oẽs, qui vero in tertia, non vniuersales.

Dixit Aris. Sit autem principium sermonum attingẽdorum, quòd sit dispositio sermonum

monum consequentium. Dubitaret enim vtiq; aliquis, an ne sciatur aliquid vnum fm modum vnum per definitionem, & demonstrationem, an hoc est impossibile: & hoc, qm̃ existimatur de definitione, ꝙ sit de quid est res, & quid est in summa est vniuersale, et affirmatiuũ. ex syllogismis vero aliqui sunt vniuersales, & aliqui non vniuersales: vt in exemplo, syllogismi, qui sunt in secunda figura, sunt vniuersales negatiui, q vero sunt in tertia, non vniuersales.

9 Intelligit per sermones attingendos, qui intendunt postremo & ad finem istius inuestigationis, & sunt quęsita illa, de quibus mentionem fecit, & quæ voluit, sermones vero consequentes sunt, qui consequuntur præcedentes in inuestigatione, qm̃ ipsi sunt finales consequẽtes dubitata. Et ipse dixit, ꝙ vult ponere principiũ inuestigationis de ijs, quæ ordinantur in hac inuestigatione, quæ sunt consequentia, & ea sunt, de quibus intendit inuestigare hic primo de sermonibus, q sunt magis consequentes ipsa. hoc est, vt ponat principium inquisitionis, cũ commemorauerit hic de dubijs, quę sunt magis appropriata et validioris proportionis in ijs, quę intendit inuestigare. Deinde cœpit mentionem facere de dubijs, quæ accidunt in primo quæsito, & innuit, vt velit per consequentes, sermones dubitatos, quoniam ea in veritate consequuntur id, quod intendimus scire: ac si dixisset, & ponemus principium inuestigationis de rebus intentis, & hoc est maioris conuenientiæ q̃; ea, q̃ dubitantur: & hoc, quoniam q̃ dubitantur de re, aliqua sunt proportionata, & aliqua non proportinnata: et fm hanc intẽtionem exposuit aliq̃n hũc locum Mathęus, et non est dubium, ꝙ ipsum transtulerit ab Expositoribus. Et fortasse ipse declarauit, & dixit: an ne sciatur aliquid vnum fm modum vnum per definitionem & demonstrationem, an hoc est impossibile. sensus est, ꝙ dubia conuenientia inq̃sitioni, per quam venamur, ꝙ est aliq̃d, ea sunt, vt dubitetur & dicatur, q̃s tradet mensuram, qua fieri posset, vt extrahatur vnum & idem p̃ definitionem & demonstrationem simul: aut hoc ne est impossibile: ac si diceres, quæsitum q̃d est: dixit autem secundum modum vnum, quoniam accidet vtiq;, vt monstretur aliq̃d vnum per definitionem & demonstrationem, sed per duos modos, quoniam compositio duarum rerum fuit de specie vna cõpositionis demonstrationis: & propterea dixit de aliq̃bus speciebus definitionum, ꝙ sunt demonstrationes variatæ positione. Themistius vero dixit, ꝙ dixit vtiq; hoc, quoniam iam monstraĩ aliq̃d idem p̃ definitionem, et ostẽdiĩ aliquod accidentiũ suoꝝ p̃ dem̃rationem, quẽadmodum ostendiĩ, q̃d est triangulus p̃ definitionẽ, & ostẽdimus ęqualitatẽ anguloꝝ duob⁹ rectis p̃ dem̃rationẽ. Sed hoc non est scia de re vna p̃ duos modos, sed est scia duaꝝ dispõnũ de aliquo vno, aut scia alicuius vnius p̃ duas dispositiones. Et posteaq̃; fuit hoc, i. si sciatur aliquid vnum per definitionem & demonstrationem simul per modum vnum, sequitur ex ipso, vt omne, quod sciatur pee demonstrationem, sciatur per definitionem, cœpit docere, ꝙ res non est ita, & dixit: & hoc, quoniam existimatur de definitione, ꝙ sit de quid est res, & quid est in summa est vniuersale & affirmatiuum. ex syllogismis vero aliqui sunt vniuersales, & aliqui non vniuersales. sensus est, & apparet, ꝙ omne id, quod progreditur per demonstrationem, non prodeat per definitionem, quoniam quod progreditur per definitionem est affirmatiuum, quoniam definitio vtiq; extrahit essentiam rei, & demonstrationes, ex parte qua sunt syllogismi, extrahunt affirmatiuum, & vniuersale, & negatiuum & particulare, quod est autem inuentum per definitionem, est vniuersale, ergo non omne illud, quod progreditur per definitionem, prodit per demonstrationem: igitur via, qua scimus essentiam rei, & est definitio, nõ est eadem cũ via, qua scimus existentiã rei, & causę ipsius, & est ea, quæ vocatur demostratio situ differens, nisi fuerint duę vię particulares de quæsito vno & eodem.

Postea neq; prædicatiuorum omniũ, qui sunt in prima figura, est definitio, vt quòd omnis triangulus duobus rectis ęquales habet. Huius autem ratio, quoniam scire, est demonstratiue demonstrationem habere: quare, si in talibus est demõstratio, planum quòd non esset vtiq; ipsorum & definitio: scire enim posset aliquis & secundum definitionem non habens demonstrationem, nihil enim prohibet non simul habere.

Dixit Arist. Postea neq; omnium affirmatiuorum, quæ sunt in prima figura est definitio. vt in exemplo, ꝙ omnis triãgulus habet angulos æquales duobus rectis, de hoc est demonstratio & nõ definitio. quoniam scientia secundum viam demonstrationis, est possidere demonstrationem: ergo, si de talibus est demonstratio, manifestum vtiq; ꝙ non erit de ipsis definitio, ꝙ si nõ, potest aliquis scire ipsa per definitionem consimiliter etiam absque eo, quòd habeat demonstrationem: & hoc, quoniam nihil prohibet quòd non sit ipsi possessio.

Posteaq̃; docuit, ꝙ definitio & demõstratio nõ sunt per viam vnam, & non sunt duæ viæ, per quarum vnã prodeat illud quod progreditur per alteram, vult, ꝙ non est possibile, vt ostendatur vnum & idem per definitionem & demonstrationem simul, & dixit: Postea neq; omnium affirmatiuorum, quæ sunt in prima figura, est definitio. sensus est, & post id, quod diximus, ꝙ non omne quæsitum, quod ostenditur per demonstrationem, ostenditur per definitionem, & ꝙ definitio est affirmatiua, & demonstratio vtiq; aliquando de negatiuo, ostensum est vtiq; fieri non posse, vt mõstreĩ per definitionem omne affirmatiuum, quod ostẽditur per demonstrationem. quemadmodum, si aliquis diceret, ꝙ hoc est possibile in affirmatiuis, quę sunt in prima figura, quoniam ipsa sunt vniuersalia & affirmatiua, & definitio est vniuersalis & affirmatiua. Et dixit: ꝙ conclusio affirmatiua non monstratur per definitionẽ, quoniam iam monstratum fuit, ꝙ definitio est aliud à demonstratione, & non est via, qua sciamus illud, cuius via est vt sciatur per demonstrationem, absq; demonstratione. vt in exẽplo, scientia, ꝙ anguli trianguli sunt æquales duobus rectis, prouenit nobis per demonstrationem, & non prouenit nobis per definitionẽ, si scientia, quæ prouenit nobis per demonstrationem, nõ prouenit nobis per aliud à demonstratione, possibile est, ꝙ proueniat nobis per aliud à demonstratione. Cũ vero dixit: & de hoc est demonstratio, & non definitio. sensus est, ꝙ scientia, ꝙ triãgulus habet tres angulos æquales duobus rectis, prouenit nobis per demonstrationẽ, & non prouenit nobis propter definitionem. Cũ vero dixit: quoniam scientia secundum viam demonstratio-

nis est possidere demonstrationem. sensus est, quoniã scientia demonstratiua prouenit oobis eò ꝙ possidemus demonstrationem facientem ad scientiam demõstratiuam, non propter aliquid aliud omnioo. Cũ vero dixit: igitur, si in talibus inuenitur demonstratio, manifestum vtiq; , ꝙ noo erit in ipsis definitio. sensus est, cumq; res in huiuscemodi quæsitis ignotis ita fuerit, ꝙ proueniat nobis ipsorum scientia eo ꝙ inuenimus demoostratiooem super ipsis tantũ, planum vtiq;, ꝙ non prouenit nobis scientia ipsorum propter definitionẽ, ꝙ si non, fieri vtiq; poterit in huiuscemodi rebus ignotis, vt sciantur per definitiones absq; eo, ꝙ sciantur per demoostrationem amplius. Et hoc est, quod voluit, cũ dixit: & hoc, quoniam oihil prohibet, ꝙ oon sit ipsius possessio. & hoc, quoniam secuodum hanc positiooem fieri poterit, vt sciamus omnia absque eo, ꝙ possideamus scientiam per demonstrationem.

Sufficiens aũt est fides & ex inductione, nihil enim vnquam definientes nouimus, neq; eorũ, quæ per se insunt, neq; accidẽtiũ.

Dixit Aristo. Et fides sufficiens in hoc ex inquisitione consimiliter etiam. & hoc, quoniam non est aliquid, quod definientes sciamus per demonstrationem, neque ex iis, quæ insunt per se, neque ex iis, quæ insunt per viam accidentis.

11 Dixit: Et inquisitio sufficiens est, quoniam, ea, quæ sciuntur per definitiones, non sunt ea, quæ sciuntur per demoostrationes, oeq; quę sciuntur per demonstrationes sunt ea, quæ sciuntur per definitiones. & hoc, quoniam, cũ inquisiuerimus illa, quorum via & consuetudo est, vt sciantur per definitionem, nõ inuenietur vnũ ipsorum, quod sciatur per demõstrationem, neq; ex iis, quæ insunt per se, hoc est substãtijs, neq; ex ijs, quæ insunt per aliud, hoc est accidentibus, cumq; verificauerimus hanc inquisitionem, verificabimus, ꝙ nõ scit aliquid per ambo simul, & hoc est dialecticum.

Amplius si definitio, substantiæ quædam cognitio est, talia manifestum quòd non sunt substantiæ.

Dixit Arist. Amplius quoniam definitio declarat & docet de substãtia aliquid: plane autem manifestũ, ꝙ talia nõ sunt substantię.

12 Hæc est probatio alia, quòd illud, quod facit scire aliquid per demonstrationem, est aliud ab eo, quod facit scire per definitionem, quodq; illud, quod facit scire p̃ demonstratiooem, est vniuersalius q̃ illud, quod facit scire per definitionem: & hæc probatio construitur super duabus propositionibus. quarum vna est, ꝙ definitio facit scire substantiam rerum, hoc est essentiam ipsarum, demonstrationes vero faciunt scire accidentia rerum: & hoc, quoniam demonstrationes simplices, quę exhibent causam & existentiam, sunt vtplurimum & frequenter per accidentia, & hæc inquisitio est mutila: & hoc, quooiam existimatur vtiq;, ꝙ acciduot vtiq; in aliis ab accidentibus, & hoc in causis longinquis: sed cũ iouestigatur de demonstrationibus, quę sunt in talibus, apparet, ꝙ non sunt demõstrationes simplices veræ, quodq; quid est, quod est in accidentibus, miscetur cum ipsis. Cùm vero dixit: plane autem manifestum, ꝙ talia non sunt substantiæ. intelligit accidentia, de quibus posuit exemplum antea, vsquequo dixit, quòd illa sunt, de quibus præmisit demonstrationem, quemadmodum æqualitas angulorum duobus rectis de triangulo, & reliqua ex inquisitione.

Quòd igitur non est definitio omnis, cuius & demonstratio, planum. Quid autem, cuius est definitio, an ne omnis est demonstratio, aut nõ? Vna quidem ratio, & de hoc eadem: vnius enim inquantum vnum, vna est scientia, quare siquidem scire demõstratiuum est demonstrationem habere, continget aliquid impossibile, definitionem nãq; habens sine demonstratione sciet.

Dixit Aristo. Quòd autem non de omni illo, cuius est demonstratio, inuenitur definitio, est vtiq; manifestum: & quid hoc, dicitur de eo, an ne de omni illo, cuius est definitio, sit demonstratio an non? est vtiq; quasi sermo vnus & idem: & hoc, quoniam scientia de aliquo vno in eo quod est quid vnũ, est scientia vna: & si est dispositio, qua scit artifex demõstrationis, vt possideat de ipso demonstrationem, sequitur vtique aliquid impoſſe: & hoc, q̃m qui habet definitionem ipsius iã vtiq; scit ipsum scientia, absq; eo, ꝙ habeat de ipso demonstrationem.

13 Iã docet de eo, quod diximus, ꝙ nõ oẽ illud, q^d scit̃ p̃ demr̃ooẽ scit̃ p̃ definitionẽ. fortasse. n. si oẽ illud, quod scitur per definitionem, sciretur per demonstrationem, iã vtiq; oporteret, vt inquiram⁹ de ipso, & dicamus, an ne omoe illud, quod scitur per defioitionem, sciatur per demonstrationem. Et ipse dixit in respõsiooe huius, ꝙ sermo, per quem monstratum fuit antea, ꝙ non ostenditur aliq̃d vnum & idem per definitionem & demonstrationem, est idem sermo illi, per quem ostenditur, ꝙ id, quod ostenditur per demõstrationem, non ostendit̃ per defioitionem. Et hoc est quod significauit, cũ dixit: est vtiq; hoc quasi sermo vn⁹ & idẽ. hoc est, ꝙ sermo, p̃ quem mõstratur, ꝙ omne illud, quod ostẽditur p̃ demonstrationem, noo ostenditur per definitionem, neq; monstratur per demonstrationem, quod est cõuersum sermonis. Et hoc est quod dixit: vnum & idem. hoc est, ꝙ non monstratur aliquid vnum per definitionem & demonstrationem simul ex parte vna. Et dixit: & hoc, q̃m scientia, quæ est de aliquo vno, in eo ꝙ est vnũ, est scientia vna. sensus est, atque sequitur, ꝙ noo sciat aliquid vnum in eo ꝙ est vnum per demonstratiooem & definitiooem simul, q̃m scieotia de aliquo vno, in eo ꝙ est vnum, prouenit vtiq; per viam vnam, sed definitio & demonstratio sunt duæ viæ diuersæ. Cumq; non sciatur aliquid vnũ per vtrasq; simul ex parte vna, planum, ꝙ non omoe illud, quod scitur per definitionem, scitur per demonstratiooem, oeq; è couuerso. Cũ vero dixit: & si est dispositio, qua scit artifex demonstrationis, vt possideat de ipso demonstratiooem, iam vtique sequetur hoc impossibile. sensus est, & si fuerit dispositio, qua scit artifex demonstrationis rem, cũ possidet demonstrationem de ipsa, cũ vtiq; posuerimus, ꝙ scientia istius rei sit per definitionẽ, iam vtiq; sequetur aliq̃d impossibile. Deide commemorauit impossibile, quod sequitur, & dixit: & hoc, quoniam qui habet definitionem ipsius, iam vtiq; sciet ipsum scia absq; eo, ꝙ habeat de ipso demonstrationẽ. sensus est, & falsum, quod sequitur ex ipso, est, ꝙ illud, cuius via est, vt sciatur p̃ demonstrationem, sciatur absq; demonstratione.

Amplius principia demonstrationũ sunt definitiones, quorum non esse demonstrationes

tiones monstratum est prius, aut erunt principia demonstrabilia, & principiorum principia, & hoc in infinitum prodibit, aut primæ definitiones erunt indemonstrabiles.

Dixit Aris. Amplius principium demonstrationis sunt definitiões, de his vero monstratum est antea, q non est via, qua fit demõstratio, nisi principia sint demõstrabilia; & adhuc principiorũ pricipia, & procederet res i ĩfinitũ, aut sint pricipia nõ demr̃abilia.

Hæc probatio est separata, qua mõstratur, q non oẽ illud, cuius est definitio, habet demõstrationem: & hęc erat opposita probationi, qua monstrabatur, q omne illud, cuius est demõstratio, nõ habet definitionem. Et sunt hic tres probationes, probatio, qua monstratur, q non omnis illius, cuius est demõstratio, est definitio, et hæc est prima: & probatio, qua monstratur conuersum huius, & hæc probatio est illa, q̃ cõicat ad mõstrandam rẽ & conuersum ipsius, & est ea, qua monstrat̃, q nõ inest alicui vni scia vna ex parte vna p demr̃ationem & definitionẽ simul: & hoc, quoniam ex ea apparent duo simul, & amplius, cũ non complicatur alicui vni ex parte vna scientia per definitionem & demonstrationem simul, monstratum est, q in re, quę habet scientiam per vtraq; simul, componuntur duo modi simul p accidẽs: cumq; componuntur in ipsa duo modi, planum q fieri nõ potest, vt oẽ illud, quod habet definitionem, habeat demonstrationẽ, neq; oẽ illud, quod habet demonstrationem, habeat definitionem: q si non, inerit vni & eidem scientia per definitionem & demonstrationem simul ex parte vna, & hoc totum est manifestum. Hæc autem probatio est, q propositionibus sunt definitiones, & hæ sunt primæ, & non sunt ipsarum demonstrationes, & de hoc iam perfecit sermonẽ in principio tractatus primi istius libri: & hoc, qm̃ aut non sunt ipsis propositiones, per quas monstrantur, aut indigẽt propositionibus, & illæ propositiones propositionibus, & procedet res in infinitum: & hæc diuisio est falsa, & prima cõsequens. Et hoc est quod significauit, cũ dixit: nisi principia sint demonstrabilia, & adhuc principiorũ principia, & procedat res in ĩfinitum, aut sint principia non demonstrabilia. sensus est, & hoc, qm̃ sequitur, q sint propositiones in demonstrationibus monstratæ in demonstratione per propositiones, & illæ propositiones monstratæ in demonstratione consimiliter etiã per propositiones, & procedet res in infinitum, aut erunt ppõnes primæ non monstratæ per demonstrationem.

* Ab l necessaria.

Sed an ne non oĩs eiusdẽ, sed alicuius eiusdẽ est definitio & demr̃atio, an impossẽ sit? non.n. est demõstratio cuius definitio, definitio nanq; ipsius quid est & substantiæ, definitiones vero apparent oẽs supponẽtes & accipiẽtes ipsum quid est, vt Mathematicæ, quid vnitas & impar, & aliæ consimiliter.

Dixit Aristo. Sed diceret aliquis, an non erit de omni, quod sit idem, aut iam erit de aliquo vno & eodem definitio & demonstratio? Sed hoc est impossibile: & hoc, qm̃ non est demonstratio de eo, cuius est definitio: quoniam definitio est de eo, quod est qd & substantia, ex demonstrationum vero dispositionibus apparet in summa, q ipsę pertractant quid est res positione, & enuntiant in ipsa enuntiationẽ. vt in exemplo, qm̃ sciẽ Mathematicæ definiunt quid est vnum, & quid est numerus, & consimiliter aliæ.

Posteaq̃ declarauit, q non oẽ illud, quod habet definitionem, habet demõstrationem, neq; oẽ, quod habet demõstrationem, habet definitionem, rediit rursus per modum †confidentiæ & maxime persuasionis, si possibile est, vt accidat i aliquo vno, q sciatur per definitionem & demõstrationem simul ex parte vna: iamq; primo aperuit verba sua in hac quæstione, deinde †euacuauit per causam, q non oẽ illud, quod habet definitionẽ, habet demonstrationem, postea per causam p se absq; eo, q euacuauerit hoc, quod dictũ fuit, q omne, quod habet definitionem, habet demonstrationem, deinde euacuauit conuersum istius *euacuationis, quod est, an omne, quod habet demõstrationem, habeat definitionem, & exposuit ipsum per rem appropriatam, deinde dixit, q impossibile est, vt sciatur aliquid vnum p definitionem & demonstrationem simul ex parte vna, & enuntiauit vnumquodq; quæsitorum manifestum per se, & manifestum per suum compar, & ipse cõsimiliter etiam †reduxit ad hoc rem tertiam, & declarauit ipsum per se, & fuit sollicitus, vt perficeret in ipsa omnes probationes, quæ sunt super ipsa per modum confidentiæ & apparentiæ & finis. Et dixit: Sed diceret aliquis, an non erit de omni, quod sit idem, aut iam erit de aliquo vno & eodem definitio & demõstratio? sensus est, sed diceret qs ex vehementia quęstionis de hac re, & inquirens de ipsa, an non oĩs, cuius est demonstratio, est definitio, neq; oĩs, cuius est definitio, est demõstratio, adeo q non sit demonstratio & definitio aliquid vnum & idem, qm̃ hoc est manifestum, & fortasse fieri potest, in aliquo vno & eodem vt sciatur definitio et demonstratio simul. hoc est, fortasse hoc est possibile de aliquo, & s̃m hanc dispositionem rediit hæc quæstio, qua factum fuit additamentum præcedenti: qm̃ in re priore positũ fuit, fieri non posse, vt sciatur aliquid vnũ ex parte vna per definitionem & demonstrationem simul, & hoc p se, & quæsiuit vtrũq;, si fieri potest, vt sit hoc per accñs: & videtur consimiliter etiam, vt sit hoc quæsitũ, quod præcessit, †præterq̃ quod ipse reduxit ipsum ad perficiendas omnes probationes, quæ inueniũtur in ipso. & hoc, quoniam nos inuenimus ipsum perfecisse ea in eo q deuenit in hoc tractatu, & redire fecit omnia ea, aut maiorem partẽ ipsorũ. Deinde dixit: Sed hoc est impossibile: & hoc, quoniam non est demonstratio de eo, cuius est definitio, quoniam definitio est de eo, quod est quid & substantia. hoc est, quoniam definitiones sunt quæ sciuntur esse essentiæ subiectorum artium & partium subiectorum suorum, & hæ sunt, quæ declarant demonstrationem reliquarum dispositionum de quæsitis conclusionum suarũ. Deinde dixit: ex demonstrationum vero dispositionibus apparet in summa, q ipsæ pertractant, quid est res positione, & enuntiant in ipsa enuntiationem. sensus est, & hæ demonstrationes ponunt terminum subiectorum suorum, de quibus speculantur, hoc est subiectis quæsitorum, & ponunt ipsum positione, hoc est declarant ipsum declaratione, quemadmodum facit artifex scientiæ Numeri, ipse enim primo posuit definitionem vnius, & definitionem paris et imparis, & non potest in eo, q est artifex Numeri, monstrare, quid est vnũ, & qd est par et impar. qm̃ iam declaratum fuit, q ars non potest tradere causas subiecti sui, quoniam causæ subiecti artis attinent ad artem altiorem, & hoc totum iam declaratum fuit in pręcedentibus, & potẽtia traditionis istius probationis, hoc est, quam tradiderunt, est, q definitio et demonstratio non

† Ab. le. certorationis, & finis quęstionis.

† Ab. l. destruxit Sic & in toto cõmento.

* Ab. l enuntiationis.

† Ab. l. repetiit hanc tertiã partem.

† Ab. l. sed id tud repetijt

aggregant in re vna, nisi p accidēs, & per duos modos: & hic sermo est dialecticus, quoniā definitiones notificant quæsita, quemadmodum notificant principia.

Amplius omnis demonstratio aliquid de aliquo monstrat, vt quòd est, aut non est, in definitione vero nihil alterum de altero prędicatur. quemadmodum, neque animal de bipede, neque hoc de animali, neque vtiq; de plano figura, non enim est planum figura, neq; figura planum.

Dixit Arist. Amplius omnis vtiq; demōstratio monstrat aliquid de aliquo, puta q est, aut q non est, in definitione vero nihil de altero prædicatur, nō animal de bipede, neq; hoc de animali, neq; planum de figura, neq; figura de plano.

16 Hæc est probatio alia per se consistens. & hoc, quoniam in demonstrationibus prędicātur partes ad se inuicē aut q sunt, aut q nō sunt, & monstrant q aliquid inest alicui alteri, et nō inest ipsi. Et hoc est, quod voluit, cū dixit: Amplius omnis vtiq; demonstratio monstrat aliquid de aliquo. sensus est, & probatio altera est alia à præcedentibus, quæ est, q omnis vtiq; demonstratio ostendit aliquid inesse alicui, aut non inesse, cùm positū fuerit aliquid inesse alicui, aut non inesse. hoc est, q partes demonstrationis ponuntur per modum subiecti, & quæsitum suum monstratur per hunc modum. Atqui dixit: in definitione vero nihil de altero prædicatur. sensus est, atqui definitionum partes non prædicant de se inuicem, neq; monstrant viam sm viā subiecti, ex partē qua sunt definitiones. vt in exemplo, cū dicimus in definitione alicuius animalium, q est animal bipes, nō prædicatur vtiq; substantia animalis, cùm adducimus definitionem, de bipede, neq; prædicatur bipes de animali, sed alligatur animal bipedi, & adducimus ipsum per modum conditionis, & ligamentum non est p modum subiecti. & consimiliter, cùm dixerimus, exempli gratia, in definitione alicuius q est figura plana, planū vtiq; non prædicatur de figura, neq; figura de plano: & hoc quod dixit est planum nimis ex dispositione differentiæ definitionis, & demonstrationis. hoc est, qm̄ definitio est aliud à demonstratione, cūq; sit aliud ab ipsa, planū, qm̄ quod monstrat per vnam ipsarum, non mōstratur per alteram, nisi per accidens.

Amplius alterum est quid est, & quòd est monstrare, definitio nanq; quid est significat, demonstratio autem, quòd aut est hoc de hoc, aut non est.

Dixit Arist. Amplius, quoniam intentio quid est res, & ostendere per demonstrationem si inest, sunt duo diuersa: & definitio docet quid est res, demonstratio vero ostendit, si illud inest huic, aut non inest.

17 Probatio ista accepta est à diuersitate operationum appropriatarum ipsis, probatio autem prædicta accepta fuit à formis ipsarum. & hoc, qm̄ diximus in probatione, quæ præcessit hanc, q compositio definitionis, quæ est forma ipsius, est alia à compositione demōstrationis. Et diximus hoc, q operatio definitionis nō est operatio demonstrationis. quod, cùm ita sit, fieri igitur non potest, vt sint aliquid vnū, qm̄ nō possunt operari operationem vnam et eandē per se, cūq; fuerit operatio ipsarum monstratio, planum vtiq;, q fieri non pōt, vt monstretur per vtraq; aliquid vnum ex parte vna. Cū vero dixit: amplius, quoniā intentio quid est res, & ostēdere per demonstrationem si inest, sunt duo diuersa. sensus est, amplius, quoniam intentio quid est res, & si est res, sunt duo diuersa, & quid est res est illud, quod tradit definitio per se, si autem est res, aut non est, est illud, qd tradit demōstratio per se. Et hoc est, quod significauit, cùm dixit: & definitio docet quid est res, demonstratio vero ostendit, si illud inest huic, aut non inest. hoc est, si inest hoc huic, aut non inest. Cūq; fuerit hoc, quemadmodum diximus, planum vtiq;, q demonstratio, si tradit quid est res, est vtique per accidens, & consimiliter etiam, si definitio tradit q res est, est vtiq; per accidēs.

Alterius vero altera demonstratio, nisi tanquam pars sit aliqua totius (hoc autē dico, quoniam mōstratum est ęquicrus duob' rectis æquales habere, si oīs triangulus monstratus fuit) pars.n. hoc, illud vero totum est: hæc autem ad seinuicē nō habent sic ipsum q est, & qd est, nō.n. est alterius alterū pars.

Dixit Aristo. Et demonstratio de aliquo vno est demōstratio vna, nisi fuerit demonstratio in parte aliqua ex toto ipsius (dico autem hoc, quoniam ostenditur vtiq; per demonstrationem, q æquicrus habet angulos æquales duobus rectis, & si iam monstratū fuerit de omni triangulo) & hoc, quoniam illud est pars, hoc vero totum, hęc autē duo, hoc est, si est, & quid est, non habent inter se hāc dispositionem: & hoc, quoniam vnum ipsorum non est pars alterius.

Hæc est probatio altera, q illud, quod ostēditur per demonstrationem, non monstratur per definitionē, & econuerso. & probatio est talis, cùm fuerint duæ viæ diuersæ, & si monstrant aliquid vnum, manifestū vtiq;, q hoc est possibile, cùm fuerit vnum ipsorum pars alterius. vt in exemplo, quoniam demonstrationes diuersę in tribus terminis non possunt monstrare quæsitū vnū semper, sed quæ consentiunt in vno terminorum possunt vtiq; mōstrare aliquid vnum per aliquem modorum, quoniam vnum ipsorū est sub altero, quemadmodum de ęqualitate angulorum duobus rectis fieri vtiq; potest vt monstretur de triangulo simpliciter & equicruro: & quoniam æquicrus ponitur sub triangulo, & est pars ipsius, & totum & pars quasi sunt aliquid vnum, cūq; definitio & demonstratio sint duæ viæ diuersæ & non potest illud, quod monstrat vna ipsarum esse pars alterius, planum, q non possunt monstrare aliquid vnum per aliquē modorum. Cū vero dixit: & demonstratio de aliquo vno est demōstratio vna, nisi fuerit demonstratio in aliquā partem ex toto ipsius. sensus est, & demonstrationes, quę mōstrant res diuersas, sunt diuersæ, nisi fuerit, quod monstrat vna ipsarum pars alterius, et sint aliquo pacto consentiētes, & aliquid vnū: quoniam vero quod monstrant demonstratio ac definitio non sunt cum hac dispositione, hoc est vnum ipsorum pars alterius, non erunt aliquid vnum. Et hoc est, quod significauit, cùm dixit: hæc autem duo, hoc est, si est, & quid est, non habent inter se hāc dispositionem. hoc est, q illud, quod monstrat definitio, quod est essentia rei, & illud, quod ostendit demonstratio, qd est existentia, non ita se habent, q vna ipsarū sit pars alterius: hoc est, essentia, & existentia. Atqui voluit, q diuidat ex ipsis per omnes modos celebratos, quibus possunt formare, q essentia ipsarum sit vna. 18

Manifestum

Manifestum igitur ꝙ neq; cuius definitio, huius omnis demonstratio: neq; cuius demonstratio, huius omnis definitio: quare omnino eiusdem nullius contingit ambo habere. Manifestum igitur est, ꝙ neq; definitio & demonstratio, neq; idem esse possunt, neque alterum in altero, subiecta etenim consimiliter vtique se haberent. Hæc itaque hucusque dubitata sint.

Dixit Arist. Planum igitur, ꝙ non omnis cuius est definitio est demõstratio, neq; consimiliter etiam omnis, cuius est demonstratio, est definitio: cumq; fieri nõ possit, quòd vtrunq; ipsorum insit alicui vni & eidẽ per aliquem modorũ ex parte vna, planũ vtiq;, ꝙ definitio & demõstratio vtraq; non sunt aliquid vnum & idem, neq; cõsimiliter etiã vnum ipsorum, vtriuis fuerit, est in altero: quòd si non, subiecta vtique ipsorum ordinata sub se inuicem haberent hanc dispositionem, † & definitio reliqua erit illud, quod veniet ex dubitatione circa hoc.

† Ab 1 termi nus aũt quãtitatis

19 Cõmemorat in eo, quod monstrat, de omnibus istis sermonibus dialecticis: & quod sequitur ex ipsis est, ꝙ non oĩs, cuius est definitio, est demonstratio, neq; è conuerso, quodq; sequitur ex hoc, ꝙ non inuenitur definitio et demonstratio super aliquo vno ex parte vna: cũq; hoc ita fuerit, sequitur consimiliter etiam, ꝙ non sit definitio & demonstratio aliquid vnum, cũq; non fuerint aliquid vnum, non erit illud, quod ambo monstrant, aliquid vnum, neq; vnum ipsorum consimiliter etiã pars alterius. Et hoc est, quod voluit, cũ dixit: neq; consimiliter etiam vnum ipsorum, vtrũuis fuerit, est in altero ipsorum. Cũ vero dixit: ꝙ si non, subiecta vtiq; ipsorũ ordinata sub se inuicem haberent hanc dispositionem. sensus est, ꝙ si esset demonstratio pars definitionis, aut definitio pars demonstrationis, illud vtiq;, quod est materia demonstrationis, esset pars materiei definitionis. hoc est, ꝙ illud, quod monstrat vna ipsarum, esset pars eius, quod mõstrat altera, qualis est dispositio in demõstrationibus, quæ sunt cum hac dispositione.

Syllogismo duplicante, similiter & per diuisionem confecto, non demonstrari quid est, de eo cuius est. Cap. III.

IPsius vero quid est, est ne syllis et demonstratio, aut nõ est, quemadmodum nunc ratio supposuit? syllogismus enim aliquid de aliquo monstrat per medium, ipsum vero quid est, & proprium est, & in eo quòd quid est prædicatur, hæc autem necesse est conuerti. Si enim A ipsi C proprium est, planũ, ꝙ & ipsi B, & hoc ipsi C, quare omnia ad inuicem. verumenimuero & si A, i eo quòd quid est inest omni B, et vniuersaliter B de oĩ C in eo quòd quid est dicitur, necesse & A in eo quòd quid est de C dici. si vero non sic aliquis accipiet duplicans, nõ necesse erit A de C prædicari in eo ꝙ quid est: sed si A quidem de B in eo quod quid est, ipsum vero B non de quibuscunq; in eo quòd quid est, ipsum aũt quid est ambo eadem habebunt: erit igiť & B de C ꝙ quid est. si itaq; ipsum quid est & ipsum quid erat esse ambo habent, in medio termino erit prius ipsum quid erat esse.

Dixit Aril. Ipsius vero quid est, vtrum sit syllogismus, & demonstratio, aut non sit, quemadmodum nunc posuit oratio: et hoc, qm̃ syllogismus mõstrat vtiq; aliquid de aliquo per medium, ipsum vero quid est appropriatũ est, & prędicatur ꝑ viam quid est, & hoc vtiq; sequitur ex necessitate, vt conuertãtur ista æqualiter: qm̃ si esset A propriũ ipsi C, notum vtiq;, quòd esset proprium ipsi B, & B ipsi C, omnia igitur essent propria inter se: & si A iesset omni B per viam quid est, & B consimiliter etiam in summa diceretur de omni C per viã quid est, sequeretur vtiq; ex necessitate, vt A consimiliter etiam diceretur de C per viam quid est: ꝙ si non acciperet aliquis per reduplicationem in hunc modum, nõ prædicaretur vtiq; A de C per viam quid est, si A inesset B ex via quid est, & non esset de omni eo, de quo dicitur B per viam quid est: & intentio quid est iam inest vtriq; ipsorum: B igitur consimiliter etiam erit de omni C per viam quid est: & si intentio quid est, & intentio existentiæ inessent vtriq; ipsorum, intentio vtiq; quid est & existentiæ, inesset ipsi primo per medium.

Posteaq; monstrauit fieri non posse, vt illud, quod ostenditur per demõstrationem, sit idem cum eo, quod mõstratur per definitionem, quodq; non oẽ illud, quod monstratur per definitionem ostenditur per demõstrationem, & non oẽ illud, quod ostenditur per demõstrationem mõstratur per definitionem, cœpit quærere, an sit possibile per demonstrationem, vt tradať quæsitum demonstrationis & definitionis simul, fm ꝙ demõstratio tradit de aliquo existẽtiam & essentiam. & hoc, qm̃ quæstio, si vtrunq; ipsorum monstret illud, quod monstrat suum compar, fm ꝙ sunt vnum, est alia à quęstione, si vnum ipsorum monstret duas intentiones simul, hoc est, ꝙ ostendatur per demonstrationem illud, quod appropriatur ipsi, & illud, quod appropriatur definitioni, etsi monstret definitio illud, quod appropriatur ipsi, & quod appropriatur demonstrationi, præterq; quòd istius partis monstrata est impossibilitas ex eo quod præcessit: quoniam si ita esset, quemadmodũ diximus, ꝙ definitio monstraret illud, quod appropriatur ipsi, & quod appropriatur demonstrationi, illud, cuius uia est, vt ostendatur per demonstrationem, ostenderetur per aliud à demonstratione: si vero fieri possit, vt ostendať per demonstrationem illud, quod appropriatur demonstrationi in monstratione sua, & quod appropriatur definitioni in traditione sua, quod est essentia, i ipso vtiq; est difficultas fortis: & hoc, quoniam, si non esset ex via demonstrationis, vt faceret hoc, non haberemus viam, qua sciremus definitiones ignotas: quoniam, si demonstratio est illud, per quod monstrantur ignota, & definitiones sunt notiores & ignotiores, sequitur vtiq; ex necessitate, si haberemus uiam, qua sciremus definitiones ignotas, ꝙ esset hoc propter demonstrationẽ, præ- 20

terꝗ; ꝙ, si super definitione esset demõstratio, quod tradit vtiq; definitio, traderet demonstratio: sed iam diximus, ꝙ definitiones sunt de substantialibus, & demonstrationes de accidentibus, & ipse quærit hanc rem: definitionum autem ignotarum aliquæ sunt, quarũ ignoratur existentia & definitio ipsarum, & ex ipsis aliquæ sunt, quarũ scitur existentia, & ignoratur definitio. ipse autem primo loquetur, si fieri põt de aliquo vno, quòd sciatur existentia, et ignoreť definitio ipsius, et ꝙ tradať demonstratio definitionis ipsius in eò ꝙ est demonstratio, hoc est, ꝙ monstret definitinnem inesse rei, & ꝙ est definitio ipsius. Et cũ dixit: Ipsius vero quid est vtrum sit syllogismus & demonstratio, aut nõ sit, quemadmodum nũc posuit nratio. sensus est, inuestigatio autem de quæsito quid est, vtrum ostendatur per demonstrationem, aut non, possibile est, vt monstretur, quemadmodum positum fuit antea ex eo ꝙ nõ est possibile, vt ostendatur per demonstrationem, quod mõstratur per definitionem. & differentia īter hoc & illud, quod pręcessit, monstratur sic: qunniam res, quæ ostenditur per demonstrationem, non est quæsitum quid est, quod traditť à definitione, neq; definitio tradit illud, quod ostendit demonstratio. Atqui quæritur hic vtiq;, si demonstratio nstendit, cũ eo, ꝙ ex via ipsius est, vt ostẽdat ipsum quòd est, si hoc inest huic, sm ꝙ est definitio ipsius, hoc est ex parte demonstrationis, quæ tradet duo quęsita simul. Dixit autem: quemadmodum nunc posuit oratio, quoniam si declaratum fuit, ꝙ demõstratio tradit quæsitum qd est simul cum quæsito si est per aliquẽ modum, ipsa ostenderet illud, quod monstrat definitio, sed ibi acceptum fuit nomen abstractum, hic vero compositum & propterea fuit quæsitum aliud à quęsito primo. Postea cœpit ostendere, ꝙ hoc non est possibile, & dixit: & hoc, quoniam syllus monstrat vtiq; aliquid de aliquo per mediũ. sensus est, & causa est, quæ prohibet hoc, ꝙ syllus vtiq; monstret aliqd inesse alicui, hoc est quæsitum inesse subiecto per terminum medium, qui ponitur inesse subiecto quæsiti, hoc est prædicatum de ipso, & extremitatẽ maiorem inesse ipsi, hoc est medio: & sequitur ex hoc ex necessitate, ꝙ extremitas maior insit minori, & per hoc idem monstratur negatio prædicati quæsiti à subiecto, hoc est, cũ complicatur terminus medius, q affirmatur de vno ipsorum, & negať ab altero. Et posteaꝗ; docuit modũ, ex quo est via demonstrationis, qua monstrat illud, quod consueuit monstrare, hoc est, existentiam, aut negationem, docet modos, quibus debet inuestigare is, qui quærit qd est aliquid, quodq; fieri oon potest, vt tradat sylls modos illos, aut modum illum, cuius via est, vt tradat ipsum. hoc est, ꝙ fieri non potest, vt aggregentur ambo mndi in syllogismo, vsquequo tradat prædicatum inesse quęsito, quod est definitio ipsius. Et dixit: ipsum vero quid est appropriatum est, & prædicatur per viã quid est. sensus est, ꝙ ille, qui intendit monstrare quæsitum quid est de aliquo, debet monstrare, ꝙ prędicatum quæsiti cum hoc ꝙ ioest subiecto, est appropriatum ipsi, & prædicatũ de eo ꝑ viam qd est. Et posteaꝗ; declarauit illud, quo indiget ille, qui scit ex intentione viæ definitionis, vt declaret, ꝙ illa est definitio, cuius hæc sunt tria, hoc est, quòd insit rei & prædicetur de ipsa per viam quid est, & conuertatur cum ipsa, cœpit docere, ꝙ non est in potentia termini medij, quòd tradat has tres intentiones, quodq; si est possibile, vt tradat duas ipsarũ, non est vtiq; posse, vt tradat tres ipsarum. Et dixit: & hoc vtiq; sequitur ex necessitate, vt cõuertanť ista æqualiter. sensus est, & sequiť ex necessitate, vt definitio & propriũ conuertanť. Cumq; fuerint conuertibilia, sequitur ex necessitate, vt in terminis, qui accipiuntur in syllogismo, inueniať cõuersio & prædicatio per viam quid est, & non est possibile, ꝙ concludatur aliquid cum hac dispositione, hoc est proprium & prædicatũ ex via quid est. Deinde adduxit exemplum in hoc, & dixit: quoniam, si esset A ꝓprium ipsius C, notum vtiq;, ꝙ esset proprium ipsius B, & B ipsius C: omnia igitur essent propria inter se. sensus est, exemplum huius, cùm voluerimus concludere A esse proprium ipsius C, per medium B, oportebit vtiq;, ꝙ sit notum apud nos, ꝙ A inest C, sm ꝙ est ꝓpriũ, quoniam, cũ posuerimus hoc, concludetur nobis, ꝙ A inest C sm ꝙ est propriũ ipsius. Deinde cepit docere, ꝙ, si velit concludere consimiliter etiam intentionem secundam, ꝙ est A, exempli gratia, prædicari de B per viam quid est, oportebit vtiq;, vt ponať hęc dispositio consimiliter etiam in tribus terminis, & dixit: & si A inesset omni B per viam quid est, & B consimiliter etiam in summa diceretur de omni C, per viam quid est: sequeretur vtiq; ex necessitate, vt A consimiliter etiam diceretur de C per viam quid est. sensus est, & eodem pacto si vellemus concludere, ꝙ A, exempli gratia, prædicať de C per viam quid est, sequeretur vtiq;, vt acciperetur admissum in syllogismo, ꝙ A prædicatur de B per viam quid est, & B prædicatur de C per viã quid est, & A accipitur hic loco termini maioris, & B loco termini medij, & C loco termini minoris sm consuetudinẽ ipsius. Deinde dixit: quòd, si aliquis non acciperet per reduplicationem in hunc modum, nõ prędicaretur vtiq; A de C ꝑ viã quid est. sensus est, & si non acciperet aliqs intentionem quid est bis duplicatam in prædicatione, hoc est, quòd tradať in prædicatione maioris de medio, & medij de minore, non concluderetur vtiq; ꝙ maior extremitas prædicatur de minore per viam quid est, & consimiliter se habet res in eo ꝙ concludit prædicatum esse propriũ subiecti, nõ tñ est possibile in subiecto absq; eo ꝙ reduplicetur bis in prædicatione. Deinde dixit: si A inesset B ex via quid est, & non esset de omni eo, de quo dicitur B per viã quid est. sensus est, & priuatio reduplicationis erit, cũ A inerit B ex via quid est, & nõ inuenietur inesse omni illi, de quo prædicatur B per viam quid est: & hoc quoniam, cũ fuerit syllogismus, in quo inueniť intentio dicti de omni, quod est, vt extremitas maior prædiceť de medio tñ absq; eo ꝙ prædicetur de eo, quod disponitur per medium. & hoc, qm̃ iam declaratum fuit in libro Syllogismi, cũ maior propositio non habuerit hanc potentiam, ꝙ syllogismus vtiq; non erit cõcludens nisi per accidens: cũq; res ita fuerit, & sequetur in conclusionibus, hoc est, ꝙ vtiq; concluditur aliquid inesse alicui sm hanc cõditionem, & hoc est, quod vocatur dictum de omni, sequitur ex necessitate, cũ voluerimus concludere aliquid inesse alicui sm ꝙ est definitio ipsius, vt sit cõditio dicti de omni in ipso comprehendens de definitione illud, quod comprehẽdebat de existẽtia, hoc est, vt accipiatur, ꝙ est extremitas maior in ipso definitio omnis illius, de quo prædicatur mediũ ex parte, qua est definitio ipsius, & mediũ simul. Et hoc est quod voluit, cũ dixit: si A inesset B ex via quid est, & non esset de omni eo, de quo dicitur B. hoc est, ꝙ non cõcluditur nobis A esse definitionẽ C, nisi accipiatur A esse defioitionẽ B, & ꝑ quid disponiť in B, & prædicať B de ipso, queãdmodũ non concludiť, ꝙ A inest C, nisi accipiatur per syllm, ꝙ A inest B, & omni illi, cui inest B, & prędicatur de ipso, & non accipitur, ꝙ B prædicatur de C. Deinde dixit: & intentio quid est inest vtriq; ipsorum. sensus est, ꝙ oportet, vt sit prædicatio in vtrisq; propositionibus prædicatio defioitionum, hoc est, ꝙ accipiať A prædicari de B, sm ꝙ est definitio ipsius. Et posteaꝗ; declaratum fuit ꝙ per istas cõditiones erit syllogismus concludens de definitione, quæ sunt eædẽ conditiones, per quas concludit de existentia, dixit: & si intentio qd est, & intentio existentiæ inessent vtriq; ipsorum, intẽ-

tio

tio vtique quid est, & existentiæ inessent ipsi primo per medium. sensus est, & si fuerint duæ istæ intentiones, quæ sunt, qd est res, & si est res acceptæ in propositionibus, maiori, sm ꝙ scit intentio existentiæ in termino medio, et minori extremitate, i qua disponitur mediũ, hoc est, ꝙ maior extremitas accipiatur, ꝙ ipsa insit medio, sm ꝙ est definitio ipsius, & definitio insit illi, cuius medium est definitio consimiliter etiam, iam vtique acciperetur in propositionibus illud, quod intendebat mõstrare, quod est petitio: quoniam, si A, quod est extremitas maior, tantum acciperetur sm ꝙ est definitio vtrorũque B, quod est extremitas media, & eius, quod disponitur per ipsum, qd est extremitas minor, quod est C, iam accepit, ꝙ maior extremitas inest minori in propositione maiore per se, & hoc est petitio: hoc igitur est vnũ ex ijs, quæ possunt monstrari ab hoc sermone. & quod videtur dicere in hoc ꝙ est petitio, est, quod dico, quoniam non apparent duo termini in aliquo vno, & erit terminus maior & medius idem, cũque posuerit mediũ, iam petet quæsitum. Et hoc videtur esse illud, quod significauit, cùm dixit: intentio vtique, quid est & existẽtiæ inesset ipsi primo per medium. hoc est, ꝙ sit illud, quod quæsiuit per syllogismũ iam positum in medio, & hoc est definitio rei quęsitæ, & hoc, ꝙ sit definitio vna duarum extremitatum: & qui fecit hoc, iam petijt quæsitũ ex necessitate petitione vera. Expositores vero intellexerunt sermonem ipsius, & si fuerit intentio quid est, & existẽtia ipsius res inexistens vtrique ipsorũ, erit vtique intentio quid est, & existentiæ ipsi primo inexistens per medium. hoc est, si oratio accipiatur, ꝙ inest rei, & significauerit definitionem ipsius tñ accipi in ambabus propositionibus simul, sequitur, vt sit quod extrahitur per definitionẽ, hunc in modum iam cognitum esse, cuius quęritur definitio, definitio vna ipsius. & dicetur de hac definitione, aut scitur per se, aut p definitionem alteram, & si dicatur per definitionem alteram, redijt interrogans consimiliter etiam de hac definitione, si vero dicatur per se, & dicetur, igitur hęc via nõ est vniuersalis, qm̃ si esset hoc modo, nõ monstraretur extractio definitionis per demonstrationem, nisi de eo, quod habet binas definitiones, quarum vna est nota p se, & de altera ignoratur ꝙ insit definito, & scitur existentia per se definitioni, quę scitur inesse definito.

Digressio an res vna duas posste habere definitiones.

† Ab. l. papiri tegmẽ, scil. retractantis illam.

Abunazar vero innuit in declone istius loci hanc assertionem, quoniam ipse iam declarauit, ꝙ extractio definitionis per demonstrationem est † per modũ cooperimẽti in sulco, sed reuersus est ad ipsam, cũ dicit: quoniã non verificat, si non asserat, ꝙ res duas habet definitiones, & si fuerit per modum particularis: & quasi apparet ex dispositione ipsius, ꝙ ipse asserat, ꝙ res duos habet terminos. Et quod rectificatum est ab expositoribus & Abunazare in summa in declaratione istius loci sm hanc intentionem, apparet ex verbis ipsorum: qm̃ Arist. declarabit in sequentibus, ꝙ sunt demonstrationes tradentes definitionem per se, & hę sunt demonstrationes, quæ vocantur demonstrationes variatę positione, & existimauerunt, ꝙ demonstrationes illę sunt ex genere istarum, ꝙque nõ est dñia inter ipsas, & aggregarunt duo loca, cũ declarauerint locum istum sm hãc expositionem. Abunazari autem videtur, ꝙ demõstrationes, quæ sunt definitiones variatæ positione, sunt illæ, quæ cõplicant ex pluribus definitionibus de re: hoc igitur videtur declarasse in libro suo de demonstratione, & in libro suo de verbis, & hic in isto suo sermone ad introductionem huius loci ex verbis Aristot.

† Ab. l. essẽt duæ formæ. vide Aristo. 8. Metha. text. 15.

Tu vero scire debes, ꝙ opinio Arist. fuit, ꝙ non potest aliquid habere definitiones duas: quòd est verum, qm̃ si haberet duas definitiones † haberet propagationem. Et si diceret tã itaque pgrediunt cõsuetudines precedẽtes, ꝙ adducunt de re vna & eadẽ plures definitiones vna, queadmodũ dixerũt in definitione hoĩs, ꝙ est aĩal rõnale, & ꝙ est aĩal ambulans bipes, & ꝙ est animal recte stans: manifestum igit ꝙ genus huiuscemodi definitionũ est vnum, quoniã non inuenitur rei genus propinquum, nisi genus vnum: & cõsimiliter oportet, ꝙ sit dispositio in differentia, quoniã differentia est forma rei, & non inuenitur rei nisi forma vna: sed quoniã in quibusdam definitionum inueniuntur differẽtiæ differentes per se, & in quibusdam loco differentiæ sunt quædam appropriata in differentijs, quæ cõstituuntur constitutione ipsarum, quemadmodũ operationes appropriatæ in formis & accidentibus, & consequẽtibus ex ipsis: & hoc, cũ fuerint ista significantia super forma, & fuerit † assecutio formæ ꝑpter notius assecutione ipsius, & substantia ipsius, & vtplurimum accidit hoc, cũ forma non habuerit nomen: cumque hoc ita fuerit, cũ fuerit definitio per duas definitiones, differentia, quę accipitur in duabus definitionibus, est vna ex necessitate, nisi cũ fuerit in vna definitionum accepta per se, & in definitione altera constituatur consequens ipsius † constitutione sua, & dilucidetur loco ipsius, sm ꝙ est notiũ de ipso: ꝙ si in vtraque definitionum accipiatur loco ipsius consequẽs suum, præterquã ꝙ consequens, quod accipitur in vna duarum definitionum, est aliud à consequente, quod accipitur in definitione altera, quoniam res iam habebit plura propria consequentia: & sm hæc existimatur, ꝙ iam inueniuntur de re vna definitiones plures, & hę in veritate significant super re vna: et hoc, quoniam voces multæ, quæ significant super substantia vna, cũ accipiunt ex eò ꝙ significant super hac substantia, & sunt notæ, istæ sunt veluti dictiones * assequentes, & non significant rem variatam à definitionibus, quoniam ipsę vtique significant in summa super differentia, ex qua constituitur substantia definiti: existimatur autem de ipsis à principio speculationis, ꝙ sunt variatæ, & ipsæ sunt vnum, quemadmodum existimatur de ijs, quæ habent plus quã nomen vnum, ꝙ sunt res variatæ, & vniuersale inter ipsa est, ꝙ res, quam significant, est vna, hoc est, inter huiuscemodi res, & inter nomina * cõnsequentia. Sed posset aliquis dicere, ꝙ iam sequitur ex hac positione aduersitas vna, & hoc est, ꝙ insit definitio vna duobus definitis, & hoc, cũ acceperit, ꝙ syllogismus non concludit esse definitionem C, nisi cũ inuentum fuerit A esse definitionẽ B, & inueniatur definitio illius, cuius B est definitio, & erit A definitio B & C simul, & erunt B & C res vna. cũ vero declaratum fuerit iam, ꝙ diuersitas huiuscemodi rerum, quæ consistũt consistentia differentiæ in definitione speciei vnius & eiusdem, est veluti diuersitas dictionum, manifestũ est, ꝙ huiuscemodi res in definitionibus habent potẽtiam * nomum cõnsequentium: cumque hoc ita fuerit, quicunque sollicitus fuerit, vt monstret vnã ipsarum inesse definito vt definitionem, iam petijt quæsitum primum: hoc igitur est, quemadmodum dispositio petitionis, quam voluit Aristo. non aũt illud, quod opinati sunt Expositores. Neque potest aliquis dicere, ꝙ hæc propria inueniuntur in huiuscemodi definitionibus per se, & non inueniuntur loco formæ, neque ex parte, qua significant super ipsis, quoniam, cùm accipiuntur ex hoc modo, sunt descriptiones, non propria, neque intelligũtur ex substãtia rei propter quid est: & hoc est notum apud eum, q vel paucã consuetudinẽ habuerit in hac arte. Amplius, si vnum haberet binas definitiones, haberet duas differentias, & si haberet binas differentias, vna ipsarũ prædicaret de altera per viam accidentis, non ex parte qua vna ipsarum notificat substãtiam alterius. Iam vero * dixèrunt, ꝙ definitio vtique concluditur per syllogismum, cùm acceptum fuerit extremitatem maiorem esse defi-

† Ab. l. comprehẽsio formæ ob illas notior, quã illius comprehensio secundum eius substantiam:

† Ab. l. eius vice,

* Ab. l. synonimæ.

* Ab. l. synonima. An duorum definitorum sit vnica definitio, & quomodo.

* Ab. l. synonimorum:

* Ab. l. diximus,

nitionem medij, & propter quid mediū esse definitionē ipsius. Et si diceret aliquis, quòd nō oportet in syllogismo, qui concludit definitionem per syllogismum, ꝙ extremitas maior sit definitio eius, cuius est medium, sed sufficit in hoc, ꝙ maior sit definitio medij tm̄, & medium definitio minoris. Dicitur, ꝙ nō sequitur ex hoc, nisi ꝙ maior est definitio definitionis, hoc est definitio termini minoris: & hoc est aliud ab eo, quod intendebat concludere, quoniam nos non intendebamus concludere definitionem definitionis, sed intentio erat de definitione per se. & eodem etiam pacto non erit concludens per viam dicti de omni, & quod non concludit per hunc modum, non concludit vtiq; per syllogismū. Iam igitur declaratum est ex hoc tractatu, ꝙ definitio non erit secundum hunc modum conclusio demonstrationis, & non demonstratio variata positione. Redeamus autem ad perficiendam declarationem sermonis ipsius in hac re.

Dubium.

Solutio.

Et omnino, si est monstrare, quid est homo, sit C homo, A vero quid est, siue animal bipes, siue aliud quid: si itaq; syllogizabitur, necesse est A de B omni prædicari, huius autem erit alia ratio media, quare & hoc erit, quid est homo: accipit igitur quod oportet mōstrare, nāq; & B est quid est homo. Oportet autem in duabus propositionibus, & primis & imediatis considerare, maxime enim manifestum, quod dicitur, fit: qui igitur mōstrant per id, quod conuertitur, quid est anima, aut quid est homo, aut aliud quodcunq; entium, quod ex principio est petunt. quemadmodum, si aliquis existimat et animam esse idem sibiipsi causam viuendi, hoc autem numerum ipsum seipsum mouentē, necesse est.n. petere aīam, quòd numerū esse ipsum seipsum mouentem sic, vt idem existere.

Scd'o priorū cap.2°.

Dixit Arist. Et omnino, si fuerit demonstratio de eo quod est, quid est homo, & sit C homo, & A, quæ est intētio quid est, aial bipes, aut definitio alia: & si ratiocinet᷑ hoc, sequitur vtiq; ex necessitate, ꝙ A prædicetur de oī B, & erit hęc oratio alia media: erit igit᷑ & hoc consilr etiam quid est homo: accepit igitur illud quod oportebat construere, & hoc erat cōsimiliter etiam, quoniam B est intentio quid est homo. Oportet autē speculari in duabus propositionibus simul terminorum primorum immediatis, quoniam est in hoc proprium, quo monstratur. & apparet, quod dictum fuit, cùm deductum fuerit, quid est anima, aut quid est aliquid aliud quodcunq; fuerit† ex entibus, ex eo, ꝙ redit æqualiter, iam vtiq; petet quæsitum primū. quemadmodum, si affirmaret aliquis, ꝙ anima est id, quod est causa vitæ sibi ipsi, & hoc est numerus seipsum mouens. & hoc, quoniam sequitur vtiq; ex necessitate, vt petat, ꝙ anima est numerus seipsum mouēs, & erit petitio ipsius secundum ꝙ est vnū & idem.

†Ab. L. de rebus, quæ reciproce conuertuntur.

Aial bipes vt quid est
A.

Aial rationale vt quid est.
B.

Homo.
C.

Numerus seipsm mouēs vt qd est.
A.

Sibi viuendi cā, vt qd est.
B.

Anima
C.

Posteaq; exposuit per orationem, ꝙ qui studet concludere definitionem inesse alicui in eo ꝙ definitio, ipse petit eandem rem, vult declarare hoc per exemplum, vt doctrina sit planior, & dixit: Et omnino, si fuerit demonstratio de eo, quod est, quid est homo. hoc est, si disputauerit aliquis, ꝙ inueniatur demonstratio de definitione, cū fuerit ignota, ut accipiatur definitio alia media, quę sit definitio istius rei, accipietur ad medium aliquid aliud, quod sit definitio medij, & erit exempli gr͞a illud, cuius studet definitionem ostendere per demonstrationem, homo, vsquequo sit C, quod accepimus loco minoris extremitatis. Deinde dixit: & A, quæ est intentio quid est, aial bipes. hoc est, & accipiatur A, quod est maior extremitas in hoc exemplo, quod est, quid sit homo loco essendi ipsum animal ambulās bipes, aut loco definitionis alterius ex definitionibus suis quęcunq; definitio fuerit. Et hoc est, quod significauit, cùm dixit: aut definitio alia. Deinde dixit: et si ratiocinetur hoc, sequitur vtiq; ex necessitate, ꝙ A prædicetur de oī B, & erit hæc oratio vna vsq; ad id quod dixit, qd est homo. sensus est, & si fieri potest, vt concludatur per syllogismum huiuscemodi conclusio, hoc est, ꝙ A, quod est animal bipes, iest homini, sm̄ ꝙ est definitio ipsius, sequr ex necessitate, ꝙ sit prædicatum de termino medio in hoc syllogismo, q est B, & erit B definitio C hominis, existens medium inter hominem & inter definitionē conclusam: erit igitur terminus iste medius definitio hominis. & qm̄ res non habet, nisi definitionem vnam, iam vtiq; accepimus in mōstratione definitionis definitionem eandem. Et hoc est quod significauit, cū dixit: accepit igitur illud, quod oportebat cōstruere. sensus est, ꝙ ipse ponit illud, quod vult ostendere per demonstrationem eandem non in specie, quemadmodum declarauerunt Expositores, hoc enim non est petitio: & manifestus est sermo ipsius, ꝙ est petitio vera secūdum id, quo exposuimus hanc orationem. Postea adduxit causam, ex cuius parte sequitur, ꝙ operatio ista, quæ fit, sit petitio, & dixit: & hoc erat consimiliter etiam, qm̄ B est intentio quid est homo. sensus est, atqui sequitur, ꝙ petat, qm̄ terminus medius, qui accipitur prædicatum de minore extremitate, est idem cū maiore, cumq; sit hæc res in parte occulta, propter quid existimauit, ꝙ insint vni definitiones plures, dixit: Oportet autem speculari in duabus propositionibus simul terminorum primorū immediatis, qm̄ est in hoc proprium, quo monstrat᷑. sensus est, declarat᷑ aūt hoc, cū accipimus hęc p̄dicata in hac demr̄atione cū cōditionibus, quas posuimus i prędicatione vera partium demonstrationum de seinuicē: 22

& si

† Ab. le. Cũ sint primę & immediatę.

† & si fuerint prima & immediata, quoniam fieri nõ potest in definitione vera, vt sit inter ipsam & definitũ medium, hoc est, ꝙ prædicetur de ipso propter prædicationem suam de aliquo alio, hoc est per medium. cũq; hoc sit, fieri non potest, vt concludatur aliquid definitionis per definitionem: quoniam quod concluditur, concluditur vtiq; per medium, sed definitio non prædicat̃ de re per medium, hoc est in definitione perfecta. si vero fuerit definitio pars definitionis, illud vtiq; erit possibile: sed huiuscemodi partes non prædicabuntur de seinuicem, quia aliquæ ipsarum sint definitiones alterius. & propterea non erit vtilitas in demonstratione in huiuscemodi partibus istarum definitionum, quarũ vnaquæq; est definitio perfecta rei, quemadmodum existimauit Abunazar, ꝙ illud est, quod voluit Arist. per demonstrationes, quæ sunt definitiones variatæ positione. Et posteaquam enuntiauit, quòd ex hoc modo euenit veritas consideranti in hoc quæsito, adduxit in hoc exemplum. Et dixit: & apparet illud, quod dictum fuit, cùm deductum fuerit, quid est anima, aut quid est homo, aut quid est aliquid aliud, quodcumq; fuerit ex entibus, ex eo quod redit æqualiter, iam vtiq; petet quæsitum primum. sensus est, vt in exemplo, qui monstrat quid est homo, aut qd est anima, aut aliquid aliud ex entibus in definitione proprium & conuertibile, ipse vtiq; petet ex necessitate, hoc est, quoniam terminus medius est idem, quod extremitas maior. et intelligit ꝑ primum quæsitum, quod primo concluditur ex syllogismo. Deinde dixit: quemadmodum si affirmaret aliquis, ꝙ anima est illud, quod est causa vitæ sibiipsi, & hoc est numerus seipsum mouens, scilicet cũ posuerit, & concesserit, ꝙ anima est illud, quod mouet seipsum, & monstraret, ꝙ anima sit numerus seipsum mouens. Deinde dixit: et hoc, quoniam sequitur vtiq; ex necessitate, vt petat, ꝙ anima est numerus seipsum mouens, & erit petitio ipsius ſm ꝙ est vnum & idem. sensus est, & hoc, quoniam qui facit hanc operationem, oportet ipsum ex necessitate petere definitionem, quã vult cõcludere. & hoc, quoniam, cùm ipse notificauerit, ꝙ anima est causa vitæ sibiipsi, notificauit, ꝙ ipsa est numerus seipsum mouens, & hoc, quoniam cùm non intellexerit in definitione causam, per quam efficitur vita sibi ipsi, quod est numerus, non mõstrabitur, ꝙ est aliquid mouẽs seipsum: & si intellexerit ex ipsa ꝙ est numerus, iam vtiq; posuit quæsitum. Et hoc totum formatur ſm opinionem Platonis: & hoc, quoniam ipsi visum fuit, ꝙ vita metitur super augumento & motu, & ꝙ illud, quod augetur, est numerus, qui metitur essentiam animæ, qui est causa sibiipsi, hoc est mouens seipsum, & ad sequestrandam opinionem istã à tẽporibus nostris, posuit exẽplum de ipsa, non ꝙ hæc sit opinio sua de aĩa. Et qm̃ est petitio, ex ipsa intelligũtur vtiq; intẽtiones duę, quarum vna est petitio vera, & ea est, in qua inuenitur quæsitum idẽ in syllogismo, & etiam fieri põt, vt ex ipso itelligat̃ petitio in genere: hoc est, qui sollicitus est, vt monstret definitionem per definitionẽ, monstrat vtiq; aliquid per speciem suam, quemadmodum intellexerunt ipsum expositores. Ex hoc autẽ loco docuit, ꝙ petitio erit vtiq; vera, et dixit: et erit petitio ipsius de hoc ſm quod est vnũ & idem. sensus est, & non erit petitio sua hic, ſm quod facit definitionem per mõstrationem definitionis, vsquequo sit hæc via reprobata, quoniam est particularis, sed petitio ipsius erit petitio vera, & est ea, quę dicta fuit in libro Sophistices, hoc est, qm̃ acciperetur aliqd idẽ, quod voluerit cõcludere ꝑ syllm eundẽ, & hoc apparet nimis ex sermone ipsius, secundũ ꝙ est res vna & eadem. Et mirũ, quomodo opinati sunt Expositores hoc, in quo consentiunt, & quod opinatus est Alexãder est tale, & non peruenit ad nos aliquid istius viri in hoc libro, sed quã adduxerunt est expositio Themistij, & hic vir vt plurimum non dissentit ab Alexandro. Et posteaq; declarauit hoc per exemplum sensibile, cœpit declarare ipsum per exemplum magis vniuersale q̃ hoc, ne existimetur, ꝙ illud, quod sequitur ex sermone, sequatur ex exemplo per se.

Non enim si A sequitur B, & hoc C, erit A quod quid erat esse ipsius C, sed verum erat dicere, erit† solum, neq; si est A qđ quid est, et de B prædicat̃ omni, hoc enim, quod est animali esse, prædicatur de eo, quod est homini esse: verum enim est omne homini esse animali esse, quemadmodum & omnem hominem animal esse, sed non sic vt vnum sit. Si igitur non sic acceperit, non syllogizabitur, ꝙ A est ipsi C quod qd erat esse, & subã: si vero ita acceperit, prius erit acceptum C quod quid erat esse ipsius B, quare non demonstratum fuit, hoc enim in principio accepit.

† Al. l. e solũ

Dixit Arist. Et hoc, quoniam non est, si A sequitur B, & hoc C, erit A ipsi C intẽtio quod quid est, & existentiæ, sed verum vtiq; est, vt dicatur, ꝙ ipsum inest tantum, neq; si est A in hac re, & prædicetur consimiliter etiam de omni B. & hoc, quoniam quod est existens animal prædicatur vtiq; de eo, quod est existens homo: quoniam verum est, vt dicatur, ꝙ omne illud, quod est hõ, est animal, quoniam omnis homo est animal, sed non est in hunc modum, secundum ꝙ est aliquid vnũ: igitur si non acceptum fuerit etiam sic, non ratiocinabimur, ꝙ A est ipsi C quid est, & existentia, & substantia: Et si acceptum fuerit hoc, iam vtiq; accepta erit intentio quid est C, & existentia ipsius primo: iam igitur monstratum fuit monstratione nostra, quoniam petet vtiq; quæsitum primum.

Dixit: Et hoc, qm̃ nõ est, si A sequitur B, & hoc C, erit A ipsi C intentio quod quid est, & existentię. sensus est, neq; tradet syllogismus definitionem per se, qm̃ syllogismus vtiq; tradet, ꝙ terminus maior inest minori per medium, quo inest medio, & medium minori: et forma syllogismi erit vtiq;, ꝙ A, quod est extremitas maior, ꝑdicetur de omni eo, de quo prædicatur B, & B prædicat̃ de omni C: sequitur ex hoc, quòd A prædicetur de omni C, hoc est insit ipsi, & non sequitur, cũ A inest B, & B inest C, quòd A insit C, & sit definitio ipsius, sed sequitur, ꝙ ipsi insit solum: iam vero sequitur, si tradet syllogismus definitionem per se, vt cõcludat, quòd extremitas maior iest minori, & sit definitio ipsius, hoc est A ipsius C. Atqui tradit syllogismus, quod ipsum inest C tantũ. Et hoc est quod significauit cùm dixit: sed verum vtique est, vt dicatur quòd ipsum inest tantum. Deinde dixit: neque si est A in hac re, & prædicetur consimiliter etiam de omni B. sensus est, neq; si acceperimus in propositiooe maiore, ꝙ A est essentia B, & de oĩ eo quod est B, prædicatur affirmatiue per modum, quo est prædicatio substantialis de substantia in propositionibus maioribus in demonstrationibus conferentibus in hoc ad concludẽdam definitionem. Atqui dixit hoc, qm̃ posteaq̃ monstrauit, quòd prędicatio syllogistica in 22

eo ꝙ syllogistica non tradit definitionẽ per se, uult monstrare consimiliter etiam, ꝙ prædicatio substantialis nõ confert ad concludendum definitionem: hoc est in qua inuenitur, quòd prædicatum est in substantia subiecti: & hoc, quoniam hæc prædicatio non est illi, in qua disponatur subiectũ per omnes modos, neq; illud, de quo prædicatur subiectum i propositione maiore, quod est idem, quòd essentia termini minoris, hoc est, cuius terminus medius est essentia, cumq; voluerimus concludere definitionem per demonstrationem, hoc est, ꝙ cõcludamus, quod A inest C, et est definitio ipsius, sequit̃, vt A et B sint aliquid vnum et idem, qm̄ vtraq; sunt definitio alicuius vnius. Et hæc est intentio eius, quod dixit: et hoc, quoniã quod est existens animal prædicatur vtique de eo quod est existens homo, qm̄ verum est, si dicatur, ꝙ omne illud, quod est existens homo, est existens animal, quemadmodum ꝙ omnis homo consimiliter etiam est animal. sensus est, et omne illud quod, disponitur per animalitatẽ, et inest ipsi animalitas, prædicatur de omni eo, quod disponitur per humanitatẽ, et inest ipsi humanitas prædicatione notificante prædicatum esse substantiam subiecti, sed quia cui inest animalitas et humanitas, est vtiq; aliquid vnum et idem: qm̄ si esset hoc ita, essent animalitas et humanitas duo nomina consequẽtia, et esset operatio huiuscemodi peruo. Deinde dixit: qm̄ verum est, vt dicatur, ꝙ omne illud, quod est homo, est aial. hoc est, hæc est prædicatio vera, & intrat prædicationem, qua prædicatum petit subiectum, qm̄ verum est dictum illius, qui dicit quid est homo, est aial. Deinde adduxit causam in hoc, & dixit: qm̄ ois homo consimiliter est aial. sensus est, atqui hoc dictum est verum, & est, quod vocat̃ dictum de oi, qm̄ potentia ipsius est potẽtia affirmatiuę vniuersalis, & potentia eius, quod dicemus, ꝙ oẽ quod est existens hõ est existens aial, q̃ est conditio in conclusionibus, sm̃ id, quod declaratum fuit i libro Syllogismi, est potentia eius, quod dicimus, ois homo est aial. Deinde dixit: sed non est in hunc modum sm̃ ꝙ est aliqd unum. sensus est, & nõ est in hoc modo prædicationis, ꝙ illud, quod disponitur per subiectum, sit idem cum eo, quod disponitur per pręedicatum, sed sunt diuersi modi: qm̄ si esset hoc ita, non esset †dictum terminatum, & esset subiectum in ipso & prædicatum idem. vt in exẽplo, qm̄ si esset intentio eius quod dicimus, ois hõ est aial, ꝙ ois homo consubstantiaretur in aiali, hoc est, esset idem ex oibus modis, sequeretur, ꝙ esset aialitas & humanitas aliqd vnum, sed diuersificarẽtur in noie solum, & esset, ac si aliqs diceret, ois homo est hõ: & cũ hoc sit falsum, falsum est etiam, cũ dicimus, ois hõ est aial, hoc est, ꝙ illud, quod consubstantiatur per humanitatem, est illud, quod †disponitur per aialitatem, sm̃ quod oia ipsa sunt duarum partium, quarum vna disponitur per alteram, †ex parte, qua inuenitur, ꝙ subiectum est vnum, nõ ex parte, qua ipsa sunt aliquid vnum, & ipsa sunt duo i potẽtia, non in actu. ac si diceres, subiectũ humanitatis est subiectũ aialitatis sm̃ quod aialitas & humanitas sunt res vna. Cumq; hoc totum ita sit, planũ ꝙ qui dixerit, quod omne, quod est definitio sic, est definitio sic, qm̄ posuit, ꝙ illud, quod consubstãtiatur per definitionem, quòd est subiectum huius enũtiationis, sit prædicatum idem subiecto, quod consubstantiatur per definitionẽ, quæ est prædicatum in hac enuntiatione sm̃ quod duo prædicata sunt res vna, hoc est duæ definitiones. vt in exẽplo, qui dixerit, oẽ aial ambulans bipes, est res vna & eadẽ cũ ea, quæ est substantia aialis rationalis, & aial rõnale & ambulans est res vna, hoc est bipes. Cũq; hoc ita sit, igitur illud, quod est idem cum vna definitionũ, est illud, quod est idem cũ definitiõe altera, et duę substantiæ res una & eadem, non ꝙ vna duarum rerum sit alia ab altera, quemadmodum erat, quãdo dicebamus, ꝙ illud, quod per se est homo, est illud, quod per se est aial. Cumq; hoc ita sit, ecce qui dixit, ꝙ oẽ aial ambulãs bipes est aial rationale, est quemadmodum qui diceret, ꝙ omne aial rationale est aial rationale: manifestũ aũt, ꝙ si non accepta fuerit propositio maior in syllogismo sic, non cõcludetur definitio, hoc est, vt accipiat̃, ꝙ oẽ illud, cuius definitio est sic, ipsum est, cuius definitio est sic, hoc est, ꝙ ois ille, qui est aial rationale, ipse est aial ambulans bipes. Et hoc est, quod significauit cùm dixit: igitur, si non acceptum fuerit etiam sic, non ratiocinabimur quòd A est ipsi C quid est, & existentia. hoc est, qm̄ si non accepta fuerit propositio maior cum hac acceptione, fieri non poterit, vt sit syllogismus tradens, ꝙ A insit ipsi C, hoc est extremitas maior proportionata minori sm̃ duas intentiones, quarũ vna est, ꝙ insit ipsi, & altera, ꝙ notificet essentiam ipsius. Deinde dixit: & si acceptum fuerit hoc erit vtiq; accepta intentio quid est C, & existentia ipsius primo. sensus est, cumq; accepta fuerit propositio maior per hanc viam, acceptum vtiq; erit in ipsa illud, quod intendebatur cõcludere. Et hoc est quod significauit, cũ dixit: Iam igitur monstratum fuit monstratione nostra, qm̄ petet vtiq; quęsitum primum. hoc est, nos vero iam mõstrauimus ex sermone ipsius, qũo sequitur hoc. & existimo, ꝙ non mõstrauit ille, q præcessit nos, locum istum, sm̃ quod declarauimus ipsum nos primo, neq; †stetit vnus ex dispositione sermonis istius sui sm̃ dispositionem, qua declarauimus ipsum. Et hoc est profundum, & declaratio, quam vides, fortasse est profunda anteq; consistas super ea, et †fortasse ex declaratione est illud, super quo consistit, quod appropriatur huic viro de perfectione humana, & excellentia ad attingendum finem in hac specie, & appropriatur in bono suo illud, quod vult.

† Ab. l. 4b. le. ɔſo enũciatiua,

† Ab. l. deno minatur

† Ab. l. in eo ꝙ quid sit.

† Ab. l. vfus sibi consimi de significa-io hui⁹ dicti secũdũ significatum, quo

† Ab. l. laudetur, q hic virum propre decreuit secundũ humanam pfectionem, & ipsum separauit in attingendo

Verumenimuero neq; per diuisiones via syllogizat, quemadmodum in resolutione circa figuras dictum est: nusq; enim necessarium fit rem illam eẽ, cũ hæc sint, sed quemadmodum neq; inducens demonstrat, non enim oportet conclusionem interrogare, neq; in eo ꝙ datur esse, sed necesse est esse illis existẽtibus: & enim si dixerit respõdens, an ne homo animal, aut ianimatum? postea accipiat aial, non syllogizatum fuit, rursus omne animal, aut pedestre, aut aquaticum, accipiat pedestre, & hominem esse totũ animal pedestre, nõ necesse est ex dictis, sed accipit & hoc: differt autem nihil in multis aut paucis ita facere, idem enim est. Non syllogisticus igitur vsus fit ita progrediẽtibus & ad ea, quæ contingit syllogizari: quid enim prohibet hoc verum quidem esse omne de homine, non tamen quid est, neq; ꝙ qd erat esse significãs? Amplius quid prohibet, aut addere aliqd aut auferre, aut supgredi substantias? hæc igĩ præmittantur quidem.

Dixit Arist. Neq; consimiliter etiam via, quę est per diuisionem, quemadmodum dictum fuit in resolutione figurarum in contrarium p syllogismũ: nullibi nãq; sequitur ex necessitate ꝙ hoc existat, hoc est existat p existẽtiam aliquorum, sed quemadmodum

neq;

neq; qui inuestigat monstrare, monstrat, ita neq; qui ratiocinatur: q̄m est conclusio, quā nō petit, neq; confitetur ipsam existere, sed sequit̃ ex necessitate, cū fuerint illa existentia, & si non monstrabit per ipsum respondens, an ne homo est animal, an inanimatū? deinde accepit, ꝙ est animal, neq; ratiocinatus fuit istud syllogismo: & consimiliter etiā omne animal, aut est ambulans, aut natās, & accepit, ꝙ est ambulans: oratio autem, ꝙ homo sit hoc vniuersum, non sequitur ex necessitate, quod dixit, sed acceptum vtiq; fuit hac acceptione, neq; est differētia in hoc siue sit in multis, aut in paucis, idem enim est: & hoc non est syllogismus.

23 Posteaq̄ declarauit, ꝙ non est in potentia syllogismi demonstratiui, vt ostendat existentiā definitionis ignotæ per modum, quem commemorauimus, vult declarare, ꝙ via diuisionis, per quam antiqui existimauerūt definitionem extrahi, non est, quemadmodum existimatur. & hoc, q̄m ipse iam dixit in libro Syllogismi, ꝙ illa non est syllogismus, quodq; non est vtilis ad monstrandum quæsitum ignotæ existentiæ s̄m naturā omnino, & vult monstrare hic, ꝙ nō est vtilitas in ipsa consimiliter etiam ad extrahēdas definitiones ignotas. Et, q̄m opus est has definitiones primo ex dispositione sua esse res existentes, & hęc est operatio, quam non tradit diuisio, monstrauit, ꝙ diuisio ex hac summa non potest ostendere per demōstrationem definitionem. Et dixit: Neque consimiliter etiam via, quæ est per diuisionem, quemadmodum dictum fuit in resolutione figurarum in cōtrarium per sylľm. sensus est, neq; diuisionis via, (quemadmodū diximus in libro Syllogismi) quę exhibet definitionem inesse alicui notæ existentiæ, aut exhibet existentiam rei et definitionem ipsius simul, iam sequitur ꝙ sit sylľs. Postea adduxit causam, ex cuius parte non erit diuisio, et dixit: nullibi nanq; sequitur ex necessitate, ꝙ hoc existat, hoc est existat per existentiam aliquorum. sensus est, q̄m non sequitur ex diuisione, ꝙ sequatur ex necessitate, vt existat per existentiā rerum nō subiectarum: quemadmodum diximus in definitione syllogismi, ꝙ est res, in qua ponunt̃ aliqua, ex quib⁹ sequitur ex necessitate aliquid aliud: cumq; remouerimus à diuisione definitionem syllogismi, sequit̃, ꝙ non sit sylľs: cumq; non fuerit sylľus, non operabitur operationem syllogismi. Et posteaq; posuit, ꝙ diuisio nō est ut ponantur aliqua, ex quibus sequitur aliquid aliud ex necessitate, cœpit declarare hoc ex dispositionibus suis, & dixit: sed quemadmodum neq; qui inuestigat monstrare monstrat, ita neq; qui ratiocinatur. dispositio.n. eius, quod tradit diuisio, est, quemadmodum dispositio eius quod tradit inuestigatio: & hoc, q̄m est quemadmodum inuestigatio, quæ non ponit aliqua, ex quibus sequitur aliquid aliud ex necessitate. Sed scire debes, ꝙ differentia inter inuestigationē & syllogismum est, q̄m in inuestigatione ponuntur res multæ, ex quibus sequitur aliud, sed non ex necessitate: & hoc, q̄m in inuestigatione ponuntur particularia, ex quibus sequit̃ enunciatio vniuersalis, sed hoc non est ex necessitate. Et posteaquàm res quæsiti ponitur per diuisionem suppositione quadam existere, dixit: quoniam est conclusio, quam non petit, neque confitetur ipsam existere, sed sequitur ex necessitate, cū fuerint illa existentia, & si non monstrabit per ipsum respondens. sensus est, q̄m illud, quod sequitur per diuisionem ex diuisione † petitur quod diuiditur, & ponitur positione in diuisione eadem: conclusionem vero non petit faciens syllogismū, & non ponit ꝙ ipsa sit in syllogismo, sed ipsa sequitur ex necessitate ex illo, quod positum fuit in syllogismo. Et hoc est quod voluit cùm dixit: sed sequitur ex necessitate, cū fuerint illa existentia. sensus est, sed sequitur vtiq; conclusio ex necessitate, cū fuerint propositiones existentes, hoc est ponuntur existentes. Cū vero dixit: & si non, monstrabit per ipsum respondens. sensus est, & si non fateatur ipsas respondens interrogāti. hoc est, quoniam, cùm ponuntur propositiones existentes, sequitur ex necessitate conclusio per naturam propositionum, siue confiteatur ipsas respondens interroganti, siue non confiteatur. Atqui dixit hoc, ne aliquis existimet, ꝙ consequentia cōclusionis ex propositionibus est ex parte confessionis respondentis, quoniam si esset hoc ita, non esset syllogismus secundum naturā. Et hęc est differentia inter syllogismum prædicatiuum & conditionalem, quoniam conditio non concludit, nisi posteaq; concesserit respondens consequentiam: & propterea visum fuit Arist. ꝙ syllogismi cōditionales sunt appropriati arti Dialecticæ. Et posteaq; enuntiauit ꝙ artifex diuisionis ponit in diuisione illud, qđ vult monstrare per diuisionem, adduxit exemplum huius, & dixit: an ne homo est animal, an inanimatum? deinde accepit, ꝙ sit animal acceptione, & non ratiocinatus fuit istud syllogismo. sensus est, & si interrogauerit aliquis, an ne homo est corpus animatum, an ne inanimatum? quoniā artifex diuisionis, q̄n sollicitus erit in declarādo hoc per diuisionē, dicet, ꝙ omne corpus aut est animatum, aut inanimatum: deinde ponet positione, ꝙ homo ponitur sub animato, hoc est, quòd ipse est corpus animatum. & hoc quoniam, si hominem poni sub animato esset per se manifestum, non dubitaretur vtiq; diuisione in hoc, ꝙ si ignoraretur ipsum poni sub animato, monstraretur vtiq; existentia animati non per syllogismum, & consimiliter se habet res de positione animati sub corpore: diuisio igitur nō est sufficiens ad monstrandum istud, quod intendit monstrare. Deinde adduxit exemplum aliud, & dixit: & consimiliter etiam omne animal, aut est ambulans, aut natans, & accepit, ꝙ est ambulans. sensus est, & consimiliter, cùm voluerimus mōstrare per viam diuisionis, ꝙ animal est ambulans, dicimus, omne animal est ambulans, aut natans, deinde ponimus, ꝙ animal est ambulans. Postea dixit: oratio autem, ꝙ homo est hoc vniuersum, non sequitur ex necessitate quod dixit, sed acceptum vtiq; fuit hac acceptione, neq; est differentia in hoc siue sit in multis, siue sit in paucis, idem enim est: & hoc non est syllogismus. sensus est, & positio nostra in hoc exemplo, ꝙ homo est corpus animatum, quæ est vniuersum, non erit consequens ex necessitate è sermone, quē diximus, hoc est ex diuisione, sed acceptum fuit acceptione, ꝙ homo est hoc vniuersum. Et quoniam posset aliquis dicere, fortasse diuisio videtur sufficiens cùm quæritur definitio speciei alicuius vltimæ, & cœperimus in quęstione definitionis suæ à genere lōginquo p diuisionem ipsius ad species suas particulares, sic postea cōcludemus ambas istas species, sub quibus est hæc res, cuius intēditur definitio secundum species suas consimiliter etiā particulares, quousq; non deficiat faciens hoc, vsquequo deuenerit ad speciē, cuius intendit definitionem, in tali.n. definitio est ignota, & diuisio est illa, quæ exhibet existentiam definitionis ipsius. Ecce ipse dixit in respōsione ad hoc: neq; est differentia in hoc, siue appareat hoc in multis, siue in paucis, idem enim est: & hoc non est syllogismus. sensus est, neq; est differentia siue fiat diuisio de generibus multis rei, quam studemus definire per viam diuisionis aut in genere vno, aut in generib⁹

† Ab.l. supponitur,

paucis:& hoc, quoniam oportet, vt ponamus quod intendimus definire primo in genere altiori, cuius diuisionem facere studemus primo. hoc est, vt concedatur existentia ipsius, deinde post hanc monstrationē duarũ specierum particularium istius generis, si fuerit existentia, cuius intēditur definitio in hoc genere primo, & spēs, per quã diuiditur genus istud, manifesta est per se, diuisio vtiq; nō erit dubia in hoc, si vero fuerit ignota, oportebit vtiq; monstrare hoc per syllogismum:& consimiliter accidet res in omnibus generibus istius rei, quorũ intendimus definitionem, hoc est ea, quæ sunt sub seinuicem, quousq; deueniunt ad genus, quod hoc operaẽ, indigẽt syllogismis pluribus secundum numerum generum, si fuerint ignotæ existentiæ de definitis. & si fuerint nota per se, diuisio vtique per ipsa erit sufficiens. Et consimiliter si fuerit in ipsis, hoc est quid est, notum per se, & ignotum.

Contingit autem soluere, si quis accipiat ea, quę sunt in ipso quid est, omnia, & consequens diuisione faciat petens primum, & nihil derelinquat:hoc aũt necessarium est, si omne in diuisionem cadit, & nihil deficit, hoc autem necessarium, indiuiduum enim iam oportet esse.

Dixit Arist. Iam vero suscipiunt vtilitatē in ipso consimiliter etiam, qui faciunt hoc acceptum in rebus, quas possumus ratiocinari: & quid prohibet ꝙ verum sit, vt dicaẽ hoc vniuersaliter de homine? preterq; ꝙ nō est intentio quid est, neq; significat de re aliqua existentiam, neq; † per subiectum ipsius. Amplius, quid prohibet, ꝙ percurrat aliquid, aut derelinquat aliquid, aut diuidat substantiam? hoc igitur iam pretermittatur, & deficiat, præterq; ꝙ fieri vtiq; potest, vt soluamus, cùm accipiũtur res ignotæ in eo, quòd est quid omnes, & faciũt quid est consequens per diuisionem cum hoc, ꝙ petat primum, & non prætermittat, & non deficiat aliquid, & hoc vtiq; sequitur ex necessitate, si ceciderit totum in diuisione, & non defecerit vnũ: & hoc sequiẽ ex necessitate, qm̃ consequēs vtiq; est, vt sit nō diuisibile.

† Ab. l. substantiam

24 Dixit: Iam vero suscipiunt vtilitatem in ipso consimiliter etiam, qui faciũt hoc acceptum in rebus, quas possumus ratiocinari. sensus est, iam vero suscipit vtilitatem per viam diuisionis qui procedit per ipsam in rebus, de quibus fit syllogismus. intelligit locum diuisionis, de quo dictum fuit in 2. Dialecticæ. & hoc, quoniã iam declarauit ibi, ꝙ est vnus locorum, ex quo fit syllogismus, an res sit, an non sit: & est principium loci, de quo mētionem fecit Abunazar in libro Resolutionis, & ipse fecit binas intentiones, quarum vna est, de diuisione prædicati quæsiti, aut subiecti ipsius: præterq; ꝙ, cũ ipse fecerit per diuisionem subiecti, erit vtilis inductioni, cùm vero fecerit per diuisionem prædicati, erit vtilis syllogismo: operatio autem ipsius in prædicato est vt diuidat prædicatum in species suas, & si coniunxerimus vnam ipsarum omni subiecto, enũtiamus, ꝙ prædicatum inest omni subiecto. Et dixit: quid autē prohibet, ꝙ verum sit, vt dicatur hoc vniuersaliter de homine? præterq; ꝙ non est intentio quid est, neq; significat de re aliqua existentiam, neq; per subiectum ipsius. sensus est, & si notum fuerit de vniuerso, quod aggregatum fuit ex diuisione, ꝙ ipsum inest rei, in qua definienda solliciti sumus, si concedimus, ꝙ diuisio tradit hoc, non tamē dicimus, ꝙ diuisio tradit, ꝙ illud vniuersum est definitio rei istius, cuius intendimus definitionem, & ꝙ est prædicatum prædicatione essentiali. Et hoc est, quod significauit, cũ dixit: neq; significat de re aliqua existentiã, neq; per subiectum ipsius. intelligit per id quod dixit, intētio quid est, definitionē: quoniam hoc totum, si fuerit ignotum, non tradet ipsum diuisio per se. Vt in exemplo, si tradiderit diuisio, ꝙ animal ambulans bipes prædicatur de hoĩe, aut fuerit notum per se, aut notum per syllm̃, nō tradet vtiq;, ꝙ hoc vniuersum est definitio hominis, & non tradet, ꝙ hæc prædicatio est prædicatio per se, nedum ꝙ sit definitio, qm̃ definitio habet cōditiōes superadditas prędicationi ꝑ se, quēadmodũ ꝙ ipsa sit ęqualis, et reliqua, quę ponuntur in ipsa pro conditionibus. Et dixit: Amplius qd prohibet, ꝙ percurrat aliquid, aut derelinquat aliquid, aut diuidat substantiam? sensus est, & quid prohibet, ꝙ accidat diuidenti apud diuisionem, vt percurrat in differentiis differentiã, quæ non inuenitur in hoc? quēadmodum si diuidatur animal in volatile, & ambulãs, & natans, & motum circulo, aut diuidatur in rationale mortale, aut non mortale. & hoc, de quo fecit mentionem, accidet propter communitatem nominis, & consimiliter accidet ipsi, vt dimittat aliquam differentiarũ, per quas diuiditur genus, & species, & sit, cuius intenditur definitio, positum sub hoc genere, quod defecit ꝑ defectum differentiæ ipsius. quemadmodum, si intendamus definitionem hominis, & diuidamus animal in volatile, & natabile, & derelinquamus motiuum, & dixit: aut diuidat substantiam. innuit, vt velit, ꝙ diuidatur substantia rei, cuius intenditur definitio, cũ deuenerit ad quid est appropriatum ipsi, & diuiserit ipsum per diuisionem. & hoc accidet cũ fuerit illud, cuius intenditur definitio, aliqua specierum intermediarum. & innuit, vt velit, ꝙ deprimatur substantia, & diuidãtur genera per differentias non substantiales, quemadmodũ si diuidatur animal, ꝙ ipsius aliquid est coloratum sic, & aliquid coloratum sic, & ipsius aliquid, quod operaẽ sic. Atqui vult per hoc, ꝙ diuisio non tradit per substantiam ipsius, nisi illa omnia, hoc est, ꝙ ipsa non habet in natura, vt obseruet ab istis erroribus, qui cadunt in diuisione. Et dixit: præterq; ꝙ fieri vtiq; potest, vt soluamus, cùm accipiuntur res ignotæ in eo quòd quid est omnes, & faciunt quid est consequens per diuisionem cum hoc, ꝙ petat primum. sensus est, ꝙ fieri vtiq; potest, vt non accidant errores isti in diuisione, cùm descendet diuidens, & diuidet per differentias substantiales primas, sed per omnes differentias, quæ æquantur toti generi, hoc est, quæ conuertuntur cũ ipso. Deinde cœpit declarare, quando accidet ꝙ adducat consequēs, hoc est, conuertibile cum ipso, & dixit: & hoc vtiq; sequitur ex necessitate, si ceciderit totum in diuisione, & non defecerit vnum. sensus est, atqui accidet, ꝙ sint species consequentes genus, hoc est æquales ipsi, cùm non dereliquerit diuidens speciem vnam ex speciebus particularibus, in quas diuiditur hoc genus. Et hoc est, ꝙ significauit cũ dixit: si ceciderit totum in diuisione, et non defecerit vnum. hoc est, si fuerit genus in toto suo positum in speciebus particularibus, & contentum in ipsis: hoc est, qd' non sit vniuersalius speciebus, in quas diuiditur, & hoc erit, cũ non defecerit ex ipsis vna. vt in exemplo, cũ diuidimus animal in rationale, & nō rationale, & definitio animalis per totum suum ponitur in duabus istis speciebus, hoc est, rationali, & non rationali, & comprehenditur in vtrisq; ipsis, quoniã non

exit

exit ab animali aliquid præter has duas diuisiones. Cũ vero dixit: & hoc sequitur ex necessitate, quoniã consequens vtiq; est vt sit non diuisibile. sensus est, & per hunc modum diuisionis sequitur ex necessitate, vt deficiat ad rem, cuius intenditur diffinitio, quia in hac spẽ diuisionis deueniet ad differentiam, quę non diuiditur, quæ est species vltima, cuius intenditur definitio.

Sed syllogismus tamen non est, sed siquidem alio modo cognoscere facit, hoc quidẽ nihil absurdum fuit: neq; enim inducẽs forte demonstrat, sed tamen ostendit aliquid. Syllogismum vero non dicit ex diuisione dicẽs definitionem, quemadmodum enim in conclusionibus, quæ sunt sine mediis, si quis dicat, ꝙ his existentibus necesse est hoc esse, contingit interrogare propter quid, ita & in diuisiuis definitionibus, quid est homo? animal mortale, habens pedes, bipes, sine pennis, propter quid iuxta vnamquãq; appositionem? dicet enim, & monstrabit diuisione, sicut opinatur, quòd omne, aut mortale, aut immortale est: talis autem oratio tota non est definitio: quare & si demonstraretur diuisione, non tamen hæc definitio syllogismus efficitur.

Al. l. syllogismo.

Dixit Arist. Præterq; ꝙ non est syllogismus aliquis, sed fortasse acquirere facit cognitionem per modum alium, & hoc nõ est extraneum per aliquẽ modum: & hoc, quoniam neq; inducens fortasse monstrat monstratione, præterq; ꝙ ipse vtiq; docet rem, quæ cognoscetur. Syllogismum vero non adducit, qui dicit definitionem ex diuisione. quemadmodum enim in conclusionibus, quæ sunt sine medio, si dicat aliquis, ꝙ sequetur ex necessitate, cũ fuerint hæc existentia, ꝙ sit hoc, fieri vtiq; potest, vt interrogetur propter quid hoc: ita etiam in definitionibus, quę sunt per viam diuisionis, quid est homo? animal mortale, ambulans, bipes, sine pennis, non est hoc in vnaquaq; appositionum. & hoc, quoniam ipse enunciabit, & monstrabit per diuisionem, secundum id, quod existimat, & dicet, quoniam omne animal aut est mortale, aut non mortale, & omnis oratio, cuius hæc est dispositio, est definitio: prętereq; quòd ita est, quòd & si monstratur per diuisionem, tamen hoc fit, absq; eo, ꝙ definitio sit syllogismus.

25 Dixit: Præterq; ꝙ non est syllogismus aliquis: hoc est, præterq; ꝙ diuisio non tradit aliquid, in quo sit aliqua conditio syllogismorum. hoc est, non tradit ex parte cognitionis, quam patitur conditio in syllogismo. Deinde dixit: sed fortasse acquirere facit cognitionem per modum alium. sensus est, sed dicitur, ꝙ diuisio tradit speciem cognitionis aliam à specie, quã tradit syllogismus. hoc est, ꝙ ipsa tradit cognitionem, quæ est minus vera, q̃ cognitio, quam tradit syllogismus. & hoc, quoniam cognitio, quam tradit syllogismus, est ignota secundum naturam, sed cognitio, quam tradit diuisio, non est ignota secundum naturam, sed est leuior ex propositionibus affirmatiuis admissis, & est ac si dixisset, ad similitudinem cognitionis, quam acquirere facit inductio. Et propterea dixit: & hoc quoniam neq; inducens fortasse monstrat monstratione, præterq; ꝙ ipse vtiq; docet rem, quæ cognoscetur. sensus est, & nõ est, quod dicimus extraneum, ꝙ hic est cognitio per occultationem absq; cognitione, quæ acquiritur ex syllogismo, & occultior, q̃ sermones naturales, quoniam ipso non monstratur aliquid per inductionem, sicut per modum, quo monstratur per syllogismum, sed mõstratur vtiq; ipsum mõstratione aliqua. Et dixit: syllogismum vero non adducit, qui dicit definitionem ex diuisione. sensus est, de syllogismo autem non nouimus, ꝙ extrahat definitionem ex diuisione, & non monstrabit definitionem ex diuisione per modum syllogismi. Et dixit: quemadmodum enim in conclusionibus, quæ sunt sine medio, si diceret aliquis, ꝙ sequitur ex necessitate, cũ fuerint hæc existentia, ꝙ sit hoc, vsq; ad id, quod dixit, vnaquaq; appositionum. sensus est, & quemadmodum si sequeretur aliquid ex aliquo absq; medio, sequeretur ex necessitate absq; eo ꝙ esset consequentia syllogistica, & derelinquit propter hoc interrogans de causa, propter quam accidit, vt sequatur alterum, consimiliter accidit in definitionibus: hoc est, ꝙ ipse sequantur ex diuisione ipsa, & ex necessitate absq; eo, ꝙ sit consequentia syllogistica: & propter hoc derelinquitur in pluribus definitionum, quæ extrahuntur ex diuisione, & magis propinquũ ipsis est, ꝙ interrogetur post extractionem suam ex causa affirmatiua ad prædicationẽ suam de definito. Vt in exẽplo, cũ extrahit aliquis per viam diuisionis quid est homo, ac si diceres, ꝙ est animal mortale ambulans, bipes, sine pẽnis, derelinquitur vtiq; vt interroget in vnaquaq; istarũ diuisionũ ignotarum de homine, propter quid est cum hac dispositione, hoc est, propter quid est ambulans, & propter quid est bipes, & propter quid est mortale. Atqui vult docere in hoc, ꝙ sequitur definitio ex diuisione; & si fuerit consequentia necessaria, non sequitur vtiq; consequentia syllogistica, & si fuerit consequentia syllogistica sequens ex necessitate. Et propterea dixit in libro Syllogismi, ꝙ non omne, quod sequitur consequentia necessaria, sequitur ex syllogismo. Deinde dixit: & hoc, quoniam ipse enunciabit, & demonstrabit per diuisionem, secundum id, quod existimat, & dicet: quoniam omne animal aut est mortale, aut non mortale, & oĩs oratio, cuius est hęc dispositio, est definitio. sensus est, & hoc, quoniam artifex diuisionis existimat vtiq;, ꝙ extrahatur per viam diuisionis, ꝙ homo est animal rationale mortale, quoniam ipse posuit, ꝙ omne animal aut est mortale, aut non mortale, quæ est positio necessaria, deinde posuit, ꝙ homo est mortalis, & ipsa consimiliter etiam est positio necessaria, deinde diuisit mortale in rationale, & in non rationale, deinde posuit, ꝙ homo est rationalis, postea collegit ex hoc, ꝙ homo est animal rõnale mortale, quæ est res cõsequens ex necessitate ex eo qđ præcessit: & existimat ad hoc, ꝙ definitio vtiq; monstrat̃ p viã diuisionis, & eo maxime q̃n refert̃ ad hoc, ꝙ hic est orõ appropriata de eo, ꝙ est hõ, quod est æquale ipsi, & quod est cũ hac dispositione est definitio, igitur hęc oratio est definitio. Et hoc est quod voluit cũ dixit: & omnis oratio, cuius hęc est dispõ, est definitio. Deinde dixit: præterq; ꝙ ita est, ꝙ & si monstratur per diuisionem, tamen hoc fit absq; eo ꝙ definitio sit syllogismus. sensus est, præterquã ꝙ ita est, & si esset definitio consequens ex diuisione consequenti necessaria, tamen non sequeretur vtique ex ipsa secũdum

viam,

viam, quia sequitur cōclusio ex syllogismo, hoc est, consequentia ignoti ex noto.

Disceptatio, quòd ipsum quid est non monstretur definitione, neq; definitione contrarij, neq; alio quouis modo. Cap. IIII.

SEd an ne est demōstrare ipsum quid est sēm substātiam? ex suppositione aūt accipientem ipsum quidem ꝙ quid erat esse, hoc, quod est ex proprijs in eo quòd quid est, hæc autem in eo ꝙ quid est sola, & proprium omne: hoc enim est esse illi.

Dixit Aris. An ne inuenitur vtiq; demonstratio de quid est substantiæ, apud id, quod accipitur ex radicibus positis, ꝙ intentio q̄d est res, quodq; īest ipsi per se, est id, quod est ex proprijs, quæ prędicantur per viam quid est: & hæc exempli gratia sola insunt rei ex via quid est, & totum est proprium: hæc igitur sunt dispositio inexistentiæ huic.

26 Hic est modus vnus syllogismi, per quem existimaē, ꝙ ipse concludat definitionem inesse definito. Et dixit: an ne inuenitē vtiq; demonstratio de quid est substātię? apud id, quod accipitur ex radicibus positis, &c. sensus est, an ne quis tradet, & existimabit iam vtiq; præcessisse nobis demonstrationem de quid est substantiæ rei, hoc est definitionis ipsius, apud id, quod ponimus ex propositionibus notis per syllm, quo studemus concludere definitionem, ꝙ definitio rei, per quam acquiritur substantia rei, est, quæ componitur ex prædicatis de re substantialibus, & est summa ipsorum appropriata definito. hoc est, vt collectio illorum prædicatorum non sit vniuersalior definito, neq; particularior ipso. Et hoc est qđ significauit, cū dixit: qđ est ex ꝓprijs, q̄ prędicantur per viam quid est. hoc est, q̄m ponimus vnam propositionē syllogismi, ꝙ definitiones sunt orationes substantiales super substantia rei, quæ sunt proprię. Et q̄m non omnia, quę prędicantur in definitionibus, sunt propria, sed collectio ipsorum est propria, hoc est ęqualis definito, dixit: & hæc exempli gratia sola insunt rei ex via quid est, & totum est proprium. sensus est, & in his, quæ sunt partes istius orationis, sequitur semper, vt sint prædicata de re ex via quid est tantum, absq; eo ꝙ sequatur in ipsis illud, quod prædicaē prædicatione appropriata, in toto autem sequitur, ꝙ sit appropriatum. hoc autem sequitur, q̄m genus, quod est vna partium definitionis, non est appropriatum definito, ex differentijs vero, quę adducuntur post genus, fieri vtiq; potest; vt vltima sit appropriata, & sit aggregatum ex ipsis appropriatum. exemplum huius, si dicamus l definitione hominis, ꝙ est animal rōnale: ecce ratio est appropriata hōi, & aggregatū huius definitionis consimiliŕ etiam est appropriatum. & intelligo per appropriatum, illud, quod est æquale in prædicatione tantum: cū vero dicimus in definitione hoīs, ꝙ est aīal bipes, ambulans, nullum ipsorum est appropriatum homini, aggregatū vero ex ipsis est appropriatum illi: dispositio igitur sempiterna habens partes, ex quibus componitur definitio, est, ꝙ illarum prædicatio de definito sit appropriata, & dispositio appropriata singulis partibus est, vt sit docens substantiam rei, hoc est prædicatum de re ꝑ viam quid est. Cū vero dixit: hæc igitur sunt dispositio inexistentiæ huic. sensus est, ꝙ prędicata, in quibus aggregantur duæ istæ conditiones, hoc est, ꝙ sit vnūquodq; ipsorum prædicatum de re ex via quid est, & aggregatio ipsorum appropriatę rei, ex quibus consistit substantia rei istius habens dispositionem, cur insint ipsi. Voluit autem per hoc totum, ꝙ, cū posuerit aliquis exēpli gratia duas propositiones, quarum vna sit oratio composita ex rebus, quæ notificant hominis substātiam, & quarum collectio est appropriata ipsi, & altera sit, quęcunq; fuerit ista, definitiua, hinc cōcludatur, ꝙ hæc oratio sit definitio. vt l exemplo, cū posuerit aliquis, ꝙ animal, ambulās, bipes, est oratio de homine cōposita ex rebus notificantibus substantiam hoīs, quarū collectio est appropriata ipsi, & posuerit, ꝙ oē illud, quod est cū hac dispōne, est definitio concludens de ipso ex hoc, ꝙ animal ambulans, bipes, est definitio hominis.

An rursus accepit ꝙ quid erat esse, & in hoc? necesse enim est per mediū monstrare. Amplius quemadmodum neq; in syllogismo accipitur q̄d est ipsum syllogizare, semper enim tota aut pars est ꝓpositio, ex quibus syllogismus, ita neq; ipsum ꝙ quid erat esse oportet inesse in syllō, sed seorsum hoc à positis esse, & ad dubitantem, si syllogizatum est, aut non hoc, occurrēdum est quòd, hoc enim erat sylls, & ad illum, ꝙ, nō ipsum quid erat esse syllogizatum est, ꝙ certe: hoc enim positum fuit nobis ipsum quòd quid erat esse: quare necesse est & sine quid est syllogismus, aut ipsius quòd quid erat esse syllogizatum fuisse aliquid.

Dixit Arist. Et dicamus, ꝙ in hac oratione consimiliter etiam iam accepit intentionem quid est, & existentiam substantiæ ipsius, q̄m sequitur ex necessitate, vt monstreē per medium. Et cōsiliŕ etiam, quemadmodū in syllogismo non inuenitur intentio quid est sylls: q̄m propositiones, ex quibus est syllogismus, semper sunt totū & pars, ita neq; intentio quid est & existentia substantię ipsius sequitur ꝙ sit in syllogismo, sed erit existens, cū fuerit hęc posita † lateralis, & occurret in hoc illi, qui dubitat, & existimat, ꝙ illud, quod adduxit, est sylls primo, & dicet, ꝙ ipse vtique est syllogismus: & occurret in hoc sermone in eo ꝙ non ratiocinatum fuit de eo, quòd est quid est res, & existētia substantiæ ipsius, & dicet ipsum est ad respondendum: & hoc, quoniam istud vtique est, quod posuimus, quòd intentio quid est res, et existentia substantię ipsius; sequitur itaq;, vt ratiocinemur aliquid absque eo quòd faciamus in ipso essentiam syllogismi, & quid est existentia ipsius per se.

† Ab.l modalis.

Posteaq; adduxit rationem secūdam, propter quam existimatur consimiliter etiam ostendi per demonstrationem definitionē inesse definito notæ existentiæ, cœpit monstrare, quid in ipso consimiliter etiam sit prohibiti, quemadmodum monstrauit hoc per rationem primam. Et dixit: Et dicamus, ꝙ in hac oratione consimiliter etiam iam accepit intentionem quid est, & existentiam substantię ipsius, q̄m sequiē ex necessitate, vt mon 27

stretur

ſtretur per medium. ſenſus eſt, ꝙ qui poſuit, ꝙ hęc oratio prædicatur de tali cum diſpoſitione tali, & quod eſt cum diſpoſitione tali, eſt definitio, hæc vtiq; oratio eſt definitio: igitur, ſi definitio iſtius rei ſit ignota, ergo petet ſuper definitionem, & ſi fuerit per ſe notum, nõ erit opus, vt monſtreẽ per ſyllm. & hoc qm̃, cùm fuerit notum cognitione prima apud nos, ꝙ, cũ prædicamus de hoie ꝙ eſt aial ambulans, bipes, eſt prædicatio orationis, in qua aggreganẽ conditiones definitionis, ꝙ vtiq; ſit definitio hois, eſt notum per ſe. hoc eſt, cũ habuerimus de aliqua oratione, ꝙ ipſa cõſentit cum deſcriptione definitionis, habebimus vtique ex neceſsitate ꝙ eſt definitio: & hoc, qm̃ fieri non poteſt, vt aggregetur in opinione vna, ꝙ hæc oratio conueniat cum deſcriptione definitionis, & quæratur an ſit definitio, aut non. Et hoc eſt, quod voluit, cùm dixit: conſimiliter etiam iam accepit intentionem quid eſt, & exiſtentiam ſubſtantię ipſius, qm̃ ſequitur ex neceſsitate, vt oſtendatur per medium. ſenſus eſt, ꝙ qui fecit hanc operationem, is vtiq; poſuit poſitionem, ꝙ hæc oratio eſt definitio: & petit ſuper ea: qm̃, ſi fuerit ignotum ꝙ eſt definitio, ſequitur vtiq;, vt monſtretur per medium, quod eſt definitio, aut conueniat cum definitione definitionis, non vt ponat, ꝙ ipſa cõueniat cum definitione definitionis per ſyllogiſmum, per quem volebat monſtrare, ꝙ eſt definitio, igitur eſt petitio quæſiti. Et poſteaꝗ̃ cõmemorauit, ꝙ aliquis, qui exiſtimat ꝙ definitio oſtẽditur per demonſtrationem ſm hunc modũ primum, de quo mentionem fecit, adduxit probationem alteram appropriatam loco iſto abſq; primo, & dixit: Et conſimiliter etiam, quemadmodum in ſyllo non inuenitur intentio quid eſt ſyllogiſmus, vſq; ad id, quod dixit, ſequitur ꝙ ſit in ſyllo. ſenſus eſt, et quemadmodum, qui faciet ſyllogiſmum de re, non ponet in propoſitionibus ſyllogiſmi, ꝙ iſte ſit ſyllogiſmus, qm̃ conuenit cum definitione ſyllogiſmi: qm̃ ſciuit vtiq;, ꝙ ſyllogiſmꝰ erit ſemper ex binis propoſitionibus, quarum vnius proportio ad alteram eſt proportio totius ad partem, conſimiliter non oportet, vt ponat definitionem definitiõis propoſitionem in ſyllo, per quem ſtudet monſtrare, ꝙ hæc oratio eſt definitio iſtius. et hoc eſt, quod ſignificauit, cùm dixit: ita neq; intentio quid eſt, & exiſtentia ſubſtãtiæ ipſius ſequitur ꝙ ſit in ſyllogiſmo: hoc eſt, ꝙ nõ oportet, vt ponat definitionem definitionis in ſyllo, per quem oſtendit definitionẽ, & intentionẽ quid eſt. intelligit p ipſum qd eſt definitionem definitionis: qm̃ quid eſt eſt ipſa definitio, & intentio ipſius quòd quid eſt, eſt ipſius definitio.

Dubium.

Sed in hoc ſermone eſt dubitatio non ab re, & hoc, qm̃ poſſet aliquis dicere, quemadmodum, ſi cũ volumus monſtrare, ꝙ hęc oratio eſt ſyllogiſmus, diceremus, hęc oratio† conuenit cum definitione definitionis: & ꝙ conuenit cum definitione definitionis eſt definitio, ſic concluditur nobis ꝙ hęc oratio eſt ſyllſus, & ꝙ ſic res ſe habeat in definitione, qñ intendimus per demonſtrationem monſtrare, quòd de hac orone ſit definitio, diceremus, hæc oratio conuenit cum definitione definitionis, et quod conuenit eſt definitio: concluditur itaq; nobis, ꝙ hæc oratio eſt definitio: & ſi eſt hoc, igitĩ iam monſtrata fuit per demonſtrationem definitio per hunc modum viæ, quemadmodum mõſtratus fuit per demõſtrationem ſyllogiſmus, & quemadmodum, qui monſtrat, ꝙ hæc oratio eſt ſyllogiſmus, qm̃ conuenit cum definitione ſyllogiſmi, & non petit, ſm ꝙ eſt definitio, ſic qui monſtraret ꝙ hæc oratio ſit definitio quia conueniat cum definitione definitionis, non petit ꝙ ſit definitio. Ecce, quæ igitur eſt diſpoſitio ſermonis Ariſ. ꝙ qui oſtendet demonſtratione definitionem per hunc modũ, ipſe vtiq; petet eã?

† Ab.1 ſyllogiſmi definitionem, & quod eſt conforme ſyllogiſmi definitionis eſt ſyllogiſmus Sic & infra ſæpius.

Solutio.

Dicimus, ꝙ orationes compoſitæ compoſitione ſyllogiſtica ita ſe habent, ꝙ doceẽ vtiq; in hac arte, quæ ipſarum eſt ſyllogiſmus verus, & quæ ipſarum eſt aliud à ſyllogiſmo vero per demõſtrationem, & ex reliquis orationibus compoſitus compoſitione conditionis & ligamenti, iam docetur conſimiliter etiam, quæ ipſorum ſit definitio, & quæ ipſorum non ſit definitio, qua comprehenduntur ſyllogiſmi veri & definitiones veræ, præterq; ꝙ accidit ſermoni ipſius de ſyllogiſmis vltra id, qđ cõſiderat, ꝙ cognoſcunẽ ex cognitione prima, aut propinqua primæ, quis ipſorũ conſentit in hanc definitionẽ, & quis ipſorũ non conſentit. hoc eſt, cũ poſita fuerit nobis orõ aliqua, & interrogauerimus, an ipſa ſit ſylls, aut nõ ſit ſylls, fieri põt nobis, vt cõſiſtamus ſup hoc in eo, ꝙ cognoſcimus ipſam ex definitione ſylli in arte Logicę: qm̃, cùm conſideratẽ an ipſe conſentiat in definitione ſyllogiſmi, aut nõ conſentiat abſq; eo, ꝙ opus ſit in hac monſtratione ſyllogiſmi, hoc eſt, ꝙ ipſe conſentiat in definitionem ſyllogiſmi, aut non conſentiat in ipſum. qm̃ quæcunque oratio *terminata ꝓpoſita nobis, non exiſtimabitur apud nos, ſi eſt compoſita compoſitione ſylogiſmi, aut non, & nõ indigeat ſyllogiſmo in hoc, *viæ aũt, quę traditę fuerunt in libro Syllogiſmi, & electione orationum terminatarum, quæ ipſarum non eſt ſylls, ſunt viæ, & ordines, & non ſunt poſitiones, in definitionibus vero diſpoſitio ſe habet in diuerſum huius: & hoc, qm̃ deſcriptiones, per quas deſcribimus ĩ arte Logicæ, & definitio, per quam definimus, non ſunt ſufficientes, vt cõſiſtamus ſup eo, quod eſt, quid eſt definitio, ex eo ꝙ non eſt definitio ex orationibus poſitis ſm ꝙ ſunt definitiões. hoc eſt, ꝙ in pluribus orationibus, de quibus quærimus ex diſpoſitione ipſarum an ſint definitiones, aut non ſint definitiones, ignoratur, an conſentiant in definitionem definitionis poſitæ in arte Logicæ, aut nõ: & ꝓpterea opus fuit Ariſt. vt traderet poſitiones definitionum ſuarum, et hę ſunt, ex quibus extrahitur, an illud, quod poſitum fuit, definitio ſit definitionis, aut nõ ſit definitio: cumq; res ita ſit, definitiones vtiq; ignotæ ſm naturam, ꝙ ſint definitiones, indigent vt oſtendatur, ꝙ ſunt definitiones cum eo, ꝙ ſunt partes definitionis notæ apud nos: & non eſt res ita in cognitione quid eſt, ex eo ꝙ non eſt ſylls, ſed ſufficit ipſi in hoc definitio ſyllogiſmi. Et propter hoc dixit Ariſt. qm̃ qui quærit, ſi hoc eſt definitio huius, poſtea poſuit, ꝙ ipſum conſentit in definitionẽ definitionis, ipſe vtiq; petet quæſitum, in diuerſum rei in hoc à monſtratione, ꝙ hic eſt ſylls, qm̃ ipſe conſentit in definitionem ſyllogiſmi: & ipſe ĩ hac probatione declarat, ꝙ hic nõ eſt locus, in quo ſit vtilitas ad extrahendum definitionem ignotam, qm̃ ipſa erit petitio, neque ad extrahendas definitiones notas ex diſpoſitione ipſarum, qua ineſt definitio definitionis ipſis, quemadmodũ ſe habet res in definitione ſyllogiſmi, hoc eſt in monſtratione orationum particularium, ꝙ ipſę ſunt ſyllogiſticæ: & hoc, qm̃ in definitionibus inueniuntur ambæ iſtæ ſpecies ſimul, hoc eſt, quod extrahitur per ſyllm, & ſunt definitiones, quæ ſunt quæſita ſm naturam & concluſiones, & ex ipſis, quod cognoſcitur per viam diuiſionis & compoſitionis, & hæc ſunt abſq; illis, quę ſunt quæſita per occultationẽ, & magis occulta, ꝗ̃ quæ ſunt nota per ſe, ſm igitur hoc oportet, vt intelligatur res in hoc loco: reuertamur autem ad id, in quo eramus. Cùm vero dixit: ſed erit exiſtens, cũ fuerit hæc poſita lateralis. ſenſus eſt, ſed erit concluſio, quam intendimus concludere per ſyllm, conſequens ẽ ſermone, & hæc ꝓpoſitio eſt à latere ſyllogiſm, hoc eſt, dicens, ꝙ hæc oratio conſentit in ſyllm, aut definitionem. Et poſteaꝗ̃ cõmemorauit, ꝙ in hac via non eſt vtilitas illi, qui velit monſtrare, ꝙ hæc oratio eſt definitio, hoc eſt, vt ponat vnã propoſitionum cum hac diſpoſitione, definitionem definitionis, quemadmodum non aſſequitur vtilitatẽ ille,

* Ab.l.enuntiatiua Sic & multotiens legit.

* Ab.l.regule Hoc alibi ꝗ̃ pluries reperies.

qui

qui vult monstrare existentiam rei alicuius per syllm, mentionẽ fecit de loco, per quem cogitur sylls ad monstrandum per hanc propositionem, et hoc vltra illud, ꝙ mitat litigator, ꝙ oratio, quam adduxit, non est syllogismus. Cũ vero dixit: & occurret in hoc illi, qui dubitat, & existimat, ꝙ illud, quod adduxit, est syllogismus primo, & dicet, ꝙ ipse vtiq; erit sylls. sensus est, & instabit in hoc illi, q dubitat, & existimat de eo, quod adduxit ex sermone, & dicet de eo, si ipse concludet quæsitum, hoc est, dicet, si ipse est sylls concludẽs primo & per se, qm̃ ipse cõsentit in definitionẽ syllogismi. Deinde dixit, & occurret ex hoc sermone in eo, ꝙ non ratiocinatum fuit de eo ꝙ est, quid est, & existentia substantiæ ipsius, & dicetur ipsum est ad respondendum. sensus est, ꝙ qui ponit, ꝙ hæc est definitio huius, occurret ex consensu suo in definitione, ꝙ definitio definitionis consentit ipsi. hoc est, cũ dixerit ipsi aliquis, ꝙ ipsa non est definitio contradictoria illius per definitionem definitiõis, hoc est p cõsensum definitionis definitionis definitioni illius, et dicet ipsi, ipsum est ad respondendũ definitioni. Et posteaq̃ cõmemorauit, ꝙ ipse contradicet ei per definitionem definitionis, mentionẽ fecit de modo consequentiæ contradictionis suę in hoc, & dixit: & hoc, qm̃ istud est, qd posuimus, ꝙ intẽtio quid est res, et existentia ipsius est idem. sensus est, atqui sequitur ipsum contradictio, qm̃ posita fuit de vtrisq; definitio definitionis, hoc est consentiunt inter se interrogans et respondens, cũ dicet, forte faciẽs definitionem, ꝙ hęc definitio consentit in eo, ꝙ numerauimus super eo definitũ: & si est res ita, sequit ex ipsa cõtradictio ad litigatorẽ, qm̃ hæc contradictio cõstruit ex duabus ppõnibus, quarũ vna est, ꝙ definitio definitionis est ita, scd'a vero, hęc definitio inest huic cum hac dispõne: cumq; cõcesserit respondens ambas istas ppões, sequitur, ꝙ hæc est definitio ex necessitate, & facere hanc propositionem est necessarium in contradictione ipsius & non est in mõstratione necessarium, sed est petitio in eo ꝙ fuit ex definitionibus ignotis fm naturam, & sufficit ex monstratione per ipsam, quemadmodum, ꝙ erit ex definitionibus, ex quarum dispositione consentit in definitionem definitionis. Cũ vero dixit: sequitur itaq;, ut ratiocinemur aliquid absq; eo, ꝙ faciamus in ipso essentiam syllogismi, aut quid est existentia ipsius p se. sensus est, ecce iã mõstratum fuit ꝙ cõclusum est p syllm aliquid, absq; eo, ꝙ sit in ppõnibus syllogismi definitio syllogismi, qm̃ hoc differt: & consimiliter, si monstratum fuit p syllogismum, ꝙ aliquid est definitio alicuius, non accipitur in propositionibus istius syllogismi definitio definitionis, sed accidet, cũ fuerit definitio rei ignota, & acceperimus in mõstratione definitionis definitionẽ tm̃, ꝙ petem⁹ definitionẽ, & si fuerit definitio nota p se, erit mõstratio de ipsa supflua, & fm hanc expõnem erit sermo Arl. hic demrãtiuus. Nos aũt hic inuenimus Mathęum, qui fm aliam expõnem declarat hoc capitulum & hoc, ꝙ, quemadmodum, qui ratiocinatur de aliquo, non est opus, ꝙ in syllogismo suo de hoc accipiat definitionem syllogismi, consimiliter, qui ratiocinabitur de definitione, non oportebit accipere in monstratione sua quid est definitio. Videtur autem ipse, ꝙ imaginetur extractionem definitionis rei per syllogismum p extractionem ꝙ res insit rei per syllogismum. hoc est, ꝙ quemadmodum qui facit syllogismum secundũ extractionem, ꝙ res insit rei, indiget, vt ponat ex propositionibus istius syllogismi definitionem syllogismi, consimiliter se habet res, cũ extrahitur definitio rei per syllogismum, & hic est † sermo sufficiens. Fortasse autem ipse suscipiet hoc, quoniam sermones, qui præcesserunt per inuestigationem de hoc quæsito, sunt sermones dialectici, & modus similitudinis inter ipsas est: quoniã quemadmodũ mõstratio, ꝙ aliquid insit alicui, per syllogismum, non est syllogismus, neq; iste syllogismus est monstratio de re particulari per syllogismum, consimiliter monstratio, ꝙ hęc est definitio huius, non est monstratio de re, sed est monstratio secundum ꝙ hæc est definitio. & veritas est, ꝙ qui mõstrat, ꝙ hęc est definitio, similitudinem habet cum eo, qui monstrat, ꝙ hic est syllogismus, quemadmodum diximus, non cũ eo, qui monstrat, ꝙ hoc existit per syllogismum: & propterea videtur, ꝙ expositio † prima sit decentior.

† Ab Leõo cauatiatua.

† Ab. l. cũ sit cõuenib. nec non, & prima.

Et si ex suppositione monstret, veluti si malo inest diuisibile esse, contrario autem hoc, quod est contrarium inesse quibuscunque est aliquid contrarium: bonum autem malo est contrarium, & indiuisibile diuisibili: est igitur bono inesse indiuisibile esse.

Dixit Arist. Sed fortasse illud, quod monstratur per conditiones, hoc est per radicem positam. vt in exemplo, si esset intentio existentiæ rei, ꝙ sit diuisibile, & diuisibili intentio, ꝙ sit contrarium, secundum ꝙ est cõtrarium, & hoc in omnibus, quibus inest contrarium, & bonum contrarium malo, & diuisibile indiuisibili: existentia igitur boni est, quòd sit indiuisibile.

28 Posteaq̃ declarauit fieri non posse, vt ostendatur definitio per syllogismum prędicatiuum, et posset aliquis dicere, fortasse monstraretur hoc per syllogismos conditionales, & hoc per syllogismos conuertibiles. Vocauit autem hunc syllogismum conditionalem radicẽ positam, quoniam consequentia in ipso est posita in syllogismo in diuersum consequentiæ in syllogismo prædicatiuo. hoc est, ꝙ est aliquid consequens ex eo, ꝙ positum fuit in syllogismo, hoc est ex propositionibus: & propterea est prædicatiuus syllogismus verus sufficiẽs per substantiam suam. Et cũ dixit: sed fortasse est illud, quod monstratur per conditiones, hoc est per radicem positam. sensus est, sed posset aliquis dicere, fortasse definitio monstrari posset per syllogismum conditionalem, hoc est, quod scitur per syllogismum positiuũ, hoc est per contraria. Deinde adduxit exemplum huius, et dixit: si esset intentio existentiæ rei, ꝙ sit diuisibile, & diuisibili intentio, ꝙ sit contrarium, secundum ꝙ est contrarium. sensus est, exemplum huius, si esset definitio illius, quod est malum, esse diuisibile, & diuersum in substantia sua, hoc est, quod non firmatur in substantia sua, igitur definitio contrarii sui est contraria istius definitionis. Cũ vero dixit: & hoc in omnibus, quibus inest contrarium. sensus est, & per hanc viam possibilis est extractio definitionis rerum, quæ habent cõtrarium. Deinde dixit: & bonum est contrarium malo, & diuisibile indiuisibili: existẽtia igitur boni est, ꝙ sit indiuisibile. sensus est, & veritas istius consequentiæ in hoc syllogismo, de quo posuimus exemplum, erit vtiq; per positionem propositionum, quarum vna est, quæ dixit, ꝙ bonum est contrarium malo, & secunda, ꝙ diuisibile per substantiam suam est contrarium indiuisibili, & tertia, ꝙ definitiones contrariorum sunt contrarię: cumq; posuerimus hoc, verificatur, si malum est id, quod est diuisibile per substãtiam suam, sequitur vtiq;, ꝙ bonum sit quod diximus diuisibile per substantiam suam: hoc est, ꝙ continuitas inter hoc antecedẽs & consequens monstrata fuit per positionem nostram istarũ propositionum. & hoc, quoniam orationis dicentis, si est malum illud, quod diuiditur ex substantia sui, igitur

bonum

bonum est, quod non diuiditur. monstrata fuit hęc continuitas, cũ posuerit q bonum est contrarium malo: ea vero, quæ sunt contraria habent definitiones cõtrarias, & concluditur nobis q definitio boni est contraria definitioni mali: cũq; declaratum fuerit nobis hoc, & posuerimus, q definitio mali est illud, quod diuiditur ex substantia sui, & posuerimus, quòd contrarium huius est illud, quod non diuiditur ex substantia sui, monstratum nobis est, si definitio mali est illud, quod diuiditur ex substantia sui, & diuersificatur, q sequitur ex necessitate, ut definitio boni sit, quod nõ diuiditur. Et hoc intelligit, cũ dixit: per illud q sit diuisibile, & diuisibilis intentio. hoc est, q malum diuiditur per se, & non stabilitur, & non inuenitur nisi in eo, quod in ipso est ex bono. vt in exemplo, qui est sanus, non derelinquit sanitatem, nisi in æqualitate, quæ est posita inter ipsa, & hoc est bonum quoddam: & consimiliter ægritudo nõ inuenitur vnq; in aliquo corpore, nisi per destitutionẽ istius corporis, et hoc corpus nõ derelinquitur ad illud, quod in ipso est ex sanitate.

Hinc etenim accipiẽs ipsum quid erat esse monstrat, accipit autem ad monstrãdum ipsum quòd quid erat esse, alterum tamẽ sit: in demonstrationibus nanq; quòd est hoc de hoc, sed non ipsum, neque cuius eadem est ratio, & conuertitur.

Dixit Arist. Amplius mõstratur vtiq; res vltra hoc, q accipitur intẽtio quid est, & existentia substantiæ ipsius, & si ponat aliquid vnũ per demonstrationem per quid est res, & existentiam substantiæ ipsius: & est cùm fuerit in demonstrationibus consimiliter etiam iam inuentum, quòd est hoc de hoc, prǽterquàm quòd nõ est ipsum idem, neq; consimiliter etiam hęc intentio eadem cum eo, cum qua ratio conuertitur æqualiter.

29 Posteaq; enuntiauit, q posset aliquis dicere, q fortasse definitio posset vtiq; extrahi per syllogismum conditionalem secundum modum, quem formauerunt, cœpit narrare q faciens hoc consimiliter etiam petit modo aliquo, & dixit: Amplius monstratur vtiq; res vltra hoc, q accipitur intentio quid est, & existentia substantiæ ipsius. sensus est, & faciens hoc non monstrabit p hanc viam per quid est res, hoc est per definitionẽ simpliciter, quoniam ipse vtiq; monstrabit quid est res, vltra hoc, q ponet quid est res per se: hoc est, faciens hoc, monstrabit vtiq;, q hoc est definitio huius vltra hoc, q acceperit, q hoc est definitio huius: & ex hoc intelligitur vna duarum rerum, aut q hæc via non est vniuersalis: & hoc, quoniam ipse monstrabit definitionem per definitionẽ, & qui incesserit hac via, indiget, vt habeat definitionem contrarij notam apud se, & tunc ratiocinabitur ex ipsa super definitione altera, cũq; fuerit vterq; duorũ modorum ignotus, non assequitur vtilitatem per hanc viam, quemadmodum non assequitur vtilitatem per extractionem definitionum rerũ, quę non habent contraria. innuit autem, vt velit, q procedens hac via, erit petens secundum veritatem. & hoc, quoniam fieri non potest, vt ignoret definitionem alterius contrariorum, & sciat alteram: sed, cũ scit vnam ipsarum, scit alteram, & cũ ignorat vnam ipsarum, ignorat alteram. Quòd si est hoc ita, fieri vtiq; non potest, vt ostendatur per hãc viam ignotum per notum, & in summa, si vnum duorum contrariorum fuerit notius altero, non proueniet excessus, qui erit inter notum secundum naturam, & ignotum secundum naturam: hoc est, quod cognoscitur per se, & quod cognoscitur per aliud: & per quancunq; viam extrahuntur definitiones idem est in potẽtia cum diuisione, & inductione, aut alio, ex eo, quod vocatur cognitio per occultationem minorem occultatione secũdum naturam. & hoc est, quod nõ monstratur, nisi per aliud, & hoc, quod mõstratur per aliud, est duarum partium, quarum vna nõ potest monstrari per se, & hoc est, quod monstratur per syllogismum, pars autem secunda monstrari potest per se, & erit monstratio ipsius per aliud ab eo facilius & melius. & hæc species monstrationis est, quæ erit in definitionibus, & descriptionibus, & diuisionibus, & inductionibus, & exemplis, & reliquis † vijs doctrinæ, quod est & ipsum vnũ in specie. Et posteaq; enuntiauit, q qui hac via procedit, petit rem, quam monstrare intendit, aut secundum speciem: hoc est, per monstrationem, quæ cum illa est vna secundum speciem, aut secundum petitionem veram, quæ est ex capitulo, quo monstratur res per idem, aut per id, quod est in gradu suo cognitionis, quoniam hoc cõsimiliter etiam est vna ex speciebus petitionis secundum illud, quod monstratum fuit in libro Syllogismi. Et dixit: & si ponat aliquid vnum p demõnem per quid est res, & existentiã substantiæ ipsius. sensus est, & non dicitur, q est hoc quod ponit artifex demõstrationis existentiam definitionis in eò q cõcludit aliquid inesse alicui. hoc est, non est hoc, cũ voluerit aliquis concludere aliquid, quod ostendat per definitionem, sed oportet, vt concedat hoc, qm̃ hoc est existens p demonstrationẽ. Et hoc est, quod significauit, qñ dixit: & est, cũ fuerit in demonstrationibus consimiliter etiam iam inuentum, q est hoc de hoc. sensus est, qm̃ erit in demõstrationibus, quod cõcludit, qm̃ hoc inest huic, qm̃ admittit definitionem. Atqui mirum est, q monstret aliquis definitionem rei inesse rei, propterea quia definitio contrarij ipsius inest cõtrario suo, aut propter definitionem eandem, hoc est, q monstret definitionẽ propter definitionem. Et dixit: prǽterq; q non est ipsum idem. sensus est, q qui ponit definitionem syllogismi, vt concludat aliquid inesse alicui, nõ est, quod ponitur idem cum eo, quod concluditur: qm̃ positum, quod accipitur, est definitio, & id, quod concluditur, est aliquid inesse alicui, & definitio est aliud ab existẽtia. Cũ vero dixit: neq; consimiliter etiam hæc intentio eadem cum eo, cũ quo ratio conuertitur æqualiter. sensus est, neq; in conclusione demõstrationum, in quibus definitio est propositio, inuenitur proprium definitionis, quod conuertitur æqualiter: atqui quod concludit definitionem definitionis debet esse proprium propositionis, quę inuenitur in conclusione: & per rem, de qua est ratio, intelligitur cõclusio. Et dixit: conuertitur. intelligit, quẽadmodum diximus, q non oportet in demonstrationibus, in quibus petimus definitiones, vt sint conclusiones ipsarum conuertibiles, sed si est, est vtiq; per accñs. Atqui voluit in hoc, vt instet cõtradictor dicens, q, cũ non fecerit definitionem in monstratione, definitio vtique nõ pertractabitur in definitione alicuius omnino. & dixit in responsione huius, quòd oportet ipsum concedere, q ipse pertractet in monstratione alicuius, & non pertractet in monstratione eiusdem.

† Ab 1. modis disciplinarum, q trãscendunt de mõstratione.

Ad vtrosq; vero, & ad monstrantem s̃m diuisionem, & ad sic syllogizantem, eadem est dubitatio, propter quid homo est aĩal, bipes, pedestre, sed non animal & pedestre: ex ijs enim, quæ accipiũtur, nulla necessitas est vnum fieri quod prędicatũ, sed quẽadmodũ

homo idem eſſet & muſicus & grãmaticus.

Dixit Ariſto. Modus vtrorũq;,hoc eſt illius,qui monſtrat per viam diuiſionis,& illius,qui monſtrat per hunc modum, eſt dubitationis vnius & eiuſdem:quę eſt,vt dicatur, nõ erit homo animal, ambulans, bipes, non animal & ambulans:& hoc, quoniã nihil eſt eorum,quæ accipiuntur, in quo oporteat ex neceſſitate,vt ſit hoc prędicatum,ſed quemadmodum ꝙ homo vnus, & idem ſit muſicus & geometra & grammaticus.

30 Hoc dubium,quod aduenit illi,qui exiſtimat,ꝙ definitio monſtratur per viam diuiſionis,& illi, qui exiſtimat,ꝙ definino monſtratur per ſyllm,eſt dubiũ vnum & idem:hoc eſt,quemadmodum opinor, in vtriſq; ſequitur,ꝙ petat illud,quod monſtrabat prius. Deinde adduxit dubium appropriatum viæ diuiſionis, de quo non fecimus mentionem in præcedentibus,& non exiſtimo,ꝙ ipſe intelligat monſtrationem dubij cõicantis: q̄m hoc dubiũ,de quo fecimus mẽtionem, eſt ex caplo eius,quod dictum fuit in lib.de Interpretatione de prędicatis,quæ verificanť ſeparata,& non ſunt vera compoſita,& ſi verificantur compoſita,ſequitur, ꝙ non ſit compoſitio ipſarum per ſe. Et cũ dixit:quæ eſt,vt dicatur,non erit hõ aĩal,ambulans,bipes,non aĩal & ambulans. ſenſus eſt,& dubium eſt,vt dicatur,non eſt verũ, vt dicatur,ꝙ hõ eſt aĩal ambulans,ſed eſt vtiq; verum per ſe,ꝙ eſt aĩal,ſm ꝙ eſt ſeparatum, & ambulans, ſm ꝙ eſt ſeparatum,q̄m hoc iam poſuit, ꝙ eſt verum: hoc eſt,cũ voluerimus,ꝙ ſit aĩal tantum & ambulans tantum,q̃uo ſequitur ex hoc, ꝙ ſit aĩal ambulans, hoc eſt, ꝙ non ſequitur,cũ verificatum fuerit de ipſo, ꝙ eſt aĩal ſeorſum,aut verũ fuerit de ipſo,ꝙ eſt ambulans, vt verificetur de eo compoſitum ex vtriſqne,quod eſt,vt ſit aĩal ambulans. Iam vero dictum fuit in libro Interpretationis,q̃n verificantur,& q̃n non verificantur, & q̃n erit aggregatum,cũ verificatur per ſe,& q̃n erit per accidens. Et cũ dixit:& hoc,q̄m nihil eſt eorum,quæ accipiuntur in quo oporteat ex neceſſitate,vt ſit hoc prædicatũ. ſenſus eſt, neq; ſequitur ex neceſſitate in aliquo ſeparatorum,quæ prædicantur de aliquo vno,vt prędicentur de ſe inuicem,ſed iam erit, & iam non erit, cũq; fuerint,iam erit per accidẽs,& iam erit per ſe. & exemplum eius,quod eſt per accidens,eſt homo vnus & idẽ grammaticus & medicus & muſicus. Et hoc eſt, quod ſignificauit,cũ dixit:ſed quẽadmodum ꝙ homo vnus & idem ſit muſicus & geometra, et grammaticus. ſenſus eſt,atqui non ſequitur,ꝙ ſit conſequẽtia neceſſaria, q̄m aggregantur vtiq; in re vna per accidens prędicata multa,quorũ vnumquodq; eſt per ſe,cumq; prædicanť de ſe inuicem,hoc eſt per accidens,quẽadmodum accidit de hoĩe vno & eodẽ,ꝙ ſit muſicus, medicus & grãmaticus,& dicatur de ipſo medicus grammaticus.

Quomodo igitur definiens monſtrabit ſubſtantiam,aut ipſum quid eſt? neq; enim ſicut demonſtrans ex confeſſis eſſe manifeſtum faciet,ꝙ neceſſe eſt illis exiſtẽtibus alterum quid eſſe,demonſtratio enim hoc eſt, neq; ſicut inducens per ſingularia cùm manifeſta ſint, ꝙ omne ſic eſt, eo ꝙ nihil aliter eſt:non enim quid eſt mõſtrat,ſed ꝙ aut eſt, aut non eſt.quis igiť alius modus reliquus? non.n.monſtrabit vtiq; ſenſu aut digito.

Dixit Ariſt. Per quam igitur viam monſtrabitur ſubſtantia,quę ſeparať ab eo,quod definitur,aut intentio quid eſt exiſtens: & hoc,quoniã operatio ipſius non eſt, quemadmodum operatio eius,qui monſtrat ex rebus propinquis quæ ſunt manifeſtæ, quoniam ſequitur vtiq; ex neceſſitate, cùm fuerint ea exiſtentia,ꝙ ſit aliquid aliud exiſtẽs: hoc.n.eſt eſſentia demõſtrationis.neq; conſimiliter etiam operatio ipſius eſt, quemadmodum operatio eius,qui inducit in rebus particularibus,eò ꝙ ipſa ſunt manifeſta ſm ꝙ ſumma eorum eſt ſm hãc diſpoſitionem: q̄m non inuenitur aliquid indiuerſum ab hoc & hoc,q̄m non monſtratur quid eſt,ſed ſi eſt,& ſi nõ eſt.& quis modus alius ſupereſt? & hoc,quoniam non eſt via, qua monſtretur per ſenſum,aut per digitum.

Poſteaq̃ adduxit ſermones dubios,ex quibus ſequitur,ꝙ definitio nõ extrahitur,vult hic recapitulare dubia,quęcunq; ſint, & cœpit de diſpoſitione ſua. diſpoſitio eius,quod diximus hic, eſt, q̄m dubitaret vtiq; aliquis,& diceret, vellem ſcire per quã viam traderet aliquis & metiretur, ꝙ monſtretur definitio. & hoc, q̄m definitio non ſequitur ex poſitione rerum exiſtentium notarum,quemadmodum ſequitur concluſio in ſyllogiſmo ex poſitione propoſitionum. Et hoc eſt quod ſignificauit,cùm dixit:& hoc,q̄m operatio ipſius nõ eſt, quemadmodum operatio eius, qui monſtrat ex rebus propinquis,quæ ſunt manifeſtæ. ſenſus eſt,& hoc,q̄m q ſollicitus eſt in extrahenda definitione non habet operationem ſuam,qualis eſt operatio eius,qui mõſtrat aliquid ex propoſitionibus notis:q̄m ſequitur ex neceſſitate,cũ poſuerimus illas propoſitiones exiſtentes,ꝙ ſit aliquid aliud exiſtens,& hoc eſt,quod vocatur demonſtratio:& qui ſtudet extrahere definitionem, nõ ponet aliqua,ex quorum poſitione ſequitur exiſtentia extractionis definitionis. Et poſtea q̃ dixit,ꝙ q ſollicitus eſt in extrahenda definioone, nõ operatur quemadmodũ operatur ille, qui facit ſyllogiſmum, quemadmodum declaratũ fuit antea, et dixit:neq; conſimiliter etiã operatio ipſius eſt ſicut operatio eius,qui inducit in rebus particularibus. Cuius adduxit cauſam in hoc, & dixit: eò ꝙ ſunt manifeſta ſm ꝙ ſumma eorum eſt ſm hãc diſpoſitionem,q̄m non inuenitur aliquid indiuerſum ab hoc. ſenſus eſt,q̄m qui inducit, monſtrat vtiq; per inductionem rem manifeſtam, & planam,& eſt,q̄m hoc prædicatum prædicatur de oĩbus illis particularibus,q̃ ponũtur ſub vniuerſali,ex quo omni ſollicitus eſt vt ſequatur hoc prędicatũ. Atqui eſt hoc manifeſtũ,q̄m nõ inuenitur vnũ ex illis particularibus indiuerſum eius, quod ex ipſis relinquitur ſuper eo. Deĩde dixit:et hoc, quoniam non monſtratur quid eſt,ſed ſi eſt, aut ſi non eſt. ſenſus eſt,atqui non eſt poſſibilis monſtratio definitionis per inductionem, quoniam per inductionem monſtratur vtiq; ꝙ aliquid ineſt alicui omni,aut nõ ineſt ipſi ſecundum ꝙ eſt definitio, aut ſecundum ꝙ non eſt definitio. Atqui dixit hoc, quemadmodum ego exiſtimo, propterea, quoniam ipſe cõmemorauit modũ, per quem inductio facit acquirere monſtrationem, & iam adduxit,ꝙ inductio non ſit faciens poſſidere definitionem,poſſet aliquis dicere,immo inductio facit acquirere veritatem definitionis,& hoc,cũ inueſtigauerimus definitionẽ aliquam per omnia particularia, quæ

ponuntur

31

ponuntur sub hac specie, in qua definienda solliciti sumus, & dixerimus ipsam promptam esse illis ad verificãdum nobis, ꝙ est definitio. Et dixit in respõsione huius, ꝙ inductio facit vtiq; acquirere per se, ꝙ res sit, aut non sit: ꝙ autem sic existat definitio, aut non existat definitio, hoc vtiq; inest inductioni per accidens: quemadmodum dispositio vna syllogismi, ꝙ aliquid insit alicui in eo ꝙ definitio. Et posteaq; posuit, ꝙ omnia, quæ mõstrantur, ostenduntur vtiq; aut per syllogismum, aut per inductionem, & posuit, quòd definitio non mõstratur per vnum ipsorum, & dixit: & quis modus alius superest? & hoc, quoniam non est via, qua monstreĩ per sensum, aut per digitum. sensus est, cumq; non monstretur definitio per syllogismum, neque per inductionem, non derelinquitur vtiq; hic modus alius, per quẽ monstretur: & hoc, quoniam non est via, vt mõstretur per sensum, quemadmodum non sunt aliqua determinata, quæ sunt manifesta per digitum.

Amplius quomodo monstrabit ꝙ quid est homo? necesse est enim scientem quòd quid est homo, aut aliud quodcunq;, scire, & quòd est. nõ ens enim nullus nouit quòd est, sed quid quidẽ significat oratio, aut nomen, cùm dixero hircoceruus, quid autẽ est hircoceruus impossibile est scire. Verumenimuero, si mõstrabit quid est, & quòd est, & quomodo eadem ratione monstrabit: definitio enim vnum quid significat, & demonstratio, quid autem est homo, & esse hominem, aliud est.

Dixit Aristo. Amplius quomodo monstratur intentio quid est? quoniam oportet vtiq; qui nouit quid est homo, aut aliquid aliud quodcunq; sit, vt sciat consimilr etiã, ꝙ ipsum est. quoniam de eo quod non est, nemo vtiq; nouit quid est: sed, cùm dixerit hircoceruus, iam nouit quid significat oratio, & nomen, quid autem sit hircoceruus non potest scire. quoniam, cùm monstratur quid est, planum vtiq; consimiliter etiã per orationem vnam & eandem, quòd ipsum est, & quomodo est: & hoc, quoniam definitio & demonstratio significãt super re vna, & intentio quid est homo, & intentio ꝙ est existens, sunt diuersæ.

32 Hoc consimiliter etiam est dubium, ꝙ fieri non potest, vt monstretur definitio per demonstrationem, & dixit: Amplius, quomodo monstraĩ intentio quid est? vsq; ad id quod dixit, consimiliter etiam, ꝙ ipsum est. sensus est, deinde, quomodo fieri potest, vt monstretur definitio de re aliqua? quoniam oportet, qui monstrat ꝙ hæc est definitio hominis, aut rei alterius, quæcunq; fuerit, vt ostendat cum eo, ꝙ ipsa est definitio istius, ꝙ hoc definitum existit. Deinde adduxit causam in hoc, & dixit: quoniam de eo quod non est, nemo vtiq; nouit quid est. sensus est, & hoc, quoniam, quod est ignotæ existentiæ, aut non existens penitus, quomodo vtique aliquis posset scire definitionem ipsius? vt in exemplo, quoniam hircoceruus non est existens, fieri nõ potest, vt aliquis adducat definitionem ipsius, quoniam definitio vtiq; est de re existente: & ita si esset existens, dũmodo sit ignotæ existentiæ apud nos, fieri non potest, vt sciatur definitio ipsius anteq; sciatur existẽtia illius, sed declaratur, quid significat nomen ipsius: fieri enim potest, vt intelligatur, quemadmodum dicitur de hircoceruo, ꝙ est animal compositum ex hirco & ceruo: non posset autem aliquis dicere, ꝙ fieri possit, vt sit aliquid notæ existentię per se, aut per demonstrationem, & sit ignotæ definitionis, & sit manifestũ de definitione per syllogismum, sed monstretur quod est definitio tantum: quoniam iam monstratũ fuit antea hoc, ꝙ non est possibile per syllogismum, neq; per potentiam syllogismi, vt tradatur aliquid inesse alicui, & definitio ipsius simul, & hoc est perfectio sermonis pręcedentis, & quasi venit in sermonem dubium, ꝙ qui ostendit ꝑ syllogisticam demonstrationem definitionem, nõ effugit, quin sit definitum apud nos notæ existentiæ, aut ignotæ: & si fuerit notę existentiæ, sequitur, ꝙ sit secundum naturam syllogismi, qui monstrat definitionem, quæ tradit de re aliqua, ꝙ ipsa est, quodq; est definitio simul, sed iam monstratum fuit falsum esse hoc: si vero fuerit definitum ignotæ existentiæ, fieri non potest, vt ostendatur existentia definitionis ipsius, quousq; monstretur existentia ipsius, & sequitur, ꝙ syllogismus tradet existẽtiam rei, & definitionem ipsius simul. Et hoc est quod significauit, cũ dixit: quoniam cũ monstraĩ qd est, planum vtiq; cõsimiliter etiam per orationem vnã, & eãdem ꝙ ipsum est, & quomodo est. sensus est, cũq; oporteat, ꝙ monstrans definitionem ostendat cũ monstratione sua definitionis, ꝙ definitũ est, ipse vtiq; monstrabit per syllogismum vnum, ꝙ est, & quid est simul. Deinde dixit: Et hoc, quoniam definitio & demonstratio significant super re vna. sensus est, & sequitur hoc, ꝙ res, quæ ostenditur per definitionẽ, & res, quæ ostenditur per demonstrationem, sit res vna & eadem, quoniam per viam vnam ostenditur vtiq; res vna. Deinde dixit: Et intentio quid est homo, & intentio quòd est existens sunt diuersæ. sensus est, & manifestum, ꝙ intentio, quæ ostenditur per definitionem, quæ est intentio quid est, & quæ ostenditur per syllogismum, quæ est existentia, sunt diuersæ.

Postea & per demonstrationem dicimus necessarium esse monstrari omne, quòd est, nisi substantia sit, ipsum vero esse nulli est substantia, non enim genus est ipsum ens: demonstratio igitur erit quòd est, quod & nunc faciunt scientiæ. Quid enim significat triangulũ, accepit Geometra, ꝙ aũt est monstrat: quid igiĩ mõstrabit definiens quid est, aut triangulũ? sciens igiĩ aliquis definitione quid est, si est non sciet, sed impossibile est.

Dixit Arist. Amplius dicitur vtiq;, quòd oportet, vt ostendatur, quoniam est omne illud, quod est per demonstrationem, cùm non fuerit ipsum existens substantia, & dicimus existens non ens non est substantia alicuius, quoniam ens non est genus: demonstratio igitur erit secundum ꝙ existit, & hoc est, super quo progrediuntur scientię nunc, et hoc, quoniã Geometra ponit vtiq;, quid significet triãgulus, an autem sit ostendiĩ ꝑ demrõnem. Quid igitur monstrat qui definit, quid est triangulus, cũq; nouerit aliquis per definitionem, quid est, non nouit quòd ipsum est: sed hoc non est possibile.

33 Posteaq; docuit, ꝙ qui existimat, ꝙ definitio ostenditur per syllogismũ, oportet apud ipsum quæsitum existentię, & quæsitum quid est, esse rem unam & eãdem, intendit instare per similitudinem, qua possibile est, ut errent errore, secundum ꝙ ipsa sunt unum & idem. & hoc, quoniam posset aliquis dicere, ꝙ ipsa sunt vnum: & hoc, quoniam ens est genus rerum, & qui monstrat, ꝙ aliquid est, ipse vtique monstrat genus ex generibus suis, & genus est, quod reddit̃ in responsione quid est: igitur quæsitum existentiæ, & quæsitum quid est, sunt vnum & idem. Et dixit ipse in responsione huius: Amplius dicitur vtiq;, ꝙ oportet, vt ostendatur, quoniam est omne illud, quod est per demonstrationem, cũ non fuerit ipsum existẽs substãtia. sensus est, atqui cõsistet demonstratio super eo, ꝙ res existit in omni eo, cuius scit̃ existẽtia per demonstrationẽ: & oportet, vt monstremus, ꝙ ipsum est, cùm fuerit nomen entis nõ significantis super eo quod est substantia rei, cuius quæritur existẽtia. Atqui dixit hoc, quoniam, si quæramus, exẽpli gratia, an binarius sit, non est quęstio, an inueniatur genus ipsi, sed illic est quæstio, an illud, cuius formatur descriptio in anima, sit existens extra animam, & hoc est accidens rei: hoc est, ꝙ sit in anima consentiens illi, quod super eo est extra animam. Et propterea posuit Arist. in libro Dialecticæ quæsitum entis compositi in quæsito accidentis, exempli gratia, si tale inest tali. & hoc, quoniam res in quæsito composito est manifesta: & hoc, quoniam dictiones formales, quæ cadunt in ipsis, sunt colligatæ, & ꝙ ipsæ non significant super substãtia subiecti, quemadmodũ dicimus, homo inest tali. De q̃sito autẽ simplici, ꝑ quod quęrit̃ an tale sit absolute, Expositores vtiq; cõtenderũt ĩ quo capl'o reponat̃, nonnulli enim posuerunt ipsum in quęsito generis, qdã vero posuerũt ipsum in quæsito accidẽtis, et hoc est manifestum: & ad ipsum declinauit, vt opinor Alexander in hoc tempore. Sed sermo Arist. hic de quæsito composito, non distinguitur, qm̃ hæc dictio existentia non significat substantiã positionis, de qua prædicat̃. Deinde dixit: & hoc est, super quo progrediuntur sciæ nunc: sensus est, & ita inuenitur res in scientijs, ꝙ sunt duo quæsita diuersa, & posuimus in ipsis duos modos diuersos: & hoc, qm̃ definitiones petũtur in artibus, ꝙ autem res sit ita, ostendit vtiq; demonstratio. Et hoc est quod significauit cũ dixit: & hoc, qm̃ Geometra ponit vtiq;, quid significet triãgulus, an aũt sit, ostenditur ꝑ demonstrationem. sensus est, exemplum huius, qm̃ Geometra petit super existentia trianguli secũdum ꝙ describit ipsum, qm̃ autem est, ostendit vtiq; demonstratio: & hi oẽs sunt sermones probabiles, quos adduxit per modũ dubitationis. & hoc, qm̃ Geometra non ostendit ꝑ demonstrationem existentiam trianguli, qm̃ est pars subiecti artis suæ, sed ponit, ꝙ ipse est, quemadmodũ ponit reliquas partes subiecti artis suæ: & si fuerit existentia subiecti artis manifesta per se, non accipiet existentiam ipsius ab arte alia, & si fuerit non manifesta per se, suscipit existentiam ipsius admissam ab arte alia, & hęc res manifesta est nimis de subiecto simpliciter, hoc est de subiecto artis simpliciter & magna parte specierum suarum. Si vero accidat arti alicui, ꝙ ostẽdatur per demonstrationem existentia alicuius specierum subiecti sui, hoc vtiq; est raro, aut non contingit, sed tradit magnam partem causarum alicuius specierum. quemadmodum illud, quod dixit Geometra, videtur ꝙ indicet figurã cũ dispositione tali, qm̃ ipse nõ quęrit in huiuscemodi quæstione, vt monstret existentiam istius speciei sm̃ ꝙ est ignotæ existentiæ, sed quærit vtiq; illa, q̃ sunt causæ in existentia istius speciei, & hę, cũ ponuntur existentes, sunt definitio istius speciei, & non est hoc, nisi in †sententijs instantiuis, quæ cõsiderant de forma: cũq; hoc ita fuerit, & posuerimus triangulum notæ existentiæ, demonstratio vtiq; Geometræ de ipso erit vtiq;, vt tradat causas existentiæ ipsius. quemadmodum, cùm monstratur, ꝙ, qñ protrahuntur duæ lineæ, & duo anguli lineæ sunt minores duobus rectis, ꝙ inquam ipsæ coincident, & fiet triãgulus. Deinde dixit: Quid igitur monstrat qui definit, quid est triangulus. sensus est, propter quod monstrat, qui definit triangulum: qm̃ ponit ipsum positione, hoc est petit ipsum, & non qui ponit monstrabit aliquid, qm̃ positio est contrariũ monstrationis. Deinde dixit: cumq; nouerit aliquis per definitionem quid est, non nouit ꝙ ipsum est: sed hoc nõ est possibile. sensus est, cumq; qui nouit quid est, posuerit existentiã rei, cuius nouit quid est, hoc est admiserit ipsam, sequitur ꝙ hõ, cùm nouerit per definitionem essentiam rei alicuius, ꝙ non sciat, ꝙ ipsa est propter cognitionem suã per definitionem: qm̃ hoc non est posse, hoc est, ꝙ modus, ꝑ quem admittit̃ existentia rei, non potest esse ille, per quem prouenit existentia rei istius.

Sub quibus quæsitis traditis in libro Topicorum deducantur quęsita composita, & simplicia. Id.t.1. Posteriorũ cõ. 1. 9.met. com. 14.&.1. Topicorũ cap. de accidẽte, & in destructiõ.b. contra Algazel disputatione octaua in solutiõe primi dubii, Alexãder quoque 1. Top. cap. de accñte.

† Ab.l. scientijs abstrahẽtibus,

Manifestum autem & secundum modos definitionum, qui nunc sunt, ꝙ non monstrãt definientes, ꝙ est: nam etsi est ex medio æquale, sed propter quid est ipsum definitũ, & propter quid hoc est circulus quęrit̃. esset enim & definitionẽ orichalci dicere esse ipsum. neq; enim, ꝙ possibile est esse quod dicitur, assignãt definitiones, neq; ꝙ illud est, cuius dicunt esse definitionem, sed semper licet dicere propter quid.

Dixit Aristo. Amplius manifestum ꝑ species definitionum, in quibus non monstrat ille qui definit, ꝙ ipsum est: & hoc, qm̃, si fuerit circulus aliqd æquale ex medio suo, prætereq; ꝙ nõ est definitio, propter quid est ita hoc definitum, & propter quid est circulus cum hac dispositione: & hoc, qm̃ posset aliquis dicere, ꝙ hæc dispositio inest figuræ ex ære consimiliter etiam, qm̃ ipse non nouit definitiones, quodq; fieri potest, vt sit illud, cuius est definitio, neq; consilit etiam, ꝙ definitiões sunt istius rei, quã elegit & voluit, sed absolute semꝑ põt dicere propter quid.

Dixit: Amplius manifestum, ꝙ intẽtio, quam tradit definitio, est alia ab intẽtione, quam tradit syll's. & hoc, qm̃ illud inuenitur in speciebus definitionum, vt non monstret in ipsis ille, qui nouit eas, & definit eas, ꝙ definitum existit, & ꝙ hæc definitio inest huic definito, et non est possibile vt insit alij. Dixit autem hoc, qm̃ accidit aliquibus definitionibus, vt notum sit ex dispositione definiti, ꝙ ipsum sit, quodq; sit manifestum ex dispositione definitionis fieri non posse, vt ipsa insit alij definito ab hoc. †similitudo autem istarũ definitionum est, ꝙ sciantur, ita vt existimetur, ꝙ in eo quod definitur ostenditur ꝙ definitum est, quodq; definitio inest definito, & fieri non potest, vt insit alij: & qm̃ sunt istæ definitiones erroneæ, fallunt in hac re. ac si dixisset, ꝙ error iste manifestus est, & apparet ex definitionibus, in quibus monstratur, & definitum ignotæ existentiæ, & definitio, in qua possumus imaginari, ꝙ insit alij, q̃ vni definiti. Adduxit deinde exemplum ex istis definitionibus, & dixit: & hoc, qm̃ si fuerit circulus aliquid ęquale ex medio suo, prætereq; ꝙ non est definitio propter qd ita est hoc definitum, & propter quid est circulus cum 34

† Ab.l. & tales definitiones sunt, quę decipiunt.

hac

hac diſpoſitione. ſenſus eſt, exemplo eſt illud quod dicitur in definitione circuli, ꝙ eſt figura, cuius circunferentia elongatur à medio ſuo ab oibus lateribus æqualiter, quod igitur definitur per hãc definitionem eſt circulus, & manifeſtum ex diſpoſitione ipſius, ꝙ nõ comprehendit hæc definitio, ꝙ circulus ſit, qm̃ non comprehendit cauſam illarum orationum, quæ vero comprehendunt exiſtentiam rei exiſtentia vera, ſunt, quę comprehendunt cauſam per exiſtẽtiam ipſius, quemadmodũ diximus in hoc tractatu Secundo iſtius libri. Et hoc eſt quod ſignificauit, cũ dixit: prætereꝗ ꝙ non eſt definitio, propter quid eſt ita hoc definitum, hoc eſt non definiet per cauſam, propter quam eſt hoc definitũ. Deinde dixit: & propter quid eſt circulus cum hac diſpoſitione. ſenſus eſt, & non adduxit conſimiliter etiam cauſam conſequentem eſſentiam iſtius definitionis, vt inſit circulo abſq; eo ꝙ poſsit ineſſe alij. atqui dixit hoc totum, quoniam ſcientia neceſſaria poſsidetur vtiq; propter cauſas, quæ ſunt in re ſm̃ illud, quod declaratũ fuit in tractatu Primo. Deĩde dixit: & hoc, quoniam poſſet aliquis dicere, ꝙ hæc diſpoſitio ineſt figuræ ex ęre conſimiliter etiam. ſenſus eſt, atqui non erit huiuſcemodi definitio nota ex diſpoſitione ſua, quoniam fieri nõ poteſt, vt inſit alij à circulo, quoniam poſſet aliquis dicere, ꝙ hæc definitio conſentit figuræ artis circulari, hoc eſt, ꝙ artifex iſtius definitionis indiget, cũ voluerit ſcire, ꝙ ipſa eſt neceſſaria circulo, vt prætermittat & ſciat definitionem lineæ, & hoc, ꝙ eſt longitudo non lata, & definitionem puncti & exiſtentiam circuli propter cauſam ſuã, & hoc, qm̃ qui ſcit res iſtas, ſcit ex definitione circuli hoc, ꝙ eſt figura comprehẽſa linea vna propter punctum, à quo oẽs lineę exeuntes ad circunferentiam ſunt æquales, quodq; hoc ſiue inſit hæc figura æri, ſiuę ligno, ineſt ipſi per accidens, & exiſtentia circuli in hac diſpoſitione monſtratur, qm̃, cùm ſtabiliuerimus extremitatem lineæ rectæ & complicuerimus extremitati ſecundæ nouæ, erit talis figura. Et dixit: quoniam ipſe non nouit definitiones, quodq; fieri poteſt, vt ſit illud, cuius eſt definitio. ſenſus eſt, qm̃ adducẽs huiuſcemodi res, non nouit definitionem ſm̃ ꝙ eſt conſequens, quodq; illud, quod accipitur in definitione ipſius, aut illa, ſunt res exiſtentes. Deinde dixit: neq; conſimiliter etiã, ꝙ definitiones ſunt iſtius rei, quã elegit, & voluit. ſenſus eſt, neq; huiuſcemodi definitiones tradũt, quòd ſunt definitiones rerũ, quas poſuerunt definitiones, ſm̃ ꝙ noĩa ipſarum conſentiunt noĩbus illarum, hoc eſt, nõ per naturam: quemadmodũ hæc definitio, quæ tradit, ꝙ ipſa conuenit noĩ rei, quam exiſtimauit definiens, ꝙ ſit definitio ipſius, qm̃ non erit hoc ex diſpoſitione definitionis notum per ſe. Atqui voluit per hoc totum, ꝙ in definitione, quæ eſt definitio in veritate, opus eſt, vt ſciamus ex diſpoſitione ipſius, ꝙ definitum eſt, quodq; illa, quæ accipiuntur in definitione, ſunt res exiſtentes, quodq; cõſentit noĩ rei, cuius accepta eſt eſſe definitio, & non eſt poſsibile ipſi, vt conſentiat alij: cumq; ignotũ fuerit hęc ineſſe definitioni, non eſt in natura definitionis, vt tradat iſta, neq; vt monſtret ipſa, neq; vt ſciat ipſa. Cũ vero dixit: ſed abſolute ſemp̃ poteſt dicere propter quid eſt. ſenſus eſt, ſed abſolute ſemper in huiuſcemodi definitionibus, poteſt interrogans interrogare oẽ illud, & inquirere de cauſa, propter quã definitum exiſtit, & definitio conſentit ipſi, non alij.

Si igitur definiens monſtrat aut quid eſt, aut quid ſignificat nomen (ſi non eſt nullo modo ipſius quid eſt) eſſet vtique definitio oratio idem quod nomen ſignificans: ſed abſurdum, Primum quidem enim & nõ ſubſtantiarum eſſet vtiq; & non entium: ſignificare enim licet & nõ entia. Amplius omnes orationes definitiones vtiq; eſſent: eſſet.n. nomen ponere cuicunq; orationi: quare definitiões vtiq; diſputaremus omnes, & Ilias definitio vtiq; eſſet. Amplius nulla ſcientia demonſtraret vtiq;, quòd hoc nomen quid ſignificat, neq; definitiones igitur hoc aſsignant. Ex his igitur neq; definitio & ſyllogiſmus videtur idem ens, neq; eiuſdem ſyllogiſmus & definitio. Ad hæc autem, quòd definitio nihil demonſtrat, neq; monſtrat neq; ipſum quid eſt, neq; definitione, neque demonſtratione eſt cognoſcere.

Dixit Ariſto. Et ſi ita fuerit, ꝙ definiens monſtrat aut quid eſt, aut quid ſignificat nomen ipſius, ſi non erit penitus propter quid eſt, erit vtiq; definitio oratio, cuius ſignificatio eſt eadem cum ſignificatione nominis: ſed hoc eſt abſurdum. Primo quidem, quoniam eſſet vtiq; rerum, quæ non ſunt ſubſtantiales, & rerum, quæ non ſunt exiſtentes conſimiliter etiam: & hoc, quoniam eſſet vtiq; nobis, vt ſignificarent res non exiſtẽtes. Amplius eſſent omnes orationes definitiones, quoniam eſſet vtiq; ponere nomen cuicũq; orationi: acciperẽtur igitur in ſumma earum, ſed per orationem, & orationes Poetarũ eſſent definitiones. Amplius neq; demonſtratio aliqua oſtendet, ꝙ hoc nomen ſignificat rem iſtam, neq; igitur definitiones conſimiliter etiam docent hoc. Ex ijs itaque manifeſtum, ꝙ definitio, & ſyllogiſmus nõ ſunt aliquid vnum & idem, neq; ſyllogiſmus, & definitio iterũ ſunt aliquid vnũ & idẽ: & cũ hoc, ꝙ definitio non oſtendit aliqd mõſtratione, neq; eſt via conſimilr̃ etiã, vt ſciamus itentionẽ qd eſt, neq; p̃ definitionem, neq; item per demonſtrationem.

Poſtq; adduxit ſermonẽ, ex quo ſequitur, ꝙ via ſyl- 35
logiſmi eſt alia à via definitionis, quodq; res, quæ oſtenditur per ſyllogiſmum, non monſtratur per definitionem, & ꝙ definitio propter hoc non oſtenditur per definitionem, & ꝙ definitio propter hoc non oſtenditur per ſyllogiſmum, neq; eſt in ipſa ſufficientia, vt oſtẽdat ſeipſam: hoc eſt, vt oſtendatur ex definitione rerum omnium, quarum indiget per gradum cõſimilr̃ etiam, vult adducere rationes oppoſitas huic, & cœpit, & dixit: Et ſi ita fuerit, ꝙ definiens monſtrat aut quid eſt, aut quid ſignificat nomẽ ipſius. ſenſus eſt, ſed ſi poſuerimus, ꝙ definitio non oſtendit eſſentiam definiti eſſe, nec eſſentiam definitionis ineſſe definito, & fieri nõ poteſt conſimiliter etiam, vt oſtẽdatur per ſyllogiſmum, ꝙ definitio inſit definito, ſequitur itaq; hęc abſurditas. Primo, ꝙ oportet eum, qui definit, ex neceſsitate monſtrare vnam duarum rerum, aut eſſentiam definiti, & ſubſtantiã ipſius, aut quid ſignificat nomen ipſius. Deinde dixit: ſi nõ erit penitus propter quid eſt, erit vtiq; definitio oratio, cuius ſignificatio eſt eadem cum ſigni-

ficatione nominis: sed hoc est absurdum. sensus est, sed si non poneret, ꝙ definitio monstret substantiam rerum, & substantiam ipsarum secundum id, quod sequitur ex sermonibus præcedentibus, sequitur vtiq;, ꝙ definitiones sint manifestæ de rebus tantum. Postea mentionē fecit de absurdis, quæ sequuntur hanc positionem, & dixit: Primo quidem, quoniam esset vtiq; rerum, quæ non sunt substantiales, & rerum, quæ non sunt existentes consimiliter etiam. sensus est, primo quidem absurdum, quod sequitur positionem istam, hoc est, si ponamus definitiones monstrantes nomina tantum, hoc vtiq; est, vt definitiones non sint docentes substantiam rerum, neq; res existentes, quoniam hæc est dispositio orationum declarantium nomina, & hoc est, ꝙ eius dictum est manifestum: & hoc, quoniam orationes declarantes sunt enuntiationes rhetoricæ: hoc est, quoniam ipsę vtiq; comprehendunt doctrinam significationis dictionis, nō illud, quod cōprehendit oratio determinata ex prædicatione rei de re: ipsę igitur comprehendunt monstrationem significationis dictionum, & non est differentia inter ipsas & enuntiationes rhetoricas, quæ exponunt nomen per nomen celebratius. hoc est, ꝙ nō est differentia inter orationem dicētem, ꝙ bestia est camelus, aut quoniam bestia significat animal cum dispositione tali: & propterea fieri potest, vt sint orationes declarantes nomina, quorum intentiones non sunt existentes, quemadmodum diximus de hircoceruo, ꝙ est animal compositum ex hirco & ceruo, & diximus de vacuo, ꝙ est locus, in quo non est corpus. Et posteaq; mentionem fecit de absurdo, commemorauit absurdū alterum, & dixit: Amplius essent omnes orationes definitiones, quoniā est ponere nomen cuicūq; orationi. sensus est, & si fuerint definitiones, quæ declarant significationem nominum, sequitur, ꝙ sint omnes species orationum definitiones: hoc est, & † repetitio & amplificatio, & alię, quoniam posita vtiq; sunt nomina oībus speciebus orationum, & omnibus intentionibus, quæ sunt in anima. Et posteaq; oratio est vtiq; cōposita ex huiuscemodi dictionibus, sequitur, si fuerint definitiones compositæ ex huiuscemodi dictionibus, ꝙ sint orationes omnes definitiones, quoniam inuenietur in summa ipsarum, quemadmodum diximus, locutio vtiq; & dictio de rebus, & erunt omnes sermones & orationes definitiones, quod est absurdum. Deinde dixit: Amplius, neq; aliqua demonstratio ostendet, ꝙ hoc nomē significat rem istam. hoc est, quoniam demonstrationes non significant per linguam, quoniā lingua est consensus, neq; potest aliquis ostendere per demonstrationem, ꝙ talis dictio significat sic, quoniam significatio dictionum non est secundum naturam, sed positione. et propterea dixerunt multi loquētes nostri temporis, ꝙ syllogismus non est decens in lingua. Cùm vero dixit: neq; igitur definitiones consimiliter etiam docent hoc. sensus est, ꝙ, cū non fuerit aditus demōstrationibus ad docendum significationem dictionum, sequitur vtiq;, ꝙ non fit aditus definitionibus ad ipsum: quoniam notum est, ꝙ definitiones erunt vtiq; in artibus speculatiuis, quemadmodum sunt demonstrationes. & innuit, vt velit, neq; si ponamus definitionem docere significationem nominum, potest consistere super ipsa per demonstrationem, quoniam demonstratio non consistit super significatione nominum. & erit probatio ista ex genere probationum primarum, non ex genere oppositarum ipsis. Et illud est quod cœpit per ipsum in hoc sermone, & dixit: Ex his itaq; manifestum, ꝙ non sunt definitio & syllogismus vnum & idem. sensus est, ꝙ qui intendet istis sermonibus, videbit, ꝙ sermo, qui est definitio, non est oratio, quæ est syllogismus. & hoc quod dixit, est manifestum: quoniam compositio definitionis est compositio conditionis & ligamenti, & compositio syllogismi est compositio determinationis. Deinde dixit: Amplius, neq; syllogismus et definitio iterum sunt aliquid vnum & idem. sensus est, neq; quod monstratur per syllogismum & per definitionem est vnum & idem. Deinde dixit: & cū hoc, ꝙ definitio nō ostendit aliquid monstratione. sensus est, sed sequitur ex falso, ꝙ per definitionem non monstratur aliquid, cū ipsa posita fuerit in monstratione dictionum: hoc est, ꝙ nō faciat acquirere doctrinam linguæ. Deinde dixit: neq; est via consimiliter etiam, vt sciamus intētionem quid est, neq; per definitionem, neq; item per demonstrationem. sensus est, cumq; definitio possidere faciat monstrationem nominis, non habebimus viam, vt sciamus quid est res, neq; per definitionem, neq; per demonstrationem. per demonstrationē quidē, quoniam quid est non scitur per demonstrationē, quemadmodum apparet ex sermonibus pręcedentibus: per definitionem vero, quoniam definitio acquirere facit significationem nominis.

† Ab. I. imaginatæ & inhibētes, & vocantes,

Dissolutio disceptationis propositæ, quòd ipsum quid est monstretur per aliud quid est, & quo pacto ipsius quid est sit demonstratio, & definitio. Cap. V.

ITerum autem consyderandum quid horum dicitur bene, & quid non bene, & quid est definitio, & ipsius quid est nūquid quodam modo est demonstratio & definitio, aut nullo modo.

Dixit Arist. Iam vero oportet, vt inquiramus à principio, quid diximus ex istis sermonibus bene, & quid non est bonum in ipso sermone, & quid est definitio, & inquiramus an ne intentio quid est, sit res, cuius est demonstratio, aut definitio, aut non est ipsius omnino.

36 Posteaq; adduxit rationes, ex quibus sequitur, si nō extrahatur intētio quid est per definitionem, ꝙ sequitur, vt ponatur intentio definitionū in doctrina linguæ, vult resoluere hoc dubium, et docere, quis illorum sermonum præcedentium dictus est recte, & quis nō est dictus, & adducet rōnem demonstratiuam, quæ resoluet sermones illos contradictorios secundum cōsuetudinem suam, in eo ꝙ adducit post inquisitionem dialecticam rationes demonstratiuas, per quas resoluuntur sermones illi, & monstrabit rem per se secundum veritatem. Cū vero dixit: Iam vero oportet, vt inquiramus à principio quid diximus ex istis sermonibus bene, & quid non fuit bonum in ipso sermone. designat per hoc sermones oppositos, qui adducti fuerunt ad existimādum, ꝙ intentio quid est non ostenditur per aliquam rerum: quod enim non mōstratur neq; per definitionem, neq; per demonstrationem, hoc vtiq; non ostenditur per aliquid omnino, † & hoc est finis. Cū vero dixit: & quid est definitio. sensus est, & oportet, vt inquiramus cum hoc, quid est definitio: & hoc, quoniam quæsitum est duarum rerū, quarum vna est, per quid prodeat definitio, & altera quid est definitio, hoc est definitio definitionis, hoc est, secundum ꝙ ipse mōstrabit naturam definitionis ex natura demonstrationis. Cū vero dixit: & inquiramus, an ne intētio quid est sit res, cuius est demonstratio, aut definitio, aut non est ipsius omnino. sensus est, & inquiramus intentionem quid est, an consistat super ipsum, & tradat eum definitio, an non consistat super ipsum demonstratio penitus, & nō tradat eum definitio de aliquibus, hoc est, an definitiones

Idē. 4. Phys. cō. 3. & tertio Met. cō. 4. vide tamē oppositū. 1. Cœli. 2. & 85. & 1. de Ani. 41.

† Ab. I. quod est maxime nefandum.

nes tradant monstrationem nominum tantum, sm id quod sequitur ex sermone præcedente. & ipse quæret in hoc capitulo tria, quorum vnum est ordo sermonum præcedentium, & scientia recti & non recti, secundum aût est, scire quid est definitio, & tertium via, per quam extrahitur quid est res, si existat, aut non.

Quoniam autem est (vt diximus) idem scire quid est, & scire causam ipsius si est. Ratio autē huius, quòd est aliqua causa, & hæc aut eadem, aut alia, & si sit alia, aut demōstrabilis, aut indemōstrabilis: si igitur est alia & contingit demonstrare, necesse est medium esse cām, & in prima figura monstrari: vniuersale nanq; est & pędicatiuū quod monstratur. Vnus igitur modus esset vtique, qui nūc exquisitus est, per aliud ipsum quid est monstrari, ipsorum nāq; quid est necesse est mediū esse quid est, & propriorū proprium: quare hoc quidē monstrabit, illud vero non mōstrabit ipsorum quid erat esse eidem rei.

Dixit Arist. Dicamus igitur, quoniā scientia de quid est, & scientia per causam qd est (queādmodum dixim⁹) est vnum & idem. Probatio autem de hoc, quoniam est causa aliqua, & hęc siue sit eadem, aut diuersa, aut demonstrabilis, aut indemonstrabilis: si igitur est altera & diuersa, & possibilis vt monstretur, sequitur vtique vt sit causa media, & monstretur in prima figura: quoniā res, quæ monstraī, est vniuersalis & affirmatiua: species igiī vna est hæc, quæ monstrata est nūc: quod est, vt ostēdatur intentio quid est per medium alterum: & hoc, quoniam inter res, quæ sunt quid est, oportet media inter ipsa esse quid est, & quod monstrat propria, proprium: igitur vnum quidem ipsorum monstrabit, alterum vero ex ijs, quæ sunt intētio quid est res et existētia ipsius per se, nō monstrabit vtiq; de re vna & eadem.

37 Posteaꝗ adduxit duos sermones dubios, ex quorum vno sequitur ꝙ definitio ostendaī per demonstrationē, ex altero autem, ꝙ non ostendatur, vult separare rem hic, & docere modum, propter quem verificatur, vt ostendatur per demōstrationem, & propter quem non verificatur, vt ostendatur per demonstrationem, & dixit: Dicamus igitur, quoniā sciētia de quid est, & scientia per causam quid est (quemadmodum diximus) est vnum & idem. sensus est, ꝙ iam monstratum fuit, ꝙ scientia de quid est res, & scientia de propter quid est, est scientia de re vna & eadem. & hoc, quoniam q quęrit quid est res, ipse vtiq; quærit causam consequentem existentiam: & hæc est vna duarum propositionum, quas posuit artifex inductionis, & est propositio per se nota. Deinde dixit: probatio autem de hoc, quoniā est causa aliqua. sensus est, & probatio, propter quam apparet modus, propter quem fieri potest, vt ostendatur per demonstrationem definitio, et modus, propter quē apparet, ꝙ fieri non potest, vt ostendatur per demonstrationem, est, quoniam, cū dimiserimus demonstrationem super ipsum, absq; dubio accipitur in demonstratione terminus, qui est causa definitionis, quam intendimus cōcludere. Deinde dixit: & hoc, siue sit cadē, aut diuersa, aut demr̄abilis, aut indemōstrabilis. sensus est, & terminus medius, q accipitur in hac demōstratione, qui est causa & causa essentiæ, nihil prohibet, quin sit essentia per se, aut sit aliud ab essentia, quæ est extremitas maior, neq; effugit consimiliter etiam iste terminus medius, quin sit notus per se, aut indigens demonstratione. Deinde dixit: si igitur est altera & diuersa, & possibilis vt monstretur, sequitur vtiq;, vt sit causa media. sensus est, & si fuerit medium causa diuersa ab essentia, & consequens ipsam, fieri vtiq; potest, ut sit causa terminus medius, & monstretur per ipsam essentia rei in prima figura, quoniam cōclusio vniuersalis est in prima figura. Deinde dixit: species igitur vna est hæc, quæ monstrata fuit nunc, quod est, vt ostendatur intentio quid est per medium alterum. sensus est, hæc igitur est species vna, quam tradidimus nunc, vt sit terminus medius aliquid progrediens ab essentia rei, & essentia ipsa, quæ ostenditur per demonstrationem, ipsa sit species, quæ tradit existētiam rei & definitionem ipsius simul. Deinde dixit: & hoc, quoniam inter res, quæ sunt quid est, oportet, media inter ipsa esse quid est. sensus est, & hoc, quoniam de conclusionibus, quę sunt rerum essentia & definitiones, existimatur, vt concludantur p se: sequitur itaq;, vt sit terminus medius essentia consimiliter etiam istius rei, quæ existimatur esse conclusio essentiæ, & sequitur petitio, quemadmodum prædiximus. Cùm vero dixit: & hoc, qm̄ inter res, quę sunt qd est, oportet esse media inter ipsa quid est, & quod monstrat propria, proprium. sensus est, & hoc, qm̄ demonstrationes, quę monstrant per essentialia, oportet vtiq;, ꝙ in ipsis media sint essentialia sm naturā, quemadmodum in ijs, quæ mōstrant propria, oportet, ꝙ media sm naturam sint propria. Dixit autem hoc, tanꝗ ꝙ sit res nota & positæ essentiæ. hoc est, definitio ipsius ignotæ existentiæ non erit ibi medium sm naturam, per quem †monstratur existentia illorum essentialium ad artificē essentialiū, nisi ostēdatur res per se. Et propterea ostenduntur essentialia per demonstrationem, cū fuerit inter ipsa, & inter demonstrationem, in qua inuenitur hæc essentia medium, quod sit causa essentiæ, & hæc essentia aut ignorabitur inesse rei, in qua inuenitur notificare monstrationem illius, quod significat nomen, & terminus medius exhibebit existentiam illius essentiæ, & causam ipsius simul, quæ est definitio perfecta, aut erit essentia notæ existentiæ non per causam ipsius, & tradet demōstratio causam illius essentiæ: & prima est intentio demonstrationum absolutarum, & secunda itentio causarum, ꝙ hoc est in hoc, præterꝗ ꝙ ipsa est spēs concludēs essentialia per causas suas. Cū vero dixit: igiī vnum quidem ipsorum mōstrabit, alterum vero ex ijs, quæ sunt intentio quid est res, & existentia ipsi per se, non monstrabit vtiq; de re vna & cadē. sensus est, demonstrationes vero, in qbus terminus medius est quid est, & quæsitum quid est, nō monstrabunt vtique quid est, quoniam terminus medius in ipsis est quid est, & terminus maior in ipsis est res vna & eadem.

† Ab.l. cum monstrentur illæ quidditates habitæ illas quidditates,

Hic igitur modus, quòd non sit vtiq; demonstratio, dictum est prius, sed est logicus syll's ipsius quid est. Quo aūt modo contingit, dicamus aggrediētes rursus à principio.

Dixit Arist. Sed hanc speciem ꝙ non est demonstratiua, enuntiauimus vtiq; in præcedentibus, præterꝗ ꝙ est syllus logicus: sm vero quē modū poss'e sit, enūtiemus vtiq; de hoc, & reuertamur à capite ad principiū rei.

38 Dixit: Quòd hæc species non est demonstratiua, intelligit syllm primum, de quo existimatur, ꝙ cõcludat definitionem, hoc est, in quo accipitur, ꝙ A est definitio ipsius B, & B definitio ipsius C. Sed cũ dixit de ipso: prætereꝗ ꝙ est sylls logicus. sensus est, qm̃, cùm admittit, ꝙ insunt rebus duę definitiones, & admittitur, ꝙ intentio eius, quod dicim⁹, A est definitio ipsius B, hoc est definitio illius, cuius B est definitio, & positum est, ꝙ B est definitio ipsius C, sequitur vtiq; ex ipso ex necessitate, ꝙ A est definitio ipsius C: prætereꝗ ꝙ conclusio definitionis & definitio sint res accidentales: qm̃ prædicatio definitionis de definitiooe non est substantialis, quemadmodum inexistentia propriorũ sibi inuicem non est prædicatio substantialis. Atqui quæret hic demonstrationes substãtiales, & suot hæ, quas intellexit primo in hoc: dixit autem de ipso, ꝙ est sylls logicus. qm̃ ars Dialecticæ significat, ꝙ rei sunt binæ definitiones, & oon ponit hoc petitionem. Et existimo quòd cũ non statuat Abunazar, neq; alij super hac re intentionem Arist. & dixit, ꝙ est sententia ipsius, ꝙ orationes, quę concludũt defiotiones per definitiones, sunt demonstrationes, ratiocinatus est super ipsis differẽtiam inter has duas species, de quibus dixit Arist. & dixit de vna ipsarum, ꝙ ipsa tradit definitionẽ, & de altera ꝙ nõ tradit definitionem, & si tradit ipsam, tradit vtiq; eam per mõstrationem logicam. Quòd aũt Abunazar nõ attigerit locum istum, manifestum vtiq; per verba sua ĩ libro ipsius de demonstrationibus, & ex verbis suis in libro Elementorum: & hoc, qm̃ in libro Elemetorum vsus est exemplis eisdẽ, quibus vsus est Ari. hoc in loco, ſm ꝙ hoc est vnum ex ĳs, quę accidunt demonstraoonibus cum defioitionibus, & dixit, ꝙ hęc est via vniuersalis ad extrahendas definitiones ignotas in oĩ loco, quæ sunt species demonstrationum, quodq; hæc via est, quę procedit ad monstrationem oĩs definitionis ignotę, & non mõstrabit illud, quod tradit hoc de spẽbus demonstrationum per se, & illud, quod tradit ipsum per accidens, ac si oĩs spẽs demonstrationum traderet definitiones per se, & hoc, quod existimauimus ex libris suis, manifestum est in libro ipsius de Elementis. & hoc est, in quo discussit sermonem suum: igitur propter quid est, & quid est aggregantur vtiq; aliqñ, & erit quæsitum de vtroque ipsorum res vna & eadem: cumq; fuerit quæsitum per signum si, aonectitur ipsi aliqñ quæsitum per signum propter quid est, cumq; fuerit quæsitum quid est, annectitur qñq; propter quid est & quid est simul: & in hoc est inqsitio multa & profunda, difficilis oimis, prætereꝗ ꝙ ipse monstrabit in fine rei, ꝙ hoc vtique erit in eo ꝙ erit, quemadmodum diximus, si defectus lunę est obstructio luminis Lunæ, aut non: † qm̃ nonnulli dixerunt absq; hoc, qm̃, cùm monstrauerunt, ꝙ ipsa remouetur per terram à lumine Solis in tempore, quo accipitur oppositio, erit vtiq; manifestum per demonstrationem ſm hunc modum, si est, & quid est, & propter qd est: qm̃ obstructio luminis Lunæ & defectus ipsius est idem, & hic est idem cum remotione à Sole. Et ex hoc sermone apparet, ꝙ non videtur, ꝙ oĩs demõstratio tradens propter quid est res, tradit quid est res, & hoc est diuersum ab eo, quod dixit Arist. in hoc tractatu, & in alĳs locis, & pręcessit super hoc, ꝙ non tradat drĩam inter demonstratiooem propter quid, quę tradit propter quid est res, & quid est res simul, et inter illud, quod tradit propter quid est res, & existenoam ipsius tantum, si fuerit inter ipsa differẽtia, nisi per † similitudinẽ, quam adduxerunt, & hoc non est intellectum ad distinguendum inter vtrunq; ipsorum. Iam vero tibi declaratum fuit ex vbis Aris. & ex eo, quo declarauimus sermooem ipsius, qm̃, cùm fuerit causa, quæ tradit quid est res per demõstrationem extra essentiam, illa tradet essentiam & existentiam simul, si fuerit existẽtia aut essentia tantum, si fuerit existentia nota per accidẽs, cũ fuerit essentia, aut pars essentiæ tantum, non tradet essentiam, nisi per accidẽs. Et ita oportet, vt sciatur, ꝙ demonstratio quę tradit propter qd est res, aut si est, aut ꝓpter quid, & si est res simul per se & primo, ipsa vtique est, in qua terminus medius est extra essentiam rei, & si non fuerit, demonstratio propter quid erit per accideos, qm̃ terminus medius non erit causa termino maiori substãtiæ ipsius & existentiæ ipsius in minori, quemadmodum prædictum fuit, & manifestum est ex sermone nostro per opinionem Arist. de demonstrationibus absolutis. Secundum vero opiooonem Abunazaris, qui nõ distinxit, siue causæ, quæ accipiuntur sint termini medĳ pars essentiæ, aut extra essenoam, sequitur vtiq;, ꝙ sint demoostrationes causarum ſm sermonem ipsius diuisæ duas in partes: qm̃ quod ex ipsis fuerit termin⁹ medius extra essentiam, tradit definitiooem, & propter qd est, quod autem positum fuerit in quid est res, non tradet. Sed Abunazar nõ animaduertit in hac diuisiooe, neq; illud, quod opinatus fuit consimiliter etiam, ꝙ demonstratiooes, in quibus temioi medĳ sunt causæ, ita se habent, ꝙ per ipsas constituuntur res, quę sunt demõstrationes substantiales, & est res vera. † Abubacher vero Zaigi existimauit, ꝙ ipse animaduerterit hoc, & hoc, qm̃ ipse dixit in parte expositionis suæ super libro Aris. ꝙ Arist. posuit coodiriones demoostrationibus, quas non posuit Abunazar, qm̃ Aristot. considerat vtiq; de demonstraoooibus ex parte, qua sunt definiooones, hoc est definitiones in potentia, & Abunazar cõsiderat de demonstrationibus absolute: sed narrauit super ipso, ꝙ demonstrationes, quæ noo sunt definitiones, sunt vtiq; orationes logicæ, noo demonstrationes substantiales. Tu vero scire debes, ꝙ intelligens de scientia demonstrationis, ipse vtique intelligit de scientia defiotitionis, quodq; illud, quod declaratum fuit, est vtique ex eo, ꝙ demonstratiooes sunt definitiooes in potentia, et est cũ hoc libro, et oẽ illud, quod est ĩ tractatu Primo, est vtiq; propter illud, quod declaratũ fuit in hoc tractatu. Opinio aut † filĳ Senæ est opinio mea. & hoc, qm̃ ipsi videť, ꝙ definitio noo ostenditur per demonstrationem oĩno, quodq; hęc species demonstrationis, de qua dixit Aris. est illa, quæ ostendit demõstratiooem definitionis, non quæ est † ſm ꝙ videť, sed est proxima specierũ, vt ostendat per demoostrationem definitionem, hoc est magis ꝗ̃ aliæ, hoc est, ꝙ in ipsa ponatur conditio in potentia propinqua, noo ꝙ ponatur in actu: & quasi videtur, ꝙ sit potentia alicuius specierum propositionum & syllogismorum, vt tradat conclusionem aliquam, & tradat cum hoc ipsam esse definitiooem: quodq; hoc apud ipsum est, siue fuerit termin⁹ medius definitio, aut vnum ex qnque prædicatis, hoc est genere, & differentia, & definitiooe, & duabus speciebus accidentis substantialis. Et hoc totum longinquum est ab opinione Aristot. & parum de intentione ipsius. Sed reuertamur ad id, in quo eramus de expositione.

Digressio contra Abunazarẽ circa intentionem Aristotelis hoc in loco.

† Ab. se nisi est, qa aliqui dixerunt, qa qñ sumitur ĩ hui⁹ cõmonstratione.

† Ab. l. exẽpium, quod deuulit.

† al. l. Auempace

† Ab. l. Auicennæ est cõtra hanc opinionem.

† Ab. leg. vt manifeste ei⁹ uerba sonãt.

Queãdmodum enim propter quid quærimus habentes ꝙ, nonnunꝗ vero & simul manifesta fiunt, sed non prius vtiq; propter quid possibile est cognoscere, ꝗ ꝙ, manifestum est, ꝙ consimiliter & ipsum quid erat esse nõ sine ipso ꝙ est. impossibile est enim scire quid est ignorantes si est: ipsum vero si est, aliqñ quidem ſm accidens habemus, aliquando aũt habẽtes aliquid ipsius rei, vt tonitrum, ꝙ sonus est quidam nubium, & defe

ctum,

ctum, ꝙ est priuatio quædam luminis, & hominem, ꝙ animal quoddã est, & aĩam, ꝙ est ipsum seipsum mouens. quæcunq; igitur secundum accidens nouimus quòd sunt, necessariũ est, nullo modo se habere ad ipsum quid est, neq; enim ꝙ est scimus: quęrere autem quid est, non habentes ꝙ est, nihil quærere est. De quibuscunq; autem habemus aliquid facilius: quare vt habemus, quòd est, ita nos habemus & ad ipsum quid est.

Dixit Aristo. Quemadmodum.n. quærimus propter quid, habentes quia est, & amplius illo, quia omnia manifesta sunt simul: prætereq; ꝙ fieri non potest, vt sciatur prius propter quid est, anteq; sciatur si est, & consimiliter non est via, vt sciatur quid est res, & existentia ipsius per se, absq; eo ꝙ sciat̃ si est: & hoc, quoniam fieri non potest, vt sciatur quid est res, cùm non sciuerimus quia est: & intentio quia est prouenit vtiq; nobis aliqñ per viam accidentis, & aliqñ ex eo ꝙ habemus aliquid de re. vt in exemplo, qm̃ tonitrus est sonitus quidam in nubibus, & defectus priuatio quædam luminis, & homo animal quoddam, & ꝙ anima quiddã seipsum mouens: igitur omnia, quæ sciuntur ꝙ sunt per viam accidentis, oportet nõ esse existentia apud nos in capitulo quid est, qm̃ nõ nouimus ipsa per demonstrationẽ, neq; ꝙ ipsa sunt per existentiam, et si quęrimus quid est de eo, de quo non habemus ꝙ est, non est quæstio. De quibus vero habemus aliquid, ipsum vtiq; est facilius: quẽadmodũ igitur habemus ꝙ res est, ita ad ipsum quid est.

39 Vult docere similitudinem, quę est inter demonstrationes absolutas, & demonstrationes propter quid, & inter demonstrationes, quæ tradunt essentiã, quasi appareat ex hoc, ꝙ ipsæ sint vnæ & eædem. Et cùm dixit: Quemadmodum enim quærimus propter quid est, habentes ꝙ, seu quia est, & amplius illo, quia omnia manifesta sunt simul. videt̃ ꝙ deficiat simil̃ in ipso ex hoc sermone, & †animaduertit ipsum, quemadmodum nos quærimus vtiq; propter quid est, cùm habuerimus ex dispositione ipsius, quia est, iamq; accidit nobis aliqñ, vt assequamur existentiam, & propter quid est simul, ita accidet nobis in quæstione quid est, hoc est aliqñ vt sit apud nos res ignota et essentia ipsius. cumq; adducit̃ causa exitus ab essentia consequente existentiam, traduntur duæ res simul, & in aliqua ipsarum erit existentia nota, & eñtia ignota, & cũ adducitur causa exitus, traditur quòd est res notæ existentiæ. Et cũ dixit: prætereq; ꝙ fieri non potest, vt sciat̃ prius propter quid est, anteq; sciat̃ si est, vsq; ad id, quod dixit, sciuerimus qa est. sensus est, quemadmodum nõ quærimus propter quid est, nisi posteaq; sciuerimus existẽtiam rei, ita non quæremus causam quid est, anteq; sciamus existẽtiam ipsius. Atqui voluit docere per hoc, ꝙ demõstrationes sunt duo in modo, vnum in subiecto. Cũ vero dixit: & intentio si est, prouenit vtiq; nobis aliqñ per viam accidentis, & aliqñ ex eò ꝙ habemus aliquid de re. sensus est, cumq; habuerimus aliquid ignotæ existentiæ, prouenit vtiq; nobis cognitio existentiæ ipsius propter accidentia posteriora ipso. Atqui dixit hoc, ut doceat, qm̃ quemadmodum prouenit nobis existentia per aliquid posterius re, non prouenit nobis simul cum existentia ipsius essentia ipsius, sed prouenit vtiq; nobis existentia rei propter aliquam causarum suarum exeuntium à substantia ipsius, ꝙ hoc est, cùm prouenit nobis ex hoc modo, tunc assequimur existẽtiam & essentiam simul: & si fuerit existentia cognita, & definitio ipsius incognita, proueniet ipsi definitio propter causam exitus ab essentia sua. intelligit autem per causas, quæ sunt essentia rei, materiã ipsius, et formã ipsius, per causas exitus ab essentia, intelligit reliquas causas, ex quibus sequitur essentia. Deinde cœpit exempli gratia loqui de rebus notæ existentiæ apud nos ex rebus posterioribus, & dixit, vt in exemplo, qm̃ tonitrus est sonitus quidam in nubibus, vsq; ad id, quod dixit, seipsum mouens. sensus est, exemplum eius, quod habemus in tempore existentiæ ipsius, non in causa substantiali ipsius, est cognitio nostra de existentia: tonitrus, propter sonitum, q audítur in nubibus, & defectus, propter ablationem luminis ipsius, & animæ propterea ꝙ est mouens seipsum, & hoĩs, qm̃ est aĩal. Deinde dixit: igit̃ omnia, quæ sciuntur, ꝙ sunt per viam accidentis, oportet nõ esse existentia apud nos in capitulo quid est, qm̃ non nouimus ipsa per demonstrationem, neq; ꝙ ipsa sunt per existẽtiam. sensus est, igitur de oĩbus rebus istis, quarum cõmemorauimus exempla, cũ nouerimus ex dispositione ipsarũ, ꝙ ipsæ sunt propter res posteriores, sequit̃ vtiq;, ꝙ non sciamus propter res istas posteriores, & quid sint. Postea adduxit causam in hoc, & dixit: qm̃ non nouimus per demonstrationem. hoc est per causam ipsius nõ nouimus existentiam ipsius in veritate: cumq; non nouerit per res posteriores existentiam rei, quõ sciet essentiã ipsius? Deinde dixit: etsi quærimus qd est de eo, de quo nõ habemus ꝙ sit, nõ est quæstio. sensus est, & si quæremus scientiam quid est de eo, quod non est apud nos in veritate existens, qm̃ non nouimus existentiã ipsius per causam ipsius, videtur ꝙ non sit quæstio. Deinde dixit: de quibus vero habemus aliquid, ipsum vtiq; est facilius. sensus est, ꝙ in ijs, quorum ignoratur essentia, cũ habuerimus aliquam causarum notæ existẽtiæ, erit progressus ab hac causa ad cognitionẽ quid est facilior, q; progressus ad cognitionem notificantem essentiã ipsius, cũ nõ habuerimus cognitionem ipsorum ex rebus posterioribus. Atqui dixit: facilius, qm̃ ipse vtiq; procedet ad cognitionem priorem ex posterioribus per accidens, sed propinquum nimis. Et cũ dixit: quemadmodum igitur habemus ꝙ res est, ita in capitulo quid est. sensus est, processus noster ad cognoscẽdum essentiam ipsius in facilitate & difficultate est, quemadmodum illud, quod habemus de sciẽtia rei, & si habuerim⁹ sciam existentiæ ex intentione accidentium, erit processus noster durus & difficilis, & si habuerimus ex cognitione rei notificãte aliquam causarũ, erit processus noster ad cognitionem essentiæ facilis. & itelligit per facile illud, quod prouenit per substantiam, & per contrarium eius illud, quod prouenit per accidens.

* Ab. l. verisimile

† Ab le sola ei⁹ hæc est,

Quorum habemus aliquid ipsius qd est, sit primũ quidẽ sic. defectus in quo A, Luna in quo C, obstructio terre in quo B: vtrũ igit̃ deficit, aut non: quęrere est, an B sit, aut nõ: hoc autẽ nihil differt quærere, q; si est ratio ipsius, & si sit hoc, & illud dicimus esse.

Dixit Ari. De ijs vero, quorum habemus aliquid ipsius quid est, erit primo sic. sit aũt

defectus

defectus in quo A, Luna ĩ quo C, obstructio terræ in quo B, & quæstio an suscipiat defectum, aut non, est quæstio de intentione B si est, aut non est: & inter quæstionem de hoc & inter quęstionem si habet causam, non est differentia, & si fuerit hoc existens, dicemus vtiq;, ꝙ consimiliter etiam hoc erit.

40 Hoc est exemplum demonstrationis, quæ tradit essentiam, & existẽtiam simul, aut tradit essentiam absq; existentia, cũ fuerit existentia nota per rẽ posteriorem, quõ terminus medius est causa essentiæ. Et dixit: de ĳs vero, quorum habemus aliquid ipsius quid est. sensus est, res, quarum existentiam assequimur propter aliqd, sunt de substantia illarum rerũ, †nisi ꝙ exeunt de essentia ipsarum, hoc est propter terminum medium, qui est ex causa illarum rerum, vt in exemplo, si quæramus an defectus insit Lunæ, & mõstretur, ꝙ defectus inest Lunæ propter constitutionem terræ inter Solem, & inter ipsam, defectus in hoc exẽplo est extremitas maior ex syllogismo: & est, cuius loco accepit A, & Luna est terminus minor, & est, cuius loco accepit C, & obstructio terræ, cuius loco accepit literam B, hoc est terminus medius, qui est causa. Deinde dixit: & quæstio, an suscipiat defectum, aut non, est quæstio de intentione B si est, aut non est. sensus est, & quæstio, an Lunæ insit defectus, aut non insit, est quæstio de B, qui est terminus medius, & est, an eam obstruat terra à Sole, aut non, quõ cùm monstratum fuerit, ꝙ terra obstruit, monstratũ erit, ꝙ defectus inest ipsi, cumq; monstratum fuerit, ꝙ ipsa nõ obstruit, monstratum erit, ꝙ ipsi nõ inest defectus, & hoc, cũ monstratum fuerit, ꝙ lumen ipsius est à Sole. Et cũ dixit: & inter quæstionem de hoc, et inter quæstionem si habet causam, non est differentia, & si est hoc, dicemus consimiliter etiam, ꝙ hoc est. sensus est, & inter quæstionem nr̃am de hoc & consimilem & inter quæstionem an hoc sit causa huius, aut non, nõ est differẽtia, & si fuerit causa existens, erit ipsum existẽs, & si non erit causa existens, non erit ipsum existens. vt in exemplo, si quæramus, an Luna deficit, non est differentia inter ipsum & inter quæstionem nostram, an insit Lunæ causa, ex qua sequatur defectus. Et cũ dixit: & si fuerit hoc existens, dicemus vtiq;, ꝙ hoc consimiliter etiam erit. sensus est, atqui potentia duarum quæstionum erit potentia una, quõ, cùm fuerit causa rei existẽs, sequitur vtiq;, ꝙ sit res existens. & hoc planum, ꝙ qui non sentit defectum oĩno, prouenit illi ex hac demonstratione definitio defectus per causam ipsius: & hoc, quõ essentia defectus ignota est s̃m naturam. nonnulli enim dixerunt, ꝙ Luna obscuratur, ꝙ ipsa conuertit faciem suam illuminatam sursum: vsq; ad aliud ab hoc ex eo quod dixit: & hæc demonstratio est, quæ exhibet essentiam s̃m ueritatem, hoc est ꝙ est separatio luminis Solis ab ipsa. & hæc spẽs definitionũ est perfectissima ipsarũ, hoc est, ꝑ quam monstrat̃ causa, & hęc est, quam vocauit Arist. demonstrationem variatã positione.

† Ab. le sed sit not ores ipsarũ quidditate,

Aut vtrius contradictionis est ratio, vtrũ habendi duos rectos, aut nõ habendi? quando autem inuenerimus simul ipsum ꝙ, & ipsum propter quid nouimus, si per media sit: si aũt non, ipsum ꝙ nouimus, propter quid vero nõ. sit igitur Luna C, defectus A in plenilunio vmbram non posse facere, nullo inter nos existẽte manifesto, in quo B. si igitur ipsi C inest B: quod est, non posse vmbram facere cũ nullus nostrum in medio sit, huic autem ipsum A quod est deficere, ꝙ quidẽ deficit, planum, propter quid autem, nõdum, & ꝙ quidem defectus est, nouimus, quid vero est, nõ nouimus: cùm autem planum fuerit, ꝙ A ipsi C inest, sed propter quid inest, quærere ipsum B quidem est, vtrum obstructio, aut conuersio Lunæ, aut extinctio luminis: hoc autem est ratio alterius extremi, vt in his ipsius A, est enim defectus † obiectio terræ, quid est tonitrus? ignis extinctio in nube, propter quid tonat? eò ꝙ extinguitur ignis in nube. sit nubes C, tonitrus A, extinctio ignis B: ipsi vtiq; C nubi inest B, extinguitur enim in ipsa ignis, huic autem A sonus, & est B vtique ratio ipsius A primi extremi, si vero rursus huius aliud medium sit, ex reliquis erit rationibus.

† Al. l. obscuratio luminis.

Dixit Arist. Aut vtrius contradictoriorũ est causa, an neq; habeat duos angulos rectos, aut ꝙ non habeat? cumq; constituerimus, ꝙ est, simul vtique notum erit propter quid est, si fuerit existentia ipsius ꝑ terminũ mediũ, si aũt non fuerit, nos vtiq; sciemus ꝙ est, propter quid autem non. sit Luna C, defectus A, & sit nobis, cũ fuerit in oppositione, non est possibile, vt fiat vmbra, quõ non est inter nos & ĩter ipsam aliquid, in quo litera B, & si B inest ipsi C, hoc est, ꝙ fieri non potest, vt fiat vmbra ex eò, ꝙ non est inter nos & inter ipsam aliquid mediũ. & A huic, hoc est, ꝙ ipsa deficit: si igit̃ defecit, est vtiq; notum, si vero non defecit, non est notum adhuc, & si defectus est, nouit, quid vero defectus sit, nõ nouit, & ꝙ A insit C notum, sed quæsitum propter quid existit, quærere est ipsum B quid est, an ne sit obstipatio, an conuersio Lunæ, aut extinctio: hoc autem est locus vnius duarum extremitatũ. Exemplum in his ipsius A: & hoc, quõ si est defectus obstructio à terra, quid est tonitrus? extinctio ignis, qui est in nubib9, propter quid tonat? quõ ignis extinguitur in nubibus. sit nubes C, tonitrus A, extinctio ignis B: & B inest C, hoc est nubibus. & hoc, quõ iam extinguitur ignis in ipsis, & A quod est strepitus, inest istis, & B est ratio ipsius A, quod est extremitas prima: & si inerit huic consistr etiã medium alterũ, hoc vtiq; erit ex reliquis rõnibus.

Dixit: Aut vtrius contradictoriorum est causa, vsq; ad id quod dixit, aut ꝙ non habeat? sensus est, si quæremus existentiam, quæremus per ipsam vnã partium contradictionis, & erit quæstio nostra de vna partium contradictionis, quæstio de causa ipsius, cũ quæremus inexistentiam vnius partium cõtradictionis rei alicui, quęremus vtiq;, si in hoc est causa, ex qua sequatur vna partium istius contradictionis, aut non sequatur. vt in exemplo, cùm quærimus in arte Geometriæ, an anguli 41

trianguli

trianguli sint æquales duobus rectis, an non sint æquales, quærimus vtiq; an in triangulo sit causa, aut non sit in ipso causa. Et cū dixit: cumq; constituerimus, ꝙ est, simul vtiq; notum erit propter quid est, si fuerit existentia ipsius per terminū medium. sensus est, cumq; constituerimus, ꝙ duo anguli ęquales duobus rectis insunt triangulo, propterea ꝙ causa huius inest ipsi, nos vtiq; sciemus cum eo ꝙ inest, propter quid inest, cū cognitio nostra fuerit de existentia termini medij, qui est causa, non de termino medio, qui est aliquod accidentiū. Atqui voluit per hoc totum docere, ꝙ demonstrationes, quę exhibent existentiam & causam simul, sunt definitiones in potentia propinqua, aut in actu: & hoc, qm̄, cū quis steterit super existentia rei propter causam substantiæ appropriatam, iam vtiq; assequetur definitionē ipsius in potētia, non cū cognouerit causam consequentem ex substantia rei, erit substātia nota in potētia propinqua. Et propter hoc posuit conditionem Aristo. in demōstrationibus absolutis de eo, de quo existimatur, ꝙ conditio ipsius non sit necessaria, in eo ꝙ demōstratio est demonstratio, sed in eo ꝙ ipsa est demonstratio perfecta fm modum excellentē. Sed iam declarauimus hoc totum in expositione prioris tractatus istius libri, qm̄ causa demonstrationis est vtiq; causa definitionis de re, quæ ostenditur per demōstrationem. Et posteaq̄ adduxit exemplum demonstrationum, quę tradunt essentialia & definitionem, vult adducere exemplum de signis, quæ tradunt existentiam tantum, & dixit: sit Luna c, defectus a. sensus est, & accipiamus loco Lunę, quæ est subiectum quęsiti in hoc exemplo, literam c, et accipiatur loco defectus, qui est prædicatum quæsiti in hoc exemplo, literam a, & ponamus hoc ꝙ ignoretur defectum inesse Lunæ, & si fuerit nota existentia p sensum, qm̄ hoc non est mirum per exemplum. Postea dixit: & sit nobis, cū fuerit in oppositione, non est possibile, vt fiat vmbra, ex eo ꝙ non est iter nos & inter ipsam aliquid, in quo litera b. sensus est, & erit terminus medius posterior defectu, per quem monstratur defectum inesse Lunæ, qm̄ cum fuerit in oppositione, † non innouabitur colligenti vmbra, & non est inter nos & inter ipsam † obturamentum, & erit terminus iste medius, in quo b. Deinde dixit: & si b inest c, hoc est, ꝙ fieri nō potest, vt fiat vmbra ex eo, ꝙ nō est inter nos, & inter ipsam aliquid mediū: & a huic, hoc est, ꝙ ipsa deficit. sensus est, & si fuerit illud, quod significat b, quod est, vmbram non inesse Lunæ, & est, qm̄ non est inter nos & inter ipsam aliquid, & quod est defectus, prędicabitur de hac re, hoc est, ꝙ sit Luna cum dispositione, qua in oppositione non inest cōparāti vmbra, & hoc, ꝙ nō est inter nos & inter ipsam offendiculum. ita vt complicetur syllis sic, Luna est in parte oppositionis, & non est comparanti stanti supra terram: & hoc, qm̄ non est inter ipsam et inter comparātem offendiculum, hoc est nubes, aut aliud, cū autem fuerit cū hac dispositione obturatur, concludetur ex hoc, ꝙ Luna deficit. Et hoc est, quod significauit, cū dixit: & a huic, hoc est, ꝙ ipsa deficit. sensus est, & sequitur ex hoc, hoc est ex hoc termino medio, quod est priuatio vmbræ comparanti in oppositione, eo ꝙ non est impedimentū inter ipsum & inter Solem, ꝙ a inest ipsi c, hoc est, ꝙ defectus inest Lunæ. Deinde dixit: & si defecit, est vtiq; notum, & si non defecit, non est notum adhuc. sensus est, si Luna deficit, est vtique notum ex hoc termino medio, propter quid autē deficit, non nouit ex hoc termino medio. Deinde dixit: & si defectus est, nouit, quid est autem nō nouit. sensus est, & propterea erit cognoscens ex hoc termino medio, ꝙ defectus est, & nō nouit, quid est defectus: qm̄ demonstratio, quę non tradit propter quid est, tradit quid est. Deinde dixit: & ꝙ a insit c notum, sed quæsitum propter quid existit, quærere est ipsum b quid est; an ne sit obstipatio, an cōuersio Lunæ, an extinctio. sensus est, & a inesse c, propter istū terminum mediū: hoc est, defectum inesse Lunæ, sed in eo, quo prouenit existentia per huiuscemodi terminum medium: hoc est, quæstio propter quid deficit, & quæstio si deficit ipsa, est, vt quærat, quid est terminus medius, qui est causa defectus. & hoc est, quod accepimus loco literæ b, & hoc, cū quęrimus, si causa defectus, quæ est separatio luminis Lunæ in tempore oppositionis, est constitutio terræ inter Solem & Lunam, aut conuersio facierum Lunę illuminatarum sursum, & faciei suæ obscuræ ad latus nostrum, & si possibile est, vt extinguatur lumen ipsius in nube. & hoc, quod dixerūt de dispositione defectus, est quæsitum fm naturam, sed defectus est notæ existentiæ per se. Dixit autem hoc, vt doceat, ꝙ non consistit ex re posteriore super substantia & essentia, quodq; in huiuscemodi demonstrationibus, hoc est, in quibus termini medij sunt res posteriores maiore extremitate, nō sunt termini medij in potentia, neq; in actu. et hoc manifestum ex eo, ꝙ quæstio causæ superest eousq;, quemadmodū derelinquitur in rebus notis existentia per se in re fm veritatem de defectu, qm̄ ipse scitur esse per sensum, & ignoratur causa ipsius. Cū vero dixit: hoc autē est locus vnius duarum extremitatū. sensus est, & huiuscemodi termini medij sunt definitio maioris extremitatis in potentia. Cū vero dixit: exemplum in his ipsius a. intelligit per ipsum a, defectū, qui est extremitas maior: & hoc, qm̄ definitio defectus in potētia, quemadmodum dixit, est, ꝙ posuit in hac demonstratione terminū medium, hoc est obstipationem Lunæ à Sole per terram, aut extinctionis luminis ipsius, aut conuersionē ipsius, aut illud, quod contingit vt monstretur ex hoc, & ad appropinquationem naturæ causæ ex natura essentiæ rei iam existimatur, ꝙ causa est maior per se. Atqui accidet hoc, cū fuerit terminus medius oratio, cū vero nō fuerit oratio, non accidet hoc, sed erit definitio perfecta qd est essentia istius rei cum causa, quæ tradit essentiā. Et propterea inuenitur Abunazar existimasse, ꝙ demonstrationes, quæ tradunt definitiones, sunt quę tradunt de rebus, quæ habent binas definitiones, quarum vna est prior altera. & fm hoc inuenimus ipsum vsum vtiq; fuisse talibus istis eisdem exemplis Arist. in libro suo de Demonstratione: & hoc totum est causa, vt priuet assecutione opinionis Arist. & propterea, quod inuenimus ipsum dixisse ex definitionibus, est, ꝙ ostenditur per demonstrationem vna partium suarum p alteram, hoc est, quemadmodum genus per differētiam: & talia non sunt demrationes, nedum ꝙ tradant essentiam. iam vero præcessit hoc ex sermone nostro. Et, cū dixit: quid est tonitrus? extinctio ignis, qui est in nubibus: propter quid tonat? qm̄ ignis extinguitur in nubibus, hoc est exemplum vnum, p quod monstrat, ꝙ spēs demonstrationum, quæ exhibet causam, est, quæ exhibet definitiones. & hoc, qm̄ cùm dicimus, propter quid tonitrus est in nubibus? qm̄ ignis extinguitur in ipsis, dicimus, qd est tonitrus? sonitus extinctionis ignis in nubibus. Et cū dixit: sit nubes c, & tonitrus a, & extinctio ignis b. sensus est, & accipiamus loco nubium, quę est extremitas minor in hoc exemplo, literam c, & accipiamus loco termini medij, qui est extinctio ignis, literam b, & accipiamus loco maioris extremitatis, quæ est tonitrus, aut oratio exponens nomen tonitrus, literam a. Deinde dixit: & b inest c. sensus est, & erit extinctio ignis inexistens nubibus. hoc est, complicabitur syllus ita, & dicemus, ꝙ in nubibus est quod extinguitur, & illud, in quo extinguitur ignis, est sonitus, concluditur itaq; ex hoc, ꝙ in nubibus est sonitus propter illud, quod extinguitur in ipsis, & hoc est definitio perfecta tonitrus.

Ex hoc

† Ab. I. non sit vmbratio vmbra.
† Ab. I. obilcens aliqd.
† Ab. I. vmbraculo

Et hoc est, quod significauit, cũ dixit: & A, quod est strepitus, inest istis, hoc est, ꝙ concluditur ex hoc, ꝙ sonitus inest nubibus per medium extinctionis ignis in ipsis. Scire autẽ debes, ꝙ demonstrationes tradentes cãm & existentiam, hoc est in quæsitis compositis, erunt vtiq; in accidentibus substãtialibus: et sunt magna pars quęsitorũ, de quibus considerant artes speculatiuæ. & propterea, cùm quęsiuit existentiam accidentis alicuius in subiecto aliquo, accepit loco nominis sui, declarationẽ, ꝙ hoc nomen apparet in hac declaratione ex necessitate subiectum accidentis, qm̃ ipse procedet ab hoc subiecto processu differentiæ: cumq; acceperit hoc subiectũ extremitatem minorem, & illud, quod procedit ab ipso processu generis, hoc est ab hoc accidente, extremitatem maiorem, acciperet terminus medius causa consequens existentiam maioris extremitatis in minore, & proueniet ex necessitate definitio istius accidentis sm perfectionem. vt in exemplo, cũ acceperimus loco minoris tonitrum, ꝙ est sonitus in nubibus: deinde complicamus syllm, & dicimus, in nubibus est ignis & ventus *conuersiuus, cumq; fuerit in ipsis hoc, erit in ipsis sonitus: concluditur ex hoc, ꝙ in nubibus est sonitus propter extinctionem ignis, quæ est in ipsis: & ita accidet, ꝙ erit manifesta existentia, & ignota causa de intentione tonitrus sm veritatem, qm̃ nota erit existentia, ignota essentia: hoies. n. dixerunt de ipso res multas. hoc est, quia notum est ex intentione tonitrus, ꝙ est sonitus in nubibus, sed ignotum, quid est hoc totum †demonstrationibus scientiæ Naturalis, quarum multę sunt ex hac secta. hoc est, ꝙ magna pars accidentium, quæ sunt in corporibus naturalibus, est notæ existentiæ, sed quęritur causa existentiæ ipsorum, & ex hoc statur super definitionibus ipsorum. Et cũ dixit: & si inerit huic consimiliter etiam medium alterum, hoc vtiq; erit ex reliqs rationibus. sensus est, & si habuerit terminus medius, qui est perfectio definitionis extremitatis maioris, causam priorem ipso, erit causa illa ex perfectione definitionis ipsius, hoc est extremitatis maioris. Et cũ dixit: hoc vtiq; erit ex reliquis rationibus, hoc est, ex rationibus, quæ derelinquũtur ex definitione ipsius perfecta, & non sunt perfectę: cumq; non superfuerit nomen causæ, iam perfecta erit definitio, & non nomẽ rei erit pars ex hac definitione.

* Ab. le. sufflans.

† Ab. leg. & maior pars demõstrationũ philosophiæ naturalis est hui⁹ portionis.

Qualiter igitur accipitur ipsum quid est, & fit notum, dictum est. Quare syllogismus quidem ipsius quid est non fit, neq; demonstratio, planum est tamen per syllogismum & per demonstrationem: quare neque sine demonstratione est cognoscere ipsum quid est, cuius est causa alia, neq; est demõstratio ipsius, quemadmodum & ĩ dubitationibus diximus. Est autem horum quidem altera quædam causa, illorum vero non est: quare planum, ꝙ & ipsorum quid est alia quidem immediata & principia sunt, quæ & esse & qd est supponi oportet, aut alio modo manifesta facere, quod Arithmeticus facit, etenĩ quid est vnitatem supponit, & quòd est.

Dixit Arist. Qualiter igitur inuenitur intentio quid est, & fit nota, iam vtiq; definiuimus: igitur syllogismus quidem de qd est non erit, neq; demonstratio consimiliter ẽt, præterq; ꝙ manifesta vtiq; fit illa per syllm & demonstrationem: & propterea non est via vt sciamus intentionem quid est res de ĳs, quorum est altera causa sine demonstratione, neq; consimiliter etiam inuenitur per demonstrationem per se, quemadmodum præmisimus in dubitationibus nostris. Iam vero inuenitur quorundã causa, quæ est aliquid aliud, quorundam vero nõ inuenitur: manifestum igitur, ꝙ rerũ consimiliter etiã, quæ habent quid est, nonnullæ non habent medium, & hæ sunt principia, & has vtique oportet ponere positione ꝙ sunt, & quid sunt, aut apparet manifestum hoc per modum alium: & hoc est illud, qđ nouit Arithmeticus, et hoc, quoniam ponit positionem quòd vnitas est & quid est.

Dixit: Qualiter igitur inuenitur intentio quid est, & 42
fit nota, iam vtiq; definiuimus. sensus est, sed qũo stat super definitione rei, & fit non per demonstrationem apud nos, postea q̃ fuerit ignota, iã vtiq; definiuimus. per hoc innuit has causas demonstrationum, quæ sunt definitiones in potentia propinqua, & hę sunt rerũ quę sunt essentiales, causæ consequentes ipsas. Cũ vero dixit: igitur sylls quidem de quid est nõ erit, neq; demonstratio consimiliter etiam. sensus est, qm̃ cùm definiuerimus, ꝙ non erit sylls super definitione, hoc est, ꝙ non inuenietur demonstratio tradens definitionem in eo ꝙ est definitio, absq; eo, ꝙ varietur ordo positionis suę: & hoc, qm̃ iam declaratum fuit, ꝙ, cùm posuerimus, ꝙ in propositionibus sunt definitiones, non concluditur ex ipsis definitio, sed erit hoc petitio, planum vtiq;, ꝙ demonstrationes in eo ꝙ sunt syllogismi, non concludunt definitionem, qm̃ non est inter definitionem & definitum medium sm naturã, quod sit definitio, ex qua concludatur definitionem inesse definito, sed accidet quibusdam syllogismis demonstratiuis, vt intelligatur ex ipsis definitio, & hæ sunt demonstrationes, quæ perficiuntur ex conditionibus ipsorũ & dispositionibus ipsarum: & hoc, qm̃ demonstratio, quæ tradit, ꝙ partes eius, quod significat nomen rei, insunt sibĳnuicem propter causam extra ipsum, iam utique tradit existentiam istius rei & definitionem ipsius: sed hoc est in potentia propiqua. hoc est, qm̃ tradit sylls, ꝙ vna partium eius, quod significat nomen, inest alteri per causam suam, sequitur ex hoc, vt sit definitio rei cognita per cãm suam. & propterea erit aggregatum ex hoc perfectissima definitionum, & sm hoc oportet, vt intelligatũ oratio Arl. in hoc loco. Et propterea dixit in hoc loco: pręterquã ꝙ manifesta vtiq; fit illa per syllm. sensus est, ꝙ sylls demonstratiuus non tradet definitionem in eo ꝙ sylls, igitur definitio prouenit nobis manifesta ex ipso, posteaq; fuerit ignota, quemadmodum demonstrationes causæ tradunt causam. Et cùm dixit: & propterea non est via, qua sciamus intentionem quid est res de ĳs, quorum est altera causa, sine demonstratione. sensus est, sed definitio ignota apparet ex demonstratione, quę exhibet causam essentiæ in eo ꝙ habet cãm. hoc est, non fiunt manifestæ definitiones talium, nisi per modum aliquẽ, hoc est, nisi per demonstrationem. quemadmodum demonstratio de definito defectus non scitur in æternum, nisi per demonstrationem, in qua medius terminus sit causa conferens ipsi. Atqui non est hæc causa ipsius, nisi efficiẽs de aliquibus, & finalis de oĩbus, forma aũt & materia sunt illæ, quæ constituunt essentiam: & sunt illæ, quę ostenduntur per demonstrationem per causam. Et cũ dixit: neq; consilr etiam inuenit per demonstrationẽ per se,

per se, quemadmodum præmisimus in dubitationibus nostris. sensus est, oeꝗ; fieri potest, vt inueniaẽ demonstratio super definitione per se, quemadmodum declaratum fuit hoc ex sermonibus, qui præcesserunt sup dubitationibus in hac re: & hoc, qm̄ sermones præcedẽtes iudicauerunt ꝙ definitio si scitur, aut scitur per demonstrationem, aut non scitur: cumq́; declaratum fuerit, ꝙ non scitur per demonstrationẽ, sequitur falsum vnum, ꝙ nõ sciaẽ definitio. & fuit hoc dubium ĩ eo, ꝙ docet, ꝙ definitio scitur per demonstrationem ex parte, & non scitur ex parte, & constituit demonstrationem super dubio duorum laterum, & resoluit dubium prius, & adduxit quæstionem ĩ hoc quæsito fm perfectionem. Et debes scire, ꝙ, cũ fuerint hic definitiones, quæ nõ possunt fieri manifestæ ex demonstrationibus, nisi per accidẽs & per intentionem longinquam, qm̄ non habẽt causas ex quibus sequantur essentiæ ipsarum, si fuerint, præterꝗ; ꝙ nõ sunt notæ apud nos, visum est Aristoteli, ꝙ ex pfectione artis definitiuę est, vt tradat locos, ex quibus progrediuntur propositiones, quę tradunt, ꝙ definitio est prædicatum de subiecto, & enumerauit locos illos in libro Dialecticę vlr, hoc est locos vl̃es in hac intentione ad extrahendas definitiones dialecticas & demonstratiuas, ad colligendum ex hoc locos demõstratiuos, et appropriauit ipsis librum Dialectices, qm̄ suot † demonstratiui sermocinãtes: hoc est ex arte sermonis. Et posteaꝗ; declarauit, ꝙ definitiones sciuntur vtiq; ex demonstratione, qm̄ definitiones rerum sunt ipsis causa extra substantiã ipsoꝝ, vult, ꝙ nonnulloꝝ inueniunẽ causæ cũ hac dispositione, & nonnulloꝝ non inueniunẽ causæ cum hac dispõne, & dixit: Iam vero inuenĩẽ quorundam causa, quæ est aliquid aliud. Et posteaꝗ; enunciauit, ꝙ rerum sunt duę species, quædam est species rerum, quarum est causa, & est ea, quę mõstrat definitiones ipsaꝝ per demr̃ationes constitutas super ipsis: altera vero est rerum, quarum non est causa, enunciauit, ꝙ sequitur ex hoc, ꝙ quarumdam rerũ, quarum sunt definitiones, non constituitur demõstratio, & intelligit definitiones, quæ non fiunt euidentes ex ipsa, qm̄ non habent terminum mediũ, qui est causa extrinseca, quodq; definitiones istæ sunt per se notæ. Et dixit: manifestum igitur ꝙ rerum consimiliter etiam, quæ habẽt quid est, nonnullæ non habent mediũ, & hæ sunt principia. sensus est, planum itaq;, ꝙ aliquorum, quæ habent definitiones, non habẽt medium, sed definitiones ipsorũ sunt notæ per se, aut ponuntur in notis, si fuerint causę ipsorum notæ in arte alia, & propterea posuit ipsam artifex positionem, hoc est posuit existẽtiam ipsius. Et hoc est, quod significauit, cùm dixit: & has vtique oportet ponere positione, quòd sunt, & quid sunt. hoc est, & hæc sunt, quemadmodum definitio pũcti in Geometria, & vnitatis in numero. Cumq́; ita se habuerint istę duę species, ꝙ ex ipsis aliquæ sunt notæ existentiæ, & ex ipsis aliquæ indigent monstratione, dixit: aut apparet manifestum hoc per modum alium, & hoc est illud, quod nouit Arithmeticus. sensus est, & si fuerit existẽtia ipsorum ignota, oportet vt monstretur existentia ipsorum per scientiam alteram fm modum, quo facit artifex numeri de existentia vnitatis & definitione ipsius. Deinde dixit: & hoc, qm̄ ponit positionẽ, ꝙ vnitas est, & qd est. hoc est, ꝙ artifex sciæ Numeri suscipit existentiam vnitatis & definitionem ipsius simul, & ponit hoc.

† Ab. st. demõstratiões logicæ, dico ex arte logicę.

Habentium autem medium, & quorum est aliqua altera causa substantiæ, est per demonstrationẽ, queadmodũ diximus, ostendere non ipsum quid est demonstrantes.

Dixit Aristo. Eorũ vero, quę habent media: & in quibus est de substãtia quid est res alia, iam vtiq; scitur & apparet per demonstrationem, queadmodũ diximus, qm̄ nos vtiq; non ostendimus intẽtionem quid est.

Hoc quod dixit, intelligitur ex pręcedentibus. quod est, qm̄ eorum, quæ habẽt causas exeuntes ab ipsis, hoc est, quoꝝ essentiæ inueniẽ causa, iam vtiq; sciuntur definitiones ipsorum, & manifestæ fiunt ex demonstrationibus, quæ efficiuntur super ipsis ex illis causis: qm̄ demonstratio tradit definitionem in eo ꝙ est syll̃s demonstratiuus, & hoc est, quod voluit, cũ dixit: quoniam nos vtiq; non ostendimus intentionem quid est. 43

Definitio autem, qm̄ est oratio ipsius quid est, manifestum est, ꝙ aliqua quidẽ erit oratio quid significat nomen, aut oratio altera nominalis. vt quid significat quid est fm ꝙ triangulus, cuius habentes ꝙ est, quærimus propter quid est, difficile est autem ita accipere, quæ non nouimus ꝙ sunt, causa vero dicta est prius difficultatis, qm̄ neq; si sunt, aut non, nouimus, nisi secundum accidens.

Dixit Aris. De definitione vero diximus, qm̄ est oratio quid est, planum vtiq;, ꝙ vna est hæc, quæ dicit, quid significat nomẽ, aut oratio intrans in capitulum significationis nõis. vt in exemplo huius, quid significat, quid est triangulus iste, qm̄ in eo ꝙ habuerimus, ꝙ ipse est, quæremus propter quid est. & hoc, quoniam difficile est, vt accipiamus ea, de quibus non nouimus, si sunt. causam vero difficultatis iam narrauimus in præcedentibus, quoniam non nouimus si est, aut non per Deum, nisi secundum accidens.

Dixit: De definitione vero diximus, qm̄ est oratio quid est. sensus est, & definitio definitionis est oratio significans super essentia rei. Et posteaꝗ; posuit definitionẽ, cœpit distinguere species, in quas diuidit nomen definitionis, & dixit: planum vtiq;, ꝙ non est hæc, quę dicit, quid significat nomen. sensus est, & vnã orationum, super quibus dimittiẽ nomẽ definitionis, est oratio declarans significationem nõis, & erit de reb⁹ ignotæ existẽtiæ, quemadmodum si dicatur, quid significat nomen vacui, & nomen naturæ, & dicatur, ꝙ vacuum significat locum, in quo non est corpus, & ꝙ nomẽ naturæ significat principium corporum, quę mouẽtur, & quiescunt per se, absq; eo ꝙ habeamus de vacuo si est, aut non est. & manifestum ꝙ potentia significationis istorum, est potẽtia nõis, sed definitiones istę sunt, quæ ponunt principium inquisitionis de existentia in eo ꝙ sunt essentiales res istæ causæ, quemadmodũ diximus in præcedentibus. Et cũ dixit: aut oratio intrans capl̃m significationis nõis, itelligit per ipsum orationes declarantes nõia rerum, quę sunt apud nos absq; nominibus suis: & propterea posuit ipsas fm ꝙ existimo intrantes in capitulum significationis nõis, hoc est in capitulũ rerum, quarum ignoratur existentia. Atqui fuit hoc ita, qm̄ eorum, de quibus non scitur existentia ipsorũ propter causas suas, non scitur vtiq; existentia ipsorum fm veritatem: quemadmodum definitiones, quæ sunt de huiuscemodi rebus, quæ assimilantur definitionibus, quæ sunt orationes declarantes nomina. Deinde adduxit exemplum istius speciei definitionum, & dixit: vt in exemplo huius quid significat, qd est triangulus iste. 43

sensus

sensus est, exemplum huius, per quod monstrat Geometra nomen trianguli ex eò q est figura trium laterū, qm̄ hæc est definitio trianguli ex parte, qua est triangulus notæ existentiæ apud nos, & ipsa planè declarat ex parte, qua triangulus non est notæ existentiæ apud nos pꝑ causam suam, & ipsa ex hoc modo assimilatur orationibus declarantibus nomina, hoc est, quorum ignoratur existentia absolute. Et qm̄ hæc est intentio trianguli, hoc est, qm̄ habemus notam existentiam non per causam suam, dixit hoc: qm̄ in eo q habuerimus, q ipse est, quæremus propter quid est. sensus est, exemplum vero horum, de quibus consideramus quæsitum propter quid est, & hoc, qm̄ definitiones istæ erunt vtique de rebus notæ existentiæ per hūc modum cognitionis, hoc est rerum notæ existentiæ non propter causas suas. Et cū dixit: & hoc, qm̄ difficile est, vt accipiamus ea, de quibus non nouimus si sunt. sensus est, & consistentia super huiuscemodi definitionibus rerū est difficilis nimis, hoc est rerum, de quibus nō nouimus, q sunt propter causas suas, sed proptee aliquod accidentiū. Atqui hoc ita est, qm̄ difficile est, aut impossibile, vt sciantur causæ rerum notæ existentię, vt dispositio accidēnium: & hoc, qm̄ cognitio nostra de existentia huiuscemodi rerum est leuis, qm̄ non nouimus existentiam ipsarum ꝑpter causas suas, ideo difficilis est nobis cognitio causarum suarum, & cognitio definitionum suarum propter causas suas: qm̄ cognitio existētiæ rerum est prior conditio cognitione essentię ipsius: cumq; habuerimus cognitiones istas leues, hoc est, in quibus ponitur prius conditio de cognitione definitionis, durum est nobis consistere super definitione propter cām ipsius. Et hoc est quod designauit cū dixit: cām vero difficultatis iam narrauimus in pręcedentibus. hoc est, qm̄ eorum, quorum scitur existentia non propter causam suam, non est vtiq; via ad cognitionem definitionū, neq; per accn̄s, quemadmodum quod dixit de consistentia super defectu, ex eo q est cōparanti vmbra in tempore oppositionis. causa vero ipsius hęc est, quam dixit de existentia trianguli, q; de cognitione existentiæ defectus propter rem posteriorem ipsa, qm̄ vtrunq; ipsorum comprehendit cognitionem existentiæ nō propter causam. & hoc, qm̄ eoꝝ, quorum non scitur existētia per causas suas, scit existentia ipsoꝝ ex rebus posterioribus, q hoc est ipsis causa, aut non, & hoc, qm̄ vtrunq; ipsoꝝ comprehendit, q cognitio de existentia ipsorum deficit.

* Ab. l. vmbratio

Oratio autem vna dupliciter est, hęc quidem coniunctione, vt Ilias, illa vero vnum de vno significans non ꝯm accidens. Vna quidem definitio est definitionis, quæ dicta fuit. Alia autem est definitio oratio significans propter quid est: quare prior quidem significat quidem, monstrat autem non, posterior vero, manifestum est q erit tanq; demonstratio ipsius quid est positione differens à demonstratione. differt enim dicere, propter quid tonat? & quid est tonitrus? dicet enim hic quidem, qm̄ extinguitur ignis in nubibus, qd aūt est tonitrus? sonus ignis, qui extinguitur in nubibus: quare eadē oratio alio modo dicitur, & sic quidem demonstratio continua, sic autem definitio.

Dixit Aris. Oratio autem dicitur vna ꝯm duos modos, quorum vnus est,† vt ligamentum graduum, alter vero in eo q significat vnum de vno non per viam accidentis: vna autem definitionum hæc est, quæ dicta est nūc. Iam vero inuenitur definitio alia, & est oratio docens propter quid est hoc: sed hæc prior significat vtiq; significatione, sed non monstrat mōstratione, hæc autem altera est tanq; demonstratio de quid est, sed diuersificatur à demonstratione situ. & hoc, qm̄ inter hoc, quod dicitur, propter quid tonat, & inter hoc, quod dicitur, quid est tonitrus, est differentia: & hoc, qm̄ ipse vtiq; respondebit in hoc quidem, qm̄ ignis, qui est in nubibus, extinguitur: quid est autem, respondebit vtiq; de ipso, q est sonitus extinctionis ignis i nubibus. Oratio igitur vna & eadem dicitur secundum duos modos: & illo quidem modo est demonstratio continua, hoc autem definitio.

† Ab l. p cōiunctionem, sicut est q.

Posteaq; voluit enuntiare ꝯm quot modos dicit̄ definitio, & definitio est oratio vna, & oratio vna dicitur ꝯm modos, vult docere ꝯm quot modos dicitur ad introducendum ex hoc intentionem, per quam dicitur definitio vna. Et dixit: oratio autem dicitur esse vna ꝯm duas species: quarum vna est, vt ligamentum graduū. sensus est, oratio autem dicitur esse vna proptee literas ligamenti, per quas ligatur, quemadmodū quę vocant̄ ita. atqui dicitur de ipsis, q sunt vnum, qm̄ partes suæ coniunguntur inter se per dictiones coniunctionis, sed tamen verificantur verificatione orationum plurium. Deinde dixit: aliter vero in eo q significat vnū de vno non per viam accidentis. sensus est, q significat p orationē vnam intentionē vnam nō per accidens. & hoc, qm̄ iam declaratū fuit in lib. de Interpretatione, q orationum, quæ componuntur compositione conditionis per ligamentum, aliqua est vna per se, & aliqua vna p accidens. & propter istud, voluit docere ex hoc, q definitio est oratio vna per se, non per accidens. Nonnulli vero eorum, qui exposuerunt librum hūc, dixerunt, q voluit per sermonem istum suū significare orationem determinatam, quæ est vna, & est, q prædicatū ipsius sit dictio vna significans super intentione vna, & ita subiectum, & hanc rem vnam cōsimiliter etiam iam declarauit in libro de Interpretatione. Sed expositio prima est decentior hoc in loco, eo maxime cum eo quod dixit, non per viam accidentis. Deinde dixit: vna autē definitionum ea est, quæ dicta est nunc. hoc est definitio, per quam non adduxit causam consequentem definitum, quemadmodum definitio trianguli & definitio circuli. Deinde dixit: Iam vero inuenit̄ definitio alia, & est oratio docens propter quid est hoc. sensus est, iam vero inuenitur species vna definitionis, & est ea, cuius potentia est potentia demonstrationum, quæ tradunt definitionē & causam ipsius: & istæ sunt definitiones, quæ habent causam, quę est causa essentiæ, ꝯm id, quod dixit in præcedentibus, quemadmodum definitio defectus, & definitio tonitrus, hoc est definitiōes, de quibus dicit̄, q manifestæ fiunt ex demōstratione, quodq; non tradit ipsas demonstratio per se. Et cū dixit: sed hęc prior signāt vtiq; significatione, non mōstrat aūt monstratione. sensus est, et species prima definitionū, quas diximus, significat vtiq; existentiā rei definitæ, sed non monstrat ipsam, hoc est, non est in istis definitionibus demonstratio: & hoc, qm̄ ea, quæ sunt notæ existentiæ, si fuerit scientia existentiæ suæ propter causas suas, erit 45

vtiq;

vtiꝗ via ex cauſis ſuis ad definitiones ſuas, & ex demonſtrationes ſunt, quæ ſunt definitiones in potentia. & ſi fuerit exiſtẽtia in huiuſcemodi rebus ignota, cauſa autẽ cognita, proceſſus fit à cauſa ad cognitionem exiſtentiæ & eſſentiæ, ꝙ ſi fuerit exiſtentia ipſarum non propter cauſas ipſarum, difficilis vtiꝗ erit cognitio definitionum ſuarum propter cauſas ſuas, aut non erit poſſibile, ſi non erunt ipſis cauſæ. Et cũ dixit: hæc aũt altera eſt tanꝗ demõſtratio de quid eſt, ſed diuerſificatur à demonſtratione ſitu. ſenſus eſt, ſpecies autem definitionum, quæ eſt definitio, per quã adducitur cauſa extrinſeca, eſt in potentia demonſtratio abſoluta de definitione, hoc eſt tradens exiſtentiam definitionis et cauſam ipſius ſimul, ſed diuerſificantur in talibus definitiones & demonſtrationes in ordine & poſitione, hoc eſt, qm̃ proceſſus demõſtrationum eſt proceſſus orationis *determinatæ, ſed ꝓceſſus definitionis eſt proceſſus conditionis & ligamẽti, amplius quod præcedit in vno ipſorum, ſequitur in ſecundo. Et propterea quia dixit, ꝙ non eſt differentia inter hanc demonſtrationem & definitionem, niſi in ſitu, poſſet aliquis dicere, igitur quod tradit demonſtratio eſt idem cum eo, quod tradit definitio. ſed iam monuiſti hoc & dixiſti, ꝙ quęſitum qd eſt, non eſt quæſitum propter quid eſt. vult docere, ꝙ inter demonſtrationem, quæ aggregatur ex ipſa, & inter definitionem, quæ aggregat, eſt differentia in re, & dixit: qm̃ inter hoc quod dicitur propter quid tonat, & inter hoc, quod dicitur, quid eſt tonitrus, eſt differentia. hoc eſt, dicimus, ꝙ definitio differt à demõſtratione in mõſtrando, & ꝙ inter ipſas eſt differentia: qm̃ oratio, quæ ponitur in reſponſione quid eſt tonitrus diuerſificatur ab ipſa in ordine tantum. Deinde dixit: & hoc, qm̃ ipſe vtiꝗ reſpõdebit in hoc quidem, qm̃ ignis, qui eſt in nubibus, extinguitur: quid eſt vero reſpõdebit de ipſo, ꝙ eſt ſonitus extinctionis ignis in nubibus. ſenſus eſt, & hoc, qm̃ reſpondebit vtiꝗ apud interrogantẽ per quid eſt tonitrus in nubibus, ĩ eo ꝙ dicitur, qm̃ ignis, qui eſt in nubibus extinguitur, & reſpõdebitur in ipſo reſponſioni quid eſt tonitrus, qm̃ eſt ſonus extinctionis ignis in nubibus, & ſequitur hic illud, quod præcedit ibi, & ꝓcedit oõ abſqꝫ ꝓceſſu iſto. Et poſteaꝗ ſtabiliuit hoc, dixit: oratio igitur vna & eadem dicitur ſm duos modos, & illo quidẽ modo eſt demonſtratio continua, hoc aũt definitio. ſenſus eſt, iam igitur declaratum eſt, ꝙ vnum & idem dicitur ſm duos modos, ſi in eo, quod dicitur ſm modum vnum, eſt definitio perfecta.

* Ab.l. cauſatum ex,

Amplius definitio tonitrus eſt, ſonus in nubibus, hoc autẽ eſt ipſius quid eſt demonſtrationis concluſio, immediatorum autem definitio poſitio eſt ipſius quid eſt idemonſtrabilis. Eſt igitur definitio, vna quidẽ oratio ipſius quid eſt indemonſtrabilis, vna vero ſyllogiſmus ipſius quid eſt caſu differens à demonſtratione, tertia autem demonſtrationis ipſius quid eſt concluſio.

Dixit Ariſt. Amplius definitio tonitrus, ꝙ eſt ſonitus in nubibus, eſt concluſio demonſtrationis ſm intentionem quid eſt: definitio autem eorum, quæ non habent medium, eſt poſitio intentionis quid eſt indemonſtrabilis: vna igitur partium definitionis eſt oratio de intentione quid eſt res indemonſtrabilis, & vna ſyllogiſmus de intẽtione quid eſt, differens à demonſtratione in ordine, et tertia concluſio demonſrrationis ſuper quid eſt.

Poſteaꝗ docuit, quõ ſe habet intẽtio demonſtrationum cum definitionibus, hoc eſt ſeparauit demonſtrationes, ex qbus manifeſta fit definitio à demonſtrationibus, ex quibus non fit manifeſta definitio, vult docere hic contrarium huius, quæ eſt intentio definitionum cũ demonſtrationibus, & dixit: Amplius definitio tonitrus, ꝙ eſt ſonitus in nubibus, eſt concluſio demonſtrationis ſm intentionem quid eſt. ſenſus eſt, & propter illud, quod diximus de intentione demonſtrationum cum definitionibus, manifeſtum eſt, ꝙ definitiones ex parte, qua proportionantur, ſunt trium ſpecierum: definitio, quæ eſt concluſio demonſtrationis, quemadmodum diximus de definitione tonitrus, ꝙ eſt ſonus in nubibus, & hæc eſt definitio quæ, cũ experitur, *inuenitur ſpẽs demõſtrationis, in qua terminus medius eſt cauſa, vt fit ſonus in nubibus, & cumqꝫ experit̃ ſimul cũ cauſa ſua, & accipitur ſimul cum ipſa, erit demonſtratio variata poſitione: & hæc eſt ſpẽs altera definitionis perfectæ. Et poſteaꝗ mentionem fecit de hac ſpecie definitionum, & eſt ea, de qua dixit, concluſio demonſtrationis, mentionem fecit de ſecunda ſpecie definitionum, quæ eſt principium demonſtrationis, quæ ſunt definitiones, quæ procedunt via propoſitionum primarum, & dixit: definitio autem eorum, quæ non habent medium, eſt poſitio intentionis quid eſt indemonſtrabilis. ſenſus eſt, & ſpecies definitionũ, quæ ſunt definitiones inexiſtentes rebus, quę non monſtrantur per ſyllm̃, ſed ſunt notæ per ſe, hoc eſt definitiones, quæ monſtrantur ex diſpoſitionibus proprĳs, ꝙ ſunt definitiones, quę inſunt rebus exiſtentibus, ſunt, quæ procedunt via propoſitionum demonſtrationis, hoc eſt, erunt in demonſtrationibus propoſitiones. Cũ vero dixit: non habent medium. innuit, vt intelligantur ex ipſo duæ intentiones, quarum vna eſt, non habent medium ſimpliciter, & iſtæ ſunt definitiones, quæ per ſe ſciuntur eſſe definitiones. aut innuit, vt velit, ꝙ non habent medium in arte, in qua ponuntur, ſed habent medium in arte altiore: qm̃ vero illa eſt ex duabus ſpẽbus, ipſas comprehẽdit, hoc eſt, ꝙ artifex artis ponit ambas iſtas põne. Et dixit: eſt poſitio intẽtionis quid eſt indemõſtrabilis. hoc eſt, aut per ſe in illa arte, aut manifeſtum factum erit per demonſtrationem in alia. Et poſteaꝗ manifeſtæ factæ fuere iſtæ tres ſpẽs definitionum de potentia ſermonis, cœpit ipſas reducere, & dixit: vna igitur partium definitionis eſt oratio de intẽtione quid eſt indemonſtrabilis. ſenſus eſt, iã mõſtratum fuit ex hoc, ꝙ una partium definitionis eſt oõ non demr̃abilis ſignificans ſuper intẽtione qd eſt res: & hoc eſt, quod vocauit principium demonſtrationis. Deinde dixit: & vna ſylls̃ de intẽtione quid eſt differens à demõſtratione in ordine. ſenſus eſt, & ſpẽs ſecunda definitionum eſt demonſtratio de eſſentia rei, præterꝗ ꝙ differt ipſa à demonſtratione in ordine, hoc eſt, per poſitionẽ. & per quod prouenit intentio definitionis per cãm ſuam: & hoc eſt, quod vocauit demõſtrationem variatam poſitione. Deinde dixit: & tertia concluſio demonſtrationis ſuper qd eſt, ſenſus eſt, & tertia definitio, quæ eſt concluſio demonſtrationis. Definitiones igitur apud ipſum ſunt triũ ſpecierum. definitio, quę eſt principium demonſtrationis: & definitio, quæ eſt demonſtratio variata poſitione: & definitio, quæ eſt concluſio demõſtrationis, hoc eſt concluſio demr̃ationis, q̃ eſt in ſumma definitio perfecta. 46

* Ab.l. concluditur,

Manifeſtum igitur ex dictis, et quomodo eſt ipſius quid eſt demonſtratio, & quomodo non eſt, & quorum eſt, & quorũ non eſt.

Amplius

Amplius autem definitio quot modis dicitˀ, & quō ipsum quid est monstratˀ, & quō non, & quorū est, & quorum nō. Amplius aūt ad demonstrationem quō se habet, & quō contingit eiusdem esse, & quō non contingit.

Dixit Arist. Iam igitur manifestum est ex eo quod diximus, quō inuenitˀ demōstratio de quid est, & quō non erit, & de quibus rebus est demonstratio, & de quibus non est. Amplius s̄m quot sp̄es dr̄ definitio, & quō monstratur qd̄ est, & quō non mōstratur, & quorum est, & quoꝝ non est. Amplius quō est intentio definitionis apud demonstrationem, & quō est possibile, vt inueniatˀ vnius & eiusdem, & quomodo non est possibile.

47 Dixit: Iam igitur manifestū est ex eo, quod diximus, quō inuenitur demōstratio de quid est. sensus est, iam igitur manifestum ex eo, quod diximus, quō progreditˀ à demonstratione definitio, & hoc, cū producta fuerit definitio à demonstratione, iam vtiqꝫ inuenitur demonstratio per modum aliquem de intentione quid est, hoc est definitione, quæ vero demonstratio fit, hoc vtique erit, cū fuerit definitū extremitas maior, & accipietur oratio exponens loco nōis sui: & adduxit cām extremitatis maioris, siue hęc sit illa causa significans sup ipsā p orationem, quousqꝫ sit definitio alicuius, aut sit ex eo, quod non sign̄at super ipsā per ōronem: & hoc, qm̄ intētio termini medij, qui est causa de extremitate maiore, non effugit à quatuor modis, quorum vnus est, vt significet super vnoquoqꝫ ipsorū per dictionē separatā, & hæc demōstratio non est definitio in potētia propinqua, sed si est, est in longinqua, hoc est, qm̄ non est definitio variata positione, nisi post lēgem extremitatis maioris p orationem declarantem: modus aūt secūdus est, vt sit terminus medius sign̄ans super ipso p orationem, & extremitas maior p orationem, & de hac demōstratione non est dubium ex dispositione ipsius, qꝫ est definitio p̄fecta in potentia, & in termino medio cadūt duę intentiones, p quas monstratur extremitas maior, hoc est, inter accidēs, quod est genus definiti, & inter subiectū ipsius: tertius aūt est, qꝫ sit extremitas maior significans super ipso p orationem, et medius sign̄ans sup ipso per dictionem, & hoc consilr etiā est definitio in potentia, sicut definitio perfecta, quæ non est alia à prima, & terminus medius cadit in ipsa, cū ceciderit à prima: & quartus est, qꝫ sit terminus maior sign̄ans super ipso p dictionem separatā, & mediū, quod est causa ipsius significans super ipso p orationem: & hoc consilr etiā est definitio in potētia, prætereqꝫ qꝫ est longinquū à prima, qm̄ indiget ipso ad monstrationem nōis & rei, sicut & intētio in demōstratione propter quid in hoc p intentionem demōstrationis simplicis. Cū vero dixit: et quō non erit. vult p ipsum, vt concludat demonstratio definitionem inesse definito p definitionē alteram, q̄ sit terminus medius. Et cū dixit: & de quibus rebus est demonstratio, & de quibus non est. sensus est, et manifestum cum hoc, quorum sunt demōstrationes, quæ sunt definitiones in potentia propinqua, & quoꝝ non sunt. Atqui voluit per ipsum definitiōes, quoꝝ definitiones sunt causæ exeuntes ab ipsis, & ipsa sunt accidentia, & hoc, qm̄ magna pars demōstrationum sunt ab ipsis. Et cū dixit: Amplius s̄m quot sp̄es dicitur definitio. sensus est, & planū est ex hoc, nomen definitionis s̄m quot sp̄es ex sp̄ebus orationis absoluitur. Cùm vero dixit: & quō monstratur quid est, & quō non monstratur. sensus est, qm̄ cùm manifestum fuerit, quæ demonstrationes sunt, quæ tradunt definitionem, & quæ ipsarū non, manifestum erit ex hoc, quō monstratur definitio quid est, & quō non monstratur. Deinde dixit: & quoꝝ est, & quoꝝ non est. sensus est, et manifestum cū hoc est, hoc est, quorum sunt definitiones mediæ, quarum existentia non pōt monstrari, quæ sunt illa, in quibus inueniunt demonstrationes, p quas manifestæ fiunt definitiones. Deinde dixit: Amplius quō est intentio definitionis apud demonstrationē. sensus est, & manifestum est ex hoc, qualis est proportio definitionis ex demonstratione, hoc est, qm̄ vtræqꝫ consentiunt in materia, & diuersificantur in forma, non qꝫ vna ipsaꝝ sit absqꝫ alia absolute, hoc est diuersificentˀ in materia & forma, neqꝫ hoc consilr etiam est absolute, hoc est consentientes in materia & forma, sed vtrunqꝫ ipsoꝝ diuersificatur per modū. Cū vero dixit: & quō possibile est, vt inueniatˀ vnius & eiusdem, & quō non est possibile. sensus est, & manifestum ex dispōne vnius ad alterum, per quem modum possibile est, vt inueniatur vnum, & est materia, & per quem modum nō est possibile, & est forma.

Ab.l.commutationē

Ab.le.dispositio Sic & alibi.

De causarum distinctione, & quæ mutuo concurrant, & quæ non, & quomodo illarum possit esse demonstratio. Cap. VI.

Quoniam autem scire putamus, quando sciamus causam, causę vero quatuor sunt, vna quidem, qꝫ quid erat esse, vna autem, quibus existentibus necesse est hoc esse, altera vero quæ aliquid primum mouit, quarta autem, cuius causa, omnes istę per medium mōstrantur, & hoc. n. quòd cū sit hoc, necesse est esse, vna quidem accepta ꝓpositione, non est, duabus aūt ad minimū, hoc vero est, qn̄ vnum mediū habeant: hoc igitˀ vno accepto, conclusionē necesse est cē.

Dixit Arist. Qm̄ vero existimamus, quòd nos vtiqꝫ scimus cùm causam scimus: causæ vero sunt quatuor, quarum vna est intentio existētiæ tantum per se, altera vero, quibuscunqꝫ existentibus oportet, qꝫ sit hæc, tertia autem causa, de qua dicitur, quid primū, quod mouit, quarta vero, de qua dr̄, quemadmodū quid hoc. Igitur omnes istas scies per medium: et hoc, qm̄ causa, de qua dicitur qꝫ hoc existēte oportet, qꝫ hoc sit, nō est vna ꝓpōne existente, sed ad minimū, vt sint duę, & hæ duæ cōmunicent in medio vno: cùm hoc igitur vnum inuenitur, conclusio vtiqꝫ inuenietur ex necessitate.

Accidit ipsi in hoc, vt commemoret species causaꝝ, quodqꝫ vnaquæqꝫ ipsarum inuenitur terminus medius in demōstrationibus, & cœpit cōmemorare cām, propter quā sequitur, qꝫ sint causæ termini medij in demonstrationibus. & hoc, qm̄ declaratū fuit in principio tractatus primi istius libri, manifestū vtiqꝫ esse, qꝫ scimus rem, cū nouimus ipsam p causam suam: cumqꝫ hoc ita sit, oportet vtiqꝫ vt sciamus, quot sunt omnes causæ, & quæramus de re vna & eadem si possibile est hoc, aut quęramus de vnoquoqꝫ entium de eo, quod erit in ipso ex sp̄ebus causarum. qꝫ aūt causæ sint quatuor, manifestum est ex inductione, aut ex substātia apprehēsionis 48

naturalis,

naturalis, quam habemus de cognitione ipsarum, cùm ignorauerimus aliquid. Et cũ dixit: quarum vna est intentio existentiæ tantum per se. intelligit per ipsam, formam: & hoc, qm̃ ipsa est intẽtio, per quam res inuenitur in actu. Cũ vero dixit: altera vero quibuscunq; existentibus, oportet, ꝙ sit hęc. intelligit per ipsam materiam, & hoc, qm̃ quacunq; rerum existẽte, oportet prius hãc rem esse. vt in exemplo, oportet elementa esse prius q̃ corpora consimilium partium, quæ componuntur ex illis elemẽtis, & consimilia in partibus ante corpora totalia. Et cũ dixit: tertia autẽ causa, de qua dicitur, quid primum quod mouit. intelligitur per ipsam efficiẽs, & in summa mouens, intelligit. n. per id, quod dixit, quid primum, quod mouit, causam, de qua interrogatur fm naturã de omni, quod generatur ex aliquo, ex quo est principium suum motus, vt generetur: & hoc, qm inuenit homo fm naturam de oĩ, quod generatur, hanc causam, hoc est efficientem, & interrogat de ipsa, & dicit, quid est primum, quod mouit hanc materiam, & generationem: & consilr desideratur de oĩ, quod gignitur, vt sciatur materia, & dicitur, quid est hoc, quod gignitur, & consilr desideratur, quid est in ipso, hoc est, ut sciatur forma eius, quod gignitur, & desideratur propter quid gignitur, quod est finis. & ex hac inuestigatione & dispositione, quã habemus de ipsis, manifestum, ꝙ causæ istæ sunt quatuor, & hoc, qm̃, cùm assecutus fuerit ipsas fm naturam rei alicuius, aut per syllm, cessat desiderium, quod habet ad cognoscẽdum hoc, & vidit, ꝙ iam assecutus sunt cognitionem huius fm perfectionem, & non derelinquitur ipsi desiderium ad cãm extra causas istius rei. Et cũ dixit: quarta vero, de qua dicitur, quemadmodum quid hoc. intelligit per ipsam cãm finalem, & hoc, qm̃ hæc est ea, de qua interrogatur & dicitur, propter quid generatur hoc, aut quo modo hoc est. Et posteaq̃ cõmemorauit, ꝙ causę sunt quatuor, dixit: Igitur oẽs istas fões p medium. sensus est, & oĩum istarũ causarum quatuor inuenies vnũquenq; terminum mediũ in demonstrationibus. Deinde dixit: Et hoc, qm̃ causa, de qua dicitur, ꝙ hoc existente, oportet ꝙ hoc sit, non est, vna propositione existẽte. sensus est, atqui sequitur, vt accipiatur vnaquæq; ipsarũ terminus medius, qm̃ non erit syllũs ex propositione vna. vt in exẽplo, qm̃ de causa, quæ est fm viam materiæ, cũ mõstrauerit aliquis, ꝙ est causa alicuius, hoc est, ꝙ prædicatum insit subiecto, non erit vtiq; manifestum, postea q̃ adduxerit in ipso propositionẽ vnam, sed ad minus, quod adducit, sunt propositiones duæ: & fieri non põt in his duabus propositionibus, quæ non cõicent in termino vno, & hoc est, quod vocatur medium, & separentur p duos terminos, & hi sunt, quorũ vnus vocatur maior, & alter minor, fm illud, quod declaratum fuit in libro Syllogismi. Et hoc est quod significauit: sed ad minimum, vt sint duæ, & hæ duæ cõicent in medio vno. sensus est, sed cũ ratiocinatur ratiocinans minimum, ex quo fit syllũs, sunt duæ propositiones, & hæ duæ cõicant in termino medio, & separantur per duos terminos. Deinde dixit: cũ hoc igitur vnum inuenitur, conclusio vtiq; inuenietur ex necessitate. sensus est, ex eo ꝙ sunt duæ istę propositiones oratio vna propter cõmunicationem suam in termino medio, sequitur ex ipsa conclusio ex necessitate, & hoc totũ iam declaratum fuit in libro Syllogismi: adduxit autem ipsum hic per modum recordationis.

Manifestum autem & sic, propter quid est rectus in semicirculo: aut quo existente, rectus est: sit vtiq; rectus, in quo A, dimidium duorum rectorum, in quo B, qui est in semicirculo, in quo C: ꝙ igitur A rectus insit ipsi C, ei, qui est i semicirculo, causa est ipsum B, hoc enim ipsi A æquale est, hoc aũt C ipsi B, duorum nanq; rectorum dimidium est: cùm igitur B sit dimidium duorum rectorum, A ipsi C inest, hoc autẽ erat, in semicirculo rectum esse, hoc vero idem est ipsi quid erat esse, eo, ꝙ hoc signãt oratio, verũenimuero & ipsius quid erat esse, causa monstrata est media.

Dixit Arist. Amplius & hoc manifestum sit: propter quid anguli, qui sunt in semicirculo, recti, & recti sunt aliquid: & sit rectus, in quo est A, & erit dimidiũ duorum rectorum, in quo est B & sit angulus, qui est in dimidio circuli, in quo est C, causa igitur, ꝙ rectitudo insit ipsi C, quod est esse in semicirculo, est ipsum B, & hoc, ꝙ hic est æqualis ipsi A, & C ipsi B, & dimidium rectorum, cumq; B, quod est dimidium rectorum, insit ipsi C, & A inest ipsi C: & hæc est oratio, ꝙ anguli, q sunt in semicirculo, sunt recti: & hoc est intentio, quid est existẽtia, & res per se, vtraq; vnum & idem, quoniam super hoc significat oratio. Iam igitur manifestum est de medio consimiliter etiam, quòd est causa intentionis existentiæ rei per se.

Posteaq̃ narrauit, ꝙ in eo ꝙ unaquęq; causarum accipitur terminus medius, componuntur ex ipsa binæ ꝑpõnes, tamq; ipse cõmemorauit hoc de causa, quæ est fm viam materię, adduxit in hoc exemplũ de causa materiali ex Geometria, & si est materia in hac causa, non est materia vera, sed inuenitur in ipsa illud, cuius proportio ad rem est proportio materiei, & dixit: Amplius & hoc manifestum sic, propter quid anguli, qui sunt in semicirculo, recti. sensus est, cumq; sit illud, per quod traditur causa, quod est fm viam materiæ, cõponuntur ex hoc binæ ꝑpositiones cõicantes in termino medio: sciatur autem per exemplum sic, si quæreret aliquis an anguli trianguli cadẽtes in semicirculo sunt recti, hoc est, qui sunt fm circumferentiam circuli, & respõderetur in eo, ꝙ dicitur, ꝙ anguli trianguli cadentes in semicirculo sunt dimidium rectorum, qui sunt super circumferentia fm ꝙ monstrarunt Geometræ, & secundo, ꝙ dimidium rectorũ est rectum, concluditur ex hoc, ꝙ anguli, qui sunt in semicirculo, sunt recti. Manifestum autem, ꝙ concludit vtique hoc ex eo, ꝙ sunt æquales dimidio duorum rectorum: & propterea, cũ quęsiuerit in huiuscemodi quæsito, propter quid anguli, qui sunt in semicirculo, sunt ita, cũ existentia ipsorũ fuerit nota, respondit per hanc causam. Et manifestum est, ꝙ est causa fm viam materiæ, qm̃ sunt vtiq; isti anguli æquales dimidio duorum rectorum, qm̃ vterq; ipsorum ex dimidio suo est æqualis duobus rectis. & manifestum, ꝙ † dimidia ipsorum sunt prius fm propositiones particulares super toto præcedẽtia fm materiam: qm̃ non est in hoc genere causa materialis, atqui est in ipso causa formalis: & propterea non est longinquum, vt dicatur, ꝙ hoc exemplum est exemplum causæ, quæ est fm viam formæ. Et cũ dixit: & recti sunt aliquid. & sit rectus in quo est A. sensus est, & qm̃ est rectus in hoc exemplo aliqd, accipietur vtique loco ipsius litera A, quæ procedit fm consuetudinem, qui accipitur loco termini maioris. Deinde dixit: & erit dimidium duorum rectorum, in quo est B. sensus est, & ponemus terminũ medium, qui est in 49

† Ab. se. medium præcedat illũ prioritate partiũ a i totũ, q̃ est prioritas materialis,

hoc quæsito, æqualitatẽ istius anguli dimidio duorum rectorũ illud, in quo est litera B. Deinde dixit: & sit angulus, qui est in dimidio circuli, in quo est C. sensus est, & sit angulus, qui est in dimidio circuli, qui est extremitas minor in hoc quæsito illud, in quo est litera termini minoris ſm ꝙ est designatum, est litera C. Deĩde dixit: causa igitur ꝙ rectitudo ĩsit ipsi C, quod est esse in semicirculo, est ipsum B. sensus est, cumq́; complicatur syllogismus hunc in modum, A est in B, & B in C: igitur manifestum, ꝙ causa, ut A, quod est ęqualitas recto, sit in C, quod est angulus semicirculi, est B, quod est æqualitas dimidio duorum rectorum. Et hoc est, quod significauit, cũ dixit: & hoc, qm̃ hic est æqualis ipsi A, & C ipsi B. sensus est, & hoc, qm̃ C est ęquale ipsi B, & B æquale ipsi A, & sequitur ex hoc, ꝙ C sit æquale ipsi A. Deinde declarauit, quid est B inexistens ipsi C, & cui inest A, & dixit: cumq́; dimidium duorum rectorum insit ipsi C, & A inest ipsi C. sensus est, ꝙ dimidium duorum rectorum inest ipsi C. hoc est, est æquale ipsi, quod est angulus semicirculi, & A, quod est æqualitas rectorum, inest dimidio duorum rectorum, et sequitur ex hoc, ꝙ insit ęqualitas rectorum illi, qui est in semicirculo. Et dixit: & hęc est oratio, ꝙ anguli, qui sunt in semicirculo, sunt recti. sensus est, & diximus, ꝙ A inest ipsi C, quæ est oratio, ꝙ anguli, qui sunt in semicirculo, sunt recti: qm̃ iam accepimus A loco recti, & C loco eius, qui est in semicirculo. Et cũ dixit: & hoc est intentio quid est existentia & res per se vtraq; vnũ & idem, qm̃ super hoc significat oratio. sensus est, & hoc, qm̃ terminus medius ipse est, in quo est existentia recti, qui est extremitas maior & terminus recti aliquid vnum & idem, quoniam hic terminus medius in huiuscemodi demonstrationibus super hoc significat, hoc est super maiore extremitate. Et hoc significat, quód est exemplum causæ formalis, non materialis, † secundum quod dixerunt in expositione ipsorum.

† Ab.I 'put exponendo diximus.

Propter quid autẽ Medorum bellum factum est Atheniensibus? quæ causa bellum inferendi Atheniẽsibus, qm̃ in Sardes cum Eretriensibus irruerunt, hoc.n. primo mouit. sit bellũ, ĩ quo A, priores irruisse B, Athenienses C. inest itaq; B ipsi C, quod est prius irruisse Atheniẽsibus: A vero ipsi B. bellum inferunt enim ijs, qui prius iniuria affecere: ĩest igitur ipsi quidem B, A, quod est bellum inferre ijs, qui prius incępere, hoc autẽ ipsi C Atheniẽsibus, prius enim cœpere, medium igitur & hic causa est, quę primo mouit.

Dixit Aris. Oratio vero propter quid bellum intulerunt Atheniensibus illi, qui bellum gessere cum ipsis, ipsum vtiq; est, vt dicatur, quæ fuit causa, vt illi bellum inferrent Atheniensibus: & hoc, qm̃ ipsi iniuriam intulere viris Sardiensibus simul cũ Eretriensibus, et hoc est, quod primo excitauit inimicitiam. sit bellũ in quo A, B vero iniuria, quę præcessit, & viri Athenienses C: igitur B inest ipsi C, hoc est, qm̃ ipsos affecere iniuria primo viri Athenienses, & A inest B: & hoc, qm̃ ipsi bellum gessere cum ijs, qui cœperũt iniuria afficere: igitur A inest ipsi B, hoc est bellum, quod primo cœpere, & B inest viris Atheniensibus: qm̃ ipsi sunt, qui primo cœperunt: terminus igitur medius hic consimiliter est causa, quemadmodum illa, ĩ quibus est causa mouens primum.

Posteaq; adduxit exemplũ, quo causa materialis est terminus medius in demonstratione, adduxit exẽplum causæ efficientis, & posuit exẽplum ĩ hoc ꝑ historiã celebratã apud ipsos: & est causa, ob quã bellũ gessere viri regiõis cognitæ apud ipsos. & hoc, qm̃ viri Atheniẽses cœperunt iniuriam: cumq́; interrogauerit aliquis, propter quid bellum gessere viri terræ illius, & viri terræ illius cum viris Atheniensibus? erit respõsio in hoc ſm viam causæ efficientis, ꝙ viri Athenienses cœperũt iniuriam, & complicabitur syllˢ ita: uiri Athenienses cœperunt iniuriam cum viris terræ illius & illius, & illis, quibus cœpta est iniuria, est bellum cum ijs, q̃bus cœpta est iniuria: igitur viri Athenienses bellum gessere cum viris terræ illius & illius. Et cũ dixit: Oratio vero propter quid bellũ intulerunt Atheniensibus, illi, q̃ bellum gessere cum ipsis. sensus est, interrogatus vero in huiuscemodi dicto nostro, propter quid bellum gessere Athenienses cum illis, quibus bellum intulere, ipse vtiq; interrogabit de scĩa, quæ est causa mouens ad bellum. Et hoc est, quod significauit, cũ dixit: ipsum vtiq; est, vt dicatur, q̃ fuit causa, vt illi bellum inferrẽt Atheniensibus. hoc est, ipsa vtiq; est ĩterrogatio de eo, quod est, quæ est causa efficiens bellum viris regionis illius cum viris Atheniẽsibus. Deinde dixit: Et hoc, qm̃ ipsi iniuriã intulere viris Sardiensibus simul cũ Eretriensibus. sensus est, hoc est causa, qm̃ viri Athenienses fecerũt iniuriam primo viris duarum illarum regionum, & duarum illarum gentium. & hoc, qm̃ iniuria ista erit mouẽs primum hoc bellum. Et hoc est, quod voluit cũ dixit: & hoc, qm̃ hoc est, quod primo excitauit inimicitiam. Et posteaq; adduxit hoc exemplum, accepit loco istius literas, vt sit res manifestior, & dixit: sit bellum in quo A. hoc est, sit bellum virorum illarum duarum regionum cũ viris Atheniensibus illud, ĩ quo est A, quod est extremitas maior in syllˢ. Deinde dixit: B vero iniuria, quæ præcessit. sensus est, & sit illud, in quo est litera B, iniuria, quæ præcessit à viris Atheniensibus cũ viris illarum duarum regionum, quod est terminus medius. Deinde dixit: & viri Athenienses C. hoc est extremitas minor in syllˢ, in quo est A per medium B. Deinde dixit: igitur B inest C, hoc est, qm̃ ipsos iniuria affecere primo viri Athenienses. hoc est, qm̃ iniuria, quę fuit illis duabus regionibus, inest viris Atheniensibus. hoc est, quoniam à viris Atheniensibus inuenta fuit iniuria primo super illis duabus regionibus. Deinde dixit: & A inest ipsi B. hoc est, quód omnis ille, qui incœpit istis duabus regionibus iniuriam facere. Et hoc est quod voluit, cúm dixit: & hoc, quoniam ipsi bellum gessere cum illis, qui cœperunt iniuria afficere. Deinde dixit: igitur A inest B, hoc est bellum, quod primo cœpere. sensus est, quód bellum illarum duarum regionum inest illis, qui cœperunt iniuriam. Deinde dixit: & B inest viris Atheniensibus, quoniam ipsi sunt, qui primo cœperunt. & syllogismus complicatur hunc in modum, viris Atheniensibus cœperunt iniuriam primo viri regionis illius & illius, & quicunque cœperunt iniuriam bellum fecere ijs, qui intulerunt iniuriam, concluditur itaque, quód viris Atheniensibus bellum fecere viri regionis illius & illius. Et cùm dixit: terminus igitur medius hic consimiliter est causa, quemadmodum illa, in quibus est causa mouens primum. sensus est, igitur terminus medius in hoc exemplo est causa ex genere causarum, in quibus est mouens primum.

Quorumcũq;

Quorumcunq; autem causa ipsum gratia cuius, vt propter qd ambulat? vt sanus fiat, propter quid domus est? vt conseruetur suppellex, illud quidem gratia conualescendi, hoc autem gratia cõseruandi, propter quid à prandio oportet deambulare, & gratia cuius nihil differt. deambulatio à prãdio C, nõ supernatare cibaria, in quo B, sanari ĩ quo A: insit igitur à prandio deambulare ei, quod est facere non supernatare cibaria ad os ventris, & hoc salubre, videtur enim inesse ipsi deambulare, quod est C, ipsum B, quod est nõ supernatare cibaria: huic aũt inest ipsum A salubre, quę igitur est causa ipsi C, ꝙ ipsum A insit quod est gratia cuius? B quod est non supernatare, hoc autẽ est veluti illius ratio: A enim ita assignabit: propter qd aũt B ipsi C inest, qm̃ hoc est sanari ita se habere.

Dixit Aristo. Omnia vero illa, in quibus est causa intentio gratia cuius, sunt vtique, queẽadmodum si dicatur, propter quid deambulat? & dicatur vt sanescat, ꝓpter quid domus est? vt conseruet suppellectilem: & hoc est causa sanitatis, & hoc gratia conseruationis. & non est differẽtia aliquo modo inter hoc, quod dicitur, propter quid oportet deambulare post cœnam, & inter hoc, quod dicitur, gratia cuius est hoc. sit deambulatio post cœnam in quo est litera C, & sit vt nõ supernatet cibus, in quo est litera B, & sanitas, in quo est litera A. sit igitur positum, ꝙ res, quæ non facit supernatare cibum in ore ventris inest deambulanti post cœnam, & hoc est sanitas: existimatur itaq;, ꝙ nõ supernatare cibum, quod est B, inest ambulanti, quod est C, & A qđ est, vt sanescat ĩest huic: causa igitur ꝙ insit A ipsi C, quod est deambulatio post cœnam, est B priuatio supernatationis cibi in ore ventris: & hoc, ac si esset gratia illorum: & hoc, ꝙ A sic perficiatur per rationem, qua ipsum inest C propter B: quoniam hæc est dispositio, vt sanescat, hoc est, quòd sit in hac dispositione.

51 Posteaq; adduxit exemplum de causa materiali & mouente, adducit exemplum de causa finali, & dixit: Omnia vero illa, in qbus est causa intẽtio gratia cuius, sunt vtiq;, quemadmodum si dicatur, propter quid ambulat? & dicatur, vt sanescat. sensus est, omnia vero, in quibus est quæstio causæ propter quam est res, hoc est finis, qui intẽditur per ipsam, quemadmodum si dicatur, propter quid ambulat ille post cœnam? & dicat, vt sanescat, & dicatur, propter quid est domus? & dicatur, vt cõseruet suppellectilem. Deinde dixit: & hoc est causa sanitatis, & hoc est gratia conseruationis. sensus est, & ambulatio est loco sanitatis, hoc est ꝓpter ipsam, & domus est loco conseruationis suppellectilis. Et cùm dixit: & non est differentia per aliquem modum inter hoc, quod dicit, propter quid oportet deambulare post cœnam, & inter hoc quod dicitur, gratia cuius est hoc, sensus est, & non est differẽtia, siue quærat aliquis, propter qd oportet deambulare post cœnam, siue quærat, propter quid est hæc deambulatio: cũ adduxeris quę sitũ, non erit vtiq; differentia inter ipsum, & inter deambulationem, per quam respondetur post qõnem. Et posteaq; cõmemorauit hoc exemplum de materijs, fecit elementa loco ipsarũ, vt uniuersalitas in ipsis sit manifesta, & dixit: sit deambulans post cœnam, in quo est litera C. hoc est, sit extremitas minor ambulans post cibum, & sit litera C significans super re. Deinde dixit: & sit, vt non supernatet cibus, in quo est litera B. sensus est, & sit terminus medius in hoc exemplo, vt non supernatet cibus ĩ ore vẽtris. Deinde dixit: & sanitas, in quo est litera A, hoc est, sit extremitas maior in hoc syllogismo, conseruatio sanitatis. & hoc est, quod significauit litera A. Deinde dixit: sit igitur positum, ꝙ res, quę non facit supernatare cibum in ore ventris insit deambulãti post cœnam, & hoc est sanitas: existimatur itaq;. sensus est, & ponamus, ꝙ in ambulante post cœnam, non supernatet cibus in ore ventris, & ponamus, ꝙ non supernatatio cibi in ore ventris conseruet sanitatem corporum, qm̃ hæc propositio, quemadmodum dixit, est opinabilis, hoc est possibilis, vt multum. Deinde dixit: quòd non sup̃natare cibum, quod est B, inest deambulanti, quod est C. sensus est, cũq; manifestauerimus existentiam istarum propositionum, habebimus, ꝙ ipsi C, quod est extremitas minor, & est ambulans post cœnã, inest, ꝙ nõ supernatet cibus in ore ventris, & est terminus medius, quod est B, & erit B inexistens C. Et cũ dixit, et A, quod est, vt sanescat, inest huic. sensus est, & A quod significat super sanitate, ĩest ipsi B, quod est, vt supernatet cibus in ore ventris. Deinde dixit: causa igĩt, ꝙ insit A ipsi C, quod est deambulatio post cœnam, est B priuatio supernatationis cibi in ore ventris. sensus est, & causa efficiens quòd A quod est sanitas insit C quod est ambulatio post cœnam, est B, quod est priuatio supernatationis cibi in ore ventris. & quasi designauit ex hoc ad introductionem causarum efficientium in definitionibus. Et hoc est, quod significauit, cùm dixit: & hoc, quòd A sic perficiatur per rationem. sensus est, ꝙ hæc sanitas, in cuius definitione accipitur supernatatio cibi, est quasi causa extra ipsam. intelligit per sanitatem hic bonitatem cibi, & hoc, ꝙ non supernatet cibus in ore vẽtris, est conditio de bonitate digestiuę, ita vt sit definitio †digestiuæ medium, quod est conuersio in ventre ad concoctionem naturalem præparantẽ ob priuationem supernatationis† cibi in ipso super cibo: & hoc est efficiens digestionem appropriatam in ore ventris. †tennuit aũt, vt velit per sanitatem, sanitatem absolutam. Et dixit: qua ipsum inest C propter B. sensus est, ꝙ A quod est sanitas, inest ambulanti post cœnam propter B, qm̃ non supernatat cibus in ore vẽtris, qm̃ cibus est causa, vt sanescat. hoc est, ipse inest in definitione digestionis s̃m ꝙ est in definitione efficientis. Et hoc est, quod voluit, cũ dixit: qm̃ hæc est dispositio, qua sanescat, hoc est, ꝙ sit in hac dispositione. & qm̃ est exemplum, quod adduxit aliud ab illo, quod intendit in sermone præcedente: & hoc, qm̃ sanitas, quæ est finis, debet inueniri terminus medius deambulationis post cœnam, ita, vt sit exemplum sic, homo quærit sanitatem digestiuæ, & quærens sanitatem digestiuę debet deambulare post cibũ, igitur homo debet deambulare post cibum. †effugit autem ab hoc.

† Ab. le. stomachi digẽonis, ꝙ sias cõuersio

† Ab. l. cibi p̃ serotinam deambulationem post cibum:

† Ab. l & potest eẽ, ꝙ intendat per

† Ab. l. excusat aũt se de hoc.

Oportet autem transumere orationes, & ita magis singula apparebunt. Generationes vero è conuerso hic, & in causis secundum motum: ibi enim medium oportet fie-

ri primum, hic autem ipsum C extremum, vltimum vero ipsum cuius gratia.

Dixit Arist. Iam vero oportet, vt permutemus orationem, & erit per hunc modum manifestum vnũquodq;: dispositio autem generationum se habet è conuerso dispositionis in causis, quę sunt fm viam motuum: & hoc, qm̄ ibi oportet vt sit medium primũ: hic autẽ primum vtiq; est tertium vltimum, & post hoc illud, quod est quid est.

52 Dixit: Iam vero oportet, vt permutemus orationẽ. sensus est, q̄ oportet, vt p̄mutemus illos terminos, quibus posuit exẽplum à sensibus, & accipiant̃ in cõtrariũ eius, qd' fiebat. hoc est, vt accipiat̃ sanitas terminus medius, ut nõ supnatet cibus, & vt nõ supnatet cib⁹ terminus medius p̄ deambulationẽ talẽ: sanitas. n. est causa finalis ad priuationem supernatationis cibi, priuatio aũt supernatationis cibi est causa deambulationis fm viam finalem, & deambulatio fm efficientẽ ad priuationem supernatationis cibi in ventre, & priuatio supernatationis cibi est causa efficiẽs respectu sanitatis, hæc igit̃ tria coordinari possunt in demonstrationibus causarum finalium, & demonstrationibus causarum efficientium. Sed quoniam accidit ipsis ordo ipsarum, hoc est, quòd accepit causam efficiẽtem in ipsis terminum medium, dixit: iam vero oportet, vt permutemus orationem, & erit per hunc modum manifestum unũquodq;. hoc est, & ponetur vnumquodq; istorum in specie demonstrationum, in quibus termini medij sunt causæ finales. & causa in hoc est, qm̄ ois causa efficiens habet causam finalem, & ois finalis habet cãm efficientem: cumq; accipitur in aliquo vno & eodẽ terminus medius causa efficiens, erit demonstratio ex genere demonstrationũ, in qbus sunt causæ efficientes, cumq; accipitur in hoc vno & eodem causa finalis, quæ est terminus medius, erit demonstratio ex genere demonstrationis, in quo causę sunt finales. Cũ vero fuerint causę efficientes pręcedentes in generatione & demonstrationibus, & causę finales præcedentes in demõstrationibus, & posteriores in generatione, dixit: dispositio aũt generationũ se habet è conuerso dispositionis in causis, quæ sunt fm viã motuum. sensus est, & dispositio causarum demõstrationum, in quibus termini medij sunt causæ finales in dispositionibus generationum se habet è conuerso dispositionis demõstrationum, in quibus termini medij sunt causæ efficientes: quod. n. est prius in ipsis in generatione, est prius in demonstratione, & hæ sunt demonstrationes, in quibus termini medij sunt causę finales: quod igitur prius est ex ipsis in demõstratione, est posterius in generatione. Et hoc est, quod significauit, cũ dixit: & hoc, qm̄ ibi oportet, vt sit medium primum, hic autem primum vtiq; est tertium vltimum. sensus est, q̄ medium in demonstrationibus, in quibus termini medij sunt causæ efficientes, est primum in demõstratione & generatione, & in specie secunda, primum demonstrationum: hoc est terminus medius est vltimu m in generatione. Atqui dixit, q̄ est tertiũ in relatiõe ad efficiẽs, qm̄ efficiẽs est primũ, & effectum est secundũ, & finis tertium, & hoc est in finalibus secũdarijs, quod est post illud, quod gignitur consist̃ etiã. Et propterea dixit: & post hoc illud, quod est quid est: hoc est, quod est post illud, quod est, quẽadmodum efficiens operationem.

Cõtingit autem idem & cuius gratia esse & ex necessitate, vt per lucernam egredi lumen: ex necessitate etenim progredit̃, quod minores habet partes, per maiores poros, siquidem lumen fit eo, q̄ pertransit, & gratia cuius, vt non offendamus.

Dixit Arist. Iam vero fieri potest, vt sit aliquid vnum gratia cuius, et ex necessitate. vt in exemplo, penetrat lumen per lucernam, & hoc, quoniam penetrat tenue in partibus per medium pororum, qui sunt multi, quod est ex necessitate, siquidem lumen erit eo quòd pertransit, & hoc est gratia cuius, hoc est, vt non cespitetur.

Posteaq̃ docuit, q̄ causę sunt quatuor, quarum vnaquæq; inuenitur terminus medius in demonstratione, vult docere, q̄ vnum & idem manifestum fit propter causam materialẽ & causam finalẽ: & hæc, qm̄ hic sunt aliqua, quorum existentia sequitur ex necessitate existentiam materiæ & existẽtiam causæ finalis. quemadmodum barba, quæ est, exempli gratia, ex necessitate materiæ, quę est resolutio calidi, quod est in corpore, & erit consist̃ res in eminẽtijs oculorum, & in magna parte membrorum, & propterea sunt hic multa, quæ inueniuntur ex necessitate, & propter finem aliquem, qm̄ est ex necessitate propter vitam, & est consist̃ etiã propter expressionem vocis. Et dixit: vt in exemplo, penetrat lumẽ per lucernam. hoc est, corpus translucidũ: & hoc, qm̄ cùm posuerimus, q̄ lumen pertrãsit corpus translucidum, qm̄ ignis est multorum foraminum & transituum, manifestum est ex dispõne luminis, q̄ est propter visionem, & visio propter perfectionem nostram. Planum itaq; cũ dicitur, propter quid pertransit lumen corpora translucida, possumus respõdere in hoc per duas respõsiones, quarum vna est propter materiã, & est propter subtilitatẽ luminis & spongiositatem corporis translucidi. secunda vero propter finẽ, & est, ne cespitet homo & alal: & hoc, qm̄ planum est ex dispositione luminis, q̄ est propter perfectionem. 53

* Ab. l. ust.

An ne ergo si esse contingit & fieri contingit? quemadmodum si tonat, cùm extinguitur ignis, necesse est * stridere & strepere, vt Pythagorei dicũt, minarum gratia ijs, qui sunt in tartaro, vt timeant. plurima vero talia sunt, & maxime in ijs, quæ fm naturam constituuntur & consistunt, hæc enim aliquius gratia facit ipsa natura, illa vero ex necessitate, necessitas autem duplex, hæc quidem enim fm naturã & appetitum, illa autem vi, quæ præter appetitum est, quemadmodum lapis ex necessitate, & sursum & deorsum fert̃, sed non p̄p eandẽ necessitatẽ.

* τρίζειν proprie ẽ sonare, vt cum in aqua candens ferrum extinguitur.

Dixit Arist. Et qui tradit existentiam ipsorum, potest ne tradere per hoc, q̄ erit consimiliter etiam. quemadmodum, si tonat, cũ hoc q̄ sizit, confringitur ex necessitate: & erit ipsi sonus, quemadmodum quod dicit̃ sizire Pythagoras, q̄ hoc est propter timorẽ eorum, qui sunt in inferno, vt timeant: & talia sunt multa nimis, & appropriata simul in ijs, quorum cõstitutio & existentia sunt fm naturam: & hoc, qm̄ natura operatur propter aliquid, & hoc ex necessitate, qm̄ necessitas

sitas dicitur sm duas species, quarũ vna est sm naturam & potentiam, altera vero non est extra potẽtiam, quemadmodum motus lapidis sursum, & deorsum cõsimiliter etiã: sed hoc non est ex necessitate vna.

54 Hæc est species vna consimiliter etiam eorum, quibus accidit, ꝙ sint ex necessitate materiæ & finis, quæ sunt causa in existentia ipsorum. & hoc, qm̃ de tonitru, cũ dixerimus, ꝙ est sonitus, sequitur ex necessitate extinctio ignis in nube† molli: & hoc, qm̃ sonitus sequitur ex necessitate ex extinctione ignis, qm̃ ipse est res mol*lis. Cũ vero dixit: ꝙ hoc est propter timorem virorum, qui sunt in inferno, quemadmodum dixit Pythagoras. qm̃, si petamus propter qd est tonitrus? respõdere possumus in hoc per duas responsiones. quarũ vna est, propter necessitatem materię: & est, vt dicatur, qm̃ ex cõ*suetudine est ignis, cũ extinguitur in corpore molli, vt innoueẽ ab ipso sonitus, altera vero propter finẽ, & est timor virorũ inferni. Cũ vero dixit: & talia sunt multa nimis, & appropriata simul in ijs, quorũ constitutio & existẽtia sunt sm naturam. hoc est, & talia ex ijs, in quibus inueniuntur res propter necessitatem materiæ, & propter causam finalem, sunt multa nimis, & præsertim in rebus particularibus naturalibus, qm̃ vtplurimum inueniuntur in re vna & eadẽ duo ista simul. Et hoc est, quod voluit, cũ dixit: & appropriata simul. Atqui dixit, & proprie in scientia Naturali, qm̃ non est in sciẽtia Mathematica materia, & necessitas vtiq; est propter materiam: & quoniã ipse est locus inquisitionis multæ si est in rebus æternis necessitas, aut non: & hoc, quoniam necessitas sm veritatem est i rebus materialibus: & hoc, quoniam cũ ponuntur hæc existere, sequitur ex necessitate, ꝙ sint in materia, cumq; inueniũtur formæ rerum in materia, cõsequuntur ipsas res necessarię propter materiam, & quibusdam istarũ annectitur aliquis finium, nonnullis vero non annectiẽ: & hoc, quoniã in natura, cũ est possibile ipsi in re necessaria, vt ponatur ipsum in aliqua vtilitate, non est difficile in ipsis. Et cũ dixit: Et qui tradit existẽtiam ipsorum põt ne tradere? sensus est, iam vtiq; possibile consisti etiam est, vt cõueniat intelligi ex ipso intentio causarum simul cum causatis. hoc est, ꝙ, cũ causæ sunt contingentes, sua causata etiam sunt contingentia, & potest esse, ꝙ redeat ad ipsamet entia, hoc est† in eo, ꝙ sunt possibilia, quoniã iam vtiq; inueniũtur. hoc est, quoniã positio possibilis, quæ non inuenitur in actu, ꝙ inueniatur in actu, non est falsum, quasi designauerit in hoc, ꝙ sint, & si fuerint possibilia, aut inueniantẽ ex causis suis generatis in ipsis, hoc est efficiente & materia, ipsa vtiq;, cũ inueniuntur, erũt ex necessitate existentiæ ipsorũ, efficientis & materiæ, ea vero, quæ generantur, consequuntẽ propter materiã res necessariæ, hoc est, ꝙ fieri non põt, vt non assequaẽ ipsa simile huic, & cũ tolluntur nubes, sequitur, ꝙ iam extinguitur in ipsis ignis, & cũ extinguitẽ in ipsis ignis, consequitur ipsas ex necessitate, vt dissipẽtur nubes, & fit tonitrus. In hoc igitur sunt duæ species entium, spẽs possibilis vt sit, & non sit, cuius existentiam non sequiẽ ex necessitate existentia rei alterius, & spẽs vt sit, & nõ sit, cuius existentiam sequitur ex necessitate existentia rei alterius, vt in exemplo, quoniam extinctio ignis in nubibus est possibilis, cumq; inuenitur, sequitur ipsam ex necessitate cõfractio nubium & sonitus. Et posteaq; narrauit, ꝙ talia inueniuntur in rebus naturalibus, hoc est, ꝙ sit aliquid vnum & idem ex necessitate ex materia & ex fine, adduxit cãm in hoc, & dixit: & hoc, quoniam natura operatur propter aliquid, & hoc ex necessitate. sensus est, & aliqñ aggregatur, vt insint rei vni duæ res, necessaria et finalis, quoniam necessaria est res consequens materiam, sed finis est ex natura, quoniam natura vtiq; operaẽ propter aliquid. Et quoniã nomen necessarij significat super res multas, declarauit hic rẽ, quam intellexit per nomẽ necessarij, & dixit: quoniam necessitas dicitur sm duas species, quarum vna est sm naturã & potẽtiam, altera vero non est extra potentiã, quemadmodum motus lapidis sursum & deorsum. sensus est, ꝙ nomen necessarij dicitur sm duas intẽtiones, quarum vna est propter naturã, hoc est propter aliqd per se, & altera propter rem extrinsecam, hoc est ex eo, quòd ponit necessitatem rei extrĩsecus, exemplum necessarij, quod est propter naturam, cũ dicim⁹, ꝙ ex necessitate mouetur lapis deorsum: et hoc, quoniã hęc necessitas est propter naturam lapidis, non propter rem extrinsecam: sed et de motu ipsius sursum dicitur consimiliter etiam, ꝙ est ex necessitate, sed hęc necessitas est propter n*ecessitans: & hoc, quoniam ista sunt duo necessaria, quemadmodum dixit, separata. Iam uero dicitẽ nomen necessarij de rebus æterni, & si de his consimiliter etiam dicitur, ꝙ existentia ipsorum est necessaria: sed non est hoc ex eo, quo indiget hic, sed hic intendit necessarium, quod est propter materiã, sed docuit vtique secundum significatum per modum obseruationis ab errore nominis æquiuoci.

† Ab. l. propter humidum.

** Ab. le. humidaq.*

** Ab. l. conditione*

† Ab. l. ꝙ qñ fuerint possibilia, aliqñ erunt.

** Ab. le. cogens.*

In ijs vero, quæ à discursu, nonnulla quidem nunq; à casu sunt, vt domus, aut statua, neq; ex necessitate, sed alicuius gratia, quædam vero & à fortuna, vt sanitas & salus: maxime autem in quibuscunq; cõtingit & sic, & aliter, quando non à fortuna generatio fit. quare finis, quod est bonum, gratia alicuius fit aut natura, aut arte: à fortuna vero nihil gratia alicuius fit.

Dixit Aristot. Eorum vero, quæ sunt per discursum & cogitationem, nonnulla non sunt ex se oĩno, vt domus, aut statua, neque consimiliter etiã ex necessitate, sed propter aliquid: nonnulla vero sunt per contingentiam, vt sanitas & salus, & proprie de omnibus ijs, in quibus conuenit, vt sint ita, & per modũ alium, cũ non fuerit existentia ipsius ab inquisitione. Perfectio igitur & bonum erit sm ꝙ inest rei, aut per naturam, aut partem: à fortuna vero & accidente nõ est vtiq; aliquid gratia alicuius.

Posteaq; docuit numerũ generũ causarum, & numerauit in summa earum causam finalem, & declarauit, ꝙ hoc erit in rebus naturalibus, vult docere qũo erit hæc causa in rebus voluntarijs, & quasi designauit per hoc, vt doceat, ꝙ res in arte & natura per hoc est vna, & vt doceat, ꝙ *accidens & fortuna sunt res cõsequentes causas, quodq; causa finalis accidit in rebus, quæ erunt loco accidentis & fortunę, & dixit: Eorum vero, quę sunt per discursum & cogitationem, nonnulla non sunt ex se oĩno, vt domus & statua. sensus est, erit manifestum consimiliter etiam, ꝙ nonnulla eorũ, quæ sunt à cogitatione & discursu, non innouantur ab accidẽte omnino, neq; ex se, vt domus & statua: quoniã nõ dicet aliquis, ꝙ domus innouatur per accidẽs, neq; à fortuna, & consimiliter se habet in imagine, quoniam non significabit aliquis, ꝙ statua innouetur per accidens. Deinde dixit: neq; consimiliter etiam ex necessitate. sensus est, neq; 55

** Ab. l. casus Sic & i toto commento.*

aqua, in quo est c. hęc est minor: ꝙ sit congelata, in quo litera A, hęc est maior. Et cũ dixit: & sit causa, quæ est medium, in quo est litera B, defectus calidi pfectus. sensus est, & erit terminus medius, qui est causa in hoc syllogismo, & est ille, in cuius loco consueuit accipi B, defectus calidi perfectus. Deĩde dixit: erit igitur crystallus, cũ erit B. sensus est, erit crystallus existens in actu, cùm erit defectus calidi perfectus existẽs in actu. Deinde dixit: & fuit, cũ fuit. sensus est, & si fuit crystallus, iã fuit defectus calidi perfectus. hoc est, si fuerit crystallus existens in præterito, erit defectus calidi perfectus existẽs in præterito simul cum eo. Deĩde dixit: & appetet esse, cũ appetet esse. sensus est, cumq; fuerit crystallus appetens, hoc est possibilis vt sit, aut opinabilis vt sit, erit defectus calidi perfectus appetens, vt sit. Deinde dixit: Causa igitur, quæ est fm hunc modum, & res, cuius est causa, generabitur, cũ generabuntur simul. sensus est, atqui erit hoc ita: qm̃, cùm fuerit causa, quæ est cũ hac dispõne, erit causatum, hoc est, non derelinquent se, & si causatum erit genitũ in præterito, erit causa genita in præterito, & si erit in futuro, erit causa in futuro. Et hoc est, quod significauit, cũ dixit: & est existens, cũ est existens, & consilr in caplo eius, quod fuit, & appetit esse. sensus est, & qm̃ existentia vtrorumq; ipsorum est simul, sequitur, cùm fuerit causa in tempore præsenti, vt sit causatum præsens, & consimiliter de vtrisque in tempore præterito & tempore futuro.

In ijs vero, quę non simul sunt, an ne sunt in continuo tempore? quemadmodum videtur nobis alias aliorum causas esse, ipsius quidem facti factã alterã, & futuri alterã futurã, & ipsius fieri, si qd prius factum fuit.

Dixit Aristo. In ijs vero, quæ non sunt simul, an ne sunt existentia in tempore consequenti? queãdmodum existimatur de rebus alijs, ꝙ sunt causa aliorum, qm̃ iam fuit aliud in eo, ꝙ iam fuit aliquid aliud, & causa vtiq;, ꝙ appetat esse, cùm erit aliquid aliud: & hoc consilr etiam de re, quæ generatur, si fuerit aliquid, quod generatur, præcedens.

58 Posteaq; docuit, ꝙ sunt hic spẽs causarum, quæ inueniuntur & causatum simul, & hæ sunt, quę accipiuntur termini medij in demonstrationibus absolutis, ex quarum proprietate est, cũ ponuntur existentes in præterito, ꝙ causatum sit in præterito, & cũ ponuntur existentes in futuro, ꝙ causatum sit in futuro, & cũ ponuntur existentes in intentione, & causatum est existens in intentione, & hæ sunt causę formales & finales, vult quęrere de causis, quæ non inueniuntur cum causatis suis, qũo se habet intentio in ipsis in hac intentione, hoc est, cũ inquiritur existentia ipsarum in tribus temporibus, & hæ causæ sunt efficiens & materia. Et cũ dixit: In ijs vero, quæ nõ sunt simul. sensus est, causę vero & causatum, quæ non inueniunť simul. Et cũ dixit: an ne sunt existentia in tempore consequẽti. sensus est, an ne tẽpus existentiæ istarum causarum, coniungitur cũ tempore existẽtiæ causatorum suorum, queãdmodum existimatur hoc de magna parte causarum simul cum causatis suis. Deinde dixit: ꝙ sunt causa aliorum, qm̃ iã fuit aliquid in eo, ꝙ iam fuit aliquid aliud. sensus est, & hę causæ simul cũ causatis suis sunt causæ, quæ, cũ ponunť existentes in præterito, habent causata sua existentia in præterito, & cùm fuerint appetentes esse, erunt causata sua appetentia esse, & si erunt existentes nunc, erũt causata sua existẽtia nunc, hoc est, si fuerint in generatione, & causata sua erunt in generatione, & si erit iam perfecta generatio ipsarum, erit causatorum suorũ perfecta generatio. Et hoc est, quod significauit, cũ dixit: & hoc consimiliter etiam de re, quæ generatur, si fuerit aliqd, quod generatur præcedens. & quasi uoluit, quod causę præcedentes sint cõiunctę cũ causatis suis, quemadmodum dispositio quietis & existentiæ, siue istæ causę sint ita, aut non, hoc est efficiens & materia.

* Ab le. connexio

Est vtique à posterius facto syllogismus, principium autem & horum ipsa facta, quare & in ijs, quæ fiunt cõsimiliter: à priori vero non est, vt qm̃ hoc factum fuit, quia hoc posterius factum fuit, & in futurum consilr: neq; enim indefiniti, neq; definiti erit temporis. quare qm̃ hoc verũ est dicere factum fuisse, hoc autem est verũ dicere factũ fuisse posterius, in intermedio nanque falsum erit dicere hoc iam altero facto.

Dixit Arist. Syllogismus autem est à posteriori cũ fuerit, & principium horum consimiliter etiam sunt ea, quæ iam fuerunt: & propter hanc causam sunt in ijs, quæ generantur fm hanc similitudinem, sed ex eo, ꝙ est prius, non vtiq; erit. vt in exemplo, quoniam hoc posterius generatur, qm̃ hoc iam fuit: & consimiliter de eo, quod appetit esse: et hoc, qm̃ non appetit esse, neq; cũ fuerit tẽpus determinatum, neq; cũ fuerit indeterminatũ in eo ꝙ erit, qm̃ oratio, ꝙ iam fuit hoc, est vera, oratio in eo ꝙ iam fuit posterius, vera: & hoc, quoniam in tempore, quod est est in medio, erit de oratione, quòd hoc iam fuit, & perfectum est, cùm eo, quòd iam fuit hoc posterius, falsum.

Postq; quęsiuit, qũo se habet dispositio in rebus, quę non inueniuntur simul, hoc est causas, quę sunt p viam efficientis & materiæ simul cum causatis suis per consequentiam, & si est, quemadmodum cõtinuatio, quę est inter causas, quæ sunt per viam formæ, & inter causata sua, cœpit narrare, ꝙ colligantia inter vtraque est vna ex parte posterioris, hoc est causati, & non est causa ex parte altera. hoc est, cùm positũ fuerit causatum, sequiť ex necessitate, vt sit causa, & cũ posita fuerit causa, non sequiť ex necessitate, vt sit cãtum. exemplũ huius est, ædificator, & domus, & lapides. cùm enim est domus, sunt lapides, & ædificator ex necessitate, sed cũ est ædificator & lapides, non sequitur, vt sit domus. Et cũ dixit: Syllogismus aũt est à posteriori, cùm fuerit. sensus est, atqui possibile est, vt fiat sylls in hac specie in eo ꝙ est ibi posterius, quod est notum per terminum mediũ: qm̃ sylls vtiq; fieri potest inter consequentia, & consequentia vtiq; est inter posterius & prius, fm ꝙ prius & posterius sic se habent. hoc est, cũ positũ fuit posterius, quod est causatum, sequitur ut sit prius, quod est causa, & non conuertitur hoc. hoc est, cũ posita fuerit causa, nõ sequitur, vt sit cãusatum. Et cũ dixit: & principium hoꝝ consimiliter etiam sunt ea, quæ iam fuerunt. hoc est, & principium horum causatorum sunt ea, quorum præcessit existẽtia. Atqui designauit p hoc, vt doceat, ꝙ principium syllogismi in his est aliud à principio existentiæ, & in contrarium dispõnis in specie secũda causarum, ꝙ principium syllogismi in ipsis est principium existẽtiæ. Et propterea species, quæ potest inueniri, est ex demonstrationibus, quæ sunt demonstrationes, quę 59

sciuntur per signa, et spẽs altera est ex causis, quę sciunt per demonstrationem absolutam. Et posteaꝗ enuntiauit, ꝙ principium istorũ est per res negatas negatione, hoc est, in eo, ꝙ consequentia inuenitur inter vltimum ipsorũ & inter primum per consequentiã prioris, enuntiauit, ꝙ dispositio talis est ita in rebus quæ generãtur, & dixit: & propter hanc cãm fuit etiam in ijs, quæ generãtur sm hanc similitudinem. Deinde dixit: sed ex eo ꝙ est prius, non vtiq; erit. sensus est, sylls vero non est possibilis in his, in eo, ꝙ ponũtur res priores termini medij, qm̃ non sequitur cũ positum fuerit prius existens in ipsis, vt sit posterius. Et hoc est quod voluit, cũ dixit: vt in exemplo, qm̃ hoc posterius generatur, qm̃ hoc iam fuit. sensus est, quemadmodum si ponatur, ꝙ sequitur, vt hoc posterius generetur, qm̃ prius super ipso iam existit. Deinde dixit: & consimiliter de eo, quod appetit esse. hoc est, ꝙ non sequitur in futuro postremũ ex primo, quemadmodum, ꝙ nõ sequitur † de priori, neq; de existẽti. Deinde dixit: & hoc, qm̃ non appetit esse, neq; cũ fuerit tempus determinatum, neq; cũ fuerit indeterminatum. sensus est, & hoc, qm̃ non sequitur, cùm est prius, vt sit posterius post ipsum, siue ponamus tẽpus, quod est inter vtrũq; ipsorum, determinatum, aut non determinatum. Vt in exemplo, cũ est ædificator, non sequetur vt sit paries post hoc in tempore alio, siue posuerimus tempus, quod est inter existentiam ędificatoris & existentiam parietis definitum, ac si dixeris mensem, aut non definitum. Deinde adduxit probationem super hoc, & dixit: qm̃, cùm oratio ꝙ iam fuit hoc, est vera, erit oratio I eo ꝙ iam fuit posterius, vera. sensus est, atqui hoc est cõsequens, hoc est, cũ positum fuerit primum, non erit posterius † consequens existẽtiam ipsius in eo ꝙ posterius: qm̃ cũ posuerimus orõnem, ꝙ iã fuit prius in prætẽrito esse, orõnem veram, nõ erit orõ, ꝙ iam fuit posterius, oratio vera. hoc est, ꝙ si fuerit consequentia inter vtraq; consequens in futuro erit in prętẽrito consequens. dixit autem hoc, qm̃ res in præterito est notior. Deinde dixit: & hoc, qm̃ de tempore, quod est in medio, erit oratio ꝙ iam fuit & perfectum est cũ eo, ꝙ iã fuit hoc posterius, falsa. sensus est, & hoc, manifestum, ꝙ non sequitur, cũ fuerit oratio, ꝙ prius iam fuit, vera, oratio, ꝙ posterius iam fuit, consimiliter etiã sit vera post hoc in tempore alio, propterea quia, si non esset res ita, erit oratio, ꝙ posterius sit in tẽpore medio, quod posuimus inter prius & posterius, cũ fuerit prius, oratio vera. Atqui voluit docere, ꝙ tempus in hac re est sibi simile: & hoc, qm̃ si verum diceremus, ꝙ prius cũ fuerit in tempore, sequitur, ꝙ sit posterius in tẽpore alio, sequeretur, ꝙ oratio, ꝙ sit posterius in tẽpore medio inter vtraq;, sit oratio vera: & hoc, qm̃ non est hoc conuenientioris consequentiæ, ꝗ hoc, & si esset hoc, sequeretur ꝙ esset simul in tempore, cumq; non fuerint simul in tempore, non est possibile, vt inueniatur consequentia inter vtrũq; ipsorũ conuertibilis. Atqui voluit per hoc, ꝙ inter duo consequentia non potest esse tempus omnino. & hoc est, quod intelleximus primo per inquisitionem de ipso, hoc est, quòd eorum, quæ non inueniuntur simul, an sit possibile, vt inueniatur inter vtrunq; consequentia, aut non.

† Ab. l. in prędicato, neq; in præsenti.

✱ Ab. te. necessarium.

† Ab. l. secũdum illationem essendi posterius.

✱ Ab. l. I prędicato, Sic & infra.

Eadem autẽ ratio & in futuro: neq; quoniam hoc factum fuit, hoc erit: mediũ enim congenitum oportet esse, factorum factum, & futurorũ futurum, eorum quæ fiũt quod fit, entiũ ens: id vero, quod fuit, & id quod erit non contingit esse congenitum.

Dixit Arist. Hæc autem eadem oratio de eo, quod appetit esse, quoniam non propterea, ꝙ hoc fuit, erit hoc appetens esse, & hoc quoniam mediũ sequitur vtiq;, ꝙ sit æquale in generatione, eorum quidem quæ iam fuerunt, ꝙ ipsum iam fuit, eorum vero, quæ appetũt esse, ꝙ ipsum appetit esse, & quod erit, quoniam erit, & eorũ, quæ sunt, qm̃ est, eius vero, quod erit, & eius, quod appetit esse, fieri non potest, vt sint simul in generatione.

Posteaꝗ narrauit fieri nõ posse, vt sit terminus medius in his prior per id, quod est ex ipsis in tẽpore priori, qm̃ non sequitur existentia posterioris ab existentia prioris, enuntiauit, ꝙ res se habet ita in ijs, quæ appetũt esse, hoc est, quæ possunt esse, quæ sunt appropriata in tempore futuro, & dixit: Hæc autem eadem oratio de eo, quod appetit esse. sensus est, hæc autem eadẽ oratio, quam diximus de rebus præcedentibus, dicetur de rebus futuris, hoc est, ꝙ non consequuntur vltima prima, neq; sequuntur ex ipsis, & propterea nõ accidet in ipsis syllũs, in quo prima sint terminus medius. Postea adduxit causam eius, quo cõicant in hac dispõne, hoc est res præteritę & futuræ, & dixit: qm̃ non propterea ꝙ hoc fuit, erit hoc appetẽs esse. sensus est, qm̃ non sequitur ex eo ꝙ prius sit, posterius esse, æqua est dispositio in hoc oĩbus spẽbus generationis, & spẽs existentiæ sunt tres, hoc est de rebus existentibus in præterito, & præsenti, in futuro, & tempus generationis & appetitus est spẽrum trium. Et posteaꝗ narrauit, ꝙ non prouenit in ipsis sylls concludens vltimũ per primum, adduxit causam in hoc, & dixit: & hoc, qm̃ mediũ sequit vtiq; ꝙ sit ęquale in generatione. sensus est, & causa, ꝙ non est possibile, vt sint prima in hoc terminus medius, qm̃ sequitur, ꝙ generatio termini medij sit æqualis generationi maioris extremitatis, hoc est, cũ mediũ fuerit existens, erit terminus maior existens simul cum ipso in generatione & existentia. Et posteaꝗ narrauit, ꝙ sequitur, vt sit terminus medius ęqualis extremitati maiori, enũtiauit, qũo inuenitur æqualitas vtrorũq; in spẽbus rerum existentium, aut futurarum, & dixit: eorum quidem, quæ iam fuerunt, ꝙ ipsum iam fuit. sensus est, ꝙ est appetens cũ ijs, quæ sunt appetẽtia, & possibilis est generatio cũ ijs, quorum possibilis est generatio sm definitionem vnã, hoc est generatio ipsorum per momẽta in tempore vno, hoc est terminus medius et maior, & consilr erit dispositio ipsius etiam rerũ, quę sunt in actu. Et posteaꝗ cõmemorauit, qũo sequitur, vt sit proportio ipsius in generatione simul cũ maiore extremitate, enuntiauit, qũo oportet, vt sit in rebus existentibus, quorum iam perfecta est generatio, & dixit: eorum vero, quæ appetunt esse, ꝙ ipsum appetit esse. hoc est, erit existens cũ rebus existentibus: & sunt ea, in quibus erit terminus medius, qui est prius, inter quod & posterius non est tempus, sed sunt existentia simul. Deĩde dixit: eius vero, quod erit, qñ fuerit, & eius quod appetit esse, fieri non potest, vt sint simul in generatione. sensus est, in ijs vero, quæ sunt simpliciter, & quæ sunt possibilia esse, prius vtiq; si accipit terminus medius, non erit æqualis in consequentia extremitati maiori, neq; in ijs, quæ sunt in gñatione, neq; in ijs, ꝗ sunt appetentia esse: & cõcluditur ex hac causa, ꝙ terminus prior in hoc non potest inueniri terminus medius.

Amplius neq; indefinitum cõtingit esse tempus itermedium, neq; definitum, falsum enim erit dicere in intermedio.

Dixit Aristo. Amplius, tempus, quod est in medio, non potest esse, neq; definitum,

neq;

neq; indefinitum: & hoc, quoniam oratio, quod medium sit, est falsa.

61 Dixit: id, quod significat, ꝙ non est continuum vltimum cũ præcedenti, est, q̄m tẽpus, quod est iter vtraq;, non est determinatum fm naturam, neq; indeterminatum, sed erit vtiq; aliqñ inter ipsa tempus medium, & aliqñ non erit. Et hoc est, quod significauit, cũ dixit: & hoc, q̄m oratio, ꝙ medium sit, est falsa. hoc est, q̄m oratio, qua sequitur vt tempus medium sit inter vtruoque ipsorum, absq; dubio est falsa, q̄m non est posterius, nõ erit vtiq; inter ipsa tempus, iamq; accidet, vt sit cũ antecedente. Et hoc, quod dixit, est† res consequens in ijs, quæ appetunt fm substantiam, sed variatio ipsorum est in loco tñ: inuenitur itaq; in ipso cõsequentia inter prius & posterius, hoc est in rebus æternis fm substantiã, quæ sunt† similes cœlestibus, & hoc, cùm fuerit splendor Solis exempli gratia, sequitur vtiq;, vt sit dies.

† Ab. l. quid necessarium in reb⁹ generabilib⁹ secundum substantiã, in mobilibus vero secundum locũ tñ inuenitur illatio inter

† Ab. l. orbes cœlestes.

Considerandum autẽ quid est ipsum continuũ, vt post ipsum factum esse, ipsum fieri sit in rebus, an manifestum est, ꝙ nõ est contiguum facto quod fit, neq;.n. factum facto: termini nanq; sunt & indiuidui. quẽadmodum igitur neq; puncta sunt sibijnuicẽ contigua, neq; facta, ambo enim ĩdiuidua sunt, neq; vtiq; quod fit facto propter idem, nam quod fit, diuisibile est, factum autem indiuisibile: quemadmodum igitur linea ad punctũ se habet, ita quod fit ad factum: insunt.n. infinita facta in eo quod fit: magis aũt manifeste in vlibus de Motu oportet dici de his.

ᵃ Ab. l. ortus ᵇ Ab. l. occasus.

6. Physicorũ cap. de continuo & contiguo, & alibi.

Dixit Arist. Oportet igitur iam, vt inquiramus quid est, quod colligat, & continuat, quousq; erit res, ꝙ ipsum est existẽs in rebus post rem, quæ fuit. Dicamus igitur, manifestum esse, ꝙ res, quæ est, non est contigua ei, qđ iam fuit: & hoc, q̄m id qđ iam fuit, nõ est cõtiguũ illi qđ iam fuit, q̄m sunt ambæ extremitates indiuisibiles. & quemadmodũ puncta consimiliter etiam non sunt contigua sibijnuicem, sic oratio eorum, quæ iam fuere consimiliter etiam: q̄m omnes duæ res sunt indiuisibiles, neq; quod est contiguum est ei, quod iam fuit propter hanc eandem causam: & hoc, q̄m quod est, est diuisibile, sed res, quæ iam fuit, est indiuisibilis. & quemadmodum se habent lineæ ad puncta, ita quod est ad illud, quod iam fuit: sunt enim in eo, quod est, res, quæ fuerunt infinitæ. Sed iam oportet, vt dicatur de hoc sermone manifesto in tractatu nostro, quem adducemus in vniuersalibus de Motu.

62 Posteaq; declarauit, ꝙ non sequitur ex priori in generatione posterius, & est manifestũ, ꝙ generatio est continua, quodq; hoc semper est, & non prohibetur fm illud, quod declaratum fuit in sciẽtia Naturali, cœpit explicare quæsitum, q̃ō accidit ipsi cõtinuitas. Fecit aũt hoc, vt satisfaceret huic quæstioni: & q̄m illud, quod dictum fuit de hoc in sciẽtia Naturali est dubium super eo, quod dicitur hic, & q̄m non est responsio in hoc ex hac scientia, adduxit in hoc sermonem rationalem, quo diuidit hoc dubium, quod accidit ex hoc in hac sciẽtia, & dixit: Oportet igitur iam, vt inquiramus quid est, quod colligat & cõtinuat, quousq; erit res, quòd ipsum est existens in rebus post rem, quæ fuit. sensus est, iam declaratum fuit, ꝙ non sequitur ex eo, ꝙ prius sit existentia posterioris: nos autem videmus, ꝙ posterius in generatione est cõtiguum priori: iam igitur oportet, vt inquiramus quid est quod colligat & cõtinuat vtraq;, quousq; sit, quod dicimus de eo, quod generatur consequẽs id, quod dicimus de illo, quod iam fuit. vt in exẽplo, cũ generatur homo, est quod dicim⁹, homo vnus. Et posteaq̃ adduxit interrogationem istam, dixit in responsione huius: Dicamus igitur manifestũ esse, ꝙ res, quæ est, non est contigua ei, quod iam fuit. sensus est, & dicamus in responsione huius, ꝙ non est quod generatur contiguum illi, quod iam fuit, fm ꝙ est continuũ ipsi. Et hoc est quod voluit cũ dixit contiguum. Deinde adduxit causam, propter quam non continuatur posterius cũ priori, & dixit: & hoc, q̄m id, quod iã fuit non est contiguum cõsimiliter etiam illi, quod iam fuit, q̄m ambæ extremitates sunt indiuisibiles. sensus est, & causa est, ꝙ nõ continuat posterius cum priori, q̄m, nõ continuat instans, quod verificat de re priore, quæ iam fuit, instãti, quod verificat de posteriori, quod iam fuit, q̄m hæc duo instantia sunt duæ extremitates indiuisibiles, iamq; declaratum fuit, ꝙ illud, quod non diuiditur, non continuatur. Deinde dixit: & quemadmodũ puncta consimiliter etiam non sunt contigua sibijnuicẽ, sic oratio eorum, quæ iam fuere cõsimiliter etiam. sensus est, & hoc, quemadmodum puncta non continuantur sibijnuicem, neq; sunt contigua inter se, consimiliter se habet res in instantibus, quæ non possunt apprehẽdere seinuicem, neq; contiguari sibijnuicem. & hoc vtique declaratur in scientia Naturali fm veritatem: sed celebratum est dictum, ꝙ inter quæcunq; duo puncta est linea, quod cũ ita sit, non itaq; cõtinuatur punctus puncto, neq; contiguus est punctus puncto, quemadmodũ contiguæ sunt vnitates sibijnuicem in numero. & propterea dicit in definitione contiguorum, ꝙ sunt illa, inter quæ non est aliud eiusdem generis. Et hoc est quod voluit, cùm dixit: q̄m omnes duæ res sunt indiuisibiles, neq; consimiliter etiam quod est, contiguũ est ei, quod iam fuit ob hanc eandem causam. intelligit per duas res indiuisibiles, instans & punctum, & intelligit per id quod dixit, neq; est contiguum ei quod iam fuit, duas res, quas posuit, existẽtiam prioris in instanti priori, & existẽtiam posterioris in instanti posteriori: & quasi dixit causam, cur non continuatur posterius priori: quoniam instãs, quod est finis generationis prioris. hoc est, q̄m instãs, quod verificatur de priori in eo ꝙ iam fuit, non continuatur cũ instanti, quod cõtinuatur cũ posteriori quod iam fuit. & causa, ꝙ instantia sunt cũ hac dispositione, est, q̄m puncta sunt cũ hac dispositione. Cũ vero possit aliqs dicere, ꝙ prius & posterius sunt duo corpora, & corpa sunt diuisibilia, & diuisibilia possunt continuari inter se, dixit in responsione huius: & hoc, quoniam quod est, est diuisibile, sed res, quæ iam fuit, est indiuisibilis. sensus est, ꝙ illud, quod generatur, est diuisibile, sed instans, de quo verificatur ꝙ iam fuit, est indiuisibile. Deinde dixit: & quemadmodum se habẽt lineæ ad puncta, ita quòd est ad illud, quòd iã fuit. sensus est, ꝙ proportio eius, de quo dicimus, ꝙ est, ad id, de quo dicimus, ꝙ iam fuit, est proportio puncti ad lineam, hoc est proportio eius, quod non diuiditur ad id, quòd diuidit. Deinde dixit: sunt.n. in eo, ꝙ est, res, quæ iam fuerunt, infinitæ. sensus est, ꝙ inueniuntur in eo, quod est ex parte, qua est in tempore, instãtia infinita, in quorũ vnoquoq; verificatur de re, ꝙ iam est, & hoc, quemadmodũ linea diuiditur per infinita, consimiliter

* Ab. l. aufert.

tempus diuiditur per instantia infinita. Qm̃ vero hæc est res naturalis, dixit: Sed iam oportet, vt dicaẽ de hoc, sermone manifestiore in tractatu nostro, quem adducemus in vniuersalibus de Motu, intelligit per hoc, Auditum Naturalem.

De eo igitur quod est, quomodo, cùm generatio consequenter sit, se habeat medium, quod est causa, in tantum acceptum sit: necesse est enim & in his medium & primum immediata esse. vt A factum fuit, quoniam C factum fuit, posterius autem C factum fuit; prius autem A, principium autẽ C, eo ꝙ proximius ipsius nunc est, quod est principium temporis, C vero factum est, si D factum est: cũ igitur D fit, necesse est A factum esse: causa autem est C, cũ enim D factum est, necesse est C factum esse: C autem facto necesse est prius A factum fuisse. Ita vero accipiẽti medium, stabitur alicubi in immediatum, an semper extra cadet propter infinitum? nõ enim est contiguum factum facto, quemadmodum dictum fuit, sed incipere tamen necesse est à medio & ab ipso nunc primo.

Dixit Arist. Quomodo autem est intentio medij, quod est causa, qm̃ est generatio ſm consequens, hoc vtiq; assecutum fuit illud, quod positum fuit de ipso: & hoc, quoniam iam sequitur in hoc cõsimiliter etiam, vt sint medium & primum immediata. vt in exemplo, A iam fuit, qm̃ C fuit, vltimum aũt fuit C, sed primum A, & C principium, qm̃ est proximius instãti, quod est principium temporis, & C est, si D est. cũ igitur sit C, sequitur ex necessitate, vt iam sit A, & causa est C: & hoc, qm̃ cùm sit D, sequitur, ꝙ iam sit C, & cũ sit C, sequiẽ, ꝙ sit A, quod iã fuit prius. Cùm vero aliquid accipitur mediũ sic, perficitur & statur ad locũ, in quo nõ est medium: nisi iam cadit semper per medium propter infinitum: & hoc, qm̃, quod iam fuit nõ est continuum cum eo, quod iam fuit, quemadmodum diximus, præterquam quòd oportet, vt incipiatur à medio, & ab eo, quod est principium instantis.

63 Posteaq; respondit dubio dicto, ꝙ non sequiẽ ex primo vltimum, & quõ erit generatio continua, qm̃ generatio non est cõtinua, hoc est per se, sed vltimum in ipso sequitur primum, cœpit adducere, quomodo se habet dispositio termini medij cũ prima extremitate in syllogismo, qui est per has res, hoc est, ꝙ oportet, vt sint termini medij finiti, & dixit: Quomodo autem est intẽtio medij, quod est causa, qm̃ generatio est ſm consequẽs, hoc vtiq; assequutũ fuit illud, quod positũ fuit de ipso. hoc est, qm̃ erunt termini medij in syllo, qui erit in his rebus, quæ sunt res vltimæ cũ rebus prioribus: & hoc, qm̃ res vltimæ sunt termini medij in his rebus, & priores sunt in conclusionibus, † assecutus vtique fuit illud quod dixit in hoc, & illud quod dixit cognouit. Deinde dixit: & hoc, qm̃ iam sequitur consimiliter etiam, vt

† Ab. L. id qđ de hoc dicit impedit id, quod dicit.

sint primum & medium imediata. sensus est, & hoc, qm̃ sequitur in his, vt non sit inter terminum medium, qui est extremum, & īter maiorem extremitatem, quæ est prior, terminus medius alius, & inter hunc terminũ & extremitatem maiorem terminus alius consimiliter etiam, & hoc in infinitũ, sed perficitur res in istis ad terminum medium, inter quem & primam extremitatem non est medium penitus. Deinde dixit: vt in exemplo A iam fuit, qm̃ C fuit, vltimum autem fuit C. sensus est, exemplum huius, vt sit A prius, et C posterius, sequitur, ꝙ sit A existens cũ fuerit C, qm̃ prius sequitur ꝑ hoc posterius. Deinde dixit: sed primum A, & C principiũ, qm̃ est proximius instanti, quod est principium temporis. sensus est, A vero est existens primo, hoc est propter C: sed C est principium cognitionis per existentiam A, hoc est notum ꝑ ipsum in eo ꝙ est posterius q̃ A, hoc est notum per ipsum. Et hoc est quod voluit, cũ dixit: qm̃ est ꝓximius instãti. hoc est, & qm̃ quod est ꝓximius, vt sit exñs in actu ex partibus tp̃is, ipsum est instans existẽs, dixit de ipso, ꝙ est principium tẽporis. Et cũ dixit de C, ꝙ est principium A, oportet vt intelligaẽ de ipso principium in cognitione, non in existentia, qm̃ C est ordinatum in existẽtia ab A. Deinde dixit: & C est, si D est. sensus est, & si fuerit C principium existentiæ alicuius alterius, ac si dixeris D, & sit D posterius C, & sit C prius ipso posterius A, sequitur vtiq; ꝙ sit C, cũ sit D. Deinde dixit: cùm igitur sit C, sequitur ex necessitate vt iam sit A. sensus est, cũ posuerimus, ꝙ D est posterius C, & C prius ipso, sequitur, cũ sit posterius, vt sit C prius, iamq; habebimus, ꝙ cũ est C posterius q̃ A, est A prius: sequiẽ itaq; ex necessitate, cũ fuerit D, quod est causatum, nõ causa, vt sit A, quod est causa, non causatum per medium C, quod est causa & causatum: causa quidem ipsius D, causatum vero ab A. Et hoc est quod significauit, cũ dixit, & causa est C: & hoc, quoniam cũ iam sit D, sequitur, ꝙ iam sit C, & cũ sit C, sequitur vt sit A, quod iã fuit prius. Deinde dixit: Cũ vero aliquid accipitur medium sic, et perficitur, & statur ad locum, in quo non est medium. sensus est, cùmq; accipitur consequentia sic inter causatũ & causam, sequitur vt deueniat res ad causam primam, quæ non est per causatũ: & hoc est terminus medius, inter quem & inter cãm primam nõ est terminus medius. quoniã, si poneretur inter oẽm causam & causatum terminus medius, qui sit causatum ex vna parte, & causa ex altera, deueniet res in infinitum, & nõ perficietur per processum in causam primam, neq; ad causatum vltimum. Atqui hoc est ita, quoniam, cũ posuerit aliquis causam primam & causatum vltimum, inter quæ sunt media infinita, cadet vtique existentia causæ primæ per causatũ vltimum, ſm ꝙ sequitur, vt sint media infinita, quæ sunt extremitates primę: quemadmodum, cũ nõ ponuntur extremitates primę, sequitur, vt inueniaẽ media infinita: & si fuerit falsum, ꝙ causæ & causata sint īfinita, falsum erit vtiq;, ꝙ inueniãtur termini medij infiniti: & hoc iã declaratũ fuit in tractatu primo de demonstrationibus simpliciter, vult autem declarare ipsum hic in hac specie demõstrationũ, hoc est, in quibus mõstratur prius per posterius. Et posteaquã commemorauit, ꝙ non oportet vt media procedant in infinitum, cũ fuerint extremitates finitæ, quoniã posset contradicens dicere ipsi, ꝙ nihil prohibet, vt inueniaẽ inter duas extremitates finitas aliqua infinita, quemadmodũ se habet linea finita ſm duas extremitates, quoniã fieri potest, vt cadant inter duas extremitates puncta infinita. Et dixit in responsione huius: & hoc, quoniam illud quod fuit, non est continuum cum eo, quod iam fuit, quemadmodum diximus. sensus est, sed non sequitur in istis illud, quod sequitur in linea, hoc est, ꝙ sint inter primum ipsorum & vltimum media infinita,

qm̃

qm̃ neq; ea, quæ sunt priora, sunt continua inter se, hoc est, illud, qđ iam fuit prius, non cõtinuatur cũ eo, quod iam fuit posterius, hoc est, quod iam fuit post ipsum. Et cũ dixit: prætereã ꝙ oportet, vt incipiat à medio, & ab eo, quod est principium instantis. sensus est, præterq; ꝙ inuenitur cõtinuitas in istis, cũ incipim⁹ ab extremo, quod est terminus medius ĩ syllo, & sequitur medium, cũ accipitur posterius, quod est instans existens. Atqui intendit, ꝙ hoc est principium posterioꝝ in consequentia, hoc est principium terminorum mediorum.

Similiter autem & in ipso erit. si enim verum est dicere, quòd erit D necesse prius verum dicere, quòd A erit: huius autem causa ipsum C. si enim D erit, prius ipsum C erit, si vero C erit, prius ipsum A erit: similiter autẽ infinita est sectio & in his: non enim sunt futura contigua inter se, principium vero & in his immediatum accipiendum est.

Dixit Arist. Et similiter in eo, quod appetit esse: & hoc, cũ erit oratio, ꝙ D appetit esse, vera, sequitur vtiq; vt sit oratio, ꝙ A appetit esse, prima vera, & sm hoc ipsum C: qm̃ si D appetit esse, & C appetit esse prius, & si C appetit esse, A vtique appetet esse prius: & hoc exemplo sectio in hoc cõsimiliter etiam est infinita: & hoc, quoniam ea, quæ appetunt esse, non consequuntur neq; aggregantur inter se: & principium in his cõsimiliter etiã oportet vt sit immediatum.

64 Posteaq; narrauit, ꝙ dispositio rerum, quæ sunt in tempore præterito simul cum causis suis, est, cũ existit posterius ex ipsis, hoc est causatũ, vt existat prius, hoc est causa, et hoc non cõuertitur. hoc est, cũ existit prius, non existit posterius, quodq; hæc si fuerint plura vno, media vtiq; inter ipsa sunt finita, quodq; non est possibile in ipsis absq; primo, quod est causa non causatũ, & causato vltimo, quod est causatum non causa, vult enumerare, ꝙ simile huic accidit in rebus futuris, hoc est, quorum existentiam, & existentiam causarum suarum dimetitur tẽpus futurum, hoc est, ꝙ primum in ipsis sequitur ex vltimo, quodq; non conuertitur, & media ex primo & vltimo sunt finita. Et hoc est quod voluit, cũ dixit: & similiter in illo, quod appetit eẽ. hoc est, dispositio rerum possibilium existẽuum in hac re, est, quemadmodum dispositio rerum prętentarum. Deinde cœpit in his consimiliter ẽt quatuor res, quemadmodum fecit in rebus præteritis, hoc est, causatum vltimum, & causam primam, & causam causatam per medium iter primũ & vltimum, & accepit loco primi, literã, quam acceperat in ipsis, et est A: & loco vltimi, literam, quam acceperat in ipsis, & est B: & loco medij, literam, quam acceperat in ipsis, & est C. Et dixit: & hoc cũ erit oratio, ꝙ D appetit esse, vera, sequitur vtiq;, vt sit oratio, ꝙ A appetit esse, vera. sensus est, & exemplum huius, qm̃, si fuerit illud, in quo est litera D, quod posuimus vltimũ in rebus, quæ appetunt esse, & posuerimus C, quod est oratio, ꝙ D erit, orationem veram, sequitur vtiq;, vt sit, ꝙ A primum erit oratio vera. Et cũ dixit: & sm hoc, ipsum C. sensus est, & causa, cũ positum fuerit D esse verum, ut sit oratio, ꝙ A existet, vera: qm̃, cùm posuerimus orationẽ, ꝙ D erit, vera, erit vtiq; oratio, ꝙ C erit, vera, cumq; fuerit oratio, ꝙ C erit, vera, oratio vtiq;, ꝙ A existet, erit vẽa. Et hoc est quod significauit, cũ dixit: qm̃, si D appetit esse, & C vtiq; appetet esse prius: & si C appetit esse, A vtiq; appetet eẽ prius. Deinde dixit: & hoc exemplo sectio in hoc consimiliter etiã est infinita. sensus est, †& causa istius similitudinis sequitur ex positione orationis, quòd posteriora sunt uera, vt sic oratio, quòd priora sunt, oratio vera consimiliter etiam; ita quòd, si disposueris in ipsis processum in infinitum, erit hæc consequentia procedens in infinitum. hoc est, cùm positum fuerit, vt sit posterius ex ipsis, sequitur, vt sit prius ipso: & consimiliter, cũ positum fuerit hoc prius, sequitur, vt sit prius alterũ, & si fuerit huic priori prius alterum, sequitur in hoc, ꝙ sit prius tertium, & consimiliter si acceperit quartum, aut quintum in ĩfinitum, fortasse verificabitur, vt inueniantur in his priora in infinitum. Et posteaq; enuntiauit, ꝙ priora sequuntur ex posterioribus, & nõ sequũtur posteriora ex prioribus, adduxit causam in hoc, & dixit: & hoc, qm̃ ea, quæ appetunt esse, nõ consequuntur neq; aggregantur ĩter se. sensus est, ꝙ causa, ꝙ non sequitur ex priori posterius in hoc, est, qm̃ nõ cõtinuatur prius cũ posteriori. Deinde dixit: & principium in his consimiliter etiam oportet, vt sit immediatum. sensus est, & principiũ demonstrationis in his debet esse immediatum, quoniam, si esset omne principium suum mediatum, non esset ibi propositio nota per se, neq; aliquid causatum.

† Ab l. ascẽsus hui⁹ exẽpli

Se habet autem sic in operibus, si facta est domus, necesse est incisos fuisse lapides, & factum fuisse hoc* propter quid: qm̃ necesse est fundamentum factum fuisse, si quidem & domus facta fuit: si vero fundamentũ est, prius lapides factos fuisse necesse est. Rursus, si erit domus, consimiliter prius erunt lapides (monstratur autem per medium similiter) erit enim fundamentum prius.

* nonnulli codices non habent illud ppter quid.

Dixit Aristot. Dispositio autem huius in operibus & facturis per se est ita, si fuerit domus, sequitur vtiq; ex necessitate, vt iam incisi fuerint lapides, iamq; fuit hoc, propter quid est hoc? dicemus, quoniam oportet, vt sit fundamẽtum, quod iam fuit prius, si fuit domus, & si fuit fundamentum, sequit̃ vtiq; ex necessitate, ꝙ lapides iã fuerint priores, & à capite, si domus appetit esse, cõsimiliter iam appetunt lapides esse prius, iamq; apparet & monstratur exemplo vno: & hoc, qm̃ fundamentum iam appetet esse prius.

Posteaq; enuntiauit de consequentia causarum in rebus, quæ generantur ex causatis, quodq; causæ non sequuntur ex ipsis causatis, & hoc inuenitur in causis & causatis, quę sunt in tempore præterito, & consimiliter etiam in tempore futuro, vult notare ad hoc de existentia dispositionis talis in ijs, quæ generantur, artificialibus, qm̃ ars assimilatur rei sm naturam, & dixit: Dispositio autem huius in operibus & facturis. sensus est, dispositio, in qua est hæc consequentia inter cãm & causatum, erit in rebus, quæ fiunt ex operatione nostra & factura nostra. quẽadmodum si est hic domus existens, sequitur vtiq; ex necessitate, vt sint lapides incisi. Deinde dixit: Iamq; fuit hoc, propter qđ est hoc? sensus est, iamq; fuit existentia lapidum propter domum per medium inter ipsos, & inter domum, & est fundamẽtum: & hoc, qm̃, si domus est existẽs, sequitur, vt existat fundamentum, & si est fundamentum existens, sequitur, vt existant lapides: si igitur est domus existens, sequit̃, vt existant lapides. Et hoc est quod voluit, cùm dixit: dicemus, 65

*Ab. le. tres

dicemus,qm̃ oportet,vt sit fundamentum vsq; ad extremũ eius,quod scripsimus. sensus est,tamq; fuit existẽna lapidum propter domum per medium alterum, quod dico esse fundamentũ.& hoc,qm̃ sequitur, si domus iam fuit,q fundamentum iam fuerit,& si fuit fundamẽtum,iã fuere lapides. Atqui uoluit per hoc exemplum ponere de tribus rebus,vltimo,& medio, & primo,quemadmodum fecit hoc in elementis,& domus est primum in hoc exemplo,& vltimum sunt lapides, & medium est fundamentum. Et posteaq; dixit, q domus cũ est existens,sequitur,q sint lapides existentes, adduxit exemplum medij inter ipsos,et dixit:qm̃ oportet,vt sit fundamentum,quod iam fuit prius,si fuit domus,& si fuit fundamentum,sequitur vtiq; ex necessitate,q lapides iam fuerint priores. sensus est,q est fundamentum,qm̃ cùm est existens domus, existit fundamẽtum prius absq; medio,cumq; existit fundamentũ, existunt lapides absq; medio. Et posteaq; exemplificauit in rebus artificialibus per hæc exempla artificialia, cœpit enuntiare, q res inuenitur consimiliter etiam in tempore futuro,& dixit: & à capite, si domus apperit esse,consimiliter iam lapides apperũt esse prius. sensus est,cũ reperierit hoc exemplum à capite, hoc est primo & secundo in rebus futuris, apparet, q sunt in ipsis etiam vna:& hoc,qm̃,si posuerimus q domus erit,oratio vera,sequitur vtique,vt sit oratio nostra,q lapides erunt prius,oratio vera,& post hoc monstrabit per exempla fm̃ exẽplum vnum.& hoc est,& mõstrabit,q domus, cũ ponitur esse,q lapides erunt per mediũ idem, quod declarauimus in rebus preteritis,& est fundamentum: & hoc,qm̃,cũ positum fuerit,q fundamentum erit, sequitur,q lapides erunt,& cũ positum fuerit, q fundamentum erit,sequitur,q domus erit:igitur,cũ positum fuerit,q domus erit,sequitur,q lapides erunt. Et hoc est,quod voluit,cũ dixit: & hoc, quoniam fundamentum iam appetet esse prius. sensus est, & hoc, quoniã cũ positum fuerit,q domus erit,sequitur ex ipso prius, & sine medio,q fundamentum erit:deinde sequitur ex positione fundamenti,q ipsum erit,quòd lapides erunt absq; medio consimiliter etiam,et sequitur,cũ positum fuerit,q domus erit,q lapides erunt nõ primo, sed per medium,& est, q fundamentum erit.

Quoniam autem videmus in ijs,quę fiũt, circulo generationem quandam esse, contingit hoc esse, si quidem sequantur seinuicem medium & extrema: in his enim ipsum conuertere est: monstratum vero est hoc in primis, q conuertuntur cõclusiones,quod aũt circulo hoc est, in operibus aũt apparet sic,madefacta terra,necesse est vaporẽ fieri, hoc aũt facto nubẽ,hoc autẽ facto aquã,hoc aũt facto,necesse est madefactã eẽ terrã. hoc aũt erat,quod à principio,quare circulo circuiuit, vno.n.ipsorum quocunq; existente, alterum est,& illo, aliud,& hoc primum.

Primo posteriorũ cap.3.

Dixit Arist. Iam vero videmus in ijs,quæ erunt,q iam inueniuntur circulo esse:igitur hoc vtiq; conuenit,vt sit, si medium & ambæ extremitates consequuntur se inuicem: & hoc,qm̃ in his erit conuersio æqualis: iãq; declaratum fuit hoc in ipsis primis, hoc est, qm̃ conclusiones reuertũtur æqualiter, qm̃ dispositio circuli hæc est. Sed in operatione & factura iam vtiq; apparet consimilr,quod dicitur: qm̃, cùm fuerit terra humida, sequitur vtiq; vt generentur vapores, & hi sunt nubes, cumq; generatur hoc, generantur aquæ,cumq; generantur aquæ, madefit terra,& hoc est,quod fuit primum: circulo igitur circuiuit,& hoc,qm̃ cùm vnũ istorũ fuerit,quodcũq; sit,erit alterũ,et cũ hoc erit,erit alterum,& cùm hoc fuerit, est primum.

Posteaq; commemorauit,q in ijs, quæ generãtur ex se inuicem,sequuntur prima ex vltimis,& non conuertitur res,& hæc est dispositio rerum,quæ generãtur fm̃ rectum,cœpit cõmemorare dispõnem eorum, quę generantur circulo fm̃ consequentiam,& dixit: Iam vero videmus in ijs, quæ erunt, q iam inueniuntur circulo esse:igitur hoc vtiq; conuenit,vt sit, si medium & ambæ extremitates consequuntur seinuicem. sensus est, cũ vero inueniuntur aliqua,quæ generanẽ circulo,non fm̃ rectum,oportet vtique ex hoc, vt sequatur,vnumquodq; ipsorum ex suo compari,& sequatur ex altera extremitatum medium,& ex medio extremitas secunda,& ex hoc extremitas, à qua incępimus,quousq; sit res in istis circulo à duobus lateribus simul. Et hoc est, quod significauit,cùm dixit:& hoc, quoniam in his erit conuersio æqualis. Atqui hoc ita fuit, quoniam, cùm ea,quæ accipiuntur circulo, sequuntur seinuicem, accipitur circulus à latere dextro in sinistrum,& à latere sinistro in dextrum. Et posteaq; declarauit, q ista procedunt processu consequentiæ in circulum, quodq; causa sui vnumquodq; ipsorum est causa sui comparis,& causatum ab ipso, cœpit enuntiare, q ita sequitur,vt sit dispositio ipsorum in syllogismis, q prædicantur de ipsis. hoc est,q ex terminis medijs ipsorum sequuntur cõclusiones,& termini, & medij sequuntur ex conclusionibus,quousq; sit monstratio in istis circulo,hoc est monstrentur termini tres per se inuicem,hoc est termini syllogismi. Et hoc est quod significauit,cùm dixit:iamq; declaratum fuit hoc in ipsis primis. hoc est, quoniã conclusiones vtiq; reuertuntur æqualiter, quoniam dispositio circuli est hæc. sensus est,iamq; declaratum fuit in tractatu Primo,mõstratio circuli quæ sit, & hoc est,vt redeant conclusiones super propositiones æqualiter,& manifestum eum hoc in qua materia erit,& hoc in propositione cõuertibili. Et posteaq; declarauit hoc per sermonem,vult monstrare ipsum per exemplum,quod inuenitur in operatione naturæ & facturæ ipsius,& dixit:Sed in operatione & factura iam vtiq; apparet hoc consimiliter,quod dicitur,quoniam, cũ fuerit terra humida,sequitur vt generẽtur vapores, & hi sunt nubes,cumq; generatur hoc,generanẽ aquę, cumq; generantur aquę,madefit terra. vult q apparet, q causata sequuntur in his ex causis: & hoc, quoniam humiditas in terra est causa, vt generentur vapores, cũ sequutus fuerit Sol,& vapores sunt causa, vt generenẽ nubes,cũ infrigidatæ fuerint in loco frigido fm̃ naturã. Deinde dixit:et hoc est,quod fuit primum,hoc est madefactio terræ. hoc est,cùm madefacta fuerit terra vice vna,sequitur, vt madefiat secundo,& sic in infinitum. Deinde dixit: circulo igitur circuiuit. hoc est humiditas,& ita sequitur in vnoquoque. Et dixit: & hoc, quoniam,cùm vnum istorum fuerit,quodcunq; sit, erit alterum,& cũ hoc erit,erit alterum,et cùm hoc fuerit,est primum. sensus est,& causa, q ex quocunq; accepto sit reditus circulo,est,quoniam,cũ positum fuerit vnũ ipsorum existens, sequitur existentia alterius, & cùm sequitur existentia alterius,sequitur cõsequens ipsum, quousq; sequatur primum positum. 66

Sunt

Sunt autem nonnulla quidem,quæ fiunt vniuerſaliter,nãq; & ſemper & in omni, aut ſic ſe habent,aut fiunt,alia vero ſemp quidẽ, non vtplurimum aũt,vt non oĩs homo maſculus barbam emittit, ſed vtplurimum.

Dixit Ariſt. Iam vero inueniuntur nonnulla,quæ ſunt ſm viam vniuerſalis:& hoc, quoniam ſunt ſemper & de omni,hæc autẽ, vt ſint exiſtentia ſic, aut fiant: iamq; inueniuntur quædam,quæ non ſunt ſemp, præterquam quòd ſunt vt multum. vt in exemplo,non omnis hõ maſculus barbam emittit,ſed vt plurimum.

67 Poſteaq; cõmemorauit,ꝙ ex ĳs,quæ generantur,aliqua ſunt,in quibus vltima ſequuntur ex primis, hoc eſt cauſæ ex vltimis,hoc eſt circueuntia,quæ eſt res neceſſaria in oĩ materia, dixit: Iam vero inueniuntur nonnulla,quæ ſunt.innuit vt velit per eſſentiam ipſorum, exiſtentiam ipſorum ex cauſatis ſuis,ſiue erit in rebus id,quod generatur,aut iam perfectũ fuerit.Et poſteaq; dixit:ſm viam vniuerſalis,coniunxit illud,quod voluit per hoc nomen,ſcilicet expoſitionem eius, quod cõmemorauit in tractatu Primo iſtius libri:& hoc eſt,vt prędicatum inſit ſubiecto ſemper,& ſit de omni ſubiecto, deinde diuiſit intentiones iſtas,quæ prædicantur ſecundum viam vniuerſalis.Et dixit:hæc autem, vt ſint exiſtentia ſic,aut fiant. hoc eſt, & hæ ſunt res, quæ inueniuntur ſm viam vniuerſalis,ſi fuerint ſic,q̄m ſunt ęternę,aut vt ſit diſpoſitio ipſius vniuerſalis exiſtens in ipſis per generationem.Scire autem debes, ꝙ ex ĳs, quæ generantur ſm ſubſtantiam,& quæ generãtur ex cauſis,quæ ſunt cauſæ efficiẽtes,ſequitur ex neceſſitate ex circulatione ipſorum,ꝙ non ſit in iſtis intentio vniuerſalis,quę tradita fuit in libro Demonſtrationis, vniuerſalis inquam,quod præterĳt ex eo, quod generatur circulo ex ſitibus,quę accidũt corporibus cœleſtibus,q̄m hæc generantur ex neceſſitate.vt in exemplo,q̄m ſi eſt ſplendor,erit vtiq; obſcuritas: & propterea ſequitur, ſi fuit hyems,ꝙ erit æſtas,ſed hæ non ſunt cauſæ efficientes inter ſe,ſed ſunt res, quæ accidunt ſemper vna poſt alteram ad exiſtentiam corporis efficientis motũ ſuum ſemper & vnum:& hæc eſt ſpecies rerũ, quæ generant ſm viam vniuerſalis tantum:quæ vero exiſtunt ſecundum viam vniuerſalis,erunt vtiq; in rebus neceſſarĳs ſm indiuiduum,iamq; erunt in rebus vniuerſalibus corruptibilibus non ſm indiuiduum,ſed ex neceſſitate inuenient vtiq; in ipſis propter naturã vlẽm . Scire autem debes,ꝙ magna pars conſequentium neceſſariorum ſimul cum cauſis efficientibus eſt in accidentibus cũ ſubiectis ſuis,& hæc ſunt,quæ ſciuntur per accidẽtia ſubſtantialia:& propterea ſunt demonſtrationes abſolutæ vtplurimum in hoc genere.Et poſteaq; cõmemorauit, quæ ſunt res exiſtentes, quæ conſequuntur ſeinuicem conſequentia neceſſaria,cœpit cõmemorare conſimilr etiam,quæ ex ipſis conſequuntur ſeinuicem ſm viam vtplurimum,& dixit:iamq; inueniunt aliqua, quę non ſunt ſemper,præterq; ꝙ ſunt vtplurimum.vt in exemplo,non oĩs homo maſculus barbam emittit,ſed vtplurimum. ſenſus eſt,exemplum huius,productio barbę poſt iuuẽtutem in maſculis,q̄m non eſt hoc neceſſariũ, ſed vtplurimum:q̄m inuenitur vtiq; vt in paucioribus aliquis,qui non emittit barbam.Et cũ dixit: non omnis homo maſculus barbam emittit. ſenſus eſt,q̄m non oĩs homo maſculus emittit barbam iſta productio barbæ nõ erit neceſſaria.Scire autem debes,ꝙ in ĳs,in quibus ſequitur poſterius ex priori,inuenitur res ſm tres ſpecies,quod ſequitur vt plurimum, & quod ſequitur & non ſequitur æqualiter,& quod ſequitur vt in paucioribus:demonſtratio autem vtiq; erit in ipſis ſecundum ſpeciem conſequentis vtplurimum.

Talium itaq; neceſſe eſt & medium vtplurimum eſſe, ſi enim A de B vniuerſaliter prędicat,& hoc de C vniuerſaliter,neceſſe eſt A de C ſemper & in omni prædicari, hoc enim eſt vniuerſale & in omni & ſemper,ſed ſupponebatur vtplurimũ: neceſſe eſt igitur & medium vtplurimum eſſe, quod eſt, in quo B:erunt igitur & eorum, quæ vtplurimum, principia immediata, quæcunque vtplurimum ita ſunt,aut fiunt.

Dixit Ariſto. Oportet autem,vt medium in talibus ſit vtplurimum: & hoc, quoniam ſi fuerit A prædicatum de B per viam vniuerſalis,& hoc de C ſm viam vniuerſalis, ſequitur vtiq;,vt ſit A prædicatum de C ſemper & de omni, quoniam hoc eſt manifeſtum ſm viam vniuerſalis,& hoc, vt ſit de oĩ & ſemper,ſed iam poſitũ fuit, ꝙ eſt vtplurimum: ſequitur itaq; ꝙ medium,quod eſt B, erit vtplurimum,erũt igit̃ & principia immediata eorũ,quę vtplurimum ſunt ita,aut gñantur.

Poſteaq; declarauit,ꝙ cauſata conſequuntur cauſas ſuas,& vtplurimum ex ĳs,quę generant vtplurimum, vult docere conſimiliter etiam, ꝙ demonſtrationum, quæ erũt in hoc genere,propoſitiones conſimilr etiam erunt ſecundum viam vtplurimum neceſſariæ.Et cùm dixit:oportet autem, vt medium in talibus ſit vtplurimum. ſenſus eſt,ꝙ terminus medius in demonſtratione,quæ erit in hac materia, ſequitur ex neceſſitate, vt ſit ſm viam non neceſſariam, hoc eſt in prædicatione ſua de minori,& prædicatione maioris de ipſo. Deinde adduxit exemplum ex literis, quod procedit conſuetudine ſua,vt literæ illæ accipiãtur loco trium terminorũ, & vult per hoc monſtrare,quòd cùm fuerint concluſiones poſsibiles ſecũdum viam vtplurimum, ſequitur,ꝙ ſint propoſitiones poſsibiles ſm viam vtplurimum, & dixit:& hoc, q̄m ſi fuerit A prædicatum de B per viam vniuerſalis, & hoc de C. ſm viam vniuerſalis, ſequitur vtiq;,vt ſit A prædicatum de C ſemper & de omni:quoniam hoc eſt manifeſtum ſm viam vniuerſalis. ſenſus eſt,atqui ſequitur,ꝙ ſint propoſitiones concluſionum poſsibilium poſsibiles,quoniam,ſi ponamus cõcluſionum poſsibilium propoſitiones neceſſarias,ſequitur ex hoc contradictorium eius,quod poſuimus. exemplum huius.quoniã, ſi accipiamus, ꝙ A, quod eſt extremitas maior,prædicatur de B, quod eſt terminus medius ſm viam vniuerſalis,hoc eſt,de omni eo, quod eſt ſub B,& ſemper:& ſit B prędicatũ conſimiliter etiam de C,quod eſt extremitas minor ſm viam vniuerſalis:ſequit̃ vtiq;, vt ſit concluſio vniuerſaliter prædicatio A de C,hoc eſt, vt prædicetur de omni eo, quod eſt ſub C,& ꝙ prædicetur de ipſo per ſe:& hoc,quoniam intentio prædicationis ſecundum viam vniuerſalis aggregat duas iſtas diſpoſitiones,hoc eſt,vt ſit prædicatum de omni ſubiecto, & quòd ſit ſemper, quemadmodum diximus in præcedentibus.Deinde dixit:ſed iam poſitũ fuit, ꝙ eſt vtplurimum,ſequitur itaq;,ꝙ medium,quod eſt B, erit vt plurimum.hoc eſt,ſed iam poſuimus, ꝙ cõcluſio eſt cõtingens vtplurimum,& hæc eſt diſſona repugnãtia: ſequit̃ itaq; vt ſint propoſitiones poſsibiles vtplurimũ. 68

Et

Et dixit: erunt igitur principia immediata eorum, quæ vtplurimũ sunt ita, aut generantur. sensus est, & sunt propositiones notæ per se ad conclusiones, quæ sunt vt plurimum, consimiliter etiam vtplurimum, & hoc aut in essentia, aut in generatione. hoc est, q̃m eorum, quæ sunt vtplurimum, causæ sunt illæ, quæ faciunt propositiones vtplurimum, & consimiliter, quorum generatio est vtplurimum, erunt ibi existentia vtplurimum, aut quæ generantur vtplurimum. Et hoc est, quod significauit, cũ dixit: sunt ita, aut generantur.

De compositione definitionis ex suis partibus, & quando sunt ignotæ quo pacto ueneuntur. Cap. VIII.

QVomodo igitur ipsum qd est in definitiones assignatur, & quo modo demonstratio aut definitio est ipsius, aut non est, dictum est prius. Quomodo autem oportet venari, quæ in eo quòd quid est prædicantur, nunc dicamus. Eorum igitur, quę insunt semper vnicuiq;, nonnulla extenduntur in plus, non tamen extra genus. dico autem in plus inesse, quæcunq; insunt quidem vnicuiq; vniuersaliter, at vero & alij. veluti est quiddam, quod omni inest trinitati, sed & nõ trinitati, quemadmodum ens inest trinitati, sed & non numero: sed & impar inest omni trinitati, & in plus inest, nam & quinario inest, sed non extra genus: quinarius enim est numerus, nihil autẽ extra numerum, & impar.

* a.1 trinitati

Dixit Aristo. Sed quomodo perficientur definitiones intentionis qd est, & fm quem modum inest ipsi demonstratio, aut definitio, aut non inest, iam vtiq; diximus in præcedentibus. Dicamus autẽ nunc, quomodo oportet venari res definitionũ ignotarum ex parte quid est. Dicamus igitur, q eorum, quę insunt semper unicuiq;, aliqua superexcedunt, & ea sunt ampliora ipso, præterq̃; q non exeũt à genere suo. volo autem per id, quod dixi, quæ supexcedunt ipsum & sunt ampliora ipso, omnia illa, quæ insunt vnicuiq; de omni, & insunt consimiliter etiam alteri ab ipso. vt in exemplo, iam est aliquid, quod inest omni ternario, pręterq̃; q ipsum inest alicui quod non est ternarius, quemadmodum dispositio entis: quoniã ipsum inest vtiq; ternario, præterq̃; q & ipsum vtiq; inest ei, quod nõ est numerus: & ipar quoq; inest omni ternario, & existentia ipsius est amplior: & hoc, quoniam ipse inest etiam quinario, quod non exit à genere ipsius: quoniam quinarius est numerus, neque intentio imparis exit à numero.

69 Q̃m fuerat intẽtio ipsius in hoc tractatu loqui de definitionibus primo, & prius q̃; inuestigaret de dispõne ipsarum distinctionẽ posuit inter ipsas & inter demonstrationes, & fm quem modũ possibile est, q ostendat per demonstrationẽ definitio, & fm quem modum nõ est possibile de re vna per definitionem qd est, & p species suas, & profectus est ex hoc ad numerũ causarum quatuor, & si † comprehenditur definitio & demõstratio. sed vidit, q locus decentior ad causas cõmemorandas est locus iste: q̃m ea, quæ non habent causas, non ostenduntur per demonstrationem, neq; ipsa, neq; definitiones ipsorum: posteaq̃; perfecit hoc, expediens est, vt reuertatur ad id, quod erat in via ipsius, & est speculatio de eo, quod supererat de ipso ex intentione definitionum. Et posteaq̃; absumpsit sermonem suum de causis, qui non est appropriatus definitionibus, oportet, vt redeat ad sermonem de definitionibus, & cœpit cõmemorare illud, quod monstrauit ex dispõne ipsarum, & dixit: Sed qũo perficientur definitiones intentionis qd est, et fm quem modum inest ipsi demonstratio aut definitio, aut non inest, iam vtiq; diximus in præcedentibus. sensus est, per quam vero intentionem tradit definitio intentionem quid est, & per quem modum constituitur super hac re demonstratio, & inest ipsi definitio cum eo, q consistit super ipsa demonstratio, & fm quem modum nõ est possibile, hoc iam vtiq; diximus in præcedentibus: q̃m autem est via diuisionis, quã iam protulerunt antiqui, & existimauerunt, q ipsa facit acquirere definitionem, iam declarauit, q ipsa non facit acquirere definitiones ignotas fm naturam, & cũ eo, q facit facilem productionem definitionũ & cõfert ipsis fm modum, quo confert inuestigatio, hoc est facultas acquirẽdi veritatem per propositiones notas per se: & hoc, q̃m quemadmodũ ex propositionibus aliquid est, quod scitur per se, & hoc, ut sciatur per manifestationẽ, hoc est per speciem inquisitionis, aut exemplum, consimilis est dispositio in definitionibus: ex ipsis enim aliqd est, quod scitur per se, & ex ipsis aliquid est, quod scitur per spẽm speculationis: & hæc est via diuisionis & via compositionis, de qua intendit mentionem facere hic. Et q̃m fuerũt antiqui, quemadmodũ diximus, qui produxerũt viam diuisionis tantum, addidit ipse antiquis productionem viæ compositionis, q̃m ipsa non est inferior via diuisionis ad vtilitatem definitionum, quinimmo fortasse est manifestior ipsa, & non inuenit ipse, q non conferat ad productionem definitionum simpliciter, hoc est definitionum ignotarum fm naturã, & hoc, q̃m ea, de quibus dixit, q diuisio nõ producit definitiones, decet vt transferant ad viam compositionis, & declarauit in ipsis, q via compositionis non est sufficiens ad extrahendas definitiones ignotas fm naturã, quemadmodum fecit hoc Abunazar in libro suo: sed Arist. non fecit mentionem de hac via in libro suo, fm q est sufficiens ad extrahendas definitiones simpliciter, sed fm q est via facilitationis in hoc: & fm hoc operepretium est, ut intelligatur intentio Aristo. de cõmemoratione istius viæ. Cũ vero dixit: Dicamus aũt nunc, qũo oportet venari res definitionũ ignotarũ ex parte quid est. sensus est, cũ declaratum fuerit, qũo fit cõsistentia super definitionibus ignotis à demonstrationibus, iam vtiq; conuenit, vt dicamus, qũo conuenit, vt producantur definitiones non manifestæ à definitionibus notis p se, & per quam viam cõuenit procedere absq; via diuisionis. Deinde dixit: Dicamus igitur, q eorum, quæ insunt semper vnicuiq;, aliqua superexcedũt, & sunt ampliora ipso, præterq̃ q nõ exeunt à genere suo. sensus est, & hæc via est, vt consistamus super re, cuius intendimus definitionem, et recolligemus prędicata substãtialia, non quæ sunt vniuersaliora ipso, præterq̃; q non cõuenit, vt pertranseamus genus istius rei per ipsa: q̃m sunt multa inexistẽtia semper, quorum vnicuiq; insunt prædicata substantialia, qbus multa separantur ab ipso,

† Ab.1.commentis sit definitioni & demonstrationem

non egredientia genus ipsius. Et posteaquam dixit, quod inest vnicuique rerum prædicatarum substantialium, quæ sunt ampliora ipso, enuntiauit, quæ sint illa prædicata, & dixit: volo autem per id, quod dixi, quæ superexcedunt ipsum, & sunt ampliora eo, omnia ea, quæ insunt vnicuique rei de omni, & insunt consimiliter etiam alteri ab ipso. sensus est, & intelligo per id quod dixi, prædicata, quæ excedunt prædicata ampliora ipso, hoc est, vniuersaliora ipso, omnia prædicata, quæ prædicantur de aliquo per viam vniuersalis, hoc est, de omni subiecto & semper, quæ cum hoc insunt alteri à subiecto. Et posteaquam commemorauit, quæ sunt intentiones prædicatorum substantialium, quæ sunt vniuersaliora subiecto, & magis appropriata, quàm genus suum, adduxit exemplum, per quod docuit res, quæ sunt vniuersaliores, & non sunt magis appropriatæ, quàm genus, & dixit, vt in exemplo, iam est aliquid, quod inest omni ternario, præterquam quod ipsum inest alicui, quod non est ternarius, vsque ad id, quod dixit, et, quod non est numerus. sensus est, exemplum huius, quoniam inest aliquid omni ternario, hoc est prædicatur de ipso, & cum hoc ipsum prædicatur de aliquo, quod non est in numero, qui est genus ternarij, quemadmodum ens, quoniam ipsum tam inest ternario, hoc est prædicatur de ipso, & ipsum cum hoc prædicatur de aliquo, quod non est numerus. Et posteaquam mentionem fecit de prædicato vniuersali, quod transcendit genus rei, & est illud, per quod non confert via, commemorauit prædicatum vniuersale, quod est magis appropriatum generi, & dixit: & impar quoque inest omni ternario, & existentia ipsius est amplior: et hoc, quoniam ipse inest etiam quinario. sensus est, & exemplum prædicati vniuersalis, quod est magis appropriatum quàm genus, est impar, quoniam ipsum prædicatur de omni ternario, & prædicatur de alio ab ipso ex speciebus numeri imparis, & non est vniuersalius genere ternarij.

Talia itaque accipienda sunt vsque ad hoc, quousque tot accepta fuerint primum, quorum vnumquodque quidem in plus inerit, omnia vero non in plus sunt: hanc enim necesse est esse substantiam rei. vt trinitati inest omni numerus, impar, primus vtroque modo, & vt non mensuretur numero, & vt non componatur ex numeris: hoc igitur iam est trinitas, numerus impar, primus, & ita primus: horum. n. vnumquodque, alia quidem imparibus omnibus insunt, vltimum vero & dualitati, omnia autem†nulli.

† a.l. nulli [illegible]

Dixit Aristot. Oportet vt eligantur talia, quousque deueniamus in electione ipsorum ad mensuram eius, quo sit vniuscuiusque inexistentia amplior, & aggregatum non sit amplius: & hoc, quoniam sequitur vtique ex necessitate, vt hoc sit substantia rei. vt in exemplo, intentio numeri, & intentio imparis, & intentio primi secundum species primi insunt omni ternario. & intelligo per species primi illud, quod non mensuratur à numero, & quod non est compositum ex numeris: ternarius igitur est hoc, idest numerus impar, primus, & per hanc intentionem primus: & hoc, quoniam vtraque istarum duarum intentionum est, quæ aggregantur in impari, sed hoc vltimum inest ternario consimiliter etiam: omnia vero ipsorum non insunt alicui.

Posteaquam declarauit, quod rerum prædicatarum inueniuntur nonnulla magis vniuersalia ipsis substantialia, quæ cum hoc sunt magis appropriata, quàm genus ipsorum, cœpit narrare, quod oportet eum, qui vult definire aliquid, colligere huiuscemodi prædicata, cumque aggregatum fuerit ex pluribus ipsorum, quod est æquale rei, cuius intendit definitionem, & comprehensum fuerit ipsum aggregatum genus illius rei, sequitur ex necessitate, vt sit aggregatum ex omnibus hoc definitio rei. Et cum dixit: Oportet, vt eligantur talia. intelligit per ipsum prædicata substantialia. Et cum dixit: quousque deueniamus in electione ipsorum ad mensuram eius, quo sit vniuscuiusque inexistentia amplior, & aggregatum non sit amplius. sensus est, & oportet, vt eligamus ex istis prædicatis illud, cuius vnumquodque sit vniuersalius subiecto, hoc est re, cuius intendimus definitionem, et aggregatum ex ipsis non sit vniuersalius eo, sed æquale ipsi. Et hoc est quod voluit, cum dixit: amplius. hoc est, prædicatur de ampliori, quàm subiectum. Deinde dixit: & hoc, quoniam sequitur vtique ex necessitate, vt hoc sit substantia rei. sensus est, & hoc, quoniam hoc aggregatum, quod est cum hac dispositione ex prædicatis, oportet ex necessitate, ut sit forma rei, & differentia constituta ipsi: hoc est, cùm relatum fuerit hoc ad genus suum, perfecta erit definitio istius rei. Deinde adduxit exemplum huius, & dixit: vt in exemplo, intentio numeri, & intentio imparis, & intentio primi secundum species primi insunt omni ternario. sensus est, & exemplum huius, quoniam inest omni ternario, quod est impar, & quod est numerus primus secundum intentiones specierum primi. Postea declarauit intentionem primi, & dixit: & intelligo per species primi illud, quod non mensuratur à numero, & quod non est compositum ex numeris. sensus est, quod primum in numeris est secundum duas intentiones, quarum vna est, quod non mensuretur à numero, altera vero, quod non sit compositus ex numeris, quemadmodum ternarius & binarius: quoniam ternarius & binarius non sunt compositi ex numeris, binarius quidem non est ex numero penitus, ternarius vero est compositus ex numero & vnitate. Deinde dixit: ternarius igitur est hoc. hoc est, ternarius igitur est hæc res. hoc est, cum voluerimus exempli gratia definire ternarium per hanc viam, itendemus ad prædicata substantialia, quæ sunt vniuersaliora ipsis, & magis appropriata quàm genus ipsorum, quod est numerus: cumque inuenerimus ex ipsis, quod est æquale ipsis, erit hoc definitio ipsius. vt in exemplo, quoniam nos inuenimus, quod prædicatur de ipso imparitas, & primitas secundum duas intentiones simul, & inuenimus aggregatum hoc æquale ternario, hoc est appropriatum ipsi, sequitur, vt sit definitio ternarij hæc, hoc est de numero primo secundum duas intentiones simul. & hoc, quoniam primitas, quæ dicitur de numeris, per quam intelligimus, quod ipsi non mensurantur ab alio numero, est communis quinario & reliquis, primitas vero secundum intentionem secundam est, in qua communicant binarius, & postea ternarius absque alijs numeris in duabus speciebus primitatis simul. Et cum dixit: & hoc, quoniam vtraque istarum duarum intentionum est, quæ aggregantur in impari, intelligit per ipsum, imparitatem, et primitatem, quæ describuntur in eo, quod non mensurantur per numerum. Cum vero dixit: & hoc vltimum inest ternario. intelligit per ipsum, primum secundum intentionem secundam. Et hoc est quod descripsit, quod non est compositum ex numero. Deinde dixit: omnia vero ipsorum non insunt alicui. sensus est, aggregatum vero ex his tribus dispositionibus non inest vtique alicui numerorum alij à ternario.

Quoniam vero declaratum est nobis in superioribus, quod necessaria quidem sunt, quæ in eo quod quid est prædicantur, vniuersalia vero necessaria sunt, trinitati autem, & cuilibet

alij

aliȷ̃ sic accipiuntur in eo ꝙ quid est, quę accipiuntur sic, ex necessitate quidē essent vtiq; trinitas hæc. ꝙ autē substantia sit, ex his planum est: necesse enim est, si non hoc esset trinitatis esse, vt genus aliquid esse, hoc aut nominatum, aut innominatum: erit igitur in plus q̃ trinitati inexistens, supponatur enim tale esse genus, vt insit fm potētiam in plus. si igitur nulli inest aliȷ̃ q̃ indiuiduis trinitatibus, hoc vtiq; esset trinitati esse, supponatur enim & hoc substātia vniuscuiusq; esse, q̃ est in indiuiduis vltima talis prædicatio: quare consimiliter & aliȷ̃ cuicunque ita monstratorum eidem esse erit.

Dixit Aristo. Q̄m iam vtiq; notum est in eo, quòd adduxim⁹ superius, ꝙ ea, quę prædicantur per viam quid est, sunt necessaria, & sunt necessaria vniuersalia, & ea, quæ ponuntur in hac re, insunt ternario, & rei alteri per viā quid est: ex necessitate igiť est, vt ternarius sit hęc. ꝙ aūt sit substātia ternariȷ̃, notum vtiq; est ex hac re: & hoc, q̄m sequitur ex necessitate, ꝙ nō sit, nisi intentio existentiæ ternario, & sit tanq̃ genus aliquod aut nominatum, aut inominatum: inerit igitur ampliori q̃ ternario, & ponatur ꝙ genus est hoc, hoc est, ꝙ inest in potentia ampliori, & si est hoc, non inest alicui aliȷ̃, nisi ternario indiuisibili: hoc igitur erit intentio existentiæ ternariȷ̃: & hoc, q̄m nos posuimus consimiliter etiam, ꝙ substantia vniuscuiusq; est oratio vltima, quæ cōnumerat indiuisibile, quod est cum hac dispositione consimiliter etiam, cū fuerint ea, ex quorū dispositione monstratur, ꝙ ipsa insunt ita rei alicui, quæcunq; res fuerit inexistens, & quid est.

71 Posteaq̃ posuit, ꝙ prędicata, in quibus ponitur conditio, ꝙ sint substātialia, & magis vniuersalia, quàm id, quod dicitur de ipso appropriatum ex genere, cū aggregatū fuerit ex ipsis vniuersale ęquale rei, q̄m ipsa erunt definitio, & posuit exemplum de ternario in ipsis prædicatis, quæ insunt ipsi, hoc est imparitate & primitate fm duas intentiones, vult monstrare de ternario, & de aliȷ̃s rebus, quas definire hoc modo intendit, qūo apparet, ꝙ aggregatum istorum trium prædicatorum est definitio ternariȷ̃. Et dixit: Q̄m iam vtiq; notum est in eo, quòd adduximus superius, ꝙ ea, quæ prædicanť per viam quid est, sunt necessaria. sensus est, atqui sequiť, ꝙ aggregatum ex prædicatis, quæ sunt cū hac dispositione, sit definitio rei: q̄m iam declarauimus in præcedentibus, ꝙ prædicata, quæ accipiuntur in responsione quid est, sunt necessaria, & declaratum fuit cōsimiliter etiam, ꝙ necessarium est vniuersale. Et si res ita est, planum vtiq;, cū verificatum fuerit apud nos de prædicatis ex uia quid est, quæ traduntur in responsione q̄d est, ꝙ oportet ea prędicata esse necessaria & vniuersalia. vt in exemplo, cū verificatum fuerit apud nos de istis prędicatis trinariȷ̃, ꝙ ipsa sunt prædicata ex via quid est, hoc est imparitate & primitate fm duas intētiones, iam vtiq; declaratum fuit, ꝙ ipsa sunt necessaria & vniuersalia. Et hoc est, quod significauit, cū dixit: & ea, quę ponuntur cum hac dispositione īsunt ternario, & rei alteri per viā quid est. hoc est fm quid est, & reliquis: manifestum igitur, ꝙ ipsa sunt vniuersalia & necessaria ternario. Et posteaq̃ docuit ꝙ prædicata, quę accipiuntur in respōsione quid est, oportet esse cum his duabus dispositionibus, dixit: ex necessitate igitur est, vt ternarius sit hęc. sensus est, sequitur itaq;, vt sit aggregatio istorum prædicatorū ex parte, qua sunt æqualia ipsi. Deinde assumpsit declarandum, vnde sequitur hoc, & dixit: ꝙ autem sit substantia ternariȷ̃, notum vtiq; est ex hac re. hoc est, ꝙ aggregatio istorum prędicatorum sit substantia trinariȷ̃, est notum ex eo quod dicam. Deinde dixit: & hoc, q̄m iam sequitur ex necessitate, vt non sit, nisi intentio existentiæ ternario, & sit tanq̃ genus aliquod aut noīatum, aut innominatum. sensus est, atqui sequitur, ꝙ sit aggregatio horū definitio ternariȷ̃, q̄m si non esset definitio ternario, esset vtiq; definitio generis ex generibus ternariȷ̃, q̄m sunt substantiæ, siue hoc genus habeat nomen, vt figura, quæ est genus trianguli, aut non habeat nomen, sed significetur super ipso ꝑ orationem, quemadmodum quīdā dixerunt, ꝙ genus duplicis est multiplex. Deinde dixit: inerit igitur ampliori q̃ triangulo, & ponatur, ꝙ genus est hoc, hoc est, ꝙ inest in potentia ampliori. sensus est, & si ponamus, ꝙ ista prædicata sunt definitio generis ternariȷ̃, sequitur vtiq; ꝙ insint ampliori, q̃ ternario, q̄m iam positū fuit in definitione generis, ꝙ ipsum inest in potentia ampliori, q̃ sit res, quę est genus ipsius, iamq; posuimus, ꝙ ipsa sunt æqualia ternario, igitur sequitur, ꝙ sint definitio ipsius: q̄m oīs oratio notificans substantiam rei alicuius, aut est gen⁹ ipsius, aut definitio. Et hoc est, quod voluit, cū dixit: & si est hoc, non inest alicui aliȷ̃, nisi ternario indiuisibili: hoc igitur erit intentio existentiæ ternariȷ̃. Itelligit per ipsum, & si fuerit aggregatio istorum prædicatorū non magis uniuersalis q̃ ternarius, de quo prædicatur non diuisibile in aliud, sequitur vtiq;, vt sit hæc oratio definitio ternariȷ̃. Atqui dixit, ꝙ est ī potentia, q̄m non est extra intellectum vniuersale in actu. Deinde dixit: et hoc, q̄m nos posuimus cōsimiliter etiā, ꝙ substantia vniuscuiusq; est oratio vltima, quæ cōnumeratur indiuisibilis. sensus est, atqui declaratum est hoc, cū fuerimus confessi, ꝙ substantia vniuscuiusq; entium materialium est terminus vltimus, qui dicitur de oībus indiuiduis, quę sunt indiuisibilia, hoc est indiuisibilia ex parte, qua est ratio primi. Et hoc est, quod voluit, cū dixit: quę connumerat indiuisibile. hoc est, quæ prædicatur de indiuiduis prædicatione prima. & quasi vult, ꝙ cū admiserit, ꝙ definitio docens substantiā rei est posterior illa, quæ tradit essentiam cuiuscunq; indiuidui ex indiuiduis ternariȷ̃ traditione prima, sequitur vtiq;, ꝙ aggregatum istorum prædicatorum sit definitio ternario. & existimo, ꝙ ipse vtiq; designauit ꝑ hoc illud, quod declaratum fuit in ȷ̃s, quæ sunt post naturalia, ꝙ definitio in veritate est indiuiduorum, quæ sunt in actu. Et posteaq̃ voluit docere, ꝙ hæc est intentio, ꝑ quam posuit exemplum de ternario, ꝙ est vl'e ī oībus indiuiduis, quorum definitionem intendimus, dixit: cū fuerint ea, ex quorum dispōnibus mōstratur, ꝙ ipsa insunt ita rei alicui, quæcunq; res fuerit inexistens ipsi, & quid est. sensus est, & quemadmodum declaratū fuit in hoc genere prædicatorum, quę tradunt substantiam ternariȷ̃, consimiliter se habet res in omnibus prædicatis, ex quorum dispositione declaratum fuit, ꝙ de re interrogatur, quid sit, quemadmodum se habet interrogatio prædicatorum, quæ insunt ternario, quæ attestantur substantiam de re, & tradunt definitionem ipsius. Atqui ponit conditionem de prædicatis, quæ sunt magis vniuersalia, q̃ id, quod prędicatur de ipso, & aggregatio

Vide. 1. metap. tex. cō. 40. & 1. meta. text. cō. 9. & alibi.

gatio ipsorum est æqualis illi, quod non prædicatur, quoniam non inest vnicuiq; prędicatum vnum substantiale æquale ipsi: & intendit ipse in hoc tractatu intentionem vniuersalem.

Oportet autem, quando totũ aliquid negotietur quispiam, diuidere genus in indiuidua specie prima, vt numerum in trinitatem et dualitatem: postea sic illorum definitiones tentare accipere, vt rectæ lineę & circuli, & recti anguli. post hæc autem accipientem quid est genus, veluti vtrum quantorũ, aut qualiũ proprias passiones speculari per communia prima: accidentia nanq; ijs, quæ componuntur ex indiuiduis ex definitionibus erunt plana, eo quòd principium est omnium *definitionum ipsum simplex, & simplicibus solis per se insunt accidẽtia, alijs vero secundum illa.

* a 1. definitio & ipsum simplex.

Dixit Aristo. Oportet autem, cũ intendit aliquis definitionem alicuius totius, vt sit sollicitus diuidere genus in indiuisibile primum in specie. ut in exemplo, q diuidat numerum i ternarium & binarium, deinde inquirat, vt accipiat definitionẽ istorum duorum & similium ipsis, vt definitionem lineę rectę, & definitionẽ circuli, & definitionẽ angulorum rectorum: deinde post hoc, cùm accepit quid est genus ipsius, puta an sit ex quantis an ex qualibus, cõsiderabimus consequẽtia appropriata per illa cõia primum: & hoc, quoniã quæ consequuntur res compositas ex indiuisibilibus, erunt nota ex definitionibus, quoniam definitio simplicis est principium totius: & consequentiæ insunt vtiq; per se simplicibus, & definitionibus eorum tantum: quòd autem insint illis alijs, hoc vtiq; est propter illa.

72 Posteaq̃ tradidit viam, per quam producuntur definitiones specierum vltimarũ per viam diuisionis, vult tradere consimiliter etiam, quõ producuntur per hanc viã definitiones spẽrum, hoc est, quod est genus illius, quod est sub ipsis, & species illius, quod est supra. Et dixit: Oportet autem cũ intendit aliquis definitionem alicuius totius, vt sit sollicitus diuidere genus in indiuisibile primum in specie. sensus est, iam vero oportet, cùm intendit aliquis deffinitionem generis alicuius, vt diuidat genus istud in species vltimas indiuisibiles per speciem: vocauit aũt genus vniuersale aliquod & totum, qm̃ est ex speciebus, & species ipsius sunt vt partes, & ipsum respectu ipsorũ est vt totum & †vniuersale. Deinde dixit: vt in exemplo, quòd diuidat numerum in ternarium & binarium, deinde inquirat, vt accipiat definitionem duorum istorũ & similium ipsis. sensus est, exemplum huius, cũ voluerimus, vt definiatur natura cõprehensa in ternario & binario, ac si diceres numerum, diuidemus ipsum in ternarium & binarium, deinde accipiemus definitionẽ vtriusq; ipsorũ per viam prioris, qm̃ ternarius & binarius sunt ex speciebus vltimis. Et dixit: vt definitionem lineæ rectæ, & definitionem circuli, & definitionem angulorum rectorum. sensus est, & ita monstratur sermo iste ex alijs exemplis similibus illis, quę adduxit. quemadmodum, cũ volumus accipere definitionem lineę, diuidemus ipsam in duas species, quæ sunt arcualis & recta: & ita, cũ voluerimus accipere definitionem angulorum, diuidemus ipsos in rectos & non rectos, & accipiemus definitionem vtriusq; sm viam præcedentem. Et cũ dixit: Deinde post hoc, cùm accepit, quid est genus ipsius, puta an sit ex quantis, an ex qualibus. sensus est, & cũ acceperimus definitionẽ vniuscuiusq; spẽrum generis, cuius intendimus definitionem, accipiemus genus istius generis. Deinde dixit: considerabimus consequentia appropriata per illa cõia primum. sensus est, cumq; acceperimus genus istius generis, cuius intendimus definitionẽ, & definitionem spẽrum suarum particularium, accipiemus de illis definitionibus prædicata substantialia appropriata in hoc, cuius intendimus definitionem, quæ sunt illa, quorum vnumquodq; est vniuersalius hoc genere & appropriato generi ipsius, & aggregatum vtrorumq; erit æquale huic generi, cuius intenditur definitio, & erit oratio aggregata ex genere istius generis, et ex illis prędicatis appropriatis aggregata ęq̃lis huic generi, & ex via qd est, illa est definitio huius generis. Et qm̃ posset aliquis dicere, cũ fuerit definitio istius generis, perficietur vtiq; ex relatione prædicatorum substãtialium ad genus suum: quid igitur est opus, vt accipiãtur definitiones spẽrum, in quas diuidit primo? Quare vtiq; dixit ipse in responsione huius, q post illa prædicata appropriata, aggregatio ipsorum ad hoc genus est notior per species ipsius q̃ per ipsum per se. Deinde adduxit causam in hoc, & dixit: & hoc, qm̃ quę consequuntur res compositas ex indiuisibilibus, erunt nota ex definitionibus. sensus est, atqui sequitur hoc, qm̃ prædicata substantialia appropriata in ipsis in genere composito ex speciebus, quæ non diuiduntur, hoc est, cuius intendimus definitionẽ, ipsa sunt apud nos per definitionem specierum suarum notiora, hoc est, q existentia ipsorum in speciebus sunt notiora, q̃ existentia ipsorum in hoc genere. Postea adduxit causam consimiliter etiam & dixit: qm̃ definitio simplicis est principium totius. sensus est, atqui consistentia super definitionẽ generis ex definitione speciei, est manifestior, q̃ consistentia super definitionẽ ex ipso per se: qm̃ genus componitur ex speciebus, & spẽs sunt simpliciores ipso, & definitio simplicis est principiũ definitionis compositi, qm̃ principium compositi est ipsum simplex. Deinde dixit: & consequentiæ vtiq; isunt per se simplicibus & definitionibus eorum tantum: q autem insint illis alijs, hoc vtiq; est propter illa. sensus est, prædicatorum autem substantialium appropriatorum generi, cuius intendimus definitionem, aut appropriatorum aggregationi ipsorum, erit vtique existentia ipsorum notior per simplicia, hoc est species, quæ sunt sub genere, qm̃ ipsa isunt primo speciebus, qm̃ ipsę sunt simplices, sed q ipsa isint illi, quod est ex compositione, hoc utiq; erit, quia ipsa insunt spẽbus, hoc est ipsa insunt spẽbus primo, & generi secundo. vt in exemplo, qm̃ genus vtique inest aiali, qm̃ inest speciebus suis, quæ sunt homo & equus, & causa in hoc est, qm̃ aialitas absoluta inuenitur vtiq;, qm̃ ipsa inest spẽbus suis, & illa in speciebus inuenitur propter exñtiã ipsius in indiuiduis, & propterea sunt indiuiduum notius apud nos q̃ spẽs, & spẽs notior q̃ genus, & consimiliter se habet res in prædicatis ipsorum, hoc est, q prædicata generis appropriata ipsi isint speciebus, quæ sunt sub ipso, qđ est notius, q̃ q insint generi per se. & propterea videtur Aristot. q protractio definitionis per viam compositionis est notior, q̃ protractio ipsius per viã diuisionis, quoniam principium cõpositionis est notius apud sensum, & sunt indiuidua, principium vero diuisionis est ex generibus, quæ sunt minus nota apud sensum, licet sint

† Ab I. confusum.

notiora apud intellectum. & est verisimile, ꝙ diuisio sit notior apud intellectum.

Diuisiones autem, quæ sunt sm differentias, vtiles sunt ad ita pertranseundum, vt tamen monstrant, dictũ est in præcedentibus; vtiles vero essent ita solum ad syllogizandum ipsum quid est. Atqui videretur vtiq;, nihil, sed statim accipere omnia, ac si qspiam à principio acciperet absq; diuisione.

Dixit Aristot. Diuisiones vero per differentias vtiles sunt ad definiendum hunc in modum; quomodo autem monstrant iam vtique diximus in præcedentibus. Iam vero vtiles sunt in hũc modum, hoc est, vt ratiocinentur super ipso quid est, secũdum quòd existimatur, ꝙ non est hoc aliqd aliud à positione: quemadmodum si poneret aliquis à principio absq; diuisione.

73 Posteaq; docuit modum extrahendi definitionẽ per viam diuisionis rediit ad narrãdum vtilitatem diuisionis, & conditiones, quæ traduntur in hac, & dixit: Diuisiones vero per differẽtias vtiles sunt ad definiẽdum hunc in modum: hoc est, quem commemorauimus ex parte diuisionis. Deinde dixit: quõo autem monstrant, iam vtiq; diximus in præcedentibus. hoc est, ꝙ iam dictum fuit, quõo progreditur definitio per viam diuisionis. Deinde dixit: Iam vero vtiles sunt in hũc modum. hoc est, vt ratiocinentur super ipso quid est. sensus est, vtilitas uero ipsarum est vtiq; in extractione definitionis tãtum. designauit autem per hoc, quod prius dixit, ꝙ non est vtilis ad concludendum aliquid ignotum, & hoc, qm̃ Antiqui viderunt, ꝙ est utilis in duabus rebus simul. Et posteaq; enuntiauit, ꝙ est vtilis in extrahẽda definitione tantum, dixit: sm quòd existimatur, ꝙ non est hoc aliquid aliud à positione. sensus est, sm quòd iã existimaẽ, ꝙ extractio definitionis per ipsum nõ est aliqd aliud à definitione, & positione ipsius admissa, quẽadmodum si positum fuisset, ꝙ est definitio istius absq; eo, ꝙ progrediatur per viam diuisionis. Et hoc, quod dixerunt de intentione diuisionis, est illud, quod iã declaratum fuit prius, scilicet ꝙ faciẽs ipsam, admittet, ꝙ genus inest definito, sm ꝙ est genus ipsius, & admittet differẽtias diuisas inesse ipsi ex parte, qua sunt differentiæ, & admittet positionem speciei, cuius intendit definitionem sub vna duarum differentiarum oppositarũ, vniuersale autem aggregatum ex genere & differentia est æquale ipsi, quemadmodum positũ fuit à principio rei, ꝙ† ipsum vniuersale sortitum est illud absq; diuisione: & sm hoc erit vtiq; facilitatio tantum, & traditio ordinis partium definitionis in natura sua. Iã vero dicere posset aliquis, ꝙ via compositionis est cũ hac dispositione: hoc est, ꝙ non est bonum ad faciendam uiã hanc, nisi cũ manifestum fuerit genus istius rei definitę inesse ipsi ex parte, qua est genus. & erit notum ex dispositione prædicatorum substantialium, quæ prædicantur de ipso, ꝙ sunt substantialia, quodq; sunt vniuersaliora definito, & magis appropriata ꝗ genus, quodq; aggregatum ex ipsis est æquale illi, cuius intẽditur definitio, & quod protrahit definitionem per hanc viam, est, quod positum fuit ipsi à principio rei absq; compositione in eo, quòd extrahitur per viam diuisionis. Dicamus autẽ nos, ꝙ positio eius est, quo indigemus ad põnem ipsius per viam diuisionis, hoc est admissionem eius, qua indiget ad susceptionem ipsius per eam, si nõ fuerit notum per se: ipsum igitur quod indiget, vt mõstretur per syllogismum, necessarium est, & non conuenit, vt monstretur per aliud ab hoc: quod positum uero fuit p̃ uiam compositionis positione, fieri potest, vt sit non manifestũ per se, & hoc sm duas species, aut ꝙ sit ex eo, quod potest monstrari per sensum: aut vt sit ex eo, quod põt mõstrari per syllm. quòd si fuerit ex eo quod põt monstrari per syllũm, perficieẽ vtiq; per illas duas vias, hoc est viam diuisionis & cõpositionis: si vero fuerit ex eo quod põt monstrari per sensum, hoc est per inuestigationem, quod vtiq; confert in hoc, est via cõpositionis, qm̃ principium in ipsa est ex rebus sensatis: sed ex via diuisionis non erit vtiq; ipsi vtilitas in hoc, hoc est sensu, qm̃ principiũ est ab intelligibili. perficiuntur autem duæ viæ per res, quæ sunt notæ per se, absq; eo, ꝙ mensurentur per sensationem earum, & res, quę non sciunẽ, nisi per syllm: appropriatur autem via cõpositionis in cognitione rerum vniuersalium, quarum via est, vt cadat in ipsis veritas propter sensum, & ppterea fuit hæc via magis vniuersalis, & magis vtilis, & pprie in scientia Naturali, in qua notiores sunt res sensibiles posteriores: & videtur, ꝙ sit via diuisionis notior in Mathematicis, qm̃ intelligibilia ibi sunt notiora sensibilibus: et hoc I eo, quòd facit Mathematicus. et in summa illud, quod acquirere facit diuisio & appropriatur ipsi, sunt duo, quorum vnum est ordo partium definitionis, secũdum vero est cõfidentia veritatis: & hoc, qm̃ iam est aliquid per se notum apud nos, & est definitio rei alicuius, cũq; fecerimus in ipso viam diuisionis, erit cõfidens veritas nr̃a in hoc ad vniuersalitatẽ definitionũ per partes illarum drĩarum oppositarum, & hoc est res per se nota.

† Ab.le. Ma summa esset illius definitio

Dubium.

Solutio.

Differt autem aliquid primum & posterius eorũ quæ prædicantur prædicari, vt dicere, animal mansuetum bipes, aut bipes animal mansuetum: si enim omne ex duobus est, & vnum quiddam est animal mansuetum, & rursus ex hoc & differentia, homo, aut quodcunque est, quod vnum sit, necessarium est diuidentem petere.

Dixit Arist. Est autem diuersitas & differentia, vtrum ipsorum debeat prędicari primo, & vtrum vltimo ex ijs, quæ prædicãtur. vt in exemplo, siue dicatur, animal homo bipes, siue dicatur, bipes, animal homo, an differt: & hoc, qm̃ si omne est ex duob⁹, & hoc intentio vna, animal homo: amplius ex hoc & differentia homo, aut quodcunq; sit, cùm fuerit vnum: sequitur vtiq;, vt sit apud eum, qui diuidit, petitio.

Intentio ipsius in hoc tractatu est docere, quæ differentiarum debet præmitti in definitione, & quæ ipsarũ debeat postponi. Et dixit. Est autem diuersitas et differentia, vtrum ipsorũ debeat prædicari primo, & vtrum vltimo ex ijs, quæ prædicantur. sensus est, & ex differentijs, quæ ponuntur in definitionibus differt, quę ipsarũ debeat præcedere, & quæ debeat postponi, & hoc est magis appropriatum æquali. vt in exemplo, qm̃ differẽtia magna est, siue dicatur in definitione hois, ꝙ est aĩal, homo, bipes, siue dicaẽ, bipes aĩal homo, hoc est, qui ordinauit & dixit, aĩal, homo, bipes, adduxit vtiq; definitionẽ sm modos suos, & ordinauit drĩas suas† sm id, quod tradit iudicium. Et posteaq; narrauit ꝙ cõpositio definitionis per viam diuisionis debet progredi in compositione sua per magis vniuersale, ꝗ sint differentiæ, adduxit causam in hoc, & dixit: & hoc, qm̃ si omne 74

† Ab le gut turis erat.

est ex

est ex duobus,& hoc intentio vnã, aĩal homo, vsq; ad extremũ eius,quod scripsimus. sensus est, & causa in hoc est, q̃m propterea ꝙ omne definitum est compositum in veritate ex genere & differentia, & est aĩal domesticum genus hois ex parte, qua est vnum in cõpositione, & est hoc vnum, cũ componitur cum differentia hois, erit ex ipso genus hois: sequitur itaq;, vt adducat tanq̃ genus totius, ex parte qua est pars generis ꝓpinqui, & ordo generis in definitione est prius differentia, hoc est æquale definito, & hoc sequitur in oĩbus definitionibus: apparet ex hoc, ꝙ oportet, vt definitio ꝑ viã diuisionis petat super vna differentiarũ. Q̃m vero Aristo. aperuit sermonem in disputatione, in qua adducenda sollicitus fuit, destitit in ordine differentiarũ, ꝙ oportet vt sit sm̃ illud, quod dixit, & sequitur hæc probationem, quam cõmemorauit de ordine differentiarum, & sequitur consimiliter etiam res alia: & est, ꝙ diuidens petat sup differentijs, suffecit in cõmemoratione vnius duorum, alteram autem subticuit, q̃m consequentiam alterius significat oratio præcedens, & hoc sm̃ consuetudinem Arist. in † transitu: & est ac si dixisset, & hoc, q̃m si totũ, quod est definitio, fuerit ex duobus, genere & differentia, quæ est intentio animalis domestici, ex parte qua accipitur genus hominis, esset intentio vna, & ex hoc genere & differentia, quam adduximus post ipsum, staret homo, aut quodcunq; accepimus ex definitis, cùm declarauerimus ipsum ex parte, qua est vnum: iam itaq; sequitur ex necessitate, vt sit apud id, quod ratiocinatur super definitiõe per viam diuisionis, vt petat super differentijs, quodq; ordo ipsarũ sit ordo, de quo mentionem fecimus.

† Ab. l. despiciendo:

Amplius vt nihil derelinquatur in eo ꝙ quid est, ita solum contingit, quando enim primum acceptum sit genus, si inferiorum quidem aliquam diuisionum accipiat, non incidet omne in hoc: vt non omne animal aut integris aut scissis pennis est, sed pennatũ animal omne, huius enim differẽtia hęc, prima vero differentia est animalis, in quam oẽ aĩal incidit: siĩr aũt & aliorũ vniuscuiusq; & extrinsecorũ generum, et eorũ, quę sub ipso, vt auis, in quã ois auis, & piscis, in quam omnis piscis: ita igitur procedenti est scire, quoniam nihil derelictum fuit, aliter autem & derelinquere necessarium est, & nõ scire.

Dixit Arist. Amplius in eo, quod non derelinquitur, & non deficit aliqd ex via quid est, sic vtiq; solum possibile. & hoc q̃m, cùm acceperit genus primum, † posuit vtiq; aliqd eorum, quæ sunt ex diuisione inferiori, q̃m totum non cadet in his. vt in exemplo, non omne animal aut est continuis pennis, aut scissis, sed omne animal volatile, hæc enim est differentia huius: differentia vero primi generis est, quæ cadit in genus totum, & similiter differentiæ vniuscuiusq; aliorum, & differentiæ generum, quæ sunt extra, & quę sunt sub ipsis. vt in exemplo, differentię volatilis ex toto volatili, & differẽtiæ piscis ex toto pisce. cùm. n. progressus fueris hac via, scire poteris, ꝙ non dereliquisti, neq; deficit aliquid, sm̃ modum vero alium oportet vt derelinquatur & deficiat, & non sciatur.

† Ab. l. omisse essent aliquae res,

Posteaq; declarauit, qualiter debeat esse ordo differentiarũ in definitione, vult docere consimiliter etiam, q̃o debeat procedere aliquis in diuisione sua, quousq; possideat per ipsam diuisionem naturam definiti in toto ipsius, non autem in parte ipsius. Et dixit: Amplius in eo, quod non derelinquitur, & non deficit aliquid ex via quid est. sensus est, & oportet diuidenti, ꝙ diuidat genus definitum altum, & genera alia, quæ connumerauit, ita vt non derelinquat in diuisione differentiam aliquam ex differentijs, per quas diuidit prima diuisione genus comprehendens, quodcunq; genus fuerit ex generibus, quæ studet diuidere, quousq; perfecerit ad differentiam definiti. Et cũ dixit: sic vtiq; solum possibile. sensus est, sic igitur possibile, vt deueniamus per diuisionem ad definitionem perfectam, hoc est, cũ non defecerit ad diuisionem differentia aliqua. Et cũ dixit: & hoc q̃m, cũ acceperit genus primũ, posuit vtiq; aliqd eorum, quæ sunt ex diuisione inferiori, q̃m totum non cadet in his. sensus est, atqui hoc est consequens: quoniam, cũ diuidens diuiserit genus primum, & posuerit differentias, ꝑ quas diuisit ipsum, si posuerit de differentijs, ꝑ quas diuiditur genus, quod est sub ipso, & per ipsas diuideret genus primum, non cadet vtiq; definitum sub hac diuisione penitus. Postea adduxit exemplũ de hoc, & dixit: vt in exemplo, q̃m non omne aĩal est aut continuis pennis, aut scissis, sed oẽ aĩal volatile. sensus est, si diuiserit aliquis aĩal in id, quod habet pennas continuas, aut in id, quod habet pennas scissas, diuisit vtiq; genus primum per differentias gñis, quod est sub ipso: & hoc, q̃m non omne aĩal est aut continuis pennis, aut diuisis pennis: & differentiæ primæ eæ sunt, ꝑ quas diuiduntur oĩa duo gña, sed hæc diuisio prima est oĩs aĩalis volatilis. & hoc, q̃m verum esset, si diceretur, ꝙ omne aĩal volatile est aut scissis pennis, aut continuis pennis. Et hoc est, quod significauit, cũ dixit: hæc enim est differentia huius. sensus est, ꝙ cõtinuum pennis & distinctum pennis, sunt differentię aĩalis volatilis, nõ aĩalis simpliciter. & hoc, q̃m differẽtiæ primæ generis, per quas diuiditur totum ipsum genus diuisione, nõ erit aliquid ex ipso, quod nõ sit in ipsis: quemadmodum, si dicamus, oẽ aĩal aut est sanguineum, aut nõ sanguineum. Et hoc est quod significauit, cũ dixit: differẽtia vero generis primi est, quæ cadit in genus totum. sensus est, differentiæ vero generis primi, per quas diuiditur, eæ sunt differentiæ, per quas diuiditur totum ipsum genus, hoc est, quod non derelinquitur ex ipso aliquid. Et cũ dixit: & siĩr differentiæ vniuscuiusq; aliorum. sensus est, & hoc, quod diximus de genere, oportet vt intelligatur de reliquis generibus, quæ sunt sub genere vltimo, cuius intendimus diuisionem, & consiĩr, quod est supra ipsum, si intendamus diuisionem ipsius ad hãc similitudinem, & ad reliqua. Et hoc est, quod voluit, cũ dixit: & differentiæ generum, quę sunt extra, & quę sunt sub ipsis. intelligit illas, quę fuerint vtiq; supra hoc genus, per quod posuimus exemplum, hoc est aĩal. veluti, si posuerimus diuisionem nutritiui ĩ sensitiuum, & non sensitiuum, & quæ sub ipso sunt: quemadmodum cũ diuidimus aĩal in recte stans, & non recte stans. Deinde dixit: vt in exemplo, differentiæ volatilis ex toto volatili, & differentiæ piscis ex toto pisce. sensus est, exemplum huius, q̃m differentiæ substantiales volatilis sunt, quæ inueniuntur oppositæ in toto volatili, & differentiæ piscis, quæ inueniuntur consiĩr etiam oppositæ in toto pisce, siue fuerint oppositæ in ipsis duæ, aut plures duabus. Deinde dixit: cũ enim progressus fueris hac via, scire poteris, ꝙ non dereliquisti, neq; deficit ali 75

quid. sensus est, cumq; progressus fueris hac specie, iã vtiq; verificatur, ꝙ non dereliquisti aliquam differentiarum, quæ sunt partes ex hoc definito, quas non adduxisti, quodq; hæc est definitio pfecta, in qua non deficit aliquid de substãtia definiti. Deinde dixit: secundũ vero modum aliũ, oportet, vt derelinquatur, & deficiat, & non sciatur. sensus est, qui vero diuiserit genus rei per alium modum diuisionis ab hoc, hoc est per differentias non primas, sequitur vtiq;, ꝙ derelinquatur ex differentijs, per quas constituitur genus hoc definitum, vna, aut plures vna, tamq; sequitur, vt non sciat definitum ſm ipsius coaptationẽ ex definitione progredientε per hunc modum diuisionis.

Nihil autem oportet definientem & diuidẽtem omnia scire entia, quãuis impossibile dicunt esse aliqui, differentias scire, quę sunt ad vnumquodq; non scientem vnũquodq;, sine autem differentijs non esse vnũquodq; scire: à quo enim non differt, idem esse huic, à quo autem differt, alterum ab hoc.

Dixit Aristo. Non oportet autem modo aliquo diuidentem & definientem scire oĩa entia, & hoc, ſm quod dicere posset aliquis, ꝙ fieri non potest, vt sciat differentiam, quæ est vniuscuiusq;, si non sciet vnumquodq;, quodq; non est via, qua sciat absq; scientia, quæ est per differentias: & hoc, quoniam illud, quod nõ est diuersum ab ipso, est vnum & idem cum hoc, & hoc iter quod & ipsum est diuersitas, est aliud ab hoc.

76 Posteaq̃ declarauit conditiones, quas cùm executus fuerit diuidens per diuisionem, deducit ipsum ad definitionem rei, cuius intendit definitionem, & docuit mensuram rei, quam tradit diuisio, & quid, quod non tradit ipsi, vult docere, quid est, quod prohibet in summa hãc viã: & dixit, ꝙ est via falsa, qua errauerunt, qui magnificauerunt diuisionem, & dixerunt, ꝙ apparet superior dimensione. & errauerunt vtiq;, qui destruxerant diuisionem, cũ dicunt impossibilem eẽ diuisionem, et prohibent vtiq; ipsum, cũ dicunt, oportere diuidentem, vt non deueniat ad spẽm, cuius intenditur definitio, quousq; diuiserit oẽs species, quæ ponuntur sub genere altiori: & hoc est impossibile, qm̃ oportet diuidentẽ scire oẽs species entium, hoc est, vt sciat oẽs differentias, per quas differunt entia inter se. Et dixit: Non oportet autẽ modo aliquo diuidentem & definiẽtem scire oĩa entia. sensus est, ꝙ non oportet, vt sciat differentias oĩum entium. Et posteaq; cõmemorauit hoc, enuntiauit, ꝙ aliquis iam destruxit diuisionem, qm̃ credit, ꝙ diuisio sequitur hanc rem, & dixit: & hoc, ſm quod dicere posset aliquis, ꝙ fieri non potest, vt sciat differentiam, quę est vniuscuiusq;, si non sciuerit vnumquodq;, quodq; non est via, qua sciat absq; scientia, quæ est per differentias. sensus est, & hęc natio est impossibilis, & si aliquis existimaret, ꝙ fieri non potest, vt sciat differentiã alicuius, cuius intendit scire differentias per viã diuisionis absq; eo, ꝙ sciat differentias omnium eorum, quæ diuersificantur ab illo, cuius intendimus definitionem per diuisionẽ. Et posteaq; cõmemorauit hoc de sermone ipsorum, adduxit exẽplũ, qđ adduxerũt ad hanc opinionẽ, & dixit: & hoc, qm̃ illud, qđ non est diuersum ab ipso, est vnũ & idem cũ hoc, & hoc inter quod & ipsum est diuersitas, est aliud ab hoc. sensus est, & qui dicit hunc sermonem, oportet, vt dicat, ꝙ manifestum est per se, ꝙ illud, quod non est diuersum à re, ipsum & res sunt vnum & idẽ, & quod est diuersum à re, ipsum est aliud à re. Atqui voluit, cũ admiserit hanc propositionem, & contrariũ ipsius, ꝙ sequitur, vt qui nouit aliquid in eo, ꝙ proprie illam concernit, sequitur quòd cognoscat ipsum diuersum aliud ab ipso, ꝙ si nõ nouit diuersum, eẽt ipsum, & hoc vnum & idem, & non nouit hoc.

Primum quidẽ igitur hoc falsum est: non enim secundum omnem differentiam alterum est: multæ enim differentiæ insunt eisdem specie, sed non ſm substantiã, neq; p se. Postea, qñ acceperit opposita & differentiã, & ꝙ omne incidit hinc aut inde, & acceperit in altero quod quæritur esse, & hoc cognoscat, nihil differt scire, aut non scire, in quibuscunq; prædicantur alijs differentiæ: manifestum enim est, qm̃ si ita procedẽs venerit in hæc, quorum non amplius est differentia, habebit rationem substantiæ, omne autem incidere in diuisionem, si sint opposita, quorum non est medium, non est petitio: necesse est enim omne ĩ altero ipsorum esse, siquidem illius differentia erit.

Dixit Aristo. Primum quidem hoc vtiq; est falsum. & hoc, qm̃ non est ſm omnem differẽtiam alterum diuersum, qm̃ insunt multæ differentiæ eisdem specie, sed nõ sunt per se, neq; ſm substantiam. Postea vero cũ hoc vtiq; ꝙ acceperit opposita per differentias, ꝙ omne incidit aut hic, aut hic, & acceperit, ꝙ quæsitũ est ad alterum ex vtrisq;, erit vtiq; sciens p hoc, & non est differentia siue sciat, aut non sciat ea, de quibus prædicantur differentiæ rerũ aliarum: & hoc, qm̃ plane manifestum, si cum hoc, ꝙ acceperit hanc acceptionem, redierit ad ea, in quibus non inuenitur consimiliter etiam differentia, manifestum vtiq; erit ad rationem substantiæ: sermo autem, in eo ꝙ omne cadit in diuisionem, si fuerint differentiæ oppositæ ex eo, ꝙ non est inter ipsas medium, non est vtiq; petitio: & hoc, quoniam, sequitur vtique ex necessitate, vt sit in altero ipsorum, si fuerit differentia huius.

Qm̃ sequitur ex sermone præcedente, oportere, qui vult cognoscere aliquid p se, vt cognoscat omne illud, quod diuersificatur ab ipso, cumq; nouerit omne illud, quod diuersificatur ab ipso, quod nouimus p differentias suas, & diuersitatem à reliquis rebus ipsius, sequiť vtiq;, vt sciat reliqua per differentias suas: qm̃ vero est hoc, sequitur vtiq;, cũ admiserit, ꝙ illud, quod diuersificatur, oportet, ꝙ sit diuersum per differẽtias, cœpit docere falsum, quod est in hac propositione, hoc est, quæ dicit, ꝙ omne illud, quod diuersificatur ab aliquo, est vtiq; aliud ab ipso. Et dixit: Primum quidem hoc vtiq; est falsum: & hoc, qm̃ non est ſm oẽm differentiam alterum diuersum, qm̃ insunt differentiæ multæ eisdem specie. sensus est, ꝙ in hoc sermone sunt plura falsa: primo quidem illud, in quo accipitur, ꝙ illud, quod diuersificatur, est aliud ſm speciẽ: & hoc, qm̃ non diuersificanť differẽtiæ 77

differẽtiæ diuersæ per quãuislibeat dr̃iarum variatarũ, quoniam inueniuntur vtiq; differentiæ multæ variatæ in specie una & eadem, sed differentiæ istę non sunt differentię substantiales, neq; fm substantiam. Et hoc est, quod voluit, cũ dixit: sed non sunt p se, neq; fm substãtiã. Et postea voluit, q̃ hæc propositio verificaẽ vtiq;, cũ accipitur particularis, hoc est, q̃ illa, quę variantẽ per differentias substãtiales, sunt vtiq; variata fm spẽm, & non variantur simpliciter: & differentiæ non substantiales sunt illæ, quę accipiuntur in specie vna & eadem, quemadmodum album & nigrum, & aliæ differentiæ, quę sunt in vna & eadem specie. Et posteaq̃ enuntiauit falsum, quod est in istis propositionibus, & est possibile, cũ remouerit ab ipsis partem falsam, vt conferat litigatori, cũ tollit verum ad instantiam veram, qm̃ instantia ista est vtiq; fm modum Dialecticę, dixit: Postea vero cum hoc vtiq;, q̃ acceperit opposita per differentias q̃ omne incidit aut hic, aut hic. sensus est, veritas aũt erit vtiq; cũ hoc, q̃ acceperit differentias oppositas, per quas diuidiẽ genus, & acceperit q̃ absq; dubio definitiones cadunt in vna ipsarũ. hoc est, qñ ponimus, q̃ diuidatur totũ hoc genus in oppositas differẽtias, quodq; nihil ꝓhibet, vt illud, quod est sub ipso, ponaẽ sub vna illarum differentiarum. Et posteaq̃ commemorauit, q̃ posteaq̃ diuidens posuerit duas istas cognitiones, quarum vna est, q̃ genus diuiditur vtiq; in differentias oppositas vl'es ipsi, secũda vero, q̃ quæsitum definitionis suæ ponitur sub vna istarũ, absq; dubio cõmemorauit intentionem tertiã ex eo, quo diuidens indiget ad monstrandum ipsum cõsimiliter etiam. Et dixit: & accepit, q̃ quæsitum est ad alterũ ex vtrisq;. sensus est, cumq; posuerimus cum hoc cognitionem tertiam, quæ est, q̃ varietur apud nos differẽtia, sub qua ponitur quęsitum definitionis suæ, iam vtiq; perfecta erit nobis cognitio definitionis per viã diuisionis absq; eo, q̃ oporteat, vt sciat oẽs differentias rerum, quæ ponuntur sub oppositis, quæ sunt extra illud, cuius intenditur definitio, aut quæ cõicant in differentijs vniuersalibus. Et hoc est, quod significauit, cũ dixit: erit vtiq; sciens p hoc, et non erit differentia siue sciat, aut non sciat ea, de quibus prædicantur differentiæ rerum aliarum. sensus est, cumq; sciuerimus ex dispositione diuisionis istas cognitiones, de quibus mentionem fecimus, non est vtiq; differentia siue sciat differentias omnium rerum, quę variantẽ à definito, aut nõ sciat ipsas, aut nõ est opus nobis ad cognitionem ipsarum per intẽtionem diuisionis. Et, cùm dixit: non est differẽtia siue sciat, aut nõ sciat ea, de quibus prædicantur differẽtiæ rerum aliarum. sensus est, q̃ non est opus diuidenti, vt sciat res, de quibus prædicantur differentiæ, quæ sunt differentię rerum aliarum absq; eo, cuius intenditur definitio. Atqui voluit, q̃ nõ est opus diuidenti, vt sciat oĩa ea, quæ cadũt in differentia opposita, sub qua cadit res, cuius intenditur definitio. Et hũc sermonẽ inuenimus I traductione altera sic:

77 ęquũ est siue scianẽ res, de qbus dicitur dr̃ia opposita, & distinctio ipsarum, aut non sciantur. Deinde dixit: et hoc quoniam plane manifestum, si cũ hoc, q̃ acceperit hanc acceptionem, redierit ad ea, in quibus non inueniẽ consimiliter etiam differentia, manifestum vtiq; erit ad rationem substantiæ. sensus est; atqui hoc vtiq; est ex dispõne diuisionis manifestum, qm̃, cùm progressi fuerimus hac via ex diuisione, deducemus rem ad differentiam, quæ non monstratur à differentia rei, cuius intendimus definitionem differentia altera, hoc est differentia æquali rei definitę, † & hoc est, quod deuenit ad definitionem rei. Et dixit: sermo autem I eo, q̃ oẽ cadit in diuisionem, si fuerint differentiæ oppositę ex eo, q̃ non est inter ipsas medium, nõ est vtiq; petitio. sensus est, cũ vero posuerimus ad diuisionem generis definiti in differẽtias oppositas, q̃ definitum, cũ ponitur in altera ipsarũ, non est vtiq; ex cognitionibus, quibus indiget ad monstrationem ipsarum, qm̃ notum est, q̃ differentiæ illæ sunt oppositæ oppositione, quæ est in summa veritatis in altera ipsarũ. atqui dixit hoc, qm̃ reliquas cognitiones, quę sunt per diuisionem, posuit vtiq; ipsas diuidens per modum petitionis, cũ non fuerint cognitiones per se, quemadmodum genus rei definitæ inest definito, & quẽadmodum speculatio de tẽtatione definiti p vnum duorũ oppositorũ, cũ non fuerit ita notum.

† Ab. leg. & hoc est ipedimentum.

Ad construẽdam vero definitionem per diuisiones, tria oportet coniectare, vt accipiantur, quæ prædicantur in eo q̃ quid est, & hęc ordinare quid primũ, aut quid secundum est, & q̃ hęc omnia sint. Est autem horum vnum primum per id, quod possumus, quemadmodum ad accidens, syllogyzare, q̃ inest, & p genus construere: ordinare autem, vt oportet, erit, si primũ acceperit, hoc autem erit, cùm acceptum fuerit, quod omnibus sequitur, illi autem nõ omnia, necesse est enim eẽ aliquid tale: hoc autem accepto, iam in inferioribus idem modus est, secundum nanq; aliorum primum erit, & tertium cõsequentium, ablato enim superiori, quod consequitur aliorum primum erit: consimiliter vero & in alijs.

Dixit Arist. Ad construendum autẽ definitionem per diuisionem, tria vtiq; oportet coniectare. quod est, vt sint ea, quę prędicantur ex via quid est: & q̃ ordinet in his, quod ipsorum est primum, & secundum: quodq; aggregatio istorum sint hæc. primũ igitur ex his est, qm̃ fieri vtiq; potest, quemadmodum qui ratiocinatur ad accidens, qm̃ inest, & q̃ construit genus: ordo autẽ fm id, quod decet, erit vtiq; si acceperit primum, hoc aũt erit, si posuerit, quod sequiẽ omnia, ad hoc autem nõ omnia, & hoc, qm̃ est vtiq; ex necessitate aliquid tale: cumq; acceperit hoc, erit vtiq; in ijs, quæ sunt infra, iste idem modus, & hoc, qm̃ erit secundum, quod est ad res alias derelictas, primũ, & tertium ad ea, quæ sunt contigua, & hoc, cùm ablatum fuerit hoc, quod est supra, res vtiq;, quæ sequiẽ ipsum, erit prima ad reliqua, & consimiliter in ipsis postremis, quæ sequuntur.

Dixit: Quòd ea, quæ oportet ponere artificem diui- 78
sionis I diuisione, cũ voluerit, q̃ operatio ipsius sit procedens fm rectum, primum erunt vtiq; differẽtię prædicatæ de eo, quod est sub genere ex via quid est, quæ sunt prędicata substantialia: secundo vero erit ordo differentiarum in definitione, cũ ponitur per magis vl'e, et magis vl'e ex ipsis est primum, deinde secundum, quod sequitur ipsum per ordinem, deĩde tertiũ, quousq; deuenerit per diuisionem ad differentiam appropriatam definito. Et hoc est, quod significauit, cũ dixit: & q̃ ordinetur in his, quod ipsorum est primum, & secũdum: sensus est, vt doceatur q̃ primum ex ĳs, & secundum; erit ordo ipsorũ talis, cũ præmiserimus primũ, quod est

quid. sensus est, cumq; progressus fueris hac specie, iā vtiq; verificatur, ꝙ non dereliquisti aliquam differentiarum, quæ sunt partes ex hoc definito, quas non adduxisti, quodq; hæc est definitio ꝑfecta, in qua non deficit aliquid de substātia definiti. Deinde dixit: secundū vero modum aliū, oportet, vt derelinquatur, & deficiat, & non sciatur. sensus est, qui vero diuiserit genus rei per alium modum diuisionis ab hoc, hoc est per differentias non primas, sequitur vtiq;, ꝙ derelinquatur ex differentijs, per quas constituitur genus hoc definitum, vna, aut plures vna, tamq; sequitur, vt non sciat definitum sm ipsius coaptationē ex definitione progrediente per hunc modum diuisionis.

Nihil autem oportet definientem & diuidētem omnia scire entia, quāuis impossibile dicunt esse aliqui, differentias scire, quę sunt ad vnumquodq; non scientem vnūquodq;, sine autem differentijs non esse vnūquodq; scire: à quo enim non differt, idem esse huic, à quo autem differt, alterum ab hoc.

Dixit Aristo. Non oportet autem modo aliquo diuidentem & definientem scire oīa entia, & hoc, sm quod dicere posset aliquis, ꝙ fieri non potest, vt sciat differentiam, quæ est vniuscuiusq;, si non sciet vnumquodq;, quodq; non est via, qua sciat absq; scientia, quæ est per differentias: & hoc, quoniam illud, quod nō est diuersum ab ipso, est vnum & idem cum hoc, & hoc iter quod & ipsum est diuersitas, est aliud ab hoc.

76 Posteaq̄ declarauit conditiones, quas cùm executus fuerit diuidens per diuisionem, deducit ipsum ad definitionem rei, cuius intendit definitionem, & docuit mensuram rei, quam tradit diuisio, & quid, quod non tradit ipsi, vult docere, quid est, quod prohibet in summa hāc viā: & dixit, ꝙ est via falsa, qua errauerunt, qui magnificauerunt diuisionem, & dixerunt, ꝙ apparet superior dimensione. & errauerunt vtiq;, qui destruxerant diuisionem, cū dicunt impossibilem eē diuisionem, et prohibent vtiq; ipsum, cū dicunt, oportere diuidentem, vt non deueniat ad spēm, cuius intenditur definitio, quousq; diuiserit oēs species, quæ ponuntur sub genere altiori: & hoc est impossibile, qm̄ oportet diuidentē scire oēs species entium, hoc est, vt sciat oēs differentias, per quas differunt entia inter se. Et dixit: Non oportet autē modo aliquo diuidentem & definiētem scire oīa entia. sensus est, ꝙ non oportet, vt sciat differentias oīum entium. Et posteaq; cōmemorauit hoc, enuntiauit, ꝙ aliquis iam destruxit diuisionem, qm̄ credit, ꝙ diuisio sequitur hanc rem, & dixit: & hoc, sm quod dicere posset aliquis, ꝙ fieri non potest, vt sciat differentiam, quę est vniuscuiusq;, si non sciuerit vnumquodq;, quodq; non est via, qua sciat absq; scientia, quæ est per differentias. sensus est, & hęc oratio est impossibilis, & si aliquis existimaret, ꝙ fieri non potest, vt sciat differentiā alicuius, cuius intendit scire differentias per viā diuisionis absq; eo, ꝙ sciat differentias omnium eorum, quæ diuersificantur ab illo, cuius intendimus definitionem per diuisionē. Et posteaq; cōmemorauit hoc de sermone ipsorum, adduxit exēplū, qd' adduxerūt ad hanc opinionē, & dixit: & hoc, qm̄ illud, qd' non est diuersum ab ipso, est vnū & idem cū hoc, & hoc inter quod & ipsum est diuersitas, est aliud ab hoc. sensus est, & qui dicit hunc sermonem, oportet, vt dicat, ꝙ manifestum est per se, ꝙ illud, quod non est diuersum à re, ipsum & res sunt vnum & idē, & quod est diuersum à re, ipsum est aliud à re. Atqui voluit, cū admiserit hanc propositionem, & contrariū ipsius, ꝙ sequitur, vt qui nouit aliquid in eo, ꝙ ꝓprie illam concernit, sequitur quòd cognoscat ipsum diuersum aliud ab ipso, ꝙ si nō nouit diuersum, eēt ipsum, & hoc vnum & idem, & non nouit hoc.

Primum quidē igitur hoc falsum est: non enim secundum omnem differentiam alterum est: multæ enim differentiæ insunt eisdem specie, sed non sm substantiā, neq; ꝑ se. Postea, qn̄ acceperit opposita & differentiā, & ꝙ omne incidit hinc aut inde, & acceperit in altero quod quæritur esse, & hoc cognoscat, nihil differt scire, aut non scire, in quibuscunq; prædicantur alijs differentiæ: manifestum enim est, qm̄ si ita procedēs venerit in hæc, quorum non amplius est differentia, habebit rationem substantiæ, omne autem incidere in diuisionem, si sint opposita, quorum non est medium, non est petitio: necesse est enim omne ī altero ipsorum esse, siquidem illius differentia erit.

Dixit Aristo. Primum quidem hoc vtiq; est falsum. & hoc, qm̄ non est sm omnem differētiam alterum diuersum, qm̄ insunt multæ differentiæ eisdem specie, sed nō sunt per se, neq; sm substantiam. Postea vero cū hoc vtiq; ꝙ acceperit opposita per differentias, ꝙ omne incidit aut hic, aut hic, & acceperit, ꝙ quæsitū est ad alterum ex vtrisq;, erit vtiq; sciens ꝑ hoc, & non est differentia siue sciat, aut non sciat ea, de quibus prædicantur differentiæ rerū aliarum: & hoc, qm̄ plane manifestum, si cum hoc, ꝙ acceperit hanc acceptionem, redierit ad ea, in quibus non inuenitur consimiliter etiam differentia, manifestum vtiq; erit ad rationem substantiæ: sermo autem, in eo ꝙ omne cadit in diuisionem, si fuerint differentiæ oppositæ ex eo, ꝙ non est inter ipsas medium, non est vtiq; petitio: & hoc, quoniam, sequitur vtique ex necessitate, vt sit in altero ipsorum, si fuerit differentia huius.

Qm̄ sequitur ex sermone præcedente, oportere, qui vult cognoscere aliquid ꝑ se, vt cognoscat omne illud, quod diuersificatur ab ipso, cumq; nouerit omne illud, quod diuersificatur ab ipso, quod nouimus ꝑ differentias suas, & diuersitatem à reliquis rebus ipsius, sequiē vtiq;, vt sciat reliqua per differentias suas: qm̄ vero est hoc, sequitur vtiq;, cū admiserit, ꝙ illud, quod diuersificatur, oportet, ꝙ sit diuersum per differētias, cœpit docere falsum, quod est in hac propositione, hoc est, quæ dicit, ꝙ omne illud, quod diuersificatur ab aliquo, est vtiq; aliud ab ipso. Et dixit: Primum quidem hoc vtiq; est falsum: & hoc, qm̄ non est sm oēm differentiam alterum diuersum, qm̄ insunt differentiæ multæ eisdem specie. sensus est, ꝙ in hoc sermone sunt plura falsa: primo quidem illud, in quo accipitur, ꝙ illud, quod diuersificatur, est aliud sm speciē: & hoc, qm̄ non diuersificanē 77

differētiæ

differẽtiæ diuersæ per quãuislibeat dfiarum variatarũ, quoniam inueniuntur vtiq; differentiæ multæ variatæ in specie una & eadem, sed differentiæ istę non sunt differentię substantiales, neq; sm substantiam. Et hoc est, quod voluit, cũ dixit: sed non sunt p se, neq; sm substãtiã. Et postea voluit, ꝙ hæc propositio verificaẽ vtiq;, cũ accipitur particularis, hoc est, ꝙ illa, quę varianẽ per differentias substãtiales, sunt vtiq; variata sm spẽm, & non variantur simpliciter: & differentiæ non substantiales sunt illæ, quę accipiuntur in specie vna & eadem, quemadmodum album & nigrum, & aliæ differentiæ, quę sunt in vna & eadem specie. Et posteaq̃ enuntiauit falsum, quod est in istis propositionibus, & est possibile, cũ remouerit ab ipsis partem falsam, vt conferat litigatori, cũ tollit verum ad instantiam veram, qm̃ instantia ista est vtiq; sm modum Dialecticę, dixit: Postea vero cum hoc vtiq;, ꝙ acceperit opposita per differentias ꝙ omne incidit aut hic, aut hic. sensus est, veritas aũt erit vtiq; cũ hoc, ꝙ acceperit differentias oppositas, per quas diuidiẽ genus, & acceperit ꝙ absq; dubio definitiones cadunt in vna ipsarũ. hoc est, qñ ponimus, ꝙ diuidatur totũ hoc genus in oppositas differẽtias, quodq; nihil ꝓhibet, vt illud, quod est sub ipso, ponaẽ sub vna illarum differentiarum. Et posteaq̃ commemorauit, ꝙ posteaq̃ diuidens posuerit duas istas cognitiones, quarum vna est, ꝙ genus diuiditur vtiq; in differentias oppositas vles ipsi, secũda vero, ꝙ quæsitum definitionis suæ ponitur sub vna istarũ, absq; dubio cõmemorauit intentionem tertiã ex eo, quo diuidens indiget ad monstrandum ipsum cõsimiliter etiam. Et dixit: & accepit, ꝙ quæsitum est ad alterũ ex vtrisq;. sensus est, cumq; posuerimus cum hoc cognitionem tertiam, quæ est, ꝙ varietur apud nos differẽtia, sub qua ponitur quęsitum definitionis suæ, tam vtiq; perfecta erit nobis cognitio definitionis per viã diuisionis absq; eo, ꝙ oporteat, vt sciat oẽs differentias rerum, quæ ponuntur sub oppositis, quæ sunt extra illud, cuius intenditur definitio, aut quæ cõicant in differentijs vniuersalibus. Et hoc est, quod significauit, cũ dixit: erit vtiq; sciens p hoc, et non est differentia siue sciat, aut non sciat ea, de quibus prædicantur differentiæ rerum aliarum. sensus est, cumq; sciuerimus ex dispositione diuisionis istas cognitiones, de quibus mentionem fecimus, non est vtiq; differentia siue sciat differentias omnium rerum, quę varianẽ à definito, aut nõ sciat ipsas, aut nõ est opus nobis ad cognitionem ipsarum per intẽtionem diuisionis. Et, cùm dixit: non est differẽtia siue sciat, áut nõ sciat ea, de quibus prædicantur differẽtiæ rerum aliarum. sensus est, ꝙ non est opus diuidenti, vt sciat res, de quibus prædicantur differentiæ, quæ sunt differentię rerum aliarum absq; eo, cuius intenditur definitio. Atqui voluit, ꝙ nõ est opus diuidenti, vt sciat oĩa ea, quæ cadũt in differentia opposita, sub qua cadit res, cuius intenditur definitio. Et hũc sermonẽ inuenimus ĩ traductione altera sic: ęquũ est siue scianẽ res, de qbus dicitur dr̃ia opposita, & distinctio ipsarum, aut non sciantur. Deinde dixit: et hoc quoniam plane manifestum, si cũ hoc, ꝙ acceperit hanc acceptionem, redierit ad ea, in quibus non inueniẽ consimiliter etiam differentia, manifestum vtiq; erit ad rationem substantiæ. sensus est; atqui hoc vtiq; est ex dispõne diuisionis manifestum, qm̃, cùm progressi fuerimus hac via ex diuisione, deducemus rem ad differentiam, quæ non monstratur à differentia rei, cuius intendimus definitionem differentia altera, hoc est differentia æquali rei definitę, † & hoc est, quod deuenit ad definitionem rei. Et dixit: sermo autem ĩ eo, ꝙ oẽ cadit in diuisionem, si fuerint differentiæ oppositę ex eo, ꝙ non est inter ipsas medium, nõ est vtiq; petitio. sensus est, cũ vero posuerimus ad diuisionem generis definiti in

† Ab. leg. & hoc est ipedimentum.

differẽtias oppositas, ꝙ definitum, cũ ponitur in altera ipsarũ, non est vtiq; ex cognitionibus, quibus indiget ad monstrationem ipsarum, qm̃ notum est, ꝙ differentiæ illæ sunt oppositæ oppositione, quæ est in summa veritatis in altera ipsarũ. atqui dixit hoc, qm̃ reliquas cognitiones, quę sunt per diuisionem, posuit vtiq; ipsas diuidens per modum petitionis, cũ non fuerint cognitiones per se, quemadmodum genus rei definitæ inest definito, & quẽadmodum speculatio de tẽtatione definiti p vnum duorũ oppositorũ, cũ non fuerit ita notum.

Ad construẽdam vero definitionem per diuisiones, tria oportet coniectare, vt accipiantur, quæ prædicantur in eo ꝙ quid est, & hęc ordinare quid primũ, aut quid secundum est, & ꝙ hęc omnia sint. Est autem horum vnum primum per id, quod possumus, quemadmodum ad accidens, syllogyzare, ꝙ inest, & p genus construere: ordinare autem, vt oportet, erit, si primũ acceperit, hoc autem erit, cùm acceptum fuerit, quod omnibus sequitur, illi autem nõ omnia, necesse est enim eẽ aliquid tale: hoc autem accepto, iam in inferioribus idem modus est, secundum namq; aliorum primum erit, & tertium cõsequentium, ablato enim superiori, quod consequitur aliorum primum erit: consimiliter vero & in alijs.

Dixit Arist. Ad construendum autẽ definitionem per diuisionem, tria vtiq; oportet coniectare. quod est, vt sint ea, quę prędicantur ex via quid est: & ꝙ ordinet in his, quod ipsorum est primum, & secundum: quodq; aggregatio istorum sint hæc. primũ igitur ex his est, qm̃ fieri vtiq; potest, quemadmodum qui ratiocinatur ad accidens, qm̃ inest, & ꝙ construit genus: ordo autẽ sm id, quod decet, erit vtiq; si acceperit primum, hoc aũt erit, si posuerit, quod sequiẽ omnia, ad hoc autem nõ omnia, & hoc, qm̃ est vtiq; ex necessitate aliquid tale: cumq; acceperit hoc, erit vtiq; in ijs, quæ sunt infra, iste idem modus, & hoc, qm̃ erit secundum, quod est ad res alias derelictas, primũ, & tertium ad ea, quæ sunt contigua, & hoc, cùm ablatum fuerit hoc, quod est supra, res vtiq;, quæ sequiẽ ipsum, erit prima ad reliqua, & consimiliter in ipsis postremis, quæ sequuntur.

Dixit: Quòd ea, quæ oportet ponere artificem diuisionis ĩ diuisione, cũ voluerit, ꝙ operatio ipsius sit procedens sm rectum, primum erunt vtiq; differẽtię prædicatæ de eo, quod est sub genere ex via quid est, quæ sunt prędicata substantialia: secundo vero erit ordo differentiarum in definitione, cũ ponitur per magis vle, et magis vle ex ipsis est primum, deinde secundum, quod sequitur ipsum per ordinem, deĩde tertiũ, quousq; deuenerit per diuisionem ad differentiam appropriatam definito. Et hoc est, quod significauit, cũ dixit: & ꝙ ordinetur in his, quod ipsorum est primum, & secũdum: sensus est, vt doceatur ꝙ primum ex ijs, & secundum; erit ordo ipsorũ talis, cũ præmiserimus primũ, quod est 73

79 Posteaq̃ declarauit, quomodo consistit diuidens super duabus intentionibus, quibus indiget, cœpit declarare, quõo consistat super intentione tertia, aut quõo monstretur, ꝙ iam deuenerũt ad ipsam. Et dixit: Quòd aũt aggregatio ipsarum sunt hæc, declaratum vtiq; fuit ex acceptione vniuscuiusq; primi per diuisionem à toto. sensus est, ꝙ aũt aggregatum ex genere & differentijs fit idem cũ re definita, cui nõ deficit, neq; superest, hoc vtiq; declaratum fuit ex diuisione generis per differentias primas oppositas, quæ appropriantur generi definiti, scḋm quod nõ erit pars ipsius aliquid ex eo, quod est sub ipso. vt in exemplo, si intentio nostra fuerit definire speciem aliquam ex speciebus aĩalis, † cõprehendemus vtiq; aĩal ad differẽtias suas oppositas, quæ appropriantur aĩali, deinde cognoscemus sub qua differentiarum oppositarum ex differẽtijs generis ponitur hęc species, cuius intẽditur definitio, cumq́; cognouerimus hoc, cognoscemus, ꝙ hæc differentia simul cũ genere est vniuersalis huic speciei, cuius intendit̃ definitio. Et hoc est, quod significauit, cũ dixit: siue qm̃ erit aĩal hóc, aut aĩal hoc. sensus est, atqui cùm nouimus intendentes definitionem hoĩs, ꝙ aĩal est genus ipsius, quodq́; animal erit exempli gratia aut rationalis, aut non rationalis, cognoscemus, ꝙ aĩal rationale inest hoĩ, quodq́; hæc differentia inest oĩ homini. Et hoc est quod significauit, cũ dixit: & aĩal hoc inest, quodq́; differentia consimiliter etiam inest huic toti. Deinde cõmemorauit spẽm tertiã scientiæ, & dixit: quodq́; non inest huic alia differentia. sensus est, cùm nouerimus simul cũ duabus intentionibus pcedentibus, ꝙ non inest hoĩ differentia alia superaddita differentiæ, quæ componitur cum genere suo, quę est rationale, iam vtiq; cõsistimus super eo, ꝙ genus est simul cũ differentia vltima, quã adduximus in ipso, aut in differentijs, q̃ sunt inter ipsum & inter genus, quodq́; non est differentia inter ipsum & inter spẽm, cuius intẽditur definitio. Et hoc est, q̃d voluit, cũ dixit: quodq́; ipsum est cũ differentia vltima, inter quam & prædicationem suam totius non est differẽtia in specie. sensus est, ꝙ summa cognitionum est æqualis, & vna ipsarum sequitur alteram. hoc est, cognitio nostra, quam intelligimus in genere, non superaddit ei, cuius intẽditur definitio per differentiam: aut cognitio nostra, ꝙ genus est simul cũ differentia, quam intelleximus, non habet differentiam inter se & prædicationem suam de ea, cuius intenditur definitio. Postea adduxit probationem, ex qua cadunt nobis signa in huiuscemodi sermonibus, quos diuisimus æquales, definito, & dixit: & hoc, qm̃ manifestum, ꝙ ipse non vult, sed ponit aliquã differentiam, qm̃ oẽs eæ sunt acceptæ ex via q̃d est. sensus est, & hoc, qm̃ manifestum est ex hoc facto, de quo mẽtionem fecimus, ꝙ non accepta fuit differentia, quę sit differentia in definitione rei, qm̃ nos non accipimus in his definitionibus differẽtiam superadditam: qm̃ differentiæ, quas volumus de genere, semper prędicant̃ de specie, cuius intenditur definitio ex via quid est, & superaddita non prædicantur de re ex via quid est. Et cũ dixit: neq; superest, neq; deficit aliquid ex his. sensus est, & consimiliter etiam apparet ex eo, ꝙ ordinauimus differentias primas, his primis non deficit vtique aliquid, quod sit aliqua partium, ex quibus constituuntur definitiones. Deinde declarauit hoc, & dixit: siue fuerit genus, siue differentia ipsius definiti. Deinde dixit: & genus ipsum est primum, & quod accipitur simul cũ differentijs, & differentiæ sunt oẽs consequẽtes. sensus est, ꝙ cadat genus ex eo, ꝙ facit hoc genus, quod diximus: qm̃ iam posuimus ipsum ĩ hoc sermone genus primum simul cũ differentijs inesse definito, & non prætermissa fuit ex differentijs consequentibus definitum dr̃ra, quã intelligimus cũ genere. Et hoc est, quod voluit cũ dixit: & differentiæ sunt omnes consequentes. Deinde dixit: neq; erit tunc aliquid posterius. sensus est, & sequitur, ꝙ non inueniatur dr̃ia posterior istis differẽtijs, hoc est superaddita ipsis: & si fuerit hic differentia addita, oportet vtiq;, ꝙ sit natura ipsius simul cum eo, quod præcedit ex differentijs & genere, diuersa à natura rei, cuius intenditur definitio, iamq́; positum fuit, ꝙ natura definitionis aggregatæ ex genere & differentijs præcedentibus consentit naturæ definiti, quod est diuersum & non cohęret. Et hoc est, quod significauit, cũ dixit: ꝙ si esset vtiq; aliquid aliud differens specie, hoc autem dictum vtique fuit, quòd non differt.

Quærere vero oportet inspicientem ad similia & indifferentia: primum quid omnè idem habent, postea rursus in alteris, quæ in eodem quidem genere sunt cùm illis: sunt autem ipsis quidem eadem specie, ab illis autem altera: quãdo autem in his acceptum fuerit aliquid omnino idem, & in alijs consimiliter in acceptis omnino considerare, si idem, quousq; ad vnã deuenerit rationem, hæc enim erit rei definitio: si vero non processerit in vnam, sed in duas, aut plures, planum quòd non esset vtique vnum aliquid quod quæritur, sed plura.

Dixit Aris. Oportet autem, vt sit quæstio tua cũ eo, ꝙ specularis similia, & diuersa: primo quidem, quid est illud, quod inest omnibus ijs vnũ & idem: deinde quæres à principio de alijs, quæ sunt in eodem genere, & hæc inter se sunt vnum, & idem in specie, et ipsa sunt ab his diuersa, cumq́; acceptum fuerit in his, quod inest omnibus vnum & idem, & in alijs consimiliter hoc exemplo, oportet, vt inuestigemus à principio de his, quæ insunt si sunt vnum & idem, & erit ĩuestigatio, quousq; deuenerit ad rationem vnam, & hoc, quoniam hęc est definitio rei: erit enim, cùm processeris hac via, quòd nõ deuenies ad vnum, sed ad duo, aut ad tria. Planum igitur, quòd fieri non potest, vt sit quæsitum vnum, sed plura.

Hoc præcepto docetur modus, quo cũ feceris definitionem, constructa erit natura rei, cuius intenditur definitio, hoc est, super quo significat nomen rei, cuius intenditur definitio, hoc est natura vna, de qua dicitur nomen istud † per consensum, si sint naturæ diuersę: & hoc nomen dicitur de ipsis † per cõitatem. Et cũ dixit: Oportet autem, vt sit quæstio tua cũ eo, ꝙ specularis similia, & diuersa: primo quidem, quid est illud, quod inest oĩbus ijs vnum & idem. sensus est, cùm intendis definire aliquid, super quo significat nomen aliquod, cũ accipis per indiuidua intentionem, in qua assimilantur, & non diuersificantur, oportet vtiq;, vt speculeris in hoc aliqua: primo quidem, cũ quæris de similitudine, quid est quod inest, & illa cõprehenditur in oĩbus indiuiduis ex indiuiduis, de quibus absoluitur nomen rei istius, cuius intenditur definitio. Postea dixit: deinde quæres à principio de alijs, quæ sunt in genere eodem. sensus est, deinde intendemus consimiliter etiam ad comprehendendum indiuidua alia, & ad comprehendendum 80

† Ab. l. diuidem⁹ aial in

† Ab. l. vniuoce.

† Ab. l. equiuoce.

primo ea, quæ ponuntur in re, cuius intenditur definitio, hoc est quæsitum. Et hoc est, quod significauit, cùm dixit: quæ sunt in genere eodem. Deinde dixit: & hæc ipsa inter se sunt vnum & idem in specie, & ipsa sunt ab his diuersa. sensus est, & hæc indiuidua, cũ construxeris speculationem de ipsis, oportet consimiliter etiam, vt sint vnum in specie, & si fuerit vniuersale vnũ aliud ab ipso vniuersali primo. Deinde dixit: cumq; acceptũ fuerit in his quod omnibus inest, vnum, & idem. sensus est, cumq; elegerimus hoc vl'e secũdum, quæremus consimiliter etiam in ipso intentionem vl'em, quę inest omni ipsi, & est vna ex ipso & eadem, cumq; inuenerimus ipsum vnum inesse i summa ipsis, fecimus vniuersale tertium ex indiuiduis rei, cuius intendimus definitionem, & hic est operans idem, hoc est, vt quæramus consimiliter etiam intentionem, † quæ assimilatur ipsi: cumq; inuenerimus ipsum, cõsiderabimus res illas, per quas assimilatur ipsum vniuersale, & si erunt res vna, illud vtiq;, cuius quærimus definitionem, erit res vna. Et hoc est, quod significauit, cũ dixit: & oportet vt inuestigemus à principio de ijs, quæ insunt, si sunt vnum & idem. sensus est, & ea, quę insunt ijs, quibus assimilatur ipsum vniuersale, sunt species. Et cũ dixit: & erit inuestigatio, quousq; deueneris ad rationem vnã. hoc est ad intentionem unam vl'em ad comprehendendum ipsum vl'e. Deinde dixit: & hoc, qm̃ hæc est definitio rei. sensus est, cũ deuenerimus ad vnum, quod sit tale, erit definitio rei, qm̃ hæc est differentia, quam cũ coniunxerimus generi illius speciei, erit ex ipsa definitio eius. Deinde dixit: erit enim, cũ processeris hac via, ꝙ non deuenies ad vnum, sed ad duo, aut ad tria. Planũ igitur ꝙ fieri non potest, vt sit quęsitum vnum, sed plura. sensus est, cumq; processeris & speculatus fueris ea, quibus assimilatur ipsum vniuersale, qm̃ species, per quas diuiditur hęc spẽs, non inueniuntur res illę, per quas assimilantur intentioni vni, sed duabus aut tribus. Planũ igitur fieri non posse, vt illud, quod significat nomẽ rei, cuius quęrimus definitionem, sit intentio vna, sed erit hoc plus intẽtione vna, & erit hoc nomen dictum † per determinationem, & declarationẽ eius, quod dictum fuit, qm̃, cùm quæsiuerimus definitionem alicuius specierum, de quibus existimatur, ꝙ nomen ipsorum dicitur per consensum, ipsum est, vt diuidatur spẽs ista in duo vniuersalia, aut tria, aut plura, ex eo ꝙ existimatur, ꝙ ipsa sunt diuersa in hac specie: deinde cõsiderabimus in summa vl'e rei, per quam assimilantur indiuidua ipsius vniuersalis: deinde accipiemus res illas, per quas assimilantur indiuidua vniuersalis ex illo vniuersali, & si coniunxerimus oĩbus ijs intentionibus, per quas assimilatur vniuersale, intentionem aliam, iudicabimus, quòd hoc quæsitum est vna intentio, & si coniunxerimus ei plus q̃ vna intentio, iudicabimus, ꝙ hoc quæsitum est plus q̃ intentio vna, & hoc præceptum vtile est in via cõpositionis, non aũt per viã diuisionis. & propterea via cõpositionis apud nos est * longinquior via diuisionis.

† Ab. l. quã sciemus,

† Ab le. analogice,

* Ab. le. posterior

Vt dico, si quid est magnanimitas quęreremus, considerandum in quibusdam magnanimis, quos scimus, quid habent vnum omnes inquantũ tales, vt si Alcibiades magnanimus, aut Achilles, & Aiax, quid vnũ omnes habent? non tolerare iniuria affecti, ille enim bellauit, iste autẽ iratus est, hic vero iteremit seipsum. Rursus in alteris, vt Lysandro, aut Socrate, si vtiq; indifferẽtes sunt & bona & mala fortuna affecti: hæc duo capiens considero, quid idem habent, & non impassibilitas circa fortunas, & non tolerantia cũ iniuriantur, si vero nihil, duę vtiq; species essent magnanimitatis.

Dixit Arist. Dico aũt per hoc illud, quod nos disposuimus: et hoc, qm̃, si quęreremus, quid est magnanimitas, oporteret, vt videremus & consideraremus in speciebus, quæ sunt magnanimę, quibus scimus, quę est dispositio vna inexistens omnibus ipsis per viam quid est in hac dispositione. vt in exẽplo, qm̃ Alcibiades magnanimus, & Achilles, & Aiax: si oportet, vt quæramus, quę est intentio inexistẽs, quæ est vna omnibus ijs: et hoc, quoniam ipsi † non tollerauerunt colligãtiam: & hoc, qm̃ vnus ipsorum bellauit, & alter iratus fuit, & alter iteremit seipsum: deinde monstratur hoc à principio in hominibus alijs ab exemplo hoc, vt Lysandro, aut Socrate, & definitio dispositiõis suę est; quoniam ipsi non variati fuerunt cũ hoc, ꝙ profecerunt in bono accidentium suorum, neq; dolent: cumq; accipiuntur hæ duæ dispositiones, quæremus vtiq;, quid est, quod inest vnum & idẽ, non admissio descriptionum ab accidentibus, & defectus tollerantiæ iniuriæ, & si non erũt vnum, erunt vtiq; magnanimo duæ species constitutæ.

† Ab le. non ferant rẽ publicam:

Posteaq; enuntiauit modum, quo conuenit vt consistat quærens definitionẽ eius, quod significat nomen, si hæc res, quam significat nomen, est res vna, aut plures, cœpit declarare in talibus rationem vl'em, quã disposuit. Et dixit: Dico aũt per hoc illud, quod nos disposuimus, vsq; ad id, quod dixit, quid est cum hac dispositione. vt in exẽplo, de quo dicitur, si quæram⁹ exempli gratia definitionẽ magnanimi, oportet vtiq; vt speculemur prędicationem indiuiduorum, de quibus dicitur, ꝙ sunt magnanimi, & vnumquodq; idiuiduum ex toto, & vnamquãq; spẽm, & intentionem, propter quã disponitur hæc spẽs per magnanimitatem. Deinde dixit: vt in exemplo vsq; ad id, quod dixit, & alter interemit seipsum. sensus est, exemplum huius est, cùm speculati fuerimus dispositionẽ, per quam disponitur ille et ille & ille ad idiuidua celebrata apud ipsos per singulas operationes, quaq; dispositio propter hoc est in magnanimitate, & definiuerimus quod comprehendit hæc, qm̃ non tollerant † colligantiam: & hoc, qm̃ vnus ipsorum bellum gessit cũ viris Atheniensibus propter colligantiam, & alter iratus fuit socio suo, & non bellauit, & tertius interemit seipsum. Et dixit: deinde monstratur hoc in hoĩbus alijs vsq; ad id, quod dixit, cũ hoc, ꝙ profecerunt in bono. sensus est, cumq; inuenerimus dispõnem, propter quam vocauit hanc speciem animæ, magnanimitatem, considerabimus ad speciem aliam consimiliter etiam ex alia, & vocabimus ipsum per hoc nomen, quemadmodum Socrates, & vir ille celebratus apud ipsos consistit etiam cũ hac dispõne, & inuenitur, ꝙ dispositio, propter quam vocantur isti magnanimi, fuit, ꝙ non extolluntur in lætitia cũ hoc, ꝙ accidunt ipsis accidentia bona, & non deprimuntur, cũ accidũt ipsis accidentia mala. Et hoc est, quod significauit, cũ dixit: non variati fuerunt cũ hoc, ꝙ profecerunt in bono accidẽtium suorum, neq; dolent. Atqui designauit tollerantiam 81

† Ab. le. vniuersitatẽ rei publicæ,

Socratis

Socratis, eo q̄ inuenimus ipsum interemptum fuisse, et consimiliter alij, de quo fecit mentionem, accidit nouū exiens à natura, quo non afflixit spiritum suum. Deinde dixit: cumq; accipiuntur hæ duæ dispōnes, inuestigabimus vtiq;, quid est, quod inest vnum & idem, nō admissio descriptionum ab accidentibus, & defectus tollerantiæ iniuriæ. sensus est, cumq; inuentę fuerint duę dispositiones, per quas vocatur utraq; istarum duarum specierum, magnanima, quarū vna est priuatio descriptionum ab accidentibus, & secunda, priuatio tollerantiæ ab angustijs, & considerabimus, si ambæ sunt dispositio vna, aut non sunt vna, cumq; inuentæ fuerint ambæ nō esse vnum, iudicabimus de magnanimitate duo diuersa, quodq; nomen magnanimitatis dr̄ de ipso per cōitatem. Et hoc est, quod significauit cùm dixit: & si non erūt vnū, erunt vtiq; magnanimo duę spēs constitutæ.

Semper autē est omnis definitio *vniuersalis: nō enim alicui oculo dicit salubre Medicus, sed aut omni, aut specie determinans: facilius autem est singulare definire, q̄ vniuersale. quapropter oportet à singularibus ad vniuersalia transire: æquiuocationes etenim latent magis in vniuersalibus, quàm in indifferentibus.

Dixit Arist. Omnis autem definitio semper est vniuersalis: et hoc, qm̄ Medici nō definiunt in medicina hunc oculum, sed omnem, aut illū, qui distinguitur specie, & definire singula, facilius est, q̄ definire vniuersale: & propter hanc causam oportet vt trāsferamur à rebus particularibus & singulis ad res vniuersales: & hoc, quoniam æquiuocatio decipit magis in vniuersalibus, q̄ decipiat in indifferentibus.

82 Ista est dispositio vnius conditionis ex cōditionibus definitionis, et est, q oportet, vt sit definitio vniuersalis ol naturæ definitæ, & quasi vult tradere cām, quare res cū nō habet definitionē vnam vl̄em, nō est res una, fm q apparet res in dispositione magnanimi, qm̄ si non inuenitur definitio vniuersalis, non est possibile, vt inueniantur vni & eidem duæ definitiones. Et cùm dixit: & hoc, qm̄ Medici non definiunt in medicina hūc oculum, sed omnē, aut illū, qui distinguitur specie. sensus est, & hoc apparet ex quæsitis in definitionibus, q̄ sunt res vl̄es, & hoc manifestum ex artib⁹ syllogisticis operatiuis. vt in exemplo, qm̄ Medici non definiunt rem, per quam erit medicina istius oculi designati, sed medicina oculi in eo, q est oculus, est medicina oculi, qui est cū dispōne tali cū eo, q diuiditur *oculus in dispositiones suas, hoc est in id, quod disponitur, & disponitur sic. Et hoc est, quod voluit, cū dixit: aut illum, qui distinguitur specie. Et cùm dixit: & definire singula, facilius est, q̄ definire vl̄e. sensus est, q definire spēs vltimas, est facilius, q̄ definire gn̄a, & causa in hoc est, qm̄ definitio spērum inuenit ab indiuiduis, quæ assequimur per sensum. Et hoc est, quod voluit, cū dixit: & propter hanc causam, oportet vt transferamur à rebus particularibus & singulis ad res vniuersales. hoc est in extractione definitionis cum eo, quòd dispositio ipsius est per viam compositionis. Postea adduxit causam facilitatis in hoc, & dixit: & hoc, quoniam æquiuocatio magis decipit in vniuersalibus, quàm in indifferentibus. sensus est, & causa, quòd acceptio definitionis à particularibus sit facilior, est, qm̄ æquiuocum non decipit in particularibus, in vniuersalibus autē sic, & propterea fuit apud ipsum via compositionis leuior, q̄ via diuisionis.

* pA. 1. pšts

Quemadmodum autem in demonstrationibus oportet esse ipsum syllogyzatum fuisse, ita & in definitionibus manifestū est: hoc autem erit, si per ea, quæ singulariter dicunt, sit in vnoquoq; genere definire seorsum, vt simile non omne, sed quod in coloribus & figuris, & acutum, quod in voce, & ita in commune progredi obseruantem, ne æquiuocatio incidat.

Dixit Aristot. Et quemadmodum in demonstrationibus oportet vtiq;, vt sit intentio syllogismi existens, cōsimiliter oportet, vt sit i definitionibus manifestis: & hoc erit, cùm definitio vniuscuiusq; generum seorsum fuerit per ea, quæ sunt i particularibus, quę definiuit. vt in exemplo, q adducat nō de omni simili, sed de eo, quod est in coloribus, aut figuris, & definitio, quæ est in voce: & secundum hanc acceptionem procedemus ad vniuersale ex parte, qua obseruabimus, ne sequatur nos æquiuocatio nominis, & incidamus in ipsam.

Intētio sua in hoc capitulo est mōstrare, q non oportet definitiones componi ex noībus æquiuocis, neque *dubijs, neq; æquiuocis: & hoc, qm̄ definitiones, q̄ sunt cū hac dispōne, non detegūt naturam definiti, neq; adducunt nobis substantiam ipsius, sed si notificant substantiam ipsius rei, est vtiq; per cogitationem, & phantasiam. Et posteaq; fuit hæc res in demonstrationibus notior, hoc est, q oportet, vt non sint propositiones suę & conclusiones suæ æquiuocæ, posuit radicem & propositionem ad monstrandam existentiam istius definitionis, & dixit: Et quemadmodum in demonstrationibus oportet vtiq;, vt sit intentio syllogismi existēs, consimiliter oportet, vt sit in definitionibus manifestis. intelligit per intentionem syllogismi cōclusionem, & intelligit per existentiam, significationem ipsarū, et monstrationem ipsarum, & quasi dixit, & quemadmodum conclusiones in demōstrationibus oportet esse existentes fm q sunt res apparens & manifesta, qm̄ non significant super ipsis per nomen cōicans, sed per nomē manifestum ex substantia rei, consimilr se habet res in definitionibus, & oportet vt sint noīa ipsorum ex consensu, quousq; fuerint nota ex natura definitionū in fine manifestationis, et apertionis. Deinde dixit: & hoc erit, cū definitio vniuscuiusq; generum seorsum fuerit per ea, quæ sunt in particularibus, quæ definiuit. sensus est, & definitiones vtiq; erunt cū hac dispōne, hoc est impossibiles, ex eo, q pertractabitur in ipsis nomen cōicans, cū intenderit ad extractionem definitionum generum ex definitionibus spērum extremarū, fm quòd enuntiauit in ipso per exemplum, cū commemorauit viam compositionis. Et cū dixit: per ea, quę sunt in particularibus, intelligit vniuersalia, quæ prædicantur de indiuiduis ex parte, qua qd sint: & hoc qm̄, cùm ingsiuerimus hæc prædicata in indiuiduis spērum, non decipiet nos nomen cōicans ad naturam generis, cuius intendimus definitionem, si fuerit ipsi nomen cōicans. Et cū dixit: vniuscuiusq; generum seorsum. intelligit per genera, spēs, quæ ponuntur sub genere, cuius intendimus definitionem, & quasi dixit, & definitio generum

83

* Ab. 1. analogis,

ponetur

ponetur vtiq; sup ipsis fm perfectionem, cũ fuerit definitio vniuscuiusq; specierum, quæ sunt sub genere seorsum, quemadmodum prędicata de indiuiduis istius speciei ex parte quid est, fm id quod definimus ante hoc. Deinde dixit: vt in exemplo, q adducat nõ de omni simili, sed de eo, quod est in coloribus aut figuris, & definitio, quæ est in voce. sensus est, & exemplum compositionis nostrę de definitione specierum ad definitiones generum est, quemadmodum, cũ uolumus definire, qd est simile, nõ oportet, vt quæramus definitionem similis vniuersalis, hoc est, quod diuiditur in oĩa similia, sed oportet, vt incipiamus, & quæramus definitionem similis per singulas spẽs rerum similium, & inquiramus definitionẽ similis in figuris seorsum, & si inuenerimus ipsum intentionem vnam in oĩbus spẽbus, sciemus, q simile vl'e est natura vna, & si non inuenerimus ipsum vna, sciemus, q est nomen cõicãns, fm q de ipso est itentio per se, & hoc, qm̃ similia figurarũ apud Geometras non sunt similia in coloribus apud naturam, & consimiliter se habet res, cũ intenderimus definire, quod significat nomen acuitatis, intendemus vtiq; ad definitionẽ acuitatis, quæ est in voce † tantum, & ad eam, quę est in ferro † tantum, & ad eã, quæ est in ædificijs † tãtum, qm̃ per hoc constituemus ad hoc, q nomẽ acuitatis est cõicans, aut nõ est nomen cõicans. Et hoc est, quod significauit, cũ dixit: & fm hanc acceptionem procedemus ad vl'e ex parte, qua obseruabim⁹, ne sequatur nos æquiuocatio nois & incidamus in ipsam. sensus est, & per hunc modum dispõnis deueniemus ad constitutionem super intentione vniuersali, cuius intẽdimus definitionem, qm̃ ipsa est intentio vna, si non est vna absque eo, q assequamur ipsam per causas nostras ad hanc intentionem nominis æquiuoci, & decipiet nos.

* Ab. te. æquocum

† Ab. 1 g fe, l oib⁹ locis.

Si vero neq; disputare oportet trãslationibus, planum q neq; definire, neq; translationibus, neq; quæcunq; dicunt̃ trãslationibus: disputare. n. necesse erit ĩ trãslationib⁹.

Dixit Aristo. Et si non oportet, vt pertractes translationem apud speculationem, & sermonem, planum vtiq; q non oportet, vt pertractes in definitione interrogationem nominum & similitudinem, neq; consimiliter etiam oportet, vt pertractentur in ipsis omnia ea, quę dicuntur fm viam translationis, & similitudinis: & hoc, qm̃ sequit̃ vtiq; ex necessitate, vt pertractes translationem & exemplum in reliquis speculationibus.

84 Hoc præceptum vtile est in definitionibus: & est, q non facias definitionem nośum exemplarium translatorum ad rem ex similitudine sua, qm̃ huiuscemodi definitiones tradunt vtiq; similitudinem rei, non veritatẽ ipsius. Et non est longinquum, q accidat propter nomina exẽplaria illud, quod accidit ex noĩbus cõicantibus, hoc est, q existimetur de rebus multis, q ipsæ sunt res vna, ecce exemplum eorum, quæ accipiuntur à noĩbus exemplaribus, est oratio eius, qui definiuit mare, q est humor terræ aggregatus fm profundũ: & oratio eius, qui dixit de lege, q est mensura actorum & factorum, qm̃ humor non ponit cõditionem aquarum maris, nisi in terra, & consimiliter se habet res in mensura simul cũ lege: et qm̃ celebratum est vl'e, q Dialecticus elõgat in speculatione sua factionem nośum exemplariũ, posuit hoc præceptum super artifice demonstrationis, & definitoris primi in hoc, Et dixit: & si non oportet, vt pertractes trãslationem apud speculationem & sermonẽ, planum vtiq;, quòd non oportet, vt pertractes in definitione interrogationem nominum & similitudinem: & causa in hoc est propinquitas orationum dialecticarum ab orationibus demonstratiuis. Cumq; artifex dialecticę elonget hoc, magis vtiq; conuenit hoc artifici demonstrationis. Deinde dixit: neq; consimiliter etiã oportet, vt pertractentur in ipsis oĩa ea, quæ dicunt̃ fm viam translationis & similitudinis: & hoc, qm̃ sequitur vtiq; ex necessitate vt pertractes translationẽ & exemplum ĩ reliquis speculationibus. sensus est, & si coegerit res artificem demõstrationis & definitorem, vt pertractet in definitione sua nomina translatitia, non oportet, vt pertractet in hoc oĩa noĩa translatitia, sed translationes, quæ sunt ex rebus propinquis substãtię rei, non longinquis: & hoc, qm̃ existimatur vtiq;, q aliqñ artifex demonstrationis & definitor cogantur pertractare noĩa translatitia: quemadmodum cogitur Dialecticus cõsimiliter etiam ad hoc in aliquibus locis: & hoc vtiq; accidet in rebus non sensibilibus, quæ non possunt formari, nisi per sensata sua & exempla sua, quemadmodũ fecit Aristo. in formatione sensus cõis simul cum reliqs sensibus, qui assimilauit ipsum lineis, quæ exeunt à centro ad circunferentiam. & hoc inuenitur in sermonibus suis, & aliqñ cogitur artifex demõstrationis super hoc, quemadmodũ ipse loquitur, iamq; faciunt huiuscemodi definitiones ad transferendum intellectum ab ipsis ad definitionem veram: & hoc, qm̃ formatio trãslationis intellectus assimilantis rem rei eidem, est facilior, q̃ trãslatio eius ad ipsum apertorem, & in summa doctrina poetica est vtiq; obscura: † & propterea inuenit̃ Aristo. oblitus fuisse duarum doctrinarum in locis multis.

† Ab. leg & ideo inuenimus Arist q laudet vtrasque disciplinas

Quo pacto problemata venentur tum diuisione, tum etiam proportione. Cap. IX.

AD hoc autem q habeamus problemata, eligere oportet & decisiones & diuisiones, ita vero eligere supponentem genus cõmune omniũ, vt si aĩalia essent, quæ speculata sunt, qualia omni aĩali insunt: his autem acceptis rursus reliquorum primo, qualia omne sequant̃: vt si hoc est auis, qualia oẽm sequantur auem, & ita semper proxima: planum enim, q habebimus iam dicere, propter quid insunt consequentia ijs, quæ sunt sub communi, vt propter quid homini aut equo insunt. sit aũt aĩal, in quo A: B vero consequentia oẽ aĩal: in quibus aũt C D E aliqua aĩalia: planum igitur propter qd B inest ipsi D. nãq; per A: cõsimiliter autem & alijs.

Dixit Arist. Iam vero oportet ad habendas interrogationes & quæsita, vt sit apud nos intẽtio decisionis & diuisionis, & procedatur in ipsis hac via: & est, vt ponamus genus vniuersale omnibus. vt in exemplo, si essent speculationes, per quas sunt animalia, oportet vtiq;, vt consideremus quæ sunt illa, quæ insunt omni animali, cumq; accepta fuerint hæc, cõsiderabimus à principio, quæ sunt illa, quæ sequũtur primum totum à reliquis. vt in exemplo, si fuerit hoc auis, oportet vtiq;, vt quærantur, quæ sequuntur omnem auem, & ita semper accipitur proximum:

mum:planum enim,φ perueniet ad nos, vt enuntiemus, propter quam causam insunt consequentia rebus, quæ sunt sub hoc vniuersali. vt i exemplo, propter quam causam insunt homini,aut equo.sit autem animal in quo est A:B vero ea quæ consequuntur omne animal:sint autem in quo est C animalia particularia:planum igitur, propter quid B inest C, quoniam ipsum inest propter A:& consimiliter ipsis rebus alijs.

85 Hoc præceptum vtile est ad extrahendas causas definitionum,quarũ quærimus causas,hoc est per demonstrationes causarum.quod est, quemadmodum si essemus prius interrogationem & quæstionẽ de causis cognoscentes per diuisionẽ generum in spẽs suas, & scientes per decisionem.& hoc,qm̃ cognitio per diuisionem consistit super cognitione differẽtiarum apparentium, & decisio consistit super cognitione differentiarum intrinsecarum.Et posteaq̃ cõmemorauit, φ qui vult habere potentiam tradendi causas eius, quod interrogat de ipso per speciem accidentium substantialium, oportet ipsum scire per diuisionem & decisionẽ, cœpit enuntiare,q̃ão ponit aliquis, cũ fuerit sciens ꝑ duas istas causas cũ eo, φ iterrogauerit de causa, qua iest aliquod accidens ex accidentibus entium ꝑ plus vna specie ex speciebus,& dixit:& procedatur in ipsis hac via:& est, vt ponamus genus vle oibus. sensus est,cumq; cognouerimus per diuisionem & decisionem, & interrogauerimus de causa alicuius ex accidẽtibus entium per plures spẽs,sequitur vtiq;,vt procedat in ipso via,de qua diximus,& est,vt procedat per diuisionem generis vniuersalis oibus illis spẽbus.Et posteaq̃ enuntiauit,qm̃,cùm voluerimus scire causam,quæ est per aliquod ex accidentibus entium in aliqua spẽrum,φ inquam oportet, vt numerent̃ tunc illæ species,adduxit exemplũ huius, & dixit:vt in exemplo,si essent speculationes,per quas sunt aialia,oportet vtiq;,vt cõsideremus,quæ sunt illa, quæ insunt oi aiali. sensus est,exemplum huius,si esset accidẽs quæsiti simile in aliqua specierum aialis, sequeretur vtiq;,vt inesset natura vniuersalis oi aiali, ac si diceres,φ est sensibile.Deinde dixit: cumq; accepta fuerint hæc,considerabimus à principio,quæ sunt illa,quę sequuntur primum totum à reliquis. sensus est, vt oia aialia,de quibus interrogatur de causa consequente, vt sint disposita per aliquod accidentium eorundem per accidentia consequentia naturam illam appropriatam ipsis,intelligere fecerunt reliqua entia ꝑ illas species, & si inuenerimus hoc accidens vniuersale illi naturæ, est accidẽs,de quo interrogatur per signum propter quid: illa igitur natura est causa in ipso,& si fuerit accidẽs appropriatum per illam naturam,de quo non interrogabitur per literam propter quid, diuidem⁹ ipsum genus in genus,ex quo sequitur vniuersale illarum specierũ, deinde considerabimus consilr etiã de accidente, quod sequitur consilr etiam naturam istius generis, quod sequit ipsas,& si fuerit,de quo iterrogamus, genus istud, ad quod deuenimus,causa in hoc accidente,et ita faciemus semper:deinde deueniemus ad naturam, quæ est causa in hoc accidente,de quo interrogauimus : manifestum autem,φ,cũ non obseruauerimus circa cognitionem istam aliquam naturarum, neq; aliquod generum comprehensorum in illis speciebus, absq; dubio cadet supra naturam,quæ est causa accidentis,de quo interrogatur.Et hoc est,quod voluit,cũ dixit : & consilr accipietur propinquum,planum enim φ perueniet ad nos, vt enuntiemus propter quã causam insunt consequentia rebus,quæ sunt sub hoc vniuersali. sensus est, qm̃ cũ diuiserimus magis propinquũ generi altiori,& considerauerimus accidentia consequentia vnumquodq; ipsorum,planum vtiq;,φ perueniet ad nos illud, quod est causa in accidente consequente,de quo interrogauimus,hoc est,quod inest speciebus,quæ sunt sub illa natura.Et postraq̃ cõmemorauit,φ per hoc ipse operans cadet super naturam,quę est causa,vt sequatur ex ipso, adduxit exẽplum,& dixit.vt in exemplo, propter quã causam insunt hoi & equo. sensus est, si quærat aliqs, propter quam causam homo & equus est sensibilis, & inuenitur natura,quæ est causa istius cõsequentiæ, ipsa aialitas,respõdebimus per ipsum in responsione qd est sensibile, & consilr si interrogauerimus, propter quid homo & equus spirat,& acceperimus genus vle hoi & equo,quod est sensibile exempli gratia, & inueniẽ spirans non esse vle ipsi,diuidemus hoc genus in naturam magis propinquam sub ipso,q̃ illud, quod comprehendit equum & hoiem,& erit hæc via exemplum aialis, quod habet sanguinem, & inuenietur spiratio † consequens totum ipsum, & diuidemus sanguineum in ambulans & non ambulans,et inueniemus hanc naturam consequi spirationem,& dicemus φ causa cur spiratio inest hoi & equo,est,quia est aial sanguineum ambulans.Et posteaq̃ adduxit exemplum ex materijs diminutum,adduxit ipsum ex literis perfectum,& dixit:sit autem aial,in quo A:B vero ea, quæ cõsequũtur oẽ aial: sint aũt,in quo est C,aialia particularia. sensus est,exẽplum huius,cũ quæsiuerimus homini & equo causam consequentiæ ex consequẽtibus,quę insunt ipsi ex parte,qua est aial,ac si diceres motum & sensibile, qm̃ animalitas erit causa in hoc accidente, & accipiatur loco aialis A,& loco aialis, de quo interrogatur per signum propter qd,C,& loco accidentis consequẽtis ens quod ipsi C insit,de quo interrogatur per signũ propter quid, ipsum a.Deĩde dixit:planum igitur propter quid inest B ipsi C,qm̃ ipsum inest propter A,& consilr ipsis rebus alijs. sensus est,cumq; icesserimus hac via,declaratum nobis erit ex hoc,propter quid inest sensibile homini et equo,hoc est,ꝑpter quid inest a ipsi C:& hoc est ex parte aialitatis,cuius loco accepimus A, & consimiliter declarabitur per hanc viam res in reliquis.

† Ab. l. φ nõ insit toti illi.

Et semꝑ in alijs eadem est ratio,nunc quidem igitur sm̃ tradita cõmunia nomina dicimus.Oportet autem non solũ in his considerare,sed & si aliud quid visum fuerit inexistens cõmune, excipientem, postea quæ hoc sequitur,& qualia hoc sequũtur,vt cornua habentia habere erinaceũ,& nõ vtrinq; dentata esse:rursus cornua habere, quæ sequitur,planum enim propter quid illis inerit, quod dictum est, propter enim cornua habere inerit.

Dixit Arist. Et hæc ratio eadem in rebus ordinatis sequitur semper:nunc quidem igitur loquuti fuimus in sermone nostro secundum nomina vniuersalia,quæ sunt celebrata apud nos.Oportet autem vt inuestigemus non in his tantum,sed si est aliquid,quod videatur inexistẽs cõmune,vt accipiatur hoc, & ea,quæ sequitur hoc,& ea, quę sequuntur hoc.vt in exemplo qm̃ ea, quæ sunt appropriata animalibus cornutis,sunt ea, quæ habent

bent

bent ventriculum, quęq; non habent dentes in maxilla superiori, oportet vtiq; vt accipiatur à principio, quæ sunt illa, ex quibus sequitur cornua habere, & hoc, qm̄ planum, propter quam cām inest illi rei dispositę: qm̄ hoc vtiq; inest ipsis, qm̄ habent cornua.

86 Cùm dixit: Et hæc ratio eadem in rebus ordinatis sequitur semper. sensus est, & iste est sermo, quo procedemus ad tradendam causam consequentem ex consequētibus illud, quod est sub hoc genere. vt in exemplo, qm̄ per viam, qua procedemus in tradenda causa consequentiū causam, consistemus in traditione causę consequentis ex consequentibus, quæ insunt illi, quod est sub aiali. quemadmodum, si interrogaretur de existentia consequentis ex cōsequentibus volatile, hoc est, interrogaretur de existentia in aliquo volatili, qm̄ traditio causæ in hoc erit, qm̄ est auis. quemadmodum si interrogaretur, propter quid gallus est pennatus, diceremus in responsione huius, qm̄ est auis. Et qm̄ natura, quæ est causa in accidente, de quo interrogatur per signum propter quid, videtur vtiq; nobis, cùm habuerit nomē celebratum, & latet, cū non habuerit, dixit: nunc quidem igitur loquuti sumus in sermone nostro sm̄ nomina vniuersalia, quæ sunt celebrata apud nos. sensus est, vt opinor, q hæc vtiq; via erit vtilis, in eo, q naturę generum, quæ sunt causæ accidentium, de quibus interrogatur per signum propter quid, habent nōīa celebrata, qm̄ sm̄ hoc, q ipsæ sint, erit apud nos notius, q̄ q ipsæ sint causæ, & procedemus ex hac cognitione prima, quæ est cognitio existentiæ ipsarum ad cognitionem q sint causæ: cū vero non habebimus nomen, erit vtique apud nos veritas existentiæ ipsarum, & veritas, q sint causæ in gradu vno, & nō erit vtilitas in hac ordinatio- * Ab I. eductionem. ne. hoc est, per facturam vię diuisionis ad appārentiam causarum. Mathius aūt expositor dicit, q hoc dixit, ne dicat aliquis, fortasse hæc nōīa non insunt rebus ex consensu, hoc est, quæ sunt apud multitudinē. Hoc autem debile est, notum. n. est per se, q oē nomen, quod multitudo imponit rei, est ex consensu huic rei. Et qm̄ sunt hic accidentia, quæ sunt causæ accidentium aliorū, cœpit enunttare, qūo est via ad constituenda hæc accidentia, quæ sunt causæ in accidentibus, de quibus quęritur per signum propter quid in vnaquaq; specie, & dixit: oportet autem, vt inuestigemus non in his tantum, sed & si est aliquid aliud, quod videatur inexistens commune. sensus est, tam vero oportet, vt inuestigemus non de hoc tantum, in quo genera sunt causæ accidentium, quæ ipsis insunt tm̄, sed inquiramus consimiliter etiam de iis, in quibus causæ sunt accidētia vniuersalia, & hoc ex accidentibus alicuius, quorum causæ sunt accidētia in rebus, in quibus inueniuntur accidentia, & ex ipsis, quorum causæ sunt in substātia rei, in qua est ipsum in- * Ab. I. accidens. dicāns. Et cū dixit: & si est aliquid, quod videaẗ inexistens commune. intelligit per accidēs vniuersale, quod est causa in accidente, de quo interrogatur per dictionē propter quid in spē, in qua est hoc accidens. Et posteaq̄ enunttauit, q oportet, vt inquiramus consimiliter etiā de accidentibus vniuersalibus in rebus, in quibus accidentia vniuersalia sunt causæ, & non interrogabitur de ipsis per signū propter quid de accidētibus, cœpit enunttare, quomodo erit inuestigatio de hoc, & dixit: vt accipiatur hoc, & ea, quæ sequitur hoc, & ea, quæ sequunẗ hoc. sensus est, & hoc erit, cū acceptum fuerit accidēs ipse, & ea, quibus inest illud accidens, & ea sunt, quorū existentiam sequitur hoc accidens, hoc est species, quibus hoc accidens est appropriatum: deinde accepit accidens consequens istud accidens, hoc est æquale ipsi, & erit accidens primum causa in hoc secundo. Et posteaq; dixit hoc, adduxit exemplum in hoc, & dixit: vt in exēplo, quoniam ea, quæ sunt appropriata animalibus cornutis, ea sunt quæ habent ventriculum, quæq; nō hn̄t dentes in maxilla superiore, oportet vtiq;, vt accipiatur à principio, quæ sunt illa, ex quibus sequitur cornua habere. & intelligit exemplum hoc, quoniam cū interrogauerimus, propter quid ouis & vacca non habent superiores dentes, aut propter quid habent ventriculum, intentio vtiq; accidentis est æqualis huic accidēti in animali, cui inest hæc intentio, habere cornua, & sciemus, q hoc accidēs, quod est priuatio dentium in maxilla superiore, inest vtiq; aiali cornuto, quodq; causa in hoc, idest, q non hn̄t dentes in maxilla superiore, est, qm̄ habent cornua, & hoc, quoniam propterea q indigentia cornuum in ipsis erat maior, q̄ indigentia dentium in maxilla superiore, declinauit natura materiam dētium in ipsis ad cornua: & consilr, cū interrogauerimus in huiuscemodi animalibus, propter quid habent ventriculum, speculabimur, cūq; inuenerimus, q accidens æquale omnibus his est, quia nō habent dentes in maxilla superiore, sciemus, q defectus dentium est causa, vt addatur sanitati suæ hoc membrum, per quod assequatur digestionem cibi, quæ defecit per defectum dentium. Et cū dixit: oportet, vt accipiatur à principio, quæ sunt illa, ex quibus sequiẗ cornua habere. sensus est, qm̄ cū sciuerimus, q omne habens cornua, non habet dentes in maxilla superiore, & habet ventriculum, considerabimus de animalibus, quibus appropriatur, q non habent dentes in maxilla superiore, quodq; habent vētriculum. Deīde dixit: & hoc, quoniā planum, propter quam causam inest illi rei dispositæ, quoniam hoc vtiq; inest ipsis, quia habent cornua. sensus est, quoniam cū fecerimus hanc operationem, hoc est, q assecuti fuerimus, q omne habens ventriculum non habet dentes in maxilla superiore, & habet cornua, manifestum erit nobis, ob quam causam insunt huiuscemodi animalib⁹ accidentia disposita, de quibus fecimus mētionem, hoc est, q sint sine dentibus in maxilla superiore, & habeāt ventriculum, quod est, vt habeant cornua, & hoc, quoniam cornua sunt causa propinqua horum duorum accidentium, priuationis quidem dentium per se, & q sit ventriculus per medium priuationis dentium.

Amplius autem alius modus est secundū proportionale eligere: vnum. n. accipere nō est idem, quod oportet vocare sepeū, & spinam, & os, erunt autem consequentia et his, tanquam vna quadam natura tali existente.

Dixit Arist. Amplius inuenitur vtiq; modus alius decisionis & collectionis, & est illud, quod dicitur secundum viam proportionalitatis: & hoc, siquidem nō est via, qua accipiatur aliquid vnum & idem ex eo, q sequitur, vt vocetur testa piscis, & spina piscis & os, prætereą q erunt vtiq; apud nos consequentia hæc, quasi natura vna, quam acciperemus in responsione ad quid per ipsa: quemadmodum accipiuntur hæc in responsione ad propter quid.

Posteaq; enuntiauit primo, quomodo colligūtur ex 87
differentijs, quæ sunt causę accidentium existentium in speciebus eorum, et enunttauit nobis secundo, quomodo consimiliter etiam colliguntur accidentia, quæ sunt causæ de accidentibus entium, & differentiæ generum ita se habent, q ex ipsis aliquæ sunt differentiæ vnæ in veritate,

veritate, & ex ipsis aliquæ sunt differentiæ secundum proportionalitatem, vult enunciare nobis, ꝙ tales differentię debent colligi, vt per ipsas respõdeatur in responsione interrogationis de accidentibus, quæ sunt in definitionibus specierum, quarum differentiæ sunt cũ hac dispositione, & dixit. Amplius inuenitur vtiq; modus alius decisionis & collectionis, & est illud, quod dicitur secundum viam proportionalitatis. sensus est, amplius inuenitur modus alius ex differentijs, quæ debent decidi & colligi, & erunt apud nos vsitatę, & est illud, quod erit ex differentijs vnum secundum viam proportionalitatis. Deinde dixit: & hoc, siquidẽ non est via, qua accipiatur aliquid vnum, & idem ex eo, ꝙ sequitur, vt vocetur testa piscis, & spina piscis & os. sensus est, & hoc erit, cũ non inuenitur in differentijs natura vna communicans, & ponemus proportionalitatem, quæ est inter ipsas, naturam vnam. exemplum huius, quoniam propterea ꝙ non inuenitur in habentibus testas & ossa, & spinas natura vna, quę accipiatur causa in accidentibus appropriatis in his naturis tribus proportionatis, posuimus proportionalitatem causam in his; & hoc, quoniã proportio testæ in testaceis, est proportio ossium in habentibus ossa: & consimiliter proportio spinarũ ad habentes spinas est proportio ossium ad habentes ossa, & accidentia, quorum causæ sunt ossa in habentibus ossa, sunt eadem cum accidentibus, quorum causæ sunt testę in hñtibus testas, & quorũ causæ sunt spinæ in habentibus spinas. Et posteaq; enũtiauit, ꝙ hęc natura accepta vtiq; fuit causa, cũ ea nõ habuerint aliquid cõmunicãs, et fuerit causa in veritate causa, quæ est vna in definitione, non vna in proportione, enũtiauit, ꝙ causa, quæ est secundum proportionem, constituitur vtiq; in hoc loco causa, quæ est vna in definitione, quoniam non inuenitur talis natura absq; hac causa, & dixit: præterq; ꝙ erunt vtiq; apud nos aliqua cõsequentia hæc, quasi natura vna. sensus est, præterq; ꝙ inueniuntur vtiq; aliqua appropriata ex his, hoc est, accidẽtib⁹ alijs ab ipsis, quasi sint appropriata consequentia, hoc est, ꝙ iudiciũ, ꝙ sequantur ex natura vna, quæ est secundũ proportionem, est iudicium, ꝙ sequantur ex natura vna, quæ est vna in definitione. Et hoc est, quod voluit cũ dixit: quã acciperemus in responsione ad quid per ipsa, queadmodum accipiuntur hæc in rñsione ad propter quid.

Eadem vero problemata sunt, hæc quidẽ eo, ꝙ idem medium habent, vt qm̄ oia * contra resistentia. horum autẽ quę dã genere eadẽ sunt, quęcunq; hñt differẽtias eo ꝙ aliorum, aut aliter sunt. vt propter quid resonat? aut ꝑpter quid apparet? & ꝑpter qd iris? oia enim hæc idem problema sunt genere, omnia enim sunt refractio, sed specie altera.

* ἀντιπερίστασις græce dicit, hoc est contrarij flatus.

Dixit Aristot. Interrogationes vero vnæ & eædem sunt, nonnullæ quidem, cũ accipitur ipsis medium vnum & idem. vt in exemplo omnia quæ sunt in rediiu fm viam admissionis, aliqua vero istorum sunt vna & eadem in genere, & hæc sunt omnia ea, quæ habent differentiam ex parte, qua sunt res alię, aut fm modos diuersos. exemplum huius, propter qd fit strepitus? et propter quã causam apparet? & propter quã causam erit in nubibus arcus? & hoc, quoniam omnia hæc sunt interrogatio vna & eadem genere, quoniam omnia ea sunt refractio, & in specie sunt diuersa.

88 Posteaq; enuntiauit, ꝙ ex causis aliqua est, quæ est causa vna in definitione ad consequens vnum, & ex ipsis aliqua est, quæ est vna fm proportionalitatem, vult enuntiare, ꝙ hic sunt aliqua, quorum causę sunt vnum, aut in specie, aut in genere, & dixit: Interrogationes vero vnæ & eædem sunt. sensus est, tamq; inueniunt interrogationes multæ, quæ ex parte quidem, qua causæ suæ sunt vnum, sunt vnæ. Deinde dixit: nonnullæ quidem, cùm accipitur ipsis medium vnum & idem. vt in exemplo omnia quæ sunt in rediiu fm viam admissionis. sensus est, & ex his duabus diuisionibus, nonnulla quidem sunt ex natura vna, hoc est ex specie vna, qm̄ causæ ipsorum sunt vnæ in specie, quemadmodum reflexio, quæ est causa colorum, qui apparent in reflexione. Deinde commemorauit diuisionem secundam, & dixit: aliqua vero istorum sunt vna et eadem in genere, & hæc sunt omnia ea, quæ habent differẽtias ex parte, qua sunt res aliæ, aut fm modos diuersos. sensus est, & diuisio secunda de istis causis, quæ sunt vnæ in genere, quæq; inueniuntur in rebus diuersis in genere, & diuersis per differentias propter subiectum, hoc est propter diuersitatem subiecti, & propter diuersitatem modorũ existẽtiæ suæ. exemplum huius, qm̄ causa visionis imaginis nostrę, arcus, echo, & auditus fulgurum, quę sunt res diuersę sunt vnũ i gñe, quod est refractio, diuersum per drias, quæ sunt ꝑpter subiectum, & hoc, qm̄ causa apparentiæ in pupilla est reflexio, & causa arcus est reflexio radiorum, & causa fulguris est reflexio aeris.

Aliqua vero eo, ꝙ medium sub altero medio est, differunt problemata, vt propter qd Nilus decrescẽte mẽse magis fluit? quoniã hibernior decrescens est, et propter quid hibernior decrescens est? quoniam Luna deficit, hæc enim ita se habent inter se.

Dixit Aristo. Nonnullæ vero interrogationum diuersificantur vtiq;, qm̄ inuenitur in ipsis medium sub medio. vt in exemplo, propter quid Nilus est velox magis apud defectũ Lunæ? eo, ꝙ mensis apud defectum inerat in capitulum hyemis: & propter quid intrat in caplm hyemis? qm̄ Lunæ lumẽ deficit. atqui hęc vtiq; sunt ad se iuicem hęc res.

Posteaq; exposuit, ꝙ ex interrogationibus aliquæ sunt, quarum causæ sunt vnæ fm speciem, & ex ipsis aliquæ, quæ sunt vnę fm genus, cœpit declarare consimiliter etiam, ꝙ ex interrogationibus, aliquæ sunt causæ sibi inuicem, & hoc, qm̄ rei vnius sunt multæ causę sibi inuicem causæ. Et cũ dixit: Nonnullæ vero interrogationum diuersificantur vtiq;, qm̄ inuenitur in ipsis medium sub medio. sensus est, nonnullæ vero interrogationum inueniuntur diuersę non simpliciter, sed qm̄ termini mediũ in ipsis, qui sunt causæ ipsorum, ponunt sub se inuicem. hoc est, sunt sibi inuicem causæ. Deinde adduxit exemplum de hoc, & dixit: vt in exemplo, propter quid Nilus est velox magis apud defectum Lunæ vsq; ad extremum eius, quod scripsimus. sensus est, exemplum huius, si interrogaret aliquis, propter quid est Nilus velox? hoc est i processu suo ad defectum Lunæ, dicitur in responsione huius, qm̄ defectus Lunę assimilatur tempori hyemis, & dicitur, propter quid aũt defectus assimilatur hyemi? dicitur propterea ꝙ deficit calor Lunæ in hoc tempore, sicut deficit calor Solis in hyemis tempore, qm̄ facies sua illuminatur ad illud,

 89

ad quod conuertit Sol, et deductio huius, qm̄ nihil prohibet, ꝙ interrogationes cōsentiant in genere, & diuersificentur in specie, & hæ sunt, quæ sunt in arte vna, aut diuersificentur s̄m genus, & hæ sunt, quæ erunt in artibus diuersis. In artibus vero, quæ sunt vnæ in genere, diuersæ in specie, iam vtiq; erunt causæ suæ vnæ in genere, diuersæ consimiliter etiam in specie. vt in exēplo, qm̄ causæ nonnullorum colorum sunt ex conuersione aeris, aliquorum vero ex declinatione, & quorundam causæ ex directione, iamq; erunt causæ ipsorum consentientes in specie, quemadmodū colorum, quorum causæ sunt declinatio tantum, aut conuersio tantum, directio tantum, interrogationum autem diuersarum in genere, quę erunt vtplurimum in artibus separatis, erunt vtiq; causę diuersę in genere, & sunt multę, iamq; aliquę erunt consentientes in genere, quemadmodū conuersio, de qua meminit. Amplius interrogationum inuenitur diuisio alia, & est, qm̄ interrogationum diuersarum in specie, nonnullæ sunt causę sibi inuicem, nonnullę vero non habent hanc dispositionem.

Quo modo causæ & effectus se habeant inter se: & quo pacto causæ venentur: & an vnius effectus plures sint causæ. *Cap. X.*

DE causa vero & cuius causa dubitaret vtiq; aliquis, an quando est causatum & causa est, quemadmodum si fluunt folia, aut deficit, & causa fluēdi folia, aut deficiendi erit, veluti, si huius est lata folia habere, ipsius vero deficere, est terram in medio esse, si enim nō est, alia quedā erit causa ipsorꝫ, siue causa est simul & cātum, vt si in medio terra est, deficit, aut si latifolium est, fluunt folia.

Dixit Aristo. De causa vero & re, quæ habet causam, & re, in qua est causa, dubitaret vtiq; aliquis, & diceret, an ne, cū inuenitur causatum, inuenitur causa consimiliter etiā. quemadmodum si fluunt folia, aut deficit, iam vtiq; inuenitur causa defectus, aut causa fluendi folia. vt in exemplo, si esset hæc causa, vt sint folia sua sicca, & esset causa defectus, quia terra est in medio: qm̄ si non esset in medio, esset vtiq; causa ipsius aliqd aliud: & si esset causa & causatum simul, quemadmodum si esset terra in medio, esset vtiq; Luna deficiens, & si esset causa ipsius siccitas, fluerent vtiq; folia ipsius, qm̄ si essent ita, sequeretur vtiq;, vt inuenirentur simul.

Vult inuestigare hic de dispositione causarum de re reputata valde, iamq; permisit de ipso aliquid in tractatu Primo, & est, si causa, quę est terminus medius, & causatum, quod est extremitas maior vtraq; cōuertantur cum suo compari, hoc est, cū inuenitur vnum ipsorum, inuenitur alterum, & cū deficit vnum ipsorum, deficit alterū. Et cū dixit: De causa vero & re, quæ habet causam. intelligit per ipsum causatum, quod est extremitas maior in syllogismo. Et dixit: & re, in qua est causa. intelligit per ipsum extremitatem minorem in syllogismo. Et posteaquam mentionem fecit de his tribus mentionem fecit de dubio, quod accidit in duobus ex ipsis, & dixit: dubitaret vtique aliquis, & diceret, an ne, cū inuenitur causatum, inuenitur causa consimiliter etiam. dixit autem hoc de causato tantū, quod non reputatur causa, cū inuenitur, quod est terminus medius, quod non inuenitur causatū: qm̄ si hoc ita eēt, non esset sylls, nedum ꝙ esset demōstratio. Et posteaq; mentionem fecit, ꝙ in hoc dubio deueniunt ea, in quibus sequitur, cū inuenitur causatum, ꝙ inueniatur causa, dixit: quemadmodum, si fluūt folia, usq; ad id, quod dixit, quia terra est in medio. sensus est, qm̄ posset aliquis dicere, qm̄, cùm inuenitur causatum, inuenit̄ causa: & argumentaretur in hoc in multis causatorum et causis entium, exemplum huius, defectus foliorum arboris, cuius fluunt folia, & defectus, qui inest Lunæ: qm̄ cū huiuscemodi causata inueniuntur, inueniunt̄ & causæ ipsorum. vt i exemplo, qm̄, si esset causa fluxus foliorum in arbore, cuius fluunt folia, siccitas ipsius, & causa defectus Lunæ, consistentia terræ inter ipsam & īter Solem, iam vtiq; appareret, ꝙ sequitur ex necessitate, cū inuenitur defluxus, ꝙ inueniatur siccitas foliorum, cumq; inuenitur defectus, ꝙ inueniatur cōsistentia terrę inter Solem & Lunam: cū vero declarauit exēplum, qm̄ cùm inuenitur causatum, ꝙ inuenitur & causa, declarauit hoc per rationem consistētē, & dixit: qm̄ si non esset in medio, esset vtiq; causa ipsius aliqd aliud. sensus est, iamq; apparet consimiliter etiā ex ratione, qm̄ cùm inuenitur causatum, inuenitur & causa, qm̄ si inueniret̄ et non inueniretur causa, esset aliquid nō existens absq; causa, & sequeret̄ vtiq;, vt esset causa ipsius absq; causa posita, & essent rei plures causæ ex specie vna: hoc aūt est absurdum. Deinde dixit: & si essent causatū & causa simul, vsq; ad id, quod dixit, sequeretur vtiq;, vt inuenirētur simul. sensus est, & si posuerimus, qm̄ cùm inuenit̄ causatum, inuenit̄ causa, iamq; inuenit̄ causa, cùm inuenitur causatum, sequitur vtiq;, ꝙ vnumquodq; ipsorum inueniatur per existentiam sui comparis.

Si vero sic, simul vtiq; essent, & monstrarentur per seinuicem. sit enim folio fluere, in quo A: latifolium vero in quo B: vitis autem in quo C. si itaq; ipsi B inest A, oē enim latifolium fluit folio, ipsi vero C inest B, omnis enim vitis est latifolia, ipsi C inest A, et omnis vitis fluit folio, causa vero B medium. sed & quoniam latifolia est vitis, est per folio fluere demonstrare. sit enim D quidem latifoliū, E vero folio fluere, vitis autem in quo F: ipsi itaque F inest E, folio fluit enim omnis vitis, ipsi autem E D, omne enim folio fluens est latifolium, omnis igitur vitis est latifolium: causa autem est folio fluere.

Dixit Arist. Iamq; inuenitur via, qua mōstrantur per seinuicem. sit fluxus foliorū, in quo A, & sit siccitas foliorum in quo B, & sit vitis, ī quo C, quoniam A inest ipsi B, quoniā omne siccum foliis folio fluit. & B inest ipsi C, quoniam omnis vitis est siccum foliis. igitur A inest ipsi C, qm̄ omnis vitis folio fluit: & causa, quæ est medium, est, quoniam vitis est siccum foliis, iamq; monstratur, ꝙ vitis est siccum foliis, quoniam folio fluit. sit igitur D siccum foliis, & sic E folio fluere, vitis autem in quo F, E itaq; inest F, & hoc, quoniā omnis vitis folio fluit, & D inest E, quoniam omne illud, quod folio fluit, est siccū foliis, causa vero est A, quod est folio fluere.

91 Posteaquam exposuit, quòd si cùm inuenitur causatum, inuenitur causa, sequitur quòd inueniatur vnumquodque ipsorum per existentiam sui comparis, cœpit declarare, quod sequitur hæc positio, si vnumquodque ipsorum monstratur inesse alicui per existentiam alterius. vt in exẽplo, quod insint viti binæ dispositiones, quarum vna est, quod sit siccum folijs, & quod fluat folijs, inuenitur vtrumque istorum duorum consequens ex suo cõpari, hoc est siccum, & fluxus foliorum, & possibile est, quod monstretur vtrumque istorum inesse viti per existentiam sui cõparis: & si voluerimus monstrare fluxum foliorum per nomen sicci, diceremus sic, omnis vitis est sicca folijs, et omne siccum folijs folio fluit, concluditur nobis quod omnis vitis folio fluit, cumque voluerimus conuersum huius, & est, vt monstremus, quod omnis vitis est siccum folijs per fluxum ipsius, dicemus ita, omnis vitis folio fluit, & omne illud, cuius folia fluunt, est siccum folijs, concluditur nobis ex hoc, quod omnis vitis est siccum folijs: & sermo noster in hoc capitulo est per se intellectus.

Si vero non contingit causas esse sibiinuicem, causa enim prior est eo, cuius est causa, & deficiendi quidem causa est in medio terram esse: quòd autem in medio terra sit, non est causa ipsum deficere: si igitur per causam quidem demonstratio est propter quid, quę vero non per causam ipsius quòd, quod quidem terra quidẽ in medio est, nouit, propter quid autem non: quoniam ipsum deficere nõ est causa, quòd sit in medio, sed hoc ipsius deficere, manifestum est: in ratione nanque ipsius deficere inest esse in medio: quare planũ quod per hoc, illud cognoscitur, sed non hoc per illud.

Dixit Arist. Et si non est possibile, vt sint ambæ causę sibiinuicẽ, quoniam causa prior est eo, cuius est causa, et terram esse in medio est causa, vt deficiat Luna, non autem defectus est causa, vt terra sit in medio: igitur demonstratio, quæ est per causam, est demonstratio secundum propter quid, quæ autem non est per causam, est demonstratio si est, quoniam cùm nouit, si est in medio, nouit vtique si est, & non nouit propter quid est, quod autem defectus non est causa, vt terra sit in medio, sed terram esse in medio est causa ipsius defectus, hoc vtique plane manifestum, quoniam terram esse in medio, accipitur in ratione defectus: manifestum igitur, quoniã per hoc nouit hoc, non hoc per hoc.

92 Posteaque declarauit, quod cũ posuerimus, quod causatum conuertitur cum causa: hoc est, cũ fuerit causatum, esse causam, fieri potest, vt vtrũque ipsorum, ostendatur per demonstrationem per suum compar, cœpit enunciare, quod cũ manifesta fuerit existentia causæ per causatum, sequitur, vt sit demõstratio, demonstratio existentię, nõ demonstratio propter quid, quoniam causatum nõ potest esse causa causæ. Et dixit: & si non est possibile, vt sint ambæ causæ sibi inuicem, quoniam causa est prior eo, cuius est causa. sensus est, & si nõ est possibile in huiuscemodi rebus, vt sit vnumquodque ipsorum causa suo compari, quoniam, quod ex vtrisque est causa, est prius in existentia, quam illud, cui est causa, quoniam si posterius esset causa, esset posterius absque posteriori, quod † est diuersum. Et posteaque declarauit hoc per rationem, declarat hoc per exemplum, quod præcessit, & dixit: & terram esse in medio est causa, vt deficiat Luna, nõ autem defectus est causa, vt terra sit in medio. sensus est, exẽplum huius, si terram esse in medio, fuerit causa, vt deficiat Luna, & defectus non erit causa, vt terra sit in medio, fieri vtique non potest, vt causatum sit causa. Et posteaque posuit hanc rationem & exemplum in gradu pręcedente, posuit conditionem dispositionis additæ, & dixit: demonstratio igitur, quæ est per causam, est demonstratio secundum propter quid, quæ autem non est per causam, est demõstratio si est. sensus est, cumque cõuersi fuerimus super eo, quod declaratum fuit de eo, quod causatum non erit causa, & omnis demonstratio non per causam, est demonstratio existentiæ, quoniam omnis demonstratio est demonstratio causæ, aut demonstratio existentiæ: ex necessitate igitur est, quod demõstrationes, in quibus causata sunt termini medij, sunt demonstrationes existentiæ, non demõstrationes causarum. vt in exemplo, qui nouit, quod terra est in medio propter defectum, nouit vtique si est, & non nouit propter quid est. Et hoc est, quod intendit in hoc toto sermone. & quasi protulit ipsum prolatione syllogismi conditionalis, in quo antecedens sunt binæ propositiones, quarum vna est, quod causa non est causatũ: secunda vero, quod omnis demonstratio, aut est demonstratio propter quid, aut demonstratio existentiæ, & posuit consequens ex duabus istis propositionibus, quod demonstratio, in qua terminus medius est causatum in huiuscemodi rebus, est demonstratio existentiæ, præterque quod quoniam permiscuit exemplum cum ratione, durũ est intelligere, quod voluit concludere, hoc est, quoniam adduxit antecedens, rationẽ, & exemplum, & adduxit consequens, exemplum tantum absque ratione. Et quoniam accepit in hac ratione, quod terram esse in medio est causa defectus, cœpit docere, quod hoc est notum per se, & dixit: quod autem defectus non est causa, vt terra sit in medio, sed terram esse in medio est causa ipsius defectus, hoc vtique plane manifestũ. Postea adduxit causam in hoc, & dixit: quoniam terrã esse in medio accipitur in ratione defectus. sensus est, quoniam terram esse in medio inuenitur in definitione defectus, intelligit per rationem dicentem, quod est transitus luminis Lunæ ob cõstitutionem terræ inter ipsum & inter Solẽ, & quod defectus non est in definitione eius, quod est, terram esse in medio, & quod est in definitione rei, secũdum quod ipsum est causa ipsius. Et cùm dixit: manifestum igitur, quoniam per hoc cognouit hoc, nõ hoc per hoc. sensus est, quod illa dicitur esse cognitio perfecta, quæ est cognitio per causam, hoc est, cũ defectus cognoscitur, quoniam terra est in medio, cognitione perfecta, & nõ cognoscitur terrã esse in medio propter defectũ cognitione perfecta, sed si cognoscitur, cognoscitur per cognitionem deficientem à cognitione perfecta.

† Ab.l repugnat.

An contingit vnius plures esse causas? si enim est idem de pluribus primum prædicari: sit A ipsi B primo inexistens, & ipsi C alij primo, & hæc ipsis D E, inerit igitur A ipsis D E, causa vero est ipsi quidem D B, ipsi vero E C: quare causa quidem existente, necesse est rem esse, re autem existente, non necesse est omne esse, quodcunque sit causa, sed causa quidem, non tamen omnis.

Dixit Arist. Possibile autem, vt sint vni et eidem causæ multæ, & hoc, quoniam si fuerit aliquid, quod prædicetur aliquid vnum & idem de rebus multis primo: & sit A primo

mo inexistens B & C, & hæc ambo insint D E: igitur A inest D & E. & causa inessendi A ipsi quidē D, est B, ipsi vero E, C: & propterea, cū causa quidem fuerit, sequitur vt res sit, cū vero res sit, non est ex necessitate, vt sit omne illud, quod est causa, quodcunq; fuerit, sed vt sit causa, absq; eo ꝙ non omnis.

93 Quoniam dubitauit in principio rei, si cū causatum ponitur esse, sequit̃ vt causa sit, & cōmemorauit illud, quod vult hæc positio, & quod sequitur ex ipsa, ex eo, ꝙ vnumquodq; ipsorum monstretur per suum cōpar, sed monstratio vnius ipsorum per secundum erit monstratio causæ, & alterius monstratio existentiæ, & hoc vtiq; verificatur in omni causa, cū admiserimus, ꝙ non inest rei nisi causa vna, & hoc, cū non fuerit terminus maior, qui est causatum existens, nisi in subiecto vno, hoc est in extremitate minore, rediȷ̃t ad dubitandum in hoc, & dixit: Possibile autem est, vt sint vni & eidem causæ multæ. sensus est, tamq; dubitatur de causa, & dicitur, si est possibile, vt sint vni & eidē causæ multæ, si non fuerit alicui vni & eidem nisi causa vna. Et, qm̃ adduxit exempla, per quæ conuenit imaginari, ꝙ non inest alicui vni nisi causa vna, quæ sunt, quēadmodum defectum esse, & fluxum foliorum, adduxit cōsimiliter etiam hic orationem, per quam dubitatur, ꝙ insint alicui plures causæ, & hoc, cū fuerit aliquid vnum in pluribus naturis, et dixit: & hoc, quoniam si fuerit aliquid, quod prædicetur aliquid vnum & idem de rebus multis primo. sensus est, & hoc, qm̃ si prædicatur aliquid vnum de multis prædicatione prima absq; medio, sequitur vt sint ad existentiā istius rei vnius per illas res multas, causæ mediæ: & hæc est dispositio prædicationis generum de speciebus particularibus, & cōsimiliter prędicatio accidentium, in quorū definitionibus est genus subiecti. Deīde posuit exemplum de hoc per literas, & dixit: & sit A primo inexistens B & C. sensus est, quemadmodū, si accipiatur loco A aīal, & loco B, quod habet sanguinem, & loco C, quod nō habet sanguinem. Deinde dixit: & hæc ambo insint D & E. sensus est, & erit B inexistens D, & C inexistens E. quemadmodum si inest habens sanguinem spiranti, & non habens sanguinem vermibus. Deinde dixit: A igit̃ inest D & E. sensus est, sequitur itaq;, vt aīal, exempli gratia, per hoc īsit spiranti & vermibus per media habens sanguinem & nō habens sanguinem. Deinde dixit: & causa inessendi A ipsi quidem D, est B, ipsi vero E, C. sensus est, & causa, vt A quidem insit D, quod est, exempli gratia, aīal in spirante est B, quod est in exemplo habens sanguinem, & ꝙ sit consimiliter etiam in E, quod est in exemplo, vermes, est existentia ipsius in C, quod est in exēplo non hñs sanguinē. Deīde dixit: et propterea, cū causa qdem fuerit, sequitur, vt res sit, usq; ad extremum eius, quod scripsimus. sensus est, & cum possibile fuerit, ꝙ insint vni & eidem plures causę per plures res, et quod sequitur, semper est, quoniam cū existit causa, existit causatū ipsius, & cū existit causatum, non est vtiq; ex necessitate, vt existat causa. vt in exemplo, quoniam cū extiterit sanguis in equo, sequitur, vt existat aīalitas in ipso, & non oportet vt in oī illo, in quo inuenitur aīalitas, inueniat̃ sanguis. Et cū dixit: cū vero res sit, non est ex necessitate, vt sit oē illud, quod est causa, quodcunq; fuerit, sed vt sit causa, absq; eo, ꝙ non omnis. Et hoc est, quod voluit, cū dixit: absq; eo, ꝙ non oīs. vt in exēplo, ꝙ si aīal inest equo, non sequitur, vt sint omnes causæ aīalitatis in ipso, quoniā si hoc esset, non esset aīalitas, nisi in equo tantum. Et propter hoc, quod dixerīt, inuenitur Abunazar dixisse in libro suo: quoniam consequentia, quæ est inter causas & causata, & in summa, antecedentia et cōsequentia, inuenitur s̃m tres species: aut vt sequatur in ipsis posterius ex priori, & prius ex posteriori: aut aliquid, per quod sequatur posterius ex priori, & non sequatur in ipso ex posteriori prius: aut aliquid, per quod sequatur prius ex posteriori, & non sequatur posterius ex priori, dicimus, ꝙ in specie prima veniunt duæ spēs demonstrationū, hoc est demonstratio causę & demonstratio existentię, in specie vero secunda venit demonstratio causę tantum, in tertia aūt demonstratio existentię tantū. Videtur aūt ꝙ Aristot. non connumerauerit in demonstratione nisi speciem primam tantum s̃m illud, quod dicemus post hoc in sermone nostro.

Aut si semper vniuersale problema est, & causa totum quiddam, & cuius causa vniuersale, vt folio fluere toto aliquo determinato, licet species ipsius sint, & his vniuersaliter, aut plantis, aut his plantis: quare & medium æquale oportet esse in his, & cuius causa, & conuerti. vt propter quid arbores folio fluunt, si itaq; propter congelationem humidi, & si folio fluit arbor, oportet esse congelationem, & si congelatio inest non cuicunq;, sed arbori, est folio fluere.

Dixit Aristo. Et dicamus, ꝙ interrogatio est semper vniuersalis, & causa est vniuersale quoddam, & res, quæ est causa causæ ipsius, est vniuersalis. vt in exemplo, fluxus foliorum inest tātum toti alicui, & si ipsum habuerit species, & ipsum inest istis s̃m viam vniuersalis, aut plantis, aut huic plantæ: medium itaq; & res, quæ est causa ipsius in his, oportet vtiq;, vt sint ambo hæc æqualia & conuertibilia ęqualiter. vt in exemplo, propter quid arbor folio fluit? propter congelationem humidi: sequit̃ itaq;, si est fluxus foliorum, vt sit congelatio humiditatis, & si inest cōgelatio non cuicunq; acciderit, sed arbori, cuius folia fluunt.

Posteaq; dubitauit de conuertibilitate causati super causa, & adduxit in hoc sermones sufficiētes in duabus extremitatibus, cœpit docere intentionem veram per demōstrationem, quæ aggregatur simul cum processu suo ad veritatem soluēdi dubiū, & dixit: Et dicamus, ꝙ interrogatio est semp̃ vniuersalis, et causa est vl'e quoddam, & res, quæ est causa causæ ipsius, est vniuersalis. 94
sensus est, ꝙ p̃dicatum in interrogationibus substātialibus, i quibus sunt p̃dicata, oportet esse prædicatū de re in eo ꝙ quid, & hoc, qm̃ prædicatum de oī, quēadmodum declarauit ī tractatu Primo istius libri, ipsum est, quod aggregat tres spēs, vt sit prędicatū de oī subiecto, vt sit prædicatio ipsius necessaria, & vt sit prędicatio ipsius prima, hoc est non ex natura secunda: sed primū in quæsitis non est primū in ꝓpōnibus, quemadmodum declarauimus in tractatu Primo istius libri: & hoc, qm̃ iam diximus, ꝙ primū in quęsitis est, quod nō quęritur propter quęsitum alterū, hoc est, ꝙ sit p̃dicatum in subiecto nō ꝓpter prędicationem suā de subiecto altero, & cōprehensum in subiecto primo. & hoc, qm̃ ex quæsitis aliquod est, quod est quęsitum ꝑ accñs, & ex ipsis aliquod, quod est quęsitum ꝑ se. vt in exēplo, si aliquis quæreret de triangulo æquicrure, an habeat angulos æquales

æquales duobus rectis, hoc vtiq; quæsitum est per accidens, & non primum. & hoc, q̄m hoc quæsitum primo inest triãgulo absolute: atqui hoc vtiq; quæsitum inest primum triangulo, q̄m monstrat̃ per propositiones primas. Est aũt dispositio primi in ꝓpositionibus, vt prędicatum prædicetur de omni subiecto non propter naturam aliam comprehensam in subiecto, quod est causa, vt prædicatum insit subiecto, & non est primũ in quæsito ipsum hoc primũ, q̄m prædicatum quæsiti est vtiq; in subiecto propter naturam alterã, quod est causa: sed si inest propter naturã, quæ est causa per naturam, non quæret̃ vtiq; propter naturã, quæ est natura altera, sed quęret̃ propter naturã, quę est subiectũ ipsi propter naturam primã. & hoc, q̄m subiecta ꝑ naturam sunt spẽs & gñia, hoc est cõposita, & causæ sm naturã sunt causę, & gñia simplicia ipsarum: & quęsita ꝑ naturam sunt intentiones appropriatę ipsis existentes in spẽbus & generibus, & hæc sunt accidẽtia appropriata in gñibus & spẽbus. Et q̄m nõ declaratũ fuit hoc ab expositoribus, dubitauit sup ipsis, q̃uo inuenitur quæsitũ primum sm quod diximus in expositione tractatus primi istius libri: & quęsita prima, quẽadmodum diximus, quæ inueniuntur in demonstrationibus simplicibus, erunt vtiq; in accidẽtibus appropriatis tm̃, quæsita vero, quæ sunt dñæ appropriatę, & definitiones, ipsa vtiq; cõsimiliter etiã sunt quæsita prima, sed nõ proueniet in talibus demonstratio causæ, q̄m non inuenitur in talibus aliquid, quod p̃cedat extremitatẽ maiorem: sed ex dispõne demõstrationis absolutę est, ꝙ sit mediũ in ipsa præcedẽs maiorẽ propter cãm extrinsecã: quæsita vero gñis sunt inter quęsita accidẽtalia. iam uero durũ fuit expositoribus, vt itroire facerent ipsum in quęsita accidẽtalia, & dixerunt, ꝙ genus est prædicatũ primum, q̄m non prędicat̃ de aliqua spẽrum suarum propter naturã mediam cõprehensam in specie. Et Abunazar est vnus eorum, cui visum fuit hoc de genere, & est dubium magnum, q̄m non prædicatur de aliqua specierum, quæ sunt sub ipso in eo ꝙ quid est hæc species, & quod non prędicatur de aliquo in eo ꝙ quid, ipsum est prędicatum de eo ꝑ accidens: q̄m non est dñia inter hoc, ꝙ prędicet̃ triangulus de ęquicrure, aut p̃dicetur de ipso æqualitas angulorũ duobus rectis: & hoc, q̄m quemadmodũ ęqualitas angulorum duobus rectis est prędicatum de ęquicrure per accidens, q̄m adhuc inest æqualitas angulorũ duobus rectis gradato & æqlateri, q̄m prędicatio trianguli de æquicrure est prædicatio per accidens, q̄m inest vtique gradato & æquilateri: sed dñia inter ipsa est, q̄m prædicatio æqualitatis angulorũ per accidens de æquicrure est vtiq; prædicatio per accidens propter prędicationem p se: & hoc, q̄m æqualitas angulorum duobus rectis inest vtiq; triangulo ęquicruri propterea ꝙ inest triãgulo absolute. De prędicatione vero generis de suis speciebus existimatur vtiq; ꝙ sit prędicatio ꝑ accidens non propter prædicationem ꝑ se: & hoc, q̄m natura ipsius non inest alicui spẽrum, quæ sunt sub ipso propter naturã mediam, & q intellexit de p̃dicato primo, quod non prædicat̃ propter naturam mediã, posuit genus in prædicatis primis sm quod fecit Abunazar: & est, qui intellexit de prædicato primo, quod non est prædicatũ per accidẽs, hoc est, ꝙ miscuit ipsi aliquid, quod est per accidens, q̃uo illud, quod fuit indiuiduis genus in prędicatis primis. Et hæc videt̃ esse opinio Arist. & apparet, ꝙ est vera per se: cumq; fuerit hoc ita, oportet vt ponat̃ genus in quæsitis accidẽtalibus, sed hoc est absurdum: & nos inuenimus multa ex ijs, quæ quæruntur in artibus speculatiuis ignotorum generũ, quemadmodum illud, quod ignorãt multi de signis superioribus, si sunt imagines, aut corpora, & tale est, quod ignorat̃ vt plurimum de dispõne specierum mediarũ inter genus animalis & plantæ, si est planta aut animal, consilis est res, quæ est inter plantam & non plantã: & dicemus si fuerint inexistentium alijs, aliqua per accidens, & aliqua ꝑ se, & illud, quod est per accidens, inuenitur utiq; ex eo, quod est per se, & scientia vera sequitur, ꝙ sit consentiens enti: oportet itaq;, ꝙ sit scientia substãtialis de ente substantiali, & scientia accidentalis de ente accidentali, quodq; sit, quemadmodum ꝙ ens accidentale erit propter illud, quod est per se, cõsimiliter sequitur, vt sit scientia accidentalis inexistens vtiq; nobis ex scia, quæ est per se. vt in exẽplo, ꝙ triangulus habeat tres angulos æquales duobus rectis, est cognitio per se de ente ꝑ se, cognitio autem, ꝙ æquicrus est cum hac dispositione est cognitio per accidens, sed via, qua prouenit nobis sm naturam est, q̄m cognoscimus ipsum de triangulo: qui vero nouit ipsum de æquicrure propterea ꝙ nouit ipsum de triangulo, nouit vtiq; rem sm coaptationem suam, hoc est, ꝙ non nouit illud quod est per accidens ex parte qua est per accidẽs: qui vero nouit hanc intentionem de æquicrure, non propter naturam trianguli, nouit vtiq; illud, quod est per accidens, non ex via eius, quod est per se, q̄m iam vtiq; nouit ipsum non sm modum, quo est de ipso existens, & quod magis videtur per cognitionem nostram, eo ꝙ prædicata vniuersalia insunt indiuiduis, q̄m cognitio nostra de Zãade, ꝙ est rationalis est propter cognitionem nostram ꝙ est homo: & non est dubium, ꝙ prædicatio rationalis de Zãade est per accidens. Iam itaq; declaratũ est tibi ex hoc, ꝙ oportet cognitionem entis per accidens esse per accidẽs, q̄m oportet, vt scia sit consentiẽs scito, quodq; ex scientia aliqua est perfecta, & est, quæ prouenit nobis propter sciam per se, & ex ipsa aliqua est diminuta, & est, quæ prouenit nobis propter sciam per accidens: cumq; hoc ita sit, demonstrationes vtiq;, quæ sunt demonstrationes in veritate sunt per se de entibus per se, & nõ est via, qua sciamus aliquid, quod inest alicui per accidẽs cognitione perfecta, nisi propter cognitionem, ꝙ insit alicui per se, quemadmodum nõ est via ad hoc, ꝙ sit aliquid per accidens, nisi propter illud, quod est ꝑ se: cumq; stabilitum fuerit hoc, manifestum vtiq; erit, ꝙ accidens, quod est vniuersalius subiecto suo, insit subiecto, ipsum est, propterea ꝙ inest naturæ æquali ipsi: monstratio igitur ipsius per se est vtiq; de illa natura, & est de illo, quod est sub illa natura per accidens: & cognitio, ꝙ ipsum insit ei, quod est sub illa natura, est per accidẽs: cumq; nouerit ipsum inesse ei, quod est sub illa natura propter illam naturam, nouit vtiq; illud quod est ꝑ accidens, non propter illud, quod est per se: cumq; fuerit existentia ipsius propter illud, quod est per se, ille vtiq;, qui nouit ipsum ex hoc modo, nouit vtiq; ipsum de alio quid est de ipso: & q̄m est ex conditionibus cognitionis perfectæ demonstratiuæ, vt cognoscat rem sm ꝙ ipsum per se, admittem⁹, quòd ex perfectione in scientia est, vt sciatur illud, quod est per accidens: oportet igitur, vt non sciat illud, quod est per accidens, nisi propter illud, quod est per se. Et propter hoc posuit conditionem Arist. in demonstrationibus, vt sint prædicata prima & appropriata sm ꝙ opinatus est, q̄m, cũ cognoscuntur res substãtiales, sciuntur dispositiones accidentales propter dispositiones substantiales, igit̃ nouit ens sm veritatẽ ipsius. Amplius, q̄m quod intẽditur in primo est cognitio intentionum substantialiũ, quemadmodum cuius intenditur existentia primo, sunt intentiones substantiales, & quemadmodum intẽtiones accidentales, hoc est modus iste accidẽtis, non quod est ꝑ accidẽs absolute, inuenit̃ vtiq; sm intentionẽ secundã, & propterea ꝙ ipsas assequimur per assecutiones intentionũ subalium, consilis cognitio Philosophi de ipsis est sm intentionẽ secundã, & cognitio ipsius ꝑ intentiones

substantiales est sm intentionẽ primam. Et hoc totum, quemadmodum ego existimo, est illud, super quo non constitit ex intentione Aristot. alius ex expositoribus, quorum verba deuenerunt ad nos. Cũ vero genus fuerit quæsitum, dicemus vtiq; de ipso, ꝙ est ex quæsitis accidẽtalibus, qm̄ propterea ꝙ ipsum primo quæritur, est notius specie, qm̄ est vniuersalius, et vniuersalius est notius: & quemadmodum non est via, vt monstremus existentiam ipsius de aliquo, cũ ignorauerimus existentiam ipsius, quoniam non habemus viam, vt monstremus existentiam generis de generibus, cũ acciderit, vt ignoremus existentiam ipsius in ipsis: qui igitur voluerit monstrare existentiam alicuius generis in aliqua specierũ, ipse vtiq; monstrabit rem monstratione accidentali, sm ꝙ accidit huic generi, vt sit ĩ hac specie, & propterea non erit hæc species causa ꝙ sit hoc genus simpliciter, sed genus est causa, vt ipsa sit: & si concesserimus, ꝙ genus est ex quęsitis accidentalibus, mõstrabit vtiq; nobis ipsum inesse alicui speciei sm viam naturalem, cũ ignorauerimus ipsum inesse rei alicui per se, & hoc, qm̄ res inest huic speciei, quemadmodũ nouimus existentiam ipsius propter formam ipsius: hoc est, qm̄ nouimus genus inesse speciei propter formam generis aut definitionem ipsius, quemadmodum, si monstraremus, ꝙ spongia marina est aĩal, qm̄ est sensibilis, hoc vtiq; est, posteaq; conueniens fuerit, vt dicatur, cũ nouerimus existentiã rei, & ignorauerimus genus ipsius, tamẽq; conuenit, vt dicatur de ipso, ꝙ est ex quæstione substantialiũ primorum modo aliquo, & hoc, cũ quæratur, exẽpli gratia, an spongia marina est aĩal, aut non? & qui quærit consistr etiam, an color sit imago, aut corpus? & an locus sit vacuum, aut superficies corporis? Quæremus igitur exempli gratia de spongia marina, si hoc ens, quod vocatur spongia, sit aliqua species aĩalis, aut aliqua species plantæ, & non est dubium, ꝙ sequitur in eo, ꝙ est spongia marina, vt sit aut aliqua spẽs plantarum, aut aliqua spẽs aĩalis: et consimiliter se habet res de colore, si est imago aut corpus, & sm hanc mẽsuram erit quæsitum generis ex quæsitis primis, & componet syllis ita, Spongiæ marinæ inest aliqua species generis: & illud, cui inest aliqua species generis, ipsum est aliqua species aĩalis, et hoc est verum, qm̄ spongia marina non est aĩal absolute, sed est aĩal quoddam. & consimiliter se habet res in vnaquaq; specierum, hoc est, ꝙ non disponitur in genere, in eo ꝙ est hæc species, sed disponitur in ipso ex parte generis alicuius: & hoc, qm̄ homo, exẽpli gratia, non est aĩal absolute, sed est aĩal aptum ad suscipiendam rationem: & p hunc conceptum separatur aĩalitas, quæ est in homine, ab aĩalitate reliquarum specierum, & separatur aĩalitas, quæ est in equo, ab aĩalitate, quæ est in asino: & ita se habet res in vnaquaq; specie, qm̄ genus diuersificatur in ipsis per conceptus. Et hoc manifestum est ex eo, quod declaratum fuit in scia Naturali, ꝙ formarum diuersarũ oportet materias proprias esse diuersas, quodq; fieri non potest, vt suscipiat materia vna, in eo ꝙ est vna, formas diuersas, sed suscipiet vtiq; ipsas aut qm̄ est familiaris formarum diuersarum, quemadmodum se habet res in materijs corporum, aut qm̄ ipsa est familiaris aptitudinum diuersarũ, quemadmodum se habet res in materia prima & generibus cũ spẽbus suis particularibus, similis. n. est res in materia prima simul cũ forma corporũ simplicium, quæ sunt in ipsis primo p se. Qm̄ vero hoc vtiq; iam declaratũ fuit, redeamus ad id, in quo eramus de expositione, & dicamus, ꝙ oportet terminũ medium in demonstratione esse appropriatum in subiecto, & maiorẽ appropriatum ĩ medio, quodq; onus in terminis oportet esse primo, exẽplum vtiq; est sm consuetudinem suã. Et dixit: vt in exẽplo, fluxus foliorum inest tm̃ toti alicui, & si ipsum hr̃et species & ī esset huic sm viam vl̃is. sensus est, exẽplum, cũ quęrimus cãm fluxus foliorum, opus vtiq; est, vt quæramus de natura, quæ ipsi inest tãtum, qm̄ absq; dubio inest tãtum naturę vniuersali, & si non fuerit natura illa nõ diuisa in spẽs multas: atqui voluit, ꝙ diuisio non est huius p hoc. Et posteaq; cõmemorauit, ꝙ oportet fluxum foliorũ inesse naturæ vniuersali, dixit: aut plantis, aut huic plantæ. sensus est, & hęc natura simpliciter est, exempli gr̃a, aut plantę, aut plantæ huic appropriata. Postea enunciauit, ꝙ oportet terminum medium in hac demonstratione conuerti cũ extremitate maiore, & dixit: medium itaq;, & res, quæ est causa ipsius in his, oportet vtiq; vt sint ambo hęc ęqualia, & conuertibilia vsq; ad extremum eius, quod scripsimus. sensus est, & terminum medium, qui est causa, & extremitatem maiorẽ, cuius medius est causa, oportet esse æquales, quousq; sit terminus medius conuertibilis cũ maiore, & maior consimiliter etiam cũ ipso sm exemplum hoc, cũ quæramus, propter quid fluũt folia arboris, cuius fluunt folia, qm̄ fuit causa huius, congelatio humiditatis, p quam nutritur foliũ, tamẽq; sequitur, cũ fluunt folia, vt congeletur humiditas, & si congelatur humiditas, vt fluant folia, & hoc est appropriatum arbori, cuius fluunt folia, quoniam non oĩs arboris fluunt folia. Et hoc est, quod significauit, cùm dixit: & si inest congelatio, non cuicunque accidere, sed arbori, cuius fluunt folia: hoc est, oportet, ꝙ fluant folia ipsius.

Vtrum aũt contingit non eãdem causam esse eiusdem oĩbus, sed alteram, aut non? an si quidẽ per se demõstretur, & non p signũ, aut accidens? non potest fieri: nãq; ratio extremi mediũ est, si vero non ita, contingit.

Dixit Aristo. Vtrum autem contingit, vt sit vni & eidem oĩ non causa vna & eadem, sed causę multę, aut nõ est possibile? & dicamus in respõsione huius, siquidẽ iam declaratum fuit ex dispositione causæ, ꝙ est p se, non sm viam signi, & per viam accidentis, hoc vtiq; est ex eo, quod nõ cohęret: & hoc, quoniam medium est ratio extremi, si vero non erit ita, iam vtiq; conuenit.

95 Quoniam posuit, ꝙ oportet causatum simul cũ causa sua substantiali esse conuertibile: & hoc vtiq; verificatur, cũ fuerit medium ipsi causa vna, coepit quærere, si posita fuerit conditio, vt vnum & idem habeat causas plures ex specie una, & dixit: Vtrum autem contingit, vt sit vni & eidem omni non causa vna & eadem, sed causæ multæ, aut non est possibile? atqui addidit omni, quoniam conuenit, vt vnum & idem habeat causas multas, sed non substantiales primas, nisi per accidens. Deinde dixit in responsione huius quæsiti: & dicamus in responsione huius, si quidem iam declaratum fuit ex dispositione causæ, ꝙ est per se, non sm viam signi & per viam accidentis. intelligit per signum, intentionẽ posterioris de extremitate maiore. Atqui posuit hanc conditionem, qm̄, cùm terminus medius fuerit signum, hoc est consequens ex consequentibus termini maioris, fieri potest, vt vnum & idem habeat plures terminos medios, quoniam de re vna & eadem monstratur, ꝙ inest subiecto alicui per signa multa. quemadmodum, si monstretur, quòd hęc mulier concepit, quoniam habet lac, aut quia habet intra se sensibilẽ motum simul cum anxietate: & consimiliter causæ, quæ non sunt primæ, & sunt substantiales insunt vni & eidem plures, nedũ de causis, quę non sunt substantiales:

Exemplum huius, qm̄ cauſæ aīalitatis in hoīe non ſunt cauſæ ipſius in equo, & conſiſt̄ cauſæ cōceptus in hoīe non ſunt cauſæ ipſius in equo, & propter hoc poniť conditio, quoniam, cū nnn erit terminus medius ſignum, neq; cauſa non prima, oportet vt ſit vna. Deinde adduxit cauſam conſequentē, vt ſit in hoc, hoc eſt, vt ſit una. Et dixit: & hoc, quoniā medium eſt ratio extremi. ſenſus eſt, atqui ſequiť, ꝙ ſit terminus medius, qui eſt cauſa totius, vnus, quoniam eſt definitio extremitatis maioris, & definitio eſt vna. Et ſi diceemus, atqui erit terminus medius definitio extremitatis maioris, cùm fuerit oratio compoſita, cū vero ſignificauerit ſuper ipſo pee dictionem ſeparatā, non eſt vtiq; definitio, ſed eſt pars. Dicitur, ꝙ pars definitionis nihil prohibet, quin ſit genus, aut differentia, & genus quidem non conuenit, vt ſit terminus medius: quoniam non ſequitur, cū inueniť, ꝙ inueniať res, cuius eſt genus, & relinquitur, ꝙ ſit differentia, & quoniā differentia eſt forma rei appropriata, cū vtiq; accipitur forma per ſe, ſequiť, vt ſit vna, qm̄ ex primo cognito eſt, ꝙ nō inſint vni & eidem duæ formæ. Et cū dixit: ſi vero non erit ita, iam vtiq; conuenit. hoc eſt, vt ſint vnius & eiuſdem cauſæ plures.

Eſt autem & cuius cauſa, & cui conſiderare ſm accidens, non tamen videntur problemata eſſe. ſi vero nō, ſimiliter habebunt medium, ſiquidem ſunt æquiuoca, æquiuocum medium eſt: ſi vero vt in genere, ſimiliter habebunt, vt propter quid et permutatim proportionale: alia enim cauſa eſt in lineis, & numeris, & eadem vtiq;, inquantum quidem lineę, alia, inquantum vero habens augmentum tale, eadem, ita & in omnibus: huius autem ſimiliter eſſe colorem colori, & figuram figuræ, aliam alij, æquiuocum. n. eſt ſimile in his: hic quidem fortaſſe proportionabiliter habere latera, & æquales angulos, in coloribus vero ſenſum vnum eſſe, aut aliud aliqd tale: quæ vero ſm analogiā. eadem & medium habebūt ſm analogiam.

Dixit Ariſt. Iam vero poſſibile eſt, vt inueſtigemus de re, quæ eſt cauſa cauſę ipſius, & de re, quæ habet cauſam ſm viam accidentis: & eſt, ꝙ exiſtimatur de ipſis, ꝙ ſunt interrogationes, & ſi non propter quid, erit medium ſm ſimilitudinem vnam, & ſi fuerint conſentientia nomina ſua, medium vtique ipſorum erit nomen æquiuocum, & ſi fuerit ſm viam generis, ipſum vtiq; ad ipſa erit ſm ſimilitudinem vnam. vt in exēplo, propter quid, cū permutantur ſunt proportionalia: & hoc, qm̄ cauſæ in hoc in lineis & numeris ſunt diuerſæ: ſi quidem ex parte, qua addit hanc ſpeciem additamēti, ſunt vtiq; ſm hūc modum vnum eadem in omnibus ijs: cauſa vero, ꝙ color aſſimiletur colori, nō eſt cauſa, ꝙ figura aſſimiletur figuræ, & hoc, qm̄ ſimilitudo in his eſt æquiuoca: qm̄ ſimilitudo quidem in figuris, fortaſſe eſt habere latera ſua proportionabilia, & angulos ſuos proportionabiles, in coloribus vero, cùm fuerit ſenſus vnus, aut aliquid vnum tale, ijs quæ ſunt ſecundum proportionē vna & eadem, medium vtiq; ineſt ipſis conſimiliter etiam ſecundum viam proportionabilitatis.

Intentio ſua eſt mōſtrare, ꝙ ſpecies cauſarum erunt ſm ſpecies iterrogationum. atqui fecit hoc, qm̄ ipſe poſuit primo, cū fuerit quæſitum ſm viam totius, hoc eſt primum, & ſubſtantiale, hoc eſt, ꝙ oportet terminum medium eſſe ita. Et dixit: iam vero poſsibile eſt, vt ſueſtigemus de re, quæ eſt cauſa cauſæ ipſius, & de re, quæ habet cauſam ſm viā accidentis. intelligit per rem, quę eſt cauſa cauſæ ipſius, terminū maiorem, et per rē, quæ habet cām, extremitatem minorē. ac ſi dixiſſet, iamq; conuenit, vt interrogetur de prędicatiooe prędicati alicuius in ſubiecto ſm viam accidentis, & erit cauſa tradita ibi conſiſt̄ ēt ſm uiam accidentis: & hoc, qm̄ ſi fuerit quęſitum accidens, ſequitur, vt ſit cauſa accidens, cū cū acciderit, vt ſit cauſa ipſorū proueniens illis propter illud, quod eſt per ſe. vt in exemplo, ſi interrogaretur, propter quid fluxus foliorum ieſt arbori: dicemus, qm̄ areſacta ſunt folia ipſius, prętereā ꝙ hoc vtiq;, quemadmodum dixit, non connumeratur inter interrogantes, hoc eſt inter ſcientias. Et poſteaq; cōmemorauit, ꝙ terminus medius erit conſequens quęſitum in accidētalibus & ſubſtantialibus, cœpit declarare hoc in eo, ꝙ apparet de cōſequenna ipſius per cōtingens in noīe ęquiuoco & genere. hoc eſt, cū fuerit nomē ęquiuocum, ſequiť, vt ſit terminus medius vnus in genere, & dixit: & ſi nō ꝑꝑ quid erit mediū ſm ſimilitudinem vnam, & ſi fuerint conſentiennia nomina ſua, medium vtiq; ipſorū erit nomen æquiuocum, & ſi fuerit ſecundum viam generis, ipſum vtiq; ad ipſa erit ſecundum ſimilitudinem vnam. ſenſus eſt, & ſi conſequens eſſet, cū eſt quæſitū accidentale, vt non ſit terminus medius accidētalis, ꝑꝑ quid terminus medius inuenietur, conſequens quæſitū per conſenſum nominis, et in eo ꝙ eſt vnum io geoere, hoc eſt, quoniam ſi fuerit quæſitum nomine ęquiuocū, ſequetur, vt ſit terminus medius noīe æquiuocum, et ſi fuerit quæſitum vnum in genere, ſequetur, vt ſit terminus medius vnus in genere. Deinde adduxit exemplū, quo quoniam quæſitum fuerit vnum ſecūdum genus, ſequiť, vt ſit terminus medius in ipſo, et dixit: vt in exēplo propter quid, cū permutantur, ſunt proportionalia: & hoc, quoniam cauſæ in hoc in lineis & numeris ſunt diuerſæ: ſiquidem ex parte, qua addit hanc ſpeciem additamenti, ſunt vtiq; ſecundum hūc modum vnum, eadem in oībus ijs. ſeoſus eſt, exemplum iſtius quæſiti, ꝑ quod interrogatur, propter quid proportionalia, cùm permutantur, ſunt proportionalia, ipſum vtiq; redit in hoc, quoniam * duplicia ſunt ex ipſis æqualia: hoc eſt, cū accipiuntur ad primum, & ad ſecundum ex ipſis duplicia æqualia, & ad tertiū & ad quartū duplicia æqualia inuenitur, cū fuerit additamentum primi ad tertiū, cū duplicatum fuerit ſecundum, addetur ſuper duplicatione quarti, & ſi defecerint, inueniunť deficientia, & ſi varientur, inueniuntur variata, & quæ fuerint ita; erūt vtiq; proportionabilia: hæc igitur cauſa, quæ eſt duplicitas, cū accepta fuerit ex parte, qua eſt in numeris proportionabilibus, erit diuerſitas duplicationis, quæ inuenitur in lineis ex parte, qua ſunt lineæ diuerſæ ad numeros, hæ igitur cauſæ erunt diuerſæ in ſpecie, conſentientes in genere, quod eſt duplex: quēadmodum ſe habet res in hoc quæſito. Et hoc eſt, quod voluit, cū dixit: & hoc, quoniam cauſæ in hoc in lineis & numeris ſunt diuerſæ: Et cū dixit: ſiquidem ex parte, qua addit hāc ſpeciē additamenti, ſunt vtiq; ſecundum modum iſtū vnū eadem in oībus ijs. intelligit per additamentum conſe- 96

* Ab. le. multiplicia Sic & infra.

quentiam ad se inuicem per duplex, secundum similitudinem, hoc est, cũ addiderit duplex primi super tertio, addetur duplex secũdi super quarto: & hoc, qm̄ hæc res comprehendit lineas et numeros proportionales, & nõ procedet hoc fm ꝙ hæc spẽs q̃nis est prima & substantialis, qm̄ hæc quæstio non fit in arte vna: tamẽq; declarauit in tractatu primo, ꝙ huiuscemodi propositiones sunt per modum dubitatorum, et propterea fieri potest vt pertractentur in artibus multis. Et posteaq; commemorauit exemplum istius speciei quæsitorum, commemorauit exemplum quæsiti, quod cũ fuerit æquiuocũ, sequitur, vt sit terminus medius æquiuocus, & dixit: cũ vero, ꝙ color assimilatur colori non est causa, ꝙ figura assimilatur figuræ. sensus est, exemplum vero quæsiti ꝙ cũ fuerit æquiuocũ, sequitur ꝙ sit terminus medius diuersus, & si habuerit nomen vnum, est æquiuocum, vt si quærat aliquis, propter quod similia sunt similia? qm̄ hæc non habent causam vnam, quoniã causa in propositionibus colorum est alia à causa in talibus figuris. Deinde declarauit causam diuersitatis similitudinis in vtrisq;, & dixit: & similitudo in his est æquiuoca. sensus est, atqui sequitur, vt sit causa in his diuersa secundũ ꝙ dicimus figuras similes, & colores similes, quod est dictum ęquiuocum. Et posteaq; dixit hoc, docuit vnde apparet, ꝙ hæc sunt æquiuoca, & dixit: quoniam similitudo quidẽ in figuris fortasse est habere latera sua proportionabilia, & angulos suos proportionabiles. & hoc quod dixit, est manifestum apud Geometram, quoniã est ex positionibus suis, nõ hic. Et propterea dixit: fortasse est. Deinde dixit: in coloribus vero est, vt sit sensus vnus, aut aliquid vnum tale. sensus est, de coloribus vero diuersis in specie, dicitur vtiq;, ꝙ sunt similes, quoniam communicant in sensu vno, aut ꝑpter aliquid vnũ in hac specie. Atqui dixit hoc, quoniam hæc species cognoscitur hic secũdum similitudinẽ, quod apparet hic, quoniã dispositio, quæ dicitur in lineis, ꝙ sunt similes, est alia à dispositione, per quam dicitur in coloribus, ꝙ sunt similes. Et cũ dixit: eis vero, quæ sunt secundũ proportionem vna & eadem, medium vtiq; inest consimiliter etiam secundum viam proportionabilitatis. sensus est, ea vero, quæ sunt secundum proportionem vnã per se, habent vtiq; medium secundum proportionem, in qua apparet, ꝙ deuenerunt ad dispositionem, ꝑ quã dicitur, ꝙ quæsitum cũ fuerit vnum in genere, erit medium vnum in genere, & hoc, quoniam per quod posuit exemplum in hoc, sunt ea, quæ sunt vna secundum proportionem, ad confirmationem eorũ, quæ sunt vno in genere, quæ dicuntur per consensum: & hoc, quoniã genus est duarũ spẽrum, aut genus, quod dicit̃ fm præcessionem, quemadmodum animal; aut genus, quod dicitur secũdum proportionalitatem: & videtur, quòd adduxerit hanc doctrinam secundum quòd genus est duarum specierum.

Se habet autem sic, cõsequi, causa sibijnuicem, & cuius causa, & cui causa: singulum quidem accipienti, cuius causa in plus est, vt extrinsecos ęquales esse quatuor in plus est, q̃ triangulum, aut quadrãgulum, omnibus vero æqualiter: quæcunq; enim quatuor rectis æquales esse extrinsecos, & medium similiter: est autem medium ratio primi extremi: quo circa omnes scientiæ per definitionem fiunt. vt folio fluere simul sequitur vitem & excedit, & ficum & excedit, sed non omnes, sed ęquale est: si igitur acceperis primum medium, ratio folio fluendi est: erit enim primum quidem in altera medium, quoniam talia omnia sunt postea huius medium, quoniam succus congelatur, aut aliud aliquid tale. quid autem est folio fluere, congelari succum in contactu seminis.

Dixit Aristot. Causa vero & res, quæ est causa causæ ipsius, & res, quæ habet causam, consequuntur se inuicem, & dispositio in ipsis est hęc dispositio: & est, qm̄ si acceperis aliquid, quod est causa causæ ipsius in particularibus, erit vtiq; multa. vt in exemplo, si sunt anguli extrinseci æquales quatuor rectis superaddunt ei, quod est esse triãgulum et quadrangulum, cùm vero accipiuntur simul, sunt vtiq; ęqualiter, & hoc, qm̄ quęcũq; habent angulos quatuor extrinsecos æquales quatuor angulis rectis, medium vtiq; est fm similitudinem vnam, & mediũ primum est ratio extremi primi, qm̄ omnes scientiæ sunt vtiq; per definitiones. vt in exemplo, qm̄ fluxus foliorum sequitur vitem, & excedit ipsam, & sequitur consimiliter etiam ficum & excedit ipsam, sed non excedit omnes, sed est æqualis ipsis, si acceperit aliquis, ꝙ medium primum est ratio fluxus foliorũ, & hoc, vt sit medium primum, quod est super altero ipsorum, et consist etiam medium ad hoc, congelatio humiditatis, aut aliquid aliud ex causis istius, illud, qđ est fluxus foliorum, cõgelatio lactis cõiuncti in semine.

Posteaq; declarauit, ꝙ causa, quæ est in veritate causa, 97
& est substantialis prima, est vna tãtum in syllogismis, quorũ propositiones sunt cũ hac dispositione, quodq; fieri non potest, vt prædicetur de prædicato vno existẽte in subiecto vno plus q̃ causa vna, nisi fuerint causæ per accidens, aut sit terminus medius signum, vult declarare, quomodo accidit, vt sit causa vna & eadem causa existentiæ rei vnius in aliquibus, & hoc erit per relationem istorum indiuiduorum, quæ sunt sub aliquo vno, cui inest causa vna: hoc est, quod fuerit sub extremitate minore, & dixit: Causa vero & res, quæ est causa causæ ipsius, & res, quæ habet causam, consequũtur se inuicem, & dispositio in ipsis est hæc dispositio. intelligit per causam terminum medium, & per rem, quæ est causa causæ ipsius extremitatem maiorem; & per rem, quæ habet causam extremitatem minorem, & per dispositionem, qua dicitur ipsum, quoniam cũ speculati fuerimus de causa intra syllogismum, & de termino maiore & minore, & hoc in relatione ad illud, quod est sub minore, inuenitur consequentia alia à consequẽtia, quæ est in ipsis apud speculationem de vtrisq; in relatione ad terminum minorem tãtum. Dixit autẽ hoc, qm̄ ipse iam docuit, ꝙ consequentia in vtrisq; ijs in relatione ad terminum minorem est cõuertibilis. Vult aũt docere hic, ꝙ non est res in ipsis ita, cũ eligitur extremitas maior & terminus medius in relatione ad illud, qđ est sub minore. Et posteaq; cõmemorauit, ꝙ res in ipsis est fm id, quod refertur, cœpit enuntiare in hoc, & dixit: qm̄, si acceperis aliquid, quod est causa causæ ipsius in particularibus, erit vtiq; multa. sensus est, & hoc, cũ acceperis experientiã extremitatis maioris in relatione ad particularia,

ad particularia, quę sunt sub extremitate minore, inuenies maiorem magis vlem vnoquoq; ipsorum. Et hoc est manifestum, cū fuerit terminus maior cū hac dispositione, qm̄ inquam mediū est ita, & minor: & propterea tacuit ex ipso vnum. Posteaq; cōmemorauit hoc, adduxit exemplū de hoc, & dixit: vt in exemplo, si sunt anguli extrinseci æquales quatuor rectis, superaddunt ei, quod est esse triangulum & quadrangulum. sensus est, exemplum huius, qm̄, cū prædicatur de triāgulo, q habet angulos suos extrinsecos ęquales quatuor rectis, hoc vtiq; est vniuersalius triangulo, & consist si prędicatur consist etiam hoc de angulis extrinsecis quadranguli, hoc est quatuor tantū, ipsum est vniuersalius quadrangulo. Accepit autē in hoc exemplo terminos quatuor, quorū vnus est, æqualitas angulorum extrinsecorum quatuor rectis, & est extremitas maior, & terminus medius est, quo monstratur, q triangulus & quadrangulus aggregant angulos exeuntes cū hac dispositione, & extremitas minor, quæ est aggregatio triāguli & quadranguli, hoc est natura cōicans vtrisque: postea iudicauit, q aggregatio ipsorū est cū hac dispositione, hoc est, q sint anguli vtriusq; extrinseci æquales duob⁹ rectis, & quartus est triangulus, aut quadrangulus: & propterea quod sequitur, est, vt sint hic bini syllogismi: qm̄, cùm additur terminus super tres terminos, additur syllo. Deinde dixit: cū vero accipiūtur simul, sunt vtiq; æqualiter. sensus est, cū vero eligitur extremitas maior in extremitate tertia, quæ est extremitas minor in syllo primo, hoc est, æqualitas angulorū extrinsecorum quatuor rectis simul cū aggregatione trianguli & quadranguli, & terminus extremitatis maioris prędicatur de vtrisque prædicatione conuersa, quæ est prædicatio sm̄ q est æqualiter. Deinde dixit: & hoc, qm̄ quęcunq; habent angulos quatuor extrinsecos æquales quatuor angulis rectis, mediū vtiq; est sm̄ similitudinē vnam. sensus est, atqui sequitur, vt sit prædicatū, quod est extremitas maior, æquale in oībus figuris, in quibus inueniuntur istę proprietates, qm̄ terminus medius in ipsis est vnus & idem, & est cōuertibilis cū extremitate maiore, & minor consimiliter etiam conuertibilis cū ipso: eumq; fuerit hoc, quemadmodum commemorauit, manifestum vtiq; est, q hoc quęsitum est primum & p se omnibus figuris, qbus insunt istę proprietates, hoc est, q sint anguli extrinseci ęquales quatuor rectis, & ipsi monstrantur de triangulo aut quadrangulo non propter naturam cōicantem vtrisq;: & est, quemadmodum qui monstrat ęqualitatem angulorum duobus rectis de triangulo ęquicrure, non propter monstrationē huius de triangulo absolute, hoc est, vt proueniat nobis monstratio accidentalis non propter monstrationem substantialem sm̄ illud, quod pręcessit ex sermone nostro, q quęsita sunt duarum specierum, substantiale & accidentale, quodq; dispositio naturalis est, vt proueniat accidentale propter substantiale, hoc est, propter substantiale primū. Et propter hoc, qui non posuit conditionem in demonstrationibus substantialibus primis ex dispositione substantialium, peccauit vtiq;, quemadmodum inuenit Abunazar fecisse in hoc libro suo. Sed fieri potest, vt interrogaret aliquis in hoc exemplo, & diceret, nos inuenimus terminum medium, per quem monstratur hęc dispositio de triangulo absq; ipso triangulo: & hoc, qm̄ sequitur vtiq;, q sint anguli trianguli extrinseci ęquales quatuor rectis, qm̄ ipsi sunt duplices intrinsecorum: tamq; monstratū fuit, q intrinseci sunt ęquales duobus rectis, et quadrāgulus in talibus terminis medijs est, quemadmodū si monstraret ęqualitatem angulorum duobus rectis de triangulo ęquicrure seorsum, & triangulo ęquilatero seorsum, per terminos medios diuersos. Atqui hoc quęsitum monstratur vtique per naturam primā de figura, in eo q est figura: & hoc, qm̄ figura in eo q est figura, habet angulos extrinsecos ęquales quatuor rectis. & causam hoc est, primo quidem, quoniam omnis linea scindens lineā, facit quatuor angulos ex scissione æquales quatuor angulis rectis, & oēs duo ex ipsis sunt æquales binis rectis. Causa vero secunda est, quoniam aggregatio exeūnum ab oī figura sunt æqualis semper omnibus angulis, qui fiunt apud punctum, super quo scinduntur lineæ triangulorum, in quos diuiditur figura, hoc est † figura, super qua diuiduntur lineæ triangulorum intrinsecorum figuræ: et hoc, quoniam angulorū extrinsecorum ex omni figura, inuenitur vnus ipsorum cum intrinseco æqualis duobus rectis, & erunt recti secundum numerum angulorum, si erit figura triangularis, erūt anguli recti sex, hoc est, qui comprehendunt latera extrinseca simul cū vno latere figuræ. & hæc est dispositio numeri triangulorū cadētium in figura. si vero fuerit figura quatuor laterū, erūt anguli recti extrinseci & itrinseci æquales octo angulis rectis, q erunt ijdem numero angulis triangulorū, in quos diuiditur figura quatuor laterum, cūq; perfecti fuerint anguli communicantes, qui sunt anguli figuræ, superfunt extrinseci æquales angulis, q fiunt apud punctum, apud quem aggregantur trianguli, in quos diuiditur figura. Et qui non nouit hanc naturam, non nouit per causam suam substantialem, & si fuerit demonstratio, vt sciat rem, secundum q est in ipsa, oportet vtiq; q non sit demonstratio syllogismi, qui docet hanc dispositionem de triangulo, aut quadrāgulo absq; hoc medio. Cūm vero declaratum fuerit hoc, redeamus vtiq; ad id in quo eramus, & dicamus, quoniam sermo iste est cōpositus ex duobus syllogismis, hoc est eo, qui monstrat æqualitatem angulorum extrinsecorum quatuor rectis de triangulo seorsum, & de q̄drangulo seorsum, & sunt vtiq; ibi duo termini medij, cœpit docere, q medium primum est vnum de re vna, & medium secundum est vnum de rebus multis, et dixit: & medium primum est ratio extremi primi, quoniā omnes scientiæ sunt vtiq; per definitiones. sensus est, & medium in hoc sermone est vnum, quoniam est definitio extremitatis maioris, et definitiones sunt vnæ de definitis. Atqui sequitur, q terminus medius sit definitio extremitatis maioris: qm̄ cognitio, quæ intenditur de omnibus in scientijs, est, vt scias per definitionem suam. Et posteaq; commemorauit hoc, adduxit exemplū, & dixit: vt in exemplo, qm̄ fluxus foliorum sequitur vitē & excedit ipsam, & consimiliter etiam sequitur ficum & excedit ipsam, sed nō excedit omnes, sed est æqualis ipsis, si acceperit aliquis, q medium primum est ratio fluxus foliorū. sensus est, exemplum huius, quoniam fluxus foliorum est accidēs consequens vitem, & est vniuersalius, & sequitur consimiliter etiam ficum, & excedit ipsam. & si aliquis acceperit quæsitum in ijs, erit vniuersalius ipsis, si vero acceperit de natura, de qua prędicatur fluxus foliorum primo & per se, erit æquale ipsi. Et hoc est, quod significauit, cū dixit: sed non excedit oēs, sed est æqualis ipsis. sensus est, sed hoc accidens, quod est fluxus foliorum, non est vniuersalius omnibus arboribus, quarū fluunt folia, sed est æquale ipsis: Et posteaq; fuerit tale quæsitum, quod monstratur de tali subiecto, monstraē vtiq; per se per terminum medium vnum, qui est definitio maioris extremitatis, & dixit: si acceperit aliquis, q medium primum est ratio fluxus foliorum. sensus est, atq; erunt termini tres in hoc syllogismo æquales inter se, & erit demonstratio causæ, cùm monstrauerit aliquis, q fluxus foliorum inest arbori, cuius fluunt folia per terminum medium, qui est definitio fluxus foliorum. quemadmodum si monstraret aliquis, q omnes sunt arbores, quarum fluunt folia, ac si diceres, quæ sunt durorum foliorum

† Ab.1.ad pūctum, quo se incidunt

[illegible]

liorum fluunt folia, qm̃ humiditas, per quam nutriũtur folia, congelatur in hac arbore. Et cũ dixit: & hoc, vt sit medium primum, quod est super altero ipsorum. intelligit p ipsum, ꝙ terminus medius in syllo, hoc est, p quē mõstratur hæc dispõ de ficu, aut de vite, est extremitas minor in syllogismo primo: & est, arbores, quarũ fluũt folia. vocauit autem ipsum primum, eò ꝙ probauimus de extremitate minore in syllo primo: sylls aũt primus est ita, vitis est arbor durorum foliorum: & quicquid durorum foliorum est, illius fluunt folia: cõcluditur ex hoc, ꝙ vitis fluunt folia. sylls vero secũdus, qui est substantialis primo, componitur sic, arboris durorum foliorum congelatur humiditas, per quam inueniuntur folia sua in vehementia hyemis: & omnis illius, cuius congelatur humiditas, per quam nutriuntur folia sua in vehementia hyemis, folia sua fluunt: concluditur ex hoc, ꝙ arboris durorum foliorum fluunt folia. Et cũ dixit: & consimiliter etiam medium ad hoc, cõgelatio humiditatis. sensus est, ꝙ terminus, per quem monstratur, ꝙ fluxus foliorum inest omnibus arboribus, quarum fluunt folia, hoc est durorum foliorum, est exempli gratia, ꝙ huius arboris congelatur humiditas, per quã nutriuntur folia ipsius. Atqui dixit: aut aliquid aliud ex causis istius, quod est fluxus foliorum, qm̃ hoc non est manifestum. hoc est, ꝙ causa fluxus foliorum est cõgelatio humiditatis peruenientis ad folia. Cũ vero dixit: congelatio lactis coniuncti in semine. sensus est, ꝙ erit vtiq; definitio fluxus foliorum, qm̃ si quis interrogaret quid sit fluxus foliorum, dicetur ipsi, ꝙ est congelatio lactis coniuncti in semine fructus, hoc est, cùm concesserimus, ꝙ hæc est causa.

In figuris vero ita assignabit, quærẽtibus assecutionem causæ & cuius causa. sit A inexistẽs B omni: B vero vnicuiq; eorum, quæ D, in plus autem: B vtiq; vniuersale esset ijs, quæ sunt D, hoc.n. dico vniuersale, quod nõ cõuertitur: primum vero vniuersale, cũ quo vnumquodq; quidem non conuertitur, oĩa autem conuertuntur & non excedunt: ipsis itaq; D causa est ipsius A ipsum B. oportet igitur A in plus q̃ B extendi: si vero non, quid magis causa erit hoc illius? si itaq; omnibus E inest ipsum A, erunt aliquid illa vnum omnia aliud à B: si enim non, quomodo erit dicere, ꝙ cui inest E, ipsum A omni inest: cui vero A, non omni ipsum E? propter quid enim non erit aliqua causa, vt insit oĩbus D? * sed nunquid & quæ sunt E, erũt aliquid vnum?

* Alia.l. sed nunqd & ipsis E, siquidem erũt aliquid vnum?

Dixit Arist. In figuris vero ita erit perfectio ijs, qui quærunt coniunctionem causæ & rei, quæ est causa causæ ipsius. sit A inexistens omni B, B vero vnicuiq; eorum quæ D, & excedẽs ipsa: & A erit vniuersale ipsi D: & hoc, quoniã vocatur vtiq; vniuersale, quod non reuertitur æqualiter, vniuersale autem primum vocatur vtiq; illud, cum quo non conuertitur vnumquodq; æqualiter, & omnia conuertuntur cum ipso æquali ipsi, & B est causa, vt sit A inexistens D: sequitur itaq; ꝙ nõ excedat A ipsum B, quodq; insit ipsi D per additamentum, si A non excedet per id, qđ iest ipsi D, & declinat super B, & hęc propter quid erunt simul super B? & hæc, propter quid erit causa appropriata? hoc est causa subiecti, & si A inest omnibus E, quoniam erunt ipsa omnia aliquid vnum, quod sit aliquid vnum absq; B, & hæc, quomodo inuenietur via, vt dicatur, ꝙ cuicunq; inest D, illi inest A, & non cuicunq; inest A, illi inest E? & propter quid non inuenietur ipsi causa aliqua, quemadmodum A ipsi D? & hoc, quoniam inest omnibus E, igitur ipsi E erunt simul aliquid vnum.

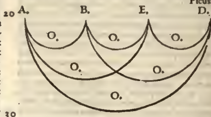

Figura hæc cãm & causatũ mutuo sese cõsequi declarat.

Intentio sua in hoc est docere, ꝙ qui monstrat aliqd inesse pluribus per plures causas, quousq; sint alicuius vnius & eiusdem causę plures de rebus multis, eius via est in hoc per media monstrare hoc de aliquo vno per causam unam, & hoc, qm̃ cùm ipse non processerit hac via, non erit via ipsius naturalis. Et cũ dixit: In figuris vero ita erit perfectio ijs, qui quærunt coniunctionem causæ & rei, quæ est causa causæ ipsius. sensus est, cũ vero quæritur syllogismus absolutus, per quem cõiungitur causa causata de aliquo, quod est causa ipsius per plura vno, ipsa est via, vt quæratur aliquid per aliquid per medium causæ ipsius appropriatæ ipsi, deinde accepit causam illam in monstratione istius ad id, quod est sub hoc, quod inest ipsi per causam ipsius appropriatã. vt in exemplo, ꝙ accipiatur A inesse illi, quod est sub B: propterea ꝙ A inest ipsi D, quoniam tunc A inerit rebus multis, quæ sunt sub D per medium vnum, quod est B. Et hoc est, ꝙ voluit, cũ dixit: & erit A inexistens omni B, B vero vnicuiq; eorum, quæ D, & excedens ipsa. sensus est, & accipietur A loco extremitatis maioris causatæ, & B loco medii, quod est causa, & illud, quod est sub D loco minoris, quod habet causam, cũq; A inerit omni B, & B inerit vnicuiq; eorum, quæ sunt sub D: igitur A excedet vnumquodq; eorum, quæ sunt sub D, hoc est erit vniuersalius ipso, quoniam ipsum est æquale D, quę vero sunt sub D, sunt particularia ipsi, & appropriata ipsi. & erit in hac operatione, ꝙ iam declarauimus aliquid vnum per causam vnam de rebus multis. exemplũ huius ex materijs, vt sit loco A, fluxus foliorum, & loco B, congelatio humiditatis, & loco C, arbor dura, & illud, quod est sub arbore durorum foliorum, est quemadmodum ficus & vitis & alia, & cõplicabitur syllogismus, in quo causa erit causa plurium ita, fluxus foliorum inest omni arbori, cuius congelatur humiditas: & congelatio humiditatis inest ficui: igitur concluditur ex hoc, ꝙ fluxus foliorum inest ficui, & ita concluditur p hunc eundem terminum medium, ꝙ fluxus foliorum inest viti. Et cũ dixit: & A erit vle ipsi D. sensus est, ꝙ A, quæ est 98

est extremitas maior, erit vniuersalius eo, quod est sub D. Et posteaq̃ significauit per dictionem vlem sup hac dispõne, & erit dictio, quæ pertractaƭ de intentionibus in hac arte, declarauit rem, quæ confirmat monstrationem ipsius, & dixit: & hoc, qm̃ vocatur vtiq; vle, quod non reuertitur æqualiter. intelligit illud, in quo prædicatum non est æquale subiecto, quousque conuertatur cum subiecto, hoc est, vt prædicetur prædicatum de oi subiecto. Et, qm̃ B & D vtrũq; est vniuersalius eo, quod est sub D, intelligit per vniuersale hic, magis vniuersale, & sunt hic duo vniuersalia ei, quod est sub D, quorum vnum est B, & alterum D, & qm̃ sunt B & D, cũ approbauerimus de maiore extremitate, est B primũ, & est hoc vniuersale primum substantiale, & est hoc vtiq;, quod intẽditur hic vniuersale in eo, quod dixit, A erit vniuersale. Deĩde cœpit declarare propter quid diuiditur hoc vniuersale & primum à secũdo, & dixit: vniuersale aũt primum vocatur vtiq; illud, cum quo non conuertitur vnumquodq; æqualiter, & oĩa conuertuntur cum ipso æqualia ipsis. sensus est, atqui volo per vniuersale primum hic terminũ medium, q est vniuersalior eo, quod est sub D, & est æqualis ipsi D. vt in exemplo, qm̃ congelatio humiditatis est æqualis ligno durorum foliorum: & hoc, qm̃ cuiuscunq; durorum foliorum congelaƭ humiditas, & hoc non est æquale ei, quod est sub D, & est illud, quod est sub ligno durorum foliorum ex spẽbus. Et est quod voluit, cũ dixit: & oĩa conuertuntur cũ ipso æqualia ipsi, intelligit naturam cõicatam spẽbus, sup quas cadunt, ac si diceres, q̄ signa ipsorum sunt dura folia. Deinde dixit: & B est causa, vt sit A inexistens D, sequitur itaq;, q̄ non excedat A, ipsum B. sensus est, cũq; fuerit B, quod est congelatio humiditatis, causa vt insit fluxus foliorum ligno durorum foliorũ, sequitur itaq;, vt non sit fluxus foliorum vniuersalius cõgelatione humiditatis, qm̃ fieri nõ potest, vt sit causatum vniuersalius causa. Et cũ dixit: quodq; insit ipsi D per additamentum, si A non excedet per id, qd̃ inest ipsi D, & declinaƭ super B. sensus est, cumq; iam sequitur, vt sit inexistentia A ei, quod est sub D, l existẽtia excedẽs ipsum, quodq; sit inexistentia ipsius A, quod est fluxus foliorum ipsi D, quod est durities foliorum, propterea q̄ B, quod est congelatio humiditatis, est i D, quod est durities foliorum, igitur non excedet consimiliter etiã A ipsum D, hoc est, q̄ non erit fluxus foliorum vniuersalius arbore durorꝫ foliorum. Deinde dixit: & hæc propter quid erunt simul super B? sensus est, & si non propter quid, hoc sequitur, cùm fuerit A in D, q̄ sit in ipso B. hoc est, cùm inest fluxus foliorum duris foliis, sequitur quòd ipsi insit congelatio humiditatis. Deinde dixit: & hæc propter quid erit causa appropriata, hoc est causa subiecti. sensus est, si est possibile, vt insit fluxus foliorum duritiei foliorum absque eo, quòd insit congelatio humiditatis duritiei foliorum propter quid est congelatio humiditatis causa fluxus foliorum, quoniam iam notum est, q̄ cùm inuenitur causatum, inuenitur causa. Deinde dixit: et si A inest omnibus E, quoniam erũt ipsa omnia aliquid vnum, quod sit aliquid vnum absq; B. sensus est, & si fuerit fluxus foliorũ inexistens oĩbus speciebus arboris, cuius fluũt folia, & erunt istæ species de vnoquoq; ipsorum, litera E: exempli gratia, sequiƭ itaq; vt sit omni arbori, cuius fluunt folia, hoc est, in quo est litera E, natura vna, & sit natura illa absq; B, quod est cõgelatio humiditatis. Atqui voluit per hoc docere, q̄ fieri non potest, vt prædicetur congelatio lactis de eo, qđ est sub hac natura per se, nisi per medium istius naturæ, & ipsum est, in quo posuit nomen literæ E. Deinde dixit: & hæc, quomodo inuenietur via, vt dicatur, q̄ cuicumq; inest D, illi inest A, & non cuicunq; inest A, illi inest E. sensus est, & si non erit hæc natura, in qua est D litera, hoc est durities foliorum absque termino medio, qui est congelatio humiditatis, quomodo erit verũ nobis, vt dicatur, q̄ omni illi, cui inest D, hoc est durities foliorum, inest A, & nõ omni illi, cui inest A, hoc est fluxus foliorum, inest E, hoc est vitis? Atqui voluit, q̄ si fuerit prædicatio A de E per medium B tãtum, sequitur, q̄ cuicumq; inest B, illi inest A, & cuicumq; inest A, illi inest E: quoniam hæc est dispositio prædicationis quæsiti simul cum subiecto suo, cũ monstratũ fuerit ipsum esse in subiecto per propõões immediatas. Deinde dixit: & ppquid non inueniet ipsi causa aliqua, quemadmodum A ipsi D? & hoc, quoniam ipsum inest omnibus E. sensus est, amplius, quæ est causa, q̄ non insit prædicationi A, quod est fluxus foliorum vnicuiq; ipsorum E, hoc est, specierum arboris, cuius fluunt folia, causa est absq; B, quemadmodum, q̄ non insit existentiæ A, causa altera absq; B, hoc est, quemadmodum q̄ insit fluxui foliorũ in arbore durorum foliorum causa absq; congelatione lactis. Deinde dixit: igiƭ ipsi E erunt simul aliquid vnũ. hoc est, sequitur itaq;, vt insit omnibus speciebus arboris, cuius fluunt folia natura vna communicans, & est, q̄ insit ipsi causa casus foliorum per se.

Considerare oportet hoc, & sit C: contingit itaq; eiusdem plures causas esse, sed non iisdem specie. vt q̄ longæua sint, quadrupeda quidem, eo quia non habent bilem, volatilia vero eo q̄ sicca sunt, aut alterũ quid. Si vero ad indiuiduum non statim veniunt, non solum vnum est medium, sed & plura, & causæ plures: vtrum vero causa mediorũ, quod ad vniuersale primũ, aut quod ad singulare, singularibus? planũ itaq; ea esse quæ proxima sunt vnicuiq;, cui sunt causa, primũ enim sub vniuersali eẽ, hęc est causa.† vt ipsi D iesse ipsum C: ipsum * A iesse, est causa: ipsi igitur D ipsum C, causa ipsius est A, ipsi vero C ipsum B, huic autem idem.

*al. B

† Argr. le. veluti vt A cõpetat ipsi D, causa est ipsum C: vt igitur A cõpetat ipsi D, causa est ipsum C. vt autem A competat ipsi C, causa est ipsum B,

Dixit Arist. Oportet igiƭ, vt inquiramus de hoc, & sit hoc C: fieri vtiq; potest, vt causę multæ sint, quæ sint causæ alicuius vnius & eiusdem, præterq̃ q̄ nõ sunt ſm q̄ sunt causæ rerũ vnæ & eędem in specie. vt in exemplo, q̄ sint longæua, quadrupeda quidem, quoniam non habent bilem, volatilia vero eo q̄ sunt sicca, aut aliquid aliud, si non fuerit statim deueniens ad indiuiduum, nõ erit medium vnum tãtum, sed multa: igitur causæ consimiliter etiam erunt multæ. vtrũ vero istorꝫ mediorꝫ est causa rerum particularium, an aliquid propinquum vniuersali primo, aut quod est apud particularia, planum vtiq;, q̄ est ex rebus propinquis nimis vniuersali vni, quod habet causam. & hoc, qm̃ primum, quod est sub vniuersali, est hoc. vt in exẽplo, causa, q̄ A īsit C, est B, & causa, q̄ A insit D, est C, & ipsi C, B, & huic illa eadem.

Posteaq; declarauit, q̄ prædicatio fluxus foliorũ de omnibus speciebus arboris, cuius fluunt folia, erit vtiq; 99
propter prædicationem suam de natura communicata omnibus arboribus, quarum fluunt folia, & est durities

foliorum exempli gratia, dixit: Oportet igitur, vt inquiramus de hoc, & sit hoc c. sensus est, cumq; declaratū fuerit, ꝙ in particularibus, in quibus videtur, quid est magis vniuersale ipsis in natura vna, est æquale accidēti quæsiti, oportet vtiq; vt inquiramus de hac natura, & inquiratur existentia accidentis in ipsis, quoniā hæc quæstio est substantialis, & hæc causa est vna tantum. Deinde dixit: fieri vtiq; potest, vt causę multę sint, quę sint causæ alicuius vnius & eiusdem, pręterq̃ ꝙ nō sunt secundum ꝙ sunt causæ rerū vnæ & eædem in specie. sensus est, & si nō componitū similitudo istius naturę de aliquo quæsitorum, conuenit vtiq;, vt sit quæsitū causarum multarum, præterq̃ ꝙ hoc quæsitū non est vnū, sed nomine tm̄, non specie, vel genere, hoc est, quòd si esset vnum in veritate, haberet causam vnam, & si haberet causam vnam, haberet subiectum vnum. Et cùm dixit: quæ sint causæ alicuius vnius & eiusdem. intelligit per ipsum vnum in nomine. Et cū dixit: præterq̃ ꝙ non sunt secundum ꝙ sunt causæ rerum vnæ & eædem in specie. hoc est, ꝙ ipsæ non sunt causæ rerum, hoc est ad quæsitum, quod est vnum in natura vna. Adduxit exemplum huius in iis, quæ sunt longęua, & dixit: vt in exemplo, ꝙ sint longæua, quadrupeda quidem, quoniā non habent bilem. hoc est, exemplum huius, si quæramus causam longæuitatis in animali longæuo, & non inueniatur natura vna, de qua prædicetur longæuum, sciemus vtiq;, ꝙ causa longæuitatis est diuersa per diuersitatem specierum animalis, quodq; non est longitudo temporis in ipsis intentio una. vt in exemplo, qm̄ inueniuntur causæ longitudinis temporis in animali quadrupede, quoniam est paucæ choleræ, & inuenitur hoc in animali volatili fortitudo caloris & siccitatis, aut aliquid aliud ex eo, quod apparet, vt dicatur, ꝙ est causa longæuitatis. ꝙ si esset longæuitas intentio vna ad istas species diuersas, hoc est in quadrupedibus, & volatilibus, sequeretur, ꝙ esset omnibus ipsis natura vna communicata, quæ est causa, quòd longæuitas insit ipsis, & sit causa propinqua in longitudine temporis, cuius existentiam iudicauit esse lōgitudinem temporis in illa natura, & ad similitudinem huius fit quæstio causæ defectus inexistentis Solis et Lunæ, quoniam ipse dicitur de ĩis per communitatem nominis, & propterea causa defectus Lunæ est alia à causa defectus Solis. Deinde dixit: si non fuerit statim deueniens ad indiuidua, nō erit medium vnum tantum, sed multa: igitur causę consimiliter etiam erunt multæ. sensus est, ꝙ in hoc vtiq; accidet, cū fuerint causæ multæ, causa, vt res vna insit multis per se absq; medio, hoc est, vt sequatur ꝙ sit illud, de quo existimatur, ꝙ est quæsitum vnum, non vnum. & quoniam sunt causæ multæ in eo ꝙ sunt causa, vt sit aliquid vnum in multis propter naturam comprehensam in illis multis, quæsitum vtiq; in ipsis est vnum in veritate, & causæ multæ in specie accidentis. Et dixit: si non fuerit statim deueniens ad indiuiduum. sensus est, & si non inuenietur prædicatū quæsiti in speciebus particularibus absq; natura comprehensa in speciebus, sed inuenitur in ipsis vna propter naturam comprehēsam in ipsis, igitur causæ multæ sunt per accidens, et quęsitum est vnum in veritate. Et cùm sequat̃, cùm fuerit res ita, vt sint inter quæsitum & species vltimas duo termini, aut plures, cœpit inuestigare, qui istorum sit terminus medius in veritate. Et dixit: vtrum vero istorum mediorum est causa rerum particularium, an aliquid propinquum vniuersali primo, aut quod est apud particularia. intelligit, ꝙ hoc est, quemadmodum in existentia fluxus foliorum viti, & ficui propter duos terminos medios, quorum vnus est congelatio lactis, alter vero arbor durorum foliorum: vtrum vero istorum duorum terminorum sit causa casus foliorum à vite & ficu, aut congelatio lactis, aut natura; quæ est iudicium duritiei foliorum. & intellexit per rem propinquam toti primo congelationem lactis, quod est propinquum ex prædicatis quęsiti, cū fuerint particularia arboris durorum foliorum, & hoc, quoniam hæc natura est propinqua particularibus, hoc est subiecto quæsiti, & illa natura subiecto quæsiti. Deinde dixit: planum vtiq;, ꝙ est ex rebus propinquis nimis vniuersali vni, quod habet causam. sensus est, & manifestū, ꝙ id, quod est primum, est terminus medius, quod est propinquum nimis vniuersali vni ex rebus particularibus. Et hoc est, quod voluit, cū dixit, quod habet causam, quoniam ipse iam præmisit, & dixit: quoniā quod habet causam est extremitas minor. hoc est, quemadmodum arbor durorum foliorum magis conuenit, vt sit causa fluxus foliorum viti & ficui, & vnicuique ex arboribus, quarum fluunt folia, q̃ congelatio lactis: & hoc, quoniam cōgelatio lactis est vtiq; causa vnicuiq; ex speciebus arboris, quæ sunt sub arbore durorum foliorum per medium, naturam arboris durorum foliorum. Et dixit: et hoc, qm̄ primū, quod est sub vniuersali, est hoc. sensus est, qm̄ causa, ꝙ fit medium propinquum rebus particularibus est magis conueniens, vt ipsum sit causa, ꝙ sit maior, q̃ terminus medius secundus, q notus est de termino maiori, q est hic, de quo dixit: & hoc, qm̄ terminus lōginquus ab extremitate minore inest vtiq; minori propter terminū propinquum. vt in exēplo, qm̄ congelatio lactis inest vtiq; speciebus arboris, cuius cadunt folia propter naturam arboris durorum foliorum. & hanc rem declarauit per exemplum tantum, & dixit: vt in exemplo, causa ꝙ A insit C, est B, & causa ꝙ A insit D, est C. sensus est, exemplū huius, ꝙ causa ꝙ fluxus foliorum insit ficui, & viti, & vnicuiq; ex speciebus arboris, cuius fluunt folia, est arbor durorum foliorum, qm̄ congelationem lactis inesse ipsis est per medium arborem durorum foliorum, & A accipitur loco oīs speciei arboris, cuius fluunt folia, & C accipitur loco omnis speciei arboris, cuius fluunt folia, & B accipit̃ loco cōgelationis lactis. Et propterea dixit: & causa, quòd A insit D, est C, & ipsi C, B. hoc est, causa ꝙ A insit C est B. Et cū dixit: & huic illa eadem. sensus est, & causa ꝙ A insit B, est B idem. hoc est, ꝙ causa ꝙ fluxus foliorum insit congelationi lactis, est ipsa eadem congelatio lactis. Scire autem debes, ꝙ de causa propinqua dicitur, ꝙ oportet, vt sit causa non absolute, sed causa, vt prædicatum sit: causa autem vera, quæ est in demōstrationibus, cui nō commiscetur illud, quod est p accn̄s, est, q̃ aggregat ꝙ sit causa minoris extremitatis absq; medio, & sit cā ꝙ ipsa īsit minori, & ꝙ sit vna.

De syllogismo igitur ac demonstratione, & quid vtrunq; est, & quomodo fit, manifestum est: simul vero & de scientia demonstratiua, idem enim est.

Dixit Aristo. De syllogismo igitur, & demonstratione, & qd, & quomodo sit vtrūq; ipsorum, hoc vtiq; est ex eo, quod iam declaratum fuit. iamq; declaratum fuit cum hoc, quæ est scientia demōstratiua, & quomodo erit hoc, & hoc, quoniam vtraq; erunt aliqd vnum & idem.

Posteaq̃ manifestauit, ꝙ demonstratio est syllus per 100
propositiones appropriatas, narrat, ꝙ speculatio de syllogismo, fuit pars considerationis de demōstratione. & qm̄ res est ita, aperuit Aristo. librum Syllogismi, in eo, ꝙ intentio sua in syllo est vtiq; speculari de demonstratione, & scientia demonstratiua, & propterea vocauit vtraq; vno noie. Et posteaq̃ perfecit speculationem de syllo

syllo in libro de Syllo, & perfecit in libro appropriato, hoc est, in lib. Demonstrationis, quod supererat ex ipso de re demonstrationis, & est cõsideratio de materia syllogismi demõstratiui, docet in fine tractatus, ꝙ iã completa est intentio ipsi intenta, quam declarauit in principio libri de Syllo, & hic est sermo ipsius in principio libri de Syllo: q̃m quod intendit, est demõstratio, & de quo est inuestigatio, est scientia demonstratiua. Et dixit: De syllo igitur, & demonstratione, & quid, & q̃uo erit vtrunq; ipsorum, hoc vtiq; est ex eo, quod iam declaratum fuit. sensus est, quid autem est syllus, & quid est demonstratio: & est illud, quod intendebat, cũ narraret de ipso in pricipio istorum tractatuum, iam vtiq; perfectum est illud, cuius intendebatur declaratio ex hoc hic. Dixit autem hoc, q̃m non derelictum fuit aliquid ex re syllogismi & demõstrationis, quin facta fuerit mentio: & hoc, q̃m scientia perfecta in vnaquaq; rerum est, quæ magis comprehenditur in scientia specierum istius rei, & scientia eius, in quo consistunt illæ species, hoc est scientia ipsorũ per definitiones suas & causas definitionum suarum, & cognitionem accidẽtium, quæ insunt ipsis. Et q̃m iam declarauit hæc tria in libro Syllogismi, & docuit consistẽnã hæc tria de dispõne demõstrationis, & hoc in lib. demrõnis, igitur in veritate, posteaq; perfecit de hoc toto, dixit: ꝙ iã monstrauit id, quo intentio sua erat. Et quoniam demõstratio inuenit in demonstratiua scientia, dixit: iamq; declaratum fuit cum hoc, quæ est scientia demonstratiua. intelligit quæsita in sciẽtia speculatiua. Et cũ dixit: & hoc, q̃m vtraq; erunt aliquid vnum. sensus est, ꝙ scientia demonstrationis, & scientia demonstratiua vtraq; sunt vnum q̃d, quemadmodum dealbatum & album vtraq; sunt vnũ quid. Et propterea, cũ declaratum fuerit alicui, quid est dealbatum, declaratum est quid est album, & ad hanc quæstionem de scientia quid est dealbatum, est vtique scientia quid est album.

Quomodo Principia cognoscuntur: & quis principiorum sit habitus. *Cap. XI.*

DE principijs vero & quomodo fiunt nota, & quis cognoscẽs habitus, hinc est planum addubitantibus primum: ꝙ quidem igitur non contingit scire per demonstrationem non cognoscenti prima principia immediata, dictũ est prius. Immediatorum vero cognitio vtrum eadem sit, aut non eadem, dubitare posset aliquis: & vtrum scientia vtriusq;, aut non, aut huius quidem scientia, illius vero alterum quid genus, & vtrum non inexistentes habitus innascãtur, aut inexistentes latuere. Si itaque habemus ipsos, absurdum est: contingit enim certiores habentes cognitiones demonstratione latere: si vero accipimus, non habẽtes prius, quomodo vtiq; cognosceremus, & disceremus ex non præexistente cognitione? impossibile nanque, quemadmodum & in demonstratione dicebamus.

Dixit Aristo. De principijs vero, & quomodo erunt nota, & quis habitus cognitionis in ipsis, hinc vtiq; erit manifestũ, vt primo præmittamus, & intelligamus in dispositione ipsorum dubia: ꝙ quidem fieri non potest, vt sciat per demõstrationem ille, qui nõ cognoscit principia prima, quæ sunt immediata, hoc vtiq; est ex eo, q̃d præmisimus & determinauimus. De cognitiõe vero immediata, vtrum sit eadem, aut non ita, posset vtiq; aliquis dubitare de hoc: iamq; dubitaret et diceret, an ne vtrunq; ipsorum est scia, aut non? aut in vno ipsorum cadit scientia, in altero autem genus quid, & vtrum habitus isti innouãtur in nobis ex eo, ꝙ non inerant nobis, aut si inerant nobis, & nos obliti fuimus ipsorum, & si possidemus ipsos, erit vtiq; absurdum: & hoc, q̃m sequitur, vt possideam⁹ cognitiones validioris finis demonstratione, & erunt ambo latentia ipsos. Si vero sumus vtique assecuti, posteaq; non sumus possidentes ipsa in eo, quod præcessit, quomodo igĩ erit via nobis, vt sciamus ipsa, & addiscamus ipsa, ex eo, ꝙ nõ habemus cognitionem præcedentem? & hoc, quoniam fieri non potest, quemadmodum dictum fuit de demonstratione.

Vnde autem scientia demonstratiua proueniat nobis primo, & per quam potẽtiam prouenit, & quomo- 101
do prouenit, & quæ natura istarum propositionũ, planum vtiq;, ꝙ non est ex scientia Logices, & propterea adduxit in hoc inquisitionem alteram, narrans, ꝙ iam perfecit illud, quod intendebat de re syllogismi demonstratiui: sed q̃m erat cognitio de rebus istis ex eo, ꝙ erat confidens in ipsis scientia per demonstrationem, tradit dubium vtrum sciuntur prima demonstrationis p demonstrationem, aut absq; demonstratione, & si sciunt absq; demõstratione, an sciũtur propter aliud ab ipsis; aut propter seipsa. Et propter hęc visum sibi est, vt cõmemoret hic de natura istarum propositionum, quæ sunt primæ in demõstratione, illud, quod possibile est, vt videatur ex dispositione ipsarum hoc l loco, in eo, ꝙ accipit speculans per demonstrationem perfectionem in cognitione sua per demonstrationem propter scientiam in eo, ꝙ videtur ex dispositione ipsorũ hic: & hoc, q̃m cùm declaratum fuerit alicui, ꝙ propositiones primę proueniunt vtiq; per potentiam aliam à potẽtia sensus & †similitudinis, ipsæ vero innouãtur per naturam, quodq; uniuersale est aliud ab intẽtione particulari, erit vtiq; notum ex natura, quæ est ijs propositionibus, illud, quod est verum in ipsis, posteaq; deuenerit illi hæc cognitio perfectior, & erit consimiliter etiam cognitio ipsius per demonstrationẽ meliorẽ. Et cũ dixit: De principijs vero, et q̃uo erunt nota. sensus est, cognitio vero per qualitatem, qua deuenit principium demonstrationis ad nos. hoc est, vt sciamus, vnde proueniunt nobis istæ propositiones, & si proueniunt per se, aut propter aliquid aliud. Et cũ dixit: & quis habitus cognitionis in ipsis. sensus est, et quę forma ex formis animę facit scire istas propositiones. Et cũ dixit: hinc vtiq; erit manifestum: hoc est, quod apparet ex eo quod dico hic, fm id, ꝙ possibile est hoc in hoc loco. Et q̃m scia magis perfecta prouenit vtiq;, posteaq; pręmiserimus rationes contrarias ad confirmationem rei† & per causam suam, dixit: vt primo præmittamus, & intelligamus in dispositione ipsorum dubia. sensus est, ꝙ manifestum perfectum in hac re, cuius monstrationem cõstruimus, prouenit

†Ab.l phantasiæ.

†Ab.l. & destructionem.

uenit vtiq; homini, cũ præmiserit & enũtiauerit dubia, quæ sunt in hoc. Deinde dixit: q quidem fieri non põt vt sciat per demonstrationẽ ille, qui oon cogooscit principia prima, quę sunt immediata, hoc vtiq; est ex eo, qđ iam præmisimus & determinauimus. sensus est, q autem notum sit ex dispõne istarum propositionum, hoc est principiorum, quę sunt absq; mooſtratiooe per alia, q qui non nouit ipsa, noo potest scire per demooſtrationem, huius vtiq; dispositionem iam pręmisimus in principio istius libri, & hoc est notum per se. Deinde dixit: de cognitione vero immediata, vtrũ sit eadem, aut noo ita, posset aliquis vtiq; dubitare de hoc. sensus est, quod autem dubitare posset aliquis ex dispositiooe istarũ propositionum est, vtrum cognitio de ipsis, & cognitio de conclusionibus ex ipsis, est scientia vna in specie, & potentia proueniens in ipsa ex potentijs animæ est potentia vna, aut scientiæ diuersæ per potẽtias diuersas ex potentiis animę. Deinde dixit: iamq; dubitaret, et diceret, ao ne vtrumq; ipsorum est scientia, aut non, aut in vno ipsorum cadit scientia, in altero autem genus quid. sensus est, & dubium est hoc, an ne vtraq; duarum apprehensionum est scieotia cadens secundum gradum vniũ, & potentiam vnam ex potentiis animæ, aut vna ipsarũ cadit nobis per potentiam ex potentijs animę, & altera per geous vnum ex generibus potẽtiarum animæ, hoc est scientijs principiorũ, & scientia prouenlente ex principijs. innuit autem, q sit dispositio sua dubium vnum, an scientia de dispositione principiorum accidit nobis, quemadmodum species cognitioois, qua accidit nobis intentio conclusionum: & erunt principia demõstrationis indigeotia demonstratione, si cognitio de principio prouenit per speciem aliam à specie, qua prouenit nobis cognitio de conclusionibus: & erit dubium primũ, aut quæsitum primum, an potẽtia, quæ assequitur principia, sit poteotia, quę assequitur cõclusiones. Et est manifestum ex translatione altera illud, quod nos iouenimus in ipsa loco istius capituli. sic posset autem aliquis dubitare & dicere, an ne potentia, qua sequitur, vt sciat rem per demooſtrationem est poteotia eadem, qua sequitur scientia per principiũ, aut absq; ipsa. sensus est, & si dubitaret & diceret, an ne principia demooſtrationis, & ea, quæ ostenduntur per demonstrationẽ, vtraq; sciantur per demõstrationem, aut vnum sciatur per demonstrationem, & alterius fortasse sit potentia altera, qua sequitur cognitio ipsius. & quod est in hac translatione, est vtiq; manifestum per se ex eo, q inquirimus de ipso duo quæsita: quorũ vnum est, si potẽtia animę, quæ appreheodit cooclusiooes, est ea, quę apprehendit propositiooes, secundum vero, si modus scientiæ, per quem proueniunt propositiones, est idẽ cũ modo scientiæ, per quem proueniunt conclusiones. Et cũ dixit: & vtrum habitus isti innouantur in oobis ex eo, q oon ioerant nobis, aut si inerant nobis & nos obliti fuimus ipsorum. sensus est, & principium inuestigationis est, an hæc intelligibilia prima, quæ nobis naturaliter eueniunt postq; non erant, hoc est, quorũ innouatio io nobis est existentia ipsorum per se, quodq; ipsa anteq; innouentur in nobis, non habent existentiam, si non auferunt, & non auferunt, cũ sint in nobis: & nos vtiq; non apprehendimus ipsa in iuuẽtute propter humiditatem, & assequmur ipsa in senectute fm illud, cuius dispositio est in eo, q obliuiscitur ipsorum post scientiam. Et hoc, quod designauit, est opinio Plato. et hoc, qm̃ ipsi visum fuit, q intelligibilia non innouantur per se, quodq; disciplina est vtiq; recordatio. Et posteaq; cõmemorauit duas istas opiniones oppositas de itelligibilibus, commemorauit absurdum, quod sequitur vtrũq; ipsorum, & cœpit ab eo, quod sequitur dicẽtem, q ipsa insunt nobis à tempore pueritiæ, sed humiditas prohibet nos assequi ipsa, †quæ habemus in tempore consistentiæ. Et dixit: et si posside mus ipsos, erit vtiq; absurdũ: & hoc, qm̃ sequitur vt possideamus cognitiones validioris finis demonstratione, & erunt ambo latentia ipsos. sensus est, & si fuerimus à tempore iuuentutis possidentes hæc intelligilia, non obliti ipsorum, est vtiq; oratio in fine absurditatis, vt possideamus scientias validioris finis, q̃ sint sciæ prouenientes nobis p demõstrationem, & q non recordamur ipsoꝶ, & noo assequmur ex ipsis aliqđ, sed obliuiscimur oium ipsoꝶ, & nos inuenimus illud, quod scimus per demõstrationem, q fieri non põt, vt obliuiscamur ipsius terminos, nedum q sciamus per ipsum sciam validiorẽ & confidentiorem, q̃ sit scia Demonstrationis. Deinde dixit: Si vero sumus vtiq; assecuti, posteaq; noo sumus possidentes ipsa in eo, quod præcessit, vsque ad id, quod dixit, quemadmodum dictum fuit de demonstratione. sensus est, & si fuerint hæc intelligibilia prouenientia vtiq; nobis in tpe, quo assequmur ipsa per naturã alterã, q nõ fuerint apud oos penitus, & noo fuerint apud nos ante hac cognita: cùm igitur erit nobis via, qua sciamus ipsa absq; eo q sit nobis præcessio p cognitionem & existentiam apud nos, fm q nos pręmisimus in principio istius libri, q omnis doctrina, & ois disciplina prouenit vtiq; oobis p cognitionem præcedeotem. Et hoc est, quod significauit, cũ dixit: & hoc, qm̃ fieri non põt, quemadmodum dictum fuit de demonstratiooe. sensus est, & hoc, qm̃ scientia ipsorum absq; scientia præcedente ipsa erit fm modum iltum non possibilis, quẽadmodum nouimus de scientia proueniente per demõstrationem, q ipsa vtiq; erit per cognitionem præcedentem.

† Ab.1. scie est nr̃a dispi de illis tpe re somni.

Manifestum igitur, qm̃ neq; hr̃e possibile est, neq; ignorãtibus, & nullum hñtibus habitum innasci. Necesse igitur habere qdem aliquã potentiã, non talem aũt habere, quæ est his honorabilior fm certitudinem.

Dixit Aristo. Manifestum igitur, qm̃ fieri nõ potest, vt possideamus ipsa, neq; sciam⁹, cũ sumus, quoniã obliti fuerimus ipsorum: neq; consilr etiam, vt simus scientes per ipsa ex eo, quo non sunt in nobis neq; habitus vnus: sequitur igitur ex necessitate, vt possideamus potentiam aliquã, & non sit dispositio nostra in possessione ipsius dispõ, quæ sit in fine magis bono, & magis vtili, q̃ hęc.

Posteaq; commemorauit absurdum, quod sequitur 102
vtrãq; potentiarũ, vult adducere medium, ex quo non sequitur absurdum. Et dixit: manifestũ igitur, qm̃ fieri nõ põt, vt possideamus ipsa, neq; sciamus, cùm sumus, quoniã obliti fuerimus ipsoꝶ. vult hic manifestum eẽ, q fieri non potest, vt insint nobis ex tpe iuuẽtutis, q si esset hoc ita, ppter qđ accidit, vt obliti fuerim⁹ ipsoꝶ: sed apprehendimus ipsa p illa secũda, et nõnulla ipsoꝶ. Deinde dixit: neq; consilr etiã, vt simus scientes p ipsa ex eo, quo nõ sunt in nobis, neq; habitus vnus. sensus est, neq; fieri põt consilr etiam, vt dicamus, q prouenit nobis cognitio ipsoꝶ in tpe, quo prouenit nobis absq; eo, q pręcedat io nobis potẽtia apprehẽdens ex potentia aiæ. Deinde dixit: sequit̃ igitur ex oecessitate, vt possideamus potentiã aliquam, & ooo sit dispositio nostra in possessione ipsius dispositio, quæ sit in fioe magis bono, & magis vtili, quàm hęc. sensus est, igitur, cùm fieri non possit, vt ponamus habitus istos, quibus intelligibilia proueniuot nobis in tempore iuuẽtutis, & non possunt innouari in nobis, cùm innouantur absque eo,

quod

quòd præcedat ipsa cognitio penitus, quod sequitur ex hoc est, vt sit in nobis ante apprehensionem illorum intelligibilium potentia assequens, neque oportet, ꝙ sit ex genere ipsorum, & hæc res non sequitur in veritate ex sermone præcedente, sed sequitur tanquam manifestum ex re. Et propter hoc dixit: & non fit dispositio nostra in possessione ipsius dispositio, quæ sit in fine magis bono, & magis vtili quam hæc. sensus est, cũ sequatur ex sermone præcedẽte per signum, vt sit apud nos cognitio præcedens secundum hanc cognitionem tantum, non ꝙ sequatur, vt sit cognitio præcedens super ipsa magis vtilis, ꝗ̃ hæc, & validioris finis, quemadmodum sequitur ipsum ratio præcedens.

Apparet autem hoc vtique omnibus inexistens animalibus: habent enim congenitam potentiam iudicatiuam, quam vocant sensum: inexistente autem sensu, in alijs quidem animalium fit permãsio sensati, in alijs vero non fit, in quotcũq; igitur non fit, aut omnino, aut circa quæ non fit, nõ est his cognitio extra ipsum sentire, in quib⁹ vero inest sentientibus, habere vnum quiddam in anima, cùm multa talia fiant, iam differẽtia quædam fit, vt his quidem fiat ratio ex taliũ permansione, his vero non.

Dixit Ari. Et hoc inest omnibus aïalibus: & hoc, quia illa habent potentiam opinatiuam congenitam, quæ vocatur sensus: cũq; sensus fuerit in ipsis, in nonnullis quidem illud, quod sentitur, erit stabilitum, in quibusdam vero non erit stabilitum, aut omnino, aut in eo, quod non erit ex ipsis, quoniã hoc non habet cognitionem extra genus suum, quod vero ex animali habet stabilitum, derelinquitur vtiq; apud id, quod sentit aliqd per se, & apud quod erit vt plurimum ex talibus, iam innouabuntur decisio alicuius, & differentia, quousq; nonnullis eorum fit ex stabilimẽto talium ratio, nõnullis vero nõ.

103 Posteaq; secuta fuit ratio, qua sequitur, vt sit in nobis potentia assecutionis præcedens secundum tempus apprehensionem potentiæ, per quam apprehenduntur intelligibilia, vult enuntiare, quid est, quod deducit rationem præparantem ad id, super quo est dispositio per se, & docet, quæ potentia est hæc potentia, & quomodo erit causa, vt deducantur intelligibilia prima ad nos. Et cùm dixit: Et hoc inest omnib⁹ aïalibus. sensus est, & hæc potentia, cuius præcedit apprehẽsio apud nos, qua assequimur ĩtelligibilia prima, inest omni animali, & est potentia, quæ cognoscit̃ esse potentia sensus. Deinde dixit: & hoc, quia illa habent potentiam opinatiuã congenitam, quæ vocatur sensus. hoc est, quoniam scit̃ ex dispositiõne animalis, ꝙ habet potẽtiam, per quam distinguit vtile à nociuo, & est illa, quã vocauit potentiam sentiendi. Deinde dixit: cũq; sensus fuerit in ipsis, in nonnullis quidem ipsorum illud, quod sentitur, erit stabilitum, in quibusdam vero non erit stabilitum. sensus est, cumq; manifestũ sit, ꝙ sensus est in ipsis, planũ, ꝙ in nonnullis ipsorũ est aut sensibile apud ipsa apprehensum post occultationem sensibilis, & non confirmatur: & primum est animal imaginans, & secundum nõ imaginans. Atqui existimatur, ꝙ in nonnullis animalibus non sit imaginatio, quoniam ipsa duplicãtur ad nocium suum secundum dispositionem vnam sæpius, quemadmodum accidit hoc † tabano cum lucerna.

† Ab. l. papilioni ad lucernam,

Deinde dixit: in quibusdam vero non erit stabilitũ aut omnino, aut in eo, qđ erit ex ipsis, nõ erit, quoniam hoc non habet cognitionem extra genus suum. sensus est, vt animal, cui non stabilitur sensibile post occultationẽ suam, quoniam hoc aufertur ab ipso in parte, aut in totum. Et hoc est, quod significauit, cũ dixit: aut in eo, qđ non erit ex ipsis. sensus est, quoniam tale animal non mouet̃ à re, & ipsum occultatur ab eo, secũdũ ꝙ ipsum, aut non assequitur id penitus, aut quoniam non assequitur ipsum secundum id, qđ est in eo. Atqui voluit, ꝙ tale animal nõ habeat apud se aliquid, quod vocetur imaginatio. Deinde dixit: quod autem ex animali est stabilitum, derelinquitur vtiq; apud id, quod sentitur per aliquid per se. sensus est, quod vero est ex animali, cui per se derelinquitur post occultationem sensibilis, intentio sensibilis, planum vtiq; ꝙ huic animali inest potentia quædam, alia à potentia sensus, & apprehẽsio quędam, alia ab apprehensione sensus. Deinde dixit: & apud qđ erit vt plurimum ex talibus, iam innouabuntur decisio alicuius & differentia. sensus est, cumq; duplicantur sensus super indiuidua speciei vnius & eiusdem, innouatur vtiq; in talibus decisio quædam per sensibile, & differentia addita super id, quod fecit differre sensum, et distinxit, hoc est, ꝙ comprehendat res consentientes rei, in qua communicant, & faciat ipsam differre ab ijs, hoc est ex eo, quo sunt in ipso. Ex hoc autem, quod dixit, diuersificantur animalia secũdum diuersitatem eorũ in † damno & vtilitate: horum autem præstãtius est ipse homo. Et propterea dixit: quousque nonnullis eorum sit ex stabilimento talium ratio, nonnullis autem non. sensus est, & deueniet animal ab excellentia in hoc, quod erit nonnullis ex stabilimento rerum assecutarum per sensum apud ipsum post sensum, & cõsideratione ipsorũ ad ipsum per se, vt perueniat ad ipsum definitio, quæ comprehendit intentionem, in qua consistunt illa indiuidua, & hic est homo tantum.

† Ab. l. in perspicacitate, & nobilitate,

Ex sensu quidem igitur fit memoria, quẽadmodum dicimus, ex memoria vero, quæ plerũq; eiusdem fit, experientia. multæ nãq; memoriæ numero experientia vna est, experientia autem aut ex omni quiescente vniuersali in anima, aut vno præter multa, qđ vtiq; in omnibus vnum sit illis idem, est artis principium & scientię: si circa generationem quidem, artis, si vero circa ens, sciẽtiæ.

Lib. I in proœmio metaphy.

Dixit Arist. Ex sensu igitur erit obseruatio, quemadmodum diximus, & ex duplicatione recordationis multis vicibus, erit experientia: & hoc, quoniam obseruationes multæ in numero suo, sunt experientia vna, ex experientia vero apud nos confirmatur & stabilitur vniuersale in anima, quod est vnum in multis, & hoc, quod est vnum & idem, est principium artis & scientiæ: & hoc, quoniam si fuerit ad id, quod est in generatione, est vtiq; principium artis, si vero fuerit in eo, ꝙ est ens, scientiæ.

Dixit: Ex sensu igitur erit obseruatio. sensus est, ꝙ 104
intẽtio sensibilis, cũ fuerit derelicta in anima, post ablationem sensibilis, vocatur obseruatio. Dixit aũt: ex sensu igitur erit obseruatio. quoniam sensus est conditio in obseruatione dispositionis sensibilis. & hoc, quoniam

cũ

cũ non sentit rem, si possibile est, q derelinquat ipsam, omnis obseruatio erit hic consequens ex sensu & non conuertitur hoc, idest, quoniam non sequitur ex omni sensu obseruatio: & hoc in eo, q est ex animali, non apprehenditur intentio sensibilis post ablationem ipsius, & separationem apprehensionis ipsius. Deinde dixit: & ex duplicatiõe recordationis multis vicibus, erit experiẽtia. hoc est, ex duplicatione sensus, qui est super re vna & eadem, & duplicatione memoriæ eius, de quo sentit omnibus vicibus, qbus duplicatur sensibile, germinatur scientia, quæ vocatur scientia prouenient ab experientia: & hæc operatio est, quæ vocatur experientia: & hoc, quoniam, cùm aliquis sentit, exẽpli gratia, q aliquod indiuiduum ex indiuiduis scamoneæ purgat choleram, deinde sentit indiuiduum alterũ faciens hanc operationem, & recordatur cum ipso operationis indiuidui primi, deinde tertio sentit & recordatur cum ipso operationis indiuidui primi & secundi, peruenit ad ipsum, q hæc operatio omnium indiuiduorum est speciei vnius, & est, exempli gratia, purgatio choleræ, & hoc vtiq; prouenit ex æqualitate sensus in quibusdam rerum ex duabus vicibus, & in quibusdã ex tribus vicibus, & in quibusdam ex pluribus vicibus, & aliquando peruenit scientia vniuersalis ex vice vna. Et hoc est, quod voluit, cùm dixit: & hoc, quoniam obseruationes multæ in numero sunt experiẽtia vna. sensus est, quoniam, cùm sentiens indiuiduum aliquod istius speciei fecerit hanc operationem, et obseruauerit ipsam consimiliter etiam, sequitur ipsum ex istis operationibus scientia vniuersalis, quæ vocatur scientia prouenient ab experientia: facit aũt aĩa hanc operationem, & hoc, quod operatum est vocatur experiẽtia. Deinde dixit: ex experientia vero apud nos confirmatur & stabilitur vniuersale in anima. sensus est, & ex hoc operante concluditur in anima nostra enuntiatio vniuersalis super indiuiduis speciei per illam intentionem, quam tradidit in ipsis. Et cùm dixit: quod est vnum in multis, est descriptio vniuersalis. Et cũ dixit: & hoc, quod est in omnibus vnum & idem, quod est principium artis & scientiæ. sensus est, & hoc, quod est in omnibus indiuiduis vnius & eiusdem speciei, est principium scientiæ in rebus artificialibus & reb⁹ speculatiuis. Atqui dixit hoc, quoniam ex propositionibus vniuersalibus prouenientibus ab experientia aliquæ sunt principia rerum speculatiuarũ, & aliquæ sunt principia rerum operatiuarum. Et hoc est, quod voluit, cũ dixit: & hoc, quoniam si fuerit ad id, quod est in generatione, est vtiq; principium artis, & si fuerit in eo, q est ens, erit principium scientiæ. sensus est, atqui diximus, q enuntiatio vniuersalis proueniens nobis ab experientia est principium artis, & principium cognitionis existentiæ, quoniam hæc enuntiatio, si fuerit in rebus operatiuis, erit principium artis, & si fuerit ĩ rebus speculatiuis, erit principiũ sciæ.

Neque itaq; insunt determinati habitus, neq; ab alijs habitibus fiunt notioribus, sed à sensu, vt in pugna versione facta vno stante, alter stetit, postea alter, quousq; ad principium venit, anima vero est talis, vt possit pati hoc. Quod autem dictum quidem fuit pridem, nõ manifeste vero dictum fuit, rursus dicamus.

Dixit Aristo. Neque igitur dispositiones istæ insunt nobis separatæ, neq; consimiliter etiam erunt in nobis ab habitibus alijs, qui sint magis in capitulo scientiæ cogniti, sed à sensu. vt in exemplo, in bellatoribus, cùm vnus stetit ad conuersionem, iam stetit alter, aut alter: quousq; redeat res ad principium: anima vero est cum hac dispositione, secundum quòd potest pati hãc passionem: quod autem dixi à principio rei, & non declaratum fuit, neq; manifestum fuit, iã enuntiemus ipsum à principio.

Dixit: Iam itaq; declaratum fuit ex hoc sermone, q habitus isti, qui sunt intelligibilium primorum nõ sunt ĩ nobis separati, hoc est absq; eo, q præcedat ipsos scientia, neq; consimiliter etiam insunt nobis propter habitus excellentiores ipsis in capitulo Scientiæ, quemadmodum sequitur ratio dubitans Dialectica, sed erit vtique propter habitus appropriatos animæ sensitiuæ. Et posteaquam declarauit, quomodo possidet anima propter habitus sensitiuos habitus intellectiuos vniuersales, visum est ei facere in hoc exemplum *catenatum, quoniam ex via istius exempli est, vt ponat doctrinam mistam, & dixit: vt in exemplo, vsq; ad id, quod dixit, ad principium. sensus est, exemplum huius, vt accidat animæ †ex attractione formarum super forma formæ alterius quousq; deuenerit ad ipsam vniuersalem, quòd comprehendat formas istas particulares, posteaq̃ nõ erit hoc vniuersale similitudo eius, quod est per accidens, vt accidit redeuntibus ad principium suum in occisione, quoniam primo redibit vnus & stabit in loco suo, postea redibit alter & stabit, postea tertius, postea quartus, quousque deuenerit petitio prima, quæ erat antea, & redierit bellum ad principium suum: & consimiliter anima, cùm stabilierit in ipsa aliquam formam, quæ est in specie, deinde venerit altera forma secundo ex hac specie, & tertia & quarta, proueniet cum ipsa intentio vniuersalis. Et hoc est, quod significauit, cùm dixit: secũdum quòd potest pati hanc passionem. innuit, vt velit, quòd hoc, quod diximus de dispositione animæ, est verum, cùm concesserimus, q conuenit, vt anima operetur hanc operationem, & patiatur hanc passionem. Et quoniam vult facere possidere, quomodo accidat hæc dispositio, per sermonem manifestiorem, dixit: quod autem diximus à principio rei, & non declaratum fuit, neque manifestum fuit, iam enuntiemus ipsum à principio. 105

* Ab.l. per [illegible]

† Ab.l. [illegible]

Cùm enim steterit indifferentium vnum, primum quidem ĩ anima vniuersale est, sentitũ etenim singulare, sensus vero ipsius vniuersalis est, vt hominis, sed nõ Calliæ hominis. Rursus in his statur, quousq; ad impartibilia steterint & vniuersalia, vt tale hoc animal, quousq; animal, & in hoc consimiliter: planum itaq;, quòd nobis prima inductione cognoscere necessarium est, sensus etenim sic vniuersale facit.

Dixit Arist. Et dicamus, quòd cum eo, q stabilitum fuerit in animis indifferentium aliquid vnum super susceptione vniuersalis: & hoc, quoniam sentiũt per particularia sensationis, sensus vero est de vniuersali. vt in exemplo, de homine, nõ de homine Callia, deinde statur in hoc à principio, quousq; stabiliatur in ipsa intentio non diuisibilis, & ipsum vniuersale. vt in exemplo ex hoc

animali

animali ad animal, & hoc est vnũ secundum similitudinem vnam: planum igitur, quòd oportet, vt sciamus prima per inuestigationem, & hoc, quoniam per sensum vtiq; apprehẽditur vniuersale per inuestigationem secundum modum istum.

106 Posteaquam posuit exemplum, quomodo proueniat vniuersale ex particularibus, per prouentum petitionis in occisione ex eo, ꝙ redeunt in declinatione, & dixit, quòd hoc potest accidere in eo, quod est in anima, vult declarare, quomodo accidit vniuersale ex particularibus secundum veritatem, quoniã exemplum, quod posuit, est poeticum, & dixit: Et dicamus, ꝙ cum eo, ꝙ stabilitum fuerit in animis indifferentiũ aliquod vnum super susceptione vniuersalis. sensus est, & dicamus, ꝙ innouatur vtiq; vniuersale in anima, cũ stabilitum fuerit in ipsa ex rebus non diuersis in specie, aut in genere, quæ sunt diuersæ in indiuiduo secundum intentionem vnam ex parte, qua est oppositum vniuersali, hoc est ex parte, qua est particulare, non ex parte, qua est vniuersale: & hoc vtique accidet animæ primo, hoc est, quoniam ipsa assequetur intẽtionem vniuersalem, & opinabitur, quòd sit particularis, cũ apprehenditur in particulari: cumq; duplicatum fuerit ipsi hoc, verificabitur, ꝙ est vniuersalis. Et hoc est, quod voluit, cùm dixit: & hoc, quoniam ipsa sentit per particulare sensationis, sensus autem est de vniuersali. hoc est, & hoc, quoniam ipsa anima sentit de re, & existimat ipsam particularem, & sensus in veritate duplicatur in vniuersali, non in particulari. vt in exemplo, qui senserit, ꝙ hic est homo, ipse vtiq; sensit de re vniuersali non de re particulari, quæ est exempli gratia Zñad & Omar: & hæc est dispositio dicti sui de homine, non de homine, qui est Callias, hoc est, ꝙ sensus de homine est de homine absolute, nõ de hominib⁹, qui sunt, vt Zñad & Omar. Atqui voluit, ꝙ sensus de particulari erit res per se particularis, non vniuersalis in æternum, neq; sentit anima de ipso, tanquam de re vniuersali, nisi sentiat secundum aliud, quàm est. Et cùm dixit: postea stat in hoc à principio. hoc est, cũ anima senserit de re, quam credit, ꝙ est particularis causa istius res est, quam opinatur esse particularem in vnoquoq; indiuiduo, quousque monstratum fuerit ipsis, ꝙ est vniuersalis. Et hoc est, quod voluit, cũ dixit: quousq; stabiliatur in ipsa intentio, quę non diuiditur, & ipsum vniuersale. vt in exemplo, ex hoc animali ad animal, hoc est, vt trãsferatur ab apprehensione istius animalis designati ad apprehensionem animalitatis absolute. Et posteaquam declarauit, quòd oportet, ut transferatur anima ab intentione particulari ad intentionem vniuersalem, secundum ꝙ est in veritate vniuersale, dixit: planum igitur, quód oportet, vt sciamus prima per inuestigationem, & hoc, quoniam per sensum apprehenditur vniuersale per inuestigationem secundum modum istum. & hoc, qđ dixit, est manifestum, quoniam cùm fuerit res sensata particularis secundum naturam vniuersalis, sed particulare fuerit ipsi res accidentalis, planum vtiq;, ꝙ cũ anima separauerit illud, quod est per se ab eo, quod est per accidens, assecuta erit intẽtionem vniuersalem, cumq; distinctio hæc prouenerit vtiq; per inuestigationem, planum, ꝙ inuestigatio est ea, quæ vocatur intentio vniuersalis, & hæc inductio est alia ab inductione, de qua mentionem fecit in libro Dialecticæ, quoniam ipsa vtique acquirere facit vniuersale imaginatum, & hæc acquirere facit vniuersale verum. Scire autem debes, ꝙ hoc prouenit nobis per species intelligibilium primorũ, hoc est, quæ proueniunt per iterationem experientiæ, & hæc sunt, quæ vocantur experientiæ, & species, quæ vocãtur intelligibilia prima, & ipsa sunt, quę nõ sciuntur, qũ proueniunt, neq; qũo proueniunt: sed non commemorata fuit dispositio inductionis, quã habebamus apud assecutionẽ intelligibilis ex ipsis: & causa est in ipsis, qm̃ ipsa communicãt omnibus entibus, & nos assequimur ipsa, quemadmodũ omne illud, super quod cadit sensus noster à principio eius, quod apprehenditur. vt in exẽplo, ꝙ omne totum est maius parte, apprehendit ipsum sensus noster in omni corpore, super quod cadit à principio eius, quod cadit super ipsum, quod autem erit ex ipsis, vt genus, absque alio genere, non proueniet vtiq; nobis, nisi post impressionem sensus istius generis: et ex hoc opinati sunt nonnulli, ꝙ ipsa nõ proueniũt à sensu.

Quoniam vero habituũ, qui circa discursum sunt, quibus verificamus, aliqui semper veri sunt, alii vero suscipiunt falsum, vt opinio & ratiocinatio, vera autem semper sunt, scientia & intellectus, & nullum scientiã genus aliud certius est, quã intellectus, principia vero demõstrationũ notiora sunt, scientia autem omnis cum ratione est, principiorum quidem scientia vtiq; non erit: quoniã vero nihil contingit esse verius scientia, ꝙ intellectum, intellectus vtiq; erit principiorum, & ex his considerantibus, & quoniam demonstrationis principium nõ est demonstratio: quare neq; scientiæ est scientia: si igitur nullum aliud præter scientiam genus habemus verum, intellectus vtique erit scientiæ principium, & principium quidem principii vtique erit: *si autem omnis, consimiliter se habet ad omnem rem. *Argy legscia autẽ ad oẽm rem sese habet sĩr. Alia lit. quæ autem ois,

Dixit Aristo. Ex habitibus vero, qui sunt in intellectu, quib⁹ verificamus, aliqui sunt veri semper, aliqui vero suscipiunt falsum, quemadmodum imaginatio & cõputatio, verus autem semper est intellectus & scientia: & non inuenitur genus aliud validioris finis & verius, ꝙ scientia, nisi intellectus, & principia sunt notiora demonstratione, & omnis scientia est cum ratione, non est autem via, vt scientia cadat in principia: et quoniam fieri non potest, vt inueniatur aliquid verius scientia, præter intellectum, intellectus vtique erit illud, quod nos inuestigamus ex istis modis, & quoniam principium demonstrationis non est demonstratio, quę habet principia: igitur neq; principiũ scientiæ consimiliter etiam erit scientia, & consimiliter si non habebimus genus aliud verũ præter scientiam, intellectus esset vtiq; principium principii, & quasi apud omnem rem secundum similitudinem vnam.

Dixit: Formarum vero assecutionis, quæ sunt in anima, & sunt, quæ vniuntur cum veritate, aliquæ sunt veræ semper, 107

ræ semper, & ex ipsis aliquæ falsificantur vt minus, & verificantur vt plurimum, & apprehensio, quæ prouenit ex hoc, ipsa est, quæ vocatur imaginatio, & opinio. Apprehẽsionis autem, quæ est vera semper, aliqua est, quæ vocatur scientia, & aliqua, quæ vocaẽ intellectus, & hic est, qui erit in rebus necessariis. Deinde dixit: & non inueniẽ genus aliud validioris finis, & verius scientia, q̃ intellectus. sensus est, ꝙ non inuenitur in nobis apprehensio perfectior & validioris finis, q̃ apprehensio, quæ vocatur scientia, nisi quæ vocatur intellectus. Deinde dixit: & principia sunt notiora demonstratione, & omnis scientia est cum ratione. sensus est, & principia demonstrationis sunt notiora, q̃ scientiæ prouenientes à demonstratione: quoniam scientię demõstrationis erunt vtiq; cum ratione, quę componitur ex principiis demonstrationis, hoc est propositionibus primis, quę sunt immediatę. Et posteaq̃ docuit, ꝙ hic sunt tria, intellectus, & principium sciẽtiæ, & scientia, & docuit, ꝙ intellectus est validioris finis, q̃ scientia, & ꝙ principia consimiliter etiã sunt notiora, q̃ scientia proueniens ex principiis, dixit: non est autem via, vt scientia cadat in principia. sensus est, ꝙ principia non possunt sciri ꝑ principia, quousq; sit ordo ipsorum per apprehẽsionẽ, ordo scientiæ prouenĩetis per ipsa. Deinde dixit: & quoniam fieri non potest, vt inueniatur aliquid verius scientia, præter intellectum, intellectus vtiq; erit illud, quod inuestigabamus ex istis modis, & quoniam principiũ demonstrationis non est demonstratio, quæ habet principia. sensus est, cumq; oporteat, ꝙ sit operatio verior principiorum, q̃ scientia prouentens ex principiis, quoniam principia sunt veriora, q̃ scientia proueniens ex ipsis, neq; erit aliquid præter principia verius scientia, nisi intellectus & principia, & principiorum operatio non potest esse demonstratiua, sequitur vtiq;, ꝙ per intellectum fiunt principia: & hoc, cum concesserimus, ꝙ ipsa proueniunt ex aliqua re, & fieri non possit, vt proueniant à principiis, igitur non derelinquitur, ꝙ proueniant, nisi ab intellectu, & syllogismus componitur ita, quod notificat principia, oportet vt sit notius scientia: cumq; nihil sit cum hac dispositione, nisi intellectus & principia, & principia nõ possunt esse causæ principiorum: derelinquitur itaq;, ꝙ intellectus sit causa principiorum. Deinde dixit: igitur neq; principium scientiæ consimiliter etiam erit scientia. sensus est, cumq; declaratum fuerit, ꝙ super principiis scientiæ non constituiẽ demonstratio, igitur principia non sunt scientia consimiliter etiam, quoniam scientia est, super qua construitur demonstratio. Deinde dixit: & consimiliter si nõ habebimus genus aliud verum præter scientiam, intellectus esset vtiq; principium principii. sensus est, cumq; non sit principiũ scientiæ scientia, erunt principia scientiæ vtiq; apprehensa: igitur sequiẽ ꝙ sit intellectus principium scientiæ. Deinde dixit: & quasi apud omnem rẽ secundum similitudinem vnam. sensus est, & omnis intellectus apud omnem rem intellectam est secũdum similitudinem vnam, hoc est, ꝙ omne illud, quod est in intellectu consentit omni illi, quod est extra intellectũ, aut ꝙ apprehẽsio ipsius ad omne illud, quod apprehendit, est secundum similitudinem vnam, eo ꝙ est illud, quod est ex ipso consentiens ad existentiã extra ipsum, & erit hæc causa verificationis nostræ in intellectu.

Et hic perficiẽ totus iste liber, & ꝑ perfectionẽ ipsius perficitur illud, quod intendebamus declarare secundum potentiam & vires. Deus autem proficiat in hoc illi, qui veniet post ipsum, et magnificetur benemeritis, & multiplicetur dominus in voluntate sua, & perficiatur. amen & amen in æternum fortis.

Posteriorum Resolutoriorum cum Auerrois magnis commentariis finis.

AVERROIS CORDVBENSIS EXPOSITIONIS MEDIAE IN LIB. DEMONSTRATIONIS ARIST. QVI VOCATVR ANALYTICA SECVNDA, TRACTATVS PRIMVS:

Ioanne Francisco Burana Veronensi interprete.

1 IXIT: Omnis doctrina, & omnis disciplina excogitabilis per orationem inerit discipulo per cognitionem præcedentem, ꝙ si non, fieri non potest, vt aliquid addiscat. Huius autem enũtiationis veritas manifesta est per inductionẽ, propterea ꝙ in sciẽtijs doctrinalibus, atq; hoc gen⁹ speculatiuis, si recte perscrutati fuerimus, planum, ꝙ cognitio perfecta per doctrinam erit ex cognitione præcedente apud discipulum. Consimiliter planũ erit etiam in reliquis, quæ consueuerunt addisci per orationem, quodq; hoc verum sit, manifestũ ex eo, q᷑d præcessit. & hoc, qm̃ veritas in oratione aut est per syllm̃, aut per inductionem, aut per exemplum, quemadmodum monstrauimus in præcedentibus. oportet enim, vt qui per syllogismum addiscit, anteq̃ cognoscat conclusionem syllogismi, habeat apud se cognitionem propositionum syllogismi præcedentem. & qui per inductionem verificat propositionem vniuersalem, habeat consimiliter apud se cognitionem particularium præcedentem cognitionem vniuersalium. & eodem pacto, qui verificat aliquid per viam exempli, ac sufficientiæ, oportet vt præponat ac cognoscat illud de quo fert exẽplum, anteq̃ cognoscat illud, quod cognoscit propter exemplum.

a Cognitio autem, quam oportet præcedere in omni eo, quod assequimur per cogitationẽ, ac syllogismum, est duobus modis. aut enim cognoscitur ꝙ res sit, aut non sit, & hæc cognitio vocatur verificatio: aut cognoscitur quid significet nomen ipsius, & vocatur formatio. Oportet autem discipulum in quibusdam præcognoscere ꝙ sunt tantum, quemadmodum in propositione, quæ dicit de omni vera est aut affirmatio, aut negatio: propterea ꝙ in huiuscemodi propositionibus, opus est, vt cognoscamus veritatem ipsorum tantum, quodq; nemo ipsas renuit præter Sophistas, in quibusdam vero oportet, vt præcognoscat quid significẽt nomina eorum tantum, quemadmodum oportet Geometram præcognoscere, quid significet nomen circuli in arte sua, & nomen trianguli. in quibusdã vero oportet discipulum præcognoscere vtraq; simul, quemadmodum de vnitate oportet discipulum præcognoscere quid significet nomen vnitatis, & ꝙ est res inuenta: & hoc, quoniã cognitio ꝙ res sit, est alia à cognitione, quid significet nomẽ. potest enim fieri, vt cognoscatur, quid significet nomen, & tamen ignoretur ꝙ sit, & non conuertitur hoc, sed oportet eum, qui cognoscit ꝙ est, vt cognoscat etiam quid significet nomen.

3 Verum antecessio cognitionis præcedentis in cognitione addiscentis non est ad modum antecessionis sensationis prioris ad rem respectu sensationis secundę eiusdem in tempore alio. & hoc, quoniam nos sentimus aliqua, quorum sensatio præcesserat: cumq; ipsa senserimus secundo, cognoscemus, ꝙ ea sunt, quę antea senseramus: quoniam, si cognitio, quæ acquiritur per disciplinam cum cognitione præcedente, esset hæc res, sequeretur ꝙ disciplina esset recordatio. Nec tamen dubitamus de hac propositione, quæ dicit, ꝙ omnis doctrina & disciplina erit per cognitionẽ præcedentẽ, si nos senserimus aliqua absq; eo, ꝙ præcesserit apud nos ipsorum sensus. quoniam cognitio hæc, & cognitio proueniens per doctrinam, sunt cognitiones per æquiuocationem nominis.

Nonnullorum vero cognitio prouenit nobis per sensum à principio & doctrina eorum simul est, sunt autem hæc particularia, quæ non sensimus, quæq; reponũtur sub vniuersalibus, quæ cognouimus. 4 Exemplum, si cognoscamus, ꝙ omnis trianguli anguli sunt æquales duobus rectis, & non cognoscamus ꝙ iste triangulus, quem designasti in abaco, & abscondisti, est secundum o᷑tam dispositionem, quẽ posteaq̃ discooperuisti, percepimus per sensum ꝙ est triãgulus, & per cognitionem rei vniuersalis peruenit ad nos, ꝙ anguli ipsius sunt ęquales duobus rectis: igitur, ꝑpositio minor in hac cognitione prouenit nobis per sensum, quæ est, ꝙ iste est triãgulus. conclusio autem, ꝙ istius trianguli anguli sunt ęquales duobus rectis, peruenit ad nos ex propositione maiore, quã cognoscebamus à principio rei, cũ fuit applicita propositioni prouenienti ex sensu, quæ est minor. & hæc est dispositio omnium indiuiduorum cum vniuersalib⁹ cognitis, anteq̃ ipsa cognoscantur per sensum, hoc est, ꝙ sunt ignota ex parte vna, & cognita ex parte alia, & in vniuersali. & ista est dispositio rei, quæ acquiritur per doctrinã: quod est, quia ignoratur ex parte qua est particularis, & cognoscitur ex parte vniuersalis cõprehendentis ipsam. 5

6 Quoniã si res esset ignota apud nos oĩbus modis, non possemus ipsam addiscere. & sequeretur dubitatio Menonis celebrata: vt dicatur, ꝙ est necesse, vt homo addiscat aut illud, quod iam nouit, aut illud, quod nõ nouit, sed ignorat. ꝙ si addiscit illud, quod nouerat, non didicit an sit res, quam antea ignorabat: sin autẽ addiscet quod ignorat, vnde cognoscet, ꝙ hoc est illud, quod ignorabat, o᷑c autem cognoscit ipsum? quomodo enim si quispiam quærit seruum fugitiuum, & ipsum ignoret, cũ ad ipsum deuenerit, cognoscet hũc esse, quem quærebat, nisi ipsum antea præcognouerit? igitur nõ est hic doctrina, neq; disciplina penitus. Quòd si dicamus, quemadmodum dicebamus, quæsitum cognosci secundum dispositionem vniuersalem, & ignorari secũdum modum particularem, qui est modus ipsi appropriatus, non accidet nobis dubitatio hæc supra dicta. Et per hunc modum tantum soluemus dubitationem sophisticam, quæ consueuit fieri in omnibus reb⁹ particularibus. Et hoc, quoniam ipsi dicunt: an habes scientiam, ꝙ trianguli anguli sunt æquales, an vero non habes scientiam in hoc, cumq; responderit ipsis respondens, ꝙ habet scientiam de hoc, detexerunt ipsi triangulum descriptum in abaco, & dixerunt: an ne habuisti cognitionem de hoc, anteq̃ detegeremus tibi, an vero non habebas cognitionem de hoc: cumq; dixisset, non habuisse se cognitionẽ de hoc, ꝙ habeat angulos æquales duobus rectis, dixerunt, igitur cognoscebas, ꝙ triangulus habet angulos æquales duobus rectis, non autem cognoscebas de hoc, quoniam huius trianguli non cognoueras dispositionem antea. Nos autem soluemus ipsam dicentes, ꝙ cognouimus aliquo modo, & non cognouimus modo alio. neq; est impossibile, vt cognoscamus rem aliquo modo, et ignoremus ipsam modo alio. impossibile enim esset, si eo modo, quo nouimus, eodẽ ignoraremus. Dixit: non oportet autem consimiliter,

vt soluamus

vt soluamus hoc dubium eo modo, quo soluerunt non-
nulli, qui dixerunt in responsione ad hoc, ꝙ nos nō no-
uimus, ꝙ omnis trianguli anguli sunt æquales duobus
rectis: sed nouimus, ꝙ omne illud, quod cognoscimus
esse triangulum, habet angulos æquales duobus rectis.
quoniam cognitio, quæ peruenit ad nos de triangulo in
tempore, quo detectus nobis fuit, non peruenit ad nos
cum hac conditione. hoc est, quoniam conclusio nō ac-
cipitur cum hac conditione, hoc est, ꝙ non cōcluditur,
ꝙ hoc, quod cognoscitur esse triāgulus, habet angulos
æquales duobus rectis: sed concluditur nobis & ex sen-
su, & ex propositione vniuersali, quæ erat apud nos, ꝙ
hoc, quoniam est triāgulus, oportet vt habeat angulos
æquales duobus rectis. igitur cognitio proueniens no-
bis ex hac demonstratione, prouenit ex natura triangu
li absoluta, non autem ex eo, ꝙ accipitur cum hac con-
7 ditione. Dixit. Atqui existimamus tunc scire aliquid
scientia maxime vera, cū scimus rem non per aliquid ac
cidens illi, secundum modum, quo sciunt Sophistæ, sed
cū scimus ipsum per causam consequentem ex eo ꝙ sit,
& sciamus ꝙ est causa ipsius, & ꝙ non potest esse sine
hac causa. Signum autem, ꝙ scientia vera est hæc, quo-
niam quicunq; contendit se scire aliquid, iam existimat
se scire hoc pacto, siue sciat secūdum veritatem, siue nō.
vtriq; enim existimant se scire rem per hunc modū: dis-
ferentia vero inter ipsos est, quoniam qui non scit rē se-
cundum ꝙ est in veritate, existimat se scire per causam,
& tamen non scit: qui vero scit secūdum veritatem, scit
8 per causam suam. Cūq; scia vera quęsita sit hęc, planū,
ꝙ faciens acquirere scientiam istam est demonstratio.
Sed scientia certa dicitur etiam de alio modo, hoc est de
scientia, quæ acquiritur per definitionem. Verum tra-
ctatus iste à principio est de sciētia acquisita per demon
strationem: deinde post hoc tractabit de scientia secun-
da. Demonstratio autem in summa est syllogismus ve-
rus faciens acquirere scientiam de re secundum ꝙ ipsi
inest causa, cū causa fuerit ex rebus cognitis apud nos p
9 naturam. Cumq; syllogismus demonstratiuus sit, per
cuius viam acquirimus scientiam veram, quemadmo-
dum diximus: planum ꝙ oportet, vt propositiones syl-
logismi demonstratiui sint veræ, & primæ, non cogni-
tæ per medium terminū: & sint magis notæ & priores,
q̃ conclusio: & sint causa conclusionis secūdum ambos
modos simul, hoc est causa, vt conclusio sciatur, & cau-
sa, vt hæc res, quæ per se concluditur, sit: cumq; sint cau
sæ rei conclusæ per se, oportet iam vt sint proportiona-
tæ rei, quæ monstratur per ipsas: quoniam hęc est dispo
sitio causæ ex causato. Iam vero ostendimus in libro
præcedente, ꝙ erit syllogismus verus sine istis conditio
10 nibus secundum ꝙ præcessit. Quod autem hic super
est declarandum, est, non posse fieri syllogismū demon
stratiuum sine complicatione istarum conditionum, vt
sint propositiones demonstrationis veræ: quoniā pro-
positiones falsæ inducunt faciētem ipsam, vt existimet,
ꝙ non ens sit ens: quemadmodum ꝙ existimet diame-
trum quadrati esse æqualem costis. Et ꝙ sint cognitæ
non per terminum medium: quoniam quæ cognoscunt
per medios terminos, ita indigēt demonstratione, quē-
admodum & ea, super quibus ferimus demōstrationē.
11 Erunt etiam causa rei, quæ scitur per demonstrationē:
propterea ꝙ diximus, ꝙ scientia maxime vera inest no
bis de aliquo, cum cognouerimus ipsum per causam.
Erunt item præcedentes cōclusionem: quoniam si sunt
causa cōclusionis, præcedūt ipsam, vt causa. Erunt etiā
magis notæ: quoniam oportet, vt sint notæ secundum
duos modos præcedentiæ simul: hoc est, vt sint magis
notæ q̃ conclusio in eo quod significat nomen, & in eo
12 quo sunt, hoc est veræ. Notius autem dicitur duobus
modis, vno apud nos, altero apud naturā: quoniā prius
apud nos in cognitione non est prius apud naturam in
omnibus: & hoc, quoniam sensibilia composita præce-
dunt apud nos in cognitione, magis autem nota apud
naturam sunt simplicia, ex quibus componuntur com-
posita, & hæc sunt lōginqua à sensu, hoc est ad quæ per
uenit sensus vltimo, si fuerint ex ijs, quæ sensus compre
hendit. Longinqua vero à sensu omnino sunt ea, quæ
sunt, vniuersalia, ꝓpinqua autem, hoc est notiora apud
nos, sunt particularia, hoc est Iduidua cōposita. Quod 13
vero dicimus demonstrationem oportere esse ex pri-
mis, hoc est ex principijs appropriatis: quoniam nō est
differentia inter hoc, quod dicimus prima, & inter hoc,
ꝙ dicimus principia: propterea ꝙ sunt duo nomina cō-
sequentia, hoc est significantia rem vnam. Principium
autem demonstrationis est propositio immediata. hoc
est, propositio nō cognita per terminum medium, qua
non inuenies propositionem aliam priorem ipsa cogni-
tione neq; existentia. Propositionis autem vniuersaria
descriptio perficitur, cū dicimus, ꝙ est vna ex partibus
orationis enuntiatiuæ, siue affirmatiua, siue negatiua,
sed ipsam definies, ꝙ est oratio, per quam enūtiatur res
de re, aut enuntiatur res à re, & ipsius aliqua est affirma
tiua, et aliqua negatiua. Propositio autem dialectica est
propositio, quę admittitur per interrogationem vtrius-
uis partis contradictionis, quæcunq; contigerit, vt ad-
mittatur à respondēte siue fuerit hoc, quod admisit, ve
rum, siue non verum. Sed propositio demōstratiua est
vera ex vna partium contradictionis. Enuntiatio autē
est vtralibet pars oppositorum per affirmationē & ne-
gationem. Contradictorium vero est oppositum, quod
non habet inter ipsum medium. verum de his omnib9.
dictum est in libris pręcedentibus. Principium autem 14
demonstrationis, quod est, quemadmodū diximus pro
positio immediata, distinguitur duas in partes: quarum
vna est illud, quod non potest demōstrari in illa arte, &
non est notum apud discipulum: & hoc vocatur radix
posita: pars autem secūda est illud, quod est notum per
se apud discipulum: & hoc est, quod vocatur sciētia pri-
ma. Positio consimiliter etiam distinguitur duas in par
tes: quarum vna est, vt ponatur positio vtriuslibet par-
tium contradictionis, siue affirmatiua, siue negatiua: &
hæc est cui appropriatur nomen positionis: & hæc con
numeratur in genere propositionum, & ex ipsa est etiā
definitio: quemadmodum definitio vnitatis, quam po-
suit Geometra in principio scientiæ de numero, cū di-
xit, ꝙ est res indiuisibilis secundum quantitatem nō ha
bentem positionem. Differūt autem propositio posita,
& definitio posita: quoniam propositio enūtiat sine du-
bio, ꝙ res est, aut non est, & hæc est dispositio proposi-
tionis: sed definitio non comprehendit in substātia sua,
ꝙ res sit, aut non sit, hoc est ex parte, qua est definitio:
quoniam quid est vnitas, & esse vnitatem nō sunt vnū,
sed sunt duæ scientiæ diuersæ, licet prouentat in rebus,
vt sciamus ipsas per duas scientias simul; quemadmo-
dum videbitur in sequentibus. Quoniam autem ei, 15
quod scitur per demonstrationem, accidit veritas vera
propter syllogismum demonstratiuum: et veritas in syl
logismo demonstratiuo est propter propositiones, ex
quibus componitur syllogismus: sequit̃ ex hoc, vt scien
tia nostra de re scita per demonstrationem, quæ est con
clusio, & scientia nostra per propositiones, per quas sci
tur conclusio, non sit secundum terminum æqualē: hoc
est, vt scientia nostra de propositionibus, & de conclu-
sione non sit secundum vnum gradum scientiæ: & hoc
aut de omnibus propositionibus, aut de aliquibus: sed
oportet ex necessitate, vt scientia nostra de propositio-
nibus sit maior: & hoc, quoniam rei, propter quam est
aliquid in aliqua dispositione, magis vere inest hæc di-
spositio q̃ rei, cui inest hæc dispositio ꝓpter ipsam. exē-
plum,

plum, quoniam nos amamus præceptorem, quia ama-
mus puerum: sequit, vt amor noster in puerū sit maior
16 amore nostro in præceptorem. Consilr, quoniam credi
mus conclusioni, quia credimus propositionibus, sequi
tur, vt fides nostra de propositioonibus sit maior, postea
q̃ fides de conclusione est propter fidē de propōnibus.
Fieri enim nequit, vt homo credat aliquid, quod nō sit
magis q̃ aliquid, quod scit: & vt magis opinetur de scia
sua, q̃ de re, quam scit: & si accideret, vt sciat ipsum, po-
steaq̃ id ignorauerit: quoniam ignorantia consequetur
ipsum, nisi præcesserit homo & sciuerit per ea, quæ noo
ignorat omnino. Quod cū ita sit, sequitur vt principia
demonstrationis, aut omnia, aut quædam sint magis sci
17 ta, q̃ conclusio. Et qui vult habere scientiam demōstra
tiuam perfectam, non tm̄ debet habere propōoes ma-
gis sciens, q̃ conclusionem, & q veritas ipsarum sit ma
ior, q̃ veritas conclusionis: sed oportet etiam cum hoc,
vt non credat alicui opposito propositionibus scitis per
se, hæ enim sunt res Sophisticæ, quæ sunt in syllogismo
Sophistico: & causa huius est, quoniam sciæ demonstra
tiuæ proprium est, vt non suscipiat variationem, & non
corrumpatur, neq; existimet de ipsa cogitaos fieri posse
oppositum eius, de quo cogitet, si fuerit sani intellectus.
18 Iam vero existimauerunt nonnulli non esse demōstra
19 tiooem penitus, & destruxere naturā ipsius omnino:
propterea q arbitrati sunt oportere super omni re de-
monstrationem constitui, quoniam viderunt dispositio
nem propōoum demonstrationis indigere demonstra-
tione, quemadmodum dispositio conclusionis per se.
Alij vero stabilire naturam demōstrationis existiman
tes demonstrationem construi super oī re, & ambæ opi
niones sunt falsæ, quoniam nō sunt oppositæ. Destruen
tes igitur naturam demōstrationis inquiunt: qm̄ omne
indiget demoostratione, & fieri nullo modo potest, vt
posteriora sciantur per scientiam rerum priorū, nisi hęc
priora sciantur consilr per priora alia, & hæc priora per
priora alia, & sic in infinitum: sed pertransire infinitum
est impolē: igit nō sunt hic principia nota, quæ assequa-
mur, nisi per viam pōnis, non autē per viā naturæ, q si
non fuerint principia hic, non erit etiā demonstratio pe
nitus: Quòd igit existimauerint posteriora sciri p prio-
ra, & q fieri nō potest, vt infinitum pertranseamus, ve-
rum est ac rectum, quod autem arbitrati sunt, q oīs res
indiget demonstratiooe, & q non sunt hic principia no
20 ta per se, est impolē. Alij vero cōcedunt quidem, q oīs
res indiget demonstratione: & existimant fieri posse, vt
iouenіatur demonstratio in oībus per modum circuli,
non autem per modum rectum, qui est ille, ex quo se-
21 quitur impolē, quod est iofinitum pertransiri. Nos au
tem dicimus, q non omnis res scitur per demonstratio-
nem: sed sunt aliqua, quæ sciuntur sine medio, & nō per
demōstrationem. Quod'q; hoc ita sit, planum est per se.
oportet enim eum, qui concedit demōstrationem esse,
vt fateatur ex necessitate, q sunt hic principia scita per
se: & hoc, quoniam si opus est, vt sciamus propōoes de
monstrationis, aut sciemus ipsas per mediū, aut sine me
dio. & si sciemus per medium, iterum consimiliter fiet
petitio de hoc, q aut scitur per se, aut per medium, et ita
aut procedet res in infinitum secundum rectum, et non
erit hic demonstratio penitus, aut erunt hic principia
nota per se, aut erit demonstratio in circulum. Dixit.
nostrum autē est, vt non aduersemur Sophistis, q prin
cipia demonstrationis non sunt nota per alia: sed dica-
mus, q ipsa sunt nota per intellectum, qui attingit par-
22 tes enuntiationis notæ per se. quod'q; fieri oon potest,
vt monstretur aliquid ignotum per notum secuodum
viam circuli. hoc enim declarabitur ex eo, quod cōme-
morabimus. & primo, quoniam manifestum est, q de-
mōstratio verissima erit ex principijs notioribus apud
naturam, q̃ si propositiones monstrarentur per conclu
sionem, secundum q conclusio est prior ipsis apud natu-
ram, cū iam conclusio mōstrata fuerit antea per propo-
sitiones, sm q sunt priores apud naturam: sequeretur
itaq;, q vnum & idem esset prius vno & eodem, & po-
sterius eodem secundum modum vnum: quod est im-
possibile. Fieri enim non potest, vt sit, nisi prioritas fue 23
rit sm duos modos diuersos: veluti si esset vnum ipsorū
prius apud nos cognitione, alterum vero prius cogni-
tiooe apud naturam: præterq̃ q si ita dicunt, sequitur à
principio, vt natura demonstrationis maxime vere sit
duplex: & hoc, vt ex ipsa sit aliquid prius cognitione
apud nos, & aliquid prius cognitione apud naturam: et
ita natura demonstrationis simpliciter erit natura indu
ctionis: & hoc, quoniam per inductionem monstratur
magis notum apud naturam, hoc est vniuersale per no-
tum apud nos, hoc est particularia. Præterea si conceda
mus etiam, q sit species demonstrationis, vocabitur de
monstratio in relatiooe ad nos, quę vocatur signum, nō
autem io relatione ad rem per se, quā consueuimus vo-
care demonstrationē simpliciter. Atqui qui existimat, 24
q binis demonstrationibus opus est constructione cir- 25
culari ad monstrandum, q res sit, aut nō sit, non potest
effugere impossibile, quod est, vt aliquid accipiatur in
monstratione suпpsius: & hoc erit manifestum, si pona
mus tria: quorum aliqua sequuntur aliqua in monstra-
tione per modum circuli: quoniam noo differt, siue po-
namus circulum in multis per viā consequentiæ, aut in
paucis, & in paucis, aut duobus, aut tribus: qm̄ natura
circuli in oīb9 illis est natura vna: propterea q sequitur
vtiq;, vt sit in numero determinato tantū, minimus au
tem numerus est binarius. Ponamus igitur, q scimus A,
quia scimus B: & scimus B, quia scimus C: & scimus C, qa
scimus A: dico autem sequi ex hoc, vt sciamus A, quia sci
mus A, & hoc, quoniam si scimus A, scimus vtiq; ipsum,
quia scimus B: & B, quia scimus C: planū, q scimus vtiq; 26
A, quoniam scimus A, quod est impossibile: Et etiā quo- 27
niam monstratum est in libro Syllogismi, q mōstratio
circularis fieri non potest, nisi in propositionibus cōuer
tibilibus: & hæ sunt propositiones, quæ componuntur
ex definitiooibus & proprijs. Atqui declaratum etiam
ibidem est, fieri non posse, vt aliquid cōcludatur ex vni
ca propositione, sed ad minimum concludi aliquid po-
test ex binis propositionibus. Circulus autē erit in syl-
logismis, cū primo monstratur conclusio aliqua per bi-
nas propositiones: deinde monstratur vtraq; ipsarum
per conclusionem, & cōuersiooem alterius propositio-
nis: & propterea ex conditionibus monstrationis circu
laris est, vt conuertantur ambæ propōnes, q si ambæ
propōnes non coouertentur, non erit monstratio circu
laris perfecta. Atqui monstratū etiam est, cū fuerit con
clusio affirmatiua, & ambæ propōnes cū hac dispōne,
q fieri potest, vt mōstretur per ipsas, non in omni tamē
figura: qm̄ non concluditur in omnibus figuris vtraq;
propositionum, cū applicatur ipsi cōuertens annexam
suam, sed in prima tm̄ figura. Quòd si fuerit conclusio
negatiua, fieri oon potest, vt monstretur, nisi propō ne-
gatiua tantum, non autem propositio affirmatiua, cū'q;
hoc ita sit, opus erit ad monstrationem circularem qua-
tuor conditionibus: vt ambæ propōnes conuertantur,
vt conclusio sit affirmatiua, vt complicatio in prima fi-
gura, & hoc sit sm duos modos, hoc est, vt propositio-
nes sint notiores conclusione aliquo modo, & conclu-
sio notior propositionibus modo alio: Quomodo igitur
verificabit sermo illius, qui dixit, q omnia ita se habēt,
vt alia monstrentur per alia per modum circuli: & hoc,
quoniam syllogismi isti, in quibus inuenitur mōstratio
circularis sunt pauci i relatione ad oēs syllos, cū circulus
fit cū oībus ijs cōditionibus, de quib9 mētionē fecimus.

Conditiones requisitæ ad mōstrationē circularem.

28 Sed posteaq; declaratum fuit hoc, redeamus ad id, qđ supererat ex conditionibus propositionum demonstrationis, de quibus meminimus. Dicamus ergo, q̄m manifestum est per se, ꝙ in quæsitis, quæ sciuntur scia vera, quæ est scientia, quam prius definiuimus, opus est, vt illud, quod scitur cum hoc, ꝙ est secūdum dispositionem, qua scitur, inueniri etiam non possit cum permutatione eius, quod ipsi inest, neq; in aliquo tempore: & hoc, vt sit necessarium & æternum: & hoc vtiq; scit̃ ex dispōne quæsiti propter demonstrationem: & demonstratio dat hoc ꝑꝑ propositiones, secundum ꝙ declaratum est hoc in libro Syllogismi: ibi enim ostensum est, ꝙ conclusio necessaria æterna, non est nisi ex propositionibus necessarijs. igitur manifestum est, ꝙ si ex conditionibus scientiæ veræ est, vt sit conclusio necessaria, oportet, vt propositiones demonstrationis sint necessa-

29 riæ, hoc est nō impossibiles, neq; variabiles. Sed quoniam declaratum est hoc ex dispositione propositionū demonstrationis, sequitur iam, vt speculemur reliquas conditiones & proprietates, quæ sunt in propositionibus demōstrationis, ex eo ꝙ sunt necessarię, deinde prosequamur post hoc de dispositione quæsitorum demonstratiuorum, & primo oportet, vt declaremus, quæ sit dispositio prædicationis de omni, & quæ dispositio prędicationis per se. Et dispositio quidem prædicationis, quæ vocatur hoc in libro prædicatio de omni, est, cùm dicimus, aliquid prædicari de omni aliquo, hoc est, ꝙ prædicatum non insit alicui subiecto, & alicui non: & ꝙ non sit consimiliter etiam inexistens in aliquo tempore, & in alio tempore non inexistens, sed insit omni subiecto, & in omni tempore. veluti, si dicamus, ꝙ homo est animal, quoniam quodcunq; disponitur in eo quòd est homo, disponitur etiam in eo quòd est animal, & cùm disponitur per humanitatem, disponitur per animalitatē. Dixit: Planum igitur, ꝙ prædicatio de omni, indiget duabus cōditionibus his: quoniã contradicitur huiuscemodi propositionibus secundum duos istos modos, & hoc cū monstratur, ꝙ ab aliquo subiectorum remouetur hoc prædicatum, aut item monstrat̃, ꝙ remo-

30 ueatur á subiecto, vt illi insit in aliquo tempore. Quod vero per se, dicitur secūdum quatuor modos. Quorum vnus est, cū prædicata accipiunt̃ in definitionibus subiectorum, aut secundum ꝙ sunt definitiones perfectæ, aut partes definitionum. vt linea, quæ accipitur in definitione trianguli: & hoc, quoniam dicimus, ꝙ est figura tribus lineis comprehensa, & quemadmodum pūctus, qui accipitur in definitione lineæ rectæ: quoniam definitio ipsius est, veluti si definiretur, ꝙ est linea breuissima continuans inter duo puncta, aut quod ponitur super inuentionem punctorum oppositorum, quoniã prędicatio lineæ de triangulo est res per se illi, & consimili-

31 ter prædicatio puncti de linea. Secundus vero modus per se est, cùm subiecta accipiuntur in definitione prędicatorum, secundum ꝙ sunt partes definitionis: quemadmodum linea, quæ accipitur in definitione recti & circularis, quæ insunt lineæ: & quemadmodum acceptio numeri in definitione paris & imparis, & primi, & cōpositi: & quemadmodum acceptio trianguli in æquali-

32 tate angulorum duobus rectis. Prædicata vero, quæ non prædicantur secundum hos duos modos, sunt prędicata accidentalia: quemadmodum prædicatio albi & animalitatis de musico & albo: quoniã si dicamus, musicum est album, aut animal, est prędicatio per accidens.

33 Tertius vero modus dicit̃ de indiuiduo substantię: q̄m consueuimus dicere de eo, quod non inest alicui, neq; prædicatur de aliquo: quemadmodum dicitur in descriptione indiuidui substantiæ, ꝙ est per se: quod vero dicitur de subiecto, nō dicitur esse per se, sed ꝑ aliud:

34 & hæc sunt accidentia. Modus autem quartus est de causatis, quæ semper sequuntur causas suas efficientes, hoc est, ꝙ sequuntur ipsas omnibus modis: de his enim dicitur, ꝙ causata sequuntur causas per se, veluti mors, quę sequitur iugulationem. in causatis vero, quę non sequunt̃ causas suas nisi per accidens, & vt in paucis, ipsæ sunt causæ per accidens: quemadmodum si homo ambularet, & adueniret fulgur: quoniam ambulatio hominis nō est causa, vt fulguratio inueniatur, sed hoc est per accidens: verum non est ita de morte, quæ sequitur iugulationem: quoniam non accidit mors ex iugulatione per accidens, sed ꝙ ab ipsa efficiatur, est necessarium &

consequens. Sed species eius, quod est per se, facientes 35
ad propositiones demonstrationum sunt duæ species prædicatorum, hoc est species, in qua accipitur prædicatum in definitione subiecti, aut species, in qua accipitur subiectum in definitione prædicati, & hoc, quoniam manifestum consimiliter est, quòd in ista quoque specie prædicatum est necessarium & essentiale subiecto: quoniam ꝓportio partis definitionis ad definitum est proportio necessaria: & hoc, si quod est subiectum per se, accipitur in definitione prædicati, manifestum est ex dispositione ipsius, quòd est necessarium: quoniã ab ipso non separatur, quemadmodum si accipiatur homo in definitione risibilis, & si etiam quod accipitur in definitionibus ipsorum sit genus subiecti: & hæc sunt accidentia opposita, quemadmodum linea, quę accipitur in definitione recti & curui, & numerus, qui accipitur in definitione paris & imparis, & ex hoc, quoniam genus distinguitur per ipsa diuisione essentiali, necessarium est, vt non effugiat genus ab vno ipsorum, & hoc quoniam oppositio ipsorum erit aut per modum priuationis & habitus, aut per modum affirmationis et negationis, oportet, vt sint hæc opposita determinata & comprahensa in natura proportionata ipsis, quousque sit proportio generis ad omnia hęc opposita, proportio subiecti per se ad suum proprium, hoc est, quemadmodum proportio hominis ad risibilem. idest quemadmodum homo non separatur a dispositione risibilis, ita genus non separatur ab vno oppositorum, cumq; hoc ita sit ex parte, qua scitur, quòd genus non effugit ab vno ipsorum, scitur quòd illud ipsi est necessarium, sed non secundum declarationem. Verum enimuero monstratum iam est ex sermone nostro, quę sit intentio eius, qđ est per se, * & prædicatio vniuersalis faciēs ad demonstrationes.

Prędicatio autem de omni faciens ad hunc librum compręhendit tres conditiones, quarum prima 36
est, vt prædicatum dicatur de omni subiecto, quod antea posuimus. Secunda vero, vt prædicatum sit de subiecto per se. Tertia autem, vt prædicatum de ipso dicatur prædicatione prima, hoc est, vt non sit prædicatum de subiecto propter naturam aliam vniuersalem subiecti, quemadmodum prædicamus ęqualitatem angulorum duobus rectis, primo de triãgulo, & non primo de triangulo inæqualium laterū, quoniam primo inest triãgulo, non autem primum triãgulo inæqualiū laterum: quoniã æqualitas angulorum duobus rectis nō inest illi secūdum ꝙ forte est triangulus inæqualiū laterum, sed secundum ꝙ est triangulus: & hæc quidem conditio est in prædictis demonstratiuis: quoniam prędicatū, quod non prædicatur per viam secundum ꝙ ipsum, quasi assimilatur prædicationi, quę est per accidēs.

Et propter 37
hoc videtur iam, quòd in prędicatione de omni sufficit, vt dicatur, ꝙ est prædicatum de omni subiecto & per se: propterea ꝙ non est differentia siue dicamus, ꝙ hoc prædicatū inest huic subiecto per se, siue ꝙ inest ipsi primo: & hoc q̄m rectum & curuum sunt duæ res, quæ insunt lineæ per se, & in eo ꝙ linea: & ipsę etiam accipiuntur in essentia ipsius, quoniam sunt differētię linęę, per quas stabilitur & cōsimiliter res se habet de æqualitate

angulorum

* et ꝑdicatio vl. s ita ... etiã trãslatio ... antiqua: ... ergo ... et debet ... re ꝑdicatio ... oi, & 1 coñ. seq. i prior. debet dicere ꝑdicatio ... vlis, conformiter ad ... dicta sunt ... cōm. mag. com 16. vel dic ꝙ ꝑ vlis intellexit id, qđ nos dicimus de oi, ... e cōuerso, ... formiter ad principiũ ... pōnis ...

angulorum duob⁹ rectis respectu trianguli: qm̄ hoc prędicatum non potest demōstrari de figura ſm ꝙ figura, cū quadrangulum sit figura, et tamen anguli sui nō sunt æquales duobus rectis, & fieri etiam non potest, vt demonstretur de triangulo inæqualium laterum, licet hęc dispō ipsi insit: qm̄ hoc non inest illi ſm ꝙ inęquilaterū: propterea quia æqualitas angulorum duobus rectis inest etiam æquilatero & æquicruri. cumq; hoc ita sit, igit̃ hoc prædicatum inest per se triangulo ſm ꝙ triāgulus, & demonstratio vera habet vtiq; prædicata talia, qualia sunt hæc: & propterea æqualitas angulorum duob⁹ rectis demonstrabitur de triangulo inæquilatero non
38 per se, necq; ſm ꝙ ipsum. Dixit: Oportet autem, vt nō
39 imaginemur, & existimemus, ꝙ mōstrauimus p viam
prædicationis, quæ est de omni, cū tamen non monstra
40 uerimus ipsum, aut quod monstrauimus, existimamus
41 non monstrasse: ea enim, in quibus contigit monstrare prædicatum de omni, & existimamus non monstrasse, ea inquam, illa sunt, in quibus non inuenitur, nisi vnū: vt cœlū, & terra, & Sol, & Luna: si enim constituamus demonstrationem de aliquo istorum, ꝙ est cū aliqua dispositione, quemadmodum si constituamus demōstrationem, ꝙ cœlum est corpus, neq; graue, neq; leue, aut ꝙ terra est in medio, iam putamus nos constituisse demonstrationem de aliquo indiuiduo, non autem de re vniuersali: quoniam non inueniuntur in his plura vno indiuiduo, & tamen res nō se habet ita: qm̄ nos non constituimus hoc de terra, ſm ꝙ est quid signatum & indiuiduum, sed constituimus ipsum de natura vniuersali, quæ inuenitur in terra, ſm ꝙ est terra: & si in ipsa inuenirentur indiuidua multa, aut non inuenirentur: sed posteaq; constituimus super ipsa demonstrationē, iā sciremus, ꝙ si inuenirent̃ multæ terræ, ꝙ essent cū hac dispositione, hoc est, ꝙ essent, quēadmodū & hæc in medio. quemadmodum si destruerent̃ indiuidua hoīs, quousq; non relinqueretur, nisi vnum, esset etiam constituta demōstratio super hoc hoīe, ꝙ est rationalis: non ſm ꝙ est indiuiduum, sed in eo, ꝙ est homo, & non assequimur ipsum per constitutionem demonstrationis super ipso ex via quid est. Ea vero, in quibus accidit nobis non monstrasse quod est de oī, & existimamus, ꝙ iam monstrauerimus ipsum, sunt duo: quorum vnum est in ijs, quæ sunt diuersarum specierum, cū accidit, vt sciamus vnum & idem prædicatū inesse vnicuiq; ipsorum p se; qm̄ ignota est natura cōmunicātis, pp quod inest ipsis hoc prædicatum. Quemadmodū si adducat Arithmeticus demonstrationē, ꝙ numeri proportionales, cū permutantur, sunt proportionales: qm̄ & Geometra monstrauit, ꝙ magnitudines proportionales, cū permutant̃, sunt item proportionales: & monstrauit hanc quoq; dispositionem per se naturalis de temporibus, vnusquisq; enim istorū existimauit se monstrasse id, quod est de oī, cū tñ non sit ita: qm̄ permutatio proportionis non inest lineis ſm ꝙ lineæ, neq; numeris ſm ꝙ numeri. Atq; inest hoc per se naturæ vli, in qua cōicāt hæc tria: & ppea verificatur, ꝙ oēs numeri, & mensuræ, & tēpora, pportionalia, cū permutātur, sunt item proportionalia: atqui fuisset vtiq; demonstratio in his de oī, si extitisset natura his cōis cognita, & demonstratio constituta fuisset super eo: ꝙ si constituatur demōstratio super permutatione proportionis de vnoquoq; istorū per se, non erit demonstratio, de oī, neq; erit scitum hoc scīa excellente: queadmodū si aliquis monstraret de triangulo inæqualium laterū seorsum, ꝙ habet angulos æquales duobus rectis, & monstraret hoc seorsum de æquicrure, & de æquilatero, non sciuit de natura eius, quod est, æqualitatem angulorū duobus rectis inesse triangulo, plusq; hoc: hoc est, ꝙ istud insit oībus spēbus triāguli: quousq; non sciuerit illud, quod inest triangulo ſm ꝙ est triangulus: nisi sciat ipsum per viā accidentis eo modo, quo est scīa Sophistica. Amplius, qui non sciuit de natura eius, quod est ęqualitatē angulorū duobus rectis inesse triangulo, plus hoc, idest ꝙ insit oib⁹ spēbus tm̄, ex eo ꝙ inest gradato, & æquilatero & æquicruri, nondum sciuit, ꝙ hoc inest oī triangulo ſm ꝙ est triangulus: & ꝙ non est aliquis triangulus, qui non habeat angulos æquales duobus rectis. nisi igitur dicamus, ꝙ ipsum sciuit p modū sciæ, in qua proficit inductio: sed hoc nō sufficit in demonstratione. Locus autem secūdus, in quo accidit nobis, vt existimemus monstrasse aliquid de oī, cū tñ non monstrauerimus, is est locus, in quo accidit nobis monstrasse aliquid de aliquo per terminum medium, ꝙ est prædicatum de omni, & tamen illud, quod monstratur per ipsum, non est prædicatum de oī, & existimamus, ꝙ est prędicatum de oī: ppea quia medius terminus est cū hac dispōne. Vt in exemplo, si monstret Geometra, cū cadit linea recta super duas rectas, & facit vtrūq; angulorum intrinsecorum in latere vno ęqualem recto, ꝙ ambæ lineæ sunt æquidistantes: qm̄ ęquidistantia inest omnibus duabus lineis, quæ sunt cum hac dispōne: sed non de oī, qm̄ æquidistantia inest de oī duabus lineis, super quas cadit linea tertia, et sit quod cōponitur ex duobus angulis intrinsecis, qui sunt in latus vnum, æquale duob⁹ rectis: siue fuerit vterq; ipsorū rectus, siue quod deest vni ipsorum additur alteri, & esse terminū mediū
in hoc, est prædicatū de oī. Cūq; fuerit terminus iste cū 42
conditionibus, quæ sunt in demōstrationibus, oportet, vt sciamus, qn̄ cadet nobis scīa cum prædicatione de oī, & quando non cadet. Dicimus ergo, ꝙ quando mōstramus vnū aliquid per se de rebus multis: si inuenerimus res istas variari ſm nomina tantum, quēadmodum variatur ensis & spatha, & res in ipsis est vna: tunc est de omni. Vt in exemplo, si esset intentio trianguli gradati, & intentio trianguli æquicruris intentio vna et eadē, videremus vtiq;, ꝙ æqualitas angulorum duobus rectis stabiliretur de triangulo gradato & æquicrure per viam de omni: ꝙ si intentio ipsorum non est vna & eadem, sed intentio vniuscuiusq; ipsorum non est intentio alterius, non erit monstratio prędicari de omni, neq; in termino medio de omni: cumq; non cognouerimus dispōnem rei, quæ inest illi per mōstrationem de omni, fieri potest, vt extrahamus ipsum per speculationem rerum, per quas disponitur hoc subiectū, de quo affirmauimus prædicatum istud: cumq; inuenerimus dispōnē, quæ si ipsi dimittatur, & auferantur reliquæ dispōnes, remanet prædicatum, cumq; ipsa destruitur, destruitur hoc prędicatum per destructionem dispositionis istius: hæc est dispositio, quæ inest rei de omni. Exemplum huius, si monstremus de triangulo æquicrure, facto puta ex ære, aut ex ligno, ꝙ habet angulos æquales duobus rectis, si velimus assequi dispōnem, pp quam inest illi hoc prędicatum, & inuenerimus, ꝙ, si auferamus ab eo ꝙ sit ex ære, & dimittamus ꝙ sit triangulus, non auferetur ab ipso hoc prædicatū, quod est, habere angulos ęquales binis rectis: & cōsimiliter, si auferamus ab ipso, ꝙ est æquicrus, aut cū alijs dispōnibus, quæ insunt illi, non auferetur ab eo hoc prędicatum: si vero auferamus ab ipso, ꝙ est triangulus, & dimittamus reliquas dispositiones, auferetur ab eo prædicatum prædicatione prima. Et non est impedimento huic ordini, ꝙ si auferimus ab eo, ꝙ est figura, aut terminatus, auferatur ab ipso æqualitas angulorum duobus rectis: quoniam hæc non est ablatio prima: atqui hoc vtique illi accidit, eo ꝙ aufertur triangulus propter ablationem ipsorum, quòd si fieri posset, vt derelinqueretur triangulus, & auferetur figura, non auferretur prædicatum, quod est habere angulos æquales duobus rectis. Cum igitur sciuerimus per hanc viam, quòd prędicatum inest triangulo

de omni, sciemus etiam, ꝙ ipsum est, cui inest monstra-
tio de ni, quodq; ipsum est pp quod monstraĩ per viam
demonstrationis de vnaquaq; spẽ trianguli, hoc est de
gradato, & æquicrure, & æquilatero, ꝙ habẽt angulos
44 æquales duobus rectis. Postea vero q̃ monstratũ iam
fuit, quid est prædicatum de ol, & declarate etiam sunt
species prædicatorũ per se, quodq; ipsæ sunt duæ spẽs:
quarum vna est prædicatum, quod accipitur, in defini-
tione subiecti, secunda vero prædicatũ in cuius defini-
tione accipiĩ subiectũ: & est ẽt tam manifestum, ꝙ opor
tet demonstrationem esse ex propositionibus necessa-
rijs: qm̃ quod scitur p demrõnem habet cõditionẽ istã,
vt non posit permutari fm id, quod sciĩ, neq; in aliquo
tpe: & sunt propões necessariæ illæ, quæ sunt per se,
prædicantes de ni: igiĩ planum, ꝙ oportet demõstratio
nem esse ex propõnibus per se prædicantibus de ni: qm̃
videĩ Arist. ꝙ oẽ p se est necessarium, & nẽ necessariũ
per se. & amplius, qm̃ non effugit cõsiſr demonstratio,
quin sit ex propositionib9 per se, aut p accñs: & si est ex
accidentalibus, nõ erit ex necessarijs: qñ accidẽtales nõ
sunt necessariæ, sed est ex rebus necessarijs, igitur nõ est
ex rebus accñtalibus. & posteaq; non est ex accidenti-
45 bus, igiĩ erit ex substantialibus. Atqui ꝙ oporteat pro
positiones demonstrationũ esse necessarias: & est illud,
quod posuimus à principio, in eo, ꝙ oportet ipsas esse p
se: potest tam sufficere nobis ad hoc monstrãdum illud,
quod præcessit. & possumus etiam monstrare hoc mon
stratione ampliore, si incipiamus sermonẽ de eo à prin-
cipio alio, & dicamus, ꝙ, cũ opus sit conclusionẽ esse ne
cessariam non ipossem, neq; alterabilẽ: sequiĩ, vt demon
stratio, p cuius cãm assequimur sciam, sit cõsiſr etiã cũ
hac dispõne: sed & ista magis est opus in hoc, cũq; opor
tet demonstrationẽ esse cum hac dispõne, hoc est neces
sitate propõnum, sequiĩ cõsiſr ẽt, vt sint necessariæ: præ-
tereaq; ꝙ non oportet in ni syllo, vt sint propões neces-
sariæ. & hoc, qm̃ fieri tã põt, vt concludamus conclusio
nem aliquã verã ex propõnibus non necessarijs, sed ex
conditionibus demonstrationis est, vt propões ipsius
46 cũ hoc, ꝙ sunt veræ sint etiã necessariæ. Et iã significat
in hoc, ꝙ contradicimus ei, qui existimauit se adduxis-
se demonstrationẽ super aliquo quæsito absq; eo, ꝙ ad-
duxit ipsam in eo, ꝙ scit, ꝙ demonstratio, quã adduxit,
nõ est ex propõnibus necessarijs: aut in eo, ꝙ iste sylls,
quẽ existimauit concludere, non concludit, aut in eo, ꝙ
istæ propões accipiuntur à fama & testimonio, nõ au-
47 tem veræ. Dixit: & ex hoc monstraĩ, ꝙ qui conatus est
ponere propões demonstratiuas esse probabiles, ipse
est in extremo fatuitatis & ignorantiæ: quemadmodũ
existimauit Protagoras de his propõnibus, ꝙ ipsæ sunt
demonstratio. & hoc, quoniam ipse dixit, qui scit, ha-
bet scientiam: & qui habet scientiam, ipse scit quid est
sciẽtia: sed hoc est falsum, licet sit probabile. & hoc, quo
niam iam diximus non sufficere in propositionibus de-
monstrationis, ꝙ sint veræ tantum, sed vt sint necessa-
riæ, & proportionatæ, & primæ in genere, in quo acci-
piuntur: quanto magis non sufficit, vt sint probabiles,
nõ enim omne probabile verum, nedum, vt in ipsis in-
48 ueniantur aliæ conditiones. Iam vero videtur, ꝙ opor
tet demonstrationem esse ex propõnibus necessarijs:
quoniam qui non scit rem esse necessariam per rem ne-
necessariam, non sciuit, ꝙ res illa sit necessaria per cãm
suam: qm̃ causa rei necessariæ est necessaria: & qui non
scit rem per cãm suam, non habet sciam, nisi per viã ac-
cidentis. Vt in exemplo, si aliquis existimaret se scire,
ꝙ A inest C ex necessitate per medium nõ necessarium,
quod est B: Planum enim, ꝙ hic non sciuit A inesse C ex
necessitate pp terminum medium. et hoc, qm̃ terminus
medius, qui est B, tam põt auferi, & habebit ꝙ A inest C
ex necessitate, quod cũ ita sit, B, q est terminus medius,
non erit causa, vt sciamus, ꝙ A inest C ex necessitate, nisi
extiterit hoc per accñs. Præterea, si sciret aliquis p me- 49
dium non necessariũ scia necessaria, sequeretur ex hoc,
vt in aliquo tempore inueniretur sylls, & inueniretur ra-
tiocinans, & inueniretur conclusio, & tñ scia per ipsam
non inueniretur. & hoc, qm̃ fieri põt, vt iam auferaĩ ter
minus medius, & sit quæsitũ non scitum, & sylls inue-
niatur, & erimus ignorãtes quæsitum hoc, cũ habemus
de ipso syllm: quemadmodum eramus anteq; habere-
mus de eo syllm. & hoc, qm̃ tollitur terminus medius,
ꝙ si non tolleretur medius terminus, sequeretur, vt dispõ
nostra ad sciam cõclusionis esset dispõ eius, cui videtur
ꝙ scia per ipsam est res, quæ potest permutari, non autẽ
res necessaria. & hoc, qm̃ terminus medius est poss, &
non est impoſe, vt scia, in eo ꝙ conclusio est necessaria
pp terminum medium non necessarium, sit per accidẽs
non per se, quemadmodum si aliquis ratiocinetur & di
cat, homo ambulat, & ambulans est aial, igiĩ homo est
animal ex necessitate: veluti non est impossibile, vt eue
niat conclusio vera ex propõnibus falsis. & hoc, qm̃ di- 50
spositio, vt necessitas conclusionis sequatur ex necessi-
tate propositionum, est, quemadmodum dispositio, vt
veritas conclusionis sequatur ex veritate propositionũ
fm ꝙ declaratum fuit in libro Syllogismi, hoc est, cùm
sunt propositiones necessariæ, est cõclusio necessaria ex
necessitate: qm̃ si non esset necessaria, sed possibilis, es-
sent propositiones poſes: sed iam posuimus necessarias:
quod est inconueniens, & non cohæret: quemadmodũ
cũ propões consimiliter etiam sunt veræ, erit conclu-
sio vera ex necessitate, & non conuertitur hoc, idest si
conclusio est necessaria, ꝙ propões sunt necessariæ: &
consimiliter se habet dispõ in veritate conclusionis ad
veritatem propõnum: qm̃ non sequitur, eo ꝙ cõsequẽs
sit, vt antecedens sit: veluti monstratum fuit in lib. præ
cedente, qui vero scit rem per medium non necessariũ,
non scit, ꝙ res conclusa ex ipso sit necessaria, neq; quare
sit necessaria. Atqui qui scit rem per medium ita di- 51
spositum, hoc est per mediũ non necessarium, est inter
duo: aut, vt existimet se scire, & non scit: & hoc, cũ arbi
traĩ, ꝙ mediũ non necessarium sit necessariũ: aut vt ve-
re putet, se non scire: & hoc, cũ ipse sciat medium istud
non esse necessarium, qm̃ qui scit hanc rem, non habet,
nisi ꝙ hoc sit in eo tempore, quo scit ipsum: quodq; fie-
ri potest, vt permutetur ipse per se, aut permutetur ter-
minus medius in ipso per se, & sciat per medium aliud.
Sed dubitaret aliquis dicens: si conclusio necessaria est 53
ex propõnibus necessarijs, sequitur, vt non sit hic sylls
nisi ex propõnibus necessarijs: qñ igitur fieri potest, vt
Dialecticus cõcludat ex propõnibus, quas accipit à re-
spõdente per interrogationẽ, cõclõnẽ necessariã? Sed so
lutio huius præ manibus est ex eo, quod præcessit. &
hoc, quoniam iam diximus in definitione syllogismi, ꝙ
est oratio, ex qua sequitur alterum ex necessitate: & nõ
dicebatur res necessaria, necessitas enim in syllogismo
per se est in consequentia conclusionis ex propositioni-
bus, non autem, quia conclusio sit necessaria. Et po- 54
steaq; declaratum est, ꝙ oportet propositiones demon
strationum esse necessarias, quodq; oportet necessarias
esse p se & de ol: planũ, ꝙ oportet quæsita demõstratio
num esse per se, qm̃ in quæsitis accidẽtalibus non cadit
scia ex necessitate: qm̃ & sunt & non sunt: & propterea
non sunt propões ex rebus accidentalibus. Et planũ
etiam ꝙ conclusio demonstrationis est vniuersalis. cau-
sa autẽ in hoc, qm̃ propões demõstrationis sunt vles.
Cũ vero conclusio demonstrationis sit vniuersalis, est 62
per se manifestum, ꝙ non constituetur demonstratio su
per corruptibilibus, nisi per modum viæ accidentis, hoc
est in aliquo tempore. Quòd si fieri posset demrõ su- 63
per rebus corruptibilibus, hoc est particularibus, opor-
teret

teret propõnes minores esse res particulares corrupti-
biles:qm̃ subiectum ipsarum est subiectum in cõclusio-
64 ne,& esse consimiliter etiam non vl'es. Et quod oportet
ex hoc, vt sit in demonstratione, oportet etiam vt sit in
definitione per se: hoc est, ꝙ definitiones consimiliter
etiam sunt neq; generabiles, neq; corruptibiles: ppea ꝙ
definitiones vtiq; sunt aut principia demonstrationis,
aut conclusio demonstrationis, aut demonstratio posi-
tione variata: quemadmodum declarabimus in sequen
65 tibus. Sed in rebus particularibus, quæ successiue inno
uantur, qualis est eclypsis, non constituitur demonstra
tio, ſm ꝙ sunt particulares, sed cõstituitur super natura
communicante oĩbus eclypsibus, non huic eclypsi par-
ticulari: quemadmodum non constituitur demõstratio
super re particulari, quæ corrũpitur & non redit. verũ
declarabimus etiam hoc in sequẽtibus declaratione suf
55 ficiente. Oportet autem, vt scias, ꝙ non sufficit in pro
positionibus demonstrationum, quæ sunt demonstra-
tiones simpliciter, nõ autem in relatione ad nos, vt sint
medij termini necessarij tm̃: si nõ admissum fuerit, ꝙ oẽ
necessarium est per se, sed, vt cũ hoc sint etiã per se: qm̃
existimaẽ iam, ꝙ hinc sint syllogismi, quorũ medij ter-
mini sunt necessarij, sed non per se: & hoc, cũ accidit, vt
sint duo, quorum vtrunq; insit alicui per se: & accidit,
vt accipiatur vnum ipsorum in monstratione sui cõpa-
ris. quemadmodum si aliquis monstraret, ꝙ hic ægro-
tus habet calorem extraneum, qm̃ habet pulsum diuer
sum: hæc.n. duo sequuntur per se putredinem, & vnum
ipsorum inest alteri ex necessitate: atqui si dicemus de
huiusmodi necessarijs, ꝙ sunt cum necessitate essentia-
li, dicemus hoc per æquiuocationem. fortasse enim ne-
cessaria per essentiã sunt, de quib⁹ vere dicitur, ꝙ oẽ ne
cessarium est per se ſm opinionẽ Arist. Dixit. Non suffi
cit autẽ, vt termini medij in propõnibus demonstratio-
num simpliciter sint tm̃ per se: sed oportet cum hoc, vt
sint causa conclusionis. inueniuntur etenim sylli cõsili
concludentes, & hñtes terminos medios per se, sed con
clusione posteriores: & hi sunt, qui vocantur demõstra
tiones non simplr: queadmodũ si quispiã ratiocinareẽ,
ꝙ hæc mulier concepit, qm̃ habet lac: & hoc, qm̃ cõce
56 ptio est causa lactis, & lac est posterius ipsa. Quòd autẽ
oporteat propõnes demonstrationum esse proportio-
natas, planũ ex eo, ꝙ oportet medium terminum inesse
per se minori, & maiorẽ inesse medio per se. Quod cũ
ita sit, manifestum, ꝙ ppõnes demonstrationũ sunt ex
genere vno, quodq; pp hoc fieri non põt, vt demõstra-
tio transferatur ex sciẽtijs in genus aliud. qm̃ propõnes
appropriatæ proportionatæ, quæ comprehendũtur in
genere vno ex necessitate, non cõmunicant duobus ge
neribus separatis: & ppea non põt Geometra monstra
† al. Arithmeticus. re rem Geometricã per propõnes, quas agit † Cõputa
57 tiuus. Atqui hoc ita est, qm̃ res, per quas perficitur na-
tura demonstrationis, & cõstituitur vnaquæq; artium,
ipsæ sunt tres: quarum vna sunt prædicata quæsitorũ
in ea arte, quæ mõstrantur inesse subiecto per se: secun-
da vero, res scitę per naturam in hoc genere: & hę sunt
propositiones, per quas monstratur prædicatum inesse
subiecto aut per affirmationem, aut per negationẽ: ter
tia vero, natura subiecti, de cuius accidẽtibus, & descri-
ptionibus, quæ sibi per se insunt, fiunt demõstrationes,
58 & hoc est, quod vocatur subiectũ artis. Oportet autem
propõnes, ex quibus est demonstratio in vnoquoq; ge
nere, & vnaquaq; natura artiũ demõstratiuarũ, cũ sint
ex rebus essentialibus generi, oportet inquã esse appro
priatas. inueniuntur etiam propõnes vl'es pluribus ge-
neribus: declarabimus autẽ postea quo efficiãtur artiũ
propriarum. Consimiliter quoq; se habet res in quæsi-
tis: hoc est, ꝙ oportet ipsa esse appropriata naturæ posi-
tæ, cũ sint ipsi essentialia. Quoniam igitur oportet pro-
positiones esse appropriatas vnicuiq; generi, & cõsimi
liter quæsita: manifestum, ꝙ fieri non potest, vt transfe
ratur demonstratio de genere in genus. Causa autẽ hu-
ius est: qm̃ naturæ positæ in artibus sunt diuersæ. natu-
ra enim numeri, quæ est subiectum in arte Arithmeti-
ces, hoc est arte computationis, est diuersa à natura ma-
gnitudinis, quæ est subiectum artis Geometriæ: & pro
pterea demonstratio, quæ est de quæsito computatiuo
non potest transferri in aliam à computatiua: & demon
stratio, quæ constituitur super re geometrica nõ potest
transferri in rem nõ geometricam. Fieri autem potest, 59
vt transferatur demonstratio de arte in artem, cũ fuerit
quæsitum in duabus artibus vnum & idem, aut simpli
citer, si fuerit hoc possibile: aut fuerit vnum aliquo pa-
cto: & hoc, cũ sit vna duarum artium sub alia: quemad-
modum Perspectiua, quæ sunt sub Geometria: & quẽ-
admodum scia Musices, quę est sub scia Computatiua:
qm̃ scia Perspectiuorum faciet res geometricas, & scia
Musices res cõputatiuas: ꝙ si fuerint quæsita duo, fieri
non potest, vt sciatur vnum ipsorum per demonstra-
tionem in alia arte, ꝗ cui appropriaẽ. Veluti in exẽplo 60
nõ potest Geometra adducere demonstrationẽ, ꝙ vnũ
vni contrarium, & ꝙ duorum contrariorum scia vna:
sed hoc pertinet ad sciam Diuinam. quemadmodũ non
est sciæ Diuinæ monstrare, si vnum duorum cuborum
duplicetur per alterum, ꝙ ex ipsis efficietur cõputatio
cubica: sed hoc attinet ad computatiuum. Atqui nõ so- 61
lum fieri non potest, vt aliquis artifex monstret rẽ, quæ
non inest subiecto artis suæ, sed rẽ quoq;, quæ inest sub-
iecto artis suæ, si nõ extiterit ex rebus essentialibus. Et
propterea non pertinet ad Geometram monstrare, ꝙ li
nea circularis, aut recta est pulcherrima linearum: licet
pulchritudo & decentia sint res inexistentes habentib⁹
magnitudinem: sed non insunt illis per se. Et hoc est, qđ
ostendit maximo signo, fieri non posse, vt transferatur
demonstratio de arte in artem, quoniam res, quæ com-
municant pluribus ꝗ subiecto artis vnius, eæ sunt res
accidentales, non autem res per se. Iam itaq; manife- 66
stum est ex hoc, non esse viam aliquam, vt constituatur
demonstratio super aliqua re, nisi ex principijs proprijs
proportionatis & appropriatis. & non sufficit in demõ 67
strationibus, vt propositiones sint veræ & immediatę,
hoc est scitæ per se tantum, sed oportet etiam cum hoc,
vt sint appropriatę subiecto, de quo est consyderatio.
Et ppea demonstratio Brysonis, quã fecit ad inuenien-
dum quadratum æqualem circulo, non est oratio de-
monstratiua, licet fecerit in ipsa ppõnes veras, qm̃ sunt
vl'es cõicantes. & hoc, qm̃ ipse facit quadratum maius
oĩ figura cadente intra circulum, & minus oĩ figura ca-
dente extra circulum. oportet.n. triangulum habẽtem
talem dispõnem esse æqualem circulo, qm̃ circulus est
maior oĩ figura cadente intra se, & minor oĩ cadẽte ex-
tra: quę vero sunt maiora & minora vno et eodẽ simul,
ipsa sunt æqualia. sed hæc enuntiatio cõis atq; vl'is, licet
sit vera, non tñ est appropriata, sed cõicans. Et ppea de
clarauit Arist. in lib. Sophisticorum, ꝙ hæc monstratio
Brysonis est monstratio Sophistica, licet non sit falsa:
tamen vocauit ipsam Sophisticam, hoc est apparẽtem,
qm̃ existimabat, ꝙ esset demõstratio, & non est demon
stratio: & propterea fieri potest, vt modus iste monstra
tionis transferatur de arte in artem, & efficiatur ad mõ
strandas res multas. Qm̃ vero demonstratio, quemad 68
modum declaratũ fuit, est ex rebus per se & appropria 69
tis, sequitur ex necessitate, vt medius terminus demon
strationũ sit aut ex natura generis subiecti istius artis,
aut ex natura generis altioris comprehendentis hoc ge
nus: quemadmodũ demonstratio plerunq; est de rebus
musicis ex principijs computatiuis: & hoc, qm̃ Musica
ponitur sub Computatiua: & quemadmodum plerũq;

demonstratio adducitur de rebus, quæ sunt in scientia
Perspectiuorum ex principijs geometricis. Accidit au-
tem in huiuscemodi duabus artibus, cũ vna ipsarum est
sub alia, vt ars, quæ considerat de genere altiori, mon-
stret rem per causam suam: quæ vero est sub ipsa, mon-
stret rei existentiam. vt in exemplo, qm̃ ars Musicæ po
nit, ꝙ interuallum per quatuor coaptatur & constituiẽ
super causa istius consonantiæ ex arte Computatiua: &
hoc, quoniam sonus iste est secũdum proportionem su-
perparticularem: sonus autem, qui est, exempli gratia,
fm̃ proportionem duplam, aut superparticularem est
consonus. Et quemadmodum illud, quod ponit Perspe
ctiuus, ꝙ res, quas speculamur de longinquo, apparent
minores. & causam huius tradit ex scientia Geometriæ,
& hoc, qm̃ minoribus angulis subtenditur minor linea.
Atqui hoc erit, qm̃ medium, quod est ex sciẽtia superio
re in huiuscemodi rebus causa prędicato quæsiti in arte
70 inferiore erit causa propinqua. Postea vero ꝙ̃ mõstra-
tum est, ꝙ demõstrationes veræ sunt ex principijs prio
ribus fm̃ naturam, quæ sunt notiora apud nos, & apud
naturam, planum ex hoc, ꝙ non conuenit, vt artifex ad
ducat demõstrationem super principijs artis suæ appro
priatis generi subiecti sui, qm̃ oporteret ad hæc princi-
pia monstranda ponere alia principia appropriata huic
generi priora ipsis: sed principia appropriata nõ habent
principia appropriata, sed sunt principia vniuersalia. &
propterea oportet demonstrare principia omnia in arte
scientiæ, hoc est prima Philosophia, cuius subiectum est
71 ens, inquantum ens. Iam itaq; declaratũ est ex hoc ser-
mone, ꝙ demonstratio erit ex principijs proportiona-
tis appropriatis, quæ sunt causa propinqua rei, & de-
claratum etiam cum hoc fuit, qñ trãsferri possunt hmõi
demonstrationes de arte in artẽ, & quando nõ possunt.
72 Quoniam vero demonstratio simpliciter, quæ exhi-
bet cãm rei propinquam, est demonstratio habens pro-
positiones cum his conditionibus, quæ omnes præcesse
re, durum est nobis cognoscere naturam demonstratio-
nis, quæ est demonstratio fm̃ veritatem: qm̃ difficulter
cognoscimus conditiones, & existimamus plerũq; nos
scire rem sciẽtia vera, cũ ipsam scimus per propõnes ve
ras immediatas: res autem non est ita, nisi habuerint re-
76 liquas conditiones, de quibus mentionem fecimus, vt
73 sint proportionatæ, & priores secundum naturam. Et
qm̃ oĩs demonstratio complicatur & consistit ex trib⁹,
quorum vnum est res subiectæ in ea arte, secundũ vero
propõnes, quas oportet admittere, tertium autem, præ
dicata quæsiti in illa arte, quæ hisce subiectis per se in-
sunt: igitur manifestum, ꝙ oportet consyderantẽ in ar-
te, vt præcedant apud ipsum tria hæc genera cognitio-
num primarum: qm̃ iam fuit positum, ꝙ oportet oẽm
doctrinam & oẽm disciplinam esse ex cognitione præ-
cedente. si quidem subiectum oportet vt præcedat, &
admittatur ex dispõne ipsius, ꝙ est, & non sit inquisitio
super existentia ipsius oĩno, qm̃ nõ sunt apud ipsum p-
positiones in eo, quo fit ĩquisitio super ipsis: si vero fue-
rint propõnes, oportet vt cognoscatur ex dispositione
ipsarum, quòd significant nomina ipsarum, & ꝙ sunt:
sin autem fuerint prædicata quæsiti inexistentia subie-
ctis, oportet scire quid significant noĩa ipsorum tm̃, de-
inde quæratur, an insint subiectis per demonstrationes:
quẽadmodum oportet Geometram cognoscere, quid
significat nomen triãguli & circuli, & Computatiuum,
quid significat nomen paris & imparis, & primi & non
primi. Fieri autem potest, vt non sit opus hæc tria præ-
cedere in cognitione rerum, quia fortasse res in ipsis ma
nifesta est. & hoc, qm̃ multa sunt subiecta, in quibus nõ
oportet præmittere & enũciare, ꝙ oportet artificẽ istius
artis admittere, ꝙ sint, qm̃ ipsa esse est maxime manife
stum apud sensum: quẽadmodũ calorem esse ac frigus,
quod est subiectũ Sciæ Naturalis: & in multis opus est
hoc, quemadmodum se habet res in Cõputatiua: opor-
tet enim speculantem in ipsa cognoscere, atq; admitte-
re à principio, ꝙ sit: qm̃ ipsius existentia est ignota sen-
sui: & cõsilr se habet res in magnitudine ac mensura: &
consimiliter in multis ppositionibus & prędicatis quæ-
sitorum non oportet præcognoscere quid significat no-
men ipsorum: quemadmodum in propõne dicente, si à
duobus æqualibus æquales partes demantur, quæ re-
manent sunt æqualia. Propõnum vero, quę peraguñ 74
in artibus, quædã sunt appropriatæ, & hæ sunt propor-
tionatæ per se, quæ non possunt affici in pluribus gene-
ribus: veluti, ꝙ linea recta est, quæ ponitur super subie-
cto pũctorum oppositorum: & ipsarum, quædam sunt
communes pluribus generibus, præterꝗ̃ ꝙ communi-
tas ipsarum non est communitas naturæ vnius, sed cõ-
munitas proportionis: quemadmodum oratio dicens,
cũ ab æqualibus æqualia auferuñ, quæ remanent sunt
æqualia: qm̃ hæc enuntiatio verificatur in mensuris, &
numeris, & tpibus, sed tñ æqualitas in ipsis non est res
una per confessionẽ, quemadmodũ cõitas aĩalis de hoĩe
& equo, sed per participationem & proportionẽ: & hæ
propositiones, cùm facit, & proponit, & enuntiat eas ar
tifex de subiecto suo proprio, habent potentiam propo
sitionum appropriatarum: quẽadmodũ si diceret Geo-
metra loco eius, quod dicimus res æquales, magnitudi-
nes æquales, & diceret Cõputatiuus loco huius, nume-
ros æquales. et ppea non cadit in huiuscemodi propõni 75
bus dubitatio in eo, quod diximus prius, ꝙ oportet pro
positiones demonstrationum esse appropriatas & pro-
portionatas, quodq; pp hoc oportet, vt non transferãẽ
de arte in artẽ: qm̃ hæ propõnes cões sunt, ppõnes mul-
tæ, & quę agũt ex his in Geometria sunt aliæ ab ijs, quę
aguñ in Cõputatiua. Propõnum vero proportiona- 77
tarũ arti spẽs sunt: qm̃ aliquæ sunt propõnes notæ p na-
turã, quas oportet admittere, aliquæ petitiones, aliquæ
radices positæ, & aliquæ definitiones. Propõnes igitur
notæ per naturam diuersificantur à petitionibus, & ra-
dicibus positis: qñ propõnes notæ p naturã sunt veræ
per se, nec põt aliquis cõueniẽter imaginari aliter ipsas
esse ꝙ̃ sunt, neq; põt illis contradicere p sermonem in-
trinsecum, sed per sermonẽ extrinsecũ, qui est interpre-
tatio tm̃: demonstratio vero est, vt sermo intrinsecus,
non vt sermo extrinsecus. Radix autẽ posita est propõ 78
quã recipit discipulus à doctore, fm̃ ꝙ est manifesta pp
doctorem, non autem fm̃ ꝙ est res manifesta apud di-
scipulum: nec tñ habet cõsilr etiã sciam contrarij ipsius:
sed petitio est, quam recipit discipulus à doctore, & ha-
bet cognitionem de contrario ipsius. Differunt autẽ de 79
finitiones à radicibus positis & petitionibus, eo ꝙ ĩ de-
finitionibus non est enuntiatio ꝙ res sit, aut non sit: atq
definitio est pars propõnis, & definitiones docent sub-
stantiam rei & dispõnem ipsius: sed radices positæ et pe
titiones non sunt pars propositionis, sed radices positæ
sunt, quibus admissis sequiẽ conclusionẽ esse. Non fa- 80
cit autem Geometra in Geometria propositiones fal-
sas, quemadmodum existimauerunt nonnulli, cũ dicit,
& ponit, ꝙ hæc linea est tantæ mensuræ, & nõ est apud
sensum istius mensuræ, & ponit ꝙ hęc linea est recta, &
non est ea, de qua fert exemplũ, recta: atqui affert exẽ-
plum de linea, quæ est in intellectu suo: qm̃ accipiẽ hæc
linea exemplum illius, & loco illius. Differentia vero 81
alia inter definitiones, & petitiones, & radices positas
est, ꝙ definitio non est nisi vniuersalis, istæ autem sunt
vniuersales & particulares: sed demonstratio non cõsti
tuitur super rebus multis fm̃ ꝙ sunt multæ: sed consti-
tuiẽ super natura vniuersali infusa in has res multas enũ
tiata de illis enuntiatione demõstratiua: quoniam si nõ
erit natura in rebus multis fm̃ hanc dispõnem, nõ inue-
nietur

nietur ibi intentio vniuersalis, cumq; non erit ibi intentio vniuersalis, non erit ibi terminus medius, qui prædicetur de ipsis per viam quid est. cūq; non erit ibi terminus medius, non erit ibi demonstratio penitus: & propterea oportet, vt sit in rebus, super quibus construitur demonstratio, natura secundum hanc dispositionē, quę prædicetur de rebus multis per † consensum, nō autem per † communicationem nominis. Dixit: Enuntiationem vero vniuersalem communicatā, qua dicitur;

† al.l.p vniuocationē. † al.l.p æquiuocationē.

82 q partes contradictionis non possunt simul verificari, nolumus plerunq; dicere in expositione demonstrationum ad ipsam manifestandam, & ponere partem enuntiationis ex demonstrationibus, nisi in tempore, quo acciderit necessitas super hoc. Et hoc in duob⁹ locis, quorum vnus est, cū volumus adducere demōstrationem, q prædicatum inest subiecto, quodq; ipsi contradictorium et non inest. quemadmodum, si vellemus mōstrare, q mūdus est finitus, & q nō est nō finitus: cūq; hoc velimus, oportet vt ponamus hanc conditionem in maiore termino, vt in exemplo, si velimus monstrare hāc dispositionem de mundo, per medium, qđ est corpus: & dicamus, mundus est corpus: & corpus est finitum, & non est non finitum: concluditur, quòd mundus est finitum, & non est nō finitū. & hæc conditio non est vtilis ad hanc dispositionem in termino medio, hoc est in prædicatione termini medij de maiore, & negatione contradictorij ab ipso, & consimiliter in prædicatione termini minoris de medio, & negatione contradictorij sui ab ipso. & hoc, quoniam prædicatio medij de maiore, & negatione contradictorij sui ab ipso, verificatur vtiq;, cùm terminus maior fuerit æqualis medio, & cōsimiliter se habeter es in medio cum minore. si vero fuerit vniuersalior ipso, non verificatur hoc: quemadmodum concludimus, q homo est corpus per medium, quod est animal: quoniam non verificatur nobis conuersum propositionis maioris ex hac figura: et hoc, quoniam omne corpus est animal, et q non est non animal: quemadmodum verificatur nobis, q omne animal est corpus, & q non est non corpus. Amplius, materia, in qua verificatur hæc conditio, est conditio non conferēs ad concludendum id, quod intenditur, ex eo q terminus maior inest minori, & contradictorium ipsius non

83 est illi. Locus vero secundus, hoc est, in quo pertractabis enuntiationem vniuersalem celebratam, est, cū adducitur demonstratio super aliquo per demonstrationē ad impossibile in tēpore, quo dicimus: & posteaq; hoc est falsum, contradictorium ipsius est verum: quoniam duo contradictoria non complicātur simul super falso. Atqui non pertractamus ipsam in scientijs particularibus, hoc est appropriatis alicui generi entium ex parte qua est vniuersalis ipsis: sed cū arctamus ipsam ad subiectum secundum q fieri potest, ac si esset proportiona-

84 ta: quemadmodum prædiximus. Et hoc genus enuntiationum, hoc est vniuersale, pertractatur per commu-

85 nicationem in omnibus scientijs. Ars autem Dialecticæ sollicita est in conseruādis his propositionibus, et stabiliendis ipsis, & consimiliter scientia, quæ vocatur Sapientia. præterq; q differentia est inter duas scientias: quoniam ars Dialecticę non constituit monstrationem de re appropriatam per se, & non habet locum appropriatum: & propterea propositiones, quæ pertractātur in arte Dialecticę, accipiūtur ex interrogatione: sed demonstrator non accipit propositiones ex interrogatione: quoniam non intendit cōstruere vtrumuis duorum contradictoriorum contigerit, aut destruere ipsum, sed intentio ipsius est construere rē vnam per se, & destruere eius contradictorium; quæsitum autem & propositio, & conclusio sunt res vna subiecto, sed differunt in modo. Et propterea cōditio, quæ est in quæsitis demonstrationum, est eadem cum conditione, quæ est in propositionibus demōstratiuis: & propter hoc fieri potest, vt conuertantur ꝓpositiones appropriatæ in quacunq;

scientia, & ponantur quæstiones in hac scientia: cumq; 86

conditiones quæsitorum in vnaquaque scientia sint eędem cum conditionibus propositionum, planum q 87

non oportet Geometram respondere cuicunq; quęsito contigerit, neq; Medicum cuicūq; quæsito contigerit: & in summa non est artificis respōdere nisi quęsitis appropriatis arti suæ, aut quæsitis, quæ sunt ex genere superiori arte sua. Vt in exēplo, non oportet Perspectiuū respondere nisi quæsitis appropriatis scientiæ suæ, aut quæsitis geometricis, quæ facit principia in arte sua: sed tamen non respondebit principijs istorum quæsitorū in eo q est Perspectiuus, sed oportet ipsis rńdere Geometram in eo q Geometra est: & Geometra consimiliter etiam, si respondet quæsitis scientiæ Perspectiuæ, hoc accidit ex parte, qua sunt res attingētes subiectum

suum, & positæ sub ipso. cumq; hoc ita sit, planū q nō 88

conuenit artificem loqui cum ijs, qui non sunt eiusdem

artis: si.n. hoc aliquis faceret, accideret intricatio in arte. 89

Sed quærere aliquis posset, & dicere, an fieri posit, q accidant in aliqua scientia quæstiones non appropriatæ huic scientiæ: quemadmodum accidunt in scientia Geometriæ quæstiones nō Geometricę. Et si accidūt, an sint proportionatæ huic scientiæ, an vero scientiæ alteri. Et si in omni arte accidunt quæstiones, an sint erroneæ. Et si accidunt, verum error accidat in hoc propter formam syllogismi, aut propter materiam ipsius. Dicamus igitur, q, cū dicimus, quæstio non Geometrica, exempli gratia, & nō naturalis dicitur secundū duas vias: secundum vnam ipsarum dicitur, quod nullo modo habet colligantiā in arte, veluti cū dicimus de priuato sono q est insonū: fm alteram vero dicitur, q habet quidem colligantiam in arte, sed colligātiam erroneam et malā: quemadmodum dicitur de eo, qđ habet vocē irrhythmicam, q nō habet vocem: & hæc cognitio est vna ex partibus ignorantiæ cōtrariæ veritati, & est opinio falsa, non autem ignorantia, quæ est priuatio veritatis: & hoc, cùm aliquis non habet opinionem de re oīno neq; falsam, neq; veram. & id quidem, de quo dicitur, q est non Geometricum, quoniam est Geometricū erroneum, & habet connexionem cum arte Geometriæ. quēadmodum, cū interrogat Geometra, an lineę æquidistantes, cū protrahuntur, coincidant: interrogatio.n. ex parte, qua est erronea, non est geometrica, ex parte vero, qua est ex rebus essentialibus est geometrica. & hoc, qm̄ æquidistantia est ex rebus essentialibus linearum: id vero, de quo dicitur, q est non geometricū per dispositionem, qua priuatur rebus proportionatis Geometriæ, est ex alia arte: quemadmodum id, de quo interrogat Geometra per interrogationē musicam. Et in artibus quoq; accidit error pp formam syllogismi, & pp materiam ipsius, & præcipue pp communitatē no-

minis cadentis in medio termino. Sed in Mathemati 90

cis ideo accidit error pp communitatem noīs: ppea q de medio termino in ipsis non existimatur, q sit vnum, & q sit plura: quemadmodum accidit hoc pp communitatem noīs in alijs artibus. Et causa in hoc est, qm̄ dispositiones eorum, de quibus consyderant Mathematici apud intellectū, sunt, quēadmodū dispō assignatorū ipsis apud sensum. & hoc, qm̄ Geometra, cū monstrat, exempli gratia, q oīs circulus est figura, iā præmisit & descripsit, quid est circulus: & fieri non potest, vt erret, & errare faciat ita, vt aliquis instet ipsi dicens, non est oīs circulus figura, qm̄ oro numerosa est circulus, & tn̄ non est figura: de circulo nanq; geometrico, quē intellexerunt in descriptione circuli, manifestum est in intellectu, q fm modū, quo accipit circulus geometricus, non

est oratio numerosa, quod non instat aliquis in consimilib⁹ ita, vt ponat circulum, qui est oratio numerosa.
91 Et propterea non oportet instantiam demonstratiuam esse particularem acceptam ex sensu, sed vniuersalem: quoniam conditiones eædem, quæ sunt in propositionibus demonstratiuis simpliciter, sunt etiam in propositionibus demonstratiuis, quibus instamus: cũ instantiæ demonstratiuæ sint demonstratio declinans ad im-
92 possibile. Error vero, qui accidit propter formam syllogismi, est, quemadmodum, si aliquis monstraret conclusionem aliquam affirmatiuam in secunda figura per duas propositiones affirmatiuas, et hoc, quoniam affirmatiua non conuertitur vniuersaliter in omni materia: quẽadmodũ si aliquis monstraret, q stellæ sunt igneæ, quoniam sunt illuminantes, & ignis illuminat. atqui fieri vtiq; potest, vt cõcludatur ex duabus affirmatiuis in secunda figura in ijs, quæ conuertuntur, & hæc sunt definitiones, & propria, & descriptiones, & omnia simi-
93 lia. Forte autem, si conclusio semper cõcluderetur ex propositionib⁹ veris, esset resolutio, cũ deduceretur ignotum ex noto leuis nimis, & non accideret error in ipsa: quoniam ambæ res essent consequentes. hoc est, quoniam, cũm essent propositiones veræ, oporteret ex necessitate, vt esset conclusio vera: & consimiliter si esset conclusio vera, q essent propositiones veræ: si enim poneremus conclusionem esse, proueniret etiã consequen-
94 ter, quod ipsam concludit, & esset error minor. Resolutio igitur in Mathematicis est facilior, q̃ sit in Dialectica: quoniam conclusio in Mathematicis monstratur ex rebus determinatis & vniuersalibus, quæ sunt propositiones per se & proportionatæ: sed cõclusio in Dialectica est ex rebus multis secundum modos multos, cũ sit ex rebus accidentalibus, & alijs ab accidentalibus. Mathematica item diuersificantur à dialecticis: quoniã propositiones Mathematicæ non monstrantur p propositiones, quæ ostendantur per media: sed propõnes, quæ sunt in Mathematicis, sunt propõnes, quæ manifeste sunt sine medio: aut propõnes, quæ monstrantur, & sunt conclusio ex propositionibus manifestis sine medio: sed propõnes Dialecticæ sunt propõnes, quæ non sunt manifestæ nisi per medium, & accidit ipsis q accipiantur per interrogationem, fm q sunt notæ ex immediatis: & propter hoc accidit error ĩ Dialectica multus.
95 Quoniam autem demonstratio, qua addiscimus existentiam rei, est alia ab ea, qua addiscimus causam existentiæ ipsius: cũq; hæ duæ species inueniantur, aut in vna, aut in duabus artibus: oportet vt consideremus, in quo differant à seinuicẽ, cũ sunt in vna scientia, & quando sunt in duabus. Dicamus igit, q, quãdo sunt in vna scientia, differunt duobus modis: quorũ vnus est, q demonstratio, qua addiscimus existentiã rei tm̃, est ex propositionibus mediatis, & hæ sunt propõnes, quæ sunt causæ longinquæ: sed demõstratio, qua addiscimus propter quid est res ista, erit per causam propinquam ipsi.
96 Modus autem secundus est, q demonstratio, qua ad-
97 discimus existentiam rei tm̃, est ex propositionibus im-
98 mediatis: sed medij termini ĩ ipsa sunt res causatæ ab extremitate maiore. atqui sunt demõstrationes istæ, quẽadmodum cũ res posteriores existentia, quæ sunt causatæ, sunt notiores apud nos, q̃ res priores. Res autem posteriores, quæ accipiuntur termini medij in huiuscemodi demonstrationibus, sunt duarum specierum: aut res æquales maiori extremitati, quæ est causa conuertibilium cũ ipsa, aut res, quibus maior extremitas est vniuersalior. Exemplum eorum, quæ sunt causata & conuertibilia: veluti si quispiam diceret, q stellæ errantes sunt nobis propinquiores q̃ stellæ fixæ, quoniam non videntur scintillis suis moueri: ac si diceret, stellæ errantes non scintillant, & stellæ non scintillantes sunt prope nos: igitur stellæ errantes sunt prope nos: & hoc, qm̃ propinquitas, quod est prædicatum quæsiti, est causa, vt stellæ non appareant scintillare, & non scintillatio, quæ est terminus medius, est res causata à ppinquitate: prætereq; q propinquitas apud nos est ignota: sed propositio dicens, q non scintillans est prope nos, patet per sensum atq; inductionem: & hæc est apud nos manifestior, q̃ q stellæ errantes sint prope nos. Et in exemplo, quo monstratur q Luna est sphærica, eo q lumen ipsius paulatim grandescit in figura Lunari, cũ dicitur, lumen Lunæ grandescit per figuram lunarem: & quod habet hãc dispositionem est sphæricæ figuræ: & hoc, quoniã sphæricitas, quæ est in Luna, est causa vt lumen ipsius paulatim grandescat fm hanc figuram: atqui argumentum, quod est cũ hac dispositione, est notius apud nos, quàm sphæricitas. Et fieri vtiq; potest in huiuscemodi specie demonstrationis existentiæ: hoc est, in qua medij termini sunt causati & conuertibiles cum maiore, qui est causa, vt ponamus in ipsa terminum medium maiorem, & maiorem medium: & sit cum hoc demõstratio propter quid res est: & hoc postea q̃ didicerimus existentiam prioris per posterius. vt in exemplo, si didicerimus, q Luna est sphæricæ figuræ, quia lumen ipsius grandescit per figuram lunarem: fieri potest, vt conuertamus propositionem maiorem, & ponamus causam, ob quam lumen ipsius est cum hac dispositione, quoniam est sphæricum, & complicetur demonstratio sic, Luna est sphæricæ figuræ, & quod est sphæricum oportet habere lumen grandescens cum hac dispõne: igitur Lunæ lumen grandescit cum hac dispõne, qm̃ est cũ hac figura, cum itaq; adduxerimus in huiuscemodi sermone causam, propter q̃ Luna erat cum hac dispõne, tunc erit demonstratio, quæ vocatur propter quid: sed in demõstrationib⁹, in quibus termini medij sunt posteriores maioribus, & non conuertuntur, non accidit nisi demõstratio existentiæ tm̃. Demonstrationes quoq;, quæ complicãtur in 99
secunda figura ex causis longinquis, sunt demõstrationes existentiæ, & non sunt demõstrationes propter qd. quemadmodum se habet res in demonstrationibus affirmatiuis, quæ sunt ex causis longinquis, in vtrisq; tñ non adducuntur causæ propinquæ. vt in exẽplo, si aliquis interrogaret & diceret, quare non respirat paries? & diceremus illi, qm̃ non est aĩal: hæc est demonstratio existentiæ, & non est demonstratio propter quid: quoniam causa propinqua eius, quod non respirat, non est, quia non sit animal: si enim res ita esset, animalitas esset causa propinqua respirationis, & esset omne animal respirans: quod non est ita, qm̃ multa animalia non respirant: atqui hoc ita fuit, qm̃, cũm negatur aliquid ab aliquo propter negationẽ causæ propinquæ istius rei ab ipso, oportet, vt hæc res sit causa propinqua existentiæ istius rei. vt in exemplo, si aliquis diceret, hoc animal nõ est sanum: quoniam non est temperata caliditas, oportet itaq;, vt temperata caliditas sit causa propinqua sanitatis: & consimiliter cũ fuerit causa ipsa causa propinqua, vt hæc res sit, negatio ipsius erit causa propinqua, vt hæc res negetur. cũq; huiuscemodi demõstrationes complicentur in secunda figura, manifestum q terminus medius in huiuscemodi rebus prędicabit de vtrisq; extremitatibus: quoniam animalitas prædicatur de respirante affirmatiue, & de pariete negatiue: atqui procedunt in talibus causæ longinquæ per modum profundationis & demersionis istius rei: quemadmodũ dixit Anacharsis, q apud gentes Scythiæ non est Musica, et causa in hoc, qm̃ non hñt vites. inuentio enim vitiũ est causa longinqua respectu Musicæ: atqui in talibus non nulli exhibent profunditatem: quoniam cũm aliquid negatur ab aliquo propter causam ipsius longinquam, magis par est, vt negetur ab ipso per causam ipsius propinquam.

pinquam, & hæc est mẽsura, qua diuersificatur demon
stratio propter quid à demõstratione existentiæ in vna
100 & eadem arte. Sed diuersitas, quæ est inter ipsas, cùm
vna ipsarum est in scientia vna, & alia in secunda, non
est hęc diuersitas. & hęc diuersitas est modus, quo exhi
bet vna ipsarum in ea scientia vna de re, ꝙ est tantum,
& fieri non potest, vt exhibeat in ea scientia causam ip-
sius ex parte, qua est in ea scientia, & alia exhibet in scīa
secunda causam existẽtiæ suæ, & fieri non pōt, vt exhi-
beat in hac scīa existentiam ipsius. cùm vero fuerint in
scientia vna, non diuersificabuntur per hunc modum,
cũ fuerit modus, qui exhibet cām ipsius vnus ipsorum
& modus, qui exhibet existentiā alterius modus vnus:
ac si diceres, ex parte qua sunt vtræq; ipsarum natura-
les, aut diuinæ. atqui diuersificantur etiam per res, quæ
præcessere. cùm vero extiterint in duabus scientijs, di-
uersificantur per modum, quo vna ipsarũ exhibet cau-
sam, & alia existentiam: ac si diceres, ex parte qua vna
ipsarũ est demõstratio Geometrica, & alia Perspecti-
ua. & accidit hoc omnibus scientijs, quarum subiecta
ponuntur sub se inuicem: quemadmodum subiectum
scientię Perspectiuorum ponitur sub subiecto Geome-
trię. & hoc, qm̄ distantię radiorum ponũtur sub distan-
tijs Geometricis. & consimiliter se habet res in scientia
Machinarum cũ scientia dimensionum corporalium,
& scientia harmonicarum cũ scientia computatiuæ: &
scientia naualis iudiciorum stellarum apparentium &
occultarum, respectu scientiæ iudiciorum mathema-
ticorum stellarũ. Atqui accidit hoc huiuscemodi scien-
tijs, quia opitulantur sibi inuicem. & hoc, quoniam exi
stimatur, ꝙ subiecta istarum scientiarum consentiant
nomine & definitione. quemadmodum scientia stella-
rum mathematica cũ scientia stellarum nauali, & quẽ-
admodum scientia harmonicarum mathematica cum
101 operatiua. Igitur in huiuscemodi scientijs cognitio, ꝙ
res sit, erit per scientiam propinquiorem rei sensibili &
rei particulari: sed cognitio propter quid res est, ꝑ scien
tiam, cuius subiectum abstrahit̃ à materia, aut propin-
quum abstractioni. & hæc est sciẽtia mathematica: qm̄
Mathematici habẽt apud se causas de existentia rerum
istarum, quas esse mõstratur per sciam propinquiorem
materiei. Et propterea plerũq; accidit Mathematicis:
ꝙ non cogitent, ꝙ res sit, sed cogitãt de causa ipsius tan
tum. ipsi. n. inquirũt de rebus, sm ꝙ sunt separatæ à ma
teria: sed existentia rei est cũ materia. & propterea inue
niuntur multi in scientia Harmonicorum, qui non co-
gitant de multis cantibus, qui sunt in musica artificiali.
Iamq; inueniuntur multa, de quibus considerat Natu-
102 ralis: quorũ dispositio est ex scientia Perspectiuę. quem-
admodum dispositio eius, quod est in sciẽtia Perspecti-
uæ cũ scientia Geometriæ: hoc est, ꝙ scientia Naturalis
tradit in ipsa existentiam, & sciẽtia Perspectiuę causam
ipsius. quemadmodũ se habet res in arcu, qui est in nu-
be. Naturalis enim tradit ipsius existentiam, & scientia
Perspectiuę causam ipsius. Atqui inuenies sciam, cuius
dispositio ex alia scīa est hæc dispositio, & tñ non ponit̃
sub ipsa: quemadmodum se habet scīa Medicinę cũ scīa
Geometrię, ꝙ vulnus circulare difficile sanatur. Medi-
cus. n. tradit exñtiam ipsius, & Geometra cām eiusdẽ.
103 Dixit: Prima autem inter figuras, & quę vere est figu
ra demonstrationis, ea est figura prima. Mathematicę
nanq; scientiæ hanc figuram faciunt: & fieri vtiq; pōt,
vt oẽs scientiæ, quæ tradũt causas rei, quemadmodum
diximus, componãt demonstrationes suas in hac figu-
ra. cognitio nãq; per causam rei est cognitio verificata,
quę est per viam affirmationis: hęc autem componitur
in prima figura. Amplius, qm̄ definitiones non conclu
duntur nisi in hac figura: propterea ꝙ definitiones affir
mantur de definito: sed figura secunda non cõcludit af-
firmatiuam. figura aũt tertia licet concludat affirmati-
uam, non cõcludit vl'em: sed definitiones, ac conclusio-
nes demonstratiuæ in summa sunt vl'es. Præterea figu-
ra prima non indiget ad hoc, vt sit, aliarum figurarum,
eo ꝙ mõstrat propositiones suas per propositiones im-
mediatas, cũ fuerint propositiones suæ mediatę: duę ve
ro aliæ figuræ indigent ipsius hac in re. Atqui hoc ita
est: qm̄ in omni figura est ꝓpositio affirmatiua & pro-
positio vniuersalis: cumq; fuerint ambæ propositiones
istæ in figura, quę indiget mediorũ, opus erit, vt mon-
stretur per propositiones immediatas in alia figura. sed
affirmatiua non potest concludi in secunda figura, vni-
uersalis autem non potest cõcludi in tertia, cumq; vni-
uersalis fuerit affirmatiua & mediata, oportebit mon-
strari per mediũ in prima figura ex necessitate, siue fue
rit pars syllogismi in secũda figura, siue tertia. quod cũ
ita sit, planum per oẽs istos modos, ꝙ magis conuenit
primam figuram esse figuram demonstrationis simpli-
citer, q̃ reliquas figuras, hoc est eius, quę facit acquire-
re existẽtiam & cām rei simul: aut causam, cũ huius exi
stentia nota fuerit. Quemadmodum vero inueniunt̃ 104
propositiones affirmatiuæ primæ, hoc est in q̄bus præ-
dicata sunt subiectis absq; medijs, quemadmodũ præ-
dicatio rationalis de hoĩe: sic̄r tam inueniuntur negatio-
nes primæ, hoc est, in quibus prædicata negantur à su-
biectis negatione prima sine medio, quemadmodũ ne-
gatur humanitas ab asino. Atqui negabitur prædica- 105
tum etiam à subiecto negatione non prima: cũ accide- 106
rit ꝙ prædicatũ aut subiectum ponatur sub natura ali-
qua cōi, & pars altera ab ipso negetur: aut quod ponat̃
vtrunq; ipsorum sub natura cōi: præterq̃ ꝙ ambæ na-
turæ sint seiunctæ. qm̄ si hoc ita fuerit, accidet, vt præ-
dicatum negetur à subiecto, aut propter negationem
istius naturę vniuersalis ab ipso, si fuerit subiectum sub
ea positum, aut propter negationem naturæ compre-
hensæ in ipso à prædicato, si prædicatum positum fue-
rit sub ipsa, aut negationem duarum naturarum alte-
rius ab altera, si ambo posita fuerint sub duabus natu-
ris seiunctis, hoc est negationem in vniuersali vnius ab
altera. cũq; negatio prædicati à subiecto fuerit propter
negationem naturæ comprehensæ in ipso à subiecto,
componetur hoc in secũda figura: cumq; fuerit propter
negationem naturæ comprehensæ in subiecto ab ipso,
componetur hoc in prima figura & secunda. Quemad-
modum, si monstraremus, ꝙ ficus non est animal ꝑ me
dium planta, & complicaretur syl's in secunda sic: ficus
est planta, & animal non est planta: concluditur ex
hoc, ꝙ ficus non est aĩal. in prima vero figura compo-
netur syl's hunc in modum, ficus est planta: & planta
non est aĩal: & concluditur ex hoc, ꝙ ficus non est aĩal.
planum ergo, ꝙ hæc negatio non est prima: qm̄ nega-
tio ficus ab animali est propter negationem generis sui,
quod est planta ab animali. Exemplum vero in hoc ex
eo, quod non concluditur in prima figura, sed conclu-
ditur in secunda, erit, si monstrauerimus conuersum
huius, puta ꝙ animal nõ est ficus, et complicabitur syl-
logismus hunc in modum: animal non est planta: & fi-
cus est planta: concluditur ex hoc in secunda specie se-
cundæ figuræ, ꝙ animal non est ficus. Exemplum vero
negationis prædicati à subiecto, eo ꝙ natura compre-
hensa in vtroq; ipsorum negatur à suo compari. veluti
si negaremus asinum à ficu. fieri enim potest, vt conclu
damus negationem vnius istorum ab alio per media
vtrarũq; naturarum comprehensarum in ipsis, per me-
dium animal, aut per medium plãta. si per mediũ plan-
ta, veluti cũ dicimus, ficus est planta: & planta non est
asinus: igitur ficus non est asinus. si autem monstratio
huius sit per medium animal, vt cũ dicimus ficus non
est animal: & asinus est animal: concludetur in secunda
figura,

figura, quòd ficus non est asinus, cũ minor sit negatiua.
Quod cũ ita sit, propositiones igitur, in quibus prædi-
cata negantur à subiecto negatione prima, eæ sunt pro-
positiones, quę sm̃ nullam partium comprehenduntur
sub natura vniuersali: et non sunt ambę partes sm̃ hanc
107 dispositionẽ. Sed, qm̃ oportet, cũ aliquid negatur ab
108 aliquo, ꝙ vnumquodq; ipsorum negetur ab eo, quod
ponit sub altero, quousq; negatio ipsius sit ab eo, quod
est sub eo, per media negationis suæ ab illo eodẽ. vt in
exemplo, si A negetur à B, oportet, vt negetur ab omni
eo, quod ponitur sub B, & B negetur ab omni eo, quod
ponitur sub A. & hoc mõstratur, qm̃ si ponamus sub ali
qua specie naturas consequentes in existentia, hoc est,
vt vniuersalis in ipsis sequatur ex particulari, & pona-
mus sub secunda specie naturas consequentes consimi-
liter etiam in existentia: & ponamus, ꝙ nulla est duarũ
specierum, quæ insit suo cõpari: manifestum itaq;, qm̃
quodcunq; insit vni naturarum, quę sunt in specie vna,
ꝙ ipsum negabitur ab vnaquaq; naturarum, quæ sunt
sub altera specie. Et fortasse in hoc inuenient ambæ istæ
species seiũctæ à se inuicem. vt in exemplo, si ponamus
vnam duarum specierum seiunctarum aial: duas vero
naturas cõsequentes, motum & ambulans: & speciem
secundam plantam, & duas naturas consequentes, ar-
borem & ficum: planum igitur, ꝙ quodcunq; disponit
per vnam istarum naturarum, quę sunt in vna duarum
specierum seiunctarum, ꝙ, inquam, non disponitur per
aliquam naturarum, quæ sunt in secunda specie. vt in
exemplo, si disponamus ficum, ꝙ sit arbor: planum, ꝙ
non est aial rationale, neq; ambulans. ꝙ si non, erit ali-
quod rationale in aliqua planta & animali. quod cùm
firmatum sit, inueniuntur iam aliqua negata ab aliqui-
bus per se, hoc est sine medijs: & aliqua, quæ negantur
ab aliquibus propter negationem à quibusdam, quæ
109 comprehẽdunt in ipsis. Ignorantiæ vero species duæ,
ignorantia per modum negationis ac priuationis, quæ
est ignorantia, cũ qua non est existimatio rei alicuius:
& ignorantia per modum habitus ac dispositionis, quę
est existimatio falsi. Ac ignorãtia quidem per viam ha
bitus accidit duobus modis, quorum vnus est per syllo
gismum, alter vero sine syllõ, sed ad similitudinem ab-
stracti, hoc est, vt existimetur de re existente, ꝙ est non
existens, & de non existente ꝙ est existẽs: & hoc in ijs,
quæ sunt, aut non sunt vel sine medio, vel cũ medio: sed
existimatio atq; error, qui est sine syllõ, non habet cau-
sas diuersas, sed est simplex non compositus, quemad-
modum & causa ipsius simplex: sed error, qui est p syl-
logismũ, habet causas multas, & hoc, qm̃ error iste erit
in eo, quod non habet mediũ, & in eo, quod habet me-
dium, & in vnoquoq; istorum per affirmationẽ & per
negationem, hoc est, vt existimetur de negato, ꝙ sit af-
firmatum, & de affirmato, ꝙ sit negatum. Sed error af-
firmati vniuersalis non erit nisi in prima figura: & hoc
110 accidet in negato immediato, vt videlicet existimetur
111 de ipso, ꝙ sit affirmatum aut propterea ꝙ propositio-
nes syllogismi sunt falsæ, aut qm̃ minor erit falsa & ma-
ior vera. vt in exemplo si A negaretur à B sine medio, &
existimaret aliquis, ꝙ A inest B per viam syllogismi, hoc
est per medium, quod est C. hoc enim accidet duobus
modis, quorum vnus est, cũ sunt ambæ propositiones
falsæ: & hoc, quoniam fieri põt, vt A & B negentur à C
negatione vniuersali: & existimet aliquis, ꝙ A inest C,
& ꝙ C inest B, & ꝙ A ad hoc inest B, & erit, quod iã exi-
stimauit, affirmatiuũ vniuersale falsum in negatiuo ve-
rum imediatum propter duas propositiones, quarum
vtraq; est falsa: & hoc non est impossibile, qm̃ quemad
modum A est negatum à B sine medio, non est impossi-
bile, ꝙ vtrunq; ipsorum negetur à C: modus vero secun
dus est, vt maior sit vera, & minor falsa, fieri enim põt,

vt A comprehendatur in C, & negetur à B negatione pri
ma: hoc enim non est impossibile, & si est impossibile;
ipsum est, ꝙ C comprehendatur in B, & sit A negatum à
B negatione prima: tunc enim A non erit negatũ à B ne-
gatione prima, sed erit negatum à B propter negationẽ
suam à C, quod in ipso comprehenditur. sed hoc est di-
uersum ab eo, quod positum fuit. Et propter hoc, cũ A
fuerit negatum à B negatione immediata, fieri non po-
terit, vt error, qui accidit in hoc, sit, propterea ꝙ minor
propositio sit vera & maior falsa, qm̃ non inuenitur ali
quid comprehensum in B, ita vt B sit pars ipsius, quod
negetur ab A, & sit B negatum ab A negatione prima: p
hos igitur duos modos tantum erit error affirmatiuæ
vniuersalis in negatiua sine medio: & error affirmatiuę
vniuersalis erit vtiq; in prima figura, quemadmodum
diximus. Sed error vniuersalis negatiuę accidet in pri 112
ma ac secunda figuris, qm̃ vtraq; ipsarũ concludit vni-
uersalem negatiuam. Enuntiemus aũt quot modis acci
det error vniuersalis negatiuæ i affirmatiua, quæ sit im-
mediata in prima figura, hoc est cũ quacunq; dispõne
fuerint ambæ propositiones i vero & falso, & dicamus
fieri posse, vt accidat hac i figura syllõ, cuius ambę pro-
positiones sunt falsæ, & fieri etiam posse, vt vna ipsarũ
sit falsa & altera vera: & sit falsa aut vera vtrauis conti-
gerit aut minor aut maior. Sed quomodo accidet, vt
sint falsæ simul, hoc quidem erit, cũ contigerit, exempli 113
gratia, vt A insit C & B immediate, & sit C negatum à B,
& cùm posuerit aliquis C medium, & existimauerit,
ꝙ A iest C, & C inest B, iam posuit ambas propositiones
falsas: ex quibus concludetur negatiua falsa, quæ est, ꝙ
A non inest alicui B. Atqui fieri potest, vt sit C de B p af-
firmationem, falsum, qm̃, cùm inuenitur aliquid in duo-
bus, non oportet, ꝙ vnum ipsorum insit alteri. animal
enim inest equo & asino, & tñ asinus non inest equo.
exẽplum de hoc ex materijs est, ꝙ dicamus, ois homo
equus: & nullus equus animal: & concludatur ex hoc
negatiua falsa ex duabus propositionibus falsis, quod
est: qm̃ omnis homo non est animal, & animal inest ho
mini & equo sine medio. Sed quõ accidet alterã pro- 114
positionum falsam esse, alterã autem veram? hoc vtiq;
erit, quemadmodum, si A negetur à C, & C negetur à B,
& A insit primo ipsi B, hoc enim non est impossibile: cũ
igitur accipimus A negari à C, & C inesse B: cõcludemus
A negari à B ex duabus propositionibus, quarũ maior
est vera, & minor falsa. exemplũm de hoc ex materijs
est, ois homo lapis: & nullus lapis animal: concluditur,
nullus homo animal. Cũ vero posuerimus propositio-
nem maiorem verã, & erit minor falsa, sequitur ex ne-
cessitate, vt sit conclusio negatiua falsa, quoniam fieri
nõ potest, vt A non insit C, & ipsum insit B, quodq; C in-
sit B, consilr etiam si fuerint veræ, oportet cõclusionem
esse veram, quemadmodum prædictum fuit: & consilr
fieri põt, vt sit minor vera & maior falsa, & hoc, quem-
admodum, si A inesset omni B, & C omni B, & B omni C,
hoc est, vt minor sit conuertibilis, & erit A ex necessita-
te in B, si enim A est in omni B, & B in omni C: concludet
ꝙ A est in omni C, pręter quam ꝙ ipsum est in B sine me
dio, et in C per mediũ: cumq; aliquis acceperit, ꝙ A non
inest C, & C inest B: concludetur ex hoc, ꝙ A nõ inest ali-
cui B, tamq; concludetur negatiua falsa vniuersalis ex
duabus propositionibus, quarum minor est vera & ma
ior falsa: iamq; monstratum fuit, ꝙ in prima figura fieri
potest, vt concludatur negatiua vniuersalis falsa, cũ sit
contradictorium ipsius affirmatiuum immediatum: &
hoc, cũ fuerint ambæ propositiones falsę simul, siue fue
rit vna ipsarum falsa, vtrauis contigerit in contrariũ di-
spositionis, quæ est in affirmatiua falsa, ibi enĩ fieri non
potest, ut sit minor vera. In secunda autem figura fieri 115
non potest, vt concludat negatiua falsa ex duabus pro-
positionibus,

positionibus,quarũ vtraq; sit falsa in totum. si enim A,
exempli gratia,fuerit in omni B immediate, non inue-
nietur aliquid,quod prædicetur de omni B affirmatiue,
& negetur ab omni A,aut è conuerso, quemadmodum
inuenitur dispositio ordinis super ipso in termino medio
in secunda figura de duabus extremitatibus,ita, vt er-
ret aliquis,cũ acceperit loco negatiui affirmatiuũ, aut
loco affirmatiui negatiuum, iamq; fecerit binas enun-
116 ciationes falsas in totũ in secũda figura. Si vero fuerint
ambæ propositiones in parte,fieri iam poterit, vt sint
falsæ,& hoc,qm̄ nihil prohibet,ꝙ C remoueatur ab ali-
quo A,& ab aliquo B:cumq; acceptum fuerit C inesse oĩ
B,& negari ab omni A,& è conuerso,ambæ propositio-
nes erunt falsæ in parte.vt in exemplo,ꝙ sensibile insit
animali primo,& imaginatiuum insit alicui animali &
alicui sensibili,cumq; aliquis acceperit,ꝙ omne animal
est imaginans,& ꝙ nulli sensibile est imaginans,con-
cludetur negatiua falsa,quæ est,ꝙ nullum aĩal est sensi-
117 bile ex binis propositionibus falsis in parte : iamq; fieri
potest, vt fiat in hac figura vna duarum propositionum
vtrauis falsa,& altera vera: qm̄ omne id, quod inest oĩ
A,inest omni B, ex parte qua posuimus A iesse B primo:
& ponemus hoc,idest C, inesse vtriq; ipsorum : cumq;
acceptum fuerit C inesse omni A,& inesse nulli B,propo
sitio C A maior,erit vera,& minor falsa, & conclusio fal
118 sa et negatiua:& consimiliter accidet,cũ variatur locus
affirmatiuę:& hoc,ꝙ C insit omni B, & non insit omni
A:minor enim erit vera & maior falsa : & consilr etiam
non propterea,ꝙ ipsum non inest alteri ipsorum, ideo
non inest omni alteri:qm̄ si inesset ipsi,inesset vtiq; illi,
quod positum est negari ab ipso, quod fieri non potest
& non cohęret: cumq;, exempli gratia,C nõ fuerit in B,
& non fuerit in omni A,& acceperit aliquis,ꝙ C non in-
sit B, & insit omni A,fieri poterit consimiliter etiam in
hunc modum,vt sit vna duarum propositionum falsa,
& altera vera,quemadmodum si C non inesset B,nega-
tiua enim erit vera, & erit minor,& affirmatiua falsa.
119 Et consimiliter etiam accidet, si permutemus locũ ne-
gatiuę,hoc est,si accipiamus C non inesse alicui A, & C
120 in omni B,maior nanq; erit vera & minor falsa, & hoc,
qm̄ affirmatiua semper erit falsa:iamq; declaratum fuit
ex hoc,qm̄ fieri potest,vt cadat ac deueniat error in syl-
logismo fm propositiones immediatas, cũ ambæ pro-
positiones sunt falsę simul,aut vna ipsarum tantũ vtra-
uis contigerit,aut fuerit vera & falsa ipsarum determi-
121 nata. Si vero propositiones fuerit mediatę, nihil pro-
hibet,quin error,qui in ipsis accidit per syllm falsarum
122 propositionum,sit aut negatiuus vniuersalis, aut affir-
matiuus vniuersalis. Deinceps nihil consimiliter etiam
123 impedimento est,quin sylls concludens falsum, conclu
dat ipsum per terminum medium proportionatum ue-
ritati,aut non proportionatum.& intelligo per propor
tionatum veritati,terminum medium, per quē potest
concludi verum,quod est contrarium conclusionis fal-
sę,per non proportionatum vero,per quem non potest
concludi uerum, eo ꝙ positio sua ex duabus extremita-
tibus sit positio,ex qua constituatur figura concludens
penitus. Et error quidem negatiuus erit, quemadmo-
dum diximus,& in prima & in secunda figura:ꝙ si fue-
rit in prima figura,& per medium proportionatũ, fieri
nõ poterit, vt ambæ propositiones sint falsæ, sed ex ip-
sis maior tantum erit falsa,& minor vera. vt in exēplo,
si A sit in B per medium C,hoc est,cũ A fuerit in omni C, &
C in oĩ B,iam enim planũ,ꝙ per propositionem C B,quę
est minor,nõ potest cadere error,qui accipitur fm con-
trarium,hoc est negatiuus, qm̄, si accipiatur negatiua
& accipiatur maior vera,idest affirmatiua, non conclu
detur ex hoc aliquid in prima figura,qm̄ non concludit
in ipsa,cuius minor est negatiua:& consilr, si accipianẽ
ambæ falsæ,hoc est,si accipiantur negatiuę simul, quo-
niã quod est ex binis negatiuis non concludit in aliqua
figurarum:& consilr si fuerit medius terminus propin-
quus proportionato,hoc est propinquus, vt ex eo con-
cludatur verum,quemadmodum ex duabus affirma-
tiuis in secũda figura,& hoc,cũ C,exempli gratia, præ-
dicetur de omni A,& prædicetur de omni B, & aliquis
studeat concludere negatiuam hoc in loco per figuram
primam:C B nanq; propositio erit vera absq; dubio, po
steaq; conditio sua est, vt sit affirmatiua : maior autem
potest accipi in contrarium,hoc est negatiua: iamq; de-
claratum fuit,ꝙ error vtiq; accidet per propositionem
maiorem in prima figura super negatiuam,cũ fuerit ter
minus medius proportionatus veritati, aut ꝓpinquus
proportionato. Si vero terminus medius, qui accipiẽ 124
in syllo falso, fuerit non proportionatus veritati, nihil
prohibebit,quin termin⁹ medius, qui accipitur cũ hac
conditione,insit maiori extremo, & negetur à minori,
aut negetur ab vtroq; ipsorum:ꝙ si negetur à maiori, 125
et insit minori,hoc non est possibile,qm̄ cùm inuenitur
prædicatum subiectum,hoc est toti ipsi,fieri nõ potest,
vt inueniatur aliquid,quod negetur à toto ipso prædi-
cato,& prædicetur de toto subiecto: & si inuenitur ali-
quid negatum ab utroq; eorum,aut quod negetur à su-
biecto,& ipsi insit prædicatum,erit utiq; possibile.Pla
num aũt,ꝙ terminus,qui est cum hac dispositione,non
potest monstrari inesse alicui omni, cũ fuerit non pro-
portionatus,cũ vero maior terminus fuerit ĩ omni me-
dio,& medius negetur ab omni minore, hoc vtiq; non
erit possibile:quemadmodum si A inest omni C,& C in-
est nulli B,& A inest omni B, necesse est ambas proposi-
tiones esse falsas:qm̄ ex huiuscemodi duabus proposi-
tionibus non potest concludi conclusio falsa negatiua,
nisi cũ verterimus ambas propositiones veras simul,
hoc est,cũ posuerimus affirmatiuam negatiuam,& ne-
gatiuam affirmatiuam:qm̄ aliter non erit sylls conclu-
dens in prima figura.quemadmodum,si accipiamus A
de nullo C,et C de nullo B,& concludamus ꝙ A de nullo
B,quæ est negatiua vniuersalis falsa ex binis proposi-
tionibus ambabus falsis.Cumq; à medio termino nega
ta fuerit maior extremitas, & maior fuerit in minore,
quemadmodum si A negaretur ab omni C, propositio
enim A C negatiua erit vera,& propositio C B affirma-
tiua erit falsa:qm̄ ipsa accipitur affirmatiua & est nega-
tiua:si enim esset vera ex eo ꝙ accipitur affirmatiua,
oporteret cõclusionem esse negatiuam veram: sed iam
posuimus ipsam affirmatiuam: & propterea quod seq-
tur,cũ fuerit terminus medius non proportionatus, &
negatus ab extremitate maiore, illud est, vt sit negatus 126
ab extremitate minore,quemadmodum diximus. Cũ
vero extiterit error iste in secunda figura,fieri non pote
rit, vt sint ambæ propositiones falsæ in totum:qm̄,cùm
A fuerit in omni B,nõ poterit medius inueniri,qui affir-
metur de vno eorum omni, & negetur ab omni altero:
si enim hoc ita eēt,negaretur A ab omni B, quemadmo-
dum diximus in præcedētibus.Quòd si fuerit vna dua- 127
rum propositionum falsa, verauis ipsarum extiterit,erit
vtiq; possibile.quemadmodum, si C inesset omni A, &
omni B,cũ aliquis acceperit C inesse omni A, cũ non in-
sit alicui B: cõcludetur ꝙ A non inerit alicui B,per duas
propositiões,quarum vna est falsa, & ipsa est negatiua,
& secunda vera,& ipsa est affirmatiua: & consimiliter
accidet,si sumpserit rem è contrario,hoc est, vt accipiaẽ
C nõ inesse alicui A,& inesse omni B. Quòd si falsa fue- 128
rit particularis,fieri iam poterit, vt sint falsę simul:quē-
admodum si C esset in aliquo A,& in aliquo B. Iam ve- 129
ro declaratũ est, quõ accidet error in negatiua in figura
prima ac secunda,& cum hoc fm quam dispositionem
veritatis & falsitatis erũt propositiones, & si error, qui
accidit

accidit in affirmatiua vniuersali, accidet cõsimiliter etiã,
cũ fuerit medius proportionatus, & cũ fuerit consimi-
130 liter etiam non proportionatus. Si enim fuerit propor
tionatus fieri non poterit, vt sint ambæ propositiones
falsæ, propterea ꝙ sequitur ex necessitate, vt proposi-
tio B C, quæ concludit ueritatem, sit affirmatiua, & pro-
positio A C negatiua: cũ enim resoluitur vna ipsarum, &
seruatur, cũ fuerit syllus concludens, dissipabitur vtiq;
131 negatiua tantum: & ad similitudinem huius accidet, cũ
fuerit medius terminus propinquus, pportionato. quẽ-
admodũ imaginati fuimus de errore, qui accidit in ne-
gatiua vniuersali, cũ accidit A nõ inesse alicui C, & ꝙ insit
omni B: si enim non fuerit sylls per medium proportio-
natum, igitur, cũ A fuerit in omni C, non erit in aliquo B,
propositio nanque A C erit vera, & propositio C B falsa,
ipsa enim est, quæ conuertitur affirmatiua: si vero A nõ
sit in aliquo C, & C non sit in aliquo B, ambæ enim pro-
positiones retrocedẽt à negatione ad affirmationem, &
erunt ambæ falsæ, & concludent affirmatiuam falsam:
132 sin autem A negatum fuerit ab omni C, & C insit oĩ B, &
sit medium non proportionatum, falsa in ipso, quemad
modum diximus, est maior, ipsa enim ea est, quæ con-
uertitur. veluti, si aliquis accipiat, ꝙ omnis musica est
scientia: & oĩs scientia est aĩal: & cõcludamus ꝙ omnis
musica est aĩal. Exẽplum vero, cùm medius terminus
negatur ab vtrisque extremitatibus ex materijs, est, si
quispiam diceret, homo est lapis: & oĩs lapis gallus: igitur
133 omnis lapis gallus. Iam igitur declaratum fuit ex hoc
sermone, quõ accidet error in syllõ veræ figuræ p pro-
positiones immediatas, & per propositiones mediatas,
& sm quot modos accidet, & per quas conditiones, &
134 per quę propria accidet. Dixit: Videtur autem, ꝙ cui
defecerit sensus aliquis, eidẽ deficiat aliqua sciẽtiarum:
ppterea ꝙ oẽ, quod cognoscit, cognoscit ex necessitate
p inductionẽ, aut p demonstrationẽ, & siqdẽ p demõstra-
tionẽ erit ex propositionibus vniuersalib⁹: sin aũt p in-
ductionem, erit ex rebus particularibus, & ad cogno-
scendas propositiones vniuersales non habemus viam
nisi per inductionem: & hoc, cũ aliquis sollicitus fuerit
in monstranda veritate propositionis vniuersalis, quæ
per intellectum accipitur, quæq; absoluitur à materijs,
mõstrabit vtiq; ipsius veritatem per inductionem: siue
monstret ipsam per monstrationem absolutam, cũ ex-
titerit ex ijs, quæ cõsueuerunt esse abstracta à materijs,
quemadmodum propositiones mathematicæ: siue ap-
proximauerit ipsam materiæ alicui, cũ fuerit ex ijs, quę
dicimus, cõsueuerunt esse in aliqua materia: cũ enim ita
fuerit, vt deficiat ipsi sensus aliquis, non habebit viam,
qua inducat sensibile huius sensus: cũ vero non habue-
rimus viã, qua cognoscamus sensibile istius sensus par-
ticulare, non habebimus viam ad cognoscendas propo
sitiones vniuersales, quę sunt in hoc genere: cumq; non
habuerimus uiam ad cognoscendas propositiones vni-
uersales, non habebimus viam ad aliquid demonstran-
dum in hoc genere: si igitur defecerit sensus aliquis, de-
135 ficiet & scientia aliqua. Omnis vero syllogismus con-
stituitur per se ex tribus terminis, quemadmodum de-
claratum fuit in libro Syllogismi: si enim fuerit sylls af-
firmatiuus, hoc est concludens affirmatiuam, prædica-
buntur termini tres affirmatiue de se inuicem, hoc est
primus de medio, & medius de vltimo: sin autem exti-
terit sylls negatiuus, hoc est concludens negatiuã, præ-
dicabitur vnus duorum terminorum affirmatiue, & al-
ter negatiue: & hoc totum declaratum fuit in libro Syl
136 logismi. quod cũ ita sit, igitur in syllõ habente proposi-
tiones probabiles, qui est sylls dialecticus, propositio-
nes non habebunt aliam conditionem, nisi vt sint pro-
babiles tantum, siue fuerint in ipsis conditiones propo-
137 sitionum uerarum, siue non extiterint: sed in syllogismi
demonstratiui propositionibus oportet eam conditio-
nem ponere cũ reliquis, quam commemorauimus: vt
non sit prædicatio terminorum de seinuicem per mo-
dum accidentis, hoc est sm aliud, ꝙ quod naturaliter
consuetũ est, quemadmodum si prędicaretur homo de
albo: hoc est, si poneretur album subiectum in enuntia-
tione & homo prædicatũ, & diceretur ꝙ omne album
est homo: & hoc, qm̃ album sm naturã est prædicatum
de homine: qm̃ ipsum inest homini, & homo est subie-
ctum sm naturã: cumq; res ita fuerit: hoc est, ꝙ sint ali-
qua subiecta sm naturam & prædicata sm naturam, 138
oportet vt consideremus, cũ inuenerimus aliqd, quod
est subiectum tantum alicui sm naturam, & nõ est prę-
dicatum de re alia, quemadmodum indiuiduũ substan-
tiæ, & aliquid prædicatur de ipso sm consuetudinẽ na-
turalem, & primo fuit subiectum rei alij, & hoc prædi-
catum tertium subiectum prædicato quarto, an perue-
niat ad finem additamentum hoc, & sursum ascensus in
huiuscemodi negotio, quod est ãm naturã & essentiã,
vsquequo deueniat ascendẽdo ad prædicatum primũ,
quod nõ est subiectum rei alij: an vero hoc procedet in
infinitum: & consideremus consimiliter etiã, cùm inue
nerimus prędicatum primum: hoc est, de quo nõ prędi 139
catur sm naturã res alia penitus, et subiectum vtiq; prę
dicari primi, prædicatur de subiecto secundo, & secun-
dum de tertio, an fieri possit consimiliter etiã in huiusce
modi descẽsu, & declinatione deorsum vt perueniat ad
subiectum primum, an procedet hoc in infinitũ. Diffe-
rentia vero inter hæc duo est, qm̃ in priori quærimus,
an de subiecto primo prædicent inter se prædicata infi-
nita, quemadmodum si de B prædicaretur C, & de C D,
& de D, E, si hoc stabit: in secundo aũt inuestigamus, an
prædicatum primũ habeat subiecta infinita, quę sibimet
uicem subijciantur, an deueniat res ad subiectũ primũ,
quod non habeat subiectum aliud, quemadmodũ si es-
set A prædicatum primum, de quo nõ prædicaretur ali-
quid: & ipsum prædicaretur de B, & B de C, & C de D.
Deinde operepręcium est, vt inquiramus consimiliter 140
etiam, posteaq; mõstratũ fuit, ꝙ extremi termini in de-
monstrationibus sunt finiti, hoc est, ꝙ oportet in ipsis
inueniri prædicatũ primum & subiectum primum, an
media inter ipsa sint finita aut infinita: hoc est, ꝙ inue-
niatur inter oẽs alios terminos ipsorum terminus me-
dius, & inter hunc terminum terminus alius, & proce-
dat hoc in infinitum: et ex inuestigatione super duobus
quęsitis primis acquirimus, an quęsita sint finita, an ve
ro infinita. & ex hac tertia quęstione habemus, an sint
hic propositiones immediatæ primę, quę nõ monstren
tur per alias: an vero in omni re sit medium, super quo
constituatur demonstratio: quemadmodũ visum fuit
hoc illi antiquorum, de quo narrauimus: sermo autẽ de 141
propositionibus negatiuis est hic idẽ sermo: hoc est, an
cùm fuerint termini cũ hac dispositione, vt aliqui præ-
dicẽtur affirmatiue & aliqui ipsorũ negatiue, an inquã
prędicatio in huiuscemodi terminis deueniat in finẽ ab
vtrisq; extremitatibus, an vero nõ perueniat in finem:
& si peruenit ad finẽ, an fieri possit, vt inter ambas ex-
tremitates sint media infinita: vtilitas aũt quęstionis su
per his rebus ex huiuscemodi propositionibus: hoc est,
quę sunt cõpositæ ex affirmatione & negatione est ea-
dem vtilitas, quę fuit in affirmatiuis tantum: hoc est, an
inueniaẽ negatio immediata: & an sint cognitiones per
viam negationis finitæ. Scire autem debes, ꝙ potentia
istarum duarum quęstionum in terminis conuertibili-
bus ad seinuicem est potentia eadẽ: hoc est, an sint præ- 142
dicata finita, an vero infinita: quoniã prædicata sunt †al. I. subiecta
†huius dispositionis: ꝙ prędicata in ipsis possunt redire
subiecta: cumq; inuenerimus prædicato primo subie-
ctum vltimum: inueniemus iam subiecto alicui primo
prædicatũ

prædicatum vltimum, & econuerso: quoniam fieri potest, vt sit hoc prędicatū primum subiectū primum: et
ascendemus ab ipso ad prędicatum vltimum, & ipsum
est subiectum vltimū: cumq; non inuenietur subiectū
vltimum, non inuenietur prędicatum vltimum, & cōsimiliter, cùm non inuenietur prędicatum vltimum, non
inuenietur subiectum vltimū: siue extiterit cōuersio ipsorum & prędicatio ipsorum vtrorunq; sm consuetudinem naturalem, si fuerint aliqua cum hac dispositione,
aut fuerit conuersio secundum aliā consuetudinē à naturali, quemadmodum substantia super accidente: prætereà ꝙ si fuerit prędicatio ipsorum & conuersio ipsorū
naturalis, nō inuenietur ibi subiectum primū, neq; prę
143 dicatum primum sm naturā. Mōstremus ergo primo,
si extrema sunt finita, ꝙ media ex necessitate erunt finita: & dicamus, si fieri posset, vt extrema essent finita,
hoc est existentia in actu: & media inter ipsa in actu, nō
finita, ꝙ processus ab extremo ad extremum non esset
possibilis: progressio nanq; inter ipsa esset vtiq; sup medijs: cumq; fuerint media infinita, progressus super ipsa
non erit determinatus: cumq; fuerit vna duarum extremitatum infinita, altera extremitas non erit inuenta in
actu, sed iam positū fuit inueniri in actu: quod fieri non
potest, & nō cohæret: & æquum est, siue ponamus media infinita inter aliqua media existentia in actu inter
duas extremitates existentes in actu, siue inter omnia
media existētia in actu inter duas extremitates: quemadmodū si essent binæ extremitates A, & B, & media inter ipsa C & D, siue igitur ponamus media ista: quę sunt
infinita inter A & C, & inter C & D, & inter D & B, siue
posuerimus inter duos terminos ipsorum tm̄: & ponamus reliqua non habere mediū inter se: quemadmodū
si poneremus media infinita inter A & D tantum, & reliqua nō habere mediū.
144 Quod sequitur in hoc est vnū,
& idem † consequens ex hoc in demonstrationibus, &
concludentibus affirmatiuas id, quod sequitur per se in
demonstrationibus concludentibus negatiuas: hoc est,
si fuerint extrema in ipsis determinata, ꝙ et media erūt
determinata finita: & hoc, qm̄ quemadmodū declaratum fuit, cùm posuerimus media prędicata sm affirmationē infinita inter duas extremitates inueniri in actu:
quorum vnū prædicatur de altero affirmatiue propter
prædicationem suā de istis medijs, quæ sunt infinita: fieri non potest, vt sint duæ extremitates, quarū vna prędicatur de altera affirmatiue: cōsimiliter sequitur res in
duabus extremitatibus, quarum vna prædicatur negatiue propter terminos medios infinitos: & hoc, quoniā
cùm aliquid negatur ab aliquo per medium, oportet,
ꝙ sint ibi duæ propositiones: quarum vna est affirmatiua & altera negatiua: cumq; oportuerit esse propositiones affirmatiuas immediatas, si non procedet res
in affirmatiuis in infinitum, tam oportebit, vt sit res in
propositionibus negatiuis consimiliter. vt in exemplo;
si ponamus A negari à B, propter negationē ipsius à C,
& quia B inest C, & negatur vtiq; à C, qm̄ negatur ab E,
& E inest C, & ita in infinitum: quod cū ita fuerit, non
inuenietur A negari à B in aliquo tempore, nisi fieri posset, vt inuenirentur propositiones affirmatiuę infinitæ
inter duas extremitates determinatas, siue demonstra-
145 tio negatiua, quæ est cū hac dispositione, componatur
146 in pma figura, aut in tertia, affirmatiua in hoc erit vna:
147 qm̄ iam declaratum fuit, ꝙ oīs sylls non est absq; propōne affirmatiua & vniuersali, & consilr si fuerit demonstratio, quæ est cū hac dispositione composita in
pluribus figuris: compositum enim ex infinito est infi-
148 nitum per se ex necessitate. Cū vero stabilitū fuerit,
ꝙ extremitatibus existētibus finitis media sunt finita,
ostendamus, ꝙ extremitates sunt finitæ, & primo per
syllos vles veros, qui componuntur ex prædicatis non
per se: deinde demonstrabimus hoc in syllogismis appropriatis proportionatis, qui componuntur ex prędicatis essentialibus. Dicamus ergo, ꝙ nihil prohibet, ꝙ
prædicata, quæ sunt i syllogismis vniuersalibus, aut accidentia subiectis suis, quæ sunt in ueritate subiecta, aut 150
substantiæ subiectorum, quæ sunt substantiæ, aut definitiones, aut partes definitionum, hoc est genera, aut
differentiæ si fuerint definitiones, planum, ꝙ erunt finitæ ex parte prędicationis, & cōsimiliter si fuerint partes definitionum: qm̄ si partes definitionum essent definitiones, procederet res in infinitum, & fieri nō posset,
vt consisteremus super ijs, ex quibus constituuntur res
istæ, quod fieri non potest. sin autem sistimus super rebus propter definitiones earū, iam oportet, vt sint partes definitionum finitæ: & consimiliter etiam non potest subiectum definitionum, aut partiū definitionum
habere subiectū, hoc est definitiones, & procedere hoc
in infinitum: qm̄ subiectum aut erit genus, aut species:
& si fuerit genus, fieri non potest, vt non habeat speciē
vltimam: species autem vltima cōpletur ad indiuidua.
sin autē fuerit species, prædicabitur vtiq; de indiuiduo
tantum: indiuiduum autem non prædicatur de aliquo
penitus sm consuetudinem naturalem, & hęc est dispositio prædicatorū essentialium, cū fuerint definitiones,
aut partes definitionum, hoc est genera, aut differētiæ.

Sin autem prædicata accidentia subiectis extiterint: 151
desistimus cōsimiliter etiam per hunc modum à prędicatione, quæ est per viam accidentis: quemadmodum
desistit prędicatio à cōsuetudine naturali, & est in summa prædicatio accidentis de accidente ex parte, qua
prædicantur vtraq; de substantia sm naturam, qua est
subiectum accidētis: quemadmodum si prædicaremus
de hoc albo, ꝙ est bicubitum, aut de bicubito ꝙ est relatiuum, aut aliquod ex alijs prædicamentis: bicubitum
enim prædicatur de albo aliquo, qm̄ accidit illi, vt prædicetur de aliquo, de quo prædicatur album, quod est
substantia eius, quod subijcitur vtrisq;, ac si diceres, homo, aut trabes, & faceres in hoc prędicationem veram,
& si non est essentialis, est prædicatio accidentis de
substantia, quemadmodum prædicatio ambulationis
de homine: iam vero declaratum fuit, ꝙ huiuscemodi
prædicata sunt finita, & subiecta ipsorum finita: & hoc,
qm̄ omne accidēs, quod prædicatur, ex necessitate, aut
prędicatꝰ de substantia ex parte, qua est quale, aut quantum, & in summa vnum ex nouē prædicamentis: quod
autem est cū hac dispositione deuenit ad finē ex necessitate ex parte, qua deueniunt ad finem prædicata substantialia, quæ sunt subiecta ipsorū: & hoc, cū accipitur
prædicatum prædicatum sm naturam, & subiectum
subiectum sm naturam, non per accidens. quemadmodum, si prædicaretur prędicamētum accidentis de alio
prædicamento accidentis, eo ꝙ prædicantur simul de
substantia: de substantijs vero in summa prædicatꝰ vna 149
duarum rerum, hoc est prædicatione vera, aut res, quæ
notificant essentiam, aut res, quæ sunt vnum nouē prędicamentorum: unumquodq; autem generum aut specierum existentium in singulis prædicamentis deuenit
ad finem, eo ꝙ deuenimus in prædicamento substātiæ,
& speciebus suis, quæ illis subijciūtur, qm̄ non inueniuntur vniuersalia nisi i rebus illis designatis: & propterea
nō est vtilitas hic in positione formarum: de quibus dixit Plato, an inueniantur: demonstrationes nanq; sunt
de istis rebus, quæ ipsis designantur, non autem de ijs
formis abstractis: cumq; hoc stabilitum fuerit, planum,
ꝙ ascensus in prædicatione, non potest progredi in infinitum in aliquo prædicamento, & consimiliter descensus deorsum: cumq; res ita fuerit, manifestum, ꝙ omnis
prædicatio vera est finita ex duobus modis simul, hoc
est pdicati & subiecti: & iste modus est vnus ex modis,
ex quibus

† al.i. & qđ sequitur per se

ex quibus monstratur, ꝙ in omni syllo logico prędica-
tio complitur ad propositiones immediatas: qm̄ opor-
152 tet extremirates in ipsis eẽ determinatas. Modus aũt
secundus est, si demonstratio cõstruitur ex propositio-
nibus vniuersalibus cõprehensis in cõclusione: hnc est,
quæ sunt altiores ipsa: & ea, quę sciuntur per demõstra-
tionem, nõ possunt sciri per aliud q̃ per demonstratio-
nem, neq; per aliud, quod sit excellentius demõstratio-
ne: sequitur igitur, si omnis propositio, quæ accipitur in
demonstratione, indiget propositione altinre, ꝙ nõ in-
ueniatur in aliquo cognitio per demonstrationem, qm̄
existentia eius, quod non habet finem non potest tran-
sire in actum, nisi aliquis posuerit, ꝙ demonstratio sit
ex propositinnibus confessis, & pnsitis, absque eo, ꝙ
monstrentur in aliqua scientia: sed hoc est impossibile.
153 Iam itaq; monstratum fuit fieri non posse, vt syllngis-
mus logicus sit ex propositionibus ifinitis: & intelligo
per logicum syllm, cuius propositiones sunt vniuersa-
les & verę absq; eo, quòd sint proportinnatę, dispositio
quoq; syllogismi demõstratiui proportionati, & est is,
quẽ intendimus inuestigare, iam fuit declarata, ꝙ npor-
tet cõsimiliter etiam ipsum compleri ad propositiones
immediatas: qm̄ est determinatarum extremiratum ex
hoc sermone: & hnc, qm̄ demonstratio vtiq; est ex pro-
positionibus essentialibus, quemadmodum supradictũ
fuit: propositiones autem essentiales sunt duarum spe-
cierum, quarum vna est, vt prædicata ea sint, ex qbus
cõstituatur natura subiectorum: hæc autem prędicata,
aut sunt definitiones subiectorum, aut partes definitio-
num. Species autem secunda est, vt prædicata accipian
tus, in quorum definitionibus sunt subiecta sua sm ꝙ
sunt partes definitionum suarum, quemadmodum im-
par, quod prædicatur de numero, qui nõ est par: nume-
rus enim accipitur in definitione numeri imparis & nu
meri paris, quod cũ ita sit, manifestum est, ꝙ in spẽbus
huiusce prædicationis non est possibilis ascensus in infi
nitum: & hoc, qm̄ si iueniretur in impare aliquid, quod
esset ad modum imparis respectu numeri: numerus.n.
consimiliter etiã acciperetur in definitione istius simul
cum impare, & si inuenirentur prædicata cũ hac dispo-
sitione in infinitum, fieri posset, vt inuenirentur in ge-
nere vnn per se aliqua infinita in actu, quod est prohibi
tum, quod autem inuenitur in huiuseemodi prędicatis,
nnn vi procedat in infinitũ, sed inuenitur in ipsis, ꝙ con
uertantur: hoc est, ꝙ prædicet magis vniuersale de ma-
gis appropriato: & hoc, qm̄ secundum ex ipsis est ma-
gis appropriatum q̄ primum, & hoc qm̄ impar est ma-
gis appropriatũ q̃ numerus, & si fuerit aliquid aliud,
quod se habuerit respectu imparis, quemadmodum se
habet impar respectu numeri, ipsum erit magis appro-
priatum cõsimiliter etiam, q̃ impar: & propter hoc ap-
paret itidem ex hoc modo, ꝙ non est possibilis ascensus
in ipsis in infinitum: sed complebitur res ad naturam
154 prædicati, quo non inuenitur appropriatius. & consimi
liter etiam in prædicatis, quę accipiuntur in definitione
subiectorum, non potest progredi res in infinitum: qm̄,
si res ita se haberet, non haberemus viam ad cognoscen
das rerum definitiones: cũ igitur prædicata in demon-
stratione sint istarum duarum specierum, iamq; decla-
ratum fuerit de istis, ꝙ habent ascensum sursum deter-
minatum, hoc est in prædicatione, & in processu consi-
militer etiam deorsum terminantur, hoc est in positio-
ne sub seinuicem: cumq; hoc ita fuerit, & declaratum
fuerit antea ꝙ definitiones, quæ comprehenduntur in-
ter hos duos terminos, sunt finitæ, planum, ꝙ sequitur
ex hoc, vt sint in demonstrationibus propositiones pri-
mæ, quæ non habent demonstrationem aliam, qm̄ non
habent terminum medium, & non erit demonstratio
cadẽs super omni re, & hoc est, quod narrauimus non-
nullos existimasse. Iam igitur declaratum est, ꝙ in am-
bobus syllogismis, logico et demõstratiuo, nportet esse
pmpositiones immediatas notas per se non per alia.
Videtur autem, cũ fuerit aliquid vnum idem prædi- 155
catum de duobus eo, ꝙ prædicatur de aliquo vniuersa-
li ipsis, ꝙ hoc non progrediatur in infinitum, hoc est, ꝙ
prædicetur de hoc vniuersali propter vniuersale aliud
ipsi inexistens: sed hoc stabit, quemadmodum si prædi
caretur de trianguln diuerso laterum & æquilatero, ꝙ
habent angulos æquales binis rectis, qm̄ vtraque sunt
triangulus, non sequitur, si prædicatur æqualitas angu-
lnrum de triãgulo propter rem vniuersalem ipsi itidem
inexistentem, vt hoc procedat in infinitum, hoc est, ꝙ
insit prædicatio istorum consimiliter etiam huic magis
vniuersali propter vniuersale aliud, & procedat hoc in
infinitum: si enim hoc ita esset, exuerent propositiones
naturales, quæ ponuntur in hac arte naturam generis,
& inuenıretur vniuersalius ipsis duplicãdo in infinitũ.
Sed iam declaratum fuit nnn nportere propositiones
exuere naturam generis subiecti, siue fuerit appropria-
tum, siue vniuersale, quemadmodum declaratum fuit
in superioribus: & propterea fieri nnn potest, vt trans-
feratur demonstratio de arte in artem. Et propterea 156
nportet propositinnes, quæ efficiuntur in demonstra- 157
tionibus eẽ duarum specierum, quarum species vna est
earum, quæ non habent medium, & hæ sunt, quæ non 158
consueuerunt monstrari per alias, & species alia est ea-
rum, quæ habent mediũ, & hæ sunt, quæ consueuerunt
mnnstrari per alias, istæ vero duæ propositionum spe-
cies, inueniuntur in affirmatiuis & negatiuis, quemad-
modum declaratum fuit. propositiones autem imme-
diatæ eæ sunt, quæ se habent respectu demonstrationis
per modum fundamẽtorum, & hoc, aut omnes, aut ex
ipsis mainres: & propositio quidem immediata ea est,
quæ absolute est simplex: propositin autem habẽs me-
dium est composita, & quemadmndũ in reliquis com-
positis deuenit res ad pricipia maxime simplicia, quẽ-
admodum deuenit melodia ad melodiam, quę est semi
tonium, & quemadmodũ deueniunt mensurę & pon-
dera, ad pondera & mensuras, quibus nnn inueniuntur
minora sm sensum; ita se habet res in principijs syllogis
mi, & elemẽta syllogismi sunt propositiones immedia-
tæ: medium autem cadit in propositionibus mediatis, 159
in affirmatiuis quidem inter duas extremitates, & hoc
semper, qm̄ conclusiones vniuersales affirmatiuæ con-
cluduntur in prima figura tantũ: medium vero in pro-
positinnibus negatiuis cadet iter duas extremitates, &
hoc, cũ fuerit negatiua vniuersalis conclusa in prima fi-
gura, qm̄ propositio minnr erit i ipsa affirmatiua: & ex
hoc sequetur ex necessitate, vt medius terminus inue-
niatur inter duas extremitates: in figura autem secũda
medius terminus cadet extra maiorem extremitatem,
sed in tertia non cadet extra maiorem extremitatem.
Dixit: Cũ vero demonstratinnis alia sit vniuersalis & 160
alia particularis, & alia affirmatiua & alia negatiua, &
alia recta & alia per viam impossibilis, oportet, vt cõsi
deremus vtra sit reputatior demonstrationum vniuer-
salis, aut particularis, affirmatiua aut negatiua, recta an
quæ est per viã impossibilis: & incipiamus ex hoc spe- 161
culari de dispositione demõstrationis vniuersalis et par
ticularis, et dicamus, ꝙ nonnulli existimauerunt demõ
strationem particularem meliorem esse vniuersali: pri-
mum quidem, qm̄ existimarunt, ꝙ qui nouit hunc esse
musicum, nouit hoc per se & sine medio & hæc est co-
gnitio particularis, qui vero nouit hunc esse musicum,
quia nnuit hominẽ esse musicũ, is nouit propter aliud,
& hæc est cognitio vniuersalis, cognitio autẽ de aliquo
per se, est reputatior cognitione, quæ est de aliquo pro-
pter aliud, cognitio igitur particularis est reputatior co
gnitione

gnitione vniuersali: dixerunt, & eodē pacto, qui nouit
per demonstrationem triangulum æquicrurem habere
angulos æquales duobus rectis absq; medio, quòd est
triãgulus, is est reputatior q̃ ille, qui nouit hoc de ipso,
162 propterea q est triangulus. Dixerunt amplius, q̃m vni
uersale nō est aliquid extra singularia, demonstratio de
aliquo vniuersali, cũ ipsum fuerit subiectum, faciet nos
imaginari q sit aliquid determinatũ præter indiuidua,
demonstratio autē de aliquo, quod nō est causa erroris,
est reputatior, q̃ quę est de aliquo, quod est causa erro-
163 ris. Dixerũt amplius, q̃m oportet particulare magis exi
stere extra animã, q̃ vniuersale, & demonstratio de ali
quo, quod magis existit, est reputatior q̃ demōstratio
de aliquo, quod parum existimatur existere: iamq; ap-
paret particulare magis existere, q̃ vniuersale, q enim
constituunt huius existentiã, constituunt vtiq; ipsam
per particulare. Dixit: & istæ probationes omnes sunt
debiles, sed ex ipsis probatio prima magis continet ve-
ritatem: & hoc, quoniam planum vtiq; est q̃m cogno-
scens hoc inesse huic sic, quia est ipsi assignatũ, cogno-
scit vtiq; ipsum per viam accidentis, non per modum,
quo est, vt in exemplo, qui nouit habere angulos æqua
les duobus rectis inesse triangulo æquicruri, non trian-
gulo absolute, nouit vtiq; hoc nō in eo quòd est quid,
qui vero nouit hoc de triãgulo absolute, nouit vtiq; rē
in eo quòd est quid: cumq; hoc ita sit, cognitio de re vni
164 uersali illustrior est cognitione particularis. Amplius,
cùm vniuersale sit intentio vna, & nomen nō sit æqui-
uocum, intentio, qua ipsum est extra intellectũ, non est
minor, q̃ existentia particularium, sed addit ipsorũ exi
stentiæ additamentum, quod est non esse corruptibile
neq; generabile, indiuidua vero generabilia sunt & cor
ruptibilia, neq; sequitur, cũ fuerit nomen vniuersalis si-
gnificans intentionē vnam separatã, vt existimetur de
hoc, q est aliquid existens separatum ab indiuiduis, &
hoc, q̃m quemadmodũ non existimatur hoc de vniuer
salibus prædicamentorum accidentis, de vniuersali al-
bedinis & nigredinis, ita nō oportet, vt existimetur de
vniuersali substãtiæ. Amplius si quis existimaret hoc
de vniuersali, defectus esset propter ipsum, nō propter
existentiam vniuersalis per se, & hæc est monstratio cō
165 tradictionis in eo, q errauerũt super ipso. Iam vero mō
strabit, q demonstratio de re vniuersali reputatior est,
166 q̃ quę est de re particulari per probationes, quarũ vna
est: quoniam illud, quod scitur per aliquid verius in tra
dendo causam, est reputatius eo, quod scitur per aliqd,
quod non est verum in tradendo causam, sed vniuersa-
le est verius in tradendo causam, cũ sit illud, de quo prę
dicatur res per se, & sit illud, in quo sistitur quæstio pro
pter quid, fm q est causa vera. vt in exemplo, si quera-
mus, verbi gratia, propter quid triangulus habet angu
los extrinsecos æquales quatuor rectis, & dicatur, q̃m
est æquicrus, dabitur in hoc causa diminuta, cũ sit acci-
dentalis: & consimiliter si dicatur, q̃m est triangulus, si
vero dixerimus, quoniã est figura rectilinea, illud erit,
propter quod anguli extrinseci sunt cum hac dispositio
ne, iam enim tradita erit causa vera perfecta faciēs pos-
sidere scientiam perfectam. Amplius, q̃m particularia
167 sunt infinita, & infinita sunt incomprehensibilia & non
cōtinentia, sed vniuersalia sunt cōprehensibilia per par
ticularia, & cōtinentia ipsa: erit igitur demonstratio de
vniuersalibus reputatior, q̃ demonstratio de particula
ribus, quoniam demonstratio de rebus, quarum cogni
tio est maior, ipsa est reputatior demonstratione, qua-
rum cognitio est minor, hoc est rerum particularium.
168 Amplius demonstratio, per quã cognoscuntur duo, est
reputatior, quàm demonstratio, per quam cognosci-
tur vnũ, sed qui scit vniuersale, scit etiã particulare pro-
pter vniuersale in potētia propinqua, qui vero scit par-
ticulare, non scit propter ipsum vniuersale, neq; in potē
tia propinqua, neq; longinqua. Præterea, q̃m ex termi-
no medio, qui est ex causa vniuersali alta, est demon- 169
stratio, ad quam completur inquisitio super causa istius
rei, & satisfacit desiderio naturali: cumq; demonstratio
magis vniuersalis sit reputatior ea, quæ est minus vni-
uersalis per existimationē scientiæ causæ, igitur demō-
stratio, quæ est de vniuersali, est reputatior ea, quæ est
de particulari: et hoc, q̃m si est demōstratio reputatior,
i qua propositio maior est perfectioris vniuersalitatis,
oportebit cōclusionē, quę est cum hac dispositione esse 170
reputatiorem. Dixit: Hi igitur sunt sermones, per quos
monstrari potest scientiam de vniuersali reputatiorem
esse ea, quę est de particulari, prpterq̃ q ex his sermoni
bus, quos disputauimus, est aliquid procedēs modo ser
monum logicorũ, hoc est dialecticorum: id enim vnum
est ex ijs, quæ intelligimus p logicos. Atqui ex ijs opor
tet vt consistamus in eo, q vniuersale maiorē habet exi
stimationem scientiæ, q̃ particulare, quoniam qui ha-
bet scientiã de re in vniuersali habet scientiam de re par
ticulari in potentia, qui vero habet scientiam de re par
ticulari non habet scientiam de vniuersali penitus, neq;
per aliquem modum, hoc est, neq; in potentia, neq; in
actu: & hæc est summa omnis illius quod dixit de eo,
q demonstratio vniuersalis est reputatior particulari.
Quòd autem demōstratio affirmatiua sit reputatior 171
vniuersali negatiua declarabimus consimiliter etiã per
modos, quorum vnus est: q̃m demonstratio, quę proce
dit super propositionibus paucis in capitulo quãtitatis,
aut capitulo qualitatis, hoc est simplicibus, ipsa est re-
putatior q̃ demonstratio, quæ procedit super propositionibus pluribus in duobus capitulis simul, aut in vno
ipsorum, demonstratio aũt affirmatiua & negatiua con
ueniunt simul in eo, q cōponuntur ex tribus terminis,
prætereaq̃ q affirmatiua componitur ex duabus propo-
sitionibus, quæ sunt de vna specie, hoc est affirmatiuis,
negatiua vero componitur ex duabus propositionibus
duarum specierũ, hoc est, quarum vna est affirmatiua,
& altera negatiua, igitur demonstratio affirmatiua re-
putatior est demonstratione negatiua: q̃m autē demon-
stratio quæ cōponitur ex propositionibus paucioribus
in capitulo quãtitatis, aut qualitatis ipsa est reputatior,
hoc monstratur ex eo, q demonstratio, quæ cōponitur
ex propositionibus, quarum scientia est propinqua de
primis cognitis ad conclusionē, est reputatior demon-
stratione, quæ componitur ex propositionibus, quarũ
scientia ad cōclusionem suam est longinquior a primis
cognitis fm naturam: & ad huius similitudinē videtur,
q se habeat res, cũ componatur ex propositionibus ha-
bentibus species in cognitione, hoc est, q sit vna ipsarũ
notior altera, quemadmodum affirmatiua et negatiua,
cognitio enim affirmatiuę est maior q̃ negatiuę, & q̃m
demonstratio negatiua componitur ex duabus propo-
sitionibus, quarum vna est minoris cognitionis q̃ alte-
ra, affirmatiua vero componitur ex duabus propositio
nibus, quarum vna est æqualis alteri propositioni, pro-
positio autē vna in demonstratione negatiua est minor
in cognitione, q̃ altera notior ipsa, sequit, vt sit demon-
stratio affirmatiua notior demonstratione negatiua: &
verisimile est, q demōstratio simplex sit reputatior in
summa, q̃ composita: cumq; cōplicatur in demonstra-
tione simplicitas propter qualitatē, et quantitatem, erit
reputatior, q̃ demonstratio, quæ sit simplex ex parte
quantitatis tm: & hoc, quoniam demonstratio simplex
ex parte quantitatis est vtiq; ex tribus terminis tantũ:
& verisimile est, q hoc sit illud, quod intendit Arist. in 172
hoc trac. Amplius, q̃m conclusiones affirmatiuæ mon-
strantur ex duabus propositionibus affirmatiuis, nega
tiuę autē monstrantur ex duabus propositionibus, qua
rum

rum vna eſt negatiua & altera affirmatiua,& affirmati
173 ua eſt reputatior. Amplius, cùm ſyllogiſmus negatiuus
magnificatur, hoc eſt, additur in ipſo terminus medius
inter duos terminos, quouſq; habuerit terminos mul-
tos, ſequitur vtiq;, ꝙ in ipſo multiplicētur affirmatiuæ,
in negatiuis vero non erit niſi negatiua vna. vt in exem
plo, ſi A non inſit alicui B, & B inſit omni C, cùmq; opus
fuerit augumento duarum propoſitionum, oportet vt
ponamus inter A & B terminum medium aut inter B &
C conſimiliter, & ſit terminus medius, qui eſt inter A &
B, & inter B & C O: planum enim ꝙ erunt in hoc ſyllogiſ
mo tres affirmatiuæ, & negatiua vna, & hoc, qm̃ A erit
de nullo E, & E de omni B, & B de omni O: & conſimili-
ter, ſi duplicabuntur media, addētur affirmatiuę & de-
relinquetur negatiua vna tantum: quod cùm ita ſit, af-
firmatiuæ ſunt cauſa, ꝙ negatiua concludat, & affirma
tiua quidem non indiget negatiua, vt concludat, ſed ne
gatiua indiget affirmatiua: ſed cùm fuerit ſyllogiſmus
compoſitus, indigebit plus q̃ affirmatiua vna. Et om-
174 ne id, quod ita ſe habet, vt ipſo opus ſit ad monſtrandū
aliquid aliud, ipſum nō eſt notum: affirmatiua igitur in
ſumma eſt notior negatiua, & demonſtratio, cuius con
cluſio & propoſitiones ſunt notiores ipſa, eſt notior, &
notum eſt reputatius: iam enim monſtratum fuit, ꝙ af-
firmatiua eſt notior negatiua ex eo, ꝙ negatiua vtique
intelligitur per relationem ad affirmatiuam, & affir-
matiua non intelligitur per relationem ad negatiuam:
175 hæc.n. eſt diſpoſitio priuationis cum exiſtentia. Am-
plius qm̃ affirmatiua ſignificat ſuper exiſtentia, negati-
ua vero ſuper priuatione, ſed exiſtentia eſt prior & re-
putatior priuatione, & demōſtratio, cuius propoſitio-
nes ſunt priores & digniores, ipſa eſt dignior & prior.
Amplius demonſtratio affirmatiua eſt prior ſm natu-
rā negatiua, qm̃ cùm ſuſtuleris propoſitionem affirma-
tiuam, non erit ibi cōcluſio negatiua, cumq; fuerit pro-
poſitio affirmatiua, non oportet, vt ſit concluſio nega-
tiua: & demonſtratio, quæ componitur ex propoſitio-
nibus prioribus ſm naturam eſt excellentior demon-
ſtratione, quæ componitur ex propoſitionibus poſte-
176 rioribus ſm naturam. Et qm̃ iam monſtratum fuit, ꝙ
demonſtratio affirmatiua recta eſt reputatior demon-
ſtratione negatiua recta, planum eſt, qm̃ cùm mōſtra-
tum fuerit, ꝙ demonſtratio recta negatiua reputatior
eſt demonſtratione deducente ad impoſsibile affirma-
tiua, monſtratum eſt, ꝙ demonſtratio recta in ſumma
eſt reputatior deducente ad impoſsibile. ponamus igit̃
primum, quòd forma ſyllogiſmi recti negatiui eſt hæc,
vt ſit A, exempli gratia, nō inexiſtens alicui B, & B inexi
ſtens C. ſequitur enim ex hoc, ꝙ A, exempli gratia, non
inſit alicui C. Cū autem voluerimus monſtrare conclu-
ſionem iſtam per ſyllm ad impoſsibile, oportebit vtiq;
nos accipere contradictorium concluſionis, aut contra-
rium, quod eſt A ineſſe omni C, & complicabimus cum
eo propoſitionem indubitatæ veritatis, quæ eſt, exem-
pli gratia, B ineſſe omni C, & ponemus cōcludi ex ipſis
impoſsibile, quod eſt, A ineſſe alicui C, quod tn̄ non ineſt
ipſi, et termini in ambabus demōſtrationibus ſunt vni,
quemadmodum prædictum fuit. Differūt aūt inter ſe,
qm̃ cùm negatiua maior vniuerſalis fuerit apud nos no
tior cōcluſione, complicabimus ſyllm rectum: quem-
admodū, ſi hoc, quod dicimus, A non ineſſe alicui B, fue
rit notius, q̃ hoc, quod dicimus, A non ineſſe alicui C, cū
vero extiterit concluſio negatiua vniuerſalis apud nos
notior maiore negatiua, complicabimus ſyllm ad im-
poſsibile, cū poſuerimus contradictorium ipſius, & ap
plicuerimus illi veram, & colligetur ex hoc falſum ma-
nifeſtæ falſitatis. In ſyllo igitur ad impoſsibile, nō con-
uenit, ꝙ ſit concluſio notior apud nos propoſitione ma
iore, cuius concluſiones ſunt ſm naturam, hoc eſt pro-
poſitiones comprehenſę in concluſionibus: quod cū ita
ſit, ſylls rectus eſt, qui concludit occultius ſm naturam
ex notiori ſm naturam: ſylls autem ad impoſsibile con
cludit ex notiori apud nos, non ex notiori ſm naturam:
& ꝙ concludit ex notiori ſm naturā, ipſum eſt reputa-
tius. Amplius, qm̃ concluſio eſt ſm naturam ſuam 177
prior ambabus propoſitionibus, quarū vnius propor-
tio ad alteram eſt, quemadmodum proportio totius ad
partem, ſm ꝙ declaratum fuit I libro Syllogiſmi, & hic
eſt ſyllogiſmus rectus: ſyllogiſmi vero ad impoſsibile
propoſitiones non habent hanc diſpoſitionem: ipſe.n.
componitur ex prædicatiuo & conditionali, quemad-
modum declaratum fuit. ſyllogiſmꝰ itaq; rectus is eſt,
qui erit ſm naturam, & non ſm viam artificialem, ſed
ſylls deducens ad impoſsibile eſt minimus ex ĳs, quæ
facit cogitatio ſm naturam, ſed facit ipſum per artē: de-
monſtratio itaq;, quæ eſt ex compoſitione naturali &
propoſitionibus notioribus ſm naturam concluſione,
ipſa eſt reputatior: cū vero demōſtratio recta negatiua
ſit reputatior affirmatiua ducēte ad impoſsibile, igitur
reputatior erit negatiua ad impoſsibile, cumq; demon-
ſtratio affirmatiua recta ſit reputatior negatiua recta,
ipſa erit reputatior deducente ad impoſsibile ſimplicit̃.
Dixit: Scientiæ vero habent inter ſe exiſtimationem 178
in inductione ſcientiæ et veritatis de aliquo, ita vt ſcien
tia ſit validior ſcientia propter tres cauſas, quarum vna
eſt, quoniam ſcientia, quæ monſtrat aliquod eſſe per
ſuam cauſam, ipſa validior eſt ea, quæ monſtrat id per
aliquid poſterius: ſecunda, quoniā ſcientia, cuius ſubie-
ctum valde abſoluitur à materia, ipſa eſt nobilior ſcien-
tia, cuius ſubiectum nō valde abſoluitur à materia, qm̃
materia eſt cauſa quædam per accidens faciens errare
in ſcientĳs, & propterea computatiua eſt validior, q̃
demonſtrationes ſcientię Melodiarum: tertia vero, qm̃
ſciētia, cuius principia ſubiecti ſunt ſimpliciora, habet
demonſtrationes validiores q̃ ſcientia, cuius principia
ſubiecti ſunt compoſita ex hac intētione, et intentione
ſimplici, & intentione ipſi ſuperaddita. vt in exemplo,
ſcientia Computatiua cū ſciētia Geometriæ, quoniam
principium Cōputatiuę eſt vnitas, ſed principiū Men-
ſurarum eſt punctus, & vnitas quidem eſt ſubſtantia
non diuiſibilis non habens ſitum, punctus uero eſt ſub-
ſtantia non diuiſibilis habens ſitum: punctus igitur di-
minuitur in ſimplicitate ab vnitate. Dixit: Scientiæ 179
autem diuerſæ ſunt, quorum principia prima ſunt di-
uerſa, et ſubiecta ipſarum diuerſa: apparet autem, quòd
oportet ſcientias diuerſas habere principia diuerſa ex
eo, quoniam cū reſoluuntur principia, quæ pertractant̃
in vnaquaq; ſcientia ad principia prima, quæ non ſunt
nota per demonſtrationem in hac ſcientia, inueniuntur
diuerſa, qm̃ oportet principia prima in omni demōſtra
tione eſſe appropriata ſm naturam ſubiecti huic ſciētię
per ſe, qm̃ oportet propoſitiones demōſtrationis eſſe ꝑ
ſe proportionatas ſm id, quod præceſsit. Dixit: Fieri 180
autem poteſt, vt ſciatur per demonſtrationem quæſitū
vnum & idem in arte vna & eadem per demonſtratio-
nes multas, hoc eſt per terminos medios diuerſos, et nō
accidet hoc in eo, ꝙ termini medĳ poſiti ſint ſub ſeinui-
cem, ſed abſq; eo, ꝙ fuerint poſiti ſub ſeinuicē. quemad
modum ſi adduceretur demonſtratio, ꝙ oē ſuſcipiens
delectationem variatur per medium, motum, & ꝑ me-
dium ſuſcipiens quietem: complicabitur. n. demōſtra-
tio una hunc in modum, oē ſuſcipiens delectationē mo-
uetur: & oē quod mouetur variatur: igitur oē ſuſcipiēs
delectationem variatur. ſylls vero ſecundus ita cōpo-
nitur, omne ſuſcipiens delectationem ſuſcipit quietem:
& omne ſuſcipiēs quietem ſuſcipit variationem: igitur
omne ſuſcipiens delectationem ſuſcipit variationem.
variatio igitur, quod eſt vnum & idem, monſtratur de

re vna

re vna & eadem in arte vna per duos terminos medios, quorum vnus non ponitur sub altero: & etsi fuerit vnus terminorum mediorum prædicatus de altero, planum, quod erunt ex ipsis duæ demonstrationes de re vna, postea quam ipsi insunt simul subiecto vni, quemadmodum, si monstraremus, quod homo variatur per medium, quod

181 est animal, & per medium, quod est rationale. Dixit: De his vero, quæ innouantur per accidens & secundum minus, non erit demonstratio, quoniam quod innouatur per accidens non est ex his, quæ inueniuntur ex necessitate, neque ex his, quæ inueniuntur vt plurimum: demonstratio autem est in his duabus naturis, hoc est necessaria, & possibili vt multum, quoniam omnis demonstrationis propositiones aut sunt necessariæ, quemadmodum præcessit, aut sunt consuetæ vt multum, & conclusio quidem consequens ex propositionibus necessarijs est necessaria, & consequens ex propositionibus vt multum, est vt mul-

182 tum. Dixit: Non est autem via consimiliter etiam, vt deueniamus ad scientiam per demonstrationem ex sensu, & hoc, quoniam sensus vtique consequitur singularia determinata tempore & loco: sed scientia per demonstrationem est vtique de re vniuersali & secundum dispositionem vniuersalem, sed intentio vniuersalis est in omni indiuiduo & omni tempore: & propter hoc, si sentiremus, exempli gratia, quod hic triangulus habet angulos æquales duobus rectis, non esset hic sensus id, quo accidit nobis, quod omnis triangulus habeat angulos æquales duobus rectis, quoniam sensus vtique est de triangulo hoc particulari signato, sed scientia est de triangulo vniuersali: & propter hanc eandem causam, si fieri posset, vt essemus supra locum lunæ ita, vt videremus defectum ipsius per constitutionem terræ inter ipsam & solem, non assequeremur ex hoc signo scientiam per causam sui defectus: & hoc, quoniam scientia per causam prouenit vtique per modum rei vniuersalis, & sensus non assequitur vniuersale, quod est, omnis defectus lunæ causam esse constitutionem terræ inter ipsam & solem, sensus autem, licet non assequatur intentionem vniuersalem, assequitur tamen ipsam in intellectu propter permutationem sensus singularis multis vicibus, quousque componatur ex ista permutatio-

183 ne in anima intentio vniuersalis. Monstrauit autem ex hoc quod vniuersale est dignius particulari, quoniam est causa propinqua, vt cadat scientia in nobis: & ipsum consimiliter etiam dignius est formationibus separatis, hoc est absolutis à causis suis: non enim omnis formatio absoluta à causa deficit, nisi in eo quod habet causam, in primis enim, quæ non habent causas, res se habet in contrarium huius: iamque declaratum est, quod illud, quod assequimur per sensum, & illud, quod assequimur per demonstrationem, non est vnum, nisi per deum cupiat aliquis vocare scientiam per demonstrationem sensationem: sed propterea quod sensatio est principium intentionis vniuersalis, accidit nobis, vt ignoremus multa propter defectum sensationis, quod est in ipsis: & si sentiremus ipsa, sciremus per scientiam primam, neque oporteret nos constituere super ipsis demonstrationem, neque essemus studiosi de ipsis. vt in exemplo, si sentiremus, quod in vitro sunt foramina, per quæ transit radius, tam vtique existimaremus, quod illuminatio est hunc in modum, quemadmodum existimauerunt nonnulli: et si sentiremus, esset hoc cognitum nobis per se, & transiret intellectus ab hoc sensibili ad causam vniuersalem in hoc: & propterea diximus, quod cui deficit sensus aliquis, eidem deficit aliquod genus scientiæ. Dixit:

184 Fieri autem non potest, vt propositiones omnium specierum syllogismorum sint vnæ eædem. primo quidem, cum ponimus speculationem nostram in hoc secundum viam logicam & intentionem vniuersalem, secundo autem, cum ponimus speculationem nostram in hoc speculationem appropriatam, Si per viam quidem logices, planum quod omnis syllogismus aut concludit conclusionem falsam, aut veram, quodque conclusio vera erit vtique per se ex propositionibus veris, & falsa ex propositionibus falsis: cumque in omni syllogismo propositiones sint aut veræ, aut falsæ, planum quod fieri non potest, vt propositiones veræ & falsæ sint eędem, ergo non sunt omnis syllogismi propositiones vnæ: iam igitur declaratum est, 185

quod syllogismi, quorum propositiones sunt falsæ, non possunt habere propositiones vnas, conclusiones enim falsæ sunt contrariæ: & contraria non possunt concludi nisi ex propositionibus contrarijs, & si non, possibile est, vt inueniantur duo contraria vniusmet fieri autem non potest, vt inueniatur syllogismus vnus & idem, quod homo est equus, & quod homo est bos, aut quod concludat, quod æqualis est paruum & magnum: sequitur enim ex necessitate, quod varientur syllogismi concludentes huiuscemodi propositiones; cumque variantur syllogismi, variabuntur vtique & principia ipsorum: iamque monstratum fuit, 186

quod principia syllogismorum verorum non sunt vna & eadem ex dispositionibus substantialibus ipsis: & hæc est monstratio appropriata, quæ intenditur ad hunc modum, & hoc, quoniam oportet vt principia, quæ inueniuntur in generibus diuersis secundum naturam non posita sub se inuicem, sint & ipsa consimiliter diuersa per se. vt in exemplo, quoniam vnitates sunt diuersæ secundum naturam à punctis, propterea quod vnitates non habent situm, sed puncta habent situm, sequitur ex necessitate, vt demonstrationes, quæ fiunt super vno duorum generum istorum, sint diuersæ à demonstrationibus, quæ constituuntur super altero genere: quoniam, si consentiunt, nihil prohibet, quin sit consensus in eo, quod aliquid ex ipsis sit in scientia vna per se positum in scientia secunda, siue terminus medius sit inter duos terminos, siue subijciatur alicui, aut prædicetur de aliquo ex eo, quod est in hoc de scientia altera, hoc est aut extremitas maior aut minor: & hoc, siue conueniat situs ipsius in duabus scientijs simul, siue diuersificetur: quemadmodum si sit in vna ipsarum terminus medius, & non extremitas, et in altera extremitas maior, aut econuerso. Planum enim quod punctus non erit terminus medius in syllogismo computatiuo, neque extremitas maior, neque minor, neque per modum consensus, neque per modum diuersificationis, quemadmodum quod sit terminus medius in scientia computatiua & Geometria simul, aut quod sit terminus minor in vna ipsarum & medius in altera, sed appropriatur vni duorum syllogismorum tantum: et hoc, quoniam quod sequitur per propositiones appropriatas, sequitur per se propositiones vniuersales, hoc est in eo quod sunt aliquo pacto diuersæ ex duabus rebus, quarum vna est, quoniam propositiones vniuersales pertractantur in vnaquaque scientia composita per propositiones appropriatas huic scientiæ. vt in exemplo, propositio dicens, quod æqualia alicui vni sunt ęqualia, pertractatur à Computatiua referente ad hoc, quod est numerus æqualis huic numero, & à Geometria, quod hæc linea est æqualis huic lineæ: res autem secunda est, quoniam vnaquæque ipsarum descendere facit ipsam & appropinquare subiecto suo: Arithmetice enim dicit, quod numeri æquales numero vni sunt æquales, & Geometria dicit, quod lineæ ęquales lineę vni sunt æquales, & ad huius similitudinem in reliquis pro-
positionibus vniuersalibus: & hoc est vnum, ex quo ap- 187
paret, quod oportet propositiones existentes in scientijs di- 188
uersis esse diuersas, sed iam apparet hoc consimiliter etiam
ex eo, quod oportet propositiones esse propinquas nume- 189
ro conclusionibus: & hoc, quoniam ipsæ augentur per 190
terminum vnum, qui est terminus medius, & ipse est su- 191
biectum, aut inter ambas extremitates, aut extra ipsas, 192
& quoniam fieri potest, vt conclusiones sint infinitę, sequitur, vt propositiones etiam sint infinitę: quod si propo-

sitiones scientiarum essent vnæ & eędem, sequeretur,
vt essent determinatæ numero & finitę: ea enim, in qui
bus cõmunicant multa, oportet esse cũ hac dispositiõe
determinati numeri, quemadmodum literæ alphabeti
in scriptura, & in summa, si aliquis diceret, ꝙ principia
sunt vna & eadẽ in omnibus scientijs & sigillatim non
vniuersalia, et ꝙ scientię cognoscunt de entibus, seque-
tur vtiq; ꝙ entia sunt vna & eadem, quodq; ars demon
stratiua sit ars vna, quodq; mõstratur quodcunq; quę-
situm per quãcunq; artem, quod est impossibile. neque
potest aliquis dicere, ꝙ hic sunt pͥncipia vniuersalia im-
mediata, quæ communicantur generi vni, & principia
appropriata, quæ componuntur in vnaquaq; specie ex
eo, quod est sub hoc genere, quæ sunt principia vniuer-
salia: si enim esset res ita, omnes artes speculatiuæ essent
partes artis vnius: res autem non est ita, sed artes diuer
sæ per genera prima sunt diuersæ, ita vt non fiat transi-
tus ad genus altum comprehendens ipsas, quousq; di-
uidatur per ipsas hoc genus diuisione generis alti in spe
cies suas, quæ ponũtur sub ipso. Iam igitur declaratum
est, ꝙ eorum quorum genera sunt diuersa, sequitur ꝙ
genera principiorum sunt diuersa. & hoc, qm̃ principia
dicuntur duobus modis, quorum vnus est, vt mõstren-
tur per ipsa quæsita multa in artibus multis, sed non se-
cundum ꝙ insunt generi comprehẽdenti has artes, sed
secundum ꝙ sunt elementa principiorum, quemadmo
dum propositio dicens, ꝙ affirmatio & negatio diui-
dunt verum & falsum in omnibus rebus. via autem se-
cunda est principiorum appropriatorum, & si non in-
uenitur communicatio per vnum modorum pluribus
193 artibus vna. De principijs vero vniuersalibus dixit
Aristo. ꝙ ex ipsis est demonstratio in vnaquaque arte:
ipsa enim non sunt eadem, quæ pertractentur in quali-
bet arte, sed potentia ipsorum pertractatur. de princi-
pijs vero appropriatis dixit, ꝙ per ipsa est demonstra-
tio vna per se, quoniam sunt partes demonstrationum
194 per se. Dixit: Scientia autem differt ab opinione uera,
quoniam scientia est de re vniuersali necessaria & per
terminos medios necessarios, necessariũ autem est res,
quæ est sm dispositionem quandam, & fieri nõ potest,
vt sit in contrarium illius dispositionis: opinio autẽ ve-
ra est primo per se de rebus possibilibus, & hoc, quo-
niam sunt hic aliqua vera & existentia, nisi ꝙ possunt
esse in contrarium eius quo sunt, manifestum fieri non
potest, vt de his sit scientia, quoniam scientia est, cũ exi
stimatur de re existente, ꝙ fieri non possit, vt sit in con-
trarium eius quo est: si enim esset scientia de hoc, illud
quod potest se habere in contrarium eius quo est, non
195 posset se habere in contrarium eius quo est: quod cùm
ita sit, & sint res, de quibus dicitur intellectus, & scien-
tia, & opinio, opinionis autem aliqua est vera & aliqua
falsa, & vera est secundum hanc naturam, vt non possi-
mus assequi ipsam propter intellectum, hoc est per po-
tentiam intellectus, qua assequimur propositiones pri-
mas necessarias, & non propter scientiam, quoniam su-
biectum vtrunque est ens necessarium, & consimiliter
fieri non potest, vt assequamur enunciationem necessa
riam propter existimationem falsam, derelinquitur er-
go, vt sit enuntiatio de istis entibus propter existima-
tionem veram, hoc est, quæ inuenitur in actu & potest
Iueniri in oppositum eius quo est, & hæc est opinio ter-
196 minorum mediorum cum hac dispositione, & conclu-
sio consequens ex ipsis est cũ hac dispositione, hoc est,
non necessaria: & definitio opinionis consentit huic na-
turæ. & hoc, quoniam opinio aut est vt existimemus
de aliquo, ꝙ est ita, aut non est ita, simul cum eo, ꝙ exi-
stimemus de ipso, ꝙ potest esse in contrarium huius, &
hoc non potest existimari secundum id, quo existima-
tur de ipso, ꝙ non potest esse in cõtrarium eius quo est,
quoniam hæc assertio est opinio, non cũ scientia: sequi-
tur itaq;, vt ea, quæ sunt cum hac existimatione, hoc est
possibilia, sint subiecta opinionis primo & per se, præ- 197
terquam ꝙ inueniemus nobis consimiliter etiam acci- 198
dere opinionem veram in rebus necessarijs: & propte-
rea posset aliquis dicere, ꝙ opinio & scientia sunt vnũ,
quoniam sunt ad vnum consequens: & hoc, quoniam
in omni, in quo prouenit homini scientia, potest in eo
prouenire alteri opinio, siue hæc scientia sit, in qua ca-
dit scitum per se, siue per medium, siue consequatur per
medium ex capitulo propter quid est res, siue ex capi-
tulo si est res. Dicamus ergo, si fuerit opinio opinantis 199
de rebus necessarijs in existentia secundum hanc dispo-
sitionẽ, & hoc, ꝙ existimet de ipsis, ꝙ sunt, quodq; ipsa
possunt esse in contrarium eius quo sunt, hæc vtiq; exi
stimatio est scientia de hac re, non opinio, & hoc erit,
cũ nouerit simul cum hoc, ꝙ ista entia sunt vera, quòd
sunt essentialia & substantialia: & cũ opinatus fuerit de
ipsis rebus necessarijs, ꝙ sunt veræ tantum, hoc erit, cũ
non nouerit ex dispositione ipsorum, ꝙ sunt essentiales
& necessariæ, apud vtiq; ipsum erit opinio vera tãtum,
siue res quæ scitur per hunc modum sciatur per me-
dium, aut sine medio, cùm fuerit subiectum scientiæ &
opinionis vnum, & per hunc modum sunt separata, &
non sequitur ex eo ꝙ opinio & scientia sunt de re vna,
vt sint res vna: opinio nanq; vera & falsa erunt vtique
de re vna, & vtrunq; ipsorum diuersificatur ab altero
per essentiã. Et consimiliter se habet dispositio de scien 200
tia & opinione vera, quoniam vnum & idem dicitur
multis modis: opinio nanq; vera & scientia sunt vnum
secundum intentionem, qua dicitur de ipsis nomen
vnius, & non sunt vnum secundum intẽtionem vnam:
& hoc, quoniam ipsa sunt vnum subiecto, & non sunt
vnum per opinionem. vt in exemplo, si aliquis opina-
retur, ꝙ diameter est commensurabilis lateri, existima-
uit vtique existimatione falsa, & qui opinatus est non
esse commẽsurabilem lateri propter res possibiles, opi-
natus est opinione vera, qui vero opinatus est nõ com-
mensurabilem esse propter res necessarias, opinatus
vtiq; est scientia vera: cumq; scientia & opinio possint 201
esse vnum subiecto, non autem opinione, planum utiq;
ꝙ fieri non potest, vt vnus de re vna credat fieri non
posse, vt sit in contrarium eius quo est, & credat fieri
posse, vt sit per contrarium eius quo est, quoniam hoc
est impossibile, quòd si hoc esset apud duos de re vna,
esset vtiq; possibile, hoc est, ꝙ vnus ipsorum haberet
opinionem veram, & alter scientiam: iam igitur decla-
rata est differentia inter scientiam & opinionem. De 202
reliquis vero potentijs animæ rationalis, quæ sunt co-
gnitio, & intellectus, & scientia, & ars, & prudentia, et
sapientia, partim speculatur artifex naturalis, & par-
tim artifex scientiæ operatiuæ, quæ est sciẽtia morum.
Subtilitas vero & bonitas sensationis opinatiuæ est ca-
sus super termino medio, hoc est excitatio ipsius in tem
pore paruo. vt in exemplo, si quispiam videret, quòd il
lud, quod sequitur Solem, est illuminatũ, cito animad-
uertit causam illuminationis suæ, quod est, esse à parte
Solis. & consimiliter, si aliquis videret hominẽ loquen-
tem cum alio, quorum vnus est diues & alius pauper,
sensit, ꝙ ipse vtiq; loquitur cum eo, vt ab ipso fœnere-
tur aliquid, & consimiliter, si videret duos odio insequi
aliquem, sensit, ꝙ sunt amici.

Auerrois mediæ expositionis Tractatus Primi
Posteriorum Resolutoriorum finis.

AVERROIS

MEDIÆ EXPOSITIONIS

IN LIB. DEMONSTRATIONIS ARIST.

TRACTATVS SECVNDVS.

1 Ixit: Quòd quęsitorum est idem nu
merus cùm ĳs, quæ sciuntur, & hoc,
qm̃ nos vtiq; scimus ad vltimũ ea,
quæ quærũtur, & quęsita in summa
sunt numero quatuor, duo composi
ta, et duo simplicia: & prius quidem
compositorum est, vt quęramus an
hoc insit huic, ueluti, si quęramus an
Sol cito obscuretur, an non, & est quæsitum an est com
positum: quæsitum vero secundum est, quare hoc insit
huic. quemadmodum si interrogaret propter quid Sol
obscurat: & hoc quęsitũ secundũ erit vtiq; post prius,
hoc est, qm̃ quęremus vtiq; de subiecto, cui inest hoc
prædicatũ, propter quid inest ipsi, posteaq̃ monstraue-
rimus pręedicatũ istud inesse illi: & hæc sunt duo quęsi-
2 ta cõposita. Quæsita vero separata ea sunt, quorũ vnũ
quęrit existentiã rei non in aliquo, & est quęsitum sepa
ratum: quẽadmodum si quæreremus an vacuũ sit, aut
3 non sit. quęsitũ vero secundum est, per quod quęrimus
scíam quæsiti huius: & est quæstio qd est hoc, qd mon-
4 stratum fuit esse: oĩa igr̃ quæsita, quę eadem sunt cõclu
5 sionibus veris, sunt in gñe quatuor. Signum aũt q ipsa
6 sunt quęsita nobis per naturam, qm̃ cũ steterimus sup
ipsis, quiescimus à q̃one: nos. n. non quęremus ipsa, cũ
extiterint apud nos p se nota: & hoc manifestum, qm̃,
cũ quęremus an hoc prędicatũ inest huic subiecto, quæ
est quęstio si est cõposita, nos vtiq; inuestigabimus exi
stentiã termini medĳ, p quẽ monstratur, q hoc prædi-
catum inest huic subiecto, aut non inest: & consilr, cùm
quæsiuerimus, an res sit simplr, inuestigabimus vtiq;
existentiã termini medĳ, qua verificat nobis existentia
rei illius simplr, aut ablationem ipsius. Planum aũt, qm̃
cũ verificatum nobis fuerit, hoc inesse huic, aut q est
simpliciter p id, q inuenimus terminũ mediũ, monstra
tum nobis est, quod quęrebamus, si nõ erit iste termi-
nus medius aliqua causarũ rei simplr, & hoc in re sepa-
rata: qm̃ post hoc quęremus p quęsitũ cõpositum, pro-
pter qd ipsum est, & per separatũ, quid ipsum est. Mani
festũ autem, q hæc quæstio non est alia à quęstione co-
gnitionis termini medĳ, qd est in vtrisq; prædicatis si-
mul, hoc est in quæsito cõposito & separato. vt in exẽ-
plo, qm̃, cũ quærimus, an Luna obscuret an non, quęri-
mus utiq; terminũ medium, quo sciamus obscuritatem
ipsi inesse: cumq; verificatum nobis fuerit obscuritatem
illi inesse p inuentionẽ termini medĳ, & terminus me-
dius nõ fuerit causa obscuritatis ipsius, quęremus post
hoc, ppter qd obscurat: hoc aũt nõ est aliquid amplius,
q̃ quærere cognitionẽ, quid sit terminus medius sm̃ na
turã, qui est causa, ob quã est obscuritas. & consilr se ha
bet res in quęsito separato, quẽadmodum, si quęramus
an aĩal sit, qm̃ quæstio ista indicat q̃onem termini me-
dĳ, p quem monstretur aĩal esse: cumq; mõstratum fue
rit ipsum esse, quæremus post hoc, qd ipsum sit, & non
est hoc amplius, q̃ quęstio, qd sit terminus medius, qui
est causa, quare ipsum sit simplr: oportet igitur in oĩbus
quæsitis, vt speculemur de termino medio binas istas
7 speculationes, hoc est, q sit, & qd sit. Iamq; declaratum
fuit, q binæ istæ quæstiones quærunt de terminis me-
dĳs, qm̃, cùm manifestus fuerit ad sensum terminus me
dius, & sciuerimus ex dispõne ipsius duo hæc, s. esse, &
quid est, nos non quæremus de re ista sciam penitus. vt
in exẽplo, si nos sentiremus causam obscurationis Lu-
næ, hoc est, q ipsa cadit per pyramidẽ vmbræ, nõ quę-
reremus de ipsa, si obscuratur, neq; propter qd obscura
tur. Neq; ĩtelligo p hoc, q per sensum proueniat nobis
vl̃e de hac causa, sed volo, q à sensu venemur rẽ vl̃em,
non à syllo: ex dispõne vero quęstionis qd est, & ppter
quid est, apparet, q hñt potẽtiam q̃onis vnius, quodq;
cognitio per ipsa est cognitio de re vna ĩ locis plurimis,
& hoc, qm̃ cũ nos quærimus, quid est obscuratio inexi-
stẽs Lunę, dicimus, q est priuatio luminis prouenien
ipsi à Sole propterea q stet terra inter ipsum & Solem:
& cũ quærimus propter quid obscuratur: dicimus, qm̃
lumen ipsius aufertur cum eo, q consistit terra inter ip-
sam & Solem: & potentia istarum duarum responsio-
num in re est vna, & in vtraq; duarũ quæstionum opor
tet præmitti cognitio existentię, quemadmodum dixi-
mus. Iam vero declaratum fuit ex hoc sermone, q quę- 8
sitorum aliqua sunt separata, & aliqua cõposita, & de-
claratum est etiam, q oportet nos in omnibus quæsitis
quærere de termino medio duo, quia ipse est, & cogni-
tionem quid sit: & manifestum etiam, q cognitiones
de eo, quod est quid, & de eo, quod est propter quid,
erunt de vno & eodem. Postea vero q̃ diximus iam
de via, p quã deuenimus in constitutionem existentiæ
rei per demr̃ationem de causa exñtię ipsius, dicimus de
via, per quã coaptamur ad constituendã essentiam rei,
quæ est definitio, & cognoscendum quid est definitio,
& qualibus insunt definitiones. Et ante hoc oportet, vt 9
inuestigemus de eo, quod consueuit pręcedere ei, quod
volumus dicere, & est, quòd omne illud, quod scitur p
demonstrationem ipsam, est idem, quod scitur per defi
nitionẽ, quousq; sit scientia de ipsis simul ex parte vna,
si vero omnia non sunt cũ hac dispositione, an fieri pos-
sit, ut sciatur aliquid per demonstrationem, ac definitio
nem simul ex parte vna, an non sit in hac dispositione.
Quòd autem fieri non possit, vt omnia sciantur per de-
monstrationem & definitionem ex parte vna, manife-
stum ex eo, q non omne, de quo est demõstratio, habet
definitionem, neque de omni eo, quod habet definitio-
nem, est demonstratio. Quòd igr̃ non oẽ illud, de quo
est demõstratio, habeat definitionẽ, manifestum est ex
eo, q demr̃ationes vtiq; concludũt affirmatiuas & ne-
gatiuas, definitio aũt non facit scire aliqd negatiuũ, sed
facit scire essentiã. Amplius, qm̃ per demonstrationem
acqrimus sciam particularẽ, & hoc in ĳs, q̃ complicant
in tertia figura, definitio aũt est vl̃is. Quòd autẽ non oẽ 10
illud, quod habet definitionẽ, habeat demr̃ationẽ, mon 13
stratur ex eo, q pricipia demr̃ationum declarant vtiq; 14
propter definitionem, & nõ declarant propter demon-
strationem, qm̃ si principia demõstrationum indigerẽt
demr̃atione, no esset demr̃atio penitus, quemadmodũ
pdictum fuit: ergo iã mõstratum est ex hoc, qm̃ non oẽ,
quod habet demr̃ationem, habet definitionem, quodq;
nõ oẽ id, quod habet definitionẽ, habet demr̃ationem:
igr̃ non oẽ illud, quod põt sciri p demr̃ationẽ, põt sciri
p definitionẽ ex parte vna. Quodq; fieri non põt, vt in-
ueniat aliqd vnum cũ hac dispõne, hoc est, quod sciatur
p definitionẽ ac demr̃ationem simul ex parte vna, hoc
mõstratur per modos, quorum vnus est, qm̃ notum est
per se, q illud, cuius via est, vt ostendatur p demõstra-
tionem, non põt monstrari per aliud à demõstratione:
qm̃ si esset aliqd, quod ostẽderet per definitionẽ ac de-
mr̃ationem, illud vtiq;, cuius via esset, vt ostenderet p
demr̃ationem, monstraret p aliud à demr̃atione, quod
est impossle. Iamq; ostenditur hoc p viam inductiuam, 11
& hoc, qm̃ cũ nos inducimus ea, quæ scimus p demon-
stratione, nõ inueniemus aliqd ipsorum manifestũ no-
bis fieri per viã definitionis, siue fuerint hæc ex ĳs, quæ
sunt per se, siue accidẽtia. Amplius, quoniam definitio 12
vtiq; docet nos substantiam rei, demr̃ationes vero do-

cent nos ea, quæ sunt extra substantiam rei, quę sunt ac
15 cidentia substantialia. Amplius, qm̄ artes ponunt defi-
nitiones positiones, & admittunt ipsas inesse definito,
& habent conditionem, vt monstrent ipsas inesse defi-
nito: quemadmodum ponit Arithmeticus definitionē
16 vnitatis & imparis. Amplius, qm̄ demonstrationū cō-
17 positio est per modum prædicationis, definitionum ve
ro compositio est per modum conditionis & ligamēti.
18 qm̄, cū dicimus de homine, ꝙ est animal ambulans, bi-
pes, recte stans, non prædicatur vna partium istius ora-
tionis de sibi coniuncta, partes vero demonstrationum
prędicantur de seinuicem. Neq; definitio diuersificatur
à demonstratione eo modo, quo diuersificatur intentio
vniuersalis ab intentione, quæ ponitur sub ipsa, hoc est
appropriata, eo, ꝙ diuersificatur demōstratio à demon
stratione cum hac dispōne. vt in exemplo, demonstra-
tio, quæ constituitur de triangulo æquicrure, ꝙ habet
angulos æquales duobus rectis, comprehenditur & po
nitur sub demonstratione vniuersali, qua ostēditur per
demonstrationem intentio hæc de triāgulo simpliciter:
quoniam, si definitio diuersificaretur à demonstratione
sm hanc speciem, ponerentur subiecta ipsarum sub sein
uicem, & esset vnum & idem sm partem vniuersalius
parte, quod est imposibile: & propterea demōstratio,
ac definitio non diuersificātur à seinuicem in eo, ꝙ vna
ipsarum ponatur sub altera, neq; est scia proueniens ex
19 ipsis scia vna de re vna ex parte vna. Postea vero q̄
20 declaratum iam fuit, ꝙ demonstratio non est definitio,
quodq; scia proueniens ex vna ipsarum non est scia pro
ueniens ex altera, consideremus de via, per quam apte
ipsam venari possumus, & dicamus: manifestum esse,
ꝙ fieri non potest, vt rei definitio ostendatur per demō
strationem, qm̄ demonstratio est sylls, & syllogismus
vtiq; est per medium, & definitio rei conuertitur cum
ipsa, & prædicatur de ea per viam quid est. sequitur au
tem in termino medio, vt aliquis per ipsum velit cōclu
dere, ꝙ maior extremitas sit definitio minoris, quodq;
terminus medius conuertatur consimiliter etiam cū de
finito, quodq; prædicetur de ipso per viam quid est, &
æqualiter, & maior prædicetur de medio per viā quid
est, & æqualiter quoq;: qm̄ si non positæ fuerint ambæ
istæ conditiones in prædicatione maioris de medio, &
medij de minore, non sequetur ex hoc, vt maior sit de-
finitio minoris, sed sequetur vtiq; ex hoc, cū nō fuerint
positæ in duabus propositionibus, aut in vna ipsarū am
bę istę cōditiones, ꝙ maior extremitas insit minori tm̄:
21 prætereā ꝙ oportet eum, qui facit hoc, vt petat quęsitū
22 primum, hoc est, ꝙ ponat conditionem in termino me-
dio, vt prædicetur de minore extremitate per viā quid
est, & æqualiter, & eodem pacto maior de medio per
viam quid est, & æqualiter, hoc est definitionem. vt in
exemplo, si mōstraret aliquis, ꝙ definitio animæ est nu
merus motus seipsum mouens (quemadmodum Plato-
ni visum fuit) qm̄ anima est causa vitę per se, qm̄ ex dua
bus definitionibus, quæ sunt cum hac dispositione, si ac
cipiatur vtraq; ipsarum in responsione quid est loco suę
sociæ, & potentia ipsarum fuerit potentia definitionis
vnius, habebūt interpretationes diuersas: qui igitur po
suerit vnam ipsarum in monstratione alterius, petet vti
23 que quæsitum primum. Dixit: Neq; consimiliter etiā
via diuisionis confert, vt ratiocinemur ex ipsa, hoc est,
vt prodeat per ipsum aliquid ignotum ab aliquo noto,
quemadmodum declaratum fuit in libro Syllogismi,
quoniam conclusio non debet poni in syllogismo, eo ꝙ
admittitur, sed per viam, qua sequitur ex aliquib⁹, quæ
accipiuntur concessa in sylls: diuisio autē, ex qua cōpo-
nitur, & illa, quę ponuntur in ipsa, sunt sm viam vnam,
hoc est, qm̄ si non admittantur & ponantur, non cadet
manifestatio in ipsis. exemplum huius, cū fuerimus sol-
liciti ad monstrandum per diuisionem, ꝙ oīs homo est
aīal ambulans bipes per viam admissionis ad partes
istius orationis, quæremus an non homo animal, an nō
oīs homo animal: cumq; admiserimus hoc ab eo, pone-
mus ipsum, deinde quæremus post hoc, an sit ambulās,
aut natans: cumq; admiserimus ab ipso, ꝙ est ambulās,
quæremus post hoc, an sit bipes, aut multipes: cumq;
admiserimus ꝙ est bipes, cōplicabimus omne id, quod
admisimus, & dicemus, ꝙ ipse est aīal, ambulās, bipes,
hoc autem non est aliud ab ijs, quæ concessit esse, præ-
terq; ꝙ licet via diuisionis non sit sylls, confert tamē ad
bonitatem syllogismi: & hoc, qm̄ fieri potest, vt consi-
stamus super omnibus, quæ possunt inesse alicui ꝑ viā
syllogismi, aut non inesse. vt in exemplo, si dicamus, ꝙ
nihil prohibet, quin homo sit animal, aut non animal:
deinde si est animal nihil prohibet, quin sit ambulans,
aut non ambulans: deinde si est ambulans, nihil prohi-
bet, quin sit bipes, aut multipes: & si monstrauerimus
per terminum medium, ꝙ est animal, non autē non ani
mal, monstrabimus consimiliter etiam per terminū me
dium ꝙ est ambulans, non autem non ambulans: cūq;
monstrauerimus hoc, monstrabimus itidem per termi
num medium, ꝙ est ambulans bipes, & cōponetur no-
bis ex conclusionibus istorum syllogismorum, defini-
tio hois, quę est, ꝙ homo est animal ambulans bipes: &
propterea nemo prohibet, quin prædicetur totū illud,
quod acquiritur per diuisionem de homine exēpli gra-
tia, aut de alio per viam quid est, præterq; ꝙ nō erit pos
sibile hoc semper. Atqui efficietur hoc in tempore, quo 24
erunt genera diuisa cognita de re, de qua prædicantur,
& erunt diuisa in differentias, in quas diuiduntur diui-
sione, in qua non accidit error ex eo, ꝙ non additur diui
sis aliquid, quod non est in ipsis, aut deficit ex ipsis ali-
quid, quod est in ipsis, aut peccat diuidens diuisione ex
differentijs primis ad non primas, quemadmodum cō-
mittitur error in diuisione aīalis in ambulans & natās,
eo ꝙ ipsum diuidatur in bipes & multipes: cùm vero
cōceditur, ꝙ genus diuisum inest illi, cuius quęritur de-
finitio, & non cadit in ipsa aliquid erroris & transitus,
quousq; perficiatur in hoc ad speciem, cuius intenditur
definitio, iam prodibit definitio ꝑ viā diuisionis ex ne-
cessitate: prætereā ꝙ scia proueniēs ex ipsa per hūc mo- 25
dum, non est ex sylls, neq; ex spē sciæ prouenientis per
syllm, sed prouenit per viā aliā à via sylli, quæ est per se
scia alia à scia ꝓueniente per syllm. queadmodū scia pro
ueniens per inductionē, nō est scia ꝓueniens per syllm,
neq; ex spē scię per syllm, sed est modus siliudinis inter
ipsa: qm̄ queādmodū homo indiget inuētione cōclōnis
quā ponit absq; termino medio, & non cā per inuentio-
nē cāæ & termini medij ipsius, cū quærit super hoc, ita
qui facit diuisionē indiget sermone cōposito ex ipsa, cū
posuerit ipsum absq; diuisiooe in eo, ꝙ adducet per hoc
diuisionē, cū quæsitū fuerit consimilr ēt super cā hac.
queādmodū, si aliquis poneret, ꝙ hō est aīal rōnale mor
tale, & diceremus propter qd est aīal rōnale mortale? et
diceret, qm̄ nihil prohibet, ꝙ oē aīal sit aut rōnale, aut ir
rationale, & hō nō est irrōnale, igitur est rōnale. & ni-
hil ꝓhibet, quin oē rōnale sit aut mortale, aut non mor-
tale: sed hō non est nō mortale: igitur est mortale: et hęc
est via ꝓbationis per diuisionem, & responsionis apud
interrogantē, & siltudo inter ipsam & syllm. Iamq; de
claratum fuit ex hoc sermone, ꝙ definitio acquiri pōt ꝑ
viā diuisionis, quodq; non pōt acquiri ꝑ viā demrōnis
simplicis oīno. Dixit: Neq; cōstruit definitio in eo, ꝙ 26
accipitur descriptio ipsius, quæ est, exempli gratia, orō 27
breuis notificans substantiā rei, & essentiā ipsius: & po-
neē propō maior in syllo, queadmodum si diceretur, hō
est animal rōnale mortale, & hæc est orō breuis notifi-
cans substantiam rei, & essentiā ipsius: igiē hæc orō est
definitio

definitio hois, & hoc, qm̄ qui facit hoc, iam petit prædicationem definitionis de homine: & hoc, qm̄ terminus medius est definitio, et minor est definitũ, igitur est definitio de definito: ꝙ si nõ fuerit per se manifestum hanc definitionem inesse hoi, non admittetur vtilitas in hoc syllõ: & quemadmodum definitio syllogismi non accipitur ad monstrandum, ꝙ hæc oratio est syllogismus, cùm dicitur in ipso, ꝙ proportio vnius propositionum suarum ad alteram est proportio totius ad partem: consimiliter nõ accipitur definitio definitionis ad mõstrandum, ꝙ hæc oratio est definitio, sed oportet, vt definitiones ipsorum sint apud nos promptæ, vt contradicamus illi, qui gloriatur, exẽpli gratia in hac orõne, ꝙ est syllõs, qui nõ est syllõs, & in hac oratione, ꝙ est definitio, quę non est definitio, & doceamus ꝙ est syllõs, qm̄ definitio syllogismi coaptať ipsi, & silr doceamus, ꝙ est definitio, qm̄ definitio definitionis accommodatur ipsi.

28 Fieri etiam non potest, vt cõstruamus definitionem per syllõs, qui sunt sm̃ viam syllogismi conditionalis, et hoc in rebus oppositis contrarijs, quẽadmodum, cũ dicitur, si eẽt essentia mali & definitio ipsius, ꝙ est res diuisibilis per se & variabilis, oporteret vtiq;, vt esset definitio boni, ꝙ est res indiuisibilis & inalterabilis per se: & hoc, qm̄ oportet definitiones contrariorũ contrarias

29 esse: qm̄, qui procedet consimiliter etiam hoc processu ad acquirendã definitionem, ipse vtiq; petet definitionẽ: & hoc, qm̄ apparet, ꝙ scientia in definitionibus contrariorum & ignorantia in ipsis est sm̃ modum vnum: & si esset definitio vnius duorum contrariorũ ignota, altera vtiq; esset ignota, & si esset nota, esset vtiq; nota.

30 Et insuper si admiserimus, ꝙ definitio vna duorũ contrariorum sit notior, non accidet hoc in oĩ loco: & propterea oportet eum, qui ponit, ꝙ propter definitionem procedit definitio semper & in oĩ loco, vt petat sup̃ definitione, & non accidit de petitione super definitione in demonstratione illud, quod accidit de petitione super definitione in acquirenda definitione: qm̄ quod sequitur ex demonstratione non est definitio, sed est, ꝙ aliqd inest alicui, & propterea non est inconueniens in eo, ꝙ petitur in syllõ super definitionibus, hoc est, ꝙ ponãtur propositiones ipsius definitiones, aut aliquæ, aut oẽs.

31 Iam vero accidit dubitatio in ambabus vijs simul, hoc est in monstratione definitionis per viam diuisionis, & in monstratione eiusdem per syllõm conditionalem: per syllõm quidem conditionalem, ex eo quod diximus, per viam aũt diuisionis, qm̄ non sequitur, cũ prædicauerimus de hoie, ꝙ est aĩal prædicatione separata, & ꝙ est ambulans prædicatione separata, & ꝙ est bipes prædicatione separata, vt verificẽtnẽ composita, quẽadmodũ prædictum fuit in libro de Interpretatione: & hoc, qm̄ de hoie verificatur, ꝙ est musicus, & verificatur de ipso, ꝙ est bonus, & nõ verificatur de ipso, ꝙ est musicus bonus semper. quod cũ ita sit, qũo igitur fieri potest, vt monstreť definitio, si monstratio ipsius non potest esse ex genere monstrationis rerum occultarũ ex necessitate ex rebus manifestis: qm̄ ostensio, quæ est cũ hac dispositione, est ostẽsio per demonstrationem, iamq; declaratũ fuit, ꝙ definitio non ostenditur per demonstrationem, neq; consimiliter etiam fieri potest, ut ostendatur definitio per inductionem: qm̄ inductio vtique est mõstratio rei vniuersalis de omnibus suis partibus, sed definitiones non sunt de rebus particularibus, ac si diceres, ꝙ monstrentur per res particulares. Amplius, quoniam per inductionem monstratur aliquid inesse alicui, hoc est oratione prędicatiua, sed definitio est oratio constructa super substantia rei. Et posteaquam non ostenditur definitio, neq; per syllogismum, neq; per inductionem, neq; per diuisionem, existimauerũt vtiq;, ꝙ non supersit hic modus, per quem ostendatur definitio, cùm non sit ex rebus sensibilibus, & mõstretur per designationem: & hoc est vnum ex ijs, quæ adducunt nobis dubitationem in via, qua constituimur super definitionibus. Amplius, quoniam in hoc est dubium 32
alterum, quod nõ est inferius isto: & hoc, quoniam qui sollicitus fuerit, vt monstret definitionẽ alicuius, oportet eum scire ante hoc, ꝙ hæc res sit, quoniam fieri non potest, vt aliquis dicat de aliquo quid est, cuius non nouerit existentiam, nisi dicat hoc per modum expositionis declarantis nomen, quemadmodum, qui dicit de hircoceruo, quód hæc dictio significat animal compositum ex hirco & ceruo: & huiuscemodi orationes de rebus, quę ignorantur an sint, sunt orationes exponentes, non autem definitiones. & si fuerit ex conditione definitionis, ꝙ insit definito, & hoc erit, cũ fuerit definitum existens, sequitur, vt sit scientia de definitione scientia vna comprehendens duo diuersa, quorũ vnum est essentia rei, & alterum, ꝙ sit existens, sed hoc est inconueniens. iam enim declaratum fuit, ꝙ scientia de es- 33
sentia rei, & scientia de existentia sunt duo diuersa, cùm cõsideratur, quomodo est dispositio efficiendi has duas cognitiones in scientijs: et hoc, qm̄ ipsę ostendunt p̃ demonstrationẽ, ꝙ res est, sed definitio rei est intentio ponens ipsum positione: deinde extrahitur per demonstrationem ostensio existentiæ ipsius. vt in exẽplo, ars Geometriæ ponit definitionem trianguli, & circuli, deinde addit per demonstrationem ostensionem existentię ipsius: iamq; manifestum est hoc ex dispositione definitionum per se, & hoc, qm̄ intentio definitionis rei, & intentio, ꝙ est, sunt duo diuersa. quod cũ ita sit, non compre- 34
hendit quod intelligitur ex monstratione definitionis, ꝙ ipsa insit definito. vt in exemplo, cũ aliquis declarauerit, ꝙ circulus est figura plana, in cuius medio est pũctus, à quo omnes lineæ exeuntes ad circunferentiam sunt æquales, ecce non monstratum fuit adhuc in hac definitione, ꝙ circulus est, cùm iam fieri possit, vt coaptetur definitio hæc æri & lapidi: si vero posuerimus 35
res in definitionibus sm̃ hoc, sequeť apud nos aliquid absurdũ: & hoc, quoniam, cũ definitiones non comprehendunt, ꝙ ipsæ insunt definito, sunt per notificationẽ nominum per se: quod est absurdum duobus modis, p̃ modum quidem vnum in eo, ꝙ sunt definita de eo, ꝙ non est, quoniam hæc est dispositio nominum, hoc est, ꝙ ipsa sunt de non entibus: modus vero secũdus absurdi est, ꝙ summa totius sermonis compositi sit definitiones: & hoc, quoniam notificatio omnium orationum compositarum æqualis est in potẽtia significationi nominum: & propter hoc erunt orationes poeticę & oratoriæ omnes definitiones, qm̄ potentia ipsarum est potentia nomium separatorum: & quemadmodum demonstrationes non construuntur super hoc, quod est, nomẽ significare, aut non significare, consimiliter sequitur, vt sit dispositio in definitionibus. Loco autem istarum 36
dubitationum oportet, vt incipiamus principium alte- 37
rum, & consideremus sermones de hoc, qui ipsorũ pro- 38
cedat recte, & qui non recte, præter q̃ ꝙ illud, quod monstratum fuit in pręcedentibus de eo, in quo non est dubium, ꝙ scientia proueniens ex definitionibus, & ex syllogismo, non est aliquid vnum per se ex parte vna, neq; definitio & syllõs aliquid vnum per se: quodq; fieri non potest, vt definitio ostendatur per demonstrationem: quodq; est oratio, cuius compositio est cõpositio conditionis & ligamenti, non compositio prædicationis, nisi complicetur definito, & sit propositio. Quòd autem superest est, vt quæramus de definitione, quid est, & quæramus, an scientia proueniens per definitionem possit acquiri per demonstrationẽ per se, posteaq; fieri non potest, vt adducatur super ipsa demonstratio, quemadmodum prædictum fuit, aut fieri non

potest, vt acquiratur per ipsam: & si est possibile, per
39 quam ex spēbus demonstrationis est possibile. Dica-
40 mus ergo, si demōstratio, q̄ tradit propter qd res est, &
ꝙ ipsa est, vt dictum fuit in p̄cedentibus, ipsa eadē tra-
41 dit, quòd est res, hoc vtiq; erit, cū definitū fuerit ignotę
inuentionis, & erit illa causa, q̄ tradiť in responsione pp
quid est, ex causis, ꝑpter quas acquiritur substātia rei,
qm̄ ex istis causis erunt definita, demōstrationes vero,
q̄ tradunt existentiā rei, si fuerint, exhibebunt vtiq; exi
stentiam ipsius propter aliqd posterius, quę nō est cau-
sa istius rei, ergo fieri non potest, vt tradant simul cum
existentia essentiā ipsius: & hoc, cū fuerit terminus me-
dius aliquid, quod nō est p se, sed p accidens: demōstra-
tiones vero, q̄ exhibent existentiam rei propter causas,
quę faciunt acqrere substantiam rei, possunt vtiq; tra-
dere simul cum cognitione de existentia rei, essentiam
rei. vt in exemplo, cū adduciť demonstratio de defectu
Lunæ, cū ratiocinator non habuerit appropriatum illi
rei, vmbrā, non poterit vtiq; acqrere essentiā defectus
ex huiuscemodi demr̄atione: q vero adduxerit demon
strationē, ꝙ defectus inest Lunæ propter terrā, quę se-
parat lumen ipsius à lumine Solis, hic vtiq; tradit simul
cū existētia istius defectus essentiā defectus: & hoc, qm̄
separatio terræ à lumine Solis est terminus essentiæ de-
fectus: & hoc, qm̄ quemadmodum accidit per demon-
strationē simplicem, vt tradať causa, & existētia simul,
ita accidit in ipsa, vt tradať existentia & essentia simul,
cū acciderit ipsi, vt sit aliqua causarū, ex qbus constituiť
substantia rei. vt in exēplo, qui mōstrat existentiam to-
nitrus I nubibus pp extinctionē ignis in ipsis, qm̄ essen-
tia tonitrus non est aliqd plus, q̄ vox in nubibus pro-
pter extinctionē ignis in ipsis, neq; est dr̄ia inter demō-
strationes & definitiones, q̄ sunt cū hac dispōne, nisi in
positione & ordine tantū. Demonstrationes vero sm
hanc viam, sunt demr̄ationes, in quibus medij termini
sunt essentia rei, aut plusq̄ essentia ipsius: cumq; acci-
derit, ꝙ pars deficiēs ex illa essentia, q̄ est terminus me-
dius, sit terminus æqualis huic rei, & eēntia, quę est ter
minus medius, est causa in ipsa, accidet, ꝙ adducať de-
mōstratio unius terminorū p alterum, hoc est termino-
rum, quorū aggregatio est definitio pfecta. vt in exem-
plo, qm̄ definitio pfecta essentiæ defectus est ablatio lu
minis Lunę ꝑpter constitutionē terræ iter ipsam & in-
ter lumen Solis, & vnaquæq; partium istius definitio-
nis est definitio defectus, cū tradať in responsione ad re
sponsionē quid est, & conuertatur cū ipsa, hoc est, ꝙ sit
ablatio luminis Lunæ, & ꝙ est constitutio terræ inter
ipsam & Solē. Cumq; interrogauerimus, exēpli gratia,
an defectus Lunę sit ablatio luminis sui ex dispōne sua,
aut sit contrariū ipsius, quēadmodū viderunt hoc non-
nulli, cumq; sit ablatio luminis ipsius, qm̄ terra cōsistit
inter Solē & inter ipsam, & positio huius sit terminus
medius, possibile est, vt dicamus, ꝙ demōstratio signi-
ficat sup definitione, prēterq̄; ꝙ hoc vtiq; accidit in hu-
iuscemodi definitionibus impfectis, non pfectis: mon-
stratum vero fuit hoc esse impoſſe in definitionibus pfe
ctis. & propterea hæc definitio ex parte, qua est perfe-
cta, ꝑgreditur à demonstratione, non ꝙ ipsa concludet
demr̄ationem: & sm hoc oportet vt itelligať locus iste
42 ex verbis Sapientis. Iam igiť declaratū fuit, ꝙ non est
possibile, vt adducať demōstratio sup definitione, hoc
est pfecta, sm ꝙ p̄dictum fuit, quodq; fieri pōt, vt pro-
grediať ex hac spē demōstrationis, & declaratum fuit,
qn̄ erit hoc, & qn̄ non erit: ea vero, ex qbus progrediť
definitio ignota absolute in oi loco, sunt loci, q cōnume
rati fuere in libro Dialecticæ, hoc est, qui ex ipsis sunt
demonstratiui. Dixit: Qm̄ vero nonnulla sunt causæ
existentiæ aliorū ab ipsis, & ea sunt res cōpositæ, aliqua
aūt sunt naturæ exn̄tiæ ipsorū p substantias eorū, q̄ sunt
res simplices, fieri non pōt, vt constituamus sup defini-
tionibus ipsorū demr̄ationes absolutas, hoc est, q̄ exhi-
bent exn̄tiam, & causæ, q̄ non hn̄t causas: sed ostendiť 43
existentia istorū p demonstrationē existentię tm̄, si non 44
fuerint manifestæ existentię p se, & non est de huiusce-
modi definitionibus, nisi per cōitatem nois, qm̄ ipsæ
vtiq; componunť ex rebus posterioribus, ex qbus acci
piť demonstratio existentiæ ipsorū: res vero compositæ
sunt, de quibus sunt definitiones veræ: & hoc, qm̄ fieri
potest, vt constituamur super essentia ipsorū ex demon
stratione per se, non vt ostendamus essentiā ipsorum p
demonstrationem. Dixit: Si vero definitio est oratio 45
docens substantiam rei & dispositionis suæ: & intelligo
per orationem vnam hic, vnam per substantiam, non
orationem vnam per accidens, quemadmodum est do-
mus vna, & versus vnus, quemadmodum prædictum
fuit in libro de Interpretatione. Et definitio dicitur de
multis, quorum vnum est oratio declarans nomen, &
exiens ab ipso absque eo, ꝙ significet, ꝙ hæc res sit, aut
non sit, alterum vero, & est definitio in veritate, &
est, quod doceat substantiam entis: & hoc, quoniam co
gnitionem qd est, & propter quid est, oportet, ꝙ prēce
dat cognitio de existentia istius rei, de qua quærimus
quid est, & propter qd est: & hoc, qm̄ de eo, cuius igno-
ratur existentia, decentius est, vt ignoretur ex disposi-
tione ipsius quid est, & propter quid est: & hæc est defi
nitio, quæ est definitio in veritate de eo, quod cadit in
demonstrationibus terminus medius, & est ea, quæ vo
catur demonstratio variata positione: & non est diffe-
rentia inter hanc definitionē, & demonstrationem, quę
tradit propter quid, nisi in ordine tm̄: & hoc, qm̄ respon
sio apud eum, à quo quęrit aliquis, propter quid existit
tonitrus, habebit ordinē, quo dicet, qm̄ ignis, qui est in
nubibus, extinguitur: sed erit ordo ipsius, cū quæritur,
quid est tonitrus? vt præmittatur in responsione illud,
quod erit posterius in responsione, & dicatur, est extin-
ctio ignis, qui est in nubibus. Ex definitionibus vero
nonnullæ sunt, quæ sunt per se notæ, quæq; sunt princi-
pia scientiarum, de quibus non est demonstratio, neq; 46
progressus à demonstratione, & ex definitionibus pars
tertia est definitio, quæ est conclusio demonstrationis:
quemadmodum conclusio dicens, ꝙ tonitrus est vox
in nubibus, nisi, cū cognitum fuerit per demonstratio-
nem, vocem esse I nubibus propter reuolutionem ven-
ti I ipsis. Iam vero manifestum factum fuit ex eo, quod 47
diximus, quando progrediuntur definitiones, & quan-
do non progrediuntur, & quę sunt ea, de quibus est de-
monstratio, quòd ab ipsis progreditur definitio, & quę
sunt ea, de quibus non est hęc species demonstrationis:
& in summa declaratum fuit ex hoc, quæ sunt ea, quæ
non possunt habere definitiones, & illa, quæ possunt
habere definitiones: & declaratum fuit secundum quot
modos dicuntur definitiones: & in summa declaratum
fuit, qualis est proportio definitionis ad demonstratio-
nem, & qūo possunt esse de re vna, et qūo non possunt.
Dixit: Qm̄ vero nos videmus, ꝙ iam scimus rem, cū 48
scimus ipsam per causam: causæ autem sunt quatuor,
quarum vna est causa, quæ est per modum formę, alte-
ra vero est causa, quæ est per modum materiæ, & ipsa
est, quæ inuenitur propter formam, & tertia causa, quę
est per modum mouentis proximi & agentis, et quarta
causa, quæ est per modū finis: omnes igitur causæ istæ
accipiuntur termini medij in demonstrationibus: &
hoc, quoniam terminus medius est tanq̄ materia in syl
logismo, & cōicat cū ambabus extremitatibus: & pro-
pterea syllogismus est ad minimum ex duabus propo-
sitionibus cōicantibus in termino medio. Si accipitur 49
causa per modū formę, terminus medius erit, quemad-
modum cū dicitur, propter quid angulus trianguli fa-
ctus

ctus sup diametro in semicirculo est rectus? & dicatur,
qm̃ est dimidium anguli, qui est sup cẽtro, angulus aũt,
qui est super centro, cũ fuerit triangulus sm hanc dispo
sitionẽ, est ęqualis duobus rectis. Exemplũ vero causę,
quæ est per modũ materiæ, est terminus medius, cũ di-
citur, propter quid corrumpitur aĩal? & dicitur, qm̃ est
50 cõpositum ex contrarijs. Exemplũ vero, si accipiatur
causa sm modum mouentis terminus medius, vt dicat,
propter quid bellum gessere familiares Har cũ Ali? &
51 dicatur, loco occisionis Atman. Exemplum autem, cũ
accipitur causa, quæ est per modum finis terminus me-
dius, si dicatur propter quid elegerũt Medici deambu
lationem ante cibum? & dicatur propter sanitatem, &
propter quid accipitur domus? & dicatur, vt conseruat
ab accidẽtibus: & propter quid deambulat homo post
52 cœnam? vt descendat cibus ab ore stomachi. Et dispo-
sitio causarũ, quæ sunt per modũ finis, cũ causatis suis,
est in contrarium dispõnis causarum, quæ sunt p modũ
agentis: & hoc, qm̃ causæ, quæ sunt per modum agen-
tis, sunt res pręcedentes causata inexistentia, & tẽpore:
& propterea erunt media in ipsis aliqua priora existen
tia & tpe conclusionibus: causa uero, quæ est per modũ
finis, est posterior existentia & tpe conclusione: & hoc,
53 qm̃ sanitas vtiq; est post deambulationẽ. Et nihil pro-
hibet, q̃ cõponantur in re vna & eadẽ causa, quæ est p
modum finis, & quæ est ex necessitate, hoc est, quę est
propter materiam, quemadmodũ, si dicat, propter qd
lumen transit p corpora rara? & dicatur propter leuita-
tẽ foraminum suoꝝ, & subtilitatẽ ipsoꝝ, & loco fugæ à
variatione: qm̃ quod dicimus propter leuitatẽ forami-
nũ suorum & acuitatem ipsorum est res ex necessitate
54 materiæ: cũ vero dicimus, loco fugæ ab alteratione, est
res per modum finis, & natura vtplurimũ quod facit,
est res necessaria ad vtilitatem aliquã, cũ fuerit hoc illi
possibile, vt in exemplo, qm̃ palpebræ oculorum sunt
ad locũ necessitatis partis irascibilis, quæ ibi genita est,
et complicatur huic vtilitas abscondendi oculũ: & quẽ-
admodum tonitrus est res existẽs ex necessitate ad ex-
tinguendum ignẽ in nubibus, et est in ipso utilitas quę-
dam, quemadmodum dixit Pythagoras, vt timeãt ab
ipso inferi: & in summa in multis eorum, quæ inueniun
tur in rebus naturalibus simul cũ re necessaria est vti-
litas quædam: & hoc, quoniam natura intendit in ope-
ratione sua finem: & causa hæc finis rei sequitur ex ne-
cessitate. Necessitas autẽ dicitur duobus modis, quo-
rum vnus est necessitas naturalis, quæ est propter for-
mam entis, quemadmodum motus lapidis deorsum, &
ascensus ignis sursum: via autem secunda quæ est pro-
pter materiam, quemadmodum de generabili sequit
ex necessitate q̃ sit corruptibile, & materia cõsimiliter
etiam est per se ex necessitate propter formam: & hoc,
qm̃ fieri non põt, vt forma naturalis sit, nisi in materia,
55 & hoc manifestum est in scia Naturali. Et rerũ, quę in-
nouantur à natura aliquæ sunt per accidens & à casu, et
aliquæ non sunt p accidens: quę vero nõ innouant per
accidens sunt formę, veluti domus in rebus artificiali-
bus, & hõ in rebus naturalibus, & ipsa sunt, quæ inno-
uant loco alicuius rerũ: ea vero, q̃ innouant per accñs,
sunt, quoꝝ causa est ars, aut natura, cũ innouatio ipsarũ
non intenditur ab ipsis, sed per accidẽs, quemadmodũ
sanitas, quæ innouatur per accidens ex incisione venæ
in prælio, aut quod huic simile est: & quemadmodum
digitus sextus in rebus naturalibus. & propterea illud,
quod accidit per accidens & à casu, cũ innouatur ab ar-
te, aut à natura, est res, quæ non intenditur ab arte, aut
natura. quoniam ars & natura operantur vtique pro-
pter aliquam rerum: & est bonum, quod intendit ars
aut natura: casus autem & accidens non est illud, quod
inouatur propter aliquem finem, aut propter aliquam
rerum: & propter hoc innouatio ipsius erit raro, neque
erit hæc causa connumerata inter causas quæsitorum,
neq; efficietur terminus medius in demõstrationibus.
Dixit: Causæ vero rerum, quæ inueniuntur cum ijs, 56
quæ sunt generabilia in tempore præterito & generabi
lia in futuro, sunt vnæ & eędem: hoc est, q̃ sunt eædem
causæ cum rebus, quæ inueniuntur in tempore præte-
rito, & cũ rebus, quæ inueniuntur in tempore futuro,
& sunt eæ, quæ ponuntur termini medij in demonstra-
tionibus, & istæ causæ sunt cum ijs, quæ sunt, & gene-
rantur cũ ijs, quæ generantur, & si generabilia fuerint
genita in præterito, erant genitæ in præterito, & si in fu
turo, in futuro. vt in exemplo, qm̃ causa congelationis 57
aquarum est defectus caloris, qui ponitur terminus me
dius, vt sit congelatio aquarum: & si fuerit hæc causa
propria existens in actu, congelatio consimiliter erit in
actu: & si erit in potentia & tempore futuro, cõgelatio
similiter erit in potentia & tempore futuro: & sm hanc
dispositionem causatum cũ hac causa, hoc est consimilr
etiã, cũ fuerit causatum, erit causa, si fuerit ĩ tẽpore præ-
terito, in præterito, & si in futuro in futuro: causę vero, 58
quæ non sunt cũ suis causatis, quæ sunt agens & mate- 59
ria, non habent hanc dispõnem cũ causatis suis, hoc est, 60
si sunt, q̃ causata sua sint: & si fuerint possibiles, vt sint,
possibilia erunt causata sua, vt sint: sed habent vtique 61
hoc, q̃ si causata sunt, causæ suæ erunt: & hoc, quoniam
si est domus, iam erit paries & fundamentum: & si erũt
causata possibilia, vt sint, ipsæ possibiles erunt esse: hic
igitur, cũ fuerit posterius, erit prius, & non cũm fuerit
prius, sequitur vt sit posterius.
Sed iam dubitatur in hoc, & dicitur, q̃uo, si cũ fuerit 62
vltimum, non sequitur primum, erit generatio æterna
& continua: & hoc, qm̃ si oportet, vt non sequatur ge-
nitum, hoc est, quod iam absolutum est à generatione,
quod generatur, non erit generatio continua: sed si se-
quetur ipsum, oportebit vtiq;, si est primum, q̃ sit vlti-
mum. Dicamus igitur, q̃ ex genito non sequitur quod
generatur per se, neq; gñatio est continua per se, quem-
admodũm illud, super quo est motus vnus continuus
per se: quoniam si esset res ita, fieri posset, vt finis gene-
rationis esset cõtinuus principio eius, quod generatur,
& finis ac principium non possunt continuari vnum
ipsorum per alterum, quoniam vtrunq; ipsorum nõ est
diuisibile, nisi igitur cõponatur per modum, quo com-
ponitur linea ex punctis: & hoc ex eo, quod monstratũ
est esse impossibile in scientia Naturali. & fieri non po-
test consimiliter etiam, vt dicamus, q̃ principium eius,
quod generatur, cõtangat finem generati: et hoc, quo-
niam quod generatur, diuiditur: & fieri non potest, vt
designetur principio ipsius, & pricipium generationis
non est diuisibile, & non dicitur de eo, quod est diuisi-
bile, q̃ tangat illud, quod nõ est diuisibile, quemadmo-
dum non dicitur q̃ linea tangit punctum: sermo autem
de hoc, non attinet ad hanc sciam. Generatio autem est 63
cõsequens non continua, qm̃ si generatio esset cõtinua, 64
oporteret, q̃ inuenirentur inter causas præcedentes tẽ- 65
pore, & causata posteriori ipsis media infinita, hoc est
causam & causatum propinquum ipsi: planum autem,
q̃ inter causam præcedentem tempore & causatum po
sterius, hoc est propinquum, non est medium: qm̃ si est
domus, iam fuit paries, & si iam fuit paries, iam fuit fun
damentum, & si fuit fundamentum, iam fuere lapides:
notum autem, q̃ non est inter domum & parietem me-
dium, quod est causa, neq; inter parietem & fundamen
tum, neq; inter fundamentum & lapides: q̃ si esset ge-
ratio cõtinua, sequeret, q̃ esset inter domũ & parietem
medium, quod sit posterius pariete & prius domo: q̃ si
oporteret, vt esset ĩter causam propinquam & causatũ
mediũ, hoc est, inter cãm præcedentem tẽpore, causatũ

posterius,esset continua causa ppinqua causato,& non
essent separata tẽpore. Quod si esset hoc ita, sequeret,
φ esset inter hoc medium & causam suam medium, &
procederet hoc in infinitum,& essent causę rerum, quę
generantur,infinitę,& cõsequentia huius in rebus,quę
iam fuere,est quemadmodum consequentia rerũ, quas
66 possibile est esse. Qm̃ vero sunt hic nonnulla, quę con
uertũtur ad seinuicẽ,hoc est in eo φ causa est causatũ,
& causatum causa,sequit̃,φ sit demõstratio in his pro-
cedens circulo,quodq; sit primum in ipsis medium, &
mediũ primum. vt i exemplo,si esset terra madefacta,
esset ex ea vapor,& si esset ex ea vapor, eẽt nubes,& si
esset nubes,esset pluuia,& si esset pluuia,iam esset ter-
ra madefacta:sequitur itaq;,φ si esset terra madefacta,
φ esset terra madefacta,& si est vapor,φ sit vapor, &
ita in vnaquaq;,& nonnulla sunt existẽtia per modum
totius & semper,& hæc,siue φ sint existentia semper,
siue φ generentur semper,non absq; hoc, & in his erit
67 res circulo. Iamq; inueniuntur nonnulla, quorum exi
stentia non est semper,sed vtplurimum,quemadmodũ
productio barbæ in quocunq; masculo,& termini me-
dij in his erunt vtplurimum,& cõsimiliter propositio-
68 nes,& iidem conclusiones:& hoc,qm̃ si A fuerit prędi
catum de omni B in pluribus locis, aut in plurimo tem-
pore,& B prædicatum de C in pluribus locis,aut in plu-
rimo tempore,sequetur, φ D prædicabitur de C vt plu-
rimum, neq; inuenietur res in hoc circularis. Dixit:
Quoniam vero iam declaratum fuit, quõ progreditur
definitio à demonstratione, & s̃m quem modum possi
69 bile est hoc,& s̃m quem modũ non est possibile. Opor
tet autem, vt speculemur de via, ex qua venamur defi-
nitiones & extrahimus,& dicamus,φ eorum,quę prę-
dicantur semper & per viam quid est,illud, quod prędi
catur de ipsa,et est vniuersalius re, aut vniuersalitate,in
qua transit naturã generis, in qua inuenitur res ista,aut
vniuersalitate,in qua non pertransit. vt in exẽplo, quo-
niam nos vtiq; prædicamus de ternario per viam quid
est,φ est ens,& φ est numerus impar, prætercq̃ φ si po
suerimus de ipso,φ est ens, iam pertransit natũram ge-
neris,in quo est ternarius,& est numerus, qm̃ intentio
entis est vniuersalior numero: licet autẽ intentio impa-
ris transcendat ternarium,cùm impar insit quinario,&
septenario,& alijs numeris, tamen non transcendit ge-
70 nus ipsius,quod est numerus. Cũq; hoc ita sit,modus,
71 quo accipiuntur definitiones s̃m hanc viam,est, vt cõ-
plicentur prædicata de re ex via quid est,quæ non tran
scendant genus istius rei, & nõ transiliant super ipsum,
& cõplicabimus ipsa, quousq; inuenerimus ex ipsis pri
mo summam numeri,cuius vnumquodq; sit vniuersa-
lius re,sed res composita ex ipsis sit æqualis rei, quã in-
tendimus definire: qm̃,cùm cõplicuerimus ex ipsis ali-
quid cũ hac dispositione, hoc erit definitio perfecta rei.
vt in exemplo, quoniam inuenimus ternario inesse, φ
est numerus impar, & φ est numerus primus s̃m duas
intentiones,per quas dicitur de numero,φ est primus,
hoc est,quod non est plus numero,& quod nõ metitur
ipsum, nisi vnitas tantum; quoniã primum in numero
dicitur s̃m duas intentiones istas,& est vnũquodq; isto
rum prædicatorum vniuersalius ternario, & prędicatũ
aggregatum ex ipsis æquale ternario,& hoc, quoniam
impar inest ipsi & alijs,& primum,quod est, nõ esse cõ
positum ex numero,inest ipsi & binario: & cõsimiliter
primum s̃m intentionem secundam inest ipsi & omni-
bus imparibus: hæc vero prædicata tria nõ insunt alijs:
definitio igitur ternarij, ex quo constituitur substantia
ipsius est,φ sit numerus impar,primus,et hoc,qm̃ cùm
prędicantur plura de vno aliquo per viam quid est,erit
potentia ipsorum potentia generis,si nõ fuerit ipsis no-
men vnum, & erit genus, si fuerit ipsis nomen vnum:
atqui si fuerit genus,aut potentia ipsorum potentia gè-
neris,erunt cõmuniora, & non erunt æqualia:& sequi-
tur,cùm sunt hæc prædicata de ternario,& non sint ge
nus vnum, quia non sunt cõmuniora, vt sint definitio:
& hæc definitio est,φ incedamus in ipsa per extractio-
nem definitionum specierum vltimarum. Si vero fue
rit, quod intendimus definire genus medium inter spe- 72
cies vltimas & genus vniuersale, via vtiq; in hoc erit,
vt accipiamus definitionem istarum specierum vltima
rum,per quas diuidit̃ genus illud per hanc viam,quam
disposuimus: cũq; inuenerimus definitionem vtriusq;
duarum specierum diuisarum,secernimus ex hoc illud,
quod appropriat̃ vni ipsorum, & accipimus cõicans &
complicamus ipsi genus istius rei, siue sit quãtitas,siue
qualitas,aut aliud ab hoc ex generibus,quæ cõprehen-
dunt̃ in hoc,superioribus, & erit cõpositum ex hoc defi
nitio generis,cuius intenditur definitio. vt in exemplo,
cùm voluerimus definire lineã, cõsistemus super specie
bus vltimis, & est linea recta, & circularis, & reflexa:
deinde accipiemus definitionem vniuscuiusq; istarum
trium specierũ per viam hanc,& ponemus,φ nos inue
nerimus definitionẽ lineæ rectæ,φ est longitudo sine la
titudine, cuius medium nõ remouetur ab vtrisq; extre
mitatibus suis,cũ consideratur s̃m rectum, & inuenie-
mus definitionem lineæ circularis,φ est longitudo sine
latitudine, in cuius medio est punctus,à quo oẽs lineæ
exeuntes sunt æquales, & inueniemus definitionem li-
neæ reflexæ,φ est longitudo sine latitudine,cũ qua cõ-
ponitur proprium aliud,& inuestigabimus cõmunicãs
his tribus definitionibus, & inueniemus in ipsis, quod
dicimus,longitudo sine latitudine,& cõplicabimus ip-
si genus lineę,quod est quantitas, & erit definitio lineę
absolutæ, φ est quantitas habens longitudinẽ sine lati-
tudine:& incessus noster ad definitiones generum à de
finitionibus specierum est res ad consuetudinẽ naturæ:
& hoc, qm̃ genera sunt composita & species simplices;
et quod inest composito inest vtiq;,propterea φ ipsum
inest simplici:tamq; oportet,si definitio inest speciebus
& generibus,φ insit generibus, propterea φ inest spe-
ciebus. Et de hac via fecit vtiq; mentionem Arist.qm̃
sibi videtur, φ sit leuior ad extrahẽdas definitiones spe
cierum,q̃ via diuisionis,quod est,vt sciatur per viã cõ-
positionis,non φ ipsi videatur hanc viã sufficere ad ex-
trahẽdas definitiones: quemadmodũ iam opinati sunt
nonnulli, qm̃ non†sunt possibiles in extrahendis defini †a.l. sunt ne-cessarij
tionibus loci cõmemorati in libro Topicorum, hoc est
loci cõstructionis & destructionis,& loci gñis,& drię,
& reliqui loci,q ibi numerati sunt;qm̃ ipsi vtiq; cõnu-
merati sunt pp definitionẽ,& numerati sunt ibi proba-
biles,ex q̃bus colligunt̃ demr̃ationes. Dixit: Si vero 73
extrahat̃ definitio p viã diuisionis,inueniẽ vtiq; in defi
niendo hæc spẽs vtilitatis s̃m modũ, q monstratus fuit
in p̃cedentibus,hoc est,φ via diuisionis est vtiq; vtilis
in definitionibus,quas non ignoramus inesse definito,
quodq; ipse,cũ sollicitus fuerit in hoc ad extrahẽdas de-
finitiones ignotas, pcedens p hoc faciet viã petitionis:
Vtile aũt est hoc in spẽ definitionum, q̃ non remouent̃ 74
ab hoc, vt ostendant̃ p terminũ medium: qm̃ obserua-
mus in diuisione ipsorũ,φ dr̃ia est terminorum, q sunt
in diuisione,si ponamus dr̃iam primã s̃m gradum suũ,
siue cõsuescat res è cõtrario,hoc est, vt ponamus poste
rius loco prioris,quẽadmodũ ille,q diuisit aial in habẽs
duos pedes,& in non hñs duos pedes,qm̃ hæc spẽs di-
uisionis,non tradet definitionẽ alterius spẽi: qm̃ defini-
tiones spẽrum cõponuntur vtiq; ex duobus,quorũ vnũ
est genus propinquũ,& alterũ dr̃ia post ipsum, hoc est,
quę sequit̃ ipsum imediate,quẽadmodum hõ, cuius in-
tentio cõponit̃ ex aiali & rõnali:et ad similitudinẽ hoc
orones,quas exhibet hæc spẽs diuisionis, cõponuntur

vtiq;

vtiq; ex gñibus longinquis & differentijs vltimis, qm̃
bipes est differentia vltima aīalis, et inter ipsa sunt diffe-
75 rentiæ multæ: propter hoc oportet diuidentem, qui in-
tendit accipere definitionem per diuisionem, non præ-
termittere differentiam vl'em essentialē differentiæ ap-
propriatæ, hoc est, vt nō diuidat genus superius per dif-
ferentiam generis, quod est sub ipso, sed per differētias
vniuersales generi, per quas diuiditur, & non extat ali-
quid à genere ipsius: quemadmodum qui diuidit ge-
nus in ambulans & volās, & natās, deinde diuidit vnū-
quodq; istorum in differentias vl'es ipsis: quemadmo-
dum qui diuidit volanle in id, quod diuidit pennata aut
c squammata, q̄ si diuideret animal primo in id, quod di-
f.al. dimitteret stinguit pennata, aue squammata, tam † trāsiliret genus
primum, & non comprehenderet omne animal per di-
76 uisionem suam. Dixit: Neq; oportet diuidentem cum
eo, q̄ mōstrat definitionem per diuisionem, vt diuidat
oēs differentias entium ita, vt sit extractio definitionis
per diuisionem aliquid impossibile: cùm fieri nō possit,
vt numerentur oēs differentiæ, quemadmodum existi-
mauerunt hoc nonnulli antiquorū, qm̃ quod existima-
77 uerunt ex hoc, non est verum. Primo quidem, qm̃ non
est necessarium diuidentem diuidere genus in differen-
tias, quæ sunt in ipso, qm̃ ex ipsis aliquæ sunt substantia-
les, & aliquæ non substantiales, sed necessarium est, vt
diuidat in differentias substantiales, quæ innouant spēs
sub hoc genere. Et secundo, qm̃ naturæ vl'es diuidūtur
in differentias oppositas comprehendentes: res autem,
cuius intenditur definitio, ponetur vtiq; sub istis oppo-
sitis, neq; oporrebit ipsum ex dispositione sua scire plus
q̄ oppositum, sub quo ponitur res ista: oppositi vero al-
terius, aut oppositorum, non est opus nobis, vt sciamus
differentias, in quas diuiduntur, quoniam sunt aliud à
re, cuius intendimus definitionem. vt in exemplo, si in-
tendamus definire hoīem, diuidemus aīal in rationale,
& non rationale, & inueniemus hoīem poni sub ratio-
nali. Et non est nobis opus, vt diuidamus non rationale
in oēs suas differentias vltimas, siue fuerint differentiæ
istæ notæ nobis, aut ignotæ, cūq; incesserimus hac via,
progrediemur absq; dubio ad summam æqualem defi-
nito, & erit res definita posita absq; dubio sub vna par-
tium oppositarum, in quas diuiditur genus suum, neq;
consuescit consuetudine petitionis: qm̃ differentiæ, in
quas diuiditur hoc genus per modum vniuersalitatis,
non possunt admittere in ipsis medium: cumq; hoc sit
permanifestum in diuisione, sequitur ex hoc, vt sit, qđ
quærimus definire, cū nouerimus, q̄ hoc genus suū po-
78 nitur sub vno ipsorum proculdubio. Quod cùm ita sit,
qui sollicitus est in extrahenda definitione per diuisio-
nem, indiget tribus conditionibus, quarum vna est, vt
accipiat ea, quæ prædicantur de re per viam quid est, se-
cūda, vt sit ordo ipsorū, quemadmodum meminimus,
& ponatur differentia prima primo, & secunda secūdo,
& tertia tertio, & ita de consequentibus, & cōditio ter-
tia, vt consistat per diuisionem ad summā, quæ sit æqua-
79 lis definito. Et prima quidem conditio proueniet vtiq;
in his, quæ ignoramus prędicari de aliquo per viā quid
est, cū declarauerimus per syllm, q̄ ea insunt ipsi cū hac
dispositione, qm̃ per syllm monstratur vtiq;, q̄ hoc est
essentiale huic, quemadmodum q̄ hoc est genus huic,
aut q̄ hoc est differentia huic, qm̃ per syllm oēm mon-
stratur vnum istorum duorum, quemadmodum decla-
ratum fuit in libro Topicorum, hoc est, q̄ quæsitū aut
est substantiale, aut accidentale. Conditio autem secun-
da, quæ est, q̄ partes definitionis ordinētur ordine con-
decenti, erit vtiq;, cū ordinauerimus differentiam vni-
uersaliorem, quousq; deuenerimus ad differentiam po-
steriorem absq; eo, q̄ miscemus inter ipsas differētiam,
aut persequamur differentiam ipsorum per differentiā
æqualem ipsi: cumq; consuetudinem istam habuerit di-
uidēs, necessarium erit, vt oē diuidens vl'e illi, quod est
sub ipso, insit rei, per quam diuiditur in existētia prima,
q̄uis sit inter primam ex ipsis & vltimā differentia lon-
ginqua à distinguentibus medijs, quæ sunt inter ipsas,
& eæ sunt, in quibus coniungitur primum per vltimū
coniunctione substantiali. Conditio autem tertia, quæ
est, vt summa sit æqualis definito, proueniet vtiq; no-
bis & manifestabit, cū diuiserimus genus superius pri-
mum in differentias suas oppositas, deinde speculabi-
mur hoc, quod intendimus definire, sub qua duarū dif-
ferētiarum oppositarum ponatur: cumq; inuenerimus
sub vna ipsarum poni, speculabimur, si compositum ex
hac differentia & genere est æquale huic definito, aut
vniuersalius ipso: & si fuerit vniuersalius diuidemus eū
similiter etiam distinguens hoc in distinguentia opposi-
ta, deinde speculabimur sub vtro ipsorum ponatur defi-
nitum: cumq; inuenerimus id poni sub vno ipsorū, spe-
culabimur de summa aggregata ex genere primo, &
differentijs, quæ sunt post ipsum: & si fuerit æqualis spe-
ciei, aut generi, quod intendimus definire, iam vtiq; in-
uenimus definitionē ipsius: si vero fuerit vniuersalior,
faciemus in hoc, quemadmodum feceramus antea, hoc
est, diuidemus differentiam vltimam ipsorum in diffe-
rentias duas oppositas, deinde eligemus sub vtra ipsa-
rum sit ipsum definitū, si summa fuerit æqualis ipsi, aut
non æqualis: cumq; inuenerimus ipsam ęqualem, mani-
festum, q̄ hæc erit definitio, cui non deficit aliqua diffe-
rentiarum, per quam construitur substātia rei definitæ,
hoc est stabilitur, & non inuenitur in ipsa differentia de-
ficiens: qm̃ quod deficit, aut erit genus, aut differentia;
& genus primum iam positum fuit in ipsa, & cum ipso
coniunctæ fuerunt oēs differentiæ, quæ sunt in hac na-
tura: q̄ si positum fuerit, q̄ deficiat differentia, hęc diffe-
rentia erit diuersa in natura ab istis differentijs: differen-
tiæ autem, quę componuntur cum genere ad hoc, q̄ ex
ipsis sit definitio, sunt ex natura vna. Dixit: Oportet 80
cū intendimus definire aliquid & eligimus prædicata,
quæ insunt illi per viam quid est, vt inducamus per in-
diuidua diuersa istius intentionis, quam intendimus de-
finire, & si inuenerimus ipsam vnam in omnibus, mani-
festum nobis erit ex hoc, q̄ hęc natura, quam studemus
definire, est natura vna, quodq; habeat definitionē vnā:
sin autem inuenerimus intentionem istam in vniuersi-
tate vnius istorum indiuiduorum aliam ab eo, quod est
in vniuersitate alterius, sciemus q̄ id, cuius intendimus
definitionem, non est intentio vna, sed duæ intentio-
nes aut plures. vt in exemplo, si vellemus definire, quid 81
est magnanimitas, speculabimur intentionem istam in
indiuiduis, quæ fuerunt disposita per magnanimitatē,
& inueniemus nonnulla, quæ interfecerūt seipsa, & in-
ueniemus aliqua translata de lege ad legem, et quędam
pugnauere per ea, per quę non oportet pugnare: cumq;
considerauerimus intētionem magnanimitatis in istis,
inueniemus ipsam, parum tolerare iniuriam: cumq; spe-
culati fuerimus magnanimitatem existentem in Socra-
te & Diogene & alijs, qui paruifacere bona fortunæ &
euētus propter id, quod sequitur ex veritate, dicemus,
q̄ magnanimitas in ipsis est paruifacere bona fortunæ
& euentus: cumq; considerauerimus vilipendium bo-
norum fortunæ & euentus, & paucitatem tolerantiæ
iniuriæ, non inueniemus aliquid comprehendens ipsa,
& non erit natura vna comprehendens magnanimita-
tem, & dicemus, q̄ non est definitio vna magnanimita-
tis, quodq; est nomen ęquiuocum: qm̃ definitio vna est 82
vtiq; naturæ vnius vniuersalis, nō naturæ particularis;
& propter hoc nō tradet Medicus medicinā istius ocu-
li designati, sed tradet medicinā oculi absolute: & hoc
erit, cū diuidentur intentiones, de quibus dicitur nomē
oculi,

oculi,& determinabitur species, cuius intendimus defi
nitionem,quæ de hac specie istius oculi erit leuior,ꝙ̃ de
finitio generis:quoniam æquiuocatio magis apparet in
speciebus,ꝙ̃ appareat in generibus:& propterea opere
præcium est,vt deueniatur ad definitionem vniuersalis
à definitione appropriati, qm̄ appropriatum est notius
83 apud sensum. Et quemadmodū in demonstrationibus
oportet intentionem syllogismi esse intētionē clarā,hoc
est,ꝙ ipsę sunt sylli̅ veræ fidei, cōsilr oportet, ꝙ sint in-
tētiones,quas intēdimus definire,claræ,manifeste,aper
tę in definitionib⁹:& hoc vtiqꝫ erit, cū deuenerimus ad
definitionem rerum vlium à rebus appropriatis,p quæ
claritas intentionis,quā volumus definire, est simplex
& aperta.vt in exemplo, si vellemus definire naturam
coloris,poneremus primo speculationē in hoc ex inten
tione,quæ est in vnoquoqꝫ colore,nō ex colore vli,qui
est genus oībus coloribus:& consilr, cū voluerimus de
finire intentionem vocis,ponemus considerationem in
84 vocibus specialibus,non in voce vli:per hanc enim per
tractationem cadet obseruatio à noīe æquiuoco, quod
oportet obseruare in definitionib⁹: pertractatio autem
85 noīs æquiuoci accidet ex necessitate in dialectica. Di-
xit:Oportet autem eum,qui voluerit facile respondere
per propter quid in accidentibus, quæ insunt vnicuiqꝫ
speciei entium sensibilium, vti iam consistat in via diui
sionis super generibus & speciebus ipsorū,& in via ana
tomiæ super oībus membris eorum:qm̄,cū fuerit cōsul
tus in hoc,fieri poterit,cū interrogabitur de aliquo acci
dente alicui specierum,aut generum,vt respondeat per
naturā cōem,quæ est causa,ꝙ insit accn̄s istud huic spēi
aut generi.vt in exemplo,cū aliquis præmiserit, & no-
uerit per viam diuisionis,ꝙ nutribilis aliquod est sensi-
bile,& aliquod non sensibile, deinde interrogatus fue-
rit,pp quid aīal est sciī? & dicet,qm̄ nutritur, & non di-
cet,qm̄ est aīal:et cōsilr accidet,cū interrogabitur de ali
quo consequente alicuius spēi, & nouerit per naturam
cōem,ꝙ ipsa est causa,ꝙ hoc consequens insit huic spe-
ciei pp diuisionē.quemadmodū, si interrogaretur, pp
quid gallus habet pēnas distinctas:& diceretur,qm̄ est
volatile,aut pp quid hō est respirans? & diceretur, qm̄
† al.l. cā diu- per viam est aīal ambulans hn̄s sanguinem: & fieri pōt,ꝙ non pa
tefiat nobis natura vlis,quæ est † causa p viā accidētis,
86 de quo quæritur per viam diuisionis. Cū vero patefit
nobis per anatomiam accidens vle,quod excitat nos su
per hac natura,& faciemus consistere ipsum loco istius
naturæ.vt in exemplo,qm̄ nos vtiqꝫ consistimus p ana-
tomiā super eo,ꝙ aīal,cui sunt cornua, habet erinaceū,
& non habet dentes in maxilla superiore : cūqꝫ interro-
gati fuerimus,exempli gratia, pp quid aries habet cor-
nua:dicemus,qm̄ habet erinaceum,& non habet den-
tes in maxilla superiore:& cōsilr, qm̄ consistimus p ana
tomiam super hoc,quod est, oē aīal longæuum esse pau
cæ choleræ in relatione ad corpus suum:cumqꝫ interro-
gati fuerimus, exempli gratia,pp quid homo est longę
uum? dicemus,qm̄ est paucæ choleræ:& fieri potest,vt
sint natura & genus,super quibus consistimus per diui
87 sionem,non vnum nisi per proportionem:quemadmo-
dum proportio substantiæ ad producendum pisces ha-
88 bentes testam ad natandum in aīalibus. Dixit: Erunt
autem qōnes vnæ per se,cū causa,quę accipitur in ipsis
terminus medius fuerit vna : fieri autē potest,vt sit vna
in specie,& fieri pōt,vt sit vna in genere.quēadmodū,
si interrogaret aliquis,pp quid innouatur echo , aut pp
quid innouatur arcus in nube, & pp quid videt homo
imaginem suam in corpore terso? causa enim in interro-
gationibus istis est vna in genere, & est conuersio, sed
causa echus est conuersio aeris , & causa arcus in nube,
est conuersio luminis, & causa visionis in speculo terso,
89 est conuersio visus:iamqꝫ erit qō vna , quæ monstratur

per media multa , cū aliqua ipsarum fuerint causa quo-
rundam,& fuerit primum ipsorum dans semper princi
pia in responsione qōnis pp qd posteriori, quousqꝫ ascē
dat ad cām primam in ipsis,quæ est causa oīum ipsorū:
vt in exemplo, si dicatur, pp quid Nilus multiplicat cur
sum suum in fine mensis? & dicatur,qm̄ tp̄s istud assimi
latur tēpori hyemis,& si dicatur, pp quid assimilaē tē-
pori hyemis? & dicatur,ppea ꝙ cessat lumen Lunæ in
ipso,& si diceretur,propter quid cessat lumen ipsius? di
ceretur,quia deficit in commistione sua cum Sole:cōiun-
ctio enim cum Sole est causa prima istarum causarum,
& cursus Nili est causatū vltimū : intermedia vero sunt
causata & causæ. Dixit:Iam vero dubitaret aliquis de 90
causa , quæ accipitur terminus medius, & de causato,
quod est maior extremitas, & dicamus, si quemadmo-
dum monstrare possumus aliquid pp cām suam , cōsilr
fieri pōt,vt mōstremus cām pp causatum:& hoc in eo, 91
ꝙ vtrunqꝫ ipsorum sequitur suum compar, et inuenitur
per inuētionē ipsius.vt in exemplo,si quemadmodum,
cū inuenimus congelationem lactis in arbore , inueni-
mus mortificationem foliorum ipsius : consilr etiam cū
inuenimus mortificationem foliorum, inuenimus con-
gelationem lactis : & quemadmodum inuenimus con-
stitutionem terræ inter Solem & Lunā, inuenimus de-
fectum,ita cū inuenimus defectum,inuenimus cōstitu-
tionem terrę inter Solē et Lunā. Dicamus igitur,si vnū 92
non habuerit causas plures,& fieri possit,vt illud sit pp
causam suam , iam monstrabitur vtrunqꝫ ipsorum per
suum compar , sed cū monstrabitur causatum per cām
ipsius,erit hæc demonstratio,quæ exhibet cām, & exi-
stentiam:cūqꝫ causa monstrabit̄ per causatum , hæc de-
monstratio tradet existentiam tm̄:quēadmodum ille,q
monstrat mortificationem foliorū pp congelationē la-
ctis,& congelationē lactis propter mortificationem fo
liorum : si vero res habuerit plures cās , non oportet,vt 93
ondatur exn̄tia cāæ propter exn̄tiam causati.vt in exē-
plo,si monstraret aliquis,ꝙ A inest C p plura media,hoc
est D & E,manifestum,qm̄ cū est A , nō sequitur ꝙ sit D
& E,qm̄ A est vlius vtroqꝫ ipsorum:cūqꝫ est vle, non se- 94
quitur,ꝙ sit appropriatū, hoc enim declaratum fuit in
præcedentibus:& hoc,qm̄ iam diximus, ꝙ ex conditio
nibus demonstrationum est,vt sint ex propōnibus ac-
ceptis vlibus, & prædicatis per viam quid est:cūqꝫ hoc
ita sit,oportet ꝙ terminus medius sit appropriatū sub-
iecto prædicatum de ipso,& silr terminus maior cū me
dio:igitur conuertuntur causatū & causa ex necessitate
in huiuscemodi demonstrationibus:causa vero, quę est
cū hac dispōne,non pōt esse,nisi super vno : qm̄ ipsa est
definitio rei,& definitio nō pōt esse definitio plurium,
qm̄ ipsa excitat super substantia vnius, & quod excitat
super re vna,sequitur,ꝙ sit vnum:quemadmodum cō-
stitutio terræ in medio inter Solem & Lunam , quæ est
definitio defectus:& quemadmodū cōgelatio lactis in
ligno,quę est causa mortificationis foliorum:si vero nō 95
est medium causa essentialis,fieri poterit,vt res,habeat 99
plures causas,& ꝙ sit causarū,& non sit causa. vt in exē
plo,qm̄ causa essentialis i eo,qui est longęuus , est vtiqꝫ
paucitas choleræ,& si calor et humiditas sunt causa alia
inexistens aīalibus,& aliīs ab aīalibus,oportet,ꝙ transi
liant huiuscemodi media in demonstrationibus in eo,ꝙ
non sunt causæ veræ,neqꝫ demonstrationes compositæ
ex ipsis sunt demonstrationes veræ, sed existimatur , ꝙ
ipsę sunt demonstrationes absqꝫ eo, ꝙ sit ita,qm̄ inueni
ri vtiqꝫ causatum pōt,cū non sit causa: cùm vero sit ter- 96
minus medius in huiuscemodi demonstrationibus ve-
ris ex parte,qua est essentiale,ex natura generis, in qua
sunt istæ demonstrationes,sequetur,si fuerit hoc genus
sm̄ proportionem , vt terminus medius in ipsis dicatur
sm̄ proportionē,& consilr si fuerit genus p consensum,
erit

erit definitio per consensum:& exemplum eorum, quę
dicuntur s̄m proportionē, est, vt dicatur, propter quid
proportionabilia, cùm permutantur, sunt proportiona
bilia: dicetur, q̄m duplicia ipsorum, sunt cū conditione
posita in rebus proportionabilibus, neq; sīle est, vt dica
tur de coloribus & figuris, ꝙ sunt vnū s̄m proportionē,
sed sunt vnū verbo tm̄: q̄m sīlitudo in coloribus est, vt
moueant visum in mensura vna, & in figuris, vt sint la-
tera proportionalia, & anguli æquales: & hæc est diffe-
rentia inter illud, quod dicitur per communitatem, & il
lud, quod dicitur per proportionem: q̄m in eo, quod di-
citur per cōitatē, inueniunt definitiones vnę s̄m propor
97 tionem, et in summa oportet, ꝙ accipiantur in demon
98 stratione termini tres æquales inter se, hoc est causa &
causatum, & illud cui est causa, quod est subiectum: &
si accipiatur subiectum appropriatius q̄ terminus me-
dius, & terminus medius appropriatior q̄ maior, non
erit prædicatio per modum totius, quæ tradita fuit in
principio istius libri: & notum est, ꝙ hæc demonstratio
est demonstratio, quę est definitio perfecta in potentia:
& notum est, ꝙ hæc demonstratio erit vtiq; per cām p-
pinquam: & si aliquid habuerit causas plures, quarū ali
qua sit propinquior alia, quæ propinquior ex ipsis, erit
propinquior prædicato in quæsito, nō autem subiecto:
q̄m terminus medius est vtiq; definitio maioris extre-
mitatis, quæ est prædicatum in quæsito, aut pars defini
tionis. Manifestum autem ex hoc visum fuisse Aristo
teli, ꝙ ex conditionibus demōstrationis simpliciter est,
ꝙ medius terminus sit causa maioris extremitatis, & ꝙ
sit necessarius in eo ꝙ scitur hoc: & illud est, q̄m nō ve-
100 rificatur ipsa absq; eo. Dixit: Iam vero diximus de de
monstratione ac syllō, & per quas conditiones ac pro-
prietates perficitur vtrunq; ipsorum: & manifestum, ꝙ
cognitio de vno ipsorum, annexa est cognitioni per al-
terum, quodq; ipsa consuescunt cōsuetudine rei vnius.
101 Dixit: Vnde autem proueniat nobis scientia de prin-
cipiis demonstrationis, quæ sunt propositiones primæ,
& quomodo proueniat, & per quam potētiam assequi-
mur has propositiones, hoc vtiq; apparebit, cū præmi-
serimus, ꝙ scientia per demōstrationem non potest ac-
quiri, nisi cùm noueris principia ipsius, quæ sunt propo
sitiones immediatæ: & hoc consimiliter etiam posteaq̄
præmiserimus dubitationes congruētes. Dicamus igi-
tur, an potentia, per quam scimus rem per demonstra-
tionem, sit eadem potentia, per quam scimus principia
demōstrationis, aut sit alia ab ipsa, & an oe principia de
monstrationis, et illa, quę sciuntur per demonstrationē,
vtraq; sciantur per demonstrationem, an vnum ipsorū
sciatur per demonstrationem, & alterum per potētiam
aliam. Principium autem istius intentionis est, vt inqui
ramus primo, an intellectus isti primi, qui sunt formæ,
& intelligentiæ proueniant nobis à principio existēdi,
sed nos obliuiscimur ipsos non reminiscentes, aut inno
uantur in nobis, posteaq; non fuerunt. Atqui ꝙ fueri-
mus adepti ipsos à principio rei, & obliti simus eorum,
ex ipso sequitur repugnans, quod est, vt possideamus
scientias digniores & perfectiores scientia demonstra-
tionis, & obliuiscamur earum: atqui si posuerimus nos
possidere ipsas, erit vtiq; per posterius: quomodo igitur
verificabitur hæc positio cum eo, ꝙ ponamus, omne il-
lud, quod scimus, atq; addiscimus esse vtiq; per cogni-
tionem præcedentem: & sequitur propter hoc, ꝙ prin-
cipia demonstrationis sunt monstrata per demōstratio-
102 nem: quod est absurdum. Dicamus igitur, ꝙ principia
hæc proueniunt vtiq; nobis ex potentia, & habitu, qui
inest nobis per modum istius potentiæ, & habitus isti
sunt, ex quibus proueniunt principia ista: & hæc poten
tia in æstimatione non est illud, cui prohibitum sit esse
in actu ea, quæ sunt principia. Et hæc potentia inuenit̄ 103
in omnibus animalibus: & hoc, quoniā in omnibus ani
malibus est potētia sensitiua: animal vero, in quo est po
tentia sensitiua, diuidit̄ duabus diuisionibus, & ex ipso
est, per cuius imaginationem firmatur res, quam sentit
post ascensionem sensus, & hoc est animal imaginans,
& ex ipso est, cui non firmatur, & est non imaginans: &
quod firmatur habet firmamentum, quod non denuda
tur simul cum eo, ꝙ duplicantur formæ super ipso, ꝙ oc
cultatur ab ipsis similitudo, quæ est intra ipsa: & ex hac
similitudinē prouenit intellectum vniuersale in anima:
quoniam hæc potentia ea est, qua acquiritur intētio rei
sensibilis expoliatæ à consequente secundum visum: &
hoc cum alteratione rei super ipsis pluribus vicibus in
indiuiduis pluribus. Quoniam vero potentiæ imagi- 104
nationis & memoriæ acquirūt vtiq; dispositiones à sen
su, erit existimatio istarum duarum potentiarum in ho-
mine à sensu: & si vniuersale proueniens accipitur à re-
bus voluntariis, erunt intelligibilia proueniētia ab ipso
principium rebus artificialibus: si vero accipiatur à re-
bus existentibus, erunt principium sciētiis speculatiuis.
Cumq; res ita sit, habitus isti intelligibilium non proue 105
niēt nobis à principio rei, neq; nos acquirimus ipsos ex 106
habitibus, qui sint reputatiores, neq; ex scientiis stabi-
lioribus, sed innouantur vtiq; nobis ex alteratione sen-
sus vice post vicem in indiuiduis multis: quemadmodū
accidit in prælio, cùm disturbatur ordo pugnantium in
victoria, quia redit vnus, & stat, & post hoc secundus,
& post hoc tertius, quousq; perficiatur ordo: consimili-
ter etiam se habet dispositio vniuersalis à sensu, quoniā,
cùm annectitur sensui sensus secundus, & secundo ter-
tius, innouatur intentio vniuersalis: & propterea inno-
uatio ipsius est per modum inductionis in particulari-
bus, & secundum modum istum est innouatio vniuersa
lis ex sensibilibus. Dixit: Potentiæ vero intelligibiles, 107
per quas verificamus, diuiduntur duas in partes, & ex
ipsis aliqua est, quę verificatur aliquādo & falsificatur:
quemadmodum potentia opinatiua & existimatiua, &
ex ipsis aliqua est, quæ verificatur semper, quemadmo-
dum scientia proueniens ex demōstratione, & ab intel-
lectu, quæ sunt propositiones primæ: & non est genus
vnum ex apprehensibilibus magis verū q̄ scientia, nisi
scientia proueniens ex propositionibus apprehensibili-
bus ab intellectu: & propterea principia demonstratio
nis sunt magis in capitulo veritatis, q̄ scientia proue-
niens per demonstrationem: si quidem principia non
sciuntur per demonstrationem, sed sciuntur per intelle-
ctum: quoniam non est hic aliquid assequēs illud, quod
est verius demōstratione, nisi intellectus: & propterea
intellectus est principium principiorum, & omnes istæ
potentiæ, cum hoc, ꝙ perueniunt ad illud, cuius sunt po
tentiæ, sunt secundum vnum exemplum, hoc est, poten
tia proportionis scientiæ ad illud, quod scitur, potentia
proportionis intellectus ad principia.

Hic autem perficitur tractatus iste secundus Libri de Demonstratione Aristotelis: & est expositio filii Rosadis. Laus Deo.

Auerrois expositionis mediæ in librum Demonstrationis Arist. Finis.

Aristotelis

ARISTOTELIS STAGIRITAE

PERIPATETICORVM PRINCIPIS

TOPICORVM

LIBER PRIMVS:

Cum Auerrois duplici mediæ expositionis translatione, Abrami de Balmes scilicet, & Iacob Mantini.

SVMMA LIBRI.

De Ratiocinandi speciebus, eiusq; partibus, ac eius instrumentis.

Quid intendit, & quæ ratiocinandi species, Cap. I.

Ropositum quidē negotij, est methodum inuenire, per quā poterimus syllogizare de omni proposito problemate ex probabilibus, & ipsi disputationem sustinētes, nihil dicemus repugnās. Primum igitur dicendum, quid est syllogismus, & quæ eius differentię, quomodo sumatur dialecticus syllogismus: hunc enim quærimus secundum propositum negotium. Est itaq; syllogismus oratio, in qua positis quibusdam, aliquid aliud à positis ex necessitate accidit, per ea quæ posita sunt. Demonstratio vero est, quando ex veris & primis syllogismus erit, aut ex talibus, quæ per aliqua prima & vera, eius quæ circa ipsa est, cognitionis principium sumpserunt. Dialecticus autē syllogismus est, qui ex probabilibus est collectus. Sunt autem vera et prima, quę non per alia, sed per seipsa fidem habent. Non enim oportet in disciplinaribus principijs inquirere propter quid, sed secundum vnumquodq; principiorum ipsam per se esse fidem. Probabilia autē sunt quæ videntur omnibus, aut plurimis, aut sapientibus: & his vel omnibus, vel plurimis, vel maximè familiaribus, & probatis. Litigiosus autem est syllogismus ex ijs, quæ videntur probabilia, non sunt autem. Et qui ex probabilibus quidem, aut ex ijs quæ videntur probabilia, est apparēs. Non enim omne quod videtur probabile, est probabile: nihil enim eorum, quę dicuntur probabilia in superficie, habet omnino phantasiam, velut circa litigiosarum disputationū principia accidit se habere: statim enim, sæpius etiam eis qui parua videre possunt, manifesta est in his falsitatis natura. Ergo prior quidem eorum, qui dicti sunt litigiosi syllogismi, etiā syllogismus dicatur: reliquus vero litigiosus quidē syllogismus, syllogismus autem non, eò quòd videtur quidem ratiocinari, ratiocinatur autē minime. Amplius autem pręter omnes, qui dicti sunt, syllogismos, ex ijs, quæ sunt circa aliquas disciplinas peculiaria, fiunt paralogismi: quēadmodum in Geometria, & huic cognatis accidit se habere. Videtur autem hic modus differre à dictis syllogismis: nam neque ex veris, & primis colligit falsigraphus, neq; ex probabilibus: nam sub definitionem non cadit: neque enim quæ omnibus videntur sumit, neque quæ pluribus, neque sapientibus, & his, neq; omnibus, neque plurimis, neq; probatissimis, sed ex peculiaribus quidem disciplinæ sumptis, non veris autem syllogismū facit: nam eò q̄ aut semicirculos describit non vt oportet, aut lineas aliquas ducit, nō vt ducendæ sunt, paralogismum facit falso scribēs. Species igitur syllogismorum, vt figuraliter sit complecti, sint quæ dictæ sunt: summatim autem dicēdo de omnibus prędictis, & de his quæ postea sunt dicenda, intantum nobis determinatū sit: eô q̄ de nullo eorum exactam rationem assignare deligimus, sed aliquantulum figuraliter de his volumus pertransire, omnino sufficiens arbitrantes esse secundum propositā methodum, posse cognoscere quomodo vnumquodq; illorum se habet.

AVERROIS EXPOSITIO

Sermo de Intentione & Diuisione libri. Cap. I.

TRANSLATIO ABRAMI.

Vius Libri intentio est methodorum, & vniuersalium, ex quibus ars topica cōponitur, & illorum, quibus perfectior & pręstantior fit, scientiam tradere. Hæc enim ars fit sm eius maximā perfectionem duabus rebus, quarum vna est scientia rerū & methodorū,

quibus

TRANSLATIO MANTINI.

Nquit Aristoteles. Propositum huius Libri est notificare Methodos, ac quædam vniuersalia, ex quibus ars Dialectica constat, præstātiori ac perfectiori modo, quo fieri id posśit. Nam hæc ars duabus vtiq; perficitur rebus, altera quidem ex cognitiōe rerum, et

methodicarū

quibus construitur, & altera est exrrcitatio illarum institutionum earumq; vsus, adeo q; illarum exercitium reddatur habitus, & hoc fit sicut dispositio reliquarum artium factiuarum, prout est ars medica, & aliæ, & vt vniuersalius inquam dicam, hæc ars est illa ars, qua possumus, quando quærimus instituere syllogismū ex promulgatis præmissis, ad destruendum positum quod respondens admittit in sua cautione, et ad cauendum omne positum vniuersale, quod quærens procurat destruere, quando nos responderemus, & hoc secundum quod possibile est in singulis positis, quoniam non est consuetudinis quęrentis omnino destruere, quod respondens admittit in sua cautione, nec est moris respondentis omnino cauere destructionem illius, quod cauere admittit, sed vtriusque moris est, quando quærunt, aut respondent, quòd quæstiones & responsiones conferant ad vltimum cautionis, & destructionis, quod possibile est in hoc illo posito, sicut est dispositio artis medicæ, quia non oportet medicum omnino sanare, quod vero ei expedit, est, quòd non lateat aliqua res de his, quas ars ferre cogit, ad hanc ægritudinem, quantum ei possibile est. & quia Dialectici nomen, apud vulgus significat orationes inter duos, quibus vterque sibi proponit alterutrum vincere, quauis specie orationum contigerit, transtulit Aristoteles hoc nomen ad hanc rem, quæ rerum omnium est huic proxima, similis enim est rei, quam vulgus intendit, & est illa res, quam definiuimus: & aliquando hic liber vocatur liber Locorum, ac iterū infra scies quid sint loca.

Diuisio libri topicorū in tres partes.

Partes vero huius artis sunt tres. Quarum prima notificat dicta, ex quibus componuntur orationes topicæ secundum suas partes, & partium partes, vsque ad simplicissimas illarum, ex quibus componuntur, & hæc pars continetur in primo libro Aristotelis. In secunda autem parte notificantur loca, quibus constituuntur syllogismi ad rei constructionem & destructionem in omnibus speciebus quæsitorum huius artis, & hoc fit in sex libris Aristotelis. In tertia autem parte notificatur, quo modo expediat quęrere quærentem, & respondere respondentem, & quot modis fiat quæstio & responsio, & hoc in Octauo libro traditum est.

methodicarum regularum ex quibus constat, altera vero, ex illarum semitarum exercitatione, vel praxi, atq; ex frequenti vsu ipsarum: ita vt ex huiusmodi exercitatione, efficiatur habitus, vt in alijs artibus practicis fieri solet: vt est ars Medica, & reliquæ aliæ eius generis. Generatim autem hæc ars est qua cum nos argumentamur, possumus syllogismum efficere ex propositionibus probabilibus ad destruendum omne problema vniuersale propositum, quod ipse respondens assumit sustentare, & ad sustentandum quodlibet problema vniuersale propositum, quod quidem conatur destruere ipse argumentator, quando nos fuerimus respondentes, & hoc prout fieri potest in quouis problemate proposito, nam ad arguentem non spectat destruere omnino, id quod ipse respondens assumit sustentare omnino, sed cuiuslibet eorum officium est, si rectas afferant argumentationes ac responsiones, vt afferant quidem id quod maxime valere possit ad illud propositum problema sustentandum vel destruendum: vt in arte medica euenire solet, nam medicus non tenetur semper sanare omnino, sed cogitur ne quicq̃ omittat eius quod ipsi arti debetur, vt conferat ipsi morbo in omni re possibili ei. At cum hoc nomen Dialectica apud vulgum significet disputationes, quæ inter duos homines cōtingunt, quorum alter alterū conuincere contendit, quouis genere orationum, ac sermonum, ideo Aristo. vsus est hoc nomine ad significandum id quo quidem nihil cōformius denominationi vulgi ac similius, quam paulo ante diffiniuimus: & vocatur is liber, liber Locorū, post hoc autem scias adhuc quid sint ipsa loca.

Partes autem huius artis sunt tres. In prima autem notificantur † rationes, ex quibus componuntur Dialecticæ orationes, earumq; partes, atque iterum partes partium, donec deueniatur ad simplicissimam partem, ex qua componuntur: & hęc pars cōtinetur in primo libro Aristotelis. In secunda parte notificantur illa loca, ex, quibus syllogismi comparantur ad affirmandam vel destruenduam aliquam rem in omnibus generibus quæsitorum, quæ in hac arte fiunt: & hoc in sex libris Aristotelis explicatur. In tertia vero parte exponitur quo pacto debet † interrogans interrogare, & respōdens respondere, & quot modis potest fieri respōsio & interrogatio: & hoc in Octauo libro traditum est.

† al. l. sermones.

† Alia liter arguens arguere,

Ad quot Vtilis Dialectica, differendiq; disciplina. Cap. II.

CONsequēs aūt est ex ijs quę dicta sunt, dicere ad quot, & quæ vtile sit hoc negocium. Est autē ad tria. ad exercitationes, ad colloquia, ad eas, quę secundum Philosophiā sunt, disciplinas. Quòd igitur ad exercitationem sit vtile, ex his perspicuum est: methodum enim habentes, facile de proposito argumētari poterimus. Ad colloquia vero, eò q; multorum annumerantes opiniones, non ex extraneis, sed ex proprijs doctrinis sermocinabimur ad eos transmutātes, quicquid non bene videntur nobis dicere. Ad secundum philosophiam autē disciplinas: q; potentes ad vtraq; dubitare, facile in singulis intuebimur verum, & falsum: pretereа

Sed

autem ad prima eorum, quæ in vnaquaq; disciplina sunt principia. Nam ex proprijs secundum propositam disciplinā principijs, impossibile est dicere aliquid de ipsis, eo q; prima principia sunt omnium: per ea verò, quę sunt circa singula probabilia, necesse est de illis transigere. Id autem proprium, maximè ue peculiare Dialecticæ est. nam, cùm sit inquisitiua, ad omnium methodorum principia viam habet. habebimus autem perfectè methodum, quādo perinde habebimus ac in Rhetorica, & Medicina, & huiusmodi facultatibus; hoc autem ex ijs, quæ contingunt facere, quę eligimus. Nam neq; Rhetor omni ex modo persuadebit, neq; Medicus sanabit: sed si ex ijs, quæ contingunt nihil omiserit, sufficienter eum disciplinā habere dicemus.

Huius

TRANSLATIO ABRAMI.

Tria iuuamina huius artis.

SEd huius artis iuuamina ſunt tria, quorum primũ eſt ad ipſum exercitium, ſecundum aũt eſt ad publicas vulgi cõparationes, & tertium ad ſcientias theoricas. Ipſius quidem iuuamen ad exercitium eſt, qm̃ præparat ad modum ſcientiarũ, eaſq; venandum, quando enim nobiſcum fuerint notæ methodi, & regulæ, quę ſint cões, ex illis procedemus ad rei cõſtructionem & deſtructionẽ, fit itaq; per hanc artem nobis via diſcernendi ad ſciendum opiniones & aſſertiones, et cognitionem veritatis à falſo perfectioris actionis, & perfectioris intentionis, q̃ ſit vis, quæ nobis fit vſu ſine cognitione harum methodorum: & ideo huius artis perfectio attingiť his duabus rebus, ſ. exercitio & methodorum cognitione. & eſt manifeſtũ, ꝙ exercitiũ, quod per hanc artẽ intenditur, diſponit ad hanc philoſophiã eo modo, quo facit exercitium equorum equitationis in ludis, diſpoſitionem ad bellum.

Ipſius vero iuuamen ad vulgares comparationes eſt, quia ex quo neceſſitas conducens rebus publicis ad æquitatem, & ad virtutes multas aſſertio fit ex rebus ſimilibus conferentibus illis ad publica conſortia, & re ſic exiſtente, cùm impoſſibile ſit, ꝙ incidat veritas in res ſimiles, niſi per vulgatas regulas, quæ ſunt orationes, quibus vtimur in hac arte, ſic iterum confirmantur apud illos res ſimiles, quæ ſunt vulgatæ orationes, difficilioris enim contradictionis ſunt, q̃ orationes rhetoricæ & poeticę, & ſi fiant regulę rhetoricæ & poeticę vice regularum topicarum, hoc autem iam commonſtratum eſt in ſcientia politica.

Ipſius vero iuuamẽ ad ſciẽtias theoricas eſt multipliciter, quorũ modorũ vnus eſt, quia aliqñ volumus cõſtruere veritatem de aliquo quæſito, & ſit nobis difficile illud comprehendere, & per hanc artem poſſumus conſtruere de hoc quæſito duos ſyllogiſmos mutuo repugnãtes, quorũ vnus cõſtruat illud, & alter deſtruat, & quãdo hoc fecerimus, facile fit nobis poſſibile ſecernere hanc partem verã duarum illarum orationum repugnantium à mendace, qñ inſeremus duorum ſyllogiſmorum pręmiſſas demonſtratiuis methodis, adeo ꝙ diſcernamus prædicata per ſe ab accidentalibus, quę in illis fuerint, præmiſſæ enim ſyllogiſmorum topicorum pro maiori rei parte non ſunt ſm ſe totas falſæ, neq; ſm ſe totas veræ. Et huius quidem diſpoſitio ſimilis eſt illi, quod accidit in artibus factiuis, depurator enim ſecernit auri & argenti ſubſtantiã à reliquis ſubſtantijs illis cõmiſtis, aurifex autem eſt ille, qui illud purum diſcretum ſumit, illudq; extendit, et ex eo cõflat quod voluerit: ſi aũt aurifex ſumeret onus ambarum rerum ſimul, poſſet hoc facere, ſed res eſſet ei grauior, hoc autem magis tranſit in res, quibus cõmiſcetur quod eſt per ſe, cũ illo, quod eſt accidentaliter, & hoc contingit in ſcientia phyſica, & ſcientia diuina, & ſcientia politica, aliter q̃ res ſit in ſciẽtijs Mathematicis, et ideo raro inuenimus Ariſt. ꝙ proferat demonſtrationem alicuius rei harum trium ſcientiarũ, niſi prius prępoſuerit demonſtrationi dubium topicum de hac illa re. Et notũ eſt, ꝙ hoc ſcientiæ iuuamẽ ſit aliud à iuuamine exercitij, quatenus hoc eſt per ſe, & illud eſt mediante vi ex ipſo exercitio proueniente.

TRANSLATIO MANTINI.

HVius prӕterea artis vtilitates tres quidẽ ſunt, vtilis. n. primo eſt ad exercitationem: ſecundo ad colloquia popularia: tertio vero ad contemplatiuas diſciplinas. Conducit aũt ad exercitationem dirigentem ac diſponentẽ ad ipſas ſcientias propterea, quia, cũ aſſecuti fuerimus methodos ac ſemitas notas cõmunes, ex quibus procedamus ad aliquid affirmandum vel negãdum: tunc ea vis, quã nacti fuerimus per hanc artem ad diſcernendas opiniones ipſas, quæ nam ſcilicet earum ſint veræ, & quæ falſæ, perfectiorẽ vtiq; actionem efficiet præſtantiuſq; obtinebit propoſitum, q̃ illa vis & facultas, quæ ab ipſo vſu & exercitatione ſola ſine cognitione harũ regularum & methodorũ ortum habuerit. Et ob id abſolutio atq; pfectio huius artis his duobus vtiq; acquiriť: nẽpe exercitatione, ac methodorũ cognitione. Manifeſtum aũt eſt, ꝙ illa exercitatio, quę in hac Arte proponiť, eſt quidẽ quædã pręparatio ad ipſam philoſophiã, veluti exercitatio in æqueſtribus ludis eſt quædã pręparatio ad militarẽ artem.

Eſt ſecundo vtilis hæc ars ad populare colloquium, ſeu diſputationes atq; congreſſus populares, quia popularis congregatio pro aſſequenda virtute morali, ac iuſtitia, cogitur verificare multas res contemplatiuas, quæ ad ciuiles congregationes conducunt: cùm igitur res ipſæ contemplatiuæ non poſſint verificari niſi per methodos & regulas probabiles, quæ quidem ſunt rationes, quæ in hac arte fiunt, ideo oportuit vt apud ipſam popularem congregationem conſtant etiam illæ res ſpeculatiuæ, quæ ſcilicet ſunt rationes probabiles, cũ difficilius poſſint contradici, q̃ rationes rethoricæ & poeticæ: licet vtatur etiam quandoq; & ipſa rethoricis ac poeticis inſtitutionibus pro dialecticis ac topicis, & hoc iam in ſcientia morali explicatum fuit.

Tertio aũt eſt vtilis ad contẽplatiuas diſciplinas pluribus de cauſis. Prima eſt, quoniam, cũ nos quęrimus ſcire veritatem de aliquo quæſito, quæ tamen difficile haberi poſſit, tunc nos hac arte poſſumus afferre duos ſyllogiſmos contradicentes ſibi inuicem pro illo quæſito, quorum alter illud affirmabit, alter vero ipſum deſtruet: & cũ ita fecerimus, facile quidem poterimus diſtinguere id veri, quod in illis duabus orationibus cõtradictorijs continetur, ab ipſo falſo, ſi propoſitiones vtriuſq; ſyllogiſmorũ p methodos demonſtratiuas cõfecerimus, ita vt eorũ pręddicata, quæ per ſe ſunt, ab his, quæ per accidẽs expoſuerimus. nam propoſitiones ſyllogiſmorum dialecticorũ, vt plurimũm, non ſunt omni ex parte falſę, neq; omnino veræ. Eſt enim hoc non abſimile eius, quod in Artibus factiuis contingere ſolet. nam qui artem diuidendi aurum ab argẽto, vel ab alijs mixturis profitetur, ſeparat quidẽ ſubſtantiam auri & argenti ab alijs ſubſtantijs, quæ eis immixtę ſunt, ſed faber aurarius vel argentarius & argyrocopus aſſumit illud, quod ſeparatum eſt, ac expurgatum, & exquiſitũ, & ipſum extendit, & in bracteas redigit, ex quo quidẽ id conficit quod lubet. Quòd ſi ipſe Bractearius ſeu aurifex hæc duo onera ſubire vellet, poſſet vtiq;, ſed eſſet profecto ei moleſtius, ſed hoc maxime indigemus in illis rebus in quibus id, quod eſt per ſe, miſcetur cùm eo, quod ex accidenti: hoc autem accidit in ſcientia naturali, & in diuina, atq; in morali, non aũt in ſcientijs mathematicis: & ideo raro inuenies Ariſtotelem afferre aliquam demonſtrationẽ de aliqua re iſtarum triũ ſcientiarum, quin prius præponat de ea re dubium dialecticum ante ipſam demonſtrationẽ. Palam aũt eſt, ꝙ hæc vtilitas, quæ in ſcientijs habetur, nõ eſt illa vtilitas, quę ex exercitatione fit: quoniã hæc in ſe ipſa exiſtit, ſeu ex

Secundus autem modus est, quia ex quo artes ambiuntur tribus rebus, s. præmissis & quæsitis & syllogismis, hic autē numerus harum rerum, qui partitur earum ambitū ex ea parte, qua sunt vulgatæ, est facilior, quando itaq; adipiscuntur suum propositum per opus, facilius est discernere, quod ex illis positum est, esse verum, an sit eo modo quo positum est, nec ne: hoc autem fit demonstratiuis methodis, ille enim hoc modo iterū transit in demonstrationē. Tertius aūt modus est, quia nos iuuamur præmissis diuulgatis ad artium principia, & hoc fit multis modis: quorum vnus est, q̄ sumat illa principia, quæ non ostenduntˀ nisi inquisitione: ad vtendum autem inquisitione indiget modo, qui dicitˀ in hac arte. & alter est, quia aliquando illa principia sunt de illis, quas concipere est difficile illi, qui initiatur in disciplina, aut asserere illa primo affatu, & vt occurrat assertio vtitur rebus diuulgatis, quousq; eius mens cōfirmetur per hoc, & ei incidat assertio illorum, prout facit Arist. in libro Peri hermenias, distinguēdo res ratione dictionum, quādo illas distinguit in nomē, verbum, & dictionem syncategorematicam. Quartus autem est, quia species præmissarum, quę subiectiones certę sunt, quæ consueuerunt in alia arte commonstrari, præter illas artes, in quibus subijciuntur, & addiscētis opinio de illis est contra id, quod illis supponitur in illa arte, sicq; aliquando allicitur rebus vulgatis, vt illas recipiat qui addiscit, donec initiatus sit in arte, in qua profertur demōstratio de illis, & illas sciat vera sciētia. Et quintus est, quia illis repellūtur Sophistę deceptores circa principia sciarum, prout fecit Arist. in lib. 1. Physicorū contra illos, qui negabant multitudinem & motum esse. Sextus autem est, quia ex quo demōstrationum sunt duæ species, quædam species, quę verificat naturaliter ignota, & alia species qua verificatur per se ītelligibile apud illum, qui illud negaret, & hoc commonstratur per pręmissas maxime vulgatas, quibus cōtigit cū hoc q̄ sunt vulgatæ, q̄ sint etiam veraces, illę enim iuuant hanc rē, & hic speculandi modus est maximus modus speculationis, qui fit in metaphysicis in verificando principia scientiarum particularium. Sicq; iam diximus huius scientiæ intentionem, & eius nominis significationem, eiusq; partitionē, & vtilitatem, & progrediemur ad orationem edicēdi eius partes, & incipiemus orationem à prima eius parte. Et considerabimus primo quæ sint orationes, & ex quibus componantur, & quo modo componantur, & quot sint ipsarum species.

ipsa met fit, illa vero fit media illa facultate, quæ ex ipsa exercitatione & vsu ꝓuenit. Secūda cā ē, qm̄, cū artes cōtēplatiuæ tria amplectentur: nēpe propōnes, seu pręmissas, atq; quęsita, ac syllōs: horū autē numerus primo atq; vltas eorū, quatenus sunt ꝓbabilia, facilior existit: idcirco, cū ea obtinuerimus actu parata, facile poterim⁹ discernere ac dignoscere id, qđ tā ex ipsis suppositū fuerit esse verū, vtrū eo pacto, quo suppositū fuit se habeat vel ne: & hoc q̄dē ꝑ demonstratiuas methodos. hac. n. rōne vr̄ quoq; inseruire, & subministrare ipsi demōstrationi, seu arti demonstratiuæ. Tertia cā est, qm̄ propōnes ꝓbabiles magnā afferunt vtilitatem ad ipsa principia artium habenda, & hoc q̄dē varijs modis. Primo quidem modo, cū illa principia non pn̄t notificari, nisi per inductionem: & sic indigebimus vti inductione eo modo, quo in hac arte expositū est. Secundo, q̄a nonnunq̄ illa principia difficulter cōcipiuntˀ prima illa conceptione simplici, s. ipsorū incōplexorū (quā formationem Arabes vocant) ab ipso discipulo, q̄ nūc primū incipit discere, aut verificātur in initio, s. cognitione complexorum (quā certitudinē quoq; Arabes appellant) & ideo ad eorū verificationē vtitˀ cū eo rebus publicis, donec firmetˀ eius opīo de ea re, & habeatˀ ꝑ id eius certificatio, vt Arist. est vsus in lib. Perihermenias, dū diuidit res ꝑ dictiones, cū diuidat eas in nomē, verbū, & consignificatiuā dictionē, seu ꝓpōnē. Tertio, q̄a, cū illud genus ꝓpōnū sit, q̄ sunt veluti p̄notiones, seu p̄sationes, q̄ q̄dē solent in alia arte ꝓbari, & nō in ea ī qua subijciuntˀ, & discipulus habeat de eis diuersam, seu oppositā opīonem illi, q̄ habetˀ de eis ī illa arte, tūc vtitˀ ipse, s. p̄ceptor pro illarū prænotionū declaratione, ac ꝓbōne rebus ꝓbabilib⁹, quas acceptet ipse discipulus: ita vt cū aggredietˀ illā artē, q̄ eas demōstrat, iā sciuerit eas vera scīa. Quarto, qm̄ his ip̄is refelluntˀ deceptiones Sophistarum circa p̄ma p̄ncipia sciaꝝ, vt in. 1. lib. Physic. Arist. est vsus cōtra eos, q̄ negabāt p̄lalitatē entiū, ac motū ip̄m. Quinto ꝓꝑea q̄ duo sunt gn̄a demr̄onū: aliud q̄dē genus ē illud, quo verificatˀ id, qđ ē nā ignotū: aliud vero ē, quo id qđ est de se notū, verificatˀ apud eū, q̄ ip̄m neget: & illud q̄dē declatˀ ꝑ ꝓpōnes maxime ꝓbabiles, q̄ q̄dē & si sint ꝓbabiles, solēt esse veræ ēt: & iō cōducūt ad hoc negotiū: & is cōtēplādi modus est vtiq; maximi momenti, q̄ in lib. Meta. in vsum venit, ꝓ verificādis sciētijs ꝑticularibus. Iā ergo diximus, ꝓpositū huius artis, qđ nā sit, q̄dq; eius nomē significet, eiusq; ꝑtes, q̄ sint, vtilitas q̄q; ip̄ius, q̄ nā sit. Reliquū nūc ē, vt aggrediamur tractare de vnaquaque eius partiū, sumpto, s. initio à p̄ma eius parte. Primo aūt nobis cōsiderādū est, q̄d sint ipsę † rōnes Dialecticæ, & ex quibus constent: & quo pacto cōponantur, & quot sint earum genera. † al. l. orationes.

Ex quibus, et quot, disceptatio dialectica constet. Cap. III.

PRimum igitur considerandum ex quibus est methodus: si quidem sumpserimus ad quot, & quæ, & ex quibus orōnes, et de quibus syllogismi, & quomodo his abundemus, habebimus sufficiēter propositum. Sunt autem numero æqualia, & eadem ea, ex quibus orationes, & de quib⁹ syllogismi: fiunt enim orationes ex propositionibus: de quibus autem syllogismi fiunt, problemata sunt. Omnis autem propositio, & omne problema, aut proprium, aut genus, aut accidens indicat: etenim differentia, cùm sit generalis, cum genere ordināda est. Quoniam autem proprium hoc quidem quid est esse significat, illud autem non significat, diuidatur proprium in vtrasq; prædictas partes, & vocetur illud quod quid erat esse significat, terminus: reliquum vero secūdum communem de ipsis assignatam nominationē nuncupetur proprium. Manifestū igitur ex ijs, quæ dicta sunt, q̄ secundum præsentem diuisionem quatuor omnia accidit fieri, aut proprium, aut terminū, aut genus, aut accidens. Nemo autem nos opinetur dicere, q̄ vnum quodq; horum secundum se dictum propositio, vel problema est, sed q̄ ex his & problemata, & propositiones fiunt. Differunt autem problema, & propositio, modo: nā, cùm

cùm sic dicitur, putasne animal gressibile bipes, definitio est hominis, & putasne animal genus est hominis: propositio fit. Si autem, vtrum animal gressibile bipes definitio est hominis, an non: problema fit. Similiter autem & in alijs. Quare merito æqualia numero problemata, & propōnes sunt: nam ab ōi propōne problema efficies mutās modum.

Sermo de partitione quæsitorum in topicis secundum numerum prædicatorum. Cap. III.

TRANSLATIO ABRAMI.

ET dicimus ꝙ topicæ orationes vſr sunt syllogismi qui fiunt ex vulgaris præmissis, sicut demonstrationes sunt syllogismi qui fiunt ex præmissis primis naturaliter: & incipiemus ex his in explicando ipsarum simpliciorem, quæ tādem sunt problemata & premissæ vulgatæ, ipsarumq; partes. Dicimusq; ꝙ premissæ & problemata sunt subiecto vnæ, & modo duæ. oratio enim enuntiatiua, quando ponitur admissa, & fit syllogismi pars, vocatur præmissa, quando vero de ea inquirimus sm modum construendi vnum contradictoriorū de ea, aut illius destructionem, vocatur problema, hoc autem sic existente cuiusq; premissæ et cuiusq; problematis prædicatum, non euadit quin sit definitio, aut genus, aut differentia, aut proprium, aut descriptio, aut accidens, re autem sic existente quæsita topica sunt sex specierum, sed Arist. conclusit differentiam in genere, & posuit eam vnum, & similiter inclusit descriptionem in proprio, & constant quæsita topica apud ipsum quatuor species, aut definitiones, aut propria, aut genera, aut accidentia. Et eius propositum hic est commonstrare loca singulorum horum quatuor quæsitorū, quando enim non amplecterentur quæsita, non amplecterentur loca ipsa cum eo, ꝙ illorum est scientia simplicioris, ex quo ex illis componuntur orationes topicæ. Expedit itaq; nobis describere vnumquodq; horum quatuor secundum descriptionem sibi cōuenientem in hac arte, quæ sunt descriptiones & definitiones vulgatę: & iterum infra narrabimus, ꝙ reliqua quæsita includātur in his quatuor, & amplectantur in hoc capite.

TRANSLATIO MANTINI.

DIcamus itaq; ꝙ orōnes Dialecticę, seu Topicæ, sunt generatim sylli, qui ex præmissis probabilibus oriunt: quēadmodū demrōnes sunt sylli, qui ex propōnib⁹ natura primis oriunt. Incipiamus autem à simplicioribus ipsarū, q̄ quidē sunt partes ipsorū quęsitorū ac propōnes probabiles earumq; partes. Dicendū igit est, ꝙ propōnes & ꝓblemata sunt vnū & idē subiecto, sed duo modo ipso: nā orō enūtiatiua si supponatur per modū acceptationis, et fiat pars sylli, vocatur præmissa, seu ꝓpō, sed si eā cōsideremus per modū affirmandi vnū duorū cōtradictoriorū eius, aut negandi, & destruendi, ipsum tunc vocabitur ꝓblema. Ex his itaq; sequitur, ꝙ cuiuslibet propōnis, & ꝓblematis prædicatum necessario erit vel definitio, vel genus, vel differētia, vel propriū, vel descriptio, aut accidens. Sic igit quęsita dialectica erunt sex: verūtn̄ Aristo. applicat drām ipsi generi, & in vnū caput ea reponit: silr & descriptionem proprio: & sic quæsita dialectica apud ipsum erūt quatuor, videlicet vel definitiones, aut propria, aut genera, aut accidentia, Eius itaq; propositū est hic declarare ea loca, quibus vtimur in singulo horum quatuor quęsitorum. Nā si nō terminent ipsa quęsita, haudquaq; possent terminari & ipsa loca. Adde etiā, q̄a ꝑ hoc habetur quoq; notitia de rebus simplicioribus, ex qb⁹ orōnes dialecticæ constant. Consentaneū ergo est, vt vnūquodq; horū quatuor describamus iuxta descriptionē sibi conuenietē in hac arte, & sunt descriptiones qdē ꝓbabiles, atq; definitiones famosę: post hoc aūt dicemus reliqua q̄sita in his quatuor cōtineri, & in eorū capitulis icludi.

De Termino, Proprio, Genere, & Accidente. Cap. IIII.

DIcendum autē, quid Terminus, quid Propriū, quid Genus, quid Accidens. Est autē terminus quidē orō quid erat esse significans. Assignatur autē aut orō ꝓ noīe, aut orō pro orōne: pōse est.n.& eorum, quę sub orōne significantur, quędā definiri. Quicunq; autē quolibet modo noīe assignationem faciunt, manifestū q̄m non assignant ij rei definitionē, eo ꝙ oīs definitio orō quędā est: accōmodatū tn̄ termino, & hmōi ponendū est: vt quod honestū est, decens. Silr autē et vtrū idē sensus, & disciplina, an diuersum: etenim circa definitiones, vtrū idē, an diuersum, plurima fit imoratio. Simpliciter autē accōmodata termino oīa dicant, q̄ sub eadē disciplina cū definitionibus cōtinetur. Quòd autē oīa q̄ nunc dicta sunt, hmōi sunt manifestū ex his. Potentes.n. ꝙ idē, & ꝙ diuersum disputare, eodē modo, & ad definitiōes argumētari facile poterimus: nā ostendentes ꝙ non idē est, interimētes erimus definitionē, nō tn̄ conuertit quod nunc dictū est: non.n. sufficiens est ad astruendū definitionem oñdere idē esse: attn̄ ad destruendū, sufficiens est oñdere ꝙ non idē est. Propriū autem est, quod non indicat quid est esse, soli autem inest, & cōuersim prædicatur de re: vt propriū est hoīs Grāmatices esse susceptiuum. Nā si hō est, & Grāmatices susceptibilis est: & si Grāmatices susceptiuū est, & homo est. Nemo.n. proprium dicit, quod contingit alij inesse, vt hoī dormire, neq; si forsitan ꝑ aliquod tp̄s insit soli. Si autem * forte dicatur aliqd taliū propriū, non simpliciter: aliqñ, vel ad aliquid dicetur: nā ex dextris quidem esse, aliqñ propriū est. Bipes autē ad aliquid proprium est dcm: vt hōi ad equū, et canē. Quod autē eorū q̄ cōtingunt alij inesse, nullū conuersim prædicat, manifestum est: non.n. necessariū est si quid dormit, hoīem esse. Genus autē est, quod de pluribus, & differentibus spē in eo quod quid est prædicat. In eo quod qd prædicari ea dicuntur, q̄cūq; cōuenit eū, q iterrogatus est, reddere qd est, quod ꝓpositū est: quēadmodū de hoīe conuenit eū, qui iterrogatus est, qd id est, quod

propositum

propositũ est, dicere ꝙ aial. Generi autem accõmodatum est vtrũ in eodem gñe aliud alij, an in altero sit. Nã & hmõi sub eandem methodũ cadit cũ gñe: disputantes. n. ꝙ aial genus hois, simpliciter & bouis, disputãtes erimus qm̃ hęc in eodem sunt gñe: si aũt alterius quidem ostendamus ꝙ genus est, alterius autẽ ꝙ non est, disputantes erimus qm̃ non in eodem gñe hæc sunt. Accidens autẽ est, ꝙ nihil hoꝝ est, neq; definitio, neq; propriũ, neq; genus, inest aũt rei. Et quod contingit iesse cuiuis vni, & eidẽ, & nõ inesse: vt sedere cõtingit iesse alicui eidẽ & nõ inesse, silr aũt & albũ: nã & idẽ nihil ꝓhibet qñq; albũ, qñq; non albũ esse. Est aũt accñtis definitionũ scd'a melior: nã cũ dr̃ prima, necessariũ est si debet qs ĩtelligere, p̃scire qd est terminus, & genus, & propriũ: secunda aũt pfecta est ad cognoscendũ, quid est qd dr̃ p se. Annectantur autem accidenti, & quæ ad seinuicem sunt comparationes quolibet modo ab accidente dictæ: vt vtrum honestũ, an quod confert, expetibilius: & vtrũ quæ est fm virtutem, an quæ fm voluptatem suauior vita: et si quid aliud similiter his est dictum: ĩ omnibus. n. talibus vtri magis prædicatum accidit, quæstio fit. Manifestum est autẽ ex his, quoniam accidens nihil prohibet, & quando, & ad aliquid proprium fieri. vt sedere cũ sit accidens, qñ quis solus sedet, tũc aliquando proprium erit: solo vero sedente, ad non sedẽtes proprium: quare & ad aliquid, & aliquando nihil prohibet accidens proprium fieri, simpliciter autem proprium non erit.

Sermo de Definitione, Proprio, Genere, & Accidente. *Cap. IIII.*

TRANSLATIO ABRAMI.

De Definitione.

Dicimus, ꝙ definitio est oratio significans rei qdditatem, qua est ipsius essentia, quæ illam proprie decernit, bifariam autẽ definitio explicat: aut enim explicat quid simplex nomen significet, prout dicimus, an homo sit animal rationale: aut explicat quid oratio significet, & hęc quidem est trium specieꝝ, quia aut explicat qd significet oratio, quę gerit vicẽ nominis, sicut dicimus, an Lunę eclipsis sit, ꝙ obscuretur, dum incidit in piramidem vmbræ terræ: aut explicat quid significet ipsa descriptio, prout dicimus, an scientię receptiuum sit animal rationale: aut explicat quid significet ipsa definitio, & hoc quidem possibile est in his, quarum sunt duæ definitiones, sonus qui fit in nubibus est extinctio ignis in nubibus, aut diuulsio vẽti, qui in eis detinetur, ambæ enim hæ sunt tonitrui definitiones, & aliquando vtimur hac, quando rei est definitio, & vniuscuiusq; suarum partium est definitio, & fit definitio vniuscuiusq; suarum partium vice illius, quod illarum nomina significant: explicatio vero, qua est nomen nois uice, hoc est, qñ ignoramus an significatio primi nois sit secundi nois significatio, prout dicimus, an pulchrum sit ipsum præeligendum, & hęc subintrat genus definitionis, hoc est, quæsita definitionum, & similiter descriptiones, q̃ fiũt, quatenus sunt expõnes significationis ipsius nois, non quatenus sigñant rem illi inexistentẽ, prout dicimus, an quod vacui nomen sigñat, sit locus in quo nulla res est. Et vt vniuersalius inquam spẽs quęsiti, quo quęrit̃, an tale sit tale ipsum idem, aut aliud, *subintrat hoc quęsitũ, hoc aũt sic est, quia q construit rẽ esse rei definitionem, iam prius cõstruxit, ꝙ sit idem sibi, & qui construit ꝙ non sit illud ipsum, & ꝙ sit aliud, iam destruxit definitionem, & ideo loca de eodẽ & diuerso numerantur cum locis definitionis, & ꝙ tibi hoc significat est, quia vulgus opinatur quòd commutando nomen in aliud quod notius illorum est, illud est definitio, prout comperimus loquentes, quòd definierint scientiam, quòd sit sapientia.

*ad hoc q̃situm attinet.

De Proprio

Proprium autem est, quod non significat rei quidditatem, & inest toti rei & soli, & secum conuertitur prędicatione, verbi gratia disciplinabile de ipso homine, quia quando homo est, disciplinabile est, & quando disciplinabile est, homo est, uulgatum enim est de proprij dispositione, quòd impossibile sit, quòd insit alij quàm illi, cuius est proprium. & si nihil prohibeat, quòd vocetur

TRANSLATIO MANTINI.

Dicamus ergo definitionẽ esse, oronem sigñantẽ quiditatẽ rei, qua obtinet suum propriũ esse: vẽ aũt ꝙ definitio significet p alterũ duoꝝ locorũ, nẽpe vel notificat id quod p ipsum nomen simplex significat̃, vt cũ dicitur vtrũ hõ est aial rõnale: vel notificet p id, quod p ipsam orationem significat̃: et is iterum locus trifariã inuenit̃, videlicet vel notificabit id, quod sigñatur p oronem, q̃ se habet veluti descriptio, vt cũ dicimus, vtrũ eclypsis Lunæ sit, vt scilicet obscuret̃, qñ cadit in pyramidẽ vmbrę terrę, vel notificabit id q̃d significet ipsa descriptio, vt cũ dicim⁹, vtrũ susceptiuũ disciplinę ẽ aial rõnale, uel notificabit id, q̃d p definitionẽ sigñatur: & hoc qdẽ põt euenire in eo, qd hẽt duas definitiones, vt cũ dicimus vtrũ vox, q̃ est ĩ nube, est lucta flatus retenti in ea: hæc. n. duo sunt ipsę definitiões tonitrui. Sępissime tñ hoc venit ĩ vsum, vbi s. ipsa res habeat suã definitionẽ, et q̃libet ei⁹ pars quoq; habeat definitionẽ, et ponat̃ definitio vniuscuiusq; partiũ definitionis pro eo, q̃d sigñant noia ipsius. Notificatio vero, in q̃ assignat̃ aliquod nomẽ vice alterius nois. & hoc quidẽ fit cũ ignoramus, vtrum idẽ sigñet primũ nomẽ, quod sigñat secundũ. vt cũ dicimus vtrũ honestũ est decens: hoc. n. est attinẽs gñi cõsiderationis ipsius definitionis; id est de q̃sitis definitionũ. silr ẽt se hñt descriptiones, q̃ danẽ, q̃tenus sunt expõnes sigñationis ipsius nois, non q̃tenus sigñent aliqd exñs, vt cũ dicimus, vtrũ id, quod sigñat nomẽ vacui, sit locus in quo nihil existit: tandem hoc genus inq̃sitionis, qua inq̃rit̃, s. vtrũ hoc sit hoc idẽ; vel diuersum ad hoc q̃situm attinet, eo q̃a, q oñdit atq; affirmat aliqd eẽ definitionẽ alicuius, astruit vtiq; pmo illud eẽ idẽ. sed, q ostẽdit id nõ esse idem, sed ꝙ est diuersum, is qdẽ iã interimit atq; destruit definitionẽ, & ideo loca sumpta p idem & diuersum, inter loca definitionis vtiq; cõnumerant̃: cuius rei indiciũ tibi hoc sit, q̃a vulgus existimat, ꝙ pmutare vnũ nomẽ in aliud notius illo pori illud sit definitio, vt videm⁹ ipsos loquẽtes definire sapiẽtiã p ipsam sciam dicẽtes, s. ꝙ sapiẽtia est scia.

Propriũ aũt est, quod non significat q̃ditatẽ rei, inest tñ toti ipsi rei ac soli conuersimq; prędicatur de ipsa re; exẽpli grã, ꝙ hõ sit disciplinę susceptiuus. nam hoĩe reperto, reperit̃ id quod est susceptiuum disciplinæ, & reperto ipso susceptiuo scientiæ reperit̃ & ipse hõ: hoc. n. de proprio palam est, ipsum scilicet non posse reperiri nisi in habẽte ipsum propriũ, licet nihil prohibeat quin possit

vocetur propriũ, quod est uniuersalius re, quando inest illi soli aliquo tempore, somnus enim est cuiusdam hominis proprium, quando hoc tempore aut in hoc loco non dormit, nisi hic homo. & aliquando vocat̃ propriũ quod inest parti speciei, sed nõ inest alijs, sicut azurinus oculus homini inest. Verumtamen proprium est id, quod definiuimus, hoc autem si dicatur proprium est nominis æquiuocatione, aut per posterius.

De Genere. Genus autem est, quod prædicatur de multis specie differentibus in eo quod quid sit, & secundũ hanc quęsiti speciem, scilicet an tale sit talis genus, subintrat illud id, quod dicimus, an tale & tale sitit sub vno genere, aut diuersis generibus, & hoc fit, vt sit quærere gratia exempli, vtrum homo & bos subsint vni generi, & commonstretur nobis, quòd homo sit animal, & bos iterum sit animal, per locum generis commonstratum erit nobis quòd subsint vni generi: si autem commonstratum fuerit, quòd sit genus vnius ipsorum, & non sit genus alterius, commonstratum est, quód non subsint vni eidem generi.

De Accidente. Accidens vero Arist. describit hic duabus descriptionibus, eo q̃ non sit sufficientia in descriptione alterius illarum, quæ ipsum ambit quarum vna est, quòd accidens non numeretur in vllo horum trium, scilicet neq; in definitione, neq; proprio, neq; genere, cùm rei insit: secũda autem descriptio est, q̃ sit id, quod possibile est inesse, & non inesse vni eidem rei: prima nanq; descriptio ambit accidentia separabilia & inseparabilia, & huius descriptionis natura itelligitur ex parte priuationis, hoc est, inquantum est priuatio clausularum, quæ dictæ sunt in illorum trium definitionibus, & ideo est eius scientia imperfecta. Per secũdam vero descriptionem intelligitur sm eius essentiam, sed ambit solum separabile, & quæsita quæ fiunt de aliquo vtrum sit eligibilius & dignius, subintrant capitulum accidentis, magis enim & minus sunt accidentis, & aliquando putat̃, q̃ eis vtendum sit in comparatione substantiæ, prout inquisiuit Arist. in libro Prædicamentorum, an indiuidua substantiæ sint magis substantiæ, aut ipsæ species? & sicut est eius scrutinium an materia sit dignior uocacari substantia aut forma, & sm hoc quæsita comparationis subintrant omnia prædicamenta: quęsitum uero an prædicatum insit subiecto tantum Arist. commonstrat, q̃ subintrat ipsum accidens: & posuit ipsum subintrare accidens, & si prædicatum, quando ponitur inesse subiecto non commonstretur de eo quòd sit accidens, neque quòd sit genus, neq; definitio, neque proprium, propterea quia quando commonstratum fuerit, q̃ res rei isit, saltem de illa possibile est uerificari, quòd sit accidens, si non sit unum de illis reliquis, & posuit eius uim, uim accidentis, sicut est dispositio indefinitæ, cuius uis posita est uis particularis. Præterea unũquodq; illorum, scilicet definitio, genus, & proprium, largiuntur de subiecto notionis crementum, accidentis autem non est ullum crementum notionis, quod uero de eo quæritur, est, quòd insit, & ideo subintrat numerum quæsitorum essendi. Quæsitum uero an res sit simpliciter, uarij circa ipsum fuerunt expositores, quam specierum horum quæsitorũ subintret: uerumtamen quando dicendo an hoc sit uelimus intelligere sicut dicendo an illud sit uerax, quòd scilicet id eius, quod est in anima connexum sit illi, quòd est extra animam, indubitate illud subintrat ipsum accidens, & hoc est magis promulgatum de sensu illius, quod significat nos dicere vtrum res sit, aut non sit? & hoc est illud, quod asseuerat Alexander. Aliquorum autem opinio fuit, quòd hoc quæsitum subintret genus & definitionem, intelligunt enim per ens, cuius est essentia, & causæ, quibus

possit dici propriũ id quod est cõius ipsa re, si illi soli insit aliqñ. dormire etenim est alicui hoĩ proprium, si eo tempore vel eo loco non reperiatur aliquis dormiens præter illum hoĩem, potest tñ appellari proprium id, quod in aliqua parte alicuius spẽi reperitur, sed nõ inest alij speciei, vt glaucedo oculorum in hoĩe: veruntamen proprium est id, quod iam definiuimus: reliqua vero, si nolentur proprium, illud quidẽ æquoce sic noiabitur, aut analogice. i. p posterius. Genus vero est, quod de pluribus & differẽtibus specie prædicat̃ in eo quod qd est. huic. n. modo inquisitionis seu interrogationis, videlicet, vtrum hoc sit genus ad hoc, accõmodatum quidem est id, quod dicit̃ de aliqua re, vtrũ hoc & hoc sub vno contineant̃ gñe, aut sub diuersis. vt si quęram⁹ vel disputem⁹, vtrum hõ vel bos, exẽpli causa, sub eodem genere cõtineant̃, & nõ lateat nos, hoĩem esse aĩal, atq; bouẽ quoq; esse aĩal per locum à genere, seu per methodum gñis, tunc non latebit nos ipsa sub eodem cõtineri gñe. sed si probetur ipsum esse genus vni eorũ & non alteri, tũc palã erit ipsa nõ cõtineri sub vno & eodẽ gñe.

Accidens aũt hoc in loco dupliciter describit̃ cũ vnica illarũ descriptionum, qua describit̃ non sit satis. Prima itaq; descriptio hæc est, accidẽs est, quod nihil illorũ triũ est, nempe nec definitio, neq; propriũ, neq; genus, inest aũt rei. Secũda vero descriptio est, quod cõtingit inesse cuius vni & eidem rei, & nõ inesse. Illa itaq; prima descriptio amplectit̃ quidẽ accidẽtia sepabilia atq; iseparabilia: huiuscemodiq; descriptionis natura dignoscitur p priuationẽ, hoc est, qa est priuatio illarũ rerum, quę in definitionibus illorũ trium dictæ fuerũt. & ideo talis notitia est impfecta. Per secundã vero descriptionẽ notificat̃ eius essentia, verũ separabile tm̃ accidens amplectit̃. Q̄stiones p̃terea, seu problemata, q̃ fiũt de aliquo vtrũ sit honestius vel vtilius, seu expetibilius annectunt̃ quidẽ ipsi accidẽti, eo quia magis & minus, seu excessus et defectus insunt quidẽ ipsi accidẽti ad ipsumq; attinẽt, posset tñ quis existimare, q̃ & i ipsa substãtia possint fieri huiuscemodi cõparationes, vt vr̃ Aristo. quęrere in lib. Prędicamentorũ vtrũ indiuidua substantiæ sint magis substãtia q̃ eorũ species. Similiterq; quęrit vtrũ materia ipsa, vel ipsa forma debeat appellari potius substantia. hac igit̃ ratione quęsita ipsius comparationis, oĩbus quoq; prædicamentis annectentur. Arist. tñ dicit, q̃ quæsitũ illud, s. vtrum p̃dicatum insit tm̃ subiecto, qd annectit̃ ipsi accñti, ad ipsumq; attinet, & Arist. dicit illud annecti ipsi accidẽti, quãuis ex hoc, quod dicimus, prædicatũ inesse subiecto, non probetur ipsum esse accidẽs, neq; genus, neq; definitio, neq; propriũ; ppterea quia, cũ probat̃ aliquid inesse alicui, tandẽ id, quod põt de eo vere dici, erit saltem dicere q̃ sit accidens, si nõ sit aliquod aliorũ trium reliquorũ. & posuit id habere uim accidẽtis. quemadmodũ dixit etiã ipsam indefinitã hr̃e vim particularis. Vnũquodq; p̃terea horũ trium, s. & ipsa definitio, & genus, atq; proprium addunt in ipso subiecto aliquã notitiã, ex accidenti vero nulla habet̃ maior notitia: sed quod de eo requirit̃ est, vt sit, & ideo annectit̃ numero eorũ quę dicunt esse. Circa illud vero quęsitũ, quod quęrit vtrũ res sit absolute, disceptati sunt expositores, in quo nã horum quatuor quęsitorũ gñe, contineat̃ & cui eorũ annectat̃. Sed, si cũ dicimus verũ ita sit intelligamus ac si diceremus, vtrũ illud sit verũ: nempe vt id quod de ea re i animo habet̃ correspondeat atq; concordet cũ eo, quod extra aĩam existit, tunc, pculdubio id ipsi accñti annecti debet, & hoc profecto vr̃ maxime sigñare apud vulgũ, id quod dicimus vtrũ res sit vel non sit. & hęc est sententia Alexandri. Sed aliqui alij putant hoc quęsitum annecti ipsi generi, atq; definitioni. ppterea quia vr̃, q̃ cũ dicimus est, intelligatur id quod habet essentiam, & causas quibus

bus consistit extra animam:prima uero est magis uulgata.

bus consistit extra animam:prior tamen sententia, seu prius dictum, est magis apparens,seu probabile.

Quòd cætera prædicata aliquid claudant eorũ,quæ definitio continet. *Cap. V.*

NOn lateat autem nos, q̃m quę ad proprium,& genus,& accidẽs omnia dicunt,& ad definitiones cõueniet dici.Ostẽdentes enim q̃m non ei soli inest, quod est sub definitione(queadmodũ & in proprio) aut q̃m nõ genus quod assignatũ est in definitione, aut q̃m non inest aliquid eorũ quæ in definitione dicta sunt,quod quidem et in accidente dici põt, interimentes erimus definitionẽ.Quare fm prius assignatam rationem omnia erunt quodãmodo definitioni accõmodanda,quę numerata sunt. Sed nõ propter hoc vnã in oĩbus vniuersalẽ methodum quęrendum, neq; enim facile inuenire hãc est:& si inueniaĩ, omnino obscura,& insuauis plane fuerit ad propositũ negocium. Propria vero in vnoquoq; terminatorũ generũ assignata methodo,facile ex ijs quę circa vnumquodq; propria sunt, decursus pro positi fieri possit. Quare vniuersaliter figura quidem, quemadmodũ dictum est prius, diuidendum est:reliquorum autem ea, quæ maxime sunt singulis peculiaria,annectendum,definitioni & generi accommodata ea nuncupantes:penè autẽ adiuncta sunt, quæ dicta sunt ad singula.

Sermo De altera quæsitorum partitione secundum unum & multa. *Cap. V.*

TRANSLATIO ABRAMI.

EXpedit autẽ te scire q; hæc quatuor quæsita fiunt duobus modis quæstionis,quorum vnus est q; illo explicetur quòd nomen rei ipsius quæsiti, proüt dicimus an tale sit definitio talis,aut non sit illius definitio:& alter est,quòd non explicetur. Et dicamus,q; dicendo an sic & sic, sensus sit, an sic sit talis definitio, aut genus,aut proprium, aut accidens, & hoc quando sensus fuerit ex copula, quando vero ibi non fuerit copula,hoc propositũ numeratur in quæsitis essendi simpliciter solum:hic itaque est numerus specierum quæsitorum topicorum & quæ numerantur subintrare singulas ipsorum species, quæ vero numerantur subintrare collectum illorum, scilicet quatuor specierum prædictarum, sunt quæsita vnius & alterius, vnum enim & aliud sunt nomina æquiuoca, quæ multifariam dicuntur, sed non euadit secundum quemuis illorum modorum significet, quin referatur ad illas species, & hoc ostenditur nobis diuidentibus quid significet vnius nomen,& hoc secundum q; expedit huic arti, sermo vero de hoc perfecte habetur in metaphysicis.

TRANSLATIO MANTINI.

NEc te lateat hæc quattuor quęsita bifariã quęri,primo quidẽ, cum per ipsum exponiĩ ac declaraĩ nomẽ ipsiusmet quæsiti, vt si dicaĩ vtrũ hoc sit diffinitio huius, vel non sit eius definitio: secundo vero mõ,quum nõ declaraĩ per ipsum, et hoc quidẽ fit cũ fuerint nota ipsa signa, id est propõnes seu notæ cõsignificatiuę,qa ipsis cognitis significatio est cognita & clara. Dicẽdũ ergo,q; cũ dicimus, vtrũ hoc sit hoc, intelligimus vtrum hoc sit definitio huius rei,vel sit genus vel,ꝓpriũ vel accidẽs.& hoc cũ fuerit intellectũ ad iunctũ,hoc est si intelligaĩ cõiũctim et copulatim,sed si nulla detur ibi coniunctio inter illud ꝓpositũ negociũ, tũc illud quæsitũ,inter quæsita de inesse absolute tm̃ et simpliciter cõnumerabiĩ. Hæc itaq; sunt genera quęsitorũ seu ꝓblematũ dialecticoꝝ,seu topicorũ, quę enumerata sunt. & quæ numeranĩ annexa singulo generi eorũ:ea vero,quæ numeranĩ annexa oĩbꝰ illis quattuor generibus dictis,sunt quidẽ illa,quæ dicunĩ quæsita de eodẽ & de diuerso : idẽ.n.& diuersum sunt nomina ęquiuoca,quæ multifariã dicunĩ:nihil tñ prohibet, quin reperiatur aliqd ibi, quod significet illud reduci ad illa genera:hoc tñ satis patebit in nostra diuisione de varijs significatis ipsius nois, eiusdẽ, quot modis scilicet significet hoc nomen idem, prout ad hanc artem attinet, sed in libro Metaphisicæ exacte de hoc tractatur.

Quot modis Idem dicatur. *Cap. VI.*

PRimum aũt omnium de eodẽ determinandum, quoties diciĩ. Videbitur aũt idẽ,vt figuraliter sit sumere, tripliciter diuidi. Numero enim,aut specie,aut genere idẽ solemus appellare. Numero quidem, quorum nomina plura, res autem vna:vt indumentum, & vestis. Specie autem quæ cum sint plura, indifferentia sunt secundum speciem:vt homo homini, equus equo: nam huiusmodi specie dicuntur eadẽ, quæcunq; sub eadem specie sunt. Similiter autem & genere eadẽ,quęcũq; sub eodẽ genere sunt: vt equus homini. Videbitur aũt ab eodem fonte aqua,quæ eadẽ dicitur, habere aliquã differentiã præter dictos modos:non tñ,sed & hmõi in eodẽ ordinetur ijs quę fm vnam speciem quoquomodo dicta sunt: oĩa enim talia cognata, & affinia sibijnuicẽ videntur esse: nã omnis aqua omni aquæ eadẽ specie diciĩ, eo q; habeat quandã similitudinẽ: ab eodem aũt fonte aqua quæ eadẽ dicitur, nullo alio differt, q̃ eo q; vehementior sit similitudo:quare nõ separamus idẽ ab ijs quæ fm vnã speciẽ quoquomodo dicunĩ. Maxime autẽ indubitanter quod vnum est numero, idem ab omnibus videtur dici. Solet autẽ & hoc assignari multipliciter: proprijssime autẽ,& primo,quãdo nomine, vel termino idem assignatũ fuerit: vt vestis indumento, et animal gressibile bipes,homini.Secundũ autẽ,quando proprio:vt disciplinæ susceptibile,hoi,& quod natura sursum fertur, igni. Tertiũ vero, quando ab accidente:vt sedẽs,

vel musicum Socrati: omnia. n. hæc vnum numero volunt signare. Quod autē verum sit quod nunc dictū est, ex transsumentibus nūcupationes maximè quis discat: sæpe. n. præcipiētes noīe vocare aliquem sedentiū, transsumimus, qñ fortè is non intelligit cui

præceptum facimus, tanq̃ ab accidente ipso magis intelligente: & iubemus sedentē, vel disputantē vocare ad nos, manifestum q̧ vt eundem opinantes, & sm nomen, & sm accidens significare. Ergo idem quemadmodum dictum est, tripliciter diuidatur.

Sermo de vno.

TRANSLATIO ABRAMI.

ET dicimus, q̧ nomē vnius dicit̃ de tribus significatis, & vnumquodq; horum trium diuiditur in multas partes: quorum vnum est vnum numero, & hoc quidē diuidit̃ in sex partes: aut vnum noīe, vt dicimus agnū & agnum vnū idem: aut vnū definitione, prout dicimus aīal rōnale, et aīal quod cōmertijs vtitur vnū noīe: aut vnum noīe & definitione, prout dicimus hoīem, & aīal rōnale vnum idē: aut vnū proprio, prout dicimus disciplinabile & risibile vnū idem: aut vnum noīe, & proprio, prout dicimus hoīem & risibile vnum idem: aut vnū definitione & proprio, prout aīal rationale & risibile vnum idem. Secunda autem pars primæ diuisionis est vnum prædicato, & hoc partit̃ in tres partes: aut vnum genere, vt homo & equus sunt animalitate vnus: aut vnum specie, sicut Socrates et Plato sunt humanitate vnus, & Græci & Romani sunt humanitate vni: aut vnum accidente, sicut nix & calx sunt vnū albedine. Tertia vero pars p̄mæ partitionis est vt analogia vnum, vt Alchalipha maurorum, & Cæsar Romanorū sunt vnus. i. quòd proportio illius quod significat Alchalipha apud mauros, est idem proportione illi, quod significat Cæsar apud Romanos, & aliquando dicimus q̧ aeris serenitas & maris tranquillitas sint vnum. Hi itaq; sunt modi quibus dicitur vnum. Et notum est quòd aliud dicitur secundum illorum numerū: vnicuiq; enim significato vnius opponitur aliquod aliud. Et non lateat te quo modo fiat illorū reductio ad illas quatuor species: vnum enim numero subintrat capitulum definitionis, & quæ secum numerantur, & vnum genere, & accidente, & analogia, notum est q̧ subintrent illa capitula.

Cap. VI.

TRANSLATIO MANTINI.

DIcamus igitur, q̧ hoc nomen idē, primo quidē tria signat, quorum quodlibet diuidit̃ in plures partes: primum eorꝝ est id, quod dicitur idē numero: & hoc quidē diuiditur in sex partes: quarum prima est, cū dicimus idem noīe, vt cū dicimus vestem & indumentum esse idem. Secunda est idem definitione, vt cū dicimus animal rationale, & aīal Emax & Vendax, seu venditarū, sunt idē. Tertia est idē proprio, vt cū dicimus, disciplinabile & risibile sunt idem. Quarta, est idem noīe & definitione, vt cū dicimus hoīem & aīal rationale sunt idem. Quinta, idem noīe & proprio. Sexta, idem definitione & proprio. Secūda vero pars primæ diuisionis est id, quod dr̃, idem p̄dicato. & hæc pars diuiditur in alias tres partes. Prima est, idem gn̄e, vt cū dicimus hoīem & equum, esse idem in aīalitate. Secunda est, idem specie, vt cū dicimus Socratē & Platonem esse idē humanitate. Tertia est, idem accidēti, vt calcem & niuem dicimus esse idem albedine. Tertia vero pars primæ diuisionis est idē proportione, vt cū dicimus Alchaleffam mauris idē esse, quod Cesarem Romanis, ac si dicas q̧ idem respondet & signat alchaliffa apud mauros, q̃d respōdet Cesar apud Romanos, & cū dicimus quiescere in aere, & otiari in mari esse idem.

Hi ergo sunt modi, quibus hoc nomē idem signatur. Manifestum aūt est, q̧ hoc nomē diuersum tot modis dicit̃, quod dicitur & ipsum idem, & q̧ cuilibet signato ipsius eiusdē, opponit̃ aliquod diuersum. Nec te lateat quo pacto respondeat̃ illis quatuor gn̄ibus. Idem. n. numero annectitur seu accommodatur ipsi definitioni & his, quæ cū ipsa numerant̃, idē vero genere, et accidentè, ac proportione, constat ipsa annecti his capitibus.

Omnem disputationem dialecticam esse ex termino, proprio, genere, aut accidente, & vbi illa reperiantur. Cap. VII.

QVoniam aūt ex prius dictis sunt orationes, & p hæc, & ad hæc vna qdem fides est p inductionem. Si. n. qs cōsideret vnāquanq; propositionū, & problematum, apparebit aut à termino, aut à proprio, aut à genere, aut ab accidēte facta. Alia autem fides per syllm: necesse est. n. oē quod de aliquo prędicat̃, aut conuersim de re prędicari, aut non: & si conuersim prædicat̃, terminus erit, vel proprium. Nam si significat quid est esse, est terminus: si aūt non significet, proprium: hoc. n. erat propriū, quod cōuersim p̄dicatur, non signans quid est esse. Si aūt non conuersim p̄dicat̃ de re, aut ex ijs q̃ in definitione subiecti dñr, est, aut non: & si est ex ijs, q̃ in definitione dñr, genus, aut drīa erit, eo q̧ definitio ex gn̄e, & differētijs est: si vero ex ijs non est, quæ in definitione

dicunt̃, palam est qm̄ accidens erit: nā accñs dicebatur, quod neq; terminus, neq; genus, neq; proprium, inest aūt rei. Post hæc autē oportet determinare gn̄a prædicamentorꝝ, in qbus sunt †dictæ quatuor drīæ: sunt hæc aūt numero decē: quid est, quantū, quale, ad aliquid, vbi, qñ, sitū esse, hr̄e, facere, pati. Sēper. n. accidens, & genus, & propriū, & definitio in vno prędicamentorꝝ horū erit: nam oēs ab his ꝓpositiones, aut qd est, aut quale est, aut quantum, aut aliorꝝ aliquod prędicamentorꝝ signāt. Manifestum est aūt ex eisdem, qm̄ q quid est significās qñq; quidem substantiā significat, qñq; autem quale, qñq; vero aliquod aliorum prædicamentorum: nam qñ posito hoīe dixerit q̧ positū est hominem esse, vel aīal: & quid est dicit, & significat substantiam: quando colore albo posito dixerit q̧ positum est album esse, vel colorē, qd est dicit, et quale significat. Similiter autē & si cubitali magnitudine posita dixerit

† al. .i. dicti quatuor locis

rit

rit ꝙ positum est cubitalem esse magnitudinem, & quid est dicit, et quantum significat: simr autem & in alijs. Vnumquodque enim talium siue idē de eodem dicat, siue genus de hoc, quid est significat: qñ autem de alio, non quid est significat, sed quantũ, aut quale, aut aliquod aliorum prædicamentorum. Quare de quibus sunt disputationes, & ex quibus, hęc et tot sunt. Qũo aũt sumemus, et per quæ copiosi erimus, post hæc dicendũ.

Sermo de sufficienti quæsitorum partitione. Cap. VII.

TRANSLATIO ABRAMI.

HÆ itaq; sunt omnes species quæsitorũ & præmissarum, & oẽs species illorũ, quę ex illis componunt. Et perinde expedit ꝙ dirigamus ad uiã qua scidat veritas, solus enim hic est illorum numerus, nec plus neq; minus. Et dicimus hoc apparere duobus modis: quorum vnus est inquisitio, & alter est syllogismus. Quiquidem euenit ex inquisitione, scidit inquirendo singulas præmissas & quæsita. Qui vero fit syllo & partitione hoc modo videtur, quia omnis prædicati aut conuertitur prædicatio reciproce, aut nõ conuertitur, & hoc quidem est per se euidens: & si conuertitur illud, est definitio, aut proprium, & hoc manifestatur ex eo quod præfatum est in descriptione definitionis & proprij, illud. n. significat rei quidditatem, & est ꝓprie illã decernens, et sic est oratio sigñans rei rõnem, qua ipsa est, & hæc est definitionis definitio, ꝓut suppositũ est: aut non sigñat rei qdditatẽ, & cũ hoc proprie ipsam cõcernit, & sic vr̃ ꝙ sit propriũ: id. n. ad quod ꝓtulit iquisitio, est id, quod posuũ est in ꝓprij descriptione.

Si vero ꝑdicatum non conuertatur prędicatione, non euadit quin sit de his quæ sumunt in subiecti definitione, aut non sumit: si fuerit de his quę sumunt in subiecti definitione, notum est ꝙ est genus ex his quę prælibata sunt in gñis descriptione: id. n. quod sumit in subiecti definitione, & est vniuersalius eo, vr̃ ꝙ sit prædicatum de pluribus spẽ differẽtibus in eo ꝙ quid sit. si vero fuerit de his quæ non sumunt in subiecti definitione, & est vniuersalius subiecto, notum est ꝙ est accidẽs: id enim quod denotatur hac denotatione, notum est de se ꝙ describitur descriptione qua descriptum est accidẽs, ꝙ sit id quod non est genus, neq; definitio, neq; proprium, et potest inesse & non inesse subiecto, res uero, quarum sunt hæc ꝑdicata sm se omnia collectiue, sunt decẽ pręd icamenta, singulis enim prædicamentis insunt definitiones, & propria & accidentia. Sicq; iam locuti sumus de rebus ex quibus componuntur quæsita & præmissæ, hoc est, prædicata & eorum subiecta.

TRANSLATIO MANTINI.

HÆc igit̃ sunt oĩa gña quæsitorꝝ & propõnum, oẽsq; partes eorꝝ ex quibus componunt. Consentaneũ aũt est deinceps, vt dirigamur ad eam methodũ, qua veritas habeat: nã quęsita & ꝓpões tot tm̃ sunt, nõ plura neq; pauciora. Dicendũ itaq; de hoc duabus vijs & methodis posse hri fidem, una qdẽ inductione, altera vero syllo, & diuisione: fides aũt, q̃ ꝑ inductionẽ habet, fit qdẽ ꝑquirẽdo vnãquanq; ꝓpõnum & ꝓblematũ, fides vero, q̃ ꝑ syllm & diuisionẽ habet, hæc utiq; fit rõne, nẽpe, quia oẽ, quod de aliqua re ꝑdicetur, aut cõuersim ꝑdicat de ea re, aut nõ, prædicat conuersim, & hoc est ꝑspicuũ de se. et si cõuersim pręd icat, tũc vel erit definitio vel propriũ: & hoc palam est ex descriptione supius data de ipsa definitione, ac ꝓprio. Nam, si significet qditatem rei & sit qd ei propriũ, tunc erit oro sigñans ipsam rẽ, in qua existit, & hæc est vtiq; ipsa definitio, vt fuit iã dictũ. Sed, si nõ significet qditatem rei, sit tñ qd ei proprium, tũc vr̃ esse ipsum ꝓprium: & hoc quod ex vi ipsius diuisionis sequit, est vtiq; id, q̃d in descriptione ipsius ꝓprij positũ fuit. At si nõ pręd icetur cõuersim de re, tunc vel erit oĩno aliqd ex his, q̃ in definitione subiecti sumunt, vel non, & si sit aliqd, quod ingredit definitionẽ subiecti, tunc illud esse genus manifestũ est ex ipsa descriptione ipsius gñis supius tradita, id aũt, quod ingredit definitionẽ subiecti, sed est cõius, videt quidẽ prædicari de pluribus differentibus spẽ in eo quod qd est. At si sit aliquid, q̃d non ingrediat definitionẽ subiecti, et sit cõius subiecto, tũc manifestũ est ipsum eẽ accñs, qm̃ id quod ita se habet, describet proculdubio ea descriptiõe, qua describitur ipsum accñs, quæ scilicet est, ꝙ nõ est genus, neq; definitio, neq; ꝓprium, & ꝙ põt inesse & non inesse subiecto: res vero, quibus insunt hæc pręd icata oĩa, sunt ipsa decem prædicamenta, nã in quolibet prædicamentorum dant definitiones & propria atq; accidentia. Iam ergo habes ea, ex qbus constant disputationes, seu problemata, atq; propositiones, hoc est ipsa prædicata atq; subiecta eorum.

De Propositione Dialectica. Cap. VIII.

PRimum igit̃ determinet quid est propositio dialectica: & qd problema dialecticum. Non. n. oẽm propositionem, nec oẽ problema, dialecticum ponendũ: nullus enim offeret, qui mẽtem habeat: quod nulli vr̃. nec proponet quod oibus est manifestũ vel plurimis: nam hæc quidem non hñt dubitationem: illa aũt nemo ponet. Est autem propositio dialectica, iterrogatio probabilis aut oibus, aut plurimis, aut sapiẽtibus, & his vel oibus, vel plurimis, vel maxime familiaribus non inopinabilis. Ponet. n. aliqs qđ vr̃ sapientibus, nisi id contrariũ sit multorꝝ opinionibus. Sunt aũt ꝓpões dialecticæ, & ea quę probabilibus sunt similia, & contraria ijs quæ vident esse probabilia sm contradictionem protensa, & quæcũq; opiniones sunt sm artes inuentas. Si. n. probabile est eandem esse contrariorum disciplinã, & sensum eundem esse contrariorꝝ probabile apparebit: & si vnã numero Grãmaticem eẽ, & Tibicinariã vnam: si aũt plures Grãmaticas, & plures Tibicinarias: oĩa. n. similia & cognata hæc videtur esse. Simr autem & ea q̃ probabilibus sunt contraria sm contradictionem protensa, probabilia videntur: si enim probabile est ꝙ oportet amicis benefacere, & ꝙ nõ oportet amicis malefacere, probabile est: est autem contrarium quidem, ꝙ oportet malefacere amicis, secundum contradictionem autem, ꝙ non oportet amicis malefacere. Similiter autẽ & si oportet amicis bñfacere, inimicis non oportet: est aũt &

hoc fm cõtradictionem contratiũ:nam contrariũ est ꝙ oportet inimicis benefacere.Silr aũt & in alijs.Probabile aũt & in similitudine apparet etiã contrariũ de contrario : vt si oportet amicis benefacere,& inimicis oportet male:apparebit & contrarium hoc qđ est amicis benefacere,et qđ inimicis male. Vtrũ aũt fm veritatem se habeat,an nõ, in ijs quæ de contrario dicentur,ostendet̃. Palam autẽ qm̃ & quæcunque opiniones fm artes sunt dialecticæ propositiones sunt. Ponet.n. aliquis ea,quę vident̃ ijs,q in eis probati sunt: vt de his quidẽ quę ĩ geometria,vt Geometer,de illis aũt quę ĩ Medicina, vt Medicus.

Sermo de præmissa seu propositione topica. *Cap. VIII.*

TRANSLATIO ABRAMI.

ET expedit ꝙ dicamus quid sit pręmissarũ fm se, & suarum specierum inquantum sunt præmissæ topicæ, ac etiam quæsitorum & suarum specierum,quatenus sunt quæsita topica,& quæ sit differentia inter præmissam topicam,& quæsitum topicum.

Et dicimus,ꝙ non conuenit ꝙ in hac arte ponamus quãuis rem,quę contigerit,pręmissam topicam, neque quãuis rem,quæ contigerit,quęsitum topicum.nullius enim intelligentis est ponere aliquam rem,quam non asseuerat aliquis,quæ sit huius artis præmissa, neq; etiã quærere de hoc illo,quod est notum omnibus hominibus,aut ipsorum maiori parti,in hoc enim non est dubitãdum,neq; etiam numeratur vllo vnquam tempore: hoc autem sic existẽte,topica præmissa est oratio diuulgata,quæ recipitur in quæstione,& ponitur etiam pars syllogismi. Et hęc quidẽ est multarum specierꝫ, quarũ primæ sunt diuulgatæ apud omnes, vt ꝙ Deus sit, aut apud maiorem partem,præter ꝙ reliqui renuant illas, aut diuulgatæ apud Sapiẽtes & Philosophos,præter ꝙ vulgus illas renuat, prout est id, quod Philosophus asseuerat de animæ perpetuitate,aut diuulgatę apud Sapientes,præter quod reliqui illas renuãt,aut notę apud potiores sapientes,præter ꝙ sit opinio ficta,idest contraria his quæ vulgus asseuerat. Et præmissæ ex parte, quæ experimento comprobantur in artibus Theoricis & factiuis,sunt diuulgatę,prout est id, quod est in arte Medica,quòd scamonea soluat choleram & colocyntida ipsum phlegma,et sicut id,quod est in sciẽtia Astronomiæ,ꝙ Lunæ sint quinque motus, & Solis sunt duo motus.Et iterum quod simile est diuulgato est diuulgatum:huius autem sunt duę species,quod est simile motuum proportionalitate,ac etiam quod est simile diuulgato.vt si est sensus contrariorum,est vnus,sicq; cõtrariorum scientia est vna,quia proportio sensus ad sensatum est similis proportioni scientiæ ad ipsum scitum. Secunda autem species est secundum aliquod accidentium,vt si nouiter factio sit partium animalis & plantæ & mineralis,ita est & orbium cœlestium, ambit enim illos corporeitatis ratio:& iterum quia repugnans contrario diuulgato est diuulgatum.quando enim diuulgatum est ꝙ expediat amicis benefacere, & illius contrario existente, ꝙ expediat inimicis benefacere, huic contrario repugnans est dicere,ꝙ nõ expediat inimicis benefacere:& iterum contrarium diuulgati est diuulgatum qñ illi pędicato est,subiecto contrariũ fuerit. Verbi gr̃a, qñ benefacere amicis est laudabile, & inimicis malefacere est laudabile. Et Arist.præcipit de hoc loco ꝙ non fiat nisi contrario cõnexum,hoc.n.est vehementius diuulgatum.v.g.quia,qñ proponimus ꝙ expediat inimicis malefacere,expedit hoc sustẽtare eo quòd expediat amicis benefacere. Instituit autem hic hoc pręcepto illius repetitionem ob ipsius remissionem diuulgationis respectu primi, dico respectu repugnantis contrario.Præstantior autem harum specierum est diuulgatarum apud omnes, & deinde diuulgatarꝫ apud maiorem partem, quæ autem præter has sunt numerantur

TRANSLATIO MANTINI.

NVnc aũt de ipsis ꝓpõnibus ac de earꝫ gñibus q̃tenus sunt ꝓpõnes Dialecticę.de ipsis quoq; ꝓblematibus ac de eorꝫ gñibus,q̃tenus sunt ꝓblemata dialectica,& qđ p̃terea intersit inter ꝓpõnem dialecticam,& problema dialecticum disserẽdum est.

Dicamus ergo,ꝙ in hac arte nec quęcũq; ꝓpõ cõtigerit,neq; quodcũq; problema cõtingat,ponẽdũ est: qm̃ nullus,q mentẽ habeat,debet offerre veluti ꝓpõnem ĩ hac arte id,quod nulli vr̃,vel ꝓponere,interrogareq; id, q̃d oĩbus,vel plurimis manifestũ est,et id nullã habeat dubitationem,nulloq; tp̃e fiet ex ipso aliquod quęsitũ. Propositio ergo dialectica est or̃o probabilis sumpta in interrogatione,q̃ efficit̃ pars syll̃i,q̃ plura obtinet gñ̃a.

Primum genus est ipsarꝫ ꝓpõnum,q̃ sunt probabiles apud oẽs,vt ꝙ Deus est,vel q̃ sunt ꝓbabiles apud plures,p̃ter hoc,q̃d negent eas reliqui hoĩes,uel q̃ sunt probabiles apud plures sapientũ, quas vulgus nõ recuset. vt est id,q̃d Sapiẽs,seu Philosophus opinat̃ de imortalitate aĩæ,vel q̃ sunt ꝓbabiles apud plures Sapientum, quas reliqui nõ negẽt,vel id q̃d est ꝓbabile apud maximos Sapientes,& non sit opinio falsa,hoc est contrariũ ei,q̃d vulgus opinatur:genus vero ꝓpositionum, q̃ experimẽto ꝓbatę sunt,quas exp̃tas,seu experiẽtiales vocant,& sunt illæ q̃ experiẽtia verificant̃,in ipsis artibus specolatiuis ac factiuis,seu practicis, inter gñ̃a probabiliũ connumerat̃.vt in arte Medica,ꝙ scamonium purgat flauam bilẽ,colocynthida vero pituitam, & in arte Astronomica,ꝙ Luna habet q̃nq; motus,& Sol duos.

Silr ẽt id,quod est sile ipsi probabili est vtiq; probabile:& hoc est duplex nẽpe. Primo v̓o mõ quod est sile fm cõparationẽ,vt cũ dr̃ si contrariorꝫ idẽ est sensus, ergo cõtrariorꝫ eadẽ erit disciplina, & sciã, qm̃ cõparatio sensus ad ipsum sensibile est similis cõparationi,quæ fit inter sciam,& scibile. Secũdo v̓o mõ fit ꝑ id,q̃d est sile ꝑ aliquod accñs:vt si partes aĩalis & stirpiũ, atq; ipsius mineralis,& inaĩati sint nouiter factæ & ꝓductæ,ergo & corꝑa cœlestia ẽt,q̃a cõicant & conueniũt in ipsa corporeitate. Pręterea id,q̃d cõtradicit̃ cõtrario ipsius rei ꝓbabilis ẽ vtiq; ꝓbabile:nã,si ẽ ꝓbabile dicere,ꝙ oportet amicis benefacere,et hui⁹ cõtrariũ sit,opotret benefacere inimicis,tũc cõtradictoriũ hui⁹ cõtrarij erit ꝓbabile,q̃d est dicere,nõ oportet benefacere inimicis:contrariũ quoq; ipsius ꝓbabilis põt esse ẽt ꝓbabile, qñ s. conuertat̃ cũ eo in subiecto et p̃dicato. exẽpli gr̃a,si est optimũ benefacere amicis, erit quoq; optimũ malefacere inimicis. Aristo. aũt iubet in hoc loco,ne id fiat nisi sit adiunctũ,seu protensum cũ ipso cõtrario, q̃a sic erit magis ꝓbabile.vt exẽpli gr̃a, si uolumus affirmare, ꝙ oporteat malefacere inimicis,debem⁹ utiq; id cõfirmare,cũ dixerim⁹,qm̃ benefacere amicis est conueniens. Ideo iussit hoc Aristo.de hoc ꝓbabili,q̃a est min⁹ ꝓbabile q̃ sit illud p̃cedẽs,videlicet,q̃d fit ꝑ contradictoriũ cõtrarij. Inter oĩa tñ̃ hęc gñ̃a ꝓbabilium pręstantiora sunt,q̃ oĩbus vĩr esse probabilia:secundo loco,q̃ pluribus:reliqua v̓o p̃ter hęc dñ̃t probabilia, q̃a vel oĩbus vel plurimis vident̃ debere acceptari:& hoc propterea quia

tantur in diuulgatis. Quia omnes aut maior pars opinātur de iis, ꝙ expediat eas recipere, omnes enim aut maior pars opinantur, ꝙ sapientum dicta debeant recipi, & de hoc videntur perseuerare vnam enuntiationem. Sicq; etiam diuulgatum est, ꝙ contraria nō coincidant in vno subiecto, & ꝙ si expediat amicis benefacere, nō expediat amicis malefacere, & similiter contrariū contrario, diuulgatum enim est ꝙ enuntiatio contrarij rei, quā enunciamus de aliqua re, sit cōtraria illius enuntiationi. Hæ itaq; sunt species præmissarum topicarum.

quia omnes vel plures putant verba sapientum debere acceptari: & hac ratione videntur ipsa similia habere idem iudiciū: similiter quoq; illa probabilia, in quibus contraria non congregantur in eodem subiecto: & ꝙ si debemus benefacere amicis, non debemus malefacere amicis: & similiter contrariū per contrarium. Nam probabile vtiq; videtur, vt id, quod iudicamus de aliqua re, seu enunciamus, iudicium illius cōtrarij seu enunciatio debet esse contrarium iudicio illius. Hæc ergo sunt genera propositionum Dialecticarum.

De problemate dialectico, & positione dialectica Cap. IX.

PRoblema autem dialecticum est speculatio intendens vel ad electionē, & fugam, vel ad veritatem, & scientiam, aut per se, aut vt adminiculās ad aliquid aliud taliū, de quo aut neutro modo opinantur, aut cōtrarie plerīq; sapientibus, aut sapientes plerisq;, aut vtrisq; ijdē eisdem. Quædā enim problematum vtile est scire tantū ad eligendum, vel fugiendum, vt vtrum voluptas sit eligenda, an nō? Quædam aūt ad sciendum tantum, vt vtrū mundus æternus sit, an nō? Quędā verò ipsa per se quidē ad neutrū horum, amminiculantia autē sunt ad aliqua talium. Pleraq; enim ipsa quidē per se non volumus cognoscere, sed aliorū gratia, vt per illa aliud quippiam cognoscamus. Sunt aūt problemata, & de quibus cōtrarij sunt syllogismi: dubitationē enim habēt vtrum sic se habent, an non sic, eò ꝙ de vtrisq; sunt rationes suasibiles. Et de qbus rationē non habemus, cùm sint magna, difficile arbitrātes esse propter quid assignare: vt vtrum mūdus sit æternus, an non: nam hmōi quæret aliquis. Problemata ergo & propositiones (vt dictū est) determinata sint. Positio est opinio ad mirabilis alicuius familiarium secundū philosophiam: vt ꝙ non est contradicere, quēadmodū dixit Antisthenes: & ꝙ omnia mouentur secundum Heraclitum: aut ꝙ vnum est ens, quēadmodū Melissus dixit (nam de quouis contraria opinionibus proferente, curam habere stultum est) aut de quibus orationem habemus contrariā opinionibus: vt quoniā non omne quod est, vel factum est, vel æternū, quemadmodum sophistæ dicūt. Nam musicum, grammaticum esse, neq; factum, neq; esse æternum. Hoc enim & si alicui non videatur, videbitur vtiq;, eo ꝙ rationem habeat suasibilem. Est igitur & positio quidem problema, nō aūt omne problema positio, eo ꝙ quædam problematum talia sunt, de quibus neutro modo opinamur. Quod autē est & positio problema, manifestū est: necesse est enim ex ijs quæ dicta sunt, aut plures sapientibus circa positionē dubitare, aut vtroslibet sibimet, eo ꝙ opinio quędam admiranda positio est. Penè aūt nunc omnia dialectica, ꝑblemata, positiones vocantur. Differat aūt nihil quomodolibet dictum: nō enim nomē effingere volētes diuisimus sic ea, sed vt nō lateant nos, cū quædā eorum sunt differentiæ. Non oportet autē omne problema, nec omnē positionē considerare, sed quā dubitabit aliquis eorum, qui ratione egent, & nō pœna, vel sensu. Nam qui dubitāt vtrum oporteat deos honorare, & parentes diligere, an non, pœna indigēt: qui vero vtrū nix alba, an non, sensu. Neq; vero quorum propinqua est demonstratio, neq; quorum valde longè: nam illa quidem non habent dubitationem, hæc autē magis ꝙ secundum facultatem exercitatiuam.

Sermo de quæsito topico, ac positione topica. Cap. IX.

TRANSLATIO ABRAMI.

QVæsitum vero topicum est expediens esse id cuius veritas non est nota per se secundum diuulgationē, sed ei euenit dubium aliquod secundum id quod diuulgatum est, quando autem hoc ita est, & attestatio dubio incidenti in illud sit causa casus peccati in præmissas diuulgatas, oportet quòd causa dubij cadentis in illud sit dulensus attestationis, vel ablatio attestationis quæ est de illo, aut cōtrouersia syllogismorum, aut syllogismo contrarietas attestationi illius, & aliquando congregantur plures q̄ vna harum causarum, & aliquando huius causa est difficultas inueniendi syllogismum, vna cum magna necessitate illius, & multo illius desiderio, prout dicimus, an mundus sit nouiter factus, nec ne.

Quando

TRANSLATIO MANTINI.

PRoblema autē Dialecticum est id, cuius veritas nō est nota per se fm probabilitatē seu apparentiam, sed de eo pōt haberi aliqua dubitatio in ipsa probabilitate: si ergo res ita se habeat, & ipsum testimoniū sit causa ob quā habeatur veritas & certificatio ꝓpositionū probabiliū, ergo oportet, vt causa, ob quā cōtingit dubitare de ipsis, proueniat ꝑꝑ cōtrarietatē ipsius testimonij, aut † ex priuatione ipsius testimonij de eis, vel † ex cōtrarietate syllogismorū, aut quia syllogismus cōtrariaē testimonio, quod de eis habeē. Et nonnunq̄ cōcurrūt plures causę his: nōnūq̄ vero huius rei causa est, quia est difficile inuenire syllogismū de ipsis, ac rationē, licet sint maxime necessarię maximeq; à nobis desiderenē sciri. vt vtrū mundus sit creatus, vel nō.

† al. l. q̄a nullum habeē.
† al. l. q̄a syllogismi sunt contrarij.

Quando autem illius testimonium dissentit est trium specierum, quarum quædam est, quòd Philosophi mutuo contendant de illo, prout est esse partem impartibilem, & sicut aliquibus uidet, quòd opes sint præeligendæ paupertati, & aliquibus uisum est, quòd paupertas sit præeligenda diuitijs: & quoddam est, in quo Philosophi contendunt cum uulgo, prout Philosophis uidetur quòd uirtus cũ mala uita & depressione eligibilior sit bonæ uitæ & honoribus cum uirtutis carentia, uulgo autem uidetur huius contrarium. Et de his est quod opinatur aliquis uir notus in scientia, quando repugnat illi quod uidetur uulgo, prout uidetur Pythagoræ de opinionibus quòd res secundum se sint secũdum fides, quæ de eis eueniunt singulis fidelibus.

Et hanc Arist. uocat opinionẽ fictam extraneam, & iterum uocat ipsam proprie positionem: positio. n. qñ cõius fertur dicitur de omnibus quęsitis topicis, qñ autem fert proprius, dicitur de hac. Id uero circa quod est controuersia syllogismorum, est prout dicimus, an mundus sit æternus: aut nouiter factus: id uero in quo testimonium dissentit syllogismo, est oratio quę non repugnat diuulgato, ipsum autem proferenti non est diuulgatum, imnio ei est de illo uehemẽs dubium, prout sunt dubia Ioannis Grammatici contra Peripateticos de essendo potentiam priorem actu in motus noua factione, id uero quod nemini est diuulgatum, nec de illo est syllogismus id est, quod uocatur obstẽtatio & sollicitudo, & nemo prę se fert sibi gloriã, ut illud ponat quęsitum, de quo scrutandũ sit in hac arte. Id uero, quod non quæritur, ex quo nondum scrutatum est de eo, nec alius protulit sermonem de illo, hoc fit pro temporum discrimine. uerbi gratia, quód consueuerunt Mathematici nostri æui scrutari motum trepidationis stellarum fixarum.

Hæ itaq; sunt species quæsitorum in hac arte quatenus sunt quæsita. Ex quo autem primum propositum huius artis est iuuare Philosophiam, aut iuuare uulgus, expedit ꝙ non proponatur quærere in hac arte, nisi qđ iuuat reliquum trium, aut philosophiã actiuam, aut philosophiam theoricam, aut quod est instrumẽtum sciendi, quod est harum duarum artium, quæ est scientia Logicę: & ꝙ non proponat quærere & scrutari quod vni illorum fuerit noxium, vt exemplum nocentis actioni est, ꝙ gymnasticæ scrutetur, an expediat seruire Deo: nec ne: & exemplum noxij in scientias Theoricas est, an sensibilium sit veritas aliqua: nec ne: & an accidẽtia sint ꝑmanentia duobus temporibus: nec ne: prout scrutantur loquẽtes nostri æui. Et exemplũ noxij in sciam Logicam est, vt qui scrutatur, an affirmatio & negatio discernant verum & falsum in omnibus rebus, nec ne: aut an omnis res indigeat commonstratione: aut inueniantur aliquæ res per se notæ. Iuuans vero ipsam actionem est, vt dicimus an oblectamentum sit virtus: nec ne: & iuuãs theoricam est, an mũdus sit nouiter factus: nec ne: & iuuans logicam est, vt an figuræ cathegoricę sint tres, aut quatuor: & an definitio acquiratur diuisione, aut compositione, aut demonstratione. Et expedit te scire ꝙ non deceat ponere in hac arte quæsitum secundũ modum exercendi in Philosophia, id cuius est nimis firma demonstratio, vt triangulum ęquilaterum construere, neq; iterum cuius demõstratio est nimis remota, aut cuius in hac arte non sunt præmissæ quibus construatur vel destruaẽ, prout sunt plura propria Decimi libri Elementorum Euclidis linearum irrationalium, sicq; iam locuti sumus de speciebus præmissarum & quæsitorum topicorum.

Tria præterea sunt gñã testium qui inter se cõtrarij existunt circa ipsa ꝓblemata, & ꝓpõnes: primum est id, in quo ipsi Philosophi īter se sunt contrarij, vt an deẽ pars aliqua īdiuisibilis, quã atomũ vocãt: secundũ, in quo cõtrariant inter sese ipsa multitudo et vulgꝰ, vt sunt aliqui eoꝝ, q putant diuitias eẽ qđ eligibilius paupertate, ac pstãtius, alij vero cõtra, paupertatẽ diuitijs: tertiũ, in quo Philosophi contrariant multitudini & plebi, vt cũ Philosophi existiment ꝑeligendã esse virtutẽ simul cũ calamitate & inopia, atq; īfinitate, q̃ opulentiã & honorem cũ ꝑuatione virtutis: vulgus uõ & ipsa multitudo oppositũ cẽset. Ex his aũt sunt aliqua, q̃ vñr alicui viro in scia noto & ꝓbato, & famoso, atq; familiari, q cõtrariaẽ opinioni multitudinis, vt Pythagoras putabat res ita se habere in se ipsis, sicut existimant esse apud vnũquẽq; credentiũ. Et hãc vocat Aris. opinionẽ fictã, vel īopinabilẽ, ac põnem ꝓprie eã vocat ẽt. Nã, cũ ipsa positio dr̃ gñaliter, tunc dr̃ de cunctis ꝓblematibꝰ dialecticis, sed cũ dr̃ ꝓprie, tũc dr̃ de hac. Ea ṽo, in qbus sylli sunt cõtrarij, sunt vtiq; vt cũ dr̃, vtrum mũdus sit ęternus, vel creatus. Id p̃terea, ī quo ipsum testimoniũ opponit rõni, vel syllo, est illud dictũ, qđ dissentit ab ipso ꝓbabili, seu famoso, & illi q illud dixit, nõ ẽ famosum, sed habet aliquã rõnem validã, seu syllm, vt sunt illa argumẽta, q̃ affert Ioãnes Grãmaticus cõtra Peripateticos asserẽtes dari potentiã p̃cedentẽ tpe ipsum actũ in gñatione, seu ꝓductione ipsius motus. Id vero, qđ nõ est probabile alicui hoi, nullaq; habeẽ de eo ratio vel syllus, vocaẽ potius ostẽtatio, seu plusq̃ deceat sapere, siqs id problema posuerit: sed nemo est, q tanta vtaẽ iactantia, vt id tanq̃ ꝓblema ꝓponat, & interroget, vel quærat in hac arte. & non quęreẽ ẽt, qa nondũ fuit scrutatũ de eo, & nemo de ipso tractauit: & hoc qdẽ fiet iuxta varietatẽ tẽpoꝝ. vt grã exẽpli id, quod hac nr̃a tẽpestate Mathematici scrutari solẽt, nẽpe de motu anticipationis & postpositionis, seu retrocessiõis ipsaꝝ stellaꝝ fixaꝝ. Hęc igiẽ sunt gñã ꝓblematũ huius artis, q̃tenus sunt ꝓblemata. Cũ aũt primũ ꝓpositũ huius artis sit opẽ ferre ac adiuuare ipsam Philosophiã, vl' ipsam multitudinẽ & plebẽ, nihil quęrendũ est in hac arte nisi id, qđ cõducit in vna triũ reꝝ, nẽpe, vl' ī ipsa Philosophia actiua, seu practica, vel in speculatiua, vel in ea re, q̃ est instr̃m ad adipiscendam sciam eoꝝ, q̃ in his duabus continenẽ artibus, quæ qdem est ipsa scia Logica: & vt non ꝓponaẽ quęrere et inuestigare id, qđ nocet alicui illaꝝ rerũ. Exemplum aũt eius, qđ nocet in actiua Philosophia, vt cũ q̃rereẽ in Dialectica, vtrũ debeamus Deũ colere, vel non: Exẽplũ ṽo eius, qđ nocet in sciẽtijs speculatiuis est, vt cũ quęriẽ vtrũ ipsa sensibilia veritatẽ aliquã habeant, vel non: & vtrũ ipsa accñtia extent firma duobꝰ tpibus, vel nõ: vt quęrũt de hoc Theologi loquentes hac nr̃a ętate. Exẽplũ eius qđ nocet in scia logicali, vt cũ quęriẽ, vtrũ affirmatio & negatio diuidãt veꝝ à falso ī oĩbꝰ rebꝰ, vel nõ: et vtrũ q̃libet res indigeat ꝓbatione: aut denẽ aliqua q̃ sint de se nota. Ea vero, q̃ iuuãt in Philosophia actiua sunt, vt vtrũ voluptas seu delectatio sit uirtus, uel nõ: Vtile aũt in Philosophia speculatiua, ut cũ dr̃ utrũ mundus sit creatꝰ, uel nõ: Id ṽo, qđ cõducit ī Logica ut utrũ figurę Peripateticę sint tres, uel. iiij. & utrũ definitio habeaẽ ꝑ diuisionẽ, uel ꝑ cõpõnem, uel ꝑ demr̃ationem: Nec te lateat, ꝙ ī hac arte nõ debet ꝓponi aliquod ꝓblema, seu q̃situm s̃m exercitationẽ & usum cõducentẽ in ipsa Philosophia, si illud ꝓblema sit demr̃atione manifestissima ꝓbatũ, ut ꝙ deẽ triãgulꝰ ęqlaterꝰ: neq; debet ẽt ꝓponi ꝓblema, cuꝰ demr̃atio sit ualde remota, & īmanifesta: uel ꝙ ī hac arte nõ denẽ ꝓpõnes, qbꝰ possit illud cõfirmari, uel destrui, ut sunt multa, q̃ in. 10. lib. Euclydis reꝑiunẽ de ꝓprietatibus lineaꝝ irrõnaliũ: iã ergo sumꝰ locuti de gñibꝰ ꝓpõnũ atq; ꝓblematũ dialecticoꝝ.

De speciebus Differendi, dialecticæque Disputationis: *Cap. X.*

DEterminatis autem his oportet diuidere, quod dialecticarum disputationũ sunt species. Est autem inductio quidẽ hęc, illa autem syllogismus. Et syllogismus quidem quid est, dictum est prius. Inductio vero est à singularibus ad vniuersalia accessio: vt si est gubernator eruditus, optimus, & auriga: et omnis, qui est eruditus in vnoquoq; optimus. Est autem inductio verisimiliter, & clarior, & secũdum sensum notior, & pluribus communis: syllogismus autem* valentior, & ad contradicẽtes efficacior. Ergo genera, de quibus disputationes, & ex quibus, quemadmodum ante dictum est, determinata sint.

[* al. l. violẽtior.]

Sermo de Speciebus orationum topicarum, & earum partitione. *Cap. X.*

TRANSLATIO ABRAMI.

QVod autem reliquũ est nobis huius partis, de quo dicendum sit, est notio specierũ orationũ topicarum, quę construuntur ex his pręmissis de his quæsitis, quæ dinumerauimus. Dicimus itaq; q sint plurium specierum, s. syllogismus, & inquisitio. Et syllogismus quidẽ vniuersaliter est, vt diffinitus est in Libro Priorũ, in quo cũ positæ fuerint plures res q̃ vna, ex illis sequit̃ alia res præter illas necessario. Topicus aũt syllogismus est syllogismus, qui constituitur ex duabus præmissis diuulgatis, veluti demonstratio est syllogismus, qui constituitur ex duabus pręmissis veris primis: syllogismus enim ex parte suæ formæ est vnus in tribus artibus, quæ considerant quæsita cõmunia, s. demonstratio, & topica, & maior pars orationũ sophisticarum. Differentia vero est ex parte materiæ, quoniam syllogismus demonstratiuus fit ex præmissis veris primis, & topicus ex diuulgatis, & sophisticus fit ex præmissis quæ putantur esse diuulgatæ, cùm non sint diuulgatæ, aut putatur de illis q sint veraces, cùm non sint veraces. Syllogismus autem simpliciter, qui est definitus, est vt genus syllogismis factis in his tribus artibus. Inquisitio vero est trãslatio enuntiationis alicuius rei de partibus, quæ includuntur in aliqua re, ad enuntiationem illius rei de hac illa vniuersali. Enuntiationis enim translatio ab aliqua re in aliquam rem nõ euadit tres modos: quorum vnus est translatio enuntiationis ab vniuersali in particulare, & hæc est ipse syllogismus, conclusio enim potestate continetur in maiori pręmissa, eo modo quo pars cõtinetur in toto: secunda est trãslatio ab omnibus particularibus, aut ex maiori ipsarum parte ad vniuersalem, & hæc est ipsa inquisitio, prout dicimus q artifex peritus sit excellẽs, quia peritus nauta sit excellens, & similiter peritus miles sit excellens. Differentia autẽ est inter hanc inquisitionem & illam quæ facit acquirere veritatem: in hoc enim transfertur enuntiatio ad vniuersalem topicæ, quia sustentatur in illud essendo in particularibus: in altera autem euenit nobis veritas præmissarum vniuersalium post inquisitionem, præter q hæc sustentetur ipsa inquisitione: inquisitio vero est huius causa sm̃ quandam speciem accidentis, non q faciat per se adipisci illam vniuersalem: sermo autẽ de hoc conuenientior est in Libro Posteriorum. Tertia autem est translatio ab aliqua particulari ad particularem sibi similem, & hæc nota est in exemplo, siue fuerit processus ab vna particulari ad vnam particularẽ, siue à multis particularibus ad vnam particularem, ex quo huius enuntiationis translatio est ad vnam particularẽ, vtcunq; sint, sunt vnius cõditionis, prout enuntiamus de celo q sit generabile, quia enuntiamus generationem de partibus plantę et animalis et inanimati. Inquisitio autem fit in hac arte duobus modis: quorum vnus est in verificando præmissam vlem syllogismi: & hoc fit pro maiori parte, & aliquãdo raro vtitur

TRANSLATIO MANTINI.

REliquũ nũc est tractare in hac parte de cognitione generũ orõnũ dialecticarũ, q̃ ex his propõnibus cõponunt̃ pro his pblematibus, & quęsitis à nobis enumeratis. Dicamus ergo ipsa esse duo gña, nẽpe syllm̃, & inductio. Syllm̃ autẽ vl̃r, vt in libro Priorum Analyticorum fuit diffinitus, est oratio, in qua quibusdam pluribus positis necesse est aliqd aliud euenire. Syllm̃ autem dialecticus est ille, qui ex duabus præmissis probabilibus constat, quẽadmodum demonstratio est syllogismus, qui ex duabus præmissis veris primis constat: syllogismus.n. ratione suæ formæ est vtriq; idẽ in ipsis tribus artibus, & sunt illæ, quæ tractant de vniuersalibus quæsitis, videlicet demonstratiua, & topica, seu dialectica, & maior pars orationum Sophistarum. Differt tamen ratione materię, qm̃ syllogismus demonstratiuus fit ex propõnibus veris, dialecticus vero ex pbabilibus: sophisticus autem, seu elencus ex propositionibus, quæ videntur esse probabiles, cùm tamẽ nõ sint probabiles, vel videantur esse veræ, cũ non sint veræ: syllogismus vero absolutus, qui iam fuit diffinitus, est veluti genus ad reliquos syllogismos, qui in his tribus artibus fiunt. Inductio autem est accessio, seu progressio aut translatio † iudicij alicuius rei ex partibus singularibus alicuius vniuersalis † ad iudiciũ eiusdem rei circa illud vniuersale. Nam transferre iudicium, seu enuntiationem de aliqua re in aliquam rem, necessario fiet vno trium modorum. Primo trãsferendo iudicium ex ipso vniuersali ad singulare, & est quidem ipse syllogismus, quoniam conclusio continetur virtute in maiori præmissa eo pacto, quo pars continetur in ipso toto. Secundo transferendo iudicium ex omnibus partibus vel pluribus earum ad ipsum vniuersale: & hæc est ipsa inductio, vt cũ dicitur, q professor artis eruditus est vtiq; optimus, quia nauta eruditus est optimus, & auriga eruditus est quoq; optimus. Differt autẽ hæc inductio ab illa, quæ veritatem præstat per hoc, quod in hac trãsfertur iudicium ad ipsum vniuersale dialecticę, quia est fundatum super id, quod habet suum esse in ipsis particularibus, in illa vero habetur veritas per propositiones vniuersales post inductionem, licet non fundetur illud in ipsa inductione, immo ipsa ĩductio est causa illius per accidens, non q ipsa pręstet per se illud vniuersale, sed tractare de hoc negotio magis spectat ad Librũ Posteriorũ. Tertio vero est translatio, & progressio, quę fit ex singulari ad singulare sibi simile, quæ exemplum appellat̃, siue ille progressus fiat ex vno particulari ad vnum particulare, siue ex multis particularibus ad vnũ particulare, dum fuerit progressio huius iudicij ad aliquod particulare, quod sit eiusdem consortij, vt cũ fecerimus iudicium de coelis, q sint geniti: propterea qa iudicamus partes plantarum, & animalium, atq; mineralium esse genitas. inductio aũt in hac arte fit dupliciter. Primo quidem modo verificãdo vniuersalẽ propõnem per

[† al. l. enunciationis]
[† al. l. enunciationem]

vtitur hoc in verificando ipsummet quæsitum. Syllogismus autem in hac arte præstantior est inquisitione, prout in arte Rhetorices signum est præstantius exemplo, & gestire in arte Poetica præstantius est ꝙ similitudo. Inquisitio autem euidentior est syllogismo, ex quo sustentatur sensato: & ideo ipsius vsus vtilior est vulgo, & est facilioris oppugnationis: syllogismus autem est contra hanc minus vtilis, præcipue apud vulgus, & imbecillioris oppugnationis, & ideo ipsius vsus vtilior cum exercitatis in hac arte. Sicque iam locuti sumus de speciebus orationum topicarum, & ex quibus componantur.

per ipsum syllm, & hoc vt in plibus. Secundo vero mō verificādo ipsummet qsitū, seu pblema: sed hoc fit raro, & in paucioribus. Syllis pterea in hac arte est valētior, ac pstantior ipsa inductione, quēadmodū entymema ē pstātius exēplo in arte Rhetorica, & gestus in arte Poetica ē pstantior insinuatione. Inductio vero est verisimilior, seu magis psuasiua ꝗ sit sylls, cū fundet sup sensum: & iō vti ea cū multitudine, & vulgo magis cōducit, facile tñ pōt contradici: sylls tñ opposito mō se hēt: nēpe cū minus conferat, psertim apud vulgū, minus tñ potest contradici: & ideo vti ipso cū profitentibus hac arte magis cōducit. Iā ergo sumus locuti de generibus rōnum dialecticarū, & de his, ex quibus constant.

De instrumētis, quibus syllogismorū copiam nobis ad disserendū suppeditamus. *Cap. XI.*

Tal.1.in syllogismis & inductionib⁹.

INstrumenta aūt, per quæ abūdemus syllogismis, sunt quatuor. Vnum quidem, propositiones sumere. Secūdum aūt, quotupliciter vnūquodq; dicit̃, posse distinguere. Tertium, differētias inuenire. Quartū autem, similitudinis cōsideratio. Sunt aūt & modo quodā tria horum propositiones. Est enim vnumquodq; eorū propositionē facere, vt quod eligendū est honestum, vel delectabile, vel vtile: & ꝙ differt sensus à disciplina, eo ꝙ amittenti eam possibile est rursum sumere, illum autem impossibile. Et quoniā similiter se habet salubre ad sanitatem, & habile ad bonā habitudinē. Est aūt prima propositio, ab ijs quę multipliciter dicuntur, secunda à differentijs, tertia verò à similibus.

Sermo de Instrumentis Topicis. *Cap. XI.*

TRANSLATIO ABRAMI.

RElinquitur nobis dicendum de instrumētis, quę adipisci faciūt syllogismū. Quę quidē instrumēta sunt quatuor, quorū vnum est, posse sumere præmissas, ex quibus cōponitur syllogismus. Secundū autem est posse discernere singula nomina, & quot modis dicantur. Tertium est differentiarum eductio. Et quartum est ex verisimili scrutinium.

TRANSLATIO MANTINI.

REliquum nunc est tractare de instrumentis, quibus ipse syllogismus habetur. Quę quidē instrumēta sunt quatuor. Primū eorum est, habere facultatē inueniēdi propositiones, ex quibus ipse sylls cōstat. Secūdū est habere iudiciū, quo vnūquodq; nomē dignoscat̃, quot modis dicat̃. Tertiū ē adinuenire ipsas differētias. Quartū vero est, similitudinē considerare.

De Sumptione propositionum. *Cap. XII.*

Ca. hui⁹. 8. libri.

ERgo propositiones quidem eligendū quotquor modis determinatum est in propositione: aut omnium opiniones proponenti, aut plurium, aut sapientum, & horum, vel omnium, vel plurimorum, vel notissimorum, aut etiam contrarias apparentibus, & quæcunq; opiniones secundum artem sunt: at oportet protendere contrarias apparentibus probabilibus secundum contradictionem, quemadmodum dictum est prius. Vtile autem & facere eas in eligendo non solum quæ sunt probabiles, sed & similes eis, vt ꝙ contrariorū idem est sensus: nā & sciētia cōtrariorū est eadē. Et ꝙ videmus suscipiētes aliquid, nō emittentes: nam & in alijs sensibus sic est, nā & audimus suscipientes aliquid, nō emittētes, & olfacimus eodē modo, similiter autem et in alijs. Amplius, quęcunq; in oībus, vel plurimis vidēt̃ur, sumendum vt principiū, & apparentē positionem: nam ponunt qui nō conspiciunt, in aliquo nō sic. Eligere autē oportet & ex scriptis disceptationibus. Descriptiones aūt facere in vnoquoq; genere supponentes seorsum, vt de bono, aut de aīali, & de bono omni, incipiētę à quid est. Annotare aūt et singulorum opiniones, vt ꝙ Empedocles quatuor dixit elemēta corporū esse: ponet enim aliquis, qđ ab aliquo pbaro dictū est. Sunt āt (vt figuraliter sit cōplecti) propositionū, & problematū partes tres: nam aliæ sunt morales propōnes, aliæ naturales, alię rationales. Morales quidē hmōi, vt vtrū oporteat parētibus magis, an legib⁹ obedire, si dissentiāt. Rationales vero, vt vtrū cōtrariorū eadē disciplina, an nō. Naturales āt, vt vtrū mūdus sit ęternus, nec ne. Silr aūt et problemata. At vero quales sint singulę earū, ꝗ dictę sūt, definitione quidē nō facile assignare est de ipsis. Est aūt ea, ꝗ per inductionē est, assuetudine tentandū cognoscere vnāquanq; earū, sm prędicta exēpla cōsideranti. Ad philosophiā igitur, sm veritatē de his negociandū, dialectico aūt modo, ad opinionē. Sumendæ aūt ꝗ maxime vniuersales propōnes omnes, & vna facienda multę: vt ꝙ oppositorū eadē disciplina, deinde ꝙ ad aliqd. Eodē modo et ipsę rursum diuidendę, quousq; cōtingere pōt diuisio: vt ꝙ boni, & mali, et albi, et nigri, & frigidi, & calidi, similiter autē & in alijs. De propōnibus igit̃ sufficiāt prędicta.

Sermo de quantitate præmissarum, seu de facultate propositionum inueniendarum, quod est primum instrumentum. Cap. XII.

TRANSLATIO ABRAMI.

QVantitas vero præmissarum vniuersaliter est secundum specierum vulgatarum præmissarũ commemorationem, & ipsarum discrimẽ ex reliquis præmissis, & hoc quidem primo fit scrutinio, & commemoratione opinionum vulgi, & similiter opinionis maioris partis ipsorum, & opinionum Philosophorum ipsorumq; magnatum, & quando ex libris collegerimus omnes opiniones, quæ sunt in artibus, & similiter iterum collegerimus destructionem rerũ repugnantium famosis, illasq; intelligemus, & similiter de illis quæ famosis sunt verisimiles, hoc vero expedit fieri in singulis generibus præmissarum, quæ sunt singularũ artium. Verbi gratia, quia in moralibus præmissis cõuenit eũdem actum facere colligere, scilicet ipsarum famosiores secundum illarum gradum, illasq; intelligere, & obseruare, sicq; etiam in naturalib⁹ & in logicis & in reliquis artibus, quas possibile est Topicam artem considerare, & secundum hoc opus & exercitium eueniet nobis potestas sumendi quasdam præmissas vulgaras: illa enim est apud nos methodus, qua possibile est discernere vulgatum à non vulgato, & species vulgatarũ à se inuicem, siue illarum moralũ à naturalibus, aut Logicis, prout in arte demõnis fit nobis possibile distinguere p̃missas veras, p̃ter q illas ponam⁹ sil'es illis, quas tradidimus in singulis speciebus p̃missarũ, prout sunt methodi distinguendi reliquas pręmissarũ species, quę nobis reddantur nobis comparantibus illas, & reducẽtibus ad illas, adeo q per hoc enuntiemus illas, quę nobis redduntur cuius speciei sint, an vulgatarum apud omnes, aut apud maiorẽ partem. & an sint naturales, aut logice, aut alterius speciei pręmissarum ipsorũ artificum. Quando enim exercitati fuerimus in hoc opere repetitis vicibus, eueniet nobis potestas inueniendi p̃missas, ex quibus fiunt huius artis syllogismi. Id autẽ, quod hanc rem iuuat, est, q exerceamur in acceptione pręmissarum cõmunium vulgatarum, quanto vniuersalius poterimus, deinde illas partiamur quoad possibile fuerit, donec finiamus in vltimas species, hoc enim coaptatur nobis sumere plures pręmissas, ex quo species vulgatarum pręmissarum sunt etiam vulgatę. vt verbi gratia, q proponamus dicere q oppositorũ sciẽtia sit vna, & illam diuidamus in contraria, & relatiua, & reliqua opposita, contrariaq; ipsa diuidamus in fm olfactũ contraria, & in visu contraria, & in tactu contraria, & similiter vnumquodq; quatuor oppositorũ: & hinc eueniet nobis abundare in pluribus pręmissis, scilicet q contrariorum scientia sit vna, & relatiuorum scientia sit vna, & fm hoc diuisio contrariorũ, & vniuscuiusq; oppositorum faciet nobis euenire plures pręmissas. exempli gratia, quia ex contrariorum diuisione eueniet nobis, q caloris & frigoris scientia sit vna, & albi & nigri scientia sit vna: hoc itaq; modo nobis eueniet potestas extrahendi pręmissas.

TRANLATIO MANTINI.

FAcultas aũt ad ipsas propõnes inueniendas seu assumẽdas, habet quidẽ, si intelligant & firmiter teneant gña propõnũ probabiliũ, eaq; ex reliqs generibus ꝓpositionũ seligantur & adinueniant: et hoc fit primo. si cõsiderent inuestigẽturq; vulgi opiniones, atq; custodiant, similiterq; opiniones plurimorũ eorũ, et opiniones philosophorũ oĩum, atq; maiorũ ipsorũ: et si colligant ex ipsis libris quoq; oẽs opiniones, quæ in ipsis artibus reperiunt, similiter quoq; si sumat cõtradictio rerũ quæ cõtrariant ipsis probabilibus, recteq; intelligantur & quę ipsis ꝓbabilibus similant. Hoc tamẽ necesse est vt fiat in vnoquoq; genere ꝓpositionũ, quæ in singula arte reperit. Exempli gratia, oportet vt hoc met officiũ fiat in ipsis propositionibus moralibus, ex quibus eligant & sumant quę probabiles sunt fm ordinem earũ, et intelligant exacteq; custodiãtur, identidẽ in physicis, atq; logicalibus fieri debet, ac in reliquis artibus, de quibus ipsa ars Dialectica cõsiderare põt. hoc enim officio ac exercitatione adipiscemur facultatẽ illam, qua assumamus et acquiramus ꝓpositiones probabiles. nam nõ habemus regulã, qua possimus distinguere ꝓbabile à non probabile, neq; genera ꝓbabiliũ inter sese, vel ipsas morales ab ipsis physicis, aut logicalibus, quemadmodũ possumus distinguere propositiones veras in arte demonstratiua, præter hoc, q ponamus illas similitudines, seu exẽplaria, quæ posuimus ĩ vnoquoq; genere propositionũ, vt sunt illæ regulæ datæ ad distinguendũ reliqua genera propositionũ, quæ reducunt ad nos, vt cõparemus ea illis, & ita reducant vt per hoc iudicemus de eo genere, quod reductum est ex eis, cuius nã sit generis, vtrũ scilicet ex ꝓbabilibus apud oẽs, aut apud plures, & vtrũ sint physicæ, vel logicales, vel ex aliquo alio genere propositionũ professorũ alicuius artis. nam si perseueremus in hoc officio, sępissimeq; à nobis repetat, adipiscemur ꝓfecto ex ipso facultatẽ inueniendi ꝓpositiones, ex qbus syllogismi fiũt in hac arte. Conducet aũt ad hoc negocium, si assueti fuerimus, seu exercitati in assumendis ipsis ꝓpositionibus vniuersalibus probabilibus vniuersaliori modo, quo assumi possint, mox diuidam⁹ eas, quoad fieri poterit, donec perueniamus ad vltimas species: sic enim poterimus assumere plures propõnes, postq̃ species propositionũ probabiliũ sunt etiã probabiles. Exẽpli gratia, si assumamus propõnẽ nostrã, q cõtrariorũ eadẽ est disciplina, et nos diuidamus ipsa opposita in opposita cõtraria, & relatiua & reliqua opposita, diuidamusq; insup contraria in cõtraria fm visum, et cõtraria fm tactũ, & sic de singulis quatuor oppositis oĩbus: & sic multas assumemus ꝓpositiones: nẽpe, q scientia cõtrariorũ est eadẽ, & scientia relatiuorũ eadem: & sic etiam obtinebimus ex diuisione ipsius cõtrarij & vniuscuiusq; oppositorũ multas propõnes. exẽpli gratia nos assumemus ex diuisiõe cõtrariorũ, q scientia calidi & frigidi est eadẽ, et scia de albo & nigro est eadẽ: hac ergo via, & rõne adipiscemur facultatẽ assumẽdi ipsas propõnes, atq; inueniẽdi eas.

De Multiplicis distinctione. Cap. XIII.

A modo cõtrariorum.

IPsum autem quotupliciter negóciãdum est, non solùm quæcunq; dicuntur secundum alium modum, sed & rationes eorum tentandum assignare, vt non solum quòd bonum alio quidem modo dicitur iustitia, & fortitudo, habile autem, & salubre, sed q & illa quidem eo q ipsa qualia quædã sunt, hæc autem eo q effectiua alicuius, & non eo q qualia quædam sunt: similiter autem & in alijs. Vtrum autẽ multiplíciter, aut vno modo specie dicitur, per hæc considerandum. Primumquidem in contrario perspiciendũ, si multipliciter dicitur, siue specie, siue noĩe dissonet.

dissonet. Quædam enim statim & nominibus alia sunt: vt acuto in voce contrariū est graue, in magnitudine autem obtusum: patet igitur, quod contrarium acuto multipliciter dicitur: si autem hoc, & acutum. Nā secundum vtrunq; horum aliud erat contrarium: non enim idem acutum erit obtuso, et graui contrarium, vtriq; autem acutum contrarium. Rursum graui voce quidem cōtrarium acutum, magnitudine autem leue: quare multipliciter graue dicitur, eo q̃ & cōtrarium. Similiter autem & pulchro, & quidē quod in animali turpe: ei vero, quod est in domo, perniciosum: quare æquiuocum pulchrum. In quibusdā autem nominibus quidem nullo modo dissonat, specie autem manifesta in eis statim differentia est, vt in claro, & obscuro: vox enim clara, & obscura dicitur. Similiter autem & color. Ergo nominibus quidem nihil dissonant, specie autem manifesta in eis statim differentia est: non.n. similiter & color clarus dicitur, et vox clara: manifestum autem id est, & per sensum: nā eorum, quæ eadem sunt specie, idem sensus: at clarum, quod est in voce, et in colore, non eodem sensu iudicamus, sed hoc quidem visu, illud autem auditu. Similiter autē & acutum, & obtusum in humoribus, & in magnitudinibus, sed hoc quidem tactu, illud autē gustu. Nam neq; hæc dissonāt nominibus, neq; in seipsis, neq; in contrarijs: obtusum enim est contrarium vtrique. Amplius, si huic quidem est aliquid contrarium, illi autem simpliciter nihil: vt ei, quæ est à potu delectationi, ea, quæ est à siti tristitia, cōtrariū, ei autem, quæ est ab eo quod est considerare quòd diameter est costæ incommensurabilis, nihil: quare multipliciter delectatio dicitur. Et ei quidem quæ est secundum mētem amare, odisse contrarium est: ei autem quæ est secundum corporalem actum, nihil: manifestum ergo quoniam amare æquiuocum.

Locus ab iis, in quib⁹ reperit alterū cōtrariū.

Præterea in medijs. Si huic quidem est aliqd medium, illi autem nihil. Aut si vtrisq; quidem est, non idem autem: vt clari, & obscuri in coloribus quidem aliquid est medium, fuscum, in voce autem nihil. Aut si forte raucum, quemadmodum quidam dicunt raucā vocem, medium esse: quare æquiuocum clarum: similiter & obscurum. Insuper si horū quidem plura media, illorum autem vnum, vt in claro & obscuro. Nā in coloribus plura media, in voce autem vnum, raucū. Rursum in eo quod secundum cōtradictionem opponitur considerandum; si multipliciter dicitur. Nam si hoc multipliciter dicitur, & quod huic opponitur multipliciter dicetur. Vt non videre multipliciter dicitur, vnum quidem non habere visum, alterum autem non operari visu. Si autem hoc multipliciter dicitur, necessarium est & videre multipliciter dici, vtrique enim non videre opponitur: vt ei quidem, quod est non habere visum, habere: illi autem quod non est operari visu, operari.

Locus à medijs tertius.

Amplius, in his quæ secūdum priuationem, & habitum dicuntur, perspiciendum. Si enim alterum multipliciter dicitur, & reliquum: vt si sensibile multipliciter dicitur, & secundum animam & corpus, & insensibile multipliciter dicetur, & secundū animam & corpus. Quod autem secundum priuationem & habitum opponuntur, quæ dicta sunt, manifestū: eo q̃ nata sint vtrunq; sensum habere animalia, & secundum animum, & secundum corpus.

A priuatiõ. & habitu.

Amplius autem in casibus considerādum. Nam si iuste multipliciter dicitur, & iustum multipliciter dicetur: secundum vtrunq; enim iustorum est iustum: vt si iuste dicitur, & secundum sui cognitionem iudicare, & vt oportet: similiter & iustum. Eodem autem modo & si salubre multipliciter dicitur, & salubriter multipliciter dicetur. vt si salubre dicitur hoc quidem sanitatis effectiuum, illud autem conseruatiuum, quoddām vero significatiuum: & salubriter vel effectiue, vel conseruatiue, vel significatiue dicet̃. Similiter autem & in alijs, quando ipsum multipliciter dictum fuerit, & casus ab eo multipliciter dicetur: & si casus, & ipsum.

A casibus.

Consideranda autem & genera secundum nomen prædicationum, si eadem sint nominibus. Nam si non eædē, manifestum est, quoniam æquiuocum est quod dicitur: vt bonum in cibis quidem effectiuū est voluptatis, in medicina autem effectiuū sanitatis, in anima vero qualem esse: vt castā vel fortem, vel iustam: similiter autem & in homine, aliquoties autem & quando, vt in tempore bonum (bonum enim dicitur in tēpore) plerunq; autem quantum in mediocri (dicit̃ enim & mediocre bonū) quare æquiuocum bonum. Similiter autem et candidū: in corpore quidem color, in voce autem bene audibile. Similiter autem & acutum: non enim similiter idem in omnibus dicitur: nā vox acuta quidem velox (sicut dicunt, qui secundum numeros armonici sunt) angulus autē acutus, qui minor est recto: gladius vero, qui est anguli acuti. Consideranda etiam & genera eorum, quæ sunt sub eodem noīe,

A positione generum.

A pōne generum.

ſi diuerſa, & non ſubalterna ſunt: vt equus, hoc autem animal, & hoc vas: diuerſa enim, quæ ſecundum nomē eſt horum ratio: nam hoc quidem animal, quid ſignificat, illud vero vas, quale quid. Si autem ſubalterna ſint genera, non neceſſarium diuerſas eſſe rationes: vt corui animal, & auis genus eſt: quando autem coruum dicimus auem eſſe & animal, quid dicimus eūdem eſſe: quare vtraq; genera de eodem prædicantur. Similiter autem & quando animal volatile bipes coruū dicimus autem dicimus eandem eſſe: & ſic ergo vtraque genera de coruo prædicantur, & ratio eorum. In non ſubalternis generibus non accidit hoc: neq; enim quādo vas dicimus, animal dicimus: neq; quando animal, vas. Conſiderandum autem nō ſolum ſi in propoſito diuerſa ſunt genera, & non ſubalterna: ſed & in contrario. Si enim contrarium multipliciter dicitur, manifeſtū quoniam & propoſitum. Vtile autem ad definitionem inſpicere, quæ de compoſito fit: vt candidi corporis, & candidæ vocis: nam ſublato proprio, eandem rationem oportet relinqui. Hoc autem nō accidit in æquiuocis, vt in ijs quæ nunc dicta ſunt: nam hoc quidem erit corpus habēs talem colorem, illud autem vox bene audibilis: ſublato igiť corpore, et voce, nō idem in vtraq; relinquitur: at oportet ſi vniuocum eſſet cādidum, quod in vtraq; dicitur eſſe idem. Sæpe autem & in ipſis definitionibus latet aſſequens æquiuocum: quapropter & in definitione conſiderandum, vt ſi quis ſignificatiuum, vel effectiuum ſanitatis, quod moderate ſe habet ad ſanitatem, dicat eſſe, non refutādum: ſed inſpiciendum quid moderate quidem ſecundum vtrumq; dixit: vt ſi hoc quidem tale ſignificat, vt facere ſanitatem, illud autem tale, vt ſignificare qualis quidem ſit habitus. Adhuc ſi non comparabilia ſunt ſecundum magis, & minus, vel ſimiliter: vt clara vox; clara veſtis: & acutus humor, & acuta vox: hæc enim neq; ſimiliter dicunť clara, vel acuta, neq; magis alterum: quare æquiuocū clarum, & acutum: nam vniuocum omne, comparabile: aut enim ſimiliter dicetur, aut magis alterum. Quoniā autem diuerſorum generum, & non ſubalternatim poſitorum diuerſæ ſpecies ſunt, & differentiæ, vt animalis, et ſcientiæ (diuerſæ enim horum differentiæ) conſiderandum, ſi quæ ſub eodem nomine diuerſorum generum, & non ſubalternorum diuerſæ differentiæ ſint, vt acutū vocis, & magnitudinis: differt enim vox à voce, eo quod acuta ſit: ſimiliter & magnitudo à magnitudine: quare æquiuocum acutum: diuerſorum enim generum, & non ſubalternorum diuerſæ differentiæ ſunt. Rurſum ſi eorundem, quæ ſunt ſub eodem nomine, diuerſæ differentię ſunt: vt coloris qui eſt in corporibus, & in melodijs. Nam eius, qui eſt in corporibus, congregatiuum, & diſgregatiuū viſus: eius vero, qui in melodijs, non eædem differentiæ: quare æquiuocum color: nam eorundem, eædem differentiæ. Amplius, quoniam ſpecies nullius eſt differentia, inſpicere oportet, ſi eorum, quæ ſub eodem ſunt nomine, hoc quidē ſpecies eſt, illud autem differentia: vt clarum, quod in corpore quidem, ſpecies coloris, quod autē in voce, differentia. Differt enim vox à voce, eo ꝙ clara ſit. De eo igitur, quod multipliciter dicitur, per hæc, et hmōi perſpiciēdum.

Locus à cōparatione ſignificatorū.

Idem in antepredicamentis cap. iiii.

A differētiis.

Color in melodiis, qui & chirome, eſt cū tetracorda procedūt p duo hemitonia, & tri hemitoniū. Id autem ex muſicis.

Sermo de Multiplicis, ſeu Aequiuoci diſtinctione, quod eſt ſecundum inſtrumentum. *Cap. XIII.*

TRANSLATIO ABRAMI.

AD poteſtatem vero diſtinguendi nomen ęquiuocū Ariſto. tradidit quindecim regulas. Quędam ſunt, quę ſumuntur ab eſſentia rei, & illę ſunt quę ſumuntur ab illius definitione, & ab eius genere, eiuſq; differentia. Et quędam ſunt, quę ſumuntur ab ipſa re, quę extra eſt, & ſunt illę, quę ſumuntur ab ipſis rem recipientibus & à comparationibus & à ſimilitudinibus, & incępit & tradidit contrariorum quindecim regulas. Prima regula eſt, ꝙ conſideremus contrarium illarum rerum, de quibus dicitur nomen, quoniam ſi huius contrarium nomē occurrat de ſingulis nominis ęquiuocatione, illud nomen dicitur nomen ęquiuocatione, hoc autem nobis oſtenditur duobus modis, quorum vnus eſt, ꝙ illis contrarijs non ſit vnum nomē, ſed nomina diuerſa. Verbi gratia, quia acuitas ſignificat diſpoſitionem cultri, & diſpoſitionem vocis, quando autem velimus ſcire, an quod ſignificat in vno ſit aliud ab eo, quod ſignificat in altero, primo conſideramus

TRANLATIO MANTINI.

AD adipiſcendam autem facultatem diſtinguēdi nomē ęquiuocum, Ariſtoteles tradidit quindecim Regulas, quarū quædam ſumuntur ex ſubſtantia rei, & ſunt illæ, quæ ſumunť ex ipſa diffinitione rei & ex eius genere, & ex eius differentia: quędam vero ſumuntur à rebus extrinſecis, & ſunt quidē res, quæ ſumuntur ex oppoſitis ipſius rei, & ex cōparatione, & ex ſimilitudinibus. Incępit aūt Ariſt. dare quinq; regulas, ſeu locos, quæ ſumuntur ab ipſis cōtrarijs. Prima ergo regula eſt, vt conſideremus contrariū illarū rerum, de quibus illud nomen diciť: nam, ſi nomen illius cōtrarij dicatur de ſingula earū æquiuoce, tunc illud nomen dicitur de illis rebus æquiuoce. hoc tamen bifariā innoteſcit nobis: primo quidē modo vt ſi illa contraria non habeant vnicum nomen, ſed nomina varia et diſtincta. exempli gratia hoc nomen acutū, quod quidē ſignificat aliquid in gladio et aliquid in uoce. & cum voluerimus ſcire, vtrum id quod ſignificať in vno illorum, ſit diuerſum

mus nomē contrarij in vtroq; illorum, sicq; in voce inuenimus grauitatem, & in cultro inuenimus grossitiē, sicq; scimus acutiei nomen esse illis ęquiuocum. Secūdus autem modus est, φ consideremus dispositionē ipsorummet contrariorum, quo etiam indigemus, quando fuerit vnum nomen, gratia exempli vox clara, & aqua clara, quando consideramus illius contrarium, inuenimus vnū nomen, quod est turbidum: quando vero inspicimus turbulentiam aquę, inuenimus illam quandam rem, quę accidit ei sm visum: turbulentia vero vocis est res, quę sm auditum euenit, & scimus φ claritudo est nomen ęquiuocum. Capitur autem iuuamen per hanc regulam, quando huius distinctio in contrario fuerit notior φ illius distinctio in rebus, in quibus primo quęrebamus cognitionē nominis æquiuoci, prout per primam regulam recipiebatur iuuamen, quando contrariorum nomina erunt diuersa. Tertia regula est, φ consideremus ambas res ex quibus capiebatur inditiū de nomine, quia si vni illarum fuerit contrarium, & nō fuerit alteri, scimus φ nomen est æquiuocum, sicut est oblectamentum, quod euenit ob laborem, & ob aquæ potum: vnius enim est contrarium, quod est ipsa sitis, alterius vero non est aliquid contrarium. Quarta autē regula est, φ consideremus res, quas significat nomine ipsum contrarium: quia si vni sit contrarium immediatum, alteri autem mediatum, nomen est ęquiuocum. Verbi gratia, dulcis sermo, & dulcis sapor, quoniā inter dulcedinem, & amaritudinem sermonis nō est medium, inter saporis vero dulcedinem, & amaritudinem est medium, vt salsedo & cęteri sapores. Quinta regula est, φ vnius rerum sit contrarium, inter quas sit vnū medium, alterius autem sit contrarium, inter quas sint plura media. Sexta autem regula est ab oppositis, quæ sunt sm contradictionē, quæ est, φ si consideremus an oppositum vnius rerum dicatur nominis æquiuocatione cum alterius rei opposito, scimus φ nomen est ęquiuocum. Verbi gratia, videntis est oppositum quod est non videns, hoc autē dicitur de duabus diuersis rebus, quarum vna est, φ non sit illi visus, et altera φ non vtatur visu: hinc itaq; est manifestum, φ videns cum opposito dicitur æquiuocum. Septima regula est sm modū priuationis & habitus: nam si oppositum dicatur multipliciter, res, quā nomen significat, dicitur multipliciter. Verbi gratia, si sentire de anima & corpore dicatur dupliciter, priuatio sentiendi etiam dicitur dupliciter, sicq; si sanitas dicatur de illis æquiuoce, scilicet de anima & corpore, ægritudo itaq; de illis dicitur ęquiuoce. Octaua regula est à casibus, vt si iustum dicatur multipliciter, iustitia dicitur multipliciter. Sed regulæ sumptę ab ipso genere sunt traditę ab eo duę numero, quarum vna est, φ genera rerum, de quibus sumitur inditium de nominibus, sint distincta, dico genera vniuersalia, prout dicimus laudabile de saporibus, & laudabile de moribus, & laudabile de pluuia: laudabile enim saporum est duorum pręedicamentorū actionis, & passionis, ex quo ille agit, aut patitur in corpore laudabili passione, morum autem laudabile est sm qualitatem, vt fortitudo & virtus, pluuia autem laudabilis est pro tempore. Secūda autem regula est, φ consideremus genera illarum rerum de quibus sumitur inditium, dico ipsa proxima, quando ascendunt ad genus ipsum supremum, aut ad mediū eis, & supremo, etsi illa genera fuerint distincta, & vnum non subintrat alterum, neq; hoc nomen significat illas res inquantum conueniunt in supremo genere, hoc nomen est æquiuocum. Verbi gratia, asinus dicitur de quodā vase quod arte fit ex ligno, & de animali, illorum enim genera proxima sunt diuersa, scilicet animal, & planta, & neutrum illorum alteri supponitur, nec asini nomen illa significat, inquantum

connectuntur

diuersum ab eo quod significatur in alio, tunc cōsiderare debemus primo nomen ipsius cōtrarij in singulo eorum, & tunc inueniemus cōtrariū eius in voce esse graue, & in gladio obtusum. & sic scimus hoc nomen acutum esse eis ęquiuocū. Secundo modo vt dignoscamus significatū ipsorummet cōtrariorum, & hoc etiā est nobis necessarium scire, qn̄ vnum tantū fuerit nomē. exēpli causa vox clara, aqua clara. nam si queramus cōtraria horum, inueniemus ea habere vnū nomen, nempe turbulentia: sed, cū cōsideramus turbulentiā in aqua, inuenimus eam esse quid accidens ei in visu. Turbulētia vero in voce est quid accidēs in ipso auditu, & sic nouimus hoc nomen, scilicet clarum esse æquiuocū. Hęc autem secunda Regula est vtiq; vtilis, quādo huius distinctio per contrariū fuerit notior, φ sit distinctio eius per illas res, de quibus quærebamus notitiā nominis æquiuoci prius: quemadmodū illa prima regula iuuat, quando nomina ipsorum cōtrariorū sunt diuersa. Tertia regula est, vt cōsideremus vnum illorū duorum significatorum de quibus assumitur significatio illius nominis: nam si vnum illorū habuerit contrarium, alterum vero non, tunc scimus illud nomen esse ęquiuocū, vt est delectatio, quæ à scientia habet, & quæ à potu aquæ: nam hæc habet contrariū, videlicet sitim, illa vero nō habet contrariū. Quarta Regula, vt cōsideremus significata illius nominis propositi, vtrū vnum eorū habeat cōtrarium mediatum, aliud vero mediatū, tunc nomen illud est æquiuocum. exempli gratia dulcis eloquētia, et dulcis sapor: nam inter dulcedinē sermonis et eius amaritudinem nullum datur medium, sed inter dulcē & amarū saporem datur medium, videlicet salsum, & reliqua genera saporū. Quinta Regula est, si vnū significatorū habet cōtrariū habens vnum medium, aliud vero contrariū habeat plura media. Sexta Regula est sumpta ab oppositis sm contradictionē, videlicet vt cōsideremus quoq; ipsum oppositū, nam si oppositū vnius illorum significatorū dicatur æquiuoce, cū nomine oppositi significati alterius, tunc scimus illud nomē esse ęquiuocum. exempli gratia videns, cuius oppositum est nō vidēs, quod quidē habet duo significata distincta, vnū est, quod nō habet visum, aliud vero quod non vtitur visu; patet ergo φ hoc nomen videns est æquiuocum. Septima regula est sumpta etiā ab opposito sm priuationem & habitū: nam si oppositum dicitur multis modis, id quoq;, quod significat illud nomen, dicet multis modis. exēpli gratia, si sensatio sm animā & sm corpus dicit duobus modis, priuatio .i. insensatio dicetur quoq; duobus modis: pari ratione si sanitas dicit de anima & de corpore ęquiuoce, ægritudo quoq; dicet de eis ęquiuoce. Octaua regula & locus sumit ab ipsis casibus seu denoīatiuus: nā si iuste de multis dicatur casibus, iustitia quoq; de multis casibus dicetur. De locis autē et regulis sumptis ab ipso genere, Arist. dat duas regulas. Prima est, vt genera illorū significatorū, quę per illud nomen significant sint diuersa: hoc est, ipsa genera vniuersalia, vt cum dicimus bonū in cibis, & bonū in pluuia: nā bonū in cibis in duobus existit p̄dicamentis, videlicet agere, & pati, cū agat vel patiatur in corpore passionē bonā, bonum vero in moralibus existit in ipsa qualitate, vt fortitudo & castitas, bonū quoq; in pluuia existit in ipso tēpore. Secunda Regula est, vt cōsiderent genera illarū rerū, quę per illud nomē significant, videlicet p̄pinqua, si contingat ea ascēdere ad aliquod genus, siue ad ipsummet supremum, siue ad illud quod est mediū inter ipsa & ipsum supremū, & si illa genera propinqua fuerint distincta, & alterū eorū nō subalternatur alteri, neq; illud nomē significet illas res, ea rōne, qua cōmunicāt in genere supremo, tunc illud nomē est ęquiuocū. Exēpli grā hoc nomen asinus, quod dr̄ de in-

strumēto

connectuntur supremo generi quod est substãtia, quia si illa significaret inquantum sunt in prędicamẽto substantiæ, diceretur de illis vniuoce. Verbi gratia, passer & pennatum ad auem, sunt enim duo illius genera distincta, quæ ad vnum genus ascendũt, auis autem non dicitur nominis ęquiuocatiõe de eis, ex quo passer continetur in habente pennas. Vndecima regula sumitur ex definitione: hęc autem fit in definitionibus rerum compositarum, quæ significant singulas partes compositorum per simplices dictiones, put dicimus eclipsim Lunæ & eclipsim Solis, nos enim quando consideramus & meditamur talia, auferimus rem qua differunt omnia subiecta, & definimus id, quod est illis cõmune, & inuenimus illud diuersum: nomen itaq; est æquiuocũ, vt si definiremus eclipsim Lunæ & cõperimus illam, ꝙ fit illius casus in vmbrę piramidẽ, & definiremus eclipsim Solis, & illam comperimus esse Lunæ interstitium inter nos & illum, sicq; scimus eclipsis nomen illis esse æquiuocum. Et aliquando est verum, ꝙ nomina partium definitionis dicantur æquiuoce, & expedit ꝙ in illis procedamus prout processimus in ipsis definitionibus. Regula duodecima etiam sumitur ex eo ꝙ est magis & minus & ęquale, hoc est, ꝙ consideremus alterã duarum rerum, de qua dicitur illud nomen, etsi inter illam & alteram non fuerit comparatio in suis subiectis sm magis aut minus, aut ęquale, illas duas res significat æquiuoce. Verbi gratia, acuties vocis, et cultri non dicitur ꝙ vnius acuties sit alterius acutiei ęqualis, aut magis. Et duæ regulę sunt ex ipsa differentia, quarum vna est, ꝙ cõsideremus an res, quas vno nomine significãt, sint differentiæ supremorum generum diuersorum, aut mediorum, quorum vtrunq; ascendat ad vnum supremum aliud, ab illo ad quod ascẽdit alterum. Nam si ita erit, illud nomen est ęquiuocum. Verbi gratia, acuties vocis & cultri: vocis enim acuties est alia, et discrimen acutiei est de differentijs prędicamenti qualitatis, cultri autem acuties & acutiei discrimen est de differentijs prędicamenti substantię: secunda autem regula est, ꝙ consideremus res quas significat illud nomen, & si ipsarum differentiæ ipsas diuidentes fuerint diuersi, nomen erit ęquiuocum. Verbi gratia, digestũ dicitur de gustata re & de ea quæ addiscitur: differentiæ enim diuidentes rem, quæ addiscitur, sunt differentiæ diuidentes disciplinam, & illam continentes: digestum autem, quod significat rem gustatam, non diuiditur his differentijs. Alia autem postrema regula est, quando vna harum duarum rerum, quas significat nomen, sit differentia, & altera sit species. Hæ itaq; sunt regulę quas tradidit in dignoscendo nomen ęquiuocum.

strumẽto seu vase arte cõfecto ex ligno, & de ipso aíali: nã genera eorũ propinqua sunt vtiq; distincta, & alterũ nõ subalternat alteri, neq; illud nomẽ asinus significat eas res ea rõne, qua cõtinent in genere supremo, quod est substãtia: nã si significaret eas ea rõne qua sunt ĩ pdicamẽto substãtię, tũc nomen asini diceret de eis vniuoce: sic quoq; si illa duo gña ꝓpinqua subijcerent alterũ alteri, tũc illud nomẽ diceret de eis vniuoce. Exẽpli grã auis & pẽnatum de ipso volatili, sunt enĩ ei duo genera distincta, q̃ ad vnũ ascẽdunt genus: volucre aũt non dr̃ ęquiuoce, cũ auis cõtineat in ipso pẽnato. Vndecima Regula est sumpta ab ipsa diffinitiõe: & hoc videlicet in diffinitiõibus rerũ cõpositarũ, q̃ significãt vnãquãq; particulã ipsius cõposin per dictionẽ simplicẽ, vt cũ dicimus eclypsim Lunę, & eclypsim Solis: qñ enim nos cõsidaremus significata horũ, & auferimus id, quo diuersificant, hoc est ipsum subiectũ, & definimus id q̃d est eis cõmune, & inuenimus ipsum diuersum, tũc illud nomẽ est ęquiuocum, vt si diffiniamus eclypsim Lunę, seu deliquiũ, & ĩueniamus ipsum esse, cũ cadit in pyramide ipsius vmbrę, & diffiniamus deliquium Solis & inueniamus ipsum esse, cũ Luna interponit inter visum nostrũ, & ipsum Solẽ, tũc scimus, ꝙ nomẽ deliquij, vel eclypsis est eis ęquiuocũ. Inq̃t: Quãdoq; partes definitionis dñr ęquiuoce, & tunc oportet vt ꝓcedamus in eis sicut ꝓcessimus in ipsismet definitionib⁹. Duodecima Regula quoq; est sumpta ab eo, quod est sm magis vel minus, aut sm ęqualitatẽ, nẽpe vt cõsideremus alterã duarũ rerũ de quibus dicit illud nomẽ, & si nulla detur cõparatio inter vnã & alterã, in suis subiectis sm magis vel minus vel sm ęqualitatẽ, tũc illę duę res ęquiuoce significant, exẽpli grã acuta vox, acutus gladius: nã nõ dicet alterã acuitatẽ esse æqualẽ alteri, neq; maiorem ea. Et duæ regulæ dant de ipsa dĩa. vna est, vt cõsideremus vtrũ illę res, quę per vnũ nomẽ significãt, sint dĩæ generũ suppremorum diuersorũ, aut mediorũ, & vnaquęq; earũ ascẽdat ad vnũ gen⁹ supremũ diuersum ab illo, ad q̃d ascẽdit altera, exẽpli gratia acuties ĩ voce & acuties ĩ gladio: nã in voce acuties et inacuties est de differẽtijs pdicamẽti qualitatis, sed in gladio acuties & inacuties sunt ex differẽtijs pdicamẽti substãtiæ: secũda regula est, vt cõsiderem⁹ illas res, quas illud nomẽ significat: et si earũ dĩæ diuisiuę fuerint diuersę, tũc illud nomẽ est ęquiuocũ: exẽpli gratia cũ dicit cibus de re gustabili & de re disciplinabili, qñ differẽtiæ, q̃ diuidũt rem disciplinabilẽ, sunt dĩæ, quæ diuidũt disciplinã & q̃ eã cõtinẽt: sed cib⁹, quo q̃dẽ significat res gustabilis, nõ diuidit illis differẽtijs. Extat & alia dĩa, nẽpe cũ vna illarum duarũ rerũ, quę per illud nomen significant, fuerit dĩa, altera vero fuerit species. Hę itaq; sunt oẽs regulę, quas Arist. tradidit pro dignotione nominis æquiuoci.

De Differentiarũ inuentione, Similiũ consideratione, & vtilitatibus Instrumentorũ. Cap. XIIII.

Differentiarum inuẽtio.

DIfferẽtias autem in ipsis generibus ad seinuicem perspiciendum: vt quo differt iustitia à fortitudine, & prudentia à temperantia: hęc enim omnia ex eodem genere sunt, ex virtute. Et ex alio ad aliud, vt in ijs quę non nimium differunt: vt in quo differt sensus à scientia: nam in ijs, quæ multũ differunt, manifestæ sunt omnino differentiæ.

Similiũ consideratio.

Similitudinem aũt considerandum in ijs quæ sunt in diuersis generibus: vt sicut alterũ ad alterum quidem, sic aliud ad aliud: vt sicut sciẽtia ad scibile, sic sensus ad sensibile: & vt alterum in altero aliquo, sic aliud in alio: vt quemadmodum visus in oculo, mẽs in anima, et vt trãquillitas in mari, serenitas ĩ aere: vtrunq; enim quies. Maxime aũt in ijs, quę multum distãt exerceri oportet: facile enim in reliquis poterimus similia inspicere.

A specie.

Cõsiderandum autẽ & ea, quæ sub eodem sunt genere, si quid inest omnibus idẽ: vt homini, & equo, & cani: nã si inest aliquid eis idẽ, in eo sunt similia.

Vtilitates cõsiderationis multiplicis.

Vtile autẽ ipsum quidẽ, quod quotupliciter dicitur, considerasse, ad dilucíditatem: maxime autẽ quis sciet quid ponatur, manifesto facto quotupliciter dicitur. Et ad fieri secundum rem eandẽ, & non

ad nomẽ syllogismos: si enim manifestũ sit quotupliciter dicitur, contingit nõ ad idem etiam qui respondet, & qui interrogat, ferre intellectum: manifesto aũt quotupliciter di citur, & ad quid ferens ponar, ridiculus videbitur interrogans esse, si non ad hoc sermonem faciat. Vtile etiã, & vt nõ falsa ratione decipiamur, sed decipiamus potius: nã scientes quotupliciter dicitur, nõ allucinabimur, sed sciemus si nõ ad idem sermonẽ faciat is, qui interrogat, & ipsi interrogantes poterimus apparenti ratiocinatione fallere, nisi is qui respondet agnoscat quotupliciter dicitur. Hoc non in omnibus semper possibile, sed quãdo fuerint eorum, quæ multipliciter dicuntur, alia quidem vera, alia aũt falsa. Est autem proprie non conueniens modus hic dialecticæ: quare omnino vitanda dialecticis huiusmodi ad nomẽ disputatio, nisi quis aliter non possit de proposito disserere.

Vtilitates inuẽtionis differentiarũ.

Differentias autẽ inuenire vtile, & ad syllogismos de eodẽ, & diuerso, & ad cognoscendum quid est vnũquodq;. Quod autẽ ad syllogismos de eodem, & diuerso vtile, manifestum: inuenientes enim differentiã propositorum quamlibet, ostendentes erimus, qm̃ nõ idem. Ad cognoscendum aũt quid est vnũquodq;, eo q propriã substantię cuiusq; rationem, ijs, quæ circa vnumquodq; sunt, accõmodatis differentijs separare solemus.

Vtilitates cõsiderationis similiũ.

Similitudinis aũt consideratio vtilis est ad inductiuas ratiões, & ad syllogismos ex suppositione, er ad assignationem definitionũ. Ad inductiuas quidem rationes, eo q circa singula in similibus inductione, vniuersale existimamus inducere: nõ enim facile est inducere ignorantes similia. Ad syllogismos ex suppositione, eo q probabile est quemadmodum in vno similiũ se habet, sic & in reliquis. quare ad quodcunq; eorum facultatem habebimus disputandi, profitebimur quemadmodum in his se habet, sic et in proposito habere. id enim ostendentes, & propositũ ex suppositione ostẽdentes erimus; supponẽtes enim quomodo in his se habet, sic & in proposito se habere demonstrationem faciemus. Ad definitionum autẽ assignationem, eo q potentes conspicere quid in vnoquoq; idẽ, non dubitabimus ad quid oporteat genus, cùm definiemus propositum, collocare: nam cõmunium quod maxime in eo quod quid prædicatur, genus erit,

Hypothes.

Similiter autẽ & in multũ distantibus vtilis ad definitiones similitudinis consideratio: vt quod idẽ tranquillitas in mari, & serenitas in aere: vtrũq; enim quies: & qm̃ punctum in linea, & vnitas in numero: vtrunq; enim principium: quare commune in omnibus genus assignantes, arbitrabimur nõ extranee definire. Penè autem & definiẽtes sic solent assignare: nam et vnitatẽ principiũ numeri dicunt esse, & punctum principiũ lineę: manifestum igitur, qm̃ ad cõmune vtrorumq; genus collocãt. Instrumẽta itaq;, per quæ sunt syllogismi, hęc sunt: loci autem, ad quos vtilia sunt p̃dicta, ij sunt q dicẽdi sunt.

Amici & Sambuc.

Sermo de potestate sumẽdi Differẽtias, de Similiũ cõsideratione, et Vtilitatibus instrumẽtorũ. *Cap. XIIII.*

TRANSLATIO ABRAMI.

POtestas vero sumendi differentiam euenit exercitio sumendi differentiam rerum vehementis similitudinis vnius earum, quæ vniuersaliter sunt tres species. quarum Vna est similitudo acceptiõis differentiarum rerum, quæ subsunt vni generi proximo, prout sunt fortitudo & æquitas: suum enim genus est vnum, scilicet ipsa virtus, sed fortitudo est circa res timendas, & æquitas est circa res quę fiunt hominum cõmertijs, & hæ sunt illarum differentiæ, quibus differunt. Secunda autem species est, q sumamus differentias rerum, quæ subsunt vni generi remoto, prout est prudentia & temperantia, suum enim remotum genus est ipsa virtus, sed prudentia est in parte cogitatiua, & temperantia in parte concupiscente. Et tertia species est differentiarum rerum, quæ subsunt generibus supremis, quando illis rebus contigerit quòd sint similes, prout est cõsideratio illius, quo differt sensus à scientia, cùm hoc q sensus fit de prędicamento relationis, & scientia de prædicamento qualitatis, similitudo enim inter illos est nimia: proportio enim sensus ad sensibile est proportio scientiæ ad ipsum scibile.

Potestas vero sumendi verisimilitudinem, fit exercitio sumendi similitudinem inter res distinctas, prout fit potestas sumendi differentias exercitio sumendi differentias

TRANSLATIO MANTINI.

FAcultas vero assumendi differentias acquirit̃ quidem exercitatione & vsu in assumendis differentijs rerum valde similiũ, quarum tres sunt modi. Primus est, cũ sumuntur differentiæ rerũ, quæ sub vno genere propinquo cõtinent̃, vt fortitudo, & iustitia: nã genus propinquũ ipsarũ est vnum, videlicet virtus: verum ipsa fortitudo cõsistit in rebus humorosis, iustitia vero in cõmercijs & actionibus, quæ inter hoĩes fiunt: & hæ sunt earũ differẽtiæ quibus distinguũtur. Secundus modus est, cũ sumunt̃ differentiæ rerũ, quę in vno genere remoto cõtinent̃, vt prudẽtia in virtute intellectiua, & tẽperãtia ĩ parte cõcupiscibili. Tertius modus fit, si sumant̃ differentiæ rerũ, quę sub generibus supremis cõtinent̃, si cõtingat illas res esse similes, vt cũ cõsideratur, in quo nã differat sensus ab ipsa sciẽtia, licet sensus sit ex prædicamẽto relationis, & sciẽtia ex prædicamẽto qualitatis: qm̃ inter ipsa magna extat similitudo. nam eadem est proportio & ratio ipsius sensus ad sensibile, quæ est scientiæ ad scibile.

Facultas vero ad assumendã similitudinẽ acquiritur ex vsu assumptiõis similitudinis inter res diuersas, quẽadmodũ facultas, quã habemus ad assumẽdas dñas, oritur quidã in nobis ex vsu assumẽdi dñas rerũ similiũ. similitudo præterea est duplex, nempe vel sm̃ analogiã, vel

ferentias rerum similium. Similitudo autem est dupliciter, similitudo secundum modum proportionalitatis, aut secundum rem, quæ ambiat ipsa similia, & aliquando comperiuntur in vna eadem re ambæ similitudines simul. Verbi gratia, sensus, & intellectus sunt similes, quatenus sunt quædam conceptiones, necnon ratione proportionalitatis: quia dispositio intellectus ad animā est, sicut dispositio sensus ad visum. Hæ itaque sunt res, quæ nobis constāt potestatem horum quatuor instrumentorum.

Trium autem horum instrumentorum, quæ sunt nominis æquiuoci dignotio, & differentiarum acceptio, & similitudinis sumptio, est iuuamen commune, & iuuamen proprium. Commune quidē iuuamen est, quo facilior fit eductio præmissarum ipsarumq; inuentio, quando enim nos diuiserimus nomen æquiuocum in sua significata, & hoc in subiecto præmissæ, aut ipsius prædicato, aut vtroque, vna pręmissa redditur nobis plures pręmissæ: sicq; quando diuideremus rerum differentias, quas putaueramus primo esse vnam, redditur vna præmissa duæ, & hinc nobis eueniunt duæ præmissæ.

Singulis vero horum trium iuuamina propria sunt; æquiuoci quidem nominis cognitioni vna cum præfato, tria iuuamina. Primum quidem iuuamen patēs est manifestatio, & hoc quidem iuuat quærentē & respondentem: quærentis quidem iuuamen est, quia quando quæritur nomine æquiuoco, intelligeret ex illo admissionem alterius duorum significatorū, quæ significat, & interdum abstineret illud admittere ob cauēdum significatum illi commune secundum nomen, & putaret ꝙ quæsiuisset de hoc quod est apud eū impossibile, quęrens autem hoc opere illi ostenderet significatum quod intenderat admittendum, & illud admitteret.

Respondenti vero iuuamen est, quia aliquando quęreretur ab eo significatum, quod non noceret ei illud admittere, & cum illo in nominis significatione inclusum esset significatum, quod redderetur ad destruendum eius positionem. Posset enim ille admittere quod significat nomen æquiuocum absq; distinctione, & nō crederet ꝙ quærens illi inferret destructionem eius positionis. Secundum vero iuuamen est, ꝙ quærens & respondens non ferant orationem de duobus rebus distinctis, & putent interloqui de vna re, & quod est in mente vnius sit aliud ab eo, quod est in mente alterius, & quod vnus destruit, sit aliud ab eo, quod destruit alter: hoc autem est manifestum, ꝙ eueniat illi, qui ignorat quid significet nomen æquiuocum absq; distinctione. Tertium autem iuuamen est, ne erret audiens, neq; loquens in syllogismo, quando illius præmissæ significāt nomine æquiuoco, & quoddam illorum significatorū, quæ significant illud nomen, sit verum, & aliquod falsum, & posset putari falsum esse verum, & verum esse falsum, & diuulgatum esse absonum, & absonum esse diuulgatum, & putaret de eo quod nō est syllogismus, ꝙ sit syllogismus: putaret enim quòd ipsum idem prædicatum minoris sit subiectū maioris, cum ipsum esset aliud, & putaret quòd ibi sit conclusio, cum ibi nulla res sit illata: quatenus autem ex nomine æquiuoco posset euenire fallacia, qua homo posset decipere aliū, hoc opus prius est sophisticum q̄ topicum: ipse vero topicus indiget illo, dum respondens extorquetur deuitando extraneis responsionibus, & fiunt illi difficiles, & abstinet ab admittēdo rem, de qua reciperetur iuuamen, & de hac re quæreret ab illo nomine æquiuoco, quod significaret illam, & aliam rem, de qua non caperet iuuamen, & respondens admitteret illud putans de eo, ꝙ ex quo hoc nomen significat rem, quæ non iuuat quærentem expedit ei concedere hoc nomen secundū hoc significatum,

vel est similitudo secundum aliquid commune ipsis similibus: quandoq; tamen reperiuntur in eadē re vtraq; similitudo simul. exempli gratia, sensus, & intellectus: sunt enim similes, quatenus sunt cognitiones, & secundum analogiam: nam ita se habet intellectus ad animā, sicut sensus ad visum. Hæc itaq; sunt ea, quæ præstant nobis facultatem in his quatuor instrumentis.

Tria autem horum instrumentorum, videlicet distinctio nominis æquiuoci, & differentiarum inuentio, ac similitudinis consideratio, præstant quidem vtilitatem communem, atq; vtilitatem propriam. Communis autem vtilitas est, quia p hæc facile propositiones sumentur, ac inuenientur: nā, cum distinxerimus nomen ęquiuocum in sua significata, & hoc siue subiectum propositionis, siue prædicatum eius, siue in vtrisq;, vna propositio efficietur plures: similiter quoq;, si inuenerimus differentias rei, quā existimauimus primo ipsam esse vnā, tūc illa vna propositio euadet plures, & sic habebimus ex hoc duas propositiones.

Vtilitas vero propria singulis horum triū hæc vtiq; ęst: nēpe ꝙ cognitio nominis æquiuoci præter id quod iam prædictum fuit, habet quidem tres vtilitates. Prima vtilitas est diluciditas & manifestatio, & ex hoc suscipient iuuamentum opponens, & respondens: opponens autem, siue interrogans, ideo iuuatur ex hoc, quia cum ipse interrogat aliquid per nomen æquiuocum intelligit per ipsum vnum quoddam significatum ex illis significatis, quæ significat illud nomen, & quandoq; respondens recusat acceptare illa significata, quia recusat illa significata æquiuoca secundum nomen, & putat ꝙ ille interrogauit de illo significato recusato ab ipso, qđ est apud eū impossibile, & hoc officio declarat ipse interrogans ipsi respondenti illud significatum, quod ipse intendit & acceptabit ipsum.

Respondenti quoq; est id vtile, propterea quia multoties interrogabitur de aliqua re, quam si concesserit, & acceptauerit, nihil ei nocebit, in qua tamen re continebitur secūdum significationē illius nominis, aliquod significatum, quod iterum destruet illius suppositionē, quia ipse concessit id quod significat illud nomen æquiuocum sine distinctione, et non crediderit ꝙ ex hoc ipse interrogans inferat destructionem suæ positionis. Secunda vtilitas est ne interrogans & respondens disputent de duabus rebus distinctis, & putent se de vnica re disputare, & id, quod est i anima vnius, est aliud ab eo, quod in animo alterius existit, & id, quod destruit alter eorum, est aliud ab eo, quod destruitur ab altero: manifestum autem est hoc contingere illi, qui ignorat, quid significet nomen æquiuocum. Tertia vtilitas est, ne decipiatur audiens & loquens in syllogismo: nam, cū præmissæ fuerint æquiuocæ, & illarum rerum, quæ significantur per illud nomen, aliqua sit falsa, aliqua vera, poterit existimari id, quod est falsum esse verum, & verū esse falsum, & ꝙ impossibile sit probabile & probabile impossibile, & id, quod non est syllogismus, quòd sit syllogismus: quoniā poterit existimari quòd illudmet prædicatum, quod est in minori propositione sit subiectum in maiori, cum tamen sit aliud, & existimabitur, ꝙ adsit ibi conclusio, cum tamē nihil sit ibi illatum: per id autem quod, contingit deceptionis ex nomine æquiuoco, poterit quis alios decipere: verum huiusmodi officium principalius est in sophisticis, seu elenchis, quàm in dialecticis. Verumtamen erit coactus vti hoc officio ipse dialecticus quando respōdens peruerse cauillat cōtra ipsum responsionibus incongruis, quæ sunt apud eū difficiles, & sic non poterit recipere, & acceptare id, qđ potest vtilitatem afferre: & sic interrogabit de ea re aliquo nomine æquiuoco significante eam, & aliam rem, quæ nullam affert vtilitatem, & acceptabit illud ipse

ſignificatum, quod confert quærenti iuuamẽ, & ex illo inferret ipſe quærens rem, quam ab initio rei propoſuerat, quam admittere cauebat, niſi ꝙ hoc opus deceptorium ſit in hac arte per accidens. Verumtamen poteſtas ſumendi differentias confert conſtitutioni definitionis ſingularum rerũ, ipſamq́; noſſe facit per id, quod proprie ipſam concernit, eo ꝙ differentia eſt, qua ſpecies per ſe diſtinguitur à ſpecie ſecum conuenienti in genere, & confert iterum iuuamen locis de eodem, & de alio, quando enim manifeſtantur differentiæ, fit manifeſtum ipſum aliud.

Iuuamen vero poteſtatis ſumendi ſimilitudinem decet tribus rebus: quarum vna eſt ipſa inquiſitio: ſecũda ſunt ſyllogiſmi, qui proprie poſitiones nominãtur, hoc eſt conditionales: & tertia ſunt ipſę definitiones. Huius vero iuuamen ad inquiſitionem patet, quia ſciendo ſumere ſimilitudinem ipſius conſimilitudinis euenit ſyllogiſmus poſitionis. hic enim manifeſtationis modus fit ſecundum modum credulitatis, quãdo enim aliquid alicui ineſſe, aut ab aliquo auferre oſtendere proponimus: hanc commonſtrationem transferimus ad huius ſimile, de quo eſt notum, quòd id, quod ſequitur huius rei ſimile, ſequatur hanc ipſam eandem rem. Definitionibus autem confert iuuamen, quia per eam oſtenditur proximum genus, quod ĩ definitione ponitur, ſicut per ſcientiam differentiæ dignoſcit id, quod proprie ipſam concernit, & vt vniuerſalius inquam, niſi ſumeretur ſimilitudo, impoſſibile eſſet cuipiam euenire vniuerſale aliquod tanto minus eſſentiale: & ideo exercitium ſumendi ſimilitudinem et differentiam eſt, quo nobis ipſi conſtamus de acceptione rerum eſſentialium in ſyllogiſmis demonſtratiuis. Et aliquando etiam ſumitur iuuamen de ipſa ſimilitudine ad acceptionem definitionum rerum nimis remotarum ſecundum ſuam eſſentiam, ex quo inter illas fuerit proportio aliqua, & ponitur hæc res, qua proportionantur, tanquam illarum genus. Verbi gratia, quia ex quo proportio puncti ad lineam in magnitudine eſt proportio vnius ad numerum, eo quòd ſit principium: ſicq́;, quãdo proponimus habere lineæ, aut vnius definitionem, ponimus hanc ſimilitudinem, vt genus illorum, & dicimus de puncto, quòd ſit lineæ principium, & de vno, quòd ſit numeri principium.

Hæc itaq; ſunt inſtrumenta, quibus educuntur particulariora loca ſingulorum quæſitorum ex locis communibus, quæ infra narrabit. Et hic explicit oratio de prima parte huius ſcientiæ, & maior pars illius, cuius meminimus, eſt, quod dictum eſt in Primo libro voluminis Topicorum Ariſtotelis.

reſpondens, cum putet, ꝙ poſtq́; illud nomen ſignificat illam rem, quæ nullam affert vtilitatem ipſi interroganti, poteſt acceptare illud nomen iuxta illud ſignificatum, quod affert vtilitatem ipſi interroganti, & tũc ipſe interrogans inferet ex hoc illam rem, quam propoſuerat ab initio probare, & non poterat eam concedere. Verumtamen hoc officium eſt ſophiſticum, tamen fit in hac arte per accidens. Vtilitas vero facultatis inuentionis differentiarum conducit ad aſsignationem diffinitionis vniuſcuiuſq; rei, & cognitionem rei, quæ eſt ei propria, cum ipſa differentia ſit, qua diſtinguitur ſpecies per ſe à ſpecie diuidente ipſam per genus: & hoc eſt vtique vtile ad loca, quæ ſunt de eodem, & diuerſo quoq;: nam notificatis differẽtijs notificant & diuerſa.

Vtilitas vero facultatis inuentionis, et conſiderationis ipſorum ſimiliũ ad tria ſe extendit. Primo ad ipſam inductionem faciendam. Secundo ad ſyllogiſmos, qui proprie dicuntur ſyllogiſmi ex ſuppoſitione, ſeu hypotheſi, hoc eſt conditionali. Tertio ad ipſas diffinitiones aſsignandas. Eſt itaq; manifeſte vtilis cõſideratio ſimilium ad ipſam inductionem, propterea quia notitia ſimilitudinis, quę eſt inter res, de quibus fit inductio, verificat inductionem: nam ſi non fuerit nota illa ſimilitudo, quæ inter eas exiſtit, nulla apparebit ibi inductio. Eſt præterea manifeſte vtilis ad ſyllogiſmos conditionales, quia cognita conſideratione, & inuentione ſimilitudinis efficietur ſyllogiſmus ex ſuppoſitione, & is modus probationis eſt ſecundum modum permutationis. nam, cũ volumus probare aliquid ineſſe alicui rei, vel denegatum ab ea re, tunc transferimus huiuſmodi probationem ad ſimilitudinem eius, quia ſcimus ꝙ id, quod infert ſimilitudinem huius rei, inferet ipſammet rem. Ad diffinitionum quoq; aſsignationem vtilis eſt ſimilium conſideratio, propterea quia per hoc manifeſtatur genus propinquũ, quod in diffinitione ponitur, quemadmodum cognita differentia dignoſcitur id, quod eſt ei proprium, & vt verbo dicam, ſi non conſideraret ipſa ſimilitudo, non poterit quis habere aliquid vniuerſale, ſeu commune longe minus aliquid per ſe, & eſſentiale: hinc eſt, ꝙ exercitatione & vſu conſiderationis ſimilium, ac differentiarum deuenimus in cognitionem rerum, quæ ſunt per ſe in ſyllogiſmis demonſtratiuis. Confert præterea cõſideratio ſimilitudinis ad aſsignãdas definitiones rerum, quæ valde diſtant inter ſe, cũ extat ĩter ipſas aliqua analogia, & proportio, & illa res, quæ habet analogiam ad eas ponatur veluti genus ad eas, exempli gratia, cum eadem ſit ratio vel proportio, ſeu analogia ipſius puncti ad lineam, quæ eſt ipſius vnitatis ad numerum, cum illud ſit principium. Ideo cum voluerimus aſſignare diffinitionem puncti, vel vnitatis, tunc ponemus huiuſmodi ſimilitudinem veluti genus eis, & dicimus punctum eſſe principium lineæ, & vnitatem principium numeri.

Hæc ergo ſunt inſtrumenta, quibus inueniuntur loca particularia vniuſcuiuſq; quæſiti locorum vniuerſalium, quos poſt hoc narrabit, & hic finit tractatus primæ partis huius ſcientiæ, & maior pars eorum, quæ de hoc tractauimus, amplectitur quicquid Ariſtoteles dixit in Primo libro Topicorum.

Ariſtotelis Libri Primi Topicorum, cum Auerrois media expoſitione finis.

Tractatus

Tractatus de Locis ad intelligentiam eorum, quæ in Reliquis Topicorum libris ab Aristotele dicuntur.

TRANSLATIO ABRAMI.

Xpedit q primo dicamus quid sit locus, & secundo q sint finita inclusa, & tertio modos disciplinę, qui possunt de eis fieri, & modum quo Aristo. processit hic. Dicimus itaque, q Alexander & Theophrastus definiũt locum, q sit principium & sedes, vnde sumuntur præmissæ singulorum syllogismorum, qui fiunt de omnibus particularibus quæsitis singularum artium, & per hoc intendit q sint dispositiones & attributa communia, & regulæ quibus procedimus ad acquirendum particulares pręmissas singulorum syllogismorũ. Et hoc est quod Abumazar Alpharabius intendit per locum, et ideo ex quo ipse est illa præmissa, cuius partes proprie concernunt partes pmissæ, quæ ei subest: cuius pars prædicata præmissæ prædicatum tantum concernit, & subiectum est aliud: præmissæ vero, qua concernitur pars, substantia est ipsum subiectum alterius præmissæ, cùm pars prædicata sit alia: continens itaq; illarum nõ est locus, neq; contenta est præmissa particularis, sed contenta est conclusio duarum præmissarum, quarum maior est continens, & minor est contenta secundum eius subiectum, prout dicimus Socrates est animal, & omnis homo est animal. Et putatur q hęc definitio, qua definierunt hęc loca, sit affinis definitioni qua ea definierat Arist. in libris Rhetoricorum: ille enim dixit, q loca sint bases syllogismorum, & putatur q inter illa sit differentia, quia si locus est basis syllogismi, syllogism⁹ est illius forma, quæ est eius figura, eius autem materia est ipsius præmissæ: expedit itaque quòd locus sit, qui largiatur syllogismorum præmissas & formam, & hoc est ipsa veritas, quia inuenimus syllogismos facere ambas res simul, aut inuenimus de illis qui faciat alteram duarum rerum, & de illis, qui faciat alteram rem: et hoc quidem est manifestum de locis vniuersalibus, quæ Aristo. tradidit in Posterioribus Analyticis.

Alexãdri & Theophrasti opinio.

Themistius vero edixit quòd locus sit vniuersalis præmissa, quæ est in syllogismo, quę verissima est præmissarum syllogismi. & dicit, quòd tali præmissa aliquando vtimur secundum se in syllogismo, & aliquando vtimur sua sententia, & potestate. Eius autem argumentatio ad hoc est, quia in rebus, quibus Aristot. vtitur in tractatu locorum huius libri, comperiuntur ambæ species simul, prout dicimus, quòd eligibilius sit apud nos quod est diuturnioris temporis, & proue dicimus quòd eligibile per se sit eligibilius quàm eligibile per aliud. de re itaque horum & similium videtur, q numerati sint vt fiant maioris præmissæ singulorum syllogismorum quæsitorum particularium: prout dicimus ebrietatis delectationem esse eligibiliorem delectatione coitus, quia sit diuturnioris durationis.

Themistij opinio.

Alexandri vero argumentatio ad hoc est, quia præmissę, quæ sumuntur in illis syllogismis, sunt infinitę, & non inclusæ collectæ in vnum, sicque non euenit ex finitis indiuiduis aliqua res vniuersalis, ex qua procedatur ad res particulares infinitas, cuius moris est dispositio regularum, quæ traduntur in hac arte: vniuersales vero præmissæ particularium præmissarum sunt finitę: & dum

TRANSLATIO MANTINI.

Onsentaneum nunc est primum determinare quid sit locus: secundo, q loca sunt finita determinataq;: tertio tractare de modis doctrinæ, qui possunt fieri in ipsis, & modo, quo vsus est Aristo. in tractatione de loco. Dicamus itaq; q Alexander & Theophrastus definiunt locum sic: locus est principium quoddam & elementum, à quo sumuntur propositiones cuiuslibet syllogismorũ, qui fiũt de problematibus particularibus in vnaquaq; arte: ac si velint locos ipsos eẽ significationes ac affectus quosdam vniuersales, & communes, atque ordines & regulas, à quibus procedimus ad adipiscendas propositiones particulares in singulo syllogismo. Et hoc idem sentit Alpharabius de ipso loco: & ideo dicit, q est propositio, cuius partes simul terminant proprias partes propositionis, quæ sub ea continetur, vel cuius pars, quæ est prędicatum, continet prędicatum propositionis tantum, subiectum tamen est vnum in ea. At illa propositio, cuius pars, quæ est subiectum, terminat proprium subiectum alterius propositionis, pars tamen, quæ est prædicatum, est vna, tunc eius vniuersalis & communis non est locus, neq; ipsa terminata, seu contracta erit propositio particularis, sed ipsa terminata, & contenta est vtiq; conclusio duarum præmissarum, quarum maior est ipsa vniuersalis communis, seu continens, & minor est subiectum ipsius terminatæ & contractæ, vel contentæ: vt cùm dicimus Socrates est animal, & omnis homo est animal. Hæc autem definitio, qua illi definierunt hæc loca videtur esse fere eadem cum ea definitione, qua Arist. definiuit ea in libro Rhethoricorum. Inquit enim ipse ibi, loca esse elementa syllogismorũ: posset tamen dici, q differunt aliquo pacto inter se, quũ si locus esset elementum syllogismi, cùm ipse syllogismus habeat formam, quæ est eius figura, atque materiam, quę est propositio eius: locus ergo debet pręstare propositiones syllorum, & figuram eorũ: & hoc vtiq; est verum. nam inuenimus ipsos syllos fungi vtroque munere simul, uel inuenimus aliquos eorum fungi vno illorum duorum officiorum, aliquos uero altero: & hoc perspicuum est ex illis locis vniuersalibus, quos tradidit Aristo. in libro Priorum Resolutiuorum.

Themistius vero dicit, q locus est propositio vniuersalis, quæ est verior cęteris propositionibus syllogismi, & dicit, q illa propositio; quę ita se habet, quandoq; ponitur ipsamet in syllogismo, quandoq; uero eius significatum, & vis eius. Et huius rei rationẽ affert ipse Themistius, s. propterea, quia ea, quę ab Aristotele traduntur in hoc libro in Tractationibus de Locis, inuenies ea esse ex vtroq; genere horum simul, vt cùm dicimus, q quicquid diutius perdurat est præstantius apud nos, & cùm dicimus quòd id, quod est de seipso præstãtius, est vtiq; præstantius q̃ id, quod est propter aliud pręstantius. Hęc ergo & eorum similia videntur connumerari & ordinari hic, vt ex eis fiant propositiones maiores in singulo syllogismo problematum particularium: vt cũ dicimus, q delectatio ebrietatis est pręstantior delectatione venerei actus, cùm diutius perduret.

Alexandri tñ ratio contra hoc est, q propõnes, quæ reperiũtur in ipsismet syllogismis, sunt infinitę & indeterminatę: de eo aũt, quod est infinitũ, & interminatũ, non possumus ex scia de indiuiduis finitis eorũ adipisci aliquid vniuersale, à quo procedatur ad particularia infinita, vt fieri solet per regulas traditas in hac arte. At propositiones vniuersales, quæ particulares propo-

& dum attigerimus ipsarum vniuersaliores, possibile sit nobis procedere ad particulariores quæ eis subsunt, & euenient nobis præmissæ particulares, quæ sunt in potentia infinitæ aduentu vniuersalium, quæ sunt finitæ: & hæc quidem est natura regulæ, vt regula est, & ideo loca sunt, quæ per se largiuntur potestatem faciendi syllogismos, & particulares præmissas maioris singulorum syllogismorum, non quod ipsarum naturæ sit hic actus. Et ideo id quod dicit Alexander, & qui vt ipse asseuerat, est proprior veritati, quàm Themistius.

Et Abumazar dicit cũ hoc, quòd illa sit opinio Aristotelis, quam pressius ponit, quàm secundum quod dicitur loci nomen apud vulgus, & illa est res vnde transtulit hoc nomen: ita enim oportet, quod sit res ad quam nomen transfertur in arte, vnde translatum fuerit. Verbi gratia, quia nos inuenimus loci nomẽ apud vulgus, quòd eo significent aliquam dispositionem, vel aliquam rem cuiusque orationis, de qua sit sermo, occasione cuius dispositionis vel rei prouenit huius orationis constructio, aut destructio: & hoc quidem apparet ex inquisitione locorum, quæ vtuntur hoc nomine, qa consueuerunt dicere hic est locus considerandi, & locus astutiæ, & locus deceptionis, & locus dependentiæ similitudinis: & hæc est simillima rerum secundum significatum quod nomen loci significat apud Alexandrum. Et sunt res, quæ dum apud nos fuerint secundũ orationem aliquam, possibile est nobis ex illis procedere ad id, quod hæc oratio construit, aut destruit.

Et hinc dicimus, quòd Aristoteles non vocaret præmissas vniuersales, ex quibus acquiruntur præmissæ particulares demonstrationum, loca, ex quo demonstratio non est apta secundum modum quæstionis & responsionis, & Aristoteles excusatur de similibus illarum præmissarum, quibus vtitur in suo libro, de quibus putatur quòd sint maiores præmissæ particulares, quæ fiant in singulis syllogismis de particularibus præmissis dicendo, quòd hæ numerentur inter loca, ratione qua sua prædicata sunt aliquo modo vniuersaliori prædicatis multorum quæsitorum particularium, & proceditur ex eis ad particulares præmissas, quæ fiunt maiores præmissæ singulorum syllogismorum, & propterea possunt esse regulæ, & dignosci in hoc libro. Et huius exemplum est id, quod dicimus, quod est diuturnioris durationis, est eligibilius: & est locus, ex quo ex eo procedimus ad id, quod est diuturnioris durationis, quòd sit eligibilius: id vero, de quo Aristoteles meminit de his orationibus, præter id cuius meminimus, est vt dicere expediens est explicare, quas rerum conueniat vocare, sicut illas vocat ipsum vulgus, & quas nõ: & sicut dum dicit postquam transtulerimus rei nomen ad nomen alterius rei expedit, quòd cõsideremus adeo quòd nomen quo vocatur sit conuenientius quàm nomen subiecti.

Hæc enim non sunt præmissæ, sed sunt dispositiones, & attributa præmissarum, ex quibus progreditur ad illas: & ideo omnes expositores conueniunt, quod hęc non sint loca, ac si essent positiones, & directiones ad modũ inueniendi præmissas, & res iuuantes eas. hæc itaque est explicatio quid sint loca.

Modi vero disciplinæ, quibus vtimur in hac arte videntur ex eo quod dicam, ex quo, n. omne quæsitum est per dictionem an sit, aut quæritur per ipsam, an res sit

sitiones amplectuntur, sunt vtique finitæ, sub quibus continentur partes infinitæ, & cum peruenerimus ad earũ vniuersales, poterimus transire ac procedere ab eis ad particulares, quæ sub ipsis continentur: & sic obtinebimus particulares propositiones infinitas potentia, cum obtinuerimus vniuersales finitas. Hæc enim est natura ipsius methodi seu regulæ, quatenus est methodus, & regula: & ideo ipsa loca præstant per se facultatẽ efficiendi syllogismos, ac propositiones particulares magnas in vnoquoque syllogismo, non quod ex earum natura sit efficere huiusmodi officium, hoc est, quod sint ipsemet de se propositiones magnæ, sed præstant methodũ. Et ideo videť rectius locutus fuisse Alexander & qui eius sequitur sententiam, quàm Themistius.

Alpharabius vero dicit, quod cum hoc, quod hęc sit opinio Aristotelis, quã intendit in hoc libro, sumpta à significatione loci apud vulgũ, adhuc opportet, vt extet quędam similitudo inter illud significatum, ad quod translatum est illud nomen per artem, & significatum apud vulgum. Et dicit, quod nos inueniemus nomen loci significare apud vulgum aliquod significatum, vel aliquam rem in omni oratione, de qua cõtingat fieri aliqua enũtiatio propter illud significatum, vel illam rem, quę affert affirmationem illius orationis, vel eius destructionem, et hoc satis patet, si recte perquirantur loca, in quibus hoc nomen in vsum venit apud eos: dicunt enim hic est locus contemplationis seu contemplandi, & locus ingeniositatis, vt ita loquar, seu versuciæ, & locus fallacię, & locus dependentię, & inter omnia hoc vtique est, quod magis similatur illi significato quod per nomen loci significatur apud Alexandrum. Et sunt quidẽ illa significata, quę, cùm in aliqua oratione ea habuerimus poterimus vtique procedere ab eis ad id, quod affirmet huiusmodi orationem, vel eam destruat.

Et ideo dicendum est quod illæ propositiones vniuersales, à quibus adipiscimur propositiones particulares in ipsis demõstrationibus, Aristoteles nõ vocat eas loca, cũ ipsa demonstratio sit res, quæ non est apta, vt in ea fiat interrogatio & responsio: immo Aristo. excusat se, cur vtatur in suo libro illis propositionibus, quia videntur esse propositiones magnæ particulares, quæ fiunt in singulo syllogismo pro aliquibus quęsitis particularibus. Inquit enim ipse, quod illæ dicuntur loca propterea, quia earũ prædicata reperiunť modo quodam vniuersaliori, quàm sint prædicata multa particularia, & procediť ab eis ad particulares propositiones, quæ efficiunť propositiones magnę in singulo syllogismo: & hac ratione possunt esse regulæ & methodi, & potest de eis tractari in hoc libro. Exẽpli gratia cùm dicimus, quod diuturnius est, eligibilius est, seu præstãtius, hoc enim dicitur esse locus, quia ab ipso proceditur & transitur ad hoc, vt dicamus, quod quicquid est diuturnius, est eligibilius apud nos. Id vero, quod Aris. affert de his orationib⁹, est aliud, quàm id, quod nos narrauimus, vt cũ dicit: cõsentaneũ autem est vt declaremus, quã sint illa, quę nos debemus nominare vt nominat vulgus, & quę nõ: & cũ dicit & tã oportet, vt disputemus, seu rõnes afferamus, postquàm transtulerimus nomen rei ad aliud nomen: ita vt conuenientius sit illud nomen, quo nos nominamus illam rem, quàm suum nomen sibi impositum.

Hæc, n. nõ sunt propõnes, sed sunt quidã affectus, et dispõnes ipsarũ ppõnũ, & quædã via, qua pgiť ab eis ad illas: & iõ omnes expositores cõueniunt, quod hęc non sunt loca, sed sunt veluti quędã suppõnes, & regulæ, ac directiones dirigẽtes ad inuẽtionẽ propõnũ, & sunt res quæ ad illas cõferũt. Hæc ergo est locorũ expõ, quid nã sint.

Modi vero doctrinæ, qui in hac arte fiunt, qui nam sint, statim declarabo, nam cum quodlibet problema, quod per dictionem an, vel vtrum sit, quæritur vtique

per

sit simpliciter, prout dicimus, an vacuum sit, et an tale sit tale? prout dicimus, an agnus sit mortuus? aut an tale inesse tali sit magis quàm inesse tali, vel an tale insit tali, aut secundum quòd sit definitio, aut genus, aut proprium, aut accidens, & similia: & vniuscuiusque horum sint loca propria, & loca communia, possibile est, quòd omnia loca iuuantia singula horum quæsitorum numerentur sola, & si his sit repetitio locorum communium. hic tamen est facillimus modorum, & proximus eorum, & firmissime obseruationis ipsorũ, & sic inuenimus fecisse Aristotelem, nisi quòd ipse posuit loca quæsitorum essendi simpliciter, & loca accidentis in vnum idem, ob causam quam prædiximus, & decreuit illis vnum tractatũ: deinde posuit loca quęsitorum syllogismorum simpliciter tantum, & decreuit illis vnum tractatum: deinde posuit loca generis, & decreuit illis etiam vnum tractatum, & sic fecit de locis quæsitorum proprij, & definitionis, quia vtrique horum decreuit vnum tractatum.

Et possibile etiam esset hæc loca fieri altero modo: numerauit autem primo quid omnibus illis sit commune, prout sunt loca similitudinis & contrarij, & cætera: deinde posuit quod est commune quatuor ipsorũ, deinde tribus, deinde duobus, & numerauit loca propri a singulis horum solis: & iam possibile esset, quòd numerarentur respectu ad definitionem, præter quòd explicetur per illa definitio alicuius quæsiti de his quęsitis, loca enim generica iuuant definitionem, ex quo im possibile est, quin sit in ea definitione ipsum genus: sicq; & loca proprij ex quo conditionis ipsius definitionis est, ꝙ sit appropriata: & similiter loca accidentis, ex quo impossibile est, quin definitio insit definito. Et secundum hoc videtur quòd loca destructiua horum, singula destruant definitionem, & construentia, singula horum sint constructiua, & quædam sunt de conditionibus ipsius definitionis, nisi quòd ex quo non omnia loca, quæ destruunt genus, aut singula horum destruũt definitionem, sed de illis est, qui ipsam construant & destruant: exemplum illius, qui cõstruit definitionem, & destruit genus est, quòd res sit de re prædicata in eo ꝙ quid sit, & illam proprie concernat. Quod vero ambo simul destruit est notum, quãdo enim destruitur, quòd sit prædicatum in eo quòd quid sit, destruit quòd sit genus, & tanto fortius quòd non sit definitio, sicq; inuenitur dispositio omnium locorum destruentium singula horum, & non est etiam in omnibus locis, quibus fit genus, aut aliud illorum, qui construat definitionem, aut aliquam definitionis conditionem, sed ipsorum est, qui construat genus, & destruat definitionem. Verbi gratia, quando ostenditur de aliquo prædicato, quòd sit in eo quòd quid sit prædicatione vniuersali. Notum itaque est, quòd construat, quòd illud sit genus, & destruat, quòd sit definitio: hinc itaque fit difficile ea dinumerare ex parte ipsius definitionis cum hoc, quòd quando sumerentur hæc loca respectu ad definitionem & dinumerarentur quatenus hæc sit prima intentio de illis, non euadit in multis illorũ, quin occultetur ipsius iuuamen, aut immutatur; quando autem vnusquisque sumeretur secundum partem, quæ ipsum proprie concernat, iuuamen fit manifestius & patentius. Hæc itaque fuit causa, qua Aristoteles tenuit illa dinumerare definitiua, & iam dictum est, quòd Theophrastus fecit hoc.

Quòd vero ipsa sint collecta finita, euidens fit, ex eo quod dicemus, Iam enim commonstratum est ꝙ omne quęsitum commõstratur per aliam rẽ, quæ sit præter illud, & ꝙ nulli dubium sit, ꝙ inter hanc rem acceptam ad illius cõmonstrationem, & quæsitum sit nexus quidã, & si impossibile sit, ꝙ exinde appareat in aliqua re quæsiti

per ipsum, vtrum res sit absolute, & simpliciter, vt cũ dicimus vtrum vacuum sit, vel vtrum hoc sit hoc, vt cum dicimus, vtrum anima sit mortalis, vel vtrum hoc insit potius huic, ꝙ huic, & si hoc inest huic, vtrum sit definitio, vel genus, vel proprium, vel accidẽs, et vnũquodq; horum habet loca propria & loca communia: ideo omnia loca, quę sunt vtilia vnicuiq; horum problematum, possunt seorsum numerari: licet in hoc fiat repetitio locorum communium. et is est facilior modorum, & propinquior eorum, atq; constantior pro custodia et cantione: & sic videmus Aristotelem fecisse, nisi ꝙ posuit loca problematum de inesse absolute, & loca accidentis in vnicum sermonem propter causam tam à nobis dictam, & seorsum fecit de eis vnũ sermonem, mox posuit loca problematum comparationis absolute seorsum, & fecit de eis quoq; vnũ tractatũ: & idem quoq; fecit de locis problematũ proprij & definitionis, videlicet ꝙ fecit de singulo horũ duorũ tractatum seorsum.

Possunt tamen hæc loca ordinari secundo modo, ac numerari. Nam possumus primum ordinem ponere, quid sit ipsis omnibus commune, vt sunt loca à simili, & à contrario, et alia id genus, deinde id, quod est commune quatuor illorum, mox tribus, mox duobus, post hoc ordinare loca propria vnicuique illorum seorsum. Possunt adhuc numerari, & ordinari alio modo: nempe vt ponantur omnia in parte definitionis: licet non declaretur per ea definitio alicuius horum problematum: nã loca generum cõducunt ipsi definitioni, cum in ipsa definitione sit necessarium reperiri genus: itidem & loca proprij cũ ex conditionibus ipsius definitionis hæc vna est, scilicet vt sit propria: similiterq; loca accidentis, cũ ipsa definitio necessario insit definito. patet ergo ꝙ loca, quæ destruunt vnumquodq; horum, destruunt & ipsam definitionem, & quæ affirmant vnumquodque illorum, affirmant vnam ex cõditionibus definitionis. At cum non omnia loca, quæ destruunt genus, vel aliquod illorum destruunt ipsam definitionem, immo aliqua eorum affirmant ipsam, atq; destruunt. Exemplũ eius, quod destruit genus, & affirmat definitionem: vt cum aliquid fuerit prædicatum de aliquo in eo ꝙ quid est, & sit ei proprium, id vero, quod destruit ea, simul est manifestum: nam cum destruat ipsum esse prædicatum in eo quod quid, destruet profecto ipsum esse genus: longe ergo magis destruet ipsum esse definitionem: & hac ratione procedet negocium in cunctis locis, quæ destruunt vnumquodque illorum. Neque omnia loca etiam, quæ affirmant genus, vel aliquod illorum affirmabunt definitionem, aut aliquam ex conditionibus definitionis: immo datur aliquod eorum, quod affirmabit genus, & destruet definitionem. Exẽpli gratia, cum fuerit declaratum, quòd aliquod prædicatum prædicetur prædicatione vniuersali, tunc manifestum erit illud esse genus, & sic destruet, ac erit falsum, quòd sit definitio: hac ergo ratione erit difficile numerare ea in parte definitionis. adde etiam, quòd si capiantur hæc loca ex parte definitionis, & ordinentur ea ratione, qua illud sit primum propositum eorum, nihil prohibebit, quin in multis eorum occultetur vtilitas, vel minuatur. Sed si quodlibet eorum capiatur ea ratione qua est proprium, tunc vtilitas erit notior & manifestior. Et hæc est ratio, ob quam noluit Arist. ponere, ac efficere ea definitiones: et iam fuit dictum, ꝙ Theophrastus fecit illud.

Quòd autem sint terminata, & finita, ex his, quæ nunc dicam satis constat: nam cum iam probatum sit, quòd quodlibet problema, seu quæsitum declaratur per aliquid aliud præter ipsum, & quod inter illam rem sumptam pro declaratione illius alterius, & ipsum quæsitum extat omnino aliqua coniunctio, seu adhærentia: aliás

ſiti conſtructio aut deſtructio: hoc autem ſic exiſtente, nulli dubiũ eſt, ꝙ res, ex qua cõmonſtratur, ꝙ res quęſita ſit talis denominationis, aut nõ ſit, quatenus eſt cõnexa, ſit aut res ſumpta ex quęſiti eſſentia, aut res ſumpta ab aliquo ſuorum euentorum, aut accidentium, aut rerum, quæ deforis ſunt, inter quas & ipſum quæſitum eſt habitudo quædam, & ſimilitudo, aut rerum mediarum inter res, quæ deforis ſunt, & quæ ex rei eſſentia ſunt. Et ex quo omne quæſitum partitur in prædicatũ & ſubiectum, & loca quæ ſumuntur ex rei eſſentia, aut ſumuntur ex eſſentia prædicati, aut ſubiecti, aut ex parte aliqua ſuarum definitionũ ſcilicet ex genere, aut differentia, aut ꝙ ſint ipſæ partes prędicati, aut ſubiecti, hoc eſt, ſpecies prędicati aut ſubiecti, oportet neceſſario ꝙ loca ſumpta ex rei eſſentia ſint loca definitionis, aut generis, aut differentiæ, aut loca partitionis, hoc eſt, quibus partitur prædicatum aut ſubiectum in ſuas ſpecies. Et ex quo rei euenta ſunt accidentia, aut propria, quæ omnibus nouem prædicamentis inſunt, expedit etiam hæc loca eſſe huius numeri. Et ex quo res quæ deforis ſunt, aut eis atteſtatus fuerit aliquis teſtis, & hic eſt aut vnus acceptus, aut multi, aut omnes homines, aut diſpoſitiones ſint, quę diſpoſitiones ſint quę deforis ſunt, ſimiles, aut oppoſitæ, aut compoſitæ ex illis, ſequitur neceſſario, ꝙ illæ quæ deforis ſunt, in hac partitione incluſæ ſint, compoſitæ autem ex illis ſunt loca, ex eo ꝙ eſt magis & minus, & oppoſita, vt pręfatum eſt, ſunt quatuor, & ſimilitudo eſt duarũ ſpecierũ.

Loca vero media inter res quæ deforis ſunt, & quę ſunt ab eſſentia rei, putatur ꝙ ſint loca à caſibus, & loca à coniugatis, & vt vniuerſalius inquam, omnis locus non euadit, quin ſit aut ſubintrans has partitiones, aut media inter illas, & vlterius inſpicitur nobis huius commonſtratio inquiſitione apud conſtitutionem ipſorum locorum: ſicq; eſt hoc quod præponendum eſt ante loca, & procedemus ad illorum dinumerationem ſecundum philoſophi iter, eiuſq; ordinem, & hinc incipit liber ſecundus.

aliàs enim non poſſet apparere ex ea re in re quæſita affirmatio, vel negatio ſeu deſtructio. Ergo res procul dubio qua probatᷣ, ꝙ res quęſita ita ſe habeat, vel nõ ſe habeat ea ratione qua eſt cõiuncta, vel erit vtiq; aliquid ſumptũ ex eſſentia ipſius quęſiti, vel ſumptum ex eius accidentibus & cõſequẽtibus, vel ex rebus extrinſecis, inter quas & ipſum quæſitũ extat aliqua ratio & proportio, ſeu analogia, & ſimilitudo, aut ex rebus medijs inter res extrinſecas & res, quę ſunt de eſſentia quęſiti. Et cũ quodlibet quæſitũ diuidatᷣ in prædicatũ & ſubiectum: loca aũt ſumpta ex eſſentia rei, vel ſumuntur ex definitiõe prędicati, vel ſubiecti, vel ex parte definitionis eorũ, tũc vel erit genus, vel dr̃ia, vel erũt ipſęmet partes prædicati vel ſubiecti, hoc eſt ſpecies prędicati, vel ſubiecti: neceſſario ergo loca ſumpta ex eſſentia rei erũt vel loca definitionis, vel generis, vel differẽtię, vel loca diuiſionis, videlicet qua diuidunᷣ prędicatũ vel ſubiectum in ſuas ſpecies, & hoc in prædicamẽto ſubſtantiæ tm̃. Et cùm ipſa cõſequẽtia, quæ ſcilicet, rem conſequuntur, ſint vel accidentia, vel ꝓpria, & hoc in cũctis reperiũᷣ prædicamẽtis: idcirco cõſentaneũ eſt, vt hæc loca ſint tot numero. Rurſus cũ de extriſecis vel habeatur teſtimoniũ, & illud vel eſt vnũ & receptũ & fide dignum, vel plura, vel omnia videlicet oẽs homines, vel res ipſę: res autẽ extrinſecæ vel ſunt ſimiles, vel oppoſitę, vel cõpoſitæ ex his: idcirco neceſſe eſt vt extrinſeca cõplectanᷣ in hac diuiſione, compoſita vero ex his erũt loca exceſſus & defectus, ſeu magis, & minus, oppoſita, autem, vt prædictum fuit, ſunt quatuor, ſimilitudo vero eſt duplex.

Loca vero media inter res exteriores, & eſſentiã rei videntur eſſe loca concretorũ & loca abſtractorum. Et vt ſummatim dicã, neceſſario omnia loca continebunᷣ ſub his diuiſionibus, vel erunt media inter illas. Sed huius inductionis adhuc ſe offeret nobis aliqua clarior expoſitio, quando de ipſis locis tractabimus. Hactenus de his quæ pręfanda erant, ad antequã locorum dinumerationem deueniremus, nunc vero ad eorum numerationem aggrediamur iuxta methodum Ariſtotelis atque eius ordinem.

ARISTOTELIS

TOPICORVM

LIBER SECVNDVS.

SVMMA LIBRI.

De locis abſolutis accidentis ſiue ad refellendum, deſtruendumq; ſiue ad aſſerendum, cõſtruendumq;.

De problematibus uniuerſalibus, et in quibus prædicatis ineſſe, & eſſe conuertuntur. Cap. I.

SVnt autẽ problematũ hæc quidem vniuerſalia, illa vero particularia: vniuerſalia quidẽ, vt omnis voluptas bonũ eſt, & nulla voluptas bonum: particularia vero, vt aliqua voluptas bonũ, & aliqua voluptas non bonum. Sunt autem ad vtraq; genera problematum communia vniuerſalia: & conſtructiua, et deſtructiua. Oſtendentes enim quod omni ineſt, & quod alicui ineſt oſtendentes erimus: ſimiliter autem & ſi quod nulli ineſt oſtenderimus, & quod non omni ineſt oſtendentes erimus. Primum ergo de vniuerſalibus deſtructiuis dicendum, eo ꝙ communia ſint huiuſmodi ad vniuerſalia, & particularia, & quia magis poſitiones afferant in eo quod ineſt, ꝙ̃ non: diſputantes autem deſtruant.

Eſt autẽ difficillimum cõuerti ab accidente propriam nominationem: nam aliquo modo & non vniuerſaliter in ſolis contingit accidentibus. à Definitione enim, & ꝓprio, & genere neceſſarium eſt conuerti: vt ſi ineſt alicui animal greſſibile bipes eſſe, cõuertentem verum erit dicere, quoniam illud aĩal greſſibile bipes eſt. Similiter autem à genere: nam ſi animal ineſt alicui, animal eſt. Eodem autem modo & in proprio eſt: ſi enim alicui ineſt grammatices ſuſceptiuum eſſe, grammatices ſuſceptiuum erit. Nam nihil horum cõtingit ſecundum quid ineſſe, vel non eſſe: ſed ſimpliciter vel ineſſe, vel

A conuerſione.

A definitione.

A genere.

A proprio.

ſe,vel

ſe, vel non ineſſe. In accidentibus autem nihil prohibet ſecundum quid ineſſe, vt albedinem, vel iuſtitiam. Quare non ſufficit oſtẽdere quoniam ineſt albedo, vel iuſtitia, ad oſtendendũ ꝙ albus, vel iuſtus eſt: nam habet dubitationem, quoniam ſecũdum quid albus, vel iuſtus eſt, quapropter non neceſſarium eſt in accidentibus conuerti. Determinare autem oportet & peccata, quæ ſunt in problematibus: nam ſunt duo, vel in eo quod falſum dicunt, vel in eo quod trãsgrediuntur poſitam locutionẽ. Falſum etenim dicentes, & qui quod non ineſt, ineſſe alicui dicunt, peccãt: & qui extraneis nominibus res appellant (vt platanum hominem) tranſgrediuntur poſitam nominationem.

Sermo de locis accidentalibus, de quibus fit mentio in ſecundo libro, & ſunt loca ipſamet eſſendi ſimpliciter. Cap. I.

TRANSLATIO ABRAMI.

ET dicimus, ꝙ quędã quæſtiones ſunt vniuerſales, & quædã particulares, & harum vtraq; aut eſt affirmatiua, aut negatiua. Quæſtiones itaq; ſiunt quatuor ſpecierũ: affirmatiua vniuerſalis, ꝓut eſt dicere omnis delectatio eſt bona, & vniuerſalis negatiua, prout eſt dicere, nulla delectatio eſt bona, et affirmatiua particularis, prout eſt dicere, aliqua delectatio eſt bona, aut delectatio quędã eſt bona: et negatiua particularis, ꝓut eſt dicere, aliqua delectatio nõ eſt bona, aut non omnis delectatio eſt bona. Et ex quo quęſtionũ vniuerſalium conſideratio cõtinet particulares, qñ enim cõſtruimus rem vniuerſalẽ cõſtruimus illã particularẽ, & huiuſmodi quãdo illam deſtruimus vniuerſalẽ, deſtruimus eam particularẽ, conſideratio hic fit de quęſtionibus vniuerſalibus exceptis particularibus. Præterea, quia poſitiones topicæ ſunt vniuerſales, & moris topicorũ eſt illas cõſtruere vniuerſali conſtitutione, aut ipſas deſtruere vniuerſali deſtructiõe, ex quo præmiſſę diuulgatę ſunt vniuerſales, quia particulares nõ ſunt diuulgatæ, & iterum quia poſitiones topicæ ſunt diuerſæ variæ, & inuariabiles ſm diuulgationẽ. Et vnũquodq; quatuor quęſitorum, hoc eſt, quęſitũ definitionis, & quæſitũ generis, & quæſitũ proprij, & quęſitũ accidentis, deſtruitur deſtructione vniuerſali, et particulari, excepto accidente, quia ipſum deſtruitur deſtructione vniuerſali, quando enim commonſtratur, ꝙ res non inſit omni, cõmonſtratum eſt, ꝙ non eſt genus, neq; proprium, neq; definitio, res vero accidentis non eſt huiuſmodi: ineſt enim ſubiecto particulari, prout dictum eſt: & ob hoc idẽ poteſt per illud conſtrui accidens conſtructione particulari, & impoſsibile eſt de aliquo illorum, ſcilicet de genere, & proprio, & definitione, ꝙ conſtruantur conſtructione particulari, ex quo prędicantur de toto ſubiecto: totum autem hoc euidens fit ex eorum præcedentibus definitionibus. Error autem cadit in quæſtiones Topicas duobus modis: quorum vnus eſt, ꝙ ſint mendaces, aut ꝙ loquatur de illis nomine inuſitato in notione idiomatis, & apud vulgus non ſignificat illam rem pro qua illo vtuntur, prout dicẽdo hominem vegetabilem, aut conſimili nomine de nominibus, quæ ſunt aliter, quàm idioma ſignificet.

TRANSLATIO MANTINI.

DIcamus ergo ꝙ problematũ alia ſunt vniuerſalia, alia vero particularia & vnumquodq; eorũ vel eſt affirmatiuũ, vel negatiuũ: & ſic problemata erũt quatuor generũ, videlicet affirmatiuũ vniuerſale, vt cũ dicimus, omnis voluptas eſt bona, vniuerſale negatiuum, vt cùm dicimus nulla voluptas eſt bona: negatiuum autẽ particulare, vt cũ dicimus aliqua voluptas nõ eſt bona, affirmatiuũ vero particulare, vt quędã voluptas eſt bona, vel aliquid voluptatis eſt bonũ. Sed cũ tractatio & cõſideratio de ꝓblematibus vniuerſalibus amplectitur & ipſa particularia, qm̃ affirmato vniuerſali affirmatur & particulare, deſtructoq; vniuerſali deſtruitur & particulare, in hoc loco conſiderantur problemata vniuerſalia præter particularia. adde etiã, ꝙ poſitiones dialecticæ ſunt vtiq; vniuerſales: dialectici autem ſolent affirmare affirmatione vniuerſali, vel deſtruere deſtructione vniuerſali, cùm propoſitiones probabiles ſint vniuerſales. nam particulares ſunt variæ & mutabiles, non ſeruantes probabilitatem: quodlibet autem quattuor quæſitorum, videlicet quæſitum definitionis, & quęſitum generis, & quęſitum proprij, atque quæſitum accidentis continet deſtructionem vniuerſalem, & particularem, præter ipſum accidens, quod quidem deſtruitur deſtructione vniuerſali. Nam, cũ fuerit probatum, ꝙ res non inſit oĩ, ſeu non dicatur de omni, manifeſtum erit, ꝙ non ſit genus, neq; proprium, neq; definitio, ſed non ita res ſe habet de ipſo accidenti, quia ipſum quidem reperitur particulare in ipſo ſubiecto, vt dictum eſt: & ob hanc cauſam accidens poteſt affirmari affirmatione particulari, ſed illa alia, videlicet genus, proprium, & definitio non poſſunt affirmari, niſi vniuerſaliter, cũ prædicentur de omni, ſ. ſubiecto. Et hoc perſpicuum eſt ex eorum definitionibus antedictis. inquit: Contingit autem peccare in ipſis problematib⁹ Dialecticis bifariam: nempe vel vt ſint falſa & mendacia, vel ꝙ tranſgrediantur conſuetam nominum denominationem in illa lingua & nõ ſignificet apud vulgum illud quod ſolet apud eos ſignificare, vt ſi homo appellaretur beſtia, & ſimilia nomina, quæ ſignificant contrarium ſignificatum, quo ſolet in illa lingua ſignificari.

Loci problematum quod quicquam inſit, vel non inſit. Cap. II.

Prim⁹ loc⁹. Declaratio.

VNus autem locus eſt inſpicere, ſi quid ſecũdum aliquem alium modum ineſt, vt accidens aſsignauit. Peccatur autẽ maxime id circa genera. vt ſi quis albo dicat accidere colorem eſſe: non enim albo colorẽ eſſe accidit, ſed genus eius color eſt. Contingit autem & ſecundum nominationem determinare eum qui ponit: vt quod accidit iuſtitiæ virtutem eſſe. Sæpe autem & cùm nõ determinet, manifeſtum ꝙ genus, vt accidens aſſignauit: vt ſi quis albedinem colorari dixerit, vel ambulationem moueri: à nullo enim genere denominatiue prædicatio de ſpecie dicitur, ſed omnia vniuoce genera

de speciebus prædicantur: nam & nomen, et rationem generum suscipiunt species: qui igitur coloratum dixit album, neque genus assignauit, quoniam denominatiue dixit neq; vt proprium, vel vt definitionem: nam definitio, et proprium nulli alij inest, sunt autem colorata, & pleraq; aliorum, vt lignum, lapis, homo, equus: manifestum igitur quoniam, vt accidēs assignauit, Alius locus est inspicere ea, quibus inesse aut omnibus, aut nulli dictum est: & considerare secundū species, & non in infinitis. Nam trāsitu magis, & in paucioribus consideratio: oportet aūt considerare, & incipere à primis, deinde cōsequenter vsq; ad indiuidua. vt si oppositorum eandem disciplinam quis dixerit esse, perspiciendum si eorum quę sunt ad aliquid, & contrariorum, & quæ secundum priuationem & habitum, & quę secundum contradictionem dicuntur eadem sit disciplina: & si in his nondum manifestum est, rursum ea diuidendum vsq; ad indiuidua: vt si iusti, vel iniusti, vel dupli, vel dimidij: vel cęcitatis, vel visus: vel esse, vel non esse. Nam si in aliquo ostendatur ꝙ non eadem, interimentes erimus problema: similiter autem & si nulli inest: iste autem locus conuertitur ad cōstruendum & destruendum. Si enim in omnibus videatur cū diuisionem proferimus, vel in pluribus, postulandum est autem vniuersaliter ponere, aut instantiā ferre in aliquo nō sic esse: nam si neutrum horum faciat, absurdus apparebit, qui non ponet. Alius est, de finitiones facere accidentis, & eius cui accidit, aut vtriusq; de vtroq;, aut alterius: deinde considerare si quid non verum in definitionibus, perinde ac verum sumptum sit. Vt si est Deum iniustitiam facere, quid iniustitiam facere: si enim nocere sponte, manifestum, quoniam non est Deum iniustitiam facere, non enim cōtingit nocere Deum: & si inuidus sit studiosus, quis iuidus, & quæ inuidia. Nam si inuidia est tristitia in apparenti prosperitate alicuius proborum, manifestum est ꝙ studiosus non est inuidus, prauus enim esset: et si indignans inuidus, qs vterq; eorum: sic.n. manifestum erit vtrū verū, an falsum sit quod dictum est. vt si inuidus quidem sit qui tristatur in bonorum prosperitatibus, indignans autę, qui in malorum prosperitatibus tristatur, manifestum ꝙ nō erit inuidus indignans. Sumere autem & pro ijs (quæ in definitionibus sunt) nominibus definitiones, & non desistere donec ad notum deuentum sit: nam sæpe cū tota quidem definitio assignata sit, nō manifestum est quod quæritur: pro aliquo autem eorum, quæ in definitione sunt, nominum, definitione dicta manifestū fit. Amplius, problema propositionem sibi facientem instare. Nam instantia erit argumentum ad positionem. Est autem locus hic pene idem ei, quo considerare quibus inesse, vel omnib⁹, vel nullis dictum est, differt autem modo, Amplius, determinare quæ oportet dicere, vt plures, & quæ non. Vtile enim & ad construendum, & ad destruendū: vt quod nominationibus quidē res nuncupandum vt plures: quæ autem sunt talia ne, an non talia, non amplius attendendum ad plures. vt salubre quidem dicēdum effectiuum sanitatis, ceu plures dicunt, vtrum autem propositum effectiuum sit sanitatis, an non, non amplius vt plures dicendum, sed vt Medicus. Amplius, si multipliciter dicatur, positum autem sit quoniā inest, aut quoniam non inest: alterum monstrare eorum quæ multipliciter dicuntur, si non vtraq; contingat. Vtēdum autem in ijs quæ latent: nam si nō lateat multipliciter dictum, instabit quoniam non mōstratum est id quod ipse dubitabat, sed alterum. Hic autem locus conuertitur et ad construendum, & ad destruendum: nam construere volētes ostendemus quoniam alterum inest, si non ambo poterimus: destruētes autem quoniā non inest alterum ostendemus, si ambo nō poterimus: vetūtamen destruēti quidem nihil oportet ex concessione disputare, neq; si omni, neq; si nulli dictum sit inesse: nam si ostenderimus quoniā non inest quodcunq; id sit, interimentes erimus omni inesse: similiter autē & si vni ostēderimus inesse, interimemus nulli inesse. Cōstruentibus autē præ confitendum, quod cuiuis inest, omni inest, si verisimile sit postulatum. Non sufficit.n. ad ostēdendum ꝙ omni inest, in vno disputasse: vt si hominis anima īmortalis est, propter hoc, anima omnis īmortalis: quare prę confitendum, ꝙ si quæcunq; anima immortalis, omnis immortalis: hoc autem non semper faciendum, sed quando non facile possumus communem in omnibus vnam rationem dicere: quemadmodum Geometer, ꝙ triangulus duobus rectis æquos habet tres angulos. Si autem non lateat ꝙ multipliciter dicitur, diuisum quotupliciter dicitur, & interimendum, & construendum. Vt si decens est vtile, aut honestum, tentandum ambo construere, vel interimere de proposito: vt quod honestum, & quod vtile, vel quod neq;

Secundus locus. Declaratio.

Hic locus ē constructionis & destructionis.

Tertius locus. Declaratio. A definitione.

Quartus locus. Declaratio. Ab instātia.

Quintus locus. Declaratio.

Sextus loc.⁹ Declaratio. A multiplici constructioni & destructioni aptus

Septimus locus. Declaratio. A multiplicis distinctione.

neq; honestum, neq; vtile. Si autẽ non contingat vtraq;, alterum ostendendum, annotato q; hoc quidem est, illud autem non: eadem autem ratio, etiam si plura sint in quæ diuiditur. Rursum quæcunq; non secundũ æquiuocationem dicũtur multipliciter, sed alio modo. Vt disciplina vna plurium, aut vt finis, aut vt eius quod ad finem: vt medicina eius quod sanitatem facit, vt quod decibat, aut vt amborũ finium, velut contrariorũ eadem disciplina (nihil.n. magis finis alterũ altero:) aut vt eius quod per se ẽ, et eius quod per accidens: Vt per se quidem q; triãgulus duobus rectis æquales habet tres angulos, per accidens autem q; æquilaterus: qm.n. accidit triangulo æquilaterum triangulũ esse, per hoc cognoscimus q; duobus rectis æquales habet. Si ergo nullo modo contingit eadem esse plurium disciplinam, manifestum qm̃ oino non cõtingit esse, aut si aliquo modo contingit, manifestum quod contingit. Diuidere autem quotupliciter, utile: vt si voluerimus construere, talia præstatuenda sunt quæcunq; contingunt, & diuidendum in ea tantum, quæcunq; vtilia sunt ad construendum: si autem destruere, quæcunq; non contingunt, reliqua vero omittenda. Id autẽ faciendum in ijs cũm latuerit quotupliciter dicantur: & esse hoc quidem huius, aut nõ esse ex eisdem locis astruẽdum: vt disciplinã, huius quidem aut vt finis, † aut vt eorũ quæ sunt ad finem, aut vt eorum quę sunt secundum accidens, vel rursum non esse aliquid secundum aliquem dictorum modorum: eadem autem ratio, & in desiderio, & quæcũq; alia dicuntur plurium. Est.n. desiderium huius aut vt finis, vt sanitatis: aut vt eorũ quæ sunt ad finẽ, vt medicinæ conficiẽdę, aut vt eorũ q̃ sunt sm̃ accidens, vt in vino amicum dulce, non quia vinum, sed quia dulce est: nam per se dulce desiderat, vinum autẽ per accidens: si enim austerum fit, non amplius desiderat: per accidẽs ergo desiderabat. Vtilis autem locus hic, & in ijs quæ sunt ad aliquid, pene enim talia ea, quę ad aliquid sunt. Amplius transferre ad euidentius nomen. Vt pro exacto in opinione clarum, & pro curiositate cupiditas superfluarum rerum: euidentiori enim facto quod dictum est, bene argumentabilis est positio. Est autem hic locus ad vtrunq; communis: ad construendum, & ad destruendum. Ad ostendendum autem contraria circa idem inesse, considerandum in genere. Vt si volumus ostendere quòd est circa sensum rectitudo, & peccatum: sentire quidem iudicare est, iudicare autem est recte, & non recte, & circa sensum erit rectitudo, & peccatum: nunc ergo ex genere circa speciem demonstratio fit: nam iudicare est genus sentire: qui nanque sentit, aliquo modo iudicat. Rursum, ex specie generi: quæcunque enim speciei insunt, & generi. Vt si disciplina praua ẽ, & studiosa, & dispositio praua & studiosa: nam dispositio, disciplinæ genus. Primus autem locus falsus est ad construendum, secundus autem verus: non.n. necessariũ quæcũq; generi insunt, & speciei inesse: nam animal est volatile, & quadrupes, homo aũt non. quæcunq; vero speciei insunt necessario & generi: si enim homo studiosus, et animal studiosum est. Ad destruendum autem & primus quidem verus, secundus autem falsus: quæcunq; enim generi non insunt, neq; speciei: quæcunq; vero speciei non insunt, non necesse est generi nõ inesse. Quoniam autem necessarium de quibus genus prædicatur, et specierum aliquam prædicari: & quæcunq; habent genus, vel denominatiue dicuntur à genere, & specierum aliquam habere necesse est, vel denominatiue ab aliqua specierum dici. Vt si de aliquo disciplina prædicatur, et grammatica, vel musica, vel aliqua disciplinarum aliarum prædicabitur: & si aliquis habet disciplinam, vel denominatiue à disciplina dicitur, & grammaticam habebit, aut musicam, aut aliquam aliarum disciplinarum, vel denominatiue ab aliqua earum dicetur, vt grammaticus, vel musicus: si igitur aliquid dictum à genere quoquo modo, vt animam moueri, considerãdum est si secundum aliquã specierum motus contingit animam moueri, vt augeri, vel minui, vel corrumpi, vel generari, aut quæcunq; aliæ motus species sunt: nam si sm̃ nullam, manifestum est quod non mouetur. Hic autem locus communis ad vtrunq;, & ad construendum, & ad destruẽdum: si enim sm̃ aliquam speciem mouetur, perspicuum est quoniam mouetur: & si sm̃ nullam specierum mouet, manifestum q; non mouetur. Cũ autem facultas non assit argumẽtationis ad positionem, intendendũ ex definitionibus aut quę sunt propositæ rei, vel quæ videantur, & si nõ ab vna, etiam à pluribus. Facile enim definientibus argumentari erit: nam ad definitiones facilis argumentatio. Considerandum autem in proposito, quoniam existente necesse est positum esse, aut quid est ex necessitate, si propositum est. Cõstruere quidem volenti, quo existente propositum erit ex necessitate: nam si illud ostẽdatur esse, & propositum

Octauus. Declaratio.
A fine & medio atq; accidente.
† al. aut vt eorũ, q̃ sunt per se, aut ut eorũ, q̃ sunt secundũ accidens.
Nonus. Declaratio. A b euidentiore appellatione.
Decimus. Declaratio.
A genere.
Vndecimus Declaratio. A specie.
Duodecim. Declaratio.
A genere & a specie.
Decimustertius. Declaratio.
14. declaratio.

propositum ostensum erit: destruere autem volenti, quid est si propositũ est: nã si ostenderimus consequens propositum non esse, 15.declaratio. interimentes erimus propositũ. Amplius, ad tempus inspiciendum si alicubi dissonat.

Vt si quod nutritur, dixerit quis ex necessitate augeri: nutriuntur enim semper animalia, augentur autem non semper. Similiter autẽ & si scire dixerit quis reminisci: hoc enim præteriti tẽporis est, illud autem præsentis, & futuri: scire enim dicimur præsentia, & futura, vt quoniã erit Solis defectus, reminisci autem non contingit aliud q̃ præ 16.declaratio. A facultate copiosa argumentorum. teritum. Amplius sophisticus modus ducere ad id, ad quod plurimam habemus argumẽtorum facultatem. Hoc aũt erit quãdoq; quidem necessarium, quandoq; autem apparens necessarium, quandoq; autem neq; apparens, neq; necessarium: necessarium quidem, quando negante eo qui respondet aliquid vtilium ad positionem, ad illud rationes facit: contingit autem id talium esse ad quæ copiosam argumentorum facultatẽ habemus, similiter autem & quãdo inductionem ad aliquid per positum faciens, interimere conatur: hoc enim interempto, & propositum interimitur. Apparens autem necessarium est, quando videtur quidem vtile, & accommodũ positioni, non est autem ad id ad quod fiunt disputationes, siue negante eo qui disputationem sustinet, siue ab inductione probabili, per positionẽ ad idem factam interimere conetur idipsum: reliquũ vero quando nec necessarium est, nec apparens ad id ad quod fiũt disputationes, & sine causa accidit redarguere respondentem. Oportet autem deuitare postremum dictorum modum: omnino enim semotus, & extraneus videt̃ esse à dialectica. Quare oportet & respondentem non grauiter ferre, sed ponendo quæ nõ vtilia sunt ad positionem significare quęcunq; non videntur, ponit tamẽ: nam magis perplexos esse vt plurimum contingit eos, qui interrogant, quãdo omnia huiusmodi ab eis posita fuerint, si non 17.declaratio. cõcludunt. Amplius, oĩs qui dixit vnum quoduis, quodam modo multa dixit: eo q̃ plura vnicuiq; ex necessitate consequentia sunt (vt qui hominem dixit esse, & q̃ animal est dixit, & q̃ animatum, & q̃ bipes, quodq; mentis, & disciplinæ susceptiuũ) quare quouis vno consequentium interempto, interimitur & quod in pricipio est: cauere autem oportet in huiusmodi, difficilioris assum 18.declaratio. ptionem facere. Nam quandoq; facile est consequens interimere, quandoq; idipsum propositum. Quibuscunq; autem necesse est alterum tantum inesse, vel non inesse, vt homini ægritudinem, uel sanitatem: si ad alterũ facile poterimus disputare quod inest, vel nõ inest, & ad reliquũ facile poterimus.

Hoc aũt conuertitur ad vtrunq;: ostenden 19.declaratio. tes enim quod inest alterum, quod non inest reliquum ostendentes erimus: si autem quod non inest ostendamus, reliquũ inesse ostendẽtes erimus: manifestum igitur q̃ ad vtrunq; vtilis hic locus est. Amplius argumentari transferendo nomẽ in orationem: cũ longe magis consentaneum visum fuerit transsumere q̃ vt ponitur nomen. Vt magnanimum non fortem (vt ponitur) sed magnum animum habentem: quemadmodum fidentem, bona sperantem. Similiter autem & ingeniosum, cuius fuerit genius studiosus, quemadmodum Xenocrates inquit, ingeniosum eum esse, qui animam fortitus est studiosam: ipsam enim vnicuiq; esse geniũ.

Quoniam autem rerum aliæ quidem sunt 20. Declaratio. ex necessitate, alię autem vt in pluribus, alię vero vtrũlibet, si quod ex necessitate est, vt A positione vnius pro altero. in pluribus ponatur, aut quod vt ĩ pluribus, ex necessitate: aut ipsum, aut contrarium ei quod est in pluribus, semper dat locum argumẽtationis. Nam, si quod ex necessitate est, vt ĩ pluribus ponatur, manifestũ quoniam non omni dicit inesse, cũ insit oĩ: quare peccauit: siue, quod vt ĩ pluribus dicitur, ex necessitate dixit, omni dixit inesse, cùm non insit omni: similiter autem & si contrarium ei quod in pluribus est, ex necessitate dixit, semper enim in paucioribus dicit̃ contrarium ei, quod est ut in pluribus. vt si vt in pluribus praui hoĩes, boni in paucioribus, quare multo magis peccauit, si bonos ex necessitate dixit esse: silr autẽ & si quod vtrũlibet est, ex necessitate dixit, vel vt ĩ pluribus: neq; enim ex necessitate vtrunlibet, neq; vt in pluribus: contingit autem & si non determinans dixerit vtrum vt in pluribus, an ex necessitate dixit: sit autem res vt in pluribus disputare. vt si ex necessitate is dixerit. Vt si prauos exhæredandos dixit esse, nõ determinans, tanq̃ ex necessitate is dixerit, dispu 21.Declaratio tare. Amplius, & si idem sibi accidens posuerit vt alterum, eò quòd alterũ sit nomen. Quemadmodum Prodicus diuidebat voluptates, in gaudium, & iucunditatem, et lętitiam: hæc enim omnia eiusdem (id est voluptatis) nomina sunt: si ergo aliquis gaudere, ei quod est lætari ponat accidere, idem vtiq; sibi ipsi dicet accidere.

TRANSLATIO ABRAMI.

INitium autem locorum, quę enuntiauit Arist. est, q consideremus prędicatum positi, si enim fuerit in suo subiecto, fm q unum illorum prędicatorum excepto accidente, non sit accidēs, & si denominauerit illud denominatione, quæ sit accidens subiecto, errauit nominis appellatione. vt si diceret q albedini acciderit, q sit color, color enim est albedinis genus, non accidens. Et aliquando cadit error in generis prædicatione de subiecto, q prædicetur prędicatum accidentis, quod est, qm̄ de suo subiecto prædicatur nomine denominatiuo, vt si quis diceret q albedo sit colorata: notum enim est, q qui hoc fecerit, prędicauerit accidens prædicatione accidentis, non prædicatione generis: genus enim prædicatur de specie prædicatione, qua conuenit eius nomē, ipsiusq; definitio, nō prædicatione proprij & definitionis: hæc enim sunt propria rebus, de quibus prædicantur: hoc est q non insunt alijs ab illis, coloratum autem inest alij ab albedine. Notum itaq; est q qui hoc fecerit denominauerit genus q sit accidens.

Locus.2. Secundus autem locus sumitur ex rei essentia, qui est locus sumptus ab essentia partitionis: quādo enim nos volumus per hunc locum procurare prædicatum inesse subiecto, aut non inesse, partimur subiectum in suas species, deinde in suarum specierum species, donec finiant in sua indiuidua: deinde īspicimus inesse prædicatum illis, & si commōstratum fuerit q insit omnibus illis, aut suis primis speciebus, aut specierum speciebus, aut indiuiduis, si nō insit speciebus, aut omnibus illis, aut maiori parti illarum, cōmonstratum fuerit illud inesse toti subiecto: & componitur ex hoc oratio inquisitiua, non demonstratiua, ex quo syllo demonstratiuo commonstratur particulare per vle, hoc autem commonstratur vle per particularia: & si cōmonstratum fuerit, q illud sit negatum ab oībus illis, commonstratum est, q prædicatum sit negatum à toto subiecto: & ex hoc componeretur secunda species primæ figuræ: si autē commonstratum fuerit, q illud sit negatum ab aliqbus illorum, cōmonstratur illius destructio ab illo i tertia figura. vt verbi grã, si quęreremus, an oppositorū scia sit vna, divideremus opposita in quatuor spēs, q̄ sunt affirmatiuū & negatiuū, & contraria, & relatiua, & priuatio & habitus: & si de his cōmonstratū fuerit, q oīum ipsorum scia sit vna, cōmonstratū est, q oppositorum scia sit vna: hoc.n.itinere pcederet de oībus oppositorum spēbus: si aūt cōmonstratū esset, q nō esset vna oium ipsorum scia, cōmonstratū inde esset negatiuū vle in prima figura: et si cōmonstratum esset, q scia quorūdam ipsorum nō esset vna, cōmonstratū eēt negatiuū, qd cōcluderet pticulare i tertia figura. Si aūt in pmis spēbus oppositorum nulla res de hoc nobis cōmonstraret, unūquodq; ipsorū diuideremus ad secūdas ipsius, & si hinc cōmonstratū nobis fuerit, hoc ipsum est, quod pponebamus, si autē & illas diuidimus quousq; ad indiuidua processus finiatur.

Locus.3. Tertius autē locus sumitur ex definitione, & est demonstratiuus ex rei essentia: hic autem fit duobus modis: aut q definiamus quæsiti subiectum, & si comperiamus quæsitum esse ibi, cōmonstratum est in prima figura, q insit subiecto, & si cōmonstraret q sit ab illo negatum, cōmonstratur q negetur ab ipso subiecto in pma & secunda figura. Verbi grã, an aia sit mortalis, et dicimus, aia est substantia, quæ ex seipsa mouetur continuo motu, quod autē est huiusmodi, est immortale, aia itaq; est immortalis: secundus autem modus est, q definiamus ipsummet prædicatum, & si ipsum fuerit remus in subiecto, cōmonstratum est q prædicatum insit toti subiecto in secunda figura: definitio.n. conuertitur, nisi

enim

TRANSLATIO MANTINI.

PRimus locus, de quo fecit Arist. mentionem, est vt inspiciamus prædicatum propositum: nam, si insit subiecto suo, quatenus est vnum ex reliquis alijs præter accidens, tunc non erit accidens: q si quis denoīauerit ipsum esse accidens subiecto, iam errauit in noīs denoīatione. vt si quis dixerit, q accidit albedini, vt sit color: nam color est genus albedini, non accidens.

Potest quoq; cōmitti error ī prædicatione generis de suo subiecto: nempe si prædicet̄ prędicatione accñtis, s. q prędicetur de suo subiecto noīe denoīatiuo, vt si quis dixerit albedinem eē coloratam: nam manifestum est, q qui ita fecerit, fecit vt genus p̄dicetur prædicatione accidentis, non p̄dicatione generis, qm̄ genus prędicat̄ de specie prędicatione vniuoca, videlicet, q eius nomē & definitio vniuoce dicātur: neq; prædicatur prædicatione proprij, ac definitionis, qm̄ hæc propria sunt illis rebus, de qbus prædicant̄, ita vt non insint alijs: sed coloratum alijs inest, q̄ ipsi albedini. Qui ergo hoc fecerit tā denoīauit, & descripsit genus quatenus est accidens.

Secundus locus est sumptus à rei essentia, & substantia, & est locus sumptus p viam diuisionis: nam cū volumus ī hoc loco respicere vtrū prędicatū īsit subiecto, uel nō insit, diuidimus subiectū in suas spēs, mox in spēs specierum eius, donec desinant, & finiant oīa indiuidua eius, deinde īspicimus in eis inesse ipsum prædicatum, & si notū fuerit ipsum inesse oībus illis, siue primis speciebus, siue speciebus specierum vel ipsis indiuiduis, si non fuerit manifestum ipsum inesse spēbus, siue oībus ipsis, siue maiori parti eorū, tunc constabit ipsum inesse toti subiecto, & constituetur ex hoc oratio inductiua, non demonstratiua, cū in syllo demonstratiuo declaret̄ particulare per vle, in hoc vero manifestatur vle p particularia: at si constet ipsum negari ab oībus illis, tunc constabit ipsum prædicatum eē quoq; negatum à toto subiecto, & constituetur ex hoc secūdus modus primæ figuræ. Quòd si constet ipsum esse negatum ab aliqbus illorum, seu à parte ipsorum, tunc constabit eius destructio in tertia figura. Exempli causa, si quęramus vtrum scientia oppositorum sit eadem, tunc.n. diuidemus ipsa opposita in quatuor sua gñа, quæ sunt affirmatio & negatio & ipsa cōtraria, & ipsa relatiua, & priuatio & habitus: & si in his constabit sciam de oībus illis esse eandem, tunc constabit sciam oppositorum esse eādem, & hoc inductiue de oībus generibus oppositorū: & si constet scientiam omnium eorum non esse eandem, tunc constabit ex hoc vniuersalis negatiua in prima figura. At si constet scientiam quorumdam eorum nō esse eandem, tunc constabit ex hoc negatiua, quæ inferet particularem in tertia figura. Quòd si nihil huius rei cōstet in primis speciebus oppositorum, tunc diuidemus omnes species eorum: & si ex his constet, habemus intentum, quod volumus: & si non, tunc diuidemus eas donec deueniatur ad indiuidua.

Tertius locus est sumptus à definitione, & est demonstratiuus substātiæ rei: & fit dupliciter: primo modo vt definiatur subiectum problematis, & si inueniat̄ prædicatum inesse ei, tunc ostendit̄ in prima figura ipsum inesse subiecto: at si probetur ipsum esse negatum ab eo, tunc probatur ipsum esse denegatū ab ipso subiecto in prima & in secūda figura. exempli gratia, vtrum aīa sit mortalis, & dicatur aīa est substātia mobilis per se motu continuo: id autem, quod ita se habet, est immortale: ergo aīa est immortalis. secundo vero modo fit, vt definiatur ipsummet prædicatum, & si inueniatur inesse subiecto, tunc constat p̄dicatum inesse toti subiecto in secunda figura, qa definitio est conuertibilis, alias.n. nū

concluderet,

enim hoc esset, non concluderet: fieret.n.ex duabus affirmatiuis in secunda figura. Si autem cõmonstratum esset, q ipsius definitio eēt negata ab ipso subiecto, concluderet negatiuam vlem in secunda figura. Verbi gratia, an studiosus sit inuidus, & inuenimus inuidum noxium rei prosperitatis, studiosum autem non nocere rei prosperitatis: concluditur itaq; studiosum non esse inuidum, Si autem non esset aliquid explicitum de definitione prædicati & subiecti, facimus de partibus definitionis, prout fecimus de subiecto, aut de ipso prædicato, hoc est, de definitione partiũ alterius illorum, & illã cõsideramus eo modo, quo hoc cõsiderauimus de ipso subiecto, aut prędicato, & sic vsq; ad simplicissimã partium definitionis: hoc autem fit, qñ nõ fuerit nobis cõmonstratum p id, quod ante hanc propositum fuerat.

Locus.4. Quartus autem locus est q quæramus contradictorium ei, quæ posita fuerat, & quo ad hoc procurabim⁹, quantum possibile fuerit. Si autem illi non fuerit contradictoriũ, aut si illud inuenerimus, tã ipsum destruxerimus, verificatum esset ipsum positum. Vis aũt huius loci est, vt vis loci, qui inquisitione est aliquid verificatum: contradictionis.n. priuatio fit ipso sensu, & aliqñ fit inquantum non est syllus, qui illi contradicat: & hic non est locus, sed est præceptum iuuans constructionẽ subiectionum diuulgatarum, nec etiam est demonstratiuus: non enim sequitur, quando alicui rei non fuerit contradictorium, aut q illius contradictio destruatur, q illa sit sm se vera: posset enim aliquando esse illi aliud contradictorium, præter q nos estimemus illud.

Locus.5. Quintus autem locus est ex parte dictionum, quòd significetur res nomine diuulgato apud vulgus, non nomine ficto huic rei, siue apud vulgus significet aliquam rem, siue non significet. Et ille quidem est topicus iuuans constructionem, & destructionem: nisi res sit illius, cui non est nomen apud vulgus, & est ei nomen in scientia alicuius artis: expedit enim quòd illo vtamur, prout fit apud artifices illius artis, & illud esset præceptum, non locus.

Locus.6. Sextus locus, qui ēt est ex ipsis dictiõibus, qui est vt positũ, quod quęrit an sit, aut non sit, dicatur noĩs ęquiuocatione, & qñ id non estimat respõdens, posset errare: quærens itaq; distinguat rem æquiuocã in oĩa significata, de quibus dicitur, quia hæc est diuisio generis in eius species: deinde commõstret modo quodam simili inquisitioni, q prædicatum insit toti subiecto, ex quo inest maiori parti significatorum, aut omnibus, in quæ distinguitur nomen: & hoc fit quando proposita fuerit constructio. Quando aũt proposita est destructio, commonstratur, q prædicatum nulli illorum significatorũ insit. Et vniuersaliter hic locus est sophisticus, id autem quod de hoc expedit topico, est, vt fugiat vsum huius loci, & quando ei inciderit, distinguat omnia significata, de quibus dicitur ipsum æquiuocum, deinde proferat illorum verum distinctum à non vero: & hoc idem expedit ei facere de nominibus analogis, deinde tandem proferat quod illorum sit verum & quod falsum. Expositores aũt numerant hunc locum septimum omnem.s.locum, quo fit nomen analogum, cũ sm veritatem nec ille, nec ipsum præcedens sit locus topicus.

Locus.8. q est nonus in Aristotele. Octauus autem locus est, q oporteat traducere nomen rei, quando latet, ad id, quod est notius illo, prout vice illius quod dicimus cogitatu, certum poneremus ipsum verum, hoc autem est præceptum iuuãs facilem inuentionem syllogismi, et non est locus.

Locus.9. q est decimus. Nonus locus est, q consideremus genus subiecti, & si in illo inuenerimus ipsum prædicatum, enuntiamus, q illud insit subiecto: & præcipue qñ proponimus commonstrare, q contraria prædicẽtur de vna re, quia quæ insunt suo generi, insunt & illi, vt q sensus sit rectum, & error,

concluderet, qa constaret ex duabus affirmatiuis in secunda figura: at si constet, q eius defitatio negeť à subiecto, tunc concludet negatiuam vlem in secũda figura, exempli gratia, vtrum studiosus sit inuidus: & inueniemus inuidum tristari in prosperitatibus, studiosus vero nõ tristatur prosperitatibus: concludetur ergo, studiosus non est inuidus. At si nihil definitionis prædicati & subiecti nobis declaretur, tunc idem faciemus de partibus definitionis, quod fecimus de subiecto, vel de prædicato ipso, nempe, q capiemus definitionem partium definitionis unius eorum, et experiemur eam eo pacto, quo tentauimus illud in ipsomet subiecto, vel prædicato: & sic procedemus donec deueniatur ad simpliciorẽ partium definitionis: & hoc, si non declaretur, & constet nobis id, quod volebamus ante hoc.

Quartus locus est, vt quæramus instantiam rei, quæ fuit, & vtamur in hoc magna diligentia, quantum fieri potest, & si non inuenerimus instantiam, vel si inuenerimus, tam destruxerimus eam, tũc verificatur ipsa positio, seu positum. Locus autem hic eãdem habet vim, quam habet locus, qui per inductionẽ verificatur: qñ priuari instãtia, vel accidit ex sensu, vel propterea quia nõ datur aliquis syllogismus, qui contradicat ei: & hoc non est locus, sed præceptum, quod iuuat ad confirmationes positionum probabiliũ: neq; est etiã demonstratiuus, propterea, quia non est necessarium, si res non habeat instantiã, vel q destruatur eius instantia, vt propterea sit vera in se, quia fortasse habet instãtiam, licet nos non aduertamus eam.

Quintus locus est sumptus ab ipsis denominationibus, seu nominibus rerũ: & est, quo res significaẗ nomine famoso apud vulgares, nõ nomine ficto ad significãdam illã rem, siue significet apud vulgus aliã rem, siue non. Est aũt locus is dialecticus valens ad cõstruẽdum & destruendũ: nisi forte illa res non habeat nomẽ apud vulgares, sed habeat nomen apud scientiam alicuius artis: tunc.n.debemus vti eo, vt vtitur ipso professor illius artis: & est vtiq; præceptum, non locus.

Sextus locus sumptus quoq; ab ipsis nominibus & est, cùm ipsum positũ, de quo quæritur vtrum reperiatur vel nõ reperiatur, dicatur æquiuoce, & cùm respondens non aduertat illud, tunc poterit decipi opponens: tunc ergo diuidatur illa res æquiuoca in omnia significata, de quibus diciẗ, quia hęc est diuisio generis in suas species, deinde exponat per viam similẽ inquisitioni, q prædicatũ reperitur, seu inest toti subiecto, cũ insit maiori parti rerũ, in quas diuiditur illud nomen, vel in oẽs: hoc autem fit, cùm quærit affirmare seu construere: sed cũ vult destruere, probabit tunc subiectũ non inesse alicui illorũ significatorum. Et tandẽ hic locus est sophisticus. Dialecticus ergo debet euitare vsum huius loci: q si in eũ inciderit, tunc diuidat omnia significata, de quibus dicitur illud æquiuocum, eaq; distingat, mox declaret quod illorũ sit verum, & quod nõ verum: et hoc idẽ debet facere in nominibus dubijs, quæ analoga solent vocare, mox declarare, seu distinguere verum à falso. Expositores aũt numerãt hunc locum septimũ, scilicet locum, qui fit per nomẽ analogum, seu dubiũ, qui quidem nõ est dialecticus nec ipse, neq; præcedens ei.

Octauus locus est, vt transferamus nomen rei, quod est ignotum, ad aliud nomen magis notũ illo, vt cũ dicimus vice huius, nominis s. certi in cogitatione, dicatur verum: hoc tamẽ est præceptũ conducens ad ipsum syllogismum facile inueniendum, & non est locus.

Nonus locus est, vt cõsideremus genus ipsius subiecti, & si inuenerimus prędicatũ inesse ei, tũc iudicamus ipsum inesse subiecto, præsertim cũ voluerimus probare contraria inesse eidem rei, nam si insint generi eius insunt ei; vt q circa sensum reperitur rectitudo, & peccatum,

& error, quia cognitionis sit rectum & error. Cognitio enim est genus ipsius sensus, & sensus est illius species, & ille est locus veridicus, quia demõstratio speciei per genus, est commonstratio partis per ipsum totum, & ille est demonstratiuus, prout præpositum est. Et posset fieri demonstratio de genere per speciem cõstruendo: quicquid enim inest speciei, inest generi: & hic componitur per syllogismum conditionalem. Verbi gratia, quia si homini insit ipsa ratio, animali inest ratio: hæc autem demonstratio nõ eueniret negatiue: quando enim homini non inest rationis priuatio, non sequitur ꝙ animali non insit rationis priuatio: demonstratio vero speciei ex genere per syllogismum conditionalem est possibilis, negatiue: quicquid enim negatur ab ipso genere, negatur ab ipsa specie, quia si animali nõ insit ratio, nec homini inest ratio, licet impossibile hoc sit affirmatiue: quando enim rationis priuatio inest animali, non inest rationis priuatio ipsi homini.

Locus .10. q est vndecimus, & duodecimus.

Decimus autem locus est, ꝙ consideremus quæsiti prædicatum, quia si sit genus & prædicetur de quæsiti subiecto, necessario sequitur ꝙ subiecto insit pars aliqua specierum huius generis. Sicq; quicquid denominamus per hoc genus, vt si diceremus, an anima moueatur: quia si possit moueri, necessario sequitur, ꝙ moueatur per aliquam specierum motuum, quæ sunt quatuor, videlicet, translatio, alteratio, augmentum & decrementum, & generatio & corruptio: hoc autem loco connectitur nexus, si concludens fuerit affirmatiuum, vt ꝙ anima moueatur, in prima figura: si autem fuerit negatiuum, vt ꝙ anima non moueatur, & per conditionalem subiunctiuam. Verbi gratia, ꝙ dicamus, si anima moueatur, aut crescit, aut alteratur, aut transfertur: Deinde repetatur consequens, scilicet ꝙ nullo horum motuum moueatur, & concluditur, ꝙ anima non moueatur: & aliquando concluderet in secundæ figuræ aliqua specie, si concluderet duabus conuersionibus: sed in prima figura non concluderet, quia minor sit negatiua, & hic locus est demonstratiuus & sumitur ex rei essentia.

Locus .11. q est decimus quartus.

Vndecimus autem locus sumitur ex consequentibus, hic autem fit duobus modis: quorum vnus est, ꝙ consideretur quæ sit illa res, quæ quando est necessario sequatur esse positum, & hic locus semper est constructionis: quando enim ponimus rem, quæ quando est, sequitur esse ipsum positum antecedens, & quæsitum esse consequens, deinde repetatur ipsummet antecedens, & concludatur ipsummet cõsequens. Verbi gratia, si quæramus an vacuum sit, & dicatur si motus sit, vacuum est: sed motus est, vacuum itaq; est. secundus autem modus est, ꝙ consideremus quæ sit res quæ est quæsita, quæ est, quando positum est, & hic locus est semper destructionis, hic autem fit ponendo quæsitum antecedens, & res consequens ipsum esse, ꝙ sit: deinde repetamus oppositum consequentis, et cõcludatur oppositum antecedentis. Verbi gratia, ꝙ nostrum quæsitum sit, an vacuum sit, & dicatur, si vacuum esset, corporis dimensiones essent separatæ: deinde repetatur, sed dimensiones non sunt separatæ, & concludatur, vacuum itaq; non est. Hæc quidem loca sunt demonstratiua, sed prout dictũ est de conditionibus syllogismi conditionalis est, quando sit ꝙ connexio sit commonstrata per syllogismum cathegoricum, aut repetitum, si cõnexio esset per se nota.

Loc. .12. & est decimus quintus in Aristotele.

Duodecimus locus sumitur ex parte tẽporis, & hic quidem fit, ꝙ, quãdo prædicatum & subiectum fuerint in aliqua re varia secundum tempus, non semper verificatur

tum, quia circa iudicium, seu apprehẽsionem extat rectitudo, & peccatũ: iudicium enim hic, est genus ad sensum, sensus vero est species ei, & est vtiq; locus verus demonstratiuus: nam demõstratio de specie per genus est declaratio partis per totum, vt prædictũ fuit. Fit autẽ demonstratio de genere per speciem ad cõstruendum, seu affirmandum, quia quicquid inest speciei inest generi: hoc autem componitur per syllogismum hypotheticum, exẽpli gratia, si homini inest ratiociniũ, ergo animali inest ratiociniũ: sed hæc demonstratio non fiat per negationẽ, nam si homini non inest irrationalitas, non propterea sequitur, quod insit ipsi animali irrationalitas. At demonstratio de specie per genus in syllogismo hypothetico potest vtiq; fieri per negationẽ, quia quicquid negatur de genere, negatur de specie: nam si animali nõ insit ratiociniũ, neq; ipsi homini quoq; inerit ratiocinium: sed hoc nõ fiet per affirmationẽ: nã si irrationalitas inest animali, irrationalitas non inerit homini.

Decimus locus est, vt respiciamus prædicatũ ipsius quæsiti, quia si fuerit genus, & fuerit prædicatũ de subiecto quæsiti, tunc necessario oportebit inesse ipsi subiecto aliquam speciẽ illius generis: similiterq; quodcũq; nomen illius generis imposuerimus, vt si dicatur, vtrũ anima moueatur, nam si est possibile eam moueri, necessario vtiq; oportebit eam moueri aliqua specie quatuor motuum, qui sunt translationis, alterationis, incrementi, generationis & corruptionis, huius autẽ loci componetur syllogismus, vel concludens affirmatiuũ, scilicet ꝙ anima mouetur, & in prima figura: vel concludens negatiuum, scilicet ꝙ anima nõ mouetur, & per hypotheticam conditionalẽ seu cõiunctiuã. exempli gratia, si dicatur si anima mouetur, ergo vel crescit, vel alteratur, vel transfertur localiter, mox repetatur oppositum cõsequentis, quod est, ꝙ non mouetur aliquo illorum motuum, & sic concludetur, ꝙ anima nõ mouetur: potest tamẽ cõcludere in secunda figura in aliquo eius modo, quæ probabitur per duas cõuersiones, & erit secundus modus: at in prima figura non concludet, quia minor esset negatiua, iste autem locus est demonstratiuus, & est sumptus à substantia rei.

Locus vndecimus est sumptus ab affirmationibus seu cõsequentijs, & fit duobus modis: primo, vt cõsideremus, quæ sit illa res, qua data oporteat necessario dari propositum quæsitum: & is locus est semper affirmatiuus, seu cõstructiuus: & hoc cũ posuerimus rem, qua data, oporteat dari positum antecedens, & quæsitum consequens: deinde repetatur illudmet antecedens, & concludatur illudmet cõsequens, exẽpli gratia, quæsitum, seu problema sit, vtrũ detur vacuum: & dicamus si motus datur, vacuum datur, sed motus datur, ergo vacuum datur: secundo modo fit, si consideremus eam rem, quę dabitur quidẽ dato ipso proposito quæsito: & is locus est semper destructiuus, & hoc scilicet fit ponamus quæsitum pro antecedenti, & id quod sequitur ad eius esse pro cõsequenti: mox repetamus oppositũ consequentis, & cõcludatur oppositum antecedẽtis. exempli gratia, sit quæsitũ, vel problema: vtrum detur vacuum, & dicamus, si vacuũ daretur, ergo dimensiones corporis essent separatę: mox repetamus, sed dimensiones non repeririuntur separatæ, & concludetur, ergo vacuum nõ datur: hi autẽ loci sunt demonstratiui, verumtamen vt iam fuit dictum ex conditionibus syllogismi hypothetici, seu conditionalis cũ fit est vt coniunctio, seu illatio, vel consequentia in eo sit nota per syllogismum cathegoricum, vel ipsum antecedens si cõsequentia, seu coniunctio fuerit de se nota.

Duodecimus locus est sumptus à tẽpore, nempe vt si inesset prædicatum & subiectũ alicui rei sit diuersum tempore, tunc nõ erit verum dicere prædicatum inesse subiecto

ficatur prædicatum lesse subiecto: hoc autem fit, qñ inuenitur in illa subiectum semper, prædicatum autem non semper. Verbi gratia dicendo, an nutribile necessario augeatur, nec ne, & dicatur, ꝙ non augeatur necessario, quia nutribile semper nutritur, & non semper augetur, & hoc quia subiectum est tempore alio à tempore quo est ipsum prędicatum. Verbi gratia, an addiscere sit reminisci: addiscete enim est illius, quod erit futurum, reminisci autem est illius, quod fuit tempore præterito. Hic autem locus est demonstratiuus, & sumitur ex accidentibus inseparabilibus, & syllogismus, qui eo constituitur, fit ex figuris cathegoricis in secũda figura: medium enim illius est ipsum tempus, et prædicatur de vno extremo affirmatiue, & de altero negatiue.

Locus. 13. et est decimus sextus.

Tertiusdecimus autem locus est, ꝙ quærens omittat destructionem positi, quod respõdens admiserat in sua cautione, & transferatur ad destructionem alterius rei, & hæc altera res non euadit, quin ipsius destructio sit necessaria ad positi destructionem, aut non sit: & vltra dum fuerit necessaria, non euadit, quin sit ſm veritatem, aut cogitatu: quando vero fuerit necessaria ſm veritatem, ille est demonstratiuus, ꝙ res, quæ transfertur ad locutionem de ea, sit præmissa necessaria in syllo destructionis, & iterum hoc opus est necessarium arti topicæ qñ respondens negaret aliquam rem de his, quę iuuaret quærentem quo ad positum. Quãdo vero pręmissa, ad quam quęrens transfert orationem, non esset necessaria ad positi destructionẽ, nec cogitatu, nec ſm veritatem, opus itaq; esset sophisticum. Qñ vero fuerit cogitatu non ſm veritatem, si illa cogitatio esset diuulgata, hic itaq; est topicus. Si autem cogitationis causa fuerit error assueti: atiõis huius, & putaretur ꝙ esset ipsamet res, illa esset sophisticus: hic autem non est locus, sed præceptum iuuans inuentionem syllogismi, & cautionem ab operibus sophistarum.

Locus. 14. q est decimus octauus.

Quartusdecimus autem locus est, ꝙ consideremus res, quibus inest altera duarum rerum oppositarum solum, prout fiunt contraria immediata, sicut salutem & morbum inesse homini: quando. n. cõmonstratum fuerit alterum contrariorum inesse, cõmonstratum est nobis alterum contrarium esse negatum, & hic est destructionis: è contra autem si commonstraretur nobis alterum contrariorum esse negatum, commonstratum nobis est alterum contrarium esse: & hic quidem locus est constructionis & destructionis, & fit ex rebus quę sunt deforis: & syllogismus illo constitutus fit per conditionalem subiunctiuum & disiunctiuum.

Locus. 15. q est decimus nonus.

Quintusdecimus autem locus est præceptum translationis nominis in orationem, quę gerat vicem ipsius: hoc est, ꝙ qui transfert, quando hoc facit, procuret, ꝙ oratio significet naturam, quam significat nomen, non rem extra illius rei naturam, superaddens illi aut immi nuens ab ea, sicut qui ferret fortitudinem esse bonũ animæ, est enim fortitudinis aliqua res superaddita bono animæ: tales autem orationes non conuenit nobis sumere vice ipsius nominis.

Locus. 16. q ẽ vigesimꝰ.

Locus autẽ decimussextus sumitur ex natura modi inessendi prædicati ipsi subiecto, prædicatum. n. aut inest subiecto necessario, aut ei inest vt ĩ pluribus, aut inest ei contingẽter, aut quouis modo dispõnum, qui contigerit æqualiter: qui. n. poneret ꝙ id, cuius conditionis sit ꝙ ipsum sit necessariũ quod esset pro maiori parte, notum est ꝙ assereret id, quod est semp, non esse semp. & è cõtra, qui posuerit quod est pro maiori parte, ꝙ sit necessarium, tũ asseruit, quod non est semp, ꝙ esset semper: & silr qui posuerit id, quod est ſm quamuis dispositionem, quæ contigerit esse, æqualiter esse necessario, aut de his quæ sunt pro maiori parte: sicq; etiam qui posuerit contrarium illius, quod est pro maiori parte esse necessarium,

subiecto semper: & hoc, siue subiectum insit ei semper, & prædicatum nõ semper. exempli gratia, si quis dixerit, vtrũ quod nutritur augeatur ex necessitate, uel nõ, & dicatur ipsum nõ augeri ex necessitate, qm̃ quod nutritur, semper nutritur, sed non augetur semper, siue subiectum reperiatur tempore, quo non reperiatur prædicatum. exempli gratia, si quis dixerit vtrum scire sit reminisci, & dicatur, scire non esse reminisci, quoniam scire est futuri tẽporis, reminisci vero præteriti: hic aũt locus est demõstratiuus sumptus ab accidentibus inseparabilibus: & syllogismus, qui ex eo componitur, est ex figuris cathegoricis in secunda figura: nam medium in eo est tempus, & pręducatur de vno extremorum affirmatiue, & de altero negatiue.

Decimustertius locus est, cũ interrogans omittit destructionẽ positionis, quam acceptauit respondens pro sua cautela, & transfert se ad destruendam aliam rem, & illius alterius rei destructio vel sit necessaria omnino ad destruendam positionem, vel nõ sit necessaria: mox si fuerit necessaria, vel erit re vera necessaria, uel ſm opinionem: si re vera, tunc est locus demonstratiuus. vt cũ illa res, ad quam transfertur sermo, sit propositio necessaria in syllogismo destruente: & illud officium sit quoque necessarium in arte Dialectica, cùm respõdens negauerit aliquid, per quod iuuetur arguens in ipsa positione. At si illa propositio, ad quam transfert interrogans sermonem suum, non fuerit necessaria pro destructione positionis, nec ſm opinionem, neq; re vera, tunc illud officiũ est sophisticum: sed si fuerit ſm opinionẽ, seu cogitationem, sed non re vera, tunc si illa opinio est probabilis, tunc est dialecticũ: sed si causa illius opinionis fuerit error cogitationis in ea re, & existimauerit illud esse eandem rem, tunc est sophisticum: & hoc non est locus, sed est præceptum iuuans ad inuentionẽ syllogismi, & ad cauendũ ab officijs ipsorum sophistarum.

Quartusdecimus locus est, cùm respicimus eas res, quibus inest vna duarum rerum contrariarum tãtum, vt sunt contraria, quæ non habent medium, vt sanitas, & ægritudo: nam, cùm scimus vnum illorum contrariorum inesse, scimus profecto alterum esse priuatum, & hæc est destructio: è contra vero, si scimus vnum contrariorum non inesse, scimus quoque alterum inesse: & is locus est ad construendum, & destruendum, seu affirmandum & negandum, & est ex rebus extraneis: & syllogismus, qui constat ex propositionibus ab eo sumptis, fit per conditionalem coniunctiuam, & disiunctiuam.

Decimusquintus locus est præceptum in transferendo nomen in orationem, eius vicem gerentem: hoc est, vt ipse trãsferens, vel transumens, cũ hoc fecerit, curet vt illa res significet eã naturam, quam significat illud nomen, non aliquid alienum à natura rei, nec addẽs ei, neq; minuens ab ea, vt si quis dixerit fortitudinem esse bonitatem animi: nã fortitudo habet quid supadditum & in plus se habens, q̃ animi bonitas: & non debemus sumere huiusmodi orationes vice nominis.

Decimus sextus locus est sumptus ex natura modi inhærendi prædicatum ipsi subiecto: nam prædicatum vel inest subiecto ex necessitate, vel inest ei vt in pluribus, aut inest ei contingenter, vel aliquo eorum, quæ contingunt ad vtrũlibet, seu æqualiter, vel indifferenter: si igitur quis dixerit id, quod est ex necessitate, esse vt in pluribus, palam est, ꝙ dixit rem semper existentẽ non semp existere: & è cõtra, si quis dixerit id, quod vt in pluribus est, esse ex necessitate, iam dicit id quod nõ est semper, esse semper: similiterq; si dixerit, ꝙ aliquod eorum, quæ solent contingere ad vtrũlibet, ex necessitate fieri, vel vt in pluribus: similiterq; si dixerit, quòd contrarium eius quod est, vt in pluribus fit, id, quod est ex necessitate

necessarium: contrarium enim illi, quod est pro maiori parte, est esse vt in paucioribus.

Locus 17. & vigesimus primus. Decimusseptimus locus est, q caueamus ponere rē inesse sibijpsi, vt si inesset alij, hoc est dictu, q res prædicetur de seipsa: hoc autem contingit quando rei sunt duo nomina synonima, prout diceretur, quòd gaudio insit lætitia, & iocunditas, ac si gaudium esset alia res à lætitia, siue q illi esset accidens, aut aliud de ipsis prædicatis, & ille est locus sophisticus, quem iam cauit in libro Elenchorum. Sicq; explicuit nominis controuersię distinctionem.

ex necessitate: nam rei, quę est vt in pluribus, contrariatur quæ est vt in paucioribus.

Decimusseptimus locus est, vt caueamus, ne ponamus id quod de se sibi ipsi inest, ac si alteri inesset, hoc est vt res prædicetur de se ipsa: & hoc continget, quādo vna res habet duo nomina synonima, vt si quis dixerit ipsi gaudio inesse iucunditatem, & lętitiam, ac si iucunditas esset aliud à gaudio, siue illud sit accidens illi, siue aliquod aliud prædicatorum: & est locus sophisticus, de quo admonuit in libro Elencorum sophisticorum, ibiq; perfecit eius diuisionem.

De eisdē terminādis problematibus, loci alij. Cap. III.

22. declaratio. Quoniam autem contraria cōnectuntur quidem sibijnuicē sex modis, contrarietatem aūt faciunt quadrupliciter cōplexa: oportet accipere contraria quocunq; modo vtile fuerit & destruenti & construenti. Quòd aūt sex modis complectuntur, manifestum: nam aut vtrunq; contrariorum vtriq; contrariorum connectitur, hoc autē dupliciter, vt amicis benefacere, & inimicis male: vel ecōuerso, amicis male, & inimicis bene: aut quādo vtraq; de vno: dupliciter autem & hoc vt amicis benefacere, & amicis male, vel inimicis benefacere, & inimicis male: aut vnū de vtrisq;, & hoc quoq; dupliciter, vt amicis bene, & inimicis bene: vel amicis male, & inimicis male. Primæ autem duæ dictæ cōplexiones non faciunt cōtrarietatem: nam id, quod est amicis benefacere, ei quod est inimicis male facere, nō est contrariū, vtraq; enim eligenda sunt, et eiusdem moris: neq; id quod est amicis male, ei quod est inimicis bene: nam & hęc vtraq; fugienda, et eiusdem moris. Non videtur autē fugiendum fugiendo cōtrariū esse, nisi hoc quidem fm superabundātiam, illud autem secundum defectum dictum sit. nam superabundantia fugiendorum videtur esse: similiter autem & defectus. Reliqua vero quatuor omnia faciunt contrarietatem: nam id, quod est amicis benefacere, ei quod est amicis male, contrarium: nam à contrario more sunt, et illud quidem eligendum, hoc autem spernēdum. similiter autem & in alijs. Nam in vnaquaq; cōiugatione vnum eligendū, & alterum fugiendum: illud quidē boni moris, hoc autē praui. Manifestum igitur ex ijs quæ dicta sunt, q eidem plura contraria accidunt fieri: nam ei, quod est amicis benefacere, id quod est inimicis benefacere, & id qđ est amicis male, contrarium est. Similiter autem & aliorū singulis quibusq; eodem modo considerantibus, duo contraria apparebunt: accipere igiť contrariorū quodcunq;, erit ad positionem vtile.

23. declaratio. Amplius si est aliquid contrarium accidenti, considerandum est si inest ei, cui dictum est accidens inesse. Nam si hoc inest, illud non inerit: impossibile enim simul contraria eidem inesse. 24. declaratio. Aut si quid tale dictum est de aliquo, quod cùm sit, necesse est contraria inesse: vt si ideas in nobis quis dixerit esse. Nam & moueri, & quiescere easdem accidet, & etiam sensibiles, & insensibiles esse. nam videntur ideæ quiescere, & immobiles, & intelligibiles esse ijs, qui ponunt ideas esse: attamē, cùm sint in nobis, impossibile est immobiles esse. nā motis nobis, necessarium est & quæ in nobis sunt omnia simul moueri. (Motis nobis necesse est omnia moueri si in nobis sūt.) manifestū autem qm̄ & sensibiles, si in nobis sunt: nā per sensum, qui circa visum est, eam quæ in vnoquoq; est formam cognoscimus.

25. Locus. Declaratio. Rursum, si positum est accidens, cui est aliquid cōtrarium, considerandum si & contrarij susceptiuum, quod & accidentis est: nam idem contrariorū susceptiuum: vt si odium hærere iræ quis dixerit, erit odium in furoris specie, illic enim ira: inspiciendū igitur si & contrarium in furoris specie, an in concupiscentia: nam si non, sed in concupiscibili est, non cohæret odium iræ. Similiter aūt & si concupiscibile ignorare dixerit: nam erit & disciplinæ susceptiuum, siquidem & ignorantiæ: quod quidem non videtur concupiscibile susceptiuum esse disciplinæ. Destruenti ergo, quemadmodum dictum est, vtēdū: astruenti vero quod inest quidem accidens non vtilis locus, quod aūt contingit inesse vtilis. Ostendentes enim q nō susceptiuum est cōtrarij, ostendentes erimus q neq; inest accidens, neq; contingit inesse: si autē ostenderimus q inest contrariū, aut q susceptiuū est cōtrarij, nondum ostendentes erimus q & accidens inest, sed q cōtingit inesse in tantum solum ostēsum erit.

26. Locus. Declaratio. Quoniam autem oppositiones sunt quatuor, cōsiderandum ex contradictionibus, econuerso ex consequentia, & interimenti, & cōstruenti: sumere aūt est inductione. vt si homo, animal, nō animal, nō homo: similiter autem & in alijs. Hic enim econuerso consequentia: nam hominem, animal sequitur, non hominem aūt,

non

non animal, nequaquam, sed econuerso, nō animal, non homo. In omnibus igitur tale est existimandum. vt si bonum, suaue: & nō suaue, non bonum, si autem non hoc, nec illud. similiter autem & si non suaue, non bonum: bonum, suaue. Manifestum igitur ꝙ vtrunque conuertitur, quæ secundum contradictionem est cōsequentia econuerso facta.

Bonū sequitur suaue.

27. Locus. Declaratio.

A contrariorum consequentia.

In contrarijs autem considerandum si contrarium contrarium sequatur, an contra seipsa consequentia, an econuerso, & interimenti, & construenti. Sumere autem & talia est ex inductione quantum vtile est, contra ipsum consequentia est, vt in fortitudine, & timiditate. nam illam quidem sequitur virtus, hanc autem vitium: & illam quidem sequitur eligendum, hanc autē fugiendum: igitur contra seipsa & horum consequentia: contrariū enim eligendum fugiendo: similiter autem & in alijs. Econuerso autem consequentia, vt bonam quidem habitudinem sanitas sequitur, malam autē habitudinem ægritudo nequaquam, sed ægritudinem mala habitudo: manifestum igitur quoniam econuerso in his consequentia fit. Raro autem econuerso accidit in cōtrarijs, sed in pluribus in seipsa consequentia: si ergo neq; contra seipsa contrarium sequitur contrarium, neque econuerso, manifestum quoniam neque eorum quæ dicta sunt alterum sequitur alterum: si autem in cōtrarijs, & in ijs quę dicta sunt necesse alterum sequi alterum.

28. Locus. Declaratio.

Similiter autem contrarijs, & in priuationibus, & habitibus respiciendum. Veruntamen nō est in priuationibus econuerso: sed contra seipsa consequentiam necessarium est semper fieri: veluti visum sequi sensum, cæcitatem autem insensibilitatem: opponitur enim sensus insensibilitati, vt habitus & priuatio: nam illud horum quidem habitus, hoc autem priuatio est. Similiter autē habitui & priuationi, & in ijs quæ sunt ad aliquid, vtendum: cōtra seipsa enim, & horum consequentia, vt si triplum multiplum, & subtriplum submultiplum dicitur: dicitur enim triplum quidem ad subtriplū, multiplum autem ad submultiplum. Rursus, si scientia opinio: & scibile opinabile: & si visus sensus, & visibile sensibile. Instantia, quòd non necesse est in ijs, quæ sunt ad aliquid, consequentiam fieri, quemadmodū dictum est: nam sensibile scibile est, sensus autem non est scientia. Non tamen vera instantia videtur esse; multi enim non dicunt sensibilium esse scientiam. Insuper autem ad contrarium non minus vtile quod dictū est; vt quòd sensibile non est scibile, neque enim sensus scientia.

29. Locus. Declaratio.

A coniugatis & casibus.

Rursus in coniugatis, & in casibus: & interimenti, & cōstruenti. Dicuntur autem coniugata huiusmodi, vt iusta, & iustus iustitiæ: & fortia, & fortis fortitudini. Similiter autem effectiua, & cōseruatiua, coniugata illi cuius sunt effectiua, & conseruatiua, vt sanatiua sanitatis, habituatiua habitudinis: eodem autem modo & in alijs: coniugata igitur talia solent dici. Casus autem, vt iuste, & fortiter, & sanatiue, habituatiue, & quæcunq; eodem modo dicuntur. Videntur autem & quæ sunt secundum casus, coniugata esse, vt iuste iustitiæ, & fortiter fortitudini. Coniugata autem dicuntur secundum eandem coniugationem omnia, vt iustitia, iustus, iustum, iuste: manifestum igitur quoniam vno quouis ostenso eorum, quæ secundum eandem coniugationem dicuntur, vt bono, vel laudabili: & reliqua omnia ostensa sunt: vt si iustitia est laudabilium, & iuste, iustus, iustum laudabilium: dicetur autem iuste & laudabiliter secundum eundem casum, nam à laudabili, quemadmodum iuste à iustitia.

30. Locus. Declaratio.

Considerandum autem non solum in eo quod dictum est, sed & in contrario contrarium. Vt quòd bonum non ex necessitate suaue, neque enim malum triste; aut si hoc, & illud: & si iustitia scientia, & iniustitia ignorantia: & si quod iuste est, scienter & experienter est, quod iniuste est, ignoranter & inexperienter est: si autem hæc non, nec illa, velut in hoc quod nunc dictum, nam magis vtique apparebit quòd iniuste experienter, quàm inexperienter. hic autem locus dictus est prius in contrariorum cōsequentijs, nihil enim aliud nunc ostēdimus, quàm contrarium sequi contrarium.

31. Locus. Declaratio.

Amplius in generationibus, et corruptionibus, et effectiuis, et corruptiuis, et interimenti et astruenti. Quorum enim generationes bonæ sunt, et ipsa bona sunt: et si ipsa bona sunt, et generationes bonæ: si autem generationes malæ, et ipsa mala. in corruptionibus autem econtrario: nam, si corruptiones bonæ, ipsa mala, si autem corruptiones malæ, ipsa sunt bona. Eadem ratio et in effectiuis, et corruptiuis: quorum enim effectiua bona, et ipsa bona: quorum vero corruptiua bona, ipsa mala.

Sermo de alijs locis determinantibus eadem quæsita. Cap. III.

TRANSLATIO ABRAMI.

Locus.18.q est vigesim⁹ secundus, & vigesimustertius.

DEcimusoctauus locus sumitur ex contrarijs, & constituunt per ipsum sex loca, duo inferẽtia, et quatuor nõ inferentia. Manifesta aũt res est, ꝙ ex illis fiant sex modi cõpositionis. Aut enim sumerẽt vtrunq; cõtrariorũ cum alterutro cõtrario sibi opposito, s. in prędicato et subiecto ambarũ simul, quod fit sm duas species: quarũ vna est, vt dicimus, si expediat amicis benefacere, expedit inimicis malefacere: & secũda est huic contraria, vt dicimus si malefacere amicis expediret, bñfacere inimicis expediret. Aut ꝙ ambo contraria sumantur de vno subiecto, & hic etiã fit duobus modis: quorũ vnus est, ꝙ ponamus quoduis contrariorum in subiecto recipienti alterũ contrariũ in opposita enuntiatione: & secundus modus est, ꝙ cõuertamus ipsam rem, hoc est, ꝙ ponamus in secunda contrarium, quod sumit in prima, & quod est in secunda, in prima: vt dicamus, si expediat benefacere amicis, nõ expedit eis malefacere: & si laudabile sit amicis malefacere, amicis benefacere est illaudabile. Aut sumatur vnum prædicatum de duobus subiectis contrarijs, & hoc iterum fit dupliciter: vt si benefacere amicis expediat, benefacere inimicis non expedit, aut si malefacere amicis expediat, malefacere inimicis nõ expedit. Duæ autem primæ combinationes non faciunt repugnantiam, immo simul faciunt illationem. & ille est locus diuulgatus non demonstratiuus, prout infra dicemus: quatuor vero, quę illis succedunt, faciunt repugnãtiam. Si enim fuerit contrariorum immediatorum coaptantur constructioni & destructioni, & sunt demonstratiui, nam si dicere Socrates est æger sit verum, dicere ꝙ ille non sit sanus, est verum. Quando vero fuerint de contrarijs mediatis, est mendax in constructione, quia non infertur, ꝙ si res non sit alba, ꝙ sit nigra, sicut infertur quando est alba, ꝙ non sit nigra. Et syllogismi, qui constituuntur his locis, sunt conditionales, si ex inferentibus sunt coniunctiui, si autem ex nõ inferentibus sunt disiunctiui.

Locus.19 q est vigesim⁹ quartus.

Nonusdecimus autem locus est, ꝙ cõsideremus positi prædicatum, & si inuenerimus ꝙ ex essendo positũ sequatur, ꝙ contraria sint simul, scimus ꝙ prædicatum negetur à subiecto. Et huius exemplum est, quod dicitur de ideis abstractis à sensatis, quia ex hoc ille infert, ꝙ essent sensatæ & ignotę simul, & moueãtur & quiescant simul: ex parte enim qua positæ sunt abstractæ, non sunt sensatæ, nec mouentur, ex parte autem qua sunt in sensatis, oportet eas esse sensatas, & ꝙ moueantur: & syllogismus huius loci constituitur sicut syllogismus ducens ad impossibile.

Locus.20. q est vigesimusquintus.

Vicesimus aũt locus est ꝙ cõsideremus an prædicatum sit accidens, aut sine cõtrario, et si et sit cõtrariũ, an subiectũ illud recipiat, aut nõ recipiat illud, si aũt subiectum illud recipiat, possibile est ꝙ prædicatum insit subiecto, quia vnum est subiectũ contrariorum, si aũt nõ fiat hoc in illo, impossibile est prædicatum inesse subiecto. Verbi gratia, ꝙ cõsideremus an odium sit in parte animę irascibili, & si amor, qui est odio cõtrarius, nõ sit in illa, sed est in parte cõcupiscibili: odium itaq; necessario nõ est in parte irascibili animę. Et hic quidem locus in destruendo est necessarius, sed in cõstruendo est contingens: quãdo enim in aliquo subiecto est vnũ contrariorum, possibile est illi inesse alterum contrarium.

Locus.21.q est.26.27. et 28. in Arist.

Vicesimusprimus locus est, ꝙ cõsiderem⁹ quatuor opposita, scilicet affirmatiuũ et negatiuũ, et cõtraria, et relatiua, et priuationẽ & habitũ, & cõsideremus in illis

modum

TRANSLATIO MANTINI.

DEcimusoctauus locus est sumptus ex ipsis contrarijs, & sex loci cõiungitur in eo: nempe duo affirmatiui, & quatuor nõ affirmatiui: manifestum aũt est, ꝙ exoriunt ex ipsis sex modi cõpositiõis: nã vel sumit vnũquodq; cõtrariorũ cũ alio cõtrario sibi opposito, & hoc tum in subiecto, tum etiã in prędicato vtriusq; ꝓpositionis simul & : hoc fit duobus modis, primo, vt si dicamus, si bñfacere amicis est necessariũ, ergo malefacere inimicis est necessariũ: secundo vero, vt si dicat contrariũ illius primi modi, vt cũ dicimus, si malefacere amicis est necessarium, ergo benefacere inimicis est necessariũ: vel sumant omnia cõtraria eiusdẽ subiecti, & hoc fit etiã duobus modis: primo, vt ponat quodcũq; cõtrariorũ cõtingerit esse oppositũ alteri cõtrario in ꝓpõne sibi opposita: secundo, vt opposito mõ res se habeat: nẽpe, vt illud cõtrariũ, quod sumit in prima, ponat in secũda, & qd in secunda, ponat in prima: vt cũ dicimus si bñfacere amicis est cõueniẽs, ergo malefacere eis nõ est cõueniẽs, & si malefacere amicis est laudabile, ergo bñfacere eis est illaudabile. Vel sumatur vnũ prędicatũ de duobus subiectis cõtrarijs, et hoc etiã fit duob⁹ modis: primo, vt cũ dicimus si bñfacere amicis est cõueniẽs, ergo bñfacere inimicis est incõueniens: & illę duę primæ cõiugationes nõ pariũt destructionẽ, sed pariunt cõstructionẽ, seu affirmationẽ: & is locus est locus probabilis, nõ demõstratiuus, vt postea dicet. Illæ vero quatuor, q̃ sequunt post istas, pariũt q̃dẽ cõtradictionẽ: nã si fuerint ex cõtrarijs nõ habẽtib⁹ mediũ, tunc accõmodabunt ad cõstructionẽ & destructionẽ, et tũc erũt demõstrationes: nã si dicere, socrates est ęgrotus, sit verũ, ergo dicere, ꝙ nõ est sanus, erit verũ: & si dicere ꝙ nõ est ęgrotus, sit verũ, ergo dicere ꝙ sit sanus, erit verũ: sed si fuerit ex cõtrarijs habẽtib⁹ mediũ, tũc erit falsum in cõstructione seu affirmatione: nã quod est nõ albũ, nõ sequit, vt sit nigrũ: queadmodũ sequit si sit albũ, ꝙ nõ sit nigrũ. syllogismi, aũt qui ex his locis cõponuntur, sunt conditionales, seu hypothetici, quorũ quidẽ affirmatiui sunt cõiũctiui, seu copulatiui, non affirmatiui vero sunt disiunctiui seu diuisiui.

Locus decimusnonus est, vt inspiciamus subiectũ ipsius positi: & si videamus ex inuẽtione ipsius suppositi seq inuẽtionẽ cõtrariorũ simul, tunc scimus ꝑdicatũ negari à subto. exẽpli grã, q asserũt ideas, seu formas separatas inesse sensibilib⁹, qm̃ ex hoc sequeret, vt eẽnt sensibiles & intelligibiles simul, & nobiles atq; qescentes: nã ea rõne, qua dicunt esse separatæ, nõ sunt sensibiles, neq; mobiles, ea vero ratione, qua dicuntur inesse sensibilibus, oportet eas esse sensibiles, & mobiles, nã si sunt sensibiles, sunt vtiq; mobiles: & syllogismus huius loci constat ex syllogismo ducente ad impossibile.

Vigesimus locus est, vt cõsiderem⁹, vtrũ alicui ꝑdicato insit aliquod accñs, vel aliqd aliud habẽs cõtrariũ, qd si habeat cõtrariũ, tũc inspiciẽdũ est, vtrũ subiectũ sit susceptiuũ ipsi⁹, vel nõ: et si subiectũ sit susceptiuũ ipsius, tũc ꝑdicatũ poterit inesse subto, qm̃ cõtrariorũ idẽ est subiectũ: sed si hoc nõ ita se habuerit, tũc nõ poterit prędicatũ inesse subiecto. exempli gratia inspiciamus, vtrũ odiũ insit parti irascibili animę & amicitia, quę est cõtraria odio, vel inimicitię, nõ insit ei, sed insit parti cõcupiscibili, tũc necessario odiũ non inerit parti irascibili animæ. Is aũt locus est ad destruẽdũ necessarius, ad cõstruendũ vero possibilis: qm̃ si vnũ cõtrariorũ insit alicui subiecto, poterit vtiq; alterũ cõtrariũ eidem inesse.

Locus vigesimusprimus est, vt consideremus quatuor oppositiones, quæ sunt scilicet affirmatio & negatio, & contraria, & relatiua, & priuatio & habitus, &

modum illationis: oppositorum nanque illatio est contraria illationi mutuo se inseecentium, nam in mutuo se consequentibus esse sequitur esse, vel ablatio sequitur ablationem. In oppositis vero ablatio infert esse, et esse infert ablationem, & locus, qui præpositus est de contrariis, est pars huius loci. Horum autem oppositorum illatio fit secundū duas species, s. illatio conuecsa, & hæc quidem fit, quando duę ces oppositæ comparantur vni rei, aut vna res duabus cebus oppositis, sicut prædictū est de contrariis, & illatio non conuersa quæ vocatur recta, & illa fit ꝙ oppositum inferat ipsius oppolitum, & hoc iterum fit duob⁹ modis, quorum vnus est, ꝙ subiectum orationis inferentis sit oppositū subiecto orationis illatæ ab illa, & prædicatum oppositum prædicato: secundus autem modus est, ꝙ subiectum secundæ sit oppositum prædicato primæ, & prædicatum illius oppositum illius subiecto, & hic quidem locus notioe est in affirmatione et negatione, sed est demōstratiuus, & ille est locus, qui vocatur conuersio contradictoriꝫ. Verbi gratia dicendo, si homo sit animal, quod non est animal, non est homo, & hoc secūdum desteuctionem. Exemplum autem illius construēdo est dicere, si quod nō est animal nō sit homo, quod est homo est animal. Exemplum autem conuersæ illationis in ipsis cōtrariis est dicece, si ille, qui est bonæ habitudinis, est sanus, qui est malæ habitudinis est æger: & ambo hæc loca sunt demonstrariua, & differunt diuulgatione secundum ipsas subiectiones. Et ideo expedit ꝙ vulgatum de illo procedat cecte, sicut dicendo, si visus sit sensus, cæcitas est sensus priuatio, & hic locus est diuulgatus non demonstratiuus, quia non sequitur, quando videns est viuum, ꝙ non videns sit mortuum. Et quando vulgati illatio fuerit secundum relationem illatio fit recte, prout dicimus, si scientia sit optnio, scitum est opinatum, & si visus sit sensus, uisum est sensatum: huius autem loci instantia est, quia si sensatum sit scitum, non sequitur ꝙ sensus sit scientia.

Locus vicesimus secundus, qui ē vigesimus nonus, & trigesimus.

Locus autem vicesimus secūdus est sumptus ex coniugatis & casibus. Intelligo autem per coniugata, nomina, quę sunt exemplaria primitiua, & nomina denominata ab illis, quæ significant primitiua exemplaria adhęrentia subiecto, prout rectitudo est exemplare primitiuum, & cectum est denominatiuum ab illo. Verbi gratia, si rectitudo sit laudabilis, rectus est laudabilis, & si iniquitas sit illaudabilis, iniquus est illaudabilis: & ille quidem est construendi & destruendi. Et aliquando ces, quam commōstrare proponimus, est vulgatioe de denominatiuo quā sit de primitiuo exemplari, & ponimus illam inesse denominatiuo antecedens, & illam inesse primo exemplari consequens: deinde repetimus antecedens & concludimus consequens, vt si iniquus sit turpis, iniquitas est turpis. Casus vero sunt dictiones, quæ mutantur à dictionibus, quę sunt primitiuum exemplare mutatione significante modum in essendi prædicatum ipsi subiecto. Et in arabico idiomate non inuenitur hoc, nisi exprimatur per dictiones significantes illum modum, prout dicimus, si quod medice fic iuuat, medicina iuuat. & sicue putamus de contrariis, ꝙ si contrarium prædicati insit contrario subiecti, prædicatum inest subiecto, vt dicēdo si bonum sit suaue, malum est contristans: similiter imaginamuc de contrariorum coniugatis, quia contrariarum rerum contraria sunt coniugata, prout dicimus, si æquitas sit scientia, insquus est ignorans.

Locus

inspiciamus modum cōsequentiæ in eis: qm̄ consecutio in oppositis contrario modo se habet, cū consecutione ī affirmatiuis: nā in ipsis affirmatiuis, s. hypotheticis cōiunctiuis, sequit̄ affirmatio ex affirmatione, uel negatio ex negatione, sed in ipsis oppositis sequit̄ ex negatione affirmatio, & ex affirmatione negatio. Locus vero contrarioꝝ, q pręcessit, est vtiq; pars huius loci, & consecutio in his oppositis fit duobus modis: nēpe, vel erit consecutio ē cōuerso facta: vt si duæ res oppositę cōparent̄ ad vnam rē, vel vna res ad duas oppositas, vt paulo ante fuit dictum de cōtrariis. Consecutio vero facta non ē conuerso, quę dr̄ recta consecutio, est illa, in qua vnum oppositū sequit̄ ex alio, et hęc quoq; fit duobus modis: primo, vt subiectum orōnis affirmatiuæ sit oppositum subiecto orōnis, q̄ ex ea sequit̄, & prædicatum ēt opponatur p̄dicato illius: secūdo vero, vt subiectū secūdæ sit oppositū prædicato p̄mæ, & eius p̄dicatū opponat̄ subiecto illius. Et is locus est magis ꝓbabilis ī affirmatione & negatione, sed est demr̄atiuus, & vocat̄ locus fm cōtrarietatē contradictoriꝫ. exēpli gr̄a, cùm dr̄, si hō est aīal, ergo, q̄d non est aīal, non est hō: & hoc in destruendo. Exemplū vero in cōstruēdo, vt cū dicimus, si id q̄d non est aīal, nō est hō, ergo id, q̄d est hō, est aīal. Exēplū aūt cōsecutionis ē cōuerso factæ in ipsis cōtrariis, vt cū dicimus, si q est bonę cōstitutionis est sanus, ergo q est malæ cōstitutionis est ęgrotus. Et vterq; hoꝝ duoꝝ locoꝝ est nō demr̄atiuus: sed differunt in ꝓbabilitate pro rōne suppositoꝝ, & ideo ꝓbabilitas in hoc debet ꝓcedere pro rōne uniuscuiusq; suppositi. Cōsecutio vero, q̄ fit in ipso habitu & priuatione, illa, q̄ est ꝓbabilis, fit fm rectitudinē, vt cū dicimus, si visus est sensus, ergo cæcitas est p̄uatio sensus. Et is locus est ꝓbabilis, nō demr̄atiuus: nā non sequit̄, si uidens est aīal, seu uiuū, ergo non videns est mortuū: & par ratio est de cōsecutione ꝓbabili facta ī ipso relatiuo, seu ad aliqd, s. ꝙ est consecutio recte facta, vt cū dicimus, si scientia est opinio, ergo scibile est opinabile: & si visus est sensus, ergo visibile est sensibile. sed † error qui ī hoc loco cōmitti pōt, est, quia si sensibile est scibile, non ꝓpterea sequit̄, vt sensus sit scīa.

Locus vigesimus secūdus est sumptus ab ipsis cōiugatis noībus abstractis et absolutis, q̄ dn̄r p̄ma exēplaria & p̄ncipalia, & ab ipsis cōnotatiuis, vel cōcretis. Intelligo autē ꝑ ipsa abstracta ipsa noīa, q̄ sunt principalia exēpla. Noīa vero denoīatiua sunt deriuata ab illis, quę signāt eandē rem, q̄ signatur ꝑ illa p̄ma exēplaria cōiugata cū ipso subiecto, & cōiuncta, vt iustitia, q̄ est primū exēplar, & iustus, q deriuat̄ ab ipsa. vt exēpli gr̄a, si iustitia est laudabilis, ergo iustus erit laudabilis, & si iniustitia est illaudabilis, iniust⁹ quoq; erit illaudabilis: & sic fit cōstructio & destructio: & q̄nq; id, quod volumus declarare ꝑ nomē concretū, & denoīatiuū, est ꝓbabilius eo, q̄d ꝑ ipsum abstractū, & p̄mitiuū exēplar significat̄, & tūc ponimus ipsum denoīatiuū, seu cōnotatiuū, & cōcretū pro antecedēti, & primitiuū exemplar atq; abstractū ꝓ consequēti: mox repetit̄ antecedēs, & infert̄ cōsequēs. vt si iniustitia est illaudabilis, ergo iniustus erit illaudabilis. Ipsa autē cōcreta, seu connotatiua sunt dictiōes, q̄ variant̄ ab illis dictionib⁹, q̄ sunt abstracta & p̄ma exēplaria quadā varietate indicāte ꝑ modū inhęrētię ipsius p̄dicati in ipso subiecto: & is modus nō reperit̄ ī lingua arabica, sed declarat̄ ꝑ dictiones signātes illū modū, vt cū dicimus si id, quod ꝑ viā medicationis fit, est vtile, ergo medicina est vtilis: & quēadmodū nos cōferimus cōtraria inter se, ita vt, si contrariū subiecti insit cōtrario p̄dicati, tunc p̄dicatū inest subiecto. vt cū dicimus, si bonū est suaue, ergo malum est triste: ita quoq; cōferimus ipsa cōcreta cōtraria iter se: nā rerū cōtrariaꝝ cōtraria sunt ēt earū cōcreta seu coniugata: vt cū dicimus, si iustitia est scīa, ergo iniustitia ē ignorātia.

Locus

Locus. 23. g est vigesimus primus.

Locus autem vicesimustertius est sumptus ex generatione & corruptione, & rebus generabilibus & corruptibilibus, & est ad destruendum & construendum. Et (prout ait Themistius) huic expedit, ꝙ cõnectamus efficiẽtes, & fines, & operationes, vt res quarum generatio est bona, sunt bonæ, et quæ sunt bonę, ipsarum generatio est bona, Qui vero sumiť à corruptione est contra istum, quorũ enim corruptio est bona, illa sunt mala, & quorum corruptio est mala, illa sunt bona, & similiter res, quarum efficiens est bonus, illæ sunt bonæ, & res, quarum corrumpens est bonus, illæ sunt malæ, & hic quidem locus est diuulgatus, quia nõ oportet ꝙ efficiens malum sit malus, neq; ꝙ efficiens bonum sit bonus, & similiter fit de finibus & operationibus, & horum exempla sunt proxima manifesta.

Locus vigesimustertius est sumptus à generatiõe & corruptione, & ex rebus generabilibus & corruptibilibus: & hoc tam ad interimẽdũ & cõstruẽdũ, et (vt dicit Themistius) debẽt annecti huic ipsa agẽtia et fines, atq; actiones. nã res, quarũ generatio est bona, ipsæ quoq; sunt bonæ, & si ipsę sunt bonæ earũ gñatio est bona. ea vero q̃ sumunť à corruptione opposito modo se habẽt: nam quorũ corruptio est bona, ipsa sunt mala, et quorũ corruptio est mala, ipsa sunt bona, et eadem est ratio de ipsis effectiuis, nã quę efficiũt bonũ, sunt bona, & quorum corruptiuũ est bonum: ipsa sunt mala. Is aũt locus est probabilis, quoniam non videtur esse necessarium, vt id, quod est effectiuum mali, sit malũ, neq; effectiuũ boni bonum. parq; est ratio finium, & actionum, & horum exempla sunt satis similia & manifesta.

Ex Similibus, Appositione, Magis, Minus, Simpliciter, & secundum Quid, loci. *Cap. IIII.*

33. Locus. Declaratio.

RVrsum in similibus si similiter se habent. Vt si disciplina vna plurium, & opinio: & si visum habere est videre: & auditum habere est audire: similiter autem & in alijs, & in his quæ sunt, & in ijs quę videntur. Vtilis autem hic locus ad vtrũq;: nam si in aliquo similium sic se habet, & in alijs similibus: si autem in aliquo non, nec in alijs similibus.

33. declaratio.

Considerandum autẽ & in vno, & in pluribus si similiter se habet. Aliquoties enim dissonat: vt si scire est cogitare, & multa scire est multa cogitare: hoc autẽ non verum, contingit enim plura scire, cogitare autem non: si autem nõ hoc, nec illud quod in vno, ꝙ scire est cogitare.

34. declaratio

Amplius, ex minus & magis. Sunt autem eius, quod est magis, loci quatuor. Vnus quidem si magis sequitur magis: vt si voluptas bonum, & magis voluptas, magis bonum: & si iniuriam facere, malum, & magis iniuriam facere, magis malum. Vtilis autem ad vtrunq; hic locus: nam si sequatur ad subiecti incrementum, accidentis incrementum, quemadmodum dictum est, manifestum quod accidit: si autem non sequatur, nõ accidit: hoc autem inductione sumendum.

35. Locus

Alius, vno de duobus dicto, si cui magis videtur inesse non inest, nec cui minus: & si cui minus videtur inesse inest, & cui magis.

36. Locus

Rursum, duobus de vno dictis: si quod magis videtur alij inesse non inest, neq; quod minus, aut si quod minus videtur inesse inest, & quod magis.

37. Locus

Amplius, duobus de duobus dictis, si quod alteri magis videtur inesse non inest, nec reliquum reliquo: aut si quod minus videtur alteri inesse inest, et reliquum reliquo.

38. Locus Declaratio

Amplius, ex eo quod similiter inest, vel videtur inesse, tripliciter: quemadmodũ in eo quod magis: vt in posterioribus tribus dictis locis dicebatur. Siue enim vnum quoddam duobus similiter inest, aut videtur inesse, si alteri non insit, nec alteri: si autẽ alteri inest, & reliquo. Siue duo eidem similiter, si alterum non insit, nec reliquum: si autem alterum, & reliquum. Eodem autem modo & si duobus duo similiter insunt: nam si alterũ alteri non inest, nec reliquum reliquo: si autem inest alterum alteri, & reliquũ reliquo: ex eo igitur quod est magis, & minus: & quod est similiter, tot mõdis contingit argumentari.

39. declaratio

Amplius autem ex appositione, si alterum ad alterũ appositum faciat bonum, vel album, cùm non fuerit prius album, vel bonum, quod appositum est, erit albũ, vel bonum, quale re vera & totum facit.

40. declaratio

Amplius autẽ, si id, ad quod est appositum aliquid, facit magis tale, quale erat: & ipsum erit eiusmodi: similiter autem & in alijs. Vtilis autem non in omnibus hic locus, sed in quibus ipsius magis cremẽtum accidit fieri. Iste vero locus non conuertitur ad destruendum: nam si non facit quod appositum est, bonum, nondum manifestum, si ipsum non bonum. Nam bonum malo appositum, non ex necessitate bonum totum facit, nec album nigro, nec dulce amaro.

41. declaratio

Rursum si quid magis & minus dicitur, & simpliciter inest. Quod enim bonum vel album nõ est, neque magis et minus bonum vel album dicetur: nam malum de nullo magis, vel minus bonum, sed magis malum vel minus dicetur.

42. declaratio

Non conuertitur aũt hic locus ad destruendum: multa enim eorũ quæ non dicuntur magis, simpliciter insunt: nam homo non dicitur magis & minus, sed non propter hoc non est homo. Eodem autem modo considerandum & in ijs quæ secundum quid, & quando, & vbi. Nam si secundum quid contingit, & simpliciter contingit: similiter autem & quando, & vbi: nam quod simpliciter est impossibile, neq; secundũ quid, neque secundum vbi, neq; secundũ quando contingit.

Instantia.

Instantia: quoniam secundum quid quidẽ sunt natura studiosi,

diosi, vt liberales, vel casti, simpliciter autē nō sunt natura studiosi, nam nullus natura prudens. Similiter aūt & quando contingit corruptibilium aliquid non corrumpi, simpliciter autē non contingit non corrumpi. Eodem aūt modo & vbi expedit quidem tali obseruantia victus vti, vt in morbosis locis, simpliciter autē non expedit. Adhuc autem, alicubi quidē vnum tantum possibile est esse, simpliciter aūt non possibile vnum tantum esse. Eodem aūt modo & alicubi bonum est quidē patrem sacrificare, vt in Triballis, simpliciter aūt non bonum. an in hoc quidem non vbi significat, sed quibusdam? nihil enim refert vbicunq; sint: vbiq; enim erit eis bonum in Triballis. Rursus quidē expedit medicari, vt quando ægrotat, simpliciter autem non. An neq; hoc quando significat, sed in eo ꝙ afficitur aliquo modo? nihil enim refert quandocunq;, dummodo sic affectus sit. Simpliciter autē est, ꝙ nullo addito dicis ꝙ bonum est, aut contrarium: vt patrem sacrificare non dicis bonū esse, sed quibusdam bonum esse: nō ergo simpliciter bonum: sed Deos honorare bonum dicis nihil addens: simpliciter enim bonum est. Quare quod nullo addito videtur esse honestū, vel turpe, vel aliquid taliū, simpliciter dicetur. Dicis.

Sermo de locis ex Similibus secundum magis & minus, & ex Aequalitate. Cap. IIII.

TRANSLATIO ABRAMI.

Loc⁹. 24. & est. 32. & 33.

VIcesimusquartus locus sumit̃ à simili, simile aūt est duobus modis, prout prædictū est, aut simile secundū accidēs, aut secundū proportionē: simile quidē ſm accidēs, vt dicimus si sit vna sciētia multarum rerum, opinio est vna multarum rerum, simile vero secundum proportionem est, vt dicimus, si proportio regis ad ciuitatem est proportio nautæ ad nauim, & non conueniat nautæ inebriari, nec regi conuenit inebriari. Themistius autem ponit similis tertium locum, qui sumitur metaphorice, & ex translatione, quando enim nos proponimus aliquam rem de aliqua re, & eius explicatio per simile fuerit magis diuulgata, transferimus commonstrationem ad simile, quod est magis diuulgatum, & quando in illo fuerit commonstrata hæc res, illam transferimus, prout fecerunt Aristo. & Plato de ciuitatis & animæ iustitia. Locus vero, quo dicitur ꝙ expediat considerare, an res sit secundum vnum, & secundum multa, quia putatur de illo, quòd subintret loca ab operationibus & euentis rei, & est demonstratiuus in destructione, vt in sciētia sit imaginatio, & dicatur, quòd non sit imaginatio, quia addiscimus multas res simul, & impossibile est ꝙ imaginemur multas res simul, & iam possibile est, ꝙ ponatur locus alius per se.

Locus 25. & est. 34. 35. 36 & 37.

Vicesimusquintus locus est, qui sumit̃ ab eo, quod est magis & minus, & ipsius sunt quatuor loca: quorum vnus est, quòd consideremus prædicatum quæsiti, eiusq; subiectum, si eo, quo augetur prædicatum, augetur subiectum, prædicatum dicimus inesse subiecto: in destructione autem fit contra hoc, si imminuit, quanto augetur subiectum, enuntiamus ꝙ non insit subiecto. Verbi gratia in destruendo, si quod est delectabilius, sit minus bonum, delectabile nō est bonum. Et similiter etiā, si inuenimus prædicatum inesse subiecto, enuntiamus ꝙ ex quo augetur subiectū, augeatur prędicatum. Verbi gratia, si delectatio sit bona, quod est delectabilius, est melius, hoc autem nō est verum in rebus, quarum excessus exit æqualitatem, quia & si commotio et calefactio sint vtiles, nō infertur quòd magis commoueri & calefieri sit vtilius: secundus autem est, quando dicitur vnum prędicatum de duabus rebus, & ipsum inesse vni est conuenientius q̃ ipsum inesse alteri, & inest cui non est conuenientius esse, inest etiam illi

cui

TRANSLATIO MANTINI.

LOcus vigesimusquartus est sumptus ab ipsis similibus: ipsum autē simile bifariā dicitur, vt iam in superioribus fuit ostensum. nempe, vel simile per accidens, vel simile ſm proportionē: simile aūt per accidens est, vt cū dicimus si scientia vna est pluriū rerum, ergo & opinio erit vna pluriū rerum. simile vero ſm proportionē est, vt cū dicimus, si eadē est proportio et ratio regis ad ciuitatē, quæ est ipsius nautici ad nauē, sed nō decet nauticū inebriari, ergo neq; regē decet inebriari. Themistius autē facit tertiū locū ipsius similis, & est, q sumit̃ ex ꝑmutatione, & trāslatione: nā cū nos volumus attribuere aliquid alicui rei, cuius ꝓbatio ꝑ simile sit ꝓbabilior, tūc trāsferimus illā probationē ad ipsum simile, qđ ꝓbabil⁹ est: & ca re sic ꝓbata ꝑ illud, tūc trāsferim⁹ illud ad aliud notius, vt vsus est Plato, cū ꝓbat iustitiā ĩ ciuitate ex iustitia in aīa. locus ãt ille, ĩ quo dicit̃, ꝙ oportet considerare vtrū si vna res insit vni, ꝙ insit etiā pluribus: nā videt̃, ꝙ is locus subingrediat̃ illa loca, quæ sunt sumpta ab actionibus ipsis & ab ipsis cōsequētibus, seu accidētibus. Et est demōstratiuus in destruēdo. vt exēpli gratia, vtrū sciētia sit imaginatio, vel cogitatio, & dicatur ꝙ non est imaginatio, qm̃ nos multas res simul discimus, cùm tamē nō possint plures res vna imaginari: & is locus posset seorsum poni.

Locus vigesimusquintus est sumpt⁹ ex magis & minus, et habet q̃tuor loca. Primus est, vt respiciamus p̃dicatum suppositi, & eius subiectū, & si inuenerimus id, quo suscipit incrementū eius subiectū, & inueniatur in ea illud incrementū, seu illud magis, et reperiatur in eo eius subiectum & magis, tunc dicimus prædicatū inesse subiecto. In destruendo vero huius oppositum, nam si inuenerimus ipsum minui per id, quod addit̃ in eius subiecto, tunc iudicamus ipsum nō inesse subiecto. exēplum in cōstruēdo, vt si dicamus, si id, quod est magis voluptuosum, est magis bonū, ergo voluptas est bonū. in destruēdo vero, vt si id, qđ est magis voluptuosum, sit minus bonū, ergo voluptas nō est quid bonū. similiter quoq;, si inueniamus prædicatū inesse subiecto, tūc enunciamus, ꝙ id, quo subiectum augetur, eodem inuenietur prædicatum augeri. exempli gratia, si voluptas est bonum, id, quod est magis voluptas, erit magis bonum: hoc autē non est verum in his, in quibus excessus transgreditur æquitatem: nam & si exercitium & calefactio sint vtilia, nō sequitur propterea, vt id, quod est maioris exercitij & maioris calefactiōis, sit vtilius. Secundus est, cum dicitur vnum prædicatū de duabus rebus & conuenientius insit vni q̃ alteri, mox insit ille cui inesse non est conuenientius, & insit etiam illi,

cui

cui conuenientius est ipsum inesse, & econtra, si nõ insit illi, cui conuenientius est inesse, nec inest cui non est conuenientius inesse, & quaodo propositionis destructioοem ponas antecedens locum excessus, & conuenientioris. Verbi gratia, in construendo si diuitias non esse bonas conuenientius sit, quàm salutem noo esse bonam, & diuitiæ sunt bonę, salus itaq; est bona, & in destruendo fit contra hoc, quia si conuenientius sit salutem esse bonam, & salus non sit bona, & diuitiæ conuenientius est non esse bonas. Tertius autem est, quando dicuntur duo prædicata de vno subiecto, si quod rarius inest, aut non sit conuenientius, aut si vilius inest, illud itaque quod primum aut magis pro maiori parte, aut nobilius inest: & in destruẽdo fit contrarium. Verbi gratia, si cœlesti orbi non insit naturalis quies, conuenientius est quòd ei nõ insit quies violenta. Quartus autem est quando dicuntur duo prædicata de duobus subiectis, si prædicatum quod conuenientius est inesse alteri duorum subiectorum non insit, quod non est conuenientius inesse non inest, & è contra si quod est conuenientius non inesse inest, quod conuenientius est inesse necessario inest. Exempli gratia, si vacuum conuenientius est inesse aeri quàm inesse terræ, & vt vniuersalius inquam corporibus raris quàm corporibus densis, & non inest raris, sicq; non inest dẽsis. Et contra hoc in construendo, si sit in densis, est itaq; in raris. Hæc autem loca (prout ait Themistius) constituuntur ex simili & opposito, quæritur enim simile subiecto & differũt secundum magis & minus, & sunt diuulgata. Auicenna autem dicit quòd aliquando fiunt demonstratiua, quando prius illorum fuerit prius naturaliter. Ego autem dico quòd estimetur, quòd Aristote. vsus sit illo in Primo libro de Cœlo & Mundo, quando dicit si figurę circulari esset aliquid contrarium esset figura recta dignior, vt sit illi contraria. Et quando conuenientius in ea fuerit secundum veritatem est demõstratiuus, quando autem fuerit secundum opinionem est diuulgatus.

Locus vigesimus sext°, qui est. 38.

Locus vicesimus sextus est sumptus ab æqualitate, aut sm veritatem, aut sm opinionem, & constituuntur tria loca. quorum Vnus est, quãdo vnum prædicatum dicitur de duobus subiectis æqualiter, & est in vno illorum, sicq; & alteri inest. Verbi gratia, aditus Gręcorum in adeptione scientię fuit, sicut aditus Caldeorum, & enunciatio est de Græcis, q insit, sicq; inest Caldeis. Secundus autem est, q subiectum sit vnum, de quo dicantur duo prædicata æqualiter, quia quando illi inest vnum illorum, inest alterum, & qñ non inest vnum, nõ inest alterũ. Verbi gratia, dispositio hoĩum in recipiendo virtutes morales, est, sicut ipsorum in adipiscendo virtutes intellectiuas, & insunt eis morales, sicq; insunt eis & intellectiuæ. Tertius autem est, q inueniãtur duo prædicata, quæ dicãtur de duobus subiectis æqualiter, quia si vni illorum insit illorum vnum, alteri inest alterum, & è contra in destruendo. Verbi grã, si dispositio ĩcolarum calidarum regionum in scia spiritalium esset sicut dispositio incolarum regionum frigidarum, spiritalium scientia inesset incolis regionum calidarum. Et aliquando in his locis qui est horum de magis et minus & ęqualiter est sm veritatem, & aliquando sm opinionem, & tunç conuenientius est q sint diuulgati.

Locus. 27. q est trigesimus nonus, & quadragesimus.

Vigesimus septimus locus est sumptus ex appositione & subtractione: quando enim apponitur aliqua res rei, & nomen sui prædicari inest huic rei, præter quòd fuerit in ea, hoc itaque prædicatum inest huic subiecto. Verbi gratia, si apponať delectabile ipsi aquæ, & ponat ipsam bonam, delectatio itaque est bona, & similiter quando apponimos subiectum aliquod alicui rei, & illius prædicatum inest illi, & illius prædicati nomen

cui cõuenientius est inesse: & è cõtra. si igiť non reperiť in eo, in quo cõueniẽtius est repiri, neq; reperieť etiam in eo, in quo non est cõuenientius reperiri: & cũ volueris destruere, tunc pone ipsum antecedens pro ipso excessu & pro cõuenientiori. Exẽplum vero in construendo, vt si diuitiæ non vr̃ vt sint magis bonæ, q̃ ipsa sanitas, & ipsæ diuitiæ sunt bonæ, ergo & sanitas est bona. Destruendo quoq; p oppositum fit, vt si sanitas conuenientius est vt sit bona, & sanitas non sit booa, ergo & ipsæ diuitiæ conuenientius est vt non sint bonæ. Tertius est, cũ dicunť duo prędicata de vno subiecto. nã, si illud quod minus inest, vel nõ est cõuenientius, aut est ignobilius, & inest, ergo id, quod p̃mo inesse vr̃ vel vt in pluribus inesse, vel quod nobilius est, inerit. In destruendo vero è cõtra. exẽpli gratia, si naturalis quies nõ inest corpori cœlesti, ergo longe magis nõ debet ei inesse quies violenta. Quartus, qñ duo prædicata dñr de duobus subiectis, nã si illud prædicatũ, quod videť magis inesse alteri illorum duorũ subiectorum nõ insit, ergo nec illud, quod minus vr̃ iesse alteri, inerit illi, et è contra si illud quod magis videť non inesse insit, ergo illud, quod magis videtur inesse, inerit oĩno. exẽpli gratia si vacuum videť magis inesse aeri, q̃ terræ, & vt uerbo dicam, corporibus raris magis q̃ densis, & non inest raris, ergo neq; densis inerit: & è contra in cõstruendo, si densis inest, ergo & raris inerit. Hæc autem loca (vt inquit Themistius) cõstant ex simili & opposito, quia habent similitudinem cũ ipso subiecto, differunt tñ sm magis & minus & sunt probabilia. Auicenna tamẽ dicit q possunt esse demõstratiua, qñ primum eorum est prius natura. Et ego dico q potest existimari Aristote. fuisse vsum hoc in loco ĩ Primo libro de Cœlo & Mundo, cũ dicit: si motui circulari inest contrarium, tũc motus rectus videtur magis esse ei cõtrarius, q̃ circularis, deinde cũ probet motum rectũ non habeŗe contrariũ, probatur q circularis minus debet habere cõtrarium. si itaq; id, qđ vr̃ magis inesse, fuerit uerũ, tunc erit locus demr̃atiuus, sed si fuerit opinabile, tũc erit probabilis.

Locus autem vigesimus sextus est sumptus ab ęqualitate, seu ex similiter se habẽtibus, siue vere, siue secundum opinionem, & sic componuntur tria loca. Primus est, cũ vnum prædicatum dicitur de duobus subiectis æqualiter: si igitur vni eorum ĩsit, & alteri quoq; inerit, exempli gratia si Græci eodem modo suscipient iudicium, sicut Babilonici, sed ipsum iudicium seutus ioest Græcis, ergo & Babilonicis inerit. Secundus est, cùm vnum subiectum dicitur de duobus prædicatis æqualiter, ita vt si insit ei vnum eorum, insit & alterum, & si non insit vnum, non insit & alterum. exempli gratia si homines ita recipiunt virtutes morales, sicut suscipiunt speculatiuas, ergo si insint eis virtutes morales, inerunt eis, & contemplatiuę: Tertius est, cũ duo prædicata dicuntur de duobus subiectis ęqualiter: nam, si vnũ inest alteri, ergo & alterũ inerit alteri: & è cõtra in destruendo. exempli grã, si colentes ciuitates calidas ita obtinẽt scĩas spirituales, sicut colentes frigidas obtinent sciẽtias non spirituales, ergo si habitantibus terras frigidas insunt scientię non spirituales, inerunt vtiq; spirituales habitantibus calidas. & in his locis quãdoq; reperitur secundum magis & minus & ęqualiter vere, & quãdoq; sm opinionem, & tunc videntur eẽ potius probabiles.

Locus autem vigesimus septimus est sumptus ex appositione & demptione, vel detractione, vt si apponatur aliquod subiectum alicui rei, quod quidem faciat illius prædicatum inesse illi rei, quod non inerat ei, tunc illud prædicatum inerit illi subiecto. exempli gratia, si addatur delectatio ipsi cibo & faciat ipsum bonum, ergo delectatio est bona: pari quoque ratione si addatur subiectum alicui rei, cui insit ipsum prædicatum,

nomen magis inest, quàm inerat ante hanc appositionem, prædicatum itaq; inest subiecto. Verbi gratia, si apponamus delectationē ipsi cibo, & illum posuerimus vtiliorem, delectatio itaq; est vtilis. Et hic quidem locus non conuertitur in destruendo, quia quando aliqua res apponitur alicui rei, & non ponit illam bonam, non infertur, ꝙ appositum non sit bonum, quoniam si apponeretur aliqua res alicui rei albę, & nō augeretur ipsius albedo, non infertur, ꝙ hæc res non sit alba.

Loc⁹. 28. q est quadragesimus primus & quadragesimus secundus.

Locus aūt vicesimusoctauus sumitur de eo, quod dicitur conditionaliter, & capitur dici simpliciter, & hæc cōditio aut est ex parte illius, quod est sm magis vel minus, aut sm tempus, & horā, & dispositionem, & locū, aut sm aliam conditionem: & hic quidem locus est sophisticus, id enim quod est nobilius, aut maius tali, non oportet ꝙ sit nobile aut magnum simpliciter. Et similiter in eo quod est ex parte loci, quia nō sequitur, quod est vtile in quarto climate, ꝙ sit vtile simpliciter, nec quod est vtile aliquo tēpore, sit vtile simpliciter, neq; quod est bonum sm aliquam consuetudinem, sit bonū simpliciter: & hic quidem locus non confert iuuamen in destruendo, quia non sequitur, ꝙ id quod nō inest secundum magis & minus, nō sit simpliciter, humanitas enim non inest homini sm magis & minus, & inest ei simpliciter, quando autem quis denominaretur aliquo attributo, & non sit fallacia in eo per appositionem & annexionē, ille denominatur sm hanc rem simpliciter.

Hęc itaq; sunt omnia loca, quę Arist. numerat in cōstructione rei, & illius destructione simpliciter, quæ cōtinet secundus Liber sui voluminis in topicis.

sed reddat illud prędicatū eius maius in ea re quàm esset ante illam additionē, tūc prædicatū inest subiecto. exēpli causa si addat̃ delectatio ipsi cibo, & reddat ipsum magis iuuatiuū, ergo delectatio est iuuatiua. Is tñ locus nō conuertitur in destruendo, nam si apponat̃ aliquid alicui rei, & nō reddat ipsam magis bonam, nō propterea sequitur, quin illud appositum sit bonū, nam si addat̃ aliquid albū alicui rei albæ, & non addiderit eius albedinem, non sequitur propterea quin illa res sit alba.

Locus vigesim⁹ octauus est sumptus ex eo, quod dicitur sm hypothesim, & subiectionē, idest sm quid, & sumatur ac si esset dictū simpliciter, & illa hypothesis, vel cōditio insit ratione magis & minus, vel ratione tēporis, vel dispositionis, vel loci, & reliquarū cōditionū: & is locus est vtiq; sophisticus & deceptorius, nam id, quod est præstātius alio aut maius, nō sequit̃ propterea vt illud sit præstans, vel magnū simpliciter. similiterq; ratione loci, nā nō sequit̃ si aliquid est iuuatiuū in quarto clymate, vt sit iuuatiuum simpliciter, neq; quod est vtile in aliquo tempore, sit vtile simpliciter, neq; quod est bonū in aliqua cōsuetudine, sit bonū simpliciter: & is locus nō conducit ad destruendū, nam nō est necessariū, si aliquid nō insit sm magis & minus, quin possit inesse simpliciter, nā humanitas nō inest homini sm magis & minus, & tamen inest ei simpliciter: inquit, illud dicitur esse simpliciter, quod cūm describitur, vel denominatur, nulla indiget additione, vel coniunctione.

Hæc itaq; sunt omnia loca, quę Arist. numerauit ad construendum aliquid, vel destruendū simpliciter, quę in libro Secundo Topicorum explicata sunt.

A R I S T O T E L I S

T O P I C O R V M

L I B E R T E R T I V S.

S V M M A L I B R I:

De locis Comparationum, qui accidentibus adscribuntur: & de plerisq; locis absolutis accidentis.

De Meliorum, Eligibiliorumq; problematum locis. *Cap. I.*

Trum autē eligibilius, aut melius duorū, pluriumue ex his perspiciendum. Primum autem determinetur quod considerationē facimus nō de plurimū distantibus, et magnā adinuicem differentiam habentibus (nullus enim dubitat, vtrū felicitas, an diuitiæ expetibiliores) sed de ijs quæ propinqua sunt, & de quibus dubitamus, vtrum oporteat apponere magis, eo ꝙ nullam videmus alterius ad alterū præeminentiam: Manifestum igitur in his ꝙ ostensa vna præeminentia, vel pluribus, cōstituetur intelligentia, ꝙ id eligibilius est, quod eorum est præeminens.

1. Locus.

Primum igitur quod diuturnius stabiliusue, eligibilius eo quod minus huiusmodi.

2. Locus.

Et quod magis eligit prudens, vel bonus vir, vel lex recta, vel studiosi circa singula delecti quatenus tales sunt, vel in vnoquoq; genere periti, vel quæcunq; plures, vel omnes, vt in medicina vel ædificatoria, quæ plures medicorum vel omnes vel quæcunq; omnino plures, vel omnes, vel omnia, vt bonum, omnia enim bonum appetūt. Oportet autem ducere ad id quod fuerit vtile, quod dicendum est.

3. Locus.

Est autem simpliciter quidem melius, ac eligibilius, quod secundum meliorē disciplinam: alicui autem, quod secundum propriam.

4. Locus. Declarans.

Deinde quod idipsum quod est (eo quod non) in genere est: vt iustitia iusto. Nam illa quidem in genere bono, hoc autem non, & illa idipsum quod est, bonum est, hoc autē non. nam mihi dicitur idipsum quod genus est, quod non est in genere. Vt albus homo non est id quod color. similiter autem & in alijs.

5. Locus. Declaratio.

Et quod propter se eligendum, eo eligendo quod propter aliud eligibilius. Vt sanum esse quàm exercitari: illud enim propter se eligendum, hoc autem propter aliud.

6 Locus. Declarans.

Et quod per se, eo quod per accidens. Vt amicos iustos esse, eo quod inimicos: illud enim per se eligendum, hoc autem per accidens eligimus. Nam inimicos iustos esse secundum accidēs eligimus, vt nihil nobis noceant. Est autē hoc idem ei quod ante hoc, differt aūt modo: nā amicos quidē iustos esse, ꝓpter se eligim⁹, et si nihil nobis debeat fore, quāuis apud Indos sint: inimicos autē propter alterū, vt nihil nobis noceant.

7.Locus. Declaratio. noceant. Et quod causa boni per se, eo ꝙ per accidẽs causa. Quemadmodum virtus, fortuna: nam illa quidem per se, hæc autem per accidens est causa bonorum, & si quid aliud huiusmodi. Similiter autẽ & in contrario. Nam quod per se est causa mali, fugibilius est eo quod per accidens, vt vitium q̃ fortuna: nam illud quidẽ per se malum, fortuna autem per accidens. 8.Locus. Declaratio. Et quod simpliciter bonum, eo quod alicui eligibilius. vt sanum fieri, q̃ incidi. nam hoc quidem simpliciter bonum, illud autẽ alicui indigentiũ 9.Locus. Declaratio. incisione. & quod natura est, eo quod non natura. vt iustitia, iusto: illud enim natura, 10.Locus. Declaratio. hoc autem acquisitiuum. Et quod meliori, & honorabiliori inest, eligibilius: vt Deo, q̃ 11.Locus. Declaratio. homini: animæ, q̃ corpori. Et quod melioris propriũ, melius q̃ quod peioris. Vt quod Dei, q̃ quod hominis: nam secundum communia vtriusq; nihil differunt abinuicẽ, pro prijs autem alterum alteri differẽtijs super 12.Locus. Declaratio. eminet. Et quod in melioribus, vel prioribus, vel honorabilioribus, est melius. 13.Locus. Vt sanitas robore, & pulchritudine: nam illa quidem in humidis, & siccis, &(vt simpliciter dicatur) ex quibus prius constitutum est animal, hæc vero in posterioribus: nam robur in neruis, & ossibus: pulchritudo autẽ membrorum quædam cõmensuratio videtur esse. Et finis ijs quæ sunt ad finem eligibilior 14.Locus: videtur esse. 15.Locus. Et duorũ, quod propinquius est fini. 16.Locus. Et omnino quod ad vitæ finem, ex 17.Locus. Declaratio. petibilius, q̃ quod ad aliud aliquid: vt quod ad felicitatem contendit, q̃ quod ad prudentiam: nam quod ad felicitatẽ contẽdit, eligibilius. Et possibile impossibili. 18 Locus. Amplius, 19.Locus. Declaratio. cùm duo sint effectiua, cuius finis melior, & ipsum melius. Cùm autem sit effectiuum, & finis: ex proportione, quando pluri superat finis finẽ, q̃ ille proprium effectiuum. Vt felicitas pluri superat sanitatem, q̃ sanitas salubre: quare effectiuũ felicitatis melius sanitate: nam quantum felicitas superat sanitatẽ, tantum & effectiuum felicitatis, salubre superat: sanitas autem salubre minus superabat, quare plus superat effectiuum felicitatis salubre, q̃ sanitas salubre: quapropter effectiuum felicitatis melius sanitatẽ: manifestum igitur, quòd eligibilius effectiuum felicitatis, quàm sanitas: nam idem plus superat. 20.Locus. Declaratio. Amplius, melius est quod propter se, & honorabilius, & laudabilius. Vt amicitia diuitijs, & iustitia sanitate, & robore: nam illa quidem propter se honorabilium, hæc vero non propter se, sed propter aliud: nullus enim honorat diuitias propter se, sed propter aliud: amicitiam vero propter se, et si nihil nobis debeat aliud ab ea esse.

Sermo de Locis quæsitorum ipsarum comparationum, quæ narrantur in Tertio sui voluminis. Cap. I.

TRANSLATIO ABRAMI.

ET dicimus, ꝙ hæ comparationes vniuersaliter sunt trium specierum, aut ꝙ comparetur vnũ prædicatũ duobus subiectis, hoc est, cui illorum magis inest ipsum prædicatũ. verbi gratia, quod est eligibilius, pulchrũ, aut vtile: & quæ suauior vita sit, quæ virtute fungitur, aut illa quæ voluptatibus. Et hęc species cõparationum est, quę magis venit in vsu, & illa est, quã intendit Arist. & loca tradita in hoc libro sunt s'm hanc speciem: quãdo enim euenerint nobis loca, quibus acquiritur hæc species cõparationis, adsunt nobis loca, quibus acquirunť duæ aliæ spẽs: vna duarum specierum est cõparatio duorũ prędicatorũ vni subiecto. Verbi gratia, si pinguis sit vtilis, & delectabilis, qd ei magis insit vtile, aut delectabile: secũda aũt species est cõparatio duorum prædicatorũ duobus subiectis. Verbi gratia, si humanitas facit acquirere pacẽ, & regum familiaritas facit acquirere mortẽ, quid magis sit pax per humanitatem, aut mors per regũ familiaritatẽ. Hæ itaq; species sunt quæsitorũ s'm ipsarum cõparationẽ. Subiecta vero horũ quæsitorũ illi expositores, quorũ tractatus ad nos venerunt, dicunt, ꝙ sunt in accidenti: quia accidẽs est, quod recipit magis & minus, & intendunt per accidens hic, nõ accidens definitũ in Primo libro huius voluminis, sed accidens definitum in principio libri Prædicamẽtorũ, & est quod est in subiecto, nõ de subiecto. Hoc aũt sic existẽte, cõparationes itaq; quęsita sunt de accidẽti prius definito, & de ꝓprio, & genere & definitione, qñ definitum nõ fuerit prædimenti substantiæ. Veruntamẽ

TRANSLATIO MANTINI.

DIcam⁹, ꝙ generatim harũ cõparationũ genera sunt tria: primũ est, cũ cõparať vnũ ꝓdicatũ duob⁹ subiectis, videlicet cui nã eorũ magis insit ꝓdicatũ. exẽpli grã, vtrũ delectabile sit eligibili⁹ ipso vtili, & qd sit delectabilius, an vita q̃ in virtute cõsistit, vel vita, q̃ in voluptatibus cõsistit, vel exerceť. Et hoc genus cõparationis venit plus in vsum: & de hoc cõsiderat Arist. loca aũt, q̃ in hoc libro traduntť, sunt hu⁹ generis, qm̃ cũ habuerim⁹ ea loca, ex qbus adipiscimur hoc genus cõparationis, facile poterim⁹ inuenire ea loca, ex qbus adipiscimur illa alia duo genera. Primũ itaq; gen⁹ reliquorũ illorũ duorũ generũ est, cũ cõparanť duo prędicata vni subiecto. exẽpli causa si gaudiũ est delectabile, et vtile, qd nã horũ magis inest ei, vtrũ: s. vtile, vel delectabile. Secũdũ genus est, cũ cõparanť duo prędicata duobus subiectis exẽpli gratia, si mãsuetudine acquiriť pax, & cõuersatione regũ acquiriť mors, quod nã istorũ magis inest, vtrũ s. pax mansuetudini, vel mors cõuersationi regũ, hæc itaq; sunt gñа ꝓblematũ cõparationis. subiecta vero horũ problematũ, vt dicunt oẽs expositores, quos vidimus, sunt ea, q̃ reperiunť in ipso accidẽte, qm̃ accidẽs suscipit magis & minus: & intelligũt hic ꝑ accidẽs, nõ illud accidẽs, qđ fuit diffinitũ in Primo libro huius opis, sed illud accidẽs, qđ in ꝑncipio libri ꝓdicamẽtoꝝ definitũ fuit, & est illud, qđ diciť eẽ in subto, nõ de subto. Sic igiť, ꝓblemata cõparatiõis reperiunť i ipso accidẽte definito pri⁹ & i ipso ꝓprio, ac gñe, atq; definitione: cũ ipm̃ definitũ nõ fuerit ex prędicamẽto substãtię.

fuerit alicui nobiliori, est nobilius, & id quod est rerum nobiliorum & priorum est nobilius & prius, sicut salus est pulchritudine nobilior, quia salus est membrorum, quæ sunt nobiliora. Et ille est communis omnibus quæstionibus comparationum, & ille sumitur à rebus essentialibus, quia non sumitur à rebus, quę deforis sunt, neque ab ipsis rebus, et sunt uulgaria: et licet loca sint multa, vis tamen illorum est vis vnius loci.

Locus quintus, q est 4. in Aristo.

Quintus autem locus est, ꝙ quicquid subintrat genus nobile, secundum ꝙ sumitur in hoc genere, & subest ei, illud est nobilius quàm id, quod nõ est pars huius generis. gratia exẽpli, quia æquitas ex quo est pars virtutum, & species quædam illarum specierum, & nobilior q̃ equus, qui sumitur ab ipsis rebus, & continet species comparationum: & est locus, qui estimatur esse verus, quãdo sumitur prædicatum de subiecto in eo quod quid est, prout caperetur equum, inquantũ equum est, non inquantum est alia res.

Locus sextus, q est. 5. & 6. 10. & 11. Arist.

Sextus autem locus est, quia quod ob seipsum eligitur, eligibilius est, quàm quod eligitur propter aliud. vt salus eligibilior est commotione, quia commotio eligitur ob aliud, salus autem propter seipsam. Et eligibile per se est eligibilius quàm eligibile per accidens, vt amicos esse iustos eligibilius est, quàm inimicos esse iustos, amicis enim hoc eligitur per se. Et ideo ait Aristote. ꝙ hęc res sit eligibilis, & si essent apud Indos, inimicos vero eligimus esse iustos, ne ab illis nobis eueniat damnum, & ideo si esset tempore quo nõ eueniret nobis ab illis damnum, non eligeremus hoc. Et quod est naturaliter eligibile, est eligibilius illo, quod non est naturaliter, prout ęquitas est eligibilior equo, quia ęquitas est naturaliter vtilis, iustus vero secundum habitum. Et quod est eligibile simpliciter, est eligibilius, quàm id quod est eligibile apud aliquem hominem, aut aliquo tempore, aut secundum aliquam dispositionem, aut aliquod accidens: cibus enim eligitur simpliciter, medicina autem est aliquo tempore eligibilis; omnium autem horum locorum vis est vna. Themistius autem dicit, ꝙ sumantur ab ipsamet re, & sunt propria comparationibus.

Locus septimus, qui est 7. & 8.

Septimus aũt locus est, quod est causa boni p se eligibilius est illo, quod est causa boni p accidẽs, sicut virtus eligibilior est q̃ bona fortuna, hæc. n. est causa beatitudinis p se, & hæc p accidẽs. Et silr est dispositio noxij, illud enim, quod est causa damni per se, magis est fugiendum, q̃ illud quod est causa per accidens.

Locus octauus, q e. 14. 15. & 16.

Octauus locus est, ꝙ finis eligibilior sit his quę adminiculantur desiderio finis. Et si fuerint duę res, quarum sit desiderium vt conducant ad finem, illi propior est eligibilior. Et quæ conducit ad præeligendam rem est eligibilior. v. g. quia quod iuuat ad fœlicitatem eligibilius est, q̃ quod iuuat ad prudentiam, & eligibilius est quod conducit ad vitam, quàm quod conducit ad pulchritudinem: & hic quidem locus est communis omnibus comparationum speciebus.

Loc. non., qui est. 17.

Nonus autem locus est, quòd possibile sit eligibilius impossibili, & est electionibus proprius, verbi gratia, quia ars Medica eligibilior est arte Alchimiæ.

Locus decimus, qui est 18.

Decimus locus est, quando duæ res fuerint effectiuæ, cuius finis est nobilior, est eligibilior. verbi gratia exercitium efficit sanitatem, & disciplina efficit scientiam, sicq; disciplina nobilior est quàm exercitium: & ille est communis.

Locus vndecimus, q est. 19.

Vndecimus autem locus est ex comparatione duorum efficiẽtium ad duos ipsorum fines, quia si excessus finis ad finem sit maior excessu illius ad suum efficiens, sic efficiens

quod inest Deo, est vtiq; præstãtius, eo quod inest homini: similiterq; id, quod est propriũ alicui rei pstantiori, est vtiq; pstantius. Id quoq;, quod est ex rebus præstãtioribus & prioribus, seu pcedentibus, est vtiq; pręstantius, ac pcedentius. vt sanitas, q est pręstantior pulchritudine, qa sanitas cõsistit in membris præstantioribus: & amplectitur omnia problemata comparationis & est sumptus à rebus medijs, qm̃ non est sumptus à rebus exterioribus, neq; ab ipsismet rebus: et sunt res, pbabiles. & licet horũ loca sint plura tñ hñt vim vnius loci.

Quintus locus est, ꝙ quicquid existit sub genere eligibili, eo qa est sumptum ex illo genere, est vtiq; eligibilius eo, quod non est pars illius generis, exempli gratia, cùm ipsa iustitia sit pars virtutum, & vna ex earum speciebus erit vtique eligibilior ipso iusto. Et est locus sumptus ab ipsis rebus, & est communis omnibus speciebus comparationis: & est locus, qui videtur esse verus, cùm prædicatum dicitur de subiecto in eo quod quid: vt cùm iustus sumitur quatenus est iustus, non quatenus est alia res.

Sextus autem locus est, vt id, quod est eligibile propter se, sit eligibilius eo, quod est eligendũ ppter aliud. vt sanitas, q eligibilior est ipsa exercitatione, cũ exercitatio sit eligibilior propter aliud, sanitas vero propter se. Id pterea, quod est eligẽdum p se, est eligibilius eo quod est eligibile p accidens: vt amicos esse iustos eligibilius est, q̃ inimicos esse iustos, qm̃ hoc ẽ eligibile p se in amicis. Et ideo dicit Arist. hoc esse eligendum in ipsis etiã, si apud Indos sint. sed eligimus inimicos esse iustos, ne noceant nobis: et ideo si essent in aliquo tẽpore, in quo nihil possent nocere, tunc nõ esset hoc eligendũ. Id iterũ, quod est natura eligendum, est vtiq; eligibilius eo, quod non est natura eligendum, vt iustitia, quę quidem eligibilior est ipso iusto, eo qa iustitia iuuat natura, iustus vero habitu. Id quoq;, quod simpliciter est eligibile, eligibilius quidem est eo, quod est eligibile alicui homini, aut in aliquo tempore, vel in aliqua dispositione, aut in aliquo loco: nam cibus est eligibilis simpliciter, medicamen vero est in aliquo tempore eligendum. Vis autem horum locorum eadem est. Themistius tamen dicit, quòd sunt loca sumpta ab ipsa re, & sunt propria rebus eligibilibus.

Septimus locus est, vt id, quod est causa boni per se, eligibilius sit eo, quod est eius causa per accidẽs, vt virtus, quę quidem eligibilior est ipsa fortuna, quia illa est causa felicitatis per se, hęc vero per accidens. Par q; est ratio de ipso nocumento, nã id, quod est causa mali per se, fugibilius est eo, quod est eius causa per accidẽs.

Octauus locus est, q id, quod est finis, eligibilius est eo quod excitat desideriũ ad finem. Et si sint duo, quæ desiderantur vt deducant ad finem, id profecto quod est propinquius fini, est eligibilius. Id autem quod ducit ad rem eligibiliorem, est vtiq; eligibilius. exẽpli gratia, id quod confert ad fœlicitatẽ eligibilius est eo, quod confert ad virtutem, & id quod ducit ad cibum, seu victum, vtilius est eo, quod ducit ad pulchritudinem: & hic locus est communis cunctis gñibus cõparationis.

Locus nonus est, vt quod possibile est, eligibilius est eo quod non est possibile: & is locus est proprius ipsis rebus eligibilibus, exempli gr̃a ars Medica eligibilior est arte fusoria, quam Alchimiam vocant.

Decimus locus est, cũ sunt duæ res effectiuæ, illa cuius finis est præstantior, est vtique & ipsa eligibilior. exempli gratia exercitatio efficit sanitatem, disciplina vero scientiam: ergo disciplina, seu discere, præstantior est ipso exercitio: & est locus communis.

Vndecimus locus est sumptus ex cõparatione duorum effectiuorũ ad duos fines: nam, si unus finis superet alium finem, plusq; superat suum effectiuum, seu agẽs,

tunc

sic efficiens excellentiorē finem est eligibilior fine, quē alter excedit. verbi gratia, si maior est excessus beatitudinis ad sanitatem, q̃ sit excessus sanitatis ad ipsam agens, sic & efficiens beatitudinem eligibilior est sanitate: hoc autem fit, quia proportio efficientis beatitudinem ad beatitudinem est proportio agentis sanitatem ad sanitatem, & excessus beatitudinis ad sanitatem fuit maior excessu sanitatis ad suum efficiens, & excessus sanitatis ad ipsam efficiens, est sicut excessus beatitudinis ad suum efficiens, sicq; excessus beatitudinis ad sanitatem est maior illius excessu ad ipsam efficiens, & quando hoc fuerit efficiens beatitudinem, præstantior est sanitate. Quando enim vna res proportionatur duabus rebus diuersa proportione, illa, ad quam proportio est minor, ipsa est maior. & hic quidem locus communis est omnibus quæstionibus comparationum.

tunc agens illius finis melioris eligibilius erit, q̃ finis ille, qui superatur ab alio fine. exempli gratia, si fęlicitas superat sanitatem plusquā superat sanitas suum effectiuum, ergo effectiuum fęlicitatis erit magis eligendum, q̃ ipsa sanitas: quoniam proportio ipsius efficientis fęlicitatem ad ipsam fęlicitatem, est proportio ipsius effectiui sanitatis ad ipsam sanitatem: sed fęlicitas plus exuperat sanitatem, q̃ exuperet sanitas suum efficiens, & sanitas ita exuperat suum effectiuum sicut superat fęlicitas suum effectiuum: ergo plus superabit fęlicitas sanitatem, q̃ superet suum agens: & sic effectiuum fęlicitatis erit prę stantius ipsa sanitate, quia quādo vna res comparatur duabus per cōmutatā proportionem, tūc illa res, ad quā minor est proportio, seu cōparatio, erit maior q̃ illa ad quam est maior proportio. Et is locus est cōmunis cunctis quęsitis comparatiuorum.

Alij eiusdem problematis loci. *Cap. II.*

21. locus. Declaratio. AMplius, quādo duo aliqua fuerint valde sibimetipsis similia, & non poterimus præeminentiam aliquam conspicere alterius ad alterum, videndum ex ijs quæ sequuntur. 22 locus. Declaratio. Nam cum consequēs est maius bonum, hoc eligibilius, si autem sint consequentia mala, cui cōsequens minus malum, hoc eligibilius. Nam, cùm vtraq; sint eligenda, nihil prohibet molestum aliquid sequi: dupliciter autem ab eo quod sequitur consideratio, nam & prius, & posterius sequitur: vt addiscentem ignorare prius, scire autem posterius: melius autem vt plurimum, quod posterius sequitur: sumēdum igitur eorum 23. locus. quæ sequuntur quodcunq; fuerit vtile. Amplius, plura bona paucioribus, vel simpliciter, vel quando altera alteris insunt, vt pauciora in pluribus. Instātia, si alicubi, alterum alterius gratia: nihil enim eligibiliora vtraq; q̃ vnum: vt sanum fieri, & sanitas, quàm sanitas, eo quòd sanum fieri propter sanitatē eligimus. Et nō bona, bonis nihil prohibet eligibiliora esse, vt felicitatem: & aliud aliquid quod non est bonum, iustitia & fortitu- 24. locus: 25. locus. dine. Et eadē cum voluptate magis, quàm sine voluptate: & eadem cum indolentia, q̃ 26. locus. Declaratio. cū tristitia. Et vnūquodq; in quo tempore magis valet, in hoc etiam eligibilius. Vt carentia tristitiæ in senectute magis, quàm in iuuētute: magis enim in senectute valet. Secundum hæc autem, & prudentia in senectute eligibilior: nemo enim iuuenes eligit duces, eo quòd non constat eos prudentes esse. Fortitudo autem è contrario: in iuuentute enim magis necessaria secundum fortitudinem operatio: similiter autem & in temperantia, magis enim iuuenes quàm senes concupiscentijs molestantur. Et quod in omni 27. locus. Declaratio. tempore, vel in pluribus vtilius. Vt iustitia, 28. locus. Declaratio. & temperātia, fortitudine: nam ille semper, hæc autem aliquando vtilis. Et quod, cùm omnes haberemus, nihil altero indigeremus, quàm quòd cùm haberemus, indigeremus reliquo. Vt in iustitia & fortitudine: nā si omnes essent iusti, nihil vtilis fortitudo, si vero omnes essent fortes, vtilis iustitia. Amplius ex corruptionibus, & abiectionibus, 29. locus: Declaratio. & generationibus, & sumptionibus, & contrarijs. Quorum enim corruptiones malæ, ipsa eligibiliora: similiter autem & in abiectionibus, & in contrarijs: nam si abiectio, vel contrarium fugibilius est, ipsum eligibilius: in generationibus autem, & sumptionibus è cōtrario. Quorum enim sumptiones, & generationes eligibiliores, ipsa quoq; eligibiliora. Alius autem locus est. Quod pro- 30. locus. Declaratio. pinquius bono, melius, atque eligibilius. Et 31. locus. Declaratio. quod similius est bono, vt iustitia, iusto. Et quod meliori eorum est similius, queadmo- 32. locus Declaratio. dum Aiacem Vlysse dicūt aliqui meliorem esse, eo quòd similior est Achilli. Instantia huius est, quòd non verū sit: nihil enim prohibet nō qua ratione optimus est Achilles, eadem similiorem esse Aiacem, cùm erit alter quidem bonus, non similiter autem. Cōsiderandum autem si & in ridiculo sioribus sit simile: vt simia homini quàm equo, cùm non sit similis: non enim est simia melior, similior tamen est homini. Rursum in duobus; si hoc quidem meliori, illud autem peiori est similius, erit melius quod meliori est similius. Habet autem & hoc instantiam: nihil enim prohibet hoc quidem meliori parū simile esse, illud autem peiori valde: vt sit Aiax quidem Achilli parum, Vlysses autem Nestori valde: vt si hoc quidem meliori in peiorib⁹: illud autem peiori in melioribus: vt equus, asino, & simia hoī. Et quod maxi- 33. locus: me insigne, eo quod minus tale. Et quod 34. locus: difficilius: magis enim amamus, cùm habemus, quod non est facile adipisci. Et quod 35. locus. magis proprium, eo quod communius. Et 36. locus. quod malis incommunius: nam magis eligendum

gendum quod nulla molestia sequitur, quàm 37. locus. quod sequitur. Amplius, si hoc illo melius, et omnino optimum eorum, quę in hoc, melius eo quod in altero optimum. Vt si melior est homo quàm equus, & optimus ho- 38. locus. Declaratio. mo optimo equo melior.. Et si optimum optimo melius, & simpliciter hoc illo me- 39. locus. Declaratio. lius: vt si optimus homo optimo equo melior, & simpliciter homo, simpliciter equo 40. locus. 41. locus. Declaratio. melior. Amplius, ea quæ volumus amicos participare, eligibiliora, quàm quæ non. Et quæ ad amicum agere malumus, quàm quæ ad quemlibet, illa eligibiliora. Vt iuste agere, & benefacere, magis quàm videri, nã amicis benefacere volumus magis ꝙ videri: qui- 42. locus. buslibet autem è conuerso. Et quæ sunt ex circunstantia necessarijs meliora, aliquando autẽ & eligibiliora. Melius.n. ꝙ viuere bñ viuere: bene autẽ viuere est ex circunstãtia: ipsum autem viuere necessarium. Aliquando autem meliora non etiam eligibiliora: non enim si meliora, necessario quòd eligibiliora: philosophari siquidem melius ꝙ lucrari, sed non magis eligendum indigenti necessarijs. Ex circunstantia autem est, quando existentibus necessarijs, alia quædam adijciuntur bonorum. Fere autem fortasse eligibilius quod necessarium est, melius autẽ quod ex circunstantia. Et quod non est ab 43. locus. alio exquirere, ꝙ quod est, & ab alio. Quale sustinet iustitia ad fortitudinem. Et si hoc 44. locus. Declaratio. quidem sine illo eligendum, illud autem sine hoc non. Vt potestas sine prudentia non eligenda, prudentia vero sine potestate eligenda. Et duorum, si alterum negamus, vt 45. locus. Declaratio. reliquum videatur nobis inesse: illud eligibilius, quod volumus nobis videri inesse. Vt laborem diligere nos negamus, vt ingeniosi esse videamur. Amplius, pro cuius ab 46. locus. sentia minus increpandi sunt moleste ferentes, hoc magis eligendum. Et pro cuius ab 47. locus. sentia non moleste ferentem magis increpandum; id eligibilius.

Sermo de alijs locis eiusdem quæsiti. Cap II.

TRANSLATIO ABRAMI.

Locus. 12. q est 12. et 1. in Arist.

DVodecimus autem locus est sumptus ex ipsis illationibus. Quando enim sunt duæ res cõnexæ, & non possumus commonstrare quòd vna ipsarum sit eligibilior altera, per aliquam rem omnino ex ipsismet: sicq; expedit, quòd cõsideremus illationes illarum, quia cuius consequens est melius, illa est eligibilior. verbi gratia facilitas actionis, & facilitas passionis, quia facilitatem actionis sequitur vincere, & facilitatem passionis vinci. Et exemplũ illius quod sequitur malum minus est viuere latenter, & viuere propatulo, quia vitam, quæ est latenter, sequitur spretus, & vitam quæ propatulo est, sequitur inuidia. Cõsequens autem aliquam rem aliquando quoddam est prius, & quoddã posterius, sicut discipulum sequitur ignorantia & scientia, ignorantia enim illius quod addiscendum est prior est in illo, & scientia posterius inest ei, vltimum autem consequens pro maiori rei parte est præstantius: expedit autem quòd sumamus de consequentibus quod vtilius fuerit, hoc est, si vtilius fuerit prius, sumemus illud; & si posterius sumemus illud. Et hic quidem locus est proprius eligibilibus, & est necessarius.

Locus 13. q est 24.

Tertiusdecimus locus est, ꝙ bona plura sunt eligibiliora, ꝙ quæ pauciora sunt, quando subintrãt pauciora ea quæ sunt plura. & ille est diuulgatus, & est mendax, quando vnum bonorum est propter alterum, quia non fit verum ꝙ illorum aggregatum sit eligibilius altero illorum. verbi gratia, dicendo sanari & sanitatem, quia illorum aggregatum non est eligibilius altero eorum, scilicet ipsa sanitate: eligimus enim sanari propter sanitatem. Oportuit autem apponere huic loco duas conditiones: quarum vna est, quòd pauciora subsint pluribus, quia non sequitur plures dragmas esse eligibiliores paucioribus aureis: & secunda conditio est, ꝙ res pauciores contentæ non sint perfectiones rerum plurium continentium, & continentes quædam sit perfectiones, & quædam prope perfectiones.

Quartusdecimus

TRANSLATIO MANTINI.

LOcus autẽ duodecimus est sumptus ab ipsis cõsequẽtibus. nam, cum fuerint duę res coniunctę, et non possimus iudicare alteram earum alteram superare in vlla re ratiõe sua, tunc oportet respicere ea, quę ex illis sequuntur: nam illa res, ad quam sequitur maius bonum, erit eligibilior, & illa, ad quã sequitur minus malum, est quoq; eligibilior. exempli causa, facilis actio, et facilis passio: nam ad facilitatem actionis sequitur ipsum vincere, ad facilitatem vero passionis sequitẽ ipsum vinci. Exemplum illius rei, ad quã sequitur minus malum, est clandestina vita, et vita patens publice. nam ad vitam occultam sequitur ignominia, ad patentẽ vero vitam sequitur inuidia. Id p̃terea, quod sequẽt aliquã rem, quandoq; est prius et pręcedens, aliquando est posterius. vt ad ipsum addiscentem sequitur ignorare, & scire: nam ignorantia rei, quã discit, erat prior antequã disceret eam, scientia eius vero est posterior, & id quod sequitur vt plurimum in vltimo, est pręstãtius: & ex ipsis consequẽtibus debemus sumere, quod vtilius est eorum, ita vt si quod vtilius est, fuerit prius, & pręcedens, tunc sumimus ipsum, sed si posterius, tũc & illud capimus. Et iste locus est proprius ipsis rebus eligibilibus, & est necessarius.

Tertius decimus locus est, ꝙ plura bona eligibiliora sunt paucioribus bonis, si illa pauciora bona continentur in illis pluribus bonis, & est locus probabilis, & est falsus, quando aliquod illorum bonorum fuerit gratia aliorum, quia tunc non est verum dicere, ꝙ aggregatũ eorum sit eligibilius vno illorum, exempli gratia, sanũ fieri, & ipsa sanitas: nam horum aggregatum non est eligibilius ipsa sanitate, quoniam sanum fieri eligitur propter sanitatem. In hoc tamen loco oportet supponere duas conditiones, vna est, vt illa pauciora contineãtur sub illis pluribus: nam non sequitur, vt plures dragme sint eligibiliores paucioribus denarijs, altera conditio est; vt illa pauciora cõtẽta nõ sint p̃fectiones, seu actus rerũ cõtinentiũ, & rerũ cõtinentiũ quędã sint perfectiones, seu actus, quædã vero tendant versus ipsos actus.

Locus

Locus decimus quart⁹, q eſt. 25. & 26.

Quartus decimus locus eſt, ꝙ id, quod fit cum delectatione, ſit eligibilius illo quod ſine delectatione fit, huius exemplum eſt medicina dulcis cũ medicina amara, ambæ vero iuuant. Et quod eſt abſq; damno eligibilius eſt eo, quod eſt cũ damno, prout cibus inſipidus eligibilior eſt amaro.

Locus decimus qntus, q eſt. 27.

Quintus decimus locus eſt, quia quælibet res cuius eſt tempus ipſam proprie concernens, quando eſt ſuo tempore eligibilior eſt, quàm quando eſt ſine ſuo tempore, ſicut caneſcere caput ſenes eligibilius eſt quàm caneſcere iuuenes, & ſimiliter eſt ſcientia. Fortitudo vero eſt contrariæ diſpoſitionis in illis, maior enim eſt neceſsitas paris fortitudinis, & ſic etiam eſt de temperantia.

Locus decimus ſextus, qui eſt. 28.

Sextus decimus locus eſt, ꝙ vtilius pluribus temporibus eligibilius eſt vtiliori quodam tẽpore. verbi gratia, vt fortitudo, & iuſtitia, et temperantia: iuſtitia enim & temperantia vtiles ſunt ambæ vtriſq; temporibus, fortitudo vero iuuat quando ſunt aduerſarij: & ille eſt neceſſarius.

Locus decim⁹ ſeptim⁹, qui eſt. 29.

Decimus ſeptimus locus eſt, quia quando nobis eſt res aliqua indigemus illa prima. verbi gratia, vt iuſtitia & fortitudo: omnes enim homines quando eſſent iuſti, non eſſet eis vtilis fortitudo, quando autem eſſent fortes, eſſet eis vtilis iuſtitia, & indigerent ea, & ille eſt demonſtratiuus, & ſumitur ex ipſis rebus.

Locus. 18. q eſt. 30. 31. & 32.

Decimus octauus locus ſumitur ex corruptione & abiectione, & omiſsione, & acquiſitione, & contrarietatibus: res enim, quarum corruptio eſt magis fugienda, ſunt eligibiliores. Et ſimiliter eſt diſpoſitio omiſsionis, & abiectionis: id enim, cuius omiſsio & abiectio eſt magis fugienda, illud eſt eligibilius. Diſpoſitio autem generationis & acquiſitionis eſt contra hoc, res enim, quarum generatio & acquiſitio eſt præeligenda, ſunt eligibiliores: & hic quidem locus continet multas res, quarum quædam ſumuntur ex rebus quæ deforis ſunt, & ille fit rethoricus, & non eſt neceſſarius, quoniã non oportet ſequi, ſi cæcitas ſit magis fugienda quàm remiſsio acutiei viſus, quòd uiſus ſit eligilior, quàm acuties ipſius viſus. Verumtamen, quando proceſſus & translatio ſecundum hunc locum fuerit à genito ad genitum, & à corruptione ad corruptionem, aut à generatione ad genitum, & ex via ad corruptionem ad ipſammet corruptionem, ille ſubintrat ipſammet rem, & aditum habet vt ſit ſcientificus, quia translatio non fit ex oppoſitis, ſed ex rebus proximis eſſentiæ rei, verbi gratia, quia ſi ſanari eligibilius eſt quàm ægrotare, ſanitas eligibilior eſt ægritudine. Et ſimiliter fit quando ibi non eſſet penitus contrarium: ſi enim melius eſt ædificare quàm fuere, ædificium melius eſt quàm ſutura.

Locus. 19. q eſt. 33. & 34.

Decimus nonus locus eſt, quia quod bono propius eſt, illud eſt pręſtãtius, & quod nobili ſimilius eſt, id eſt nobilius: & hic fit dupliciter, aut comparatione duorum ad vnum, prout dicimus, ꝙ exponere ſe periculis ſit pręſtantius puſillanimitati, hoc enim ſimilius eſt fortitudini, quæ eſt præſtantior puſillanimitate: aut comparatione duorum ad duo, prout dicimus ꝙ virtutes intellectiuæ ſint eligibiliores moralibus, illæ enim magis ſimiles ſunt poſſeſsis rebus, & hę ſimiliores ſunt rebus humanis. Et hic locus continet omnes ſpecies comparationum, & ſumitur à rebus, quę deforis ſunt, & eſt vulgaris, non demonſtratiuus, nihil enim prohibet qn ſimilius præſtantiori non ſit illi ſimili ea parte, qua eſt præſtantius. prout dicimus, ꝙ ſimia ſit ſimilior homini ꝙ̃ equus, & tamen ſimia non eſt pręſtantior equo, et ſimiliter nihil prohibet ĩ comparatione duarum rerum ad duas res, qn ſimilis p̄ſtantiori ſit modicum ſimilis,

& altera

Locus decimus quartus eſt ſumptus à voluptate, nã quod cũ voluptate eſt, eligibilius quidẽ eſt, ꝙ̃ quod ſine voluptate, exempli grã medicamen dulce & amarum: licet. n. vtrũq; cõducat, eligibilius tñ eſt dulce. Itidem id qđ ſine nocumẽto eſt, eligibili⁹ eſt eo, qđ cũ nocumẽto, ſeu triſtitia: vt cibus iſipidus eligibilior cibo amaro.

Locus decimus qntus eſt ſumptus à rebus hñtibus tẽpus propriũ ſibi, nã quęcũq; res habet tẽpus ſibi propriũ, cũ reperit̃ in ſuo tpe, eligibilior eſt, ꝙ̃ ea, ꝙ non reperit̃ in ſuo tpe, vt eligere ſenes duces eligibilius eſt, ꝙ̃ eligere eos iuuenes: idemq; dicendũ eſt de eorꝫ prudentia, fortitudo vero eorum cõtrario modo ſe habet, nam operatio ſecundum fortitudinem eſt magis neceſſaria in iuuenibus: ſimiliterq; & ipſa temperantia.

Locus decimus ſextus eſt, ꝙ id, quod eſt vtilius in pluribus temporibus, eligibilius eſt eo, quod eſt vtile in aliquo vno tempore. exempli gratia, fortitudo, iuſtitia, & temperantia: nam temperantia & iuſtitia vtraq; earum eſt vtilis omni tempore, fortitudo vero inſtantibus hoſtibus: & eſt neceſſarius.

Locus decimus ſeptimus eſt ſumptus ab indigentis, vt cũ aliquã habemus rẽ, nõ indigemus alia, tũc illa eligibilior eſt, ꝙ̃ illa alia, quã licet habeamus eã, adhuc indigem⁹ illa priori. exẽpli grã, iuſtitia & fortitudo: nã, ſi oẽs hoĩes eẽnt iuſti, nihil cõduceret eis fortitudo, ſed ſi eſſent fortes cõduceret eis iuſtitia, eaq; indigerent, & is eſt locus demonſtratiuus ſumptus ex ipſiſmet rebus.

Locus decimus octauus eſt ſumptus ex corruptione, & abiectione, atq; dimiſsione, & gñatione, ſeu acquiſitione, vel aſſumptione, & ipſo cõtrario quoq;: nam ea, quorum corruptio fugibilior eſt, eligibiliora quidem ſunt: ſimiliterq; res ſe habet de abiectione & amiſsione: nam id, cuius abiectio fugibilior eſt, vel eius cõtrarium fugibilius, illud quidem eligibilius eſt: è contrario vero fit in ipſa generatione & ſumptione rerum, quoniam ea, quorum generatio, & aſſumptio eſt eligibilior, ſunt vtiq; eligibiliora. Is autem locus plura continet, quorum aliqua ſunt ſumpta à rebus exterioribus, & eſt rethoticus: nam nõ ſequitur ſi cęcitas eſt fugibilior, quàm imbecillitas viſus ꝙ propterea viſus ſit eligibilior, ꝙ̃ acies viſus. At ſi in hoc loco fieret proceſſus & trãſitus ex ipſa generatione ad generatum, vel ex corruptione ad corruptum, aut ex ipſo generari ad ipſam generationem, vel ex ipſa via ad corruptionem ad ipſammet corruptionem, tunc ingreditur ipſammet rem: itaq; ingreditur vt fiat ſcientificus, propterea quia non fit tunc tranſitus ex ipſis oppoſitis, ſed ex rebus propinquis eſſentiæ rei. vt exempli gratia, ſi ſanari eſt eligibilius, ꝙ̃ egrotari, ergo ſanitas eſt eligibilior ægritudine; ſimiliterq; vbi nullum detur contrarium, nam ſi ædificare ſit melius, quàm ſuere: ergo ædificium erit melius, quàm ſutoria quod ſutum eſt.

Locus decimus nonus eſt, ꝙ id, quod eſt propinquius bono, eſt vtiq; præſtantius, & id, quod eſt ſimile rei nobili, eſt nobilius: & hoc dupliciter fit, primo per comparationem duorum ad unum, ut cùm dicimus audaciam eſſe præſtantiorem timiditate, propterea quia eſt ſimilior fortitudini, ꝙ quidẽ eſt p̄ſtantior timiditate: ſecũdo p cõparationẽ duorꝫ ad duo: vt cũ dicimus virtutes cõtẽplatiuas eſſe eligibiliores moralibus, ꝓpterea qꝛ illæ ſunt ſimiliores rebus acquiſitis, hę vero rebus humanis ſunt ſimiliores. Et is locus eſt cõis cunctis gñibus cõparationũ, & eſt ſumptus à rebus exterioribus, & eſt ꝓbabilis, nõ demõſtratiuus: nã nihil ꝓhibet, qn id, quod eſt ſimilius pręſtãtiori, non ſit ſiſe ei, quatenus eſt p̄ſtantius. vt cũ dicimus ſimiã eſſe ſimiliorem hoĩ, ꝙ̃ equum, cùm tamen ſimia non ſit pręſtantior equo: & ſic nihil prohibet, quin cũ duę res cõparantur duabus rebus, vt id, qđ eſt ſiſe p̄ſtantiori, ſit parũ ſimile, & aliud quod ſimilat

vtiliori,

& altera viliori similis sit multum similis, aut vna illarum sit similis præstantiori ex ea parte, qua est præstantior, prout dictum est de simia.

Loc⁹ 20. q est 31.

Vigesimus locus est, quia quod est euidẽtius, & magis diuulgatum est eligibilius illo, quod est remissius secundum hanc dispositionem. hic autem locus sumitur ab attestatione, & fit mẽdax in multis rebus, esset enim Orator eligibilior Geometra, & astutus, quàm Philosophus.

Locus 21. q est 16, & 17.

Locus autẽ vigesimusprimus est, quia quod est difficilioris acquisitionis est eligibilius: magis enim gaudemus, vt ait Arist. quando acquisiuerimus quod difficilius est esse. Et expedit q difficile acquisitu sumatur de rebus eligendis, sin autem multæ res difficile acquisitu non sunt eligendę, eo magis non sunt eligibiliores alijs, † ascendere enim montes est eligibilius, quàm planus progressus terræ.

† ab. l. hanc particulã affirmatiue. Mãtinus vero negatiue, quæ melior multũ videt.

Vigesimussecũdus locus est, quia quod est minoris conuenientiæ cum malis rebus, aut quod illa priuatur, est eligibilius, q̃ illud, quod est coouenieus, seu magis conueniens cum illis. id enim, cui non euenit aliquid abhorrendum & renuendum, est eligibilius illo, cui euenit, & id cui minus euenit eo cui plus euenit, est eligibilius. Et hic quidem locus potest sumi proprius, & communis in omnibus rebus, prout sunt sanitas, &c. quando non communicaot suis contrarijs, aut minus communicant illis, quãdo id, quod suæ naturæ est propriũ, plus illis fuerit: & hic quidem locus subest locis sumptis ab oppositis.

Locus 22, q est 38.

Vigesimus tertius locus est, quia quod simpliciter præstantius est alia re, io hoc illo genere est primum nobilitate nobilius est primo secundum nobilitatem in altero genere. verbi gratia, si homo sit simpliciter nobilior equo, id, quod est primum secundum hominum nobilitatem, præstantius est secundum nobilitatem ipso equo. Et ecõtra, si primum nobilitate in hoc genere fuerit oobilius primo alterius generis, hoc itaq; genus est nobilius illo altero genere. hic vero locus est oratorius propter proportionalitatem sumptã ab æqualitate, ex quo enim proportio generis ad genus est sicut proportio nobilioris huius generis ad nobilius alterius generis potest esse oratorius: sed tam videtur, q non sit demonstratiuus, studiosissimus enim interitus, sicut est interitus ioiqui apud nos, nobilior est studiosissimo progressu, vt est cursus ad domum orationis, aut ad alium cultum studiosum, sed non sequitur q ioteritus simpliciter sit nobilior progressu simpliciter, interitus enim dignitas oon est ei ex ea parte qua interitus est, sed prælecto ad interitum, vt est iniquus, & aptus ad maleficia. Hic autem locus communis est præeligendis, & alijs.

Locus 23, q est 19, & 40

Loc⁹ 24. q est 41. et 42.

Vigesimusquartus locus est, quia in quo communicaneamici, præstantior est eo, in quo nõ communicãt, sicq; virtus præstãtior est sanitate, & diuitiæ præeligendæ sunt geoerositati, & modestia præeligenda est delitijs. Et iterum quod expedit facere amicis magis q̃ alijs viris, eligibilius est, q̃ quod expediat fieri omnibus hominibus, prout cootigerit, quos enim amice eligimus, illis eligimus secundum scientiæ cognitionem, cuiq; vero cootigerit, eligimus erogare maxime indigenti. Et ambo hi loci suot proprij eligendis, ipsorumq; vis est vna: nemo enim (vt ait Arist.) quando ei euenerint cætera bona eligeret esse sine amicis, ex quo res, quibus secum sit communitas, præeligendæ sunt his, quibus ab illis absoluitur. & hic quidem tepetitus est firmioris orationis, quàm primus: primus enim ponit diuitias eligibiliores sanitate: hic autem secundus locus est primo contrarius: in primo enim communius est eligibilius

viliori, sit multum simile, vel vt vnum illorum simile tur præstantiori, quatenus est ignobilius: alterum vero simile tur ignobiliori ea ratione, qua est præstantius.

Locus vigesimus est, q id, quod est magis notum magisq; famosum, eligibilius est eo, quod est in eadem re minus notum, & famosum. Et is locus est sumptus à testimonio, & est falsus in multis rebus: nam tunc Orator esset eligibilior Geometra, & Moralis eligibilior Philosopho.

Locus vigesimusprimus est, q id, quod difficilius acquiritur, est vtiq; eligibilius: nam (vt inquit Arist.) nos maiori afficimur delectatione, cũ id attingimus, quod difficilius inuenitur, sed debet hoc intelligi de rebus eligibilibus, quæ difficulter acquiruntur: aliãs enim multa darentur difficilia, quæ non essent eligenda, tantum abest, vt siot eligibiliora alijs: nã ascendere montes oon est eligibilius, q̃ ambulare io planam terram.

Locus vigesimussecundus est, q id, quod minus cõmunicat rebus malis, vel est expers earum, est eligibilius eo, quod illis communicat, vel quod est communicabilius: nam id, ad quod nihil molestiæ, & tristitiæ sequitur, eligibilius est eo, ad quod hæc insequuntur, & id, ad quod minus ea sequuntur, eligibilius to, ad quod multo plus ipsa sequuntur. Et is locus potest sumi proprius, aut communis cũctis rebus: vt sanitas, & reliqua alia, quibus non communicãt sua contraria, vel quibus minus communicant, cũ scilitet id, quod inest eis ex natura sua, fuerit magis proprium: & locus is includitur sub locis sumptis ab oppositis.

Locus vigesimustertius est, vt id, quod est melius aliquo alio simpliciter, illud quidem, quod est optimũ in illo genere, erit melius eo, quod est optimum in alio genere. exempli gratia, si homo est simpliciter meliot equo, ergo optimus homo eric melior optimo equo. Et è cõuerso, si optimum in vno genere sit melius optimo, quod existit in alio gentre, tunc illud genus est melius illo alio genere. Is autem locus est Rhetoricus propter comparationem, vel proportionem sumptam ab ęqualitate: oam, cum eadem sit ratio, seu proportio, vel comparatio generis ad genus, quæ est ipsius melioris in hoc genere ad id, quod est melius in altero genere, sic potest esse Rhetoricus: sed tandem videtur q non sit demonstratiuus: nam optima mors, ut est mors iniquorũ apud nos, melior quidem est optima deambulatione, vt est cita deambulatio ad oraculum, vel aliquem alium cultum probum: non tamen sequitur, vt mors simpliciter sit melior ipsa deambulatione simpliciter: quoniã illud optimum, quod inest morti, noo inest ei ea ratione, qua est mors, sed inest ei ratione illius, cui eligitur mors in tali re, qui scilicet est ipse iniquus, & malo præditus. Is autem locus est communis ipsis eligibilibus, & alijs.

Locus vigesimusquartus est, vt id, in quo communicant amici, melius est eo, in quo non communicant: & sic virtus eligibilior est sanitate, & diuitiæ nobilitate generis, & morigeratio, seu virtus moralis eligibilior est voluptate. Et id quoq;, quod cum amico magis agere debemus, q̃ cum alijs hominibus, eligibilius inquã est eo, quod debemus agere cum omnibus hominibus, & quibuscunq; alijs contigerit: nam, quos in amicos eligimus, & eos vtiq; sapientes esse eligimus, sed eligimus pecunias distribuere pro quouis indigenti contigerit. Et hæc duo loca sunt propria ipsis eligibilibus eandẽq; vim obtinent: nam (vt inquit Arist.) oemo eorum, qui eligit sibi bona, non eligit aliquod bonum sibi, quod amici quoq; non obtineant illud. Cũ ea, quib⁹ communicamus cum eis, sint eligibiliora his, quæ sunt propria. & is secundus locus habet maiorem vim rhetoricã. primo, quoniam in primo ponuntur diuitiæ eligibiliores sanitate, in secundo vero econtra. Est autem is secũdus locus

bilius proprio, & in secundo proprium est eligibilius communi.

Locus 25, 8 est 43. Vigesimusquintus locus est, quia res, quæ inueniuntur ex præstantiæ circunstantia, eligibiliores sunt rebus quæ sunt ex circunstantia necessitatis. Dicimus autem rem, quæ est ex præstantiæ circunstantia, id, quod non est necessarium in essendo res per ipsum denominatas, illud vero esse est secundum complementi & perfectionis modum, prout est membrorum decus. per necessarium autem intelligimus, sine quo rem esse est impossibile, prout est principalia membra inesse ipsi homini. Expedit autem te scire, quòd suapte natura præstantius sit aliud, q̃ apud nos præstantius. non enim oportet q̃d suapte natura est præstantius, esse apud nos eligibilius: philosophari enim non est eligibilius, quàm opes acquirere ipsi inopi, opum enim indigentia inopi est præeligenda. Quando autem per eligibilius intelligeretur nõ quod est apud nos, sed quod secundum se est possibile; fit, ꝙ hic locus, & verax, & mendax sit: verax quidem, quia bene viuere eligibilius est, quàm viuere, bene viuere autem nobis inest ex parte præstantiæ circũstantiæ, vita autem ex parte necessitatis: ipsius vero mendacium est, quia scientia non est eligibilior apud ægrum, q̃ ipsa sanitas. Si vero dixerit hic eligibilius quod est sua natura eligibilius, quod per præstantiam significat, est verus. Si autem dixerit eligibilius, quod apud nos est eligibilius, sic quasi ipsum necessarium erit eligibilius apud nos, & quod ex præstantiæ circunstantia est, præstantius.

Locus 26. qui est 44. Vigesimussextus locus est, quia quod īpossibile est queq̃ ab alio acquirere, eligibilius est illo quod possibile est acquirere ab alio: prout est, dispositio fortitudinis cum opibus. Et de hoc loco putatur, ꝙ ponat pulchritudinem eligibiliorem modestia.

Locus 27. qui est 45. Vigesimus septimus locus est, quia quod est eligendum sine hac re eligibilius est illo, quod non est eligendum sine ea. verbi gratia, quia custodia sine prudentia non est eligenda, prudentia autem sine custodia eligenda est. Vis autem horum locorum est vna, vis s. ꝙ proprius prius sit dignitate communiori.

Locus 28. qui est 46. Vigesimus octauus locus est, quando abnegamus vnam duarum rerum, vt de nobis putetur alteram nobis inesse illa est eligibilior. verbi gratia, quia nos negamus studium, & disciplinam, vt intellectus claritas putetur nobis inesse, id enim quod putatur ꝙ velimus nobis putari inesse est intellectus claritas: & hic locus est ex rebus, quæ sunt deioris.

locus oppositus primo: propterea, quia in primo, quod commune est eligibilius est: in secundo vero, quod proprium est eligibilius, est ipso communi.

Locus vigesimusquintus est, ꝙ ea, quæ reperiuntur propter præstantiorem, seu meliorem rationem, eligibiliora sunt his, quæ propter necessitatem reperiuntur. Intelligo autem per id, quod propter esse præstantius, vel melius reperitur, quod non est necessarium pro esse illius rei, cui illud melius ascribitur, seu additur, sed reperitur in ea perfectionis, seu præsidij, & melioris notę gratia, vt est pulchritudo in membris. per necessarium vero intelligo id, sine quo nõ potest res reperiri: vt sunt membra principalia in homine. Scire tamen debes, ꝙ id, quod est ex sui natura pręstãs, vel nobile, & id quod est præstans apud nos differũt inter se: nam id, quod est ex natura sua dignũ, non oportet vt sit eligibilius apud nos: nam philosophari nõ est eligibilius ipso lucrari, seu ditari ipsi pauperi, quia vsus diuitiarum eligibilior est apud ipsum indigentem. Si igitur intelligat Arist. per ipsum eligibilius id, quod apud nos est magis eligendũ, non ex se, tunc hic locus poterit esse verus & falsus: verus quidem, quia bene viuere eligibilius est, q̃ viuere, ipsum autem bene viuere, inest nobis melioris notę gratia, seu dignitatis, viuere vero ex necessitate ipsa: falsus vero, quia scientia non est eligibilior apud ægrotum, q̃ ipsa sanitas. Si vero intelligat hic per ipsa eligibilius id, quod ex natura sua est eligibilius, vt per dictionẽ præstantius significari videtur, tunc erit verus, si vero per ipsum eligibilius intelligat id, quod apud nos est eligibilius, tunc ferre erit eligibilius apud nos id, quod est necessarium, & id, quod ex præstantia, seu dignitate, fit dignius atque præstantius.

Locus vigesimussextus est, ꝙ id, quod nõ potest aliquis exquirere ab alio, eligibilius est eo, quod potest ab alio acquirere: vt se habet iustitia cũ fortitudine. Et hic locus potest esse falsus, quia ponit pulchritudinem esse conuenientiorem, & eligibiliorem ipsa modestia.

Locus vigesimusseptimus est, ꝙ id, quod est eligibile sine aliquo alio, eligibilius est eo, quod nõ eligitur nisi cum illo alio. exempli gratia, custodia non eligitur sine prudentia, sed prudentia eligitur sine custodia, vis autem horum locorum est eadem: nempe quod est magis proprium, est prius dignitate ipso communiori.

Locus vigesimus octauus est, ꝙ cũ duarum rerũ negamus vnam, vt existimetur, ꝙ altera insit nobis, tunc illa altera, quam cupimus, vt credatur inesse nobis, eligibilior erit. exempli gratia, cũ negamus nos incumbere studio literario, & cõtemplationi ad hoc vt credatur, nos obtinere perspicacitatem, seu prõptitudinẽ intellis: nam id, quod cupimus, q̃d credatr inesse nobis, est intellectus pspicacia: & hic locus est sumpt⁹ à re extrinseca.

Alij Meliorum, Eligibiliorumq; loci. Cap. III.

48. locus. AMplius eorum, quæ sunt sub eadẽ specie, quod habet propriã virtutem, eo quod non habet, vtrisq; autem habentibus, 49. locus. quod magis habet, eligibilius. Amplius, si hoc quidem facit bonũ illud cui adest, illud autem non facit: quod facit, eligibilius. Quẽ admodũ & calidius quod calefacit, eo quod non. Si autem vtrũq; facit, quod magis facit, aut quod melius, & principalius facit bo- 50 locus. Declaratio. num: vt si hoc quidem animam, illud autem corpus. Amplius autem à casibus, & vsibus, & actionibus, & operibus, & hæc ab illis. Sequuntur enim sese inuicem: vt si quod iuste est eligibilius q̃ quod fortiter, & iustitia fortitudine eligibilior: & si iustitia q̃ fortitudo eligibilior, & quòd iuste, q̃ quòd fortiter: similiter autem & in alijs. Amplius, si aliquo eodem hoc quidem maius bonum est, illud autem minus: magis eligendum maius, aut si maiore maius fuerit alterũ. Sed et si duo quædam vno aliquo sint eligibiliora: quod longe eligibilius, eo quod minus est eligendum, eligibilius. Amplius, cuius est superabundantia eligibilior, et ipsum eligibilius. Vt amicitia pecunijs: nam eligibilior superabundantia amicitiæ, q̃ pecuniarum. Et id cuius magis eliget quis vt ipse sibi causa sit, quàm

51. locus.

52. locus.

53. locus.

54.locus. quàm cuius alter. Vt amicos pecunijs. Amplius, ex appositione si eidem appositum aliquid, quod totum eligibilius facit. Cauere autem oportet extendere ad ea, in quibus altero quidem appositorum vtitur commu-
55.locus. ne, vel alio quolibet modo cooperatiuũ est, reliquo autem non vtitur, neq; cooperatiuũ est: vt ferra, & falce cum arte fabrili: nam eligibilior ferra consociata, simpliciter autem
56.locus. non eligibilior. Rursum, si minori apposi-
57.locus. tum aliquid, quod totum maius facit. Similiter autem, & ex ablatione: quo enim ablato ab eodem, quod restat est minus, illud maius erit quod ablatum, reliquum minus fa-
58.locus. cit. Et si hoc quidem propter se, illud autẽ propter gloriam eligendum. Vt sanitas pulchritudine: terminus autẽ eius, quod est ad gloriam, quod nullo conscio, non studeret
59.locus. inesse. Et si hoc quidem propter se, & propter gloriam eligendum: illud autẽ propter
60.locus. alterum tantum. Et vtrunuis magis propter se honorãdum, hoc & melius, & eligibilius. Honorabilius vtiq; fuerit secũdum se, quod cùm nihil aliud debeat esse, propter se eligimus magis. Amplius, diuidẽdum quotieis 61.locus.
quod eligendum est dicitur, & quorum gratia: vtilis, vel honesti, vel delectabilis. Nam quod ad omnia, vel ad plura est vtile, eligibilius fuerit eo, quod non sic. Si autem eadem vtrisq; insunt, vtri magis insint considerandum. Vt vtrum delectabile, an honestum, an vtile magis. Rursum, quod propter me 62.locus.
lius eligibilius. Vt quod propter virtutem, quàm quod propter delectationem. Similiter autem, & in fugiẽdis. Nam magis est fu 63.locus.
giendum, quod magis impedit virtutes, vt ægritudo turpitudine: nam & voluptatis, & eius, quod est studiosum esse, prohibentior est ægritudo. Amplius ex similitudine mõ 64.locus.
strari potest fugiendum, & eligẽdum quod propositum est. Nam minus eligendum huiusmodi, quod æque & eligeret aliquis & fugeret: altero quod eligendum est tantum. ad seinuicem igitur comparationes (quemadmodum dictum est) faciendum.

Sermo de alijs locis Meliorum, Eligibiliorumq́;. Cap. III.

TRANSLATIO ABRAMI.

Locus 29, qui est 47, et 48. Vigesimusnonus locus est, quia res, quam grauiter ferentem, & abhorrentem vulgus eligit increpando, eligibilior est re, quam grauiter ferentem vulgus non aufugit increpando. Et res, cuius defectu & destructione contristatum vulgus non nimis increpat, eligibilior est re, cuius defectu contristatum vulgus increpat, quòd nimis sit.

Locus 30, qui est 49, & 50. Tricesimus locus est, quia quę res fuerit illarum, quę alicui speciei subsunt, & eius sint dignitates, quæ proprio hanc speciem concernunt, illa est eligibilior, q̃ illa cui non insunt illæ dignitates. verbi gratia, eximius vir eligibilior est mediocri, & vili. Quando autem omnibus insint dignitates, ille eligibilior est, cui magis insunt: huius exemplo Aristoteles eligibilior est Platone. Et hic quidẽ locus sumitur ab ipsamet re, & est demonstratiuus, & non est proprius eligibilibus, sed conuenit omni comparationi.

Locus 31, q est 51, et 52. Tricesimusprimus locus est, quando fuerint duę res, quarũ vna ponit esse, quã fuenerit esse se mediãte est eligibilior illa, q̃ nõ redderet aliã rẽ eẽ sm se, calor.n. q aliud calefacit, præstãtior est illo q nõ calefacit aliud. & p hũc locũ virtutes eligibiliores sunt diuitijs. Et hic locus est cõis oĩbus cõparationibus, & sumitur ab ipsis reb9.

Locus 32, q est 53. Tricesimussecundus locus est sumptus à casibus, & coniugatis, & actibus, & operibus: & est de locis communibus omnibus speciebus quinque quæsitorũ. verbi gratia, si iustitia sit eligibilior fortitudine, iustus est eligibilior forti.

Locus 33, q est 55. Tricesimustertius locus est, quia quãdo fuerint duæ res, quarũ vna sit melior quadam vna eadem re, qua altera sit minus bona, melior itaque est eligibilior. verbi gratia, qa scia excedit sensum maiori excessu, q̃ recta opinio, sic scia est pstãtior ipsa opione, & ille est demonstratiu9, & fit ex cõparatione duorũ ad vnũ, & est cõis.

Tricesimus

TRANSLATIO MANTINI.

Locus vigesimusnonus est, q id, ppter quod vulgus maxime increpat eum, qui illud moleste fert atq; abhorret, eligibilius est eo, propter quod uulgus non maxime increpat eum, qui illud fert moleste. Id quoq;, de quo vulgus nõ maxime increpat eum, qui moleste fert amissionem illius rei, seu priuationem, eligibilius quidẽ est eo, de quo vulgus maxime increpat eum, qui moleste fert priuationem illius rei.

Locus trigesimus est, q eorum, quæ sub eadem specie existunt, illud quidem, quod obtinet omnes dignitates, seu virtutes, quæ sunt propriæ illi speciei, eligibilius est eo, quod non obtinet illàs dignitates. exempli gratia, vir dignus eligibilior est viro mediocri, ac indigno. Si vero omnibus virtutes insint, tunc magis eligendus erit ille, qui plures earum obtinet. exempli gratia, Aristoteles magis est eligẽdus, q̃ Plato. Is autem locus est sumptus ex ipsamet re, & est demonstratiuus, & nõ est proprius ipsis eligibilibus, sed concordat cum qualibet comparatione.

Locus trigesimusprimus est, q, cum duarum rerum vnum sit, quod producit, & in eius productione efficiat ipsum bonum, tunc illa res erit eligibilior, q̃ altera, quę non facit bonum aliquod aliud: & per hunc locum virtutes erunt eligibiliores ipsis diuitijs. Et locus is est cõmunis omni cõparationi, & est sumptus ab ipsis rebus.

Locus trigesimussecundus est sumptus à casibus, & ab vsibus, & actionibus, atq; operibus: & est ex locis communibus omnibus quinq; generibus quęsitorum. exempli gratia, si iustitia est eligibilior fortitudine, ergo iustus est eligibilior forti.

Locus trigesimustertius est, cum duarum rerum vna est magis bona, altera ex se, alia vero minus bona, magis bona vtiq; eligibilior est. exempli gratia, cũ scia superet ipsum sensum plusq̃ superat recta opinio eum, ideo scia est pręstãtior opinione. & est demonstratiuus, qui fit ex cõparatione duorũ ad vnũ, & est communis.

Locus

Locus.34.q est.56. Tricesimusquartus locus est, cuius superabundātia est eligibilior superabundantia alterius, illud est eligibilius. Verbi gratia quia amicitia est eligibilior opibus, quia superabundātia amicitię est eligibilior superabūdantia opum. Et vis huius loci est vis illius loci, de quo dictum est, quando excellentia generis fuerit eligibilior, q̃ excellentia alterius generis, illud genus est eligibilius illo altero genere.

locus.35.qui est.57. Tricesimusquintus locus est res, quam quis eligit qua sibi similis sit, & per seipsam illam cupit, eligibilior est q̃ illa q̃ eligit, non qua sibi sit similis, aut qua illam cupiat mediante alia re, prout amici eligibiliores sunt opibus.

locus.36.q est.58.59.60. Tricesimussextus locus sumitur ex appositione, quādo duę res apponuntur vni eidē rei, & collectum cum vna est eligibilius q̃ cum altera, illa est eligibilior q̃ altera. Et quæ quando subtrahitur ab vna eadem re, ponit illam imperfectiorem q̃ altera, illa est eligibilior. Et expedit obseruare in appositione, ꝙ non sit res substantia, idest res, cui fit appositio vtens vna apposita et non altera. Carpentarius enim eligibilior est cum inuētione serræ, q̃ sit cum inuentione falcis, & nō sequitur, ꝙ serra sit eligibilior falce, carpentarius enim non vtitur falce. Themistius autem & Theophrastus omiserunt hunc locum ob illum esse nimis patentem, maior enim res est, qua res fit maior, quando ei apponitur & minor, quando ab illa imminuitur: & ille est communis omnibus quæsitis comparationis.

loc.37.qui est.61.&.62. Tricesimusseptimus locus est, quando fuerint duæ res, quarū vna fuerit eligibilis per se, & altera propter estimationē, illa quæ eligitur propter se, eligibilior est, eligibilis autem propter estimationem definitio est, ꝙ non festinetur ad eius factionem, quando certum fuerit ꝙ nesciat alius ꝙ ille illam fecisset, & aliquando fit pręter res voluntarias, prout sanitas est pręstantior pulchritudine: & ille est demonstratiuus sumptus ab essentia rei, & subintrat loca, quibus comparatur inter rem, quæ est propter se, & inter rem quæ est propter aliam rem. Locus vero, de quo dicitur, ꝙ cuius electio fuerit propter eius essentiam, & propter estimationem, illud sit eligibilius, q̃ cuius electio fuerit propter aliud, subintrat etiā locum quo dicitur, ꝙ id cuius sunt plura bona sit eligibilius, illo cuius sunt pauciora.

loc.38 qui est.64. Veruntamen tricesimusoctauus locus est, dum dicitur, oportet ꝙ explicetur quot modis dicatur ipsum eligibile, quia dicitur de tribus rebus, de vtili & delectabili, & honesta, & illa est naturaliter eligibilis, eligibile aūt apud aliquem hominem est aliud ab eligibili apud alium, honestum enim est eligibilius apud sapientes, et vtile est eligibilius apud politicos, & delectabile est eligibilius apud deliciosos. Quando autem proponimus commonstrare dę aliqua re, ꝙ sit eligibilior altera, conuenit distinguere quot modis dicatur eligibile, & si illam inuenerimus eligibiliorem altera secundum omnes, aut secundum duos, aut secundum vnum illorum, enunciamus ꝙ illa sit eligibilior. Et hic locus sumitur ab ipsa partitione & est proprius eligendis.

De eligendis, & fugiendis, documenta, & loci communes. Cap. IIII.

Documentū primum. IDem autem loci vtiles, & ad demonstrandum, quoduis eligendum, & fugiēdum.

Locus trigesimusquartus est, ꝙ id, cuius superabundantia, seu excessus, est eligibilior superabundantia alterius, est vtique illud eligibilius. exempli gratia, amicitia est eligibilior pecunijs: quoniam superabundantia amicitiæ, eligibilior est superabundantia pecuniarum. Et is locus habet eandem vim cum eo loco, in quo ducitur, quòd si dignitas vnius generis est præstantior dignitate alterius generis illud genus est eligibilius illo altero.

Locus trigesimusquintus est, quòd id, quod eligit aliquis: propterea quia similatur ei, & desiderat illud per se ipsum, eligibilius est, q̃ id, quod eligit, propterea qa non similatur ei, & desiderat illud habere per aliquod aliud, vt amici qui sunt eligibiliores pecunijs.

Locus trigesimussextus, qui est sumptus ex appositione, & est, cum fuerint duæ res, quæ addunt super vnammet rem, & totum illud sit eligibilius cum vna illarum, quàm cum alia, illa est eligibilior altera. Et si minuatur vna illarum ab eadem re, ita vt reddat totum ipsum esse minus, illud est quoq; eligibilius. Sed oportet cauere in huiusmodi additione: nempe, ne id, quod est eius subiectum, videlicet ipsa res superaddita ei, vtatur vno superadditorum, & non vtatur altero: nam faber lignarius eligibilior est consociata ei serra, q̃ consociata ei falce: sed non sequitur, propterea, vt serra sit eligibilior falce, quoniam faber lignarius non vtitur falce. Themistius autem, ac Theophrastus putant laudem huius loci esse manifestissimam, quoniam res maior est illa, in qua est alia res maior, & quando minuitur ab illa, redditur ex huiusmodi diminutione minor: & est locus communis cunctis quæsitis comparationis.

Locus trigesimusseptimus est, quòd cū fuerint duo: quorum vnum est eligendum propter se: alterum vero propter gloriam, illud quod est propter se, est vtq; eligibilius. Definitio autem rei, quæ est propter gloriam, est, vt quis non sit diligens in actione sua, cum certe norit neminem alium esse conscium illius actionis, quam ipse agit: & hoc quidem potest etiam fieri in rebus non voluntarijs, vt quòd sanitas sit præstantior pulchritudine, & est locus demonstratiuus sumptus ex rei essentia, & est ex summa locorum, quibus fit comparatio inter id, quod est propter se, & id quod est propter aliud. Locus vero qui hunc sequitur, qui quidem est quòd si aliquid est eligendum propter se, & propter gloriam illud est eligibilius, quàm id, quod est eligibile propter aliud, includitur sub eo loco, qui dicit, quòd quicquid habet plura bona eligibilius est eo, quod pauciora bona obtinet.

Locus vero trigesimusoctauus, vbi dicit diuidendū esse ipsum eligibile, quot modis dicatur: quoniam tripliciter dicitur: nempe quod vtile est, & quod delectabile, & quod honestum: quod quidem honestum est natura eligibile: horum autem, quod eligibile est apud aliquem vnum hominem, non est eligibile apud aliquem alium: nam honestum eligibilius est apud sapientes, vtile vero eligibilius apud ciues, delectabile q; apud delicatos magis eligendum. Cum igitur volumus ostendere aliquid esse eligibilius aliquo alio, oportet vt diuidamus, quot modis dicatur ipsum eligibile, & si inuenerimus illud esse eligibilius aliquo alio omnibus his rationibus vel duabus, vel vnica earum, tunc iudicabimus illud esse eligibilius. Et hic locus est sumptus ab ipsa diuisione, & est proprius ipsis eligibilibus.

Nam auferre solum eam oportet (quæ ad alterum est) præeminentiam: si enim quod honorabilius, eligibilius: & honorabile eligendum: & si quod vtilius, eligibilius: & vtile eligendum,

eligendum: similiter autē & in alijs quecūq; huiusmodi habent comparationem. In aliquibus autem statim fm eā, quæ ad alterum est cōparationem: & quod eligendū vtrūq;, vel alterū dicimus.

Vniuersales loci.

Vt qn hoc quidem natura bonum, illud aūt non natura bonum dicimus: nam quod natura bonū, manifestum quoniam eligendum est. Sumendum autē φ maxime vniuersales locos de eo, quod est magis & minus: nam sic sumpti, ad plura vtiles erunt. Fieri autem potest, vt eorum, qui dicti sunt, quosdam vniuersales magis quis faciat parum transmutans fm appellationem.

Primus.

Vt quod natura tale, eo quod non natura tale, magis tale. Et si hoc quidem facit, illud autem non facit quod habet tale cuicunq; insit: magis tale quod interdum facit tale φ quod non facit. si autem vtrunq; facit, quod magis facit tale.

6. Locus.

Amplius, si eodem aliquo, hoc quidem magis, illud autem minus tale. Et si hoc tali magis tale, illud vero non tali tale, manifestum quoniam primum magis tale. Amplius, ex additione: si eidem additū, aliquod totū magis tale facit.

7. Locus.

Aut si ei quod minus est tale additum, totum magis tale facit.

8. Locus.

Similiter autem & ex ablatione: nam quo ablato reliquis reliquū, minus tale, ipsum magis tale.

9. Locus. declaratio.

Et quæ contrarijs sunt impermixtiora, magis talia. Vt albius quidem nigro impermixtius.

5. documentum declaratio.

Amplius, præter eā quæ dicta sunt prius, quod magis suscipit propriā propositi rationem. Vt si albi est ratio color disgregatiuus visus: albioris est, color magis disgregatiuus visus. Si autem particulariter, & non vniuersaliter problema ponatur, primum quidem dicti vñ cōstructiui, vel destructiui loci omnes vtiles. Vniuersaliter enim interimētes, vel construentes, & particulariter monstramus: nam, si omni inest, & alicui: & si nulli inest, nec alicui.

4 documentum. declaratio.

Maxime autem opportuni, & cōes loci, qui sunt ex oppositis, & coniugatis, & casibus. Nam similiter probabile est existimare, si omnis voluptas bonum, & tristitiam omnem malū esse: & si aliqua voluptas bonum, & tristiam aliquam esse malum. Item, si aliquis sensus non est potestas, & insensibilitas quædam non est impotentia, & si quoddam opinatum disciplinatum, opinio quædā disciplina: rursum, si aliquod iniustorum bonum, & iustorū aliquod malum: & aliquod eorum, quæ iniuste, malum; & aliquod eorum, quæ iniuste bonum: & si quoddam delectabile fugiēdum, et delectatio quędam fugienda: fm hæc autem & si aliquod delectabile vtile, delectatio quædam vtilis.

5. documentum. Declaratio.

Et in corruptiuis autē, & generationibus, & corruptionibus sllr. Nam, si aliquod corruptiuū delectationis vel disciplinæ bonum est, erit quædā delectatio, vel disciplina malorum: similiter autem & si corruptio quædam disciplinę bonorum, vel generatio malorum, erit quædā disciplina malorum. Vt si obliuisci quæ quis turpia egit bonorum est, vel reminisci malorū, erit scire quæ quis turpia egit, malorum, similiter autē & in alijs: in omnibus enim similiter probabile.

6. documentum. Declaratio.

Amplius, ex eo quod est magis & minus, & similiter: si enim magis quidē eorum quæ sunt ex alio genere aliquid tale, illorum autem nihil est, neq; quod dictum est erit tale. Vt si magis quidem disciplina quędam bonum, φ voluptas: nulla autem disciplina bonum, nec voluptas bonum erit: & ex eo quod est similiter quidem & minus eodem modo. Nā erit & interimere, & construere: verumtamen ex eo quod est similiter, vtraq;: ex minus autem, construere solū, destruere autem non: si enim similiter potestas quędam bonū, & disciplina: est aūt quędam potestas bonum, & disciplina: si autem nulla potestas bonum, nec disciplina: si autem minus quædam potestas bonum, quàm disciplina: est autem quædam potestas bonum, & disciplina: at vero, si nulla potestas bonum, non necesse est & disciplinam nullam esse bonum: manifestum igitur, qm construere solum ex eo quod minus est.

7. documentum. Declaratio.

Non solum autem ex alio genere est destruere, verum & ex eodem: dum sumit quis quod maxime tale est. Vt si positū est disciplina quædam bonum, ostendatur autem qm prudentia non bonum, nec alia vlla erit, quia nec quæ maxime videtur.

8. documentum. Declaratio.

Amplius, ex suppositione similiter postulantem si vni, & omni inesse, vel non inesse. Vt si hoīs anima immortalis, & alias: si autem hæc nō, nec alias. Si igitur inesse alicui positum est, ostendendum quoniam alicui non inest, nam consequetur per hypothesin nulli inesse: si autem alicui non inesse positum est, ostendendum quoniam inest alicui: nam & sic consequetur omnibus inesse. Manifestum igitur est, quòd qui hypothesi vtitur, facit problema vniuersale, particulariter positum: nam particulariter confitentem vniuesaliter postulabit confiteri, eo φ vni, & oī sllr postulauerit inesse.

9 documentum. Declaratio.

Cùm aūt indefinitum est problema, vno modo destruere contingit. Vt si dixerit voluptatē bonū esse, vel non bonū, & nihil

aliud quicquid determinauerit: nã, si aliquam voluptatem dixerit bonũ esse, ostendẽdum vñr ꝙ nulla, si debeat interimi propositum: similiter aũt et si aliquã dixerit voluptatem non esse bonum, ostẽdendum vñr ꝙ omnis, aliter vero non contingit interimere: nam, si ostenderimus, qm̃ est quædam voluptas bonum, vel non bonum, nõdum interimitur propositum.

10. Documentum declaratio. Manifestum igitur quoniam interimere quidẽ vno modo dicitur, construere autẽ dupliciter: siue.n. vñr ostenderimus, ꝙ omnis voluptas bonum, siue ꝙ est quædam voluptas bonum, ostensum erit quod propositum est.

11. documentum declaratio. Siñr autem et si oporteat disserere ꝙ est quædam voluptas non bonum: si ostẽderimus ꝙ nulla bonum, vel ꝙ quædam non bonum, ostendẽtes erimus vtrunque & vñr, et particulariter, ꝙ est quædam voluptas non bonum.

12. documentum declaratio. Cùm autẽ determinata fuerit positio, dupliciter iterimere erit. Vt si ponatur alicui quidẽ inesse voluptati bonũ esse, alicui aũt non inesse: nam siue ois ostendatur voluptas bonum, siue nulla, iterẽptum erit propositum.

13. documentum declaratio. Si aũt vnam solam voluptatem posuerit bonum esse, tripliciter contingit interimere. Nam ostendentes ꝙ ois, vel nulla, vel ꝙ plures q̃ vna bonum, interimẽtes erimus quod positũ est.

14. documentum declaratio. In pluribus vero positione determinata (vt ꝙ prudentia sola est virtutum sciẽtia) quadrupliciter est interimere. Nam ostenso, ꝙ omnis virtus scientia, vel ꝙ nulla, vel ꝙ et alia aliqua, vt iustitia, vel ꝙ eadẽ prudentia non scientia, interemptũ erit propositum.

15. documentum declaratio. Vtile autem et inspicere in singularibus, in quibus inesse aliquid vel non, dictum est, quemadmodum in vniuersalibus problematibus.

16. documentum declaratio. Amplius autem et in generibus inspiciẽdum, diuidenti sm̃ species, vsq; ad indiuidua, sicut prius dictum est. Nã si omni appareat iesse, siue nulli multa proferenti, postulandum vniuersaliter confiteri, aut ferre instantiam in aliquo non sic.

17. documentum declaratio. Amplius, in quibus possibile est aut specie, aut numero determinare accidẽs, inspiciendum si nullum horum inest. Vt quòd tempus non mouetur, nec est motus, annumeranti quot sunt species motus: nam, si nulla earum inest tempori, manifestum quoniam non mouetur, nec est motus: similiter autem et quod anima non est numerus: diuidenti quoniam omnis numerus aut impar, aut par: nam, si anima neque impar, neque par, manifestum quòd non est numerus: ad accidens igitur per talia, et hoc modo argumentandum.

Sermo de Locis communibus Eligendis, Fugiendisq́;, & Documentis. *Cap. IIII.*

TRANSLATIO ABRAMI.

Locus. 39. Locus vero trigesimusnonus est, cuius contrariũ est magis fugiendum, q̃ contrariũ alterius, illud est eligibilius. gratia exempli, quia sanitas est eligibilior pulchritudine, qa ægritudo est magis fugiẽda, q̃ turpitudo. Et ille subintrat lòca oppositorũ, de quibus iam præfatæ sunt multæ partes in hoc libro.

Locus. 40. Quadragesimus locus est, cuius electio et fuga est similiter, minus eligendum est, q̃ id, quod est tantum eligendum absq; fuga aliqua.

Hæc itaq; est summa omnium locorum, quæ Arist. dinumerauit, quæ traduximus vt illa intelleximus, in quibus est considerandum. Et his eisdem locis cõmonstratur quòd res sit tãtum eligibilis. quando enim commõstratum fuerit, quòd aliquis sit alio eligibilius, commonstratur, quòd sit eligendum, quando enim auferitur ab eis excessus vnius ad alterum ambo relinquuntur eligenda. In aliquibus autem rebus scimus ex comparationis essentia, quòd res sint eligendæ vtræque, aut altera, vt qui dixerit, quòd hæc sit hac eligibilior, quia secundum ipsius naturam sit melior, & altera non sit secundum eius naturam, ex quo enim est naturæ affinis, noscitur, ꝙ sit eligibile tantum. Et expedit quòd sumamus hæc loca quatenus possibile nobis est sumere ipsorum communitatem, transferentes illa ab eligibiliori ad maius, hoc autem fit ponendo dictiones multiplicationis in eis quadam modica declinatione: quando enim sumuntur secundum hanc dispositionem sunt pluribus rebus vtilia. v.g. quia dicere ꝙ id, quod naturaliter est, eligibilius est q̃ quod non est naturaliter, q̃ vice

TRANLATIO MANTINI.

Locus trigesimus nonus est, ꝙ id, cuius cõtrarium est magis fugiendũ, q̃ contrariũ alicuius alterius, illud vtiq; est eligibilius illo alio. exẽpli grã, sanitas eligibilior est pulchritudine, qa ęgritudo est fugibilior turpitudine. Et is locus includit sub locis oppositorum, quorũ aliquæ diuisiones iã pcesserunt in hoc libro.

Locus quadragesimus est, ꝙ id, quod simili ratione, seu indifferenter est eligendum, atq; fugiendum, illud quidem minus est eligibile, q̃ id, quod est tantum eligendum, & non fugiendum.

Hi itaq; sunt oẽs loci, quos Arist. numerauit, & nos sumus interpretati eos, prout nobis fuit cõcessa eorum intelligentia, qui tñ consideratione indigent magna. Inquit: Et eisdemmet locis nũc dictis potest probari, ꝙ res sit tantum eligibilis. nã, cùm fuerit probatũ aliquid esse eligibilius aliquo alio, probabitur & illud esse eligibile, quoniam ablato excessu vnius eorum super aliud, relinquuntur omnia eligibilia. In nõnullis vero contingit vt ex essentia comparationis cognoscamus res esse eligibiles, vel omnes, vel vnam earum. vt cùm quis dixerit hoc esse eligibilius illo, quia hoc est natura melius, illud vero non natura: nam eo quod est bonum natura scitur ipsum esse eligibile tantum. Inquitq;: Sumẽdi autem sunt hi loci quammaxime fieri poterit vniuersales, si transmutemus eos ex eligibiliori ad maius, & ad plus: & hoc quidem fiet, si parumper transmutemus dictiones: nam, si hac ratione sumantur, erunt vtique vtiles multis rebus. exempli gratia, si dicamus aliquid quod est secundum naturam, est eligibilius eò quod non est secundum naturã, si sumamus vice illius &

vice illius sumeremus quòd id, quod naturaliter est ſm aliquam dispositionem, sit magis ſm hanc illam dispositionem q̃ illud, quod est ſm illam dispōnem pręter naturam, tunc hic locus esset cōmunis multis rebus alijs à rebus eligēdis, & subintraret hūc ipsum numerus multorum locorum de illis, quæ prædicta sunt. Et similiter dum diximus, quod est minus mistum contrario est eligibilius, eius vice sumeremus quod est minus permistum contrario in essendo aliquam rem est magis secundum illam rem, hic locus esset communis multis locis alijs ab eligibilibus, vt q̃ quanto res magis alba fuerit minus mista nigredini, est intensioris albedinis, & similiter si sumeres hanc cōitatem in loco ab appositione & ablatione, & in multis locis, quæ proposita sunt. Et hoc significatur apud nos, q̃ dignius sit, quod dictum est de loco, q̃ non sumatur per ipsum præmissa in syllogismo particulari. Et sicut constituuntur hæc loca in constructione & destructione quæstionum vniuersalium, sic etiam constituuntur in destructione & constructione particularium: qui enim destruxerit vniuersale, destruxit particulare, & qui construxerit vniuersale, construxit particulare. Ceterū loca cōia excessuū, prout sunt quæ fiunt ab oppositis, & à priori, & digniori, & coniugatis, & casibus, constituuntur in constructione & destructione particularis, sicut constituta sunt in constructione & destructione vniuersalis: diuulgatio enim horum locorum secundum hanc rem est vna.

& dicamus, quod est secundum naturam in aliqua re illud quidem est magis in ea re, q̃ sit in eadem re non ſm naturam, tunc huiusmodi locus est communis multis rebus citra res eligibiles: & sic includentur sub eo multa loca eorum, quæ præcesserunt. Similiterq́; cùm dicimus, quòd id, quod est impermixtius ex contrario, dum in tali re existit, est vtiq; eligibilius in ea re, tunc is locus est quoq; communis multis rebus præter res eligibiles. vt cùm dicimus, quòd quāto res alba fuerit minus mixtior nigredini, erit vtique albior, pariq; ratione fieri poterit, si capiamus huiusmodi vniuersalitatem per locum ex additione & ablatione, & per plures locorum prædictorum. Et ex hoc videtur Aristote. velle, q̃ id, quod debet magis nominari locus, est id, quod non sumitur in propositione syllogismi particularis. Inquit: Et quemadmodum vtimur his locis ad constructionem, & destructionem problematum vniuersaliū, ita quoque possumus eis vti ad destructionem & constructionem particularium: nam, si quis vniuersale destruat, ipsum quoque particulare destruit, & si vniuersale construit, & particulare ipsum etiam construit. Loca quoque vniuersalia vtilia, vt quæ ex oppositis fiunt, & ex priori, & ex conuenientiori, atque ex casibus & vsibus vel coniugatis, ita veniunt in vsum ad constructionem particularis, eiusq; destructionem, vt ad constructionem vniuersalis, eiusq; destructionē: nam probabile circa hoc est vtique idem.

ARISTOTELIS

TOPICORVM

LIBER QVARTVS.

SVMMA LIBRI.

De locis quibusq; generis: simul atq; de differentiæ locis perpaucis.

Problematum generis aliquot loci. Cap. I.

Primus locus. Declaratio.

Ost hęc autem de ijs, quæ ad genus, & proprium, inspiciendum. sunt autem hæc elementa eorum, quæ sunt ad terminos, et his. ipsis raro cōsiderationes fiunt disputantibus. Si ergo ponat genus alicuius existentium, primum quidem inspiciendum ad omnia, quæ cognata sunt ei, quod dicitur, si de alio non prędicatr: quemadmodum est in accidente. vt si voluptatis, bonum ponatur genus, si aliqua voluptas non bonum. Nam, si hoc, manifestum est quoniā non genus bonum voluptatis: nam genus de omnibus quę sunt sub ipso speciebus prædicatur.

Secundus locus. Declaratio.

Deinde si non in eo quod quid est prædicatur, sed vt accidens. Quemadmodum album de niue, de anima, à seipso agitatum. Neq; enim nix idipsum quod est, album: quapropter nō est genus album niuis: neque anima idipsum quod est, agitatum: nam accidit ei moueri, queādmodum & animali frequenter & ambulare, & ambulans esse. Amplius, agitatum non quid est, sed quid faciens, vel patiens significare videtur: similiter autem & album: non enim quid est nix, sed quale quid est indicat: quare neutrum horum in eo quod quid est prædicatur.

3. locus. Declaratio.

Maxime autem in accidentis definitione inspiciendum, si aptatur ad dictum genus. Vt ad quæ nunc dicta sunt: contingit enim quippiam mouere seipsum, & non: similiter autem & album esse, & non: quare neutrum horum genus, sed accidens, eo quòd accidens dicimus, quod contingit idem inesse alicui, & non.

4. locus. Declaratio.

Amplius, si non in eadem diuisione est genus, & species, sed hæc quidem substantia, illud autem quale: aut hoc quidem ad aliquid, illud autē quale. Vt nix quidem, & cygnus substantia, album autem non substantia, sed quale: quare non est genus album niuis, neque cygni. rursum disciplina quidem ad aliquid, bonum autem, & pulchrum quale: quare non est genus pulchrum, vel bonum disciplinæ: nam genera eorum, quæ sunt ad aliquid, & ipsa ad aliquid oportet esse: vt in duplici. etenim multiplex est genus duplicis, & ipsum eorum, quæ sunt ad aliquid est. Vt vniuersaliter autem dicatur, in eadem diuisione oportet genus esse speciei: nam, si species substantia, & genus: & si quale quippiam species est, & genus quale quippiam: vt si album quale quippiam, & color. Similiter autem & in alijs.

5. Locus. Declaratio.

Rurſum, ſi neceſſe fuerit, vel ſi contigerit genus participare quod poſitũ eſt in genere. Terminus autem eius, quod eſt participare, eſt ſuſcipere participati rationem. manifeſtum igitur, quoniam ſpecies quidem participant genera, genera autem ſpecies non. nam ſpecies ſuſcipit generis rationem, genus autem ſpeciei non: conſiderandum igitur ſi participat, vel contingit aſſignatum genus participare ſpeciem: vt ſi quis entis, vel vnius, genus quippiam aſſignauerit, accidet enim genus participare ſpeciem: nam de omnibus, quæ ſunt, ens, & vnum prædicantur: quare & ratio eorum. Amplius, ſi de aliquo aſſignata ſpecies vera eſt, genus autem non.

6. Locus. Declaratio.

Vt ſi ens, aut ſcibile opinabilis genus ponatur: nam de non ente opinabile prædicabitur: multa enim non entia opinabilia ſunt. at ꝙ ens, vel ſcibile non prædicatur de non ente, manifeſtum: quare non eſt genus ens, neq; ſcibile, opinabilis: nã de quibus ſpecies prædicatur, & genus oportet prędicari.

7. Locus. Declaratio.

Rurſum, ſi nullam ſpecierum cõtingit participare quod poſitum eſt in genere. Nã impoſſibile eſt participare genus, quod nullã ſpecierũ participat, niſi aliqua ſecundum primam diuiſionem ſpecierum ſit, illæ autẽ genus ſolum participant: ſi igitur motus genus voluptatis ponatur, conſiderandum ſi neq; corruptio, neq; alteratio voluptas, neq; vllus reliquorũ, qui aſſignari ſolent, motum. manifeſtũ enim, quoniam nullam ſpecierũ participabit, quare neq; genus, eo ꝙ neceſſariũ eſt quod genus participat, et ſpecierum aliquã participare; quare nõ erit ſpecies motus voluptas, neq; indiuiduorũ, neq; eorum quicquã, quæ ſub ſpecie motus ſunt: nam & indiuidua participant ſpeciẽ, et genus: vt quidã homo, & hominem participat, & animal.

8. Locus. Declaratio.

Amplius, ſi de pluribus dicitur q̃ genus, quod in genere poſitũ eſt. Vt opinabile, q̃ ens: nã & ens, & nõ ens, opinabile: quare non erit opinabile ſpecies entis: de pluribus enim ſemp genus, q̃ ſpecies prædicatur.

9. Locus. Declaratio.

Rurſus, ſi de æqualibus genus & ſpecies dicunt. Vt ſi eorũ, quę omnia conſequuntur, hoc quidẽ ſpecies, illud aũt genus ponatur: quemadmodũ ens, & vnũ: omne enim ens, & vnũ: quare neutrũ neutrius genus, eo ꝙ de æqualibus dicuntur. Similiter autem & ſi primũ, et principium ad ſeinuicẽ ponantur: nam et principium, primũ, et primum, principiũ: quare aut vtraq; quæ dicta ſunt idẽ ſunt, aut neutrum neutrius genus. Elementum autẽ eſt ad omnia huiuſmodi, quod de pluribus genus q̃ ſpecies, et differentia dicitur: de paucioribus enim etiã differentia dicitur q̃ genus.

10. Locus. Declaratio.

Videntur autem et ſi alicuius indifferentium ſpecie non ſit genus quod dictum eſt genus, vel non videatur. Conſtruenti autem ſi eſt alicuius: idem enim omnium indifferentium ſpecie genus: ſi igit̃ vnius monſtretur, manifeſtum quoniam omnium: & ſi vnius non, manifeſtum qm̃ nullius: vt ſi quis inſecabiles ponens lineas, indiuiſibile genus earum dicat eſſe: nam linearũ habentium diuiſionẽ non eſt quod dictum eſt, genus, cũ ſint indifferẽtes ſm ſpeciem: indifferentes enim ſubinuicem ſecundum ſpeciẽ, rectæ lineæ omnes.

Sermo de locis ipſius generis, & ſunt illa, de quibus fit mentio in Quarto libro. *Cap. I.*

TRANSLATIO ABRAMI.

Eneris autẽ loca vniuerſaliter vtilia ſunt definitionibus, quoniã definitiones conſtituuntur, vt dictum eſt, ex genere & differentia: & in hoc libro Ariſt. connectit loca differentiæ locis ipſius generis ob illorum paucitatem: maior autem pars ſcrutinij, quod faciũt Topici de re, eſt an ſit, aut nõ ſit, numquid vero ſit genus, aut proprium, aut definitio, raro id faciunt. Sed generis ſcrutinium vniuerſaliter vtile eſt huic arti, & arti demonſtrationis: poſſibile enim nobis eſt ex his locis colligere loca demonſtratiua. Baſes autem horum locorum (vt ait Themiſtius) ſunt quatuor: quarum prima eſt, quòd genus ſit inſeparabile à re, cuius eſt genus, immo eius prædicatio ſit neceſſaria, quia ſi eſſet ſeparabile, eſſet accidens: ſecunda autem eſt quòd prædicetur de toto eius ſubiecto, ſicut eſt prædicatio animalis de omni homine: & tertia, quòd prædicatione ſuperet ſubiectum, hoc eſt, quòd ſit vniuerſalius illo, non illi æquale: ſicut animal ſuperat hominem, quia ſi eſſet æquale, eſſet propriũ, aut differentias

quarta

TRANSLATIO MANTINI.

Oca autẽ generis vniuerſaliter ſunt vtilia ad ipſas definitiones, qm̃, vt dictũ eſt, ipſę definitiones ex genere, & dr̃ia cõſtant: in hoc aũt Quarto libro annectit loca ipſius dr̃ię locis generis, q̃a ſunt pauca admodũ, vt plurimũ aũt ipſi Dialectici inquirũt de ipſa re, vtrũ ſit tm̃, vel nõ ſit, ſed vtrũ ſit genus, vel ꝓpriũ, aut definitio raro id quęrũt. verũ inquiſitio per genus, denicq; cõducit in hac arte & arte demonſtratiua: nã ex his locis poſſumus colligere loca demõſtratiua, elemẽta aũt horum locorũ (vt inqt Themiſtius) ſunt quatuor: primum eſt, vt ipſum genus ſit inſeparabile à re, cuius eſt genus, ſed eius prædicatio de ea ſit neceſſaria, nã ſi eſſet ſeparabile eſſet vtiq; accidens: ſecundũ, vt prædicet̃ de omni ſubiecto eius, vt eſt prædicatio aĩalis de omni homine, nã ſi prædicaret̃ particulariter, eſſet quoq; accidens: tertium, vt in ſua prædicatione ſuperet, ac excedat ipſum ſubiectum, hoc eſt, vt ſit communius eo, & non æquale illi, ſicut animal excedit ſuper hominem: nam ſi eſſet æquale ei, tunc eſſet proprium, vel differentia:

quartum

quartã autẽ q̃ prædicetur de subiecto in eo quòd quid sit, quia nisi esset in eo q̃ quid sit, non esset genus, & qñ defuerit generi vna harum quatuor conditionum, intermittitur esse genus, & nõ fit verum ipsum esse genus, nisi inuentione omnium in eo. Et ideo destructio generis facilior est ipsius constructione, quia prædicatur res de aliqua re ĩ eo q̃ quid sit, præter q̃ sit illius genus, sed fit nomen commutatum loco alterius nominis, & oratio commutata vice nominis, ut dicimus in responsione ad quid sit vacuum, q̃ sit locus in quo non est corpus. Et non sufficit ei etiam, q̃ sit inseparabile, neq; q̃ superet suum subiectum, aut q̃ sit prędicatum de toto: multa enim accidentia sunt harum conditionum.

Locus primus.

Sic q; principium locorum, de quibus meminit Arist. est, q̃ diuidamus speciem, de qua prædicatur res, quæ est illius genus: & si inuenerimus aliquas species, aut indiuidua, in quæ diuiditur hæc species, de qua non prædicatur hæc res, quę posita est esse illius genus, manifestum est, q̃ non sit illius genus: ex quo generis cõditionis est q̃ prædiceť de tota specie. verbi gratia, vt si quis ponat bonum genus delitiarum, diuidimus delitias in suas species, & inuenimus quasdam nõ esse bonas: hinc ostensio est bonum nõ esse genus delitiarum. Et ille est locus demonstratiuus sumptus ex rei essentia: & compositio figuræ syllogisticæ huius loci est in secunda specie secundæ figuræ. exempli gratia, q̃ dicamus bonum non prædicatur de omni delitia vniuersali prædicatione, genus autem prædicať de suis speciebus vniuersali prædicatione: sic q; duabus cõuersionibus concluditur, q̃ bonum nõ sit genus delitiarum, & vniuersaliter impossibile est huic loco, quin inferatur dictio generis in ipso syllogismo.

Locus secundus.

Secundus locus est, si quod positum est genus, non prædicetur de illo quod positum est esse illius species in eo q̃ quid sit, non est illius genus, prout est prædicatio albedinis de niue, & prædicatio mouendi ex seipsa de ipsa aĩa: albedo .n. non prædicatur de quidditate niuis, neque mobile ex seipso de ipsius animæ quidditate. Et hic locus est demonstratiuus ex rei essentia, est enim pars illius, quod sumptum est in generis definitione.

Locus 3.

Tertius autem locus est, q̃ consideremus, quod positũ est pro maiori parte, & an illa nõ inuenerimus ĩ vno prędicamento, & an illi conueniat accidentis definitio: sic q; illud non est pro maiori parte, quia inest subiecto, & non inest, sicut motus animæ: possibile nãq; est illam moueri, & non moueri: genus autem est inseparabile.

Locus 4.

Quartus locus est, q̃ consideremus illa, q̃ posita sunt genus & species, & si illa non inuenerimus in vno prædicamento, destruimus q̃ sit genus illius speciei. ver. g. qui posuerit albedinem genus calcis & niuis, calx enim & nix sunt in prædicamento substantiæ, & albedo in prædicamento qualitatis. Et hic quidẽ locus est demonstratiuus in destructione: quando .n. genus esset in alio prædicamento à prædicamento, in quo est species, non prædicaretur de illa in eo q̃ quid sit. De dubijs autem, quę occurrunt in hoc prędicamento relationis inter reliqua prædicamẽta, iam expleta est oratio de illis in lib. Prædicamentorũ: ipsæ .n. opinatur ibi q̃ sint quædam res, quæ sunt pars qualitatum, & earum genera sunt ad aliquid: sicut est scriptura & grãmatica, quarum genus est ipsa sciã: accidit autẽ hoc, quia natura relationis euenit oĩbus prædicamentis, & accidit illis: & aliqñ significatur species noĩe prædicamenti subiecti relationis, & genus significať nomine significante conceptum relationis. Et fit ambiguitas, quo vna species sit ĩ vno prædicamento, & ipsius genus in alio prædicamento: hoc autem fit ob nominis appellationem.

Locus 5.

Quintus autem locus est, q̃ consideremus, an speciei definitio sit vera de genere, sicut definitio generis est

vera

quartum est, vt prædicetur de subiecto in eo quod qd, qm̃, si non esset in eo quod quid, non esset genus. Cũq; defuerit vna harum quatuor conditionũ generi, nõ erit amplius genus, neq; erit vere genus, nisi obtineat omnes has conditiones: & ideo facilius est destruere p̃ genus, q̃ construere, qm̃ potest prædicari aliqd de aliquo in eo quod qd, & tñ non erit genus, sed erit nomẽ sumptũ vice alterius nominis, & oratio sumpta vice vnius nominis: vt cùm ad interrogationem quid sit vacuum respondemus, q̃ est locus, in quo non est corpus. Neq; satis quoq; est ipsum esse inseparabile, neq; vt non superet suum subiectum, vel vt sit prædicatum de oĩ, quia multa dantur accidentia, q̃ has conditiones obtinent.

Primus ergo locorum ab Arist. hic positus est, vt diuidatur species, de qua prędicať aliqua res, q̃ est genus eius: & si inuenerimus aliquas species, vel indiuidua, in quæ diuiditur illa species, de qua nõ prędicetur illa res, quæ fuit posita pro genere, tunc manifestum est, q̃ ipsa nõ est genus, cũ vna ex cõditionibus ipsius generis sit, vt prędicetur de oĩ specie. vt exempli grã, si quis dicat, ipsum bonũ esse genus voluptatis, tunc diuidemus voluptatem in suas specis, & si inuenerimus aliquã voluptatum non esse bonã, tunc cõcludimus ex hoc, ipsum bonũ non esse genus voluptati. Et est locus demonstratiuus sumptus ex essentia rei, & cõponitur figura syllogistica huius loci in secundo modo secundę figurę. exẽpli causa, vt dicamus, bonum non prædicatur de oĩ voluptate, quę sumiť pro eius specie prædicationi vniuersali, sed genus prędicat de suis spẽbus prędicatione vniuersali, ergo concludiť per duas cõuersiones, bonũ non esse genus voluptatis: & tandẽ impossẽ est in hoc loco, quin dictio generis sit ordinata in ipso syllogismo.

Locus secũdus est, si suppositum fuerit genus, quod non prędicetur de ea re, quæ fuit posita pro eius specie, in eo q̃ quid, tunc illud non est eius genus. vt cùm album prædicatur de niue, & id quod mouetur ex se, de ipsa anima, quoniam album nõ significat quid est nix, neque quod ex se mouetur, significat quid sit anima. Et locus is est demõstratiuus sumptus ex essentia illius rei, quæ est pars rei sumptæ in definitione generis.

Tertius locus est, vt inspiciamus id quod pro genere positum est, & si conueniat ei definitio accidentis, tunc non est genus, hoc est, quòd insit suo subiecto, & non insit. vt est ipse motus ipsi animæ, quoniam ipsa potest moueri & non moueri: genus vero est inseparabile.

Locus quartus est, vt consideremus id, quod pro genere & spẽ assignatur, & non reperiantur in eodẽ p̃dicamẽto, tũc destruemus illud eẽ genus. exẽpli grã, si quis assignet albedinẽ esse genus ad ipsam calcẽ, ac ad niuẽ. nã calx & nix sunt in p̃dicamẽto substãtię, albedo vero in prędicamento qualitatis. & hic locus est demr̃atiuus in destruendo. qm̃, cùm ipsum genus fuerit in alio prędicamẽto q̃ in eo, in quo est spẽs, non prædicabitur de ea in eo, quod qd. De dubijs vero, quæ insurgũt circa hoc, maxime in p̃dicamẽto relationis inter cætera, iã exactę fuit explicatũ hoc negociũ in lib. Prędicamentorũ: nam sibi visum est aliqua eẽ, q̃ ex qualitatibus sunt, quorũ tñ gñа sunt ex p̃dicamento ad aliqd: vt grãmatica, & scriptoria facultas, quarum genus est sciã: hoc aũt ita cõtingit, quia natura ipsius relatiui insequiť oĩa prędicamenta, eisq; accidit: & nonnunq̃ sigñatur species p̃ nomen p̃dicamenti, quod est subiectum ipsius relationis, & genus sigñatur per nomen indicans ipsam relationem. Et tunc oritur ambiguitas, qualiter vna species sit in vno prędicamento, & eius genus in alio prędicamento; hoc tamen contingit propter nominis appellationem.

Locus quintus est, vt inspiciamus vtrum definitio speciei verificatur de ipso genere, sicut definitio gene-

vera de ipsa specie, qa tunc quod positũ est esse genus, non est genus, quoniam oportet quòd genus prædicetur de pluribus, quàm ipsa species: gratia exempli, vt qui posuit vnũ genus entis, quia de paucioribus quàm de quibus est verum ipsum ens, est verũ ipsum vnum, & similiter ꝙ nomen multitudinis sit genus numeri.

Locus. 6. q est. 6. & 7 Aristotele.

Sextus locus est, quando quicquid est positum esse species cuiusdam generis, & non est vna specierum, in quas hoc genus diuiditur, neq; remota neq; proxima, neq; illis communis, id, quod positum est genus, nõ est genus. v. g. qui posuit motum genus voluptatis, si voluptas non sit translatio, neque alteratio, neq; crementum, neq; generatio, nec vlla specierum, in quas diuiduntur singulæ species motus: ipse itaque motus nõ est volutatis genus. Hic autem locus est demonstratiuus, quia necessario de quo prædicatur genus de ipso, prædicatur aliquid de speciebus generis, aut ipsum est vna de speciebus generis: sin autẽ, prędicaretur de illo prædicatione accidentis. Et hic locus redit ad illud, cui deficit prædicatio in eo quòd quid sit.

Locus 7. q est. 8. & 9.

Septimus vero locus est quòd consideremus an species dicatur de pluribus, quàm dicatur genus, illud non est genus. verbi gratia, qui posuit ens genus imaginabilis: imaginabile enim est vniuersalius ente: & similiter etiam si genus & species dicãtur reciproce, vt dixit, qui posuit principium genus primi: quando enim inuenitur species secundum vnam harum duarum dispositionum, quod positum est nõ est illius genus, quãdo s. fuerit generi æquale, aut illud superans. Et hic locus redit ad sedem, quę est, ꝙ genus superet speciem.

Locus. 8. q est. 10.

Octauus locus est, ꝙ cõsideremus quod positum est genus alicui speciei: quia si illud inueniremus ꝙ non sit genus vlli rerum, quæ non differunt secũdum speciem, dico secundum species huius speciei, id quod positum est esse genus, non est genus: & si illud inuenerimus genus vnius illarum, est genus omnium. Hic enim locus fit ad constructionem, & destructionem. exempli gratia in constructione, quia si animal fuerit genus scitharum, illud est oium specierum hoium: huius autẽ exemplum in destructione est, vt qui posuit impartibile genus linearum indiuisibilium: indiuisibile enim non verificatur de lineis diuisibilibus: diuisibiles autem & indiuisibiles sunt vnius speciei. Hunc autẽ locum esse demonstratiuum in destructione est notum ex prædictis: genus enim est vnum idem omnium rerum, quæ sunt vnæ specie, & si sit quarundam, est omnium: est enim genus aliquarum ex parte qua est genus omnium.

ris vere dicitur de ipsa specie, tunc id, quod fuit assignatum pro genere, non est genus, propterea quia oportet vt genus prædicetur de pluribus, quàm prædicatur ipsa species: vt qui dicunt ipsum vnum esse genus ad ipsum ens, nam pauciora sunt illa, de quibus vere dicitur unum, quàm ea de quibus uere dicitur ens: pari ratione qui dicit multitudinem esse genus ad numerum.

Locus sextus est, ꝙ quicquid assignaẽ pro specie alicuius generis, quæ non sit vna ex speciebus, in quas diuidiẽ illud genus, tũ propinquis, tum remotis, neq; cõicat cum eis, tunc illud, quod assignatur pro genere, non est genus. exempli gr̃a, si quis dicat, motũ eẽ genus voluptatis: nam si voluptas non sit translario, neq; alteratio, neq; incrementum, neq; generatio, neq; aliqua specierũ, in quas diuiditur quodlibet genus motus, tũc motus ipse non erit genus voluptatis. Is tamẽ locus est demonstratiuus, propterea, quia necesse est, vt id, de quo prędicatur genus, prędicetur etiam de eo aliqd spẽrum gñis, vel vna spẽrum generis, alias. n. prædicareẽ de eo prędicatione accidentis. Et tũc locus is reduceretẽ ad eũ locũ, in quo p̃dicatio deficit à p̃dicatione ĩ eo quod qd.

Locus septimus est, vt inspiciamus, vtrũ species dicaẽ de pluribus, q̃; ipsum genus dr̃: nam tunc illud non est genus. exẽpli gr̃a, si quis dicat, ens esse genus ad opinabile. nam opinabile cõis est ipso ente: pari rõne, si genus & spẽs dicanẽ æqualiter, vt qui dicit ipsum principium esse genus ad ipsum primũ: nam, cũ inuenerimus speciem vnius illarum duarum rerum, tunc illud, quod positũ est pro genere, non erit genus, s. qa erit id ęquale generi, vel superabit illud. Hic autẽ locus reducitur ad illam regulam, in qua dicitur ꝙ genus superat speciem.

Locus octauus est, vt inspiciamus id, quod positum est pro genere alicuius speciei, & si inuenerimus ipsum non esse genus alicui rerũ, quæ non differũt specie, hoc est speciebus huius speciei, tũc illud, quod ponitur esse genus, non erit genus: si vero inuenerimus ipsum esse genus vni illarum, erit vtique idem & omnibus: nam is locus facit ad construendum & destruendum: ad construendum quidem, vt cũ dicimus, si animal est genus ad ęthiopes, tunc erit genus cũctis speciebus hoium: ad destruendum vero, vt si quis dicat ipsum indiuisibile esse genus ad lineas indiuisibiles, quoniam indiuisibile non vere dicitur de lineis diuisibilibus: diuisibiles autẽ & indiuisibiles sunt eiusdem speciei. Quòd aũt is locus sit demonstratiuus in destruendo, satis patet ex prædictis, qm̃ genus est idem cũctis rebus, quæ sunt eiusdem speciei: & si sit alicui earũ genus, erit vtiq; & oĩbus, qm̃ est genus qbusdã earũ ea rõne, qua ẽ genus cũctis eaꝝ.

De Genere, Loci alij. *Cap. II.*

11. Locus. Declaratio.

Considerãdum autem, & si quod aliud genus est assignatæ speciei, quod neq; continet assignatũ genus, neq; sub illo est. Vt si quis iustitiæ sciam ponat genus: est. n. virtus genus, & neutrum generũ reliquum continet: quare non erit scientia genus iustitiæ. Videtur enim, qñ species vna sub duobus generibus est, alterũ ab altero cõtineri. Habet aũt dubitationem ĩ quibusdã quod huiusmodi est: nam videtur quibusdã prudentia, & virtus, & scientia esse, & neutrum genus à neutro contineri: non tñ ab oĩbus conceditur prudentiã scientiam esse. Si igitur quis admittat quod dictum est verũ esse, attamen subalterna, vel sub eodẽ ambo fieri quę eiusdẽ sunt genera necessarium videbiẽ esse, quemadmodũ & in virtute & in sciẽtia accidit: vtraq; enim sub eodem genere sunt: nã vtrunq; eorum habitus, & dispositio est.

12. Locus. Declaratio.

Considerandum igitur, si neutrũ est in assignato genere. si. n. neq; subalterna sunt genera, neq; sub eodẽ ambo, nõ erit quod assignatum est genus.

13. Locus. Declaratio.

Considerandum aũt & genus assignati gñis, & sic semper superius genus, si oia prædicantur de specie, et si in eo quod quid est prædicantur. Nam oẽ superius genus prædicari oportet de specie in eo quod quid est: si ergo alicubi dissonet, manifestũ, qm̃ non est genus quod assignatum est. Rursum, si genus participat spẽm vel ipsum, vel aliquod superiorũ generum.

Nam

14. Locus. Declaratio.

Nam nullum superiorum participat quod inferius est. destruenti igitur queadmodum dictum est vtendum, astruenti autem si confiteatur quidem inesse speciei quod dictū est genus, at vt genus inest dubitetur, sufficit ostendere aliquid superiorū generum in eo quod quid est, de specie prędicari. Vno. n. in eo quod quid est prędicato, oīa & superiora illius, & iferiora si prædicanť de specie in eo quod quid est prędicabuntur: quare & assignatum genus in eo quod quid est prędicabitur: ꝙ autem vno in eo quod quid est prędicato, oīa etiam reliqua (si prædicanť) in eo quod quid est prędicabunť, per iductionem sumendū. Si aūt simpliciter inesse dubitetur assignatum genus, nec sufficit ostendere aliquod superiorum generum ĩ eo quod quid est de specie prędicari: vt si ambulationis genus quispiam assignauit lationem, non sufficit ostēdere ꝙ motus est ambulatio, ad ostēdendum ꝙ latio est, eo ꝙ & alij motus sunt: sed ostendendū, ꝙ nullum participat ambulatio eorum quæ sunt ſm eādem diuisionē, nisi lationem: nam necesse est quod genus participat, & specierum aliquam participare secundū primam diuisionem: si enim ambulatio neq; augmentationem, neq; diminutionem, neq; alios motus participet, manifestum quoniam lationem participabit: quare erit genus latio, ambulationis.

15. Locus. Declaratio.

Rursum, de quibus species, quæ posita est vt genus prędicatur, considerandum si & assignatum genus in eo quod quid est de ipsis eisdem prędicatur de quibus & species: similiter autem & si omnia quæ supra genus sunt. Nam, si alicubi dissonat, manifestum, quoniam non est genus quod assignatum est: si enim esset genus, omnia & superiora illius, & ipsum, in eo quod quid est prędicaretur de ijs, de quibus & species in eo quod quid est prædicatur: destruenti igitur vtile, si non prędicetur genus in eo quod quid est de quibus & species prædicatur. astruenti autem si prædicetur in eo quod quid est, vtile: accidet enim genus & speciem de eodem in eo quod quid est prædicari: quare & idem sub duobus generibus fit: necesse est igitur subalterna genera esse. Si igitur ostendatur quod volumus genus astruere non esse sub specie, manifestum quoniā species sub hoc erit: quare ostensum erit, quoniam genus hoc.

16. Locus. Declaratio.

Considerandæ autem & rationes generū, si aptantur ad assignatam speciem, & ad participantia speciem. Necesse est enim generum rationes prædicari de specie, & de ijs, quæ participant speciem: si igitur in aliquo dissonet, dilucidum quoniam nō est genus quod assignatum est.

17. Locus. Declaratio.

Rursus, si differentiam vt genus assiguauit. Vt si imortale, genus Dei: nam differētia est aīalis immortale, eo ꝙ animalium alia mortalia, alia immortalia: manifestum igitur, qm̄ peccant, nullius enim differentia est genus. Quod autem hoc verū, manifestum: nulla enim differentia significat quid est, sed magis quale quid, vt gressibile, & bipes.

18. Locus. Declaratio.

Et si differentiā in genere posuit tanq̄ speciem. Vt imparem quidem numerum: differentia. n. numeri impar, & non species est: neq; videtur participare differentia genus: nā omne, quod participat genus, vel species, vel indiuiduū est: differentia aūt neq; indiuiduum, neq; species: manifestum igitur qm̄ non participat genus differentia, quare neq; ipar spēs erit, sed differentia, qm̄ non participat genus.

19. Locus. Declaratio.

Amplius, si genus in specie posuit. Vt cōtiguitatem idipsum quod est cōtinuitatem: aut mixturam idipsum, quod est temperamentum: aut (vt Plato definiuit) lationem ſm locum mutationem: non. n. necessarium contiguitatē continuitatem esse, sed ē conuerso, continuitatē contiguitatem: non. n. omne contiguū continuatur, sed quod continuatur, contiguum est: similiter autem & in alijs: nam neq; mixtura omnis, temperamētum: nam siccorum mixtura non est temperamentum, neq; ſm locum mutatio omnis, latio: nā ambulatio non videtur latio esse: penè enim in ijs quæ inuoluntarie locum ex loco permutant,

Latio quid.

dicitur latio, quemadmodum inanimatis accidit: manifestum autē, qm̄ & de pluribus species dicitur q̄ genus in assignatis, cū oporteat ē contrario fieri.

20. Locus. Declaratio.

Rursum, si differentiā in spē posuit. Vt immortale idipsum quod est Deum, nam accidit de æqualibus, aut pluribus q̄ speciem dici: differentia autem semper de æqualibus, aut pluribus q̄ species dicitur.

21. Locus. Declaratio. 22. Locus Declaratio.

Amplius, si in differentia genus posuit. Vt colorē idipsum quod est congregatiuum, aut numerum quod impar. Et si genus vt differētiam dixit. Possibile est. n. aliquem talem suscipere positionem, vt temperantiæ, mixturam drīam: aut lationis, ſm locum mutationem: inspiciēdum autem omnia quæ sunt huiusmodi, per eadem: cōicant enim loci: de pluribus. n. genus q̄ differentiam oportet dici, & non participare differentiam. Sic autem assignato, neutrum eorum, quæ dicta sunt, possibile est accidere: nā & de paucioribus dicetur, & participabit

21.locus Declaratio genus differentiam. Rursum, si nulla differentia generis prædicatur de assignata specie, nec genus prædicabitur. Vt de anima neque impar, neque par prædicatur: quare nec numerus. Amplius, si prius est natura spe- 24.locus Declaratio cies, & simul interimit genus. Videtur enim contrarium. Amplius, si contingit relinquere dictum genus, vel differentiã (vt animam, moueri, opinionẽ: verum, & falsum) neutrum erit dictorum genus, vel differentia. 21.locus Declaratio Videtur enim genus & differentia sequi quandiu fuerit species.

Sermo de alijs locis generis. Cap. II.

TRANSLATIO ABRAMI.

Locus.9.q est.11. NOnus autem locus est, quod cõsideremus speciẽ, quæ posita est sub aliquo genere, si illius est aliud genus, quod non contineat genus positum, nec ipsum contineat positum genus: quia si hoc ita fuerit, quod positum est, genus non est. Verbi gratia, quia si quis poneret scientiam genus iustitiæ, & inueniamus virtutem actiuam, quæ est genus iustitię, nõ continere scientiam, neque scientia ipsam continet: per hoc itaque destruitur, quod scientia sit genus iustitiæ. Quod autem quando ponuntur duo genera vnius rei, oporteat vnum illorum continere alterum, hoc apparet in multis rebus. Verbi gratia auis & animal sunt genera corui, auis autem continetur in animali: & similiter ambulans & progressiuum sunt duo genera bipedis, quorum vnum continetur in altero: destruit autẽ hunc locum, quia virtus et scientia sunt duo genera prudentię, & neutrum continetur in altero. Si autẽ hoc concesserimus oportet addere illi, quod adiectum est, quod vnum alterum contineat, vt ambo subsint vni eidẽ generi: scientia enim & virtus omnes subsunt habitui, & quod deficit generi in hoc loco est, quod illius prædicatio non sit in eo, quod quid sit: aut dicamus quod in virtute intellectiua contineatur scientia & prudentia, & quod prudentia non contineatur in virtute actiua.

Locus.10.q est.12.&.15. Decimus autem locus est, quod consideremus genus supremum illius quod positum est esse genus, quod si nõ prædicetur de specie in eo quòd quid sit, quod positum est genus, non est genus: hoc autem fit, quando notum est genus inesse speciei, & non dubitatur, nisi an sit genus necne: si autem nõ fuerit notum inesse, posset mentiri. Verbi gratia qui poneret progressiuum genus ambulatiuis, & sumeret ad hoc inditium, quia motus prædicatur dę progressu & ambulante in eo quòd quid sit, quia nisi notum esset, aut iam commonstratum sit ambulationem esse progressum, posset ambulatio esse alia species motus, sed verax est hic locus, quando fuerit esse notum. Sicque etiam considerabimus huic simile in rebus, quæ subsunt speciei, quæ de illis prædicatur in eo quòd quid sit, quia si quod positum est fuerit genus, prædicatur de illis in eo quòd quid sit: sin autem, non est genus.

Loc⁹.11.qui est.14. Vndecimus locus est, quod consideremus generis definitionem, quia si non conueniat speciei, quæ ei supposita est, aut rebus quæ speciei subsunt, illud nõ est genus: generis enim definitio expedit quod cõueniat suę speciei: & ideo continentia non est virtus, quia virtutis definitio non conuenit continenti. Sicque nec scientia est genus virtutis, quia illi non conuenit eius definitio, quæ est quod sit habitus, qui impossibile est aliter esse quam est.

Locus.12.q est.15.&.16. Duodecimus locus est, si differentia posita fuerit vt genus, illa nõ est genus. Verbi gratia si immortale positum fuerit genus angelorum: per immortale enim diuiditur animal, quoniam quoddã animal est mortale, & quoddã

TRANSLATIO MANTINI.

LOcus nonus est, vt cõsideremus speciẽ assignatã sub aliquo genere, vtrũ habeat aliud gen⁹, quod nõ cõtineat illud genus positũ, aut nõ contineatur ab illo posito: nã si ita res se habuerit, tunc id, q^d pro genere assignatũ fuit, nõ erit genus. exẽpli gratia, si qs dicat scientiã esse genus iustitię, & inueniamus virtutem actiuã, quæ est genus ad virtutẽ, nõ continere scientiã, neque ab ipsa scia cõtineri, tunc p hoc destruitur ipsam scientiam esse genus virtutis, vel si quis imposuerit duo genera vni rei, tũc etiã oportebit vt vnũ eorũ cõtineat alterum. & hoc pspicuũ & in multis rebus, exẽpli gratia auis & aĩal sunt duo genera ad ipsum coruũ, & coruus cõtinetur sub animali: similiterque gressile & trãsmutabile sm locũ sunt duo genera ad bipes, quorũ alterũ sub altero cõtinetur. Sed hic locus habet instantiã, cũ virtus & scientia sint duo genera ipsius prudentiæ, neutrũ tamẽ ipsorum continetur sub neutro eorũ: si igitur hoc cõcedatur, oportebit addere illi cõditionẽ, in qua dixit, alterũ debere sub altero contineri, quod omnia existant sub eodẽ genere: nã scientia & virtus ambę sub habitu cõtinentur, in hoc tamẽ deficit ipsum genus in hoc loco, quod prædicatio eius nõ est in eo quod quid. vel erit dicendũ, quod sub virtute contemplatiua cõtinetur scientia & prudentia, & quod prudentia non continetur sub virtute actiua.

Locus decimus est, vt cõsideremus supertus genus assignati generis, & si nõ prædicetur de ipsa spẽ in eo q^d quid, tũc id, quod fuit positũ pro genere, nõ erit genus & si prædicetur in eo quod quid, tunc quod positum est genus, erit genus. Et is locus valet in destruẽdo, & construendo: nam, si illud fuerit genus, tũc genus assignatũ prædicabitur de hoc genere in eo quod qd, & prædicabitur quoque de illa specie in eo q^d quid, & ipsum genus assignatũ prædicabitur de specie in eo quod qd. Hoc autẽ ita fiet, cũ ipsum genus manifeste insit ipsi speciei, & nihil dubij habeatur de eo, nisi vtrum sit genus, vel non. At si nõ sciatur certe ipsum illi inesse, tunc poterit mẽdaciũ cõmittere. exẽpli gratia, si quis dicat ipsam lationẽ esse genus ipsi gressibili, & hoc probet propterea, quod motus prædicatur de ipsa gressione, & translatione in eo quod quid: nã si nõ sit notũ, vel fuerit iã notificatũ ipsam gressionẽ esse lationẽ, tũc gressio posset cõtineri sub aliqua alia specierũ motus. Sed locus is erit verus, quando notũ sit illud esse: pari ratione cõsiderandũ est illud idẽ in illis rebus, quæ existũt sub illa spẽ, quæ prædicatur de eis i eo quod quid, nã si illud positũ fuerit genus, tunc prædicabitur de illis in eo quod quid: alias enim non erit genus.

Locus vndecimus est, vt cõsideremus definitionem generis, nã si nõ conueniat rei, quę est posita pro specie sub eo, vel rebus ordinatis sub illa specie, tunc nõ est genus, quoniam definitio generis debet cõcordare cũ sua spẽ: et ideo ipse cõtinẽs nõ erit studiosus, quia definitio studiosi nõ cõuenit definitioni, cõtinentis: & similiter sciẽtia nõ erit genus virtutis, quoniam definitio sciẽtiæ, quæ est habitus, qui nõ põt aliter se habere, nõ cõuenit definitioni virtutis.

Locus duodecimus est, si ponatur differentia pro genere, tunc non est genus, exempli gratia, si ponatur immortalę esse genus ad angelos, quoniam per immortale diuiditur animal, cum animalium aliud mortale sit, aliud

& quoddam immortale. Hic autem locus est verax, quia deest illi prædicatio in eo, q quid sit: genus enim prædicatur in eo q quid sit, non in eo q quale sit. Sicq; etiam errat, qui ponit generis differentiam vice speciei, & genus prædicatur de illa, quatenus differentia esset illius species, de quocunque enim prædicatur genus in eo quod quid sit, est indiuiduum, aut species, differentia autem neutra harum est. Locus autem est verax, quando differentia sumitur denudata à materia, quia quando sumeretur cum materia esset ipsamet species. verbi gratia, qui ponit animal genus rationalis recte ponit.

Locus 13. g est 17, 18, 19, & 20.

Tertiusdecimus locus est, q consideremus an positũ sit genus in speciem. Huius autem significatum est, q posita sit species sui generis: genus hoc est illius quod positum fuerat eius genus. verbi gratia, si quis poneret hominem genus animalis, & continuum genus contigui: communius enim est contiguum continuo. Quod itaq; positum est genus huius conditionis nõ est genus: genus enim, prout dictum est, ipsum est vniuersalius specie: & prope hoc etiam est, si posita fuerit differentia in speciem: & huius significatum est, q species posita fuerit genus suæ differentiæ. verbi gratia, q ponatur angelus genus immortalis, aut homo genus rationalis, siue hæc species fuerit differentiæ æqualis, aut differentia fuerit vniuersalior, q̃ illa. Et similiter si sumeretur genus, vt differentia, non est differẽtia: vt si sumeremus animal differentiam mortalis, & sicut qui definiunt sonum esse aerem, quia pulsatio est soni genus. Et hic locus proprius est destructioni differentiæ: & hæc loca redeunt ad vnam basim, s. q semper genus dicatur de pluribus, q̃ dicatur species, aut differentia, & q prædicetur de differentia in eo q quid sit.

Locus 14. g est 21, & 22.

Quartusdecimus locus est, q consideremus, q si nulla differentiarum generis positi prædicetur de ipsa specie, nec genus prædicatur de illa. verbi gratia, quia de anima non verificatur, q sit par, aut impar: sicq; nec numerus est ipsius genus: differentiæ enim generis diuisiuæ, quando cum genere componuntur, faciuntq; species. Et ideo necessario expedit, q cum specie posita sub genere conueniat aliqua differentiarum generis. Et ideo motus non est genus temporis, quia tempori non inest aliqua differentiarum ipsius motus, quæ sunt velocitas & tarditas: hic autem locus est de locis sumptis secundum partitionem.

Locus 15. g est 23.

Quintusdecimus locus est, si species sit naturaliter prior genere, & propterea velit auferre genus illius ablatione, quod positum est genus non est genus: genus enim naturaliter prius est specie, & illa est posterior: genus enim de pluribus dicitur, quàm ipsa species: & eius vis est vis loci, quo genus seritur ordine sub eius specie.

Locus 16. g est 24.

Sextusdecimus locus est, considerare si genus auferatur, & non auferatur species, illud non est genus. verbi gratia, si motus aufertur ab anima, & anima sit, motus non est animæ genus: hic autem locus vtilis est differentiæ, vt si auferatur anima, & opinio sit. Themistius autem opinatur, q vis huius loci sit vis loci præcedentis: hic autem locus verax est, quia ipse posuit genus & differentiam inseparabiles.

Locus 17. g est 25.

Decimusseptimus locus est, si species admittat contrarium illius quod positum est genus, illud non est possibile illi, sicq; nõ est genus, quoniam si esset genus, possibile esset duo cõtraria inesse speciei, ex quo genus nõ separatur.

aliud immortale. Is autẽ locus est verus, quia nõ habet prędicationem in eo quod quid: nam genus prędicatur in eo quod quid, non in eo quod quale. Similiterq; peccat, qui ponit differentiam generis vice speciei, & prędicetur genus de ea, eo quod ipsa differentia sit eius species: nam de quocũq; prædicatur genus in eo quod qd, vel est indiuiduum, vel species, sed differentia nullũ horum est duorum. Is autem locus erit verus, si capiatur, ipsa differentia expers materiæ: nam si cum materia sumeretur, tunc esset ipsamet species. exempli gratia, si quis ponat animal esse genus ad rationale, tũc ponit differentiam vice speciei, sed si ponat animal esse genus ad rationale, tunc recte id ponit.

Locus decimustertius est, vt inspiciamus vtrum genus sit positum in specie, hoc est, vt species ponatur pro genere generis sui, id est, pro eo, quod fuit positum pro eius genere. exempli gratia, si ponamus hominem esse genus animalis, & continuitatem genus contiguitatis, quoniam contiguitas plus continet, q̃ cõtinuitas. Qui igitur posuerit genus hoc pacto, non erit genus, quia genus (vt dictum est) cõmunius est specie, neq; huius absimile est, si quis ponat differentiam in specie, hoc est, vt ponatur species genus ipsius differentiæ. exempli gratia, q ponat angelum genus ad immortale, vel hominẽ genus ad rationale, quoniam ipsa species vel est æqualis differentiæ, vel differentia est communior ea. Similiterq; si sumatur genus pro differentia, non erit profecto differentia, vt si sumatur animal differentia ad mortale, & vt si quis diffiniat sonum dicens, q est aer percussus, quoniam ipsa percussio est genus ad sonum, & hic locus est proprius in destruendo differentiam. Hæc tamen loca reuertuntur ad vnam regulam, seu fundamentum: nempe, q genus de pluribus semper dicitur, q̃ dicatur species, vel differentia, & q prædicatur de differentia in eo quod quid.

Locus quartusdecimus est, vt inspiciamus vtrũ vna ex differentijs generis assignati non prædicetur de specie, tunc neq; ipsum genus de ea prædicabitur. exẽpli gratia, si de anima nõ vere dicatur, q sit par vel impar, ergo neq; ipse numerus erit genus eius, propterea quia differentiæ diuisiuæ generis, si componantur cum genere, pariũt species: & ideo necesse est omnino, vt species, quæ sub genere existit, conueniat cum ea aliqua differentiarum generis. Et ideo motus non est genus temporis, quia non inest tempori vna differentiarum motus, quæ est velocitas, & tarditas: & hic locus est sumptus ab ipsa diuisione.

Locus decimusquintus est, si species sit prior natura ipso genere. intelligit autem per hoc, vt ipsa ablata auferatur genus, tunc illud quod positũ est pro genere, non erit genus: quoniam genus natura prius existit ipsa specie: & hic locus reducitur ad eum, in quo dicebatur, q genus in plus se habet q̃ species, & habet vim illius loci, in quo genus sub sua specie est ordinatum.

Locus decimussextus est, vt inspiciamus si ablato genere species non auferatur, tunc non erit illud genus. exempli gratia, si separato motu ab anima ipsa anima adhuc reperiatur, tunc motus non erit genus animæ: & & hic locus confert in ipsa differentia, quoniam, si differentia tollatur, & non tollatur species, tunc illa non erit differẽtia: vt si quis dicat iustitiam esse differentiã ipsius opinionis. nam potest tolli iustitia remanente ipsa opinione. Themistius autem dicit, q is locus, & præcedẽs habent eandem vim: & est verus is locus, quia ipse ponit genus, & differentiam esse inseparabilia.

Locus decimus septimus est, si species alicuius assignati generis participet, vel possit participare contrarium illius dati generis, tunc illud non erit genus: quoniam si esset genus, tunc duo contraria essent simul in

ipsa

separatur. Verbi gratia, si diceremus, ꝙ bonum sit sanitatis genus, sanitati enim posset malum euenire: quando autem vellet aliquis hunc locum esse veracem, apponenda est ei conditio, quòd euentus contrarij ipsi speciei sit per se: sin autem, accideret hinc, quód sanitas non esset bona, prout in præcedenti exemplo diximus.

ipsa specie, cùm genus sit inseparabile. exempli gratiâ, si quis dicat ipsum bonum nō esse genus sanitatis, quia malum potest inesse sanitati: sed si quis velit hunc locū fieri verum, oportet, vt in eo hanc subijciat conditionē: nempe vt illud contrarium insit per se ipsi speciei, alias enim sequeretur, ꝙ sanitas non esset bona, vt diximus in præcedenti exemplo.

De genere, loci alij. *Cap. III.*

26. locus Declaratio — INspiciendum autem & si quod in genere positum est, participat aliquid contrarium generi, aut si cōtingit participare. nam idem contraria simul participabit, eo ꝙ ipsum, genus quidem nunquā relinquit: participat aūt & contrarium, aut contingit participare. 27. locus Declaratio — Amplius, si quippiam cōmunicat species, quod impossibile est omnino inesse ijs, quæ sunt sub genere. Vt si anima vitæ cōmunicat, numerorum autem nullum possibile est viuere, non erit species numeri anima. 28. locus Declaratio — Considerandum aūt & si æquiuoca sit species generi elemētis vtenti, ijs quæ dicta sunt ad æquiuocū. Vniuocum enim genus, & species. 29. locus Declaratio — Quoniā inspiciendum autē omnis generis plures species, inspiciendum si non contingit alterā speciem esse dicti generis. Nam si nō est, manifestum qm̄ non erit genus omnino, quod dictum est. 30. locus Declaratio — Considerandum etiam est si quod translatitiè dictū est, vt genus assignauit. Vt temperantiā cōsonantiā. nam omne genus proprie de speciebus prædicatur: cōsonantia vero de temperantia non proprie, sed translatitiè: omnis enim consonantia in sonis. 31. locus Declaratio — Amplius, si sit contrariū speciei aliquid, considerandū.

Est aūt multipliciter cōsideratio. Primum quidem si in eodē genere contrariū speciei, cùm non sit contrariū generi: oportet enim contraria in eodē genere esse, si nihil sit contrarium generi. Cùm autem est cōtrarium generi, considerandum si contrariū in contrario. 32. locus Declaratio — Necesse est enim contrariū in cōtrario esse, si sit contrarium quidem generi: manifestum autē est vnumquodq; eorum per inductionem. 33. locus Declaratio — Rursum si omnino in nullo genere quod speciei est contrariū, sed ipsum genus. Vt bonum, nam ipsi hoc nō in genere, nec contrariū huius in genere erit, sed ipsum genus, quemadmodū in bono & malo accidit: neutrum enim horum in genere, sed 34. locus Declaratio — vtrunq; eorum genus. Deinde considerandum si cōtrarium est alicui & genus, & species: & horū quidē est aliquid medium, illorum aūt nō. Nam si generum est aliquid medium, & specierū: & si specierum, & generū: vt in virtute, & vitio: & iustitia, & iniustitia: vtrorumq; enim est aliquid mediū. Instantia huius, qm̄ sanitatis & ægritudinis nihil est medium: mali aūt & boni aliquod medium.

Amplius, si est quidē aliquid vtrisq; mediū & speciebus, et generibus: nō similiter autē, sed horū quidem fm̄ negationē, illorum vero vt subiectum. probabile enim similiter et in vtrisq;. Vt in virtute & in vitio, iustitia, & iniustitia: vtrisq; enim fm̄ negationem medium. — 35. locus Declaratio

Amplius, quando nō est cōtrariū generi: considerandū non solum si cōtrariū in eodem genere, sed et mediū. In quo enim extrema, & mediū, vt in albo & nigro: nam color genus & horum, & mediorū colorū omnium. Instātia, qm̄ defectus quidē & superabundātia in eodem genere (in malo enim ambo) mediocre autē, cū sit mediū horū, nō in malo, sed in bono est. — 36. locus Declaratio

Cōsiderandū etiā, si genus quidē cōtrariū est alicui, species aūt nulli. Nam si genus est cōtrariū alicui, & species: quēadmodū virtus et vitiū, & iustitia et iniustitia: similiter aūt & in alijs cōsideranti, manifestū videt̄ esse. — 37. locus Declaratio

Instātia. in sanitate & ægritudine: simpliciter enim sanitas ægritudini cōtraria: aliqua aūt ægritudo, cū sit species ægritudinis: nulli contrariū: vt febris & ophthalmia, & vnūquodq; aliorū. Interimēti igit̄ tot modis inspiciendū: si eni nō insint quę dicta sunt, manifestū aūt non esse genus quod assignatū est. Cōstruēti vero tripliciter: primū quidē si cōtrariū speciei sit ī dicto genere, cū nō sit cōtrariū generi. Nam si cōtrariū in hoc, manifestū qm̄ & quod propositum est. — 38. locus Declaratio

Amplius, si mediū in dicto genere. Nā in quo mediū, et extrema. Rursum, si sit et cōtrariū quidem generi, considerandū est & si contrariū in cōtrario. Nam si sit, manifestum ꝙ et propositum in proposito. — 39. locus Declaratio — 40. locus Declaratio

Sermo de nonnullis etiam locis generis. *Cap. III.*

TRANSLATIO ABRAMI.

Locus 18. g est. 26. — DEcimusoctauus locus est, ꝙ cōsideremus si species admittat rem, quā impossibile est penitus esse genus, id, quod positum est, non est genus. Verbi gratia si anima admittat vitā, & impossibile est vllum

TRANSLATIO MANTINI.

LOcus decimusoctauus est, vt inspiciamus vtrum species cōmunicet, vel participet aliqd, quod nō possit omnino inesse ipsi generi, tūc id, quod fuit assignatum pro genere, non erit genus: vt exempli gratia, si

vllum numerum esse vitam animæ, genus non est ipse numerus. Et hic locus est de locis sumptis secundum diuisionem.

Locus 19. q est 18. Locus decimusnonus est, quia ex quo genus diuidit in plures, quàm in vnam speciem, notũ itaque est, quòd nisi posito generi sit alia species à specie, cui positum est genus, illud non est genus: sicut qui posuit quòd impossibile sit superficiem, & lineam non esse duas species, quia subsunt longitudini: & hoc loco deest generi, q̃ sit prædicatum de multis, cum illud sit vnum, aut quasi illud.

Locus 20. qui est 29. Vigesimus locus est, quòd inspiciamus quod positũ est genus, si nomen de eo dictum dicatur accommodatione, illud non est genus. vt qui dicebat, quòd scientia sic lux: lux nanque est vere in orbe cœlesti, & igne: & quòd huic deest, est, quòd genus dicatur de specie vniuoce, & in eo quòd quid sit.

Locus 21. q est 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39: & 40, in Arist. Vigesimusprimus locus sumitur ex cõtrarijs, & hic quidem locus partitur in plures modos: quorum quidã sunt prope rei naturam, & quidam sunt vulgares, & ex rebus quæ deforis sunt. Primo itaq; considerabimus, q̃ si speciei sit contrarium, non euadit, quin illi generi sit contrarium, aut non sit illi contrarium: si autem non sit illi contrarium, oportet q̃ illa species, & eius contrariũ sint in genere, sin autem, illud non est genus. Secundus autem locus est, si illi fuerit contrarium, oportet quòd speciei contrarium sit in generis contrario. Tertius locus est, si speciei cõtrarium non sit positus in aliquo genere, sed sit supremum genus secundum se: et speciei nõ est genus, & illorũ etiã est supremũ genus sm̃ se: gr̃a exẽpli, q̃a bonum non est spẽs alicuius generis, nec eius cõtrario, qđ est malũ, est aliqđ genus. Et hæc tria loca dicit Themistius, q̃ sint prope rei naturam: hoc est, q̃ sint veracia: contraria enim sine dubio, aut sunt sub vno eodem genere, aut sunt sub duobus contrarijs generibus, aut sunt duo genera contrariarum rerum, & hæc est dispositio speciei cum eius contrario, hoc est, q̃ non euadat tres partitiones: hoc autem inquisitione fit euidens. Horum vero locorum oratoria sunt, q̃ consideremus, si generi fuerit contrarium, & speciei fuerit cõtrarium, & vnius illorum contraria fuerint mediata, & alterius contraria fuerint immediata, quod positum est, non est genus. vulgatum enim est, q̃, si inter species sit mediũ, inter genera sit medium. verbi gratia, diuitiæ, & iniquitas, quarum altera est sub prę̃stantia, et altera sub vitio, & vtraq; sunt mediata.

Huius autem loci instantia est, quia sanitas, & morbus sunt duo contraria immediata, & subsunt bono & malo, inter quæ est medium. Et alter locus est huic similis diuulgatione, scilicet; quòd consideremus si species sit mediata, et generis contrarium mediatum, sed medium vtriusq; non significatur similiter: hoc est, q̃ vnum exprimatur per negationem amborum extremorum, & alterum exprimatur suo nomine eius comparatione: perinde significatur q̃ vulgatum sit, q̃ oporteat medium vtriusq; similiter esse exprimendum. verbi gratia, de medio inter iustitiam & iniustitiam, & medio inter virtutem & vitium. Et alius locus est, q̃ consideremus, q̃, si cõtrario speciei sit medium, oportet sub intrare genus. diuulgatũ enim est, q̃ res cuius sunt duo extrema, oporteat eius esse et medium. verbi gratia, q̃a nigrum, & albũ, & media, quæ inter ea sunt, omnia colori subsunt. Huius autem loci instantia est, quia pusillanimitas, & expositio sui ad pericula sunt sub vitio, & fortitudo

ta, si anima participat vitam, & nullus numerus est vita, ergo numerus non erit genus eius. Is autem locus est ex locis sumptis à diuisione.

Locus decimusnonus est, q̃, cum genus diuidatur in plures species vna, ergo manifestum est, q̃ si non reperiatur alia species in illo genere assignato, q̃ illa posita illi generi, tunc illud genus non erit genus. vt si quis dicat longitudinem esse genus lineæ, quoniam superficies, & linea fortasse non erunt duæ species sub longitudine positæ: & in hoc loco deest, vt dicat q̃ illud genus sit prædicatum de pluribus, & est idem, vel fere idem.

Locus vigesimus est, vt consideremus id, quod pro genere est positum, & si sit illius nomen dictum metaphorice, tunc non erit genus. vt si quis dicat scientiam esse lumen: nam lumen re vera est in corpore cœlesti, et in igne: deest ergo hic, vt dicatur, q̃ illud genus dicatur de specie vniuoce, & in eo quod quid est.

Locus vigesimusprimus est sumptus ab ipsis cõtrarijs, qui quidem locus varijs modis diuiditur, quorũ aliqui sunt propinqui naturæ rei, aliqui vero sunt probabiles, & sumpti ex rebus exterioribus. Primo igitur considerandum, si species habeat contrarium, tũc necesse est vt genus habeat contrariũ, vel non habeat contrariũ: si non habeat contrarium, tunc oportebit vt illa species, & eius contrarium sint in illo genere: aliàs enim nõ erit genus. Secundus vero locus est, q̃ si habeat contrariũ, tunc oportebit, vt contrarium speciei sit in contrario ipsius generis. Tertius locus est, vt si cõtrarium speciei non reperiatur omnino inesse alicui generi, sed ipsa sit de se genus supremum, tunc illa species nõ est ei genus, & est etiam genus supremum de se. exempli gratia, si bonũ nõ fuerit species alicuius generis, tunc eius quoq; contrarium non habebit genus, quod est ipsum malũ. Themistius autem dicit, hos tres locos esse propinquos naturæ rei, hoc est, ipsos esse veros, quoniam ipsa contraria proculdubio, vel sunt sub vno & eodem genere, vel sub duobus generibus contrarijs, vel sunt duo genera rebus contrarijs: & hæc est natura ipsius speciei cum suo contrario, hoc est, q̃ oportet vt in his locis fiant hæ tres diuisiones: & hoc patet per inductionem. In horũ vero locorum persuasiuis, seu rhetoricis cõsiderandum est, quoniam, si genus habeat contrarium, & species habeat contrarium, & cõtraria vnius eorum habeant medium, alia vero cõtraria non habeant medium, tunc id, quod fuit positum genus, nõ est genus, quoniam manifestum est, q̃ si inter species datur medium, q̃ inter genera quoq; dabitur medium. exempli gratia, iustitia, et iniustitia, quæ quidem vna sub virtute locatur, altera vero sub vitio, & inter vnumquodq; eorum adest medium. Hic tamen locus habet instantiam, quoniam sanitas, & ægritudo sunt duo contraria immediata, quæ tamen sub bono & malo continentur, quæ quidem habent medium. Datur & alius locus similis huic in probabilitate: nempe, vt consideremus, vtrum contraria speciei sint mediata, & contraria generis quoq; mediata, verumtamen non eodem modo monstretur mediũ, hoc est, q̃ vnum eorum monstretur per abnegationem duorum extremorum, alterum vero per nomẽ indicãs habitum, seu participationem: manifestum enim est, q̃ oportet vt medium inter ipsa eodem tenore se habeat, exempli gratia, medium inter iustitiam, & iniustitiam, & medium inter vitium & virtutem. Alius adhuc locus est: nempe, vt consideremus, si contraria ipsius speciei habeant medium, tunc oportebit ipsum cõtineri sub eodem genere: nam manifestum est, q̃ vbi sunt duo extrema, ibidem existit medium. exempli gratia, album, & nigrum, atq; eorum media, omnia inquam sub colore continentur. Habet tamen instantiam hic locus, quoniam pusillanimitas, & audacia sub vitio locantur, fortitudo

ſortitudo inter eas eſt ſub virtute. Et alius locus eſt ſi generi ſit contraria aliqua res,& ſpeciei non ſit contrariū, illud non eſt genus. quando ſi generi ſit cōtrarium, ſpeciei etiam eſt contrarium, ſicut eſt diſpoſitio virtutis, & vitij, & iuſtitiæ, & iniuſtitiæ, quæ eis ſubſunt.

Themiſtius autē dicit, ꝙ hic locus ſit demōſtratiuus, & quòd eo vſus ſit Ariſto. commonſtrando quòd tempus non ſit motus, quia motui eſt contraria quies, tempori autem nihil eſt contrarium: & ſicut eſt demonſtratio, qua commonſtrauit, quòd connexio, & ordo non ſint genus animæ, quia connexioni eſt contraria non connexio, animæ autem nihil eſt contrarium. Et Ariſt. in ſuo libro dicit, quòd huius loci inſtantia inuenitur in ſanitate & ægritudine, quia ſanitas eſt ęgritudini contraria, & alicui ægritudini, vt eſt ophtalmia, & feb. quę non habent aliquid contrarium.

Et de hoc eſt perſcrutandum: veriſimile enim eſt, ꝙ ſingulis paribus ægritudinum ſit ſanitas contraria, et ꝙ hæc inſtantia ſit vulgaris, quia pluribus ſanitatibus oppoſitis ſingulis ægritudinibus non ſunt nomina. Ipſe autē diceret, ꝙ diſpō ſanitatis & ægritudinis ſit ſicut diſpō boni & mali, & vt bonum eſt vnum, & mala ſunt multa, ſic ſanitas eſt vna, & ægritudines ſunt multæ. Ait Ariſt. hi quidem modi ſunt, quibꝰ ſcrutatur à cōtrario, qui intendit deſtructionem, qui vero intendit conſtructionem, illius ſunt tres modi: quorū vnus eſt, ſi ſpeciei contrarium fuerit in genere præfato, generi autem non fuerit contrarium, illud eſt ipſius ſpeciei genus: ſecūdus eſt, ſi medium inter ſpecies contrarias fuerit in præfato genere, ſpecies eſt in genere præfato: & hic quidem eſt diuulgatus in conſtructione, ſicut in deſtructione: tertius eſt, ſi generi fuerit contrarium, & ſpeciei ſit contrarium, & inuenerimus ſpeciei contrarium in generis cōtrario, genus eſt ipſius ſpeciei.

titudo tamen, quæ eſt mediū inter ipſa ſub virtute continentur. Alius præterea locus eſt, vt ſi genus ſit cōtrarium alicui rei, ſpecies vero nulli rei ſit contraria, tunc illud nō eſt genus: nam, ſi genus habet contrarium, ſpecies quoq; habebit cōtrarium: vt in virtute & vitio ſit, atq; in ipſa iuſtitia et iniuſtitia, quæ ſub illis continētur.

Themiſtius autē dicit hunc locū eſſe demonſtratiuū, quoniā Ariſt. vſus eſt ipſo in aliquibus locis, præſertim vbi probauit tempus non eſſe motum, cum quies contrarietur motui, tempus autem non habet contrarium, & vbi demonſtrauit harmoniam, & conſonantiam nō eſſe genus animæ, propterea quia conſonantiæ contrariatur inconſonantia, anima vero nullum habet contrarium. Ariſto. tamen dicit in hoc loco in libro ſuo, hunc locum habere inſtantiam in ipſa ſanitate, & ægritudine, quoniam ſanitas eſt contraria ægritudini: aliqua tamen ægritudo, vt lippitudo, quam ophtalmiam vocāt, & ipſa febris non habet contrarium.

Hoc tamen aliqua indiget conſideratione, quia videtur vt ipſe intelligat, ꝙ vnaquæq; ægritudo habeat ſanitatem ſibi contrariam, & ꝙ hæc obiectio, ſeu inſtantia eſt probabilis: propterea, quia plures ſunt ſanitates, quæ ſunt oppoſitæ aliquibus morbis, quæ non habent nomen: & videtur dicere, ꝙ eadem eſt ratio ſanitatis, et ægritudinis, quæ eſt boni, & mali: nam quemadmodū bonum eſt vnum, mala vero ſunt plura, ita quoq; ſanitas eſt vna, morbi vero plures. Inquit Ariſt. hi ſunt modi, qui quæruntur ex ipſis contrarijs ab eo, qui vult deſtruere & interimere. Sed modi conſtructiui ſunt tres: primus modus eſt, ſi cōtrarium ſpeciei ſit in genere aſsignato, genus vero nullum habeat contrarium, tūc illud eſt genus illius ſpeciei: ſecundus, ſi medium ſit inter ſpeciem, & eius contrarium in illo genere aſsignato, tunc ſpecies erit in ipſo genere aſsignato, & hoc eſt probabile in conſtruendo, vt erat in deſtruendo: tertius, ſi generi inſit contrarium, ac ipſi ſpeciei contrarium quoq;, & inuenerimus contrarium ipſius ſpeciei ineſſe contrario generis, tunc illud genus ineſt ſpeciei.

De Genere, loci alij. *Cap. IIII.*

RVrſum in caſibus, & coniugatis, ſi ſimiliter ſequuntur: & interimenti, &
41. Locus. Declaratio. conſtruenti. Simul enim vni, & omnibus
inſunt, vel non inſunt: vt ſi iuſtitia ſcientia
quædam, & iuſte ſcienter, & iuſtus ſciens: ſi
autem horum aliquid non ineſt, nec reliquo
42. Locus. Declaratio. rum vllū. Rurſum, in ijs quæ ſimiliter ſe habent adinuicem. Vt delectabile ſimiliter ſe
habet ad voluptatē, & vtile ad bonū, vtrūq;
enim vtriuſq; effectiuum: ſi igitur voluptas
quiddam bonum, & delectabile quiddā vtile erit: manifeſtum enim quoniam boni erit
effectiuum, eo quòd voluptas bonum. Similiter autem, & in generationibus, & corru
43. Locus. Declaratio. ptionibus. Vt ſi ædificare eſt operari, ædificaſſe, operatum eſſe: & ſi diſcere eſt reminiſci, & didiciſſe, recordatum eſſe: & ſi diſſolui
eſt corrumpi, & diſſolutum eſſe, corruptum
44. Locus. Declaratio. eſſe, & diſſolutio, corruptio quædam. Et in
generatiuis vero, & in corruptiuis, ſimiliter
& in potentijs, & vſibus, & omnino ſecundum quamlibet ſimilitudinem, et interimenti, et conſtruenti inſpiciendum, quemadmodum in generatione, et corruptione diximus. Nam, ſi corruptiuum diſſolutiuum, et
corrumpi diſſolui: et ſi generatiuum eſt effectiuum, et generari fieri, et generatio factio:
ſimiliter et in potentijs, et vſibꝰ, et omnino;
ſi potentia diſpoſitio, et poſſe, diſponi, et ſi
alicuius vſus eſt actus, & vti agere, et vſum
eſſe, egiſſe. Si autem ſit priuatio id, quod op- 45. Locus. Declaratio.
ponitur ſpeciei, duobus modis eſt interimere. Primum quidem ſi in aſſignato genere
eſt oppoſitum. Aut enim ſimpliciter in nullo genere eodem priuatio, aut nō in vltimo:
vt ſi viſus in vltimo genere eſt, ſenſu: cæcitas non erit ſenſus. Secundo autem, ſi et generi, et ſpeciei opponitur priuatio, non eſt
autem oppoſitum in oppoſito: nec quod aſſignatū eſt, in aſſignato erit. Interimenti igi- 46. Locus. Declaratio.
tus, quemadmodum dictum eſt, vtendum.
Conſtruenti autem vno modo: nam ſi oppoſitum in oppoſito, et propoſitum in propoſito erit. Vt ſi cæcitas inſenſibilitas quædam, et viſus ſenſus. Rurſum, in negationi- 47. Locus. Declaratio.
bus conſiderandum ē cōuerſo, quemadmodum in accidente dicebatur. Vt ſi delecta-

bile

bile quod bonum, quod non bonum non delectabile: nam si non ita se habet, erit con tra, non bonum delectabile: at impossibile est, si bonũ genus est delectabilis, esse quicquam non bonum delectabile: nam de quibus genus non prædicatur, nec specierum vlla. & construenti etiam similiter inspicien dum, nam si non bonum, non delectabile, delectabile bonum: quare genus bonum, delectabilis.

48. Locus Declaratio

Si autem sit ad aliquid species, considerandum si & genus ad aliquid. Nam si species ad aliquid, & genus, vt in du plici, & multiplici: vtrunque enim ad aliquid.

49. Locus Declaratio

Si autem genus ad aliquid, non necessario & species. Nam disciplina ad aliquid, grammatica autem non. An nec quod prius dictum est verũ videbitur: nam virtus ipsum quod bonum, & ipsum quod honestum: & virtus quidẽ ad aliquid, bonum vero & honestum nõ ad aliquid, sed qualia.

50. Locus Declaratio

Rursum, si non ad idem dicitur species, et secundũ se, & secundum genus. Vt si duplum dimidij dicitur duplum, & multiplum dimidij oportet dici: si aũt non, nõ erit multiplum genus dupli.

51. Locus Declaratio

Amplius, si non ad idem & secundũ genus dicitur, & secundum omnia genera. Nam si duplũ dimidij multiplũ est, & abundans dimidij dicetur, & simpliciter secundũ omnia superiora genera ad dimidium dicetur. Instantia: quod non necesse est secundũ se, & secundũ genus ad idem dici: nam scien tia scibilis dicitur: habitus autem & dispositio nõ scibilis, sed animæ.

52. Locus Declaratio

Rursum, si similiter dicitur genus, & species secundũ casus. Vt si alicui, aut alicuius, aut quolibet modo aliter dicitur: nam vt species, & genus, velut in duplo, & in superioribus: alicuius enim & duplum, & multiplum: similiter aũt & in sciẽtia, alicuius enim & hæc, & genera: vt dispositio, & habitus. Instantia autem, quod aliquoties nõ sit: nam differens, & contrarium alicui, diuersum autẽ, cùm sit genus horum, nõ alicui, sed ab aliquo: diuersum enim dicitur ab aliquo.

53. Locus Declaratio

Rursum, si similiter ad aliqd secundum casus dicta, non similiter conuertuntur. Quemadmodum in duplo, & multiplo: vtrũque enim horũ alicuius: & idem etiã secundũ conuersionẽ dicitur: alicuius enim & dimidium, & submultiplum. Similiter autem & in disciplina, & opinione: nam et hæc alicuius, & cõuertitur: similiter & disciplinatum, et opinabile alicuius: si igitur in aliquo nõ similiter conuertitur, manifestum est nõ esse genus alterũ alterius.

54. Locus Declaratio

Rursum, si nõ ad æqualia species, & genus dicitur. Similiter enim, & æqualiter vtrunque videtur dici, quẽ admodum in dono et datione: nam et donũ alicuius alicui dicitur, & datio alicuius et alicui dicitur: est aũt datio genus doni, nam donum, datio est irreddibilis. In aliquibus autem non accidit ad æqualia dici: nam duplũ alicuius duplum, abundans aũt & maius alicuius et aliquo: omne enim abundãs, et maius aliquo abundat, et alicuius abundat: quare non sunt genera, quæ dicta sunt, dupli, eo quod non ad æqualia dicuntur speciei, aut non vniuersaliter verum, ad æqualia speciem et genus dici.

55. Locus Declaratio

Videndum autem & si oppositi est oppositum genus. Vt si dupli multiplum, & dimidij submultiplum: oportet enim oppositum oppositi genus esse: si igitur ponat aliquis scientiam idipsum quod est, sensum, oportebit et scibile id quod est sensibile esse, sed non est: non enim omne scibile sensibile: nam intelligibilium quædam scibilia: quare non est genus sensibile scibilis: si autem hoc non, neque sensus scientiæ.

56. Locus Declaratio

Quoniam autem eorum, quæ ad aliquid dicuntur, alia quidem ex necessitate in eis, aut circa ea sunt, ad quæ dicuntur, vt dispositio, et habitus, & commensuratio (in alio enim nullo possibile est esse quæ dicta sunt, quàm in eis, ad quę dicuntur:) alia aũt non necesse est quidem in eis esse, ad quæ dicuntur, contingit autem, quemadmodum scibile est in anima (nihil enim prohibet sui scientiam habere animam, non necessarium autem: possibile est enim & in alio esse hanc eandem) alia vero simpliciter non contingit in eis esse, ad quę dicuntur (vt cõtrarium in cõtrario: neque scientiam scibili, nisi sit scibile anima, vel homo:) cõsiderare igitur oportet si quis in genere ponat quod tale est, in non tali.

57. Locus Declaratio

Vt si memoriã immansionẽ scientiæ dicat: nam omnis immansio in mente, et circa illud: quare & scientiæ immansio, in scientia: memoria igitur in scientia, eo quod immansio, scientiæ est: hoc autem non contingit: memoria enim omnis in anima. Est autẽ qui dictus est locus & accidens cõmunis: nihil enim refert, memoriæ genus immansionem dicere, aut accidere dicere illi hoc: nam si quouis modo est memoria, immãsio scientiæ, eadem aptabitur de ipsa ratio.

TRANSLATIO ABRAMI.

Locus 22. qui eſt 41. in Ariſtotele.

Vigeſimusſecundus locus ſumitur à caſibus, & coniugatis: & notum eſt, ꝙ ſit de locis communibus, & prædicantur in conſtructione, & deſtructione. verbi gratia, ſi ſcientia ſit genus iuſtitiæ, ſciens eſt genus iuſti, & ſi illa non ſit genus, nec ille eſt genus.

Locus 23. qui eſt 42.

Vigeſimustertius locus ſumitur à ſimili proportionaliter. verbi gratia, ſi fuerit proportio ſuauitatis ad voluptatem proportio iuuantis ad bonum, vtrunq; eoim illorum efficit vtrunq; iſtorum: & cum voluptas ſit bona quatenus bonum ſit illius genus: ſicq; ſuaue eſt etiã iuuans, quatenus iuuans ſit eius genus: conſtitutio autem huius ſyllogiſmi concludentis per hunc locum eſt primæ ſpeciei conditionalis coniunctiui.

Locus 24. qui 43. et 44.

Vigeſimusquartus locus ſumitur à generatione, & corruptione, & genito & corrupto, & ſimiliter à virtutibus, et mutationibus. exempli gratia, in generatione, ſi hominem ædificare habet genus efficere, iam ædificaſſe habet genus iam feciſſe, & ſi genus addiſcendi ſit reminiſci, genus illius, quod eſt didiciſſe, eſt meminiſſe. Et ſimiliter in corruptione, ſi genus illi⁹, quod eſt dirui, ſit deſtrui, genus illius, quod eſt dirutum eſſe, eſt deſtructum eſſe: & ſimiliter ſi genus corrumpentis ſit diſſoluens, genus corruptionis eſt diſſolutio: & ſi genus geniti ſit factũ, factio eſt genus generationis: & ſi genus potentiæ ſit diſpoſitio quædam rei, quæ eſt in potentia, genus eſt hac diſpoſitione pati: & ſi vſus alicuius rei genus ſit actio quædam agendi, genus eſt agere hac actione, & illius, quod eſt vſum eſſe, genus eſt egiſſe. Vis autem horum locorum eſt vna, & illa eſt ſimilitudo, quæ illis ineſt proportionaliter: ſicut enim ædificare ſe habet ad facere, ſic ædificaſſe ad feciſſe: et ſimiliter proportio corrumpentis ad corruptionem, eſt ſicut diſſoluentis ad diſſolutionem. Et ſimiliter inuenitur proportionalitas in reliquis ipſorum: & hi quidẽ loci ſunt ad conſtructionem, & deſtructionem.

Locus 25. qui eſt 45, & 46

Locus vigeſimusquintus, qui ſumit̃ ab oppoſitis ſecundum modũ priuationis, & habitus, fit duobus modis. Quorum vnus eſt, ꝙ priuatio ſpeciei ſit in priuatione generis poſiti, quando enim priuatio ſpeciei fuerit in priuatione generis, quod poſitum eſt genus non eſt genus. verbi gratia, ſi viſus ſit ſenſus, cęcitas non eſt non ſenſus. Secundus autẽ eſt, ſi ſpeciei, & generi fuerit oppoſitum priuatiue, & ponitur ſpecies in genere, expedit, ꝙ oppoſitum ſit in oppoſito. verbi gratia, ſi cæcitatis genus eſt priuatio ſenſus, aut non ſenſus, viſus genus eſt ſenſus. Et ambo hæc loca fiũt in deſtructione. In conſtructione vero fit hic ſecundus ſolum. Et notum eſt, ꝙ conſtitutio loci deſtruentis ſit ſecundæ ſpeciei conditionalis cõiunctiui, in qua repetitur oppoſitum cõſequentis, & concluditur oppoſitum antecedentis. Secundus autem conſtituitur ex prima conditionalis coniunctiui in conſtructione, in deſtructione vero in ſecunda. Et horum locorum vis eſt à rebus quæ ſunt deforis.

Locus 26. qui eſt 47.

Vigeſimusſextus locus ſumitur ex illatione oppoſitorum ſm modum negationis conuerſionis, qui notus eſt in conuerſione contradictorij, de quo loco iã prædictum eſt in quæſitis accidentis. Verũtamen differentia inter illa eſt, qa ibi fit i cõſtructione & deſtructione: hic autẽ fit in deſtructione ſolũ, & eſt demõſtratiuus, ee in

TRANSLATIO MANTINI.

Locus vigeſimusſecundus eſt ſumptus à caſibus, & à coniugatis: et ſatis conſtat ipſum eſſe ex locis communibus, ſeu æquiuocis, fiuntq; ad cõſtruendum, & deſtruendum. exempli gratia, ſi ſcientia eſt genus iuſtitiæ, ergo ſciens eſt genus ad ipſum iuſtum, & ſi ipſa non fuerit genus, neq; ille erit genus.

Locus vigeſimustertius eſt ſumptus ab ipſo ſimili ſecundum proportionem. exempli gratia, ſi eadẽ eſt proportio delectationis ad voluptatem, quæ eſt ipſius vtilis ad bonum, cum vtriuſq; ipſorũ ſit effectiuum vtriuſq; eorum, voluptas vero ſit bonum, quatenus ipſum bonum eſt genus ipſius, ergo, & ipſum delectabile erit quoq; vtile, quatenus vtile eſt genus eius. Componitur autem hic ſyllogiſmus concludens in hoc loco in primo modo conditionalis coniunctiuæ.

Locus vigeſimusquartus eſt ſumptus à generatione & corruptione, & à generato & corrupto, atq; ab ipſis potentijs, & tranſmutationibus. Exemplum de generatione, vt ſi ædificare eius genus eſt operari, ergo ædificaſſe eius genus erit operatum iam eſſe, & ſi diſcere eſt reminiſci, ergo didiciſſe eius genus erit recordatum fuiſſe. Similiterq; dicendum eſt de corruptione, nam ſi demoliri rem, eius genus ſit corrumpere, ergo demolitũ fuiſſe, eius genus erit corruptũ fuiſſe: pari ratione ſi genus corruptiui ſit ipſum diſſoluens, ergo genus corruptionis erit ipſa diſſolutio: & ſi ipſius geniti genus ſit innouatum, ſeu ortum, ergo innouari, ſeu oriri, erit genus ipſius generationis, & ſi ipſius potentiæ genus ſit quædam diſpoſitio, ergo genus rei, quę eſt in potẽtia, erit pati in aliqua diſpoſitione, & ſi vti aliqua re eius genus ſit operatum fuiſſe aliquid, ergo ipſius vtetur, genus erit operabitur tale opus, & dicere iam vſum fuiſſe, eius genus erit iam operatum fuiſſe. Horum autem locorum eadem eſt vis, nempe ſimilitudo ipſa, quæ eis ineſt ſecũdum proportionem: nam eadem eſt proportio ipſius ædificabit ad ædificaſſe, quæ eſt ipſius operabit̃ ad operatum eſſe, ſimiliterq; proportio corrumpentis ad corruptionem, quæ eſt diſſoluentis ad diſſolutionem: ſimilisq; proportio reperitur in reliquis: & hæc loca poſſunt eſſe conſtructiua, & deſtructiua.

Locus vigeſimusquintus, qui eſt ſumptus ab oppoſitis ſecundum priuationem & habitum, fit duobus modis. Primo, vt priuatio ſpeciei ſit priuatio generis aſſignati: nam, quando priuatio ſpeciei fuerit in generis priuatione, tunc id, quod fuit poſitum genus, non erit genus. exempli gratia, ſi viſus eſt ſenſus, cæcitas nõ eſt ſenſus. Secundo, ſi ſpecies, & genus habuerint oppoſitum priuatiuum, & ponatur ſpecies in genere, tunc et ipſum oppoſitum erit in oppoſito. exempli gratia, ſi genus cęcitatis ſit priuatio ſenſus, ergo genus ipſi⁹ viſus erit ipſe ſenſus. Et hæc duo loca fiunt ad interimendum. Sed ad conſtruendum fit tantum is ſecundus. patet autem huiuſmodi compoſitionem loci interimentis fieri in ſecundo modo ipſius hypotheticæ coniunctiuæ, in quo reperitur oppoſitum conſequentis, & infertur oppoſitũ antecedentis. Secundus vero locus componitur in primo modo hypotheticæ, ſeu conditionalis coniunctiuæ ad conſtruendum, ad deſtruendum vero in ſecũdo. Et vis horũ locorum eſt vis eorũ, q ſumunt̃ à reb⁹ extrinſecis.

Locus vigeſimusſextus eſt ſumptus ex affirmatione oppoſitorum facta per negationem ſecundum contrarietatem, & eſt ille, qui dicitur per contrarium ſecundum contradictionem, qui locus iam præceſſit in problematibus accidentis, ſed differunt, quia ibi fit conſtruendo, & deſtruendo, hic vero ad deſtruendũ tantum,

in constructione est vulgaris: exemplũ in destructiõe, si suaue sit bonum quoddã eo q bonum sit ipsis genus, quod nõ est bonum, non est suaue. Deinde repetimus q id, quod non est bonum, sit suaue: sicq; cõcluditur in secunda conditionalis coniunctiuæ, q suaue non sit bonum. In cõstructione vero est huius cõtrarium, si quod non est suaue, non sit bonum, suaue est bonum. Excepto q hinc sequitur, q bonum insit suaui, non q ei insit, prout vndiq; sit ipsius genus: si enim quod non est coruus non sit nigrum, non infertur q nigredo insit coruo, vt sit ipsius genus. Sic asseuerat Themistius, & in eo est considerandum.

Locus. 27. q est 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. &c.

Vigesimusseptimus locus sumitur à relatione, & ipsius sunt multi loci, quorum Primus est, si species sit relatiua, expedit suum genus esse relatiuum: & ille est demonstratiuus, oportet enim vt dictum est, speciem & genus esse vnius prædicamẽti: si aũt genus sit relatiuũ, vulgariter putatur, q non oporteat speciem esse relatiuam, quia scientia est relatiua, et grammatica ei subest, & non est relatiua: hoc vero accidit ob nominis appellationem: Veritas autem est, q, quãdo genus fuerit relatiuum ipsius, etiam species est relatiua. Secundus locus est, si species referatur ad vnam eandem rem, expedit genus dici in comparatione huius ipsius rei: si autem, non est genus. exempli gratia, si duplum dicatur relatione ad mediũ, expedit eius genus, quod est multiplex, dici etiam relatione ad medium: si autem non diceretur relatiue ad medium, sed ad aliquam aliam rem, illud non est genus. Cuius instantia est, quia superans est dupli genus, & non dicitur relatiue ad medium, sed relatione ad superatum, quod est medij genus. Tertius autem locus est ex parte dictionum habitudinis (qui latine secundum casus nominatur) & est quando species attribuitur alicui rei relatiuę secundum habitudinis dictiones: hoc est, secundum casus, expedit & genus illa ipsa habitudinis dictione dici. Verbi gratia si dicatur duplum dimidio duplum, per lamed acquisitionis, id est per datiuum, similiter dicitur multiplex. Huius autem loci instantia est, quia contrarium dicitur tali contrarium: aliud autem quod est eius genus, dicitur aliud à tali, non per literam acquisitionis, hoc est non per datiuum. Quartus locus est huic affinis q vtraq; illa dicantur sine vlla habitudinis dictione, ad alterutra illorum, & non conuertantur reciproce, sicut conuertitur, scientia scibilis scientia, & scibile scientiæ scibile. Quintus locus est, si vnum illorũ dicatur duobus modis habitudinis casualis, & alterum non dicatur illis modis, quod positum erat genus non est genus: donatio enim, ex quo est actus illius vnde deriuatur arabice, flectitur dupliciter, aliquando dictione acquisitionis, idest datiuo, & aliquando sine acquisitionis dictione: dicimus enim condonaui eum, & condonaui ei: prout dicimus dedi eum, & dedi ei: datio est donationi genus: datio enim aliqua est cum reditu, & aliqua est sine reditu: donatio autem arabice dicitur sine reditu.

tum, & est tunc demonstratiuus, ad construendũ vero est ꝓbabilis. Exẽplũ in destruendo, vt si delectabile est bonum quoddã, eo q bonũ sit genus, ergo quod nõ est bonum, nõ est delectabile, deinde repetimus, sed id, qđ non est bonũ, est delectabile, & sic cõcludet in secundo modo ipsius hypotheticæ coniunctiuæ, q nõ omne delectabile sit bonũ. Ad cõstruendũ vero cõtrario modo se habet sic, si id, quod nõ est delectabile, nõ est bonũ, ergo delectabile est bonũ: verumtñ id, quod sequitur ex hoc est, q bonum inest ipsi delectabili, nõ q insit ei quatenus est eius genus omnino: nam si id, quod nõ est coruus, non est nigrũ, ergo nõ sequitur, vt oporteat nigredinem inesse coruo, quatenus est eius genus. Ita dicit Themistius, sed indiget consideratione.

Locus vigesimusseptimus est sumptus à relatiuis, et habet plura loca. quorũ Primus est, si spẽs fuerit ad aliquid, tũc eius genus debet esse ad aliqd: & est locus demonstratiuus, qm̃ species & genus, vt dictũ est, debẽt esse eiusdẽ prædicamẽti, & si genus fuerit ad aliqd, tũc videtur probabile species nõ esse ad aliqd: nam scientia est ad aliquid, & grãmatica continet̃ sub ea, et tñ nõ est ad aliquid: sed hoc cõtingit propter nominis appellationem: sed re vera, qñ genus est ad aliqd, eius quoq; species est ad aliqd. Secundus locus est, si spẽs dicitur in relatione ad aliquid idẽ, genus quoq; debet dici in relatione ad eandẽ rem: alias enim nõ erit genus. exempli gratia, si duplum dicit̃ in relatione ad dimidiũ, ergo eius genus, quod est ipsum multiplũ, debet quoq; dici in relatione ad dimidiũ: & si nõ dicat̃ in relatione ad dimidiũ, sed in relatione ad aliqd aliud, tunc nõ est genus. cuius tamẽ instantia datur, qm̃ ipsum superadditũ seu abundans est genus ad duplũ eius, & tñ nõ dicitur in relatione ad dimidiũ, sed in relatione ad diminutum, quod est genus ad ipsum dimidiũ. Tertius locus est sumptus ex dictionibus relationis. i. ſm casum: nẽpe, vt cum spẽs refertur ad aliquã rem relatiue per aliquã dictionẽ relationis, tũc & ipsum genus debet referri ad eam per eandẽ dictionẽ relationis. exẽpli gratia, si duplum dicatur esse duplũ ad dimidiũ per hanc dictionẽ, scilicet propositionem ad, tunc & ipsum multiplũ eius genus debet referri ad dimidium per prępositionẽ ad: sed hic locus habet instantiã, propterea quod cõtrariũ dicitur cõtrariũ ſm se solum, sed ipsum aliud seu diuersum, quod est genus eius, dicit̃ sine aliqua prępositione, scilicet cõsignificatiua relationis, sed dicit̃ hoc est aliud ſm se, seu in genitiuo, vel in datiuo & nõ in accusatiuo ꝑ præpositionẽ ad. Quartus locus, q est quinquagesimus primus, est similis pręcedenti, nempe, vt quodlibet eorũ dicatur ſm aliquem casum seu propositione relationis, sed q vnũ eorum non conuertit̃ conuersione relatiua ad alterũ, sicut cõuertitur, cũ dicimus sciẽtia est scibilis sciẽtia, & scibile est sciẽtiæ scibile. Quintus locus est, vt si vnũ eorum dicat̃ duobus modis relationis, et alterũ nõ dicatur illis duobus modis, tũc id, quod sunt positũ pro genere, nõ erit genus: nã cum verbũ deductũ à donatione dupliciter in lingua arabica vtimur eo, nã quandoq; cũ casu, vel pronomine, quãdoq; sine aliquo casu, vel pronomine nam dicimus cũq; donaui ei, & donatũ est ad ipsum, sicut etiã dicim᷒ dedi ei & dedi ipsum, idest ad ipsum, datio autẽ est genus ad donationẽ: quoniam datio aliqua est reddibilis, aliqua vero irreddibilis. Sed donũ est irreddibile in lingua arabica.

Existimat igitur vt hoc idẽ sit necessariũ in ipso genere, scilicet vt referatur ad suũ correllatiuũ cõsimili modo, quo refert̃ species. Hæc tñ loca sunt inualida in persuadendo, quia sunt sumpta ex dictionibus: & oportet vt in hoc loco ipsum superans sit genus ad duplũ, quia dicit̃ ipsum superabundans duplũ ad hoc, & superadditum superadditũ ad hoc, similiter & ipsum maius, dicit̃

Tota hæc pars 1 Abrami trãslatione desideratur, quã tñ a Iacob mãtino conuersam esse videmus.

latione

enim maius hoc. Themistius autem iudicat hæc loca debere ab arte propter hoc refelli. Alius locus sumptus est à relatione, qui tollit ne sensus sit genus scientiæ, quoniam si esset genus, tunc oporteret, vt ipsum sensibile esset genus scibilis, quod tamen non est verum: quoniam aliquod datur intelligibile, quod non est sensibile, vt ipsa intelligentia, vel intellectus. is tamen locus est valde rhetoricus, seu persuasiuus. Alius locus est, quia cum ipsa relatiua tripliciter reperiantur. Primo, ea, quæ ex necessitate insunt rebus, ad quas dicuntur correlatiue, vt iustitia, quæ semper inest iusto. Secũdo, ea, quæ possunt quãdoq; inesse suis correlatiuis, quandoq; vero his, quę sunt extra ipsa. exempli gratia, scientia, quæ dicitur in relatione ad scibile, & et ad animam sciẽtem: scientia itaq; reperitur in anima, & in ipso scibili, quod quidem est extra animam, & nõ potest aliter esse: quoniam, cum contingit contemplationem fieri in anima, tunc scientia est omnino in ipso scibili. Tertio, ꝙ ĩpossibile est vllo pacto, vt ipsum relatiuum reperiatur in suo correlatiuo: vt cõtrarium, quod quidem dicitur in relatione ad suum contrarium, & tamen non potest inesse ei: si ergo res ita se habeat, cõsentaneum est, cum ex proprietatibus ipsius relatiui hæc vna sit: nempe, vt has tres obtineat differentias, vt inspiciamus, si species relata habeat vnam earum, genus vero non, tunc non est genus. exempli gratia, si quis dicat memoriam esse mansionem scientiæ, ita, vt sit eius genus, quoniam omnis mansio est in manẽte, cũ ipsum manens denominetur per ipsam, ergo mansio scientiæ est in ipsa scientia, & memoria ipsa erit ergo in ipsa scĩa, quia ipsa est mansio: memoria vero est in anima, ergo mansio scientiæ nõ est genus memoriæ. Omnia autem hæc loca sunt manifeste persuasiua, seu rhetorica.

De re Eadem loci alii. *Cap. V.*

58. Locus. Declaratio. RVrsum, si habitum in actu posuit, aut actum in habitu, non est genus quod tale est. Vt si sensum, motum per corpus: nã sensus habitus, motus autem actus. Similiter autem, & si memoriam habitum contentiuum opinionis dixerit: nam nulla memoria habitus, sed magis actus. Peccant autem & qui habitum in consequentem potẽtiam

59. Locus. Declaratio. ordinant. Vt mansuetudinem, continentiã iræ: & fortitudinem, & iustitiam, timorum, & lucrorum continentiam: nã fortis, & mansuetus, perturbatione vacans dicitur, continens autem, qui perturbatur, sed non ducitur: fortasse igitur talis potentia sequitur vtrunq;, vt si perturbetur, non ducatur: verum continere non hoc est, hunc quidẽ fortem, illum autem mansuetum esse; sed omnino perturbari ab huiusmodi nihil. Aliquoties autem & quod sequitur, quouis modo:

60. Locus. Declaratio. vt genus ponunt. Vt tristitiam, iræ: & opinionem, fidei: vtraq; enim prædicta sequuntur quidem quodam modo assignatas spẽs, neutrum autem eorum genus est: nã qui irascitur, cõtristatur, priore in eo tristitia facta. non enim ira tristitiæ, sed tristitia iræ causa est: quare simpliciter ira non est tristitia. Secundum autem hæc, neq; fides opinio: cõtingit enim eandem opinionem etiam nõ credentem habere: non contingere autem hoc, si fides esset species opinionis: non. n. cõtingit idẽ amplius permanere, si ex specie oĩno permutatum sit: queadmodũ nec idem aĩal qñq; hoĩem esse, & qñq; non. Si quis autẽ dicat ex necessitate opinantẽ etiã fidẽ habere, de æqualibus opinio et fides dicetur: quare neq; sic erit genus: de pluribus enim oportet dici genus. Videndum autem et si in ali-

61. Locus. Declaratio. quo eorum nata sint vtraq; fieri. In quo. n. species, & genus, vt in quo album, et color, et in quo Grammatica, et disciplina: si igitur verecũdiam timorẽ dixit, aut irã tristitiam, non accidit in eodem spẽm et genus esse: nã verecundia quidẽ in rationali, timor in irascibili, at tristitia in concupiscibili: nã in hoc, et voluptas, ira autem in irascibili: quare nõ sunt genera, quæ assignata sunt, eo ꝙ non in eodem cũ spẽbus nata sunt fieri: silr autẽ et si amicitia in cõcupiscibili, non erit voluntas quædã: oĩs. n. voluntas in rõnali. Vtilis autẽ hic locus et ad accidens, et id cui accidit: in eodẽ. n. accñs, et cui accidit: quare nisi in eodem videatur, manifestum qm̃ non accidit.

62. Locus. Declaratio. Rursum, si ꝑm quid species dictũ genus participat: nõ. n. videtur ꝑm quid participari genus. Nam non est homo ꝑm quid aĩal, neq; grãmatica, ꝑm qd disciplina: silr ~~grammatica~~, aũt & ĩ alĳs. cõsiderandũ igĩ si ĩ aliqbus ꝑm

quid

quid participatur genus, vt si animal quod sensibile vel visibile dicitur: nam secundum quid sensibile, vel visibile animal, secũdum corpus. n. sensibile, et visibile, secundum animam autem non: quare non erit genus, corpus visibile, & sensibile aĩalis.

63. locus. Declaratio. Latent autẽ quandoq;, et totũ in parte ponentes. Vt aĩal, corpus aiatum: nullo. n. modo pars de toto prædicat: quare nõ erit genus corpus aialis, eo quod pars est.

64. locus. Declaratio. Videndum autem si quid vituperandorum, aut fugiendorũ in potestate, aut potente posuit. Vt Sophistam, vel calumniatorem, vel furem eum qui possit aliena latenter surripere: nemo. n. prædictorũ in eo q possit, aliquid horcitũ talis diur: põt. n. & Deus, & studiosus, praua agere: non sunt autem huiusmodi: nã oẽs praui sm electionem dicuntur. Amplius, oẽs potestates eorum sunt, quę sunt eligenda: nam prauorum potestates eligendæ, eo q Deũ & studiosum habere dicimus eas, potentes. n. dicimus eos esse, praua agere: quare nullius vituperabilis erit genus potestas. Si autem nõ, accidet vituperandorum quiddam eligẽdum esse: nã, erit quædam potestas vituperabilis.

65. locus. Declaratio. Et si qd propter se honorabilium vel eligibilium, in potestate vel potente, vel effectiuo posuit.

66. locus. Declaratio. Nam oĩs potestas, & oẽ potens, aut effectiuum, pp aliud eligendum. Aut si quid eorũ, quæ sunt in duobus generibus vel pluribus in altero posuit. Quædam enim non est in vno genere ponere: vt fraudulentum, aut calumniatorem: neq;. n. qui eligit, impotẽs autem, neq; qui potest, ar non eligens, calũniator, aut fraudulentus: sed qui vtraq; hæc habet, quare non ponẽda sunt in vno genere, sed in vtroq; eorũ quæ dicta sunt.

67. locus. Declaratio. Amplius, aliquoties ẽ conuerso, genus quidem vt differentiam, differentiam autem vt genus assignant. Vt stuporem, superabundantiam admirationis, & fidem vehementiam opinionis: nam neq; superabundantia, neq; vehementia genus, sed differentia: videtur. n. stupor, admiratio esse superabundans: & fides, opinio vehemens, quare genus admiratio, & opinio est: superabundantia autem, & vehementia differẽtia. Amplius, si quis superabundantiam, & vehementiã, vt genera assignet, inanimata fidẽ facient, & stupefacient: nam, cuiusq; vehementia, & superabundantia illi adest, cuius est superabundantia, & vehementia: si ergo stupor superabũdantia est admirationis, aderit admirationi: quare admiratio stupefaciet: silr autem & fides aderit opinioni, si vehementia quidem opinionis est: quare opinio fidem faciet. Amplius, accidet sic assignanti vehementiam vehementem dicere, & superabundãtiam superabundantem: est. n. quædã fides vehemẽs: si ergo fides vehementia est, vehementia erit vehemens: silr autem & stupor quidam & superabundans: si ergo stupor est superabundantia, superabundantia erit superabundans: vr̃ autem neutrũ horum, quemadmodum nec disciplina disciplinatum, nec motus motũ.

68. locus. Declaratio. Qñq; autem peccãt, & passionem in genere eius quod passum est ponentes. Vt immortalitatem vitam sempiternam dicentes esse: passio. n. vitæ & aceñs immortalitas vr̃ esse: q autem verũ sit quod dicitur, manifestum fiet, si quis admittat aliquem ex mortali fieri immortalem: nullus. n. dicit aliam vitam eũ sumere, sed aceñs aliquod, vel passionẽ huic eidem aduenire: quare non genus vita, immortalitatis.

69. locus. Declaratio. Rursum, si passionẽ cuius est passio, illius genus dicit esse. Vt spiritũ aerẽ motũ: magis. n. motus aeris, spiritus: nã, aer idem permanet, & quãdo mouetur, & quando stat, quare nõ est oĩno aer spiritus: esset. n. & nõ moto aere spiritus, siquidem idem aer permanet, qui quidem erat spiritus: similiter autem, & in alijs huiusmodi. Si igitur, & in hoc oportet admittere quòd aer motus, est spiritus, non tamen de omnibus huiusmodi est assignandum, de quibus non verificatur genus, sed de quibuscunq; vere prædicatur assignatum genus: nam in quibusdam non videtur verificari, vt in luto, & niue: nam niuem dicunt esse aquam coagulatam, lutum autem terram humido temperatam: est autẽ neq; nix aqua, neq; lutum terra: quare neutrum assignatorum generũ erit genus: oportet enim genus verificari semper de omnibus speciebus: similiter autem neq; vinũ est aqua putrefacta (sicut Empedocles dicit, in ligno putruit vnda) nã simplr̃ non est aqua.

Sermo de aliis Generis Locis. *Cap. V.*

TRANSLATIO ABRAMI.

Locus 28. 13 tã 52. Vigesimusoctauus locus est, qñ qs ponit habitũ genus actus, aut actũ genus habitus. Exẽplum positionis habitus genus actus, est sermo dicentis, q medicina sit genus regiminis conualescentium: conualescentium

TRANSLATIO MANTINI.

Vigesimusoctauus loc⁹ est, si aliqs ponat habitũ esse genus ad actũ, vel actũ ad ipsum habitum. exempli gratia, qui ponit habitum esse genus ipsius actionis, seu actus, est, vt si dicas medicinam esse

conualescentium nanq; regimen non est species medicinæ, sed ipsum regimen est ipsamet medicina. Exemplum autem huius, qui posuit actum genus habitus est, prout qui dixerit genus febris esse actionum nocumentum: notum autem est, quòd qui poneret genus huiusmodi, abstulerit ab eo prædicationem in eo quod quid sit. Et ideo hic locus est demonstratiuus in destructione.

Locus 29. q est 59. & 60. Vigesimusnonus locus est, quia ponere rē illud consequentē, inditium est ponere in potentia habitum consequentem ipsam: hoc est, ponere potentiam genus ipsius habitus. verbi gratia, qui poneret mansuetudinem & fortitudinem continentiam ab ira & timore, & constantiam à fuga: fortis enim & mitis est aliud, q̃ѣ continens: fortis enim est, quem non aggreditur timor: constans autem est qui se cohortatur ad ferendum res terribiles: & similiter continens est, quem non aggreditur iracundia: constans autem est, quem aggreditur accidens iracundiæ & se detinet in illa. Et ideo dicitur q̃ habens habitum sit, quem non aggrediuntur accidentia, constans autem est, quem aggrediuntur accidentia, & detinet se in illis, & vt vniuersalius inquam, cōstare animæ est causa incessendi habitum cōstantis. Et ideo, quando est habitus, sequitur necessario q̃ sit potentia præcedens ipsum, & non sequitur, ex quo constantia præcedit habitum q̃ sit illius genus: hoc autem est per se notum. Et hinc ponendum est tristitiam esse genus iræ, & opinionem, genus assertionis: tristitia enim sequitur ab essendo iram: impossibile enim est irascentem non contristari, & tristitia est causa iræ. Neque etiam opinio est genus assertionis, & si præcedat esse ipsam, & hęc illam sequatur: veritas enim primo fuit opinio: quādo autem aucta & roborata est, fit assertio. Nullum autem genus est huius conditionis, hoc autem existente, vt præscripsimus, consequens, quod fallit ponentem genus secundum basim, est tripliciter, aut q̃ consequens sit sicut potentia ad habitum, prout est potentia ad cateruam terribiliū, quę est habitus, qui est ipsa fortitudo, aut sicut causa alicuius rei, prout tristitia efficit iracundiam, aūt sicut res remissa debilis virtutis, prout est opinio cum assertione: opinio enim est debilis assertio: & hinc errauit qui posuit progressum genus cursus.

Locus 30. q est 61. Tricesimus autem locus est, q̃ consideremus, an moris speciei & generis sit, q̃ sint in vno subiecto, in quo est species, in illo sit genus: sin autem, illud non est genus, prout sunt albedo & color, quia in quo est albedo, in illo est color: si quis autem poneret timorem genus pudoris, & tristitiam genus iræ, non esset genus illud, quòd poneretur: pudor enim est in parte cogitatiua, & timor in animi excitatiua, & tristitia in concupiscibili, & ira & contentio in irascibili. Hic autem locus est demonstratiuus: si enim species insit alicui subiecto, secundum q̃ inter ea est essentialis habitudo, genus necessario inest illi. Et hic locus iuuat etiam ipsum accidens: vulgatum enim est, q̃ accidēs & res qua accidit, insint vni eidem rei: si autem non insint vni rei, illud non est accidens. Et huius loci instantia est, quia rubor pudentis & pallor timentis sunt duo accidentia, quæ insunt faciei, & consequuntur ob animæ affectum.

Locus 31. q est 62. Tricesimus primus locus est, q̃ consideremus, si genus non prædicetur de specie simpliciter, sed prædicetur de ea adiectione connexæ clausulę, & conditionis, illud non est genus: & hanc ob causam sentiens & videns

non

esse genus ad regimen conualescentium: quoniam regimen conualescentium non est vna specierū artis medicæ: sed ipsum regimen est ipsamet medicina. Exemplum vero eius, qui ponit ipsum actum genus ad habitum. vt si quis dixerit, genus ipsius febris esse læsionem operationis. Manifestum autem est, quòd qui ita describit genus, tollit prædicationem in eo quod quid est: & ideo is locus est demonstratiuus in destruendo.

Locus vigesimus nonus est, si ponatur res ꝓ re, quæ ad illam sequitur, vt q̃ ponatur habitus ꝓ potētia, quæ illum sequitur, hoc est q̃ ponatur potentia genus ad habitum. Exempli gratia, si quis ponat mansuetudinem esse continentiam iræ, & fortitudinem continentiam timoris, & abstinentiam à fuga. Nam ipse fortis ac mansuetus differunt ab ipso continente, nam fortis est, qui non afficitur timore, continens vero, qui resistit rebus incutientibus timorem: similiterq; & mansuetus, qui ira non afficitur, ab eaq; se abstinet, continens vero, quem aggreditur aliquod accidens iræ, & tamen non perturbatur ab ea, sed resistit ei: & ideo dicit, quòd qui habet aliquem habitum, est ille, quem non aggrediuntur passiones, seu casus ipsi: sed continens est ille, quem perturbationes aggrediuntur, & infestant, sed non perturbatur ab eis, sed resistit eis, & (vt verbo dicam) ipsa continentia est causa, vt reperiatur habitus in ipso continente: et ideo, si reperitur ipse habitus, necesse est omnino, vt reperiatur potentia, quæ eum præcedat: neque propterea sequitur, si continentia pręcedit habitum, vt propterea sit eius genus: & hoc perspicuum est. Similiterq; ponere tristitiam genus ad iram, & opinionem genus ad fidem, quia tristitia necessario sequitur ad ipsam iram, quoniam, qui irascitur, impossibile est, quin contristetur, & ipsa tristitia est causa irę, neq; opinio etiam est genus fidei, licet præcedat eius esse, sequitur autem ad ipsam, quoniam fides primo est opinio, postea vero ipsa aucta & firmata fit fides, sed non datur huiusmodi genus: si ergo res ita habet, sequitur vt illud consequēs, in quo peccat, qui ponit ipsum esse genus, est vnum horum trium: nempe vel vt ipsum consequens sit in potentia ad habitum, sicut est potentia super congregationem terribilium, quæ reperitur in ipso habitu, qui est fortitudo: vel vt sit causa rei futuræ, vt tristitia, quæ efficit iram, vel vt res exigua imbecillis roboris, vt est opinio ad ipsam fidem, seu certitudinem: nam opinio est debilis fides, vel certitudo debilis: hinc errat, qui ponit ambulationis genus ipsum cursum.

Trigesimus locus est, vt inspiciamus vtrum genus & species sint apta nata esse in eodem subiecto, tunc enim in quo reperitur species, reperietur et genus: alias enim non est genus, vt albedo & color, nam in quo inest albedo, in eodem reperitur & color. Et si quispiam dixerit timorem esse genus verecundię, & tristitiam genus iræ, non recte assignauit genus, quoniam verecundia est in parte rationali, timor vero in irascibili, & tristitia in concupiscibili, & ira in irascibili. Isteq; locus est demonstratiuus: nam, si species reperitur in aliquo subiecto, propterea quia habent inter se quandam habitudinem demonstratiuam, tunc de necessitate genus reperietur in eo. Is autem locus est vtilis ad ipsum accidens, nam manifestum est, quòd accidēs, & id, propter quod ipsum accidit, sunt in eademmet re, & si non existant in eadem re, tunc erit accidens: sed huius loci instantia est, quoniam rubor verecundi, & pallor timentis sunt duo accidentia, quæ existunt in facie, & tamen insequuntur animæ passionem.

Locus trigesimusprimus est, vt cōsideremus: nam, si genus non prædicetur de specie simpliciter, sed prædicetur de ea secundum quid, & cum conditione, tunc non est genus: & ob hanc causam nec ipsum sensitiuum

neq;

non est genus animalis:animal enim sentit per eius partem, quæ est ipsius anima. Et ille locus est demonstratiuus.

Locus 32. q est 63. Tricesimussecundus locus est, q totum ponatur in parte, hoc est, q totum ponaẽ partis species, prout qui posuit lutum genus terræ:nam terra est pars luti. Et hic locus est, quo deest prædicatio in eo q quid sit.

Locus 33. q est 64. et 65. Tricesimustertius locus est, q consideremus an posuerit aliquam rerum turpiũ, ĩ quarũ fuga est in potentia illius quem illę attingũt:pro quo qs poneret sophistã illum, qui adipisceretur opes & magistratus per scientiam, & latronem illum, qui posset furari: hic enim denominauit aliquem secundum aliquam rem in actu, in eo q quid res sit, quatenus illa inest illi in potentia. Eximius enim rerum studiosus præpotens posset praua facere, sed non faceret malum. Et iterum, quia potentiæ sunt eligendæ, ipsas enim inesse habentibus potentias fit ob duarum operationum præstantiorem. Si autem fecerit malam, id est, per accidens:& ideo non sunt turpes secundum se. et similiter sit, si posuerit aliquam rerum eligendarum in potẽtia ad illas. Potentia enim est eligenda propter aliud. Et vniuersaliter hic locus redit ad eum, in quo ponitur pro re ipsius euentum.

Locus 34. q est 66. & 67. Tricesimusquartus locus est, q consideremus si species sit de illis, quarum moris est esse in pluribus, q̃ in vno genere, & poneretur in vno, illud non esset genus: prout latro, qui est eligens & potens, non enim est latro qui eligit, & non potest, neq; iterum qui potest, & non eligit. Themistius autem dicit, q hic locus est falsus, quoniam non inuenitur aliqua res, quæ subsit duobus generibus supremis ex vna parte: & hoc est impossibile nisi in prædicamento relationis, ex quo illud euenit omnibus prædicamentis. Et dicit, q si ponatur latro in electione, et potestate est error circa illum, quia ponitur res in suum euentum, nec illorum aggregatum est illius genus. Hoc autem est considerandum.

Locus 35. q est 68. & 69. Tricesimusquintus locus est, q ponatur patiens genus ipsius passionis, prout diceretur q priuatio mortis sit vita æterna, æstimatur enim, q priuatio mortis sit accidens, aut passio vitæ æternæ: si autem priuatio mortis esset vita, priuatio esset ipse habitus: & similiter qui diceret, q ventus sit aer motus, prius enim esset, q ventus esset ipsius aeris motus, aer enim est aer, siue quiescat, siue moueatur, & si ventus esset aer, esset ventus illo quiescente. Huius autem basis est, quia genus verificatur de speciebus in eo q quid sit. Huius autem loci contrarium est, vt qui posuit aerem motum, esse ipsum ventum.

neq; visiuum est genus ad animal, quoniam animal est sensitiuum parte eius, quæ est anima:& est locus hic demonstratiuus.

Trigesimussecundus locus est, si ponatur totum in partem, id est vt ponatur totũ species partis. vt si quis poneret genus ipsius luti ipsam terram, terra sit pars luti, & in loco deest prædicatio in eo quod quid est.

Locus trigesimustertius est, vt inspiciamus si ponatur aliquid vituperandorum, vel fugiendorum in potentia, vt propterea perueniant actu: vt si quis ponat, sophistam esse qui potest diuitias præstare, scientiamq; apparentem tradere, & furem qui possit aliena surripere bona. Quoniam nõ denominabitur aliquis aliqua re actu, eo modo, quo denominatur, quatenus est in potentia ad illam rem. Nã Probus Rex habens potestatem, potest vtiq; malum agere, sed nõ aget malum. potestates præterea eliguntur per se, quoniam reperiuntur in habentibus ipsas potestates propter meliorẽ duarum actionum, & si agãtur in malam partem, illud erit per accidens, & ideo, illa non sunt per se vituperanda: similiterq; si quis posuerit aliquod eligibilium in potentia, quoniam potentia eligitur propter aliud: et tandem hic locus reducitur ad eum, in quo ponitur res pro eius consequente, vel accidente.

Trigesimusquartus locus est, vt inspiciamus vtrum species aliqua possit ex natura sua poni sub pluribus generibus vno, & ponatur sub vnico genere, tunc illud non est genus: vt fur, qui est eligẽs, & potens, nam non est fur qui eligit, & non est potens, neq; qui est potens, et non eligit. Themistius autem dicit, q hic locus est falsus, quoniam nõ reperitur aliquid, quod includatur sub duobus generibus supremis vnica & eadem ratione: hoc autem non potest fieri, nisi in prædicamento relationis, quia consequitur omnia prædicamẽta. Dicit igitur, q, si ponatur fur per electionem et potestatem, peccatur, propterea quia ponitur res per suum cõsequens: illorum enim aggregatum non est suum genus, hoc tamen indiget consideratione.

Locus trigesimusquintus est, cùm ponitur ipsum patiens genus passionis. vt si quis dicat immortalitatem esse vitam sempiternam, quoniam immortalitas videtur esse accidens, vel passio ipsius vitę sempiternę, si igitur ipsa immortalitas esset vita, tunc ipsa priuatio esset habitus. similiterq; qui dicit ventum esse aerem motũ, quoniam potius ventus est motus aeris, cùm ipse aer sit aer iam quiescens, q̃ motus: sed si ventus esset aer, tunc esset ventus, dum quiescit:& huius rei fundamentum est, q genus vere dicitur de speciebus in eo quod quid est. sed huius loci contrarium est, si quis posuerit aerem motum esse ventum.

De Genere, loci alij. *Cap. VI.*

70. locus Declaratio. AMplius, si omnino quod assignatum est, nullius ẽ genus. Manifestũ enim, 71. locus. Declaratio. qm̃ neq; eius, quod dictum est. Considerãdum autẽ ex eo quod nihil eorũ differt specie, quæ participant assignatũ genus. Vt nihil alba differunt specie, ipsa à seinuicẽ: omnis aũt generis sunt species differẽtes: quare 72. locus. Declaratio. nullius erit album genus. Rursum, si quod omnia sequit̃, genus, vel differentiã dixit. Plura enim sunt, quæ omnia sequuntur: vt ens, & vnum eorũ sunt, quæ omnia sequuntur: si igitur ens genus assignauerimus, manifestum, quoniam omnium erit genus, eo q prædicatur de eis: de nullo enim genus q̃ de spẽbus prędicat̃: quare et vnũ spẽs erit entis: accidit ergo de oĩbus, de qb9 genus prędicat̃, et spẽm prędicari, eo q ens, & vnũ de oĩb9 simplr̃ p̃dicant̃: oportet autẽ de paucioribus spẽm p̃dicari. Si aũt qđ oĩa sequit̃ drĩam dixit, perspicuũ qm̃ de æqualib9, vel de pluribus drĩa q̃ genus dicet̃. Nã, si et gen9 oĩa sequit̃, de equalib9: si vero nõ oĩa sequat̃ gen9, de plurib9 drĩa dicet̃ q̃ ipm genus. Ampli9, 73. locus Declaratio si in subiecta spẽ est, qđ assignatũ genus dr̃. 74. locus Declaratio Vt albũ, in niue: quare manifestũ qm̃ nõ erit 75. locus Declaratio genus: de subiecta.n. spẽ solũ genus dr̃. Cõsiderandũ autẽ etiã est, si non vniuocũ sit genus spẽi. Nam de oĩbus spẽbus vniuoce genus prædicat̃. Amplius, qñ existẽte & spẽi,

& generi contrario, si quod melius contrariorum est, in peiori genere ponit. Nam accidet reliquum in reliquo esse, eo quòd contraria in cõtrarijs generibus: quare quod deterius est, in meliori erit: at videtur melioris, & genus melius esse. Et si eodem similiter ad vtraq; se habente, in peiore, & non in meliore genere ponit. Vt animam ipsum quod est agitationem, aut agitatum: nam pari modo eadẽ statiua, & agitatiua esse videtur: quare si melius statio, in hoc oportet genere ponere. Amplius, ex magis, & minus. Destruẽti quidem, si genus suscipit magis, species autem nõ suscipit, neq; ipsa, neq; quod ab ipsa dicitur: vt si virtus suscipit magis, & iustitia, & iustus: dicitur enim iustus magis alter altero: si igitur assignatum quidem genus magis suscipit, species autem non suscipit, neq; ipsa, neq; quod ab ipsa dicitur, non erit quidem assignatum genus. Rursum, quod magis videtur, vel similiter, non est genus: manifestum, quoniã nec quod assignatum est. Vtilis autem hic locus in talibus maxime, in quibus plura videntur de specie in eo quod quid est prædicata, cùm non determinatum est, neq; promptum nobis est dicere, quodnam eorum genus: vt de ira, tristitia, & opinio paruipẽdentiæ, in eo quod quid est prędicari videtur: cõtristatur enim iratus, & opinatur paruipendi. Eadem autem consideratio, & in specie ad aliud aliquid comparanti. Nam, si quod magis, aut similiter videtur esse in assignato genere, non est in genere; manifestum, quod neq; assignata omnino species erit in genere: interimenti igitur quẽadmodum dictum est, vtendum. Astruenti vero siquidem suscipit magis quod assignatum est genus, & species; non vtilis locus: nihil enim prohibet vtrorunq; suscipientiũ non esse alterum alterius genus; nam bonũ & albũ suscipit magis, & neutrum neutrius genus. Generum autem, & specierum ad se inuicem cõparatio, vtilis: vt si similiter hoc, & hoc genus: si alterum genus, & alterum: similiter autẽ & si quod minus, & quod magis; vt si continentiæ, magis potestas, quàm virtus genus, virtus autẽ genus, & potestas. Eadem autem & de specie conuenit dici: nã si similiter hoc, et hoc propositi species; si alterũ species, & reliquum: & si quod minus videtur, spẽs est, & quod magis. Amplius,

76. Locus. Declaratio.
77. Locus. Declaratio.
78. Locus. Declaratio.

ad construendum: perspiciendum si de quibus assignatum est genus, in eo quod quid est prædicatur: cùm nõ sit vna assignata species, sed plures, & differentes. Nam manifestum quoniam erit genus. Si autem in assignato species est, considerandũ & si de alijs speciebus genus in eo quod quid est prædicatur. Nam, rursus accidet de pluribus, et differẽtibus idem prædicari. Quoniam autem videtur in quibusdam, & differẽtia in eo quod quid est de speciebus prędicari, separandum est genus & differentia, vtenti ijs quæ dicentur elementis. Primum quidem, quoniã genus de pluribus dicitur quàm differentia. Deinde, quoniam secundum eius (quod quid est) assignationem, magis conuenit genus, quàm differentiam dicere. Nam, qui animal dicit hominẽ, magis indicat quid est homo, quàm qui gressibile. Et quoniam differẽtia quidem qualitatem generis semper significat: genus autem, differentiæ non. Nam qui dicit gressibile, quiddã animal dicit: qui vero animal dicit, nõ dicit quale quiddam gressibile: differentia igitur à genere sic separanda. Quoniam autẽ videtur Musicum, qua Musicum est, sciens esse: & Musica scientia quædam est: & si ambulans eo quòd ambulat mouetur, ambulatio motus quidem est: considerandum in quo genere vult quippiam cõstruere secundum dictum modum. vt si scientiam ipsum quod est fidem: si sciẽs quatenus scit, fidit: manifestum enim quoniam scientia fides quædam erit: eodem autem modo, & in aliis huiusmodi. Amplius, quoniam quod sequitur aliquid semper, & non conuertitur, difficile est separare, quòd non sit genus, si hoc quidem illud sequitur omne, illud vero hoc non omne. Vt tranquillitatem quies, & numerum diuisibile, ẽ conuerso autem non: nam diuisibile nõ oẽ, numerus; neq; quies oĩs, tranquillitas: ipso quidẽ est vtendum, vt genere quod est semper consequens, cùm non conuertatur alterum; cùm autem alterum se extendit non in omnibus, obsequendum. Instantia autẽ huius: quoniam non ens sequitur omne quod fit (nam quod fit, non est) non conuertit (nõ enim omne quod nõ est, fit) attamẽ non est gen9 nõ ens eius quod fit: simplr.n. nõ sunt nõ entis species. De genere igiẽ queadmodum dictum est, transeundum.

79. Locus. Declaratio.
80. Locus. Declaratio.
81. Locus. Declaratio.
82. Locus. Declaratio.
83. Locus. Declaratio.

Sermo de nonnullis aliis locis generis. *Cap. VI.*

TRANSLATIO ABRAMI.

Locus 36. est 70.

Tricesimussextus locus est, si res denotatę per genus non differant per aliquam differentiam, prout qui poneret album genus rerum albarum, ... Tricesimusseptimus

TRANSLATIO MANTINI.

Locus trigesimussextus est, cũ ea, quæ pro genere assignant, nõ differãt aliqua differentia, vt si quis dicat album esse genus rerum albarum.

Locus

Locus.37.q est,72,& 73

Tricesimusseptimus locus est, ꝙ ponatur consequẽs oẽs res genus alicuius rei: vt qui poneret vnum & ens genus decem p̃dicamentorum; oporteret enim, ꝙ ens esset genus vnius, & vnum genus illius, ex quo vtrũq; eorum verificatur de alterutro, & esset vna eadem res, relatione vnius eiusdem rei, aliquãdo genus, & aliquãdo species: hoc autem est falsum, quia genus prædicatur de pluribus, q̃ prędicetur species. Sicq; etiam errat qui poneret talia consequentia differentias: consequens enim rem sicut non largitur ipsius quidditatem, sic non largitur qualis res sit: & ob hoc sequeretur, ꝙ differentia esset æqualis generi, aut eo vniuersalior.

Locus.38.q est,73

Tricesimus octauus locus est, si genus denominatũ dicatur in subiecto, non de subiecto, & species de subiecto, illud non est genus, sin autem, accidentia essent genera substantiarum.

Locus.39.q est,74

Tricesimusnonus locus est, ꝙ consideremus, an speciei sit contrarium, & generi sit contrarium, & species prętantior illarum posita fuerit generis vilioris illorũ, illud quod positum est genus, non est genus. Et ex hoc loco itulit Socrates errorẽ in Libro de Republica, quẽ sensit deceptor, quia ex quo excellentius est contrariũ iniustitię, & bona electio contraria est malę electioni, & iustitia est excellentior, & iniustitia, & bona electio excellentior est mala electione, litigiose & paralogistice intulit, iustitię genus esse malam electionem. Ait Themistius hic locus est vulgaris, sed fortasse vis huius loci sumitur ab essentia rei, quod est ex quo genera insunt speciebus ſm sui essentiam: necessarium itaq; est, ꝙ prętantior & vilior res sequatur in vtrisq; vno eodẽ modo. Et dixit: huius loci instantia est, quia vermis et musca est vilior imagine Lunę facta ex ære. Hæc autem non est instantia, quia nulla res inanimata est prętantior, q̃ animata, Lunæ autem imago est prętans ſm positionem, non naturaliter.

Locus.40. qui est,75

Quadragesimus locus est, si fuerit vna res attributa duabus rebus vna habitudine, & vna illarum fuerit p̃stantior q̃ altera: res autem illa ponitur in viliori, non in prętantiori, illud non est genus, prout est de anima, quia ei inest motus, sicut ei inest quies, & ex quo quies est permanentia, prętantior est illi q̃ inesse ei motum. Sicque qui posuit eam in motu errauit: hic autem locus est vulgaris.

Locus.41.q est,76.

Quadragesimusprimus locus sumitur ab eo quod est magis & minus & ęquale, & est de locis communibus omnibus quęsitis, & sumitur à rebus, quę sunt deforis. Numerus autem locorum qui sunt huius loci est proximus numero locorum, qui fiunt de quęsito accidentis. Primus itaq; locus destruens quidem est si genus recipiat additionem, & species non recipiat id, de quo dicitur ꝙ sit genus, non est genus: & hic locus est demonstratiuus. Et hinc accidit error illius, qui definiuit dubium, ꝙ sit æquilibra oppositarum opinionum: æquilibra enim non suscipit additionem, dubium autẽ suscipit illam. Et ille est debilis in constructione, quia quando vtraq; suscipiunt magis & minus, nõ sequitur ꝙ vnum sit alterius genus, prout sunt albus & pulcher & intelligens & prudens. Secundus autem locus est, si quod magis aut æqualiter putatur esse genus, non sit genus, nec quod positum est esse genus est genus: et hic quidem locus vtilis est in rebus, de quibus putatur, quòd prędicentur de vna re, quatenus sint illius genera, absque quòd nobis constet, quę illarum sit genus secundum veritatem. Cuius exemplum est, quia tempus estimatur, quòd sit motus, & quòd sit numerus, & similiter ira æstimatur, ꝙ sit tristitia, & ꝙ sit

Locus trigesimusseptimus est, cum ponitur quod sequitur ad omnes res esse genus alicuius rei, vt si quis ponat vnum et ens esse genus decem prędicamentorũ, qa tunc oportebit ipsum ens esse genus ad ipsum vnũ, & vnum genus quoq; ad ipsum, cum alterutrum eorũ vere dicatur de alterutro: & sic vna & eadem res, in relatione ad eandem rem quãdoq; erit genus, quandoq; vero species: quod est falsum, qa genus de pluribus prędicatur q̃ species. Similiter quoq; errat qui ponit huiuscemodi consequentia esse differentias, quia quemadmodum id, quod cõsequitur rem, non prętat eius quiditatem, scilicet vt significet quid sit, ita etiã neq; quale sit illud, & sequeretur ex hoc, vt ipsa differentia esset ęqualis ipsi generi vel vniuersalior ipso.

Locus trigesimus octauus est, si genus assignatũ dicatur esse in subiecto, & nõ de subiecto, species vero de subiecto, tunc illud non erit genus, alias enim accidentia essent genera substantiarum.

Trigesimusnonus locus est, vt inspiciamus, si species habet contrarium, & genus quoq; habeat contrarium, & ponatur species illorum melior in genere deteriori, tunc id, quod fuit positum genus, non erit genus. Et ex hoc loco probauit Socrates in libro de Republica errorem cuiusdam sophistę. quia cum iustitia sit cõtraria iniustitiæ, & bona electio contraria malę electioni, & iustitia sit melior iniustitia, & bona electio melior mala electione, ideo intulit contra ipsum instantiam & impugnationẽ, quia ponebat genus iustitię esse malã electionẽ. Inquit Themistius, hic locus est probabilis rethoricus: sed fortasse vis huius loci erit sumpta ex essentia rei, cum ipsa genera insint speciebus ſm essentiã suam: necesse ergo est, vt ipsum melius atq; ipsum deterius eodem modo sequantur vtrũq; eorum. Dixitq; instantia huius loci est, quia vermis & musca est deterior imagine Lunę Aeneę. Sed hæc non est instantia, quoniam nullum inanimatum est melius aliquo animato. Imago autem Lunę erat præstans & nobilis ſm positionem, nom ſm naturam.

Locus quadragesimus est, vt inspiciamus si vna & eadem res referatur ad duo eadem relatione, & vnum illorum sit melius altero, & res ponatur in deteriori, nõ in meliori, tunc illud non erit genus, vt anima, quę habet motum, quemadmodũ & quietem, sed cum quies sit statio, seu firmitas, melior quidem est ei, q̃ motus, ergo qui ponit eam habere motum, peccat: & hic locus est probabilis.

Locus quadragesimus primus, est sumptus ab eo, quod est ſm magis vel minus, vel ęquale, & est ex locis cõmunibus cunctis problematibus, & est sumptus à rebus exterioribus, & tot sunt fere loca huius loci, quot sunt ea, quæ numerauit in problematibus accidẽtis. Primus autem locus destructiuus quidem est, vt inspiciamus vtrum genus suscipiat magis, species vero non recipiat ipsum, tunc, quod dicitur de specie nõ erit genus, & hic locus est demonstratiuus. Hinc errauit, q diffiniuit dubitationem, esse ęqualitatem contrariarũ cogitationum, quoniam ipsa æqualitas non suscipit magis, dubitatio vero ipsum suscipit. Est tamen hic locus debilis in construẽdo, quoniam licet vtrũq; eorum suscipiat magis & minus, non propterea sequitur, vt vnũ eorum sit genus ad alterũ: vt album & honestum, seu pulchrum, & intelligens & prudens: secũdus locus est, si illud quod videtur esse magis genus, vel simile, non sit genus: ergo illud, quod positum est pro genere, non erit genus, & hic locus est vtilis in rebus, quę videntur prędicari de aliqua re, quatenus sunt genera eius, licet nos ignoremus, quod nam illorum sit verę genus. exẽpli gratia tempus existimatur esse motus, atque numerus: similiterque ira existimatur esse tristitia, atque

ſit propter cogitationem, quoniam qui iraſcit̃ contriſtatur, & cogitat, ꝙ aggreſſus eum fuerit ſpretus, & ſecundum hanc ſpeciem ſcrutinij ſcrutaretur de ipſa ſpecie comparando ipſam ad indiuiduum, quia ſi quod magis aut æqualiter ęſtimatur eſſe ſpecies, non ſit ſpecies, quę poſita eſt ſpecies non eſt ſpecies. Et cõſtructio iterum profertur his locis: ſi enim hoc & hoc, de quibus putatur ꝙ ſint genera ſimiliter, & vnum illorum eſt genus, alterum etiam eſt genus: & ſimiliter ſi illud, de quo minus erat opinio, eſt genus, id, de quo magis eſt opinio, eſt genus. verbi gratia, ſi poteſtas magis ſit continẽtiæ genus q̃ virtus, & virtus eſt genus, poteſtas etiam eſt genus: & hæc eadem verba dicerentur de conſtructione ſpecici: omnia autem hæc loca ſunt perſuaſiua, niſi prius fuerit naturaliter prius.

Locus 42. g eſt 77.

Quadrageſimusſecundus locus eſt de differẽtia, quę eſt inter genus & differentiam. Primo, quia genus prædicatur de pluribus, q̃ prædicetur differentia. & Secundo, quia genus magis ſignificat rem, q̃ differẽtia, & differentia ſignificat qualitatem, genus autem non ſignificat qualitatem: qui enim diceret progreſsiuum, diceret animal qualificatum, qui autem diceret animal, & non diceret progreſsiuum, non qualificaret: hoc autem generis & differentiæ diſcrimen eſt diuulgatum.

Locus 43. g. & reliqua oĩa loca.

Quadrageſimus tertius locus eſt, ꝙ quicquid ipſum eſſe ſequitur eſſendo ſpeciem, aut ſequitur ſpeciem eſſe eſſendo ipſum, eſtimatur de illo ꝙ ſit genus, & difficile ſit diſtinguere inter ipſum, & ipſum genus. Huius autem inſtantia eſt, quia quod eſt in generatione, eſt non ens, & non ens non eſt genus illius, quod eſt in generatione. & rurſus, quia ſi hoc ſimile eſſet genus, connexa eſſent genera. Expedit autem te ſcire, ꝙ loca propriorum generi euidens ſit ipſorum diſciplina, reducendo omnia illa ad quatuor baſes, quas diximus ꝙ ſint ſedes locorum generum. Prima enim baſis, ſcilicet ꝙ genus ineſſe ſpeciei oporteat eſſe neceſſarium, ſumit ſub ſe locum, quo dicitur, ſi quod ponitur genus conueniat definitioni accidentis: & ꝙ ſi quod poſitum eſt in genere, impoſsibile ſit, ꝙ conueniat vlli harum ſpecierum: et ꝙ ſi nulla differentiarum diuidentium genus prædicetur de illo, quod poſitum eſt ſpecies: & ꝙ ſi ſpecies conueniat alicui rei, quæ nullo pacto inſit rebus, quæ ſubſunt generi: hæc enim quatuor continet, ꝙ id quod poſitum eſt genus, non ſit ſpeciei: ſicq; continent circunſtantiã, ſicut deſtructiones, & in omnibus quæſitis ſimpliciter excepto primo. Secunda vero baſis eſt, ſcilicet ꝙ expediat genus prædicari de tota ſpecie, & ꝙ quicquid prędicatur de parte non eſt genus: & ſubeſt illi primus locus, quem ordine inſeruit Ariſt. & eſt locus partitionis ſolum. Tertia autem baſis eſt, ſcilicet ꝙ expediat genus ſuperare in eſſendo ipſam ſpeciem, ꝙ illud quod prædicatione non ſuperat ſpeciem, non ſit genus, & ſubintrãt illam plura loca: quorum primus eſt, ſi connectatur generi definitio ſpeciei, quia ſi connectatur, æquatur illi, aut ſuperat illud: ſecundus autem eſt, ꝙ ſpecies diceretur de pluribus, q̃ dicatur genus, aut æqualiter: tertius eſt, ſi poſueris genus in ſpecie: & quartus eſt, aut differentiã in ſpecie: & quintus, aut genus in differentia: & ſextus, aut differentiam in genere: & ſeptimus, ſi generi non ſit alia ſpecies. Quarta vero baſis eſt, qua dictum eſt, ꝙ expediat genus prædicari de ſpecie in eo, ꝙ quid ſit, & ꝙ id quod non prædicatur hoc modo non ſit genus: & ſubintrãt ipſam plura loca nimis, & ſunt deſtruẽtia & conſtruentia contra reliqua loca: quorum primus eſt ſecundus locus, & loca præcedentia, ſed ille eſt ipſamet baſis, ſ. ille, quo dictum eſt, ꝙ id, quod poſitum eſt genus nõ prædicetur in eo ꝙ quid ſit, ſed prædicatione per accidẽs: ſecundus, ſi genus & ſpecies ſint vnius prędicamenti:

eſſe propter opinionem, quoniam qui iratur triſtatur, & opinatur recepiſſe paruipendentiam, ſeu vituperiũ: & hocmet genere conſiderationis cõſideratur ſpecies, prout comparatur ipſi indiuiduo, quoniã ſi id quod exiſtimatur eſſe magis ſpecies, vel ęqualiter nõ ſit ſpecies, tunc illa ſpecies aſſignata, non erit ſpecies: In conſtruẽdo etiam vtimur his locis. nam ſi hoc & hoc quod exiſtimatur eſſe genus ſimili ratione, & vnum eorum fuerit genus, tunc aliud quoq; erit genus: ſimiliterq; ſi minus opinabile fuerit genus, ergo magis opinabile erit genus. exempli gratia, ſi poteſtas eſt genus cõtinentię, magisq; virtus, & virtus ſit genus: ergo & ipſa poteſtas erit genus: & hęc eadem dicuntur ad conſtruendã ſpeciem: omnia autẽ hęc loca ſunt probabilia: verum primus eſt prior natura.

Locus quadrageſimusſecũdus eſt, quo ſeparatur genus à differentia: & primo, quoniam genus prędicatur de pluribus q̃ ꝓdicetur differentia: ſecundo vero, quoniam genus magis ſignificat quiditatem rei, q̃ differentia. Differentia vero ſignificat qualitatem: genus autẽ non ſignificat qualitatem. Nam cum dicitur greſſibile, dicitur animal qualificatum, ſeu quale quid: ſed qui dicit animal, & non dicit greſſibile, non dicit quale quid: & hęc diuerſitas, quę eſt inter genus & differentiã eſt probabilis.

Locus quadrageſimuſtertius eſt, vt quodcũq; detur data ſpecie, ſed non oporteat ſpeciem dari dato illo, exiſtimatur quidem illud eſſe genus: & erit difficile diſtinguere inter ipſum & ipſum genus. Sed huius inſtantia eſt, quoniam, quod ſit, non eſt ens, ſed non ens non eſt genus ad id quod ſit: pręterea ſi hoc eſſet ſimile generi, tunc & ipſa conſequentia eſſent genera. Scire autẽ debes, ꝙ loca propria ipſi generi poſſunt diſci reducendo ea omnia ab illa quatuor principia, ſeu elemẽta, quę diximus eſſe fundamenta locorum genericorum: Nam ſub primo loco, qui erat, ꝙ genus ineſt neceſſario ipſi ſpeciei, includitur locus ille, in quo dicebatur, vtrum id quod ponitur eſſe genus conueniat definitioni accidentis: & vtrum id, quod ponitur pro genere, poſſit eſſe cõmune alicui illarum ſpecierũ: & vtrum vna ex differentijs diuiſiuis generis, nõ prędicetur de eo, quod fuit poſitum pro ſpecie: & vtrum ſpecies ſit cõmunis alicui rei, quę nullo pacto poteſt reperiri in rebus ſub genere exiſtentibus: Hęc enim quatuor habẽt hoc inter ſe cõmune, ꝙ id quod ponitur eſſe genus, non ineſt ſpeciei: ergo cõmunicant in modo deſtruendi in omnibus problematibus abſolutis pręter primum. Secundum vero fundamentum eſt, ꝙ oportet genus prędicari de omnibus ſpeciebus, & ꝙ illud quod prędicatur de aliqua, non eſt genus, includitur ſub eo, primus locus, quẽ Ariſtoteles narrauit, & eſt locus à diuiſione tantum. Sub tertio autem fundamento, quod eſt, nempe, ꝙ oportet genus ſuperare ſpeciem ſm ſuum eſſe, et ꝙ id, quod nõ ſuperat ſecundũ ſuum eſſe ipſam ſpeciem, nõ ſit genus. includuntur quidem multa loca: primus locus eſt, vtrũ coniungatur generi definitio ſpeciei: nã ſi adiungatur, tunc erit equale ei, et nõ ſuperaret ipſam: ſecũdus, vtrũ ſpecies dicatur de pluribus, q̃ dicatur genus indifferẽter, ſeu ęqualiter: tertius vtrum ponatur genus in ſpecie, hoc eſt ſub ipſo: quartus vel differentia in ſpecie: quintus vel genus in differentia: ſextus vel differentia in genere: ſeptimus ſi genus nõ habeat aliam ſpeciem: Quartum vero fundamentum eſt, in quo dicebatur, ꝙ oportet genus prędicari de ſpecie in eo quod quid, & ꝙ quicquid non prędicatur hoc modo, non eſt genus, multa includit loca ſub ſe, quę quidẽ ſunt deſtructiua, & conſtructiua contra id, quod in alijs contingit locis: primus autem locus eorum eſt locus ſecundus ex locis pręcedentibus, immo eſt ipſummet fundamentum, & eſt ille,

dicamenti: et tertius, si quod enũtiamus esse genus, nõ prædicetur in eo ꝙ quid sit de aliquo indiuiduorũ ipsi⁹ speciei: & quartus, si acciderit speciei, ꝙ ei sit aliud genus vltra genus positum, & neutrum alteri subsit, nec ambo subsint alij generi, si genus, quod positum est genus, & omnia genera quæ supra ipsum sunt, prædicentur de specie in eo ꝙ quid sit vno simili modo: et sextus, si definitiones generum cõueniant speciei, & omnibus rebus subordinatis illi: septimus, si posueris differentiam in genus: & octauus, si posueris habitum in differentiam: nonus, si posueris habitum in potentiam consequentem illum: decimus, si posueris totum in suas partes: vndecimus, si posueris affectus & passiones in patientem: & duodecimus, si posueris aliquam rem de vilibus, aut turpibus in potentia: tertiusdecimus, si posueris connexum consequens oẽm rem in genus, prout est vnum & ens: quartusdecimus, si enũtiaremus rem, quæ accommodatione dicitur esse genus: quintusdecimus est, in quo dictũ est, si moris generis & speciei fuerit, ꝙ insint vni subiecto, illud cui inest species, inest ipsum genus: sextusdecimus, si genus prædicetur de specie adiectione connexæ clausulę non simpliciter: decimusseptimus, quando generi, & speciei fuerint contraria, & præstantius contrariorum poneretur in vilius & vilius in præstantius.

Hęc itaq; triginta loca sunt loca propria generi: reliqua autem loca quę relata sunt in hoc libro sunt cõmunia ambientia omnia quęsita, videlicet quæ sumuntur ab oppositis & sumpta a casibus, & coniugatis, et sumpta ex similibus, & sumpta ab eo quod est magis & minus. Iam autem explicauimus omnia loca generum sicut nobis constitit, & deo iuuante procedamus ad loca ipsius proprij.

est ille, in quo dicitur ꝙ genus non prædicatur in eo quod quid, sed prędicatiõe accidentali: secundus, si genus & species non sint in eodem prędicamento: tertius, si id, quod iudicamus esse genus, non prędicetur in eo quod quid de aliquo indiuiduòrum speciei: quartus, si contingat speciem habere aliud genus prętер illud positum, & nullum eorum sit sub altero, hoc est alterũ sub altero, neq; vtrũq; sub † vnico genere: quintus, si illud genus, quod ponitur esse genus, cum omnibus alijs generibus, quæ sunt supra ipsum, prędicetur de specie in eo quod quid est eodem tenore: sextus, si definitiones generum cõueniant speciei, & cunctis rebus sub ea ordinatis: septimus, si differentia ponatur in genere: octauus, si habitus ponatur in ipsa differentia: nonus, si habitus ponatur in omni re sequente ipsum: decimus, si totum ponatur in suis partibus: vndecimus, si impressiones & passiones ponantur in passo: duodecimus, si ponantur aliqua vituperandorum & fugiendorum in potentia: tertiusdecimus, si ponatur id, quod sequitur ad vnamquãq; rem esse genus, vt vnum & ens: decimusquartus, si iudicamus illam rem, quæ dicitur metaphorice esse genus: decimusquintus est ille, in quo dicebatᷣ si genus & species sint apta nata inesse vni subiecto, ꝙ id, in quo reperitur species, reperietur & genus: sextusdecimus si genus prędicetur de specie ſm quid, & non simpliciter: decimusseptimus, si genuisset species habeant contraria, tunc ponatur melius contrariorum in deteriori & deterius in prestãtiori. Hęc itaq; sunt triginta loca, quæ sunt propria ipsi generi: reliqua vero loca, quæ in hoc tractatu narranẽ, sunt ex vniuersalibus cõmunibus cunctis problematibus, hoc est, ea quæ sunt sumpta ab oppositis, & sumpta à casibus, & à coniugatis, & à similibus, & quæ sumuntur à magis & minus. Et sic exposuimus omnia loca generica vt nobis fuit concessa eorum intelligentia, nunc aggrediemur loca ipsius proprij Deo optimo Maximo annuente.

† al. l. illo.

Præcedentium Quatuor librorum Topicorum, Candide Lector, mediam Auerrois expositionem cum duplici translatione legisti, Abram scilicet de Balmes, & Iacob Mantini, Reliquorum uero cum sola Abrami translatione leges: Quandoquidem Iacob morte præuentus perficere illos non ualuit.

ARISTOTELIS
TOPICORVM
LIBER QVINTVS.

SVMMA LIBRI:

De modis, & locis Proprii: necnon de nonnullis locis communibus omnibus quæsitis, quæ ab Oppositis, aut à Simili, aut ab eo, quod est Magis, et Minus, et æquale, aut à Casibus, & Coniugatis, aut à generatione, & corruptione sumuntur.

De modis Proprii. *Cap. I.*

Primus locus. Declaratio.

TRVM autem proprium, an nõ proprium ęst quod dictũ est, per hæc considerandum. Assignatur autem proprium aut ꝑ se, et semꝑ, aut ad aliud, aut aliquando. Per se quidẽ, vt hoĩs, animal mansuetũ natura: ad aliud autem, vt aĩæ ad corpus: quoniam illa quidem imperare nata, hoc autẽ parere: sꝑ autem, vt Dei, aĩal immortale: aliquãdo vero, vt alicui⁹ hoĩs ambulare in gymnasio. Sunt autẽ proprij, qđ ad alterũ assignatũ est, aut duo ꝓblemata, aut quatuor. Nã si de hoc quidẽ assignatũ ꝗppiã fuerit, de illo vero negatũ idipsum, duo duntaxat ꝓblemata fiunt: quẽadmodũ hoĩs ad equũ propriũ est quod bipes est: nã & ꝙ hõ nõ bipes est argumẽtabitur quispiã, & ꝙ equus bipes: vtrinq; autẽ remouet ꝓpriũ. Si autẽ de vtroq; vtrũq; assignatũ fuerit, & de vtroq; negatum: quatuor ꝓblemata erũt: vt hoĩs ꝓpriũ ad equũ, ꝙ ille qdẽ bipes, hic aũt quadrupes est: nã, & ꝙ hõ nõ bipes est, et ꝙ esse quadrupes natus ẽ, argumẽtari ẽ, & ꝙ equus bipes, et ꝙ nõ quadrupes, poſe ẽ argumẽtari: quolibet igit mõ oñso, interimiẽ qđ propositũ est. Est autẽ per se quidẽ propriũ, quod ad oĩa assignatur, & ab omni separat (quemadmodum hoĩs aĩal mortale disciplinæ susceptiuũ) ad aliđ aũt, ꝙ

Secundus locus. Declaratio.

3. locus. Declaratio.

non ab omni, sed ab aliquo statuto determinat(vt virtutis ad disciplinā: quoniā illa quidem in pluribus, hæc in rationali solo, & in habentibus rationē nata est fieri)semper autem, quod fm omne tempus verificatur, & nunq̃ relinquitur(quemadmodū animalis ex anima & corpore cōpositum esse)aliquādo vero, quod secundū aliquod tempus verificatur, & non ex necessitate semper consequitur: vt alicuius hominis, ambulare in foro. Est aūt ad alterum proprium assignare: differentiam dicere, aut in omnibus, & semper, aut vt multum, & in plurimis. Et in omnibus quidem & semper, quemadmodū hominis proprium ad equum qm̄ bipes: nam homo quidē & omnis, & semper est bipes: equus autē nullus est bipes, & nunq̃: vt multum autem & in plurimis, quemadmodum rationalis proprium principare ad concupiscibile, & irascibile, eo q̃ illud quidem imperat, hæc aūt parent: nam neq̃ rationale semper imperat, sed quandoq̃ illi imperat: neq̃ concupiscibili, & irascibili semper imperatur, sed imperant quādoq̃, cùm fuerit hominis anima flagitiosa. Propriorum autem ea maxime logica sunt, quę per se, & semper, et quæ ad aliud. Nā eius quod ad aliud est proprium, plura problemata sunt: quemadmodum diximus & prius: nam aut duo, aut quatuor ex necessitate fiunt problemata, plures autem orationes fiunt ad hæc: quod aūt per se est, et semper, ad multa est argumentari, et ad plura tēpora obseruare: quod per se quidem ad multa, nam ad vnumquodq̃ eorum quę sunt, vtpote cui oportet inesse propriū: quare si non ab omni separat, non erit bene assignatum proprium: quod aūt semper, ad plura tēpora est obseruare, & siue non inest, siue nō infuerit, siue nō inerit, non erit proprium. Quòd vero aliquādo, ad illud(quod nunc dicitur)tempus, consideramus: nō igitur sunt rationes ad ipsum plures. Logicum autem est problema, ad quod rationes fiunt & crebræ quidem, & bonæ. Ad aliud igitur proprium dictū, ex ijs quæ sunt de accidente locis inspiciendum, si huic quidem accidit, illi vero non. De ijs autem, quæ semper, & quæ per se, per hæc considerandum.

4. Locus. Declaratio.

5. Locus. Declaratio.

Sermo de modis Proprij. *Cap. I.*

Roprium in vniuersum est trium specierum, aut propriū per se & semper, & est illud, quod distinguit id, quod proprie concernit totā rem, prout dicimus de homine risibile, aut proprium, quod dicitur in cōparatione ad aliud ens, & hoc propriū distinguit illud ab hoc ente tantum, & hoc fit fm duas species, aut semper necessariū, prout dicimus, q̃ homini proprium sit dum refertur ad equum q̃ sit bipes, aut pro maiori parte, vt q̃ pars cogitatiua de partibus animæ sit ei ppria dum refertur ad concupiscibilē, cogitatiua enim imperat, & concupiscibilis credit: quare aliqñ inuenitur res cōtra hoc in scelestibus viris: aut est propriū, cùm refertur sub quodā tēpore, prout ire ad templū est propriū eunti tempore suæ ambulationis, quando nō variatur hoc illo tempore ab eius ambulatione ad templū. De proprio autē, quod dicitur in cōparatione ad aliā rem, quando ipsum prædicatur de re, fiunt duę quæstiones, aut quatuor: duę quidem, qñ proprium affirmatur de vna, & de altera negat. Verbi gratia, dum dicimus de proprio hominis dum refertur ad equū, q̃ sit bipes, & secundo, q̃ equus nō sit bipes: quatuor aūt, quando affirmatur de vtraq̃ illarū, aut negatur de vtraq̃ illarū, gratia exempli, quādo dicimus de hominis proprio respectu equi, q̃ sit ipse bipes & non quadrupes, et quòd equus sit quadrupes, & nō sit bipes. Destructio autem intelligeret hic quatuor modis, quorum vnus est, q̃ homo, gratia exempli, non sit bipes, aut q̃ ipse sit quadrupes, aut q̃ equus sit bipes, aut q̃ non sit quadrupes. Et hęc quidē species proprij, qñ dicitur ad relationem, vis eius est vis accidentis. Et ideo loca, quibus cōstituitur, & quibus destruitur sunt loca accidentis. Veruntamē proprium, cuius loca hic quęrunt, est proprium sempiterni esse simpliciter, quod nō est propriū respectu alicuius entis, aut tēporis, sed omniū rerum, quarum est proprium, & omni tempore. Et propterea de illiùs dispositione quærunt duo, quarū vnū est, an sit propriū nec ne: secundū autē est, si fuerit proprium an bene positum sit proprium perfectissimo modo, quo possibile est poni, aut positum est proprium imperfecte. Et hæc res proprie secernit propriū & definitionē à genere & accidenti; pprio enim & definitioni, qm̄ illa deseruiunt scientiæ rei ipsiusq̃ dignotioni ab omni, quod est aliud ab illa, euenit in hac re perfectio & imperfectio: generi vero & accidenti, quoniam sunt prædicata de multis, nō aduenit eis hæc res, scilicet, q̃ inueniantur fm dispositionem imperfectiorē et fm dispositionē perfectiorē.

De locis Proprii. *Cap. II.*

PRimum quidem an nō bene assignatū est proprium, an bene. Eius autē, quod est non bene, aut bene, est vnum quidem, si nō per notiora, aut per notiora positum est proprium: destruenti quidē, si nō per notiora: at cōstruenti, si per notiora. Eius autem quod nō per notiora est, hoc quidē si omnino ignotius positū est proprium, quod assignauit, illo cuius proprium dixit. Nō enim erit bene positum proprium: nam propter notitiam proprium facimus: discendi enim causa, & proprium, & definitiones facimus: per notiora igitur accipiendū: sic enim magis erit sufficienter cognoscere. vtputa qui ponit ignis proprium esse simillimum animæ, ignotiore q̃ ignis vtitur, anima: magis enim scimus quid est ignis, q̃ quid anima: non igitur erit bene positum propriū ignis, simillimum animæ. Aliud autem, si nō notius est hoc huic inesse. Oportet enim nō solum notius esse re, sed & huic inesse, notius esse: nam qui non scit si huic inest, neq̃ si illi soli

6. Locus. Declaratio.

7. Locus. Declaratio.

8. Locus. Declaratio.

ſoli notius ineſt cognoſcit: quare cũ quoduis horum acciderit, obſcurum fit propriũ: vt quia qui ponit ignis propriũ, in quo primo anima nata eſt eſſe, ignotiore vtitur ꝙ ſit ignis, eo ꝙ ignotius eſt, ſi in hoc eſt anima, & ſi in hoc primo eſt: non erit itaqꝫ bene poſitum proprium ignis, in quo primo anima nata eſt eſſe.

9.Locus. Declaratio.

Conſtruenti autem, ſi per notiora poſitum eſt proprium, & ſi per notiora ſecundum vtrunqꝫ modum. Erit enim bene ſecundum hoc poſitum proprium: nam conſtructiuorum locorum eius quod bene, alij quidem ſecundum hoc ſolum, alij autẽ ſimpliciter monſtrabũt quod bene: vt quia qui dixit animalis proprium ſenſum habere, per notiora, & notius, aſſignauit propriũ ſecundum vtrunqꝫ modum: quare erit bene aſſignatum ſecundum hoc animalis proprium, ſenſum habere. Deinde deſtruenti quidem, ſi quod nominum quæ in proprio ſunt aſſignata multipliciter dicitur, vel etiã tota oratio plura ſignificat.

10.Locus. Declaratio.

Non enim erit bene poſitum proprium, vt quoniam ſentire multa ſignificat, vnum quidem ſenſum habere, alterum autem ſenſu vti: nõ erit animalis proprium bene poſitum quod natum eſt ſentire: quapropter non vtendũ eſt, neqꝫ nomine, quod multipliciter dicitur, neque oratione, quæ plura ſignificet: quia quod multipliciter dicitur, obſcurum facit quod dictum eſt, dubitante eo qui debet argumẽtari, quodnam dicit eorum quæ multipliciter dicuntur: nam proprium diſcendi gratia aſſignatur.

11.Locus. Declaratio.

Amplius autem ad hoc neceſſarium eſt redargutionem aliquã fieri cùm ſic aſſignant proprium: quando in diſſidente quiſpiam cõficiet ſyllogiſmũ, de eo quod multipliciter dicitur. Cõſtruenti autem, ſi non plura ſignificat, neqꝫ nominum quippiam, neqꝫ tot oratio. Erit enim ſecundum hoc bene poſitum proprium: vt quia neque corpus plura ſignificat, neqꝫ mobiliſſimum in ſuperiorem locum: neqꝫ totum quod ex his compoſitum eſt: erit bene poſitũ ſecundum hoc ignis proprium corpus mobiliſſimum in ſuperiorẽ locum.

12.Locus. Declaratio.

Deinde deſtruẽti quidem ſi multipliciter dicitur illud, cuius proprium aſſignatur: non determinatur autem cuius eorum ponatur proprium. Non enim bene erit aſſignatum proprium: ob quas autem cauſas nõ immanifeſtum eſt ex ijs quæ prius dicta ſunt: nam eadem accidere neceſſarium eſt, vt quia ſcire hoc plura ſignificat: vnum enim ſcientiam habere hoc, alterum autem ſcientia vti hoc, aliud vero ſcientiam eſſe huius, aliud autem ſciẽtia vti huius, non erit eius quod eſt ſcire hoc, bene aſſignatum proprium nullum, non determinato, cuius horum ponitur proprium.

13.Locus. Declaratio.

Cõſtruenti vero, ſi nõ dicitur multipliciter hoc cuius proprium ponitur, ſed eſt vnũ, & ſimplex. Erit enim bene poſitum ſecundũ hoc proprium: vt quia homo ſimpliciter dicitur erit bene poſitum ſecundum hoc hominis proprium, animal manſuetũ natura.

14.Locus. Declaratio.

Deinde deſtruenti quidem, ſi frequenter dictum eſt idem in proprio (ſæpe enim latent hoc facientes & in proprijs, quemadmodum & in terminis) non erit bene poſitum quod hoc ſuſtinet, proprium. Conturbat enim audientem, quod frequenter dicitur: obſcurum igitur neceſſarium eſt fieri, & præter id nugari videntur. Eueniet autem frequenter idem dicere duobus modis: vno quidem, quãdo nominauerit frequẽter idem: vt ſi quis proprium aſſignet ignis, corpus tenuiſſimum corporum: hic enim frequẽter dixit corpus. Secundo autẽ, ſi quis aſſumat orationes pro nominibus: vt ſi quis reddat terræ propriũ, ſubſtantiam, quę maxime corporum ſecundum naturam fertur in inferiorem locum: deinde aſſumat pro corporibus, huiuſmodi ſubſtantias: vnum enim & idem eſt corpus, & huiuſmodi ſubſtantia: erit ergo hoc modo ſubſtantia frequenter dicta, quare neutrum erit bene poſitum proprium.

15.Locus. Declaratio.

Conſtruenti vero, ſi nullo vtitur frequenter nomine eodem. Erit enim ſecundum hoc bene aſſignatum proprium, vt quia qui dixit hominis proprium, animal diſciplinæ ſuſceptiuum, non vſus eſt frequenter eodem nomine: erit vtiqꝫ ſecundum hoc bene aſſignatum hominis proprium.

16.Locus. Declaratio.

Deinde deſtruẽti quidem, ſi tale aliquid aſſignauit in proprio nomen, quod omnibus inſit. Inutile enim erit, quod non ſeparat ab aliquo: quod autẽ in proprijs dicitur, ſeparare oportet: quemadmodum & quæ in terminis: nõ igitur erit bene poſitum proprium: vt quia qui poſuit ſcientiæ proprium opinionem indiſſuaſibilem à ratione, vnum exiſtẽs tali aliquo vſus eſt proprio (vno inquã) quod omnibus ineſt: non erit vtiqꝫ bene poſitum ſcientię proprium.

17.Locus. declaratio.

Aſtruenti autẽ, ſi nullo vſus eſt cõmuni, ſed quod ab aliquo ſeparat, erit bene poſitum ſecundum hoc proprium. Vt quia qui dixit animalis proprium animam habere, nullo vſus eſt cõmuni: erit ſecũdum hoc bene poſitum proprium animalis, animam habere.

18.Locus. declaratio.

Deinde deſtruẽti quidem ſi plura

propria

ptopria assignat eiusdem, non determinans ꝙ plura ponit. Non enim erit bene positum proprium: nam quemadmodum nec in terminis oportet præter eam, quæ indicat substantiam, orationē, adiungere quippiā plusculum, sic nec in proprijs prēter eam, quę facit propriū quod dictum est, orationē, quicquam coassignādū: inutile enim fit eiusmodi. vt quia qui dixit proprium ignis, tenuissimum, & leuissimū, plura assignauit propria (vtrunq; enim de solo igne verum est dicere) non erit bene positum propriū ignis, cor

19. Locus. Declaratio. pus subtilissimum, & leuissimū. Astruenti vero si non plura eiusdē propria assignauit, sed vnum: erit enim secundū hoc bene positum propriū. vt quia qui dixit humidi proprium, corpus quod in omnē figuram diducitur, vnum assignauit proprium, & nō plura, erit secundum hoc bene positum humi

20. Locus. Declaratio. di propriū. Deinde destruēti quidem, si eodem vsus est cuius proprium assignauit, aut eorū quæ sunt illius aliquo. Non enim erit bene positum propriū: nam discendi gratia assignatur propriū: idem autē eidē similiter ignotum est: id autem quod aliquid eorū est quæ sunt eius, posterius: non igit̄ est notius: quare nō fit vt per hoc quisquā magis quippiam discat. vt quia qui dixit animalis proprium, substantiā, cuius species est homo, aliquo vsus est eorū quæ sunt animalis, nō erit

21. Locus. Declaratio. bene positum propriū. Construenti aūt si neq; eodē, neq; eorū quæ sunt ipsius aliquo vtitur. Erit enim bene ſm hoc positum proprium. vt quia qui posuit animalis propriū ex anima et corpore compositū esse, neq; eo rū quæ sunt ipsius aliquo vsus est, erit vtiq; bene secundum hoc assignatū animalis proprium. Eodem aūt modo & in alijs considerandum est, quænam nō faciunt, aut faciunt

22. Locus. Declaratio. notius. Destruenti quidē si aliquo vsus est, aut opposito, aut omnino simul natura, aut posteriore aliquo. Non enim erit bene positum propriū: nam oppositum simul natura, quod aūt simul natura, & posterius, nō efficit notius: vt quia qui dixit boni proprium, quod malo maxime opponit̄, opposito est vsus boni: non erit profecto bene assignatū

23. Locus. Declaratio. boni proprium. Construenti autē, si nullo vsus est neq; opposito, neq; omnino simul natura, neq; posteriore. Erit enim secundū hoc bene assignatum proprium. vt quia qui posuit disciplinæ proprium, opinionē maxime facientem fidem, nullo vsus est neq; opposito, neq; omnino simul natura, neq; posteriore: erit secundum hoc bene positū disciplinæ propriū.

24. Locus. Declaratio. Deinde destruēti quidē, si nō quod semper sequitur propriū assignauit, sed id quod fit quandoq; non propriū. Nō enim erit bene pronunciatum propriū: nam neq; in quo deprehendimus inesse ipsum, de hoc & nomen ex necessitate verificatur, neq; in quo deprehenditur nō inesse, de hoc ex necessitate nō dicetur nomē: quare nō erit bene positum propriū. Amplius autē ad hæc, neq; quādo quisquā assignauerit proprium, erit manifestū si inest: siquidē tale est, vt quod ipsum relinquere possit: nō igitur erit clarū esse propriū. vt quia qui posuit animalis propriū moueri quandoq;, vel stare tale, assignauerit propriū quod fit quādoq; non propriū, nequaquā erit bene positum proprium.

25. Locus. Declaratio. Astruēti vero, si quod ex necessitate semper est, propriū assignauerit. Erit enim bene positum secundū hoc proprium. vt quia qui posuit virtutis proprium quod habētē facit studiosum, quod semper sequitur, propriū assignauit: erit vtiq; secundum hoc bene assignatum virtutis propriū.

26. Locus. Declaratio. Deinde destruenti quidē si quod nunc proprium est assignans: non determinauerit ꝙ non proprium assignat. Non enim erit bene positum proprium: primum quidē quia quod præter consuetudinem fit omne, semper determinatione indiget: solēt autem vt plurimū omnes, quod semper sequitur proprium assignare. Secundo aūt, quia immanifestus est qui non determinauerit, si quod nunc est propriū voluerit ponere: nō igitur danda est obiurgationis occasio: vt quia qui posuit alicuius hominis proprium sedere cum aliquo homine, quod nunc propriū est posuit, non bene proprium assignabit, si nō determinās dixerit quod nunc.

27. Locus. Declaratio. Construēti autem, si nunc proprium assignans determinando posuit, quod nunc proprium posuerit: erit enim bene positum secundū hoc proprium: vt quia qui dixit cuiusdam hominis proprium ambulare nunc alicubi, distinguens posuit hoc, bene erit positum proprium.

28. Locus. Declaratio. Deinde destruenti quidē si tale assignauit proprium, quod manifestum nō est aliter inesse ꝙ̄ sensu, non enim erit bene positum proprium: nam omne sensibile extra sensum factum, manifestum est: latens enim est si adhuc inest, eo ꝙ sensu solum cognoscitur. Erit autem verum hoc in ijs, quę non ex necessitate semper cōsequuntur. vt quia qui posuit Solis proprium, astrum quod fertur super terrā lucidissimum: tali vsus est in proprio (super terrā in quā ferri) quod sensu

cognoscitur:

cognoscit:non vtiq; erit bene Solis assignatum proprium. immanifestum.n. erit cũ occidet Sol,si adhuc feratur super terram,eò ꝗ
29.locus. Declaratio. nos tunc deseruimus sensum. Construenti vero si tale assignauit proprium, quod non sensu est manifestũ:aut cũ sit sensibile, ex necessitate inesse manifestũ est. erit.n. ſm hoc bene positum proprium. Vt quia qui posuit superficiei proprium quod primum coloratum est,sensibili quidem aliquo vsus est(coloratum esse inquam)tali quidē quod manifestum est iesse semper:erit ſm hoc bene assi
30.locus. Declaratio. gnatum superficiei proprium. Deinde destruenti quidem, si terminum vt proprium assignauit. Non.n erit bene positum proprium:nam nō oportet indicare quod quid est esse,proprium:vt quia qui dixit hominis propriũ aial gressibile bipes, quod quid est esse significās assignauit hoīs propriũ, non vtiq; erit hoc hoīs proprium bene assigna
31.locus. Declaratio. tum. Construenti autē,si quod conuersim quidem prædicat̄ assignauit proprium:non autem quod quid est esse indicās. erit.n.ſm hoc bene assignatum proprium:vt quia qui posuit hoīs proprium,aīal mansuetum natura,quod conuersim quidem prędicatur, assignauit proprium,nō quod quid est quidem indicans:erit ſm hoc bene assignatum pro
32.locus. Declaratio. priũ hoīs. Deinde destruenti quidem,si nō quippiā in quid est ponens, assignauit proprium.Oportet.n.ī proprijs,queadmodum in terminis,primum assignari genus,deinde sic iam addere reliqua,& separare: quare qđ non hoc modo positum est proprium, non erit bene assignatum:vt quia qui dixit aīalis proprium aīam habere,non posuit quicquā in quo vt in quid,est animal; non erit bene
33.locus Declaratio positum animalis proprium. Construenti vero si quis quippiam,quod in quid est ponens eius cuius propriũ assignauit, reliqua adiungit.Erit enim secũdum hoc bene assignatum proprium:vt quia qui posuit hominis proprium animal disciplinæ susceptibile,quippiam quod in quid est ponens, assignauit proprium:erit ſm hoc bene positum propriũ hoīs. Vtrum igitur bene, an non bene assignet̄ proprium,p̄ hæc inspiciendum.

34.locus Declaratio Vrrum uero proprium est omnino quod dictum est,an non proprium ex ijs considerandum. Nam simpliciter cōstruentes propriũ quod bene positum est, loci ijdē erunt ijs qui proprium omnino faciunt; in illis igitur dicentur. Primum ergo destruenti quidem inspiciendum ad vnumquodq; eorum cuius proprium assignauit. Vt si nulli inest, aut si non de hoc quidem verificatur, aut si non est proprium cuiusque eorum ſm illud cuius proprium assignauit, non. n. erit proprium,quod positum est esse proprium: vt quia de Geometra non verificatur indeceptibilem esse ab oratione(.nā decipitur Geometer cùm pseudographiam facit) non erit hoc scientis proprium,nō decipi ab oratio
ne. Construēti autem si de omni verificat̄, 35.locus Declaratio
& qua de hoc verificat̄.erit enim proprium, quod positum est esse proprium.vt quia animal disciplinæ susceptiuum de omni homine verificat̄ & qua homo,erit hominis proprium animal disciplinæ susceptiuum. Est autem locus hic destruenti quidem, si non de quo nomē & oratio verificatur, & si non
de quo oratio & nomen verificatur. Con 36 locus Declaratio
struenti autem,si de quo nomē,& oratio, & si de quo oratio,et nomen prædicatur.Dein de destruenti quidem,si non de quo oratio, & nomen verificatur: & si non de quo nomen,& oratio verificatur. non. n. erit proprium,quod positum est esse proprium; vt quia animal quidem disciplinæ susceptiuũ verificatur de Deo: homo autem non prædicatur,non erit hominis proprium,animal
disciplinæ susceptiuum. Construēti autem 37.locus Declaratio
si de quo oratio,& nomen prædicatur: & si de quo nomen, & oratio prædicatur. erit.n. proprium quod positum est esse proprium, vt quia de quo animam habere verificat̄ animal,& de quo animal animā habere: erit ani
mam habere animalis proprium. Deinde 38.locus Declaratio
destruenti quidem,si subiectum, proprium assignauit eius, quod in subiecto esse dicit̄.
Non enim erit proprium,quod positum est 39.locus. Declaratio
esse proprium,vt quia qui posuit proprium subtilissimi corporis,ignem,subiectum assignauit prædicati propriũ, non erit ignis corporis subtilissimi propriũ: propter hoc autē non erit subiectũ eius,quod in subiecto esse dicitur proprium, eò ꝗ idem esset plurium & differētium specie proprium:nam eidem plura quędam discrepantia specie insunt,de solo dicta:quorum erit omnium proprium quod subiectum est,si quis hunc in modum
ponat proprium. Construēti vero, si quod 40.locus. Declaratio.
ī subiecto est assignauit proprium subiecti. erit erim proprium quod positum est non esse proprium:si quidem de solo prędicatur (vt dictum est) proprium. vt quia qui dixit terrę proprium corpus grauissimum specie, subiecti assignauit proprium,quod de sola dicitur re,& vt proprium prędicatur,erit ter
ræ proprium recte positum. Deinde de 41.locus. declaratio.

struenti

struenti quidem, si ſm participationem aſſignauit proprium. Non enim erit proprium, quod positum est esse proprium: nam quod ſm participationem inest, ad quod quid est esse conducit: erit autē huiuſmodi differentia quædam de aliqua specie dicta: vt qa qui dixit hominis propriū greſſibile bipes, ſm participationem aſſignauit proprium: non erit vtiq; propriū hominis greſſibile bipes.

2. locus. declaratio. Construēti autem, si non ſm participationem aſſignauit propriū, nec quod quid est esse indicans, cōuerſim prædicata re. Erit.n. proprium quod positum est esse proprium, vt quia qui posuit animalis proprium quod natum est sentire, neq; ſm participationem aſſignauit proprium, neque quod quid esse indicans, conuerſim re prædicata, erit vtiq; quod sentire natum est, animalis proprium.

3. locus declaratio. Deinde destruenti quidem, si non contingit simul inesse proprium, sed vel posterius, vel prius ꝙ idipsum nomen. Non enim erit proprium quod positum est esse proprium, aut nunq;, aut non semper: vt qm̄ contingit alicui prius fore, & posterius ambulare ꝑ forum ꝙ quòd homo, non erit ambulare ꝑ forum hominis proprium, aut nunq;, aut non semper. Construenti autem, si simul ex neceſſitate semper inest, cùm neque terminus, neq; differentia sit. Erit enim proprium,

4. locus. declaratio. quod positum est forſitan non esse propriū: vt quia animal diſciplinæ ſuſceptiuū: simul ex neceſſitate semper est, & id quod est homo, cū neq; differentia sit, nec terminus, erit animal diſciplinæ ſuſceptiuū hominis pro-

5. locus declaratio. prium. Deinde destruēti quidem, si eorundem quæ eadem sunt, non est idem propriū. Non enim erit proprium, quod positum est esse proprium, vt quia non est proprium proſequendi, apparere quibuſdam bonum, neq; eligendi fuerit vtiq; proprium apparere quibuſdam bonum. idem enim est proſe-

6. locus. declaratio. quendum & eligendum. Construenti, si eiuſdem quatenus idem proprium. Erit.n. proprium quod positum est non esse proprium. Vt qm̄ hominis, qua hō dicitur proprium tripartitam animam habere, & terrigenæ quatenus terrigena est, erit proprium tripartitam animam habere. Vtilis autem locus hic & in accidēte: nam ijſdem in eo ꝙ eadem sunt eadem oportet inesse, vel nō in-

7. locus. declaratio. esse. Deinde destruenti quidem, si eorum quæ sunt eadem specie: non idem semp specie proprium est. Neq; enim eius quod dictum erit proprium, quod positum est esse proprium: vt quia idem est specie homo & equus: nō semper autem equi est proprium stare à se, nec hominis erit proprium moueri à se. Idem enim est specie moueri, & stare à se, quatenus vtriq; eorum vt animal est, acci-

dit. Construenti vero, si eorum quæ sunt eadem specie, idem semper specie sit proprium. Erit enim proprium quod positum est non esse proprium: vt quia hominis est proprium, esse greſſibile bipes, & auis erit proprium, esse volatile bipes: vtrunq; enim horum est idem quatenus illa quidem sub eodem sunt genere species, cùm sint sub animali, hæc autem vt generis differentiæ animalis. Hic autem locus falſus est: quando alterum quidem eorum quę dicunt vni alicui soli inest speciei, alterū vero inest pluribus, quēadmodum greſſibile quadrupes. Qm̄ autem idē et diuerſum multipliciter dicitur, labor est sophistice aſſumenti vnius aſſignare, & solius alicuius proprium: nam quod inest alicui cui accidit aliquid, & accidēti inerit ſumpto cū eo cui accidit: vt quod inest homini, & albo homini inerit, si fuerit albus homo, & quod albo homini inest, inerit & homini. Calumniabitur autem aliquis multa propriorum, ꝙ ſubiectū id aliud est quod ſm se facit, aliud autem cū accidēte: vt aliud quidem hominem esse dicet, aliud vero album hominem. Amplius autem diuerſum faciens habitum, & quod ſm habitum dicit: nam quod habitui inest, & ei quod ſm habitum dicitur inerit, & quod ei (quod ſm habitū dicitur) inest, & habitui inerit: vt quoniā ſciens ſm ſcientiam dicitur affici, non inerit ſcientiæ proprium indiſſuaſibile à ratione: nam & ſciens indiſſuaſibilis erit à ratione.

Construenti autem dicendum qm̄ non est diuerſum simpliciter id cui accidit, & accidens cum eo cui accidit ſumptum, sed aliud dicitur, eo ꝙ diuerſum sit ipsius, esse: non.n. idem est homini esse, ꝙ sit homo, & albo homini esse, ꝙ sit albus homo. Præterea autem conſiderandum est ad caſus dicenti, quod neq; ſciēs est indiſſuaſibile à ratione, sed indiſſuaſibilis à ratione, neq; ſcientia indiſſuaſibile, sed idiſſuaſibilis à ratione: nam ei qui omnino inſtat, omnino est aduerſandum.

10. Locus. Declaratio. Deinde destruenti quidem, si quod natura inest volens aſſignare: hoc modo ponit ſm locutionem, vt quod semper īest significet. Videbitur enim moueri poſſe quod positum est proprium esse. vt quia qui dixit hominis proprium bipes, vult quidē quod natura inest, aſſignare: significat autem locutionem quod semper inest, nō erit hominis

proprium

proprium bipes: non enim omnis homo est duos pedes habens. Construenti autem, si vult quod natura inest proprium assignare, & locutione hoc modo significat. Nō enim mouebitur fm hoc propriū: vt quia qui hominis proprium assignauit, animal disciplinæ susceptiuum & vult, & dictione significat ꝙ natura inest proprium, non mouebit, fm hoc ꝙ nō sit proprium hominis, animal disciplinę susceptiuum. Amplius, quęcūq; dicuntur fm aliud aliquod primū, aut vt primum ipsum, labor est assignare talium proprium. Nam, si eius quod est fm aliud aliqd proprium assignauit, & de primo verificabitur: si autē primi posuerit, & de eo quod est fm aliud prædicabitur: vt si quis assignet superficiei proprium coloratum esse: & de corpore verificatur coloratum esse: si autē corporis, & de superficie prædicabitur: quare non de quo oratio, & nomen verificabitur. Accidit autem in quibusdam proprijs plerūq; fieri aliquod peccatum, propter hoc ꝙ non determinetur quomodo, & quorum ponit quis proprium: omnes enim conantur assignare proprium, aut quod natura inest, vt hominis bipes, aut quod nunc inest, vt hoīs alicuius quatuor digitos habere, aut specie, vt ignis subtilissimū, aut simpliciter, vt animalis viuere, aut fm aliud, vt animę prudēs: aut vt primum, quemadmodum rationalis prudens, aut in eo quod habet, vt scientis indissuasibile à ratione (nihil enim aliud ꝙ habēdo aliquid erit indissuasibile à ratione) aut in eo ꝙ habeatur, vt scientiæ indissuasibile à ratione, aut in eo quod participatur, vt animalis sentire (sentit enim et aliud quid vt homo, sed participans iam hoc, sentit) aut in eo quod participat, vt alicuius animalis viuere: qui non addit igitur natura, peccat, eo ꝙ contingit quod naturæ inest, nō inesse illi cui natura iest, vt homini duos pedes habere: qui verò non determinat qm̄ quod inest assignat, ꝙ non erit tale quale nunc inest id, vt eu quatuor digitos habere hoiem, non indicans quoq; quod vt primum, aut vt secundum aliud, ponit, ꝙ nō de quo oratio & nomen verificabitur, vt coloratum esse siue superficiei, siue corporis assignauerit proprium, non prædicens etiam quod aut in eo quod est habere, aut in eo quod haberi proprium assignauit, ideo non erit proprium quod assignatū est: nam inerit (si in eo quod habetur assignauit propriū) etiam habenti; si autem habenti, & ei quod habetur, vt indissuasibile à ratione, scientiæ vel sciētis positum proprium, non præsignificans etiam in eo quod participat, vel participatur, eo ꝙ & in alijs quibusdam inerit proprium. Si. n. in eo quidem quod participatur, assignauit, participātibus inerit, si vero in eo quod participat, ijs quæ participantur, vt si alicuius animalis posuerit viuere proprium, non diuidens etiam specie quod vni soli, inerit eorum, quę sub eo sunt, cuius proprium ponit: nam quod est fm superabūdantiam, vni soli inest: vt igni leuissimum. Aliquoties autē & species addēs peccat. Nā oportebit vnam speciem esse eorum quæ dicuntur, quando specie addiderit: hoc aūt in quibusdam non accidit, vt nec in igne, non enim est vna species ignis, nam diuersum est carbo & flāma, et lux specie, cū vnumquodq; hoꝝ sit ignis: propter hoc autem non oportet quādo specie additur, diuersam esse speciem eius quod dicitur, qm̄ his quidem magis, illis autē minus inerit quod dictum est proprium, vt in igne subtilissimū: subtilior enim est lux carbone, & flamma. Hoc autem non oportet fieri quando non, & nomen magis prędicatur, de quo oratio magis verificatur. Si aūt non, nō erit de quo oratio magis, & nomen magis. Amplius autē ad hæc idem esse accidit proprium eius quod simpliciter, & eius quod maxime in simpliciter tali: vt in igne se habet subtilissimum; nā & simpliciter & ignis, & lucis erit hoc ipsum proprium, subtilissima enim lux: cùm igitur alius sic assignat proprium, argumentādum: sibi autem non danda hæc instantia, sed statim cùm ponit proprium, determinandum est quomodo ponit proprium. Deinde destruenti quidem, si idem eiusdem proprium posuit. Non enim erit proprium, quod positum est eē proprium: nam idem eidem omne, quid est esse indicat: quod autem eē indicat, non proprium, sed terminus est, vt quia qui dixit honesti proprium decēs esse, idem eiusdem proprium assignauit (idem enim est honestum & decens) non vtiq; erit decēs honesti proprium. Construenti autem, si non eiusdem proprium assignauit, cùm conuersim prædicatum posuit. Nā erit proprium quod positum est non esse proprium: vt quia qui posuit animalis proprium id quod substantia animata, nō idem quidem eiusdem proprium posuit, & cōuersim prædicatum assignauit, erit animalis propriū substantia animata. Deinde etiā in ijs, quæ similium partium sunt, considerādum est: destruenti quidem si quod totius est proprium, non verificatur

51. Locus. declaratio.

52. locus. declaratio.

53. locus. declaratio.

54. locus. declaratio.

55. Locus. declaratio.

56. Locus. declaratio.

57. locus. declaratio.

58. Locus. declaratio.

ficatur de parte: aut quod partis, non dicitur de toto. Non enim erit proprium, quod positum est esse proprium: accidit aũt in aliquibus hoc fieri. assignabit enim aliquis in ijs, quæ similium partium sunt propriũ aliquoties quidem in toto respiciens, aliquoties autem in eo quod ſm partem dicitur ipse seipsum intelligens: at erit neutrũ recte assignatum, vt in toto quidem, quia qui dixit maris proprium, plurima aqua salsa, alicuius similium partium posuit proprium, & tale assignauit quod non verificatur de parte (non enim erit quiddam maris plurima aqua salsa) nõ vtiq; erit maris propriũ, plurima aqua salsa. In parte autem, vt quia qui posuit aeris proprium, respirabile, similium quidem partium alicuius dixit proprium, tale autẽ assignauit quod de quo aere verum est, de toto autem nõ dicitur (non enim erit vniuersus aer respirabilis) nõ erit vtiq; aeris proprium respirabile.

4. Locus. Declaratio.

Astruenti autẽ, si verificatur de vnaquaq; similium partiũ quod est propriũ earum secundum totũ. Erit enim proprium, quod positum est nõ esse proprium: vt quia verificatur de omni terra deorsum ferri secũdum naturã: est autem & non proprium alicuius terræ secundum totum (nam secundũ terram, & id quod est terram esse) erit terræ proprium deorsum ferri secundum naturã.

Sermo de locis, quibus constituimus an bene positũ sit proprium. Cap. II.

Locus. 1. q est. 6. 7. 8. 9. et. 10. I Anf.

LOca autem, quibus constituimus an bene positum sit proprium, sunt hæc.

Quorum primus est, si propriũ fuerit notius re, cui positum est proprium, tam bene posuit ipsum, si autem nõ fuerit notius non sit bene posuit ipsum. hoc aũt fit duobus modis, quorum vnus est, ꝙ proprium ſm se non sit notius q̃ res cuius est propriũ. verbi gratia qui posuit ꝙ animæ propriũ ignis, eo ꝙ simillimus sit omnium rerum, iam vsus est vt dignosceret animã igne, eo quod ſm se est quid latentius igne, maiorẽ enim notitiam habemus de igne q̃ de anima: secundus aũt est, ꝙ non sit maior cognitio essendi rem cuius est propriũ q̃ cognitio in essendi proprium habenti proprium: q̃ñ vt proprium cognoscatur indiget duabus rebus, quarũ vna est, ꝙ ſm se sit notius esse q̃ habens propriũ, secunda autẽ ꝙ sit notius inesse habenti proprium, q̃ habens proprium. exempli gratia, qui posuit ignis propriũ, ꝙ sit res, qua anima primo sit, iam vsus est in dignoscẽdo ignis proprium re, quã esse est latentius igne. Destruẽs itaq; destrueret, quia propriũ careret altero horũ duorum modorum prioritatis cognitionis. Construens vero cõstrueret ꝙ bene positũ sit proprium, q̃ñ eius sunt hæ duę species prioritatis cognitionis. verbi gratia qui denominauerit animal, ꝙ ei sit sensus, iam illud denominauit per id, quod est duobus modis notius.

Loc. 2. q est. 11. 12. & 13.

Locus secũdus est, ꝙ propriũ dixerit oratione æquiuoca. verbi gratia, q̃ñ dicimus, sentit, significamus duo significata, quorũ vnum est, ꝙ denominet per sensum, et si dormiat: alterum aũt est, ꝙ vtatur sensu: proprium enim, quãdo hoc modo profertur, latet, siue proprium sit de his, quę significantur simplici dictione, aut oratione: expedit itaq; in locis, quibus deseruit, ꝙ fugiat ęquiuocationẽ huius cõditionis. Et sicut destruens destrueret proprium, quando positũ fuerit huius conditionis, sic construens ipsum cõstrueret ex hoc eodem loco, q̃ñ enim expressum sit propriũ simplici dictione, aut oratione non ęquiuoca, iam positũ est positione bona: exẽplum huius de proprio, quod significat per orationem, est, prout quis dixerit, ignis est corpus, cuius conditionis est moueri ad supremum locũ velocius, q̃ possit esse, quia nulla dictionum occurrentium in hac oratione est æquiuoca, neq; in cõpositione, quæ fit ex illis dictionibus, est æquiuocatio penitus. Et prope hunc est, q poneret proprium æquiuocũ, ꝙ res, quę per proprium denominatur, significetur per orationem æquiuocã: hoc enim modo nõ esset proprium positũ, prout expedit illi, qui dicit, ꝙ animæ propriũ sit ipsam esse immortalẽ, & non explicat quæ suarum partiũ sit huius denominationis. Construens aũt argumentatur, ꝙ positũ sit proprium bona positione, quando eloquuntur de habente propriũ oratione non æquiuoca. Vt qui diceret, ꝙ homo sit animal, iam positum esset proprium, prout expedit, quia hominis nomen non est æquiuocum.

Loc. 3. qui est. 14. & 15.

Tertius locus est, ꝙ aliqua rerum, quæ sumuntur in proprium repetitum, q̃ñ proprium repetitum cõturbaret audientem, & poneret orationem latentẽ: orationis autem repetitio fit duobus modis, quorum vnus est, ꝙ vnum ipsum idẽ nomen fiat bis, prout est sermo dicentis, ꝙ terra sit substãtia de corporibus, quæ naturaliter feratur in infimum locũ, substantia enim intrat in corpus: & hoc quidẽ apparet quando loco corporis vtatur substantia talis denominationis. Et destruens destrueret proprium, q̃ñ ipsum terminaret per alterã duarum denominationum, & qui verificaret proprium ipsum, confirmaret ꝙ in eo nõ fiat vnum nomen bis repetitũ, verbi gratia qui diceret ꝙ hominis propriũ sit esse disciplinabile, iam poneret proprium prout expedit, & nõ vteretur hic nomine repetito.

Loc. 4. qui est. 16. & 17.

Quartus locus est, ꝙ non insit proprio res cõmunis omnibus rebus. verbi gratia qui diceret ꝙ scientiæ proprium sit, ꝙ sit opinio, in qua nõ mutatur assertio à syllogismo, ex quo est vna forma, quæ non aufertur: vnũ enim inest omnibus rebus: & destruens destrueret, ꝙ propriũ positũ sit aliter, q̃ expediat. Et ex hoc loco verificaret, qui assereret ipsum ꝙ positum sit prout expedit, quando non fuerit in eo posita res communis, sicut qui posuit ꝙ animalis proprium sit habere animam: in anima enim non est res communior animali.

Loc. 5. qui est. 18. et. 19.

Quintus locus est, si quis ponat rei plura ꝓpria, præter ꝙ hoc explicet, ille non bene ponet ipsum propriũ. verbi gratia qui poneret de ignis proprio ꝙ sit tenuissimum corporũ, & leuissimum ipsorum iam poneret illi plusq̃ vnum propriũ: nam inter diuulgata estimatur, ꝙ sicut expedit definitionẽ esse vnam, cui non additur aliqua res, præter ꝙ significat essentiã, sic proprium expedit esse vnum: hoc aũt est diuulgatum, nõ verũ, quia non est impossibile rei esse multa propria: asserens aũt assereret, ꝙ positũ erat, vt expedit, quando non fuerint plura propria. verbi gratia vt qui dixit ꝙ humoris proprium sit omnẽ figuram suscipere.

Loc. 6. qui est. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. et. 27.

Sextus autẽ locus est, ꝙ non sit positum proprium, quod est res posterior in essendo, q̃ res, cui est propriũ, & præcipue, q̃ñ fuerit pars illius, & non id quod est, & res cuius est propriũ sit simul in essendo, sicut duo opposita: hæc enim omnia nõ ponerent rem notiorẽ, hoc autem est ſm diuulgationem: ſm autẽ, non euadit, quin posterius in essendo sit notius, & ꝙ propriũ sit notius, q̃ sit aliqua pars rei, cuius est proprium: tanto fortius ꝙ

duarum

duarum rerum, quæ sunt simul natura, vna sit notior altera. Exemplum illius est, qui fecerit rem posteriorē in essendo, ac si esset proprium, prout est ille, qui dixit, q animalis sit proprium q sit substantia, cuius species est homo, hic autē vtitur quodā proprio, quod est pars rei. Et exemplum illius, qui facit proprium ab ipso opposito, est, prout ille qui dixit, q proprium boni sit oppositum mali. Destruens aūt destrueret, quia positum esset proprium aliter q̃ expediat. Asserens autem assereret, q positū sit, prout expedit, qñ non sit ab opposito, neq; posterior. Expedit autem te scire, q, qñ proprium sumitur fm modum priuationis & habitus, q habitus sit notior priuatione, sicq; et affirmatiuū notius est negatiuo.

Hæc itaq; sunt loca, quibus possumus nobis constare, q proprium positum sit prout expedit, aut q non sit ita positum. Reliqua autem loca, quæ Aristo. narrauit in hoc capitulo (ait Themistius) q subintrēt loca, quibus nobis cōstat, q id, quod positum est proprium, nō sit proprium: & argumentatur ad hoc, quia Aristo. illa repetit & dinumerat in summa illorum locorum. Verisimile autem est, q illis sit aditus ad ambo capitula simul, sed duobus differentibus modis: id enim, quod nō est proprium, dicitur duobus modis, quorum vnus est q careat aliqua dispositione, qua diceretur de illo proprium, quouis modo dicatur proprium: secūdus autem est, q priuatio illius, de quo dicitur proprium, sit i præmissa, & huius rei prædicata differant fm magis & minus: prædicatum enim de re ipsius proprij est quædam res nimis iperfecta, quæ posset numerari in duobus capitulis, qñ autem non consideraretur hęc res, esset in capitulo, quo id, quod positum est proprium, non sit proprium, & qñ consideratur fm illud, potest numerari in capitulo illius, q id, quod positum est proprium, sit positum aliter q̃ expediat. Tu autem exprime & distingue loca, quę retulit Aristo. in duobus capitulis, q sint huius conditionis. Et incipiemus loca, quibus cōstituemus q id, quod dicitur proprium, nō sit proprium. Expedit autem, ut scias (prout ait Themistius) q bases horum locorum sunt tres, quarum vna est, q proprium insit rei semper, secunda q sit prędicatione conuertibile, & tertia est, q non significet rei quidditatem. Et conuenit etiam scire, q destruitur propriū, qñ deest ei vna harum trium basium; & q non constituitur, nisi qñ simul congregatę fuerint. Et exemplum illius, quod non inest semper, est, qui poneret q proprium sit animali quiescere, aut moueri, quies enim aut motus insunt illi aliquando. Et exemplum illius, qui poneret proprium non conuertibile est, vt qui diceret, q homini propriū sit eē animal rationale mechanicum & negociatiuum. Et expedit quòd postea incipiamus loqui de locis, quæ reducuntur ad has bases.

Locus 1. q 2 28. & 29. Huius itaq; initiū est locus, q non ponatur proprium fm rei naturam, sed fm sensum, prout diceretur, q Sol sit astrum lucidissimum, quod mouetur supra terram, nam verum est de illo hoc proprium toto tēpore, quo Sol perseuerauerit sentiri; notum autem est q hoc proprium non inest semper, & similiter quando diceretur, q colori proprium sit visu esse comprehensum, quādo enim non videtur, iam ablatum esse proprium.

Locus 2. q 2 30. Secundus locus est, quòd non ponatur genus pro proprium, vt qui diceret, q pari proprium sit, quòd sit in duas ęquas partes diuisibilis: ponens enim hoc, poneret proprium, quod non est, & notum est, q huic proprio desit conuertibilitas, diuisibile enim in duas ęquas partes prædicatur de quantitate continua, & discreta, quando autem meminerit de nomine numeri conuertetur prædicatione.

Locus 3. q 2 39. Tertius locus est, q ponatur proprium prædicatum præter naturaliter, & hoc fit q ponatur habēs pprium proprij proprium: id autem, quod hoc modo positū est, non est proprium: cuius exemplū est, vt q posuerit igni q est subtilissimarum partium inter corpora, & q est pprium ipsi eueniret illi, qui poneret propriū hac positione, q fit vnum proprium plurium rerum, & hoc quando vni rei inessent plura propria, sicq; quando poneret ipsammet rem proprium, poneret vnū proprium multarum rerum: hoc autem est falsum.

Locus 4. q 2 44. Quartus locus est, q non ponaẗ ipsa differentia proprium, vt dicatur q homini proprium sit ratiōale, huic enim deest, q non notificet rei essentiam, hoc est, notificationis priuatio, differentia enim notificat rei essentiam. Expedit autem scire, q quiuis horum locorum verax est, si fiat in construendo, quando duæ reliquæ bases fuerint notæ esse rei, quæ posita est esse propriū; verbi gratia, quia dum dicim⁹ de homine, q sit animal scientiæ susceptiuum, qñ fm hanc positionem cōmonstratum fuerit, illud non esse differentiam, & cū hoc pateat de eius re, q sit conuertibile & necessarię prædicationis, verificatum est, q hoc sit illi proprium.

Locus 5. q 2 45. & 46. Quintus locus est, q id, quod positum est alicui rei proprium, non sit proprium ex parte qua significat illā secundum vnum suorum nominū synonymorum. verbi gratia, quia ex quo non est proprium rei quæsitæ patefieri quibusdam viris ipsam esse bonam, non fit hoc proprium eligibilis. Si enim esset proprium eligibilis, esset proprium quæsiti. Construens autem construeret per huius contradictorium, s. q ipsummet propriū insit uni eidem rei, & si illius sint nomina synonyma. verbi gratia, si hominis proprium sit ipsius animæ esse tres partes, cogitatio, irascens, & concupiscens, & viri proprium sic est: homo .n. & vir sunt nomina synonyma.

Locus 6. q 2 47. & 48. Sextus locus est, q alicui specierum, quę subsunt vni generi, positum sit proprium, cui est contrarium, non oportet contrarium esse proprium speciei, quæ cū illa sumpta fuit in genere. v. g. quia ex quo homo & equus sunt duæ spēs, quæ subsunt animali. Et si hominis proprium esset motus ex se, non esset equi proprium quies ex se. Construens autem construeret per contradictorium illius, quo destruit destruens: hic aūt locus fit verax, si numerus propriorū contrariorū, qbus diuidiẗ genus, esset numerus spērum: res vero cōtra se habet, & ille est locus mendax, & cum hoc modicæ persuasionis.

Locus 7. q 2 49. Septimus locus est, quo sophistę destruunt quod positum est proprium, non esse proprium. Et hic quidem septimus locus est ex parte æquiuocationis nōis vnius, & alterius, qñ enim aliquis poneret aliquod proprium alicui rei, vt risibilitatem hoīs, gratia exempli, & homini accciderent multæ res, vt q ille sit arabs, & q sit balbutiēs, et sophista sumeret, q homo & homo albus sint vna res numero, sequeretur hinc, q risibilitas esset proprium hominis albi, & niger non esset risibilis. Quando autem diceretur q homo absolute, & homo albus essent duæ res, destrueretur sophisma. Locus autem sophismatis fuerat, quia posita erant duo vnum. Et forasse falleret huius contraria ponēdo vnum duo, prout quis poneret scientiæ proprium immutabilem opinionem, & destruerent hoc, ex quo hoc proprium est scientis, & non est moris ipsius proprij inesse duabus rebus. Huius autem sophismatis dissolutio est, quia scientia & sciens sunt duo secundum rationem & vnum subiecto: vel dicemus, q proprium vnius non sit proprium alterius, scientia enim in vno significat, quod non est in subiecto, & in sciēte significat quod est in subiecto, scientia enim est immutabilis opinio, sciens autem non esset homo, nisi eius scientia mutaretur.

Locus 8. q 2 50. & 51. Octauus locus est, in quo potest falli, ex quo enim moris ipsius proprij est, q illi cuius est proprium naturaliter insit, ponens autem omittat apponere conditionem

nem ad ipsum, q insit illi, cuius est proprium, hic modus. Sophista enim falleret ponendo proprium aliquãdo separari ab eo, cuius est proprium: exempli gratia, vt qui diceret, q homo sit bipes, erraret. Destruens autem diceret, q pedibus excisus non haberet hoc proprium, quando vero superadderetur naturaliter, auferretur hoc sophisma.

Loc°. 9. qui est. 52. et. 53.

Nonus locus etiã est, in quo potest falli. quãdo enim moris ipsius proprij est, esse propriũ, quatenus est prædicatum prima prædicatiooe, ponens aũt omittat adijcere illi hanc conditionem, posset illud destrui. Id enim quod potest inesse illi, cuius est propriũ, et alij ab eo, nõ est illi proprium. Vt, verbi gratia qui diceret, q superficiei proprium sit colorem suscipere: Sophista autẽ destrueret illud, quia de corpore verum est dicere, q suscipiat colorem. Quando autẽ pooens distinxerit, dicendo q superficies suscipiat colorẽ primo, et corpus illum recipiat mediãte superficie, aufertur sophisma. Et similiter semper, quando alicuius rei est aliqua cõditio, & illam ponẽs omiserit, & illã posuerit absolute, eueniet ei tale sophisma. Prædicatio enim multorũ prædicatorũ est verax cõditione, prout dicẽdo, q sit naturaliter, vel acquisitũ, aut potẽtia prima vel secunda. Et ideo expedit illi, qui proponit bene ponere propriũ, q caueat ponere absolute id, cuius moris sit poni cõditionaliter.

Locus. 10. q est. 54.

Decimus locus est totalis, q sumatur res, quæ inest sm magis & minus de quibusdam rebus, quę differunt secundum haoc rem sm magis & minus, & ponaĩ proprium toti, prout qui dicit, ignẽ esse tenuissimam rerũ, hoc enim verum est de voa specierum ipsius ignis, quę est ipsum lãpa, qm̃ (vt ait Plato) ignis sunt tres partes, flamma, lampa, & carbo. Huius autem causa est, quia excessiuę res non possunt videri in multis rebus, siue illę res sint vt species in genere, siue vt partes in toto.

Loc°. 11. qui est. 55.

Vndecimus locus est, q ponatur proprium eximio secundum comparationẽ, accidit enim hinc, q nomen nõ sit verax de eo, de quo est verax oratio significans proprium. Exempli gratia, qui dixerit, q ignis propriũ sit esse corporum leuissimum, & equi propriũ esse q sit animalium velocissimum: posset enim auferri ignis, & esset leuissimus ipse aer, gratia exempli, sicq; posset auferri equus, & aliud esse omnium animalium velocissimum, quod esset animal illi succedens secundum velocitatem, hoc vero esset propriũ apud illum qui sciret, q impossibile sit vnq; auferri ignem, aut equi speciẽ.

Locus. 12. q est. 56. et. 57.

Duodecimus locus est, q ponamus rẽ sui ipsius proprium, hoc aũt contingit, dum rei fuerint duo nomina synonyma, quia quod positum est propriũ, ooo est proprium. Et notum est de re huius loci, q qui illum ponit, errat circa proprium. verbi gratia vt qui diceret q pulchri proprium sit esse formosum, pulchrum eoim et formosum sunt duo nomina synonyma.

Locus. 13. q ẽ. 58. & 59.

Tertiusdecimus locus est, quia propriũ, quando positũ fuerit corporibus homogeneis, expedit q insit omnibus partibus illorum corporum, quãdo vero inesset maiori parti, & nõ inesset minori, aut inesset minori, & non inesset maiori, quod positum est proprium, nõ est propriũ. Et exemplũ illius quod inest maiori parti suarum partiũ, & non inest toti, sit vt qui dixerit, q maris proprium sit ipsius aquã esse salsam. Exemplum autẽ illius, q positum est de parte, & nõ de toto est, vt oratio illius qui dixerit, q aer inspiretur, inspiratum enim est pars illius. Construens vero quãdo cõstruxerit, q proprium sit de omnibus partibus, & q reliquæ alię bases insint, iam cõstructum est ipsum propriũ. Exempli gratia, vt q diceret q propriũ sit terræ ferri deorsum naturaliter, hoc enim inest oĩbus partibus, sicut inest toti.

Locus. 14.

Quartusdecimus locus est, q proprium sit positũ in potentia illi, cuius est proprium, & vltra q applicetur illius esse potentiam per rem, quæ possit esse et auferri. gratia exempli, vt qui dixit, q colorum proprium sit, q sint visibiles in potẽtia, quoniam si imaginetur ablatio & priuatio animalis, auferretur hoc proprium, nisi apud illum, qui cõiectatur, q impossibile sit priuari animal, per hoc enim posset destrui ipsum proprium. Construens autem est contra hoc, nõ enim fit applicatio potentiæ rei, cuius positum est propriũ per rem, quæ primo affatu imaginetur priuari, vt gratia exempli, qui dixerit, q entis proprium sit agere & pati.

Hæc sunt omnia loca propria ipsi proprio, reliqua autem residua loca sunt cõmunia omnibus quæsitis, & sunt vniuersaliter quæ sumuntur ab oppositis, aut à simili, aut ab eo quod est magis & minus & æquale, aut à casibus & coniugatis, aut à generatione & corruptione. Et incipiemus hoc secundum Aristo. doctrinam, fit enim in hoc exercitium quoddam.

De locis cõmunibus omnibus quæsitis, quæ sumuntur ab Oppositis, aut à Simili, aut ab eo, quod est Magis, & minus & æquale, aut à casibus, & cõiugatis, aut à generatione, & corruptione. Cap. III.

60. Locus. Declaratio.

DEinde ex oppositis considerandũ est, primum quidẽ ex contrarijs: destruẽti quidem, si contrarij nõ est contrariũ. Neq; enim contrarij erit cõtrarium proprium: vt quia contrarium est iustitię quidẽ iniustitia, optimo autẽ pessimum: non est autem iustitiæ proprium, optimum, non erit iniustitiæ proprium pessimũ.

61. Locus. Declaratio.

Construenti aũt, si contrarij contrarium propriũ est, & contrarij cõtrarium proprium erit. Vt quia cõtrariũ est bono quidem malum, eligendo aũt fugiendum: est autem boni proprium eligendum: erit mali propriũ fugiendum.

62. Locus. Declaratio.

Secundũ autem, ex ijs quæ ad aliquid sunt: destruẽti quidem, si hoc quod ad aliqd est, eius quod est ad aliquid nõ est proprium. Neq; enim hoc quod ad aliquid est, eius quod ad aliqd est, erit proprium: vt quia dicitur duplum quidem ad dimidium, superans autẽ ad superatum: non est autẽ dupli proprium superans, non erit dimidij propriũ superatum.

63. Locus. Declaratio.

Construenti autẽ, si eius quod est ad aliquid, hoc quod ad aliquid est propriũ: et eius quod est aliquid, id quod est ad aliquid erit propriũ. Vt quia dicitur duplum quidẽ ad dimidium id esse, quod duo ad vnum: est aũt dupli proprium vt duo ad vnũ: erit dimidij propriũ, vt vnum ad duo.

64. Locus. Declaratio.

Tertium autẽ, destruenti quidem, si habitus, id quod secundum habitum dicitur nõ est proprium, neq; profecto priuationis, id quod secundum priuationẽ dicitur, erit propriũ: & si priuationis, id quod secundum priuationem dicitur nõ est proprium, neq; habitus, id quod secundũ habitum dicitur erit propriũ.

65. Locus. Declaratio.

Vt quia non dicitur surditatis proprium insensibilitatẽ esse, neque auditus erit proprium sensum esse.

Construenti

Construenti vero, si quod secundum habitum dicitur, est habitus proprium: & priuationis, id quod secundum priuationem dicitur erit proprium: & si priuationis, id quod secundum priuationem dicitur, est propriũ, & habitus quod secundum habitum dicitur erit proprium. Vt quia visus est propriũ videre, secundum quod habemus visum: erit cæcitatis proprium non videre, secundum quod non habemus visum, nati habere.

64. Locus. Declaratio.

Deinde ex affirmationibus, & negationib⁹: primum quidem ex ipsis quæ prædicantur. Est autem locus hic vtilis destruenti tantum: vt si affirmatio, vel quod secundum affirmationem dicitur, eius est proprium, non erit profecto eius negatio, neq; quod secundum negationem dicitur proprium: si autẽ sit negatio, aut quod secundum negationẽ dicitur proprium, eiusdem non erit affirmatio, neq; quod secundum affirmationem dicitur proprium: vt quia proprium animalis est animatum, non erit animalis proprium, non animatum.

65. Locus. Declaratio.

Secundum autem ex prædicatis, vel etiam non prædicatis, & de quibus prædicatur, vel nõ prędicatur: destruenti quidem, si affirmationis affirmatio nõ est propriũ. neq; enim negatio negationis erit proprium: & si negatio negationis non est propriũ, neq; affirmationis affirmatio erit proprium: vt quia non est proprium hominis animal, neq; non hominis nõ animal: si autem non hominis nõ videtur proprium nõ animal, neq; hominis erit proprium animal.

6. Locus. Declaratio.

Construenti autẽ, si affirmationis affirmatio est proprium. Nam & negatio negationis erit proprium: si autẽ negationis negatio est proprium, & affirmatio affirmationis erit proprium: vt quia non animalis est proprium non viuere, erit animalis propriũ viuere: & si animalis proprium videtur viuere, & non animalis propriũ videbitur nõ viuere.

Locus. Declaratio.

Tertium autẽ ex ipsis subiectis. destruenti quidẽ, si quod assignatum est proprium, affirmationis est proprium. Non erit enim idem & negationis proprium: si autẽ negationis est proprium quod assignatum est, nõ erit affirmationis proprium: vt quia animalis proprium est animatũ, non animalis non erit proprium animatũ.

Locus. Declaratio.

Construenti vero, si assignatum proprium nõ est affirmationis proprium, erit negationis.

Annotatio.

At hic locus deficit: nam affirmatio negationis, & negatio affirmationis nõ est propriũ, quandoquidẽ affirmatio negationi omnino nõ inest: negatio autem affirmationi inest quidem, at non vt proprium inest.

71. Locus.

Deinde ex ijs quæ ex opposito diuiduntur: destruenti quidem si eorum quæ ex opposito diuiduntur, nullum vllius reliquorum ex opposito diuersorum est propriũ. Neq; enim quod oppositum est, erit proprium eius cuius positum est proprium: vt quia animal sensibile nullius aliorum mortalium animaliũ est proprium, non erit animal intelligibile Dei proprium.

72. Locus. Declaratio.

Construenti autẽ, si cæterorum quæ ex opposito diuidũtur quoduis est proprium talium quorumcunq; eorum quæ ex opposito diuiduntur. Nam reliquum erit eius proprium, cuius positum est non esse proprium: vt quia prudentiæ est proprium, per se natum esse rationalis virtutem esse, & aliarum virtutum sic vniuscuiusq; sumptæ: erit temperantię proprium per se natum esse concupiscibilis virtutem esse.

73. Locus. Declaratio.

Deinde ex casibus: destruenti quidem, si casus nõ est casus proprium. Neq; enim casus erit propriũ casus: vt quia non est eius quod est iuste proprium id quod bene, neq; iusti propriũ erit bonum.

74. Locus. Declaratio.

Construẽti autem, si casus est proprium casus. Nam & casus erit casus proprium, vt quia hominis est proprium gressibile bipes, & homini erit proprium gressibili bipedi dici.

75. Locus. Declaratio.

Non solum autẽ in eo quod dictum est secundum casus est considerandum, sed & in oppositis, quemadmodum & in prioribus locis dictum est. destruenti quidem, si oppositi casus non est proprium oppositi casus. Neq; enim oppositi casus erit proprium oppositi casus: vt quia nõ est eius quod est iuste proprium quod bene, neq; iniuste erit proprium quod male.

76. Locus. Declaratio.

Construenti vero, si oppositi casus est proprium oppositi casus. Nam & oppositi casus, erit propriũ oppositi casus: vt quia honesti est proprium optimum, & inhonesti erit proprium pessimũ.

77. locus. Declaratio.

Deinde ex ijs quæ similiter se habent, destruenti quidem, si quod similiter se habet, eius quod similiter se habet, non est proprium.

78. locus. Declaratio.

Neq; enim quod similiter se habet, eius quod similiter se habet erit proprium, vt quia similiter se habet ad extruendum ędificium ædificator, & medicus ad efficiendum sanitatem: non est autẽ proprium medici efficere sanitatem, neq; ædificatoris erit proprium, extruere ædificium.

79. locus. Declaratio.

Construẽti autem, si quod similiter se habet erit propriũ eius quod similiter se habet. Nam & quod similiter se habet, eius quod similiter se habet erit proprium: vt quoniam similiter se habet medicus ad id quod est esse ef-

fectiuū sanitatis, & ludi magister ad id quod est esse effectiuum bonæ habitudinis: est autem proprium magistri ludi, esse effectiuum bonæ habitudinis, erit proprium & medici
80 Locus. Declaratio. effectiuum esse sanitatis. Deinde ex ijs quę sic se habent: destruenti quidem, si quod sic se habet, eius quod sic se habet non est proprium. Neque enim quod sic se habet, eius quod sic se habet, erit proprium. Si autem eius quod sic se habet, id quod sic se habet est proprium, eius non erit proprium, cuius positum est esse proprium. Vt quia sic se habet prudentia ad honestum et turpe, eoq́ disciplina vtriusq́ eorum est: non est autē prudentiæ proprium disciplinam esse honesti; non vtiq́ erit proprium prudentiæ disciplinam esse turpis: si vero est propriū prudentiæ disciplinam esse honesti, nō erit propriū eiusdem disciplinam esse turpis: impossibile est enim eiusdem plura esse propria. Construenti vero nihil locus iste vtilis: nā quod
81 Locus. Declaratio. sic se habet, vnū ad plura cōparatur. Deinde destruēti quidem, si quod secundum esse dicitur, nō est eius quod secundum esse dicitur propriū. Nam neq́ corrūpi eius quod est secundum corrumpi, neq́ generari eius quod sm generari dicitur; erit propriū. Vt quia est hominis propriū esse animal, neq́ eius quod est hominē generari, erit propriū generari animal, neq́ eius quod est hominē corrumpi erit proprium corrumpi animal. Eodem autem modo accipiendum est & ex generari ad esse & corrumpi, et ex corrumpi ad esse & generari, quemadmodum dictum est nunc ex esse ad generari, & corrumpi.
82 Locus. Declaratio. Construenti aūt, si eius quod est secundum esse ordinatum est. Est autē per se, ordinatum proprium: nam et eius, quod secūdum generari dicitur, erit hoc quod secundū generari dicitur proprium, & eius quod secundum corrumpi, hoc quod secundū corrumpi est assignatum: vt quia hominis est proprium esse mortalem, & eius quod est generari hominem, erit proprium generari mortalem, et eius, quod est corrumpi hominem, corrumpi mortalem. Eodem autē modo accipiendum est & ex generari, & corrumpi, & ad esse, & ad ipsa ex ipsis fieri: quemadmodum & in destruēti dictum est. Deinde in-
83 locus. Declaratio. spiciendum ad idē suppositi: destruenti quidem, si ideæ non inest, aut si non qua id dicitur, cuius est proprium assignatum. Non enim erit proprium quod positum est esse proprium: vt quoniam ipsi homini nō inest quiescere qua homo est, sed qua idea, non erit hominis propriū quiescere. Construenti autem, si ideę inest, & secundum hoc inest qua dicitur de illo ipso, cuius positū est non esse proprium. Erit enim proprium quod positum est non inesse proprium: vt quoniam inest ipsi animali ex anima & corpore compositum esse, et qua animal est, ipsi in est id, erit proprium animalis ex corpore & anima compositum esse.
84. locus. Declaratio.

85 locus. Declaratio. Deinde ex magis & minus. Primum quidē destruenti, si quod magis est, eius quod magis non est propriū. Neq́ enim quod minus est, eius quod minus erit proprium: neq́ quod minime eius quod minime: neque quod maxime eius quod maxime: neque quod simpliciter eius quod simpliciter; vt quia non est magis colorari magis corporis proprium: neque minus colorari minus corporis proprium erit; neq́ colorari corporis proprium omnino.
86. locus. Declaratio. Construēti autem, si quod magis est, eius quod magis est, est propriū. Nam quod minus est, eius quod minus est erit proprium: & quod minime, eius quod minime, & quod maxime, eius quod maxime: et quod simpliciter, eius quod simpliciter: vt quia magis viuētis magis sentire est proprium: & minus viuentis minus sentire, erit proprium: & eius quod maxime id quod maxime, & eius quod minime, id quod minime, & eius quod simpliciter, id quoq́ quod simpliciter.
87. locus. Declaratio. Et ex eo autem quod simpliciter, ad eadem considerandum: destruēti quidem, si quod simpliciter
88. locus. Declaratio. non est proprium. Neq́ enim quod magis est, eius quod magis, neq́ quod minus, eius quod minus, neq́ quod maxime, eius quod maxime, neq́ quod minime eius quod minime erit proprium: vt quia non est hominis proprium studiosum, neq́ magis hominis; magis studiosum erit proprium. Construenti autem, si quod simpliciter est, eius
89. locus. Declaratio. quod simpliciter est propriū. Nam & hoc quod magis eius quod magis, & quod minus eius quod minus, & quod minime eius quod minime, & quod maxime eius quod maxime erit proprium: vt quia est ignis proprium sursum ferri secundum naturā, & magis ignis erit magis proprium sursum ferri secundum naturam: eodem modo considerandum est & ex alijs huiusmodi.
90. locus. Declaratio. Secundum autem, destruēti quidem, si quod magis est, non est eius quod magis est propriū. Neque enim quod minus est eius quod minus erit proprium: vt quoniam magis est proprium animalis sentire quàm hominis scire, non est autem animalis proprium sentire,

tire, quare nō erit hominis proprium scire. Construenti autē, si quod minus, eius quod minus est proprium. Nam & quod magis, eius quod magis erit proprium: vt qua minus est proprium hominis mansuetum natura ꝙ animalis viuere: est autem hominis proprium mansuetum natura, erit propriū animalis viuere.

91. Locus. Declaratio.

Tertium vero, destruenti quidem, si cuius magis est, proprium nō est. Neq; enim cuius est minus proprium, erit eius proprium: si autem illius est proprium, non erit huius proprium: vt quia colorari magis superficiei ꝙ corporis est proprium, non est autem superficiei proprium, nō erit corporis proprium colorari: si vero est superficiei proprium, non erit corporis proprium. Construenti autem hic locus non est vtilis: nam impossibile est idem pluriū proprium esse.

92. Locus. Declaratio.

Quartum destruenti quidem, si quod maius est eius proprium, non est proprium, neq; profecto quod minus est eius proprium, erit proprium. Vt quia magis est proprium animalis sensibile ꝙ partibile, nō est autem animalis sensibile proprium: quare non erit animalis partibile proprium.

93. Locus. Declaratio.

Construenti autem, si quod minus est eius proprium, est proprium. Nam & quod magis est eius proprium, erit proprium: vt quoniam minus est proprium animalis sentire ꝙ viuere: est autem animalis proprium sentire, erit animalis proprium viuere.

94. Locus. Declaratio.

Deinde ex his, quæ similiter insunt, primum quidem destruēti, si quod similiter est propriū, non est propriū eius, cuius similiter est proprium. Neque enim quod similiter est proprium, erit proprium eius cuius similiter est proprium: vt quia similiter est proprium cōcupiscibilis concupiscere, & rationalis ratiocinari: non est autem proprium concupiscibilis concupiscere, non erit rationalis propriū ratiocinari.

95. Locus. Declaratio.

Construenti vero, si quod similiter est proprium, eius est proprium, cuius est similiter proprium. Nam & quod similiter est proprium, erit eius propriū cuius similiter est proprium: vt quia similiter est rationalis proprium primum prudens, & cōcupiscilis proprium primum temperans: est autem rationalis primum prudens: erit igitur concupiscibilis proprium primum temperans.

96. Locus. Declaratio.

Secundum autem, destruenti quidem, si quod similiter est proprium non est proprium eius. Nam neq; quod similiter est proprium, erit proprium eius: vt quia similiter est proprium hominis videre, & audire, non est hominis proprium videre, non vtiq; hominis propriū audire.

97. Locus. Declaratio.

Construenti vero, si quod similiter est eius proprium, est proprium. Nam quod similiter est eius propriū, proprium erit: vt quia similiter est propriū animæ, aliquid partium eius primo esse cōcupiscibile, et rationale primo: est aūt proprium animæ, quid partiū eius esse cōcupiscibile primo, erit vtiq; proprium animæ, quippiā partium eius esse rationale primo.

98. Locus. declaratio.

Tertium vero, destruenti quidem, si cuius similiter est proprium, non est proprium. Neq; enim cuius similiter propriū erit proprium: si autem illius est proprium, non erit alterius propriū: vt quia vrere similiter est proprium flammæ, & carbonis, non est autem flammæ proprium vrere, non erit carbonis proprium vrere: si autem est flammæ proprium, non erit carbonis proprium vrere. Construenti autem hic locus non est vtilis: differt autem quod est ex similiter se habentibus, ab eo quod ex ijs est, quæ similiter insunt: quoniā illud quidem secundum proportionem sumitur, nō in eo quod inest aliquid comparatum, hoc autē ex eo quod inest, alicui comparatur.

99. Locus. declaratio.

Deinde destruenti quidem, si potentia proprium assignans, & non ad ens assignauit proprium potentia, cûm nō contingat ei potentia inesse cū ens non est. Non enim erit proprium quod positum est esse propriū: vt quia qui dixit aeris proprium respirabile, potentia quidem assignauit proprium (nam tale proprium vt respirari possit, respirabile est:) assignauit autem & ad non esse proprium: nam & cum non est animal quod spirare natum ex aere, contingit aerē esse, nō tamen cùm nō est animal, possibile est spirare: quare neque aeris erit proprium huiusmodi possibile respirari tunc, quia animal non erit quod tale est vt respirare possit: non ergo erit aeris proprium respirabile.

100. Locus. declaratio.

Construenti autem, si potentia assignans proprium, tam ad ens assignauit proprium, quàm ad non ens, cùm cōtingat potentia nō enti inesse. Erit enim proprium quod positū est non esse propriū: vt quia qui assignauit propriū, entis possibile pati, aut facere potētia assignans propriū, ad ens assignauit proprium (nam cùm ens est, & possibile pati quid, aut facere erit) quare proprium erit entis possibile pati quid, aut facere.

101. Locus. declaratio.

Deinde destruēti quidem, si per superabundantiam posuit proprium. Non erit enim proprium quod positum est esse propriū: accidit enim sic assignantibus pro prium, nō de quo orationem, & nomen ve-

rificari: nam corrupta re, nihil minus erit oratio: nam eorũ, quę sunt, alicui maxime inest: vt si quis assignet ignis proprium, corpus leuissimum: corrupto enim igne, erit aliquod corporum quod leuissimum erit: quare non erit ignis proprium, corpus leuissimum. Construenti autem, si non per superabũdantiam posuit proprium. Erit enim secundum hoc bene positum proprium: vt quia qui posuit hominis proprium animal mansuetum natura, non superabundãtia assignauit proprium: erit vtique secundum hoc bene positum proprium.

Sermo de Locis sumptis ab Oppositis, Simili, ab eo quod est Magis, & Minus, et Aequale, à Casibus, et Cõiugatis, & à Generatione, & Corruptione. Cap. III.

Locus 1. q 60. & 61. in Arist.

PRimus itaq; illorum sumĩ à contrario. Destruẽs quidem considerat, ꝙ, si proprij contrarium non est proprium cõtrariæ rei, cuius est illud propriũ quod positum est proprium, non esset proprium. verbi gratia, quia nisi iustitiæ propriũ sit esse laudabilissimã, non esset propriũ iniustitię esse turpissimã. Construens autem est, si contrarium proprij sit proprium cõtrario, rei, cuius est illud propriũ, id quod positum est propriũ, est proprium. verbi gratia, si boni proprium sit esse appetibile, mali proprium est esse abhorribile.

Locus 2. q 62. & 63.

Secundus locus est à relatiuo. Destruens quidẽ cõsiderat, si relatiua proprij non sint propria relatiuis illius, cuius est proprium, illud propriũ nõ est propriũ. verbi gratia, nisi superans sit dupli propriũ, superatũ non est medij propriũ. Construẽs vero cõsiderat, si proprij relatiua sint propria relatiuorum illius, cuius est illud proprium, sic illud proprium est proprium. gratia exẽpli, si dupli propriũ sit, quod sit proportione duorũ ad vnũ, medij propriũ est, quod sit proportione vnius ad duo.

Locus 3. q 64. & 65.

Tertius locus est ab habitu, & priuatione. Destruẽs quidẽ est, si proprium, quod dr̃ ſm habitum, non sit proprium illius, quod dr̃ ſm habitum. hoc est, quod significatur habitus noĩe, id quod significatur priuatiõis noĩe non est proprium illius, quod dicitur priuatiue, i. quod significaĩ priuationis noĩe. Et si quod dr̃ priuatiue non sit propriũ priuationis, quod dr̃ ſm habitũ non est proprium illius, quod dr̃ ſm habitum. verbi gratia, ex quo priuatio sensus non est propriũ surditatis, nec sensus est propriũ auditus. Construens autẽ est, si quod positiue dr̃ sit propriũ illius, quod positiue dicitur, quod priuatiue dr̃ est propriũ illius quod priuatiue dr̃, & si qđ priuatiue dicĩ sit proprium illius, quod priuatiue dicitur, id quod positiue dicitur est proprium illius, quod positiue dicitur. verbi gratia, si videntis proprium sit videre, cæci proprium est non videre.

Locus 4. q 66. 67. 68. 69. & 70.

Quartus loc⁹ est, ab affirmatiua, & negatiua: & huic loco subsunt tria loca. Primo quidẽ, ꝙ considerenĩ illorum illationes ſm modũ cõuersionis, qñ. o. affirmatiua fuerit proprium alicuius rei, negatiua nõ est proprium illius. verbi gratia, si hoĩs proprium sit esse risibile, non sit eius propriũ non esse risibile: & verisimile est hunc non esse locum. Secundus autem locus ab illatione recte. Destruens quidem consideret, si enuntiatio, quę affirmat prædicatum, non sit propriũ enuntiationis, quæ affirmat subiectum: nã quod negat prædicatum, nõ est proprium illius, quod negat subiectũ. Et cõtra hoc etiã. verbi gratia, ex quo dicere, ꝙ id, qđ est aĩal, non est proprium illius, quod est homo, dicere id, quod non est aĩal non est propriũ illius, quod non est hõ. Et sistr, ex quo dicere, ꝙ id, quod non est aĩal, non sit proprium illius, qđ nõ est homo, illud, quod est aĩal, nõ est propriũ illi⁹, qđ est homo. Tertius autem locus est. Destruens quidem consideret, si quod affirmat prędicatũ sit propriũ illius, quod affirmat subiectum, nã non sit, quod affirmat prędicatũ, propriũ illius, quod negat subiectũ. verbi grã, si aĩalis propriũ sit transpirare, nõ aĩalis non sit proprium transpirare. dicere. n. trãspirare, qñ est proprium illius, quod est dicere, ꝙ sit animal, nõ sit propriũ negationis, quæ est dicere, ꝙ non sit aĩal. Cõstruẽs vero cõsideret, si affirmatiua non sit propriũ affirmatiuæ, illud est proprium negatiuæ. verbi gratia, si vegetabile non sit proprium mineralis, non vegetabile sit proprium mineralis: hic autem locus est mendax: affirmatiua enim nõ est proprium negatiuæ, immo non inest affirmatiua negatiuæ, nisi inquantum negatio non est absolute negatio, sed significat aliquam specierum priuationis, sed negatiua aliquando inest affirmatiuæ, sed inquantum negatio non est absolute negatio, ipsa tñ non est ei proprium ex parte, qua est absolute negatio.

Locus 5. q 71.

Quintus locus affinis est, ꝙ numereĩ in cõtrarijs, et ẽ sumptus ex spẽb⁹, in quas diuidiĩ gen⁹ ſm siſte oppõnis. qñ. n. diuisimus genus in duas species oppositas, & diuisimus etiam illud in duo euenta opposita, aut plura fuerint euenta, & nulla partium euentorum fuerit proprium alterius partis illarum specierũ, nec alterũ euentum est proprium alterius spẽi. verbi gratia, quia nõ est proprium mortalis moueri, ex quo orbes cœlestes mouentur, & sunt immortales: quare non sit proprium animalis immortalis. Constructio autem sit contra hoc.

Locus 6. q est 72.

Sextus locus numeratur etiam hic, & est, qñ fuerint duæ res in duobus differẽtibus subiectis: & de illis prędicatur vna res communis, & perinde hæc res vniuersalis sit proprium vnius harum duarum rerum, quando adijcitur conditio, illã inesse subiecto huius rei: sicq; illa sit proprium illius alterius rei, quando iterum adijcitur conditio, illam inesse illius subiecto. verbi gratia, ex quo prudentia & cõtinentia sunt duæ partes animæ in duobus differentibus subiectis, prudentia enim est in parte rationali, & continentia in parte concupiscibili, & virtus est res vniuersalis, quæ inest vtrisq;, & perinde prudentiæ proprium est esse virtutem in parte rationali, ac continentiæ propriũ est esse virtutẽ in parte cõcupiscibili. Et Auic. ait ꝙ hic locus est scientificus.

Locus 73. 74. 75. et 76. in Arist.

Locus autem sumptus à casibus, & coniugatis est, quando consideramus si exemplare primitiuum nõ sit proprium exemplaris primitiui, nec denominatiuum sit proprium denominatiui. exempli gratia, nisi iustitiæ proprium sit esse secundum institutionem, non est iusti proprium esse instituentem. et similiter consideretur in casibus, sed non inueniuntur in idiomate Arabico. Et aliquando etiam considerandum est à cõiugatis oppositorum. verbi gratia, quia nisi iusti proprium sit, ꝙ ipse instituat id iustitiæ, quo denominatur, & ex eius animo est sibi coaptatum, nõ esset iniustitiæ proprium ꝙ id iniustitiæ, quo denominatur, insit illi præter naturam, hoc est ex institutione. Construens autem considerare habet huius loci contrarium.

Locus 77. 78. & 79. in Arist.

Locus autem à simili proportionaliter. Destruens quidem considerat si vnum duorum propriorum similium non sit proprium vnius duarum rerum similium, nec alterum est proprium alterius. Gratia exempli, quia proportio ædificantis ad domificationem est sicut proportio medici ad sanationem, & ædificantis nõ est proprium ipsa domificatio, sic nec medico proprium est ipsa sanatio. Construens autem considerat, si vnum duorũ propriorum similium sit proprium vnius duarum

rum rerum similium, alterum est proprium alterius. vt verbi gratia, quia ex quo proportio medici ad sanationem, est sicut proportio exercitij ad corporis tranquillitatem, & proprium exercitij est corporis tranquillitas, sic & medici proprium est ipsa sanatio.

Locus. 82. 83. & 84. in Aristo.

Locus autem sumptus à generatione & corruptione est, q id, quod dicitur iam genitum et completum esse, nõ sit proprium illius, quod iam genitum & completum est, nec illud, quod est in generationis via, est proprium illius, quod est in generationis via. verbi gratia, quia non est propriũ hominis, q sit animal, non est proprium hominis qui generatur, q generetur animal. Et secundum hoc exemplum consideretur, quid sit inter quod corruptum est, & quod est in via ad corruptionẽ. Et similiter iterum consideretur corruptum cum genito hoc modo: gratia exempli, quia nõ est proprium hominis geniti q sit animal, nec est propriũ hominis corrupti corruptio animalitatis ab eo. Construens autem consideret his locis contrarium huius. Gratia exempli, quia ex quo proprium hominis geniti est esse loquentem, sic & hominis corrupti proprium est, ab eo corrũpi elocutionem: & hic locus est scientificus.

Loca, quae fiũt in Arist. ex libro gato.

Et loca sumpta ab eo quod est magis, & minus & æquale, primo quidem destruens cõsideret, si quod magis non sit proprium illius quod magis, hoc est, id, quo prędicatum denominatur per excessum, nõ sit propriũ illius, quo subiectum denominatur per excessum. Sic nec quod dicitur secundum minus, est proprium illius quod dicitur secundũ minus, neq; quod dicitur simpliciter, est propriũ illius quod dicitur simpliciter. Exempli gratia, quia ex quo non est quod dicimus magis generari propriũ illius, quod est magis corporari: nec dicimus quod est minus generari proprium illius, quod est minus corporari, nec quod est genitum simpliciter proprium illius, quod est corpus simpliciter. Cõstruens vero considerat, q, si quod secundũ magis dicitur sit proprium illius, quod dicitur secundum magis, sic, quod secundum minus dicitur, est propriũ illius, quod dicitur secundum minus, & quod dicitur simpliciter, est propriũ illius, quod dicitur simpliciter. verbi gratia, quia si diceremus q id, quod est magis sensus, sit propriũ illius, quod est magis corpus, sic illud quod est min⁹ sensus est proprium illius quod est minus corpus, & similiter quod est sensus simpliciter, est propriũ illius quod est corpus simpliciter. Et sicut considerauimus ab eo quod dicitur secundum magis, ad id quod dicitur secũdum minus, aut ad simpliciter, sic possibile esset considerare ab eo quod est simpliciter, ad id quod est secundum magis, aut secundum minus. Destruẽs quidem, si quod dicitur simpliciter, nõ sit proprium illius, quod dicitur simpliciter, nec quod dicitur secundum magis, est proprium illius, quod dicitur sm magis, neq; quod dicitur secundum minus, est propriũ illius quod dicitur secundum minus. Exempli gratia, quia ex quo nõ est homini proprium esse zelotipum, nec est proprium illius; quod est magis homo, q sit magis zelotipus, neq; illi⁹ quod est minus homo, q sit min⁹ zelotipus. Cõstruens autem considerat huius cõtrarium, si quod simpliciter dicitur sit propriũ illius quod dicitur simpliciter, quod dicitur sm magis, est proprium illius, quod dicitur sm magis, & illud quod dicitur secundum minus, est propriũ illius, quod dicitur sm minus. vt verbi gratia, quia ignis simpliciter proprium est ipsum ferri sursum simpliciter, sic proprium illius, quod est magis igneum, est ferri magis sursum, & illius quod est minus igneum, ferri minus sursum. Aut secundo considerat destruens si fuerit res, quæ dicatur esse proprium alicuius rei magis q̃ dicatur de alia re, q sit proprium alius rei, et perinde quę dicitur magis esse proprium non sit proprium, nec quod dicitur minus, est propriũ. verbi gratia, si sensus fuerit proprium animalis magis q̃ sit disciplina propriũ hominis. Destruens autem incipit à loco minoris. Si illud sit proprium sic, & quod dicitur magis est propriũ. Et hic quidem locus proportionat duas res duabus rebus, & est qui præhabitus est in locis accidentis. Tertio vero destruens cõsiderat, si aliqua res sit magis proprium, q̃ sit alteri rei, & illius cuius prius fuisset proprium non sit proprium, nec est proprium illius cuius minus: gratia exempli, ex quo color dignior est esse proprium superficiei, q̃ corporis proprium, sic si non est proprium superficiei, nec est proprium corpori. Construens vero non recipit iuuamen de hoc loco, quia nõ inuenitur vna res, quę sit proprium duarum rerum: hic autem comparat vnam rem duabus rebus. Et quarto destruens cõsiderat, si quod est dignius esse proprium, non tamen sit proprium, nec quod non est dignius esse proprium, est propriũ. verbi gratia, ex quo animal esse sensitiuum dignius est esse ipsi proprium, q̃ esse diuisibile, perinde esse sensitiuum non est sibi proprium, nec esse diuisibile est sibi proprium. Construens vero considerat, si quod nõ est dignius esse proprium sit propriũ, sic quod dignius est esse illi proprium est illi proprium. Vt verbi gratia, ex quo non est dignius, animal esse diuisibile, esse sibi proprium, q̃ esse sensitiuum, & perinde est sibi proprium: sensitiuum itaq; est illi proprium. & hic comparat duas res vni rei. Rursus post hęc consideremus de æqualitate, hoc est de rebus, quę vno simili modo prædicantur. Primo quidem, quando duæ res fuerint propria duarũ rerum vno simili modo, & proinde illarum vna non sit proprium vni illarum, nec altera est proprium alteri. Gratia exempli, ex quo proprium est ipsius concupiscibilis concupisci, sicut ratiocinabilis ratiocinari, & proinde non est proprium concupiscibilis cõcupisci, nec itaq; est proprium ratiocinabilis ratiocinari. Si autem vnum esset proprium, & alterum esset proprium, hoc fieret ex comparatione duarum rerum ad duas res. Et secundus locus fit ex comparatione duarum rerum ad vnam: quando enim duæ res fuerint propria vnius rei vno simili modo, & proinde vna nõ sit illi proprium, nec aliud est proprium. vt verbi gratia, quia nostra esset ponere esse hominis propriũ ipsum videre, sicut ipsum audire, & perinde ipsum videre non sit proprium, sic etiam nec ipsum audire est illi proprium. Et in constructione, si vnum sit proprium, & alterum est proprium. Gratia exempli, quia ex quo nostra esset ponere animæ proprium eius esse partem cõcupiscibilem, prima intentione, sicut nostra esset ponere ipsius proprium esse ipsius esse partem ratiocinabilem prima intẽtione. Et perinde, si dicamus, q ipsius esse partem concupiscibilem prima intentione sit sibi proprium, sic est dicendum, q ipsius esse partem ratiocinabilem prima intentione sit sibi proprium. Tertius autem locus est, q destruens consideret, si vna res comparetur duabus rebus vna comparatione, & non fuerit proprium vni, nec est proprium alteri. vt gratia exempli, quia combustio est carbonis, sicut est flammę, si nõ sit proprium flammæ, nec est proprium carboni. Construens vero non suscipit iuuamen de hoc loco ex quo non est vnum proprium duarum rerum. Differẽtia autem inter locum similitudinis proportionaliter, & similitudinis secundum inhęrentiam accidentis est, quia in hoc loco comparatio, & similitudo, quæ inter illa ponitur, est causa, qua intulimus, q iudicium de proportionalibus sit vnum iudicium: ille autem locus fit, quatenus illis insit, & negetur ab illis, & non est proportio inessendi illis causa, qua de illis enuntiemus secundum comparationem. Et hic expletus est sermo de proprij locis proprijs, & communibus.

ARISTOTELIS TOPICORVM LIBER SEXTVS.

SVMMA LIBRI:

De locis Definitionis: de locis ex differentiis desumptis: de locis definitionum rerum, quæ composita sunt: Postremo de locis definitionum, quæ omnibus prædicamentis communes sunt.

De locis Definitionis, & primum Generis. *Cap. I.*

1. locus. Declaratio.

IVS autem, quod est circa terminos negotij, partes sunt quinque. Nam, aut quod oĩno nõ verum est dicere, de quo nomen & orationem (oportet enim hominis definitionem de omni homine verificari:) aut quod, cùm sit genus, non posuit in genere, vel non in accõmodato genere posuit (oportet enim eum qui definit in genere ponentem differentias adiungere: nam maxime eorum, quæ sunt in definitione, genus videtur definiti substãtiam significare:) aut quod non propria est definitio (oportet enim definitionem propriam esse, quemadmodum prius dictum est:) aut si omnia quæ dicta sunt is qui fecit, non definiuit, neque dixit quid est esse rei definitę. Reliquum autẽ pręter ea, quę dicta sunt, si definiuit quidem, at non bene definiuit. Si igitur non verificatur, de quo nomen & oratio, ex ijs quæ dicta sunt in accidente locis, considerandũ. Nam, (2. locus. Declaratio.) & illic vtrum verum, vel nõ verum, omnis consideratio fit: quando enim quod inest accidẽs disputamus, quod verum est dicimus; quando autem quod non est, quod non verum. si vero non in accommodato genere posuit, aut si non propria est assignata oratio, ex ijs qui sunt ad genus, & proprium dictis locis, prospiciendum. Reliquum vero si nõ definiuit, aut si nõ bene definiuit, aliquo modo aggrediẽdum dicere. (4. locus. Declaratio.) Primum igitur inspiciendum si non bene definiuit. Nam facili⁹ est quodlibet fecisse, quàm bene fecisse: manifestum igitur, quoniam peccatũ circa hoc plusculum, eo quòd laboriosius: quare argumentatio facilior quæ circa hoc, quàm quę circa illud fit. (5. locus. Declaratio.) Sunt autem eius quod non est bene, partes duæ. vna quidem, obscura interpretatione vti. Oportet enim definientem, vt contingit, quàm clarissima interpretatione vti: eo quod cognoscendi gratia assignatur definitio. secunda autẽ, si amplius dixit in definitione, quàm par sit: nam oẽ quod superadiectum est in definitione, superfluum est. Rursum autem vtrunque quod dictum est, in plures partes diuiditur: vnus autem locus eius, (6. locus. Declaratio.) quod obscure est, si sit ęquiuocum alicui, quod dictum est. Vt quod generatio est ductio ad substantiam, & quod sanitas commẽsuratio calidorum et frigidorum: nã æquiuoca est ductio, et commensuratio: immanifestum igitur, vtrũ vult dicere eorum, quæ significantur ab eo, quod multipliciter dicitur. Similiter autem, & si cùm definitum multipliciter dicitur, diuidens nõ dixit: nam immanifestum vtrius definitionẽ assignauit, cõtingitque calũniari, velut non cõueniente oratione ad oĩa, quorũ definitionẽ assignauit: maxime autẽ contingit tale quippiam facere, cũ latet æquiuocatio. Contingit etiam, & eum, qui diuidit, quoties dicitur id, quod in definitione assignatum est, syllogismum facere: nam, si secundum nullum modorum sufficienter dictũ est, manifestum quod non definierit illo modo. Alius (7. locus. Declaratio.) si secundum metaphoram dixit. Vt scientiam indeciduam, terram autem nutricem, aut temperantiam consonantiã: nam oẽ obscurum, quod secundum metaphoram dicitur, contingit, & etiam metaphora loquentem calumniari, tanquam nõ proprie dicentem: non.n. congruet dicta definitio, vt in tẽperantia, nã oĩs cõsonantia in sonis. Amplius, si est genus consonantia tẽperantiæ, in duobus generibus erit idẽ, non continentibus seinuicẽ: nam neque cõsonantia virtutẽ, neque virtus cõtinet consonantiã. Amplius, si nõ positis noĩb⁹ vtitur. Vt Plato cilijbrę oculũ, aut araneum putrimordax, aut (8. locus. Declaratio.) medullã ossigenium dixit: nam oẽ obscurũ, quod insuetum est. Quædam autẽ neque secundum (9. locus. Declaratio.) æquiuocationem, neque secundum metaphorã, neque proprie dicuntur. Vt lex, mensura, vel imago eorum, quę natura iusta sunt: sunt autem huiusmodi deteriora, metaphora: nam metaphora facit quodammodo notum quod designatum est per similitudinẽ (omnes.n. metaphora vtentes, secundum aliquam similitudinem ea vtuntur:) at quod tale est nõ facit notum: nam neque similitudo est secũdum quam mẽsura, vel imago lex est, neque dici solet proprie: quapropter, si proprie mensurã, vel imaginem legem dicit esse, veritatis est expers: nam imago id est, cuius generatio per imitationem est: hoc autem non inest legi: si autem non proprie, manifestum quod obscure dixit, atque deterius quolibet eorum, quæ secundum metaphoram dicuntur. Amplius, si non manifesta est contrarii oratio (10. locus. Declaratio.) ex hoc quod dicitur. Nam, quæ bene assi-

gnantur,

11. Locus. Declaratio.

gnantur, contrarias cōmanifestant. Aut si per se dicta nō sit manifestum cuius est definitio: sed queadmodū ea, quę sunt antiquorum scriptorū, nisi quis superscripsisset, non cognoscebatur quid vnumquodq;: si igitur non clare, ex huiusmodi est inspiciendū.

12. Locus. Declaratio.

Si igitur superfluum in termino dixit, primum quidem considerandum, si aliquo vsus est, quod omnibus insit, vel simpliciter ijs quæ sunt; vel ijs quę sub eodē genere sunt definitorum. Nam superfluum dici necessariū id est: oportet enim genus ab alijs seperare, differentiam aūt ab aliquo eorum, quæ sunt in eodem genere: atqui quod omnibus quidē inest simpliciter, à nullo separat, quod autē omnibus, quę sub eodem sunt genere inest, nō separat ab ijs quæ sunt in eodem genere: quare superuacaneū huiusmodi appositū.

13. Locus. Declaratio.

Aut si est quidē proprium quod appositum est, ablato autē illo, & reliqua definitio propria est, & indicat substantiam. Vt in hominis oratione scientię susceptiuū appositum, superfluū: nam & eo ablato, reliqua oratio propria est, & indicat substanriā: simpliciter autem dicēdo, omne superfluum, quo ablato, reliquum manifestū facit id quod definitur. Talis aūt est & animę terminus, si est numerus ipse seipsum mouens: nam quod seipsum mouet est anima, ceu Plato definiuit, an proprium quidē quod dicitur nō indicat autem substantiam interempto numero. vtrouis igitur modo se habeat, difficile est vt explicet. Vtendū ergo in omnibus talibus ad id quod expedit: vt est phlegmatis termin9, humidum primū à cibo indigestum: vnum enim primum nō multa: quare superfluum, indigestum appositum: nam hoc ablato, reliqua erit propria definitio: non enim cōtingit à cibo & aliud quiddā primum esse. An non simpliciter à cibo phlegma, sed indigestorum primū: quare addendum est indigestum: nam illo quidē modo dicta non vera erit definitio, siquidē nō omnium primum est.

14. Locus. Declaratio.

Amplius, si quippiā eorum, quę sunt in oratione, nō omnibus inest, quę sunt sub eadem specie. Nā talis peius definiuit, ꝗ qui vsi sunt eo quod inest oībus quæ sunt: nam illic, si reliqua propria definitio, & tota propria erit: simpliciter enim ad propriū quolibet addito vero, tota oratio propria fit: at vero si aliquid eorum quę sunt in oratione, nō omnibus insit, quæ sunt sub eadē specie, impossibile est totam orationem propriā esse: nō enim conuersim prædicabit de re, vt animal gressibile bipes quadricubitale: nam huiusmodi oratio nō conuersim prædicabitur de re, eo ꝙ non omnibus inest (quæ sub eadem specie sunt) quadricubitale.

15. Locus. Declaratio.

Rursum si idem frequenter dixit. Vt qui concupiscentiam appetitū delectationis dixit: nam omnis cōcupiscentia, delectationis est: quare & eidem concupiscentiæ delectationis erit: fit igitur terminus cōcupiscentiæ appetitus delectationis (nihil enim differt cōcupiscentiā dicere, aut appetitum delectationis) quare vtrunq; eorū delectationis erit. An hoc quidem nihil absurdum: nā & homo bipes est. Quare & idem homini, bipes erit. est autem idē homini, animal gressibile bipes: quare animal gressibile bipes, bipes est: sed nō propter hoc absurdum aliquid accipit. nō enim de animali solum gressibile bis bipes prædicatur, sic enim de eodē bis bipes prędicatur, si de animali bipede gressibile, bipes dicit, quare semel tantū bipes prædicatur. Similiter aūt & in concupiscentia: non enim de appetitu id quod est delectationis esse prędicatur, sed de toto: quare semel & hic prædicatio fit. Non est aūt bis dicere idem nomē, aliquid absurdum: sed frequēter de aliquo idē prædicari, sicut Xenocrates prudentiā definitiuam, & contemplatiuā eorum quæ sunt, dicit esse: nam definitiua, cōtemplatiua quędam est, quare bis idem dicit, addens rursum & contemplatiuā. Similiter aūt & quicunq; refrigerationem, priuationem eius quidē caloris, qui fm naturam est, dicunt esse: nā omnis priuatio eius est, quod secundum naturā est: quare superfluum est addere secundū naturam, sed sufficit fortasse dicere, priuationē caloris, eo ꝙ ipsa priuatio notū facit ꝙ eius sit, quod secundum naturam dicitur.

16. Locus. Declaratio.

Rursum si vniuersali dicto addidit & particulare. Vt si clementiā imminutionē, expedientiam & iustorum: nam iustū expediens quippiam est, quare continetur in expediente: superfluum igitur iustum: nam qui dixit vniuersale, addidit & particulare, et si medicinā disciplinā sanatiuorū animali et homini: aut legem imaginē eorū quæ natura sunt bona & iusta: nam iustum bonum quippiam: quare frequenter idem dicit. vtrum igitur bene an nō bene definiuit, per hæc & huiusmodi perspiciendum.

17. Locus. Declaratio.

Vtrū vero definiuit, & dixit quid est esse, an non, ex his. Primū ergo si nō, per priora & notiora confecit definitionem. Nam terminus assignatᵣ eius cognoscendi gratia quod dicitur. cognoscimus autem nō ex quibuslibet, sed ex prioribus, notioribusq;, quemadmodum in demonstra-

tionibus:sic enim omnis doctrina & omnis disciplina se habet:manifestum igitur, ꝙ qui non per huiusmodi definiuit, nō definiuit: si enim definiuit,plures erunt eiusdem definitiones. Nam manifestum,quod & qui per priora,ac notiora, iterum melius definiuit: quare vtræq; erunt definitiones eiusdem:tale autem non videtur: nam vnicuiq; eorum quæ sunt, vnum est esse idipsum quod est: quare si plures erunt eiusdem definitiones, idem erit definitio, esse quod quidem secundum vtranq; definitionem significatur:hæc autem nō eadem sunt,eo ꝙ definitiones diuersæ:manifestum igitur quoniam nō definiuit,qui non per priora,atq; notiora definiuit.

18. Locus. Declaratio.

Igitur per non notiora quidem terminum dici, dupliciter est accipere, aut enim si simpliciter ex ignotioribus, aut si nobis ignotioribus,contingit enim vtroq; modo: simpliciter igitur notius quod prius est, posteriore: vt punctū linea,& linea superficie, et superficies solido,quemadmodum et vnitas numero: prius enim & principium omnis numeri:similiter autē & elementum syllaba.Nobis autem econuerso quādoq; accidit: nam maxime solidum magis sub sensu cadit,q̄ superficies:superficies autē magis q̄ linea,linea autem signo magis: quare multitudo magis huiusmodi cognoscit, nam illa quidē quomodolibet,hæc aūt subtili,& secundo intellectu cōprehēdere oportet: simpliciter igit̄ melius per priora,posteriora tētare cognoscere, nā magis scietificū tale est. Verū ad eos,qui impotentes sunt cognoscere per talia, necessariū forte per ea,q̄ illis cognita sunt,facere orationē:sunt aūt taliū definitiones q̄ & pūcti,& lineæ, & superficiei. oēs enim per posteriora, priora indicant:nā illud quidē lineæ,istam aūt superficiei, hanc vero solidi fines dicunt esse.Nō oportet aūt latere q̄m sic definientes nō cōtingit quod quid est esse definitio,indicare: nisi contingat idem nobis notius esse,& simpliciter notius:siquidem oportet per genus et differentias definire eum,qui bene definit, hæc autē simpliciter notiora,& priora sunt speciē:interimit enim genus & differentia speciem, quare priora hæc specie. Sunt autem notiora, nam specie quidem nota necesse est genus & differentias cognosci: qui hominem enim cognoscit, & animal gressibile cognoscit:ac genere & differentia notis,non necesse est & speciē cognosci:quare ignotior species. Amplius, illis(qui secūdum veritatem huiusmodi definitiones dicūt esse quæ sunt ex iis quæ vnicuiq; sunt nota)plures:eiusdē accidit dicere definitiones esse, nā alia aliis, & nō omnibus eadē contingit notiora esse: quare ad vnumquenq; erit definitio assignāda;si quidē ex iis,quę singulis quibusq; sunt notiora,definitionem oportet facere. Amplius, eisdem alia interdum alia magis nota: nam à principio quidē sensibilia, instructioribus aūt factis, contra:quare neq; ad eundē semper ad eadē definitio assignanda, iis qui per ea quę singulis qbusq; sunt notiora definitionē fatentur assignandā esse: manifestū igitur,ꝙ nō definiendum per ea,quæ huiusmodi sunt,sed per simpliciter notiora: nam solo modo sic vna & eadē definitio semper fiet.Fortasse aūt et quod simpliciter notum, nō est id quod omnibus notū, sed quod bene dispositis intellectu.queadmodū & simpliciter salubre iis, q̄ bene affectū habēt corpus:oportet ergo vnumquodq; taliū diligēter peruestigare, vti autem disputātes ad id quod expedit.Maxime aūt sine dissensione interimere contingit definitionē,si neq; ex simpliciter notioribus, neq; ex iis quæ nobis,contingit definitionē fieri. Vnus igit̄ locus est eius quod non per notiora,quod per posteriora, priora indicat: quemadmodum prius diximus.

19. Locus. Declaratio.

Alius aūt,si eius,quod est in quiete,& definitiōe,per indefinitū, & quod in motu est assignata est oratio nobis. Prius enim est & notius quod manēs est, & definitum, eo quod indefinitum & in motu est.

20. Locus. Declaratio.

Eius aūt,quod est nō ex prioribus, tres sunt loci. Primus quidē,si per oppositū, oppositum definiuit.vt si per malum, bonū. simul enim natura opposita, & nonnullis etiā eadem disciplina vtrorumq; videtur esse: quare non notius alterum altero. Oportet autem non latere quædam fortasse aliter definiri nō posse,vt duplū sine dimidio,& quæcunq; per se ad aliquid dicuntur, nam oibus huiusmodi est idē esse, ei quod est ad aliqd quodāmodo se habere:quare nō est possibile sine altero alterū cognoscere, eo ꝙ necessarium est alterius oratione coassumi & altetum.Ergo cognoscere quidem oportet huiusmodi omnia, vti autem eis in his vt videbitur expedire.

21. Locus. Declaratio.

Alius, si eodem vsus est et quod definitur. Latet autem, cùm non eodem definiti nomine vtitur:vt si Solem stellam in die apparētem definiuit:nam qui die vtitur,Sole vtitur:& par est ad deprehendēda talia sumere pro nomine orationem: vt quod dies est, solis latio super terram: nam tunc manifestum, ꝙ qui Solis lationem sumper

per

per terram dixit, solem dixit, quare vtitur sole, qui die vtitur. Rursum, si eo quod è diuerso diuiditur, id quod è diuerso diuiditur definiuit.

22.locus. declaratio.

Vt impar est, q vnitate maior est pare; simul enim natura, quæ ex eodem genere è diuerso diuiduntur: impar autem & par è diuerso diuiduntur: nam ambo, numeri differentiæ. Similiter autem, & si per inferiora, superiora definiuit.

23.locus. declaratio.

Vt parem numerũ, qui bipartite secatur: aut bonum, habitum virtutis: nam & bipartite sumptum est à duobus, quæ paria sunt: & virtus, bonum quoddam est: quare inferiora hæc quàm illa sunt: est autem necesse eum, qui inferioribus vtitur, & illis vti: nam, & qui virtute vtitur, bono vtitur, eo quòd bonum quoddam virtus: similiter autem, & qui bipartite vtitur, et pare vtitur, eo quòd in duo secari significat bipartite secari: duo autẽ paria sunt. Vniuersaliter igitur dicendo, vnus est locus non per priora, & notiora fecisse orationem, partes autẽ eius, ea quæ dicta sunt.

24.locus. declaratio.

Secundus autem, si res cùm sit, non ponitur in genere. Nam in omnibus huiusmodi peccatum est, in quib⁹ non prius ponit in oratione, quid est: vt corporis definitio, quod habet tres dimensiones: aut si quis hominem definiuit, quod est sciens numerare: non enim dictum est, quid est, habere tres dimẽsiones: vel quid est, scit numerare: genus autem vult quid est significare: & primum apponitur eorum, quę in definitione dicuntur.

25.locus a declaratio.

Amplius, si ad plura cũ dicatur id, quod definitur, non ad omnia assignauit. Vt si Grammaticem, scientiam scribendi quod profertur: nam indiget, & quod legendi: nihilo enim magis scribendi, quàm legendi assignat qui definit: quare nõ alius, sed qui vtraq; hæc dicit, eo quòd plures non contingit eiusdem definitiones esse. In quibusdam profectò secundum veritatem se habet, vt dictum est, in quibusdam autem nõ, vt in quibuscunq; non per se dicit ad vtrũq;: vt medicinam, scientiam sanitatem, & ægritudinem efficiendi: nam de illa quidem per se dicitur, de hac autem per accidens: simpliciter enim alienum à medicina, ægritudinẽ efficere. Quare nihil magis definiuit, qui ad vtrunq; assignauit, q̃ qui ad alterum, verum fortasse & deterius, eo quòd & reliquorũ qlibet potest ægritudinem efficere.

26.locus. declaratio.

Amplius, si non ad melius, sed ad peius assignauit, cũ sint plura, ad quę dicitur quod definitur. Nã omnis disciplina, et potestas, optimi videtur esse. Rursum, si non positum est in proprio genere quod dictum est, considerandum ex iis, quæ ad genera sunt, elementis: quemadmodum est dictum prius. Rursum, si transiliens dicit genera.

27.Locus. Declaratio.

Vt qui iustitiam æqualitatis habitum effectiuum, vel distributiuum æqui: nam transilit, qui sic definit virtutem: relinquens igitur iustitiæ genus non dicit quid est esse (nam substantia vnicuique est in genere) est autem hoc idẽ ei, quod est nõ in proximo genere ponere. Nam qui in proximo posuit, omnia supiora dixit, eo quòd omnia superiora genera de inferiorib⁹ prędicantur. Quare aut in proximo genere ponendum, aut omnes differẽtias superiori generi addendum, per quas definitur proximũ genus: sic enim erit nihil prætermissum, sed pro nomine, in oratione dictum erit inferius genus: qui vero ipsum superius genus dicit, non dicit & inferius genus: nã qui plãtam dicit, non dicit arborem.

Sermo de Locis definitionum narratis in Sexto Libro, & in primis de Locis Generis. Cap. I.

Icimus, q conditionum, quæ considerandæ sunt in constitutione definitionum, Vna est, q definitio sit definito, hoc est, q sit vera de toto, alioqui non esset definitio, prout est definitio illius, qui definiuit hominem, q esset animal immortale æternum. Secunda autem, q sumatur in definitione genus connexum differentię, quando.n. non poneretur in definitione ipsum genus, nõ definiretur, prout fecit, qui hoiem definiuit, q sit, q valet serere & metere. Tertia autem est, q definitio sit æqualis definito: quando.n. definitio non est æqualis, non est definitio: hoc autem est, aut q sit cõior illo, ꝑut fecit, qui definiuit hoiem, q sit aĩal bipes, aut sit particularior, prout fecit qui illum definiuit, q sit, qui sal vẽdit. Quarta autem est, q proferat secũdum has tres res ipsam definitionem, sed eum hoc illa non dicit, neq; profert de ipsa re quid res sit. Quinta, q proferat definitionem, sed eam non proferat apte & perfecte, sed quod profert deficit ab ipsa perfectione.

Loca vero, quibus prima conditio construit, aut destruit, sunt loca essendi simpliciter, hoc est, loca accidentis: loca autẽ, quibus construit, aut destruit secunda conditio, sunt loca ipsius simpliciter, hoc est, loca ipsius generis secundum se: tertiæ autem conditionis loca sunt loca ipsius proprij. Ea autem, de quibus habetur sermo in hoc libro, sunt loca duarum reliquarũ, s. an bene posuerit, vel non bene fecerit, & an quod profert sit definitio, aut nõ sit definitio. Incipiamus itaq; primo loca, ex quibus constet, an conuenienter bene fecerit definitionem, nec ne: facilius enim est constituere hęc, q̃ illa. Expedit autem scire, q non bene constituere definitionem sit duobus modis, aut ex parte nostrũ, & hoc quando oratio de illa fuerit obscura, non patẽs: aut ob ipsam definitionem secundum se, & hoc fit ob superadditionẽ in definitione, in qua sit superfluum, & repetitũ, & ęstimatur, q hoc etiam contingat ei ob imminutionem, sed Arist. primo diuidit hęc loca his duabus partitionibus, dispositio autẽ definitionis, quo ad hoc, est sicut dispositio rerum sensatarum: sicut enim rerum sensatarũ turpitudo videtur aut ob nostri visus debilitatẽ, aut quia secundum se ipsæ sint turpes, sic est dispositio hic.

Initium

Loc⁹ prim⁹. q ꝗ sextus in Aristo.

Initium autem locorum, quæ sumuntur ex orationis obscuritate est, ꝙ definitionum partes, aut vna illarum sumatur significare nomine ęquiuoco: vt qui definiuit sanitatem, ꝙ sit æqualitas caloris & frigoris, æqualitas enim dicitur fm multa significata, sicq; qñ profertur in definitione hoc modo, possibile est, ꝙ nõ denotet rem, quam definire intendit. Et possibile esset, ꝙ denominaretur per illud, audiens autem putaret, ꝙ non verificetur nomen de illo, de quo verificatur definitio. Si autem explicuisset quod definit ipsam rem, & illam exponeret, iam bene fecisset,

Locus secundus, q est 7. 8. & 9.

Secundus locus est, ꝙ definitio aut aliqua eius pars significetur nomine accommodato, sicut qui definiret ipsam nutricem, & poneret genus consonantiã & concinentiam. Nutrix enim est mulier educãs, & consonantiæ origo est in soni melodia: & similiter est quando vice nominis simplicis fit oratio cõposita ex rei accidentibus non vsitatis, vt qui vtitur vice oculi vmbricilio: quod enim inusitatum est nõ est manifestum. Nomina autem accommodata, quædam sunt sumpta ex rebus similibus rebus, quibus accõmodata sunt, & quædam sunt sumpta ex rebus non similibus, nisi remota similitudine, & hæc sunt obscurioris significationis. Et definitiones, quibus incidunt hæc nomina, sunt definitiones malæ & latentes, sicut qui posuit genus legis esse metrum & mensuram.

Loc⁹ terti⁹, qui est 10. & 11.

Tertius locus est, ꝙ si definito fuerit cõtrarium, expedit sui contrarij definitionem explicare per eius definitionem. Sin autẽ, tam posita est definitio obscura positione. exempli gratia, qui definiebat scientiam, ꝙ sit habitus extrahens res vtiles & noxias. inscitiæ enim definitio iam intelligitur, & concipitur ex hac definitione, & vt vniuersalius inquam, qñ ex definitione non explicatur res, quæ definiri intenditur, nõ fit bona definitio. Actio enim illius, quod profertur in definitione obscurum, ꝙ non significet patente significatione rem, quæ definiri intenditur, est actio illius, qui format imagines malarum formarum et lineationum, adeo ꝙ nesciantur per illas imagines & descriptiones res, quas representant, nisi scribatur super qualibet illarum imaginũ nomen rei, super qua est descripta, & sicut hoc est turpe operi pictoris, sic res se habet in illo, qui poneret huiusmodi definitiones, & has, & sibi consimiles, quarum oratio fit obscura.

Locus alter primus, qui est 12.

Quæ vero sumuntur ex superadditione in definitione, ipsa etiam partiũtur in quatuor loca: quorum vnus est ꝙ superaddatur definitioni, quod est cõius definito, quod fit duobus modis, quorum vnus est ꝙ superaddatur, quod sit oĩbus entibus cõmune, vt qui definiuit hominem, ꝙ sit aĩal rationale habens tres dimensiones: dicere enim tres dimensiones est omnium corporum, secundus autem est, ꝙ superaddatur quod est commune oĩbus speciebus sibi conuenientibus in genere, vt ille q definiuit hominem, ꝙ sit animal rationale mortale, ratio autẽ huius loci est per se nota, genus enim profert in definitione, vt distinguat definitum ab eo quod est vniuersalius genere, differentia autem profertur in definitione, vt distinguat definitum à genere, quando autem definiens superadderet aliquod horum superfluorum per primum ipsorum destrueret adiumentum generis, & per secundum adiumentum differentiæ.

Locus 2. q est 13.

Secundus locus est, ꝙ in definitione superaddatur quod sit æquale definito, sed sit superfluum, quia nõ indigeatur illo, vt qui definierit hominẽ, ꝙ sit animal rationale scientiæ susceptiuum: dicere enim scientiæ susceptiuum, est superfluum, quo non indigemus, & eo magis hoc apparet, quia superadditum nõ uerificatur cum ipsa differentia accepta, qñ genus denominatẽ per illud, vt denominatur genus per differentiã, hoc est, fm modum vnionis, sed qñ sumeretur proprium per se, esset sufficiens, vt qui definiuit pituitam, ꝙ sit humor indigestus primus, qui ex cibo gignitur, qñ enim denominatẽ indigestus non verificatur de illo, ꝙ sit primus, qa non est in corpore indigestus, nisi vnus, & est ipsa pituita, si vero excideret ex hac definitione indigestus, possibile eẽt ꝙ primus esset illius dr̃ia: in corpore nãq; sunt multi humores qui geniti sunt ex ipso cibo, quorũ initium est ipsa pituita. Et si cecidisset primus, proferendo indigestum sufficiens esset in hac definitione.

Locus 3. q est 14.

Tertius autem locus, & quia superadditum poneret definitum magis proprium, vt qui definierit hominẽ, ꝙ sit animal rationale album.

Locus 4. q est 15.

Quartus locus est, ꝙ in definitione repetatur res & hoc est dupliciter: aut ꝙ illa repetatur per dictionẽ notam, quia ipsius repetitio per unam eandem dictionem non inducit ei errorem, si poneretur. v. g. qui definiret appetitum ꝙ sit desiderium ad voluptatem, aut ꝙ res sit inclusa in re cõi, & proferatur in particulari. Hoc. n. continet de corruptione duas res, quarum vna est, ꝙ repetatur vna res bis, & altera, ꝙ ponat definitionẽ priorem ipso definito. cuius exemplum est, qui definierit politiam, ꝙ sit habitus ponens res naturaliter honestas & iustas: honeste enim continet iustas & alias. Hæ itaq; sunt res, quas dinumerauit Arist. in constitutione superadditionis definitionum. Et notum est, ꝙ res ita se habeat in ipsis: similis enim est superadditio in definitione sexto digito in manu, & sicut per illum fit manus turpis, sic & definitio.

Loci in Ari. 17. & 18. vsq; ad 28.

Etiam possibile est dinumerare superadditionem, quæ definitionem poneret terminatiorem & cõiorem in locis, ex quibus constituiẽ, ꝙ non sit bene facta. Themistius autem numerat ipsum ĩ locis male definitionis, & posset ferre ambas res simul. Et hic locus est, ꝙ expediat, ꝙ fiat definitio ex rebus, quę sunt notiores simpliciter. illæ autem sunt res priores definito quæ sunt notiores apud naturã, & notiores apud nos. Notius enim dicitẽ dupliciter, aut notius simpliciter, aut notius apud nos, notius autem simpliciter pro maiori parte est ignotum apud nos, prout res geritur de elemẽtis, et compositis, quæ ex ipsis componuntur, composita enim notiora sunt vulgo, q̃ simplicia, ex quibus cõposita sunt, apud naturam autem res est contraria huic. Et ideo ait Aris. ꝙ notius simpliciter verisimile est, ꝙ sit hominũ, q sunt homines simpliciter, & illi sunt eximij, vt sanus simpliciter inest bonæ constructioni simpliciter. Oporret autem definitiones fieri ex rebus, quæ sunt notiores simpliciter, & illæ sunt res, quę continent ambas res simul, quarum una est, ꝙ sint res priores definito in essendo, & altera ꝙ sint notiores apud nos, per definitiones enim intenditur notio rei in eo ꝙ quid sit, & non p quãuis rem, quę contigerit, sed per res, quibus est illius constitutio, & quidditas, sicut est dispositio demonstrationum simpliciter, demõstrationes enim simpliciter sunt definitiones in potentia, prout in lib. Posteriorũ Analyticorum dictum est. Componuntur autem definitiones ex generibus, & differentijs, quia differentia & genus sunt duę res priores specie definita, & illis est ipsius constitutio, res autẽ, quibus est rei constitutio sunt vnę fm se, ex quo illis est essentia rei vna. Si autem definitiones componerentur ex rebus notioribus apud nos tantum, quæ sunt res posteriores, possibile esset, ꝙ rei essent multę definitiones, ac etiam possibile esset, ꝙ definitio rei apud aliquos viros esset alia, q̃ sit illius definitio apud alios: res enim, quæ sunt apud nos notiores, nõ sunt notiores apud alios, immo possibile esset ꝙ definitio vnius eiusdem rei apud vnum eundem virum quibusdam animis sit alia à seipsa animis alijs: res enim notæ ætate iuuẽtutis sunt aliæ à notis ætate senectutis,

exempli

exempli gratia, quia sensata sunt notiora apud pueros, sensata autem cōiora sunt notiora apud senes. Nec debet nos latere hic, quod dictum est in lib. Posteriorum Analyticorum, q̄ hæc species definitionum quæratur de rebus compositis, de simplicibus vero, quæ sunt causæ rerum compositarum, hoc est impossibile. Sic ergo hæc deprauatio definitionum contingit definitionibus rerum compositarum. Et hic quidem locus partitur in tria loca, sicut partiuntur res, quæ non sunt priores re. Quorum vnus est, q̄ sumātur in definitione rerum res posteriores illis, vt qui definierit hominē, q̄ sit qui adipiscitur facultates & artes, connectēdo ſm ipsius artes adinuicem. Secūdus autem est, q̄ definiat rem per res, quæ & ipsæ & ipsa sunt simul natura, vt qui definierit oppositum per oppositum ipsius, vt qui definiret malum, q̄ sit res, quæ non est bona. Et expedit, q̄ in hoc loco excipiantur ab oppositis ipsa relatiua, qm̄ inter opposita impossibile est q̄ ipsa definiantur, nisi captantur alterutra in alterutris. Et de hoc loco est, q̄ sumamus in disiunctione speciei partem diuidentem ipsam, vt qui definiret parem per ipsum superaddere vltra imparem vnitatem, & de hoc etiam est, q̄ ī illa definitione sumamus seipsam, qui notus est in petitione principij, & hic quidem fit, qn̄ vtimur rebus, quarum vis est vna, vti enim vna eadem re reperita per vnam eandem dictionem nō præsumeret sophista, hæc autem nomina, quædam continent significata quorundam ipsorum, aut sicut res cōtinet suas causas, & totum suas partes, aut eo modo, quo pars cōtinet ipsius totum. Exemplum itaq; vtendi rebus, quarum vis est vna, ex parte qua vna res continet suas causas, est oratio illius qui definierat Solem, q̄ sit astrū Lucens de die: qui enim nesciret Solem nesciret diem, est enim dies ortus Solis supra terram: sicq; diei nomen includit Solem, qui est ipsius causa notior ipso, qui itaq; sciret Solem per diem, est ac si sciret rem per seipsam, quatenus dies scitur per Solem. Exemplum autem continendi totum in nōie partis est, vt qui definierat parem per esse numerum, qui partit̄ in duo, quia duo sunt quędam species paris, & includit significata paritatis, & est ac si definiret paritatem per esse numerum, qui partitur per parem. Et similiter qui definiuit vnum per esse principium numeri, numerus enim non est aliqua res, nisi vnitatum congregatio, & est ac si dixisset, q̄ vnum sit principium multitudinis congregatę ex vnitatibus. Et hęc quidem loca contingunt, qn̄ id, quod non est prius in essendo, est prius ſm cognitionem. Et hęc tria loca sunt sumpta, ex quo definitio non fiat ex rebus, quæ sunt notiores & peiores, & iam diximus, q̄ aliquo modo subintrant prauitatem definitionum, & subintrant q̄ definitum non definiatur, & non protulit per quid res sit: qui enim definiuit ex rebus posterioribus, protulit per proprium: quando autem res prædicatur ſm q̄ sit proprium, non est definitio.

Et expedit scire, q̄ loca, quæ capiuntur qua definitiō non sit definitio, quædam sunt loca sumpta ex quo genus nō sit genus, nō ex parte qua sit genus simpliciter, quia loca generis iam præposita sunt, sed ex parte qua sit genum sumptum in definitione, & quædam sunt loca sumpta ex differentijs, & quædam sunt loca sumpta ex definitionibus ſm se totas, & hæc quidem sunt loca sumpta in definitionibus alicuius decem Prædicamentorum, & quædam sunt loca sumpta in singulis decem prædicamentis, & quædam sunt loca sumpta in priuationis definitione, & quædam sunt loca sumpta ſm circunstantiam definitionis rerum compositarū, & quædam sunt loca cōia ſm circunstantiā oīum prædicamentorum, & quædam sunt loca sumpta secundum circunstantiam definitionum rerum, quę significantur nominibus compositis. Et nos dinumerabimus hæc loca ſm hunc ordinem & hāc partitionem: hoc enim fecit Themistius & ante ipsum fecerat Theophrastus, & si secundum hoc differat doctrina Arist. iuxta eius seriem: hoc enim putatur artificialior & magis constans eō memoratione & adeptione, & incipiemus à locis sumptis ex genere. Primus locus est, q̄ non enuntiemus genus in definitione, & non ponamus ipsum primo, vt qui definiret corpus, q̄ sit, cuius sunt tres dimensiones, aut hominem, qui bene ratiocinatur, in vtrisq; enim definitionibus deest primo genus, & hoc est, quod sumit̄ in definitione corporis subiectum trium dimensionum, sicut ī hominis definitione, qui denominatur q̄ sit, qui bene ratiocinatur: patet autem, q̄ fallacia, quæ fit ſm circunstantiā ordinis gn̄s, sit alia à fallacia, quæ fit ſm circunstantiam generis in se. Secundus autē locus est, q̄ non proferat proximum genus in definitione, sed genus rei remotum, vt qui definiuit iustitiam q̄ sit habitus faciēs coęquationem, aut largiens veritatem, in hac enim definitione completur genus remotum, quod est ipse habitus, qui est species quædam de speciebus qualitatis, nō genus proximum, quod est ipsa virtus: notū autem est, q̄ definitio, quæ est huiusmodi, est imperfecta, qn̄ enim non profertur proximum genus, non dirigitur ad quidditatem rei, quæ est ipsum genus proximum, sed qn̄ profertur genus proximum, iam prolatū est genus remotum, immo & omnia genera, quæ sunt super illo, sicq; expedit illi, qui definiturus est, primo proferre genus proximum, aut ferat differentiam remoti generis, seu differentias remotorum generum, si inter genus remotum, quod protulerit in definitione, & genus proximum, fuerint plura q̄ vnum genus, exempli gratia, qui sumit ī hominis definitione ipsum corpus, oportet eum dicere corpus nutribile sensitiuum, nam istæ duæ differentiæ starent vice ipsius animalis, quod est genus proximum. Notum autem est, q̄ fallacia, quæ fit ob generia remotionem, aut ipsius propinquitatem, aut ordinem, est alia à fallacia, quæ fit ob genus simpliciter: & & ideo hęc fallacia non subintrat loca generis simpliciter, vt ait Theophrastus, & contradicit Aristo. de repetitione locorum hic. Tertius locus est, q̄ non proferatur ī definitione genus rei proportionalis essentialis: & de hac re scrutatur hic quo ad generis dispositionem in locis, quorum scrutinium præmissum est de ipso genere: hæc vero perscrutatio est, ac si sit propria huic loco: fallacia enim, q̄ illud sit non proportionale, est alia à fallacia, q̄ non sit genus.

De locis, quæ sumuntur à differentijs definitionem constituentibus. Cap. II.

RVrsum in differentijs similiter considerandum, si et differentias dixit generis. Nam, si rei nō specialibus definiuit differentijs, aut si etiam omnino aliquid huiusmodi dixit, quod nullius contingit differentiam esse (vt animal, aut substātiam) manifestum quoniam non definiuit: nullius enim differentiæ, quæ dicta sunt. Videndum autem & si est aliquid quod è diuerso diuidit dictæ differentiæ. Nam, si non est, perspicuū quoniam non erit quæ dicta est generis differentia: nam omne genus ijs, quæ è diuerso diuiduntur, differentijs diuiditur: ut animal gressibili, & volatili, & aquatili, & bipedi. 28. Locus. Declaratio. 29. Locus. Declaratio.

Aut si est quidem è diuerso diuisa differentia, nō verificatur autem de genere. Nam si 30. Locus. Declaratio.

non,

non, manifestum q̄m neutra erit generis differentia: omnes.n. quę ẽ diuerso diuiduntur differentiæ, verificantur de proprio genere.
51. Locus. Declaratio. Similiter autem, & si verificatur quidem, at non facit apposita generi, speciem. Nã manifestum, ꝙ non erit hæc specifica differẽtia generis, nam omnis specifica differẽtia cum genere speciem facit: si autẽ hæc non est differentia, nec quæ dicta est: quia hæc ẽ diuerso diuiditur.
52. Locus. Declaratio. Amplius, si negatione diuidat genus. Vt qui lineam definiunt, longitudinem sine latitudine esse: nã nihil aliud significat, sine latitudine, q̄ ꝙ non habet latitudinem: accidet igitur genus participare spẽm. nam omnis longitudo sine latitudine, aut latitudinem habens est: quia de omni affirmatio, vel negatio vera fit: quare genus lineæ, cùm longitudo sit, sine latitudine, aut latitudinem habens erit: at longitudo sine latitudine speciei est ratio: similiter autem & longitudo latitudinem habens: nam sine latitudine, & latitudinem habens, differẽtiæ sunt: ex differentia autẽ & genere est speciei oratio: quare genus suscipiet speciei orationẽ, similiter autem & differentiæ, eo quòd altera dictarum differentiarũ ex necessitate prędicatur de genere. Est autẽ dictus locus vtilis ad eos, qui ponunt ideas esse: nam si non est ipsa longitudo, quodam modo prædicabitur de genere quod latitudinẽ habet, aut sine latitudine est: oportet enim de omni lõgitudine alterum eorum verificari, si quidẽ de genere verificari debeat: hoc autem non accidit. sunt autem & sine latitudine, & latitudinem habentes longitudines, quare ad illos solos vtilis hic locus, quicunque genus vnum numero dicunt esse: hoc autẽ faciunt qui ideas ponunt. nam ipsam longitudinẽ, & ipsum animal, genus dicunt esse. Fortasse autem in quibusdam etiam necessarium est negatione vti definientem, vt in priuationibus: nam cæcum est, quod nõ habet visum, quando natum est habere. Differt autem nihil negatione diuidere genus, aut huiusmodi affirmatione, quam negationem necesse est ẽ diuerso diuidi, vt si longitudinem, habens latitudinem definiuit, eam habente latitudinem ẽ diuerso diuiditur, nõ habens latitudinem, neq; aliud quicq;: quare negatione rursum diuiditur genus.
53. locus. Declaratio. Rursum, si speciem, vt differentiam assignauit. Vt qui conuicium, iniuriam cum irrisione definiuit: nã irrisio iniuria quædam est, quare non differentia, sed species est irrisio.
54. locus. Declaratio. Amplius, si genus vt drĩam dixit. Vt virtutẽ habitum bonum, vel studiosum: nam bonum est genus virtutis. An non genus est bonum, sed differentia? si quidem verum est ꝙ non contingat idem in duobus generibus esse non continentibus seinuicem (nam neq; bonũ continet habitum, neq; habitus bonum: nõ.n. ois habitus bonus, neq; omne bonum habitus) non erunt profectò genera ambo. si igitᷣ habitus genus est virtutis, perspicuum bonũ non genus, sed magis differentiam esse. Amplius, habitus quidem quid est virtus significat: bonum autem nõ quid est, sed quale q̄d est: videtur autem differentia quale quid significare.
55. locus. declaratio. Videndum autem, & si non quale quid, sed ipsum q̄d significat assignata differentia. nã videtur quale quid ois differentia significare.
56. locus. declaratio. Considerãdum autẽ, & si secundum accidens inest definito differentia. Nam nulla differentia est eorum, quæ ſm accidens insunt, sicut neq; genus: non.n. contingit differentiam inesse alicui, et nõ inesse.
57. Locus. Declaratio. Amplius, si prędicatur de genere differẽtia, vel species, aut inferiorum aliquid spẽi, non erit definiens. Nam nullum eorum, quæ dicta sunt, contingit de genere prędicari, eo ꝙ genus de q̄ plurimis oium dicitᷣ.
58. locus. declaratio. Rursum, si prædicatur genus de differentia. nam non de differentia, sed de quibus differentia, genus videtur prędicari: vt animal de homine, & boue, & de alijs gressibilibus aialibus, nõ autem de ea differẽtia, quæ de specie dicitur: nam si de vnaquaq; differentiarum aïal prædicabitur, multa animalia de specie prædicabuntur: nam differentiæ de specie prædicantur. Amplius, differẽtiæ omnes, aut species, aut indiuidua erũt, siquidem sunt animalia: nam vnũquodq; animalium aut species, aut indiuiduum est.
59. Locus. declaratio. Similiter autem inspiciendum, et si species, aut inferiorũ spẽi aliquod, de drĩa prædicatᷣ. Impossibile.n. eo ꝙ de pluribus differentia, q̄ species dicitur. Item accidet drĩam spẽm esse, siquidem prædicabitur de ea aliqua specierum: nam, si de drĩa prędicatur homo, manifestum q̄m differentia est homo.
60. Locus. declaratio. Rursum, si non prior est differentia specie. nam genere quidẽ posterior est, speciem autem priorem differẽtiam esse oportet. Considerãdum autem, & si alterius generis est dicta drĩa, neq; contenti, neq; continentis.
61. Locus. declaratio. Nam non videtur eadẽ differentia duorum generum esse non continẽtium seinuicem: si autem non, accidet et speciem eãdem in duobus generibus esse non cõtinentibus seinuicem: infert.n. vnaquæq; differẽtiarum proprium genus, vt gressibile, & bipes aïal

coinferunt: quare, si de quo differētia & generum vtrunque, manifestum vtique q̄m spēs in duobus erat generibus non continentibus seinuicē. An non impossibile eandem differentiam duorum generū esse non continentium seinuicem, sed addendum neque vtroque sub eodem existente. nam gressibile animal, & volatile animal, genera sunt non continentia seinuicem, et vtriusque eorum est bipes differentia: quare addendum est, neque sub eodem, vtroque existente: nam hęc ambo sub animali sunt. manifestum etiā quoniam non necesse est differentiam omnem, proprium genus inferre, eo q͛ contingit eādem duorum generum esse non continentium seinuicem: sed alterum tantum necesse est inferre, & superiora omnia: vt bipes, gressibile, vel volatile infert animal.

42. locus. Declaratio.

Videndum autem & si in aliquo differētiam assignauit substantiæ. Nam videtur differre substantia à substantia in eo quod alicubi est, quare & eos, q̄ gressibili, & aquatili diuidunt animal, increpant, tanque gressibile & aquatile alicubi significet.

Dubitatio.

An in ijs quidem nō rectè increpant: non enim in aliquo, neque alicubi significat aquatile, et terrestre, sed quale quid: nam & si in sicco sit, similiter aquatile, similiter autem & terrestre, et si in humido sit, similiter terrestre, sed non aquatile erit: attamen si quā significat in aliquo differentia, manifestum quoniam peccabit.

43. locus. declaratio.

Rursum, si affectum, differentiam assignauit. Nam oīs affectus cùm magis fit, detrahit à substantia: differentia autem non huiusmodi est: nam magis videtur saluare differētia id, cuius est differentia: & simpliciter impossibile est singulum quodque esse sine propria differentia: nam, cū non est gressibile, non erit homo: et (vt simpliciter dicamus) secundū quæcunque alteratur habens, nihil eorum differentia illius est. nam oīa huiusmodi cū magis fiunt, detrahunt à substantia: quare si aliquam huiusmodi differentiam quispiam assignauit, peccauit: simpliciter enim nō alteramur ſm differentias.

44. locus. declaratio.

Et si alicuius eorum, quæ sunt ad aliquid, non aliud quid differentiam assignauit. Nam eorum, quę sunt ad aliquid, & differētię ad aliquid: vt & in disciplina, contemplatiua enim, & actiua, & effectiua dicit: vnumquodque autem horum ad aliquid significat: contēplatiua enim alicuius, & actiua alicuius, & effectiua alicuius.

45. locus. declaratio.

Considerandum aūt & si ad quod natum est vnumquodque eorum quæ sunt ad aliquid, assignauit definiens. Nam in quibusdam quidem ad quod, natum est singulum quodque eorū, quæ sunt ad aliquid, solum est vti, ad aliud autem nihil, vt visu ad vidēdum solum: quibusdam autem & ad aliquid aliud, vt dolio sanè hauriat aliquis, attamē si quis definiuit dolium, instrumenrum ad hauriendum, peccauit, non enim ad hoc natum est: terminus autem est, ad quod natum est, ad quod sanè vtirur prudens qua prudēs, & quę circa singulum quodque propria est disciplina.

46. locus. declaratio.

Amplius, si non primum assignauit, q̄n contingit, ad plura dictum esse. Vt prudentiam virtutem hominis, aut animæ: & non rationalis: primum enim rationalis virtus prudentia: nam ſm hoc & anima & homo dicit̄ prudens.

47. locus. declaratio.

Amplius, si non susceptiuum est eius cuius dicit̄ affectus, vel dispositio, vel quoduis aliud, peccauit. Nam omnis dispositio, vel affectus ī illo natus est fieri, cuius est dispositio, vel affectus: vt & scientia in anima, dispositio existens animæ. Aliq̄n autē peccant in talibus, vt quicunque dicunt q͛ somnus est imporētia sensus, & dubitatio ęqualitas contrariarum ratiocinationum, & dolor separatio naturalium partium cum violentia: nam neque somnus inest sensui, oporteret autem inesse, si impotentia sensus est. Similiter autem neque dubitatio contrarijs ratiocinationibus iest, neque dolor naturalibus partibus: dolebūt enim inanimata, si dolor eis inest. Talis autem & sanitatis definitio. siquidem commensuratio calidorum, & frigidorum est, necesse est enim sana esse, calida & frigida: nam cuiusque commensuratio illis inest, quorum est commensuratio: quare sanitas inerit vtrique ipsis. Item id quod fit, in effectiuum, aut è conuerso, accidit ponere, sic definientibus: non enim est dolor separatio naturalium partium, sed effectiuum doloris, nec somnus impotentia sensus, sed effectiuum alterum alterius: aut enim propter impotentiam dormimus, aut propter somnum impotētes sumus. Similiter autem & dubitationis videbitur effectiuū esse, contrariarum æqualitas ratiocinationum: quando cunque enim ad vtraque ratiocinantibus nobis similiter videntur omnia ſm vtrūque fieri, dubitabimus vtrum agamus.

48. locus. declaratio.

Amplius, secundum tempora omnia, considerandum sicubi dissonet: vt si imortale definiuit, animal nunc incorruptibile esse. Nam nunc incorruptibile animal, nunc immortale erit.

49. locus. declaratio.

An in hoc quidem non accidit: nam anceps secundum amphiboliam est, nūc incorruptibile eē: aut enim q̄m non corrumpitur nunc,

Dubitatio. nunc, significat, aut qm̃ non possibile corrumpi nunc, aut qm̃ huiusmodi est nunc, vt nunq̃ possit corrumpi: qñ igitur dicimus, q incorruptibile nunc est animal, non hoc dicimus, q nunc tale est animal, sed vt nunq̃ possit corrumpi: hoc autẽ immortali idem erat, quare non accidit, nunc idem immortale esse. Sed tamen sicubi accidit quod ẽm definitionem quidem assignatum est inesse nunc vel prius, quod vero ẽm nomen non inest, non erit idem: vtẽdum ergo hoc loco, quemadmodum dictum est.

50. locus. declaratio. Inspiciendum autem & si ẽm aliud quippiam magis dicit̃ quod definitur, q̃ ẽm assignatam orationẽ. Vt si iustitia potestas æqui distributiua est: iustus enim magis est qui eligit ẽquũ distribuere, eo, qui potest: quare non erit iustitia potestas ẽqui distributiua: nam & iustus eẽt maxime, qui posset ẽquũ distribuere. Amplius, si res quidem suscipit magis, quod aũt ẽm orationem assignatur non suscipit, aut contra, quod ẽm orationem ei assignatur suscipit, res autem non. Oportet.n. aut vtraq; suscipere, aut neutrũ: siquidem est rei quod

51. locus. declaratio. ẽm orationem assignatur. Amplius, si suscipiunt vtraq; quidẽ magis, non simul autem vtraq; augmentum sumunt. Vt si amor concupiscentia conuentionis est: nã magis concupiscit conuentionem: quare non simul vtraq; suscipiũt magis: at oporteret, si idem

52. locus. declaratio. essent. Amplius, si duobus quibusdã propositis, de quo res magis dicitur, id quod est ẽm orationem minus dicitur. Vt si ignis est corpus subtilissimũ, ignis enim magis flamma q̃ lux, corpus autem subtilissimum minus flamma q̃ lux: oportet autem vtraq; ma-

53. locus. declaratio. gis inesse eidem, si quidem eadẽ sint. Rursum, si hoc quidẽ similiter vtrisq; inest propositis, aliud autem non similiter utrisq;, sed

54. locus. declaratio. alteri magis. Amplius, si ad duo definitionem assignauerit ẽm vtrunq;. Vt bonum, quod per visum, aut per auditum delectabile, & ens, quod possibile est pati, aut facere: simul enim idem & bonum, & non bonum est: similiter autem & ens, & non ens: nã per auditum delectabile, idem bono erit: quare quod non delectabile est per auditum, non bono idem: nam eisdem & opposita eadem erunt: opponitur autem bono quidem non bonum, per auditum autem delectabili, per auditum nõ delectabile: manifestum igitur, quoniam idem non delectabile per auditũ, nõ bono: si igitur aliquid est per visum quidem delectabile, per auditum autem non, & bonum, & non bonum erit: similiter autem ostendemus quoniam idem ens, & non ens est.

55. locus. declaratio. Amplius, & generibus, & differentijs, & alijs omnibus, quæ in definitionibus sunt assignatis, eis, qui orationes pro nominibus faciunt, considerandum, si quicq̃ dissonet.

56. locus. declaratio. Si autem sit ad aliquid quod definitur, aut per se, aut ẽm genus: considerandum si non dictum est in definitione ad quod dicit̃, aut ẽm ipsum, aut ẽm genus. Vt si scientiam definiuit opinionem indissuasibilem, aut etiam voluntatem, appetitum sine tristitia: omnis enim eius, quod est ad aliquid, substantia ad alterum, eo q idem sit vnicuiq; eorum quæ sunt ad aliquid esse, idipsum quod est ad aliquid quodãmodo se habere: oportebat igit̃ scientiam dicere opinionẽ scibilis, & voluntatem appetitum boni. Similiter autem & si grammaticen definiuit sciẽtiam literarum: oportebat enim aut ad quod ipsum dicitur, aut ad quod forte genus dicit̃, i definitione

57. locus. declaratio. assignari. Aut si cum quippiam ad aliquid dicitur, nõ assignauit ad finem. Finis autem in vnoquoq; est quod optimum est, aut cuius gratia alia sunt: dicendum igitur aut optimum aut vltimum, vt concupiscentiã non delectabilis, sed delectationis: nam propter

58. locus. declaratio. hanc, & delectabile eligimus. Considerandum & si generatio est ad quod assignauit, vel actus. Nihil enim talium finis: nam magis quod est egisse, & generasse finis, q̃ fieri

Dubitatio. & agere. An non in omnibus verum huiusmodi: pene enĩ plurimi delectari magis volunt, q̃ destitisse delectari: quare agere ma-

59. locus. declaratio. gis finem quis statuat, q̃ egisse. Rursum, in quibusdam si non determinauit quanti, vel qualis, vel vbi, vel ẽm alias differentias. Vt ambitiosus, & qualis: & quanti appetens est honoris: nam omnes appetunt honorem: quare nõ sufficit ambitiosum dicere, q appetet honorẽ, sed addere oportet dictas drĩas. Siñr autem & auarus quantas appetit pecunias, aut intemperans, circa quales voluptates: non enim qui à qualibet voluptate tenetur, intemperans dicitur, sed qui ab aliqua. Aut rursum qui definiuit noctem, vmbram terræ, aut succussionem, motum terræ, aut nubem, densitatem aeris, aut ventũ, motum aeris: addendum enim quãti, et qualis, vbi, & à quo. Similiter autem & in cęteris huiusmodi: nam omittens differentiam quãlibet, non dicit quid est esse: oportet autem semp ad id quo indiget, argumentari: non enim quolibet mõ terra mota, neq; quantacunq; successio erit: similiter autẽ neq; aere quolibet modo, neq; quantocunq; modo, ventus erit.

60.Locus. Declaratio. erit. Amplius, in appetitibus, si non appo-
nitur qđ apparet, & in quibuslibet alijs con-
gruit. Vt qm̃ voluntas appetitus boni, con-
cupiscentia autem appetitus delectationis;
sed non apparentis boni, vel delectationis:
pleruncp.n. latet appetentes, quoniam bonũ,
aut delectabile est, quare non necessariũ bo-
num, vel delectabile esse, sed apparens solũ:
oportebat ergo sic & assignationem facere.
61.Locus. Declaratio. Si autem & assignauit quod dictum est, in
ipsas species ducendum eum, qui ponit ideas
esse. Non.n. est idea illius apparentis, ipsa au
tem species ad ipsam speciem videtur dici,
vt ipsa concupiscentia ipsius delectationis,
& ipsa voluntas ipsius boni. Apparẽtis igit̃
boni non erit ipsa voluntas, necp apparentis
delectationis ipsa cõcupiscentia: absurdum
enim est esse ipsum apparens bonum, vel de
62.Locus. Declaratio. lectabile. Amplius, si sit quidem habitus de
finitio, considerandum in habente, si quidẽ
habentis, in habitu: similiter autem, & in ce-
teris talibus. Vt si delectatio est iuuantia, &
63.Locus. Declaratio. delectabile iuuabile. Vniuersaliter autẽ di-
cendo in huiusmodi definitionibus quodã
modo, vno plura accidit eum qui definit de-
finire. Nam qui sciam definiuit, quodãmo-
do & ignorantiam definiuit: simil iter autẽ,
& scium & inscium, & scire & ignorare: nã,
primo dilucido facto, & reliqua quodãmo-
do dilucida fiunt. Inspiciendum igitur in oĩ-
bus talibus, ne quicquã dissonet, vtendo ele
mentis ex contrarijs, & cõiugatis. Amplius,
in his, quæ ad aliquid sunt, cõsiderandum si
ad quod gen⁹ assignatur, & species ad illud
64.Locus. Declaratio. quoddam assignatur. Vt si opinio ad opina
tum, & quædam opinio ad quoddam opina
tũ: & si multiplex ad submultiplex, et quod-
dam multiplex ad quoddam submultiplex:
si autem non sic assignatur, manifestum qm̃
65.Locus. Declaratio. peccatur. Videndum autem, & si oppositio
opposita definitio. Vt si dimidij ea sit, quæ
opposita est ei, quę est duplicis: nã, si duplex
est quod in æquali superat dimidiũ, & dimi-
dium, quod in æquali superatur. In cõtrarijs
66.locus. Declaratio. autem siłr. Nam cõtraria contrarij oro erit,
fm vnam quandam cõplexionem cõtrario-
rum: vt si adiutiuum quidẽ effectiuum boni
est, nociuum effectiuũ mali, aut corruptiuũ
boni: alterum.n. horũ necessarium est cõtra-
rium esse ei, quod ex principio dictum est: si
igitur neutrũ cõtrarium est ei, quod ex prin
cipio dictũ est, manifestũ qm̃ neutra erit ea-
rum (quæ posterius assignatę) contrarij oro,
quare necp quæ ex principio assignata est de
finitio recte assignata est. Qm̃ autẽ quędam
contrariorum priuatione alterius dicuntur,
vt inæqualitas priuatio æqualitatis videtur
esse. inæqualia enim quæ non æqualia sunt
dicitur: perspicuum, quoniam quod secun-
dum priuationem quidem dicitur contra-
rium, necessarium est definire per alterum:
reliquum vero nõ iam oportet, per id quod
secundum priuationem dicitur. non.n. ac-
cidit alterutrum per alterutrũ cognosci. con
siderandum igitur in contrarijs hmõi pecca
tum. Vt si quis definiuit ęqualitatem, cõtra-
rium inęqualitati: nã p hoc, quod fm priua-
tionem dr̃, definiuit. Amplius, sic definien 67.locus. Declaratio.
tem necesse est eo, quod definitur vti. Patet
autem hoc, si accipiatur pro noĩe oro: nã, ga
nil refert dicere inæqualitatẽ priuationem
æqualitatis, erit æqualitas contrarium priua
tioni æqualitatis, quare eodẽ erit vsus. Si au 68.locus. Declaratio.
tem neutrum contrariorum fm priuationẽ
dicatur, assigneturautem oratio siłr, vt bo-
num contrarium malo, manifestum, qm̃ ma
lum contrarium bono erit, nã sic contrario-
rum siłr oratio assignanda: quare rursum eo
quod definit accidit vti: inest.n. in mali ora-
tione bonũ, quocirca qm̃ bonũ est malo cõ-
trarium: malũ autem nihil differt, vel quod
est bono contrariũ, erit bonũ cõtrariũ, boni
contrario: perspicuũ igitur qm̃ eodem vsus
est. Amplius, si quod fm priuationẽ dr̃ assi 69.locus. Declaratio.
gnans, non assignauit cuius est priuatio. Vt
habitus, aut contrarij, aut cuiuscuncp est pri- 70.locus. Declaratio.
uatio. Et si non in quo natum est fieri addi-
dit, vel simpliciter, vel in quo primo natum
est fieri. Vt si ignorantiam dicens priuatio-
nem, non sciæ priuationẽ dixit, aut si nõ ad-
didit in quo natũ est fieri, aut addens non in
quo primo assignauit, vt qđ non in rõnali,
sed in hoie, vel in aia: nã, si quodlibet horũ
omittat, peccauit. Siłr autem, & si cæcitatem
non visus priuationem in oculo dixit: opor
tet autem bene assignantẽ quid est, & cuius
est priuatio assignare, et quidnã est quod pri
uatum est. Videndũ autem, & si nõ fm pri- 71.locus. Declaratio.
uationem dictum, priuatione definiuit. Vt
& in ignorantia videbit̃ esse hmõi peccatũ
iis, qui non fm negationem ignorantiam di
cunt: nam quod non habet scientiam, nõ vi
detur ignorare, sed magis quod deceptũ est,
propter quod necp inanimata, necp pueros
dicimus ignorare: quare non secundum pri
uationem scientiæ ignorantia dicitur. Am- 72.locus. Declaratio.
plius, si similibus nominis casibus similes
oratiõis casus captanẽ. Vt si adiutiuũ est effe
ctiuũ sanitatis, adiutiua ẽ sanitatis effectiua,
& adiuuans efficięns sanitatem. Conside-
randum

randum & in idea, si aptabitur dictus terminus. Nam in quibusdã nõ accidit: vt quemadmodũ Plato definiuit, mortale addens in aialium definitionibus. idea.n. non erit mortalis, vt ipse hõ: quare non aptabiẽ ad ideam definitio. Simpliciter autem in quibus apponitur effectiuum, aut passiuum, necesse est dissonare in idea terminum: nam impassiles, & immobiles videnẽ esse ideæ ijs, qui dicunt ideas esse: aduersum hos autem, & tales orationes vtiles sunt. Amplius, si eorum, quæ fm æquiuocationẽ dicuntur, vnã definitionem omnium cõmunem assignauit. Vniuoca enim, quorum vna est fm nomen oratio: quare nullius eorũ, quæ sub nomine sunt, assignatus est terminus, eo ꝙ similiter ad omne æquiuocũ adaptatur. Passus autẽ hoc est & Dionysii vitæ terminus: siquidem ea motus est generi nutriendi naturaliter inseruiens: nihil.n. hoc magis animalibus ꝗ̃ plantis inest: vita autem non secundum vnam speciem videtur dici, sed altera quidem animalibus, altera plantis inest: contingit igitur & fm electionem sic assignare terminum, ac si vniuoca & fm vnam speciem omnis vita diceretur. Nihil autem prohibet et eum, qui conspicit ęquiuocationem, & alterius vult definitionem assignare: latere non propriam, sed cõem vtrisque orationẽ assignare. sed nihil minus si vtrouis modo fecerit, peccauit. Postꝗ̃ aũt quædam latent æquiuocorum, interrogãti quidem vt vniuocis vtendum. Nam non adaptabitur alterius terminus ad alterum: quare videbitur non distinguẽdum hoc pacto, oportet enim i omne, vniuocum adaptari; eidem autem respondenti, distinguendum est. Quoniam autem quidam respondentium vniuocum quidem dicunt esse ęquiuocum, quando non accommodatur ad omne assignata oratio: æquiuocũm aũt vniuocũ, etiam si ad vtrunq; accommodetur: prę confessione vtendum pro talibus, aut præcolligendum, ꝙ æquiuocum, vel vniuocum, aut vtrunq; fuerit. Magis enim cõcedunt non præuidentes, quod futurum est vt accidat. Si autem non facta confessione dixerit aliquis vniuocum æquiuocum esse, eo ꝙ non accommodatur, & in hoc assignata oratio: considerandũ si huius oratio accõmodatur & ad reliqua. Nã manifestum, qm̃ vniuocũ erit reliquis: si aũt non, plures erunt definitiones reliquis: nam quæ fm nomen orationes accommodabuntur ad eandem, quæ prior assignata est, & quæ posterior. Rursum, si quis definiens aliquid eorũ quę multipliciter dicuntur, & oratio non accõmodatur ad omnia, & quia æquiuocum esse non concedat, nomen etiam dicat non ad oia accõmodari, qm̃ nec oratio, dicendum ad eius modi, ꝙ noiatione quidem oportet vti quæ tradita est, & q̃ sequitur, & nõ dimouere quę talia sunt, tametsi nonnulla dicenda nõ sint similiter multitudini.

73. locus. Declaratio.

74. locus. declaratio.

75. locus. declaratio.

76. locus. declaratio.

77. locus. declaratio.

De locis sumptis ex Differentiis. Cap. II.

Locorum vero sumptorum ex differẽtijs habent quatuor bases. Quarũ vna est, ꝙ differentia prædicetur in eo ꝙ qualis res sit. Secunda, ꝙ differentiæ sit vnum aut plusquam vnum oppositum, quibus genus diuidatur prima diuisione, prout diuiditur aial in progressiuum, volatile, & natans, & vnumquodq; illorum quando connectitur generi, cõstituit speciem. de conditionibus autem oppositi ipsius differentię est, ꝙ non sit oppositum negatiue sensibiliter, qñ enim negatio connectitur generi non cõstituit speciem: nisi negatio sit virtutis priuationis. Tertia autẽ est, ꝙ differẽtia non sit his, quæ sunt per accidens, prout est qui definiret equum, ꝙ sit animal currens: quando itaq; considerãtur significata horum trium locorum comperiunẽ reliqua loca dĩta, quæ retulit, reducibilia ad hæc illa.

Loca in Arist. 28. 29. 30. 31. & 32.

Quorum primus locus est, ꝙ sumantur species pro differentia, vt qui definiret contemptũ, ꝙ sit maledictio cũ spretu: spretus.n. est quædam spẽs maledictionis.

Locus primus, qui in Arist. est 31.

Et secundus ipsorum locus est, ꝙ sumatur genus pro differentia, vt qui definiret sonum, ꝙ sit aer cum percussione: percussio enim est soni genus: sophisma autẽ huius loci & præcedentis est, quia in illis differẽtia non prædicaretur in eo ꝙ qualis res sit.

Locus secundus, 9 c. 14.

Et ipsorum est tertius locus, s. ꝙ differentia prędicetur vt genus. Et huius loci sophisma est, quia genus prædicatur de pluribus ꝗ̃ prædicetur differentia: differentia itaq; iterum non prædicaretur in eo ꝙ qualis res sit.

Locus tertius, 9 c. 16.

Et ipsorum est quartus locus, ꝙ consideremus, si genus prædicetur de differentia, non est differẽtia: genus enim prædicatur de quibus prædicantur differẽtiæ, & non est differentia: quare ipsum & differentia sunt ipsa species. v.g. quia aial prædicatur de homine & boue & reliquis aialibus, & non prædicatur de illorum differentijs, ex quo illas significaret noie non denotatiuo: non enim est verũ dicere, ꝙ rationalitas sit aial, quia si aial prædicaretur de singulis differentijs, ipsæ eædem species prędicarentur de ipsismet speciebus, aut essent alia animalia ꝗ̃ illa animalia, in quæ diuidiẽ ipsum animal, quæ prædicarentur de speciebus animalis, ex quo genus prædicatur de ipsis speciebus.

Locus quartus, 9 c. 17. & 18. 42. 10

Et de illis est quintus locus, s. ꝙ species, aut aliqua res, quæ subest speciei prędicetur de differentia: differentia enim aut prędicatur de pluribus ꝗ̃ prędicetur species, aut illi æqualis: si autem sit vniuersalior non prædicatur de illa, & si sit ęqualis, oportet, ꝙ differentia sit species. Et huius loci corruptela est, quia differentia sumeretur ab eo quod est accidentaliter.

Locus quintus, 9 c. 19.

Et de illis est sextus locus, ꝙ differentia non sit existẽs a genere. Et huius quidem significatum est, ꝙ sit vnius generis differẽtia nota in cõtrarie generis, cuius sumpta est differentia: hoc autem sit, qñ duo genera, in quibus inuenitur ipsa differentia, non ascendunt in vnum idem prædicamentum, quoniam non esset impossibile esse vnam differẽtiam duorum generum, quorum vnum ambiat alterum, sed ascẽdunt in vnum genus, vt bipes,

Locus sextus, 9 c. 20.

quæ

quæ est differẽtia progressiui, & volatilis, quę sunt duo genera, quorum vnum non cõtinet alterum, sed ambo sunt sub vno genere, quod est ipsum animal.

Locus 7. q̃ 43. Et de illis est septimus locus, s. ꝙ complemẽtum differentiæ substantiæ sit de illis, quę dicuntur in subiecto quod est ipsum accidens, vt qui sumeret differẽtias specierum animalis & speciem tẽporis & loci, & si verum sit de quibusdam speciebus substantiarum ꝙ in sua definitione sumantur differeotiæ accidentales: hoc autem fit, quando fuerint nimis propinquæ suis ueris differentijs, & significent illas, & fiant vice illarum, quando veræ differentiæ nõ patent de illis, vt qui in diuisione aïalis vtitur, ꝙ quoddam sit terrestre, et quoddam aquaticũ: talia.n. accõtia cõstituuntur per suas veras drīas. de hoc autem iam dictũ est in lib. Posteriorũ analyticorũ.

Locus. 8. q̃ 43. Et de illis est octauus locus, s. ꝙ passio sumatur pro differentia, vt qui definiret hominem ꝙ sit animal erubescens: affectus enim quãdo intenditur educit rem ab eius essentia: differentiæ autem conditionis est conseruare speciem, non ꝙ per ipsam reddatur varia & transferatur eius natura, prout accidit de ipso sensu.

Locus. 9. q̃ 40. Nonus locus est, ꝙ differentia non sit prior specie, expedit enim differeotiam esse posteriorem genere, & priorem specie.

Locus. 10. q̃ 44. Decimus locus est, ꝙ differentia relatioois non esset relatioois. expedit enim relationis differentiam esse relationis, vt qui diuidit scientiam, quoniam quædam sit theorica & quędam practica. Et omnia hæc tria loca, s. octauus, noous, et decimus reducunť ad sextum locũ, s. ꝙ ipsis differẽtia sit posita extra ipsum genus. Et ideo videtur ꝙ hic locus sit quartus locus basium triũ quas cetulimus: hæc itaq; est summa locorum, quæ fiunt de ipsis differentijs, & omnia sunt demonstratiua.

Post hęc autem expedit nobis loqui de errore cadente in definitiones fm se totas: & omnes species huius erroris, ut Themistius ait, ascendunt aut ad superadditionem, aut ad ipsum defectũ, & hinc incipiamus de locis erroris cadentis in definitiones quæ sunt singulorũ prędicamentorum. Loca itaq; propria prędicamẽto substantiæ sunt duo loca: quorum vnus est, qui præpositus est in locis differentiarum, s. ꝙ differentiæ complementum esset de his, quę dicuntur in subiecto: substantię.n. differentia est substantia: secundus locus est, si fuerit differentia definiti quodvis duorum contrariorum, quæ recipiat ipsum genus essentialiter vno simili modo, illa non est conuenienter definitio: neutrum enim duorum contrariorum prius est inesse subiecto, ꝗ̃ alterum contrarium. v.g. qui definiret animam, ꝙ sit substantia recipiens sciam, non est prior illo, qui eam definiret p receptionẽ iosciẽtiæ: & fm hoc rei essent plures definitiones, ꝗ̃ vna: perfecta autem definitio est definitio vna.

Loca 3 Ari. q̃ 46. & Et relationis sunt tria loca, quorum vnus est, ꝙ sumatur in relatiuæ rei definitione id, ad quod hęc res dicitur comparatiue essentialiter, non accidentaliter. oon est enim modus complementi definitionis relatiui, nisi in ea cõtineantur res, in comparatione quarum ipsa res dicitur. vt ver. g. qui definierit sciẽtiam ꝙ sit opinio inuariabilis assertionis de rebus, quæ sunt semper vnõ simili modo, iam compleuit scientiæ definitionem: si aũt defecisset inde id quod dixit de rebus, quæ sunt semper vno simili modo, esset imperfecta, quando itaq; non fit in relatiui definitione id, cui refertur, non completur illius definitio, & similiter qui faceret id, quod illi referẽ accidentaliter. exẽpli gratia, qui definierit medicinam, ꝙ sit scientia illius, quod est in corpore: nam in corpore, sunt multæ res, quas Medicus cõsideraret accidentaliter, sicut est nigredo & albedo, & cætera: si autem definiuisset, ꝙ sit scientia sanitatis & ægritudinis iam compleuisset definitionẽ, prout expediens erat. Secundus autem locus est, ꝙ protulisset in definitione, quod refertur secundo, non primo: expedit enim in relatiui definitiooe cõtineri, quod et refertur per se primo. Exemplũ illius est, qui definierit per relationem illius, quod illi, quod refertur secundo, non primo, vt qui definierit appetitum ꝙ sit desiderium voluptatis: est.n. voluptatis desiderium, quia est desiderium suauitatis, & est suauitatis desiderium, quia sit desiderium ipsius suauis secundo, & ipsum esse desiderium suauitatis est primo. Tertius autem locus est, ꝙ expediat cõsiderare, ꝙ, si genus relatiuum oporteat ꝙ sua definitione perficiatur genus sibi oppositũ, species, quæ huic generi relatiuo subest, dicatur in comparatione speciei, quę subest generi correlatiuo. v.g. si opinioois definitio compleatur per rem opinabilem, oportet scientiæ definitionem compleri per rem scibilem, sin autem, noo esset definitio. vt gratia exempli, qui definierit sensum, ꝙ sit vis, qua comprehendantur corpora, non compleuit sensus definitionem: nam secundum hoc, oporteret auditum comprehendere aliquod corpus.

Loca vero, quæ sunt fm qualitatis circunstantiam, quædam sunt fm circunstãtiam habituũ & virtutum: omnis.n. habitus & vis, quæ non euadit, quin sit habitus plurium, quàm vnius actus. Et qui est plurium, quàm vnius actus, non euadit, quin sit aptus versus illos actus æqualiter, aut quorundã sit per se, & quorundam per accidens, vel quorũdam prima intentione ex parte præstantioris, & quorundam secunda intẽtione. At ille etiam, qui est aptus versus vnum actũ, non euadit, quin possit fieri sine hoc actu, aut ĩpossibile sit: qñ autem quis compleuerit definitionem alicuius habitus aut artis, ꝙ sit apta versus actus plures, ꝗ̃ vnum æqualiter, & occuluerit vnum illorum actuum, illa itaq; non est definitio. vt uerbi gratia, qui definierit, ꝙ grãmatica sit scientia scribendi tãtum, abiecit ab illius definitione quandam dictionẽ, s. ipsum dicere: est.n. ita scientia dicendi, sicut est scientia scribendi. Illi vero, qui sunt apti versus plures, ꝗ̃ vnum, quidam sunt per se, & quidam per accidens: sicq;, si quis compleuerit definitiones per id, quod est per accidens, loco illius, quod est per se, aut protulerit quod est per accidens cum illo, quod est p se: illa itaq;, quam protulit, non est definitio: vt verbi grã; qui definierit medicinam, ꝙ sit ars faciens morbum & salutem: facit enim salutem per se, & facit morbum per accidens: licet enim ars medica sit cui cootingit facere accidentia, non est apta versus hunc actum. Sicq; est ille, qui dinumeratur versus plures actus ꝗ̃ vnum, nisi ꝙ quidam sit aliquibus alijs præstantior, qñ qui completurus est, compleuerit definitionem per actũ viliorem pręter nobiliorem, aut eos protulerit non simili modo, oon fit definitio: hoc autem est, sicut est dispositio virtutum naturalium animæ, quia decet ipsarũ definitiones fieri ex nobiliori, & non ex uiliori actu vt ꝙ illas capiat à virtutibus, noo à vitijs. Illi vero, qui dinumeranť versus vnum actum, & potest esse ꝙ fiant per alium, sunt quãdo sumiť vice huius actus, qui est per se, alter actus qui eo potest fieri per accidens. Sicq; oon fit definitio: hoc autem notum est de instrumẽtis sensatis, vt qui definierit cultellum, ꝙ sit instrumentũ, quo fiat actus carpentarij: ars enim carpentaria fit ascia, non cultello. Si autẽ vis dinumeraretur versus vnum actum, sine quo sit illi impossibile esse, & protulerit hunc actum in definitione, iam illam protulisset vt expedit, vt qui visum definiret, ꝙ sit vis qua colores comprehendantur. Secũdus autem locus est, ꝙ scrutemur etiam de complemento virtutis, an sit actus, aut factum aliquod actitatum. Vt verbi gratia, artis saltandi complemẽtum est actus quidam, & complementum artis carpentarij est factum quoddam per artẽ. Si autem quis compleuerit

definitionem rei, cuius complemētum est res facta per artem agentem. vt qui definiret carpentariam ꝙ sit habitus sm ꝙ fiat per carpentariam, non secundum ꝙ per eam fiunt res factæ per carpentariam, non faceret definitionem. In definitione vero rerum, quarum perfectio est ipse actus, expedit ꝙ ponatur actus in ipsarum definitione: multarum autem rerum perfectio non est, qua ipsæ iam sint, sed in ipsamet generatione: delectationis enim perfectio est tempore factionis, non tēpore complementi, & magis illam eligimus tempore factionis: et similiter eligimus speculationem tempore factionis, non tempore complementi, & magis ipsam eligimus tempore factionis, ꝙ ipsam eligamus, postquam expleuerimus speculationem.

Loca sumpta a casibus, cōiugatis, & oppositis.

Loca autem sumpta à casibus & coniugatis & oppositis nimis iuuant acceptionem definitionum habituum & potentiarum, & affectuum, qui sunt pdicamēti qualitatis. qm̄, si fuerit definitio ipsius habit⁹, expedit, ꝙ sit per id, cuius est habitus, & si fuerit illius cuius est habitus, expedit, ꝙ sit per ipsum habitum, sin autem, nō fieret definitio. Exempli gratia, si suaue sit, quod est vtile, suauitas est id, quod est vtilitas: & similiter de oppositis. Hoc autem ita fit, quia qui aliquo modo definit rem iam definit multas res in hoc exemplo, & simil.

Tertius autem locus est ob circūstantiam habituum, & potentiarum & affectuum: nam, quia secundum se totos insunt subiectis, & quæ insunt subiectis, quædam insunt primo, & quædam insunt secundo, quando non apparet in definitione subiectum cui inest habitus, aut potentia, aut electio primo, non definiretur, et similiter quando illum non poneret in suo subiecto. ver. gr. quia prudentia inest parti ratiocinatiuæ primo, & animę secūdo, quia inest parti ratiocinatiuæ, & homini, quia inest aiæ, quæ vero apparēt in definitione rei absq; subiecto, sunt, prout qui definiret somnum ꝙ sit sensus imbecillitas, & dubium, ꝙ sit coequatio syllogismorum oppositorum, & salutem, ꝙ sit coequatio caloris & frigoris, & dolorem, ꝙ sit solutio partiū vnitatum: qm̄ neq; somnus est sensus imbecillitas, sed est ob sensus imbecillitatem, nec salus est coequatio, sed ob coęquationem, nec dolor est continui solutio, sed est ob continui solutionem, & vt vniuersalius inquam, qui hoc modo definiret, accideret ei ꝙ poneret factum in faciēte, aut facientem in facto, s. ꝙ aut causa somni debilitetur, vel causa imbecillitatis dormiat: & vniuersaliter hęc definiuntur per subiecta, & actus, & sm hoc sunt tripartita, aut sunt res naturales, aut sunt virtutes animales, aut sunt res artificiales. Rerum autem naturalium actus sunt nobis noti, & subiecta latent. v.g. quia actus somni patet, qui est vacatio sensuum, & ipsius subiectum est dubium, quod indiget demonstratione, quod Arist. gratia exēpli opinatur ꝙ sit ipsum cor, & Galenus opinatur, ꝙ sit cerebrū. In artibus vero subiecta sunt nobis nota, quæ sunt ipsa anima, quæ quæruntur autem sunt perfectiones & actus. Virtutum vero quæsita sunt ambæ res simul: hoc est, nō o actuum, & noto subiectorū: vt. v.g, fortitudo non est nobis nota, cui parti animæ insit, neq; quis sit eius actus, qui virtus dicitur. Expediens autem hoc fuit de illa, quia ipsi non est ob ipsam naturam perfecte, neq; ob voluntarium arbitrium perfecte, sed est ac si esset mista ex vtrisq; rebus. Quartus autem locus est, quia definitiones quarundam rerū, & præcipue virtutum, oportet ꝙ perficiantur per quantitatem, & qualitatem, & qñ, & vbi, & per causas agentes, aut finales, aut conseruatiuas, & qñ detecta fuerit ex talium rerum definitionum aliqua harum differentiarum non fieret definitio. ver. g. si quis fortitudinem definiret, ꝙ sit prior timore, qui contigerit quadam quātitate, non quantauis contigerit, & quodam tempore, non quouis tempore contigerit: causa autem definiendi per has differentias est finis, quo est ipsa prioritas, & sm hoc res se habet de iustitia, & gloria, & reliqs virtutibus, & oportet ꝙ tales res perficiantur per res naturales. v. gr. quia non satis est noctis definitioni, ꝙ sit terræ vmbra, donec dicatur totius aut partis vmbra ob Solis occultationem, non ob aliam rem: & similiter non sufficit pluuiæ definitioni, ꝙ sit aqua descendens, donec dicatur quomodo descendat, & vnde, & quę sit causa ipsius descensus, & qua quantitate fiat, & propter quid, & quando descendat. Hęc itaq; loca sunt ob circunstantiam trium specierum qualitatum, hoc est ex habitibus, & potentijs, i. quæ dicuntur secundum naturalem potentiā, aut naturalem impotentiam, & ex affectibus, hoc est passionibus & passibilibus qualitatibus. Prædicamēti vero ubi, & qñ, non est locus proprius. Prędicamento autem actionis & passionis sufficiunt hæc loca, quæ sunt secundum qualitatis circunstantiam.

Loca priuationis.

Loca autem priuationis quædam sunt, ꝙ non sumamus habitus definitione ipsam priuationem, vt si quis sumeret in definitione visus, ꝙ sit cæcitatis contrarius: hic enim definiret prius per posterius: & cum hoc etiā vtitur ipsomet definito in ipsa definitione: ex quo enim cæcitas est priuatio visus, res est ac si dixisset quòd visus sit contrarium priuationis visus. Secundus autem locus est, si quis proferret priuationis definitionem, & in ipsius definitione non proferret ipsum habitum, qui sit priuationis contrarium, ille non definiret. exempli gratia, si definitio ignorantiæ esset, ꝙ sit priuatio, & non diceretur cuius rei priuatio sit. Tertius locus est, si esset priuationis definitio, & in eius definitione proferretur habitus illi oppositus, & non proferretur subiectum proprium priuationi, prout si quis definiret cæcitatem, ꝙ sit priuatio visus, & non diceretur oculi videntis, quia visus priuatio in talpa nō est cæcitas, in definitione itaq; huius speciei priuationis perfectæ oportet connectantur has duas conditiones, quarum vna est, ꝙ in ea explicetur habitus oppositus, & altera ꝙ sit in subiecto proprio. Quartus autem locus est, si priuatio fuerit de speciebus illius, quam esse est secūdum modum habitus imperfecti, & est illa, in cuius definitione dictum est, ꝙ sit illa, qua non est in subiecto illud, cuius moris est esse in illo, non quo consueuit esse in illo, vt inæquale dicitur de maiori et minori, & similiter ignorantia, ex quo est duarum specierum, quarum vna est ignorantia secundum modum priuationis, & altera est ignorantia secūdum modum erroris. expedit itaq; definienti quādo perficeret definitiones harum priuationum, ꝙ explicet de priuatione id, quod est secundum modum habitus imperfecti. prout diceretur ꝙ ignorantia sit opinio de re aliter quàm res sit extra animam, nō ꝙ dicatur ꝙ ignorantia sit priuatio scientiæ illius, cuius moris est ꝙ ei insit scientia.

De locis definitionum ipsorum compositorum. Cap. III.

¶ a. Locus. Declarat.

SI autem alicuius complexorum assignetur terminus, considerandum est auferendo alterius eorum quo complectuntur orationem, si est & reliqua reliqui. Nam si non, manifestum, qm̄ neq; tota totius: vt si quispiā definiuit lineā finalem rectam, finē plani habentis fines, cuius medium superadditur finibus: si finalis lineæ oratio est, finis plani habentis fines, rectę oportet esse reliquū, cuius mediū supadditur finib⁹: sed infinita neq; mediū, neq; fines habet, recta aūt est,

quare

79. Locus. Declaratio.

quare non est reliqua reliqui oratio. Amplius, si cũ sit compositum quod definitur, æquimembris oratio assignetur definitio. Aequimẽbris autem dicitur oratio esse, qñ quot fuerint composita, tot & in oratione nomina, & verba fuerint: necesse est.n. in talibus ipsorum noĩum commutationem fieri aut omnium, aut aliquorum, eo ꝙ nihil plura nunc, ꝙ̃ prius nomina dicta sunt: verum oportet eum, qui definit, orationem pro nominibus assignare, maxime quidem oĩbus: ꝙ si non, at saltem in plurimis: sic enim & in simplicibus qui nomen commutat, non de-

80. Locus. Declaratio.

finiturus est. Vt pro tunica, vestem. Amplius autem maius peccatum, si & per ignotiora nomina commutationem fecerit. Vt pro homine albo, terrigenam candentem: neq;.n. definiuit, cùm minus sit clarũ quod sic dicitur. Considerandum autem & si per commutationem nominum, non idem iam

81. Locus. Declaratio.

significat. Vt qui contẽplatiuam sciẽtiam, opinionem contemplatiuã dixit: nam opinio, scientia non idem: at oportet, si debet, & totum idem esse: nã contemplatiuũ quidem cõe in vtriusq; orationibus est, reliquũ

82. Locus. Declaratio.

vero differens. Amplius, si alterius noĩum cõmutationem faciens, non differentiæ, sed generis cõmutationem fecit. Vt ĩ eo quod nuper dictum est: ignotius.n. contemplatiua ꝙ̃ scientia: nam hoc quidem genus, illud autem differentia, oĩbus autẽ notius genus, nam cõis: quare non generis, sed differentię oportebat cõmutationem fieri, eo ꝙ igno-

Dubitatio.

tior est. An hæc quidem ridicula reprehensio? nihil enim prohibet differentiã quidem notissimo noĩe dici, genus autem nõ: sic aũt rebus se habentibus, manifestum qm̃ generis, & non differentiæ ſm nomen commutatio facienda: si autem non nomen pro nomine, sed orationem pro nomine cõmutat, manifestum qm̃ differentiæ magis ꝙ̃ generis definitio assignanda est, eo ꝙ cognoscendi gratia definitio assignatur: nã minus differentia ꝙ̃ genus nota. Si autem differẽtiæ terminum assignauit, considerandum si & alicuius alius cõis est assignatus terminus. Vt cùm imparem numerum, numerũ medium habentem dixerit, determinãdum est quo pacto medium habentem: nã numerus quidem cõis in vtrisq; orationibus est. Imparis autem consumpta est oratio: habẽt autem, & linea, & corpus medium, cũ non sint imparia: quare non vtiq; erit definitio hæc imparis: si autem multipliciter dicitur medium habens, determinandum quomodo medium habens, alioqui reprehensio erit, aut syllogismus, ꝙ non definiuit. Rursum,

83. locus. Declaratio.

si id, cuius quidem orationem assignauit est eorum quæ sunt, quod autem sub oratione, non eorum quæ sunt. Vt si albũ, quispiam definiuit colorem igni permixtum. impossibile enim incorporeum corpori permisceri, quare non erit color igni permixtus, attamẽ album est. Amplius, quicunq; non diuidũt

84. locus. Declaratio.

in ijs quæ sunt ad aliquid ad quod dicitur, sed in pluribus comprehendentes dicunt; aut omnino, aut in aliquo falsum dicũt. Vt si quis medicinam disciplinam entis dixit: nam si nullius entium medicina est disciplina, manifestum quoniam tota oratio mendax est: si autẽ alicuius quidem, alicuius autem non, in aliquo mendax: nam oportet de omni, siquidem per se, & non ſm accidens entis esse dicitur, quemadmodum in alijs se habẽt ea quæ ad aliquid sunt: nam omne disciplinatum ad disciplinã dicitur. Similiter autem & in alijs, eo ꝙ conuertuntur omnia ad aliquid: omne.n. disciplinatum ad aliqd. Cæterum si is, qui non per se, sed ſm accidẽs assignationem fecit, recte assignauit, nõ ad vnũ, sed ad plura vnũquodq; eorum quæ ad aliquid dicuntur, assignauit: nihil.n. prohibet idẽ, & ens, & album, & bonũ esse: quare qui ad quodlibet horũ assignauit, recte assignauit, siqdem is, qui ſm accñs assignauit, recte assignauit. Prҽterea aũt ĩpoſſe est hmõi orationem propriam assignati esse: nã non solum medicina, sed plures aliarum disciplinarum ad ens dicuntur, quare vnaquæq; entis disciplina erit: manifestum igitur, qm̃ talis nullius est disciplinæ definitio, propriam enim & non cõmunem oportet definitionem esse. Quandoq; autem definiunt non

85. locus. Declaratio.

rem, sed rem bene se habẽtem, aut perfectã. Talis aũt & rhethoris & furis terminus, si sit rhetor quidẽ, qui potest quod in vnoquoq; est verisimile considerare, & nihil prætermittere: fur aũt, qui clam sumit: perspicuũ.n. qm̃, cùm talis vterq;, hic quidem bonus rhetor, ille autem bonus fur erit: nõ.n. qui clam sumit, sed qui vult clam sumere, fur est. Rur-

86. Locus. Declaratio.

sum, si quod propter se eligendum est, vt actiuum vel effectiuum, vel quolibet modo propter aliud eligẽdum assignauit. Vt qui iustitiam, legum conseruatiuam dicit: aut sapientiam, effectiuam felicitatis: nam conseruatiuum & effectiuum eorũ sunt, quæ propter aliud eligũtur. An nihil quidem prohibet quod propter se eligendũ est, & propter aliud eẽ eligendũ; attamẽ nihil minus pec-

cauit, qui sic definiuit quod propter se est eligendum: nam vnicuiq; optimum, in substātia maximè: melius autē quod propter se eligendū, quàm quod ꝓpter aliud: quare id & definitionem oportebit magis significare.
87. locus. declaratio. Considerādum autē est & si is, qui alicuius definitionē assignauit, aut hæc, aut quod est ex his, aut hoc cū illo definiuit. Nam si hęc quidē, accidet vtrisq; & neutri inesse: vt si iustitiam, temperantiā, & fortitudinem definiuerit: nam si sint duo, vterq; autē alterum habeat, vtriq; iusti erunt, & neuter, eo ꝙ vtriq; quidē habent iustitiā, vterq; aūt non habet. Si autē nondum quod dictum est admodū absurdū videt, eo ꝙ & in alijs accidat huiusmodi (nihil enim prohibet vtrosque habere vnā, cùm neuter habeat) attamen contraria inesse eidē, omnino absurdum videbit esse: accidet aūt hoc, si hic quidē ipsorum temperantiam & timiditatem habet, ille autē fortitudinē, & prodigalitatē: nam vtriq; & iustitiam, & iniustitiā habent: nam si iustitia temperantia & fortitudo est, & iniustitia timiditas & prodigalitas erit: & omnino quæcūq; ad argumentandum idonea ꝙ non idē sunt & partes & totum, omnia vtilia ad id quod dictum est. videt autē qui sic definit partes, toti easdem dicere esse. Maxime aūt accommodatæ fiunt orationes, in quibuscunq; manifesta partium est compositio, quemadmodum in domo, & in cæteris talibus: manifestum enim qm̄ cum sint partes, nihil prohibet totum nō esse: quare non idem partes to-
88. locus. Declaratio. ti. Si autē non hęc, sed quod ex his est dixit id esse quod definitur, primum quidē consi-
89. Locus. declaratio. derandum, si nō natum est quippiam vnum fieri ex ijs quæ dicta sunt. Quędā enim sic se habent adinuicē, vt nihil ex eis vnum quip-
90. locus. declaratio. piam fiat: vt linea & numerus. Amplius, si definitum quidem in vno aliquo natum est primo fieri, ex quibus autē dixit ipsum esse, nō in vno primo nata sunt fieri, sed vtrunq; in vtroq;. Nam manifestum quoniam non erit ex ijs illud: in quibus enim partes, & totum necesse est inesse, quare non in vno to-
91. locus. declaratio. tum primo esse, sed in pluribus. Si autē & partes, & totum in vno aliquo primo, considerandum si non in eodem, sed in altero to-
92. locus. declaratio. tum, & in altero partes. nam in quo totum, in illo & partes esse videtur. Rursum, si cū toto corrumpuntur partes. Ecōuerso enim oportet accidere, partibus corruptis totum corrumpi, toto vero corrupto, non necesse
93. locus. declaratio. est & partes corrumpi. Aut si totum quidē bonum, vel malum, partes autē neutræ, aut econuerso, partes quidem bonæ, vel malæ, totum autē neutrum. Nam neq; ex neutris possibile bonum quippiam, vel malum fieri, neq; ex bonis vel malis neutrum. Aut si magis quidē alterum bonum ꝗ alterum malum: quod autem ex his, nō magis bonum ꝗ malum. Vt si imprudentia ex fortitudine & falsa opinione, magis enim bonum fortitudo, ꝗ malum falsa opinio: oportet ergo & quod ex his est, sequi illud, quod magis est, & esse vel simpliciter bonū, vel magis bonū ꝗ malum. An hoc quidem nō necessarium: Dubitatio.
nisi vtrunq; sit per se bonum vel malū: multa enim effectiuorum per se quidem nō sunt bona, mixta aūt quibusdam, fiunt bona: aut econuerso vtrunq; quidē bonum, mixta autem, malum, vel neutrum: maxime autē manifestum quod nūc dictum est in salubribus & morbificis. nam quædam medicamentorum sic se habent, vt vtrunq; quidem sit bonum: si autē vtraq; dentur mixta, malum.
Rursum, si quod ex meliore & peiore est, non est totum peiore quidē melius, melio- 94. locus. declaratio.
re aūt peius. An neq; hoc necessarium, nisi per se sint ex quibus cōponitur, bona: nam in ijs, quę non per se sunt bona, nihil prohibet totum nō fieri bonum: vt in ijs, quæ modo dicta sunt. Amplius, si cognomine est 95. locus. declaratio.
totum alteri: non oportet enim, vt neq; in syllabis: nulli enim elemētorum ex quibus componitur, syllaba cognominis est. Am- 96. locus. declaratio.
plius, si nō dixit modum cōpositionis. Non enim sufficiens est ad cognoscendum, ꝙ dicat, ex his: nam nō quod ex his, sed quod sic ex his, est cuiusq; cōpositorum substātia, vt in domo: nō enim sic quolibet modo cōponantur hæc, domus est. Si autē hoc cum il- 97. locus. declaratio.
lo assignauit, primum quidē dicendum ꝙ hoc cū illo, aut hoc & illud dicitur, aut quod ex illis. Nam ꝗ dicit mel cum aqua, vel mel & aquā dicit, vel quod ex melle et aqua: quare si cuilibet eorum quæ dicta sunt idem cōfitebitur esse hoc cùm illo, eadem cōueniet dicere, quę quidem ad vtrunq; horum prius dicta sunt. Amplius, diuidenti quoties dici- 98. locus. declaratio.
tur alterum cum altero, considerandū si nullo modo hoc cum illo. Vt si dicitur alterum cum altero, aut vt in aliquo eodem susceptiuo, vt iustitia et fortitudo in anima, aut in loco eodem, aut in tempore eodem: nullo autem modo verum sit quod dictū est in his, manifestum est, quoniā nullius erit assignata definitio, eo ꝙ nullo modo, hoc cum illo est. Si autē diuisio quoties dicitur alterum
cum altero, verū erit in eodē tēpore vtrūq; 99. locus. declaratio.
esse,

esse, considerandũ si contingit non ad eundem utrunq; dici finem. Vt si foritudinẽ definiuit audaciam cum recta intelligẽtia: contingit.n.audaciam quidem habere spoliãdi, rectam aũt intelligentiam circa salubria, sed nondum fortis qui in eodem tempore cum illo hoc habet.

100. Locus. declaratio.

Amplius, si & ad idem ambo dicuntur: vt ad medicatiua. Nihil.n.prohibet & audaciam quãdam, & rectam intelligentiam habere ad medicatiua, attamẽ nec si fortis qui hoc cum illo habet: neque enim ad alterum eorum vtrũq; oportet dici, neq; ad idem quodcũq; sit, sed ad fortitudinis finem, vt ad præliorum pericula: aut si qd magis est illius finis.

101. Locus. declaratio.

Quædam autẽ sic assignatorum, nullo modo sub dictam cadunt diuisionem: vt si ira tristitia est cũ opinione paruipendendi: nam quod propter huiusmodi opinionẽ tristitia fit, hoc vult indicare: propter hoc autem fieri aliquid, non est idem ei quod est hoc quidem cũ illo esse fm vllum dictorum modorum.

102. Locus. declaratio.

Rursum, si horũ compositionem dixit totum. vt animæ & corporis compositionem animal. Primum quidem considerandum, si nõ dixit qualis compositio: vt si carnem definiens, aut os, ignis, & aeris, & terræ dixit compositionem: non enim sufficit compositionẽ dicere, sed quæ & qualis determinandum: non.n. quolibet modo cõpositis his caro fit, sed sic quidem compositis, caro, sic vero os. Videtur autem neq; esse omnino compositioni idem neutrum eorum, quæ dicta sunt: nam compositioni omni dissolutio contraria, dictorũ autẽ neutri, nihil.

103. Locus. declaratio.

Amplius, si similiter est verisimile oẽ compositum compositionẽ esse, vel nullum: aĩalium autem vnumquodque cũ sit compositum, nõ est compositio, neq; profecto aliorum compositorum vllũ compositio erit. Rursum, si similiter in aliquo nata sunt esse contraria, definiuit autem per alterũ, manifestum qm̃ non definiuit. Si aũt non ita est, plures accidet eiusdem definitiones esse: quid.n. magis qui per hoc, q̃ qui per alterum definiẽs dixit: eò q; similiter vtraq; nata sunt fieri in eodem. Talis autem animæ est definitio, siquidem est substantia disciplinæ susceptiua: nam similiter & ignorantiæ est susceptiua.

104. Locus. Declaratio.

Oportet autem si non ad totam habeat aliquis argumentari definitionem, eo q; non nota sit tota, ad aliquam partium argumentari si sit nota, et non bene assignata appareat: nam parte interempta, & tota definitio interimitur.

105. Locus. Declaratio.

Quæcunq; autẽ obscuræ sunt definitionum emendanti, & confirmanti ad manifestandum aliquid, & habendum argumentum, sic considerandũ. Necesse est enim respondẽtem aut suscipere quod sumptum est ab interrogante, aut eundem declarare, quid temere est ostẽsum à definitione.

106. Locus. Declaratio.

Amplius, quemadmodum in congregationibus solent legem inducere, & si sit melior quæ ĩducitur, interimit anteriorem, sic & in definitionibus faciẽdum, & definitio alia ferenda. Nã, si apparet melior, & magis manifestum quod definitur, perspicuum quoniam interempta erit quæ posita est, eo q; nõ sunt eiusdem plures definitiones.

107. Locus. Declaratio.

Ad omnes autem definitiones non minimum elementum ad seipsum, solerter definire propositum, aut apte dictum terminum assumere. Necesse est enim veluti ad exemplar considerãtem, & quod minus est ijs quæ oportet habere definitionem, & quod appositum est superflue, inspicere, vt magis argumentis abundemus. quæ igitur circa definitiones sunt intantum dicta sint.

Sermo de locis definitionum ipsorum compositorum. Cap. III.

IN definitionibus autem rerum compositarum ex partibus accidit error, quando completæ ponuntur suæ partes in ipsarum definitionibus aliquo modo, aut quando definiretur totum, q; sit tale et tale, hoc est, suæ partes absque additione alicuius rei vltra hoc, aut q; definiatur totum, q; sit ex tali & tale, hoc est ex parte tali & tali, aut q; sit pars talis cum parte tali. Exemplum primi est, vt qui definiret domum, q; sit lateres & lapides, & q; nauis sit lignum & claui & tabulæ & cordæ: ille enim, qui domus definitionem compleret, hoc modo omitteret residuam dignam rerum, quæ debent ferri in definitione, scilicet ipsam compositionem, qua domus est domus, & nauis est nauis: & quicquid posset dici de errore illius, qui posuit quòd partes ipsæ eædem sint, sicut est ipsum totum sibi absq; additione alicuius rei vltra illas, conferret ad destructionem talium definitionum. Et similiter fit, quando non fit conditionis totius, q; fiat ex compositione partium, sed ex congregatione ipsarum: quando enim quis in illius definitionem omitteret explicare dictionem cõgregationis, hinc eueniret q; duo contraria inessent vni subiecto: verbi gratia, qui diceret q; septem sint tria & quatuor, quia nisi dicat aggregatum ex tribus & quatuor, posset putari quòd ipsemet idem septenarius esset par & impar. Veruntamen non est vis huius loci in his rebus, sicut est eius uis in rebus compositis: quando enim intelligeretur sensus illius, qui definiret septenarium, q; sit trinarius et quaternarius, tam definiret.

Qui vero definiret totum, q; sit tale & tale, contingeret illi error multifariã: primo, quia illæ partes essent ex illis, quæ componuntur, aut quæ complicãtur, adeo q; ex illis fiat ipsum totum. prout fieret si quis definiret superficiem, q; sit ex linea & numerorum, nam ex linea & numero non componitur superficies: aut sicut qui definiret corpus, q; sit compositum ex partibus indiuisibilib⁹, & ex ĩdiuisibilibus nequeat cõponi diuisibile. Secundus autem modus est, q; illæ partes insint vni subiecto, & si hæ partibus similes sint, tamẽ non sunt partes:

tes. exempli gratia, vt qui definiret iram, ꝙ sit composita ex cogitatu & desiderio vindictæ: subiectum enim cogitatus nō est subiectum iræ in ipsa anima. Et tertius modus est, ꝙ illę partes corrumpantur ad totius corruptionem: res enim, qua expedit esse partes, est contra hoc, hoc est, ꝙ totum corrumpatur ad ipsarum corruptionem, non ꝙ ipsæ corrumpātur ad ipsius totius corruptionē: quando enim corrumpitur domus, non corrumpuntur lapides, neque lateres, quando autem corrumpuntur lapides & lateres, corrumpitur ipsa domus necessario. Quartus autem modus est, ꝙ totum sit bonum aut malum, & partes non sint ita, aut res sit ē contra: hoc est, ꝙ partes sint bonæ, aut malæ, & totum non sit huic connexum: impossibile est enim, ꝙ totū sit bonum aut malum, et partes non sint ita, aut ꝙ partes sint bonæ aut malæ, & totum non sit ita. Et iterum, si vna partium fuerit altera melior, & altera minus bona, totum compositum ex illis est melius minus bona, & minus bonum meliori. Et ait Aristote. ꝙ hic locus verax est, quando bonum & malum sumitur de toto & partibus per se, quando vero sumerentur per accidens, nihil prohiberet totum esse bonū, et partes esse malas, prout est dispositio compositorum in medicina, aut dispositio est contra hoc, ꝙ simplicia iuuēt, & aggregatum sit noxium: & similiter est dispositio ciborū, vt fertur de congregatione piscis & lactis. Et similiter nō est remotum quod totum sit compositum ex quadam re meliori altera, & reliqua re minus bona, & totum sit melius meliori, & minus malum malo. Quintus autem locus est, ꝙ nomen totius non conueniat nomini partis, & hic quidem proprius est toti ætherogeneo, prout est domus, cuius nomen non absoluitur de eius partibus, totius vero, quod est homogeneum, nomen ipsius conuenit parti: nomen enim partium aquæ est aqua, & nomen partium carnis est caro, & partium sanguinis est sanguis.

Tertia vero acceptio, qua totum definiretur, est, ꝙ totum sit tale cum tali, vt diceretur, ꝙ ensis sit calibs cum lampade, aut qui diceret, ꝙ oxymel sit mel cum aceto: huic enim acceptioni contingeret error ex modis, quos narrauimus in prima & secunda acceptione, & huic superaddit, quod nunc dicemus: dicere enim ꝙ ipsum sit tale cum tali, est verax in rebus, quarum subiectum est vnum, prout sunt diuitiæ & iustitia, & fortitudo, quæ sunt in vno loco, aut quæ eueniunt ex vno: quando itaq; dicimus, ꝙ hoc sit cum hoc, aut nō sit vllo horum trium modorum, non fit hic vera definitio. verbi gratia, qui definiret iram ꝙ sit contristatio cū cogitatu, quia contristatio & cogitatus non sunt in vno susceptiuo de partibus ipsius animæ, neque similiter vno tempore: ex quo cogitatus præcedit contristationem.

Si autem acceptio fuerit vno horum trium modorum, aut omnibus, expedit ꝙ consideremus, an duæ partes non dicantur in comparatione ad aliam rem, & si res ita sit, ꝙ ex hoc positum non sit verum. verbi gratia, qui definiret fortitudinem ꝙ sit solertia cum cogitatu. Si nos concederemus, ꝙ fortitudo & cogitatus sint in vno susceptiuo, & vno tempore, & vno loco, contingit huic controuersia & fallacia, quoniam dicuntur in comparatione ad vnam eandem rem: posset enim aliquis vir, cui esset solertia ad luxuriam, & verus cogitatus circa res agentes sanitatem, non sufficere ei etiam hoc, ꝙ concedamus ex controuersia, ꝙ s. sumātur duæ partes in comparatione vnius eiusdem rei, nisi hæc res sit finis ipsius definiti. verbi gratia, qui definiret fortitudinem, ꝙ sit solertia, cum cogitatu vero circa vnam eandem rem, prout sunt res medicinales, non definiret fortitudinem, sed diceret, ꝙ sit solertia cum cogitatu circa bellum, quod est finis fortitudinis. Et aliquando erratur circa orationem, quę profertur in definitione, quòd sit tale cum tali, & intelligitur per id, quod dicitur cum tali, ipsa causa, expediret autem dicere in illius definitione ꝙ sit tale propter tale. gratia exempli, qui definiret iram, ꝙ sit contristatio cum imaginatione, quia imaginatio est causa contristationis, non ꝙ sit cum contristatione. In his itaque occurrit error ex duabus partibus, aut ꝙ non proferantur partes prout conuenit, aut ꝙ omittatur modus compositionis illarum. Et aliquando errat qui profert compositionem, quando non sumeret in definitione quæ compositio est propria huic definitæ. ut qui dixerit, ꝙ animal sit compositum ex corpore, & anima, & ꝙ caro & ossa sint composita ex aqua & aere & igne & terra, & non dixit, quæ compositio sit compositio animæ & corporis in animali, neq; dixit, quæ compositio sit compositio quatuor elementorum in carne & ossibus: compositio enim vnius istorum non est compositio alterius: aliud autem est vnum secundum se, quando componitur differentibus compositionibus, & fiunt differentia entia, vt quando lapides componuntur vna specie compositionis, & fit domus, & quando componuntur alia specie compositionis, & fit aceruus: & vniuersaliter sic complevimus definitionem rerum, quæ est compositio talis aut talis, secundum ꝙ dicere compositionem ponatur vice generis & perfecte aut corrupte, quia compositio non verificatur, quod sit genus vllius compositionis: compositioni enim est contrarium illius quæ est dissolutio. Hæc autem composita, quæ descripsimus, nō habēt contrarium: hæc itaq; est summa locorum, quæ referuntur in definitionibus compositorum, & iam expedit nobis ꝙ hinc procedamus ad tractatum locorum definitionum communium omnibus prædicamenntis.

INitium autem horum locorum est consideratio ex parte temporis, quando tempus in definitione et definito non significaret vnam rem: notum enim est, ꝙ qui compleret definttionem hoc modo, nō faceret conuenire illi ipsum definitum. & hoc quidem primo fit duobus modis, quorum vnus est, ꝙ definitum sit æternum, & definitio significet quoddam tempus, vt qui definiret animal immortale, ꝙ esset animal, quod non corrumpitur nunc, non est illius inditium pro eo quod erit in futurum, neq; pro eo quod fuit in præterito, aut ꝙ definitum significet aliquod tempus, & definitio significet aliud tempus, vt qui definiret timorem ꝙ sit cogitatus de bono & malo: timor. n. significat de tempore futuro, & cogitatus boni & mali aliquando fit de eo quod est tribus temporibus, s. præsenti, præterito & futuro: & similiter qui definiret possibile, ꝙ sit, quod potest esse & potest non esse: possibile enim significat futurum, & dicere ꝙ potest esse, & potest non esse, verificatur ꝙ prædicetur pro tempore præsenti.

Sermo de locis definitionum cōbus oibus p̄dicamentis.

Secūdus autem locus est, ꝙ sit aliqua res, in qua magis sit dispositio, quæ definiri intenditur, q̄ sit in definitione. vt qui definiret iustitiam, ꝙ sit potestas, qua vir queat æqualit' distribuere, aut eligat distribuere æqualiter: hic enim est maioris iustitiæ, q̄ ille cuius est potestas absq; electione: excessus enim sunt secundum voluntatem & electionem.

Tertius autem locus est, quòd definitum suscipiat magis & minus, & definitio non suscipiat illa, & contra hoc, scilicet ꝙ definitum non suscipiat magis & minus, & definitio illud suscipiat. uerbi gratia, q definiret fruitionem, quòd sit dispositio maxime laudabilis: fruitio enim suscipit magis & minus, & dispō maxime laudabilis non suscipit hoc. Et iterum, si vtraq;, i. definitio & definitum suscipiant magis et minus, sed non simul, illa non est definitio. verbi gratia, qui definiret amorem ꝙ sit desiderium coitus, ex eo quòd amor & desiderium coitus suscipiant magis & minus, sed non suscipiunt

hoc

hoc simul: cuius enim amor intenditur, eemittitur eius desiderium coitus, & è contra, cuius desiderium coitus intenditur, illius amor remittitur, sicꝗ; non suscipiunt magis & minus simul.

Quartus autem locus est, quando quis poneret duas res, quæ conuenirent in vna dispositione & differrent s̃m magis & minus, & definitio complens hanc dispositionem conueniret rei, cui secundum minus est hæc dispositio, illa non perficit. prout qui definiret ignem, ꝙ sit subtilissima pars omnium corporum, illa non compleret illius definitionem, quia flamma dignior est nominis ignis, quàm lampa, & ignitas est magis in illa: dicere aũt subtilissima pars corpoꝝ, è contra magis proprium est definitioni lãpadis, q̃ definitioni flammæ.

Et quintus locus est, si fuerint duæ res, quæ conueniant in aliqua dispositione secundum vnam proportionem, definitio huius dispositionis non inest illis vno simili modo. prout qui definiret colorem ꝙ sit primum sensibile visus, non proferret definitionem, vt conueniret: color enim prædicatur de albo, sicut prædicatur de nigro, & illa sunt duarum specierum: definitio autem, quę illam compleuit, est magis propria albo quàm quę nigro ipsam compleuerit.

Sextus autem locus est, quòd proferat in definitione duas res oppositas, aut quarum vis sit vis contrariorũ, & in illa vtatur dictione, aut verbi gratia, qui definiret bonũ, quod suaue est apud visum, aut apud auditum, & ens, quod sit, cuius consuetudinis sit agere, aut pati, id enim quod intelligitur per dictionem aut, sequitur error & corruptio i definitione: nam, si illius intellectus esset separari vnam rem ab altera, non coincidentia, cui imposita est hæc dictio in arabico idiomate, contingeret huic, ꝙ vna res esset bona & nõ bona, & ens & non ens, quoniam bonum apud auditum est non bonum apud visum: et si fuerit vna eadem res, quod bonum est apud auditum, est non bonum apud visum: & ex quo vtroque vtitur in definitione, contingeret hinc, quòd res sit bona, & non bona, quanquam maiori parte commonstratur hæc res in rebus oppositis. prout qui definiret præmissam, ꝙ sit significatum affirmatum aut negatum: si autem intelligeremus ex dictione, aut ipsam copulationem, & ille est intellectus voci copulationis in idiomate arabico, euenit huic ꝙ non verificetur definitio de rebus, quibus lest altera duarum dispositionum, prout dicimus, ꝙ sit, quod agit aut patitur, quoniam hæc definitio non verificatur de materia prima: illa enim patitur, & non agit, & similiter non est verax de corporibus cœlestibus, quia agunt, & non patiuntur.

Septimus autem locus est, ꝙ in definitione prolatæ sint res equiuocæ, & putetur, ꝙ hoc nomen sit vniuocum, & ꝙ id, quod significat nomẽ & definitio, sit vnũ idem: res autem non est sic. & hic error aggreditur definitionem altero duorum modorum, quorum vnus est, ꝙ illis duabus rebus nomine æquiuocis parum desit, ne inueniatur quoddam accidens commune. verbi gratia, quia nomen canis absoluitur de animali noto, & de quadam secta arabum nominis æquiuocatione, & si illi posita sit hæc definitio, ꝙ sit corp⁹ nutribile sensitiuũ, iam prolatum esset quid commune cani, quod est animal, & cani, quod est secta Arabum, sed non est prolata definitio canis veri, neꝗ; definitio speciei hominum, qui canes vocantur: secundus autem modus est, ꝙ partes definitionis sint nomine æquiuocę, sicut est dispositio nominis ipsius definiti, et putetur propterea ꝙ protulerit de illo veram definitionem, & ꝙ id, quod significat nomen & definitio sit vnum. verbi gratia, qui definiuit rem sanitatis, ꝙ sit dispositio ad sanitatem, sicut dispositio iusti: dicere enim dispositionẽ iusti, est nomen æquiuocum, prout dicere sanitatem etiam est nomen æquiuocum, & similiter qui definiret lucem, ꝙ sit res qua inuenitur rei veritas.

Octauus locus est, ꝙ definitio posuerit ipsum definitum vnum notum, & ipsa definitio sit dubia, an sit, aut non sit ens. verbi gratia, vt qui definierit ꝙ albedo sit color igni mistus: albedo enim est nota esse, definitio autem, quæ est color igni mistus, aut est dubia, aut impossibilis, quoniam non permiscetur accidens substantiæ: & similiter qui definierit locum ꝙ sit vacuum pleni: locus enim est notus esse, vacuum autẽ est dubium, aut impossibile: & similiter qui definiret yle, quòd sit corpus non habens qualitatem: corpus enim huiusmodi est impossibile esse.

Nonus autem locus est, ꝙ definitio conueniat rebus maxime æstimationis huius rei, & nõ omnibus rebus, quæ sunt in illa, vt qui definierit hominem, ꝙ esset animal philosophicum: hoc enim est verax de optima specie hominum: & similiter qui definiret rem publicam ꝙ sit quę sua statuta facit maxime commendanda: definiuit ęquidem optimam rem publicam, non omnem rem publicam: & similiter est qui definiret Medicum ꝙ sit quem non lateat de medicamine, quo ipsum medetur aliqua res, quam decernit ars Medica: hæc enim definitio quasi non est verax de Hippocrate & Galeno, tanto fortius de aliĳs. Hęc itaꝗ; sunt loca communia omnibus prædicamentis.

PRimus autem horum locorum est, ꝙ cõsideremus partes definitionis sumptas in compositi definitione, & si abstulerimus vnam partem ab altera duarum partium definitionis ipsius compositi, non remanet residua oratio definitio conueniens alteri rei, & illa non esset definitio. verbi gratia, qui definierit lineã rectam, ꝙ sit vltimum superficiei, cuius mediũ non occulit duo extrema: quando nanꝗ; auferres ab hac oratione vltimum superficiei, quæ erat pars definitionis lineę rectę, & dicis cuius medium non occulit duo extrema, nõ est definitio omnium linearum rectarum, ex quo lineę infinitæ non est medium, neꝗ; extrema.

Sermo de locis definitionum rerum, quas significant p orõnem compositã vice nominis simplicis, hoc est, qñ non esset illis nomen simplex, prout dicim⁹, angulũ planũ, & lineam rectam, & corpus gratum.

Secundus locus est, ꝙ proferatur oratio composita vice nominis simplicis illi æqualis: qui enim sic ageret, non definiret, sed commutaret nomen pro nomine, vt q proferret nomẽ simplex pro nomine simplici, nõ definiret. verbi gratia, vt qui definiret in lingua Arabica leonem furientem, ꝙ sit leo prauus, siue latine tunicam nigram, ꝙ sit colobium atrum, & eo magis, quãdo non proferret nomen notius, q̃ sit oratio illa, vt qui definiret lapidem album, ꝙ sit lapis niueus: album enim notius est quàm niueum.

Tertius locus est, quòd cum commutatione orationis cum oratione non seruaret vnam eandem rationem, vt qui diceret vice scientiæ speculatiuæ, quòd sit opinio scientifica: opinio enim non significat id, quod significat ipsa scientia, nec ipsarum significatio est vna, & cum hoc significat differentiam, quæ est, dum dicimus in genere, speculatiuum, & ille dicebat scientificum.

Quartus locus est ꝙ relinquantur quędam nomina, quæ sunt vt dictiones in definitione, & aliqua alia permutentur, & quod omittitur sit notius, quæ est dictio significans genus, & quod cõmutatur sit ignotius, quæ est dictio significans differentiam, quia ille non proferret orationem illius vice, quę largiatur naturã differentiæ, nisi dictionem simplicẽ, vt qui definiret numerum parem, ꝙ sit habens medium: dicere enim medium verax est de quantitate continua, & discreta: si autem adderet in definitione medium numerale, esset definitio perfecta, & vice dictionis simplicis proferret orationẽ: & huic simile fecit Euclides in definitione anguli pla-

ni, quando dixit, ꝙ fit agonius, qui fit ex concursu duarum linearum non recte se incidentium in æqua superficie. Et hoc fortior est ꝙ obseruetur dictio significans differentiã, & permutetur dictio significãs genus: sicq; obseruaretur latentius, & commutaretur manifestius.

Hæc sunt loca definitionum, quę inseruimus ordine quo ea inseruerunt Theophrastus & Themistius, ex quo hic magis subintrat ordinem artificiosum & fit facilioris commemorationis.

ARISTOTELIS TOPICORVM LIBER SEPTIMVS.

SVMMA LIBRI:

De locis Eiusdem, & Diuersi, deq; locis constructionis, & destructionis prædicatorum.

De Eodem & Diuerso, loci. Cap. I.

1. locus. declaratio.

Vtrum autem idem an diuersum secũdum proprijssimũ eorum, qui dicti sunt de eodem, modorum, dicendũ: dicebatur autem proprijssime idem, quod numero vnum considerandum autẽ ex casibus, & coniugatis, & oppositis.

2. locus. declaratio.

Nam si iustitia idẽ est fortitudini, & iustus forti, & iuste fortiter. Similiter autẽ & in oppositis. Nam si hæc eadem, & opposita his, eadẽ secundum quamlibet dictarum oppositionũ. Nihil enim differt hoc vel hoc modo oppositum sumere, eo ꝙ idẽ est.

3. locus. declaratio.

Rursum, ex effectiuis, & corruptiuis, & generationibus, & corruptionibus, & omnino ex ijs quę similiter se habẽt ad alterum. Nam quęcunq; simpliciter eadem, etiã generationes eorum & corruptiones eædem, & effectiua, & corruptiua.

4. locus. declaratio.

Considerandum aũt & quorum alterum, maxime dicitur quoduis esse, si & alterum ipsorum ſm idem maxime dicitur. Sicut Xenocrates beatam vitam, et studiosam assignauit eandẽ, eo ꝙ omnium vitarum, maxime eligenda studiosa, & beata: vnum enim maxime eligendũ, & maximũ. Similiter & in alijs huiusmodi. Oportet autem vtrunq; vnum numero esse, quod dicitur maximum, & maxime eligendum: si aũt non, nõ erit ostensum quod idem. Non necessarium enim si fortissimi Gręcorum sunt Peloponnesij, & Lacedęmonij, eosdem esse Peloponnesios Lacedæmonijs, eo ꝙ non vnus numero Pelopõnesius, & Lacedęmonius, sed contineri quidẽ alterum ab altero necessarium, vt Lacedæmonij à Peloponnesijs: si autẽ non, accidet seipsis inuicem esse meliores, si nõ continentur alteri ab alteris: necesse est enim Peloponnesios meliores esse ꝙ Lacedæmonios, si nõ continentur alteri ab alteris, nam omnibus reliquis sunt meliores. Similiter autẽ & Lacedæmonios necesse est meliores esse Peloponnesiis, nam et isti omnibus cęteris sunt meliores, quare se inuicem meliores fiunt. Manifestum ergo, quoniam vnum numero esse oportet quod optimum et maximũ dicitur, si debeat ꝙ idẽ sint ostendi. propter quod Xenocrates nõ idem assignauit: nõ enim vna numero beata, & studiosa vita: quapropter non necessarium eandẽ esse, eo ꝙ ambæ maxime eligendæ, sed altera sub altera.

5. locus. declaratio.

Rursum, considerandum si cui alterum idẽ, et alterum. nam si nõ sunt ambo eidem eadem, manifestum qm̃ nec sibijnuicem.

6. locus. declaratio.

Amplius autem, ex ijs quæ his accidunt, & quibus hæc accidunt, considerandum. Nam quęcunq; alteri accidunt, & alteri oportet accidere, & quibus alterum eorum accidit, et alterum eorũ oportet accidere: si autẽ aliquid horum dissonet, dilucidum quoniã nõ eadem. Videndum autem & si nõ in vno genere prædicamenti vtraq;, sed hoc quidẽ quale, illud autẽ quantum, vel ad aliquid indicet.

7. locus. declaratio.

Rursum, si genus vtrisq; nõ idem, sed hoc quidem bonũ, illud autem malum: aut hoc quidẽ virtus, illud aũt scientia.

8. locus. declaratio.

Aut si genus quidem idẽ, differentiæ autem nõ eædem de vtroq; prędicantur: sed de hac quidem quoniã cõtemplatiua scientia, de illo autem qm̃ actiua:

9. locus. declaratio.

similiter autẽ & in alijs. Amplius, autem ex magis, si hoc quidẽ suscipit magis, illud autem non: aut si ambo suscipiunt quidem, nõ simul autem. vt qui magis amat, non magis concupiscit venerem: quare non idẽ amor, & concupiscentia veneris.

10. locus. declaratio.

Amplius, ex appositione: si idem vtrumq; appositum, non facit idem totum.

11. locus. declaratio.

Aut si eodem ab vtroq; sublato, quod relinquitur est alterum. Vt si duplum dimidij, & multiplum dimidij idẽ dixerit eẽ: sublato enim ab vtroq; dimidio, reliqua idem oporteret indicare: non indicant autem, nam duplum & multiplum nõ eadem significat.

12. Locus. Declaratio.

Considerandum autẽ nõ solum si iam aliquid accidit impossibile per positionem, sed & si possibile sit ex suppositione existere. Quemadmodum ijs, qui vacuum, & plenum aere, idem dicũt esse: nam manifestum, quoniam si exeat aer, vacuum quidem non minus, sed magis erit, plenum autem aere non amplius erit, quare suppositio aliquo

to aliquo siue vero, siue falso(nihil enim re-
fert) si alterum interimitur, alterum autem
13. Locus. Declaratio. non, profecto non idem sunt. Vniuersaliter
autem dicendo ex ijs, quæ quouis modo de
vtroq; prædicantur, & de quibus hæc prædi
cantur, considerandum si alicubi dissonent.
Nam quæcunq; de altero pdicantur, & de
altero prædicari oportet, et de quibus alterũ
prædicatur, & alterum prædicari oportet.
14. locus. Declaratio. Amplius, quia multipliciter idẽ dicitur, con
siderandum si secũdum alium aliquem mo-
dum eadem sunt. Nam specie, vel genere ea
15. locus. Declaratio. dem, non necesse est numero eadẽ esse. Cõsi
deramus autẽ vtrũ sic eadẽ, an nõ sic. Am-
16. locus. declaratio. plius, si põt alterũ sine altero esse. nõ erit.n.
idem ad idem: igitur loci tot dicũtur. Palam
autem ex ijs, quæ dicta sunt, quoniã omnes
qui ad idem sunt destructiui loci, et ad termi
num vtiles sunt: quemadmodum prius di-
ctum est. Nam, si non idem indicet et nomẽ,
17. Locus. Declaratio. & oratio, manifestum quoniam nõ erit defi
nitio assignata oratio. Constructiuorũ au-
tem locorũ nullus vtilis ad terminum. Non
enim sufficit ostendere idem quod sub ora-
tione, & nomine est ad construendum quo-
niam definitio, sed & alia oportet omnia ha
bere, quæ præcepta sunt, definitionem: inte
18. locus. declaratio. rimere igitur definitionẽ sic, & per hæc sem
per tentandum. Si autem construere volu-
mus, primum quidem scire oportet, quoniã
nullus, vel pauci disputantium, terminum
syllogismo colligunt, sed omnes principiũ,
quod tale est accipiunt. Vt qui circa geome-
19. Locus. declaratio. triam, & numeros, & alias huiusmodi disci-
plinas. Deinde quoniam exacte quidẽ alte
rius est negocij assignare, & quid est termi-
nus, & quomodo definire oportet, nunc au-
tem quantum sufficit ad præsentem vtilita-
tem, tantum solum dicendum, quoniam pos
sibile fieri definitiõis, & eius quod quid est,
esse syllogismum. Nam si terminus est ora-
tio, quę quid est esse rei indicat: et oportet ea
quæ in termino ponuntur, in eo quod quid
est de re sola prædicari: prædicantur autem
sola in eo quod quid est, genera, & differen-
tiæ, manifestum, quoniam si quis sumat ea,
quæ solum de re in eo quod quid est prædi-
cari oportet, quòd hæc habens oratio, termi
nus ex necessitate erit; non.n.cõtingit aliud
esse terminum, eo quòd nihil aliud in eo qđ
quid est de re prædicatur, quod igitur possi-
20. locus. declaratio. bile est ex termino syllogismum fieri, mani-
festum. Ex quibus autem oportet construe-
re, determinatum est quidem in alijs diligẽ-
tius, ad propositam autem methodum ijdẽ

loci vtiles. Inspiciendum enim in cõtrarijs,
& in alijs oppositis, & totas orationes, & se-
cundum partem si conderanti. Nam si oppo
sita opposita, & eam, quæ dicta est, proposi-
ti necesse est esse. Quoniam autẽ contrario- 21. locus. declaratio.
rum plures complexiones, sumẽdum est ex
contrarijs qualiscũq; maxime apparebit cõ-
traria definitio: totas igit definitiones, quẽ-
admodum dictum est, considerandum. Se-
cundum partem autem hoc pacto, primum
quidem quoniam assignatum genus recte
assignatum est. Nam si contrarium in con- 22. Locus. declaratio.
trario, propositum autem non est in eodem,
manifestum, quoniam in contrario erit, eo
quòd necesse est contraria in eodem gene-
re, vel in contrarijs generibus esse. Et diffe- 23. locus. Declaratio.
rentias quidem contrarias de cõtrarijs arbi-
tramur prædicari. Vt de albo & nigro, nam
ille quidem disgregatiuum, hoc autem con-
gregatiuum visus: quare, si de cõtrario con-
trariæ prædicantur, de proposito quæ assi-
gnatæ sunt prædicabũtur: quapropter, quia
et genus, & differentiæ recte assignatæ sunt,
manifestum, quoniam definitio erit, quæ as-
signata est. An non necessarium est de con Dubitatio.
trarijs differentias prædicari, nisi in eodem
genere sint contraria? quorum autem gene
ra sunt contraria, nihil prohibet eandem dif
ferentiam de vtrisq; dici, vt de iustitia, & in-
iustitia: nam illa quidem virtus, hæc autẽ vi-
tium animæ. quare id, quod est animæ, diffe-
rentia de vtrisq; dicitur, eo quòd & corporis
est virtus & vitium: sed hoc verum, q cõtra-
riorum, aut contrariæ, aut eædem differẽtiæ
sunt: si ergo de contrario cõtraria pdican-
tur, de hoc autem nõ, manifestum, quoniam
quæ dicta est, de hoc prædicabitur. Vniuer- 24. locus. declaratio.
saliter autem dicendo, si definitio est ex ge-
nere, & differentijs, si sit contrarij definitio
manifesta, & quæ propositi definitio, mani-
festa erit. Nam, quoniam contrarium in eo-
dem genere, vel in cõtrario, similiter autem
& differentiæ, aut contrariæ de cõtrarijs, aut
eædem prædicantur, dilucidum, quoniã de
proposito, aut idem genus prædicabitur qđ
de contrario, differentiæ autem contrariæ,
vel omnes, vel aliquæ, reliquæ autem eædẽ,
aut contra, differentiæ quidem eędẽ, genera
vero cõtraria, aut ambo contraria, & genera
& differẽtia, nã eadẽ esse ambo nõ cõtingit,
si aũt secus, definitio eadẽ contrariorũ erit.
Amplius, ex casibus, & coniugatis. Necesse 25. locus. declaratio.
est enim cõsequi genera generibus, & termi
nos terminis: vt si obliuio est scientiæ amis-
sio, et obliuisci, amittere sciẽtiã erit, et oblitũ
esse,

esse, amisisse scientiā: vno igitur quolibet eorum quæ dicta sunt cõfesso, necesse est & reliqua cõfiteri. Similiter autē & si corruptio, dissolutio substātiæ, & corrũpere, dissoluere substantiā, & corruptiue, dissolutiue: si corruptiuum dissolutiuum substantiæ, & corruptio, substantię dissolutio. similiter aũt et in alijs. Quare vno quouis sumpto, & reliqua

26. locus. declaratio. omnia confiteaĩ oportet. Et ex similiter se habentibus adinuicē. Nam si salubre est effectiuum sanitatis, & habile effectiuum bonæ habitudinis erit, & adiutiuũ effectiuum boni: nam similiter vnumquodq; eorum, quæ dicta sunt, ad suum finem se habet: quare si vnius eorũ definitio est effectiuũ esse finis,

27. locus. declaratio. & reliquorũ cuiusq; sic erit definitio. Amplius, ex eo quod est magis & similiter, quod est similiter, quoties cõtingit cõstruere duas ad duo comparantē. Vt si magis hæc huius q̃ ista istius definitio, ista autē, quę minus definitio est, & hæc quæ magis: & similiter hęc huius, & ista istius: si altera alterius, & reliqua reliquæ. Vna autē definitio ad duo cõparata, aut duabus definitionibus ad vnum, neutiquā vtilis ea, quę ex magis est cõsideratio. Nam neq; vnā duorum, neq; duas eiusdem definitiones possibile est esse. Sunt au

28. locus. declaratio. tem oportunissimi locorũ, & qui nunc dicti sunt, & qui ex casibus, & qui ex coniugatis, quocirca et oportet maxime detinere et prõptos habere hos; vtilissimi enim ad plurima. Aliorum autē ꝗ qui maxime sunt com

29. locus. declaratio. munes. Nam illi maxime reliquorum efficacissimi: vt inspicere in singularibꝰ, & in speciebus considerare, si conueniat definitio, eo q vniuoca species est: est autem vtilis hic locus ad eos, qui ponunt ideas esse, quemad

30 locus. declaratio. modum prius dictũ est. Amplius, si per metaphoram dixit nomen, vel idem de eodem prædicauit vt diuersum: & si quis alius communius & efficax locorum, illo vtendum.

Sermo de locis Eiusdem & Alius, quæ referuntur in Septimo. Cap. I.

Æc quidē loca, vt diximus, vtilia sunt definitionibus: construentes enim cõstruunt aliquam conditionem. expedit nanque q definitio, & id, quod nomen significat, sint vnum. Destruens autem sufficit ei, q destruat definitionem.

Vnum autem dicitur modis prædictis in præcedentibus: quorum primus est vnius nomine secundum se, loca autem vtilia ad hoc quæsitum sunt fortiora locorum cõmunium omnibus quæsitis, prout sunt loca coniugatorum, & casuum, & oppositorum, & generationis, & corruptionis, & causarum gignentium, & corrumpentium, & prioris, & dignioris. verbi gratia in cõiugatis, si iustitia & fortitudo sint vnæ secundum se, iustus & fortis est vnus secundum se. Oppositorum autē exemplum est, si iustitia & virtus sint vnum secundũ se, iniustitia & vitium sunt vnum secundũ se. Et exemplum in generatione & corruptione est, si paries & palatium sunt vna res secundum se, ędificans parietem & palatium est vnus secundum se. Et exemplum prioris & dignioris est, si nominatio sit dignior q sit nomen q̃ quod nominatur, & nominatio non sit nomen: dignius itaque est quòd nominatum non sit nomen. Et horum locus est proprius, si fuerint duæ res, quarum vtraque sit maior, & magis diligenda, quám vna eadem res, illæ sunt vna eadem res. Cuius exemplum est, quod explicuerunt quidam vetustiores, quòd vita studiosi sit eligibilior omni vita. Et in hunc locũm est paralogismus, quia homo & animal sunt præstantissima generabilium & corruptibilium, & nõ sunt vnum secundum se, sed oportet quòd illarum vna non ambiat alteram: sin autem, vna esset præstantior altera: hic autem locũs, quem Aristo. dicit veracem in eo quod dicitur maius & præstantius, fit quando fuerint vnum numero.

Secundus autem locus est, si fuerint duæ res, quarum vtraq; vni rei sunt vnum secundum se, ambæ illæ sunt vna secundum se. verbi gratia, si vinum et merum secundum se vna res essent cum ceruisia, & vtraq; essent vna res secundum se, & ceruisia & vinum sunt vnum secundum se, sicq; merum et ceruisia sunt vnum secundum se.

Tertius locus est, si duę res inferant unam rem secundum se, aut inferantur ex vna re secundum se, illæ sunt vna, si autem non inferant, non sunt vna. gratia exempli, si ob merum & vinum sit vna res secundum se: vtpote ipsa ebrietas, illę sunt vna. Et exemplum illorum, quæ inferuntur ex vna re, est, vt si ex succo vuarum, quod mustum dicitur, sint merum & vinum, merum itaq; & vinum sunt vna res.

Quartus autem locus est, si vtraq; nõ sint in vno genere prædicamentorum, non sunt vnum: & si genus sit vnum, & illorum non sint vnæ differentiæ secundum se, illa non sunt vnum, vt differentię nominum nõ sunt nominatorum.

Quintus locus est, si vnũ suscipiat magis & minus, & alterum non suscipiat, illa non sunt vnum: & si ambo suscipiant magis & minus, sed non suscipiunt ipsum simul, vt amor & appetitus coitus, illa non sunt vnum.

Sextus locus est ex appositione, quòd consideretur. quia si fuerint duæ res, quarum quando vtraq; apponitur vni rei, non fit collectum vna res, illæ non sunt vna res: & similiter, si imminuatur ab vtra illarum vna res secundum se, & residua differant, illæ non sunt vna. exempli gratia, qui dixerit, q mediũ duplum & mediũ dupla sint vna res secundum se, si ita esset, sequeretur, quando ab vtrisq; imminueretur medium, q residua essent vnum.

Septimus locus est, quòd consideremus duas res, quas posueramus esse vnam: & si posiit vna auferri, & altera remaneat, non sunt vna. verbi gratia qui posuit aerem & vacuum esse vnam rem secundum se, quia si nos imaginemur ablationem aeris, posset esse vacuum, immo forsitan dignus esset ipsum esse cum aeris ablatione.

De constructione, & destructione prædicatorum loci. Cap. II.

Qvoniam autem difficilius est cõstruere, quàm destruere terminum, ex iis, quæ postea dicentur, manifestum. 1. Locus. Declarat.

Nam nosse ipsum, & sumere ab interrogantibus huiusmodi propositiones non facile,

vt quod

vt quod eorũ, quæ sunt in assignata oratione hoc quidem genus, illud autem differentia, & quod in eo quod quid est, genus & differentiæ prædicantur. Sine his vero impossibile est definitionis syllogismum fieri: nã, si quædam, & alia in eo quod quid est de re prædicantur, incertum vtrum ne quæ dicta est, an alia eius definitio est, eo quòd definitio est oratio quod est indicans. Manifestũ autem & etiam ex his, nam facilius vnũ concludere, quàm multa. interimenti quidẽ sufficit ad vnum differere: vnũ enim quocunq; sit, destruentes, interempturi sumus terminum: at construenti omnia necesse est construere quòd insint, quæ in termino sunt. Amplius, construenti quidem vniuersaliter statuendum syllogismum, (nam oportet de omni, de quo nomen prædicari, & terminũ, & etiam adhuc cõuerti, de quo orationem, et nomen, si debeat proprius esse assignatus terminus:) destruenti vero nõ necesse ostendere vniuersaliter: sufficit enim ostendere, quòd de quopiam eorum, quæ sub nomine sunt oratio nõ verificatur, & tametsi vniuersale oporteat destruere, non tamen conuerti necessarium, & in destruendo. nam, sufficit destruẽti vl'e, oñdere, quod de aliquo eorum, de quibus nomẽ prædicat̃, orõ nõ prædicat̃: at ẽ conuerso non necessariũ, vt ostendatur, quòd de quibus oratio non prædicatur, neque nomen prædicetur.

32. Locus. Declaratio.

Amplius etiam, si omni ei inest, quod sub nomine est, at non soli, interempta est definitio. Similiter autem & circa proprium, & genus se habet. In vtrisque enim destruere quàm construere facilius est: de proprio quidem manifestum, ex ijs quæ dicta sunt: nam, vt plurimum in complexione propriũ assignatur, quare destruere quidẽ est, vnum interimenti, construenti autem, omnia ratiocinatione colligere necesse est: penè autem, & reliqua omnia quæcunq; ad definitionem, et ad proprium conueniet dici: nam, & omni oportet quod sub nomine est, construenti monstrare, quoniam inest: destruenti autem sufficit ostendere vni non inesse: si vero et omni inest, at non soli, etiam si destructum fit: perinde, ac & in definitione dicebatur. De genere autem, quoniam construere quidem necesse est vno modo, qui omni ostendit inesse, destruenti autem dupliciter: nam siue nulli, siue alicui ostensum sit non inesse, interemptum est quod in principio. Item construenti quidem non sufficit, quoniam inest ostendere, sed, & quoniam, vt genus inest ostendendum: destruenti autẽ sufficit ostendere non inesse, vel alicui, vel nulli: videtur autem, quemadmodum in alijs, corrumpere quàm facere facilius, sic & in his, destruere quàm construere.

33. locus. Declaratio.

In accidente vero vniuersale quidem facilius destruere, quàm construere. Nam construenti quidem ostendendum, quoniam omni, destruenti autem sufficit ostendere vni non inesse. Particulare vero è conuerso, nam facilius cõstruere, quàm destruere.

34. locus. Declaratio.

Construenti enim sat est ostendere alicui inesse: destruenti autem ostendendum, quoniam nulli inest. Manifestum autem, qua de causa omnium facillimũ est terminũ destruere. Plura enim sunt in ipso data multorum dictorum, ex pluribus autem citius fit syllogismus: nam verisimile in multis, magis quàm in paucis peccatum fieri.

35. locus. Declaratio.

Amplius, ad terminum quidem contingit, & per alia argumentari, siue enim non propria sit definitio, siue non genus quod assignatur, siue non inest aliquod eorum quæ sunt in definitione, interempta sit definitio: ad alia autem neq; ea, quæ ex terminis, neq; alia contingit omnia argumẽtari. sola enim ea quæ ad accidens, communia sunt omnibus prædictis: inesse enim oportet vnumquodq; eorum, quæ dicta sunt: si autem nõ, vt proprium inest genus, nondum interemptum est genus: similiter autem & propriũ non necessarium, vt genus inesse, neq; accidens, vt genus, aut proprium, sed inesse tantum, quare non possibile ex aliis ad alia argumentari, nisi in definitione solum. Manifestum igitur, quoniam facillimum omniũ est, terminum interimere, construere autem difficillimum: nam, & illa oportet omnia ratiocinatione colligere, & quod insunt quæ dicta sunt, & quòd genus, quod assignatum est, quodq; propria definitio: & adhuc præter hæc quòd indicat quid est esse oratio: & hæc probe oportet fecisse.

36. locus. Declaratio.

Aliorum autem proprium maxime huiusmodi. Nam interimere quidem facilius, eo quòd ex pluribus plerunq; fit. Construere autem difficillimũ, quoniam multa oportet astruere, & adhuc quoniam soli inest, & quoniam conuersim prædicatur de re. Facillimum autem oĩum construere accidens.

37. locus. Declaratio.

Nam in alijs quidem non solum inesse, sed, & quoniam sic inest ostendendum: in accidente vero, quoniam inest duntaxat, sufficit ostendere.

38. locus. Declaratio.

Destruere autem difficillimum est accidens: quia, quàm paucissima in eo data sunt: non enim consignificat in accidente quo modo inest.

Quare

Quare in aliis quidem dupliciter interimere contingit, vel ostendendo quòd nō inest, vel quòd non sic inest: in accidente vero nō contingit interimere nisi ostendendo quòd non inest. Loci, per quos copiosi erimus ad singula quæque problematum argumentari, fere sufficienter annumerati sunt.

Sermo de locis prædicatorum Vnius, & Alterius. Cap. II.

ET vniuersaliter, vt ait Arist. expedit destrueret loca eiusdem, & alius ex rebus prædicatis de vnoquoq; illorum quouis modo fuerit prædicatio, & res, quæ de illis prędicantur, si fuerint differentes secundum aliquem locorum, non sunt vnum. rerum. n. quæ sunt vnæ, quicquid prędicatur de vna illarum, oportet quod prædicetur de altera, & de rebus, de quibus prædicatur vna illarum, expedit, quod prædicetur altera: hoc autē sic existēte, vtilia sunt huic loca prędicta de quęsitis absolutis, quæ sunt quæsita accidentis, prout est locus partitionis, & locus compositionis, & locus definitionis, et locus illationum. Et ex quo vnum dicitur variis modis, si commonstraretur de re, quod sit vna numero, commonstratum est, quod sit vna specie, & genere, & si commonstraretur, quod esset vna specie, aut genere, non esset commōstratum ipsam esse vnā numero. hæc itaq; est summa locorum, quæ retulit Arist. in hac partitione. Et dicit Arist. quod non sibi constant prædecessores Dialectici in eo, quod definitio commonstretur syllogismo, sed illam supponebant subiectione quadam, prout Geometræ faciunt de multis definitionibus. Nos autem videmur ostendisse ex nostra oratione, quod definitionis sit syllogismus, & cum hoc apparent regulæ, quibus hæc commonstretur. Præstantissima autem loca, ex quibus sumuntur definitiones in hac arte, sunt loca coniugatorū, & casuum, & vt vniuersalius inquam, loca communia, sicut sunt loca oppositorum, & cætera. Et hæc sunt quę expedit nobis prompta esse circa hāc operationem pro maiori parte. Deinde expedit dinumerare loca particularia, sicut est locus, vbi dictum est, quòd, quando definitio in suo complemento decernit definito superadditionem, aut defectum, non est definitio, prout definitio rerum sensatarum non conuenit definitioni idearum intelligibilium, quas ponit Plato. motus enim, qui videtur in illarū definitionib⁹, est impossibilis abstractis, & alia loca particularia. Scire vero perfecte species definitionum, & scire res, ex quibus componūtur, iam dictum est in libro Posteriorum Analyticorum.

Sicq;, quando connecterentur hæc locis demonstratiuis prædictis hic in inueniendo syllogismum de definitione, tā completa esset nobis scientia artis definiendi simpliciter. & hic explicit secunda pars huius libri.

ARISTOTELIS
TOPICORVM
LIBER OCTAVVS.

SVMMA LIBRI:

De Locis aptis ad instruendum Interrogantem, & de locis pro Respondente, ac denique de Locis communibus interrogantis, & respondentis.

Loci ad instruendum Interrogantem Cap. I.

Ost hæc autem de ordine, & quonam pacto oportet interrogare, dicendum. Oportet autem primum quidem, eum, qui interrogare debet, locum inuenire, vnde sit argumentandum: secundum autē interrogare, & ordinare singula apud seipsum: reliquum vero & tertium dicere iā eadem ad alterum. Quòd autem inueniat locum, similiter Philosophi, & Dialectici consideratio: subinde vero illa ordinare, & interrogare, proprium Dialectici, ad alterū. n. omne quod tale est, Philosopho autem, & quærenti per seipsum, nihil curæ est si vera quidem sint, & nota, per quę syllogismus, & non ponat ea qui respondet, eo quòd propinqua sint illis, quæ sunt ex principio, & præuideat quod subsecutum est, sed fortasse & studiose aget, quoniam maxime notæ, & propinquę sunt dignitates: ex illis enim sciētifici syllogismi. loci igitur vnde oporteat sumere, dicti sunt prius, de ordine autē, et interrogatione dicendum. diuidendæ propositiones quæcunque sumendę sunt ad necessarias, necessariæ autem dicuntur, per quas syllogismus fit. Quæ autem ad has sumuntur, quatuor sunt. Aut enim gratia inductionis, vt detur vniuersale, aut ad magnitudinē orationis, aut ad occultationem conclusionis, aut vt dilucidior sit oratio: preter has aūt nulla est assumenda propositio, sed per has augere, & interrogare tentandum. (Sunt autem quæ ad occultationem, certaminis gratia, sed quia omne, quod huiusmodi est, negocium ad alterū est, necesse est, & illis vti.) Necessarias igitur, per quas fit syllogismus, non statim preordinandum, sed abeundum ad suprema. Vt non postulet quis contrariorum eandem disciplinam, si hoc voluerit sumere, sed oppositorum: posito enim hoc et quoniam contrariorum eadem disciplina syllogismo colliget, eo quòd ex oppositis, sunt

1. locus. declaratio.

2. locus. declaratio.

Differentia Dialectici & Philosophi.

3. locus. declaratio.

4. locus. declaratio.

.locus. declaratio.

sunt contraria. Si vero illam non ponat, per inductionem sumendum proponenti in particularibus contrarijs. Nam aut per syllogismum, aut per inductionẽ necessarias sumendum, aut has quidem inductione, illas autẽ syllogismo.

.locus. declaratio.

Quæcunq; autem valde manifestæ sunt, illas quoq; oportet præponere: nam immanifestius est semper in abscessu, et inductione, quod secuturũ est, & simul ipsas necessarias proponere, & qui non potest illo modo, sumere esse paratum, quæ vero ad has sumptæ sunt, accipiendæ quidem illarũ gratia. Vnaquaq; autem earum hoc modo vtendum inducentem quidem à singularibus ad vniuersalia, & à notis ad ignota: nota autem magis quæ secundum sensum, vel simpliciter, vel multipliciter, vel multitudini.

.locus. declaratio.

Occultantem vero, ratiocinatione præcolligere oportet ea, pquæ syllogismus eius quod ex principio est debet fieri: & hæc, vt plurimum. Erit autem hoc, si quis non solũ necessarias, sed & earum, quæ ad illas sunt vtiles, aliquam syllogizauerit.

.locus. declaratio.

Amplius, conclusiones non dicere, sed postea ratiocinatione colligere, subitarias. Sic enim longissime abscedet ab ea, quæ ex principio, positione: vniuersaliter autem dicendo, sic oportet enim interrogare qui occulte interrogat, vt interrogata omni oratione, & eo dicente cõclusionem, quæratur propter qd: id autẽ erit maxime per antedictum modũ: nam sola vltima dicta conclusione, immanifestum quomodo accidit, eo quòd non præuidit respondens ex quibus accidit, nõ per membra digestis prioribus syllogismis: minime autem per membra digeritur syllogismus conclusione, cùm nõ eius sumptiones ponuntur, sed cùm illa sumuntur, à quibus syllogismus fit.

.locus. declaratio.

Vtile autem & non cõtinua postulata sumere, ex quibus syllogismi, sed vicissim ad aliam, & ad aliam cõclusionem. Nam positis conuenientibus iuxta seinuicem, magis quod accidit ex ipsis manifestũ.

.locus. declaratio.

Oportet autẽ & definitione sumere, in quibus possibile est, vniuersalem propositionem, non in ipsis, sed in coniugatis. Nam decipiunt falsa ratiocinatione seipsos, quando in coniugato sumitur definitio, si non vniuersale concedunt. vt si oportet sumere, quòd qui irascitur appetit pœnam, sumatur autem, ira appetitus esse pœnę propter apparentem paruipẽsionem: manifestum autem, quoniam hoc sumpto, habebimus vniuersale quod prælegimus: at eis, qui in ipsis proponunt, sæpe accidit, vt abnuat respondens eo quòd magis se habeat in ea re instantia. vt quòd non omnis qui irascitur appetit pœnam: nam parentibus irascimur quidem, nõ autem pœnam appetimus. Fortasse autem non vera instantia est: nam à quibusdam sufficiens pœna est, tristari solum, & facere pœnitere: verũtamen habet aliquid verisimile, vt non videatur irrationabiliter negare propositum: in iræ autem definitione, non similiter facile est instantiam inuenire.

Præterea proponere par est, non vt propter idipsum, sed alterius gratia eum qui proponit: nam deuitant ea, quæ ad positionem sunt vtilia. 11.locus. declaratio.

Simpliciter autem dicendo, quàm maxime facere dubium, vtrum quod proponitur, an oppositum sumere vult. Nã dubio existente quidnam ad positionem est vtile, magis quod sibi videtur ponunt. 12.Locus. Declaratio.

Amplius, per similitudinem interrogare. Nam & verisimile, & latet magis vniuersale. vt quemadmodum scientia & ignorãtia contrariorum eadem, sic & sensus contrariorum idem: aut è conuerso, postquàm sensus idem contrariorum, & scientia: hoc autem est simile inductioni, non tamen idem: nam ille quidem à singularibus vniuersale sumitur, in similib⁹ autem non est quod sumitur vniuersale, sub quo omnia similia sunt. 13. Locus. Declaratio.

Oportet autem & ipsum sibimet quandoq; instantiam ferre. Nam insuspecte se habent respondentes ad eos, qui videntur iuste argumentari. 14. locus. Declaratio.

Vtile autem dicere quod consuetum, & quod dicitur tale. Nam pigrescũt quod solitum est dimouere, instantiam non habentes: simul autem, & quia vtuntur & ipsi talibus, cauẽt ea dimouere. 15. locus. Declaratio.

Amplius, non sedule agere, & si omnino vtile sit. nã aduersus sedule agentes, magis renituntur. 16. locus. declaratio.

Et vt in similitudine proponere, quod propter aliud aliquid pro ponitur, & non propter seipsum, vtile ponent magis. 17. Locus. Declaratio.

Amplius, non id proponere quod oportet sumere, sed cui consequens, id est ex necessitate. Nam, & magis concedunt, eo quod non similiter ex hoc manifestum sit, quod consecuturum est, & sumpto hoc, sumptum est & illud.

Et id vltimo interrogare, quod maxime vult sumere. Nã maxime prima renuunt, eo quòd plurimi interrogantium prima interrogant, circa quę vel maxime student. 18. locus. declaratio.

Ad quosdam autem prima quę vtilia sunt proponere. Nam proterui maxime prima admittũt, nisi omnino manifestum sit quod secuturum est, in fine autem proteruiunt: similiter autem & quicũq; arbitrãtur acuti esse in respõdẽdo, ponentes 19. Locus. declaratio.

enim

enim prima, in fine recantant, tanquam nihil acciderit ex ijs quæ posita sunt: ponunt autem prompte, cõfidentes habitui, & arbitrantes nihil sé esse passuros. Amplius, prolongare, & interponere quæ nihil sunt vsui ad orationem, quemadmodum pseudographia vtẽtes. Nam cùm sint plura, immanifestũ in quo falsum sit, quare & occultãt quandoq; interrogantes, in absconso proponentes ea quæ per se proposita, nõ ponerentur: ad occultationẽ igitur, dictis est vtendum.

10. locus. declaratio.

Sermo de quatuor intentionibus topicis. Cap.. I.

DEcet post hæc loqui de ordine interrogationis & responsionis: et hinc exordiemur ordinem interrogationis, & quomodo cõueniat illam facere. Primum quidẽ quod expedit interroganti est, ꝙ quærat locum topicum, vnde faciundus sit syllogismus. Et secũdo, ꝙ coaptet interrogationẽ, & ordine ponat omnem rem, prout interest. Tertio, ꝙ de hoc loquaẽ cum alio, et Philosophus & Dialecticus conueniunt in hoc. Ordo vero & interrogatio sunt propria Dialectico: huius autẽ causa est, quia syllogismus dialecticus fit inter interrogantem & respondendentẽ, syllogismus autẽ demonstratiuus fit infra seipsum: & ideo demõstrator, qñ eius pręmissæ fuerint veraces, non curat an admittat eas alius, necne. Iam autẽ in præcedẽtibus descripsimus loca dialectica, ex quibus fiunt syllogismi, quibus vtiẽ hęc ars, & ante hoc descripsim⁹ syllogismos dialecticos, & suas species, & suas partes, & illorum coaptationẽ, nunc aũe exordiamur hinc, & dicamus, ꝙ pręmissæ, quę fiunt in hac arte primo sunt duarum specierũ, aut sunt pręmissę necessarię, & sunt ex quibus fit syllogismus primo, & infertur inde cõclusio illatione necessaria, aut præmissæ, quæ dum connectuntur bis præmisis necessarijs in hac arte, fiunt magis amplificantes intentionẽ, quæ intendiẽ per illas & vehementioris actionis, s. destructionis positionis, quã respondens procurat obseruare. Et hę quidẽ fiunt ob quatuor intẽtiones, quarum Vna est certioratio de respondente in admissionẽ pręmissarum necessariarum, quarum priuatio admittendi à respondente nõ creditur, quando nõ fuerint maxime diuulgationis. Secunda intentio est occultatio conclusionis inferibilis ex pręmissis necessarijs ipsi respondenti, vt interroganti facilius sit admittere, quod admitti ab illo procurat. Tertia intentio est rei ornamentũ, & decoratio, & amplificatio. Et quarta intentio est illius declaratio & manifestatio. Hæc itaq; sunt quæ pollicenẽ. Duę autem primæ intentiones sunt huic arti propriæ, in tertia vero & quarta conueniit, qui habet hanc artẽ, cum illo qui habet artem demonstratiuã, & præcipue orationis declaratio & manifestatio est, quod proprium est huic arti de vtendo præmissis extraneis, quæ præmissæ sunt speciei propriarum arti oratoriæ & arti sophisticę, & ostenduntur in singulis artibus. Præmissæ vero, quę fiunt ad certiorandum de respondente circa id, de quo non confidit interrogans de illo, vt ei admittat ipsum, sunt duarum specierum. Quarum vna est præmissarũ vniuersalium ambientium necessarias: et hoc quidẽ fit, quando interrogans non interrogaret ipsasmet pręmissas necessarias, sed interrogaret vniuersales illas ambiẽtes, & procuraret hoc quantum ei possibile fuerit, ꝙ sumat vniuersalissimum, quod inuenerit illis præmissis, quas admittendas procurat. quando enim respondens admiserit præmissam vniuersalẽ, impossibile est ei negare particularem, quæ illi subest. vt verbi gratia, quãdo vellemus admitti, ꝙ cõtrariorum sciẽtia sit vna, expedit ꝙ non quæramus, an contrariorũ scientia sit vna, sed quæramus, an oppositorum scientia sit vna. Differentia autem inter has præmissas, quæ proferuntur ad certiorationem, & vniuersales, quæ proferuntur, vt eis cõmonstrentur particulares, quæ ei subsunt, est hęc, nã fiunt fm modum patefaciendi querendo locũ, vbi sint particulares, quas procurat admitti per se notas in hac arte, scilicet ꝙ sint vulgares: & ideo numerabantur inter necessarias, hæ autem fiunt per id, quod deforis est, quæ solum differunt ex parte vsus tm̃. Secundę autem speciei sunt præmissæ inquisitiuæ, quę sumuntur ad certiorãdum de præmissis vniuersalibus, per loca, quibus inquisitio nõ est de necessitate cõmonstrandi præmissam vniuersalem, qñ enim essent de necessitate numerarentur inter necessarias. prout est, ꝙ ab illo admittaẽ vice illius ꝙ oppositorum sit vna scientia, & ꝙ contrariorum sit vna scientia, & relatiuorum sit vna scientia, & habitus & priuationis sit vna scientia.

Hæ itaq; sunt duæ species præmissarum, quæ fiunt ad certiorationem. Modi vero, quibus euenit cõclusionis occultatio, prout Arist. hic numerat, sunt tresdecim modi, quorum quidã est pręmissarum extranearum, e(t) quidã est illarum quę fiunt per pręmissas necessarias. Sicq; vnus eorum est, ꝙ nõ interroget de præmissis necessarijs, quæ cõcluderent quæsitum interrogantis, sed interroget de præmissis, quæ concluderent præmissas necessarias, & attẽdat in hoc remouere, quantũ distantius possibile sit ab interrogãdo pręmissas necessarias, quando interrogat de præmissis syllogismi inferẽtibus præmissas necessarias, & hoc quidẽ quantum sibi possibile est in remouendo in ipsa interrogatione de singulis quæsitis à pręmissis necessarijs: hoc enim opus includit duos modos, quorũ vnus est occultatio illationis ab ipso respondente ob distantiam, quæ est inter primum quæsitum & pręmissas, de quibus interrogatur: notum enim est, ꝙ, quando distantia fuerit maior, illatio est latentior, & secundus modus est obliuio, quæ accidit ob multas pręmissas, quia respondens obliuisceretur quarundam illarum, & non cerneret meminisse in hoc loci illationis ipsius cõclusionis ex illis, & admitteret illas, verbi gratia, ꝙ esset primum quæsitũ, an voluptas sit bona, & præmissæ necessariæ, quę inferrent hoc quęsitum, sunt dicere, voluptas est iucunda, & omne iucundum est bonum, omnis itaq; voluptas est bona. Et præmissę, quę cõcluderent minorem huius syllogismi, quæ est, ꝙ voluptas sit iucunda, sunt, voluptatẽ omnia animalia cupiunt: et quicquid cupiunt omnia animalia est iucundum: quæ autẽ concluderent ipsam maiorẽ, scilicet dicere, omne iucundum est bonum, est dicere, omne iucundum est naturale, & oẽ naturale est bonũ. hæ itaq; quatuor præmissę concludunt duas præmissas necessarias, & aliquãdo possibile est, ꝙ sumamus vice harum quatuor, ipsas octo præmissas, quę eas concludãt, aut vice harum octo sexdecim præmissas, quæ ipsas cõcludant, et eueniret in hoc occultatio, quã narrauimus. Et inuenitur etiã alius modus, qui occultat inferre tales præmissas ipsasmet præmissas necessarias. Et vice illarum præmissarum, quę sunt necessarię, interrogetur de duabus præmissis syllogismi, quæ illas inferunt, & hoc etiam, ꝙ interrogetur de vna illarum fm se, & vice secundæ interroget de duabus syllogismi præmissis, quę illam cõcluderent, & hoc prout possibile fuerit, distantius remoueri. Et interrogabimus respondentẽ de alio syllogismo, qui est magis distans à conclusione, aut de duabus præmissis illius simul, aut de reliquis syllogismis, & de vna præmissa solum, & vice conclusionis sumemus de omni syllogismo tres præmissas, vnam pręmissam

miſſam ſyllogiſmi, qui infert & duas præmiſſas ſyllogiſmi, quæ concludunt alteram pręmiſſam huius ſyllogiſmi, & hoc ĩ ſingulis ſyllogiſmis excepto vltimo. Vt verbi gratia eſt quæſitum, an ſanitas non ſit coęquatio: & ſyllogiſmus neceſſarius, qui illud cõcludit, ſunt duæ præmiſſæ: quarum vna eſt, ꝙ ſanitas non ſit ad aliquid: & ſecunda eſt, ꝙ coæquatio ſit ad aliquid, & hoc quidẽ in ſecunda figura, & interrogetur ad ipſum quod dicimus, ꝙ coæquatio ſit ad aliquid, & vice illius quod dicimus, ꝙ ſanitas nõ ſit ad aliquid, interrogemus de duabus præmiſsis neceſſarijs, quæ illam inferrent, quę ſunt dicere, ꝙ ſanitas ſit qualitas, & qualitas non ſit ad aliquid: & interrogabimus de altera harum præmiſſarũ ſecũdum ſe, ſcilicet de ea, qua dicimus, ꝙ ſanitas ſit qualitas, & vice alterius, quæ eſt, ꝙ qualitas non ſit ad aliquid, interrogabimus de duabus præmiſsis, quæ hanc concluderent, quæ ſunt, ꝙ qualitas dicitur ſecũdum ſe, & quod dicitur ſecundum ſe, non eſt ad aliquid, & de vna præmiſſarum, quæ eſt, qood dicimus, qualitas dicitur ſecundum ſe, interrogabimus ſecundum ſe, & vice alterius, ſcilicet quæ dicit, ꝙ id, quod dicitur ſecundũ ſe, nõ ſit ad aliquid, interrogabimus de duabus pręmiſſis, quæ illam coocludunt. videlicet dicere ad aliquid dicitur reſpectu alterius rei, & quod eſt ſecundum ſe non dicitur reſpectu alterius rei. Et hic eſt vltimus ſyllogiſmus, de cuius ambabus præmiſsis interrogabimus ſimul: ſicq; interrogaremus in hoc exemplo de quinque præmiſsis ſolum, videlicet de duabus præmiſsis vltimi ſyllogiſmi cum vna præmiſſarum ſyllogiſmorum reliquorum, donec finiatur ad ſyllogiſmum, qui concludat ipſum quęſitum. verbi gratia, ꝙ dicamus, an ad aliquid dicatur reſpectu alterius rei, & quod eſt ſecundũ ſe non dicatur reſpectu alterius rei. Deinde his duabus præmiſsis componemus ſecundam præmiſſam huius ſyllogiſmi, quæ eſt, ꝙ qualitas dicitur ſecundum ſe, et connectemus huic aliam præmiſſam tertij ſyllogiſmi, quę eſt dicere, ꝙ ſanitas ſit qualitas, deinde his cõnectemus primam præmiſſam, quæ concludit ipſum quæſitum, quæ eſt, ꝙ coæquatio ſit ad aliquid: & ex his quinq; pręmiſſis concluditur nobis quæſitum, quod eſt, ꝙ ſanitas nõ eſt coæquatio, & ſit ſemper numerus præmiſſarum, de quibus interrogatur ſuperaddendo vnum numero ſyllogiſmorum: nos enim ſumimus de ſingulis ſyllogiſmis voam præmiſſam, & ex vltimo duas præmiſſas eius ſimul. Sed huic modo non contingit ipſa occultatio, quæ fit ob multitudinem præmiſſarum. Et ideo oportet interrogantem procurare vtiliorem duorum modorum pro ſingulis quæſitis, & notum eſt, quod in tali opere quando fit interrogatio, non exprimitur aliqua res de cõcluſionibus. Si vero exprimitur, & in concluſionibus quæſtio ſubiecti, oportet, vt ait Ariſtot. ꝙ ſimul poſt interrogationem de ſuis præmiſsis interroget, & non interroget de ſingulis cõcluſionibus poſt interrogationem de præmiſsis, quæ illas concludunt, in hoc enim fit quædam ſpecies occultationis ob occultationem ordinis inter concluſiones & præmiſſas.

Secundus autem modus occultationis concluſionis eſt, quia, quando non intendimus deſtructionem alicuius poſitionis, quæ profertur ſecũdum aliquem caſum, expedit ponere interrogationem de præmiſsis vtilibus ad illius deſtructionem ſecundum caſum alium à caſu ipſius poſiti, immo illud capiemus alio caſu, & proprij iuuaminis eſt hoc præceptum in poſitis, pro quorũ deſtructionibus vtimur locis definitionis, & ſunt poſita, quorum deſtructio intenditur per præmiſſas vniuerſales: deſtructio enim in hac arte fit ſecundum totum, & ſecundum partem. Verũtamen hoc præceptum ſuit magis proprium in definitionibus, ex quo impoſsibile eſt præmiſsis, quæ ſunt in via definitionis, ꝙ in ipſis remoueatur diſtantia à quæſito, ſicut fit in alijs pręmiſsis, definitiones enim ſunt prima principia, vt qui proponeret commonſtrare, ꝙ Deus non denominetur per iram definitiue, & pferatur ĩterrogatio de definitione iraſcentis, & dicatur, nunquid iraſcens ſit, qui appetit vindictam, & interrogetur de definitione iræ, & diceret, nunquid ira ſit appetitus vindictæ, ponens interrogationẽ hoc modo lucratur duo iuuamina, quorum vnum eſt, quia reſpoodens putaret, ꝙ ſit differentia inter definitionem iræ, & definitionem iraſcentis, & ꝙ non quod admittitur in definitione iræ, oporteat eſſe in definitione iraſcentis, & hoc eſt occultatio quædam: ſecundum autem iuuamen eſt, ꝙ, quando definitio ſumitur denudata à materia, ſit difficilioris deſtructionis. verbi gratia, quia quando nos dicimus, ꝙ iraſcens ſit qui appetit vindictam, contradicitur nobis de ira patris in filium, & de ira in amicos, quando autẽ ſumeremus definitionem denudatam à materia noo eſſet facilis hæc contradictio. Huius autem cauſa eſt, quia, quando prædicatũ prædicatur de ſubiecto, quod eſt in materia, in ipſa materia eueniunt illi accidentia, quibus dubitatur ipſum meſſe ſubiecto, ſed hoc iuuamen non eſt huius capituli, quod eſt cõcluſionis occultatio, ſed per illud facilior fit admiſsio præmiſſæ ab ipſo reſpondente.

Tertius autem modus occultationis eſt, ꝙ interrogetur de ſimilibus præmiſsis, quas intendit admitti à reſpondente vice ipſarum pręmiſſarum ſecundum ſe, aut interrogetur de præmiſsis, quæ concludant quid ſimile concluſioni quæſitæ, non de his, quæ concludant concluſionem quæſitam, hic enim colligit cum occultatione perſuaſionem, & bonam diſtinctionẽ ab ipſa re. verbi gratia, quia, quando nos proponimus concludere, ꝙ vna ſit contrariorum diſciplina, non caperemus pręmiſſas, quæ concluderent hoc quæſitũ, ſed caperemus præmiſſas, quæ concluderent concluſionem ſimilem huic concluſioni, ſ. præmiſſas, quæ concluderent ꝙ contrariorum ſenſus ſit vnus. Et ſimiliter, quãdo proponimus interrogare, nunquid contrariorum ſit vna ſcientia, interrogaremus à ſimili, & diceremus, nunquid contrariorum ſit vnum iudicium, & euidens eſt, quòd, quando reſpondens admiſerit rem ineſſe ſimili alicui rei, quòd iam illam admiſerit illimet rei. diuulgatum enim eſt in hac arte, quòd ſimilium idem eſt iudicium ex parte ſuæ ſimilitudinis.

Quartus autẽ modus occultationis concluſionis eſt, ꝙ non interrogetur de ipſa præmiſſa vtili in ſe, ſed interroget̃ de conſequente ipſam. verbi gratia, quia, quãdo nos ꝑponimus interrogare, an nox non ſit, vice eius interrogamus, an dies non ſit.

Quintus modus occultationis eſt, ꝙ in oratione proponamus cauſas, & res, quarũ non eſt quid vtile ad quęſitum oĩno, quod ſuperfluum eſt: cauſas quidem ꝙ eloquatur de vna re per dictiones ſynonymas, & ꝙ vice dictionis ſimplicis eloquatur de illa per orationem, aut orationes compoſitas, adeo ꝙ vna præmiſſa ſit ſecundum formam multarum præmiſſarum. Superfluũ vero eſt, ꝙ introducat in repetitione præmiſſarum vtiliũ concluſioni præmiſſas inutiles. Iuuamen quidem cauſarum eſt, quia occultatur à reſpondente intentio interrogantis, quid proponat admitti ab illo, cum eo ꝙ illis eſt perſuaſio quædam. Superflui vero iuuamen eſt, quia reſpondens putabit, ꝙ de quocunq; ipſe interrogetur, ſit ſuperfluum, & permiſcetur illi vtile cum inutili, & in orationis progreſſu cõnectemus omnia illa, ſcilicet cauſas, & ſuperfluum, & hoc eſt de his, quæ accidere faciũt reſpondenti, paſsionem, & iuuant interrogantem ex obliuione reſpondentis, ex qua neſciet quid, & euaneſcet, & non ſeruabit aliquid.

Sextus modus eſt, ꝙ argumentet̃ ad pręmiſſas apud

interrogationem

interrogationem de illis præponendo affectus, ꝙ dicatur ꝙ hæ sint de rebus, quas intellect⁹ admittit, & quas intelligens nõ negaret, & quę his similes orationes morales & afficiẽtes, sunt narratæ in libro Rhetoricorum: hoc enim occuleret ab ipso respondente locũ ambiguitatis & apparentiæ dubij de præmissa, quõ difficile est dubitare & repellere, quod cõsueuit admitti. & hic quidem locus facit adipisci respondendi persuasionem, & cum hoc fit occultatio loci dubij, affectus enim impressio, quæ fit respondenti, ex hoc excęcat ipsum à cõprehendẽdo causas dubij in præmissam. Septimus modus est, ꝙ nõ interrogetur solum de præmissa vtili, sed secũ vtatur aliquid, quod ipsam occulat, & vt vniuersalius inquam, sit ipsius interrogatio de illa sm formam dubiam, per hoc enim latet respondentẽ mens interrogantis, et condonaret illi id, quo vinceret sm eius opinionẽ & asseuerationem. Et aliquando fit hic modus occultationis et nõ vtendo pręmissis extraneis, sed quando interrogatur de præmissis vtilibus interrogatione ambigua. Et totius huius causa est, quia putaret respondens, ꝙ qui interrogat attente procuret omnes illas species, & ꝙ non dubitet, licet lateat eum, quam partem contradictionis intendat admitti.

Octauus modus est, ꝙ ponat interrogationem de præmissis, quę putantur admitti ob diuersum ab ipso quęsito, nõ de præmissis, de quarum re apparet ꝙ capiantur ob quæsitum. verbi gratia ꝙ quæsitũ sit, ꝙ diuitiæ sint bonæ, quia si huic concesserimus quòd diuitiæ sint eligibiles, mox respondens coniectaretur, ꝙ de illa interrogetur ob ipsum quæsitum. Si autem vice illius concesserimus, ꝙ id, quo fiunt opera virtutum, sit bonum, prout est indigum nutrire, putarent, ꝙ huius propositũ esset hinc concludere, ꝙ indigum nutrire sit bonum, & admitteretur hæc præmissa, qua admissa non remaneret nisi ꝙ interrogetur de præmissa, quam impossibile esset negare, scilicet ꝙ diuitijs nutriatur indigus.

Nonus modus est, ꝙ proferãtur pręmissę, de quibus interrogatur sm exemplum, & narrationem, dico narrationem, ꝙ illas ponat, prout est eius elocutio, & ipsas intelligat sm hanc dispositionem. per exemplum autẽ intelligo ꝙ illas proferat, ac si essent metaphora & exẽplum alterius rei. Hi itaq; sunt omnes modi, quibus fit occultatio per præmissas, quę sunt de foris, reliqui autẽ, quorum hic fit mentio, sunt, quæ fiunt per necessarias præmissas, quorũ est, ꝙ non interrogetur de præmissis sm ordinem cõcludentem, sed interrogetur secundum aliam dispositionẽ, & aliquando inferantur ordine simili alicui conclusioni, quę nõ sit conclusio quæsita. verbi gratia, ꝙ primum quæsitum sit, an voluptas sit bona, quando insereremus pręmissas ordine, quę cõcluderẽt nobis hoc quæsitum conclusione prima, diceremus an voluptas nõ sit perfectio, & an perfectio non sit appetitus, & an appetitus non sit naturalis, & an naturalis nõ sit bonus, & hinc cõcluderetur, ꝙ voluptas sit bonum. Et hanc ob causam in tali quæsito non insereretur talis ordo, sed insereretur ordine hoc, quo puteetur, ꝙ intendat concludere aliam conclusionẽ, præter ipsum quęsitum. verbi gratia in his præmissis ꝙ dicat, an voluptas non sit perfectio, & appetitus sit perfectio, & naturale sit perfectio appetitus, & naturale sit bonum cum hoc ꝙ respicit cõclusionem, quã concluserat primus ordo, respicit etiam alias cõclusiones. Et puto ꝙ hoc deceat, quando affirmatiuæ fuerint conuertibiles, & maiores pręmissę singulorum horum syllogismorum fuerint negatiuę. Et ipsorum est, ꝙ ponat interrogationẽ sm modum, quo nesciat respondẽs, an proposuerit sumere ipsam rem, aut eius contradictorium, & hoc fit interrogatione ambigua, nõ interrogatione indicãte, prout esset quęsitum, an voluptas nõ sit bona, et vellemus admitti præmissam vtilem, ad hoc scilicet, ꝙ bonum sit, quo homo est bonus, et nõ interrogaretur de pręmissa interrogatione indicante, vt scilicet, sit propositum et dictio nunquid, sed interrogaretur de illa interrogatione ambigua, cuius destructio sit per dictionẽ an, vt dicatur, an bonum sit, quo homo est bonus, aut bonum non sit, quo homo sit bonus. Et quidã illorum est, ꝙ capiatur interrogatio de pręmissis vtilibus quęsito, respondentis enim cõsuetudinis est festinare ad colluctandum ad primum, quod ipsum interrogaret quęrens, quõ notum est, ꝙ pręcedẽs in interrogatione est magis æstimatum apud ipsum, nisi sint duę species interlocutorum, quarum vna est species illorũ, cui cõtingit hebetudo & mala complexio frigida ob priuationẽ exercitij, & omissionem sui ipsius: secunda autẽ species est illorum, qui reputant se ob ipsos esse pręclarę cogitationis & intellectus. Cum illis quidẽ qui sunt primę speciei vtilius est interroganti, ꝙ festinet per vtilius, quando enim prolongatur illius disceptatio, calefit & inflammatur eius appetitus, & coniectatur, quę nõ fuerat pręmeditatus. Illius vero, qui est bonę æstimationis de se, potestatis est repellere cõtradictionem, qua facilis est in rei initio, & admittit id, quod interrogatur, quando aũt facta fuerit consideratio, & coniectabitur quid sequatur, negat contra id, quod accidit illi, qui dubius est de se nõ confidens constituere eius cõtrouersiam. Et de illis est, ꝙ nõ ostendat diligentiam solertẽ de pręmissa, quam proponit admitti, interroget enim de duabus partibus cõtradictionis simul, & interroget de opposito præmissę, quã proponit admitti. hic enim colligit duas species occultationis, quarum vna est, ꝙ respondens putet, ꝙ id, quod explicuisset, sit ex intentione: & secunda est, quia hic putat ꝙ forsan hic admittet alteram premissam facilius, & hinc fit, ꝙ, quãdo illã trãsfert ad primã, habetur propositum. hec itaq; est summa omnium rerum, quas Aristoteles narrauit de absconsione conclusionis.

Pro Inductione Respondenti, loci alij. Cap. II.

ADornatum vero, inductione, et cõclusione eorũ quæ affinia sunt. Inductio igitur quale quid est, manifestũ: diuidere autem huiusmodi, vt scientiã scientia esse meliorem, aut eo ꝙ exactior est, aut ꝙ meliorũ: & ꝙ scientiarum alię quidẽ sunt contemplatiuæ, aliæ autẽ actiuæ, aliæ porro effectiuæ: nam vnumquodq; taliũ coornat quidẽ orationẽ, at nõ necessarium est, vt dicatur ad cõclusionem. 21 locus. Declaratio

Ad dilucidatatẽ autem exẽpla, & similitudines afferendum. Exempla autẽ accõmodata, et ex quibus scimus qualia Homerus, non qualia Cherilus: sic enim clarius erit quod proponitur. 22 locus. declaratio

Vtendum aũt in disserẽdo, syllogismo quidẽ ad dialecticos magis, q̃ ad multitudinem: inductione vero cõtra, ad multitudinem magis. dictum est autem & de his & prius. 23. locus. declaratio

Est autem in aliquibus quidem inducenti possibile interrogare vniuersale, in aliquibus vero non facile, eo ꝙ non positum sit similitudinibus nomen omnibus cõmune, sed quando oportet vniuersale sumere, sic in omnibus talibus esse dicunt. Id autem determinare difficillimum est, qualia sunt ea, quæ proferun- 24. locus. declaratio

tur huiuſmodi, & qualia nō, & propter hoc ſæpenumero diſſident in diſputationibus, alij quidē dicentes, ſimilia eſſe quę non ſunt ſimilia: alij vero dubitantes quæ ſunt ſimilia, non eſſe ſimilia. Quare tētandum in oībus talibꝰ, ipſum nomina effingere, vt neq; reſpondenti liceat dubitare, ꝙ non ſimiliter quod infertur dicitur, neq; interroganti calumniari, vt ſimiliter dicto, eo ꝙ plura eorū, quæ non ſimiliter dicuntur, ſimiliter videntur dici.

5. locus. declaratio.

Quando autem inducenti in pluribus non dederit vniuerſale, tunc iuſtum eſt efflagitare inſtantiam, non dicēte autē ipſo in aliquibus ſic, nō iuſtum eſt efflagitare, in aliquibus non ſic. Oportet enim inducentē prius ſic inſtantiam efflagitare.

6. locus. declaratio.

Efflagitandum autem inſtantias non in eo quod proponitur ferre, niſi vnum tātum ſit huiuſmodi, vt dualitas partium numerorū ſolus primus. Nam oportet, & eum, qui inſtat in altero inſtantiam ferre, aut dicere quod hoc ſolum tale eſt.

7. locus. declaratio.

Ad eos autem, qui inſtant vniuerſali, non in eodem autem inſtantiam ferunt, ſed in æquiuoco, (vt quod habeat aliqs non ſuum colorem, vel pedem, vel manum; habebit enim pictor non ſuum colorem, & cocus pedem non ſuum,) diuidendo reuera in talibus interrogandum eſt.

8. locus. declaratio.

Nam latente æquiuocatione, bene viderētur inſtare propoſitioni. Si autem non in æquiuoco, ſed in eodem inſtans præpediat interrogationem, oportet auferentem id, in quo inſtantia eſt, proponere reliquum, vniuerſale faciendo, donec ſumat quod vtile eſt. Vt in obliuione, & inoblitum eſſe, non enim concedunt eum qui amiſit diſciplinam, oblitum eſſe, eo ꝙ tranſeunte re amiſit quidem diſciplinam, oblitus autem non eſt. dicendum autem auferenti id, in quo inſtātia eſt, reliquum, vt ſi permanente re amiſit diſciplinā, iccirco oblitum eſſe. Similiter autem, & contra inſtantes, qm̄ maiori bono, maius opponitur malum: proferunt. n. qm̄ ſanitati minori bono, ꝙ bona habitudo, maius malum opponit: nam ægritudinem maius eſſe malū mala habitudine, auferēdum igitur, et in hoc, in quo inſtātia eſt: nam ablato, magis ponet, vt qm̄ maiori bono maius malum opponitur, niſi conferat alterum ad alterum: quemadmodū bona habitudo ad ſanitatem. Non ſolum autem eo inſtante hoc faciendum, ſed & ſi ſine inſtantia negat; eo quod præuideat aliquid talium.

locus. declaratio.

Nam ablato eo, in quo inſtantia eſt, cōpelletur ponere, eo ꝙ nō præuideat in reliquo, in aliquo non ſic eſſe. Si autem nō ponat, efflagitatus inſtantiam, non habebit aſſignare. Sunt autem hmōi propoſitionū, quæ in aliquo falſæ ſunt, in aliquo autē veræ, in his. n. par eſt auferre reliquum autē verū relinquere.

10. locus. declaratio.

Si autem in multis proponēti nō ferat inſtantiam, poſtulandum eſt ponere. Nam dialectica eſt propoſitio, ad quā ſic in pluribus ſe habentem, nō eſt inſtantia.

11. locus. declaratio.

Qn̄ autem contingit idem, & ſine impoſſibili, & per impoſſibile ſyllogizare, demonſtranti quidem & non diſſerenti, nihil refert vel ſic, vel illo modo ſyllogiſmo colligere: diſſerenti autem non eſt vtendū per impoſſibile ſyllogiſmo. nam, ſi ſine impoſſibili quidē ſyllogiſmo colligat, minime fiet, vt dubitent: at, quando per impoſſibile ſyllogizāt, (niſi valde manifeſtum ſit falſum eſſe,) non impoſſibile dicunt eſſe, quare non fit interrogātibꝰ quod volunt.

12. locus. declaratio.

Oportet autē ꝓponere quæcunq; in pluribus quidem ſic ſe habent. Inſtantia autem, aut omnino non eſt, aut nō in ſuperficie eſt conſpicere: nam qui non poſſunt conſpicere in quibus non ſic, tanq; verum quidem ſit, ponunt.

13. Locus. declaratio.

Non oportet autē concluſionem interrogationē facere. Alioquin autem, eo renuente nō videtur fieri ſyllogiſmus: nam, & ſæpe cùm non interrogat, ſed, vt ſequens infert, negant: & hoc faciētes non videnī redargui ijs, qui non conſpiciūt quod accidit ex ijs quæ poſita ſunt: quando igitur non dicens quidem accidere, interrogabit, ille autem negabit, oīno non videtur fieri ſyllogiſmus.

14. locus. declaratio.

Nō videtur autem omne vniuerſale dialectica propoſitio eſſe, vt qd eſt homo? aut quot modis dicitur bonum? eſt enim dialectica propoſitio, ad quam eſt reſpondere, ſic, vel non: ad dictas autem nō eſt, quare nō ſunt dialecticæ huiuſmodi interrogationes, niſi ipſe determinans, vel diuidens dicat: vt putaſne bonum ſic, vel non ſic dicitur? nam ad talia facilis reſponſio, vel affirmando, vel negando: quapropter tētandum ſic proponere huiuſmodi propoſitiones.

15. locus. declaratio.

Simul autem, & iuſtum fortaſſe ab illo interrogare, quot modis dicitur bonū, quando hoc diuidente, & proponente, nullo modo conceſſerit.

16. locus. declaratio.

Quiſquis autem vnam orationem multo tempore interrogat, male interrogat. Nam, ſi reſpondeat quidem ei interrogatus quod interrogatur, manifeſtum quod multas interrogationes iterrogat, aut frequenter eaſdē, quare aut nugatur, aut nō habet ſyllogiſmū, nam ex paucis oīs ſyllogiſmus: ſi vero non reſpondeat quid, aut non increpat, aut diſcedit?

17. locus. declaratio.

Eſt autem argumen-

tari difficile, et sustinere facile ipsas suppositiones. Sunt autem talia, & quæ natura sunt prima, & quæ postrema. Nam prima quidē termino egent, postrema vero per multa terminantur volenti continuum sumere à primis, aut sophisticæ videntur argumentationes: impossibile enim demonstrare quippiā est eum, qui nō incipit à proprijs principijs, & connectit vsque ad vltima: definire autē nihil ducunt respondentes, neq; si interrogans definierit, aduertunt, atqui non facto manifesto quidnam est quod propositū est, non facile est argumentari: maxime autem quod tale est, circa principia accidit, nā alia quidem per hæc monstrantur, ipsa vero nō contingit per alia, sed necesse est definitione

9. locus. Declaratio.

talium, vnumquodq; cognoscere. Sunt autem difficile argumentabilia, & quæ valde propinqua sunt principio. Non enim contingit plures ad hæc rationes inuenire, cùm sint pauca media, horumq; & principiorū, per quæ necesse est monstrare ea quæ post il

10. locus. Declaratio.

la sunt. Terminorum autem difficile argumētabiles ij omnium maxime sunt, quicūq; vtuntur talibus nominibus, quæ primū quidem immanifesta sunt, simpliciterne dicantur, an multipliciter: adhuc autem quæ neq; nota vtrum proprie, an secundum metaphoram de definito dicantur. Nam, quia obscura sunt, non habent argumenta, quia vero ignorantur si absq; metaphora dicitur quod

10. locus. Declaratio.

tale est, non habet quod increpet. Omnino autem omne problema quando difficile argumentabile, vel termino indigere arbitrandum est, vel est eorum quę multipliciter, vel eorum quæ secundum metaphoram de definito esse dicantur, vel non longe à principijs, vel quia non manifestum est primū nobis hoc idem, secundum quem dictorū modorum est, quod dubitationem præstat. Nā, cùm est manifestus modus, manifestū, quoniam, aut definire oportebit, aut diuidere, aut medias propositiones inuenire. Nā per

11. locus. declaratio.

hæc monstrantur vltima. In multis autem positionibus (non bene assignata definitione) non facile disputare, ac argumentari. Vt vtrum vni contrarium, an plura: definitis autem contrarijs aliquo modo, facile est ostendere vtrum contingit plura eidem esse contraria, an nō, eodem autem modo, & in alijs definitione indigentibus: videntur autem, & in disciplinis quædam ob definitionis defectum non facile describi, vt & quoniā quę ad latus secat planum linea, similiter diuidit & lineam, & locum: definitione autem dicta statim manifestum est quod dicitur. Nā eandem ablationem habent loca, & linea, est autem definitio eius orationis hæc. Simpliciter autem prima elementorum, positis qui- 12. locus. declaratio.

dem definitionibus, vt quid linea, vel quid circulus, facillimū oñdere, verū non multis ad vnūquodq; eorum est argumentari, eo q non sunt multa media: si autē non ponātur principiorum definitiones, difficile: fortasse autem oino impossibile. Sicut autem his, & in ijs 13. locus. Declaratio.

quæ sunt circa orōnes se habet, non igitur latere oportet, qñ difficile argumentabilis est pō, q passa est aliquid eorum quę dicta sunt, qñ autem erit ad dignitatem, & propōnem, maior labor disputare q̃ ad positionē. Dubitare autem possit quispiam, vtrū ponēda Dubium.

sint talia, an nō: nam, si nō ponat, sed poscat, & ad illa disputare, maius præcipiet, q̃ quod in principio positū est: si vero ponat, credet ex minus credibilibus: si igitur oportet non difficilius problema facere ponendū, si autē per notiora syllogizare, non ponendū. An discenti quidem non ponēdum, nisi notius sit: exercitato vero ponendū, si verum solū videatur: quare manifestū, qm̄ nō sic, & interroganti, & docenti existimādum esse ponendū. Quo pacto igiť interrogare, & ordinare oportet, pene sufficiunt quę dicta sunt.

Sermo de Orationis decoratione, & de alijs præceptis interrogantis. *Cap. II.*

Tertia autē intentio est orationis decoratio & exornatio, & amplificatio: hoc itaq; fit duab[9] reb[9], quarū vna est ipsa inquisitio, et altera est partitio in res proportionales. Inquisitio quidem, quæ fit ad hāc intentionem, fit duabus dispositionibus: quarum vna est, quando nobis esset præmissa vniuersalis per se patens non indigens inquisitione, & proponimus interrogare de illa, vt vice eius fiant præmissæ particulares, quas hæc præmissa ambit. verbi gratia, quando proponimus interrogare, an peritus in omni arte sit præstantior? & proponimus exornare orationem, & ipsam exemplificare, an miles peritus in sua militia sit præstantior: & similiter nauta peritus in suo nauigio: sicq; etiam medicus peritus in sua medicina, & vtendum est singulis, quæ subsunt præmissæ vniuersali: secunda dispositio est, quòd præmissa sit per se nota, & proponimus interrogare de ipsa, & huius præmissæ sit præmissa ambiens ipsam, & alias præmissas, quæ secum subintrant ipsam præmissam vniuersalem, nos. n. interrogaremus præmissam cum præmissis particularibus, quæ secum subintrant præmissam vniuersalem. gratia exempli, quòd proponamus interrogare, an medicus peritus sit præstantior, prout est miles peritus, & nauta peritus. Hæ nanque omnes subintrant vnam præmissam, quòd scilicet peritus in omni arte est præstantior: Partitionis autem vsus in his fit duobus modis, quorum vnus est, quando fit in prædicato præmissæ, quam volumus admitti, & alter quando fit in subiecto. Exemplum vsus illius in partitione prædicati est, quòd interrogemus nunquid scientia de anima sit honorabilior, quàm scientia eleuationis ponderis? & sub

dignus

dimus huic, quia scientiarum honorabilior dicitur aut ex parte nobilitatis subiecti, aut ex parte firmitatis demonstrationum. Si autem tacuissemus hanc partitionem esset præmissa patens per se. Et huius exemplum in partitione subiecti est, quòd interrogemus vice dicendi, an oppositorum sit vna scientia, an opposita quędam sint contraria, & quædam relatiua, & quædam priuatio & habitus, & quædam affirmatio & negatio, & omnium horum est vna scientia, est autem hoc vtile, quia naturaliter homo est admissurus orationem, quæ exprimitur hac expressione, quia hoc opere contingeret ostentatio, & decorum, & mentis satisfactio cum auditore. Et vt vniuersalius inquã, proportio huius operis ad præmissas necessarias est proportio pulchrium colorum & picturarum ad res necessarias illis ex accommodatis, & vestibus, & cæteris, & sicut homo gaudet his, & delectatur eis, sic est res in oratione, & inquisitio, quę hic fit, est alia ab inquisitione, quæ fit ad certiorationem, aut ad commonstrandum præmissam necessariam in se. Hæc autem exornatio, sicut fit in præmissis necessarijs, sic fit in nõ necessarijs, prout sunt præmissæ occultationis & certiorationis, quæ prænarratæ sunt.

Quarta autem intentio, quæ est orationis manifestatio, & explicatio, fit duobus modis: quorum vnius sunt exempla, alterius autem sunt confictio, & assimilatio. Exempla quidem sunt particulares res ipsius vniuersalis, quæ sumuntur ad ipsius intellectionem, & explicationem. Exemplo autem vtitur ars oratoria ad occurrendum in assertionem. Hæc vero ars vtitur solum ad intellectionem, prout est dispositio inquisitionis, qua vtitur hæc ars ad assertionem, & commonstrationem, & exemplificationem. Confictio vero & assimilatio, quæ fiunt ad rei intelligentiam, non sunt res particulares, neque vniuersales rei, quæ sumantur ad ipsius intelligentiam, sed sunt res, quæ ipsam fingunt & assimulant, prout est id, quod dicit Aristoteles, quòd error in principio, & si sit paruus, qui non percipiatur, tamen conducit ad plures errores, sicut qui deuiat itineris initium, & aberrat ab eo trigona figura, non cessat distare ab itinere, donec quasi deuiet infinita distãtia ab eo. Et assimilationes, quibus vtitur hæc ars, sunt proxime proportionales, quibus, vt ait Aristoteles, vsus est Homerus. Et his eisdem modis fiunt in arte demonstrationis. Vsus autem ipsarum in his duabus artibus est diuersus ab vsu ipsarum in arte Poetica, fiunt enim in ista arte ad occurrendum in assertionem poeticam, in his autem duabus artibus ad solam intelligentiam.

Hæc itaque est summa eorum, quæ dixerat de præmissis quæ sunt deforis.

Deinde transfert se Aristoteles ad alia præcepta interrogantis, & dicit: Quia orationes Dialecticæ sunt duarum specierum, syllogismus, & inquisitio, conuenit interroganti vti inquisitione cum plebe Dialecticorũ, & syllogismo, cum ipsorum peritis: plebs enim inquisitione magis comprehẽdit, quia ipsius particularia sunt sensata; sensatum autem est notius apud plebem. Sed apud illos, qui exercitati sunt in Dialectica, syllogismi sunt magis diuulgati, adeo quòd illi repellũt sensatum, prout comperimus multos antiquos repulisse motum, & multitudinem. Illorum autem error circa hęc fuit ob syllogismos, qui apud eos constituti erant super præmissis diuulgatis, quæ sunt apud hanc speciem notiores sensatis, sensus enim subordinatur apud eos huic speciei præmissarum, putant enim quòd præmissæ sint intelligibiles. Ex quo autem inquisitio profertur ad cõmonstrationem pręmissæ vniuersalis, notum est, quòd, quando fuerit nomen, quod includit omnes res consimiles, quæ subsunt huic vniuersali, in quo sunt similes, facilis fit translatio ab admissione illarum ad admissionem vniuersalis cum respondente. Si vero huic vniuersali, quo sunt similes, non fuerit nomen, difficilis fit illi: respondens enim concederet interroganti præmissam vniuersalem, cui subest subiectum quæsiti, quãdo commonstratum ei fuerit, quòd quæsiti subiectum sit simile rebus, quæ sunt inquisitæ, et subintrat similitudinem vniuersalem rebus, quæ inquisitæ sunt, & quòd illis euenerit prædicatum ratione huius assimilationis, & quando huic assimilationi vniuersali nõ fuerit nomen, difficilis fit illius ablatio apud interrogantem separando illud ab illis, immo fortasse priuatio nominis erit causa, qua respondens non imaginetur illud admittere, & difficilis fit illius intelligentia, & graue fit ei illud admittere, cui non sit nomen, quod includat rem intentam ab ipso respondente admitti, & vt vniuersalius inquam, priuatio nominationis vniuersaliter est, quæ per inquisitionem apponit errorem duabus sectis, & aliquando interrogans quærit à respondente, quòd ei admittat, quod non est simile, vt quòd esset simile, & interdum respondens cauet admittere, quod est simile, & aliquando cadit dubiũ de rebus similibus, Et ideo Aristoteles præcepit interroganti in hoc loco, quòd instituat nomẽ vniuersali, quod includit particularia, quę educta sunt inquisitione, aut illud significet per orationem, vt facilius & tutius respondens admittat id, quod interrogans proposuerit, & remotius fuerit aduenire repugnans illi, de quo interrogauit, & confidat etiam interrogator, quod putabit de eo, quod non est simile, quòd sit simile. Quando autem interrogans fecerit hoc vniuersaliter, scilicet quòd instituerit illi nomen, vt esset in primo posito illi nomen, & respondens admitteret ei particularia inquisitionis, & nõ admitteret ipsum vniuersale. Expedit autem illi, quòd proponat argumẽtari destructionem huius vniuersalis, & si eum interrogaret, quòd commonstret de qua rerum non se habeat, prout inquisitum est. Quando vero respondens nõ admitteret ei inquisitionem, non expedit ei interrogare eum destructionem præmissæ vniuersalis. Et quando respondens protulerit destructionem vniuersalis, cuius particulares præmissas admiserat in inquisitione, non euadit, quin destruat alias particulares de particularibus, quæ non sunt expressæ in ipsa inquisitione, quoniam ad destructionem particularis, quam concludere intendit, non expedit interroganti admittere ipsius destructionem, quia est ipsa eadem res, quam interrogans proponit commonstrare, nisi quæsito, quod interrogãs proposuerat concludere, soli proprium sit inter reliqua particularia, quæ subsunt illi vniuersali, quòd illi nõ insit illa res, quam quærens procurat commonstrare inesse per inquisitionem: admitteretur enim ei hoc, quia illi præmissæ non esset instantia, nisi in illo particulari solum, & est ac si illa inueniretur esse necessaria respõdenti, vt gratia exempli, si quærens proponeret concludere, quòd binarius sit numerus par, qui non sit primus, inquirendo de reliquis speciebus numeri paribus, qui non sint primi, prout sunt octonarius, & senarius, & cęteri: quando itaque illos inquisiuerimus, & interrogãs proponeret, quòd respondens admittat ei ipsam vniuersalem, qua hinc concludat, quòd binarius sit numerus par, non primus, hic esset respondentis instare ei per ipsummet quæsitum. Quando vero instantia respondentis fuerit per particularem huius particularis quæsiti, interrogantis est apponere conditionem in præmissa vniuersali, qua ab illa excipiat hoc particulare, quod destruxerat ipse respondens, & remanebit sub hoc quæsito. Et si interrogans apponeret hanc conditionem primo in præmissa, priusquàm interrogaset de illa præstantius esset, quia ipse respondens non

inueniret aditum ad instandum, verbi gratia, quòd interrogans poneret, quòd ille, à quo separatur sciẽtia de re, obliuiscitur illius. Et respondens instabit, quòd sciẽtia aliquando separatur à scientia in corruptione ipsius sciti, hæc autem non vocatur obliuio. Quando autem interrogans apposuisset conditionem, quòd ille, à quo separatur scientia de re ipsa re permanente obliuiscatur, non inuenisset respondens aditum ad negandum hanc præmissam, & oportuisset eum admittere illam, definiens enim præmissam Dialecticam, quæ inquisitione construitur in hac arte, est, quòd inueniatur prædicatum in maiori parte sui subiecti, & quòd non sit ipsius aliqua instantia, aut quia non sit aliqua instantia in ipsam, aut quòd sit illius aliqua instantia, sed illam non æstimemus in hac arte. Quando vero instaret respondens, quòd sit æquiuocum nomine prædicati, aut subiecti præmissæ vniuersalis, expediret interrogãtem vti diuisione nominis æquiuoci secundum omnia ipsius significata, quæ significaret, deinde explicare illi significatum, quod intendebat commonstrare in ipsa inquisitione, verbi gratia, quando interrogans proposuisset concludere, quòd non sit homini aliquod membrum, quin sit ei proprium, vt in poematibus fertur de centauro & minotauro, quòd suis superioribus membris sit homini similis, & inferioribus membris similis sit alij animali. Respondens autem instaret dicẽs, quòd picto non est caput, & ipsius est caput imaginis, quam formauerat. huius autem erroris causa est æquiuocatio illius dictionis ipsius, aliquando enim fit pro eo, quòd res non sit pars speciei, cui attribuitur per hanc dictionem. Et similiter dicitur, quòd ipsius hominis sint mẽbra organica, & membra similaria. Et aliquando fit secundum modum attributionis ipsius, scilicet, aut attributionis affectus, aut attributionis habit⁹, aut alius attributionis: & hoc modo dicitur, quòd hæc vestis sit ipsius talis, siue fuerit ipsius acquisitio, siue quòd arte illam fecerit. Hæc itaque est summa eorum, quæ expedit interrogantem facere tempore inquisitionis singularum rerum. Quando vero vteretur syllogismo sine inquisitione, expedit, quòd de duabus syllogismi speciebus vtatur syllogismo recto, non syllogismo impossibilis, rectus enim expeditior est ad hoc, & vtilior, quando possibilis fuerit: huius autem causa est, quoniam dispositio huius artis quo ad hanc rem differt à dispositione artis demonstrationis, quicquid enim commonstratum fuerit secundum artem demonstrationis vtrisque syllogismis ipsius est demonstrationis firmitas vna, verumtamen secundum hanc artem res non ita est. Impossibilis enim syllogismus concludit ducendo ad falsum, quod est contradictorium illius, quod concludere proposuerat. Id autem, quod in hac arte gerit vicem falsi, est absonum fictum. Et aliquando contingit, quòd inueniantur ambo contradictoria diuulgata, & nõ concludant absonum fictum, & interdum concludant absonum fictum: sed non est maxime fictum absonum. Ficta autem absona, quæ in hac arte gerunt vicem falsi in demonstratione, sunt illa ficta absona, quæ respondens renuere nequit, & hoc est fictum absonum, quod est notę nefandum. Quo vero modo vnum, idem quęsitum commonstretur per impossibile & recte, iã commonstratum est in libro Priorum Analyticorum. Iam itaque elocuti sumus, cum quo fiat syllogismus, & cum quo fiat inquisitio, & cum hoc ediximus, quid expediat interroganti facere in dispositione inquisitionis, & ordine inserere instantiam respondentis ei, & enarrauimus etiam quæ species syllogismi sit ei vtilior in hac arte. Nefandas vero præmissas in hac arte expedit cauere illas, quæ fuerint maxime diuulgatæ, & hæc quidem sunt duæ species, quædam species est illarum, quarum instãtia est nefanda, prout est illa, Deus omnia potest: & aliqua species est, cuius instantia est difficilis, ob modicam inuentionem suæ instantiæ, aut quia illius non sit instantia aliqua. Et hæ quidem sunt præmissæ, quæ pro maiori parte suorum subiectorum sunt sub sensu, præter quòd constet nobis aliqua res illis repugnãs. Et quando respondens interrogaretur de talibus præmissis, & eas negaret, interrogantis esset ipsum capere & castigare, & hæ sunt præmissæ, quæ sunt maxime diuulgatæ in hac arte. Conclusio vero non profertur secundum modũ interrogationis, sed quatenus est consequens ex admissione præmissarũ. Quando enim protulisset eam, secundum quòd sit consequens, posset respondens renuere ipsam, ex quo eius est hoc secundum hanc artem, tanto fortius quando eam protulerit secundum modum interrogationis, quia putandum est quòd respondens non admitteret eam, & non obiiceret illi in hoc, & inde lucraretur. Expedit autem scire, quòd non quælibet interrogatio est Topica, prout est interrogatio quid sit homo, aut interrogatio quot modis res dicatur: sed Topica interrogatio est, ad quam respondentis est respondere sic, aut non, prout dicimus, nunquid mundus sit nouiter factus, aut nõ, ad quod respondenti non est nisi vna responsio, prout est responsio ad quid sit homo, quòd sit animal rationale, aut quot modis dicatur bonum? quia dicitur de honesto, vtili, & pulchro. Fit autem hic modus interrogationis Topicus, quando illum protulerit interrogans modo quo respondens possit ad illam respondere per alterum duorum cõtradictoriorum, vt dicat, an homo sit aĩal rationale, nec ne? & an bonum dicatur de tali & tali, nec ne? & quãdo respõdens non admitteret ei hoc illud, admitteretur ei quòd eum interroget quot modis dicatur bonum apud illum, aut quæ sit hominis definitio apud illum. Quòd autem interrogatio protrahat moram, plusquàm decerneretur ex præmissis faciundis pro quæsito, hoc est, dicere necessarias, & eas, quę deforis sunt, est vtique vilis actus in interrogatione: quando enim hoc fieret, putaretur fieri ob alteram duarum rerum, aut quia nimium amplificet orationem, & multiplicentur interrogationes de vna eadem re, aut quia interroget, quod inutile sit ad conclusionem, & confidet obiicere ei, & lucrari, aut videbitur ei quòd recedet. Et expedit interrogantem scire, quòd inueniantur quædam positiones, quas difficile est destruere ob difficultatem argumentationum, quæ illis instent, & modicam illarum instantiam. Et ideo harum earundem obseruatio facilis fit respondenti. Et positiones quidem, quarum destructio difficilis fit ob difficultatem argumentationum, quę illis repugnent, sunt quatuor specierum. Quarum vnius sunt principia nota prima artium, prout est constructio vnitatis in Arithmetica, & puncti in Geometria, & sicut dicere, quòd de quauis re verax sit affirmatio, aut negatio. Secundæ autem sunt res postremæ remotæ à principijs, prout est dicere, an anima sit immortalis, nec ne? Et tertię sunt res proximæ principio. Et quartę, res, quarum elocutio fit nomine æquiuoco, aut nomine accommodato. Causæ vero difficultatis inueniendi syllogismos de principijs sunt, quia, quando interrogans procuraret commonstrare aliquam rem, quæ fiat de illis, prius indigeret admitti illorum definitio. prout fit, quando nos proponimus commonstrare, quòd de qualibet re verax sit affirmatio, aut negatio, prius indigemus explicare affirmationem, & negationem. Et hoc idem euenit de omni, cuius definitionem sumere indigemus primo, quando scrutatur de illo, prout dicimus, an Deus sit, & an natura sit? & an vacuum sit, nec ne? & magis accidunt obscuritates in talibus, quando contem-

nuntur,

nuntur, & quæritur de illis esse aliquam rem, aut impossibilem esse præter quòd definierint. Vt qui quæreret, an vacuum sit, præter quòd sciat quid vacuum nomen significet. Causa autem difficultatis admittendi definitionem est multitudo illorum, quorum interrogans indiget, quòd ei admittat respondens de essendo conditiones requisitas ad illam, vt quòd insit definito, & quòd sit prædicatum de illo in eo quòd quid sit, & reliquæ conditiones præpositæ de definitione. Et hæc erit causa, qua ex illis respondens offendat plures instantias: & ideo illius destructio sit facilior contra ipsius constructionem. Et hæc eadem est causa difficultatis inueniendi argumentationes de rebus postremis, quoniam commonstrantur pluribus præmissis, quas interrogantem difficile est capere, & respondenti non deest id, quo facile feratur instantia. Causa vero difficultatis syllogizandi ad res proximas principio est paucitas præmissarum, quæ fiunt ad illas, & in his decet interroganti vti occultatione, vt decet et in rebus, quæ sunt à principijs distantes. Verumtamen causa difficultatis syllogizandi ad illud, de quo elocutio fuerit æquiuoca, aut accommodata, est, quia, quando dictio æquiuoca non traderet vnum idem significatum, fieret forma cuiuis rei, quæ contingeret de modis constructionis, & destructionis. Si autem interrogans caperet de illis significatum vtile, non est respondentis dicere nolo hoc significatum, quod intelligebas. vt si interrogetur, an orbis sit æternus, nec ne: quia nomen orbis est æquiuocum, quod dicitur de toto, & dicitur de aliqua suarum partium. Et exemplum huius in accommodatis est oratio illius, qui dicit, quòd mare sit terræ sudor, qui in ipsius fundo collectus est, quia si destruxerit significatum accommodatum, diceret, nolo nisi significatum verum, & si destruxerit verum, diceret, nolo, nisi ipsum significatum accommodatum, & non est illius propositum, & lucraretur. Et hanc quidem ob causam definitiones, quæ æquiuocæ, aut accommodatæ dicuntur, difficile est destruere, licet illarum destructio secundum præcedentia sit facilis, quando autem hoc ita est, quòd hæ sint causæ difficultatis destructionis positionum; præter quòd coniectetur, vnde sit difficultas illarum, quas interrogans intendat destruere. Expedit itaque, quando difficilis ei fuerit destructio alicuius positi; præter quòd consideret, vnde sit illius difficultas, quòd innitatur his modis, quia non euaderet vnum eorum, aut plures, quàm vnum. Et si illius causa fuerit, quia indigeat definitione, exordiemur prius definitionem. Si autem illius causa fuerit nominis æquiuocatio, prout est dicere, an orbis sit æternus, nec ne: incipiemus à diuisione illius, quod significat ipsum nomen. Si autem illius difficultatis causa fuerit multitudo præmissarũ, quæ in medio sunt, prout est dicere, an cœlum sit graue, aut nec graue, neq; leue: expedit illas proferre, adeò quòd nullam rẽ illarum omittamus. Contingit autem aliquãdo dubitare quid expediat interrogantem facere, quando non inueniret per quid procuret illud commonstrare nisi per præmissas modicæ diuulgationis, & si interrogaret de illis, non confidit, quin illas neget ipse respondens, si non interroget de illis primo, & proponat interrogare de præmissis, quarum conclusio sit difficilis ad quæsitum ob multitudinem illarum conclusionum, quæ intercidunt ei & primis principijs. Doctrina vero est, quod primo proferat præmissas, quæ sunt notiores, donec per illas commonstret præmissas, quæ fuerint quæsito proximæ.

Hæc itaque est summa eorum, quæ dicta sunt pro interrogante, & quo modo debeat esse interrogatio, & ordinis series.

Loci pro respondente. *Cap. III.*

De responsione autem primum quidẽ determinandum, quod nam est opus bene respondentis, quemadmodum bene interrogantis. Est autem interrogantis quidem sic deducere orationẽ, vt faciat respondentem dicere inopinabiliora, quàm ea, quę propter positionem sunt necessaria: respondentis vero non propter se apparere, accidere impossibile, aut quod præter opinionem est, sed propter positionem: nam alterum fortasse peccatum, ponere primum quod non oportet, et positum non seruare aliquo modo. Quia autem sunt indeterminata ijs, qui propter exercitationem, & experientiã orationes faciunt (nam non eædem considerationes, & discentibus, & docentibus, & concertãtibus, neq; his, et ijs qui exercent se inuicem inspectionis gratia; nam discenti quidem ponenda sunt semper ea, quę videntur, neque enim conatur falsum vllus docere, concertantium vero interrogantem quidem videri aliquid facere oportet omnino, respondentem autem nihil videri pati) & in Dialecticis congressionibus, quæ non concertationis gratia, sed experimenti, & inspectionis orationes faciunt, nondum enucleatũ est quo pacto oporteat coniectare respondentem, & qualia dare, & qualia non, ad bene, aut non, seruandam positionem: quoniã (inquam) nihil habemus traditum ab alijs, ipsi aliquid dicere tentemus. Necesse est autem respondentem sustinere orationem, ponendo aut probabilem, aut improbabilem positionem, aut neutram, & aut simpliciter probabilem, aut improbabilem, aut indeterminate, vt huic alicui, vel alij. Nihil autem refert quomodocunque dum ea probabilis, aut improbabilis sit: nam idem modus erit bene respondendi, vel dandi, vel non dandi quod interrogatum est: nam, cùm improbabilis est positio, necesse est, & conclusionem ptobabilem fieri: cùm vero probabilis, improbabilem, nam oppositum semper positionis interrogans concludet: si autem neq; probabile, neque improbabile quod positũ est, & conclusio erit talis. Quoniam autem bene syllogizans, ex probabilioribus, & notioribus propositum demonstrat, manifestum est, quòd quando simpliciter est improbabile quod proponitur, non dandum est respondenti, nec quod non videtur simpliciter, nec quod videtur quidẽ, minus aũt cõclusione videtur. Nã, cũ improbabilis est positio,

44. locus. Declaratio.

45. locus. Declaratio.

46. locus. Declaratio.

47. locus. Declaratio.

positio, probabilis est cõclusio, quare opor-
tet quæ sumuntur, probabilia esse omnia, &
magis probabilia quàm quod proponitur,
si debet per notiora quod minus notum est
concludi, quare si neq; tale est quippiam eo-
rum, quę interrogantur, non ponendum est
48. locus. declaratio. respondenti. Simpliciter autem si est pro-
babilis positio, dilucidum est, quoniam con
clusio simpliciter improbabilis: ponendum
igitur, & quæ videntur omnia, & eorũ quæ
non videntur, quęcunq; minus sunt impro-
49. locus. declaratio. babilia conclusione: nam sufficienter sic vi-
debitur disceptatum esse. Similiter autẽ erit,
& si neq; improbabilis, neq; probabilis est
positio. Nam, sic & quæ videtur omnia dan
dum, & eorum quæ non videntur, quæcũq;
minus sunt improbabilia conclusione: sic
enim probabiliores accidit orationes fieri.
50. locus. declaratio. Si igitur simpliciter quidem probabile, vel
improbabile quod ponitur, ad ea quę viden
tur simpliciter, comparatio facienda. Si autẽ
non simpliciter probabile, vel improbabile
sit, quod ponitur, sed respondenti, ad seip-
sum quod videtur, & quod non videtur iu-
dicando, ponendum, vel non ponendum.
51. locus. declaratio. Si vero alterius opinionem tutetur respon-
dens, manifestum, quoniam ad illius intelli-
gentiam aspiciendo, ponere singula debet,
& negare, quare & qui curant extraneas opi
niones, (vt bonum & malum esse idem, quẽ
admodum Heraclitus inquit,) non dant nõ
adesse simul contraria eidem, non quia non
videntur eis hæc, sed quia secundum Hera-
clitum sic dicendum. Faciunt hoc autem &
qui suscipiunt abinuicem positiones, conie-
ctant enim ac si is dicat, qui ponit, manifestũ
igiť, quę cõiectandũ rñdenti, siue simplr pro
52. locus. declaratio. babile, siue alicui positũ est. Qm̃ autem est
necesse omne quod interrogatur, aut proba
bile, aut improbabile esse, aut neutrum, et ad
orationem, aut non ad orationem attinere
quod interrogatur, si sit quidem quod vide
tur, & non ad orationem, dandum est dicen
do, quod videtur. Nõ enim interimitur, po
53. locus. declaratio. sito eo, quod in principio: si vero non vide
tur, & non ad orationem, dandum quidem,
& consignificandum ꝙ non videtur, ad de-
54. locus. Declaratio. uitationem absurditatis. Si vero sit ad ora-
tionem, & videatur, dicendum, quoniam vi
detur quidem, sed valde propinquũ ei quod
in principio est, & interimiť eo posito quod
55. Locus. declaratio. propositum est. Si autem ad orationẽ qui-
dem, valde autem probabile postulatum, di
cendũ quod accidit hoc posito, at valde ab-
56. locus. declaratio. surdum esse quod proponitur. Si vero neq;
probabile, neq; improbabile, si nihil quidẽ
ad rationem, dandum nihil determinando.
Si autem ad orationem, consignificandum 57. locus. declaratio.
quod interimitur (posito eo) ꝙ in principio
est. Nam, sic & qui respõdet nihil videbitur
propter hoc pati: si quidem præuidens sin-
gula posuerit, & qui interrogat, assequetur
syllogismum positis ab eo omnibus proba-
bilioribus conclusione. Quicunq; vero nõ 58. locus. declaratio.
ex probabilioribus conclusione conantur
syllogizare, perspicuum, quoniam non be-
ne syllogizant, quare cùm sic interrogant,
non ponendum. Similiter autem & in iis, 59. locus. declaratio.
quæ obscure, & multipliciter dicuntur, oc-
currendum est. Nam, quia datum est respon
denti non discenti, dicere non disco, & mul
tipliciter dictum non ex necessitate confite
ri, vel negare, manifestum, quoniam primũ
quidem nisi planum sit quod dicitur, non
cunctandum vt dicat haud intelligo: nã sæ-
pe ex eo quod nõ clare interrogãtibus dãt,
occurrit aliquid difficile. Si autem notum 60. Locus. Declaratio.
quidem sit, multipliciter autem dictum, si in
omnib⁹ quidem verum vel falsum sit quod
dicitur, dãdum simpliciter quod dicitur, vel
negandum: si vero in aliquo quidem sit ve-
rum, in aliquo autem falsum, significandum
est quod multipliciter diciť, & quia hoc qui-
dem falsum, illud autem verum. Nam, cùm
posterius distinguitur, immanifestum si &
in principio ambiguum animaduerterit. Si 61. Locus. Declaratio.
autem non præuiderit dubium, sed in alterũ
aspiciens posuerit, dicendum ad eum, qui in
alterum ducit, quoniam non ad id aspiciens
dedi, sed ad alterum eorum. Nam pluribus
existentibus, quæ sub eodem nomine, vel
eadem oratione sunt, facilis est ambiguitas.
Si vero & dilucidũ sit, & simplex quod in-
terrogatur, aut sic, aut non, respondendum.
Quoniam autem omnis propositio syllogi 62. locus. Declaratio.
stica, aut earum aliqua est, ex quibus syllogis
mus, aut propter aliquam illarum, manife-
stum, ꝙ quãdoq; alterius gratia sumetur, ex
eo ꝙ plura similia interrogãt. Nam, aut per
inductionem, aut per similitudinẽ, plerunq;
vniuersale sumunt: singularia igitur oĩa po-
nendum, si sint vera & probabilia. Ad vni 63. locus. Declaratio.
uersale autem tentandum instantiam ferre.
Nam sine instantia vel quæ sit, vel quæ vi-
deatur, prohibere orationẽ, proteruire est: si
igitur multis apparentibus, non dederit vse
qui non habet instantiam, manifestum est,
quoniam proteruit. Amplius, si neq; cõtra 64. locus. declaratio.
argumentari habeat ꝙ nõ verum, multo ma
gis videbiť proteruire, quãuis nec hoc suffi-
ciat:

ciat: nam complures orationes opinionibꝰ contrarias habemus, quas difficile est soluere, velut Zenonis, ꝙ non contingit moueri, neq; stadium pertransire: sed nō propter id, quæ sunt opposita his, non ponēdum, si igitur qui neq; contra argumentari habet, neq; instare nō ponit, dilucidum, quoniam proteruit: est enim in disputationibus proteruia, responsio præter dictos modos, syllogismi destructiua. Sustinere autem & positionem, & definitionem, ipsum sibiipsi oportet prę argumentando. Nam ex quibus interimūt interrogantes quod proponitur, manifestū, quoniam ijs aduersandum. Inopinabilem vero suppositionem cauendum sustinere. Erit autem inopinabilis multipliciter: nam, & ea ex qua absona contingit dicere: vt si omnia dicat aliquis moueri, aut nihil, & quęcunq; peioris moris esse eligēda, & quæ contraria consilijs, vt ꝙ voluptas bonum, & iniuriam facere melius quàm iniuriam pati: nā non vt orationis gratia sustinentem, sed, vt ea quæ videantur dicentem oderunt. Quęcunq; vero orationum falsum syllogizant, soluendum interimēdo id propter quod fit falsum. Nam non is qui quoduis interimit soluit, ne quidem si falsum est quod interimitur: habere enim potest plura falsa oratio, vt si quis sumat sedētem scribere, Socratem vero sedere: accidit enim ex his, Socratem scribere, interempto igitur Socratem sedere, nihil magis soluta est oratio, quamuis falsum sit postulatum, sed non propter id oratio falsa: nam si quis sit sedēs, non scribēs autem, nō amplius in tali, apte accommodabit eadem solutio, quare nō id interimendum, sed sedentem scribere: non enim omnis qui sedet, scribit. Soluit igitur omnino, qui interimit id, propter quod fit falsum: nouit autē solutionē, qui scit quòd propter id falsa oratio: quemadmodum in iis quæ falso describuntur. non enim sufficit instare, ne quidem si falsum sit quod interimitur, sed & id propter quod falsum assignandum: sic enim erit manifestum verum præuidens aliquid; an non, facit instantiam.

4. Locus. Declaratio.

4. Locus. Declaratio.

5. Locus. Declaratio.

Sermo de præceptis respondentis. *Cap. III.*

QVomodo autem fiat responsio expedit, ꝙ eloquamur postq̃ sciuerimus, ꝙ vltra cōditiones interrogationum, & responsionum sint illæ, quæ sunt quærentium, & respondentium, bene interrogantium, & bene respondentium, et sunt illi, quorū propositum est exerceri in hac arte, & ponere quęsitum de quo eloquantur sm modum scientiæ demonstratiuæ, non illis, quorum intentio est agonistice vincere. Bene interrogantis.n. est cogere respondentē, vt ei admittat, quod illi cōcludit, aut negee diuulgata, quæ admiserat. Et bene respondenns est, quando cauerit positionem, quam obseruare est impossibile, præponat interloqui interrogando diuulgata, quæ illam destruerent, & quæ illę destructurus est, priusq̃ ea admittat: error.n. positionis nequit esse sine errore ponendi aliquam rē, præter ꝙ caueat, quod deceat. Illius vero, cuius intētio est vociferare, & agonistice vincere, interrogantis intentio est destruere positum. Si autem visum fuerit de eius negocio, ꝙ iam illud destruxerit, quomodocūq; contigerit, & respondens proposuerit huius contrarium, ob hoc itaq; fit his, ꝙ interlocutores aliquando respondēs negabit diuulgata, & difficile fit ei admittere, quod expediret ei admittere, & interrogans etiam aliquādo interrogationes, quæ non essent secundum modum beneficandi interrogationem, sicut respondens aliquādo responderet aliquam responsionem, quę non esset secundum modum beneficandi respōsionem. Illorum vero, quorum intentio est scientia & disciplina, docens quidem proponi producere sciam in ipsum discipulum, & hæc eadem est intentio addiscentis. Hoc autem fit per res veraces, propterea non ponerent, quod non sit verax, ex quo neuter illorum (vt ait Arist.) intendit disciplinam falsi. Hoc autem constito dicamus, ꝙ positiones, quas respōdens procurat sustinere, nō euadūt tres species, aut ꝙ positum sit diuulgatum, aut sit non diuulgatum, aut neq; sit diuulgatum, neq; non diuulgatum, & est illud, de quo non est vulgo aliqua opinio de illo, vt an latro moueatur, aut non moueatur. Diuulgatum autem aut est diuulgatū simpliciter, vt ꝙ Deus sit, aut diuulgatum apud aliquam sectam, prout apud Peripateticos est, ꝙ cœlum non sit leue, neq; graue. Et sist nefandum partitur his duabus partibus: quoddā itaq; est nefandum apud omnes, vt ꝙ Deus non sit, aut sit impotens, & quoddam est nefandum relatione cuiusdā gentis, prout est Ideas esse apud Peripateticos. Quando autem positum fuerit nō diuulgatum, necessario expedit esse id, quod interrogans procurat concludere diuulgatum. Et quando fuerit ipsum positum diuulgatum, illius intentio est ipsum concludere non diuulgatum, interrogantis.n. intentio est concludere positi oppositū. Et similiter quando positum nō fuerit diuulgatū, neq; non diuulgatum, expedit conclusionem esse secundum hanc positionem. Ex quo autem qui interrogationem beneficat, construit syllogismum ex præmissis notioribus, & magis diuulgatis q̃ sit ipsa cōclusio, notum est, ꝙ, quando positum fuerit simpliciter nefandum, expedit respondenti, ꝙ non admittat, quod est simpliciter diuulgatum, quia illud concluderet contrariū illius, quod posuerat. Et similiter non expedit ei admittere, quod est improbabile, quādo enim admitteret ex aliqua pręmissa, quod non est simpliciter improbabile, sit ibi aliquod probabile & diuulgatū, & illa concluderent, quæ essent aliqualiter probabilia, quæ autē aliqualiter probabilia sunt, opponuntur simpliciter improbabili, vt si parentum interfectio sit simpliciter improbabilis, abstinentia ab ipsorum interfectione nō est maxime laudanda probabilis. Sed expedit respondenti inspicere tales præmissas, & si fuerint minus improbabiles conclusione, non debet eas admittere, quia essent laudabiliores, & probabiliores conclusione: & hæc est conditio laudandi syllogismi, quòd interroganti non eueniat de eo increpatio à respondente, si autem fuerint magis improbabiles conclusione, est ibi minus laus, & non est eius aliquid, quo id admittat, quoniam si ex illis interrogās concluderet conclusionem, esset ibi laus quædam, quæ opponeretur eius positioni, & non quòd ipsum increpet ob esse conclusionem magis diuulgatam pręmissis. Illæ vero, pro quarum admissione non est eius aliquid,

nuere enim eas est renuere sensatũ, & procuret destruere vniuersale, quod interrogans procurat commonstrare, & hoc vt nõ neget ipsum, & abstineat ipsum admittere solum sine oratione, qua illud destruat, sed ꝙ ostendat ipsum per orationem, quę illud destrueret, quando enim se abstineret ipsum admittere, præter ꝙ proferat orationem, quę illi contradicat, hoc esset maxima fraus & actus extens ab hac arte. Si autem impossibile ei sit destruere præmissam, quam inciperet interrogans inquisitione commonstrare, saltem proferret orationem, qua destruat conclusionem. Quando vero respondens nõ proferret alterum horum duorum, s. destructionem præmissæ vniuersalis, aut destructionem conclusionis, quam interrogans procuraret concludere ei, neque admitteret quod eum interrogaret de præmissis, esset maxime mirandũ, & maxime proteruire. Et expedit quãdo proferret orationem destruentem præmissam vlem constitutam inquisitione, ꝙ non proferat orationem, quæ illam vniuersaliter destruat, quæ est destructio per contrarium, sed proferat orationem, quæ illam destruat particulari destructione, quæ est destructio per contradictorium, qm̃ destructio præmissarum talium vniuersaliter est remota, ex quo ipsam sequeretur renuere sensatum. vt ver. g. quando vellemus inquisitione commonstrare, ꝙ omne animal sit mobile, inquirentes animalia, de quorum dispositione videatur, ꝙ sint mobilia, respondẽtem oporteret sic habere, ut ad argumentum Zenonis: vnde sequitur ꝙ nulla res moueať, & est illud, quo dixit, omne mobile prius transit medium spatium, q̃ totum, & mediј medium prius q̃ medium, & prius mediј medium q̃ medium mediј mediј, & sic in infinitum, & trãsit totum spatium tempore finito, sicq; tempore finito transiret spatium infinitum, hoc autem est falsum: sic igitur nulla res mouetur: tales enim syllogismi redarguunt sensata. & ideo cũ hoc difficile est destruere tales syllogismos, & nisi hoc fiat, impossibile esset illis contradicere sensatis, sed artifici huius artis expedit cauere illos, & illi primo sunt sophistici: hoc itaq; est præceptum, quod expedit respondenti constituere in talibus præmissis. Et expedit procurare, ꝙ sustentet positiones, quibus diu exercitatus fuerit, et nouerit oẽs pręmissas destruentes & construẽtes ipsas, qm̃, quando hmõi fuerit, sciet quam illarum præmissarum admittat, & quam earum non admittat, & si opus sit ei ipsas destruere, sciet quo illas destruat. Et expedit ꝙ caueat suscipẽre sibi sustentare aliquod positum non diuulgatum, & hoc in rebus speculatiuis, prout est oratio dicentis, ens est vnum, & ꝙ nõ moueatur. In rebus vero factibilibus, prout sunt positiones, quas eligit cœlestis consuetudo, vt ꝙ opinetur ꝙ iniustitia sit præeligenda, & ꝙ voluptas sit bona, qm̃ sustentatio harũ positionum redditur noxia duabus reb⁹ simul, rebus quidem speculatiuis, quia facit acquirere illũ, qui illis vtitur, habitum deceptorium, qui eum remoueat ab electione veritatis, & amore iustitię, & rebus factilibus faceret ipsarum vilipensionem, & modicam inclinationem ad illas, cum eo, ꝙ qui his positionibus vtitur, non estimatur, ꝙ eas sustentet secundum modum exercitiј, sed, quia illas opinetur, & eis credat. Et expedit, ꝙ scias ꝙ huius artis interrogatio fit duobus modis, aut interrogatio de singulis præmissis, & quando datæ fuerint à respondente, s qualibet illarum concluderetur conclusio proposita, aut est interrogatio de pręmissis simul & de conclusione. Et opera respondentis, quibus obuiet interroganti, quędam sunt opera postquam conclusionem concluserit, & quædam sunt res, quibus respondens obuiat illi, priusquam concludatur conclusio. Et hæc quidem sunt præcepta præmissarum, quoniã præmissæ, ex quibus syllogismi componuntur in hac arte, aut sunt præmissæ admissæ ob earum diuulgationem, aut præmissę, quæ inquisitione sint commonstratæ. Et præmissæ diuulgatæ sunt duarum specierum, pręmissę quas respondens non potest penitus negare in controuersia, neq; sine controuersia, & hoc propter illarum diuulgationem, & pręmissæ, quas potest negare, quando proferret syllogismum ad illas destruẽdum, ex quo sunt mediocris diuulgationis. Iam autem præhabitus est sermo quid faciendum sit in duabus speciebus orationis in talibus præmissis, priusquam conclusionem concludat, hoc est, in mediocribus diuulgatione, deinde post hæc redibimus ad id, qđ expediat facere, postquam concluserit ipsam conclusionem, & per hoc explebitur quid expediat facere respondentem in duabus interrogationibus simul, & dicamus: quòd prohibere interrogantem à conclusione, & destructio talium præmissarum prouenit quátuor modis. Quorum vnus est, ꝙ respondens attendat ad præmissam, ex qua sequatur conclusio, & aggrediatur, & illam destruat, et hoc quidem fit, aut quando ambæ pręmissæ syllogismi fuerint falsæ, & ꝙ de illis attendat in destructione ad præmissam, in qua est res dicẽdi de omni: in prima quidem figura illa est maior, in aliјs autem est illa, quæ in potentia est maior, ex quo subordinantur primæ figurę. Si enim fuerit destructio syllogismi, qui compositus est ex duabus præmissis falsis in destructione minoris non est causa illationis falsi, quæ est conclusio ipsa minor: qui autem scit instantiã ferre, nõ est, vt ait Aris. qui destruit rem, ex qua sequitur ipsum falsum, vtcũq; cõtigerit, sed est qui destruit rem, ob quam est falsum, & est illius causa. Notum autem est, ꝙ hæc destructio est possibilis in duobus locis, quorum vnus est, quãdo ipsum interrogasset interrogans de pręmissis & conclusionibus simul, aut qñ præmissæ, quas ille interrogat, fuerint de illis, quibus eius est in hac arte contradicere, & sunt, quæ non sunt maximę diuulgationis. Secũdus autem modus est, ꝙ destruat pręmissas, de quibus interrogatur non sm ipsam rem in se, sed sm interrogãtem, & nequeat remouere locum destructionis. gratia exẽpli, ꝙ quis iterrogaret, an fortitudo sit vtilis, & diceret respondens nõ, quia fortitudo est causa perditionis ipsius fortis, quando autem interrogãs non distingueret, quod est per se ab eo quod est per accidẽs, nequiret soluere hanc instantiam: fortitudo. n. est causa perditionis ipsius fortis per accidens, non per se. Tertius autẽ modus est, ꝙ iã interrogasset interrogans de præmissa vtili ad conclusionem, sed ꝙ ille eam accepisset mutatam varietate, qua, qñ eo modo sumpta fuerit, non sequereť ab ea ipsa conclusio proposita, & respondens instaret ei hoc modo, & interrogans nequiret illam mutare in formã, qua ex ea sequeretur ipsa conclusio, ipsa autem, qñ de ea interrogauerat, erat in potẽtia sm illam formam, prout quęreret interrogans, ꝙ id, quod non est substantia, non destruatur substãtiæ ipsius destructione, & partes substãtiæ suarum partium destructione, prout hinc concluderet, ꝙ partes substantiæ sint substantiæ. Et respõdenti esset hic locus dubiј, qm̃ non sequitur hæc conclusio, ex eo quod diximus, ꝙ non substantia non destruat substantiam ipsius destructione. Si autem intellexisset hoc perfecte, sciret ꝙ hæc conclusio sequatur, & hoc, qñ permutasset quod dicit, ꝙ nõ est substãtia non destruit substãtiam ipsius destructione in præmissam, quæ sit hęc in potentia, & est quod dicit sm conuersionem contradictoriј, quod destruit substantiam ipsius destructione, est substantia, & perinde conclusit propositum, scilicet ꝙ partes substantiæ sint substãtiæ. Quartus autem modus substantiæ, quæ cogit interrogantẽ, & est minimus & infimus horum modorũ, est instãtia, quæ cogit interrogantem cum respondente ad prolon-

gationem

gationem orationis, & reducere ipsum per id, quo ei instat, adeo ꝙ protrahatur tẽporis mora, & eueniat lassitudo, & cesset disputatio, & recedant absq; aliqua re, hoc autẽ non esset opus bene respondentis: hoc autẽ fit, quãdo in syllogismi pręmissas fuerint multa dubia, pro quibus dubijs opus esset multarum præmissarum, cũ respondente quidẽ in verificando illas res quibus obstaret, cum interrogante vero in illarum destructione. Et similiter, qñ interrogans vellet cõmonstrare, ꝙ pręeligenda sit virtus bonæ fortunę & bono casui, & diceret, nunquid bona fortuna sit interminata opulentia & instabilis, sed fit per accidens & sine arbitrio, & multa quæ indebite currunt, & diceret respondens, res nõ est ita, immo bona fortuna est creatoris decretum, atq; iudicium, & nulla res est, quæ ordinate & magis conuenienter currat q̃ ipsa, quæ est Dei iudicij meritum atq; decretum, & tales, præmissę sunt, ad quarũ verificationem opus esset multi tẽporis, & longioris, q̃ opus esset ad verificationem ipsius quæsiti. hæc itaq; sunt præcepta, quæ præcepit respondenti vti cum interrogante, priusq̃ conclusionẽ concludat. Expedit autem ꝙ dicatur quid secum faciat, postq̃ concluserit ipsam cõclusionem de redargutione, & increpatione, & traditione debilitatis, & vitij syllogismo, quẽ construxerat ex præmissis, quas ei admiserat, fit aũt quando orationis vitiũ & corruptio euenerit ob interrogantem, nõ propter respondentem. Cõmune nanq; opus nõ inuenitur maximę perfectionis, nisi sociorum occasione, fit autem illis res cõmunis, quando ipsorum propositum fuerit eligere verum, & ipsum adipisci, & solum attingere exercitium: & expedit respondenti ꝙ bonificet responsionẽ, quando eius propositum fuerit hæc intẽtio. Sociorum enim debitum est coadiuuare se mutuo cõmuni opere. Quando vero illorũ propositum fuerit gymnasticæ & agonisticæ victoriæ, non est ibi aliqua res cõmunis, & vterq; offendit alterum omni eo, quod ei possibile sit illum vincere de speciebus orationum sophistarũ, & cæteris, aut propter litem, quę ipsum cogat ad hoc, aut ob victoriam, quæ ipsum ad hoc cõducat. non est autem his mos disputationis. & aliquando euenit syllogismo defectus ob conclusionẽ, quam cõmonstrare intendit, vt ꝙ nõ inueniat interrogãs diuulgatas, ex quibus procuret cõmõstrare hoc quæsitum, nisi diuulgatas falsas. exempli gratia, qñ proponimus cõmonstrare, ꝙ voluptas non sit bona, & dicimus, voluptas nõ ponit cõmunicantes in ea bonos: omne aũt bonum ponit acquirentem ipsum bonum: hinc concluditur, ꝙ voluptas nõ sit bona: dum autem dicimus, omne bonum ponit acquirentem ipsum bonum, est falsum, sed est diuulgatũ, conclusio vero est falsa, qñ positio, quam respondẽs procurat sustentare, fuerit vera, & cogitur admittere pręmissas falsas, falsum enim nõ concluditur nisi ex falso. Quãdo autem hoc ita fuerit, syllogismi corruptio euenit tribus modis, quorũ vnus est ex parte interrogantis, & alter ex parte respondentis, & tertius ex parte quæsiti: & ideo interrogans eloquitur probabilius, quod ei admittitur, oratio aũt in hoc fit vilis. Et syllogismo euenit corruptio aut ob eius formã, aut ob eius materiam. Corruptio quidẽ eueniens ob ipsam formam, partitur tribus partibus, quarum vna est, ꝙ eius forma nõ sit penitus, sed fiat ex duabus negatiuis, & secunda ꝙ sit sine quęsito, prout minor sit vniuersalis negatiua in prima figura, & tertia ꝙ cõcludat per accidens, prout cõcluderet cõclusionem verã ex pręmissis falsis, aut diuulgatas ex improbabili. Corruptio vero euenit propter materiã, quatenus componitur ex præmissis, quibus desit vna conditio, aut plures de cõditionibus datis pręmissis syllogismi in illa arte. Quãdo autẽ hoc ita fuerit, corruptio hinc ei euenit ex parte veritatis, aut quando eius præmissæ fuerint nefandæ, & forte cum hoc erunt falsæ: & essent corruptæ dupliciter, aut ꝙ conclusio sit magis diuulgata q̃ ipsæ, aut ꝙ præmissæ magis indigeant cõmonstratione q̃ indigeat cõclusio, aut ꝙ quæsitum sit de illis, quarum cõmonstratio possibile sit fieri ex paucis præmissis, & hic fiat ex multis præmissis. Exempli gratia, ꝙ cõmonstremus, ꝙ aliqua opinio sit præstantior aliqua opinione, et illius cõmonstratio cõtingat fieri ex præmissis paucis, & præmissis multis. Ex præmissis quidẽ paucis, vt ꝙ dicatur, quędam opinio est vera, & est opinio de possibili frequẽti, & quædã est falsa, & est opinio de possibili raro, verum aũt est præstantius falso: sic ergo aliqua opinio est præstantior aliqua alia opinione. Illius autem cõmõstratio per plures præmissas est, vt ꝙ dicatur quædã entia dicuntur præstantiora quibusdã in essendo, ex quo ipsorum quædã sunt sempiterna esse & necessaria esse, et quædam quæ non sunt sempiterna: & præstantia quædã sunt sempiterna esse, & quædam nõ sunt sempiterna esse, & quæ sunt sempiterna esse sunt præstantiora illis, quæ nõ sunt penitus, opinio autẽ de eo, quod est sempiternũ esse, fit vera, & de eo, quod non est sempiternũ esse, fit falsa, sicq; fit opinio vera & opinio falsa. Vera autẽ est firmioris veritatis & permanentioris: & quod est vehemẽtioris et permanẽtioris veritatis est præstãtius, sic ergo iam fit quædam opinio præstantior aliqua opinione. Et iterum aliquando euenit corruptio ipsi syllogismo, quatenus sumuntur eius præmissę sm ꝙ sit causa cõclusionis, & nõ sunt causa. & hoc euenit in syllogismo impossibilis, & recti, qui distinctus est in libro Elenchorũ. Et similiter accidit illis corruptio, quę dicitur petitio. Et aliquando accidit corruptio ex parte varietatis interrogationis à præmissis, quas admitterent, vt ꝙ superaddat illis, aut imminuat ab illis, aut eis vtatur sm alium casum ab eo casu, quo eas admiserat. hi itaq; sunt modi corruptionis, qui eueniũt syllogismo sm modum vniuersalitatis ipsorum & sm quãtitatem. Et Aristoteli videtur ꝙ increpatio eueniat interroganti quinq; modis. Quorum vnus est, ꝙ oratio non concludat penitus, aut eius pręmissæ sint remotæ, vel falsæ & remotæ simul. exempli gratia, oratio Mellissi, si ens gignatur, eius est principium, sed non gignit, sic nec est eius aliquod principiũ, ergo ens est vnum, totum enim hoc cum formæ corruptione, eius præmissę sunt falsæ. Secundus est, ꝙ oratio nõ concludat quæsitum, sed concludat aliud, & ipsius præmissæ sint remotę, aut falsæ & remotę, sicut est oratio, quicquid est præter ens est non ens: & quicquid est nõ ens, nulla res est: ergo ens est vnum, hęc enim cõcludit, ꝙ quicquid est præter ens, nulla res sit, nõ ꝙ ens sit vnum. Tertius autẽ est, ꝙ syllogismi constructio compleatur per præmissas, quas ex seipso addiderit, aut imminuerit, & cum hoc sint nefandę, aut falsę et nefandę. Quartus est, ꝙ præmissæ sint minus diuulgatæ q̃ conclusio, & cum hoc sint nefandæ. Et quintus est, ꝙ præmissæ, ex quibus construitẽ syllogismus, sint verę, & parum probabiles, immo indigeant longiori tẽpore pro ipsarum cõmonstratione, q̃ sit tempus cõmonstrationis ipsius quæsiti, hoc autẽ est quando huius syllogismi sint præmissæ notiores eo. Hi autẽ quinq; modi repulsus eueniunt interroganti, quando ipse fuerit illorũ causa. Verax autem oratio in hac arte, prout dicit, est triũ specierum: quarũ prima et pręstantissima est, ꝙ sit composita ex præmissis maxime diuulgatis, quas respondens iam admiserit, & eius figura sit, quæ per se primo concludat propositum cõcludendum: secundus autem est, ꝙ sit composita ex præmissis medijs sm diuulgationem & probabilitatẽ, quas respondens admittat, & cõcludat quæsitum primum per se: & tertius est, ꝙ sit cõposita ex pręmissis, quarum quasdã receperit ab ipso respondente

spondente, & aliquas protulerit ex seipso, sed illæ quas ex seipso profert, sint maxime laudandæ. Falsas autem orationes in hac arte dico nefandas, & eas dicimus esse quatuor specierum. Quarum prima est, ꝙ oratio cõcludat sm opinioonem, nõ ꝙ ita vere sit, prout esset ex duabus affirmatiuis in secunda figura: prout dicebat Plato, sapiẽs est robustus & fortis est robustus, sapiẽs itaq; est fortis. Secunda est ꝙ cõcludat, sed nõ ipsum quæsitum. Et discrimeo harum duarum specierum, & illarũ, quæ dinumeratæ sunt, in increpatione est, quia in illis adiecta est conditio cum hoc ꝙ sint nefandæ & falsæ simul. Tertia est ꝙ cõcludat ipsum quæsitum per se primo, sed ipsius præmissæ non sint sm conditionem, quã exposcit illa ars, prout esset cõmonstratio de re agraria per præmissas, quæ nõ sint agrariȩ, sed alterius artis. vt qui cõmonstraret ꝙ vulnera circularia sint difficilis sanationis, quia circulus est latissima omnium figurarum rectilinearum æqualis ambitos et. Quarta est ꝙ cõcludat quæsitum per se primo, sed eius præmissæ sint falsæ scilicet oẽs, aut quædã ipsarum. Et hæc quidem species nõ est de syllogismis qui sint corrupti semper, et omnimode sm hanc artem, quia aliquãdo res cogeret hic vti pręmissis falsis, quando cõtigisset, ꝙ ad hanc rem quęstam nõ essent præmissæ diuulgatæ nisi falsæ. Et aliquãdo in ipsa demõstratione fit syllogismus, cuius vna pręmissarum sit falsa, & hoc quidẽ fit in syllogismo impossibilis, prout cõmonstratum est. Si autẽ hoc ita fuerit, cõsiderationes, quibus cõsiderantur syllogismi in topica, et in scientijs sunt trium specierũ. Prima quidẽ consideratio est an cõcludat, aut non concludat, & hæc cõsideratio differt ab alia diuisione, an cõcludat vel non cõcludat, illa enim est an concludat vel nõ concludat quęsitum per se aut per accidens, hæc aũt an primo, aut secundo. Et notũ est ꝙ in singulis his speciebus verax est aliquo modo dicere, ꝙ nõ concludat, sed oon cõcludẽs quæsitum hic est concludere perfecte concludendo. In qua considerandę sunt tres conditiones. s. ꝙ concludat quæsitum, & ꝙ ipsum concludat primo, & ꝙ cõcludat ipsum per se, & iam dictum est de hoc in libro priorum analyticorum. Hoc itaq; scrutinium includit tres species ipsorum corruptorũ. Secunda consideratio est, ꝙ consideretur conclusio, & inspiciamus eam, si fuerit falsa, quia tunc scimus ꝙ in syllogismi præmissis necessario est mendacium. Si aũt fuerit vera, iam possibile est syllogismi præmissas esse falsas, aut veras, verum enim aliquãdo concludit ex falso, prout in libro priorum analyticorum est cõmonstratum, & tunc expedit nobis inspicere syllogismi præmissas, q̃ si fuerint falsæ, destruetur syllogismus, si autem fuerint verę vtendum est illo. Tertia consideratio est, an factæ sint sm artis conditiones, adeo ꝙ sint in topica topicæ, & per ipsum repellantur, quæ repellenda sunt, & similiter de reliquis, quorũ conditionis est, ꝙ adijciantur cõditiones præmissarum illius artis. Et notum est, ꝙ hęc cõsideratio includit omnes species corruptionis, quas narrauimus. Et interdũ euenit hic quædam: species vitij syllogismorum, quę reputaturę corruptio, cum non sit corruptio, & forsitan respondens per illam repelleret interrogantem: hæc autem aut est error, aut sophisma, & illa est corruptio, quæ petitio principij vocatur, hęc autem dupliciter fit, aut vere, aut diuulgate, & ambæ species petitionis surgiuntur in hac arte. In arte vero demõstrationis solum est species vera. Et iam elocutum est de petitione vera ipsiusmet quęsiti, et eius oppositi in libro priorum analyticorum, hic autem dicetur de petitione, quæ fit secundum opinionem laudandam.

De petitiõe secundũ opinionẽ laudãdam.

Petitio vniuersaliter fit de ipsomet quæsito secundũ quinq; modos. Prima species, & manifestior est, qñ vice subiecti, aut prædicati quæsiti ponitur nomen additum toti, aut vice nominis ponit̃ oratio gerens vicem nominis, nemioem enim possibile est errare in hac specie, neq; decipi, quãdo ponitur ipsummet quæsitum sine permutatiooe. Secunda autẽ est, quãdo vice rei particularis ponitur vniuersale ambiens ipsam, vt ꝙ velit cõmonstrare, ꝙ contrariorum scientia sit vna, et pooat ꝙ oppositorum scieotia sit vna. Tertia autẽ est, ꝙ vice rei, quæ cõmonstrari intenditur, ponat illius partium cõmonstrationẽ. Et quarta ꝙ vice totius ponat ipsius partes, vt ꝙ velit ꝙ medicinæ scientia sit scientia sanitatis & ęgritudinis, & de per se cõmonstret, ꝙ sit scientia ægritudinis, & de per se ꝙ sit scientia sanitatis. Quinta autẽ est, ꝙ cõmonstret rem per ipsam cõsequens, vt ꝙ velit cõmonstrare, ꝙ diameter sit incommensurabilis costę, & cõmonstret conuersam. s. ꝙ costa sit incõmensurabilis diametro. Et modi petitionis de opposito quęsiti sunt hi idem: ex quo opposita sunt tria, affirmatiua, & negatiua, cõtraria, & priuatio, & habitus, & hi sunt quinq; modi qui inueniuntur singulis his tribus. Species itaq; petitionis de quæsiti opposito sunt qndecim. Differentia autẽ inter petere de opposito ipsius quæsiti, & petere de ipsomet quæsito est, quia, quando petitur de ipsomet quæsito, apparet nobis error, quando inspicimus ipsammet conclusionem, quoniam inuenitur ipsamet io altera duarum præmissarum ipsius syllogismi. Quãdo vero petimus de opposito ipsius quæsiti, error nobis apparet in altera duarum præmissarũ, ex quibus inferebatur, & est illa, quæ connexa est cootradictorio ipsius quæsiti. Prima aũt species est vere petitio de quæsito, quando oratio quæ cõmutata est vice nomiois, non fuerit definitio, reliquæ autem quatuor sunt petitio secundum opinioоem, & non vere, & tertia est inquisitio, reliquis autem tribus vtuntur scientiæ, immo non constituuntur scientiarum syllogismi sine illis. Hæc quidem sunt præcepta quæ proprie concernunt respoodentẽ, & iam elocutum est de illis, quæ proprie coocernunt ioterrogantem.

Loci communes pro interrogante, & respondente. *Cap. IIII.*

68 Locus. declaratio.

EST autem orationem prohibere concludi, quadrupliciter. Nam aut interimendo id propter quod fit falsum, aut ad interrogantem instantiã dicendo: sæpe enim nõ soluit quidem: qui tamen interrogat, nõ potest longius producere. Tertium autẽ ad interrogata: accidit enim ex interrogatis quidem non fieri quod volumus, eo ꝙ non bene interrogata sint, addito autẽ aliquo, fieri conclusionem. Si igitur nõ amplius potest producere interrogans, ad interrogãtẽ erit instantia, si aũt potest, ad interrogata. Quartum autem, pessima est instantiarum quę est ad tempus: nam quidã talibus instãs ad quæ disputare pluris est tẽporis, q̃ præsentis excitationis: instantię igitur, vt dictũ est prius, quatuor modis fiunt. Solutio autem est earum quæ dictæ sunt, prima tm̃: reliquæ autẽ prohibitiones quædã & impedimenta conclusionum. Inculpatio vero orationis, et secundum ipsam orationẽ, & quando interrogatur non eadem. Plerunq; enim ꝙ non bene disputatur oratio, is, qui interrogatur, est

69. Locus. declaratio.

causa

causa eo ꝙ non concedat ex quibus probe erat disputare ad positionem: nam nõ est in altero solo bene absoluere cõmune opus.

70 Locus. declaratio.

Necessarium igitur quandoq; ad dicentem, & nõ ad positionem argumentari, quando is qui respondet, & contraria interroganti obseruat corroborans: proteruientes igitur, altercatorias, & nõ dialecticas faciunt exercitationes. Amplius autem, quia exercitationis & experimenti gratia, & non doctrinæ huiusmodi sunt orationes, perspicuum quoniam non solum verum syllogizandũ, verũ etiam falsum, nec per vera semper, sed quandoq; & per falsa: sæpe enim vero posito, interimere necesse est disputantem, quare proponenda falsa: quandoq; autem & falso posito, interimendũ per falsa: nihil enim prohibet alicui videri quæ nõ sunt, magis q̃ vera: quapropter ex ijs, quæ illi videntur, oratione facta magis erit suasus q̃ adiutus.

71. Locus.

Oportet aũt eum, qui bene transfert, dialectice, & non contentiose transferre. Vt geometram geometricè, siue falsum, siue verũ sit quod concludendum est: quales autem dialectici syllogismi, dictum est prius.

72. Locus.

Quoniam autem malus particeps, qui impedit cõmune opus, patet ꝙ & in orationibus: nam cõmune quippiã quod proponitur & in illis est, præterq; in concertantibus; his autem non est eundem vtrisq; finẽ assequi: nam plures vno impossibile est vincere. Differt autẽ nihil siue in respondendo, siue id interrogando fiat: nam & qui contentiose interrogat, praue disputat: & qui in respondendo non dat quod videt, neq; suscipit quicquã quod vult interrogans interrogare.

73. Locus.

Manifestum igitur ex ijs quæ dicta, ꝙ non similiter inculpandum & secundum seipsam orationẽ, & interrogantem. Nam nihil prohibet orationem quidem prauã esse, interrogantem vero vt possibile est optime cõtra respondentem disceptare: nam contra proteruos non possibile fortasse statim sumere quales quis vult, sed quales fieri possibile faciendi syllogismi. Quoniã autem est indeterminatum quando cõtraria, & quando ea, quæ sunt in principio sumunt homines (nam plerunq; per seipsos dicentes contraria dicunt: & abnuentes prius, dant posterius, eo ꝙ interroganti & contraria, & quæ in principio, plerunq; obediũt) necesse est prauas fieri disputationes: causa aũt est qui respondet hæc quidem non dans, illa autẽ talia dans: manifestum igitur, q̃m non similiter inculpandum & interrogãtes, & orationes.

Inculpationes orationis quinq;.

Orationis autem secundum seipsas quinq; sunt inculpationes. Prima quidem quando ex interrogatis non concluditur neq; quod propositum est, neq; omnino quicquã, cùm sint vel falsa, vel inopinabilia, aut omnia, aut plurima, in quibus consistere debet conclusio: & neq; ablatis quibusdã, neq; additis, neq; his quidem ablatis, illis vero additis, fit conclusio. Secundo autẽ, si ad positionem non fiat syllogismus, & ex talibus, & eo modo quo dictum est prius. Tertia vero si additis quibusdam fiat syllogismus: hæc autẽ sint deteriora ijs, quæ interrogantur, & minus probabilia cõclusione, etiã si ablatis quibusdã, nam quãdoq; sumunt plura necessarijs: quare nõ eo ꝙ hæc sunt, fit syllogismus. Amplius, si ex inopinabilioribus, et minus credibilibus conclusione, aut si ex veris, sed maiore opera indigentibus demonstrari, q̃ problema: non oportet autẽ ex omnibus problematis syllogismos existimare similiter probabiles esse, & suasibiles: natura enim statim sunt aliqua quidem faciliora, alia vero difficiliora eorum, quę interrogãtur: quare, si ex aliquibus vt fieri potest maxime probabilibus, cõiecturã fecerit, disputatum bene est.

74. locus. Declaratio

Manifestum igitur, q̃m orationis nõ eadem inculpatio, & ad problema, & secundum se. Nam nihil secundum se quidem orationẽ prohibet esse vituperabilem, ad problema autem laudabilẽ: & rursum ediuerso secundum se quidem laudabilem, ad problema autẽ vituperabilẽ: quando ex pluribus est facile cum probabilibus, tum veris cõcludere.

75. locus. Declaratio.

Erit autem quandoq; oratio etiã concludens q̃ nõ concludens deterior, quãdo illa quidem ex absurdis concludit, cùm non sit tale problema: hæc autẽ indigeat talibus quæ sunt probabilia & vera, & nondum ex assumptis sit oratio.

76 Locus. Declaratio.

Eos autem, qui per falsa verum cõcludunt, non iustum est inculpare. Nam falsum quidẽ semper necesse est per falsa syllogizare: verum autem est quandoq; per falsa syllogizare, manifestum autẽ id ex analyticis. Cùm autem demonstratio sit alicuius dicta oratio: si aliquid est aliud quod ad cõclusionem nullo modo se habet, non erit ex illo syllogismus: si autem appareat, sophisma erit, non demonstratio. Est autẽ philosophema quidẽ, syllogismus demonstratiuus: epichirema autem, syllogismus dialecticus: sophisma vero, syllogismus cõtẽtiosus: aporema autem syllogismus dialecticus contradictionis, Si vero ex vtrisq; quæ videantur, aliquid ostendatur, non autẽ similiter videantur:

tur: nihil prohibet quod ostenditur magis altero videri. Sed si hoc quidem videatur, illud autem neutra parte: aut si hoc quidem videatur, illud autem non videatur: similiter quidem similiter vtique erit, & non: si autem magis alterum, sequetur quod est magis. Est autem quoddam & idem ad syllogismos peccatū, quando ostenditur per longiora quod contingit per breuiora, & quæ orationi assunt. Vt quod est opinio magis altera, quàm altera: si quis petat ipsum quodque maxime esse, esse autē opinabile, ipsum quod vere est: quare quorundam magis esse ipsum: ad quod autem magis, magis dicitur esse. esse autem et ipsam opinionem veram: an erit accuratius, quàm par sit exigens quædam? petitum est autem & ipsam opinionem veram esse, & ipsum quodque maxime esse, ac si ipsa opinio vera certior sit: sed quæ nequitia maior, quàm quæ facit circa id cuius est oratio, latere causam? oratio autem est manifesta vno quidem modo, & publicissimo, si sit concludens sic, vt nihil oporteat interrogare: vno autē & qui maxime dicitur: cum sumpta quidem sint ex quibus necessarium est conclusionem esse, quæ quidem sint per conclusiones conclusa, etiam si id omittitur quod valde probabile est. Falsa autem oratio vocatur quadrupliciter. Vno quidem modo quando apparet concludere quæ non concludit: vocatur autem apparens, litigiosus syllogismus. Alio modo, quando cōcludit quidem, nō tamen ad propositum: quod accidit maxime in ijs quæ ad impossibile ducunt. Aut ad propositum quidem concludit, non tamen secundum propriam disciplinam: hoc autem est, si ea, quæ non est medicinalis, videatur esse medicinalis, aut geometrica, quę non est geometrica, aut dialectica, quæ non est dialectica, siue verū, siue falsum sit quod accidit. Alio autē modo, si per falsa non concludit: huius autem erit quandoque quidem conclusio falsa, quandoque autem vera: nam falsum quidem semper per falsa concludit, verum autem possibile est & non per vera: vt dictum est prius. Quod autē falsa sit oratio, dicentis peccatum potius est, quàm orationis: at ne quidem dicentis semper, sed cùm lateat ipsum quod falsam orationē dixit aliquā: eo quod ab ipso suscipimus cum pluribus veris quippiam amplius: si ex ijs quæ maxime videntur interimit aliquid verorum (talis enim existēs, verorum demonstratio est) oportet sanè positorum aliquid nō esse omnino, quare erit huius demonstratio. Si autem verum concludat per falsa, & valde absurda, compluribus deterior erit quę falsum syllogizant: erit autē talis, et quę falsum concludit. Quare manifestum quod prima quidem consideratio orationis secundū seipsam est, si cōcludit: secunda autem, vtrum verum an falsum: tertia vero, ex qualibus quibusdam. Nam si ex falsis quidem, opinabilibus autē, rationabilis: si autem existentibus quidem, sed inopinabilibus, praua: si vero & falsa & valde inopinabilia sint: dilucidū quod praua, aut simpliciter, aut ad rem. Id autē, quod in principio & contraria quonam pacto peteret interrogans, secundum veritatem quidem in analyticis dictum est, secundum opinionem vero nūc dicendum est. Petere autem videtur id quod est in principio quinque modis. Manifestissimo quidem & primo, si quis idipsum quod monstrari oporteat, petat: hoc autem in eo ipso quidem non facile latere potest, in synonymis autem, et in quibuscunque nomen & oratio idem significat, magis. Secundo autem, quando quod particulariter oporteat demonstrare vniuersaliter quis petat: vt qui argumentatur quod contrariorum vna disciplina, omnium oppositorum postulauerit vnam esse: nam videtur id quod oportebat secundum se ostendere, cum alijs petere pluribus. Tertio, si quis quod vniuersaliter est ostendere propositum, particulariter petat. vt si de omnibus contrarijs propositum est, de aliquibus postulet: videtur enim hic quod cum pluribus oportebat ostendere secundum se, extra petere. Rursus, si quis diuidēs petat problema: vt si oporteat ostendere medicinam sani & ægri, extra vtrunque postulet: aut si quis eorum, quæ sequuntur seinuicem ex necessitate, alterum petat: vt latus incōmensurabile esse diametro, si oporteat ostendere quod diameter lateri. Aequaliter autē et contraria petunt ei quod ex principio est. Nam primo quidem si quis opposita petat secundum affirmationem & negationem: Secundo autem contraria secundum oppositionem: vt bonum & malū idem: Tertio vero, si quis vniuersaliter postulans, particulariter petierit contradictionem. Vt si quis sumens contrariorū vnam disciplinam, sani & ægri alteram esse petat: aut si hoc petens, in vniuersali oppositionē tentet sumere. Rursum, si quis petat contrariū ei quod ex necessitate accidit per ea quæ posita sunt: & si quis ea quidem non sumat quæ opposita, at alia petat duo, ex quibus erit opposita contradictio. Differt autem

contraria

Marginal notes: 77. locus. declaratio. — 78. locus. declaratio. — 79. locus. declaratio. — 80. locus. declaratio. — 81. locus. declaratio. — 82. locus. declaratio.

contraria sumere tantillum ab eo quod est in principio: quoniã huius quidem est peccatum ad conclusionem (nam ad illam aspicientes, quod in principio est dicimus petere) cõtraria autem sunt in propositionibus, eo q ipsæ aliquo modo se habent adinuicẽ. Ad gymnasiam autem & exercitationem talium orationum primum quidem conuertere assuescere oportet orationes. Sic enim & ad id, quod dicitur, copiosius nos habebimus, & in paucis, plures sciemus orationes: nam conuertere est transsumentem conclusionem cum reliquis interrogationibus interimere vnum quippiam eorum quæ dicta sunt: necesse est enim, si conclusio non est, vnam aliquam interimere propositionum, siquidem omnibus positis necesse erat conclusionem esse. Ad omnem autem positionem & quod sic, & quod non sic argumentum considerandum, & cùm inueneris, solutionẽ statim quærendum. Sic enim simul accidet & ad interrogandum, & ad respondendum exerceri: & si ad nullum alium habemus, apud nosipsos sensim comparanda sunt quæ attinent ad ipsam positionem argumenta: nam id ad cogendum multam copiam præbet, & ad redarguẽdum magnum habet adiumentum, quãdo quispiam promptus est argumentari, & q sic & q non sic: nam ad contraria accidit facere obseruationem, & ad cognitionem, & ea (quæ secundum philosophiam est) peritiam posse conspicere, & conspexisse quę ab vtraq; accidũt suppositione, non paruum instrumentum: reliquum enim horum, recte eligere alterũ: oportet autẽ ad id, quod tale est, esse bono ingenio: & hoc est secundum veritatem bonum ingenium, posse bene eligere verum, & diffugere falsum: quod qui nati sunt bene, possunt probe facere: nam qui amant, & qui odiunt, quod profertur facile discernũt optimum. Et ad ea, quę sæpissime incidunt problemata, scire oportet orationes, & id maxime de primis positionibus. Nã in his fastidiunt sæpe qui respondent. Amplius, terminorum copiosos esse oportet, & probabilium, & primorũ se habere promptos: nam per hæc fiunt syllogismi. Tentandum autem & ea, in quæ sæpissime incidunt disputationes, tenere. Nam quemadmodum in Geometria ante opus est circa elementa exercitatum esse, & in numeris circa capitales prompte se habere, & multum refert ad hoc, & alium numerum cognoscere multiplicatum, similiter quoq; & in orationibus

84. locus. declaratio.

85. locus. declaratio.

86. locus. declaratio.

promptum esse ad principia, & propositiones memoria scire oportet: nam perinde ac in memoriæ sensorio solum loci positi statim faciunt ipsas res memorare: et hęc faciũt ad ratiocinandum promptiorem, eo q ad determinatas illas inspiciat secundum numerum. Propositionemq; cõmunem magis q positionem in memoria ponendum. Nam principiorum & suppositionum copiosum esse mediocriter, difficile. Amplius, orationem vnam plures facere assuescendũ, velut ij, qui occultissime abscondunt. Tale autem erit si quisq; plurimum abscedat ab affinitate eorum, de quibus est oratio: erunt autem potiores orationum vniuersales maxime, quæ id pati possint, vt quoniam non est vna plurium disciplina: sic enim et in ijs, quæ sunt ad aliquid, & in contrarijs, & coniugatis est. Oportet autẽ & reminisci vniuersales facere orationes, tametsi fuerit disputans particulariter. Sic enim & plures licebit vnam facere: similiter autem & apud Rethores in enthymematibus. Eundẽ autem q maxime fugere, cõtra vniuersale ferre syllogismos. Et semper oportet cousiderare orationes, si in pluribus communibus disputantur. Nam omnes particulares in vniuersali disputatæ sunt, & inest in particularibus eius, quod est vniuersale, demõstratio, eo q non est syllogizare quicquam sine vniuersali. Exercitatio autem facienda, inductiuarum quidem ad rudem, syllogisticarum autem ad expertum. Et tentandum accipere ab ijs quidem, qui in syllogismis triti sunt propositiones, ab ijs vero, qui in inductionibus, similitudines: in hoc enim vtriq; exercitati sunt. Omnino autem exercitationis gratia disceptantibus tentandum afferre aut syllogismum de aliquo, aut propositionem, aut solutionem, aut instantiam, siue recte quis dicat, siue perperam, vel ipse, vel alter, & ad quippiã vterq;. Ex his enim facultas, exercitatio autem facultatis gratia. Et maxime circa propositiones, & instãtias: est enim, vt simpliciter dicam, dialecticus, propositiuus, & instantiuus: est autem proponere quidem, vnum facere quæ sunt plura. Oportet enim vnum omnino sumere ad quod est oratio: instare autem quod vnum est, facere plura: nam aut diuidit, aut interimit: hoc quidem dans, illud autem nõ dans, eorum quę proposita sunt. Non est autem cum omni disputandum, neq; contra quemlibet exercitandum. Nam necesse ad aliquos, prauas fieri orationes: ab eo enim qui

87. locus. declaratio.

88. locus. declaratio.

89. locus. declaratio.

90. locus. declaratio.

91. locus. declaratio.

92. locus. declaratio.

93. locus. declaratio.

94. locus. declaratio.

95. locus. declaratio.

omnino

omnino tentat apparere, diffugiendum: iustum autem omnino tentare syllogismo cōcludere, veruntamen non pulchrum, eo ꝙ non oportet aduersus quoslibet facile consistere, quandoquidem necesse est paruiloquium inde emergere: nam qui exercitati sunt, non possunt abstinere à disputatione, 10. locus. sine altercatione. Oportet autem & factas habere orationes ad huiusmodi problemata, in quibus cum paucissimorum copia eas ad quamplurima vtiles habeamus, illę vero sunt vniuersales, & ad quas in prōptu quippiam adinuenire difficile est.

Sermo de præceptis communibus interroganti & respondenti. Cap. IIII.

Reliquū nobis est orationē ferre de illis, quę ambos, scilicet & interrogantē & respōdentē includunt. Et hæc quidē pręcepta vtilia sunt vni triū rerum: quarum vna est, ne remittatur vis faciēdi vehementiorem orationem de vna eadē positione, aliquando secundum modum interrogationis, & aliquando secundum modum respōsionis: secunda autem est, vt acquiratur vis festinandi circa syllogismi artem, aut cum interrogatione, aut cum obuiatione: & tertia est vis, cuius cōditionis est agere has duas operationes, & hæc quidem vis est viri habentis artem dialecticam. Et de illis est, vt vir assuescat reductionem syllogismorum, de qua elocutum est in Secūdo Priorum Analyticorū, scilicet, ꝙ sumamus oppositum conclusionis, & connectamus ei alteram duarum præmissarum syllogismi, & concludatur per hoc contradictorium alterius præmissæ. Et hoc quidem vtile fit respondenti, quia per ipsum constitueret syllogismi præmissas, quas interrogauerat ipse interrogans: hoc autem contingit, quando cœperit in interrogatione præmissas & conclusionem simul. Et aliquando hoc opus vtile fit interroganti, quando destrueret positionem secundum modum impossibilis, & per hoc opus quis posset proferre de vna eadē re plures syllogismos: aliquando enim caperemus contradictorium conclusionis, & aliquando ipsius contrarium, & vtrunq; ipsum connectemus ipsi minori, & aliquando maiori, & constituemus ex hoc quatuor syllogismos. Oportet autem, quando sumimus oppositum conclusionis, & ei connectimus alteram duarum præmissarum, ꝙ cōfletur nobis altera præmissa: quia, quando sunt pręmissę, est conclusio, & quando aufertur conclusio, auferuntur ambæ præmissæ, aut altera earum, & hoc est notum per id quod dicitur de antecedente & consequente in syllogismo conditionali. Et de illis est, quia per hoc præuenit quiuis omni positioni cum syllogismo qui illam destruat, et dum id inuenerit destrueret suarum pręmissarum destructionem, quando enim quis præuenerit singulis quæsitis, & ea considerauerit, aut ipsam secundum se, aut cum alio, fit ei vis discernendi elocutionem de illis secundum modum interrogationis, aut secundum modum responsionis. Interrogando quidem cognitione syllogismi, & respondendo cognitione obuiationis suarum præmissarum. Et de illis est, ꝙ in vna eadē positione quærat syllogismum, qui eam construat, & syllogismum, qui eam destruat. Deinde ratiocinabitur de præmissis duorum syllogismorum, quæ illarum sit falsa, & quæ illarum sit vera, & quæ illarum sit satis vulgata, & quæ sit parum vulgata. Et si fuerit interrogans, iam nouisset syllogismum, qui destrueret hoc positum, & fortasse illum permisceret præmissis, quæ ipsum construerent, aut quæ ipsum destruerent cum ipsa interrogatione, & absconderet per hāc rem ab ipso respondente. Si autem fuerit respondens, sciret præmissas, quę illud destruerent, et caueret eas. Ait Aristo. Et hæc quidem vis non est minima, facit enim dialecticum adipisci potestatem ad interrogationem, & ad responsionem, & viro demonstratiuo vtilis est multis modis. Quorum vnus est, quia quando apud illum fuerint duo syllogismi de aliquo posito, quorum vnus illud construeret, & alter ipsum destrueret, non euadit quin illorum duorum syllogismorum alter sit verus, et alter falsus, aut ambo sint simul veri, aut simul falsi, sed duobus diuersis modis. Si vnus fuerit mendax & alter verax, immittereťur veraci, si autē fuerint ambo simul veraces, aut simul mendaces duobus modis, facile erit ei intelligere modum, quo vterq; illorum sit verax, & modum, quo sit mendax. Et hic modus procedendi est viri boni ingenij & præstantium potentiarum. Et hi sunt, quorum mores est diligere præstantiorem rem alterius duorum oppositorum. Homines autē circa hoc sunt trium specierum, quidā eorum sunt qui semper pręeligunt præstantius duorum oppositorum, & hi quidem sunt sapiētes, Et quidam sunt, apud quos æquales sunt res bonæ & malæ, & hi sunt naturaliter dialectici, & ipsorum quidam sunt qui diligunt duorum oppositorum deterius, & hi sunt naturaliter sophistæ, & quidam ipsorum sunt, qui amant eis esse secundum hanc artem syllogismos idoneos interrogationibus vulgaribus, de quibus difficile est eloqui in cōstructione aut destructione: & hæc sunt trium specierum: quarum vna est, ꝙ fiat de his, de quibus vulgus gloriatur considerare, & difficile fiat mutuo de illis interloqui, pręter ꝙ maiori parti ipsius vulgi sit maior inclinatio ad alterum duorum oppositorum. prout est dicere, an speculatio cum tollerantia sit præstantior diuitijs cū voluptate: secunda autem species est ꝙ sit maiori parti ipsius vulgi maior inclinatio ad alterum duorum oppositorum, prout est dicere, an diuitiæ cum virtutis priuatione præeligendæ sint paupertate cum virtute: tertia species est rerum, quibus adipisceretur vir quispiam nefas apud vulgus de vtrouis duorum oppositorum respondeat, prout dicimus, cui dignius est credere magistro, an patri: pręcepit autem de talibus interrogationibus, ꝙ ad illas sint dialectico syllogismi idonei ob difficultatem syllogismi ad illas. Difficile nanq; est ostendere mentem de re, de qua vulgus nullam habeat opinionem, & similiter ad cuius oppositum magis inclinat vulgus, & hoc magis est id de quo euenit controuersia per vtrumuis duorum oppositorum respondens responderit, prout dicimus, deceat ne parentibus an legi credere: Et de illis est, ꝙ reminiscantur definitionum rerum, quarum habitudo ad artes est habitudo principiorum & subiectionum, prout est definitio materiæ & formæ in scientia Naturali, & definitio boni & mali in scientia Morali, & puncti & lineæ & superficiei & corporis in Geometria. Et quæ expedit ei ꝙ sint apud illum de definitionibus harum rerum, sunt definitiones diuulgatæ. Et de illis est, ꝙ sint apud eum prompta loca prædicta in prædictis orationibus, & præcipue loca quæ rem construunt aut destruunt simpliciter, & vt vniuersalius inquam res, quæ in artibus sunt vt subiectiones & elementa & principia ad reliqua ex quibus singulę artes adipiscuntur. Sicut enim Arithmeticus adipiscitur potestatem mutuo ducendi numeros, quando præposuerit & sciuerit ducere primos numeros, quod notificatur in capitulo ductus, sic res est in Dialectico: euenit enim ei interlocutio de quocunq; voluerit, quando fuerint apud eum præmissæ & regulę, quarum

rum consuetudinis est fieri in singulis positis, quod positum fuerit idoneum curare res vniuersales, quibus vtatur in acquirendo res vniuersales proximas rebus intentis particularibus: vniuersalibus nanque maxime vniuersalitatis non opinaretur aliquam rem, neque ex illis adipisceretur aliquam rem festinanter, immo si ex illis opinio procederet ad ipsum particulare, esset secundum quandam speciem accidẽtis, & quasi ad illud procederet, non artificialiter, sed quouis modo contigerit. Exempli gratia, quia non debet sustinere hanc positionem, scilicet omnium duarum rerum diuersarum, vna ipsarum inest rei differenti à prima, sed sustentaret vice illius hanc, quando autẽ fuerit vni duorum oppositorũ aliqua dispositio, alteri opposito inest oppositũ primæ dispositionis, per opposita enim conuinceret contraria, & suas species, & potest ex illis constituere quæsita particularia, quæ illis sustineat facile & cito. Et de illis est, quia consuescere faciunt ponere multas orationes vnam orationem ascendendo ad vniuersale, quod illa includeret, & ponere vnam orationem plures orationes illam partiendo ad particulares, quæ ei subsunt. Quando enim interrogaremus, iuuaremur ponendo multas res vnam orationem, & recepissemus per hoc, quod vellemus admitti ab illo. Quando autem respondissemus, iuuaremur quando interrogaremur vnam orationem multas orationes, & si inueniremus continere destructionem illius, quod posuimus sustentandum, non admitteremus illud, sin autem, illud admitteremus. Et expedit hic q consideremus vniuersalissimum quod possumus, hoc est, quando multas orationes ponimus vnam orationem, hoc enim opere fit res vehementis occultationis ab ipso respondente. Et hoc est contra dispositionem vniuersalium, quæ sint apud eum prompte ad faciendum syllogismos. Sunt enim quędam vniuersales orationes, de quibus difficile fit respondenti intelligere, quæ conclusio ex illis sequatur. Exempli gratia, admittere q scientia rerum, quæ sunt maximæ multitudinis, non sit vna, quando enim hoc admisisset, iam admisisset illud in relatiuis, & contrarijs, & in multis rebus. Et ideo expedit respõdenti agere contra id, quod ageret interrogans, & aufugeret admittere res vniuersales: quantum ei possibile fuerit. Et de illis est, q vtatur cum eo qui sit modicum exercitatus in hac arte, aut qui passus fuerit defectum ingenij, ipsa inquisitione, & cum nimium exercitatis orationibus vniuersalibus. Exercitatus enim vehementius auscultat has orationes, adeo q forsan deducunt illum ad repellendũ sensata, prout fit de oratione Zenonis quæ contradicit motui, & oratione Melissi, quæ contradicit multitudini, sicut species priuata exercitio magis auscultat inquisitioni. Expedit itaque dialectico sumere pręmissas inquisitiuas à dignis inquisitione, & pręmissas vniuersales à viris huius speciei.

Harum autem rerum exercitium est, q idoneum sit nobis operari omnes actus huius artis perfectissime, actus enim huius artis sunt syllogismus, aut sophistica litigatio, aut argumentum, aut contradictio, aut ficta inuentio interrogationis, an sit recta, aut non recta: & si fuerit alterius harum duarum dispositionum, quæ sit huius causa, & iam elocuti sumus de cõditionibus, quibus fiant hi actus perfectissime. Syllogismus enim est operatio interrogantis ad destruendum positionem. Et sophistica est operatio respondentis, & syllogismi repulsus. Contradictio vero est actus respondentis, quando procurat constituere positionem, quia alicubi respondens procurat hoc. Aristoteli vero videtur, q illius operatio prima intentione sit sustentare positionẽ solum, nõ ipsam constituere. Sicq; quando respondens argumentum proferret ad constitutionem positionis, interrogantis actus esset cõtradictio per syllogismum, & contradictio fit de actibus interrogantis, lis autem & argumentum de actibus respondentis. Interrogationem autem & responsionem beneficare, iam dictum est quo hoc fiat, assuescere autem intẽditur ob has operationes, & per has operationes euenit consuetudo, videlicet syllogismum, & argumentum, qui inueniuntur per potestatem tradendi multas res vnam. Et contradictio & litigatio inueniuntur in ponendo vnã rem multas, syllogismi enim & argumenti operatio contingit ei in inueniendo præmissam vniuersalem ambientem ipsum quęsitum, hoc autem non fit idoneum nisi secundum modum compositionis, & per particulares tradendo vnum. Exempli gratia, quando proponimus cõmonstrare, q quorumlibet duorum cõtrariorum scientia sit vna in potentia, secundum modum compositionis est in oppositorum scientiam esse vnam, operatio vero litis & contradictionis fit in cognoscendo pręmissam, quæ veritati repugnat ob eius particularitatem, adeo q constituat illius destructionem, & hoc est manifestum, ex quo est repugnans operationi constitui per syllogismum. Ait Arist: Non expedit per omnem rem vincere: & iam præmissum est, cur hoc non oporteat, & largitus est huius causam, & dixit: & non est disputandum cum quouis homine contigerit, necessitas enim conduceret volentem contradicere, cuius homini cõtigerit, vt orationes quibus cum illo vteretur sint viles, & earum compositione aduenirer malus habitus, & mala dispositio ipsi dialectico. Si autem contingeret, q eius controuersia fuerit cum illo, qui inniteretur præualere & extorquere, vt sunt sophistæ, iustum est in illum vti quibusuis speciebus orationum, quę cõtigerint. Potius enim est hoc patefaciendo imbecillitatem suarum orationum, & illorum versutias, nisi quia vir dialecticus est, cuius intentio est consuescere exercitium, & debet fugere hanc speciem, quantum ei possibile fuerit, & debet esse parata apud eum quando cogeretur interloqui hac specie præmissarum, quæ sunt maximæ vniuersalitatis, talibus enim locis superare hanc speciem ob modicam ipsius sensibilitatem in illis, quæ ei subsunt hoc modo, præstantius est q̃ superare nominis æquiuocatione, per hanc illam vel aliam regulam sophisticam.

Hęc itaq; est oratio de omnibus rebus, quas cõtinet hic tractatus breuiori & manifestiori modo, qui possibilis fuit, et est vltimus tractatuum huius Libri ad Dei gloriam sempiternam. Amen.

Librorum Octo Topicorum cum Auerrois media Expositione Finis.

ARISTOTELIS STAGIRITAE

PERIPATETICORVM PRINCIPIS ELENCHORVM LIBER PRIMVS:

Cum Auerrois Cordubēsis media expositione, Abramo de Balmes interprete.

SVMMA LIBRI.

De intentione libri, & generibus disputationum: De Locis Sophisticarū in Dictione, et extra Dictionē redargutionum: De Causis deceptionū, captionum sophisticarum: De ueris, & falsis redargutionibus: De interrogatione tentatiuæ, & quid inter Contentiosum, Sophisticumq́; intersit: Demum de captionibus Nugationis, & Sollœcismi, occultationeq́; Sophistica contra moleste respondentes.

Quid intendit, & aliquem syllogismum sophisticum esse. Cap: I.

E sophisticis autē redargutiōibus & de ijsquæ vidērur redargutiōes (sunt aūt captiosę ratiocinationes, at non redargutiones) dicamus oportet, incipientes s͡m naturam à primis. ꝙ igitur hi quidem syllogismi, illi autem, cū non sint, videntur, manifestum est. Nam quemadmodum & in alijs id fit per quandam similitudinem, sic & in orationibus se habet: etenim hi quidem habitum probe habent, illi vero videntur, ex tribu tumēres, & componentes seipsos, & pulchri: hi quidem ob pulchritudinem, illi autem vidētur seipsos fucantes. Et in inanimatis quoque similiter: nam & illorum hæc quidem argentum, ista vero aurum reuera sunt, illa non sunt quidem, apparent autem s͡m sensum: vt lithargyrina, & stannea, argentea, & felle tincta, aurea: eodem autem modo & syllogismus, & redargutio: hæc quidem est, illa vero non est, apparet autem propter imperitiam: nam imperiti velut distantes, à longe speculanť. Nam syllogismus quidem ex quibusdam est positis, vt colligamus aliquid aliud ex necessitate ab ijs, quæ posita sunt per ea, quę posita sunt: redargutio autem syllogismus est, cum contradictione conclusionis: illi vero id quidem non faciunt. Videtur autem ob multas causas, quarum vnus locus aptissimus, & publicissimus per nomina. Nam, quia fieri non potest vt res ipsas ferentes disputemus, sed nominibus pro rebus, vtimur signis: & quod accidit in nominibus, in rebus quoq; arbitramur accidere: quemadmodum ij, qui calculis supputant, id autem non est simile: nam nomina quidem finita sunt, & orationum multitudo, res vero numero infinitæ sunt: necesse est igitur plura eādem orationem, & nomen vnū significare: quēadmodum igitur & illi, qui non sunt prompti calculos sustinere, à scientibus decipiuntur, eodem quoq; modo & in orationibus, qui nominum virtutis sunt ignari, perfacile captionibus hallucinantur, & ipsi disputantes, & alios audientes: ob hāc igitur causam, & eas, quæ dicendæ sunt, est syllogismus, & redargutio apparens, atq; non existens.

Sermo de Intentione libri. Cap. I.

Ntentio huius libri est loqui de sophisticis elenchis, qui putantur esse elenchi veri, sed sunt paralogismi. Nos autem incipiemus speculationem huius ex principijs notis secundum naturam in hoc genere. Et dicimus, ꝙ per se notum est, ꝙ syllogismorum quidā est vere syllogismus, quidam vero paralogismus, & putať de eo ꝙ sit syllogismus absq; hoc ꝙ sit ita s͡m veritatem. Id autē, quod accidit syllogismo ex hoc, simile est ei, quod accidit reliquis rebus animatis & inanimatis, & hoc, quia sicut hominum quidam est vere religiosus, & eorum quidam est, qui putatur esse religiosus, ipse autem est hypocrita, & eorum quidam est vere pulcher, & eorum quidam est qui putatur esse pulcher propter fucum & ornatum indumēti, vere autem non est pulcher, ac etiā sicut ex argento & auro quoddam est argentum aut aurum vere, & ex eis quoddam est, quod putatur esse aurum aut argentum, sic res se habet i syllogismis. Latet vero ista species syllogismi, hoc est, qui putatur esse syllogismus, & nō est syllogismus, eum, qui imperitus est sermonum, & assimulatur ei, qui speculatur res à remotis. Iam autem verificauerunt syllogismum simpliciter, ꝙ sit oratio, in qua quibusdam rebus pluribus q̃; vna positis necesse sit vt ducatur quid diuersum ab his, quæ posita sunt. Elenchus autem est syllogismus, ex quo sequitur conclusio, quæ est contradictoria cōclusionis, quam posuerat aduersarius, et hoc est, quia, quando sequitur ex pręmissis, quas cōcederet aduersarius, sequeretur ex hoc ꝙ eadē res sit ita, & non sit ita. Sophisticus autem elenchus est syllogismus, qui putatur eē talis denominationis absq; hoc ꝙ ita sit. Iam accidit autem talis syllogism⁹ propter causas, quarum postea meminerimus. Famosissima autem istarum causarum est, quæ accidit rebus propter dictiones, & hoc, quia ex quo non est disceptatio nisi per dictiones, constituerunt dictiones loco rerum, & simillimū est, quod accidit dictionibus ei quod accidit rebus, sicut quod accidit composito ex errore s͡m numerū quando con-

stituerint articulum, qui est ī digito, loco numeri, et putant ꝙ id, quod accidit articulo digiti, sit res quæ accideret numero, Accidit autem istud rebus cum dictionibus, quia impossibile est, ꝙ dictiones attribuantur æquales rebus, & numerentur ad earum numerationē, ex quo res sunt quasi infinitæ, dictiones autem sunt finitæ, Si autem impositæ essent dictiones significantes, res difficilis esset, locutio autem de eis, aut reminiscētia eorum vel impossibilis: & ideo coactus fuit impositor, ꝙ imponeret vnam dictionem significantē multas res: & sicut computatori, apud quem non est industria, quæ vocatur proiectio numerorum, impossibile est ꝙ constet ei cōuenienter error interrogationum numeraliū, sic ille, apud quem non est notitia naturarū dictionum, dignus est errare, si loqueretur de aliqua re, aut audiret eam etiam, & propter hāc causam & propter alias causas etiam accidit, ꝙ syllogismus, & sophisticus elēchus sit res inuenta naturaliter.

De generibus disputationum. Cap. II.

QVoniam autem quibusdā magis operæprecium est videri esse sapientes, ꝙ̄ esse & non videri (est enim sophistice, apparens sapientia, non existens autem: & Sophista pecuniarum aucupator ab apparente sapientia, & non existente:) manifestū profecto est, quoniam necessarium est illis & sapientis opus videri facere magis, quàm facere, & non videri.

Sapientis officia duo.

Est autem (vt vnum ad vnum dicamus) in vnoquoque opus sapientis, non mentiri quidem ipsum de quibus nouit, mentientem autem manifestare posse. Hæc autem sunt, hoc quidem in eo ꝙ potest dare orationem, illud autem in eo ꝙ sumere. Necesse est igitur illos, qui volunt sophistice agere, dictarum orationū genus quærere. Operæ enim precium est eis: nam huiusmodi potestas faciet videri sapientes, cuius sunt desiderium habentes. Quod autem tale orationum gen⁹ est, & quod talem appetunt potestatem illi, quos vocamus sophistas, manifestum est.

Genera disputationū.

Quot autē sunt species sophisticarum orationū, & ex quot numero potestas ea constat, & quot partes contingit esse negocij, & de alijs, quæ suffragantur ad hanc artem, nunc dicamus. Sunt igitur ad disputādum, orationum genera quatuor: doctrinales, dialecticæ, tentatiuæ, contentiosæ. Et doctrinales quidem sunt, quæ ex proprijs principijs cuiusq; disciplinæ, & non ex ijs, quæ videntur respondenti colligunt: nam oportet credere eum, qui dicit. Dialecticæ autem, quæ ex probabilibus collectiuæ sunt contradictionum. Tentatiuæ vero, quæ ex ijs colligunt, quæ videntur respondenti, & quæ necessarium est eum scire qui simulat se habere scientiam, quomodo determinandum est in alijs. Porro contentiosæ, quæ sunt ex ijs, quæ apparent probabilia, apparentes syllogisticæ. De demōstratiuis autem in Analyticis dictum est: de dialecticis vero, & tentatiuis, & in alijs: de altercatorijs aūt & contentiosis nunc dicēdum.

Sermo de generibus disputationum. Cap. II.

ET ex quo quamplures homines etiam volunt denominari per scientiam & exaltari & gloriari gloria magna sine labore & fastidio, aut absq; hoc ꝙ sint digni, ideo, quando fuerint ex his, quibus possibile est addiscere scientiam, fuit hoc causa, ꝙ constitueretur hoc genus sermonis multis hominibus, et obstententur se eo, & putentur esse sapientes absq; ꝙ ita sint in veritate, & ideo nuncupantur nomine scientiæ corruptæ: & est, quod intendimus nomine falsæ & sophisticæ secundum idioma græcorum. Manifestum autem est, ꝙ solertia istorum est, ꝙ putetur de eis ꝙ ipsi faciāt opus sapientum, absq; ꝙ faciant, sicut sunt opera eorum. Veri sapientis autem opus est, ꝙ, quando loquitur, dicat verum, & quando audiuerit uerbum ab alio, ab eo discernatur falsum à vero, & concedat ipsum, & istæ duæ conditiones sunt, quæ inueniūtur sapienti: quarum vna est inquantum loquitur, & altera inquantum audit necessarium. Et procurauerunt sophistæ inquisitionem istius generis locutionis, quia per istam scientiam possunt videri, ꝙ sint sapientes absq; ꝙ ita sint, nisi fm suum appetitum. Quòd autem hoc genus verborū sit res, quæ inuenitur, est per se notum. Id autem, de quo perscrutatur de eo, est, quotuplex sit iste sermo sophisticus, & quot rebus proueniat hic habitus, & vniuersaliter quot sint partes istius artis, & de illis rebus, quibus est ista ars, & hoc est, quod intenderat perscrutari hic. Dicimus aūt, ꝙ genera orationum artificialium, quæ possunt sermone doceri, sint quatuor genera, quarum vna est oratio demonstratiua, secunda est oratio topica, tertia est oratio rethorica, quarta est oratio sophistica. Ista autē oratio, quando vtens ea assimilatur sapiētibus, appropriatur hoc nomine, quando autem assimilatur topicis, vocatur litigiosa. Oratio autem demōstratiua est illa, quæ fit ex principijs primis proprijs cuiq; doctrinæ, quæ fiūt inter doctorem & discipulum, cuius semitæ est ꝙ recipiat, quod largit̄ ei doctor, nisi cogitet id, quo destruatur sermo doctoris, sicut faciūt sophistæ. Topica autem oratio est, quæ congeritur ex principijs famosis probabilibus apud omnes aut plures collectiuæ cōtradictionum. Oratio autem rethorica est, quæ fit ex principijs cogitatis, quæ sunt secūdum initium cogitationis. Oratio autem litigiosa est, quæ putatur ꝙ sit topica ex principijs probabilibus absq; ꝙ sint huiusmodi secundum veritatē. De oratione vero demonstratiua iam dictum est in libro Posteriorum, sicq; de topica dictum est in libro Topicorum, et de rethorica ī libro Rethoricorum, Illa autem, de qua fit sermo, quæ oratio litigiosa est, vocatur sophistica: loquemur autem primo de intentionibus istius orationis.

Fines Sophistæ, & loci sophistici in dictione. Cap. III.

PRimum igitur sumendum est quot coniectant qui in orationibus decertant, & coaltercantur. sunt autem hæc quinq; numero: redargutio, falsum, inopinabile, solœcismus, & quintum, quod est facere nugari eū, qui condisputat: hoc autem est frequenter cogere idem dicere, aut quod non est, sed quod apparet quodq; esse horum. Nam maxime volunt apparere redarguere: secūdum autem, falsum aliquid monstrare: tertium vero, ad

ro, ad hoc quod est ĩopinabile ducere: quartum, soloecismo vti facere: hoc autem est facere secundum locutionem barbarisare ex oratione respondentem. Vltimum autem, idem frequenter dicere. Modi autem redarguendi sunt duo: nam alij quidem sunt propter dictionem, alij vero extra dictionem.

De locis in dictione, & primo de equiuocatione.

Sunt autem ea quidem, quę propter dictionem faciunt phantasiam, sex numero: hæc quidẽ sunt, æquiuocatio, amphibolia, compositio, diuisio, accẽtus, & figura dictionis. Huius autem fides, & ea quæ est per inductionẽ, & syllogismus: & si qua sumatur alia, & ꝙ totidem modis, si eisdem nominibus, & eisdem orationibus, non idem significamus. Sunt autem propter ęquiuocationem huiusmodi orationes, vt quod discunt scientes: nam ea, quæ memoriæ prodita sunt, discũt grammatici. Discere enim æquiuocum est ad intelligere eum, qui vtitur disciplina: & ad accipere disciplinam. Ea rursus, quod mala bona sunt: nam quæ expediunt, bona sunt: mala autem expediunt. Duplex enim expediens est, & necessarium, quod accidit plerunque in malis (est enim quoddam malum, necessarium) & bona cumꝗ expedientia dicimus esse. Amplius autem, eundem sedere, & stare, & ægrotare, & sanũ esse: nam qui surgebat stat, & qui sanabatur, sanus est: surgebat autem sedens, & sanabatur ægrotans: ægrotantem enim quálibet facere, aut pati non vnum significat, sed quãdoꝗ quidem qui nunc ægrotat, aut sedet, quandoꝗ autem qui ęgrotabat prius; verumtamen sanabatur quidem ægrotans, cùm ægrotans: sanus est autem non cùm ęgrotans, sed ęgrotans non nunc, sed prius. Propter autem

De loco ab Amphibolia.

amphiboliam sunt orationes tales: velle capere me pugnantes. Et putasne quòd quis cognoscit, id cognoscit: nam & cognoscentem & cognitum contingit vt cognoscentem significare hac orationẽ. Et putas quod quis videt, id videt? videt autẽ columnam: quare columna videt. Et putas quod tu dicis esse, id tu dicis esse? dicis autem lapidem esse; quare tu lapis, dicis esse. Et putas est silentia dicere: duplex enim est & id, silentia dicere: hoc quidem eos, qui dicunt silere, illud autem ea, quę dicuntur. Sunt autem tres modi secundum æquiuocationem, & amphiboliam: vnus quidem, quando nomen, vel oratio plura significat principaliter: vt aquila, vel canis. Alius autem, quando soliti sumus sic dicere. Tertius vero, quando compositum plura significat, separatũ vero simpliciter, vt scire literas: nam vtrunꝗ fortasse vnum quidem significat, & scire, & literæ: ambo autem plura, aut literas ipsas sciẽtiam habere, aut literarũ, alium. Amphibolia igitur, & æquiuocatio ꝓpter hos modos sunt.

Propter compositionem vero huiusmodi sunt: vt possibile est sedentem ambulare, & non scribentem, scribere: non enim idem significat, si diuidens quis dicat, & componens, quod possibile est sedentem ambulare, & non scribentem scribere: & hoc identidem, si quis componat non scribentem scribere, significabit profecto, quod habet potestatem, vt non scribens scribat: si quis autem non componat, quoniam habet potestatem quando non scribit, vt scribat. Et discit nunc literas, si quis didicit quas scit. Amplius, quòd vnum solum potest ferre, plura potest ferre. Propter vero diuisionẽ quod quinque sunt duo, & tria, paria, & imparia: Et quod maius, æquale: tantũdem enim est maius & adhuc amplius: nam eadem oratio diuisa, & composita non idem semper videbitur significare. Vt ego posui te seruum existentem liberum. Et hoc, quinquaginta virum, centum heros liquit Achilles. Propter accẽtum autem in ijs, quæ sunt sine scriptura, non facile dialecticis facere orationẽ: in scripturis autem & poematibus magis. Vt & Poëtam defendunt nõnulli aduersus redarguentes quasi hic absurde locutum.

Cũ poetam dicit, Homerũ intelligit, cuius hic Aristo. carmina citat, verum ꝗ ea nostris accẽtib' non accõmodari queunt, interpres ꝓ illis Vergilij, qui latinorũ est Homerus, carmina posuit.

Nec gemere aeria cessabit turtur ab vlmo, quòd penthemimeri vsus sit, & turture foemino. Soluunt enim id accentu: dicentes quòd aeria accentũ finalem longum habet, & non ad turtur, sed ad vlmo, vt epithetum debet referri, & id de Niso, & Eurialo cùm Rutulos vino, somnoꝗ sepultos intellexissent:

Cætera per terras, omneis animalia somno
Laxabant curas, & corda oblita laborum.

Talia igitur propter accentum sunt. Quæ autem propter figuram dictionis sunt, accidunt, quando non idem vt idem interpretatur, vt masculinum, foemininum: vel foemininum, masculinum: vel quod inter hæc est, alterum horum: vel rursus quale, quantum: vel quantum, quale: vel faciens, patiens: vel dispositum, facere; & alia, vt diuisum est prius. Nam est aliquid, quod non est eorum, quæ sunt facere, vt eorum quæ sunt facere, aliquid dictione significare, vt valere. Similiter figura dictionis dicitur ei, quod est secare, vel ædificare, quamuis illud quidem quale quid, & affectum quodã modo signi-

ficet, hæc vero facere aliquid: eodem autem modo & in cæteris. propter igitur dictionẽ redargutiones ex his existunt.

Sermo de quatuor generibus orationum, et de quinque intentionibus orationum Sophisticarum, et de fallacijs euenientibus propter dictiones. Cap. III.

Dicamus itaque, quod intentum huius generis locutionis est vna quinque intentionũ: aut ad redarguendum loquentem: aut ad inferendum falsum, & rem quæ est falsa sm famosum: aut ad largiendum et dubium, quod inopinabile dicunt: aut ad ponendũ ipsum sm modum, quo feratur in locutionem in falsum intellectum ab eo quem soloecismum appellamus: et aut ad ponendum ipsum nugã & excessum ex rebus, ex quibus sequitur falsitas intellectus ab eo sm imaginationem: sicque istæ sunt quinque intentiones, quas intendunt sophistæ. Famosissima autem istarum quinque intentionum & maxime intenta apud eos est redargutio: rursus sequitur ei falsum in loquentem: præterea largitio dubij, seu inopinabile: deinde est occultatio sermonis, & ferre ipsum ad falsum, i. ipse solloecismus, vlterius est illatio ad nugam & locutio sm excessum. Redargutionum autem et fallaciarum quædã est propter dictiones ab extra, & quædã est, propter res. Illa autem, quæ est propter dictiones est sex specierum. Quarũ vna est æquiuocatio dictionis separatæ, secũda aũt æquiuocatio compositionis, seu amphibologia. Tertia aũt est, quæ est sm cõpositionem. Quarta, quæ est propter diuisionem. Quinta aũt est æquiuocatio figuræ dictionũ. Sexta aũt propter accentum. Ista aũt diuisio nõ certificatur per syllm & inductionem. Exemplum itaque æquiuocationis nominis separati est sermo dicentis, addiscens est sciens, quia addiscens scit, qui autem scit est sciens, sicque addiscens est sciens. Modus autem fallaciæ huius est, quia dictio sciet, dicitur pro tempore futuro & pro tempore præsenti, verificatur autem de sciente pro præsenti, de addiscẽte autem pro futuro: sicque etiam est sermo dicentis, aliquod malum expedit, expediens autem est bonum, sicque quoddam malum est bonum. Fallacia autem huius est, quia nomen expedientis, quñ dicimus aliquod malum expedit, significat id, quod significat nomen necessarij, qñ autem dicimus, & expediẽs est bonum, significat id, quod significat eligendũ, & res cõueniens. Exemplum aũt æquiuocationis compositionis est quarundam specierum, & hoc, quia tam fit p prius & posterius, sicut qui dicit, nobilis est sciens, qñ intendit per hoc, quod sciens sit nobilis, & putat prioritas nobilis, & posterioritas sciẽtis, quia prædicatum istius sermonis est sciens, & nobilis est subiectum: iam autem fit æquiuocatio cõpositionis seu amphibologiæ propter reditum significet res plures quam vna, sicut est dictum dicentis, quod scit homo, est hõ, homo aũt scit lapidem; lapis itaque scit. Accidit aũt ista fallacia, quia dictio scit, accidit de sciente & de scito, & sicut est sermo dicentis, quod dicit homo quod sit, ita est, si autem homo dixerit silicem, est igitur homo silex. Causa aũt huius est, quia dictio est, aliquando redit ad hominem, et aliquando redit ad sermonem. Iam autẽ fit æquiuocatio propter habitudinem, acsi diceres gaudeo verberatione Socratis, quia fertur quod Socrates sit verberãs, aut verberatus. Et aliquando fit per ablationem & defectum. exempli gratia, vt sermo dicentis, qui non ambulabit poterit ambulare, & qui non scribet poterit scribere, & hoc est verũ: quando autem aufertur dictio, poterit, & dicitur, qui non ambulabit ambulabit, & qui nõ scribet scribet, putaretur quod qui nõ ambulat, sit ambulans, & ignarus scripturæ sit scribens: putatur autem quod hoc sit in capitulo diuisionis & cõpositionis, & hoc, quia defectus est positio compositi diuisi. Exẽplum vero locorum, quibus fit æquiuocatio propter diuisionem dictionis compositæ, est, sicut quando diceres, Socrates est sciens medicinam, Socrates itaque est sciens, & hoc, quia iam verificatur de Socrate quod sit sciens medicinam, & non verificatur de eo quod sit sciẽs simpliciter, hoc autem ita fuit, quia non sequitur, quod, quando verificatur sermo compositus de aliqua re, quod eius partes verificentur diuisæ de dicta re. Exemplum vero loci, qui est ex diuisione, est, quando res, quæ prædicantur diuisæ de partibus rei verificant, & de tota re secundũ sui totalitatem verificantur, quando autem componuntur sibijnuicem falsificantur. Putaret autem sophista, quod, quando verificantur diuisæ, sequatur, quod verificentur compositæ. Illud autem est contrarium primi loci. Exemplum autem eorum, quæ verificantur de partibus rei diuisæ, & non verificantur de toto coniuncta, est sermo dicentis, ipsorum quinque est par, & ipsorum quinque est impar, quinque itaque sunt par & impar simul: hoc autem est falsum, quia paritas et imparitas vtraque earum verificatur de parte ipsorum quinque sine parte, de qua verificatur altera, quando autem prædicatur de toto esset falsum. Exemplum autem prædicatorum, quæ verificantur diuisa de tota re, & non verificantur de ea coniuncta, est, sicut sermo dicẽtis, tu es seruus, et tu es meus: ergo tu es seruus meus: hoc autem est eorum, quæ iam falsificantur. Locus autem, qui est propter accẽtum, est sicut si variaretur substantia dictionis, & variaretur sensus illius, aut variaretur ex productione ad correptionem, aut ex grauitate in tenuitatem, aut ex continuatione in pausam, aut lateret eius substãtia, vel permutaretur eius dictio: hoc autem possibile est in scriptura sine prolatione. Exempla autem istorum sunt, quæ dicuntur in idiomate arabico. Locus vero, qui est ex figura dictionum, est sicut si fiat modus dictionis masculinus modus dictionis fœmininus, aut modus dictionis passiuus modus dictionis actiuus, & putaretur quod masculinum sit fœmininum, & fœmininum masculinum, & passiuum actiuum: sicut est dictum arabum passiuum calumniatum loco calũniantis, & pulsatum loco pulsantis. Hi autem sunt elenchi, qui fiunt propter dictiones. Iam autem apparet quod sint sex per viam diuisionis, & hoc, quia dictio fallit quãdo nõ coæquatur rei, quando aũt non coæquatur rei, manifestum est, quod significat rem plusquam vnam, quia non est impossibile quod significat hãc rem & rem additam ei vltra hanc rem, & rem subtractam ab ea, quando aũt hoc ita fuerit, iam significat rem plusquam vnam, aut per eius additionem ad eã vltra rem, aut per subtractam ab ea, qñ autem hoc ita fuerit, non euadit eius significatio rei plusquam vnius: aut quod accipiatur diuisa, aut quod accipiatur coniuncta aliĩ. Rursus, quando fuerit ex parte, qua est diuisa, non euadit ex reliqua trium diuisionum: aut quod sit ei propter eius primum modum impositum, & hoc est nomen æquiuocum: aut fit hoc propter additionem aut subtractionem eius literarum, aut variationem ordinis earum: & illa est fallacia, quæ accidit propter substantiam dictionum, & grauitatẽ & tenuitatem, & cæteras res, de quibus protrahitur vsus idiomatum: quando autem hoc accidit ei, est, quia ipsa annectatur alteri, nõ quia hoc accidat ipsimet compositioni, licet accidat ei ex varietate illarum à diuisione in compositionem, qui est locus diuisionis, aut ex compositione in diuisionem, qui est locus compositionis: quando autem per se notum fuerit, quod nõ sit hic diuisio consequens dictionẽ, quæ significat plusquam rem vnam, ex parte qua est fallẽs per se, non ex parte qua est fallens per accidẽs, sicut est fallacia, quæ accidit ex ea cum permutatione, hoc est, permutatione dictionis loco dictionis, est manifestum, quod loca fallentia ex dictionibus sunt ista sex.

De locis redargutionum sophisticarum extra dictionem. Cap. IIII.

EArum vero, quæ extra dictionem sunt captionũ, species sunt septem. Vna quidem propter accidens: secunda autem propter id, quod simpliciter, vel nõ simpliciter, sed aliquo modo, aut vbi, aut quãdo, aut aliquid dicitur: tertia autem propter redargutionis ignorantiã: quarta vero propter consequẽs: quinta autem propter id, quod est in principio sumere: sexta propter id quod nõ est causa, vt cãm ponere: septima vero propter plures interrogationes vnam facere.

Propter igitur accidens captiones sunt, qñ similiter quodcunq; existimabitur rei & accidenti inesse: nam, quia multa eidem accidunt, non est necesse omnibus prædicatis et ei de quo prædicatur, illa omnia inesse: nam omnia sic erunt eadem, quemadmodum sophistæ dicunt: vt si Coriscus est alter ab homine, ipse est alter à se, est enim homo: aut si à Socrate alter, Socrates autẽ homo, ab homine alterum dicunt esse confessum, eo q accidit (à quo dixit alterum esse) hunc esse hominem. Propter id autem, quod hoc quidem simpliciter, illud autem aliquo modo, & non præcipue, quando quod in parte dicitur, vt simpliciter dictum sumitur: vt si nõ ens est opinabile, quod non ens est: non.n. est idem esse quiduis, & esse simpliciter. Aut rursum, quoniam quod est non est, si eorum quæ sunt quippiam non est, vt si non est homo: nam non idem est non esse quiduis, & nõ esse simpliciter: apparet autem, eo quod perquam propinquum est dictione, & parum differat eẽ quiduis, ab eo quod est esse, & non esse quiduis ab eo quod est non esse. Similiter autem propter id, quod est aliquo modo, & simpliciter: vt si Indus, cùm sit totus niger, albus est dentibus, albus igitur & non albus est. Aut si ambo aliquo modo, quod simul contraria inerunt: tale autem in quibusdam quidem, cuilibet facile est considerare. Vt si sumens Aethiopem nigrum esse, dẽtibus dicat q albus: si ergo ibi albus, q niger, & non niger, putabit disputasse syllogistice, cùm perfecerit interrogationem. In quibusdam vero latet frequenter, in quibuscunq; cùm aliquo modo dicatur, simpliciter videtur sequi: & in quibuscunq; non facile est considerare vtrum eorum præcipue sit assignandum. Fit autem tale in quibuscunq; similiter sunt opposita: nam videntur vt ambo, aut neutrum dãdum esse simpliciter prædicari: vt si dimidium quidẽ album, dimidium vero nigrum, vtrum album, an nigrum? Quæ autem sunt propter id, quod non determinatur quid est syllogismus, aut quid redargutio, fiunt propter omissionem orationis. Nam redargutio est contradictio vnius & eiusdem, nõ nominis, sed rei, & nominis non synonymi, sed eiusdem ex ijs quę data sunt ex necessitate, non connumerato eo quod erat in principio, secundum idem, & ad idem, & similiter, & in eodem tempore. Hoc autem modo fieri potest, vt quis falsum dicat de aliquo: quidam autem omittentes aliquid eorum, quæ dicta sunt, apparent redarguere: vt quod idem duplum & non duplum: nam duo vnius quidem dupla, tria autem non dupla. Aut si eiusdem idem duplum, & non duplum, sed non secundum idem: nam secundum longitudinem duplũ, secundum latitudinem non duplum. Aut si eiusdem, & secundum idem, & similiter, sed non simul: quare est apparens redargutio. Trahat autem aliquis hãc & in eas, quę sunt propter dictionem. Quæ autem propter id, quod in principio erat sumuntur, fiunt quidem sic & tot modis, quot modis contingit quod in principio est petere: videntur autem redarguere, eo quod nõ possit quis inspicere idem, & diuersum. Quæ vero propter consequens est redargutio, ideo est q putent conuerti cõsequentiam: nam, si cùm hoc est ex necessitate, illud sit: & cùm illud est, putant & alterum esse ex necessitate: vnde & quæ ob opinionem ex sensu sunt, deceptiones fiunt: nam sæpe esse mel, fel suspicati sunt, eo quod sequitur flauus color mel. Et quia accidit terram, pluuia madidã fieri, etiam si sit madida, opinantur pluisse: id autem non necessarium est. In rethoricis quidem quæ secundum signũ fiunt demonstrationes, ex consequentibus sunt: nam uolentes ostendere quòd adulter, quod consequens est, accipiũt, quòd comptus, aut quod videtur noctu errabundus: pluribus autem hæc quidem insunt, prædicatum tamen non inest. Similiter autem & in ratiocinatiuis: vt est Melissi oratio, quod ĩfinitum est vniuersum: sumens autem vniuersum ingenium (nam ex nihilo nihil fieri) quod aũt factum est ex principio fieri: si igitur nõ factum est, principium nõ habet vniuersum, quare infinitum: nõn necesse est autem hoc accidere, non enim si omne quod factum est, principium habet, etiam quicquid principium habet, factum est: quemadmodum neq; si febriens calidus, etiã calidũ necesse est febrire.

Redargutio quid.

Quæ vero propter non causam, vt causam: cum assumitur ꝙ nō causa est, tanquam propter illud fiat redargutio: accidit autem tale, ad impossibile syllogismus: necessariū enim est in his aliquid interimere ex ijs, quæ posita sint: si ergo enumeretur in necessarijs interrogationibus ad id, ad qđ accidit impossibile, videbitur propter id sæpe fieri redargutio, vt quod non est anima, & vita idem: nam si generatio corruptioni est contrariū, & alicui corruptioni erit quædam generatio contrarium: mors autem corruptio quędam, & contrarium vitæ, quare vita generatio, & viuere generari: hoc autem impossibile: non ergo idem anima & vita. Nequaquā collectum est, nam accidit (tametsi quispiam nō idem dicat vitam & animam) impossibile: sed solum contrarium vitam quidē morti, cū sit corruptio, corruptioni autē generationem. Incollectiles igitur simpliciter non sunt huiusmodi orationes, sed ad propositū incollectiles: et latet plerūq; nō minus ipsos interrogantes quod tale est. Propter igitur consequens, & propter non causam orationes huiusmodi sunt.

Plures interrogationes vt vna.

Quæ autem propter id, quod est duas interrogationes vnam facere, quando latet plures esse, & perinde ac vna sit, assignatur responsio vna. In aliquibus autē facile est videre ꝙ plures, & quod non danda vna respōsio: vt vtrum terra mare est an cœlum? in aliquibus vero minus, et quasi vna sit, aut confitetur (eo ꝙ nequeunt respondere ad interrogatum) aut redargui videntur: vt putas hic & hic est homo? quare, cū aliquis percusserit hunc et hunc, percutiet hominem & non homines. Aut rursum quorum hęc sunt quidem bona, illa aūt non bona: omnia hæc bona, an non bona? nam vtrūuis dixerit, est quidē vt aut redargutionem, aut falsum apparens videatur facere: nam dicere eorum, quæ non sunt bona aliquid esse bonum, aut eorum, quæ bona sunt non bonum, falsum. Qñq; autem assumptis quibusdam, redargutio etiam fiet vera: vt si quis cōcedat similiter & vnum & plura dici alba, & nuda, & cæca: nam, si cæcū est quod non habet visum, natum tn̄ habere, & cæca erunt quæ non habent visum, nata autē habere; quando igitur hoc quidem habet visum, illud autem non habet, ambo erunt vel videntia, vel cæca: quod est impossibile.

Sermo de fallacijs ex rebus. Cap. IIII.

Loca autem fallentia sunt septem loca, quorum Vnus est, ꝙ currat id, quod ē accidēs, cursu eius quod est per se. Secundus autem est acceptio connexi, vt absoluti, seu secundū quid vt simpliciter, quando acciperetur id, cuius semitæ est ꝙ accipiatur connexum solum, ac si esset verū simpliciter, hoc est, id quod est connexum attributo, i. alicui attributo, aut quo ad tempus, aut quo ad locū, aut quo ad aliam speciem connexionum. Tertius autem est, qui accidit ex pauca notitia conditionum elenchi, & illatione oppositi eius, de cuius notitia & esse gloriatur aduersarius. Quartus autē est locus consequētis. Quintus est prologus ad quæsitū, seu petitio pricipij. Sextus est acceptio nō causę, vt causæ. Septimus est acceptio interrogationū plurū, ac si esset interrogatio vna. Elenchi itaq;, qui fiunt ex eo quod est per accidens, sunt, qñ cōtigerit ꝙ prędicetur aliqua res de re aliqua per se, & cōtigerit alteri illarum duarum rerum, aliqua dispositio per accidens, quia putaretur ꝙ id, quod est per accidens, inueniatur alteri illarum duarum rerum per se. exempli grã, sermo dicentis, Socrates demonstratus est non homo, & Socrates demōstratus est hō, sicq; hō non est homo, & hoc, quia prædicatio humanitatis de Socrate est ꝑ se: accidit autē huic ex parte, qua est singularis, ꝙ fuerit non hō, quod est species & vl'e: & putatur propter hoc, ꝙ sequaẗ ex illo, ꝙ hō sit non hō. exemplum huius etiam est, Socrates est non Plato: Plato autem est homo, ergo Socrates est non homo. Fallacia autem, quę accidit ex acceptione connexi absolute, i. ſm quid, simpliciter est, sicut si diceret quispiam, si quod est nō ens, esset opinabile, opinabile autem est ens, id itaque quod est non ens est ens. Aut diceremus, si quod est ens est opinabile, opinabile aūt est non ens, id itaque, quod est ens, est non ens. Hoc autem verificaretur, qñ cōnectitur, non qñ absoluiẗ, & hoc, quia quod nō est ens extra cogitationem, est itaq; ens ſm cogitationem, non simpliciter. Sic etiā quod est ens ſm cogitationem, esset nō ens extra cogitationem, non simpliciter, hoc est, ꝙ verificetur res de illo simpliciter, & sequatur ex eo ꝙ verificetur nō simpliciter. accidit autem fallacia in hoc loco, qñ accidit ꝙ sit pauca & latens differentia inter absolutum & connexū: quanto autem dña fuerit magis latēs, magis erit fallacia per illam, & difficilius cōstabit modus fallaciæ in ea, quanto vero euidentior fuerit, minus erit fallacia, & facilius constabit. Hoc autem variabitur secundum materias, et in quibusdam locis potest esse, ꝙ cadat fallacia, cuius solutio nō sit facilis, in aliquibus autem locis accidit fallacia, cuius solutio sit facilis. Exēpli gratia, sermo dicentis, æthiops est niger, & æthiops est albus secundū dentes, æthiops itaq; est albus & niger simul. Possibile enī esset quòd accideret talibus fallacia in hoc, ex quo est latēs varietas inter nigredinem æthiopis & albedinem eius deotium, & ideo possibile est, ꝙ homo admittat, ꝙ æthiops sit niger, & admittat ꝙ sit albus propter albedinem eius dentium: hic autem non est valde latens, ideo iam facilis est eius solutio pluribus hominibus. In aliquibus vero locis non cadit per hoc fallacia propter cogitationem varietatis inter illa, sicut est sermo dicentis, æthiops est homo niger, homo autem est albus, quia non accidit ex hoc, quòd homo niger sit albus, ex quo albus, & niger sunt duę species hominis notæ: differentia autem inter eos est nota valde & manifesta omnibus, & ideo possibile est vni, ꝙ admittat ꝙ homo æthiops sit niger, & ꝙ homo sit albus, & possibile est ꝙ admittat, ꝙ æthiops sit niger, & albus secundum eius dentes. Locus vero est, quo accidit fallacia propter ignorantiam vnius conditionum elenchi. Hoc itaq; accidit ex priuatione notitiæ conditionum syllogismi concludentis elenchum: testimonium autem est notitia conditionum contradictorij, & hoc, quia cōtradictorium non est quod cootradicit ſm dictionē solū, sed secundū rem, hoc est, ꝙ ipsa eadem res fit in enuntiatione affirmatiua, quæ ipsamet est res in enūtiatione negatiua,

negatiua, quę opponitur illi oĩbus modis. Fit autẽ hoc, qñ res prædicata in illis fuerit vna, aut subiectũ vnum, aut reliquæ conditiones eædem, quæ largiuntur in vna duarum enũtiationum oppositarum, sint ipsęmet, quæ largiuntur in altera, ex tẽpore, & loco, & modo, & cæteris, quę dicta sunt in lib. Perihermenias. Iste aũt locus est fallens, quia quidã hoĩes visi sunt sibi, ꝙ, qñ contradixerint enunciationi, quam argumentatus est aduersarius, ꝙ dimittant eam absq; ꝙ cõtradicant ei ſm conditiones, quæ terminatę sunt in eo quod præmissum est, sicut poneret supponẽs ꝙ hoc sit duplum huius, & declarator declararet, ꝙ non sit duplum, dicere autem nostrum de eo, ꝙ non sit duplum, verificatur de eo modo alio à modo, quo verificaretur de eo, ꝙ sit duplum, & agens hoc opinaretur, ꝙ iã dimisisset, sicut verificaret, ꝙ linea sit dupla lineæ ex parte longitudinis, & non dupla ex parte latitudinis, postq̃ linea est longitudo, cui nõ est latitudo. Fallacia autem, quæ fit, accidit propter prologum ad quæsitum primum seu petitionem principij. Accidit itaq; tot modis, quot possibile est, ꝙ accipiatur oppositum rei cum interrogatione, ac si esset nõ oppositum. Intendo aũt per oppositum illorum, cuius intenditur destructio, & accidit in hoc elenchus, & hoc qñ annecteretur ipsimet rei, sicut declaratum est de syllogismis, qui componuntur ex oppositis. Ille autem est duarum specierum, prologus ad oppositum quæsiti, & ille est cuius meminit Arist. ꝙ sit ille, quo vt plurimum accidit elenchus, & prologus ad ipsummet quæsitum. Iam autem dictum est in libro Priorum de modis, quibus possibile est ꝙ accidat hoc accidẽs vere. De modis autem, quibus putatur, ꝙ iam accidat hoc, & non accidat, dictum est in lib. Topicorum. Causa vero loci, quo accidit fallacia elẽchi propter consequẽs, est putare conuersam affirmatiuę vniuersalis esse vlem. exẽpli gratia, qñ apud aliquem hoĩem fuerit, ꝙ oĩs prægnantis vẽter sit tumens, & oriaĩ in eius mente ꝙ omnis tumens venter sit pręgnans. Ex hoc autem loco multotiens accidit fallacia seorsum, adeo ꝙ putaĩ de felle. v.g. ꝙ sit mel propter citrinitatem, quæ sentitur in vtrisq;, & putatur de terra humecta, ꝙ plueri t in eam, quia sensatum fuerat, ꝙ terra, in quã pluerat, sit humecta: hoc aũt non est verum. Et ideo dicimus, ꝙ non concludit syllũs ex duabus affirmatiuis in secunda figura. Syllũs autem signi, qui fit in Rhetorica, iam fit ex duabus affirmatiuis ĩ figura secunda, qa tales syllogismi iam fiunt in Rhetorica ex rebus, quę cõsequuntur duabus extremitatibus. sicut qñ intendit Rhetor declarare, ꝙ iste sit adulter, & acceperit consequens adulterum, gratia exempli, qui est fucus aut error incessus nocturni: & diceret iste fucaĩ, & adulter fucatur, ergo iste est adulter: hoc autem non est verum: fucus enim inuenitur adultero, & non adultero: sicq; etiam et error incessus nocturni. Et ex hoc loco errauit Melissus, qñ dixit, ꝙ totũ non habet principium, & hoc, quia inuenit verum, ꝙ oẽ generabile habet principium, opinatus est, ꝙ quicquid habet principium sit generabile, & ex quo opinatus est istud, verificatũ est ei contrarium eius cõtradictorij, quod est, ꝙ quicquid non est generabile non habet principium, mundus aũt nõ est generabilis, ergo illud non habet principium, & ꝙ ipsum etiam sit infinitum, & non qñ omne generabile habet principium, sequitur ꝙ omne habẽs principiũ sit generabile, sicut ꝙ si omnis febricitãs sit calidus corpore, non sequitur, ꝙ omnis calidus corpore sit febricitans. Locus autem, quo accidit elenchus fallens ex acceptione eius, quod non est causa conclusionis, ꝙ sit causa, fit, quando in syllogismo accipitur præmissa cũ præmissis, ex quibus sequitur conclusio falsa: alter autem putaret, ꝙ conclusio sequeretur ex illa præmissa, hoc autem accidit in syllogismo ducẽte ad impossibile, hoc

est, syllogismo contradictionis, quia auferret partem præmissarum positarum in eo, inquantum inferret falsum, accidit autem valde in eo ꝙ ingrediatur pręmissa, quam sophista intenderet destruere cum summa præmissarũ falsarum, ex quibus accidit ipsum falsum. Qñ autem acciderit, putatur ꝙ acciderit ex illa pręmissa, in cuius destructione errauerunt, ipsum autem falsum sequitur non ex illa præmissa, sed ex alia pręmissarum falsarum, quas posuerat. Exẽpli gratia, diceret quispiam, ꝙ anima & vita non sint vna res, quia si esset vna res, omnes species generationis essent contrariæ oĩbus speciebus corruptionis, & singulis speciebus corruptionis essent singulæ species generationis, quę eas appropriarent, quæ essent eis cõtrariæ, mors autem est corruptio quædam, sicq; vita est generatio quędam, qñ autẽ vita erit generatio, vita est ei, quod fuit & perfectum est, generatio autẽ est eius quod generatur. Illud itaq;, quod generaĩ, iam fuit, hoc aũt est diuersum impoĩe, ergo aĩa et vita non sunt vna res, qm̃ hoc falsum sequitur ex hoc sermone, licet nulla suarum præmissarum supponat, ꝙ aĩa & vita sint vna res: & ideo non dicimus, ꝙ non sit illatiuus simpliciter, sed dicimus, ꝙ non sit illatiuus in cõparatione ad id, quod intenderat cõcludere. In essentia aũt istius exempli est fallacia quędam, sed non curamus de ea hic, & ideo hoc exemplum facit errare multos. Fallacia autem, quę accidit in eo ex loco cõsequentis, & ex acceptione eius, quod non est causa conclusionis, ac si sit causa sic. Fallacia vero, quæ accidit ex acceptione duarum interrogationum in vna ĩterrogatione, accidit ex parte, qua ferret duo respõsa diuersa, quibus responderetur vnico responso. Accidit autem hæc fallacia, qñ accipitur loco vnius prædicati in enuntiatione plusq̃ vnum prædicatũ, & loco vnius subiecti in enuntiatione plusq; vnum subiectũ. Exemplum itaq; eius, quo accipiũtur loco vnius prædicati duo ꝑdicata est sermo dicẽtis, terra est ex aliqua re & aqua: iste. n. est duæ enuntiationes & duę interrogationes, non vna. Exemplum aũt acceptionis duorũ subiectorũ est sermo dicẽtis, hic & hic est hõ: hic. n. sunt duæ enuntiationes, nõ vna enũtiatio. Quidam aũt hoĩum est, qui qñ interrogatus fuerit talibus ĩterrogationibus pluribꝰ, ac si essent vna interrogatio, forte cogitabit multiplicitatẽ, quæ est in interrogatione, & stabit, & pausabit. Forsitan autẽ respondebit vnico responso, & ꝓueniet ei elenchus & falsum, sicut si diceremꝰ, hic & hic est hõ. Ille itaq;, q percusserit hunc & hunc, percussit itaq; vnum hoĩem non duos hoĩes. Plurimum aũt quod accidit fallacia ſm hũc locum est, qñ cõtigerit, ꝙ prædicata rerũ, de quibus interrogatur interrogatio, sint contraria, sicut in aggregato quarundam rerum sit bonũ, & earũ sit aliquid, quod non sit bonum, & interrogaretur de oĩbus ipsis vna interrogatione, an sit bonum, vel non bonum: quæcunq; aũt duarũ responsionum responderet esset fallacia, nisi diuideret aliquã rem ĩ eas, & ferret respõsum de eis ſm numerum interrogationum, quæ sunt in eis, sicut si interrogaretur an fruitio sensibilium & fruitio intelligibilium sit bona, an non bona: qa si diceret bona, erraret, quia fruitiones seorsũ non sunt bonæ. Si autem diceret malę, erraretur, quia fruitiones intellectiuæ sunt bonę, & laudabiles. Qñ autem illarum plurium rerum iudicium fuerit unũ iudicium, iste locus nõ fit falsigraphus, & hoc, qñ iudicium totius ex illis fuerit idem, quod iudiciũ vnius, qa tunc interrogatio de oĩbus est, sicut interrogatio de vna earum, sicut diceretur an hoc & hoc sit cæcum, postq̃ cæcitas sit priuatio visus, vidẽs autem non differt à vidente, ex parte qua est videns, & in tali loco fit ex vna eadem enuntiatione respõsum enuntiationũ plurium: qñ aũt vnum eorũ fuerit cęcum, & alterum videns, impossibile est, ꝙ responsum sit vnum.

Omnes sophisticas redargutiones in ignorantiam redargutionis reuocatum iri. Cap. V.

AVt igitur sic diuidendum apparentes syllogismos, & redargutiones: aut oẽs reducendum ad redargutionis ignorãtiam, ijs, qui hanc principium faciunt: fieri enim potest, vt omnes resoluamus dictos modos ad redargutionis definitionem. Primũ quidem si ĩcollectiles fuerint, oportet enim ex ijs, quæ posita sunt, accidere conclusionem, &, vt ita dicam, ex necessitate, atq; non apparere. Deinde & ſm partes definitionis: nam earum, quæ sunt i dictione, hæ quidem sunt propter duplex, vt ęquiuocatio, & oratio, et similis figura: consuetum.n.id omnia, vt & illud quippiam significare. Compositio autem, & diuisio, & accentus, eo φ non eadem est oratio, aut nomen quod differẽs: oportebat aũt & id esse, quemadmodum & rem eandẽ, si debebat redargutio, vel syllus esse: vt si tunica, non vestis syllogizetur, sed tunica: nam verum est & illud, sed non syllogizatum est: sed adhuc interrogatione indiget, quod idem significat ad eum qui quęrit propter quid. Quæ vero ſm accidens definito syllogismo manifesta fiunt: nam eandẽ definitionem oportet syllogismi & redargutionis fieri, attamen & adiungere contradictionem: nã redargutio syllogismus est contradictionis: si igitur non est syllus accidentis, non fit redargutio: non enim si cùm hæc sint, necesse est illud esse, id autem est album esse propter syllogismum: neq; si triangulus duobus rectis tres angulos habet æquales, & accidit ei figuram esse, vel primũ, vel principium, φ figura, vel primũ, vel principium tale est: nam non quatenus figura, vel primum, vel principium, sed quatenus triangulus demonstratio: similiter & in alijs. Quare, si redargutio syllogismus quidã, non erit quæ ſm accidens redargutio. Verum propter hoc & artifices & omnino scientes ab inscijs redarguuntur: nam ſm accidens syllogismos faciunt contra sapientes: qui vero non possunt diuidere, aut interrogati concedunt, aut cùm non dant, arbitrantur dedisse.

Quæ vero propter id quod aliquo modo, & simpliciter, quoniam non de eodem affirmatio & negatio est: nam aliquo modo albi, aliquo modo nõ album: & simpliciter albi, simpliciter non album, negatio est: si igitur cùm datur aliquo modo esse album, quis vt simpliciter dictum accipit, nõ facit redargutionem: apparet autem propter ignorãtiam ipsius, quid est redargutio. Manifestissimæ autem oĩum quæ prius dictæ sunt propter redargutionis definitionẽ, quare & sic nuncupatę sunt: nã propter rationis omissionẽ phãtasia fit, & diuisis hoc pacto, cõmune in oĩbus his ponendum est orationis omissio.

Quæ vero propter id quod sumitur, quod erat in principio, & non causa vt causa ponitur, manifestę sunt per definitionem: nam oportet conclusionem accidere, eo φ hæc sunt, quòd non erat in non causis: et rursum non connumerato eo quod erat in principio, quod non habent eæ quæ sunt propter petitionem eius quod in principio. Quę vero propter consequens particula sunt accidentis: nam consequens accidit; differt autem ab accidenti, quoniam accidẽs quidem est in vno solo sumere, vt idem esse flauum, & mel, & album, & cygnum: quod autem propter consequens, semper in pluribus: nam quę vni et eidem sunt eadem, et sibi inuicem postulãtur esse eadem: propter quod fit ea quæ propter consequens redargutio: est autem nõ omnino verum, vt si sit album secundum accidens: nam & nix & cygnus albo idem: aut rursum in Melissi oratione idem esse accipit factum esse, & principium habere, aut æqualia fieri, & eandem magnitudinem accipere. Quoniam enim principium habet quod factum est, & quod habet principium, factum esse postulat, tanquam ambo eadem sint, eo φ principium habent factum esse & finitum. Similiter autem & in ijs, quæ æqualia facta sunt, si eandem magnitudinem, & vnam sumentia æqualia fiunt: & quæ æqualia facta sunt, eandem & vnam magnitudinem sumunt: quare consequens sumit. φ igitur propter accidens redargutio, in ignorantia redargutionis est: manifestum, & φ ea, quæ est est propter cõsequens: inspiciendum autem est id & alias. Quę vero propter id, quod est plures interrogationem vt vnam facere, in eo sunt φ non enucleamus, siue non diuidimus propositionis orationem: nam propositio vnum de vno est: nam idem terminus vnius solius rei, & simplr rei: vt hoĩs, et vnius solius hoĩs: similr aũt & in alijs. Si igit̃ vna propositio est, quæ vnũ de vno postulat, & simpliciter erit propositio talis, interrogatio. Atqui quoniam syllogismus ex propositionibus est, redargutio autem syllogismus, & redargutio erit ex ꝓpositionibus: si igitur propositio unum de vno, manifestum quoniam & hæc in redargutionis ignorantia: nam apparet esse

propositio,

propositio, quæ non est propositio. si itaq; dedit responsionem vt ad vnam interrogationem, erit redargutio, si autem non dederit, sed apparet, apparens redargutio. Quare omnes loci cadunt in redargutionis ignorantiam: qui quidem dicti sunt propter dictionem, quia est apparens contradictio, quod erat proprium redargutionis, alij autem propter syllogismi terminum.

Sermo de reductione omnium specierum fallaciarum ad fallaciam elenchi. Cap. V.

Ista autem loca, quę narrauimus, licet numerus suorum modorum sit iste, cuius meminimus, omnia tamen reducuntur ad paucam notitiam elenchi, hoc est, latentiam alicuius rei conditionum elenchi, & hoc, quia ex quo elenchus verus est syllogismus inferẽs contradictorium conclusionis, quod notum est in ea, manifestum est, q omnium istorum locorum fallacia apparet ex parte syllogismi simpliciter, & ex partibus eius definitionis, et definitione contradictorij. ex definitione quidem syllogismi, quia iam dictum est de eo, q sit sermo, in quo, quando positæ fuerint res plures q̃ vna, sequitur ex illis aliquid aliud, quãdo autem hoc ita non fuerit, manifestum est, q, quando cõsequentia est, non est necessaria, sed est ex eis de quibus putatur q sint necessariæ, absq; q ita sit. ipse itaq; non est verus elenchus. Ex partibus autem eius definitionis est, quia tam res, quæ ponuntur in eo, sunt duæ præmissæ & tres termini, quę conueniunt in vno termino, qui vocatur medius, sicq; quando terminus medius non fuerit vnus in eis, aut altera extremitatum non fuerit in conclusione, est manifestum q non est syllogismus vere: sic etiam, quando altera extremitatum fuerit accepta secundum aliquam conditionem, quæ non fuerit accepta in conclusione: quando autem hoc ita fuerit, omnes fallaciæ, quæ fuerint propter æquiuocationem nominis dictionum simplicium, & æquiuocationem compositionis, & figuram dictionũ, reducuntur ad esse terminum medium non vnum, in syllogismo autem ad esse vnam extremitatum in præmissis aliam ab ea, quæ est in conclusione. Ille autem, qui fit ex diuisione & cõpositione, reducitur in acceptionem præmissarum secundum modum alium à modo, quo accipiuntur in conclusione, & non fiunt vnum numero, neq; in syllogismo, neque in conclusione. Fallacia autem, quæ fit ex eo, quod est per accidens, reducitur ad latentiam alicuius conditionum syllogismi demonstratiui: & hoc, quia eius conditionis est, q eius præmissæ sint necessariæ & vniuersales. Id autem, quod est per accidens, non est necessarium, neq; vniuersale, sed particulare, quia quando inuenitur aliqua res alba per accidens, non sequitur, q quicquid sit huius rei, sit album, neq; secundum modum, quo fuit, neq; quando fuit, & vniuersaliter quando connecteretur aliqua res cum aliqua re, non sequitur q ista res sit connexa illi rei. exempli gratia, quia ex quo cõnectitur ipsi esse trianguli, q sit figura, & q sit habens lineas, & q sit habens angulos æquales duobus rectis, nõ sequitur, q quando inuenitur figura, q sit habens lineas rectas, & q eius anguli sint æquales duobus rectis: sic quando obseruaueris q præmissæ sint per se, & quod sint præmissæ quæ sunt in syllogismo simpliciter solum secundum rem, quę veniunt in termino medio secundũ rem, non secundum dictionem, est manifestum, quòd non accidit obseruatori neq; cognoscẽti in illo istud hic modus fallaciæ hoc est, q sit propter dictionem, aut propter id, quod est secundum accidens: & ideò iam possibile fuit, q sciens aliquam rem fallat eum, qui nescit syllogismum: sicut sciens elenchum distinguens ista loca, quæ narrauimus, dignior est, q non erret quàm sciens ea non distinguens ipsa, neque sentiens eorum distinctionem in istas partes. Fallacia autem, quę accidit propter acceptionem rei connexæ vt absolute, id est secundum quid vt simpliciter, reducitur ad paucam notitiam conditionum contradictorij, quia quod est album secundum partem, non est eius contradictorium quod non est album simpliciter, sed putatur tale q sit contradictorium propter paucam notitiam elẽchi, & propter affinitatem differentiæ, quę est inter ea: plurimum autem, quod aduenit ex latentia conditionum cõtradictorij, est q appropriatur nomine elenchi, & est q accipiatur destruens oppositum conclusionis, id aũt, quod non est oppositum, & locus absoluti & connexi seu simpliciter, & secundum quid ex ista parte est pars istius loci, sed ex parte quia accidit ex eo q præmissa sit accepta secũdum aliquem modum, qui non est modus, quo accipitur in conclusione, est locus separatus per se. Et fallacia, quæ ingreditur hanc partem, quæ reducitur in latentiam elenchi, est, q termini accepti in præmissis sint ipsimet, qui accepti sunt in conclusione. Fallaciã autem, quæ est propter petitionem principij, & propter acceptionem non causæ conclusionis vt causæ, manifestum est, q accidit ex latentia eius, quod est acceptum in definitione syllogismi. Petitio quidem principij accidit, quando latuerit, q consequens sit alia res à conclusione, & hoc, quia cõsequens in petitione est ipsamet præmissa: & sic etiã acceptio vt causæ eius, quod non est causa, fit illi, quem latuerit, q consequens ex syllogismo sit necessario. Locus vero consequentis reducitur ad eum qui est secundum accidens, & aliquo modo ingreditur sub eo. sed differentia inter ea est, quia hic est putare de vno q sint plura. Exẽpli gratia, quia ex quo accidit citrinitati demonstratæ q sit mel, putatur q omne citrinum sit mel, hic autem est putare de pluribus, q sint vnum, & hoc, quia ex quo accidit scribenti, q sit albus, putauerunt q scribens sit albus, & ex hoc loco, hoc est, loco consequentis, putauit Melissus, q omne habẽs principium habeat generationem, quia ipse putauit, q id, quod accidit illi, quod est generabile, accidit omni habenti principium, hoc est, q sit generabile. Causa autem fallaciæ, quæ accidit propter acceptionem plurium interrogationum, vt vnam interrogationem, est latentia illius, quod dictum est in definitione contradictionis: ex quo cõuenit q prædicatum in illis præmissis sit vnũ, & subiectum vnum, & q vni affirmationi non sit nisi vna negatio, nec vni negationi nisi vna affirmatio, quia quando fuerit vnum, contradictio fit vera, quando autem putatur de eo q sit vnum, & nõ est vnum, eius elenchus est falsigraphus. Omnes itaq; isti modi reducuntur ad paucitatem notitiæ elenchi: hic autem est syllogismus verus secũdum figuram concludens cõtradictorium rei, cuius destructio intenditur: sicq;, quando latebit aliqua res ex conditionibus syllogismi veri secundũ figuram, aut ex conditionibus contradictorij, accidunt ista loca fallentia. Sicq; iam declaratum est ex hoc, q ista .13. loca dictionalia et septem descripta reducuntur ad latentiam definitionis elenchi veri, aut partium eius definitionis, hoc est ad latentiam definitionis syllogismi, aut latentiam definitionis contradictorij, & q quædam eorum sunt, quæ reducuntur ad latẽtiam definitionis contradictorij, & quædam reducuntur ad latentiam definitionis syllogismi, & quædam eorũ reducuntur ad ambas res simul. Loca autem fallentia ex dictionibus cõueniunt, quia ipsa faciunt putare illum, qui non est syllogismus, q sit syllogismus.

Cauſæ deceptionum, captionum ſophiſticarum. Cap. VI.

DEceptio autem fit in ijs quidem, quæ propter æquiuocationem, & orationem, eo quòd non poteſt quis diuidere id, quod multipliciter dicitur: nam quędam nō eſt promptum diuidere, vt vnum, & ens, & idem. In ijs autem, quæ ſunt propter compoſitionem, & diuiſionē, eo quòd nihil putatur differre compoſita & diuiſa oratio, ceu euenit in plurimis. Similiter autem & in ijs quæ ſunt propter accentum: nō enim aliud videtur ſignificare intenſa, & remiſſa oratio in aliquo, aut non in pluribus. Earum verò, quæ ſunt propter figuram ob ſimilitudinem dictionis: difficile eſt enim diuidere, quæ ſimiliter, & quæ aliter dicuntur: nam ferme qui hoc poteſt facere ī procinctu eſt, vt videat verum: maxime autem ſciet innuere, quòd omne, quod de aliquo prædicatur, arbitramur idipſum aliquid eſſe, & vt vnum intelligimus: nam vnum, & ſubſtantiam maxime videtur ſequi id, quod eſt aliquid, & ens. Quare in ijs, quæ ſunt propter dictionem, hic locus ponendus: primum quidem magis deceptio aggignitur in ijs, qui cum alijs conſiderant, quàm qui per ſeipſos: nam ea, quæ cum alio eſt, conſideratio per orationem eſt, quæ autem per ſeipſos, non minus per ipſam rem. Deinde & per ſeipſos decipi accidit, quando in oratione facit conſiderationem: præterea deceptio quidem ex ſimilitudine, ſimilitudo autem ex dictione. In ijs autem, quæ ſunt propter accidens, eo ꝙ non poteſt dijudicare idem & diuerſum, & vnum & multa: neq; quibus prædicatorum omnia hæc & rei accidunt. Similiter autem & in ijs quæ propter conſequens ſunt: pars enim quædam accidētis, eſt conſequēs.

Amplius & in multis apparet, & poſtulatur hoc pacto, ſi hoc ab illo non ſeparatur, nec ab altero ſeparatur alterum. In ijs verò quæ ſunt propter omiſſionem orationis, & in ijs quæ ſunt ꝓpter id quod aliquo modo & ſimpliciter, eo quòd propter parum deceptio eſt. nam quaſi nihil cōſignificet quid aut aliquo modo, aut ſimpliciter, aut alicubi, aut nunc, vniuerſaliter concedimus. Similiter autem & in ijs, quæ quod in principio eſt ſumunt, & in non cauſis, & quæcūq; plures interrogationes vt vnam faciunt: in omnibus enim his eſt deceptio, ob id quod propter parum: nā non exacte diſcernimus, neq; propoſitionis, neque ſyllogiſmi terminum, propter prędictam cauſam.

Sermo de rebus, quibus elenchi ſunt deceptiui, & de elenchorum ſpeciebus ſecundum illas. Cap. VI.

CAuſa autem fallaciæ, quæ fit propter ęquiuocationem dictionum, eſt difficultas ſeparationis rerum multarum, de quibus dicitur dictio vna, & ſignāter per dictiones diſperatas quod multiplicat eſſe rerum, in quas cadunt, & difficilis fit earum cognitio & ſeparatio, ſicut eſt ſeparatio rerum in quas cadit nomen vnius & entis. Cauſa autem fallaciæ, quæ accidit propter diuiſionem dictionis, & eius compoſitionem, eſt pauca perceptio diuerſitatis, quæ accidit ſignificato dictionis, quando aliquando diuiditur, & deinde componitur nonnunq;, & ſic etiam ipſi dictioni, quæ aduenit propter æquiuocationem figuræ, & diuerſitatem diſpoſitionis ſuarum literarum, & punctorum ſm ſuas ſignificationes. Ille autem, apud quē eſt poteſtas cognoſcendi fallacias, quæ fiunt propter dictionem, proximus eſt, ꝙ nō erret in rebus niſi pauco errore, & hoc, quando feſtinat, & diſtinguit rem, de qua verificatur attributum, aut falſificať, quia putaret omnes illas res, quas ſignificaret iſta dictio, ac ſi eſſent ſenſatæ apud eū, & demonſtratæ, & feſtinaret, & determinaret ſecundū̃ diſpoſitionem, qua conueniret eis hoc attributum, determinatione conuenienti. exempli gratia, quando audiuerit quis, ꝙ res ſit ens vnum, determinauit ꝙ iſta res ſit ſingulæ ſubſtātiæ demonſtratum, quia res & ens dicuntur de ſubſtantia demonſtrata vna ſecūdum numerum, & ideo quod apparet nobis primo ꝙ fallacia accidat nobis eſt propter dictiones, licet appareat etiam cauſus erroris propter res fallentes, quæ numeratæ ſunt: & hoc, quia cauſa erroris, qui fit propter controuerſiā aduerſarij, & auditū eius, eſt fallacia illorum locorum dictionalium. Cauſa autem erroris, qui fit circa id, quod conſiderat homo in ſe, ſunt illa deſcripta, licet accidat iam apud cōſiderationem fallacia propter dictiones: & hoc, quando aliquis homo valde meditatur, ꝙ diſputat ſecū ipſe, ſicut faceret eum illo cum quo litigat, & imaginatur dictiones cū rebus, & vniuerſaliter cauſa fallaciæ in iſtis locis ſunt præmiſſæ cum pauca perceptione differentiæ, quæ ſit īter quid ſit diuiſum, & quid ſit idē. Sicq; cauſa fallacię dictionum eſt difficultas diſtinctionis inter eas & inter res, & acceptio eius quod eſt diuiſum, ac ſi eſſet idem. Et hæc eadē eſt cauſa fallaciæ eius, quod eſt ſm accidens, & ꝙ ille homo non diſtinguerit id, quod cōſequitur vllum prædicatorum eſſentialium à rebus, quæ ſunt per accidens. Et hac eadem cauſa accidit fallacia loci conſequentis, quia hic locus, ſicut diximus, ingreditur illam, quæ eſt accidentis, & eſt pars illius. Cauſa autem fallaciæ, quæ accidit propter abſolutum & connexum, ſeu ſimpliciter & ſm quid, eſt, ꝙ putetur ꝙ diuerſum ſit idem: hoc aūt accidit propter paucitatem dñiæ, quę fuerit inter ea. Sic etiam fallacia eius, cuius cauſa eſt petitio principij, & ea, cuius cauſa eſt acceptio eius quod non eſt cauſa vt cauſa. Cauſa aūt eius, quæ eſt acceptio pluriū interrogationū, ac ſi eſſet vna, eſt paucitas perceptionis differētiæ, quę eſt inter ea ſm ſe. Acceptio aūt eius, quod non eſt cauſa, eſt ꝓpter paucitatem dñiæ inter illud & inter id, quod eſt cauſa vere. Cauſa aūt petitionis principij eſt paucitas dñiæ, quæ eſt ibi inter formā ſyllogiſmi, quo poſitum eſt ipſum quæſitū, & inter verum ſyll'm, ex quo eius forma eſt forma ſyllogiſmi. Qñ autem hoc ita fuerit, cauſa fallacię iſtorū locorum reducitur vlt' in duas res, quarū vna eſt, ꝙ putetur de eo, qui non eſt ſylls, ꝙ ſit ſylls propter paucam dñtam, quæ eſt inter eos, & ꝙ putetur de eo, quod non eſt contradictoriū, ꝙ ſit contradictoriū propter paucitatem dñiæ, quæ eſt inter ea: hoc autem accidit, qñ non perficiuntur definitiones cuiuſq; eorum perfecti, neq;

subtiliter

subtiliter discernitur, hoc est syllogismus elenchus, quia, si declararetur nobis ex quot causis sint syllogismi sophistici fallẽtes, hoc est, elenchi sophistici, neq; de omni elencho, qui putatur ꝙ sit elenchus, esset contradictio, neq; elenchus. Elenchi autem vl'es non proportionati, sunt qui non proportionantur alicui arti artium demonstratiuarum, & sunt elenchi, de quibus putaret ꝙ sint elenchi, ille qui non fuerit exercitatus in illis artibus, sicut elenchus artium demonstratiuarum fit elenchus verus non proportionatus, qm̃ non proportionato vtitur ars Topicæ: fallentur autem in hoc demonstratiue qui nesciunt, ꝙ hoc genus sit proprium artis Topicæ, hoc est, eo vti non proportionato: & hoc, quia hęc ars vtitur falso, qñ fuerit famosum, et eo magis ex non proportionato. Sic etiam vtit̃ elenchis falsis vniuersalibus, sicut artes demonstratiuæ vtunt̃ elenchis proprijs. Dr̃ia etiam inter hanc artẽ vti elenchis vniuersalibus, & Iter artem elenchi topicã vti eis est, quia ars tentatiua vtit̃ hoc ad augeodam intellectionem & disciplinam, istius autem intẽtio est fallere. Sic hæc ars est quodammodo pars artis topicæ, & sicut elenchus, qui fit in redargutionibus demonstratiuis ex præmissis veris nõ proportionatis, est sophisticus, sic elenchi, qui fiũt in arte topicę ex pręmissis, de quibus putatur, ꝙ sint famosæ, & non sunt famosæ, sunt sophistici, licet sint veri. Elenchi ergo sophistici sunt duo, quorũ vnus est, qui putatur ꝙ sit verus, & est falsus, secũdus est, qui putatur, ꝙ sit illius artis, & non est ita, siue fuerit falsus, siue fuerit verus. Postq̃ autem fuerit hoc declaratũ, redeamus & dicamus, ꝙ omnes syllogismi sophistici inferuotur ex istis locis, si hæc loca fuerint oẽs res fallentes, aut quidã eorum toferunẽ ex his, si ista, quorum memini, nõ fuerint omnes res fallentes. Iam autem apparet ꝙ istæ sint omnes res fallentes, ex eo quod iam declaratum est, ꝙ omnes elenchi et contradictiones fallentes sint elenchorum & contradictioonum, de quibus putatur, ꝙ sint veri elenchi, & non sunt veri, quia deficit eis aliqua parua res ex definitionibus elenchorum verorum. Quãdo autem res ita fuerit, sequitur ꝙ numerus specierum elenchorum non verorum sit numerus specierũ defectus ingredientis elenchos veros, & sequitur, ꝙ numerus defectus ingredientis sm̃ eorum partes, hoc est sm̃ partes elenchorum uerorum, sit sm̃ numerum partium illorum. Ex quo iam declaratum est, ꝙ elenchus verus est syllus concludens contradictorium rei, quæ nota fuerit sm̃ esse, & declaratum est, ꝙ iste elenchus est verus, qñ fuerint in eo tres cõditiones, quarum vna est, ꝙ sit verus sm̃ figuram, & secunda ꝙ sit verus sm̃ pręmissas, & tertia ꝙ contradictorium inferentis sit vere contradictorium rei notæ ꝑ ipsum, hoc est conclusionis, cuius destructio intẽditur. Manifestum itaq; est, ꝙ sequitur ꝙ loca fallentia elenchi ex rebus, quæ sunt præter loca dictionum, reducuntur in hæc tria, & hoc, quando videres demonstrationem notã, in qua non sit latẽtia, sed putatur de eo quod non est contradictorium ꝙ sit contradictorium. Arist. autem meminit ꝙ non accidant ab illo ex locis fallentibus, nisi duo loca, quorum vnus est latentia conditionum, de quibus meminimus in capitulo cõtradictorij, & secundus est acceptio duarum interrogationum, vt vnius interrogationis. In illo vero, qui est propter extimationem putare de eo, qui non est syllogismus, ꝙ sit syllogismus, iam meminit de eo omni ꝙ noo accidunt oisi duo loca solum, quorum vnus est syllogismus, qui vocatur petitio principij, secundus autem est acceptio eius, quod non est causa, ac si esset causa. In apparentia vero, quę fit propter acceptionem partium syllogismi, quæ sunt præmissæ, hoc est, ꝙ puteiur de eo quod non est verum ꝙ sit verum, ipse meminit, ꝙ sint tria loca, quorum vnus est locus eius, quod est secundum accidens: secundus autem est locus absolutionis, & connexioois, seu simpliciter & secundum quid: tertius autem est locus consequentis, & illa est euersio. Sicq; non inueniuntur deceptiui ex istis tribus partibus sermoois elenchi, quæ præmissæ sunt, nisi isti. Hæc itaque loca sunt septem necessario, sicut meminit Aristote. & impossibile est, quòd addatur eis, neque subtrahatur ab eis. Dicimus autem esse istas res deceptiuas contentas in istis partibus, ex quibus infertur, quòd elenchus est res manifesta.

Ex quibus locis captiones falsi. Cap. VII.

QVoniam aũt habemus propter quæcunq; fiunt apparentes syllogismi, habemus & propter quæcunq; fiunt sophistici syllogismi, & redargutiones. dico autem sophisticam redargutionem, & syllogismum, non solum apparentem syllogismum, aut redargutionem non existentem quidem, sed & existentem quidem, at apparenter accommodatam rei. Sunt autem illæ, quæ non secundum rem redarguunt, & quę monstrant ignorantes, quod quidem erat proprium tentatiuæ. Est autẽ tentatiua, pars dialecticæ: illa autem potest syllogizare falsum propter ignorantiam eius, qui dat orationem. Sophisticę autem redargutiones, tametsi colligant contradictionẽ, non faciunt manifestum, si ignorat: nam & scientem impediunt hisce orationibus. Quòd autem illas habeamus hac via, manifestum est: nam propter quæcunq; apparet audientibus vt interrogata syllogizare, propter hæc & respondenti vtiq; videatur: quare erunt syllogismi falsi per hæc aut omnia, aut aliqua: nã quod non interrogatus arbitratur dedisse, & iterrogatus quoq; ponet. Verum in quibusdam simul accidit & interrogare quod deest, & apparere falsum: vt in ijs, quæ sunt secundum dictionem, & solœcismum. Si ergo syllogismi cõtradictionis propter apparẽtem redargutionem sunt, manifestum est ꝙ propter tot erunt & falsorum syllogismi, propter quot & apparens redargutio: apparẽs aũt propter particulas veri: nã cũ quodcunq; defuerit, apparebit redargutio, vt qđ propter non accidẽs: propter orationẽ, quę ad impossibile: & quę duas interrogationes vt vnam facit propter propositionẽ: & pro eo quod per se, quod propter accidens, & huius particula, quod propter consequens. Amplius, nõ in re, sed in oratione accidere: deinde pro vniuersali contradictione, & sm̃ idem, & ad idẽ, & similiter, propter id, quod in aliquo, vel propter vnumquodq; horum peccat. Amplius, propter id, quod est non cõnumerato eo quod in principio, quod in

Vnde fiant syllogismi sophistici.

principio

principio sumere. Quare habemus sm̄ quot fiunt captiosæ ratiocinationes: nam sm̄ plura non erunt, sm̄ autem ea, quæ dicta sunt, erunt omnes. Est autem sophistica redargutio nō simpliciter redargutio, sed ad aliquē, & syllogismus similiter. Nam, si non sumat id quidē quod est propter æquiuocum vnū significare, & quod propter similitudinis figuram solum hoc quidem, & in alijs similiter, neq; syllogismi, neq; redargutiões erūt, neq; simpliciter, neq; ad eum, qui interrogatur; si autem sumant, ad eum, qui interrogatur erunt, simpliciter aūt non erunt: non enim vnum significatum sumpserūt, sed apparens, & apud illum quidem.

Sermo de sufficientia locorū elenchorum. Cap. VII.

QVōd vero non sint ex istis partibus nisi illæ, quarum meminit Aristo. est res indigens consideratione, & putatur ꝙ relinquere sermonem de illa, & eius dimissio sit dimissio ad perficiendū illā non ex nobis ipsis: hoc est, qui venturi eramus post ipsum, quia hic est locus perscrutationis & speculationis. Nos autem inuenimus Abumazar Alpharabium in suo libro, ꝙ iam addiderit istis locis octauum locum, qui est locus permutationis & translationis, hoc est, ꝙ loco rei accipiatur eius simile, aut consequens ipsum, aut ei annexum. Dicamus autem, an possibile sit, ꝙ latuerit Arist. hic locus, aut non latuerit. Si latuerit eum, nunquid latuerint eum cum hoc alia loca, vel qualiter sit huius dispositio, via autem, vt cōstet hoc, est hoc modo, quo Aristote. incępit declarare numerum locorum deceptiuorum. Et dicimus nos, ꝙ negatiua, quæ putantur de eo quod non est contradictorium, ꝙ sit contradictorium, sunt plura q̄ ista, quæ narrauit hic Arist. Hoc itaq; declaratū est in libro Peri hermenias, sicut ꝙ accipiatur contrarium loco contradictorij in materia possibili, aut accipiantur contraria loco affirmatiuæ & negatiuæ, aut alia ab his, quæ dicūtur in hoc libro. Sic etiam declaratum est in libro Priorum, ꝙ syllogismus sit corruptæ formæ pluribus ex causis præter duas causas, quarum meminit hic, sicut ꝙ sint ex duabus affirmatiuis, aut ex duabus particularibus, & aliæ species syllogismorum non concludentium. Et sic ostenditur, ꝙ accidit nobis, ꝙ verificem⁹ præmissas falsas propter alias res, sicut sunt testimonia & res, quæ sunt ab extra. Ac etiam accidit nobis istud propter inductionē, & exemplum, sed hæc numerata sunt in alijs artibus, & non numerātur in arte Sophistica, hoc est, quia ille largitus est inductionem propriam topicæ, quæ facit acquirere veritatem topicam, & exēplum propriū rethoricæ, quod facit acquirere verificationem oratoriam. Et sic verificatio, quæ fit ex testimonijs, & reb⁹, quæ sunt ab extra, largitur propria arti Topicæ, & arti Rethoricæ secundum conditiones, quæ ibi dicuntur: totum autem hoc est ex illis, quæ requirit speculatio. Dicimus autem, ꝙ apparet ex Aristo. in toto hoc, ex quo ipse est, qui facit nos acquirere omnia ista loca, ꝙ ipse non sit sibi visus, ꝙ loca deceptiua attributa huic arti sint omnia loca, ex quibus accidit nobis deceptio, qualitercunq; contigerit, nisi duabus cōditionibus: quarum una est, ꝙ eorum deceptio sit essentialis, hoc est, ꝙ deceptio de eis accidit valde nobis naturaliter, sicut suppositiones, quæ secundum suam naturā sequuntur ex deceptione sensuū, quoniam acquiruntur hæc loca ex inductione cadente in speculatione speculantis res existētes, sicut est dispositio reliquorum ordinum istarum artium: secunda autem cōditio est, ꝙ locus faciat acquirere falsum semper aut vtplurimum: quando autem hoc ita fuerit, non numeratur in rebus, quæ putantur de eo, quod nō est contradictorium, ꝙ sit contradictorium, nisi illa duo loca solum, quia ipsa sunt causa deceptionis cadētis naturaliter sm̄ totum, aut sm̄ plurimum in hac parte elenchi: reliqua vero loca decipiūt vt in paucioribus. Id autem, cuius actio fuerit vt in paucioribus, non oportet ꝙ numeretur pars artis, quando hæc ars sit ars efficiens deceptionem, & hoc, quia sicut ars intendens actionem venenorum non ponit aliquam rem suæ artis, quæ sit venenum vt in paucioribus, sed quod fuerit venenum vtplurimum, aut necessario, sic est res in rebus, quæ ponuntur in hac arte gradu elemētorum. Loca itaq;, quæ conuenit numerare partem huius artis, sunt, quæ valde parum percipimus, ea tamen faciunt acquirere falsum aut semper, aut vtplurimum: & propter hanc rem dixerunt Antiqui demonstratores, ꝙ præmissæ falsæ, quæ sunt semper, aut vtplurimum, sunt proprię huic arti, sicut veræ vtplurimum sunt propriæ Topicæ, & veræ semper sunt propriæ demonstrationi, veræ autem & falsæ æqualiter sunt propriæ Rethoricæ. Quādo autem hoc ita fuerit, tam inquiruntur loca deceptiua, quę continet hęc ars, hoc est, ars Sophistica, & nō inueniuntur talis dispositionis nisi hæc septem solum, & hoc, q̄a reliquarum rerum, ex quibus apparet corruptio formę syllogismi vltra duas causas, quarum meminimus in hoc libro, putatur ꝙ non sit nostra modica sensatio de illis vtplurimum, quoniam nos non inuenimus aliquos speculatores, qui errarent propter usum duarum negatiuarum in figuris cathegoricis, neq; per duas particulares, nisi parum, et sic putatur ꝙ sint reliqua loca deceptiua cōtradictorij præter ea, quorum meminimus hic solum. Res vero, quæ decipiunt propter præmissas, verisimilę est, ꝙ sint veræ, quia quæ numeratæ sunt, ipsæ etiam sunt, quarum nostra perceptio vtplurimum fuit pauca, & earum actio secundum falsitatem fuit semper & vtplurimū. Id vero, quod efficit deceptionem vt in paucioribus est proprium artis Rethoricæ, & talis est dispositio exempli: & ideo non conuenit ꝙ numeretur eius deceptio pars istius artis, sicut non numeratur deceptio inductionis. Sed iam dubitatur in hoc sermone, & diceretur, ex quo iam nos inuenimus Aristo. ꝙ vsus fuerit locis cōsequentis in hoc libro, & usus fuerit syllogismo signi in Rethorica, quo nam modo est dispositio huiusmodi? Dicimus, ꝙ ipse vsus fuerit locis cōsequentis hic ex parte qua ipsum est deceptiuū in ipsis pręmissis, & paucitas perceptionis earum est vtplurimum, & eius actio deceptionis etiam est vtplurimū. Sed, quando accipiuntur ex parte qua componitur ex eis secūda figura solum, est narratio Rethoricorum, quia non utūr sm̄ illum ipsis cōuertibilibus, q̄ sunt in secūda figura, & & ideo non numerat̄ hic ex spēbus locoꝝ q̄ decipiunt sm̄ formā syll̄i dum vtūr duabus affirmatiuis in secūda figura: & hanc ob cām Ari. non numerat hic locū ꝑmutationis, quia ille est locus poeticus, & fallacia, ꝑueniēs ex eo est ꝑ accñs, non ꝑ se. Intēta vero hic sunt deceptiua ꝑ se, locus aūt ꝑmutationis accidit essentię exempli. Postq̄ aūt declaratum est istud, redeamus ad id, in quo fuimus de expositione negatiuarum rerum huius libri.

De veris, & falsis redargutionibus. Cap. VIII.

PRopter quæcunq; autem redarguunt, qui redargutionibus vtuntur, nō oportet tentare sumere, sine oīum quæ sunt scientia: id aūt non vnius artis, nam infinitæ fortasse sunt scientiæ: quare manifestum, qm̄ & demonstrationes,

Veræ redargutiones innumeræ.

demōſtrationes, redargutiones quidē ſunt, & veræ: nam quæcunq; eſt demonſtrare, eſt & redarguere eum, qui ponet contradictionem veri: vt ſi cōmenſurabilem diametrum poſuerit, redarguet quis demonſtratione, q incommenſurabilis, quare oīum oportebit eſſe ſcium: nam alię quidem ſequuntur, propter ea, quæ in geometria ſunt principia, & eorū concluſiones: aliæ aūt propter ea quæ ſunt in medicina: aliæ deniq; ꝓpter illa, quæ ſunt aliarum diſciplinarū. Sed & falſę redargutiones ſimiliter infinitæ erunt. Nam ſm vnamquāq; artem eſt falſus ſyllogiſmus: vt ſm geometriam geometricus, et ſm medicinam medicinalis: dico autem ſecundum artem, ſecūdum illius principia. Manifeſtum eſt igitur, quòd non omnium redargutionum, ſed earum, quæ ſunt ſm dialecticam, ſumendi ſunt loci. Nam ij communes ſunt ad omnem artem & potentiā, et eam quidem, quæ eſt ſm vnamquanq; diſciplinam redargutionem: ſcientis eſt conſiderare ſiue cūm non eſt, apparet: ſiue cūm eſt, & quare eſt, eā autem, quę ex communibus eſt, & ſub nulla arte cadens, dialecticorum: nam, ſi habemus ex quibus probabiles ſyllogiſmi ī quolibet, habebimus ex quibus redargutiones: redargutio nanq; eſt ſyllogiſmus cōtradictionis, quare aut vnus, aut duo ſyllogiſmi contradictiōis, redargutio eſt. Habemus igitur propter quæcunq; omnes huiuſmodi ſunt: ſi autem hæc habemus, & ſolutiones habemus: nam illarum inſtantiæ, ſolutiones ſunt. Habemus autem propter quęcunq; & apparentes fiunt; apparentes autem nō cuilibet, ſed talibus; infinita enim ſunt, ſi quis conſideret illa, ſecundum quæcunq; apparent quibuſlibet. Quare manifeſtum eſt, quoniam dialectici eſt poſſe ſumere propter quæcunque fit per cōmunia, vel quæ eſt redargutio, vel quæ apparet redargutio, vel dialectica, vel apparens dialectica, vel tentatiua.

Sermo de Elenchorum ſolutione, & quomodo Ariſt. ſcripſerit de ea in hoc libro, Cap. VIII.

QVando autem declaratū fuerit iſtud tūc declaratum erit quot modis fiant res deceptiuæ vniuerſales, & q ſint ex ipſis, non ex aliis, & q ſit nobis feſtinanter notitia in omni elencho eidente in omni arte artium demōſtratiuarum: hoc autem non eſt res, quę ſit in potentia illarum negatiuarum hic tradītarum, neq; conuenit iactari de cognitione huius ſermonis, ſed poſſibile eſt cognoſcere illud in ſingulis artibus aliis, qui contineret notitiam rerum inuentarum in illa arte, & ideo videtur q elenchi prouenientes in ſingulis artibus ſint infiniti, ſicut quæſita earum ſunt infinita, & q numerus elēchorum in eis eſt, ſicut numerus quæſitorum, & eorum ſolutio eſt illorum, & hoc, quia ſoluit elenchū, vt qui concludit q latus quadrati ſit cōmunicabile diametro, eſt ille, qui declarat demonſtratione, q ſit incōicabile, quia iſti elenchi (ſicut diximus) ſunt ex rebus eſſentialibus, res aūt eſſentiales, quæ proueniunt in artes vt plurimum huius ſunt propter particulares: ſolutio autem earum eſt eius, qui continet notitiam talis quæſiti. Sicq; notitia iſtarū particularium, hoc eſt propriarum in ſingulis artibus, non eſt vnius artis, imo pluriū artium. Sicq; notitia ſolutionis elenchorum propria haberi artē Geometriæ eſt Geometræ, & Medicinę eſt Medici: et hinc eſt q apparet de iſtis elenchis, q ſunt infiniti. Elenchorum autem vniuerſaliū notitia eſt artis vniuerſalis, ſed quia iſtius artis gradus non eſt, q exponat formā artis Sophiſticæ, eius notitia & ſolutio eſt artis docentis, & vniuerſalis, quæ eſt ars Topicę, & ideo vī, q id, quod dictū eſt de hoc in hoc libro, eſt ex parte qua eſt pars artis Topicæ. Sicq; iā declaratum eſt, q non eſt alius artis ſolutio deceptiuorum particularium, neq; vniuerſalium, niſi ex parte qua eſt pars artis Topicæ. Sed Ariſto. inquantum ſpeculatus eſt hanc artem ex parte, qua eſt pars artis Topicæ, largitus eſt modos, quibus ſoluuntur iſti deceptiui, & poſuit eos partem huius libri.

Orationes ad nomen, & ad intellectum non bene diuiſi. Cap. IX.

NOn eſt autem differentia orationum quam quidam dicūt eſſe, has quidem ad nomen, illas verò ad intellectum. Inconueniēs enim eſt opinari alias quidem eſſe ad nomen orationes, diuerſas vero ad intellectum, & non eaſdem. Quid enim eſt non ad intellectū, niſi quando non vtimur nomine (qui putat interrogare) eo, ad quod is, qui interrogatus dedit: idem autē id eſt & ad nomen. Et ad intellectum autem, qn̄ ad quod dedit intelligens. Si autem aliquis (plura ſignificāte nomine) vnum putet ſignificare, & interrogans, & interrogatus (vt forte ens & vnum plura ſignificat, ſed & reſpondens & interrogans Zeno vnum putans eſſe interrogauit, & eſt oratio quod vnū, omnia) hæc ad nomen eſt, aut ad intellectum interrogantis diſputata. Si vero aliquis multa putet ſignificare, manifeſtum quod oratio illa non eſt ad intellectum. Primum igitur circa huiuſmodi orationes, eſt ad nomē, & ad intellectum, quęcunq; plura ſignificant: deinde circa quamlibet eſt, nam non in oratione eſt ad intellectū eſſe, ſed in eo quod reſpondens ſe habet aliquo modo ad ea, quæ dantur: deinde ad nomen contingit omnes eas eſſe: nam eſſe ad nomen, hoc in loco, eſt eſſe non ad intellectum: nā, ſi omnes erunt quędā aliæ, quę neq; ad nomen, neq; ad intellectum: illi vero dicunt oēs, et diuidunt vel ad nomen, vel ad intellectum eſſe oēs, alias aūt non. Attamen qcunq; ſunt ſyllogiſmi, ꝓpter id, qđ multipliciter: horū aliqui ſunt ſm nomē: nam abſurde dicatur ſm nomē eſſe oēs, q ſunt pp dictionē: ſed ſunt qdam captiones

non in eo quòd respondens ad eas se habeat aliquo modo, sed quia talem interrogationem oratio ipsa habeat, quę plura significet. Et omnino inconueniens est de redargutione differere, & nõ prius de syllogismo: nam redargutio syllogismus est, quare oportet & de syllogismo prius, quàm de falsa redargutione: nam talis redargutio, apparens syllogismus contradictionis. Quare aut in syllogismo erit causa, aut in cõtradictione (nã adiungere oportet contradictionem, quandoq; autem in vtroq; erit apparens redargutio: est autem de eo, quod est silentia dicere, in cõtradictione, non in syllogismo. De eo autem, quod est, quod nõ habet aliquis, dare, in vtrisq;: de eo vero quod est, quod Homeri poema est figura, per circulum, in syllogismo: quæ autem in neutro est, verus est syllogismus. Verum vnde sermo prouenit reuertamur: vtrum quæ in disciplinis sunt orationes ad intellectum sint, an non? & si cui videtur plura significare triãgulus, & dedit non vt eam figuram de qua concludebat, qm̃ duo recti, vtrum ad intellectum illius disputauit hic, an non? amplius, si plura quidem significat nomen, ille autem non intelligit, neq; putat quomodo is non ad intellectum disputat? aut quomodo oportet interrogare eum, qui nõ dat diuisionem? siue interroget aliquis si est silẽtia dicere, an non? an est quidem vt non, an est vt sic? si autem dat aliquis nullo modo, ille autem disputat, vtrum nõ ad intellectum disputat, quamuis oratio videatur earum esse, quæ ad nomen sunt? Non igitur est genus aliquod orationum ad intellectum, sed illæ quidem ad nomen sunt: & huiusmodi, non oẽs, non q; redargutiones, sed neq; apparentes redargutiones: nam sunt & non propter dictionem apparentes redargutiones, vt quæ propter accidens, & reliquę. Si autem postulet diuidendum, q; dico quidem silentia dicere: hæc autem sic, illa vero non sic, id profecto primum, absurdum postulare; nam quãq; non videtur interrogatũ multipliciter se habere, atqui impossibile est diuidere, qui non putat. Deinde docere, quid aliud erit? manifestum. n. faciet quonam pacto se habet ei, qui neq; cõsiderat, neq; scit, neq; opinatur q; aliter dicitur, quia & in non duplicibus quid prohibet hoc facere: vt, putas æquales sunt vnitates binarijs, in quaternarijs? sunt autẽ hi binarij quidem inexistentes, illi autẽ non sic: & putas cõtrariorum vna est disciplina, an non? sunt autem contraria hæc quidem nota, illa autem ignota: quare uidetur ignorare, qui hoc postulat, q; aliud est docere & disputare: & quòd oportet quidem docentem non interrogare, sed eum manifesta facere, illum autem interrogare.

Sermo de Elenchis, quorum aliqui sunt in dictione, & alij extra dictionem. *Cap. IX.*

MAnifestum autẽ est, q; sermo diuiditur in duas partes, quia aliquid eius est, quod significat secundum signum loquentis, et illa est significatio, quæ appropriat loquentẽ, & aliquid eius est, quod significat secundum modum nominis, & illa est significatio, quæ appropriat audiẽtem: fallacia autem est proueniens propter significationem ipsius auditi, nõ propter significationem signi, sicut quidam homines putauerunt hoc, per quod insinuatur Plato. Ipse enim errauit, quia putauit, q; dictio diuidatur in istas duas partes, inquantũ ipsa est dictio, adeo q; eius est aliqd, quod significat, sicut signum loquẽtis, & eius est aliqd, quod significat, sicut nomen æquiuocum apud audientem, quia in vna eadẽ dictione aliqñ reperitur, q; eius significatio sit s̃m signum loquentis apud audientem, et aliqñ sit eius significatio s̃m auditum nominis, non s̃m signũ loquentis. Quando autem quispiã interrogaret respondentem de aliqua propositione s̃m nomẽ æquiuocum, intelligeret hic respondens vnam intentionem ex itentionibus, quibus significaret, offendet aũt eum interrogans pro alia intentione præter istã intentionem & decipiet eum. Eius itaq; significatio s̃m auditum apud interrogãtem, erit aliud ab eius significatione s̃m signum respõdentis & eius æstimationem: qñ vero neq; respondens neq; interrogans intenderit de noie vnum significatum, illius significatio cum signo loquẽtis est eius significatio apud audientem, siue nomen æquiuocum significet plura, siue vnũ, qñ vero neq; interrogans, neq; respondens intelligeret ex eo, nisi vnum significatum, eius significatio s̃m significatũ quod est in aĩa erit eius significatio s̃m auditum. Iam autẽ accidit nomini q; dicatur de pluribus rebus, & sint duę significationes eius vna, hoc est, eius significatio ex parte qua audit, & eius significatio ex parte qua proferunt per ipsum intentionem, quæ est in aĩa, & hoc, qñ interrogãs & respõdens ex ista dictione intelligunt oẽs intẽtiones, quibus dicit hoc nomen, sicut interrogabat Zeno, putans q; ens sit vnũ s̃m quod est plura apud ipsum s̃m sensum. Interrogãs aũt intelligit ex dictione entis, id quod itelligit Zeno, & ex intentione vnius id, quod intelligit Zeno, & respondet, q; ens sit vnũ, quia sig̃atio auditi est eadẽ significationi eius, qđ est in signo significationis loquentis. Propterea, si diuideremus dictiones, diceremus, q; quædam earum sit s̃m nomen, & quędam s̃m signum, quod est significatiuũ, sicut decernit diuisio essentialis rei, adeo q; non sit aliquid vlterius. Sicq; iam diuisimus rationem ex dictione audita, quia ratio dictionis sit s̃m quod est in aĩa: qñ autem ablata fuerit eius significatio, quæ est ei s̃m signum, tunc non denoĩatur dictio, q; sit deceptiua, neq; q; sit non deceptiua, quia ambę istę denoĩationes consequunt ex parte qua significãt id, quod est in aĩa: sicq; nr̃a diuisio in id, quod est in signo & ĩ id, quod est s̃m auditum, similis est diuisioni ex diuisionibus in id, quod est sig̃ans, et in id, quod est auditũ, non sig̃ans solum. Dictio aũt ex parte, qua auditur non habet ingressum in sophisticã, neq; in priuationem sophisticæ, sicq; sequit̃ falsum ex diuisione dictionum ista diuisione, & sequitur q; fallacia ex parte auditi ad eã, quę est ex parte interrogationis differant: sicq; fallacia s̃m se totam diuiditur in res ex parte nominis æquiuoci

solum

solum, aũt ex parte dictionum auditarum, siue dictio fuerit nomen ęquiuocum, aut aliud ab eo, quoniam species fallaciarum dictionum sunt multę. Et hoc, quia isti visi sunt sibi, ꝙ fallacia in syllogismo sit propter æquiuocationem in compositione, & sit in rebus separatis, quæ sunt partes syllogismi. Et propter æquiuocationem nominis simplicis visum est sibi ꝙ fallacia æquiuocationis sit propter dictionem auditam, & ideo qui intenderit fallaciam, & posuerit eam propter æquiuocationem nominis auditi, sicut fecerat Plato, est in vltimo erroris, quia apparet ꝙ sine hic multa deceptiua absq; nomine æquiuoco simplici, & ex ipsismet rebus in se absque quod sit ibi fallacia propter dictionem.

Quod oportet pręnoscere syllogismum, & contradictionum priusquam addiscatur elenchus.

Plato autem male fecit in disciplina, quando visus est ꝙ docere elenchos, & fallacias præcedat, quid sit syllogismus verus, et quid sit contradictorium verum, quoniam elenchus deceptiuus est syllogismus, de quo putatur, ꝙ sit syllogismus & non est syllogismus, aut est contradictorium, quod putatur, quod sit contradictorium, & non ese contradictorium. Deceptorĳ autem sunt propter errorem syllogismi, aut propter errorem contradictorĳ, aut propter ambas res simul: sic quando nesciret aliquis, quid sit syllogismus verus, & contradictorium verum, impossibile est ꝙ constet ei fallacia talium locorum, licet fuerit fallacia cadens in eis propter dictiones tantum, sicut dicunt hic de exemplo fallaciæ cadentis propter dictionem in contradictorio sermonis dicentis, tacens loquitur, loquens autem non tacet, tacens itaq; non tacet. Illæ itaque duæ non sunt contradictoriæ, quia tacens in actu nõ erit tacens in futurum. Exemplum autem fallaciæ propter dictionem secundum formam syllogismi est sermo dicentis, ꝙ poema metricum sit figura secundum hãc dispositionem, quia ambæ præmissæ acceptæ in hoc syllogismo sunt veræ, sed non conueniunt in vno termino nisi secundum dictionem tãtum. Illi autem, qui nesciret ꝙ in syllogismo conueniant ambę præmissæ in vno termino secundum rem non secundum dictionem, non cõstaret modus fallaciæ propter dictionem huius sermonis. Exemplum autem illius, in quem cadit fallacia ambobus modis simul, hoc est, secundum contradictorium & secundum syllogismum, est sermo dicentis, homo dat rem datam, res autem data est, quam non habet homo, sicq; homo dat rem, quam non habet: & annectitur huic ꝙ vitiosum sit dare quod non habet, & ex hoc infertur ꝙ homo det quod vitiosum sit dare. Ille autem, qui recepetit hunc syllogismum, iam falleretur propter dictiones duobus locis: quorum unus est, ꝙ acceperit id quod nõ verificatur de datione, ꝙ sit cõtradictorium eius, quod verificatur de datione: secundus autem est, ꝙ ipse putauerit ꝙ non habens acceptum prædicatum in præmissa minori sit idem non habens subiectum in maiori: res autem non est ita, quia id, quod dederit aliquis homo, habuit illud, anteq̃ dederit ipsum, & non habet ipsum, postquam dederit ipsum. Sic ergo, qui non cognoscit syllogismum, neque contradictoriũ non recipit vtilitatem notitiæ æquiuocationis nominis. Sic ergo oportet eum, qui scrutatur scire hanc artem, aut addiscere eam, ꝙ sciat quid sit syllogismus, & quid sit contradictorium, siue accidat fallacia propter dictionem, sicut visus est Plato, aut propter ambas res simul, sicut declaratum est prius.

De differentia inter interrogantem & discipulum, & inter respondentem & doctorem.

Oportet autem eum, qui dixit, ꝙ fallacia accidat propter nomen auditum, non propter intellectum, vt ꝙ fallacia Geometrię, quando fallerent ꝙ triangulus ęquilaterus non sit triangulus, sit propter nomen æquiuocum auditum, nõ propter intellectum. Manifestum autem est, ꝙ fallacia accidit secundũ rem, in cuius signo est intellectum, & si acciperemus, quod triangulus sit nomen æquiuocum, quia non est moris doctoris dictio audita. Præterea, si nomen significaret plura, respondens autem non intelligeret significationem huius nominis, neque quot intentiones significat, ipse quando responderet, non responderet, ꝙ sit intellectus alicuius rei, sed recipere & dictionẽ, quam nõ sciret, quid significat: & impossibile est etiam huic respondenti, ꝙ diuidat intentiones, quas significat hæc dictio, & intelligat interrogans, quæ sit intentio istarum intentionum, quam intenderat. exempli gratia, quia, quando aliquis interrogat tacentem, tacens loquitur: hoc autem erit verum de tacente in futuro, fallit autem de eo tempore sui silentĳ, quia si non intelligeret respondens istas duas res, & responderet, ꝙ esset loquens simpliciter, deciperetur. Si autem responderet ꝙ non loqueretur, ista fallacia non esset ex eo, ꝙ id, quod est in signo loquentis de hoc, differat ab intellectu audientis, quia audiens non intelligit ex eo rem completam. Dictiones ergo sunt duorum generum, genus quidem significans sicut est in mente interrogantis, & est, de quo fit veritas propter ipsum, & genus significans secundũ intellectum audientis, & ex illo fit fallacia semper. Neq; etiã omnes deceptiui sunt propter dictiones, quoniam iam declaratum est, ꝙ hic sint deceptiui ex ipsis rebus, sicut est fallacia eius, quod est secundum accidens, & cætera loca, quæ narrauimus. Neq; vsus diuisionis pręseruat respondentem ab errore cũ interrogante in omnibus locis deceptiuis, sicut opinabatur Plato in omnibus istis rebus, quia, si aliquis homo reciperet, ꝙ respõdentis sit diuidere res, quas significat nomen æquiuocum, intelligeret interrogans ex rebus, quas intenderat ex illis, adeo ꝙ non erraret nomine æquiuoco: sicq; quid dicetur de loco, quem non putauerat respondens, ꝙ sit dictio æquiuoca: neq; intelligeretur ex eo aliqua significatio, quia si faceret eum intelligere quid significaret dictio, rediret discipulus nõ respondens: sicq; etiã si diuideret ei interrogãs illas res, redderet doctor nõ interrogans, ac ẽt si permitteret respondenti in tali loco, hoc est, in loco quo non intelligit significationem nõis æquiuoci, ꝙ dicat interroganti, ꝙ ipse non intellexerit significationem nõis æquiuoci, donec ostenderit ei ipse interrogans, quo modo sit impossibile ꝙ interroget eũ de modo fallaciæ, quam facit ipse interrogans ex pauca cõprehẽsione respõdentis conditionũ syllogismi, sicut si quis interrogaret an vnitates, q̃ sunt in numero binario, differant ab vnitatibus, q̃ sunt in quaternario: si aũt diceretur ꝙ differant, diceret, quaternarĳ itaque differunt à seipsis, q̃a componunt ex vnitatibus, q̃ sunt in binario: si autẽ diceret ꝙ non differant, diceret, quaternarius itaq; cõuenit binario, & est ei æqualis. Causa.n. fallaciæ huius est ignorantia, ꝙ pręmissis, ex quibus cõponitur sylls, oporteat ꝙ cõicent in vno termino sm rem, non sm dictionem: hoc aũt non constabit per notitiam sm semitã diuisioñis: si aũt permissum fuerit ei, ꝙ intelligat illud ex nõie æquiuoco sm locum, quo ignorat q̃d significet, possibile esset ꝙ faciat ipsum intelligere interrogator locum, quo errauit, & permissa est ei fallacia, quia ipse nescit cõditiones syllogismi: & ideo putatẽ de interrogatore, ꝙ oporteat, ꝙ ipse non sit docens, & de respondente putatẽ, ꝙ tam oporteat ꝙ ipse non sit discipulus, quia interrogator perscrutatẽ id, quod sciet, docens aũt iam sciuit. Et vlr connexio sermonis falsi vniuersalis non est demonstratoris, sed solutio cõnexionis tentatiui, sed ars tentatiua vniuersalis est pars artis Topicæ: hæc aũt ars, quatenus est ars, non euidens, non est respondentis ad ipsam, ꝙ interroget quid intẽdat, neq; interrogantis ꝙ sciat. Sic ergo illa diuisio non iuuat solutionem sermonum deceptiuorum, nisi apud doctores & discipulos solum, & si iuuaret non esset in omni subiecto, quia subiecta fallaciæ sunt multa.

De

De interrogatione tentatiua: & quid inter Contentiosum, Sophisticumq; intersit. *Cap. X.*

AMplius affirmare, vel negare, qui postulat, id non monstrantis est, sed experimentum sumentis: nam tentatiua, dialectica quædam est, quapropter de omnibus inspicit, & explorat non scientem, sed ignorantem, atque simulantem. Qui igitur ſm rē considerat cōmunia, dialecticus est: qui autem id apparenter facit, sophisticus. Et syllogismus contentiosus, & sophisticus, vnus quidē est apparens syllogismus, circa ea de quibus dialectica tentatiua est, quamuis vera sit conclusio: nam eius, quod est propter quid, hallucinatorius est: & quæcunque, cū nō sint, ſm cuiusque disciplinam captiosæ ratiocinationes, videntur esse ſm artem. Nam pseudographiæ non contentiosæ (secundū enim ea, quę sub arte sunt, captiosę sunt ratiocinationes) neque si aliqua est pseudographia circa verum, vt Hippocratis quadratura quæ p lunulas, sed vt Brysso quadrauit circulum: & tametsi quadraretur circulus, quia tamen nō ſm rem, ideo sophisticus, quare & qui de his quidem apparens syllogismus, contentiosa est oratio, nam apparēs est ſm rē, quare fallax & iniusta. Queadmodum enim ea (quæ in certamine est) iniuria, quandam speciem habet, & est quædam iniusta pugna, sic in contradictione, iniusta pugna cōtentiosa est: nam & illic qui omnino vincere volunt, omnia tentant: & hic qui contentiosi sunt. Qui igitur victoriæ ipsius gratia, tales sunt, contentiosi homines, & litium amatores videntur esse: qui autē gloriæ gratia, quę in diuitijs est, sophistici sunt: nam sophistice est (vt diximus) pecuniarum quędam aucupatiua ab apparente sapientia: quapropter demonstrationem apparentē appetunt. Et in eisdem orationibus quidē sunt litiū amatores & sophistæ, sed non propter eadem: & oratio quidem eadem erit sophistica & contentiosa, sed nō propter idem: sed quatenus quidē est ob victoriam apparentem, contētiosa: quatenus vero est ob sapientiā, sophistica: nam sophistice est quædam apparens sapientia, non autem existens. Cōtentiosa vero est quodam modo sic se habens ad dialecticā, vt pseudographa ad geometricam: nam ex eisdem contentiosa, differendi modo, capitose decipit, vt & pseudographa, geometrice: sed hæc quidem non contētiosa, quia ex principijs & conclusionibus, quę sunt sub arte pseudographiam facit: quę autē ex ijs est, quæ sunt sub dialectica, circa alia quidem contentiosam esse, manifestum est: vt quadratura quidem quę per lunulas, non contentiosa: Bryssonis autem cōtentiosa, & illam quidem non est transferre nisi ad geometriam solum, eo q ex proprijs fit principijs: hanc autem ad plures quicunque nesciūt quid est possibile in vnoquoque, & quid impossibile: nam accōmodabitur, aut vt Antiphon quadrauit. vel si quis non dicat melius esse post cœnam deambulare per Zenonis rationem, non medicinalis: cōmunis. n. est. Si ergo omnino similiter se habeat contētiosa ad dialecticam, vt pseudographa ad geometriā, non ex illis vtique erit cōtentiosa.

Idē.1.Poster tex. cō. 67.

Sermo de modis interrogandi, interrogantis, & respondendi respondentis. *Cap. X.*

QVidam autem syllogismus elenchus est deceptorius, & litigiosus, & quidā est falsigraphus, litigiosus autem est sylls, qui putatur q sic syllogismus topicus, absque q sit ita ſm veritatem, est ille, quo assimilatur habens ipsum arti Topicę, & quærit per ipsum finem habentis topicā, quæ est victoria. Falsigraphus autem syllus est, quo assimilatur habens ipsum demonstratori, & putatur q sit sapiens, absque q ita sit. Huius autem syllogismi sunt quædam species, quia quidam eorum est ex rebus falsis proprijs singulis generibus, & est ille, cuius solutio est habētis illam artem, sicut fecerat quidam ex antiquioribus geometris, qui dicitur Hippocrates, ex quo fecerat quadratum æquale figuræ lunari, & putauit q iam fecisset quadratum æquale circulo: putauerat. n. q circulus diuideretur in figuras lunares, adeo q cōsumeretur. Ista itaque fallacia est propria arti Geometriæ, & eius solutio est Geometrarum: quia quādo factum fuisset quadratum in circulo, deinde diuideret ille arcus continens duas lineas ſm duo media, & illæ protraherentur, & fieret hoc continuo, donec iam desineret hoc opus, ita vt continuarent latera figuræ rectilineæ, quæ sunt intra circulum ad peryferiam circuli, iam inueniretur figura duarum linearum æqualis circulo: hic autem est interitus principiorum, quibus utitur Geometra, quæ sunt, q diuisio procedat in infinitum, & q non continuetur linea recta lineæ circulari. Iste itaque syllogismus est falsigraphus, ex eo q assimilatur demonstratiuo, & est litigiosus ex parte qua eius præmissæ sunt falsæ vniuersales: & ideo est artis Topicæ solutio talium syllorum. Sicque secundum hoc syllogismus litigiosus est syllogismus falsus, cuius habitudo ad artem Topicæ est, sicut habitudo syllogismi qui supponit descriptiones, & figuras falsas in arte Geometriæ, sed differentia inter eos est, quia non est artis Topicæ subiectum terminatum vle, sicut est id, de quo est Prima Philosophia, neque proprium sicut sunt de eo artes Demōstratiuæ particulares: iam autem putatur, q sit species syllogismi veri, sed ex quo fit in artibus demonstratiuis, ac si esset proprius istius generis, attribuitur arti Sophisticæ, & hoc, quia non est conditionis demonstrationum, q præmissæ sint verę solum, sed q sint proportionatæ, & illæ sunt propriæ istius generis: & hoc, sicut illæ quibus Brysso quadrauit circulum, quia ex quo fecerat figuram rectarum linearum ambientem circulum, & minorem omni figura rectarum linearum ambientium circulum, dixit q ista figura est æqualis circulo: quia qn̄ fuerint duę res, quę ambę sunt minores vna eadem re, & maiores vna eadem re, illæ

sunt

sunt æquales; putatur enim q̧ iste sit demonstratiuus, & non est demonstratiuus, sed euidẽs est, q̧ sit deceptorius: sic ergo non continet scientia aliqua species syllogismorum falsigraphorum, nisi constiterit nobis syllogismus topicus verus, & syllogismus demonstratiuus verus, & ille est, cuius præmissæ cum hoc q̧ sunt veræ, sunt proportionatę. Ars aũt demonstratiua, ex quo est sufficiens ad constantiam vnius duorum cõtradictoriorum, quod est verũ, & ad destructionem alterius cõtradictorũ, quod est falsum, non ponit eius præmissas ex parte interrogationis, quia respondẽs iam recipit quod non est verum. Ars autẽ Topice, ex quo visa est constituere vtrunq; duorũ contradictoriorum, et destruere illud, eius præmissæ accipiuntur s̃m interrogationem: et non est eius intentio declarare aliquã rerum, nisi quãdo vtetur ad declarationem primorum principiorum, illi qui negaret ea, sicut declaratum est in arte Topicę.

Orationes dialecticorum, tentatiuorumq́; non esse ad determinatum genus. *Cap. XI.*

NVnc autem non est dialecticus circa genus aliquod determinatum, neq; demonstratiuus vllius, neq; talis qualis vniuersalis: nã neq; omnia sunt in vno aliquo genere: neq; si sint, possibile est sub eisdem principijs esse, ea quæ sunt. Quare & nulla ars earum, quæ aliquam naturã monstrant, interrogatiua est: nã non possibile est vtrãuis partium dare. syllogismus enim non fit ex vtrisq;: dialectica autem iterrogatiua est (si autem monstraret quid illud, nisi & omnia?) verũtamen prima, peculiariaq; principia non interrogat: nã si non daret, non iam haberet ex quibus amplius disputaret ad instantiam. Talis autem est tentatiua: nam tentatiua non talis est, qualis est geometria, sed qualem vtiq; haberet non sciens aliquis: fieri enim potest vt periculum sumat, & is qui nescit rem, de eo qui nescit: siquidem & dat non ex quibus scit, neq; ex proprijs, sed ex consequentibus: quæ omnia talia sunt quæ scientẽ quidem nihil prohibet nescire artẽ, nescientem autẽ necesse est ignorare: quare manifestum, qm̃ nullius determinati tentatiua disciplina est, eo q̧ de omnibus est: nam omnes artes vtuntur quibusdam cõmunibus. Ideoq; omnes illiterati quodam modo vtuntur dialectica, & tentatiua. Nam omnes vsq; ad aliquid co nãtur dijudicare eos, qui pronunciant: hæc aũt sunt cõmunia: nã illa nihil minus sciunt ipsi, quãuis videãtur longe extra dicere. Redarguunt igitur omnes: nã sine arte quidem eo participãt, cuius artificialiter est dialectica: & arte syllogistica, tentatiuus, dialecticus. Qm̃ autem sunt multa quidẽ hæc, & de omnibus, non talia autem vt natura quædẽ sint, & genus, sed vt negationes, alia aũt non talia, sed ꝓpria sunt: ex illis de oĩbus experimẽtum possibile est sumere, & artẽ esse quãdam, & non talẽ esse, quales quæ demonstrant, eo q̧ cõtentiosus nõ est oĩno sic se habẽs, vt pseudographus: nam nõ erit captiosus ex determinati cuiuspiam generis principijs, sed circa omne genus erit is, qui cõtẽtiosus. Loci igit̃ sophisticarum redargutionũ hi sunt, & q̧ dialectici est considerare de his, et res eas posse facere, non difficile videre: nam quæ circa propositiones est disciplina, omnem habet hanc speculationem. & de redargutionibus quidem apparentibus dictum est. Epilogus.

Sermo de generibus syllogismorum, quibus vtitur ars tentatiua Topica. *Cap. XI.*

ARs aũt tentatiua topica vtitur ex generibus syllogismorũ elenchorũ genere, qd̃ est ex pręmissis vl̃ibus falsis, quę non sunt ꝓpriæ alicui generũ, ex quo nõ est eis subiectũ proprium, q̃a illa est pars artis Topicę: & nõ est ars tẽtatiua Topica, neq; in sũma artis Topicę apud eũ, qui gloriatur de arte Geometrię, & cęteris artibus demõstratiuis, q̃a in arte tẽtatiua topica, & ipsamet topica, ex quo nõ est eis subiectum proprium, & suę p̃missę fuerunt famosę cõis notitię oĩbus, possibile est q̧ cõueniat vulgus, et ille, q̃ non habet tentatiuam artis topicę, cũ illo qui habet notitiã istius artis diuersimode ab arte Geometrię: hoc est, q̃a nõ inuenit̃ vnus qui cõueniat Geometrę in eius arte, sed si conueniant hoĩes huius artis, est pauca cõueniẽtia. Ex quo autem ars tẽtatiua topica facit elenchũ vl̃em falsigraphũ ex parte, qua nõ habet subiectũ terminatũ, & hęc ars, hoc est sophistica, est huius dispõnis, quia non habet genus propriũ, manifestũ est, q̧ notitia elenchorum falsigraphorum conuenit cũ arte Topicę, & arte litigiosa. Et declaratũ est ex hoc, q̧ elenchus, qui est virorum huius artis, nõ est qui redarguit & decipit fallacia propria in singulis gñibus generum scientiarũ demonstratiuarũ, sicut præmissum est. Propterea q̧ artẽ Topicã oportet cognoscere spẽs elẽchorum falsigraphorum vl̃ium ad cauẽdũ eos, sicut oportet singulos habẽtes artes singulas artiũ propriarum, q̧ cognoscãt species falsigraphorũ, qui sunt in illa arte, & in toto hoc oportet, q̧ conueniãt istæ duę artes, hoc est Topica & Sophistica. Sed quot modis & locis fiat elenchus falsigraphus, iã declaratum est: sed ex quo intẽtio istius artis non est elẽchus falsigraphus solũ, sed reliquę intẽtiones, quę dictę sunt, quarũ intentionum vna, quę est secunda ad intentionẽ, quæ est elenchus, est inductio loquentis ad falsum, aut eius inductio in dubiũ, & ambiguũ, iam conuenit q̧ loquamur de rebus, quibus operatur hæc ars hoc opus.

Loci sophistici interrogantium ad falsum, aut inopinabile. *Cap. XII.*

DE aliquo est falsum quippiam ostẽdere, & oratione ad inopinabile ducere. 1. Locus. Hoc autem fuit secũdum propositum sophisticæ intentionis, primum quidem ex eo q̧ interrogat quodam modo, & per interrogationem accidit maxime: nã id, ad nullum determinatum interrogare propositum, venatiuum est illorum: temere nanq; dicẽtes peccant magis: temere autẽ dicunt, quando nihil habent propositum. Et id, interrogare 2. Locus. multa (quãuis id determinatum sit) ad quod

dīſputāt)& id,ea quę videntur,dicere ſe po-
ſtulare,facit quādam idoneitatem, vt ad ino
3.Locus. pinabile ducat, aut falſum. Et ſi interroga-
tus affirmet,aut neget illorum aliquid,duce
re ad ea ad quæ promptus eſt argumentari:
poteſt tamen nunc minus nocere per hæc ꝗ
prius,nā repetūt aliquid ad id quod in prin-
4.Locus. cipio. Elementum autem deueniēdi ad fal-
ſum aliquod,aut inopinabile,nullam ſtatim
interrogare poſitionem, ſed affirmare ob id
ſe interrogare, quod diſcere velit: nā locum
5.Locus. argumentationis,cōſideratio facit. Ad fal-
ſum autem oſtendendum proprius locus ſo
phiſticus eſt ducere ad talia, ad quę abundat
orationibus: eſt autem bene,& non bene id
6.Locus. facere,quēadmodum dictū eſt prius. Rur-
ſum vt ad inopinabilia ducat', cōſiderare ex
quo genere eſt qui diſputat,deinde interro-
gare quod pluribus illi dicunt inopinabile:
7.Locus. eſt enim ſingulis quibuſq; aliquid tale. Ele
mentum autem horum ſumere ſingulorūq;
quorumq; poſitiones in propoſitionibus.
Solutio vero & horum competens fertur,
oſtēdere quòd non propter orationem ac-
cidit inopinabile: ſemper autem id quoque
8.Locus. vult qui contendit. Amplius autem ex vo
luntatibus & manifeſtis opinionibus: nam
non eadem volūt,& dicunt: ſed dicunt qui-
dem decoratiſſimas orationes,volūt autem
ea,quæ videntur prodeſſe: vt bene mori ma
gis ꝗ voluptuoſe viuere dicunt oportere: et
egere iuſte magis quàm diuitijs affluere pra
ue: volunt autem contraria. Eum igitur,qui
dicit ſm voluntates, ad has manifeſtas opi-
niones ducendum: eū vero, qui dicit ſecun-
dum has,ad abſconſas: vtrouis enim modo
neceſſarium eſt inopinabilia dicere: vnā aut
manifeſtum, aut immanifeſtas opiniones di
9.Locus. cunt cōtraria. Plurimus autem eſt locus fa
ciēdi inopinabilia dicere, quemadmodum
Callicles in Gorgia ſcriptus eſt,dicens: & ve
teres autē omnes arbitrati ſunt accidere pro
pter id quod ſecundum naturam & ſecun-
dum legem contraria: cōtraria enim eſſe na
turam & legem dicunt: & iuſtitiā ſecundum
legem quidem eſſe bonum,ſecūdum autem
naturam nō bonum: oportet igitur ad eum
quidem,qui dicit ſecundum naturam,ſecun
dum legem obuiare,ad eum vero,qui ſecun
dum legem,ad naturam ducere,nam vtroq;
modo dicere contingit inopinabilia: erit au
tem ſecundum naturam quidem ipſis verū,
ſecundum autem legem quod multitudini
videtur: quare manifeſtū ꝙ & illi, quēadmo
dum & qui nunc,aut redarguere, aut inopi-
nabilia dicere reſpondentē, conabātur effi-
cere. Quędam autem interrogationum ha 10.Locus.
bent vtrinq; inopinabilem reſponſionem:
vt vtrum ſapientibus,an patri oporteat obe
dire: & expedientia facere,an iuſta: & an in-
iuriam pati eligibilius quàm nocere. Opor 11.Locus.
tet autē,ducere ad ea,quæ multitudini,& ſa-
piētibus ſunt contraria, nam ſi dicat aliquis
vt ij qui circa orationes,ad ea quę multitudi
ni: ſi autem vt multi ad ea quæ ijs qui in ora-
tione. Dicunt enim hi quidem ex neceſſita-
te beatum iuſtum eſſe, multitudini autē ino
pinabile eſt regem infelicē eſſe. Eſt autem 12.Locus.
ad ea,quę ſic ſunt,inopinabilia ducere,idem
ei quod eſt ad eam quæ eſt ſecundum natu-
ram,& ſecundum legem contrarietatem,du
cere: nam lex opinio multitudinis, ſapiētes
autem ſecundum naturam, & veritatem di-
cunt: & inopinabilia quidem ex his opor-
tet quærere locis.

Sermo de locis ſophiſticis interrogātium ad falſum, aut inopinabile. Cap. XII.

INitium locorum, quo poteſt interrogans ferre ſermonem ad falſum, eſt ꝙ non ponat eius interrogationes loquenti ſecūdum poſitionem terminatam, efficit autem eius deſtructionem, quando infert ex eius poſitione abſurdum, ſicut efficit interrogans & reſpondens in topica, ſed ponit eius interrogationes non ſecundum poſitionem terminatam, ſed qualitercunq; contigerit ſecundum alium locum ab eo, quem intendit reſpondens conſtituere, quia, quādo res fuerit talis diſpoſitionis, poteſt interrogās ampliare eſſe præmiſſarum, ad quarum poſitionem ſequitur inconueniēs aliquod, quia præmiſſæ, quæ efficiunt hoc, non ſunt in habitudine ad poſitionem terminatam: hæc autem eſt res per ſe nota, quia, quando perſcrutaretur inferre falſum ſecundum terminatam poſitionem, difficilis eſſet ei inuentio præmiſſarum, quæ ducerēt in ſermonem falſum ſecundum iſtam poſitionem, & impoſſibilis eſſet translatio in alias præmiſſas, quia contradicens illis præmiſſis nō poſſet recipere inter eas, & inter illam poſitionem habitudinē aliquam, & ideo, qñ interrogator īterrogaret reſpondentem de talibus præmiſſis, qualitercunq; contigerit, ex quibus ſequeretur falſum, & reſpondens reciperet eas, ſtatim inferretur ei falſum: ſi autē renueret recipere eas, ſicut ſi interrogaret eum ad affirmatiuam, & ipſe reciperet negatiuā, aut econtra: ſic poſſibile eſſet, ꝙ transferretur ſecum in interrogatione, donec conſtaret ei quod inferret abſurdum, ex eo quòd receperit, ſed reſpondens ſm iſtam diſpoſitionem eſt manifeſtę excuſationis, quia haberet dicere, ꝙ hoc falſum non ſequatur ex eo quod tu interrogaueras, ſed ſit res quę ceciderit ex replicatione ſermonis. Sed non abſoluitur per hoc, quin ipſe iam receperit falſum, aut id ex quo ſequitur falſum, quia locus, cuius moris eſt, quod ferat in falſum, eſt, quo non fit interrogatio, aut reſpōſio ſecundum terminatam poſitionem. Sicq;, quando non cogitaret reſpondēs fallaciam iſtius loci, neq; caueret ab ea, perficeretur ei proceſſus ad inconueniens, licet difficile ſit conſtituere interrogantem in plurimum eius, quod interrogauerat ipſum. Iam aūt facilis ſit conuenientia interrogantis & reſpondentis, quando difficile fuerit ei, ꝙ extrahat eius interrogationem ſm extractionē interrogationis

rogationis discipuli à magistro, & ille cum hoc abscondit victoriam, & præualetudinem, sicut dictum est in libro Topicorum, sed hoc esset vtile quibusdam locis sine aliis, sicut ibi dictum est. Igitur consecutio locutionis ad euidentiam falsi, quod consequitur hunc locum & cautela ab eo est perceptio eius, hoc est, istius loci.

Locus autem secundus est, q aduertamus res inconuenientes quæ sunt in singulis generibus generũ scientiarum, & numeremus eas, aut sint propter illi: & quando loqueretur cum aliquo eorum, qui sunt viri illius artis, oportet, q sequantur ei illę res inconuenientes, quę sunt suæ artis: & sic etiam oportet, quando ille numeraret, quod est incõueniens apud singulas gentes, aut pluribus: & inueniemus viam huius ad inconueniẽs secundum controuersiam. Totius autẽ huius radix est q aduertamus inconueniens, quod appropriatur illi genti, cuius est loquens, aut homines illius artis, cuius est ille loquens. Contradictio autem, seu solutio, quę conuenit his locis, est, q euidẽs sit falsum, quod est in eis primo, quod est, q respondens ad controuersiam sciat, quòd id, quod sequitur ex falso, non sequatur ex eo, quod receperat. Possibile autẽ esset, quòd efficeret hoc, quando interrogans accepisset id, quod non est causa conclusionis, ac si esset causa: quãdo autem possibilis esset acceptio, vt causę illius, quod non est causa, possibile esset ei contradicere, sed postea erit respondentis aduertere ad hoc inconueniens, an sit ex inconuenientibus secundum orationem de eis, aut ex inconuenientibus secundum naturam, quia valde recipiuntur bona secundum orationem cum bonis secundum naturam secundũ vulgus, & valde dicitur conuenientius quod dicitur secundum singulos modos conuenientis: eorũ vero artes pullulant ex rebus vtilibus, quæ non sunt conueniẽtiores, sicut multi dicunt, q mors cum bona dispositione sit melior quàm vita cum mala, aut q homo sit cum iustitia egenus, eligibilius est quàm q sit diues cum iniquitate. Illi autem cum hoc præeligunt contrarium huius, quia præeligunt sibi vtile: & ideo præeligunt vitam cũ malo, & diuitias cum iniquitate: sicq; oportet nos, quando intulissemus inconueniens, quod est secundum orationem, quòd recipiamus, quod sit bonum secundum naturam, si autem intulissemus illud inconueniens secũdum naturam, reciperemus hoc, quod sit bonum secundum coniecturam, & orationem. Iam autem inuenitur hic locus latus multæ latitudinis magnæ vtilitatis ad obiiciendum in hoc genus sermonis, quod est, q bona secundum legem vt plurimum opponãtur bonis secundum naturam: sicq; conuenit illi, qui vituperat recipientem bonum secundum legem, q recipiat hoc, q sit bonum apud naturam, et qui destruit recipiẽtem bonum secundum naturam, q recipiat hoc in quãtum est bonum secundum legem, quia plurimum opponuntur prædicta bona cum bonis secundum legem, & deficit vnumquodq; eorũ à bonitate alterius, sed bona secundum naturam sunt bona propter suam veritatem, quæ autem sunt secũdum legem, sunt bona, quia eorũ vsus est apud multitudinem, hoc est, famosus. Sicq; iam declaratum est, q sicut istorum est, q contradicant rebus inconuenientibus, quas inferret interrogans ex istis locis, sic interrogatorum est, q caueant respondentem à locis, de quibus meminit siue ad elenchum, siue concessionem inconueniẽtis. Iam autem fit ex separatis interrogationibus, quibus contingit q inferat interrogans respondenti ipsum inconueniens ad vtrunq; duorum contradictoriorum: loca autem, quibus efficiũtur hęc, sunt quæ ducunt loquentem in dubium & ambiguũ. Et illa est tertia intentio intentionum sophisticorum, sicut est sermo dicentis, cui conueniẽtius est credere sapientibus, aut patribus, & si diceretur patribus, diuersum itaque eius quod decerneret sapientia, esset opportunum, & si diceretur, quòd sapientibus, rebellare itaque patribus esset opportunum, & sic an pręeligibilior sit iustitia, aut vtilitas, sicut si fiat quid, an eligibilius sit quòd depredemus, aut quòd dimittamus diuitias, aut dispositio sit econtrario: & vniuersaliter ista species litigii consequitur omnes res, quibus opponuntur opiniones sapientum opinionibus vulgi & multitudinis, quia sapientibus apparet, quòd reges facientes sint iniusti, vulgo autem apparet q fauentes sint fortes vincentes. Iam autem possibile est, quòd cõtrarietas istius generis reducatur ad contrarietatẽ, quæ est inter bonum secundum naturam, & bonum secundum legem: quia quod est apud sapientes & apud naturam est bonum, quia est verum: id autem, quod est apud legem et apud plures, est bonum, quia est famosum, & plures conueniunt in illo. Ex his itaq; locis, & eis similibus conuenit quærere de istarum præmissarum inopinabilium, quas vocauit Aristoteles deficientes concessione.

De captionibus nugationis, et solœcismi. Cap. XIII.

DE eo quidem, quod est facere nugari, quidnam dicimus nugari, iam mõstrauimus: omnes autem tales orationes id volunt efficere, si nihil referat nomen & orationem dicere: duplum autem, et duplum dimidii idem est: si igitur duplum est dimidii duplum, erit dimidii dimidii duplum: et rursum si pro duplo, duplum dimidii ponatur, ter erit dictum dimidii dimidii dimidii duplum. Et putas est concupiscẽtia delectationis: hæc autem est appetitus delectatiõis: est igitur concupiscentia appetitus delectationis delectationis. Sunt autem omnes huiusmodi orationum in iis, quæ sunt ad aliquid, quæcunq; non solum genera, sed & ipsa ad aliquid dicũtur, & ad idem & vnũ assignantur: vt appetitus, alicuius appetitus: & cõcupiscentia, alicuius concupiscẽtia, & duplum alicuius duplum, & duplũ, dimidii, & in quibuscunque quæ, cum substantia nõ sint, ad aliquid omnino eorum sunt, quorum sunt habitus, aut affectus, aut aliquid huiusmodi, in oratione ipsorum de illis prædicatorum declaratur: vt impar est numerus mediũ habens: est autẽ numerus, impar: est igitur numerus, numerus medium habens. Et si simũ cauitas naris est, est autem naris sima: erit ergo naris, naris caua. Apparent autem facere non facientes quandoq;, eo quòd non interrogant si significet aliquid per se dictum duplũ, an nihil: & si aliqd significat, vtrum idem an diuersum; sed cõclusionem dicunt statim, & apparet propter nomen idem, esse idem, & significare. Solœcismus autẽ quale quid est, dictũ est prius: est aũt & hoc facere, & nõ facientẽ videri, & facientẽ nõ videri: queãdmodũ Leuinus dixit, si Venus masculinũ est, nã qui dicit almã, solœcismũ qui-

dem facit secundum illum, non apparet aūt alijs: qui autem almum, apparet autem, sed non facit solœcismum. Manifestum igitur, quoniam & ars quædā hoc potest facere, eo ꝙ multæ orationes non colligentes, solœcismum videtur colligere, vt & in redargutionibus. Sunt aūt omnes pene apparentes solœcismi propter hoc: & qñ casus neq; masculinum, neq; fœmininum significat, sed neutrum: nā hic quidem masculinū significat, hæc aūt fœmininum, hoc vero neutrū vult significare: sępe autem significat et illa vtraque, vt quid est hoc? Calliope, lignum, Coriscus. Masculini igitur & fœminini differunt casus omnes. neutri hi quidē, illi autem nō: cum datur igitur hoc, sæpe colligūt quasi dictum sit hunc: similiter autē & alium casum pro alio ponunt. Captiosa autem ratiocinatio fit eo ꝙ hoc cōmune sit pluriū casuum: nam hoc significat quādoq; hic, qñq; autem hunc: oportet autē vicissim significare, cum est quidem hic: cum esse autem, hunc: vt est Coriscus, esse Coriscum: & in fœmininis nominibus similiter, nam in omnibus similiter est, et esse facient differentiam. Et quodam modo in his similis est solœcismus ijs redargutionibus, quæ propter id quod non similia, aut propter figuram, similiter dicuntur: nam queadmodum illic in rebus, sic hic in nominibus accidit solœcismum facere: nam homo, & album, & res, & nomē est: manifestum igitur, quoniā solœcismum tētandum est ex dictis casibus colligere. Species igitur sunt hæ contentiosarum orationum, & partes specierum, & modi, qui dicti sunt.

Sermo de Facere nugari, et Solœcismo. Cap. XIII.

VNde autem posibile sit habentibus istā artem, ꝙ reducatur loquens in elenchum, aut in superfluum, & nugationem, & destruatur illud propter hoc, quod est quarta intētio, hoc accidit illis, apud quos non est differentia neq; diuersitas, siue feratur res ex parte, qua significetur ipsa separata secundum hoc nomen cum parte eius quod significat hoc nomen, aut secundum semitam consequentiæ, aut secundum semitam complexi, adeo ꝙ proueniat istud complexum secundum formam orationis compositæ: hoc autem valde accidit relatiuis & definitionibus rerum, quarū consistentia est in aliquo subiecto, & accipitur hoc subiectum pars suæ definitionis, & accidit ex hoc, aut ꝙ paralogizet, & faciat ipsum sequi confessionem orationis falsæ, aut nugetur suis verbis. exempli gratia, de relatiuis, ꝙ dicamus de duplo, ꝙ sit dimidij duplum, quia duplum est dimidij duplum, et dimidij duplum est duplū: duplum itaq; est duplum. Sic autem dicatur quòd duplum non sit dimidij duplum, aut dicamus ꝙ duplum sit duplum: hoc autem est nugatio, quia res non enunciatur de se, et sicut dicimus, ꝙ voluptas est cōcupiscentia rei delectabilis, et concupiscentia rei delectabilis est voluptas, sic voluptas est voluptas: hoc autem accidit, quia ambo ista sunt relatiōes, quia duplum est duplum alicuius rei, & voluptas est voluptas alicuius rei, & sic etiam accideret in similibus rebus, quarum esse est secundum habitudinem. Res autē, quę inducūt loquentem ad nugationem & superfluum suis verbis, nō sunt relationes, sed sunt habentium qualitates: & hoc, quia substantiæ istorum aliquando accipiuntur cum definito, & aliquando cū definitione. Et accidit ex hoc quòd bis explicetur vna res. exempli gratia, quia si diceretur nasus aquilinus non erit curuus, diceretur aquilinus nasus erit nasus curuus, si autē reciperetur ꝙ nasus aquilinus erit nasus curuus: nasus itaq; erit nasus, hoc autem est nugatio: & sic etiam aut impar non est numerus qui non diuiditur in duas partes æquales, aut numerus impar est qui diuiditur in duo media: numerus itaque est numerus, et hoc est nugatio. Aduenit vero nomini simplici tale absq; ꝙ accipiatur cōplexum, sicut est sermo dicentis, an hoc non significet duplum rei: si autē significat, aut significat rem quæ non est duplum, aut significat duplum: si autem significat duplum, ipsum itaque duplum est duplum, hoc autem est nugatio: si autem significaret non duplum, ipsum itaq; non esset duplum. Inductio autem loquentis, vt dicat verba, quæ putētur esse carentia significatiōe, absq; ꝙ ita sit, est plurimum in hoc loco. Sed minimū est ex dictionibus cōmunium formarum ad masculinum, & fœmininū, & neutrum: & hoc forte significat apud eos masculinum, & fœmininum, & ista est intentio quinta intentionum fallacię. Conuenit autem, ꝙ aduertamus hic loca, quibus accidit eis tale, quia putatur, ꝙ hoc sit commune omnibus idiomatibus, & illud vocāt apud nos iter arabes hayat proijciemus autē id, quod est vere sic, quod est sermo carens sensu: quidam autem eorum est sic secundum extimationem, & de locis illius conuenit perscrutari hic. Sicque iam declarata sunt ex hoc sermone genera secūdum singulas quinque intentiones deceptiuas, & species illorum generum.

De occultatione sophistica, & contra molestè respondentes. Cap. XIIII.

DIffert autem non parum si ordinentur quodā modo ea quæ ad interrogationem sunt, vt lateat quemadmodū in dialecticis: deinceps igitur ex ijs, quę dicta sunt, hęc primum dicenda. Est autem ad redarguendum, vnum quidem prolixitas: nam difficile simul multa cōspicere. Ad prolixitatem vero quæ adducuntur elementis, vtendum. Vnum quidem festinatio, nam tardiores minus præuident: amplius autē ira & contentio: nam conturbati minus possunt obseruare omnes. Elementa autē, iræ. Manifestum quoq; eum facere qui vult iuste agere, & circa omnia impudentem esse. Amplius, permutatim interrogatiōes ponere, siue ad idē plures habeat aliquis orationes, siue ꝙ sic, et ꝙ nō sic: simul enim accidit aut ad plura, aut ad contraria facere obseruationē. Omnino autem omnia, quæ ad occultandū dicta sunt prius, vtilia etiam ad contētiosas orationes: nā occultatio latendi grā est, latere aūt deceptionis.

ptionis. Ad eos autẽ, qui renuunt quęcunq; opinantur esse ad orationẽ, ex negatione interrogandũ, ceu contrariũ velit, aut etiã ex æquo interrogationẽ facere: nã cum dubiũ est, ꝙ vult sumere, minus insolescũt. Et quãdo in partibus dederit quispiã singula inducenti, vniuersale sæpe non interrogandum est, sed vt dato vtendũ: nam quandoq; putãt & ipsi dedisse, et audientibus quoq; apparet propter inductionis memoriã, veluti perinde atq; non interrogauerit vane. Et in quibus non nomine significatur vniuersale, similitudine tamen vtendũ est ad id quod expedit: nam latet similitudo plerunq;. Et ad sumendum propositionẽ, cõtrarium oportet cõparãdo interrogare: vt si debeat sumere qm̃ oportet per omnia patri obedire, vtrũ per omnia oporteat obedire parentibus, an per omnia non obedire? & sæpe id, vtrum multa concedendũ, an pauca? magis enim si necesse, videbunt̃ eẽ multa? appositis enim juxta se contrarijs, minora & maiora apparent, & peiora & meliora hominibus. Valde autem & sæpe facit videri redargui, maxime sophistica calumnia interrogantiũ, cùm nihil colligentes nõ interrogationẽ faciunt id quod est vltimũ, sed concludenter dicunt veluti colligentes, non igitur hoc & hoc. Sophisticum autẽ est & cùm ponitur inopinabile, quod apparet postulare respondere, proposito eo quod videtur ex principio, & interrogationẽ talium sic facere vtrum tibi videtur? nã necesse est si sit interrogatio ex quibus syllogismus, aut redargutionem, aut inopinabile fieri: cùm dat quidem, redargutionem, cùm autem non dat, neq; dare videtur, fatetur inopinabile: cúm vero non dat, videri autem fatetur, redargutionis simile. Amplius, quemadmodum in rhetoricis, & redargutionibus similiter contrarietates cõsiderandum, aut ad eas, quæ ab eodem sunt dictę, aut ad eos, quos confitetur bene dicere, aut agere. Amplius, ad eos, qui videntur tales, aut ad similes, aut ad plurimos, aut ad omnes. Quemadmodum autẽ respondentes sæpe cùm redarguuntur faciunt duplex, si debeat accidere redargutio, & interrogantibus vtendum quandoq; illo, cõtra instantes: si sic quidem accidat, sic autem non, qm̃ si sumpserit, vt facit Cleophon in Mandrobulo: oportet etiam absistentes ab oratione reliqua argumentorum diuidere, & responденti (si præsenserit) prius instare, & prædicere. Argumentandum autem quãdoq; & ad aliud ab eo quod dictum est, illud sumentibus: si nõ ad id quod propositũ est habeat aliquis argumentari: quod Lycophron fecit dum propositum esset, ex arte lyram cõmendare. Ad eos autem, qui exigunt ad aliquid argumentari, postq; videtur oportere assignare causam, dictis autem quibusdam obseruabilius quod vniuersaliter accidit in redargutionibus, vt dicat cõtradictionem, vt quod affirmauit negare, aut quod negauit affirmare: sed non ꝙ contrariorum est eadem disciplina, vel non eadem: non oportet autem conclusionem vt propositionem interrogare, quædam autem neque interrogandum est, sed vt concessis vtendum. Ex quibus igitur interrogationes, & quomodo interrogandum in concertatorijs exercitationibus, dictum est.

Sermo de locis Latendi. *Cap. XIIII.*

Reliquæ autem sunt nobis ad perfectionẽ istius scientiæ, quæ sunt tres res: quarũ vna est, ꝙ dicamus, quomodo conuenit ei, q intendit hoc opus in hac fallacia, ꝙ respondeat interroganti, qm̃ non est differentia inter actionẽ istorum locorum, qñ beneficatum erit eorum opus, aut nõ beneficatum erit, siue erit tentatiuum, aut sophisticũ. Secunda aũt est, quo modo conueniat etiã beneficare responsum ei, qui aptus sit cauere ista deceptiua. Tertia vero est, quo modo conueniat narrare vnumquẽq; illorum. 13. locorũ. Primo aũt dicimus, ꝙ fallacia excellentior est, quando intenditur prolõgatio verborum cum opere illorũ locorum, quia id fallaciæ, quod fuerit in eis, est latentius apud audientem. Secundo aũt, quod interroget festinanter, non tarde, quia, qñ festinatur sermo, fallacia quę est in eo, est latentior, & dignior ꝙ nõ constet. Tertio aũt, ꝙ irascatur respondens, quia qñ irascitur, peruertitur eius intellectus, & non intelligit aliquã rem. Ira autẽ promouet ipsum vt plurimũ, vt exclamet et vociferet summe, et ad paucam ipsius intellectionẽ. Quędam aũt illorum sunt ꝙ interroget de præmissis, quibus intendit fallaciã per mutato ordine loci earũ in syllogismo permixtarũ pręmissis famosis, ex quibus sequit̃ contradictorium eius, quod inquirit inferre procedentibus in hoc opere, quæ laterent illos & reciperent eas, & hoc, quia, si præmissę quibus inquirit decipere, fuerint absurdæ, nõ laudabiles sunt in veritate & falsitate in ipsarũ permissione cũ famosis, si autẽ non fuerint absurdæ, iam itaq; recepit; ex quo inquirit recipere absurdum solũ, quando fuerit separatũ, postq̃ difficile fuerit, ꝙ reciperet̃. Exemplum aũt huius ex eius operatione est illius, qui intẽdit vti venenis permiscendo eis alimenta ad cælandum: & iterũ quia latebit respondentẽ, de quo inquirat conclusionẽ, fieret perplexus in notitia eius, quod recipit̃ ex eis & quod non reciperet̃. Et quædã illorũ sunt ꝙ interroget de cõtradictorio rei, quã inquirit recipere, quia respondente nõ recipiente istud, cauillaret̃ et, iam itaq; reciperet rem, quã intenderat recipere. Et quædã illorũ sunt, ꝙ interroget manifestũ vtriusq; extremi cõtradictorij, ac si nõ curaret ad quod illorũ respõdeat, qm̃ si per hoc lateret respondẽtẽ quod duorũ cõtradictoriorũ intẽderit recipere, forsitan reciperet eius intentũ, qñ nesciret illud. Quędã aũt illorũ sunt, in quibus, qñ fit inductio, nõ dimittit̃ aliquod esse enũciationis in particularibus rei vniuersalis, quod quęreret verificarę s̃m viã interro

gationis, immo in omnibus particularibus secundum ꝙ esse prædicati est res manifesta eis, et secundum ꝙ illa est ex his, quæ nō referuntur ad interrogationē essendi illud prædicatū particularibus istius rei, qua inquirimus confirmare istud prædicatum ſm suam vniuersalitatem, non secundum inductionē: quando autem duxerit summam illorum particularium, ac si iam recepisset ea respondēs, sequitur verificatio vniuersalitatis, quod est esse istius prædicati toti huic subiecto, absq; ꝙ interroget consequentē vniuersalitatem propter esse prędicati in particularibus subiecti, qm̄ quando fecerit hoc, fortasse difficile erit ipsi respondēti hoc, neq; reciperet vtilitatem de inductione eius, quod dimiserat: qñ autē fuerit huic vniuersali nomen, & timeret quando exponeret eius nomen, ꝙ non reciperet esse vniuersalitatis, cōuenit et ꝙ transferreretur enunciatio à particularitate in simile, quod est in eis, nō in nomen rei vniuersalis cōtinentis particularia: vsus autē exemplorum cōsimilium in vniuersali decipit multos, quia transfert enunciationem à quibusdā in aliquas alias res. Quædam autē illorum sunt, quibus īterrogat̄ id, de quo putatur, ꝙ sit extremum contrariorū, inter quæ non est medium: res autem non est ita, qm̄ fortasse interimeret respondens absurdū illorum propter laudabile, et hoc quia apparet absurditas absurdi illorum ſm plurimū apud id, quod ponitur ſm modum alterius contrarij, & sic etiā ipsa & laudabilis laudatio apparet magis. Sicut si interrogaretur, conueniat ne credere patribus de omnibus rebus, aut repugnare eis in omnibus rebus: quia, qñ diceret ꝙ nō repugnemus eis in omnibus rebus, oportet eum ex hoc ꝙ respondeat ꝙ credamus patribus in omnibus rebus, & sic etiā si interrogaret, an prohibita sit multitudo vini, aut eius paucitas, & ipse respōderet ꝙ multitudo sit prohibita, sequeret̄ ꝙ paucum non sit prohibitū. Plurimum autē ꝙ accidit fallacia in interrogatione, & putatur, ꝙ iam annexa sit interrogatio, & ordinata, quando interrogaret̄ de rebus, inter quas et cōclusionē non est connexio: qñ autem tu recepisses, conduceret ne conclusionē, ac si iam sequeretur ex illis rebus, & putaretur ꝙ iā perfecta esset hæc res, & ꝙ iam remota esset et abfuerit cōtrouersia, quando hoc nō posset soluere illud, & suā controuersiā, nisi cognosceret naturam syllogismi paucę passibilitatis ex sua turbatione, & sua vociferatione, et exclamatione eius, ꝙ ipse cōposuisset syllogismum absq; ꝙ composuisset eum. Industria vero illis est difficilis in hoc loco, nisi sapientibus: qm̄ multitudo hominum nescit naturā syllogismi: ex industrijs aūt seu cautelis interrogantiū est, ꝙ, qñ interrogāt pręmissam falsam ad tentandum respondentē, eam reciperēt & adduceādū ipsum in absurdum, aut reciperent præmissam, aut orationē compositam ex præmissis, sicut est dispositio, qua possibile est ꝙ tentetur aliquis, & sequat̄ ex illo elenchus, et fortasse iuuaret eos actio processuū, quibus vtunt̄ in Rhetorica cum audiētibus: hoc est, recipere rem ſm modū, quo putetur, ꝙ ipsi iā recepissent ex illis ipsum quęsitum, & declinarēt illud & ducerent ipsum ad elenchū, sicut si reciperent rem simpliciter, & declinarent ipsam, & ponerent ipsam cum conditione quadā. Et ex industrijs respondentis est, ꝙ, qñ cogeret ipsum elenchus, aut esset prope hoc, putet̄ ꝙ sit interrogans, & ꝙ nō sit respondens: hoc autē valde faciunt ipsum homines naturaliter in cōtrouersia, quia intenditur victoria. Ex industrijs aūt interrogantis est, ꝙ, quando interrogat plures præmissas, & respondens reciperet quasdā & non reciperet aliquas, & ex illis quas nō reciperet, sequeret̄ ipse elenchus, si reciperet eas, tūc ferret oēs illas præmissas subito, & faceret succedere eis conclusionem, qm̄ respondēs euaderet impeditus, quoniā magis accidit ꝙ obliuiscatur eorū, quæ receperat, q̄ ꝙ nō recipiat. Et ex industrijs illorum est, ꝙ permisceant ſm consimilitudinē id, quod inferrent elenchū cum eo, quo nō indigeretur ad illationē elēchi: sicq; pręmissę falsę fallerēt respondentē. Sed qñ respondens perciperet, qui nō parum huius perceptionis haberet, interrogantis esset soluere illud, & distingueret inter id, quo non indigeret ad illationē conclusionis, & inter id quo indigeret ad hoc, & difficile cōstitueret eius excusationem ad hoc, sicut si acciperet res cōsequentes illam præmissam, & res antecedentes ad eam, & annexas ei. Interrogantis autē industrię est, ꝙ, quando lassaretur ab inferēdo ei falsum, quod intenderet inferre, procedat ad destruendum eius contradictoriū, & transferat verba ad illud, si ab initio rei intendisset construere aliquam rem sensatam, aut procedat ad construendum eius contradictorium, si intendisset destruere positionem affirmatiuam. Et ex industria eorū est, ꝙ ipsi fortasse relinquant interrogationē præmissarum, & ducant syllogismum cum conclusione, ac si esset res, quam iam recepisset respondens, quoniā tunc mens respondentis esset magis intenta, qm̄ tunc conueniret ei, ꝙ speculetur summam præmissarū syllogismi, & eius formam, & reduceret in mentem de illo plusq̄ rem vnā ex his, quæ oportet speculari, & forsitan esset impeditus, aut abscōderet ei aduersarius ibi partē falsam cū parte vera, & reciperet illam. Sic itaq; iam declaratū est ex hoc, quot sint loca deceptiua iuuātia quinq; intētiones, & qualiter cōueniat ꝙ interroget interrogans: & illæ sunt duę primę partes istius libri secundum intentionem Aristotelis.

ARISTOTELIS ELENCHORVM LIBER SECVNDVS,

Cum Auerrois media expositione.

SVMMA LIBRI.

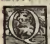
De utilitate sophisticarum orationum, & apparatu ad eas diluendas. De solutione sex ultimorum locorum extra dictionē, Nugationis, et Soloecismi. De oratione facili, difficili, & acuta. Epilogus postremo Octo præcedentiū, et duorū præsentiū librorū.

De utilitate cognoscendi sophisticas orationes, & apparatu ad eas diluendas. Cap. I.

De responsione autem, & quomodo oportet soluere, et q̄d, & ad quam vtilitatem orationes huiusmodi prosunt, post hæc dicendum. Vtiles ergo sunt ad philosophiā propter duo. Primū quidē, quia eę, quæ vt plurimū propter dictionē fiunt, melius se habere faciunt ad id, quotupliciter quodq; dicitur, & ea quę similiter, & quę aliter in rebus accidunt, & in nominibus. Secūdum autē ad eas, quę per seipsum inquisitiones fiunt: nam qui ab alio facile captiose fallitur, & id non sentit, & ipse quoq; à se id patitur persæpe. Tertium vero, & reliquum adhuc, ad gloriam, eo quòd circa omnia exer-

citatus esse videbitur, & in nullo se inexperte habere: nã si is, qui in orationibus est consocius, orationes vituperat, cùm nihil habeat quod determinet de vitiositate earum, dat suspitionem ꝙ videri velit insolescere, non quia verum sit, sed propter imperitiã. Respondentibus autem, quomodo obsistẽdum sit aduersum huiusmodi orationes, manifestũ: si quidẽ recte dicimus prius ex quibus sunt captiosæ ratiocinationes, & si (quę inquirendæ sunt) superabundantias sufficiẽter diuisimus. Non est autẽ idem sumentẽ orationem videre, & soluere vitiositatẽ, & interrogãti posse occurrere celeriter. Nam quod scimus, sæpe trãspositum ignoramus. Amplius autem quemadmodum in alijs, id quod citius & tardius, ex exercitatiõe fit magis, sic & in orationib9 se habet: quare si manifestum quidem sit nobis, immediati autẽ simus, priuamur opportunitatibus frequenter. Accidit autem quandoq; sicut in linearum descriptionibus: nam & illic soluentes quandoq; cõponere verum non possumus, sic & in redargutionibus: nam scientes propter quid orationẽ accidit cõnectere, soluere tamen orationem impotes sumus.

Sermo de præceptis contradictionis. Cap. I.

Quæ autẽ relinquuntur sunt duæ res, quarum vna est, quomodo respondeat respondens, secunda autẽ est, quomodo contradicatur illis .13. locis, & vtraq; istarum rerũ iuuat sapiẽtes per se: & ideo sermo de istis duabus rebus est, ac si esset præter istam artem, sed artis Topicę, aut (sicut dixit Abumazar Alpharabius) est artis medię inter Topicam & Sophisticã. Secundæ autẽ vltimæ partes iuuant sapientes per accidens, quia sunt proprię huic arti, et eorum vtilitas ex eis est ex parte, qua fit cautio ab eis solum, quoniam qui nouerit cõmunitates, conuenientius est ꝙ non cadat in eas: iuuarent vero eos per se in vsu orationis tentatiuę vniuersalis, sicut præmissum est. Primum autẽ pręceptorum respondentis est, ꝙ, quando interrogans interrogaret præmissam æquiuocam fm nomen, conueniat ꝙ diuidatur hoc nomen in omnia significata, de quibus dicitur, & notificet quod illorum significatorũ sit verum à non vero: & ideo sequitur ꝙ sit ei potestas diuidendi nomen æquiuocum. Iam autem diximus regulas, quibus sit hoc possibile in libro Topicorum. Secundum aũt est, ꝙ aduertatur res in se, & tunc respondeat: & ideo oportet ꝙ sit ei potestas cognoscendi rem, quãdo meditaretur illam cum seipso, quoniã plures homines decepti sunt, quando speculati sunt cum seipsis, & non decipiuntur, quando speculantur illa cum alijs, et hoc propter bonam meditationem eius in se: plurimum autem quod accidit, hoc est, propter bonitatem. Tertium autẽ præceptum est, ꝙ non prolonget sermonem cum interrogante, sed solers sit ad incidendum ipsum cito, absq; ꝙ negligat eius responsionem: quoniã, quando neglexerit istud, & prolongauerit eloquium cum illo, ex eo ꝙ parum constiterit ei absurditas & fallacia, quę fuerit in eius sermone, accidit ei, quãdo ipse interpellauerit interrogantem ꝙ putaret vulgus, ꝙ eius interpellatio non fuerit, propterea, quia ipse intenderit declarare, ꝙ id, quod inquisiuerat confirmare, sit falsum, sed propter eius debilitatem. Sic itaq; (sicut puto) conuenit intelligere istum locum, & non adueniat hęc dispositio respondẽti: hoc est, ꝙ festinet responsionem ad ostendendum quid fallacię in eo fuerit fm scientiam locorum fallentium, quę sunt in hoc libro, & fm scientiam præceptorum, quæ appropriantur respõdenti, & fm regulas, quę traditę sunt hic ad contradictionem locorum sophisticorum, absq; ꝙ cum hoc exercitatus fuerit in illorũ vsu plurimũ, adeo ꝙ peruenerit ei habitus, quo possit cito agere, quoniã sicut festinatio & mora in singulis artibus peruenit propter habitum prouenientem ex vsu, non propter scientiam partium illius artis solum, sic est dispositio operationis istarum regularum. exempli gratia, quoniam de eius actionis scripturæ, & eius adaptatio non peruenit ex notitia literarum, sed peruenit ex vsu perfecto formationis literarum. Sicut autem in arte Topicę iam difficilis est interroganti contradictio & destructio, sic accidit in elenchis sophisticis: hoc autem accidit, quando sequitur ex pręmissis falsis, quas posuerat tentator, conclusio vera, & putaret ꝙ sequatur ex eis alia conclusio, quæ est falsa, quoniam, quando sermo sophisticus fuerit talis dispositionis, difficile esset respondenti ad contradicendum ei secundum veritatem, & notificare falsum præmissarũ, quas posuerat litigator propter duas res: quarum vna est, quia, si intendisset contradicere illi conclusioni falsæ per notificationem falsi illarum pręmissarum, hæc esset contradictio sophistica aut litigiosa, quoniam illa conclusio non sequitur ex illis præmissis: secunda autem est, quia nõ putatur de eo ꝙ ipse intendat per hoc destructionem conclusionis veræ, & quòd ipse sit visus sibi ꝙ non fiat ex præmissis falsis nisi conclusio falsa. Et ideo oportet respondentem in hac re, quòd non amplietur sermonem in contradictione syllogismi ad notificandum falsitatem, quæ est in suis præmissis propter æquiuocationem nominis, aut propter litigium, aut alias res fallentes, & non putetur quòd ipse alleuiet per hoc, immo respondebit, quando dixerit ei, ꝙ ista conclusio non sit conclusio vera, quam concluseras ex hoc syllogismo, sed est similis ei, aut non sequitur ex illo omnino.

De apparenti solutione respondentis. Cap. II.

Primum igitur, quemadmodum syllogizare dicimus, opinabiliter quãdoq; magis quàm vere, eligere oportere: sic et soluendum quandoq; magis opinabiliter quàm ad veritatem: nam omnino aduersus contentiosos est reluctandum, nõ vt ad eos, qui redarguunt, sed qui redarguere apparent: non enim dicimus eos syllogizare: quare vt non videantur, emendandi sunt: nam si redargutio est contradictio non æquiuoca, ex quibusdam, nihil opus est diuidere ad amphibola, & ęquiuocationẽ: non enim facit syllogismum: sed nullius alterius gratia diuidendum est, nisi quia cõclusio videtur redargutioni similis. Non ergo redargui, sed videri redargui cauendum est, eo ꝙ interrogat amphibola, & quæ ꝓpter æquiuocationẽ sunt, & quæcunq; aliæ huiusmodi cauillationes quæ & verã redargutionem adumbrant, &

redarguentem atq; nō redarguentem incertum reddunt: nam (quia licet in fine cùm cōclusum fuerit dicere se, nō id ipsum quod affirmauit negare, sed ęquiuoce, aut amphibolice, quamuis q̃ maxime cōtingit in idem ferat) incertū, si redargutus est: incertū enim, si vera nunc dicit: si vero diuidens interrogasset ęquiuocum, aut amphibolum, non incerta esset redargutio, quoniā requirunt (nunc quidem minus, prius autem magis) contentiosi, sic vel nō respondere eum qui interrogatur, fieri potest. Nunc autē, quia non bene interrogant inquirentes, necesse est vt respondeat aliqd is, qui interrogatus est, emēdans vitiū interrogationis: quia diuiso sufficienter, vel sic, vel non, necesse est dicere respondentem. Si autē aliquis putet secundū æquiuocationem redargutionem esse, quodam modo non erit respondentē effugere quin redarguatur: nā in ijs, quæ oculis subiecta sunt, necessariū quod affirmauit negare nomē, & quod negauit affirmare. Enimuero vt diluunt quidā, nihil prodest: nam non Coriscū aiunt esse musicum, & non musicū, sed hunc Coriscū musicum, et hunc Coriscū non musicum, eadē nanq; erit oratio Coriscum, ei, quę est hūc Coriscū musicum esse, vel non musicū: quod simul affirmant, et negant. sed fortasse non idem significant: nam ne illic nomen, quare in aliquo differt. Si autem hoc quidē simpliciter dicendo Coriscū assignet, illi autem addat aliquem, aut hunc, absurdum est. nihil enim magis q̃ alterum: vtrolibet enim nihil differt. Non sic igitur, sed quia incertus quidem est qui non determinauit ambiguitatē, vtrum redargutus est vel non redargutus, datum autem est in orationibus diuidere: manifestum, q; nō determinando dare interrogationem, & quidem simpliciter, peccatum est: qm̄ & si non ipse, tamen oratio redargutę similis est. Accidit autem sæpe videntes amphiboliā torpescere diuidere, eo q; crebra talia proponantur, ne ad omne videantur molesti esse: deinde non putantibus propter id fieri orationē sæpe profecto occurrit inopinabile: quapropter quia datum est, diuidere haud cunctandum, quemadmodū dictum est prius. Si autem duas interrogationes non vnam facit quisquā interrogationē, non propter æquiuocationem, vel amphiboliam fiet captiosa collectio, nonne redargutio an non? quid enim differt interrogare, si Callias et Themistocles musici sint, q̃ si ambobus vnum nomen esset existentibus diuersis? nam si plura significat q̃ vnum, plura interrogauit: si igitur non rectum est ad duas interrogationes vnā responsionem censere sumere simpliciter, manifestū qm̄ nulli eorū, quæ ęquiuoca sunt, conuenit respondere simpliciter, nec si de omnibus quidem verum sit, veluti censent quidam: nihil enim differt hoc, q̃ si interrogasset, Coriscus & Callias vtrum domi sint, an non sint domi, siue adsint ambo, siue non adsint: vtrinq; enim plures propositiones. Nō enim si verum est dicere, interrogatio ꝓpter id vna: possibile est enim ad decies millenas interrogatas quæstiones, omnes sic vel non, verum est dicere: attamē nō est respondendum vna responsione, interimitur enim disputatio: id autem simile ac si idem nomen imponatur diuersis. Si igitur non oportet ad duas interrogationes vnam responsionem dare, manifestum quoniam nec in ęquiuocis sic vel non, dicendū: neq; enim qui dixit respōdet, tametsi dixit: sed id admittunt quodam modo in disputationibus, eo q; lateat quod accidit. Quemadmodū igitur diximus, quòd redargutiones quædam videntur esse cùm nō sunt, eodem quoq; modo & solutiones quædam videntur esse, quæ non sunt, quas dicimus quandoq; operæprecium magis afferre, q̃ veras in contentiosis orationibus, & in ea (quę ad duplex est) occursione. Respondendū autem in ijs, quæ videntur, esto, dicendo: nam & sic minime fiet redargutio. Si vero aliquid quod inopinabile sit cogat dicere; hic maxime addendum videri: sic enim neq; redargutio, neq; inopinabile videbitur fieri. Quia autem quo pacto petitur quod est in principio, manifestū putant omnino (si sint propinquæ) interimendū, & non concedenda esse vlla, perinde ac si quod in principio est petat. Et quando aliquid tale postulauerit quispiam quod necessarium quidē est accidere ex positione, sit autem falsum vel inopinabile, idem dicendum: nam quæ ex necessitate accidunt, eiusdem videntur esse positionis. Amplius, quando vniuersale non nomine sumitur, sed similitudine: dicendū quòd nō sic datum est, neque vt proposuit, sumit: nam propter id fit sæpe redargutio: cùm autem prohibetur his, ad id quod non bene ostensum est redeundum, obsistēdum autem secundum dictam determinationē. In ijs igitur, quæ proprie dicuntur nominibus, necesse est respondere, vel simpliciter, vel diuidendo. Quæ autē subintelligentes proponimus, vt quęcunq; quæ non plane, sed

truncatim interrogantur, propter id accidit redargutio, vt putasne quicquid est Atheniensium? sic. similiter autem & in alijs? at qui homo est animalium, sic. possessio igitur animalium, homo. Nam hominem animalium esse dicimus, quia animal est: & Lysandrum Lacedæmoniorum, quia Lacedæmonius est. Manifestum igitur, quoniam in quibus obscurum est, quod proponitur, nõ simpliciter concedendum. Quando vero duobus existentibus, cùm hoc quidem est, ex necessitate alterum esse videtur: cùm vero alterum est, hoc non ex necessitate: interrogato vtroq;, oportet quod minus est dare. Nam difficilius est colligere de pluribus. Si autem argumentetur quòd huic quidem est contrarium, illi autem non est: si oratio vera sit, contrarium esse est dicendum, at nomen alterius positum nõ esse. Quoniam autem quædam quidem eorum quæ dicuntur plures eum qui nõ concedit falsum dicere aiũt, quædam autem non: vt quæcunq; ambigũt, (vtrum enim corruptibilis, vel immortalis sit anima animalium, non exploratũ est multis,) in quibus igitur incertum est vtro modo soleat dici quod proponitur? vtrũ in ijs, quæ sunt vt sententiæ? vocant enim sententias, & veras opiniones, et totas negationes, vt diameter incommensurabilis est. Amplius, de quo verum dubitatur, transferens quispiam nomina maxime latebit in illis: nã, quia incertum est vtro modo se habet verũ, non videbitur sophisticè agere: propter id autem quod dubium, non videbitur falsum dicere: nam metaphora faciet orationem sine redargutione videri. Amplius, quascũq; interrogationum persenserit aliquis, præinstandum est, & prædicendum: nam sic maxime interrogantem prohibebit.

De fallacia quæ fit per æquiuocationem, & de inutili cautela ab illa, & de eo, quod facit redargutione, & de cautela respondentis. Cap. II.

IAm autem possibile est respondenti, ꝙ recipiat præmissas æquiuocas secundum nomina, adeo ꝙ concludat ei interrogator conclusionem falsam, et dicat ei, ꝙ per illas præmissas, quas receperat, intenderit sic, non significatum tale: res autem quam paralogizauerit, nunc est quam receperat solũ. Fuit autem hoc opus, quia non est notum, neq; manifestum, ꝙ ille receperit significatum falsum, quod est vnum eorum, quæ significat hæc dictio æquiuoca propter eius intentionem propter suam receptionem dictionis æquiuocæ: forte autẽ hoc esset ei vtilius propter fallaciam, quoniam si diuideret id, quod significat nomen æquiuocum, aut dictio litigiosa, adhuc errasset, & reciperet vnum eorum, ac si esset verum, ipsum autem est falsum, & non est ei conueniens, ꝙ respondeat ad hoc, sic ergo ille respõdentiũ, qui fecit hoc opus, respondisset per nomina æquiuoca, & dictiones litigiosas, quæ sunt in eis, aut nõ fecerit hoc opus, quod fuerat ei possibile. Sed ex quo ille, qui nesciuerit hoc quod diximus, iam putatur, ꝙ quando recipiat nomen æquiuocum, ꝙ iam receperit omnia significata, de quibus dicitur illud nomen: si autem nõ sequeretur hoc, impediret ipsum à diuisione, qua illata fuerat conclusio: visus autem est, ꝙ iam redarguerit ipsum, & indiget cum hoc expositione, ꝙ non redarguat ipsum. Et ideo id, quod conuenit ei, hoc est respondenti, quando sophista interrogauerit nomine æquiuoco, aut dictione litigiosa, diuidit plura significata, quibus significat hæc dictio, & respondeat per singula eorum, sic, aut nõ. Quando autem argumentatus fuerit interrogãs, & putauerit, ꝙ iam fiat elenchus propter hanc dictionẽ æquiuocam, quæ est in eo, aut propter litigium, abnuit eam esse æquiuocam. Industria eripiens ipsum est, ꝙ imponat nomina huic significato, quod putat respondens, ꝙ sit falsum, & ꝙ illud sit non significatum verum, quod descripserat hæc dictio. Ex his autem quæ apparuerunt quibusdam hominibus est, ꝙ industria ad hoc, est connectere dictionem hoc eum nomine. Ista autem industria non eripit ipsum á fallacia, quia dictio hoc si demonstraret id, quod est in anima de hoc significato, iam illa demonstratio esset æquiuoca, quia omnia illa significata, quæ significaret illa dictio, sunt præsentialiter in imaginatione, nisi dictio hoc annecteretur alicui demõstrato sensato: quando autem hoc ita fuerit, illud nõ indigeret dictione, & appellatione nominis per demonstrationem. Et sic, quando interrogatio fuerit simpliciter, ipsa autem verificaretur secundum diuisionẽ, non conuenit, ꝙ responderetur per sic, aut non, donec compleretur elenchus, ꝙ intelligeret ex eo interrogans, ꝙ ille recepisset illud simpliciter, & tunc euaderet ab elencho, quando diceret, quando ego dixi sic, intenderam illud significatum connexum, nõ absolutum, quia quod consequitur hoc, quando consequitur ex nomine æquiuoco per sic, aut non, absque ꝙ diuidantur significata, quibus dicitur æquiuocum, illud idem consequitũ hunc, & omnia loca quibus diuidiſ: et postq; receperit ipsum sine diuisione, non accidit ei elenchus, sed putaretur, ꝙ iam accidisset ei. Sicq; ex quo ipse nouerit per se, quando distinxerit respondens litigium, & receperit ex illis, quod receperit, siue redarguatur, siue non, si respondisset de absoluto per sermonem confusum: ille deciperetũ, quoniam ipse cõducit se ad dubium de eo, an redarguatur, aut non redarguatur vere. Plurimum autem, ꝙ accidit hoc respondenti est, quia ipse esset impeditus ex diuisione propter multitudinem significatorum, quæ cõtineret iste sermo absolutus. Et ex eo, qđ accidit ei cũ hoc de difficultate interrogantis, & pauca eius aduertẽtia ad diuisionem, quam fecerat, facile esset respondere ad illam responsione confusa: quando autem interrogãs confunderet ei elenchum, & respõdens inciperet dubitaret ipsum, et notificaret ei, ꝙ nõ sequatur ex hoc id, quod putauerat, ꝙ sequatur, non conueniret secum in hoc interrogans, quando nesciret, ꝙ fallacia ingrederetũ ex hoc loco, quem notificasset respondens, & non concordaret secum in eo, ꝙ locus iste sit deceptorius. Sicq; accideret respondenti dubiũ, an redargueretur, aut non redargueretur: & ideo etiam non conuenit, ꝙ sit impeditus per diuisionem in locis, quæ ingreditur deceptio propter latentiam diuisionis, & sicut non oportet, ꝙ respondeat duabus interrogationibus vnica respõsione, sic non conuenit, ꝙ respondeat vni secundum nomen vnica responsione, quia non est differentia, siue respondeat pluribus interrogationibus vnica responsione, siue illæ interrogationes significentur vnica dictione, aut pluribus dictionibus, quoniam secundum nomẽ æquiuocum fiunt plures interrogationes vnica dictione.

Et ideo

Et ideo qui non respondet duabus interrogationibus, aut pluribus vnica responsione, & consueuerit illud, nõ accidit ei fallacia per nomen æquiuocum secundũ vnã responsionem, quando omnia significata, de quibus dicitur illa enunciatio æquiuoca, esset vera, quia non constaret sibi respondens, ꝙ respondeat ex duabus responsionibus, aut pluribus vnica responsione, quãdo omnes conuenirent in sic, aut non. Sicq; onus incũbit ei, quòd, quãdo interrogaretur de mille, aut duabus millibus interrogationibus, non respondeat eis, donec aduertat in eis: & si conueniant in sic, aut non, responderet eis vnica responsione: si autem non cõueniant, distingueretur hæc res, & manifestum esset, ꝙ non incumberet respondenti. Et ideo non oportet respondentem, ꝙ respõdeat nomini æquiuoco vnica responsione, etiam si oẽs enunciationes habentes significata, quæ amplecteretur nomen æquiuocum essent veræ. Conueniens. n. esset respondere ad id, de quo interrogatur. Ipsum autem non interrogatur nisi de vnica re, quia non est latens apud interrogantem, quando interrogat de nomine æquiuoco, nisi vnum significatum. Si autem esset latens apud interrogantem omnia significata, quæ contineret nomen æquiuocum, iam incumberet onus ipsi respondenti, ꝙ responderet vnica responsione pluribus interrogationibus. Quoniam autem famosum est, ꝙ non sit hic redargutio, & ꝙ iam non sit hic contradictorium, putatur autem, ꝙ sit hic contradictorium, & oportet, ꝙ respondeatur secundum hãc imaginationem, sicq;, quando reciperet respõdens quicquid reciperet interrogãs, ac si imaginaretur illud cogitatione, interest eius quando redarguerit ipsum, ꝙ respondeat per id, quod receperit, & dicat, ꝙ verum est, ꝙ recepi illas præmissas, qa extimabam, ꝙ essent de genere coniecturatarum verarum, nunc autem iam apparet, ꝙ sint de genere coniecturatarum falsarũ. Et quãdo respondens fecerit istud, non perficeretur redargutio in ipsum, & non concluderet suus aduersarius aliquam rem absurdã: & ideo oportet in plurimo huius, quãdo receperit præmissas carentes laudatione, tunc recipere eas secũdum modum æstimationis, quia tunc non posset interrogans redarguere ipsum, quando fuisset eius receptio secundum modum extimationis. Si autem ibi fuerit, quando interrogãs interrogauerit ex parte petitionis pricipĳ, & fuerit hoc manifestum notum respondenti, iam conuenit festinare, et notificare ei, ꝙ hoc, quod supposuerat, sit eius quæsitum, licet hoc latuerit ipsum, adeo ꝙ cõcluserit ipsummet quæsitum. Interest itaq; eius, ꝙ dicat ei, recepi quidem hoc, extimabam enim ꝙ non esset ipsum quæsitũ, nunc autem iam apparet, ꝙ sit ipsum quæsitum, tu autẽ non composueras syllogismum, neq; feceras aliquã rẽ; & vidisti, ꝙ ego errauera, & receperã istud: quid autem est, ꝙ recipias vtilitatem per illud? ex quo iam apparet, ꝙ tu non composueris syllogismum, neq; feceris aliquam rem. Si autem petens principium vsus fuerit loco subiecti quæsiti suis particularibus secundum semitam inductionis, sed non acceperit vniuersale istius subiecti ex parte, qua significat ipsum suum nomen, adeo, ꝙ dicat, gratia exempli, ꝙ omne animal mandendo moueat eius mandibulam inferiorem, quia homo & symia & consimile reliquorum animalium mouet eius mandibulam inferiorem, est tunc respondentis, ꝙ recipiat ab eo hoc, deinde inferat, ꝙ omne aĩal mouet eius mandibulam inferiorem, quoniam diceretur ei non intendebam, quando recepi, ꝙ enuntiatio eius, quod simile est homini & symiæ secundum hoc, sit enuntiatio animalis, quoniam si hoc ita esset, iam recepissem ipsummet quæsitum, sed intẽderam talem speciem similitudinis, & non talem speciem. Secundum nomina autem, quæ dicuntur alicubi secundum veritatem, & alibi secundũ translationem, iam accidit fallacia: & hoc, quoniam veritas significationis nominis in loco veritatis, et ablatio æquiuocationis ab eo, assimilatur eius veritati in loco interrogationis, & ablationi æquiuocationis ab eo. verbi gratia, quia diceret quispiam, quod est alicuius rei est habitus eius, quoniã quod est Socratis, est eius habitus, homo autem est animalis, homo itaq; esset habitus animalis. Et ideo oportet respondentem in tali loco, ꝙ nõ respondeat per hanc enuntiationem absolutam, donec diuidat orationem dicẽtis, ꝙ id, quod est alicuius rei sit eius habitus. Et non recipiunt vtilitatem petentes principium per oppositum quæsiti, neq; per summam interrogantis de contradictorĳs, & oppositis, quorum pars vera non fuerit per se nota, aut nota secũdum conditionem, & obmiserant in interrogatione acceptionem huius conditionis: quoniam, quando ignorantia oppositorum fuerit æqualiter, non reciperet respondens hoc cõtradictorium, quod tulerat interrogãs, ꝙ recipiatur ab eo, quoniam non putaret veritatẽ eius magis, q; sui oppositi. Et taliter etiam accidit, quando non esset vnum duorum oppositorum famosæ veritatis, neq; laudatum sine eius contradictorio, sed vtrunq; duorum extremorum fuerit secundum famositatem, & secundum laudationem æquale, sicut est dictum nostrum, an anima sit mortalis, aut immortalis, quoniam homines qui dicũt, ꝙ anima sit mortalis, sunt æquales secundum famositatem illis, qui dicunt, ꝙ ipsa sit immortalis, & ideo non præualet imaginationi audientis alterum istorum duorum contradictoriorum secundum famositatem, & reciperet illud. Quando autem contigisset, ꝙ vnum duorum contradictoriorum sit notæ veritatis per se, aut notæ laudationis sine eius contradictorio, aggregantur in illo duæ illæ dispositiones simul, quoniã iam recipit vtilitatem ipse interrogans per petitionem principĳ in talibus. Et hoc, quia in parte vera propter eius famositatẽ in laudatione, aut propter ipsam esse veram notæ veritatis secundum se, deciperetur interrogans, & reciperet illam, quando permutasset petens principium nomen vnius duarum partium quæsiti cum interrogatione, aut vnum nomen duarum partium eius oppositi: hoc est, prædicati, aut subiecti, cum alio nomine, & non tulerit ipsummet quæsitum, aut eius oppositum, si petitio principĳ fuerit secundum eius oppositum. Sed quando errasset respondens in talibus, & recepisset ea, eius interesset dicere interroganti, tu non fecisti elenchum, neq; cõposuisti syllm, licet recepi hoc à te, sicut præcessit.

De recta solutione loci. *Cap. III.*

QVoniam autem recta solutio est manifestatio falsi syllogismi, ob quamcumque interrogationem accidat falsum, (falsus autem syllogismus dicitur dupliciter: nam, aut si collectum est falsum, aut si cùm non est syllogismus, videtur esse syllogismus,) erit, & quę nunc dicta est solutio, & apparentis syllogismi, ob quam videtur esse, interrogationum correctio, quare contingit orationes syllogizantes quidem interimere, apparentes autem diuidentem soluere. Rursum autem, quoniam syllogizantiũ orationum, hæ quidem veram, illæ autẽ falsam habent conclusionem, eas quidem, quæ secundum cõclusionem sunt falsæ, duobus modis contingit soluere: nam, & eo quòd interimitur aliquid eorum, quæ interrogata sunt,

sunt,& eo quòd ostenditur conclusio, non sic se habere. Eas vero, quæ secundum propositiones, eo quòd interimitur quiddam solum,nam conclusio vera est. Quare volentibus soluere orationem, primum quidẽ inspiciendum si syllogizat, an non syllogizat:deinde,vtrum vera sit conclusio, an nõ vera,quatenus vel diuidentes,uel interimẽtes soluamus:& iterum interimẽtes hoc modo,vel illo, quemadmodum dictũ est prius. Differt autem plurimum,& interrogantem, & non,soluere orationem: nam præuidere quidem difficile est: per otium autem temporis videre facile: earũ igitur, quæ propter æquiuocationem,& amphiboliam redargutionem,aliæ quidem habent aliquam interrogationem plura significantem,aliç autem conclusionem multipliciter dictam, vt in ea quidem,quç est silentia dicere,conclusio est duplex,in ea vero,quæ est non cõscire scientem,vna interrogationum amphibola est. Et duplex quidem quandoq; est ens, quandoq; non est ens,& quandoq; significat duplex,hoc quidem ens, illud vero non ens. Quibuscunq; igitur in fine est multiplex, nisi prius sumpserit cõtradictionem,non fit redargutio,vt in eo quod est cęcum videre:nã sine contradictione non fit redargutio.Quibuscunq; vero in interrogationibus, nõ necesse est prænegare quod duplex est,nã non adhoc,sed propter hoc fit oratio. In principio igitur ad duplex, & nomen, & orationẽ sic respondendum,quod est vt sic,est autem vt nõ,vt de eo, quod est silẽtia dicere,quod est vt sic,est autem vt non, & quæ expediũt, agendum:sunt autem quæ sic,sunt autẽ quę non:nam expedientia dicuntur multipliciter. Si autem lateat,in fine addẽdo interrogationi corrigendum,est ne silentia dicere? non tamen eos qui silent. Et in ijs autẽ,quę se habent quidem multipliciter in propositionibus,similiter non putas cõsciunt,quod sciunt?sic.sed non sic scientes, non enim est idem,quòd nõ est conscire, atq; sic quidem non esse scientes. Et omnino obluctãdum est,tametsi simpliciter colligatur, quod non rem quam dixit negauit,sed nomẽ, quare id non est redargutio.

De cõpõne. & diuisione.

Manifestum autem, & eas, quæ sunt propter compositionem,& diuisionem, quomodo soluendum: nam,si diuisa,& composita oratio aliud significat, cũ concluditur,contrarium dicendũ. Sunt autem huiusmodi omnes orationes secũdum compositionem,& diuisionẽ. Putasne quo vidisti tu hunc percussum, illo percussus est hic? & quo percussus est,illo tu vidisti? Habet quidem aliquid etiam dubiarũ quæstionum,quamuis sit propter compositionem: nam non est duplex,ob id quod est secundũ diuisionem; non enim eadem oratio fit diuisa,& composita:siquidem ora,& ora secũdum accentum prolata significant aliud,sed in scriptis quidem idem nomen,cùm ex eisdem elementis scriptũ sit,& similiter:& illic autem iam signa faciunt,prolata nõ eadem, quare nõ duplex quod propter diuisionem est:manifestum autem, quoniam nõ omnes redargutiones propter duplex, sicut quidã dicunt. Diuidendum igitur, & qui respondet,non idem est enim dicere videre oculis, percussum:& dicere oculis percussum videre. Et Euthydemi oratio. Putasne vidisti tu nunc existentes in Pyræo naues,cùm in Sicilia sis? Et rursus,putasne malum sutorẽ bonum esse?sit autem quis bonus sutor malus: quare sutor malus. Putasne,quorum sciẽtiæ bonæ,bonas esse disciplinas, mali autem bona disciplina,igitur bona disciplina malum: attamen & malum,et disciplina malum,quare mala disciplina malum. Putasne verũ dicere nunc,quoniam tu factus es?factus es ergo nunc. An aliud significat diuisum? verũ enim dicere nunc,quòd tu factus es, sed nõ nunc tu factus es. Putasne, vt potes, & quæ potes,sic & ipsa facies? non cytharizans autem habes potestatem cytharizandi,cytharizabis igitur non cytharizans. An non huius habet potestatem, vt nõ cytharizans cytharizet? sed cùm non facit hoc, vt faciat. Soluũt autem quidam id, et aliter:nam si dedit,vt potest facere, non dicunt accidere nõ cytharizantem cytharizare:nõ enim omnino,vt potest facere datum est facere,non idẽ autem esse, vt potest,& omnino,vt potest facere. Sed manifestum, quoniam non bene soluunt:nam orationum omnium,quæ propter idem,eadem solutio:eadem autem non accommodabitur ad omnes, nec omnino ad interrogatas,sed est ad interrogantem,& non ad orationem.

De accentu.

Propter accentum autẽ orationes non sunt,neq; in ijs,quæ scribuntur,neq; in ijs,quæ dicuntur, præterquàm si quæ paucæ fiunt.vt hic,putasne est quod habitas,domus?sic.nunquid, ne est quod habitas,negatio eius est quod habitas? sic, dicebas autem,ne esse quod habitas domum, negas igitur te habitare domum. Quomodo autem soluendum est,palam: nõ enim idem significat grauiter,& acute prolatum.

De figura dictionis.

Manifestum autem, & in ijs, quæ fiunt propter

id;quod

id quod vt eadem dicuntur ea, quę non sunt eadem, quo pacto obsistendum, eo quòd habemus genera prædicamentorum: nam hic quidem dedit interrogatus non esse aliquid eorũ, quę quid est significant: ille vero ostendit quidem esse aliquid eorum, quæ sunt ad aliquid vel quantitatis. videtur autem quid est significare propter dictionem, vt in hac oratione. Putasne contingit idem simul facere, & fieri? non, at vero videre, simul & videri idem, & secundum idem contingit. Putasne est aliquid eorum, quæ sunt pati, facere? non. nonne igitur secatur, vritur, operatur similiter dicuntur, & omnia quidem pati significant? rursum autem currere, videre similiter sibijnuicem dicuntur, veruntamen videre, operari aliquid est, quare & pati aliquid, simul etiam, & facere. Si autem aliquis illic dans contingere simul idem facere, & pati, videre, & videri dicat possibile, nondũ redargutus est, si non dicat videre facere aliquid, & videri pati: indiget enim hac interrogatione, sed ab audiente opinatur datum esse, cùm & secare facere aliquid, & secari fieri aliquid dedit, & quæcunque alia similiter dicuntur: nam reliquum ipse addit qui audit, veluti similiter dictum, illud autem dicitur quidem non similiter, videtur autẽ propter dictionem. Idem autem accidit hic quod in æquiuocationibus: putat enim in ęquiuocis inscius orationum, quam dixit negare rem, non nomen: ideoq; adhuc indiget interrogatione, si ad vnum aspiciens dicat æquiuocum: sic enim dante, erit redargutio. Similes autem, & hæ orationes illis, si quod quis habens, postea non habet, amisit: nam vnum solum amittens calculum, non habebit decem calculos. Ad quod non habet quidem, prius habens, amisit? quantum autem habet vel quot, non necesse est tot amittere. Interrogans igit quod habet, colligit in eo quot: nam decem, aliquot: si igitur dixisset à principio, si quot quis non habet prius habens, putasne amisit tot? nullus vtiq; dedisset, sed aut tot, aut horum aliquid. Et quoniam dabit aliquis, quod non habet, nõ enim habet vnum solum calculum. An non dedit quod non habuit, sed vt non habuit? nam solum, non quod significat, neq; quale, neq; quantum, sed, vt se habet ad aliquid, vt quod non cum alio. Quemadmodum si dicat, putasne quod non aliquis habet dabit? non annuente autem, interroget si dabit quis aliqd cito, q nõ habet cito? astruentem autem colligat q dabit quis quod non habet, & manifestũ, qm̃ non syllogizauit: nã cito non est quod dare, sed hoc modo dare, quo autem modo non habet, dabit aliquis, vt quod delectabiliter habet, mœste dabit. Similes autem, & huiusmodi orationes. Putasne quam non habet, manu percutiet quis? aut quem non habet, oculo videbit? nõ enim habet vnum solum oculum. Soluũt autem quidam dicentes, & quod habet vnum solum oculum, & aliud quidlibet qui plura habet: quidam autem, & vt quod habet accepit, dedit.n. vnũ solum hic calculum, & hic habet (dicũt) vnũ solum ab hoc calculũ; accepit enim ab hoc, ergo vnum solum habet hic calculum, alij autem statim interrogationem interimẽtes, quia contingit quod non accepit habere, vt vinum accipiẽtem suaue, si corrumpatur in acceptione, habere acre. Sed quod dictũ est prius, hi omnes nõ ad orationem, sed ad hominem soluunt: nam, si esset hęc solutio, dantem oppositum non possibile esset soluere; quemadmodum, & in alijs, vt si est quidem quod est, est etiam quod non est solutio, si simpliciter det dici, concludit: si autem non concludit, non erit solutio, in prædictis autẽ (omnibus datis) non dicimus fieri syllogismum. Amplius autem, & hæ sunt ex huiusmodi orationibus. Putasne quod scriptum est, scripsit quis? scriptum est autem nunc, q tu sedes, falsa oratio: erat autem vera cũ scribebatur: igitur simul scribebatur falsa, & vera. Nam falsam, vel veram orationẽ, vel opinionem esse, nõ quòd, sed tale significat: nã eadem ratio, & in opinione. Et putas quod discit discens, hoc est quod discit? discit autẽ aliquis quod est tarde, celeriter. Non igitur quod discit, sed vt discit dixit. Et putas quod ambulat aliquis, pessundat? ambulat autem totam diẽ. An non quod ambulat, sed quando ambulat dixit. nec cùm scyphum quis bibat, quod bibit, sed ex quo? Et putas quod quis sciuit inueniẽs, vel discens sciuit? quorum autem hoc quidem inuenit, illud autem didicit, ambo hæc neutrum. An hæc quidẽ omne, quod autem nõ omne? Et quoniam est quis tertius homo à se, et ab vnoquoque. Nam homo, & omne cõmune, non hoc aliquid, sed quale quid, vel ad aliquid, vel aliquo modo, vel huiusmodi aliquid significat. Similiter autem, & in hoc, Coriscus & Coriscus musicus, vtrum idem an alterum? Nam hoc quidem hoc aliquid, illud autem quale quid significat, quare non est idem exponere. Exponere autem nõ facit tertium hominem, sed idipsum quid est concedere: non

Captiones.

Dilutio aniquorum insufficiens.

Aliæ captiones figuræ dictionis.

non enim erit hoc aliquid esse id, quod Callias, & id quod homo est, neq; si quis exposi tum non id quidem, quod hoc aliquid esse dicat, sed idem quod quale, nihil refert: nam, erit à multis vnum quiddam, vt homo: manifestum ergo, quoniam non dandum hoc aliquid esse quid quod communiter prædicatur de omnibus, sed aut quantum, aut quale, aut ad aliquid, aut aliquid talium significare. Omnino autẽ in quæ propter dictionem sunt orationibus, semper per oppositũ erit solutio, quàm propter quod est oratio, vt si propter compositionem oratio, solutio diuidẽdo: si autem propter diuisionem, cõponendo. Rursum, si propter accẽtum acutum, grauis, erit solutio: si vero propter grauem, acutus. Si autem propter æquiuocationem est, oportet oppositum nomen dicendo, soluere: vt si animatum accidit dicere, negando non esse, manifestum quod est inanimatum: si vero inanimatum dixit, hic autem animatum colligat, dicendum quod est inanimatum. Similiter autem, & in amphibolia. Si autem secũdum similitudinem dictionis, oppositum erit solutio: putasne quod non habet, dabit aliquis? An non q̃d non habet, sed vt nõ habet? vt vnum solum calculum, putasne quod scit discens, vel inueniens scit? attamen non quæ scit: & si q̃d ambulat pessundat, non tamen quando. Similiter autem, & in alijs.

Modos vsis diuidit in dictione.

De Contradictione, ideſt recta solutione, & non sophistica. Cap. III.

CONuenit autem respondenti in omnibus interrogatinnibus, q; præassumat, & respondeat ad sermonẽ falsum, & notificet cum eius responsione ad eum, ex qua parte acciderit ei falsum, quoniam hæc est contradictio recta. Ex quo falsum accidit syllogismo, aut ex parte eius præmissarũ: hoc est, q; ambæ sint falsæ, aut altera earum sit falsa, aut ex parte eius compositionis & formæ, aut ex ambabus ipsis simul. Sicq; recta contradictio contingit respondenti, quando diuideret sermonem sophisticum ad vtrãq; istarum partium, & speculatus fuerit, in qua earum acciderit mendaciũ, & si mendacium fuerit in ambabus, cognouerit illud. Hæc autem species syllogismi sophistici, cui possibile est contradicere in ambabus rebus, est facilior: hoc est, quæ corrupta fuerit secundum formam, & materiam, & si fuerit in altera earum, etiam cognoscet illam, siue fuerit secundum formam notius, q; non concludat, siue secundum præmissas, & ablato eo, quod posuerat interrogans. Ambabus autem istis speciebus syllogismi possibile est contradicere secundum vnum modum. Quando autem hoc ita fuerit, iam conuenit ei, qui intẽdit contradicere sermonibus syllogisticis, q; primo speculetur an iste sermo sit syllogismus verus, aut putetur, q; sit syllogismus, & non sit syllogismus: & hoc per speculationem eius formæ, & eius præmissarum: & si non declararetur ei hoc de illis, speculetur conclusio, an sit vera, aut falsa: et si fuerit falsa, diuidat ipsum syllogismum in eius materiam, & suã formam, & speculetur falsum ex eis: postq; iam declaratum fuit, q; falsa conclusio sit sine dubio ex falsitate syllogismi, aut propter eius formã, aut propter eius materiam. Differentia autem magna est inter declarationem facilitatis mẽdacij in præmissis syllogismi in hora interrogatinnis de eis, & inter eius declarationem in conclusione: & hoc, quia eius declaratio in conclusione est facilis, quoniam non est aliqua interrogatio, quæ cogat nos ad repentinam responsionem: declaratio autem rei cum meditatione est facilior eius declaratione subitanea. In redargutinnibus autẽ, quę accidunt propter æquiuocationem nominis, et propter litigiũ in quibusdã accidit error, aut fallacia propter nomen æquiuocum acceptum in præmissis, & in quibusdam accidit propter nomen æquiuocum acceptum in conclusione: & totum hoc, quandn non intelligitur, q; significat plura. exẽpli gratia, quoniam qui receperit, q; tacens sit loquens, loquens autem non est tacens, & putauit, q; iam secuta sit ei redargutio, quæ est, q; tacẽs non sit tacens. Causa itaq; eius redargutionis in hoc nõ est eius ignorantia in æquiuocatione, quæ est in pręmissa dicente, q; tacens loquatur: & hoc, quia, quando intellexerit ex ea significatum verũ, & recipiet ipsum, quod est, quia tacens habet potentiam ad locutionem: neque etiam causa eius redargutionis est eius ignorantia, quæ est conclusionis, quod est, quia tacens non est tacens, quoniam si prouenit secundum æquiuocationẽ, quæ est in conclusione, auferreretur, & diceretur, q; iam verificaretur, q; sit non tacens, ex parte qua habet potentiam, q; non taceat, & q; postea loquatur. Qui autẽ interrogauerit, & dixerit nunquid, quod sciet homo, nesciuit illud, & qui non sciuit, non habet scientiam de aliqua re illius: sicq; ergo homo non habet scientiam de aliqua re illius, quod sciuit, perfecta est respondenti ista redargutio, quando receperit ab eo istas præmissas. Accidit autem ei redargutio propter æquiuocationem, quæ est in cõpositione pręmissæ dicentis, q; illud, quod sciet homo, non sciuit, & hoc, quia hanc præmissam reciperet, qui non extimaret, q; intellectum per dictionem sciuit, aliquando redit ad sciens, & aliquando redit ad scitum. Sicq; causa redargutionis hic, est ęquiuocatio, quę est in præmissa, non æquiuocatio, quę sit in cõclusione, hoc autem est secundum nppositum primæ positionis.

De redargutione q̃ euenit ob æquiuocationẽ.

Redargutio autem in istis interrogationibus est propter multiplicitatem, quam significat nomen æquiuocum, aut dictio litigiosa. Annectitur autẽ secum redargutio, quando ex ipsomet sermone sequitur eius contradictorium. Hoc autem non accidit in syllogismo ducente ad impossibile in cunctis interrogationibus: & hoc, quia quidam syllogismus ducens ad impossibile est, cuius falsum sequens ab eo est cõtradictorium eius, quod suppositum fuerat in eo, sicut sequeretur ex nostra suppositione, q; cæcus videat, & q; cæcũm non sit cæcum. Quidam autem est, cuius falsum est contradictorium præmissæ certæ, sed illa non fuerit posita pars syllogismi, sicut q; sequatur ex dicto nostro, q; cæcus imaginetur, q; ipse imaginetur, & hoc est falsum, sed per ipsum non auferretur, quod supposueramus.

De causa huius dictæ redargutionis.

Cõtradictio autẽ, q̃ est pp redargutiones, quæ fiunt pp æquiuocationem nois, aut in præmissis, sicut diximus, aut in conclusione, fit, quando præponat respondens cum interrogatinne, & diuidat nomen æquiuocũ in eius modos, & notificet notũ ex eo ab ignoto, quando autem appellauerit ipsum nomine, & respõdeat per conditionem, quæ est in illo, fiet pręmissa vera secundũ modum replicationis, sicut si interrogaret ipse interrogans nunquid tacens loquitur, & diceretur verum est, q; loquitur: sicq; respõdebit ei ad intercapiendũ ipsum, & dicet, immo hora eius silentij: sicq; etiam si responderet,

De contradictione q̃ fit secundum redargutionẽ æquiuocationis, & solutione ipsius fallaciæ.

ret, ꝙ ille non loquatur, caperet hoc, & diceret, immo loquetur in futurum. Et sic etiam, quando interrogaretur, & diceret, nunquid quicquid scit aliquid non ignorat illud, & diceretur sic est: ille autem responderet, & subderet, et diceret, Imo ex ea parte qua sciuerat ipsum: quando autem fecerit hoc, non perficeretur fallacia famosa, qua vsi sunt antiqui, quando recipiebant & dixerant, nunquid qui sciuit aliquam rerum nō ignoret eam omnino: tu autē scis, ꝙ omnis binarius sit numerus par, non sciebas autem illum binarium, quem absconderāt à te, anteq̄ eum demonstrassent: sicq; ergo tu scires aliquam rem, & ignorares eam simul. Dicimus autem, ꝙ soluatur ex parte qua scit, quia non sequitur illa fallacia, quoniam ille diceret sciui illud scientia vniuersali, sed non particulari. Sicq; ergo illud, quod sciui, non est illud quod ignoraui.

De fallacia cōpositionis & diuisionis

Ille autem qui sciuerit, ꝙ fallacia fiat ex litigio, quod est propter diuisionem, & propter compositionem, iam sciuerit etiā quo modo sit cōclusio istius fallaciæ, quando diceretur, ꝙ quando diuiditur, significat tale, & quando componitur significat tale: duæ autem rationes sunt diuersæ, & non oportet, quādo diuiditur, & componitur, ꝙ significet vnā rem. Etiam aliquando non est impossibile, ꝙ aggregētur in quadam dictione litigium, & deceptio propter translationem à diuisione ad cōpositionem, & propter id, quod accidit ipsimet compositioni ex æquiuocatione, sicut est sermo dicentis, nunquid scias, ꝙ iste percutiat, & si dixerit sic, dices an, & per hoc percutiat, & dixerit sic, dices: sicq; ergo scis, ꝙ iste percutiat, & per hoc percutiat: sicq; ergo id, quod scis, ꝙ eo percutiat, per hoc itaque percutit, & quod scis, ꝙ eo percutiat est tua scientia, sicq; ergo per tuam sciētiam percutit. Hunc autem sermonem ingressa est fallacia duobus modis, quorum vnus est, quoniam id, quod verificatur diuisum non verificatur compositum: & hoc, quia eius scientia, ꝙ per hoc percutiat, est verum, & ipsum etiam percutere per hoc est verum, quoniam eius dictum, ꝙ scit, ꝙ per hoc percutiat, fert insinuationem instrumenti & scientiæ.

Quod fallacia compositionis et diuisionis differat a fallacia æquiuocationis.

Scientia autem, quæ fit propter permutationē à diuisione in compositionem, & è contra, non est speciei fallaciæ, quæ fit propter æquiuocationem, sicut putauerūt quidam homines, ꝙ quælibet fallacia dictionalis sit per æquiuocationem: & hoc, quia accidat diuersitas intellecti per æquiuocationem nominis nomine existenti vno eodem; hic autem variatur intellectum per acceptionē nominis aliquando diuisi, et aliquando compositi, sicut variatur intellectum vnius eiusdem dictionis, quando cōiungitur ei signum ol, quod est o, aut signum i, aut a, & variatur vnum nomen scriptum ex eisdem literis cū varietate punctorum supra ipsum. Iam autem declaratum est, ꝙ non quicquid soluit ex fallacijs dictionalibus est propter æquiuocationem nominis ex exemplis, quibus vsi sunt quidam homines secundum fallaciam, & tulerunt ad hoc sermones famosos hominibus sui temporis ex capitulo fallaciæ, quæ est ex æquiuocatione cōpositionis, i. amphibologiæ, & quæ est capituli compositionis & diuisionis. exempli gratia, sermo dicētis, ego video oculo, quem vides, quoniam intellectum huius dictionis variatur quando constructio qui est dictionis vides, aliquando redit ad oculum, & aliquando ad loquentem: manifestum autem est, ꝙ non sit hic varietas intellecti propter æquiuocationem nominis, & similiter etiam est sermo dicentis, nunquid sciuisti naues Siciliæ, nunc præ sui nobilitate habent tres temones, ipsum nunc aliquando redit ad naues, & aliquando ad scientiam: exempli gratia, nunquid Socrates sit nobilis Philosophus, & corrigiarius vilis, sicq; ergo ipse est nobilis vilis, hæc autem fallacia est capituli vsus compositi secundum vsum diuisi secundum significationem, & huiusmodi etiā est sermo dicentis, nūquid nobilis doctor, cui est doctrina boni, sit bonus in se, doctoris autem vilis sit doctrina bona: sicq; doctor vilis est bonus, hæc autem fallacia fit nobis vtentibus composito secundum vsum diuisi: & hoc, quia cōpositum huius exempli est verum, diuisum autem est falsum. Famosorum autem exemplorum istius capituli apud antiquos est sermo dicentis, nunquid sciueris, ꝙ id, quod possibile est mihi ꝙ faciam, faciam illud, & possibile mihi est, quando non percutiam flagello, ꝙ percutiam eo, sicq; quando ego nō percutiam flagello, ꝙ percutiam flagello: & hæc fallacia est capituli vsus diuisi secundum vsum compositi, quoniam verificabitur de illo tempore, quo non percutiet, percutiam flagello, quoniam possibile est mihi percutere flagello, & si verificaretur de diuiso, ego percutiam flagello, absq; ꝙ coniungatur cum eo dictio possibile: sicq; ista fallacia est, ꝙ nō percipiatᷣ varietas dictionis percutit, quando coniungitur ipsi possibile, & percussioni simpliciter.

Differentia inter propositionem diuisi de possibili, & propositionem simpliciter, i. de inesse.

Hæc autem contradictio non est sicut quidam homines putauerunt: ego autem puto, ꝙ ipse insinuet Platonem, quoniam non cuiusq; quod possibile est fieri, erit hora eius possibilitatis hora actionis, quoniam, si hoc ita fuerit, possibile fuisset, ꝙ ego percutiam quando percussi, quoniam hæc contradictio est appropriata huic loco ex parte eius materiæ, hoc est dictio possibilis qua vtitur in eo, & contradictio essentialis est rebus, quæ sunt vnius speciei, hoc autem est contradictio cum ipsamet interrogatione, non cōtradictio ad hoc est fallacia.

De fallacia accentus, & eius solutione.

Fallacia autem, quæ accidit ex accentu in elencho, non fit nisi ex minimo eius, siue fuerit in scriptis, aut in ipsa dictione. Verbi gratia, de dictione est sermo dicentis, nonne domus est, quæ non quiescit, non quiescit autem est negatio quiescendi, sicq; ergo domus est negatio. Illius autem qui accidit propter depressionem vocis, & eius tenuitatem contradictio est facilis, & hoc, quando notificaret, quòd significatio huius dictionis, quando eleuatur non sit eius significatio, quando deprimitur & attenuatur.

De fallacia figuræ dictionis, & eius solutione.

In ea vero, cuius figura dictionum est vna, & illa est in distinctis prędicamētis, cōtradictio elēchi fit, ex quo nouerit in quibus singulorum prędicamentorum sit vnaquęq; earum, quando genera prædicamentorum fuerint nobis nota, elenchus autem accidit in hoc, sicut est sermo dicentis, heus talis vidistin vnam eandē rem, quæ ageret, & pateretur simul? quando autem diceretur non, diceretur modo iam possibile est cuidam homini, ꝙ videat & videatur, quando videret seipsum, ꝙ videatur autē, & videat est, sicut ꝙ percutiatur et percutiat, & vniuersaliter agat & patiatur simul: quando autem aliquis homo videt seipsum, iam possibile est, ꝙ inueniatur vna eadem res, quæ agat, & patiatur simul. Hanc autem rē non inueni: istud est absurdum, & inopinabile. Et huius contradictio est propinqua contradictioni elenchi, cuius causa est æquiuocatio nominis, quando noueris figuram ipsius, videbit, ꝙ sit figura ipsius, videtur illud itaq; significat passionem, non actionem: & hoc, quia id simile est æquiuoco ex parte conuenientiæ in cōstructione dictionis, sicut fallacia, quę fit ex acceptione plurium interrogationum, ac si esset vna ex parte variantis videt ad videtur secundum dictionem, hoc est secundum literas, ex quibus componuntur, & quando interrogaret de pluribus interrogationibus vnica interrogatione: ex quo autem hęc consimilitudo, quæ est inter sermones deceptorios, iam inuenitur pluribus modis fallaciarum dictionalium, ꝙ sit similitudo fallaciarum, quæ caderent propter æquiuocationē nominis, sed non sunt ex illis, & ideo opinatus est ille, qui putauerat, ꝙ omnis fallacia sit propter æquiuocationem nominis. exempli gratia, si quis interrogauerit, & dixerit, nūquid ille, qui

habebat

habebat decem aureos,& proiecit vnum aureũ ex eis, iam ipse non habet vnum aureum: et quando diceretur sic, diceretur nunquid ille, qui habet nouem aureos, habeat vnum aureum: sicq; ergo qui habet vnum aureum non habet vnum aureum. Hæc autem fallacia non est propter æquiuocationem nominis, fit autem, quia ille acceperat simpliciter quod verificatur connexum: & hoc, quia verificatur de eo, qui proiecit aureum vnum ex decem aureis, q non habeat vnum aureum, non q non habeat aureum simpliciter, & de illo, qui habet decem aureos verificatur, q habeat decẽ aureos, non vnũ aureum simpliciter: sicq; ergo causa istius fallaciæ est, q id, quod verificatur cum alio, putat q verificetur, quãdo acciperetur separatum: sicq; illa est capituli elenchi, qui fit propter diuisionem, & compositionem, aut absoluti connexi, i. simpliciter, & secundum quid. Et taliter etiam est, q interrogaret quispiam interrogans, & diceret, nunquid quod dedit homo non habet? et quãdo responderetur sic, interrogaretur, nũquid quod habet homo, est quod dat, quando autem admiserit illam, illud itaq; quod habet, est id, quod non habet. Sicq; quando acceperit quod habet, & quod nõ habet simpliciter appellatur iste elenchus, & simile est hoc sermoni dicẽtis, nunquid possibile sit, q quidam porrigat sine manu, & videat sine oculo, quãdo autem dixerit ei q sic: sicq; ergo truncus sine manu porriget, & cæcutiens sine oculo videt, sicq; ergo videt sine oculo. Et impossibile est, q videat sine oculo, hoc autem verificatur connexum non absolutũ, & hoc, quia cæcutiens videt sine vno oculo, non sine duobus oculis, & sic etiam truncus porriget manum vnam, non ambas manus. Quidam autẽ homines contradicunt huic fallaciæ, quia putauerint eã esse propter æquiuocationem nominis, & dixerunt ad primum exemplum, quando dicebatur cæcutiens non videt, immo dicatur, q ille non videat non sicut diceretur de cæco, q ipse non videat, sed secundum dispositionem diminutam. Quidam autem eorum dixerũt ad secundum exemplum, q id, quod dat, sit ac si non esset, & quod acceperit est, ac si esset: sicq; ergo id, quod non habet dicitur multifariam, & eo magis id, quod habet. Quidam autem eorum dixit in contradictione huius, q tam det homo, quod non habet, & hoc ille qui dedisset vinum bonum, & quãdo dederit ipsum permutabitur in acetum, sicq; iam dedit, quod non habet, & est ac si opinatus sit, q tales deceptorij sint capituli æquiuocationis nominis. res autem non est ita, quoniam licet recepisset hoc, q sit contradictio, ipsa itaq; est cõtradictio partium secũdum materiã, cuius hic elenchus est pars: & ideo qui sciuerit naturam huius loci, & contradixerit ei secundum eius naturam, impossibile est, q arguas ipsum. Et huius generis elenchi est sermo dicentis, vidistin hanc scripturam, nunquid verum sit dictum tuum, q sit scriptura hominis, & verum est, q tu non scripsetis ipsam, et tu es homo, sicq; ergo est scriptura hominis & non scripsit eam homo, huius autem contradictio ẽ, q dicatur scripsit eam homo alius a te, non homo simpliciter. Et huius generis, hoc est, ex dictionibus, est sermo dicentis, viditin quod addiscit homo est id quod addiscit, ipse autem addiscit graue & leue: sicq; homo ẽ grauis & leuis. Modi autem contradictionis sunt q dicatur, q dictio est, q verificatur de scientia, non de homine. Et huius summæ est sermo dicentis id quo homo ambulat, ipse calcat ipsum, homo autem ambulat die, ipse itaq; calcat diem. Modus autem contradictionis eius ẽ, q dicatur, q iter quo ambulat ipse calcat sed non calcat tempus, quo ambulat, oppositio autem est, propter æquiuocationẽ constructionis seu amphibologiã, quoniam eius significatio loci nõ est sua significatio tpis. Aliud etiã exẽplum est, quod est sermo dicentis, iste homo est: homo particularis aut vniuersalis, si autem sit particularis est in te demonstratus, qui es tu, quia vos duo estis particulares, sed non es tu, si autem est vniuersalis esset genus, demonstratus autem non est genus, sicq; esset genus & non esset genus. Sicq; modus huius contradictionis est, q dicatur, q demonstratus sit, res tertia, quæ non est homo vniuersalis & particularis, & q homo sit vniuersalis in habitudine ad singulares hominis, & est particularis in habitudine ad aliquem hominem demõstratum, demonstratus vero est, quod non est vniuersale neq; particulare. Et vniuersaliter conuenit ei, qui contradixerit istis elenchis, qui sunt ex dictionibus, q eius contradictio fiat per oppositum loci, ex quo interrogãs concluserat elenchum, & si fallacia fuerit propter diuisionem compositi, oppugnabit eum per compositionẽ. Et si esset propter eleuationem, contradiceret ei per vocis tenuitatem, contrarium autem econtrario. Istę autem sunt omnes contradictiones, quibus cõtradiximus elenchis dictionalibus.

De falsa formatione quorundã ad fallaciam figuræ dictionis & vera causa ad oẽs fallacias in dictione.

De diluendis argutijs accidentis. Cap. IIII.

AD illas vero, quæ propter accidẽs, vna quidem solutio est ad omnes: nã, quia indeterminatum est quando dicẽdum de re, cùm quippiam accidenti inest, & in quibusdam quidem videtur, & dicunt, in aliquibus autem non dicunt necessarium esse: dicendum igitur cõformantes similiter ad omnes quod nõ est necessarium: habere autẽ oportet quo refellat dicendo id, perinde est vt. Sunt autẽ omnes huiusmodi orationes propter accidens: putasne id scis, quod debeo te interrogare? Age cognoscisne veniẽtẽ, aut coopertum? Statua ne tuum opus est? An tuus canis pater? Sunt ne paucies pauca, pauca? manifestũ enim ẽ in omnibus his, quoniam non necesse est, quod de accidente dicitur, & de re verum esse: solis enim ijs, quæ secundum substantiam sunt indifferentia, & quæ vnum sunt, omnia videntur eadem inesse: bono autem non idem est bonum esse, & venturum esse interrogare, neq; veniẽti, aut cooperto, & venientem esse, & Coriscũ, quare nõ si cognosco Coriscum, ignoro autem venientem, eundem cognosco: & ignoro, neq; si hoc est meũ, est autem opus, meũ est opus, sed possessio, vel res, vel aliud quippiam: eodem autem modo, & in alijs. Soluunt autem quidam interimentes interrogationem: dicunt enim contingere eandem rẽ cognoscere, & ignorare, sed non secundum idem: venientem igitur non noscentes, Coriscum autem noscentes, eundem quidẽ cognoscere, & ignorare dicunt, sed non secundum idem. Attamen primum quidẽ, quemadmodum iam diximus, oportet earũ, quæ propter idem sunt orationum eandem esse solutionem: id autem non erit si quis non in cognoscere, sed in quod est esse, aut aliquo modo

Captiones accidentis.

Dilutio antiquorũ insufficiens.

modo ſe habere ipſum quod approbant, ſumat,(vt ſi hic eſt pater, eſt autẽ tuus,) nã tam etſi in quibuſdam id verum eſt, & contingit idem cognoſcere,& ignorare, tamen hic nihil commune habet quod dictum eſt. Nihil autem prohibet eandem orationem plures vitioſitates habere,ſed non omnis peccati manifeſtatio,ſolutio eſt. Nã poſſibile eſt oſtendere quempiam, quòd falſum quidem ſyllogizauit,propter quod autem nõ oſtendere,(vt Zenonis orationem quod non eſt moueri,)quare,& ſi quis conetur colligere, vt ad impoſſibile,peccat,et ſi millies ſyllogizet:non enim eſt hæc ſolutio,nam erat ſolutio manifeſtatio ſyllogiſmi falſi, propter qđ falſus:ſi igitur non ſyllogizauit, quãuis aut verũ,aut falſum conetur colligere,illius manifeſtatio,ſolutio eſt. Fortaſſe autem, & id in quibuſdam nihil prohibet accidere, verũ in his nec hoc videbitur: nam & Coriſcum quod Coriſcus,cognoſcit,& venientem,qđ veniens. Contingere autem idem cognoſcere,et non,vt quòd album quidem cognoſcere,quòd autem muſicum,non cognoſcere:ſic enim idem cognoſcit & nõ cognoſcit, ſed non ſecundum idem, venientem autem & Coriſcum,& quod veniens, & quod Coriſcus,cognoſcit. Similiter autem peccant, & qui ſoluunt,quoniã omnis numerus paucus, vt ij quos diximus: vtpote qui cũ non concluſum eſt,id omittentes, verum cõcluſum eſſe dicũt,omnia enim eſſe, & multum, & paucum dicentes,peccant. Quidam autem,& duplici ſoluunt ſyllogiſmos, vt quoniam tuus eſt pater,aut filius,aut ſeruus. Attamen manifeſtum,quoniã ſi eo quod multipliciter dicitur,apparet redargutio, oportet nomen vel orationem proprie eſſe plurium:hunc autem eſſe huius filium,nemo dicit proprie, ſi dominus eſt filij, ſed propter accidẽs cõpoſitio eſt,(putas ne eſt hoc tuũ? ſic. eſt autem hoc filius, tuus igitur filius,) quia accidit eſſe & tuum, & filium, ſed non tuum filium. Et eſſe aliquid malorum bonum,nam prudẽtia eſt diſciplina malorum. Hoc autem horum eſſe non dicitur multipliciter,ſed poſſeſſio: ſiquidem fortaſſe multipliciter:nam, & hominem animalium dicimus eſſe,ſed non poſſeſſionem,& ſi quid ad mala dicitur,vt aliquorum: propter id malorum eſt,ſed nõ hoc malorum:propter id igitur quod aliquo modo,etiam ſimpliciter apparet, quanquàm contingit fortaſſe bonum eſſe aliquid malorum dupliciter,non tamen in oratione hac, ſed magis, ſi quod mancipium, ſit bonum mali: fortaſſe autem neq; ſic,non enim ſi bonum eſt,& huius,bonum huius ſimul:verum neque hominem dicere animalium eſſe,dicitur multipliciter:non.n. ſi aliquid ſignificamus auferentes, id dicitur multipliciter: nam & dimidium dicentes verſus da mihi, Ilida ſignificamus: vt, iram pande dea.

Inſufficiẽs ſolutio.

De fallácia accidentis, falſaque reſponſione ad illam. Cap. IIII.

Contradictiones vero, quæ fiunt rebus ſophiſticis,ſunt,quia contradictio cuiuſq;,quod eſt ſm accidens, eſt vna eadem contradictio in ſe, quæ eſt ex eſſentia eius,quod eſt ſm accidẽs,hoc eſt, ꝙ ſciat ꝙ hoc non ſit illis ſemper, neq; omnibus, qm̃ quod eſt ſm accidens inuenitur rei aut in minori tempore, aut in pauciori ſubiecto,aut in pauco vtriuſq;. Contradictio autem propria iſtius loci eſt, quando dicitur, ꝙ hoc ſit res,quæ accidit,& non ſit neceſſario, hoc autem eſt manifeſtum,quando aduertemus ad elenchos,qui ſunt ſm accidens,ſicut eſt eorum dictum,tu talis ignoras, quod intendo te interrogare, quãdo autem interrogauero te ipſum,tu noueris illud , ergo tu ignoraueris & noueris illud ſimul:& ſicut eſt dictum noſtrum, tu talis cognoſcis Socratem,& non cognoſcis ꝙ ipſe ingrediatur domum,& hic ingrediens eſt Socrates, ſicq; tu cognoſcis ingredientem,et non cognoſcis ipſum ſimul:et ſicut eſt dictum noſtrum, hic eſt pater,& eſt tuus , ergo ẽ pater tuus. Aliud exemplũ eſt ex famoſis,& eſt, ꝙ omnis numerus eſt multus,quia numerus eſt multitudo quædã, & omnis numerus,qui eſt paucior alio,eſt paucus, ſicq; omnis numerus ẽ multus & paucus ſimul. Omnes iſti elenchi ſoluuntur,quando dicitur, ꝙ hæc diſpoſitio acciderit, & ꝙ non ſit neceſſaria, & ꝙ acciderit huic Socrati,ꝙ interrogaueris de eo,& ignoras ipſum ex parte qua interrogaſti de eo, ſed non ignoras ipſum ex parte qua eſt Socrates, neq; eſſe interrogatum de eo eſt ſemper,neq; neceſſarium, & ſic accidit Socrati ſi ingrediatur domum,ꝙ ego cognoſcam ipſum ꝙ ſit Socrates, & ignorem de eo diſpoſitionem,quæ accidit ei : ſicque eſt ipſum ingredi domum,& ſic etiam eſt reſponſio latentis ꝙ ſciamus & neſciamus ipſum. Quidam vir autẽ (per quem puto innuere Platonem) eſt qui contradixit his elenchis ex eo,ꝙ dixit,ꝙ nõ ſit impoſſibile ꝙ ſciam vnam rem ex quadam parte,& ignorem ex aliqua parte. Sed hanc cõtradictionem impedit breuitas pluribus modis, quorum vnus eſt,quia impoſſibile eſt ꝙ fiat in contradictione cuiuſq;, quod eſt ſm accidens, ſicut eſt ſermo dicentis præcedens, hic eſt tuus , & hic eſt pater,ergo eſt tuus pater,et non eſt tuus,quoniam contradictio huius eſt,ꝙ dixit , ꝙ acciderit tibi , ꝙ iſte,qui eſt tuus,ſit pater,& non eſt ex parte,qua eſt tuus,contradictio autem oportet ꝙ ſit vniuerſalis & continẽs totam falſitatem inuentam in præmiſſa falſa,& hoc,quia tam inueniuntur in vna eadem pręmiſſa diuerſi modi falſitatis,& oportet vt contradictio ſit contradictio,quæ diuidat omnes modos,qui ſunt cõcluſionis falſæ. Præterea qui contradicit ſyllogiſmo ducẽti ad impoſſibile litigioſo,quando ſciuerit concluſionem,quã putauit arguens, ꝙ ſit impoſſibilis,eẽ poſſibilem , deſtruxit,ꝙ illa ſit ars ſyllogiſmi elenchi,quoniam elenchus, quem intẽderat, nõ perficitur,& hoc,quia quilibet, qui compoſuerit ſyllogiſmum ad declarandum per ipſum aliquam rem ducendo ad impoſſibile,& concluſerit concluſionem poſſibilem non impoſſibilem,nõ declararet aliquam rem, licet compoſuiſſet mille ſyllogiſmos huius diſpoſitiõis,

sed quando non declararet homo ex syllogismo falso, nisi hanc mensuram, non declararet rem á falso, quod est in ea, neque accidens eius, neque construendo, neque destruendo. Fortasse autem ipsum ponere conclusionem possibilem facit putare, quòd ipse receperit illas præmissas veras, quoniam iam extimatur, quòd illud, ex cuius positione nõ sequitur falsum, ipsum est verum, sed non est via ad destruendum præmissas falsas per syllogismos ducentes ad impossibile, qui oppugnant, hoc est, qui concludunt contradictorium eius, quod positum est, nisi recipiendo, quòd cõclusio sit falsa. Exempli gratia, quia qui contradixit sermoni Zenonis in destructione motus, qui dicit, quòd si motus esset ens, oportet, quòd mobile transiret ante complementum processus eius medium, & ante illud medium medium illius etiam, & ex quo media, quę sunt in vno processu sunt infinita, sequeretur, quòd mobilia transirent itinera infinita tempore infinito, hoc autem est repugnans impossibile: sicque ergo motus non est ens. Si autem diceret contradicens, quòd istud consequens non sit impossibile omnibus modis, eius autem impossibilitas est, si posuissemus, quòd transiret ea temporibus finitis, non est autẽ impossibile si poneremus, quòd transiret ea temporib⁹ infinitis, quoniam dispositio temporis, & progressus est vna secũdum id, quod sequitur ex hoc. Iste itaque contradixit huic syllogismo secundum hunc modum, licet iam destruxerit syllogismum, qui conatus est destruere motum, tamen non accidit per declarationem falsi, quod est in eius præmissis. Illæ vero contradixit huic elencho sophistico ex eo, quòd dixit, quòd mobile non transit ante complementum spatij spatia multa, sed transit vnicum spatium vnico tempore: oportuisset autem, quòd transiret multa spatia, si vnus motus esset compositus ex pluribus motibus in actu, & sic vnum spatium ex spatijs, iam itaque contradixisset falso præmissarum: & ideo diceremus, quòd illa contradictio sit secundum orationem, hæc autem secundum ipsammet rem. Præterea, quia hæc contradictio iam debilitatur etiam secundum artem Topicæ, quoniam non est famosum, quòd dicatur, quòd vna eadem res sit aliquo modo vera, & aliquo modo falsa, aut nota secundum quid, & ignota secũdum quid. Sed contradictio famosa in talibus reb⁹ est, quòd dicatur, quòd notum sit id, quod non est ignotatum, quoniam si Socrates esset qui ingressus fuit domũ, aut ille de quo fuit interrogatum, oportuit, quòd Socrates sit ingressus domum necessario, quatenus Socrates perseuerauerit esse, & sic quatenus perseuerauerit ille, de quo est interrogatum, & sit vnus Socrates, qui est, & ingressus est domum, aut de quo est interrogatio: sicque ergo, quod notum est de Socrate apud vulgus est Socrates, quando notus est per se, & ignotus est per accidens: quia qui nouerit, quòd hic sit albus, & ignorauerit, quòd ipse sit musicus, iam cognouisset aliquam rem, & ignorasset rẽ aliam. De contradictione autem elenchi, quo sequitur, quòd numerus sit multus, & paucus simul, quando receperit falsum, quod est in eo, dicimus, quòd iam possibile est, quòd sit multus in comparatione, ad quod est vltra ipsum. infra ipsum, & paucus in cõparatione, ad qđ est vltra ipsum. Iam itaq; contigit et talis breuitas, qualem diximus, sed eius cõtradictio perfecta est, ꝙ dicatur ei, ꝙ non omnis numerus sit multus, quoniam binarius est numerus, & non est multus.

Quidam hominum autem est, qui visus est etiam sibi, quòd contradicamus elencho famoso, in quo dicatur, quòd hic sit pater, & est tuus, sicq; est pater tuus, & non est pater tuus, est quidẽ seruus tuus, propter æquiuocationem, quæ est dictionis tuus, quoniam significat possessionem, & significat non possessionem: & sicut est sermo dicentis, ille est seruus, & est tuus, sicque est seruus tuus. Et non sicut putant quidam, quia nemo putaret de dictione tuus, quando coniunxerit eam ad filium, aut ad patrem, quòd illa prædicetur de possessione, & ideo nõ est hic ista fallacia, nisi quia accidit huic, qui est tuus, quòd sit ita: sicq; etiam est dispositio serui, quia nemo coniungeret ei dictionem tuus, et putaretur res quæ non sit possessio: sicq; non est deceptio huius, nisi quia est ei per accidens, & est quod accideret ei, qui est filius tuus, quòd sit seruus. Et ex hoc est, quòd omnis scientia est bona, & quędam scientiæ malorum sunt malæ, quædam ergo scientiæ sunt itaque quid bonum, & non bonum, quoniam iam putatur, quòd fallacia huius prouenerit propter æquiuocationem, quæ est genitiui, quoniam quatenus attribuimus genitiuum malis, & ad æquiuocationem, quæ est, ac si diceremus, quòd hõ sit aĩalis, nemo intelligeret ex hoc attributo, nisi vnã rem solum, sed fallacia accñs huic est propterea, quia putauerat, ꝙ id, quod acciderit malo, sit malum simplr, & non est ita. Id autem est malũ ex parte qua accidit ei, ꝙ sit notitia mali, non ꝙ illud sit malum, immo est notitia.

Quando autem supposita fuerit res vera simpliciter, ex parte qua est in vno prædicamento ipsorum prædicamentorum, aut substantiæ, aut quantitatis, aut qualitatis, aut relationis, non accidit ei, quòd putetur de eo, quòd iam secutum sit ab eo suum contradictorium, sicut putatur, quòd sequatur hoc ex aliquib⁹ rebus. Res autem, ex quarum positione putatur, quòd accidat contradictorium illius rei, quæ posita fuerat, sunt quæ inueniuntur compositæ ex diuersis prædicamentis, & vniuersaliter ex generibus diuersis: verumtamen, quando acciperetur res, ex parte qua est composita cum aliquo genere, & sequitur ab illa eius contradictorium, ex parte qua est simplex, iam non sequitur eius contradictorium secundum veritatem, sed putatur, quòd sit cõtradictorium: & ideo fit hæc contradictio, quando apparet hæc res, quæ componitur secum, adeo, quòd putaretur, quòd ex eius positione sequatur eius ablatio, & ex eius affirmatione sequitur eius negatio. Et omnes fallaciæ, quæ construuntur secundum hunc locum, quando considerantur, apparet, quòd hæc sit earum causa, sicut quando dicitur vidistin amice? nonne est impossibile, ꝙ sit ens ex non ente: quando itaq; dixerit, ꝙ sic diceretur ei, nonne hic equus est ens ex non ente equo: sicq; ergo est ens ex non ente, & ex ente simul: & hoc, quia ens in primo sermone accipitur simplex, & in secundo complexum, & conclusit contradictorium simplex. Et non est impossibile enti simplici, ꝙ sit non ens compositũ: hoc est, ꝙ ens simpliciter sit non ens equus. Et sic etiam fallacia, qua dicitur, numquid ꝙ homo iuret verum, est bonum, & ꝙ iuret falsum, est turpe. Sicq; ergo ꝙ iuret est bonum & turpe simul: & hoc, quia iuramentum nõ accipitur in duobus sermonibus simplex, sed accipitur complexum cum attributione rerum contrariarum, & putatur, ꝙ sit contrarium, & si acciperetur, ꝙ iuret simplex latẽs in duobus locis, esset falsum, ꝙ putetur de eo, ꝙ accidat ei ex eius positione eius ablatio. Et huius generis est, qñ dicitur, vidistin sanitatem? nonne est bona, mali autem est mala? sicq; est bona, et mala simul. Et sicut, qñ dicitur, nonne diuitię eius, qui vtitur opib⁹ sunt bonæ? malorũ autẽ sunt malæ? sicq; diuitiæ sunt bonæ & malę simul. Et alij elenchi, quib⁹ vtitur Arist. in hoc cap. oẽs ingrediuntur hoc genus. Et huius causa est hęc eadem cã, & modus eorũ cõtradictionis est iste idẽ modus: hoc est, ꝙ consideremus dispõnẽ præmissarũ in se, & dispõnẽ earũ cũ concłone, & cognoscamus dispõnẽ, qua differũt, postq; Ipose est, ꝙ sequaẽ ex aliqua re eius contradictoriũ, & nõ putareẽ hoc de ea, qñ acciperetur simplex, sed qñ acciperet cõplexa, sicut diximus.

De vera responsione ad positam fallaciam.

De solutione sex ultimorum locorum extra dictionem. *Cap. V.*

Eas vero quae sunt propter id, quod praecipue, illud autem, vel qua, vel ubi, vel aliquo modo, vel ad aliquid dicitur, & non simpliciter solvendū est, considerando conclusionem ad contradictionem, si contingit horum aliquid passas esse. Nam contraria, & opposita, et affirmationem, et negationē: simpliciter quidem impossibile inesse eidē, qua autem utrumque, vel ad aliquid, vel aliquo modo, vel hoc quidem qua, illud autē simpliciter nihil prohibet, quare si hoc quidem simpliciter, illud autem qua, nondum est redargutio. Hoc autem in conclusione considerandum, ad contradictionem. Sunt autem huiusmodi orationes omnes id habentes: putasne contingit quod non est esse? attamen non est aliquid id, quod nō est. Similiter autem, & quod est non erit: nam, non erit aliquid cùm sunt. Nunquid contingit eundem simul bene iurare, & peierare? Nunquid possibile est simul eidem, suadere & dissuadere? An neque esse quid, & esse, idem? quod autem non est, non si est quid, etiam est simpliciter. Neque si bene iurat id quidem, & qua, necesse est & bene iurare: nā qui iurat se peieraturum, bene iurat peierās hoc solum, at non bene iurat. Neque qui dissuadet, suadet, sed secundum quid suadet. Similis autē ratio est, & de eo, quod est mentiri eundem simul, & verum dicere, sed propter id, quo nō est facile inspicere utrū quis assignet simpliciter veracem esse, vel mēdacem, difficile apparet. Prohibet autem eundem nihil simpliciter quidem esse mendacem, qua autem veracem, vel alicuius esse veracem autem non, similiter autem, & in ad aliquid, & ubi, & quando: omnes enim huiusmodi orationes propter id accidunt. Putasne sanitas, vel divitiae bonum? attamen insipienti, & non recte utenti non bonum: ergo bonum, & non bonum. Est ne sanum esse, vel potestatem habere in civitate bonum? verumtamen est quandoq; non bonum: idem igitur eidem bonum, & non bonum. An nihil prohibet quod simpliciter est bonum, huic non esse bonum? aut huic quidem bonum, at non nunc, vel non hoc in loco bonum. Putasne quod non vult sapiens, malum? amittere autem non vult bonum, malum igitur bonum. Nō enim idem est dicere malum est bonum, & amittere bonum. Similiter autē, & quae de fure est oratio, non enim si malum est fur, etiam capere est malum, ergo vult malum, sed potius bonum: nam capere bonum est. Et aegritudo malum est, sed non amittere aegritudinē malum. Putasne iustum iniusto, & quod iuste eo quod iniuste magis eligēdum est? sed mori iniuste magis est eligendum. Putasne iustum est sua habere quenque? quę autem aliquis adiudicabit secundum opinionem suā & si sit falsa, sua sunt ex lege, idem igitur iustum & iniustum. Et utrum oportet iudicare eum, qui iusta dicit, an qui iniusta? at vero eum, qui iniuriā passus est, iustū est abunde dicere, quae passus est, ea autem erant iniusta. Nō enim etsi pati aliquid iniuste eligendum, id quod est iniuste eligibilius, q̄ quod iuste, sed simpliciter quidem quod iuste: hoc autem nihil prohibet si iniuste, an iuste? & habere sua quenque iustum, aliena autē nō iustum. Iudicium vero hoc iustum esse nihil prohibet, ut quod sit secundum opinionem iudicantis: non enim si iustum est hoc modo vel huic, & simpliciter iustum est. Similiter autem, & quae iniusta sunt, nihil prohiber dicere ea iustum esse: non enim si dicere iustum est, necesse est iusta esse, sicut nec si est utile dicere, utilia: similiter autem & in iniustis, quare non si quae dicuntur iniusta, qui dicit iniusta convincitur: dicit enim quę dicere est iusta, simpliciter autem & quae pati iniusta.

Captiones inexplicabilium quae & vane pronunciata.

Iis autem, quae propter definitionem fiunt redargutiones, quemadmodum dictum est prius, obsistendum considerantibus conclusionem ad contradictionem, ut si idem, & secundum idem, & ad idem, & similiter, & in eodem tēpore. Si vero in principio interroget, non confitendum, (quoniam impossibile est idem esse & duplum, et non duplum,) sed dicendum, non sic ut forte sit redarguere confitentem. Sunt autem omnes hae orationes propter hoc. Putas qui novit, quodque quod quamque cognovit rem: & qui ignorat similiter? cognoscens autem quis Coriscum quod Coriscus, ignorabit quod musicus, quare idem cognoscit, & ignorat. Putasne quadricubitum tricubito maius? fieri enim potest ex tricubito quadricubitum secundum longitudinem: maius autem minore maius, idem igitur eodē secundum idem maius, & minus. Illa vero, quae fiunt propter id, quod petunt, atque sumunt quod in principio, si interroganti quidem manifestum sit, non dandum, neque si probabile sit dicentem esse veracem: si autem lateant, ignorantiam ob vitiositatem

Inscitia redargutionis.

talium

talium orationum ad interrogantem retorquendum, tanquam non redarguentem: nã, redargutio sine eo est, quod in principio: deinde datum est, non vt eo vteretur, sed vt ad illud colligeret contrarium, vt in non semotis redargutionibus. Et eas, quę propter cõsequens sunt coniectantes, in ipsa oratione monstrandum: est autem duplex sequentium consequentia, aut enim vt particulare sequitur vniuersale, vt hominem animal, (postulant enim si hoc cum illo, & illud esse cum hoc,) aut secundum oppositiones: nam si huic est illud consequens, & opposito oppositum: propter quod, & Melissi oratio, nam, si genitum est, habet principium: ingenitum postulat non habere principium, quare si ingenitum est cœlum, & infinitum, id autem non est, ẽ conuerso enim consequentia. Quæcunq; autem propter id, quod additur aliquid colligunt, considerandum si (eo sublato) accidit nihil minus impossibile: deinde id manifestandum, & dicendum quòd dedit non tanquam videretur, sed vt ad orationẽ, quo vero vsus est, nihil ad orationem. Ad eas autem, quæ plures interrogationes vnam faciunt, statim in principio determinãdum est. Nam interrogatio vna est, ad quam vna responsio est, quare neque plura de vno, neque vnum de pluribus, sed vnum de vno affirmandum vel negãdum. Sicut autem in æquiuocis quandoque quidem ambobus, quandoq; neutri inest, quare cum non simplex est interrogatio, simpliciter respondentibus nihil accidit pati, similiter & in his, quãdo igitur plura vni, vel vnũ pluribus inest, vel non inest, simpliciter danti, & hoc peccato peccanti nihil contrarium accidit. Quandoque autem huic quidem inest, illi autem non, aut plura de pluribus, & est, vt insint ambobus, est autem, vt non insint rursum, quare id cauendum. Vt in his orationibus, si hoc quidem est bonum, illud autem malum, quod verum est dicere, quoniam hæc bonum, & malum: & rursum, neque bonum, neque malum, non enim inest vtrunque vtriq;, quare idem bonum & malum, & neque bonum, neque malum. Et si vnumquodque ipsum sibi idem est, & alijs diuersum, quoniam nõ alijs eadem sed sibi, & diuersa eisdem, ipsa sibimet diuersa & eadem. Amplius, si bonum quidem malum fit, malum autem bonum, duo vtique fient. Et duorum & inęqualium vtrunq; ipsum sibi esse æquale, quare æqualia, & inæqualia ipsa sibi. Incidunt autem hæ orationes, & in alias solutiones, nam ambo, et omnia, plura significant, non igitur idem præter nomen accidit affirmare, & negare: id autem non erat redargutio, sed manifestum, quoniam si non vna interrogatio plures fiant, sed vnum de vno affirmet, aut neget, idnon erit impossibile.

Sermo de Cautela ad secundum quid, & simpliciter, seu ad secundum accidens, & necessarium. Cap. V.

CONuenit autem respondenti, ꝙ aduertat sermonem redarguentis, qui accidit propter omissionem conditionis ipsius contradictorij. Et primo quidem, an iste sermo inferat contradictorium positionis, necne: & si non inferat aduertẽdum, an medius terminus accipiatur in duabus præmissis secũdum vnam dispositionem, aut secundum duas dispositiones diuersas, & an extremitas maior & minor sint eædem in conclusione secundum vnam dispositionem, aut differant secundum aliquam dispositionem: quia, quando obseruarentur istæ res, non fieret elenchus ex hoc capitulo, & quando interrogaremus de aliqua re bis, an sit ita, aut non sit ita, non reciperetur illud simpliciter, sed diceretur est ita ex tali parte, & non est ita ex tali parte. sicut si interrogaretur, an binarius sit duplus, aut non duplus, & diceretur ꝙ sit duplus talis, aut non duplus talis. Et fallaciæ, quæ sunt huius capituli, sunt, sicut sermones dicentis, nõne qui addiscit rem non ignorat eã? & qui ignorat rem nescit eam? & si responderet sic, tũc diceretur, tu scis Socratem, quòd sit Socrates, & nescis, quòd sit musicus, tu itaque cognoscis ipsum, & ignoras eum simul.

Et plurimum conuenit cauere in interrogationibus, quando coniungerentur duæ interrogationes in vnam interrogationem, ꝙ non respondeatur ad eas secũdum duas dispositiones oppositas, quãdo esset in illis rebus, de quibus interrogaremus, ac si esset vna res: sicut si interrogaretur de duobus hominib⁹, quorum vnus esset iustus, & alter iniustus, & diceret quispiam, ꝙ sunt iustus & iniquus, quoniam hoc etiã verificatur de aggregato eorum: quoniam, quando responsio esset ita, tunc esset sophistarum locus plurium fallaciarum: & hoc, quia ipsi dicerent, si vterque esset iustus & iniquus, ipsemet iustus esset iniquus, & iniquus iustus, aut iniquus non iniquus, & iustus non iustus. De cautela ad duas interrogationes simul positas.

Et non euaderemus ab hac fallacia, si ferremus dictionem aggregati si esset vniuersitas, & dictionem duorũ, si duo, & ideo non conuenit, ꝙ sit responsio in talib⁹ rebus per opposita, licet esset vera, quia aperiret litigantibus ianuam magnam, licet manifestum sit, ꝙ nõ accidat talis responsio secundũ veritatem, quia quod verificatur de aggregato, non verificatur de vnoquoq; eorũ. De cautela ad vnã interrogationẽ de vno aggregato, aut de pluribus.

Dilutiones nugationis, & solœcismi. Cap. VI.

IN illis autem, quę deducunt ad idem frequenter dicere, manifestum quòd nõ dandum eorum quæ ad aliquid dicuntur significare aliquid separatas per se prædicationes, vt duplũ, sine eo quòd est dimidij quid inesse apparet: nam & decem in deficientibus vno ad decem, & facere in nõ facere, & omnino in negatione affirmatio, non tamen si quis dicat hoc non esse album, dicit idem Locus ꝓ nugatione.

albū eſſe: duplum autem neque ſignificat aliquid fortaſſe, quemadmodum, neq; quod in dimidio, quod ſi forte ſignificat, attamen non idem, & coniunctum, neque ſcientia in ſpecie, vt ſi eſt medicina ſciētia, ipſum quod commune, illud autem erat ſcientia ſcibilis. In ijs autem, quæ per ſe oſtenduntur prædicatis, id dicendum, quòd non idem eſt ſeorſum, & in oratione quod oſtenditur: nam cauum communiter quidem idem ſignificat in ſimo, & curuo, additum autem, nihil prohibet hoc quidem naſo, illud autem cruri ſignificare, & nihil differt dicere, naſus ſimus, & naſus cauus. Amplius, non danda eſt dictio ſecūdum rectum, falſum enim eſt, nam non eſt ſimum naſus cauus, ſed naſi hoc vt paſſio, quare nihil eſt abſonum, ſi naſus ſimus eſt naſus habens cauitatem naſi.

Locus p ſolœciſmo.

De ſolœciſmis autem propter quid apparent accidere, diximus prius, quo modo autem ſoluendum, in ipſis orationibus erit manifeſtum. Omnes enim huiuſmodi volunt conſtruere. Putas quod dicis quippiam vere eſſe, etiam eſt illud vere? dicis autem quippiā lapidem eſſe, eſt igitur quippiam lapidem. An dicere lapidem non eſt dicere quod, ſed quem, non hoc, ſed hunc? ſi igitur dicat aliquis, putas quem vere dicis eſt iſtum? non videtur Romane loqui, quemadmodum neque ſi dicat, putas quam dicis eſſe, eſt iſte? lignum autem dicere iſte, vel quæcunque neque maſculinum, neq; fœmininum ſignificant, nihil refert: quare etiam non fit ſolœciſmus, ſi quod dicis eſſe, eſt iſtud; lignum autem dicis eſſe, eſt igitur lignū iſtud: lapis autem et iſte, maſculini habēt declinationem. Quod ſi quis dicat, putaſne iſte, illa eſt? deinde rurſum, quid autem nonne iſte eſt Coriſcus? ita dicat. eſt igitur illa, non collegit ſolœciſmum, ſi Coriſcus etiam non ſignificet idem quod illa: non dat autē qui reſpondet, ſed oportet hoc præinterrogare, ſi autē neque eſt, neque dat, non colligit, neque in eo quod eſt eſſe aliquid, neque ad eum qui interrogatus eſt. Similiter igitur oportet, & illic lapidem ſignificare iſte, ſi autem neque eſt, neque datur, non dicenda cōcluſio: apparet autem eo quòd diſſimilis caſus nominis, ſimilis appareat. Putaſne verum eſt dicere, quoniam iſta eſt id, quod eſſe ais eā: eſſe autem ais aſpidem, eſt igitur iſta aſpidē. An non neceſſe eſt, ſi non iſta, aſpidem ſignificat, ſed aſpis, aſpidem autem iſtam, neque ſi quem dicis eſſe iſtum eſt iſte: dicis autem iſtum, eſſe Cleonem: eſt igitur iſte Cleonem, non enim eſt iſte Cleonem, dictum eſt enim, quoniam quem dico iſtum eſſe, eſt iſte non iſtum, neq; enim Romane dicetur quo pacto interrogatio dicta. Putas, iſtud ſcis? iſtud autem eſt lapis, ſcis igitur lapis. An non idem ſignificat iſtud in eo, quod eſt putas iſtud ſcis, & in hoc, iſtud autem lapis? ſed in primo quidem hunc, in poſteriore autem hic. Putaſne cuius ſcientiam habes, ſcis illud? ſcientiam autem habes lapidis, ſcis igitur lapidis. An huius quidem lapidis, dicis, hunc autem lapidem? datum eſt autem cuius ſcientiam habes illud ſcis, non illius, ſed illud, quare non lapidis, ſed lapidem. Quòd igitur huiuſmodi orationes non colligunt ſolœciſmum, ſed apparent, & propter quid apparent, & quomodo eſt obſiſtēdum illis, eſt manifeſtum ex ijs quæ dicta ſunt.

Sermo de Nugatione, & eius Solutione, et Cautela ab ea. Cap. VI.

QVando autem ioterrogans interrogaret de loco, qui conducit reſpondētem in nugationem eſt, ſicut diximus, ſecundum duo loca, quorum vnus eſt io notificanione rerum, quæ ſunt relationis, & ſecundus eſt in defioitione rerum, in quarum definitionibus accipiuntur ſua ſubſtaotia: conuenit itaque reſpondenti, quando interrogatur de rebus relatiuis, & coegerit ipſum interrogans in nugationem, ꝙ declaret, quòd impoſsibile ſit, quòd hoc ootificet ſubſtantiā vnius earum, niſi quando acciperetur in ea ſubſtantia alterius, quando notificaretur ex parte qua ſunt relatiua, non ex parte qua ſunt in alio prædicamento: exēpli gratia, quia nō ſciretur duplum, inquantum eſt duplū; niſi per ſcientiam medij. Iam autem, quòd notificet per ſuam ſubſtantiam oon eſſe ex parte qua eſt relationis, ſed ex parte qua eſt quantitatis, ſicut ꝙ ſciret, ꝙ duplū ſit binarius, aut quaternarius, ſed qui ſciret, ꝙ duplum ſit binarius vel quaternarius, non ſciret relatiooem: & ſic qui ſciret ſcientiam ex parte qua eſt alicuius artis artium, ac ſi diceres ſcientiam medicinæ, ipſe quidem ſciret ex parte qua eſt capituli qualitatis, non capituli relationis: & ſi ſciret ipſum in capitulo relationis, non ſciret ipſum niſi per rem, ad quam eſt, & quòd declaretur vniuerſaliter, quòd oon accidat ex ougatione, inquantum notificaretur contradictorium ougationis: & hoc, quia qui definiuit denarium, quód ſit oumerus qui componitur ex vnitate, & vnitate, dooec conſumeret vnitates quæ ſuot in eo, tam ougaret, & non conduceret falſum mendacium: & ſic definitiones affirmatiuæ nugantur in eſſe negatiuæ: & non proueniret ex hoc impoſsibile: & hoc, quia negatio dicti noſtri facere, eſt non facere, & illud eſt negatio ſui prædicamēti. Et qui reſpondenedē re an ſit alba, quòd non ſit alba, iam ougauit t ſed nemo viſus eſt ſibi quòd tulerit impoſsibile; quando autem coegerit reſpondētem interrogationis ex definitionibus accidentium, quæ ſunt in ſua definitione in nugationem, ſicut ſi interrogaretur quid eſt naſus aquilinus, eſſet differentia inter id, quod interrogauerit de eo, & inter id, quod reſponderet, & reſpooderet ꝙ ſit naſus, in quo non inuenitur cauitas, quæ eſt in reliquis naribus homioum. Conuenit itaque, ꝙ declaremus ei, ꝙ eius interrogatio eſt, quę cogeret ipſum in nugationem: & hoc, quia ſi interrogaret quid eſt aquilinitas

tis naris, esset responsio, quòd sit naris, & hoc esset sua differentia, ex quo significaret ipsum nomen, postquã hæc sunt semita definitionum cum nominibus, hoc est, quòd intelligatur definitio distinctè, quod dederat intelligere nomen confusum. Et dicitur, quòd, si interrogaretur quid est naris aquilina, si responderet, quòd sit naris curua, non esset differentia inter id, quod interrogaretur de eo, & inter quod responsum esset, & esset secundùm gradum eius qui permutauerit nomen nomine, & ideo indiguisset distinguere dictionem curuitatis, quæ inuenitur in reliquis naribus hominum, quoniam eius est curuitas, quæ est crurium, cui est nomen impositum in idiomate Arabico, quoniam in hac interrogatione non relinqueretur aliqua res propria ei, nisi id, quòd significat curuitas, proptereà quia cũ hoc, quòd sit res necessaria secundùm istam interrogationẽ, non est hic nugatio, postquàm esset ei dubium significatum istius curuitatis quid sit, & postquàm fuit variũ secundùm membra, in quibus est: & non est ei impossibile. Impossibile autem esset si intelligeretur hic curuitas, quæ est in cruribus.

Sermones autem latentes sunt, quorum intellectum est impossibile, & illa est vna rerum, in quas ferret sophista: ex quo autem locus qui attribuitur suis idiomatibus non est communis, nobis & illis fuit etiam, quod dixit in quibusdam istorum locorum proprijs suis idiomatibus, aut non commune nobis & illis. Nobis autem conuenit, quòd consideremus hoc genus in idiomate Arabum, & si inuenimus, consideremus, an habeat locum, ex quo procedant istæ res nec ne, & an sit solertiæ in sua contradictione. Abunacar autem visus est sibi, quòd hoc genus eloquij est, quod appellatur Arabice haya, & quòd iam accidat ex defectu orationis, sicut nugatio accidit ex superfluo orationis. Conuenit autem, quòd perscrutetur totum hoc, & sciamus qd sit haya secundùm veritatem, & quid sit secundùm existimationem, & ex quibus locis proueniat talis dispositio in idiomate Arabum, aut in idiomatibus singularum nationum, si esset hic talis fallacia communis omnibus nationibus.

De oratione facili, difficili, & acuta. Cap. VII.

OPortet autem intelligere, quoniam omnium orationum aliæ quidem sunt faciles conspici, aliæ autem difficiliores, propter id, quod & in aliquo subdole decipiunt audientem, cùm frequenter eædem illis existant: nam eandem orationem oportet vocare, quæ propter idem fit, eadem autem oratio alijs quidem propter dictionem, alijs autẽ propter accidens, alijs vero propter aliud videbitur esse: quia vnumquodq; translatiuum non similiter est manifestum. Quemadmodum igit in ijs, quæ sunt propter æquiuocationem, (qui modus videtur esse ineptissimus,) captiosarum ratiocinationum: hæc quidem & quibuslibet sunt manifesta, (nam et orationes penè ridiculosæ sunt omnes propter dictionem: Vt vir ferebatur curru in scalas, vbi venit seruus, apud Ceream? Et Boreas purusne? non certe, perdit enim pauperem, & ementem. Et vtra boum ante parit? neutra: sed retro ambæ. Putasne est Euarchus? non certe, sed Apollonides. eodem autem modo, & aliarum ferè quàm plurimæ,) illa autem & peritissimos videntur latere. signum autem horum, quoniam contendunt sæpe de nominibus, vtrum idem significent de omnibus ens & vnũ, an aliud: alijs enim videtur significare ens & vnum: alij autem Zenonis orationem, & Parmenidis soluunt, eo quòd multipliciter dicant vnum dici, & ens. Similiter autem & propter accidens, & aliorum singulum quodq;. aliæ quidem orationes erunt faciles videri, aliæ vero difficiliores. & sumere in quo genere, & vtrum redargutio, an non redargutio, non facile similiter in omnibus est. Est autem acuta oratio, quæ dubitare facit maxime; mordet enim hæc maxime: dubitatio autem est duplex, hæc quidem in syllogizantibus, quam eligat quis interrogationum, illa autem in contentiose sustinentibus, quomodo dicat quis propositum. Quapropter in ijs, quæ syllogizant, acutiores orationes inquirere magis faciunt: est autem ea, quæ syllogizat quidem, oratio acutissima, si ex quàm maxime apparẽtibus, quàm maxime probabile interimit: nam, cùm vna oratio sit transposita contradictione, omnes similiter habebit syllogismos: semper enim ex probabilibus similiter probabile interimet, aut construet: quapropter dubitare necessarium est. Maxime igitur talis acuta, quæ ex æquo conclusionẽ facit interrogationibus: secunda autem, quæ ex omnibus similibus: hæc enim similiter faciet dubitare, quæ interrogationum interimenda est, id autem difficile est: nam interimendum quidem, quid autem interimendum, dubium. Contentiosarum autem acutissima, quæ primum statim dubia est vtrum syllogizat, an non, vel vtrum propter falsum, an diuisionem solutio: secunda autem aliarum, quæ manifesta quidem quòd propter diuisionem, vel interemptionem est: non tamen est explorata, per cuius interrogationum interemptionem, vel diuisionem, soluenda est, scilicet vtrum propter conclusionem, an propter aliquam interrogationem id est. Quandoque igitur non syllogizans oratio facilis est, si sint valde inopinabilia, vel falsa quæ sumuntur: quandoque autem non digna despici: nam, quando deest aliqua talium interrogationum, de qua oratio, & propter quam est: & qui non sumit illam, & colligit: inepta est ratiocinatio, quando autem eorum, quę extrinsecus non despicieda

Margin notes: bes purgis, cœlumq; serenans. — De solecismo. — Boreas, purus dicitur, q sit scopa, & deuerrculum aeris, ca

vllo modo: sed oratio quidem iusta, interrogans autem non probe interrogauit. Et est sane soluendum quandoque quidem ad orationem, quandoque autem ad interrogantem, & interrogationem, quandoq; vero ad neutrum horũ: silr & interrogandum & syllogizandum est, & ad positionem, & ad respondentem, et ad tempus: quando fuerit pluris temporis egens solutio, quàm praesentis tẽporis, (quo disputat,) ad solutionẽ.

Sermo de diuisione sophismatum per Solubile, & Insolubile. Cap. VII.

SErmonum autem sophisticorum quidam est, cuius notitia est difficilis, & quidam est, cuius notitia est facilis, difficilis autem est propter difficultatem ipsiusmet loci: & hoc, quia quidam eorum est vehementis fallaciae, quoniam in eo est reliquum vnius speciei ex speciebus rerum sophistarum, sicut, ꝙ sit sophisticus propter id, quod est secundum accidens, & propter aequiuocationem nominis, & alias species locorum sophisticorum. Sermo autem sophisticus vehementis fallaciae est ille, quo non constaret nobis cito, ꝙ falsum sit in eo, sed venerit propter formam syllogismi, aut ex ambobus simul, deinde post haec cum difficultate id, de quo scimus, ꝙ falsum est in eo, est propter praemissas eius, & non scitur ex qua praemissa, neque scitur in qua praemissa sit accidens.

Sermo autẽ difficilis solutionis ex istis est, cuius praemissae sunt famosiores cõclusione: quoniam sermo, qui talis fuerit, multotiens destruit famosa, & plures est, de quibus latet ipsa dispositio, quando fuerit interrogatio de duobus extremis contradictorij, quorum neutrum est famosius altero, quoniam difficile erit nobis, quod duorum extremorum reciperetur.

Sermo autem facilis solutionis est, qui fit ex rebus non famosis, aut absurdis, & est sermo qui non reciperetur à respondente.

De quadam vniuersali cautela respondentis.

Quando autem interrogaretur respondens de praemissis famosis, non conuenit quòd vilipendat interrogantem, licet non ordinauerit ei illas, neque cognoscatur sermo clare, & cogeretur quòd largiatur contradictionem aliquando secundum orationem, & aliquando secundum proferentem, cum notificet ei, quòd non inueniatur interrogatio, quoniam interrogatio aliquando fit secundum ipsummet interrogantem, & aliquando fit secundum respondentem, & aliquando fit secundum tempus proprium.

Epilogus octo praecedentium, & duorum praesentium librorum. Cap. VIII.

EX quot igitur, & ex quib⁹ fiunt ijs, qui disputant captiosae ratiocinationes, & quo modo ostendemus, falsum & inopinabilia dicere faciemus, amplius autem ex quibus accidit syllogismus, & quomodo interrogandum, & quis ordo interrogationum, insuper autem ad quid sunt vtiles huiusmodi omnes orationes, & de responsione simpliciter omni, & quo modo soluendum est orationes, et syllogismos, dicta sint de oĩbus à nobis haec: reliquum autẽ est de eo, quod à principio erat propositũ, ad memoriam reuocantes, quippiam de ea re sub breuitate dicere, & finem imponere dictis. Praemisimus igitur, inueniendi facultatem quandam ratiocinatiuam de proposito ex ijs, quae sunt quàmprobabilissima: id enim opus est dialectices secundum se & tentatiuae. Quia autem praeinstruitur quis ab ea propter sophistices vicinitatem, vt non solum experimentum possit sumere dialectico more, sed etiã quasi scientifico: propter id non solum dictum negotij officium posuimus orationẽ posse sumere, sed etiam vt orationem sustinentes tutemur positionem perquàmprobabilissima simili modo: causam autem diximus huius, quia & propter id Socrates interrogabat, sed non respondebat: confitebatur enim se non scire. Manifestum autem est in prioribus ex quot, & ad quod id erit, & vnde idonei erimus horum; adhuc autem quo modo interroganda, vel ordinanda quęstio omnis, & de responsionibus, & solutionibus quae sunt ad syllogismos: patefactum est autem, & de alijs quaecunque huiusce disciplinae sunt orationes: praeter haec autem, & de captiosis ratiocinationibus pertractauimus quemadmodum diximus iam prius: ꝙ igitur nacta sunt finem sufficienter ea, quae proposuimus, manifestum. Operaepretium autem est nos non latere quidnã accidit circa hoc negociũ: nam eorum, quae inueniuntur omniũ, quae quidem ab alijs sumpta sunt prius, elaborata paulatim incrementum sumunt ab illis, qui postmodum accipiũt: quae autem ab initio cõperiuntur, paruum in primis sumere solent incrementũ, attamẽ vtilius multo, eo (quod postea ab alijs fit) accremento: maximũ enim fortasse principium omnium, vt dicitur, quare & difficillimum: quanto enim potestate validissimum, tanto mole minimum, difficillimum est videri: eo autem comperto, facile est adijcere, coaptareque reliquum. Quod & circa rhetoricas orationes accidit, pene autem, & circa alias artes omnes: nam qui principia inuenere, omnino ad exiguum quid perduxerunt: qui autem nunc celebriores habentur, vendicantes à multis, velut ex successione particulatim colligentes, sic auxerunt. Tisias quidem post priores, Thrasymachus vero post Tisiam. Theodorus autem post hunc, & multi multas coadunauere partes, quapropter nihil mirum, si in amplum quidem creuerit ars. Huius autem negotij non hoc quidem erat exploratum, illud autem non erat, verum nihil ipsius prorsus erat:

In libris Topicorum praesertim in octauo.

nam

nam eorũ, qui circa litigiosas orationes erãt mercenarij, similis quidem doctrina, Gorgiæ negotio: orationes enim hi quidem rhetoricas, illi autem interrogatiuas docebant ediscere, in quas sæpius incidere solebant alternatim vtrorunque adinuicem orationes: quapropter velox quidem, vtpote quæ sine arte erat doctrina discentibus ab illis: non enim artem, sed quę ab arte sunt dantes, arbitrati sunt loqui erudite, perinde, ac si quis disciplinam dicat se tradere, vt non doleãt pedes: deinde sutoriam quidem non doceat, neque vnde possint comparari talia, det autẽ quamplurima genera omnimodorum calceorum, hic profecto profuit ad vsum, artẽ autem nõ tradidit. Et de rhetoricis quidem erant multa, & antiqua dicta: de syllogismis autem omnino nihil habuimus prius aliud quicquam quod diceremus, quàm mora perquirentes, multo tempore insudauerimus. Si autem videtur ex considerationibus nostris (vt ex ijs quæ sunt ex principio) hæc habere disciplina sufficienter supra alia negocia, quæ ex traditione inducta sunt, reliquũ erit omnium uestrum, vel eorum qui audierunt hoc opus, omissa quidem artis, venia dignari; inuẽta autem, multa prosequi gratia.

Sermo, in quo epilogat dicta, & explicat finem intentum in hoc libro. Cap. VIII.

POstq; autem iam attigimus hæc attingẽtia ad sermonem istius artis, iam declaratum est nobis, vnde sint sermones deceptorij addiscẽtium, & quotus sit suus numerus, & quomodo reducantur quidam eorum in elenchum fm syllogismum, et quomodo conueniat ꝙ interroget, qui cõtradiceret compositioni sermonum, qui sunt huius generis, & quot sunt intentiones intentæ in hoc genere rerum, & quomodo sit contradictio responsio in eis, hoc autem est totum id quod fuit nostrum desiderium scire in hac arte, & cõstare nobis omnes eius partes. Quod autem reliquum ẽ nobis est, ꝙ dicamus causam quæ tulerit nos ad loquendum de hoc fm modum reminiscentię, & hoc quia optatum est nobis, ꝙ sint nobis regulæ ex quibus possumus facere syllogismos ex præmissis famosis fm modum interrogationis & tentationis: & sunt syllogismi, quibus vtitur ars Topicæ, & regulæ, quibus possumus cauere ab his, qui constituerent nobis tales syllogismos, & fuerũt hic syllogismi falsigraphi, qui putantur esse huius speciei, & non sunt ipsius: vidimus ꝙ scientia responsionis perficitur nobis in arte Topicæ per scientiam istius speciei syllogismorum, qui appellantur falsigraphi, & per notitiam suæ contradictionis, & prosecuti sumus eam rem in arte Topicæ per speculationem huius artis. Et ꝓpter hoc quod diximus, responsio artis est difficilior interrogatione, & iden Socrates gloriabatur, ꝙ bene interrogaret, & non ꝙ bene respõderet, & ideo apparuit nobis, ꝙ nõ sufficiat scientiæ huius artis, ꝙ addiscamus res fallentes, & quomodo interrogemus de eis solum, sed quomodo responderemus ad eas & quomodo contradiceremus eis: sed iam attigimus finem desideratũ; quando locuti sumus de intẽtionibus huius generis sermonum, hoc est sermonum falsigraphorum, & locis ex quibus cõstruitur hoc genus sermonis, & quomodo interrogemus de eis, donec sit eius actio ꝑfectior, & quomodo responderemus & contradiceremus ex illis, & hæc est res nota per se.

Conuenit autem ꝙ nõ ignoremus quid acciderit nobis in hac arte: quoniam ex artibus quædã sunt, quarũ principia dicta sunt. Inquiritur autem posterius ad cõplementum illorum principiorũ: & ex eis sunt, de quorũ principijs non est dicta aliqua res, et quando inchoasset speculatio de istis, difficile esset, ꝙ speculanti ea ferret in hoc rem multam de partibus huius artis, sed si cõduxerit, certe tulisset de hoc rem minimam, licet fuerit parua fm mensuram, quasi esset vehementius, ꝙ hæc magna res, qua posterius ferret perfectionẽ artis, quã iam perfecisset prius ex suis principijs: hoc autem fuit ita, quia sermo de principio est difficilis, sed sermo de eo, quod est post principiũ, est facilis: et iden sermo de principio, licet fuerit paucus fm mensurã, fuit magnus fm potestatem, sermo autem de eo, quod est post principium, licet sit causa, ẽ paruus fm potestatem. Et hoc idem accidit nobis in illa arte in comparatione reliquarum artium sermocinalium fm genus, quia non inuenitur in hac arte aliqua res, quæ ponatur ad ipsum fm gradum principij. Iam autem inuenimus aliquam rẽ, quæ ponitur fm gradum partis, sicut accidit in arte Rhetoricę, cuius sermonem absoluerũt vetustiores viri, adeo ꝙ inuentę sunt omnes eius partes iam perfectæ, sed secundum materias, quando locuti sunt de hoc, præter ꝙ loquantur de rebus, quæ ponuntur de ea secundum gradum principiorum: & illæ sunt res communes quinque artibus, sicut est sermo de syllogismo simpliciter, & de consimilibus rerum communium: sed in hac arte non inuenimus aliquam rem, quæ currat cursu principij, & sic etiã cursu partis. Inuenimus autem in ea plures res, quæ currerent cursu singularium, quę sunt in arte apud habentes hanc artem, et sicut illæ, apud quem non esset scientia artis, nisi causæ cuiusdam numeri de suis singularibus, quæ faceret hæc ars. Sicq; non est apud eũ scientia artis. exempli gratia ille, apud quem non esset de arte caligaria, nisi singulares calcei terminati: sicq; non est apud illum de speciebus calceorum aliqua res, præter ꝙ glorietur plusquam qui pręcesserit eum, quia qui fuerit in disciplina huius artis, absq; ꝙ habeat de illa, nisi sermones determinati numeri, hoc est sermones sophisticos, est in gradu eius, qui intenderat addiscere calceos, quando daret alicui hominum calceos ex suo, aut diceret eis, ꝙ primo conueniat facere calceos, absque ꝙ sciat eos ex qua re fiant, neque quo modo: & nõ est perfectionis artis, ꝙ dicatur à pluribus hominibus, sed miraculum esset, quòd perficeretur ars ab vno solũ, quando autem fuerit perfectio artium pluribus hominibus res valde laudabilis, mirabilius esset esse artem secundum se totam vnius, & extrahere ex principio ad finẽ. Propterea iam oportet omnem, cui constaret iste sermo noster, quòd referat nobis magnam laudem, & ingentes gratias propter id, quod inuenimus de ista arte, & perfectius ipsum ex suis principijs, & eius partibus. Si autem esset quibusdam suis partibus defectus, esset nobis indulgendum, & nos essemus excusandi, propter res quas diximus. Hoc itaque est vltimum, quo compleuit istum sermonem hic vir, & huius suum librum. Iam autem transtulimus de eo, quantum prouenit in nostram intelligentiam, secundum quod intellectum est nobis hac hora, sicque redibimus & ampliabimus speculationem de eo: si crea-

De comparatiõe huius artis ad alias partes logicæ.

tor prolongauerit vitam nostram, & parabit nobis causas ocij, quia hic liber est valde latens, aut propter translationem, aut quia Aristo. intenderit istud, & non inuenerit alicui exponentium expositio neq; ſm dictionem, neq; ſm rem, nisi qd est in libro philosophiæ Abucali Abencini aliquod huius, liber autem est nobis in vltimo mendositatis, cum hoc q homo est profundæ orationis, sicq; ille, cui constauerit hic meus Liber, & appareret q defecerit in verbis meis aliqua res, quæ sit suorum verborum alio modo q̃ intenderit ordinare, excusaret nos: quia q gloriaret itelligere eius verba, absq; q pcedat ei alius ab eo, ipse. n. sile est ei, q inceperit artẽ, & talis est cã eius quod posuimus in hoc ſm modũ cogitationis, et imaginationis, Iã autẽ declaratũ est tibi hoc, qñ cõstiterit tibi forma suorum verborum. Ego autem spero q non defecerit nobis aliqua res ex generibus sermonum, quas posuerat in hoc libro, neq; ex eius intentionibus vniuersalibus, licet sine dubio iam defecerint ab eo plures res particulares, sicq; est ex parte, qua fit sermo de eis, & disciplinæ earum, sed visi sumus nobis q hoc, quod contigerit nobis in hac hora, est valde bonum, & quasi esset sicut principium, vt constaret eius sermo perfecte ei, qui successerit nobis, & nobis ipsis, si erit nobis ocium, et prolõgauerit deus vitam nostram. Tu autẽ vide qualis sit dispositio eius, qui succedit post hunc virum in intellectione eius, quod iam perfectum est & completum, q putetur de vllo quòd addat ei, aut perficiat rem, quæ defecerit ei. Et iam notificauit hoc Auicẽna, et dixit, q hodie sunt mille & tot centena annorum, quibus nemo inuentus est, qui adderet aliquid in hanc artem. Ac etiam iam intẽdimus nos ipsi ad hoc tempore quod protraximus in has res, & inquisiuimus omnes sermones, & non inuenimus aliquod verbum exiens ab eis neq; subtractum ab eis, nisi quod poneretur ſm gradum attributi, aut ſm gradum simplicis vniuersalis. Nunc autem iam possibile est tibi q cõstet ex nostro sermone præcedenti hunc librum vera constantia, q hic non sint nisi illa, quæ narrauimus, hoc est quæ oporteat numerari partem huius artis. Et q locus qui putatur q Abumazar acceperit illum, qui ẽ locus permutationis, sit res, quæ non latuerat Aristo. & q illius dispositio sit altero duorum modorum, aut q non sit falligraphus per se, & vt plurimum, quia locus permutationis est per se, sicut notificauit nobis Aristo. siue fuerit rhetoricus, aut poeticus, aut sit numeratus in falligraphis, qui sunt ſm accidens, si non fuerit necessarium; q numerẽtur in partibus istius artis ea, quæ adderentur capitulo absolutorum & connexorum, & capitulo acceptionis illius, quod non est causa, ac si esset causa. Et in toto hoc est speculatio, & hoc sit amplificatio & explicatio, & putetur quòd non sit ex ipso capitulo, aut sint in illo ambæ res.

Librorum Elenchorum cum Auerrois media expositione finis.

AVERROIS CORDVBENSIS EPITOME IN LIBROS LOGICAE ARISTOTELIS,

Abramo de Balmes interprete.

PRAEFATIO AVTHORIS.

INtentio in hoc sermone est colligere sermones necessarios in hac arte Logicę ad cognitionem regulatum partium formationis & verificationis, quæ sunt in tota arte Logicę, dico in quinque artibus, quod est necessariū pro maiori parte: & contingis pro addiscendo artes, quæ iā perfectæ sunt secundum id quod sunt nostro tempore: & hoc pro maiori parte artium, & præcipue Medicinæ, & cæterarum. Verūtamen sermo de rebus, ex quibus componuntur & fiunt sermones isti, aut erit inutilis ad disciplinam artium, quæ iam perfectæ sunt, aut erit vtilis secundum modum melioris, nō modo necessario. Petitio autem melioris hoc nostro tempore est quodāmodo impossibilis. Et cum toto hoc erit itaq; sicut introductio ei, qui inuenier sibi quietem & solertiam, & voluerit esse perfectus in partibus huius artis. Nos itaq; incipiemus sermonem harum partium ab ea, quę est magis cōmunis q̃ aliæ partes: quia illa est disciplina ordinaria. sin autem, oporteret q̄ repeteretur res vna eadem multotiens. & deinde post hoc procedemus ad illud, quod appropriat vnumquodq; eorum.

Quid sit Formatio, & qd Verificatio.

Dicamus itaq;, q̄ ex quo fuerīt omnes quæstiones, quarum cognitio appetitur in omnibus artibus speculatiuis duarum specierum, videlicet formatio, & verificatio. Et fuit formatio id, quod est intellectus rei per id quod constituit substantiam suam, vel per id quod extimatur, q̄ constituat substātiam suam, & erit id, de quo quæritur vt plurimum dictione quid. Et verificatio est intellectus rei, per id quod dicitur ipsius dispositio quædam, & est id, de quo quæritur vt plurimum dictione, vtrum, sicut est dictum nostrum, vtrum vacuum sit: & cū dictiōe, an, vt est dictū nostrū, an mundus sit nouus. Et hæc species quæstiōis est, qua quæritur à nobis semper dictione an, & an mundus sit nouus, sunt quod quęritur à nobis. Et oportuit q̄ præcedat quamlibet istarū disciplulo duæ partes notitię, aut agens, aut dirigens.

Quę sit notitia agens, & quę dirigēs.

Dirigēs quidem ad formationem est, quæ significatur per dictionem separatam: agens vero est ex rebus, quibus sibi constat res, & illæ sunt partes definitionum, & definitiones. Verificationis vero dirigens est detentio veritatis apud quęstionem duarum partium oppositionis: sed agens ipsam est syllogismus. Et hæc ars est, quæ tradit dispositiones & regulas, quibus dirigitur intellectus ad has duas notitias, hoc est ad formationē, & verificationem. Sicq; diuidemus perscrutationem huius artis necessario ad has quatuor partes. Et incipiemus à tractatu significationis dictionū in vniuersali. Deinde procedemus ad sermonem de rebus simplicibus agētibus formationem. Vlterius procedemus ad sermonem de rebus, qbus opposita sunt opposita, adeo quòd veritas transeat in vnam earum. Postea loquemur de syllogismo, & speciebus eius simpliciter. Rursus pgrediemur ad id, quo proprie terminātur singulæ formationes, & verificationes simpliciter: & illa est disciplina propria, quę fit in singulis quinque artiū, dico demōstratiuam, & Topicam, & cæteras.

Sermo in significatione dictionum.

De Aequiuocis, & Analogis.

NOmina quædam sunt æquiuoca, quorum singula significant rem plusquā vnam. Et hę res sunt, inter quas non est conuenientia aliqua penitus: sicut almisteri, quod est canis in lingua Arabum, quod dicitur de sydere, & de latrabili. Vel quæ cum ipsorum diuersitate comparabuntur ad principium vnum: sicut si comparentur ad efficiens vnum, aut ad finem vnū, aut ad subiectum vnum. & istæ res comparatæ ad rem vnam ex eis sunt quę cōueniunt in ea hac re, ad quam comparantur. sicut est nomen entis, quod dicitur de substantia, quantitate, & qualitate, & cæteris prędicamentis. & sicut caliditas, quæ dicitur de igne, & cæteris rebus calidis. Et eorum sunt, quæ dicuntur nomine deriuato à nominibus, vt si diceres phlebotomum medicinalem, locum bonum & domum bonā, veram seruitutē, & veram sapientiam. Et rerum comparatarum ad rē vnam, quædam comparantur ad ipsam secundū prioritatem, et posterioritatem, sicut est comparatio multorum prędicamentorum & specierum eorum ad substātiam. Et earum sunt, quarum comparatio ad ipsam est in gradu vno. Et earum sunt, quarum cōparatio fuerit ad res diuersas consimiles. sicut est principium, quod dicitur de corde animalis, & de fundamento domus, & de extremo viæ. vel erit eis ad rem vnam comparatio diuersa, ac si diceres vuam vinosam, & faciem vinosam. Et istæ species, exceptis primis duabus speciebus, sunt notę in nominibus analogis. Sicq; quando intēderimus formationem illius, quod significat nomen æquiuocum, vel analogum, continget, vt diuidamus istas res, sup quas significant nomina, & quęremus in singulas earum formationem in eo quod determinat ipsam. & si non, errabimus, & accipiemus res multas, ac si essent res vna.

De Synonymis.

ET eorū sunt nomina synonyma, & sunt nomina plura significantia vnam rem: sicut vestis, tunica, & indumentum, & ipsum est omnino contrarium nominis æquiuoci, & decebit in hoc apud quæstionē formationis, q̄ non aspiciamus multitudinem nominum.

De Vniuocis.

ET eorū sunt nomina vniuoca, & sunt nomina significantia super vnā rem cōmunem pluribus rebus specie vel numero, sicut animal & homo, quorum vtrūq; significat super rem vnam. & in hoc non accidet error apud formationem penitus.

De Disperatis.

ET eorum sunt nomina disperata, & sunt ea, quorum vnumquodq; significat super rem aliam ab ea, quā significat aliud: sicut substantia, & quātitas, & situs. Et contingit his duabus speciebus vniuocis & disperatis, q̄ sint dictiones conuenientes rebus: & ideo ipsa sunt, quibus magis vtitur processus demonstratiuus.

De Translatis.

ET eorum sunt nomina translata, & sunt ea nomina, quæ transferuntur rebus artificialibus à rebus vulgaribus, vel ex similitudine earum rebus vulgaribus, sicut alzamaz in lingua Arabum, quo vtuntur in arte scriptoria, & arte tribuendi bestias ammissarijs, vel per dependentiam earum secundum alios modos depēdentiæ, sicut vocatur sermo artium nomine efficientis sui apud vulgares, vel a fine suo vel parte sui, vel aliquo accidentium eius. Et de his itaq; conuenit, q̄ non intelligamus ab eis significationem publicam vulgaribus, quando vtimur eis in artibus.

De Accommodatis.

ET eorum sunt nōia accōmodata, & sunt quę accommodātur rei absq; hoc, q̄ sit gradus suus s̄m ipsum. & hęc est dīria inter ipsum & translatum. Et diuisiones suæ primæ sunt s̄m diuisionem nominis translati.

De Cōmuni & Spāli.

ET eorum sunt quæ dicuntur secundum cōmune & speciale, sicut est nomē quod dicitur de gn̄e aliquo,

& dicitur

& dicitur de specie eius, sicut hoc nomen almisteri, quod dicitur Arabice de omnibus astris cœlestibus, & dicitur de astro singulari stellarum erraticarũ, & sicut accidens, quod dicitur de accidente scripto in ista arte, & de proprio.

De Denominatiuis.

ET eorũ sunt nomina denominatiua, & sunt illa, quę dicunt primo de re denudata in intellectu ab omni eo quod secum ligatur, & deinde transmutatur transmutatione significante super intẽtiones istarum rerum in subiecto: sicut hæc dictio albedo, quæ significat primo super rem denudatam in intellectu, vlterius transmutatur ad album, & significatur per ipsum super rem inuentionis albedinis in subiecto. Et nomen, cuius est consuetudo ꝙ transmutetur, ipsum est exemplare primum, & illud ad quod transmutatur, est denominatiuum. Et in hoc iam solent errare in speciebus elenchorum. & hoc contingit in eo, quod fuerit simile exẽplari primo, & ipsum est in rei veritate denominatiuum, et si dixeris denarium impressionem principes, hoc est impressum a principe. & aliquando erit econuerso, hoc est, ꝙ illius figura sit figura nominis denominatiui, & ipsum non sit denominatiuum, vt viuum, quod significat oppositum inanimati.

Sermo de rebus agentibus formationem.

ET res incomplexę vel sunt vniuersales, vel particulares. Et vniuersale est res, cui possibile est ex substãtia formationis eius in intellectu solo ꝙ prædicetur de pluribus q̃ de re vna: sicut animal & homo, & hoc siue possibile sit inueniri extra intellectum, siue impossibile sit: sicut est dispositio Solis & Lunæ, quorum impossibile est ꝙ inueniatur plusquã singulare vnum de eis, nisi ex eo ꝙ ipsum est vniuersale. Verũtamen singulare est id, quod impossibile est ex substantia formationis eius ꝙ prædicetur de plusquam singulari vno, nisi ꝙ ipsum iam accidit sibi ꝙ comparetur rebus pluribus comparatiõe vna sm modum aliquem, sicut homines, qui comparantur patri vni, aut patriæ vni. & existimatur in eo ꝙ ipsum assimiletur vniuersali. sed differentia inter duas comparationes est manifesta, & illa est, quia pater non est res vna inuenta in filijs & cõmunis secundum modum, quo vniuersale inuenitur in singularibus suis cõmune eis. sicq; comparatio vniuersalis vnicuiq; singularium est cõparatio vna per se omnibus modis, & comparatio patris vnicuiq; filiorum eius est diuersa, quia cõparatio ipsius suo filio Socrati est alia a comparatione sui Platoni filio eius. Proprietatum itaq;, quibus differt vniuersale a singulari earum est, qa singulare impossibile est, ꝙ cõueniant in eo plusquã vnum, & vniuersale possibile est in eo hoc. Et earũ est, quia vniuersale est inuariabile, et singulare est variabile. & ideo fuerunt sua pdicata necessaria ex quibus cõponuntur, sicut dictum nostrum, ꝙ animal sit sensitiuũ, & ꝙ triangulus habeat tres angulos æquales duobus rectis. Et earum est, quia iudicium supra singulare est iudicium supra finitum, & iudicium supra vniuersale est iudicium supra infinitum. quia, quãdo iudicaret sensus supra animal, esset iudicium supra singularia infinita. Et ex hoc æstimatur, ꝙ hæc comprehensio sit alterius virtutis à virtute, quæ comprehẽdit singulare, & est virtus, quæ vocatur intellectus. & omnino itaq; inuentio vniuersalis est res manifesta per se, & est vna ex rebus, quas præsupponit ista ars vt principium. Et vlia incõplexa sunt quinq;, Genus, Species, Dr̃ia, Proprium, & Accidens.

Sermo de Vniuersalibus incomplexis.

Sermo d Genere, & Specie.

GEnus quidem, & Species dicitur vtrunq; eorum in ordine ad alterutrum. & ideo cum fuerint vniuersalia plusquã vnum notificantia de singulari quid est, et fuerit aliquod eorũ magis vniuersale q̃ alterum, magis vniuersale est genus, & magis determinans est species. Et si fuerit in eis vniuersale, quo non est magis determinans, ipsum est species, & non est genus, & vocatur species specialissima si inueniatur in eis. Gratia exẽpli corpus nutribile, & aial. omnia quidem sunt vlia notificantia de singulari homine determinato quid. & pars eorũ est magis vlis alia parte, & corpus est vniuersale, quo non est vlius, & homo est determinans, quo nõ est magis determinans, & quæ sunt inter ea sunt vlia & determinantia, determinãt quidem quod est eis superius, & vle ei, quod est sibi inferius. Sicq; genus sm hanc summam est vlius duorum vlium, quo rñdetur in respõsione ad qd est singulare, quod videmus vel sentimus via vniuersali. Et species est determinantius eorum. Et specierum quædam sunt diuisiuæ, & quædam non diuisiuæ. & diuisiuæ sunt, ad quas diuiditur genus diuisione prima: sicut est diuisio animalis ad ambulans, & volãs, & natans. Et non diuisiuæ sunt, quę sunt sub generibus diuersis: sicut homo & aquila: quoniam genus hominis est ambulans, & genus aquilæ est volans.

Sermo de Differentia.

ET differentia est vniuersale separatum, quo discernitur quælibet species distincta sm substantiam suam à speciei ei conueniente in suo genere, sicut est differentia hois per rationem ab asino & equo. Et genus cõmunicat differentiæ, ex eo ꝙ ipsum notificat de specie substãtiam suam. Et differt ab ea, ex quo genus est, quo ex sua substantia discernit aliud, quod conuenit in eo. differentia vero notificat id, quod proprie concernit ab alio ex sua substantia. Et in summa genus est, quod dicitur in responsione ad quid est: & differentia dicitur: in responsione ad qualis res est.

Sermo de Proprio.

ET proprium est vniuersale incõplexum, quo differt quælibet specierũ diuisiuarum à specie conuenientesibi in genere, sed non secundum suam substantiam. & per hoc differt ab ipsa differẽtia, & communicat secum, ex eo ꝙ conuenit speciei, cui inuenitur semper.

Sermo de Accidente.

ET accidens est vniuersale incõplexum, quod inuenitur generi, vel speciei, aut magis vniuersale, vel magis determinãs eis. Et est duarũ specierum, separabile, & inseparabile. Exemplũ vniuersalis inseparabilis est nigredo corui: & exemplum separabilis caliditas aquæ. Et exemplũ determinantis inseparabilis est simitas nasi, & exẽplum determinãtis separabilis est depilatio capillorum, et excoriatio cutis. Et illo in sũma vtimur vt plurimum in dr̃ia speciei à specie, & singularis à singulari. Et magis perfectæ dignotionis ex eis est determinans inseparabile, & post ipsum vle inseparabile. separabilis vero differentia est in comparatione ad singulare determinatũ & in hora determinata, sicut si dixeris, qñ receperit capiti suo coronam aureã magnam, & in dexteris suis aderit laudãs, & sinistris vituperãs. Et proprium & accidens cõueniunt, ex eo ꝙ ipsa nõ inueniuntur nisi in prædicamentis accidentiũ, sed genus, & dr̃ia tam inueniuntur in substantia, & accidẽte. verumtñ inuentio eorũ est ex eo ꝙ notificatur qd est singulare substãtiale, sicut est aĩalitas & humanitas. & ratio est, quia quodlibet notificat de socrate demonstrato substãtiam suam. & ideo describuntur vlia substãtiæ, ex eo ꝙ ipsa notificant de singularibus suis substãtiam suam. verũtamen inuentio eorũ in accidẽtibus est, quæ notificant ẽe de singulari accidẽtis substantiã suam. sicut color, & albedo, & disgregãs visum, quorũ quodlibet notificat albedinem demonstratã sm substantiam suam. nec nocebit si vtẽtur istis sm cõsuetudinẽ eorum, in distinctione

inter

inter prædicata substãtialia, quę notificãt de singulari substantiam suam, siue fuerit singulare substantiæ, vel singulare accidentis. Et inter prędicata accidẽtalia sunt illa, quę non notificãt de singulari, super cuius substantia prædicantur, locum inuentionis & ablationis, cũ dicamus, ꝙ, qñ fuerit res aliqua vniuersalis denominata per plusq̃ vnã rem, dum remouebiť denominatio, remouebitur ista res, & dũ inuenietur, inueniet ista res, illa res est prędicatũ determinatum substãtiale: et hęc est dr̃ia. Et denominatio, quę dũ remouebitur remouebiť ista res, & dũ inuenietur, nõ inueniet ista res, ipsa est genus: sicut est dispositio aĩalitatis & humanitatis, & coloris & albedinis. Verũtamen species vltima ipsa nõ prędicabiť nisi de singulari, & ideo non cõponiť ex ea enũciatio vlis. Et differt à genere, quia dum species inuenitur, inuenitur genus: & dũ inuenitur genus, non inuenitur species: & dũ remouebitur genus, remouebitur species: & dum remouebitur ipsa, nõ remouebitur genus, & ideo diciť de genere, ꝙ ipsum sit prius specie ſm naturam. Et in isto loco, licet sit error, tñ est in eo vtilitas aliquo modo, et est modus, quo vtuntur in protectione numerorũ ad standum super errorẽ si fuerit in illis. Sed fallacia huius loci est, quia aliquãdo inuenitur alicui rei affirmatio necessaria, & dum imaginabitur remotio illius, remouebitur res, & non habet res consistentiã per ipsam. Exẽplum huius est risibilitas & ratio, quia dum remouebis risibilitatẽ, remouebitur ratio, cũ fuerit risibilitas necessario coniuncta rõni, & sic dum inueniť ipsa, inuenitur & ratio. Nec etiã quicquid remouetur ad remotionẽ sui res aliqua, & non inuenitur ista res in inuentione sui, illud est genus: quoniã accidens vniuersale cõnexum habet istam dispositionem. Verumtamen dum fuerint remotio & inuentio primæ, & secundum substantiam, verificabitur locus.

Sermo de rebus Compositis.

RES quidem cõpositę ex istis incomplexis sunt duarum specierum. Vna est, cuius compositio est cõpositio enuntiationis, & ipsa est, cuius vtæ est, ꝙ verificetur vel falsificeť, & sermo iste est ex appropriatis sermonibus veris. Et species secunda cõpositionis est compositio conditionis & copulationis, & ipsa est compositio, quę nõ verificať neq; falsificať, sed vtimur ea in formatione. Et est triũ specierũ, videlicet, definitio, & descriptio, & sermo, qui non est definitio neq; descriptio.

Quid sit desinitio.

Sicq; definitio est sermo, cuius compositio est conditionis & copulationis ad intellectionẽ definiti per res substantiales, quibus est sui consistentia, & ipsa componitur ex genere & differentia.

Quid sit descriptio.

Et descriptio est sermo, cuius compositio est cõditionis & declarationis declarantis rem, super quã significat, non per omne id, quod constituit substantiam sui, & ipsa est, quæ componitur ex genere & proprio. vt si diceremus de homine, ꝙ ipse sit animal politicũ: vel ex genere & accidentibus, vt si diceremus de homine, ꝙ ipse sit animal educãs suam prolem consilio & prudentia. vel ex genere & accidẽte, vt si diceremus de homine, ꝙ ipse sit aĩal scribens.

Quid sit sermo, qui non est nec definitio, nec descriptio.

Et sermo, qui nõ est definitio neq; descriptio, componitur ex specie & accidẽte, sicut est dictũ nostrum de Socrate, ꝙ ipse sit homo albus: vel ex accidentibus, sicut dictũ nostrũ de socrate, ꝙ ipse sit optimus scriba, mercator callidus. Et iste est ꝓprius formationis rhetoricę. sed definitio est formatio demõstratiua, id est cõpleta & pfecta. et descriptio est infra eã, et est ꝓpria libro Topicę. Sicq; ista est summa rerũ, quibus cadit formatio in vli in omnibus artibus quinq;. Et qm̃ decem prædicamenta adiuuant formationem, decet ꝙ loquamur & reminiscamur de eis quicquam, licet non sit notitia eorum necessaria isti intentioni, quam intendimus.

Sermo de Prædicamentis.

ET vniuersalia sunt duarum specierum, prædicatũ, quod prædicat de eis prędicatione naturali substantiam suã & quidditatem suam. Exẽplum huius est animal, iã enim ipsum notificat de omnibus suis subiectis, quæ sunt homo, & equus, & Socrates, & Plato, substãtiã suam, & quiditatẽ suam. & conueniens est ꝙ respondeatur per ipsum in responsione ad quid est quilibet eorum. & istud est vniuersale substãtiæ. Et alia species notificat de subiectis aliquibus quid sunt, & de subiectis alijs res exeuntes à quidditate eorũ. Exemplũ huius color. ipse enim notificat de albedine, & nigredine quidditatem vtriusq;, & notificat res exeuntes à quidditate sua, dum accipitur nomine suo denominatiuo, et prædicatur de aliqua substantia, sicut est dictum nostrum album & nigrum. & istud est vniuersale accidentiũ. Et singularia etiam sunt duarum specierũ: singulare, quod non prædicatur de aliquo omnino prædicatione secundum viã naturalem, & ipsum est singulare substantiæ: & singulare quod non notificat in prędicatione aliquid de aliquo aliquid quiditatis suæ, sed rem exeuntẽ à quiditate sua, & ipsum est singulare accidentis. Et dũ fuerit hoc isto modo, iam substantia in vli, siue vlis fuerit vel singularis cũ proprietate sua, non notificat de subiecto oĩno rem exeũtem à quiditate sua. Et accidẽs etiam in vniuersali, siue vle fuerit vel singulare, cum proprietate sua est, ꝙ ipsum notificet semper rem exeuntem à sui quiditate, Et genera istorum vniuersalium suprema ipsa sunt, quæ vocanť prædicamẽta, & ſm quod numerauerunt ea Antiqui sunt decem, Substãtiæ, & nouem accidentium, quæ sunt Quantitas, Qualitas, Qñ, Vbi, Situs, Relatio, Habitus, Actio, & Passio, & nos describemus vnumquodq; eorum eo breuius quo possibile est nobis, licet secundum plurimum non sint necessaria propter intentionem nostram.

Sermo de Substantia.

ET substantia est, cuius præcessit descriptio. Et vniuersalissimum genus, quod reperitur in ea, est corpus, & definitio sua est, ꝙ ipsum sit res, cui est longitudo, & latitudo, & profunditas, & in summa cui sunt dimensiones. Vlterius sub eo est nutribile, & non nutribile, & ingrediuntur sub eo species multę, & rursus animal sub nutribili: amplius sub animali species vltimæ ingredientes sub eo, sicut homo, & equus, & asinus. Et Aristo. vocat intentiones substantiæ substantias secundas, & vocat singularia sua substantias primas. quia intentiones suæ vniuersales fuerunt equidem inuentæ in singularibus suis, & nisi fuerit singularia sua, fuisset qđ æstimatur in aĩa vanum. sed sua singularia cũ hoc sunt directio ad ipsorum vl̃itatem: quia dum intelligeť vniuersalitas sua, impossibile est, ꝙ intelligatur sine illis, et ideo fuerunt substantiæ, & quanto fuerit genus supius, tanto erit ipsius indigẽtia plurium subiectorũ: quia indigentia est generi pro sui inuentione specierum, quæ sunt sub eo, & speciebus singulariũ. & ideo fuerunt species proximæ magis veræ in nomine substantiæ. sicque & notificatio sua singulariũ est magis perfecta, & magis determinãs. Verũtamen vniuersalia accidẽtis, quoniam non notificant de singularibus substantię quiditatem suam, non fuerunt substantiæ.

Sermo de Quantitate.

QVantitas aũt est omnis res possibilis ꝙ mensuretur per partẽ sui, vel per quantitatẽ quæ est ęqualis parti suæ. Et ipsa in sũma est septem generũ, Numerus, & Corporeitas, quæ est essentia longitudinis & latitudinis & ꝓfunditatis. & Supficies, & Linea, & Orationes, & Tẽpus & Locus. Et quantitatis quædam est discreta, & quædã est continua. Et discreta est, q̃ habet

partes

partes in actu indifferenter, siue fuerit contigua vel disiuncta. Et continua est, quę non habet partes in actu, sicut linea vna, & superficies vna, & ipsa diuiditur in duas medietates, & medietas i duas medietates, & sic in infinitum. Et quantitatis etiā est quædam, cuius partes habent situm partis iuxta partē: & quædam est, quæ nō habet situm, dico partes suas adinuicem. Sicq; cuius partibus est situs partis iuxta partem est, cuius partes inueniuntur simul, & fuerit quęlibet pars sua ex quodam latere, & fuerit latus illud determinatum, ac si dixeris de superiori & inferiori, & fuerit pars quæ sequitur istam in ordine determinato. Et plurimum, de quo est manifestum hoc, est in animali, & homine, cuius partes non sunt similes. Et iam possibile est q imaginetur hoc in homogeneo sm pportionem. Exēplum huius est, q imaginetur in ista portiōe auri, q in ea sint partes, quę sunt superiores, & partes aliæ consequentes ipsas. Et cuius partes non habēt situm partis iuxta partem, est, cui deficit conditio vna ex istis conditionibus, vel plusquam vna ex eis, sicut est tempus, & numerus, & orationes. Sicq; istæ sunt partes q̄titatis maximæ, & ipsæ sunt discretum, & continuū, habens situm, & non habēs situ.

Sermo de Qualitate.

QValitas autem est vna dispositio, qua interrogatur de vnoquoq; singulari qualis est. Et diuidit in quatuor genera: in habitum & dispōnem; in quod dicitur sm potentiam naturalem & impotentiā naturalem; & in qualitatem passibilem & passionem; & in qualitatem, quæ est in quantitate inquantum ipsa quantitas est. Verumtamen habitus & dispositio sunt duarum specierum, Quarum altera est dispositio in anima, sicut sunt scientiæ, & mores, & artes, & in summa dispositio attingens animā, aut per voluntatem, aut per naturam & formationem. Et secunda species est dispositio, quæ est in aiato inquantum ipsum est aiatum, sicut est sanitas & ægritudo, & quę fuerit huius, adeo q difficilis sit sua remotio, appropriabitur nomine habitus, & quę est velocis remotiōis vocabitur dispositio. Veruntamen quod dicitur secundū potentiam naturalem, iam illud est dispositio, qua agit rem facile & patitur difficile, sicut est res dura. Et quod dicitur impotētia naturalis est oppositum istius, & est dispositio qua conuenit rei pati facile & agere difficile, sicut est res mollis.

Et qualitas passibilis est duarum specierum, species quæ est in corpore, sicut sunt colores, & sapores, & odores, & in summa sensata: & species quæ est in anima, & sunt accidentia animæ, sicut sunt timor, & pietas, & pudor, & accidentia hæc in corpore aiato sunt primi generis. Et quod fuerit hmōi velocis remotionis, vt plurimū appropriatur nomine passionis, & quod tarde vocabitur, qualitas passibilis. Et species quarti gn̄is qualitatis sunt, sicut rectitudo, & curuitas, & figura, & in summa qualitas, quę est in q̄titate, inquantū ipsa est quantitas.

Sermo de Relatione.

ET relatio est habitudo inter duas res, quarū dum denominabitur per eam vtraq; illarum, cogitabitur substantia sua in relatiōe ad alterutram. q̄m si fuerit pater, certe ipse est pater filij, & si fuerit filius, certe ipse est filius patris. & ambo subiecta istius habitudinis, quæ est relatio, iam accipientur nominibus suis significantibus super ea ex eo q eis sit ista habitudo, sicut sunt paternitas & filiatio. & secundum istum modum erunt relatiua, & cōmunicabitur eis definitio relatiuorum, & ipsa est q vtriusq; eorum substātia imaginetur in ordine ad alterutrum. Et aliquando accipiuntur nō secundum nomina sua significantia super ipsa ex eo q sunt relatiua; sed ex eo q sint in prædicamento vno, et dicetur vnum eorum in habitudine ad alterum secundum aliquas dictiones respectiuas solum; sicut est dictum nostrum, quo dicimus bouem ad socratem: dum accipietur secūdum istum modum, non verificabitur de eis definitio relatiuorum, quoniā non concipitur bos in habitudine ad socratem, neq; socrates in habitudine ad bouem. Et dum accipientur nominibus suis significantibus super ipsos ex eo q sunt relatiua, & dicetur bos emptus est à Socrate emente, conueniet ei tūc definitio relationis. Et ideo præcipiebat ibi Arist. istud ex eo, q quædam relatiua sunt, quibus nō sunt nomina. Sin autē, caderet error, & existimabitur de eis q sint de relatiuis, quæ non sunt ex relatiuis. Et sic accidet error in eis, dū accipiemus vnū eorum nomine suo significante super ipsum, ex eo q esset de prędicamento alio: ac si dixerimus seruum Socratis; q seruus fuerit significās super rem relatiuam, & Socrates significat super rem non relatiuam. Et proprietas relatiuorum est, dū accipientur cum ista cōditione, q dum inuenietur vnum eorum, inuenietur & alterū: & istud dum cōditionabitur in eis, q inueniantur in potentia simul, vel in actu simul. Exemplū huius est embryo iam est sentiens in potentia, & sensata sua sunt in potentia, & dum erit sentiens in actu, erunt sensata sua in actu. Et ex proprietatibus suis etiam est, q dum accipientur secundum istum modum, regrediatur vtrunq; eorum super alterutrum cōuertibile; quia dominus est dominus serui, & seruus est seruus domini necessario. Et sic dum cognoscitur vnum eorum perfecte, cognoscitur alterum necessario. Et nominum relatiuorū sunt quædam species, quorum nomina sunt differentia & distincta, sicut pater & filius. Et eorum sunt, quorum nomina sunt denominatiua ab aliqua re, sicut emptor & emptum, quæ sunt denominatiua ab emptione. Et eorum sunt, quorum nomen vnius est deriuatum ab altero, sicut scitum & scientia. Et eorum sunt, quorum nomina simul sunt vnum nomen, sicut socius et riualis.

Sermo de Quando.

ET quando est habitudo rei ad tempus determinatū, quod coæquatur inuentioni rei, vel tempus, cuius coæquatum est pars. Tēpus autem est terminatum secundum remotionem sui ab præsenti prædicamentu secundum præteritum, vel secundum futurum. sicut si dixerimus qn̄ fuerit nodum tale, & dicetur in die tali, vel in anno tali, & ipsum est manifestum q ipsum fuerit in anno tali, propter esse ipsum in die tali, & in die, ppter ipsum esse in tempore coæquato inuentioni ipsius, & connexo ei. & ideo fuit illud tempus suum primum, & cætera tempora, quibus respondebatur in responsione ad quando, ipsa erūt secundaria. Et dictione quādo aliquando vtuntur etiam in interrogatione duorū finium inuentionis rei. sicut si dixerimus, quando natus est talis, & qn̄ morietur. Et istæ duæ partes, quibus rn̄detur in intellectione quādo, sunt sicut species istius generis.

Sermo de Vbi.

VBi autem est habitudo corporis ad locum suum: sicut si dixerimus, vbi est Socrates, & diceī ī domo, vel in platea. Et huius ēt quoddā est primum, & quoddam est secundarium. Sicq; pmus est ille, qui circuit corpus coniunctū super ipsum, qui non separatur ab eo. Et locus secundarius est, cuius primus locus est pars. Verbi gratia, q locus primus terrę est aqua circuiēs ipsam, & locus secūdarius est finis aeris, et magis remotus isto est finis ignis vel ipsius orbis. sicq; terrę maior pars eius est in fine aeris, quia est in fine aquę, & sic ipsam esse relatam ad singulos fines est ob finē ei determinatum. Et vbi est de rebus necessarijs entibus naturalibus.

Sermo de Situ.

SItus autem est habitudo quędam inter partem determinatam corporis ad partē determinatam loci, quę

habitudo

habitudo est obiectio obiectionis ad partem. & ipsa inuenitur in omni corpore naturali, quoniam non euadet ab vbi, & homo maxime inter alia animalia. sicut sunt statio, & sessio, & supinatio & cætera. Sicq; quanto magis multiplicabuntur situs animalis, tanto est pluris gē tis. Verũtamen differunt situs isti, propterea quia partes, quæ fuerunt alicuius in aliquo situ, vertũtur ad partes determinatas loci, quæ mouentur ad motum situs; verbi gratia, quia stantis caput erit conuersum ad partem aeris altam à parte, ad quam erit conuersum caput sedentis, & sic de vnaquaq; parte ipsius. Et corpora cũ hoc ꝙ inueniatur eis situs à locis continẽtibus, ipsa iam inueniuntur eis situs à locis exeũtibus ab illo, nisi quia istud eis certe est propter situm eorum determinatum.

Sermo de Habitu.

HAbitus est habitudo corporis ad ambiens ipsum, vel partem sui, dum fuerit ambiẽs motum ad motum ambiti ab eo. Et ille est duarum specierum naturalis, sicut est cortex arboris & corium animalis: & artificialis, sicut est indumentum.

Sermo de Passione.

PAssio autem est trãsmutatio rei à dispositione in dispositionem, & commutatio partium rei transmutabilis. verũtamen dicitur de illo ꝙ sit trãsmutabile, quatenus perseuerat in ista dispositione, & ideo impossibile est in eo quod perseuerauerit in ista dispositione, ꝙ attinxerit partem nouam neq; partem priuatam, neq; ꝙ impediat hoc. Et non est differentia inter dictum nostrum patietur. & inter dictum nostrum transmutabitur. Et ideo fuerunt species istius generis æquales speciebus transmutationum, quæ sunt generatio, & corruptio augmentum & decrementum, alteratio, & motus secundum locum. Generatio itaq; est processus à non corpore, donec ꝑueniat corpus aliquod. Et corruptio est suum contrarium. Et augmentum est transmutatio corporis à mensura aliqua minori ad mensurã aliquam maiorem. Et decremẽtum est contrarium huius, id est à mensura maiori ad mensuram minorem. Et alteratio est permutatio à qualitate in qualitatem, sicut est trãsmutatio à caliditate in frigiditatem, & ab albedine ad nigredinem. Motus autem secundum locum est transmutatio à positione ad positionẽ, et ab vbi ad vbi: sicut est motus à sup̃iori deorsum, & à dextris sinistrorsum.

Sermo de Actione.

ACtio quidẽ est, ꝙ moueatur agens ad singulas partes illius, quod innouabit̃ in patiens ꝙ ipsum agit. Species autem actionis sunt secundum numerum specierum passionis, & hoc est, quia cuilibet transmutabili est aliqua species transmutationis opposita ei. sicq; ei quod calefit opponetur quod calefacit ipsum, & cui augetur opponetur quod auget ipsum, & illi quod gignitur opponetur quod gignit ipsum, et illi quod mouetur ſm locum opponitur quod mouet ipsum ſm locum.

Sermo de rebus communibus Formationi, & Verificationi simpliciter.

ISta itaq; sunt genera magis vniuersalia rebus sensatis. Et species istorum, & genera eorum sunt subiecta in scientijs, & in ista sciẽtia. Sed istud est duobus modis distinctis. quia dum ipsa accipiunt̃ ex eo quòd pars eorum est magis vniuersalis alia parte eorum, & pars eorum est magis determinans parte, & ex eo ꝙ pars eorum est nota, & prædicata de parte aliqua, & in summa ex eo ꝙ contingunt eis in intellecta secunda, quorum inuentio certe est in intellectu, solum erunt logicalia. quia ars Logicæ certe tribuet regulas de istis generibus ab intellectis. verbi gratia, quia ipsa tribuet prędicationis conditiones, quibus verificabitur, sicut quòd sit semper, & secundum viam naturalem. & ista omnia sunt res intellectæ, quarum inuentio non est extra animam, id est ꝙ non appodiant̃ in singularibus extra animam. Verũtamen, dum accipiuntur ex eo ꝙ sunt intellecta rerum sensatarum extra animam, erunt realia, vel mathematica, vel alia ab istis. Et hic perficiam sermonem de rebus communibus formationi & verificationi simpliciter, & procedemus ad id quod limitat proprie verificationem.

IN LIBRVM DE INTERPRETATIONE.

De dirigentibus ad Verificationem.

NOrmæ autem, quæ limitãt verificationem, sunt duorum generum. genus verificationis quęstionis, & distinctionis ipsius in duo opposita, adeo ꝙ determinetur veritas alterius illorum. & genus secundum est verificationis sermonis compositi agentis verificationem, & est quod nominatur syllogismus. Et incipiemus in genere primo, quia ipsum est primum, quod verificabitur ante omnẽ rem in quæstione, & est notitia præsupposita verificationi: deinde procedemus ad verificandum per syllogismũ.

Dictiones quidem significantes super res incomplexas, sunt nomen, verbum, & dictiones seruientes,

Nomen autem est dictio significans per se, & primo super rem incomplexam, absq; hoc quòd significet per se super tempus colligatum cum ista re æqualiter: siue fuerit rerum, quæ non concipiuntur nisi cum consecutione temporis secum in anima, sicut est, sessio, & status, & in summa motus: vel fuerit ex his rebus, quarum conceptioni non est necessarium tempus, sicut est homo, & equus.

Verbum autem est, quod significat per se super rem in tempore perfecto præterito, & futuro, & præsenti.

Dictio autem seruiens est dictio significans sup̃ rem nominis, aut verbi, aut amborum.

Oratio autem est sermo cõpositus significans super rem, & pars eius significat super partem istius rei etiã. Et orationum quædam est perfecta, & quædã imperfecta. Perfecta quidem est, quæ facit adipisci intellectum per se. Et imperfecta est, quę est pars facientis adipisci. Perfectarum vero quædam est, quæ verificat̃ aut falsificatur. & ipsa vocatur in ista arte sermo decernẽs, & enuntiatio, & dijudicãs. Et partitur in narrationem, & de quo narratur. & de quo narratur vocatur in ista arte subiectum, & narratio vocabitur prædicatum. Et quædam est, quæ non verificatur neq; falsificatur, & ista vocatur imperatiua, & prohibitiua, & optatiua, & interrogatiua. & de istis non est necessarius sermo.

Verũtamen enunciationum quædam est binaria, et quædam est trinaria. Binaria autem est, cuius prætertum est verbum. & ista est trium specierum, vel ꝙ fuerit eius verbum præteritum, vel futurum, vel præsens. Sed non inuenitur in lingua Arabum impositio significans super significatum pręsens. Trinaria autem est, cuius prædicatum est nomẽ: sicut Socrates est viuens. & vocatur quidem trinaria, quia non est dubium de appositione signi habitudinis copulantis inter subiectum & prædicatũ in illis, aut de significante habitudinẽ istam, sicut est dictio est, vel sunt, vel erit. & in sũma verbũ inuentionis & ipsa sunt, quę nõ erunt narrationes per se.

Et vtrarũq; istarum & binariarũ & trinariarũ quædã sunt simplices, & sunt, quarũ prædicatum est nomẽ perfectum, & verbũ perfectum, & sunt oratiões significãtes sup̃ formã, & sup̃ dispõnem inuentã in veritate,

sicut

ſicut Socrates exiuit, & Plato eſt viuẽs. Et earum ſunt remotiuæ, & ſunt illæ, quarum prædicatum eſt nomen vel verbum imperfectũ. ſicut ſi dixerimus Socrates eſt non ſanus. & hoc eſt in orationibus quæ non vſitantur in lingua Arabum. Et quædam ſunt priuatiuæ, & ſunt quarum prædicatum eſt nomen priuatiuum, vel verbum priuatiuum. Priuatio autem vlr eſt, ꝙ deficiat habitus, cuius conſuetudo eſt, ꝙ ſit in eo ſubiecto in hora qua ſolet eſſe in eo: ſicut ſi dixerimus Socrates eſt cæcus, & Plato ægrotat. Vis autem nominũ imperfectorum in idiomatibus quæ vtuntur eis, eſt vis noĩum priuatiuorum, quia dictum noſtrũ non videns eſt in gradu dicti noſtri cæcus: & dictum noſtrum non ſanũ eſt in gradu dicti noſtri ęgrum. Qm̃ autem non fuerũt iſta nomina in lingua Arabum, fuit dictio negationis apud eos ex dictionibus ambiguis, quia ipſi aliqñ proferunt ipſam ſimpliciter, & volunt per eam rem priuationis, & aliquando volunt per eam negationẽ abſolutam. Et hoc eſt, quod cogit homines huius artis loqui per nomina remotiua, quia nos dum non cauemus ea & imponemus eis iſtam impoſitionẽ, poſsibile eſt ꝙ erremus, & accipiamus qđ eſt impfectũ loco negationis, & ecõtra.

Et cuiuslibet ſpeciei iſtarum enuntiationum, quas numerauimus, quædam ſunt non habentes modum, et quædã habentes modum. Modi aũt ſunt dictiones ſignificantes modum inuentionis prædicati in ſubiecto. Et modi primi ſunt tres. Poſsibile, & ipſum eſt, quod ſignificat ſuper rem, quę poteſt eſſe ꝙ inueniatur & non inueniatᷣ: ſicut ſi dixerimus pluuia poteſt eſſe ꝙ deſcendat. Et neceſſarium: et ipſum eſt ſignificans ſuper quod non ceſſauit necꝙ ceſſabit. vt ſi dixerimus homo neceſſario eſt animal. Et inuentiua. & ipſa ſunt res, quę inueniuntur in actu poſtꝗ̃ fuerunt poſsibiles, & intelliguntur ꝙ priuabũtur: ſicut ſi dixerimus Socrates nũc ſtat, & eſt quaſi illud ſit medium inter neceſſarium & poſsibile, quia iam accepit ab vtroqꝫ partem ęqualem, poſtquam iam extenſa eſt conſuetudo quòd ponant dictionem dicti inuentionis in iſta ſpecie, quæ ſtet loco declarationis in ea.

Et vnaquæqꝫ etiam iſtarũ enuntiationũ, vel erit habens ſignum vel non habens ſignum, & ſunt enunciationes, quarum ſubiecta ſunt res vniuerſales. Et ſigna ſunt quatuor, Omne, & Nullum, Aliquod & Non aliquod, & ipſum eſt in gradu dicti noſtri nõ omne. Sicqꝫ vnaquæqꝫ iſtarum enunciationum eſt, vel affirmatiua vniuerſalis, vel negatiua vſis, vel affirmatiua particularis, vel negatiua particularis. Verũtamen non habentes ſignum ſunt duarũ ſpecierũ: vel indefinitæ, & ſunt quarũ ſubiecta ſunt res vniuerſales, & non coniungitur ſecum ſignum omnino: vel ſingulares, & ſunt quarum ſubiectum eſt ſingulare.

Omnes autẽ ſpecies enunciationum, quarũ conſuetudo eſt ꝙ opponantur, aliqñ ſunt oppoſitæ ſecundum affirmationem & negationẽ, adeo ꝙ ſecernant veritatem & falſitatem, & aliqñ non ſunt oppoſitæ fm affirmationem & negationem. Et erunt quidẽ enunciationes oppoſitæ ſecundum affirmationẽ & negationem, dum fuerit ſignificatum ſubiecti in affirmatione illud idem ſubiecti ſignificatũ in negatione, & ſignificatum prædicati in altera earum ipſum prædicatum in alterutra. Res autem vſis eſt vna; aut dum fuerit incõplexa, vel dum fuerit complexa complexione cõnexionis & conditionis, quæ aſsimiletur id, de quo narratur ad ſimilitudinẽ incomplexæ. Dignior aũt, quæ fuerit cõnexarum & magis ꝓpria eſt, cuius partes erunt inuicem consũctæ ſubaliter. & ſic dignũ eſt ꝙ ſit cõditionatum in altera earũ cõditionarũ in altera fm modũ vel locũ, aut penitus, aut fm diſpõnem vel reſpectũ vel alr. Sin autẽ, non opponerentur, & hoc eſt manifeſtum per ſe.

Orationum autem oppoſitarum ſunt quinqꝫ ſpecies. Quædã ſunt ſingulares, ſicut ſi dixerimus Socrates eſt mathematicus, & Socrates non eſt mathematicus. Et quædã ſunt contrarię, & ſunt quarũ vtraqꝫ cõiungitur cũ ſigno vlı̃, ſicut ſi dixerimus oĩs homo eſt aĩal, & nullus hõ eſt animal. Et quædã ſunt cõtradictoriæ, & ſunt cum quarum altera earũ coniungitur ſignum vniuerſale in affirmatione, & particulare in negatione, vel ꝙ fuerit ſignum vniuerſale in negatiõe, & particulare in affirmatione. Et quædã ſunt ſubcontrariæ, & ſunt cum quarum vtraqꝫ coniungitur ſignum particulare. ſicut ſi dixerimus aliquis homo eſt animal, & aliqs homo non eſt animal. Et quædam ſunt, cum quibus non coniungitur ſignum omnino, niſi ſignũ literæ hæ notificationis: & ipſæ ſunt indefinitæ.

Et expedit conſyderare qualiter ſecernãt ſpecies iſtarum oppoſitarum veritatem & falſitatem in omnibus tribus materiebus, quæ ſunt poſsibilis, & inuenti, & neceſſarij. Et dicimus equidem ꝙ ſingulares ſecernant veritatem & falſitatẽ in materia poſsibilis, & inuenti, niſi ꝙ earũ diſcretio veritatis & falſitatis eſt, dum ipſæ fuerint inuentæ in actu nũc. dum autem fuerint in tempore præterito, iam veritas eſt determinata in altera duarum extremitatum ſuarum fm perfectionem in ſe, ſiue nouerimus ipſam in veritate, ſiue nõ nouerimus ipſam, poſtꝗ̃ fuerit in ſe determinata. Exemplum huius eſt in inuento præterito in actu, Socrates ſcripſit heri ſero, Socrates non ſcripſit heri ſero. Et in inuẽto in actu præſenti, Socrates ſcribit nunc, Socrates non ſcribit nunc. Verũtamen poſsibilis in futurum veritas non aduenit ab altera extremitatum ſuarum fm perfectionem per ſe. ſicut ſi dixerimus, iſte pãnus poteſt eſſe ꝙ ſcindatur ante inueterationem, et poſsibile eſt ꝙ non ſcindatur ante inueterationem. Si aũt fuiſſet veritas adueniens ſecundum perfectionem, res oẽs eſſent neceſſario, & deſtrueretur conſilium, & electio, quia conſulens non conſulit de impoſsibili. Verũtamen contradictoriæ ipſæ ſecernunt veritatem & falſitatem in neceſſario, & poſsibili, quod eſt fm nunc, & ſecundum pręteritum, & fm perfectionem per ſe. Exẽplum huius eſt, quia omnis homo eſt animal, aliquis homo non eſt animal neceſſario. ſed de poſsibili eſt dictum noſtrũ, omnis homo ſcribit, nõ homo ſcribit, & ſecernent veritatem & falſitatem in futuro non fm perfectionem. Verũtamen contrariarum diſcretio veritatis & falſitatis in materia neceſſaria, & impoſsibili eſt, ſicut diſpoſitio in contradictorijs. Falſificantur aũt ſimul in poſsibilibus, ſicut eſt dictum noſtrum, aliquis homo ſcribit, aliquis homo nõ ſcribit. Et indefinitarum diſpoſitio eſt diſpoſitio ſubcontrariarũ. Et iſtę ſunt ſpecies oppoſitarum, & modi ipſarũ diſcretionis veritatis & falſitatis in omnibus materijs. Et ille eſt modus quo ſtabimus, ſuper quo verificabitᷣ, ꝙ adueniat ex eis altera duarũ partium oppoſitionis & cõtradictionis, & illa eſt res prima, quam oportebit verificare apud initium perſcrutationis quæſiti.

Qm̃ autem enũciationes ſimplices, & remotiuæ, & priuatiuæ ſunt etiam oppoſitæ, poſtquam ſimplices ſignificant ſuper diſpõnem & habitum, & remotiuæ, & priuatiuæ ſuper priuationẽ: iam conuenit ꝙ comparẽtur inter eas, & inter oppoſitionẽ affirmatiuæ & negatiuæ, & cõſyderetur an ipſarũ diſcretio veritatis & falſitatis ſint fm exemplum vnũ, nec ne. Species autẽ oppoſitionum iſtarũ ſunt fm numerum ſpecierũ oppoſitionum in affirmatione & negatiõe, & ipſæ per ſe ſunt conditiones in oppoſitione iſtarũ. Et dicimus ꝙ forſan ſingularum in illis diſpoſitio diſcretionis ipſarum veritatis & falſitatis in materia inuenti & poſsibilis ſit, ſicut eſt diſpoſitio in ſingularibus affirmationis & negationis: niſi ꝙ ipſæ non ſecernũt veritatem & falſitatem

in omnibus

in omnibus dispositionibus, sicut facerẽt in affirmatione & negatione, nisi quãdo subiectum fuerit inuẽtum, & tempore quo est consuetudo subiecti, ꝙ inueniatur ei habitus, quia priuatio est illud, quod nõ inuenitur in subiecto, cuius consuetudinis est, ꝙ inueniatur in ipso tempore, quo eius consuetudo est, ꝙ inueniatur in illo, sicut si dixerimus Socrates est sciens, Socrates est ignorans, aut non sciens. Sicq; talis oppositio certe secernet veritatem & falsitatẽ, dum fuerit Socrates inuẽtus, aut tẽpore quo cõsuetudo sua est, ꝙ recipiatur in ipso scientia, quod est ipsa senectus. Et causa huius est, quia vtraque istarum orationum oppositarũ est affirmatiua, & oratio affirmatiua non verificabitur de priuatiuo, neq; in hora, qua non est sua consuetudo, ꝙ inueniatur in ea ipsum subiectũ. Sed priuatiuæ sunt affirmatiuę, & oratio affirmatiua non verificabit̃ de priuato, neq; in hora qua nõ est eius cõsuetudinis. Negatio aũt verificabitur de ꝓuatione, sicut verificabit̃ sup inuẽto, sicut si dixerimus Socrates inuenieẽ sciẽs, Socrates nõ inuenieẽ sciẽs, talis secernet veritatẽ & falsitatẽ æqualr̃, siue inueniaẽ Socrates, vel non inueniaẽ, iuuenis sit vel senex. Nisi ꝙ priuatio vsitaẽ in ista materia inuentæ pro re magis vlĩ, q̃ illa quæ præcessit, & est ꝙ non inueniaẽ in subiecto, in quo sui moris est, ꝙ inueniatur in ipso in hora alia: sicut si dixerimus de puero ꝙ non habeat pubem. Et ꝙ nõ inueniatur in eo, quod sui moris est, ꝙ inueniatur in sua specie, sicut si dixerimus de Socrate ꝙ ipse nõ loquatur dum fuerit mutus, & non est inter istam priuationem, & inter negationem quo ad discretionem veritatis & falsitatis, nisi conditio inuentionis subiecti solum. Et ideo dum fuerit apud nos enũciatio singularis cum vniuersali, et ipsa fuerit negatiua, impossibile erit quòd accipiatur propositio minor in figura prima. & fit tũc, ꝙ reddatur negatiua remotiua, dum fuerit subiectum enunciationis inuentum solũ, quia vis sua tunc est vna. Exemplum huius est, quia dum fuerit apud nos ꝙ iste æger non habeat anhelitum interceptum, sentiemus ꝙ declaremus in eo, ꝙ non habeat apostema in pulmone suo in figura prima. & diuertemus istam ꝓpositionem minorem à negatione ad remotionem, & dicemus, iste æger est in eo nõ anhelitus interceptus. & omne ens in eo nõ anhelitus interceptus non habet apostema in pulmone suo. & concludetur ꝙ iste æger non habeat apostema in suo pulmone. Et similis contradictorijs in ista specie oppositarum est ipsius dispositio in eius discretione veritatis & falsitatis in ista materia inuenti, sicut est dispositio contradictoriarum in affirmatione & negatione, sicut si dixerimus, omnis homo est sciens, aliquis homo est ignorãs, sed dum fuerit etiã suum subiectum inuentum, & in hora qua consuetudinis est, ꝙ denominetur habitu & priuatione. Et sic etiã similitudinis contrariarum est ipsarum dispositio in ista materia, sicut dispositio in istis falsificabũtur simul, dum obseruabitur etiam ꝙ sit subiectum inuentũ, & in hora qua eius consuetudinis est ꝙ denominetur priuatione, vel habitu. sicut si dixeris, omnis homo est sciens, oĩs homo est ignorans. Ista itaq; est dispositio discretionis enũciationum simplicium, & priuatiuarum, & remotiuarum veritatis et falsitatis in materia inuenti. Sed discretio ipsarum veritatis in materia necessarĩ est itaq; propterea, quia priuatio in ista materia dicetur de rebus, quarum altera non inuenietur in subiecto aliquo, in quo consuetudinis eius est ꝙ inueniatur in sua specie: sicut si dixerimus de muliere ipsa ꝙ non habeat pilos in sua barba, vel ꝙ non inueniatur in illo, cuius consuetudinis est, ꝙ inueniatur in suo genere: sicut si dixerimus de asino ꝙ ipse sit non rationalis, vel inueniatur in illo, cuius consuetudinis est ꝙ inueniatur in ente. sicut si dixerimus de creatore, ꝙ ipse sit non mortalis, & non æger, non erit inter eius negationẽ hic & priuationem differẽtia, quoniam subiectum hic, siue non sit impossibile in aliqua hora, siue sit impossibile, non mutabitur habitudo illius, neq; inuenietur in eo dispositio, quæ nõ denominabitur priuatio, vel habitus. & ideo fuit vis negationis in ista materia vis priuatiuarum & remotiuarũ. Et possibile est, quòd ponas propositionem minorem negatiuam in demonstrationibus, quæ concludant negatiuam in figura prima. Illa itaque est dispositio oppositionum enunciationum simplicium cum remotiuis & priuatiuis, & cõparatio inter ipsas, et inter oppositiões affirmatiuarum & negatiuarum. Verũtamen enunciationum oppositarum, quarum prædicata sunt cõtraria, ipsarum numerus est æqualis numero istarum: & dispositio in oppositione ipsarum est, sicut dispositio in oppositione simplicium & priuatiuarum: & modus conditionis est vnus, & hoc dum fuerint duæ contrariæ, inter quas non erit medium, sicut par & impar. Verũtamen si fuerit inter eas medium, id est ꝙ ponamus eas duo extrema cõtradictionis in syllogismo categorico, vel ad impossibile, iam conueniret ꝙ concluderentur omnia media, & tũc secernerent veritatem & falsitatẽ, & erit vis sua vis remotiuę, & simplicis, vel priuatiuę. Simplex autem est, si dixerimus ista linea est minor q̃ illa, vel maior, aut æqualis. Iste itaq; est sermo in omnibus enunciationibus oppositis in his enunciationibus trium generũ oppositionis, id est affirmationis & negationis, & habitus & priuationis, & contrarietatis: & illæ sunt, in quas discernentur vtplurimum quæstiones in perscrutationibus, & scientijs.

Verũtamẽ genus quartum generum oppositorum, & sunt relatiua, sicut pater & filius, possibile est, ꝙ cogitetur de eis ista species oppositarum, quas numerauimus in vnaquaq; specie earum, id est in affirmatione et negatione, & priuatione & habitu, et contrarijs. Sed rara erit inuẽtio illarum, sicut istarũ in quæstione. & ideo non refertur de eis tractatus per se in isto libro. Sicq; iudicium de illis est iudicium habitus & priuatiõis & notitia sua includitur in potentia in notitia illarum.

Et cõmune fit istis quatuor generibus, ꝙ nullius eorum ambo opposita colligantur simul in vno subiecto ex vna parte, & in vno tẽpore. Appropriabitur autem affirmatio & negatio à cæteris: quia oppositio earũ est oppositio orationis determinantis solum, & oppositio aliarum est oppositio rei incomplexę ad rem incomplexam, sicut est oppositio albedinis & nigredinis, ægestatis, & affluentię, paternitatis & filiatiõis. Sed opponuntur orationes compositæ ex istis propter oppositiõem horum per se extra animam, econtrario illius secũdum quod est dispositio affirmationis & negationis.

Et proprium est contrarijs, vltra priuationem & habitũ, ꝙ sint duæ res inuentę. & ideo possibile est, ꝙ inueniatur inter ea medium, sicut est albedo, cui opponitur nigredo, & inter ea est cineritius, & viridis, & cæteri colores. Sed priuationis & habitus iam alter eorum necessario est defectus alterius, sicut sunt ægestas, & affluentia. Et appropriãtur relatiua ab alijs, quoniã dum inuenitur vnum eorũ, inuenitur alterum, aut simul in potẽtia, vel simul in actu, sicut sunt pater & filius, & dominus & seruus. Hæc itaq; est quantitas sermonis directionis ad verificationem secundum intentionem nostram breuiter sufficiens. Verũtamen regulæ adiectionis negationis & remotionis, & modi & copulationis, vtplurimum redibunt ad loca, & communes cõceptiones, nisi quòd consuetudo iam extensa est in idiomatibus quòd vtantur eis.

Enunciationes autem trinariæ sunt manifestæ per dictionem copulatiõis in eis, quia locus negationis in singularibus est cum copula: sicut si dixerimus Socrates

non

non est sapiens. Verumtamen in habentibus signa est cũ signo: sicut si dixerimus, non omnis homo est albus, vel inuenitur albus. Et sunt qui ponant dictionẽ remotionis in istis in enunciationibus post copulam, vt separet inter ipsam & inter negationem. Et fuerunt, qui ponerent etiam dictionem negationis in enunciationibus trinarijs, sed in singularibus cũ prędicato, & in habentibus signũ cum signo. Verũtamen in enunciationibus modalibus trinarijs dictio negatiõis ordinabitur in singularibus ipsarum cum modo, sicut si dixerimus Socrates non potest esse ꝙ inueniatur sapiens, & in habentibus signum cum signo. Verũtamen dictionem remotionis ordinarent ipsam tripliciter. Primus modorum illorum est, ꝙ exprimatur cũ copula: sicut si dixerimus Socrates potest esse quòd non inueniatur sapiens. Et secundus est cũ prædicato, sicut si dixerimus Socrates potest esse, ꝙ inueniatur non sapiẽs. Et tertius cum ambobus: sicut si dixerimus Socrates potest esse ꝙ non inueniatur non sapiens. Verũtamen in binarijs modalibus dictio negationis ponetur etiam in singularibus cũ modis, & in habentibus signum cum signo. verũtamen dictio remotionis ponitur semper cum prædicato. Ista itaque fuit consuetudo, quæ extensa est apud eos, & ipsa est consuetudo vtilis scientijs, & decet nobis, ꝙ faciamus istud ob necessitatem suam. Sed ordo modi & copulæ optimus est, ꝙ ponantur inter prædicatum & subiectum, quando præcedat modus. rursus sequeẽ hoc de copula, licet istud nõ sit necessariũ i multis idiomatib⁹.

IN LIBRVM PRIORVM.

Sermo de cognitione agente verificationem.

Nota ex hoc dicto, & sequenti cõclusionẽ esse aliud a syllogismo.

Yllogismus est oratio in qua ponũtur res, plusquam vna, & sequitur ex illis per se, non secundum accidens res alia ab eis necessario. Conuenit autem, ꝙ aduertamus i partibus istius definitionis, quę ipsarum sit clara per se, & quę illarum indigeat, ꝙ ostẽdatur per aliud. Et, dicimus certe, ꝙ syllogismo conuenit, ꝙ sequatur ex eo res alia ab eo. Et quòd sit ista sequens necessario, iam est manifestum per se: quia illa est operatio syllogismi, inquãtum est syllogismus ad declarandum ignotum per notũ: notum autem eius sunt istæ res positæ in eo, & ignotum est consequens, & si forent consequẽs per se res positæ, possibile foret ꝙ consequens res vna eadem esset nota, & ignota ex vna parte: & hoc est falsum. Et sic etiam videbitur, ꝙ illud consequẽs decet quòd sit necessarium, quia dum ipsum non esset necessarium, esset possibile ꝙ sequatur nobis vtrunque duorum oppositorũ ęqualiter, & non esset, quòd sequitur ex eo, per se verum necessarium. Verũtamẽ partes aliæ istius definitionis, videlicet ꝙ sit oratio in qua ponuntur res plusquam vna non sunt manifestæ per se: & est aliqua ex eis quæ indiget aliquali declaratione, quid sint, & quare opportuit eas ꝙ sint plusquã vna: & constabit nobis hoc ex istis partibus, quarum inuẽtio est manifesta de syllogismo, quoniam ipsæ sunt, quæ procedũt ex partibus istius definitionis gradu principij demonstrationis, & ignotus est gradus conclusionis demonstrationis: sicut ostendemus de definitionibus in eo quod erit post hæc. Dicimus itaque manifestum esse, dum posuerimus quæsitum aliquod, sicut si dixerimus, an mundus sit nouus, & intenderimus confirmationem affirmationis istius prædicati subiecto, vel negationis ipsius ab eo per viã, quam ponemus secundum viam prædicationis, non per viam conditionis: quòd hæc res certe fiet, dum coniungetur secum subiectum, & prædicatum oratione

Declaratio ꝙ i syllo ponũtur plura, quæ vicẽ obtinent principij.

vna, per quam declarabitur negatio istius prædicati à subiecto, vel illius affirmatio de ipso. Et manifestũ est, quòd ista non erit dictio† incomplexa, sed sermo decisiuus, quem ingredietur veritas & falsitas: & si non, non oportebit ꝙ sequatur ab eo oratio decisiua minima orationum. minima autem oratio quæ est huius dispositionis, est quæ componitur ex prædicato & subiecto: & illa vocatur, ex quo est pars syllogismi, præmissa. Sicq; iam manifestum est ex hoc ꝙ genus syllogismi est oratio decisiua: & quod intendimus hic per res sunt pręmissæ. Verumtamẽ quòd istæ res oporteat sint plusquam vna, hoc etiam est manifestum ex ista parte: quia nõ absoluetur ista oratio, qua perscrutabimur veritatem syllogismi, vel ꝙ sit subiectum & prædicatum in quæsito, vel quòd distinguatur ab ipsis simul, vel ꝙ cõmunicetur vni, & distinguatur ab altero. Sed dum distingueretur à quæsito secundum partes suas simul, iam non sequeretur ex ea affirmatio, vel negatio quæsiti. Exemplum huius est, quia quando coniunxerimus dicto nostro, ꝙ mundus sit nouus, vel antiquus, quòd homo sit animal, iam nõ sequeretur ex hoc affirmatio, vel negatio in antiquitate vel nouitate, quanto remotius quando sint partes suæ partes quæsiti: quoniam res non accipitur ad declarationẽm suĳpsius: & tale vocatur petitio principij. Et sic dum cõueniet cum vna extremitatum suarum quæcunq; extremitas fuerit, & non conueniet cum altera, non sequetur ex illa quæsitum: verũtamen sequetur ex ea consequens aliud à quæsito. Exemplum huius est, quòd coniungamus dicto nostro an mundus sit nouus, ꝙ nouum sit corpus, & quòd animal sit sciẽs, sequeretur in exemplo istius orationis, vel quòd mundus sit corpus, vel quòd animal sit nouum: & dum fuerit hoc ita, iam relinquitur ꝙ sit communicans cũ duabus extremitatibus quæsiti secundum duas partes distinctas ab eo, vel secundum vnam partem. Et si secundum ambas partes, sequitur necessario ꝙ ad minimum ex hoc sint duæ pręmissæ: & si fuerit distincta secũdum duas partes non accideret inter istas duas præmissas cõiunctio omnino: & dum nõ fuerit inter duas præmissas coniunctio omnino, non erit ex eis connexio prædicati & subiecti quæsiti, neq; erit syllogismus oĩno. Et dum hoc fuerit ita, iam non relinquetur, nisi ꝙ sit distincta secundum partem vnam solum, & coniuncta duabus extremitatibus quæsiti: & per hoc continget ꝙ sit colligata affirmatio eius de subiecto, vel negatio sua ab illo. Et oratio, quæ est huius dispositiõis, est necessario composita ex duabus præmissis non plus neq; minus. Exẽpli gratia, quia coniungemus dicto nostro, mundus est nouus, ꝙ mundus sit compositus, & compositum est nouum: & fit ex hoc ꝙ mũdus sit nouus. Et istę duę pręmissæ diuidentur in tres partes, quæ vocantur termini. Vna earum est subiectũ quæsiti, & illa vocatur in syllogismo extremitas minor: & secunda est pars communis, & illa vocatur terminus medius. Et tertia est pręd icatũ quæsiti, & illa vocatur extremitas maior. Et præmissa, cuius subiectum est extremitas minor, vocabitur præmissa minor. Et cuius prædicatum est extremitas maior, vocabitur præmissa maior. Et graduatio termini medij cadet inter subiectum & prædicatum quæsiti, dum obseruabitur ꝙ prædicatũ sit prædicatum, & subiectum subiectum. Et manifestũ est ſm id quod est apud intellectum de eo, de quo fit quæstio in mente ꝙ fiat tribus modis: vel ꝙ sit subiectũ extremitatis maioris: & prædicatũ de minori, & istud vocabiẽ figura prima, vel ꝙ sit ꝑdicatũ de duabus extremitatibus, & vocabitur figura scd'a: vel ꝙ sit subiectum duarũ extremitatum simul, et ista est figura tertia. Iã itaq; declaratum est in hoc sermone, ex quibus componuntur sylli, & ex quot rebus sunt cõpositi, & quot sunt gña eorũ prima.

† Bur le. abstracta, sed oratio cõceta, cui sibi.

Quod duę pręmissæ syllogismi cõponũtur ex tribus terminis.

Ex trib⁹ terminis origĩnãtur tres figurę.

Verũtamen

Spês syllogi cõcludentium cũ non concludentibus 36.

Verũtamen numerus specierum syllorum ingredientium sub vnumquodq; istorum generũ trium concludentium ex eis, & non concludẽtium, sm ꝙ dat ipsa diuisio, & manifestatur ex sermone præcedente, sunt triginta sex combinationes ĩ qualibet figura. Qm̃ omnis sylls componitur ex duabus præmissis (sicut declaratũ est) & duæ præmissæ vel erunt affirmatiuæ simul, vel erũt negatiuæ simul, vel erit vna earum affirmatiua & altera negatiua: & hoc duobus modis, vel ꝙ sit maior negatiua & minor affirmatiua, vel è contra. Et in vnaquaq; istarum quatuor partium, quę sunt ei ex parte negationis & affirmationis, vel erunt præmissæ acceptæ vniuersales simul, vel particulares simul, vel indefinitę simul, vel erũt maior particularis, & minor indefinita, & è contra: & sic in alijs. Et dum multiplicabuntur istę partes, quæ sunt ei ex parte quãtitatis, in quatuor, quæ sunt ei ex parte qualitatis, id est affirmationis & negationis, cõtingent ex hoc cuilibet figuræ triginta sex cõbinationes: & hoc etiã in vnaquaq; trium materierũ. s. inexistentis, necessarij, & possibilis sm plus, vel æqualiter, & ĩ mistis ex eis. Sed istæ triginta sex combinationes duplicabũtur in syllogismis mistis: & hoc, quia inuenietur in eis, ex maiori eius, gratia exempli inexistentis, & minori necessaria, vel ex opposito huius, id est ex maiori sua necessaria & minori sua inexistẽte. Istę itaq; sunt cõbinationes specierum syllorum sm ꝙ traderet eas sermo præcedens: qm̃ omnis syllus componitur ex duabus præmissis.

†Bur. le. Cũ ipsi huic addiderimus, quod est reliquum in diffinitione eo ꝙ est cõsequentia necessaria, ecce non poteriet hæc ex istis ppõnibus, qualitercũq; accideret, nisi vt sit vna.

Fieri consequentiam necessariam in syllo ex duabus ppõnibus, quarum vna est affirmatiua, indifferens secundum quãtitatem, altera indifferens secundum qualitatem.

†Verũtamen coniungetur huic, quod etiã sm quantitatem suam, quod cõtinget absq; hoc, ꝙ sit vna earum affirmatiua quantacũq; fuerit sm quantitatem, & altera vniuersalis, qualiscũq; fuerit sm qualitatem suam. Verũtamen vnam earum esse affirmatiuam & alteram vniuersalem, iam per hoc erit necessario compositio. Et ista est dispositio dicti de omni conditionato in syllogismis concludentibus, qm̃ dispositio dicti de omni, sicut dictum est, ipsa est, dum res prædicata fuerit inexistẽtis vel possibilis vel necessaria de oĩ eo, quod denominatur per subiectum suum, & prædicabitur de toto subiecto prædicatione affirmatiua, & simpliciter, id est vera sm modos tres, absq; hoc, ꝙ mutetur in denominatione sua modus inuentionis: sed solum necessarius vel possibilis, sicut si dixerimus, animal necessario de omni ambulante vel fuerit res negata necessario, vel inexistens, vel possibilis: & quicquid denominabitur per subiectum suum simpliciter, absque hoc ꝙ mutetur in ista denominatione modus aliquis: sicut si dixerimus hominem necessario æqualiter de alio.

Nota de dicto de oĩ quasi, & quõ intelligatur de mẽte Arist.

Et istud est, quod verificat Abunazar ꝙ sit intentio Aris. in vtẽdo dici de omni in isto libro, qui est radix & principium in oĩbus syllogismis concludentibus, sed conditionauit hic in dici de omni affirmationem simpliciter absq; modo determinato, immo verã omnibus modis, quia iste erit concludens in oĩbus materijs, è conuerso illius, quod se habet in demonstratione, quia conditionatum est ibi cum hoc, ꝙ sit dictum sm affirmationem necessariam.

Dictum de oĩ habet esse in syllo in ordine ad quęsitũ determinatum.

Et nisi eueniret necessitas cõclusionis sm accidens, qñ accepta fuerit illa habitudo, quæ est inter duas præmissas ad quæsitum indeterminatum, & qualitercunque contigerit, sufficeret huic, ꝙ sit vna earum quæcũq; fuerit affirmatiua, qualiscunq; fuerit sm quantitatem suam, & altera vniuersalis qualiscũq; fuerit sm qualitatem suam. Verũtamen, dum accipietur ista habitudo, quæ est iter duas præmissas in respectu ad quęsitum determinatum, quod est intentum in hoc libro, maior necessario est vniuersalis, & minor affirmatiua. Et ideo reliquit Aristo. figuram quartam, quam posuit Galenus. Et illa habitudo inter duas p̃missas est in speciebus concludentibus primæ figuræ inuenta in actu: sed inuentio ipsius in secunda figura, & tertia est in potentia. & iccirco, quæ ex illis non reducitur ad figuram primam per conuersionem vel suppositionem, non erit species syllogistica: qm̃ non erit in ea dispositio dicti de omni nec in potentia, neq; in actu. Et dum exquisiueris triginta sex combinationes, quæ sunt in prima figura, hoc est in materijs tribus, s. inexistẽte necessaria, et possibili, nõ inerit ista habitudo, nisi quatuor speciebus ex eis, & hoc in vnaquaq; materia. & similiter in mistis: sed illæ duplicantur sicut diximus, & erũt octo. Nostra itaq; intentio est, ꝙ loquamur de istis speciebus, quæ sunt in materia necessaria & possibili vt plus, quia illæ sunt, quibus vtuntur in scientijs, ac etiam non est differentia inter syllogismos in istis duabus materijs, & in materia inexistente in ista figura, secunda, & tertia. Est autem inexistens sm quod visum fuit Alexandro, & Abunazar Alpharabio, illa, quę est inuẽta in actu ĩ p̃senti. Aut prout visum est Theophrasto & Themist. illa, quæ est dicta simpliciter absq; ꝙ coniungaẽ eis modus inexistens, sed ex eo ꝙ prædicabitur in intellectu inuẽtione simpliciter absq; hoc, ꝙ connectatur eis modus oĩno. Sermo vero de syllogismis, qui erũt de possibilibus æqualiter, non est conueniens nr̃æ intentioni.

* Bur. l. Aristotelis,

* Bur. l. prædicatione

De prima figura.

Primus modus primæ figuræ.

PRima itaq; specierum concludẽtium componetur ex duabus præmissis vniuersalibus affirmatiuis cõcludentibus vlem affirmatiuam. Exemplum huius in materia necessaria est: omne corpus est compositum, & omne compositum est nouũ, conclusio est, omne corpus est nouum: & hęc est manifesta in concludendo. Et ad ostendendum dispositionem dicti de omni in ea est: qm̃ nouum est prædicatum de omni, quod denominaẽ per compositionem, & corpus fuit denominatum per eam: sicq; necessario prædicabitur nouum de corpore. Et exẽplum huius in de possibili vt plus est: omni perseueranti ingressum balnei post saturitatem accidit oppilatio, & omnis, cui accidit oppilatio, febricitabit: conclusio est, omnis ingrediens balneum post saturitatem febricitabit. Et hęc etiam est manifesta in cõcludendo, sicut est in necessaria.

Secundus modus.

Species secunda componetur ex duabus præmissis, quarum maior est negatiua vniuersalis, & minor affirmatiua vniuersalis, quæ concludunt negatiuam vniuersalem. Exemplum huius in necessaria est, omne corpus est compositum, & nullum compositum est æternum: conclusio est, nullum corpus est æternũ. Et hoc est manifestæ conclusionis: qm̃ æternum acceptum est negatum ab omni eo, quod denominatur per cõpositionem in præmissa maiori, & corpus suppositũ est in pręmissa minori denominatum per illud. Et exemplum huius in de possibili vt plus est: omnis mundi in meatibus calor naturalis extenditur per omnia eius membra, & nulli, cuius extẽditur calor naturalis per omnia membra accidit febris: conclusio est, nulli mundo in meatibus accidit febris putredinalis.

*Bur. leg. ab excessibus.

Tertius modus.

Species tertia cõponetur ex duabus præmissis, quarũ maior est affirmatiua vniuersalis, & minor affirmatiua particularis, & cõcludit affirmatiuam particularẽ. Exẽplum huius in necessaria: aliqua corpora sunt composita ex contrarijs, & omne compositum ex cõtrarijs est corruptibile: concludetur, ꝙ aliqua corpora sunt corruptibilia, quia ista aliqua ingrediuntur sub composito ex contrarijs, & denominantur per ipsum. Et exemplũ huius in possibili ut plus est: aliquibus hominibus dum comedunt stypticum post cibum, humectatur venter eorum, & omnis cuius hæc est consuetudo iam corpus suum non accipiet nutrimentum sm ꝙ indigebit eo: ergo aliqui homines, qui comedũt stypticum post cibũ, non accipient nutrimentum sm ꝙ indigebunt eo.

Quartus modus.

Species quarta componitur ex duabus præmissis, quarum maior est negatiua vniuersalis, & minor affirmatiua particularis cõcludens negatiuam particularẽ. Exemplum huius in materia necessaria est, aliqua corpora simplicia habent contrarium, & nullum habens cootrarium est perpetuum: concluditur, aliqua corpora simplicia non sunt perpetua. Et exemplum huius in materia possibili est, aliqui sunt homines, i quorum stomacho acetosatur nutrimentum, & nulli, in cuius stomacho acetosatur nutrimentum, accidit pleuresis: conclusio est, aliqui sunt homines, quibus non accidit pleuresis.

Spẽb^9 syllogorum mistorũ vtũtur artes operatiuæ. ✝Bur. l. artifex diuinus.

Veruntamen speciebus mistis istarum materierum non vtitur ipsis ars theorica, sed artes operatiuę, sicut est ars medicinę & alię ab ea apud id, quod descendit in eas in perscrutatione dispositionis singularium: quoniam illæ vtuntur speciebus mistionis, quarũ minor est inexistens singularis, vel possibilis, & maior eius necessaria. Exemplum huius, cuius minor est inexistiens & maior sua necessaria est, istum ægrum habet febris, & tussis, & dolor acutus & sputum extẽsum est subtile, & omnis, cuius hæc est dispositio, habet apostema in pleura: conclusio est, iste ęger habet apostema in pleura.

Nota, q. iste modus indiget cõsideratione, & maxime an concludat p dictum de oi.

Exemplum illius, cuius minor est possibilis vt plurimum, et maior sua necessaria, est, huic ęgro, qui habet dolorem continuum & ęmicraneum, est timendus descensus aquæ in eius oculum, & cuicunque est timendus descensus aquæ in oculum perdet visum: conclusio est, iste ęger possibile est quòd perdat visum. Et exemplum illius, cuius minor est ioexistens & maior possibilis vt plurimũ, est, istum ęgrum habet febris acuta, & ipse ostendit eius vrinam io aliquo dierum indicantium chrisim albam discolorem, postquã fuerat colorata, & cuius est talis dispositio timebimus nouum apostema in cerebro suo: conclusio est, isti fiet nouum apostema in cerebro suo. Et certe conclusio mistarum est ipsa etiam manifesta ex dispositione dicti de omni. Modus vero conclusionis earum sequitur præmissam maiorem: & hoc fit propter necessitatem dicti de omni, dum obseruabis in illo id, de quo meminimus, & fuerit materia conuenieens illi, quod conditionatum fuit in eo: tamen iam accidit in aliquibus materiebus q cõcludant conclusiones plures contrarias, & specialiter cuius maior fuerit necessaria vel inexistens, & eius minor fuerit possibilis.

Nota hoc dictum, de quo etiam supra notauimus.

Et iam pręcessit exemplum huius, cuius causam declarare esset longum. Et in summa in modis conclusionum mistionis istarum præmissarum est multa discordia inter sapientes. Sed res est per se manifesta, in quibus concludent istæ species simplices, de quibus meminimus. Ista itaque est summa specierum syllogismorum, quibus vtendum est in demonstrationibus occurrentibus in ista figura. Sed Philosophi non vtuntur in demonstrationibus illo syllogismo, cuius altera præmissarum est particularis, nisi ponantur in dispositione, qua erunt in eo uniuersales. Exempli gratia, quia nos dum voluerimus, quòd conuertamus istam præmissam vniuersalem, scilicet aliqui sunt homioes, quibus acetosatur nutrimentum in suo stomacho, in summa accipiemus ipsam modo, quo ponamus eam vniuersalem, & sic est possibile quòd faciamus istud in reliquis speciebus particularibus, & reuertetur in vniuersalem.

Spẽs vles primę figurę sunt illæ, quibus vtuntur artes demonstratiuæ. De resolutione aliarum figurarum ad primam.

Et dum fuit hoc ita, iam species vniuersales istius figurę sunt, quibus vtuntur artes demonstratiuę: sed vsus earum est in quæstione demõstrationum, dum intẽditur per eas destructio vniuersalis solum. At etiã, quoniam specierum concludentium in figura secunda & tertia conclusio manifestabitur vt plurimum ex hoc in reductione earum ad figuram primam, & fuit illarum reductio ad figuram primam certe per conuersionem solum, vel per conuersionem & suppositionem.

Conuersio qd sit.

Et conuersio est, q partes enuntiationis continuo conuertantur, & ipsius subiecta in prædicata & ipsius prædicata in subiecta, & remaneant obseruatæ qualitas & veritas eius. Sicq; cõuenit ante hoc, q declaremus propositiones conuertibiles & ipsas secernamus à non conuertibilibus.

Quænã sint ppõnes conuertibiles.

Iam itaq; manifestum est ex eo quod præcessit, q præmissæ ex parte signorum sunt quatuor, vel negatiua vniuersalis, vel affirmatiua vniuersalis, vel negatiua particularis, vel affirmatiua particularis. Et negatiua quidem vniuersalis conuertetur obseruans veritatem & quantitatem, & qualitatem. sicut si dixerimus, nullus homo est lapis, nullus lapis ẽ homo: & hoc videtur ex eo quòd partes eius sunt expoliatæ & negatæ ab alterutris in fine diuersitatis, & non connectuntur in aliqua re omnino: & omne, à quo aufertur aliqua res, aufertur illud ab illa alia. Veruntamen affirmatiua vniuersalis cõuertetur particularis, & obseruabit qualitatem & veritatem, & non obseruabit quanritatem. Et dispositio conuersionis suæ particularis est manifesta: quia ista est, quæ inuenietur in omnibus materiebus, & non animaduertetur hic in proprietatibus conuertibilibus, quia hoc non est necessarium, neque perseuerans inquantum ipsa est affirmatiua vniuersalis. Affirmatiua vero particularis ipsa conuertetur etiam obseruans veritatem in quantitate sua & qualitate: quia partes ipsius non auferũtur omnino ab hac parte, sicq; illa est illis simul. Negatiua vero particularis oon obseruat in suis cõuersionibus veritatem in qualitate sua, neque in quantitate. sicut si dixerimus aliquod animal non est homo: quoniam noo verificabitur aliquis homo non est animal: et ista conuersio est inuenta in enuociationibus necessarijs & possibilibus vt plurimum: & illæ sunt, de quibus intẽdimus in ista materia hic. exemplum negatiuæ vniuersalis in possibili vt plurimũ est, nulli mũdo venarum ab oppilationibus accidet febris putrida, quia ista conuertetur, nulli cui accidet febris putrida est mundus venarum ab oppilatiooibus: & sic inuenitur res in reliquis istarum præmissarum conuertibilium in hoc, & non conuertibilium.

Nota ppõnẽ possibilem vt plurimũ vniuersalem negatiuam conuerti in seipsam: cui^9 oppositũ asserit Arist. & ipse in Prioribus analyticis.

De figura secunda.

Primus modus secundę figuræ.

Conclusio quoque istius figuræ est secundum quatuor species. Speciei primæ maior est negatiua uniuersalis, & minor affirmatiua vniuersalis & concludũt negatiuam vniuersalem. Exemplum huius in materijs necessarijs est, omne corpus est compositum, & nullum antiquum est compositum: conclusio est, nullum corpus est antiquum, quoniã negatiua vniuersalis conuertetur reductione sui ad speciem secundam figuræ primæ. Exemplum huius in materia possibili est✝ à nullo à quo non remota est febris in principio suæ ægritudinis, est remota post digestionem in chrisi, et ab omoi, à quo remota est febris in die laudabili, est remota post digestiooem in chrisi: conclusio est, à nullo, à quo remota est febris in principio febris, est remota in die laudabili. quoniam negatiua vniuersalis conuertetur & reducetur ista species ad speciem secundam figurę primę in materia possibili.

✝ Bur. l. nullus, a quo recessit febris post digestionem secundũ crisin in die laudabilo, cadit in recidiuam. sed omnis, a quo recessit febris i principio suæ ægritudinis cadit in recidiuã: conclusio, nullus, a quo recessit febris i principio suę ægritudinis ita se habet, q ab eo recesserit post digestionem secundũ crisin in die laudabilo.

Secund^9 modus in secunda.

Speciei secũdæ maior sua ẽ affirmatiua vniuersalis, & minor sua negatiua vniuersalis, & conclusio negatiua vniuersalis. Exemplum huius in materia necessaria est: Nullum antiquum est compositum, omne corpus est compositum: concluditur, nullum antiquum est corpus, quoniam dum conuertetur in istam speciem & reducetur ad figuram primam, erit maior, postquam fuit hic minor, quoniam non concluditur in figura prima, quando minor fuerit negatiua. Et concludetur nullum corpus est antiquum. Rursus conuertetur hæc, & concludetur, nullum antiquum est corpus. Et hoc declarabitur

rabitur sicut dictum est duabus conuersionibus, conuersione præmissæ & conuersione conclusionis. Et exemplum huius in possibili est: omnis, cui est febris ephemera, habet vrinam in principio suę ægritudinis, in qua sit sedimen æquale, & nullum, cui est febris putrida, est huiusmodi: conclusio est, nullus, cui est febris ephemera, est febris putrida. Et quoniam negatiua est vniuersalis, dum conuertetur maior, & reducetur in primam figuram, concludetur, nullum febricitãtem febre ephemera habet febris putrida. Amplius conuertetur hæc, & concludetur, nullum febricitantem febre putrida habet febris ephemera.

Tertius modus. Species tertia habet maiorem suam negatiuam vniuersalem, & minorem affirmatiuam particularem, & concluditur negatiua particularis. Gratia exempli, aliqua corpora sunt mobilia sursum, nullum corpus graue est mobile sursum: concludetur, aliqua corpora non sunt grauia. quoniam vniuersalis negatiua conuertetur, & reducetur in speciem quartam figuræ primæ. Et exemplum huius in possibili est: aliquos febricitãtes habet dolor capitis, & nullum mundum stomacho habet dolor capitis: et concludetur per cõuersionem in illam, aliqui febricitantes non sunt mundi stomacho.

Quartus modus. Speciei quartæ maior est affirmatiua vniuersalis, & minor negatiua particularis. Exemplum huius est in necessaria: omni corpori est locus, & aliquibus entibus non est locus: concludetur, aliqua entia non sunt corpora. Et hoc est manifestum dum supponemus istam partem esse creatorem excelsum: & componetur syllogismus sic per conuersionem negatiuæ: omni corpori est locus, & nullus locus est creatori excelso: & concludetur, nullum corpus est creator. Amplius cõuertetur hæc, & concludetur: creator non est corpus, & illud est quæsitum. Et hoc per reductionem suam in speciem secundam istiusmet figuræ. Et istius speciei declarabitur ipsius conclusio per suppositionem, & duas conuersiones, scilicet per conuersionem præmissæ & conuersionem conclusionis. Et exemplum huius in materia possibili est, cuiusque febricitantis febre acuta terminabitur febris ipsius in chrisi, & aliquę febres non terminantur in chrisi: & concluditur, aliquæ febres non sunt febres acutæ. Et dum supponemus hanc febris partem esse febrem lenem, deinde conuertetur præmissa maior, et concludetur, nullus febricitans febre acuta febricitat febre leni: vlterius conuertetur ista conclusio, & cõcludetur, nullus febricitans febre leni habet suam febrem acutam. Proprietates autem huius figuræ sunt q non concludat ex duabus affirmatiuis.

Mistiones, quæ fiunt in figura secunda. Et aliquando componetur in istis figuris in artibus factiuis syllogismus, cuius minor sit inexistens singularis vel possibilis, & maior necessaria vel possibilis. Exemplum illius, cuius minor fuerit inexistens vel possibilis singularis, & maior necessaria est, iste æger vigilat, nullus apopleticus vigilat, igitur iste æger non est apopleticus. Et hoc est per conuersionem negatiuæ secundum dispositionem illius, quod præcessit. Et exemplum illius, cuius minor est inexistens, & maior possibilis est, iste æger est turbati intellectus, & imaginatur quod super omnes pannos suos sine pili, quos colligit, & nullus, cuius cerebrum est tutum ab apostematibus, est huius dispositionis: concludetur per conuersionem negatiuæ, istius ægri cerebrum non est tutum ab apostematibus. Et exemplum illius, cuius minor est possibilis, & maior necessaria est, isti ægro, qui moratus est in sole temporibus æstiuis adeo quod cerebrum suum est supercalefactum secundum complexionem aduenmet vigilia & paucitas somni, & nulli apopletico est vigilia & paucitas somni: conclusio est, iste æger impossibile est, q fiat apopleticus.

De figura tertia.

Istius autem figuræ nulla specie solent vti sermones speculatiui: & hoc ex quo conclusio earum est particularis, et in scientijs concluduntur demõstrabiles vniuersales, secundum quod declaratum est in libro Posteriorum. Et ideo primum in ea est q ipsius scientia sit secundum modum reduplicationis. Et insinuabimus eius species concludentes simpliciter absque hoc q inspiciamus aliquem modum omnino, prout dixeris de inexistente secundum opinionem Theophrasti, quia hoc non nocebit hic secundum nostram opinionem. Et suę species concludentes sunt sex.

Primus modus tertiæ figuræ. Prima species concludet ex duabus vniuersalibus affirmatiuis cõcludentem affirmatiuam particularem. Omnis scientia speculatiua docetur, & omnis scientia speculatiua est virtus: conclusio est, aliqua virtus docetur. Quando minor conuertitur particularis, & reducetur in speciem tertiam figuræ primæ.

Secundus modus tertiæ. Speciei secũdæ maior est negatiua vniuersalis & minor eius affirmatiua vniuersalis: & concludet negatiuã particularem: quoniam minor cõuertetur particularis, & reducetur ad speciem quartam figuræ primæ. Exemplum huius est: nulla scientia speculatiua est secundum naturam, & omnis scientia speculatiua est virtus: concludetur, aliqua virtus non est secundum naturam.

Tertius modus. Tertiæ speciei maior est affirmatiua vniuersalis, & eius minor est affirmatiua particularis. Exemplum huius est: omnis homo est animal, & aliquis homo est albus: concludetur, aliquod album est animal: quoniam minor particularis cõuertetur, & erit, aliquod quod est album est homo, & omnis homo est animal: sicq; reducetur ad speciem tertiam primæ figuræ.

Quartus modus. Quartæ speciei maior est affirmatiua particularis, & minor affirmatiua vniuersalis, & concludetur affirmatiua particularis. Exemplum huius est: aliquod animal est album, omne animal est corpus, concludetur, aliqua corpora sunt alba. quoniam maior particularis conuertetur, & redibit minor, & componetur oratio sic. Aliquod album est animal, et omne animal est corpus: concludetur aliquod albũ est corpus, & ista est species tertiæ figuræ primæ. Deinde conuertetur ista conclusio, & reducetur, aliqua corpora sunt alba. Et ita fuit æquidem, quoniam particularis redibit minor in figura prima, & erat hic maior.

Quintus modus. Quintæ speciei maior est negatiua vniuersalis, & eius minor affirmatiua particularis: & concludetur negatiua particularis. Exemplum huius est: nullum animal est lapis, aliquod animal est albũ: concludetur, aliquod album non est lapis. Quoniam maior conuertetur, & reducetur: aliquod album est animal, & nullum animal est lapis, & reducetur ad speciem quartam figuræ primæ, & concludetur, aliquod album non est lapis.

Sextus modus. Sextæ speciei maior est negatiua particularis, & minor affirmatiua vniuersalis, & concludetur negatiua particularis. Exemplum huius est dictum nostrum: aliquod animal non est album, & omne animal est corpus: & concludetur, aliquod corpus non est album. Et hoc fit, quando reducemus eam per suppositionem ad speciem secundam istiusmet figuræ: quoniam ista pars animalium, ex qua negabatur albedo, sicut supposuimus, exempli gratia sit coruus, & fuerit dispositio illius, nullus coruus est albus, & omnis coruus est corpus, reducetur ad speciem secundam istius eiusdem figuræ: & iam fuit declaratum de ea qualiter reducatur ad figuram primam. Iste itaque sermo sit de omnibus speciebus syllogismorum cathegoricorum: & conuenit post hoc quod procedamus ad sermonem de syllogismo conditionali.

Sermo de syllogismo Conditionali.

Modus positionis, de quo loquitur Philosophus i definitione syll. & dupl. prædicationis, & conditionis, ex quo nota, quod vult definitionem syllis competere & syllo hypothetico, cuius oppositum asseruit Græci, & alii multi.

QVoniam autem iam acceptum est in definitione syllogismi, quod ipse sit oratio, in qua positæ sunt res, pluquam vna: & fuit modus positionis duplex, quorum vnus est modus prædicationis, & alter est modus conditionis: iam vtique decet quod sermonem transferamus in hoc. Syllogismus itaque conditionalis vniuersaliter componitur ex duabus præmissis maiori & minori: & maior componitur ex duabus præmissis categoricis, in quibus connectitur dictio conditionis: & minor est pars istius maioris, & ipsa est repetita duarum præmissarum categoricarum, ex quibus componitur maior. Et pars vna syllogismi conditionalis, quæ est causa consecutionis, uocabitur antecedes, & pars altera, quæ est sequens, appellabitur consequens. Syllogismi quidem conditionales diuiduntur primo secundum partes dictionum conditionis, in coniunctum, & disiunctum. Coniunctus autem est, in quo coniunctæ sunt dictiones coniunctiones, ut sunt, si & dum. Disiunctus autem est, in quo coniunguntur dictiones disiunctionis, vt est, vel. Verumtamen coniunctus componitur ex duabus consequentibus, & disiunctus componitur ex duabus contradictorijs.

Syll. conditionales, hæc & supposito, sunt duarum specierum.

De conditionalibus coniunctis.

Prima spes, quæ est sylli coniunctus, siue continui, quod diuiditur secundum diuisionem consequentium. * Bur. l. mutua

LOquemur autem primo de syllogismis coniunctis. Et iam extimatur de ipsis quod diuidatur primo secundum diuisionem consequentium. Quoniam consequentia quædam sunt perfecta consecutione: & sunt, quæ ex inuentione vtriusque sequitur alterutrius inuentio: sicut est ortus solis, & inuentio diei: & quædam sunt, quæ non sunt perfecta consecutione, sicut est inuentio vnius ex inuentione duorum. Et ideo coniunctus diuiditur similiter in duas partes, illa quidem, quæ componatur ex duabus perfectis concludentibus, sunt duarum specierum, quarum vna est repetens antecedes per se, & concludens consequens per se: sicut si dixerimus, si sit hoc visibile homo, ipsum est animal: sed est hō, ipsum itaque necessario est animal. Et iste est manifestus conclusione per se, quoniam positum est sic: quia dum antecedes fuerit inuentum, consequens itaque est inuetum. In secunda autem specie repetitur oppositum consequētis, & concluditur oppositum antecedentis. quoniam hoc etiam manifestabitur proxime, quod hic concludat, quoniam, dum consequens fuerit necessariæ consecutionis ab antecedente, non aufertur quin sit vniuersalius eo, vel æquale sibi: si fuerit æquale sibi, res in eo est manifesta: quoniam, dum aufertur ipsum, aufertur antecedēs. sicut si dixerim⁹, si fuerit hoc visibile homo, iam ipsum est risibile: sed ipsum non est risibile, sicque ipsum non est homo: & si fuerit vniuersalius ipsum, sequeretur ipsum necessario quod dum aufertur, auferatur antecedēs. exemplum huius est, quoniam dum acceperimus hominem antecedentem, et animal consequens, sequetur itaque ex ablatione animalis ablatio hominis, quia in magis vniuersale ingreditur ipsum particulare, et non sequitur ex ablatione hominis ablatio animalis, neque ex inuentione animalis inuentio hominis. Et ideo duæ aliæ species istius syllogismi sm quod tribuit ipsa diuisio, quæ sunt, in quibus repetitur oppositū antecedētis, vel ipsummet, non concludunt. Verūtamen si esset ista declaratio in cōpositione affirmationis cum affirmatione, ipsa foret sufficiens. Sed in compositione affirmationis cum negatione, vel negationis cum negatione, sicut uidebitur ex sermone nostro, ipsa est insufficiens. Et ideo dignius est quod quæramus demonstrationem de eo, quod ad repetitionem oppositi consequentis simpliciter sequatur oppositū antecedentis in prima specie istius syllogismi. Et declarabitur hoc secundum istam viam, dum dicemus, quod

Secūd⁹ syllogismorū continuorum.

Nota probationem quod ex opposito cōsequentis sequitur oppositum antecedentis.

si non sequatur ab illo oppositum antecedentis, iam sequeretur ipsummet antecedens: sed dum posuerimus, quod antecedens inueniatur, quando inuenit consequens, sequeretur ex hoc, quod dum posuerimus oppositum consequentis inuentum, inueniatur consequens, & sequeretur ex ablatione rei ipsius inuentio: illud aūt est falsum.

Proprietates autem istarum duarum specierum concludentium huius syllogismi sunt, quod antecedens in eo semper sit antecedens naturaliter, & consequens in eo sit necessarium, & sequatur ex inuentione antecedētis, & non sequatur antecedens ex inuentione consequentis. Verūtamen species, quæ componuntur ex compositis, quæ sunt perfectæ consecutionis, sunt quatuor omnes species cōcludentes. Quarum vna est, in qua repetitur antecedēs, & concluditur consequens, sicut exactū est in alijs præter perfectos consecutionis. Secunda autem repetit ipsum idem consequens, & concludit ipsum idē antecedens: & hæc etiam est manifestæ conclusionis, ex parte qua positum est vtrunque eorum necessario consequens ex inuentione alterius. In tertia autem repetitur oppositum consequentis, & concluditur oppositum antecedentis, & ista etiam est manifestæ conclusionis, ex parte qua est perfectæ consecutionis. Sed in quarta repetitur oppositum antecedentis, & concluditur oppositum consequentis. Exempla aūt istarum quatuor specierum sunt hęc, videlicet. Primæ quidem est, vt si dixerimus, si sol ortus est, iā dies inuenitur, sed sol ortus est, ergo dies inuenitur. Exemplum secundæ est in hoc eodem exemplari, sed dies inuenitur, ergo sol ortus est. Et tertiæ, secundum dies non inuenitur, ergo sol non est ortus. Sed quartę est, dum dixerimus, sed sol nō est ortus, ergo dies non inuenitur: nec est differentia inter quodcunque acceperimus repetitum ex parte conclusionum, sed transmutabitur altera earum ex parte intenti conclusionis ipsius. Et hoc dum intēderemus, gratia exempli, concludere quod dies inueniatur, non repeteretur nisi ipsum idem antecedens, quod est, sol ortus est: sicque dum intenderemus hanc, sol non ortus est, repetemus oppositum consequentis: & sic videtur de speciebus alijs quod repetitum in eis mutabitur æquidem secundum mutationem intenti in conclusione. Erunt itaque species compositę ex conditione secundum istam diuisionem octo, & duæ earum, quæ sunt imperfectę consecutionis, sunt non cōcludentes, remanent sex cōcludentes, nisi esset, quod iam estimatur, quod id, quod dignum est, quod sit manifestum ex principio rei in conditionali coniuncto, sit veritas cōiunctionis, quod vero fuerit præter hoc de ipsum essendo perfectum cōiunctione, aut imperfectum, iam potest esse quod fuerit ignotum. Ideo quas oportet retinere ex istis speciebus in necessarijs conclusione & in omni materia contigerit, siue fuerit perfectæ cōiunctionis vel imperfectæ, sunt duę species: illæ, in quarum vna repetitur ipsum idem antecedens, & concluditur ipsum idem consequens, et altera, in qua repetitur oppositum consequentis, & concluditur oppositum antecedentis. Et cōueniret arguere in istam diuisionem per id, quod fecit Aristo. in figura secunda, dum non ignorabitur in ea conclusio duarum affirmatiuarum conuertibilium obseruantes in se veritatem secundum quantitatem, & qualitatem: & sunt quæ componuntur ex rebus appropriatis: sed decernit per illas rem necessariam semper, quoniam conuertibilitas aliquādo est nota, & aliquando est ignota. Sicque istæ sunt primæ species figurarum in conditionali coniuncto, & diuiditur vnaquæque istarum specierum in quatuor species. Quoniā coniunctio quædam est coniunctio affirmationis cum affirmatione: sicut si dixerim⁹, si tu es homo, tu es animal. Et quędam est coniunctio negationis cum affirmatione: vt si dixerimus, si esset hoc visibile, homo non esset equus.

Nota proprietatem syllogismi conditionalis cōiuncti in primis speciebus.

Spēs, q concludūt secundū perfectā cōsequentiā, sunt quatuor.

Spēs conditionalis continuorū sunt octo, quarū duæ non cōcludunt, sex vero concludunt.

Quatuor species syllogismorum continuorum quod ad qualitatem, quod iterū multiplicari possunt.

Et quædam eſt coniunctio affirmationis cum negatione: vt ſi diceremus †ſi locus non eſſet dimenſiones ſeparatæ, eſſet vltimum corporis ambientis. Et quædam eſt coniunctio negationis cum negatione: prout ſi diceremus, ſi hoc viſibile non eſt animal, non eſt homo. Et dũ multiplicabis iſtas quatuor per duas ſpecies primas ſecundum iſtam diuiſionem vltimam, erũt ſex ſpecies. Et dum multiplicabuntur per diuiſionem primam ſex ſpecies, erunt ſpecies concludentes viginti quatuor. Et poſsibile eſt ꝙ multiplicentur iſtæ ſpecies per quatuor partes, quæ ſunt in præmiſsis aut ex parte quantitatis: & hoc eſt, quia iam eſt poſsibile ꝙ ſint antecedens & conſequens ſimul vniuerſalia, aut ꝙ ſint ſimul particularia, vel ꝙ ſit vnum eorum vniuerſale & alterum particulare: & hoc etiam ſecundum duas partes, vel ꝙ antecedens ſit ipſum vniuerſale, & conſequens ipſum particulare, vel è cõtra. Exemplum illius, qui componitur ex duabus vniuerſalibus ſimul, eſt, ſi omnis homo ſit rationalis, omnis homo eſt riſibilis. Et exemplum illius, qui componitur ex duabus particularibus ſimul eſt, ſi aliquod animal ſit homo, aliquod animal eſt rationale neceſſario. Et exẽplum illius, cuius antecedens eſt vniuerſale, & conſequens particulare eſt, ſi omne contradictorium ſequatur ex cõtradictorio, illud ſequitur per accidens. Et exemplum illius, cuius antecedens eſt particulare, & conſequens vniuerſale eſt, ſi aliqua dimẽſio ſit ſeparata, poſsibile eſt, ꝙ omnes dimẽſiones ſeparentur. Et ſic poſsibile eſt, ꝙ ſint antecedens & conſequẽs ſingularia ſimul, vel indefinita ſimul, et aliquando combinantur alterutris. Et vnaquæque iſtarum ſpecierum aliquando habebit compoſitionem neceſſariam, & aliquando poſsibilem vtplurimum. & ſunt duæ ſpecies ſyllogiſmorum prouenientium ipſis ſcientijs. Et conuenit vt ſcias ꝙ antecedens in iſtis ſyllogiſmis aliquando erit oratio vna, et aliquando erunt orationes plures: ſed oportet, ꝙ ſit pars earum conditionata per alteram partem, & tunc erit potentia earũ potentia antecedentis, quod eſt oratio vna: & ſi nõ, eſſent antecedẽtia plura. Sicut ſi dixerimus, ſi fuerit corpus īfinitum ſecundũ omnes dimenſiones ſuas, & non fuerit mobile ſm partem eius: motus itaq; nõ inueniretur. Et ſic etiam aliqñ erunt in cõſequente orationes plures, & oportet ꝙ conditionemus in eis etiam ꝙ ſit potẽtia illarum potentia conſequentis vnius, & ꝙ ſit vna ex eis colligata cũ alia parte. Et aliqñ erit antecedens & conſequens vtrunq; compoſitum ex orationibus pluribus colligatis alterutris: ſicut ſi dixeris, ſi ſol abſcindit arcus æquales circuli ſignorum temporibus inæqualibus, & ſit in motu ſuo impoſsibilis velocitas & tarditas: & completur tradendo ſuam cauſam eſſe motum vnũ, dignius eſſe q̃ ꝙ cõpleatur duobus motibus: igitur Sol exit neceſſario per circulum eccentricum à centro mundi.

†Bu. l. ſi hoc viuũ non eſt planta, eſt animal.

Multiplicatio ſyllorum cõtinuorum ſecũdũ quan titatem.

Nota, ꝙ antecedens in hmōi conſequentis aliqñ eſt vna oro, aliquando plures.

Sermo de conditionalibus diſiunctis.

SYllogiſmi quidem conditionales diſiuncti ſunt, qui componuntur ex contradictorijs. Et contradictoria ſunt, quæ impoſsibile eſt, ꝙ coniungantur ſimul in vno ſubiecto, & ex vna parte, & in vno tempore. Sicque in ſumma ſpecies oppoſitorum ī eis ſunt affirmatio & negatio, & priuatio, & habitus, & contraria, & relatiua. Iſtarum autem quatuor ſpecierum, quædam ſunt perfectæ contradictionis, & quædam ſunt imperfectæ contradictionis. Perfectæ cõtradictionis ſunt, quarum ſuæ contradictiones ſunt cõtentæ. Et iſtarum quędã ſunt, quæ opponuntur duobus ſolum, & quædam ſunt, quę opponuntur pluribus quàm duobus, & ipſæ ſunt cum hoc contentæ. Species autem ſyllogiſmorum iſtius generis ſequeſtrantur in tres ſpecies ſecũdum diuiſionem iſtorum contradictorum in iſtas tres partes. Et quæ opponuntur in duobus tãtum ſunt affirmatio & negatio, & priuatio, & habitus, & contraria, inter quæ non eſt medium. Sicq; ſpecies ſyllogiſmorum compoſitorum ex iſtis tribus, qui ſunt ſpeciei primę hui⁹ ſyllogiſmi, repetetur in eis, quoduis contigerit eorum antecedẽs vel conſequẽs, vel oppoſitum illorũ, & concludent. Exempla autem iſtorum ſunt proxima. Verũtamen relatiua poſsibile eſt, ꝙ accipiantur ſecundum modum coniunctionis & diſiunctionis, vt ſi diceremus in cõiunctione ſi fuerit hic pater, ei eſt filius: & iſte vel eſt pater, vel eſt filius diſiunctiue. Illi autem ſunt, qui componuntur ex partibus obijcientibus pluribus q̃ duabus, niſi ꝙ contradictio illarum eſt imperfecta. Et illa eſt ſecunda ſpecies, in qua componuntur contraria, inter quæ eſt medium determinati numeri, vt ſi dixeris iſta linea eſt maior, vel minor, vel æqualis, & ī iſta ſpecie repetet̃ etiam quodcunque eorum contigerit, ſiue antecedens, vel oppoſitum ipſius, ſiue conſequens, aut eius oppoſitum, & concludetur. Sed non ſufficit in illis repetere vnum, ſed erit repetitio illius ſecundum numerum oppoſitorum, ſicut ſi repetetur ꝙ ipſa non ſit maior, & relinquetur ꝙ ſit æqualis, aut minor. Amplius repetetur, ꝙ ipſa non ſit minor, & concludetur, ꝙ ipſa ſit æqualis: & hoc eſt, quod oſtendere intendimus. Et eſtimatur ꝙ iſte ſit ſyllogiſmus compoſitus ex ſyllogiſmis pluribus cõditionalibus ſecundum numerum præmiſſarum repetitarũ. Et proptie decernitur ſyllogiſmus conditionalis diſiunctus: quia antecedens in eo non eſt antecedens ſecundũ naturã, & conſequens conſequens ſecundum naturam: ſed aliquando conuertetur antecedens conſequens, & conſequens antecedens. Qui vero componuntur ex oppoſitis, quæ ſunt imperfectæ cõtradictionis, eſt ſpecies tertia ipſius ſpeciei ſyllogiſmi, illi vtplurimum componuntur ex contrarijs, inter quæ eſt medium indeterminati numeri, aut ex determinatis ſecundum ſe: ſed ſyllogiſmi non explebunt illa. Et conſuetudo iam extẽſa eſt in iſta ſpecie, ꝙ exprimatur expreſsione cõtradictionis communis, vt ſi dixerimus, ſi nõ ſit Sortes in Ægypto eſt Hieroſolymæ, ſed eſt in Ægypto: ergo non eſt Hieroſolymæ. Et Antiqui illam inſcribebãt, quòd eſſet ſpeciei, quæ incipit à negatiuo, & deſinit in negatiuum. Et hic explæti ſunt ſyllogiſmi conditionales.

Syllĩ hypothetici diuiſi ui cõponunt ex oppoſitis.

Nota pulcrã diuiſionẽ horum ſyllogiſmorum diuiſiuorum.

• Bur. l. vniuerſales.

Quę ſint ſpecies ſyllogiſmorum, quæ in duab⁹ tm̃ exercent oppõn.m, & ē prima.

Quę in pluribus exercẽt oppoſitionẽ: ſed numer⁹ ē determiat⁹. & eſt ſcda.

Syllogiſmi diuiſiui non habent añs, & cõſequẽs ſecũdum naturam ſe conſequẽtia, ſed ad ſe inuicem permutari poſſunt.

Tertia ſpẽs eorũ, q componuntur ex pluribus nõ habẽtib⁹ numerũ determinatum.

†But ī idem non intelligitur per reſpectum, & per ſe, ſed intelligitur per reſpectum, igit̃ non per ſe.

Sermo de ſyllogiſmo contrarietatis, ſeu ducente ad impoſsibile.

DIcimus autem de ſyllogiſmo impoſsibilis, quòd ille ſit compoſitus ex conditionali & categorico, ſicq; vtemur eo hoc modo: quoniam, quãdo nos voluerimus oſtendere verificationem alicuius enũciationis, accipiemus illius contradictoriam, & connectemus ei præmiſſam veram, de cuius veritate non dubitatur, & componetur ex illa aliqua partium combinationum in quauis figura, quę contigerit ex figuris categoricis, & dum concludetur concluſio manifeſtę falſitatis, ſciemus, quòd falſitas non veniat ex compoſitione ſyllogiſmi, poſtquam fuerit compoſitio cõcludens, neq; etiam ex præmiſſa vera, ſicq; non remanebit, quòd ſit niſi ex contradictoria præmiſſæ dubiæ. Et dum falſificabitur illius cõtradictoria, mox illa igitur eſt vera. Cuius exẽplum eſt, nos volumus oſtendere, quòd mũdus ſit nouus, & dicemus, ſi non ſit verum, ergo ſuum contradictorium eſt verum, & illud eſt, quòd mundus ſit antiquus, & vlterius coniungetur huic pręmiſſa, de cuius veritate non dubitatur: vt verbi gratia, nullũ tranſmutabile eſt antiquum, & ſequetur inde quòd mũdus non ſit tranſmutabilis, quod eſt falſum. Et falſum nõ ſequitur ex præmiſſa vera. Verũtamen ſequetur ex ambigua in illo poſita, & eſt dictum noſtrum, quòd mundus ſit antiquus, ex quo ſequebatur falſum, ſicq; ipſum eſt

Nota ſyllus ad impoſsibile componi ex conditionali, & p̃dicatiuo, & qño componatur.

falsum necessario. Id autem, quod est falsum suum contradictorium est verum, quod est, ꝙ mũdus sit nouus.

Syl's ad im poss. & oẽs sylli hypothetici non possunt monstrare cõclusionem sine syllo prædicatiuo.

Nota syllm diuisiuũ componi ex prędicatiuo, & cõditionali.

Et de proprietatibus huius syllogismi conditionalis est, ꝙ non sufficiat ad concludendum absq; syllogismo categorico, & omnes illi indigent ut cõfletur ex eis conclusio ignota syllogismo categorico. Sed in syllogismo impossibilis res est manifesta, ꝙ ipse sit compositus ex categorico & conditionali. Sed hoc monstrabitur in syllogismo conditionali coniuncto ex parte suæ suppositionis: quoniam ille nõ significabit sua suppositione ab initio rei, ꝙ in ipso sit res nota præter connexionis coniunctionẽ, & remanebit hoc ex repetitione antecedentis, aut oppositi consequentis, attamen illius expresio est expresio dubia illius. Et dum fuerit consecutio in eo manifesta, et repetitum ĩ eo manifestum, hæc res suę expresionis non est secundum hunc modum dubium in illo, quando fuit nostra intentio cõtinuo vere, vt exprimeremus orationem expresione, qua res, quæ est in intellectu, conueniat. Sin autem quando hoc fiet, erit præmissa manifesta per se, cuius suppositione expressa est expresio conditionis. Et hoc apparebit magis in disiuncto, quoniam dum fuerit repetitum in illo manifestum ab initio rei, & contradictorium ipsius etiam erit notum ab initio rei, quia dum nos dixerimus ꝙ mundus sit nouus aut antiquus, & fuerit altera istarum rerum manifesta nobis per se, tam eius contraria etiam erit manifesta per se. Et ideo oportet syllogismum conditionalem ex parte qua conditionalis est de quæsito ignoto quòd sit in eo repetitum per se ignotum: immo si ostendetur quæsitum aliquod per syllogismum conditionalem, ille necessario desinet in categoricum. Et aliquando vtitur alicubi syllogismus categoricus ad verificandum consecutionem consequentis ex antecedenti æqualiter, siue repetitum fuerit per se manifestũ, siue non fuerit. Exemplum huius est oratio Hippocratis, si homo esset ex vna re, non doleret, repetitum in hoc syllogismo est manifestum ab initio rei, videlicet, ꝙ ille doleat, sed indigebit ostensione consecutionis antecedentis cum consequente, vt ꝙ dicatur quod est ex vna re non transmutatur, & quod dolet transmutatur.

*al. i. conditionalis Syllogismi cõditionales æqualiẽ q̃sq; hñt consecutionem consequentis ex añte, & distinctum in aĩo manifestum per se.

Sermo de syllogismis Compositis.

Syllogismi compositi, alii ex vno, alii ex pluribus componuntur generibus.

Syllogismi quidẽ, quos exposuimus, aliquando erunt simplices, & aliquando erunt compositi ex ipsis simplicibus. Et ex compositis quidam sunt, qui componuntur ex pluribus vno genere horum, quos dnumerauimus, & quidam sunt, qui componuntur ex pluribus vna specie. Sed syllogismus impossibilis secundũ quòd ostensum est, est compositus ex pluribus vno genere illorum, quos numerauimus. Sed syllogismo conditionali solo & simplici non vtimur nisi in arte topica, sicut declarabitur. Sed tamen de syllogismo categorico fit simplex & compositus: & hoc fit vel ex vna specie, aut ex pluribus vna specie, vt si esset compositus ex figura secunda, & prima. Sed syllogismus simplex est, qui concludit conclusionem primam ex duabus præmissis solum, quæ erunt manifestæ per se, & ista est sua proprietas, scilicet quòd suæ præmissæ sint duæ solum. Et ex proprietatibus suis etiam est, quòd eius conclusiones sint suum dimidium. Sed syllogismi compositi sunt plures species, quarum vna est, quæ concludit conclusionem ex duabus præmissis, quæ duæ præmissæ erunt conclusiones duorum syllogismorum, quorum vterq; erit ex duabus præmissis, & erunt istæ quatuor præmissæ conclusiones quatuor syllogismorum, quorum quilibet erit ex duabus præmissis: sicq; fit donec desinat in syllogismos simplices, & illi sunt, quorum præmissæ sunt p se notæ. Verbi gratia, quia nos accipiemus duas præmissas ad ostendendum & faciendum demonstrationem per ipsas, quòd anima sit immortalis secundum quod est de opinione Platonis, videlicet, quòd anima mouetur per se, & quod mouetur per se est immortale: anima itaque est immortalis: & istarum præmissarum vtranque oportet ostendere per syllogismum constitutum ex duabus præmissis: & dicamus minorem gratia exempli, videlicet quod diximus, anima mouetur per se, ostendendam per duas præmissas, videlicet, anima est principium motus, & principium motus mouetur per se: sicq; anima mouetur per se. Et dicemus maiorem, quæ est, quod mouetur per se est immortale, per duas præmissas, quæ sunt, quod mouetur per se, perpetuat motum, & omne perpetuans motum est immortale: ergo quod mouetur per se est immortale. Species autem secũda istorum syllogismorum est, quòd sit conclusio in ea ex duabus præmissis, quarum altera sit nota per se, & altera ostẽsa per syllogismum ex duabus præmissis, donec desinat in syllogismum simplicem. Et hoc secundum duas species, quarum altera est quòd sit maior nota, & minor scita per syllogismum, & secunda secũdum oppositum huius quòd minor sit nota per se, & maior per syllogismum. Et species tertia est, quæ componitur ex istis duabus speciebus. & iste syllogismus componitur, dum declaratæ fuerint in eo omnes præmissæ, & conclusiones ducentes ad conclusionem vltimam, & accipientur conclusiones in eis, aliquando secundum ꝙ sint præmissæ, & aliquando secundum ꝙ sint conclusiones, & vocabitur syllogismus compositus coniunctus. Et proprietas huius syllogismi compositi est, quòd sint pręmissę pares, & termini impares, & suę conclusiones dimidium suarum pręmissarum. Verùm tamen dum non ostendentur omnes præmissæ, quæ sunt in eo, neque omnes conclusiones, vocabitur compositus disiunctus. Et proprietates suę sunt, quòd si sint suæ præmissæ impares, sui termini sint pares: & si sint præmissæ suæ pares, sui termini sint impares, & quæ ostenditur in eis aliquando erit minor, & aliquãdo erit maior, & aliquando erit in specie secũda nota per se, & aliquando erit ignota per se. Syllogismus aũt, cui deest propositio secundum quòd illa sit eius cõclusio, Peripathetici vocaueruot eam subiectum, & cui deest illa secundum quòd sit eius præmissa, vocatur apud eos prædicatum. Et decet quòd assuescas istos syllogismos differentes, quia veteres iam posuerunt eos in libris suis, vt plurimũ taliter. Et vtemur talibus sermonibus, dum offerentur nobis disiuncti, et reducemus eos in coniunctos, dum diuiserimus omnes suas præmissas, & suos medios terminos, & minores, & maiores, et conclusiones, quarum opus est in conclusione ad quæsitum vltimum, & non conclusiones, quæ vocantur superfluæ: et sunt illæ, quarum non est opus ad conclusionem quæsiti intenti, & instituemus terminos medios, ex quo fuit repetiti bis, & dum nouerimus terminum medium, cognoscemꝰ figuram, & hoc ex sua positione ad duas extremitates, & declarata etiam erit extremitas minor & maior in comparatione ad conclusionem, & iam declarata etiam erit figura syllogismi ex ipsa conclusione, quia conclusio affirmatiua vniuersalis erit in specie prima primæ figuræ necessario: & ideo fuit ista species dignior in demonstrationibus. Et conclusio vniuersalis negatiua erit in secunda specie figuræ primæ, & in aliquibus speciebus secundæ figuræ, non in aliis. Et conuenit cum hoc, quòd diuidamus ex partibus præmissarum, quid sit prædicatum & subiectum in præmissis, quia aliquando contingit quòd præcedat prædicatum in eloquio & postponatur subiectum absque hoc quòd sit reuersio præmissæ, & est quod denominatur in hac arte per conuersionem, & vocant ipsam homines artis Grammatices Arabum narrationem principij præcedentis.

Sylogismus categoricꝰ, & simplex, & cõpositus efficitur. Quid sit syllogismꝰ simplex.

Hic incipit ponere modum redigendi syllogismos imperfectos, qbus aliqua ppõ deest.

Nota de p̄dicato, & subiecto ī propōibus.

dentis. Sicq; decet, quòd cognoscamus quòd prædicatum & subiectum in præmissis aliquando erunt dictiones separatæ, & aliquando erunt cōplexæ compositione conditionis & connexionis, & aliquando erit subiectum in præmissis compositum ex duabus dictionibus separatis, & erit in eo denominatio ponēs ipsum ad modum dictionis separatę, sicut est dictum tuum, Socrates pater tuus stat. Et sic cōuenit ꝙ obseruemus in pronunciatione literarū, quæ dum coniungentur repetitæ procedēt secundū semitam nominis, dum fuerit, de quo est narratum, & sunt subiectum & prædicatum de quo, & quod, quæ denoīauerunt hoīes artis Grammatices per noīa coniuncta: donec innotescat vienti eis narratio, & de quo narratur, quæ sunt subiectum & prædicatū: & hoc dum sciemus locum copulæ, quę est in illa, quod signum appellatur apud Grammaticos, & in summa ꝙ assuescamus capitulum, quod dicūt Grammatici capitulum pronūciationis, quis tale est generi, cui proprium est hoc idioma: & similiter in vnaquaq; gente secundū suum idioma, postq̄ ars Grāmatices vnicuiq; idiomati habet duas partes, quarum altera est necessaria ad itellectionem rerum apud hoīes illius idiomatis secundum eorum loca, prout est eleuatio verbi, et depressio verbi in idiomate Arabum, & altera pars non est necessaria in illa arte, sicut est depressio narrationis, fuit, & depressio ibi, vbi: & ideo nos non inuenimus plurimum huius partis, vt cōiter inpositum apud omnes Arabes. Et totum hoc est, postq̄ cognouerimus ex orationibus positis in syllogismo illam, cuius non est opus ad cōclusionem quæsiti: & huiusmodi sunt plures species, quarum quędam addūtur ad attestationē veritatis, ipsiusq; decorem, & quædam, quæ adduntur ad dirigendum pro occursu veritatis in præmissis. Et hoc est sicut operatio inductionis faciētis acquirere veritatem, & ipsius exēpli, quod dirigit ad verificationē, vel ad formationem: & vt est declaratio illius, quod significat nomen, & diuisio, & compositio. Et in summa res, quarum non est aliqua significatio per se, sed adiuuant aliquo modo formationem & verificationem, quæ sunt species doctrinæ. Hi itaq; sunt omnes syllogismi communes arti demonstrationis, & cæteris artibus, quarum moris est, ꝙ vtantur eis. Sed sermo de inductione, & exemplo, & signo est ex his, quæ propria sunt vnicuique arti & vnicuique verificationi. Sicq; sermo de illis secundum nostram intentionem est conueniens his sermonibus breuiter & secundum quantitatem illius, quod faciunt acquirere de verificatione.

IN LIBRVM TOPICORVM.

Sermo de regulis, quibus fiunt argumenta, quæ Loca vocantur.

ET dicemus, quoniam normæ exhibitę in hac arte sunt duarum specierum, species agens, & species notificans: sicq; iā præcessit sermo de rebus, quibus sciuntur species syllogismorum, & modi eorum: iam itaq; cōuenit modo, ꝙ loquamur de normis, quibus poterunt fieri syllogismi: quia iam semita scientiæ formæ rei est alia à scientia operationis eius. Verumtamen elegimus meminisse de normis agentibus in hoc genere cum eo, qđ præcessit de sermone nostro, ꝙ nos certe referemus de normis logicalibus in hoc introductorio normas notificantes tātum, & hoc ratione alterius duarum rerū. Sed præstantior earum est, quoniam non declarantur in oībus artibus demonstratiuis conclusiones sequentes ex principijs positis, sed dimittemus illud perscrutāri in arte. Et ideo fuit vna rerum conditionatarum in hac arte, ꝙ sit habentibus ipsam talis potestas. Et cum res ita se habuerit, ista pars Logicæ est necessaria perfectæ artibus perfectis secundum quod sunt artes hoc nostro tēpore. Et propter hanc eandem rem non faciemus mentionem de his sermonibus, nisi de illis, quorum consuetudo est, vt veniant in vsum demōstrationis. Et hi sunt necessario duarum specierum, vel communes arti demonstrationis, & cæteris quinq; artibus, aut sunt ꝓprij, quamuis plures eorum sint communes. Sicq; nos secernemus id, quo erūt proprij, attainē normæ, q̄bus vtuntur syllogismi topici, & rhetorici non sunt necessarię ad addiscendum artes perfecte, & præcipue Rhetorica, & Poetica, quia non sunt necessarię ad addiscēdum artes speculatiuas. Normarum vero, quibus fiunt syllogismi topici, certe opus est apud perscrutationē artium, quæ nondum sunt perfectæ, sed ad illas, quæ perfectæ sunt iam non est opus eis, nisi ex parte illius quod melius est. Verumtamen alia intentio, qua visum est nobis ꝙ referamus istas normas, est, ex quo demōstratio est ea, quæ est præstantissima rerum, quas intendimus. sicq; visi sumus nobis, ne abbreuiemus in normis suis res necessarias ad attingendum ipsam, immo cum eis meminerimus de rebus, quibus erit comprehensio melior et nobilior. Et non est dubium, ꝙ optimum in cognitione demōstrationis sit, ꝙ secernamus ipsam, & meditemur super operationem eius, hæc ergo est vtilitas, quā intēdimus in hac parte Logicæ. Et manifesta est ex his, quę diximus, intētio sua, & ordo suus, & proportio sua. & hoc est, quia hæc est pars sermonis syllogismorum, & quę conueniat ꝙ legatur post cognitionem syllogismi, & specierum eius & suorum modorum, & ante librum Demonstrationis. Et quando declaratæ fuerint istæ res, iam conuenit, vt notificemus primo quid sunt istæ præmissæ secundum viam descriptionis, & definitionis, & qualis est operatio earum absolute. Deinde īsinuabimus notitiam cuiusq; locorum particularium, & qualis est operatio eorum, quia cognitio instrumentorum agentium est alia à cognitione actionis eorum. Via autem ad cōstituendum quid sunt loca, & quæ est substantia eorum erit ex suis proprijs operationibus. Nos vero procedem⁹ semper à rebus notioribus apud nos ad res, quæ sunt latentes. Et si plures fuissent, qui tradidissent speculationem his rebus, & processissent hoc processu, non latuisset eos quod expediens est, & non fuisset contentio inter speculantes illas. Et dicemus, ꝙ loca, inquantum loca, sunt vt videatur de re ipsorum, ꝙ ipsa tribuant nobis potestatem ad inuentionē præmissarum propriarum cuiq; quæsito artis, nec faciunt hoc tantum, sed etiam largiuntur nobis figuram orationis, ex qua sequitur quæsitum. Et ideo non animaduertemus illum locum, qui non faceret acquirere figuram concludentem: sicut est locus, sub quo componitur syllogismus in prima figura, cuius minor est negatiua. Et cùm locorum facientium acquirere per se figuram orationis syllogisticæ dependentis ab eis: & figurarum syllogisticarum quædam sunt manifestæ conclusionis per se, & quædam non manifestæ, sicut præmissum est: diuisa itaq; sunt loca s̄m hanc diuisionem. Sicq; in eis est quod est notū per se, & quod indiget alio, per quod declaretur, sicut infra videbitur. Et cùm totum hoc fuerit, vt prædiximus, iam manifestum est, ꝙ loca sint præmissæ vniuersales ordinatæ in anima in potentia propinqua actui secundum ordinem syllogisticum vniuersalem, non ad quæsitum proprium particulare. Quòd quidem sint prēmissę vniuersales, est propterea, quia præmissæ, quas accipimus in declaratione quæsiti cuiusq; artis, sunt particulares sub illis. Quòd vero sint ordinatæ ordine syllogistico, est, ex quo figuræ speciales, quibus construuntur de vnoquoq; quęsito, habent

suas species sequentes genera locorum, sub quibus illæ sunt. verbi gratia, quia cùm fuerit apud nos promptus hic locus, videlicet, φ omne prædicatum, quod prædicatur de omnibus speciebus alicuius subiecti, φ ipsum inueniatur in toto subiecto, insistemus tunc super subiectum, & diuidemus ipsum in suas species, deide aduertemus, si inueniretur prædicatum in omnibus illis, & si inuenerimus ipsum in omnibus illis, iudicamus φ prædicatum insit toti subiecto, & componetur ex hoc syllogismus in prima figura. verbi gratia, sit nostrum quęsitum, an febris sit calor extraneus: et diuidemus febrem in febrem ephemeram, & putridã, & hetticam: & vnaquæq; istarum est calor extraneus: concluditur itaque, omnis febris est calor extraneus. Sicq; ergo hoc loco procedimus ad inuentionem præmissarum particularium, quibus concludetur hoc quæsitum particulare, & ad locum inuentionis syllogismi eius. & hoc modo in vnoquoq; loco. Et ideo fit vere locus sermo, qui est in potentia omnes syllogismi particulares qui sub eo: et quod est in potentia res aliqua, est illi elementum, vel quasi elementum. Et cùm res ita fuerit, locaq; describentur, φ ipsa sint elementa syllogismorum, sicut literæ. & intendo per literas ipsas literas alphabeti ipsius scripturæ. Et ideo, q ea definiuit, & dixit φ eis sint præmissę vniuersales, non definiuit ea, ex eo φ sunt loca. et qui ea definiuit, φ sint syllogismi vniuersales, non dixit verum, quia non sunt syllogismi in actu. Et manifestũ est, φ cùm non fuerint apud nos promptæ hæ normæ, occursus noster ad id, quod intendimus pro inuentione alicuius quæsiti per suum syllogismum, esset per accidens, & absq; via artificiali, sicut qui faceret demonstrationem præter φ sciat conditiones demonstrationis, & medetur præter φ sit medicus. Et hinc apparet vtilitas horum locorum. Et hæ normæ cõueniunt cum normis conditionatis in libro Priorum, ex quibus faciunt acquirere syllogismum notificãtes ipsum, nisi quia hæ sunt magis propriæ q̃ illæ, illæ autem sunt magis vniuersales. & non est in potestate vniuersalis remotę vniuersalitatis, φ per ipsum insinuetur particulare singulare, nisi difficile, & sm speciem quãdam accidentis, qm̃ similis est processus ab eo ad particulare, processui ad ipsum ex non ente, & aliter q̃ via artificiali, immo à casu: proprio vero proximo particulari est hæc potentia, hoc est dictu, φ eo paretur processus ad inuentionem particularis. Et ideo discernuntur hæ normæ in hoc loco per hanc operationem aliter q̃ illæ: illis autem normis propter suam vniuersalitatem non est aliquid præter potentiam notificationis particularium solum. Et ideo hi syllogismi sunt specialiter proprij in comparatione ad syllogismos datos in libro Priorum vniuersales in cõparatione suorum particularium, & quia vniuersales res non concipiuntur in explicatione quæsiti particularis, neque eas poneremus præmissas, ideo fuit etiam harum normarũ hæc dispositio. Et verum fuit de illis, φ non dicatur de eis, φ sint præmissæ, neq; syllogismus. Sed, quoniã fuerunt istæ normæ conuenientes cum normis traditis in libro Priorum ad largiendum formas syllogismorũ particularium, & differunt istæ per attributionem pręmissarum, quæ sunt in illis syllogismis particularibus, æstimatur, & dicitur φ sint præmissæ, & non syllogismi.

Quid sint loca.

Et hoc est, quod mouit Abumazar ad definitionem locorum, ex eo φ ipsæ sunt præmissæ vniuersales, quarũ particularibus vtuntur in vnoquoque syllogismo. Et istam definitionẽ ingreditur error duobus modis. Quorum vnus est, quoniam pręmissa non est genus loci nisi per accidens, postquam præmissa veræ fuit, quæ ponitur pars syllogismi. Et secundus est, quòd ipse dimiserit operationem suam propriam, quæ est ipsum largiri formam syllogismi particularis. attamen cum dicet in eo, dicẽs φ ipse inuenerit syllogismos plures particulares, vel quòd largiat syllogismos plures particulares, tam tulit per genus suum substantiale, & per differentiam suam propriam. Et quia hæc oratio est in potentia omnes syllogismi, qui sunt sub eo, ipsam descripsit Aristo. per viam exempli, quôd ipse sit elemẽtum syllogismorum. Et quoniam descripserunt locum, quòd sit præmissa, cuius partes vtuntur præmissa maiori in vnoquoque syllogismo, & fuit hoc inuentum in præmissa vniuersali, sicut est gratia exempli, præmissa dicens, quòd res vni rei æquales sunt æquales, oportuit eos distinguere inter illum & illam, sicq; dixerunt omnes expositores, φ non omnes præmissæ vniuersales sint loca, sicut imaginati sunt aliqui homines, sicut est dictum nostrum, res vni rei æquales ipsæ sunt æquales, quoniã similes istarum præmissarum fiunt præmissæ maiores vniuscuiusq; syllogismi, & artis. & ideo tales præmissæ fuerunt loca. Hoc itaque erit per æquiuocationem nominis, quia est magna differentia inter id, quod accipitur pro declaratione rerum, ex eo φ est norma logica, & inter id, quod capitur in sua declaratione, ex eo φ est syllogismus. Sed an conueniat, φ sit subiectum pręmissæ maioris in syllogismo ad particulare ipsum idem acceptum in loco, sicq; hoc non est impossibile. Et postquam iam declaratum est quid sint hæc loca absolute, & quæ sit eorum operatio, conuenit itaque, φ sciamus qualis sit operatio in eis absolute: deinde declarabitur post hoc numerus vniuscuiusq; locorum, et videbimus qualis est operatio in ipso. Dicimus itaque φ operatio in istis præmissis ex parte, qua sunt instrumẽta, erit cum statuerimus omnes ipsas in intellectu nostro apud id, quod perscrutabimur de quæsito. & vlterius resoluemus quæsitum in prædicatum & subiectum, & exquiremus ea in vnoquoq; locorum construentium aut destruentium, & dum inuenitur sub vno eorũ solum, iam inuenerimus suum subiectum, quo construetur aut destruetur: & per hanc operationem vocabitur hæc pars Logicæ, Resolutio. Sicq; ex his locis sumptis per viam diuisionis, & per hunc locum, qui est locus diuisionis, sub eo ingrediũtur sex species locorum. Quorum vnus est, φ oẽ pdicatũ, quod pdicatur de oĩbus spẽbus subiecti, aut de oĩbus spẽbus suarũ spẽtum, quotquot fuerint istæ spẽs, hoc est dictu siue fuerint pmæ, vel mediæ, aut vltimæ, illud itaq; inueniẽ toti subiecto. Et modus operationis huius modi est, φ diuidamus subiectum quæsiti in suas species proximas, & intuebimur, an inueniatur prædicatum in omnibus illis, & dum ipsum inuenerimus in omnibus illis, iudicabimus φ prædicatum inueniatur toti subiecto. & si non inuenerimus ipsum in omnibus speciebus proximis, tunc diuidemus etiam illas species, in species, quæ sunt sub eis, & considerabimus in eis. Sicq; si inuenerimus ipsum in omnibus ipsis, manifestum est, φ prædicatum inueniatur toti subiecto, licet nõ inuenerimus ipsum, donec finierit in species vltimas. Et hic locus dicetur, φ componatur in eo syllogismus in prima figura. verbi gratia, φ fuerit quęsitum nostrũ, an omnis motus sit finitus, sicq; diuidemus motum in translationem, alterationem, & augmentum: & inuenerimus vnumquodq; istorum finitum, & componetur syllogismus sic: omnis motus est translatio vel alteratio aut augmentum, & vnusquisq; istorum est finitus: cõcluditur itaq;, omnis motus est finitus. Et si dixerimus, φ ille non prosit nisi inductioni, & per inductionem non declaratur quęsitum ignotum per notum per demonstrationem, & non meretur vocari demonstratio, & erit hic locus proprius Topicę. Secunda species est, φ totum prædicatum negetur ab omnibus speciebus alicuius subiecti, siue fuerint istæ species primę vel mediæ, aut vltimæ, sicq; ipsum est negatum à toto subiecto.

biecto. Et modus operationis ipsius est sicut praecessit in specie prima. & hoc dum diuiserimus subiectum in species suas, & dum iuenerimus prædicatum negatum ab omnibus istis specieb⁹, declarabitur, ꝙ ipsum sit negatum à toto subiecto. Et componemus hoc in figura prima. v.g. ꝙ fuerit quæsitum nostrum an anima sit sufficiens in operatione sua per se absque membris corporis, & diuidemus animam in vegetatiuam, & sensitiuam, & æstimatiuam, & intellectiuam: & inueniemus nullam istarum sufficientem in operationibus suis per se. Et componetur syllogismus sic, Anima est vegetatiua, vel sensitiua, aut æstimatiua, vel intellectiua: & nulla istarum sufficit per se in operatione sua: conclusio est, nulla anima sufficit in operatione sua absq; mēbris corporeis. Et harum duarum specierum locorum, ex quo inuenitur prædicatum in eis in pluribus speciebus subiecti, vel negatum à pluribus earum, & iudicauerimus propter hoc iudicium vniuersale, locus est topicus inductiuus, vel compositus ex syllogismo & inductione. Et tertia species est, ꝙ omne prædicatum inuentũ in aliquibus speciebus cuiusdam subiecti iam ipsum inuenitur parti istius subiecti. Et per istum locum componiẽ species prima figuræ tertiæ. & ideo fuit modus declarationis consecutionis illius, quod sequitur ex ipso, ille idem modus declarationis concludendi speciei tertiæ primæ figuræ. Et modus operationis etiam est ꝙ diuidamus subiectum in suas species, vel in species suarũ specierum, & dum inuenerimus prædicatum in aliquibus earum, iudicabimus ꝙ prædicatum sit in parte subiecti. verbi gratia, ꝙ fuerit quæsitum nostrum, an aliquod aīal sit cogitatiuum: & diuidemus animal in suas species, & inueniemus in sua parte, & est homo cogitatiuus, & componemus sylsm sic, Omnis homo est aīal & omnis hō est cogitatiuus: & concludet per cōuersionem affirmatiuę minoris, aliquod aīal est cogitatiuum.

Et species quarta est, ꝙ totum prædicatum negetur à specie alicuius subiecti, sicq; ipsum est negatum à parte istius subiecti, & iste concludet negatiuam particularē in sexta specie tertiæ figuræ. v.g. ꝙ fuerit quæsitum nostrum, an alicui aīali nō sit visus, & diuiserimus animal in suas species, & inuenerimus aliquam ipsarum nō habentem visum, quæ est talpa. & cōponemus sylsm sic. Talpa est animal: & talpæ non est visus: & concludit, alicui animali non est visus. Sicq; hęc quatuor loca sunt ex parte diuisionis subiecti. Et relinquuntur duo loca ex parte diuisionis prędicati. Quorum vnus est, ꝙ omne prædicatum, cuius aliqua suarũ specierum, siue plures, vel vna sit, inuenitur in toto quodam subiecto, sicq; istud prędicatum inuenitur in toto subiecto. v.g. si fuisset quæsitum nostrum an spongia maritima sit animal, diuidemus animal solum, & cōponetur sylsis sic in prima figura, Spongia marina sentit sensu tactus: & omne sentiens sensu tactus est animal: conclusio est, spongia marina est animal. Et secũda species est, ꝙ omne prædicatum negatũ sm omnes suas species à subiecto quodam, iam ipsum negatur à toto isto subiecto. Et per istã non declaratur syllogismus in figura prima, qm̄ minor in ea est negatiua, sed componitur sm quod æstimatur in syllogismo conditionali. v.g. ꝙ fuerit quæsitum nostrum, an tempus sit motus: & diuidemus motum in species suas, quæ sunt translatio, alteratio, & augmentum, & iueniemus tempus negatum ab omnibus ipsis. & componetur syllogismus sic, Si tempus fuisset motus, iam erit translatio vel alteratio, aut augmentum, iterum repetemus oppositum consequētis, & est quòd non sit translatio, nec alteratio, neq; augmētum: & concludet oppositum antecedentis, & est, ꝙ tempus non sit motus. Et consecutio istius quæsiti ex hoc declarabitur secundum modum, secundum quem declarabitur, conclusio istius speciei syllogismi cōditionalis. Et non differt in hoc loco, quando diuiserimus prædicatum in suas species, vel in suas differentias, aut in suas proprietates. Verũtamen non comprehendetur in diuisione prædicati quæsitum particulare affirmatiuum, quoniã dum aliquæ suę species inuenientur in subiecto, prædicatum erit in toto subiecto. Et propterea etiã non comprehendetur in hoc loco quæsitum negatiuum particulare. qm̄, quando inuenimus aliquas species p̄dicati negatas à subiecto, non sequiť, ꝙ sit p̄dicatum negatum à parte subiecti, sed fortasse inuenitur in toto eo, propter inuentionem alicuius suarum specierum in illo.

Sermo de locis Compositionis.

Sicq; etiam eorum sunt loca compositionis, & sub istis etiam sunt septem species. Quarum prima est, ꝙ totum prædicatum inueniatur in toto genere alicuius subiecti, aut in sua differētia, vel sua proprietate, aut suo accidenti communi inseparabili ab eo, sicq; ipsum inuenitur in toto isto subiecto. Et componetur iste syllogismus in prima figura. verbi gratia, ꝙ fuerit quæsitum nostrum, an orbi sit locus: & iuenimus ꝙ corpori, quod est genus, orbis sit locus: & cōponetur syllogismus sic. Orbis est corpus: & corpori est locus: conclusio est, orbi est locus. Et huius exemplum de differentia est, orbis non est grauis neq; leuis: omne, quod non est graue neque leue, mouetur circulariter: ergo orbis mouetur circulariter. Et huius exemplum de proprietate est, orbis mouetur circulariter motu naturali: & quod mouetur circulariter, habet centrum supra quod giratur: sicque orbi est centrum supra quod giratur. Et huius exemplum de accidēti cōi inseparabili est: orbis mouetur: & omne quod mouetur est in loco: sicq; orbis ergo est in loco. Secũda autem species est, ꝙ omne prędicatum, quod inuenitur negatũ à genere cuiusdam subiecti, & à sua differētia, & proprietate, & accidenti, sit negatum ab hoc subiecto toto. Et hæc species etiam componitur in prima figura in specie negatiua illius. v.gr. de genere ꝙ fuerit nostrum quæsitum, an orbis sm suam totalitatem cadat in vacuũ. Et dicemus, orbis est corpus: corpus non conseruať in vacuo: orbis itaq; nō conseruať in vacuo. Et huius exemplũ de drīa est, orbi est centrum supra quod girať: & illud, cui est centrũ supra quod girať, non girať super vacuũ: orbis itaq; non giratur supra vacuũ. Et huius exemplum de proprietate est, corpus sphęricum non moueť sm sui totalitatē in loco; & quod est talis dispōnis, non habet locũ ad quem transferatur: corpus itaq; cœleste nō habet locũ, ad quem transferať sm se totũ. Et huius exemplum de accidenti est, corpus cœleste mouetur: et quod moueť, non moueť in vacuo, neq; supra vacuum: sicq; corpus cœleste non mouetur in vacuo, neq; supra vacuum. Tertia autē species est, quia omne prædicatum quod inuenitur in toto accidenti cuiusdam subiecti, dum hoc accidens fuerit inseparabile magis proprium q̃; ipsum subiectum, illud prædicatum est in parte huius subiecti. ver. g. aliqua corpora moueň motu recto: & omne, quod mouetur motu recto, habet contrarium: concludeť, aliqua itaq; corpa habent contrariũ. et hoc fit in prima figura. Quarta spēs est, oē prędicatũ negatum ab oī accidēti alicuius subiecti, quod accñs est ꝓprium subiecto, illud est negatũ à parte illius subiecti, & hęc cōcludit negatiuã particularē in p̄ma figura. v.g. aliquod corp⁹ mouetur circulariter: nullũ quod moueť motu circulari habet contrariũ: conclusio est, aliquod corpus non habet contrarium. Et hæc quidem quatuor species sunt acceptæ ex parte subiecti. Et nō intelligitur hic, ꝙ declaremus in loco generis, vel differentiæ, aut accidentis communis quæsitum particulare, neq; affirmatiuum, neq; negatiuum;

ex quo impoſsibile eſt, ꝙ inueniatur aliquod iſtorum magis proprium ꝙ̃ ſubiectum, ſed erit ęquale ſubiecto, ſicut eſt diſpoſitio in differentia, & proprio: vel ſit magis vniuerſale, ſicut eſt diſpoſitio generis, & accidentis.

Species autem acceptæ hic ex parte pręedicatorũ ſunt tres. Quarum vna eſt, omne prædicatum, cuius genus, vel differentia, aut proprium, vel accidens commune eſt negatum à toto prædicato, negatum eſt ab hoc toto ſubiecto. Et cõponitur ſyllogiſmus huius loci in ſecunda ſpecie ſecundæ figuræ, ex quo fuit medius terminus in ea prædicatum de ambobus extremis, & ideo componitur conſequentia illius, quod componitur ex hoc loco in ſpecie, qua declaratur concluſio huius ſecundæ ſpeciei ſecundæ figuræ. Et huius exemplum de genere eſt, ꝙ fuerit noſtrum quæſitum, an intellecta apprehenſa à nobis ſint genita. Et dicitur intellecta non tranſmutantur: & genitum tranſmutatur: concluditur, intellecta non generantur. & hoc per duas conuerſiones, per conuerſionem præmiſſæ, & per conuerſionem concluſionis. & ideo fit ꝙ hic locus non fit per ſe notus. Et huius exemplum de differentia, & proprio, & accidenti communi non eſt difficile. Secunda ſpecies eſt, omne prædicatum, cuius differentia, vel proprium inuenitur in toto aliquo ſubiecto, illud itaq; inuenitur in toto ſubiecto. ſed breuibus nos expediemus hic de differentia & proprio, propterea quia conuertuntur. & ideo poſsibile eſt in hoc loco, ꝙ concludat in ſecunda figura, ex duabus affirmatiuis, & non contingit hoc in genere, & accidenti. Tertia ſpecies eſt, omne prædicatum, cuius accidens commune, vel proprium, aut differentia, vel genus inuenitur negatum à parte alicuius ſubiecti, illud non inuenitur in parte huius ſubiecti. & hæc componitur in quarta ſpecie ſecũdæ figurę. & huius exemplum de proprio eſt, ꝙ fuerit noſtrum quæſitum, an aliquod ens non ſit corpus, & dicetur, omni corpori eſt locus, aliquibus entibus non eſt locus: ergo concluditur, aliqua entia non ſunt corpus. Concludit hic locus particulare affirmatiuum, & hoc eſt de differentia, & proprio, in quibus poteſt eſſe ꝙ conuertantur. Et hoc eſt, quia omne prædicatum, cuius proprium, vel differentia inuenitur in parte alicuius ſubiecti, illud inuenitur in parte huius ſubiecti. verbi gratia, quæramus an aliquod animal ſit homo, & inueniemus proprium hominis, quod eſt ipſe riſus alicui animali: & componetur in ſecunda figura ſic, aliquod animal ridet: & omnis homo ridet, & concluditur aliquod animal eſt homo. Et dum conuertimus maiorem illius, fit in prima figura, aliquod animal ridet: omne ridens eſt homo: & concluditur, aliquod animal eſt homo. Et cùm acceperimus ſubiectum hic magis proprium ꝙ̃ prædicatum, quod inuentum ſit in toto ſubiecto, non componitur ex illo ſyllogiſmus perfectus, quoniam ſua maior fuerit particularis in prima figura, & hoc non concluditur. verbi gratia, quæramus an omnis homo ſit animal, & inuenimus riſum alicui animali & omni homini, & cõponitur ſyllogiſmus ſic in prima figura, Omnis homo ridet: & aliquod ridens eſt animal: & hic etiam non concludit.

Sermo de locis Definitionis.

SVb hoc loco ſunt quatuor ſpecies, quarum vna eſt, omne prædicatum, quod inuenitur in definitione alicuius ſubiecti, vel in partibus definitionis, illud inuenitur in toto ſubiecto. Modus autem operationis in hoc eſt, ꝙ nos definiamus ſubiectum, & ſi inuenerimus prędicatum ĩ ſua definitione, vel in partibus ſuæ definitionis, iudicabimus ꝙ inueniatur in toto ſubiecto. Et componitur hic ſyllogiſmus ĩ prima figura. verbi gratia, ꝙ fuerit noſtrum quæſitum, an corpus ſphæricum ſit finitum: & dicemus, corpus ſphæricũ eſt quod circuit vna ſuperficies, intra quam eſt punctus, à quo omnes lineæ exeuntes ad circunferentiam ſunt æquales: & quod eſt talis diſpoſitionis eſt finitum: cõcluſio eſt, corpus itaq; ſphæricum eſt finitum. Et exemplum ſecũdi eſt, omne prędicatum, quod inuenitur negatum à definitione cuiuſdam ſubiecti, vel ab omnibus partibus ſuæ definitionis, illud negatur à toto hoc ſubiecto. Et hic cõcludit negatiuam vlem in prima figura. v.g. ꝙ fuerit quæſitũ noſtrum, an locus ſit vacuum: et dicemus, locus eſt vltimum continentis: & vltimum continentis non eſt vacuum: concluſio eſt, locus itaq; non eſt vacuum. & hæc duo loca ſunt ex parte ſubiecti: ſed ex parte prædicati iſte componitur in ſecunda figura ex quo definitio conuertitur ſecum. v.g. quando fuerit noſtrum quæſitum, an circulus ſit perfectus. Et dicamus perfectum ęſt, cui non poteſt addi, neq; ab eo poteſt ſubtrahi aliquid ſui generis: circulus eſt talis diſpoſitionis: circulus ergo eſt perfectus. Secunda ſpecies eſt, omne prędicatũ, cuius definitio inuenitur negata à toto aliquo ſubiecto, aut inueniũtur negatæ ab illo partes eius definitionis, totum illud prędicatũ negatur à toto hoc ſubiecto. v.g. ꝙ fuerit noſtrum quæſitum, an linea recta ſit perfecta, & dicemus perfectum eſt, cui non poteſt addi, & à quo non poteſt ſubtrahi aliquid ſui generis: & lineę rectę, poteſt eẽ additio & ſubtractio: remanet itaq;, ꝙ linea recta nõ eſt perfecta. Et hic etiã concludit in prima ſpecie ſecundæ figuræ. Hæ itaq; ſunt ſpecies locorum occurrẽtium hic. Et numerauimus ea ſm id, qđ eſt magis famoſum, & magis proprium ſyllogiſmis compoſitis in hoc loco, qui ſunt ſyllogiſmi categorici, ex quo poteſtas cõditionum occurrentium in eis eſt poteſtas pręedicatorum ex parte, qua dum capiũtur ſm modum conditionis, ſunt ſyllogiſmi categorici, ex quibus ſubtracta eſt vna ſuarũ præmiſſarum. v.g. ꝙ dicamus, ſi circulus ſit, cui non poteſt addi nec ſubtrahi ab eo: circulus ergo eſt perfectus. deficit itaq; hic maior præmiſſa. Et ſiſt aliqñ eſt poſsibile, ꝙ deficiat minor. vt gratia exempli, dum dicimus, ſi perfectum ſit, cui non põt addi, neq; ab eo ſubtrahi: circulus eſt perfectus: & ideo tales cõditiones non fuerũt veræ conditiones. Maxime aũt propria locorũ demonſtratiuorum ſunt loca compoſitionis & definitionis, cũ in eis inueniãr quinque prædicata, ex quibus componuntur ſyllogiſmi demonſtratiui, ſm ꝙ eſt declaratum in libro Demonſtrationis, quæ ſunt genus, & differentia, & definitio, & accidens cõe, & proprium. Sed hæc loca ſunt cõia artibus demonſtratiuis, & topicis, & ſophiſticis. ſicq; Demõſtratiuus accipiet ex illis loca compoſitionis ex generib⁹ veris: & Topicus accipiet ex generibus famoſis & differentijs famoſis: & Rhetor accipiet ex genere & differẽtia, quæ ſunt in initio primi affatus illius, quod ęſtimatur ꝙ ſit famoſum. Et inueniuntur loca, quæ ſunt propria ſyllogiſmis conditionalibus, videlicet, loca illationis & loca oppoſitorum, et conuenit hæc referre, quatenus poſsibile ſit nobis eis vti ĩ demonſtratione. Et incipiemus à locis illationum, quæ ſunt duarum ſpecierum, aut ꝙ ſequatur inuentio ex inuentione, aut remotio ex remotione. Initium itaq; locorum eſt illatio inuentionis ex inuentione: qui eſt, quòd omnis propoſitio, ad cuius inuentionẽ inueniĩr aliquod quæſitũ, quando hæc propoſitio eſt, tunc eſt illud quęſitum: & hic conſtruiĩ in prima ſpecie cõditionalis coniuncti, in quo repetitur ipſummet antecedens, & cõcluditur illud idem conſequens. vt. v.g. ſit noſtrum quæſitũ, an pilorum crementũ in pectine ſit vt ipſum cooperiatur & occuletur ab oculo videntis nec ne? Sicq; quęremus propoſitionem, ex qua ſequatur hoc quæſitum, & dicemus, ſi ſit prouidentia de homine, pili oriuntur in pectine apud vuluam loco impediendi oculum viſu & ſuæ turpitudinis. Et manifeſtum eſt, ꝙ hic locus ſit

vere

vere locus constiturionis semper, quia ille non intelligitur, nisi repetitione antecedentis. Repetitio vero oppositi consequētis in eo est impossibilis, ex quo consequēs est ipsum quæsitum, quæsitum autem non repetitur.

Secundus locus est, omne quęsitū, ex cuius inuentionis positione sequitur inuentio alicuius propositionis, sicq; quando ablata fuerit hæc propositio, auferetur & hoc quęsitum, & manifestum est ex sua re, q construet syllogismus in secunda specie conditionalis coniunctiui, & est in quo repetitur oppositum consequentis, & concluditur per ipsum oppositum antecedentis: ipse.n. est locus confutationis & destructionis semper, quia quæsitum est ipsum antecedens. v.g. si vacuum sit, spatium separatum est: vlterius repetemus, sed spatium separatum non est: & concluditur, vacuum itaq; non est.

Locus vero illationis remotiōis ex ablatione est duarum specierum, quarum vna est, q omnis propositio, quæ quando aufertur, sequitur ex illius ablatione q auferatur ipsum quæsitum, quando aufertur, infertur q auferatur illud quęsitum. Et huius syllogismus fit in prima specie conditionalis coniunctiui, in quo reperitur ipsum antecedens: & hic quidē semper est locus destruēdi. Hoc autem est notum de eius re. vt gratia exempli, q fuerit nostrum quæsitum, an vacuū non inueniatur: & dicemus, si spatium separatum non inueniatur, non inuenitur vacuum: & iterum repetitur in eo, sed spatiū separatum non inuenitur: & cōcluditur, vacuum itaq; non inuenitur. Secundus autem locus est, omne quæsitum, ad cuius ablationem aufertur aliqua propositio, & aliqua res, dum inuenitur hæc propositio, inuenitur & quæsitum. Et huius syllogismus construitur in secunda specie conditionalis coniunctiui, in qua repetitur oppositum consequentis, et concluditur oppositum antecedentis. Et semper est locus construendi, vt verbi gratia, q fuerit nostrum quęsitum, an Deus sit, si Deus nō est, prouidentia non est: iterū repetitur oppositum consequentis, videlicet, prouidentia est: & concluditur oppositum antecedentis, videlicet, Deus est. Et possibile est vti his quatuor locis illationum in demonstratione, quando illatio in eis fuerit secundum conditionem illationum demonstratiuarum, quæ vero præter hæc, quę hic sunt facta fuerint, illa sunt topica vel litigiosa. Diximus vero, q hæc loca sint magis propria syllogismis conditionalibus, quoniam maior pars syllogismorum conditionalium, qui componuntur in eis, sunt difficilis compositionis in figura categorica, vel non conueniunt nisi per additionem & diminutionem, qua mutatur sensus orationis. Conditiones autem, quæ sunt talis dispositionis, sunt in quibus antecedens & consequens non communicaret in eis in vno subiecto, sicut est nostrum dictum, si sol oritur, dies est. Et iterum ostensio rerum, quarum inuentio absolute quæritur, magis propria est syllogismis conditionalibus. Sed, quoniam non vtimur syllogismis conditionalibus separatim ad quæsitū ignorum, vt ostēsum est in libro Priorum, sed ista loca, quatenus eis vtuntur in demonstratione, indigēt locis, quę premissa sunt, ex quibus construitur figura categorica, in topica vero ipsa sufficiunt per se.

De locis Oppositorum.

IN locis vero oppositorum illatio est contraria illationi rerum, quæ illatiua nuncupantur. hoc autem est, quia ibi certe sequitur inuētio ex inuētione & ablatio ex ablatione: hic vero sequitur inuentio ex ablatione & ablatio ex inuentione, ex quo hæc est oppositorum dispositio. Et in his locis accipitur illatio acceptione contraria, scilicet quòd accipiatur oppositio de vno subiecto, prout est nostrum dictum, si hic numerus sit par, non est impar. Et aliquando accipitur recte, & est quando capitur oppositio de vno subiecto, aut oppositum subiecto primæ orationis, vel oppositum sui prædicati. Quando autem fuerit subiectum secundæ orationis oppositū subiecto primæ orationis, & illius prædicatum ipsi prædicato, vocabitur recta ex vna parte, prout est nostrum dictum, si homo est animal, quod nō est homo, non est animal, & si delitia est bona, tristitia est mala. Et dum prædicatum secundæ orationis fuerit oppositū subiecto primæ orationis, & illius subiectum illius prædicato, tunc vocatur recta ex vtraque parte. Et acceptio contraria aliquando capitur vniuersalis, & aliquando capitur singularis, hoc est particularis. Verūtamen locorum, quæ capiuntur acceptione vniuersali, vnus est, quòd omne quæsitum, ex cuius ablatione sequitur inuentio alicuius rei, & ex illius itaque remotione inuentio huius quęsiti, & semper continuo est locus construendi. gratia exempli, quòd fuerit quęsitum, an mundus sit nouus, accipiemus itaq; rem, quòd quando aufertur nouitas illa, inueniatur, videlicet, q mundus fuerit sine efficiente. Et cōstruetur syllogismus sic, si mundus non fuerit nouus, mundus fuit sine efficiente: iterum repetemus, sed mundus non est sine efficiente, & est oppositum consequentis: concluditur itaque, quòd mūdus sit nouus, quod est oppositum antecedentis. Secundus autem locus est, omnis res, quæ dum aufertur, inuenitur locus quæsitus, illa res quanto & quando aufertur, inuenitur locus quæsitus. verbi gratia, quòd fuerit nostrum quæsitum, an mundus sit antiquus, & dicemus, si mundo non fuerit hyle, ex quo generetur, ergo est antiquus: sed ei non fuit hyle: ergo est antiquus. & hic etiam locus est semper & continuo locus construendi. Tertius locus est, quòd omnis positio quæsiti, ex cuius inuētione sequitur ablatio alicuius rei, quando hæc res inuenitur, aufertur hoc quæsitum. & est locus destruendi. verbi gratia, quòd fuerit nostrū quæsitum, an anima sit immortalis, & dicemus, si anima est mortalis non habet actionem, quæ ipsam appropriet. & iterum repetemus, & dicemus, sed ipsa habet operationem, quæ ipsam appropriat, sicq; concluditur, quòd anima sit immortalis. Quartus autem locus est, quòd omnis dispositio, ex cuius inuentione sequitur ablatio alicuius quæsiti, quando hæc dispositio inuenitur, aufertur hoc quæsitum, & hic locus est destruendi. uerbi gratia, si fuerit nostrum quęsitum, an conueniens operatio sit conueniens ex suppositione, & dicetur, si inuenitur fęlicitas naturalis acquisita per cōuenientem operationem, operatio conueniens non est conueniens ex suppositione. & iterum repetemus, sed inuenitur felicitas talis dispositionis: concluditur itaque, quòd operatio conueniens non sit conueniens ex suppositione.

Particularia vero loca eorum sunt accepta ex ipsis quàtuor oppositis, quę sunt affirmatiuum & negatiuū, & contraria, & priuatio, & habitus, & relatiua. Vnus autem horum locorum est, quòd, quando negatiua verificatur de aliqua re, falsificetur affirmatiua, & quando falsificatur affirmatiua, verificetur negatiua. Et hoc inquantum est species affirmationis et negationis, quarum consuetudo est continuo dijudicare veritatem & falsitatem quocunque tempore, & sunt ipsa contradictoria, & hoc est, quādo affirmatio & negatio sunt cum conditionibus, quarum conditionis sit, quòd secernant veritatem & falsitatem omni tempore. Iam autem distinximus quot speciebus inueniatur affirmatio & negatio, & qualis est earum oppositio, & comparauimus inter eas & inter cæteras oppositorū species in eo quod præmissum est, & non est propositi vt repetatur hic. Et locorum sumptorum ex priuatione & habitu est, quòd in quacunque re inuenitur priuatio propinqua alicui rei, aufertur ab illa re habitus huius priuationis.

Et ſimiliter à quacũq; re aufertur aliquis habitus, ei inuenitur priuatio illius habitus. Et in hoc loco & præcedente eſt poſsibilis cõſtructio, & deſtructio. Locorum autem acceptorum ex contrarijs eſt, q nulli rei, in qua inuenitur vnum contrariorum, inuenitur alterum contrarium. Et non ſequitur ex ablatione vnius contrariorum à ſubiecto, q inueniatur alterum contrariũ, niſi in contrarijs, inter quæ non eſt medium: & ideo vt plurimum hic eſt ad deſtruendum. Diſpoſitio autem relatiuorum eſt ſicut diſpoſitio contrariorum, inter quæ eſt medium. quoniam ſequitur ex inuentione vnius relatiuorum in aliquo ſubiecto, q nõ inueniatur alterum relatiuum, & non conuertitur, ita q ſequatur ex ipſius ablatione inuentio alterius. exempli gratia, ſi Nicomachus fuit pater Ariſto. non eſt verum q ſit eius filius.

Quartus vero locus ſumptus recte ex his oppoſitis non eſt locus demonſtratiuus, ſed ſolum tria loca in affirmatione & negatione, & accepta ex duabus partibus, ſm q præmiſſum eſt. Quorum vnus eſt locus, qui nominatur per conuerſionem contradictorij, & eſt locus proprius in demonſtratione. Secũdus locus eſt conuerſio negationis vniuerſalis ſupra ſeipſam. Locus vero, qui notus eſt in conuerſione contradictorij eſt duarum ſpecierum. Quarum vna eſt, q cuiuſque prædicati affirmatio ſequitur id, de quo affirmatur ſubiectũ negatio ſubiecti ſequitur ad id, à quo negatur prædicatũ. ver. gra. q fuerit noſtrum quæſitum, an entia, quæ non ſunt in loco, non habeant corpora: & dicemus, ſi omne corpus eſt in loco, quod non eſt in loco non eſt corpus. & hæc eſt conuerſio contradictorij antecedẽtis. Secunda autẽ eſt, q cuiuſq; pdicati negatio eſt conſequens ad id, à quo negatur ſubiectum, affirmatio ſubiecti ſequit̃ ad id, de quo affirmatur prædicatum. v. g. q fuerit noſtrum quæſitum, an corpus ſit in loco, & dicemus, ſi oẽ quod non eſt in loco non eſt corpus, omne quod eſt corpus eſt in loco. Et declarabitur hic locus, quãdo nos dicemus, ſi non ſequatur ex noſtra poſitione, omne corpus eſt in loco, aliquod, quod nõ eſt in loco, eſt corpus. Et iterum hæc conuertetur, quia eſt affirmatiua particularis, & eſt, aliquod corpus nõ eſt in loco, iam autem fuerat noſtra poſitio, q omne corpus ſit I loco. hoc itaq; eſt ſalſum repugnans. Secundus vero locus eſt, qui eſt conuerſio negationis vniuerſalis, & eſt q cuiuſq; prædicati negatio ſequitur id, quod ſequitur ſubiectum, negatio ſubiecti ſequitur id, de quo affirmatur prædicatũ. verbi gratia, dum dicimus, ſi quod eſt homo non eſt lapis, quod eſt lapis non eſt homo. Tertius eſt, q cuiuſq; prædicati affirmatio ſequitur id, de quo negatur ſubiectum, affirmatio ſubiecti ſequitur id, de quo affirmatur prædicatum. v. g. quod dicimus, quod non nutritur eſt inanimatum, quod non eſt inanimatum nutritur. Demonſtratio autem de ſecundo loco eſt demõſtratio de conuerſione negationis vniuerſalis, quæ iam præmiſſa eſt. Hæc itaq; ſunt præcipua loca, quibus poſsibile eſt vti in artibus demonſtratiuis. Loca vero translationis, & ſimilium, & æqualium, & additionis, & diminutionis, & cætera loca, quæ numerauimus in Secundo libro Topicorum, omnia ſunt perſuaſiua aut probabilia præter locum exceſſus. iam enim æſtimatur q ipſo vtantur aliquo modo in demõſtrationibus. Et una quidem ſpecierum ingredientium ſub hoc loco eſt, q omne prædicatum, quod inuenitur additum illi, cui additur ſuum ſubiectum, illud inuenitur in ſubiecto. v. gr. ſi quod eſt ſapientius eſt nobilius, ſapientia eſt nobilitas. Et conuenit, q, quando vtimur hoc loco in demonſtratione, q acciptamus antecedens vlẽ, ſicut eſt oẽ quod eſt ſapientius, & erit ſm veritatem illud, qñ fuerit additio vnius illorum ſequens additionem alterius ſm ſubſtantiam. Secũda aũt ſpecies eſt, q oẽ prædicatũ, quod inuenitur in aliquo ſubiecto inuentione excellenti, & inuenit̃ in alio ſubiecto viliori, & vlterius inuenitur in eo quod eſt vilius, illud dignum eſt vt inueniatur in eo quod eſt excellentius. Et è contrario, qñ non inuenitur in eo quod eſt excellentius, dignius eſt ve non inueniat̃ in eo quod eſt vilius. Et hoc quidem verum eſt, ſi per dignius intellexerit in hoc loco id quod eſt naturaliter, & per prius, ſicut fecit Ariſt. quando voluit probare q motui circulari non ſit contrarium, quia ipſe dixit, ſi motui circulari ſit contrarium, dignior eſt rectus vt ſit ei cõtrarius q̃ circularis. & iterum oſtendit q rectus non ſit ei cõtrarius: ergo dignior eſt circularis, vt ei non ſit contrarius. Qñ autem acceperim⁹ dignius ex famoſo, fuit topicũ, vel ſi capiatur ſm primum affatũ eſt rhetoricũ. & hanc ſpẽm ſyllorum vocant loquentes noſtri tpis ſyllm primum & digniſsimum, & cõſtruitur quidem ſuper eo, quod recipit additionem & diminutionẽ. Hæc quidem eſt quantitas locutionis de locis, quæ ſufficit ſm noſtrã intentionem. Poſtq aũt iam locuti ſumus de rebus cõibus ſpeciebus formationis & verificationis, dicemus itaq; ea, quæ propria ſunt vnicuiq; illarum, & incipiemus à verificatione vera, & formatione perfecta.

IN LIBRVM POSTERIORVM.

De Demonſtratione.

Dicimus, q demonſtratio vniuerſaliter ſit ſylls compoſitus ex duabus præmiſſis veris vniuerſalibus neceſſarijs per ſe. Veritas autẽ abſolute eſt, q credat̃ vere rei, & eſt, cuius eſſe in intellectu eſt, ſm quod eſt extra intellectum, aut quod impoſsibile ſit eſſe inuentionem huius rei aliter q̃ credamus de eo, & credemus etiam hac noſtra fide q impoſsibile ſit, q ſit aliter, & credemus etiam cum hoc de hoc ſecundo, q impoſsibile ſit aliter eſſe, & ſic in infinitum, dum vero cogitauerimus eius oppoſitum, impoſsibile erit nobis q ſit aliter, q̃ credimus. Et hæc eſt proprietas huius credulitatis ex parte qua eſt I anima, q non auferatur per litigium, neq; æſtimetur in anima poſsibilitas ablationis ipſius. Et verum ſm hanc denominationem quoddam eſt neceſſarium, & aliquod eſt non neceſſarium. Neceſſarium quidẽ eſt, q credamus verum illud, quod definiuimus q impoſsibile ſit ipſum eſſe aliter q̃ credimus, nec vllo vnquam tempore, non neceſſarium vero eſt quod eſt verum ſolũ aliquo tempore. Neceſſarium autẽ impoſsibile eſt q mutetur, & transferatur, & fiat ſalſum, immo continuo eſt ſicut eſt in intellectu. Quod vero non eſt neceſſarium poſsibile eſt q mutetur & transferat̃, & fiat falſum præter q nouiter fiat defectus in Itellectu. Et ipſa veritas neceſſario inuenitur in rebus perpetuæ inuentionis, ſicut quòd totum ſit maius ſua parte: hæc nanq; res non poteſt transferri & mutari. Quæ autem nõ eſt neceſſaria inuenitur in rebus tranſlatitijs: ſicut verum eſt q Socrates ſit in domo, aut q ipſe ſtet. Et hæ præmiſſæ neceſſariæ ſunt partes demonſtrationum, ex quo ſunt neceſſariæ, non mutabiles, nec corruptibiles, quoniam veritas neceſſaria certe prouenit eſſentialiter ex præmiſsis neceſſarijs. Si autem, nefandum eſſet quòd corrumperentur præmiſſæ, & eueniret nobis ſcientia neceſſaria de concluſione: ſi vero ſit, non eſt dubiũ q illud ſit per accidens. Adiecimus vero conditionem q ſint vniuerſales, quia particulare non euadit, quin ſit ſingulare, aut particulare habens ſignum particulare, in habẽte autem ſignum particulare nõ pdicatur prædicatũ p ſe ex parte, qua habet ſignũ particulare, ſed ex parte qua illi contingit q ſit vlẽ, ſicut eſt nr̃um dicere, q aliquod aial cõnectitur

rationali

rationali ex parte rei vniuersalis, cui iest ratio, & est homo. Singularis vero non est necessaria, prout diximus: sicq; ergo vere oportet, q tradamus causas rei ex parte vniuersalitatis inuentæ in ea, non ex parte qua est singularis. Quando enim dicit nobis de hoc triangulo demonstrato, q tres ipsius anguli sint æquales duobus rectis, non dicimus ad huius responsionem, quia sit ex ligno vel cupro, sed quia sit triangulus. Hæ autem præmissæ necessariæ quædam sunt per se, & quædam non per se. Illæ quidem, quæ non sunt per se sunt, vt nix est alba, & coruus est niger: & his non vtuntur in demonstratione: ipsarum enim veritas est de specie accidentis. Et necessarium vniuersale per se est duarũ specierum, quarum vna est, quando fuerint prædicata ea, quibus constant subiecta, & secunda species est, quãdo fuerint prædicata constantia per subiecta. Sicq; prędicata quibus constant subiecta, sunt trium specierum, aut genus vt est animal, quod prædicatur de homine, aut differentia, sicut est rationalitas, quæ prædicat de eo, vel aggregatum ex illis simul, & est ipsa definitio, & vnũquodq; eorum est propinquum aut remotum. Prędicata vero, quæ constant per subiecta, sunt accidẽtia essentialia. Et horum prædicatorum sunt duæ species, aut q subiectũ sit acceptum in definitione prædicati, & hæc sunt ipsa propria, sicut est risus hoī, & hinnitus equo: aut q ĩ definitione prędicati sit acceptum gen⁹ subiecti, aut genus sui gñis, quod non sit vniuersalius genere artis: in quorũ vero definitione accipitur genus subiecti, aut genus sui generis, hoc est, genus artis, sunt accidentia, in quę diuidit genus artis prima diuisione, sicut sunt impar & par, ĩ quæ diuiditur numerus. Et hæ sunt præmissæ proprię generi, de quibus perscrutatur, proportionatæ illi. Prędicata uero, in quorum definitione sumitur genus generis suorum subiectorum, quæ sunt magis cõia q̃ genus artis, sunt accidentia, in quæ non diuiduntur genera artis prima diuisione, sicut sunt ęquale & inæquale, quæ inueniũtur in numero, verũtamen diuiditur in illa genus generis eorum, sicut est quantitas. Et hæc accidentia sunt accidentia impropria generi, de quo consideratur, neque sunt proportionata, & demõstrationes, quæ componuntur per ea, sunt communes. Et iam extensa est consuetudo vt tales demõstrationes pro maiori parte nominentur demonstrationes dialecticæ, & sunt inferioris gradus, q̃ cæteræ, & quasi sunt speciei necessariũ, quod non est per se, & hoc secundum eius comparationem ad genus, de quo consideratur. Res autem, quę hic sumuntur genera, sunt, quarum vniuersalitas est, sicut vniuersalitas animalis ad hominẽ & equum, & hęc est verissima illarum, quibus dicũtur genera, quia sunt dicta sm̃ vniuocationem: & quædam earum sunt, quarum vniuersalitas est vniuersalitas entis, & rei, & si hęc dicantur genera sunt sm̃ posteriorem speciem, ex quo sunt dicta de illis sm̃ analogiam. Rursus prędicatorum per se quædam sunt prima, & quędam sunt non prima. Et primorum quædam sunt propria, & quædã impropria. Prædicata itaq; prima sunt, quæ non prædicantur de genere sui subiecti prædicatione vniuersali, sicut est dispositio differentiæ propriæ & definitionis propriæ, & generis proximi: & aliqua eorum sunt, in quorũ definitione capiũtur genera suorum subiectorum. Et horũ primorum prædicatorum propria sunt, quę cõuertunt in prædicatione cum suis subiectis, & hoc inuenitur in propria differẽtia, & propria definitione, & accidentibus, in quorum prædicatorum definitione accipiuntur eorum subiecta, & illa sunt propria. Et in quibusdam accidentibus, in quorum definitionibus capitur genus suorum subiectorum, dum contingit q fuerint ęqualia suis subiectis, sed conuenit hoc prædicatis, quę componuntur ex accidentibus cõioribus, q̃ substantia, aggregatur ex cõitate illorum, id quod æquat subiecto, sicut est nostrum dictũ, triãgulus est, cuius anguli sunt ęquales duobus rectis. Prædicata vero, quæ sunt accidentia separabilia, qñ insunt subiecto, illud sumit in eorũ definitione, non suũ genus. Harum vero spẽrum conuenientiora ad vtẽdum sunt propria, vel prima solum, sed quę non sunt prima neq; propria subintrant id, quod est per accidens, sicut sunt gñia remota, & eorum definitiones, & eorum differentiæ, & accidentia, in quorum definitione accipit genus generum suorũ subiectorũ, & vlteriora: notitia.n. quæ à nobis desideratur primo et naturaliter certe est rei formatio per id, quod ipsam appropriat & nos exquirere verificationẽ est ob hanc formationẽ. Quod ergo est dignissimũ generũ verificationũ, quod facit nos acquirere perfectam formationẽ, conuenientius est, q appelletur demonstratio: sicq; futurus sum magis ostendere hoc apud sermonem de demõstrationibus causarum. Et oĩum specierum harũ præmissarum necessariarũ, quæ sumunt partes syllogismi, quædam sunt notæ ab initio rei, & illæ sunt p̃ma intellecta, & quædã sunt conclusiones sylłorum compositorũ ex præmissis notis ab initio rei, & fiunt præmissæ ad ostensionẽ alterius cõclusionis. Et sylłs, cuius talis est dispositio, est sylłs compositus demonstratiuus. Et vniuersaliter impossibile est, quin omnes species horũ syllogismorum demonstratiuorum resoluantur in pręmissas p se notas ab initio rei. Præmissarum autem notarum ab initio rei sunt duæ species, quarum vna est naturaliter adueniens, & altera euenit experiẽtia: in aduenientem autem naturaliter cuius aduenit nobis veritas necessaria ab initio rei præter hoc, q sciamus, unde nobis aduenerit, nec qualiter aduenerit, sicut q totũ sit maius sua parte: & adueniens per experientiam est, cuius veritas nobis aduenit apud nostram inquisitionem de quibusdam suarum partiũ, vt quòd scamonea sit, quæ purgat choleram solum, aut de maiori parte illarum, vt q omne aromaticũ sit saporosum, aut de vna earum solum, sicut quòd omnis numerus sit dimidium duorum suorum laterum. Causa autẽ huius excessus, vt plurimum est materierum diuersitas. Hæ itaq; sunt dispositiones, quibus sumuntur præmissæ vniuersaliter & cõditiones appositæ eis. Et ex quo quæsita desiderata per syllogismum demonstratiuum sunt trium specierũ, aut q quęramus causas rei, & suam inuentionem simul, quatenus visum fuerit nobis q hoc sit possibile in ea, aut q quæramus suam causam tantum, quando notitia suæ inuentionis aduenerit nobis per primam notitiã, aut per syllogismum, aut quòd quæramus suam inuentionem solum: quod fieret, aut quia non possit sciri res vltra hanc quantitatem, & hoc in rebus, quarum non sunt causæ priores eis, vel quia notitia inuentionis fuerit directio ad notitiam causę, oportet quòd diuidatur syllogismus demonstratiuus in has tres species, & nomen scientiæ sit his tribus modis, qui dicuntur de apprehẽsione analogiæ secundum prius & posterius. Prima itaque species scitur per demonstrationẽ simpliciter, & est demõstratio causę & inuentionis simul. Et secunda scitur per demonstrationem causæ. Et tertia per demonstrationẽ inuentionis & per signum. Inchoabimus itaque primo à demonstratione causæ & inuentionis, quia ipsa est nobilissima harum specierum.

De demonstratiõe simpliciter, quæ est causæ, & inuentionis simul.

Et dicimus, quòd oportet necessario in hac specie syllogismi cum hoc, quòd est vtilis scientijs veris, q tradat cum hoc causam, adeo quòd medius terminus in ea sit causa duarum rerum simul, hoc est, cognitionis rei, et causę rei: contra id quod est dispositio demonstrationis inuentionis, quia medius terminus ibi est causa cognitionis nostræ de conclusione tantum. Causæ aũt, vt alibi dictũ est, sunt q̃tuor, materia, & forma, & efficiẽs, & finis,

& finis, & quædam harum quatuor sunt propinquæ, & quædam remotæ, & quædam in potẽtia, & quędam in actu: & illę omnino non euadunt, quin sint genera, vel differentiæ, aut quod currit cursu illorum. Digniores autem harum, vt ex eis construatur demonstratio causæ & inuẽtionis sunt causæ propinquæ primæ propriæ, vel primæ non propriæ, quoniam hæc species demonstrationis est propria definitio in potentia propinqua, & exquirere verificationẽ, vt diximus, est ob expetitionem formationis. Dispositio enim illius, cuius notitiam perscrutabimur inter res naturales, & vt vniuersalius inquam, inter res inuẽtas, quarum esse non est nostri arbitrij, est, vt illud quod perscrutãtur habentes artes Mechanicas de notitia suorum operatorũ: & manifestum est, ꝙ illorum exquisitum prima intẽtione est ipsa formatio. Verificatio autẽ apud illos quæritur ob ipsam formationem, ex quo illa est res, qua fit illius operatio & actio. Non est itaq; differentia inter duas notitias, nisi quatenus res artificiales facim⁹ et scimus ipsas. Res vero, quæ inueniuntur absque nostra electione, cognoscimus ipsas tantummodo, sed eas perscrutabimur cum hoc ſm quantitatẽ, qua nobis deceat ꝙ nostra cognitio de illis sit proportionalis nostræ cognitioni de rebus artificialibus. Et hinc ostenditur ꝙ vnum illorum, quæ adijciuntur vt clausulæ conditionis his demonstrationibus est, ꝙ sua prædicatio sit secundum naturalem modum, ex quo tales demonstrationes sunt illæ, quarũ cõsuetudinis est, ꝙ tradant intellectionem illius, quod appropriant, & secundum rem quam appropriant, & ipsæ vtiq; sunt definitiones in potẽtia propinqua. Prædicatio autem ſm naturalem modũ est illa, in qua prædicantur causæ de suis causatis & accidentia de suis subiectis. Sunt ergo conditiones huius speciei demonstrationis absolute nouem conditiones: quarum vna est (ut diximus) ꝙ sit vera: secũda & tertia, ꝙ sit vniuersalis & necessaria: quarta, ꝙ prędicatio sit per se: quinta, ꝙ eius præmissæ sint causa inuentionis conclusionis nõ solum nostræ cognitionis: sexta, ꝙ prædicatio in eis sit secundum cursum naturalẽ: septima, ꝙ cum hoc ꝙ sunt priores secundum esse ipsa cõclusione, sint etiam priores secundum cognitionem, aliquid enim quod est prius cognitione, est posterius secũdum esse, & talia sunt signa, quorum medij termini sunt posteriores cõclusione, sed sunt solum causæ nostræ cognitionis: octaua est, ꝙ prędicatum in eis sit prædicatum prima prædicatione: nona autem est, ꝙ sint propriæ. Et hę nouem conditiones continent omnes præmissas harum specierum demonstrationum æqualiter, siue suę præmissæ fuerint conclusiones alterius demonstrationis, vel fuerint notæ per se ab initio rei. Proptie autem decernit demõstrationes, quæ componuntur ex præmissis per se notis. Decima conditio, videlicet, ꝙ in eis sit prædicatio quorundam de aliquibus primo, hoc est, sine medio, & huius significatum est, ꝙ non sint ex illis, quæ oportet ostendere ꝑ aliud, neq; conueniat postea interrogare vlterius, cur sit, videlicet ꝙ detulissemus huius causam propinquã. Significatum autem primi hic est aliud à significato primi in eo quod præmissum est, quia de ęqualitate angulorum duobus rectis dicitur, ꝙ sit prędicatum de triangulo ſm præmissum significatum prædicationis primę ſm significatum ꝙ illud non prędicetur de genere trianguli, & nõ dicatur de illo ꝙ sit prædicatum prima prædicatione ſm hoc significatum, hoc est, ꝙ sit notum de triangulo sine medio, & non conuenit in illis interrogare, quare sit. Hæ itaq; sunt oẽs conditiones, quas Arist. apposuit pro conditionibus ipsis demonstrationibus. Et adiecit has conditiones in eis, quia sunt definitiones propriæ in potentia, & vniuersaliter, ex quo sunt nobilissimæ & perfectissimæ. Qñ vero caperẽtur acceptione, qua sunt demonstrationes tantum, nõ apponeretur eis conditio, nisi ꝙ sint res necessaria, quatenus sunt demonstrationes, non res qua sunt demonstrationes nobilissimæ, & si intenditur numerare suas species, prout fecit Abumazar Alpharabius nõ adijcietur eis conditio præter præmissas nouem conditiones, siue inueniatur illa, in qua congregatæ sint omnes cõditiones, siue non inueniatur. Re autem ita se habente & existente conditione necessaria in partibus harum demonstrationum, ex quo sunt demonstrationes causarum, & inuentionis simpliciter, non ex quo sunt definitiones in potentia & termini medij in eis sunt causæ cum hoc, ꝙ suæ partes sint de seinuicem prædicatæ prædicatione per se, fiunt propria harum specierum, ꝙ terminus medius in eis sit causa duarum extremitatum simul, maioris scilicet & minoris, aut vnius ipsarum tãtum, minoris scilicet, aut maioris: & hoc dum obseruaueris, vt diximus, reliquas conditiones, & præcipue conditionem, quæ est prædicato secundum naturalem modum. Sunt ergo termini medij definitio ambarum extremitatũ, aut alterius ipsarum, aut pars earum definitionis, aut alterius ipsarũ. Qñ autem intuebimur spẽs combinationũ demonstratiuarum, in quibus est proportio mediorum terminorũ duabus extremitatibus vna proportionum, quibus accipitur res in definitione alterius rei, quæ sunt quinque proportiones, quas numerauerunt, fiunt combinationes demonstratiuæ simpliciter octo species relatæ in libro Abumazar, & in vnaquaq; illarum specierũ sunt partes demonstratiuæ ſm ꝙ nos numerabimus, in cęteris enim partibus, præter has, quarũ meminit, præcessit ſm modum comparationis inter ipsas, & inter species, quæ sunt demõstrationes simpliciter, sicut meminit in suo sermone, qñ dixit: & inquiremus, quæ earũ sint demonstrationes, & quæ non sint demr̃ationes. Et ideo numerauit inter illas, quæ non sunt demr̃ationes simpliciter, sed earũ vires sunt vires demonstrationũ simpliciter ſm subiectum, et non numerantur in speciebus signoꝝ. de quibus postea meminerimus, tñ nõ complet oẽs illas, prout traderet ipsas diuisio. Insinuauit autem gradum cuiusdam vnius partis earum confidens intelligentiæ lectoris, & breui se expediuit inde, ex quo in illis, de quibus meminit ex eis est commonstratio de eo, quod reliquum est. Et ideo proiecit in confuso speciem illam, qua non fit demonstratio simpliciter. Et scitu dignum est, ꝙ dignissima harum combinationum, i qua fit demonstratio simpliciter est, cuius medius terminus est causa duarum extremitatum. Deinde post hanc est, in qua est causa maioris solũ, & imperfectissima earum est, in qua fit causa minoris solũ. Et vlt Abumazar numerauit hanc speciem inter demonstrationes inuentionis causarum. In illo autem est quid imbecille, sed diuiduntur demõstrationes causarum in has tres partes ex eo quòd fuit de earum cõditionibus, vt diximus, quòd medius terminus in illis sit causa cognitionis & conclusionis simul. Et fit cõclusio composita ex prædicato & subiecto, quorum medij termini non euadũt ꝙ sint causę vtriusq;, aut alterius eorum, sin autem non fit demõstratio simpliciter: hoc autem est per se notum. Conuenit autem te scire quòd res accipiatur in definitione alterius rei multipliciter, aut sicut capitur animal in definitione hominis, aut sicut capitur homo in definitione ridentis, vel sicut capitur numerus in definitione paris & imparis. Et dum dicimus de aliqua re quòd sit genus rei vere intendimus per illud, quòd sit sua prędicatio sicut est prædicatio animalis de homine. Quando autem dicimus, quòd res sit in definitione alterius rei, est, sicut homo sumptus in definitione alterius rei. Dum autem dicimus, quòd rei genus sit in rei definitione est, sicut numerus sumptus in definitione paris & imparis.

Nos

Nos autem numerabimus ex istis combinationibus illas, quæ possibiles sunt combinari ex his quinque prædicans, uidelicet ex genere, et differẽtia, proprio, & accidente, & definioone, & ex suis cõuertentibus, in quibus est proportio medij termini ad duas extremitates, aut ad alteram earum his proportionibus, quibus dicemus q res sit in rei definitiooe, prout diximus in præhabitis, postquam obseruauerimus reliquas conditiones: ex quo illa est diuisio, quæ appropriat demonstratione simpliciter. Et ordinabimus eas secundũ ordinem Abumazar Alpharabij.

Prima pars combinationum.

. Primę partis combinationum prima species est, A est definitoo B, & B est defioitio C, & hæc quidem cooclu dit duas conclusiones, quarum vna est, quòd A sit definitio C in eo quòd habet duas definitiones. verbi gratia, omnis homo est animal rationale, omne animal rationale est progressiuum bipes. Secunda est, quòd A sit definitio partis defiottionts C. verbi gratia, omnis homo est animal rationale, omne animal rationale est corpus nutribile sentiens compræhendens cogitatione & cõsideratione. Et estimatur q prima species huius partis sit ex speciebus per accidens, quia prædicatio definitionum de seinuicem assimulatur prædicaooni propriorum de seinuicem. Est autem hæc prædicatio per accideos, ex quo nõ est prædicatio vnius illorum secundum essentiam alterius: sed esset hoc, quando vnius rei essent duę definitiones secundum vnum gradum prioritatis ad illam. Si autem vna illarum sit aliquo modo posterior, & altera prior, priori esset aditus ad inuentionẽ posterioris, & huius medius terminus est causa duarum extremitatum, aut minoris solum. Secũda species est, A est genus ipsius B, & B est genus ipsius C. uerbi gratia, omnis homo est animal, omne animal est corpus nutribile: omnis itaque homo est corpus outribile. quoniam medius terminus in illa est causa minoris solum. Tertia species est, A est differentia ipsius B, & B est differentia ipsius C. verbi gratia, omnis homo est rationalis; omne rationale est cogitatiuum: concluditur, omnis homo est cogitatiuus. & hæc est sicut præcedens, quando medius terminus fuerit causa minoris tantum. Quarta autem species est, A est in definitione B, & B est in definitione C. verbi gratia, omnis homo est admiratiuus, oẽ admiratiuum est risibile: ergo omnis homo est risibilis. hoius autem medius terminus solum est causa maioris. Quinta species est, in definitione ipsius A est genus ipsius B, & in definitiooe ipsius B est genus ipsius C. Congruit autem dum voles hanc esse demonstrationem, q proportio vnius speciei ad alteram sit proportio essentialis, vt gratia exempli, denarius est par, & omois par diuiditur in media, in paris itaque defioiooe capitur genus denarij, quod est ipse numerus, & in definitione diuisi in media capiť genus paris, quod est ipsa quantitas. Inter quantitatem autem & numerum est proportio essentialis, & illa est demonstrationum essendi, ex quo medius terminus in ea est causa sui generis, & ipsius vis est vis signi.

2. pars combinationum.

Secundæ autem partis prima species est, A & B sunt duæ definitiooes ipsius C. verbi gratia, omnis homo est animal rationale, omne animal rationale est habens carnes & ossa, rectæ staturæ, bipes. Et huios potestas est potestas primæ speciei primæ partis: & sermo de illa est, sicut sermo de ista, & uniuersaliter hęc pars est sicut genus primę partis. Secunda species est, A & B sunt duę differentiæ ipsius C. verbi gratia, omnis homo est rationalis, omne rationale est cogitatiuum. & hæc quidem est demonstratio, dum vna duarum differeorarum fuerit in gradu definitioois alterius. Tertia species est, in definitiooe A & B est C. gratia exempli, omnis homo est admiratiuus, omne admiratiuum est risibile. Et dum in hac fuerit demonstratio causæ & essendi mediũ erit causa maioris, sicut retulimus in exemplo. Quarta species est, in definitionibus A & B est genus ipsius C. gr̃a exempli, omnis homo est astutus, omois astutus habet appetitum de illo, quod senserat in prędicato. Et iterum congruit in ista dum volumus tradere causam et esse, vt termino medio sit aditus ad definitionem maioris. Adiecimus vero io talibus speciebus, q sit medio termino aditus ad definitionem maioris, eo q impossibile est in illis, vt sit illi aditus ad terminum maiorem, ex quo illa sunt accidentia.

3. pars combinationum.

Tertiæ partis prima species est, A est definioo ipsius B, & B est genus ipsius C. gratia exempli, omnis homo est animal, omne animal est corpus nutribile sensitiuum. huius medius terminus est tãtum causa minoris. Secunda species est, A est definitio ipsius B, & B est differentia ipsius C. gratia exempli, omnis homo est rationalis, omne rationale est comprehensiuum cogitatione & consideratione, & in hac medius terminus est causa minoris. Tertia autem species est, A est definitio ipsius B, & in definitione ipsius B est genus ipsius C. Euidens autem est de hac specie ex parte suæ compositionis, q sit solum demonstratio essendi, quia medius terminus in illa oon est causa vnius duarum extremitatum. Sed aliquando contingit in quibusdam locis, quãdo genus ipsios C inueniatur in definioone ipsius B, quòd aliquo modo sit ipsi B aditus ad definitionem ipsius C. verbi gratia, omnis piscis est natans, omne natans mouetur in aqua, cuius corporis nihil tangit terram. Contingit itaque natanti hic cum eo quòd in eius definitione inuenitur genus piscis, quod est animal, quòd aliquo modo sit ei aditus ad essendum piscem, & ex hac parte possibile est q in hac specie cõcludatur vna species demonstrationum simpliciter, quæ est, ĩ qua medius terminus est causa minoris solum.

4. pars combinationum.

Quartæ partis prima species est, A est genus ipsius B, & B est definitio ipsius C. verbi gratia, omnis homo est animal rationale, omne animal raoonale est corpus nutribile. Et ex huius dispositione etiam notum est, quòd eius medium sit causa minoris solum, sed verificatur dum A noo fuerit notum de definioone ipsius C. Secunda species est, A est genus ipsius B, & B est differentia ipsius C. gratia exempli, omne animal est seositiuum, & omne sensitiuum est comprænhensiuum. & hæc etiam est sicut pręcedens. Tertia species est, A est genus ipsius B, & pars definitionis ipsius B est genus ipsius C. Et hæc quidem fit demonstraoo simpliciter, quãdo fuerit ipsi B aliquo modo aditus ad definitiooem ipsius C, vt tertia species tertiæ partis: quando vero hoc non contingit, ipsa est demõstratio essendi solum. gratia exempli, omnis oumerus ductus in parem est par, & omnis par est habens qualitatem.

5. pars combinationum.

Quintæ partis prima species est, A est differentia ipsius B, & B est genus ipsius C. verbi gratia, omnis homo est animal, & omne animal est seositiuum: & iterum huius medius terminus est solum causa minoris. Secũda species est, A est differentia ipsius B, & pars definiooois ipsius B est genus ipsius C. Hæc itaque vere per se tradit esse, & si conogerit, quòd eius medio termino sit aditus ad minorẽ, largietur illius causam. Tertia species deest libro Abumazar, & est, A est differentia ipsius B, & B est definitio ipsius C. v̇bi gratia, omnis homo est animal raoõale, & omne animal raoonale est ambulans bipes. Abubachar autem Benalcęayg, idest Auẽpace credidit q vere ide ceciderit, ex quo proportio dr̃ię ad definitionẽ est proportio per accidens, dum contigerit alicui q eius sint duæ differẽtiæ. Et apud me sermo de hac est sicut sermo de proportione definitionis ad definitionem, quoniam non sunt vnius rei duæ differentię,

differentiæ, neq; duæ definitiones eiusdem vnius gradus, & eius medius terminus est causa duarum extremitatum, aut solum minoris, sicut est dispositio illius, cuius sunt duæ definitiones, quarũ vna ostẽditur p alteram, nisi poneremus prædicationẽ definitionum de seinuicem esse prædicationẽ per accidens, sicut est prędicatio proprietatum. Et propterea conuenisset ipsi Abumazar, q desuisset hęc spẽs, nisi explicuisset de illa, quę constituitur ex duabus definitionibus q sit demonstratio simpliciter, est itaque perscrutandum de illa.

6. pars combinationum.

Sextæ partis prima species est, definitio ipsius A est B, & B est genus ipsius C. verbi gratia, omnis homo est nutribile sensitiuum, & omne nutribile sensitiuum est animal. Secunda species est, definitio ipsius A est B, & B est differentia ipsius C. v. g. omnis hõ est habens cogitationem, & considerationem, & oẽ habens cogitationem & considerationem est rationale. Hæ itaque duæ species sunt specierum demonstrationis simpliciter illius, scilicet speciei, in qua medius terminus est causa duarum extremitatum. Tertia species est, definitio ipsius A est B, & pars definitionis ipsius B est genus ipsius C. verbi gratia, omnis denarius diuiditur in duo media, & omne diuisum in duo media est par, & in hac medius terminus est solum maioris. Quarta species est, definitio ipsius A est B, & definitio ipsius B est C. Hæc autem contingit dum C non fuerit apparens in definitione ipsius A. Et ideo dixit Abumazar quòd talis raro inueniatur: medius itaque terminus in ista est causa maioris solum.

7. pars combinationum.

Septimæ partis prima species est, in definitione ipsius A est B, & B est sicut genus ipsius C. verbi gratia, omnis homo est animal, & omne animal est habens appetitum. Secunda species est, in definitione ipsius A est B, & B est differẽtia ipsius C. verbi gratia, omnis homo est rationalis, & omne rationale est risibile. Et in his duabus speciebus medius terminus est causa duarum extremitatum. Tertia species est, in definitione ipsius A est B, & definitio ipsius B est C. verbi gratia, omne animal rationale est homo, & omnis homo est risibilis. Et licet huius medius terminus sit causa maioris extremitatis, tamen illius prædicatio est præter naturaliter, & huic attestatur quòd Abumazar fecerat plures species talis dispositionis. verbi gratia, dum dicimus A est genus ipsius B, & B est sicut pars definitionis ipsius C, aut A definitio ipsius B, & B est pars definitionis ipsius C. Sed contingit illi quòd præmissa eius sit prædicata prẹter naturaliter, & conclusio prædicata præter naturaliter, sicut quarta species primæ partis libri Abumazar. Sicque est sine dubio demonstratio essendi, licet medius terminus eius sit causa alterius duarum extremitatum, aut ambarum. Quarta species est, in definitione ipsius A est B, & in definitione ipsius B est genus ipsius C. verbi gratia, omnis homo habet pedes, omne habens pedes est progressiuum. Et medius terminus in illa est causa maioris. Ex libro autem Abumazar cecidit species huius partis, in qua construuntur demonstrationes simpliciter, videlicet A est in definitione ipsius B, & B est definitio ipsius C. vt verbi gratia, omnis homo est animal rationale, & omne animal rationale est risibile. & medius terminus illius est causa ambarum extremitatum, & est eius prædicatio naturalis, & non est in eius compositione delusio. Et vniuersaliter illius sunt omnes cõditiones quas Abumazar adiecit conditiones demonstrationibus simpliciter. Ipsius autem defectus non est aliqua causa præter alteram duarum causarum, aut q ceciderit ex ipso libro, aut q ipse eam subtraxerit confidens in intelligentia addiscentis.

8. pars combinationum.

Octauę partis prima species, est definitio ipsius A est pars generis ipsius B, & B est definitio ipsius C. verbi gratia, omnis homo est animal rationale, & omne animal rationale est concupiscens. Secunda species est, pars definitionis ipsius A est genus ipsius B, & B est genus ipsius C. uerbi gratia, omnis homo est bipes, & omne bipes est progressiuum. Tertia species est definitionis ipsius A est genus ipsius B, & B est differentia ipsius C, verbi gratia, omnis homo est rationalis, & omne rationale est videns. Et harum trium specierum medius terminus est causa ambarum extremitatum simul. Quarta species est, pars definitionis ipsius A est genus ipsius B, & definitio ipsius B est C. v̄bi gratia, omne animal rationale est homo, omnis homo est estimatiuus. Huius autem medius terminus medius, licet sit causa maioris extremitatis, tamen maioris præmissæ prædicatio est præter naturaliter, & tandem sermo de ea est, sicut sermo de tertia specie septimæ partis.

Hæ itaq; sunt proportiones demonstrationum simpliciter ad seinuicem, & hæ sunt suæ partes sicut patet ex sermone Abumazar, & secundum ipsam rem in se, nos autem iam numerauimus illas. Expedit autem te scire quòd partes demonstrationum negatiuarum huius partis sint tot quot sunt species affirmatiuarum & suarum partium proportio est eadem proportioni affirmatiuarum: quoniam sicut in ista oportet, quòd medius terminus sit causa essendi conclusionem, sic ibi est causa negationis, nisi quòd affirmatiua construitur in prima specie primæ figuræ, & negatiua construitur in secunda specie primæ figuræ, & in prima & secunda secundæ figuræ. Et similiter proportiones partium demonstrationum cõditionalium coniunctarum sunt eædem proportionibus acceptis i cathegoricis. verbi gratia, de prima specie earum, si homo est animal rationale, homo est animal progressiuum bipes, sed in syllogismo contradictionis, & in conditionali disiuncto non construitur hæc species demonstrationis, quoniam illi constituunt rem per destructionem sui contradictorij. Species uero demonstrationis causæ sunt quædam specierum demonstrationis essendi & causæ simul, & illarum conditiones sunt istæ eædem conditiones, & sua proprietas est hæc proprietas. Sed differentia inter eas est, quoniam in hac eẽ est notum apud nos per primam notitiam, aut per syllogismum, sed per illam quæritur notitia causæ tantum. verbi gratia, quoniam iam nouimus sensu esse canitiem homini tempore senectutis. Deinde autem trademus suam causam & dicemus, in homine dum senescit gignitur calor extraneus, & extranei caloris est albificare pilum. In demonstratione vero causæ & essendi simul ambæ hæ duæ res sunt simul ignotæ, scilicet & esse et causa. Syllogismus autem est, qui eas largitur esse essentialiter. verbi gratia, vt dicamus, quod est sub æquatore diei est inhabitatum, quoniam tempus æstus ibi perseuerat toto anno, aut est quasi perseuerans ob velocitatem reditus Solis ad zenith capitis à tempore ipsius recessus, & totum hoc est per se notum. Demonstrationis vero essendi conditiones sunt præpositæ conditiones, excepto quòd medius terminus non est causa conclusinnis, sed nostrę cognitionis tantum, & priora in illis secundum cognitionem non sunt priora secundum esse. Ac iterum quę est talis dispositionis est plurium specierũ, quarum vna & magis principalis est illa, quæ dicit̃ euidentia, & est illa species, qua semper ostenditur prius s̃m esse per posterius. ver. gr. Lunæ sphæricitas, quia eius lumen crescat s̃m lunarem figuram. Quoniam autem non contingit ostendere per quoduis posterius, quod cõtigerit quodlibet prius, quod contigerit, cõuenit exponere hoc quadam explicatione. Dicimus itaq; q prius & posterius sunt secũdum quatuor partes, quarũ vna est, q ex essendo vtrũlibet eorũ sequatur alterutrum, & hæc sunt quę

De priori & posteriori.

sunt

sunt prædicatione conuertibilia. & per hanc partem ostenditur vtrunq; per alterutrum. & quando ostēditur prius per posterius, vocatur euidentia, quando autem ostenditur posterius per prius, est demonstratio simpliciter: prout ostenditur Lunæ sphæricitas ob sui luminis crementum, vel sui luminis crementum ob eius sphæricitatem. Secūda autem pars est, quòd prius sequatur ad esse ipsum posterius, & non cōuertatur, & per hanc semper euenit demonstratio euidentiæ solum. vt verbi gratia in hoc loco est ignis, quia est fumus. Tertia pars est quòd sequatur posterius ad esse prius, & non sequatur prius ad esse posterius, & in hac euenit demonstratio causæ & essendi solum. vt verbi gratia, ad ignem sequitur illuminatio & lux, sed ad illuminationem & lucem non sequitur, quòd lucens sit ignis. & ideo errauit qui credidit quòd stellæ sint igneæ eo quòd illuminant & lucent, & sic ēt æstimatur quòd sit inesse calorē ipsi igni. Quarta pars est quòd non sequatur ad esse vnum eorum alterum: in hac itaque non est possibilis demonstratio omnino, nec euidentiæ, neq; causæ. Secunda vero species demōstrationis essendi est, quòd sint duæ res posteriores quadam reliqua, cui vt subiecto ostendatur inesse vna istarum per alterā, excepto quòd est ex parte qua conuenit, vt proportio vnius earum ad alteram sit vna illarum proportionum essentialium, & tūc non est dubium, quin vna illarum sit prior altera aliquo modo. Sed quando medius terminus fuerit posterior poterit esse primæ partis euidentiæ, quando vero prior fuerit medius terminus, tunc est partis demonstrationis essendi & causæ simul, excepto, q medius terminus eius est causa remota: & hæc pars est numerata inter euidētias, & eius potestas est potestas earundem rerum. verbi gratia, dicendo paries non respirat, quia non est animal: est itaque exemplum harum duarum rerum posteriorum pariete secundum proportionem, hoc est dictu, quòd ipse sit non respirās, & quòd sit non animal. Si autem deueniremus ad hæc per causam propinquam, diceremus, quia non habeat pulmonem. & sic est sermo dicentis, quòd stellæ boreales non sint velocis occasus, quia sunt prope orizontem borealem: causa autem propinqua est, quia sunt super minimum arcum. Quando vero fuerint duæ res posteriores aliquo subiecto, quæ sunt vnius eiusdem gradus posterioritatis, hoc autē est, quando vni nō est aditus ad alterius definitionem, prout est inesse emptionis & venditionis & risus homini, & in summa duæ proprietates vni subiecto, quando vnaquæque earum ostendetur per alteram, erit euidentia hæc per accidens. Huius autem exemplum oportet quòd differamus ipsum ad scientias, sed aliqui expositores crediderūt, quòd hęc diuisio syllogismorum numeretur in partibus euidētiæ. Hæ itaq; sunt partes demonstrationum in materia necessaria. In illis autē, quæ sunt de illis in materia pro maiori parte, adijciemus cōditiones omnes conditiones quas apposuimus his, videlicet quòd sint per se, & vniuersales, excepto quòd non adijcietur eis conditio ipsa necessitas. Significatum autem perseitatis in hoc loco æstimatur in comparatione causæ rei ad rem tempore ipsam essendi, quia est comparatio necessaria, quando inuenitur res, inueniuntur ipsius quatuor causæ, ex quibus constat. & ideo demōstrationes causæ solum sunt necessariæ, & non adeunt hāc materiam, sed possunt imaginari in euentis huius rei, quæ sunt pro maiori parte, sicut est esse canitiem homini tēpore senectutis, & sicut sunt euenta & causę, ad quas sequitur rem esse pro maiori parte ex formis materiæ, & efficiētis, sed esse finem & formam necessario sequitur ad esse rem. Et qñ intenderimus ostendere rem esse per vnam rei causam sit hoc in materia demōstrationis causę, et essendi simul, et similiter, qñ proposuerimus ostēdere rem esse per vnā suarum causarum, videlicet materialem vel efficiētem, si hoc fuerit in materia possibili pro maiori parte, sua ostēsio est contingēs: multæ. n. res sunt, quas nō oportet sequi ad suā causam materialem & efficientē, consecutione, p maiori parte, ver. gra. qñ inuenitur fabricans nō oportet q inueniat domus, in maiori aūt parte rerum fit, qñ hoc est contingēs, gratia exempli, si hic æger credet suo appetitui, & non credet medicis, & est cōualescens, ipse recadet in eius ęgritudinem. Demōstratio vero euidentiæ pro maiori parte eueniet in hac materia in accidētibus, quæ esse sequitur rē consecutione pro maiori parte. vt verbi gratia, qñ homini patiēti torturam oris accidit apoplexia: aut in accidentibus quæ mutuo se consequunt consecutione pro maiori parte, quādo inter illa fuerit comparatio essentialis. Sicq; iam locuti sumus de partibus verificationis simpliciter. Redibimus itaq; nunc & loquemur de partibus formationis simpliciter.

De Definitionibus.

FOrmationum autem perfectissima est, quę intelligitur per definitionē, & definitio tandem est, cuius cōpositio est cōpositio clausulæ conditionis, & nexus explicans significatū definiti per res essentiales. Dicimus aūt de ea q sit oratio, cuius cōpositio est cōpositio clausulæ conditionis & nexus, vt id sit propria dña, qua differt à demonstratione, cū demonstrationis compositio sit cōpositio illius quod verificatur, aut falsificaē. Res aūt essentiales distinctæ in definitionibus sunt duarum partiū, partis prioris definito, & partis posterioris eo, & vtraq; eius pars est propinqua, vel remota. Remota autem parum est, quin notentur inter ea, quæ sunt per accidens in potentia, aut in actu. Digniores vero illarum, ex quibus cōponuntur definitiones, sunt res priores ipsa re, quæ sunt propinquæ in actu. Quę vero componūtur ex rebus posterioribus digniores sunt dici descriptiones, nisi de eo, quo non inueniuntur res priores eo, prout dicit de multis rebus. Priorum aūt sunt duæ partes, pars quædā, quæ est in re, & pars, quæ est extra rem. Et conuenictiores istarum, ex qbus componit definitio, sunt res, quæ sunt in ipsa re. Res aūt, quę sunt in re, sunt duarū specierum, quarum vna est materia, & altera est forma: & ideo est qd dicimus in definitione vera, q ipsa cōponatur ex genere & differentia, genus. n. est aliquo modo materia, & forma est differentia. Genus itaq; dicitur duobus modis, quorum vnum est primo & vere, et est illud, quod semp non notificet rē, quę sit extra definitum, & est genus, quod dicitur vniuoce, sicut animal, quod dicit de homine & equo, & hoc est illud, quod est pars rei, et ipsius materia aliquo modo. Secundum aūt est genus, quod vocatur sm narrationem, prout sunt vnū & ens: in his autem non inuenitur hæc dispositio, scilicet q ipsa non notificet de re quid sit, neque essentialiter. Si autē dicitur de illis genus, hoc est, ex parte qua similes sint ad rem vlem ipsius rei. Differentia vero non notificat vtplurimum rem, quæ sit extra essentiā definiti, ipsa enim est forma definiti, sed contingit in aliquibus rebus q suæ differentiæ non sint notæ, & capientur in illis vice differētiæ definitio differentiæ, aut eius proprium. Accipimus vero definitionem differentiæ vice ipsius differentiæ. sicut dicimus, q palma sit arbor faciens dactylos, sumere autem suum proprium est, sicut dicimus de equo q sit animal hinnibile. Sicq; hinc videtur, q dña notificet rē, quæ sit extra definitum, & est quodam modo aliud à forma. Res vero, quæ sunt extra rem, sunt trium partium, efficiens, & finis, & res, cui inhæret definitum, quando definitū fuerit id cui est subiectum, & maior pars talium procedit processu secundæ partis differētiæ, scilicet quæ non est in rei essentia. Definitio vero, quæ cōponitur ex rebus posterioribus definito, est, ex quo rerum definitarum

sunt duę species, quædam species, qua non sunt res priores, & posteriores ea, & spēs, qua sunt res priores & posteriores ea. In prima quidem specie semper definitio componitur ex rebus posterioribus, ex quo ei non sunt res priores ea, & istæ sese excedunt secundum propinquitatem & remotionem, & conuenientior illarum rerum, quæ notificāt rei differentiā, est illa, quæ est magis propinqua. verbi gratia, definitio excelsi Creatoris est ꝙ ipse sit motor vniuersi, aut ꝙ ipse sit forma vniuersi: in secūda autem parte, cū inuenitur prioritas & posterioritas simul, conuenit ꝙ sit definitio ex rebus prioribus, & non vtuntur in illa posterioribus nisi ad patefaciendū, aut de in quo fuerit posterius notum apud nos, & ascendemus & procedemus ex illo ad prius. Gratia exempli de hoc priori, siquis definiuerit hominem per animal rationale. exemplum autem posterioris est, siqs ipsum definiuerit tp̄m ꝙ sit aīal rectæ staturæ ampli pectoris. Hæc itaque est diuisio definitionum ex parte eorum, ex quibus componuntur. Definitionum iterū est alia diuisio, qm̄ quædam earum sunt, quas inesse definito est notum ab initio rei, & singulas partes ipsarū singulis illius, & hæc definitionum species numerabit̃ inter præmissas primas, & vocabitur hæc demonstrationis principium. verbi gratia, de definitione circuli ꝙ ipse sit figura, quam circuit vna linea, in cuius medio est pūctus, à quo omnes lineæ exeuntes ad circūferentiam sunt æquales. Et quædam earum sunt, quas inesse definito nō est notum, siue partes inesse singulæ singulis sit notum, siue nō sit notum. Exempli gratia de illa, quam inesse definito non est notum, nec singulas suas partes singulis illius partibus, vt dicēdo in definitione eclipsis Lunę, ꝙ sit priuatio sui luminis ob interpositionem terræ inter eam & solem, sequitur inde ꝙ lumē Lunæ deficiat in sua substātia, donec per demonstrationē ostendatur ꝙ suum lumē emanet à Sole. Exemplum autem illius, cuius partes singulas singulis inesse sit per se notum, & ipsam inesse definito sit ignotum, est dicēdo, in definitione eclipsis Solis, ꝙ sit occultatio sui luminis ob occursum aliquarū stellarum inter nos & ipsum, quando enim notum fuerit ꝙ eclipsis Solis sit occultatio sui luminis, sequitur inde necessario, ꝙ sit occultatio ob occursum aliquarum stellarum inter nos & ipsum. Tertia autem pars definitionū est, cuius aliquas partes notum est inesse definito, & aliquas non est notum, & hæc iterum est duarum partium, quædā earum est, cuius ignotum potest verificari de definito per demonstrationem propter notum, & hæc est, quæ vocatur definitio positione differēs, quædam vero sunt, de quibus est hoc impossibile. Ad explicationem vero primæ definitionis procedemus ad id, cuius formatio est difficilis duabus vijs, vel via diuisionis, aut via cōpositionis. Diuisio quidem est ꝙ aduertamus genus magis propinquū, vt ipsum cognoscamus de illo, cuius definitio intenditur, & diuidamus illud per differētias essentiales, per quas diuiditur prima diuisiōe s̄m modum ipsius quod qd est. Deinde considerabimus ipsam rem definitam, sub qua oppositarum, per quas illud genus diuiditur, ingrediatur. Dum autem inuenerimus, ꝙ ingrediatur sub altera earum, considerabimus aggregatum ex hoc genere, & differentia, quia si illud inuenerimus æquale definito, & cōuertetur secum, iam attigerimus nostrū propositum. Si autem non fuerit æquale, & fuerit magis vniuersale, diuidemus illud aggregatum ex hac differētia & genere, vt fecimus de primo genere: & iterum considerabimus sub quo oppositorum ingrediatur nomē definiti, quo inuento iterum cōsiderabimus aggregatum ex illis, an sit æquale, aut inæquale, adeo ꝙ finiat̃ in specie, cuius definitio intenditur, verbi gratia, ꝙ intendamus hominis definitionē, & accipiamus genus magis propinquum, quod notificat hominem, quod est ipsum nutribile, & ipsum diuidamus per sensitiuum, & insensitiuum, & inueniemus hominem igredi sub sensitiuo, excepto ꝙ illud est magis vniuersale, q̄; homo. Deinde diuidemus sensitiuum per rationale & irrationale, & inueniemus hominem subingredi rationale: & iterum cōsiderabimus aggregatū ex toto hoc, quod est dictū, nutribile sensitiuū rationale, sicq; inueniemus illud homini æquale, & sic cognoscemus ꝙ sit eius definitio. Si autem fuerit generi nomen accipiemus illud in se, aut in sua definitione, vt si vice nutribilis sensitiui diceremus animal, si autem non fuerit ei nomen, accipiemus ipsum per suam definitionem. Diuisiōis autem vtilitas est traditio ordinis partium definitionis in suis locis, & discernere rem ab eo, in quo potest aliquid secum conuenire per illud, quod ipsum appropriat. Via vero cōpositionis est, dum voluerimus definire aliquam vltimam speciem, quòd perscrutemur prædicata de singulis notificantibus de ea quid sit, & secernemus illa, quæ horum prædicatorum fuerint genera, & differentiæ, et abijciemus magis vniuersale, & plus continēs ex generibus, quousq; inuenerimus genus proximum. Deinde accipiemus ex differentijs illam differentiam, quæ fuerit magis propria in hoc genere, aut differentias. Dū autem aggregatū ex his fuerit illud, cuius summa sit ęqualis definito, iam inuenerimus rei definitionem. vt verbi gratia, dum nos volumus definire hominem, perscrutabimur sua prædicata secundum modum ipsius quod quid est nutribile, & animal, & ratiōale, sicq; ex his aggregabitur summa æqualis homini. Si vero illud, cuius definitio intēditur, nō fuerit species vltima, sed genus, sub quo sunt species, via est ad extractionem suæ definitionis hoc modo, quia considerabimus species, quæ est sub isto genere, & accipiemus eius definitionem, & definitionem sui oppositi, deinde capiemus commune illis, & erit definitio generis quod cōtinet has species. Si autē fuerit illud genus, cuius definitio quæritur, iam factum est nobis id, quod satis est. Sin autē faciemus hoc etiam quousq; perueniamus ad genus quæsitæ definitionis. verbi gratia, nam si nos voluerimus definire animal, accipiemus hominis definitionem, prout nouerimus, & definitionem oppositarum specierum. Deinde auferemus illud, quo appropriatur homo & species oppositæ ei, & remanebit eis cōmunis definitio animalis: hoc autem est, dum non acceperimus in hominis definitione, aut in definitione oppositarum specierum genus s̄m id, quod per suum nomen significatur, sed secūdum suam definitionē. Manifestum autē est, ꝙ hæ duæ viæ sint possibiles in hac parte definitionum, hoc est, ꝙ ipsam inesse definito sit per se notum, et similiter singulas suas partes singulas illius. Quando enim illud non esset genus, quod primo diuiserimus notum inesse ipsi definito, differentiæ autem, per quas diuiditur, fuerint notæ ꝙ insint ipsi generi, & aggregatum ex illis fuerit notum inesse ipsi definito, est inutilis in via diuisionis. Et similiter etiam, quando prædicata non fuerint s̄m modum, quo sunt nota inesse illi, & nota inesse sibiinuicē, hoc non recipietur secundum viam compositionis.

Ordo vero partium definitionum in compositione est, quòd præponamus vniuersale, & id, cuius modus est modus materiæ, & postponamus particulare, & id cuius modus est modus formæ. Constituere vero inesse definito secundam partem definitionum, quas s. non est notum inesse definito, aut non est notum suas partes mutuo inesse, ac etiam illas suas partes mutuo sibiinuicem inesse, si per euidentiam, aut per demōstrationem simpl'r, quatenus non sunt definitiones, ꝓpriæ substantijs, quoniam definitionibus proprijs substātijs impossibile est vti in demonstrationibus simpliciter, ex

De ordine partiū definitionū in cōpositione.

quo

quo illis nō sunt causæ priores, & notiores eis, excepto si fuerint illis accidētia. & hoc fit: secūdū similitudinem illius, quo res se habet in eclipsi Solis aut Lunę, & vniuersaliter in definitionibus, quas non est notum inesse definito: & hæ quidem definitiones appellātur demonstrationum conclusiones. Loca vero, quę conferunt ordinationi generum, & differentiarum, quæ sumūtur in definitione & generi ipsarum definitionum, non cōueniunt nostro proposito. Huius enim tractatus propositum fuit compendium. Et vt vniuersaliter inquam, illa construuntur ex definitionibus harum rerum, & suis proprietatibus, atq; ex suis accidentibus. Tertiæ vero partis, cuius quasdam partes notum est esse, & quasdā non est notum, possibile est quasdam partes eius inesse definitio ostendere per demonstrationem per alteram partem notam per se inesse ipsi definito: & hoc quidē conuenit partibus perfectis, quibus conuenit prædicatio mutua de seinuicē. nam in illis quidē fit hoc possibile, & pars, quam hic sumimus, vocatur demonstrationis principium, altera aūt pars verificata vocatur demonstrationis conclusio, & huius definitionis aggregatum nuncupatur demonstratio differens positione, qm̄ non est differentia inter illam & demonstrationem simpliciter, nisi per modum compositionis & ordinationis, illud enim sumitur in definitione fm modum coæquationis, in demonstratione vero fm modum prædicationis. Ac etiam, quia pars posterior in definitiōe est prior in demonstratione. verbi gratia, quia loci definitio est, q̄ sit vltimum corporis ambientis, & aliquas partes huius definitiōis notum est inesse definito, videlicet, dum dicimus q̄ sit ambiens: Aliquæ autem sunt, quas non est notum inesse, vt dum dicimus q̄ sit vltimum corporis, multi.n. viri opinati sunt, q̄ locus sit vacuum, quando vero permutauerimus hunc ordinem huius definitionis possibile erit, q̄ verificemus partem ignotā per notam, vt si dixerimus locus est ambiens, & ambiens, inquantū est ambiens, est vltimum corporis, quod deforis est: conclusio itaq; fit, locus est vltimum corporis, quod deforis est. Dum itaq; cōmonstratum fuerit hoc permutabimus illud in ordinem definitionis, & dicemus, locus est vltimum corporis ambientis. Sicq; differentia hic est, quam accipimus demonstrationis principium: genus autem est, quod accipimus demonstrationis conclusionem, & fm hoc in hac parte est res pro maiori parte. Quādo autem contigerit in talibus, q̄ pars, quæ est demonstrationis conclusio, fuerit definitio, & illa definitio, quæ fuerit medius terminus, fit etiam definitio, quæ est causa definitionis ostensæ, hæc definitio erit perfectissima definitionum, & demonstratio, quæ fuerit talis dispositiōis, erit quæ largietur definitionem esse, eiusq; causam simul, sicut largit̄ demonstratio simpliciter rem esse eiusq; causam simul. Et hæc est definitio, quam Arist. vocat demonstrationem positione differentē. Et est vere cōmunis duabus definitiōibus rei, quarum altera procedit fm modū conclusionis demonstrationis, & altera fm modum demonstrationis principij. Et fm hanc considerationem vere dicitur, q̄ definitiones sint tres: definitio procedens fm modum principij demonstrationis, & definitio procedēs fm modum demōstrationis conclusionis, & definitio aggregās ambas res simul, quæ est perfectissima illarū. vt est gratia exempli, oratio dicentis, nubes est, in qua ventus colliditur, & in quo ventus colliditur est sonus: concluditur hinc, q̄ in nube sit sonus. Dum autem mutatus erit ordo huius demōstrationis, & dicemus, nubes est, in qua est sonus ob ventum in ea collisum, hæc est tonitrui definitio: in talibus enim quæsitis impossibile est, quin sit nominis rei explicatio nota, quę res quæritur esse simpliciter, aut cōnexæ, i. fm quid. Et vltimum quidē est, vt quidam viri dicunt, q̄ inueniatur quando sumit̄ fm eius definitionem, q̄ in illa sit, quod procedit fm modum demonstrationis principij, ac demonstrationis cōclusionis. verbi grana, q̄ ostendamus inesse nutribile ipsi homini per sensitiuū, quæ est pars sui generis, quod est ipsum animal, & aliquādo hoc inuenitur in differentia, hoc est, q̄ sit in ea, quod procedit fm modum principij demonstrationis, & conclusionis demōstrationis. verbi gratia, dicendo, homo est consulens cogitatiuus, & consulens cogitatiuus concipit: homo itaq; concipit, quæ duo hæc sunt partes definitionis ipsius rationalis. In hoc autem non sunt demonstrationes definitionis essentialiter nisi per accidens, nisi sit demonstratio continens definitionem, & definitionis causam, & scias hoc, quia est locus qui iam latuit multos expositores.

De qualitate faciendi demōstratiōes & definitiones i artib. speculatiuis.

ARtes, vt alibi dictum est, diuidūtur in tres partes, scilicet in artes, quarum finis est solum operatio, sicut est ars medicinæ, & cæteræ, siue operatio eius fuerit per syllogismum, & experimentū, aut breui se expediens solo experimento: & in artes, quarum finis est solum scientia: & hæ quidem sunt scientiæ speculatiuæ, sicut est scientia naturalis, & cæteræ: & in artes adiuuantes istas, quæ sunt artes, quæ dirigunt intellectū ad perscrutationem harum duarum artium, & est ars logicę, aut ei proportionalis. Nos autem primo intēdimus hic cōsiderationem artium speculatiuarum, & dicimus ex quo cū eo, q̄ entia sunt multa, sunt ēt nimiæ conuenientiæ aliquo modo, oportet q̄ inueniatur inter artes conuenientia quædam, scilicet in subiectis & præmissis, et quæsitis, conuenit itaq; q̄ dicamus in eis, quo appropriatur vnaquęq; ars, & quo modo appropriatur, & in quo conueniunt, & quo modo conueniunt: sicq; dicimus, q̄ artes & scientiæ speculatiuæ sunt duarum partium: ars vniuersalis, & est quæ considerat ens simpliciter, & proprietates, quæ ipsum sequuntur, sicut sunt multitudo & vnitas, & potentia, & actus: & ars particularis, & est quæ considerat esse quod sit, & proprietates, quæ ipsum sequuntur ex parte, qua est hæc res, put est scientia naturalis, & cæteræ artes. Omnes autē hæ artes differunt per sua subiecta, aut per differentiā modi considerandi in illis: & notum est, q̄, qn̄ differunt altero horum duorum modorū, differunt etiam per proprias præmissas, & propria quæsita. Qn̄ vero differūt fm hanc considerationem, quædam sunt artes vniuersales, & illæ sunt trium partiū: ars primæ philosophiæ, ars topica, & ars sophistica: & quælibet harum differt fm modum considerādi, vt diximus, & per principia, & finem, & per quantitatē scientiæ. Modus vero considerādi in prima philosophia est intellectio entis fm dispositionem, qua est fm esse. Sua vero principia sunt p̄ncipia vera, quæ definiuimus in his quæ pręposita sunt. Quantitas vero suæ scientiæ est rei intelligentia fm vltimum, quod est naturæ hominis illam intelligere. Finis vero illius est constituere finem causarum entium: & hæc est humana perfectio, vt alibi ostensum est. Artis vero topicæ considerationis de ente exemplum est consideratio vulgati, quo quęritur rei confirmatio, aut ipsius confutatio. Et similiter quantitas suæ sciētię est cognitio vulgata. Sua vero principia sunt principia diuulgata quæ scripta sunt in libro Topicorum. Et similiter eius finis est ille finis, de quo ibi meminimus. Ars vero sophistica habet sua principia, quæ sunt ea, de quibus æstimatur q̄ sint vera cum non sint vera, & de quibus æstimatur, quòd sint diuulgata, cum non sint diuulgata. Finis vero suus est deceptio, & quòd æstimet̄ de habente ipsam perfectio & affluentia scientiæ, adeo vt sit per illam aliquod bonorum intellectualium. Quantitas vero suæ scientiæ est illa, quæ putatur esse scientia præter quòd ita sit. Scientię vero particulares diffe-

runt discrimine suorum subiectorum, & per modum considerationis illorum: & iterum illarum, quæ differunt per modum considerationis illorum, quædã sunt, quarum altera earum est sub altera, sicut est consideratio Sphæræ simpliciter, & consideratio Sphæræ mobilis, & quædam sunt quarũ neutra est sub altera, put est maior pars illius in quo conueniunt habens Naturalẽ scientiam, & habens scientiã Mathematicam. Et manifestum est, ꝙ, qñ differunt per alteram harũ differentiarum, differunt ẽt per sua propria principia. Sciẽtię itaque particularis sunt duæ partes, quędã earum est scientia naturalis, quæ cõsiderat entia trãsmutabilia inquantum transmutabilia sunt, & oĩa eis attributa ex parte, qua sunt transmutabilia, & vniuersaliter principia propria, quibus vtũtur in hac arte, et quęsita proportionalia sunt huius generis, qm̃ illa sunt res, in quarum definitione sumitur transmutabile, inquantum est transmutabile, aut illæ sumuntur in illius definitione, prout sumimus ens transmutabile. Illarum itaq; sunt quatuor causæ, ex quo non est possibile, qn appareat materia in definitiõibus factis in hac arte, & vbi apparet materia ibi est efficiens, forma, & finis, hoc autem non cõuertitur. Et ex illis est scientia Mathematica, & illa vtiq; est cõsideratio de quantitate inuenta in corporibus sensatis, sed non ex parte qua sunt materiæ sensatæ, sed qua sumuntur abstractæ ſm suam orationẽ, & ideo in sua definitione non apparet materia. Quando aũt hoc ita est, & non inueniuntẽ in eis duæ causæ, efficiens & finis, nisi per accidẽs, sed apparet in illis solum forma ex quatuor causis, quidã viri æstimauerunt ob ea esse separata ſm orationem ꝙ sint separata ſm esse. Nos autẽ nescimus quomodo res sit hic. Et quædã partes harum scientiarum sunt vehementis abstractionis, & quædã sunt, quibus proprium est ꝙ inueniantur in materia, adeo ꝙ in his res finiatur in scientia Naturali. Vehemẽtissime vero abstractiõis à materia est Arithmetica, & post illam est Geometria, & est illa, cuius subiectũ est quantitas continua, qm̃ in summis harum duarũ scientiarum non apparet penitus materia in definitiõibus factis ex illis, vt dictũ est in definitione paris, ꝙ sit numerus, qui diuiditur in duas partes æquales, & prout dicimus in definitione circuli, ꝙ sit superficies, in cuius circunferentia girat linea vna, in cuius medio est punctus, à quo oẽs lineæ ductæ ad circũferentiam sunt æquales. Et licet in definitione istorũ sint sumpta genera in comparatione ad differentias, quæ sunt similia materijs, tamen nõ est eorũ materia, nisi ſm nominis æquiuocationem. Iã autem ostensum est, quale esse sit esse has definitiones, earũq; partes in Metaphysicis, quædã vero sunt propiores materiæ, sicut scia Perspectiua & scia Musica, quoniam scia Perspectiua considerat lineas, et multa illorũ, quæ considerat Geometra, sed geometra cõsiderat eas inquantum sunt lineæ tm̃, sed habens scientiam Perspectiuam considerat eas inquantũ sunt lineæ radiosæ. Et similiter Arithmetica considerat proportionẽ multiplicem et superparticularem, quatenus sunt proportiones numerales, habens aũt scientiam Musicã considerat illas, inquantũ sunt proportiones sonorũ conueniẽtium sensui, aut illi disconuenientium, hoc est dissonorum.

Et scientiarum particularium est scia practica. Hæc autem scientia considerat res, quarum opatum est consilium, & electio ex parte qua homo fit fœlix per illas, aut ei nocetur per illas. Qñ autem hæ sunt partes scientiarum particularium manifestum est, quæ istarum differunt subiecto, vt Arithmetica & Geometria, & quæ earum differunt ſm modum considerandi, & quæ earũ cum hoc est alteri subalterna, & quæ non sunt subalternæ, vt est ars Medicinæ, & scientia Naturalis. Hæc.n. est practica, & hæc est speculatiua, hoc itaq; est in quo appropriatur ars, & quo modo appropriatur. Sicq; reliquũ est nobis dicere, quo modo conueniunt, & in quo conueniunt. Dicimus itaque, ꝙ ipsę conueniant in suis subiectis, & præmissis factis in eis, aut in ipsis quæsitis, aut ꝙ quædam earum vtitur pro principio illud, quod ostenditur per demonstrationem in altera. Verbi gratia, scientiæ vniuersales conueniunt in suis subiectis, & differunt in modo considerãdi, prout diximus. Et similiter scientiæ particulares conueniunt cum vniuersalibus in suis subiectis, qm̃ ipsę sunt sub illis, & differũt, ex quo considerant illa non ex parte, qua sunt vniuersalia. Et similiter sunt scientiæ particulares, quarũ quædam sunt subalternæ aliquibus ipsarum. Illarũ vero conuenientia in præmissis erit hæc, qñ præmissæ non fuerint propriæ subiectis harũ artium, put est res vni rei ęquales eædem sunt coęquales, & omnis res est affirmatiua, aut negatiua. Vsus vero quarumdam scientiarum illo, quod verificatum est in alia, fit duobus modis, aut ſm signũ, aut ſm causam: dico ſm causam, quãdo id, quod continet scientia prima, fuerit priusquã scientia secũda, prout est dispositio scientiæ Arithmeticæ cum scientia Musica, qm̃ quando habens musicam interrogatur de aliqua melodia, quare sit auditui cõcinna, dicitur, quia sit ſm illam proportionem qua est, siue dupla, siue alia ex concinnis proportionibus. Signum vero est ecõtra, prout est habentem scientiam diuinam sumere esse numerum motorum ex numero motuum, quem sumit ab habente sciẽtiam astrorum Mathematicam. Sua vero conuenientia est, qñ ostenditur per demonstrationem quarũdam ipsarum id, quod ostensum est per demonstrationem alterius, & hoc non euadit quin sit de vno subiecto, aut de duobus subiectis. si aũt fuerint de duobus subiectis est hoc possibile duobus modis, quorum vnus est, ꝙ medius terminus in vna earũ sit alius à medio termino in alia: sicut est conuenientia Arithmeticæ & Geometriæ in ostendendo æqualitatem: quia Arithmeticus dicit, hic numerus est æq̃lis huic numero, quoniã in ipso est species paris & imparis, sicut in illo, Geometra autem dicit, ꝙ hæc linea sit huic lineæ æqualis, quia exeunt à centro vnius circuli ad suam circũferentiam; aut quia exeunt centris duorum circulorum ęqualium ad suas circũferentias. Secũdus autem modus est, ꝙ terminus medius in vna earum sit idem termino medio, q est in alia, nisi ꝙ necessario oportet ꝙ in vna accipiatur ſm vnam rationem, & in altera ſm alterã intentionem. Sin autem non essent duo subiecta in duabus artibus, sed vna esset subalterna alteri, erunt in vna arte. Verbi gratia, ꝙ Arithmetica demõstratione ostẽdat, ꝙ superficies numeri resultantis ex ductu duorũ numerorum ad seinuicem sit æqualis superficiei resultanti ex ductu numeri, qui diuiditur in vnamquamq; partium alterius, quia oẽs partes rei coæquantur toti rei. Geometra autem verificabit hanc eandem rem hoc termino medio per lineas, prout dicit, ꝙ superficies resultans ex his duabus lineis sit æqualis superficiei resultanti ex altera harum duarum linearum in singulas partes alterius lineæ, quoniam omnes partes rei coæquantur toti rei. Vterq; itaq; illorum vtitur in huius ostensione, ꝙ omnes partes coæquantẽ toti, sed vnus illud accipit vno mõ, ex quo sunt partes numeri, & alter capit illud, aliter ex eo ꝙ sunt partes magnitudinis. Quãdo vero hoc fuerit de vno subiecto, oportet necessario quòd medius terminus in illa sit alius à medio termino in alia: hoc autem fit duobus modis, aut quòd in vna illarum sit euidentia, & in altera sit causa, prout Physicus ostendit cœli sphæricitatem, eo quod sit substantia nec grauis, neque leuis, Mathematicus autem hoc ostendit ex eo ꝙ videmus stellas non occiduas. Prima itaq; demonstratio est simpliciter, & secunda est euidentiæ. Quòd vero

in vtraq;

in vtraq; illarũ sit causa, ostenderetur in artibus, quæ non considerant omnes causas. Possibile nãq; est his modis ꝙ quædam ars verificet aliquã rem de aliquo subiecto per causam, quã cernimus in illa, & in alia arte hæc res verificetur per alias causas, quæ nõ apparent in primã arte, verbi gratia, qñ ars Mathematica non considerat ex causis, nisi causam formalem tantũ, vt fertur, & sciẽtia Physica considerat quatuor causas: Potest itaq; inueniri in eis simõi, vt gratia exẽpli, Mathematicus verificet ꝙ cœlum sit sphæricum, q̃a lineæ exeuntes à suo centro ad eius circũferentiã sunt æquales: Physicus autem verificat hoc, ex quo est corpus nec graue, neq; leue. Notum autem est ꝙ quęsita sunt cõmunia duabus artibus de vno subiecto, qñ consideratio de hoc subiecto fuerit duobus modis, prout prædictum est. & ideo possibile est, ꝙ subiectum concipiatur in altera illarum duarum, in rebus quas Mathematicus non potest concipere in sua scientia, sicut ꝙ cœli sint corpora nec grauia, neq; leuia, & ideo non potest illorũ sphæricitatem tradere ex hac parte: hoc autem inuenitur in omnibus artibus demonstratiuis, quæ conueniunt in subiecto, & differunt in modo.

Iam itaq; ostẽsum est ex hoc sermone, quo modo cõueniunt artes demonstratiuæ, & in quo conueniunt, & ex hoc ostenditur, ꝙ impossibile sit habenti quãuis artem, quatenus est virorũ illius artis, ꝙ perscruteẽ principium suæ artis, neq; ꝙ ipsum constituat, si non fuerit per se notum, nisi accidentaliter. Et ideo artes speculatiuę nõ solum capiunt sua principia ex artibus demõstratiuis speculatiuis, sed ẽt ex artibus factiuis, ꝓut est moris artis Musicę, ꝙ sumat sua principia ex ipsis factiuis.

TRACTATVS DE RHETORICA DEMONSTRATIVA.

RHetorices demõstratiuæ sunt quatuor partes. Rhetorica doctrinæ, & disciplinæ, & rhetorica litigiosa vere, & rhetorica institutionis consultionis, & rhetorica tẽtatiua. Incipiamus itaq; à rhetorica doctrinæ & sciẽtiæ, & dicamus, ꝙ ois disciplina, & doctrina speculatiua non sint apud nos nec actu, neq; in potentia propinqua actui, quę est ipsa reminiscentia, nisi veniat ex cognitione præcedenti nobis in actu. Et ex quo scientiæ sunt duæ partes, formatio, & verificatio, oportet ꝙ hæc notio præcedens scientiam sit duarum specierum, notio præcedens verificationem, & notio præcedens formationem. Dũ autem considerabimus has duas notiones, inueniemus vtranq; diuisam iterum in duas partes, in agẽtem, & in dirigentem: agens quidem verificationem est præmissarum quæ sumuntur in syllogismo. Dignior autẽ quæ est harum duarum agentium verificationẽ, est præmissa maior, quoniã ex ea pendet in potentia ipsum quæsitum: Dirigens vero ad illam est detẽtio quæsiti in duabus partibus ipsius præmissæ: dirigens vero ad formationem est id, quod significat nomen. Pars autẽ agens illam est rerum, ex quibus componuntur definitiones, quas numerauimus in his quæ exacta sunt. Rerum itaque necessariarum ad doctrinã sunt tres partes. Prima est ordo orationis: ordo vero est duarũ specierum, quarum vna est ordo, qui est ſm naturam, qui est dum incipimus à simplici ad cõpositum, ꝓut res est in arte Medica. Secũda autem est, qñ incipimus à leuiori & diuulgatiori, dum fuerit hoc possibile: sicut incipemus in arte Geometriæ à corpore, deinde procedemus ad superficiem, postea ad lineam: & hanc intrat doctrinam, quę dicitur resolutio definitionis. Rhetorica vero, quę fit in doctrina, conuenit, ꝙ sit demonstratiua, & est, quæ significatur per dictiones originales vsitatẽs, non accommodatas, & ꝙ non sumamus ad rei intelligentiã suum exemplar, aut aliquod suorum euentorũ. Quantum vero hæc rhetorica vtatur cõmutatione est, ꝙ ferat definitionem vice rei definitę, & orationem vice nominis, & aliqñ in quibusdam locis fert nomẽ notius, vt intelligatur latentius, & similiter aliquãdo ad rei intelligentiam sumit suum oppositum, qm̃ rei intelligentia per suũ oppositum ponit ipsam notiorẽ. Et similiter vtitur exemplis non ſm modum verificationis, sed ſm modum directionis. Ac ẽt diuisio iuuat hunc modũ doctrinæ. Expedit autem auferre Rhetoricam litigiosam, & Poeticam. Hæ nanq; duæ orationes non vtũtur dictionibus originalibus vsitatis, neq; rebus originalib⁹, sed dictionibus cõmutatis, & accommodatis, & vice rei sumunt suum simile, & ipsius exemplar. Et aliqñ multi viri errant in hoc, & vtuntur hac in rhetorica doctrinali. Iam autem confutauit illos Arist. prout fuit sermo Platonis de materia, ꝙ sit fœmina, & de forma ꝙ esset mas. Hic enim sermo remotus est ab intelligentia substantiæ ipsius materiæ. Præmissæ autem vsitatæ in artibus sunt quatuor specierum, videlicet propositiones, quas sumere oportet, sicut ꝙ totum sit maius sua parte. Et subiectiones, quæ non sunt addiscenti notę ab initio rei, neq; apud illum est contrarium illarum. Hoc autẽ fit ob multas causas: aut quia ille patiatur defectũ suæ scientiæ ob paucitatem suorum annorũ, aut quia non cõcedat vniuersalitatem illarũ, vel quia illæ indigent ad occursum veritatis earum longo tempore: & ideo conuenit quòd istæ ponantur in doctrinæ principio subiectiones suppositæ, quousq; corroboretur intellectus circa illas. Si vero fuerint diuulgatæ apud gẽtem, cuius est addiscẽs, supponuntur illi, ex quo sunt intellectæ & diuulgatæ. Et illarũ sunt suppositiones, & sunt illæ, quæ apud addiscentem sunt contra id, quod sunt apud docentẽ. Et harum quidem sunt duę species, quarum vna est ꝙ res, ad quarum ostensionem sumuntur, indigeant prolixitate, sicq; capiuntur ad explicationem rerum, priusq̃ ostendantur per demonstrationem ob expeditionem facilitatis, & post hæc procedetur ad ferendum demonstrationem de illo, prout in initio libri Euclidis dictum est, ꝙ, quando linea cadit super duas lineas, & fiũt duo anguli, qui sunt ex vno latere minores duobus rectis, illæ coincident. Dicimus itaq; ꝙ ingressus sit Euclides modo suppositionis, & procemij in illã apud initium sui libri. Secunda aũt pars est, ꝙ eos sit ostensa in alia scientia, & in scientia illa, in qua ostenditur sit cõclusio, & in scientia in qua est suppositio, & procemium sit principium. Et ideo non est iter ꝙ proportioneẽ ad illam, ꝙ eã addiscat, quatenus est habens hanc scientiam, in qua est suppositio, sed scit illam quatenus habet illam sciẽtiam, in qua ipsa verificatẽ. vt verbi gratia, acceptio Physici & Astrologi à Geometra ꝙ latus exagoni sit ęquale semidiametro. Et ex illis sunt descriptiones, quibus explicatur nomẽ illorum, quæ notum est inesse rei notæ nuncupatæ in prologis: quæ recipere oportet, quando vero non fuerint notæ numerabuntur in procemijs inter subiectiones suppositas.

LItigiosa orõne orãt, qui patitur ignorantiã rerũ ſm modũ dispõnis, & habitus, videlicet, ꝙ credat rẽ aliter q̃ sit, sicut est oratio de parte indiuisibili, & similibus, cõtra id, de quo est habitus in rhetorica disciplinæ & doctrinę. Error aũt occurrens in artẽ est duobus modis, aut in sua ꝑncipia, aut in ea q̃ principijs succedũt. Error q̃dem in principia est, sicut illius, qui abnegauit naturã esse, aut motum esse in sciã Physica. Error vero in ea, quæ principijs succedũt, est, sicut illius, qui in hac illa scientia credit esse vacuum, & esse mouens seipsum. Et iterum errorũ quidam est essentialis, & quidam non De litigiosa cõtradictione.

essentialis: essentiales quidem sunt, ꝙ affirmetur de re quod est negatum ab ea in eo quod dicimus essentialiter, aut econtra, hoc est ꝙ ab illa negeẽ quod ei inest essentialiter, sicut ꝙ confirmeẽ continuũ esse vltimũ, inquantum continuũ est. Nõ essentiales vero aliqñ sunt veraces, & aliqñ sunt mendaces. Et ex fallentibus sunt quædam orationes, vt præhabitum est, quæ vñter sunt res quæ affirmantur alicui rei, aut negantur ab illa prȩter ꝙ inter illas, & inter illam sit aliqua ꝓportio ex ipsis proportionibus, quas numerauimus. Hos autẽ errores non essentiales impossibile est, ꝙ ipsos cõsideret habẽs artem illam ex ea parte qua est ex viris illius artis, sicut impossibile est ꝙ consideret errorem occurrẽtem in principia illius artis. Verũtamen considerat illum, qui occurrit in illud quod succedit principio, & cũ hoc est essentialis. Ac etiam error aliqñ occurrit ex syllõ, et absq; syllogismo: qñ autem occurrit ex syllogismo, conuenit, ꝙ confutetur syllus & conclusio, qm̃ quãdo breui nos expediremur in confutatione conclusionis absq; syllõ, remaneret conclusio dubia, qm̃ essent duo syllogismi, quorũ alter destrueret ipsam, & alter ipsam confirmaret: & tales confutationes sufficiunt in arte Topica. Rñdens enim recipit in se solum obseruantiam positionis præter ꝙ cõstituatur de illa ostensio per rõnem, sed confutatio syllogismi absq; conclusione est habẽs Rhetoricam, qm̃ non sequitur ex ablatione syllogismi ablatio conclusionis, sicut non seqtur ex ablatione antecedentis ablatio consequentis in syllõ conditionali coniunctiuo, qa proportio syllĩ ad conclusionẽ est hęc eadẽ proportio. Syllogismus aũt confutatur, aut ex parte formæ, aut ex parte materiæ, aut ex parte vtriusq;. Ille vero, q occurrit absq; syllõ, ipsum destruet solũ res, in quã cadit error, & non est drĩa inter syllogismum contradictorij, & demonstrationem conditionalem & confutationem: aliquando enim fit per contrarium, & est possibile, & aliquando fit per contradictorium.

De rhetorica cõstitutionis confectionis.

HÆc quidem rhetorica constitutionis confectionis est composita ex his duabus rhetoricis, hoc est, ex rhetorica doctrinæ, & ex litigiosa, quando vna earũ affirmabit rem, aut ipsam negabit ſm modum demõstrationis, & altera ipsam destruet ſm modum eundem. Et Topicæ potestati est hic magna iuuaminis collatio, & quasi est hic necessaria.

De Rhetorica tentatiua experimenti.

SEd Rhetorica tentatiua experimenti est rhetorica, qua exquirit interrogans, vt fallat in omni arte per errores essentiales in arte ad cognoscendum quantitatem perfectionis suæ in arte illa, qm̃ perfectio artis continet quatuor res: quarum vna est, ꝙ cognoscat principium illius artis: secunda autem est, ꝙ ex se excernat ab ea, quod expedit ꝙ ostendatur ab eo, quod non ostenditur in illa arte: tertia, ꝙ remoueat errores essentiales ab illa: quarta autem est ꝙ sit ei potestas ad illam addiscendum. conuenit autem tentatori ꝙ consideret acceptionem interrogationum ex parte qua lateat tentatorem, sicut ꝙ illũ interroget principia remota, et per hoc intendat illum fallere, ac ipsum interroget ſm syllogismum compositum, non ſm syllogismum simplicem.

IN LIBRVM ELENCHORVM.

De Elenchis seu sophisticis fallacijs.

QVando locuti sumus de rebus, quibus cognoscitur quid positum sit secũdum modum demonstrationis, quæ est ipsa demõstratio, & quid positum sit secundum modum verę definitionis, quę est definitio, iam loquemur de rebus, quibus fallitur. Notum autem est, ꝙ cadat error in his generibus ex notitia præcedenti duas partes quæstionis, hoc est formationẽ & verificationem. Cognitio autem agens vtranq; illarum, & dirigens, & fallens, est duum generum, ſm dictiones, & secundum res.

DIctiones autem, siue sint nomina, siue verba, aut literæ, sunt duarum specierum, aut æquiuocæ, aut diuersiuocæ. Æquiuocę autem quædam sunt incõplexæ, & quædam complexæ. Incomplexæ autem, quædam sunt æquiuocæ secũdum se, & quædam sunt ęquiuocæ secũdum declinationes. Æquiuoce autem secundum se, quædam sunt ſm quandam contingentiam, & quædam sunt analogæ, & quædam translatæ, & quædam accommodatæ. Iam autem præmisimus prælibamina de his. Æquiuocæ vero secũdum declinationem sunt, sicut cuius declinatio est vt declinatio pluralis, & non plurificatur, vt Venetię, aut cuius declinatio videtur fœminina, vt sophista. Compositorum vero exemplum est, quęcunq; Socrates dixit ꝙ ille ita sit, ille est illum, quem dixit: Socrates autem dixit lapidem quòd sit lapis: ergo Socrates ipse est lapis. Æquiuocatio itaq; hic est solum in dictione ipsa. Dictionum autem diuersiuocarum, quædam sunt diuersiuocæ in se, & quędam diuersiuocæ secundum sua agnomina. Et diuersiuocę secundum agnomina, quædam sunt diuersiuocæ secundum agnomina earum quæ sunt in eis, & quædam sunt diuersiuocę ſm agnomina earum, quæ sunt extra illas. Diuersiuocarũ vero in se, quædã sunt quę differunt ſm se totas, & loco earũ permutatur vna dictio, & quædã sunt quę differunt ſm quasdã suas partes, & cũ suis connotatis. Diuersiuocarum vero secũdum se totas sunt multæ species. Quædam sunt, quibus mutatur nomen loco nominis, sicut dum mutatur vinum in flauum. Et quædam sunt quibus permutatur nomen in orationẽ, vt quando mutatur vinum in fugantem mœstitiam. et earum sunt quædam, quibus permutatur oratio in orationem, vt permutatur animal risibile in emptorem & venditorem. Diuersiuocæ vero secũdum partes, quędam sunt, vt dicẽdo habens manus, & habens duas manus. Et sicut est permutatio quoddam ipsarũ regimen, vt dicendo impossibile est quòd agat, & non est possibilitatis vt agat. Et harum sunt, quibus permutantur sua regimina essentialia, vt dicẽdo alyzmel, & al yuamal. Diuersiuocarum vero secundum agnomina illorum quæ in eis sunt, quædam sunt quæ permutantur à diuisiõe in compositionem, prout dicẽdo, Socrates est cæcus, & est secundum mentem: ergo est cæcus secundum mentem. Aut ex compositione in diuisionem, sicut dicendo, quinarius est aggregatum ex pari & impari: ergo est par. Et quædam sunt, quibus permutãtur loca pausę, sicut dicendo, homo videt quicquid videt: & homo videt lapidem, seqtur hinc ꝙ lapis videt. Et quædam sunt permutatæ ordine, sicut dicendo, non est dignum ꝙ agat, & dignũ est quòd non agat. Et quædam sunt quibus permutaẽ vox, quæ assimilatur alicui reĩ, in vocem quæ assimilatur alĳ rei. Diuersiuocæ vero secundum agnomina illorũ, quæ deforis sunt, quædam sunt quibus permutatur ipsarum dispositio & forma, & hanc partem subintrat ipse accentus. Et quædã sunt, quibus mutatur dispositio dicti, & eius forma & habitudo, vt ꝙ res explicetur per suum agnomen, aut per suum genus. Et quædam sunt diuersiuocæ secundum agnomina extrinseca dicto: & hæc sunt, sicut agnomina patentia diuulgata quæ connectuntur: sicut ꝓnunciando aliquam orationem cum dicto, quæ assimilare faceret aliquid, quod non faceret assimilare sine eis, quando illud esset separatum. Dictiones vero quædam fallunt in illis quatuor generibus scibilium: & quędam fallunt in vno illorum: & quædam in pluribus, quàm vno. quæ quidem fallunt in quatuor partibus sunt, sicut nomẽ ęquiuocum, & eius partes. Exẽplum vero

De dictionibus.

vero suæ fallaciæ in scientiã dirigentem ad formationẽ, manifestum est φ nõ facit intelligere rem, cuius forma tio intenditur. Sua vero fallacia in sciẽtiam agẽtem formationem est, qñ fuerint dictiones incomplexæ, quę si gnificant partes definitiones æquiuocæ: sicut est legis definitio, φ fit operationũ directiua. Sua vero fallacia in scientiam dirigentem ad verificationẽ fit, dum quæsitum diuiditur in duas partes contradictionis, & illas si gnificat nomine æquiuoco, putaĩ de illo, quod est quęsita multa, φ sit vnum quæsitũ: aut de illis, quæ sunt cõ tradictoria multa, φ sint duo cõtradictoria: sicut est an mundus sit compositus ex materia & forma, aut nõ sit compositus ex eis. mundus itaq; dicitur de oibus eius partibus fm quãdam speciem æquiuocationis. & similiter materia & forma. Fallacia vero in scientiam agentem verificationem est, sicut dicendo versum esse circulum: & circulus est figura, in cuius medio est punctus, à quo oẽs lineæ exeuntes ad circunferentiam sunt ęqua les: oratio itaq; metrica est talis. Fallaciæ autem nomi nis æquiuoci sunt multæ nimis: & conuenit, vt caueatur ab illis. Loca autẽ, quibus constat, φ nomẽ sit æqui uocum, aut φ hoc nõ sit eius, notum est ab initio rei, si ue consyderemus definitiones harũ rerum, quas signifi cant nomina: & quando illas inuenerimus differentes, nomen est æquiuocum: & nomen etiam, si fuerint dif ferentes fm partem definitionis, videlicet genere, aut differentia. Et aliqñ constituemus hoc ex suis proprietatibus, et descriptionibus. Et iterum dum rei opposita fuerint multa, res erunt multæ, hoc est per opposita eis contraria, & priuationẽ & habitum, & affirmationem & negationem: qm vnicuiq; illorum est vnum opposi tum necessario. Vt gratia exẽpli grauitas dicit de voce & corpore: vnum itaque oppositorum est leuitas, & aliud est acumen. Exẽplum autẽ illius, quod fallit pluribus vno horũ generum diuersorũ in ordine. illa enim fallunt in scientiam directiuã ad verificationem, & in agentem: verbi gratia, φ ordinemus dictionẽ infinitan tem vice dictionis negatiuæ, aut econuerso: sicq; æstimabitur de negatione φ sit infinitatio. & qñ poneẽ minor in prima figura, de illa, quæ non est cõclusio, quòd sit conclusio. Qñ autem accipemus duo opposita, quatenus sint opposita oppositiõe nominis simplicis & infinitati, quæ est oppositio habitus & priuationis, & illa opponuntur oppositione affirmationis & negationis, fit illa fallacia in sciẽtiam dirigentẽ ad verificationem. Et similiter est huius contrarium, vt φ capiatur graue & leue, φ sint opposita oppositione affirmationis & negationis. & qñ diceretur forrasse inuenitur aliqua pars, quæ non est grauis neq; leuis, non admitteret hoc, nec apud illum esset possibile hoc esse. Exemplum autẽ illius, quod fallit in vno genere tãtum, est dictio mutata à diuisione in compositionẽ, vel ex compositione in diuisionem: qñ autem alicui viro prouenerit aliqua harum rerum, poterit cauere animam suam ab errando inde, in quod erratur vno genere harum notionum, aut pluribus quàm vno genere.

De rebus fallentibus.

Res autem fallentes sunt octo generum. Quoddam est accidentis. Et quoddã est consequẽtis. Et quod dã est vocis simpliciter, & connexæ clausulæ. Et quod dam est, φ capiantur multæ interrogationes, ac si esset vna. Et quoddã est, φ ignorentur aliquæ conditionum oppositorum. Et quoddã est locus petitionis principij. Et aliquod est acceptio non causæ vt causa. Et aliquod est locus translationis & commutationis.

De fallacia Accidentis.

Illud quidem, quod est fm accidens, vniuersaliter op positum est illi quod est essentialiter, vt præmissum est. id enim, quod est essentialiter, est φ prædicatũ sit de es sentia subiecti, aut subiectũ de essentia prædicati. Id ergo, quod est fm accidens, est ita, φ neutrius essentię sit φ alterutri insit. Hoc autẽ est duarũ partium. quarum vna est, φ hæ res, quæ coniunguntur per accidens, non sint alicui subiecto essentialiter. qñ autem vnum illorũ prędicatur de altero, aut secum connectitur, est prædicatio sua per accidens, aut connexio per accidẽs: prout inest risus illi qui vendit & emit. Secunda autem est, φ hæ res, quæ coniunguntur per accidens, non sint connexę fm dispositionem illius quod est essentialiter. vt φ coruscat coruscatio, & moriatur aliquod animal. Et hæc pars est remotissima illarum, quæ sunt per accidens. & eius notio fit facilis, cũ ipsius casus sit raro. Prima vero pars est multæ fallaciæ, cũ sit semper & vera, & ipsa fal lit in scientiam agentem verificationem et formationẽ. Fallacia quidem formationis est, vt φ concipiatur corpus naturale φ sit diuisibile in tres supficies, quia superficies diuiduntur in lineas, & lineæ in puncta. hæcitaq; est formatio corporis naturalis per accidẽs. & ideo hęc formatio fallit in verificationẽ, adeo φ putetur φ corpus naturale sit cõpositum ex pũctis. Et ex hoc loco errauit, qui asseruit partem indiuisibilẽ, aut ex quo res est possibilis per accidens, impossibilis essentialiter. Quando itaque caperemus quod est per accidens vice illius, quod est essentialiter, putabitur de illo quod est possibi le, φ sit impossibile: prout est apud illũ, apud quem impossibile est fuisse res transmutabiles successiue in infinitũ in prædicato: tale itaq; forsan est possibile per accidens, licet sit impossibile essentialr. & similiter est esse infinitam virtutem corpori æquali, licet sit impossibile essentialiter, nõ est impossibile per accidens, hoc est ex parte, quia accidit huic corpori aliqua dispositio. Et aliquando res est possibilis essentialiter, impossibilis per accidens. Id autem, quod est secundum accidens, fallit in multis diuersis locis.

De fallacia Cõsequẽtis.

Locus vero consequentis est φ res denominetur fm aliquam dispositionẽ: deinde denominetur aliud per illam, & exprimat secundam esse primam, aut sicut iudicium primæ, verbi gratia, φ denominemus per Heramum aliquẽ virum, qui sit Diogenes: deinde denominemus ahũ per illud, & putemus φ sit ille primus, aut sicut primi iudiciũ. Et similiter videmus mulierem, cu ius corpus tumescat ob imprægnationem: deinde cerni mus aliam mulierẽ, cuius corpus tumescat, & putemus illam prægnantẽ, & hoc æstimantes φ semper affirmatiua vsis conuertatur fm suam dispositionem fm suam quantitatem & qualitatem. Et vsiter hoc loco construi tur syllogismus ex duabus affirmatiuis in secunda figu ra: hic autem non concludit, vt pręmissum est. Et aliqñ etiam fallit aliqua species fallacię, sed secunda intẽtione, verbi gratia qñ hoc loco euenerit nobis aliqđ prædi catum conuertibile cum suo subiecto, putamus φ conuersa contradictorij huius prędicati conuertibilis sit vera. Vt verbi gratia, dum putamus de tumore corporis, φ sit imprægnatio, & verificatur nobis conuersa cõtra dictorij huius orationis, videlicet cui non inest imprægnatio, illi non est tumor corporis. hoc autẽ est falsum. Falsum aũt non accidit hic occasione conuersi contradictorij, qui est locus demõstratiuus: quia si fuerit omnis homo animal, quod non est aial non est homo. Ostenditur autẽ veritas huius loci. quia si non verificatur id quod dicimus, quod non est animal non est homo, veri ficatur eius contradictoriũ, quod est aliquid quod non est aial, est homo: ipsum aũt est falsum: suũ ergo contra dictorium necessario est verum, videlicet quod non est aial non est homo, & vniuersaliter vis illius loci, in quo repetitur oppositum consequentis conditionalis cõiunctĩ. Verumtamen errauit hic, quia euersum contradictorij, quod non est verum.

De fallacia simpliciter, & fcd̃m qd.

Connexiones vero sunt res, quarum consuetudinis est φ sumantur connexæ cum tpe, aut loco, & putetur

ꝙ verificentur simpliciter, verbi gratia, hoc acetum est vinũ permutatum, ergo est vinum. hoc aũt est falsum. qñ vero absoluũtur cõnexa, sunt vera, dũ seruantur in eis duæ res, quarũ vna est, ꝙ non teneaẽ in oratione oppositum illius, quod secũ connectitur, siue fuerit nomẽ illi opposito, quod significet ipsum, eo ꝙ est oppositum sumptũ ſm suum nomen, siue fuerit oratio ipsum significans, quæ sit ſm illud nomen. Exemplum aũt connexi, quod qñ absoluitur, teneẽ in illo suũ oppositum ex parte qua sumitur ſm suũ nomen, est, Socrates est animal mortuum. qñ itaq; hoc absoluitur, teneẽ in eo suũ oppositum, & dicimus Socrates est aĩal, ex illo intelligitur oppositũ connexi in eo, quæ est mors. Exẽplum autem connexi, quod dũ absoluitur, tenetur in eo oppositio ex parte, qua ipm̃ significat oratio, est, dũ dicimus, hic homo est mortuus. id. n. quod intelligitur ex significato hominis, dũ absoluitur, est oppositũ mortuo. Secũda vero conditio est, ꝙ prædicatũ connexum nõ sit prędicatum causa illius per quod cõnectitur: vt dicẽdo, Socrates est poeta, qm̃ verificatur nunc prædicatio de ly est, ob ipsum connecti eum poetria, & ideo qñ absolutur falsificaẽ. Absolutæ vero sunt res, quæ sumptę simpliciter, putatur ꝙ verificentur cõnexæ clausulis, & sequitur hinc mendaciũ, aut nugatio. Et exẽplum qdem illius, ex quo seqtur mendaciũ, est, vt dicendo Socrates est medicus. & Socrates est in foro: Socrates itaque est medicus in foro. Exẽplum autem superflui, & nugationis est, Socrates est homo, Socrates est animal: sicq; Socrates est homo aĩal. hoc autem est sup̃fluum, quia animalitas cõtinetur in humanitate eo modo quo pars continetur in toto. Cõuenit ergo, dũ voluerimus de his absolutis, ꝙ verificentur cõnexa, ꝙ sint sibi inuicem cõnexa essentialiter, & ꝙ non sequatur ea sup̃fluum et nugatio: sicut fit dicẽdo, Socrates est animal: & Socrates est ambulans: Socrates itaq; est animal ambulans.

De fallacia, multarũ interrogationũ ꝓ vna.

Sumẽdo vero multas interrogatiões, ac si esset vna, fit fallacia huius orationis in quæsito, cuius subiectũ sequũtur duo iudicia opposita, sicut est dicere, an lutum sit aqua & terra. qñ itaq; non distinguitur oratio, & dicitur in potentia, aut in actu, possibile est nobis putare ꝙ lutum sit terra ꝑmista cum aqua, ex quo duo miscibilia non inueniunẽ in genere mistionis in actu. Et huius loci est ambiguitas Mẽnonis notoria, quãdo voluit destruere disciplinã, & sumendam demonstrationem, qñ dixit: Non euadit quæsitũ, quin sit ignotum, vel notũ. si sit notum, nõ fit de eo nobis quæstio, si autem sit ignotum, non est nobis modus ad eius adeptionem, qm̃ ipsum sciemus ex parte qua est notum: ac ẽt, dum occurreret nobis, nesciremus ꝙ illud sit id quod quęsiuimus, sicut qui quærit seruũ, quem non prę nouit, quẽ, dum ei ille occurret, nesciret esse illũ. Locus aũt fallaciæ in hac oratione est, ꝙ ipse vtitur hoc loco noto vno modo, ille autem dicitur duobus modis, quorũ vnus est in potentia, & alter in actu. Esset tñ necessaria hæc ambiguitas, si nostrum quæsitum esset notũ in actu, aut ignotũ omnibus modis, est vero ignotũ in actu notum in potẽtia, ex quo ostẽsum est, ꝙ syllogismus procedat processu á toto ad partem: pars autem continetur in toto in potentia. Plato vero, quia non fuit ei notificatus modus solutionis huius ambiguitatis, sustinuit scientiam esse reminiscentiam. Quando autem volumus, ꝙ hic locus non sit fallens, conuenit ꝙ diuidamus quot modis dicaẽ res, & consyderemus singulos ipsorum separatos.

De fallacia Elenchi.

Ignorantia vero elenchi fit in loco suæ fallaciæ, quando ignorantur aliquæ conditiones, quæ appositæ sunt clausulæ conditionum oppositorum, & tunc sint opposita. iam autem retulimus has conditiones in his, quæ præmissa sunt. Aut quãdo capitur, quod non est oppositum, ac si esset oppositum, dĳudicans veritatem & falsitatem. Fallacia autem huius loci fit duobus locis, quorum vnus est syllogismo contradictorĳ, & alter est syllogismo cathegorico, sed in illo est suppositio. In syllogismo vero contradictorĳ capimus, quod non est cõtradictorium illi, cuius constitutionem intendimus, ac si esset illius cõtradictorium. qñ itaq; fecerimus hoc, & coniunxerimus illi propositionem veram, & ex illo sequitur mendacium, putamus ꝙ falsum sequatur ex contradictorio positionis. verbi gratia, ꝙ dicamus. creator est extra mundum, aut intra ipsum. si autem sit extra mundum aut intra, est corpus, ex quo illud quod est extra mundum, aut intra ipsum, est corpus: sequitur itaq; ex hoc mendaciũ, videlicet ꝙ creator sit corpus, quod quidem falsum sequitur, ex eo quod diximus, ꝙ ipse sit extra mũdum, aut intra ipsum. Locus vero fallacię in hoc est, quia extra & intra dĳudicant veritatẽ & falsitatem in subiecto proprio eis, illa autem sunt corpora, ſm, ꝙ illorum consuetudinis est dĳudicare veritatem & falsitatem. de illo vero, quod non est corpus illud est mendacium. Iam autẽ ostensæ sunt istæ res in præmissis. Illius vero fallacia in syllo categorico concludit illud, quod non est contradictoriũ illi, cuius cautela intenditur á respondente, ꝙ sit illius contradictorium: caperet itaque quod non est positio, ſm quòd esset positio.

De fallacia petitiõis principĳ.

Petitio vero principĳ est duarum specierum, aut petitio ad cõfirmationem primæ positionis, aut petitio ad destructionẽ illius. Petitio quidem ad confirmationem illius est duarũ partium. Quarum vna est, quę creditur esse vera petitio, & non est. Secũda autem est illa, quæ vere est petitio. Incipimus itaq; ex hac ꝑte & dicimus, ꝙ petitio ſm primã positionem vl̃iter est, ꝙ res sumatur ad suĩ ꝑ se ipsius ostensionẽ, & hoc fit in verificationem, aut in formationem. res autẽ, quæ sumitur ad suĩ ꝑ se ipsius ostensionem, non sumitur ſm denominationẽ, qua peruenitur ad quæsitũ: tale. n. non latet, sed si mutareẽ mutatione, qua putetur ꝙ non sit ipsum quęsitum, sit tñ ipsum quæsitũ. et hic quidẽ modus occurrit ex parte dictionum. Altera aũt est, ꝙ sumatur ad quæsiti ostensionem id, quod ostensum est esse per esse ipsum quæsitũ, & hoc notũ est in ostensione per circulũ. Illa vero, quę fit ex parte cõmutationis dictionũ, & ipsarum mutationis, occurrit quatuor modis. Quorũ vnus est cõmutare nomẽ vice alterius nominis, vt qui ostenderet ꝙ vinum lætificet, qa aromaticum lętificat. Secũdus aũt est cõmutare orationẽ loco nominis: sicut qui ostẽderet vacuum esse in mundo, quia in eo sit locus, in quo non sit corpus. Tertius aũt est cõmutare nomẽ loco orationis, & est illius contrariũ. Quartus aũt est cõmutare orationem loco orationis: sicut qui ostẽderet, ꝙ locus, in quo non sit corpus, inueniatur, qa inueniatur spaciũ abstractum. Notum autem est, ꝙ medius terminus oĩum horum syllorum sit ipsummet subiectũ quæsiti, quod est minor extremitas sylli, & maxime qñ differentia inter illa fuerit per nomina solum. In illis vero, quorum loco nolum cõmutatur oratio explicans illa, potentia medĳ erit potentia minoris extremitatis, quãdo oratio explicans, & nomen simplex fuerint ęqualis significationis, & neutrum erit notius altero. quando vero vnum fuerit altero notius, tunc non erit vere petitio, quia nomen incomplexum non est oratio explicãs in actu, sed in potentia, ex quo sua significatio est confusa, & significationes orationis explicantis, æqualiter, siue fuerit descriptio, aut definitio, illæ sunt distinctæ. Et sic põt esse, quòd accipiantur definitiones, & descriptiones medĳ termini demonstrationum. Aliquando vero contingit ꝙ ipse idem medius terminus sit maior & minor. Hoc aũt est possibile, dum capiũtur duæ partes quæsiti, quatenus sint duæ res, & in veritate sunt vna res, nõ est impossibile ꝙ talis eueniat per synonymitatẽ nominum,

immo

immo tale secundum veritatem non est quæsitum, sed est dictio incomplexa, & hæ eædem partes petitionis occurrunt in formationem, sicut qui definiunt motum per id, quod sit corporis recessus. Ostensio vero secundum circulum est, sicut diximus, ꝙ capiatur ad ostẽsionem quæsiti id, quod ostẽsum est per ipsum quæsitum, sicut, ꝙ ostendamus figuram stellarum esse sphęricam, quia ipsæ non moueantur, deinde ostendamus, ꝙ ipsæ non moueantur, quia ipsarum figura sit sphærica, et hęc est per se manifestæ cadentiæ. Quando vero acciperemus aliquid aliud ad ostensionem huius rei primę rei ſm aliam dispõnem, hoc non esset impossibile, vt, quòd ostendatur sphæricitas per luminis crementum, deinde capiatur ad ostensionem causæ crementi sui luminis ipsius sphæricitas. Et aliquando occurrit ostensio circuli in formationem, vt qui definiret solem, eo ꝙ sit stella oriens in die: differentia enim istius definitionis, quę est ortus solis, est causata à sole, ex quo sol fuit sumptus in definitione diei, sicq; qui fecerit tale, solum petit in definitione, et sic est qui definiunt imparem, eo ꝙ nõ sit par: & parem, eo ꝙ non sit impar. Formatio vero vtriusq; relatiuorum per definitionem alterutrius expedit necessario, quia quiditas duorum relatiuorum largit̃ hoc, quia, quando nos formaremus patrem, & filium separatim, impossibile est quin accipiatur filius inclusus in patris formationem, sicq; est illorum dispositio, licet nõ formentur, inquantum sunt relatiua. Et iam exposuit hoc Abumazar Alpharabius manifeste. Verumtamen dicto Auic. de hoc non est aliqua rõ. Hæc itaq; vere sunt oĩa loca, quæ sunt petitiones principij ſm primã positionem. Illæ vero, quę æstimantur, ꝙ sint petitiones, & non sunt petitiones ſm veritatem, sunt quædam loca, quorum est, ꝙ capiatur vl'e ad ostensionem particularis, aut particulare ad ostensionem vl'is. Et quidam eorum, est, ꝙ capiatur consequens rem ad rei ostensionem. Et quidam eorum est, ꝙ capiantur consimilia ad ostensionem aliquorum aliorum consimiliũ eis Et quidam eorum est, ꝙ capiãtur partes rei ad ostensionẽ rei. Quando vero capitur vl'e ad ostensionem particularis est demonstratiuus, & est modus, sine quo nõ est possibile, ꝙ sit oratio concludens essentialiter, tunc.n.continet significatum dicti de oĩ, prout expositum est in lib. Priorum. Iam autem prolata sunt verba multorum virorum nostri temporis, ꝙ syllogismi categorici sint petitiones ſm veritatẽ. Dixerunt.n. hoc esse, quia vl'e rei est ipsa res, qui scit, ꝙ oẽ aial sit sensitiuum, scit, ꝙ oĩs homo sit sensitiuus. Et hæc fallacia subintrat locũ, in quo capiuntur quæsita contradictoria, ac si essent quęsitum vnũ, qm̃ vl'e rei est res in potentia, & nõ est res in actu, acceptio vero particularium ad ostensionem vl'is est inductio. ego autẽ futurus sum ferre sermonẽ de ea in topicis. acceptio vero consequentis rei ad ostensionẽ rei est etiam locus demonstratiuus, sicut, ꝙ ostendatur, ꝙ mundus habeat partes graues, & leues, qñ ostẽditur, ꝙ mũdus habeat partes graues tm̃: deinde ostendetur, ꝙ ipse habeat solum partes graues: deinde ostẽdetur ꝙ habeat partes graues & leues simul, & hoc quidem verificatur de rebus, quæ verificantur separatæ, & verificantur coniunctæ, iam autẽ præhabitũ est, quæ sint hæ res.

Locus vero consimilium est locus rhetoricus, vt postea veniet. Hęc itaq; est summa petitionum ſm primã positionẽ. Petitiones vero, quę sunt de opposito quęsiti, & sunt illæ, quib⁹ semper indagatur destructio sunt duarum partium. Prima quidem pars facit petitionem principij de opposito illius eiusdem quæsiti ſm modũ, quo fit petitio de ostensione quæsiti. Species autem huius partis sunt æquales his, quas numerauimus. Secunda vero pars est, ꝙ ipsimet quęsito connectamus suum oppositum, præter ꝙ putetur de illo, ꝙ sit ipsius oppositum, & sequatur ex illo falsum necessario, & putetur, ꝙ falsum sequatur ex positione quæsiti, sicut, ꝙ poneretur, ꝙ scia cõtrariorum sit vna: deinde poneret, ꝙ quorundam contrariorum scia non sit vna: ex hoc.n. sequeretur, ꝙ quædam contraria non sint contraria, sed non acciperetur in hoc rei oppositum ostensum per ipsam, nisi modo quo lateret, res autem, quæ laterent in illis esse oppositas, sunt ipsæ eædem, nisi, ꝙ aliqua earum sit, de qua putatur, ꝙ non sit opposita, & est opposita ſm veritatem, & sunt loca dictionum. Sed de quatuor locis putatur, ꝙ sint petitiones de contradictorio quęsiti, et non sunt petitiones, ſm, ꝙ sunt petitiones de ipsomet quæsito. Quia autem res, quæ sumuntur hic ex oppositis sunt trium specierum, affirmatio, & negatio, & habitus, & priuatio, & contraria immediata, dum multiplicamus illa quinq; per hæc tria, proueniunt quindecim loca: quorum locorum tria sunt petitiones ſm veritatẽ, & sunt loca orationum, & de duodecim putatur, ꝙ sint petitiones, & ſm veritatem non sunt petitiones. Exemplum autem locorum, quæ sunt petitiones affirmationis, & negationis ſm veritatẽ, est hoc, æqualitas est vtilis, & medium non est vtile. hic autem locus diuiditur ſm diuisionem modorum commutationũ dictionum, quos numerauimus. In priuatione vero & habitu est, vt fertur æqualitate gaudetur, & medietate tristatur. Et contrariorum exemplum est, æqualitas iuuat, & medium nocet. Aliorum vero locorum, quæ non sunt petitiones ſm veritatẽ, exẽplũ vl'is est, ꝙ supponas oẽ aial mouet mãdibulam inferiorem: deinde admittemus, ꝙ crocodillus non sit huiusmodi: & hæc quidem est vera destructio. Exemplum autem totius & partis est, ꝙ ponatur mundus totaliter antiquus: deinde admittamus, ꝙ sit nouus ſm quasdam partes eius: & hęc etiam est vera destructio. Exemplum autem consimilium est, ꝙ ponamus cõuenire reges esse multos: deinde admittamus ꝙ proportio regis ad regionem sit, sicut proportio Dei ad mundum: Deus autem est vnus, ergo non conuenit reges esse multos: hic autem locus est destructio rhetorica, & nõ est petitio. Putatur autem de his locis, ꝙ sint petitiones, qm̃, quod assimilatur alicui rei in principio considerationis est ipsa res, & sic etiam est de toto, & suis partibus, & de re, & consequente ipsam, & de vniuersali, & suis particularibus. Exemplificatio vero horum quatuor in contrarijs, & priuatione, & habitu, nõ est res difficilis apud illum, qui consyderat illa.

Acceptio vero non causæ, vt causa, cadit in categorico, & in syllogismo cõtradictorij simul. Ipsius quidem casus in categorico est duob⁹ modis: quorum vnus est oratio corruptæ formæ, sicut ꝙ concludatur ex duabus negatiuis: secundus autem est, ꝙ sit corruptæ materiæ, vt, ꝙ præmissæ acceptæ sint falsæ omnes, aut quædam, vel aggregantur ambæ res simul, & ille dicit̃ corruptus genere, vt qui diceret, oẽs res sunt ĩ tempore, & oẽs res sunt in sphæra mundi: tempus itaq; est sphæra mundi. Et de illis est, ꝙ præmissæ sint veræ, sed non proportionatæ, sicut, ꝙ ostendatur, ꝙ duo latera triãguli sint longiora reliquo latere, quia vnum mobile mouetur per illa longiore tempore, ꝗ̃ sit tempus, quo mouetur per reliquum latus, & hanc partem subintrant logica quodãmodo. De illis etiam est quidam, qui concludit verum, sed per accidens, qm̃ accidit, ꝙ solum propositio minor syllogismi sit falsa, & conclusio sit vera: vt dicendo, homo est equus, et equus est aial, homo itaq; est aial. Et quidam eorum est, ꝙ modus cõclusionis sit ſm vnam rem & præmissæ ſm aliã rem, vt, ꝙ concludat cõclusionem necessariam, & in syllogismo sit iam sumpta præmissa contingens, vt dicendo, homo ambulat, & quod ambulat est aial: homo itaq; necessario est aial. Et aliquis illorum est, ꝙ medius terminus qui accipit̃ causa in demõ-

De fallacia nõ causæ, vt causa.

stratione

ſtratione ſimpliciter, aut in demonſtratione cauſæ tm̃, ſit cauſa per accñs: vt dicendo, quod non habet finẽ nõ mouetur, quia non habet locum ad quem moueatur. in hac itaq; cauſa ſine dubio eſt proportio accidentalis, ex quo imaginati ſumus locum, ad quem moueatur. Et de illis eſt, ꝙ ſit ſyllogiſmus concludens, ſed nõ concludat quæſitum, ſicut eſt oratio Parmenidis, quicquid eſt prę ter ens nõ eſt: & quod non eſt, nõ eſt aliqd, ens itaq; eſt vnum. hic itaq; concludit, ꝙ id, quod eſt non ens, nõ ſit aliquid, non ꝙ ens ſit vnum. Et illorum aliquis eſt, qui non concludit quæſitum primo, ſed ſecundario. vt qui oſtendit, ꝙ partes ſubſtantiæ ſint ſubſtantiæ, dicẽdo p deſtructionem partium ſubſtantiæ deſtruitur ſubſtantia, & per deſtructionem illius, quod non eſt ſubſtãtia, non deſtruitur ſubſtantia, qui concludit in ſecunda figura eſt, ꝙ partes ſubſtantiæ non ſint non ſubſtantiæ. Et de illis eſt quidã, qui caret maiori præmiſſa, putãdo, ꝙ ipſa deſit ob ipſius diuulgationẽ, prout conſueuerunt facere habentes demonſtrationem, illa autẽ ſm veritatem eſt falſa, ſicut dũ dicimus, hic noctu prædatur, ergo eſt latro. Verũtamen in ſyllõ cõtradictorĳ hoc fit duobus modis. Quorum vnus eſt, qñ ſubiectũ propõnis veræ ei attributæ non fuerit compoſitum cõpoſitione ſyllogiſtica, adeo, ꝙ ex hoc ſequatur falſum. Secundus autem eſt, ꝙ falſum ſit ſequens abſq; ſubiecto æqualiter, ſiue fuerit non coniunctum cum ſubiecto oĩno, aut veri ſimile ſit, ꝙ ſit coniunctum, præter ꝙ ita ſit ſm veritatem. Sed primus modorum harum duarum partiũ, ipſe redit ad corruptionẽ formæ ſyllogiſmi: alter vero modus cõtinet duas eius partes, ꝙ falſum ſequatur ſine ſubiecto, & aditus ſubiecti in illum erit ſuperfluus, & incaſſum. Exemplum autem illius, in quo ſubiectum eſt ſuperfluum, & incaſſum, & putatur, ꝙ cõnectatur ſubiecto, eſt dum dicimus, ſi mundus non fuerit nouus, eſt antiquus: qñ au tẽ mundus poſitus fuerit inuentus in actu, & infinitus erit inuentus, & non inuentus ſimul, hoc autem eſt falſum, mundus ergo eſt nouus: qm̃ vero attributum non coniungitur ſubiecto, quaſi non eſt falſigraphus. Et aliquando inuenitur tale in ſyllogiſmo categorico, & illud fit, ꝙ capiamus id, cui nõ eſt aditus ad concluſionem, ac ſi ei eſſet aditus, hoc autem contingit in oratione virorum ſophiſtarum nugationis.

De Tranſlatione, & Permutatione.

TRanſlatio vero, & permutatio eſt, ꝙ trãſlatio ſemper fit ad id, quod poteſt capi vice rei, & putaẽ, ꝙ ſit ipſa res, & fallit. Hoc autem eſt dictio, aut res, ipſa aũt res aut eſt ſingularis, aut vl̃is, aut pticularis, aut conſequentia priora, aut poſteriora, aut coniuncta, aut imagines rei in aĩa, aut ſua ſimulacra ſenſata, & in his rebus ſunt quædam res, quæ approprıant eas in ſe, et qñ in eis imaginantur res aliæ, oportet, quod in eis imaginentur res, quæ inueniantur in his rebus. Exemplum vero dictionum conſtitutarum vice rerum eſt, ſicut qui credit propoſitionem, cuius ſunt nomina ſynonyma eſſe propoſitiones multas. Vniuerſalis vero, et particularis eſt, ſicut ꝙ attribuamus homini rationem, deinde transferamus illam ad animal, aut ẽ conuerſo. Tranſlatio vero ad ſimile eſt manifeſta. & ex hoc loco exit oratio aſſimulationis. Coniunctum vero eſt, ſicut oratio dicentis, tempus interfecit ipſum, tempus enim nõ interficit, ſed eſt coniunctum interficienti. Similitudines vero rei, notum eſt, ꝙ ipſæ dum capiuntur, ꝙ ſint res, ipſæ in ſe fallent, ſed maior pars fallaciæ harum ſimilitudinum fiunt in rebus, quas difficile eſt imaginari in ſe, ſed imaginantur in aliĳs ab eis, aut fiũt in rebus, quas impoſsibile eſt imaginari in ſe. ver. gr. prima materia, quæ non eſt formata certe, poteſt imaginari in ſuo proportionali: qñ autem intenditur imaginari in ſe, capitur formata cũ imagine formæ, & non imaginatur ſecundum id, quod ipſa eſt in ſe, ſicut eſt, qñ dicimus, ꝙ non ſit extra mundum vacuum, neq; plenũ, nõ poteſt hoc imaginari, ſed ſemp æſtimatur, ꝙ extra mundum ſit vacuum, aut corpus. Hic autẽ locus eſt, induxit ad orationem de vacuo, & ideo dicunt loquentes de Creatore, ꝙ ſit, quem nõ conciperent ipſum intellectus, hoc eſt, dum imaginaretur. Fallacia itaq; eorum, quæ dicta ſunt, cadit ex hoc in rebus, ex quibus fit doctrina, quæ vocatur conſtantia ad oculum: hoc autem fit in Geometria Mathematicorũ.

De rõnibus Probabili⁹ & litigioſis.

POſtq̃ autem iam locuti ſumus de rebus, ex quibus cognoſcitur verificatio vera, & formatio perfecta, & poſtea locuti ſumus de rebus, quæ fallunt in eis, loquemur itaq; de verificationibus topicis, & litigioſis, ſecundum quantitatem qua iuuatur vnaquæq; illarum, ſermo vero, quo compleantur hæ artes, non eſt neceſſarius noſtro propoſito. Hinc autem incipiemus de ſermonibus topicis, & dicemus, ꝙ quantitas, quam adipiſci facit, eſt coniecturæ proximæ veritati. Cõiectura autem vl̃r eſt, ꝙ credatur de re, ꝙ ſit ſm quãdam diſpõnẽ, & poteſt eſſe ſecus q̃ creditur. Et illius proprietatis eſt, ꝙ auferatur in controuerſia contra id, quo eſt demonſtratio, quia illius proprietatis eſt, ꝙ non auferatur per contradictionem, hic autem eſt duarum partium, quarum vna eſt, ꝙ non conſectetur eius contradictorium, & hęc eſt topica, altera autẽ eſt, ꝙ non conſectetur eius contradictorium, & hæc eſt oratoria.

Quæ ſit orationum topicarum materia.

Quòd vero hæc ſit quantitas verificationis, quam hæc ars facit acquirere, eſt euidẽs ex definitione orationum facientiũ ꝑ ipſam acquirere, ex quo oratio topica eſt ſyllogiſmus compoſitus ex præmiſsis diuulgatis notis. In ipſis autem præmiſsis diuulgatis euenit verificatio ex parte atteſtationis totis ipſis, aut maiori ipſarum parti, nõ ex parte qua res ita ſit in ſe: ẽ conuerſo illius, quod eſt res in demõſtratione, qm̃ in illã occurrit nobis veritas certe vera ex prę miſsis, quibus nobis euenit illius veritas ex parte qua illæ ſunt, in rebus ſm ꝙ ſunt extra animam, nõ ex parte qua eſt ſignificatum noſtri dicti. Hoc autem ſic exiſtente, vt pl̃m hæ propõnes topicę ſunt falſæ ſm partẽ. Si autem inueniantur vere ſm totũ, hoc ineſt eis per accidẽs, hoc eſt ex parte q̃ cõtingit diuulgato, ꝙ ſit extra aĩam id eius, quod eſt in aĩa. nos autem non ſumimus eam in his ſyllogiſmis ex hac parte, vt diximus, ſed ſolũ ex parte diuulgationis. & ideo oportet neceſſario ſyllm̃ verũ ſm figuram cõpoſitũ ex talibus præmiſsis, ꝙ faciat adipiſci opininnem occurrentem.

De forma topicarum orationum.

Poſtq̃ autem expoſita eſt quantitas verificationis, quam facit acquirere hæc ars, dicemus ſpecies orationum agentium illam. Et dicimus, ꝙ ſyllogiſmi, ex quib⁹ ſequitur opinio propinqua veritati, neceſſario oportet, ꝙ ſint veri ſm figuram: ſin autem, eſſent orationes falſigraphæ. Et ideo ſpecies ſyllogiſmorũ, quæ fiũt hic, ſunt tres ſpẽs dictæ in libro Priorũ, hoc eſt categoricus, & conditionalis, & ſylls contradictorĳ, tam ſimplex, q̃ compoſitus illorum, poſsibilis nanq; eſt conſtructio quęſiti ipſiusq; deſtructio talibus ſyllogiſmis topicis cõpoſitis, ex quo inueniuntur apud nos præmiſſæ diuulgatæ conferentes quæſito. Et aliquando hæc ars vtitur alia ſpecie verificationis, ppria ei, quę eſt inductio. Hęc autem ſpecies rerum agentium verificationem eſt illa, quæ enuntiat aliquid de re vniuerſali enuntiatione vl̃i, quæ affirmat, aut negat eſſe hanc enuntiationem in maiori parte illorum, quæ ſunt ſub illa re vniuerſali. v. gr. enuntiatio, qua enuntiamus, ꝙ oẽ corpus ſit nouum, cũ nos īueniam⁹ maiorẽ partẽ corporũ talis denoĩationis. Et eſt oõ, cuius vis eſt vis ſyllogiſmi primæ figuræ, cuius minor extremitas eſt hæc res vniuerſalis, medius autem terminus ſunt ipſæ partes, & maior eſt ipſa enũtiatio. Sed res eſt contra illud, quod eſt res in ipſo ſyllogiſmo, qm̃ per ſyllogiſmum ſp procedimus ad verificationem rei particularis ignotæ, per vniuerſalẽ, quę ſit nota

apud

apud nos, & per æquale notum ad æquale ignotũ, sm ꝙ non sumemus hic vniuersale æquale notum præmissam maiorem, inquantum est æquale, sed ex parte qua est vl'e, siue sit naturaliter, aut impositione. Illud vero, quo innuitur verificatio rei particularis ex vniuersali, quod est apud nos, est, sicut ꝙ ostendamus, ꝙ oĩs homo sit sensitiuus, quia oẽ aĩal est sensitiuum: sicq; homo, qui est minor extremitas, hic subintrat maiorẽ pręmissam, & continetur in ea. Exẽplum autem illius, quo procedimus ab æquali, est, ꝙ ostendamus, ꝙ oĩs hõ sit risibilis, ex quo oĩs hõ est rõnalis: rõnale. n. est æq̃le risibili, quonam pacto risibile sumitur vniuersaliter distinctum per rationalitatem, & subintrans eam, & si sit illi æquale ex quo hoc non nocet, & ideo diximus de tali, ꝙ sit vniuersale sm suppõnem. In inductione vero sp̄ innuitur à particulari ad vniuersale, quia, qñ, gr̃a exẽpli, ostẽdimus, ꝙ oẽ corpus sit nouũ, cũ inueniamus quædam corpora noua: patet, ꝙ nos procedamus ad hanc enuntiationem vniuersalem, videlicem, oẽ corpus est nouũ, cũ inuenerimus quædam corpora noua, sicut sunt aqua, & terra, & aer, & ignis, & cætera, & veniet compositio orationis, cuius vis est vis syllogismi primæ figuræ, sic, corporum quoddam est ignis, aer, aqua, & terra: & hæc sunt noua, corpus itaq; est nouum, ecceptọ, ꝙ, qñ hoc fecerimus per inductionẽ separatam in se ad oñdendũ quæsitum ignotum, nõ erit fortis persuasionis: qm̃ dum videbitur per inductionẽ, ꝙ prædicatũ insit subiecto, quæsitum erit præmissa ꝑ se nota ostensa ꝑ inductionẽ, & nõ erit ignota. Hæc autem ars ex parte, qua constituit syllogismum de quæsito ignoto non sumit ꝑ se notum, inquantum sit quæsitum, sed tale conuenientius est in regulis rhetoricis: & ideo illa ars pro maiori parte vtitur inductione ad verificationem maioris præmissæ. Verumtamen inductio nõ est vtilis ad tale. qm̃, qñ nos induxerimus per multitudinẽ singulariũ ingredientiũ sub præmissa maiori, & in illis, quæ inquisiuerimus, nõ erit aliquod, quod sit subiectum quæsiti, vnde eueniet nobis, ꝙ hoc sit contentum sub præmissa maiori, & vt vniuersalius inquam, vñ nobis proueniet veritas vniuersalitatis huius præmissæ. Si autem subiectũ quæsiti fuerit in summa illorũ, quę induxerimus, redderet̃ ipsum quęsitum sm se præmissa oñsa ꝑ inductionẽ, & redibit primum dubium. In arte vero Topica nõ perficitur res tali perfectione, sed illa enuntiat esse enuntiationem in oĩ, ob eam esse in maiori parte. diuulgatũ. n. est, ꝙ paucũ sequatur multũ. Inductio vero, inquãtum inductio est, licet in ea cõpleta sint oĩa particularia, tñ non largit̃ per se primo prædicatũ necessariũ essentiale, ex quo nõ est impossibile, ꝙ illud vl'e sit prædicatum de oĩbus his singularibus ꝑ accñs, sicut qui opinatus est, ꝙ oẽ quod generatur, generetur ex ente in actu. & ideo tales præmissæ sunt præmissæ diuulgatæ. Inductio vero, quæ fit in demonstratione, fit ad dirigendum ad veritatem, nõ ad illius acquisitionem primo & per se, magnũ autẽ discrimen est inter id, quod fit ad dirigendum, & inter id, quod fit vtile per se. Et ideo non oportet in præmissis, quarum veritas acquiritur per inductionem, vt inquiramus oĩa singularia, sed sufficiunt ad hoc quædam illorum. Verũtamen ad facere inductionẽ indigebimus ob alteram duarum rerum: aut, quia adhuc non intelligitur hoc genus præmissarum per sensum suorum singularium, sicut qui non sentit oĩno, ꝙ scãmonea purget cholerã: talis itaq; indiget inductione, quousq; eueniat prædicatum essentiale. Et hæ sunt notæ inter pręmissas expertas: quæ quidem præmissæ mutuo se excedũt sm quantitatem illorum, quæ oportet sentire de suis singularibus, vt occurat veritas illarum. hoc autẽ est sm datã materiam: de quibusdã. n. oportet, ꝙ sentiamus vnũ singulare solũ, sicut sunt multę ꝓpositiones arithmeticæ, & de quibusdam oportet, ꝙ sentiamus plusq; vnũ. Altera autẽ res, qua indigemus facere inductionem in demonstratione, est, quia maior pars hoĩum non concedit vniuersalitatem multarũ pręmissarũ, sed concedũt vnã suarũ partiũ, vt, ꝙ sciatur, ꝙ cognitio sanitatis, & ægritudinis sit vnius sciæ, quæ est scia medicinæ, qñ autẽ diceremus illi, ꝙ cognitio cõtrarioꝝ sit vnius scię, nõ concederet hãc vniuersalitatẽ, donec ipsam inquirat, et tũc occurrit ei illius vniuersalitas. Hæc itaq; est forma orationum topicarum. Sua vero materia sunt præmissæ diuulgatæ, vt præmissum est.

Illius autem species sunt istæ, quia quædam est, quæ est diuulgata apud oẽs, & hæc spẽs est nobilissima illarum, & possibile est, ꝙ in hac conueniant oẽs gentes diuersæ cũ discrimine suarũ regionũ, & suæ educationis, sicut, ꝙ commendatio studiosorũ sit bona, & honor parentum sit opportunus. Et quædam illarum sunt, q̃ sunt diuulgatæ apud maiorẽ partẽ, præter ꝙ sint apud reliquos, & in his est disceptatio, vt, ꝙ Deus sit vnus. Et quædam sunt diuulgatæ apud scientes, & habentes sapientiam, aut maiorem partem, vt, ꝙ cœlũ sit sphęricũ. Et quædam sunt diuulgatę apud artifices, pręter ꝙ vulgares repugnent illis, sicut quod est in medicina, ꝙ scãmonea purget cholerã, & coloquintida phlegma. Aut sint apud notũ inter sapientes in arte, ꝓter ꝙ repugnet eis aliquis vir illius artis. sicut est dictũ Hipp. ꝙ labores prouenientes sine cã præcedente prognosticẽtur morbos. Aut sint apud maiorẽ partẽ illorũ, et iterũ sint similes diuulgatis, ac si essent diuulgatæ. vt, ꝙ scia cõtrariorum est vna, sicq;, & sensus contrariorum est vnus idẽ. Et iterũ, ꝙ est contrariũ diuulgato est diuulgatum. v. g. si sit diuulgatum, ꝙ amico expediat benefacere, inimico itaq; expedit malefacere. Nobilissimũ autẽ hoꝝ est, cui attestant̃ oẽs, aut maior pars. Illæ vero, quibus oẽs attestantur, sunt vulgatæ testimonio oĩum, aut maioris partis, sicut sunt opiniones sapientũ, quæ quidẽ sunt diuulgatæ, quia oĩbus, aut maiori parte vr̃, ꝙ conueniat, ꝙ admittant̃ illorũ opĩones. Et tales sunt opiniones ꝓpriæ artibus, & reliquæ. Hæ autem præmissæ diuulgatæ necessario sunt vniuersales, ex quo particulares sunt latẽtes, & nõ sunt cões oĩbus sm sensum, licet capiãtur in his syllogismis indefinitę, & nõ aduertat̃ in eis nimiũ ꝙ eas exponãt cũ signis, & iõ menniunt̃ sm partem.

Orationũ topicarum species quæ.

Vniuersales autẽ, vt ꝓmissum est, tã simplices, q̃ cõpositæ illarũ, sunt octo partiũ, genus, & spẽs, & dr̃ia, & propriũ, & accñs, definitio, et descriptio, & orõ, quę nõ est definitio, neq; descriptio. Hoc autẽ sic existente, prędicata topica necessario sunt vnius istaꝝ partiũ. Quia vero spẽs nõ prædicat̃ nisi de singulari, & in enũtiatione, cuius subiectum est singulare, qua non vtunt̃ in hac arte, ideo nõ numerat̃ hic prædicatũ. Descriptio vero subingredit̃ propriũ, qñ illoꝝ potestas est vna: & similiter orõ, q̃ non est definitio, neq; descriptio subintrãt accidens. Sunt itaq; prædicata topica necessario quinq; partiũ, definitio, & genus, & dr̃ia, & propriũ, & accñs. Definitionis autẽ descriptioni sufficit, ꝙ sit orõ significans dispõnẽ rei, q̃ est ipsius cõstantia et esse. Genus vero iã definitũ est, ꝙ sit prædicatũ de multis differẽtibus spẽ in eo ꝙ quid est. Dr̃ia vero est prædicatũ de multis differẽtibus spẽ in eo ꝙ quale est. Propriũ autẽ est, qđ non significat rei quiditatẽ, & inuenit̃ toti ei, & soli, & semper. Accñs vero describit̃ hic duabus descriptionibus, quarũ vna est, ꝙ ipsum capiat̃ pro re, & non sit genus, neq; dr̃ia, neq; propriũ, neq; definitio. Secunda autem est, ꝙ sit id, quod põt vni eidẽ rei inesse, & non inesse. Describitur vero his duabus descriptionibus, qm̃ aggregatũ ex eis euenit ad accñtis formationẽ absolute: qm̃ vna descriptio illarum attribuitur accidenti inseparabili, & altera illi quod separat̃. Notũ autem est, ꝙ hæ

Quot sint ꝓdicata topica.

hæ deſcriptiones hic poſitæ non ſufficiant ad formationem vnius iſtarū perfecta formatione, ſed ſufficit de illius ſignificato hic. perfectio. n. formatiōis rerū, ex quibus cōponunť definitiones, eſt 1 lib. Poſter. Sicq; quod accepimus hic in generis definitione, notū eſt, ꝙ generis vltimi generū. Et ſilr de dr̄ia non ſufficit, ꝙ ſit prędicatum in eo ꝙ quale, præter ꝙ ſit propria rei, cuius eſt dr̄ia. Qn̄ autē prædicata in propōnibus topicis fuerint vnius iſtarum quinq; partium, oportet neceſſario ſpēs ſylloꝶ topicoꝶ, ꝙ ſint ſm ꝙ cōponunť ex his quinq;, quę ſunt formata ſm hūc modū formationis: et hoc eſt, qn̄ accipiunť prędicata naturaliter, vel è cōuerſo, et fuerunt poſiti tres termini ſyllogiſmorum, qui proportionanť ſibiĳnuicē ſm vnam harū quinq; ꝓportionū, prout eſt ꝓportio definitionis, aut alia ꝓportionū, vel ſm cōpoſitas, vt, ꝙ vnius termini proportio ſit dr̄iæ, et ſecūdi ſit propoſitio accidētis, aut alia proportio: aut capianť ſp̄ vno modo, videlicet ꝙ duo termini ſp̄ ꝓportionētur ad tertium, aut maior extremitas, & mediū ad minorē, aut minor & mediū ad maiorē, præter ꝙ inter duas extremitates proportionatas ſit aliqua proportio iſtarum proportionum, ſed ſua prædicatio erit ꝑ accn̄s. Hoc autem eſt duobus modis. aut, ꝙ ponamus amborū illoꝶ ad extremitatē proportionē vnā, vt, ꝙ ſit proportio medĳ termini ad minorem ſolū proportio definitionis, aut quævis harum quinq; proportionū, vel è cōtra, hoc eſt, ꝙ minor et medius proportionenť ad maiorē ſm hāc proportionē, aut alterius illorum: aut, ꝙ ponamus ꝓportionem amborū ad aliud extremū duas proportiones, vt, ꝙ proportio extremitatis maioris ad minorē ſit proportio definitionis, & medĳ ad maiorē ſit ꝓportio dr̄ię, aut aliqua alia proportio ex illis. Qn̄ autē ꝓceſſerimus in cōbinationibus horū ſylloꝶ hoc modo, fiūt ſpēs ſyllogiſmorū topicoꝶ duplū ſpērum ſyllogiſmorū demonſtratiuorum. hoc autē eſt, quia illi nō ſeruant in illis prædicationem naturaliter, neq; ꝑdicationē eſſentialē. Ob vehementiā autē aſsimilationis illorū, & ſuæ affinitatis ad ſpēs ſylloꝶum demōſtratiuorū, multi viri putauerūt ꝙ multi iſtorū ſylloꝶ demr̄atiuoꝶ ceciderint ex libro Abumazar, illi autē ſm veritatem ſunt ſyllogiſmi topici. Hic autē eſt vna pars ſpēꝶ oro̅nū verificatiuarū, quę notę ſunt inter logicas oro̅nes, videlicet ſpēs, q̄ cōponunť ex præmiſsis veris, quæ nō ſunt eſſentiales, ſed ſunt cōmuniores, q̄ genus quo vtuntur: ex parte itaq; qua eſt vera, ęſtimatur, ꝙ ſit numerata in ſpēbus demonſtrationum: & ex parte, qua nō eſt eſſentialis, æſtimatur de ea ꝙ ſit topica. Themiſtius vero oſtendit de hac parte, ꝙ non ſit topica: quod vero vr̄ ex vi verboꝶ Abumazar, eſt, ꝙ illa ſit topica. Nos autē dicimus, ꝙ ſi cū occurſus veritatis in aliquo quæſito non fuerit quæ putanť in aīa, ꝙ ſit prædicatum de eſſentia ſubiecti, aut ſubiectum de eſſentia prædicati, in hac verificatione nō ſit aliqua res præter diuulgationem, aut inductionē, illa autem, quæ eſt talis cōſuetudinis, neceſſario eſt topica, verūtamen tales ſyllogiſmi ſunt in eminētiori gradu, q̄ ſyllogiſmi topici, quia non ſunt falſi, nec in parte: hæc itaq; quantitas, quam diximus, eſt ſufficiēs ſm nr̄m propoſitū hic. Ariſt. vero, quia apud eum hæ oro̅nes topicæ diſtinctę ſunt à demonſtratiuis, non ſolū in materĳs, ſed etiā ſm oro̅nem, opinatus eſt, ꝙ tales, & ſi non ſint demonſtratiuæ, habeant de illis exercitium ex magis diuulgato illarum. Ex quo. n. pro maiori parte præmiſſæ diuulgatę ſunt oppoſitæ, poſsibile eſt, ꝙ vna eadem res conſtruanť & deſtruatur ex his præmiſsis, qn̄ propoſitioni minori coniunguntur duæ propōnes cōtradictoriæ, & opinatus eſt, ꝙ talibus ſylliſ vtanť ambo aduerſarĳ ad confirmationē & deſtructionem rei, ſm ꝙ alter eorum intendat cautionē illius, & alter deſtructionē. Et eueniet inde magnum exercitium, modo quo euenit in artibus, q̄ ſunt præuiæ modo aliarū, ſicut eſt ars Dialectica, & aliæ ab ea. Et propterea poſita eſt hæc ars inter interrogantem & reſpondentem; & inſtituit interrogātem modo, quo recipiat à reſpondente id, quo deſtruat illius pōnem: reſpondentis autē modum inſtituit, ꝙ non admittat rem, qua deſtruatur eius pō. Et tradidit ad hoc oīa loca, quibus adipiſcanť ſyllogiſmi in oībus quæſitis ſm clauſulā cōditionis, ſicut quærit ſimplr̄, ſiue fuerit quęſitum ſm conditionē annexam, vt quæratur an ſit genus, aut definitio, aut vlla quinq; proportionū: deinde cum hoc tradidit quo modo interroget interrogās, & r̄ndeat r̄ndēs. Et cum hoc dedit præcepta propria interroganti, et pręcepta propria r̄ndenti. Et hinc eſt, ꝙ hæc ars definiť, ꝙ ſit habitus, quo valeat interrogans facere ex propōnibus diuulgatis ſyllogiſmum ad deſtructionem vtriuſq; duorum extremorū contradictionis, quod interrogans recipit à r̄ndente: & illo valet r̄ndens non admittere interroganti aliquā rē, ex qua ſequatur contradictorium illius quod poſuit. Huius etiam artis ſunt alia iuuamenta, q̄ numerata ſunt in lib. Top. Sed tale exercitiū putatur, ꝙ nō ſit neceſſariū ad perfectionē artis demōſtratiuę: ſi vero fuerint, ſine dubio eſt ex parte manifeſtioris.

IN LIBRVM RHETORICES.

De Rhetoricis perſuaſionis.

POſtq; expleuimus ſermonē de ſyllogiſmis topicis, quantum iuuat verificationem, loquemur de rebus perſuadentibus, & ſm quantitatē, qua perſuaſionē adipiſci faciant. Euidens autē eſt, ꝙ ꝑſuaſio ſit opio ꝑualens, ad quā aīa acqeſcit, & cum hoc imaginať illius contradictorium. Iam autem in pręhabitis definiuimus quid ſit opinio. Res vero agētes perſuaſionē ſcrutinio, & inductione, apparet ꝙ primo diuidanť i duas partes. Quarum vna eſt ex ipſis oro̅nibus. Et ſecunda ex rebus, quę deforis ſunt, quæ non ſunt oro̅nes, ſicut ſunt fides & teſtificationes. Et ſilr̄ etiā ſcrutinio vr̄, ꝙ ſermones, quib⁹ vtunť oro̅nes diuulgatę, diuidanť in duas partes, in exēpla, & argumentationes, quæ dicunť in hac arte ſigna: hoc autem fit, qn̄ vnum illorū ꝑſagitať alteri acceptionem alicuius nois, dicendo, fac hoc, quia prędeceſſor fecit illud, & iuuit eum, ſicq; perſuadebit illud exemplo. Aut dr̄, qn̄ ſic eſt, concludiť ſic. & ſic in ſingulis rebus, de quibus eſt oro̅. Et ex quo iā notum eſt, ꝙ hic modus oro̅nis vtať his duabus ſpēbus ſermonū; loquemur de vtriſq; primo: deinde poſtea procederemus ad ſermones de alĳs perſuaſionibus: hi. n. fuerunt veriores, ꝙ perſuadeant q̄ illi, & priores naturaliter illis.

De Signo.

DIcimus autem, ꝙ ſignum ſit ſyllogiſmus cōcludēs ſm initium opionis præoccurrentis oībus, aut maiori parti hoium. Initium autem opionis pręoccurrētis eſt opinio, quam dū aliquis vir offendit, occurrit et de illa coniectura prævalens, cui animus acquieſcit, priuſq; videat illius finem. Syllogiſmi autē concludūt ſm initium opinionis præoccurrentis, aut ꝑꝑ ſuas formas, aut ꝑꝑ ſuam materiam. Propter ſuas quidē formas concludit ſm initium opionis, ſed ꝑꝑ ſuam materiam eſt etiā ſua præmiſſa vera ſm initium opionis. Formæ autē ſyllogiſmorum concludunt ſm initium opionis, qn̄ negligunt illas, & ſubtrahunt ab eis aliquam rē, qua eſt neceſſitas illationis, ſm modum vulgi eſt, ꝙ obſeruent illam interloquendo ad ſeinuicem. Et ideo conuenit, ꝙ conſideremus hanc rem in vnaquaq; ſpē ſyllogiſmorū, quos numerauimus. numerando nanq; hanc, eueniet nobis ſpecies omnium ſyllogiſmorum rhetoricorum ex parte ſuarum formarum.

De Formis ſignorū rhetoricorum.

Et dicimus, ꝙ ex illis, quę exacta ſunt, patet, ꝙ illud, quod agit neceſsitatē illationis in prima figura, eſt præmiſſa vl̄is, id autē, quod facit cōbinationem, eſt, ꝙ præ-

De ſyllogiſmis Categoricis.

mīſſa

missa minor sit affirmatiua. Hoc autē sic existit, qñ subtrahemus præmissam maiorem, figura redditur oratoria, aut simt, qñ capit indefinita: sed illius defectus est magis oratorius, qñ iā intelligit illius defectus, ꝙ illa sit imperfecta, qa non est in ea locus contradictionis, & ꝙ illa sit notæ diuulgationis nimium eo modo, quo faciunt artifices demonstrationis. Et simr aliqñ est rhetorica in quibusdam ob defectum minoris, aut ob acceptionē illius negatiuæ. In secunda vero, & tertia figura fit ꝓpterea, quia in eis nō est præmissa, quæ faciat acquirere rem in conclusione nota ab initio rei, quæ aliqñ est minor, & aliqñ est maior. Et simr est in præmissis, quæ faciunt cōbinationem, non nocebit si in ambabus oñdemus duas præmissas simul, sed conuenit, qñ hoc fit, & non deest vna illarū, ꝙ capiant ambæ indefinitæ: sinautem, nō remanebit in eis oīno locus contradictionis. Et iterum ex spēbus combinationum non concludentiū est, quæ credit in initio opionis, ꝑter ꝙ ita sit sm veritatē: & hæ species sermonum etiā sunt persuasiuæ sm suam formam. v.g. ꝙ componant ex duabus affirmatiuis in secūda figura. Et spēs concludentes in tertia figura, dū sunt duæ conclusiones vles, sunt huius spēi. sed conuenit cū hoc, ꝙ nō explicet in eis signa, & sumant indefinitæ ad construendum in eis latentiorem locū contradictionis.

De syllogismis Conditionalibus.

SYllogismi vero cōditionales, quidam sunt coniūcti, & quidam disiuncti. Coniunctus quidem est signū, dum adhuc remanet in eo locus ad contradictionē. Et iam ostensum est in lib. Prior. ꝙ ille sit cōcludens, dum fuerit perfectæ illationis, et repetitum in eo fuerit ostensum per syllm categoricū: si autē fuerit repetitum in eo per se notum, iam necessario coniunctio est ex eis, quæ oportet oñdere: & ostensum est ibi, ꝙ repetitum in eo non est per quodcunq; añs, aut consequens quod continget, neq; quæcunq; res ex illis contigerit est ipse concludens. qñ autem hoc ita fuerit, ergo hæc spēs syllogismi erit signum, dum subtrahemus ab eo partem istarū conditionum, sed prius, quo ponat persuadens, est, ꝙ subtrahatur repetitum in eo, & iā redderet persuadens, qñ ꝑ ipsum concludit quodcunq; contigerit añs, aut cōsequens, aut eorum contradictorium. Sed in illo, qui nō fuerit veræ illationis, cōuenit cum hoc, ꝙ nō exprimat repetitum pro maiori parte ob timorem & metum, ꝙ putet aduersarius eum, sicut qui repetit consequens, & concludit añs, aut repetit oppositum añtis, & cōcludit oppositum consequentis. & aliqñ in tali exprimit repetitum & fit oño persuasiua, sicut est sermo quorundam Antiquorū dicentium: si ens sit genitum, habet principium, sed non gignit, ergo non habet principium. Galenus autem, & multi Analytici vtunt hac spē syllogismi ad ostensionē illius, cuius causæ operationū aīalis ignorantur. v.g. dicendo dū auferi os reflexum auferi vox, sicq; ergo dum inueniē os reflexum, inueniē vox: & nō sequitur, sicut illud, dum auferē aīal, auferē hō, & nō sequitur ex inuentione aīalis inuentio hois. Qñ vero concludens erit verus, est, sicut ꝙ sit oppositum cōsequentis, aut ipsummet añs. Oportet itaq; ꝙ nō exprimatur in illo repetitum: sinautem, non remanebit in oñone locus contradictionis, nisi insinuet coniunctio, et non exprimat ipsam. Disiūctus vero aliqñ redditē persuasiuus, qñ non complent oēs cōtradictiones in eo; dum fuerint plures q̃ duæ, neq; complent in eo oīa repetita. Si vero auferē repetitum in hoc syllogismo, non redditē persuasiuus, sed dum hoc fecerit, remanebit in forma illius, per quem quæritur ostensio vnius contradictoriorum, qñ qō diuidit in ea. Exemplum autē illius, in quo non complentur oīa contradictoria, est sermo Abualmaphal in libro, quem directionē appellauit, dum voluit destruere generationē ex elemētis, dixit: Si inueniret genitum ex quatuor elementis, non euaderet quin hoc sit aut qa corpora penetrant se mutuo, adeo, ꝙ corpora congregantur simul in vno loco, aut hoc erit, quia vnūquodq; illorum stat in seipso. accipiamus itaq; ambas has spēs esse falsas: sicq; falsum est, ꝙ inueniat elemētum plusq̃ vnum, ex quo generet aliquod vnum ens. Ex hoc autē sermone cecidit vnum cōtradictorium, quod debebat poni in syllogismo, videlicet ꝙ sit generatum sm modum mistionis, sicut vr in oxymelle. Spēs vero, quę incipit à negationibus, & desinit in negationes, erit tm̄ ꝑsuadens, qñ subtrahemus repetitum, & oñdemus conclusionē, qñ.n. deesset repetitum, & cōclusio simul, nesciret audiens quā rē intenderas cōcludere. impossibile autē est inuenire repetitum, quod oñdat quancūq; rem contigerit etiā apud initium opinionis: sed ꝗ repetit in illis affirmatiuum, & concluditur negatiuum, qñ autem fecerit hoc, non remanebit locus persuadens.

De syllogismo Contradictorij.

SYllogismus vero contradictorij, qñ volumus, ꝙ reddatur persuasiuus, fit, ꝙ exponatur locus dubij et improbabilis consequentis in eo, & notemus propōnem, ex qua sequitur falsum, & per illam ostendet, dum oblatio non fuerit manifesta. v.g. dicēdo, si non ois hō est sensitiuus, non oē aīal est sensitiuum: quia omnis homo est animal: hæc enim consecutio est in tertia figura. Hę itaq; sunt species signorum ex parte suæ formæ, quæ sunt species syllogismi simpliciter.

De spēbus signorum ex parte materiæ.

Diuisio vero suarum spērum ex parte suæ materiæ, oportet, ꝙ accipiat ex parte, qua sm se præmissæ diuiduntur in ipsam: & præcipue ꝑmissa maior, quatenus ipsa facit acquirere conclusiones, minor vero pōt capi vt cōtigerit, cūm sit rhetorica, aut diuulgata, aut aliter. Et dicimus, ꝙ pręmissa facta hic in hac parte oronum, & maxime ipsa maior, est vt capiatur ex parte, qua est diuulgata in initio opionis cōis. Iā autem definiuimus in exactis, quid sit initium opionis cōis, sicut, ꝙ præmissæ topicę vtuntur illis, quatenus sunt diuulgatæ sm veritatem, & sicut diuulgatæ contingit, ꝙ sint veræ, & ꝙ non sint, sic præmissæ, quæ sunt in initio opionis cōtingit per accñs, ꝙ sint diuulgatæ aut veræ, & non contingit, nisi ꝙ ipsæ vlr accipiunt, inquantum sunt diuulgatę in principio opionis, sicut præmissæ topicæ accipiunt, inquantum sunt famosæ sm veritatem solum. Famosæ autē, quæ sunt in initio opionis præoccurrentis, variant in enuntiationes receptas, & sunt ꝑmissæ, quæ sumunt vles in initio opionis præoccurrentis, & in res sensatas, quæ accipiunt inditia aliarum rerum in initio opionis etiā. Quædam autē horum inditiorū sunt, quæ sumunt inditia essendi rē simpliciter, sicut est nos accipere vas vacuum inditium vacuitatis: & quædam sunt, quæ accipiuntur inditia essendi prædicatum in subiecto. Hęc autem dum fuerint vliora q̃ subiectum, et magis propria q̃ prædicatum, aut æqualia illis, componit in prima figura, & appropriatur apud Antiquos noīe inditij. Si autem fuerit vniuersalius duabus extremitatibus, componitur in secunda figura. Si autem fuerit magis particulare componitur in tertia figura. & ambo hæc appropriantur apud Antiquos noīe signorum. Hæc autē inditia, quæ sumuntur hic, aliquando sunt res posteriores sicut passiones, & aliquando sunt priores, sicut sunt causæ. Et vtræq; partes istarum propositionum receptarum, & inditiorum aliquando erunt in materijs necessarijs, & possibilib⁹ in maiori parte, & possibilibus ęqualiter. Receptæ vero, quę sunt ī materijs necessarijs, sunt sicut ꝙ cuiq; patienti sit agens, quæ vero sunt in materia possibili in maiori parte, sunt, sicut, ꝙ ois æger, q sequitur appetitum suum, & non obtemperat dicto medicorum, non sanabit. Illarum vero, quæ sunt æqualiter in possibilitate, exemplum est, ꝙ omne aptius & facilius sit eligibilius: quoniam per hoc idem potest argumētari de re ꝙ sit eligibilior. Inditium autem, quod est in prima

in prima figura, & eſt quod appropriatur nõie inditij in materia neceſſaria, eſt ſiſe illi, quod dicimus, luna auget ſuum lumen paulatim ſm lunarem figuram, ipſa itaq; eſt ſphærica. Quæ vero ex illis eſt in materia poſsibili pro maiori parte, eſt, ſicut dicere: ille cõgregat hoĩes, et præparat enſes, & arma, & fortificat mœnia ſuæ terræ, et non habet inimicum: ſicq; ergo vtiť verſutia ad rebellionem patrandam in regem. hæc autem nota eſt apud Antiquos in inditio ſimillimo. Quæ vero eſt in materia poſsibili ęqualiter, eſt, ſicut exemplũ dicendi, ille nõ receſsit á ſuo loco, & ſuperauit ſuũ riualem, adeo ꝙ ſucceſsit illi laſsitudo: ergo ille eſt fortis. Aliqñ etiam vtuntur hoc ad euidentiam ſupra puſillanimitatẽ, ꝙ ille vir non valeret eum illo ad fugam. Et hæc inditia primi appellabant coniecturas. Signa vero quædã ſunt in materijs neceſſarijs in ſecũda figura, vt dicendo, nerui oriũtur ex cerebro, quia radicanť in eo, quod vero fuerit in materia poſsibili pro maiori parte, eſt, ſicut dicendo, ille percuſsit inimicum ob terræ iniuriã: ille.n. aſcẽderat ad mœnia, & obuiam factus eſt ei ipſe inimicus: ſignificans autem iniuriam eſt hic actus. Illud vero, quod eſt in materia poſsibili æqualiter, eſt, cuius vis eſt vis inditij, quod ſit in hac materia, ex quo vis vniuerſaliũ in hac materia eſt vis particularium. Particulares autẽ cõuertuntur, & redeunt in primam figuram: & qñ ſiunt res vľes non ſunt magis falſæ, niſi ſm falſitatem particularium. Antiqui autem abijciunt hãc ſpẽm ſignorũ, quæ ſunt in hac materia. Inditia vero, quæ ſunt in tertia figura in materia neceſſaria, ſunt, ſicut dicimus, ꝙ tẽpus ſit orbis ſphæricitas: qm̃ oẽs res ſunt in tempore, et iterum oẽs res ſunt in orbis ſphæricitate. Illa vero, quæ ſunt in materia pro maiori parte, ſunt, ſicut, exempli gratia dicere, philoſophi ſunt ſtudioſi, quia Socrates philoſophꝰ eſt ſtudioſus. Quæ vero ſunt in materia poſsibili æqualiter, cauſa abijciendi illa eſt ipſamet cauſa abijciendi ea in ſecunda figura. Conuenit autem, ꝙ ſciamus, ꝙ hæc diuiſio non ſit eſſentialis præmiſsis ſignorum, inquantum ſunt præmiſſæ ſignorum, hoc eſt ſua diuiſio in neceſſarium & poſsibile, qm̃ præmiſſæ ſigni ſumuntur ex parte, qua ſunt receptæ in initio opinionis, vt diximus, & inquantum ſunt ſigna, & inditia ab initio opinionis, non ex quo ſunt in materia neceſſaria, aut poſsibili. Illa enim, in quibus ſumunť tales pręmiſſæ, ſunt ſyllogiſmi demonſtratiui, hoc eſt, ꝙ ſint, in quibus ſumuntur pręmiſſæ, ex quo ſunt neceſſariæ, aut poſsibiles in maiori parte. Poſsibiles vero æqualiter ſunt, quæ æſtimantur magis propriæ his orõnibus, ex quo nõ vtiť illis ars demonſtratiua, hæc.n.ars, dico artem Rhetorices, nõ vtiť illis ex parte qua ſunt æqualiter: qm̃ ſi vteretur illis ſm hũc modum, non ſequeretur ex eis magis res, ꝙ̃ eius cõtradictorium, ſed vtiť illis ex parte qua cognoſciť vnũ illorum modica iudicij inclinatione in initio opinionis, hoc autem eſt ſm aliquod tempus, & ſm aliquã diſpoſitionem, Quia autem aliqui viri ignorauerunt hãc rem, & abiecerunt, ꝙ hæc ars vtatur indicio in materia ęqualitatis, illi æſtimauerunt, ꝙ non cadat perſuaſio in illud quod eſt æqualiter.

Ars Rhetorices, & Ars Topices nõ habent proprium ſubiectum.

Hæc autem ars, vt dictum eſt, non habet ſubiectum propriũ, ſicut nec artis Topicæ eſt proprium ſubiectũ: qm̃ hæ duæ artes non ſumunt præmiſſas, quæ ſiunt in eis in anima, prout ſunt extra aĩam, ſed ſp iudicãt ꝙ prædicatum inſit ſubiecto ob diuulgationem ab initio opinionis, aut ſm veritatẽ, nõ quia naturæ ipſius prędicati ſit ꝙ inſit ſubiecto, aut naturæ ſubiecti, ꝙ ei inſit ipſum prædicatum, & nõ ſolum ſumit hæc ars præmiſſas, quę ſunt notæ diuulgatæ ab initio opinionis, præter ꝙ apponatur eis modus eſſendi, ſed etiam accipit neceſſarium ſm ꝙ eſt poſsibile in initio opinionis, & ſimiliter ipſum poſsibile, inquantum ſit neceſſarium. Acceptio vero ipſius neceſſarij inquãtum ſit poſsibile, eſt, ſicut ille, qui putauit, ꝙ cœlum poſsit eſſe alterius figuræ, & ꝙ generetur oĩs res ex qualibet re, quæ contigerit. Quæ vero putantur eſſe impoſsibilia, & ſunt poſsibilia, ſunt multæ res, quas eſſe non eſt difficile. Qui vero conſyderat credulitates vulgi de illis, licet modus verificationis, quem proponunt, ſit ei ab ætate pueritiæ, eſt, vt ꝙ oẽs res ſint poſsibiles, & ꝙ non ſit res impoſsibilis, adeo, ꝙ ſequatur illi, qui hoc dixerit, ꝙ hoc ſuum dictum nõ ſit neceſſarium, ſicut eſt dictum in confutatione, Platonis in Socratem, qñ Socrates ei dixerat nihil ſcitur. Plato dicebat ei, ecce rem ſcitam, videlicet hæc enuntiatio. Iam autẽ receſsimus ab eo, quo tẽdebamus: redeamus autem ad id, vbi eramus. Et dicimus, ꝙ id, quod coegit Antiquos ad diuiſionem propõnum ſigni ſm materiã, ſit, quia aliqñ contingit præmiſsis euidentibus in initio opinionis imbecillitas, & poteſtas quædam ſm materiam: et ideo præmiſſæ, quę ſunt in initio opinionis, qñ contingit eis, ꝙ ſint ex materia poſsibili pro maiori parte, ſunt vehemẽtioris perſuaſionis, ꝙ̃ ſint dum ſunt ſm æqualitatem. Sicq; iam expoſitum eſt ex hoc ſermone, quæ ſunt ſpecies ſignorum ex parte formæ, & materię, & conuenit, ꝙ loquamur de exemplo.

De Exẽplo.

EXempli autem ſunt quædam partes. Quædã eorũ ſunt, ꝙ enuntiemus prędicatum ineſſe ſubiecto, vel ipſius negationem ab illo, ob illud prædicatum ineſſe ſimili illius ſubiecti, aut ob illius negationem ab illo, qñ illud eſſe in ſimili, aut illius negatio ab illo fuerit qd notius, ſicut dum dicimus, ꝙ cœlum generetur, quia paries generatur. Et quędam illorum ſunt, ꝙ enunciemus prædicatum ineſſe ſubiecto, aut negari ab eo, ob ineſſe ſimile illius prędicati in illo ſubiecto, aut illud negari ab illo, qñ ineſſe ſimile, aut ipſum negari fuerit notius. ver. g. ꝙ enuntiemus de cœlo, ꝙ tranſmutetur, qa mouetur ſm locum. Et quædam illorum ſunt, ꝙ enuntiemus prędicatum ineſſe ſubiecto, aut negari ab eo, ob ineſſe ſimile illius prædicati ſimili illius ſubiecti: aut ob illud negari ab illo, dum ineſſe ſimile prædicati ſimili ſubiecti fuerit magis notũ, aut negari ab illo fuerit notius. v.g. mel reſoluit, quia zaccharum reſoluit. Aliquando autẽ eſt enuntiatio vľis, & ſimile particulare, ſicut dicimus voluptas eſt mala, quia vinum eſt malum. Differẽtia autem inter hoc, & inter inductionẽ eſt, quia in inductione verificamus vľe per particulare, hic vero verificamus vnum per alterum, quia illud ſit ſimile, non quia vnum eorum ſit in altero. Simile autem eſt duarum ſpecierum, ſimile in re cõi, aut ſimile ſecũdum reſpectum. Exemplum ſimilis in re cõmuni eſt, ſicut id, quod præmiſſum eſt: exemplum autem ſimilis ſm reſpectũ eſt, ſicut diximus, rex in ciuitate eſt ſicut Deus in mundo, & ſicut Deus eſt vnus, ſic expedit, ꝙ rex eſt vnus. In hoc itaq; exemplo, vtcunq; fuerit, nõ eſt enũtiatio vniuerſalis de particulari, ſimilium enim nõ eſt vnum vniuerſalius altero, neq; inueniũtur duo ſimilia ex hac parte. Manifeſtum autem eſt ex eo, quod præhabitum eſt in libro Priorum, ꝙ oratio neceſſario concludens ſit, in qua oſtẽditur pars per totum. Qñ autem hoc ita eſt, ex ipſo exemplo non ſequitur neceſſario vnus ſermo neceſſarius, neq; eſt cõcludens eſſentialiter. Ver.g. quia, qñ nos enuntiamus de cœlo, ꝙ ſit generatum ob ipſius ſimilitudinem ad corpora generatis per ſoliditatem, & æqualitatem, & contrarietatem, & cętera: cœlum itaq; in hac oratione eſt extremitas minor ĩ vno ſyllogiſmo, quod eſt ſubiectum quæſiti: generatum autem eſt extremitas maior, ex quo eſt prædicatum quęſiti: medius autem terminus eſt ſoliditas, & æqualitas, & cætera. Quãdo itaq; componimus ſyllogiſmũ, dicimus ſic, cœlum eſt ſolidum, & ſolidũ generatur, ergo cœlum generatur. oratio vero dicentis, ꝙ ſolidum generetur, nõ ſufficit,

ꝙ ſit

q; sit indefinita, si voluerimus concludere cœlum necessario in illa, nisi, & quousq; sumamus ipsum vniuersale, quod est, omne solidum generatur. Sicq; si peruenisset hoc vniuersale apud id, quod scrutati sumus quædã solida, eo modo quo consueuit, q; eueniant præmissæ expertæ, ostẽsio per exemplum in hoc esset superflua, nisi caperetur ſm modum præuij apparatus, & directionis ad occursum veritatis de vniuersalitate, licet non occurrat nobis veritas ipsius vniuersalis ad sensum huius rei necessario, sed in initio opinionis. Et hinc ostenditur, q; euentus veritatis vniuersaliter de talibus præmissis nõ fit ex sensu, sed ex alia virtute, sensus enim concipit de illis singularia terminata numero, & q; gradus æstimationis sint ſm suam propinquitatẽ huic vniuersali enunciationi, & ipsius distantiam ab illa. Æstimatio autem vniuersaliter est iudicium de vniuersalitate solũ sensu. Quia autem imaginati sunt quidã posteriores loquentium hoc, quod est id, quod dixit Abualmahal, qui ait, q; faciat acquirere ipsum exemplum veritatem ſm modum directionis & aduertentiæ tantum, sed ex quo ipsum non dr̃ de syllogismo vero ſm figuram, oporteret, q; omnes scientiæ essent principia, sicq; non esset ibi aliquid, quod doceatur per syllogismum, adeo, q; gratia exempli, possibile sit q; liber Almagesti legatur ab illo, qui non considerauit omnino res geometricas, & nouitas mundi esset per se nota. Iam itaq; ostensum est quis sit gradus exempli in verificatione, & in hac arte simile & conforme est inductioni in topica, sicut signũ hic est simile, & conforme syllogismo topico.

De Rhetoricis, quę non sunt secundũ orationem.

Expedit itaq; post hæc q; redeamus ad locutionem de rhetoricis, quę non sunt ſm orationem, & quantum tribuunt de verificatione. Hæ itaq; orationes vniuersaliter sunt tresdecim generum, quorum quoddam est ex eccellentia dicentis et defectus sui aduersarij, quia notum est, q; illud faciat hominem adipisci bonam æstimationem de illo, & faciat admittere id, quod ille dicit. Et aliquod est pręuius apparatus audientium per affectum ad verificationem, prout possibile est in verificatione audientis affectus cogens eius verificationem ex dolore, aut misericordia, aut timore, aut ira. Et hoc etiam videtur, q; declinare faciat hominem ad verificationẽ. Et de illis est allicere audientes per orationes morales, hoc autem fit, quando verisimile illis fuerit, q; dictum illius admitterent præclari intellectu, & viri nobilis educationis, & qui non vtitur deprauata opinione, neq; est peruersus. Et de illis est magnificatio rei, de qua est sermo, et illius paruificatio, oratio enim, quando magnificatur, anima erit declinis ad illam: & è contra, dum paruificatur, recedit anima ab illa, & non occurrit inclinari ad illam: Et de illis sunt conciones. Et de illis sunt testificationes. Et de illis est supplicatio. Et de illis est fideiussio, & pignoratio. Et de illis est solitudo in eremo, & tollerantia laborum, & vita monastica. Et de illis est, q; qualitas orationis, & vocis, & accentus sit secũdum dispositionem, qua putetur esse rem, quam proponit confirmare, sicut qui narrat rem terribilem pallescit, & erubescit eius facies, & eleuat eius vocem. Et de illis est deprauatio sermonum, & ipsorum declinatio, & deiectio maioris partis illorum, & eos ponere secundum formam, qua detegat illius turpitudinem, & facilem reddat illius oppugnationem. hęc autem magis ingrediuntur Sophisticã, q̃ Rhetoricam. Hæc itaq; sunt omnia deforis persuasiua: & à suo initio notum est, q; ipsa faciant adipisci solũ persuasionem, in quibusdam autem illorum latet hoc latentia quadam. Nos autem sermonem faciemus de vehementiore gradu istorum, qui est ipsa attestatio. Vniuersaliter autem attestatio est narratio quædam. In narratione autem est narrans vnus, aut plures q̃ vnus. Plures autem q̃ vnus aut erũt vniuersitas quædam, quam possibile est numerare, aut vniuersitas, quæ non potest numerari. Rerum autem narratarum quædam sunt sensatæ, & quædam intellectæ. Narrantes autem res sensatas, aut narrant illas quas viderint, aut narrant quæ audiuerint ab alijs, qui sint tales, quales sunt ipsi aut minores, aut maiores eis. Res autẽ narratæ sensatæ, aut sunt res præteritæ, quas non senserimus nos, aut sint in præsenti tempore, sed lateant nos. In narratione vero rerũ, quas sentimus, non est nobis immorandum, neq; vlla vtilitas. Et similiter putatur, q; sit in intellectis apud artifices, quorum cõsuetudinis est, q; exponatur in sua arte hæc intellecta. Sed apud vulgus potest esse, q; attestatio agat de illis persuasionem. Et hac de causa inuenimus sectam hominum nostræ gentis, quæ appellaĩ loquentium, q; non sustineant notitiam nouitatis mundi, & essendi creatorem excelsum, & cætera alia ab his ex radicibus legis super attestatione legis solum, sed vtuntur syllogismis. Secta autem, quæ Deum cognoscit, abhorret hoc. In narratione autem, & attestatione rerum sensatarum non videmus, q; fortificetur, & debilitetur verificatio per numerum narrantium, & per alias similes res, quæ his annexæ sunt. Fortioris autem fidei sunt quæ eueniunt ex illis, quæ narrauit vniuersitas, quam non esset definire, & dixerint, q; illi viderint ita. Et similiter quæ narrauit innumerabilis vniuersitas alicui alteri vniuersitati innumerabili, & dixerint, q; sic viderint. Et similiter quanto excedit vna vniuersitas aliã, & magis sunt adepti excellẽtiã illius, quod attigerũt, qñ cõuenerint ĩ suo initio & medio & vltimo: impossibile enim esset, aut difficile foret illos cõfundere. Et hæc pars narrationis est, q̃ vocaĩ Tora, i. Scriptura sacra. Et euenit huius veritas aliquo modo in missione Moses pricipis prophetarum, supra ipsum sit pax, & inuentione Sinai, & Horeb, & in cæteris alijs. Cõuenit itaq; scrutari quo modo hoc eueniat. Veritas enim quædã est essentialiter, & quædam est accidentaliter. Manifestum autem est, q; verificatio essendi rem sensatam primo & essentialiter eueniat à sensu: & ideo cui deficit sensus aliquis deest aliquod sensatum: esse autem sensata non adipiscitur solum per sensum, sed etiã per imaginationem eorũ ſm q; sunt. Et aliquando etiã euenit veritas essendi sensata essentialiter ex syllogismo. v.g. hic paries est fabricatus, sicq; eius est fabricator, sed nõ peruenit ex eo forma fabricatoris essentialiter. Ad adeptionẽ vero essendi res sensatas, quæ penitus non sentiuntur, non est nobis modus, per syllogismum aliquando euenit veritas essendi eas, sed raro, sicut aliqñ euenit nobis ipsarũ forma de illo quod fabricatum est raro. In talibus vero, licet non penetret sensus in sua singularia, penetrat tamẽ in sua nomina, aut quæ illa significant. Id autem, quod agit hanc verificationem apud maiorem partem hominum, est ex legibus & historijs. Sed satis notum est, q; hæc actio sit per accidens, qm̃ veritas illius sequiẽ quod æstimatur, q; sit eius causa, quæ est historia vel ĩ paucioribus modo quo causata sequunĩ suam cãm accidentalem. Causa vero adeptionis huius veritatis, q̃ est per accidens, & quo modo euenerit, nõ est ex his, q̃ oporteat constare ex hac scientia, & iam dictum est de ipsis in libro de Sensu & sensato. Quia autem quidam viri opinati sunt hoc, conati sunt tradere in historia numerum, ex quo eueniat veritas essentialiter. & quando non eueniret eis, dicebant, q; eueniat ex se, licet non euenerit ad nos. Hic autem est manifestus error. nam, si esset aliqs numerus, ex quo eueniret veritas essentialiter, res diuulgatæ non se excederent secundum numerũ narrantium, & possibile esset, q; hic numerus esset proportionatus, & constaret multitudo veri, & paucitas sunt cõpositæ ex combinationibus. Ex quo autem quidam illorum innituntur apponere in legibus conditiones, ex

quibus

quibus eueniat veritas, quæ non sint necessariæ, dixerunt ex suis conditionibus esse, ꝙ ex eis eueniat veritas essentialiter. Hæc autem ars vtitur historia, & attestationibus ex illo quod sumitur pro maiori parte, quæ est ipsa æstimatio. quod vero sumitur alicui rei, vt in paucioribus, non vtitur eo aliqua ars omnino. Diuulgatio vero statutorum scriptorum est res nota: id vero, quo euenit de illis verificatio, est ipsorum consuetus vsus. Consuetudo autem est magni vigoris. Et ideo videbis multos illorum, qui educati sunt in consuetudine stultorum, credentes nouitates fictas, & nõ possumus eos deuiare ab illis. Conuenimus etiam persuasiooi attestationis legis, decori, & conuentionĩ virorum legaliũ de aliqua re ipsius legis. & ideo ex quo æstimauerunt hoc quidam viri dixerunt, ꝙ scindens congregationem, nõ sit hæreticus. Abuhamadh autem Algazel locutus est de hac re congregationis in principio sui libri de Differentia inter Mauros & Amazonides. dixit, ꝙ ipse non dum congregauit quid sit congregatio. Contentiones vero sunt in differentijs verborum, sed magis persuasiuum, in quo sunt contentiones, est de lasso scindẽte promissiones legis, et sunt res, quæ videntur homini impossibiles. sed notum est, ꝙ, quãdo res est diuina, licet agẽs sit maxime enormis, noo facit adipisci aliquam rem præter bonam æstimationem de suo opere, & cõfidentia in illo, & de sua excellentia. Iam autem exposuit Abuhamadh Algazel in suo libro inscripto circa hæc, & dixit fides simpliciter in via lassi, prout eam descripserunt loquentes, est via vulgaris: egregiorum enim via est alia. Sicq; numerauimus hæc in rebus, quæ sunt deforis, de quibus æstimatur, ꝙ ex eis eueniat veritas. Rhetorica autem residui huius est nota. Signa vero suot nobiliora & vehementioris prioritatis, illis enim vtimur ad cõfirmationẽ illius, quod fuerit ex his ignotis esse, aut ignotum esse. v.g. quando præstantia loquentis nota, neq; diuulgata, vtimur huius expositione. hoc autẽ fit, quando aliquis æstimauerit, quod putauit esse miraculum, ꝙ non sit miraculum, vtuntur hoc ad ostẽdendum hoc esse miraculum. Et similiter est in attestationibus, & iudicijs, & reliquis, quãdo accidit disputatio de illis. Omnibus autem his rebus possibile est, ꝙ ipsis vtantur in omnibus artibus cõiecturatiuis, prout vsi sunt illis præteriti prædecessores, quia illi coniectabãtur, ꝙ esset via veritatis. Arist. vero, ex quo expositę fuerunt ei sui gradus in veritate, opinatus est, ꝙ opportunitas harũ credulitatum sit vsus vulgi, quo vtantur illis inter se in rebus particularibus voluntarijs, de quibus decernit iudicium, ꝙ sint bonæ vel malę. Quoniam autem rerum voluntariarum, de quibus iudicium decerott, ꝙ sint bonæ, aut malæ, quædam sunt, quæ inueniuntur in homine in se tempore præsenti, & hæ sunt virtutes & vitia: et quædam sunt, quæ inueniuntur tempore præsenti in alio, & est æquitas, & iniquitas: & quædam sunt, quæ ei inueniuntur pro tempore futuro, & hę sunt res iuuantes & nocentes: quarum primarũ dicitur oratio demonstratiua, secundarum vero dicitur iudicialis, tertiarũ vero dicitur deliberatiua. homo enim est quodammodo socialis, & ciuilis necessario. Quòd autem fiant orationes oratoriæ in his tribus generibus, exposuit Arist. tradendo regulas, & res, quibus homo valeat eloquenter dicere de vnaquaq; harum rerum perfectissimo modo, qui possibilis est huic rei. Et ideo definiunt hanc artem, ꝙ sit via, qua homo valeat agere persuasionem de vnaquaq; re particulari perfectissimo modo, qui illi conuenit secundum suam naturam. Id autem, quod diximus de hoc sm nostrum propositum de eloquentia, satis sit.

IN LIBRVM POETICAE.

De Orationibus Poeticis.

POeticæ autem orationes sunt orationes metricæ, quibus quæritur rei assimilatio, & exemplum in oratione ad promouẽdum rem versus fugam à re, aut fugæ enormitatem. Institutæ autẽ sunt metricæ, quia sic fit assimilatio pfectior. Et sicut in maiore parte artiũ, quæ assimilant rebus sensatis, sicut est ars Picturæ, & aliæ, noo sunt veræ ipsæ res sensatæ, sic orationes, quæ assimilant rem, nõ sunt oratiooes, quibus intelligitur illius essentia. Assimilationum autem sunt duæ species, videlicet species, qua assimilatur res alicui rei per vnã dictionum assimilationis: aut simulacrum sumptum, ac si esset essentia assimilati. hoc autem fit secundum commutationem, & accommodationẽ: prout dicimus terræ sudor est ipsum mare, quomodolibet illud tulerit. Hæ autem industriæ quædam sunt propinquæ, & quędam remotæ. Notum autem est, ꝙ hæc ars non sumat assimilationes, ꝙ sint ipsamet res, sed aliquãdo erat maior pars hominum in hoc, & sumunt rei assimilationem secuodum ꝙ sit ipsamet res: prout dictum Empedoclis de aqua maris, ꝙ sit terræ sudor, quem cõgregauerit in eius vesica. Fallunt autem istæ assimilationes, quando sumuntur secundum modum permutationis, & non venit in illis dictio assimilationis. Maior autem pars illius, quo fallunt hæ similitudines, fit, quando sumũtur secundum modum permutationis in res, quibus impossibile est imaginari assimilationem, aut difficile est illam imaginari. Hæ itaq; sunt plures fallaciæ, sicut oon æstimatur, ꝙ imaginetur ens, quod oon sit intra mundũ, neq; sit extra ipsum. Locus vero magis proprius huic errori est liber Elenchorum. Hæc autem ars, licet sit syllogistica, tamen non vtitur syllogismo in actu, nec est ei propria species, qua approprietur. Quando vero vteretur oratione syllogistica in actu, id fit secundum modũ erroris, & assimilationis alij arti. Arist. autem, quia vidit, ꝙ iuuamen huius artis sit magnæ necessitatis, quia per eam promouetur vulgus versus fidem alicuius rei, & ad non credendum illam versus actionem aliquam, aut illius omissiooem, numerauit res, quibus homo valet assimilare rem alicui rei de eo, cuius assimilationẽ proponit perfectissimo modo, quo possit fieri in hac re. Est itaq; ars Poetica, ars, qua æstimatur homo, ꝙ assimilet rem alicui rei, perfectione qua potest. Verumtamen hę perfectiones sunt extra perfectionem humanã. Concludẽdo autem dicimus, ꝙ qui intellexerit ea, quæ scripsimus in his tractatibus, & oon sit sciens naturaliter, possibile est, ꝙ instituat omnem orationem, quam audiuerit in verificatione & formatione. In hac autem arte est hooor, & præstantia modo, quo homo sit per ipsam promptus versus vltimam perfectionem, si sua perfectio sit in adeptione veracis speculationis, & per hanc quantitatem perueniet, ꝙ sit aptus illam recipere. Hac ergo quantitate perueniet ei gradus, quo sit fœlix ad vltimam perfectionem. Excelsus autẽ Deus est, qui est Deus adiutor, & sustentans, & nõ est Deus, nisi ipse, qui semper laudetur. Amen.

Epitomes Auerrois super libros Logicæ Aristotelis, finis.

LIBRI PERI HERMENIAS.

Quæsitum I.

De Prædicatis compositis, & diuisis.

Philosophus opinatur, ꝙ prædicatorum simplicium quædam sunt, quę cum componuntur, fit ex eis prædicatum vnũ per se, & hęc verificanť diuisa & cõposita necessario, & quędam sunt, quæ dum componuntur, fit ex eis prædicatũ per accidens, & hęc dum verificantur, cum horũ sit verũ & falsum. Et proprietatis prędicatorum, quæ verificantur diuisa & composita, sunt duæ res: quarum vna est, ꝙ esse vnius ipsorum duorũ alteri sit per se: secunda autem est, ꝙ vnum ipsorum nõ dependeat ex altero: nam, quando vnum dependet ex altero ipsorum duorum, euenit orationi nugatio: dum vero alterum ipsorum nõ inest alteri per se, euenit huic falsitas: & exemplificauit de his, quæ verificantur diuisa, & falsificantur composita de dicto dicentis, Nichomacus est medicus, & Nichomac⁹ est speculatiuus, potest esse, ꝙ falsificetur prędicatio de eo, qñ esset medic⁹, non speculatiuus circa artẽ medicam, & ꝙ verificeť dũ esset speculatiuus circa ipsam. Et exẽplificauit, dum insunt illi duæ conditiones, prout dicimus, homo est aĩal, & homo est rõnalis, nam uerificať, ꝙ dicať, ꝙ homo sit aĩal rõnale. In quibus vero euenit nugatio, & superfluitas, est, prout dicimus, homo est aĩal, et homo est corp⁹, nam dũ componũtur hæc duo ẜm prædicationẽ, euenit huic nugatio, & superfluitas: put diceremus, homo est aĩal corpus, nã aĩal ĩcludit ipsum corpus: repetitio itaq; eius esset superflua. Etiam putauerunt quidam, ꝙ huic eueniat falsitas, quia successio corporis ipsi aĩali decernit, ꝙ aĩal sit vsius corpore, & quoddam sit corpus, & quoddam sit non corpus: hoc autẽ est falsum. Hoc itaq; est, quod opinať Philosophus de prædicatis, quæ verificantur diuisa de vna re, & nondum componuntur, & quæ sint prædicata, quæ verificanť composita, hoc est, coniuncta. Philosophus itaq; opinať de eis, ꝙ sint duarũ specierum, quædam spẽs, quæ verificať, dum est diuisa, & quædam spẽs, quæ falsificať. Exemplũ illius, quæ verificatur composita, & falsificatur diuisa, est, prout dicimus, Homerus est Poeta, verificať composita, & falsificatur dum diuidiť, nam Homerus non habet esse, tamẽ verificatur de eo nunc, ꝙ sit poeta. Exempli gratia, qa dicimus de mortuo, ꝙ sit homo mortuus, cum vero diuiditur hoc, & dicitur, ꝙ sit homo, est falsum, et dũ componitur, verificatur. Et opinatur, ꝙ cõditiones horum dum verificantur sint duæ res: quarũ vna est, ꝙ res non prædicetur de alia re per accñs, sicut est prædicatio non entis de Homero. Prout dicimus, Homerus est Poeta, nam prædicatur de eo hæc dictio pp connexionẽ cum poemate: secunda autem est, ꝙ res connexa nõ sit opposita rei, cui connectiť, nec in potentia, neq; in actu, sicut est oppositio nominis hoĩs ipsi mortuo, et ẜm hũc intellectũ sermonis Philosophi in hoc loco conuenerunt oẽs Expositores, prout retulit Auic. & hæc ipsa est opinio Abunazar, sicut videtur de suo sermone in libro Elenchorum. Auicenna vero iam dubitauit contra oẽs circa hanc rem dubio nõ modico, & arguit eos, & instirit, & exposuit sermonẽ Philosophi de his verbis ẜm aliud significatum, prout in fine narrabimus, et summa illius, quo dubitauit circa hãc rem est, ꝙ ipse dixerit, oportet si hic essent prædicata, quæ verificantur diuisa, & quando componuntur falsificantur, ꝙ suum significatum sit tẽpore compositionis, intellectum vero de ipsis sit suũ significatũ tpe diuisionis, dum vero perscrutatur suum significatũ tpe compõnis & diuisionis, si ibi accidat falsitas, prædicatum, quod falsificatur tpe diuisionis, non esse prædicatum, quod verificať tempore cõpõnis: et sic quod verificatur tempore diuisionis non est falsum tempore compõnis. Et ait, ꝙ, dum obseruaueris, ꝙ significatum prædicati in diuisione, & compõne sit idem, euenit necessario, ꝙ id, quod verificatur compositum, verificetur diuisum, et quod verificatur diuisum verificetur cõpositum. Exempli gratia, quia dum intelligimus de hac dictione speculatiuus dicendo, ꝙ sit medicus speculatiuus, id, quod itelligimur de ea diuisim, est, ꝙ ipse sit speculatiuus: & oratio cõposita est vera, dum vero intelligimus de ea significatum aliud à significato, quod intelligitur de ea diuisim, quæ est speculatio medicinæ, esset falsa. Hæc autem intelligentia euenit nobis per accidens ob eius connexionem cũ medico, & sic dum verificatur de Homero, ꝙ sit poeta, & falsificatur de eo, ꝙ sit simplr, intellectũ de orone, quæ est falsa, est aliud ab intellectu oronis entis, quæ significat solam copulã. Si autem intelligereť de dictione entis vnum significatum illorum duorum significatorum, & est suum significatum copulatiuum, non verificaretur neq; falsificaretur, dum diuideretur. Si autem intelligereť de ea esse verũ, falsificarentur ambo significata, i. compositio et diuisio de ea: & sic, dum dicimus, ꝙ verificetur de hyrcoceruo, ꝙ sit imaginarius, & non verificať de eo, ꝙ sit simplr, hoc est, quia per dictionem entis nõ intelligiť in duob⁹ locis vnum significatum: dum vero de ea intelligiť vnũ significatũ, quod est esse imaginariũ, esset oro vera ẜm diuisionem & cõpõnem. Philosophus vero intẽdit hic notificare, ꝙ hic accidit intellectum falsum pp vsum & consuetudinem, non, ꝙ hoc sit annexũ ipsi rei, prout accidit illi, qui intellexit sermonẽ dicentis, ꝙ quidã hõ sit rõnalis, et qdã irrõnalis: nã hoc accidisset, si intellexisset falsa intelligentia, hoc vero non est naturæ particularis, hoc vero est p accñs. re autẽ exñte, vt putauit, error hic euenit, dum putať falsum ei accñs, ꝙ sit verũ, non, ꝙ ex hoc loco inferatur falsum per se. & o vtinã scirẽ quo nã pacto Philosophus non numerat absolutas, & cõnexas inter fallentes per se in lib. Elenchorũ. Hęc itaq; est summa illorum, quæ dixit hic vir cõtra Peripateticos circa hoc quæsitum, & est dubiũ vertẽs cõtra ipsum Philosophũ & Expositores imitantes ipsum. Et nõ habet significatũ decẽs illi, qđ exposuit ipe circa sermonẽ ipsi⁹ Philosophi, nã ars Logica nõ speculať errorẽ, q est p accñs, sicut nõ speculať res, q̃ sunt decẽtes et rectę ẜm accñs: et dispõ eius est sicut dispõ oĩum artiũ demõstratiuarũ. re aũt ita exñte, hoc dubiũ p̃mo vertiť cõtra Philosophũ, & scđo cõtra eius imitatores, occasiõe modicæ aduertẽtię, quã habuerũt ad errorẽ occurrẽtẽ huic loco. Nos autẽ dicimus, ꝙ itells dictionis p̃dicati ẜm diuisionẽ et cõpõnẽ nõ euadit, qn sit vndiq; vnũ, aut vndiq; diuersum vel differẽs ẜm magis & minus. Si est diuersum, vndiq; sua verificatio & falsificatio, dũ diuidiť & cõponiť, fit p accñs, sicut verificať de hoĩe, ꝙ sit medicus solũ, & speculatiuus p se solũ, dũ autẽ cõponiť hoc, & dr̃, ꝙ sit medicus speculatiuus intẽtũ p ipsum est, ꝙ sit speculatiuus in medicina, posse est, ꝙ hoc verificeť de illo, q est speculatiuus in medicina, & falsificeť de illo, qui nõ est speculatiuus in medicina. Sed esse veritatis huius compõnis, vel falsitas, qñ attribuiť veritati, quę est in diuisione, fit p accñs, nã peritus in medicina et speculatiuus ẜm se nõ est vndiq; idẽ. Prædicatũ itaq;, qđ cõputať, nõ est illud quod diuidiť. Si vero intellectus dictionis in diuisione esset vndiq; illud idẽ intellectui eius in compõne, & est verũ, ipse est ipsum copulatum. Notũ itaq; est, ꝙ, quando prędicatũ diuidiť & intelligiť de eo res, quę intelligiť de eo, dũ est copulatũ, ꝙ adhuc sit copulatũ, et nõ diuisũ, sed ꝙ sit copulatũ p signũ, & si nõ sit dictio copulãs.

Iudicium autem diuisionis & compōnis fit denoīando rem per signum. v.g. quia ex quo verum est de hyrcoceruo, ꝙ sit imaginarius, notum est, ꝙ dum absoluimus sermonem de eo, et dicimus ꝙ sit, & intelligimus per dictionem entis ipsum ens imaginarium, nondū transtulimus à compositione ad diuisionem. Expedit ergo talibus dum diuiduntur, ꝙ trāsferantur à complexione ad dissolutionem: notum autem est, ꝙ dissolutio decernat, hoc est, ꝙ diuisio superaddat, & faciat additionē rei cōplexæ: nā, cū dixerimus, hyrcoceruus est imaginarius, complexum decernit, cum vero diuiditur & dicimus, hyrcoceruus est, tūc superaddit ei intentionē cōplexionis, qm̄ per ens intelligitur esse extra imaginationē, vltra esse i imaginatione: nā ablata est copula, & diuisum tandem absolutius est, q̄ cōplexum, prout dicimus, Socrates est bonæ formę, dū diuidiť, & dr̄, Socrates est bonus, tunc ferť ipsum absolutum, & continet plusq̄ complexum, quod fuerat bonū quodammodo ſm additionem alicuius rei vltra rem cōplexam. Translatio ergo à cōpōne ad diuisionē, est trāslatio à cōplexione ad dissolutionē, i. à ſm quid ad simplr. Et ex quo multæ res verificantur cōplexæ, & non verificanť incōplexę, euenit huic loco, ꝙ dū fuerit verus ſm cōpōnē, ꝙ fallat absque dubio, dum fuerit diuisus. Verificať itaq; dictum nr̄m de hyrcoceruo, ꝙ sit imaginarius, & fallit dictum nr̄m, ꝙ sit, dum intelligitur per ipsum ipsa diuisio. Verū est itaq;, quod credidit Auicenna circa hunc locum, ꝙ, qn̄ subintellectū per dictionem in diuisione sit ipsum idē, quod est subintellectū in cōpōne diuisionis, et sensus sit verus, sed latuit ipsum, ꝙ ibi non sit diuisio, sed est compositio in potentia: & similiter prædicata, quæ sunt vera diuisa. Si diceremus itaq; etiā, ꝙ oporteat subintellectum ex eis tpe diuisionis esse subintellectum tempore cōpōnis absq; additione & imminutione, illa nondum sunt translata à diuisione ad cōpōnē, cum cōpō sit complexio quædam. Complexio autē decernit vnionē complexi per modum denoīantis, & per hoc fit cōplexum vnum. Exempli gr̄a, dum dicimus medicum speculatiuum decernit, ꝙ speculatiuus sit denoīatiuum limitans medicinā. Dum vero ex dicto nostro speculatiuus intelligimus eandem denoīationem tpe cōpōnis, quā intelligimus tempore diuisionis, hæc est ōro non composita, neq; vna, neq; per se, neq; per accidens, nam nō refert in diuisione, siue facias prædicare diuisa de re duobus temporibus, siue prædiceno vno tēpore, dū ex hoc non intelligiť, ꝙ quoddam ipsorum sit prædicatum alicuius. v.g. quia dum prædicauerimus de Nichomaco, ꝙ sit medicus diuisim, & prædicauerimus de eo, ꝙ sit speculatiuus diuisim, deinde prædicauerimus de eo ambo hæc prædicata simul, & nō intelligetur ex nostro dicto speculatiuus, ꝙ sit denominatio medici, sed Nichomaci, tunc notum est, ꝙ ibi non sit penitus vlla complexio, neq; prædicatum est vnum: non existente autē ibi complexione non fit translatio à diuisione ad compositionem, & perinde dum prædicauerimus de Nichomaco, ꝙ sit medicus, & ꝙ sit speculatiuus suo oculo, deinde prædicauerimus de illo compositū ex ambobus his, quod est medicus speculatiuus suo oculo, opportunum est necessario, ꝙ intelligatur in compōne, ꝙ speculatiuus suo oculo sit denoīatio medici, non denoīatio Nichomaci, absq; ꝙ sit denoīatio medici: nā re ita exn̄te, prædicatum non esset vnum per se, neq; per accidens, nec esset ibi penitus compositio, i. ꝙ diuisio staret in se, & non perueniret ad compositionem neq; per se, neq; per accidens, & ex quo non complectitur speculatiuus cum medico, enūtiationes sunt semper diuisæ in potentia. Oportet ergo, dum fit translatio à diuisione ad compositionem, ꝙ multitudo transferatur ad vnitatem vel per se, aut per accidens. Et proinde, dum Philosophus perscrutatus est prædicatum compositum, quando fit vnum, protulit sermonem, ꝙ prędicatum compositum aliquando sit vnum per accidens, & aliquando per se, dum autem est vnum per accidens, potest verū dicere, vel falsum ex parte qua est vnum. ¶Ex quo autē Auicē. non intellexit, ꝙ translatio à diuisione ad compositionē sit trāslatio à multitudine ad vnum, intulit, ꝙ intellectū per compositionem & diuisionem sit vnum: hic autem est maximus error. Expedit ergo, dum transfertur à diuiso ad compositum, ꝙ transferatur à resolutione ad cōplexionem, & dum trāsfertur à composito ad diuisim, ꝙ transferatur à complexione ad resolutionē, & à multitudine ad vnum: & notū est, ꝙ resolutio decernit intentionem additam complexioni: re autem ita existente, oportet necessario, ꝙ aliqua complexa, dū resoluuntur, dicāt falsum: & hæc est res opportuna ex natura ipsius resolutionis, prout dicimus, ꝙ hyrcoceruus est imaginarius: nam resolutio, quando dicimus, est, dum intelligitur, inde ipsa diuisio dicit falsum ex natura ipsius diuisionis, non ratione imaginationis & visus, prout putauit Auicēna. Vnio vero compositionis decernit per se translationem ipsius sensus à resolutione ad complexionem, & ex complexione ad resolutionem, et ex multitudine ad vnitatem, & ex vnitate ad multitudinem, nō ꝙ oporteat, ꝙ intellectum sit vnum, prout credidit Auic. neq; est etiā vndiq; diuersum, qa fieret translatio p accidens, prout intulit inde. Quod autē deiecit hunc virum i tales errores fuit maxima extimatio sui de se, aliter. n. si aliqua persistentia perstitisset in se manifeste fuisset ei hæres. Deus autem dirigit, quē vult ad id, quod decet.

LIBRI PRIORVM.

Quæsitum. II.

De definitione Termini.

DEscripsit Arist partē propōnis, quā vocat terminū, qn̄ dixit: Voco aūt terminū, in quē resoluiť ppō: & hoc est, sicut dcm̄, et id, de quo dr̄. Et qdā nouissimorū, q dr̄ Alex. Aphrod. icrepat hāc descriptionē, & ait, ꝙ si dixisset ꝙ sit, sine quo nō possit iueniri ppō, posset euadi ab eo, in quo pōt falli p hāc descriptionē: nā ppō iā resoluiť in syllabas, & tandē in lr̄as, q̄ sunt i ea. Ae ēr circa sermonē Alex. est difficultas, nā ppō negr esse ppō, nisi p copulā prædicati ad subm, & copula ipsa nō vocať terminus. Abunazar aūt putauit, ꝙ id, qd ferūr Alexādrini, sit deuiatio ab itellectu sermonis ipsius Alexā. & ꝙ Alex. intellexisset, ꝙ, dū adijciť hæc cōditio dicto eius, i quē resoluiť ppō, nō euenit obiectio: hoc est, si diceret, ꝙ sit in quē resoluiť ppō, sine quo nō pōt esse ppō, quia hoc adiecto descriptio nō indigeret exēplo, qd induxit Arist. vt nō perficereť nisi exēplo ipso, i. qn̄ dicit Arist. postq̄ dixerat in quē resoluiť ppō, sicut dictū, & id, de quo dr̄, hoc est, ꝙ prædicatū est subm. Ego autē dico, ꝙ Alex. Aphrodiseus nō euadit qōnē p hoc superadditū, & ꝙ descriptio Arist. non sit imperfecta, nisi perficiať exēplo, prout opinatus est Alex. & ei assensit Abunazar. Quòd vero descriptio Alex. nō euadat difficultatem, est notū pp copulā ōronis perfectæ, i. pp dictionē significantē copulā prędicati cū subiecto: nā ppō resoluitur in illā, & impossibile est, ꝙ sit sine illa, & hoc expresse, vel implicite: implicite qdē absq; ipsa dictione, ꝓut est moris sermonis Arabici, cū non sit aliquis terminorum syllogismi. Quòd vero descriptio Aristo. sit per se sufficiens, non indigens robore per exemplū, vt per hoc cōcedatur, sicut putauerat Alex. & consensit Abunazar, notum sit, quia in quē resoluiť propositio, quidam est p se, & quidā per accidens, simplr vero loquendo, prout

1. Priorum, cap. 1.

conuenit

cõuenit fieri in absoluta arte, intelligiť inde ille, qui est per se, dum vero intelligitur ex sermone Arist. in quem resoluitur propositio per se, necessario ille est subiectũ, & prædicatum. Hoc autem fit, quia id, in quod res resoluitur per se, est illud, quod potest inueniri solum per se, absq; re in quam resoluitur res per se, & est illud, in quod resoluitur. exempli gratia, quia corpus compositum resoluitur in elementa per se, cum inueniantur sola sine eo, & resoluiť in alias res, quæ insunt ei per accidẽs; quæ nequeunt esse nisi in composito, prout est forma, quæ est in composito. Constito autem hoc, prædicatũ & subiectum, quando in ea resoluitur propositio, inueniuntuř per se absq; reliquis suis partibus, sicut copulæ syllabæ, & literæ, prout est res artis inuẽtę per se de partibus orationis categoricæ, quæ potest intelligi per se, absq; φ sit pars orõnis categoricæ. Ac copula etiam significat habitudinem prædicati & subiecti, & est in ppositione fm modum coniunctionis in propositionib⁹ hypotheticis, & fm modum cõpõnis in rebus compositis ex rebus, ex quibus componuntur, & sicut compositum non dicimus, φ resoluatur in compositionẽ, sed dicimus, φ resoluatur in res, ex quibus dum componuntur, fit compositum, sic dicimus de propõne, φ nõ resoluať in copulam, sed resoluitur in res, quarum coniunctionẽ significat copula, nam copula est quædam coniunctio. Ostensum itaq; est de hac diffinitione termini, φ sit definitio perfecta, cui nihil deficit, vt non perficiatur nisi exemplo, prout putauerunt Alexander & Abunazar, & φ additio Alexandri addit defectum, nam qui vltra modum superaddit, subtrahit.

Quæsitum III.

Quid sit propositio absoluta, id est de inesse.

1. Priorum, cap. 2.

INtentio huius sermonis est scrutari propõnem, quę vocatur de inesse, & absoluta quid sit, & quæ sit opinio Arist. et Expositorum, qui disceptauerunt circa hoc. Dicimus, φ circa id, quod ad nos peruenit dictum ab Expositoribus, prout scriptũ inuenimus in lib. Themistij, & prout narrauit Abunazar, sunt duæ opiones, quarum vna est opio Themistij, et Eudemi, et altera est opio Theophrasti. Opio itaq; Theophrasti est, φ ppõ absoluta, idest de inesse, est illa, in qua deficit modus necessarij, & modus posis, & neuter ipsorũ exprimiť in ea, & orõ fm se est necessaria, vel posis. Propositio itaq; de inesse fm opionem istorum est, ppõ non habens modũ, & quasi est genus necessariæ et posis, ex quo apta sit, vt ei addať alter horum duorũ modorũ fm materiæ exigẽtiam. Hæc itaq; est opio Peripateticorũ de absoluta. Alex. vero et nouissimi Expositores oẽs, pręter Themistium, opinãtur, φ propõ de inesse sit propõ posis dum est in actu: hoc est, dum suum prædicatum inest in actu ipsi subiecto tẽpore præsenti, quilibet enim istorum putat circa hoc, φ eius opio fuerit opinio Arist. Et vtraq; duarum sectarũ argumentať ex parte rei in se, & ex verbis Arist. in se, & fortiores sunt illorũ, qui argumẽtanť fm opionem Theophrasti. Ratione quidẽ rei in se est, quia propõ de inesse fm opionem Alex. difficile est, φ inueniatur vlis, sed inuenitur contingẽter & raro, et talibus propõnibus non vterenť agricolæ, tãto minus topici, aut demõstratiui. Rationes vero ipsorũ ex verbis Aristo. in se sunt, quia apud mistionẽ posis cũ absoluta: hoc est, cum absoluta fuerit maior, non fiunt tales absolutæ de inesse per se: hoc est, quæ sint veræ vlęs aliquo certo tpe, & raro: & proinde dixerunt hi, φ dum Philosophus putat, φ hæc spẽs mistionis inferat falsum, ostensio illius est, φ debeant fugi tales absolutæ, & fiat absoluta non connexa, i. non limitata fm quid. Sermo autẽ Arist. est hic: Expedit, φ inueniãtur propositiones, quę sint de oĩ sine tempore limitato, prout est præsens, vel aliquod certum tempus, sed absolute. talibus. n. propõnibus vtunť syllogismi, nam si sumerenť præmissæ, quę sunt fm de certo tpe, non fit syllis. et ex quo tulit hunc sermonem, induxit terminos inferentes verum fm hãc mistionem, & terminos inferentes falsum. Exemplum inferentium falsum est, sicut dicimus, ois homo potest moueri, & oẽ quod moueť nunc est equus, sequitur ide, quod ois homo sit equus, quod est falsum. Et exemplũ illius, quod infert verum, est, ois homo potest moueri, & omne quod mouetur nunc est aial, dum contigerit, φ nõ moueať aliqua res, nisi ipsum animal: sicq; omnis homo est aial, & hoc est verũ. Hęc itaq; sunt fortiora illorum, quibus argumẽtanť ex verbis Arist. & ex re ipsa in se. Secunda vero secta argumentatur ad hoc ex re ipsa in se, & ex sermone Arist. ex re ipsa in se, quia ipsi putant, φ intentio Philosophi hic, hoc est, in libro Priorum sit loqui de modis propõnum ex parte qua sunt absolute esse extra intellectum, nõ ex parte qua sunt in intellectu solum. Absolute autem fm opionem primæ sectæ, hoc est fm opionem Theophrasti, non habet nisi in intellectu. Hoc itaq; est in modalibus, dum proportionatur eius vis indefinitæ in habentibus signum, dũ proportionatur illis, & sicut de indefinita dr ibi, φ eius vis sit vis particularis, sic expediret hic, φ dicať, φ vis absolute sit vis posibilis, & non limitať in sermone. exempli gratia, quia expediret, φ diceretur hic de negatiua absoluta, φ non conuertať: si autem esset necessaria conuerteretur. Oportet itaq;, φ dicať de hac, φ non cõuertatur, sicut dr, φ ex duabus indefinitis nõ inferať aliqd, sicut ex duabus particularibus. Ac etiam omissus esset ab Arist. quidam modus essendi, cuius ipse non meminisset, nisi modum illationis, quæ est de inesse, quæ est extra aiam. Hoc itaq; est ex fortioribus, quibus hi argumẽtati sunt ex parte rei in se. Ex parte vero verborum Arist. est, quia Arist. in ostẽsione permutat propõnem posibilẽ loco de inesse, & hoc significat, φ illa sit inuenta in actu. Ac etiam exemplum illius, quod tulit de mistis ex de inesse, est, quia mista est, quæ inest in actu toti subiecto quodam certo tempore, contra exemplũ, quo visus est in de inesse simplici, quia ipsam posuit de materijs necessarijs: & ideo etiam altera secta argumentata est circa hoc. Abunazar autem declinauit ad opionem Alexandri Auicenna autem circa hoc habet opionem, quam vltimo dicemus. Constitis autem his dubijs, dicimus nos, φ per se notũ sit, φ propõ vlis sit, cuius prędicatum inest toti eis subiecto, & φ eius sint duæ spẽs, quarum vna est, φ prædicatũ insit toti subiecto in actu, altera autem est, φ nõ insit toti subiecto in actu, nisi possibiliter, hoc est, tpe futuro. Illius autem, cuius prædicatum inest toti subiecto in actu, quædam est, cuius prędicatum inest semper, & est ipsa necessaria, & quædã non semper, & illa est ipsa de inesse, & illa, quæ non est semper, est duarum spẽrum, quædã spẽs, cuius prædicatum inest toti subiecto pro maiori parte tẽporis, & est cuius subiectum nõ recipit sua apta natura nisi vnũ duorum contrariorum, alterum autẽ inest per accñs, prout dicimus, oẽ hñs oculos videt. Quã spẽm propõnum retulit Arist. in libris Peri hermenias, & altera spẽs, cuius prędicatum non inest pro maiori parte, sed pro minori, vel æqualiter: & hæc est, cuius subiectum recipit duo contraria æqualiter, put somnus & vigilia insunt aiali. Propositio itaq; de inesse fm prædicata est trium spẽrũ pro maiori parte, & pro minori parte, & media inter ipsas: & hoc fit fm dispõnẽ posibilis, quia quædã pro minori, & quædam æqualiter. Sed hæ tres drię accidũt posibili rõne subiecti: hoc est, rõne prædicationis, p minori parte et raro: illi vero, quę est de inesse, accidit rõne tpis. Notũ autẽ est, φ illa de inesse pro maiori parte plurimo

temporis fit posſibilis pro minori parte in pauſillo tēporis hoc eſt, quandn prædicatum non ineſt toti eius ſubiecto in actu pro maiori parte temporis, eſt ipſa poſsibilis, quæ dum permutatur in de ineſſe fit de ineſſe, p maiori parte, & non vtuntur ea in ſcientijs. Illa vero quæ eſt poſsibilis pro maiori parte per pauſillum temporis, & de ineſſe per plurimum temporis, notum eſt, ꝙ vtantur in ſcientijs. Et iam expoſuit Abunazar in ſuo libro Poſteriorum, dum ait, ꝙ nnn neceſſarium eſt duarum ſpecierum, aut de ineſſe in maiori parte ſubiecti, aut aggregatum ex ambabus reb⁹, vel de ineſſe in minori parte & æqualiter: nam duæ aliæ diuiſiones ſpeculantur illas, & hanc ſpeciem propoſitionum ſubintrant propoſitiones ſimiles neceſſarijs, cum non ſint neceſſariæ, ſicut ꝙ omnis coruus ſit niger, & oīs nix eſt alba: & ſic ſunt propōnes, quas Abunazar dicit eſſe propinquas perfectæ veritati, & ſunt illæ, quibus nullus ſenſus contradicit: nam propoſitiones veræ neceſſariæ ſunt, quas intellectus excogitat ſecundū proportionem per ſe inter prędicatum & ſubiectum. Dum vero intellectus non excogitat ſecundum hanc proportionem, dirigitur ad illas ipſa poſsibilitas. Directa vero ad eas hac poſsibilitate ipſæ ſunt de ineſſe non neceſſariæ, & ſæpe hæ propoſitiones ſubintrant ſcientias, immo maiorem partē ſyllogiſmorum, prout ait Ariſt. fiunt ex his propoſitionib⁹. Dixit autem hoc, quia illę, quę ſunt per ſe, ſunt rari eſſe: et ob hanc eandem rem dixit Ariſt. in libro Poſteriorū, ꝙ omne per ſe ſit neceſſarium, quia, quod nō eſt per ſe, eſt de ineſſe: ex quo poſsibile eſt, ꝙ prædicatum categorici non inſit ſubiecto pro aliquo tempore. Re autē ſic ſe habente, propoſitio de ineſſe quam intendit Ariſto. non eſt, quę eſt pro minori parte, prout quidam viri intellexerunt ex Alexandro, ſed Ariſt. intēdit ambas res ſimul, ſed ipſe prima intentione intendit eam, quæ eſt, p maiori parte, & illas alias ſecunda intētione, quatenus ipſæ conferunt quibuſdam locis, prout confert ſyllogiſmo ducenti ad impoſsibile, quando ad eam tranſmutatꝰ poſsibilis, quæ eſt pro plurimo temporis, & Ariſt. vtitꝰ hac, quæ eſt pro minori parte temporis permutatinnis, quia nnn eſt differentia inter vtranq; in hoc loco illationis, & inter illam, quæ eſt pro maiori parte: nam propoſitio, quæ ei connectitur in his locis, non eſt poſsibilis, et cauetur ab ipſa in connexinne cum poſsibili: hoc eſt, dū poſsibilis fuerit ipſa minor, nam ex ambabus non congeritur ſpecies aliqua concludens. Ariſt. itaq; congregauit ei ſummam rei ſpecierum abſolutarū, prout congregauit ſummam rei ſpecierum poſsibilium: hoc eſt, ꝙ ipſe non diſtinguat in hoc libro, niſi illas, quæ ſunt pro maiori parte, & illas quæ ſunt pro minori. Et iam diximus cauſam huius in noſtra expoſitione huius libri: & notum eſt, ꝙ duæ ſpecies propoſitionum: hoc eſt, illæ, quæ ſunt de ineſſe pro maiori parte, & illæ, quæ ſunt, p minori parte, transferuntur à pnſsibilitate: ſed de ineſſe pro maiori parte transfertur ab ea, quæ eſt poſsibilis, ꝙ pro minori parte temporis eſt, ea vero quæ eſt de ineſſe pro paucioribus, transfertur ab ea, quæ eſt poſsibilis, p minori parte temporis. Aut itaq; latuit Alexandrum hæc res quam diximus de diſpoſitione abſolute, aut latuit viros illos, hæc res de verbis Alex. & errauerūt per illam, & putauerunt, ꝙ intenderit per hanc abſolutam pro minori parte, cum præter hos nō ſint imaginabiles viri aliqui: illud autem eſt id, quod eſt decens, & conuenientius. Qūocūq; autem res ſe habeat illud eſt, qđ expedit nobis, vt ſubſtētemur, & per ipſum exponamus opionem Ariſt. de propōne de ineſſe, nam illa eſt opio, ex qua auferunꝰ oīa præcedētia dubia, quæ cōſequunꝰ vtrāq; ſectam, & cū hnc ſit res per ſe vera & nota, cum per eam innoteſcant prima principia. Vos autē videte opionem Ariſt. ꝗ vehementis conuenientię eſt ipſi veritati, et ꝗ maxime remoti ſunt hoīes ab eius intellectione circa plures res per ſe notas, tanto magis circa notas per aliud. Deus autē eligit & exaltat quē vult. Apud me autem ferꝰ, ꝙ Ariſt. intendat per abſolutā. i. de ineſſe cōem neceſſariæ, & de ineſſe in actu, & ſit propō de ineſſe ſm hoc, cui non adijcitur cōditio, niſi eſſe in actu abſq; ꝙ ſumaꝰ temporalis, aut neceſſaria. Id autē, quod intelligiꝰ de eius ſignificam eſt, ꝙ ſit neceſſaria, aut temporalis: pro maiori autē parte ſylls componiꝰ ex connexione harum propōnum. Ariſt. autem exemplificauit de eſſe tēporalis in miſtione neceſſarij, & abſoluti, quia in hoc eſt potentia iſtorum, prout vis indefinitæ eſt vis particularis, quod fit, dū caueꝰ vſus propōnis de ineſſe pro minori parte in miſtione poſsibilis & de ineſſe, extat illius præceptū, ꝙ non conſtituat id, quod contineat hanc ſpēm propōnis de ineſſe: ſed pōt poni, quod continet neceſſariū, & de ineſſe pro maiori parte. Iam autem expoſuimus hoc in nr̄is cōmentarijs ſupra verba Ariſt. circa hunc locū, nam Dei gr̄a iā expletus eſt ſermo maioris partis illorum. Qui autē vult, ꝙ ei cōſtet perfectio huius rei conſyderet illū lib. Auicē. vero errauit circa hanc rem magno errore. Expoſitio autē illius, quod dr̄ circa hoc, eſt, ꝙ prædicatio neceſſaria propōnum apud ipſum fit quinq; modis. Quorum vnus eſt, ꝙ prædicatum inſit ſubiecto ſp & eſt neceſſarium ſimplr̄: hoc eſt, qnod non ceſſauit, neq; ceſſaturum eſt, prout dicimus: Deus viuit, & Cœlum moueꝰ circulariter ſm opinionē illius, qui opinaꝰ illud eſſe æternum. Secundus autē eſt, ꝙ prædicatum inſit neceſſario toti ſubiecto, quo ad perſeuerauerit eſſe ſubſtantiam ſubiecti: prout dicimus, oīs hō eſt aīal neceſſarin. Tertius autem eſt, ꝙ prædicatum īſit ſubiecto neceſſario, quo ad ſubm̄ perſeuerauerit denoīari per illud: prout dicimus, oē album eſt coloratum neceſſario: hoc eſt, quo ad pſeuerauerit denoſari p illud. Quartus autē eſt, ꝙ prædicatū inſit neceſſario ipſi ſubiecto pro aliquo tempore, & hoc aut interminato, pūt dicimus, omnis homo morietur: aut terminato, prout dicimus, luna eclipſabiꝰ in mane. Quintus autem eſt, ꝙ prędicatū inſit ſubiecto, quo ad perſeuerauerit p̄dicatū ineſſe illi. Et ait, ꝙ quidā viri aiunt, ꝙ abſoluta, ſiue de ineſſe eſt, cui penitus non adijciꝰ cōditio alicuius modi, nec neceſſarij, neq; poſsibilis alicuius aliqua harū qnq; eſt neceſſaria, & aliqua poſſis. Et dicit: aliqui vero aiūt, ꝙ abſoluta ſit trium vltimorū modorū exceptis duob⁹ primis: neceſſaria autē eſt duorum modorū primorum. Puto autē, ꝙ per hæc inſinuauerit Alex. eiuſq; ſectatores. Qui vero dixerit illā de ineſſe eſſe, cuius prędicatū ineſt ſubto, quo ad perſeuerauerit ipſi prędicato, eſt opinio inanis. Sic ait in libro, quē dicit Alſapha, ſed in libro Alnaiaha poſuit abſolutā, id eſt, de ineſſe dici quatuor modis. videlicet tribus hic dictis, et ſm modum quē hic abſolute dixit, & attribuit hanc opionem Alexā. Totū autē hoc eſt error et peruerſio, nam hn̄ eſt aīal nunꝗ; eſt ablata, neq; auferеꝰ eius talis prædicatio, ſiue vnus hō inueniaꝰ neceſſario, & ſp, ſiue nō inueniaꝰ, nam vl'ia nō ſunt generabilia, neq; corruptibilia: hoc eſt, illa, ex quibus cōponiꝰ propō vl'is, ſicut dicimus hō eſt aīal, id aūt quod dixit eſt neceſſarium in ſexta propōne. et hoc quidem latuit illum, qui putauit, ꝙ non perueniat notitia neceſſaria de rebus generabilibus, & corruptibilibus: & ſic non differt in categoricis ipſum neceſſarium, & ſimiliter eſt, dum dicimus homo eſt animal neceſſario, & albus neceſſario, ſed non indiget hæc propoſitio conditione, quam dixit: dum propoſitio ſumiꝰ ſingularis. Id vero quod dixit de neceſſaria temporali, eſt ſub quādo, ſed eſt quædam ſpecies neceſſarij. Veruntamē euenit ei in prædicatione contrariū illius, quod euenit ipſi neceſſario: ſicq; non eſt dicēdū, ꝙ illa ſit quam Alexander intendebat per abſolutam, ex quo Alexāder intendebat

debat

debat per absolutam tertium genus præter necessariũ, & possibile. Puto autem, ꝙ hic vir opinatus fit ea, quæ cognouit de his capitulis, ex quo quidam viri definiuerant ipsum necessarium, ꝙ sit id, quod non est ablatum, neq; auferetur, & aiunt ꝙ absolutum sit, ꝙ res insit subiecto, quo ad perseuerauerit esse, aut per se, si non sit in subiecto, aut sit in subiecto, si illius esse fuerit in subiecto. Et ait hic vir, ꝙ nomen necessarij dicatur æquiuoce de hoc significato, & de absoluto, cum putauerit hic vir, ꝙ id, quod dicitur de differentijs entis simpliciter, sint differentiæ propositionum vniuersalium necessariarum, et ꝙ nomen definitionis primi necessarij sit, qđ est semper secundum singulare: & hæc diffinitio continet species necessarij secundum singulare ex parte qua est vniuersale. Diffinitio itaq; naturæ vniuersalis communis necessario, & absoluto, & possibili, est diffinitio propositionis necessariæ vniuersalis, & non diffinitio propositionis absolutæ: & similiter est propositio vniuersalis possibilis: & hinc credo, ꝙ ortus sit error huius viri. Deus autem nouit veritatem.

Quæsitum IIII.

De Conuersionibus.

1. Priorum, cap. 2. & infra.

AVicenna dubitat contra Philosophum, quando dixit, ꝙ particularis affirmatiua contingens cõuertatur contingens, & ꝙ necessaria particularis affirmatiua conuertatur necessaria, & ꝙ vniuersalis contingens conuertatur particularis: & similiter dum ait, ꝙ negatiua de inesse conuertatur vniuersalis: & contradicit suo sermoni per materias, nam ipse ait, ꝙ dum dicimus aliquis homo scribit, est contingens, cum eius conuersa non sit contingens: & per idem etiam ostẽdit, ꝙ necessaria non conuertatur necessaria, neq; vniuersalis contingens particularis: & similiter destruit dictum de negatiua de inesse, intelligẽdo per de inesse, id quod putat Alexander, ꝙ sit, vt affirmetur prædicatum de toto subiecto, aut negetur à toto subiecto pro aliquo tempore, & hoc per materias, nam verum est dicere nullus homo ridet contingenter pro aliquo tempore, quo non est homo ridens, & non verificatur pro hac hora huius conuersum, hoc est, nullum ridens est homo. Etiam respondit Abunazar de contingenti responsione, quam ipse non admittit: quod prout puto ipse intendit contra quosdam egregios. Nos autem respondemus et per ea, quæ nos credimus, aut putamus esse expedientius in communioribus: & deinde feremus in medium responsionem ipsius Abunazar, et argumenta eius contra ipsum. Dicimus itaq; ꝙ quando dicimus aliquis homo potest esse scribens, si per id intelligatur, ꝙ aliquis homo, inquãtum homo, qui est homo simpliciter, hoc est, quauis denominatione deominetur, potest esse, ꝙ sit scribens, aut inquantum est homo priuatus ab habitu scripturæ, aut ab eius actione, si p scribens intendamus actum, & nõ habitum, cum ex hoc possint intelligi ambo significata simul, notum est, ꝙ possibilitas scripturæ non est hois, inquantũ est homo simpliciter, nam si hoc esset scribentis in actu, possibile esset, ꝙ esset scribens. Sed non est possibile ꝙ dicatur, ꝙ sit possibile, ꝙ sit scribens inquantum est scribens in actu, nam possibilitas inest rei ex parte potentiæ ad rem possibilem: existente autem significato dicti nostri, omnis homo potest esse, ꝙ sit scribens, hoc est, ex parte qua est priuatus scriptura, notum est, ꝙ verum sit, ꝙ aliquis scribẽs potest esse homo priuatus scriptura, aut i ætate pueritiæ, si per scripturam intendimus ipsum habitum, vel tempore, quo non agit actum scripturæ, si per scripturam intẽdimus ipsum actum. Et similiter significatum affirmatiuæ necessariæ particularis, quæ dicit, ꝙ aliquis scribens sit homo necessario, ꝙ aliquis, qui denominatur per scripturam in actu, est homo necessario, & secũdum ꝙ ipsum esse denominatum per ipsam in potentia, est notũ, ꝙ vis propositionis sit, ꝙ omnis scribens in potentia sit homo necessario: hoc autẽ ita est, quia impossibile est ꝙ aliqua res prædicetur necessario de aliqua re, qua illa res sit denotata per denotationem possibilem, nisi per accñs. Notum autem est, ꝙ qñ significatum huius propositionis fuerit hoc, eius cõuersum est, ꝙ quidã homo sit scribens in potẽtia necessario, illa itaq; est necessaria, prout prædiximus. Et sic dictum nr̃m nullus hõ nũc ridet in actu, conuertit nullus nunc ridens est homo, quatenus est ridens in actu. Fit autẽ cõuersio falsa, quatenˢ vtit hoc, inquantum est in potẽtia: sic q; hoc oñsum est. Deus autem nouit veritatẽ. Abunazar autem rñdit ad hoc dicens, ꝙ dum dicimus, oẽ aĩal potest esse ꝙ dormiat, suum significatũ est, ꝙ oẽ aĩal potest esse dormiẽs ex parte qua est dormiens. Hoc autẽ sic existente quodam dormiẽs, quatenus est dormiẽs, poss̃ est, ꝙ sit aĩal, quia eius vita non inest ei necessario, qua est dormiẽs. Auic. autẽ contradicit huic sermoni, nã ipse ait de hac ꝓpõne, oẽ aĩal est dormiens ex parte, qua est dormiens, ꝙ non euadit hæc conditio, quin sit pars prædicati vel pars subiecti. Dũ autẽ posuerimus illam partem subiecti esset dictum nr̃m, oẽ aĩal, inquãtum est aĩal, põt esse dormiens, cũ illa ꝓpõ sit possibilis, nõ propõ denudata ab hac conditione. Erit itaq; dictum nr̃m, oẽ aĩal potest esse dormiens: & si concesserimus conuersionem illius ꝓpõnis, in qua est ipsa conditio, non sequit ex hoc, ꝙ cõuertatur hæc, in qua non est conditio. Intentio autẽ est expõ huius. Et sic dicaĩ, si hæc conditio ponaĩ pars prędicati, ꝙ tũc ꝓpõ est possibilis, nõ illa possibilis, in qua non est hæc conditio. Si autem non fuerit pars prædicati, neq; pars subiecti, non verificareĩ hoc, nisi notificeĩ, ꝙ non sit dr̃a inter duo significata propõnis, & ꝙ illa sint vna propõ expressa duabus expressionibꝰ. Hic autem non est aliqua res, quæ nos cogat ad illud, sed sciemus ipsas esse duas propõnes, quarum vna sit absoluta, & altera fm quid: & verum esset quod diceretur, & impossibile, quod contradicit illi. Nos autem dicimus, ꝙ dũ dicimus, oẽ aĩal est dormiẽs possibiliter ex parte, qua est dormiens, est oĩo vera, quã significat ipsa absolutio: nã aĩal põt eẽ dormiẽs ex parte qua est dormiẽs, nõ ex parte qua est equus, aut aliud, vel ex drĩs, quę insunt ipsi dormienti. Hoc autem sic existente, hæc conditio est implicita, siue exprimaĩ, siue non exprimatur in eisdem duabus propõnibus: hoc est, in qua exprimiĩ hæc conditio, & in qua non exprimiĩ hæc cõditio. Esse autem hanc conditionem partẽ prædicati est per se notum: nã aĩal impossĩ est, ꝙ sit dormiens ex parte, qua est dormiens in actu, sed si est, est in potentia. Hoc autem sic existente, dormiens inquantum ipse est, poss̃ est, ꝙ sit aĩal, sed accidit ei esse aĩal necessario, ex parte q̃ dormiens in potẽtia est necessario animal: sic q; hæc propõ est necessaria per accñs, possĩs per se. Dum autẽ dicimus ꝙ oẽ dormiẽs sit aĩal, intelligimus per illud oẽ dormiẽs in potẽtia est necessaria per se, & dũ intelligimus oẽ dormiens in actu, est necessaria per accidẽs, possĩs per se: ex quo autẽ significatũ illius, qñ dicimus oẽ aĩal põt esse ꝙ dormiat, est, põt esse dormiens in actu, non in potentia. Si intellexerimus de dormienti in potentia, propositio esset necessaria, nõ possibilis: & oportet, ꝙ i cõuersione possĩs intelligaĩ dormiens in actu, & in conuersione necessariæ dormiẽs in potentia. Hoc itaq; dictũ est verũ, & connexũ solutioni dubij inducti de cõuersione necessariæ in necessariã, et possĩs in possem: & licet Abunazar nõ tulerit hoc pro solutione dubij inducti circa necessariã, nos asserimus illud, ꝓ solone dubij inducti de conuersione ipsius necessariæ. Illud vero qđ diximus circa cõuersionẽ

uersionem possibilis in possibilem, est solutio manifestior, ꝙ̄ hæc: & proinde verificauimus dictum circa illud, quia difficile est apud plures viros, ꝙ res fit ex qua dam parte necessaria, & ex aliqua parte possibilis, quia necessarium est, quod sp est, et possibile, quod intelligit esse & non esse. Possibilitas itaq; quę est in conuersione sm huius dubij solutionem dicit æquiuoce cũ possibili assumpto in propõne: ex quo hñ est intelligibilis, ꝙ sit dormiens, & ꝙ non sit dormiens. Dormiens autẽ nõ intelligit, ꝙ aliqñ sit homo, & aliqñ non: sed sm nostrã solutionem dubij, quæ est ex parte conditionis priuationis ipsius somni in hoie, dormiens potest esse homo priuatus somno, & possibile ẽ, ꝙ non sit talis. Per hoc itaq; ostensa est differẽtia inter dictas solutiones dubij lati de ipsa possibili. Solutio vero lata de necessaria intelligit ex eo, quod dixit Abunazar de possibili, de quo dubio oportet, ꝙ fiat distinctius sermo propter dubium Auicennę circa illud. Reliqua vero dubia quæ dixerunt sunt facilia, & iam completus est sermo de eius solutione. De eo aũt quod, ppositũ fuerat, iã satis cõpletus est sermo.

Quæsitum V.

De omni Prioristico, & quid sit propositio de inesse: & De modis conclusionum syllogismorum mistorum.

1. Priorum, cap. 1.2.10. & infra vbe sius.

INtentio in hoc tractatu est, ꝙ scrutemur, quid sit dici de omni, quod definiuit Arist. in principio lib. Priorum, & posuit ipsum radicem, qua dignoscatur orõ concludens à nõn cõcludente: qa differũt in hoc Expositores magno discrimine. Deinde post hoc scrutabimur ẽt de propõnibus de inesse, quib⁹ vtitur in suo lib. quæ ppõ sit, quia Expositores etiã diuersi fuerint, quo ad hoc magna drĩa. Tertio perscrutabimur modos conclusionum syllogismorum mistorum: quia qndam dubitauerunt in hoc contra Arist. magnis ambiguitatib⁹.

Incipiemus itaq; & dicemus, ꝙ Arist. inchoauerit, & dixerit definitionem dicendi de oĩ, ꝙ est, qñ nõ inuenit in toto subiecto aliqua res, de qua non dicatur, & similiter est orõ de eo, quod est dici de nullo inenũtiatione negatiua vlĩ, & non intendit per ipsum quod denotat per subiectum, vt putauit Alpharabius, vt expositũ est in nostro libello: hęc. n. significatio est secũda significatio. Et illa significatio est prima significatio, quæ est significatio prædicationis definitionis, de eo qđ significat ipsum nomen: definitio. n. prędicat de eo, quod significat nomen definiti prima significatione, nõ quod significat secunda significatione, & est quicquid significat nomẽ definitum significatione vlĩ. Oportet ergo, qñ prædicatum dicitur de toto subiecto, ꝙ dicat de oibus eius partibus, & sist, qñ negatur à toto subiecto, oportet ꝙ negetur ab oibus eius partibus: sin autem non esset negatum à toto. Pars enim est, quę intenditur, qñ dicit de toto subiecto. Et expedit ꝙ intelligatur hic de parte, quæ est sm modum quantitatis, & quæ est sm medium qualitatis, dico spẽs, quæ subintrant generi, hnc est, qđ continet illas, & sic etiam est dispõ singularium, in quę diuiditur species. Hoc autem sic existente notum est, ꝙ dici de oĩ contineat duas propõnes: quarũ vna est in actu, & est ipsa vlis: & altera est in potentia, & est ipsa particularis: & ideo ait, ꝙ non fiat syllogismus concludens, nisi ex duabus præmissis, quarum proportio vnius ad alteram est proportio vnius ad alteram, & erit absq; dubio scrupulo minor affirmatiua. Sin autem non erit eius proportio ad maiorem proportio totius ad partem, & maior sine dubio est vniuersalis. Sicq; ergo non est differentia inter dici de oĩ, & inter præmissam vlẽm, nisi ex parte qua insinuatur i præmissa maiori esse præmissam minorẽ affirmatiuã dependentẽ ab ea in potentia. Hoc autem sic existente, quod de Alpharabius ait de significato dicendi de omni non est verum, neq; de eo, quod finxit circa hoc de Alexãdro, & ꝙ reliquos veteres Expositores latuerit significatum dicẽdi de omni. Et ideo non conueniunt cum Aristo. in eo quod dixit de modis cõclusionum syllogismorum mistorum. Id autem est, quod Alpharabius dicit de significato dicẽdi de omni, ꝙ id, quod intelligitur de eo, sit quædam res addita vltra intellectum præmissæ vniuersalis, & quòd differentia inter illud, & inter præmissam vniuersalẽ est, ꝙ prę̃missa vniuersalis sit, ꝙ affirmetur, aut negetur prædicatum de omnibus partibus subiecti, præter ꝙ per hoc se conuertat ad prædicationem prædicati de omni, quod est subiectum subiecti, aut subintrans ei. Significatum vero dicendi de omni est, ꝙ prædicatum sit affirmatũ, aut negatum ab oĩ eo, quod est pars subiecti, aut denominatur per subiectum in actu, prout ipse fingit de Alexandro, aut quicquid denominat per subiectum in potentia, & actu simul, prout ipse asseuerat, & dicit, ꝙ per hanc conditionem fiant syllogismi compositi ex contingentibus concludentibus, adeo, ꝙ putauerit Alpharabius, ꝙ inueniatur de re dicta de omni aliquid, quod cõcludat ex duabus negatiuis, & ex negatiua minori, & maiori affirmatiua, prout est dicere, quod non est aĩal, non est homo. Deinde adijciemus huic, ꝙ imago nõ sit animal: sicq; concludet, ꝙ imago non sit homo, & ꝙ id, quod non est animal, est inanimatum, imago autẽ non est animal. Si autem hoc ita esset, ille est, qui magnificauit ambiguitates cõtra Arist. hoc est, quare dicit, quòd non concludatur ex duabus negatiuis in aliqua figurarum: & cur adiecerit clausulam conditionis, ꝙ minor præmissa in prima figura sit affirmatiua. Verumtamẽ dum consyderabimus rem vera consyderatione, videtꝙ id, quod opinatus est Alpharabius de significato dicendi de omni, non sit de significato dicendi de omni, quod est cõditio in inferendo syllogismũ per se absq; ꝙ connectatur præmissis acceptis in eo alia res præter ipsas. Dicere enim A de omni B, est præmissa vna cathegorica à qua dependent præmissę particulares cathegoricæ affirmatiuæ multæ. Quando autem cõnexa fuerit vna illarũ huic præmissę concludetur ex oratione aggregata ex illis primo, & per se conclusio, absq; ꝙ indigeat ad concludendũ ꝙ sit addita ei, neq; in prolatiõe, neq; in signo aliqua res addita. Dicere vero omne qđ est B, est A, est præmissa conditionalis: & est sm veritatem composita ex duabus cathegoricis, & euenit hæc oratio cõposita ex tribus propositionibus. Iam autem ostensum est ꝙ syllogismus cathegoricus sit cõpositus ex duabus præmissis solũ: & iam euidens fit tibi differentia, quæ est inter hũc syllogismum & inter syllm̃ categoricum, quia in syllogismo categorico affirmat prędicatio maioris termini de minori, aut negatur ab illo occasione ipsius affirmationis ipsi medio, aut ipsius negationis ab illo, quando autem dicebas ꝙ quicquid est B, fit A. & supponebas ꝙ aliqua res fit B, sequitur quòd hæc res sit A, pręterquã præassumatur qualitas ipsius A, quę est maius extremum de B, quæ est ipsum medium, hoc autem est diuersum ab illo, quod inuenitur in syllõ, ex quo infert conclusio per se ex duabus præmissis maiori & minori. Dico ꝙ inferatur in illo esse maius extremũ minori ob illud inesse medio. Et hinc errauit Aui. & opinatus est ꝙ inueniatur aliq syllĩ præter syllogismos categoricos, & præter conditionales, & vocauit illos cõbinationes, et posuit numerum illorum sm numerum categoricorũ, aut prope categoricos. Ille. n. cõsiderauit propõnes categoricas, & eas expressit expressione conditionalium, & compositi ex illis orationes compositionem trium figurarũ, & immiscuit etiam catego-

ricas

ricas cum his, scilicet cum conditionalibus, et construit illud compositione quadam modo, quo opinatus est ipse, & oẽs, qui eum imitati sunt, ꝙ superaddiderit Arist. multas spẽs syllogismorum. Hos autẽ syllogismos non inuenit nouiter Auic. cum illi inueniãtur apud quosdã Christianos Philosophos, non apud aliquem Peripateticorum. Notum enim est, ꝙ quæcunqꝫ enunciatio categorica profertur prolatione conditionis. Verumtamen omne conditionale impossibile est ꝙ redeat categoricum. v. g. quicquid non est sic, non est sic, impossibile est, ꝙ redeat negatiuũ categoricum. Et ideo noluit Arist. ꝙ sit syllogismus ex duabus præmissis negatiuis nec in potentia, neqꝫ in actu. Hoc itaqꝫ est quod nobis visum est de significato dicendi de omni post longum scrutinium.

Capitulum Secundum.

QVæ vero propositio sit propositio de inesse, expositores quidem contendunt in hoc, quidam enim ipsorum dicunt, ꝙ ille voluerit per de inesse, ꝙ prædicatum insit subiecto absolute, & ꝙ hæc cõtineat necessarium, & possibile, & ens in actu, & hoc finxit Alpharabius, quód esset opio Themistij, & Ammonij. Ille autem, qui ferret eorum dictum, & opinaretur, ꝙ hi intenderent per de inesse quod continet necessarium, & ens in actu, quod est naturæ contingentis, & illud est, quod magis videtur ex verbis illorũ. De Alexandro vero finxit Alpharabius, ꝙ intẽderit per enunciationem de inesse illam, quæ inest in actu, quæ est naturæ contingentis, quæ est vniuersalis tempore sensato, ꝑut dicimus, oĩs homo nũc est albus, hoc enim non est impossibile. Et argumentaẽ, quia Arist. vtiẽ in suis exẽplis hac specie præmissarum, & ꝙ illa sit natura media inter necessarium, & contingens. Intentio autem hic est numerus discriminum præmissarũ primarum, quæ sunt entis, inquantum est ens: & quod melius est in hoc est, ꝙ feramus in hoc capitulo sermõ ipsiusmet Aristo. & consyderemus illam ſm id, quod videtur ex suis dictionibus, & ſm ipsam rem in se. Ait Arist. Quia præmissæ absolutæ, et necessariæ, & contingẽtes differunt ab inuicem, multæ. n. res sunt necessario, & aliæ res sunt, excepto ꝙ illas esse non est necessario, & aliæ res sunt, quas non est necessario esse, neqꝫ sunt, sed possibile est, ꝙ sint. Notum est, ꝙ syllogismi cõpositi ex singulis speciebus harum præmissarum sint differentes, & non sint illorum termini vni ijdẽ: sed syllogismus necessarius est ex terminis necessarijs, & absolutus ex terminis absolutis, & contingens ex terminis contingentibus, necessarij vero sunt affines absolutis, qa sunt vniusmodi ex ordine terminorum, qui sunt in præmissis necessarijs, & absolutis, siue sit syllogismus, siue non sit. Dĩa autẽ inter illas est, quia in necessarijs apponiẽ nomẽ necessarij vltra ipsos terminos: absolutæ vero sunt, quæ feruntẽ sine additione. Reductio autẽ negatiuarum in præmissis necessarijs est, sicut reductio ipsarũ in absolutis, & vna definitione definitur in eis dici de oĩ, & nulli, hæc est series quantũ elocutus est Arist. de dĩa inter has tres propositiones. Nos autem dicimus, ꝙ ipsum vocare illam absolutam facit putarẽ, ꝙ euidentius sit dictum illius, qui dicit, ꝙ intendat per de inesse, quod continet tres modos de modis entitatis, aut duos tñ: hoc est, quod continet necessarium, & ens in actu. Alexander vero, prout concepit de eo Alpharabius, dicit, ꝙ intendat per absolutum ipsum absolutum ſm dictionẽ, & non ſm signũ, sicut dicit ibi Alpharabius absentia modi est inditiũ modi: & fortasse hoc erat promulgatũ in suo idiomate. Verumtamen quod apparet ex textu est, quod ipse tradit, ꝙ illius intentio hic sit, ꝙ diuisio propõnum in has tres partes sit ſm diuisionem naturæ entium in has tres partes, non ꝙ quædã ipsarum sit ſm inquisitionem & opinionem, hoc est ſm quod est in aĩa. & ideo dixit ꝙ multæ res sunt in entitate absqꝫ necessitate. Quod autẽ vr̃ ex hoc est, ꝙ ille intendat per de inesse illas, quæ sunt de natura cõtingẽtis: & ideo sic sunt propõnes vl̃es appropriatæ in entitate aliquo certo tpe. vt est dicere, oĩs hõ nunc ambulat, quia nõ inueniunẽ propõnes vl̃es de inesse de natura contingentis, nisi hæ propõnes. Postqꝫ autẽ asseuerauerat, ꝙ nõ inueniantẽ ꝑpõnes vl̃es de inesse nisi hæc spẽs ꝑpõnũ, exposuit ipsum vocare absolutas expõne, q̃ ꝓmulĩa est: ipse. n. putauit, ꝙ oẽ de inesse aut est vtplm, aut æqualiter, aut in paucioribus, & ĩ singulis horũ vr̃ de ipsorũ re, ꝙ non inueniaẽ de illis propõnes vl̃es de inesse. Dico, ꝙ, qñ dicimus, oẽ sic est sic, non est dubiũ, ꝙ dicaẽ de illo vtplm, aut æqualr̃, aut in paucioribus: & hoc, aut ſm ipsa subiecta, aut ſm ipsum tp̃s, quicquid autẽ est huius cõditionis, numeraẽ in illis de inesse particularibus, & non cũ vl̃ibus de inesse. Ille vero loquiẽ de vl̃ibus de inesse. Nos autẽ dicimus, ꝙ id, quod defuit illis viris, fuit, quia ipsi nõ intelligunt quid intenderit ꝑ propõnes de inesse, & ꝑ propõnes necessarias. Ille. n. intendit ꝑ ꝑpõnẽ de inesse, et sunt in quibus affirmaẽ prædicatum de subiecto sꝑ in materia possibili, non in materia necessaria, dico, ꝙ oportet esse in materia poss., & hoc est qđ dicebat, et non sunt illorũ termini vni ijdẽ, sed syll' necessarius est ex terminis necessarijs, & absolutus ex terminis absolutis, & cõtingens ex terminis cõtingentibus. Propõ. n. necessaria est, in qua prædicatũ inueniẽ affirmatũ subto quocũqꝫ tpe, & huius cã est, qa duo termini nõ mutanẽ, vt sit vno tpe ſm vnã denoĩationẽ, & alio tpe ſm aliã denoĩationẽ. Et ex quo hoc est significatũ ꝑpõnis necessariæ, & cã essendi ipsam necessariã oportet ꝙ definitio ꝑpõnũ de inesse in absolutis, sit in qua ꝓdicatum inest subto nõ sꝑ, sed qñ inueniẽ subm inueniẽ ꝓdicatũ nõ sꝑ, dico, qñ est tñ: & hoc est signatũ absolutionis in illis: & hoc inest illis aut sensato certo tpe, & illa est, quã putauit Alex. ꝙ eẽt de ineẽ, quã ĩtẽdit Arist. solũ, aut ꝙ inueniaẽ cõnexio ĩ illis ĩter ꝓdicatũ & subm toto tpe, q̃ poniẽ subm eẽ, ꝑut dicimus oẽ ambulãs moueẽ, qa, qñ poniẽ ambulãs oportet, ꝙ sit ipm mouẽs, sed nõ sꝑ, hoc ẽ oĩ tpe, q̃ esset ꝓdicatio necessaria, qa iã mutatũ ẽ, & fit ambulãs ĩ potẽtia. Et hæ sunt ꝑpõnes de ineẽ, qb' vtunẽ ĩ syllis, de illis vero, quæ sunt præ spẽi mistorũ, nõ fiũt sylli ĩ arte demr̃atiua, neqꝫ cõcludit ex eis cũ ꝑpõnib' cõtigẽtib' aliq̃ res, ꝑut significat series verborũ Arist. vbi ĩtẽdit loqꝫ de mistione necessariarũ cũ possib', et de ineẽ, ꝑut referemus hoc, qñ referemus sua ꝑpa verba, vbi attigerim' expõnẽ illi', qđ dicit de hac mistione. Et manifesta signatione ĩdicabit, ꝙ Arist. explicat, ꝙ, qñ fuerit duæ res cõnexæ, si prima fuerit, scđa ẽ erit ens: & si ꝑma fuerit necessaria, & scđa erit necessaria, & si fuerit cõtigẽs, & illa erit cõtigẽs: & hæc ẽ dispõ ꝓmissarũ necessariarũ, & absolutarũ: & iõ propõ cõditionalis cõiũcta ẽ naturæ illi' de ineẽ. Id aũt qđ fefellit hos viros q putauerũt, ꝙ tales ꝑpõnes sint necessariæ, ẽ ob eẽ ꝓdicatũ earũ cõnexũ subto oĩ tpe, q̃ fuerit ipm subm, & nõ cõsiderauerũt generationẽ hui' nexus, ꝙ sic necessarius non ẽ sꝑ. Et hæc est sola sermonis Arist. Dĩa autẽ ĩter vtrasqꝫ illarũ est, qa in necessarijs ẽ superadditũ nomẽ necessarij ipsis terminis, absolute vero dñr absqꝫ additiõe alicuius rei. Et magis mirat' sum ĩ hoc q̃sito quo pacto latuerit quẽlibet Peripateticorũ, cuius verba in his ꝑpõnibus venerũt ad nos cũ expõne verborũ Ari. adeo ꝙ illi fuerũt nobis cã, vt nos lateret hoc, & fieret difficile ĩ summa illorũ, q̃ nobis ambigua sunt. Et hinc expedit, ꝙ añs sit cã ambiguitatis cuiusdã ĩ rpõ posteriori, q̃ nõ sit percepta de illo, neqꝫ sit cã directionis earũ, sed hoc sit ꝑ accñs, & quid sit dispõ añtis ĩ posteriori, vt sic cã educẽdi veritatẽ & instituendi eam.

Caput Tertium.

QVando autem iam explicatum est quid sit dici de omni, & quæ sint propositiones de inesse, et necessariæ expedit, ꝙ perscrutemur, quod dicit Aristoteles de mistione harum præmissarum. Ait Aristoteles. Iam accidit, quòd conclusio sit aliquando necessaria, nisi, quòd non est quæuis earum contingerit, quę sit talis, sed ipsa maior, quando dicimus quòd A necessario est in B, aut non est in eo, & B est in C. Et quando præmissæ sunt sic acceptæ, erit A necessario in C, aut non est in eo: sicq; ex quo A, est necessario in omni B, aut in nullo illius est: & C est in B, notum est ꝙ A dicatur necessario de omni C, aut non dicatur. Expositio est hæc. Expedit, ꝙ scias, ꝙ ꝓpositiones de inesse sint, quæ fiunt ex terminis de inesse contingentibus, & necessariæ ex terminis necessarijs, significatum autem terminorum necessariorum est, ꝙ terminus sit vnus per se, et hę sunt quæ sunt cōpositæ ex subiecto & prædicato essentiali ipsi subiecto, aut ex subiecto, & accidente inhærente connexo ipsi subiecto. Illæ vero quæ sunt ex terminis de inesse sunt, quæ compositæ sunt ex denominationibus, quæ aliquando insunt denoīato, & aliqñ desunt, sed dum inuenitur aliqua denominatio illorum in subiecto, oportet, ꝙ inueniať denoīatio consequens illam necessario, quæ est ipsum prædicatū, vt est dum dicimus omne ambulans mouetur, quia, qñ inuenitur ambulās in actu, oportet, ꝙ sit motum, & qñ ablata est ambulatio ab illo ablatus est & motus. Hæ sunt propōnes de inesse simplices, quæ sunt absq; tempore sensato certo. & illæ sunt, de quibus primo intēdit loqui in hoc libro, & subiectū in illis, sic et pręedicatū est vnū per accñs. Et inueniť altera spēs propōnū, quæ ex aliqua parte est de inesse, & ex aliqua parte est necessaria, quę est, ꝙ sub͠m sit compositum ex substantia, & denominatione differenti, & sequatur ex illa prædicatum compositū ex subiecto denominationis, & ex denominatione essentiali fundamentali, & sit subiectum in illis vnum per accñs, & prædicatum vnum per se, prout est, qñ dicimus, oē ambulans est aīal: & hæc est de inesse ob denoīationem subiecti denoīati, & necessaria ob prædicatum denoiationis: & ambulatio, qñ inuenitur, significat aīal significatione discontinua, sed tēpore quo inest ei ambulatio. Sub͠m autem ambulationis infert esse aīal sp, qm̄ sub͠m ambulationis & denoīatum per ipsam est aīal necessario: & hæc propō est necessaria ex aliqua parte, & de inesse ex aliqua parte de inesse per se, & necessaria ꝑ accidens. Propō vero, quæ est huius conuersa, & est cuius subiectum est necessarium, & prædicatum materiæ de inesse, illa etiam est de inesse simplr, & non euenit ei, ꝙ sit necessaria per accñs. Quæ vero est de inesse tēporalis, dico in qua subiectum infert pręedicatum aliquo sensato certo tempore, non inuenitur in ea de re ipsius necessarij, nisi connexio prædicati ipsi subiecto hoc tp̄e solum. Et de huius ꝓprietate est, ꝙ prædicatum in ea non connectať subiecto oī tp̄e, quo inueniť ipsum subiectū, sed tp̄e sensato certo solū, & ideo fit, quod ait Aristo. ꝙ ex hac de inesse non fiant syllogismi in artibus, neq; cōponať ex illa cū contingenti syllō oīno. Qñ autē hoc ita existit ex de inesse simplr, quæ non est tempore sensato certo, nō congeriť minor, neq; maior cū propōne necessaria. Hoc autē sic exñte non relinquiť, ꝙ coniungať cū necessaria maiori, nisi quæ est de inesse per se & necessaria ꝑ accñs: & hæc oportet necessario, ꝙ sit cōclō, q̄ concluditur ex illis in materijs in materia necessaria per accidens, ex parte, qua in illis inuenitur dici de omni necessarium per accidens. Verumtamen oportet, quòd præmissa minor, quæ dependet per dici de omni necessarium sit necessaria, quia prædicatum eius inueniť in ea necessario omnibus partibus subiecti, & omnes termini subiecti sunt termini necessarij. Qñ autem posita esset aliqua partiū propōnis necessariæ, dico aliquā partium subiecti non necessariā inexñs oībus illis. Qñ autē propō minor dependens sub maiori necessaria fuerit necessaria, vtcunq; fuerit cōclō est necessaria ꝑ se. Et hæc est drīa inter cōclōnē, q̄ fit ex duabus necessarijs ꝑ se, et inter illā, quę fit ex maiori necessaria ꝑ se, & minori necessaria per accñs: & de inesse ꝑ se, & ideo adiecit demōstrationibus clausulā conditionis, ꝙ sint ex duabus pręmissis necessarijs. Conclusio autē, q̄ inferť ex de inesse minori, & necessaria maiori, expedit ꝙ intelligať ex dicto Arist. ꝙ illa gignať necessaria, cū hac spē de inesse, et ideo dixit de necessitudine inuētionis dicti de oī in illis, ꝙ C dicať de B, ońdet tibi, grā exēpli, ꝙ spēs scriptoris sit de hoīe, ꝓut dicimus, oē scribēs est hō, & oīs hō est aīal, & aliæ, q̄ sites sunt huic cōpōni. Proprietatis. n. huius ꝓpōnis de inesse est, ꝙ subiectū in ea sit ipsum pręedicatū: hō. n. scribēs est ipse idē hō, & iō fit, ꝙ Aristo. numerat hāc spēm p̄missarū in p̄missis, in quibus dr̄, ꝙ subiectū sit ipsum prædicatū ꝑ accñs, ꝓut expositū est in Meta. Qñ vero congesta fuerit p̄missæ necessariæ maiori aliq̄ de inesse tp̄e sensato certo, et cōgeries aliqñ cōcludet necessariū, & aliqñ concludet non necessariū, qa non inueniť in illis dici de oī. Exēplū illius, q̄ concludit necessarium est, qñ dicimus, oē albū nūc ē aīal, & oē aīal ē corpus, illa itaq; concludit, oē albū est corpus, quæ ē necessaria de spē illius, q̄ est per accñs. Exēplū autē illius, quę concludit cōtingentē est id, qd' dicimus, oē albū nūc est hō, & oīs hō est sensitiuus: sicq; cōcludet, oē albū est sensitiuū. Hoc autē est nō necessariū nisi tp̄e, q̄ nō inueniť albū aliqd' nisi hō. Et iō expedit, ꝙ intelligatur ex dicto Arist. Et tā accidit, ꝙ cōclō sit aliqñ necessaria sm̄ hāc spēm cōpositā ex necessaria, & hac de inesse, nō sm̄ oēs spēs, qb⁹ maior est necessaria, & de ineē quacūq; spē cōtigerit ex trib⁹ entib⁹. Et hæc nō remouēt dubia ex sermone Arist. & nō fit qd' itelligiť ex suis dictis, sicut elargiunť eius radices, hoc ē, qñ nuꝑ dixerat, ꝙ de inesse fit ex terminis de ineē & necessarię sunt ex terminis necessarijs. Qui vero intellexit ex suo sermone, ꝙ ipse opineť ꝙ qñ p̄missa ꝑmista fuerit, cuiq; de inesse cōtigerit, illa cōcludet necessariā. Ille qdē differt à radicibus Arist. & differt ab ipsa veritate in se. ab illius qdē radicib⁹, qa ille dixit, ꝙ causa cōbinationis harū p̄missarū sit cōbinatio naturæ terminorū, & ꝙ dici de oī in p̄missa necessaria nūq; fiet, nisi qñ minor depēdēs ē à maiori generis ipsius maioris: si autē nō erit minor ī potētia in maiori, nec erit ꝓportio vnius earū ad alterā, ꝓportio totius ad partē, qa totius, qd' est necessariū, partes sunt necessarię sine dubio. Sed accidit p̄missis, q̄ sunt de inesse ꝑ se, necessariæ ꝑ accñs, ꝙ depēdeāt à necessario depēdētia partis à toto. Et dicim⁹, ꝙ cōclō necessaria, licet sit necessaria ꝑ accñs, ē de ineē ꝑ se, qa nō inueniť in illa significatū dici de oī ex eo, qd' ipa ē de ineē. et hæ sp sunt p̄dicatiuę p̄ter naturalē cōsuetudinē. Repugnātia vero dicti illi⁹, q exposuit Arist. ꝙ eius opīo fuerit, ꝙ, qñ cōgeriť p̄missa vlīs necessaria minori de ineē, q̄cūq; de inesse cōtigerit, cōcludať necessaria, est manifesta. v. g. qñ dicim⁹ oē albū nūc ē hō, & oīs hō ē aīal, cōcludiť, ꝙ oē aīal nūc sit aīal: hoc autē nō est necessariū. et sic vult ille rñdēs contra Arist. in locis, qb⁹ putat de eo, ꝙ Arist. opīo fuerit, ꝙ, qñ maior p̄missa fuerit necessaria in hac mistione, ꝙ cōclō necessaria, licet minor ī talib⁹ p̄missis sit de ineē. Et sm̄ eius æstimationē ēt ē, ꝙ necessaria sit, in q̄ p̄dicatū cōtinuo affirmať de subto, licet fuerit naturæ ipsi⁹ cōtingētis. Et iō cōtradicit ei, qñ dicit, ꝙ syllō, q cōponiť ex p̄missa de ineē tp̄ali, & necessaria cōtingētiū terminorū, ꝙ illa nō cōcludat necessariū, vt dicimus, oīs hō nūc ambulat, & oē ambulās moueť, cōcludet cōtingēs, aut

oīs

oīs homo mouetur nunc. Nos aūt non inuenimus tale ex congerie illius de inesse temporalis cum necessaria, ꝙ concludatur semper cōclusio de inesse, sed aliqñ concludetur necessaria: sicut dicimus, omne album nūc est homo, & omnis homo est corpus, ille itaq; concluder, ꝙ omne album sit corpus. illa autē est necessaria, licet sit necessaria ꝑ accidens. Alpharabius vero, ex quo opinatus est de necessaria, & de inesse hanc opinionem, & inuenit rem ipsam in materijs aliter, ꝙ opinatus est de Arist. in hac mistiōe, & excusatus est de hoc qua dixit, ꝙ Arist. opinatus sit hanc sentētiam in materijs, in quibus verificatur significatum dici de omni, cuius expositio est, ꝙ gratia exempli sit, ꝙ A sit prædicatū necessario de omni eo, quod est B, in potentia vel in actu. Iā autem præmissum est ex eius dicto ꝙ dici de omni non sit huiusmodi: & iterum, quia tales præmissę sunt numeratæ in necessarijs per accidens. Alexander vero, nescio quō exponat hoc, ſm id quod ei attribuitur de eius opinione de illis de inesse. Et quod concipitur ex eo est, ꝙ significatum dicti de omni sit, ꝙ maius extremū sit prędicatum de medio ex parte qua est ens in actu simpliciter, & non quodam tempore, dico ꝙ quando de inesse apud eum sit ipsa temporalis, quō cōuenit ei ꝙ dicatur ꝙ cōditio dicti de omni in præmissa necessaria sit, A necessario est de omni, quod est in actu B: hoc enim apud eum nō inuenitur vllo vnquam tempore. Verūtamen accidit ei hoc, quia non est adeptus quid voluerit Aris. per de inesse absolutam. Dictū vero eius in hac mistione est, quando maior fuerit de inesse, & hęc est eius verborum series. Ait Aristo. Et si non sit præmissa A B necessaria, est ergo præmissa B C: sicq; non erit conclusio necessaria, quia si ita esset, accideret, ꝙ A sit in quodam B necessario, & ostendetur hoc in prima, & tertia figura. Hoc autē est falsum, quia cōtingit ꝙ B sit ex rebus, quarum cōtingit nulli inesse A. Et iterum notum est ex terminis, ꝙ conclusio non sit necessaria, quia si A sit ipsum mobile, & B ipsum animal, & C ipse homo, qa omnis homo est animal necessario, & est mobilis nō necessario: sicq; homo nō mouetur necessario, & similiter accidit si præmissa A B fuerit negatiua, & huius demōstratio esset hæc eadem demonstratio. Expositio est, primo quidem expedit ꝙ scias ꝙ nō inueniatur in hac figura, cuius maior sit de iesse ob eius ambos terminos simul, hoc est, ob prædicatum & subiectum, prout est dicere, omne ambulans mouetur necessario, sed nō semper, qa quando fuerit minor necessaria non erit medius terminus, nisi necessarius per se, & non contingit, ꝙ componatur hæc species ex de inesse cum necessario, eo ꝙ minor sit necessaria, & maior de inesse, & non congeritur in illa iterum de inesse, quæ est necessaria per accidens, quia subiectum, quod est medius terminus in illis, non est naturæ ipsius necessarij. Sic ergo illa de inesse, quæ congeritur præmissæ minori necessariæ est necessaria ſm subiectum de inesse ſm prædicatū. Et ideo cauit hic vir dicere, ꝙ modus conclusionis sit de inesse, sed dixit ꝙ nō sit necessaria. Hoc autem notum est ob naturam præmissæ, cuius cōditionis est, vt sit de inesse, & maior cum necessaria minori. Declinauit vero ad ostendendum hanc varietatem, quia dici de omni non fit in hac materia, nisi per accidens, quia de inesse, quæ est in hac specie, continet pręmissam minorem necessariā per accidens, prædicatum enim affirmatur subiecto affirmatione necessaria, qñ subiectum in illis sumpū su erit ſm denominationem de inesse, non necessariam, vel adiecit clausulam conditionis in illis tempus certum sensatum. Hæc autem conditio nō inuenitur in præmissa de inesse primo & per se, sed si fuerit, est per accidens. Syllogismus vero contradictionis, qui fit ad ostensionem conclusionis in hac mistione non est necessarius, quādo enim poneremus cōclusionem necessariam, hoc est, ex terminis necessarijs, oporteret ꝙ maior terminus præmissæ maioris sit necessarius, & similiter terminus pręmissæ minoris. Qñ autem coniunxerit conuersam pręmissæ minoris necessarię tulisset syllogismum in prima figura ex duabus necessarijs, & conclusisset, ꝙ A, quod est maius extremū, necessario insit B, hoc est ꝙ affirmetur de illo affirmatione continua non aliqua dispositione, neq; aliquo tempore. Et similiter oportet in tertia figura, dum sumpserimus conclusionem, & coniunxerimus ei minorem præmissam. Exemplū vero, quo vsus est hic, potest esse ꝙ intelligatur, ſm ꝙ sit de inesse temporalis, & possibile est ꝙ intelligatur ſm ꝙ sit affirmatiua tempore incerto. Possibile nanq; est ꝙ coniungatur illi, quod dicimus, oīs homo est animal, id quod dicimus, & omne animal nunc ambulat. Si hoc accideret quodam tempore, & cōcluderetur ꝙ omnis homo ambulet. Et possibile est ꝙ intelligatur ex nostro dicto, ꝙ omne animal ambulet necessario aliquo tempore, aut eius conditionis est ꝙ ambulet. Et ideo dubiū fuit hoc exemplum ipsi Alpharabio, quia ipse putauit, ꝙ dicere cuiusq; animalis cōditionis est, ꝙ ambulet, si ex pręmissis necessarijs, cum ipsa eadē sit ex præmissis de inesse. Quando autem res ita se habet in compositione, quę fit ex duabus vniuersalibus, sic ſm hoc expediret ꝙ intelligatur apud ipsum res in speciebus, quę componuntur hac mistionis specie, qua conclusio sit necessaria, ꝑut descripserat qñ maior fuerit necessaria, non cū quacunq; de inesse, quæ contigerit, sed cum de inesse, cuius terminus subiectus in ea sit in materia de inesse possibili, & sit ex materia necessaria. Et sic expedit ꝙ itelligatur ab eo res, quando maior fuerit de inesse, ꝙ cōclusio non sit necessaria cum de inesse, cuius cōditionis est, ꝙ coniungatur minori necessariæ, & est cuius prædicatū sit ex natura de inesse possibili, & subiectum ex natura necessaria. Et id iterum, quod dixit in secunda figura in hac mistiōe, expedit ꝙ redeat suum iudicium ad suum in primam figuram iudicium primæ figuræ, prout exposuimus in hac eadem figura, excepto ꝙ ipse dixit in compositione, quæ fit in hac figura ex pręmissa particulari negatiua minori necessaria, & ex pręmissa de inessę maiori ꝙ non concludatur necessaria semper, sed aliqñ concludetur contingens, cuius exemplum est in necessaria coniuncta cum præmissa temporali. Et esset cuiuspiam quærere, & dicere cum breuiloquus fuerit in explicatiōe huius in hac figura, & ſm id, quod dixeras, est res cōmunis omni illi, qui componitur ex præmissis necessarijs maioribus cum de inesse tēporalibus, dico ꝙ ille aliquando concludet de inesse, & aliquando necessarias. Et quare subticuit illud ibi, & loquutus est de eo hic, & subticuit hic speciem, quę ostenditur suppositione in tertia figura, quæ cōcludit necessariam, & est quę componitur cum præmissa de inesse ob prædicatū tantum. Dicimus autem ꝙ subticere illam hic, sit euidens, dico ꝙ non concludatur necessarium semper cum pręmissa de inesse temporali: euidens enim est ꝙ non sit in illis significatum dicti de omni, et attestatur hoc nobis, dum dixit aliqñ. In hac vero specie dico, quia compositus in secunda figura ex minori particulari negatiua necessaria, & maiori de inesse, ex quo ipsa res non est in illis euidens, cum illatio huius speciei sit ostensa per contradictionem, aut suppositionem, expediuit declarare hoc per materias. Sed apud Alpharabiū ſm eius expositionem super Aris. ꝙ, quando maior fuerit necessaria in potentia in secunda & tertia figura, hoc est, ipsam reduci ad primam, fiat conclusio necessaria: hoc dictū repugnat illi quod pręmissum est, & ideo explicuit supra illud, ꝙ sit error, qui ceciderit in textu, qđ est radix pręposita. Totum autem hoc accidit eis ob ignorantiā naturæ

turæ præmissarum de inesse, & naturæ necessariarum. Notum autem est, ꝙ qñ aliquod c non est b necessario, & omne a nunc est b, ꝙ oporteat ratione suppositionis ꝙ aliquod c non sit a. Sed hoc aliquod contingit ꝙ nõ sit a tempore quo omne a est b, & fit conclusio de inesse contingens, & contingit ꝙ redeat affirmatiua, & cõtingit ꝙ de hoc aliquo sit a negatum semper: exẽpli gratia ex materijs dicendo quoddam animal nõ est homo, & omne album nunc est homo. Qñ itaq; acciperemus aliquod animal ipsam columbam, verax est de illa tempore, quo omne album est homo, ꝙ nulla colũba sit alba. Possibile autem est ꝙ sit alba qñ mutatur dictum, omne album est homo. Si autẽ caperemus aliquod animal ipsum coruum, esset dicere aliquod animal non est album, verum necessario. Alterius vero in tertia figura modus cõclusionis sequitur maiorem præmissam cum quouis modo ipsarum de inesse, qm̃ non conuertitur in hac figura maior, sed conuertitur ipsa minor. Si autem illa de inesse fuerit temporalis, fit dum conuertitur de inesse non temporalis, hoc est tempore interminato, & quando maior præmissa fuerit necessaria, concludet necessario conclusionem necessariam. Si autem illa de inesse fuerit maior concludet conclusionem de inesse, & non variatur in hac figura de inesse temporalis in non temporalem. Et ideo quando Arist. memioit de specie quæ ostenditur in hac figura per suppositionem non dicit, ꝙ non concludat conclusionem necessariam semp. vt fecit in specie quæ ostẽditur per suppositionem in secunda figura. Sed tulit exemplum ex præmissa necessaria negatiua particulari maiori, & de inesse temporali, & videtur ꝙ concludat cõclusionem necessariam. verbi gratia, dicendo omne animal nunc mouetur, & aliquod animal non est bipes. Qñ enim conuertitur dictũ omne animal nũc mouetur, fit nobis aliquod quod mouetur est aĩal, & hæc de inesse nõ est temporalis. Quando autẽ caperetur de animali per suppositioõẽ id quod non est bipes, ac si diceres quadrupes, esset cõclusio aliquod quod mouetur nnn est bipes, quæ est verax semper. Et componitur syllogismus sic, aliquod quod mouetur est quadrupes, & nullum quadrupes est solum bipes: sicq; fit conclusio, aliquod quod mouetur nõ est bipes. Sic itaq; conuenit ꝙ iotelligatur id quod dixit Aristote. in hac mistione, quia illud est veritas sm̃ se, & cõuenit ꝙ sit quod intelligiẽ ex suis verbis, immo euidentior fit sm̃ hoc eius series, q̃ sm̃ id quod intellexerũt illi, quorum expositio huius loci peruenit ad nos. Deuij vero fuerunt illi viri á sua opioione, quia non sunt adepti species absolutarum de inesse, neq; quid sint, tanto fortius suam speciem, neq; etiam puenit eis, quid sit necessaria certa in eo quod dixit in mistiõe necessarij cum possibili, & de inesse cum possibili. Dicimus aũt ꝙ ipse dicat, ꝙ syllogismus, qui componitur ex præmissa possibili, & de inesse, aut possibili & necessaria, ꝙ quando maior fuerit possibilis, syllogismi in hac specie mistiõis sunt perfecti, & modus cõclusionis in illis est idem modo præmissæ maioris. Huius autẽ causa est manifesta, quia in præmissa maiori possibili inueniẽ significatum dicti de omni, quia omnes minores differentium modorum pendent in ea, & illius proportio ad singulas illarum est proportio totius ad partem. verbi gratia, quando verificatur dicere a de b contingenter, verax fit necessario de speciebus ipsius b, & de omni parte ipsius b, quæ est cõtingenter, aut in actu, aut necessario, sicut dicimus ex omni genitura põt esse, ꝙ fiat animal speciei illius, cuius est illa genitura, quia hæc propositio verificatur de omni, quod est genitura in potentia, & de omni quod est genitura in actu, & si esset ens necessario, esset hæc ipsius dispositio, & hoc de omnibus suis partibus, quę sunt sm̃ qualitatem, aut quantitatem. In maiori vero necessaria non inueniẽ significatum dicti de omni cum contingenti, qm̃ prædicatum necessarium inuenitur in subiecto necessario, non in contingenti, nisi esset necessarium per accidens, prout dicimus, omne ambulans est aĩal. Et similiter est dispositio præmissæ maioris de inesse cum contingenti. Totum autem hoc est oppositum præmissæ contingentis, in præmissa. n. contingenti non est dubium, ꝙ eius prædicatum sit naturę contingentis. Subiectum vero aliqñ erit naturæ contingentis, & naturę non cõtingentis, et ideo, qñ minor fuerit contingens, aut necessaria concludit contingentem. Hic autem non est resta, quia maior est necessaria aut de inesse, quia necessariæ subiectum impossibile est, ꝙ sit nisi necessarium, & illius de inesse, nisi de inesse: & inde fit quod dixit Arist. de istis, ꝙ sint syllogismi imperfecti: perfecti enim apud eum sunt, in quibus est significatum dici de omni, & dicit, ꝙ illi concludant cõclusionem extortam. Talium enim syllogismorum conclusiones ostenduntur per contradictorium. Dum autem illos comprobauit hoc modo, inuenitur syllogismus cõpositus ex præmissa minori contingenti affirmatiua, & ex præmissa affirmatiua de inesse concludit sine dubio affirmatiuam: in illo vero, qui est per contradictorium, quæ infertur expositione cõclusionis negatiuę, notum est ꝙ sit affirmatiua, & qñ fuerit affirmatiua verax tribus modis, ꝙ eius conclusio sit extorta, aliqñ concludit affirmatiuã necessariam, & aliqñ contingentem, & aliquando de inesse. Verũtamen qũo syllogizãs cõstrueret syllogismum cootradictorij, qui inferret hoc, iã retulit Arist. in suo libro, & illud exposuit Alpharabius in expositione syllogismi, & nos ipsum exposuimus in huius libri expositione. Qñ vero hæc cõbinatio fuerit ex præmissa minori contingenti, & negatiua de inesse, notum est ẽt, ꝙ non concludaẽ affirmatiua, quia, qñ posuerit cõclosionem affirmatiuã contradictorium per suam positionem intulisset affirmatiuam, sicq; ostensum est et de re huius combinationis, ꝙ concludat semper negatiuam vniuersalem. Ex quo autem vniuersalis negatiua est duarum specierũ, aut negatiua absoluta, hoc est, de ioesse, aut negatiua necessaria, quia negatiuæ contingẽtis vis est vis affirmatiuæ. Qñ autem hæc species mistionis non concludit cum de inesse, quæ sunt certi temporis attestatus est huic, dum dixit, ꝙ ex talibus pręmissis, hoc est, de inesse temporalibus nõ fiunt syllogismi, & tulit materias in quibus fallit hæc combinatio cũ de inesse temporalibus: dicendo enim, omnis homo possibile est ꝙ ambulet, & omne ambulans nunc est equus, infertur hinc, ꝙ omnis homo sit equus, quod est mendacium. Et dixit ꝙ de inesse, quibus vtuntur in hac specie mistionis sunt absolute, quarum species numerauimus in præmissis. Deinde retulit etiam materias, ex quibus apparet, ꝙ aliqñ concludant negatiuam necessariam, & aliqñ negatiuam de inesse, & dixit exemplum illius, quæ concludit negatiuam necessariam, est dicere, omnis homo contingẽs est, ꝙ cogitet, & nullum cogitans est coruus, hic enim concludit, nullus homo est coruus, hoc autem est necessarium omni tempore, non aliquo tempore, excepto alio tempore. Ex quo autẽ apud Alpharabium oratio dicens, & nullũ cogitans est coruus, est negatiua necessaria, nõ de inesse, & apud ipsum erat ꝙ de inesse sit appropriata tempore certo, ambiguus ei fuit hic locus. Et dixit fortasse sensus cogitatiõis hic est ipsa phantasia. Termini vero, qbus vtuntur in illo, qui concludit de inesse, sunt, vt dicere, omnis homo contingens est ꝙ sciat, & nullum sciens mouetur, id est tempore suæ scientiæ, hic enim concludit, nullus homo mouetur tempore, quo scit. Conclusio autem hic est necessaria cum conditione, & alia est, quam dicimus ꝙ sit absoluta vera, aut vna species ipsius absolutę, quibus fiũt

syllogismi

syllogismi in scientia topicæ. Iā itaq; ostensum est hinc intentum huius viri, & solutæ sunt ambiguitates, quæ remanserunt contra eum vsq; ad hæc nostra tempora: hæc enim est huius viri consuetudo cū illis, qui in eum dubitant. Dico q tempus satis dat ad soluēdum, quod in ipsum dubitauit. Et ideo non est debilioris considerationis inter homines, vel minoris scientiæ, q̄ ille qui dubitat contra ipsum, & in suo tractatu respondet per id, quod et videtur, & præcipue qñ non est id visum illi, qui eum præcessit, prout inuenimus fecisse Auice. in omnibus suis libris. & deterius q hic nouus fecisset, est deuiare à sua disciplina, & progredi alio itinere præter suam viam, vt contingit Alpharabio in suo libro logicæ & Auicennæ in scientijs naturalibus & diuinis. Sicq; expletus est tractatus de eo, cuius expositionem intendimus. & si doctrina sit breuis, præparat tamen ad rectitudinem.

Quæsitum. VI.

De conditione syllogismorum contingentium circa duo eorum attributa, videlicet de numerositate illationis, et de figura in qua nō concludunt.

1. Priorū. ca pi. 11. & infra.

THemistius contendit cum Philosopho circa syllogismos contingentes simpliciter biuio. Primo circa id, quod opinatur, q inferentes in prima figura si sint dupli inferētium de inesse, & necessariorum, quia si ui negatiui conuertūtur in affirmatiuos, hi autem vocantur imperfecti, quia non conuertuntur. Secūdus autem locus est circa id, quod ponitur, q hæc materia non concludat in secunda figura. Primus itaq; locus destruit suamet verba, quia in scientijs vtimur possibili, pro maiori parte, non possibili æqualiter, neq; possibili in minori parte, ipse autem asserit q negatiui, dū fuerint vt plurimum, qui vtiles sunt scientijs, non cōuertuntur in numeratos, neq; fit ex eis syllogismus, & perinde nō conferunt vtilitatem per hanc cōuersionem: negatiuis vero in minori parte non vtimur, sicut nec vtimur affirmatiuis in minori parte. Et his non visitatis, non inueniuntur itaq; in artibus negatiui, qui transferantur in affirmatiuos, p maiori parte, & arguit Arist. ex eo quod ipse iam exposuerat hic, q hi qui sunt pro minori parte non vtimur in scientijs, & admiratur ipsum, quo modo latuerit eum ex hac eius positione, cum sit ad oculum: ex quo est clarissimum, quā ob rem air, q oporteat subtrahere hos quatuor superadditos, qui sunt imperfecti, cum non sit ad propositum numerare syllogismos, qui non conferant vtilitatem. Abūnazar autem iam respōdit hoc dicto, quia præmissis possibilibus æqualiter vtitur ars Rhetorices, & nō est remotum in topicis, quòd proponētis sint præmissæ negatiuæ pro minori parte, quas dū aduersarius admittit proceditur ex eis ad eas, quæ sunt pro maiori parte, in quas conuertuntur. Nos autem dicimus, q possibiles æqualiter, & pro minori parte sint propriè libro Elenchorum, cum sint speciei illius quod est per accidens, & sic nos inuenimus in hac materia, q cōcludant negatiuam necessariam, prout dicimus omnem coronam potest consequi pluuia, & omni cometa possibile est q non succedat pluuia: illæ sunt duæ præmissæ possibiles pro maiori parte, et conclusio est necessaria, quæ est q halo, i. corona non sit cometa. Et sic nos inuenimus in hac materia & in hac figura illum, qui concludit conclusionem affirmatiuam necessariam, prout dicimus, omnis homo inquātum est homo, potest esse q nō sit luscus, omnis autem glaucus potest esse luscus. Hæ itaq; duæ præmissæ sunt pro maiori parte, conclusio autem est q omnis glaucus sit homo necessario, euidens itaq; est ex hac specie id, quod dixerat ipse Philosophus, quòd hic aliquādo inferat negatiuam necessariam, & aliquando affirmatiuam necessariam. In loco autem negatiuæ necessariæ non dicitur q concludat affirmatiuam possibilē, nec in loco affirmatiuæ necessariæ dicitur, q concludat negatiuam, cum quæli bet harum repugnet alteri. Errauit autem hic vir, quia ipse inuenerat in quibusdam materijs, q negatiua pro maiori parte conuertatur, & proinde putauit q cōuertatur in omni materia: prout dicimus, omnis homo viuus possibile est, q habeat sex digitos, & omne habens sex digitos vnum possibile est q sit homo habēs sex digitos. Nos vero dicimus ei ad oppositionem, quā dixerat contra Philosophum, q eum latuerit supponēdo, q id sit clarissimum, quo modo latuerit eum. Illud quoque est ex suis præsumptionibus: ornauit enim suam responsionem contra ipsum Philosophum. Et si ipse modicū considerasset ipsam rem, esset ei euidens, dū exemplificauit in hac materia, q verum sit dicere, q semper in ortu caniculæ impossibile sit q sit pluuia, nam maior pars pluuiæ necessario non inuenitur tempore ortus caniculæ. Sicq; iam ostensa est ex hoc sermone veritas, ad quam inclinauit Philosophus circa hanc rem, vt destructio illius, ad quod declinauerunt alij, prout moris eius est cum eius aduersarijs, & hoc est q ostendere intendebamus. Totius autem huius causa est, quia negatiui in hac materia sunt vere affirmatiui: & ideo subintrāt eos caracteres negationis, & vera negatio impediēs illationem non impedit eam in hac materia, cum sit negatio non vera, sed est affirmatio quædam. Dum vero cōnecteretur negationi veræ ipsa illatio, impediretur illius illatio in hac materia, ex quo negatio in ea non est vera. Et proinde non est alicuius dicere, q nō expediat q affirmatio, quæ in potentia est ipsa negatio, impediat illationem in secūda figura magis, q̄ q negatio quæ est in potentia ipsa affirmatio impediat illationem in prima & tertia figura: hoc enim esset necessarium si negatiui in eis essent negatiui veri, put affirmatiui in eis sunt affirmatiui veri, sed negatiui ipsarum sunt affirmatiui imperfecti, et operantur in illatione opus affirmatiuorum perfectorum, cum sint generis affirmatiuorum ratione inuentionis proprietatis affirmatiuæ, quæ est in subintroitus negationis in ipsos. Proinde non est nostra asserere, q sint negatiui imperfecti, prout esset nostra dicere, q sint affirmatiui imperfecti: nam negatiui sunt remotio specierum affirmatiuorum perfectorum, & imperfectorum, remotio autem non discernit perfectū & imperfectum, vt affirmatio diuidatur in perfectā & imperfectam. Proinde negatiui sunt sm numerum infinitorum, & priuatiuorum in affirmatiuis, et non numerarentur inter negatiuos, neq; esset iudicium negatiuorū in materia possibili iudicium negatiuorum verorū. Si autem negatiuorum in materia possibili iudicium esset iudicium verorum negatiuorum, vna eadem esset congertes concludens, & non concludens: concludens quidem quatenus ei inest vis affirmationis, non concludēs vero quatenus ei inest vis negationis: & tunc esset contrariū illius, quod dixerat ipse Philosophus. Oratio itaque si fuerit contingens æqualiter, esset per accidēs, ex quo non speculatur præmissas, quatenus sunt possibiles sm esse, sed speculatur eas quatenus sunt possibiles sm imaginationem, & hanc rem iam ostendit Abunazar in expositione libri Priorum analyticorum. Et non est remotum, q inueniantur artes non demonstratiuæ præter elencham, quæ vtantur his, quę raro fiunt, sicut est ars Notoria & Magica, quibus vtebātur nostri maiores. Et sicut possibile est, q maiori parte quoddam sit per se notum, & quoddam notum per syllogismum ex præmissis, quę sunt pro maiori parte, sic cōtingens pro minori parte quoddā est possibile, q sit per se notum, & quoddam est quod potest notificari per nota per se

& hic

& hic ſyllogiſmus non fit neceſſario ex præmiſsis, quæ ſunt pro minori parte. Hæc autem perſcrutatio de contingenti pro minori parte eſt propria ſcientiæ Theologicæ. Hoc itaq; dubium facile eſt ad ſoluēdum, & non eſt loquēdum amplius de eo. Secundū vero dubium habet difficultatem quandam, nec rńdet ad illud Abunazar quantum eſt in his, quæ nobis conſtant. Ariſto. enim argumentatur, ꝙ ſyllogiſmus non fiat in ſecunda figura ex duabus contingētibus ratione trium rerum, quarum vna eſt, quia vis negatiuæ contingētis, quæ fit in ſecunda figura, eſt vis affirmatiuæ in hac figura autē non concluditur ex duabus affirmatiuis, ſicut non concluditur in de ineſſe ſimpliciter, neq; in neceſſarijs. Secunda autem ratio eſt, quia illatio inferentis in hac figura oſtenditur per alteram duarum rerum, aut per conuerſionem, aut per ſyllogiſmum ducentem ad impoſsibile, illa autem per neutram harum rerum oſtenditur, prout notum eſt: quia negatiua non conuertitur, qa ſecum eſt vera affirmatiua contingens, & perinde ſi conuerteretur negatiua vniuerſalis, cōuerteretur etiam affirmatiua cōtingens, quæ ſecum vera exiſtit: & hæc res etiam oſtenditur ratione materierum, nam ſi verum ſit ꝙ omnem hominem poſsibile eſt non eſſe albū, & non eſt verum ꝙ omne album poſsibile ſit non eſſe hoīem, cum quoddam album, prout ſunt multæ res, non ſit homo ex neceſsitate. Non conuertibili itaq; exiſtente negatiua contingenti, impoſsibile eſt ꝙ illatio in hac figura oſtendatur per cōuerſionem. Et ſimiliter videtur ꝙ non poſsit oſtendi eius illatio per impoſsibile, quia non ſequitur inde impoſsibile aliquod. Tertia vero ratio ſumpta ex materijs eſt, quia in quibuſdam materijs inuenitur ꝙ illæ inferant negatiuam neceſſariam. nā impoſsibile eſt ꝙ ſit omnis homo albus, & omnis equus, poſsibile eſt, ꝙ ſit albus: illata autem eſt negatiua neceſſaria, quæ eſt, ꝙ nullus equus ſit homo. Et ex quo ex affirmatiuis contingentibus in hac figura inferūtur neceſſariæ: prout dicimus, omnis homo, poſsibile eſt, ꝙ habeat quinque digitos, & omnis Æthiops, poſsibile eſt, ꝙ habeat quinque digitos: concluſio itaq; eſt, ꝙ omnis Æthiops eſt hō, quę eſt neceſſaria affirmatiua. Sicque ſyllogiſmus, qui eſt huius proceſſus ex duabus pręmiſsis, quarum vna eſt negatiua, & altera contingens, prout dicit Philoſophus, non poteſt quiſpiam dicere, ꝙ inferat contingentem, neq; negatiuā, neq; affirmatiuam: negatiuam quidē, quia iam inferret per conuerſionem concluſionem affirmatiuam neceſſariam, nec affirmatiuam contingentem, quia iam infert negatiuam neceſſariam. Hoc itaq; eſt totum, quo intendit Philoſophus, ꝙ non concludatr̄ in ſecunda figura in hac materia. Themiſtius aūt deſtruit totum hoc, ex quo omnes hæ rationes ſunt veræ, de negatiuis contingentibus æqualiter, non de negatiuis contingentibus pro maiori parte, qa conuertuntur, & nō inuenitur in hac materia, quod inferat negatiuam neceſſariam. & oſtendit ꝙ declarationes quibus vſus fuerat Ariſt. circa hoc ſunt particulares, ipſe autem vtitur eis vniuerſalibus. Res autem nō eſt, prout putauit, nam cum animaduerteres ipſam rem, apparet, ꝙ hæc oſtenſio ſit vniuerſalis, cum ſuppoſuerimus negatiuam pro maiori parte conuerti in affirmatiuam pro minori parte, & ſuppoſuerimus ꝙ affirmatiua pro minori parte vniuerſalis non cōuertatur vniuerſalis, ſiue ars vtatur illa, ſiue non vtatur ea. Notum itaque eſt ꝙ non ſemper conuertatur contingens vl̄is negatiua, cum non ſemper conuertatur contingēs pro minori parte affirmatiua ei connexa, nam verum eſt dicere, omnis fodiens ſuam vineam eſt vnus, raro multi, & non eſt verum omnis vnus multi eſt raro fodiens ſuam vineam, nam multi qui ſunt maiores natu neceſſario fodiunt ſuam vineam. igitur hæc oſtenſio, qua vtitur, eſt vniuerſalis, nō particularis, prout putauit Themiſtius, & ſi videas de negatiua pro maiori parte in priuatiuis, ꝙ non conuertatur: prout dicimus: omnis homo, poſsibile eſt, ꝙ non habeat quatuor digitos: hæc enim negatiua eſt pro maiori parte, & non eſt verum, ꝙ omne habens quatuor digitos, poſsibile ſit, ꝙ nō ſit homo, nam multi habentes quatuor digitos nō ſunt homines neceſſario, prout ſunt aues. Cum autem negatiua contingēs non ſemper cōuertatur, ſyllogiſmus itaq; in quo occurrit non ſemper concludit. Iam autem dictum eſt in deffinitione ſyllogiſmi, ꝙ in eo occurrat ſemper, ꝙ ſit oratio in qua poſitis pluribus rebus, q̄ȝ vna, ſeqtur res alia ſemper. Si autem ſecunda figura cōcludit ſemper, qa negatiua in ea conuertitur ſemper. hic ergo non eſt ſyllſus.

Quæſitum. VII.

De modis illationum miſtorum ex ipſis tribus modis.

INtētio huius ſermonis eſt, ꝙ perſcrutemur modos illationum miſtorum ex tribus modis abſoluto, & neceſſario, & poſsibili: nam veteres Peripatetici diſceptauerunt cum Ariſto. circa hoc, ac etiam poſteriores expoſitores contenderunt circa modum interpretationis textus Ariſt. circa hoc. Et inſtituemus noſtram conſiderationem de hoc in prima figura. nam illi conueniunt ꝙ modi illationum in ſecunda figura, & perfectarum miſtorum conſequūtur ſuos modos in prima figura. Dicimus itaq; ꝙ iam oſtēſum ſit, ꝙ impoſsibile ſit, ꝙ congeries primæ figuræ inferat, dum maior nō fuerit vniuerſalis, ſiue fuerit affirmatiua, ſiue negatiua: & ꝙ oportet minorem eſſe affirmatiuam, ſiue fuerit vniuerſalis, ſiue particularis, & hoc ſit ſignificatum dici de omni vniuerſaliter, quod inſtitutum eſt eſſe cōditio ſyllogiſmorum inferentium, vt dicendum ſit ſm̄ affirmationem, aut negationē de omni, quod ipſum eſt ſm̄ affirmationē. Notum autem eſt ꝙ cum poſuerimus exiſtentiam propoſitionum talis conditionis, ꝙ C eſt B, ſignificat ꝙ B prædicet̄ de toto C. Hoc autem ſic exiſtente. propoſitiones itaq; minores ſyllogiſmorum inferentium dependent ex vi propoſitionum maiorum eo modo, quo pars dependet ex toto. Hæc autem dependētia peruenit nobis rōne ambarum cōditionum ſimul: hoc eſt, rōne qua ꝓpoſitio maior eſt vniuerſalis: hoc eſt, cōtinens ipſam minorē, et qua minor eſt affirmatiua: nam his duabus conditionibus ineſt eis habitudo totius & partis. Hoc aūt ſic exiſtente, notū eſt ꝙ ex qualibet propoſitione maiori modali dependeat propoſitio minor, & ſuus modus, ac etiā modus ipſius concluſionis illius ſyllogiſmi ſequitur modū propoſitionis maioris: exempli gratia, nā ſi diceremus A eſſe de omni B neceſſario: hoc eſt A eſt neceſſario pręcatum de omni, quod eſt B in actu. Cum aūt poſuerimus omne C eſſe B i actu, oportet ꝙ A pręcetur de C neceſſario, ex quo iam poſitum eſt C ſm̄ modū conditionis in prædicatiōe maioris propoſitionis: & ſimiliter ēt per ſe notum eſt, ꝙ dū modus pendens in propoſitione maiori fuerit alius A modo ꝓpoſitionis minoris, nō oportet ꝙ intrepide modus concluſionis conſequatur modum propoſitionis maioris, dum minor non dependet à maiori, niſi ratione affirmationis ſolum, ſicut ꝙ haberemus A eſt de omni B neceſſario, dicitur de omni quod eſt B in actu, & poſuerimus ꝙ C ſit B in potentia. Sicq; notum eſt ꝙ non ſequatur ex illa dependentia, ꝙ A dicatur de omni C neceſſario, ſed ſequitur ꝙ dicatur de omni C affirmatiue, aut negatiue ſolum. Sicq; contingit, ꝙ modus concluſionis ſit minoris, & contingit ꝙ ſit maioris, & contingit ꝙ ſit ambarum rerum ſimul. Huius itaq; ſpecies miſtionis modus concluſionis eſt ignotus, Primæ autē modus concluſionis eſt notus: & ſi res ita inueniretur in materijs vocaremus hāc ſpeciē miſtionis perfectum in hoc capitulo,

1. Priorū capi. 15. & inferius abhīc.

dum modi conclusionum sunt noti per se, sicut vocauimus perfectos syllogismos eos, qui sunt primæ figuræ, dum suæ conclusiones sunt per se notę. Secundā autem speciem mistionis vocamus ignotā, dum modi conclusionum eius non sunt noti per se, sicut vocantur imperfecti syllogismi secundæ, & tertiæ figuræ, dū modi conclusionum earum nō fuerint per se noti. Et si hęc res ita sit in materijs, hoc est, q in quibusdā propositiones minores dependeant ex maioribus, & in quibusdam non dependeant, notum est q oporteat, q in syllogismis mistis respectu modorum suarum conclusionū fiot hę duę species: hoc est, perfecta & imperfecta, prout visus fuit Arist. quauis ergo propositione maiori posita, siue necessaria, siue possibili, siue de inesse fuerit, cōnectuntur illi tres modi. Notum itaq; est, q omnes syllogismi misti sint perfecti: hoc est, q modi suarum conclusionum assequantur propositionem maiorem: & hoc fit notum de sua re. exēpli gratia si significatum dicti nostri A est de omni B possibiliter, & necessario, et in actu, qualibet propositiōe minori apposita huic ꝓpositioni, siue eius modus fuerit de inesse, siue necessarius, siue possibilis, oportet q conclusio sit necessaria: & similiter oportet, q dū maior fuerit possibilis & absoluta, & inest ei hæc conditio: hoc est, q modus conclusionis sit modus propositionis maioris. toto hoc ita existente, res se habet, sicut se habet res huiusmodi in materijs, nam ex hac parte potest esse, q nobis constet opinio Arist. circa hoc, et ſm veritatem in se: & hoc dum perscrutabimur prædicationem trium propositionum vniuersalium in omnibus materiebus. Dicimus itaq; q dum dicimus, omne B est A necessario, nos intelligimus inde dū absoluimus sermonem alterum duorum significatorum, quorum vnum est, q omne quod est B, in actu solum non in potentia ipsum est A necessario, prout dicimus, omnis homo est rationalis necessario, eius sensus est, q quicquid est homo in actu, non in potentia, est rationale necessario. Secūdum autem significatum est, q quicquid est B in potentia vel in actu est A, prout dicimus, omne mobile est corpus: nam intellectus huius propositionis est q quicqd mouetur in potentia, vel in actu est corpus. Notum autem est, q dum nos absoluerimus sermonem, et dixerimus, q omne B sit A necessario, impossibile sit, q intelligatur ex eo, q quicquid est B in potentia sit A, nisi per hoc exponatur q verus sit noster sermo, omnis homo est rationalis, & q verificetur de rationali in potentia, & non verificetur de eo, quod est in actu rationale: & dicitur prout quidam diceret, q dum non exponitur dictio in potētia, sit sermo inanis, nisi distinguatur. Euidens itaq; est ex hoc, q dū absoluimus prædicationem propositionis vniuersalis necessariæ, huius intellectum esse alterum duorum significatorū, aut q A necessario dicatur de omni, quod est in actu B solū, aut de eo quod est in actu & potentia, non de eo quod est in potētia solum, nisi hoc exponatur, de prędicatione. Re autem sic existente, conditio perseuerans in propositione vniuersali necessaria, quæ non insinuatur, quia fertur sine materia, est q A sit necessario prædicatū de omni quod est B in actu. Re autem sic existēte, oportet q dum permiscemus propositionem necessariam maiorem cum minori de inesse, conclusio sine dubio in omni materia assequetur modum propositionis maioris. Dum autem illam admiscemus possibili, fit modus conclusionis non manifestus de dispositione dicti de omni: & sic inuenimus, q fecisset Arist. nam ipse dixit, q dum minor fuerit possibilis, syllogismus est imperfectus, & dicitur q dum maior fuerit necessaria & minor de inesse conclusio est necessaria sine dubio. Postquam autem ostēsum est, qualiter est modus conclusionis propositionis maioris necessariæ tempore mistiōis, speculabimur etiam quomodo res se habeat in hoc propositione maiori existēti de inesse. Et dicimus q dum dicimus quicquid est B est A in actu, nos inuenimus q eius significatū est aliud videlicet id quod diceremus, q quicqd est B in actu solum sit A si ex absoluto, hoc est de inesse, intelligať potentia secluso actu, aut actus & potentia simul: hoc est notum de intellectu sermonis propositionum vniuersalium de inesse, licet accidat quibusdā propositionibus vniuersalibus, q verificetur prædicatio propositionis de inesse de eo, qd' est ens ſm ambas res simul: hoc est, in actu & ſm possibilitatem, prout dicimus omne animal quiescit, dum non inuenitur aliqua res quæ moueatur: nā hæc oratio est vera de eo, quod est animal in potentia & in actu, sed putatur q hæc res sit contingēs, & q eius significatum non intendatur de sermone, & oratione vniuersali de inesse, ecōuerso propositionis necessarię circa hoc. Quouis autem modo res se habeat, dum supponimus, q de propositione absoluta non intelligatur nisi actus, sicut est dispositio necessariæ, notum est q, dum maior fuerit de inesse, & minor necessaria, conclusio sit de inesse in omni materia: nam conditio categorica de inesse illius est propositionis minoris, quæ est ipsam esse in actu: nam necessarium continet actum, & aliquid vltra. Et notum est, q, dum minor fuerit possibilis, & maior de inesse, q syllogismus sit imperfectus; & sic dixit Arist. de hac specie mistionis, q sit imperfecta ab origine, & ait de mistione ipsius de inesse & necessarij, q iudicium huius mistionis sit quædam species imperfecta. Postquam aūt expositum est, quo pacto sit prædicatio propositionis necessariæ vniuersalis, & de inesse, scrutabimur quo mō res se habeat circa hoc de propositione possibili vniuersali. Et dicimus q dum dicimus B est A possibiliter, vel possibiliter nullum A est B, vbiq; locorum nos intelligimus inde vnum & idem significatum, quod est, q quicquid est B in actu, & potentia, est A possibiliter. Hoc aūt sic est, quia quod prędicatur de aliqua re possibiliter, dum res illa est in actu, hoc est, ipsum subiectum, illud prædicať necessario possibiliter de re, de qua prædicatur suum subiectum possibiliter: nā possibile est, q possibile sit possibile. Re autem sic existente notum est q cuiuslibet syllogismi maior propositio fuerit possibilis, ille est syllogismus perfectus, & eius cōclusio est possibilis, siue fuerit de inesse, siue necessaria: nam conditio perseuerantis prædicationis inest illi, quod est esse in actu: & ideo Aristot. ait de hac mistione, q sit perfecta. Sicq; iam ostensum est ex hoc sermone veritas illius, ad quod declinauit Arist. de eo, q syllogismi misti ex de inesse, & necessaria sint perfecti, & modus conclusionum ipsorum assequatur propositiones maiores, & q misti ex possibili & de inesse, aut necessaria, dum ipsorum maior fuerit possibilis, syllogismi fiunt perfecti, & ipsorum modi assequunť propositiones maiores. Dum vero possibilis fuerit ipsa minor, syllogismi sunt imperfecti, & modi conclusionum non assequuntur propositiones maiores. Reliquum autem est perscrutari, quæ sint conclusiones, quas inferāt hi syllogismi, quos Arist. dixit esse impfectos. Initium autem huius perscrutationis est, q primo scrutemur significatum sui dicti de illis, q sint imperfecti, nunquid per hoc intenderit, q non sint manifestæ illationis, quo ad rem ipsius dici de omni, aut q in eis nō sint noti modi conclusionum, & q esse illationem ipsorum affirmatiuam aut negatiuam notam sunt modi conclusionum: nam videtur ex præcedenti sermone, q cuiuscunq; syllogismi modus conclusionis consequitur modum propositionis maioris, ille sit notus & perfectus ſm illationem in se: & hoc fit dū modus minoris depēdet ex propositione maiori. Relinquitur itaq; perscrutatio de syllogismis, quorū modi propositionū minorum dependent ex

dent ex

dent ex maioribus, nũquid sint perfecti, necne: hoc est, nunquid inferãt, prout dictum est, aut non inferant? Et hinc ostendet nobis conditio ipsius dici de omni, quod est cõmune huic libro, quid sit, cum varij sint expositores eius. Dicimus itaq;, ꝙ, si ponamus ꝙ cõditionis syllogismi notæ illationis sm se sit, ꝙ modus propositionis minoris depẽdeat ex propositione maiori cum summa affirmatione, oportet ꝙ id, qđ ostendimus, non sit conditio ipsius dici de omni inferens in omnibus speciebus syllogismi vna cõditio. Nam iam expositũ est nostrum dictum, ꝙ aliud sit dici de omni in propositione necessaria, & de inesse, & aliud in propositione possibili. nam cõditio singularitatis necessarij ẽ, ꝙ A, gratia exempli, necessario inueniatur in omni, quod est B in actu, cum hanc non euadit vlla materierum, vt sit eius dispositio huiusmodi. Quo itaq; pacto ait Arist. ꝙ cõditio ipsius dici de omni, quæ vniuersaliter fit in hoc libro, est, ꝙ A sit B necessario, absq; ꝙ distinguat rem in propositionibus necessarijs & possibilibus, & de inesse? si ita res se haberet, prout diximus, non oporteret ꝙ cõditio ipsius dici de omni, quæ fit in hoc libro, significet, ꝙ A prædicet necessario, aut in actu de omni eo quod est B in actu & possibiliter, & vt vniuersalius inquã, oportuit Alexãdrum exponere hãc descriptionem cõem ipsi dici de omni, quã induxit in principio huius libri, hoc est libri Priorũ, ꝙ expediat, ꝙ intelligatur cũ conditione affirmationis conditio ipsius actus, adeo ꝙ significatum ipsius dici de omni cõmunis huic libro sit, ꝙ prædicatum affirmatiuę aut negatiuę, siue fuerit de inesse, aut necessarium, aut possibile, sit de omni, quod est B in actu solũ, & eius dictum est id, quod videtur de eius conuenientia circa id, quod dicunt de mistione ipsius de inesse, aut necessarij de re modorum ipsarum conditionũ assequẽtium propositionem maiorem, quod etiam dixit de mistione possibilis cum necessario, & de inesse: nam dum possibilis fuerit ipsa minor, syllogismi sunt imperfecti. nã hoc conuenit huic conditioni, quæ est dici de omni. Sed Abunazar arguit ipsum, nam si hæc cõditio ipsius dici de oĩ cõis huic libro esset syllogismus cõpositus ex duabus propositionibus possibilibus, non manifestæ illationis ex significato ipsius dici de oĩ. Hoc autem est contrarium illius, quod ponit Arist. & illius, quod est ipsa res sm se. Re autem sic existente, credidit Abunazar, prout videtur ex eius sermone, ꝙ cõditio ipsius dici de omni communis huic libro sit, ꝙ A dicatur affirmatiue vel negatiue de inesse vel necessario, aut possibili de omni eo, quod sit B in actu, aut possibiliter, aut necessario. Nam ipse putauit, ꝙ hac cõditione fiat illatio manifesta in syllogismis simplicibus & mistis, et ꝙ bona et recta esset hæc conditio, si esset conformis omnibus materijs, & nõ esset omnis syllogismus inferens & existẽs per hanc conditionem: nam iam ostensum est ex nostro sermone, ꝙ hæc conditio sit conformis materijs ipsis in propõnibus possibilibus: in necessarijs autem, & de inesse non est conformis ipsis materijs, sed bene cõformaẽ eis, hoc esse in actu solum: hoc est, ꝙ A sit prædicatũ necessario, aut in actu de eo, quod est B, licet Arist. iã instituerit hanc conditionem in syllogismis manifestæ illationis sm se, vt sit conditio ipsius vniuersalis, quo vtuntur in hoc libro. Nos tamẽ sumus inter duas has res, cũ hoc ꝙ ibi concedatur ꝙ qui non est sm hanc conditionem, non est notę illationis sm se. Sequitur itaq; ex hoc ꝙ is, qui est notæ illationis in hoc libro, cõprobetur sm materias ipsas. Iam autem ostensum est, ꝙ hæc cõditio nõ insit omni materiei: quod Abunazar admittit. Hoc autem est contra intentum hic, cũ hic intendatur tradere regulas necessarias veras de omni materia: & ꝓpterea Aristo. fugit hic illationem duarum affirmatiuarum in secunda figura, licet hoc opportunũ sit in quibusdam materijs: & similiter fugit illationem vniuersalis in tertia figura, cum hoc, ꝙ hoc sit verum in quibusdam materijs. Hoc itaq; oportet esse, dum admittimus, ꝙ inferens in hoc libro sit id, cui inest hæc conditio: dum vero nõ admittimus hoc, quod est ipsa veritas, sm ꝙ hac cõditione nõ indigetur in simplicibus, & mistis ex de inesse, & necessario: nã, dum, gratia exempli, A dicitur affirmatiue, vel negatiue necessario de omni, quod ĩ actu solũ est B, & posuerimus ꝙ omne C sit B in actu, notum sit ꝙ A insit omni C necessario per significatũ illius, quod est dici de omni proprio huic materiei. Hoc autẽ sic existente, quilibet ergo, cui inest hęc conditio, infert in omnibus syllogismis huius libri simplicibus & mistis, sed non quemlibet, qui est illatiuus: hoc est, notæ illationis sm se, oportet, ꝙ ei insit hæc conditio. Et miror qđ conferat instituere conditionẽ rem, quæ non distinguat illatiuum à non illatiuo in hoc librõ: sed nescio quõ hoc latuerit Abunazar. Et si inueniremus ꝙ in hoc loco suæ expositiõis libri Priorum supersederit tractare de illo, hoc est, dum Aris. descripsit dici de omni vniuersaliter in proœmio sui libri, & sequeretur ex hoc, ꝙ in mistione, qua maior est necessaria, & de inesse, & minor possibilis, sit perfectus & imperfectus: hanc aũt rem nõ dicere Arist. Re autem sic existente, dicendum est quid sit dici de omni vl'e in hoc libro. Et dicimus ꝙ hoc fiat, & dum A fuerit prædicatum affirmatiue, vel negatiue solum de omni eo, quod est ipsum B affirmatiue solum, quouis modo fuerit ipsa prædicatio, hoc est, siue dependeat modus propositionis minoris à modo propositionis maioris, siue non dependeat inde: & ideo, dum fuerit dependẽs syllogismus, fit perfectus ambabus rebus simul: hoc est, sm expositionem conclusionis, et sm expositionem illationis. Dum autẽ propositio minor non dependet à maiori, nisi solum ipsa cõnexione absq; suo modo, tunc syllogismus est notus per se sm illationem, sed est alter modus conclusionis eius. Exẽpli gratia, dũ A fuerit prædicatum necessario sm modum, quo ipsum est B in actu tantum, non in actu & potentia: & posuerimus ꝙ C sit B in potentia: dico itaq;, ꝙ notum sit ex modo dicendi de omni, quòd ipsum prædicetur de omni C affirmatiue aut negatiue, absq; ꝙ ibi appareat vllius modus omnino. Id autẽ, quod dum A, gratia exempli, prędicatẽ necessario affirmatiue vel negatiue de omni, quod est B in actu, illud est prædicatum possibiliter de omni eo quod est C prædicatum affirmatiue, dũ autem illud prædicatur de eo affirmatiue, notum est, ꝙ A prædicetur de C simpliciter. Intendo autem hic per simpliciter, id, quod est vt genus tribus modis, & verificatur de singulis ipsorum: & hoc est quod putauit Theophrastus ꝙ illud sit, quod Arist. intẽdebat in hoc libro per propositiones absolutas, seu de inesse. Iam autẽ alibi ostendimus rem esse econtrario huius. Sicq; ostẽsum est de significato huius conclusionis, ꝙ ipsa sit affirmatiua vel negatiua, & ignotus sit de ea suus modus. Arist. autem ait de his, ꝙ sint imperfecti solum ex hac parte: & similiter accidit si ponatur maior propositio de inesse, & minor possibilis, & eius modus non dependẽs ab ipsa maiori. Sed oportet hic cauere tẽpm raro ĩesse, quod fit certo tempore. nam, cum hęc componitur cum possibili, non fit inde penitus concludens syllogismus, ꝓut sumimus, omnis homo potest esse ꝙ dormiat, et omnis dormiens nunc in actu est equus. Huius autẽ causa est, quia modus propositionis minoris non dependet in ꝓpositiõe maiori in affirmatione. Sicq; inde seqtur vnũ, quod est, ꝙ omnis homo sit equus. Hoc autem fit, quia possibile est futurum, id autem, quod est nũc, est in pręsenti, pręsens aũt non cõtinetur in futuro: tales itaq; inferuntur cum illa de inesse, in cuius pręedicatione nõ instituitẽ cõditio, vt sit in actu de omni eo, quod est ipsum

subiectum

subiectum in actu pro aliquo tempore omnino: prout dicimus, A inest ipsi B in actu, id est, omni ei, quod est B in actu, absque hoc quod dicamus, quod insit omni, quod est nunc B in actu, sed dum B fuerit in actu. Hæc itaque species ipsius de inesse est, quæ infert vnā cū ipsa possibili. Ostensum itaque est ex hoc sermone, quid sit significatū ipsius dici de omni, quod instituitur conditio modi conclusionis, & quod id, quod dixerat Abunazar circa hoc, nullo pacto sit verum. Euenit inde id quod ait Alexander: nā Alexander dicit, quod A nō dicatur de omni eo, quod est B possibiliter, neque verificatur de omni eo, quod est B in actu, sed verificatur de omni, quod est B possibiliter, ex quo verificatur de omni eo, quod est B in actu. Sicque conditio cōmunis omnibus cōclusionibus simplicibus, et mētis huius libri est, quod A insit omni, quod est B in actu. Verūtamē ex hoc sequitur, quod congeries, quę fit ex propositione maiori necessaria, & minori possibili, non sit nota illationis sm se, cū modus propositionis minoris non dependeat ex propositione maiori. Iam autē nos ostendimus, quod sit illatiua per rē ipsius dici de omni, & oportet quod intelligatur ex sermone Aristo. in diffinitione ipsius dici de omni, quod est, quod A prædicetur de omni eo, quod est B affirmatiue in actu: & propterea est, quod dicitur de cōditione cuiusque syllogismi illatiui esse, quod eius sit propositio vniuersalis & affirmatiua, & quod omnino oporteat quod per affirmatiuā intelligatur existēs in actu. Sicque iam ostēsum est ex hoc sermone veritas illius, ad quod declinauit Arist. & quod non indigeat supplemento pro diffinitione ipsius dici de omni in hoc libro, & quod illationes sint sm suas species, prout ipse instituit, & quod id, quod intendit veritas suæ opinionis de modo cōclusionū, quæ sunt syllogismorum, sit completa narratio, quod est, quod ipsorum maior sit necessaria, vel de inesse, & minor possibilis. Etiam scrutati sumus de hoc alibi, & instituimus initium eius perscrutationis hoc principium, quod est hic ostensum, quod est, quod illorum illatiuus sit, qui infert sm dictum propriū singulis materiebus. Et vocauimus primum illatiuū sm connexionem, & secundum illatiuum secundum dependentiam. De quo non occurrit pro nunc sermo.

Quæsitum. VIII.

De conditionali, an per ipsum ostendatur quæsitum primum ignotum.

a. Priorū, capi. 11.

ARistoteles opinatur quod impossibile sit, quod neque per syllogismum conditionalem coniunctum, neque diuisum ostendatur quęsitum ignotum primum. Intendo autem per quęsitum primum, quod per se primo ostendiť ex præmissis primis, non quod ostendiť mediante ostensione alterius quæsiti. Huius autem causa apud ipsum est, quia omnis syllogismus conditionalis cum non sit, vt per ipsum ostendatur ignotum naturaliter, oportet quod repertum ipsius ostēdatur per syllogismum categoricum, vel ipsa cōnexio per syllogismum coniunctum: sicque quod ostenditur per syllogismum conditionalem est quæsitum secundum necessario. Circa hoc autem est non paruū dubium, nam iam putat, quod diffinitio syllogismi simpliciter concludat ambos syllogismos simul, hoc est categoricum & conditionalem, quia sicut in syllogismo categorico ponūtur duę præmissæ, & ex eis infertur alia res necessario, sic etiam in syllogismo conditionali ponūtur duæ præmissę, quarum vna est cōditionalis & repetita est categorica. Ac etiam in scientijs iam reperiuntur multa quæsita, quæ ostenduntur per syllogismum conditionalem simpliciter. Et proinde ait Abunazar, quod proportio partium illorum, qui contexuntur ex demonstrationibus conditionalibus, sit proportio partium illorum, ex qbus contexuntur categorici, & dixit in libro Priorum analyticorum, quòd syllogismi, qui componūtur per locum in setentium cōnexionis, & est cōgruentia cōiunctionis, sint conditionales, & ostendit quod hęc loca sint demōstratiua, & vt vniuersaliter inquam ipsa largiuntur in syllogismo conclusiones, quarum sunt quæsita prima: & sic de reliquis locis, ex quibus contexuntur syllogismi conditionales. Totum itaque hoc est, quod dubitatur circa hunc sermonem. Quod videtur aūt ex intētione Abunazar, & Auicennæ est, quod ipsi concedant, quod diffinitio syllogismi simpliciter cōtineat ambos syllogismos. hoc autem sic existente, possibile est quod vtroque ipsorū ostendatur quæsitum primum. Dicamus itaque nos, quod si syllogismus cōditionalis intelligatur esse quoddam genus syllogismorum aliud, quā genus syllogismorum categoricorum, oporteat necessario, quod syllogismi cōditionales, qui sunt huiusmodi, non sint in potentia syllogismi categorici: nam omnis syllogismus conditionalis posset reddi syllogismus categoricus, pter quod eius intellectus permutetur, & hoc per mutationem sui ordinis, & per additionem in eum, aut diminutionem ab eo: sicque syllogismus categoricus, qui excidisset, fuerit sm formam conditionalis, eius itaque figura est figura cōditionalis, eiusque opus est opus syllogismi categorici: is autē, qui est huiusmodi, est categoricus, iudicium enim est sm ipm actum. Proinde categoricus est, cuius actus est actus categorici, licet aliqñ non insit ei figura categorici in actu, prout est oratio inferens inordinata artificialia, nam tales orationes sunt syllogismi categorici, licet non insit eis figura categorici in actu, nam illorum opus est opus categorici, ex quo inest eis forma categorici in potētia. Verificato itaque nobis, quod ois oratio, cuius est opus categorici, habeat figuram categoricam in potentia, est syllogismus categoricus, & multi syllogismi cōditionales sunt in potētia syllogismi categorici, notū est, quod hi sint syllogismi categorici, licet non sit eis in actu figura categorica, & quod ipsi non concludant per conditionē primo & per se, sed concludunt quatenus est eis vis figurę categoricæ, & vt vniuersaliter inquā, hi syllogismi sunt, quorum antecedēs resoluitur in tres terminos in potentia. Veri autem conditionales sunt, quorum antecedēs resoluitur in duos terminos solum. Propterea expedit, quod primo perscrutemur species syllogismorum cōditionalium verorum, qui non sunt syllogismi categorici in potentia, quorum antecedēs impossibile est quod resoluatur in tres terminos, in quos resoluuntur syllogismi categorici, sicut dixit Aristo. Opportunū itaque est quod proprium syllogismis conditionalibus veris sit hoc propriū, si inueniatur syllogismis conditionalis distinctus genere ab ipsis syllogismis conditionalibus. Dicimus itaque, quod omnis syllogismus conditionalis coniunctus ratione, qua componitur ex duabus præmissis categoricis, non euadit reliquum quinque modorum, aut quòd duæ præmissæ non cōmunicent in vllo suorum terminorum, prout dicimus, si Sol ortus est, est dies: aut communicant in aliquo suorum terminorum, & hi sunt quadripartiti: aut prædicatum antecedentis est subiectum consequentis, put dicimus, si homo est animal, aliquod animal est rationale: aut est subiectum amborū simul, prout dicimus, si homo est sensibilis est animal: aut est prædicatum ambarū simul, prout dicimus, si Luna est sphæricæ figuræ, Sol itaque est sphericæ figurę: aut subiectum antecedentis est prædicatum consequētis, prout dicimus, si rationale est illud, quod concipit entia, put sunt anguli, est rationale. Hoc itaque existēte notum est, quod syllogismus conditionalis, cuius antecedens & consequens non cōmunicant penitus in vllo terminorum suorum, non est syllogismus categoricus in potentia, & hoc notum est ex his, quæ dicta sunt in libro Priorū. In illo vero, cuius subiectum antecedētis & consequentis est vtrum

est vtrum

est vnum & idem, est vis vnius propositionis, hoc est vis consequẽtis. Et iam ex ipsis est aliquis, cuius vis est vis syllogismi categorici cõpositi, ille vero, cuius vis est vis vnius propositionis, est, prout dicitur, cum fuerint duo trigoni se superæquãtes, illi, sunt æquales. Ille vero, cuius vis est vis syllogismi categorici cõpositi, est, sicut dr̃, si hoc est alatum, ipsum est aial, et hic sit dum fuerint de syllis, quorũ repetit̃ ipsummet antecedẽs, & infertur ipm̃met consequẽs, & notũ est, ꝙ ille sit syllus categoricus primæ figuræ, ex quo sublata fuerit eius maior præmissa, ꝓut dicimus, si hic homo anhęlat, ipse est animal. Antecedẽs itaq; horum syllogismorum est minor præmissa, & consequens est ipsa conclusio. Hoc autem sic existente, hic syllogismus conditionalis non est vere syllogismus conditionalis, postq̃: resoluitur in terminos categorici. Ille vero huius speciei in quo reperitur oppositum consequentis, & infertur oppositũ antecedentis est prout dicimus, si hic esset homo ipse esset animal, sed non est animal, ergo nõ est homo: huius itaq; vis est vis syllogismi ducẽtis ad impossibile, quia vis huius orationis est, si hic qui videtur, est homo, homo itaq; est animal, & sequitur inde, ꝙ hic, qui videtur, sit animal: hoc autem est falsum, igitur hic non est animal, sicq; non est homo, nam cum fuerit falsa ipsa cõclusio, est falsa & præmissa, ex qua sequitur, & inuenit̃ hic consequentia manifesta per se, absq; ꝙ indigeat, quòd ostendatur per ostensionem oppositi, ex quo falsum sequitur ex præmissa eius dubia, non ex vera, nam cõclusio falsa posita est sequi per hunc syllogismũ ex præmissa, cuius confutatio intenditur, & ostẽsum est per syllogismum categoricũ, & ablata conclusione aufertur pręmissa, absq; ꝙ ostẽdatur hic per præmissam verã, quod est notum in illa, nam quod ostẽsum est hic per pręmissam maiorem verã, oportuit ꝙ ostenderetur ducendo ad impossibile, & dicitur ꝙ hæc conclusio sit falsa. Falsum autẽ sequitur ex præmissa dubia, non ex vera. Vis itaq; huius speciei syllogismorum conditionalium sine dubio est vis syllogismi categorici ducentis ad impossibile, & ille est categoricus, qui fit per syllogismum contrapositionis. Aut dicamus, ꝙ eius vis fm̃ se totũ sit vis syllogismi cõpositionis, & tunc hic est syllogismus compositus ex duobus syllogismis, videlicet ex categorico & conditionali, prout est ostensum de syllogismo contrapositionis. Et in rei veritate eius vis est vis syllogismi secundæ figuræ, vt sic, hic qui videtur non est aial, homo autem est animal, hic itaq; non est homo. Ille vero huius speciei, cuius vis est vis vnius pręmissæ, est ꝓpositio conditionalis simplex, quæ non resoluitur, & ille est sylls conditionalis in rei veritate. Hi vero, quorũ vis est vis syllogismi categorici, non sunt veri conditionales, neq; fm̃ veritatem. Possibile aũt est, ꝙ Aristo. dicat de talibus, ꝙ per eos inferatur quæsitũ primum, ex quo subintrãt syllogismum simpliciter, dũ resoluuntur in duas præmissas, & tres terminos. Ille vero huius speciei, qui cõmunicat in prædicato, dũ animaduertimus eius conditionis, est duarum specierum. Secũdus vero est, cuius prædicatum est dictio, est, & illa sint quæsita simplicia, prout dicimus, si homo est, animal est. Videtur itaq; de re illorũ, ꝙ sint syllogismi conditionales veri, ex quo non resoluũtur in duas præmissas, & tres terminos, non resoluuntur aũt, quia vis eorum est vis propositionis vnius categoricæ, nam vis dicti nostri, si homo est, animal est, est, ꝙ oĩs homo sit animal. Illorũ vero, quorum prædicatũ est alia dictio à dictione, est, qui sunt ipsa quæsita composita, quidã est cuius vis est vis rationis comparatiuæ, prout dicimus, si Luna est sphericæ figuræ, Sol itaq; est sphericæ figurę: nam vis huius oratiõis est vis exempli, & vt vniuersalius inquam est oratio cõparatiua expressa expressione conditionis, & perinde resoluitur, in quę resoluitur ipsum exemplum. Iam autem ostẽsum est, ꝙ exemplũ resoluatur in duos syllogismos categoricos, & non est cõditionalis verus, sed habet solum figuram conditionalis. Et aliqñ inuenitur huius speciei aliquis, cuius vis est vis conditionalis, prout dicimus, si rex est bonus, respublica est studiosa. Species vero conditionalis, cuius prædicatum antecedentis est subiectum consequẽtis, est quidam cuius vis est vis tertię figurę, prout dicimus, si homo est animal, aliquod animal est rationale, & si angelus est ratiõalis, aliquis rationalis nõ est homo. Hi itaq; syllogismi categorici in tertia figura, in qua exprimitur vna præmissa, & ipsa conclusio, & perinde eius conclusio nõ est vera, nisi particularis: nam, si dixerimus, si homo est animal, aliquod animal est ratiõale, aut dicimus, hõ est animal, & homo est rationalis, aliquod itaq; animal est rõnale. notum autem est de dispositione huius congeriei, ꝙ sit tertiæ figuræ. Hæc itaq; species syllogismorum non est conditionalis vera, ex quo est resolubilis in duas præmissas, & tres terminos: sed aliqñ reperitur in ea aliqs, cuius vis est vis cõditionalis simplicis, cuius antecedẽs nõ resoluitur in duos terminos, prout dicimus, si homo est animal, quod non est animal nõ est homo, & hic est per contrapositionem, i. per contrarium cõtradictorij. Illorum vero, quorum subiectum antecedentis est prędicatum consequentis, quidam est, cuius vis est vis secundæ figuræ, prout dicimus si propheta est qui intuetur, Mahumetus est propheta. Vis itaq; illius est vis syllogismi secundæ figuræ ex duabus affirmatiuis, qui sic componitur, Mahumetus intuetur, & propheta intuetur, Mahumetus itaq; est propheta. Dum autẽ in talibus conclusio fuerit negatiua, syllogismus fit necessarius, prout dicimus, si propheta est qui intuetur, Masil nõ est propheta. Sed dum eius affirmatiua fuerit conuertibilis, syllogismus fit verus, & illa est, qui intuetur est propheta, et si cõclusio sit affirmatiua. Et non est remotum, ꝙ harum specierum sit aliquis, cuius cõnexio sit per se nota, aut ignota indigens syllogismo, & fiunt hi conditionales numerati inter simplices: & quidam illorum est, cuius vis est vis propositionis conditionalis, prout dicimus, si nullus homo est lapis, nullus lapis est homo, & est cõuersio vniuersalis, & vt vniuersalius inquam in hoc genus subintrat conuersio enuntiationũ. Sicq; iam ostẽsum est, ꝙ nulla harum specierum cõcludat, nisi illa, in qua possibiles sunt ambæ res simul, præter speciem, cuius præmissæ communicant in vno suorum terminorum. De conditionalibus vero disiunctis videtur, ꝙ non resoluant̃ in duas præmissas, & tres terminos, sicq; oẽs sunt syllogismi conditionales veri. Quòd vero hæc species, quæ non resoluitur, nõ cognominetur fm̃ diffinitionem syllogismi simpliciter, est notum, ex quo syllogismus resoluitur in duas præmissas, hic autem resoluitur in vnã pręmissam, vel in duas pręmissas, quæ non cõmunicãt in vno termino: & in rei veritate hic non resoluitur in duas præmissas, quia secunda est ipsa cõclusio. Ille itaq;, qui vtitur his syllogismis, ponit in suo syllogismo vnam præmissam, eiusq; cõnexum, & infert primo hoc cõnexum. Deinde secundo ponit præmissam, qua est cõnexum, & ex hac oratione non infertur aliqua res, nisi ex parte qua aspicitur connexio eius, quod est cõtra dispositionem syllogismi categorici, & proinde est quod ait Aristot. ꝙ sylli conditionales magis proprij sint libro Topicorũ, qui nominat eos suppositiuos, quia supponitur in eis ipsamet cõnexio, & si tales essent syllogismi, ex quocũq; infertur aliquid, illud numeraretur inter syllogismos. Iã autem dictum est ꝙ non quicquid infertur, inferatur syllogistice: cum, si ita esset, conuersio propositionis conuertibilis esset syllogismus, & oporteret esse syllogismum ex

vna propositione, sicut dicitur, Sol ortus est, dies itaq; est. Et magis ostenditur hoc, cum ostensum sit de re horum syllogismorum, ꝙ non inferant quæsitum primũ, & hoc est, quod ille dixit. nã ex quo operis sylli, inquantum est syllogismus, est, ꝙ per ipsum dignoscatur naturaliter ignotum ex naturaliter noto, naturaliter aũt notæ in syllo sunt ipsæ præmissæ, & naturaliter ignota est ipsa conclusio, oportet necessario, ꝙ in aĩo eiusdem viri congregentur notitia præmissarũ, & ignorantia cõclusionis, & si præmissę non sint de primis notis, neque sit ibi primum ignotũ naturaliter. Re aũt sic existente, notum est de re ipsius sylli, prout ostendit Aristo. in libro Priorũ, ꝙ possibile sit, ꝙ inueniantur nobis circa ipsum simul ignorantia conclusionis, & notitia pręmissarum, et hoc ex parte, qua est nobis notitia illarum inordinata ordine, quo inferatur inde ipsa cõclusio: dum vero pręmissæ, quæ fuerint notę apud nos fm esse, fuerint etiam notæ fm ordinem, & figura fuerit per se notæ illatiõis, impossibile est animo vnius viri inesse notitiam pręmissarum, & ignorantiã conclusionis. Notũ itaq; est de dispositione syllogismi ex hac parte, ꝙ possibile sit, quòd procedatur in eo à naturaliter notis ad naturaliter ignota. Sed de his syllogismis cõditionalibus, hoc est, de veris, quorũ antecedens nõ resoluitur in duas pręmissas, sed in vnã præmissam euidens est, ꝙ sit syllus notus naturaliter, cũ eius cõclusio fuerit naturaliter ignota, nam quod præsupponitur est ipsa connexio, & illa propositio vna est, vnde est ipsa cõnexio: & similiter est cõtradictio, & propositio ex qua fit contradictio. notum autem est, ꝙ, dum apud nos fuerit pręmissa naturaliter nota, & quo aliquid illi cõnexum fuerit. i. ipsa connexio, naturaliter notũ, impossibile sit ꝙ cum hoc congregentur in anima scientia, & ignorantia connexi, nã connexio est ad aliqd. ver. gra. qa si ortus Solis fuerit sine dubio per se notus, & cõnexio diei ad suum ortum fuerit per se nota, et esse itaq; diei apud nos sine dubio est per se notum, ex quo impossibile est esse diei est ignotum apud nos sine dubio, nã dum connexio fuerit nota, & alterum duorum cõnexorum similiter notũ, & alterum cõnexum fit itaq; notum, nã duo connexa sunt correlatiua. Et similiter si fuerit apud nos hęc cõnexio nota, & ablatio diei nota. Sicq; & ablatio ortus Solis fit p se nota apud nos, licet non sit remotũ pluribus rebus, vt alterum duorum cõnexorum sit notius altero. Hic vero excessus, qui est inter illa, non attingit ad hoc, ꝙ vnũ sit notum & alterũ ignotum naturaliter, sicut contingit in syllo categorico de præmissis, & conclusione. Ostensio vero, quæ procedit hoc processu, est modus ostensionis per particularitatem, & totius per partes, & hoc modo ostensionis præueniũt nobis plura prima nota, sicut est notitia de re ipsius animæ, & ipsius naturæ, quarũ esse verificatum est nobis per sua opera, ex quo sunt notiora apud nos. Sicq; ẽt eodẽ modo cõstabit nobis, ꝙ multæ res non habeant animam, cũ non sint illarũ opera ipsius aĩæ. Dispositio autem conditionalis disiuncti est, sicut dispositio fm perfectionẽ, ꝙ sit impossibile, ꝙ quæsitum ignotũ ostendatur per vnã præmissam, licet connexum eius sit per se notum, nã sermo de ostensione huius fit in libro Priorum: re aũt sic existente, notum est, ꝙ syllus conditionalis vlterius sit qui diuidat̃ in duas pręmissas in actu, absq; ꝙ sint vna præmissa in potẽtia per se nota: nam, dum vis duarum pręmissarum eius fuerit vis vnius præmissæ notæ, non ostenditur per illum penitus illud quæsitum ignotum, & si vis ambarum illarum fuerit vltra hoc, esset aliquis syllogismus, quo ostẽderetur vna præmissarum, & ipsa conclusio. Et hinc fit notum quod diximus, ꝙ impossibile sit ꝙ per hãc speciem syllogismi ostẽdatur aliquod quæsitum ignotum primum, neque quæsitum ignotum non primum, nisi ostendatur per syllogismum categoricum, quod repetitur in hac specie syllogismi, & connexio per syllm coniunctum, aut repetitum per syllogismum coniunctum.

Quód vero vtamur eis in editione quarundam rerum per se notarũ, hoc est, ad directionem doctrinę illis, qui non aduerterint res illas ob paruitatẽ suæ euidentię, eo modo quo fit inductio et diuisio & exemplum, hoc est, per se notum: & Aristo. sæpe vtitur hoc. Secundum autem quęsitũ. quod ostenditur per hunc syllogismũ, non est vere quæsitũ: nam secũdum quæsitũ est illud, quod primũ infert ad primas præmissas, hoc est, ꝙ sit primũ notum apud eundem virum, & secũdum ignotum, sed impossibile est ꝙ præmissæ sint notæ, & ordo primi sit ignotus. Omne aũt quæsitum aut est primum, aut post primum, & dũ vtimur syllogismo conditionali ad aliquod quæsitum, iam vtimur syllo categorico, prout illius moris est, ꝙ ostẽdatur per categoricum solum, aut per vnum, vel per plures vno. quo existente vsui syllogismi conditionalis contingit malitia, quæ contingit reliquis, quorum moris est ostendi per syllogismũ vnum duorum syllogismorũ, vel per plures, hoc est, ꝙ qui vtitur illo eueniat ei, ꝙ vtatur demonstratione de re superflua. Et hanc ob rem abiecit eum Arist. & non cõstruit ipsum in libro Priorum, cum eius prima intentio in libro Priorum per se fuerit tradere syllogismos cõferentes demonstrationibus. Ex hoc itaq; sermone ostensæ sunt species syllorum conditionalium verorum, & ꝙ illi non sint sylli, nisi æquiuoce: quod dixit Arist. ex quo non ostenditur per eos aliquod quæsitum, & ꝙ illi proprij sint libri Topicorũ. Ac etiam expositores consentiunt huic rei, sed deuiauerunt suis sermonibus à respõsione Philosophi de ĩminutione syllorum cõditionaliũ à libro Priorum, & ꝙ illi sint proprij lib. Topico. & putatur ꝙ non fiat mentio de vlla re conditionalium verorum, quæ eis insit: quod nos inuenimus dictũ ab Abunazar in libro Posteriorũ. Proportio autem partium illius, qui cõponitur ex demonstrationibus conditionalibus, est ꝓportio partiũ illius, qui cõponitur ex illis categoricis, prout dicimus ꝙ mobilia mouentur ad amatum, quod est melius eis, & dũ speculatus est cõnexionem sui motus ostẽsum est ei, ꝙ causa suæ connexionis non sit hæc, qua mouent̃, & ꝙ id, quod eis acquirere facit cõnexionem, est amatũ ab illis. & ex quo connexio consequtur mouens penitus ĩmobile, est conducẽs, ꝙ sit mouens non corpus, neq; vis corporis, & ꝙ sit intellectus abstractus, prout ẽt ostensum est in libro De anima, ex quo id, cuius semita est hæc semita, est ĩtellectus abstractus, & ꝙ hoc corpus cœleste subministret huic intellectui, nam cõceptio per intellectum est, quam extendit fm hunc amorem. Et speculatus est etiam causam ęternitatis cœli, & ostẽsum est ab eo in fine primi libri Cœli & Mundi, ꝙ ipsis non insit penitus potentia, & ostensum est ẽt de re potentię, qua mouent̃ cœli motu locali, ꝙ est aĩa concupiscibilis, cuius non est materia, quę est in potentia ad locum solũ. Et cum exposita sit hæc notitia de his tribus causis, cõpleta est ei notitia dispositionis cœlorũ, & ostẽsum est ẽt ex aggregato huius, quod dixit in primo libro Cœli & Mundi, ꝙ si essent in cœlo plures stellę numero, aut maiores, q̃ sunt, cessaret motus, & si cessaret motus, cessaret cõnexio, quæ inest illis, ex quo motus est quędam cõditionum cõnexionis, & ex toto hoc ostenditur, ꝙ largiens cõnexionem motus largitur motũ cœlorum, & ꝙ nisi ipse esset, cessaret motus, & si cessaret motus, destrueretur cœlũ, nam cœli sunt rõne sui motus, & si cessaret motus cœlorũ, cessaret motus entiũ, quæ sunt sub cœlo, & destrueret̃ totus mundus. Sicq; hinc verificatũ est, ꝙ largiens cõnexionem motus largitur reliquũ esse entium. Demonstratio vero, qua vtit̃ in fine octaui Physicarũ Auscultatio-

Tertio de anima te. cõ. 16 & alibi.

num, q noo inueniatur poteotia infinita in corpore finito, vbi fuerit potētia illius, quod componitur ex illis in prædicatis, & causæ conditionalium sunt suę præmissæ repeotæ. Hi autem non sunt veri conditionales, sed sunt conditionales æquiuoce, & perinde cum nō distinguatur ipsa dispositio ipsorum, nō separatur ab hoc dubio. Themistium vero inuenimus imitari Philosophū in hoc processu absq; q proposuerit dubiū de illo, quod nō est facile dubitatu. Abunazar vero ipsum nos inuenimus firmari in hoc, qua ars cōditionis sm se decernit dubium in repetito. Hoc autē est valde notum per dictionē si, sed in dictione vel res oō est manifesta. Dum aūt syllogismi conditionales non decernūt per se, q eis insit res ootæ cōnexionis in syllis coniunctis, vel cōtradictio in syllis disiunctis, quæcunq; oratio exprimitur, exprimitur conditio repetita eius per se nota, & cōiunctio, & contradictio est per se nota: sicq; illa propositio, quæ est per se nota, est expressa per processum syllogismi conditionalis. Hoc aūt quod ait est verum, sed oportet q distinguatur eius significatum in oībus orationibus, quæ procedunt processu conditionis: & illi qdem sunt in rei veritate syllogismi categorici, & quidā sunt, qui procedunt processu conditionis, & in rei veritate sunt propositiones per se notæ: & quidā procedunt processu cōditionis, qui procedunt ꝑcessu expositionum, quæ fiunt de rebus, quæ minus latent, q̄ ignota naturaliter, sicut est species expositionis, quæ vocat inductio, & quæ vocatur diuisio: Et quidam sunt orationes procedentes processu condioonis, & illi sunt in rei veritate syllogismi conditionales, quorum repetitum, & cōiunctio est ignota. Sequitur aūt sermonem ipsius Abunazar, q non sit syllogismus conditionalis ille, cuius repetitum sit per se notum, & coniunctio per syllogismum. Iam aūt attribuimus ei q sit cōditionalis verus, ex quo quæsitum eius est quęsitum ignotum, sed nō primum. Auic. vero consentit huic rei, sed non admittit expositionem ipsius Abunazar, & firmatur ipse in hoc, q qn̄ coniunctio, gratia exempli, fuerit per se nota, & repetitum per se notum: qn̄ coniunctio syllogismorum includitur in sententia repetiti, non oportet q redeat & repetatur: repeotionem autem includit sensus coniunctionis, dum repetitum fuerit per se notum. Si autem velit, q sensus significati coniūctionis decernit sensum significati ipsius repetiti decreto primo, & per se, est error, nam significatum ipsius coniunctionis est aliud à significato concessionis ipsius esse rei, cui accidit coniūctio. Si autem vellet, q apud illum cui venit in mentem in actu ipsa coniunctio, venit etiā repetitio in actu per modum connexionis. Coniunctio itaq; apud ipsum est notior, q̄ esse rei, cuius est coniunctio & esse rei, cuius est coniunctio, est notius, q̄ esse coniuncti, & sm hoc relatio esset notior, q̄ esse vtriusq; correlatiui. hoc autem est absurdum & abnuēdum. Ac etiā si supponeremus, q esse coniūctionem per se notam largiatur ipsa per se coniunctum eius per se notum in aliquo locorum, & repetitum .i. cui inest coniūctio est ignotum sm esse. Si autem putauerit q coniunctio largiatur hoc, dum repetitum fuerit per se ootum, & ideo largiatur illud per accidens, nō est eius q ponatur ratiocinatio, dum esse repetiti & coniunctionis fuerit per se notum, quia hic nō fit syllus. & totum hoc est sermo fallens. Id aūt quod dixerat Abunazar est melius, sed indiget distictione, quam diximus: Auic. vero in eo q putauit, q hæc ostēsio trāsgrediatur apud ipsum, q dictū sit notū sm esse, & eius coniunctio rei sit per se nota sm esse, & coniunctū ignotum sm esse. hoc autē est summum inconueniens, nam dū cognoscitur vnū duorum cōnexorum, cognoscitur & alterū, ex quo ambo sunt correlatiua. Ipse vero vsus est circa hoc syllo falsigrapho: nā ille dixit, si omne coniunctum rei est per se notum sm esse, & coniunctio per se nota, nō inuenitur aliquid naturaliter ignotum: nam ipse putauit, q hæc sit dispositio syllogismi categorici, cum ipsa conclusione, & præcipue primæ figuræ. nam eius præmissæ sunt per se notæ, similiter etiam connexio conclusioois est per se nota, & conclusio est ignota.

Nos aūt dicimus, verum est q pręmissæ sint per se notæ, & cooclusio ignota, sed hoc est de his, quarum connexio conclusionis veniat in mentem. Dum vero venerit in mentem, impossibile est q conclusio sit ignota, qn̄ præmissæ fuerint compositæ compositione syllogistica. Differentia autē inter illos est, quia connexio sylli categorici est, quia omnis syllus concludens ex præmissis naturaliter notis. & cōclusio sunt vnius gradus ignorantiæ. Sed in syllo conditionali, quod ponitur sm gradum præmissæ, est vnum. & ideo oportet q conclusio sit per se nota, qn̄ coniunctio, & res cui inest coniūctio, fuerint per se notę. Modus itaq; suæ fallentiæ, aut erroris fuit, quia ipse dixit, q coniunctio conclusionis ipsis præmissis sit per se nota, & accepit orationem, ac si esset simpliciter dicta, cū non sit dicta simpliciter, nam coniunctio conclusionis cum ipsis præmissis nō est per se nota simpliciter, & hoc etiam in prima figura. Coniunctio autem conditionalium est per se nota simpliciter. Et maior pars libri sufficiētiæ philosophiæ huius viri est contexta ex talibus sermonibus peruersis tā in logicis, q̄ in alijs. & qui vult initiari in his artibus, expedit ei q fugiat eius libros, nam illi faciunt errare hominem & extrahūt ipsum à recto, potiusq; ipsum dirigāt, & ordinent ipsum ad veritatem. Cōstito autem hoc de propositionibus conditionalibus, videlicet, q quędam ipsarū sit simplex, & est illa, cuius vis est vis vnius propositionis categoricæ, & quędā est composita, & est cuius vis est vis sylli categorici, propinquum est intelligere, q id, quod Auicc. putat, q hic sit tertia species syllogismorum non categoricorū conditionalium, nō sit sermo verus. nā ipse ait, q syllorum contextorum sint duę species, categoricus, & conditionalis repetens, & q categoricus sit contextus ex præmissis categoricis, & inferat quæsita categorica, conditionalis autē sit, qui contexitur ex præmissis conditionalibus, & infert quæsita condioonalia, & q duo syllogismi differāt specie, nam quod infert vnus, non est illud, quod infert alius, nam sicut quæruntur in scientijs quæsita categorica, sic quæruntur in eis quæsita conditionalia consequētia species syllogismorum categoricorū, qui componūtur ex pręmissis categoricis, hoc est, q sicut illi sunt tres sm figuram categoricam, sic ēt sunt figurę conditionaliū. nam, qn̄ consequens primę præmissæ cōditionalis fuerit antecedens secundæ, huius contextus est tertiæ figuræ, et opinat q species generū contingētes singulis figuris harum figurarū de numero præmissarū, ex quibus cōponuntur rōne quāotatis & rōne qualitatis, sint, sicut generū accidentiū in figura categorica. & similiter videtur sibi, q quædā propositiones conditionales sint affirmatiuæ, & quædā negatiuæ & vles, & particulares & supant spēs huius contextus spēs categorici, qa illi componunt ex pręmissis categoricis solū, categorici autem oon differunt specie. sed conditionali, qua habent species, oportet q duplices sint species harū figurarum, cū propōnes conditionales habeant species: quędā itaq; ipsorum est ex duabus coniunctis, & quædā ex duabus cōtradictorijs, & quædā ex cōtradictoria, & cōiunctat si aūt considerasset cōuertibiles, oon concipentur illæ tres figuræ, nā non est io illis antecedēs, neq; consequēs naturaliter, & vtriusq; harū duarum specierum aut contradictoria est maior, & cōiuncta ipsa minor, aut econtra: & sic ēt apud ipsum cōponunt categoricæ his cōpositionibus, cū vnaquaq; conditionalium, & hæ ēt sunt

duarum

duarum specierum: nam aut categorica est ipsa maior, & conditionalis minor, aut econtra, & multiplicant illos, qui fiunt per categoricã per hos tres, & sunt sex vicibus duplices illorum, hoc est, concludentes & nõ concludentes ipsorum. & ille quidẽ nititur conducere propositionibus conditionalibus illas differẽtias, quæ sunt propositionum categoricarum de æqualitate, & simplicitate, & oppositione, & affirmatiõe, & veritate, & falsitate, & cõuertibilitate, & alijs proprietatibus, quę numeratæ sunt in libro Peri hermenias: & cũ hac sua positione confitetur, ꝙ hæc species figurarum non sit species categorici, & ꝙ proprietates concludentis eius, & non concludentis sint proprietates concludentium, & non concludentium ipsorum categoricorum. Postq̃ autem directę sunt vniuersaliter opiniões circa hos syllogismos, quos vocant congeries cõditionales, expedit ꝙ nos etiam speculemur hoc, & ponamus nostrã considerationem circa hoc, primo circa congeries, quas dicunt primæ figuræ huius speciei syllogismorum: nam; cum ostensa fuerit dispositio huius, expedientius fit, ꝙ ostendatur dispositio congerierum, quæ vocãtur huius spẽi secundæ & tertiæ figuræ, aut maioris partis huius.

Dicimus itaq;, ꝙ, si duæ præmissæ, quæ contexuntur in prima figura, fuerint cõiunctæ, nõ euadit res reliquarum quinque dispositionũ, aut ꝙ sint de præmissis conditionalibus non simplicibus, quæ resoluuntur in duas præmissas, & tres terminos, aut ꝙ sint de conditionalibus simplicibus. Iterum, si sint de conditionalibus simplicibus, non euadunt ab vno quatuor modorum, quorum vnus est, vt sint notæ coniũctionis, & noti esse: aut ignotæ secundum ambas res simul. rursus non euadit, quin quæratur in illis quæsitum categoricum, aut cõditionale, si fuerint de præmissis non simplicibus: prout diximus, si hic qui videtur est homo, ipse est animal, & si est animal, est sensitiuum, ergo si est homo, est sensitiuus. Vis itaq; sermonis cõpositi ex similibus his duabus præmissis, est vis duorum syllogismorum categoricorum: ex quo ostensum est, ꝙ singuli horum conditionalium sint syllogismi categorici, quibus ostendit̃ præmissa minor & conclusio, & insinuatur ibi ipsa maior: conclusio, nanq; est, ꝙ hic, qui videtur, est sensitiuus, & quæsitum huius loci est categoricũ, licet sit expressum secundum seriem conditionalis: & hoc est cõmune omnibus his compositionibus, quæ fiunt ex talibus p̃missis: igitur hæc congeries est syllogismus compositus ex categoricis. Sicq; non expedit ꝙ constituat̃ species aliqua, nisi species categoricorum. Si vero duæ præmissę, ex quibus componitur syllogismus fuerit ex conditionali simplici, quæsitum fit categoricum: sicq; si fuerint notæ coniunctionis ignoti esse, vel econtra, oratio composita ex eis est syllogismi duarum conditionaliũ. Iam autem componitur conditionalis talis dispositionis per syllogismum categoricũ, verbi gratia, si Sol est ortus, dies est, & si dies est, stellæ non videntur, hæc enim repetit, ꝙ Sol sit ortus, & infertur ꝙ dies sit. Proinde supponit, ꝙ dies sit, & infertur, ꝙ stellæ non videant̃. Rursus componitur sic categoricus, si Sol est ortus, dies est, dies autem est, stellæ itaq; non lucent. Hac autem congerie composita existente ex syllogismo cõditionali & categorico sic, quo modo poterit dici, ꝙ sit aliqua species alia à specie conditionalis? Et similiter, si coniũctio fuerit ignota, & esse notum est huius speciei: cum iam ostensum sit ex nostro sermone, ꝙ hi duo sint cuiusdam speciei syllogismi veri conditionalis, & similiter si ignorantur ambæ res simul, Iam enim ostensum est de syllogismis conditionalibus qui sint huiusmodi. Si vero fuerint duæ præmissæ conditionales noti esse & notæ coniũctionis, illæ duæ præmissæ sunt categoricæ & permutata est oratio à categorica in conditionalem, & illud quæsitum est conditionale: prout dicitur, dum fuerint duo latera vnius trianguli æqualia duobus lateribus alterius trianguli, & angulus, quem continent duo latera vnius illorum duorum, fuerit æqualis angulo, quẽ continent duo latera alterius trianguli, illi duo triãguli sunt æquales, cuius demonstratio est, quia dum fuerint duo trianguli huiusmodi, illi sunt superæquitantes, & dum fuerint duo trianguli huiusmodi, illi sunt æquales: nam non est differentia inter hanc orationem, & quod dicitur, omnes duo trianguli huiusmodi sunt æquales superæquitantes, & omnes superęq̃tantes sunt æquales: omnes itaq; duo trianguli huiusmodi sunt æquales. Cum autem hic idem sit syllogismus categoricus absque additione, & diminutione præter declinationẽ orationis, quo modo valet dici ꝙ sit aliqua species pręter speciem categoricam? Hoc itaq; infertur necessario esse de quæsitis, quæ primo quæruntur, non propter aliud, & illa sunt quæsita categorica. nam intentum cuiuscunq; quęsiti est conclusio categorica, nam & syllogismus conditionalis & categoricus inferunt quęsita categorica: hoc autem sic existente, quæsita, quæ sunt primæ intentionis, sunt categorica, quęsita vero conditionalia, possibile est, ꝙ quærant̃ propter categorica, prout accidit duobus terminis, quorum vnus sit ignotæ connexionis cũ altero, & ponitur vnus illorum antecedẽs, & alter consequens, & infertur hinc conclusio categorica. Esse itaque huius coniunctionis ostendi per syllogismum categoricum, fit sermo suarum præmissarum præmissa categorica, cum ille sit categoricus in rei veritate: & notum est, ꝙ, dum fuerint duæ conditionales notæ cõiunctionis noti esse, prout quæritur, nunquid dum est A sit C, & dicimus si est A est B, & dum est B est C: concluditur itaq;, ꝙ dum est A sit C, & putatur ꝙ vis talium præmissarum sit vis præmissarum categoricarum, & non sunt categoricæ, sed sunt conditionalis literaturæ: & similiter est quæsitum, quod infertur ex illis, quoniam verificatur ꝙ illarum coniunctio, & esse sint nota per se, aut per syllogismũ, quia possibile est ꝙ sequestremus eas in duas orationes. Dum vero esse est ignotum, & coniũctio nota, quomodo est possibile, ꝙ iudicetur de vno per alterum categorice? quia de aliqua re per aliã rem iudicatur notitia amborum simpliciter: prout dicimus, si hyrcocerutus est, ipse est animal compositum ex duobus animalibus, sicut verificatur nobis hoc, dum ambę res, hoc est, coniunctio & esse duorum terminorũ sunt notæ; p̃ut dicimus, si homo est, animal est. vis enim huius est vis dicti nostri, omnis homo est animal. Est autem cuiuspiam dicere de talibus præmissis, & cõclusionibus, ꝙ non sint categoricæ in potentia, dum autẽ conclusiones syllogismorum categoricorum, & conditionalium sunt categoricæ, illi non sunt categorici, neque conditionales. Sicq; dum nõ fuerint categorici in actu, neque in potentia, & syllogismus categoricus ostenderit, quo modo præmissæ categoricæ sint in potẽtia, vel in actu, necessarium est ꝙ syllogismus cõpositus ex his non sit syllogismus categoricus. Et similiter oportet ꝙ non sit conditionalis, quia conclusiones conditionalis sunt categoricæ. sed putatur, prout diximus, quòd talia quæsita non sint secundum primam intentionem. Ille vero, qui concedit, quòd omnis pręmissa conditionalis possit reddi categorica, nõ potest dicere, ꝙ hic sit syll'us compositus ex præmissis conditionalis s̃m modũ syll'i categorici s̃m speciẽ, qm̃ posuit differentes non s̃m materiã, neq; s̃m actum, siquidẽ s̃m formam non essent in potẽtia, neq; in actu. Si aũt s̃m materiam, sunt in actu, non in potentia. Mirum aũt est de Auice. ꝙ ipse posuerit ambas res, scilicet quòd ipse cõfiteatur, quòd omnis propositio cõditionalis possit reddi categorica, & similiter omne quæsitũ conditionale possit reddi categoric

cum, & iterum ponit ꝙ sint qdam syllogismi, qui componuntur ex congruentia syllogismorum, qui sunt ex categoricis. Dum autem cõsideratur dispositio harum enuntiationum, videtur ꝙ impossibile sit ꝙ reddantur categoricę, nisi sm quantitatem ipsius esse ipsarũ, prout dicimus, hyrcoceruus dũ imaginatur ens, est animal compositum ex duobus animalibus. hoc autem sic existente, aut confirmamus, ꝙ omnis enuntiatio conditionalis habeat duas expressiones, conditionalem & categoricam, & non sequitur ꝙ inueniantur syllogismi non categorici, nã res quæ conueniunt in sua materia, & forma sunt eædem. Si vero non ponamus hoc, considerandum est, nunquid sit nobis dicendum, ꝙ nõ inueniatur syllogismus aliquis præter syllogismos categoricos secundum suam formam: nam si dispositio syllogismi sit, sicut dispositio entium naturalium, non conuenit ꝙ dicamus hoc, quia species naturales differunt per suã formam, & suis materijs. Hi autem syllogismi differũt suis materijs, non per suam formã: & ideo proprietates conditionalium, qui reddũtur categorici quo ad illationẽ, eiusq; priuationem, sunt proprietates illorum. Si vero dispositio illorum fuerit sicut dispositio rerum artificialium, hoc est, ꝙ differant suis materijs, & conueniãt in formis, & suæ differentiæ sint ratione materierum, iam itaq; possibile est, ꝙ dicamus ꝙ congeries conditionales sint alię à categoricis. Si vero speculatio libri Priorũ fuerit speculatio secundum formam, hoc est, secũdum formam syllogismi, oportet ꝙ non tractemus hic hanc speciem syllogismorum, & præcipue si suæ differẽtiæ, quæ sunt ratione materierum non sint eligendæ in opere syllogismi inquantum est syllogismus, hoc est, in illatione, eiusq; priuatione. Differẽtiæ vero, per quas oportet, ꝙ fiat diuisio in arte logicæ, in libro Priorũ sunt differentiæ electæ ad opus syllogismi, quod est ipsa illatio, non differentiæ, quæ non eliguntur ad hoc, & syllogismi congesti differunt ratione præmissarum conditionalium, & categoricarum: & proinde illa differentia non eligatur ad illationem, non oportet ꝙ tractetur hic hæc diuisio syllogismi, & mora circa hoc est superuacua: prout fecit Auicenna. Et totum hoc esset, cum concessum fuerit hic esse aliquam speciem propositionum cõditionalium, quas impossibile sit reddi categoricas. Ac ẽt, si cõcesserimus totum hoc, hæ propositiones essent omittendæ ob mirandum suum esse, & modicum ipsarum vsum in scientijs, ꝙ non sit aduertendũ ad illas, hoc est, ad propositiones ignoti esse notæ coniunctionis, nam regulæ traditæ in hac arte sunt, quæ inueniunt pro maiori parte, & quæ sunt in omnibus. Notum itaq; est ex hoc sermone, ꝙ illud quod fecerit Aristo. ꝙ deuiauerit ab hac specie syllogismi, & posuerit ipsum secundã speciem syllogismi categorici, est opus illius cui constiterit eius dispositio, non opus illius, qui considerat, quod est in imaginationis initio, & primo suę menti occurrit. Aristo. vero pro maiori parte in suis libris vtitur in artibus conditionalibus propositionibus categoricis, hoc autem notum est apud illum, cui constat de eius libris. Subticuerat vero hoc in libro Priorum, ex quo vis vsus non est alia vis. Auicenna autem deuenit in confusionem circa hoc capitulum: nam īduxit in ipsum syllogismos præter naturam, hoc est, quibus non vtitur humana cogitatio naturaliter, prout vtitur ipsis categoricis, & similiter hic vir numerat inter species conditionalũ coniunctarum quasdã propositiones præter naturam, quas vocat althaphkias, id est connexas, prout dicitur, dum homo est, equus est, & ait quòd hæ sint veræ contingenter. Mirum autem est de hoc viro, quòd repleat eius librum talibus propositionibus, cum confiteatur veritatem ipsarum esse contingenter, cum vbique ipse audiuerit, quòd id, quod contingẽter est, sit infinitum, et ideo nulla artium considerat illud. Et sic etiam prout puto numerat inter propositiones cõtradictorias tales propositiones: prout est oratio dicentis, aut homo est, aut vacuum. Ostẽsum itaque est ex hoc sermone, quòd omnis syllogismus, & omnis oratio syllogistica sit aut conditionalis, aut categorica, vel composita ex vtrisq;, quæ contra potentia, seu ducens ad impossibile vocatur, prout ait Aristo. in Prioribus analyticis, & hoc est illud, cuius ostensionem intendebamus.

Quæsitum. IX.

De Mistione Contingentis, & Necessarij.

IAm est alicuius quærere & dicere, quomodo Aristot. dixit in syllogismis mistis, in quibus maior est negatiua absoluta, & minor affirmatiua contingẽs, qui sunt negatiui impfecti in hac mixtione, quia illi concludunt duas conclusiones, quarũ vna est negatiua contingens, & altera negatiua necessaria, aut quia illi concludunt cum negatiua contingenti negatiuam necessariam, & subticuit conclusionem absolutam: illi autem aliquando concludunt eam, vt in demonstratione contradictorij quam facit Aristote. in commonstrando, ꝙ concludatur negatiua necessaria, & contingens, enunciat quòd concludatur absoluta, & vniuersaliter possibilem negatiuã æquiuoco nomine dico possibile, quod dicitur tribus modis. Et quomodo dixit in syllogismis, in quibus maior est necessaria, & minor affirmatiua cõtingens, qui est imperfectus in hac mistione, quòd concludantur etiam duæ conclusiones, quarum vna est negatiua absoluta, & altera negatiua possibilis. & dixit ꝙ non inueniatur in hac specie demonstratio, quòd concludatur negatiua necessaria, cum iam ostensum sit de re illius, quod concludat necessariam. Et demonstratio contradictorij, qua vsus est in ostendendo illum cõcludere ipsum possibilem, & negatiuam absolutam significat huius possibilitatem. Nunquid in hoc toto sit differẽtia inter affirmatiuas & negatiuas huius mistionis, quam vocauit imperfectam, & est in qua nõ sit maior possibilis, id enim, quod hinc intellexerunt Expositores, quorum tractatus venerunt ad nos, est, quòd combinationes affirmatiuæ in his duabus speciebus mistionis sint contra negatiuas, & ꝙ illarum affirmatiuę concludant possibiles veras. Hoc autem quod dixerũt Expositores, est quod decernunt suæ simplices dictiones, aut ꝙ non sit hic differentia inter affirmatiuas & negatiuas omnium duarum specierum, quæ cõcludunt conclusiones possibiles nominis æquiuocatione, prout videtur ex illo, quod decernit demonstratio contradictorij, quæ fit hic, & secundum videtur ex eo quod opinatur Alpharabius in sua expositione huius loci. Nos autem dicimus nunc, ꝙ conclusio vniuersaliter aut fit ob causam vniuersalitatis, aut fit ob causam connexionis. Dico autem vniuersalitatem quòd cõtineat dici de omni ipsam præmissam minorem, & illã ingredi sub prædicatione maioris termini de minori. Cõnexionem vero dico, quòd dici de omni obseruet esse medium terminum prædicatum affirmatiue de minori solũ, absq; ꝙ contineat modũ, hoc est, modum minoris pręmissę, sed contineat suum genus, quod est solum affirmatio et eius connexio perfecta, quæ est ꝙ ambæ præmissæ sint affirmatiuæ, & aliqua est impfecta, quę est ꝙ maior sit vniuersalis negatiua, & minor affirmatiua solum. Aristot. autem, quando cõsiderauit has mistas, inuenit ex illis, quæ concludit secũdum vniuersalitatem semper, & in omni materia, hoc est, ꝙ maior eius præmissa cõtineat modũ conclusionis, & enunciauit de his decisiuã enunciationem, quòd modus conclusionis sequatur præmissam maiorem, & hoc in mistiõe de inesse, & necessarij,

Hoc quæsitum in quibusdam libris in Paraphrasi priorum inuenitur in vtriusque mistione contingentis, & necessarij.

& in

& in mistione possibilis cum necessariȷs, & de inesse in illius specie perfecta, hoc est, quando maior sit possibilis, quoniam vniuersalitas inuenitur in his combinationibus, vt notificatum est ex nostro sermone. Et dū cōsiderauit speciem mistionis possibilis cū necessaria, & de inesse & necessariȷ, in qbus minores pręmissæ sunt possibiles, inuenit illarum vlitatem particularē, hoc est, in quibusdam materiȷs, & abiecit conclusionē, quæ fit in hac mistione ob ipsam vlitatem, & rediȷt ad exponendum conclusionē, quæ fit in his ob cōnexionē, ex quo illa est pseuerans. Significatum aūt suæ pseuerantiæ est, ꝙ qñ auferetur eius conclusio à syllo, nō fit proinde syllogismus, & inferē ex illo contradictoriū, & opatio huius est in duabus speciebus connexionis simul, hoc est, perfecta, quæ est species affirmatiua, & impfecta, quæ est species negatiua, & cognoscet, quæ conclusionē sequatur vnāquanq; illarū ex parte connexionis, & quæ non sequatur, & ꝙ affirmatiua hic sit contra negatiuā, & incępit, & notificauit de affirmatiua, quæ cōponitur ex præmissa maiori absoluta, & minori possibili, ꝙ conclusio fm cōnexionē oporteat, ꝙ sit possibilis vera, & ꝙ impossibile sit aliter esse. Ex quo conclusio in hac specie est ex parte cōnexionis. Hoc autē fit ostendendo, ꝙ qñ poneremus conclusionem sylli huius negatiuam necessariam vlem, ꝙ eueniret ex hoc incōueniens, qñ est falsa negatiua vlis necessaria, potest esse ꝙ sit verax affirmatiua possibilis vlis, & affirmatiua absoluta & necessaria, & omiserat absolutā, quia ipsa fit fm vniuersalitatem, & cecidit necessaria, qa connexio est perfecta, & non est in duabus præmissis modus necessariȷ, & relinquitur ꝙ sit possibilis vera. Nec conuenit intelligere hunc locum vlem, prout decernit id quod apparet ex eius demonstratione, ex quo qñ accepit contradictoriū conclusionis possibilis, & est ipsa impossibilis, & infertur inde necessaria negatiua, & cōmōstratur falsitas negatiuæ. Qñ autem commonstrata est falsitas negatiuę, mēdax est illa, ex qua infertur negatiua necessaria, quę est impossibilis: qñ autem est mēdax ipsa impossibilis, fit vera possibilis vlis, & fiet fm hoc conclusio possibilis fm nominis æquiuocationē. Hic enim contextus totus est falsus, qñ fuerit A prædicatū de toto B absolute, & B prædicatū de toto C possibiliter, dico ꝙ impossibile est, ꝙ prædicetē A de toto C necessario, quia si fuerit in hac prædicatione vlitas: sicq; A est in C ex necessaria, & absoluta simul. Hoc aūt est repugnās, quia absoluta est naturę ipsius necessariæ, prout cōmonstratū est. Si autem non esset sic absq; re cōnexionis, euidens est etiam ꝙ A insit ipsi C possibiliter, quia qñ A inest toti B in actu, & B toti C possibiliter, A necessario inest toti C possibiliter non necessario: illud. n. inest C mediante inesse B toti ei, B aūt inest ei possibiliter. sicq; A necessario inest possibiliter, qñ si inesset necessario ipsi C ex parte cōmunitatis cum B, sequeretur ꝙ B inesset necessario ipsi C. Iam aūt positum erat ei possibiliter, hoc aūt est repugnans. Et similiter ostendemus, ꝙ non concludat ob cōnexionem absolutā, quia conclusio semper, quæ fit fm connexionem ipsius perfecti, seqtur viliorem duarū præmissarū, quia ex quo proportio, quæ est inter terminū medium & minorem, est pportio totius ad partem, manifestum est, ꝙ, qñ pręedicatur res de toto prædicatiōe differenti à modo prædicationis totius de ipsa parte, si hęc prædicatio fuerit impfectior fm modum, q̃ pręedicatio totius de ipsa parte, ꝙ illud prædicatur de parte modo, quo prædicatur de toto. Si autem prædicatio totius de ipsa parte fuerit imperfectior fm modum, q̃ prædicatio illius rei de toto, hæc tūc prædicatur de parte prædicatione totius de ipsa parte. Et hoc est quod visum est Eudemo, & Theophrasto vetustioribus Peripateticis de eo ꝙ conclusio semper sit in mistis consequens viliorem duarum præmissarum. Id autē, quod dixerunt, est verum in conclusione, quæ fit fm connexionem, dico, ipsum perfectū, nō quæ est fm vniuersalitatem: & hoc est, quod latuit illos viros. Iā itaq; ostensum est ex hoc, ꝙ hæc mistio non concludat oīno conclusionem necessariam, neq; absolutam ex parte connexionis, quā Aristo. intendebat explicare, postquam hæc sunt particularis, & in quibusdam materiȷs, ac si esset fm aliquam speciem accidentis, ex quo hæc est ob vniuersalitatē. Vniuersalitas autem est res, quę accidit huic combinationi, & taliter, ꝙ in mistione, quę fit ex maiori necessaria affirmatiua, & ex minori possibili affirmatiua, ꝙ conclusio fiet etiam ob connexionem possibilis vera, dico, in hac specie demonstrationis contradictoriȷ, & omisit necessariā, quia est per accidens in hac cōbinatione. Absoluta vero, nō est possibile ꝙ inueniatur in illa, ex quo non inuenitur fm vnū duorum modorū pręmissarum, & cōnexionis perfectæ. Id ergo, quod intellexerūt Expositores Peripatetici de eo, ꝙ cōclusio in his mistis sit possibilis vera, est verum. Verūtamen de sylłis negatiuis huius speciei mistionis & illi sunt, quorum cōnexio est imperfecta, qa maior est negatiua: negatiua autem est disiunctio cōnexionis. Arist. ēt considerauit modos suarum conclusionum ob cōnexionem, non ob vniuersalitatē, ex quo est accidens in hac specie mistionis, aliquando erit possibilis vera. hoc est, negatiua, & aliqñ fit necessaria negatiua: qñ eñi ostendit, ꝙ, qñ posita fuerit cōclusio huius figuræ affirmatiua particularis necessaria, accidet hinc mendacium. Qñ autem fit mendax affirmatiua particularis necessaria, possibile est ꝙ sit verax negatiua necessaria. Et possibile est ꝙ sit verax negatiua possibilis, & negatiua absoluta, & hæc quidem est res, quæ accidit huic cōbinationi ob defectum cōnexionis, hoc est, ꝙ concludat modum, qui non sit de modis duarum præmissarū acceptarum in illa, quoniam nō est impossibile ꝙ inueniatur vna res negata ex duabus rebus, quarum vna est necessario, & altera absolute, & vna duarum rerum inest alteri possibiliter, qñ in illis non inuenitē vniuersalitas, vt ꝙ sit A non inuentum ipsi C necessario, & ipsi B absolute, & B ipsi C possibiliter. Et subiicit hic negatiuam absolutā, quia ipsa infertur ex vniuersalitate. De mistione vero quę fit ex negatiua maiori necessaria, et affirmatiua possibili, est res in ea fm cōnexionem, ꝙ concludat negatiuā absolutam, & negatiuā possibilem, quia ostendit, ꝙ qñ posita fuerit in hac figura affirmatiua particularis necessaria, seqtur ex illa incōueniens, & ostendit ꝙ qñ mendax fuerit particularis affirmatiua necessaria, ꝙ possibile sit, ꝙ sit verax negatiua absoluta, & negatiua possibilis, & negatiua necessaria, nisi ꝙ ipse omisit negatiuam necessariam, ex quo concludit vniuersalem, & ipsa est particularis. Et ideo dixit ꝙ non inueniatur syllogismus, quo ostendatur in hac cōbinatione concludens negatiuam necessariam, hoc est, semper, prout ostēderetur esse negatiuæ possibilis semper, quando infereretur vniuersalitas semper, hoc est, in specie perfecta huius mistionis. Et non est significatum huius ostensionis, quā fecit Aristo. ex eo ꝙ quando fit mendax affirmatiua particularis necessaria, fit verax negatiua possibilis, hoc eñi non est verax. Iam autem explicuit hoc Arist. quando scrutatus est hic conuersionem negatiuæ propriæ, & decreuit concludentem ob cōnexionem imperfectam, quòd concludat duas cōclusiones, quarum vna est secūdum imperfectiorem duarum pręmissarum, & altera extrinseca, hoc est, habens modū, qui non conuenit alteri duorum modorum præmissarum assumptarum in syllogismo. Adeptio autem modorum harum cōclusionum secundum opinionem Arist. est, quia non euadit combinatio, cū inueniatē in ea dispositio vniuersalitatis sem-

per, aut non inueniatur in ea semper: si inueniatur semper, modus conclusionis sequitur modum maioris pręmissæ, & hoc semper: si autem non inueniatur in illa dispositio vniuersalitatis semper, sed inuenitur in ea dispositio cõnexionis, dispositio itaq; conclusionis sequitur apud eum iudicium cõnexionis, non iudiciũ vniuersalitatis. Si autem cõnexio fuerit semper modus conclusionis, seqtur modum impfectioris duarũ præmissarum. Si autem fuerit imperfecta, aliqñ modus conclusionis conuenit modo impfectionis duarũ præmissarum sylls, & aliqñ fit extrinseca, hoc est, non conueniẽs fm suum modum alterutri duorum modorũ duarum præmissarum sylls. Sic itaq; expedit ꝙ intelligatur significatum Arist. de his conclusionibus. Et puto, ꝙ hęc inqsitio ex positionis latuerit omnes præter Alexandrũ, quia non peruenerũt ad nos eius tractatus de his rebus, at ille vir est magnæ excellentiæ & grandis nimiũ. Themistium vero inuenimus ꝙ eum latuerit hæc sñia, sicut latuit vetustiores Peripateticos. Et silr verisimile est ꝙ hæc res latuerit Alpharabiũ. hoc aũt notum est ex eius expositione huius loci. Et qm̃ mirifica fuit dispositio huius viri, & qm̃ fortis fuit dñæ suæ formationis à reliquis formatis humanis, adeo ꝙ sit, ac si ipse sit, quem eduxit diuina prouidentia ad instituendum nos hominũ vniuersitatem supra inuentionem vltimæ perfectionis speciei humanę sensatę, & signatę, inquantũ est homo. & ideo vetustiores eum appellabant diuinũ. Nos autem in nostra expositione horum locorum in exactis ꝓduximus eloquiũ, fm ꝙ largitur intellectus sui dicti primo aspectu, et est id, quod coaptauimus illi, ꝙ inueniẽ modus soluendi dubia cadẽtia in illud, quousq; euidens fuit nobis de illo hic tractatus. Qui autem voluerit permutare textum, ne eueniat ei ambiguitas, faciat, vt lubet. Si autem Deus prorogauerit nostrã vitam, declarabimus hunc locũ ex suis verbis ad literam, quia vt puto hic locus non est expositus perfecta expositione, dico combinationem possibilis in secũda figura. Gaudeat scriptor, & lætetur lector in seculum ad Dei laudem. Amen.

LIBRI POSTERIORVM.

Quæsitum. X.

De conditionibus præmissarum demonstrationis.

Primo Post. text. cõ. 9. & infra.

ARistoteles instituit præmissas demonstrationũ inter cæteras conditiones posuit has adiectas conditiones, ꝙ sint necessariæ & per se & primæ, & hoc, i. instituti his tribus ipse nominat prædicationem de omni. Expedit aũt perscrutari hic quid intelligat per prædicationem primam. Et nunquid hæc conditio cõmunis sit omnibus speciebus demonstrationis simpliciter, aut non sit communis, & nunquid ẽt sit cõmunis conclusioni, & præmissis necne? & si sit cõis oibus his, quæ sit causa, qua instituatur cõditio cuiusq; demõstrationis in particulari, & quę sit causa, qua ponatur conditio quarundam demrõnum.

Dicimus itaq;, ꝙ id, quod reperimus circa hæc apud Abunazar Alpharabiũ in libris de demõstratione sit, ꝙ iam exposuerit prædicatum primũ, ꝙ sit illud, quod non prædicatur de genere sui subiecti, & fm hoc genus eius est prędicatum primum, & similiter accidentia, in quorum definitionibus est genus ipsius subiecti: & fm hanc opinionẽ, expediens esset apud ipsum omnia hęc sumi prædicata præmissarũ demonstrationum, hoc est, & genera, & accidentia cõmunia, prout expedit & definitionibus & differẽtijs, & proprijs. Et sic decet apud ipsum sumi ipsa prima.

Themistium vero, inuenimus ꝙ iã exposuerit primum in hoc loco, ex eo ꝙ prædicetur de re sine medio, & est apud ipsum, ac si esset cõnexũ illi, quod dicitur in conditionibus præmissarũ primarum ꝙ sint prędicatę sine medio, & fm hoc non potest esse verũ inesse hoc significatum primitatis ipsi conclusioni, præterea inuenimus ipsum recipere acceptionẽ generis in præmissis demonstrationum, & ait, ꝙ qui nõ reciperet hoc, nõ esset apud ipsum demonstratio, nisi per definitiones solũ, & abnegat ipse hanc rem primitatis esse cõclusionis, ex quo fit per medium, & retulit de Alexandro, ꝙ per significatũ primitatis cõclusionis intellexerit, ꝙ sit primum illud, quod ostensum fuerit ex præmissis primis.

Nos autem dicimus, ꝙ primũ, quod Aristo. instituit conditionẽ prædicationis, oporteat esse rem quandam præter perseitatẽ, quã præacceperat in suo libro, quod est quid per se notum. Si autem primum esset fm quod ait Abunazar, ꝙ sit illud quod nõ prędicatur de genere subiecti, quod prius instituerat conditionẽ præmissarum demonstrationũ, ꝙ sit prædicatum intellectum ex assumpto hic acceptione prima, hoc est proxima, tunc non esset differentia inter per se & primum, nam definitiones & genera, & differẽtia sunt prædicata prima. Et similiter propria & accidẽtia, in quorũ definitionibus accipitur genus subiecti proximi. Si autẽ intelligeretur per nomẽ primi & non primi proximum & remotum fit duarum specierũ, aut remotum quod transgrediẽ genus. de quo speculatur, aut remotũ, quod non trãsgreditur illud. Sicq; si itelligeretur de illo remotum, quod transgreditur illud, primum esset res quæ redderet propria quibusdã quæ sunt per se, sed oporteret ꝙ fm hanc consideratione causæ remotę numerarentur in his quæ sunt per se, & similiter ẽt accidentia, in quorum definitione inuenitur genus subiecti. Et sic artes essent permistæ, quam rem renuit etiam Arist. & omnes eius expositores. Si autem per remotum intelligeretur quod nõ transgreditur ipsum genus, quod videtur esse de mẽte Arist. certe est differentia inter primum & per se. Sed nihil proficeret instituere hanc primitatẽ conditionem, quia omne prædicatũ prædicatur de subiecto, quod est vniuersalius eo, siue prædicetur de suo genere, aut non prædicetur de illo in eo quod quid est, quæcũq; autem res quæ non prædicaẽ de aliquo in eo quod est, illa prædicatur de illo fm aliquam speciem accidentis, nam accidens dicitur cõmuniter & proprie, & fm prius & posterius, sicut & per se dicitur cõmuniter & proprie, & secundum prius & posterius. Id autem, quod communiter dicitur, est, quod prius definitum est. Illud autem quod dicitur proprie est quod primũ cognominatur. Re autem ita se habente, primũ quod intendebat Aristo. non est primum quod intendit Abunazar, sed primum quod dicit Abunazar, aut est annexum ei quod est per se, aut est de genere eius quod est per se cõmuniter dictum, quod definierat Arist. quod est, qñ prædicatum inest subiecto, qd' non trãsgreditur genus artis, nã quicqd prędicaẽ de aliqua re, ex quo prędicatur de suo genere, illa est ꝓdicatio per accidẽs fm rẽ propriam fm mentẽ Arist. & non est prędicatũ de illa per se fm rem propriã. nam ꝓdicatio triũ angulorũ duobus rectis de gradato est apud ipm prædicatio per accidens fm rem propriã, & est per se fm rem cõem: & silr prędicatio æquidistãtię de duabus lineis, sup quas dũ cadit aliqua linea cõstituit vtrũq; angulũ existentẽ ex vna parte rectum. Arist. aũt iam ostẽdit de hoc ꝙ non sit primũ, sed fm sñiam Abunazar esset primum. Hoc aũt peculiare est in suo libro. Sed si diceremus, ꝙ per primũ intendat hic illud quod prædicaẽ sine medio, certe hoc verũ esset de ipsis præmissis. nam cõ, in qua dr̃, ꝙ gradati anguli sint ęquales duobus rectis, nõ est prima, & dũ fuerit cõclusio, est accñtalis fm significatũ proprie dictũ: nã gradati anguli nõ sunt æqles duobus rectis inqñtum

est

eſt gradatus. Hoc autem cum non ſit inquantũ ipſe eſt, eſt itaq; ei per accidens, per aliud. Ex ſententia autem Ariſt. videtur, ꝙ ſicut ipſe inſtituit conditionem præmiſſarum, ꝙ ſint primæ, ſic ẽt ponit conditionẽ concluſionum. & hanc rem iã expoſuit in ſecundo libro Poſteriorum analyticorũ: & ſimiliter declarauit, ꝙ termini ſint mutuo cõuertibiles in demonſtrationibus ſimpliciter dictis, quæ tradunt eſſe rei eſſentiale, & cauſam eſſentialem: nam dũ conuertitur ſubiectum cũ maiori extremo, ineſſet illi per accidens, hoc eſt ſm ſignificatum proprie dictum: & ſimiliter, dũ cauſa non fuerit conuertibilis cum cauſato, eſſet cauſa eſſendi per accidens. Re aũt ita ſe habente, dicimus nos, ꝙ in demõſtrationibus ſint tres res naturaliter differentes, quarum vna eſt ipſum cauſatum, & ſecũda ipſa cauſa, & tertia ipſum ſubiectũ, cui ineſt ipſa cauſa. His aũt rebus naturaliter differentibus exiſtentibus, manifeſtũ eſt, ꝙ primum quæſitum ſit primũ deſideratũ naturaliter, & ſi ſic ineſt medio termino, quæ eſt prima cauſa, qua eſt ſuũ cauſatum in ſuo primo ſubiecto, nõ per aliã cauſam. Exempli gratia de triangulo. nam oſtenſum eſt, ꝙ eſſe ſuos angulos æquales duobus rectis ſit primum quæſitũ, nam nũ inuenitur hoc propriũ ipſi triangulo per ſuũ mediũ ineſſe alteri figuræ: medius aũt terminus, quo oſtenſa eſt hæc diſpoſitio per demonſtrationem, quod ſit dum productum fuerit alterum ſuorum laterũ, eſſet ꝙ angulus exterior æqualis duobus interioribus ſit cauſa prima huius concluſionis, ex quo nõ eſt hic cauſa prior illa. Hoc autem ita exiſtente, primũ in quæſito non eſt primum in præmiſſis. Et ſm hoc non euenit nobis ambiguitas, quæ acciderat alijs Expoſitoribus, quo nã pacto eſt primum in concluſione, cũ ipſa ſit propter terminum mediũ, i. ꝙ terminus maior prædicetur in ea de minori ratione eius prędicationis de medio. Cõrigit vero eis hęc ambiguitas, quia ipſi non diſtinguebant inter primum in quęſito apud eos, & primum in præmiſſis: & ex quo acceperant illud ſm vnum ſignificatum, i. ꝙ ſit prædicatum ſine medio, euenit eis ambiguitas, & complicatio, quia in concluſione eſt prædicatum per medium. et tanti rigoris fuit hoc, ꝙ quidam eorũ omiſit ponere cõditionem primitatis in ipſis quæſtionibus. Totum autem hoc eſſet contra dicta Ariſ. & contra rem ipſam in ſe. Iam autẽ poteſt dubitari circa hoc, & dici, ꝙ ſm hoc præmiſſas demonſtrationum, & quæſtiones demõſtrabiles non ingrediuntur accidentia, in quorum definitionibus capitur genus ſubiecti, & ſimiliter genera nõ ingrediunť præmiſſas, neq; quæſtiones. Nos autem dicimus de accidẽtibus, in quorum definitionibus eſt genus ſubiecti, ꝙ ſubiectum illorum nõ eſt abſolutum ab aliquo attributo, quod prædicetur de eo prædicatione prima. Re autem ita exiſtente, cũ expediat nobis ponere ipſum per ſe verum, cõuenit ꝙ ipſum inferamus per viam ipſius eſſe, & cauſæ, quã retulit Ariſt. & ſimiliter ſe habet res de ipſo genere, i. ꝙ ſubiectum non abſoluatur ab aliquo attributo, de quo genus prædicetur in eo quod quid eſt. Et per locũ huius attributi induxit Ariſto. circa hoc regulam, qua inueniatur in his ipſum primum, nam eſſe primitatis in præmiſſis, quarum prædicata ſunt definitiões, eſt quid per ſe notũ. Si vero quiſpiam diceret, cum apud vos cuiq; ſubiecto inſit prædicatum de eo in definitiõe, cuius prædicati ſit ſuum ſubiectum, & ẽt attributum conuertibile cum illo prædicato, oporteret itaq; accidẽtia per ſe eſſe vnius ſpeciei, nã omnibus illis eſt ſubiectum, quod capitur in definitione prædicati. Quid ergo proficeret diſtinguere accidentia in duas ſpecies, i. in illa, quorum definitione capitur ipſummet ſubiectum, & in ea in quorum definitione capitur genus ipſius ſubiecti, nõ ipſum ſubiectum. Nos aũt dicimus hãc diſtinctionẽ eſſe ratione notioris apud nos, non rõne ipſius rei ſm ſe, nã notius eſt apud nos, ꝙ numerus capiatur in definitione paris, & imparis, ꝙ ꝙ capiať attributũ numerale, quo determinetur par & impar, ſed hoc attributũ eſt quaſi ignotum: mos aũt præmiſſarum primarũ hic eſt, ꝙ inſcribantur in ſcriptione notioris, & non recipietur in eis iuuamen per cauſas præmiſſarũ. Si autem diceremus, ꝙ oẽ prædicatum accidẽtale per ſe ſit, cuius ſubiectũ inuenitur in definitione prædicati, iam cauſa ex accidentibus eſſentialibus eſſet qd notius apud nos, ꝙ ipſa ſint eſſentialia ex hac iſcriptione. nã, gratia exẽpli, notius eſt apud nos, ꝙ par & impar ſint accidentia eſſentialia numeri, & ſi neſciatur natura propria horũ duorum attributorũ, cum notitia noſtra de his ſit ex notitia noſtra, ꝙ ꝑportio horum oppoſitorũ ſimul ſit ad ipſum genus, & ſit proportio proprij ad ſuũ ſubiectum, iccirco putatur ꝙ demonſtrationes, quarũ præmiſſæ non ſunt primæ, ſint notiores apud nos, ꝙ illæ, quarũ ſunt primæ: ſed cum ſciuerimus tales demõſtrationes, poſſibile erit, ꝙ tranſcendamus ex his in demõſtrationes primas ſm illã regulam, quã tradidit Ariſt. & perinde fuit valde neceſſaria demonſtrationi, & illa eſt vera regula educendi ipſum primum, & per ſe ſm mentẽ Ariſt. non educendi ipm per ſe ſm opinionem Abunazar: & ex quo hoc iter non eſt neceſſariũ in generibus: nã poſſibile eſt ꝙ inſtituamus qõnes demõſtrationum ſimpliciter, dum eduxerimus ſubiectum talis attributi, quo genus prædiceť de eo in eo ꝙ quid eſt, i. ꝙ homo non ſit animal inquantum eſt homo, ſed eſt animal quoddam, hoc non eſt remotum, dum inſtituiť in conditione generis hęc conditio, videlicet, ꝙ ſit primũ quæſitum, non exiſtente primo generis, ipſum primum quod prædicatur in eo quod qd eſt, ſed prędicatur de ſpecie naturaliter ipſo mediante, i. qñ prædicať ſimpliciter. Si vero poneremus genera in demonſtrationibus ſimpliciter terminos medios, hoc eſſet impoſſibile, quoniã non ſequitur ex eſſe generis eſſe rei, cuius eſt genus. Si autem quiſpiam diceret, ꝙ iam inferitur per genus alterũ genus vniuerſalius eo, hoc intelligitur ex conditione demõſtrationis ſimpliciter, videlicet, quòd terminus medius ſit cauſa maioris extremi, nam qñ oſtenditur per demõſtrationem genus inferius illi, ꝙ ſit genus ſuperius eo, tunc medius terminus illius demonſtrationis eſt cauſa ineſſendi maius extremum minori, non cauſa ipſius ſm ſe. Iam autem oſtenſum eſt à nobis in præcedenti quæſtione huius tractatus, ꝙ in demõſtrationibus ſimpliciter oporteat, ꝙ medius terminus ſit cauſa de numero cauſarum ipſius maioris abſque dubio. Toto autem hoc ita ſe habente, vt prænotauimus, in demonſtrationibus itaq; ſimpliciter termini medij, aut ſunt definitiones maioris extremi ſolum, aut drię. Quęſita vero ſunt ex his rebus, quarũ mos eſt, ꝙ ſint accidẽtia in ſubiecto exiſtẽtia: & ideo maior pars demonſtrationũ ſimplr ſiunt per accidentia eſſentialia, putat Ariſ. Demõſtrationes vero, qbus quęritur eſſe cauſarũ ipſius ſubiecti ſunt ſigna, nam cauſarum propinquarũ non ſunt aliquæ cauſæ. Cauſæ vero remotę ſunt prima quæſita cauſatorũ, quibus ſunt propriæ illæ cauſæ. hoc eſt, ꝙ illæ ſunt prima, quæ quæruntur de illis cauſatis, qbus ſunt propriæ illæ cauſæ, i. quibus ſunt cauſæ propinquæ. Illæ autẽ cauſæ propinquæ non ſunt illis cauſæ ſimpliciter, ſed ſunt cauſæ eſſendi ipſas in ſubiecto, cui ſunt cauſatæ ſecundum aliquam ſpeciem accidentis, exempli gratia ſi quis oſtenderit, quód homo ſit compoſitus ex elemẽtis, quia eſt compoſitus ex quatuor humoribus: hæc oſtenſio nõ eſſet prima hominis, neq; per terminum medium, qui ſit cauſa eſſendi maiorem extremitatem in ſubiecto, in quo ſit per ſe, nã ſi res ita ſe haberet, medius terminus eſſet quædam cauſarum eſſendi ipſum maiorem extremitatem. Res

autem hic est econuerso, hoc est, qa maior præcedit minorē, sed in hoc exemplo minor præcedit ipsum per accidēs: & ideo, si tales dicanť demonstrationes ipsę sunt demrationes per accñs, nam esse & eius causa in ipsis est per accñs. Dū vero vellemus cōstituere hoc quęsitum primū ostenderemus φ corpus similariū partiū sit cōpositum ex quatuor elemētis: nā ipsum homogeneū est compositum ex quatuor elementis, inquantū est homogeneum. Diximus vero hoc per signum, qm̄ non reperitur hic in pręmissis ſm causam, cuius ostēsio intenditur, cū fuerit causa propinqua: nisi contingeret, quòd hoc ostenderetur per aliquam aliam quatuor causarū, ex qua inferatur esse illius causæ quæsitæ, sicut ostenditur causa, quæ est ſm semitam finis per causam, quę est ſm semitam formæ, dum fuerit notior ea. & sic est possibile, φ causa, quæ est ſm semitam materiæ, ostendatur per causam, quæ est ſm semitā formæ: sed in his res non cōuertitur, sed causa, quę est ſm semitam materię, non infert causam, quæ est ſm semitam finis & formæ. Sed tales demonstrationes non sunt definitiones in potētia, & termini medij illarum sunt quodā modo causæ maioris, & quodam modo maior est causa medij, & proinde inter partes harum demonstrationum neutra habitudinum essentialium, quas instituimus cōditiones pręmissarum demonstrationum reperitur, quæ sunt vt prædicatum sit in definitione subiecti, vel subiectum in definitione prædicari: nam hęc conditio est necessaria in demonstrationibus, quatenus intentum illarum est eductio definitionis, & ideo qui deuiat instituendo conditionem hmōi non ad hoc intentū, & nititur ponere has duas cōditiones vniuersali institutione in omnibus pręmissis demonstrationum, non operatur recte: prout inuenimus iam hoc egisse Abunazar. Sicq; ipse ostendit, φ, dum illa fuerint ipsa quęsita, non contingit in eis demonstratio simpliciter, quæ sit definitio, aut pars definitionis in potentia. Hę autem sunt primo intētę in hoc libro, cum ipsa verificatio, i. notitia, an est, fit ppter formationem, hoc est, propter notitiam quid est, et finis sit ipsa formatio: prout ostensum est in libro Priorum, nisi eueniret, φ causa quæsita esset de numero causarū compositarum, & haberet definitionem, & tunc esset possibile, φ eius definitio, aut pars eius definitionis reperiatur in ostēsione sui esse, & simul tradat definitionem & esse. sic itaq; expedit, φ intelligatur prædicatio prima, & per se in hoc libro. Et sic expedit, φ res itelligatur de speciebus demonstrationum simpliciter. Et hinc oportet, φ numerētur nō ex ea parte, vnde finxit eas numerare ipse Abunazar, & deduxit post se homines in confusiones & labores inutiles, & ambiguitates infinitas cum illorum deuiatione à notitia specierū verę demonstrationis, si cōcesserimus illas, quas numerauit esse demonstrationis. Totius aūt huius causa fuit remotio huius viri á speculatione Aristo. circa has res. & deuiatio eius ab itinere ipsius: & icciroo visum est nobis expediens perscrutari de illis speciebus demonstrationum, quarū meminerat Abunazar in suo libro, quæ sint demonstrationes simpliciter secundum opinionem Aristote. & quæ illarum non sit demonstratio.

Primum genus demonstrationum, quod habet sex species.

Dicimus itaq;, φ prima species primi generis demōstrationum apud ipsum, quæ est, cuius habitudo maioris ad medium sit ipsa eadē habitudo, quæ est medij ad minorem, quæ est prima species illarum, quarū meminit, est, φ A sit definitio ipsius B, & B sit definitio ipsius C, & dixit circa hāc speciem φ inferat alteram duarum conclusionum, aut φ A sit definitio ipsius C, aut sit definitio partium definitionis ipsius C. Quòd vero hæc demonstratio inferat, φ A sit definitio ipsius C, non potest esse verum, prout ostendit Aristo. ex quo de definitione non constat demōstratio: sicq;, si inferret hoc, inferret ipsum per accidens: dum vero inferret, φ A sit definitio partium definitionis ipsius C, notum est, φ cōclusio non esset prima. Re autem ita existente, medius terminus eius non esset causa maioris: & si cōcederetur, φ sit causa ipsum essendi in minori, esset causa sui esse accidētalis, non essentialis. Veritas autē est, φ ipse non sit causa ipsius maioris ſm se, neq; ipsum essendi in minori, sed est causa minoris solum: cum vero sit causa essendi maiorem in minori, nō causa ipsius ſm se tam est causa accidentalis, nam quicquid est causa ipsius esse essentialis rei est causa sui ſm se, prout ostēsum est in nostro tractatu de conditionibus causarum demonstrationum simpliciter. Sicq; hæc demonstratio, quæ non largitur notitiam rei, nisi ratione causæ accidentalis, est demonstratio falsa non vera. & hoc itaq; etiam possibile est in materijs compositis. Formæ vero non habent definitiōes, quia sunt simplices, & propterea nō est possibile, quòd omnium partium definitionis sit definitio. Secūda vero species huius generis est, φ A sit genus ipsius B, & B sit genus ipsius C. Notum autem est, φ conclusio huius demonstrationis nō sit prima, neq; per causam: & similiter non est causa simpliciter illius, hoc est, maioris extremi, sed est causa essendi ipsum in minori. Ac etiā ex quo vniuersale est notius apud nos, ꝗ̄ proprium, difficile est, φ proprium sit notum, & vniuersalius sit ignotum. Tertia vero species est, A est differentia ipsius B, & B differentia ipsius C à C. Et de re huius notum est, φ eius conclusio sit non prima, cum differentia non sit primo habens differentiam, sed difficile est φ differentiæ sit differentia, ex parte qua est simplex: nam habens differentiam est compositum, & est ipsa species. Cogitatiuum autem non est differentia rationalis, nam est pars potentiæ ipsius rationis, ac etiam illa non est demōstratio simpliciter per se: nam medius eius est posterior maiori, nō causa eius, sed est causa ipsius esse maioris in minori, Sicq; secundum hoc demonstratio esse causa accidentalis. Quarta vero species est cōtraria primæ, & est φ ipsius A sit ipsum B definitio, & ipsius B sit C definitio: & dixit φ hæc inferret esse ipsum C definitionem ipsius A, aut definitionem alicuius partis suæ definitionis: ille autem non est syllogismus, tanto minus est demonstratio. Hoc aūt non est possibile, φ definitio rei, aut definitio partis suæ definitionis sit nota ſm esse, & prædicatū sit ignoti esse. nā si ita esset possibilis esset demōstratio de esse specierū ignotarum. Id aūt, quod naturaliter reperitur, est huius contrariū, videlicet definitum sit noti esse, & eius definitio, & definitio partium suæ definitionis sint ignoti esse, & proinde instituit cōditionem demonstrationum ipsam prædicationē ſm cursum naturalē. Quinta vero species est, φ in definitione ipsius A sit genus ipsius B, & in definitione ipsius B sit genus ipsius C: & ait, φ hæc demonstratio continuo inferat accidens essentiale, & illud, quod infert, sit primum, & non primum, & propriū, & non proprium. Notum autem est φ non primum ſm hanc opinionem ad mentē Aristote. est non per se, nam in hac specie, quam intendit Abunazar possibile est esse non primum, qñ accidens fuerit prędicatū de genere subiecti, sicut qui ponit prędicatum de triangulo gradato, aut æquilatero, æqualitatem angulorū duobus rectis, totum autē hoc est per accidens. Re autem sic existente, nō relinquitur, quòd sint ipsæ præmissæ ſm mentem Aristot. nisi aut ipsum primū, aut ipsum proprium secundum opinionē Abunazar. Verūtamē, cum primum ſm hoc significatum non sit primū quod opinatur Arist. & dum non est primum ſm illud significatum, quod putat Aristo. tūc est prædicatio per accidens, & causa non est per se. Dū vero fuerint propria, iā possibile est φ sint prima ſm significatum, quod opinatur Aristo, quod nos iam exposuimus,

mus, & posse est, ꝙ non ita sint, nisi ex parte qua oportet, ꝙ termino medio sit nexus primi cum maiori, & inueniãtur illi conditiones demonstrationis simpliciter, hoc est, ex parte, qua est in maiori, & ex parte, qua quęstio est prima. Subiectum vero accidentis per se, aliqñ sit causa accidentis per se, & aliquãdo sit per causam existentem in ea, dum vero fuerit per causam existentem in ea, non est causa prima maioris extremi: igitur nõ sit verum per hanc congeriem, nisi ꝙ subiectum aliquod sit, quod sit causa accidentis per se sine medio. In ea vero est locus perscrutationis, an dicamus, ꝙ medius terminus sit ex his, quæ currunt cursu differentiæ maioris extremi: tunc. n. esset demõstratio simpliciter, an sit ibi causa, quæ inferat suum esse in illo secundum hãc rem. Sexta vero species est, ꝙ A sit in diffinitione B, & B in definitione C: & iterum hæc non esset demõstratio, nam non est prædicatio secundum cursum naturalem, & difficile est, ꝙ passio sit nota, & habens passionem sit ignotum: sed res est è conuerso, hoc est, ꝙ habens passionem sit notum, & ipsa passio sit ignota: & si hoc esset possibile, esset possibile, ꝙ ostendatur per demõstrationem esse specierum, quę non percipiuntur visu. Hoc autem est signum inutile, sed est demõstratio s̃m configurationem, prout homo pictus est homo per configurationẽ, nam non reperiuntur in illo opera ipsius hominis. Hæ itaq; sunt species, quarum meminit in hoc genere, quarum nullam esse demõstrationem simpliciter est ostensum, nisi daretur septima species, quia termini mediĳ illarum non sunt definitio, neq; pars definitionis ipsius maioris, quæ est conditio demonstrationis simpliciter apud Arist.

Secundũ genus demonstrationum.

Secundũ vero genus, quod comperimus in suis libris, procedit, pceſſu prologi, seu petitiõis principĳ, nam supponit ipsammet conclusionem: prout dicitur, A & B sunt duæ definitiones ipsius C. Sicq; infert A esse definitionem ipsius C. Sicq; congeries, quam posuit hic, non est vtilis nexus ad illationem oĩno: sed hæc est res, quæ accidit demonstrationibus, hoc itaque non meretur numerari inter species demonstrationũ.

Tertium genus demonstrationũ, qđ habet quatuor spẽs.

Tertĳ vero generis prima spẽs est, A est definitio ipsius B, & B genus ipsius C: put dicimus, omnis homo est animal, & omne animal est corpus nutribile sensitiuum, & est signum, & est demonstratio causæ, i. propter quid p accidens, non duarum rerum simul, hoc est sui esse in ipso minori & maiori, & est demonstratio per se. Secunda species huius generis est, A est definitio ipsius a, & B est differentia ipsius C, quæ infert definitionem differẽtiæ rei de ipsa re. v. g. vt omnis homo est rationalis: & omne rationale comprehendit cogitatione, & consyderatione: infert, omnis homo comprehẽdit cogitatione et consyderatione: & hæc etiam non est demõstratio causæ, neq; per se, neq; per accidens. Intẽdo autem per id, quod dico per accidens, ꝙ medius sit causa essendi maiorem in minori solum, & non causa maioris, & per se, quæ complectatur ambas res simul. Medius autẽ terminus huius congeriei neutro horum duorum modorum est cum ipsis differentĳs, quæ nõ habent definitiones nisi s̃m similitudinem, nam vltimæ differentiæ nõ sunt compositæ. Comprætendens autem dicitur æquiuoce de rõnali, & irrõnali, cum comprehensio sit magis propria q̃ ratio, nam quædam comprehẽsio rationalis est per cogitationem, & quædam quæ non sit per cogitationem. Hæc itaq; definitio patitur defectum duob⁹ modis, & qua genus sumptum in ea sit æquiuocum, & qua differentia est proprior, q̃ habens differẽtiam. Tertia autem species huius generis est, A est definitio ipsius B, & ipsius B definitio est ipsum C, & in hac etiam prædicatio est præter naturalem consuetudinem, cum eius congeries fiat in tertia figura, & non fiat demonstratio in tertia figura nisi per accidens, & illatio in illa est per accidens. Nam, dum cõcesserimus, ꝙ vnius rei sint duę definitiones: quarum vna insit alteri per accidens, sicut inesse duarum passionum illi, hęc congeries non inuenitur inter demonstrationes causæ, i. propter quid, neque inter demonstrationes ipsius esse, i. quia natura esse prædicationem s̃m naturalem consuetudinem est conditio vtrarũq; ipsarum, nã in naturaliter ignotis augeť ignorantia s̃m prædicationem naturalem, nã si hic esset subiectum naturaliter. & prædicatum naturaliter, & possibile esset scire esse illius prædicati, non continget ignorare esse illius subiecti, ex quo esse illius prædicati scitur per ipsum inesse subiecto, cum non sit nisi in subiecto. quam ob rem necessario connectitur scientia sui esse cũ esse subiecti, & hanc ob rem instituta est conditio prædicationis naturalis necessaria demonstrationibus: occuluit autem illam ille, qui eam occuluit, quia latuit eũ hæc res de eius dispõnibus. Et, ꝙ expediat, ꝙ si sit eius conditio, non sit necessaria, sed sit propter melius, & perinde vt puto subticuit eã Abunazar in suo libro. Quarta species est, A est definitio ipsius B, & pars eius definitionis est genus ipsius C. Et ait in eo suo libro, ꝙ aliquando inferat esse tantum, & aliquando inferat esse & causam simul. Hoc autem est absurdũ, quia eius terminus medius non est causa essendi maiorem in minori, & est demonstratio causæ, i. propter quid per accidens, & nõ essendi maiorem secundum se, vt sit demonstratio propter quid per se, cũ eius terminus medius sit posterior, ambobusq; extremis sił. Et Abubachar ben alzayg, id est Auempace conatus est reconciliare hoc, & nõ valuit, nam sua reconciliatio deduceret ad aliud genus, nã esset ex similibus illarum, quæ largiunť esse & causam, prout dicimus, oĩs piscis natans mouetur in aqua: exemplum autem illius, quæ largitur esse, est, vt dicimus, oĩs equus natat, & omne natãs mouetur in aqua: vbi intendit, ꝙ sit discrimen inter illas, ꝙ nare sit quædam differentiarum piscis, & prior eo, cũ ipsum nare sit posterius equo, sed si concederemus hoc, conuerteretur cõgeries in aliud genus, quæ esset A definitio ipsius B, & B est differentia ipsius C: sed in rei veritate hęc cõgeries non est demonstratio causæ, sed accidit ꝙ medius in eo sit prior minori, & cum hoc idẽ sit causa essendi maiorem in eo. Fefellit autem hunc virum id, quod intelligiť ex dicto Abunazar, videlicet, ꝙ in demonstrationibus simpliciter oporteat, ꝙ medius terminus sit causa amborum extremorum, aut alterius ipsorum, et proinde putauit hoc conuerti, cum non conuertatur. Sed Abuhabat harahmam bin tharis ait circa hoc, ꝙ largiať cãm medio termino, hoc est, accidenti essentiali existenti æquali generi sui subiecti, quod sumitur in eius definitione: putauit itaq; ipse, ꝙ, cũ res sic se habuerit, significat genus subiecti, cum accidens significet illud nomine denominatiuo, & putauit, ꝙ nomen denominatiuum significet accidens, & suum subiectum. Re autem sic se habẽte, medius terminus in hoc loco significat accidens, & suum sub̃m, qđ est genus extremi minoris. Cũ autẽ ita sit medius terminus est prior minori, qua sigñat suum genus. Cũ vero medius terminus fuerit æqualis suo subiecto, et proprior genere, quod sumiť in eius definitione, tunc non significaret ipsum genus, & tunc largiretur esse tantum. Hic autem est error, nam subiectum, quod significat nomen denominatiuum non est prædicatum propositionis, cuius prædicatum est nomen denominatiuum: nã, si hoc esset, nomina denominatiua significarent duo genera, substantiã, & accidens. Et iã meminit huius rei Auic. adeo, ꝙ putauit, ꝙ, quãdo dicimus, oĩs homo est visibilis, prædicatum sit compositum ex substãtia & accidente. Verumtamen nomen denominatiuum significat ipsum accidens, & ꝙ ipsum sit in subiecto, nõ ipsum accidens, et suum subiectum, nam si ita esset, qñ nomen denominatiuum

tione B est genus ipsius C, & hæc etiam tradit demõstrationem simpliciter, in qua non permiscetur id, quod est per accidens, cum inferat de C attributum, quo fit eius prima expositio.

Octauum genus demonstrationũ, q̃d cõtinet quatuor sp̃es.

Octaui generis prima species, cuius meminit, est, vt A est pars definitionis generis ipsius B, & B est definitio ipsius C: & hæc esset demonstratio simpliciter, nam eius medius terminus est causa amborum extremorum, sed permiscetur secum id, quod est per accidens, cum prædicatio A de B non sit prędicatio prima, cum A sit prædicatum de ipso B non inquantum est, & hoc fit, dum A est inæquale ipsi B, dum vero prædicaretur prędicatione prima, esset demonstratio simpliciter, in qua non permiscetur penitus id, quod est per accñs. Secunda vero est, vt pars definitionis ipsius A est genus ipsius B, & B est genus ipsius C: & huic etiam permiscet̃ id, quod est per accidens, nam eius conclusio nõ est prima. Gratia exempli, qui ostenderet æqualitatem angulorũ duobus rectis de triangulo gradato mediãte triangulo. Tertia autem est, vt pars definitionis ipsius A est genus ipsius B, & B est differentia ipsius C: & hæc etiam est demõstratio simpliciter, nam eius medius terminus est causa maioris & minoris extremi, & non permiscet̃ secum id, quod est per accidens, ex quo A prędicatur de B inquantum est, hoc est, prædicatione prima secũdum opinionem Arist. Quarta est, vt in definitione ipsius A est genus ipsius B, & definitio ipsius B est C: & hæc non est penitus demonstratio neq; signi, neq; causæ, id est, propter quid, nã eius conclusio est accidentalis, & eius minor pręmissa est prædicata præter consuetudinẽ naturalem, eiusq; congeries est in tertia figura. Sicq; non ingreditur demonstrationes simpliciter, quibus nõ permiscetur id, quod est per accidens aliquod horum generum, quorum meminit Abunazar, nisi hæc tria genera sextum, & septimum, & octauum vltra speciem primi generis. Sextum vero horum generum largitur esse & definitionem, & duo reliqua largiuntur esse, & partem definitionis, quæ currit cursu differentiæ. Etiam visum est nobis, ꝙ hic sit quartum genus, in quo contexuntur demonstrationes, quæ largiuntur etiam esse, & partem definitionis, & est conuersa differentiæ cum reliquis habitudinibus, & hoc quidem genus non reperitur in libro illius. Et fiunt in ipso duæ species demõstrationis simpliciter, quibus non permiscetur id, quod est per accidens. Quarum prima est, vt ipsius A differentia est B, & B est differentia ipsius C. Secũda autem est A est differẽtia ipsius B, & in definitione ipsius B est genus ipsius C. Dum vero volumus hanc esse demõstrationem expedit, ꝙ præmissa minor sit prima. Genus vero, ꝙ hinc cecidit, quod est conuersa passionis adiunctis reliquis habitudinibus non est demonstratio essendi, id est quia neq; demonstratio causæ, id est pp̃ quid, nam prædicatio in ea esset præter naturalem consuetudinẽ. Reliquæ vero species, quæ putat̃, ꝙ ceciderint ex ipsis generibus, quæ numerauit Abunazar, comprehendũtur ipsis generibus, & non est visum protrahere lõgius sermonem circa ea, quorum meminit hic. Ostensum itaq; est ex hoc sermone, ꝙ hęc genera, quorũ meminit Abunazar contineãtur in tribus speciebus syllogismorum, aut sub syllogismo, qui non meretur dici syllogismus, nisi ob eius formam solũ, & est ille, quo impossibile est ostendere aliquod quæsitum ignotum, aut sub syllogismo, qui est ex pręmissis permistis ex eo quod est per se, & eo quod est per accidens, quod dicitur per posterius, aut sub syllogismo, qui contexitur ex pręmissis, quibus non permiscetur omnino id, quod est per accidẽs. Et hi syllogismi, cum ipsorũ medij termini fuerint causa maioris, cũ hoc, ꝙ sint causa sui esse, sunt demonstrationes simpliciter, prout diximus. Ex quo autem reperiuntur accidentia, quæ insunt maiori de genere illorum generum, quæ considerant ipsæ artes, notum est, ꝙ hic sint quædam præmissæ veræ non per se. Et cum illarũ, quæ sunt per se propriarum in singulis generibus, quæ considerantur, quædam sint primæ, & quædã non primæ, quod non est primum numeratur inter ea, quæ sunt secundum accidẽs, quod cadit in illud genus, & notũ est, ꝙ demonstrationibus, quæ cõtexuntur ex his, quę sunt per se non primæ, permiscetur id, quod est secundũ accidens. Illis vero, quæ contexuntur ex his, quæ sunt per se non primæ, non permiscetur penitus id, quod est secundum accidens, nec egrediens à genere, quod inuenitur in syllogismis veris communibus, qui non sunt per se, neq; incidens generi, quod inuenitur in syllogismis, qui sunt per se, & proprij illi generi, sed non sunt primi. Re itaq; sic se habente, syllogismi veri sunt trium specierum, syllogismus contextus ex pręmissis accidentalib⁹ veris, & syllogismus contextus ex præmissis veris per se simpliciter., & syllogismus compositus ex pręmissis, quæ ex aliqua parte sunt per se, & aliunde sunt accidentales. Re autem ita existente, nos inuenimus, ꝙ tam inciderit consensus ex rebus huius artis, ꝙ non expediat pœnitus numerari syllogismos veros non per se sub demonstratione. Et similiter non est disceptatio quin demonstrationes, quibus non permiscetur aliquid de speciebus eius, quod est per accidens, sint primo dictæ demonstrationes, & ꝙ illæ sint nobilissimæ specierum syllogismorum, & illi eorum, qui fuerint primi, numerant̃ inter demõstrationes. Demonstrationes vero, quę permistæ sunt ex ambabus rebus simul, videtur de opinione Abunazar, ꝙ apud ipsum numerentur inter species demonstrationum. De intentione vero Arist. notũ est, ꝙ ipsæ non numeret illas inter demonstrationes, nã ipse nominat illas secundum accidens, & quodammodo illarum habitudo est ad syllogismos falsigraphos, sicut est habitudo verorum, qui non sunt per se: & hoc manifestum est ex eius verbis alibi in suis libris Posteriorum Analyticorum, prout diximus, & est series suorum verborum. videlicet, neq; etiam si quispiam ostenderit de singulis triangulis singillarim, hoc est, de ęquilatero & ęquicruro, ꝙ illius tres anguli æquẽtur duobus rectis, fit, ꝙ tam ostenderit de omni: ille enim non sciuisset vllum triangulorum esse huius dispositionis, nisi nouerit ipsum sophistico modo, cuius intentio est, ꝙ tam nouisset esse trium angulorum æqualium duobus rectis de alio, q̃ de ipso triãgulo, & dum hoc scitur de re alicuius trium angulorum, expedientius est hoc alibi de locis, ex quibus apparet hęc dispositio de illis. Quòd vero rẽ ipsam secundum se oporteat sic se habere notum fit, dũ exponitur modus, quo homines consenserunt, vt nõ introducant syllogismos veros accidẽtales simpliciter ad ipsas demõstrationes. Hoc autem apparet ex quo scientiæ speculatiuæ intendunt, ꝙ sciantur entia secundum modum scientiæ coniunctæ operi ipsius naturæ, qui est secundum habitudinem scientiæ huiusmodi, qua operata est, & non est discrimen inter duas scientias, nisi, ꝙ illa, hoc est, ars scit, & facit ea simul, hæc autem, i. natura facit ea. Naturalis vero est, cuius operatio fit consensu huius scientiæ coniunctæ operi naturali, sicut agens intendit de eius scientia ipsum consensum ad actionem facti. Re autem ita se habente, notũ est, ꝙ, quando permiscetur scientiæ artificiosæ aliqua res per accidens, siue propinqua fuerit, siue remota, sciẽtia illa est accidentalis illi arti, & non prouenit ex illa opus, nisi opus fuerit proprium, & ideo apparet prima euidentia, ꝙ expediat, ꝙ syllogismi, qui fiũt in artibus operarijs, sint contexti ex præmissis primis & per se. Si autem opus inde proueniens esset error sine dubio. Et proinde hæresi medicorum methodicorum, qui increpant empiricos, euenit error tẽpore operis absq; dubio necessario, quia

syllogismi

syllogismi horum virorum sunt ex præmissis non primis, neq; proprijs, sed cõmunibus: et ideo est, quod conqueritur Galenus de Thessalo, cum ipse fuerit princeps huius hæresis, circa hanc propositionem, quam omnes confitentur de artibus operarijs, videlicet, ꝙ scientiæ illarum non expediat, ꝙ permisceatur id, quod est secundum accidens. Re autem sic existẽte, cum posuerimus, ꝙ scientia naturalis oporteat, ꝙ sit circa scientiam operantem: ex quo videtur, ꝙ scientia vera sit, quæ notificat rem secũdum ꝙ est: id autem, quod ipsam notificat per id, quod est per accidens, notum est, ꝙ nõ notificet ipsam secundum ꝙ est, quia non conueniret scientiæ, quæ ipsam efficit: & iam ostensum est in libro de Anima, ꝙ hæc scientia sit, qua homo substantificatur, & ꝙ sciẽtia, cui permiscetur id, quod est secundum accidẽs, non introducitur ad fœlicitatem humanam, cum scientia intentionum entium, quæ non intendũtur per se, sit, sicut scientia accidentalis factorum, non intenta ab artifice, & non obest illi illius ignorantia: & per hoc differt, quod est per accidens propinquum, & remotum egrediens à genere incidens ei. Exẽpli gratia, quia ille, apud quem constaret demõstratio de homine composito ex quatuor elementis, quia ipse sit homo, aut quia sit aĩal, iam sciret hominem non secundum definitionem, qua est eius esse ex elementis: & apud quem constaret hæc demonstratio de homine, qua est compositus ex corporibus homogeneis, constat apud illum demõstratio de necessario, quo oporteat, ꝙ animal sit compositum ex homogeneis: & deinde constaret apud illum demõstratio de necessario, quo oporteat, ꝙ animal sit animal, iã ille sciret, ꝙ homo sit compositus ex elementis, eo modo, quo est compositus ex illis: & hęc est scientia conueniens operi, & hæc est necessitas, quæ conducit ad diuidendum vnam eandem artem in partes communes, & proprias, prout accidit scientiæ naturali. Et, si canones traditi in hoc libro sint, ex quibus intendatur prouẽtus veræ scientiæ, qua substãtificemur, & perueniamus ad nostram vltimam perfectionem: & hæc scientia nõ est scientia, cui permiscetur aliqua specierum accidentis, et est scientia, qua homo fit similis excelso, & benedicto Deo secundum quantitatem, qua eius naturæ est, ꝙ illi fiat similis, & transferatur eius scientia de entibus: sicq; expedit, ꝙ species demonstrationum, quæ sunt in hoc libro, sint demonstrationes, quæ cõducunt habentes illas ad hanc scientiam. Et iam posset hæc res ostẽdi duabus præmissis: quarum vna est, ꝙ demonstratio sit ex his, in quibus contrariatur id, quod est secundum accidens: secunda autem est, ꝙ esse simpliciter simplex cuiuslibet entis est, cum non permiscetur secum aliquid illius contrarij. Exẽpli gratia, quia ex quo sanitas est contraria morbo, oportet, ꝙ sanitas simpliciter simplex sit, cui nihil permisceť de morbo. Et proinde credidit Galenus, ꝙ reperiatur sanitas et morbus, & medium inter illos. Cum autem supposuerimus has duas præmissas, oportet necessario, ꝙ demonstratio simpliciter sit, cui penitus non permiscetur id, quod est per accidens. Præmissa vero maior huius syllogismi est per se manifesta, minor vero ostenditur per duas præmissas: quarũ vna est, ꝙ demonstratio constet ex his, quæ sunt per se: & secunda est, ꝙ id, quod est per se, cõtrariatur illi, quod est per accidens: sicq; oportet, ꝙ demonstratio constet ex his, quæ contrariantur illi, quod est per accidens. Id autem, quod constat ex contrario, est, cõtrarium. Hę itaq; sunt res, quæ promouerunt Aristotelem ad instituendum has conditiones demonstrationum: & qui non intelligit de demonstratione hanc rẽ, non intelligit ipsam omnino, sicut qui non intelligit de sanitate sanitatem, cui non permiscetur morbus. Arist. autẽ ex quo ei constitit hæc res de dispositione demonstrationis, meminit attributorum, & conditionum, in quas resoluuntur hæ demonstrationes, & constat eis. Et ipsas comprobauit in suo libro, & q̃ mirabiliter magnificum fuit circa hoc id, quod nobis fecit adipisci de his rebus secundum suũ locum, & suum gradum beatitudinis humanæ: nam humana beatitudo non adipiscitur nisi talibus demonstrationibus. causa autem ignorantiæ opinionis Aristo. est ignorantia rerum, quæ conduxerunt Arist. ad comprobandum has res in suo libro: & proinde nihil ostendit p illos syllogismos, quibus permisceť id, quod est per accidẽs, & si reperiatur in eis perseitas. Quòd vero hi syllogismi secundum opinionem Arist. vocentur syllogismi falsigraphi, apparet ex definitione syllogismi falsigraphi simpliciter, qui est syllogismus elenchus, qui putatur, ꝙ sit syllogismus, cum nõ sit syllogismus, hoc est, qui putatur, ꝙ sit demonstratiuus, cum non sit ita, siue putetur, ꝙ sit topicus, absq; ꝙ sit topicus. Et cum syllogismorum demonstratiuorum sint multæ conditiones, notum est, ꝙ, qui putat aliquam illarum conditionum, aut plures, q̃ vnam illarum conditionum, ꝙ illi insint, præter ꝙ ita sit, ꝙ ille syllogismus sit falsigraphus, non demonstratiuus: & notum est, ꝙ, qui fuerit fortioris latentiæ, & falsitatis illius conditionis, vel illarum conditionum, ille sit maioris fallentiæ, & dignior, vt attribuatur syllogismo sophistico, & sicut expedit de syllogismo ꝙ sit verus cũ non sit verus, ꝙ vocetur sophisticus: ex quo iam putatur de aliqua conditionum præmissarum demonstrationis, ꝙ ita sit, præter ꝙ sit ita: sic & syllogismus, de quo putatur, ꝙ sit per se, cum nõ sit per se, conuenit, ꝙ vocetur sophisticus: nam perseitas est quędam conditionum præmissarum demonstrationis, pue veritas est quædam suarum conditionum. Sed hic modus syllogismorum, id est mistorum ex eo quod est per se, & eo quod est per accidens, sunt vehementioris coniecturæ, ꝙ essent demonstrationes, q̃ ꝙ sint syllogismi mentientes, et similiter syllogismi veri ex accidentibus simpliciter sunt vehementioris coniecturæ, q̃ falsi, & sunt præter hos secundum cõiecturã, & proinde Arist. vocauit demonstrationem syllogismum falsigraphum. Hæ itaq; sunt ex hac parte veriores nominis syllogismorum falsigraphorum, aliũde autem putatur de illis, ꝙ sint veriores huiusmodi, hoc est, de quibus putatur, ꝙ sint huiusmodi. Iam itaq; ostensa est ex hoc sermone veritas conditionum, quas instituit Arist. præmissis demonstrationum, & confutatio illius, qui deuiauit ab itinere eius doctrinæ, & peruertit rem circa hoc, & perturbauit ipsum. Et fortasse excusatio Abunazar de hoc est, quia eius liber nondum est cõpletus, nam homines ferunt, ꝙ compertus sit post eius obitum, hoc est, ꝙ obmiserit de eo aliquid: hoc autem significat, quia ipse nõ compleuit ibi numerum illarum specierum, quas expedierat numerare, & considerare, & si in omnibus illis inueniantur species, quæ sunt secundum accidens, non species quas diximus, quæ sunt quatuor. Et fortasse posses putare, ꝙ hæc via sit magis vtilis, & eligibilior, q̃ via. Aristo. propter hoc esset res imaginaria non vera. Vtilitas enim comprobať per habitudinem ad ipsam habitudinem, & ad totũ hoc. Expedit itaq; illi, qui deuiat ab opinione Aristo. secundum aliquam harum rerum, ꝙ ferat in medium modos, qui ipsum cõduxerint ad deuiandum ab eius opinione, nã has res adeptus est ab eius maioribus, & ipse perfecit has res, & compleuit eas, prout ait Alexander. Quòd vero accidat nobis, ꝙ hæc species demonstrationũ non deceat reperiri vbiq;, hanc rem prout puto cõcederet Arist. & videtur ꝙ id, quod non conuenit, ꝙ sciamus ipsum hac specie demonstrationum, melius est, ꝙ ipsum sciamus hoc modo scię mistæ cum illo, quod est secundum accidens, q̃ ꝙ simus ignari illius, sicut, quando impossibile esset nobis

ipsum

ipsum scire hac scientia mista, melius esset nobis, quod ipsum sciamus secundum verum non per se, quam quod simus illius ignari simpliciter. Verumtamen totum hoc fit, postquam verificatum fuerit nobis, quod non sit nobis via ad inuētionem huius demonstrationis de illo, & hoc deficiēte nobis principio ad has conditiones de illa, prout dictū est, & qui non decernit quo iuuamine adiuuetur: et sicut iudex putat, quod cōditiones puritatis aquę, & puritatis sint eædem, errat in iudicio turpi errore, sic qui putat, quod cōditiones harum duarum demonstrationum sint eędem, est absurdissimus errorum, qui sunt artis demonstrationis, & hoc cum admitteremus, quod hæ species syllogismorum, hoc est, quibus permiscetur id, quod est secundum accidens, sint demonstrationes. Nomen autem Dei, qui dirigit ad veritatem, benedicatur, & excellat perpetuo semper. Amen.

Quæsitum XI.

De conditionibus, quæ requiruntur ad necessitatē præmissarum demonstrationum.

ARist. exposuit, quod ad hoc, quod præmissæ demonstrationis sint necessarię, oportet, quod habeāt tres conditiones: quarum vna est, quod prædicatū insit toti subiecto semper: secūda est, quod prædicatum sit per se: & tertia, quod prædicatio sit prima, hoc est, quod insit subiecto absque medio alterius rei, et sit ei proprium prędicatum. Iam autem dubitauerunt in ipsum circa hoc quidam viri nostri maiores, dicentes, quod non requiratur pręmissas demonstrationum necessarias esse per se, nisi concedatur, omne necessarium esse per se, & aiunt, quod, qui infert, quod præmissæ demonstrationis sint per se, quia sunt necessariæ, iam concludit ex duabus affirmatiuis in secunda figura, nam orationis congeries fit sic, præmissæ demonstrationis sunt necessariæ, & hę, quæ sunt per se, sunt necessariæ. Et iam putatum est, quod Abunazar declinet ad hoc, dum dicit in suo libro: intendo hic per necessarias ipsas per se, nam iam putatur, quod nō omne necessarium sit per se, non existēti autem necessario, quod necessarium sit per se, conuenit, quod ex hoc non sequatur hinc, quod sint primæ. Quo autem modo ait Aristo. quod per se & primo sint proprietates pręmissarum necessariarum, posuit hic regulam, vt notificentur ipsę necessariæ. Expedit itaque, quod hinc perscrutemur quid intendatur per necessarium. Dicimus itaque, quod si significetur per nomen necessarij, quod eius prædicatum insit toti subiecto semper, & nō intelligatur ex huius rei interpretatione, nisi id, cuius moris est, quod intelligatur hoc primo mentis occursu. Notum itaque est, quod non oporteat, quod sit per se, tanto minus, quod sit primum, significatum autem necessitatis, quæ est talis præmissæ, est, quod dum ponitur esse subiectum, oporteat esse prædicatum, & non oporteat, quod, dum ponitur esse prædicatum, quod sit subiectum: hoc autem sic existente, tales propositiones sunt ex aliqua parte necessariæ, & possibiles ex aliqua parte: sua quidē necessitas est, qua existente subiectum est & prædicatum: possibiles vero sunt, quia, dum est prædicatum, possibile est quod sit subiectum, licet non sit: sicque sunt secundum medium necessariæ, non necessariæ simpliciter, & hæ sunt, prout dicimus, omne rationale est animal, & omne animal est corpus, nam, dū est rationale, oportet necessario, quod sit animal, & non sequitur ex esse ipsius animalis esse ipsius rationis, nisi possibiliter: & vis talium propositionum est vis propositionis asserentis, quod omne progressiuum sit animal. Illi autem putant, quod tales nō ingrediantur demonstrationem. Constito autem, quod tales propositiones nō sint necessariæ simpliciter, sed, quod sint mistæ ex necessario & possibili. Id itaque, quod expedit intelligi de nomine necessarij simpliciter, est, cui non admiscetur aliquid sui contrarii, quæ est ipsa possibilitas, prout per nomen sanitatis intelligitur sanitas, cui non permiscetur penitus aliquid ægritudinis, & hoc necessarium est propositionis, cuius posito subiecto, oportet esse & prædicatū, & posito prædicato, oportet esse subiectum. Hæ itaque sunt propositiones, quibus penitus non permiscetur possibilitas, & hæc est dispositio rerū, quæ sunt cum suis definitionibus, & causis proprijs, hoc est, quibus existentibus, est & ipsum causatum. Dum autē intelligitur hoc de nomine necessarij, notum est, quod oporteat, quod illud sit per se, & primum cum hoc, quod prædicatū inest toti subiecto, & semper. Quòd vero ex talibus necessarijs oporteat componi syllogismos demonstratiuos, notum est, quod ex talibus construatur natura rei, cuius notitia quæritur de suo esse, & natura simul, & hoc cōuenit operi ipsius naturæ, & est, cui non permiscetur aliquid possibilitatis, neque illius, quod fit omnino per accidens: & hæc est scientia, cuius proportio ad res naturales, est proportio notitiæ artificiosæ ad res artificiales: & hæc est notitia, quæ est principium operis apud ipsam naturā, prout notitia artificiosa est principium operis apud ipsam artem, & hoc est, quo connectuntur vltima primis, & prima vltimis: & hæc est scientia, cuius principium cogitationis est finis operis, & principiū operis est finis cogitationis, & si hæc sit scientia, qua proueniunt omnia entia, & perfectio operis ipsius hominis est, vt ei perueniat de hac scientia quantum suæ naturæ est, quod ei perueniat, prout de his rebus est alibi ostensum. Et expedit, quod suæ præmissæ sint ex talibus necessarijs, quare oportet, quod finis artis Logicæ sit perscrutatio proprietatum præmissarum, quæ sunt huiusmodi, & suarum conditionum notificantium ipsas. Hæ itaque tres conditiones, quas Aris. vocat prędicationem de omni, sunt proprijssimæ conditionum præmissarum demonstrationis, & nobilissimarum suarum specierum, quarum notitia humana cum nobis peruenerit, notificat rem ipsam secundum quod est ens, qui vero sciret rem per præmissas, quibus deficit aliqua harum trium conditionum, sciret illam aliter quam est, ex quo non sciret illam per res necessarias, ex quibus cōstituitur essentia rei. Et notum est, quod qui est deuius ab hac parte doctrinæ, & latuerunt eum hæ conditiones, iam latuerit illum quid sit scientia quęsita in hac arte, & illa est res, ob quam Aristoteles resolutiue eduxit conditiones præmissarum & syllogismorum, qui finiuntur ad illa. Notabilissima autem harum trium conditionum, & excellentissima, & fortissima ipsarum circa hanc rem est, ipsas esse primas, & perinde fit, quod intēdit Arist. de hac cōditione, et notificat modos verificationis, quæ accidit nobis circa illam, & tradidit regulam, qua ipsam educamus, dum nos latuerit, nam sicut syllogismus topicus est prior secundum nostram notitiā, quam syllogismi, qui sunt ex præmissis per se, sic putatur, quod res se habeat de syllogismis, qui sunt ex pręmissis per se, non primis cū syllogismis, qui sunt ex præmissis per se & primis, hoc est, quod tales syllogismi sint notiores apud nos, nam cogitatio cadit in ipsos naturaliter: & sicut sermones topici sunt præuij ad syllogismos per se, sic illi, qui sunt per se, sunt præuij ad syllogismos primos, & sicut hæc ars tradit regulas, quibus transferimur à præmissis probabilibus ad per se, sic tradit regulas, quibus transferimus ex per se ad primas, & illæ sunt finis scientiæ rei. Iam autem significatur, quod primitas sit fortissima conditionum demonstrationis, nā qui cognouerit aliquam artium operatiuarum, quę sermone sciuntur, & effecerit eam absque his pręmissis, eius opus sine dubio erit error, nā illius operationes permiscerentur cum eo, quod est per accidens. Sic itaque expedit, quod intelligatur intentio Arist. in hoc loco, et sic oportet, quod exponatur. Et iā pperplexus fuit Themist. circa responsionē huius dubij, et nō exposuit hūc locū, prout cōuenit.

Quæsitum

Quæsitum XII.

De Medio demonstrationis, an sit causa maioris extremi.

1. Post. tex. cõm. 11.

IAm dubitaret quispiam de eo, quod ait Aristo. & instituit conditionem demonstrationũ simpliciter, ꝙ ipsarum medium sit causa maioris: hoc est, eius definitio, & ait ꝙ demonstrationes, quę largiũtur esse rei, & causam sui esse per se, sint huius cõditionis. Nã Abunazar ait in suo libro, ꝙ necessario oporteat causas, quę sumuntur medĳ termini in demonstrationibus, vt oẽs sint definitiones, aut partes definitionum amborũ extremorum, vel vnius ipsorum, aut alicuius, quod est aliquo modo commune ambobus, & hoc decernit, ꝙ demonstrationes simplices apud ipsam sint trium specierum: demõstratio, cuius medius terminus sit causa amborum extremorum, et demonstratio, cuius medius sit causa solum maioris extremi, & demõstratio, cuius medius sit causa minoris solum. Auicẽna vero ait, ꝙ demonstrationes simplices sint duarum specierum, quædam species est, cuius terminus medius est causa essendi maius in minori, & causatus à maiori nõ causa illius, prout dicimus, homo est rationalis, & rationale est animal. Rationale itaq; non est causa animalis simpliciter, sed causa inessendi animal ipsi homini. Sermones autẽ duorum virorum circa hanc rem sunt affines secũdum significatum. Nam si demonstratio largiatur causam, & esse, & eius medius terminus est solũ causa minoris, accidit, ꝙ sit posterior maiori: prout dicimus, omnis homo est rationalis, & omne rationale est animal: & omnis homo est animal, & omne animal est corpus nutribile: animalitas itaq; est causa inessendi nutribile ipi homini, & non est causa essendi simpliciter ipsum nutribile, immo nutribilitas est quædam causarum ipsius animalitatis: nisi ipse Auicenna velit, ꝙ inueniantur quædam demonstrationes causę & esse, quarum medius terminus sit causa inessendi maius minori, cum ille sit posterior illis secundum esse, prout putatur de ipso. Videtur autem, ꝙ hæc sit demonstratio causæ per accidens: hoc autem euidentius est ex eo, quod postea dicit circa conditiones demonstrationum simplicium, & cõditiones essendi causas assumptas in illis, & connexum est eis cum hoc, ꝙ perficiantur his rebus, ex quo inest illis, & reliquis humanis bonis, vt perueniãt ad causam propter quam, & tales res sunt de suis conditionibus. Nos autem dicimus, si vera scientia sit, vt ait Arist. ꝙ res cognoscatur per eius causam per se, qua ipsa est, non per causam accidentalem, oportet necessario, ꝙ causa essendi ipsam rem per se sit causa ipsiusmet rei, ex quo res est per se per eius causas per se, siue res sit ex his, quæ sunt in subiecto, siue sine subiecto. Re autẽ sic existẽte, oportet, ꝙ sit causa essendi maius extremum in minori per se primo. Hoc autem fit, dum maius extremum prædicatur de minori prædicatione de omni, & similiter terminus medius de maiori, & minori: & ideo quod ait Arist. ꝙ expediat, ꝙ quæsita sint vniuersalia, & causæ sint vniuersales, intendit, ꝙ prædicatum ipsarum affirmetur de subiecto, aut negetur ab eo, inquantum est: et illa est prædicatio æqualis cõuertibilis, prout infra ostẽdetur. exempli gratia, quia quæsitũ vniuersale est quo quæritur, nunquid omne animatum sit animal. nõ vniuersale autem est quo quæritur, nunquid homo sit animal, nam animatum, inquantum est animatum, est animal, sed non inquantum est homo est animal: nam si ita esset, omne animal esset homo, igitur non ostenditur in quæsitis vniuersalibus causa inessendi prædicatum ipsi subiecto, nam esse prædicatũ in subiecto est per se; hoc est, inquantum illud est: ex quo autem inesse prædicati illorum ipsi subiecto est per se, oportet necessario, quòd causa inessendi ipsum ipsi subiecto sit causa sui secundũ se: nam res, quæ est causa inessendi rem per se, est causa sui ipsius secundum se, prout aliquis diceret, quare animatum est animal, & dicitur, quia est sensitiuum. Sensus itaq; est causa animalis, & causa ipsum essendi animatum. Quorum vero inesse prędicati ipsi subiecto est per accidens: hoc est, non prędicatur de illo inquantum ipsum est, nihil prohibet quin causa inessendi eius prædicatum non sit causa prædicati secundum se, prout est de interrogante, nunquid homo sit animal, & ostenditur, ꝙ sit animal, quia est rationalis, inesse hic non est per se, neque ipsa causa. Re autem sic existente, & harum demonstrationum causis existentibus accidentalibus, illæ non largiuntur veram scientiam, quæ quæritur per demonstrationem, quæ est scientia, quæ habetur per causam per se. Illud autem, quod non largitur scientiam demonstrationis, non est demonstratio, quales sunt hi syllogismi: hoc est, qui largiuntur causas accidentales, & esse accidentale, qui putantur, quòd sint demonstrationes, & non sunt demõstrationes, & nõ sunt nisi syllogismi veridici non per se. Intendo autem hic per non per se, qui non sunt per se per rem de omni, nã per se dicitur vniuersaliter & proprie, id autem, quod vniuersaliter dicitur, est species ipsius per se, quæ describitur in libro Posteriorum, dum dicitur, ꝙ species ipsius per se sint duæ. Proprie autẽ dictũ est, quod est de prædicatis per se, quæ coæquantur subiecto: hoc est, quæ prædicantur de ipso inquantum ipsum est, & illud est, quod Aristoteles appellat nomine primi prædicati, quod instituit conditionem prædicationis de omni, quæ instituitur conditio præmissæ demonstrationum, prout infra perscrutabimur secundum eius definitionem: ex quo autem latuit illos viros res, quam instituit conditionum demonstrationum, ex quo est ipsarum prædicatio de omni, & de quibus instituit illam conditionem, ideo latuit eos hoc de demonstratione simpliciter. Iam itaque ostensum est ex hoc sermone, quòd necessario oporteat, quòd causæ mediæ demonstrationum simpliciter sint de causis maioris termini, ex quo demonstrationes simpliciter largiuntur esse per se per causam per se, & tales sunt causæ, quas dicit Aristoteles, quòd sint vnæ, & quòd ĩpossibile sit, quòd vnius rei sint duæ causæ huius conditionis: nam si illius essent plures, quã vna causa, auferretur, quòd proportio rerũ ad suas causas sit necessaria, & partes definitionum nõ inessent necessario ipsi definito, & oporteret quod species esset ex pluribus, quàm ab vna causa secundum speciem: hoc est, quòd impossibile sit, quòd fiat ex plusquàm vna materia, nec ex plusquàm vno agente, aliter esse specierum ex suis causis non esset necessarium: totum autem hoc est contra id, quod est per se notum, & contra principia supposita in hac arte, quibusdam autem viris, ex quo deuiauerunt ex conditionibus prædicationis de omni, quam tradidit Aristoteles in quæsitis demonstratiuis, & præmissis demonstratiuis, euenit hic error & præcipue Abunazari ipse enim deuius est ab hoc sermone, & processit in demonstrationibus quodam processu, quo putant complere numerum specierum vltimarum demõstrationum simpliciter, absque quòd instituat eis hanc conditionem, & defatigauit viros nostræ ætatis in quibusdam artibus, absque profectu aliquo, adeo, quòd ipsi construxerunt longas editiones circa suum librum de Demonstratione, quæ sunt nimis multiplices, quàm sit suus liber: totum autem hoc est error, & superuacuum pro hac arte, prout postea Deo iubente ostendemus.

Quæsitum

Quæsitum XIII.

Quo modo fiat translatio ab vna arte in aliam.

1. Post. tex. com. 54.

ARistoteles ait, ꝙ, si demonstrationes transferantur ab vna arte in aliam artem: & vult per translationem demõstrationis, ꝙ vna propositio maior fiat in duabus artibus ex vna parte vnius loci syllogismi, non ꝙ duæ propositiones sint eædem in duabus artibus, vt subiectum quæsiti ipsarum sit vnum & idẽ. Hoc autem sic existente, non esset ibi translatio: sicq; non numerarentur in demonstrationes, nisi vna earum esset sub altera: hoc autem sic existente, ars esset vna. translatio itaque fit, dum medius terminus, et maius extremum est vnum in duabus artibus. Aristoteles autẽ arguit in hoc: nam, si expediret, ꝙ medius terminus insit minori per se, & maior medio etiam per se, & perseitas non transcendit genus, circa quod fit consyderatio, iam oportuisset, ꝙ oon transferrentur demonstrationes: nam impossibile est, quòd genera & differẽtiæ conueniant in prædicaro per se. In rotum autem hoc sunt dubia, quorum vnum est, quia hoc verificaretur, dum admitteremus, ꝙ non inueniantur præmissæ per se extra genus, circa quod fit speculatio. Aristoteles autem verificat in suo libro, ꝙ per se sunt duę species, per se, ꝓportionatæ, & sunt quæ non transcendunt naturam generis, prout sunt par & impar, quæ insunt numero: aut per se, quę sunt plusq̃ vnius generis, prout dicimus res æquales vni rei ipsæ mutuo sunt æquales, et res similes, dum permutantur, sunt pròportionatæ. hæ itaq; sunt plusq̃ vnius generis, & vtitur eis plusq̃ vna ars. Hoc autem sic existente, tã possibilis esset translatio demonstrationum, & omnes conueniunt in ostensionibus veridicis, & non per se vnius artis. Tertium autem est, qa nos inuenimus plures artes partiales, quæ sunt sub vna arte, quæ perscrutantur vnum prædicatum, quarũ inferior sumit præmissas maiores, quæ ostensę sunt in superiori, put sunt ars Geometrica, & ars Perspectiua, quæ est sub ea: Geometrica enim perscrutatur æquidistantiam, quæ est linearum inquantũ sunt lineæ, & ars Perspectiua æquidistãtiam, quæ est linearum radiosarum, dum vtitur præmisis geometricis per modum suppositionis. Aristoteles autem respondet his duobus dubĳs. Ad primum quidem dicit, ꝙ præmissæ illæ, de quibus pittatur, ꝙ sint vniuersales, sunt cõmunes, hoc est, vniuersales oomine solum, & proinde dum artifex limitat eas, & appropriat suo subiecto, redduntur per se, & proportionatę, & pręcipit artifici, ꝙ faciat hoc. Gratia exẽpli, ipse Geometra vice sui dicti, res æquales vni rei ipsę mutuo sunt æquales, dicit, lineæ æquales vni lineæ ipsę mutuo sunt æquales. Ad secundum vero dubium respoodet, ꝙ propositio intellecta non fit in duabus scientĳs ex vno loco, sed fit in scientia superiori, quatenus sit conclusio, & in scientia inferiori, quatenus sit pręmissa: si autẽ fieret in duabus scientĳs, ex vno loco esset translata, non est autem hæc dispositio scientiæ superioris cum subalterna eius. Sed dispositio omnium scientiarũ cum omnibus scientĳs, quarum principia ab eis sumũt, est, ꝙ, quæ sumit principia ab alia, sit posterior ea secundum esse, aut prior. Exempli gratia, quia, dum Perspectiuus ostẽdit æquidistantiam, quam ostendit Geometra per easdẽ præmissas, fit translatio demoostrationis: & ideo, dum sumit Perspectiuus illas præmissas, & vtitur eis in sua scientia, præmissæ sunt accidẽtales, ex quo illa prædicata verificantur de lineis, inquantum sunt lineæ, non inquantum sunt lineæ radiosæ. Et ideo si Perspectiuus perscrutetur æquidistantiam, non trãsit in sua perscrutatione ad locum, quẽ perscrutatur Geometra. Sed, dum attingit illum, supponit illam acceptã à Geometra. et hinc ostenditur, ꝙ non sit artificis perscrutari sua principia ei propria, nisi sint per se nota: si autem vera esset translatio demonstrationis, hoc fieret possibile, sicq; circa hanc responsionem huius dubĳ non est insistẽdum. Circa vero respõsionem primi dubĳ, putatur, quòd sit insistendum, & quòd sit ambiguitatis locus, nã quispiam posset dicere, ꝙ nec æqualitas, neq; proportionalitas sit nomen æquiuocum, sed insunt quantitati, inquantum ipsa est quãtitas, cum iam expresserit Abunazar, ꝙ æqualitas sit per se quantitatis, licet videatur dubitare circa hoc alibi, dum ait, ꝙ nisi æqualitas esset nomen æquiuocum, oporteret inueniri propositiones communes pluribus q̃ vni arti. Hoc autem sic existente, possent demonstrationes trãsferri, aut ars posset perscrutari principia, quæ consueuit dici, ꝙ supponat ipsa recepta ab alia, ex quo ibi non est aliquod impediens hoc: nam possibile est, quòd illa principia sint talia, quæ ostendeoda sint per tales præmissas. Hæc autem res indigeret quadam vlteriori condirione, ꝙ artificis noo sit perscrutari sua principia, quæ ostenduntur in alia scientia, dum illa principia ostenduntur per præmissas æquiuocas. Ac etiam miror, quæ differentia fiat inter demõstrationes modorum noo per se, quę possunt transferri, & inter has: nam, cùm ipsarum, quæ sunt per se, sint duę species, quædam species, quæ non potest transferri, & sunt illæ, quæ non possunt transcendere genus, de quo speculatur, quonam pacto discernantur istę ab illis, quę penitus nõ sunt per se, prout euenit demõstrationi Brisonis de quadratura circuli. Præterea, si poneremus æqualitatem nomen æquiuocum, magis essent nomina æquiuoca vnum, & ens, & contrarium, & alia prædicata, quæ sunt scientiæ Metaphisice, & ꝓpositiones scientiæ Metaphysice essent topicæ, non demonstratiuę, ex quo oon appropriarentur vni subiecto. Hæc itaq; sunt dubia, quæ contingũt his duobus sermonibus, hoc est, ꝙ æqualitas sit nomen æquiuocum, & ꝙ non sit nomẽ æquiuocum. Et expedit, ꝙ perscrutemur de illis, & dicamus, ꝙ, nisi æqualitas sit oomen æquiuocum, necessario eius esset subiectum proprium, quod non esset nomen æquiuocum, hoc autem nihil esset, nisi quantitas, ex quo iam dictum est, ꝙ æqualitas sit proprietas quantitatis. Si vero esset vnum genus secundum vnam rerum, quib9 dicitur de subiecto artium, quod sit vnum, oporteret ꝙ partes speculatiuæ partium quantitatis essent partes vnius artis, & esset ars, quæ cõsyderaret orationes, & quæ eduntur de numero, & ars tractans de tẽpore, & loco, quæ est ars naturalis, omnes essent partes vnius artis: nã oẽs hæ sunt spẽs ingrediẽtes sub vno genere, sicut ars, quæ consyderat ens mobile, & species mobilium, est vna eadem ars, quæ est ars scientiæ Physicæ, & similiter ars, quæ speculatur magnitudines, est vna eadem ars: totum autem hoc est absurdum & impossibile: sicq; ergo quantitas est nomẽ æquiuocum vere, licet sit vnum æquiuocum secundum famositatem, quod est vnum genus: sicq;, cum æqualitas nõ sit vnius subiecti, nõ dicitur vniuoce: nam, oportet, ꝙ partes defioitionum eorum, quæ dicuntur vniuocæ, sint necessario vniuocæ. Si autem diceretur, ꝙ hinc etiam vnum, & multitudo, & contrarium, & cætera talia prædicata propositionum primæ Philosophiæ, sint etiam æquiuoca, & nõ daretur ars vniuersalis, quæ speculetur ens inquãtum ens, diceremus, ꝙ genus vnius artis oporteat, ꝙ sit vnum secundum analogiam, aut vniuoce, sicq;, dũ diceretur analogice prædicata veridica de illo dicerentur analogice, prout est prædicatio vnius & multitudinis de ipso ente: nam proportio significati entis ad species entium est proportio significati vnitatis & multitudinis. Dum vero diceretur vniuocę, prędicata veridica

diccrentur

dicerentur vniuocæ, quantitas vero nõ est genus secundum vnum horum significarorum, hoc est, neq; vniuocæ, neq; analogicæ: & ideo mutua proportio significatorum æqualitatis non esset proportio mutua partium quantitatis, prout proportio significatorum vnitatis & multitudinis, & potentię, & actus est mutua proportio entium, quæ denominantur per hæc prædicata. Cum autem omne genus artificiosum sit vnũ genus, aut analogice, aut per significatum, quantitas autem nõ est huiusmodi. Notum itaq; est, quòd ipsa nõ sit genus vnius artis: hoc autem sic existente, æqualitas, quæ de ea prædicatur, est nomen æquiuocum. Si autem quispiam diceret, quæ nam ergo sit differentia inter has propositiones, & inter propositiones, quibus vsus est Aristoteles, cum ille non introducantur in demonstrationem eo modo, quo hæ propositiones intrant, dicimus, q conditionis talium propositionum ingredientium demonstrationem sit, q prædicatum & subiectum ipsarũ sint quasi analogice dicta, & q nõ sit vera analogia: & ideo sæpe ingrediuntur in ipsas artes, & potest esse, quòd numerentur inter subiecta. Si autem est subiectum, & prędicatum, vtraque dicerentur secundum veram analogiam, ingrederẽtur in vnam artem: sicut si essent æquiuoca simpliciter, nõ fieret aliquo pacto vna propositio, neq; ingrediens artes demõstratiuas, propositiones vero Brissonis, ex quo ipsarum prędicatum, & subiectum non dicuntur secundum analogiam veram, neque quasi veram, non ingrediuntur in demonstrationem plurium artium, neque vnius artis. Et ideo dixit Abunazar de illa, quòd sit topica: nam, propositio æquiuoca perfecte æquiuocationis veridica, nullo modo ingreditur in artem demonstrationis. Sed propositio Brissonis est quasi analogica, nam differentia significati ęqualitatis, quæ est inter lineam rectam, & circularem, est vehementioris discriminis, quàm significatum æqualitatis, quæ est iter alias magnitudines rectas, adeo, quòd quasi dicatur pure æqniuoce. Aristoteles autem consyderat i Septimo Physicarum auscultationum, quòd fiat comparatio inter rectum & circulare, sed Geometra iã consueuit vti hac comparatione de hac specie propositionum verarum, quæ non sunt per se, hoc est, quæ penitus non introducuntur in aliquam artium demonstratiuarum, neque in vnam, neque in plures artes. Ex his, autem, quæ non sunt per se, quædum transferuntur ab aliqua arte in aliquam artium, sunt veridicæ, prout hæ sunt, quæ transferũtur ex scientia Geometrica in scientiam Physicam, vel è conuerso, si verum sit, quòd quędam veridicæ non per se introducantur in aliquam artium demonstratiuarum, & quædam non ingrediãtur tales. Quædam autem propositionum verarum sunt, quæ ingrediuntur in vnam artem, & sunt illæ, quarum prædicatum dr̃ eo modo, quo dr̃ & subiectũ, si dicatur vniuoce, vniuoce, si autem dicatur analogice, analogice. Si vero prædicatum & subiectum dicantur quasi analogice, illę subintrant artes differentes numero, prout est æqualitas, illæ vero, quæ priuantur analogia prędicati & subiecti, ac etiam quasi illorum analogia, non subintrant penitus aliquam artium demõstratiuarum. Iam itaque ostensum est, quo pacto fiant propriæ propositiones ipsis artibus, & quo modo non fiant propriæ. Intentio autem mea est inuenire vnam propositionem, qua vtantur plures artes. Dum autem ars particularis consyderat aliquam rem, consyderat & illam ars vniuersalis superior quàm ea, prout cõsyderat scientia Physica contraria naturalia, & connexa naturalia, sed non consyderat ipsum vnum, inquãtum est vnum, neque species, in quas diuiditur ipsum vnum, neque quæ sunt sub illis, neque consyderat accidentia, inquantum sunt ipsius vnius, sed substantiæ, & genera, quæ sunt subiecta cuiusdam certi accidentis. Hoc autem sic existente, duę artes non conueniunt in termino medio, neque in termino maiori. Sed inuenimus Abunazar perturbantem sermonem circa hanc rem. Nam, dum loquiť de eo, in quo conueniunt artes, fit possibile apud ipsum, quòd conueniant in termino maiori, nec transgreditur, quin conueniant in termino medio, vt apud illum, qui concedit, quòd propositiones communes artibus, quædam sint communes duobus terminis simul, prout ipse ait in suo libro, & putat, quòd illæ, quę sunt per se, aliquando sunt vniuersaliores quàm sit ipsum genus. Id etiam, quod ipse ait, quòd duæ artes, quarum sua subiecta fuerint duæ res sub vnò genere, & non concernunt totam consyderationem, eo quòd non solum reperiuntur amborum subiecta in suis definitionibus, sed etiam ostendunt per demonstrationem genera suorum subiectorum de quibusdam suis inferioribus. Si autem sua prima subiecta dependerent ex accidentibus p se, & generibus, esset possibile, quòd vtraque earum ostenderet vnam eandem rem de vtrisque suis subiectis differentibus vniuersaliter per duos terminos medios differentes. Hic est sermo non verus, nam quælibet duæ artes, quæ sunt sub vno genere, sunt vna ars, dum in sua subiecta diuiditur ipsum genus prima diuisione, prout est diuisio corporis mathematici in corpus circulare, & rectum: nam ars, quæ consyderat corpus rectum & circulare, sunt duæ partes consyderantis corpus mathematicum simpliciter, dum autem corpus nõ diuiditur in ea prima diuisione, non consyderant genus amborum, nisi duobus differentibus modis. Et vt vniuersalius inquam, artes subalternę alteri arti subintrant illam per additionem, & diminutionem, non ex parte, qua sunt quædam species de numero specierum illius generis. Intendo autem per additionem & diminutionem, quòd artes particulares reddantur particulares per subiectum, de quo consyderat vniuersalis superior, quàm illa per conditionem illi superadditam, prout est dispositio scientiæ naturalis cum Mathematica: nam, Mathematica cõsyderat corpus imperfectum, hoc est abstractum à motu & quiete, Naturalis autem speculatur de eo per additionem, hoc est, qua sit mobile, & quiescens. Constito autem hoc, quòd quælibet duæ artes existentes sub vno genere, non per additionem, & diminutionem, sed per diuisionem corporis in illas per differentias sint, ex quibus construitur vna ars, & notum est, quòd si sint duæ artes, quæ ostendant per demonstrationem genus commune vtrisque, illę duæ artes largiantur demonstrationem, quæ sint duæ artes partiales sub vna arte, quæ est consyderans illud genus: nam illud genus diuiditur in illa prima diuisione, prout diuiditur corpus in sopetimetrum, & rotundum. Totum autẽ hoc significat, quòd liber Abunazar de Demonstratione, nondum fuerit completus: nam, potius putandum est hoc de Abunazar, quàm quòd sit putandum, quod latuerint eum hæ res, ob illius peritiam circa hanc artem. Propositionibus vero logicis, inquantum sunt pars artis Logicæ, vtuntur reliquæ artes, & præsuppositis, aut secundum modum, quo quædam artes vtuntur propositionibus, quæ ostenduntur in alijs artibus. Iam autem dictum est, quo modo fiat hoc, & non fit translatio demonstrationis: sicq; ostensum est hinc, quòd impossibile sit, quòd transferantur demonstrationes ab vna arte in aliam artem secundum opinionem Aristotelis, & sermonem Abunazar in fine capituli, in quo locutus est de communitate artium. Et hinc ostenditur vbi, & quando, & qualiter sit possibile, quòd transferantur demonstrationes ab vna arte in aliam artem, & vbi non sit possibile: nam non verificatur, quod demonstrationes penitus transferantur,

nisi vocaretur translatio vsus, quo quædam artes vtuntur quibusdam propositionibus, quæ ostẽduntur per demonstrationem in alia, hoc autem est debile dictum.

Quæsitum. XIIII.

De triplici genere diffinitionum in ordine ad demonstrationem.

1. Poster. tex. 16. 64. & 2. Posteri. tex. commen.

AIt Philosophus, quòd diffinitionum quędam sit conclusio demonstrationis, prout ait, & quædam sit principium demõstrationis, & quędam sit demonstratio positione differens, & significatum dicti Aristo. est quod diffinitio educatur ex ipsa demonstratione, aut ipsam largiatur ipsa demonstratio. Dicimus itaque, quòd Abunazar velit, quòd vni diffinito accidant duæ diffinitiones, quarum vtraꝗ sit imperfecta, & illarum aggregatum sit diffinitio perfecta, et per demonstrationem ostenditur vna duarum diffinitionum de ipso diffinito per inesse alterius eidem, prout ostendimus de eclipsi Lunæ, quòd sit defectus luminis Solis ab ea ratione interstitij terræ inter ipsam & Solem: nam vtrunque horum est diffinitio eclipsis, sed est diffioitio imperfecta, & suum aggregatũ est diffinitio perfecta. Tales itaque demonstrationes opinatus est Abunazar de Aristot. quòd aggregent tres species diffioitionum. Per hoc autem inspice contrarium suæ opinionis: nam diffinitio aggregata ex his duabus diffinitionibus imperfectis est demonstratio differens positione, quarum altera est conclusio demonstrationis, & altera est principium demonstrationis: et secundũ hanc expositionem fit responsio pro Aristote. quòd dum dicit, quòd diffinitio oon demonstretur, intenderit diffinitionem perfectam non imperfectam, sed dum consideratur hoc, videtur quòd sit responsio insufficiens: nam quod sequitur iode ad diffinitionem perfectam sequitur ad diffinitiooem imperfectam. Et ideo inuenimus Abunazar, quòd suscipiat semitam Hippocratis quatenus inferat diffininonem per demonstrationem. Sed respondit ad hoc, ex eo quòd non sit vniuersalis: hoc est, quòd impossibile sit, ꝙ ostendatur per demonstrationem de ipso diffinito, siue fuerit perfecta, siue imperfecta. Hoc itaque notum est, dum procedimus circa hęc, prout processit Aristote. Dicimusque quòd notum sit, quòd syllogismi non largiantur maius extremum inesse minori, qua sit eius diffinitio, sed quando condonaremus ipsum prædicari de illo in eo quod quid est, & cõplicatur secundum diffinitionem. Notum autem est, ꝙ syllogismus non largiatur hoc per se, nisi quatenus eius sit, ꝙ medius terminus sit prædicatus de minori in eo, quod quid est, & conuertatur secum: hoc est, ex parte qua est eius diffinitio. Hoc autem sic existente nõ euadit vtraꝗ harum: hoc est, illius quæ est prioeipium demonstratioois, et illius, quę est conclusio demonstrationis, quin sit diffinitio pfecta, si cõcesserimus esse vnius rei plusquam vnam diffinitionem perfectam, aut vtraquę ipsarum sit diffinitio imperfecta, & aggregatũ ex ipsis sit diffinitio perfecta, aut vna ipsarum sit imperfecta & altera perfecta, & hoc fit secuodum duas species, aut ꝙ perfecta sit principiũ demonstrationis, & imperfecta sit conclusio demonstrationis, vel econuerso. Et cum processerimus omnibus his modis ordinauit Aristo. exempla harum rerum, ex quo ipse denuo ipsas fecit, videtur ꝙ ipsarum aggregatũ sit impossibile: nam si vnius rei sint duæ diffinitiones perfectæ, & sumatur vna illarum duarum ad ostensionem alterius, iam commisissemus prologum, id est petijssemus principium, prout ait Aristote. nam diffinitio largitur distincte id, quod nomen largitur confuse. Hoc autem sic existẽte, vtraꝗ duarum diffinitionum largitur significationem nominis alterius: & dum vsi fuerimus vno ad ostensionem alterius, esset ac si vsi essemus duobus nominibus synonymis, vno ad expositiõem alterius, nam oportet ꝙ diffininones, quæ sunt secundũ significationẽ vnius nominis sint synonymæ, prout nomina quæ significãt vnam rem sunt synonyma. Et si quispiam diceret, ꝙ hę duæ diffinitiones, quæ sunt huius cõditionis, non significẽt rem diffinitam ex vna parte, sic verum esset secundum hunc modum, ꝙ dicatur ꝙ sint duæ diffinitiones vnius eiusdem rei, quæ non sint synonymæ, prout consuetum est, vt dicatur de diffinitione hominis, ꝙ sit animal rationale, & ꝙ sit animal gressibile bipes, sed dum vna talium diffinitionum ostenditur per alteram, oon fit prologus, id est petitio principij: & si ambæ significant vnam essentiam, illud est ex duabus differentibus partibus: notum itaꝗ etiam est, ꝙ hæc demõstratio deficiat ab inferendo diffinitionem secundum se, vt eius extremum prędicetur de medio in eo quod quid est: & notum est, ꝙ tales definitiones nõ prædicentur de se inuicem in eo quod quid est, vt largiatur eius quidditatem: nam impossibile est, ꝙ progressibile bipes prædicetur de rationali, sed verisimilius est, ꝙ sit prædicatio per accideos, nisi altera ipsarum sit prior altera: hoc est, aliqua suarum causarum. Re autem sic existẽte, notum est, ꝙ tales diffinitiones non ostendantur per demõstrationem vnius per alteram, inquantũ sunt diffinitiones: hoc est, ꝙ syllogismus compositus ex eis largiatur diffinitionem secundum se: per hoc idem ostenditur ꝙ non conueniat ostendi demonstratiue vnam diffinitionum imperfectarum per alteram, quarum neutra notificat essentiam alterius, sed notificet essentiam ipsius diffiniti, & sic accidit, si altera duarum diffinitionũ fuerit imperfecta, & altera perfecta. Ostensum itaꝗ est ex hoc sermooe, ꝙ diffinitio non possit ostendi per demonstrationem: hoc est, ꝙ sit conclusio demõstratioois inquantum est demonstratio. Hoc autem sic existente, significatum dicti Aristote. est, ꝙ diffinitio educatur ex demonstratione, & ꝙ, si quæsitum largiatur quæsitum quod quid est, non est ꝙ diffinitio inferatur ex demonstratione primo & per se, sed huius significatum sit, ꝙ demonstratio largiatur esse rei, prout largitur suam causam & suum esse simul, & ꝙ inferat diffinitionem, dum diffinitio non fuerit primum quæsitum in illatione, sed quæsitum sit inter esse rei, cuius est diffinitio mediante illius diffinitione, & per hoc fit diffinitio non per se nota, prout postea dicam. Demonstratio vero, quæ largitur esse rei & eius diffinitionem, est demonstratio simpliciter, quæ largitur esse rei eiusꝗ causam simul, dum cõtigerit, quòd causa sit tota diffioitio, nõ ipsius aliqua pars, & hoc in quæsito composito, & simplici. In quæsito quidem cõposito contingit duobus modis, quorum vnus est, ꝙ medius terminus, qui est ipsa diffinitio, notificet esse rei per se de ipso subiecto. Secundus aũt est, ꝙ rei sint duæ diffinitiones imperfectæ, & ostendetur vna earum per alteram: hoc est, ꝙ per vnam ostẽdetur, id est inferetur esse rei, eiusꝗ diffinitio simul. In simplici vero fit hoc solum hoc modo: hoc est, ꝙ sint duæ diffinitiones hmõi, quarum primam opinatur Aristo. ꝙ sit demonstratio positione differens: secunda aũt & tertia est, ꝙ simul differant positiooe, & sit vna duarum diffinitionum eius ad modũ conclusionis demonstrationis, & altera ad modum principij demonstrationis. Exemplum aũt primæ speciei harum demonstrationom, quę largitur diffinitionẽ, quæ ipsa est demonstratio sola positione differẽs, est apud nos, gratia exempli, vt si esset eclipsis Lunæ ignota sm esse, & ostẽderemus ipsam inesse Lunę per duas propositiones nobis notas, quarum vna esset, ꝙ id, quod significat nomen eclipsis, sit defectus luminis in Luna. Secunda autem esset, ꝙ defectus

luminis insit Lunæ: & ex hoc inferretur nobis esse eclipsis, eiusque diffinitio simul: & hoc est, prout euenit rebus ignoti esse, quarum esse, & causa simul ostenditur per demonstrationem simpliciter. Notum autem est, ꝙ hæc demonstratio largiatur diffinitionem per se ex parte, qua dicimus, ꝙ demonstrationes simpliciter largiantur causas per se: & hoc quidem contingit, dum res est ignoti esse. Dum vero res est noti esse, & quæritur eius diffinitio solum, non coaptatur ei demonstratio, quæ illam largiatur per se, prout præmissum est. Hoc autem est è conuerso dispositionis ipsius demonstrationis: hoc est, ꝙ iam possibile sit, ꝙ res sit noti esse, & demonstratio largiatur eius causam, & illa est, quæ nuncupatur demonstratio propter quid: nam secundum hoc exemplum eclipsis sunt duæ diffinitiones imperfectæ, quarum vna est noti esse de ipsa Luna nota conueniens nomini ipsius eclipsis: et secunda etiam nota cōueniens nomini ipsius eclipsis ignoti esse de ipsa Luna, sed noti esse de altera diffinitione, & concludemus ignotam secundum esse de ipsa Luna per notam secundum esse de ipsa, deinde inferemus per aggregatū ex illis esse eclipsis de ipsa Luna: nam accidit huic demonstrationi, ꝙ in ea vna diffinitio sit principium demonstrationis, & altera conclusio demonstrationis, & diffinitio, quæ est ipsum aggregatum ex duabus diffinitionibus, est demonstratio positione differens. Si autem res quæsita esset noti esse, nō verificaretur nobis hoc opus. verbi gratia, ꝙ quæramus nunquid eclipsis insit ipsi Lunæ, & esset apud nos nota communis conceptio nominis eclipsis, ꝙ sit ob priuationem luminis in Luna: & sit etiam nota apud nos communis conceptio, ꝙ sit ob interstitium terræ inter ipsam & inter Solem, & ostēdetur primo eē defectus luminis in ea ꝓ esse interstitij terræ inter ipsam, & inter Solem, deinde aggregatum ex summa duarum rerum ostendet esse ipsius eclipsis: & fit in prima demonstratione, ꝙ prima definitio sit conditionis principij demonstrationis, & secunda est conclusio demonstrationis, & aggregatum ex illis demonstratio positione differens, ꝙ si eclipsis esset noti esse, nihil ex his verificaretur, nisi possibile sit, vt inferatur definitio per definitionē simplicem. Hoc itaque est, quod latuit Abunazar, & alios, & credidit, ꝙ Aristo. iam destruxisset suum sermonē, & penitus deuiauit ab expositione sui sermonis circa hanc rem: tum, quia opinatus est aliam opinionem, tum, quia exposuit suum sermonem aliter, ꝙ sit manifestum eius: & de hoc manifeste exemplificauit, dum quærimus esse rei simplex, prout quærimus, an natura sit? & supponimus, ꝙ nomen naturæ significet, ꝙ ipsa sit principium, quo mouentur, & quiescunt corpora ex se, & supponimus etiam, ꝙ nomina etiam conueniant, qua ipsa sit, qua corpora sunt, & supponimus, ꝙ hoc dictum sit notum secundum esse de ipsis corporibus, & secundum est ignoti esse de ipsis corporibus noti esse de hac diffinitione: & proinde componitur sic ipsa demonstratio. corpora sunt, quibus insunt quædam res quibus sunt, & illa, quibus corpora sunt, ipsa sunt principium, quo ipsa mouentur & quiescunt: & concluditur nobis hinc, ꝙ corporibus sit principium, quo corpora mouentur & quiescunt: & hæc quidē est prima expositio nominis ipsius naturæ. Prima itaque definitio huius demonstrationis est conditionis principij demonstrationis: & secunda conclusionis demonstrationis, & tota integraliter est demonstratio positione differens, quæ largitur naturæ definitionem & esse: hoc est, ꝙ natura sit principium, quo mouentur corpora permanentibus ipsius corporibus per illud. Ostensum itaque est ex hoc sermone, quomodo possimus dicere, ꝙ demonstratio inferat definitionem, & quomodo non contingat hoc dici, & quæ sit cuius hoc sit semper: hoc est, demonstratio simplex, quæ largitur definitionem, & cōcludit definitionem definitionis: hoc est, in ipsis compositis: & iam euenerunt illi ambæ res, hoc est, ꝙ largiatur definitionem & inferat definitionem, in simplici vero quæsito largitur definitionem, & īfert semper: & hoc fit dum ipsum medium inest per se quæsito in sua definitione nō res accidentales. Et illud est significatum sermonis Aristotelis, ꝙ signa non largiantur definitiones, licet iam acciderit, ꝙ inferant definitionē in rebus ignotis secundum esse, sed illa non est definitio per se, prout non largiuntur ipsam causam, cum iam inferat ipsam causam, scilicet ipsum signum. Totum autem hoc euenit in demōstrationibus simpliciter, quarum medius terminus est causa maioris, secundum hoc itaque expedit, quòd intelligatur sermo Aristotelis in Secundo Libro Posteriorum de potestate definitionum, & demonstrationū, & de suis communitatibus in his, quæ largiunt, de quibus omnibus laudetur Deus.

Quæsitum XV.

De demonstrationibus Quia.

AVicenna non meminit de demonstrationibus quia: & hæc est, dum subiectum ipsarum fuerit compositum, non simplex, nam ipse putauit, ꝙ demonstrationis quia medij termini sint accidentia minoris extremi, & non est apud ipsum modus occursus ad veritatem, existente ipso accidente prædicato de eius subiecto secundum esse necessarium, nisi per cogitationem causæ, qua illud prædicatum sit accidens illi subiecto. Ex quo autem causa est, quam nititur inferre per hanc demonstrationem, accidit nobis hinc, quando venamur ostensionem illius esse ex accidenti causato ab eo, quòd ostensio sit circularis, aut vera, vel rhetorica, dum non cogitatur causa. Exempli gratia, quia qui nititur ostendere esse crementi luminis Lunæ secundum figuram lunarem paulatine, impossibile est, quin sit vera apud ipsum, prout dicimus, quòd Lunæ crescit lumē secundum figuram lunarem paulatine per se: id autem, cui crescit lumen paulatine secundum figuram lunarē, est sphæricum, necessitas autem dicti nostri, quòd Lunæ lumen crescat huiusmodi paulatine, nō verificatur, donec innotescat causa, quæ est, quod ipsa sit sphærica. hoc autem ostenso satisfactum est eius ostensioni. Et similiter res se habet apud nos in specie demonstrationis quia, quæ fit per causam remotam, quòd non notificat esse necessarium ipsi subiecto, hoc est, extremo minori, nisi ratione causæ proximæ propriæ, & secundum hoc non numeratur apud nos hæc species demonstrationis simplicis, hoc est, cuius propositiones sint immediatæ. Ille autem argumentatur hic duabus propositionibus: quarum vna est, ꝙ omne prædicatum, quod est necessarium suo subiecto, est necessarium ratione causæ, quæ inest ipsi subiecto, cùm sit illius causa. Id autem, quod est necessarium ratione causæ, quæ est in subiecto, est, cuius necessitas scitur ob scientiam illius causæ: ideo, dū non cogitamus causam, qua accidens inest subiecto, nō peruenit nobis accidēs esse necesse inesse ipsi subiecto. verbi gratia, quia ex dicto nostro, omnis coruus est niger, non peruenit propositio necessaria, nisi sciuerimus, ꝙ cōplexio corui decernat necessitatem coloris aliter, dum enuntiaremus, ꝙ omnis coruus sit niger, quia penitus nō percipitur coruus albus, esset, prout fit illi, qui enutritus esset in regione Æthiopiæ, & enuntiasset, ꝙ omnis homo sit niger: ex quo ille nullum hominem percepisset, nisi nigrum. Totum autem hoc, est debilitare dere responsa Peripateticorum, & facere titubare suam scientiam, nam maior pars causarum scientiarum naturalium notificāt res posteriores apud nos, & omnes res

naturales

naturales sunt compositæ. Compositum autem est no tius apud nos, q̃ suæ causæ, prout ait Aris. Nos autem dicimus existentibus differentijs sumptis in definitionibus, & rebus, quæ sunt loco differentiarum non possibilibus esse, nisi sit ipsum definitum, cũ differentię non sint separabiles ab his, quorum sunt differentiæ, immo ex suo esse sequitur necessario esse ipsius definiti, quod est contra dispositionem partis, quæ est loco generis, & cum per se notum sit, q accidentia per se habeant in suis definitionibus sua subiecta, aut genera suorũ subiectorum, qua sint suæ differentię, notum est, q sequatur ex his duabus propositionibus, q accidentia per se sine necessariũ esse in suis subiectis, de quibus prædicantur, & ex hac parte cogitat animus, dum sumit in sua definitione illorum subiecta, quatenus sint suæ differẽtiæ, & si nõ cogitet proximam causam huius. Et ideo fit, quod enuntiamus orationẽ, q rectitudo & circuitus non sint nisi magnitudinis, & si nõ cogitemus causam huius, neque q sit similitas rasi nasi, & si nesciatur causa simi: & pronuntiamus orationem, q omnis numerus sit par, vel impar, & si nondum constiterit nobis huius causa, nunquid paritas & imparitas sint accidentia: & non sint differẽtiæ sic necessario, videtur nobis dũ putamus q subiectum sit in definitione prædicati, quatenus sit dr̃ia: & notum est, q hoc non videaẽ de accidentibus, quę sunt vniora subiecto. Sed videtur hoc de accidentibus coæquis suis subiectis, & hinc fit, prout ait Aris. q non verificeẽ nobis de accidenti, in cuius definitione est genus sui subiecti, q insit necessario ip si subiecto, donec apud nos per se notum fuerit, q illud genus diuidaẽ prima diuisione illius generis, inquãtum est illud genus in illud accidens, & eius oppositũ. & si, gratia exempli, esset genus corui, quod est alal, diuisum prima diuisione in album, & nigrum, & reliqua media, quæ sunt inter illa, tũ occurreret nobis veritas, q oĩs coruus sit niger. Sed ex quo non diuiditur in albedinẽ et nigredinem, nisi genus remotũ, si diuideretur, & nigredo est de rebus accidentibus coruo per se, ergo notũ est, q id, quod nos inducit ad necessitatem in essendi accidens ipsi subiecto, quod inuenit in eius definitione, est eius genus proximum, vel ipsũmet subiectum, & hoc ẽt relinquitur de accidentibus, in quæ diuiditur primo, & per se, nã tunc illud genus habet aditũ ad definitionem illorũ accidentium. Et ideo, dũ Abunazar sumit, q iam possibile sit, q genus inueniaẽ in definitionibus rerum, quæ nõ sint oppositæ sibiinuicem, nõ expedit q intelligatur, prout verba eius sonant, nã genus inuenitur in definitiõe prędicatorum, quæ ipsa sunt opposita. Dum autẽ illæ res non haberent oppositum, aut haberẽt oppositũ, sed nos nõ cogitaremus illud, non verificareẽ nobis, q prædicatio sit necessaria, nam tũc verificaretur necessitas, dum verificareẽ illius definitio. Sermo aũt Auicenę dicẽs, q cuiusq necessitas est ob aliquã causarum, illa necessitas fit illius, dum nouerimus illã causam, est propositio, quã nos concedimus, & putamus q causa, qua cognoscimus illius necessitatem sit ipsum subiectũ, dum est vice differentię illius. Si vero adiecerit propositioni conditionẽ, quæ est, dum ait, propter aliquã causarum primarũ, non concedimus ei hanc propositionem, quia iam prouenit nobis scientia ob aliquã causam non primam, & hoc dũ fuerit quasi prima, & non remota, put si fuerit secunda, & hæc est dispositio subiecti cum accidente, nã subiectum est causa accidẽtis ob causam, qua subiectũ constat. Nos aũt non negamus, q scientia prouueniens ex notitia huius causæ, hoc est proximæ sit tutior q̃ scientia prouenient ex causa secunda remotiori: & ideo constet de re proxima ex his, quæ ferũt causam ipsius esse, et vt vniuersalius inquã, sicut causa notificat esse rerũ, hoc est, suũ esse simplr̃, absq q notificet eius causam, sic cognoscimus plures res esse absq q cognoscamus suã causam proximã, dum asit nouerimus illam causam, confirmaẽ illa scientia. Auicẽ. itaq ex quo implicita est apud ipsum in demonstratione, quia scia per causam, putauit q ibi non occurrat ei nomẽ verę scientiæ, hoc aũt est moris illius, qui putat q vnus certitudo sit quid nouum: hic aũt est error. Iam autẽ ostendit Aristo. in suo libro, q certitudo sit excessus cognitionis, & q per hoc distinguantur artes à seinuicem: hoc autẽ est, quod dicimus de specie demonstrationũ, quia quæ infert prius per posterius, est id, quod dicimus de specie, quę infert accidens cõnexum per causam nõ proximã: nam causa non proxima constat fm modum necessitatis eius prædicationis de ipso subiecto, de quo prædicatur, dum cõstiterit q habeat aditũ in eius definitionẽ, licet sit nõ proxima. illud autẽ, quod eduxit hunc virũ ad abnegationem harũ suppositionũ, & destructionem horum principiorũ, in quibus conueniũt Peripatetici, est eius extimatio optima de sciẽtificis viris. Sed Deus est qui dirigit ad id quod decet.

Quæsitum XVI.

An definitio sit particularis, aut vniuersalis tantum.

IAm dubitatum est de eo, quod ferẽ de diffinitione particularis, & de illo quod dicit, q diffinitiões sint intentiõum, non particularũ. Dubiũ itaq est, quia si particularis sit diffinitio, illa significaret naturam cõmunem oĩbus singularibus. Hoc aũt sic existenti, singulare esset in quo conuenirent plures q̃ vnum. Iam aũt dictum est in eius diffinitione, q sit in quo non conuenirent plures, q̃ vnus. Hæc itaq est aduersatiua impossibilis. Rursus, qa quod significat nomẽ singularis, esset vnũ specie plura numero, et sic singlare diuideret in singularia: hoc aũt est absurdũ, & quæreẽ ẽt de illis, in quæ diuidereẽ, nunquid ipsorũ sit diffinitio, necneẽ & expediret de illis, quod de primo. Res itaq pcederet in infinitũ, aut singlis esset diffinitio, qa particularis nõ est diffinitio. Præterea, qñ non posuerimus singlis esse diffinitionẽ, nõ esset apud nos illa res, qua differret ab vlĩ, neque prædicareẽ in eo qd qd est. Sed ex quo inuenimus rẽ de qua prædicaẽ in eo quod qd est, prout dicimus, q sit, cuius cõditionis est, q in eo cõuenit duo, significat q illius nõ sit diffinitio. hæc itaq est difficultas, & accidit huic quęsito. Et non absoluiẽ hoc dubiũ dicendo, q singlẽ sit nomen æquocũ, nã si esset æquiuocũ, eius non esset diffinitio, & descriptio, et vt vlius inq̃, nõ esset res faciẽs intelligere eius essentiã, & vlius nõ esset res, quæ verificeẽ de eo nisi per accñs: nã possibile est, q noĩs æquoci iueniaẽ prædicatũ verificabile de eo per accñs, sed nõ prædicatũ verificabile de eo p se. Nos aũt dicimus pro rñsione huius, q aliquo modo singularũ sit attributum alicuius rei cõis, & est priuatio cõitatis, quæ inest vli: hoc aũt attributũ est res priuatiua, & fm hoc verificaẽ q eius sit diffinitio, & nõ est vlẽ prædicatũ de pluribus, ex parte itaq, qua eius ẽ attributũ cõe, est in Intellectu, qd est priuatio cõitatis, q̃ inest vli, vt sic eius est diffinitio, ex pte aũt, qua nõ est eius natura cõis extra animam, est singulare, & non vlẽ. Error aũt huius sermonis est in propõne asserẽtis, q oẽ, cuius est diffinitio sit vlẽ: huius aũt veritas est, q oẽ, cuius est diffõ, ipm est aliqd cõe. Cõe aũt est vlẽ, et tñ põt esse priuatio vlis, nã priuatio vlis inest plurib[9] rebus, sicut iest ipm vlẽ. Modus itaq erroris circa hoc est similtudo, q est inter cõe & priuationẽ vlitatis, hoc est, cũ ambo insunt pluribus, q vni rei. Ostensum itaq est ex hoc sermone, q singlẽ inquantũ est singlẽ non cõicetur alteri singli, & maxime in rebus, quæ sunt extra alam, nam esset vlẽ. Cõuenitẽ vero singularia secũ inuicem in priuatione vlitatis. Et hinc verificatur de eis q ipsorum sint diffinitiones.

Quæsitum XVII.

Quomodo definitio sit notior ipso definito.

ID quod dicitur, oportet definitionem esse notiorē diffinito, potest intelligi secundum quatuor significata. Quorum vnum est, ꝙ conceptus definitionis confusus sit notior, q̃ conceptus diffiniti confusus. Secundum autem est, ꝙ conceptus partium definitionis distinctus sit notior, q̃ conceptus diffiniti distinctus. Tertium est, ꝙ conceptus partium definitionis confusus sit notior, q̃ cōceptus diffiniti distinctus. Quartum autem est, ꝙ conceptus partium definitionis distinctus sit notior, q̃ conceptus diffiniti confusus. Dum autem poneremus, ꝙ huius intellectus sit, ꝙ conceptus partiū definitionis confusus sit notior, q̃ conceptus diffiniti confusus, est notum, ꝙ dum diffiniremus aliquam rem priorem secundum esse & cognosci quoad nos per rē posteriorem secundum ambas res simul, idest secundū esse, & cognosci, ꝙ, iam accepissemus rem ad notificationem suiipsius, & hoc opus conceptus est aut verus prologus, idest petitio principij, aut simile verę petitioni principij: hoc autem est, qui diffiniret Solem, ꝙ sit astrum lucens in die: hic enim iam vteretur conceptu ipsius diei ad notificationem conceptus ipsius Solis. Scmita autem conceptus Solis est, ꝙ perficiatur per conceptum diei, cum fuerit prior illo secundum cognosci et esse, ꝙ qui comprehendit intellectum conceptus Solis per cōceptum diei, fit, ac si acciperet ad intellectum rei ipsammet rē. Et similiter fit, si nos intelligeremus hinc, ꝙ conceptus partium definitionis distinctus sit notior, q̃ conceptus diffiniti distinctus, immo huic loco euenit quoddam inconueniens, quod est, ꝙ res, quarum definitiones sint per se notæ, notificent omnes definitiones suarum partium per se: hoc autem est absurdum, & sic est intellectus secundus. videlicet, ꝙ cōceptus partium definitionis distinctus sit notior, q̃ conceptus definiti distinctus: sicq; etiam cōtingeret de definitionibus, quę componuntur ex rebus posterioribus, ꝙ non sit proprium notius eo, cuius est proprium, & hoc inquātum illud est notum per ipsum proprium. Tertius vero intellectus, qui est, ꝙ conceptus partium definitionis confusus sit notior, q̃ conceptus diffiniti distinctus, currit secundum cursum ipsius naturæ: nam pars compositi est notior, q̃ compositum, & literę sunt notiores quàm syllabæ. Notum autem est, ꝙ, si intellexerimus quod dicitur, ꝙ partes definitionis oporteat, ꝙ sint notiores q̃ diffinitum, significatum est id, quo non accidat nobis in definitionibus modus, quo fiat petitio principij, aut quasi petitio principij: nam possibile est esse aliquā rem priorem aliqua alia re secundum esse, & cognosci, & illa res sit posterior ea secundū ambas res simul. Sed, dum accepimus eius cōceptum confusum in conceptu illius prioris, cōceptus distinctus est notior illo, ex quo simplicia sunt notiora compositis, & cum hoc largitur de hoc priori conceptum perfectiorem: nam cōceptus rei distinctus est perfectior, q̃ eius conceptus confusus, nisi posterius sit ignotum inesse ipsi priori, cum hoc nequeat sumi in conceptu prioris, neq; etiam prius in conceptu rei, quam notum est inesse ei: sicq; secundum hoc conceptus diei confusus notior est apud nos, q̃ conceptus Solis distinctus. Dum itaque cognoscimus conceptum Solis distinctum per conceptum diei confusum; iam nouerimus latēs per manifestum. Et similiter etiā, dum nouerimus conceptum confusum definiti per conceptum distinctum definitionis, noscimus latens per ipsum manifestum: quoduis autem horum duorum significatorum possibiliū intelligatur de definitionibus, expedit, ꝙ perscrutemur de illo. Et ante hoc etiam perscrutandum est, nunquid dum dicimus, ꝙ conceptus partium definitionis, quæ notificant, & agūt conceptū diffiniti per definitionem, sit notior q̃ ipsa definitio; vel q̃ ipsum diffinitum, aut vtrisq;, eo modo quo dicimus, ꝙ in certitudine præmissæ sint notiores ipsa conclusiōe, aut hoc sit eo modo quo dicimus, ꝙ partes sint notiores toto, & particulares sint notiores vniuersalibus: nam non prouenit ex vi huiusmodi notioris, ꝙ ipsum sit notius naturaliter, & latens sit ignotius naturaliter, prout est dispositio præmissarum, et conclusionis. Sed ambo sunt naturaliter nota, hoc est, gratia exempli, de toto & partibus: nam notitia partium est vehementioris prioritatis secundum hāc speciem, q̃ notitia totius, & similiter res se habet de particularibus cū vniuersalibus: et iccirco vniuersale, quod ostenditur per particulares in ipsa inductione, non est ignotum naturaliter, immo est infra particulares secundum cognitionem, & particulares sunt manifestiores eo. Sed discrimen, quod est inter illa, non conducit ad hoc, quòd notius sit notum naturaliter, & latentius ignotum naturaliter, sicut res se habet de præmissis & conclusione, & notum est, ꝙ, si notitia actiua conceptus formationis, i. notitiæ qd est, sit notior, q̃ ipsa formatio eo modo, quo dicimus, ꝙ præmissæ sint notiores ipsa conclusione, tā posset accidere formationi petitio principij similis illi, quæ accidit verificationi, idest notitiæ quia est: sicq; esset hic petitio principij sophistica circa quia est, & petitio principij falsigraphi circa quid est: & sic inuenimus, ꝙ intellexerit Abunazar hunc locum in libro Topicorum: & ideo transtulit id, quod retulit de hoc ex libro Topicorum in librum Elenchorum. Si vero conceptus agētium ipsum quid est per definitionem illam, & conceptus qui fit ex illis, sunt de genere notificantium, & excedunt seinuicem illi duo conceptus secūdum magis & minus, notum est, ꝙ ex hac specie nō eueniet vera petitio pricipij. nam ille, cui accidit, ꝙ vtatur minus noto in ipso quid est magis noti, non dicitur ꝙ non diffiniat omnino, quia petat in definitione vera petitione principij, sed dicitur de illo, ꝙ non reddat melius q̃ diffinitū, & non reddit ipsum melius, quia vtitur circa ipsum qd simile petitioni principij: & secundum hoc expedit, ꝙ hæc species petitionis numeretur ad destructionem definitionis, & non subintrat secundum hunc modum in librum Elenchorum: & ideo inuenimus Themistiū introducentem hunc locum in summā locorū maiorū definitionis in libro Topicorum. Philosophus vero introduxit illum in loca destructionis definitionis. Ex hoc opere putatur, ꝙ Abunazar æstimauerit ꝙ ipse sit falsigraphus, cū hoc ꝙ Philosophus dicit in hoc libro, ꝙ id, quod vere sequitur ex hoc, sequatur, & ipsum quid est. Veruntamē præmissum est notum ex eo quod dicitur in libro Posteriorum, ꝙ impossibile sit, ꝙ procedamus à conceptu noto naturaliter ad conceptū ignotū naturaliter, nisi ex parte, qua cōceptui noto adijcitur certificatio quædam: nam si diffinitum sit noti esse sm se ignotæ definitionis naturaliter, oportet necessario saltem, ꝙ ostēdatē per demōstrationē, qa sunt res agētes ipsum qd est, nam si res essent noti esse naturaliter, & notū ꝙ sint partes definitionū, definitiones talium rerū essent per se notæ. Si autem diffinitum esset ignotū secūdū esse, & quid est secundū definitionē simul, est notum ꝙ res agētes eius quid est sint secundum definitionē, sed possunt largiri eius quid est per definitionē ex parte qua largiūtur eius esse. Sicq; fit ex hac parte ex rebus agētibus ipsum quia est, cum hoc quod sunt agentes ipsum qd est, & hæc est dispositio demōstrationis simpliciter, quę largitur esse rei, eiusq; definitionem simul, prout est ostensum in Secūdo libro Posteriorū: & ideo non est possibile, ꝙ dum esse diffiniti fuerit per se notum & definitio ignota, ꝙ illius definitio largiatur quodquid est, qd est

notum

notum nobis naturaliter, nam si esset possibile, possibile etiã esset de eo quod quid est naturaliter noto, quòd largiatur per se quod quid est naturaliter ignotũ. Hoc autem sic existente, esset aliqua res præter ipsum syllogismum, quo educeretur id, quod est naturaliter ignotum: & vt vniuersalius inquam, definitiones sciuntur, dum de significato ipsarum tria scibilia sciuntur: quorũ vnum est, quòd definitum sit ens: secundum, quòd definitio insit diffinito: tertium autem, quòd illa sit definitio, dum vnum, & duo, & tria hæc scibilia fuerint naturaliter ignota apud nos. Definitio itaque est naturaliter ignota, & ideo syllogismus est necessarius ad eductionem definitionis: sicq; loca, quibus ostenditur, quòd illa res insit illi rei, & sit ipsa definitio, sunt loca diffiniendi. Hi itaque tres modi sunt vniuersaliter modi, quibus educitur ipsa definitio, & in omni materia, & sunt modi quos tradidit nobis Aristoteles in libro Topicorum, dum Topici præcedentes ipsum putassent, quòd nõ detur via ad eius ostensionem. Et Aristoteles ostẽdit hoc in libro Posteriorum, quòd syllogismus, qui largitur inesse definitionem ipsi diffinito, & hic qui componitur ex locis absolutis impossibile est, quòd largiatur definitionem per se. Sed possibile est de illo syllogismo, qui largitur esse ipsius diffiniti, dum medius eius terminus est ipsa definitio. Hæc autem res iam latuit in petitione principij. Hoc autem sic existente, dum concesserimus, quòd hæc species petitionis principij cadat in definitiones, iam, oportet, quòd numerent inter loca malitiæ definitionis, nõ inter loca destructionis definitionis. Si autem quispiam diceret, quonam pacto Aristoteles introduxerit illam inter loca destructionis definitionis in libro Topicorum. Dicimus, quòd ex quo notorium est, quòd sicut ipsum quia, est oporteat, quòd sit ex rebus notis sic, & ipsum qd est, prout dixit Aristoteles in suo libro Topicorum: sicq; iam conuenit huic libro in locis destructionis definitionis, prout fecit Aristoteles.

Dum vero loquitur in libro Posteriorum, tunc expedit, quòd numeretur inter loca malitiæ definitionis, & ideo turbata est mens Themistij, & putauit, quòd debeat numerari in libro Topicorum inter loca malitię definitionis, & perplexa est mens Abunazar, & putauit, quòd verus sit ad destructionem definitionis. Hoc autem ostenso, redeamus, & perscrutemur significatum, quod nobis videtur de illo, nam ò vtinam scirem significationem, quam expediat intelligi ex eo quod dicitur, ꝙ partes definitionis sint notiores diffinito, & ꝙ conceptus partiũ definitionis cõfusi oporteat, ꝙ sint notiores conceptu diffiniti cõfuso, aut notiores conceptu distincto, cum ex positione horũ duorum significatorum nõ contingat absurdum. Dicimus itaque, quòd iam ostensum sit, quòd res diffinitæ cum suis definitionibus non euadunt reliquam trium rerum, aut quòd sint ignoti esse & definitionis, aut noti esse, & ignotæ definitionis, aut noti esse & definitionis. Demonstratio vero, quæ ostendit esse rerum ignotarum secundum esse & definitionem largitur suam definitionem, & suum esse. Notum itaque est, quòd partes definitionis, & tota ipsa definitio nõ sint notiores, quàm ipsum diffinitum: ex quo ambo noscuntur per aliud, hoc est, tam definitio, quàm diffinitum. De illis vero, quæ sunt noti esse, & ignotæ secundum definitionem, notum est etiam, quòd partes definitionis ipsarum, & tota ipsa definitio non sint notiores, quàm ipsum diffinitum, nam illud, quod scitur per se, notius est, quàm id, quod scitur per aliud.

De rebus autem, quæ sunt notæ secundum esse, & notæ secundum definitionem, iam videtur, quòd eligibilius sit, quòd partes definitionis, & tota ipsa definitio sint notiores, quàm ipsum diffinitum, adeo, quòd adijciatur definitioni cum hoc, quòd sit perfectior diffinito, quòd etiam sit notior eo. Si vero partes definitionum talium non sint notiores, sed minus notæ, illæ sunt malæ definitiones. Oportet vero, ꝙ ad primam spẽm definitionum instituamus conditionem, quòd definitiones, & partes definitionum sint notiores diffinito, hoc est, quòd sumantur medij termini demonstrationum, quæ largiuntur definitionem rei, & eius esse. In illis vero, quibus non ostenditur esse definitionis per signum, & diffinitum est per se notum, aut notum per signum, non inuenitur hæc conditio, neque ex parte necessitatis neque ex parte eius, quod melius est. In tertia vero specie definitionũ esse huius conditionis est qua est melius, hoc est, de definitionibus per se notis: sicq; ergo cõditio necessaria continua in omni definitione est, quòd conceptus partium definitionis agat conceptum definitionis, sicut certitudo præmissarum agit certitudinem conclusionis. Differentia vero inter vtranq; est, quia conceptus actiuus, & passiuus definitionum differãt secundum magis & minus, cum vtraque ipsarum sit primo nota. Certitudo autẽ actiua, & passiua syllogismorum differunt, quia altera earum est naturaliter nota, & altera est naturaliter ignota. Cum autem definitiones differant à syllogismis per hanc rem esse partium definitionis esse notius diffinito, non est necessarium in definitionibus, sicut hoc est necessarium in syllogismis. Non est autem cuiuspiam dicere, ex quo partes definitionũ sunt notiores ipsis diffinitis, & definitio est notior ipso diffinito, ꝙ partes definitionis sint notiores diffinito, sed ipsa est perfectionis conceptus, rerum vero correlatiuarum partes definitionis, & diffinitũ sunt vnius gradus notitiæ, sed intelligitur ex parte ipsius definitionis, & ex ipsa definitione secundum se, hoc est, ꝙ cõceptus partium definitionis confusus sit notior conceptu definitionis in ipso implicito, sicut conceptus patris confusus est notior conceptu distincto filij in patre, licet tales definitiones non largiantur de definito maiorem notitiam, quàm largiatur ipsum nomen. Rursus ex quo definitio notificat essentiam rei, secũdum quod est in esse, essentiæ horum sunt in comparatione. Comparatio autem non est vna omnibus modis, non habitudo patris, gratia exempli, ad filium secundum dici non est habitudo filij ad ipsum, licet sint subiecto vna, hoc est, qua sunt habentes habitudinem. Hoc autem sic existente, habitudo ergo, qua concipitur pater, & qua largitus est suã essentiam, qua dicitur in comparatione ad filiũ, est alia ab habitudine, qua filius largitus est suam essentiam, & est qua dicitur in comparatione ad patrem, licet pater & filius non sint vna eadem res. Igitur non sequitur ex definitionibus rerum correlatiuarum acceptio rei in suimet conceptum, prout primo occursu mentis putatur, nam sermo persuasiuus, qui induceret ad hoc opinandũ componitur sic, in conceptu patris sumitur filius, & in conceptu filij sumitur pater, sicq; pater sumitur in conceptu suijpsius, hic autem est similis illi, quo dicit, si Sol sumatur in conceptu diei, & dies sumitur in conceptu Solis, sicq; Sol sumitur in cõceptu suijpsius. Modus autem erroris est, quia dum nos sumimus Solem in cõceptu diei, & diem in cõceptu Solis, duę habitudines sunt vna habitudo, hoc est, ꝙ habitudo diei ad Solem sumaẽ in conceptu Solis, est eadem habitudini Solis ad diem, quando dies sumitur in eius definitione, sicut est habitudo partium definitionis ad ipsam definitionem: duorũ vero correlatiuorum sunt duę habitudines differentes, nam habitudo patris ad filium est alia ab habitudine filij ad patrem, & similiter habitudo duorum ad vnum, quæ est habitudo dupli, est alia ab habitudine vnius ad duo, quæ est habitudo medij. Vna autẽ differentia est inter duas habitudines, nã habitudo partiũ definitionis ad diffinitum est habitudo, quam facit ipse intellectus,

sed habitudo rei ad aliud est extra intellectum: sicq; habitudo secundum essentiam duorum mutuo relatiuorum est ex parte, qua sunt mutuo relatiua. Si autem acciperemus, quòd vtrumque ipsorum sumatur in definitione alterius ex vna parte non accideret aliquid vltra malitiam definitionis: sicq; accidit hinc petitio principij, prout putauerunt Auicenna, & alij: nam, non accidit ipsi quod quid est petitio principij, prout ostendimus. Ostensum itaq; est ex hoc sermone, quo modo sit possibile, quòd dicatur, quòd partes definitionis sint notiores diffinito, & quid huiusmodi sit secundum modum necessitatis, & quid sit secundum modum prçstantioris, & quo modo sit possibile, quòd dicatur, quòd circa definitionem occurrat petitio principij, & quo modo hoc sit impossibile, quod erat id, quod ostendere intendebamus. Hi autem, qui cōtulerunt nobis hunc modum huius tractatus, fuerunt nostri socij studiosi Morsiani: nam si hic fuerit aliquid, pro quo bene merēdum sit, illi fuerunt potissima causa eius, ex quo nobiscum communicauerunt in hoc, ille enim qui perscrutatur aliquam rem, & qui promouet ad illam, dicuntur communicare in illa: sicq; expletum est hoc quæsitum ad laudē Dei, qui adiuuit nos, exaltetur nomen eius. Amen.

Nota, q hi sunt populi finitimi ex Morthula.

Quæsitum XVIII.

De definitionibus, quæ dicuntur positione differentes à demonstratione.

1.Poster.

ARistoteles putat, quòd demōstrationes, ex quibus educuntur definitiones, quæ sunt definitiones, quas ipse vocat demonstrationes positione differentes, sunt demonstrationes, quibus contingit, q ipsarum termini medij sint causæ, quæ sunt extra ipsam rem, & in re, quæ sunt ipsum agens, & ipse finis, & materia, & forma: nam hæ causæ sunt, ex quibus cōstituantur quidditates rerum, hoc est, definitiones, quæ componuntur ex causis formalibus, hoc est, ex forma vniuersali, quæ vocatur genus, & forma propria, quæ vocatur differentia. Et opinatur, quòd, dum termini medij fuerint ipsæ quidditates rerum, q ex illis non ostendantur definitiones nisi per accidens, si concesserimus, q vnius rei sint plures, q̄ vna quidditas, prout videtur, q vnius rei sint plures q̄ vna definitio. Si autem non concesserimus hoc, esset capituli ostensionis ipsius rei per seipsam. Huius autem demonstrationis species est hæc, A est in definitione B, & B in definitione C: sicq; iam putatur, quòd concludat, quòd A sit definitio ipsius C, quæ, prout ait Aristoteles, aut est logica, hoc est, non per se: nam prædicatio definitionum de seinuicem est per accidens: vel fit petitio principij, si dixerimus quòd vnius rei non sit nisi vna solum definitio. Species vero communes, quæ inferunt definitiones per causas, quæ sunt extra causas, ex quibus fiūt definitiones, quæ sunt ipsæ quidditates, illæ sunt demonstrationes per se, quæ prout ait Aristoteles secundum se totas sunt definitiones positione differentes. Conclusiones autem ipsarū, sunt definitiones, sed imperfectæ, sui autem termini medij, si significatur de illis per orationem, sunt etiam definitiones imperfectæ, quæ sunt principia demonstrationis, aut non significatur de illis per orationem, & sic sui termini medij sunt quædam ex causis ipsarum definitionum. Perfecta autem definitio est, quam continet hæc species demonstrationum secundum se totam, & perfectissima ipsarum est, quæ significat medium terminum per orationem. Et hæc species demonstrationum, quędam est demonstratio simpliciter, & quædam demonstratio propter quid, & simplex vtriusq;, & composita ex eis: & hoc siue fuerint noti esse in aliqua re & ignotę definitionis, siue fuerint ignotę secundum ambas res simul, hoc est, secundum esse & definitionem, & hoc vel simpliciter, aut secundum aliquam rem. Exemplum autem illius, quæ est noti esse secundum aliquam rem, est eclipsis Lunæ, nam eclipsis est nota inesse Lunæ, ignota secundum quidditatem, cum cōtingat esse remotionem eius luminis ob multas causas, & dum componitur demonstratio sic, dum fit Lunæ eclipsis terra interponitur inter ipsam, & inter ipsum Solem: terra autem interposita inter ipsam, & Solē cessat lumen Solis à Luna: sicq; concluditur, quòd eclipsis sit cessatio luminis Solis ab ipsa Luna, quæ est quidditas eclipsis. Dum autem mutatur ordo huius demonstrationis secundum se totam, fit hinc definitio perfecta eclipsis, nam eclipsis est cessatio luminis Solis ab ipsa Luna ratione interstitij terræ inter ipsam, & Solem. notum autem est, quòd medius terminus hic sit causa extra quidditatem eclipsis, nam est eius efficiens, & notum est, quòd sit definitio partis definitionis perfectæ eclipsis, ex quo sumitur signum eius per orationem, & notum est, quòd secunda pars huius definitionis sit conclusio demonstrationis, & aggregatum ex vtrisq; est definitio perfecta: & hoc idem exemplum largitur esse, et quidditatē simul apud illum, qui nō videt eclipsim, & similiter si poneremus minus extremum ipsam eclipsim, & diceremus numquid eclipsis sit cessatio luminis Solis à Luna, esset demonstratio largiens nobis quidditatē rei per suam causam, hoc est, eius definitionem. Hæ itaq; demonstrationes sunt definitiones in potentia, & eas intendebat Aristoteles in hoc libro: & omnia attributa, & conditiones institutæ demonstrationibus in primo libro Posteriorum sunt huius demōstrationis, & ipsa est vere, de qua simpliciter absoluitur nomen demonstrationis, de alijs vero non absoluitur nomen demonstrationis nisi secundum nominis æquiuocationem, & ideo nos putamus, quòd demonstrationes, quarum medij termini sunt suę quidditates, sunt præter illas quidditates, quia nō sunt veræ demonstrationes, ex quo non subintrat in eas per causas proximas maior pars specierum demonstrationum, quas continet liber Abunazar: et similiter sunt demonstrationes, in quibus ostenduntur per demonstrationem quædam partes quidditatis de aliquibus, prout sunt demonstrationes, in quibus demonstratiue ostenduntur genera per differentias. Totum autem hoc iam ostendimus in nostris Commentarijs supra librum Posteriorum Aristotelis, & hic est sermo, qui ostensus est in vltimo Posteriorum, & certificatum est apud me, quòd illa sit opinio Aristotelis circa demonstrationes, quæ largiuntur ipsas definitiones. Iam autem ego scripsi alias de his: sed hoc est, quod expedit sustētare, quia ipsum est verum, & illud est, quod videtur post vehementem perscrutationem, & excessiuam consyderationem, & est quædam res, quæ non cōstitit alicui illorum Expositorum, quorū tractatus peruenit ad nos, nec videtur ex verbis Abunazar, quòd peruenerit ei illud ex verbis Aristotelis, licet ostensum sit hoc ex eius verbis in Posterioribus, & in libro Elenchorum. Deus autem est, qui educit vota ad effectum, et roborat sapientiam, cuius nomen exaltetur. Amen.

Auerrois Quæsitorum Decem & Octo Logicalium, interprete eodem Abramo, finis.

Auerrois

AVERROIS

EPISTOLA.

De primitate prædicatorum in demonstrationibus.

Llud quidē, de quo meministis ex conditionibus demōstrationum positis ab ipso Philosopho, ꝙ sua prædicata sint prima, & alibi fecit mentionem, ꝙ prędicatum, vtplurimum, sit vniuersalius subiecto, conuenit, ꝙ intelligať de suis conditionibus prædicatorum, ꝙ sint propria prædicatis ipsarum præmissarum, & prædicatis quæstionum, & annectit conditionibus prædicatorum ipsarum præmissarum cum hoc, ꝙ sint propria, ꝙ sint etiam immediata. Prædicata quidem quæstionum absq; dubio sunt prima, quando prędicata sunt propria subiectis, quæ ostendantur per illas præmissas, & hæ quæstiones vocantur primæ, & illæ præmissæ dicũtur primæ. Huius autem causa est, quia intentio demōstrationum est formatio per definitionem, definitiones autem sunt propriæ definito. Si autem prædicatum quæstionis fuisset vniuersalius subiecto, prædicatum nō esset pars definitionis, quoniam prædicatum vniuersale non euadit, quin sit accidens, aut genus. Si autem fuerit accidens, medius terminus etiā esset causa sui inesse ipsi subiecto, non causa sui esse simpliciter. Demonstrationis autem sine dubio est, ꝙ terminus medius sit causa essendi prædicatum ipsius quæstionis simpliciter, & causa sui inesse ipsi subiecto: quoniam hęc est causa essentialis, quæ, quando inuenitur, inuenitur & prædicatum, et quando aufertur, aufertur & illud, hoc autem accidit illi, quia hoc prædicatum est proprium suo subiecto, & posterius eo, & ideo non fit in demonstrationibus absolutis, sed in accidentalibus, hoc est in demonstrationib⁹ definitionalibus, & non fit penitus in essentia: & ideo substantia non ostenditur per demonstrationem. Abunazar autem putauit, ꝙ ostendatur per demonstrationem, quando posuit genera ostendi per demonstrationem per ipsas differentias, et hoc, quia ille putauit, ꝙ in demonstrationibus sufficiat, ꝙ medius terminus sit causa amborum extremorum, vel alterius ipsorum, vt in suo libro dixit. Res autem non ita se habet, vt ipse opinatus est: quoniā causa, quæ decernit esse ipsius rei, conuenit, ꝙ decernat suum esse simpliciter, et ipsius ablatio illius ablationē simpliciter. Si enim illa res esset ex his, quæ sunt in subiecto, decerneret ambas res simul. Si autem esset ipsummet prędicatum, hoc est, ꝙ esset ex his, quæ non sunt in subiecto, esset priori subiecto, eum instituens conditionem, ꝙ causa sit prior maiori extremo secundum esse, adeo ꝙ sit causa sui esse simpliciter, & esse ipsius subiecto, & eius ablatio decernat ipsius ablationem simplr, & ablationem eius á subiecto. Dr̃iæ autem, quæ sunt medij termini ad ostēsionem generis de specie, non sunt huius cōditionis: nam causæ per se sunt, quæ dum auferuntur, auferuntur causata simpliciter. Verumtamen, dum aufertur differentia, non auferť genus simpliciter, sed si aufertur, aufertur ab illa, á qua aufertur vna suarum differentiarum. Et similiter dum inuenitur, non inuenitur genus simpliciter, sed inuenitur in habenti differentiam, hæc autem est res, quæ nō inuenitur in causis per se, hoc est, ꝙ dum auferuntur causæ per se, auferātur sua causata simplr, & perinde Arist. tradidit in principio sui libri Posteriorum canones, quibus regulanť hæc prædicata, & cauit á rebus fallētibus circa ea. Sermo vero Philosophi asserens, ꝙ pro maiori parte prædicata sint vniuersaliora subiectis, est hæc eadem res. Et perinde veræ demr̃ones sunt rarioris esse, q̃ demr̃ones dialecticæ cōes, quæ nō sunt diffinitiones in potentiá. Iam autem exposuimus hoc quæsitũ in lib. Poster. & in quæsitis logicis. Id vero, quod quæsiueras de sermone Philosophi dicentis, ꝙ dcm̃ nr̃m, ꝙ albũ sit lignum, non sit enunciatio, cum alibi in suis libris tā exēplificauerit de talibus. Nouissimi autē nr̃i non intēdunt hic per prædicatum accñs prædicatum de subiecto: cuius causa est, quia dicere albũ habet duo subintellecta e quorum vnum est, ꝙ de albo intelligatur ipsummet accidens, & est ipse color albus: dũ vero de albo intelligiť ipsum recipiens albedinem, ꝓpō esset vl̃ior suo prędicato, & non esset enũciatio, & esset ſm gradum illius, qui posuerit dr̃iam prædicatā de ipso gñe: & ideo ferť de talibus, ꝙ sint prædicata præter naturalē consuetudinē, ꝑ id vero, quod dicit, nouissimi autē nr̃i nō intēdunt hic per prædicatum accñs prædicatũ de subiecto, significauit illud noĩe denoĩatiuo: quo autem modo substātia, q̃ prædicatur de subto, significať noĩe denoĩatiuo, ꝑut fit in secunda præmissa, ita vero esset, si dixisset propterea nobis esse stellas erraticas: totũ autem hoc est notum.

Epistolæ Auerrois finis.

ABBVALKASIS BENADARIS

QVÆSITVM. I.

De notificatione Generis, & speciei.

INtentio huius sermonis est, ꝙ speculemur sermonem Alpharabij dicentis, ꝙ genus, & differentia conueniant in eo, ꝙ vtrunq; eorum notificat essentiam & subam spēi: nisi ꝙ genus notificet subam spēi, in qua conueniũt alia: dr̃ia vero notificat subam spēi, qua determinatur ab alijs, aut suā subam, inquantũ determinatur ab alijs. Nr̃a autē expō circa hoc erit, vt nr̃i moris est circa reliqua, quæ speculamur: illa autē est speculatio necessaria, & speculatio ꝑꝑ melius. Necessaria quidē speculatio in hoc tractatu est illius verus intellr̃, ꝑter quē nō verificať, ꝙ imagineť. Dicimus itaq;, ꝙ ꝑdicata simplicia, q̃ de subtis ꝑdicanť, & simplices res, quibus rñdeť in responsione quid est, vel qualis est, partiunť duabus diuisionibus veris notorijs in notificatione: quarũ prima diuisio est, qa illa diuidunť in ea, quæ notificant ea, q̃ sunt de essentia, & in ea, quæ notificant ea, quæ sunt extra essentiam. Alia autem diuisio est, qa illa partiuntur in ea, q̃ notificant rē vl̃em, et in ea, q̃ notificant rē ꝓpriam. Hic autem est tertia diuisio, quā decernũt naturæ illarũ rerũ, sicut decreuerũt illæ duæ diuisiones, ad quā tertiā diuisionē excitauit nos Alpharabius, quę est, ꝙ illa partianť in ea, quæ notificant totum ipsum cognoscibile, et in ea, quæ notificant partem ipsius. Omnes autē hæ diuisiones sunt rerum simplicium ſm duas notitias, verificationē, id est, an sit, & formationem, id est, quid sit. Ex quo autem res ita se habet, oportet illum, qui locuturus est de genere, & dr̃ia sermone logico, ꝙ notificet quid vtrunq; illorum contineat de notitia, qa est, vel qd est, & an notitia vtriusq; sit essentiæ, aut illius, quod est extra essentiam, vel totius speciei, aut eius partis. Ideoq; Alpharabius prædixit in præcedenti sermone, ꝙ notificatio generis & dr̃iæ sit essentiæ, non illius, quod est extra essentiā: & hoc, qñ dixit, ꝙ genus & dr̃ia conueniāt, eo ꝙ vtrunq; ipsorũ notificet essentiam spēi. Hoc itaq; sermone notificauit, in qua re notificationis conueniāt, & quæ notitia sit, in qua cōueniant, quæ est notificatio substantiæ. Postea vero fecit mentionem de distinctione substantiæ, quam notificat ipsum genus á substātia, quam notificat ipsa dr̃ia. Et hoc, quia substantia, quam notificat ipsum gen⁹, est tota ipsa species notificata, vel id, quod continet illam, & aliā ab ea. Substātia autem, quam continet differētia est tota ipsa spēs, aut id, quod appropriat illam ab alijs. Necessaria autē est expositio

duarum rerum conduceotium notificationem generis ipſius ſpeciei duobus modis differentibus, & duarum rerum conducentium notificationem differentię ipſius ſpeciei duobus differentibus modis: ſicq; nũc faciemus mentionem circa vtrunq; eorum de duabus rebus propter varietatem modorum ſuæ notificationis: & hoc, quia ex quo notum eſt de intentione generis, ꝙ conueniat cum differentia circa eſſe amborum in ipſa ſpecie, & ꝙ inter ea in ſpecie ſit differentia ſecundum eſſe: & ideo ſpecies, quæ eſt compoſita ex ambob⁹ illis, eſt vna in actu, & nõ duæ. Sicq; oportet propter eſſe vnionem generis cum differentia in ipſa ſpecie ſecundum eſſe, & vtrunq; ipſorum eſſe eſt inſeparabile ab alio, & indifferens ab illo ſecundum eſſe, ita vt genus, quando prædicatur de ipſa ſpecie, aut quando per illud reſpõdetur ad quæſtionem quid eſt ipſa ſpecies, ꝙ notificet totam ipſam ſpeciem, ſed ipſum non notificat illam per id, quod appropriat illam, ex quo pars notificans eſt communis illi, & reliquis ſuis ſpeciebus differentibus: ſicq; ſuũ notificare totam ipſam ſpeciem, noo ſecundum partem illius ratione ſuæ conuenientiæ cum differentia in ſpecie ſecũdum eſſe, & ipſum notificare illam totalitatem, inquantum continet ipſam ſpeciem, & aliam ab illa, eſt propter genus eſſe commune illi ſpeciei, & alijs ſpeciebus diſtinctis. Hæc itaq; eſt cauſa notificandi genus ipſam totam ſpeciem ſecundum ſubſtãtiam communem: ſicut cauſa notificandi genus de ipſa ſpecie partem ſuæ ſubſtantiæ: & eſt id, quod continet ipſam ſpeciẽ, & alia ab ea, quod eſt eſſe intentionem generis, & eius eſſentiam ex parte, qua ambo illa ſunt eſſentiæ diſtinctæ, nõ ratione qua ambo ſimul inſunt ipſi ſpeciei: et ideo intendo, ꝙ propter genus eſſe eſſentiam ſpeciei illius intẽtio eſt alia ab ipſa differentia, & cõueniunt ad eſſe ſpeciei. Ideo neceſſario notificauit ex hac parte genus de ſpecie partem eſſentiæ ſpeciei, & hoc eſt, ꝙ intendebat, quando dixit: niſi ꝙ genus notificat eſſentiam ſpeciei, in qua conueniunt alia ab illa, & intẽdebat notificationem generis de ſpecie totam ipſam ſpeciem, quando dixit: aut ſuam eſſentiam, inquantum ſecum cõuenit in illa aliud ab ea. Et per hoc idem oſtenditur notificatio differentiæ de ipſa ſpecie ſecundum ſuam totalitatem, aut ſuam eſſentiam, quæ illam appropriat, hoc eſt, ꝙ differentia ſit eſſentia ſpeciei, & pars eſſentiæ ſpeciei: ex quo ſpẽs eſt ex duabus eſſentijs, quarum vna eſt ipſa differentia, quæ notificat partem ſpeciei. Ex quo autem in duabus notificationibus totali et partiali differentia eſt eſſentia propria ipſi ſpeciei, eius notificatio toti ſpeciei eſt ſecundum id, quod appropriat ipſam ſpeciem, & eius notificatio eſt partis ſpeciei propriæ. Conſtruuntur autem de duabus notificationibus generis duæ demonſtrationes & ſimiliter eſt de differentia. Demonſtratio autem de notificatione generis ad totam ſpeciem, inquantũ continet ſpeciem, & alia ab illa, conſtruitur ſic: Genus eſt eſſentia cõis ſpeciei, quæ ineſt illius totalitati, id autem, quod eſt ſubſtantia cõis ſpẽi inexñs ſuæ totalitati, notificat ſpeciẽ, inquantũ continet ſpẽm, & alia ab illa: infertur inde, ꝙ genus notificet totalitatẽ ſpeciei, inquantũ continet ſpeciem, & alia ab ea. Demonſtratio autem notificandi ipſum de ipſis ſpeciebus, vt partem ſuæ eſſentiæ communis, & conſtituitur ſic: Genus eſt pars eſſentiæ communis ſpeciei, id autẽ, quod eſt talis denominationis, notificat eſſentiam ſpeciei communem: & inde infertur, quod genus notificet eſſentiam ſpeciei communem. Demonſtratio autem notificandi differentiam totam ipſam ſpeciem ſecundũ id, quod ipſam appropriat, conſtituitur ſic: Differentia eſt eſſentia ſpeciei propria, quæ toti ipſi ineſt, illud autem, quod eſt eſſentia ſpeciei propria toti ipſi inexiſtens notificat totam ſpeciem per id, quod appropriat ipſam ſpeciem. Demonſtratio autẽ notificandi differentiam de ipſa ſpecie ipſam ſpeciei propriam eſſeotiam, conſtruitũ ſic. Differẽtia eſt pars eſſentiæ propria ſpeciei, id autem, quod eſt talis diſpoſitionis notificat eſſentiam ſpeciei ſibi propriam: differentia itaq; notificat eſſentiam ſpeciei ſibi propriam. Ex parte itaq; ineſſendi genus, & differentiã toti ſpeciei eſt notificatio vtriuſq; ipſorum de tota ſpecie, & ex parte eſſendi vtrumq; ipſorum partem ſpeciei, eſt partis tantũ. Genus vero eſt ipſa pars communis, & ſic, quando notificat totam ſpeciem notificat ipſam ſecũdum partem communem. Differentia vero eſt pars propria: & ſic, quando notificat totam ſpeciem, notificat ipſam ſecundum partem propriam: ſicq; cõpleta eſt, & perfecta ſpeculatio neceſſaria perfecta, & vera huius quæſiti. Speculatio vero de illo, quę eſt propter melius, eſt ſtabilire ordinem ſermonum ſpeculantium ſermonem Abunazar Alpharabij de illo quæſito. Illorum autẽ ſermones, quos ſtabiliui circa hoc, ſunt tres. Quorum primus ſermo, quem ſtabiliui in hoc loco eſt ſermo Abuharahmã bin thahar. Id autem, quod ex illius verbis reſultat eſt, ꝙ ipſe intellexerit ex ſermone Abunazar, & hoc ſit illud, quod intellexerat ex ſuo ſermone in libro Poſteriorum Analyticorũ. Genus vero eſt, quod ſignificat id, quod currit curſu concluſionis demonſtrationis, eſt dignius & maius, ac vehementius. Differẽtia vero eſt id, quod ſignificat id, quod currit curſu principij demonſtrationis, & eſt dignior, & potior, & vehementior: & intellexit ex duobus locis vnum intellectum, & conſtituit ipſum aliud eſſe idem: hoc autem quod Abunazar imaginatur in libro Poſteriorum Analyticorum circa hunc locum eſt, ꝙ duæ partes diffinitionis, quæ ſunt genus & differentia, ponantur in demõſtratione, quando mutatur diffinitionis ordo in demonſtrationis ordinẽ, ex quo, vt expoſitum eſt in libro Poſteriorum Analyticorum, diffinitio eſt demonſtratio poſitione differens, & de vtroq;, & genere & differẽtia meminit, quæ pars demonſtrationis ſit, quando variatur poſitio partium diffinitionis in ſitum demonſtrationis ex eo, quod genus eſt genus, & ex eo, quod differentia eſt differentia, & ex eo, ꝙ diffinitio generis ſumat̃ loco generis, & differentiæ diffinitio ſumatur loco differentiæ: & cõparauit inter duas ſignificationes generis & differentiæ, & expoſuit, ꝙ genus ſit commune, & differentia ſit propria, & ꝙ, quando mutatur diffinitionis ordo in demonſtrationem fiat genus concluſum in demonſtratione: & propterea eſt demonſtrationis concluſio, & differentia eſt demonſtrationis medium: & ideo ſit demonſtrationis principium, cum demõſtrationis principium ſit ipſius medius terminus. Et notum eſt, ꝙ quicquid eſt, de quo meminerit de vtroq; ex demõſtrationis ordine, ſit ordinatum: ex quo differentia eſt propria, & genus eſt commune. Commune autem infertur ex proprio: ſicq; ergo oportet, ꝙ genus ſecũdum ſuam communitatem ſit demonſtrationis concluſio, & differentia ſecundum ſuam appropriationem eſt demonſtrationis principiũ. Hi autem duo ordines, qui ſunt generis, & differentiæ ad demonſtrationem inſunt illis ex eo, ꝙ vtrunq; eorũ ſit ſumptum in demonſtratione per ſe: ſumpſit vero loco vtriuſq; illorum ſuam diffinitionem, nec ambo currunt proceſſu vnius partis demõſtrationis. Sed generis diffinitio ſignificat totum aggregatum, quod eſt demõſtrationis principium, & illius concluſio: ſicq;, & differentiæ diffinitio, ex quo ambæ diffinitiones partiuntur in genus, & differentiam: ſicq; generis ordo in demonſtratione eſt gradus, qui ſibi ineſt, qui eſt ipſum eſſe demonſtrationis concluſionem, & differẽtiæ ordo eſt gradus, qui ſibi ineſt, q eſt ipſum eſſe demõſtrationis principiũ. Exemplum autem ordinis, qui eſt generis & differentiæ in demonſtratione ſm ſe, non ſm aſſumptionem

nem suarum diffinitionum, quãdo variatur positio diffinitionis in demõstrationis positionem, est sicut quòd mutetur diffinitio hominis, quæ est animal rationale, & dicatur, homo est rationalis, & rationale est animal. Sicque rationale stabiliretur in diffinitione sub gradu principij, & animal sub gradu conclusionis: quando autem sumeretur animalis diffinitio loco animalis: summa generis diffinitionis significaret aggregatum in demonstratione, quod est illius principium, & eius cõclusio: & hoc, quia animalis diffinitio est corpus nutribile sensitiuum. Sicque nutribile sensitiuum poneretur sub gradu principij demonstrationis, & corpus sub gradu cõclusionis demõstrationis, & cõnecteretur demõstratio ex mutatiõe positionis diffinitionis sic, hõ est nutribilis sensitiuus, nutribilis aũt sensitiuus est corpus, homo itaque est corpus: notum aũt est ꝙ gradus rei, quæ est illi per se in demonstratione, est verior, & dignior, ꝙ illi attribuatur, & esse vehementioris fidei, & maioris vsus: fit autem verior, qa est secũdum rei essentiam, non secundũ id, quod ipsam infert, quæ est eius diffinitio. Sicq; inter duas notificationes duorum locorum est differentia, quæ iam exposita est, ac etiã quomodo terminetur ordo ordinis demonstrationis, & ordo ordinis notificationis rerum separatarum. Id autem quod fallit per nomen æquiuocum, est in duobus locis, quorum vnus est, quando dicit summam aggregati: quoniã per summam aggregati intellexit Hadadh Alrahman ipsam speciem, quando species est sũma aggregata ex genere & differentia: intentum autem per illud in libro Posteriorum analyticorum, est aggregatum ex hac demonstratione & eius cõclusione: alter autem locus insinuat illius responsum: quia Habuhabadh Aerahmã intellexit suum responsum de specie: intellectum autẽ de illo in libro Posteriorũ analyticorum est suum responsum de ipsa diffinitione, inquantum suæ cõditionis est, quòd sua positio mutetur in positionem demonstrationis. Stabiliui autem mentẽ huius nobilis iudicis, in quo Deus sibi complaceat circa duos sermones. Primo circa sermonem, quo in diuersum deuiauit est, quia Abunazar meminit vtrobiq; de genere, & differentia notificatione vera & translatitia. Vera quidem est notificatio vtriusque ipsorum secũdum partem. translatitia vero est notificatio vtriusq; ipsorum secundum totũ multitudinis plebis: ex quo illud cui est notificatio partis secundum veritatem notificat ipsum totũ secundum trãslationem, non est in doctrina demonstratiua locus trãslationi. Secundum autem intellectum, ad quod trãffertur, est, quòd illud de quo meminit Abunazar de ambabus notificationibus in vtroque & genere, & differentia, construitur super opinionibus antiquorum circa esse generis & differentię in ipsa specie. Sicq; ille, qui credidit veritatem essendi amborum illorũ in illa, quæ est illorum esse simul vniri in illa, non hoc esse in illa solum secundum diffinitionem eius de hoc, posuit notificationem vtriusque ipsorum cõsequentem hoc esse: & sicut esse est ĩ tota specie, ita notificatio fit totius illius. Ille autem, qui credidit, quòd ambo illa, hoc est, ipsum genus & ipsa differentia sint in ipsa specie per modum inhæsionis, non secundum modũ vnionis: sicut est granum in generatione frumenti, posuit notificationem secundum hoc secundum partem, non secundum totum. Hæc autem secunda opinio est falsa, nec est aliqua vtilitas, quòd notificatio conferat ordinem consequentem falsam opinionem circa ipsum esse: & complaceat sibi Deus in illo, qui me primo excitauit ad hæc duo loca, quæ numerauit Abuhabadhalrhaman, ꝙ sine diuersa. Quartus vero sermo est sermo illius, qui stabiliuit agentem nouum secundum cognitionem, & secundum operationẽ, quod est, quia Abunazar notificauit de vtroque illorum, & de genere, & de differentia, duas notificationes, quarum vna est credentis, generis esse plures species, & illa est notificatio vtriusque illorum secundum partem speciei: generis quidem secũdum partem communem, & differentię secundum partẽ propriam. & credentis generis non esse, nisi vnicam speciem. Sicque apud sic credentem, genus notificat speciem secundum se totam: ex quo apud illum non est alia species. Deridendum autem esse vsum huius sermonis est manifestum illi, qui illũ scrutatur: & est sermo circa quem deuiauit à veritate Albuhabadhalrhaman, et credebat vnionem duorum locorum distinctorum, quod & suus pater crediderat. Sicque completus est sermo de modo speculationis huius quæsiti: & hoc in ciuitate Dhanæ tempore speculationis, quæ fit inter viros circa decisiones legales: & hoc in nocte introitus quarti diei mensis sahaban anni quingentesimi noni. Deus autem est ille, qui ad rectum dirigit.

Quæsitum. II.

De nominis definitione.

DIxit Eximi⁹ iudex Abuakasin benadaris: De⁹ ipsum custodiat. Diffiniuit Aristote. nomen in libro Peri hermenias, quòd sit dictio significãs impositione abstracta à tempore, & nulla suarum partiũ significat sola. Et dixit Abunazar Alpharabius omnes expositores conuenerunt, quòd adiectio dicti in positione sit superflua, ex quo dictio non significat, nisi impositione: & ideo dixerunt quòd per dictionem hic ille intellexerit vocem. Hoc autem non habet aliquam intentionem, quia inconueniens est definito deferre genus remotum, & dimittere proximum: & hoc si cõcessermus, quòd vox sit genus dictionis: Abunazar vero dixit ꝙ detuleris illam, quia aliquando vocantur etiam multa, quæ canit animal dictiones ob esse illorum expressionem proximam expressiõi dictionum hominis. Et hoc etiam est cassum, quia genus, quod dicitur ęqui uoce, non cõuenit quòd fiat in definitionibus: sicut qui definiuit hominem ꝙ sit animal, & accepit hoc nomen significans animal sensitiuum & pictum. Quando autem iam constiterit dictum illorum, nos dicimus quòd additum dicendi ipsum in hac definitione impositione, est additum necessarium, & per illud perficietur definitio. Hominum enim dictiones diuiduntur in illam, quę significat & in non significantem: & ideo quod detulit genus supremum, quod est ipsa dictio ipsum propriũ, reddidit per significationem: & dixit dictionem significãtem: & ex quo significatio est communior dictione, quia quædam est significatio vocum, & aliqua est significatio dictionum: & significatio vocalis, qua vtuntur bruta, secernitur dictionaria, per id, quod dixit impositione: dictionaria enim est in positiõe, & vocalis est naturaliter: ideo apposuit hoc additum vltra significationem, & dixit in positione ad distinguendum inter illas duas significationes: & hęc species definitionum est de speciebus definitionum completarum: accidit enim primæ differentiæ, qua diuiditur primum genus in definitione, ꝙ sit diuidens genus primum, & genus, quod est super eo: & quando ferẽ differentia primi generis, oportet quòd succedat differẽtia quæ ipsam distinguat à differentia, qua distinguitẽ genus primi generis: cuius exẽplum in definitionibus est, qui definiuerit hominem, ꝙ sit animal mobile bipes dicendõ, mobile diuiditur animal in duas partes, & diuiditur per illud suum genus, quod est ipsum corpus. Quãdo autem additur in illius definitione bipes, distinguitur per illud mobile, quod est animal à mobili, quod non est animal, & distinguitur per illud illa species animalis, quæ definiri intenditur à

tur à

tur à speciebus distinctis ab ea in suo genere. Et huic simile contigit in hac definitione, quia, inquantum detulit dictionem significantem, distinguit per illud dictionem, quæ est genus nominis per genus, sub quo intrat nomen, quod est ipsum significans: & cum detulisset significans, & cum hoc quòd per ipsum significãs bipartiatur dictio, per ipsum etiam partitur genus dictionis, quod est ipsa vox: quia quædam vox est significans, & aliqua est non significans: & deinde tulit differentiam, qua distinguitur significatio vocalis à significatione dictionaria: & dixit impositione. Et de his, quæ tibi manifestant hanc rem est, quia dicere dictionem non significar ipsam impositionẽ: quia ex dictionibus, quibus homo loquitur sunt illæ, quæ non sunt impositæ quę sunt prætermissæ dictiones, non instituę in idiomate: neq; dicere significantem significat positionem. Sicque ergo necessario apponitur in definitiõe impositio. Sicque dictum Expositorum, qui dixerunt dictionem significare ipsam impositionem est error: dictiones enim prętermissæ non sunt impositæ: & tamẽ illæ absque dubio sunt dictiones: sicut gratia exempli est dictio, quæ componitur ex zada: quia tu inuenies de illis aliqua, quę imponitur, & aliquam, quę non imponitur: et similiter est in reliquis compositionibus latentibus. Impossibile ergo est sine additione significationis vltra dicere dictionem, quia quædam dictio est significans, & quædã non significans. Et impossibile est absque additione per impositionem vltra significantem: quia significans quædam est naturaliter, & quædam impositione. Nec est alicuius dicere, quòd non sit impossibile, quòd nomen dictionis non significet impositionem, & nomen significationis etiam non significet impositionem: & quando connectetur dictio cum significatione, & addit̃ clausula condictionis in ea, significant impositionem: quia si hoc concederetur vltima differentia in hac definitione, delata esset implicite, non explicite. Differentias autem vltimas definitionum conuenit significare significatione explicita simplici, non significatione insinuationis. Dictio enim est dictio, & vox, & ex quo est vox eius significatio est naturaliter, & ex quo est dictio, habet significationem per impositionem. Impossibile ergo est absque explicatione per dictionem, quæ significet per suam figuram, & declinationem ipsam impositionem. Et si diceretur satis esse in definitione nominis, quòd dicatur quòd sit dictio significãs: ex quo hæc clausula cõditionis est æqualis dicto per impositionem: melius itaque est quòd explicetur in definitione figura huius clausulæ conditionis. Sicque iam commonstratum est tibi, quòd qui definiuit nomẽ hac definitione, & abiecerat ab illa dictionem impositionis, errauerit decisiua enunciatione. Deus autem est qui diriget ad rectum illum quem voluerit. Et talis est mos hominum cũ hoc viro in omnibus, quæ argumẽtantur contra ipsum. Dico autem homines illos, qui sunt vere philosophi.

Duorum quæsitorum Abbalkasis Benadaris finis.

ALHAGIAG BIN THALMVS

QVAESITVM.

De mistione propositionis de inesse, & necessariæ.

Dixit Aristoteles in vltimo expositiõis combinationis de inesse & necessariæ, si negatiua fuerit necessaria, & particularis, conclusio itaque nõ fit necessaria. Huius autem expositio fit in præmissis diffinitionibus: & similiter quando dixit in vltimo mistionis de inesse, & necessario in tertia figura: si ꝑpositio affirmatiua fuerit necessaria, siue fuerit vniuersalis, siue particularis, aut negatiua fuerit particularis necessaria, conclusio non fit necessaria. Intendebat quando dicebat: conclusio non est necessaria. hoc est, modo quo redeat in primam figuram eo modo quo redit in de inesse simplici, & fit suum dictum hic, quòd conclusio non fiat necessaria, loco eius dicti de vtrisque in necessario simpliciter, non exponitur conclusio syllogismi necessarij eo modo, quo exponuntur conclusiones syllogismi simplicis. Huius autem expositio de diffinitiõibus, vt hæc opinio appareat de illis ambobus, hoc est, suã reductio in primam figuram modo prædicto, non habet esse. Deinde subiicit suppositionem ipsam, quia iam illã pręmiserat de necessario simpliciter: adeo abbreuiauit totum hoc secundum suã consuetudinem in abbreuiatione, & latentia in locis, in quibus intendit hoc, aut in vno illorũ, aut in ambobus: q̃a ille iam ostendit suam intentionem in ambobus illis locis. Sicque apud me educitur expositio sermonis Aristote. munda ab omni labe, quæ ei attribuitur vel illi similis est, & aufertur ambiguitas ab illo. Deus autẽ nos semper dirigat ad id, quod conueniens est, Amen.

Quæsiti Alhagiachin finis.

ABVHALKASIM MAHMATH BEN KASAM

QVÆSITVM PRIMVM.

De modo discernendi demonstrationes propter quid, & demonstrationes quia.

Ait Abuhalkasis mahmath ben Kasam philosophus declamator. Quia periti speculatores scientiæ logicæ iam perplexi sunt circa cognitionem demonstrationum propter quid, & demõstrationum quia: & non fuit eis manifestatus ordo, quo discernunt̃ demonstrationes propter q̃d, & quia, cũ eo quod tulit Abunazar circa hoc, pro quo commendandus est. Causa autem suæ perplexionis circa id, cuius meminit, fuit id, quod accidit in editione demonstrationum ex sermonibus fallentibus corruptis, qui non sunt de litera Abunazar. Ex quo autẽ non considerauerunt quod cecidit illuc esse corruptum, & crediderunt ipsum, asseruerũt eius veritatem, & ordinauerunt circa illud demonstrationes, & inuenimus eos, ꝙ detraxerint sermonem ad suum libitum, & tradũt conditiones, quibus nimis recedũt à vero ordine, cuius meminit Abunazar: nec cõstitit negocium ipsorum, adeo ꝙ disceptauerunt circa ipsum: & apud quosdã ipsorum inuenitur id, quod non est apud aliquos: & iam factus est sermo de hoc inter me & quosdam per iterum: vbi maior pars meę opiniõis circa id fuit, quòd in libro sint sermones fallentes corrupti: & nõ multum speculatus sum prius circa hoc, & persuasus sum, quod satis est per sermones Abunazar, dum in suis libris loqtur de his: & separati sumus inde absq; ꝙ haberemus rem, quam ille intenderet: ex quo autem res se habet circa hãc rem pręstantem, prout meminit, & nõ destiti mentis robur sumere à complendo speculationem circa illud, donec hoc contigerit; & posui quæstionem quæsitum secundum eius intentionem de ipso: prout facit initians id, de quo non fuit opinio alterius. Sicque creator sua misericordia direxit me ad ipsam veritatẽ: & quod hinc prouenit,

uenit, cõuenit illi, quod retulerat Abunazar: et speculabimur id, quod ille retulerat in eius editione: ex quo autem notæ sunt circa hoc quæsitum duæ opiniones, constituam eas in scriptis, vt valeant dirigere illum, qui mihi succedet. Dico itaque, quòd omne quæsitum speculatiuum scitur per syllogismum, prout ostensum est in libro Posteriorum: omnis autem syllogismus componitur ex subiecto quæsiti & eius prædicato, & re tertia, quæ vocatur terminus medius, prout ostensum est in libro Priorum analyticorum: & non facit acquirere syllogismus scientiam alicuius quæsiti, qua in eo sunt duo extrema quæsiti. hoc autem est absurdum, nam ambo illa sunt ipsummet quæsitum. Sicque si acquireretur scientia per ipsa ambo, acquisitio scientiæ quæsiti esset absurda. Sicque non relinquitur, nisi quòd acquiratur scientia quæsiti per rem tertiam, qui medius terminus vocatur: sed nisi terminus medius sit connexus vtrique duorum extremorum quæsiti, non faceret penitus acquirere scientiam: nam inter quælibet duo, inter quæ non est connexio, non est impressio, neque consecutio. Hoc autem est, vt est ipse calor, sicut relatum est in libro Peri geneseos: sicque oportet ergo necessario quòd inter terminum medium, & inter vtrunque extremum quæsiti sit quædam connexionum dictarum in libro Posteriorum, vt proueniat ex termino medio ipsorum scientia ad ipsum quæsitum: & dum connexus fuerit medius terminus duobus extremis quæsiti, eueniret scientia in actu: nam quæsitum est notum in potentia, & terminus medius reddit ipsum notum in actu. Oportet itaq; necessario, quòd sciẽtia, quam confert terminus medius ipsi quæsito, insit termino medio in actu: nam id, quod est in potentia, non educit ipsum in actum, nisi id quod est in actu. sicut est calor, qui est in ipso ferro in potentia, educit ipsum in actum calor, qui est in actu suæ speciei. Hoc autem iam demonstratione ostensum est in scientia Physica, & alibi: sicque relinquimus ipsum. Præterea dum fuerit quæsitum ignotum in actu, oportet quòd terminus medius sit notius in actu: nam verum non cognoscitur nisi per verum quale ipsum. Sicque iam ostensum est, quòd terminus medius expediat, quòd sit notus in actu, & quòd species eius scientiæ sit species scientiæ ipsius quæsiti. Species autem scientiæ quæsiti est species scientiæ ipsius esse: hoc est, ipsius quia, aut species scientiæ causæ est esse simul, id est propter quid, & quia simul: & hæ eędem species sunt species scientiæ per terminum medium, ex parte qua est terminus medius, & hoc. nam dum inest extremo minori, & ei inest extremum maius in actu, aut in potentia: & cum hoc non fuerit penitus causa, id esset secũdum scientiam quià solum: nam de eo scitur quòd insit minori solum, & quòd ei insit maius: & ideo quæsitum facit ipsum adipisci notitiam, quòd maius suorum extremorum insit minori, prout relatum est in libro Priorum in prima figura, quæ est per se nota: dum vero fuerit causa inessendi minori, & maiori, & inessendi maius minori, modus eius scientiæ est modus scientiæ per causam, id est propter quid: nam id quod de illo scitur, est quòd sit causa solum. Dum vero considerAmus ipsum inesse minori, & ipsum inesse maiori, vt inde acquiratur scientia ipsius esse, & cum hoc ponitur causa intentionis, vt inde subintret scientia causæ, ille est modus scientiæ secundum esse, & causam simul: nam id, quod scitur, est quod dicitur de duobus extremis, & quòd sit causa. Sicque inducemus necessario huius rei ostẽsionem per ipsum.

Sicque iam videtur quòd modus scientiæ est per terminum medium, & quod adipiscitur in scientia quæsiti scibilis in potentia, fit per terminum medium, quod est scitum in actu. Dum autem id, quod adipiscitur per ipsum in scientia quæsiti, fuerit secundum perfectionem, illud erit agens. Regula autem eius probationis est instrumentum: nam omne instrumentum perfectum, vel agens, est agens & regulãs suum operatum: nam circino, gratia exempli, fit circulus, et per illum comprobatur ipse: & caligarius agit caligas, & comprobat eas. Perfectum autem agens est, quod largitur perfectum finem quæsitum ab eo. Et medius terminus largitur perfectum finem intentum quæsiti ab eo: & est illius scientia in actu. Ipse itaque agit quamlibet rem: idcirco terminus medius est, quo discernuntur demonstrationes per eam scientiam, quam adipisci faciunt de conclusionibus, quæ sunt ipsum quæsitum: & si cuperes ostendere, quod in hoc tractatu dictum est de ipsis præmissis demonstratiuis, quarum quædam sunt notæ per demonstrationem propriam, aut per demonstrationem alterius cognitionis, & per experimentum quo adipiscuntur prima principia experta, & composueris ex illis demonstrationem, sic fit hoc educta à termino medio scientia quęsiti à potentia in actum, expedit quòd termino medio insit in actu species scientiæ, quam educit in ipsum quęsitum: id autem, cui expedit inesse speciem scientiæ, quam educit in quæsitum, est id, ad quod redit cognitio quæsiti: est itaque terminus, in quem fit reditus in cognitionem quæsiti. Iterum id, in quod redit ipsa res, redit in ipsum secundum quòd est agens & regula: in terminum autem medium fit reditus, secundum quòd est agens & regula: prout iam demonstratum est in præmissis. Si autem cuperes eius præmissas & compositionem, sic fit medius terminus agens perfectum, prout præmissum est: & omne agẽs perfectum est agens & regula, prout eius experimento directum est: terminus itaque medius est agens & regula: hoc autem confirmant & cadunt, & reprobantur cæteræ regulæ. Sicque nunc reassumemus pro conformitate sermonis ipsius Abunazar cum hoc, qui construitur ex his sermonibus: & dicamus quòd notitia inessendi prædicatum ipsi subiecto, id est, quia, sit vna indiuisa. Scientia vero causæ, hoc est propter quid, diuiditur in scientiam causæ essendi ipsum subiectum, & in scientiam causæ inessendi prædicatum ipsi subiecto, & in scientiam essendi prædicatum & subiectum simul, prout retulit Abunazar in libro elementorum: sed ipse non meminit de scientia causæ essendi prędicatum & subiectum simul, & non est aliquis arguens hoc. Quælibet autem causa est materia, aut forma, aut agẽs, aut finis: prout meminit in hoc libro. Sicut si acciperemus medium terminum inter hominem & animal per sciẽtiam causæ ex materia, vt compositum ex vltimis miscibilibus, aut ex forma: & est sua cogitatione rationale, aut ex agente: & est quẽ genuit homo: vel ex fine: & est cui magis decet vt remaneat beatus post mortem, & vnaquæque harum est pars definitionis: nam definitio componitur ex vnaquaque quatuor causarum, prout meminit in hoc libro: sicut dicimus quòd homo sit corpus compositũ ex vltimis miscibilibus: aut quòd sit animal rationale sua cogitatione: vel quòd sit corpus genitum, quod generat homo: vel quòd sit corpus decentius, vt moriatur, & remaneat beatus post mortem: omnes definitiones, & si componantur ex reliquis causis, currunt cursu formarum. Definitiones

nitiones

nitiones autem sunt præstantiora prædicata, ad quæ declinant omnes causæ. Sicque medij termini demonstrationum causarum, hoc est propter quid, aut sunt definitiones, vel partes definitionum duorum extremorum ipsius syllogismi, aut alterius ipsorum: aut habent communitatem cum definitionibus amborum aliquo modo: et est sermo corruptus apud illum, qui intelligit partem veritatis. Patet itaque nūc, quo modo ordinetur sermo, vt educatur in demonstrationes causarum, quarum medij termini sunt causæ, & conformatur illi quod primo ostendimus. Et totum hoc, quod videtur ex hoc, est sermo Abunazar ad literā. Expositionem vero demonstrationis Abunazar absoluit, & dixit, quòd eius sint duæ species, quarum vna est, qua concluditur posterius de posteriori: dum fuerit vnus gradus posterioritatis ipsorum successus ad medium terminum: & iam ostēdit Abunazar de hac secunda specie, quòd eius terminus medius neutrius extremorum sit causa: dum dixit, dum fuerit vnus gradus posterioritatis ipsorum successus ad medium terminum. Et in prima specie ostendit, quód terminus medius essendi sit etiam causa maioris extremi, quòd vero cum hoc non sit causa minoris, est eius demonstratio quædam, quæ ostenditur ex eius dicto, quòd medij termini demonstrationum causarum, id est propter quid, sint definitiones, aut partes definitionum duorum extremorum, aut alterius ipsorum. Sicq; dum dicit, aut alterius ipsorum, aufertur q medius terminus demonstrationis quia, sit causa minoris. Demonstratio ergo quia est, cuius medius terminus penitus non est causa, prout prius ostendimus. Demonstratio vero essendi & causæ, hoc est quia & propter quid simul, est ipsamet demonstratio propter quid: sed dicitur demonstratio propter quid tantum in vna comparatione. Sicque dum sciuerimus ipsum esse, & inquisiuerimus scientiam, fit demonstratio, quæ facit nos acquirere scientiam causæ in comparatione eiusdem demonstrationis propter quid & quia simul: quia facit adipisci inesse prædicatum ipsi subiecto per connexionem medij termini duobus eius extremis affirmatiuæ, prout diximus, & facit adipisci scientiam causæ, sicut terminus medius est causa: sed ex quo fecit ipsum inde adipisci, illa est scientia causæ, id est propter quid solum: est ergo demonstratio causæ, id est propter quid in comparatione ad nos: & sic est omnis demonstratio propter quid solum in comparatione ad nos: in sui vero comparatione omnis demonstratio causæ, id est propter quid, est demonstratio essendi, hoc est demonstratio quia: nam quæcunque demonstratio, cuius medius terminus connectitur ambobus eius extremis affirmatiue, facit adipisci ipsum esse. Dum vero inquirimus scientiam causæ & esse simul, demonstratio quæ facit nos acquirere ambas res fit demonstratio causæ, & esse simul in comparatione sui, & in comparatione ad nos: & non est differentia inter demonstrationem causæ, id est propter quid & illam, nisi in comparatione ad nos tantum. Et satis fuit ipsi Abunazar commemoratio demonstrationum propter quid, & demonstrationum quia, & reliquit commemorationem demonstrationum propter quid, & quia simul. Et fuit quidem satis illi commemoratio demōstrationum propter qd; ex quo non est differentia inter vtrasque, nisi in comparatione ad nos, & in relatione ad nos, prout ostendimus. Ex quo autem demonstratio quia, & propter quid similis est, quæ facit adipisci ambas res simul, & medius terminus demonstrationis propter quid est causa minoris, & maioris, & inessendi maius minori; hinc est demonstratio causæ & esse simul quæ facit adipisci ipsum esse, & vnam harum causarum, quælibet ipsarum fuerit: nam ex quo maius extremum est præstantius vtrisque partibus quæsiti, cum sit quæsitum secundum veritatem, & ipsa oratio vocatur quæsitum, propterea scientia huius partis est præstantior, quàm scientia alterius partis: & ideo demonstratio, quæ facit adipisci esse & causam, quando eius medius terminus est causa maioris est prior & verior nomine demonstrationis esse & causæ simpliciter, & est dignior nominis demonstrationis simpliciter. Sicque demonstratio ipsius esse, & causæ simpliciter, est, cuius medius terminus est causa maioris extremi. Si autem minus fuerit præter illud, est demonstratio eius esse, & est demonstratio simpliciter infra primam secundum gradum impositionis nominis: & ideo dicit Abunazar, ex quo vna condinonum institutarum ad demonstrationem simpliciter est; quòd medius terminus sit prior maiori eo modo, quo causa rei est prior ipsa re, hoc est, de demonstratione, quæ est prior & verior, vt dicatur demonstratio simpliciter: & aliquando fit causa ipsius esse, & causæ secundum comparationem eius, & comparationem nostram: dum hoc contigerit nobis circa illam. Dum vero nos voluerimus scire scientiam inessendi prædicatum ipsi subiecto, accipimus aliquam rem terminum medium, & contingit nobis circa hanc, quòd sit causa: accidit itaque nobis esse & causa, quod si accidit nobis secundum primam intentionem, fit per illam scientia ipsius esse, hoc est, scientia. Scientia vero causæ fit, dum accidit nobis secundum intentionem secūdam, & ex secundo syllogismo, & contigit quòd circa hoc compositus sit primus syllogismus. Hæc itaque est summa eorum, quæ videntur nobis de regulis trium demonstrationum. Rerum autem regula & directio gloriosi Dei est.

QVÆSITVM II.

Castigatio quartæ speciei secundi generis congerierum demonstrationum ipsius Alpharabij.

FOrtasse notificatur tibi quòd error sit circa quartam speciem secundi generis congerierum ipsius Abunazar, quasi esset demonstratio causæ, seu propter quid: sed est demonstratio quia, nam medius eius terminus est posterior vtrisque extremis. Crediderunt autem hoc, quia errauerunt, & dixerunt quòd proprium generis æqualis est prius specie, & adiacens generi cum esse speciei. Hoc autem est absurdum: nam proprium generis, siue æquale, siue inæquale, quod non constituit speciem, est accidens ipsius: & reliquarum specierum eius, & posterius eo, & reliquis suis speciebus: nam est primo posterius genere, & eius speciebus secundo. Huius autem inditium est: nam pars substantiæ non est nisi substantia, ac etiam, quia natura speciei est magis prior natura generis, quàm natura proprij ipsius generis: quia natura generis non prouenit, nisi cum natura ipsius speciei: sicut non prouenit natura speciei, nisi cum natura generis: nam ambæ sunt ad aliquid, & pro-

prium

prium consequitur naturam prouenientem: & ideo etiam secum consequitur natura, quæ consequitur ipsum. Dum autem natura generis prouenit cum specie, sicut prouenit natura speciei cum genere, oportet quòd proprium consequatur ambas naturas, & naturam generis, & naturam speciei. Sicque firma tuam considerationem hîc, & euades ab errore multorum locorum. Sicque expliciunt Quæsita logica, ad laudem gloriosi Dei, cuius sapientię radius nos eripiat ab omni perplexione erroris. Amen.

Duorum Quæsitorum Abuhalkasim mahmat Ben Kasam finis.

ABVHABAD ADHADRAHMAN BEN IOHAR.

EPISTOLA PRIMA.

De negatiua de necessario, & negatiua possibili.

Etisti à me Deus te adiuuet: de negatiua de necessario, & negatiua possibili, an sit vna secundum hanc dispositionem, aut diuersa. Dico quòd dispositio negatiuæ de necessario & negatiuæ necessariæ est, quòd, quando negatiua necessaria fuerit vera, infertur necessario veritas negatiuæ de necessario, quia cum dicto nostro A non est de aliqua re ipsius C necessario, verificatur omnino, quòd A non est necessario de aliqua re ipsius C, quia si hæc fuerit falsa verificatur necessario quòd A est necessario de aliqua re ipsius C, ex quo illa, quòd A necessario non est de aliqua re ipsius C, est falsa, cum illæ duæ sint contradictoriæ. Sicque, quando negatiua necessaria fuerit vera, verificatur omnino negatiua de necessario. Hoc autē non conuertitur vt dicamus ꝙ qñ fuerit vera de necessario, sine dubio verificetur negatiua necessaria: qa verū est, album non est necessario de aliqua re ipsius plantæ, & non verificatur secum, album necessario non est de aliqua re ipsius plantæ. Dispositio vero negatiuæ de possibili, & negatiuæ possibilis est econtrario huius: quia quando altera illarum fuerit vera, altera est falsa necessario, quia quando verificatur dictum nostrum Zayadh possibile est quòd non ambulet, falsificatur secum necessario Zayadh non est possibile quòd non ambulet. Et ideo quando hoc verificatur, hoc falsificatur. Huius autem causa est, quia affirmatiuę possibilis & negatiuæ possibilis vtriusque veritas infertur ex veritate alterius: quia dictum nostrum Zayadh possibile est quòd non ambulet in mane, infertur ex dicto nostro Zayadh possibile est quòd ambulet in mane. Manifestum autem est quòd negatiuæ ipsius possibilis, quando falsificatur, falsificatur & eius affirmatiua: quia falsificatur dictū nostrū, Zayad non est possibile quòd ambulet, & cum huius falsitate falsificatur eius affirmatiua. Quando vero verificatur negatiua necessaria, falsificatur ipsius affirmatiua, & econuerso: propterea secernitur inde. Deus autem nos dirigat ad id, quo conueniens fuerit. Amen.

EIVSDEM ABVHABAD ADHADRAHMAN BEN IOHAR.

EPISTOLA. II.

De termino medio, quando fuerit causa maioris, an imaginabile sit secundum aliquem locum non esse causam minoris.

Etisti Deus te adiuuet de ipso termino medio, quando fuerit causa maioris termini, an imaginetur secundum aliquem locorum eundem non esse causam illius esse in minori, adeo quòd ad inesse maioris ipsi minori indigeamus aliqua causa. Responsio est, quòd, quando interrogatio sumeretur simpliciter, hoc quod imaginatur & reperitur, esset medius causa maioris, & non est penitus causa inessendi maiorem ipsi minori, nisi secundum cognitionem solum: quia quæsitorum, & (vt vniuersalius inquam) ipsarum præpositionum est, quòd iam insit maior illarum, & quòd verificetur suum prædicatum suo subiecto, secundum veritatem prædicari de illo subiecto. exempli gratia, sit quæsitum, an risibile & Geometra sit homo: & dicamus, omne risibile, vel Geometra est animal rationale, & omne animal rationale est homo, igitur omne risibile, vel Geometra est homo. Sicque vtraque harum præmissarum est vera & conclusio similiter: homo autem non est vere prædicatum de ipso risibili, aut Geometra, immo res est econuerso: quia risibile & Geometra inest homini, qui de illo prædicatur: & hanc prædicationem dicunt prædicationem præter naturalem consuetudinem: & ideo medius terminus in hoc, & in consimilibus est causa ipsius maioris, & non est causa essendi maiorem in minori, cum prædicatio maioris de minori in affirmatione sit vera prædicatio: sicque in talibus non imaginatur, quòd prædicatio sit causa essendi maiorem in minori, non causa maioris solum. Et dixit Aristoteles, nec voco omnem prædicationem præter naturalem consuetudinem prædicationem omnino, & si forte illam sic nominamus, vocamus eam prædicationem secundum accidens. Et Themistius posuit has demonstrationes inter demonstrationes causæ solum. Et Alpharabius exposuit hoc in hoc loco. Et ego exposui hoc sufficienti expositione in meo tractatu de combinationibus demonstratiuis. Et similiter dico, si quæsiti prædicatum non fuerit essentiale prædicatum ipsius subiecti, neque suum subiectum essentiale suo prædicato, sicut si quęsitum esset, an omne sedens est disciplinabile: & dicamus omne sedens est homo, & omnis homo est disciplinabilis: sicque omne sedens est disciplinabile. Hæ itaque tres propositiones sunt veræ, ex quo iam declaratum est in scientia Naturali, quòd sedere sit homini proprium, sicut est et ipsa disciplinabilitas, sed non omne sedens est per se disciplinabile, ex quo non omne sedens est disciplinabile, cum sedere sit homini propter eius naturam, & eius disciplinabilitas est propter eius rationabilitatem: medius autem terminus huius syllogismi est causa maioris,

toris, ex quo homo est causa disciplinabilitatis, quia est pars eius diffinitionis: & similiter est consuetudinis prædicamentorum, quæ mutuo prædicantur prædicatione accidentali: sicut est nostrum prædicare Geometram de ipso Medico, vel sutore, aut tripudio vtentibus. Deus autem nos dirigat ad id quod decens est. Amen.

Quæsitorum, ac Epistolarum diuersorum Arabum finis.

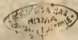
REGISTRVM.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z, AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL MM NN OO PP QQ RR SS TT VV XX YY ZZ, AAA BBB.

Omnes Quaterni, * Ternio.

Venetijs, apud hæredes Lucæantonij Iuntæ,
Anno Domini M D LII.

re, aut [illegible]
ad id quod

OD

